

A C T A
SANCTORUM
J U L I I.
TOMUS QUINTUS.

Dedit illi scientiam. Sanctorum. Supra.

In pietate. Sanctorum. delectatio mea. Psalms.

ACTA
SANCTORUM
MENSIS
IULIUS

ERUDITIO

VERITAS

ANTIQUA REDUCO

OBSCURA REVELO

P. Ballhuze Boultats. fecit

A C T A
SANCTORUM
J U L I I

Ex Latinis & Græcis, aliarumque gentium Mo-
numentis, servatâ primigeniâ veterum
Scriptorum phrasi,

COLLECTA, DIGESTA,
Commentariisque & Observationibus

I L L U S T R A T A

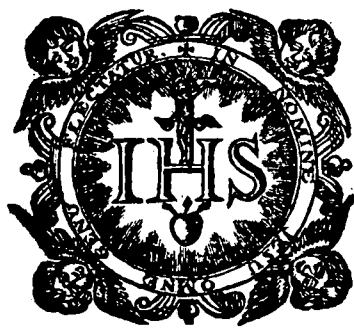
A

JOANNE BAPT. SOLLERIO,
JOANNE PINIO,
GUILIELMO CUPERO,
PETRO BOSCHIO,

E SOCIETATE JESU PRESBYTERIS THEOLOGIS.

T O M U S V

*Quo dies vicesimus, vicesimus primus, vicesimus
secundus, vicesimus tertius & vicesimus
quartus continentur.*

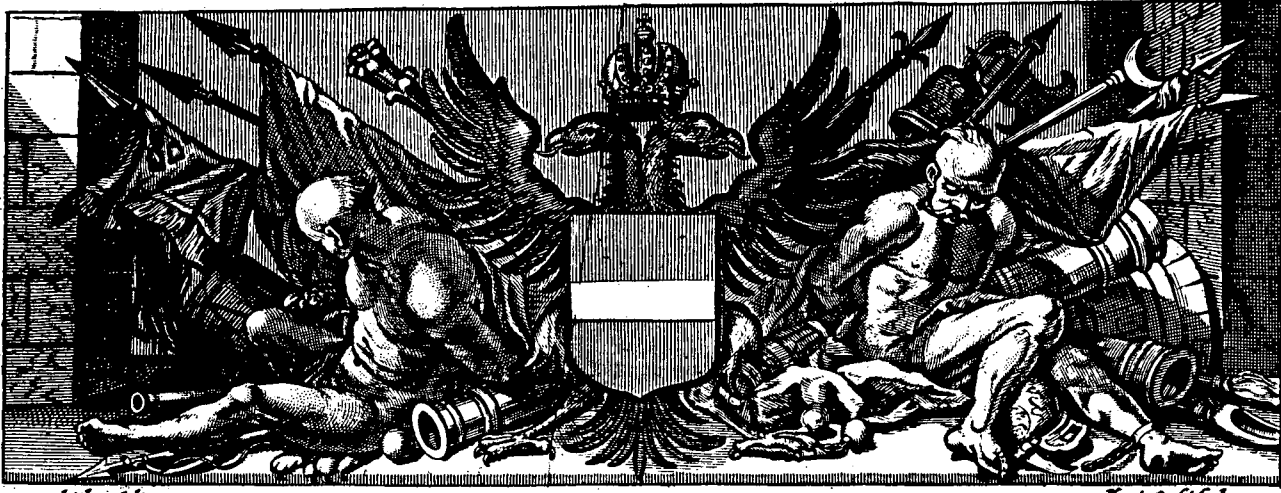

ANTVERPIÆ
Apud JACOBUM DU MOULIN.
M D C C X X V I I.

Guill. Vandierst. Del.

P. B. Bourdat sculp. 1727.

Van Nijboer delin.

J. J. Wolf sculp.

MARIAE MAGDALENÆ

REGIÆ PRINCIPI HUNGARIÆ, BOHE-
MIÆ ET SERENISSIMÆ

ARCHIDUCI

DUCI BURGUNDIÆ, BRABANTIÆ, LU-
XEMBURGI, LIMBURGI, GELDRIÆ,
STYRIÆ, CARINTHIÆ, CARNIOLIÆ:
COMITI FLANDRIÆ, NAMURCI TY-
ROLIS, GORITLÆ &c.

Immensa prope operis nostri de A-
ctis Sanctorum moles ut nova ac-
cessione continuo accrescit, ita post
septem mensis Junii & quatuor Ju-
lii tomos, hic ordine duodecimus
est Austriacis auspiciis editus, Tuo
autem nomini, ARCHIDUX SERENISSIMA,
*
ex

ex Augustissimi germani fratris , perpetui nostri Mæcenatis , nutu destinatus ; quem voluntate non minus prona , nec minori benignitate à Te susceptum iri confidimus , quam proximè prægressum complexa est Serenissima Soror Maria Elisabetha , dignissima juxta ac prudentissima Belgii nostri Gubernatrix. Id vero non in postrema parte felicitatis nostræ reponendum existimamus , quod inter tam varios tomos , is Tibi potissimum mera forte obtigerit , quem forte omnes studiosè selectum in animum inducent. Etenim ex enumeratis jam voluminibus , non nisi unum hæcenus prædiit , in quo ejus Principis , cui dedicabatur , synonymum Sanctum inesse contigerit , unum , inquam , quod velea causa Augustissimæ regnanti inscriptum novimus : quod vero casu hîc factum est , id Tibi fortunatissimè reservatum gratulari audemus. Singularem igitur apud Te gratiam Tomum istum promereri necesse est , in quo præter sanctissimas Virgines martyres , Virgines Deo dicatas , Virgines non sine prodigio maritatas , Virgines reginas & principes , præter has , inquam , ea elucet potissimum , cujus nomine insignita cum sis , Patronam felicissime nacta es , cujus gesta longe gloriosissima , virtutes , miracula , ipsa asseverante falli nescia æterna veritate , non minus diffusa , vulgata prædicataque sunt , quam ipsamet Evangelica oracula , quorum sonum in omnem terram exivisse , fide etiam certissima edocemur ; ut proinde S. Mariæ Magdalenæ gloriam per orbem universum , quaqua patuit unquam Christiana religio , cum ipsa propagatam ,
indu-

indubitatè liceat asserere. Non deerant sane , ut jam dicere cœperam , in hoc ipso quod Serenissimo nomini Tuo dicamus Actorum volumine, præclarissimarum Sanctarum feminarum exempla, quæ aut ad imitandum Tibi proponeremus , aut potius ad quorum normam , eas quibus refulges singularissimas virtutes exactas demonstraremus. Atque ut celebratissimas istas in Ecclesia Catholica Virgines prætereamus Margaritas & Christianas , tum vero Primitivas , Syntyches , Praxedes , totque alias hoc tomo recensitas illustratasque , ea præ ceteris ob oculos Tibi proponi poterat , quæ ut in plurimis tecum certat , eximia nimirum in Deum pietate , cultu ejus indefesso , constanti rerum internarum solidarumque virtutum exercitatione , ecclesiarum ornatu , misericordia in pauperes ; id etiam Tecum commune habuit , quod in mediis tum regis parentis tum conjugis aulis enutrita , castissimas nihilominus inter virgines Tecum connumeranda sit ; in hoc præcelluit quod vel marito juncta totis quadraginta annis illibatam custodierit virginitatem , eo ausa procedere ut sponsum ipsum suum Poloniæ regem seu ducem Boleslaum , ad vovendam Deo castitatem exemplis hortationibusque compulerit, inde Pudici appellationem consecutum , quod quam rarum , tam in Ecclesia hæctenus prodigio simile visum est. Atque hæc de Kinga seu Cune-gunde Hungariæ Poloniæque miraculo obiter attingimus , hinc ad ea progressuri quæ Tibi cum illustrissima Maria Magdalena Evangelica peculiari virtutum communicatione propius connexa sunt.

sunt. Et ea quæ errasse aut peccasse potuit, tam heroïcè deleta, eluta, & oblitterata, commemoranda non sunt; ad ea mentem unicè intendimus, quæ amore Christi Servatoris sponsi sui unici incensa, & gessit fortiter & toleravit constanter, omnium contemptrix, omnium victrix, ut soli Domino perpetuò adhæresceret; de bonis suis ei prospiciens, eum indivulsè comitata, domi ad genua provoluta, ad crucem usque intrepidè secuta, nec à sepulcro se avelli passa, donec Amatum perditum reperiret, rursusque ad redivivi pedes accideret. Neque vero verbis meis ea hîc recensenda sunt; quot sanctos Patres, quot Ecclesiæ Doctores, quot sacrarum paginarum interpretes legimus, totidem S. Mariæ Magdalenæ encomiastas, totidemque virtutum ejus prædicatores certatim offendimus. Rectissimè pridem observatum est, ex mulierum sorte feminam nullam, post augustam Dei matrem & æternam Virginem, tantis laudum præconiis (quod futurum prædixerat Christus) ab omnium prope temporum post Christum natum memoria celebratam fuisse. Iterum repetam, propagata est gloria, nomen, fama & laus Magdalenæ, non solum per omnem orbem, sed etiam omnium temporum æternitates. Dicatur cucurrisse in odorem justitiæ, dicatur beatissima mulier Evangelica, dilectrix ferventissima, dicatur Apostolorum apostola, nuntia resurrectionis: hæc merita ejus necdum adæquant, cujus nulla sunt augustiora elogia quam quæ ex ipsis Evangeliiis depromuntur. Quid tenerius, quid Magdalenæ
glo.

gloriosius, *Diligebat Jesus Mariam?* Quod præclarius testimonium, *Bonum opus operata est?* Quid demum ad omnium laudum culmen evidentius, *Maria optimam partem elegit?* Age vero, hæc modo compendiosius, quasi in speculum contrahamus, ut in eo virtutes Tuas, ARCHIDUX SERENISSIMA, vel Te repugnante refugienteque, nobis liceat contemplari. Non alia dicere præsumam, quam quæ oculis pridem intuitus sum, aut fidelissimo aliorum relatu perspectissima habeo, digna præfixo lemmate, PIETATE AUSTRIACA. Magdalenam spectavimus à Servatoris latere avelli nesciam, quod est summa ac curatione & diligentia, quæ Christi sunt, exsequi gnaviter, constanterque perficere; sic ut à præfixo rerum agendarum ordine nihil umquam occurrat quod animum mentemque queat avellere; unde ea legitimè consecutaria sunt, quæ Te in omni actione expeditam & minimè cunctabundam universæ aulæ mirandam suspiciendamque perhibent; sedulam nimirum imitatricem venerabilis non minus quam Augustissimæ ac piissimæ parentis, ipsius item Patronæ Magdalenæ sectatricis, cujus eam virtutem laudatissimam accepimus, quod à piè propositis, sanctè ordinatis & rectè cœptis nec ad latum unguem deflecteret. In qua quidem vivendi ratione non unam ego virtutem admiror, sed multarum, ausim dicere virtutum omnium seriem, seu ordinatissimam concatenationem jucunda amœnitate profluere, sine cunctatione definitio. Atque huc, me quidem iudice, Te feliciter provehunt, SERENIS-

**

SIMA

SIMA PRINCEPS , quemadmodum ad suam divini sponsi unionem perducta est Magdalena , provehant utique stata Tua interni spiritus exercitia , rerum æternarum quotidiana meditatio , sacrorum librorum attentissima lectio , severa conscientiaë discussio , quibus ad Domini Tui pedes cum sanctissima Patrona consistis , ut & Te optimam partem elegisse , asseverare prorsus non reformidem. Neque profecto ea adminicula negligis , quæ ad Christi amorem magis magisque Te excitent inflammentque: quid enim aliud dixerò repetita illa ad sponsum cælestem suspiria ? Quid frequens illa cum ipso reconciliatio , dum intra octidui spatium ternis plerumque vicibus , maculas quantumvis leves singulari studio abstergis , quo purior sacrae mensæ tertio ferme quot hebdomadis assistas ? Ut neque hinc contestari verear , & Te à Jesu non secus ac Magdalenam diligere. Porro , si hanc bonum opus operatam , quod pedes suos unxisset , asseruerit Dominus ; sanè & aliud æquè gratum opus executam nemo inficiabitur , dum facultates suas in Dilecti sustentationem expendit , eo fruita solatio , quod in viventem præsentemque ea profunderet , quæ Tu , sola ducente fide , in ejus membra , in egenos , miseros , afflictos larga manu erogare consuevisti ; ut manus pauperum Christi gazophylacium esse , probè intelligas , eo semper lætior , quo in plures piam Tuam misericordiam demonstraveris ; usque adeo ut sanis opitulari minimè contenta , apothecam Tibi paraveris , omnis generis medicamentis etiam pretiosissimis , instructam,

Etiam , quam pauperum ægrorum infirmorumque
refugium equidem nuncupavero , Te vero ipso-
rum matrem , eamque adeo sollicitam , ut com-
paratâ pharmacorum non levi peritiâ , propria ma-
nu paratas notasque medicinas ægrotis benignè
digneris porrigere ; quo quid virgine Principe di-
gnius , quid PIETATE AUSTRIACA illustrius
excogitari possit , frustra quis mecum diu multum-
que quæsierit : ad cuius columnen id accedit , quod
plurium linguarum ad stuporem perita , nullam gen-
tem à Tua pietate arceri patiaris , omnes nimirum
pari teneritudine complexa , non Germanos so-
lum , sed Italos , Gallos , Hispanos , quin & Lati-
nos , si occurrant , non tantum remediis propen-
sissimè juvare , sed proprio quosque sermone so-
lita es consolari . O ! dignam Magdalena gloriam !
non jam mortuis de unguento prospicere , sed de-
positos ægros cum morte luçtantes , incolumes
reddere ! Neque vero minus præstantia super-
sunt quæ Te vel mulieri isti sapienti æquiparent ;
dum manus non solum extendis ad pauperem ,
sed easdem mittis ad fortia , Dei cultui rerumque
sacrarum ornatui fervente non minus zelo addi-
cta ; præfixum Tibi à Te ipsa tempus quotidie ac-
curate impendens , non jam ut lanam aut linum
quæras , sed ut ad decorem domus Dei acu
Phrygia peritissimè texas , eaque omnia studiosis-
simè præpares , quæ ad sacrorum altarium splen-
dorem , ad sacerdotalium vestium nitorem , ad
Augustissimi sacrificii majestatem omnimodamque
munditiam & elegantiam conducunt , nullis par-
cens

cens sumptibus dummodo sacra omnia decenter
& piè peragantur ; in eo præsertim sacello , quod
magno Indiarum Apostolo dicatum , Tuam & mu-
nificentiam & magnificentiam , quamdiu superstes
erit aula Vindobonensis,prolixè profusèque testabi-
tur.Quid est admirabilis nostræ Magdalenæ glorio-
sis vestigiis insistere , si hoc non est ? Primam Te di-
cerem, ARCHIDUX SERENISSIMA, inter præ-
stantes istius nominis Augustissimi Tui sanguinis
Principes, nisi Te præcessisset Magdalena illa altera,
tot pridem elogiis meritissimè ornata, regina scilicet
illa , ut vulgo fertur, cum duabus reginis sororibus ,
addamus & neptibus,nobilissimi parthenonis Hallæ
Tyrolensis , quin & collegii Societatis nostræ fun-
datrix , Augustissimi Ferdinandi I honoratissima
filia : hæc nempe Magdalena id Tibi præripuit ,
quod prima Euangelicæ Magdalenæ Austriaca
imitatrix dici non possis : at certè id nulla præri-
piet ætas , nulla obliterabit oblivio , nulla tacebit
posteritas , quod in Te mirandum est maxime ,
veram Te Magdalenam dici posse , non eo jam
titulo , quod remota ab omni strepitu , in sacros sub-
inde recessus Te abdideris , verum (& hoc illu-
strius , audacter dixerim, idemque Tibi gloriosius)
quod medios illos inter aulæ motus , inter pala-
tinam servitutem , inter officiosa sæpiusque im-
portuna obsequia , innumeraque id genus agnata
dignitati Tuæ diverticula , ibi animum , ibi spiri-
tum , ibi Te totam fixeris , ubi Magdalenianis
deliciis non infrequenter liceat abundare ; quo Te
sapientissimè impulit Tua illa religiosa materna in-
dustria , ut sepositis superatisque impedimentis
omni-

omnibus, ad Salvatoris Tui pèdes, non jam in claustro aut solitudine, sed Viennæ, sed domestica in aula, sed medio in mundo muliebri, tot illicitis nequidquam aliò distrahentibus, ad Dilecti vocem audiendam prostrata, bono operi indefessa insistas. Quanta mihi laudum seges suppeteret si de eximia incomparabilis matris sanctitate pluribus liceret differere, quidni & de Augustissimi Leopoldi immortalis memoriæ meritissimis præconiis? Fœcundum hoc argumentum prope exhaustit Serenissima soror: ut mihi Tecum unicè sermo sit, isque adeo Tibi soli proprius, ut neque inde neque aliunde adjumenta omnino accersenda sint. Alii (facile patiar) quibus possunt elogiis extollant Tyrolenses illas heroïdas *Magdalenam*, præcipuam laudatissimæ institutionis inventricem primipilamque, *Margaritam & Helenam*, inchoati operis strenuas adjutrices ac ferventissimas promotrices, *Christiernam & Eleonoram*, quæ rem omnem, pari cum serenissimis amitis pietate ac zelo, ad hodiernum perfectionis apicem deduxêre. Laudent illi Græcenses *Catharinam Renatam & Gregoriam Maximilianam*, laudent sanctimoniales *Euphemiam* magni Rudolphi, *Catharinam* non minoris Alberti II filias, *Margaritam à sancta cruce* Matriti nuncupatam, *Annam Catharinam* Tyrolensem; & quid tot alias commemorem? Ego Te, SERENISSIMA MARIA MAGDALENA, iis audebo encomiis prædicare, quibus dilectam suam Mariam ceteris omnibus Servator ipse disertè anteposuit, hoc palmari reliquorum compendio, quod *optimam partem elegeris*; quam ne quis à

Te

Te auferat , sed integram inviolatamque conser-
ves , Sanctorum omnium patrocinia ardentissime
vovere , Tibique constantissime augurari non
desinent

SERENISSIMA ARCHIDUX

ARCHIDUCALIS SERENITATIS
TUÆ

Cientes Devotissimi
JOAN. BAPT. SOLLERIUS
JOANNES PINIUS
GUILIELMUS CUPERUS
PETRUS BOSCHIUS
SOCIETATIS JESU.

S Y N O P S I S

T O M I Q U I N T I

D E A C T I S S A N C T O R U M

J U L I I.

Riceſimus hic ordine eſt ac-
 creſcentis indies operis to-
 mus, Sanctos centum & undecim-
 ginta nominatim referens, an-
 onymos centum ſex & viginti,
 præter manipulos alios, quo-
 rum numerus non exprimitur. Dies quinque,
 ut bini præcedentes, continet, à viceſimà
 ad viceſimam quartam. Sancti porro, de qui-
 bus agitur, in ſolitas hic claſſes distribuun-
 tur; viri primùm juxta triplicem Eccleſiæ
 ſtatum, *Eccleſiaſticum*, *Monaſticum* & *Seculare*,
 ſervato regionum ordine; feminæ autem, cu-
 juſcumque ſtatu aut conditionis ſint, quar-
 tam & poſtremam claſſem conſtituunt. Anti-
 qui fœderis Sancti *Elias* & *Daniel* extra hunc
 ordinem poſiti, non minori tamen quam ce-
 teri gloria in Eccleſia Catholica illuſtres ſunt:
 & Sanctus quidem ille, ariſque ſacris admo-
 tus, tametiſi in vita, neſcitur quo modo,
 ſuperſtes; cujuſ cultus apud Græcos æque ac
 Latinos receptus, templa & oratoria ei di-
 cata, nec non miracula recenſentur, totaque
 vitæ ex ſacro textu ſeries accurate deduci-
 tur, ad raptum uſque, de quo palliique ejus
 reliquiis fatiſ uſe diſceptatur. Neque ipſo
 minus celebris eſt *Daniel*, propheta in paucis
 mirabilis, de cujuſ captivitate, ſanctitate,
 virtutibus, ſapientia, auctoritate apud reges
 ethnicos; deque viſionibus, ſomniorum in-
 terpretationibus, prophetiis, ſepulcro, epi-
 taphio, ſtatuis, cultu ſacro, reliquiis & ſa-
 cris ædibus nil prætermiſſum eſt.

EX STATU ECCLESIASTICO.

Ætate & ſpectata ſanctitate præcipuo *Jo-
 ſepho*, aliàs *Barſaba*, utpote in ipſa Scriptura
 ſacra *Joſto* declarato, primus debetur locus:
 is vero cum Barnaba confundendus non eſt;
 nec cum Joſe, aut Juſto Hieroſolymitano e-
 piſcopo. De geſtis pauca memoriæ tradita ſunt.
 Neque de *Cyrillo* patriarcha Antiocheno mul-
 to plura dici potuere, quam quæ in ipſa ſe-
 rie Patriarcharum dedimus, ut cujuſ Acta
 ſcripta non videntur; ipſe vero in ſacris ſa-
 criſ vix notus, neque à Baronio in Actis Clau-
 dii, Nicoſtrati & ſociorum ſatis aptè reper-
 tus. Breviora longe ſunt quæ de *Zotico*, Co-
 manæ in Armenia epiſcopo, ex Eufebio edu-
 xit Romanum Martyrologium.

Paulo ampliorem materiam præbuit *Apollin-
 nariſ* Ravennæ protoepiſcopus, S. Petri apo-
 ſtoli diſcipulus; non quod miranda ejus Acta
 ſincera cenſuerimus, ſed quod longe illuſtrior
 ſit gloria ejus poſthuma per dilatatum ſolen-
 niſſime cultum & miracula, per hiftoriam in-
 ventionis corporis ſeculo *XI* factam, & per
 ejus poſſeſſionem Claſſenſi monaſterio pluribus
 argumentis aſſertam, unde acceptas oportet

ſacras reliquias, alibi venerationi expoſitas,
 de quarum translationibus ſatis operoſè dille-
 ritur. Temporibus noſtris vicinioreſt *Joannes*,
 à loco natali *Tauſſinianenſis* dictus, ex Jeſua-
 torum Ordine Ferrarienſis epiſcopus non ſine
 miraculo electus; ſtupendâ in pauperes miſe-
 ricordia aliſque prodigiis inclytus, ad cujuſ
 cultum probandum, aliæque monumenta pro-
 curanda, quibus geſta ejus illuſtrarentur, non
 parvo labore, nec minori diligentia opus fuit.
Hieronymus epiſcopus ad Papienſes pertinet,
Lucanus in eadem dignitate præfuit Sabionen-
 ſibus, *Severus* Cafini depositus eſt.

Liborius Cenomanenſis epiſcopus, transla-
 tione Paderbornenſi atque innumeris ſignis
 quam rebus geſtis illuſtrior, ſingulariſſimus
 eſt adverſus calculum patronus, non Weſtfa-
 liſ ſolummodo ſed & Italiſ aliſque gentibus
 mirè propitiuſ, ex quo ſacræ ejus exuviæ,
 bello Suecico à furioſo Halberſtadenſi Luthere-
 rano epiſcopo ſurreptæ, ſed poſtmodum re-
 ſtitutæ, in alias orbis partes & in Belgium
 noſtrum tranſulæ ſunt, ubique, etiam Romæ
 in ſumma veneratione. *Pavacii*, Cenomanen-
 ſis itidem epiſcopi, ſacra pignora, non in
 ſede epiſcopali, ſed alibi quoque miraculis
 clara ſunt, præſertim in Vaſtinenſi Caſtro
 Rainardi, quo quando aut quomodo perve-
 nerint, ſatis incertum eſt; Hugonotorum fu-
 rori feliciter ſubtractæ, tota ea vicinaque re-
 gione præſens morbis variis medela cenſentur.
 De *Urficino* Senonenſi & *Valerio* ſeu *Valeriano*
 Nicienſi pauca, quæ dici poſſent, ſubmini-
 ſtrata ſunt.

Arbogauſtum Argentinenſem epiſcopum Fran-
 ciæ an Germaniæ adſcribas, parum intereſt:
 ſub Francis regibus floruiſſe, imperante in
 Auſtraſia Dagoberto II, cujuſ filium Sigebertum
 vitæ reſtituit, atque ab eo poſſeſſiones
 multas eccleſiæ ſuæ aliſque impetraſſe, com-
 pertum eſt. De patria certant Hiberni & Sco-
 ti, quorum rixas compoſueris, ſi Aquitanum
 fuiſſe, melius aſſeras: epiſcopatûſ tempora,
 annuſ obituſ & controverſa alia recte expli-
 cantur. *Bernardi* Hildeſienſis præſulſ cultuſ
 extra dubium poſituſ eſt, Acta & varia ejus
 miracula illuſtrata. *Diſtinuſ* Aſturicenſis epi-
 ſcopi felici caſu locum inter Sanctos obtinuit.
Declanuſ Ardmoriæ in Hibernia ſtupenda geſſit,
 ſi Actiſ fides haberi poſſit. Veriora ſunt, quæ
 de *Paulo* Cordubenſi diacono inclytoque mar-
 tyre retulit S. Eulogiuſ.

EX STATU MONASTICO.

Clauſſem hanc ducit *Joannes* anachoreta in
 Palæſtina, & propriis virtutibus & eo nomi-
 ne laudatuſ, quod famoſiſſimi Symeonis Sali-
 ſociuſ fuerit, ut ejus geſta in alteriſ Actiſ
 I Julii quærenda ſint. *Antoniuſ* ex Ordine ere-
 mitarum

mitarum S. Augustini Aquilam in Vestinis non parum illustravit. Frustra quæsitæ est ejus Vita Latina, fuitque adeo ex verbosiori Italica Latine vertenda & contrahenda, cum longiori multorum miraculorum serie. In Gallia abbates celeberrimos exhibet hic tomus, *Johannem Cassianum* imprimis, scriptis suis & peregrinationibus per Orientis Ægyptique asceteria, tum vero præclaris virtutibus & exemplis Massiliæ atque in finitimis regionibus æstimatissimum, ibique à seculis ecclesiastico cultu donatum. Vita, hæctenus numquam scripta, ex libris ejus operosè colligi debuit: ab erroribus autem, quos nonnulli perperam ipsi impegunt, ex aliorum apologiis probe vindicatus est, quemadmodum & patria, huc usque satis dubia. *Wandregisilum* Fontanellenfis in Normannia cœnobii conditorem, cujus pretiosis reliquiis ditatum olim fuit Blandiniense apud Gandavum cœnobium, satis ferme est nominasse; usque adeo vulgata sunt præclara ejus gesta & merita, ex duobus scriptoribus à nobis recensita, cum copiosis signis & translationis historia. Neque de *Ansegiso*, in eodem cœnobio postmodum abbate, multa hic memoranda sunt: notissimus & ipse est æque ac *Vulmarus* in Picardia, *Mencleus* apud Menatenfes in Arvernia, atque etiam *Euspicius* monachus in monasterio Micicentis: sic nec recentior *Franciscus Solani* ex Ord. Minorum, nuperrimè Sanctis adscripti, memoria hic prædicanda: sufficiat, dixisse, Americæ ipsum & Peruani præcipue regni apostolum & thaumaturgum fuisse.

EX STATU SECULARI.

Plato Ancyranus M. apud Græcos potissimum celebris, multisque ornatus elogiis, ædes sacras plures sibi dicatas habet, innumeris clarus miraculis, ut ejus sepulcrum miserorum perfugium appelletur. Fidei etiam insignis testimonium dedit *Theophilus*, dictus *Junior*, ordinis senatorii & dux strenuus, qui ab Arabibus captus sanguinem fundere quam eorum promissis acquiescere maluit. *Sebastenos* MM. S. Athenogenis discipulos, non recte distinctos ostendimus. Non adeo noti sunt *Hymenæus* & *Capiton*; *Cyrillus* & socii Antiocheni; *Trophimus* item, *Apollonius*, *Minisens* cum suis; tum Melitineses, Chalcedonenses, Bulgari, Corinthii atque Ægyptii. In Africa clariores MM. *Maxusiani*, deinde & *Victor* cum variis sociis. Romam præcipue ornat *Vincencius* M., nisi forte Tiburtinis debeat; *Amiternum Victorinus*: adde MM. *Casenates* & *Siculus*, & confessorum *Fantinum* in Calabria haud sane ignobilem. Inter Galliarum martyres illustrissimus est *Victor* Massiliensis cum sociis; de quorum reliquiis, gestis & miraculis fu-

sius agitur. *Arnulfus* Moscomensis à synonymis distinguitur, vix aliunde quam ex signis notus. *Rasiphus* M. non unus, sed *Ravenni* socius, cum ipso à Normannis honoratur: *Wulfadus* & *Ruffinus* in Anglia. Gratia miraculum fuit *Josephus comes*, ex Judæo confessor egregius, cujus conversionem & adversus Arianos constantiam S. Epiphano acceptam referimus. In Italia habes *Gualterium* Laude Pompeia; *Oddinum Barottum* Fossani in Pedemontio: In Gallia *Serenedum* apud Cenomanos.

EX SEXU FEMINEO.

Syntyches Philippenfis præclariore elogiis ornari non potuit, quam quod, teste Apostolo, cum ipso laboraverit in Evangelio. *Margarita* diffusissimo in Ecclesia cultu longe nobilior quam rebus gestis, saltem quæ ad nos sincerè scriptæ pervenerint. *Niceta* & *Aquilina* ex S. Christophori Actis desumptæ sunt; *Anna* V. apud solos Græcos nota. *Praxedes* V. Romæ cum sorore *Pudentiana*, nominatissima est. *Christina* V. M. *Margaritæ* haud multum absimilis, utpote cultu ubique & miraculis celebratissima, verum cujus Acta aut varias Passiones frustra expurgare conatus est, qui magno volumine id nuper tentavit. De *Primitiva* V. M. paucis agi potuit; *Romulam*, *Redemptam* atque *Hirundinem* laudavit magnus Gregorius. *Maria Magdalena*, Provincie alicubi, in signum posita videtur, cui à seculis contradicunt: nos eam & *Lazari* sororem, & peccatricem, & à septem dæmoniis liberatam cum Ecclesia Catholica agnoscimus. *Fulvia* V. M. cum nescio quo *Claudio* imperatore & aliis MM. Trecentibus debetur; *Segolena* vidua Albigenfis; *Mera* V. Lectoræ colitur; *Severa* apud Treviros. *Wilgefortis* seu *Liberata* cujus fuerit, quando vixerit, quid egerit, ignoratur: hoc scitur; ut à multis malis liberatricem passim invocari. *Columba* apud Lulitanos innotuit. *Christina* V. Belgica *Mirabilis* nomen merito consecuta est; eo mirabilior, quo stupendissima Acta solidiori auctoritate nituntur. *Lewinna* M. Angla apud Bergenses in Flandria miraculis claruit: *Vastrada* vidua, Sanctorum mater, Sustereni ad Mosam. *Kingam* seu *Cunegundem* virginem maritam, ex Poloniarum duce sanctimoniam, admirabili sanctitate vitæ ac miraculis verè regni istius prodigium dixeris.

Atque hi sunt præcipui Sancti quorum Acta aut breviora etiam elogia hoc tomo illustrantur: quo autem die quibusve paginis quærenda sint singula, docet index alphabeticus eorundem, toti volumini præfixus; ætatem porro chronologicus; cetera in subjunctis aliis indicibus quærenda sunt.

Erunt fortasse qui à nobis apologiam expectent, adversus ea quæ non ita pridem vulgavit Odoacer quidam Ilbachius, in Actis Sanctorum discernendis aut vindicandis ut minimum summè peregrinus. Odiosas is controversias, ab annis fere triginta existimissimas, levo prorsus sidere renovavit: ipsam nos, dum longe utilioribus occupamur, ad tunc abunde dicta probataque remittimus. Quæ si sufficere non existimet; adeat, obsecro, Librum apologeticum ab Eminentissimo Card. Baronio, sub Antonii Galloni nomine, anno MDCIV Roma editum & Clementi PP. VIII inscriptum, ad Constantinum Cajetanum, EX BREVIARIO S. Gregorii monachatum Benedictinum adstruentem: ubi quid de Breviario, & consequenter de S. Catharina contractis in eo Actis censendum, nisi volens cæcitas, apertissime perspicies.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS
SOCIETATIS JESU FLANDROBELGICÆ,
ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

Cum Edictis Philippi II Hispaniarum Regis, deinde Serenissimorum Archiducum Alberti & Isabelle, Belgii Principum, rursusque Philippi III, ac novissimè Caroli II Regum, confirmatis 2 Decembris 1692, & 19 Julii 1694, Provincialibus Societatis Jesu, per Flandrobelticam pro tempore futuris, potestas facta sit eligendi Typographos & Bibliopolas, qui, ad aliorum quorumcumque exclusionem, soli imprimere ac reimprimere & vendere possint libros & opera qualibet, rite approbata, curantibusque ejusdem Societatis Patribus edita aut porro edenda, sub consueto sua Majestatis Privilegio, non aliter impetrando, quam in scriptis obtentâ & præexhibitâ licentiâ prædicti Provincialis; idque sub gravibus pœnis, in contraventores aut aliter impressa importantes statutis, ut latius in ipsis patentibus litteris apparet. Cum etiam sua Cæsarea Majestas idem valere voluerit in ditionibus, S. R. Imperio subiectis;

Ego infra scriptus Societatis Jesu per Flandrobelticam Præpositus Provincialis, potestate ad hoc mihi facta ab Adm. R. P. N. Præposito Generali Michaële Angelo Tamburino, concedo Jacobo du Moulin facultatem sic imprimendi, & per se aliosque vendendi infra scriptum opus, ex more nostræ Societatis (quod hisce attestor) recognitum & approbatum; videlicet, *tomum quintum de Actis Sanctorum Julii, collectis & illustratis per Joannem Bapt. Sollerium, Joannem Pinium, Guilielmum Cuperum & Petrum Boschium Societatis nostræ presbyteros Theologos. In quorum fidem hæc, manu propria subscriptas, consuetoque nostri officii sigillo munitas, dedi Antverpiæ XXI Augusti MDCCXXVII.*

PETRUS MAELCAMP.

SUMMA PRIVILEGII REGII.

Cæsareæ & Regiæ Catholicæ Majestatis diplomate sancitum est, ne quis, præter voluntatem Joannis Bapt. Sollerii è Societate Jesu, ejusve ad illustranda Sanctorum Acta Adjutorum & Successorum, ullo modo imprimat vel recudi faciat, ex parte vel in totum, tomos eorundem, de argumento illo, vel jam editos vel porro edendos; aut alibi excufos excudendosve invehat, venalesve habeat: qui fecus faxit, confiscatione exemplarium, & aliis gravibus pœnis multabitur; ut latius patet ex litteris, Bruxellæ datis.

Signat

LOYENS.

Et ego Joannes Bapt. Sollerius Societatis Jesu, permitto Jacobo du Moulin, ut *tomum quintum de Actis Sanctorum Julii, meo permissu ab ipso impressum, publicet. Datum Antverpiæ XXII Augusti MDCCXXVII.*

APPROBATIO ORDINARII

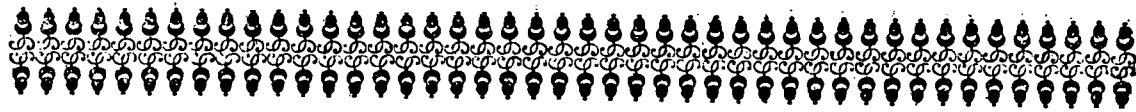
Grandem suam de Actis Sanctorum collectionem strenuè urgere pergunt toties à me laudati scriptores Joannes Baptista Sollerius, Joannes Pinius, Guilielmus Cuperus & Petrus Boschius Societatis JESU presbyteri; in quorum lucubrationibus nihil offendi quod fidei aut bonis moribus consonum non sit, vel quod eruditorum expectationi non respondeat: idque de hoc quinto mensis Julii tomo etiam testor. Dabam Antverpiæ XXI Augusti MDCCXXVII.

F. G. ULLENS
Can. Schol. Offic. & Lib. Censor.

P R O.

PROTESTATIO AUCTORUM.

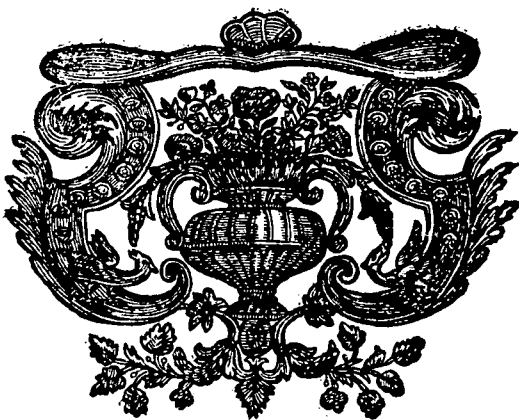
Quod identidem protestati sunt decessores nostri, in hoc de Actis Sanctorum Opere, se servatas velle Urbani Papæ VIII Constitutiones; neque suis, aliorumve huc relatis Commentariis aliud pondus tribui, quam sit historiæ, ab hominibus errori obnoxii scriptæ: idem ante hunc quintum tomum Julii denuo protestamur.

NOTITIA FIGURARUM

Ornantium hunc Tomum

P Ræfigitur solitum operis frontispicium	
Item effigies serenissimæ Archiducis Mariæ Magdalenæ cui tomus inscribitur	
Imago S. Eliæ. <i>Ut olim à sac. Rituum Congr. approbata est</i>	pag. 17
S. Wilgefortis variæ repræsentationes	59, 60 & 63
A. Oddini Barotti præpositi Fossan. <i>Ex imagine inde accepta</i>	182
S. Liborii episc. Cenomanensis. <i>Ex Vita à Bollandò edita</i>	401
S. Christinæ V. & M. <i>Ex tabula antiquissima</i>	517
B. Joannis Taussiniani ep. Ferrar. <i>Ex statua marmorea</i>	811
Ejusdem Beati grande numisma	813
S. Francisci Solani prædicantis effigies in pagina expansa, ex majori folio contracta	849

INDEX SANCTORUM AD TOMUM V JULII.

A

- 21 Dríanus M. cum sociis Cæsenatibus, *ex Hieron.* 163
- 22 Andreas, Elianus & Aiabofus MM. Maxulitani 237
- 23 Anna Virgo in Leucate. Cultus apud Græcos, elogium, chronotaxis 486
- 20 Ansegifus abbas Fontanell. COMM. Sancti cultus, Acta, chronotaxis vitæ, locus sepulturæ, donationes, scripta 90. VITA auctore anonymo sed cœvo, in *Chronico Fontanellensi apud Acherium edito*. CAP. 1. S. Ansegifus pluribus cœnobiis præficitur, ac tandem etiam Fontanellensi, ubi regulam S. Benedicti restituit 92. CAP. 2. Quid contulerit S. Ansegifus Luxoviensi ac Fontanellensi cœnobiis 94. CAP. 3. Beneficia & elemosynæ S. Ansegifi in cœnobiis Flaviacense & alia plurima, etiam canonicorum ac monialium 96. CAP. 4. Constitutio Ansegifi abbatis 98
- 24 Antonius conf. ex Ord. Eremit. S. Augustini. § 1. Beati cultus & reliquiæ 823. § 2. Annus mortis, Acta, miracula, & gloria posthuma 824. VITA auct. Carolo Ciminello eremita Aug. *ex variis monumentis ab ipso collecta; & à nobis ex Ms. Italico Latine contracta*. Prologus 825. CAP. 1. Beati pueritia, ars medica & chirurgica, ingressus in Ord. S. Augustini & pia peregrinatio 826. CAP. 2. Beati caritas erga proximum, prodigiosa cædis vitatio, & alia miracula 828. CAP. 3. Morbus B. Antonii, pia mors, miraculum, honorificum sepulcrum & epitaphium 830. MIRACULA ab eodem Ciminello collecta, ex Italico Latine redita. CAP. 1. Prodigiousa durities capæ lignæ, in qua corpus Beati jacuerat. Mortuorum resuscitatio, & surdorum aliorumque ægrotorum sanatio 832. CAP. 2. Ergumena liberata, varii manifesto mortis periculo erepti, & ægri sanati 834. CAP. 3. Varii homines, varix ætatis & conditionis in suis morbis aliisque incommodis auxilium B. Antonii experiuntur 836. CAP. 4. Varii ægroti uncti oleo, quo B. Antonius ad fugandos morbos in vita utebatur, sanitatem subito recuperant 838. CAP. 5. Miracula quæ per B. Antonii baculum, cucullum & pileum patrata sunt 841. ALIA MIRACULA à Ciminello aliisque collecta & hic *ex Mss. edita*. CAP. 1. Miracula quæ anno 1645 conscripta sunt 844. CAP. 2. Beneficia quæ intercessione B. Antonii usque ad an. 1708 præstita sunt 845
- 23 Apollinaris episc. M. Ravennæ. COMM. § 1. Ravenna à pluribus laudata; memoria Sancti in Martyrologiis, elogia; patria, tempus ordinationis, sedis ac mortis 328. § 2. S. Apollinaris sepulcrum ac corpus; ejusdem apud Classenses continuata possessio; translatio in decentiorem locum 330. § 3. Corpus Ravennam translatum; denuo Classem non sine controversia relatum; arctissima custodia; præfens ejusdem status 332. § 4. Reliquiæ S. Apollinaris falso pluribus locis adscriptæ; aliarum enumeratio; ecclesia sub ipsius nomine dedicata seculo VI, 334. § 5. Ædes sacra Classensis ac monasterium; aliæ variis seculis sub Sancti nomine constructæ; Romanæ ornatus 335. § 6. Apparitiones, festa, sodalitates, altare, Missæ propriæ 338. § 7. Officia propria, hymni; memoria in antiquis Litaniis; Sanctus an & quo sensu martyr 340. § 8. S. Apollinaris discipuli; peregrinationes, Acta; Vita brevior, ejusque auctor 342. § 9. Versus Vitæ S. Apollinaris, quam Agnellus conscripsit, præfixi, atque hic ex editis apud Bacchinium recusi 344. PASSIO *ex Ms. nostro Fuldensi, ad plura alia collato*, auctore anonymo conscripta. CAP. 1. Sanctus ab Apostolorum principe Ravennam missus, prodigiis claret; plurimos infideles Christo lucratur; male mulctatur ibid. CAP. 2. Mortuum resuscitat; cæditur; inedia damnatus, ab angelo pascitur; diversa exsul oberrat loca; leprosum curat 346. CAP. 3. Sancti exilium; reditus; simulacrum Apollinis eversum; cæco visus redditus; nova supplicia; obitus; sepultura 348. VITA BREVIOR auctore Agnello, à Bacchinio edita. CAP. 1. S. Apollinaris patria, cultus & ordinatio. Ravennam venit; Christi fidem prædicat, miracula patrat. Rufi patritii conversio, ejusdemque sepulcrum 350. CAP. 2. S. Apollinaris carcer; exilium; & post reditum Acta & martyrium 351. ANALECTA. PARS I. Miracula S. Apollinaris in territorio Divionensi Burgundiæ. Observationes præviæ 352. MIRACULA *ex pluribus codd. Mss.* auctore anonymo monacho, ut videtur, S. Benigni. CAP. 1. Sancti ecclesia in territorio Divionensi; delatæ eò à S. Clothilde ejusdem reliquiæ prodigiis pluribus claræ 353. CAP. 2. Miracula alia reliquiarum S. Apollinaris virtute patrata 355. PARS II. Historia inventionis seculo 12, *ex Spicilegio Ravennatis historia, inter scriptores rerum Italicarum.* 358. CAP. 1. Auctor possessionem corporis S. Apollinaris vindicat monasterio Classensi 360. CAP. 2. Possessio ista probatur ex inventione corporis 361. CAP. 3. Repertæ ad corpus laminæ; ejusdem fragrantia & miracula 363. CAP.

INDEX SANCTORUM

CAP. 4. Alia miracula Sancti ope patrata 365. CAP. 5. Refert auctor, qua occasione ista scripserit; ea concludens laudibus urbis Ravennatis & S. Apollinaris 366. PARS III. Ecclesia Clallensis & corpus Sancti ibidem quiescens, ex eodem *Spicilegio* 368. PARS IV. Instrumentum authenticum translationis S. Apollinaris sub Julio PP. II 369. CAP. 1. S. Apollinaris præ aliis Sanctis à Deo honoratus, Camaldulensium annisu transfertur 370. Translationis hujus historia exponitur 372. CAP. 3. Tribus laminis ad Sancti corpus jam pridem confepultis additur quarta de præfenti translatione. Peroratio ad faciendam fidem 373. PARS V. Sintne S. Apollinaris hodierni exuvie sacræ ad quædam loca Germaniæ ac Belgii translatae? Dissertatio prævia § 1. Notitia istarum translationum, ac nostrum de iis iudicium 374. § 2. Alia circa hæc translationes expediuntur 375. § 3. Translatio Ravennâ, ut volunt, Mediolanum, quæ aliarum hinc sit fundamentum; auctoris hallucinationes; è cujus narratione fragmenta quædam dantur 376. CAP. 1. Translatio ac relatio, quas contigisse volunt in territorio Coloniensi 378. CAP. 2. Brachium Sancti, ut putatur, ad Gorcomienses delatum 381. CAP. 3. Institutum Gorcomii festum cum indulgentiis; miraculum 383. CAP. 4. Festum de novo celebrari præceptum; punita transgressio; pusillanimitas ad fiduciam excitata 384.

23 Apollonius & socii, ex *Fastis Græcis & Martyrol. Rom.* 388

21 Arbogastus episc. Argentoratensis. COMM. § 1. Sancti cultus 168. § 2. Acta ejus & scriptores illorum 170. § 3. Nomen, patria, parentes, vita ante susceptum episcopatum ducta 171. § 4. Tempus episcopatus ejus Argentinensis, & felicitatis obitus, uti & suscitati ad vitam Sigeberti 173. § 5. Alia ejusdem miracula; beneficia in ecclesiis & cœnobia, tempus mortis, sepultura, elevatio ac translatio reliquiarum; scripta 175. VITA ex *Ms. S. Maximini Trevirensis, collata cum aliis* 177

24 Arnulfus martyr COMM. Cultus, reliquie Acta & translatio 582. ACTA ET TRANSLATIO auctore anonymo, ex *Chronico mnnii Mosomensis apud Acherium*. Prologus 583. CAP. 1. Sancti peregrinatio, cædes, mors, sepultura, corporis revelatio ac veneratio 584. CAP. 2. Ortæ inter Otthonem comitem & Adalberonem archiepisc. Remensem discordiæ, reliquias S. Arnulfi mirabiliter in Præsulis potestatem redigunt 586. CAP. 3. Mira. translatio corporis S. Arnulfi Mosomum 588

B

20 **B**ernardus episc. Hildesensis. COMM. § 1. Beati cultus & reliquiarum visitatio 100. § 2. Acta eorumque scriptor 102. VITA auctore anonymo Benedictino, ex *Ms. codice monasterii Hildesensis S. Godehardi*. CAP. 1. Profapia B. Bernardi, pueritia & fratris ejus Lamberti elogium 104. CAP. 2. Varia ejus officia in ecclesia Hildesensi, electio ad episcopatum, pastoralis vigilantia & pia opera 106. CAP. 3. Pia mu-

nificencia, mors & epitaphium 108. MIRACULA forsah ab eodem auctore anonymo Benedictino scripta, ex *Ms. codice monast. Hildesensis S. Godehardi*. CAP. 1. Variæ utriusque sexus personæ ope B. Bernardi sanantur, & puella mortua ad vitam revocatur 110. CAP. 2. Beatus Bernardus quoddam à febre, hydropisi, sanguinis fluxu, aliisque morbis mirabiliter liberat 111

C

23 **C**halcedonenses MM. *apud Græcos* 386

24 Christina V. M. COMM. PARS I. § 1. Cultus ex Fastis Græcis ac Latinis; elogia; tempus martyrii 495. § 2. Palæstra martyrii; Sancta hæc cum aliis confusa; neque ab aliquibus satis distincta 496. § 3. Translationes variæ unius, ut volunt, S. Christinæ nostræ ad varia loca 498. § 4. Officia Sanctæ propria, festi dies 500. § 5. Notitia alterius Officii; orationes propriæ; nomen Sanctæ in Litaniis; hymnus è Breviario Mosarabico, ædes sacræ, gloria posthuma 503. § 6. Actorum notitia & observationes 506. § 7. Earumdem observationum continuatio 507. PARS II. § 8. Notitia operis ad propugnanda Sanctæ Acta nuperrime in Italia editi 508. § 9. Nostrum de isto opere iudicium 510. § 11. Alia circa nonnulla, in dicto opere contenta, observationes 512. § 11. Ratio Chronologica, canonizatio, epitaphium, lapis sepulchralis &c. Responsiones item Pennatii ad objectiones contra Acta expenduntur 514. § 12. Alia quædam pro Actis ab eò corrasa argumenta diluuntur 516. § 13. Fama posthuma ex eodem opere novis notitiis illustrata, circa ædes sacræ, Officium divinum, imagines, ecclesiam collegiatam, hospitale, confraternitatem ac miracula 517. § 14. Recentissima miracula indidem desumpta: aliud ibidem relatum hinc examinatur 519. § 15. Auctarium de Sanctæ reliquiis, & inventione corporis, ut quidam volunt, ex laudato Pennatio; præfens indidem apud Torcellanos corporis status 521. § 16. Additamenta de acoluthia Sanctæ apud Græcos; de orationibus, hymnis, Officio & Missa apud Latinos; ac festis diebus cum bina supplicatione apud Vulfinienses 523. PASSIO ex *Ms. nostro antiquo Fuldensi cum aliis collato*, auctore anonymo conscripta. CAP. 1. S. Christina blanditiis, minis ac cruciatibus frustra à Dei cultu avocatur; idola frangit; ab angelo pascitur 524. CAP. 2. Novis tormentis cruciatur; idolum conterit, gentiles multos convertit; in igne ambulat; aspides superat; mortuum suscitatur 526. TRANSLATIO CORP., ex Tyro, ut volunt, Italiæ Bœvrariam in Artesia, desumpta ex *Ms. Lectionario prioratus Bœvrariensis apud Bethuniam*, qui est Vedastinorum, auctore anonymo 529. TRANSLATIO capitis S. Christinæ V. & M. ex Tyro, ut putatur, Italiæ in parthenonem Hertzebrochianum, diœceseos Osnabrugensis in Westfalia 532

24 Christina Mirabilis V. COMM. § 1. Actorum fides & eorum scriptor 637. § 2. Vari-

IN QUINTUM TOMUM JULII.

ria Vitæ exemplaria ; quodnam à nobis hic detur ; major personæ cujusdam in ea memoratæ notitia 639. § 3. Memoria in Fastis ; elogia , vitæ institutum 641. § 4. Patria , diēs & añnus mortis , vitæ chronotaxis ; sepultura , translatio corporis , status ejusdem hodiernus ; reliquiæ , veneratio publica 643. § 5. Elucidantur variæ S. Christinæ prophetiæ ; vulnera Christi ineptè ipsi imputata 645. § 6. Diplomata in favorem monasterii Mileniensis , quo S. Christinæ corpus translatum fuit 647. § 7. Nonnullæ circa prædicta diplomata observationes ; plura de Sancta cur non dentur 649. VITA auctore Thoma Cantipratano , ex cod. Ms. Camerensi in Belgio prope Bruxellas. Prologus 650. CAP. 1. Sanctæ natales ; visio post mortem Purgatorio , ad vitam redit , ut animas ibidem detentas juvet ; quam acerba , illæso corpore ; pro eisdem fit passio 651. CAP. 2. Mirabilia in subtilitate & figurâ corporis , sanata tibia , liberatione à captivitate ; oleo ex uberibus effluente. Communior vivendi modus ; fructus sacræ Synaxeos ; commendatio elemosynæ , vaticinium 653. CAP. 3. Injustorum elemosynis graviter afficitur ; victus ac vestitus ; sensus ex damnandis & salvandis ; cordium scrutationes ; variæ prædictiones , ecstasis &c. 654. Secessus Sanctæ ad Ivettam reclusam ; cantus ac Scripturarum scientia ; æstimatio apud comitem Loffensem ; de quo vivente benemerita , post mortem ejus , pœnas Purgatorii in se Sancta partitur ; amor solitudinis 657. CAP. 5. Vita qualis proxime ante mortem ; languor ; mors secundo ac tertio obita ; sepultura , translatio , auctoris parænesis , elevatio corporis ; miraculum 658

24 Cleonicus & Stratonicus , ex Actis SS. Alphii & focc. 494

20 Columba V. M. Conimbricæ in Lusitania. Sylloge de cultu 47

20 Cyriacus cum aliis XXI. Ex Hieron. 47

22 Cyrillus & focii quatuor MM. ex Hieron. 235

22 Cyrillus patriarcha Antiochenus 236

D

21 **D**aniel propheta Babylone. SYLL. HIST. § 1. S. Danielis nomen , genus , patria , unicufne an plures ? Educatio , externæ dotes 117. § 2. Captivitas , sanctitas , virtutes 119. § 3. Sapientia ; auctoritas apud régēs & populos inde orta ; an S. Daniel excludendus è numero prophetarum 120. § 4. Visiones , interpretationes somniorum , prophetiæ , scripta ; mors ejusque adjuncta , an Sanctus martyrrium passus ? 122. § 5. Sepulcrum , epitaphium , statua 123. § 6. Rerum à Sancto gestarum chronotaxis 125. § 7. Cultus sacer ex variarum gentium Fastis ; reliquiæ , ædes sacræ , apparitio 127. § 8. Scriptores antiqui , qui de Sancto meminerunt , item spurii ; Vita & elogia 128

24 Declanus episc. in Hibernia COMM. Sancti cultus , locus ac tempus vitæ ; Acta 590. VITA ex Ms. Lovaniensi cum altero collato. CAP. 1. Genealogia S. Declani 593. CAP. 2. Sancti natales , institutio , discipuli

598. CAP. 3. Itér ejus Romam , consecratio episcopalis , reditus in Hiberniam , conversio Desiorum , ecclesiarum & monasterii ibidem erectio 597. CAP. 4. Conversio Momoniensium ad fidem ; itinera Sancti Romam ; reditus per Britanniam ; locus episcopatus ei miraculo indicatus , & aliis miraculis dilatatus redditusque fecundus 598. CAP. 5. Monasteria varia S. Declani ; Ardmoriæ civitatis primordia ; SS. Kiarani , Ibari , Albei ac Declani concordia cum S. Patritio 600. CAP. 6. Miraculum S. Patritii ; archiepiscopatus Momoniæ , & episcopatus S. Declani privilegia ; religio Desiorum confirmata ; miracula S. Declani in peste Momonica 602. CAP. 7. Occultorum in Sancto notitia , pœnæ hospitiū illi negantium ; varia monasteria ab eo condita , obsequium cervi 603. CAP. 8. Varia miracula S. Declani , visitatio S. Albei 605. CAP. 9. Reliqua sancti miracula & felix obitus 606

24 Dicitinus episc. conf. Asturicensis. 569

E

20 **E**lias propheta in Palæstina COMM. HIST. De cultu , gestis , raptu & reditu. § 1. Cultus ex sacris Græcorum , Latinorum aliorumque populorum monumentis 4. § 2. Tempa & oratoria Sancto in Oriente dedicata 6. § 3. Ædes sacræ eidem Prophætæ in Occidente extructæ , ejus miracula & reliquiæ 8. § 4. Sancti Eliæ nomen , patria , tribus , parentes ; mira prognostica nativitatē , & formâ corporis 10. § 5. Prædictio siccitatis coram Achabo , Eliæ recessus ad torrentem Carith , commemoratio Sareptæ apud viduam , & miracula ibi patrata 11. § 6. Eliæ reditus ad Achabum , certamen cum pseudoprophætis Baal , victoria & pluvia terræ reddita 13. § 7. Fuga Eliæ ob iram Jezabelis ; apparitio & jussio divina ; reditus ad regem Achabum , & minæ eidem ab Elia intentatæ 15. § 8. Sacrilega idoli consultatio disturbata : disquisitio de habitu Eliæ : cælestis duorum ducum & centum militum punitio : mors ab Elia regi Ochoziæ prædicta 16. § 9. Eliæ raptus & quæstiones huic annexæ 19. § 10. Præfens Eliæ status , epistola ab eo post raptum regi Joramissa , futurus regressus circa finem mundi 20

20 Euspicius Conf. in monast. Miciacensi. COMM. Sancti cultus , ætas & Vitæ scriptores 72. VITA auctore anonymo perantiquo ex Actis S. Maximini abbatis Miciacensis à Mabillonio editis , in appendice primi seculi Bened. pag. 582. CAP. 1. Rebellio civium Virdunensium contra Clodoveum , & regis erga eos clementia ob intercessionem S. Euspicii 74. CAP. 2. Clodovei erga Euspicium se secutum liberalitas , fundatio monasterii Miciacensis , S. Euspicii mors & sepultura 76. TRANSLATIO ex seculo VI Beneditt. 78. MIRACULA ex eodem seculo. ibid.

F

24 **F**antinus conf. COMM. § 1. S. Fantini cultus & patria 547. § 2. Parentes , nomen,

INDEX SANCTORUM.

- men, ætas, dies obitus, genus mortis; Sanctus ab alio synonymo distinctus 548. § 3. Fama posthuma ex æde sacra, reliquiis, sepulcro, miraculis & hymno sacro; Vitæ auctores. Taurianum quandonam eversum 550. § 4. Vitæ Græcæ notitia; Latinæ crisis; utraque, Græcæ tamen, uti & hymni sola versio Latina hic datur 552. VITA ex *Ms. Syracusano apud Octavianum Cajetanum*, auctore anonymo. CAP. 1. S. Fantini natales; ipsius ac parentum ad Christum conversio; horum cruciatus; illius è carcere liberatio 553. CAP. 2. S. Fantini parentes martyrio coronati; iter ejus in Calabriam, cura jumentorum, misericordia erga pauperes miraculo comprobata; heri conversio, obitus 555. VITA ALTERA auctore Petro episcopo Taurianensi, apud Cajetanum, interprete Francisco Raia-ro, cum Græcis collata. Prologus 556. CAP. 1. Sanctus ab hero, cui servit, pas-cendis armentis equorum adhibetur; ora-tionem & opera misericordiæ exercet; ac-cusatur 557. CAP. 2. Insigne Fantini mi-raculum; patria ac gesta; sacre exuviæ miraculis clarissimæ; an inde martyr pro-betur? 559. CAP. 3. Miraculorum opera Sancti patratorum pars 1, 561. CAP. 4. Miraculorum pars 2, 562. CAP. 5. Mira-culorum pars 3, 564. CAP. 6. Miraculo-rum pars 4, 566. HYMNUS forte à S. Jo-sepho hymnographo, aut alio synonymo; ipsique synchrono concinnatus, ex *Ms. Græco codice, apud Cajetanum* 557.
- 24 Franciscus Solanus Ord. Min. Limæ in Peruvia. COMM. § 1. Acta, diès obitus, mira cadaveris conditio, aliaque prodigia paulò post mortem, honorificæ exsequiæ & sepultura 847. § 2. Magna de sanctitate ejus exillimatio à variæ conditionis ho-minibus declarata 849. § 3. Publica po-puli erga eum devotio, quæ decreto Ur-bani VIII sistitur 852. § 4. Informationes de sanctitate ab Ordinariis factæ, & causa beatificationis ac canonizationis Romæ agi-tata 854. § 5. Canonizatio tandem Romæ obtenta 856. VITA auctore Tiburtio Na-varro, ex *processibus beatificationis &c. collecta & Roma edita* 1671. CAP. 1. Sancti patria, parentes, mores in pueritia & adolescen-tia, ingressus in Ordinem Minorum & pro-fessio religiosa 859. CAP. 2. Scientiarum studium, sacerdotium, officia in Hispania administrata, & apostolicus zelus ibidem ostensus 860. CAP. 3. Navigatio in Indias occidentales, naufragium & caritas erga proximum 863. CAP. 4. Iter ex urbe Li-mana in Tucumaniam, apostolici labores inter Indos, & prodigia ibidem patrata 865. CAP. 5. Duplex præfectura in Or-dine; utriusque abdicatio, zelus ejus in urbe Limana, & efficacia tum publicarum tum privatarum exhortationum 868. CAP. 6. Cives Limani ejus prædicatione miro modo ad pœnitentiam inducti, & ecclases illius in concionibus 870. CAP. 7. Destru-ctio Truxilli diu ab illo prædicta, aliaque multa spiritu prophetico prænuntiata 871. CAP. 8. Cogitationum cognitio, aliarum-que rerum occultarum notitia, & aliquo-rum ægrorum sanatio 873. CAP. 9. Viva ipsius fides, firma spes, & ardens caritas erga Deum 875. CAP. 10. Devotio ejus erga sacra Christi mysteria; sanctill. Eu-charistiam, Virginem Deiparam & S. Bo-naventuram 876. CAP. 11. Fervens illius oratio, profunda rerum cælestium contem-platio, ecclases & raptus 878. CAP. 12. Summa ejus caritas erga proximum, prom-pta obedientia, religiosa paupertas & an-gelica castitas 881. CAP. 13. Austera vi-vendi ratio, maxima humilitas & mira pa-tientia 883. CAP. 14. Ultimus ipsius mor-bus, mira in eo patrata, ac pia mors 884. MIRACULA auctore eodem, ex *processu bea-tificationis aliisque instrumentis*. CAP. 1. Varia beneficia, quæ die obitus & sepulturæ beati Francisci Solani multis ejus opem implo-rantibus concessa sunt 886. CAP. 2. Quæ-dam personæ religiosæ intercessione ipsius sanitati restitutæ, & multi pueri à mortè resuscitati variisque morbis erepti 889. CAP. 3. Variæ mulieres in periculoso par-tu adjunctæ, duæ cæcæ illuminatæ, alique homines à diversis morbis liberati 891. CAP. 4. Incendia extincta, sedatæ tempestates &c. 894. atque eo spectant reliqua capita usque ad tomi finem.
- G
- 22 **G**ualterius conf. ex *Ferrario* 323
- H
- 22 **H**eronymus episc. ex *monumentis Pa-pensibus* 321
- 24 Hymenæus & Capito, ex *Fastis Græcis & Martyrologio Romano* 336
- I
- 21 **J**oannes anachoreta in Palæstina, ex *Fastis Græcis ac Martyrol. Romano* 164
- 23 **J**oannes Cassianus abbas. SYLLOGE HIST. § 1. Cultus apud Latinos & Græcos, reliquiæ, miracula & Acta 458 § 2. Con-troversa S. Cassiani patria 461. § 3. San-cti nativitas, nomen & cognomen, pa-rentes vel consanguinei, studia litterarum & vitæ monasticæ professio 464. § 4. Pri-ma professio in Ægyptum 466. § 5. Com-moratio in solitudine Diolcensi 469. § 6. Commoratio in eremo Scethica 471. § 7. Excursio ad monasterium Bethlehemiticum & reditus ad eremum Scethicam 474. § 8. Discessus Constantinopolim, diaconatus, iter Romanum, sacerdotium & alia 476. § 9. Gesta, scripta & mors Massiliæ 478. § 10. Judicium de ejus doctrina 480
- 20 **J**oseph qui & Barfabas & Justus. Sancti cultus, Acta, confusio cum aliis, mira-culum 22
- 22 **J**osephus comes conf. COMM. § 1. Pa-tria, vitæ professio in Judaismo; Judæo-rum patriarchæ & apostoli 238. § 2. Mi-rabilis in Judaismo S. Josephi obstinatio, miraculum ab ipso tunc patratum; conver-sio ad Christianam fidem, dignitas comi-tis 240. § 3. Exstructa Tiberiade à Sancto ecclesia; scriptum quoddam ipsi attributum; vitæ chronotaxis, annus mortis in-certus;

IN QUINTUM TOMUM JULII.

certus; locus, de quo agit Sancti historia pluribus hic elucidatus 242. § 4. Historia conversionis S. Josephi, qua occasione & qua fide scripta à S. Epiphanio; alii ejusdem scriptores; cultus Sancti ex Martyrologio Romano, aliis sacris Falsis ignoti 244. HISTORIA CONVERSIONIS, auctore S. Epiphanio synchrono ac familiari, *Panarii tom. 2, lib. 1, à pag. 127.* CAP. 1. S. Josephus Judæus, ex visu mysteriorum baptismi & lectione Scripturæ sacræ deliberat de fide Christiana, sed nullo successu; filius Judæorum patriarchæ scdè corruptus 247. CAP. 2. Patriarchæ filium frustra conatur S. Josephus ad frugem revocare: triumphat nomen & crux Christi; Josephustamen in Judaismo pertinax 249. CAP. 3. Miraculo, quod patrat, non convertitur; promovetur à Judæis, deinde cæditur & morti exponitur; at tandem baptizatus condit ecclesias, ac crucis signo præstigiis eorum dissolvit 251

24 Joannes Tauffinianus episc. Ferrariensis. COMM. § 1. Beati cultus tum alibi, tum præcipuè Ferrariæ stabilitus 783. § 2. Acta ejusdem ceteraque eò spectantia 785. VITA auctore anonymo ex Ordine Jesuatorum. *Ex Ms. Ferrariensi.* Præfatio & operis dedicatio 787. CAP. 1. B. Joannis genitus, patria, educatio pia, peritia juris civilis, vocatio ad Ordinem Jesuatorum, elusa parentum expectatione 789. CAP. 2. Egregiæ ejusdem in religione virtutes, præfectura monasterii Ferrariensis reluctanti imposita; tolerantia injuriarum 791. CAP. 3. Electio ejus absentis & ignari ad episcopatum Ferrariensem, non sine miraculo facta 793. CAP. 4. B. Joannis in declinando episcopatu humilitas, in suscipiendo obedientia, in administrando sedulitas, & misericordia erga pauperes 795. CAP. 5. Alia misericordiæ ejusdem exempla, stupenda criminationum patientia 796. CAP. 6. Christum sub forma pauperis vestit; Padum exundantem comprimit; ignotam domum per miraculum assignat, sanctissimè moritur ex morbo acerbissimo 798. MIRACULA, eodem auctore. Prologus. CAP. 1. Anima Beati per angelos in cælum ferri visa; varia miracula tum ante tum post peractas exsequias 800. CAP. 2. Prosecutio miraculorum 802. SUPPLEMENTUM Auctorum. § 1. Omnia in Actis aliqua quæ Beatus gessit in statu Jesuatico ab an. 1408 usque ad 1426, 804. § 2. Omnia usque ad an. 1435 ad ejus episcopatum spectantia 806. § 3. Item alia ab an. 1435 ad 1444 prætermittit 808. § 4. Cetera quæ ab an. 1444 ad an. 1446 ab auctore nostro præterita sunt 810. § 5. Miracula quædam auctoris nostri, ætatem consecuta recententur, ex Paulo Morigio 813. § 6. Miraculum insigne ab auctore nostro & Morigio ignoratum; item alia recentiora, ex Scalabrini monumentis & Vita Ferrarii 815. § 7. Veneratio Beati Ferrariæ apud successores Jesuatorum, post extinctum Ordinem; translatio solennis reliquiarum ejus, lectiones & oratio propria 817. § 8. Oratio B. Joannis contra exundationes Eridani; ejusdem epistola apologetica ad marchionem Ferrariensem, testamentum ab eodem conditum 819

21 Julia V. M. Claudius & socii Trevis 132. ACTA MARTYRII *ex Camuzato & Surio* 133

K

24 **K** Inga seu Cunegundis V. ducissa Poloniæ, Ord. S. Claræ, COMM. § 1. Antiquus & modernus Beatæ cultus 661. § 2. Acta quæ hic dantur; alia antiquiora, quæ desiderantur, recentiora miracula 664. § 3. Quid in Actis hisce erratum, quid omissum 666. VITA auctore Joanne Longini (vulgo Dlugos) *ex antiquo Ms. archivi Cath. eccl. Cracoviensis.* Prologus 669. CAP. 1. B. Cunegundis genus & nativitas 671. CAP. 2. Ejus infantia & pueritia mirabilis usque ad ætatem nubilem 674. CAP. 3. Nuptiæ Cunegundis earumque solennitas; imitatio SS. Cæcilie & Valeriani 676. CAP. 4. Ejus industria ad inducendum sponsum ad perpetuam castitatem; vigiliæ; visitationes ecclesiarum miraculis comprobata 678. CAP. 5. Caritas ejus & misericordia erga leprosos aliosque; triplex de diabolo victoria per signum Crucis 679. CAP. 6. Obsequia ejus in hoscomiis; miraculum lepræ per oculos sanatæ; mortificatio carnis, prorogatio virginitatis ad annum tertium 681. CAP. 7. Constantia ejus in proposito virginitatis validissime, sed frustra, impugnata 683. CAP. 8. Apparitio S. Joan. Baptistæ ejusque prædictio; Boleslai conversio & renuntiatio juris conjugalis; Beatæ lætitia, gratiarum actio, cautela imposterum 685. CAP. 9. Ejusdem silentium, preces, vigiliæ, stata jejunia, maceratio corporis, contemplatio passionis Christi & B. V., opera misericordiæ & mortificationis internæ 687. CAP. 10. Vestium neglectus; affectio erga religiosos; discretio inter prædestinatos & reprobos; devotio erga sacrificium Millæ, & vitæ Christi mysteria 688. CAP. 11. Veneratio erga ecclesias; Poloniæ restauratio; victoriæ de Russis precibus ejus adscripta; apparitio SS. Gervasii & Protasii 691. CAP. 12. Dæmonem fugat; publica scandala generosè tollit; miseros quoslibet & egenos sublevat 693. CAP. 13. Iter in Hungariam; conjuratio detecta; annulus cum venis salis translatus in Poloniam; reditus in Poloniam; nova & severa cibi potusque ratio miraculo gemino comprobata 695. CAP. 14. Studia pro canonizatione S. Stanislai ep. M., ac devotio erga reliquias ejus cum elevarentur; consilium fundandi cœnobii, in quod se olim reciperet ipsa 697. CAP. 15. Fundatio monasterii Sandecensis; Boleslai & Cunegundis votum solenne perpetuæ castitatis; professio tertie regulæ S. Francisci; austeritates miraculo comprobata 699. CAP. 16. Nudis pedibus incedit, licet id sæpius prohibita; labore suo pauperes alit; defuncto Boleslao, & spreto principatu, monasterium ingreditur 701. CAP. 17. Mortificatio in claustris & studium perfectionis; patientia, consolatio per imaginem Christi crucifixi; temeraria suspicio, ejusdem imaginis voce correpta; abstinentia singularis 704. CAP. 18. Patientia frigoris & caloris, orationes & exercitia diurna ac nocturna

INDEX SANCTORUM.

sturna, communia & privata per dies singulos 706. CAP. 19. Affectus Beatæ erga resurrectionis Christi & Eucharistiæ mysteria; beneficia in ecclesiis &c. patientia in atrocissimis calumniis, cælesti tandem luce dissipatis 708. CAP. 20. Patientia & caritas erga ingratos & injurios; vis precum ejus adversus oppressores injustos monasterii Sandecensis 710. CAP. 21. Precum ejus efficacia adversus Tartaros & Teutones; caritas erga inimicum; prophetia, privilegium singulare 712. CAP. 22. Torrrens ad monasterium miraculo ductus, aridus bacillus in tiliam excrefcens; resuscitatio nepotis Beatæ, ejus denique altera mors; revelationes cælestes; prophetia 714. CAP. 23. Alia quædam ejus etiam tum viventis miracula & revelationes 716. CAP. 24. Prosecutio miraculorum aliquot; adhortationes ejus ad sorores, maximè de callitate; virginitas ejus perpetua asserta testimoniis 719. CAP. 25. Vinum Beatæ per angelum allatum; prædictio mortis suæ & morbi monialium; comparatio ad mortem; morbus ultimus, in eo visitationes Sanctorum & revelationes, protracta sororum precibus vita 721. CAP. 26. Laudes SS. Trinitatis; adhortatio ad sorores; prophetia; extrema unctio; apparitio S. Francisci; Euangelii recitatio, affectus morientis; piissimus obitus 723. CAP. 27. Corporis defunctæ odor ac venustas admirabilis; revelationes variæ de glorioso animæ excessu; sepultura & miracula per annos 15 consecuta 725. CAP. 28. Miracula mortem Beatæ consecuta usque ad annum 1308, 727. CAP. 29. Miracula ab an. 1308 ad an. 1311, 728. CAP. 30. Continuatio miraculorum ejusdem temporis 731. CAP. 31. Miracula annorum 1312 & 1405, 733. CAP. 32. Prosecutio miraculorum anni 1405, 735. CAP. 33. Miracula anni 1406, 736. CAP. 34. Prosecutio miraculorum anni 1406, 738. CAP. 35. Miracula an. 1407, & 1410, 740. CAP. 36. Reliqua miracula an. 1410, & alia usque ad annum 1431, 742. CAP. 37. Miracula ab anno 1431, usque ad 1469, 743. CAP. 38. Reliqua miracula usque ad annum 1471, & apostrophe auctoris ad Beatam 745. MIRACULA recentiora CAP. 1. Ab anno 1532 ad 1540, ex primo processu 747. CAP. 2. Continuatio miraculorum ex primo processu ab an. 1540, ad 1559. Tempus primi processus 750. CAP. 3. Tempus & auctoritas secundi processus; continuatio miraculorum ex primo, in classes non in annos tributorum 753. CAP. 4. Eorundem miraculorum ex primo processu prosecutio 756. CAP. 5. Miraculorum ex primo processu desumptorum continuatio 758. CAP. 6. Miracula ex secundo processu 761. CAP. 7. Prosecutio miraculorum ex secundo processu desumptorum 765. CAP. 8. Miracula post secundum processum facta 768. CAP. 9. Prosecutio miraculorum usque ad tertium processum 771. CAP. 10. Processus tertius; decreta Romana pro ejus cultu & Officio; & nova interim miracula 775. CAP. 11. Miracula solennitatem beatificationis secuta 778. CAP. 12.

Miracula facta ad S. Nicolai prope Corcium
781

L

- 24 **L** Ewinna V. M. COMM. § 1. Loci notitia; cultus in Belgio & alibi 608. § 2. Dubiorum festorum elucidatio 609. § 3. Elogia, Alfordi illustrationes, & historiæ translationis analysi 611. HISTOR. TRANSL. auctore Drogone loci monacho & synchrono, ex Ms. Bergensi collato cum editone Mabillonii. Epistola Drogonis ad abbatem Rumoldum. Prologus 613. LIB. 1, CAP. 1. Balgerus, adversa tempestate, in ignotum Angliæ portum impulsus, reperit corpus S. Lewinnæ 614. CAP. 2. Adhibitis nequidquam precibus, ut partem obtineat, loculum ipsum clam tollit, & ad navim deferri curat 616. CAP. 3. Navi egressus; frustra regredi tentat; sed post varias ambages, thesaurum suum feliciter recuperat 618. CAP. 4. Bergas cum reliquiis redux, solenniter excipitur, ipsæ in loculo novo decenter collocantur, statimque miraculis clarent 619. CAP. 5. Brevis S. Lewinnæ Vita, seu potius elogium 620. Ad lib. 2 prologus ejusdem Drogonis. LIBER SECUNDUS. Exordium alterum 622. CAP. 1. Circumlatum per Flandriam maritimam sacrum corpus plurimis stupendis claret miraculis 623. CAP. 2. Aliorum miraculorum continuata series 625
- 23 **L**iborius. Conf. ep. Cenoman. COMM. HISTORICUS. Præfatio I. B. 394 § 1. S. Liborii natales, ætas 395. § 2. S. Liborii Vita 396. § 3. S. Liborii translatio 397. § 4. Fraternitas ecclesiarum Cenomanicæ & Paderbornensis 398. § 5. S. Liborius calculo laborantium patronus 400. § 6. Capta à Christiano Brunswicensi Paderborna, ablatæ S. Liborii reliquiæ 402. § 7. Christianus Brunswicensis aliique sacrilegi puniti: recuperatæ S. Liborii reliquiæ 403. § 8. S. Liborii reliquiæ Ameriam deportatæ 405. § 9. Solennitas, qua S. Liborii reliquiæ ab ecclesia Amerina exceptæ ibid. VITA auctore anonymo, ex veteri Ms. Legendario eccl. Cenoman. eruta à Ludovico Cellovio S. J. 407. ALIA VITA auctore anonymo, ex ejusdem ecclesia veteri Ms., sive Gesta domni Liborii, Cenomanicæ urbis episcopi, qui fuit temporibus Constantini & Valentiniani imperatorum, ibid. ALIA VITA ex Ms. Joannis Morelli Canonici Cenomanensis 408. ALIA VITA auctore Saxone anonymo, ex Mss. Corfendoncano & Bodecensi. LIBER 1, CAP. 1. S. Liborii gesta unde auctor acceperit 409. CAP. 2. S. Liborii à prima ætate sanctitas, episcopatus 410. CAP. 3. S. Liborii mores in episcopatu, prædicatio 411. CAP. 4. Sacrarum rerum cura 412. CAP. 5. S. Liborii obitus, sepultura, miracula 413. LIBER 11, TRANSLATIO S. Liborii. CAP. 1. Scriptionis causa. Episcopatus primi in Saxonia 414. CAP. 2. Primus Paderbornensis episcopus B. Hathumarus 415. CAP. 3. Episcopus II Baduradus. Reliquiæ petitæ Cenomanis 417. CAP. 4. Miracula facta dum elevatur S. Liborii corpus 418. CAP. 5. Cor-

IN QUINTUM TOMUM JULII.

Corpus S. Liborii è cathedrâ ad S. Vincentii ædem transfertur 420. CAP. 6. Miracula facta in itinere Carnoum versus 421. CAP. 7. Carnoti & Parisiis gesta 422. CAP. 8. Iter per Belgium ad Rhenum usque 423. CAP. 9. S. Liborii corpus Paderbornam deportatum 424. Eiusdem translationis Historia, ex veteri Legendario ecclesie Cenomanensis 425. Historia reductionis reliquiarum S. Liborii, auctore Joanne Carolo Erlewein 426. ACTA ECCL. PADERB. De reliquiis S. Liborii episcopi Peregrino Carleno abbati, pro ecclesia Amerina donatis 430. ACTA ECCL. AMERINÆ. De reliquiarum S. Liborii receptione 432. Dolor calculi epe S. Liborii sedatus Ameriæ 1647 & 1648, 435. Hymni antiqui ad S. Liborium, alique versus à pag. 436. ANALECTA ex instrumentis quæ post Bollandi commentarium accepimus. § 1. Diversa opinio de anno, quo Sanctus obiit, & amica societas inter ecclesiam Cenomanicam & Paderbornensem 440. § 2. Instrumenta authentica, quibus ostenditur, easdem reliquias Paderbornensibus restitui, quas Christianus Brunsvicensis abstulerat 442. § 3. Reliquiæ Sancti variis ecclesiis communicatæ 444. § 4. Quomodo Paderbornenses S. Liborii reliquiæ Romæ recognitæ & publicæ venerationi expositæ fuerint 447. § 5. Sancti reliquiæ Bruxellenses, confraternitas ibidem in ejus honorem instituta, & indulgentiæ huic concessæ 450. § 6. Antverpienses S. Liborii reliquiæ, confraternitas & indulgentiæ 453. § 7. Miracula ex duobus Mss. Italicis Latine reddita 454. § 8. Alia beneficia intercessione S. Liborii præstita 456

20 Lucanus episc. Sabionensis. Ex Ferrarii Sanctorum Catalogis 70

M

20 **M**argarita seu Marina V. M. Antiochiæ in Pisidia. COMM. § 1. Sanctæ memoria ex tabulis Græcis ac Latinis; nomen 24. § 2. Sancta ab aliis homonymis distincta; cultus in Oriente; initia & propagatio ejusdem in Occidente; veneratio publica in Missilibus ac Breviariis 25. § 3. Reliquiæ sanctæ Martyris; à quibus ea potissimum invocetur, fama posthuma 28. § 4. Sanctæ Martyris imagines; tempus martyrii; Acta Latina apocrypha 30. § 5. Acta Græca apocrypha; Latina quæ hic dantur 32. ACTA ex Ms. Rebdorfsensi, ad Ms. S. Maria ad Martyres correcta. Auctore anonymo. Prologus 33. CAP. 1. Sancta ob fidei constantiam patri exosa, ad Olibrium præsidem defertur 34. CAP. 2. Martyr carceri includitur; deinde in publicum producitur coram præside; cujus blanditias & minas spernit 35. CAP. 3. Cruciatu, orationes ad Deum; diaboli machinæ 37. CAP. 4. Iteratæ de tyranno victoriæ; aliorum ad Christum conversio; Sanctæ martyrium 38. APPENDIX I. De S. Margaritæ hodiernæ, ut volunt, corpore Antiochiâ Syriæ in Tusciam translato: ex Ms. ecclesie Montisfalisci. Auctore recentiore anonymo 39. PARS I. Translatio ad

ecclesiam S. Petri in Tuscia, necnon inde ad castrum ibidem Rovillianum 41. PARS II. Translatio ad Montemfaliscum 43. APPENDIX II. De S. Margarita, insulæ Procidæ in regno Neapolitano tutelari patrona 45

22 Maria Magdalena apud Massiliam. COMM. HIST. CRIT. § 1. Exponitur quæstionis status 187. § 2. Quæ potissimum adducantur ad suadendam trium feminarum diversitatem 189. § 3. Præcipua adversariorum argumenta proponuntur 191. § 4. Eademque diluuntur 194. § 5. Quæ fuerit sitque hodie in hac quæstione traditio ecclesiastica 196. § 6. Unica mulier Evangelio magis consona ex conformitatibus 198. § 7. Eadem consonantia aliis argumentis ostenditur 200. § 8. Græcorum diversa opinio 201. § 9. Sanctæ cultus in Fastis Latinis 203. § 10. Sanctæ obitus, sepultura, translatio à Græcis perperam tradita 205. § 11. Proponitur translatio Vezeliacensis 207. § 12. Cujus inventio diplomatibus firmata 209. § 13. Subsistere tamen omnino non videtur 211. § 14. Possessio Provincialium hætenus verosimillima 213. § 15. S. Mariæ Magdalene cultus, officium Massiliense & Acta 216. SERMO de S. Maria Magdalena auctore Odone abbate Floriacensi & Cluniacensi 218. APPENDIX I. De S. Mariæ Magdalene reliquiis 222. APPEND. ALT. De miraculis 223

23 Martyres anonymi in Bulgaria. SYLL. HIST. Cultus, elogium, tempus martyrii 484

21 Militinenses MM. tres anonymi apud Græcos 162

20 Mera V. M. Ex notitiis Ausitanis & recentioribus Martyrologiis 49

22 Meheleus abbas. COMM. § 1. Loci conspectus; antiquitas; Sancti cultus, elogium, miracula 302. § 2. Natales à scriptore Vitæ perperam ordinati; tempus mortis; scriptor Vitæ, & nostrum de eo judicium 304. § 3. Vita auctoritatis indigam aliunde stabilitur, quædam in ea corrigenda notantur 305. § 4. Vitæ exemplaria observationibus illustrata; miracula 307. VITA auctore anonymo incertæ ætatis, ex Ms. cod. cænobii Menatensis, in Actis Benedicti. Prologus 308. CAP. 1. Sancti natales, educatio, progressus in virtute; fuga nuptiarum, colloquium cum S. Theofredo 309. CAP. 2. Monasticæ vitæ institutum; apparitio angelica de mutando loco; passus miraculosus 311. CAP. 3. Matris, sororum ac sponsæ vita solitaria, à Baronto, sponsæ patre, intentata Sancto mors 312. CAP. 4. Baronti pœna; adepta per Sanctum valetudo, collata ipsi munera 314. CAP. 5. Probata S. Menelei constantia, clericatus, consecrata ecclesia; multorum ad vitam perfectiorem conversio; accusationes 315. CAP. 6. Cura monasterii, persecutio Brunehildis; ejusdem pœna, liberatio & munificentia; procuratæ à Sancto reliquiæ, visitatio angelica, annuntiatio diei mortis; substitutus ipsi successor; obitus 317

23 Minifeus & Tificus. Ex Hieron 389

N.

INDEX SANCTORUM.

N

- 24 **N**iceta & Aquilina. SYLL. HIST. § 1. Cultus & narratio martyrii apud Græcos; memoria in Fastis Latinis 492. § 2. Acta Latina & plura alia ad Sanctas spectantia discutuntur 493

O

- 21 **O**ddinus Barottus in Pedemontio. COMM. De cultu aliquali ex processibus & Actis 180. VITA seu potius elogium, ex Italico Joannis Nigri Latine versum 182

P

- 20 **P**Asseria & alii vi, ex Hieron. 47
 20 **P**aulus diac. M. Cordubensis. Ex S. Eulogia 89
 24 **P**avacius episc. conf. COMM. § 1. Ætas, cultus, reliquiarum primæ translationes & Acta 537. § 2. Aliæ reliquiarum translationes; præcipua ad Castrumrainardi 538. VITA à Joanne Boscio Cælestino, ex cod. cænobii Ambers, collata cum Ms. Reginæ Sueciæ. Prologus. CAP. 1. De S. Pavacii ad Cenomanos adventu, variisque ejus miraculis 540. CAP. 2. De aliis miraculis, obitu & sepultura 542. APPENDIX, de reliquiis hæreticorum furori feliciter subtractis anno 1562; de iisdem recognitis anno 1644, deque hodierno ipsarum statu & cultu 544
 22 **P**lato M. Ancyrae in Galatia. COMM. § 1. Cultus sacer ex Fastis Latinis & Græcis; elogja, canon in Menæis; ædes sacrae 226. § 2. Aliæ ædes sacrae; reliquiæ, miracula 228. § 3. Lectiones propriae; Acta 229. PASSIO ex Passionali pergameno Ms. cænobii Bodecensis. CAP. 1. S. Plato apud præfidem Agrippinum accusatur, sed nec tormentis nec blanditiis à Christi fide avocatur 230. CAP. 2. Constantia Martyris novis tormentis frustra probata; qui tandem capite plexus martyrio coronatur 233
 21 **P**raxedes virgo Romæ 130
 23 **P**rimitiva V. M. Romæ, ex Marliis 387

R

- 23 **R**Asiphus M., ex Marlio Romano 387
 23 **R**avennus & Rasiphus MM., ex Offi. Bajocensibus 380 VITA. Seu lectiones in festo duplici solenni 1 classis majoris cum octava, ex libro Ms. eccl. Bajocensis anni 1552, 390. HIST. TRANSLATIONIS 392. APPENDIX ex hodierno Baj. Breviario 393
 23 **R**omula, Redempta & Herundo 482. ELOGIUM ex libro 4 Dial. cap. 15 483

S

- 20 **S**abinus & Lucianus cum aliis septem nominatis & XXI I I anonymis, ex Hieronym. 45
 20 **S**abinus & Maximus cum aliis XIV, ex Hieron. 46
 24 **S**egolena vidua. COMM. Sanctæ cultus, virginitas, distinctio, ætas & Acta exa-

minantur 628. VITA auctore anonymo eodæ ævo, ex Actis Bened. collata cum editione Labbeana. Prologus 630. CAP. 1. Sanctæ vita per decem circiter annos in conjugio acta 631. CAP. 2. Vita ejus religiosa post mortem mariti 632. CAP. 3. Diversa miracula intercessione S. Segolena patrata 633. CAP. 4. Aliæ ejus miracula 635. Sanctæ virtutes, morbus, extrema monita, mors & sepultura 636

- 21 **S**erenedus conf. apud Cenomanos. COMM. Sancti cultus, translatio, Officium Andegavense, Vita cum fratris Actis communis 165. VITA ex sec 2 Benedikt. 166
 20 **S**evera virgo Treviren. 79. ELOGIUM ex Vita S. Madoaldi. 80
 20 **S**everus episcopus, ex Uuardo Vaticano & Ferrario 71
 22 **S**yntyches S. Pauli Apostoli discipula 225

T

- 22 **T**heophilus junior M. Notitia ex Fastis Græcis, ac Martyrologio Romano; elogja narratio martyrii 320
 24 **T**heozonus cum soc. MM. Sebastenis, ex Hieron. 534
 23 **T**rophimus & alii MM., ex tabulis Græcis ac Martyrologio Romano 385

V

- 24 **V**alerius seu Valerianus episc. Niciensis conf. SYLLOGE de cultu, ætate & gestis 569
 21 **V**altrada vidua, in agro Juliacensi, ex monumentis inde acceptis 180
 21 **V**ictor Massiliensis & socii. COMM. § 1. Sanctorum cultus & numerus 135. § 2. S. Victoris reliquiæ variis locis honoratæ 137. § 3. Diversa horum Sanctorum Acta examinantur 140. ACTA BREVIORA auctore anonymo, ex Ms. Ultrajectino 142. ACTA LONGIORA auctore anonymo, ex Ms. cujusdam bibl. Gall. quod huc misit Chiffletius. CAP. 1. Maximiani persecutio, S. Victoris comprehensio, & post ignominiam illi illatam libera fidei Christianæ defensio 143. CAP. 2. Constantia S. Victoris in tormentis, trium militum conversio, felix eorum mors, ac S. Victoris post varia supplicia martyrium 146. MIRACULA auctore anonymo, ex eodem Chiffletiano Ms. cum altero collato. CAP. 1. Præfatio, blasphemi punitio, dæmoniacorum, cæcorum, contractorum, aliorumque ægrotantium sanatio 148. CAP. 2. Cæcorum illuminatio, leproforum mundatio, & pueri mortui resuscitatio 150. CAP. 3. Dæmoniacæ liberatio, mira ferri pro candela accensio, gravissimi morbi ac cæcitatatis depulsio 152. CAP. 4. Confirmatio miraculorum S. Victoris alio miraculo, & mira domus cujusdam conservatio in communi vastatione 154. CAP. 5. Variorum cæcorum illuminatio, & puellæ mortuæ revocatio ad vitam 156. CAP. 6. Diversarum infirmitatum curatio, & pueri decennis resuscitatio à morte 157. CAP. 7. Prodigiosa quædam sanationes, quas scriptor miraculorum fieri vidit intercessione S. Victoris 159. CAP. 8. Aliæ miracula, ope S. Victoris

IN QUINTUM TOMUM JULII.

ctoris patrata, & ab auctore visa 161
 24 Victor, Stercatius & Antinogenes MM.
ex Martyrol. Romano 535
 21 Victor & quinque socii Afri, *ex Hieron.* 163
 27 Victor & forte Silvanus *ex Hieron.* 46
 24 Victorinus M., item alii 83 Amiterni *ex Martyrol.* 535
 24 Vincentius M. Romæ vel Tibure *ex Martyrologis* 536
 24 Ursicinus episc. conf. 545
 20 Vulmarus abbas in Picardia. COMM. § 1. Sancti cultus & pia ædificia ab ipso constructa 81. § 2. Sancti chronotaxis, sepultura, reliquæ, Acta & miracula 82. VITA auctore anonymo, *ex Ms. cod. cœnobii Aquicinctini, cum aliis Mss. collato.* Prologus 84. CAP. 1. Sancti patria, parentes, conversionis occasio, vita monastica in cœnobia Altimonteni, & vita eremitica in Flandria, *ibid.* CAP. 2. Vita solitaria in patria, duplicis monasterii erectio virtutes, pia mors & prodigiosa exsequiæ 86. CAP. 3. Miracula post S. Vulmari obitum patrata 87

W

21 Wandregifilius abbas. COMM. § 1. Acta S. Wandregifili; miracula; historia translationis in montem Blandinium, eorumque auctores 253. § 2. Sancti natales, vita in seculo ducta, conversio ad institutum monasticum, & horum ratio chronologica 255. § 3. Vita ejus apud Elifangium aultera, iter in Italiam, commoratio in monast. Jurenfi; sacerdotium; condita Fontanella aliæque basilicæ, tempus regiminis: 257. § 4. Tempus mortis, locus sepulturæ, translationes variæ 260. § 5. Cetera ad ejus reliquias pertinentia, atque imprimis brachii utriusque translatio corporis amissio: cultus 262. VITA sincera, auctore cœvo quodam monacho Jurenfi anonymo, *ex Philippi Labbes Bibliotheca Mss. & Actis Benedic. Prologus* 265. CAP. 1. S. Wandregifili patria, nobilitas, nuptiæ, vita monastica in monte Falconis & Elifangio 266. CAP. 2. Iter ejus in Bobium, vita sanctissima apud Jurenfes; apparitio angelica; susceptio factorum Ordinum 267. CAP. 3. Monasterii Fontanellensis erectio & incrementa; Sancti præfectura & opera apostolica, donum prophetiæ & miraculorum 269. CAP. 4. Ultimus morbus ejus, & monita morientis; depulsiō dæmonis; apparitio Sanctorum. Parænesis auctoris 270. VITA ALTERA auctore cœvo monacho Fontanellensi, sed interpolata, *ex cod. nostro Ms. Valcellensi, collata cum Ms. Thofano, & editione Mabillonii* Prologus ad S. Lambertum archiep. Lugdunensem. CAP. 1. S. Wandregifili natales, munia, nuptiæ, monachus in Monte Falconis; apparitio & obsequium angelicum 272. CAP. 2. Monasterium ab eo conditum in Elifangio; crebra ipsius ibidem & gravia cum dæmone certamina; revelatio angelica; iter Romanum; commoratio & vita sancta apud Jurenfes monachos; alia rursus angelica visitatio 274. CAP. 3. Sancti sacerdotium; institutio Fontanellæ, & principum in eam liberalitas; aliæ item ecclesiæ ab eo ædificatæ & Sanctorum ditatæ

reliquiis 276. CAP. 4. Invasor Sancti ab ipso sanatus; erectum Deiparæ templum; mirā Dei in ejus necessitate providentia; prædiā Sancto collata; Monasteriolum ab eo conditum; prædicationes ejus 278. CAP. 5. Postremus morbus; ecstasis tridua; successores ab eo designati; exhortatio ad suos; fuga dæmonis; Sanctorum apparitio & cantus; piissimus obitus, sepultura, translatio 280. MIRACULA auctore anonymo monacho Fontanellensi, *ex cod. Membranaceo Valcellensi collato cum Thofano &c.* Præfatio auctoris 281. CAP. 1. Miracula S. Wandregifili usque ad annum 858, dum translata sunt ejus ossa in Bladulfi villam 282. CAP. 2. Translatio reliquiarum ad S. Petri prope Quentavicum; & alia deinde ad S. Quintini prope Bononiam; ac miracula utrovis loco facta anno 858, 284. CAP. 3. Alia miracula tum ad S. Quintini, tum ad Quentavicum; post relatas eo reliquias patrata usque ad annum 867, 286. CAP. 4. Miracula ibidem patrata anno 867, 288. CAP. 5. Cetera miracula exinde visa, tum prope Quentavicum, tum apud Carnotenses, cum ad eos delatæ essent reliquæ; tum denique Bohoniæ 289. HISTORIA TRANSLATIONIS in montem Blandinium, *ex Ms. Americi Bigotii cum aliis collato.* CAP. 1. S. Wandregifili & sociorum ejus merita, ætas; sepultura, incorruptio, elevatio, translationes; miracula 291. CAP. 2. Translatio eorumdem Sanctorum tentata in montem Blandinium; hujus loci descriptio, fundatio, abbates 293. CAP. 3. Cælestis revelatio de translatione faciendā ad Blandinium; calumnia de sublato corpore S. Wlmari; quot & quæ reliquæ unā cum S. Wandregifili & sociorum ejus corporibus translatae sint 296. CAP. 4. Pompa translationis, & varia ex itinere miracula 298. CAP. 5. Adventus in Blandinium; vernorum in autumno florum stupenda progerminatio; nova Sancto nostro ac sociis ædificata in Blandinio monte ecclesia 300
 20 Wilgefortis seu Liberata V. M. COMM. HISTORICO CRIT. § 1. Variæ & intricatæ difficultates proponuntur 50. § 2. Variæ Sanctæ Liberatæ 52. § 3. Cultus S. Liberatæ in Hispania 54. § 4. Diversæ auctorum opiniones de Actis S. Liberatæ Seguntinæ 57. § 5. Cultus S. Liberatæ seu Wilgefortis in Belgio 59. § 6. Cultus ejusdem Sanctæ in Germania aliisque Europæ partibus 62. § 7. Dubiis quibusdam circa S. Wilgefortem propositis respondetur 64. § 8. Varia S. Wilgefortis Acta, ac de iis iudicium 68
 24 Wulfhadus & Ruffinus MM. COMM. § 1. Sanctorum cultus & reliquæ 571. § 2. Scriptor Actorum & eorum auctoritas 573. ACTA auctore anonymo, *ex Ms. Petroburgensi collato cum editione.* Prologus. CAP. 1. Utriusque martyris parentes, & prioris conversio ad fidem Christianam 575. CAP. 2. Ruffini conversio ad fidem & utriusque fratris martyrium 577. CAP. 3. Impii consultiōnis punitio, honorifica Martyrum sepultura, & regis Wulfheri pœnitentia 580

Z

21 Zoticus ep. M. in Armenia, *ex Martyrol. Romano* 163
 999 IN-

I N D E X C H R O N O L O G I C U S

A N T E C H R I S T U M N A T U M.

Lias propheta in Palæstina 4
Daniel propheta Babylone 17

S E C U L O I

S. Maria Magdalena in Euan-
gelio celebratissima 187
S. Syntyches S. Pauli Apostoli discipula 225
Floruit S. Joseph qui & Barfabas & Justus 22
Anno 75 Vel *circa*, labores suos martyrio co-
ronavit S. Apollinaris 330

S E C U L O I I.

Huc revocanda S. Praxedes, S. Pudencianæ
soror 130

S E C U L O I I I.

Sub Decio martyrium passæ sunt SS. Niceta
& Aquilina 492
Anno 290 Qua ratione probetur, martyrium
subiisse S. Christinam 514
300 Floruit S. Cyrillus patriarcha Antioche-
nus 236

S E C U L O I V.

346 An obierit S. Pavacius episc. Cenoma-
nensis 537
356 Circiter floruit S. Joseph comes, antea
Judæus 243
383 Decessisse videtur S. Liborius ep. Ceno-
manensis 396
400 Constantinopoli fuit S. Joannes Cassia-
nus 476

S E C U L O V.

Videtur vixisse S. Severus, qui Casini colit-
tur 71
Floruit, & ante annum 450 obiisse videtur S.
Joannes Cassianus 480
An. 405 Romam ablegatus est S. Joannes
Cassianus 476
420 An S. Dicitinus episc. Asturicensis vive-
re disierit? 569
424 An certo vixerit S. Lucanus ep. Sabio-
nensis 70

S E C U L O V I.

Conditur ædes sacra Cpoli insigni martyri
S. Platoni 227
Sub initium floruit S. Euspicius Miciacen-
sis 72
Celebres fuere Virgines Romanæ, Romula,
Redempta ac Herundo 482
S. Declanus, Ardmore in Hibernia episco-
pus 592
504 An mortuus S. Firminus ep. Virdunen-
sis 73
553 Circiter facta est prima translatio cor-
poris S. Apollinaris 330
575 An conditum Claffenſe cœnobium, cu-
jus variæ vicissitudines? 337

S E C U L O V I I.

Videtur in Anglia inclaruisse nomen & cul-
tus S. Margaritæ 26
Huc revocandus est S. Serenedus Cenoma-
nensis 165
Floruit certo S. Vulmarus, usque ad sec. 8,
81, ejus chronotaxis explicatur 82 & seqq.
Anno 601 An citius natus sit S. Wandregi-
lus 256
609 S. Columbanus Gallia expellitur à rege
Theodorico 275
622 Dagobertus primum regnare incipit in
Australia 295
629 Nuntium seculo remittit S. Wandregi-
filus 256
630 Ex Montefalconis migrat in territ. Eli-
fangium 257
631 Initium verifimiliter habuit cœnobium
Blandiniense apud Gandavum 295
635 Bobium & Romam petit S. Wandregi-
filus 258
636 Redit ad cœnobium Jurense ibid.
639 Obiit S. Acharius ep. Noviomenſis 295
647 S. Wandregifilus sacris ordinibus initia-
tur à S. Audoëno ibid.
648 Fontanellæ cœnobium condit 259
648 Refertur altera corporis S. Apollinaris
translatio 330
652 Contigit insigne S. Wandregifili mira-
culum 278
658 Cœnobii Fiscamnenſis primordia inne-
ſcuntur 259
660 Aut circiter obierit Severa Treviren-
ſis 79
662 Uxorem ducere potuit Dagobertus II,
cujus filium ad vitam revocaverit S. Ar-
bogastus 174
667 Moritur S. Wandregifilus 260
670 Episcopatum Argentoratensem suscep-
rit S. Arbogastus 174
678 Signatur obitus ejus 168
679 Arbogasto successit Florentius in episc.
Argentinenſi 176
681 S. Lambertus episc. Lugdunenſis S. Ge-
nesio successit 254
687 Martyrium apud Anglos passa est S. Le-
winna 612
695 Obiit S. Ansbertus archiep. Rotomagen-
ſis 292
696 Obiit S. Wlfrannus archiepisc. Senonen-
ſis ibid.

S E C U L O V I I I.

Floruit S. Valtrada SS. Gregorii & Alberici
mater 180
Verofimiliter etiam S. Hieronymus Papienſis
episc. 322
Anno 704 Transfertur in ecclesiam B. Petri S.
Wandregifilus 261
716 Absconditæ S. Mariæ Magdalenzæ reli-
quiaz metu Saracenorum 215
717 Notabilis est victoria Caroli Martelli ad
Vinciacum relata 317
720

IN TOMUM QUINTUM JULII.

720 Circiter obiisse creditur S. Meneleus Menatenfis	304
770 An hoc anno, an priori seculo obierit S. Segolena?	630
772 Templum S. Apollinari Romæ conditum: aliud alibi	338
777 Habetur Paderbornæ Placitum, & aliàs sæpius	416
787 Præfectus Fontanellæ Geroaldus usque ad annum 806	283
790 Theophilus junior martyr	321

S E C U L O IX.

An. 801 Reformatum cœnob. Menatense	302
805 Ob incurfiones Normannorum alio transfertur corpus S. Wandregifili	261
811 Mortuus Harduinus monach. Fontanelensis	253
Eod. Plurimi in Bulgaria Martyres sub Nicephoro Imp.	484
812 Cœnobium Menatense à Ludovico Pio renovatum	302
817 Luxoviensibus præfuit abbas S. Ansegifus	91
823 Assignatus est Fontanellensibus abbas	91
833 Vivere desiit Ansegifus abbas Fontanelensis	90
836 Facta est translatio reliquiarum S. Liborii Paderbornam	397
840 Translatæ reliquiæ S. Pavacii ad eccl. S. Salvatoris	538
851 Cordubæ martyrium passus est Paulus diaconus	89
866 Ludovicus II imp. multa concedit S. Apollinari, uti & varii alii	336
867 Verosimilius conditum monasterium Vezeliacense	213
885 Carnotum adducuntur S. Wandregifili reliquiæ	289

S E C U L O X.

Anno 918 Obiisse videtur S. Anna virgo, quæ à Græcis colitur	488
937 Hungarorum in Gallias grassationem ponit Flodoardus	352
944 Gandavum tandem deportatur corpus S. Wandregifili	262
958 Reductæ ex Angliâ in Franciam reliquiæ S. Pavacii	539
960 Notissima tyrannis Berengarii & Adalberti	43
971 S. Arnulfi martyris reliquiæ Mosomum prodigiosè translatae	582
990 Aut circiter in Castrumrainardi pervenerint reliquiæ S. Pavacii	540
1000 Combusta est Paderborna & postea iterum	417

S E C U L O XI.

An. 1028 Restauratur abbatia Floriacensis	78
1029 Et à Roberto Francorum rege ecclesia S. Aniani	72
1050 Circiter inchoata traditio de corpore S. Mariæ Magdalensæ Vezeliaci	211
1058 Lewinna V. M. Angla Bergas S. Winoci translata	608

S E C U L O XII.

Receptissimus fuit cultus S. Margaritæ, qui postea magis accrevit	26
1115 Primæ S. Victoris reliquiæ Parisios allatae	138
1133 Condi cœptum monasterium S. Godehardi à Bernardo ep.	104
Eodem ad infulas Venetas promotus Joannes Polanus	128
1138 Cedit Camaldulensibus cœnobium Clafense	369
1149 An erecta collegiata Vulvinsensis, ubi plura eo spectantia	518
1150 Nata videtur S. Christina, vulgo Mirabilis nuncupata	643
1153 Obiit Bernhardus episcopus Hildesienfis	101
1160 An translata Panormum aut alio S. Christina	499
1173 Ponitur inventio corporis S. Apollinaris	331
1187 Cognoscit in spiritu captam Jerolimam S. Christina Mirab.	655

S E C U L O XIII.

An. 1205 Confirmatur fœdus fraternitatis inter Cenomanenses & Paderbornenses	298
1210 Lipsana S. Victoris Massiliensis honorifice Parisiis suscepta, quibus alia accesserunt an. 1283	138
1213 Cladem Steppensem in spiritu vidit S. Christina Mirab.	655
1224 Obiit S. Gualterius Laudensis conf.	323
1224 Nata B. Kinga seu Cuhegundis filia Belæ IV regis Hungariæ	668
1224 Circiter obiit S. Christina Mirabilis	643
1233 Reliquiæ S. Victoris Agaunensis Valencenas allatae	139
1248 Obiit Thomas Trudon. abbas, testis gestorum S. Christinæ	640
1253 Canonizationem S. Stanislai ep. procurat B. Kinga	699
1264 Celebre miraculum Venerabilis Sacramenti	505
1265 Inventum volunt aliqui S. Mariæ Magdalensæ corpus Vezeliaci	209
1267 Elevatio corporis Vezeliaci inventi, coram S. Ludovico rege	210
1268 Clemens IV Isabellam S. Ludovici sororem de translato ex Græcia in Galliam S. Pauli capite errorem dedocet	207
1278 Wernerus ep. Moguntinus, ope S. Liborii, liberatur à calculo	401
Eod. An acciderit fames à S. Christina prædicta	646
1279 Repertæ reliquiæ S. Mariæ Magdalensæ in Provincia	215
1292 Ad Superos transit B. Kinga V. ducissa Poloniæ	661

S E C U L O XIV.

An. 1308 Et seqq. scripta prope innumera B. Kingæ miracula	727
1334 Natus dicitur B. Oddinus Barottus	182
1362 Quæ reliquiæ S. Apollinaris Gorcomium delatae	381
	1363

INDEX CHRONOLOGICUS.

1363	Visitatio & recognitio S. Victoris & focc. Massiliæ reliquiæ	140
1368	B. Oddinus Barottus gerit curam animarum	181
1376	Jerosolymam proficiscitur	181
1389	Ecclesia Montisfalisci in cathedralem evecta	40
	Eod. Fit Præpositus Fossanensis B. Oddinus	182

SECULO XV.

Anno 1408	Jesuatorum Ordinem ingressus B. Joan. Tauffinianus	790
1409	In synodo Pisana creatus Pontifex Alexander V	792
1426	B. Joan. Tauffinianus Jesuatis Ferrariæ præficitur	805
1431	Creatur episcopus Ferrariensis	793
1432	Mox diæceseos visitationem aggreditur	807
1438	Ejus ecclesia cathedralis concilio generali illustratur	808
	Eodem lites in Ordine Jesuatorum exortas componit	809
1439	Gratiante Ferrariæ peste suis constanter assistit	ibid.
	Eod. Concilio Florentino etiam interest	ibid.
	Eod. Multa bona præstat suis Bononiensibus	ibid.
1441	Varias ecclesias dedicat	ibid.
1443	Stabilit capellanos in cathedrali	810
1444	Ædificat nosocomium magnum S. Annæ	ibid.
1446	Testamentum condit, moritur & sepelitur	800
1475	Scripta à Dlugosso B. Kingæ Poloniæ ducissæ Vita	664
1490	Invenitur in aqua corpus S. Apollinaris, & decentius reponitur	332
1494	B. Antonius Mediol. Ord. S. Augustini obiit	824

SECULO XVI.

Anno 1505	Obiit Hercules dux Ferrariæ	788
1511	Alia inventio & translatio corporis S. Apollinaris	332
1521	Lata est à Sorbona Parisiensi theologica censura in eos, qui pro una Magdalena tres feminas inducunt	189
1537	Translata est S. Liberata aliqua Seguntina	54
1549	Natus est S. Franciscus Solanus	856
1562	Reliquiæ S. Pavacii Hugonottorum furori feliciter subtractæ	544
1578	Combustæ & dissipatæ sunt, tum S. Wandregisili tum aliorum Sanctorum ad S. Petri Gandavi depositæ reliquiæ	264
1593	Reliquias S. Margaritæ Coloniæ accipit Philippus II	29
1599	Alias ex monte Sinai accepit Philippus III	ibid.
1600	Procida subjicitur Archiepiscopo Neapolitano	45

SECULO XVII.

An. 1603	Offa B. Kingæ in urnam argentam transposita	76
1608	Maria Medicæa regina dat insignem imaginem argenteam S. Margaritæ eccl. S. Germani à Pratis Parisiis	28
	Eod. In gesta, virtutes & miracula B. Oddini inquiri cœptum	181
	Eod. Cedit Fuliensibus cœnobium Miciacense	72
1610	Ad cœlos evolavit S. Franciscus Solanus	847
1619	& seqq. Varia B. Antonii Mediol. miracula	à pag. 838
1621	Patres piarum Scholarum à Gregorio XV approbati	775
1622	Lipsanotheca S. Liborii ab hæreticis sacrilegè direpta	402
1623	Reportatæ Paderbornam S. Liborii reliquiæ	405
	Eod. In Monte falisco solemnizatur festivitas S. Margaritæ, habita istic Synodo	41
1626	& seqq. A multis civitatibus patronus eligitur S. Franc. Solanus	852
1628	Agi serio cœptum de canonizatione B. Kingæ	662
1636	Renovatum in Sorbona decretum de una femina Euangelica, quod tulerat anno 1521	198
1644	Recognitæ in Castrorainardi S. Pavacii reliquiæ	544
1647	Pars aliqua reliq. S. Liborii Americæ in Italia solemniter excepta	406
1654	Ad ecclesiam Claffensem reportatur corpus S. Apollinaris	332
1667	Urgetur negotium beatificationis S. Franc. Solani	855
1671	Edita est Vita Latina S. Franc. Solani	859
1672	Confraternitas S. Liborii Bruxellis instituta	451
1675	Editum decretum beatificationis S. Franc. Solani	855
1677	Alia Confraternitas S. Liborii instituta Antverpiæ	454
1679	S. Toribius archiep. Limanus in Beatorum numerum relatus	871
1690	Curantur describi Acta B. Antonii Mediol. Aquilæ depositi	824
	Eod. Approbatus cultus ab immemorabili B. Kingæ & postea auctus	663
1699	Quæ repertæ fuerint S. Prædixis reliquiæ	131

SECULO XVIII.

An. 1703	Templum PP. Augustin. in quo B. Antonii corpus, terræ motu concidit	824
1712	Offa B. Joannis Tauffiniani solemniter transferuntur	817
1726	Fit solennis canonizatio S. Francisci Solani	856

ACTA SANCTORUM
JULII
TOMUS V.

VIGESIMA DIES.

SANCTI QUI XIII KAL. AUGUSTI COLUNTUR.

S. Elias Propheta, in Palæstina.	S. Pastor	} Corinthi.
S. S. Joseph, qui & Barfabas & Justus.	S. Nestita	
S. Margarita V. M. Antiochiæ.	S. Paulus	
S. Sabinus	S. Romanus	
S. Lucianus	S. Valerianus	
S. Petrus	S. Emilis	
S. Amabilis	S. Cassius, & forte	
S. Nonnina	S. Magnus.	
S. Saudus	S. Passeria	
S. Agrippianus	S. Macrina	
S. Medadulus	S. Vestita	
S. Respectatus & alii xxiii.	S. Satyrus	
S. Victor M. & forte Silvanus, in Thebaide.	S. Amarinus	
S. Sabinus	S. Secundus	
S. Maximus	S. Emilius.	
S. Julianus	S. Columba V. M., Conimbricæ.	
S. Cassius	S. Mera V. M., Lactoræ in Gallia.	
S. Macrobius cum aliis x.	S. Wilgefotis seu Liberata, in variis Europæ partibus.	
S. Cyprianus	S. Lucanus episcopus Sabionensis, Beluni in ditione Veneta.	
S. Donatus	S. Severus ep. conf. Cassini in Samnio.	
S. Tertius	S. Euspicius, in Miciacensi monasterio prope Aurelianum in Gallia.	
S. Appia	S. Severa virgo, apud Treviros.	
S. Felix	S. Vulmarus abbas, prope Bononiam in Picardia.	
S. Neratia	S. Paulus diaconus martyr, Cordubæ in Hispania.	
S. Fructus	S. Ansegisus abbas, Fontanellæ in Normannia.	
S. Cellus	S. Bernardus episcopus, Hildesii in Westfalia.	
S. Theodolus		
S. Calorus		
S. Partinus		
S. Spretus		
S. Victor		
S. Maximus		

Argarita de Silva benedicta, in diocesi Aniciensi seu Podiensi Gallia, cum longo elogio, plerisque piis sanctimonialibus aptabilis, memoratur à Chrystophoro Henriquez in Menologio Cisterciensis, citante

peculiare kalendarium Ordinis, quod non satis designat; illudque etiam quod Divisione impressum sapissime diximus. In hoc ipsam haberi fateor; est hæc omnia necdum satis probant, publica veneratione donatam; nupte quam Saussayus non nisi inter piæ connumeravit, Castellanus vero, inter sanctos incerta diei, venerabilem dumtaxat appellare ausus sit. Hujus verba proferri merentur ex pag. 936: Venerabilis Margarita Anglica nominatur beata in Silva benedicta apud Vellunos, cœnobio virginum Ord. Cisterciensis, ubi & miracula narrantur. Anglia eam quoque tribuit Gymnasium Arturi, verum de ejus origine, ætate aut gestis tantumdem se novisse, hæud obscure demonstrat. Ego vitam aliquam præ oculis habeo, Gallicè scriptam, atque in capitula ferme triginta divisam, in qua, sed absque ullo temporis charactere, in Hungaria, & patre quidem Romano, nata dicitur; postmodum cum matre in Palestinam peregrinata, ibi & aibi mira egisse, qua referre, refutasse sit; ut cetera id genus exponenda non censeam. Neque vero hæc esse obitus ejus diem, si quid certi ex ea erui possit, planissimè constat, cum ibi cap. 38 obuisse asseramus altero die post Circumcisionem Domini. Temporis igitur abunde superest, ut si saltem legitimus cultus umquam probetur, de ea agi possit in Supplemento, proprio obitus die

11 Januarii

Titus episcopus à Bollandi in aliquo kalendario repertus; male utique: nam alius istius nominis episcopus mihi hæcenus ignotus præter Apostoli discipulum qui relatus est 14 Januarii.

S. Gregorii reliquiarum excerptio recolitur in nonnullis codicibus Usuardinis, apud Cluniacum ut videre est in nostra editione. Sed de sanctissimo eo Papa jam pridem actum est ad XII Martii.

B. Ambrosius Ord. Prædicatorum malè hoc die signatus est à Greveno, atque ex hoc à Canisio: indicatur enim Sanfedonius Senensis de quo pridem egimus ad XX Martii.

S. Eleutherii Synaxis seu solennitas celebratur in codice Taurinensi ß Ducis Sabaudie, addito loco prope Xerolophum, id est Collem siccum: de quo loco Canisius in Cpolis Christiana lib. 4, pag. 123, num. 37: & nos die, quo de S. Eleuthero episcopo & martyre tractavimus XVIII Aprilis.

SS. Georgius & Theodorus MM. norantur in codice Taurinensi ß Ducis Sabaudie & in supplemento nostro Ms. ad Menas excusa Sirmondo-Chysetiano. Autumno hic agi de S. Georgio megalomartyre, ac Theodoro Duce martyre etiam celeberrimo. De hoc actum die VII Februarii; de isto autem die XXIII Aprilis; utriusque pugna cum dracone fabulosè afficta occasione imaginum, experimentum victoriam eorum cum diabolo: de qua videbis tomum 3 Aprilis, pag. 104 & 105 ad ultimum diem XXIII Aprilis.

S. Gereberni S. Dymna socii translatio alicubi celebratur: vide qua die natali dicta sunt XV Maii.

S. Hildegrinum, ut S. Ludgeri Monasteriensis antistitis germanum cur hoc die Saussayus noverit, prorsus non capio: dubitari potuit de die hesternæ, ut ibi inter Prætermissoi diximus: quo ipso die ab eodem Saussayo nescio qua translatio S. Hildegrimi &c. adscripta est. Vide XIX Junii.

S. Maternus episcopus Mediolanensis nimis scrupulosè hoc die signatus est in Ferrarii Catalogo generali, quod in Actis, ut ait, ejusdem ecclesiæ alicubi hodie referatur: satis ipsi esse oportebat, Sanctum in tabulis ad usum sacrum confectis celebrari eo die quo de ipso egimus XVIIII Julii.

S. Epaphras huc in Beda Plantiniano translatus est, spectat ad diem præcedentem XIX Julii.

S. Bernoldi episcopi Trajectensis qui apud S. Petrum quiescit memoriam huc transulit Matricula Cartusia Ultrajecti. S. Bernulphum docere voluit, male hic etiam à Saussayo signatum, de quo egimus die præcedenti XIX Julii.

S. Gregorii episcopi junioris confessoris memoria hoc die aut aliquo è proximis occurrit in excerptis, qua habemus ex Ms. Mediolanensibus bibliotheca Ambrosiana: quem quò referam in tanto Sanctorum ei synonymorum numero, hæcenus ignoro; quamvis pluribus characteribus individuantibus non insignitur.

Sabina virgo ultimo loco adjecta est textui Florarii Sanctorum Ms.; est unde, quis est qui divinet? Equidem existimo, Sabinam ex Sabino Hieronymianorum effictam, in codices aliquos parum accuratos transisse; certe nulla istius nominis pro hoc die nota est.

Maximus ut episcopus & martyr Calari in Sardinia apud solum Ferrarium in Catalogo generali notus est, acceptus ex tabulis, intellige ex Catalogo Sanctorum ibidem repertorum sub sæculi XVII initium; de quibus jam aliquoties à Majoribus nostris & à nobis dicendum fuit. Ne igitur toties eadem repetenda sint, vide qua superius de S. Casio notavimus XVII, & de S. Pancratio XIX hujus.

Ethelwidam, Ethelwitam alias Aswitham & Alswitam Alfredi Anglosaxonum regis conjugem, anno 904 vita functam, nescio qua auctoritate Martyrologio suo Anglicano inseruerit Wilsonus in utraque editione 1608 & 1640, citans ad marginem Chronicon Angl. & Arnoldum Wion lib. 4 Ligni vita; utrumque frustra, & hunc non rectè; nam citato Wionis libro cap. 15 Ethelwitam ipse expressissime signat inter reginas, sanctimoniales factas, sed non Sanctas ex Matthæo Westmon. Ad annum 904, ubi nec de nomine, multo minus Sancta appellatur. Verba ejus sunt: Eodem anno religiosa Christi famula regina, mater Eadwardi regis, quæ monasterium Wintoniæ construxerat sanctimonialium, ex hac luce migravit. Ex quibus ne id quidem sequitur, sanctimonialem umquam fuisse, qualem non agnovit Mabillonius, de ea tamen agens seculo 5 Ben. pag. 640, ubi de monasterio Wintoniensi meminit; porro in antiquioribus monasticis de Ethelwida altissimum silentium. Laudatur à Baronio ut religiosissima femina; in Annalibus Wintoniensibus apud nostrum Alfordum dicto anno 904, ut Deo amabilis femina; ac Martyrologio suo nimum tribuit Alfordus

- duo dum eam in Sanctam prædicat. Neque major Ferraris auctoritas, qui Wilsonum descripsit. Id me summo opere mirari fateor, in Castellani Martyrologio (qui annum 930 signat) locum invenisse: equidem nihil reperio quo vel tenuissima religiosi cultus vestigia vindicare possim.*
- SS. Magnus presbyter & Amorus annuntiantur hoc die à Greveno in additionibus ad Ussardum: est hi ex Hieronymianis accepti videntur ut dicemus infra.
- Placeria ibidem refertur, quæ alia esse non potest à S. Passeria ex classe Martyrum Romanorum.
- Aurelii Carthaginensis in Africa episcopi, S. Genethlii luccessoris, S. Augustini synchroni memoriam totidem verbis hoc die Sanctis atroxur Castellanus, nescio quo duce quare auctoritate, cum ejus in sacris Fastis memoriam nullibi expressam repererim.
- S. Arnulfus confessor à solo Greveno hoc die textus Ussardino superadditus est, at sine cruce aut luce, ut suspicari omnino oporteat, ab imperitio aliquo librario huc male aliunde translatum fuisse.
- Majorianum hic nomino, quamquam id non mereatur perditum in his rebus fides Tamayi, in Martyrologio suo Hispanico ita hoc die scribere aucti; Toleti in Carpetania Hispaniæ, S. Majoriani, ipsius urbis episcopi, qui expedita feliciter ad S. Leonem Pontificem legatione, infulis ecclesiæ Placentinæ apud Græcos ab ipso Leone donatus, sic vitæ sanctissimæ expeditum excursum, ut ad Dominum emigraret confessoris titulo decoratus. Cujus sacra lipsana Toletum translata, ibidem, ut creditur, requiescunt. Ex quorum fulgine hæc processerint, apud ipsum videre est: ego Majoranum aliquem Placentinum episcopum apud Ughellum invenio ad annum 451, solo nomine, at nulla prorsus sanctitatis opinione notum.
- Margarita Romana quæ apud eundem refertur, ex cryptis ibidem accepta in hoc opere locum non habet.
- Robertum regem Galliæ piissime hoc die ad Christum migrasse scribit Saussayus, quem & alius multis ornat encomiis. Regem doctissimum, inquit, patres concilii Lemovicensis nuncupaverunt: piissimum vero & scientiæ Sanctorum peritissimum, religiosa quæ Ecclesiæ conscripsit carmina, adhuc in sacris frequentata declararunt. Miracula vero quæ, dum viveret, edidit, ut jam præsignarunt beatitudinis candidatum, ita vitæ sanctissimæ acta præclara æque persuadent, cæli civibus à morte adlectum: quorum albo meritissime adscribendum, duo præcipui S. R. E. Cardinales ac propugnatores Baronius ac Bellarminus, gravi sua admonitione suggererunt.
- Cyrellum Magriniamum Hispanum, Carmeli Barcinonensis alumnum laicum virtutibus excellentem, non sine sanctitatis titulo celebrandum ait Acies bene ordinata, de qua jam sapius dictum est.
- Marcellinus titulo beati ornatus refertur à Chrysofomo Henriquez & Chalemoto hoc die, ut qui fuerit S. Bernardi discipulus, admirandisque virtutibus ac eximia sanctitate institutum quod amplexus fuerat decoravit. Inter pios à Saussayo collocatus est sub nomine Marcellini.
- Joannes nem Lintzingius abbas Mulbrunnensis, Julii Tomæ V.
- qui pro ecclesiastica libertate & Catholica religione multa perpeffus, post varias ærumnas, persecuciones & tribulationes magna animi fortitudine toleratas, exul & pauper piissime obiit.
- Gentam Vallis florida (Florival) in Brabantia abbatissam venerabilem hoc die prædicat Menardus in textu, est in observationibus beatæ titulo donas: Chalemotus cum elogio eam signat XXIII Martii, omni sanctitatis titulo abstinentis: quod vero mirum est maxime, nec de nomine eam in Menologio suo appellat Henriquez. Rayssius de ipsa egit jam dicta XXIII Martii, Saussayus ad XXI ejusdem mensis atque etiam hoc die, est soium inter pios, ut de cultu ejus nulla adhuc vestigia appareant.
- Margarita de Ipris, seu Iprensis vixit; inquit Miraus in Fastis suis hoc die ex præscriptis certæ regulæ S. Dominici; & à sacris illi confessionibus fuit B. Segerus Insulensis. Annos unum & viginti nata ad Dominum migravit anno MCCXXXVII. Vitam ejus scripsit Thomas Cantipratanus & eidem Segero inscripsit, quam ex meo codice Ms. Hyacinthus Choquetius, ejusdem Ordinis doctor theologus Duaci MDCXVIII publicavit. Vide & Cantipratanum lib. 2. Apum cap. 48; sed quo in editione Colvenerii de Margarita non agitur. Est penes nos Vita ista Ms. sive à Cantipratano sive ab alio convinnata, cum Miras codice & Choquetii editione collata, atque in nonnullis plenior, nimirum in capitula 57 divisa quæ sane vulgari hic mereretur, si ulla cultus aut venerationis indicia Iprenses suppeditarent. Laudatur etiam Virgo ab aliis recentioribus Rayssio, Sanderò, Saussayo & Marchesio, qui Vitam Italicè vertit, male tamen citans Arturum, in cujus Gynæceo, inter plurimas Margaritas nulla hujus Iprensis existat memoria.
- Margarita alia ejusdem instituti cum titulo item beatæ à Choquetio refertur ex secunda parte Novalis Sanctorum Joannis Gillemanni, laudaturque hoc die à Rayssio in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii. Fuit hæc origine Bruxellensis, cognomento de Gerinnes, quæ inter convertas in jugi beneficiorum Christi memoria ac passionis ejus mysteriorum meditatione (quæ per singulos hebdomadæ dies distribuerebat) se exercens, usque ad finem vitæ suæ religiosissime Deo servivisse dicitur.

Donatus, Philippus & Mauritius apud Hiberniam in territorio Adferenti	} Hi cum titulo beati memorantur ab Arturo in Martyrologio Franciscano, & ultima etiam in Gynæceo.
Garcias Blandez Allarii in territorio Orensano	
Franciscus à Venzolasca Casinchie prope locum natalem	
Alphonfus ab Erena Vitiola in Hispania	
Mathias Bellintany Brixie	} Cum elogio referuntur in Menologio S. Francisci, per Hæberum.
Andrea de Bandinis virgo Volaterra.	
Henricus de Conimbria cum sociis in India Orientali	
Bernardus de Fossambruno & alii in Italia.	
Alphonfus de Benavides in novo Mexico	
Felix Clarissa Fulginii	
Matthæus Rotula in Italia	

Michaëlem de Oro ut venerabilem hoc die predicat Marchesius in Diario Dominicano : sine idem nec ne cum aliquo Michaële de Fabro qui cum titulo beati alicubi pictus est, non satis liquet, certe videtur cognominari de Auro, ut verosimillimè idem sit, sed nusquam honoribus ecclesiasticis donatus.

B. Franciscus Solanus ex Ordine S. Francisci de Observantia, de quo ad ejus natalem meminimus inter Prætermisos XIV Julii, hoc die celebratur à Castellano in Martyrologio universali, nos cum ibi cum ipso Ordine remisimus ad diem quo de eo agemus XXIV Julii.

S. Glodesindis seu Glodesinda, Chlodefendis & Glodfendis abbatissa Metensis, Ferrario Clodesinda, ab hoc & Saussayo in supplemento perperam refertur hac die XX Julii : nam in variis auctoritatibus Usuardinis, à Mabillonio, Castellano & aliis rectius signata est eo die quo de ipsa agemus XXV Julii.

SS. Leontius & Carpophorus MM. celebres sunt Vicentiæ in Italia, unde primi sacrum corpus totum, & alterius reliquias non modicas abstulisse dicitur Rothardus diaconus, in Inventione Sanctorum à Diederico Metensi episcopo apud Achetium in Spicilegio tomo 5 pag. 145, ubi notatur, natalem eorum XIII Kal. Augusti celebrari. Verum si cetera his sinceriora non sint, omnimodam fidem ea relatio non merebitur, dum de iis Sanctis agendum erit die quo verè coluntur XX Augusti.

S. Philibertus abbas in appendice Adonis conjungitur cum S. Vulmaro, sed perperam; nam hoc die S. Vulmarus rectè quidem notatus est, alter spectat ad XX Augusti.

SS. Moysis, Aaronis & Elisæi meminerunt hac die synaxarium Ms. membranaceum Sirmondii, codex Taurinensis Ms. 3 Ducis Sabaudia, ac Martyrologium Arabico-Egyptium, à

Gratia Simonio Maronita ex Arabico translatum. Ultimo loco signatum habet XIV Junii; penultimo, I hujus; superest Moyses, dandus cum Martyrologio Romano IV Septembris.

S. Erembertam seu Hermembertam, alias Bertranam, Bertranam, Bertramam S. Fulmaris neptem ex VIII Julii, quo die eam Castellanus in Martyrologio suo universali collocaverat, ad hunc remisimus, quod Sancti istius celebritas huc spectaret, ex cuius Actis Virgo ista potissimum innotescit. Verum cum ibi notaverit Mabillonius, coli ipsam XVII Kalend. Novembris; aliunde vero de legitimo cultu dubitare aliqui videantur, rem tantisper differemus, ut interim de debita veneratione doceamur, rem omnem examinaturi ad dictam diem XVI Octobris.

S. Clari martyris qui in Aquitania pro Christianæ pietatis propugnatione trucidatus sit sub Galieni imperio, meminit hoc die Saussayus, vaga annuntiatione; dum in ea regione plures sancti Clari inveniuntur, uti ad I Junii de Claro Lactorensi disputatum est, nosque iterum supra in Prætermisissis diximus XVII hujus. Igitur sanctus iste Clarus quisquis est, vel ad priores reducendus, vel iterum recurret IV Novembris.

S. Onanum diaconum Rossensem solus hoc die profert Camerarius in Menologio suo Scotico; addens; De eo Boëtius & alii; quasi satis sit Boëtio nominari ut inter Sanctos quis computetur: maluissem ejus memoriam legere in Brevariario Aberdonico. Idem an synonymus sit qui à Dempstero laudatur XXIII Decembris: In Scotia, Onani diaconi viri incomparabilis; equidem discernere nequeo: dierum diversitas satis ostendit, cultus diem fixum non esse, neque satis secuta auctoritas, ut alterum vel ambos admittamus, forte aliquid accedet pro XXIII Decembris.

DE S. ELIA PROPHEETA

IN PALÆSTINA

G.C.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

DE CULTU, GESTIS, RAPTU ET REDITU.

§ I. Cultus ex sacris Græcorum, Latinorum, aliorumque populorum monumentis.

Probatur cultus S. Prophetæ ex Martyrologiis Græcis,

Uam stupenda fuere magni Prophetæ Eliæ gesta in terris, quam omnibus retro seculis mirandus ejus in cælum raptus, utraque per tot annorum chiliades continuata, tam insolitum videri debet, hominem adhuc in via superstitem sacris Ecclesie Fastis adscribi, cum Ecclesiasticus cap. II § 30 veterit hominem quemquam ante mortem laudari, & ferat vulgaris parvitas, beatum neminem ante obitum dici posse. Verum ut ferme in ceteris supra communem naturam ordinem eminuit prodigiosis Thesbites, sic & hoc singulare ipsi est, quod receptissima Ecclesia placita supergressus, à Deo ipso quodammodo canonizatus sit, ut rectè notavit Eminentissimus Bellarminus tomo 2 controversia-

rum Fidei, lib. I de Beatitudine Sanctorum cap. 7. Certe Ecclesiam tum Græcam tum Latinam Eliam adhuc viventem catholico dulci cultu prosequi ex utriusque tabulis perspicuum est. Græci quidem XX Julii ipsum ecclesiasticis suis fastis passim inseruerunt. Typicum S. Sabæ hac die sic illum annuntiat: Τὸ ἅγιον εὐδόξως περὸ φῆτε Ἡλίου. Sancti & gloriosi prophetæ Eliæ. Synaxarium vero Basilii imperatoris eadem die ita habet: Ἡ περὸ φῆτε ἀνάστασις εἰς ἐξουὺς Ἡλίου τὸ περὸ φῆτε. Id est: Igneus ascensus in cælos Eliæ prophetæ. Menologium Græcorum, quod Latine interpretatus est Cardinalis Sirletus, annuntiationi addit breviorum præcipuorum Actorum synopsis hoc modo: Natalis beati prophetæ Eliæ, qui de cælo ignem detulit, pluviam detinuit annis tribus &

A

& mensibus sex, duos quinquagenarios combussit, in monte Choreb (ita plerumque Graeci pro Horeb) Deum vidit, Jordānem scidit melote, & in caelum currū igneo assumptus est. Ne sapius eadem repetere cogar, similia habent Kalendarium Ruthenicum apud Possavinum in Apparatu sacro tom. 2 pag. 367, synaxarium Ruthenorum a nostro Georgio David Moscovā ad nos missum, Menologium Sclavo-Russicum a Barone De Sparwensfeld Latino redditum, Kalendarium Graecorum a Genbrardo editum, Menologium Ms., quod videtur fuisse ecclesiae Constantinopolitanae, Menium Chiffletii, & alia iam Mss. iam impressa Graecorum monumenta, quae in Museo nostro servamus.

Mensis impressis

2. Menaea impressa prolixo & solenni Officio festum S. Eliae celebrant, indicantque geminum istius Officii auctorum: Prior Ruthena nominat Joannem archiepiscopum, qui forte est Joannes Euchaiticum Metropolitā, pluribus encomiis in laudem Sanctorum scriptis notis, ut videri potest in Actibus Officii Graeci § 3, quam tumo 2. Junii praefiximus. Alterius vero parvis auctor est aliter Josephus (Arabo seculo IX floruerunt) de quo utroque sat dictum est die XVII Julii in Commentario praevio ad alta Latina S. Alexii num. 33 Totum hoc Officium eximias Eliae virtutes & illustria ejus facta complectitur, quae cum ex sacris Litteris postea daturus sim, eadem hic referenda esse non judico. Proferam itaque solummodo cum versione nostra versiculos quosdam, quorum primus est avostichus; cui Joannis archiepiscopi nomen apponitur:

Αἰνῶ χορδαίων Ἡλίας τῷ Ἰουλίω.
Tripudians miracula Eliae cano.
Alter vero Josephi nomen post se habet, ac ita sonat.
Νέμοις μάκαρ μὲν θεῶν Ἡλίας χάριν.
Dei favores impetra Elia mihi.
Deinde de illius assumptione leguntur sequentes versiculi etiam Iambici, ut praecedentes.
Ἐπέχεν ἄριστον πῦρ τείων φέρων κατώ:
Σχέει δὲ ρείθρον Ἡλίας τέρχων ἄνω.
Inhibuit imbrem, ignemque ter ab alto vocat;
Sed in alta tendens scindit Elias aquam.
Denique de eodem repto sequitur hoc carmen hexametrum:

Εἰκάδι θύσαστο Ἡλίας ἔλυμπόνδε πέριπτο.
Quadriga Elias bis deno scandit olympum.

C

Hic postremus versus, facta nonnulla mutatione, reperitur etiam in Ephemeridibus Graeco-Mosis, quae tomō primo Maii praemissa sunt. Et si in his versiculis manifesta sit allusio ad gesta S. Eliae, tamen obscurum & obitum est eorum acumen. Ceterum nihil hic notandum est circa licentias poeticas, quas lector, Graece potest peritus, facile ultero observabit.

& ecclesiasticis Graecorum Officiis,

3. Horologium, quod ad usum Patrum Basilianorum, in monasterio Cryptae Ferrata degentium, anno 1677 Romae typis excusum est, die XX Julii praescribit Officium S. Eliae, in quo canitur sequens Troparium: Ο ἑνωρεῖ ἀγγελῶ, τῷ πνεύματι ἡ κεχηρῖς, ὁ δὲ πρὸς ἀσέβητον τὸ παρῖσιος Χερσῦ, Ἡλίας ὁ ἐνδοξῶς, ἀναθεν καταπέμφας Ἐλισσαίω τῷ χάριν, νόσος δόσθῶκει, ἡ λεπρὸς κατὰρῖζει, διὸ ἡ πῖς πῶσιν ἀπὸν βρῦνῖάματα. Hac in linguam Latinam sic transfero. Angelus in carne, prophetarum basis, secundus praecursor adventus Christi, Elias gloriosus, qui desuper Elisaeo transmisit gratiam, morbos fugat, & leprofos mundat; propterea etiam honorantibus ipsum abunde suppeditantur remedia. Tropario jam dicto subnectitur hoc Contacium:

Ἡλίας τῷ Θεοβίτῳ ὁ ἀναλαβὼν ἐν ἄσματι πύρος δότι γῆς πῦρ ἐρεῖν, δός μοι τῷ θυγῆ μου τὸ ἀσέβητον, ἡ τῷ γάρμῳ τὸ σῆμα. Hoc est: Qui Eliam Thesbitem curru igneo à terra in caelum transtulisti, da mihi animae meae solatium, & senectutis meae fulcimentum. In altero Horologio Graeco, quod anno 1607 forte Venetiis impressum est, idem legitur Troparium: sed differt Contacium, quod recitatur hoc modo: Προφήτα ἡ πνεύματι τῷ μετὰρῖτων τῷ Θεῷ ἡμῶν, Ἡλία μετὰρῖτων, ὁ τῷ φθέρματι σε εἰσας τὸ δδαπῖρῖτα νέφη, πέριβῶε τῶν ἡμῶν τῷ μένον φιλάδῖρῖτων. Id est: Propheta & praevisor magnalium Dei nostri, Elia celeberrime, qui verbo tuo sistis aquosas nubes, ora pro nobis unicum hominum amatorem. Haellenius è Graecis producta S. Eliae encomia magis mihi placent, quam illud, quod ex Appendice Concilii Florentini hic jam subjungo.

AUCTORE G. C.

4. Gregorius protosyncellus & patriarcha in apologia adversus Marcum epistolam apud Labbeum nostrum tomō XIII Conciliorum col. 806 narrat, Marcum Ephesiorum metropolitam ab incolis insulae Creta rogatum fuisse, ut sermonem scriberet, quem quotannis, recurrente sancti Eliae festivitate, in Officio legerent. Deinde dicit, hunc praesulem petitioni Cretenis satisfecisse, & sermonem de S. Elia conscripsisse, in quo praeter alia leguntur sequentia: Ego vero licere quidem ipsi (videlicet Eliae) sicut & animabus Sanctorum, quocumque voluerit, per tempus sese conferre, sibi que dicata templa invifere; atque ad eos accedere, qui ejus opem implorant, necessarium arbitror & verum esse; non tamen propterea dixerim, abesse illum à caelis, & micantibus illic splendoribus, aut cum angelis & ipsum non assistere Domino: ita enim fieret, ut ceteris Sanctis minus haberet, qui fere omnibus anteit, si, quia carnem gestat, orbatus eliet eorum consortio, & clara Dei visione non frueretur, cujus praecipue frutione non caruit per totum vitae curriculum. Tunc Marcus ad stabiliendum suum ratiocinium adducit verba cujusdam Officii Graeci, in quo sic de Elia canitur: Propheta Christi praeco, tu numquam à sede majestatis abjungeris, & singulis aegrotantibus semper ades, in excelsis fundens pro omnibus preces, ubi terrarum beneficia tribuis, & laudibus ubique celebraris. Ex hac Marci opinione Gregorius protosyncellus argumentatur quidem ad hominem, sed eam non approbat, ut perpetam quidam existimant. Ceterum ut dicam, quod sentio; non placent citata Officii Graeci verba, si quis ea stricte de beatifica Dei visione intelligi velit. Displicet etiam ex his deductum Marci Ephesini consequens; quod non videtur satis consentaneum sacrae Scripturae Exodi 33 v. 20, ubi Deus dicit Moysi: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo & vivet. Huc opinioni etiam contradicere videtur Apostolus, dum Epist. I ad Thimotheum cap 6 ita scribit: Rex regum & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest. Praeter ea, quae postmodum dicemus, vide theologos passim obvios, qui communiter hanc paucorum sententiam ratione & SS. Patrum auctoritate oppugnant. Hac de Graecis Martyrologis Officiisque dicta sufficiant; nunc ad Latinos aliarumque nationum Martyrologos trans-

inter qua nobis non placet opinio Marci archiepiscopi Ephesini,

E

F

AUCTORE
G. C.

§ Videntur Latini olim festum S. Eliæ celebrasse XVII Junii; ista enim die in Ms. Barberiniano, in Florario nostro Ms., & apud Grevenum, Molanum, Maurolycum, ac Canisum raptus illius memoratur. Venerabilis Carmelitarum Ordo eundem diem tunc retinebat, ut patet ex antiquo, quod penes nos est, istius Ordinis Ms. Calendario, sicut inter Prætermittos eo die dictum est. Postea Eminentissimus Cardinalis Baronius Græcos secutus, die XX Julii S. Eliam Martyrologio Romano, quod anno 1586 Anverpia impressum est, ita inseruit: In Judæa, sancti Eliæ Thesbitæ prophetæ. At in editione anni 1608, aliisque posterioribus eadem die sic legitur: In monte Carmelo, sancti Eliæ prophetæ. Galefinus autem die sequenti eundem in suo Martyrologio ita posuit: In Græcia, Eliæ Thesbytæ. Forte enim in Græcia annuntiat, quia ibi præcipue venerationem habuit, ut paragrafo sequenti videbimus. Sed nescio, cur in auctariis Usuardinis à Molano editis raptus ejus in Arabia collocetur, cum ex sacra Scriptura colligatur, S. Eliam igneo curru è terra sublatum fuisse non procul à Jordane, qui est fluvius Palæstina seu Judææ. Quidquid sit de loco, quem à variis hic diversum assignari vides, R. R. P. P. Carmelitæ in observando cultus die, jam Martyrologium Romanum sequuntur, & solenni Officio festum S. Eliæ XX Julii celebrant, ut videre est in recentioribus eorum Breviariis ac Mis-

B

aliamque
nationum
Martyrologiis
memoratur.

§ Neque solum Græci & Latini Eliam Sanctorum catalogo adscripserunt, sed etiam alie nationes eundem sanctum Prophetam invocant, & nonnumquam alio die ac mense venerantur. Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib. 7. cap. 61 asserit, raptum, illius colit ab Hebræis XIX Calendas Septembris. Martyrologium Copticum, quod Simon Mosyfes Maronita anno 1633 Latine interpretatus est, die VI mensis Tuba, id est apud nos I Januarii, post annuntiatam Christi circumcissionem, hac subjungit: Item sancti Eliæ prophetæ. Calendarium Syriacum seu Chaldaicum, Roma ab eodem Maronita Latine redditum, cum Græcis XX Julii annuam S. Eliæ memoriam recolat. Martyrologium Arabico-Egyptium, quod Gratia Simonius, Roma Maronitici collegii alumnus, ac postmodum anno 1682 Tripolitanus in Syria archiepiscopus Latine vertit, etiam die XX Julii in Ms. nostro sic habet: Ascensio Eliæ prophetæ maximi, suscepti in curru igneo ad cælum. Deinde subnectitur sequens elogium, quod cum Græco Tropario, superius dato, fere convenit: Qui est corpore angelus, & speculum prophetarum, præcursor adventus secundi Christi, Dei laudabilis Elias ab excelsis Elisæo gratiam impetravit infirmitates sanare, lepras mundare, & etiam honorantes illum donabit sanitate gaudere. Denique in Calendario Ethiopum & Copitarum, quod Ludolfus in suo commentario ad Historiam Ethiopicam typis vulgavit, ad diem I Decembris Elias Thesbites memoratur. Hic unanimis variarum nationum consensus satis probat receptum Eliæ cultum, quem jam aliis etiam argumentis confirmatum imus.

C

§ II. Templâ & oratoria Sancto in Oriente dedicata.

In honorem S. Eliæ extructa sunt sacra ædes Sarepta,

I Nter præcipua venerationis Sanctorum signa certe veniunt monasteria, oratoria aut templa alicujus nomini erecta: hæc vero S. Eliæ sacra pri-

dem fuisse, docebit Joannes Phocas, cujus Itinerarium de locis sanctis tomo 2. Maii præfiximus, de illius ecclesia, in Sarepta Sidoniæ extructa sic narrans num. 7. Post Sidonem Sarepta castrum in alluvione ipsa maris fundatur, & templum prophetæ Eliæ in æde viduæ, quæ eum hospitio exceperat, media in urbe assurgit. De eadem æde sacra dudum ante egerat S. Gregorius Nazianzenus, qui in editione Billiana tom. 2. pag. 195 in templum Eliæ, quod χηρεϊον, appellabatur, composuit epigramma, cujus tale est initium:

Hospes Sareptam cernis hinc Sidoniæ,
Viduæque turrim, quæ pium Vatem Dei,
Cum premeret urbes aspera vindex fame
Perquam hospitali pectore excepit domo.
De eodem loco meminit S. Hieronymus in epistola ad Eustochium virginem, ubi in editione novissima Parisiensi tom. 4. col. 672 & 673 quasdam sanctas Paula peregrinationes sic enumerat: Bæryto Romana colonia, & antiqua urbe Sidone derelicta, in Sareptæ littore Eliæ est ingressa turriculam, in qua adorato Domino Salvatore, per arenas Tyri, in quibus genua Paulus fixit, pervenerunt Aco, &c. Miror, recentiores aliquot scriptores, citato etiam Gregorio Nazianzeno, memoratum S. Eliæ oratorium in monte Carmelo collocare, illudque Semnion aut Dominicum appellare, cum Nazianzenus situm illius in Sarepta indicet, diserteque vocet χηρεϊον, quæ Græca vox provenit à χηρη id est vidua. Unde Cangius in Glossario Græco-barbaro dicit, per vocem χηρεϊον significari adem viduarum, seu viduis pauperibus receptandis ac alendis additam, & ex prædicto Nazianzeni epigrammate colligit, ejusmodi ædes communiter S. Eliæ dicatas fuisse ob viduam Sareptanam, quæ sanctum Prophetam hospitio excepit.

8 Nolim, ut quisquam hæc à me dicta ita in monte Carmelo, quasi negem, jam olim in monte Carmelo adem Eliæ sacram existisse: libentissime enim id agnosco, cum ab antiquis scriptoribus traditum sit. Benjaminus Tudelensis, qui seculo XII ex Hispania in Orientem profectus est, in Itinerario suo pag. 38 de hac re ita loquitur: Ex latere uno Carmel mons imminet, ad montisque radices Israëlitarum quamplurimorum sepulcra sunt, inque ipso monte Eliæ prophetæ antrum vultur, juxta quod Christiani facellum construxerunt, sancti Eliæ dictum. At ne quis forte homini Judæo fidem adhibere detrectet, addo Joannem Phocam numero præcedenti laudatum, qui eodem seculo varias in Oriente peregrinationes instituit, & montem Carmelum num. 31 describens hæc ad propositum nostrum habet: In extrema parte jugi, quæ mare respicit, prophetæ Eliæ spelunca spectatur, in qua angelicam vitæ rationem cum exegisset mirificus ille vir, in aëra sublatus est. Erat eo loci antiquitus monasterium magnum, ut structurarum vestigia ad hæc usque tempora commonstrant, sed illud tempore, quod omnia in senium impellit, & gentium variis excursionibus, penitus abolitum. Verum ante aliquot annos quidam monachus, dignitate sacerdos, capillitio albus, è Calabria oriundus, ex Prophetæ revelatione in montem appellens, ea loca monasterii nempe reliquias, vallo perparvo cinxit, & turri exædificata, temploque non ingenti extructo, Fratribusque fere ad decem collectis, etiamnum sanctum illum ambitum colit. Qui hodiernus

D

E

F

hujus

A *hujus sacri montis statum novisse desiderat, legat inter alios Josephum Bessonum nostrum, oculatum restem, in sua Syria sancta, anno 1660 Gallicè edita, part. 2 cap. 10.*

9 *Franciscus Quaresmius in Elucidatione Terra sancta tom. 2 lib. 6 cap. 8 Peregrinationis I testatur, sese alteram S. Eliæ ecclesiam vidisse, uti refert his verbis: Non longe à cisterna trium Regum in medio viæ Bethlehem est obvius locus parum montosus memorandaque rupes, in qua quiescentis hominis effigies, velut in molli cera, impressa cernitur, quam esse sancti Eliæ prophetæ autumant hujus regionis incolæ: inquit enim hunc sanctum Prophetam hac transeuntem inibi dormivisse, & sui corporis effigiem in ea miraculose impressam reliquisse. Et hac ratione iste locus SANCTUS ELIAS nominatur. Cum primo locum hunc vidi, eleganter expressam quiescentis hominis figuram referebat; sed pietate nescio an impietate, ob particulas ex ea à Christianicis abrasas, postea eandem ferè demolitam iterum intuitus sum. Non longe à via ad lævam partem, è regione hujus rupis, est non ignobile monasterium & templum Græcorum, nomine sancti Eliæ nuncupatum. Quare verò sic appellatum sit, non omnium eadem est sententia. Deinde Quaresmius, refutatis erroribus quorundam opinionibus, sic suam subdit: An, inquam, eò nomine fuit insignita, quia aliquando hæc transivit sanctus Elias? Vel denique, quod verò similis arbitror, quoniam à piis fidelibus ob singularem erga illum Prophetam pietatem ac devotionem, ecclesia illa fuit ejus nomini dicata, etsi peculiare aliquod mysterium non fuerit ibi à Propheta operatum? Non dubito, quin in monte Horeb aliisque Terra Sancta locis aliqua sacra monumenta, in S. Eliæ honorem existantia inveniantur. Sed brevitate causâ operosius illa non inquirimus, & in Græciam Eliano cultui jam à multis seculis deditam descendimus.*

B *10 Georgius Codinus, à Lambecio editus, in Originibus Constantinopolitanis pag. 47 narrat, quomodo & qua occasione ecclesia S. Eliæ seculo v aedificata fuerit. Templum S. Eliæ, inquit, quod Petronis dicitur, legiones totiusque exercitus Zenonis ex Perfide redux, collata magna auri summa, accedente etiam ipsius Zenonis & Ariadnæ auxilio, extruxerunt, quibus in castris apparuerat. Anonymus scriptor Græcus, Codino antiquior, apud Anselmum Bandurum tom. 1 in Antiquitatibus Constantinopolitanis part. 3 pag. 35 eandem historiam tradit his verbis: Templum S. Eliæ, quod extat in loco Petronis nuncupato, scholæ legionisque Zenonis ex Perfide reducis, collata magna auri summa, ipso imperatore instante ac unâ cum Ariadne in partem sumptuum veniente, extruxerunt amplissimum; quoniam ipsis S. Elias in castris apparuerat. Jam tum monasterium, Eliæ nomine insignitum, exstabat, ut colligo ex concilio Chalcedonensi, cui Eusebius anno 451 apud Lubbeum nostrum tom. 4 Conciliorum col. 233 ita subscribit: Eusebius presbyter & archimandrita monasterii Eliæ subscripsi in depositione Eutychie. Idem patet ex concilio Constantinopolitano, quod ante medium seculi VI sub Memna patriarcha celebratum est, cui Silas monasterii Eliani abbas subscripsit. Nescio, an Græci hoc monasterium indicare velint, quando in Menais impressis de XIIII Januarii celebrant τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκκλησίας Ἁλίου τῆς*

S. Elias in Græcia sub Zenone imperatore

C

μονῆς & βασιλῆος Ἰουλιανῆς, id est Encænia prophetæ Auctora Eliæ in monasterio ad profundum rivum. G. G.

11. *Basilus Macedo imperator magna semper veneratione S. Eliam prosecutus est. Fortasse hunc & Basilium affectum ipsi à teneris instillavit mater, cui Macedone, sanctus Propheta apparterat, & futuram filii dignitatem prædixerat, sicuti Constantinus Porphyrogenetus vitam Basilii Macedonis avi sui describens, in editione Combesiana num. 8 refert hoc modo: Non multo post videt in somnis virum senio gravem, ignem ex ore mittentem, in hæc clare verba ipsam alloquentem: Charissimo tibi filio Basilio, concedenda à Deo sunt imperii Romani sceptrâ ac gubernacula, idèo necesse est, horteris eum, ut Constantinopolim vadat. Mater jucundo hoc nuntio diffusa plenaque gaudio, senem venerata; Ecquis, inquit, tu domine mi, qui mihi ancillæ tuæ non solum apparere dignatus es, sed & nuntium sic lætum afferre? Cui ille; Elias, inquit, Thesbites sum. Atque hoc dicto, ex oculis evolavit. Leo Grammaticus & Symeon Logotheta aliique historici Græci passim scribunt, Basilium magnam habuisse in Eliæ patrocinio fiduciam, quam quidem adhuc monstrat antiqua tabella, quæ codici S. Gregorii Nazianzeni præfixa asservatur in bibliotheca Christianissimi Regis num. 155, ut testatur Cangius in sua Constantinopoli Christiana lib. 4 sect. 4. In ea pictura conspicitur Basilus pretioso & regio habitu indutus, qui manibus sinistra globam, & dextera simul cum S. Elia labarum tenet. Ad sinistram partem pingitur S. Gabriel, qui Basilii capiti diademam imponit. Ibidem vero leguntur hæc Græca inscriptiones: Ο ΑΓΙΟΣ ΗΛΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΤΡΑΤΗΓΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ. Hæc est SANCTUS ELIAS. BASILIUS IMPERATOR. DUX MILITIÆ GABRIEL.*

12. *Ceterum Basilus reliquit varia sua pietatis erga S. Eliam monumenta, qua nepos ejus via nominis Porphyrogenetus literis mandavit. Ac primo quidem in editione Combesiana jam citata narrat num. 81, quomodo ecclesiam S. Eliæ in Petrio (hand dubie est eadem, quam sub Zenone imperatore aedificatam fuisse supra diximus) restauraverit. Eliæ vero prophetæ templum in Petrio, inquit, extremo quasi spiritu, ac cujus propemodum ruina expectaretur, corroboravit ac magnifice extruxit, à communium ædium circumambientium prementiumque injuria liberans. Deinde idem Porphyrogenetus de alia S. Eliæ ecclesia, ab avo suo aedificata, sic scribit num. 86: Ad Orientalem regiæ partem extructum extat Eliæ Thesbitæ templum, non intus solum, sed & foris omni cultu & lepore magnificentissime stipatum: supra enim tectum omne auro renidebat, ex tessellulis totum apte compactum; quamquam modo præruptorum imbrium vi, hiemalibusque nimbis & gelu, pristini decoris partem maximam amiserit detrivertitque. Denique num. 90 de duobus S. Eliæ oratoris ita meminit: In Pegis quoque, quas vocant, regia, mutationis causâ, diverforia ac habitacula idem imperator à fundamentis erexit, sacrarumque ædium structuris exornavit. Inter eas est sancti prophetæ Eliæ venerabilis ædes. In Hiericæ quoque palatiis, ejusdem prophetæ Eliæ oratorium construxit, quod nulli alii pulcritudine & elegantia secundum existimatur. Non ignoro, etiam à Porphyrogeneto enumerari alia templa, qua sancto Eliæ simulque aliis Sanctis consecra-*

E

F

secre-

AUCTORE *secrata sunt. Sed hac præcipua sufficient, ad probandam Græcorum erga Eliam venerationem. Quomodo autem Manuel Comnenus imperator festum S. Eliæ celebrari præceperit, videri potest in Commentariis Theodori Balsamonis ad Nomocanonem Photii tit. 7 cap. 1. Nunc ex Oriente in Occidentem regredimur.*

§ III. Ædes sacræ eidem Prophetæ in occidente exstructæ; ejus miracula, & reliquiæ.

C *Christiani Orientales exstruendis in memoriam S. Eliæ sacræ adibus, ut paragrapho precedenti vidimus, suam erga hunc Prophetam venerationem ostenderunt; Occidentales vero eandem pietatem jam ab immemorabili tempore imitati sunt, ut uno alterove exemplo declarabimus. Rocchus Pirrus abbas Netinus in Sicilia sacra lib. 3 notitia 2, inter alia urbis Netina, pareria sua, decora recenset domus religiosas & hospitalis, atque ad rem nostram ita loquitur tom. 2 pag. 223: Non est prætermittenda una, S. Eliæ, quæ superba & vetusta mole, quamvis exiguo sub loco, nulli in Sicilia cedit; immanibus enim eisdemque quadratis saxis fundata est. Fama est à primis insulæ hujus colonis, ut illinc Pachyni littora prospicerent, superimpositis sine cæmento saxis ædificatam [fuisse.] In lapide incisum hoc distichon legitur:*

Quæ fuerat quondam moles operosa gigantum

Cæptus in hac vivens Helias æde coli.

Quamvis in Sicilia variis Sancti nomine Eliæ insigniti colantur, tamen hic sermonem esse de Elia propheta, satis patet ex epitheto vivens, quod in versu exprimitur.

B *14 Idem Abbas lib 4 Sicilia sacra notitia 8 agens de monasterio sancti Eliæ Ebuli seu de Ambula, illius fundationem & fundationis occasionem pag. 66 sic exponit: Hujus templi atque Basiliani cœnobii prima in nostra insula fundamenta anno salutis circiter MLXXX ei jecit Rogerius ille tam vehementis spiritus, quo bellacior nemo, quo pietate præstantior nullus, primus Siciliæ magnus Comes. Cum eâ nondum totâ potitus esset, de expugnanda vetustissima Troyna, urbe natura & arte munita, atque Græcis Christi cultoribus, Saracenorum tempore, promiscue culta consulit. Eo quidem in eminentiori loco inter nemora ad Septemtrionem ab urbe quinque passuum millibus distito, ubi in nocte D. Elias propheta stricto gladio contra hostes apparuerat, convocatis militibus & incolis Christianis annuentibus, post paucorum dierum obfidionem & barbaros & Troynam suo subjecit imperio. Quare ad gestientis animi de felici rerum eventu lætitiâ effundendam, ad debitas Sancto gratias agendas, statim sub titulo S. ELIÆ EBULI Græcè, DE AMBULA Latinè, id est BONI CONSILII sacras extruxit ædes, easque viris vel ex urbe, vel vicatim per nemora eremitico more sub D. Basilii disciplina degentibus, collectis elargitus est. Pagina sequenti profert Pirrus integrum fundationis diplomata, in quo nemora variaque alia monachis concessa nomine S. Eliæ appellantur. Alexander III Romanus Pontifex hanc donationem confirmavit, sed apud Laërtium Cherubinum tom. 1. Bullarii pag. 27*

vocat monasterium S. Eliæ de Embola. Non capio, quomodo Pirrus vocem De Ambula Latinam faciat, eâque bonum Consilium significari innuat. Si vero hanc significationem ad cognomen Græcum Ebuli referat, propemodum intelligo, quid velit: nam &βυλ& significat bonum consiliarium; quæ oritur ex adverbio εὖ id est bene & à verbo βυλεύω hoc est consulto. Quare hoc monasterium proprie vocandum esset S. Eliæ Ebuli, si à Græca origine nomen traxerit.

D *15 Paulus Emilius Sanctorius in Historia monasterii Carbonensis pag. 11 dicit, sese velle posteritati tradere maximorum heroum beneficia collata cœnobio sancti magni prophetæ Eliæ de Carbono. Deinde pag. 13 situm ejus ita describit: In Lucania opimo solo provincia, & uberi grege armentisque, Carbonense monasterium; Ordinis sancti Basilii, cum æde sanctissimæ Deiparæ, sancti martyris Anastasii apud Persas immani supplicio laniati, ac magni prophetæ Eliæ dicata nominibus, præcipuo honore famaque sanctitatis præfulsit annorum mille spatio. Origo ignoratur, suppressâ fundatorum gloriâ. Alii auctores afferunt, varias in Italia ecclesias ad impetrandam pluviâ sancto Eliæ dicatas esse, ad quas tempore siccitatis instituantur supplicationes, & desiderata pluvia plerumque obtinetur. Præ ceteris elapso seculo celebre factum est templum de Sperone, in diœcesi Nolana situm, ubi S. Elias Jacobo Antonio Galeota, istius loci paroco, sese spectandum præbuit, & contra contagiosam luem patrocinium suum addixit, si ecclesia sibi dicata curam haberet, nisi jam ex authentico testimonio referemus.*

E *16 Speculum Carmeliticum tom. 1 parte 1 ubi quidam tract. 3 cap. 34 & 35 exhibet authenticum memorati miraculi testimonium, quod ex Italico idioma Latine redditum hic transcribimus. Ego D. Joannes Baptista Fellecchia decanus ecclesiæ Cathedralis civitatis Nolanæ, & ejusdem civitatis tempore contagionis vicarius capitularis: Dico, quod cum mense Junio, anno præfate contagionis essem vicarius capitularis diœcæ civitatis Nolanæ, ad me venerit D. Jacobus Antonius Galeota pastor ecclesiæ terræ de Sperone, & mihi retulit, quod noctu in somnio viderit hominem senem cum barba, venerabilem aspectu, omnino similem picturæ S. Eliæ in quadam ecclesia, haud longe inde distita, quæ olim parochialis fuerat istius loci, sed præ vetustate collapsa erat, sic ut nihil restaret præter partem capellæ, in qua erat quædam pictura S. Eliæ: ecclesia autem parochialis alia nova ædificata erat. Populus interea magna ferebatur devotione ad imaginem S. prophetæ Eliæ in præfata ecclesia ruinosâ; & quandoque per hebdomadam ibi accendebatur lampas ante illam imaginem. Hic igitur S. propheta Elias apprensus prædicto pastori, dicebat illi: Habeto curam meæ ecclesiæ, & ego à Deo impetrabo gratiam, ut pestis cesseret. Ego autem non habens evidens motivum credendi visionem illam esse ex parte Dei, ipsum remisi, ut haberet curam animarum sibi commissarum, quæ in magna erant necessitate propter mortalitatem istius temporis.*

F *17 Abiit igitur illuc ille; sed non tardavit Sanctus præstare promissam gratiam & miracula hoc modo: Mulier quædam istius loci de Sperone infecta peste habens tumorem seu carbunculum in femore, ivit ad præfatam*

A fatam ecclesiam, ubi genuflexa magna cum devotione ex oleo lampadis ante imaginem S. Eliæ appensa, locum contagionis perunxit, & subito à peste liberata sanitati integræ reddita est. Mox illa se contulit ad dictum pagum de Sperone, populo manifestans quod sibi contigerat, dicens non timendam ulterius pestem, cum oleum lampadis ante imaginem S. Eliæ pestem abigat. Fama ejus rei illic divulgata fuit, & magna confluit hominum multitudo ad istam ruinofam ecclesiam, & imaginem S. Eliæ, & omnes peste infecti se ungentes oleo è lampade ista curati fuerunt. Ego superior & superintendens tempore contagionis deprehendi, quod ab eo die, quo concursus ille fieri cœpit ad istam ecclesiam, nullus ulterius peste mortuus fuerit, scripsique pastoribus circumvicinis pro plenario testimonio. *Hic sequebantur varia vicinorum pastorum testimonia, inter quæ præcipuum est parochi de Sperone, quod supra dicta sic confirmat: Ego D. Jacobus Antonius Galeota curatus ecclesiæ parochialis gloriosæ S. Eliæ in loco de Sperone,*

B dependente d'Avella, plenam & indubitam fidem facio omnibus præsentibus leturis vel audituris, tam in judicio quam extra, etiam cum juramento, tacto pectore, paratus confirmare, quod in mea parochia prætata plures infecti fuerint peste, & aliis malignis infirmitatibus, qui clam adeuntes prætata ecclesiam S. Eliæ se unxerunt oleo è lampade appendente ante ejus imaginem, qui mihi restati sunt, se sanatos fuisse absque alio remedio adhibito: ab illo autem tempore nullus ulterius morbo contagioso mortuus fuit. In cujus rei fidem propria manu hæc subscripsi in Sperone die XXVIII Junii MDCLVI. *Hæc similia sunt aliorum parochorum testimonia.*

*mirabiliter
senserunt
ejus opem,*

C

18. *Prædictus vero D. Fellicia sua testari pergit: Cum præta in variis locis evulgata essent, populus undequaque confluit nonnulli processionaliter, alii autem solitarie, & ibi plurimas gratias ac beneficia receperunt. Quadam die inter alios illuc adventantes vidi P. Alexandrum Carracillo Societatis Jesu, mortuo tere similem, ituc adduci: cum oleo è lampade S. Eliæ inunctus esset, illico sanatus fuit, & adhuc incolumis vivit. Populus continuo accurrit magna cum pietate & fiducia erga eundem Sanctum, cum multis donis & pecuniis, ita ut brevi temporis spatio oblata ascenderint ad aliquot millia scutorum. Hinc controversiæ ortæ fuerunt inter ingratos homines haud bonæ vitæ, prætendentes pecuniam illam suæ curæ committi. Ad controversiam illam sedandam sollicitè laboravi, & interdixi, ne deinceps quisquam ingrederetur in illam ecclesiam, quam ad dies aliquot curavi claudi. Ingratitudo illa & despectus, seu exiguus respectus erga ecclesiam & ejus præfectum, Deo & S. Eliæ displicuisse apparuit: nam statim pestis iterum gratari cœpit & proferpebat, ac plurimi moriebantur. Eâ causâ populus ad capellam illam turmatim confugiebat; plurima autem offerebantur, & habui inter manus aliquot millia scutorum. Pecuniam illam impendi in instauratione ecclesiæ S. Eliæ juxta formam, prout ante fuerat, conformiter antiquis muris. Emi etiam terras circa ecclesiam, ut ex redditibus viverent sex capellani, qui quotidie in ista capella Missam legerent, & alia pieta-*

tis opera exercebant. Ex restantibus scutis **AUCTORE** quadraginta annis feci foundationem pro magistro scholarum ad erudiendos pueros. **G. C.**

19. Populus confluebat in tanta multitudine, ut coactus fuero duas facere portas ecclesiæ, alteram pro infirmis illuc adventantibus, ut sanarentur, alteram pro sanis venientibus, ut S. Eliæ pro beneficiis receptis gratias agerent. Sed concursus tantus fuit, ut istud observari non potuerit. In hodiernum usque diem concursus ille, & pius zelus populi perseverat: nulla enim est hebdomada, quin plurimi magna cum devotione ad domum eam veniant, ut S. Eliæ gratias referant, aut supplicent pro novis beneficiis. Hæc sunt, quæ novi de ecclesia & imagine S. Eliæ, & ego ipse vidi, de quibus plenarium perhibeo testimonium, paratus etiam juramento, tacto pectore, confirmare coram omnibus illis, qui hæc videbunt aut legi audient, tam in judicio quam extra. In signum veritatis hæc subscripsi & subsignavi propria manu. Nolæ die XXVI Octobris anno MDCLIX. *Dum fama tam prodigiosa patrocini per vicinas urbes circumvolaret, clerus, senatus, populusque Capuanus S. Eliam tempore ejusdem pestis patronum ac civitatis suæ protectorem elegerunt, & statuerunt singulis annis die XX Julii festum illius solemniter celebrare, ut constat ex authenticis illius electionis Actis, quæ legi possunt in Vineæ Carmeli parte 2 cap. 10.*

20. *Non recenseo hæc alia S. Eliæ miracula, quæ vulgò circumferuntur; sed præbatissima selegi, quibus addo auxilium S. Patricii Hibernorum apostoli præstitum, de quo in ejus Confessione, tom. 2 Martii à Papebrochio edita, sic legitur pag. 535: Eadem vero nocte eram dormiens, & fortiter tentavit me sathanas, quod memorero, quamdiu fuero in hoc corpore: cecidit enim super me velut saxum ingens, & omnium membrorum meorum vires abstulit. Sed unde venit ignoro, ut spiritu Eliam invocarem. Et inter hæc vidi in cælo solem oriri, & dum clamarem Eliam totis viribus meis, ecce splendor solis illius cecidit super me, & statim discussit à me omnem grævedinem. Focellinus monachus in Vita S. Patricii, tom. 2 Martii impressa, fassus hæc narrat pag. 544. Deceveram huic paragrapho jam finem imponere, dum recorder eorum, quæ aliquando de reliquiis S. Eliæ audieram in Hispania, quando ibidem anno 1721 & 1722 ad indaganda quorundam Sanctorum Acta versabar. Cæpi itaque collectaneâ meâ discutere, & inter alia in manuscripto monasterii Scorialensis Hispanologie, quod ex parte transcripseram, inveni exiguam Eliam pallii partem in regio illo monasterio conservari. Habeo præterea catalogum Hispanicè impressum reliquiarum Ovetensium, in quo recensetur pars pallii Eliæ propheta. Unde, aut quo tempore Eliana illa reliquia in Hispaniam pervenerint, ignoro. Lezana interim in Annalibus Carmelitarum tom. 4 ad annum Christi 1289 num. 5 Arnoldum Bostium in speculo Hist. lib. 7 cap. 33 de excidio montis Carmeli ita loquentem inducit: De Acchon etiam Sarraceni ad sanctum montem Carmeli, qui ab ea non longe distat, pergentes, monasterium mortis Carmeli Ordinis Fratrum beatæ Mariæ Virginis ibidem commorantium, quod sæpe invaserant, sed nunquam destruerant (lege destruxerant) tum omnino devastaverunt: nam omnes Fratres ibidem repositos, & SALVE*

*Aliud ipsius
patrocinium
& ejus reliquia.*

B

B

RE-

AUCTORE
G. C.

REGINA cantantes in ore gladii trucidantes, totum monasterium incendio cremarunt; in qua combustione, ut refert Frater Joannes Hildesheim in tractatu suo, quem composuit de Ordine nostro, constat, Eliæ pallium usque adhuc reservatum, cum multis aliis rebus incendio periisse. Hæc ego, qua auctoritate nitantur, pluribus hic non discutio, ad solidam sanctissimi Propheta gloriam propius spectans divina ipsa oracula, è quibus aliqualem ejus vitam feriem texere aggredior.

§ IV Sancti Eliæ nomen, patria, tribus, parentes; mira prognostica nativitatibus, & forma corporis.

Quod passim nobis usucenit; ut in historiis longo temporum intervallo à nostra aetate remotis obscura omnia ac tenebris obsita offendamus; ad singula ferme cespitantes, id in Aetis modo enarrandis locum non habere in confesso est. Et enim sacra ipsa Scriptura, qua in secunda S. Petri epistola cap. I § 19 comparatur lucernæ lucenti in caliginoso loco, nobis hic tantam lucem præbet, ut præcipua S. Eliæ gesta, etsi à nostro tempore plurimè remota, clare cognoscamus. Alia autem, qua de ipso traduntur, & hoc divino lumine destituta sunt, tantis tenebris involvuntur, ut hic frustra certam illorum cognitionem expectes. Ut tamen in illustranda hujus celeberrimi Propheta vita rectum temporis & rerum gestarum ordinem observemus, præmittenda erunt quadam incerta de ipsius nomine, patria, parentibus, aliisque, qua primum regis Achabi alloquium præcesserunt. Deinde historicam Eliana vitam seriem ex infallibilibus sacrarum Litterarum monumentis prosequemur, sicuti aliorum Sanctorum Aetia ex antiquissimis scriptoribus eruere conserimus. At ne quis specioso SS. Dorothei, Epiphani, Joannis Hierosolymitani, similitudine virorum titulo fallatur, præmonco, nos nullam fidem adhibere pseudo-scriptoribus, qui sub ementito veterum auctorum nomine indignas tantis viris fabulas proculderunt, ut videri potest in Vita S. Epiphani ad diem XII Maii illustrata cap. 7. Jam rem ipsam aggrediamur.

B 22 Cornelius à Lapide in commentariis ad cap. 17 & 18 libri 3 Regum nomen Eliæ ex Hebraica origine interpretatur, deducitque ab El Ia Hu id est potens est Deus ipse. Citat ibidem Hebraeos asserentes, eum antea Ioberscyth vel Iaberschuah vocatum fuisse; postea vero cognomen Eliæ seu Eliahu accepisse, quando populus propter miraculum contra impios Baalis sacrificulos patratum 3 Reg. 18 § 39 exclamabat: Dominus ipse est Deus. Huc forte respexit Hieronymus, quando in capite 5 Michæ ita scripsit: Adveniens ELIAS propheta, quod interpretatur DEUS DOMINUS, convertet corda patrum ad filios. Non desunt etiam, qui Græcum Eliæ etymologiam extogitarunt: nam venerabilis Beda, Angelomus Luxoviensis monachus, aliique volunt, Eliam dici quasi ἥλιον, id est solem, eo quod ipse fuerit sol Israël, & curru igneo velut sit in cælum, indeque à poetis fingi, solem vebit curru igneo. Verum hæc, ut recte Cornelius noster loco citato observat, per allusionem dicuntur, cum nomen Eliæ sit certò Hebraicum, non Græcum.

Præmissa quædam
monitione,
examinatur
etymologia
Eliæ,

C

23 Rabbini quidam duas distinctas personas confundentes, Eliam nomine Phinees appellarunt, & Christianos nonnullos sanctitate & doctrina illustres in errorem suum pertraxerunt, ut patet ex S. Petro Damiano, qui lib. I Epist. 6 ad Nicolaum II Romanum Pontificem inter alia laudans zelum Phinees de hac re ita scribit: Ipse (nempe Phinees) siquidem est, nisi fallor, Elias propheta, qui videlicet igneis equis & curru, Elisæo suspiciente, est translatus in cælum. Unde me quisquis mentiri autumat, divinæ legis interpretem Hieronymum, qui hoc in Hebraicarum Quæstionum libro testatur, potius reprehendat. . . . Phinees autem filius Eleazar, erat dux eorum coram Domino: cui nimirum Phinees nomen est à parentibus inditum; Elias vero agnomen est accedens per eventum: Elias siquidem interpretatur Deus Dominus, quod ex hac fide occasione impositum tuitur creditur. . . . Ab his itaque rationem reddentium verbis Elias nuncupatus asseritur, qui Phinees eatenus dicebatur, ut illorum responsum, hujus videatur esse vocabulum. Non lubet hic operose rescilire hanc opinionem, quam interpretes sacra Scriptura, aliique viri eruditi jam passim resuturunt.

24 In sacris Litteris Eliam cognominatur The-
bitas de habitatoribus Galaad. Unde plerique colligunt, patriam ejus esse Thebe (Flavius Josephus lib. 8. Antiq. Judaic. cap. 7 Thebonem appellat) qui locus juxta Adrichomium situs est in tribu Gad inter Jebaa & Saron. Quare noster Cornelius à Lapide contendit, errasse Abulensem aliosque, qui censent, Eliam oriundum esse ex urbe Thebe, in qua Achimelech Gedeonis filius occubuit, quia Thebe erat in tribu Ephraim juxta Sichem. Franciscus Quaresmus in Elucidatione Terra Sancta tom. 2 lib. 6 Peregrinatione 1 cap. 8 refellit eos, qui Eliæ locum natalem assignarunt inter Jerusalem & Bethlehem: Quoniam, inquit, locus, ubi est hoc monasterium & templum, pertinet ad tribum Juda, sicut & proxima civitas Bethlehem in Ephraim; Elias vero Propheta natus est in civitate Thebe sive Thebe regionis Galaad, quæ pertinet ad tribum Gad. At si his illa pendent ex tribu Eliæ, non facile dirimetur, cum varia tribus ipsi adscribantur. Metaphrastes enim, seu quisquis est auctor Vita Eliana apud Lipomanum & Surium edita, tradit, quod fuerit ex tribu * Aaron, & natus in Arabia. Scipio Scambatus noster in Archivis veteris Testamenti lib. 2 tit. 29 refert varias Judæorum de hac re sententias, citatque librum Hebraicum, cui titulus est Bava Mezia, ubi in capite Me Kabbel longa de illius prosapia disputatio est. Quidam putant è tribu Gad paterno sanguine ortum, materno vero è Benjamin; alii ex Manasse oriundum faciunt. Sed in capite Me Kabbel dicitur è filiis Aaronis ac tribu Levi fuisse. Sinamus ergo (utor verbis Lazana in Annalibus Carmelitarum tom. 1 ad annum mundi 3123 num. 4) tribus omnes Israëliticas de Elia decertare potiori jure, quam de Homero septem urbes Smyrnam, Rhodum, Colophon, Salamin, Chios, Argos, Athenas.

25 Neque major certitudo est de S. Eliæ parentibus, quos sacra Scriptura tacuit. Pseudo-Epiphanius aliique similes farina scriptores patrem ejus vocant Sobac vel Sabbacha. At verus Epiphanius in Opere adversus hæreses, quod Petavius noster

D
qui diversus
est à Phinees

De Elia patria, tribu,

* Id est genere

& parentibus

A *ſtirpe Græco-Latine edidit, Hæreſi 35 alias 55 de ſtirpe S. Eliæ ita differit: Multi ſunt, quorum origines aperte non produntur; puta Daniel, Sidrac, Miſac, Abdenago, Elias Theſbites, quorum qui parentes tuerint, nuſquam in Scripturis commemoratum legimus. Sed ne cuiquam erroris ex ea re occaſſo præbeat, non gravabor ea hoc loco referre, quæ nonnullorum traditione didicimus. Igitur Daniëlis patrem Sabaam fuiſſe quemdam accepimus. Quod ad Eliam attinet, ejuſmodi illius ſtemma ac proſapiam repetimus, quam ordine hunc in modum perſeſco: Fuit Elias Theſbites Jodææ ſacerdotis fratër (Petavius in ſuis ad Epiphaniũ Animadverſionibus pag. 220 exiſtimat, hunc eſſe Joiadã pontificem, qui ſub Athalia & Joas ſacerdotio functus eſt) proindeque ex ſacerdotali ſtirpe, filius Achimaami, Achimaamus Sadoci. Dein eandem genealogiam texere pergit.*

quid traduntur.

B

26 Quidquid ſit de vero genitoris nomine, quod S. Epiphanius ex quadam traditione refert, vides hic ab Epiphaniõ vocari Achimaamum, qui Sobac à pseudo-Epiphaniõ appellatur. Utri credendum? Marcus Antonius Alegre de Caſanate S. Epiphaniũ ſequitur, ſicuti in Paradiso Carmelitici decoris pag. 110 indicat his verbis: Tanta ergo princeps (nempe Elias) filius fuit Sabachæ, ſive ut alii, quibus hæremus, malunt, Achimæ ſacerdotis ſummi, fratris Joiadæ ſummi etiam ſacerdotis, de tribu Adron per Eleazarum, & iſte alterius ſummi ſacerdotis Sadochi magni Heliæ & Joiadæ avi. Matrem habuit Baſſemathem Salomonis regis filiam, Taphetiquè ſororem. Eſt de matre Eliæ apud pleroſque ſcriptores ſit alium ſiſtentium, tamen memoratus Paradisi Carmelitici auctor recte collegit maternum nomen & genus, ſi Achimaas fuerit Eliæ pater; quia libro 3 Regum cap. 4 v. 15 legitur: Achimaas in Nephtali: ſed & ipſe habebat Baſemath filiam Salomonis in conjugio. Dixi ſi Achimaas fuerit Eliæ pater, quia id Lexana aliique Carmelita paſſim negant, ut taceantur auctoritatem Breviaris ſui, in quo Eliæ genitor Sabac appellatur.

Incertum eſt quod de ejus ſignificatio

C

27 Incertum quoque eſt prodigium, ut miſiſſime dicam, quod pseudo-Dorotheus in Synopſi de Vita Prophetarum narrat his verbis: Cum natiſſeturus eſſet Elias, pater ejus Sabbacha vidit illum ab angelis albicantibus ſalutari, & igne tamquam ſacris involvi, & flamma ignis veluti cibo ali, & Jeruſolymam profectus rem iſtam indicavit; dictumque illi ex oraculo, ne timeret: fore enim, ut puer natiſſeturus in luce habitaret, & quæ diceret, firmam ſententiam haberent, judicaretque Iſraëlem in gladio & igne. Appellavi auctorem hujus opusculi pseudo-Dorotheum, quia multa ſcribit vero Dorotheo indigna: unde eminentiſſimus Cardinalis Bellarminus in ſuo libro de Scripturis Ecclèſiaſticis tale fert judicium: Dorotheus Tyretiſis dicitur tempore Diocletiani exilium paſſus, & ſcripſiſſe Synopſim de Vita Prophetarum & Diſcipulorum Chriſti; quæ Synopſis extat in Bibliotheca ſanctorum Patrum & frequenter citatur. At hujus Dorothei nullam mentionem inveni apud Eufebium, S. Hieronymum vel Gennadium, aut etiam Joannem Trithemium, qui ſcripſerunt de viris illuſtribus. Ipſa vero Synopſis plena eſt fabulis. In fine autem hac addit Non meminifſem libri tam fabuloſi, niſi vidifſem à multis citari, & non niſi Julii Tomus V.

nimi fieri. Miram illam hiftoriam etiam refert pseudo-Epiphanius in Vita Prophetarum. Sed Petavius noſter in editione Græco-Latina Operum S. Epiphani, anno 1622 Pariſiis à ſe facta, tomõ ſecundo præfigit præſationem ad lectorem, in qua agens de ſuppoſitis ac ſpuriis Epiphani ſcriptis, ita nominatim de hoc opusculo loquitur: Horum ducit agmen liber de Vita Prophetarum, quem Iſdemizaphon eſſe, ſexcentæ mendaciorum nugæ perſuadent, quibus ille reſertus eſt. Idem eſto judicium de aliis quibuſdam auctoribus hanc hiftoriam referentibus, qui ſub ſillo veterum nomine à fabulatoſibus aliquibus ſcripti, aut ſaltem vehementer corrupti ſunt. Ceterum ſi hujus hiftoria veritas ex antiquis & fide dignis ſcriptoſibus probari poſſit, illi non refragabimur.

AUCTORE G. C.

28 Atque ea quidem, qua hætenus dicta ſunt, ſaltem aliquam antiquitatis larvam præferunt; At Egidius Camarius Minimorum Generalis ex ſola ſua, ni fallor, idea corpoream Eliæ formam ita graphice depinxit, acſi illum oculis ſuis conſpexiſſet: nam in libro de Geſtis Eliæ cap. 3 ſect. 15 poſt varias conjecturas ita concludit: Habuit igitur Elias formoſiſſimum ſpecioſiſſimumque corpus, pulcherrimis animæ functionibus exercendis idoneum, oris majeſtate conſpicuum, forma appoſitaque membrorum compage ad quolibet tolerandos labores ornatum, fulgentibus oculis, igneum ex ſe fulgorem veluti vibrantibus, vultum habuit modeſto ſanguine rubeſcentem, eloquium ſuave, erectam ſpeciem, non triſte ſupercilium. Quidquid ſit de hac forma, S. Chryſoſtomus in ſermonẽ de Petro Apoſtolo, & Elia propheta, quem Henricus Savilius Græce edidit, tomõ 8 pagina 20 vocat S. Eliam τριβυβαλιον id eſt tricubitalẽ hominem. Neſcio, an S. Chryſoſtomus id alicubi legerit, vel ex Majorum traditione acceperit. Certe in ſermonẽ feſtivo de SS. Petro & Paulo, etiam S. Paulus ab eo appellatur homo tricubitalis. At noſtra parum inieſt, quacumque fuerit corporis ſtatura, cum formã ad virtutum ſanctorum laudem nihil conferat. Idem Camarius diſputat, an Eliã fuerit in utero ſanctificatus: ſed has ſimilesque quæſtiones Theologiſ examinandas reliquimus, ad certiora properantes.

& corporis forma narratur.

E

§ V. Prædictio ſiccitatis coram Achabo, Eliæ reſeſſus ad torrentem Carith, commemoratio Sareptæ apud viduam, & miracula ibi patrata.

F

Hætenus incerta quadam Eliã hiftoria puncta attingimus; nunc vero præclara illius gesta ex divino teſtimonio referemus, & ubi oportet præſentia regi Achaboſſicia dabitur. Libro 3 Regum cap. 17 primam ſit tate, mentio de Eliã, quando Regi Achabo futuram ſiccitatem prædixit his verbis: Et dixit Elias Theſbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Vivit Dominus Deus Iſraël, in cujus conſpectu ſto, ſi erit antiſ his ros & pluvia, niſi juxta oris mei verba. Sacra Scriptura non indicat, quid Achabus ad hanc denuntiationem reſponderit. Credibile eſt, inquit Saliãnoſter in Annalibus ecclèſiaſticis ad annum mudi 3123 num. 16, Eliã ejetum fuiſſe de conſpectu Regis, tamquam

Eliã, præſentia regi Achaboſſicia

AUCTORE insanum, qui res extra hominum potestatem positas sibi vendicaret. Neque Achabus curavit, Deo ita disponente, Prophetam istum minacem comprehendere, & in vincula conjicere, ut si res ipsa minarum veritatem comprobaret, aut precibus aut verberibus adigeretur ad impetrandam pluviam, quemadmodum malefici dicuntur plagis cogi ad tollenda maleficia, quae demonum ope in homines bestiasve induxerunt. Si quis hanc Eliae prophetiam rhoricâ S. Chrysostomi eloquentiâ exornatam videre cupit, adeat nostrum Frontonem Ducaun tom. 6 pag. 228, & Savilium tom. 8 pag. 18 vel Lipomanum tom. 7 fol. 256:

recedit ad
torrentem
Carith, &
ibi pascitur
& corvis;

B

30 Deinde monitus est Elias sive per apparentem angelum, sive per vocem aliquam in aëre formatam, sive per somnium, aliamve rationem; qua Deus agere solet cum prophetis, jussusque est recedere versus Orientem, quod sacer codex capite jam citato sic narrat: Et factum est verbum Domini ad eum dicens: Recede hinc, & vade contra Orientem & abscondere in torrente Carith, qui est contra Jordanem; & ibi de torrente bibes, corvisque præcepi, ut pascant te ibi. Abiit ergo & fecit juxta verbum Domini: cumque abiisset, sedit in torrente Carith, qui est contra Jordanem. Corvi quoque deferebant ei panem & carnes mane, similiter panem & carnes vespere, & bibebat de torrente. *Torrentis Carith, teste nostro Cornelio à Lapide, descendit de montibus Ephraim juxta urbem Phaselum, ubi juxta eam multa erant caverna, in quas se abdere poterat Elias. Hic in ejus memoriam S. Helena construxit adem sacram, ut Nicophorus Callistas lib. 8 Historia ecclesiastica cap. 30 testatur. Quam insula nunc consingant Judaei de antro Eliae, vide apud Franciscum Quaresmum in Elucidatione Terra sancta tom. 2 lib. 7 Peregrinatione 6 cap. 6.*

quod aliqui
perperam ex-
plicanti.

C

31 Occasione corvorum, a quibus cibum accipit Elias, movetur nova quadam, & à communi sensu aliena quaestio: aliqui enim per vocem Hebraicam Orebim intelligunt Arabes, & sacram Scripturam ita interpretantur: Arabibusque præcepi, ut pascant te ibi. Ad probandam hanc suam interpretationem dicunt, eandem vocem Orebim 2 Paralip. cap. 21 § 16, & 2 Esdra cap. 4 § 7 per Arabes explicari. Alii vero volunt, per Orebim significari incolas urbis Arabo prope Bethsan, qua non longe distat à torrente Carith. Interpretes illi ad hanc novam explicationem confugerunt, quia corvus ex lege Levitici 11 § 15 est animal immundum. Præterea cum sit avis vorax & maligna, minus idonea videtur ad obeundum hoc ministerium. At respondeo, quamvis eadem vox alibi Arabes significet, tamen septuaginta interpretes textum Hebraicum hic ita Græcè vertisse: ἢ τοῖς κορῶν ἐπιτρέψω διατρέξω σὲ ἐκεῖ. Id est: Et corvis mandabo nutrire te illic. Adde, quod textus Chaldaicus, Syriacus, & Arabicus diserte afferant, corvos ei detulisse cibum. Quod ad legalem corvi immunditiam attinet, ea stricte de illius cadavere & carnis esu intelligenda est, non vero de iis, quae corvus vivens contigerat. Imo si nitro concedam, corvum fuisse animal undequaque immundum, nonne Deus, supremus ceremoniarum legislator, hic in lege sua dispensare potuit? Etsi autem corvus sit rapax, minusque aptus videatur ad alendum hominem, forte Deus illo usus est, ut ostenderet, sese omnibus animalibus imperare, eorumque indolem posse mutare, ac Sanctis, qualis erat Elias, omnes creaturas servare & obsequi. Sic in Vita S. Pauli eremita ab Hieronymo con-

scripta legimus, corvum propter adventum S. Antonii integrum panem attulisse, qui antea dimidium quotidie afferre consueverat. Si quis curiosior scire velit, unde corvi panem & carnem Eliae attulerint, legat Salianum nostrum, qui in Annalibus ecclesiasticis veteris Testamenti ad annum mundi 3123 num. 19 varias de hac re conjecturas proponit

32 Incertum est, quamdiu Elias apud torrentem Carith remanserit. Saliannus putat, eum post unum alterumve annum inde recessisse. Alii existimant, illam post commorationem aliquot mensium aut dierum Sareptam discessisse. Sacer textus rem totam ita narrat: Post dies autem siccatus est torrentis: non enim pluerat super terram. Factus est ergo sermo Domini ad eum dicens: Surge & vade in Sarepta Sidoniorum, & manebis ibi; præcepi enim ibi mulieri viduae, ut pascat te. Surrexit & abiit in Sarepta. Cumque venisset ad portam civitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, & vocavit eam, dixitque ei: Da mihi paululum aquæ in vase, ut bibam. Cumque illa pergeret, ut afferret, clamavit post tergum ejus, dicens: Affer mihi, obsecro, & buccellam panis in manu tua. Quæ respondit: Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululum olei in lecytho: en colligò duo ligna, ut ingrediar & faciam illum mihi & filio meo, ut comedamus & moriamur. Ad quam Elias ait: Noli timere, sed vade & fac sicut dixisti; verumtamen mihi primum fac de ipsa farinula subcinericium panem parvulum, & affer ad me; tibi autem & filio tuo facies postea. Hæc autem dicit Dominus Deus Israël: Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur usque ad diem, in qua Dominus daturus est pluviam super faciem terræ. Quæ abiit & fecit juxta verbum Eliae: & comedit ipse & illa & domus ejus: & ex illa die hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Eliae. Urbs Sareptana, ad quam missus fuit Elias, sita erat inter Tyrum & Sidonem in terra gentiliam, adeoque verosimile est, hanc viduam etiam fuisse gentilem. De hodierno oppidi illius situ videri potest Quaresmum in Elucidatione Terra sancta tom. 2 lib. 7 Peregrinatione 8 cap. 12. Ceterum nihil hic peculiare explicandum est, quod ad historiam pertineat. Sancti Patres & Scriptura interpretes meritis laudibus extollunt misericordiam aliasque hujus vidua virtutes, quas concionatoribus exornandas relinquimus.

33 Cum Elias tempore publica penuria, & privata abundantie, apud hanc viduam habitaret; suscitavit Deus probare mulieris patientiam, atque illum, illius caritatem novo miraculo remunerari, quod sacra Scriptura sic narrare pergit: Factum est autem post hæc, ægrotavit filius mulieris matris familias, & erat languor fortissimus, ita ut non remaneret in eo halitus. Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi & tibi vir Dei? Ingressus es ad me, ut rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum? Et ait ad eam Elias: Da mihi filium tuum: tulitque eum de sinu ejus, & portavit in cœnaculum, ubi ipse manebat, & posuit super lectulum suum. Et clamavit ad Dominum & dixit: Domine Deus meus, etiamne viduam, apud quam ego utcumque sustentor, afflixisti,

D

Hospitater
Sarepta apud
viduam, cu-
jus cibum
multiplicat,

E

F

ut

A interficeret filium ejus? Et expandit se, atque mensus est super puerum tribus vicibus; & clamavit ad Dominum & ait: Domine Deus meus, revertatur obsecro anima pueri hujus in viscera ejus. Et exaudivit Dominus vocem Eliæ, & reversa est anima pueri intra eum & revixit. Tulitque Elias puerum, & deposuit eum de cœnaculo in inferiorem domum, & tradidit matri suæ, & ait illi: Vivit filius tuus. Dixitque mulier ad Eliam: Nunc in isto cognovi, quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est.

34 **Quæstio hic est, utrum filius istius viduæ fuerit Jonas propheta, qui postea ad convertendos Ninivitas missus est. Hieronymus Præfatione in Jonam inter opera ejus anno 1704 Parisiis impressa tomo 3 columna 1469 & 1470 sententiam aliorum ita refert: Tradunt autem Hebræi, hunc, nempe Jonam, esse filium viduæ Sareptanæ, quem Eliâs propheta mortuum suscitavit, matre postea dicente ad eum: Nunc cognovi, quia vir Dei es tu, et verbum Dei in ore tuo est veritatis. Et ob hanc causam etiam ipsum puerum sic vocatum: Amathi enim in nostra lingua veritatem sonat; & ex eo quod verum Elias locutus est, ille qui suscitatus est, filius esse dicitur veritatis. Sic ille utique recitando, non probando. Sed hæc ab Hebræis subtilius, quam verius excogitata sunt. Quis enim neget, Jonam, sicut reliquos prophetas, à patre suo cognominari, sicque Amathi esse proprium nomen viri, non appellativum; quod certe consentaneum est consuetudini sacrarum Litterarum phrasi, qua semper vera nomina progenitorum exprimentur. Adde quod Jonas in hac opinione non fuisset Hebræus, sed Sidonius; cum tamen ipsemet Jonas in sua propheta cap. 1 & 9 dicat: Hebræus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo. Deinde Jonas verosimiliter à patria vocaretur Sareptanus; & interim lib. 4 Regum cap. 14 & 25 dicitur Deus locutus per servum Jonam filium Amathi prophetam, qui erat de Geth, quæ est in Opher. Denique epocha Jona non potest facile convenire filio viduæ Sareptanæ: nam à tempore memorata famis usque ad prædicationem Jona Ninivitis factam plus quam nonaginta anni efflaxerunt; quibus si addas decem annos ætatis, quando ab Elia vitæ restitutus est, jam centenarium major Ninivitis penitentiam prædicaverit, quod sine peculiari testimonio non videtur admittendum.**

qui non fuit Jonas propheta.

B

§ VI. Eliæ reditus ad Achabum, certamen cum pseudo-prophetis Baal, victoria, & pluvia terræ reddita.

Sanctus Jacobus Apostolus nos docet, quam diu terra siccitas per Eliam inducitur duraverit, dum in sua Epistola Catholica cap. 5 & 17 ita scribit: Elias homo erat similis nobis passibilis: & oratione oravit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex. Et rursum oravit, & cælum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum. Idem siccis temporis spatium Luca 4 & 25 indicatur. Itaque tertio sterilitatis anno elapso, & quarto inchoato, ut computat Sallianus noster, clementissimus Deus, humane calamitatis misertus, voluit ultimo debitam sceleribus penam relaxare, sicut li-

Elias post tres annos ad Achabum redire iussus.

bro 3 Regum cap. 18 refertur his verbis: Post dies multos factum est verbum Domini ad Eliam in anno tertio dicens: vade & ostende te Achab, ut dem pluviam super faciem terræ. Ivit ergo Elias, ut ostenderet se Achab. Erat autem fames vehemens in Samaria. Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ: Abdias autem timebat Dominum valde: nam cum interficeret Jezebel prophetas Domini, tulit ille centum Prophetas, & abscondit eos quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & pavit eos pane & aqua. Dixit ergo Achab ad Abdiam: vade in terram ad universos fontes aquarum, & in cunctas valles, si forte possimus invenire herbam & salvare equos & mulos, & non penitus jumenta intereant. Diviseruntque sibi regiones, ut circuitent eas: Achab ibat per viam unam, & Abdias per viam alteram seorsum. Flavius Josephus lib. 8 Antiq. Judaic. cap. 7 hunc regia domus dispensatorem vocat Obediam; in quo minus mihi displicet, quam dum ait, hanc historiam contigisse xēvs d'ōlyv dēdōvō, id est paucis tempore transacto, cum sacra Scriptura diserte asserat, id factum esse post dies multos.

36 **Cum præter hanc Josephi Judæi discrepantiam, nihil hic observandum occurrat, historia Eliam filium prosequamur cum sacra Scriptura, qua eodem capite sic pergit: Cumque esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cum cognovisset eum, cecidit super faciem suam & ait: Num tu es, Domine mi, Elias? Cui ille respondit: Ego. Vade & dic domino tuo: Adest Elias. Et ille: Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum tuum in manu Achab, ut interficiat me? Vivit Dominus Deus tuus, quia non est gens aut regnum, quo non miserit dominus meus te requirens. Et respondentibus cunctis: Non est hic, adjuravit regna singula & gentes, eo quod minime reperireris. Et nunc tu dicis mihi: Vade & dic domino tuo: Adest Elias. Cumque recessero à te, Spiritus Domini asportabit te in locum, quem ego ignoro; & ingressus nuntiabo Achab, & non inveniens te, interficiet me: servus autem tuus timet Dominum ab infantia sua. Numquid non indicatum est tibi Domino meo, quid fecerim, cum interficeret Jezebel prophetas Domini, quod absconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & paverim eos pane & aqua? Et runc tu dicis: Vade & dic domino tuo: Adest Elias, ut interficiat me. Varii auctores ex traditione Hebræorum asserunt, hunc Abdiam, Achabii dispensatorem, esse eundem cum Abdia propheta, qui inter Prophetas minores ordine quartus recensetur, aut cum duce quinquagenario Ochusia, qui tertio loco ad Eliam missus mortem humiliter deprecabatur, de quo postea agemus. Sed Cornelius à Lapide præmio in Abdiam prophetam, & Jacobus Sallianus in Opere jam laudato ad annum mundi 3255 num. 9 & 10 opinionem eorum prudenter rejiciunt. Scipio Sgambatus noster in Archivis veteris Testamenti lib. 2 tit 41 de Abdia refert varias Judæorum traditiones, quæ sunt exiguam fidem merentur.**

AUCTORES G. C.

occurrit in via dispensatori regio.

E

F

37 **Elias cognito Abdia metu, eum securum reddidit, comparuitque coram rege Achabo, cui manifestam vera divinitatis probationem ultro obtulit, ut constat ex sequentibus, quæ ex proximo citato hic ita transcribimus: Et dixit Eli. men,**

et regem in crepat. de- t. ique ab es, ut possit cum plene pro phetis Baal inire certamen.

AUCTORE Elias : Vivit Dominus exercituum , ante cuius vultum sto ; quia hodie apparebo ei. Abiit ergo Abdias in occursum Achab , & indicavit ei. Venitque Achab in occursum Eliæ ; & cum vidisset eum , ait : Tune esse ille , qui conturbas Israël ? Et ille ait : Non ego turbavi Israël , sed tu & domus patris tui , qui dereliquistis mandata Domini , & secuti estis Baalim. Verumtamen nunc mitte , & congrega ad me univrsam Israël in monte Carmeli , & prophetas Baal quadringentos quinquaginta , prophetasque lucorum quadringentos , qui comédunt de mensa Iezabel. Misit Achab ad omnes filios Israël , & congregavit prophetas de monte Carmeli. *Hic Elias libere reprehendit Achabum , eo quod coleret Baalim ; id est idola , quæ à Nemrod primo idololatris auctore hoc nomen acceperant , ut affirmat noster Cornelius à Lapide in commentario ad librum 3 Regum cap. 16 : nam Nemrod dictus est Baal id est Dominus ; unde ab eo ceteri deinceps gentium dii agnominati sunt Baal vel Baalim. Erant autem quadringenti quinquaginta pseudo-prophetae , qui mandato regio cultum huius idoli procurabant ; alios vero quadringentis , quos regina alebat ; incumbebant cura lucorum , id est aliorum deorum , qui insivis & lucis colebantur.*

B *38 Postquam Achabus , propter pluvia desiderium nihil Eliæ negare ausus , pseudo-prophetas & populum convocasset , initum est de vera divinitate demonstranda certamen , quod in sacro Codice ita describitur : Accedens autem Elias ad omnem populum ait : Usquequo claudicatis in duas partes ? Si Dominus est Deus , sequimini eum : si autem Baal , sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum. Et ait rursus Elias ad populum : Ego remansi propheta Domini solus ; prophetæ autem Baal quadringenti & quinquaginta viri sunt. Dentur nobis duo boves , & illi eligant sibi bovem unum , & in frustra cædentes , ponant super ligna ; ignem autem non supponant ; & ego faciam (id est sacrificabo) bovem alterum , & imponam super ligna ; ignem autem non supponam. Invocate nomina deorum vestrorum , & ego invocabo nomen Domini mei , & Deus , qui exaudierit per ignem (id est qui ignem in hostiam sibi oblatam calvus immiserit) ipse sit Deus. Respondens omnis populus ait : Optima propositio. Obiter hic observo , Deum in hoc casu per miraculi propositionem ab Elia non fuisse tentatum , nisi ex Suarezio nostro ostendi in commentario prævio § VII ad vitam S. Joannis Guaberti , XII Julii illustratam.*

C *39 Sacer textus ita prosequitur : Dixit ergo Elias prophetis Baal : Eligite vobis bovem unum , & facite primi , quia vos plures estis ; & invocate nomina deorum vestrorum , ignemque non supponatis. Qui cum tulissent bovem , quem dederat eis , fecerunt , & invocabant nomen Baal de mane usque ad meridiem dicentes : Baal exaudi nos. Et non erat vox , nec qui responderet : transliebantque altare , quod fecerant. Cumque esset jam meridies , illudebat illis Elias dicens : Clamate voce majore : Deus enim est , & forsitan loquitur , aut in diversorio est , aut in itinere , aut certe dormit , ut excitetur. Clamabant ergo voce magna , & incidabant se juxta ritum suum cultris & lanceolis , donec perunderentur sanguine. Cruentus ille sacrificulorum visus , restibus scriptoribus ethnicis , etiam in usu*

fuit apud Syros , Græcos & Romanos. Lactantius lib. 1 de falsa Religione cap. 21 crudelia Gentilium sacrificia impugnant dicit , esse quadam , in quibus ipsi sacerdotes non alieno , sed suo cruore sacrificant : sectis namque humeris , & utraque manu distictos gladios exferentes , currunt , efferuntur , insaniunt. Atque hinc ita concludit : Nonne satius est pecudum more vivere , quam deos tam profanos , tam sanguinarios colere ?

D *40 Sed ad historiam nostram revertamur , quæ Elias sacrificio immediate post divina verba , numero precedenti cium suum allata , sic habet : Postquam autem transit meridies , & illis prophetantibus venerat tempus , quo sacrificium offerri solet , nec audiebatur vox , nec aliquis respondebat , nec attendebat orantes : Dixit Elias omni populo : Venite ad me. Et accedente ad se populo , curavit altare Domini , quod destructum fuerat. Et tulit duodecim lapides juxta numerum tribuum filiorum Jacob , ad quem factus est sermo Domini dicens : Israël erit nomen tuum. Et ædificavit de lapidibus altare in nomine Domini : fecitque aquæductum quasi per duas aratiunculas in circuito altaris. Et composuit ligna , divisitque per membra bovem , & posuit super ligna , & ait : Implete quatuor hydrias aqua , & fundite super holocaustum , & super ligna. Rursumque dixit : etiam secundo hoc facite. Qui cum fecissent secundo , ait : Etiam tertio id ipsum facite. Feceruntque tertio. Et currebant aquæ circum altare , & fossa aquæductus repleta est. Chrysostomus aut quicumque est auctor homilia in Petrum & Eliam , quæ à Savilio tom. 8 pag. 18 Græcæ , & à Lipomano tom. 7 fol. 256 Latine edita est , huius copiosa effusionis aquarum rationem reddit his verbis : Velim consideres , quare ab Elia hoc factum sit. Quoniam erroris mos est veritati propria vitia objicere. Id quod faciunt meretrices : anticipant enim ipsæ , & ingenuas feminas meretrices vocant , ut non habeant illæ quod convitiis objiciant. Propterea etiam in hac re sapienter se gessit Elias. Attende , quæso , quod dicturus sum ; vidi enim ipse , quod dicam. In idolorum altaribus foramina quædam sunt ex inferiore altaris parte , & fovea quædam obscura. Descendant autem erroris artifices in foveam illam , & ex foraminibus , quæ diximus , ignem sufflant ad sacrificium conficiendum , ita ut multi decepti cælestem esse ignem illum existiment. Ne igitur & Elias in suspicionem veniret , quod & ipse aliquid tale machinatus esset , aquam effudit , ut aqua illa nulla esse infra altare foramina ostenderet : ubi enim foramen aqua invenerit , illic aqua non consistit , sed per foramina ipsa defluat necesse est. Hæc ratio satis congrua videtur. Sed ne quis miretur , tam magnam aqua copiam in tanta siccitate ad manum fuisse , sciat , mare ad radices montis Carmeli sistare , unde facile aqua hauriri potuerit. Miraculum , quod Rabbi Salomon hac occasione consinxit , non vacat hic referre , multo minus refutare.*

E *41 Superest , ut hunc paragraphum concludamus prodigiosa Eliæ victoriâ , quæ diuturna siccitatis calamitas finita est , ut exponitur lib. 3 post occisos Regum cap. 18 in hunc modum : Cumque jam tempus esset , ut offerretur holocaustum , accedens Elias propheta ait : Domine Deus Abraham & Isaac & Israël , ostende hodie , quia tu es Deus Israël , & ego servus tuus ,*

F

pseudo-prophetis frustra idolum invocantibus ,

præparatis

E

F

quod ultra accenditur , & pseudo-prophetas desiderata diu pluvia oritur.

A & juxta præceptum tuum feci omnia verba hæc. Exaudi me Domine, exaudi me, ut discat populus tuus, quia tu es Dominus Deus, & tu convertisti cor eorum iterum. Cecidit autem ignis Domini & voravit holocaustum & ligna & lapides, pulverem quoque & aquam, quæ erat in aquæ ductu lambens. Quod cum vidisset omnis populus cecidit in faciem suam, & ait: Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus. Dixitque Elias ad eos: Apprehendite prophetas Baal, & ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cum apprehendissent, duxit eos Elias ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi. Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede, & bibe: quia sonus multæ pluvie est. Ascendit Achab, ut comederet & biberet; Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua: & dixit ad puerum suum: Ascende & prospice contra mare.

B Qui cum ascendisset, & contemplatus esset, ait: Non est quiddam. Et rursus ait illi: revertere septem vicibus. In septima autem vice, ecce nubecula parva, quasi vestigium hominis, ascendebat de mari. Qui ait: Ascende, & dic Achab: Junge currum tuum, & descende, ne occupet te pluvia. Cumque se verteret huc atque illuc, ecce cæli contenebrati sunt, & nubes & ventus & facta est pluvia grandis. Ascendens itaque Achab abiit in Jezrahel: & manus Domini facta est super Eliam, accinctisque lumbis curriebat ante Achab, donec veniret in Jezrahel. *Benjaminus Tudelensis in Itinerario suo, quod Arias Montanus ex Hebraico Latinum fecit, pag. 38 sic scribit: In summo Carmeli montis dorso vestigium extat altaris diruti & combusti in diebus Achab, cujus in Eliæ historia illustris fit mentio. Estque aræ illius locus circularis quatuor fere cubitorum diametro. Franciscus Quaresmius in Elucidatione terra Sancta tom. 2 lib. 7 cap. 3 Peregrinatione. 8 objectionem quamdam circa hoc sacrificium formatam solvit, & antiquum novumque montis Carmeli statum describit.*

C

§ VII. Fuga Eliæ ob iram Jezabelis; apparitio, & jussio divina; reditus ad regem Achabum, & minæ eidem ab Elia intentatæ.

Elias, qui hætenus bis coram irato rege impavidus steterat, totque sacrilegos idolorum cultores intrepide interfecerat, jam exemplo suo nos commonet humana imbecillitatis & inconstantiæ, dum semine minis territus repentinam fugam arripit, ut in libro 3 Regum cap. 19 narratur hoc modo: Nuntiavit autem Achab Jezabel omnia quæ fecerat Elias, & quomodo occidisset universos prophetas gladio. Misitque Jezabel nuntium ad Eliam dicens: Hæc mihi faciant dii, & hæc addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam, sicut animam unius ex illis. Timuit ergo Elias, & surgens abiit, quocumque eum ferebat voluntas: venitque in Bersabee Juda, & dimisit ibi puerum suum. Et perrexit in desertum viam unius diei. Cumque venisset & sederet subter unam juniperum, petivit animæ suæ ut moreretur, &

Elia, ob minas Jezabelis fugienti,

ait. Sufficit mihi Domine, tolle animam meam: neque enim melior sum, quam patres mei. Projecitque se, & obdormivit in umbra juniperi: & ecce angelus Domini tetigit eum, & dixit illi: Surge & comede: Respexit, & ecce ad caput suum subcinericius panis, & vas aquæ. Comedit ergo & bibit, & rursus obdormivit. Reversusque est Angelus Domini secundo, & tetigit eum, dixitque illi: Surge: comede; grandis enim tibi restat via. Qui cum surrexisset, comedit & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus usque ad montem Dei Horeb. *Oportet Eliam in hoc itinere quadraginta dierum & noctium, metu & angore percussum à recta semita multum deflexisse, cum Bersabee à monte Horeb tantummodo quinquaginta leucis distet.*

43 Cumque venisset illuc, inquit sacra Scriptura eodem capite, mansit in spelunca: & ecce fermo Domini ad eum, dixitque illi: Quid hic agis Elia? At ille respondit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israël: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio: derelictus sum ego solus, & quærun animam meam, ut auferant eam. Et ait ei: Egredere & sta in monte coram Domino: & ecce Dominus transit. & spiritus grandis & fortis subvertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus. Et post spiritum commotio: non in commotione Dominus. Et post commotionem ignis: non in igne Dominus. Et post ignem sibilus auræ tenuis. Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & egressus stetit in ostio speluncæ, & ecce vox ad eum dicens: Quid hic agis Elia? Et ille respondit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum: quia dereliquerunt pactum tuum filii Israël: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & quærun animam meam, ut auferant eam. *Septuaginta Interpretes in nonnullis editionibus post sibilum auræ tenuis habent: καὶ ἔκλυε ἡ ψὴ, id est & ibi, nempe in sibilo, Dominus. Quod sensum clariorem reddit, etsi in textu Hebræo & versione vulgata non legatur. In eodem monte Horeb seu Sinai Deus decalogum daturus majestatem suam Moysi olim ostenderat. De hoc monte, & sacello Eliæ ibidem constructo, aliisque sacris montibus differit Quaresmius in Elucidatione Terræ sanctæ tom. 2 lib. 8 cap. 2 Peregrinatione 5.*

44 Tunc Deus Eliæ significat, se idololatris illis, de quibus Elias conquerebatur, suscitaturum adversarios, quod divinis verbis ita exprimitur: Et ait Dominus ad eum: Vade & revertere in viam tuam per desertum in Damascum: cumque perveneris illuc, unges Hazaël regem super Syriam, & Jehu filium (significat hic nepotem) Namsi unges regem super Israël: Elifæum autem filium Saphat, qui est de Abelmeula unges prophetam pro te. Et erit, quicumque fugerit gladium Hazaël, occidet eum Jehu, & quicumque fugerit gladium Jehu, interficiet eum Elifæus. Et derelinquam mihi in Israël septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoravit eum osculans manus. Profectus ergo inde Elias, reperit Elifæum filium Saphat, arantem in duodecim jugis bovum, id est inter duodecim aratores,

eique prædicit hostium exitium, præcipitque unionem regum & Eliaï prophetæ.

AUCTORE G. C.

apparet Dominus.

E

F

AUCTORE rores, & ipse in duodecim jugis boum arantibus unus erat: cumque venisset Elias ad eum, misit pallium suum super illum. Qui statim relictis bobus, cucurrit post Eliam, & ait: Osculer, oro, patrem meum, & matrem meam, & sic sequar te. Dixitque ei: Vade, & revertere: quod enim meum erat, feci tibi. Reversus autem ab eo, tulit par boum, & mactavit istud, & in aratro boum coxit carnes, & dedit populo, & comederunt, confurgensque abiit, & secutus est Eliam, & ministrabat ei. *Quomodo hæc unctio regum & Elisei prophete intelligenda sit, explicant passim interpretes & Sallianus noster in Annalibus Veteris Testamenti ad annum mundi 3127 num. 18 & sequentibus.*

Jubetur Elias *45 Cum rex Achabius vineam Nabothi possidere cuperet, nec voti compos fieri posset, impia illius uxor Jezabel Nabothum interfici curavit, ut legimus in libro 3 Regum cap. 21, ubi à § 17 adduntur sequentia: Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thesbiten dicens: Surge & descende in occursum Achab regis Israël, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descendit, ut possideat eam. Et loqueris ad eum dicens: Hæc dicit Dominus: Occidisti, insuper & possidisti. Et post hæc addes: Hæc dicit Dominus: In loco, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. Cum Achabus in Samaria sepultus fuerit, varie se torquent interpretes, ut lateralem hujus prophetia sensum explicent. Quidam putant, hanc prophetiam impletam esse, quando 3 Reg. 22 § 38 Achabo occiso, laverunt currum ejus in piscina Samariæ, & linxerunt canes sanguinem ejus. Si opponas, quod canes sanguinem Achabi linxerint in Samaria, sanguinem vero Nabothi in Jezabel, ubi lapidibus obrutus est: respondent, Jezabel pertinuisse ad Samariam, adeoque intelligi eundem locum in genere, id est eandem regionem. Alii censent per sanguinem Achabi hic intelligi ejus filium (fili enim ex parentum sanguine gignuntur) afferuntque illud Virgilius Æneidos 6 projice tela manu sanguis meus, id est fili mi. Atque eo sensu prophetia exakte impleta est, quando 4 Regum 9 § 25 Jehu occisum à se Foram filium Achabi jussit projici in agrum Naboth Jezrahelita. At non video, hic multis violentisque explanationibus opus esse, cum Deus ipse testetur, sese propter Achabi penitentiam maia Achabo ipsi intentata ad filium ejus transulisse, uti postea videbimus.*

denuntiare regi Achabo *46 In eodem libro 3 Regum cap. 21 à § 20 reliquum Achabi & Eliæ colloquium ita recitatur: Et ait Achab ad Eliam: Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eo quod venundatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini. Ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, id est posteritatem tuam, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum & ultimum in Israël. Et dabo domum tuam, sicut domum Jeroboam filii Nabat, & sicut domum Baala filii Ahia: quia egisti, ut me ad iracundiam provocares, & peccare fecisti Israël. Sed & de Jezabel locutus est Dominus dicens: Canes comedent Jezabel in agro Jezrahel. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes; si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli. Prophetia de ignominiosa Jezabelis morte ad apicem impleta est, ut constat ex libro 4 Regum*

cap. 9 à § 30. Sed difficultas quedam apparet in explicandis iis, qua de ignominia post mortem Achabo inferenda prædicuntur: nam cum Achab in pralio contra Syros ex vulnere interiisset, perlatum est in Samariam, sepelieruntque regem in Samaria, ut 3 Regum 22 § 37 narratur. Nulla autem ibi fit mentio volucrum aut canum, qui ejus cadaver comedissent. Si itaque hæc prædicta de Achabo ipso accipienda sit, dicendum est, eam implicite fuisse conditionalem, nempe nisi Achab resipisceret. Cum vero postea Achab penitentiam egerit, videtur hæc pœna in filium illius translata fuisse. Omnem difficultatem plane tollit textus Hebraicus, quem Septuaginta interpretes ita Græcè verterunt: Τὸν πῦρ ἔφαθ' ὁ θεὸς ὅτι τῶν πῶν φάγονται οἱ κύνες, ἢ τῶν πτερυγίων αἰετῶν ἐν τῷ πεδίῳ φάγονται τὰ πτερυγία τῶν ἄετων. Id est: Mortuum de Achab (intellige de stirpe Achabi) in civitate comedent canes, & mortuum ejus in campo comedent volatilia cæli. Hanc phrasim sequitur etiam versio Chaldaica, Syriaca & Arabica. Atque hoc modo memorata propheta ad litteram explicari potest.

47 In fine præfati capituli scelera Achabi ejusque penitentia sic describuntur: Igitur non fuit alter talis, sicut Achab, qui venundatus est ut faceret malum in conspectu Domini: concitavit enim eum Jezabel uxor sua. Et abominabilis factus est in tantum, ut sequeretur idola, quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus à facie filiorum Israël. Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavitque & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten dicens: Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed in diebus filii sui inferam malum domui ejus. Disputant interpretes & theologii, utrum sincera & utilis fuerit Achabi penitentia. Sed, ne hic fallacem in alienam messem immittamus, videri potest noster Cornelius à Lapide, qui in commentario ad hunc locum varias sententias conciliare nititur.

**§ VIII. Sacrilega idoli consultatio disturbata: disquisitio de habitu Eliæ: cælestis duorum ducum & centum militum puni-
tio: mors ab Elia regi Ochoziaz prædicta.**

Post mortem Achabi solus regnare cepit Ochozias, scelere similis patri filius, qui præter alia infortunia, quibus Deum vindicem agnoscere debuisset, occidit per cancellos cœnaculi sui, quod habebat in Samaria, & ex lapsu debilitatus in gravem incidit morbum. Neque sic confugit ad verum Deum, sed misit legatos suos Accaronem, qui eum ex qui interrogarent Beelzebub Philistæorum idolum, si quis futurus esset istius morbi eventus. At Elias sacrilegum iter abruptis, ut lib. 4 Regum cap. 1 à § 3 dicitur in hunc modum: Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten dicens: Surge & ascende in occursum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad eos: Numquid non est Deus in Israël, ut eatis ad

D

E

F

A ad consulendum Beelzebub deum Accaron? Quamobrem hæc dicit Dominus: De lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Et abiit Elias. Reversique sunt nuntii ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reversi estis? At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite & revertimini ad regem, qui misit vos, & dicetis ei: Hæc dicit Dominus: Numquid quia non erat Deus in Israël, mittis ut consulatur Beelzebub deus Accaron? Idcirco de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Qui dixit eis: Cujus figuræ & habitus est vir ille, qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc? At illi dixerunt: Vir pilosus, zonâ pelliceâ accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites est. *Rabbi Eliezer cap. 31 fabulatur, teste nostro Cornelio à Lapide, zonam hanc Eliæ fuisse ex pelle illius arietis, quem Abraham loco filii sui Isaaci immolavit. Sed, reliquis Rabbiniis commentis, de habitu Eliæ hic indicato, paululum differamus.*

49 Ex postremis sacra Scriptura. verbis satis varia occasione patet, Eliam in corporis figura vel habitu habuisse signum aliquod distinctivum, quo inter alios dignosceretur. Sed non adeo liquet, quodnam illud signum fuerit: nam dum nuntii regis Ochozia illum vocant virum pilosum, nonnulli id ad pilos capitis & barba referunt, dicuntque, Eliam promissa casarie & barba more eremitarum fuisse conspicuum; quidam autem de villosa veste interpretantur, ne hi nuntii vestimenti notam maxime insignem omisisse videantur, cum rex viri habitum quaesisset, quem zona non satis indicat, minujque quam ipsa vestis notabilis est. Septuaginta interpretes, & Flavius Josephus lib. 9 Antiq. Judaic. cap. 1 de pilis corporis potissimum agere videntur: nam Elias ab illis appellatur δαῶν, id est pilosus vel hirsutus; qua etiam voce Græca utuntur ad exprimentam formam Esau, cui opponitur λεῖός, id est levis, qualis erat Jacob. Hinc opinio favet S. Hieronymus in Commentariis ad Ezechielm cap. 35 ita scribens: Quod si prudens lector opposuerit, quomodo in isto loco Seir hoc est hispidus & pilosus intelligatur in malam partem; cum Elias quoque vir pilosus dictus sit, breviter respondebo, de Esau scriptum esse, quod rufus fuerit, & quasi pellis hispidus; de Elia vero, quod vir tantum pilosus. In Esau, qui sanguinarius & cruentus pelli hispidæ comparatur, mortalium operum, & ipsius mortis indicium est; in Elia virilitatis argumentum. Quamobrem & habitatio ejus in solitudine, & conversationis austeritas non solum virum, sed & virum fortissimum demonstrabat:

C *50 Alii opinantur, Eliam ab hirsuta veste & simul à pilis corporis pilosum nominari. Hæc sententia, qua cum precedenti facile conciliari potest, mihi verosimilior apparet, quia sic nuntiorum responsio magis directe quadrabit interrogationi regis Ochozia, qui de Eliæ figura & habitu querebat. Eisdem adhæret noster Cornelius à Lapide, qui in hoc nuntiorum responsum ita commentatur: Incedebat enim Elias intonsus, proluxa barba & capillis, hispido vestitu & piloso, puta melote, sive pelle ovina vel caprina intonsa circumdatus, & zona pellicea accinctus, id est corio non apparato, sed adhuc piloso & villoso, quasi eremita, mundi contemptor, & paupertatis priscæque simplicitatis amator. Neque ista opinio sacra Ri-*

de veste & figura Eliæ

Julii Tomus V.

uum Congregationi displicet: Cum enim inter PP. Carmelitas & Basilianos de Eliano habitu lis orta esset, sacra Congregatio anno 1686 propositam à PP. Basilianis Eliæ imaginem approbavit, eamque depingi ac publice exponi concessit, prout ex Responsionibus Papebrochianis his erit intusam vides.

E *Similis imago depicta fuit inter alios prophetas in aula regia ante capellam Pontificiam in palatio Apostolico montis Quirinalis, & videtur esse conformis habitus Eliæ, qui hic à sacra Scriptura describitur. Flammeus gladius, quem Elias manu præfert, nihil aliud, ni fallor, quam ardentem illius zelum denotat. Nor fit hoc capite distincta mentio de pallio Eliæ, quod forte sub piloso habitu comprehenditur. At saltem ex libro 4 Regum cap. 2. patet, eum gestasse pallium, quod Tostatus censet fuisse cilicium ex pilis camelorum, ut fuit vestis S. Joannis Baptiste. Alii autem putant, fuisse confectum ex pelle ovina, quia Septuaginta τὰ μῆλωτιν appellant, de qua voce mox pluribus agemus.*

F *§1 Videtur Apostolus Paulus in Epistola ad Hebræos cap. 11 hunc ipsum veterum prophetarum vestitum ita descripsisse: Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiatii, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & in cavernis terræ. Est autem melota proprie pellis ovina à voce Græca μῆλον, qua ovem significat, est per catachresin ad aliorum animalium pelles extendatur, ut legitur in Vita S. Fruosii archiepiscopi Bracarenis, ad diem XVI Aprilis illustrata, in qua dicitur meloten ex captivis pellibus indutus. Divus Thomas in Expositione super proxime citatam S. Pauli epistolam lect. 8 hanc vocem sic explicat: Melota est vestis facta de pilis camelorum, ut quidam dicunt. Vel melius, quod taxus habet pellem hirsutam, de qua fit vestis, quæ dicitur melota. Pellis caprina cum hoc quod est hirsuta, est etiam vilis. Et hæc dicuntur de Elia 1v Reg. 1, quod erat vir pilosus & zona pellicea accinctus renibus. Quidquid sit de vestimenti materia, suspicor cum Tostato, Eliam aspera & hispida veste indutum fuisse, sicut Joannes Baptista, de quo Matthæus cap. 3 & 4 ita testatur: Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos. Suspicionis mee ratio est, quod Judæi, missa ad Joannem Baptistam legatione, eum interrogaverint Joan. 1 & 21: Elias es tu? Forte Judæi illi in sacris Litteris legerant, Eliam fuisse*

C

vi-

AUCTORE *virum pilosum; aut ex majorum suorum traditione accepertant, illum villosa veste indutum fuisse, atque ideo ob vestimenti similitudinem petebant à Joanne, an ipse esset Elias. Hæc conjectura nostra est, quam libenter deseremus, si probabilior aliqua ratio afferatur.*

Elias duos duces cum suis militibus caelesti igne comburit,

52 *Jam ab hac longiori digressionem ad historiam nostram redeamus, quæ lib. 4 Regum cap. 1 ita profectitur: Misitque (rex Ochozias) ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta, qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum, sedentique in vertice montis ait: Homo Dei, rex præcepit, ut descendas. Respondensque Elias dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, & devoret te & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cælo, & devoravit eum, & quinquaginta, qui erant cum eo. Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, hæc dicit rex: Festina, descende. Respondens Elias ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cælo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de cælo, & devoravit illum, & quinquaginta ejus. Plerique sacra Scriptura interpretes censent, quod Elias ab hisce pentacontarchis per ironiam homo Dei appellatus fuerit; quam opinionem subsecuta pœna verosimillimam reddit. Non desuere tamen, teste Theodoro, qui Eliam crudelitatis accusant; eo quod hos duces quinquagenarios cum suis militibus igni caelesti devorandos tradiderit. Sed idem Theodoretus in Questionibus ad librum IV Regum Interrogat. 4 in Græco-Latina Sirmondi nostri editione tom. 1 pag. 336 calumniatoribus illis ita respondet: Qui prophetam accusant, adversus Deum prophetæ, linguam movent: ipse enim immisit ignem. Est ergo nimis audaciæ divinæ irasci administrationi. Oportet enim scire æquitatem divinæ providentiæ, & quod justè punit peccatores, & beneficio afficit suos cultores. Est autem perspicuum, quinquagenarios, & qui eis parebant, convenisse cum scopo ejus, qui illos misit. Unde etiam à Domino immissa sustinuerunt supplicia.*

53 *Jacobus Saliarius in annalibus Ecclesiasticis Veteris Testamenti ad annum mundi 3138 num. 52 existimat, hanc divina ultionis tragœdiam in monte Carmelo peractam esse, & secundum pentacontarchum ignarum fuisse eorum, quæ priori contiguerant. Rem totam loco mox citato sic probabiliter exponit: Hæc dum in Carmelo fierent, nec superesset nuntius, qui rem gestam Regi nuntiaret, rex flagrabat desiderio habendi Eliam in potestate sua, virum, quem patri suo pridem inimicum ab illo ipso non semel audierat, quem tam multis deorum suorum prophetis mortem intulisse meminerat, quem universum populum quadraginta duorum mensium fame affixille tenebat, quem sibi & toti regno infestum ac perniciosum putabat, ut qui sibi hanc mortem, & paulo ante universæ familiæ interitum denuntiasset. Itaque cum primus quinquagenarius neque Eliam vincitum ad regem adduceret, neque nuntium de re tota mitteret, impatiens moræ alterum nuntium eadem ex superbia & animi tumore in Carmelum misit, qui simul sciret, quid socio factum esset, & eadem potestate præditus, eodem cum illo munere, si res ita ferret, fungeretur. Estque admo-*

C

duum credibile, tam tristem casum in Samaria adhuc ignotum fuisse, & tam regem quam secundum quinquagenarium latuisse. Ab hac Saliarii opinione dissentit Cornelius à Lapide, dum in hunc sacri Codicis locum ita scribit: Impudentior fuit hic secundus pentacontarchus priore; tum quia auditio ejus supplicio non respuit; tum quia auxit impudentiam addendo: Festina; ideoque eadem pœna plexus, ac igne caelesti consumptus est. Hæc Cornelii sententia etiam probabilis est: nam in aulis principum sæpe inveniuntur ministri adeo temerarii, ut nullis terreantur periculis, & corporis atque animæ salutem impio dominorum suorum mandato postponant.

54 *Cum neque secundus pentacontarchus defiderio regis satisfecisset, misit rex tertium, qui intellectu duorum præcedentium supplicio cautior factus, suppliciter Eliam alloquitur, eumque volentem coram rege adducit; ut in eodem libro 4 Regum cap. 1 § 13 narratur hoc modo: Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta, qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra Eliam, & precatus est eum, & ait: Homo Dei, noli despiciere animam meam, & animas servorum tuorum, qui mecum sunt. Ecce descendit ignis de cælo, & devoravit duos principes quinquagenarios primos & quinquagenos, qui cum eis erant: sed nunc obsecro, ut miserearis animæ meæ. Locutus est autem angelus Domini ad Eliam dicens: Descende cum eo, ne timeas: Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regem. Et locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum Bæelzebub deum Accaron; quasi non esset Deus in Israël, à quo posses interrogare sermonem; ideo de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Mortuus est ergo juxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, & regnavit Joram frater ejus pro eo, anno secundo Joram filii Josaphat regis Judæ: non enim habebat filium. Huic Joram Achabi filio postea acciderunt ea, quæ Elias viventi Achabo prædixerat, ut supra indicavimus.*

54 *Cum neque secundus pentacontarchus defiderio regis satisfecisset, misit rex tertium, qui intellectu duorum præcedentium supplicio cautior factus, suppliciter Eliam alloquitur, eumque volentem coram rege adducit; ut in eodem libro 4 Regum cap. 1 § 13 narratur hoc modo: Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta, qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra Eliam, & precatus est eum, & ait: Homo Dei, noli despiciere animam meam, & animas servorum tuorum, qui mecum sunt. Ecce descendit ignis de cælo, & devoravit duos principes quinquagenarios primos & quinquagenos, qui cum eis erant: sed nunc obsecro, ut miserearis animæ meæ. Locutus est autem angelus Domini ad Eliam dicens: Descende cum eo, ne timeas: Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regem. Et locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum Bæelzebub deum Accaron; quasi non esset Deus in Israël, à quo posses interrogare sermonem; ideo de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Mortuus est ergo juxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, & regnavit Joram frater ejus pro eo, anno secundo Joram filii Josaphat regis Judæ: non enim habebat filium. Huic Joram Achabi filio postea acciderunt ea, quæ Elias viventi Achabo prædixerat, ut supra indicavimus.*

§ IX. Eliæ raptus, & quæstiones huic annexæ.

Hoc paragrapho mirabilem Eliæ raptum ex sacris Litteris referemus; ceteras vero quæstiones huic raptui connexas, vel ea occasione ab interpretibus aliisque scriptoribus motas breviter attingemus. Liber 4 Regum cap. 2 prodigiosam hanc historiam ita exponit: Factum est autem, cum levare vellet Dominus Eliam per turbinem in cælum, ibant Elias & Elifeus de Galgalis. Dixitque Elias ad Elifeum: Sede hic, quia Dominus misit me usque in Bethel. Cui ait Elifeus: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent Bethel, egressi sunt filii prophetarum, qui erant in Bethel, ad Elifeum, & dixerunt ei: Numquid nosti, quia hodie Dominus tollet dominum tuum à te? Qui respondit: Et ego novi, filete. Dixit autem Elias ad Elifeum: Sede hic, quia Dominus misit me in Jericho. Et ille ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelin-

D

Tertio die parvens cum eo ad regem Ochoziam, cui mortem prædicit.

E

F

Elias paulo ante raptum varia adit loca.

A linquam te. Cumque venissent Jericho, accesserunt filii prophetarum, qui erant in Jericho, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti, quia Dominus hodie tollet dominum tuum à te? Et ait: Et ego novi; filete. Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dominus misit me usque ad Jordanem. Qui ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. *Notant hic communiter interpretes, quod Elias ex modestia & humilitate voluerit Eliseum à se dimittere, ut honorificum raptum suum occultaret: singularia enim Dei dona oculis hominum subducenda sunt, nisi Deus ipse ea manifestet, sicuti hic Eliseo & filiis prophetarum instantem Eliæ recessum indicaverat. Quare Elias tertio repetens sede hic, non precipit Eliseo, ut ibi subsistat, sed potius comiter ipsum hortatur, ut itineris labori parcat, quasi diceret: Non est necesse, ut me comiteris. Ita fere Cornelius à Lapide in commentario ad hunc versiculum.*

*56 Porro Scriptura sacra ibidem sic pergit: Ierunt igitur ambo pariter, & quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt eos, qui & steterunt e contra longe, illi autem ambo stabant super Jordanem. Tulitque Elias pallium (Septuaginta μηλωτήν appellant, de quo supra) suum, involvit illud & percussit aquas, quæ divisæ sunt in utramque partem, & transierunt ambo per siccum. Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar à te. Dixitque Eliseus: Obsecro, ut fiat in me duplex spiritus tuus. Qui respondit: Rem difficilem postulasti; attamen si videris me, quando tollar à te, erit tibi, quod petisti: si autem non videris, non erit. Cumque pergerent, & incedentes fermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diviserunt utrumque, & ascendit Elias per turbinem in cælum. Eliseus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israël & auriga ejus. Et non vidit eum amplius. Apprehenditque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes. Et levavit pallium Eliæ, quod ceciderat ei. Reversusque stetit super ripam Jordanis, & pallio Eliæ, quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt divisæ, & dixit: Ubi est Deus Eliæ etiam nunc? Percussitque aquas, & divisæ sunt huc atque illuc, & transiit Eliseus. Videntes autem filii prophetarum, qui erant in Jericho e contra, dixerunt: Requievit spiritus Eliæ super Eliseum. Et venientes in occursum ejus adoraverunt eum proni in terram, dixeruntque illi: Ecce cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire & quærere dominum tuum, ne forte tulerit eum Spiritus Domini, & projecerit eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere. Coegeruntque eum, donec acquiesceret & diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros, qui cum quæssissent tribus diebus, non invenerunt, & reversi sunt ad eum. *Videntur hi filii prophetarum sibi persuasisse, quod Elias tantum pro tempore quodam ex oculis suis sublatus esset, & in loco quodam vicino absconditus. Forte hujusmodi prophetarum translationes eo tempore erant satis communes, cum Abdias Achabi procurator supra Eliæ dicat: Cumque recessero à te, Spiritus Domini asportabit te in locum, quem ego ignoro.**

Julii Tomus V.

*57 Aliqua in sacro textu numeri precedentis explananda sunt; ac primo quidem, quis sit duplex ille spiritus, quem Eliseus sibi petiit. Theodoricus & nonnulli Græci Eliseum duplici Eliæ spiritu donatum fuisse scribunt, quia duplo majora vel plura patravit miracula. Hos sequitur S. Petrus Damianus seu alius auctor sub ejus nomine citatus Serm. 2 de Nativitate S. Joannis Baptista dicens: In Eliseo fuit duplex Eliæ spiritus, non meritorum cumulo, sed exhibitione miraculorum, quia xxiv miracula fecit, cum Elias fecerit xii dumtaxat. Anastasius Nicenus alique numerant pauciora utriusque propheta miracula, sed ea proportionem, ut Eliseus duplo plura patraverit. Sanctes Pagninus hanc Elisei petitionem ita vertit: Fiat mensura duarum partium de spiritu tuo super me. Quæ versione innuit, Eliseum duas Eliani spiritus partes sibi postulasse, sicuti primogenitus juxta legem Deuteronomii cap. 21 § 17 debebat habere duplicem portionem hereditatis paternæ. Alii æniquè volunt, Eliseum sibi petiisse eadem sancti Spiritus dona; nempe gratiam prophetiæ & miraculorum, quibus Elias cultum veri Dei propugnauerat. Unde Angelomus supra laudatus ait: Spiritus duplex, est spiritus prophetiæ & miraculorum. Quamvis omnes hæc interpretationes sint satis probabiles, tamen primæ magis quadrare videtur responsio Eliæ, qua dixit: Rem difficilem postulasti, scilicet duplo majorem spiritum, quam in me fuerit. Hanc interpretationem etiam confirmant ea, qua interpretes passim observarunt; videlicet, quod Eliseus non unam, ut Elias, sed duos mortuos resuscitaverit, nec triennii cum dimidio, sed septennii famem induxerit, & duplo plura miracula fecerit. *Videri hic potest Saliannus noster, qui ad annum mundi 3139 num. 12 & sequentibus fuisse de hac re disserit.**

58 Alta quæstio est, qualis fuerit currus igneus & equi ignei, quibus ascendit Elias per turbinem in cælum. Aliqui existimant, fuisse angelos, qui sub hac forma Eliam sursum vexerunt juxta illud Psalmi 103 § 4: Qui facis angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem urentem. Videtur huic opinioni favere auctor, qui passim sub S. Ambrosii nomine citatur, dum in Symbolum Apostolorum non procul à fine sic scribit: Elias in corpore illo positus curru igneo, id est Angelorum subvectione, qui sunt spiritus & flamma ignis, qui faciunt voluntatem Dei, in illa commotione usque ad cælum assumptus est. Alii arbitrantur, totam hanc machinam compositam fuisse ex aère densiori, qui instar ignis splendebat ac rubebat, & sic Eliam, turbine seu vento impellente, & Angelo hunc aërium currum moderante, in altum fuisse sublatum. Cornelius à Lapide in commentario ad hunc locum etiam dicit, hunc currum non fuisse verè igneum, sed tantum habuisse speciem ignis, sicut habent meteora in aère formata. Idem sentit Saliannus, qui simul ex Tostato nitide explicat, quomodo Elias & curru igneo & turbine in altum raptus fuerit, dum ad annum mundi 3139 num. 39 ita scribit: Nubes videlicet rutilans in quamdam soliditatem addensata, & quasi meteorum quoddam in speciem currus & equorum igneorum efformatum super terram decurrere videbatur versus utrumque prophetam, & inter utrumque pertransiens alterum ab altero separavit, & raptus est Elias ad currum igneum, ubi confedit, Eliseo solo humi remanente; statimque confurgens ventus è terra extulit paulatim equos atque cur-

C 2

rum,

AUCTORE
G. C.

Disquirunt
quis fuerit
duplex spiri-
tus, quem
sibi Eliæ
postulavit.

E

Qualis
fuerit currus
quo Elias à
terra subla-
tus est.

F

prodigiose
transiens Jor-
danem, Eli-
seo spectante,
igneo curru
in altum sub-
levatur.

AUCTORE rum, donec ab oculis spectantis & inclaman-
G. C. tis Elisei subduceretur: sicque verum est, &
 à curru igneo, & à turbine venti. Eliam ab-
 ductum in cælum, curru ferente, auferente
 vento, & angelo, ut supra dixi, utrumque
 quasi auriga moderante.

B 59 Cum Elias sursum elevaretur, Eliseus cla-
 mabat: Pater mi, pater mi, currus Israël
 & auriga ejus; sive ut sonat Hebraicè: Cur-
 rus Israël & equites ejus; vel ut Septuaginta
 habent: eques ejus. Variablis aliique hanc Elisei
 exclamationem ita exponunt, acsi diceret: Vale
 ô Elia pater mi, qui eras totum robur Israël,
 ac magis Israël em juvabas tuo zelo & oratione,
 quam magna currum & equitum multitudo.
 Chaldaus interpretis ita hanc phrasim vertit: Ma-
 gister mi, magister mi, qui melior eras Israël
 oratione tua curribus & equitibus. Unde S.
 Ambrosius in libro de Nabuthe cap. 14 ita scri-
 bit: Cum reciperetur Elias, & curru quasi
 ad cælum ferretur; clamavit ad eum Eli-
 seus: Pater, pater, agitator Israël & eques
 ejus: hoc est, qui populum Domini bono duc-
 tu regebas, constantiæ merito hos accepisti
 currus, hos equos ad divina currentes, quia
 moderatorem te humanarum mentium Domi-
 nus comprobavit: ideo tamquam boni auri-
 ga certaminis, victor æterno præmio corona-
 ris. Qua hic de æterno premio dicuntur, de certa
 ejusdem spe intelligenda sunt; quandoquidem Eli-
 as nondum æterno gaudio fruitur, ut docent sancti
 Patres & Theologi. Gregorius Magnus lib. 2 in
 Ezechielem Hom. 21 eadem Elisei verba sic tro-
 pologicè explicat. Quid est, fratres charissimi,
 quod Elia currus Israël & auriga dicitur,
 nisi quia auriga agit, currus portat? Doc-
 tor ergo qui mores populi & per patientiam
 sustinet, & sacri eloquii verbis, docet, &
 currus dicitur & auriga. Currus, quia tole-
 rando portat; auriga, quia exhortando agi-
 tat. Currus, quia mala sustinet; auriga, quia
 populum bonis admonitionibus exercet. To-
 status in lib. 4 Regum cap. 2 quest. 19 inter alias
 rationes dicit, Eliseum ita exclamasse, ut signi-
 ficaret, Eliam à se abeuntem videri, adeoque se
 duplici spiritu donandum esse juxta promissum Elia,
 qui paulo ante prædixerat: Rem difficilem pos-
 tulasti; attamen si videris me, quando tol-
 lar à te, erit tibi, quod petisti; si autem
 non videris, non erit.

C 60 Non minus controversatur, quem in locum
 Elias fuerit translatus. In textu vulgato legitur
 ascendisse in cælum. Hinc Procopius Gazanus,
 aliique nonnulli putarunt, Eliam jam gloriosum
 in calis cum Christo regnare. Sed hi auctores ca-
 lum nimis stricte acceperunt, cum tamen ea vox
 saepe in sacris Litteris pro aëre sumatur, sicuti
 dum aves vocantur volatilia cæli. Ideo forte Sep-
 tuaginta hanc expressionem ita Græcè verterunt:
 eis eis & εἰς οὐρανόν. Id est tamquam in cælum. Præ-
 terea S. Augustinus lib. 9 Genes. ad Litteram
 cap. 6 huic opinioni aperte contradicit: Neque
 enim arbitrandum est, inquit, Eliam vel sic
 esse jam, sicut erunt Sancti, quando peracto
 operis die denarium accepturi sunt, vel sic
 quemadmodum sunt homines, qui ex ista vi-
 ta nondum emigrarunt. Jam itaque aliquid
 melius habet, quamvis nondum habeat, quod
 ex hac vita recte gesta in finem habiturus
 sit. Gregorius Magnus Hom. 29 in Evangelia du-
 plex cælum distinguit his verbis: In veteri Testa-
 mento cognovimus, quod Elias sit raptus in

Explicatur
 extrema ver-
 ba Elisei cla-
 mantis, dum
 Elias sursum
 levabatur

cælum: sed aliud cælum aëreum, aliud æthe-
 reum: cælum quippe aëreum terræ est pro-
 ximum. Unde & aves cæli dicimus, quia
 eas volitare in aëre videmus. In cælum ita-
 que aëreum Elias sublevatus est, ut in secre-
 tam quamdam terræ regionem repente ducer-
 retur, ubi in magna jam carnis & spiritus
 quiete viveret, quousque ad finem mundi
 redeat, & mortis debitum solvat. Non me-
 retur hic refutari inepta fabula quorundam Rab-
 binorum, qui fingunt Eliam in sphaera ignea ab
 igne fuisse consumptum, & solo spiritu in cælum
 penetrasse. Vides hic à S. Gregorio Elia commo-
 rationi secretam quamdam terræ regionem
 assignari.

D 61 Irenæus aliique veteres & graves auctores in quem Elia
 collocant Eliam in paradiso terrestri, ex quo as est irans-
 Adam expulsus fuit. Sed hæc sententia certa non
 est, cum multi probabiliter existiment, terrenum
 hunc paradisum aquis diluvii periisse, ut videri
 potest apud Blasium Viegas in commentariis exege-
 tici ad caput 11 Apocalypsis sect. 5, Bene-
 dictum Pererium tom. 1 in Genesim lib. 3 disp. 1
 quest. 5, Jansenium episcopum Gandensem in Con-
 cordia evangelica cap. 143, Franciscum Suarez
 tom. 2 in 3 partem divi Thomæ, quest. 59 art.
 6 disp. 55 sect. 1. Plurimi sancti Patres, asse-
 runt ignotum esse locum, in quo Enoch & Elias
 nunc versantur. Imo S. Chrysostomus Hom. 21 in
 Genesim monet, non esse curiosus indagandum, quo
 Deus Enochum transtulerit. Theodoretus quest. 45
 in Genesim proponit hanc questionem: Quem in
 locum Deus omnium transtulit Enoch? Mox
 autem respondet: Non inquirenda sunt, quæ
 silentio sunt tradita, sed veneranda, quæ
 scripta sunt. Idem de hodierna Elia commoratione
 sentiendum est, acquiescendumque Patribus illis, qui
 hunc locum nobis incognitum esse affirmant. Subti-
 liter hic à quibusdam disputatur, an Elias in hoc
 loco indigeat cibis corporalibus, an sit in statu
 merendi; de quibus videri possunt Franciscus Suarez
 & Blasius Viegas locis proxime citatis, aliique Theo-
 logi. Huc magis spectant ea, quæ ab Elia post
 raptum gesta sunt, ac porro circa finem mundi
 gerentur.

F § X. Præfens Elia status, episto-
 la ab eo post raptum regi Jo-
 ramo missa, futurus regressus
 circa finem mundi.

H Ebraei scriptores Eliam in loco, ubi nunc de-
 git, plurimis negotiis occupant, ne scilicet
 otiosi videantur. Imprimis in suo Seder Olam cap. 17 tradunt,
 eum ibidem conscribere gesta omnium
 atatum & temporum. Præterea Rabbi Kimchi com-
 munitur, Eliam singulis Judæorum circumcisio-
 nibus invisibilem adesse. Imo apud Symbatium no-
 strum loco jam aliquoties supra citato Falcus Sect. In
 Monte ita habet: Cum quis aliquid boni fa-
 cit, Elias & Messias illud scribunt, Deus au-
 tem obsignat. Sed ut incertas & fabulosas Ju-
 daorum traditiones omittamus, dicendum potius est,
 Eliam suavissimis contemplationibus vacare, &
 minime otiosa quiete frui, ut innuit Suarezius
 noster tom. 2 in 3 partem Divi Thomæ quest.
 59 art. 6 disp. 55 sect. 1. Quod si quis con-
 tra Suarezium cum Blasio Viegas aliisque Eliam
 meriti capacem statuat, dici potest, eum varios
 vir-

Elias in loco
 ubi nunc de-
 git, minime
 otiosus

A virtutum altus exercere, aliisque occupationibus notitiam nostram fugientibus merita sua auferre. Ut ut est, Bernardus serm. 6 de Ascensione Domini assiduam Eliæ occupationem indicat his verbis: Felices nimium viri illi, per quos dominica Ascensio legitur præsignata, Enoch raptus, translatus Elias. Felices plane, qui soli jam Deo vivunt, soli vacant intelligendo, diligendo, fruendo: neque enim corpora, quæ corruptuntur, illas aggravant animas, aut terrena inhabitatio sensus eorum tamquam multa cogitantes deprimit, qui cum Deo ambulasse noscuntur. Factum est impedimentum omne de medio, occasio universa sublata, materies nulla relicta est, quæ eorum affectum aggravet, vel deprimat intellectum. Nunc de Eliæ epistola diu post ejus raptum ad regem Foranum allata, hæc pauca accipe.

Et post raptum suum misit regi Forano litteras,

B 63 Liber 2 Paralipomenon cap. 11, narrata regis Foram impietate, de hac minaci epistola sic loquitur §. 12: Allatæ sunt autem ei litteræ ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in viis Josaphat patris tui, & in viis Asa regis Juda; sed incessisti per iter regum Israël, & fornicari fecisti Judam, & habitatores Jerusalem, imitatus fornicationem domus Achab, insuper & fratres tuos, domum patris tui, meliores te, occidisti; ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo, & filiis & uxoribus tuis, universaque substantia tua. Tu autem ægrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies. Hisce Eliæ minis respondit eventus, ut ostendunt sequentia, quæ ibidem sic subiunguntur: Suscitavit ergo Dominus contra Joram spiritum Philistinorum & Arabum, qui confines sunt Æthiopicibus & ascenderunt in terram Juda, & vastaverunt eam, diriperuntque cunctam substantiam, quæ inventa est in domo regis, insuper & filios ejus & uxores: nec remansit ei filius, nisi Joachaz, qui minimus natu erat. Et super hæc omnia percussit eum Dominus alvi languore insanabili. Cumque diei succederet dies, & temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus, & sic longa consumptus tabe, ita ut egeret etiam viscera sua, languore pariter & vita caruit, mortuusque est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundum morem combustionis exequias, sicut fecerat majoribus ejus.

quarum missio diversimode exponitur.

C 64 Explicatores sacra Scriptura in varias abeunt sententias, ut inveniant modum, quo Elias probabilis has litteras scripserit, & tam diu post suum raptum ad Foranum direxerit. Cajetanus quidem asserit, Eliam hic memoratum ab Elia Thesbite distingui; sed hac ejus assertio facilius negatur, quam ipse eam possit probare; præsertim cum Elias ille hic vocetur propheta, quo nomine Elias Thesbites designari solet. Saltem cum torrente interpretum nova silis opinio respuenda est, donec quis ostenderit, alterum Eliam prophetam sub rege Foramo floruisse. Neque placet effugium Vatabli, qui per Eliam hic intelligit Eliseum, quia duplicem Eliæ spiritum acceperat. Alii putarunt, Eliam ante raptum suum has litteras scripserit, & dedisse custodiendas Eliseo vel alicui simili, ut eas postmodum traderet regi Foramo: poterat enim Elias, inquit, spiritu prophetico prævidere, quæ facturus & passurus erat Foramus, sicque

diu antea scribere epistolam, quæ regi postea red-deretur. At non video necessitatem recurrendi ad hanc explicationem, quæ nonnihil violenta videtur. Quid absurdi est, si Elias ex loco, in quo nunc versatur, has litteras miserit per angelum humanam formam indutum, sive per Eliseum aliumve prophetam, cui ipse apparuerat? Sicut enim in Transfiguratione Christi Elias apparuit Petro, Jacobo, & Joanni, sic etiam apparere potuit alicui propheta aut viro fideli, eique litteras à se scriptas ad Foranum perferendas dare. Hæc est communior interpretum sententia, cui consentiunt Hebraei in suo Seder Olam cap. 17, ubi vocatur hæc epistola de celo missa. Rabbi David Kunchi, teste Scipione Sgambato supra citato, harum litterarum missionem ita explicat: Apparuit forte Elias alicui ex prophetis, & ei dictavit hanc epistolam ferendam ad regem, ut ille recogitans, Eliam sibi è cælo hæc scribere, agnosceret, quantum facinus admisisset. Ne quid circa Eliæ Acta neglexisse videamur, etiam de rebus ab illo circa finem mundi gerendis agendum est.

E 65 Juxta communem sanctorum Patrum mentem de Henoch & Elia explicatur ea, quæ in Apocalypsi S. Joannis cap. 11 sic prænuntiata sunt: Et dabo duobus testibus meis, & propheta-bunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis. Hi sunt duæ olivæ, & duo candela-bra in conspectu Domini terræ stantes. Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum, & potestatem habent superaquas convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint. Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyssu, faciet adversum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos: & corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est. Et videbunt de tribubus & populis & linguis & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium, & corpora eorum non fient poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, jucundabuntur, & munera mittent invicem, quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt eos, qui habitabant super terram. Et post dies tres & dimidium spiritus vitæ à Deo intravit in eos, & steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cælo dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cælum in nube; & viderunt illos inimici eorum. Jam aliqua obscuriora hic ordine elucidanda.

Elias circa finem mundi rediiturus est.

F 66 Scio, quosdam Catholicos hac non intellexisse de Henoch & Elia, atque ita ansam præbuisse hæreticis pejora excogitandi & effutiendi: nam Calvinista, præsertim Angli, qui negant Eliam & Henochum venturos in fine mundi, docent hosce duos testes esse novum & vetus Testamentum. Sed hunc errorem egregie refellit Lessius noster, dum contra magna Britannia regis expositionem ita scribit: Hi duo testes, quos Dominus mittet, erunt testes vivi, qui poterunt se explicare, disputare, refutare adversarios, ostendere illum hominem esse Antichristum, ejus signa esse mendacia &c. At duo isti libri sunt testes mortui, nec possunt certamen inire cum ad-

AUCTORE versariis, aut se explicare, & objecta solve-
G. C. re, neque occidi. Adde, quod duo testamenta
 non vestiantur saccis, nec iis conveniant aliqua,
 qua usque ad § 13 de duabus singularibus perso-
 nis dicuntur. Nonnulli etiam orthodoxi duos illos
 testes jam dudum venisse arbitrantur, & totam
 hanc prophetiam de Christo Domino nostro & Jo-
 anne Baptista exponunt. Alii, inter quos Lyranus
 & Aureolus, per eos Sylvarium Papam & Men-
 nam Patriarcham Constantinopolitanam intelligunt,
 qui contra Eutychetis heresim decertarunt. Denique
 non desunt, qui putent in his duobus notari S.
 Dominicum & S. Franciscum, quod non displi-
 cuit Ubertino. Sed tota Apocalypsis series mani-
 feste ostendit, hic agi de novissimis mundi tempo-
 ribus, & hos duos testes esse Eliam cum suo so-
 cio, ut recte probat noster Gregorius Ferrarius in
 suis commentariis ad Apocalypsin.

qui etiam
 tempus pre-
 dicationis
 ejus impie &
 ridicule in-
 terpretantur.

B

67 Hi duo testes predicabunt 1260 diebus,
 qui efficiunt tres annos cum dimidio, uti compu-
 tant Cornelius à Lapide & Gregorius Ferrarius,
 alique interpretes hunc Apocalypsis locum notis illus-
 trantes. Lutherani & Calvinista in his diebus ex-
 plicandis ridiculè seu potius misere se torquent, ut
 rebellioni suæ contra Romanum Pontificem larvam
 aliquam obtendant. Fingunt namque per dies hic
 intelligi annos, & designari tempus, quo Romanus
 Pontifex, quem maligne & impie Antichristum
 vocant, tyrannidem suam in ecclesia Christi exer-
 cet. Cum vero jam videant, Romanos Pontifices
 diutius Ecclesia præfuisse, suamque supputationem
 non succedere, etiamsi ex suo cerebro dies in annos con-
 verterint, alias excogitarunt fabulas, quibus ridi-
 copello imponant. Bullingerus quidem Serm. 45
 dicit, certum tempus hic poni pro incerto. At hoc
 non placet Chytrao & Illyrico, qui in suis centu-
 riis somniant, hos 1260 dies esse Angelicos. Alii
 alia comminiscuntur. Ita illi inter se dissident fana-
 ticis explicationibus, ad quas intelligendas OEdi-
 po opus esset. Sed quid mirum, si venenosa here-
 sis hydra quotidie nova errorum capita producat?
 Possent hic facile insulse eorum ineptia convelli; at

D
 infelices isti, toties de calumnia convelli, commise-
 ratione potius quam refutatione digni sunt. Nunc
 reliqua explicemus.

68. Per bestiam, quæ ascendit de abyssu, com-
 Circumstan-
 muniter hic intelligitur Antichristus, qui erit cru-
 delis & ferus, acsi ex inferno ascenderet: imò
 juxta plerosque interpretes à demonibus dirigitur,
 ut in Eliam ejusque socium, & sanctos illorum
 affectas omnem severitatem exerceat, eosque morte af-
 ficiat. Palastra autem Eliam martyri verosimili-
 ter erit Hierosolyma, quæ vocatur spirituali-
 ter, id est, non proprie, sed attentis turpibus an-
 colarum moribus & nefanda libidine, Sodoma &
 Ægyptus. Quamvis id aliqui de urbe Romana
 perperam interpretentur, tamen probabilius Hiero-
 solymam designari colligitur ex his verbis immedi-
 ate sequentibus: Ubi & Dominus eorum cru-
 cifixus est. Porro sacra Scriptura non exprimit, quo
 mortis genere Elias afficiendus sit. Speculum Carme-
 litanum tom. I parte I pag: 124 Eliam cruci-
 fixum representat, citatque S. Thomam, qui in
 Expositione aurea in Apocalypsin hæc verba, ubi
 & Dominus eorum crucifixus est, ita dicitur
 exponere: UBI, id est in qua civitate, scili-
 cet Hierusalem, DOMINUS EORUM scili-
 cet Eliæ & Henoch, scilicet Christus, CRU-
 CIFIXUS EST, corporali crucifixione, &
 ita erunt ei conformes & morte & mortis lo-
 co. Fateor, hic indicari futuram Eliæ crucifixio-
 nem; verum negatur, hanc Expositionem Auream
 in Apocalypsin Angelico Doctore adscribendam esse.
 Ita sentiunt plures viri eruditi, & novissime Fa-
 cobus Echardus Dominicanus, qui in Scriptoribus
 Ordinis Predicatorum à se nuper editis tom. I pag.
 343 hoc opus absolute suppositivum censet. Ferrar-
 rius noster ex conjecturis quibusdam probabile pu-
 tat, Eliam crucifigendum esse. At fori nostri non
 est de ea re pluribus disceptare: satis hic sit, præ-
 cipua quæque capita ad S. Eliam spectantia, pro
 instituto nostro exposuisse. Si cui hæc non sufficiant,
 habet, quos consulat, obvios in sacra Scriptu-
 ram interpretes.

B

DE S. JOSEPH,

P. B. QUI ET BARSABAS ET JUSTUS.

C

Sancti cultus, Acta, confusio cum aliis, miraculum.

F

SECULO I

lem hunc sancto Joseph Ecclesia
 jam olim Romana festum assigna-
 vit, ut liquet & ex pervetusto
 ejus martyrologio, quod Romanum
 Vetus seu Parvum appellare con-
 suevimus; ubi ad XIII Kal. Au-
 gusti annuntiatur his verbis: Joseph, qui cog-
 nominatus est Justus, qui à Judæis pro Chri-
 sto multa perpeffus, victor in Judæa quie-
 vit. Hoc elogium ad eandem diem Ado in Mar-
 tyrologio suo dilatat in hunc modum: Natalis be-
 ati Joseph, qui cognominatus est Justus: qui
 cum beato Matthia, ut numerum duodenum
 impleret, ab Apostolis statuitur. Sed Matthia
 locum Judææ proditoris implente, beatus Jo-
 seph nihilominus prædicationis & sanctitatis
 officio inferviens, multamque pro Christi fide
 persecutionem à Judæis sustinens, victorio-
 sissimo fine in Judæa quievit. De quo reter-
 tur, quod venenum biberit, & nihil ex hoc

Antiquus hu-
 jus cultus in
 Ecclesia Ro-
 mana die
 xx Julii,

triste pertulerit, propter Domini fidem. Ado-
 nem fere describunt hoc die Usuardus atque No-
 kerus; consonatque (ut alia præteream recentiora)
 martyrologium Romanum hodiernum.

2 Apud Græcos diem ipsi peculiarem non in-
 quem diem
 veni; celebratur tamen cum aliis Christi Apostolis etiam ser-
 ac discipulis die XXX Junii, quando in Menæis
 magnis ita notatur: Γωσιφ, ὁ καὶ Ἰῆσους, καὶ Βαρσα-
 βᾶς ὁ καὶ σὺν ψηφῶν γενόμενος, ἦ ὁ μαθητῶν
 ἑβδομήκοντες, id est, Joseph, qui & Justus & Bar-
 sabas: qui etiam cum aliis suffragium tulit, (cum
 scilicet eligendus esset Apostolus, qui locum Judææ
 proditoris impleret) septuaginta discipulorum
 unus existens. Verum qui cum aliis suffragium
 tulit; quia hoc sonant voces illæ σὺν ψηφῶν γενόμενος;
 tametsi suspicer, hoc asseri ex Eusebio lib. I cap. 12,
 quod hic dicitur in Menæis; adeoque sensum esse
 passivum ac significare ἦ σὺν αἰσῶν τῆ ὁμοίᾳ ψηφῶ
 γενόμενος, id est, Joseph, qui cum Mathiā
 pari suffragio fuit honoratus, nisi habet Euse-
 bium.

A *bis. Diem tamen xx Julii servant Ethiopes in suo Calendario apud Ludolphum, uti & Copti apud Seldenum, ubi eum appellant Joseph Justum. At Syri in Calendario Syriaco, Roma excuso 1624 ad diem xx Junii memoriam celebrant Apostoli Barfabæ, qui cognominatus est Justus, ex LXXII. Atque hæc de cultu satis.*

Hic est, qui cum S. Mathia ad apostolatam colatus fuit,

3. Patet verò, hunc illum esse S. Joseph, cuius elogium longè præcipuum est in Actis Apostolorum cap. I a versu 15, ubi electionis ejus & S. Mathie historia describitur his verbis: In diebus illis (qui fluxerunt inter Domini Ascensionem & Adventum Spiritus sancti) exurgens Petrus in medio fratrum, dixit (erat autem turba hominum simul fere centum viginti.) Viri fratres, oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jesum, qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerii hujus... Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat commemoratio eorum deserta, & non sit qui habitet in ea: & episcopatum ejus accipiat alter. Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit & exivit inter nos Dominus Jesus, incipiens à baptismo Joannis usque in diem qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis. Et statuerunt duos, Joseph, qui vocabatur Barfabas, qui cognominatus est Justus, & Mathiam. Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nostræ omnium, ostendè, quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum ministerii hujus, & apostolatam, de quo prævaricatus est Judas, ut abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis, & cecidit fors super Mathiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis.

& fuit unus ex 70 Christi discipulis,

4. Meum non est afferre huc omnia, quæ ad explanandum hunc textum legi satis copiose possunt apud obvios quosque sacrarum Litterarum interpretes. Colligere hinc interim licet, non temere sanctum Joseph apud Martyrologos inter septuaginta duos Christi discipulos numerari. Quid enim aliud sibi voluit hæc S. Petri verba: Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit & exivit inter nos Dominus Jesus, incipiens à baptismo Joannis, usque in diem, qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri? Ita certè de S. Joseph pronuntiat Eusebius Eccles. hist. lib. I cap. 12: Et alterum illum, qui cum Mathia pari suffragio fuit honoratus, fama est ex illo cætu septuaginta discipulorum fuisse. Idem tradit S. Epiphanius in his qua de Christo subjungit hæresi vigesima; cum inter discipulos Justum recenset; idem etiam venerabilis Beda in Retractione in Acta Apostolorum ad hunc locum, ubi etiam pro hac sententia appellat, S. Clementem Alexandrinum. Sunt porro etiam, qui ex citatis verbis conjiciant, eum interfuisse nuptiis Canæ Galilææ.

vir spectata famulans.

5. Constat præterea ex eodem textu, quam excellenti inter Christi discipulos virtute vir habitus fuisse S. Joseph; quandoquidem communi Apostolorum suffragio ad apostolatam cum Mathia delictus sit, ac primo quidem loco nominatus. Nec refert, quod illum Deus, Mathia postposuerit: non enim de sola vita sanctitate agebatur, sed etiam de munere apostolico, quod & alias exigebat corporis & animi dotes, quibus fortè S. Mathias

instruitor erat. Quin imò ex eo capite latèam amplissimam consecutus est S. Joseph, quod judicio divino tam libenter acquireret, cum cecidit fors super Mathiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis: Nec enim aiter ille præteritus doluit, inquit de Joseph S. Joannes Chrysostomus Hom. 3 in Acta Apostolorum; id quod confirmat ex silentio Scripturae sacrae, cum subdit: Non celarunt Apostoli, si quid habuerunt minus perfectum, qui quidem de ipsis primoribus non veriti sunt dicere, quod alicubi commoti fuerunt; idque non semel, sed semel atque iterum ac sæpius. Hos igitur & nos imitemur & cetera, quæ sequuntur usque ad finem homiliae, quibus Os illud aureum exemplo sancti Barfabæ ambitionem insectatur eorum, qui nimis avidè ecclesiasticas appetunt dignitates.

6. Sunt & alia, quæ ex adducto Actorum loco consequi quidam putarunt, non sine magna personarum confusione: ut cum ex nomine Joseph alii eundem hunc esse collegerunt cum S. Barnabæ, de quo agitur Actor. 4, versu 36, quos refellunt Baronius ad annum Christi 34, num. 237; aliique posteriores; alii, & quidem nobilissimi Scripturae sacrae interpretes passim, eundem hunc faciunt cum Joseph, qui dicitur esse frater Domini, apud Mattheum cap. 13, § 55, & cap. 27, § 56; & Marcum cap. 6, § 3, & cap. 15 § 40 & 47. Sed cum nomen Joseph, quando tribuitur Sancto nostro in Actis Apostolorum, in textu Græco juxta obvia quæque exemplaria exprimitur Ἰωσήφ; quando autem tribuitur fratri Domini in Evangelio locis citatis, in omnibus, quas potui consulere, editionibus constanter scribitur Græcè Ἰωσὴφ, vel in genitivo casu Ἰωσὴφ, & sic etiam scribat Chrysostomus Hom. 48 & 88 in Matth. juxta editionem Savili; & S. Hieronymus in Questionibus ad Hebraios § 4, & adversus Helvidium, ubi illud in obliquo inspectis Josetis, itemque S. Gregorius Nyssenus Orat. 2 de Resurrectione, ubi & satis clarè innuit discrimen nominum Joseph & Josè, quod etiam deprehendere licet ex textu Evangeliorum & Actorum Syriaco; dubitandum vix videtur, quin diversis nominibus diversa significetur personæ, nosque adeo S. Joseph non sit idem ille qui frater Domini nuncupatur. Itaque rotundè pronuntiat Augustinus Calmetus in commentario in Actorum caput 1, § 23, Josephum Barfabam notum non esse in Evangelio. Ad id etiam Tillemontium tom. I Monument. eccles. notæ 7 in S. Petrum. Non diffiteor tamen, Majores nostros in aliam aliquando sententiam propendisse, ut videri potest ad diem 1 Maii pag. 21 num. 8 & alibi.

7. Alia indidem accersita, ni fallor, confusio alii cum Joseph est ex cognomine Justii, quod Josepho nostro in stoep. Hiero-textu citato tribuitur. Hinc enim eundem illum solymitano; putavit esse auctor Chronicis Paschalis; vulgo Alexandrini, ad annum Christi 107, cum Justo illo, qui tertius fuit Hierosolymorum episcopus, de quo & nos egimus tum in Historia chronologica episcoporum Hierosolymitanorum tom. III Maii, tum in Prætermissis ad diem 4 Maii; verum huic sententia refragatur inter alia testimonium Hege-sippi apud Eusebium Hist. eccles. lib. 3 cap. 32 juxta editionem Valefi, ubi significat, postremum virorum apostolicorum, qui Christum viderant, vixisse S. Symeonem, qui Justum in Hierosolymitana sede præcessit. Ex eodem Justii cognomine colligit Clichtoveus in dissertatione de Maria Magdalena, edita Parisiis anno 1519, pag. 77, sanctum hunc nostrum Joseph Josetem esse evangelicam.

Etiam aliqui confundunt eum Barnabæ; alii eum fratre Domini,

E

F

AUCTORE cum; & fratrem Jacobi Adelphothei; quippe qui etiam ipse appellatus sit Justus apud Josephum, Hegesippum, Eusebium & omnes antiquos. Sed nimirum aliter S. Jacobus, aliter S. Joseph Justus vocantur: Jacobus enim Græcè Ἰακώβος dicitur, Joseph autem Ἰῆσους: hoc adeo nomen proprium videtur; illud epitheton virtutis ac sanctimoniam. Quod si etiam Ἰῆσους, ut quidam interpretantur, epitheton esse velis à Latinis in Palestina versantibus Sancto nostro ob sanctitatem inditum, quod etiam Græci, ut alias voces non paucas (puta custodia, titulus, flagellum, denarius, prætorium &c) in eadem cum Romanis significatione usurpaverint; qua ratione hinc, obsecro, sequitur, ut fratres fuerint Jacobus & Joseph?

8 Quod addunt Martyrologia de veneno, quod Scitur bibisse hauserit sine incommodo S. Joseph, id etiam tenetur S. Papias apud Eusebium lib. 3 capite ultimo, ubi sic legitur: Alterum quoque ingens miraculum refert (Papias) de Justo, qui

Barfabas cognominatus est; qui cum lethale poculum ebibisset, tamen Dei adjutus gratiâ, nullum inde accepit incommodum. Unde & illud facile eruitur, quod eadem Martyrologia de persecutionibus ab eodem toleratis affirmant. Cetera verò, qua ibidem notantur de morte ejus, alibi non legimus: uti nec illud, quod eum aiunt pseudo-Dorotheus & pseudo-Hippolytus in apographo Vaticano, quod habemus, episcopum fuisse Eleustheropoleos in Palestina. De hoc etiam Sancto intelligi volunt Salmeron & Corderius nostri, locum illum S. Dionysii Areopagita, seu quisquis est auctor libri de Divinis nominibus, cap. 11 sub initium: De ipsa igitur divina pace ac silentio, quam Sanctus JUSTUS vocat insonantiam & immobilitatem ad omnem emanationem, quæ cognoscitur, &c: ex eoque consequens esse putant, ut aliqua S. Joseph de pace ac silentio scripserit, qua modo scilicet intererint. Atque hac sunt omnia, qua de sancto Barfabas competere potuimus.

B DE S. MARGARITA SEU MARINA VIRG. ET MART. E

ANTIOCHIÆ IN PISIDIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J.P.

§ I. Sanctæ memoria ex tabulis Græcis ac Latinis; nomen.

FORTE U-
NO EX
TRIBUS
PRIMIS
SECULIS.

Sancta apud Græcos notissima

Et Sancta tam apud Græcos quam apud Latinos longè notissima, die ac nomine diversis refertur. Græci quippe eam memorant die XVII hujus, sub nomine Marinæ; Latini verò die XIII & XX, prout notavimus ad dictum diem XVII, sub nomine Margaritæ vel Margaretæ, à quo huc rejecta fuit. Porro nomen ejus scribitur in Typico, quod sub nomine S. Sabæ citari solet, novo Anthologio, Synaxario Basiliano, Menologio quod à Siculo versum Casinius edidit, Horologio Græco utroque, nec non in altero, seu in Horis canonicis Crypta ferrata, Roma excusis anno 1677; Calendario Græcorum apud Genebrardum (ubi mendose Martinæ) item Ephemeridibus Græco-Mojchis ante totum primum Maii, Calendario Æthiopico apud Jobum Ludolphum in historia istius gentis pag. 422; quibus adde nostra egrapha, nimirum Menologium Slavo-Russicum, Synaxarium Rubenorum, à nostro Georgio David missum; Mss. item ex bibliotheca Ambrosiana; supplementum denique nostram Sirmondo-Chifletianum ad magna Menaa excusa, qua (sequente, ut solet, Maximo Cytheræo) cum titulo megalomartyris, quo & alibi raro tamen, gaudet, eam signant, rursusque perquam solenni plura ipsi accinunt in canone seu cantico sacro peculiari, cuius acrostichus est:

Χεῖρὶ παρθενομάρτυρος ὑμῶν ἀσμάσι μέλιτων.
Sponsa tuos Christi ac martyr cantamus honores.

C
cultu solenni celebratur die 17 Julii.

2 Interferitur laudato canoni iterata annuntiatio; cui subdantur isti versiculi:
Χεῖρ ἠμῶν τιμῆς σε, Μαρίνα, εἶψεν.
Χεῖρ Κυρίας χάριτι θεῖα ἡ σέθεν.
Ἐβδομάτῃ δεκάτῃ Μαρίναν ἀγοσμήθη.
Marina te licitoris obruncat manus:
Sed te coronat gratiâ Domini manus.
Septima post decimam sanctæ fert flagra Marinæ.

Sequitur ibidem elogium, quod est synopsis Altorum; contractus illud est, quod habetur in Basiliano contractissimum, quod habet Casinius: dictum autem Anthologium in suo consonat Menais excusis; ex quorum litteris acrostichis in fine canonis apposisi ΙΩΣΗΦ, colligo nomen auctoris, qui illum panxit, esse Joseph; de quo plura dedimus ad diem XVII hujus in commentario prævio S. Alexii pag. 247.

3 Margaritam hanc ex antiquis Martyrologis Latinis ante Rabanum qui signavit, novissimus neminem: is vero die XIII sic habet: In Antiochia, passio Margarethæ virginis, quam Olibrius consul suprare volens, & à fide Christi avertere, multis tormentis eam affixit, hoc est, in equuleo suspensam ungulis acerbissimis iussit carnes ejus lacerare: postea in carcerem tenebrosam eam misit, ubi diaboli seductiones, qui in specie draconis & Æthiopis illi apparuit, superavit, & nihil ei illius fraus nocere potuit: novissimè verò gladio persecutoris decollata est, & ad vitam migravit æternam. Et rursus, quod mireris, eadem fere verbum de verbo refert de S. Marina, die XVIII Junij, qua in Prætermisissis ad istum diem dedimus, & sunt hæc:

4 In Antiochia celebratur passio Marinæ virginis, quæ per Olibrium præfectum multa tormenta passa est pro nomine Christi, vincula, carceres, flagella, equuleum; quam & diabolus in draconis specie similiter & in Æthiopis tentavit, & subvertere voluit, sed per signum sanctæ Crucis effugatus & superatus est. Novissimè verò per prædictum præfectum decollata, cum sacro martyrio vitam finivit. Utrouque habes idem martyrium; præfectam eundem, eandem palæstram, eandem historiam adjuncta, eandem Sanctam, semel à Latinis, semel à Græcis solo mutato nomine diversam, duobus diversis diebus, & alio quidem quam apud Græ-

Primus à Latinis Rabanus, quantum scimus,

F

eam bis signat sub diverso nomine & die;

A Græcos celebretur, die memoratam; de qua re mox pluribus. Elogium hoc Notkerus transumpsit, ubi alio suo ductore Adone hic destitutus.

alio item die Wandelbertus; alii 13 Julii;

Wandelbertus ita canit die XV Junii: Margarita martyrii splendore nitescit. Cur isto die referatur, nos latet; nisi vel à XVIII Junii vel à XIII Julii huc retracta sit. Interim ex dictis liquet, Castellam in suo Martyrologio univetsali ad annuntiationem Sancta falso in margine notare, quod incognita fuerit omnibus antiquis martyrologis & menologis. In Adone aucto, Florario nostro Ms., Beda Planiniano, & Maurolyco notatur XIII Julii. Molanus in prima sua editione, die XVIII Junii S. Marinae Alexandrinae, ab Usuardo notata, applicat elogium, quod ex Rabano jam dedimus, eam confundens cum Antiochena: hanc hos (non illam, sicut perperam notat in margine) Margaretam nominamus. In secunda autem & tertia editione; nimia licentia usus, Alexandrinam ex textu Usuardi retraxit ad additiones suas die XX hujus; Antiochenam faciens, elogiumque ipsi accommodans ut supra, & non satis recte oblitivans in annotationibus, in Usuardi textum fortassis incuria scriptoris vitiose irrepsisse ALEXANDRIÆ: & debilis ratio est, quam addit: Nam Beda (suppositivus) eo die secundum historiam habet. in Antiochia.

alii a hoc cum Martyrologio Romano.

6 Circa codices Usuardinos, quibus S. Margarita vel S. Marina postmodum accessit, consule observationes & uelaria in Usuardam à nobis vulgatum, die XVIII Junii; XIII & XX Julii: quo utroque hujus mensis die signata à Felicio; die autem XX à Bellino & Galeisio; die XVII à Ferrario in Catalogo generali Sanctorum, qui in Romano non sunt. Martyrologium Romanum ita brevissime hoc die XX: Antiochiæ, passio sanctæ Margaritæ virginis & martyris. Hac de tabulis Græcis ac Latinis.

De diversitate nominis

7 Diverso, ut vidimus Marinæ ac Margaritæ seu Margaretæ nomine apud Græcos & Latinos notatur una eademque Sancta: nam est nomen duplex sit (ut de diverso die cultus, quia hoc pluribus aliis adeo commune est; nihil dicamus) inducere in animum non possumus, duplicem hic exhiberi Sanctam, ubi rerum gestarum adjuncta adeo perfecte inter se conveniunt. Hic quaerimus originem & causam diversi istius nominis. Propria, primigenia & patronymica nomina ex una lingua in aliam transire consuevisse vel ab antiquissimis temporibus, in eorumque locum adventitia, adscititia & translata successisse, notissimum est. Sic Porphyrium philosophum a Longino nomen accepisse a purpura, velut purpureum (proprio enim seu Syrorum idiomate dicebatur Malchus, quod Tyriorum lingua regem sonet) traditur ex Eunnatio apud Vossium lib. 2 de Historicis Græcis, cap. 16. Sic Tyrtamus, auctor Aristotelis, ob divinam phrasin à preceptore in Metaphrasticum transformatus, uti ex Strabone & Laertio ibidem invenies lib. 1, cap. 9.

unius hujus Sancta,

8 Pelagium hereticum Morgan vocatum (quod Britannis marigenam sive pelago ortum denotet, unde Latinum Pelagii nomen deductum sit) notat dici Ufferius in Britann. eccl. primordus cap. 8, pag. 207. At ne longè quaesita conjectet; de S. Alexio apud Syros Riscia, id est princeps, vocato, & qua occasione, dictum in commentario prævio ad Alia ejus Arabica tomo quarto Julii pag. 263. Et pag. 264 dicitur Mar-Riscia & Gabra D' Hallaha. Eadem pag. 263 narratur S. Artemius, quia prefectus Aegypti fuit, à Sy Julii Tomus V.

ris nominari Mar-Schialitha; ubi de S. Dula; AUCTORE & de S. Adanlo quadam reperies. Quid ni ergo simili nominis metamorphosi nomen Marinæ à Græcis usurpatum, in nomen Margaritæ apud Latinos transierit? Quis primo id fecerit, quove tempore, nescimus; sed longè ante Rabanum id factum esse, constabit inferius, ubi nomen Margaretæ seculo septimo apud Anglos in honore fuisse ostendemus.

9 Causam certam hujusmodi transformationis qua detegere non est in promptu, conjecturis, a quibus cepimus, insistere pergamus. Margarita origine vox Græca, at jam passim fore etiam latine donata, deducitur à μαργαρίτης; qua vox sive gemmam sive lapillum denotet (de qua re Vossius in Etymologico Latino) in alterutra & in utraque etiam significatione ansam præbere potuit Latinis, ut à Græca Marinæ appellatione transirent ad Latinam Margaritæ; sive quia hoc modo virginis nitorem & candorem voluerint exprimere; sive quia sic voluerint honorare Sanctam iamquam virginem & martyrem gemmam antonomastice, & utraque dignitate præ reliquis insignem.

10 Nec magis mirum videri debet, Sancta inditum a Latinis nomen origine Græcum Margaritæ, quam à Græcis Latinum Marinæ esse. Nec obstat, quod nos lateat, à quo primum, quove ætate aut tempore sæpe dicta transformatio inducitur sit: nam mutationes hujusmodi, transitu ab uno ad aliud nomen semel factio, sæpe solent abire lapsu temporis in oblivionem; quod autem eorum loco assumptum est, vigere ac supereffe, abolitâ memoriâ illorum, quæ prius erant. Die XX Junii à pag. 8 adum de S. Gemma virgine & martyre apud Santones; ubi pag. 10 proponitur dubiam Castellani circa nomen Gemma, sed merito non admissum; & subdere placuit nostram conjecturam; an nomen ejus Latine non debeat reddi Jacoba? Die XII Maii pag. 182 habes B. Gemmam viduam, qua ob reverentiam S. Gemmæ virginis Salmonensis, quod esset ejusdem patriæ, voluit appellari Gemma, cum antea Elisabeth diceretur. Quod in his duabus contigit, in nostra Sancta contigisse quid vetat, si non eodem, saltem simili modo?

§ II. Sancta ab aliis homonymis distincta; cultus in Oriente; initia & propagatio ejusdem in Occidente; veneratio publica in Missalibus ac Breviariis.

Plures virginis sub nomine Marina distinguendas exhibuimus die XVII Julii occasione virginis homonyme andromorpha seu monachoparthenæ, qua simulato sexu sub monachi habitu delituit. Hoc argumentum, toto ibi paragrapho deductum à pag. 280, hic non repetimus. De duabus utique Alexandrina & Antiochena, utraque virgine & martyre, potissimum hic controversia est. Textus Usuardi, prout à nobis editus est, ad diem XVIII Junii habet ista: Alexandriæ, passio S. Marinæ virginis; de qua, sed solo nomine (omisso videlicet titulo virginis) ut apud Alexandriam passa, agere inter Hieronymiana, Epternacense & Corbeciense, tum ibi in observationibus, tum in Alis nostris ad istum dictam monimus.

Sanctis aliis nostris homonymis aliis remissis

AUCTORE
J. P.
hodiernam
Antiochenam
verè distin-
guendam

12 Pro Marina Lucense (sed erroneè, prout vel ipsi Florentino videtur) Marii, Blumianum Mariæ substituerunt. At nomen, palastram, ac titulum virginis, adeo deserte ab Uuardo signata, mutare nihil cogit: quamquam in primario Ms. (intellige Pratenfi) Mariæ scribi, ibidem in Actis nostris notaverimus. Si ab illa Marina, quam signans dicta Hieronymiana apographa sine titulo virginis, verè istam titulum removendum iudices, & non ex ositantia amanuensium omissum, tum signum habebis characteristicam, quò ipsam secernas ab hodierna, qua virgo & martyr exstitit; quamque nos diversam jam pridem statimus in Pratermissis ad dictum XVIII Junii, & eodem die seorsim dedimus.

ab Alexan-
drina puia-
mus:

13 Quæstio jam resumi potest de Marina Alexandrina & Antiochena, seu Margarita, eadem an diversa? Baronius hoc die in notis eandem esse censet, sic loquens: Hanc aliter Marinam dicit Beda (suppositivus) & Uuardus XIV Kalend. Julii. Errare noscuntur hi, qui ipsam Alexandriæ passam referunt, cum constet, Antiochiæ hîsidie id factum, quod & Græci tradunt. At supponit Baronius, non probat; eandem ubique Sanctam indicari; eodemque supposito nixtè diversitatem palastra mox corrigit. Qua nos in Pratermissis paulo ante citatis, sed nimis prematurè, ut de hac controversia satis solidè tunc statueretur, diximus, nobis planè probari, sentireque cum illis, qui elogium addunt ex Actis S. Marinæ seu Margaritæ Antiochenæ. Ego verò textum nostri Uuardi sincerum ac purum iudico, quamvis corruptus non probatur; atque adeo ex palastra passionis Alexandria, quam sua Marina is assignat, ab ipso alicubi repertam fuisse id nominis virginem, qua ibidem passus, ab Antiochena constantiam tam loco martyrii, quam die natali ad meliorem vitam; nec male ipsam referri à Maurolyco & Felicio die XVIII Junii Alexandriæ, quamquam cum solo titulo virginis.

eni non de-
bet officere
obscurus Ra-
bani textus.

14 Ad Rabanum quod attinet; non satis assequor, quo pacto elogium idem semel sub Marinæ ac semel sub Margarethæ nomine retulerit. Si duas putarit diversas, quomodo eandem utriusque hîstoriæ aptavit? Sin unam unicam tantum; cur diverso die ac diverso nomine eam annuntiavit? An in exemplari, è quo hîstoria compendium transcripsit vel contraxit, invenit Alexandriæ pro Antiochiæ; an pro hac, palastram illam proprio marie substituit? Marinam, quam dat die XVIII Junii, alieno, aliam verò, quam signat XIII Julii proprio elogio exornans, & hanc quidem sub Margarethæ nomine referens; quod alicubi facile reperire potuit; cum à seculo septimo satis cognitum fuerit in Anglia, uti postea dicemus, & prout suspicor, alibi in Occidente: Ut cumque se res habeat; quandoquidem clarus est Uuardi textus pro Marina Alexandrina, & Rabani confusus & obscurus, Alexandrinam retinendam censeo, & ab Antiochena distinguendam, sive duas statuas Alexandrinas, alteram quidem sine titulo virginis juxta dicta ex codicibus Hieronymianis, alteram autem cum isto titulo ex Uuardo; de qua re non satis certo constat.

Sancta me-
moriam tum in
Oriente nota,

15 Sanctam pluribus in Oriente locis celebratissimam fuisse, conficitur ex tabulis Græcis, ac memoria tum in rissimum ex Menæis magnis excusis; in quibus tantum ta cum titulo megalomartyris solennitas videtur indicare, plures ipsius nominis apud Græcos ades sacras dicatas fuisse; tamen de unica tantum

hac nobis constat ex supra citato supplemento Sirmundo-Chiastico, ubi leguntur ista: Τελειται δὲ ἡ αὐτῆς οὐναξίς ἐνδοξὸν ἔστω. μ. Μηνῶν. Celebratur ipsius (Marina) sollemnitas intra sancti martyris Menæ, CPoli; ut opinor: de quo templo Canguis in CPoli Christiana lib. 4. pag. 128. At plurima in promptu sunt monumenta, qua Sancta sub nomine Margarete vel Margaritæ cultum apud Latinos commendat

D

16 Inter vetera Analetha à Mabillonio vulgata pag. 168 novissima editionis, nomen S. Margarete inseritur litaniis Anglicanis, quas laudatus auctor pag. 169 probat jam tum à seculo septimo usitatas fuisse in ecclesia Anglicana. Seculo 8 & 9 ille cultus accreverit haud dubie: nono certè magnum in occidente S. Margareta sibi nomen fecerit, si cui colligere licet ex Rabano & Wandelberto, qui tunc florere. Noster Bartholomæus Eifen in hîstoria ecclesiæ Leodiensis ad an. 966, pag. 228 S. Margarete paræciam conditam tradit: quod ipsi argumento est; eas regiones, per quas commoda in Hasbaniam via est, magna multitudinis frequentia jam tum excoli ceptas esse, nobis verò, nomen Sancta jam tum satis pervulgatum in Belgio fuisse.

tum in Occi-
dente possi-
mum, à se-
culo 7;

17 Vetus fuit, inquit Baronius in notis, in ecclesia Occidentali etiam hujus sanctæ Martyris cultus: in antiquis enim litaniis Romanæ Ecclesiæ, quæ & positæ habentur in ordine Romano, inter alias sanctas Virgines & Martyres hæc recensetur: ast qualem etatem preferant hæc litania, non prodit. Nisi fortasse eadem sint, quas per S. Gregorium (Magnum intellige) grassante Roma pestifera lue, ordinatas, & è bibliotheca Casinensi litteris Longobardicis exaratas, se invenisse ac descripsisse restatur Wion tomo 2 Ligni Vista, pag. 619, & quas à pag. 620 typis commisit, in quibus S. Margarita notatur. Paginâ verò 626 irrepisse istis litaniis tria nomina observat, postmodum eisdem apposita; atque adeo non omnino genuinis. Sancta non planè insignem cultum datum fuisse Roma seculo octavo, inde colligo, quia Romanum parvum Martyrologium ne illius nomen quidem habet. Admodum inclavisse ejusdem venerationem in Italia seculo undecimo, illud argumento est, quod Alphanus ex monacho Casinensi primus Salernitanus episcopus, eam metro celebraverit; de quo infra. Apud Broverum nostrum libro, quem inscribit Sidra illustrium & Sanctorum virorum Germaniæ, in Vita Ludewici Arensteini, Ordinis Pramonstratensis, qui vixit seculo 12, notatur pag. 15 ecclesia B. Margarethæ. Festum in ejus ecclesia parochiali antiqua, & jam ab anno 1199 à monialibus Ordinis S. Benedicti possessa, invenies apud Masinium in Bononia perlustrata ad xx Julii.

variis locis
successivè
enumeratis

E

18 Seculo 13 sancta Martyris nostra cultus longè latèque ac summa cum celebritate in Anglia extensus fuit; nam in concilio Oxoniensi anni 1222 apud Labbeum tomo II Conciliorum, col. 274, capitulo 8 inter festa, in quibus, prohibitis aliis operibus, conceduntur opera agriculturæ & carrucarum, notatur festum S. Margarete. Tomo 4 Anecdotorum apud Marrenè col. 1388 inter selecta statuta capituli generalis Ordinis Cisterciensis anni 1247 ponuntur ista: Petitiõ abbatiss de Nept in Wallio, qui petit fieri festum beatæ Margarete in domo sua tantum, quæ frequenter guerrarum multiplicitate turbatur, ut facilius retineat guerrarum persecutores, qui quodam modo in maxima devo-

ac presertim
in Anglia;

F

A devotione & reverentia dictam Virginem habent, in cujus honore habent capellam dedicatam, exauditur. *Et ibidem col. 1416 inter statuta prædicta anni 1260 sic decernitur: Item statuit & ordinat capitulum generale, ut commemoratio beatæ Margaretæ fiat xiiii Kalendas Augusti per Ordinem universonum. Adituque collecta: Omnipotens sempiternus Deus, qui infirma. Ibidem col. 1812 inter acta selecta capitulorum generalium Ordinis Predicatorum, in eo, quod Bononia celebratum est anno 1285, statuitur, ut in Letania, ubi dicitur: Sancta Catharina, ora pro nobis, addatur: Sancta Margareta, ora pro nobis.*

B 19 Cassia, Umbria oppidulo, abbatia sub titulo S. Margaritæ, monialium Ordinis S. Benedicti, in Spoletana diocesi, notatur apud Lubin in abbatiarum Italia notitiâ pag. 89. Laudatus supra Masinius meminit ecclesiæ ad S. Margaritam extra portam vulgo dictam Castiglioni, quæ ab anno 1300 assignata fuerit patribus Servitis. Continuationem cultus seculis sequentibus, variis in Occidente locis perseverasse, evincunt sequentia. Gregorius XI anno 1376 S. Margaritæ montis Flaconensis ecclesiam dedicavit in cathedralem; sicut invenies apud Ughelum tomo i Italia sacra col. 1056. Plura hæc spectantia dabantur in appendice post Acta. De Lero Lerina proxima, vulgo insula S. Margaritæ, à vetusto ejusdem Sanctæ istic sacello, diximus tomo 11 Januarii, pag. 21.

C 20 Festa plura Romæ celebrata recenset Piazza in Hemerologio sacro Roma christiana & gentilis hac die. Templum in radice Exquilini montis anno 1587 notat Floravantes Martinellus in Roma sacra, cap. 12 inter templa Sanctorum obsoleta; Pancirolius vero Transiberina Regione 21, pag. 599 monasterium ponit. In Anglia abrogatum Sanctæ festum post schisma, uti plura alia, servatum tamen ipsius nomen in novo Calendario Luurgie; sicut præstendunt, reformata, observat legendista Gallus; postquam præmiserat ibidem duplex primæ classis plus quam à trecentis annis fuisse usque ad dictum schisma; at opera servilia solis feminis interdita, quia videbantur potissimum esse sub tutela S. Margaritæ. In historia ecclesiastica urbis Abbatissvillana, Gallice edita Parisiis anno 1646 ab Ignatio Josepho à Jesu Maria Carmelita disalceato, pag. 60 notatur sacellum S. Margaritæ. De ecclesia S. Margaretæ virg. & mart. instaurata & consecrata Augusti Vindelicorum in hospitali sancti Spiritus anno 1594, legitur in Hierarchia Augustana, auctore Corbiniano Khaam, Benedictino ibidem ad SS. Udalricum & Afram monacho, anno 1709 in eadem urbe edita, pag. 381; ubi & inscriptio de hac instauratione, post quam sermo fit de Sanctorum, inter quos est S. Margareta, capellanis restituitis.

Cultus S. Margaritæ illustratur ex Missali Mediolanensi. 21 Ad illustrandum Sanctæ cultum præcipue conducunt ea, quæ habent Missalia & Officia ecclesiarum particularium. In Missali Mediolanensi, quod excusum est anno 1522, à pag. 185 ista notantur: ORATIO SUPER POPULUM: Domine Deus omnipotens, cui omnis devota constat virginitas; præsta, quæsumus, ut qui beatæ Margaritæ virginis & martyris tuæ solemnia veneranda recolimus, ejus apud te patrociniis sublevemur. Per. EPISTOLA: Volo vos sine sol. EUANGELIUM: Simile est regnum cælorum thesauro. SUPER SYND. Da nobis, omnipotens Deus, ut beatam Margaritam, virginem & martyrem tuam, cujus festivi-
Julii Tomus V.

tatem debitis veneramus obsequiis, sanctæ conversationis sequamur exemplis. Per. SUPPLICATIO: Omnipotens sempiternus Deus, tuam misericordiam supplices deprecamur, ut devotionis nostræ munera, quæ in solemnitate beatæ Margaritæ virginis & martyris tuæ offerimus; tuæ majestati grata existant, & in nobis suis intercessionibus, salutem mentis & corporis operentur. Per.

22 PRÆFATIO: Æterne Deus, meritorum magnificentiam, miraculorum præminentiam, præmiorum excellentiam venerabilis virginis & martyris tuæ Margaritæ festiva lætitia & devotione celebri recolentes: quam fides victoriosa, stabilis spes, charitas inextinguibilis, calcatis carnis illecebris, contemptis honoribus & mundi divitiis, adeo fortissimam constantemque reddiderunt &c. Sequitur compendium passionis. POSTCOMMUNIO: Alimonia cælesti, Domine, refecti, suppliciter te rogamus, ut per sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi, quod ad honorem beatæ Margaritæ percepimus, & à peccatorum sordibus emundemur, & ad æterda gaudia perducamur. Per eundem. Singulare est, quod in indice laudati Missalis notetur Sanctæ nomen die v hujus.

23 Missale Virdunense anni 1554, die XIII Julii habet Missam propriam: INTROITUS: Gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes. Ceteris supersedeo, exceptâ prosâ, quæ sic sonat: Quod terrarum, quod profundum, quod totius ambit mundi grandis continentia, Laude nova compellatur, justa namque causa datur, ut lætentur omnia. Pietatem summi regis, ac præcepta suæ legis, recolat ecclesia. Ipsum cuncta laudat caro, mente pura; corde claro, cum devota gratia. Ecce dies nobis læta, in qua virgo Margareta conscendit cælestia. Paucula sequuntur ex Actis, & sic rhythmus concluditur: Tu sacra, tu beata, vota cerne, nec jam sperne fervorum precantia, Ut donetur nec negetur pœnitenti nostræ menti commissorum venia Amen. Historia Germano-Pratenfis postea memoranda, inter monumenta, quæ sub finem colliguntur ad stabilienda ea, quæ in dicta Historia narrantur, parte 2, pag. CLXI ponitur, S. Margaritæ festum duplex, sicut in festo S. Joannis Baptistæ... Post Vesperas fiet processio ad capellam S. Margaritæ in chorea. In Tornacensis Missalis anni 1498 indice notatur duplex, ac deinde Missa suo loco: & hodieum ritus duplex ibidem perseverat, ut constat ex Officiis propriis ejusdem ecclesiæ; quo ritu etiam celebratur in Cathedrali tm (tantum) Cabilonensi; prout fidem facit eographum nostrum de Officiis propriis istius ecclesiæ, Lugduni editis 1620, ut præteream festa propria monasterii S. Launomari Blesensis; in quorum apographo ponitur sub eodem ritu.

24 In indice Missalis Spirensis, quod præfert nec non v. a. annum 1540, exprimitur Sanctæ nomen litteris rubris, prout festa solenniora in eo notari solent. Addi hæc possunt Breviarium Utrajectinum editionis Leydensis 1508, Missale speciale Argentinense anni 1512, Cameracense 1527. Nunc Sancta inscribitur Breviario Romano per modum festi simplicis, quo notari illam in Breviario 1550 observat Gavantus in Commentariis ad Rubricas hac die XX Julii, pag. 155. Coronidis loco his
D 2 ad-

ACTORUM
J. P.

quod habet
missis

E

Virdunensi,
Tornacensi,
& Officiis
propriis in
Gallia

F

nec non v. a.
v. a. litteris
Missali-
bus aliorum
locorum.

AUCTORE
J. P.

addi potest *Missæ propria typis edita, quam habemus, de Sanctis quatuordecim auxiliatoribus; quorum nomina in collecta, oratione secreta, & postcommunione exprimuntur; quos inter etiam est Margarita. Adscripsit Fanningus noster legi hanc Missam Lanchemii in diocesi Bambergensi: ubi nullo die omnes simul coluntur: olim tamen sic culti fuere VI II Augusti; prout Martyrologia Mss. indicare dicuntur. Liber de quindecim Sanctis urbis Panormitana auxiliatoribus Italicè editus Panormi anno 1657, auctore Joanne Baptista de Franchis & Spinola Ordinis Prædicatorum, Sanctos eosdem exhibet, uno superaddito. In libello, cui titulus Ordo recitandi officium divinum, in quo agitur de festis, quæ generaliter in Hispania celebrantur, anno 1718 *Matris excuso, sub titulo Decanatus Tubelæ (Tutela) & ecclesiæ regni Navarræ à die xx Julii ad diem XXI transfertur festum S. Margaritæ Virg. & M. sub ritu dup. maj.**

B §. III. Reliquiæ sanctæ Martyris;
à quibus ea potissimum invocetur; fama posthuma.

Plures reliquiæ sub nomine Sanctæ hujus in Belgio:

R *Ayffius in Hierogazophylacio Belgico plures sub nomine Sanctæ nostræ reliquias recenset: nam pag. 54 meminit calvariæ in Anderlacensi ecclesia collegiata prope Bruxellas; pag. 160 in collegio Audomarenfi Anglorum ponit os brachii; pag. 314 in cathedrali S. Mariæ ecclesia Tornacensi os grande; pag. 197 in cathedrali S. Donatiani, patris Brugensium tutelaris, de scapula sine titulo virginis & martyris (de quibus sacris lipsanis cum titulo virginis agit etiam Sanderus in Flandria illustrata pag. 215.) Laudatus Rayffius pag. 212 scribit, in Epternacensi Benediclinorum monasterio asservari digitum; pag. 201 in cœnobio Floresfensi juncturam; pag. 378 in S. Nicolai de Præntis Canonicorum regularium S. Augustini Tornacis insignem reliquam; pag. 411 in Collegiata S. Petri ecclesia Duaci brachium; pag. 357 apud Brugenses sinistram manum & quidem integram divæ Margaritæ (an virginis & martyris?) liberalitate ac munificentia Margaritæ Flandriæ comitissæ, ejusdem conventus fundatricis, impetratam, asservari memorat; pag. 282 inter reliquias cœnobii Latensis in Hannonia recenset digitum & os ejusdem corporis.*

C alia in Germania,

26 *Consuli potest idem auctor pag. 42, 55, 82, 93, 128, 215, 259, 261, 396, 402, 444, 455, 475; & noster Willot in compendio sui Martyrologii pag. 37. Sed an non nimis multa sunt ista sacra pignora, quam ut sint unius Sanctæ nostræ? præsertim cum ingens supersit copia eorum, quæ sub nomine S. Margaritæ alibi quoque coluntur? Gelenius de Colonienfis urbis magnitudine pag. 445 thesauro sacro ecclesiæ S. Joannis & Cordule apponit brachium dextrum S. Margaretæ virg. & mart.; quod carne, nervis, digitis, unguiculisque conspicuum venerabilioribus reliquiis urbis Ubiorum accensendum sit. Pag. 372 thesauro sacro ecclesiæ S. Pantaleonis annumerat digitum S. Margaretæ vir. & mart. Longum esset varios alios locos ex ipso producere, in quibus reliquias recenset. Opus de scriptoribus rerum episcopatus Bambergensis recentissime editum tomo 2, col. 420 notat item reliquias S. Margaretæ.*

D 27 *De sacris exuviis ex Oriente in Galliam transvectis, post Saussayum ad diem XX hujus mensis, agit nuperus Legendista Gallus: Arturus à Monasterio in notis ad hunc diem XX tradit sequentia: Hujus etiam gloriosæ Virginis, Christi athletæ, delata in Gallias aliquot sacra pignora, cultum ejus in nonnullas regni Christianissimi ecclesias invexerunt. Maximè verò natalis ejus celebris est Lutetiæ Parisiorum in abbatiæ ecclesiæ S. Germani Pratenfis, ubi illius zona veneranda magno honore servatur atque honoratur non sine divinæ munificentie testificatione. Illuc etiam anno MDCVIII regina, Maria Medicæa, uxor Henrici IV Gallorum regis, dedit imaginem S. Margaritæ argenteam, pulchram & magnam pondere 37 marcarum (videfis Breulium in Theatro antiquitatum Parisiensium lib. 2, pag. 317) in qua includitur mentum ejusdem Virginis. Adde parvum os, basi alterius Sanctæ nostræ statua inclusum, ex Historia prædictæ abbatiæ anno 1724 Gallicè edita; pag. 315; quæ ad annum 1556 refert, zonam hanc die VI Septembris furto sublatam, ita tamen ut supermanserit parvum fragmentum; quod postmodum capsa includi jussum est, & aptatum, prout visitur hodie.*

28 *Redeamus ad Arturum: De capite illius portio habetur etiam Lutetiæ in monasterio Virginis S. Claræ de Ave Maria, & Sylvanecæ in æde S. Reguli... pes quoque & officula quædam ejusdem in ecclesiâ cathedrali Trecenti. Tum consimiles asservantur reliquiæ in æde nostrâ S. Margaritæ prope Gifortium diocesis Rothomagenfis, apud Abbativillam diocesis Ambianensis in ecclesiis parochialibus, & aliis; quæ videri possunt apud supra memoratum Legendistam. De reliquiis sub nomine S. Margaretæ Avoasiam in Artesia delatis, meminimus jam pridem ad diem XIII Januarii pag. 834. Nunc in Italiam pergamus.*

29 *Sanctuarium Romanum Caroli Bartholomæi nec non in Piazza pag. 230 testatur, asservari partem capitis ad S. Cæciliam, & unam costam ad S. Mariam Transiberinam. Ad S. Bartholomæum de Ravennana videri cranium, auctor est Maximus in Bononia perlustrata. Brachium item S. Margaritæ Caprula attribuitur apud Ughellum Ital. sacr. tomo 5, col. 1407; caput S. Margaritæ virg. ponitur in Catania sacra Joannis Baptista de Grossis pag. 7. Sanctis, quarum exuvia sacra recensentur in sanctuario Traniensi, urbe regni Neapolitani in Apulia, tomo I Junii pag. 258 annumeratur nomen S. Margaretæ virg. & mart.; ut nihil dicam nomen S. Margaritæ notari inter Sanctos, quorum reliquia existant in ecclesiâ Neapolitana SS. Apostolorum apud Caraccolum Neapolis sacra pag. 167. Sunt qui velint corpus S. Margaritæ hodiernæ Antiochiâ transvectum fuisse ad montem Flasconis; sed cum ea res paucis absolvi non possit, opportunius alio loco post Acta de illa differemus. Officia propria ecclesiæ Brundusienfis Romæ edita anno 1583 exhibent catalogum reliquiarum in ista ecclesiâ existentium; inter quas notatur caput S. Marinæ virg. & reliquia S. Margheritæ virg. Adde quod de offibus S. Margaritæ virg. & mart. ponatur in Historia antiquitatis, nobilitatis, rerumque notabilium urbis Ticinensis, Italicè collecta à Stephano Breventano, lib. 4, fol. 103; & lib. 3, fol. 87 unum brachium sub nomine S. Margaritæ virginis.*

A
Hispania in monasterio Scorialensi;

30 Praclaris plurimorum Sanctorum reliquiis (quarum Catalogum conteximus tomo II Januarii pag. 612; quasque tum diximus anno 1587 Ulyssiponem allatas, ac anno sequenti in domum nostram professam solenni supplicatione translatas fuisse) annumerantur ea, quae sunt S. Margaritæ virg. & mart. Notabiles quoque Sancta nostra reliquias Hispani sibi vendicant; de quibus in Lipsanologio seu Inventario Ms. reliquiarum regii Scorialensis monasterii traduntur ista. ex Hispanico versa: Item manus sinistra S. Marinæ cum parte brachii; quæ est Antiochena montis Sinai virgo & martyr, quam Latini Margaritam nominarunt. Sed ipsis incumbit hoc probare; quod facere nequaquam poterunt: nam Laurentius archiepiscopus & abbas sancti montis prædicti, qui istas sacras exuvias die XVIII Februarii anno 1599 ad Philippum III, Hispaniarum regem misit, ut liquet ex testimonio, super hisce reliquiis dato, fidem facit, prædicta Sancta corpus totum & integrum in monte Sinai existere, nulla alia re deficiente præter tres dextrae manus digitos præ vestitate desideratos.

sed ultima sunt alterius Sanctæ.

B

31 Si itaque corpus istud totum & integrum, illic asseruatum, exceptis tribus dictis digitis & manu sinistra cum parte brachii, sit S. Margaritæ hodierna, jam consequens est, omnes fere alias reliquias, sub nomine unius ejusdemque Sanctæ in tam multis locis publica venerationi expositas, non hujus sed alterius sacri compositi partes esse, & quatenus sub hodiernâ Margaritæ nomine honorantur, falsas. Quod quis ausit suspicari? Edisserant, amabo, sacri istius pignoris possessores, quando & quomodo illud Antiochiâ Pifidia in montem Sinai translatum sit; deinde an & qua fidè de translatione ista constet. Non pugnat tamen, quin illud corpus sit alicujus Sanctæ sub vero & proprio vel arbitrario nomine S. Marinæ ibidem asseruatum: cum enim tanta sit multitudo Sanctarum ejusdem nominis, quas vide ad XVII hujus à num. 280, & quas modo scimus; pluras alias homonymas latere quid vetat, quas nescimus. Tria item ossa sub nomine Margaretæ virg. & Mart. quæ unâ cum pluribus aliis reliquiis dederunt Augustiniani Colonienses Philippo II, Hispaniarum regi, notantur in Inventario seu Lipsanologio Scorialensi prædicto, uti liquet ex testimonio sub traditione 7, num. 33, quod signatur anno 1593; & in eo dicitur, quod istas reliquias (excepto corpore S. Constantii, & capite ex sodalino S. Mauricii) D. Theodorus Vomhitz, eques auratus, dictus Bomderlascone, Româ asportavit, & unâ cum sua uxore Sophia (prout ex scriptis authenticis, apud eos etiam tunc existentibus, constare ibidem dicitur) conventui isti anno 1200 donavit. Item ibidem notatur inter lipsana Scorialensis monasterii os parvum S. Margaritæ duobus digitis longum. Atque hac de reliquiis plus satis.

S. Margarita parturientium patrona

32 Reclè observat Arturus in notis supra citatis, hanc sanctam Virginem præ ceteris virginibus sanctis parturientium advocatam, tamquam matrem esse habitam. Exempla duo nobis suppeditat Historia laudata abbatia S. Germani Pratenfis. Ad annum 1661 narrantur sequentia è Gallico hic reddita: Dies vigesima Julii memorabilis est per ceremoniam, quæ habita fuit in ecclesia abbatiae. Regina (Maria Theresia Austriaca) tum temporis uterum ferens, suæ erga S. Margaritam pietatis ac devotionis signa dedit per oblationem, quam fecit, panis benedicti die ipsi sacro. Hunc offerre

ipsam non potuit, quia ad fontem Bellaqueum debebat; sed illud supplevit per tres ex eleemosynariis suis, qui oblaturi eum in ecclesia venerunt cum tubarum & tympanorum regionum clangore... Die XVI Octobris sequentis P. Prior S. Germani jussus fuit à Regè reliquias S. Margaritæ deferre ad fontem Bellaqueum, ut reginæ, quæ eas rogabat, & partui erat vicina devotioni fieret factis. Morem mox gessit Prior; at publicas ante suum discessum pro sua majestate præcepit indici preces, exposito venerabili Sacramento in omnibus suburbii ecclésiis; id quod duravit usque ad diem primam Novembris, quo Delphinum enixa est. Simile ferè exemplum ibidem narratur ad annum 1682 de Delphini uxore.

AUCTORE J. P.

33 Nec verò S. Margaritam in sola Gallia pro felici partu sub isto titulo invocari; sed ad alias quoque provincias ejusdem tutelam diffusim propagatam fuisse, conficitur ex Hieronymo Vida, episcopo Albanensi, ac laureato poeta, in hymno, quem in honorem Sanctæ non inculte panxit, ita canens:

Te matres facilem partus jam mensibus actis

Implorant, mediaque vocant in morte jacentes.

Ipsa faves, Lucina: tuo se munere lætæ Incolumes testantur: adit tua protinus omnis Hinc delubra chorus matrum; & tibi sacra quotannis

Dona ferunt, gnatasque docent, connubia nondum

Expertas, primis tua templa invisere ab annis,

Et votis venerari, & sacras dicere laudes.

Vult Petrus de Natalibus, Sanctam orasse ante suam mortem pro parturientibus; sed scimus hujusmodi narratiunculis parum fidei habendum; ut videtur inferius. Ecgrapha nostra Montiffalisci de Sanctæ martyrio, inducunt ipsam inter alia orantem, Succurre partu periclitantibus. Quæ omnia atque his similia, etsi speciosè magis quam verè scripta, maximè tamen potuerunt conducere ad inchoandam, confirmandam & promovendam parturientium erga Sanctam matrum fiduciam. Atque hoc quidem erga parturientes Sanctæ patrocinium quamquam præcipua laudum pars est, quibus gloria ipsius posthuma commendetur, adjungi tamen his possunt sequentia.

B

F

34 Hymnum in ejusdem Sanctæ honorem metro heroico illigavit Alphanus, primus archiepiscopus Salernitanus; qui exstat apud Ughellum tomo 2, col. 1100 inter varia poemata de aliis Sanctis ab eodem composita. Leo Allatus in Diatriba de Symeonum scriptis pag. 97 notat elogium in Sanctam Christi megalomartyrem Marinam, auctore Gregorio Cyprio patriarcha CPolitano, cum hoc exordio: Καὶ τὸ ἐκκλησίαν ἀεὶ ἡς ὁ Χεῖρς κεφαλὴ, πατρὸς θεῶν κατὰ νοῦν. Ecclesiam enimvero, cujus caput est Christus, paradysum esse intelligimus. Elogium hoc habemus; de quo postea. De dicto Gregorio, qui floruit seculo 13, plura ex variis novissimè collectis bibliographis quidam apostata tomo 3 Commentariorum de Scriptoribus ecclesiasticis à col. 556. Idem scriptor composuit elogium S. Georgii martyris, datum ad XXI Aprilis, à pag. 123. Aliud in laudem ejusdem Sanctæ idem Allatus indicat pag. 88 sub nomine Theodori Metochita magni logotheta, seculo 14 clari: cuius hoc sit exordium: Ἐμὲ τὸ ἡ ἕσπερος εἶναι δοκεῖ τὸ ἐκκλησίας πρέσβυς, ἰδὲν

Gloria posthuma ex scriptoribus

AUCTORE
J. P.

Mihi quidem cælum esse videtur ecclesie firmamentum, visuque pulcherrimum. Porro de isto auctore consuli potest Vossius de Historicis Græcis lib. 2, pag. 308.

& rebus ge-
fis.

35 Vita S. Gertrudis abbatissa, Ordinis S. Beati medietati, quæ floruisse fertur versus finem seculi 13 (de qua Wion tomo 2 Ligni Vita, lib. 5, cap. 89, Menardus XII Novembris, & Buce- linus ad eandem diem, nec non XVII ejusdem mensis) Vita, inquam ista è Latino Gallicè Parisiis edita anno 1671; cap. 47 insignem revelationem isti abbatissa exhibitam pandit; quæ & S. Margaritæ gloria posthuma, & pia dici ipsi sacra veneratio plurimum commendatur. Eo lectorem remittimus; qui rem gestam præterea inveniet in libro de Sanctis auxiliatoribus Panormitanis supra indicato à pag. 260. Dionysius Cartusianus seculo 15 inter homilias de Sanctis, brevis sermonem composuit, in quo succincte delibat quedam de Actis ejus, addens in fine illud singulare, quod multas animas de purgatorii liberavit poenis. Suum hic pariter meritissimo jure sibi locum vindicat jubilum celeste de gloria nostra Sanctæ virginis, inter alias S. Franciscæ Romanæ, eodem seculo 15 celeberrimæ, visiones die 1X Martii pag. * 126 relatam; quod brevitatis causâ huc non transcribo. Ad hæc Baptista Mantuanus Carmelita egregio carmine heroico ejusdem Sanctæ martyrium celebravit tomo 1, Parthenice 3. Ex laudatâ Vide epigrammate; hymno, de quo supra, subnexo, discimus, quod ecclesiam S. Margaritæ præ vetustate collapsam suâ ipse curâ magnificè restauravit: id quod paucis insinuat, quando sic canit:

Margarita tuam, senium quam everterat, ædem

Vida tibi è patrio marmore restituit.

Aliud alterius de Sancta epigramma à Baronio in notis indicatur.

§ IV. Sanctæ Martyris imagines; tempus martyrii; Acta Latina apocrypha.

Varia est S.
Margaritam
repræsentandi
ratio;

Amplissimus dominus Thomas Luytens, anno 1637 mense Decembri creatus Latensium abbas (vide annotata ad calcem Vitæ venerabilis Ludovici Blossii, die VII Januarii, pag. 456, & commentarium prævium ad Vitam S. Eitonis ep. & conf. ad X Julii, pag. 51) in litteris, quas ad Bollandum dedit Letius anno 1632; inier varias notitias de Sanctis, notat S. Margaretam in Belgio vulgò pingi cum dracone, vestitu regio: in Gallia vero & Artesia, habitu custodis ovium, passis crinibus, cum pedo pastorali, & ovibus circumpalcentibus. Modus iste olim obtinuerit in Gallia, postea certè saltè ubique non obtinuit: nam in Historia Germano-Prætenfi alias citata, ubi datur cætyponum facelli ejusdem Sanctæ ad pag. 270, exponitur ipsius statua planè diversa; Sancta quippe modesto ac virgineo habitu vestita, pede premis belluam, crucemque præfert sinistra, ac vacuam attollit dextram.

plerumque
cum dracone
aut simil. bel-
lua exprimi
consuevit;

37 In statua verò argentea minoris formæ, cujus cætyponum datur ad pag. 314, exhibetur Sancta modesto utem habitu induta, junctisque manibus, atque oculis in cælum sublatis oranti similis, belluam calcans. In altera statua ibidem majoris formæ, oculos sterni in calos erigit, junctisque simul

manibus gestat crucem, ac pedibus belluam calcat; ad quos videtur poni vasculum aliquod, olla vel lebeti bullienti simile; juxta ea, quæ narrantur in Actis num. 37. Donum est eucharisticum Maria Mediceæ reginæ, quod anno 1608 ob felicem anico partum Ludovici XIII obtulit. Apud Hartmannum Schedel in sexta mundi ætate fol. 126 comparet cum corona in capite, passis capillis, manu dextra & sinistra oblongam transversè crucem gerens, dracone inter brachium Sanctæ dextrum se insinuante & collo tenuis emicante. Aliam S. Marinæ imaginem in veteri tabella Græcanica expressam ex museo Canonicorum regularium S. Genovefa Parisiensis exhibet Cangius Opalis Christiana lib. 4, pag. 149; repræsentatur autem longo ac modesto habitu; dextrâ crucem tenens, sinistra verò palmam apertam exhibens; ac proinde tum ob istam crucem, tum quia cum duabus aliis Martyribus repræsentatur, nostram suspicamus Marinam hic intelligi: quamquam Cangius intellexerit eam, quæ in cœnobio monachorum accusata de adulterio, pœnitentiam egit; de qua nos die XVII hujus.

38 In tabulis Sanctorum Moscoviticis figuratis non verò apud Moscovitæ, repræsentatur S. Marina sine dracone cum cruce in dextra manu, modesto & quasi monastico vestimento induta. Occasione famosi draconis S. Georgii die XXIII Aprilis, paragrapho 3 Commentarii prævii ad Acta ejusdem Sancti; obiter mentio facta est de dracone S. Margaritæ; quem si symbolicè illi appingi intellexeris, quia multiplicia, sicut ibi tunc diximus, diaboli machinamenta virtutè crucis superavit, rem pictam ex vero astimaveris; sin physicè, jam draco fiet commentum, ad aniles naniæ relegandum; quemadmodum illum nobis in scenam producant vulgaria Sanctæ Acta, graphica ac fidelâ inductione seu hypotyposi ejusdem speciem externam exhibentia, tot ridiculis adjunctis vestitam, ut risum moveant. Alia aliis Sanctis symbola appinguntur, suam Sancta maneat nostra, ac modo conveniente non fabuloso expressum & intellectum. De his hætenus; nunc de tempore martyrii.

39 Incertum prorsus & obscurum est tempus, quo S. Margarita martyrium subierit. Ad hoc hæc Baronius, nihil sibi in hac materia satis probabile aut verisimile in promptu fuisse professus, quando ita conjectat in notis: Cum autem omnes tradant, hanc fuisse filiam Ædesii, idolorum sacerdotis, in mentem subiiit ille Ædesius addictissimus idolorum cultui, rerum Christianarum hostis acerbissimus; de quo plura scribit Eunapius Sardinianus in Vitis philosophorum, clarus seculo quinto, & memoratus apud Vossium in Historicis Græcis pag. 252, & Tullemontium Histor. Imp. tom. 2, pag. 133. Idem Baronius cum Ædesium istum anno 351 annumeret familiaribus Juliani, jam in hoc supposito martyrium, de quo quarimus, aptari posset seculo quarto aliquantulum adulto. At fac verum illud ac proprium patri Sanctæ nomen ad hæsisse; (id quod propter exiguam Actorum fidem absque ulla temeritate negari posset) quo pacto si non evincat saltè probabiliter suadebit Baronius, hujusce illam & non alterius cujusdam Ædesii filiam existisse? Adde, quod pro Ædesio scribitur Theodosius in Actis, quæ leguntur apud Petrum de Natalibus, & Mombrunum; nec non in pluribus nostris codicibus Mss., & apographis martyrii.

40 Schedelius loco antea citato Martyrem nostram ponit proxime ante S. Blasium, sub Diocletiano,

D

non verò
apud Moscovitæ
qua occasione
quædam di-
cuntur de ista
dracone.

E

De epocha
martyrii

F

nihil certi.

A riano, Maximiano, Licinio vel Juliano passum; vide III Februarii, pag. 332; Saussayus item Diocletianæ persecutioni, Laberius noster in Monologio suo anno circiter 300 illam innectit. Praeplacet Tillemontius, qui nihil satis obvium aut tutius nactus, ubi hic pedem figeret inoffensum, inter paucula, qua de S. Margarita collegit, Monument. eccl. tom. 5, locum ei dedit sub titulo Sancto- rum, qui floruerunt tribus primis seculis sub ignota epocha; ut videbis art. II, pag. 562. Sed non scio an vel ista ratio temporis adeo confusa satis tuto admitti queat ob incerta & suspensa Acta, de quibus jam dicemus.

Acta apud Su-
vium correctæ,
non sincera:

41 Sancta Acta præter primum drama nihil magno opere continent; quod valde quidem antiquum sit oportet, si, ut referemus num. 47 ex Radulpho Tungrensi, apocryphis annumerata sint in canone Gelasi PP., qui vixit exeunte seculo quinto. Nihil certi resciri de eadem Sancta, notavit nuperus Legendista Gallus in tabula critica auctorum & Actorum hujus mensis pag. 18; non hic, quamquam alibi sæpe, rigidus plus æquo iudex. Compendio martyrii apocryphum edidit Petrus de Natalibus lib. 6, cap. 130; sed pluribus id legitur apud Lipomanum ac Surium (e quo parvum compendium extraxit Flarens pag. 458) sub nomine Metaphrastis. Merito ibi conqueritur auctor adulteratum fuisse illud martyrium, veræ narrationi, tamquam puro frumento, à communi omnium inimico injectis zizaniis, illo, inquit, dæmone, qui illic fingitur fuisse in medio ejus certamine, & illius vocibus: adeo ut qui audiunt, attendentes quam sit ridicula & absurda dictio illius dæmoniaca, dubitent de ipso quoque martyrio egregiæ victricis Marinæ. Ideo nugæ & fabulas abiciens, ac veris mentem adhibens, brevem orationem, & quæ nihil superflui contineat, promittit. Verum tamen juxta promissum plurimas sordes in eo expurgavit, non paucas tamen expurgandas reliquit. Nam quis purum à zizaniis ac paleis frumentum expectare ausus ex horreo, lolio ac tribulis pessimè coagmentato? præsertim cum non sciamus, certè non indicet auctor, ex qua penu deprompserit meliores istas herbas.

ea que habet
Mombritius

42 Pejoris imo pessimæ notæ sunt Acta, que leguntur apud Mombritium tom. 2, à fol. 103 verso, cum hoc exordio: Post resurrectionem Domini nostri Jesu Christi, & gloriosæ tempus ascensionis ejus in cælum: in quibus præter ineptos ac ridiculos Sanctam inter & diabolum dialogos, alia plura absurda & falsa inserta sunt; que tamen (si Superis placet) sub larva oculati restis male juriatus nugarum artifex lectoribus venditat tamquam veræ. Audi inficere blatronis ineptias: Ego, inquit, Teotimus (Theotimus) curavi agnoscere cautè, quomodo beatissima Margarita contra dæmonem & tyrannum dimicavit, & scripsi omnia, quæ passæ est. Præmissa hac ad conciliandam sibi auctoritatem suadâ, max adjungit: Omnes aures audite &c. Ut alia præteream, vide, quam bellè partes suas agit fabulator apud S. Margaritam in carcere: Continuus (Theotimus) autem erat in carcere & nutrix ejus ministrantes ei panem & aquam; & aspiciebant per fenestram, & orationem ejus scribebant, & omnia, quæ eveniebant cum timore Dei notabant.

pessima nota
sunt, nisi pa-
ter ex fabuloso
dracone,

43 Et ecce (scenam tanti gerronis hiatus dignam) subito de angulo carceris exivit draco horribilis, totus variis coloribus deauratus. Capilli ejus & barba aurea: & videbantur

dentis ejus ferrei: oculi ejus velut margaritæ splendebant, & de naribus ejus ignis & fumus exibat: lingua illius anhelabat: super collum ejus erat serpens: gladius candens in manu ejus videbatur: & fetorem faciebat in carcere. Traxit se in medium carceris, & sibilabat fortiter: & factum est lumen in carcere ab igne, qui exibat de ore draconis. Et postquam orantem exhibuisset nugi-vendulus S. Margaritam (ecce tibi dignum patellâ operculum) draco ore aperto posuit os suum super caput ejus, & linguam suam porrexit super calcaneum ejus, & suspirans deglutivit eam in ventrem suum: sed crux Christi, quam sibi fecerat beata Margarita, crevit in ore draconis, & in duas partes eum divisit. Beata autem Margarita exivit de utero draconis, nullum dolorem in se habens. Et ecce ipsa horâ aspexit in partem sinistram, & vidit alium diabolum sedentem, ut homo niger, habensque manus ad genua colligata. Sunt alia plura, qua tædet referre.

44 Vin' specimen? Diabolus sic loquens inducitur: Salomon in vita sua conclusit nos in uno vase; sed post mortem ejus ignem mittebamus ex ipso vase, & venientes homines Babyloniam putaverunt aurum invenire, & fregerunt ipsa vasa, & tunc nos laxati implevimus orbem terrarum. Alia rursus, ne longior sim, prætereo. Apocrypha Acta sapientis Martyris oratio, quæ sic rogat: Si quis legerit librum gestæ meæ, aut audierit passionem meam legendo, ex illa hora deleantur peccata eorum. Et quisquis lumen fecerit in basilica mea de suo labore, non imputetur peccatum illius ex illa hora. Quisquis fuerit in illa hora in judicio terribili, & memor fuerit nominis mei, libera eum de tormento. Adhuc peto, Domine, qui legerit aut qui tulerit, aut qui audierit eam legendo; ex illa hora non imputetur peccatum illius: quia caro & sanguis fumus, & semper peccamus. Adhuc peto, Domine, ut qui basilicam in nomine meo fecerit, & scripserit passionem meam; vel qui de suo labore comparaverit codicem passionis meæ, reple illum Spiritu sancto tuo, spiritu veritatis, & in domo illius non nascatur infans claudus, aut cæcus vel mutus, neque à spiritu temptetur; & si petierit de peccato suo, indulge ei Domine. Quanam hic umbra veritatis?

45 Adde tonitrua & columbam cum Sancta colloquentem, qua petitiones ejus impletum iri affirmat. Absurdissima est oratio, quæ Martyr lectorem compellasse narratur in hac verba: Frater, tolle nunc gladium tuum, & percute me. Ecce jam vici mundum. Ille dixit: Ego hoc non facio, nec interficio Sanctam virginem Dei. Deus autem tibi locutus est: propterea te interficere non possum. Beata Margarita respondit: Si hoc non feceris, non habebis partem in paradiso Dei mecum. Tunc quæstionarius cum timore & tremore attulit gladium suum, & in uno ictu percutiens amputavit caput beatæ Margaritæ, & amputavit, dicens: Domine, ne statuas hoc mihi in peccatum. Et tremens percussor cecidit cum percussorio suo ad dextram partem beatæ Margaritæ. Aniles fabulas tandem conclusit narrator, ista subdens: Ego, Teotimus tuli reliquias beatæ Margaritæ, & reposui eas in serineo, quod feci de lapide cum odore suavitatis.

AUCTORE
J. P.

B

F

AUCTORE
J. P.
* at Sincle-
tica.

vitatis, & posui eas in Antiochia civitate in domo Sicliti * & Matronæ. Ego enim eram, qui ministrabam in carcere ei panem & aquam, & ego consideravi omne certamen, quod habuit contra impios bellatores, & omnes orationes ejus scripsi in libris cartaneis cum multa astutia, & transmisi omnibus Christianis eadem in veritate.

Alia Mss. e-
jusdem aut
simili. nota.

46 Eiusdem aut similis fursuris sunt illa Acta; qua notantur in codice nostro Ms. membranaceo, qui olim fuit D. Isaaci Vossii, & in variis aliis item Mss. nostris in pergamento. Aliorum plurimum egraphorum, qua ad manus sunt, eadem in substantia est scribendi ratio, videlicet Passionis ex Ms. membranaceo legendario Cardinalis Barberini, signato f. 207; item Windbergensi ac Fuldensi; qua collata sunt cum Ms. sancti Maximini Treviris; adde Ms. Aquicincelinum; regina Succid num. 80, S. Gislens in 4 corio rubro, Valcellense, & aliud denique egraphum; quod putatur excerptum ex Ms. S. Bernardi apud Antverpsiam. Pluribus etiam de causis displicet egraphum nostrum; quod acceptum notatur ex Mss. ecclesie Montifalconensis cum hoc exordio: Divæ Margaritæ vitæ festus agitur: ubi ex voce divæ pro sanctæ proditur scripti juvenus, uti infra observabimus. In Catalogo Ms., quem habemus, Vitæ ex codicibus antiquis monasterii Weingartenensis in Suevia, notatur Acta cum hoc exordio: B. Margarita erat Theodosii filia, sed ex auctore coevo Theotimo rem ista. In codice antiquo membranaceo Scorialensi, cui titulus Passionis multæ Mart., notatur hic titulus: Passio sanctæ, ac beatissimæ virginis & martyris Christi Marinæ, quæ paila est in campo Limiæ, quæ est sub urbe Armeniæ. Quid sibi vult campus Limiæ in Armenia; ubi in Actis ubique sit mentio Antiochiæ? In eodem utulo scribitur passa xv Kal. Augusti, & in fine dicitur passa xi Kal. Augusti. Sic porro incipit: In temporibus illis, dum post corporeum Salvatoris adventum. Varii ibidem dialogi, orationes prolixæ; Theotimus, longa draconis descriptio, Sancta ab eodem deglutita, crux in ventre draconis crescens; ipse draco in duas partes divisus; deinde variis Marinæ cum diabolo dialogi, cum Olibrio altercationes, longaque orationes.

Aliorum an-
torum

C

47 Ne verò severus nimium cuiquam hic videar iudex, juverit in medium producere aliorum de Actis Actis iudicia, ac Baronii imprimis, qui in notis habet ista: Quod autem spectat ad Acta ipsius; hæc Radulphus Tungr. de observ. can. 11 "Passionem (inquit) beatæ Margaritæ vidi Romæ apud Lateranum in ca., none beati Gelasii apocryphis adnumeratam, Hæc ipse: quæ vehementer miramur, cum nec in antiquis manuscriptis, quorum plurima suppetunt exemplaria è diversis, quæ Romæ extant bibliothecis, nec in his, qui typis excusi sunt codices, aliquid talis in decreto Gelasii potuerimus invenire. Non tamen imus inficias; in Actis ejus, quæ edidit Metaphrastes & recitat tomo 6, & Surius tomo 4, quæ etiam è Latinis codicibus accepta descripsit Mombritius tomo 2: quæ denique legimus in pluribus manuscriptis pervetulis codicibus, ut inter alios S. Mariæ ad Martyres. & S. Cæciliæ trans Tiberim: non, inquam, negamus, in eis nonnulla reperiri, quæ indigeant emendatione non levi. Adde quod, teste Guvantio supra, Pius V ademerit

lectiones incertas de ejus martyrio, & mutavit orationem. In Breviario hodierno substitutam habes orationem de communi, & lectionem ex S. Ambrosio.

D

48 Joannes Hessels à Lovanio in censura de quibusdam Sanctorum historiis, à Molano typis edita ad calcem sui Martyrologii prima editionis, Passio, inquit cap. 7, S. Margaretæ, "Post passionem, & resurrectionem Domini nostri Jesu Christi, & gloriosam ascensionem ejus, non placet eadem de causa, qua displicet Passio Julianæ (de qua egerat cap. 2) quia diabolus à Margareta coactus dicit Salomonem inclusisse dæmones in novum vas, quo facti sunt relaxati. Quod falsum est & sapit magicam artem, per quam diabolus se fingit concludi. Item dicitur, tubicumque est liber Passionis ejus, quod non nascetur infans claudus, nec cæcus &c.; & quod quisquis librum emerit, Spiritu sancto replebitur. Nostri Majores tomo 1 Maii, pag. xxvi in Ephemeridibus Græco-Mosis jam pridem verbo indicaverunt, quid de Actis S. Margaritæ seu Marinæ sentirent.

49 Vitam, Post passionem & resurrectionem D. N. I. C. sub nomine Theotimi tamquam oculati testis, vidisse se asserit Tillemontius Monument. eccl. tom. 5, pag. 797 in notis; addens pulcras admodum res in ea contineri, sublimem esse stylum, magnificam & satis elegantem; omitti maximam partem prodigiorum ridiculorum, quæ sunt apud Surius; at apparitionem diaboli etiamnum ibi esse; quæque loqui inducitur Sancta, videri otiose potius composita & extracta ex S. Augustino de Civitate Dei, quam scripta sub illa persona, quæ palam loquitur coram iudice; verbo, ne vel minimum in istis Actis, quæ auctor tamquam sincera vult obtrudere, nota hujusmodi vestigium haberi. Videris ea haud dubie Molanus: nam in notis hac die ad suum Martyrologium Usuardinum dicit, historiam revera apocrypham esse, quæ habetur sub titulo Theotimi, qui Sancta in carcere panem & aquam se ministrasse scribit, & omne certamen considerat; quamquam idem Molanus ibi historia exordium non proferat. Paulus Æmiliius Sanctorum Casertanus in libro peculiari de duodecim Virginitibus & Martyribus, anno 1597 Roma excuso, martyrium stylo eleganti & oratoris phaleris compto vulgavit; in quo utinam plura, quam fecit, corrigenda notasset! Pseudochronographus Hispanus Acta hodierna Sanctæ insigni plagio ad suam Marinam ineptissime transmisse, observavimus die xviii hujus, Compendium Passionis habet nosler Raderus parte 1 Peridarii; pag. 251. Eandem contraxit noster item Lubertus in suo Menologio; ubi quedam etiam notat contra Breviarium. Præterea nostrum Petrum Ribadeneyram, & Alfonso de Villegas, qui ultimus Theotimo (scribit ipse Theotimo) plus tribuit, quam par est, quia non satis cum novit.

judicia

B

F

§ V. Acta Græca apocrypha; Latina, quæ hinc dantur.

Tomo primo Maii in citatis Ephemeridibus Græco-Mosis pag. xxvi diximus, Acta S. Irene fabulosa, etsi Græca habuerimus, non judicasse nos, inferenda operi nostro; idque nescio quo modo aliis etiam quibusdam insignibus & in Occidente non minus quam Oriente cultissimis virginibus ac martyribus contigisse, puta Barbara, Margaritæ

Acta Græca
bibliotheca
Cesarea non

A garatæ seu Marinæ & Catharinæ. Quod tunc quamquam etiamnum prematuum de Actis Sanctæ nostræ Grecis diximus, & nunc dicimus, eaque ab opere secludimus. Triplex itaque in promptu est Græcorum Actorum apographum. Ac unum quidem desumptum fuisse notatur ex cod. Ms. Chartæo antiquo, eleganti & bonæ notæ in 4; ex bibliotheca Casarea (de quo videri potest Lambecius in Bibliotheca Vindobonensi lib. 8, pag. 171) partim à Fanningo nostro, partim à nostro Baertio descriptum. Auctor est Gregorius Cyprius patriarcha Cyprius; hoc exordium: Καὶ ἡ ἐκκλησία ἄρα, ἡς ὁ Χριστὸς κεφαλὴ, πρεσβυτεῖον κατανόησον; quod coincidit cum eo, quod superius num. 34. ex Allatio indicavimus.

51 Acta ista jam Latina feceram; sed intellige quia scēnica. causas, cur ea à prælo arceantur. Quid ab auctore secali 13 expectes præter verba & voces? Id prodiit vel ab ipso orationis principio, quod verbosam inductionem continet; in fine autem longam ad Martyrem habet apostrophen, exemplis virorum in veteri Testamento celebratum, quos cum ea comparat, infartam: in decursu autem exponit desiderium martyrii, quod illa flagrabat, Dioclesiani & Maximiani rabiem adversus Christianos, furorem Olibrii, Sanctæ cum eodem dialogismum; pænarum contemptum &c.; graphicam item draconis hypotyposin, qui postquam devorasset Martyrem, disruptus fit; Sanctæ epinicion; demonem, crucem, columbam, similitudines, nova tormenta, aliorum ad Christum conversorum martyrium, ac demum Sanctam è vivis sublata. Qua tam argumentum vulgaris historia, quam fabulosas Græcolorum scenas referunt.

B 52 Alterum item Græcorum exemplar habemus ex Ms. Vaticano 866, quod etiam in Latinum converteram, cum eodem exordio, quod apud Leonem Allatum in Disatribâ de Symeonum scriptis pag. 123 profertur, ἡ ἀναστάσις ἡ ἡγεῖς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ κεφαλὴ, ἡ ἡ ἐκκλησία αὐτὴ ἀναλήψεως, ubi idem auctor Metaphrasti illud abjudicavit; at si non istius, alterius certe Græculi ingenium prodiit, Theotimo, de quo supra, & hic plus semel partes suas agente, ut de fabuloso dracone, aliisque nugis non loquar. Quis enim patienter legat ista? Sancta verò conversa, & inveniēns malleum ferreum, verberare videtur à se diabolum cœpit, ac pede collo ejus immisso, verberabat malleo caput ipsius ac tergum. Tertium demque ad manum est apographum ex bibliotheca Medicea, pluteo 9, cod. 33, hoc exordium præferens: Οὐδὲν ἄνω ἡδύναται καὶ καθιάρειν ψυχῆς ἀγαθὴν ἡ πνεύ. Nihil adeo dulcem & hilarem reddit animam bonam & fidelem; estque illud martyrium, quod Latine Lipomanus ac Surius edidit. Nunc quanam Acta Latina præ aliis visum fuerit typis committere, paucis accipe: sed prius observari velimus ea, quæ sunt apud Lipomanum ac Surium, cum nostris quæ prælo destinamus, in substantia fere convenire.

Alia exemplaria prælo quoque indigna.

C 53 Habemus ea in egrapho nostro Rebdorffensi (cœnobium est canonicorum regularium S. Augustini in Bavaria, de quo Buischius inter monasteria Germanæ fol. 102 verso.) Præstitur ei prologus auctoris, de sua eorundem correctione. Quoniam autem tempore ille vixerit, nos latet: hoc unicum constat, videlicet ipsum non scripsisse ante tempora S. Gregoris PP. (intellige Magni) cum ibidem eum indicet. Nec explorati quidquam habemus de ipsius nomine vitæ professione. Mofalū Tomus V.

Acta ex apographo Rebdorffensi hic dantur.

nachum tamen vel religiosum existisse, inde argui posse videtur; quia inter alia, quæ præfatur, tradit ista: Humillimæ vestræ deprecationi, dilectissimi fratres, annuere non incongruum duxi. Porro ista Acta præ reliquis hic typis committere visum est, non quia omnino & undequaque bona & probata (ecquis enim de ullis Sanctis nostris Actis id speret?) sed quia minus mala & improbabilia; sive alia auctor præ oculis habuerit aliquanto melioris nota, sive eadem ipsa vel aliqua ex illis, quæ diximus, à se ad exactiorem trutinam qualemque revocata. Utcumque se res habet; tolerabiliora sunt, quæ referunt de apparitione draconis, quam eam, quæ habent Petrus de Natalibus, Mombritius, Lipomanus ac Surius, atque egrapha supra indicata. Ad hæc vel non inveniunt in exemplari suo, vel si inveniunt, rectè resecuris præces, verè suspectas & apocryphas, à Sancta jamjam moritura ad Deum suscipi: quas videsis supra, nec non apud distos auctores: quamquam Petrus de Natalibus brevissimè eas memoret.

54 Adde, quod de fabuloso Theotimo, ineptissime Martyris cum demone dialogismis, supra ex Mombritio recensitis, aliam taceat. Jam verò ut quædam etiam in illo ipso corrigenda notemus; nimis est ubique in verbosa ac proluxa dialogismorum ac precum identidem recurrentium sermocinatione, tanto magis de toto martyris contextu merituus, quanto magis in hoc genere sibi temperasset. Quod, quid est aliud, quam bomiliam adornare, non verò puram & genuinam condere martyris historiam? At demus ipsi hanc veniam. Alicubi etiam pauca superflua à nobis amputari, monebitur in annotatis. Nonnulla item supplebuntur in apographo nostro lacuna adminiculo alterius, quod habemus transcriptum ex antiquo codice Ms. S. Mariæ ad Martyres Roma, ex tomo, prout adscribitur, quinto, fol. 356. At caret prologo. Illud ipsum haud dubie exemplar legerat Baronius, sicut ex ipso notabamus num. 47. Atque hæc quidem sunt, de quibus lectorem præmonere placuit. Ecce nunc Acta ex superiore laudato codice, ad hunc posteriorem emendata.

tamquam dicitur mala.

B

ACTA

Ex Ms. Rebdorffensi, ad Ms. S. Mariæ ad Martyres correctâ. Auctore anonymo.

B

PROLOGUS.

D Ivinarum series Scripturarum tanto sapientium auribus delectabilior existat, quanto per Grammaticæ lineam incedens salva veritate, mendacii fucio carens, quasi quidam purissimus amnis affluerit. Humanitatis quippe est proprium, his devotis fidem accommodare sermonibus, quos constat non solum per veritatis incedere tramitem, sed etiam per eloquentiam oris inoffensis currere pedibus. Hinc etenim accidit, ut quædam egregiorum doctorum non infimi quorundam Sanctorum gesta depravata a per imperitiam translatores corrigerent, atque de ignbrantibus tenebris elevata tanto facerent splendescere

Præfatum auctor quædam Acta Sanctorum esse depravata.

4

E' lumi-

EX MS. lumine, ut pristina vitiositate depulsa, vibrantem cunctis effunderent legentibus lucem.
 2 Beatus denique Ambrosius, cujus eloquium per sacrosanctam Ecclesiam potius divinitus insonat, quam humanitus personat, beatæ virginis Agnetis *b* agalmata *c* tam luculento famine perornavit, ut etiam infidelium mentes ad fidem tantorum dictorum valeat provocare. Nec minor quoque fides accommodanda est melleis beati Papæ Gregorii dictionibus, quorum dulcedine ita textus beatæ Felicitatis & filiorum *d* est ejus illitus, ut ejus nectarea suavitate etiam fastidiosi perfrui delectentur. Horum autem validissimam auctoritatem, qui cælestis ædificii jure possent vocari columnæ, moderni etiam non improbabili tenore secuti sunt, cupientes videlicet herili gregi si non patulis phialis, angustis saltem cyathis propinare.
 3 His itaque validissimis obicibus undique circumseptus humillimæ vestræ deprecationi, dilectissimi fratres, annuere non incongruum duxi, vitamque ac passionem beatissimæ virginis Margaretæ non propriis sed divinis viribus innixus corrigere studui *e*. Nec sum veritus igniferis invidiæ facibus me fidenter ingerere; cum non diffitear terream ultionem quamlibet validissimam divino rore posse sine mora restingui, ac elingues infantulos, cum divinæ libuerit majestati, & posse fieri facundissimos.

hec S. Margarita corrigitur nullo modo.

ANNOTATA.

- a* De Actis Sanctorum corruptis pluries in opere nostro. Baronius ad an. 290, num. 35 producit Gelasii PP. circa ea animadversionem.
- b* Acta S. Agnetis habes 21 Januarii.
- c* De voce ἀγάγια agit Hierolexon Macri. Hic ἀγάγια intellige splendidos latosque Martyrum triumphos.
- d* Insigne S. Felicitatis elogium dedimus ex S. Gregorio Magno ad diem 10 hujus, a pag. 7.
- e* Utinam plura correxisset auctor, ac superfluum imprimis orationem ac dialogismorum verborum; quod supra monuimus.

CAPUT I.

C Sancta ob fidei constantiam patri exosa, ad Olibrium præsidem defertur.

A Nnorum *a* ab Incarnatione Domini salvatoris fere ducentorum nonaginta circulusolvebatur, quando Diocletianus, Dalmatæ scribæ filius *b*, dominatu crudelissimo Romani imperii retinebat habenas. Hic namque primo *c* anno imperii sui nefarium & impium virum sibi collegam in regno sociavit; Maximianum videlicet cognomento Herculeum. Qui uterque adversus Christianos vehementissima crudelitate sævire cœperunt; sed Diocletianus supra omnes imperatores in Christianam fidem atrocius exæstuans, in tantum desævavit, ut per totam regni sui ditionem judices ac præsides ordinaret, quatenus ubicumque Christianos cognoscerent, ferro, igne, ac fame, vitam eorum cruciando necarent,

Sancta Diocletiani & Maximiani

rent, ut Christianum nomen funditus ex terra deleteret.

5 Nono decimo quippe anno imperii sui ipse in Oriente *d*, Maximianus in Occidente vastare ecclesias, & penitus interficere Christianos non desinebant. Sed Dei omnipotentis judicio, secundo anno *e* persecutionis Diocletianus Nicomediæ, Maximianus apud Mediolanum imperii dignitatem deposuerunt. Attamen exorta semel crudelitatis persecutio usque ad septimum *f* annum Constantini, Helenæ filii, fervere non desit, adeo ut oceanum limbum transgrediens plurimos illic variis suppliciis interficeret. Eadem verò tempestate apud urbem Romuleam Marcellus tunc Apostolicus habebatur pontifex, qui & ipse martyrio coronatus est *g*.

6 Per idem verò tempus quo talia gerentur, beata Margareta quinto decimo ætatis anno audiens hujuscemodi atrocitatem contra Christianos ebullire, his verbis orationem ad Dominum fudit: Domine Jesu Christe Sanctorum virtus & vita, mortuorum consolator salusque miserorum; qui numquam deseris sperantes in te; conforta me parulam in te, ut, si venerit tyrannica potestas, & me comprehenderit, & per cruenta tormentorum genera corpus meum dilaniaverit, non patiaris, Domine, famulam tuam deficere præ timore pœnarum, ne fidem gratiæ tuæ abnegem, & tuum sanctum nomen formidando relinquam.

7 Tu es enim, Domine, formator animarum & corporum: tu nosti humanam fragilitatem. Memento, quæso, quia terra, & pulvis sumus: nam pater meus & genitrix mea, qui me exhortari debuerant, ut tuis obedirem mandatis; ecce, decipere me nituntur; quia non veneror culturam falsorum deorum. Sed quoniam, Domine, salvator meus fidelissime, eredo, quod tu me assumere digneris, ideo non timebo, quid facias mihi homo.

8 Hæc denique Virgo erat filia cujusdam viri, nomine nominati Ædesii, admodum potentissimi, qui etiam sacerdos erat templorum, & primæ potestatis ordinem videbatur tenere. Hic ita *** filiam suam valde diligens, dedit eam nutriendam procul à civitate sua scilicet Antiochia *b*. Mortua verò genitrice beatæ Margaretæ, cum experimento cognovisset pater ejus Ædesius, eam esse omnimodo Christianam; & nullatenus à sancto proposito sequestrare valeret, crudeliter exarscens, omnemque amaritudinem furoris contra puellam exacuens, non poterat illam saltem oculis aspicere. Insuper abominatus est eam ac repulit. Sed Dominus omnipotens, qui numquam deserit sperantes in se, consolari eam solita pietate dignatus est; & in tantum illam amabilem fecit suæ nutrici, ut quasi uterinam filiam eam diligeret. Nam & ipsa Christiana erat, & christianis operibus tenebatur.

9 Inter cetera enim virtutum magnalia, quæ illi divina gratia contulerat, adeo se Virgo Domini sanctæ humilitati subdiderat, ut de nobilitatis genere nullam haberet jactantiam. Et quoniam pater suus eam exhorrens procul ejecerat, ita in omnibus suæ famulabatur nutrici, atque magistræ; ut etiam illius

D

atrocissima persecutione audita;

d

c

f

g

Deum orat;

E

ut se prodigarum & corporum: tu nosti humanam fragilitatem.

Patti ob fidem constantiam exosa

al. itaque

b

F

suæ nutrici oves pascit.

illius

A illius oviculas custodiret, & ad pascendum cum ceteris puellis educere non dedignaretur. Pascebat autem eas cum omni humilitate, & mansuetudine: sicut illa quondam Rachel, mater patriarchæ Joseph, puella humilis & decora, patris sui oves humiliter custodiebat. Interea quidam præfectus, nomine Olibrius, crudelitate & impietate tumidus, veniebat de Asia, in Antiochiam propter persecutionem Christianorum. Qui cum iter ageret, contigit, ut videret beatam Margaretam deambulantem in pascu ovium cum ceteris puellis cœtaneis suis.

Ejus amore exardescit Olibrius; ad quem perducit,

10 Hæc igitur inter omnes incredibili pulchritudine speciosa videbatur. Quamobrem concupiscentiâ superatus præses iussit ministris suis, dicens: Ite quantocius & diligenter inquirete puellam illam. Si libera est, amantiſſimè eam in conjugio sociabo: si autem servitutis conditione retinetur annexa, dignum pretium pro ea tribuam; & erit in concubinali jure sociata. Illi autem celerius euntes, sui que domini iussione facientes, comprehenderunt illam, cursuque concito reversi, perduxerunt ad præsidem.

suaque fragilitatis memor, ex pœnarum metu aliis illatarum

B **11** Cum autem duceretur beata Virgo ab impiis, terrore & timore contrita, utpote femineæ fragilitatis non immemor; vehementiſſimè formidare cœpit; maximeque propter atrocitatem, & incendia pœnarum, quæ tunc crudeliter ab impiis ingerebantur. Inimicus enim Christiani nominis diabolus tales pœnas talesque cruciatus per suos satellites adversus Dei famulos exquisierat, ut non corpus; quod facile erat occidere, sed animi vigorem decipiendo vinceret: sicut B. Hieronymus in Vita sancti Pauli eremitæ plenissi-
i mè refert. Unde plurimi elegerunt in montibus & speluncis arctissimam vitam cum bestijs ducere, quam paganorum manibus comprehendi; metuentes per omnia, ne fortè acerrimis tormentorum generibus cederent, & à culmine sanctæ fidei compulsi caderent.

ac sibi imminentium, Dei opem imploravit,

12 Istiusmodi tormentorum pœnas virgo Christi Margareta pertimescens, jam inter manus impiorum posita, oculis ad cælum erectis, regem omnium seculorum deprecabatur, dicens: Misere, Domine, misere famulæ tuæ; subveni, succurre mihi in hac tribulatione: da fortitudinem, da tolerantiam ad superandos aculeos pœnarum, ut videant qui tollere à tua pietate festinant, & confundantur. Ne me permittas, Domine, à tua sancta religione sequestrari; sed resiste adversario mihi vehementer infenso; ut anima meâ, te opitulante, ab his cruentis bestiis sine crimine liberetur, & pudor virginis meæ, quem tibi Domino consecravi, illibatus permaneat. Quamobrem, Domine Deus, mitte nunc sanctum angelum tuum, qui custodiat, protegat atque defendat corpus meum & animam meam, ut te laudem, te glorificem: quatu es benedictus in secula seculorum.

præfeto deinde sistitur.

13 Et cum hæc & his similia beatissima Virgo ex suo ore proferret; pervenerunt cum ea milites ad præfectum; statimque præsentati dixerunt: Domine, magnificentia vestræ dignitatis non potest transgredi culturam deorum, atque imperatorum decreta, quæ non solum Romana nobilitas, sed etiam mundus ubique custodit. Puella liquidem, quam no-

Julii Tomus V.

bis præcepisti inquirere, utrum ancilla, an libera sit; Christianam se esse profiteretur; & omnino extraneam à cultura sacrorum deorum; illumque Jesum colere se testatur, quem Judæi olim crucifixerunt. Hanc cum apprehendissemus, & lenioribus & asperrimis verbis hæc studuimus; sed nulla promissione dignitatis, nulloque timore pœnarum animum ejus emollire potuimus. Verumtamen ut vestra industria liquidius hæc indagare possit, vestro examini præsentetur.

A N N O T A T A.

a Ita Ms. S. Mariæ ad Martyres. Anno maiò in Rebdorffensi.

b Eutropius in Breviario Romana historiae lib. 9, cap. 13 scribit, Diocletianum à plerisque ferbâ filium, à nonnullis Anulini senatoris libertinam fuisse creditum. Vide etiam Baronium ad finem anni 285.

c Non primo anno imperii sui, videlicet 284, sed 286 id fecisse; notatur apud Tillemontium historiae Imperatorum tomo 4, pag. 7, probaturque ibidem in notis pag. 597.

d Mendosissime habet egraphum nostrum S. Mariæ ad Martyres: Ipso moriente.

e Contigisse illud anno 305, Kalendis Mali ex Laëtantio contra alios probat Tillemontius loco citato, notâ 20.

f Constantinus imperator salutatur 306, die 25 Julii: cessavit persecutio 312 versus mensem Novembrem.

g Martyrio coronatur anno 304, 26 Aprilis. Vide ibidem apud nos tempus sedis.

h Additur hic in egrapho S. Mariæ ad Martyres fere stadia quindecim. Digressionem utriusque nostri egraphi de differentia Antiochiam Pistoriæ inter & Antiochiam Syria, reseculi tamquam superfluum.

i Vide caput primum istius Vita apud nos ad diem 10 Januarii, pag. 604.

C A P U T II.

Martyr carceri includitur; deinde in publicum producitur coram præside; cujus blanditias & minas spernit.

Quibus auditis, nequissimus iudex admō- dum contristatus, iussit eam suo conspectui velocius præsentari. Quæ cum præsentata fuisset, ita eam alloqui cœpit: O puella, omni deposita formidine narra mihi genus tuum, & utrum ancilla, an libera fueris, manifestius pande. Ad quem sacratissimo Virgo respondit: Mea quidem progenies omnibus in hac urbe notissima est, nec adeo de infimo & ignobili genere sum, ut mea possit latere origo. Quod enim me de libertate interrogas, scias per omnia, quia nullius servituti obnoxia sum. Famulam autem me domini mei Jesu Christi, ore & corde profiteor, quem ipsa tenera ætate adoravi & colui, & semper colere non cessabo.

F *Sancta interrogatur à præfeto;*

15 Cui præfectus: Quo, inquit, nomine nuncuparis? Margareta respondit: Apud homines Margareta vocor: [quod autem illu-

in carcere facti & inedia condemnatur: sed visis- trius int ab angelo.

EX MS.

strius est, ex fonte sacri baptismatis Christiana vocor.] ^a Hæc ubi dicta sunt, præses nimio furore accensus, Dei famulam in tenebroso concludi carcere præcepit, & omne humanitatis solatium cibi & potus ab ea prorsus excludi mandavit, quatenus omni auxilio destituta & carceralibus tenebris macerata facilius plecteretur ad ejus voluntatem. Illa autem angelica visitatione consolata, & cælestis luminis illustratione clarificata, constantissimè in Christi confessione perseverabat, & cuncta, quæ sibi ad pœnam illata fuerant, pro nihilo reputabat.

Conventum publicum indicit præfatus.

16 Cum autem videret præfectus, quod nullis blandimentis, nullisque terroribus eam posset à Christi intentione revocare, cœptum iter arripens, profectus est Antiochiam, ibique ad se convocans universæ urbis nobilitatem, & omnes qui sapientes esse videbantur, consilio inito cum eis, qualiter beatam Margaretam studiosa argumentatione, non occidendo perderet, sed terrificando vinceret. Inde diu multumque pertractanti, tandem visum est ei, ut in conventu populorum publica examinatione discuteretur; dicendo: Forsitan turpitudinis confusione & populorum aspectibus inclinata, citius mentem à proposito revocabit; & quam carceralis penuria famisque inedia non humiliavit, populolitas superabit. Hæc denique statuens, secunda die postquam urbem ingressus est, iussit sibi præfectus tribunal permagnificum præparari, & ad spectaculum sanctæ Virginis, universæ civitatis multitudinem convocari.

coram quo Sanctam blande assatur:

17 Quibus convenientibus, fit conventus utriusque sexus copiosior. Dehinc præfectus, honoris excellentiâ sublimatus, cum in solio resideret, illico præcepit Christi fidei culticem in conspectu omnium deferri. Quæ cum præsentata fuisset, cœpit eam blanda locutione primum suadere dicens: Videmus te, ô puella, per viam perditionis incedere. Videmus tuam mentem quibusdam erroribus implicatam, nostrisque monitis pertinaciter resistentem; sed quia te perdere nolumus, imo potius summo conamine liberare satagimus, hortamur, ut omni remota excusatione, omnique relicto errore, per viam salutis, quam tibi ostendimus, incedas, quopossis & nostram consequi gratiam, & tormentorum pœnas evadere. Certè quia de tuo interitu admodum afflicti sumus, idcirco tibi hæc inducias dedimus, & non te celerius trucidari fecimus. Inveniat ergo animus tuus consilium saluberrimum, ut salutem percipias, & non metuenda pœnarum generatim atrociter suscipias. Ecce apposita est tibi vita & mors; gaudium & supplicium; ad quod vis, porrige manum: elige quod tibi melius videtur.

sed repulsam passus, dicens ipsam increpitas,

18 Cui Domini Virgo respondit: Consilium salutis & gaudium jam Deo favente veraciter inveni, & in arce pectoris mei firma stabilitate collocavi, scilicet ut Dominum Jesum Christum, quem certa glorifico fiducia, adorem, magnificem & ex totis præcordiis colere numquam desistam. Verumtamen non tibi ex hoc sit amplius laborandum, neque incertus fatigeris; quia nulla

potestas, nulla unquam atrocitas talem tantumque thesaurum de corde meo evellere potest. Tunc Olibrius dixit: Ex quo mihi loqui cœpisti, cum pertinacia & superbia mentis responsum pertulisti *, & quantum te exhortari conati sumus per dulcia verba, tantum te asperrimam adversus nostram cognovimus clementiam.

D

19 Unde non incongruè conjicere possumus, quia non à temetipsa, sed alterius cuiusdam suasionem ista prosequi non vereris. Nescio enim quis imperitus hujuscemodi te fabulationibus irretivit. Et inde est, quod ad certum redire nescis: & has responsiones nobis meditatam attulisti: nam & ipsa ætas, quod dico perspicuè demonstrat: quia hoc à te proferre nescieras. Sed quis hic sit, omni remota argumentatione, ediffere quantocius. Ad hæc beata Margareta respondit: Quid me seductam & fatuis meditationibus perdoctam asseris: si libenter audis, citius dignoscere poteris; si tamen Christo credideris. Cui iudex ait: Et patienter audio, & quid sit, patienter cognoscere cupio.

quasi ea corrigi non possit: sed hoc ipsa refellit.

20 Sancta Margareta respondit: Ne mireris, ô iudex, quod tibi mea parvitas rationem ponere novit: hoc non humanum est argumentum. Audi ergo, & sapienter adverte. Qui Domino Jesu Christo fideliter servit, non indiget seculari magisterio, ut quærat, quid loqui, quidve debeat respondere. Ipse nimirum in sua virtute confidentibus promittere dignatus est dicens: Cum seculi potestatibus traditi fueritis propter nomen meum, & steteritis ante reges & præsides; nolite cogitare, quid loqui, vel qualiter debeat respondere. Spiritus sanctus pro vobis digna loquitur. Ergo si hoc ita est; immo quia ita est, non meditando, sed credendo docta sum. Credendo magistrum inveni. Credendo nempe nostræ fidei traditionem ponere scimus, & vestris tartareis suasionibus reluctari.

affirmans se edoctam à Spiritu sancto:

E

21 Tunc præses ait: Putabamus te aliquid verisimile intimare, sed impudentissimum stuis mendacium. Et nos quidem audivimus, quod talis sit seductio Christi, ut quem semel sua doctrina implicaverit, nulla unquam asertio, nulla violentia dissolvere possit. Ergo juxta tuam pertinaciam, quod dudum auditu percepimus, nunc experimento cognoscimus. Talis quippe magister non doceat animam meam: talis quippe doctrina procul sit à me, quæ potestatem principum contemnere facit, jocundissima gaudia perdere, & tribulationem invenire perpetuam. Sed quoniam ignoras, ô Virgo, quanta sit indignatio imperatorum contra christianorum fidem, idcirco, quod tibi rectum videtur & sanctum quasi secuta te retinere profiteris.

id quod præses infirmare conatur.

F

22 Quod si consilium nostræ exhortationis audire volueris, perspicuè videbis, quemadmodum mortem effugias, & vitam invenias. Non te fallat vana spes, non falsa deceptio: Scias verissimè, quia invictissimi imperatores ideo me iudicem constituerunt hic, ut omnes Christicolæ, qui sacratissimos deos non adoraverint, per varia tormenta sine ulla miseratione dilaniem, ac dilaniatos amarissimæ morti tradam. Et quia hæc imperialibus decre-

addens minas,

A decretis sancita sunt, consule tibi modo, dum tempus habes, & à nostra clementia tuæ pusillitati facultas indulta est, ne fortè postmodum quæras & non invenias, quando nostram indignationem circa tuam duritiam sentire cœperis. Non te seducat inanis fallacia, quod de manu potestatis meæ quodammodo effugere possis, aut qualiscumque violenta potestas valeat eripere te. Si hoc cogitasti, oblivioni trade, & tandem reversa ad cor tuum, quod jubemus, celerius adimplere satage, quatenus statuta diè deorum majestatem una nobiscum adores: alioquin per varia tormenta spiritum exhalabis.

quas contemnit Martyr.

23 Beata Margareta respondit: Quid mihi pœnas minaris, impie judex? Quare Christianam religionem terrificando despicias, & gloriaris, quod de manu tua non sit qui eripiat. Si Dominus meus Jesus Christus solummodo homo esset, sicut tu insipiens opinaris, & non veracissimè esset Deus & homo, & rex cœli & terræ, poterant mihi minæ tuæ inferre pavorem, ut tuis jussionibus parerem, & simulacra mutâ adorarem: sed quia in cœlis habitat, & humilia respicit, atque secundum prophetam: Cœlum illi sedes, terra autem scabellum pedum ejus: tantæque potentatis est, ut, si vellet, juberet te vivum sic tartara tuosque sequaces vorare, [Unde per omnia stultissimum esse probatur, talem tantumque Dominum relinquere] b & idolis vanis colla flectere & gloriam dare. Ergo judex hac re non oportet te ambiguum esse. Indubitanter accipe, quod dico: quia nec imperatorum decreta custodio, nec minas tuas metuendo paveo, neque falsis diis honorificentiam exhibeo. Occide, refeca, incende, bestiarum dentibus trade: interficere quidem potes, separare à caritate Christi nullatenus valebis.

B

b

ANNOTATA.

a Uncis [] inclusa, hic; in egrapho S. Maria ad Martyres non habentur.

b Legit apographum ex Ms. S. Maria ad Martyres ea, qua uncis inclusa hic sunt.

CAPUT III.

Cruciatu; orationes ad Deum; diaboli machina.

C

Virgis crudelissimè cæditur.

A Udiens hæc præses furibundus, jussit eam à capite suspendi, & virgis crudeliter cædi. Apparitores autem nefaria jussa complentes ita tenerrimum ac sanctissimum corpus ejus verberabant, ut sanguis ejus veluti fons inundaret super terram. Hanc denique immanissimam crudelitatem multi viri ac mulieres ex circumstantibus aspicientes, in fletum amaritudinis dolorisque gemitum conversi, voce consolatoria dicebant ad beatam Martyrem: O speciosa Virgo! valde dolemus nimiumque angustiamur de cruciatu, quem in tuis membris videmus, summoque conamine te liberare optaremus, sed non valemus: consilium autem tibi dabimus, & quomodo possis evadere non negamus. Ille nam tyran-

nus, ut ipsa conspicias, à furore iræ suæ non desinit, sed semel iratus perdere festinat de terra memoriam tuam.

EX 350

25 Tu autem, ô Virgo, secundum sapientiam tuam, tandem aliquando parce animæ tuæ: miserere corpusculo tuo, & acquiesce saltem modicum sermonibus ejus. Forsitan miseratione placatus non te perducet in laqueum mortis. Quibus sancta Virgo dicebat: Cessate, o viri clarissimi, obsecro; recedite, ô nobiles mulieres, & nolite plorando disrumperè sensum meum: quoniam secundum Apostolum: Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Parco autem vobis, quoniam humaniter hoc facitis, & in tenebris ambulantes lumen verum non cernitis. Si enim lumen veritatis cognitum haberetis, non solum me de via recta abstrahere formidaretis, verum etiam vosmetipsos ultroneos mecum pro Christi nomine traderetis ad pœnam.

moverque ad commiserationem gentiles, quorum verbis ac lacrymis ipsa non flectitur.

26 Tunc indignatus præses jussit Christi Martyrem in euleo suspendi atque sacratissimos ejus artus acutissimis unguibus laniare. Carnifices autem tyrannica jussa complentes, cum acerrime sancta membra laniarent pervenerunt usque ad secreta ventris, & patefactis visceribus effusoque cruore, cunctis astantibus crudelissimum videbatur, adeo ut etiam ipse nefandissimus arbiter, & qui aderant, averterent species suas, & exhorerent illiusmodi videre cruciatu: Sancta autem cœlesti juvamine roborata, has tormentorum pœnas pro nihilo ducebat: cujus robustissimam constantiam plurimi admirantes dicebant: Ecce tenerrima ac delicata puella eruentos agones patienter sustinet, quos etiam robustissimi viri cernere formidarent.

Suspenditur in euleo, unguibus laniatur.

E

al. facieb.

27 Sed paganissimi homines & à Deo prorsus alienati, unde ad misericordiam hæsi debuerant, inde ad homicidii atrocitatem venerunt: nam videntes quod Virgo Domini unguularum lacerationes & virgarum vulnera denderet, excogitaverunt graviora supplicia, quibus eam aut superare possent, aut certè ferocissimæ morti traderent. Tunc eam in crastinum flammarum incendiis concremare decreverunt. Et hæc statuentes, jussunt illam carceralibus tenebris iterum mancipari. Sanctissima igitur Virgo dum carcerem fuisset ingressa, erectis manibus ad Dominum preces effundens, orabat:

ad flammam condemnantur.

28 Domine Deus, rex cœli & terræ, creator visibilium & invisibilium, æternæ vitæ largitor, atque mœrentium consolator, fac me in confessione tui sancti nominis viriliter permanere, ut quia te adjuvante confidentissimè pugnare cœpi, te adjuvante victoriam consequi merear, ne quando insultent in me, qui adversantur iniquè, mihi dicentes: Ubi est Deus ejus, in quo confidebat? Lumen autem, quod cæca mihi carceris obcuritas abstulit, angelus tuæ lucis adveniens restauret, omniaque antiqui hostis phantasmata dextera tuæ potentie procul abjiciat. Scimus enim, Domine, misericordiam tuam in tentationibus affuturam.

F

29 Hæc & his similia B. Margareta dum mundi Salvatorem laudans exoraret, ecce, specie draconis apparuit, variis machinationibus atque phantasticis prestigiis illam terrificare aggressus est. Quippe

diabolum sub specie draconis apparuit, quem prævious fugas.

E 3

in

EX MS.

in draconis specie apparens, se in diversas formas transtulit, atque ex ore simul & naribus ignem teterrimum evomens, Dei famulam vorare nitebatur. Sancta autem Virgo istiusmodi phantasmata cernens, ad solitæ orationis arma cucurrit, signumque sanctæ crucis contra hostem depingens, his verbis auxilium deposcebat. Domine Jesu Christe, tuorum militum propugnator, qui superbiam diaboli per crucis victoriam humiliasti, exurge in adjutorium mihi. Dic animæ meæ; Salus tua ego sum. Tu enim dixisti: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Ad hanc igitur vocem antiquus coluber confusus recessit, nihilquæ mali contra Virginem exercere valuit.

ejus machinas novas contemnit.

B

30 Mox autem B. Margareta de cælesti præsidio exultans, salvatori omnium Deo gratias persolvere non desinebat. Sed Christiani nominis inimicus diabolus, condolens amarissimè, quod à femina fuisset devictus, non veritus est alias opponere terrificationes. Namque habitu calcaneo tenus criniti hominis apparens, horribilemque se præferens vultu, nova fraude terrorem ingerere conabatur. Quæ cum beata cerneret Virgo: Agnosco, inquit, satana insidias vestras, agnosco laqueum vestræ calliditatis. Cur mihi terrorem incutere conamini? Si me propterea contemnit, quia pusilla sum, magnum dominum habeo adjutorem magnamque auxiliatorem.

ipsamque abigit.

31 Ipse est utique meus Dominus, qui vestram ferocissimam potestatem ad nihilum redigat, vestram jactantiam humiliavit, & cum mundi terminus advenerit, te tuosque collegas in sempiternam projiciet gehennam, ubi semper ardebitis. Ergo quia ita est, in illius sancto nomine præcipio tibi, pessime dæmon, ut hinc procul abcedas, & ad me ulterius accedere non præsumas. Mox spiritus nequam divina coactus potentia, Faciam, inquit, quod præcepisti: quoniam superni regis esse famula comprobaris. Siquidem, te orante, illius majestas omnes nostras confregit insidias, nihilque adversus te jam nostra versutia prævalere potest. Hæc & multa horum similia dæmon referens de conspectu ejus evanuit.

CAPUT IV.

C *Iterata de tyranno victoria; aliorum ad Christum conversio; Sancta martyrium.*

Sancta re-creatur apparitione cælesti.

H Is ita gestis, cælestis advenit visitatio, quæ Christi Virginem lætificavit: quippe instar solis in eodem carcere divina lux emicans, horridum fœtorem, quem spiritus nequam aspererat, effugavit, ac deinde in ejusmodi claritate signum salutiferæ crucis effulgit, & super eandem crucem columba nive candidior residere visa est. Statimque vox ad eam facta est, dicens: Gaude fidelissima Virgo, exulta martyr gloriosa: quoniam per multa certamina falsorum deorum cæremonias contempsisti, & Christi nominis gloriam audacius prædicasti; ecce per martyrium tuum

ad gaudia pertinges æterna, ubi cum angelis & cum Sanctis omnibus in perpetuum lætaberis.

D

33 Et hac ergo visitatione sancta Virgo magis magisque roborata est, & ita animus ejus ad passionem confortatus est, ut omnia tormentorum genera pro nihilo duceret. Mane autem facto, iniquitatis arbiter, non immemor crudelitatis malignæ, quam contra Dei famulam excogitaverat, de squalore fœditissimo carceris eam abstrahens, in conspectu populi ante suum tribunal astare præcepit. Quæ cum læta facie & quasi nihil mali perpessa esse videretur, furiis exagitatus, his verbis ejus constantiam transgredere cœpit: O impudentissima omnium feminarum, & inimicissima animæ tuæ & corporis tui! quare cor tuum more bestiarum obdurasti, & circa salutem tuam nihil tractasti?

eaque contra novis tyranni insidias roboratur.

34 Ecce facta es ferro durior, adamante robustior, omnes cruciatus pro nihilo reputas, principum decreta respicis, sacrisque numeribus debitum honorem exhibere contemnis. Scimus & nos dignam tibi adhibere medicinam, tuisque artibus fomenta aptissima. Sed quid te per multa ducimus? Per salutem invictissimorum regum, & deorum magnificentiam, quia nisi continuo ore profitearis diis immortalibus tumida flectere colla, & sacra afferre libamina, ignivoma adustione ferream team excutiam animam, & si tantus tibi est amor Christum colere, ut flammaram incendia parvi pendas, evidentissimè probabimus. Sed festina infelix subvenire animæ tuæ, antequam te incendia præparata concrement & flammaram ardor exurat.

pluribus verbis constantiam Martyris labefacturæ contemnit:

E

35 His auditis, sancta Martyr superbissimum tyrannum ita affata est: Quare anxius, ô judex, & mihi stimulos ignium inferre minaris? Minas tuas non timemus, & supplicia tua nullo modo formidamus, quoniam quidem consideranti præmiorum magnitudinem contemptibilis efficitur omnis cruciatus: Quoniam non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Propterea à Domino meo Jesu Christo non ignis, non gladius, non mortis articulum * me aliquando separare poterit. Tantum, quod facturus es, jam amplius ne differas; quoniam te tuosque pariter deos contemnimus, & solum Dominum Christum adorare & glorificare non cessabo.

sed contemnitur à Martyre:

F

36 Hæc illa loquente, crudelitatis judex ampliori exæstians irâ, jussit eam denudato corpore à terra suspendi: dehinc ignitis lampadibus triumphalia ejus membra cremari præcepit, deridensque illam, dicebat: Margareta gaude & lætare in Christo, quem tu nullo pacto negare asseris. Hanc quippe requiem, hoc tibi gaudium ipse acquisivit. Quapropter, si potest, subveniat tibi, & ab isto incendio eripiat te. Porro si adhuc nostræ jussioni parere volueris, & tibi infelicissimæ succurrere festinaveris, tot & tanta deliciarum commoda proferemus, ut omnia tormenta, quæ perpessa es, oblivioni tradas. Sancta Margareta respondit: Gratularis de momentanea combustione; & tu non attendis sempiternæ. Hæc est gloria Christianorum, per quam venit ad gaudium, quod numquam finitur. Hæc enim jugiter optavi, & in de-

ignitis postea lampadibus cruciatur, tyranno ipse insultante, sed frustra.

fide-

A siderio habui. Ille quidem ignis artus meos ad modicum comburit, te autem utpote paganissimum perpetua cruciabunt incendia. Ille utique cæli terræque Dominus, qui quoniam tres pueros de camino ignis ardentis eripuit, ipse mihi famulæ suæ refrigerium præstat, ut ignis iste non dominetur mihi, quatenus tuâ devictâ pertinaciâ merear cum illis hymnum gloriæ decantare.

Preces ad Deum fundit, & in vas aquâ piensum injicitur,

37 Et cum hæc dixisset, elevatis ad cælum oculis ita precabatur: Domine cunctorum creator, cui omnia elementa famulantur, exaudi me clamantem ad te. Tribue mihi, ut ignis iste me superare nullatenus possit. Mira Domini gratia! sustinebat enim ardentes lampades quasi refrigerium suavissimi roris, & dicebat ad judicem: [Saltem tu intellige; quis sit Dominus meus, quem colo, qui tantæ virtutis tantæque potentiae est, ut ignis iste corpusculum ancillæ suæ comburere nequeat. Tandem fatigati, atque devicti, reliquerunt eam suspensam, ab ignis tamen combustione illasam; & dicebant ad judicem] **a** Decernat dominus noster, qualiter inimica deorum puniri possit: quoniam omnis vester conatus ad nihilum redactus est. Tunc præses iussit afferri vas magnum, & aquâ usque ad summum repleti, eamque ligatis manibus & pedibus in eo præcipitari iussit. Sancta verò Margareta cum in mortale præcipitium demersa fuisset, orabat Dominum dicens: Disrumpe, Domine, vincula ista, ut sacrificem tibi sacrificium laudis, & videntes populi credant, quia tu es Deus solus, & gloriosus, quem mundus iste miser ignorat.

ac mirabiliter servatur.

38 Ad hanc vocem ligamina illa disrupta sunt, & ex vase illo absque molestia surrexit. Videntes autem, qui aderant, tanta mirabilia in Dei Virgine celebrata, admirantes dicebant: Vere magnus ac verus est ille Deus, cui hæc Virgo famulatur, ad cuius preces tot & tanta prodigia peracta sunt. Hac igitur inventa occasione, cœpit sanctissima Martyr ad eos loqui: O prudentissimi viri attendite & cognoscite, quod Dominus Christus ipse sit creator omnium, cui universæ famulantur creaturæ, sicut ipsi in his, quæ mihi acciderunt, evidentius probare potuistis.

39 Quamobrem relinquentes simulacrorum cultus, convertimini ad creatorem vestrum, & salvatorem animarum, qui vos de tenebris vocavit in admirabile lumen suum: ad quem si tota mente convertimini, ejusque baptisate abluti fueritis, & christianæ fidei religionem opere & professione servaveritis, non solum animas vestras beata requies suscipiet, verum etiam cum generalis resurrectionis facta fuerit, duplicia possidebitis præmia, hoc est in animabus & corporibus vestris absque ullo termino gaudebitis.

Aliorum ad Christum converso ac martyrium:

* timere

40 Ad hanc vero prædicationem multitudine populi, relicto paganitatis errore, ad fidem Christi conversi sunt. Quod ubi nefandissimus præses comperit, tædere * cœpit, ne populi commotio contra eum fieret, dignitatis honorem simul cum vita perderet, & absque omni examinatione eos, qui ad prædicationem sanctæ Virginis crediderant, decollari præcepit. Quos nimirum constat in suo felici cruore regenerationem sancti baptis-

tis percepisse, & sempiternam vitam procul dubio adeptos fuisse. Post istorum itaque consummationem perfidus tyrannus cum sanctæ Martyris invictissimam cerneret constantiam, eamque jam flectere desperaret, iussit illam capitalem subire sententiam.

41 Apparitores autem suscipientes eam, duxerunt eam extra civitatem ad locum ubi eam jugulare destinatum habebant, ibique illam cuidam spiculatori, cui nomen erat Malchus, ad decollandum tradiderunt. Tunc sancta Margareta petiit, ut ei orandi licentia daretur. Quam cum impetrasset, his verbis ad Dominum preces effudit: Glorifico te, Domine Jesu Christe, collaudo & benedico nomen tuum: virtus enim tuæ potentiae me in fragili sexu constitutam roboravit, & triumphales agones percurrere fecit; ideoque suppliciter exoro, ut nunc anima mea à tuis suscipiatur angelis, quatenus æternæ felicitatis gaudia cum Sanctorum cœtibus possidere, tuamque optabilem, quam semper optavi, merear videre præsentiam. Qui cum Patre & Spiritu sancto vivis & regnas per cuncta secula. Amen.

post quos Caecilia, iussit ad Deum præcibus,

42 Et hæc dicens, spiculatorem, ut feriret, hortata est. At ille juxta quod in mandatis habuit, gladio caput ejus amputavit. Martyrizata est autem pro Christi nomine sanctissima virgo Margareta XVI Kal. Augusti b. Quod fideles Christicolæ audientes, venerunt & auferentes corpus ejus, digna cum veneratione, ut mos est Christianitatis, sepulturæ tradiderunt. In quo loco cum pax esset Ecclesiæ reddita, basilicam in ejus nomine construxerunt ad laudem & gloriam Domini Jesu Christi: qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat per infinita secula seculorum. Amen.

capite præcibus.

E

ANNOTATA.

a Ex egrapho S. Mariae ad Martyres suppleta sunt, quæ hic unicus inclusa legis.

b Egraphum saepe dictum legitur Idus Januarii. Sed quid de die martyris probabile statuetur? Ubi alia omnia ejusdem adjuncta adeo obscura & incerta sunt.

APPENDIXI.

De S. Margaritæ hodiernæ, ut volunt, corpore Antiochiâ Syriæ in Tusciam translato.

F

Ex Ms. ecclesiæ Montissalici, auctore recentiore anonymo.

IN Commentario, Actis hujus Sanctæ prævio, hanc translationem obiter indicavimus, pluribus, ut ibidem diximus, hic discutendam. Enimvero plurima sunt, quæ eidem incommodent, verique veritatem infirmant. Auctor imprimis incerti nominis ac temporis, addo etiam incerte fidei, quia non pauca concessit, quæ non coherent, quæque nos haud satis comperta habemus, dubitantes an satis intellexerit ipsemet ea, quæ lektoribus adeo confidenter

Auct. & hujus translationis falsum patriarcham Antiochenum somnians,

AUCTORE

I. P.

ac rotundè intelligenda obtrudit. Diceret, ipsum auctoritatem singularem non tam mereri, quam asserere voluisse accumulandis plurimum rerum adjectis; adeo totus est in enumerandis nominibus propriis hominum ac locorum; sed abs re, sicut jam monstratum imus. Ab ipso mox sua narrationis exordio inducit historiam Eusebii Antiocheni patriarchæ, cui superadificat Sanctæ translationem, debilissimo certè ac ruinoso fundamento: nam in historia Chronologica istorum patriarcharum, à nobis edita ante totum quartum labentis mensis Julii, nullus vel ante vel post indicatum ab dicto auctore tempus comparat Eusebium. Etenim ab anno 904 ad 931 sedet Elias, hujus nominis primus. Quomodo itaque istum nobis obtrudit Eusebium? qui nunquam existit in rerum natura. Ex tam malo principio historia judica de toto ejusdem decursu

duas Antiochias confunden;

B

2 Per Antiochiam, unde sacras exuvias translatas vult, manifestè intelligit Antiochiam Syria patriarchalem, & per Sanctam, de cujus translatione agit, non aliam denotat, quam illam, qua sub Olibrio prefecto passa fuerit, ut videlicet infra num. 14. Margarita verò hodierna ab omnibus Antiochiæ in Pisidia adscribitur. Hanc itaque cum illa vel confudit, vel aliam Sanctam pro hodierna accepit; vel docere nos debet, hodiernam ex una in alteram Antiochiam translata fuisse: quod cui umquam venit in mentem vel somnari? Dabit etiam nobis hanc veniam, ut ea, qua garrit de Andronico principe Antiocheno, deque Simardo, Simetri filio, qui eidem principi fuerit substitutus, prius non admittamus, quam melior ac certior aliqua lux affulgeat ex idoneo antiquitatis monumento, memores, quod ei, qui adeo turpiter palpat in tenebris ac fallit, non leviter sit credendum. Ad hac, reditus ille Andronici ex urbe Romana ad Antiochenam, quam ferro igneque vastavit, sicut habes num. 2, non melioris est nota, quamdiu non profertur idoneum de hac re scriptor.

& plura alia peccans

C

3 Nec verò plus deferendum censeo iis, quibus ibidem exponitur Prior templi (SS. Margarita & Euprepie) Augustinus quidam Papientis genere. edoctus ab Ubaldo sacerdote seniore, ubi illa jacerent; itemque num. 3 Familiæ duo, quorum alteri Lucæ, alteri Alberto erat nomen; quibus largis muneribus & pollicitationibus allectus iurejurando se astrinxit (Augustinus) quod militiæ cingulo illos donaret, si secum in patriam proficiscerentur. Nec tacitus præterierim, quod num. 12 & 13 corpus S. Felicitatis apud Rovillianum castrum in Tuscia, velut esse istius S. Felicitatis, qua sui septem filiorum Martyrum fecunda parens. Sed cum de ista re sententiam nostram exprompsimus die X hujus, tomo III Julii, pag. 9, eò lectorem remittimus. Quare item, quam talis auctor, adeo multa peccans, fidem mereatur in apparitionibus; quas dejeribit à num. 13.

suam historiam suspectam ac fabulosam reddit;

4 Inscriptio etiam apud corpus Sanctæ in urbe Antiochena reperta num. 3, merito apud eruditos tamquam subleste fidei vacillet necesse est, quia metrica & Latina: cujus phrasis recentior auctorem vel interpolatorem videtur indicare; uti pariter vox divus pro sanctus vel beatus, quam toties repetit. Enimverò hujusmodi vocem in rebus ecclesiasticis inusitatam olim fuisse, & in Breviario Romano non legi, nisi fortasse in recentissimis lectionibus, alias notavimus. Consule diem XI hujus mensis, pag. 202; & diem XII, pag. 267. Juventus auctoris, interpolatoris vel collectoris manifestissime

se prodit ex iis, qua in fine recenset de ecclesia Montis-Falisci in cathedrali erecta ab Urbano V, anno 1389; de qua re agit bulla apud Ughellum tomo I Italia sacra à col. 1051. Hujusmodi autem scriptis non cito credere jam pridem nos docuit experientia, nisi alia auctoritate roborentur. Ne longiores simus, Montefalconenses rogatos volumus, ut dignentur nos docere ex melioribus documentis, corpus illud, quod possident, esse, prout volunt, S. Margaritæ Antiochena sive hodierna, & non alterius, sub adscitio Antiochena nomine ibidem honorata. Atque hic pariter solvenda sunt ipsis difficultates, qua solvenda sunt Hispanis, manum illius corporis in monasterio Scorialensi possidere se putantibus. Ad commentarium prævium ad Acta à num. 30. Paucula notata digna dicentur in annotatis.

5 Historiam hanc habet Ughellus tomo I citato

à col. 1057, eam longè supra meritum extollens, dum asserit illam existere in antiquo codice illius ecclesiæ, vocatque fidelissimam narrationem; addens exemplar haberi in bibliotheca Vallicellana. Quando & à quo illuc missum fuerit, discimus ex apographo ejusdem manuscripto, quod in promptu habemus; in quo ex epistola Laurentii Mezzini, data Viterbii XII Julii MDCI ad P. Antonium Gallonium, ista haberi testatur noster Papebrochius, qua ex Italico sic reddo: Mitto ipsi translationem SS. Margaritæ & Felicitatis, extractam ex Martyrologio antiquo ecclesiæ cathedralis manuscripto in charta pecudinea. At si illud egraphum corruptum fuerit ab amanuensi, sive vitiose postea excusum, mendosa planè sunt, qua edita leguntur apud Ughellum. Nostrum item egraphum ex Ms. Galloni mendis scætet. Nos sequemur apographum nostrum ex Ms. ecclesiæ Montifalconensis. Contextus in duas partes & in suos numeros more nostro dividitur, ab erratis quibusdam expurgatus; ubi & lacuna ex alio exemplari suppleta.

6 Eiusdem translationis historiam ex Latina quam & re- Ughelli anno 1688 Roncone Italico idiomate edidit Joachimus à Montefalisco, Ordinis fratrum Minorum S. Francisci Capuccinorum, ac dedicavit Eminentissimo Domino Cardinali Barbarigo Montifalisci episcopo. Eam ad nostrum Jannirgum misit Bernardinus Coccovigini. Mirabilia quædam tempore incendii ecclesiæ ejusdem loci, à laudato interprete superaddita, & ab ipso S. Margaritæ patrocinio attributa, nos Latine in compendium hic cogimus. Conflagravit S. Margaritæ ecclesia anno MDCLXX, die IV Aprilis, vespere Veneris sancti sub tertiam noctis horam: (incendii occasionem ibidem exponit) ac primum quidem mirabile fuit, quod reperto, qui illuc intrare vellet, nemine ad auterendum sanctissimum Sacramentum, homo unus præ reliquis animosior ad hanc rem se obtulerit. Ingressus itaque templum, postquam pervenisset ad facellum, in quo Venerabile asservabatur, custodiam cepit, per medias incedens flammam, & ne vel in uno quidem capillo læsus ab igne. Secundum est, quod omnes S. Margaritæ imagines manserint incombusæ. Tertium, quod statua marmorea effigiem sanctæ representans Margaritæ & in chori ingressu posita, nec non zonâ sericâ cincta ac flammis undequaque circumdata, manserit illæsa: quæ quidem reposita fuit inter reliquias in ecclesia cathedrali asservatas. Crucifixi

D

ab Ughello editam, & supra meritum laudatam;

E

F

A cifixi imago pii aliquid spirans, posita in facello Dominorum Piatti, illæla perficit, tamen ignis devoraret altare cum toto vicino apparatu.

et eiusdem in Montefalisco veneracione.

7 Tam hæc recentiora, quam plura alia antiquiora Sanctam sub Margarete nomine illic honoratam commendans, patronam, teste eodem Joachimo pag. 60, præcipuam Montifalisci. In synodo, tempore Landrui Zacchia, S. R. E. Cardinalis & episcopi Montifalisci, anno 1623 habita, ad diem xx Julii notantur ista: S. Margaritæ, virginis & martyris, solemnizatur cum Octava, & fit processio in utraque civitate, videlicet in Montefalisco & Cornetti, cujus episcopatus istis unitus est. Vide Ughellum col. 1066 Ecce nunc tibi supradicta qualisqualis translationis

so loco; ubi latebant sacratissima corpora, circa unum passum invenerunt concham porphyriam; ferro æreque munitam, ubi litteræ sculptæ patebant in hanc sententiam:

Margarita hic est ter quinis martyr in anis.

Virgineam cælo reddidit ipsa animam. posito autem igne solverunt concham illam: ubi alia inerat argentea gemmis ornata: quæ sacræ Virginis corpus continebat. Læti igitur [&] ex suavissimo odore tefecti, domum cujusdam Crisperis*, amici Prioris, clam adire: ubi nullò patefacto consilio, quatuor dies se continuerunt. Deinde collocato corpore in vase quodam ligneo, concham argenteam, quam fregerant, vendiderunt, ingressique iter, navem conscenderunt

4 Favente autem omnipotenti Deo, & ipsa Martyre gloriosa, quasi duce, plenè velis ad Brundisii portum applicuerunt. Ubi emerunt equos duos, & inde per Apuliam Romam profecti, in domum cujusdam Jacinti juxta templum beati Theodori & martyris se receperunt. Hic autem cum prior ille Augustinus dies quindécim ingenti animi devotione, templa Sanctorum viseret, assiduo labore fatigatus, incidit in adversam corporis valetudinem, quam dysenteriam vocant. Qua se opprimi sentiens, timens ne morte præreptus sacra ipsa corpora ad patriam perferre non posset, statim inde discedens cum comitibus suis, Sutrium k pervenit.

5 Postera die ad templum beatæ Victoriæ in via publicâ juxta veterem aulam se contulerunt, nec ulterius progredi potuerunt ob Prioris infirmitatem. Et quoniam eodem die, quo beati Marci Papæ, & sanctorum Sergii & Bacchi solemnitas celebratur l, basilica beatæ Victoriæ in ecclesiam fuerat consecranda; de gloriosis reliquiis divæ Margaritæ, unius scilicet costæ particulam tribuit, & ad laudem omnipotentis Dei, sub iuclyto Virginis nomine ibidem altare erectum est. Die verò postera ad montem Lucæ m profecti sunt, ad ædem scilicet divæ Mariæ, & beatæ Candidæ, ubi Prior donavit optimum pallium, & duas sindones. Inde processerunt ad ecclesiam beati Petri Vallis perlatae juxta Lacum Vulfinium: ubi à Bonifacio Abbate, & fratribus monasterii n dies aliquot cum honore susceptus est.

6 Sed infirmitate prægravatus, sentiens se diutius dictus Prior vivere non posse, abbatem, & fratres accersiri jubet; & ingemens, atque lacrymans, quod in solo alieno vitam ignotus amitteret, sacras reliquias, corpus scilicet Margaritæ, & Euprepia caput se habere patefecit: commendavitque se omnipotenti Deo, & orationibus abbatis, & fratrum, sumptisque Sacramentis ecclesiasticis, ritè & rectè e vita migravit decimo sexto Kal. Novembris. Sepultus est autem non longè ab altari sancti Blasii martyris. Abbas verò, & fratres corpus inclytæ virginis Margaritæ super altari majori collocarunt; & dies octo sacrificiis solemnibus, hymnis, & canticis ad laudem & gloriam Jesu Christi, & ejus dicatæ Virginis devotissimè celebrarunt.

7 Quo tempore in eodem loco multa coruscavere miracula, annuente clementia summi Dei propter merita gloriosæ Martyris.

PARS I.

Translatio ad ecclesiam S. Petri in Tuscia, nec non inde ad castrum ibidem Rovillianum.

B Exponit auctor.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno salutis nongentesimo octavo, Sergio b Ecclesiæ Romanæ Pontifice Maximo, & Berengario c imperatore regnante, cum inter Eulebium d patriarcham Antiochenum, & Andronicum e quemdam ipsius civitatis principem maxima discordia orta esset, ob insolentiam ipsius Andronici, quem populus diutius ferre non poterat, Symardus, Symetri f quondam principis filius, annos natus quatuordecim ab omni populo in principem est electus, & ab ipso patriarcha inter celebrandum est confirmatus. Qui postea ipsius Andronici gener effectus, locerum insolentiæ præsertim in patriarcham non timide incusabat. Andronicus autem ob sua scelera ab ipso patriarcha excommunicatus, non ferens principis correctionem, qui patriarchæ favebat, propter metum tyranni Romam discesserat.

2 [Qui] nocte ex improvise [rediens], Symardum generum interficit, urbem invadit, & post multam hinc inde hominum stragem, omnia ferro, igneque vastavit; incensisque sacris ædibus, quæ plurimæ in eadem urbe auro & argento munitæ sacrarum reliquiarum veneratione coruscabant, templum Margaritæ & Euprepia sacrarum virginum evertit. Erat eodem tempore Prior illius templi Augustinus quidam Papiensis, & genere, & virtute clarus, qui horrescens deletam crucem, & templa incensa deflens, in patriam remigrare decrevit. Et nolens sacratissima corpora dictarum sanctarum Martyrum sic inculta deferere, edoctus ab Ubaldo sacerdote seniore, ubi illa jacerent, secum ferre putavit, ut his duabus [gemmis] B. Syri g confessoris templum h decoraret in patria.

SS. Margareta & Euprepia corpora

3 Habebat iste familiares duos, quorum alteri Lucæ, alteri Roberti nomen erat. Quibus largis muneribus, & multis pollicitationibus allectis, jurejurando se astrinxit, quod militiæ cingulo eos decoraret, si secum in patriam proficiscerentur. Noctis igitur silentio effol-

Julius Tomus V.

EX MS.

*al. Chet. sperit.

Antiochia Romam s

E

k

indeque postea in Etruriam delata fuerunt

l

m

ad monasterium S. Petri:

F

quo loco

F

Qui-

EX MS. Quidam enim Donatus ex Castro S. Victoris oriundus, homo dives, cum ibi fortè adesset, & sinistra manu, quam aridam habebat, sacri corporis loculum tangeret, valida statim arque potens miraculosè effecta est. Matthæus custos horti ejusdem loci ex paralytico firmus factus est. Egidius quidam Pisanus, ex sorore abbatis nepos, desperata valitudine morbi hydropici, quo laborabat, à Viventio * sacerdote ipsius loci erectus, & ad sacras reliquias ductus, incolumis evasit.

8 Quidam, qui Mugentius dicebatur, eo quod mutus mugiret, non loqueretur, tactus devorione Martyris, verba formavit. Rosa de Castro sanctæ Crispinæ malo vexata spiritu, & propterea catenis astricta, à viro tracta ad sacratissimum corpus, statim est liberata. Laurentius filius Albonecti *, sancti Flaviani arthetria * infirmitate diu gravatus, impositus equo, & eo perductus, sanus pedibus ire cœpit. Vicarius Rollandi ejusdem loci cum surdus esset, auditum recepit. Lucianus quoque dicti loci cum lapidis morbo diu laboraret, incolumis evasit. Itidem Vitellus quartana est liberatus. Berta mulier præfati loci dies quatuor in discrimine partus constituta, invocato Margaritæ nomine, emisso partu, sana est præservata. Palma Balneoregiensis o cum dies & noctes à maligno spiritu vexaretur, coarctata catenis, & à Britio ejus viro illuc perducta, altis & inhumanis vocibus emissis, fuit liberata.

9 Mulier quædam nobilissima nomine Rorifana, ex urbe veteri oriunda, cum sanguinis fluxum longo tempore pateretur, & nulla medicorum curatione sanari posset, ad Deum & ad beatam Margaritam voto emisso, incolumis facta est. Unde non ingrata sacro corpori obtulit pallium, sindonem, & calicem argenteum. Floriana quoque Balneoregiensis annos quinque gravissimam perpeffa corporis infirmitatem, ad venerandum corpus perducta, illico firma, & valida est effecta. Scambius quidam de Burgo sancti Valentini, naturâ claudus, adductus ad sacras reliquias, fortis, & rectus incedere cœpit. Henricus vir ditissimus eodem loco natus, cum propter longam ægritudinem oculorum lumen amisisset, visum recipere meruit.

10 Brimachus sanctæ Crispinæ incola graviter ita laborans, ut jam de ejus funere ageretur, Martyris gratiâ liber evasit. Uberius, vir quidem nobilitate clarus, archidiaconus Parisiensis, Româ regrediens, multis comitantibus, cum de equo, quo confidebat, descendere vellet: exterritus equus, seque in saltum erigens, dominum ad terram projecit, cumque adhuc frenum tenens surgere conaretur, & equus pedibus superbiret; relictis demum habenis, calcibus percussus, crura fregit; cumque gravissimo dolore affectus, nec pedibus, nec equo inde discedere posset, ibi noctem egit.

11 Venit autem illi in mentem Margarita virgo sanctissima; cujus nomen ob stupenda miracula in omni ecclesia celeberrimum erat, & ex imo corde lacrymas effundens, votum vovens Martyri gloriosæ, longa oratione se commendavit. Completa verò oratione, sopore quodam occupatus, dormire cœpit, ap-

paruitque illi in somno beata Margarita dicens: Noli timere; age gratias Deo omnipotenti, qui te meis precibus liberare dignatus est. Et visa est illi membra fracta moliter tangere, & componere rupta ossa, & eum sanum reddere. Cumque excusso somno se liberum & firmum perspiceret: Deo, & beatæ Martyri innumeras gratias habuit, & accedens ad locum sacrarum reliquiarum, Lucensium 9 libras sexaginta donavit.

12 Contigit ut paucis annis post, vi bellorum r, quæ in iis regionibus gesta sunt; locus ipse desereretur incultus: erat autem secundum situm ejusdem lacus Vulsinii versus flumen, qui Marta s dicitur, castrum quoddam quod Ruvillianum s * appellabant, ubi Genitricis Dei Mariæ constructum stabat parvum templum: in quo divæ Felicitatis martyris, septem filiorum matris sub bona religione reliquiæ s servabantur, cujus dies festus Non. Kal. Decembris agitur. Clerici igitur ejusdem templi cum habitatoribus dicti castri, Margaritæ virginis sacratissimum corpus eo transfulerunt, & juxta corpus sanctæ Felicitatis collocarunt. Ubi cæci illuminati sunt, & variis languoribus laborantes, meritis & intercessione invocatæ Virginis bonam recuperarunt valetudinem, plurimæque ibidem miracula claruerunt, quæ enumerare longum esset. Ad corroborationem bonarum mentium prædicta, quæ brevi sermone perstrinximus, sufficere visa sunt. Translatum autem fuit corpus beatæ Virginis ab ecclesia sancti Petri ad Ruvillianum pridie Idus Octobris, eo scilicet die, quo beati Callixti martyris atque Pontificis passio celebratur, ad laudem, & gloriam summi Dei.

A N N O T A T A.

a Ista nec sunt in excusis apud Ughellum, nec in apographo nostro.

b Infamis iste hujusce nominis III satis in historiis notus est, de quo Baronius ad an. 980 & duobus sequentibus.

c Designatur Berengaritis istius nominis primus, Italia rex: de quo varia habet Baronius, & ejus eadem anno 924.

d Felicitium hunc patriarcham exsufflavimus paulo ante.

e De historia hujus Androneti nihil reperio tam prout hic, quam prout paulo post describitur.

f Et hac historia mihi incomperta.

g Haud dubiè hic indicatur S. Syrus episcopus Ticinensis; de quo erit dicendus locus dñ 9 Decembris.

h Addis Joachimus à Montefalisco, de quo supra, in sua Italica versione, ecclesiam metropolitanam Ticinensem.

i De hac ecclesia agit Pancirolius in Thesauris absconditis urbis Romana, Reg. 9, pag. 704 inter eas, quæ sunt in portu Romano.

k Urbs est Etruria parva, sed episcopalis in provincia Patrimonii S. Petri ad amnem Pozzolo, rupibus undique cincta.

l De iis agendum erit die 7 Octobris.

m Montem hunc sub isto nomine non invenio in mappis; situs tamen colligitur ex contextu, qui unus esse potest ex his, quibus interjacet Sutrium. Idem intellige de locis ignobilioris nota, paulo post hic occurrentibus: si vero scribas cunctos.

n Po-

D

9

Altera ad montem Ruvillianum translatio

r

s

t

al. Ruvillianum.

E

F

ferius, textus.

A n Ponitur hic monasterium in individuo vago: de quo viderit scriptor.

o Urbs est in agro Urbedetano Tusciae, patria S. Bonaventurae, de quo egimus 14 hujus.

p Urbs vetus (Orvieto) territorii Orvetani caput, in Etruria ad Clanis & Pallia fluviorum confluentem, super montem sita.

q Moneta, ni fallor, hic ita dicta à Luca, urbe Etruria notissima, quam & Luculentem dici ex Alberto Aquensi. affirmat Cangius in Glossario; ubi variarum etiam librarum tradit valores; hujus forte, de quo hic agimus, valor erit 10 assians, prout est Gennevisis.

r De bellis seculo 10 per Italiam grassatis, praesertim sub tyrannide Berengarii & Adalberti, agit Baronius ad an. 960.

s Fluvius est Etruria à Vulsino lacu egrediens, deinde in meridiem per provinciam Patrimoni suens Tuscaniam versus, cujus moenia radit, qui in mare Thyrrenum infra Cornuetum urbem defertur. Cognomine ibidem Marta oppidum.

t Castrum hoc frustra nunc quaesieris; cujus, nisi addis hic supra laudatus Joachimus, hodie ne ipsa quidem vestigia apparent; quod etiam hic in textu dicitur mox.

B

P A R S I I.

Translatio ad Montemfaliscum.

C Um autem & Ruvillianum propter bella solo æquatum esset, & jam spineta crevissent, ubi homines habitaverant, haud passa est divina pietas in locis silvestribus sacra dictarum Martyrum corpora, summis decorata meritis, perpetuo ignota latere; sed anno salutis MCLXXXV, Indictione tertia, Urbano tertio Romano pontifice a, regnante Frederico imperatore, erant in silva Marchionis, quæ est inter Neapolim & Terracinam b duo eremitæ, viri admodum religiosi, quorum alter dicebatur Johannes.

14 Huic Margarita in somnis apparuit, dicens, Johannes, famule Dei, surge, & ad Montemfaliconem proficiscere nuntius meus. Dic priori basilicæ divi Flaviani martyris c, ne me, & Felicitatem in loco deserto diutius latere patiatur. Cui Johannes eremita sic respondere visus est: Quisnam es tu? qui talia jubes. Et Virgo, Ego, inquit, sum Margarita, ancilla Dei, quæ pro nomine Jesu Christi apud urbem Antiochiam sub Olibrio præfecto mortem perpeffa, operâ & industriâ Augustini Papiensis in Tusciam sum delata. At ille, ut Margaritæ nomen auribus insonuit, religioso quodam timore correptus: Ego, inquit, Virgo sanctissima, locum, quem me petere jubes, ignoro, & quid agam nescio. Cui Margarita, Surge, inquam; socius tuus tibi comes esto; ne dubites, rectum tenebis iter; sic Deo placitum est: me duce omnia rectè perages.

15 Ille autem cum è somno evigilasset, socio cuncta ordine narravit. Qui statim iter ingressi, sicut qui spiritu Dei aguntur; ad Montemfaliconem pervenerunt, ubi iterum beata Margarita apparens ait: Propera ad Priorem d: quæ tibi dixi, nuntia illi meo nomine, me, & Felicitatem apud Ruvillianum, Julii Terni V.

ubi Genitricis Dei Mariæ templum fuerat, inter rubos sub terra latere. Mittat viros idoneos, qui nos inde effodiant. Non placet omnipotenti Deo, nos amplius incultas esse. Eremita autem cupiens Virginis, immo Dei adimplere mandata, profectus ad priorem, omnem rei seriem explanavit. Prior verò à referente caput avertens, nullam fidem habuit. Quod cum vidisset eremita, dolore affectus ingemuit. Cui tertio Margarita ait: Noli ingemere: omite dolorem: redi ad eundem, & quæ jussi, etiam atque etiam refer.

16 At eremita, Mihi, inquit, fidem non habet. Tu, quæso, ad eum properes, Virgo; tibi ipse credet; tu facilius coram explicabis, quidquid tacito opus est. Sed à Virgine vox subinde profecta est: Regredere, vir Dei; ne dubites; tibi fidem habebit; ipso principe Deo volente, ministerio, & officio tuo hæc sunt peragenda. Quæ quidem vox non solum ab eremita, sed etiam à multis, qui ibidem aderant, audita est: & cum alium viderent neminem, nisi solum eremitam cum socio, percussæ virgineæ voce, & subita religione correpti, omnes unà Priorem adivere. Quibus conclamantibus & asserentibus, vera esse, quæ Johannes eremita prædicat de Margarita virgine, Prior acquievit, & credidit, seque rei expediendæ accingens, Ugonem presbyterum, & cum eo Scagnum quemdam, & nonnullos alios locum ipsum petere, & pro sacris reliquiis inveniendis, diligenter perquirere jussit.

17 At illi jussa Prioris exequi cupientes, quod quæso, ed profecti, in solo, ubi sacra ædes extiterat, fodiendo, diem integrum consumpsere, & cum nihil invenire potuissent, indignati quod frustra laborassent, ad oppidum redierunt, & eremitæ turbatis animis acta nuntiarunt. Quibus ipse respondit: Fratres mei, nulla sit vobis turbatio: ipse locum nunquam adivi, sed sequimini me, & ostendam vobis ubi lateat thesaurus adeo gratiosè concessus. Et iter capiens, multis comitantibus, ed profectus est: ubi circumspiciens vidit in quodam loco, ubi fuerat templum e, magis quam alibi, rubos crevisse; Hos, inquit, incidite: hic effodite: nam sicut Margarita mihi detegere visa est, hic ejus & Felicitatis martyris reliquæ jacent, cum duabus costis sanctorum Colmæ & Damiani f. Illi autem è vestigio monita exsequentes, invenerunt tabulas marmoreas accuratissimè claufas, in quibus hæc litteræ sculptæ patebant: Hic requiescit corpus beatæ Margaritæ, & Felicitatis.

18 Apertis autem tabulis, locus ipse redoluit suavitate odoris, & sacræ reliquæ inventæ sunt, sicut vir ille sanctus prædixit. Omnes igitur gaudere, lætari, exultare; ad oppidum nuntios mittere, ut rem ipsam, priori, & populo patefacerent. Prior autem & populus omnis lætitia affecti properarunt ad sacras reliquias, & maxima veneratione, canente & psallente clero, ad oppidum transferebant: sed nocte superveniente tenebræ factæ sunt, & omne cælum nubibus tectum, ut quæ iter eliet ad oppidum, nullo modo inveniri posset. Senes autem, & pueri, femine, valetudinarii, omnis denique populus, qui illuc confluerat, obscura, & improvisa nocte perterriti,

Diruto castro Ruvilliano.

a

b

c

Sancta apparens cujdam Joanni eremita

e

indichte suum corpus.

d

illudque ad honoratiorem locum transferri jubet:

E

F

f

ac reperimus

A riti, desperato reditu valde timebant. Unde emissis votis ad sacras reliquias clamabant omnes: Adjuva nos beata Margarita. Illico cælesti & clara luce via resplenduit, acsi meridiano sole dies claresceret, & eâ huc prævia pervenerunt ad Montemflaconem usque ad domum Benencasæ g juxta domum Sigismundi, ubi & lux evanuit: & sacræ reliquæ ita fixæ ibi permansere, ut nulla vi inde amoveri pôtuerint *h*.

B 19 Quo miraculo stupefactis omnibus, accersitur Benencasa, & data illi optio, ut aut venderet domum suam quanticumque vellet, aut cum alia permutaret, id sæpè rogatus agere recusavit. Intonuit subito è cælo Dominus, & nox atra terris incubuit simul & exorta tempestas, imbribus & crebris ignibus diès tres continuos civitatem perterrefecit. Qua quidem re perterritus, & Benencasa domum suam ultro concessit, & in eodem vico aliam perbenignè accepit. Quo peracto, cælum continuo clarum, atque mite redditum est, & omni tempestate fugata, cuncti in lætitiâ, & sanctorum Martyrum laudem prorupere, & accingentes se operi, alter alterum exhortantes, ibidem basilicam novis semper miraculis crebrescentibus exstruxere.

C 20 Nam Scontra Voneluchæ de vico S. Bartholomæi, quæ longo tempore in mamillis fistulas fuerat perpeffa, ut nullâ possit medicinâ curari, accedens ad Sanctarum corpora, quàmprimùm est liberata. Tedescus Cognetti de regione Porticellæ, incurabili narium morbo, qui cancer dicitur, gravissimè affectus, auditis Sanctarum miraculis, surrexit de lecto, & eo profectus, ita sanus factus est, ut nulla morbi vestigia apparerent. Quidam Ultramontanus obæcatus infirmitate oculorum, meritis dictarum Martyrum est illuminatus. In vico divi Bartholomæi ignis validus accensus est; ubi & mulier quædam Foletta nomine interit, cum nulla aquarum multitudine, nulla vi extingui posset. Ugo sacerdos divæ Margaritæ caput exhibuit, & ad ignem pertulit: quo extenso, flammæ illico sedatæ sunt, & omnis ignis ita extinctus est, ut nec scintilla ignea inveniri posset *s*.

D 21 Hæc, & alia quam plurima miracula ibidem facta sunt, & quotidie fiunt. Quibus coruscantibus, ipsa basilica in cathedralem ecclesiam est erecta *k* sub vocabulo Margaritæ virginis, ubi sacerdotes, & ministri numero duodeviginti *l* piâs orationes, & divina quotidie persolvunt officia ad laudem, & gloriam summi Dei, sanctorum martyrum Margaritæ, & Felicitatis, quarum corpora ad Montemflaconem translata sunt decimo octavo Kal. Decembris, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui laus, honor, & gloria in sempiterna secula. Amen.

A N N O T A T A.

a Si vera narrat auctor, debuit hoc contigisse post 26 Novembris anni 1185, quo iste Pontifex creatus fuit.

b Urbs parva est in Campania Romana & in confinio regni Neapolitani, Romam inter ad occasum & Neapolim ad ortum, 60 milliaribus utrimque distans. Unde patet, quam parum accuratum geographum hic se exhibeat auctor, in vasto inde-

terminatoque hujus sylvæ spatio extra justa topographiæ limites vagatus.

c De hac ecclesia parochiali meminit bulla Urbani V, de qua diximus. Nonnulla serm huc spectantia sua historia à pag. 37 infernis Joachimæ supra memoratus. De S. Flaviano plura dici poterunt die 22 Decembris. Satis sit modo notare, hanc ecclesiam Montisfalisco proximam esse ad partem porra, qua Florentiam ducit, nisi observas idem Joachimus.

d Joachimus pag. 39 dicit hanc ecclesiam prius collegiatam fuisse quam esset cathedralis, atque à canonicis frequentatam cum suo capite sub nomine prioris: quod nomen etiam adhibetur in sequenti inscriptione ibidem in altari exarata, quam refert pag. 38: Anno Domini mcccxxi Urbani PP. IV fieri fecit istud altare... Sacrificavit manibus propriis: consecravit illud cum cardinalibus, archiepiscopis, episcopis pluribus secundo Idus Octobris, tempore prioris Philippi. Sed malè confudit supra Joachimus ecclesiam S. Flaviani cum cathedrali scilicet S. Margaritæ, cum tamen inter se distinguantur, nisi liquet ex sepe dicta bulla Urbani V: Duo canonici, & duo capellani in sacerdotio constituti, præfatæ ecclesiæ montis Flaconen., ecclesiæ S. Flaviani præpè dictam civitatem, quæ parochialis existit, continuo deserviant, ita tamen quod ad præfatam ecclesiam cathedralem in die ejusdem S. Margaritæ venire teneantur.

e Textum interpolavit Joachimus, hæc addendo ex Italico à me translata pag. 43: Detexerunt portam loci subterranei; & hæc ecclesia erat dedicata gloriosæ Virgini Mariæ. Mox introverunt: ubi viderunt duo facella, more antiquo fabricata, cum suis altaribus semidirutis, quo modo suprascripta facella videntur in isto loco subterraneo, non ita pridem repurgari jussu à D. Andrea Lampani (ecclesiæ cathedralis Montisfalisci decano) qui hodieum vocatur Crypta S. Margaritæ.

f De illis Sanctis cum Martyrologio Romano agitur die 27 Septembris.

g Nomen est avi S. Catharina Senensis, ut videtur die 30 Aprilis in parte prima Vita cap. 1 sub initium. Sancta hæc in Breviario Romano typis Plantinianis anno 1636 Antverpiæ impresso ex Benencasia unâ cum Burghesia familia eodem stipite proveniente, orta dicebatur: sed titulus isti familiarum postea merito expuncti sunt. Vide 12 Julii commentarium prævium Vita S. Joannis Gualberti, § 1. Benencasæ apud Ughellum & in nostro Ms. Galloniano additur bonæ filix, subaudito foris filio.

h Splendor autem [per] quem supra diximus tenebras fugatas, à quam plurimis in remotis & longinquis regionibus visus esse refertur, ut nonnulli de civitate Lucana, qui splendorem ipsum perpexisse retulerunt, venerunt ad reliquias adorandas cum muneribus, andax hyperbole apud Ughellum, & in Ms. nostro Galloniano, hic rectè quidem præterita; sed paulo post importunè intrusa loco non suo. Vide lit. 1.

i Hyperbolicam lucem, de qua supra, hæc malè intrusam expunctimus.

k Quamam id occasione sit factum, exponit Ughellus citatus, col. 1051.

l Ita etiam apographum nostrum Gallonianum, & Ughellus, non viginti quatuor, sicut Joachimus

A *omnis ex ipso veris, interpretis hoc loco (qualem tamen se proficitur pag. 52) non omnino fidelis. Addit, accrevisse jam duorum beneficiatorum accessione ad numerum viginti sex, id est canonicos 12, beneficiatos decem, clericos quatuor.*

APPENDIX II.

De S. Margarita, insulæ Procidæ
in regno Neapolitano tutelari patrona.

B *Qua occasione Sancta hunc locum putetur in insulam accepisse, exponitur;*

Documentum de presentis argumento incerti nominis auctore conscriptum, noster Bollandus accepit VII Martii anno 1645; idque nobis insulam dedit notandi ea, qua in illo Ms. narratur, ex Italico hic reddita: Occasio, quæ Procida dicitur habere patronam tutelarem S. Margaritam, ista est, quod pluribus jam elapsis annis, quando venerunt Turcæ ad illam insulam, supra primitivam ipsius ecclesiam aliquoties lumina quædam accensa appaeruerint, quæ eos derepente in fugam coniecerint. Alias dum Turcicarum triremium præfectus nomine Barbarossa, volebat Turcas illuc introducere, media nocte sonum dedit æs Campanum; quo prior unâ cum omnibus aliis è strato se levavit, visuri quid hoc rei esset. Videbantque æs Campanum sonare, quamquam nemo adesset, qui pulsaret. Ad quem sonum colluvies ista se proripuit. Dicunt alii, in Procida præsumi, quod ibidem sit corpus prædictæ sanctæ Virginis. Verumtamen quænam istarum rationum hanc Sanctam probet loci patronam tutelarem, scire equidem haud possum.

C *resque etiam datur*

2 Prochyta, Prochytæ, Procita, nunc Procida (Prochite) insula est parva maris Thyrræni in regno Neapolitano; de qua plura Geographi. Barbarossa ille, qui supra nominabatur, fuerit, si res verè subsistat, hujus nominis secundus, fratri homonymo in regno Algeriano successor, qui seculo

16 aliquantulum adulto legitur in Italiam exsternisse. Ac de insulâ Procida ab eo incurfa signare agit Barquis Annalium continuator Spondanus ad annum 1531 num. 1. Per priorem supra item memoratam intelligo abbatem (qua notione sæpe priorem occurrere in regula S. Benedicti notat Canyus in Glossario) monasterii videlicet S. Michaelis archangelî; Ordinis S. Benedicti, cujus perpetuus abbas Commendatarius fuit Eminentissimus Robertus Belharminus; quam abbatiam nunc, restante commendatario abbate, totius insulæ, exactis monachis, factam esse parochialem ecclesiam, invenies apud Libinum supra laudatum pag. 310. Clemens PP. VIII voluit istam insulam ipsamque abbatiam directis esse Neapolitanam, cujus olim fuerat, Archiepiscopo Neapolitano obnoxiam: de qua re exstat diploma apud Ughellum tomo 6, à vol. 240, datum VI Septembris anno 1600.

3 Ad lumina ista & sonum quoddam atinet; res & vixim spondeo incumbere iis, qui talia credi volunt, alicujus idonei testimonii robore illa munire, alioqui nihil plurius apud nos valitura, quam hujusmodi historionculas vulgares, sola fama nulloque antiquitatis monumento subnixas. Ego certè nihil hactenus reperi, quo ista comprobari possint. Verum alia eaque varia hujus Sanctæ, & Procidaniæ in tutelarem patronam assumpta, ratio subesse potest, quamquam illa nos lateat. Singulare etiam modo Minorenses in eodem regno Neapolitano contra ingruentes Turcas protexisse fertur S. Trophimena, Minorensium patrona, de qua re mentionem fecimus ex Joanne Baptista d'Afflito, ut videre apud nos est tomo secundo Julii pag. 232. Certe laudatus auctor in brevi historia de vita, martyrio ac miraculis ejusdem Sanctæ Italicè edita Neapoli anno 1685, totus est in ornatu istius rei gestæ vel saltem pietatis a vulgo credite. Quod cum ibi, tum alibi in similibus traditunculis usvenit, in hac, de qua agimus, locum quoque habere suspicor, ut speciosè magis dicatur, pietate credatur quam convenienter, vere, & historicè. Utis est, dum monumenta deficient, satis esse debet Procidani, injecta hic qualemqualis sua patrona, ut fertur, mentem. Que subjiciebat supersus nostrum Ms. de corpore S. Margaritæ, quasi præsumi possit in Procida affectari, satis reselluntur ex diis.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRICANIS

SABINO, LUCIANO, PETRO, AMABILI, NONNINA, SAUDO, AGRIPPIANO, MEDADULO, RESPECTATO, CUM ALIIS XXIII.

J. B. S.

Ex Hieronymianis.

XX JULII

Lituram Martyrum expressis nominibus novem & anonymarum viginti trium, ut numerum simul constituant athletarum xxxii, quot nobis exhibent codices Lucenses & Corbeiensis, hoc solo discrimine quod pro Nonninæ in Corbeiensis sit Nonnæ, pro Saudi legatur Savoï & Medatuli. Cetera conveniunt & confirmantur ex contractiori codice regina Suecicæ, ita in nostro apographo rectè legente: In Africa, natalis sanctorum Sabini, Luciani, Petri, cum aliis numero xxxix, ut enim ubi-

que parum invenias; quem numerum non exprimus ceteri breviores codices, in quorum tamen plerisque totius classis antesignanus notatur Sabinus, à pauculis Damasco adscriptus, ut patet amanuensis istos secutos fuisse exemplar simile Eperthacensi, cujus laterculus hic mire confusus est, in hunc modum: In Africa, Luciani, Petri, Amabilis Nunninæ. Et in Thebaide Victoris. In Damasco, Sabini. In Casino, Severi, Saudi. Acripiani, Medaduli, Respectæ & aliorum xxxii.

Patet utique confusio, ac non aequè promptus est

A

mōdus eādem restituendi. Imprimis certam est, alio transferenda verba; Et in Thebaide Victoris, de quo cum aliis codicibus infra. Nec quidquam significat, In Damasco, Sabini, ubi cum hoc Sancto plures alii conjungendi sunt. Sic nec de Casino in aliis codicibus usquam mentio; ut ferine suspicari ausim, scilicet aliquem ex Sabino formasse Casinum, illucque Severum, de quo infra agemus; intrasse, forte ut numerum compleret nominatiōnum decem, qui cum XXI aliis, summam XXXII; jam supra stabilitam conficerent. Ita equi-

dem opinari cogor, quo res utcumque componatur; nam quod hic Florentinus Severum Casinensem episcopum olfacere videatur, admittendum prorsus non censeo: neque enim iste ut martyr colitur, neque ad persecutionum tempora spectat, neque socios habuit, saltem ut à Petro Diacono & Ferrario relatus est, quemadmodum infra etiam indicabitur. Si ista conciliandi modum facilitatem quis inveniret, utro & libens assensar: parva certe, si qua est, difficultas, quod Sabinus aliquis aequae Damascenorum auctor fuerit quam M. M. Afrorum.

D

DE S. VICTORE MART. ET FORTE SILVANO

B

IN THEBAIDE

J. B. S.

Ex Hieronymianis.

E

XX JULII

Acto huic Victori socium addidi Silvanum, sub apposita particula, quod in solo codice Corbeienſi adjungatur: In Thebaide, natalis S. Victoris, Silvani. Ex codicibus contrahitis subsidii nihil: Rhinoviense scribit Victori, Richenoviense Victuri, Rabanus Victoris. Florantium Sanctorum M. nescio unde hauserit, quod scribit, Victoris, Feliciani, Alexandri & aliorum martyrum, nisi S. Victorem Massiliensem ex laterculo disci se-

quentis hinc perperam retraxerit. Neque magis capio quid sibi velint edit. Lubeco-col & Grevenus, ex quibus sua habuit Maurolycus, dum scribunt: In Thebaide, Victoris confessoris: quibus certe absterri non debuit Florentinus, quo minus in classe martyrum suo quodammodo jure collocaretur: unde non video cur amovendus sit, donec argumenta urgentiora adducantur, quibus eo compellat: neque enim majoris ponderis est auctoritas Adonis S. Laurentii Leodii, ubi nullus character apponitur, non magis quam in antiquiori codice Ussuardino Centulensi.

DE SANCTIS MARTYRIBUS DAMASCENIS

C

SABINO, MAXIMO, JULIANO, CASSIO, MACROBIO,
PAULA CUM ALIIS X.

F

J. B. S.

Ex Hieronymianis &c.

XX JULII

ta annuntiat textus Florentini ex suo vel suis codicibus: neque magno opere differt codex Epternacensis, nisi quod res, ut dixi, & nomina aliquantulum involverit: nam post assignatam confusionem ad numerum Afrorum martyrum, immediate absque ulla positione subjungit: Passeris, Maximi, Juliani, Macrobi, Cassi, Paulæ cum aliis X. Dele Passeris, & substitue Sabini, habebis ipsam totam Damascenorum classem suprapositam, ut non

videam de ea multum dubitari posse, ea omnia excusando qua Florentinus de codice Epternacensi eo loco recte annotavit: neque verò terri debemus, quod alicubi Julianus pro Sabino ducatum obtineat: nulla animis caelestium ira; neque Passer aut Passerius, sive verum hic sit, sive ex Passeria Romana, inferius adducenda, corruptum nomen, egrè feret sese pratermitti. Ita salvabitur annuntiatio Ussuardi, de qua in observationibus nostris pridem egimus, nihil modo novi habentes, quod ibi dièlis superaddendum videamus.

DE

A

DE SS. MARTYRIBUS CORINTHIACIS

CYRIACO, DONATO, TERTIO, APPIA, FELICE, NERATIA;
FRUCTO, CELSO, THEODOLO, CALORO, PARTINO,
SPRETO, VICTORE, MAXIMO, PASTERO, NESTITA,
PAULO, ROMANO, VALERIANO, EMILI, CASSIO,
ET FORTE MAGNO.

J. B. S.

Ex Hieronymianis.

XX JULII

In adductis nominibus ea est in codicibus variatio, ut pro Neratia alteri sit Neracia, alteri Neratea: Sic Calocero pro Caloro: utrum Partini, Parthimi, an Parthemii scribendum, atque incertum est. Spectati pro Spreto legit solus Corbeiensis; sic pro Pastori & Emili solus Epternacensis scripsit Marthori atque Ameli. Et hac quidem levioris momenti sunt. In numero pagulum XXI concordant

codices Lucenses & Epternacensis, quamvis hic classem divisisse videatur; sic ut in solo Corbeiensis superadditus sit Magnus quem excludendum non potavi. Invenies in Usuardo Greveni junctos simul Magnum presbyterum & Amorum; utrumque, opinor, ex aliquo codice Hieronymiano, hunc ex classe sequenti Romana, illum ex codice aliquo simili Corbeiensis, quem ex martyre in presbyterum, procul dubio, confessorem aliquis transmutaverit; ut jam saepius observatum est.

B

DE SS. MARTYRIBUS ROMANIS

PASSERIA, MACRINA, VESTITA, SATYRO, AMARINO,
SECUNDO ET EMILIO.

J. B. S.

Ex Hieronymianis.

XX JULII

Haec classe quatuor dumtaxat reperit Notkerus, nempe Passeriam, Macrinum, Saturnum & Emilius: in Lucensibus & Corbeiensis adduntur Nestita & Amarinus sive Amirinus; & in utraque editione subjungitur; Et alibi Secundi, quem

tamen disertissimo in classe sua penultimo loco posuit codex Epternacensis, quem hic reliquis praestitimus, manipulum istum Sanctorum martyrum ad septenarium numerum extendentes. Pro Nestita, qualis & in turba Corinthiaca nominatur, malimus cum nostro legere Vestitæ, quamvis Satyrum & Amorum elegerimus praesertim Satero & Ametino.

DE S. COLOMBA VIRG. ET MART.

CONIMBRICÆ IN LUSITANIA

C

J. B. S.

Sylloge de cultu.

XX JULII

Ignota de cetero Sancta

Annam hic Lusitanam adducimus, cum aliis synonymam, sed Fastis omnibus antiquis, aequae ac alia, ignotam, eo solo titulo quod apud Conimbricam atque ibidem in regio S. Crucis monasterio sacras ejus reliquias venerationi expositas testentur scriptores populares Antonius Vasconcellus in descriptione regni Lusitani pag. 451, & Ludovicus ab angelis in Viridario Lusitanico cap. 33 pag. 96, atque recentiores, quibus in hac parte fidem adhiberi posse credimus. Horum, opinor auctoritate à Tamayo de Salazar Martyrologio Hispanico inscripta est cum hoc elogio: Conimbricæ in Portugallia, sanctæ Columbæ virginis & martyris, quæ ex eadem urbe oriunda illam suo sanguine decoravit, ut castitatis florem & virginitatis candorem, quem Christo sponso pro-

miserat, illibatum in ipso vitæ periculo conservaret. Plura idem sed exiguo opera pretio disputat in notis suis, quas paucis infra salutabimus. Interim totum hic sermo habet usque, seu potius mera traditionis compendium, ut mox patebit.

2 Egimus die IV hujusce mensis Julii de S. casu plane innotuit Elisabetha Lusitania regina, atque in Commentario prævio num. 6 tractavimus de codice grandiori Ms. non tantum S. Regine, sed & aliorum Sanctorum Lusitanorum Vitas, è lingua Lusitanica in Latinum Romæ translata, continente. In codice isto habetur etiam processus anno 1576 Conimbricæ ab Episcopo loci institutus super gestis cujusdam S. Columbæ virginis martyris. Gestæ ibi antiqua reperiuntur nulla, nec credibile est unquam scripta fuisse: neque vero ulli Martyrologi ante seculum XVII talis S. Columbæ meminerunt: quidquid autem de illa in dicto processu depositum est

AUCTORE est, nititur fere traditione populari. *Indidem tamen cognoscitur, & tempore immemorabili publicè editam fuisse. Nihil certius super ea re afferri potest quam processus ipse jam indicatus, qui sub hoc titulo Summarium miraculorum aliquorum S. Columbæ, ita orditur:*

*ex processu
an. 1576
in fine,*

3 Die vigesima septima mensis Septembris anni prædicti, in hac civitate & monasterio S. Crucis Conimbricensi, ad quod accessit licentiatus Franciscus de Magalhais; ipse dixit portario majori P. Don Nicolao, quod adhibuerat magnam diligentiam ad inveniendum Legendam & Vitam hujus S. Columbæ, & expediverat mandatum, ut priores, rectores & curati ecclesiarum hujus civitatis magna cum diligentia quærerent cartoria sua antiqua, *vult dicere vetustas chartas investigarent aut chartophytacia destrarent, ad videndum, utrum in eis invenirent quiddam spectans ad hoc negotium: & quod solummodo fuerat repertus in capitulo sedis cathedralis hujus civitatis quidam antiquissimus liber scriptus in pergamento magno & veteri, ubi jacet Legenda in hunc modum videlicet. Ubi max observabis S. Columbam Senonensem qua xxxi Decembris colitur, cum hac*

B

Lusitana confusam, quod in iis regionibus nec rarum nec insolitum est. Audi rursus processum.

*super sepulcro,
oratorio,*

4 Vita S. Columbæ, quæ passâ est in civitate Sanone; & quod per communem traditionem hujus populi habetur pro certitudine, qualiter hæc S. Columba fuit altera, quæ passâ fuit, martyrium juxta hanc civitatem in valle Das cellas, quæ distat quarta parte unius leucæ à dicta civitate, ubi dicitur quod fuit reperta à suo sponso, quatenus ab eo auferret, dicendo quod minime contrahere volebat matrimonium, & volebat adimplere votum, quod Domino Deo nostro voverat de castitate sua: & ideo illam jugulavit in fovea, ubi ædificatum est quoddam oraculi sui eremitorium, ex quo fideles Christi trahunt terram, illamque collis suis imponunt sub certis diebus & recuperant sanitatem suam infirmitatum. *Hæc paulo aliter traduntur in Viridario; at in re ipsa satis conveniunt. Pergamus cum processu.*

C

5 Et secundum quod dicto Licentiato dictum fuit, plurimis ab hinc annis magno aquarum diluvio, fuit perdita magna cartorii dicti monasterii pars, ubi debebat jacere vita hujus Sanctæ. De quo ut constaret, & de miraculis ac de fide, quam populus iste & religiosi habent in ea, & qualiter ejus corpus in hoc jacet monasterio; opus erat confici summarium tertium, quod insertum est Vitis & miraculis beatorum Martyrum Marochii & Theotonii, quandoquidem hic thesaurus & reliquæ omnium eorum existunt in hac domo. Et petebat à P. Generali, ut hæc injungeret religiosi suis antiquis: quod nuntium dictus P. Ostiarius major detulit P. Generali, qui accessit ad loquendum cum dicto Licentiato Francisco de Magalhais, & dixit, quod statim accedere debent religiosi antiquiores, qui venerunt; & summarium quod factum fuit super contentis in hoc termino, super quo fuerunt testes interrogati; est sequens. Didacus Cotinho scripsit.

Testis 1 deponit de reliquiis

6 *Citati auditique fuerunt testes quinque jurati super sancta Evangelia de dicenda veritate, quorum primus P. Don Nicolaus canonicus dicti*

monasterii S. Crucis; interrogatus super contentis in acta superiori, dixit esse verum, quod de triginta sex annis ad præsens, de quibus est religiosus in hoc monasterio, semper vidit & scit; quod in sacrario ejus, ubi jacent custodiæ reliquæ ligni Crucis Christi, & sanctorum Martyrum Marochii, existunt reliquæ corporis S. Columbæ, quas semper audivit dici, fuisse repertas sub sepulcro lapidis, quod nunc jacet in capella S. Joannis dicti monasterii juxta murum, cum epitaphio characterum admodum antiquorum, in quibus dicitur; hic requiescit corpus S. Columbæ; & quod juxta hanc civitatem est quoddam eremitorium oraculi hujus Sanctæ, ad quod concurrunt magnus numerus personarum infirmarum de febribus & quartanis, quæ dictæ Sanctæ se recommendant & recipiunt sanitatem; secumque portant terram ex altari in collis suis pro reliquia & devotione; quia ex fide credunt, quod dicta Sancta ibi est passa martyrium, & quod ibi etiam fuit sepulta. Dixit insuper præfatus testis, quod non invenitur in cartorio hujus monasterii aliquid spectans ad illius vitam aut martyrium; habetur tamen pro verosimili, quod in tempore, quo ratione magnæ aquarum inundationis, fuit perperita major pars scripturarum Cartorii, dicti monasterii, cum scripturis aqua consumptis fuerat etiam consumpta Vita hujus Sanctæ.

D

7 *Ne quid in supradictis obscurum maneat, prior fuit intelligi per oracula, oraculum, oraculi indicari ædiculam sacram, in Sancta honorem cum eremitorio ædificatam. Jam testes reliquos breviter enumeremus. Testis secundus Pater Don Dionysius ibidem canonicus dixit, quod quadraginta abhinc annis est religiosus in hoc monasterio, intra quod tempus, dum ipse esset Prior, transfundendo reliquias quinque Martyrum Marochii, ex quadam capsâ, ubi jacebant involutæ in mantilibus altaris, ad aliam capsam de novo factam, invenit cum prædictis reliquiis ossa & reliquias S. Columbæ, quæ involutæ erant in iisdem mantilibus, & separatæ per se ab aliis. Reliqua ejus depositio, ut in forte aliis expressa verbis, plane convenit cum iis qua P. Don Nicolaum jam supra testantem audivimus. Nec ab illis differunt, quæ deposuit testis tertius P. Don Clemens, ibidem religiosus ab annis quinquaginta.*

*Testis 2, 3
& c. fere eadem dicuntur*

E

8 *Testis quartus P. Don Hieronymus, Vicarius in eodem monasterio, annos triginta quatuor religiosus, præter jam relata, dixit, quod ipse, dum esset valde infirmus, suscepit reliquiam hujus Sanctæ ex iis, quas hoc monasterium habet, illamque habuit in collo suo per aliquot dies, & liber remansit à febribus, quibus laborabat; quod evenit viginti abhinc annis, & numquam amplius simili infirmitate laboravit. Testis quintus, P. Gaspar Lopez, prior S. Bartholomæi hujus civitatis, postquam nonnulla retulerat, quæ in prima depositione narrata sunt, dixit, quod cum ipse admodum esset infirmus & laboraret tertianis febribus per sex vel septem menses, fecit devotionem & dormivit in ædícula dictæ Sanctæ quadam nocte, & die sequenti mundavit dictam ejus domunculam, & Missam inibi celebravit. In qua die sanitatem recepit: quia numquam [ab] eo laboravit dictis febribus.*

Testis 5 addit de sua ipsius curatione.

F

9 *Atque hæc quidem utcumque certa sunt, non item qua multis disputat Tamayus hoc die de tribus Columbis in aliis certa sunt.*

Cetera de hæc & aliis SS.

A aliis diversis Sanctis Columbis; altera nimirum Eborensi cum fratre episcopo martyrio coronata, cujus gesta aut etatem frustra quaeris: altera Columba Osorea sive Osorii quae abbatissa fuerit in vetustissimo cenobio Archensi in diocesi Lamecensi tempore Almanzor, qui monasterium solo æquaverit, & sanctam Virginem cum aliis sanctimonialibus ejusdem cœnobii ob fidei constantiam & castitatis honorem decollaverit. Tertia dicitur etiam fuisse virgo & martyr Interamnenfis in diocesi Bracarenfi, quae ab aliquibus dividi-

tur, ab aliis cum aliis confunditur; verius dixerim, omnes istas solo ferme nomine nosas esse, neque de ipsarum cultu constare hactenus. Hac verb alterius Conimbricensis occasione, paucis hic annotasse sit satis. De hodierna porro versiculos aliquot refert Tamayus, virginibus omnibus martyribus facile aptandis. Visa cujusdam schema ex citato Lusitano Viridario Latine versum admittere equidem non recusavero, quousque à dato jam processu non deflellit; nam quae praeterea dicuntur, nulla certa fide subsistunt: certiora dabitur de synonyma V. M. cordubensi XVII Sept.

DE S. MERA VIRGINE ET MARTYRE

LECTORÆ IN GALLIA

Ex notitiis Aufcitanis & recentioribus Martyrologiis

J. B. S.

XX JULII.

Gnota hujus apud veteres Martyrologos Sancta obscuram memoriam primus, quem quidem novem, suscitavit Ferrarius in suo Sanctorum Catalogo generali anno 1625 primum edito, quem Saussayus in Gallicano, Arturus in Gynaece, alique non magna auctoritatis recentiores secuti sunt, ut proinde satis incerta dudum mihi visa sit S. Meræ in sacris Fastis commemoratio, tacente ad hac Claudio Castellano, diligentissimo Sanctorum praesertim popularium scrutatore, apud quem nulla profusus ejus, ne quidem inter venerabiles usquam mentio fieret. Dubius itaque num in hoc opere locus ipsi deberetur, solita majorum praxi usus sum, recurrendo ad fontem ipsum seu locum, ubi colitur, si forte lucis aliqua inde affunderetur, quo saltem de cultu certior reddi possem: nam quod ad gesta aut etatem attinet, nihil reperituri, jam satis perspexeram.

B
Ignotioris
Sanctæ cul-
tue.

C
ex acceptis
notitiis stabi-
litus,

C
quidquid mo-
do forte ne-
glectus sit.

2 Dubia itaque eò submissi ad solum prædictum cultum spectantia, ad qua Bertrandus, collegii nostri Aufcitanus Rector, pro sua humanitate ea subjecit, ex quibus Sanctam satis tuò hic collocari posse, statuerè licuit. Sic habet ejus responsum: In Breviario Aufcitanæ ecclesiæ impresso & absoluto pridie Kal. Majas an. Domini MDXXXIII, in Litanis, psalmos pœnitentiales subsequenter, legitur inter virginum & viduarum Sanctarum nomina, nomen S. Meræ, sic; Sancta Mera, ora pro &c. In ipsa fronte Breviarii, in catalogo Sanctorum mensis Julii reperitur sic; XII Kal. Aug. Mere virginis. Et postea Margaritæ virginis commemoratio. In Corpore Breviarii, in festis Sanctorum mensis Julii reperitur sic; In natale Sanctæ Mere virginis oratio: quæ oratio sic habet: Deus qui nos beatæ Mere virginis tuæ commemoratione lætificas, da, quæsumus, ut quam veneramus officio, etiam piæ conversationis sequamur exemplo.

3 Atque hæc satis certa sunt antiquioris cultus vestigia, quibus dictorum Martyrologorum auctoritas utcumque fulciatur, quidquid fortasse hodie neque Aufcis neque Lectora in Breviariis recognitionibus servata sint, quæ in ipsis olim recitabantur. De Aufcitano exploratum nihil habeo, at Lectorense, quod citat Ferrarius, certo mutatum oportet, cum in Proprio Sanctorum ecclesiæ cathedralis Lectorensis, quod penes nos est, ex-

culsum tempore illast. Rupè-focaldensis qui ab anno 1649 ad 1654 sedem tenuit, nec verbum reperitur, quo de S. Mera ulla fiat commemoratio. Hac, inquam, Sanctis, antiquitus receptis, fraudi esse non patimur, neque quotidianis illis Gallicorum Breviariorum reformationibus tam facile inducimur, ut Sanctos aliunde sufficienter stabilitos, ab opere nostro excludamus, aut nimia criticorum hodiernorum licentia subscribendum censeamus, ut alibi forte plenius erit exponendum.

4 Hæc dicta sint ad vindicandum solum & ipsum agnoscendum S. Meræ cultum; nam iis quæ præterea à Ferrario, Saussayo aut aliis dicta sunt, nihil plus tribuimus, quam ipsorum fides mereatur, neque satis liquet unde Martyrologis istis constare potuerit, Sanctam istam ad diem 11 Martii martyrium consummasse, ex quibus Bollandus ipsam eò die in elencho Prætermissorum huc olim remisit. Ferrarius non alia quam Lectorense monumentis secutus, Sanctam hoc solo die annuntiavit, his verbis: In territorio Lectorensi, sanctæ Meræ virginis & martyris. Addit porro in notationibus, se eam accepisse ex Calendario ecclesiæ Lectorensis & Aufcensis, quæ illam etiam Officio ecclesiastico veneratur. Passa traditur apud Aufcios; in territorio autem Lectorensi sacra ædes illi dicata est, & oppidulum ex ejusdem nomine appellatum. Existet etiam nunc ædes illa sacra qualiscumque, & an oppidulum superfit, in responso suo notare Bertrandus prætermisit.

E

F

5 Audiamus modo Saussayum, paulo graviori cosurno hæc omnia exornantem. Ita habet hoc die in supplemento pag. 1148: In territorio Aufcensi, natalis S. Meræ virginis & martyris, quæ pro testificatione divinæ veritatis; firmo sanctitatis colendæ proposito ibidem mactata, victima Deo grata, moriendo æternæ vitæ aditum penetravit. Virginibus martyribus omnibus hæc propria esse, satis manifestum est. Sic prosequitur: Colitur autem potissimum in territorio Lectorensi, ubi dicatam ædem habet & oppidulum. Cumque passa sit die 11 Martii, tamen quod ea dies sacræ Quadragesimæ, ut plerumque primordiis ineundis occupetur, quo uberiori celebritate fulgeat, ejus festivitas in hunc diem protelatur. Hæc, opinor, Saussayi conjectura est, rara admodum & parum usitata: unde vero martyris diem collegerit, candide scior, me divinare non posse.

G

6 Pan-

AUCTORE J. B. S. & alii. 6 Paucioribus verbis omnia complexus est noster Laherius in Menologio Virginum, dum ad prædictum diem 2 Martii, omisso omni elogio, cui condendo materiam non repererat, simpliciter scribit; Lectoræ in Aquitania, sanctæ Meræ virginis & martyris. Arturo magis placuit Saussay's oratio, quam proinde in Gynæceum suum integram transtulit, quemadmodum & Simon iste

Peyronetus in Catalogo Sanctorum Tolosa edito 1706, cum notis, ut eas appellare placuit, exquisitissimis, in quibus nempe sola quoque Saussay's verba descripsit, nulla ulteriori opera ad rem elucidandam aut illustrandam posita, ubi tamen nullus ipso vicinior fuit qui, si quid huc conducens exquirere voluisset, rem omnem paulo amplius & clarius erudire potuisset: ego quod addam, non habeo.

DE S. LIBERATA ALIAS WILGEFORTE VIRGINE ET MARTYRE

IN VARIIS EUROPÆ PARTIBUS

G. C. COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

§ I. Variæ & intricatæ difficultates proponuntur.

XXVII

De Sancta in titulo proposita actum vastum ingredior labyrinthum, qui tot tamque variis semitarum amfractibus est implexus, ut mihi vix illum ex eo exitum promittere ausim. Vastum dixi, quia totam penè complectitur Europam, que ad illustrandam hujus Sanctæ vitam percurrenda est. Sed ne longiori prologo scribendo lectorem detineam, rem ipsam aggredior, & à Belgio nostro labyrinthem iter auspicio. Imprimis observo, plurimis Belgis locis coli S. Liberatam, communiterque appellari Wilgeförttem, & vernaculè Oncommeram vel Ontcommenam; que ultima vox Flandrica magnam cum Latino Liberatæ vocabulo habet significationis affinitatem. Aliqui Belge non contenti hac quadruplici Sanctæ appellatione, eam insuper vocant Liberatricem, Eutropiam, Regruhedem aut Regenhegem; quibus omnibus nominibus eandem Sanctam significari volunt. De polyonyma hac sua Sancta plerumque narrant, quod fuerit filia regis Lusitania, que ad vitandas regis Sicilia nuptias prolixam barbam à Deo impetraverit, ac deum ob publicam christiana religionis professionem, constantemque virginitatis amorem, jussu ethnici patris in crucem acta martyris palmam obtinuerit.

etiam in Aquitania Gallia provinciam,

C

2 Relicto Belgio proficiscor in Galliam, & post emensum sat magnum terra spatium reperio in Aquitania, ejusdem regni provincia, S. Liberatam Gallicè sainte Livrade jam Caroli Magni tempore celebratam. At an hec eadem est cum precedenti? Hoc opus, hic labor est. Afferunt id quidem duo Martyrologi Galli, putantque, aut potius supponunt, eandem hanc esse cum ea, que in Belgio, Hispania ac Lusitania colitur: sed nulla pro opinione sua argumenta afferunt; imo ne ipsa quidem Sancta Acta producunt. Forte ob solam nominis identitatem ita judicaverunt; verum illa ratio parum nos movet, qui quotidianâ experienciâ discimus, multos Sanctos ob synonymiam confundi. Hoc ipso mense Julio, quo illustrando nunc occupamur, plura hujus rei habemus exempla: nam Antoninos varios in unum conflatos esse ostenditur die IV Julii. Plures Moduenna homonyma perperam confuse distinguuntur die VI ejusdem mensis. Die X demonstratur, tres Amelbergas esse distinguendas, quas aliqui, homonymiâ decepti, considerunt. Plurima ejusmodi confusiones in opere nostro passim oc-

currunt, ad quas detegendas improbum impendimus laborem, ob quem tamen exiguam à quibusdam gratiam inimus, imò nonnullos magis gloria sua quam Sanctorum cupidos offendimus, eo quod veritatis amore coacti Sanctis illorum popularibus aut patronis abjudicemus ea, que ab aliis synonymis gesta, ipsis antea promiscue adscribebantur. Hac obiter ex occasione dicta sunt. Jam ad institutum redeo.

3 Cum prædicti scriptores Galli uni eidemque S. Liberatæ jam à multis seculis in Aquitania honorata etiam Belgicum, Hispanum ac Lusitanum cultum attribuant, atque ita sine ulteriori instructione me triplici itineri exposuimus, deserant, nescio qua potissimum eligenda sit via, ut hanc eorum sententiam funditus examinem. Si in Belgium revertar, nulla illic de Aquitanico S. Liberatæ aut Wilgeförtis cultu est notitia. Itaque in Hispaniam aut Lusitaniam transeundum est. At prius in Hispaniam pergamus, si quis forte hic nos è labyrintho deducat. Statim hic plurimi sese offerunt, ut mihi in ecclesia Seguntina monstrent magnificentum S. Liberatæ sepulcrum, in quo sacrum ejus corpus jam à quatuor seculis Florentiâ Seguntiam allatum quiescit, & summa fidelium veneratione honoratur. Quando eos de hujus Sanctæ patria, stirpe, Actis ac translatione interrogo, plerique affirmant, eam fuisse reguli Lusitani filiam, unico partu cum suis octo sororibus editam, ac martyris laureâ in Lusitania coronatam, cujus corpus postea in Italiam & ex Italia in Hispaniam translatum sit. Si antiqua prodigiosi partus ac primæ translationis documenta postulem, necesse est, ut iis se cavere fateantur, aut ea in quibusdam pseudo-chronicis vel ejusdem farinae scriptoribus ostendant. De translatione ex Italia in Hispaniam factâ videntur certiora habere instrumenta.

4 Seguntini duces, qui hactenus eadem viâ incolati creditur, cesserant, nunc circâ Sancta sua nomen & supplicium in diversa abeunt. Antiquiores Sanctam ecclesie sue patronam tantummodo Liberatæ nomine compellant, eamque capite plexam fuisse tradunt; recentiores vero Sancta sua martyri superaddiderunt Wilgeförtis nomen, ajuntque, eam fuisse crucifixam. Suspicio eos illud nomen Wilgeförtis à scriptoribus Belgis acceptum sua martyri Liberatæ addidisse, & propterea etiam supplicii genus mutasse, aut, ut clarius loquar, crucis supplicium

A à Belgis ac Germanis S. Wilgeforti constanter assertum, sua sancta Liberatæ aptasse. Nolo enim hic audire Pseudo-Julianum ejusque sectatores, qui volunt eam prius in cruce suspensam ac dein capite truncatam fuisse. Scilicet hoc novo commento, veteribus Seguntinis ignoto, S. Liberatam cum Wilgeforte subdole nituntur confundere. Quidquid sit, à Seguntinis in bivio positus sequar seniores via duces, quibus magis fidendum arbitror, quamvis nec illi ipsi ita sint viarum periti, ut mihi facilem è labyrintho exitum possint monstrare. Cum Hispani S. Liberatæ martyri apud se culta patriam & martyrii palestram assignent Lusitaniam, in eam transeamus, videamusque, an istis antiquiora certiorave de hac Sancta offerantur documenta.

idem perpetram putat Martyrologium Lusitanum

B 5 Lusitaniam ingressus pervolvò Martyrologium anno 1591 Combricæ impressum, & in notis circa Sanctos istius regni proprios pag. 21 lego hæc verba Lusitanica: De sancta Wilgeforte virgine & martyre Lusitana non scimus singillatim ubi sit nata, ubi martyrio coronata, aut ubi existant ejus reliquie. Postea notarum auctor ob leves quasdam rationes opinatur, S. Liberatam Seguntia patronam, ac S. Wilgefortem seu Ontcommeram in Belgio & Germania celebratam, unam eandemque esse; legerat nempe in additionibus Molani, S. Wilgefortem seu Ontcommeram etiam Latine Liberatam appellari; atque ita ex sanctarum martyrum homonymia iudicium pro identitate tulit. At mihi S. Liberata, Seguntina ecclesia patrona, diversa videtur ab ea, qua in Belgio colitur, eo quod Acta Belgica à Seguntinis, præsertim antiquioribus, multum discrepent. Præterea apud Hispanos Lusitanosque de virgine S. Liberatæ barba (hoc prodigium Belgæ & Germani passim de S. Wilgeforte in Actis narrant) adeo altum est silentium, ut ideo Tamayus in notis ad Martyrologium Hispanum die XX Julii, quantumvis absque sufficienti fundamento suspicetur, à Germanis per errorem coleri S. Paulam Barbatam, virginem Abulensem, de qua actum est ad diem XX Februarii.

quod anno 1591 editum à Pseudo-Dextri auctore potuit corrumpi.

C 6 Antequam progrediar, superest scrupulus circa citatum Martyrologium Lusitanum, quod impressum est anno 1591, priusquam Pseudo-Dextri chronicon in lucem ederetur. Hinc aliqui inferre possent, Pseudo-Dextrum non fuisse primum, qui S. Liberatam cum Wilgeforte confuderit. Ut huic objectioni adiuturam præcludam, præmoneo, me per Pseudo-Dextrum non tantum ipsius librum, sed ipsum auctorem intelligere, qui ante editum suum pseudo-chronicon potuit varia commenta aliis clanculum suppeditare. Adde P. Hieronymum de la Higuera, circa S. Liberatam à Lusitanis consultum, jam ab anno 1591 Augustino de Castro archiepiscopo Bracarense datus literis de hac re respondisse, uti testatur ejusdem præsulis successor Rodericus da Cunha in Hist. eccles. Bracar., Part. 1, cap. 26, num. 4. Hæc pauca intelligenti, quorum pro paragraphis sequentibus meminisse juvabit. Nunc aliorum sententias audiamus.

Carillus duas admittit SS. Liberatas Lusitanas:

7 Martinus Carillus in Annalibus chronologicis mundi, anno 1634 Casaravgusta impressis, lib. 2 duplicem S. Liberatam in Lusitania distinguit, & Pseudo-Dextri auctoritate nixus utramque etiam confidenter Wilgefortem appellat. Unam statuit ad annum Christi 138 cum octo suis sororibus, cujus vitam in Seguntino & Palentino Breviario referri ait; alteram vero ad annum 308 collocat, narratque, eam ab amasio ad lascivum amorem expeti-

sam, excrecente repente virili barba, perdenda virginitatis periculum evasisse, ac deinde ob constantem virginalem pudicitiam ac Christiana fidei defensionem crucis affixam esse; addit autem, eam ob hoc barba miraculum Barbatam cognominari; Liberatam vero dici, quod eam Deus hoc discrimine liberasset. Satis manifestum est, hæc Carillum, paucis mutatis, ex Germanis aut Belgis scriptoribus hausisse, & pro libito suo alteri S. Liberatæ tribuisse, cum Hispani aut Lusitani, ac ne ipsi quidem Pseudo-chroniconum auctores de barba S. Liberatæ calisus concessa meminerint.

AUCTOR G.C.

8 Aliam plene viam & ab aliis parum tritam inquit illustrissimus ac reverendissimus D. Rodericus da Cunha archiepiscopus Bracarensis asserens, S. Liberatam seu Wilgefortem (hanc eandem etiam sub Ontcommeræ nomine à Germania populis coli existimat) post peractum martyrium à Christianis in Calensi Lusitania urbe sepultam esse, ac de ejus ex hoc loco ad aliam translatione nihil hactenus sciri. Quo loquendi modo satis indicat, se arbitrari, quod S. Liberatæ ossa eodem, quo primum condita sunt, loco etiamnum quiescant. Si obijcias, S. Liberatam in urbe Calensi sepultam, ipsomet teste, unam esse è novem sororibus unitæ partu editis, adeoque illam eandem juxta Breviaria Hispanica & historica monumenta Seguntiam translata esse, respondet S. Liberatam, quam Seguntini venerantur, esse virginem Novocomensem, cujus corpus Simon Gironus episcopus Seguntinus ex Italia in Hispaniam transfexerit. Ecce ubi me sinuosis semitarum ambagibus expediendum speraveram, magis magisque me implicor. Cum itaque hæc non successerit, alia conabimur egredi via, & in assignatam ab illustrissimo præfule Italianam navigabimus.

At præsul Bracarensis tantum unam agnoscit Lusitanam, alteram vero ait esse Novocomensem.

9 In Italia præter S. Liberatam Ticinensem inveno alteram ejusdem nominis virginem Novocomensem, de qua numero præcedenti potissimum insinuita est quaestio. Hæc postrema quidem, teste Augustino Valerio, episcopo Veronensi, in libro de episcopis & Sanctis Veronensibus pag. 26, in quibusdam Calendaris descripta est virgo & martyr, sed perperam, ut ipse ibidem contendit, pag. 27 dicens, fuisse S. Liberatam sororem S. Faustinae, quæ ambæ fuerunt virgines tantum. Imo, inquit, ex traditione celebrantium ejus festum in ipsa ecclesia celebratur virgo tantum. Extant etiam duo versus ad caput imaginis ejus antiquæ in pariete ipsius ecclesiæ id attestantes:

Libera virgo Dei precibus pietate benigna.
Tu memor esto mei liberans à morte maligna.

Hæc ergo alia est à S. Liberata, qua Seguntia honoratur, nisi quis alteram virginem & martyrem in Italia assignet, quam potuerint Seguntini ad se transferre, aut nisi velit, eos virginem pro martyre colere, adeoque Seguntinam tum vitam tum translationis historiam omnino falsam esse, quod sine gravibus argumentis non facile est admittendum. Hinc etiam ultro sequitur, sanctam illam virginem Novocomensem à S. Liberata seu Wilgeforte in Belgio culta plane diversam esse. Non igitur mihi diutius hic hærendum, cum Italiam ignota sit S. Wilgefortis, in cuius cultum & originem præcipue inquiri.

B

qua in Italia non colitur NO MARTYR.

F

10 Opportune hoc loco recordor epistola postea exhibenda, quam R. P. Andreas à S. Nicolao, Carmelitarum Exprovincialis, anno 1706 ex Burgundia ad nos dedit, & ex qua intelligo, Helvetos

S. Liberata à quibusdam creditur sepulta in Hollandiis

AUCTORE
G. C.

Bavarosque singulare quidpiam circa S. Liberatæ vel Wilgeförtis sepulcrum novisse. Fuvat igitur, relicta Italia, Helvetiam Bavariamque petere, & hoc novum de S. Wilgeförtis sepulcro documentum investigare. Conspicor illic Virginem barbaram, vulgo *Wuntcrnuss* dictam, & cruci affixam. Logo appositam ad ejus tabellas Actorum epitomen, quæ quædam ad substantiam cum *Legenda Belgica* convenit. At ecce in hujus epitomes sine additæ clausula, quæ notissimam plane novam & Martyrologio hactenus ignotam continet his paucis verbis: Sepulta est in Hollandia in ecclesia; quæ dicitur Steinberg. Sane opera pretium est Hollandiam ipsam adire, sepulcræ locum coram inspicere, & antiqua hujus rei monumenta excutere.

sed nulla illic
superest illius
sepulcræ
notitia.

11 Prætermitto itaque nunc Pragam primariam & amplissimam Bohemia urbem, in quam cultus S. Wilgeförtis recenter inductus est. Omisso pagum *Muringen* ad silvam *Herciniam*, in quo sub nomine *Cumeranæ* crucifixa cernitur, & miraculis clarissima dicitur. Prætereo *Moguntiam*, ubi martyris occasio in Actis Germanicis narrata, ad omnibus aliis discrepat. Transeo alias Germania urbes, & recta in Hollandiam iter instituo. Quando eam ingressus incolas de ecclesia *Steinbergen*si interrogo, negant se *Steinbergam* in Hollandia novisse & mihi ulterius indaganti respondent, in finibus *Brabantia* sibi proximis hujus nominis oppidum exarare. Quare ego suspicatus, Helvetos Bavarosque *Steinbergam* Hollandia vicinam ejusque dominio subditam per errorem in ipsa Hollandia collocasse, ad oppidum istud propero, & consulis, qui illi supersunt, Catholicis, nil præter vernaculum S. *Ontcommeræ* nomen agro alicui inditum reperio. Reliqua de sepulcro & cultu monumenta illic plane ignota sunt. An ea unquam extiterint, an temporum injuria aut variis, quas hoc oppidum sustinuit, calamitatibus perierint, ignoro.

In Anglia,
Normannia
aliisque locis
colitur;

12 Jam frustranei laboris pertusus domum repotere statueram, dum mihi incidit, nomen S. Wilgeförtis apud alios *Wilfordis*, Anglicum, nescio quid, sonare, & fortasse in hac insula, sanctorum olim feracissima juxta ac studiosissima, celebriorem haberi illius memoriam. Quapropter ne quid circa hanc Sanctam neglexisse dicar, è portu *Batavicæ* in Angliam solvo. Reperio ibidem antiquum libellum precum ad usum *Sarisburyensis* ecclesie compositum, in quo S. Wilgeförtis inter alias sanctas virgines & martyres Anglas in *Litanis* omnium Sanctorum invocatur, atque alibi peculiari antiphona & oratione celebratur, ita ut olim solennis illius cultus in Anglia fuisse videatur. Sed modo post rerum omnium præsertim sacrarum perturbationem ulteriores notitia in hoc regno frustra queruntur. Cum aliquando audiverim, eandem sanctam in *Normannia* etiam cultum obtinere, ex Anglia in hanc Gallia provinciam trajicio. Ad urbem *Deppensem* appulsus intelligo, Sanctam nostram in pago *Arques* non procul *Deppâ* distito, atque alius hujus regionis locis magna fidelium pietate celebrari. At hic, amisso *Liberatæ* nomine, non nisi *Digneförtis*, *Wilgeförtis*, aut *Virgeförtis* appellatur; unde, autem quomodo, & quando istius sancta Virginis & martyris cultus in hanc Gallia provinciam transferit, ignoratur.

Sed S. nra
patria, tem-
pus, sepul-
crum aliisque
incerta sunt.

13 Atque ita quidem, majori Europa parte peragrata, ferme aequè dubius ac exieram, domum revertor: nam circa S. Wilgeförtis originem, vitam, chronotaxim, sepulcrum aliasque Actorum

circumstantias incerta sunt omnia. Anglamne dicam an Galliam? Belgamne an Germanam? Italiam an Lusitaniam? Plerique eam Lusitanam existimant, sed ipsum Wilgeförtis nomen illam originem negare videtur; imo non desunt, qui ipsam in Gallia natam esse affirmant. Verbo uno adeo insolubilis est is Actorum nodus, ut non nisi sciendo dissolvendum sperem. Fateor equidem in opere nostro passim intricata occurrere Acta, sed hactenus magis implexa me legere non memini. In plerisque est inter unam alteramve urbem aut provinciam; at hæc obscura controversia ad plures Europa regiones pertinet. Labori non peperci in pervolvendis & examinandis variarum nationum monumentis; nihilominus post hæc omnia lustrata etiamnum versor in labyrintho circulo, ex quo exitum non video, nisi forte imiter illos, qui labyrintho inclusi post longos frustraneosque circuitus septa perfrumpunt, & hoc qualicamque modo egressum inveniunt. An & quomodo hoc facturus sim; docebit reliquus commentarius. Sufficiat hoc paragrapho totam difficultatem quasi sub uno intuitu spectandam dedisse. Jam de singulis controversiæ punctis fufius agemus.

D

§ II. Variæ sanctæ Liberatæ.

Censeo præmittendas esse quasdam sanctas, *Liberatæ* nomine nuncupatas, ut secuturi paragraphi clarius intelligantur, & S. Liberata, de qua hic agimus, quoad fieri potest, distinguatur, aut saltem minus confundatur. Prima occurrit S. Liberata *Ticinensis*, de qua egit *Bollandus* ad diem *XVI* Januarii. Altera S. Liberata, quæ cum S. *Faustina* sorore sua in cænobio circa annum Christi 580 placide è vita migrasse dicitur, *Novocomis* inque aliis Italia urbibus celebratur, ut videre est apud eundem *Bollandum* die *XVIII* Januarii. Tertia est S. Liberata virgo, quæ cum sorore sua S. *Olivaria* apud *Calvum Montem* in Gallia seculo VI pie obiit, ut habent Acta nostra ad diem *III* Februarii. Quarta quadam S. Liberata colitur potissimum à Belgis ac Germanis, qui eam etiam *Wilgefortem* & vulgo *Oncommeram* vel *Ontcommenam* appellant. Gallis etiam nota est, saltem quoad nomen, quadam S. Liberata, quæ jam à tempore *Caroli Magni* in *Aquitania* colebatur. Hæc Gallicè vocatur *Sainte Livrade*, fuitque olim in hac regione adeo celebrata, ut plura habuerit sacella cului suo dedicata; imo pagi quidam ab ea appellationis originem traxerint. An hæc diversa sit ab ea, quæ in Belgio, vel Hispania aut Lusitania celebratur, incertum esse arbitror. Audiamus tamen Gallorum de hac re judicium.

Inter varias
SS. Libera-
tas

15 *Claudius Castellanus* in *Martyrologio* cum notis ad diem *XXIII* Februarii de hac postrema sic loquitur: Cum *Carolus Magnus* ædificasset ecclesiam circa palatium suum *Castinogilense* ad *Oldam* in *Aginnensi* agro, eam dedicari jussit nomini hujus Sanctæ (nempe *Liberatæ*, de qua agit) quæ verosimiliter prope hanc regionem obierit, & cujus reliquæ causam præbuerint huic dedicationi juxta frequentem illius seculi usum. Deinde ait, istam S. Liberatam in *Legenda apocrypha* postmodum composita acceptam fuisse tamquam unam ex octo sororibus S. *Quiteria*, sibi que videri eandem, quæ in Lusitania & Belgio honorari creditur. Utinam solidas hujus sue assertionis rationes produxisset, & lucis aliquid attulisset ad dispellendum hujus historia caliginem. Sed quæcumque demum sit ea S. Liberata,

una in Aquitania olim
celebris

anti-

A Antiquius satis celebrem fuisse oportet, cum nomen suum quibusdam Gallia locis inditum reliquerit. Etymologia hujus testis est laudatus Castellanus, qui notas suas concludit his verbis: Hæc ecclesia S. Liberatæ fundata per Carolum Magnum, facta est Prioratus ordinis S. Benedicti, circa quem accrevit oppidum S. Liberatæ. Præter Prioratum, qui jam pertinet ad congregationem S. Mauri, est in eo oppido conventus Ursulinarum. Papius Massonus in descriptione fluminum Gallia de eodem loco hæc habet pag. 580: Hinc Cassinogilum soli non infelicio- ris succedit, & proxime S. Liberata frugum & commerciorum præpotens. Hujus loci etiam obiter meminit Adrianus Valesius in Notitia Gal- liarum pag. 500.

à Simone Peyronetto

16 Copiosus, at simul confusus, S. Liberatæ celebritatem in Gallia probat Simon Peyronettus in notis ad suum Martyrologium Sanctorum & San- ctarum: postquam enim pag. 484 egisset de S. Li- berata Novocomensi, addit sequentia: Sed est & B. Liberata martyr, quæ refertur ab eodem Ferrar. in Catal. Gener. SS etiam xviii Jan. Uti & à Thoma Trugillo tom. 1 The- sauri concionum, aliisque. At ecclesia Segun- tina, ubi ejus traditur corpus quietere, eam colit Officio duplici cum Octava xx Julii. De ea Ambrosius Morales lib. xii Histor., Marieta lib. iv de SS. Hispaniæ. Ista Sancta, quæ à Papiro Massono libro de flumin. Gallia SAIN- TE LIVRADE vernaculè effertur, complures habet ecclesias, seu capellas in Aquitania sibi sacras, & in diocesi Tolosana dat nomen vico & Parœciæ à Tolosa non longè distans prope insulam Jordanis, vulgo SAINTE LI- BRADE. Haud obscurus est etiam vicus S. Li- beratæ, SAINTE LIVRADE, non longe ab Aginno.

supponunt esse eadem cum illa.

17 Scriptor hic, ut ex verbis ejus patet, opi- natur, eandem esse hanc Sanctam cum S. Liberata Seguntina; sed cum nullum opinionis sue motum exprimat, hæcenus sententiam ejus amplecti non pos- sum: si enim suspicionibus, veterum testimonio des- titutus, indulgere liceret, suspicarer ego eodem jure, Sanctam, quæ in Aquitania plures habet ecclesias, non esse diversam à S. Liberata Novocomensi, vel Tuinesi aut altera Calvi Montis, quam reli- quæ eo delatæ sint, & imo suspicabor potius eam Aquitanam esse, sicut exemplum habemus in S. Quitéria, quam Vascones sibi vindicant, etsi Lusitani suam esse contendunt. Nec refert, quod forte in Aquitania Liberatæ Seguntina Acta legantur: nam in Vasconia eadem fabulosa S. Quitéria Acta legebantur, quæ ab Hispanis & Lusitanis vulgo tra- duntur, etsi ad Lusitaniam idè perisneret, ut osten- sum est in Actis nostris ad diem xxii Martii.

C 18 Hispani S. Liberatam, quæ Seguntia coli- tur, diversimode describunt. Ut ea diversitas, pro sequentibus paragraphis hic observanda, manifestus appareat, sufficet dare, quæ de ipsa habet F. Thomas Trugillo in suo Thesuro concionariorum, quem composuit, nondum natis pseudonymis Fl. Lucii Dextri, M. Maximi ac Juliani Petricho- nicis. Is tom. 2 de festis Sanctorum anno 1583; Barcinone impresso col. 450 in festo beatæ Li- beratæ narrat sequentia: In ecclesia vulgo de Siguntia habetur in maximo honore Libera- ta, quæ mutato aliquantulum vocabulo nomi- nari solet. Librata. Est ibi sumptuosum quoddam & magnificum sepulcrum hujus San- ctæ, & vario diverso atque mirabili jaspide,

quam Segun- tina in His- pania colunt

adeo ut hoc sepulcrum sua arte mira, qua con- structum est, videatur facile cum alio quoli- bet conferendum. Celebratur autem ejus fe- stum xviii Januarii, translatio vero die xv Julii.

AUCTORE G. C.

19 Deinde Acta ejus ex lectionibus ecclesiasti- cis istius temporis nonnihil credibilia, aut saltem novis Pseudo-Dextri & fictorum ejus figmentis non- dum plane corrupta & confusa proponit his ver- bis: In suis autem lectionibus dicitur, quod fuit hæc Sancta filia cujusdam regis vel prin- cipis alicujus viri, qui appellabatur Catelius, conjunx autem vocabatur Calsia, & civitas præcipua regni ejus dicebatur Balcagia. Atque ut aliqui dicunt, fuit hæc civitas præcipua inter occidentales civitates, sive fuerit civi- tas Hispaniæ sive alterius provinciæ. Erant au- tem hujusmodi reges gentiles, & habuerunt novem filias, quarum nomina hæc sunt: Li- berata, Genibera, Victoria, Eumelia, Ger- mana, Gema, Marcia, Basilia & Quitéria. Fue- runt autem istæ omnes sorores Christianæ à pueritia sua, & cum essent optime in fide in- structæ, Liberata, quæ inter ceteras eminere videbatur in fide & religione, suo exemplo & sanctis verbis gentiles multos convertit: degen- enim vitam solitariam in quodam deserto, concurrerant ad eam multi tum Christiani tum etiam gentiles.

Orduj Acta e lectionibus antiquis de- sumpta

20 Hoc tempore publicarunt Romani edi- ctum quoddam contra Christianos, ita ut vel dimitterent legem Christianam vel statim in- terficerentur. Fuit autem accusata Liberata tunc cum suis sororibus & aliis Christianis, excepta sola Quitéria, quæ per se triumphavit & martyrizata fuit alio modo. Attulerunt autem eascoram patre & cum non posset eas blandimentis inflectere, ut dimitterent Christi- fidem, vigente in eo magis impetu & spiritu diabolico, quam paterno amore, posteaquam variis tormentis eas discruciat & excarnificavit, tandem capite truncantur. Quamvis non satis constat, an fuerit sola Liberata, quæ decollata fuit ex patris mandato, aut si etiam fuerunt de- collatæ ceteræ sorores, & alii Christiani, qui cum his capti fuerant & victi. Verum ab omnibus scriptoribus asseritur, sanctam Libe- ratam vel ab hoc judice vel ab alio marty- rium sustinuisse. Post multos autem annos Si- meon episcopus collocavit corpus sanctæ Li- beratæ in argentea quadam arca, & eam col- locavit in eminenti quodam loco, præcipiens ut ab omnibus coleretur & in veneratione haberetur.

B

hic à Trugillo exhibentur.

F

21 Lusitani quidam S. Liberatam, cujus hic Acta ex Trugillo dedimus, sibi vindicant, eam- que à Seguntina omnino distinctam volunt. Unus pro omnibus sit illustrissimus ac reverendissimus D. Rodericus da Cunha archiepiscopus Bracaren- sis, qui in Historia sua ecclesiastica part. 1 cap. 26 num. 3 habet sequentia, quæ ex idiomate Lusitano sic Latina reddo: Nomen S. Liberatæ præbuit occasionem omnibus fere auctoribus nostri tem- poris tum Hispanis tum Lusitanis confunden- di eam cum alia S. Liberata, cujus festum xv Julii celebrat ecclesia Seguntina, quia illic possidet pretiosum ejus corpus, cum interim illæ inter se sint omnino distinctæ: nam S. Liberata Seguntina tuit Itala, & nata, ut probabilius existimamus, Novocomi civitate Du- catûs Mediolanensis. Nostra vero S. Li-

Hæc Italiam esse contem- dit archiepiscopus Braca- rensis.

AUCTORE
G. C.

berata nota est Bracaræ, ut jam diximus. S. Liberatam Italiam memorat Martyrologium Romanum, tribuens illi tantummodo titulum Virginis, NOVOCOMI SANCTÆ LIBERATÆ VIRGINIS, uti etiam facit Ufuardus. Nostra non solum virgo, sed præterea fuit martyr pro fide passa xx Julii. Italiam Florentiã Seguntiam transtulit episcopus Simon Giron cum peculiari facultate sub Pontificatu Bonifacii VIII, qui fuit inter annos MCCXCIV & MCCCII, ut constat ex Breviario istius ecclesiæ in lectionibus matutinis xv Julii, quando illic celebratur hoc festum. . . . Sed cum Seguntia potissimum nota esset S. Liberata Lusitana, facile scriptores illius temporis non distinguentes inter unam & alteram accommodarunt Italæ res, quæ spectabant ad Lusitaniam, & huic multa, quæ pertinebant ad Italiam. Denique post adductam quorundam doctorum idem secum sentientium auctoritatem, & narratam S. Liberatæ vitam ac mortem sic illustrissimus præsul citatum caput concludit: Reliquias hujus magnæ Virginis ac martyris sepelierunt Christiani in eadem civitate Calensi. Non scimus: quod inde aliò translatae sint: reliquæ enim Seguntinæ, ut jam diximus, sunt S. Liberatæ Italæ.

B

eius opinionem oppugnat Tamayo:

22 Joannes Tamayo Salazar hanc illustrissimæ scriptoris opinionem acriter impugnat in suo Martyrologio Hispanico ad diem xx Julii sic Seguntinorum causam defendens: A veritatis apicibus discessit D. Rodericus De Acuña Histor. Bracar. I P. cap. 26 num. 3 firmans, S. Liberatam, quam in templo Seguntino veneratam conspiciamus, cujusque sacra pignora ibidem asservari cognoscimus, esse S. Virginis hujus nominis apud Comum urbem Italæ, & Florentiam cultæ. Nam si illius ecclesiæ monimenta legisset, procul dubio in hocce erroris scopulos non impingeret. Ex illis igitur manifestum apparet, sacra B. virginis Comensis Hispania anno MCCXVII ex humili loco in basilicam majorem urbis Comensis fuisse translata, ut ex lection. Breviar. Comens. à Philippo Ferrar. in Catal. SS. Italæ die xviii Januarii fol. xxxvi adductis liquet. Ast (ut ipse Acuña fatetur) ea, quæ in Seguntino templo conduntur, Simon episcopus Seguntinus Florentiã Seguntiam attulit de licentia Bonifacii VIII Pont. Max. anno MCCXCIV; ergo nequaquam potuere Seguntiam transferri, quæ postmodum, elapsis xxiii annis, in basilicam Comensem translata fuere. Etiam si huic Tamayo argumento responderi posse videam, tamen libenter fateor, S. Liberatam Seguntinam à Novocomensi verosimilius distinctam esse; imò in gratiam Seguntinorum aliam probationem à Tamayo prætermittam hic addo. Nam in ultima S. Liberatæ Seguntina translatione anno 1537 facta, uti ex antiquo Breviario Balthasar Porreno in ejus Vita pag. 98 refert, ejusdem Virginis camilia adeo recenti sanguine perfusa visa est, acsi hesternæ die effusus esset. Hac si vera sunt, quomodo S. Liberatæ Novocomensi convenire possunt, quæ pro Christo sanguinem non sudis, sed cum S. Faustina sorore in monasterio sanctè vivens, placidè in Domino obdormivit, ut latius videri potest in ejus Actis à Bollandis editis ad diem xviii Januarii.

Mariana scribit eam Seguntinam esse.

23 De S. Liberata singulare quiddam tradit Joannes Mariana noster in Historia de rebus His-

pania lib. 4 cap. 14, ubi eam contra omnium popularium suorum opinionem Seguntia passam scribit his verbis: Ad hæc tempora & calamitatem Verissimus, Maximus & Julia fratres referuntur Olissipone perempti, Bracaræ Victor, Cordubæ Zoilus & decem & novem alii, Gentolla & Helena prope Burgos, Seguntinæ Liberata & Quiteria, aliique, quos si sigillatim recensere velimus, neque modum dicendi, neque finem reperiet oratio. Quantum hic ad S. Liberatam attinet, puto quod Mariana locum cultus pro palæstra martyrii per errorem accepit. Quod immediatè subjungit, forte in hac ipsa, quam tractamus, materia locum habet; illius saltem hagiographos sæpe meminisse oportet. Horum omnium, inquit, martyrum corpora, quibus in locis hoc tempore sint, de quibusdam affirmare promptum est, de plerisque non item, aliis alibi prædicantibus; fortassis in plures partes sacris exuviis distractis, variæ opinionis natæ, penes quos pars tantum esset, totum habere putantibus.

24 Recentiores Pseudo-chronicorum defensores inter se non conveniunt, aliis unam, aliis duplicem S. Liberatam admittentibus. Quidam statuunt unam cum octo sororibus ad annum Christi 138; alteram ad annum 308, ne scilicet caro suo Flavio Dextro videantur contrariis, qui ad diversos hos annos S. Liberatæ meminit. Hinc Ferdinandus de Camargo in Chronologia sua sacra ad annum 138 & 308 unam ab altera solite distinguit. Ex eodem motivo Balthasar Porrenius in Vita S. Liberatæ Seguntina pag. 39 duplicem agnoscit Wilgefortem: Idem, inquit, nomen Wilgefortis habuit altera sancta Lusitana, de cujus martyrio mentionem facit præfatus Flavius Dexter anno trecentesimo. Quinimo Martinus Carillo in hujus falsidici oraculi gratiam retractat sententiam, quam antea de S. Liberatæ sororumque ejus epocha sustinuerat: nam in Annalibus Chronologicis anno 1634 Casaraugustæ impressis ita Hispanice scribit ad annum Christi 138: Aliqui ponunt earum (nempe S. Liberatæ ac sororum) martyrium anno Domini cccvi, & sic nos etiam scripsimus in prima editione horum Annalium. Dexter & archipresbyter Julianus illud ponunt tempore imperatoris Adriani. Postea ad annum Christi 308 agens de S. Liberata, quam etiam Wilgefortem & Barbatam vocat, sic loquitur: Est diversa à S. Liberata, de qua & octo sororibus actum est anno cxxxviii. Alii Pseudo-Dextri discipuli classicum suum auctorem aliter interpretantur, & de una eademque S. Liberata explicant. At tamen nos in hoc labyrintho diutius frustra vagari. De Seguntino S. Liberatæ, quacumque illa sit, cultum agamus.

D

E

F

§ III. Cultus S. Liberatæ in Hispania.

Seguntia, teste Livio ac Plinio, urbs Celtiberorum in Hispania Tarraconensi, nunc vulgo Sigüenza, sita est in colle ad radices montis Atienza, estque fere media inter Bilbilim & Complutum. Hac civitas episcopalis possidet reliquias S. Liberatæ, quas aliunde ad se allatas summa pietate veneratur. Hanc reliquiarum translationem ex variis, ut ait, scriptorum schedis refert Joannes Tamayo in Martyrologio Hispanico die xv Julii

S. Liberatam Seguntinam translata.

A Julii. Sed tam alte eam repetit, totque verbis amplificat, ut existimem, eam ex legitimis & antiquis schedis non probaturum omnia, qua narrat: cumque in similibus rebus hunc scriptorem sapius fallere aut falli deprehenderim, malui breviora hujus translationis documenta, & quidem cum aliis collata proferre ex antiquo Breviario Seguntino, ex quo se ea accepisse testatur Balthasar Porrennus in Vita S. Liberatæ, ubi pag. 98 habet sequentia: Post martyrium beatæ Liberatæ, sanctum ejus corpus successu temporis à Simone tunc Seguntino episcopo in hac alma ecclesia conditum est, cujus tempore à regulari in seculari auctoritate apostolica translata fuit anno Domini MCCC. Hac erat precipua, quam novimus, translatio, que ex urbe Florentina Seguntiam facta est. De hac etiam meminit Egidius Gonzalez Davila in Theatro ecclesiastico tomo I de ecclesia Seguntina cap. 8, ubi de Simonis episcopi Seguntini gestis & epitaphio plura habet.

Et postea magnificentiis ornata

B 26 De ultima translatione idem Breviarium antiquum agit his verbis: Deinde illustris Fredericus à Portugali, tunc Seguntinus ac demum Cæsar-Augustanus sub hujus beatæ Virginis nomine regale sacellum construxit, ubi sanctum corpus mira fragrantia in arca argentea, lapidea intro inclusa, xv Julii anno Domini MDXXXVI editis miraculis honorifice translatum est (nam ejusdem Virginis camisia adeo recenti sanguine perfusa visa est; acsi hesternæ die effusus esset) simulque sanctorum Joannis & Thomæ apostolorum, Stephani, Ignatii, Blasii, Gamalielis, Mauri, Hilarii & Sixti ac plurimorum martyrum, confessorum & virginum reliquiarum venerandarum; convenienter undique populo, ut eidem translationi interesset, ac plenariam indulgentiam ab Adriano VI, Clemente VII & Paulo III Romano tunc pontifice concessam consequeretur, regnante in Hispania Christianissimo Carolo V Romanorum imperatore. Quod hic de indulgentia à tribus Pontificibus concessa dicitur, sic intelligendum arbitror, ut ea primum ab Adriano VI obtenta, ac eo mortuo à Clemente VII iterum impetrata, tandem, translatione, nescio ob quam causam, per aliquot annos dilata, eadem indulgentia à Paulo III confirmata fuerit. Non tam facile explicare possum hujus ultima translationis annum, qui hic dicitur fuisse 1537; cum Egidius Gonzalez Davila in suo Theatro ecclesiastico ecclesia Seguntina cap. 18 asserat, eam translationem factam fuisse sub illustrissimo ac reverendissimo D. Ferdinando Niño, qui juxta ejusdem scriptoris calculum tantum anno 1546 cathedram Seguntinam primò adijt. Hac inquam combinare non possum, nisi forte in numerum arithmeticum error irrepserit, & pro anno 1537 annus 1547 sit legendus.

C 27 Post hanc translationem fuit precipua præcolli cepit Officium Seguntinorum cura, ut de S. Liberata, qua in magnifico sepulcro collocata erat, Officium proprium recitaretur. Id ipsum & elegans, teste Balthasare Porrenno in Vita S. Liberatæ pag. 97, habetur in Breviario Seguntino, cujus impressioni anno 1561 finis impositus est. Breviarium illud non vidi; ac vix dubito, quin in eo continentur Lectiones, quas Prudentius Sandovalius in Antiquitate civitatis & ecclesia Tudensis pag. 38 & seqq. ex lectionario Seguntino protulit, aut quas Breviarium in commentario ad Flavii Lucii Dextri chronicon pag. 237 exhibet; ubi dicit, se ex Breviario Seguntino & Palentino collegisse hanc historiam,

prout in antiquis venerandisque Breviariis Hispaniæ legi in divinis Officiis consuevit in festo S. Liberatæ. In antiquis hisce lectionibus prodigiosa quidem novem sororum unico partu educarum historia legitur, sed nec Lusitania aut Wilgefortis nomen, nec crucis supplicium, nec martyrii palæstra aut tempus exprimitur; qua tamen omnia in recentiori Officio expressa videmus. Hac pro paragraphis secularis meminisse juverit.

D 28 Post festivitatem Flavii Lucii Dextri inventionem, primamque ejus editionem anno 1619 Cæsar-Augusta factam, ecclesia Seguntina lectiones S. Liberatæ mutavit, & quasdam circumstantias antea ignotas, & ut suspicor, ex novo Pseudo-Dextro haustus Officio suo inseruit. Id, cum anno 1625 sacra Rituum congregatio legi permisisset, anno sequenti Matrili primo impressum est. Post annos plus quam quinquaginta proponitur idem Officium S. Liberatæ virginis & martyris, patronæ ecclesiæ & diocesis Seguntinæ duplex secundæ classis (titulus is est Officii, quod habeo) à sacra Rituum congregatione recognitum & approbatum, in regnis Hispaniarum celebrandum die xx mensis Julii ab omnibus utriusque sexus, qui ad horas Canonicas tenentur, juxta decretum ejusdem sacre congregationis xxv Septembris MDCLXXXII. Juxta hac sacre congregationis indulta Seguntini patronam suam celebrant solenni Officio, in quo præter lectiones secundæ Nocturni, de quibus mox, propria habent sequentia. Antiphona ad Magnificat in primis vespertis est hac: Gloriosum sanctæ Liberatæ triumphum solemniter celebremus, quæ in cruce pendens, infernum vicit, & tyrannorum tormenta superavit, alleluia. Antiphona ad Benedictus: Quamvis plurimis blandimentis & minis sancta Liberata expectaretur, ut fidem christianam pudicitiamque defereret, stabilis & firma in agone permansit, & in cruce impollutum spiritum Deo reddidit. Antiphona ad Magnificat in secundis vespertis: O felix Liberata à tyrannorum sævitia liberata! ô gloriofa Wilgefortis, quæ ubique fortis in certamine reperta es! ô patrona admiranda civitatis & diocesis Seguntinæ, fac nos tuis precibus ad gaudia cælestia, quibus frueris, pervenire. Oratio denique sic habet. Beatæ Liberatæ virginis & martyris tuæ, quæsumus Domine, precibus & meritis adjuvemur: ut quæ pro tui nominis confessione, & pudicitie defensione in cruce pependit, ab inimicorum insidiis sua nos protectione defendat. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

E 29 Seguntini vitam & martyrium sua patronæ in lectionibus secundæ Nocturni ita describunt: **F** LECT. IV. Lucius Catellius Severus, præses Gallæciæ & Lusitaniæ, & ejus terræ regulus, idolorum cultor, ex Calia conjugæ, eidem falsæ religioni dedita, uno partu (ut multarum in Hispania ecclesiarum fert traditio) novem edidit filias. Quæ cum existimaret, hoc posse contra eam aliquam violati tori & intemperantis vitæ excitare suspicionem, obstetrici severe indixit, ut occulte illam tot filiarum turbam in flumen projiceret. Illa vero consilium detestata, in proximum vicum progressa, novem puellas totidem nutricibus alendas tradidit; à quibus sacro fonte lustratæ, Genivera, Wilgefortis seu Liberata, Victoria, Eumelia, Germana, Gemma, Martia, Basilissa, ac Quiteria nuncupatæ, totas

AUCTORE se Deo concepto virginitatis voto consecra-
G. C. runt.

30 LECT. V. Interea dira persecutio Chri-
stianum nomen urgebat, & ad Balchagiam
ab antiquis Catelii sedem progressa (quæ hodie dicitur
Bayona Tudenfis) cultores idolorum impulit,
ut Virgines sacras comprehenderent, & Ca-
tello patri sisterent puniendas. Qui de gene-
& religione sciscitatus, Christianas & fili-
as suas esse cognovit. Cum autem omnia il-
lis regia liberalitate promitteret; omniaque
supplicia iudicis severitate minaretur, ut eas
à studio Christianæ religionis abduceret, &
maternæ preces & lacrymæ his omnibus ac-
cederent, nihilominus sacræ virgines omnes
in ea, quam susceperant, fide constantes per-
manferunt.

31 LECT. VI. Cum autem pater nil profi-
ceret, & in filiarum cædem raperetur furo-
re, illæ tametsi martyrii cupidæ, patris ta-
men grave peccatum vitare cupientes, ab
ejus statuerunt sese potestate subducere, quod
fecere non simul omnes, sed seorsum aliæ
aliò dilapsæ, ubi variis locis martyrium sub-
ierunt. Wilgefortis vero seu Liberata cum
aliis Christianis in eremum secessit, ubi a-
sperrime vivens, silvestri cibo semel ad ve-
esperam quotidie reficiebatur; donec compre-
hensa iterum ab impiis idolorum cultoribus
ad sacrilegum idolorum cultum & impudici-
tiam fuit instigata; illa vero nec fororum
nece percussa, nec minis aut cruciatibus deter-
rita, tortoribus sese lætâ obtulit. Et post va-
ria tormentorum genera, in Lusitania ad Ca-
straleuca pro fide & pudicitia decertans, in
cruce meruit martyrii palmam adipisci, cir-
ca annum Domini centesimum trigessimum
nonum: cujus corpus in amplissimo templo Segun-
tino honorifice conditum, summa colitur
religione & populorum frequentia.

32 Quid de hac historia judicent prudentiores
Hispani paucis indicabo. Ambrosius Morales nar-
rans quædam de S. Liberata in chronico Genera-
li Hispania lib. 10 cap. 18, ita Hispanice loqui-
tur: Huc usque pertingit historia istius Sanctæ
in Lectionibus & Officio relata, in qua
narrantur exotica quædam, quæ illic poterit
videre, qui cupit: Ego enim in eo omni
non video rationem exempli, doctrinæ aut
certitudinis, quæ me ad id scribendum in-
vitet. In tota historia numquam expresse di-
citur hæc Sancta fuisse Hispana, nec ego
video alium modum, quo hoc possit probari.
Morales hic loquitur de antiquis lectionibus Segun-
tinis, in quibus non fiebat expressa mentio Lusita-
nia: imo fatetur Balthasar Porrennas in Vita S.
Liberatæ pag. 58, eam tempore Frederici à Por-
tugali, qui ab anno 1512 usque ad 1532 Segun-
tinam sedem tenuit, necdum agnitam fuisse, ut
Lusitanam, quia in ejus Legenda tantum dicebatur
nata ex patre Cathelio & matre Calisia regibus
gentilibus inter finitimos Occidentis haud in-
fimis.

33 Franciscus Padilla scribens de S. Liberata
ejusque sororibus in historia Ecclesiastica Hispania
part. 1. cent. 4 cap. 26 hæc habet: De his San-
ctis scribunt Basilius Sanctorus, Ambrosius de
Morales, Doctor Villegas & Joannes de Ma-
rieta, qui (postremus scilicet) longam de illis
rexit historiam, & nescio unde eam sumpserit.
Gauderem si indicasset, sicut solet, dum

scribit de aliis Sanctis: nam plerumque solet
ponere in margine auctores, qui scribunt de
illis; at hic non ponit. Nec sunt verisimiles
res quædam, quas de his Sanctis narrat, at-
que ita non videntur mihi dignæ, ut ponantur
in hac historia. . . . Præfatus Basilius ait,
Catelium istarum Sanctarum patrem, insignem
quemdam virum fuisse in terra Bolcagia. Et
certe ita esse debuit, quia tum temporis non
erat rex in Hispania. Quod autem ad nomen
Bolcagiæ attinet; nec in lexico, nec in ullo
cosmographo five antiquo five moderno in-
venire potui quis sit, ille locus Bolcagiæ; at-
que ita de eo rationem reddere non potero.
Deinde, exposita vita & translatione S. Libera-
tæ, hæc inter alia dicit: Certitudo, quam ha-
bemus, quod hæc Sancta sit Hispana, in eo
sita est, quod ejus corpus in Hispania existat,
quod sufficit ad ei concedendum locum in
nostra historia, etiamsi non fuisset nata in
hac regione.

34 Nicolaus Antonius in Mss. posthumis mihi
à R. D. Adriano Coninck auctoris consanguineo Ma-
triti anno 1721 humanissime communicatis, de hac
Sancta sic differit: Nec certum est, quamvis le-
ctiones Breviarii Seguntini huc tendant, mar-
tyrem nos celebrare Hispanam; siquidem hu-
jus almæ ecclesiæ monumentis translatum ad
se foris à Florentia usque Simonis Gironii
præfulis operâ circa annum millesimum trecen-
tesimum Liberatæ martyris corpus non ob-
scure manifestatur; cujus translationis festum
xv Julii celebrat. An inde ad nos, quæ à
nobis olim in Italiam, translata sunt vernæ
Martyris pignora, nec affirmare nec negare
est animus. Certe ab aliis non tantum Hispani-
cos hujus Sanctæ natales in dubium revocatos, sed
rotunde negatos fuisse, patet ex refutatione D. Pru-
dentii de Sandoval, episcopi Tudenfis, qui in libro
de antiquitate civitatis & ecclesiæ Tudenfis post ex-
hibitas antiquas ecclesiæ Seguntina lectiones pag. 41
sic quosdam refellit: Erravit Villegas dicens,
has Sanctas fuisse Gallicas, qui est idem er-
ror, in quem lapsi sunt auctores, qui reformarunt
Breviarium Pampilonense, quod idem
asserit. Hæc duo Breviaria inter se conciliet, qui
volet. Ego huic liti me non immisceo.

35 Forte quispiam hic afferet argumentum, quod
mihi Sanctorum causâ in Hispania versans sæpe ob-
jectum memini; nempe ad historicam certitudinem
sufficere auctoritatem Breviarii. Is præter alia, in
Responsionibus Papebrochianis hæc super re dicta, ha-
beat responsum eruditissimi Hispani, Nicolai in-
quam Antonii, qui in Mss. posthumis proxime ci-
tatis occasione S. Epitacii, in Placentino Breviario
celebrati, in simili causa se inquit his verbis: Nec
opponas sacram congregationem Rituum, in-
stante Placentina ecclesia, summoque viro D.
Didaco de Arce Reinoso, Generali Hispania-
rum Inquisitore, ejus episcopo, lectionem so-
lemnis Officii, quo eadem ecclesia nunc uti-
tur, S. Epitacii approbasse, in qua is Am-
braciæ antiquissimæ Hispaniarum urbis anti-
stes fuisse dicitur, à Petro Rotensi renun-
tius. Non enim, quod S. Rituum congregatio
indulserit fidelium instantissime suppli-
cantium pietati tam objiciendum nobis est,
quam imputandum credulæ & parum cautæ
fidelium pietati, quod absque exactissimo rei
examine traditionibus scriptoribusque heri &
nudiustertius natis imprudenter stipare libel-
los

D

Nicolaus
Antonius,

E

ex quo poste-
riore objecti-
oni cuiusdam
occurritur,

F

A los supplices, à sacraque ista congregatione, quæ traditionibus ecclesiarum non parum deferre consuevit, impetrare, ac ut verius dixerim, extorquere solent, quibus ad obrusam sani ac defœcati iudicii exactis, ne adversus se ipsa pronuntiet, veritas testimonium denegat.

36 Si quis huic responsioni non acquiescat, audiat eminentissimum Cardinalem Vincentium Marianum Orsinum, tunc archiepiscopum Beneventanum, nunc autem sub nomine Benedicti XIII. summum Romanæ ecclesiæ Pontificem, qui in eruditissima dissertatione de S. Bartholomæi reliquiis Benevento vindicatis articulo 7 simile argumentum ita solvit: Respondeo primò, maximæ quidem auctoritatis esse Breviarium Romanum in iis, quæ per sese ad cultum ecclesiasticum attinent; minoris tamen ponderis esse in privatis factis aut gestis, quæ in Vita Sanctorum ex occasione referuntur, ita ut efficax inde argumentum peti non possit, ubi præsertim antiquiora monumenta advertantur. Nec enim Ecclesiæ ipsa, quæ iis utitur, inconcussæ infallibilisque veritatis iudicat quæcumque Breviarii suis sunt inserta, cum multoties pro variis temporibus, varia ex occasione emutaverit correxeritque. Deinde citatis quibusdam conciliis, quæ Breviarii correctionem decernunt, ita concludit: Quæ omnia argumento sunt, Breviaria non illico putanda esse ab omni historica aberratione libera, sed magnâ plerumque spongiâ egere, licet illa in suum usum usurpet Ecclesiæ. Imo nec suis omnino carere nævis Clementino-Urbano, quo utimur, Breviarium doctissimi historiæ exploratores indicant. Denique idem iudicium fert de Martyrologio Romano, in quo quosdam errores detectos adductis exemplis, ad quæ curiosum lectorem remitto.

§ IV. Diversæ auctorum opiniones de Actis Liberatæ Seguntinæ.

UT in hac confusa scriptorum varietate saltem aliquem servemus ordinem, primo de S. Liberatæ parentibus, dein de quibusdam viis circumstantiis, ac denique de martyrii loco, tempore ac genere varias opiniones referemus. Quod ad parentes attinet, in antiquis lectionibus Seguntinis apud Prudentium Sandovallium supra citatum nata dicitur beata Liberata ex patre Castellio & matre Calsia regulis gentilibus inter finitimos Occidentis: in novis autem ecclesiæ Seguntinæ lectionibus pater ejus vocatur Lucius Catellius Severus, præses Gallæciæ & Lusitanæ & ejus terræ regulus. De hujus reguli titulo & nomine pluribus differt Joannes Tamayus in Martyrologio Hispano die XVIII Januarii, ubi Caium Atilium Severum nominandum censet. Sed si modo de re conveniat, de nomine non litigabimus.

38 In hujus Catellii reguli tempore & regni sita assignando multum à reliquis discrepat antiquus codex Ms. Musei nostri signatus X Ms. 40, in cujus principio notatur, quod ad nos pervenerit ex Rubæ valle prope Bruxellas. In Passione S. Quiteriæ ita inchoat: Erat quidam rex magnus super omnes Orientales Catillius nomine, habens uxorem nomine Alham de stirpe Juliani imperatoris. Hi genuerunt novem filias & u-

num filium, qui omnes passi sunt mortem pro fide Catholica. In fine Passionis hæc legitur: Passa est autem S. Quiteria in Vasconia prope civitatem Adurensem x Kalendas Junii anno Domini quadringentesimo septuagesimo septimo. Mater harum filiarum, quæ à plerisque Calsia, & in citato codice Alha vocatur, à Pseudo-Juliano Quiteria appellatur, & quidem in Sanctarum numerum refertur. Audi ipsum in Chronico num. 57 tamquam ex tripodis sic pronuntiantem: Ex S. Quiteria natæ sunt istæ divinæ sorores Genivera, Victoria, Eumelia, Grimana, Gemina, Martiana, Quiteria, Basilisa, Vulgefotis vel Liberata uno partu in civitate Gallæciæ, dicta, Belegra, quæ nunc dicitur Baiona, prope civitatem dictam Tudentem. Quomodo hæc mater S. Quiteria cum Calsia Breviarii Seguntini componetur? At ego hæc curam Juliani interpretibus relinquo.

39 Vidimus S. Liberatæ matrem à Pseudo-Juliano in sanctarum numerum relatam, jam etiam ejus patrem ab eodem Juliano martyrum catalogo adscriptam videamus. Credibile est, inquit in Adversariis num. 250, parentes tot virginum & martyrum veniam & salutem à Deo consecutos, Severumque passum in Hispania sub persecutione Antonini cum quodam centurione xx Augusti. Respexit nempe impostor ad SS. Martyres Severum & Memnonem, qui xx Augusti à Græcis celebrantur, eosque in Hispania urbem Deobrigam pertrahere conatus est, uti satis patet in ejus Chronico num. 400, ubi sic scribit: Deobrigæ S. Severi & Menonii sub Valeriana Augusto. Nempe compositis de industria sphalmatibus ac sollicitis antiquitatem mensuri voluit. Sed an omnes posteros adeo stupidos fore existimavit, ut sine idoneo teste, Castelliam Severum sub Antonino, aut S. Severum martyrem Græcum cum socio Memnone sub Valeriano, crederent in Hispania passum? Ars magna est, quamvis mala, consequenter multa fingere. Tam aperta est hæc Pseudo-Juliani impostura, ut Joannes Tamayus in ejus verba jurare solitus, hic charum suum in fallendo ducem deserere partim cogatur, nisi in Martyrologio Hispanico ad diem xx Augusti patet ex ejus notis: nam agens de SS. Severo & Memnone samquam martyribus Hispanis scribit sequentia: Licet apud relatos auctores haudquaquam locis assignetur palæstræ, tamen illum indigitavit Julianus archipresbyter Toletanus in Chron. num. 400, his verbis: DEOBRIGÆ SS. SEVERI ET MEMNONIS SUB VALERIANO AUGUSTO. Quæ sententia amplectenda est, nec admittenda alia ab eo confaricata in Advers. num. 250 fol. 57, qua credidit hunc Severum fuisse patrem SS. Quiteriæ & aliarum octo Virginum Gallæcarum. Hæc de S. Liberatæ parentibus dicta sufficiant.

40 Post hæc in ipso Martyris, de qua agimus, nomine, aliisque levioris momenti circumstantiis occurrit quadam discrepantia, quam hic breviter annotabimus. In antiquis hujus Martyris lectionibus vocabatur solummodo Liberata; in recentioribus vero Wilgefotis seu Liberata appellatur. Nescio ex quo auctore duplicatum hoc nomen in novum ecclesiæ Seguntinæ officium transferit, nisi forte ex Pseudo-Dextro, qui inter scriptores tum Hispanos tum Lusitanos primus, quod sciam, S. Liberatæ nomen duplicavit. At de hac re postmodum recurret opportuna dicendi occasio. E contrario nomen Sila, quæ oblectrix aut novem sororum

qua responsio Benedicti XIII summi Pontificis opinione confirmatur.

B

Proponuntur varia sententia

C

de S. Liberatæ parentibus.

AUCTORE G. G.

& fuit eorum apotheca

E

F

F

un-

AUCTORE
G. C.

nutrix fuisse dicitur, in antiquo Breviario Seguntino expressum, nescio qua de causa in novo pratermittitur. Certe nomen illud honorifice poni potuit, si adhibenda sit fides Juliano, qui in *Adversariis* num. 317 tamquam testis oculatus testatur, sese fuisse prope templum, ubi corpus ejus servabatur. Creditur, inquit ibidem, fuisse virgo, quæ creavit & educavit sanctas virgines & martyres sorores, S. Quiteriam, Liberatam & alias Lusitanas. Colitur anniversarius dies ejus martyrii Kalendis Novembris. Creditur passa non multum postquam virgines illæ patiæ sunt. Joannes Tamayus semper ad multiplicandos Hispania Sanctos promptus, ambabus, ut ajunt, manibus hoc testimonium arripit, & solus istius Pseudo-scriptoris auctoritate nixus Silam die 1 Novembris in suum *Martyrologium Hispanicum* intravit. An tales sancti omnibus historicis & martyrologis ignoti, qui in quodam pseudo-chronico tantummodo canonizantur, in ecclesia colendi sint, sancta Sedi judicandum relinquo.

Præter alias
Aetorum cir-
cumstantias
discrepantes

41 Scriptores Lusitani in his novem sororum Actis narrant quasdam circumstantias, quas apud Hispanos passim non invenio. In primis Georgius Cardoso, qui S. Liberatam ejusque sorores magis florido quam solido exornat elogio, in *Hagiologio Lusitano* die XVIII Januarii ait, eas a S. Ovidio archiepiscopo Bracarensi baptizatas & in fide Christiana institutas fuisse. De hoc patre spirituali & sancto fidei præceptore apud Hispanos, saltem quos legi, altum est silentium; imo in *Lectioibus Seguntinis* tam antiquis, quam modernis dicuntur a suis nutricibus... sacro fonte Lustratæ. Ludovicus dos Anjos in suo *Horto Lusitano* sect. 6 S. Liberatam appellat fidei Christiana magistram, & vitam solitariam fundatricem in Lusitania. Rodericus da Cunha in *Historia ecclesiastica* loco supra citato peculiare aliquid refert, nempe S. Liberatam a patre suo Cajo Atilio ignominiosa impudicorum hominum lascivia expositam fuisse; sed eam divino auxilio munitam ab eorum vi sese fortiter defendisse. Hanc publicam ignominiam S. Liberatæ ab ipso parente illatam fuisse, in nullis ejus Actis hæcenus legere me memini.

de martyrii
loco,

42 De loco, quem S. Liberata sanguine suo consecravit, non minor est discrepatio: nam ut quidem inter ipsa pseudo-chronica de eo convenit. Dexter ad annum Christi 138 ait: Wilgefortis vel Liberata Catelii Lusitanorum reguli filia passa est Amphiloehii. Julianus vero in suo *chronico* num. 83: Monte Calensi prope Castra Leuca in Lusitania S. Wilgefortis, quæ & Cometiensis & Liberata dicitur, pro defensione fidei & pudicitie in crucem agitur, & cervice succisa gloriosissimum de truci tyranno triumphum egit. Bivarius in *Commentario ad hunc Dexter locum* inter hos duos sese judicem constituens, hanc definitivam contra Julianum profert sententiam: Audiendus sane Dexter est præ Juliano. Nos non multum disputabimus, uter alteri sit preferendus; quia apud nos uterque æqualem, id est nullam, fidem meretur. Veteres *Lectiones Seguntinae* martyrii palastram distincte non exprimunt; nova autem asserunt, eam passam esse in Lusitania ad Castraleuca, pro quo Bivarius *Castralælia* legendum putat. Omitto varias incertasque aliorum interpretationes, & scriptas sub Laimundi nomine fabulas, de quo pseudo-historico Lusitano vide judicium Nicolai Antonii in *Bibliotheca Hispana veteri* lib. 6 cap. 4.

43 Nec magis inter se concordant scriptores de

Passionis tempore. *Novæ Lectiones Seguntinae*, tacetibus iterum antiquis, volunt, S. Liberatam martyrii palmam obtinuisse circa annum Domini centesimum trigessimum nonum. Alphonfus Cicon in libello, quem scripsit de *Martyrio ducentorum Monachorum S. Petri à Cardegna*, enumerans martyres sub persecutione Diocletiani passos, inter alios refert S. Liberatam his verbis: sanctæ duæ virgines sorores Liberata & Quiteria, diversis temporibus martyrio affectæ; Liberata quidem decimo quinto Kalendas Februarii, Quiteria vero undecimo Kalendas Junii. Quiteriam vero plus centum quinquaginta annis Diocletianea persecutione posteriorem facit codex noster Ms. supra citatus, qui dicit, S. Quiteriam passam esse in Vasconia prope civitatem Adurensem XI Kalendas Junii anno Domini quadringentesimo septuagesimo septimo. Bernardum Britum historiographum Lusitanum, aliam de martyrii tempore opinionem tueri colligo ex Antonio Vasconcello nostro, qui post narratam sanctarum novem sororum historiam in *Descriptione regni Lusitanæ Antverpiæ impressa* pag. 447 hæc subnectit: De his sacris Martyribus scripsere Ambrosius Morales lib. x cap. xviii; Villegas, qui eadem nulla ex causa Gallie adscribit; nec non Frater Bernardus Britus parte II Lusitanæ Monarchiæ lib. I cap. xviii. Duabus tamen in rebus longe fallitur; ætate scilicet, cum annos centum & quadraginta recentiores faciat, quam revera fuerunt; & patria, quando Bracharenses negat fuisse. *Discrepantes aliorum sententias indagare opera pretium non est: nam ex modernis scriptoribus de martyrio à tot annis peractio nihil certi eruemus.*

44 Postremo hujus paragraphi loco de martyrii ac genere genere quadam dicenda supersunt. In *Lectioibus antiquis Breviario Seguntino & Palentino apud Bivarium in Commentario Dexter relatis* leguntur sequentia: Dimissis igitur cunctis sororibus ad regna cælorum, tandem beata Liberata multis tormentis cruciata; cum à fide avelli non posset, capitis abscissione migravit ad Dominum, Eadem sententiam secuti sunt F. Thomas de Trugillo in *Thesaurio concionatorum* supra citato, Basilus Sanctorus in *Vitis Sanctorum* ad diem XVIII Januarii, Joannes Marieta in sua *Historia ecclesiastica omnium Sanctorum Hispania anno 1596 Concha edita* lib. 4 cap. 16, Ambrosius de Morales in *Chronico generali Hispania* lib. 10 cap. 18, Franciscus De Padilla in *Historia ecclesiastica Hispania* centuria 4 cap. 26, Alphonfus de Villegas in *Flore Sanctorum* anno 1626 Casaraugusta impresso, qui agens de *festis Sanctorum Hispania* ad diem XVI Januarii fol. 399 in fine Actuum S. Liberatæ Seguntinae addit, de ea mentionem fieri in *Martyrologio Romano*. At in eo fallitur, quia *Martyrologium* istud die XVIII Januarii tantum loquitur de S. Liberata virgine Novocomi: nisi quis eum excusare velit, quod cum Roderico da Cunha archiepiscopo Bracarensi aliisque putaverit, reliquias Seguntinas ad Liberatam Novocomensem pertinere; qua de re satis actum est supra.

45 Contra hunc veterum Hispanorum torrentem fertur novum Seguntina ecclesiæ Officium, quod nulla decollationis facta mentione, tantummodo dicit, quod S. Liberata post varia tormenta in cruce meruerit martyrii palmam adipisci. Hæc nova opinioni viam paravit Pseudo Dexter, qui primus S. Liberatam etiam donavit nomine Wilgefortis, qua juxta *Martyrologium Romanum* in Lusitania pro

D
tempore

E

F

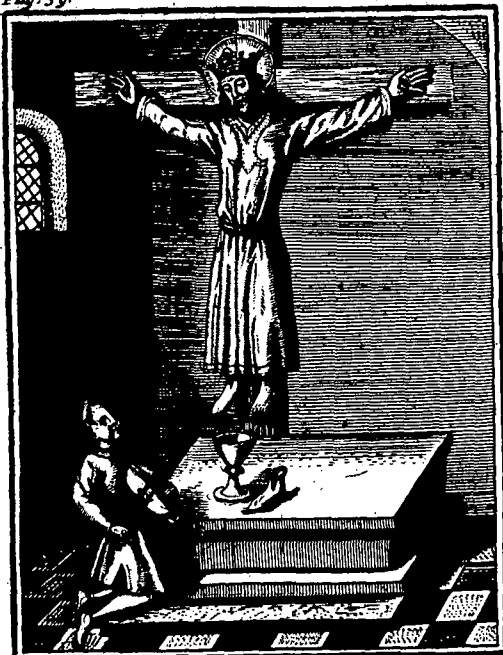
A pro Christiana fide ac pudicitia decertans, in cruce meruit gloriosum obtinere triumphum. Cum itaque S. Liberata in vetustioribus Brevarius & historicis hispanis diceretur capite truncata, sancta vero Wilgefortis in additionibus Molani & Martyrologio Romano scriberetur crucifixæ, invenendum fuit aliquid, quo hac duo suppliciorum genera uni eidemque martyri jam à Pseudo-Dextro confusa convenirent. Pseudo-Dexter contentus hujus nova sententia fundamentum posuisse, martyrii speciem non expressit, sed hanc fabula pariem socio suo (nisi forte sit idem Proteus, qui sub diversis formis Hispanam historiam corruptit) Pseudo-Juliano adornandam reliquit. Is igitur Dextro succenturiatus in Chronico num. 83 hoc duplex supplicium eidem persona ita aptat: Monte Calensi, inquit, prope Castra leuca in Lusitania S. Wilgefortis, quæ & Cometiensis & Liberata dicitur, pro defensione fidei & pudicitie in crucem agitur, & cervice succisa gloriosissimum de truci tyranno triumphum egit. **B** novum de S. Liberata documentum veteribus Hispanis ignotum. Si quis illud latius explicatum videre cupiat, adeat Bivarium, qui in Commentario ad Flavii Lucii Dextri chronicon ad annum Christi 138 hanc Pseudo-Juliani fictionem satis subtiliter defendit. Nos interim ad cultum S. Liberatæ seu potius Wilgeforti in Belgio exhiberi solitum, properamus.

§ V. Cultus S. Liberatæ seu Wilgefortis in Belgio.

B Elge colunt quamdam S. Liberatam vel Liberatricem virginem & martyrem, quam etiam Wilgefortem & Oncommeram vocant. Communis autem apud eos traditio est, ut superius dixi, hanc fuisse regis cujusdam Lusitani filiam, quæ regi Sicilia nuptias locanda talem à Christo impetravit Jaciei sua mutationem, ut ab ea sponsus abhorreret. Quare cum divinitus ei virilis barba excrevisset, ab irato & genitili parente in cruce suspensa est. Hac traditionis summa; juxta quam in quibusdam Belgii ecclesiis ita depingitur.

Belgica quædam S. Wilgefortis effigies

Pag. 59.

S. WILGEFORTIS, alias LIBERATA, quam Belgæ à depellendi curi, ONTCOMMERAM nominant, Regi Portug. filia, post à Christo sponso suo, deformati copulata, ne ab Amato ad nuptias adduceretur, atq. ita subito promissa illi barba excrevit: pro Christiana Relig. ac pudicitia defensionis, Cruci affixa fuit: miraculo hodie clarissima. Ad hoc inter cetera, quod simulacrum Jovis Getharodæ cuiusdam ad mortem damnati, atq. ad patrocinium eius confugienti: Inno. centium unius ocreæ percussione, declaravit. Vide Martyrolog. Rom. et Molan. ad Bivarium, seu p. h. Reunars. sculp.

47 Tabella huic omnino similis est imago S. Wilgefortis, quam D. Laurentius Ramires de Prado se Matriti invenisse asserit, quamque Pseudo-Juliani Adversariis à se editis post paginam 54 inseruit. Verum de ea longe aliter judicat Franciscus Bivarius in Additionibus S. Braultonis, ubi pag. 16 de S. Paula virgine Abulensi vulgo Barbata locutus hac subjungit. Prodidit noster Ramiresius imaginem S. Liberatæ, Seguntinorum patronæ (de qua nos multa diximus cum Dextro ad annum Christi cxxxviii) cruci suffixæ, virili vultu promissa barba decoro cum hac inscriptione: " Sancta Wilgefortis, alias Liberata, quam Belgæ à depellendis curis, Ontcommeram nominant; regis Portugallie filia. Postquam à Christo sponso deformari rogasset, ne ab amato ad nuptias expeteretur, atque ita subito promissa illi barba excrevisset, pro christianæ religionis ac pudicitie defensione cruci affixa fuit, miraculis hodie, que clarissima; atque hoc inter cetera, quod simulacrum ipsius cytharædi cujusdam ad mortem damnati, atque ad patrocinium ejus confugientis innocentiam unius ocreæ argenteæ excussione declaravit. " Sed vero minime huic historię fidem præbet Ramiresius: nec mirum, cum imago illa non Liberatæ, sed crucifixi Domini gloriosi sit, apud Lucam Italiæ urbem in magna populi veneratione habiti; utpote cujus vivida contigit virtute, calceum argenteum alterius pedis innocenti aut pauperi excussisse. Sed de Liberata nullus scriptorum vel leviter quidquam de barba ei miraculose oborta aliquando promittit, nisi forsan (quod nunc occurrit) Paulam nostram Liberatam vocarint ob liberationem ex barba ei miraculose concessam, eamque ex nomine cum Wilgeforti vulgus confuderit.

et Barons Blunn. eadem evocavit

48 Confirmat hanc Bivarii opinionem eruditissimus ac nobilissimus D. Henricus Julius Baro de Blun in litteris anno 1687 Pragâ ad Papebrochium datis, in quibus de crucifixæ Wilgefortis effigie tale fert judicium: Jam à pluribus annis frequenter inquisivi, unde cultus hujus Sanctæ potuerit ortum trahere, sed nihil admodum inveni, quod ad rem esset. Existimavi quidem primum illam repræsentare Wilgefortem regiam Lusitanie virginem, cujus meminit Martyrologium Romanum xx mensis Julii: sed cum hæc ipsa historia non satis videatur esse certa, quia neque nomen Hispanicum est, neque ullus auctor meminit regum gentilium in Lusitania, suspicatus demum sum, & ipsam Wilgefortem, quod Belgicum potius nomen esse videtur, & S. Kummernissam, uti vulgo appellatur, repræsentare effigiem sanctissimi Crucifixi, quæ Lucæ in Italia à pluribus seculis colitur, quæque Nicodemo adscribitur. Illam ipsamet spectavi ante triginta & amplius annos, cum peregrinarer per Italiam; & agit de illa pluribus Angelus Rocca in libro, quem Romæ anno mdcix de particula sanctissimæ crucis edidit. Ut S. Wilgefortis aut Kummernissæ imagines non alias esse existimem, quam hujus Crucifixi, quod Lucæ antiqua veneratione colitur, hoc potissimum me persuadet, quod omnibus S. Wilgefortis & Kummernissæ imaginibus apictus cernitur fidicen, cui ærumnis & egestate oppresso alterum ex aureis sandaliis porrexerit. Sed hæc ipsa desumpta sunt ex historia hujus Crucifixi.

E

F

AUCTORE
G. C.
cum imagine
Christi cruci-
fixi Luca in
Tuscia.

49 Cum hac legissem, statui in imaginem Christi crucifixi, quae Luca in Hetruria asservatur, ulterius inquirere, atque ecce inest primas paginas libri, quem illustrissimus ac reverendissimus D. F. Angelus Rocca episcopus Tagestensis de particula sacratissima Crucis composuit, eam ipsam depictam intueor. Deinde pervolvens ejus commentarium pag. 40 hanc illius effigies, qua à Nicodemo picta fuisse fertur, lego descriptionem: Illa imago, quae Lucæ asservatur tamquam viva Crucis affixa cernitur; barbam coloris avellanæ, subflavam scilicet, comæ adsimilem, haud longam, sed in extréma parte sensim bipartitam habens..... Calcei ejusdem imaginis argentei sunt, sed aurati, cruce insigniti, quorum dexterum ad hominem quemdam, pro ope sibi impetranda orantem, ipsamet imago miraculose projecisse narratur. Inde pro eo calceo sustentando (nudato calcaneo, qui calceum numquam recipere potuit) calix non consecratus appositus fuit, sicut ad hanc usque diem illic cernitur; & calcei pretium illi homini Crucifixum imploranti datum fuit.

Sed pingendi modum à pictorum arbitrio dependere.

B

50 Fateor hanc Lucensem Christi crucifixi imaginem exceptâ corona ac vestium formâ, non multum à S. Wilgefortis tabella jam exhibitâ discrepare; imo & miraculum ab illustrissimo Angelo Rocca relatum non adeo absimile esse ab eo, quod de fidicine ad S. Wilgefortis opem confugiente, communiter in Belgio narrari solet. Verum hac à pictoris arbitrio dependere existimo, qui Virginem martyrem crucifixam virili forma depingere jussus, forte Lucense illud prototypum imitatus sit; eo quod ex quibusdam Actis audivisset, eam orasse, ut Christo crucifixo sponso suo similis fieret, seque deformata virginitatem intaminatam conservaret. Quidquid sit, modo supra in æ inciso, inquit R. D. Augustinus Wichmannus in sua Brabantia Mariana lib. 3. cap. 5, in plerisque campestris Brabantiae ecclesiis conspicitur, sicut & Lovanii in ædis primariæ pronæ, ubi peculiare habet altare, prout & in pago Alphen juxta Bredam, quod hodieque frequentatur & oblacionibus vidi honorari, licet penè sit collapsum. In Waerle autem juxta Eyndoviam pago sacram habet fodalitatem & celebri peregrinorum concursu olim visitari solita est, ac magno cum fructu & sublevamine eorundem ante nuperam iconomachiam. An in his Brabantia locis Sanctæ nostræ cultus adhuc perseveret, nescio. Saltem Lovanii aram ejus non amplius existare jam intelligo.

C
patet ex alia
effigie.

51 Dixi hunc pingendi modum à pictoris arbitrio dependere: nam longe dissimilem crucifixæ Wilgefortis imaginem exhibet Bartholomæus Riccius noster in suo Triumpho Jesu Christi crucifixi ad diem xx Julii pag. 45. Illic Martyr muliebri veste induta, & regali corona redimista, prolixiori, quam in ceteris tabellis, barba depingitur, atque cruce, cui nondum erecta, clavis affixa est, à supplicii ministris in altum tollitur. Multum ab hac aliisque imaginibus differt lignea ejusdem Sanctæ Martyris statua, quam anno 1722 vidi Mechliniæ in nosocomio virginum, quas nos in Belgio vulgo Beghinæ nominamus. In hac statua representatur quidem S. Virgo crucei jam erectæ affixa, sed imberbis, ut ex subiecta tabella, juxta illud exemplar ari incisa, patet.

S. WILGEFORTIS alias Ontcommere

P. B. Boullart sculp.

Hæc sanctæ Wilgefortis statua ex antiquo Beghinasio, quod in suburbio Mechliniensi antea situm erat, & seculo decimo sexto in tumultibus Belgicis exustum est, in urbem delata ac in bodicerni Beghinasi nosocomio collocata est, cui pia veneratio exhibetur, & vulgari nomine virgo ægrotantium appellatur. Narrant autem seniores Beghinæ atque inter eas una annos 98 nata, quod illius sanctæ Martyris intercessione quadam patrata fuerint miracula, qua olim scripto consignata aut perierunt, aut saltem inveniri non potuerunt. Atque hæc de picturarum discrepantia hic sufficiant. Parum quippe refert, quocumque pingatur modo. Nos Belgicum hujus sanctæ cultum prosequamur.

52 Imprimis in nobili urbe Bruxellensi, antequam anno 1695 magna ejusdem pars bellicis machinis exmeretur, Sanctæ nostræ reliquias existisse, eamque sub Ontcommere nomine in publica veneratione habitam fuisse, patet ex epistola, quam presbyteri sacelli sanctissimæ Virginis Mariæ vulgo Auxiliatricis anno 1706 ad nos miserunt. Hæc autem sic habet: Bruxellis in Virginis Auxiliatricis sacello venerationi palam expositæ fuerunt sacræ Virginis exuvie ante urbem pyrobolis dirutam; sed ruina communi absumptæ non amplius extant. Hæc porro unâ cum imagine exuvie quotannis in supplicatione S. Jacobi Majoris, sacelli nostri patroni, populi accursu ingenti, circumferri solitæ. Afferit autem nobis eremicola noster fide dignus, legisse se sæpius, thecæ statuam Virginis dimidiam eminentem gestanti subscriptum Flandricè: HIC SANCTÆ ONTCOMMERÆ QUIESCUNT RELIQUIÆ, HYDROPICIS CURANDIS PATRONÆ APTÆ. Denique festo illius xx Julii perpetuæ concessæ sunt sacello nostro indulgentiæ ab Urbano VIII Pontifice Maximo.

53 In oppido Steenbergensi jam Batavorum di. & Steinbertioni subiecto Sanctam nostram olim catholico ritu in ea ejus sepulcrum vocatam, imo & sepultam fuisse quidam voluerunt. cum existisse.

Ea

D

F

A Ea quamvis incerta fama nos movit ad scribendum P. Petro Idiers Societatis nostrae Sacerdoti, tunc temporis in Zelandia missionario, ut quid de hac re esset, cognosceremus. Missionarius iste anno 1707 respondit in hunc modum: Steenbergæ indagavi circa S. Ontcommæram olim ibi cultam; sed vix ulla notitiæ nunc vestigia nisi nomen solum, quod oppidi consul mihi amicus assignavit in territorio suo Sinte Ontcommerspolder; nec sacerdos nec Catholici quidquam ultra. Sane mirum est, illic perisse hujus Sanctæ cultum & memoriam, cum Joannes Baptista Grammayus in Antiquariis Bredanis cap. 19 de hoc celebri quondam Brabantia oppido scribat sequentia: Incendium anni mcccclxxi tota urbe grassatum, & taliter, ut nulla cladis expertis domus superesset, cineribus confepelivit Steenbergæ felicitatis memoriam. *Escap. 22;* Videtur etiam ex antiquis Ducum Brabantiae & Bredæ Dominorum rescriptis oppidum istud non mediocres calamitates ab igne, aqua & peste sustulisse, ita ut antiqui splendoris, si fuit, vix vestigium videatur. *Adde quod Calviniana hæresis reliquum, si quis superfuert, cultum aboleverit.*

Colitur in variis Belgii pagis,

B 54 Extensus est ejusdem Sanctæ cultus per varios Belgii pagos, quorum aliquos, qui ad notitiam meam pervenerunt, hic enumerabo. R. P. Joannes Braxe, collegii nostri Castetani Rector ad P. Janningum anno 1706 Casleto ita scripsit: In Terdeghem, qui pagus est tribus horæ quadrantibus hinc distans, reperta est ara lateralis templi, in qua erecta est pictura illius Sanctæ, prout describitur in scheda his inserta (*miserat una Vstam S. Wilgefortis è codice Gelensi ab Augustino Wichmanno editam*) quæ servabatur à Decano Christianitatis in Steenvoorde. Fuit olim in pago præfato confraternitas divæ Wilgefortis, sed ab annis facile quadraginta soluta sine ullis aliis documentis; ut adeo nec diem norint, nec modum, quo colebatur. In Waelre Brabantia pago eandem Sanctam honorari consuevisse testatur R. D. Servatius Nieuwenhuysen, pastor Helmondanus, qui in litteris anno 1712 ad nos datis inter alia hæc habet: Sæpius vidi ipsam imaginem barbaram, & ut apparebat, sætis antiquam tempore præcedentis pastoris. Intellexi tunc etiam plurimum fuisse à vicinis frequentatam præsertim tempore catholico. An & quomodo is cultus perseveret nescio: nam istius loci parochus ad iteratas litteras respondere non est dignatus.

C 55 Humanius nobiscum egerunt duo parochi in agro Alostano, quorum unus, nempe R. D. Schuurmans, pastor in Veltzike Flandria pago inter Alostum & Aldenardam sito, datis anno 1706 litteris ad quæstia respondet in hunc modum: Ut satisfaciam piæ petitioni vestræ de cultu S. Wilgefortis, respondeo, verum esse, dictam sanctam Virginem & martyrem hic specialiter coli; & hic vocari Wilgefortem, Oncomenam & Liberatam; & hic esse speciale altare ipsi consecratum in parte septemtrionali ecclesiæ, insuper ejusdem esse imaginem & in altari picturam, in quibus repræsentatur cruci affixa non quidem clavibus, sed alligata funiculis in manibus & pedibus. Ipsi autem festum hic colitur quarto die Februarii tam à populo, quam à clero. Insuper per totum annum sæpe colitur à circumjacentibus parochiis & etiam ab incolis hujus offerendo

aliquod corvium (ut hic dicitur) id est vivum animal, columbas, gallinas, pullos & similia; & hoc ad illum finem, ut ægri in angustiis mortis constituti alleviantur, ex cujus cultu multi dicuntur invenire solatium. Similiter hic ab incolis colitur, qui orantes circumcumeunt certam viam hic dictam *Ommegeant* (id est circuitus) S. Oncomenæ. Quantum ad certa miracula, illa non ausim, ut certa proferre: nam licet quidam ægri, qui voverant specialem exhibere cultum dictæ Sanctæ, convalescerint, tamen incertum, an virtute medicamentorum an aliunde id contigerit.

56 Quantum ad notitiam Vitæ, hic traditio est, fuisse regis Portugalliae filiam, quæ pacis ineundæ causâ dabatur à patre in sponsam regi Siciliae. Quæ quam cito scivit intentionem patris, oravit Christum Dominum, ut dignaretur talem ipsi deformitatem immittere, qua taliter apparet deformis, ut ab ipsa sponsus haberet horrorem. Et exaudita à Domino Deo excrevit quam cito barba in mento. Quod advertens gentilis pater adegit ipsam cruci. Ulterius hic in traditione est, ipsam cruci adaptam in mediis tormentis orasse Dominum Deum, ut tale habere posset privilegium, ut qui ipsam in angustiis mortis constituti invocant, possint invenire solatium. Ceterum depicta habetur barbata in mento cum corona in capite, quam sustinent duo angeli. Quantum ad reliquias, habemus hic duas partes ab ordinario approbatas, longas ad medium pollicem, crassas fere ad duos digitos, præter aliam parvam partem, quæ à tempore immemoriali hic est in ecclesia. *Hæc ille, cujus diligentiam in danda exacta de sanctis notitia utinam alii imitentur.*

57 Postea anno 1722 curâ ac diligentia R. ad litteris testimonio D. Benedicli de Ruddere, canonici Mechliniensis, accepi authenticum de reliquiis Veltzikanis testimonium, quod anno 1670 datum sic sonat: Amatus Coriache, presbyter canonicus archidiaconus ecclesiæ metropolitanæ Mechliniensis & ejusdem sedis vacantis vicarius generalis, omnibus has visuris salutem in Domino. Cum nobis per fide digna testimonia constet, duas partes reliquiarum sanctæ Oncomenæ sive Wilgefortis annis quam plurimis in facello beatæ Mariæ Virginis de Successu in oppido Bruxellenfi asservatas, & publico Christi fidelium cultui & venerationi expositas fuisse, & jam primum traditas fuisse ad manus venerabilis domini Thomæ Verbeffelt, pastoris in Velsique, districtus Oordegemienfis, ad supplicationem dicti domini pastoris de Velsique, in quo loco ecclesia parochialis in ejusdem Sanctæ honorem est consecrata, easdem reliquias approbamus, permittimus easdem reliquias in dicto loco & ecclesia Christi fidelium venerationi exponi. In quorum fidem ac robur præsentem dedimus Mechliniæ die ultima mensis Septembris anno Domini MDC septuagesimo. *Autographum hoc instrumentum servatur in archivo Veltzicano, quod R. D. Vander Eecken pagi illius parochus transcripsit, cujus copiam cum originali concordare testatur die XXI Augusti anno 1722.*

58 Alter in eodem agro Alostano parochus est Cultus ejusdem R. D. Joannes Carolus Broeckmans, qui in epistola ad nos data hæc significat: Colitur in ecclesia mea de Baveghem sancta Wilge-

AUCTORE fortis sub nomine Ontkommeræ picta, affixa
G. C. cruci cum barba in mento instar viri cum corona aurea in capite & vestibus femineis. Colitur octava die Octobris festo in populo, multo externorum concursu. *Eandem S. Wilgefortem non procul Lovanio habere sacellum suo cultui dedicatum colligo ex Augustino Wichmanno supra citato, qui in sua Brabantia Mariana lib. 3 cap. 5 scribit sequentia: Est autem Vliërbece dimidio circiter lapide à Lovanio sita extra portam Dieflhemiensem, in cuius via sacellum visitur, sanctæ cuidam virginis, sed non omnibus ita notæ, sacrum. De qua, quia per Brabantiam & totam præsertim Campiniam nostram plurimas habet statuas & altaria, tribus verbis hic agendum duxi, bonâ lectoris veniâ, qui digressiunculam hanc æqui bonique consulat; tum maxime quod B. Virginis Mariæ cælesti sponso virginitatem suam consecraverit, pro qua etiam vitam lubenter perdidit. Est ea virgo & martyr B. Wilgefortis, nobis autem Brabantis Oncommera vernacule sicut Ontammer, cuius vitam sic breviter accipe ex Ms. codice, Gelâ mihi transmissio, Vitas sanctorum continente. Hic subdit Aëla, qua nihil aut parum differunt à vulgaribus, de quibus postea latius.*

B
ac Hannonia locis.

59 Notatum dignum etiam est, quod P. Angelinus Gazæ Societatis nostræ, vir editis libris notus, à multis jam annis ad Majores nostros Valencis clara Hannonia urbe perscripsit: Coluntur, inquit, in pago nobis vicino nec amplius mediò milliari ab urbe hac distanti sanctus Colpinus & S. Wilgefortis. Pago nomen est Onoit, quo ad eorum opem implorandam conflunt undique ex ipsa etiam Francia, sed præsertim ex Hannonia plurimi. Nudiustertius locum ipsum adii, ut inquirerem, quid Sanctorum esset, & cuius ergò colantur. Sub ipso templi choro cryptam inveni, ubi altare est, & in hoc imagines duæ lignæ sine ullis sanctorum illorum reliquiis. S. Colpinus fere pingitur instar S. Jacobi; vestem habet apostolicam & pedum peregrinorum, cui pera appensa est. Tegitur caput galero, sed sine concha marina, uti solet S. Jacobus. Sancta Wilfordis cruci fixa est, sed vestita & coronata, & quod mirere, barbata. Coluntur præsertim pro pueris languidis, pro aliis etiam tumescentibus; & quidem coluntur indifferenter ambo. Scitatus sum ex pastore, num quid scriptum esset de eorum Vita aut aliis. Negavit quidquam reperiri, idque, uti verosimile est, vitio bellorum. *Epistola inclusum erat numisma plumbeum, in cuius una parte conspicitur S. Colpinus modo supra descripto; in altera vero parte S. Wilgefortis, additis his characteribus S. WILFOR, crucifixa exhibetur. Opinor hæc numismata fidelibus eo confluentibus distribui.*

Missæ antiqua de S. Wilgeforte

60 Hic de Belgico S. Wilgefortis cultu collectis, reperi de eadem Sancta Missam manuscriptam, qua cuius sit temporis aut loci non facile dixero. Cum tamen character sit Belgicus, eam in Belgio olim recitatam fuisse suspicor, ideoque huic cultui Belgico subnecto. Titulus est. Missa de sancta Wilgeforte virgine & martyre, cuius festum celebratur xx die Julii. Hæc fuit filia cuiusdam regis Portugalix gentilis, per eundem crucifixa propter nomen Domini nostri Jesu Christi crucifixi sponsi sui. *Intritus. Me expectaverunt peccatores &c. Collecta. Deus*

in cuius sancti nominis honore beata Wilgefortis virgo & martyr martyrio crucis triumphavit, præsta quæsumus, ut qui ejus commemorationem pia devotione frequentamus [&] honore, ipsius meritis & precibus ab omni necessitate & periculo animæ & corporis eripias, & ad gaudia æternâ perducas. *Lectio libri sapientia. Confitebor tibi domine rex &c. Evangelium: Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro &c. Reliqua, quæ in hac Missa sequuntur, nil peculiare continent.*

D

§ VI. Cultus ejusdem Sanctæ in Germania aliisque Europæ partibus.

Germani plurimi S. Wilgefortem catholico ritu venerantur eamque lingua sua proprie *Ohnkummer* vel *Ohnkummernis* & passim breviter *Ohnkummer* vel *Ohnkummernis* appellant. Sed ne forte quemquam nomina hæc Germanica morentur, breviter ea explico. Nomen Germanicum *Ohnkummer* vel *Ohnkummernis* componitur ex præpositione *Ohn* id est sine, & substantivo *kummer* vel *kummernis* quod mœrorem, angorem ac solitudinem significat; ita ut *Ohnkummernis* idem sit quod sine anxietate. Forsan hæc etymologia ex *Aëlis* originem trahit; nempe quod ipsa Sancta ad conservandam fidem vel virginitatem sine mœrore & angore fortiter martyrium subierit. Forsan etiam hoc nomen ex effectu ortum est; quia scilicet cientes suos angustis liberare dicitur, atque ita opem ejus implorantes sine anxietate fiant, secundum id quod in cruce ultimum oranti calitus promissum legitur; nimirum fore ut illi ab omnibus molestiis & angustis & tribulationibus cordis, corporis & spiritus, ejus intercessione liberentur. De hac *Aëlorum* clausula quid sentiam, postmodum indicabo. Hæc de nomine satis; jam ad rem veniamus.

Germanicum Sanctæ nomen explicatur,

E

62 Moguntia ac Fulda pium S. Wilgeforti cultum exhiberi intelligo ex litteris P. Ignatii Dorn *ejus cultus Moguntia, Fulde.* è Societate nostrâ, qui anno 1716 præter alia hæc scribit: Significo præterea R. V. Moguntia, & quidem in templo Metropolitanò esse ejusmodi imaginem (crucifixæ nempe virginis cum barba) satis vetustam, quæ ab incolis Moguntinis quotidiana devotione, eaque non vulgari colitur: vix enim memini, me templum hoc ullo tempore transivisse, quo non observassem unum alterumve aut etiam plures accensos cereos coram imagine ista; sæpe etiam ibidem hæc & orantes homines; appensa etiam videntur quædam anathemata. Subscriptio propter vetustatem non amplius tota legi potest. Homines quidem sciunt, crucifixam hanc virginem cum barba esse sanctam Wilgefortem; non aliter tamen illam appellant, quam sancte *gehulff!* id est proprie sanctum auxilium; forte quia pluribus illis sese invocantibus auxilium præbuit. Demum finita epistola hæc subjungit. P. S. Modo audio, etiam Fuldæ esse ejusmodi imaginem ad cultum publicum in præpositura montis S. Michaelis expolitam.

F

63 Habeo penes me Germanicam crucifixæ virginis imaginem, ex qua apparet, eandem S. Wilgefortem sicut Kumernillam, mutato nonnihil nomine, in Muringen ad Silvam Herciniam miraculis

in Muringen

A *vis clarescere. Hic quidem coronata & barbata, sed à capite usque ad umbilicum nuda pingitur; reliquum corpus consueta mulieribus veste ad pedes usque regitur. Nullus hic ante eam flectit fidicem, sed ex utroque crucis latere pinguntur angeli qui in aere volitantes Martyri flores spargunt. Cruci vero subscripta sunt hæc verba: Sancta Cumerana virgo & martyr miraculis clara in Muringen ad silvam Herciniam. Ex hac pictura liquet, non ubique eodem modo, sed, ut supra diximus, pro pictorum arbitrio hanc Sanctam depingi, adeoque non esse periculum, ut cum Lucensi Christi crucifixi imagine confundatur: nam in hac nec fidicen nec calcei, nec talix aliæque appinguntur, quæ confusionis suspicionem præbeant. Miraculosa autem calces excussio, quæ in plerisque S. Wilgefortis imaginibus tamquam fidicini facta exprimitur, in historia Crucifixi Lucensis homini cuidam pauperi contigisse traditur; quæ personarum distinctio diversum videtur indicare miraculum, quamvis solidam id affirmandi rationem non habeam.*

aliquæ Germania

B *64 Non dubito, quin in plurimis aliis Germaniæ locis mihi ignotis Sancta nostra publicam venerationem obtineat: Embricæ enim notam fuisse, conjicio ex litteris P. Bartholomæi Des Bosses, qui anno 1613 ad Fanningum nostrum Paderbornâ sic scribit: De S. Wilgeforte spero R. V. anno præterito aliquid accepisse per Colonienfes nostros, qui eam provinciam susceperant. Scripseram ego P. Ambrosio Wirich Rectori Embricensis collegii, qua in urbe extare intellexeram memoratæ Sanctæ statuam in crypta ecclesiæ archidiaconalis S. Martini. Respondit ille mihi, Dominos Canonicos illius ecclesiæ consultos à se respondisse, nihil in ecclesiæ suæ archivio reperiri de Sancta illa. Quod responsum innuit, vere in crypta illa extare statuam hujusmodi, quamvis nesciatur, qua occasione eo devenerit. Quocumque modo hæc sese habeant, saltem Susati S. Wilgefortem olim honoratam fuisse, colligo ex Collectaneis Mss. Westphalia apud nos Codice S. num. 113 in cujus principio, ubi de S. Patrolo & urbe Susatensi agitur, lego sequentia: S. Wilgefortis crucifixæ cum barba & calceo imago in ecclesia collegiata Susatensi columnæ adpicta cum candelabro oblongo plurium candelarum inferto ipsi muro; quod signum cultus votivi.*

ac Bohemia locis,

C *65 In Bohemiam progrediamur, in cujus metropoli non à multis annis crucifixæ Wilgefortis imago publicè fidelium venerationi exposita est: nam R. P. Martinus Bilnensis Capucinus de hac, ni fallor, imagine erigenda primo Papebrochium consuluit per litteras anno 1684 Pragâ datas in hunc modum: Mercator quidam Pragensis natione Belga statuit erigere hic Pragæ in quadam ecclesia altare S. Wilgefortis virginis & martyris, cujus festum juxta Martyrologium Romanum cadit in vigesimam Julii. Hæc Sancta in regno Boëmiae ignotissima, mirabilis videtur genti nostræ, maxime quia præfigurando ejus effigiem pingitur virgo miraculose barbata, in cruce pendens cum uno aureo calceo: alterum enim quidam fidicem coram ipsa flectens ante se jacentem habet, calix etiam adjungitur. Vocatur vero hæc sancta vulgò Liberata, Germanice *Ohnkummetnus* / diciturque plurimum coli in Belgio. Fateor, perlustravi diversos libros, de hac tamen Sancta aut nihil aut paucissima reperi. Deinde petii quadam ad præfata Sancta vitam & cultum*

speclantiâ, qua cum à Papebrochio Pragam transmissa fuissent, idem P. Martinus litteris circa ejusdem anni finem datis perhumaniter egit gratias. 66 Vix dubito, quin hæc eadem sit effigies, de qua anno 1686 in epistola ad Papebrochium jam partim supra memorata Laudatus Baro De Blun ita meminit: Non ita pridem Reverendi Patres Capuccini in hac urbe extruxerunt elegans facellum, in quo publicæ venerationi exposuerunt hanc effigiem, cujus ectypum ære expressum mitto. Spectatur hæc imago sacra in pluribus aliis locis hujus regni; quin etiam per totam Germaniam meminime illam in diversis ecclesiis sæpe vidisse sub nomine sanctæ Kummernis. Hujus imaginis apographum impressum est Prage cum devota & proluxa ad eandem Sanctam oratione Germanica, quam hic brevitate causa omitto. Effigies vero illa, qua juxta subscriptionem chronographicam anno 1684 erecta est, ab omnibus aliis regio vestium ac gemmarum ornatu distinguitur, ut hic vides.

AUCTORE G. C.

& Pragensis illius effigies exhibetur.

DIVA WILgefortis, aLitter Liberata Sponsa Jesu, Virgo, et Martir

Et

F

67 *Videtur etiam Sancta nostra in aliis Europæ regionibus jam dudum fuisse nota. Imprimis Anglos olim S. Wilgefortem peculiari cultu veneratos fuisse suspicor: habemus enim in Museo nostro Enchiridion præclaræ ecclesiæ Sarisburiensis in Anglia, devotissimis precationibus ac venustissimis imaginibus, & iis quidem non paucis refertum (ita notatur titulus libri) in quo peculiaris de S. Wilgeforte fit mentio, ut statim videbimus. Impressum est hoc orarium (verba sunt in libelli fine posita) Parisiis in ædibus spectabilis viri Germani Hardouyn librarii jurati Universitatis Parisiensis, apud palatium commorantis, ad signum divæ Margarete anno 1533, ut colligitur ex tabula paschali. In illo enchiridio elegantibus variis generis imaginibus adornato, & in charta pergamena nitidissimis typis excuso post Psalmos pœnitentiales leguntur litanie omnium Sanctorum, in iisque post SS. Sitham, Fredevidam, Wenefredam aliasque sanctas*

An-

AUCTORE *Anglas invocatur etiam S. Wilgefortis.*

G. C. 68 *Alibi in codens libello inter Collectas devoti-
Antiphoniam rii Sanctis legitur una de sancta Wilgeforte vir-
& orationem gine & martyre sub hac Antiphona.*

Ave sancta famula, Wilgefortis, Christi,
Quæ ex tota anima Christum dilexisti;
Dum regis Siciliae nuptias sprevisi;
Crucifixo Domino fidem præbuisi.
Jussu patris carceris tormenta subisti,
Crevit barba facie, quod obtinuisti
A Christo pro munere, quod sibi voluisti,
Te volentes nubere sibi confundisti.
Videns pater impius te sic deformatam
Elevavit arius * in cruce paratam:
Ubi cum virtutibus reddidisti gratam
Animam quantocius, Christo commendatam.
Quia devotis laudibus tuam memoriam,
virgo, recolimus;
O beata Wilgefortis, ora pro nobis quæ-
sumus.

* lege acri-
us vel ocuis

† Diffusa est gratia in labiis tuis.
‡ Propterea benedixit te Deus in æternum.
Oremus.

B

Familiam tuam, quæsumus Domine, beatæ
Wilgefortis virginis & martyris tuæ, regis
filix, meritis & precibus propitius respice;
& sicut ad preces ipsius barbam, quam con-
cupivit, sibi cælitus accrescere fecisti; ita
desideria cordis nostri supernæ gratiæ dignis
beneficiis augmentare. Per Christum Do-
minum nostrum. Amen.

In norman-
nia etiam
num celebra-
tur.

69 *Nunc est Anglia in Normanniam Gallia
provinciam trajiciamus. Illic etiam invenio S. Wil-
gefortis cultum, & sacellum sub ejus patro-
nio consecratum, uti latius patet ex litteris anno
1706 à R. P. Henrico De la Crochiniere Collegii
nostri Deppensis Rectore ad nos datis, quæ sic sonant:*
Nudiustertius adivi pagum Arques ob victo-
riam ab Henrico Magno reportatam famosum,
& ab urbe nostra Deppensi leuca & amplius
distantem; quo in pago vidi sacellum fatis
antiquum Deo optimo Maximo sub invoca-
tione S. Wilgefortis sacrum, ubi extat in al-
tari unico dictæ Virginis statua lapideo muro
prominens, quæ ipsam virginem barbatam,
veste talari indutam, manibus & pedibus fu-
ne cruci alligatam, exhibet. Duæ præterea
visuntur ad altaris latera ejusdem Virginis
imagines recentiores, in quarum una pingi-
tur stans coram rege vel iudice, qui vide-
tur eam velle inducere ad idolum proximè
erectum adorandum. In altera autem tabula
pingitur jam in cruce pendens & pluribus
utriusque sexus orantibus circumdata, cum
hoc tamen picta discrimine, quod ibi deflu-
ant fere ad pedes capilli, qui in statua vix
apparent linteolo ad occiput forte obligati.
Festum dictæ sanctæ Virginis celebratur in hac
capella die decimâ nonâ Julii, qua præfer-
tim die magnus ad eam fit populorum con-
cursus; toto autem anni tempore sæpissime
adeunt fideles, etiam plus quam viginti leu-
cis remoti, sanctam Wilgefortem adpreca-
ti, ut languentibus maxime infantibus sani-
tatem vel morientibus bonam mortem impe-
tret à Deo. Dictum mihi fuit, eandem San-
ctam coli adhuc in pago Doudeville, & in
aliquibus locis aliis regionis illius Caltenis
dictæ vulgo du pays de Caux.

ubi & Acta
ejus impressa
sunt.

70 *Hæc litteris adjunctus erat libellus Galli-
cus, jam à sexaginta circiter annis Deppa impres-*

*sus, qui sancta Wilgefortis (in ritu præterea
Digne fortis & Virgo fortis appellatur) vitam
novem capitibus completitur. In ultimâ hujus li-
belli pagina habetur hæc communis oratio: Indul-
gentiam nobis, quæsumus Domine; beata
Digne fortis virgo & martyr imploret, quæ
tibi grata semper extitit & merito castitatis
& tuæ professione virtutis. Per Christum Do-
minum nostrum. Amen. Non videtur S. Wil-
gefortis cultus ulterius in Galliam penetrasse; imò
in quibusdam istius regni provinciis hæc Sancta est
omnino ignota: nam insolita barbata Virginis im-
ago Sequanos, Gallia populos, attonitos reddidit, sicut
patet ex epistola, paragrapho sequenti danda, ubi
etiam dubiis quibusdam in ea circa S. Wilgefor-
tem propositis respondere conabimur, atque eadem
operâ ejus cultum & Acta, quantum fieri po-
test, illustrabimus.*

D

§ VII: Dubiis quibusdam circa S. Wilgefortem propositis respondetur.

E

Cum sub initium labentis sæculi decimi octavi
excitata esset gravis apud Sequanos disceptatio
de S. Wilgeforte; putavit R. admodum P. Fr.
Andreas à S. Nicolao, Ordinis B. Mariæ de mon-
tè Carmelo Exprovincialis exquirendum sibi esse
judicium hagiographorum Anversensium per litteras
Vesontionæ Sequanorum Nonis Januarii anno
1706 ad eos datas, in quibus post amicam salu-
tationem ita scribit: Quæstionis cardo sic ver-
titur. Exposita fuit in quibusdam templis effi-
gies virginis barbatae & è cruce pendentis,
quam regis ethnici filiam, ideoque diadema-
te redimitam, pro servando pudoris voto &
fidei christianæ constantia ferunt martyrium
fecisse. Portentosa visa est pluribus barbatae
virginis effigies, eamque à templis amoven-
dam voluerunt nonnulli etiam probe catho-
lici, ne risum ultra moveret apud vulgus im-
peritum & minus pium, dissuadentibus tamen
aliis forte prudentioribus & magis pijs.

R. P. Expro-
vincialis Car-
melitarum,

72 Consultus ego, in posteriorem sententi-
am ut pronus descenderem, suaserunt hæc
argumenta; quod scilicet videntibus tacenti-
busque episcopis diocæsanis pluribus, plures
hujusmodi tabellæ atque etiam statux non
raro expositæ jam dudum fuerint in templis
ecclesiæ Catholicæ per Bavariam & Germa-
niam universam, per Gallias etiam alicubi
ac Burgundiam superiorem; imò & per Hel-
vetios orthodoxos in ipso S. Nicolai templo
sub oculis episcopi Lausanensis, qui à Lau-
fana sua extorris & per heterodoxos pulsus,
sedem habet extemporaneam ad ipsum S.
Nicolai templum in oppido Helvetiorum Fri-
burgo. Accedit Martyrologiorum, Romani
præsertim, auctoritas, in quo ad vicesimam,
quam dixi, Julii diem legimus, S. Wilgefor-
tem in cruce pro fide & pudicitia decertasse
& triumphum reportasse.

expasivo con-
troverfia sta-
tu de S. Wil-
geforte,

73 Nec obstat apud me, quod barbati in Vir-
gine vultus non meminerit Romanum Marty-
rologium; ac Wilgefortem appellaverit. quam
Bavari & eorum contermini Helvetii Kumer-
num, Germani vernacule vocarunt Ont-um-
mer, nosque Galli Kombre & Ankombre so-
lemus nuncupare: illa enim pro regionum &
idi-

& variis cir-
ca nomen,

F

A idiomatum varietate, appellationum inducta varietas; sicut & Romani Martyrologii de barbato Wilgeforte vultu silentium, distinguendam non suadent Kumernum seu Ontkummer ab illa Wilgeforte; tum quia Romanum Martyrologium non vultus martyrum pingere, sed martyrii modum tantum & causam aliquando breviter solet recitare; tum etiam maxime, quia sicut sanctæ Virginis istius nomen diversimode flectit vulgus, ita & Martyrologium Germanicum Latine Liberatam dixit, quam Wilgefortem Romanum vocavit.

saltem,
74 Rem controversam aperte videtur definivisse Bartholomæus Riccius Societatis vestræ, qui in libello pio juxta ac erudito, quem edidit, de Triumpho Jesu Christi Crucifixi ista ad vicesimam Julii diem scripsit: "In Portugallia S. Wilgefortis virgo, regis Portugalliae filia pro Christianæ religionis ac puericitiae defensione decertans, cum a Christo sponso suo deformari rogasset, ne ab amasio ad nuptias expeteretur, subito illi fati promissa excrevit barba. Hæc apud Belgas pluribus in locis colitur, sed S. Ontkornmeræ appellatione; forte à depellendis curis atque incommodis; ut in ejus Vita MS. colligas. Martyrologium Romanum & Molanus ad Usuardum" Hæc Riccius, ubi supra. Atque ista si æque certa atque clara, certius certe nihil clariusve ad rem nostram adduci potuit pro sanctæ Virginis personæ, hominis, & passionis identitate.

& Sancta Alia enim hinc observatis,
75 Scrupulum nihilominus movet narratio, quam ad tabellas ejusdem Virginis apposuerunt Bayari & Helvetii contermini, quæ sic habet. "Erat alicujus regis gentilis filia apprimè pulchra, quam rex ethnicus omnibus votis desiderabat accipere in conjugem; sed hoc dicta Virgo summo opere doluit, utpote quæ Deum sibi in sponsum delegit. Ex quo pater iratus illam conjicit in carcerem. Virgo invocat Deum, ut illi auxilietur, quem sibi apparentem enixe rogat, ut eam in talem mutet formam, qua nulli viro placeat, quam soli Deo & ut ipsam faciat sibi similem in capillis & barba. Quod cum videret illius parens, quæsit ex ipsa, quænam hæc forma sit? Ait illa, ejus sponsum, quem elegit, sibi illam omnino similem fecisse, quippe, addidit, se nullum alium velle, nisi Crucifixum. Itaque iratus parens ait: Mori ergo te in cruce cum tuo Deo oportet; quæ ad hoc paratissima in cruce est mortua. Qui invocat sanctam Virginem in sua necessitate, illi subvenit nomine Kumernus. Sepulta est in Hollandia in ecclesia, quæ dicitur Steinberg. Scrupulum, inquam, movet, quod Virgo in Lusitania martyr dicatur sepulta in Hollandia, & quidem in ecclesia de Steinberg. Quomodo enim, si una eademque Kumernus seu Ontkummera sit cum Wilgeforte, qua occasione & quo tempore translata fuit à Lusitania in Hollandiam, & in ecclesia de Steinberg deposita?

dubia sua proponit,
76 Liceat igitur pro re Christiana & Catholica cum piis & eruditis nostratibus tibi, eruditissime hagiographæ, solvenda quædam super gravi isto negotio proponere capita. I. Quænam illa fuerit barbata Virgo in cruce? Anne Wilgefortis, de qua Martyrologium Romanum ad vicesimam Julii? II. Utrum Ku-

mernus, Ontkummera, Liberatâ, sit una eademque cum Wilgeforte, uti laudatus Riccius vester censuit? III. Quomodo vulgus flectere soleat in Belgio vestro nomen barbatae Virginis? IV. An vere in Hollandiam elatae fuerint Virginis exuviae, & in ecclesia de Steinberg depositæ? A quò, & unde, & quo tempore? V. Fueritne vere in Lusitania rex gentilis, cujus Wilgefortis seu Ontkummera fuerit filia? Quis rex ille, & quo nomine proprio donatus? Qui fuerint regni fines? Quo tempore regnaverit? VI. Ad quam diem per anni circulum festivitas Virginis illius apud vos celebrari solita? *Hæc tota vni prudentis, uti ex ipso contextu patet, ac eruditi epistola, præter clausulam & exordium, quibus in hagiographorum, quos consulebat, laudem excurrit.*

77 *Quid huic epistola rursus responsum fuerit, ad quorum ignoro; quid autem nunc, re mature examinata, respondendum censeam, mox indicabo. Proponuntur in harum litterarum epilogo paucis verbis dubia multa, quibus nunquam liquido me satisfacturum arbitror: nam argumentum rei, de qua agitur, perquam obscurum & intricatum est. Ne quid tamen dissimulasse videar, ad singula ordine respondeo, ut quæ, quando mihi volo non licet. Primo quaeritur, quænam fuerit illa barbata Virgo? Anne Wilgefortis, de qua Martyrologium Romanum ad vicesimam Julii? Censeo non aliam Wilgefortem (quidquid recentiores quidam Lusitani & Hispani duas Wilgefortes distinguant) in Romano Martyrologio designari, quam quæ in Belgio & Germania passim colitur, & in cruce barbata pingitur: Germani enim & Belgæ primi istius Virginis & Martyris meminerunt, eamque Martyrologio Romano suppeditarunt; hæc dubie autem suppeditaverint Wilgefortem aut Liberatam, quam noverant colit apud se & in cruce pingi, antiquis scriptoribus & Breviariis Hispanis asserentibus; suam S. Liberatam, cui novâ Pseudo-chronica primò Wilgefortis nomen addiderunt, capite plexam esse, nullumque de crucis supplicio verbum facientibus.*

78 *Ut responsio vim suam & claritatem obtineat, Martyrologiorum quorundam genealogia paulo altius repetenda est. Hermannus Grevenus Carisfianus, qui Usuardi monachi Martyrologium cum Parisi additionibus anno Domini 1515 Colonia Agrippina impressit, atque anno 1521 iterum edidit, utrobique in dictis additionibus sic habet die xx Julii: S. Wilgefortis Virginis & Martyris filiae regis Portugalliae. Ex his sua de S. Wilgeforte hausit, & alicunde auxerint compilatores Martyrologii Germanici Adam Walasser & P. Petrus Canisius Societatis nostræ apostolicis laboribus per Germaniam celebratissimus, atque apud Helvetios Friburgi cum sanctitatis opinione vita fundus. Hoc Martyrologium, quod communiter Canisii nomine citatur, anno 1561 Dillingæ editum, & recensum annis 1573 ac 1599, in prima & secunda editione, teste Molano, ad diem xx Julii ita Teutonice habet: Sancta Virgo & martyr Wilgefortis, regis Portugalliae filia, quæ à nonnullis appellatur Latine Liberata & Teutonice Ontkummer; Quibus in tertia editione nempe anni 1599 hæc superadduntur: Quæ pro conservatione virginitatis suæ & fidei Christianæ in cruce suspensa & mortua ad Christum transit in cælum.*

79 *Habemus præterea tres editiones Usuardi*

AUCTORE
G. C.
variorum
Martyrolo-
giorum tex-
tibus,

aucti per Joannem Molanum sacra Theologia docto-
rem, factas annis 1568 Lovanii, 1573 ibidem,
& 1583 Antverpiæ. In prima ad dislum diem post U-
suards textum sic lego: S. Wilgefotis Virginis &
Martyris filix regis Portugallix, quam non-
nulli Latine Liberatam, Teutonice autem Ont-
commeram agnominant. Hujus elogii partem
priorem sumpsit Molanus ex Additionibus Greveni-
citati: posteriorem vero ex Germanico Canisii pri-
ma editionis, ut consideranti patet, atque ipsemet
additis certis notulis indicat. In secunda & tertia
editione non meminit, filiam regis esse, sed addit
mortis causam & modum ita scribens: In Portu-
gallia, natalis S. Wilgefotis (apposita margini
hac notula Ontcommera agnominatur Teuto-
nicè) Virginis & Martyris, quæ amore cas-
tissimæ & Christianæ fidei in cruce moriens
feliciter transivit ad Dominum. Hac additio
nova Molani convenit cum iis, quæ in editione
tertia Martyrologii Germanici etiam addita legun-
tur, & verosimiliter ex illo huc translata sunt.

paulo fufius
respondetur.

B

80 Ex præmissis & præcipue ex editione Mo-
lani, quam Baronius consuluit, primum inserta
fuit. S. Wilgefotis Martyrologio Romano sub fi-
nem Pontificatus Gregorii XIII, ejusque elogium
tale legitur in editione Antverpiensi anni 1586:
In Lusitania, S. Wilgefotis Virginis & Mar-
tyris, quæ pro Christiana fide ac pudicitia de-
certans in cruce meruit feliciter consummare
martyrium. In editione anni 1608 ultima elogii
verba, nulla significationis mutatione sic mutata sunt:
Meruit gloriosum obtinere triumphum. At-
que ita deinceps in Romano lecta sunt & leguntur.
Prior lectio integra ex Romano, sub Gregorio Papa
tunc recentissime correcto, translata legitur quoque
in Martyrologio Basileensi juxta Romanum ad no-
vam Kalendarii rationem & Ecclesiasticæ hi-
storiæ veritatem restitutum & Jacobi Christo-
phori episcopi Basileensis jussu editum Fribur-
gi Brisgoiæ MDLXXXIV. Ad Martyrologium
Romanum nihil hic annotavit Baronius, nisi quod
eadem habeantur in Additionibus Molani. Indidem
sua etiam sumpsisse videtur Martyrologium Lu-
sitanicum de propriis regni istius Sanctis impressum
Comibrice anno 1591, atque expresse, à Teutonibus
appellari Ontcommeram & ab aliquibus
Latine Liberatam. Opinor, hæc Martyrologia an-
nuntiationes suas hausisse ex ipsis Actis aut certe
ex Florario Ms., quod omnibus Martyrologiis huc-
usque hic citatis antiquius est, ut sequenti pa-
ragrapho videbimus.

C

Occasione
secundæ
questionis

81 Jam procedamus ad secundam questionem,
in qua petitur, utrum Kumernus, Ontkom-
mera, Liberata sit una eademque cum Wil-
geforte? Respondéo Kumernum aut Ontkom-
meram eandem esse cum Wilgeforte, fateorque,
eam à Belgis & Germanis interdum vocari Latine
Liberatam. At nego, Wilgefortem nostram eam-
dem esse cum S. Liberata, quam Seguntini ut
patronam venerantur. Ad ita judicandum me mo-
vent rationes sequentes. Imprimis Wilgefotis non
est Hispanicum aut Lusitanicum nomen, uti vel
ex primo ejus elemento innotescit, quod Germanis
& Belgis nominari solet duplex V; ac sic W for-
mari. Hæc autem littera W Hispanicis & Lusita-
nicis æque inusitata est ac Italica & olim Latinis.
Neque cogitari potest, nomen illud cum Gothibus,
Suevis aut aliis gentibus in Hispaniam irrepisse,
quia scriptores Hispani pariter ac Lusitani Pseudo-
Dextro posteriores contendunt, sanctam Virginem su-
am, quam etiam vocant Wilgefortem, seculo

post Christum natum secundo passam esse; tanto lon-
gius à vera Wilgeforte recedentes, quanto eam
faciunt antiquiorem.

D

82. Hac occasione vehemens mihi incidit suspi-
cio de dolo, quibus hic Pseudo-Dexter Hispanos
circumvenit: pseudonymus enim iste primus, quan-
tum indagando rescire potui, S. Liberatam Segun-
tinam, quæ sub solo Liberatæ nomine antiquitus
nota erat, etiam Wilgefortem appellavit, in Chro-
nico suo ad annum Christi 138 ita scribens: Wil-
gefotis vel Liberata Catelii Lusitanorum re-
guli filia, passa est Amphilochoii. Et iterum ad
annum 308: In Lusitania civitate Callensi,
quæ prope Castralælia sita est, S. Wilgefot-
tis floret, pro fide & pudicitia mortem pas-
sa. Verum, quid amabo, Flavio Lucio Dextro,
qui S. Hieronymi ætate vixit, commune fuit cum
nomine Wilgefotis, ut illud in Chronico suo scri-
beret, cujus primum elementum duplex V vel W
nullum noverat, nedum scribere potuit. Præterea
eadem mortis causa pro fide & pudicitia, ut le-
gitur in ultimo Dextri elogio, ita leguntur etiam in
Additionibus Molani ad Usuardum anno 1573 im-
pressis; ita ut censeri debeat, vel Molanum hic præ
oculis habuisse Chronicon Dextri, vel auctorem Chro-
nicis habuisse præ oculis Additiones Molani. Certum
est autem, Molanum additiones illas publice per
typos luci prius dedisse, quam Chronicon Dextri
mundo innotuit. Videtur igitur consequi, quod au-
ctur Chronici illa mutuatus sit à Molano, & Chro-
nicon ipsum non possit esse aliud quam Pseudo-Dex-
tri, qui scriptum illud exevite seculo XVI com-
mentus est in dedecus sui nominis & confusionem
historia Ecclesiastica.

frans Pseudo-
Dextri dete-
gitur,

E

83 Est præterea ingens discrimen inter S. Wil-
gefortem, in Germania & alibi cultam, & Li-
beratam jam Seguntinæ patronam: nam prior
non aliter pingitur aut celatur quam in cruce sus-
pensa, in qua & exspirasse creditur; altera autem
à scriptoribus & Breviariis Pseudo-Dextro antiqui-
oribus, nulla crucis facta mentione, capite plexa
dicitur. Unde judico in novis Lectionibus Seguntinis
Acta S. Liberatæ & S. Wilgefotis confusa esse,
atque perperam ex duabus diversis unam factam
fuisse. Adde, quod S. Wilgefotis juxta miracu-
lum in Actis narratum barbata depingatur, quam
miraculosam barbam nemo S. Liberatæ Seguntinæ
attribuit. Huic ultima rationi succubuit vel ipse
Tamayo in Martyrologio Hispano ad diem XX
Julii hæc notans: Aliqui suspicantur, nostram
S. Virginem & martyrem Wilgefortem eam-
dem etiam esse, ac illam, quam Germani
Ontcommeram . . . vocitant; in cujus rei proba-
tionem, historiam nostræ S. Virginis &
martyris expriment. De quo sæpe sæpius du-
bitavi; quia nullibi in nostris Breviariis, Chro-
nicis, scriptoribus & monumentis vetustissi-
mis aut recentioribus miraculum de barba,
quam Germani S. Virgini Hispanæ tribuunt,
invenitur.

F

84 Levior est tertia questio, quam ut multum Tertie que-
nos morari debeat: nam tantummodo petitur, stioni facile
quomodo vulgus flectere soleat in Belgio no-
men barbatae Virginis? Nomen S. Wilgefotis
duplici modo in Belgio inflecti solet. Roswydus nos-
ter in sua Belgica Sanctorum Legenda cum quibus-
dam vocat eam Ontcommeræ; quæ vox deriva-
tur à verbo Belgico ontcomen quod proprie eva-
dere significat; ita ut ontcommeræ idem sit ac quæ
periculum evasit. Forte hoc nomen Belgicum ad
Latinam vocem Liberata alludit, originemque suam
174.

A trahit ex ipsis Actis, eo quod S. Wilgefortis per miraculosam barbam perdenda virginitatis periculum evaserit, & a conjugali amplexu liberata sit. Belgæ alii vocant eam Onconinck, eo quod, inquit Augustinus Wichmannus in Brabantia Mariana lib. 3 cap. 5, sui cultores sollicitudine, anxietate & angustia cordis liberet; à quibus nostrum vernaculum becommere, id est sollicitum vel anxium esse (potius reddere.) Quamvis hæc etymologia repudianda non sit, puto tamen hoc Belgicum S. Wilgefortis nomen onconinck proprie originem habere à composito Germanico onkun-mer, quod sine sollicitudine significat; nempe quia vel ipsa absque anxietate martyrium subit; ut alibi dixi, vel quia opem suam implorantes sollicitudine & angustia liberat.

Dubit in quarta

B 85 Quarta quaestioni, an verè in Hollandiam elata fuerint Virginis exuvie & in ecclesia de Steinberg depositæ? At quo & unde, & quò tempore? nihil certi responderi potest. Quippe in Hollandia nullam istius nominis urbem, pagum, aut ecclesiam invenio. Est quidem Steinberg oppidum Brabantia, quod forte in Hollandia situm putatur, quia jam Hollandorum potestati subditum est. Steinbergæ autem in Brabantia nil modò superest præter nudum S. Onconinck nomen, quod terra alicui contra maris impetum aggeribus obseptæ illic inditum est, appellaturque vulgo sinte Onconinckers-polder. Quamvis olim illic celeberrima fuisset Sancta nostra, mirum non est, de ejus cultu & reliquiis nihil jam sciri, cum oppidum istud, olim commercio & canonicorum capitulo nobile, post varias ignis & aquæ calamitates non tantum pristina nobilitatis, sed etiam avita religionis vestigia perdidit. Quare assequi non possum, unde Bavari Helvetique eam sepultura Steinbergenis notitiam eruerint. Cum itaque de ista reliquiarum Steenbergam translatione non constet, patet, multo minus dici posse, à quo, & unde, & quo tempore translata fuerint.

& quinta quaestione propositis incertus respondetur.

C

86 Quinta quaestio paucis verbis multa dubia complectitur; scilicet, fueritne verè in Lusitania rex gentilis, cujus Wilgefortis seu Onconinckera fuerit filia? Quis rex ille, & quo nomine proprio donatus? Qui fuerint regni fines? quo tempore regnaverit? Ad hæc singulatim respondendum est. Primo quod ad regis titulum attinet, is certe commentitius est, cum ipsi Lusitani multis post extinctum gentilissimum seculis tantum proprie dictos reges agnoscant. Ut ad reliqua respondeam, prius distinctione opus est. Si agatur de S. Liberata Seguntina, cui Pseudo-Dexter ejusque sequaces Wilgefortis nomen superaddunt, quis fuerit ejus pater, & quo nomine proprio donatus multis disputat Tamayus in Martyrologio Hispano ad diem xviii Januarii, atque ibidem contendit, eum Cajum Atilium nominandum esse contra novas Lectiones Seguntinas, quæ illum Lucium Catellinum Severum appellant. Regi autem huic qui fuerint regni fines aliquo modo indicant, si credere lubet, nova Lectiones Seguntina, in quibus dicitur præses Gallæciæ & Lusitanæ & ejus terræ regulus; qui habuerit urbem Belchagiam regni sui sedem, quæ hodie dicitur Bayona Tudentis. Porro quo tempore regnaverit pater S. Liberatæ, colligi debet ex iisdem Lectionibus novis, juxta quas ejus filia in cruce meruit martyrii palmam adipisci circa annum Domini centesimum trigessimum nonum. Hæc, inquam, ex novo Officio Seguntino & qualicumque Hispanorum ac Lusitanorum traditione responderi possunt, Julii Tomus V.

si de S. Liberata quaestio instituat. Si vero eadem quarantur de S. Wilgeforte quam à S. Liberata Seguntina omnino distinctam censemus, respondeo, in ejus Actis nec patris nomen, nec regni fines aut tempus exprimi. Pater ejus tantummodo vago nomine vocatur rex Portugallia gentilis, qui cum rege Sicilia bellum gesserit. At hæc ipsa fabulam olent, cum tempore gentilissimi nec reges Lusitania nec Sicilia fuerint, multo minus inter se bella gesserint.

AUCTORE G. G.

87 Ad ultimam quaestionem, qua pertinet, ad quam diem per anni circulum festivitas Virginis istius celebrari solita sit apud nos, facilis est responsio. Quamvis S. Wilgefortis in plerisque Legendis Belgicis collocetur die xx Julii, tamen non ita cultui ejus affixus est hic dies, quin in variis Belgii pagis diverso anni tempore cum plurimo populi concursu invocetur, uti ex quorundam parochorum litteris intellexi. Imo in Passione istius sanctæ Virginis & martyris; ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris desumpta, sub finem hæc ponuntur: Passa est autem prædicta virgo Wilgefortis die xii mensis Julii propter fidem Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in secula seculorum. Amen. Apud quosdam vero servatur die xx mensis Julii; secundum alios vero in festo Dionysii in Octobri. In Florario nostro Ms, quod in Rubra valle prope Braxellas verosimiliter collectum est, refertur ad xix Julii, quo etiam die solemniter honoratur in Arques Normania pago, non procul ab urbe Deppensi sito.

Sexta quaestione soluta;

88 Atque hæc sunt, quæ ad eruditam religiosi viri epistolam respondenda esse dixi. Esi autem hæc responsa valde antiquis monumentis probari non possint, tamen sunt, ut cultum S. Wilgefortis, à tempore immemorabili ante Bullam Urbani VIII inchoatum, commonstrent legitimum esse. Hinc igitur patet, Sequanos primum cultum à Belgis, Germanis aliisque nationibus S. Wilgeforti impensum tunc imitari posse, quæ eras potissima dubitandi ratio; & præcipuus epistolæ scopus. Neq; barba Virgini mirabiliter nata eos terrere debet; nam factum id esse potuit; atque sic factum esse traditio est cum cultu imaginis sit picta à tempore immemorabili continuata. Nonne Deus fecit alia non minus mirabilia in gratiam sponsum suarum Virginum? Nonne periculantem de pudicitia S. Luciam ita loco fixit in omnium conspectu, ut nulla vi vel ad latum unguem dimoveri posset? Nonne S. Agnetem periculo proximam terrifico lumine circumfudit ac defendit? Nonne S. Cecilia aliisque ad tuendam virginitatem angelos misit? Quid, quod in hac ipsa materia nobis non desit exemplum: colunt enim Abulenses in Hispania S. Paulam virginem cognomento Barbatam, cujus, ut ajunt Acta, illico pulchra olim facies cæpit pilorum densitate repleti, cum lascivus quidam juvenis eam persequeretur. Istius sanctæ Virginis memoria, inquit Tamayus in Martyrologio Hispanico ad diem xx Februarii, adhuc apud Abulenses perseverat, prout ejus effigies in pervetusta ecclesia S. Laurentii conspicitur. Adde, non esse adeo portentosum, quod femina barbata reperiantur: testatur enim Brvarius in Additionibus Bravlonis pag. 17, sese sub Philippo II Hispaniarum rege vidisse Peñaranda feminam cingulo tenui barbatam. Si quis alia barbararum mulierum exempla legere cupit, inspiciat speculam Physico-mathematico historicam, quam R. D. Joannes Zahn Ordinis Præmonstratensis Canonicus regularis anno 1696 Norimbergæ edidit, ubi tomo 3 pag. 71 plura hujusmodi prodigia inveniet.

E

fit totius ree sponsonis epilogum.

F

AUCTORE
G. C.§ VIII. Varia S. Wilgefortis Acta,
ac de iis iudicium.

Sunt in Museo nostro varia Acta S. Wilgefortis Belgicè, Germanicè, Gallicè, ac Latine conscripta. A Belgicis incipiamus. Prater Passionem ejus inter Vitas Sanctorum à Rosweydo nostro die XX Julii impressam, & è Latinis nostris schedis, ut opinor, Belgicè editam, habeo Ms. quoddam Belgicum, de quo R. D. Schuurmans parochus Velizkanus in litteris suis anno 1706 ad nos datis ita testatur: Scrutatus sum archiva, & inveni originale hujus inclusi, quod similiter vobis transmittito. Inclusum autem erat martyrium S. Wilgefortis, quod cum editione Rosweydiana ferme convenit, nisi quod in fine eam anno Domini 130 passam dicat, cum Rosweyduus usque ad annum Christi 138 ejus mortem differat. Hos vero annos unde uterque determinari, non facile dicam, cum Acta Latina nullum martyrii tempus designent. Alterum Ms. ejusdem Sancta martyrium antiquo & luxato carmine Belgico completens, in pago Terdegheem prope Castetum ex codice pergameno descriptum est, & inde ad nos transmissum. In eo quidem carmine historia substantia servatur, sed licentiâ poetæ consuetâ inter patrem & filiam varia insunt colloquia, & angeli consolatores, aliæque pia episodica inducuntur. Hæc de Legendis Belgicis.

B 90 Laudatus supra P. Ignatius Dorn Societatis nostræ sacerdos litteris antea citatis inclusit Passionem S. Wilgefortis Germanicè scriptam, quam sese Moguntia à quodam seniore summi templi vicario accepisse asserit. In Actis hisce Germanicis quidem narratur, quod S. Wilgefortis fuerit filia regis Portugallia; sed de bello inter regem Lusitanie & Sicilia alium est silentium. Longe alia illic adfertur martyrii occasio: dicitur namque ipse pater filiam suam ad incestum amorem sollicitasse, eamque impio suo desiderio resistentem, variis tormentis excruciasse, ac demum post impetratam deviniu barbam cruci affixisse. Prater hanc Passionem Germanicam Ms. habeo libellum Gallicum ante annos circiter sexaginta Deppa in Normannia impressum, qui multis verbis Latina ejusdem Martyris Acta auxit, & piis quibusdam episodis exornavit. In titulo libelli vocatur Dignefortis, alias Wilgefortis vel Virgofortis, additurque, quod sit Belgii patrona; qui postremus titulus in rigore sumptus nonnihil hyperbolen sapit. At jam de Actis Latinis agamus.

C 91 Quatuor habemus Mss. Latina, quorum si unum noris, omnia noris, ita sunt narratione similia. Trium antiquitatem ignoro. Unius, nempe Florarii nostri Ms., ætatem præterpropter colligere possum ex die XVI Julii, ubi sic legitur: In Trajecto super Mosam, depositio SS. episcoporum Monulphi & Gondulphi, quorum primus erat heres & dominus oppidi Dynantensis, jam proh dolor! nostris temporibus destructi, scilicet anno salutis MCCCCLXVI. Ex eo itaque hic Acta S. Wilgefortis producam, ex reliquis excerpturus, si quid ab hoc diversum & notatu dignum occurrerit. Dicitur itaque Florarium ad diem XIX Julii sic habet: Apud Portugalliam, passio sanctæ Wilgefortis virginis, quæ inde Liberatrix, Eutropia vel Regruledis nominatur. Hæc fuit filia regis Portugallia tunc pagani, guerram gerentis contra regem Sicilia. Un-

de guerris hujusmodi durantibus, contigit regem Sicilia manu violenta fines intrare Portugallia, potentia ejus resistere, ubi dampna multa faciebat. Nec rex Portugallia potentia ejus resistere valebat. Pluribus igitur nobilibus pro concordia regum laborantibus, tandem pax conditione hac componitur; quod rex Portugallia regi Sicilia daret suam filiam.

D 92 Ambobus igitur regibus hac de causa in unum convenientibus, beata Deliberatrix eorum sistitur præsentia, eique de matrimonio per ejus patrem promisso indicatur, & ut ipsa assensum præbeat, infistitur. Tunc beata Virgo respondit, se non velle viro alicui conjungi, nisi tantum Crucifixo. Unde ambo reges multum perplexi & commoti fecerunt eam strictissime incarcerari, ut sic per tribulationes à proposito revocaretur. Ipsa vero incarcerata rogavit Deum, ut eam servare vellet castam & immaculatam ab omni consortio virili, & sic in corpore disponderet & deturparet, ut amplius à nullo viro appetereetur. Quod factum est: nam barbata ad modum viri facta est. Præsentata igitur patri sic barbata, commotus pater dixit, eam arte magica hoc fecisse. Cui respondit illa, non per artem magicam barbam ei abcrevisse, sed sponsum suum Crucifixum ad preces ejus sibi eam concessisse, ut sic castitatem servare posset. Cui pater ait, quod nisi Deum Crucifixum abnegaret, & deos suos adoraret, ipsa crucifigeretur. Ipsa vero constans in proposito jussu patris crucifixa est, ubi ei varia pœnæ & tribulationes illatæ sunt. Quæ morti appropinquans oravit pro omnibus Passionis suæ memoriam agentibus, ut ab omnibus tribulationibus cordis & corporis & spiritus liberarentur; & exaudita emisit spiritum. In tribus aliis Mss. post sancta Martyris mortem adduntur hæc verba: Unde horrenda facta sunt eo tempore tonitrua & palatium patris ejus ab igne absumptum est.

E 93 In hoc Florario, ut consideranti apparet, neque locus neque tempus, quibus vixerit passave fuerit Sancta, neque nomen patris aut sponsi aut alterius persona usquam indicatur; imo nec ipsius quidem Wilgefortis nomen istis Actis ita proprium est, quin sub aliis nominibus eadem proponantur: nam in Ms. Ultrajectino S. Salvatoris hic est titulus: Vita S. Regenflegis Virginis. Eodem nomine, mutata ultima syllaba littera G in D, intitulatur exemplar Ms., quod ad nos pervenit ex schedis Guilielmi Lindani, primi Ruremundensium episcopi; hoc quidem etiam in contextu ipsam vocat Regenfledem, secus atque Ultrajectinum, quod cum eam Regenflegem nominasset in titulo, postea in contextu appellat Wilgefordem. Solus codex Ms. monasterii Canonieorum Regularium Rubæ vallis prope Bruxellas sibi constat, & utrobique Wilgefortem nominat. Trium horum Mss. principium hoc est: Beata Virgo & martyr Wilgefortis (Regenfledis in scheda Lindaniana) filia fuit regis Portugallia pagani tunc temporis, & guerras contra regem Sicilia gerentis. Cetera quoque in omnibus exemplaribus pari tenore decurrunt usque ad finem, nisi quod in Ms. Ultrajectino superadditur: Passa est autem prædicta virgo Wilgefordis die XII mensis Julii propter fidem Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in secula seculorum

Omissis tribus Mss. Latinis,

Acta Sancta dantur ex Florario Ms.

Quatuor Mss. Latina S. Wilgefortis varia tribuunt nomina,

A lorum. Amen. Apud quosdam verò servatur [festum ejus] die xx mensis Julii; secundum alios vero in festo Dionysii in Octobri. In scheda Lindaniana, quævis in illa ubique vocatur Regenfredis, notatur passa esse XIII Kalendarum Augusti sive xx die Julii, quo passim referri in Martyrologiis Wilgefortem vidimus.

quibus eadem Sanctam significari voluit;

94 Habuit hæc irim Mss. jam olim P. Roswey- dus noster in collectaneis suis, atque annotatum reliquit ad vocabulum Regenfredis in titulo; quod alio nomine vocetur Eutropia & Wilgefortis & vulgariè Ontcommera; suspicatus, credo; diversis nominibus istis eandem designari personam, quia eadem sub illis nominibus legebantur Acta. Videntur mihi nomina Wilgefortis, Regenfredis & Eutropiæ nimiam discrepantia, ut nisi eademque persona conveniant. Aliud est de nomine Ontcommere, quod S. Wilgeferti Belge & Germani dederunt ex effectu, quo suos cultores ab angustis liberat. Nomen Regenfredis in plurimis Sanctorum catalogis frustra quaeritur. Inveni quidem Regenfredem; sed hæc fuit abbatissa Denonien- sis, adeoque à S. Wilgeforte penitus diversa. Plures mihi occurrerunt Eutropiæ; prima est martyr Alexandria, de qua egimus in Actis nostris xxv Maii. Altera fuit virgo & martyr Sibapoli seu Nisibi in Mesopotamia, martyrio coronata cum S. Febronia aliisque virginibus, de quibus etiam actum est ad diem xxv Junii nostri. Tertia istius nominis virgo passa est cum Nicasio episcopo Rhemensi in irruptione Vandalorum, aut ut alii volunt Hunnorum. Quarta Eutropia est vidua in Gallia, de qua scribit Sidonius Apollinaris lib. 6 epist. 2 ad Pragmaticum: Hæc omnes procul dubio à Sancta nostra sunt distinctæ. Afferit quidem Augustinus Wichmannus in Brabantia Mariana lib. 3 cap. 5, Cartusianos in suo Officio ecclesiastico habere hujusmodi Collectam: Deus, qui beatæ Eutropiæ in cruce pendenti barbam mirabiliter excrecere fecisti &c. At ego frustra ad inveniendam hæc orationem Breviarium Cartusianum pervolvî, imò ipsos Cartusianos Antverpienses adis, qui de hac oratione, aut S. Eutropia nihil norunt. Fortè olim in eorum Breviario nomen Eutropiæ juxta Acta superius data cum Wilgeforte confusum est.

sed videntur quædam diversis convenire.

95 Malim ego suspicari singulis nominibus istis singulas venire Sanctas, si tamen talem titulum meruisse probentur idoneis argumentis, ac opinari, eadem Acta, quæ alicuius obsecuti nominis Sanctæ, quam tamen constabat amore castitatis mortem oppetiisse, compilata sine debitis circumstantiis fuerunt, aliis visa esse apta, quæ suis Sanctis æque obsecuti nominis, sed eadem de causa passis post longa temporum intervalla applicarent: fuit enim posterioribus seculis prurigo quædam comminiscendi de ejusmodi Sanctis scripta apocrypha, si non possent proferri vera. Putabant forte idiote illi, se minus Sanctorum suorum reverentes esse, nisi scripta de eorum gestis qualiacumque populo legenda proponerent; atque utinam non lucri causa id præstiterunt, saltem illi, qui Sanctos morti vicinos ita orare faciunt, ut in his Actis sancta Wilgefortis jam cruci affixa & morti appropinquans orasse legatur pro omnibus passionis suæ memoriam agentibus, ut ab omnibus tribulationibus cordis & corporis ac spiritus liberarentur, & exaudita emittit spiritum. Quæ quam aliena est à Sanctorum humilitate oratio, tam est apta promissio subjuncta ad stimulandam religiose plebis pietatem, ut talis Sancti potius aras frequentet atque intercessi-

onem imploret, quam alterius tam certam operam non polliciti.

AUCTORE G. C.

96 Dixi malle me opinari, Acta, quæ ejusdem tenoris sunt & sub plurimum Sanctorum nominibus leguntur, potius designare Sanctos plures diversos salibus sub nominibus, quam unum eundemque, cui plura nomina illa conveniant. Talia exempla multa monstrari possunt in Actis Sanctorum, ubi Acta sancto uni tributa etiam alteri tribuantur. Plures istiusmodi applicationes in promptu sunt. Exemplo sint Acta S. Venantii martyris Camer- ris, qui cum non tam celebris, ac modo, nominis esset olim, is qui Acta ejus conscripsit multis post Sancti martyrium seculis, sumpsit sibi Acta qualiacumque S. Agapiti Præneste martyrio coronati, eaque pura pura, mutatis paucis, applicuit S. Venantio, ut videre est ad diem xviii Maii nostri. Idem fecit, quiscumque demum ille sit, qui monialibus Hereticis prope Paderbornam de sua S. Saturnina Acta, ut ille existimant, propria; ac revera ex antiquioribus S. Benedicta virginis martyris Lugduni aut potius Lauduni in Gallis, die viii Octobris adscripta Martyrologio Romano, desumpta, & S. Saturnina illi accommodata obtrusit, ut notatum est in Commentario historico de hac S. Saturnina ad diem xx Maii. Plura istiusmodi si, luberet, aut opus esset, adferre possem.

E

97 Suspicor idem factum esse in Actis S. Wilgefortis, quæ nisi primum Sanctæ illi parum circumspicte aptata, ita magis temere aliis aliorum nominum Sanctis attributa fuerunt. Indicavi jam supra, quasdam horum Actorum circumstantias apocryphas esse: ajunt quippe regem Sicilia & regem Portugallia adhuc paganum inter se bella gessisse, ac si contermina habuissent regna, imò regem Sicilia violenta manu intrasse fines Portugallia, ac armis superiorem regno huic multa damna intulisse. At, obsecro, quinam in Sicilia aut Lusitania fuerunt regio titulo donati? Quandoquidem eorum regna fuerunt tam vicina, ut alterum alteriter violenta manu intrare potuerit, saltem sine armata classe, cujus in Actis nulla sit mentio. Quando etiam regis Sicilia potentia nullis temporibus (Sicilia inquam solius) tanta fuit, ut regnum Portugallia debellaverit; ut non dicam Portugallia nomen non usque adeo antiquum esse. Si regem Gallicie in scenam induxisset auctor pro rege Sicilia, tale- rabilior & verosimilior fuisset fictio. Hæc aliæque circumstantia S. Wilgefortis Acta, etsi breviter sint, eoque ex capite proba videri possent, adeo reddunt suspecta, ut majori eorum parti fidem adhibere non possim.

Acta Sanctæ apparent suspecta.

F

98 Si conjecturas meas sequi auderem, nihil aliud in hac re tuto crederem, quam priscis temporibus virginem quamdam fuisse, sive indigenam sive peregrinam, sicut fuerunt plures in Belgio & alibi, quæ amore castitatis non dubitaverit mortem oppetere. Cum autem proprium ejus nomen ignoraretur, à clericis aut monachis ob tam generosam pudicitiam suam defensionem virgo fortis Latine appellari potuit; quam appellationem vulgus non percipiens ita inflexu, ut per corruptam plebis pronuntiationem Wilgefortis vocata fuerit. Saltem in Actis Gallicis, ut supra monui, lingua vernaculâ vierge forte id est virgo fortis nominatur. Populus vero Christianus gestorum ejus aliorum ignarus eam colendam & invocandam duxit, quando Deo, qui est mirabilis in Sanctis suis, illius Virginis fortis sanctitatem miraculis probare placuit. Certe tam impudens aut effrons presumi non debet compilator Vita ejus, ut publico scripto tamquam

& forte an- ta sunt ex pruritu scribendi propriam Legendam.

AUCTORE
G. C.

Sanctam celebrare vellet, qua talis non esset & haberetur. Adjuncta tamen putavit absque gravi periculo comminisci se posse in rerum omnium ignorantia propter alterutrum aut utrumque finem, à me supra expositum; nempe ut scripta publice Vita populo venerationem erga Sanctam auget, aut ecclesia alicubi, fortassis sua, ubi colebatur, majorem populi concursum conciliaret.

licet Sancta patria, aliaque gesta ignorarentur.

99 Utus est, sub expresso nomine S. Wilgefortis exstat *Legenda*, cujus hactenus non potui invenire originem, qua trinum quatuorve seculorum antiquitatem excadat. Nisi aliunde quam ex illo fonte hauserint sua, qui Wilgefortem primi Martyrologis adscripserunt ac Lusitanam fecerunt, nihil dubitantes de veritate Actuum istorum, quæ defectu meliorum scripturarum non poterant evidenter falsitatis convincere, praesertim ubi de patria

Virginis loquuntur. Judico ego, salvo meliori, patriam ejus non magis esse Lusitaniam, quam vera esse, quæ de regibus Sicilia & Portugallia eorumque bello, ac de suprema sancta Virginis in cruce pendente oratione in Actis narrantur. Nomen Wilgefortis, si quidem huic Virgini & martyri proprium sit, certe Lusitanicum non est, sed potius Germaniam aut Belgium aliamve septentrionalem regionem sapit. Memoria ejus in Germania & Belgio primum fastis ecclesiasticis adscripta fuit, in Germania & Belgio cultus ejus plinquam alibi terrarum viget. Hac sunt, quæ de S. Wilgeforte colligere potui, & de Actis ejus dicenda esse duxi, libenter sententiam mutaturus; si quis solidas rationes aut antiqua documenta protulerit ad obscuram hujus Sanctæ historiam illustrandam, cujus examen mihi non exiguo labore constitit.

D

DE S. LUCANO EPISC. SABIONENSI

BELUNI IN DITIONE VENETA

B

J. B. S.

Ex Ferrarii Sanctorum Catalogis.

E

FORTE
AN. CCCC-
XXIV.De cultu
confiat,

Nihil olim prætermiserunt Majores nostri, quæ de sanctis Belunensibus, ac nominatim de hoc S. Luciano ejusque exfulis alisticæ S. Avatia monumenta aliqua eruerent iis paulo certiora, quæ in Bavaria sua sacra, ducæ laudato Ferrario, tradiderat Raderus noster, de elegantia hinc inde magis quam de sincera veritate sollicitus. Testatum id reliquit Papebrochius, ubi de prædicta S. Avatia agit ad diem xx Junii, habeoque etiam præ manibus adductis ibi litteras collegii Tridentini rectoris Pauli Frisch atque Francisci Perthanis, id candide rescribentis xxv 11 Julii 1692, implorasse se subsidium Reverendissimi D. Vicarii Generalis ibidem; viri, inquit, mihi longe amicissimi: recurri itidem ad alium sacerdotem mihi additum: sed utrimque idem retuli responsum, nimirum, nihil prorsus existare in scriptis de Vita S. Avatiae & S. Lucani: id solum constare & dici posse, quod à populo fidei habeantur in veneratione & colantur ut Sancti.

C
non item de
gestis,

2 Hisce fides, S. Lucanum debito hic loco reposui, ut cujus festivitas huic diei affixa est, tamen nec de anno, nec de die obitus certi quidquam status posse videatur; quemadmodum nec gesta ipsa qualiacumque, quæ Beluno se accepisse ait Ferrarius, satis tolerabilia sunt, utpote recentius digesta, atque ex similibus aliis aequè fabulosis ad hunc Sanctum translata, quod non observare non potuit editor, Papebrochius verò paulo clarus explicuit, ut opus non sit hic repetere, quæ loco citato dicta sunt. Sub hac cautela descripto qua in Catalogo Sanctorum Italia hoc die habet Ferrarius in hunc modum: Lucanus episcopus Brixinensis (urbis est Brixina, seu Brixino Rhætica inter Tridentum & Oenipontem) cum in summa rerum penuria populo, ut lacticiis in Quadragesima uterentur, permisisset, à malevolis apud Cælestinum Pont. Max. circa annum salutis cccc xxiv accusatus est. Et res & tempora, hic tam confidenter adducta, paulo majori auctoritate sublevis merentur. Sic textus proseguitur:

3 Qui, ut senex erat, unico comitatus famulo Romam proficiscens, apud Spoletum hospitis uxoreffii hydropicam oratione sanatur. Cum Romam pervenisset Pontificemque adiisset, pallium suum radio solari, tamquam veffii impositum mirabiliter sublevis: quod cernens Pontifex, non modo illum ab objectis absolvit; sed & multis affectum beneficiis ad suam ecclesiam remisit. Verum paulo post ab eisdem persecutoribus sede pulsus, in vallem Agordiam Belunensis diocesis venit, ubi usque ad obitum Avatia pia femina (quæ in ea valle templo sibi exstructo colitur) victum ministrante mansit. Cum vero multis clarus miraculis obiisset xiv Kalendas Augusti, corpus Belunum, nisi prius Agordi capite relicto, numquam transferri potuit. Translatum autem in ecclesiam Cathedralis, in arca marmorea conditum, magnam habet apud Belunenses venerationem; opinor quia fortasse hoc die translatus supponitur, alias pridie recolenda esset ejus festivitas.

F

4 Citat monumenta ecclesie Belunensis, qua mirum est, ibi hodie amplius non superesse: an quod Belunenses ipsi satis perspiciant, pro genuinis admitti vix posse? In quibus, pergit Ferrarius, nonnulla continentur fabulis proxima, veluti, quod ursum, qui sibi in itinere equum devoraverat, Romam usque ad Pontificis conspectum equitaret; ac perdicæ, quibus in itinere præceperat, ut Romam convolarent, Pontifici donandæ, illæ antè Pontifici adfuerint. Annexum Ferrarii scrupulum pridem solverunt Raderus & ex eo Geuvidus in additionibus ad Hundium in Metropoli Salisburgensi, de episcopis Brixinensibus pag. 457; facillime enim intelligitur, Brixinensem episcopum appellari non posse S. Lucanum, nisi adhibita prolepsi seu anticipata usurpatione, quæ in hisce frequentissima est: in cetera locis citatis atque etiam de S. Ingenuino ad v Februarii legere poteris; mihi satis est, S. Lucano meritam venerationem, quæ sola ipsum gaudere jam ostendimus, hic asseruisse.

DE

DE S. SEVERO EPISC. CONF.

CASINI IN SAMNIO

Ex Ufuardo Vaticano & Ferrario

J. B. S.

FORTE
SEC. VObscuram
Sancti me-
moriani

B

suscitavit
Ferrarius ;

C

quem secutus
videtur U-
ghellius

Uam parum celebris in Martyrologiis fuerit sancti hujus Severi memoria, abunde patere existimo ex nostra Ufuardi editione; cum istic solo fere nomine notus sit inter auctaria in codice Vaticano, qui fuit olim ecclesia Beneventana, ubi de ipso sic legitur: In Cassino, natalis S. Severi episcopi, quo saltem de cultu ejus, ut à synonymo Neapolitano, qui ad xxx Aprilis relatùs est, diversi, aliquatenus securi reddamur. De ipso plura collegit in Catalogo Sanctorum Italiae ad hunc diem Ferrarius hoc elogio: Severus, Valentiniano Marciano, Leone ac Zenone imperantibus, sub Leone I, Hilario, Simplicio ac Felice III summis Pontificibus vixit, qui ob vitæ sanctimoniam & doctrinam ad episcopatum Casinensem euectus, adversus ejus temporis hæreses decertavit. Affuit enim sub Leone synodo Romanæ adversus Nestorium, Eutychem, Dioscorum & alios hæreticos, ac sub Felice adversus Acacium. Vitam duxit austeram; & in pauperes maximè pius fuit. Qui cum plures annos ecclesiæ suæ sanctè præfuisset, obdormivit in Domino v111 Kalendas Augusti, in sua ecclesia sepultus.

2 Errorem typographicum facile observas, nam Sanctinatalis à Ferrario hoc ipso die x111 Kalendas Augusti consignatur. Clarus, inquit deinde, post mortem miraculis: cum enim mulier Aquinas oculorum morbo difficillimo, cui opera nulla medicorum profuerat, laboraret, ei oranti S. Episcopus apparuit præcipiens, ut se ad ecclesiam suam conferret. Quæ eo à viro suo deducta statim ab ea infirmitate convaluit. Ex Pet. Diac. De vita & ob. SS. Casinens. qui plura refert miracula. Nescio ubi ista legerit Ferrarius, ego unicum illud in nostro codice reperio, & ita quidem descriptum, ut vix fidem inveniat. Magis placet quod in annotatione subjicitur, existare prope monasterium Casinense ædiculam S. Severo dicatam, de qua videndum Chronicon Casinense ab Angelo de Nuce receptum lib. 2. cap. 52, ubi textui lucem addit editoris notatio, ex qua de antiquo atque hodierno situ prædictæ ædicule clarius edocemur. Porro Casinenses monachos sancti hujus Severi natalem hac die celebrare testanti Ferrario haud difficulter credidero.

3 Hac de S. Severi cultu satis certa sunt, verum de ipsius aetate aut gestis quid Petrus Diaconus tradere potuerit, haud equidem satis perspicuo, utpote qui totis sex seculis Sancto postensor, non nisi verbosam juxta ac tetricam parægyrim contexit, de qua max. censuram proferre non verebimur. De reliquo videndus Ughellus Italia sacra tomo 2 in appendice de episcopis Casinensibus, ubi plane obscuram ostendit & episcopatus istius & S. Severi memoriam. Paucula, ex hoc huc transferre liceat. Veteres Casinates Christiana sacra primum ab

Apostolorum principe Petro disseminata amplexatos fuisse, constans est majorum traditio; nec inani conjectura ducuntur asserentes, ab eodem Casinam in ecclesiam cathedralem excitatam, eidem proprium reliquisse pastorem, cujus nomen ceterorumque post illum, usque ad Severum, invidiosam delevit vetustatem. Constat enim Severum Casinensem episcopum, virum sanctissimum, sub Felice III Papa anno cccclxxx111, cum finitimis Aquinate, Fundano, Capuano, aliisque Campaniæ præsulibus Lateranensi concilio subscripsisse, alterique sub eodem Felice concilio convocato adfuisse tradit Petrus Diaconus qui ejus præclaras virtutes peculiari volumine complexus est.

4 Nominum significatione hic tantillum abutitur Ughellus dum peculiare volumen obrudit. Verbose oratio est, de qua quid sentiendum, jam me distursum pollicitus sum. Reliqua Ughelli verba huc spectantia audiamus: Cujus etiam, nempe S. Severi, meminit Leo Ostiensis lib. 3, cap. 40 (mibi lib. 2, cap. 52) Historiæ Casinensis, retulitque ejus nomini in Casinensi monte ecclesiam consecratam esse. Post hunc Severum, neque ante ipsum, sive ex longiori temporum serie, sive ex Gothorum incursionibus antiquorum Casinensium præsulum memoria intercidit. Potiori forte jure quis diceret, præfatos eos præfules numquam existisse in rerum natura. Scio equidem quod de spiritualis jurisdictionis Casinensis qualitate & origine susus disputat laudatus Angelus de Nuce in Excursu historico à pag. 103, ubi operose conatur evincere ante S. Patriarchæ huc adventum, jam tum Casinense territorium propriam habuisse cathedram, diocesim & episcopum. At enim, utrum hac omnia extra controversiam satis posita sint, erunt, ni fallor, qui mecum dubitent, nisi paulo certiora argumenta adducantur, quam quæ ex verisimilitudine potius quam ex verisimilitudine documentis hæcenus prolata sint. Fontem hæud satis limpidum propius inspiciamus.

5 Video hæc omnia nisi sola auctoritate Petri Diaconi Casinensis, quæ quanta sit, non uno loco Mabillonius aliique eruditi testati sunt. Desumitur nimirum historia ex eo libro qui inscribitur, De ortu & vita justorum sacri cœnobii Casinensis, quem exscriptum habemus ex ejus autographo Ms. antiquis & difficillimis litteris Longobardicis in pergamento, qui in eo monasterio sub arctissima custodia asservatur. Sane perquam sollicitè, nimium fortasse; nam si cetera us paria sunt, quæ ibi sive Petrus ipse, sive alius, de S. Severo tradidit; in hac nostra Actorum collectione locum haud quaquam merebuntur. Ex brev. peculiaris istius voluminis analysi, quanti faciendum sit, faxo mox intelligas. Tota oratio hyperbolica facies circiter decem in folio complectitur, cujus prologus plura luxurians omni & nulli

E

atque item
Angelus de
Nuce.

F

Fons omnium
est Petrus
Diaconus.

AUCTOR
J. B. S.

71 nulli aptari potest: id verissimum est, non absque adolescentiæ venia, quam auctor merito flagitat, legi posse. Post varia parerga, nunc jam, inquit ad Severi retexenda præconia stylus sequens vertatur.

verbosissima oratione

6 Quid vero tanto hiatu proferat, mirare: duabus integris paginis verbosissime laudatur Publius Marcus Terentius Varro, ut Romanorum doctissimus, considerantissimus, acutissimus & diligentissimus, quod alicubi sub nomine Casca montem Casinum appellaverit, ut stomachum moveat puerilis loquacitas. En tandem pag. 6 venerandi Severi præfulis Vitam scribere orditur. Ita nempe ut per quinque alias facies plurimis verbis paucissima dicat: multum enim inde eduxeris, si satis evincas, S. Severum existisse, episcopum concilio Romano sub Felice PP. III interfuisse; obiisse, sepultum esse Casini, ac per varias ambages caca mulieri visum restituisse. Ex uno specimen discere reliqua: Annorum autem à vivifici verbi incarnatione quadringentesimus primus circulus volvebatur, cum Valentinianus III felicissimum ac excellentissimum Romani imperii thronum suscepit regendum. Hoc itaque orbis moderante habenas, vir Domini Severus, omnipotentis beneficio donatus, Campaniæ, ceu topazius, morum gravitate, vitæ prærogativa, virtutumque jubare coruscus. eo potissimum tempore Casinensis ecclesiæ pontifex splenduit, quo æquitas ab injuria, pietas ab impietate, mansuetudo à severitate, Catholicæ & apostolicæ fidei cul-

B

tus ab Arianorum, Nestorianorum . . . fluctuabat vesania. Hic itaque . . . erat sanctitate conspicuus, callitate pudicus &c.

D

7 Pedesentim, obsecro; ita puer adhuc virum ex qua nec post se relinquit; max. eodem cothurno ad cathedram promotus, in æquitate discretus, fortitudine prudens, longanimitate vigenis, in adversis patiens, & quid non? Sic pueritiam, sic electionem, sic episcopales virtutes pompose magis quam verè prosequitur: tum Nestorii, Eutychetis & aliorum hæreses fuse describit, eo solum ut insinuet, quod dicebam, Romam cum aliis episcopis ad concilium vocatum fuisse S. Severum, quod si sola horum Actorum fide substat, equidem non admiserim, quidquid Ferrarius, Ughellus & de Næce ea solâ assertionem innisi videantur. Debili profecto, ut iterum repetam: quid enim, quæso, de rebus ante sex secula gestis testari potuit Petrus Diaconus? Dum ita expulata imò planissime destructa fuissent archiva Casinensia, ut episcopatus istius vix ullâ superessent, non dico vestigia sed nec sola memoria. Satis sit, S. Severum coli ut episcopum, cuiuscumque demum loci antistes fuerit: nam antiquissimum, quod de ipso superest, monumentum, Casini quidem eum depositum ait, ast loci istius episcopum fuisse; nusquam pronuntiat. At enim contentionis funem ea causa ducere, opera pretium haudquaquam existimo. Ceterum ex hætenus dictis satis manifestum est; huc referri non posse Severum qualemcumque, codici Epternacensi perperam insertum, ut dictum est supra hoc die ad classem Martyrum Africanorum num. 2.

B

DE S. EUSPICIO CONFESSORE

IN MONASTERIO MICIACENSI

CIRCA AURELIAM IN GALLIA.

G.C

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti cultus, ætas & Vitæ scriptores.

INEUNTE
SEC. VI.

C

S. Euspicius
in monaste-
rio Micia-
censi

Miciacense cœnobium, duobus milliari- bus Gallicis Aureliâ distitum, quod modo sancti Maximini nomen præfert, & vernaculè S. Mesmin de Micy appellatur, conditorem agnoscit S. Euspicium, & haud dubie sacræ eius memoriam quotannis veneratur. Sed cum Euspicius in ecclesia sancti Aniani primo sepultus fuerit, quemadmodum in Actis eius num. 13 refertur, Miciacenses reliquias sui Fundatoris caruerunt usque ad tempora Roberti Francorum regis; nempe quando pius ille princeps ecclesiam S. Aniani, flammis consumptam, anno 1029 restauravit, & ad illius dedicationem multos præfules convocavit. Cum ea occasione corpora Sancto- rum, quæ in S. Martini ecclesia interim quieverant, in novum hoc templum solenniter deferrentur, Albertus Miciacensis abbas aliquas à Rege petiit ac impetravit. Conjicio, illas sacræ corporis exuvias satis notabiles fuisse, cum Miciacenses huius susceptionis causâ celebrarint mense Junio peculiare festum, quod in eorum Martyrologio juxta Mabillonii testimonium ita notatur: Susce-

ptio reliquiarum sancti Euspicii. Si quis ultio- rem monasterii Miciacensis notitiam desideret, consulat Carolum Saussayum in Annalibus ecclesiæ Aurelianensis lib. 3 num. 4, vel Franciscum le Maire, qui ejusdem diocesis & urbis Antiquitates Gallicè edidit; & in secunda historia sua parte cap. 36 præter alia narrat, quomodo illud cœno- bium anno 1608 Patribus Fulsenis concessum fuerit. Nos interea Sancti nostri cultum exami- nemus.

F

2 Quamvis S. Euspicius antiquis Martyrolo- gis sit ignotus, tamen alia monimenta satis testan- tur, publicam venerationem ipsi jam dudum ex- hibitam fuisse. Imprimis Kalendarium Ms. Sancto- rum Aurelianensium, quod ex istius ecclesia Bre- viario transcriptum esse existimo, sequentem sugge- rit lectionem: Euspicius presbyter, Viriduni nobilibus parentibus procreatus, in territo- rio Aurelianensi unâ cum nepote suo Maxi- mino agens, tanta apud Deum & homines vitæ sanctitate floruit, ut utriusque Clodovæus rex Francorum agrum Miciacensem cum mul- tis aliis prædiis in eodem territorio donaverit.

ut

A ut in eo jugiter divinis sese manciparent obsequiis. Ibi cellulas monasticas & basilicam construere, adjuvante Eusebio Aurelianensi episcopo, cœperunt, quam idem celerius, quam credi par est, divinâ operâ consummatam in honorem Dei & sancti protomartyris Stephani, ipsis poscentibus, consecravit. Cumque illic Euspicius monachos multos congregasset, biennio posteaquam Maximinum nepotem suum ad sacerdotium promoveri curasset, migravit ad Dominum, miraculis etiam post mortem clarus. Cum S. Euspicius juxta omnia *Aela in diœcesi Aurelianensi obierit, miror, quod Castellanus in Martyrologio universali XIV Junii, & in indice Sanctorum expresse asserat, eum Parisiis mortuam esse. Ferrarius quidem in Catalogo generali illum hac die etiam Parisiis annuntiat; sed fortasse tantum indicare voluit, eum in hac urbe honorari ob notabiles sacri corporis reliquias, sicut in notis suis innuit hoc modo: Claruit sub Clodoveo rege. Corpus [quiescit] in œde S. Victoris, quæ est Canonicorum Regularium. Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani die XX Julii eundem Sanctum apud Parisios collocat.*

Determinata Sancti aetas

B Quid sit de hac re, plenius edoceri cupimus, & ad Sancti aetatem inquirendam pergimus.

3. *Tempus, quo S. Euspicius vixit ac vivere desiit, præterpropter colligendum est ex civium Viridunensium contra Clodoveum rebellionem, in qua primum de illo fit mentio. Coitius in Annalibus Francorum putat, illam civitatis Viridunensis defectionem anno 498 consignandam esse, quia Aimoinus eam post Clodovei baptismum, quod ipsi anno 495 vel 496 collatum est, & ante expeditionem Burgundicam, anno 500 peractam, collocat. Memoratus autem Aimoinus monachus Floriacensis, qui in eunte seculo XI floruit, in historia Francorum lib. I cap. 17 hanc rem ita narrat: Contra hunc regem (videlicet Clodoveum) cives Viridunensis urbis rebellaverunt. Sed dum rex urbem obsidione vallasset, & jam admoti arietes alta murorum pulsarent, supplicante sancto viro Euspicio, ejusdem tunc urbis archipresbytero, verbum impunitatis à principe promeruerunt; & rex civitatem recepit. Postea cum Aurelianensem urbem Clodoveus rex adire disposuisset, sanctum Euspicium ac ejus nepotem beatum advocans Maximinum, jussit ut suum prosequerentur iter: quibus & Miciacense contulit prædium, & ut ipsi ac posterum eorum illum possiderent locum, per suum firmavit pragmaticum. De hoc pragmatico seu diplomate statim agemus. Ceterum ex hoc Coitii argumento nondum plane constat de anno Viridunensis obsidionis, cum Clodoveus duplicem contra Burgundos expeditionem susceperit, incertumque sit, utrum Viridunenses ante primam vel secundam expeditionem rebellarent.*

incerta est,

4. *Hugo abbas Flaviniacensis in Chronico, quod Labbeus noster in Nova Bibliotheca Mss. librorum edidit, Viridunensem obsidionem expeditioni Burgundica postponit, & aliud hujus historia tempus notat, dum de Firmino episcopo Viridunensi, qui eo tempore obiit, ita loquitur apud citatum tom. I pag. 87: Audita autem defectione Viridunensium, & ratus non esse procrastinandum in talibus viribus undecumque coactis, cum valida manu militari ad eandem urbem venit injuriæ gratiâ ulciscendæ: cujus muros corona militum obambit, aggeres struit, aspera complanat, & quæque urbi capiendæ com-*

moda ordinat, portis custodias admovet, & ne quis tute exeat, magno studio quoque conamine prohibet. Quo in tempore Firminus episcopus ejusdem civitatis, miræ sanctitatis vitæ diem clausit ultimum. . . . Obiit autem mense Decembrio, die secundo, anno, quantum colligere possumus, ab Incarnato Domino DIV, imperante Anastasio anno XIV, tertio conversionis Clodovei anno, Atheo V. C. consule, Pontificatum Romæ agente beato Papa Symmacho, & soluta obsidione, sepultum est corpus ejus sacratissimum ad dextram altaris beati Petri Apostolorum principis &c. *Vides hic plures characteristicas temporis notas exprimi; sed hæc inter se non conveniunt: nam decimus quartus Anastasi imperatoris annus, quo Cethegus vel Cetheus (forte hic vitiose scriptum est Atheus) fuit Consul, incidit in annum Christi 504. At tertius annus à conversione Clodovei respondet anno Christi 498 vel 499. Itaque ex hac thronotaxi secum pugnantem nihil certi concludi potest.*

AUCTORE G. C.

5. *Chronologica hæc difficultas non parvam minuetur, si in diplomate, quo Clodoveus donationem prædii Miciacensis confirmat, annus exprimeretur. Sed quamvis duplex hujus donationis exemplar circumferatur, tamen utrumque anno subscriptionis caret. Carolus Saussayus in Annalibus ecclesie Aurelianensis lib. 3 num. 2 ex Ms. codice, quem Adam abbas Miciacensis anno 1257 compilari curavit, profert sequens diploma: In nomine sanctæ & individue Trinitatis, Clodoveus. Quicumque regis dignitatis culmine efferri desiderat, merito eum præ oculis habere debet, cujus gratiâ effertur. Noverit ergo omnium sanctæ Dei Ecclesie fidelium & nostrorum tam præsentium quam futurorum solertia, quia nos res ecclesiasticas, plus quam omnes vitæ nostræ actus tutari atque augmentare gaudemus. Unde cunctis nostris fidelibus, omnibus videlicet episcopis, abbatibus, comitibus, missis, vicedominis, vicecomitibus, vicariis, telonariis, centenariis, villicis, seu cunctis, ut diximus, vero corde fidelibus notum fieri volumus, quia nos, Dei providente benignissima sive annuente clementia, beatissimos viros Euspicium ac ejus nepotem Maximinum religionem monasticam comptos à civitate Viridunensis adduximus Aurelianis, nostrique eis fundum juris concessimus nomine Miciacum, ut ibidem universorum Domino tam ipsi quam eis pie adhærentes seu per annorum curricula succedentes deserviant Deo sub ordine monastico, nostrique in perpetuum habeant memoriale coram Deo.*

nec ex duplici diplomate

E

6. *Adjecimus etiam Cambiacum, atque Latiniacum, ut suarum habeant necessitatum supplementum, Lygeris igitur cursum, quantum prædicti terra fundi ex utraque tenet ripa, cum omni libera piscatione, & de singulis salis navibus, per aquam eorum transeuntibus, singulas minas jure damus perpetuo. Superaddimus nostrorum postulatione fidelium, ut quicumque eis aliquid de sui juris beneficio tribuere voluerit, in aliqua qualicumque re beneficium, liberam habeat facultatem. Nos deinceps nostræ largitatis munere propter divinum amorem per nostram auctoritatem præfatis Dei servis, cum sibi vinculo Christi junctis suis succedentibus, eis jam dictum tenere concedimus locum, ut abhinc*

fundationis Miciacensis

F

K

cun-

AUCTORE eundem cum omnibus supradictis terris, aquis, & eis pertinentibus silvis, servis atque ancillis, vel quæque ad eos pertineant; vel pertinere videbuntur, absque alicujus impedimento, præteriti & futuro tempore, absque ullo telonio aut vicaria habeant Deo annuente. Sigillo nostro subter eam jussimus assignari. Nulla hic, ut vides, temporis nota additur; & tamen Sausseyus libri proxime citati num. 4 opinatur, hanc foundationem circa annum 510 factam esse: alii autem eam anno 504 consignant. Mihi videtur hi auctores tempus illud determinare ex mera conjectura, ad quam probandam aut improbandam solidum argumentum non invenio.

7 Dacherius in Spicilegio tom. 5, pag. 303, vel in secunda istius operis impressione tom. 3, pag. 307 exhibet aliud ejusdem foundationis diploma, quod est sequentis tenoris: Clodoveus Francorum rex, vir inluster, tibi venerabilis senex Euspici, tuoque Maximino, ut possitis, & hi qui vobis in sancto proposito succedent, pro nostra dilectæque conjugis & filiorum sospitate divinam misericordiam precibus vestris impetrare. *

B * Alias implorare
* id est communicationem

Miciacum concedimus, & quicquid est fisci nostri intra fluminum alveos, per sanctam confarreationem * & annulum inexceptionaliter tradimus, & corporaliter possidendum præbemus absque tributis, navo & exactione, sive infra sive extra Legerim & Ligerinum, cum querceto & salicto & utroque molendino. Tu vero Eusebi sanctæ, religionis Catholicæ episcopo, Euspicii senectam fove, Maximino fave, & tam eos quam possessiones eorum in tua parochia, ab omni calumnia & injuria præsta liberos: neque enim nocendi sunt, quos regalis affectus prosequitur. Idem agite, o vos omnes sancti Catholicæ religionis episcopi. Vos ergo, Euspici & Maximine, definite inter Francos esse peregrini, & sint vobis loco patriæ in perpetuum possessiones, quas donamus in nomine sanctæ, individue, æqualis & consubstantialis Trinitatis. Ita fiat, ut ego Clodoveus volui. Eusebius episcopus confirmavit. Dacherius dicit; sese hoc donationis instrumentum transcripsisse è schedis Hieronymi Vignerii, quam antiquitatem & auctoritatem ignoro. Mabillonius quidem in notis ad Vitam S. Maximini hoc secundum diploma præcedenti præfert; sed Germanus noster in erudito opere de Veteribus regum Francorum diplomatis ostendit, quam incerta sint istius ætatis instrumenta. Quare utriusque diplomatis auctoritatem vel alterutrius electionem prudenti lectoris judicio relinquimus.

8 Superest, ut de Euspicio: Vita scriptoribus hic aliqua subjungamus. Benedictus Gononius monachus Cælestinus in Vitis Patrum Occidentis lib. 4 pag. 217, ex Ms. monasterii Ambertensis edidit Vitam S. Euspicii; sed perperam in titulo Vita præfixo eum vocat episcopum: nulli enim episcopatum administravit, ut recte advertebat Coitius in Annalibus Francorum ad annum Christi 501, num. 5. Habemus Acta S. Euspicii descripta ex membranaceo codice bibliotheca regia, quæ etiam Mabillonius præ oculis habuisse videtur, cum fragmenta ab ipso citata cum nostro Ms. plane conveniant. Scripsit ea auctor anonymus, cujus ætas ignoratur. Suspicio, antiquam & simpliciorum Vitam ab eo interpolatam & verbosiorum phrasi exornatam fuisse: nam post narratam S. Euspicii mortem adeo prolixus est in describenda

Variæ Vita
ejus scriptores.

calesti aula, & Beatorum felicitate, ut huic digressioni facile viginti lineas impendat. Quare non judico, opera pretium esse, ut hunc interpolatorem typis vulgemus. Gesta ejusdem Sancti Bertoldus monachus Miciacensis inseruit Actis S. Maximini, quæ seculo IX Jona episcopo Aurelianensi dedicavit, ut videre est apud Mabillonium in Appendice ad seculum I Benedictinum pag. 591. Verum cum Bertoldus in carmine Actis præmissis fateatur, sese prisca priorum Patrum monumenta secutum esse, more nostro ipsum Actorum fontem investigamus. Nescio, an illum repererimus; at saltem antiquior ceteris apparet auctor anonymus, quem Mabillonius seculo VII vixisse existimat, quemque proinde ex illius editione hic recudimus. Hæc translationem & Miracula ab eodem Mabillonio edita, & cum Ms. nostro collata subjungimus.

V I T A

AUCTORE ANONYMO PERANTIQUO

Ex Actis S. Maximini abbatis Miciacensis à Mabillonio editis in appendice primi seculi Benedictini pag. 582.

C A P U T I.

Rebellio civium Viridunensium contra Clodoveum, & regis erga eos clementia ob intercessionem sancti Euspicii.

Gentem Francorum fuisse bellicosissimam & regibus floruisse strenuis, & antiquis probatur historiis & ampliatione terminorum: quæ gens per divinum adjutorium se longelateque porrigens & divinum beneficium eis impertitum, & ejus gentis manifeste testatur fortitudinem. Porro, ut dixi, cum regibus floruerit clarissimis, Chlodoveus inter ceteros eminuit nulli priorum secundus, utpote quem ornabat virtus invicta, sed ideo invicta, quia erat ei mens Deo devota: & ideo ornabatur magis & firmabatur divinis viribus, quam victoriis carnalibus. Sed cum auspicia ejus regni multimodis urgerentur incursibus, sicut se habent multorum voluntates, quæ cupidæ sunt mutationum, & rebus novellis, antequam convalescant, inferre nituntur perniciem vel difficultatem; plurimi tales in regno ejus reperti sunt talium cupidi rerum: inter ceteros vero cives Viridunensis oppidi defectionem atque perduellionem dicuntur meditati; sed idem præfatus rex, ratus non esse in talibus rebus procrastinandum, viribus undequaque coactis, cum valida manu militari ad eandem urbem venit, injuriæ gratiâ ulciscendæ. Cujus muros coronâ militum obambit, aggeres struit, aspera complanat, & quæque essent urbi capiendæ commoda ordinat, portis custodias admovet & ne quis tutè exeat, magno studioque conamine providet.

Clodoveus
rex Franco-
rum Viridunum obsidet,

F

A
*in suo cives,
 mortuo urbis
 episcopo, ad
 placandum
 regem mit-
 tunt S. Eus-
 piciam.*

2. Quo in tempore episcopus ejusdem civitatis *a*, diem clausit ultimum. Obsessi vero cum, ut dixi, clausi tenerentur, viribusque diffident, sed & murorum firmitas arietibus atque aliis machinis jam cedere videretur, & mortuo episcopo nullus putaretur aptus reperiri, qui preces populi convenienter allegaret coram principe irā fervente; omnes in unam coiēre sententiam, ut sanctum virum, Euspiciam nomine, qui in eadem urbe sub titulo presbyteratus degebat, clarissimisque virtutum titulis florebat, ad principem miserorum civium postulationem lacrimasque depositurum mitterent. Vir autem Deo ac misericordia plenus, suorum civium postulata non renuens, sed in eo confidens qui discipulis suis præcepit dicens: "Cum steteritis ante reges & præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis," ad principem, ut petebatur, ire disposuit, & calamitatem, quæ jam jamque civibus suis imminerebat, Domino propellendam commendavit, simulque ut ipse in ore ejus esset, suppliciter exoravit.

B
*qui benigne
 excepit*

3. Nec spes eum fefellit: nam cum regem pro civibus precaturus adisset, seseque humilitatis studio coram principe terræ prostravisset, ab eo surgere reverenter & causam adventus sui dicere est jussus. Ille autem præcepto parens, talibus ad eum fertur usus verbis: Nobilissime, inquit, & omnium piissime regum, pene universo promulgata tua bonitas est seculo, per quam bonitatem tuam te obsecro, ut patienter me audias, meorum civium preces allegantem & tuam clementiam supplicantem. Emergit quidem inter nos quorundam protervitas hominum, quæ improbitate sua multorum maculavit imperitiam, & juvenum sustulit stultam proterviam. Et quidem tua animadversione digni sumus, nec diffitemur: sed obsecro propter Dei misericordiam, ut interim subtrahantur culpæ debita supplicia, & porrigatur immeritis clementia. Nosti enim quia in principe plurimum valeat animi dulcedo & parcens liberalitas ad conciliandos civium animos. Etenim si mos est honorum principum debellare superbos, par est tamen & parcere subjectis: nec abhorret à victoria tua nostra persuasio: quia cum victor sis hominum, passionis quoque propriæ fortior eris triumphator si malueris patientiæ vires exercere, quam sanguine civium tuum fœdare triumphum.

C
*rebellibus
 veniam im-
 punitas*

4. His rex auditis & vi dictorum gravitateque Viri perspecta, cœpit ejus rigor animi mansuescere, & amaritudo fellis dulcorari, divino utique nutu id agente, cujus fortitudini immania cedunt & dura fatiscunt. Denique tantus divino monitu rex adeo affectus est, ut postulationi ejus libentissime annueret & impunitatem quamvis nocentissimis contuleret, in tantum, ut specialiter de eo Scriptura divina olim dixille visa sit per Salomonem: Hanc quoque, inquit, vidi sub sole sapientiam & probavi maximam: civitas parva & pauci in ea viri, venit contra eam rex magnus & vallavit eam, extruxitque munitiones per gyrum & perfecta est obsidio, inventusque est in ea vir pauper & sapiens,

liberavit urbem sapientia sua. Igitur vir *Beatus* & regis manum tenente, *EX IMPRESSIS* repagula portarum urbis reduci jussa sunt & portæ aperiri; sed & clerus procedere ordinatus est, regem cum laudibus & Deo dignis cantilenis suscepturus, per quæ & principi dignum sedulitatis suæ monstraret obsequium, & liberationis propriæ Domino offerret tripodium.

5. Itaque rex postquam, irā refrigeratā per *oblatum* famulum ejus, se sentit ab immani ereptum *urbis episcopi* piaculo, gratias in ecclesia Deo reddidit, & *patrum recu-* civibus principali indulgentia data, ad curanda *lati* juxta morem epulis regalibus corpora sese convertit. Quibus biduo indulgens & recreata non exercitum post laborem itidem ad alta paria negotia curanda ducere volens, tertia demum die sanctum Euspiciam suis aspectibus evocari voluit, & urbi, cujus subventor fuerat, quamque ab imminente periculo eripuerat, episcopali dignitate & honore præflectat admonuit & admonendo petivit. At vero Sanctus divinæ institutionis non immemor qua præcipitur: Quanto magnus es, humilia te in omnibus & coram Deo invenies gratiam; oblatum honorem vel potius onus sacerdotii humiliter recusavit, & ut credendum est, præsciens brevitatis suæ vitæ, quæ postmodum terminanda erat; ut alter succederet ei, cedere libuit *b*. Nam actuum ejus posteritas hoc indicat: cum enim rex hoc ab eo obtinere non potuisset, ut pontifex scilicet crearetur, jussit, ut sibi comes fieret, quo usque ad Aurelianensem urbem deveniret. Nec tamen id præcepit tamquam similitate imperante, sed potius amore devoto suggerente; quippe cui dulcissima Viri præsentia causa erat lætitiæ, & absentia itidem putabatur causa mœlitiæ.

E

b

6. Jam ergo in crastinum discessurus, cum *sed regem* inter gaudia regalia à beato & præfato Viro, *Annelias* ne id sibi molestum esset, multis modis precibus obtinere videretur, & ad consensum ejus se pervenisse gauderet; id ab eo muneris reciproci exactum est, quatenus regis præcepto Maximinus, nepos illius, consors ejus fieret itineris & baculus senectutis, nec non & baculus imbecillitatis senilis. Videbat namque in eo ingentem bonitatis docilitatem, & à puero innocentia puritatem, & crescentia virtutis insignia per dies incrementa: atque ideo quem videbat virtutis parem, volebat continuatim sibi fieri consortem. Neque in eo tantum diligebat sanguinis societatem, quantum virtutis paritatem. Omne enim, ut Scriptura dicit, animal ad simile sibi conjungitur, & homo simili sibi copulatur. Rex vero libentissime petitioni ejus assensum præbuit gaudens, ut qui sibi unum adsciverat, duos jam divino munere assumendos cognoverat. Jubeat ergo, ut uterque ejus comitatu jungeretur ejusque conspectui, dum tempus resque dictasset, semper præsto essent. Nimio enim eorum ducebarur favore, quem Christus ejus cordi immiserat, ut tantos viros nobis immeritis *c* condonaret.

F

c

A N N O T A T A.

a Hic episcopus in Vita Ms. ac aliis monumentis vocatur *Firminus*, ut vidimus in Commentario previo num. 4.

b Hoc in Vita Ms. ita narratur: E contra *K 2* vir

EX IM-
PRESSIS.

vir venerabilis Euspicius omnimodis renitendo humiliter gratiā provec̄tæ ætatis recusavit administrare ecclesiastica jura; sed veluti melius deliberando pontificalis oneris cuidam suorum nepotum strenuo viro S. Vitono curam dignum duxit committendam: qui vir Domini Vitonus adeptus pontificalis infulam honoris vigilantī solertia, dignus dominici ovilis exstitit pastor & custos: hujus etenim gemina fratris profapia fuere S. Euspicii nepotes benignissimus Lupus Trecaffinæ urbis episcopus (non tamen ille gloriosissimi Germani Autifiodorensium socius antistitis, sed alter posteriore præsul tempore) atque Maximinus pater insignis Christi gratiā, merito, & vocabulo. *Ab Hugone Flaviniacensi in Chronico apud Labbeum nostrum tom. 1 Nova bibliotheca Mss. libraria pag. 89 vocatur sanctus Maximinus, frater sancti Vitoni. Hac genealogia examinari poterit 1X Novembris, quo die S. Vitonus colitur. Videri interim potest Camuzatus in Promptuario sacrarum antiquitatum Tricassina diœcesis, ubi agit de episcopis Trecaffibus, fol. 157 verso.*

B *c Ex his verbis non immerito aliquis conjiceret, auctorem hujus Vita esse monachum Miciacensem, etsi libenter fatear, id non satis certo concludi.*

C A P U T II.

Clodovei erga Euspicium se secutum liberalitas, fundatio monasterii Miciacensis, S. Euspicii mors & sepultura.

Clodoveus locum vite monastica apium offert SS. Maximo & Euspicio,

C

Quid plura? Cum rex sæpe dictus ab oppido Viridunensi pedem extulisset, & res regno suo dignas per loca opportuna & civitates ordinavisset, ad Aurelianorum urbem pervenit, comitatu ejus adherentibus prædictis viris. In qua urbe dum aliquantisper remoraretur, quadam die dum more regibus solito alacritate ultra solitum utitur, tactus instinctu divino sanctum senem Euspicium, ejusque tam virtute quam sanguine proximum advocari jussit Maximinum, cui & dixit: Nostræ quidem fuerat voluntatis & ut putaveramus ecclesiæ utilitatis, ut te doctore & duce frueretur civitas, & populus tibi sanguine sociatus: sed quia suggerente animo nostro usque ad hæc te traximus loca, forsitan voluntate operante divina, optamus te in his partibus locum aliquem eligere, in quo & tuæ voluntati & utilitati satisfaciat, & per vos futura ætas provec̄tum utilitatis percipiat: quatenus & vobis in hac re certantibus merces accrescat, & nobis faulrix divinitas existat, sed & vobis successuri emolumentum capiant salutare, nostrumque teneant continuum memoriale. Vestrum est ergo illud providere, nostrum vero erit provisã ordinare.

qui eligunt prædium Miciacense.

8 Qua indulgentia viri sancti percepta, diligentissime investigare cœperunt, qui locus eorum votis esset commodus, scilicet ubi secreti compotes fierent, & menti semper amica silentiã adipisci possent. Sed cum quod quærebant, divina voluntate faultrice reperissent, & à rege super hac re sciscitati essent; san-

D ctus Euspicius, qui sciret imminere sibi diem vocationis extremæ, non suo nomini tantum munus adscribi, sed sub titulo nepotis sui Maximini voluit confirmari dicens: Domine mi rex, gratias ago primum divinitati, quæ vestrum sublimitatis affectum in meam inclinavit humilitatem, ut tanto me dignareris honore. Et quia impar sum tantæ benignitati, ille tibi rependet vicissitudinem hujus beneficii, qui tuo id inspiravit cordi. Scio enim verum esse quod Spiritus sanctus dixit, quod Cor regis in manu Dei est, & quocumque voluerit inclinabit illud. Verumtamen quia ætas mihi immensa non multos promittit annos, & famuli vestri, nepotis mei Maximini industria animique devotio meliora de se sperare suadet, peto, ut agrum Miciacensem ei liberalitas vestra concedat parvulamque possessionem, quæ vocatur Cambiacus, simulque aliam, quæ vocatur Litimiacus, quatenus dum superfluum, Deo nobis vacare ibi liceat cum his, qui nostræ voluerint jungi societati, adjuvante nos atque favente hujus urbis præsule Eusebio: nam ibidem rege consistente, isdem Eusebius loco præcedentis fuerat substitutus episcopus *a*.

E

9 His auditis, rex libentissime annuit, & petitus venerabilis Viri assensum præbere judicavit. Ideoque accitis commentariis & notariis publicis sollempnes ordinatæ atque conscriptæ vel confirmatæ sunt conscriptiones, *b* adhibitis signis atque sigillis sub nomine beati Maximini, ut in eodem agro Miciacensi, ubi veteres parietinæ structuram tantummodo priscam præterebant, nova famulorum Christi usibus reparare liceret habitacula, & in eis famulis Dei absque ullo liceret Domino famulari incommodo. Hoc sanctorum Virorum factum atque eventum conferat, cui placet, beatissimo Abraham, & videat quodammodo alterum Abraham & nepotem ejus Loth patrio solo, rebusque relictis exulantem apud Abimelech vel Pharaonem reges, & apud eos potiore honore functos majorique, quam pridem in terra sua habuerint, claritudine donatos. Sed & promissum Salvatoris etiam ad litteram completum; quia qui sua pro Domino reliquerint, centuplum in hac vita cum persecutionibus recipient, & in futuro seculo vitam æternam.

a quod illis rex concedit.

b

F

10 Isdem namque fundus, qui eis attributus est, Miciacensis scilicet, adeo est sancto Ordini monastico congruus, ut specialiter (si dici potest) ad hoc videatur à Deo dispositus. Nam hincinde dum fluviis Ligeris *c*, & Ligeriti *d* colluitur, & servis Dei secretum præbet habitaculum, & importunis quibusque sese ingerere cupientibus arcet accessum. Porro intra sinus sui spatium insula ipsa majoris est bonitatis & fertilitatis quam magnitudinis: est enim ferax tritici, vinum abundans atque præcipuum reddens. Hortorum varietas quid ibi venustatis, quid conferat utilitatis, quis explicet? Porro nemora tam agrestia quam insitiva multam eidem loco augmentant pulchritudinem. Et ut dotes ejus sub uno comprehendam, omnigenum est alitrix materque bonorum; cui & ad cumulum delectationis & gratiæ plurimum conferunt naves à mari commercia marina portantes.

c cujus amantissimus hic describitur.

c

d

11 His ita peractis, rex Chlodoveus eisdem *Constructio illius venen-* monasterio,

A venerabiles Viros supradictos præfati Eusebio cum prædiis supra memoratis commendavit, ut ejus juvamine fruere, quo & locus supra scriptus ad cupitum præpararetur officium, & ab eodem sancto viro & episcopo ad id peragendum acciperent emolumentum. Ipse autem rex, ut se habet negotium regni administrandi, ad alia curanda se vertit, urbemque reliquit. At vero beatissimus Euspicius cum nepote non impari Maximino, cum consilio & adjutorio pontificis, in sæpe dicto agro indefesso studio habitacula cœperunt struere monachis congrua, perinde & ecclesiam divino cultui aptam exstructis protinus erexere parietibus. Deo namque eorum cœpta prosperante ultra quam credi potest, opus illud in brevi peractum est, ad cuius dedicationem basilicæ invitaverant prædicti Viri jam dictum episcopum. At vero venerabilis episcopus cum clero sibi credito devotissime advenit, Deo digne opus consummavit propter quod venerat, basilicamque eandem in honore Dei & sancti Stephani protomartyris consecravit. Et ut majori gratia eandem venustaret ecclesiam, ejusdem dedicationis die sub honore diaconatus sanctum consecravit Maximinum, quo munere loco illi impertito episcopus cum clero ad urbem rediit.

S. Maximinus fit sacerdos, & S. Euspicius moritur.

B 12 Sancti vero in cœpto persistentes opere, in brevi odore famæ suæ religiosæ populum respererunt in tantum, ut morè alvearii monasterium videretur quosdam venientes atque redeuntes recipere atque reddere. Et quidam bona visuri atque audituri veniebant, quidam eadem narraturi redibant. Inter hæc autem, cum beatus Euspicius ad cœlestia capessenda quotidie anhelaret, inter alia, quæ à Deo acceperat, munera, hoc etiam ei collatum est, ut diem resolutionis suæ à corpore nosset, idque his, quibus tantam rem committere debebat, prædiceret. Et quia sancto Maximino unum adhuc deerat, quo insigniri debet secundum regularem sanctionem, qui monachis præest, sacerdotale scilicet ministerium *e*: episcopum beatus Euspicius Eusebium supplex adiit, vocationis suæ tempus non multum abesse prædixit, petivitque, ut semet adhuc superflite, beatus Maximinus ad honorem provehetur sacerdotalem: cujus voluntatem atque petitionem præfati benignus amantissime suscepit nec perficere distulit: insuper & benedictionem, qua patres abbatesque monachorum confirmari solent, superaddidit. Postque omnia biennio cum felici nepote suo Maximino in terreno corporis sui habitaculo commorans, extremam sortitus diem, ad Dominum felici successu, commigravit *f*. Cujus non mors sed migratio, ut assolet mortalium pectora concutere, tenerrime beatum Maximinum fratresque cohabitantes affecit.

cujus corpus jam sepeliendum moveri nequit.

C 13 Sed vir venerabilis Eusebius episcopus hoc comperto caritatis ac perinde compassionis stimulo tactus, à civitate ad monasterium venit, sanctum Maximinum fratresque cohabitantes & lugentes consolaturus, nec non & beati viri officia funeris curaturus. Venit ergo, & quæ circa talia caritas agenda præcipit, studiosissime peregit. De loco autem sepulture prædicti Viri cum deliberare episcopus cœpisset; visum est prudenti ejus consilio, ut in beatissimi Aniani *g* ecclesiam corpus ejus trans-

ferretur, & ad dextram partem corporis ejusdem sanctissimi viri poneretur: non dubitans convenire, ut quibus in Christi amore una fuit devotio, juncta & inseparata esset etiam corporis pausatō. Cum placuisset autem, ut per medium civitatis reliquæ sanctæ portarentur, & episcopus venerabilis adesset cum clero itidem devoto atque monachis singulibus pectora quatientibus, simulque multis prosequentibus diverſi generis & conditionis turmis, & ventum esset ad portam Orientalem ejusdem urbis, quæ transmittit ad monasterium sanctissimi Aniani, vectores qui sanctissima ossa gerebant (mirabile dictu) subito conſiterunt; & quasi in terra radicitus fixi immobiles restiterunt.

EX IM-
PRESSIB.

14 Causa quæritur stationis, impossibilitas movendi sola tenetur: episcopi autem cogitatio dum in diversa distenditur, & quid facto opus esset, alta cogitatione rimatur, tandem ad id, quod utile erat, intelligentia ejus remittitur. Jusſit enim, ut hi, qui in carcerali custodia nexibusque duris mancipati erant, solverentur; æstimans quod apud Deum gratum foret, ut eos, quos iniquitas vinxerat propria, beatissimi Viri præclara solverent merita. Quod & verum probatum est. Mox namque ut illi ab angustiis & ergastulis sunt liberati, eodem momento vectoribus sancti corporis facultas reddita est eundi. Sed quid in tali facto præter hoc, quod dictum est, considerandum visum sit edicamus. Novimus namque quia beati Aniani meritis & precibus, populi ab eadem urbis obsidione liberati sunt *b*, qui propriis muris ita adstringebantur, ut urbs carceris angustias imitaretur. Et idcirco forsitan placuit divinitatis consilio, ut ostenderet sanctos viros pariter apud se fuisse meriti, quos patres miraculo pari atque familiari jungebat sepultura. Quid multa? perventum est ad locum, quo pontifex voluerat, impletur ex more funeris obsequium.

donec captivi liberantur.

E

D

F

ANNOTATA.

- a* Is interfuit Concilio I Aurelianensi anno 511.
b De donationis litteris egi in Commentario prævio num. 5 & 6.
c Notissimus Gallie fluvius vulgo la Loire, quo per aliquot dies usus sum, dum Aureliam Salmurium navigarem.
d Vocatur etiam Ligerula Gallicè le Loiret, & prope Aureliam adeo copiose ex fonte effluit, ut statim navigabilis evadat.
e Notavi in Vita S. Joannis Gualberti ad diem XII Julii, eum fuisse abbatem, etsi sacerdotali dignitate non esset ornatus. Itaque hæc regularis sanctio fortasse alicui monasterio aut Ordini fuit peculiaris.
f Hinc circiter colligi debet epocha mortis Euspicianæ, quam ideo in margine Commentarii incunte seculo VI collocavi.
g Hic seculo V fuit episcopus Aurelianensis, de quo agendum erit XVII Novembris.
h In Actis S. Aniani narratur, quod captivos liberaverit, & Atiliam ab Aurelianensi urbe prodigiose repulerit, ad quam utriusque Sancti similitudine hic alludit auctor.

TRANSLATIO

Ex editis apud Mabillonium seculo VI Benedictino parte 1, pagina 314, & cum Ms. nostro collatis.

Dum Robertus rex Gallic ecclesiam S. Aniani dedicari iuberet,

a
b
c
d
e
f
g
h
i
k
l
m
n
o
p
q
r
s
t
u
v
w
x
y
z
aa
ab
ac
ad
ae
af
ag
ah
ai
aj
ak
al
am
an
ao
ap
aq
ar
as
at
au
av
aw
ax
ay
az
ba
bb
bc
bd
be
bf
bg
bh
bi
bj
bk
bl
bm
bn
bo
bp
bq
br
bs
bt
bu
bv
bw
bx
by
bz
ca
cb
cc
cd
ce
cf
cg
ch
ci
cj
ck
cl
cm
cn
co
cp
cq
cr
cs
ct
cu
cv
cw
cx
cy
cz
da
db
dc
dd
de
df
dg
dh
di
dj
dk
dl
dm
dn
do
dp
dq
dr
ds
dt
du
dv
dw
dx
dy
dz
ea
eb
ec
ed
ee
ef
eg
eh
ei
ej
ek
el
em
en
eo
ep
eq
er
es
et
eu
ev
ew
ex
ey
ez
fa
fb
fc
fd
fe
ff
fg
fh
fi
fj
fk
fl
fm
fn
fo
fp
fq
fr
fs
ft
fu
fv
fw
fx
fy
fz
ga
gb
gc
gd
ge
gf
gg
gh
gi
gj
gk
gl
gm
gn
go
gp
gq
gr
gs
gt
gu
gv
gw
gx
gy
gz
ha
hb
hc
hd
he
hf
hg
hh
hi
hj
hk
hl
hm
hn
ho
hp
hq
hr
hs
ht
hu
hv
hw
hx
hy
hz
ia
ib
ic
id
ie
if
ig
ih
ii
ij
ik
il
im
in
io
ip
iq
ir
is
it
iu
iv
iw
ix
iy
iz
ja
jb
jc
jd
je
jf
jj
jh
ji
jj
jk
jl
jm
jn
jo
jp
jq
jr
js
jt
ju
jv
jw
jx
ky
kz
la
lb
lc
ld
le
lf
lg
lh
li
lj
lk
ll
lm
ln
lo
lp
lq
lr
ls
lt
lu
lv
lw
lx
ly
lz
ma
mb
mc
md
me
mf
mg
mh
mi
mj
mk
ml
mm
mn
mo
mp
mq
mr
ms
mt
mu
mv
mw
mx
my
mz
na
nb
nc
nd
ne
nf
ng
nh
ni
nj
nk
nl
nm
nn
no
np
nq
nr
ns
nt
nu
nv
nw
nx
ny
nz
oa
ob
oc
od
oe
of
og
oh
oi
oj
ok
ol
om
on
oo
op
oq
or
os
ot
ou
ov
ow
ox
oy
oz
pa
pb
pc
pd
pe
pf
pg
ph
pi
pj
pk
pl
pm
pn
po
pp
pq
pr
ps
pt
pu
pv
pw
px
py
pz
qa
qb
qc
qd
qe
qf
qg
qh
qi
qj
qk
ql
qm
qn
qo
qp
qq
qr
qs
qt
qu
qv
qw
qx
qy
qz
ra
rb
rc
rd
re
rf
rg
rh
ri
rj
rk
rl
rm
rn
ro
rp
rq
rr
rs
rt
ru
rv
rw
rx
ry
rz
sa
sb
sc
sd
se
sf
sg
sh
si
sj
sk
sl
sm
sn
so
sp
sq
sr
ss
st
su
sv
sw
sx
sy
sz
ta
tb
tc
td
te
tf
tg
th
ti
tj
tk
tl
tm
tn
to
tp
tq
tr
ts
tt
tu
tv
tw
tx
ty
tz
ua
ub
uc
ud
ue
uf
ug
uh
ui
uj
uk
ul
um
un
uo
up
uq
ur
us
ut
uu
uv
uw
ux
uy
uz
va
vb
vc
vd
ve
vf
vg
vh
vi
vj
vk
vl
vm
vn
vo
vp
vq
vr
vs
vt
vu
vv
vw
vx
vy
vz
wa
wb
wc
wd
we
wf
wg
wh
wi
wj
wk
wl
wm
wn
wo
wp
wq
wr
ws
wt
wu
wv
ww
wx
wy
wz
xa
xb
xc
xd
xe
xf
xg
xh
xi
xj
xk
xl
xm
xn
xo
xp
xq
xr
xs
xt
xu
xv
xw
xx
xy
xz
ya
yb
yc
yd
ye
yf
yg
yh
yi
yj
yk
yl
ym
yn
yo
yp
yq
yr
ys
yt
yu
yv
yw
yx
yy
yz
za
zb
zc
zd
ze
zf
zg
zh
zi
zj
zk
zl
zm
zn
zo
zp
zq
zr
zs
zt
zu
zv
zw
zx
zy
zz

** Corie Ratus abbas Miciacensis quidam S. Euspicii reliquias impetrat, * al. ipsius*

** al. Tedelmo*

** al. Lacterius*

** al. reclusum*

** al. perficientes*

** al. Sanctis que a monachis Miciacensibus magno honore accipiuntur.*

Libet præterea annotare scripto, quo tempore & qua causa existente reliquæ beatissimi Euspicii Miciaco fuerent delata honorifice. Conditoris omnium milleno vigesimo nono benignissimi Christi Salvatoris nostri Incarnationis anno, Indictione duodecima, præstantissimi confessoris Aniani basilica diuturno ædificata spatio iussa est dedicari. Ad cuius consecrationis diem à glorioso rege ejus basilicæ restauratore Rotberto, regni ipsius anno trigesimo tertio *a*, jussione Imperatoria imprimis evocantur archipræsules Leutericus Senonensis *b*, Gauslinus Bituricensis *c*, qui & abbas Floriacensis, atque Arnulfus Turonensis *d*. Horum præsentiam subsequuntur præfules Odolricus Aurelianensis *e*, Theodoricus Carnotensis *f*, Bernerius Meldensis *g*, Rudolphus Silvanectensis *h*, nec defuit etiam præsentia * venerabilis Odilonis Cluniacensium abbatis *i*; rector denique Miciacensium pater Albertus *k*, cujus reverendum caput nive dealbatum designat veræ specimen innocentiae, jussus à rege cum caterva suorum & ipse adfuit monachorum.

2 Nactus * itaque nunc opportunum invenisse tempus expetendi beati reliquias Euspicii, simplex rogaturus regem adiit cum fratribus suis: preces quorum nobilissimus rex, qui etiam Miciacense cœnobium plurimum diligens optimis amplificavit bonis, faventibus ipsi * primatibus regis, insperatissimo viro prædicti loci decano domno Tedelino *, cujus maxima apparent in Miciacensi loco beneficia, quod petebatur, libentissime annuit. In crastino autem die dedicationis, quæ est decimo sexto Kalendas Julii, fratres duo, quorum est nomen Lacterius * & Odo, jussi sunt à præfato rege mitissimo, & jam nominato reverendo decano urnam, in qua sanctissimi Euspicii corpus reclusum * fuerat, aperire, pallioque non minoris pretii, quo sancta ipsius tegebantur ossa, detegere, & partem reliquiarum ejusdem Sancti, uti exposulaveramus, accipere. Quod cum summo gaudio exipientes *, illico obortis lacrymis, pro pietate sui & omnium nostrorum Patroni, videlicet primi pastoris Miciacensis, erexit se ad eorum obtutus, quasi pro benedictione filiorum, dexte um ipsius brachium. Quo viso læti & trementes exinde illud attrahunt. quoque honorificentius possunt, quo paraverant, recondunt.

3 Tectis deinde altrinsecus sacris * reliquis & gratantissime partem, quæ eis concessa fuerat, secum ferentes, recedunt, atque protinus nuntium dirigunt, quatenus fratres cum honore congruo longe eis occurrerent à monasterio. Mandatis obsequentes fratres excipiunt Patroni sui cum omni jubilo sanctas reliquias, sicque cum laudibus & cum

honore, quantum mortalibus conceditur, digno ad ecclesiam veniunt, omnipotenti Deo pro concesso desiderio hujus beneficii devote reddunt immensas grates ad laudem & gloriam nominis Christi, cui est cum Patre & Spiritu sancto æternus honor, per gloria per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Est annus 33 Roberti, quo nempe solus regnavit à morte patris 3 alioquin est 42 ipsius regni.

b Alias vocatur Leothericus, & ab anno 1000 usque 1032 Senonensem cathedram tenuit.

c Is fuit filius naturalis Hugonis Capeti, Galliarum regis, ut scribunt Sammarthani, & anno 1028 abbatiam Floriacensem, biennio autem combustam, restauravit.

d Hic avunculo suo successit anno 1023. De eo plura videri possunt apud Sammarthanos.

e Iste post multa præclare gesta obiit circa annum 1033.

f Theodoricus ascendit cathedram Carnotensem, tunc plurimum reluctante, ut ex quibusdam epistolis ostendunt Sammarthani. In Ms. nostro omittitur huius præsul.

g Bernerius iste etiam memoratur apud Helgandum in Epitome Vita Roberti regis. In Ms. nostro nulla sit illius mentio.

h Apud Sammarthanos vocatur Rodulfus; sed certa ipsius episcopatus duratio non exprimitur.

i De hoc Odilone actum est die 1 Januarii in opere nostro.

k Sausseyus in Annabus ecclesie Aurelianensis lib. 3 num. 6 dicit, huic Alberto abbati successisse Azenarium anno 1029. Hoc si verum est, obiit Albertus eodem anno, quo dedicationi interfuit.

MIRACULA

Ex seculo VI Benedictino apud Mabillonium parte 1, pag. 314 & 315.

Quia Sanctorum gloria eo amplius dilatatur & excrefcit, quo latius diffusa propagatur; ne virtutibus eorum invidere potius quam delectari videremur; si quæ ab eis laudabiliter gesta tempore sepulta ex negligentia sub modio premerentur: quæ recentius gesta & sub oculis omni laude digna gloriosissimi confessoris sui Euspicii Salvatoris clementia fidelibus suis contulit, ipsa cogit universitas litteris immortalibus alligari. A patre itaque ipsius loci, ubi hæc gesta sunt, Andrea *a* habentes exordium, quæ sub ipsa & in ipso mirifica contigisse novimus, non tam sermonum venustæ sobrietati, quam veritati indulgemus. Inferiori quippe inguine periculoque viciniore, letali quodam affligebatur tumore, quo vehementius paulatim protuberante, acsi totum inguen sibi subijci morbus ille decertaret.

2 Tali, inquam, infestatus incommodo, implorata opo ipso die solemnè Ascensionis dominicæ obsequentium fratrum manibus innixus, ad ecclesiam accessit; expletisque ex more Missarum sole-

F

Andreas abbas Miciacensis.

4

S. Euspicii, periculofo tumore liberatus.

A solemnibus, cum vis morbi incessanter validior coalesceret, ut vel levis tactus reformidantem offenderet, omnisque medicantium ars frustra deperiret, sedit tandem animosolubre consilium non humani ingenii opem vel operam ulterius implorare, sed totum se divinæ virtuti sanctissimi confessoris Euspicii intercessionibus commendare; spem certam concipiens se citissimæ salutis posse restitui, si doloris vulnus divino tangi medicamine mereretur. Ad piam itaque ipsius petitionem [profertur] incomparabilis ille thesaurus noster dextera beatissimi Euspicii, cujus crucis munimine roboratus, quo morbus validius sese infuderat, sacro tactu liniri jubet. Jamque de salute securus, ipso die dum fessa membra dolore aliquantulum mitigata optata quiete refovens impensius obdormiret, tumor repente dissolvitur, tensa cutis laxatur, dolor excluditur: quodque intus latuerat putredinis, nimio fluxu ipsum dormientem excitat, & quod fide præsumplerat, effectu prosequente completum considerat. Sic demum sanitatem plenissimam adeptus, Deo & interpellatori suo beato Euspicio debitas atque innumeras grates retulit.

& ejusdem intercessione

B

3 Erat quædam muliercula villæ ipsius incolæ, cui Miciacense monasterium præminet, quæ licet in rebus tenuis & abjecta, naturæ tamen non invidentis fecunditate sibi perspicua, filio ex partu suscepto, adversantis fortunæ solabatur tristitiam, & in eo delectata est, ut in omnibus divitiis. Cujus sedula nutrix cum eum maternis affectibus tenerrime diligeret, & eo solo pignore ridiculæ b paupertatis temperaret infamiam; cum jam plenis & capacioribus adolesceret annis, ad cumulum infelicitatis, nubilosior fortuna adjiciens pro proli defraudatæ profectu frau-

b

dulenti inimici infestatione lingua infantuli, quæ jam pridem plenam atque perfectam loquendi facultatem acceperat, silentii torpore sopita est. Quo mater infortunio non mediocriter permota, quod solum huic malo remedium adhibere poterat, in plateis per coætaneorum confortia filium passioni silentii subiectum mœrens trahebat: ut si fortè ex industria obmutesceret, consimilium puerorum colloquiis invitata lingua facilius solveretur.

EX IMPRESSIS.

4 At cum nullatenus vox, sed solus risus extorqueretur, non voluntariæ taciturnitatis causam; sed impossibilitatis esse sentit; jamque exspes & mente jacens, quid ageret hæsitans & ignara, piis tandem condolentium suggestionibus acquiescens, vehementer anxiosa, pro impetranda Salvatoris clementia ad memoratas gloriosissimi confessoris Euspicii reliquias avidius maturabat. Matri enim profanitate filii sollicitæ mors erat ipsa celeritas. Petit itaque supplex & devota, ut quod latenti vulnere inimicus intulisset, Sancti meritis ac precibus redimeretur. Cum igitur infantulus ille elinguis deosculata dextera, vinum, quod beatæ reliquiæ immersione sua sacraverant, degustasset, jam lingua palpitans & paulatim quodam modo stupendo ad alicujus vocabuli expressionem soluta, antequam claustra monasterii mater cum puero egrediens excederet, ex integro, quod amiserat, complevit officium.

B

ANNOTATA.

a Andreas ille in Catalogo abbatum Miciacensium apud Saussayum dicitur vixisse anno 1171. Unde hujus miraculi tempus præterpropter colligi potest.

b Ex sensu patet, hic paupertatem pro ignominiosa vocari ridiculam, quia sæpe pauperes videntur.

DE S. SEVERA VIRGINE

APUD TREVIROS.

J. B. S.

CIRCA AN. DCLX

C

Ex Vita S. Modoaldi cognita

È illustri hac S. Modoaldi sorore, in monumentis Trevisensibus prope modum ignota, agere non prætermisit is, qui sancti Trevisensis assistit Acta satis eleganter recensuit Stephanus abbas S. Jacobi Leodienfis, à nobis jam pridem edita ad diem XII Maii. Nimirum præclarissima Virginis elogium istic texuit, eamque à Sancto fratre, exstructo ad S. Symphoriani parthenoni præpositam ostendit; ut quidquid de aliis Virginum cœnobiis ab eodem sancto Prasule conditis dubitari modo possit, de hoc sane res extra controversiam posita sit. Encomium pluribus, quam forte necesse erat, verbis conceptum, quamquam in prædictis S. Modoaldi Actis olim excusum, hic proprio suo loco inserere non dubitavi, præsertim cum de sancta hujusce Virginis gestis, nihil memoria proditum alibi invenerim, præterquam in Lætionario Trevisensi, alibi sapius citato, unde nihil magnopere erui posse perspicias, quod à laudato Stephano pluribus descriptum non sit.

elogium habet in Lætionario Trevisensi,

2 Porro hodiernum S. Severæ apud Trevisenses cultum satis certum reddit jam dictum Lætionarium. Notavit Bollandus xxvi Februarii in Prætermissis, eo die ipsam signatam esse in Ms. Ka-

lendario Benedictino S. Salvatoris, melius ex Romano & aliis huc remissam: quando à Wione, Dorgano, Meuardo ceterisque monasticis festivitas ejus celebratur. Bucelini oratio nihil addit is, quæ de ipsa pluribus & certius à Stephano prædicata sunt: Trithemius autem non nulla miscuit pridem à nobis refutata. Magis placet Læctio Trevisensis, quam hic subjicio: Severa virgo multarum & magnarum propinquitatum, à S. Modoaldo episcopo ejus fratre monasterio monialium, quod ipse in ripa Mosellæ, divi Symphoriani martyris honori construxerat, præficitor: cui sancti Benedicti disciplinam servandam tradidit. Es quæ erat fraternæ virtutis haud degener, & præstanti religione femina, excellentibus istic Christianæ perfectionis exemplis per omne vitæ tempus effulsit. Demum fratri viam ad beatam vitam muniens, obdormivit in Domino, ad beatum Symphorianum sepulta. Inde vero Ludolphi archiepiscopi tempore, sæviente in ecclesia Trevisensi schismate, ad S. Matthiæ basilicam translata est.

F

3 Quod in hac lectione primum ponitur, multarum & magnarum propinquitatum fuisse, quod in paucis explicatur.

AUCTORE dit. omnino ad ea, qua Stephanus de S. Madoaldi progenie memoravit; qua de re consulti merentur Henschenii annotationes pag. 54, tum ea qua de S. Fisa sive Fdaberga disputavit ad VIII Maii pag. 307; ex quibus equidem necdum consequi video, qua tam rotunde a Wione pronuntiata sunt, & ex eo a Bucelino descripta; nimirum S. Severam patre natam esse Arnoaldo Aultraisæ duce, matre Oda Sueviæ ducissa; quidquid ista se legisse asserat apud Rosieres: quo fieret ut & S. Arnulfi Metensis episcopi soror esset hac nostra S. Severa: at enim opera pretium non est, spinosam silvam hic de novo ingredi; de genealogia Francica investigationes novas invenies, occasione jam dicti S. Arnulfi ad XVIII Julii. Quod vero postremum dicitur, ad S. Mathiæ basilicam translatam fuisse, credam auctori Ledionarii. Utrum hodieque superstites ibidem sint reliquæ, an alio fortasse loco depositæ, à Trevirensibus doceri cupio. notavit editio Usuardina Lubeco-col., nescio quo auctore, sepultam fuisse in ecclesia S. Eucharli, quod cum jam dictis nemo facile conciliaverit.

Memoria in pluribus Martiis

B

4 In numerosa acie sanctarum Virginum & viduarum qua S. Scholastica exemplum imitata fuit, ad X Februarii cap. 6. pag. 411 locus etiam datus est S. Severæ abbatissæ monasterii S. Symphoriani Treviris. De eodem parthenone in ripa Mosellæ ad urbis mœnia educito, meminit Browerus, cui prædictam S. Severam sororem propriam magistram dedit S. Madoaldus, regula D. Benedicti omnibus præscripta; unde & in monasticis celebrem jam diximus ejus memoriam, quibus Mabillonium in Actis SS. Benedictinorum non assentiri, ex ejus silentio satis colligitur; neque in Annalibus, ubi ipsam nominat, de Ordine quidquam protulit: non magis quam auctaria Usuardina, in quibus notissima est. Ultra- trajecten. Leyden. Albergen. & Danicus eadem phrasibus nuntur: Treveris, S. Severæ virginis, sororis S. Monoaldi ejusdem loci episcopi: in Braxellensi vero melius legitur Madoaldi, quomodo etiam scribunt Hagenoyen., Editio Lubeco-col., Grevenus & Molanus; quibus adde Canisium & recentiores alios: solum Florarum Ms. adjecit, materteram fuisse S. Gertrudis; in ea nempe hypothese quod fuerit soror S. Iduberga uxoris B. Pipini, quam controversiam hic non relegimus. Notavit alicubi Browerus prædictum S. Severæ canobium vix suis rudibus superesse. Cetera ex Stephano intelliges.

C

ELOGIUM

Ex Vita S. Madoaldi in Actis
XII Maii.

Monasterio à fratre extructo præficiunt

Interea cum domus ejus decorem diligenter, & ad referendas dignas conditori laudes ardentissimo semper amore flagraret, super ripam Mosellæ oratorium in honore B. Symphoriani martyris extruxit, opere quidem exiguum, & artificiosi schematis decore minus ambitiosum: sed, quod nobilior est, clarissimis virtutum gemmis ac pulcherrimis virginei candoris margaritis, multo splendidius ac spectabilius, quam fuerit illud famosissimum Salomonis templum, auro & argento ac tot mirificis expositum argumentis. Ibi quippe congregationem sanctarum

Virginum, tamquam dulcisonos adolescentularum choros, in nuptiis Christi ecclesiæ jugiter laudes canentium, instituit, de quibus sponsa in laudibus sponsi videtur illud in Canticis dicere: Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te. Quibus etiam ad regularis vigorem disciplinæ servandum, sororem suam præfecit, nomine Severam; quæ secundum nominis sui præfagium & convenientiam, digna præfidentis animi severitate copulam carnis, opes, gloriam & cuncta quæ peritura noverat, cum ipsa sui nobilitate & corporis specie, quæ verbibus exaranda erat, parvipendenda esse dijudicans, virginitatem suam Christo illibatam obtulerat.

D

2 In cujus fide & amore virgineam aciem, quam sponso collegerat, tam materna pietate quam magistra severitate confirmans, omnem eis sanctæ institutionis diligentiam exhibebat. Nihil illius severitate jucundius, nihil jucunditate severius: lætitia illius tristis, tristitia suavis: inculta vestis, oculi demissi, caput inclinatum, incessus gravis, cibis tenuis, ita sane; ut cum omnia Deo digna faceret, nihil tamen dignum se fecisse crederet, comitesque suas plus exemplis doceret quam verbis. Nec deeret ei venerandi fratris sui assidua consolatio, qui in modum æris candentis ardens desiderio, tonans verbo per scintillas sacre exhortationis animum Virginis ad amorem Dei fortius accenderet, & ut ajunt, oleum camino adderet. Benedictum & Scholasticam crederes: idem desiderium, non impar studium, eandem erga Dei cultum devotionem in istis videres. Illum non magistrum, sed discipulum putares: istam non dominam, sed ancillam humilem æstimares: nisi quod eo magis ille servus, hæc ancilla Christi esset, quod uterque subjectis non dominari, sed ministrare videretur: quorum dignam fidei & laboris remunerationem quia jam tempus est enarrare, prudentissimæ Virginis vocationem, sicut tempore præcessit, ita nostra præcedere narratione faciamus.

quod illa piissime raxit.

E

3 Quæ dum vocem sponsi vocantis audiret & dicentis, Veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis; ista nihil demorata, pio respondit affectu: Ego dilecto meo, & ad me conversio ejus. Statimque secuta vocantem, cum lampade accensa & ornata oleo optime nitentis conscientiæ, digno est cum honore ab eo excepta, & in illum æthereum thalamum cum multa Sanctorum exultatione introducta. In quo tandem, quod diu optaverat, feliciter collocata, inter dulcissimos dilecti sibi sponsi requiescit amplexus; atque splendidissimis filiarum Sion agminibus adjuncta, deliciis beatissima perennis delectatur. Cujus sacratissimum corpus, virgineis stipatum choris, virgineis conclamatum lamentis, cum psalmis & hymnis spiritualibus multo honore in ecclesia supradicti Martyris, cui summa strenuitate præfuit, officiosissime est reconditum. O vere beata & venerabilis Virgo! quæ pro mortali sponso immortalem elegit, quæ pro lutea domo cælestem thalamum commutavit! vere beata & gloriosa, quæ pro brevi labore æterna beatitudine fruitur, pro vanis histrionum cantilenis, dulci angelorum concentu jucundatur.

in eodem sanctæ mortua.

F

Hæc

A Hæc de vita & transitu clarissimæ Virginis reverentia egregii fratris, memoriam & laudem ejus præterire, de qua gaudent angeli & collaudant filium Dei.

D

DE S. VULMARO ABB. SILVIACENSI

PROPE BONONIAM IN PICARDIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.C.

§ I. Sancti cultus, & pia ædificia ab ipso constructa.

EXEUNTE
SEC. VII
SIVE IN-
EUNTE
SÆC. VIII.

B
S. Vulmarus,
qui nomen
suum dedit
euidam oppi-
do.

Ocur dñm Silviacus dictus, teste Mabillonio in *Actis Sancto- rum Ordinis S. Benedicti* sec. 3, part. 1, pag. 233, nunc est oppidum agri Bononiensis vulgò Samer appellatum; quod nomen ex *iruntatis* & in unum conjunctis sancti Vulmari vocabulis originem traxit, quando nempe incella pro *Saint Vulmer* compendii causâ, ut non raro fit, *Samer* usurparunt. Hoc loco S. Vulmarus seculo VII monasterium condidit, quod S. Vulmari in nemore aut in Silviaco interdum appellatur, ut distingatur ab altero S. Vulmari monasterio, quod B. Ida vidua intra muros civitatis Bononiensis construxit, uti dictum est in ejus *Vita* ad diem XIII Aprilis ab Henschenio nostro illustrata. Ab hoc priori monasterio oppidum *Samer* appellationem accepit, quod proinde rectius Latine oppidum S. Vulmari; quam *Samerium* vel *Saulmerium* dixeris. *Jacobus Malbrancus* noster in opere suo de *Morinis* lib. 6, cap. 38 docet, quomodo *Nortmanni* hoc oppidum & monasterium funditus everterint; deinde lib. 7 ejusdem operis cap. 32 narrat, quomodo idem monasterium postea restauratum fuerit, ut suo loco videbitur. *Lis* est, an S. Vulmarus in hoc monasterio, a se condito, statim post obitum sepultus fuerit, de qua re postmodum agemus. Sed hic prius Sancti cultum st. bitamus

C
in Martyro-
logiis

2 Non est dubitandum de hujus Viri sanctitate, quam veteres Martyrologi aliaque monumenta satis probant. Imprimis *Ado*, à *Rosweydo* nostro editus, XVII Junii ita eum annuntiat: Eodem die S. Vulmari confessoris, admirandæ sanctitatis & religionis viri. *Ussuardus* ad eandem diem XVII Junii isdem plane verbis utitur, nisi quod eum non *Vulmarum*, sed *Vulmarum* appellet. *Martyrologium Ussuardi*, quod monachus quidam *Benedictinus* anno 1718 Parisiis edidit, die XX Julii eandem habet annuntiationem. Merito dubitari potest, an in hac postrema editione hac annuntiatio loco suo collocata sit; qua de controversia vide *Sollerium* nostrum die XVII Junii & XX Julii in observationibus ad *Ussuardum* priorem ab ipso illustratum. Apud eundem etiam videri possunt *Auctaria Ussuardina*, inter qua editio *Luvico-Coloniensis* Junii XVII S. Vulmarum vocat discipulum sancti *Judbei* confessoris. At eadem editio ad diem XX Julii tantum ita habet: In pago Bononiensi depositio sancti *Vulmari* abbatis, presbyteri & confessoris. Ut similes variorum Martyrologiorum phrasas cum radio lectoris hic non repetam, sufficere adducere verba hodierni Martyrologii Romani, quod hac die sic eum memorat: In pago Boloniensi in Gal-

Julii Tomus V.

lia S. Vulmari abbatis, admirandæ sanctitatis viri.

3 *Breviarium diœcesis Morinensis*, anno 1518 impressum celebrat festivitatem S. Vulmari novem propriis lectionibus, qua partem *Actorum* continent, ac proinde hic transcribenda non sunt, cum post hunc Commentarium prævium *Acta* integra daturi simus. Præter alia loca, in quibus S. Vulmari memoria recollitur, est pagus quidam inter *Castetum* & *Bellisiam* Flandria Occidentalis oppida situs, nomine *Eecké*, qui S. Vulmarum tamquam patronum veneratur. Memorant loci istius incolæ, sese à *quercu* (hæc arbor Flandricè vocatur *cecke* vel *cicke*) in qua S. Vulmarus habitavit, nomen traxisse, & *quercicam* Sancti casam postea in magnum monasterium conversam fuisse. *Jacobus Meyerus* in *Annalibus Flandria* lib. 1 ad annum Christi 668 de hac etymologia & populi traditione ita scribit: Clariit eodem tempore divus Vulmarus, *Vulperto* ac *Duda* in Bononiensibus ortus, qui relicta sponsa sua *Hofthorholda* parentibusque ac *Wamaro* fratre, petiit monasterium *Alti montis* in *Nerviis*, ubi postquam aliquantisper per sancte vixisset, reversus in patriam devenit in *Mempiscum*, vastamque ingressus silvam in cavâ quadam arbore triduum absque cibo egit: ea ab arbore *Ekenfes*, agri *Castetani* populus, nomen se trahere arbitrantur, *Vulmarum* templi sui præsidem studiose venerantur, locumque, ubi *quercus* illa stabat, se ostendere posse putant. *Plura* sanctitatis ejus monumenta per decursum videbitur. Intersim sacra ædificia & monasteria ab ipso constructa investigemus.

Breviarium quod ac alibi celebratur.

E

4 Cum S. Vulmarus aliquamdiu habitasset in cœnobio *Altimontensi*, venit in *Flandriam* seu pagum *Minpisco* ut *Acta* nostra loquuntur, quando quidam vir fidelis . . . congruum ei dedit locum; ubi Dei ecclesiam construxit, & plurimos in eodem loco convertens ad Dei cultum instruxit per multa bona exempla. Quamvis non sit improbabile, hunc ecclesie monasterium additum fuisse, tamen id ex his *Actorum* verbis non clare eruitur: potuit enim S. Vulmarus per bona exempla plurimos ad Dei cultum convertere & instruere, etsi non edificaret ibidem monasterium. Vellem, ut omnia, qua *Malbrancus* noster in *Opere* supra laudato lib. 3, cap. 40 de hoc *Eeckensi* monasterio asserit, ex antiquis monumentis probarentur. Certe mirum est, tam magnam molim ita à *Nortmannis* fuisse excisam, ut nulla supersuerint vestigia, de quibus antiqui scriptores meminissent. Porro ea, qua *Malbrancus* ex *Iperio* & *Ms. Bertiniano* citat, per meram conjecturam monasterio *Eeckensi* applicat, & de alio quopiam cœno-

Sanctus in Flandria construxit ecclesiam,

F

L
hia

AUCTORE *bio aequè commode intelligi possunt. Denique per*
G. C. *pagum Mempiscum vel Menapiscum non significatur determinatus aliquis pagus, uti hodie loquimur, sed ipsa Flandria, aut saltem magna ejusdem pars, uti videre licet in Vita S. Amandi ad diem VI Februarii illustratâ, aliisque Belgicarum Sanctorum Actis passim obviis. Unde tota hujus monasterii moles traditione Eeckensium potissimum nititur.*

& in agro Bononiensi condidit duplex monasterium,

B *5* *Deinde S. Vulmarus humana laudè fugiens ex pago Mempisco discessit, & ingressus quamdam silvam patriæ suæ vicinam, ibidem ecclesiam & duo (recentiores scriptores tria enumerant) monasteria construxit. De his aedificiis anonymus Actorum scriptor sic loquitur num. 13: Illo quoque tempore in eadem eremo construxit ecclesiam sanctus Vulmarus in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ semperque Virginis, & beati Petri Apostolorum principis. Deinde cœperunt ad eum confluere viri & femine, ut potarentur de ejus immarcescibili fonte. Beatus autem Vir instruebat eos regulariter degens, & adunavit præclaram congregationem utriusque sexus; semota autem fuit habitatio virorum à sexu fragili. Mabillonius in observationibus præviis ad Vitam S. Vulmari num. 3 de his monasteriis ita scribit: Inde in natale solum se reddidit, ubi tria monasteria, virorum unum, duo virginum aedificasse dicitur; quamquam in utraque ipsius Vita duorum tantum mentio facta videtur. Vileriam in Silviaco, vulgo Wiere aux bois, appellant locum, ubi conditus parthenon, modo excisus, uno lapide ab oppido S. Vulmari, quod Saulmerium seu Samerium, vernacule Samer, vocant. Hic Vulmarus condidit virorum cœnobium, & (si recentioribus credimus) aliud puellarum. Superest etiam nunc monasterium virorum, congregationi S. Mauri nuper unitum, quod oppido nomen & augmentum peperit.*

num virorum

C *6* *Malbrancus noster jam saepe citatus lib. 4, cap. 27 de virorum monasterio aliisque circumstantiis ita facundè disserit: Cum vitam in Silviaco suo degeret inedia, frigore & nuditate horridam, innumeros advenas ad se non modo visendum, sed ad sui sequelam simul pëllexit, magis homines acerbitatibus suis, quam mundus voluptatum suarum illecebris inescando: siquidem è Gallia ac Morinis præsertim ad ramosam illam solitudinem avidè confluentes, cælestis doctrinæ quasi ambrosiâ pastos, & divini amoris nectare penè ebrius detinebat: ita ut ipsi postmodum mutis igniculis additum fomitem excitantes, idem vitæ institutum arripere stimulantur. Itaque multitudine non exigua disciplinæ asperioris spem faciente, cœpit domicilia monachorum usibus accommoda moliri. Etiam accessit basilica in honorem augustissimæ Virginis, Principisque Apostolorum non parum augusta; quo in opere docuit suam non minus in magnificis Deo structuris, quam sibi in vili casa & tuguriolo parandis industriam versari. Stetit hæc moles in prædio, quod jure aliquin hereditario ad ipsum devolvebatur, eo loco, ubi jam Saulmerium seu S. Vulmari oppidum: ita ut patria domus Saulmerium inter & Bononiam interjaceret. Illius paterni castelli nonnulla adhuc visuntur vestigia; brevis autem eremus in grande monasterium, deinde in concinnum oppi-*

D *dum excrevit, quod etiamnum geminum templum gerit. Malbrancus hic & alibi sapissè indicat, S. Vulmarum fuisse comitis Bononiensis filium. Ego de hac re nihil certum apud antiquos inveni: nam scriptor Vita tantum asserit, eam ex Christianis & inclitis parentibus natum esse. Si mater ipsius fuisset comitissa Bononiensis, non opinor, Sanctum fratri suo ita dicturum fuisse: Tu vero & ipsa (nempe mater mea) quantum vires suppetunt, mihi aliquam consolationem alimoniam impendite. Certe comitis Bononiensis vires suppetebant ad alendum pauperem eremitam.*

E *7* *Idem Malbrancus lib. 4, cap. 28 de monasterio cœnobio hæc habet: Vix uno à Saulmeriensi Bononicam viam versus lapide occurrit Wileria in Silviaco, sic dicta ad alterius ejusdem nomenclaturæ discrimen; nunc vulgo Wiere est nomen. Illic modo ruralis solum ædes residua est, & amplius nihil verum insignis olim monasterii breve monumentum. Uti enim Vulmarus viris, qui divino ejus alloquio eloquiove rapiebantur, in monte inter frondosa & opaca virilem, sic feminis non minori zelo præditis in declivi femineum cœtum dedit: cellas, triclinium, peristylia, partheniam ædem instar superioris exædificavit. Dein lib. 6, cap. 38 eadem à Nortmannis utriusque monasterio illatas ita exponit: Porro in Saulmerium ipsum involarunt, civitatem in monte sitam radicitus extirpantes, incenso penitus monasterio... Ab Saulmerio monte descendere in vallè Wierensem lapide distitam, ubi femineum D. Heremberthæ, quæ S. Vulmari neptis erat, cœnobium [invalerunt]. Diffugerant sanctimoniales ac præcipuam asportarant supellectilem: quod male habuit Nortmannos, utpote mulieriferos homines, qui jam toties frustrati, cupidinibus suis nequiverant ancillari. Nihil hic residui voluere, quin flammis omnino periret. Denique Malbrancus lib. 7, cap. 32 refert, quomodo Saulmeriense monachorum cœnobium è favillis Nortmannicis assurrexerit, & Wierense monialium monasterium in cinere suo sepultum remanserit. Hæc de exitu Sancti & sacris ejusdem aedificis dicta sufficiant. Nunc aliqua ad ipsum propius spectantia examinemus.*

& alteram feminatum.

§ II. Sancti chronotaxis, sepultura, reliquiæ, Acta & miracula.

M *Albrancus noster in chronologia, tomo I de Chronologica Morinis præfixa, præcipuas Vulmarie vite partes certis fere annis alligat. An ex solidis monumentis, an ex conjecturis hanc chronologicam annorum notitiam hauserit, ignoro. Fuveri saltem illius chronotaxis hic proponere. Anno DCXXXII, inquit, Vulmarus rescissis nuptiis fugit, & ad Altrimontense monasterium moratur. Anno DCLVIII pariter S. Vulmarus in Eekensi memore sedem figit eremiticam. Anno DCLXXVII, ait, S. Vulmarus circa hæc tempora ex Eekensi monasterio discedens agit eremitam in Silviaco suo. Anno DCLXXXVIII Ceadvalla rex Occidentalium Saxonum in Angliâ instruitur in Silviaco à S. Vulmaro abbate. Anno DCCVII decedit in Silviaco S. Vulmarus xx Julii. Unus ex his annis satis videtur*

ser-

A certus; nempe dum dicitur rex Ceadoala Sanctum nostrum anno 688. inquisisse: nam venerabilis Beda in *Hist. eccles. gentis Anglorum* lib. 5, cap. 7 testatur, illum regem Roma paulo post perceptum baptismum anno 689 obiisse. Consonant omnia Mss. S. Vulmari Acta, præter Ms. nostrum, in quo haud dubie per amanuensis oscitantiam octo anni omitti sunt. Ceterum sicut reliquos annos à Malbranco signatos erroris convincere non possumus, ita antiquis testimoniis destituti, eosdem probare non audemus. At saltem annum conversionis & mortis dubium esse, patet ex his, quæ jam subjungo.

B 9 Imprimis Malbrancus confidenter asserit, S. Vulmarum anno 642 ad Alimontense monasterium fugisse. Interim non desunt graves auctores, qui istius monasterii erectionem ultra annum 642 differunt, ut videre est in Commentario prævio ad *Vitam S. Vincentii Madelgarii die XIV Julii illustratam* § 1, num. 8. Neque certius est mortis tempus, quam Malbrancus anno 697 collocat: Mabillonius enim vitam illius plus quam ad decem annos extendit, in notis ad Acta S. Vulmari sic de obitu ejus differens: Et quidem circiter annum DCCX obiit; siquidem anno DCXXXVIII monasterii Silviacensis fundamenta posuit ex num. 10. Certe annis minimum viginti apud Silviacum morari eum oportuit, ut duo tria monasteria numero discipulorum cœtu impleret. Fateor, hanc Mabillonii rationem non omnino argere, ut vita S. Vulmari tandem protrahatur: potuit enim spatio decem annorum (etiam viginti annos Silviacensi ejus commemorationi assignat Malbrancus) duo monasteria edificare. Attamen ex hoc annorum discrimine scilicet colligitur, chronotaxin Malbranci non usque adeo certam esse.

C 10 Altera inter Malbrancum & Mabillonium controversia est de primo sepultura loco: Malbrancus quippe lib. 4, cap. 45 existimat, S. Vulmarum primo sepultum esse in sacrario, quod etiamnum S. Vulmari dicitur, ad forum Bononiæ altioris, at postea monasterio suo redditum, compluribus inclaris se miraculis. Contra Mabillonius contendit, ejus corpus, primo in monasterio Silviacensi conditum, postea Bononiam fuisse translatum. Mabillonius opinio videtur præferenda, quia Acta ab antiquo auctore scripta sic habent num. 20: Tunc humatum est corpus beati Vulmari cum reverentia magna in propria hereditate. Antea autem eadem Acta num. 10 dicebant: Ipsa vero sylvæ ejus hereditas fuerat. Unde videtur legitime sequi, eum in cœnobio, quod in illa sylvâ construxerat, sepultum esse. Deinde Mabillonius in Appendice ad *Vitam S. Vulmari* probat, ejus reliquias è monasterio Silviacensi Bononiam translatas fuisse; ut testatur historia translationis SS. Wandregisili & Ansberti, de qua nos, Deo favente, ad diem XXI Julii pluribus agemus. In ea monachus Blaudiniensis apud Mabillonium in *Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti* sec. v. pag. 205 narrat sequentia: Ecce enim in nostrates gravis suspicio oritur, gravior feditio suscitatur, dicentes corpus egregii confessoris Vulmari atque abbatis à nobis esse sublatum: cujus rei materiam excitabant duo clerici, quorum alter dicebatur Notgerus, alter Helgerus; unus eorum sancti Vulmari præpositus, alterque ædituus... Videns autem abbas, eos sibi nullo modo acquiescere, neque cœptam pertinaciam deponere, id Julii Tomus V.

pro omine imminenti sibi lætitiæ præfagus accepit. Unde & cunctis coram adstantibus dixit: Vere scio, beate Wandregisile, hic tuam vigilare virtutem pro confociandis tibi collegæ tui Vulmari sacris artibus, famulis tuis laborem istum impendere; quod & factum est. Aperto ergo sacrosancto loculo corporis sancti Vulmari, bina membrorum pii Confessoris, occulto Dei beneficio promeruit, & unum episcopali benedictione, gratias agens Deo, suscepit.

11 Reliquiæ S. Vulmari, quas abbas Blaudiniensis accepit, Gandavi à Calvinistis seculo XVI dissipatæ sunt. Neque furibundas hæreticorum manus evaserunt. sacra ejusdem Sancti ossa apud Morinos diu conservata, de quibus Malbrancus lib. 6, cap. 38 occasione Normannica vastationis ita scribit: Quod ad D. Vulmari corpus, pretiosissimam totius Bononesi gazam, attinet, superioris seculi hæretici & iconoclastæ videntur majori Normannis barbarie fuisse concitati: cum enim ascetæ excogitata quam optima potuerunt latebra, paucis admodum conficiis, intra crassioris muri cæmenta, sacra Divi Ipsi abdidissent, nullo extrinsecus apparente vestigio, perfidi luculentam in propatulo mercedem proposuere illi, qui latebras recelaret. Vicit fabri murarii famulum auri sacra cupido; ita ut mille fannis fuerint in Divum debacchati, eaque peregerint, quibus nihil simile legimus à Danis actitatum. Nescio, an omnia Sancti ossa in hac iconoclastarum irruptione perierint, an vero aliqua, fortasse antea aliis ecclesiis aut monasteriis communicata, rabiem hæreticorum effugerint. Id curiosis sancti Abbatis sodalibus aut popularibus indagandum relinquimus. Nos interea de manuscriptis & editis illius Actis hic pauca præmonemus.

12 Mabillonius in *Observationibus præviis ad Vitam S. Vulmari* num. 1, ait, sese vidisse duo Mss. Actoium exemplaria, quorum unum ab interpolatore quodam tot parachronismis & erroribus erat infectum, ut illud consulto rejecerit. Alterum vero in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti sec. III, part. 1, pag. 234 ex Ms. Bibliotheca Gerardimontensis cecidit. Habemus nos præterea quatuor alia eorundem Actoium Mss., inter quæ est quoddam *Vita Vulmariana* fragmentum, ex Ms. Audomarense desumptum, quod gesta Sancti alia plane phrasi verbosius narrare incipit. Alterum est Ms. Ultrajectinum S. Salvatoris, quod ex proximioribus Actis est contractum. Tertium existat in codice nostro Valcellensi, qui sinceram & integram, excepto prologo, refert S. Vulmari *Vitam* unâ cum miraculis, quæ Mabillonius in suo Ms. Gerardimontensi non invenisse, sed tantum apud interpolatorem legisse videtur. Quartum demique descriptum est ex codice Aquincino à fol. 37, in quo sine parachronismis, à Mabillonio indicatis, narrantur S. Vulmari gesta & miracula, quæ cum codice Valcellensi ferme ad verbum conveniunt. In eodem codice præfigitur Actis prologus, qui in aliis Mss. deest, & ex quo colligitur, scriptorem *Vite* non fuisse synchronum, sed ea tantum narrare, quæ venerabilium hominum narratione comperta habuit. Mabillonius censet, anonymum *Vite* scriptorem esse antiquum. Idem ego suspicor, nisi determinatam illius ætatem detegere non possim. Ex codice Aquincino cum aliis Mss. collato dabimus Sancti nostri *Vitam* & miracula, à Mabillonio omissa, quæ in editione nostra capiuntur.

AUCTORE
G. C.postmodum
ab hæreticis
dissipata sunt.

E

Examina-
tur varia
Mss. S. Vul-
mari Acta

F

AUCTORE *pise tertio comprehenduntur.*

G. C. 13 *At cum miraculorum mentio inciderit, non possunt, quin de illis etiam pauca praeoneam. Videtur ea collegisse idem auctor, qui Sancti Acta conscripsit, ut ex textus continuatione non improbabiler eruitur. Ceterum num. 21 proficitur, se narrare ea miracula, quorum multi adhuc testes supersunt, quibus haec contigit vidisse. Imo num. 26 dicit: Hoc quoque, quod subjungo, ego ipse & alii quamplurimi oculis nostris vidimus. At hic scriptor antiquus non meminit de annuo prodigio (forte tantummodo post ipsius obitum cepit) quod Malbrancus noster ab immemorabili tempore usque de seculo xv contigisse affirmat, & de quo lib. 4 cap. 45 ita praefatur: Non tacendum, quod ab omni retro memoria ad xv seculum pertigisse videtur: praeterquam quod Saulmeriensibus & Diverniensibus pro comperto sit, narratum mihi à nepote cujusdam Petri Eulart, qui xcvi numerabat annos, & jam à xxxx è vita migravit, in iis partibus figens domicilium. Magno animi sensu suis nepotibus (quorum alter in nostra Societate superstes) recensebat hocce miraculum, majorum suorum aetate patriari solitum.*

B
14 *Deinde Malbrancus rem stupendam narrat his verbis: Quotannis inventae cruci sacro die, celebriore circum ritu & supplicatione compita obire in more positum fuit Saulmeriensibus. Pia hujusmodi institutione ingens in Vulmaro crucis studium recolebat. Et illud quam Deo gratum, non homines solum, sed feræ ipsæ comprobarunt. Siquidem paulo ante supplicationis è templo ineundae principium, in procinctu stabant pro valvis cervi duo, qui concito cursu è profundis Sylviaci recessibus advolarant: sed summa cum modestia praebant pompæ. Et sicubi facienda mora, pariter hæere cervi. Fiebat è vicinis & remotis partibus maximam ad spectaculi insolentiam concursatio. Peracto solemni ritu, vidiffes se iterum valvis reddere feras, pronò in sacrum limen capite; dein sylvas suas ocyffime repetere alteram: altera remanens communibus expensis alebatur aliquamdiu, & cedebat in partem indigenis. Anno infrequenti qui ad sua transfugerat cervus, alium sibi comitem reducere solitus, officiosam suam supplicationi operam eadem prorsus ratione impendere, restare etiam ad basilicæ fores, socio se in nemora ad annum recipiente. Atque in multa secula perenne stetit cervorum obsequium: scilicet quamdiu tacitam fidem servarunt incolæ. Quondam enim (uti se suis cancellis continere nequit humana curiositas, novis forsan per bella accedentibus incolis & portentoso superiorum annorum experimento necdum plane instructis) utrumque cervum penes se retinere voluerunt, & deinceps ne unus quidem comparuit. Unde quæ in hodiernum diem circumfertur nomenclatura, ingratum illius curiositatis indicium, ad illos advenas est referenda: quia indigenis inveteratam adeo divinæ benignitatis consuetudinem devenerantibus mens tam improvida numquam incidisset, civicis praefectis illi rei haud dubie advigilantibus. Hujus miraculi veritatem penes visum fide dignissimum relinquimus, & S. Vulmari gesta ac miracula ex Ms. nostro typis vulgamus.*

quod hic narratur.

C

V I T A

AUCTORE ANONYMO

Ex Ms. codice cœnobii Aquicini, cum aliis Mss. collato.

PROLOGUS.

Scripturus Vitam beati Vulmari, habitatorum ejus invoco Spiritum sanctum, ut, qui ej. talem conversationem largiri dignatus est, tantum etiam sermonem tribuat narrandi; quatenus & vestrae charitati debitum servitutis impendam, & ne is lateat, qui omnimodis imitandus est. In primis volo vos scire, quia non omnia illius gesta stilo comprehendere possunt. Ea igitur, quæ tantum de illo sunt venerabilium hominum narratione comperta, non ambigo calamo conscribere sacrae auctoritatis exemplo; quia Marcus & Lucas Euangelium, quod descriperunt, non visu, sed auditu didicerunt. Obsecro autem eos, qui hunc libellum lecturi sunt, ut animus eorum non abhorrescat, quia rustico & inornato sermone hæc comprehensa sunt, sed potius animo advertant, quia non in eloquentia, sed in fide constat regnum Dei, & meminerint, quia salus mundi non ab oratoribus, neque à philosophis; sed à piscatoribus est prædicata: cum, si utile fuisset, id quoque Dominus præstare potuisset. Sed jam nunc articulum reflectamus ad ea, quæ proposuimus.

Auctor narraturus, quæ de S. Vulmaro audivi, stylum excusas.

E

C A P U T I.

Sancti patria, parentes, conversationis occasio, vita monastica in cœnobio Altimontensi, & vita eremitica in Flandria.

F

Vulmarus inferioribus Galliarum partibus haud longe à littore maris, in pago Bononiensi a in villa nuncupata Silviaco b & Christianis atque inclytis parentibus est editus. Pater ejus Vulbertus nomine, genitrix vero Duda; frater vero ejus Vualmarus * nuncupatur. Præfatus ergo vir sanctus Vulmarus tempore juventutis suæ conjugem duxit nomine Osterhildam *, quæ erat desponsata ab alio viro nomine Vuilmaro. Sed ipse Vuilmarus accusavit prædictum Dei famulum propter memoratam feminam ad principem Francorum; & per ejusdem jussionem principis adeptus est Vuilmarus sponsam suam superius memoratam.

S. Vulmarus sponsam desponsatam

a b

* alias Wualmarus

* alias Histordam & Holcoidam

3 Sanctus vero Vulmarus postquam reliquit conjugem, petiit monasterium recto tramite, quod est situm in pago Hainonense c Altus mons nomine, ibique à patre ejusdem monasterii libentissime susceptus est. Tunc primitus rector ejusdem cœnobii in-

petiit monasterium Altimontense,

c

junxit

A junxit ei causâ obedientiæ boum fratrum curam gerere, ac ligna ad eorum officinam ministrare. Ille vero, ut erat prompti animi, injunctam sibi obedientiam exercebat. Sed postea, ut erat vir fultus adminiculo Spiritus sancti, instigante eodem spiritu ad scholam perrexit, alphabetum postulavit sibi scribi, nam antea illiteratus erat.

in quo bonum curam gerit,
4 Quadam vero die consueto more pergebat beatus Vulmarus ad silvam cum vehiculo, & deferens secum manu tabulam ac legens pergebat ante boves, sicut mos est bubulcis. Intento vero eo lectioni ac diligenter scrutante, substitit paulisper vehiculum. Nec mora post tergum aspiciens vidit illud retro stare, regressusque assumpsit illud, ac peregit inceptum opus. Postquam vero talis ejus intentio nota facta est abbati monasterii, præcepit ei, ut ad scholam pergeret, & diligenti cura litteras disceret; memoratam vero obedientiam alii commisit viro. Tunc demum clericus effectus est, & cœpit omnibus esse obediens à minimo usque ad maximum.

in libro aliud humilitatis officium obit
B 5 Non arbitror prætereundum esse hoc, quod solitus erat facere vir Dei Vulmarus; nocturno scilicet tempore omnibus pausantibus silenter accipere calciarios à fratrum ac lavare, & ad nota loca iterum purgatos ferre. Cumque indefinenter id opus exerceretur, admirati sunt omnes, & vehementer stupefacti, & quis hoc ageret illos latebat. Consilioque inuito, suo indicaverunt abbati. Abbas vero scrupulosus rimans, ac diligentius id probare cupiens, quis talem obedientiam fratribus exhibuisset, dimisit quadam nocte ipse suos calciarios cœnolos. Præfatus vero Dei famulus Vulmarus more solito venit ad fratrum abbatem, volens deferre calciarios ejus ad abluendum. Tunc pater monasterii extensa manu eum arripuit ac tenuit, interrogans bis ac ter, quis esset. Ille vero siluit; sed postquam nequivit oppilare talem obedientiam, compulsus nimium patefecit humiliter dicens: Ego sum Vulmarus, filius tuus. Inquit abbas ad eum: Fac quod vis. Ille vero assumptis calciariis, peregit consuetum opus, quod desiderabat: sed tamen abbas nulli revelavit hoc.

etque ob virtutem ad sacerdotium promovetur.
C 6 Deinde perstitit Dei miles in agone viriliter pugnans contra vitia, serviens Deo in humilitate & mansuetudine. Ubi non mediocriter degens præbebat ceteris exemplum, ac testimonium boni operis imitandi: & ad hoc usque Deo suffragante protelavit, ut ad onus sacerdotale à fratribus dignus judicaretur, sicuti & adeptus est. Dehinc cœperunt eum summa cum reverentia venerari, & multas ei debitas laudes impendere. Sed Vir Dei non adqueiescens adulationibus hominum, timens hic retributionem accipere, & in futuro privari, sicut de quibusdam Dominus in Evangelio dicit: Receperunt mercedem suam; eremum more antiquorum patrum petit nihil hæsitans, nec ferens secus, amplius nisi ministerium sacerdotale, [& bipennem e.]

Inde tendis ad eremum, alias Mempisco
f 7 Post vero egressus est beatus Vulmarus de cœnobio, in quodiu habitavit, perrexitque directo tramite partibus Aquilonis in pagum nuncupante Minpisco * f, ubi erat immanis silva; in quam ingressus, cavam arbo-

rem offendit: Introgressus autem habitavit in ea tribus diebus totidemque noctibus, neminem videns, nec cibum omnino sumens. Tunc pius ac misericors Dominus, qui est inspector omnium, respexit ejus devotissimum jejunium & afflictionem sui corporis; misitque sanctum angelum per visionem, ad quemdam virum fidelem, increpans eum ac dicens: Tu quidem delicias tibi præparas, & servus meus illa in eremo fame periclitatur. Qui expergefactus diluculo suæ intimavit uxori per ordinem, qualiter ei fuerat per angelum visio hujuscemodi intimata. Attamen testabatur, se ignorare locum, ubi Dei famulus morabatur.

ubi à viro divite inventus,
8 Tunc inquit ejus conjunx: Vade sine ulla dubitatione, & fac prout tibi ostensum est. Ego vero præparabo tibi panem & alia necessaria; si autem à Deo est ille, comitabitur tecum usque ad destinatum locum. Tunc ille accepit sumptus *, ascendens equum. Dixit autem ad eum uxor ejus: Sine equum ire in quamcumque partem voluerit, Dominus te perducet ad locum, ubi ejus famulus conversatur. Qui ita faciens, Deo annuente pervenit ad arborem illam, ubi Domini Jesu Christi Servus orationi vacabat. Cum autem procul aspexisset Virum Dei, inquit ad eum: Dic mihi, si tu es servus Jesu Christi? Quia Dominus misit me ad te. Qui respondens dixit: Licet indignus, tamen servus ejus sum, eique, in quantum prævaleo, militare desidero. Ipse vero post hæc imperterritus accessit ad eum, simulque refectio-

id est an nonam
E 9 Post refectio-

accipit locum ad edificandam ecclesiam.
nem cum gratiarum actione perceperunt. Post refectio-

accipit locum ad edificandam ecclesiam.
nem autem, inquit ad Dei famulum: Si Domini Jesu Christi servus es, & ei militare desideras, veni unâ mecum, & ego tribuam tibi portionem hereditatis meæ, ubi cellam construere queas, & tunc liberius poteris plurimos lucrari. Sed ista facere Dei servus primitus renuit. Ille tamen in prece perstitit supplicando, ut ita faceret. Qua deprecatione compulsus Christi miles assentiens ait: Vade modo, & cras revertere, & ego tuam petitionem adimplebo. Requite autem die reversus est, secundum jussionem Viri Dei. Beatus vero Vulmarus, prout pollicitus fuerat, cum eo perrexit. Ille vero vir fidelis, prout spondit, omnia implevit, congruum ei dedit locum, ubi Dei ecclesiam construxit, & plurimos in eodem loco convertens ad Dei cultum, instruxit per multa bona exempla. Deinde commisit ei memoratus vir filium suum, ut eum litteris imbueret, & in Dei omnipotentis servitio educaret. Post hæc tradidit ei suam hereditatem, necnon & ejus germani, & alii quamplurimi illustres viri.

A N N O T A T A.

a Id est in comitatu Bononiensi, nunc vulgo Boulenois, qui est tractus Gallie in Picardia, extenditurque à Septentrione in meridiem ad tredecim leucas. De eo plura videri possunt apud geographos passim obvios.

b Locum, qui olim Sylviacus dictus est, assignavimus in Commentario prævio num. 1.

c Hoc est in Hannonia, in qua est monasterium dictum Mons altus, vulgo Haut mont, de cujus fundatione pluribus actum est in Vita S.

EX MSS. *Vincentii Madelgarii xiv Julii.*

d Calciarius interdum significat sutorem ; sed hic vox illa significat ipsum calcem , uti etiam in statutis Corbeiensis monasterii lib. I cap. 3 , & alibi , ut notat Cangius.

e Hoc in Ms. nostro omiffum erat. Ego uncis inclusum addidi , quia in aliis Mss. legitur.

f Per pagum Minpiscum , *Menapiscum* , vel *Menapiscum* significatur Flandria , vel magna illius pars , ut notavi in Commentario previo num. 4.

g Agit de ea Malbrancus lib. 4 de Morinis cap. 46. Mabillonius in notis ad Vitam S. Vulmari dicit , eam coli xvii Kalendas Novembris , quo die de ipsa agi poterit , si interea ejus Acta & manifesta cultus signa suppeditentur.

CAPUT II.

Vita solitaria in patria , duplicis monasterii erectio , virtutes , piæ mors & prodigiosa exsequia.

B

Humanas laudes fugiens venit in silvam patriæ proximam ;

PRætereâ cœpit Athleta Christi , in Dei omnipotentis servitio undique militare : & Dominus per eum multas facere virtutes. Sed cum longe lateque ejus fama percubisset , cœperunt ex vicinis locis multi ad eum confluere , ac eum summa reverentia venerari. Sed ille non facile accommodans animum humanis laudibus vel rumulculis , iterum assumptâ memoratâ sarcinâ , latenter inde progressus in partibus occidentalibus in pagum Bononiensem , ubi natus fuerat , Domino Jesu Christo opitulante , pervenit , ingressus in quadam silva , non longe de illa villa , in qua natus fuerat , plane non plus uno milliario. Ipsa vero silva ejus hereditas fuerat , ubi construxit sibi tugurium , in quo militans die noctuque servivit Deo in vigiliis , jejuniis , in frigore , & nuditate , atque in orationibus , & in multa patientia.

C ubi à fratre suo reperit , ad matrem redire voluit

11 Eodem quoque tempore ambulabat ejusdem Viri Dei germanus nomine Vualmarus , per memoratam silvam , reperitque Anachoretam Christi ante tugurium suum stantem , ac manibus laborantem. Nesciens tamen quod ejus germanus eliet , interrogavit eum dicens : Quis es tu , aut unde venis , vel quid agis ? Eremita vero Christi non patiens illum diu in tali hæsitatione commorari , germanum ejus se professus est esse. Ille vero hilaris & alacer , inquit ad eum. Si tu es Vulmarus frater meus , descendamus unâ ad domum matris visitare ac consolari eam ; quia longo tempore mœsta est de tua absentia : Non ibo. Tu verò & ipsa , quantum vires suppetunt , mihi aliquam consolationem alimonie impendite : ego autem quantum prævaleo in conspectu Dei omnipotentis memor ero vestrum. Posthæc recessit præfatus vir ad domum nuntians hoc genitrici suæ ; & congratulati sunt multum ad invicem.

sed tantummodo cibum sibi necessarium petit.

12 Quadam verò die prædictus Vualmarus pergens ad fratrem suum , deferens secum cibaria , nequivit eum reperire ; cœpitque magnas emittere voces , & acclamare beatum Vulmarum. Ille autem hoc audiens , factus est ei obviam , prohibuitque eum am-

plius talem emittere clamorem. Tunc suspendit in una arbore tabellam , & malleolum & iussit , quandocumque veniret annonam deferens , tabellam percuteret & non hujusmodi clamorem emitteret. Quod in ejus cœnobio usque in hodiernum diem a permanet.

D

13 Illo quoque tempore in eadem eremo construxit ecclesiam sanctus Vulmarus in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ semperque Virginis & beati Petri Apostolorum principis. Deinde cœperunt ad eum confluere viri & femine , ut potarentur de ejus inmarcescibili fonte. Beatus autem Vir instruebat eos regulariter degens : & adunavit præclaram congregationem utriusque sexus. Semota autem fuit habitatio virorum à sexu fragili , alebatque illam quotidie cibo spiritali , unaque temporali sub regulari habitu regens. Tunc Vir Dei Irembertanam , neptem suam abbatissam constituit ; ut vigilantissimam curam gereret de illis sanctimonialibus , & diligenter custodiret à lupis invisibili & eas corroboraret in fide nec non & in castitate , seu etiam in bono opere. Ipse vero pastor erat monachorum non mercenarius : sicut Dominus de semetipso dicit in Euangelio : Ego sum pastor bonus , bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis ; mercenarius autem videt lupum venientem , dimittit oves & fugit.

Dum in eremo templum & duo monasteria condit ,

* alias Bertanam & Herembertam

E

14 Sub eodem verò tempore , quando idem vir Dei Vulmarus suam construxit basilicam anno Incarnationis Domini sexcentesimo octogesimo , [octavo b] Cheadwala , rex occidentalium Saxonum , Romam de Britannia pergens , cum ad præfati regis notitiam Viri Dei bona opera ac religio sanctitatis ejus , fama multorum volutante pervenisset , curavit ipse festinus ad eum venire , ac triginta solidos c ad ornandam ipsam basilicam contulit , inquit ad Dei famulum : Audivi , quod sis prudentissimus vir , ideo supplico te , ut intercedas pro me ad Dominum ; quia ego ignarus sum orandi Deum : videlicet , hæc dicens ideo , quia nondum fuerat regeneratus in Christo , tamen in Deum credebatur. Deinde benedictione accepta à viro Dei Vulmaro , Domino Jesu Christo deducente , Romam pervenit , ibique sacro fonte baptizatus , repletusque bonis operibus feliciter de hoc seculo migravit ad Christum , cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

invisitur a rege Anglo-Saxonum.

* alias Keadwala & Ceadwala

c

F

15 Erat verò consuetudo beati Vulmari frequenter visitare & consolari illas sanctimoniales. Si quando vero contigisset , illis deficere alimenta , susurrabant erga Dei famulum. Sanctus vero Vulmarus indefinenter reciebat eas per mellifluam prædicationem , & per exempla antiquorum patrum , & consolabatur eas inquit : Abundanter ministrabit vobis Dominus alimentum , sicut per Euangelium pollicetur dicens : Primum quærite regnum Dei , & justitiam ejus , & hæc omnia adjicientur vobis. Sed sicut Vir Dei prædixerat , ita sæpius contigit evenisse : nam aliquando antequam exhortationem finiret , tabella percutiebatur annuntians [eulogias d] advenisse. Illæ hoc aspicientes promptiori animo crediderunt , quidquid illis de cælestibus prædicabat.

Sæpe consolatur & ministrat moniales.

d

A 16 Quodam die venit quidam fur, accepitque eius equum & caballicabat * eum, per totam noctem errans, & lustrans devia; & non poterat ad locum destinatum pervenire. Mane autem facto, stetit ante portam memorati Viri. Contigit ergo, ut duo ex discipulis ejus egrederentur ad laborandum, inveneruntque illum sedentem supra equum. Et apprehensum, deduxerunt ad Dei Virum, retuleruntque ei, eum esse illum de ejus equo, cupientes eum custodiæ mancipare. Sed hoc abnuit Dei miles. Professus est enim, eum se salvum facere, usque ad certum judicium: Illis vero abeuntibus, cepit latroni prædicare verbum Dei, ac monere, ne ulterius tale scelus perpetraret. Tunc demum dimisit eum liberum abire.

B 17 Sæpius memoratus Dei famulus Vulmarus illam arctam viam ducebat, per quam pauci ingrediuntur: sicut Dominus dicit in Evangelio Angusta via est, quæ ducit ad regnum: & pauci sunt, qui vadunt per eam: Vilis namque erat in habitu, ac vilior in vestitu, promptus in oratione, assiduusque in lectione, frequens in opere, & laus Dei prorsus non recedebat de ore ejus, juxta quod Psalmographus ait: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo: Et Paulus ait: Sive manducatis sive bibitis, sive quodcumque aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. Et iterum: Semper gaudete; sine intermissione orate; in omnibus gratias agite: hæc est enim voluntas Dei, in Christo Jesu Domino nostro.

C 18 Tunc longe lateque divulgata est ejus fama; & concurrerunt quamplurimi ex propinquis regionibus ad eum, & ipse lovebat eos esca potuque spirituali corroborans illos in Dei servitio. Ipsi vero multas ei afferebant eulogias: sed Vir Dei, ut erat largus dispensator, quemadmodum ait Apostolus, Hilarem datorem diligit Deus: omnia pauperibus propriis manibus erogabat. Sed ego fastidium vitando aliorum, sicut superius spondi, pauca ejus gesta, filo corrente perstrinxi; plurimamque prætermisi. Sed in istis, quæ Deo suffragante, patefeci, liquet, qualiter iste miles pugnavit positus in acie, advertus omnia nequitie spiritualia, quantasque passiones perpressus est, in frigore & nuditate, aliasque quamplurimas necessitates, quas in eremo sustinuit.

Pie moritur,
& sicut prædixerat,
19 Tandem ergo senex & plenus dierum, volente Domino ejus patientiam ac laborem remunerare, cepit suos in Christo corroborare discipulos, & suum denuntiare obitum. Sed postquam hoc ad notitiam Deo sacratarum virginum pervenit, petierunt ac humiliter supplicaverunt, ut liceret eis illum visitare. Sed vir Domini beatus Vulmarus, repletus Spiritu sancto, præcius imminere haud longe suum obitum, omnino testatus est, non se in perpetuum jam feminam visuram. Eadem vero nocte Dei omnipotentis famulus beatus Vulmarus Deo patri omnipotenti innumerabiles gratias referens, migravit de hoc mundo, factusque est planctus magnus ac ululatus virorum ac mulierum in ejus cœnobio, quia recesserat ab illis tam egregius pastor, & tam præclarus doctor, tamque præcipuus magister. Etenim tam erat sancta

de illius gloria exultatio, quam pia de morte confusio: quia & pium erat illum flere, & pium de illo gaudere.

D 20 Deinde, sicut mos est illis in regionibus, imposuerunt illud sanctum corpusculum feretro, ut ad ecclesiam deferrent. Illæ vero sanctimoniales confluebant, undique cupientes vel mortuum cernere, quem vivum non meruerunt visitare. Cum autem esset lux micans per totum mundum, nebula tamen velabat ejus venerabile corpus, ut sicut ipse vivens prædixerat, femina eum videre non debuisset, sic adimpleretur. Candela bra autem, quæ ante ferebantur, & turbam, quæ subsequeretur, videre poterant; loculum autem, in quo Sanctus vehebatur, cernere non valebant propter densitatem nebularum. Tunc humatum est corpus beati Vulmari cum reverentia magna in propria hereditate.

ANNOTATA.

E a Hinc forte non temere aliquis conjiceret, auctorem Vita saltem ante Normannicam vastationem scripsisse: nam monasterio ab his barbaris funditus everso, tabella & malleolus verosimiliter non permanissent. At conjecturam ut conjecturam damus.

b Haud dubie hic numerus annumensis negligentia ommissus est: nam in Mss. Valcellensi, Gerardimontensi, aliisque is additur, & confirmatur ex morte regis Ceadovala, ut in Commentario prævio num. 8 diximus.

c Opus, fuisse solidos aureos, de quibus videri potest Cangius in Glossario. Malbrancus autem lib. 4 cap. 27 de hac pecunia ita judicat: Maghas auri partes fuisse autumo: namque data munera principis magnificentiæ haud respondent, si nummorum magnitudo exiguum numerum minime pensasset; vel cum ea ætate pecuniarum minor esset copia, possit grandior illa summa reputari.

d Eulogiarum præter panes benedictos significant etiam quælibet alia munera, ut fuse ostendit Cangius in Glossario.

CAPUT III.

Miracula post S. Vulmari obitum patrata.

P Ræterea nec hoc omnino prætereundum censeo *, quin vel aliqua miracula, quæ Dominus per merita sancti Vulmari post ejus obitum gessit, nunc perstringam, licet sint innumerabilia, quæ à nobis propter superfluitatem non sunt scripta *. Sed ista, quæ modo opitulante divina gratia vobis intimare cupio, multi adhuc testes supersunt, quibus hæc contigit vidisse. Tempore quoque Domini Karoli a venit quidam clericus à partibus Provinciæ regionis, nomine Andobaldus, qui erat paralyticus ab annis quatuordecim: superna enim gratia eum per visionem admonuit, ut ad sancti Vulmari limina deveniret, ibique sanitas illi pristina redderetur. Præfatus vero æger diluculo confurgens, & visionem intra semetipsum pertractans cepit rimari viam, quæ duceret ad monasterium sancti Viri.

*Manuendo
ejus erga se-
rem,
* alias equi-
tavit*

*aliæque vir-
tutes*

*o misericor-
dia erga pau-
peres.*

*Pie moritur,
& sicut præ-
dixerat,*

*corpus ejus
monialibus
invisibile
reddidit.*

E

F

*Inest alia S.
Vulmari mi-
racula para-
lyticus
* alias su-
perfedere
audeo
* alias refer-
enda*

a

EX MSS.
adejus sepul-
crum sana-
tur,

22 Tandem illò pervenit die sabbati in vigilia sancti Michaëlis archangeli. Nocturno tempore surrexerunt fratres ejusdem cœnobii consueto mōre, ut laudes Deo peragerent. Memoratus vero paralyticus ad ecclesiam devenit, ibique resedit super unam petram. Sed cum à lectoribus nona lectio jam legeretur, venit ad eundem ægrum odor suavissimus, qualem antea non sensit. Ipse autem diligentius considerans, æstimabat, ad se thuribulum deferri. Cumque hoc studiosius atenderet, visum est ei à thoro sancti Vulmari instar faculæ ardentis venisse ac in ejus intralle auriculam. Tunc in faciem suam, corruit, clamans ac dicens: Sancte Vulmare adjuva me: sancte Vulmare, adjuva me. Cœpitque emanare sanguis per omnia foramina capitis: & invasit omnes validissimus timor, qui erant in ecclesia. Finitis vero matutinorum hymnis, deduxerunt præfatum ægrum, qui sanatus fuerat, ad balneum, eumque abluerunt. Et sicut ipse testatus est, se per visionem vidisse, ita restituta est ei sanitas. Deinde benedictione percepta, cum gratiarum actione remeavit ad propria.

B

Et aliqui fe-
sum illius

23 Quodam itaque tempore cum festivitàs beati Vulmari, quæ est tertio decimo Kal. Augusti, celebraretur, & multi tam de proximis quam de longinquis properassent regionibus, quidam clericus, Marfridus nomine, qui ædi beati Martini præerat, quæ à monasterio beati Vulmari uno milliario ad septemtrionem distabat, jussit eo die cunctos, qui eidem ecclesiæ subesse videbantur, convocari ad secandum fœnum juxta flumen, quod dicitur Elna. Illi vero accersiti ajunt: Hodie nobis minimè operari licet, quia festivitàs sancti Vulmari à cunctis in agro hic degentibus cum ingenti colitur gaudio. Ille autem spiritu superbiæ inflatus, illorumque parvipendens dicta, nec considerans quanti illè meriti apud Deum omnipotentem esset, cujus festum colebatur, illico respondit dicens: Ejus qui voluit festa colant; vos tamen debitum servitium implere debetis.

b

celebrare con-
temnentes

C

24 Sed omnipotens Deus ei terribiliter, quanti apud se intus esset meriti, cujus festa foras colebantur, ostendit: nam testis alveus tanta immensitate redundavit, ut aqua fœnum, quod illo die fuit sectum, operiret: simulque totum perdidit, ac usque ad littus maris projecit. Tunc præfatus clericus horrore nimio percussus, seipsum reum recognovit, simulque prohtebar, omnibus diebus vitæ suæ ejus festa se celebraturum. Sicque factum est divina dispensatione, ut ille spiritum superbiæ deposuerit, qui per spiritum rectitudinis seipsum humiliare noluit.

punitur.

25 Alio itidem tempore cum festivitàs sancti Viri coleretur, quidam rusticus ab amico suo, ut secum ad solennitatem tanti Viri ascenderet admonitus, ire contempsit, ac cum suo ad silvam perrexit vehiculo. Cumque jam ab ipsa die, qua ejus veneranda celebratur festivitàs, prædictus rusticus solus illet ad silvam, validissimus eum invasit pavor, ac repente coruscatio fulgurum immensa que tempestas orta est, ita ut ea hora, sicut ipse retulit, vitalem statim reddere se æstimaret spiritum. Cumque anxietate nimia huc illucque discurrendo æstuarer, crebris cœpit vocibus Deum sibi fore propitium, sanctum-

que Vulmarum intercessorem clamare, simulque professus est, omnibus diebus vitæ suæ, si ei Dominus vitam per merita sancti Vulmari concessisset, ejus festa mente devota se veneraturum. Et cum diu tanta esset fatigatus anxietate, tamen incolumis demum evasit, sed integrum ad domum non reduxit vehiculum.

D

26 Hoc quoque quod subjungo, ego ipse, & alii quamplurimi oculis nostris vidimus. Quodam itaque tempore in natali sancti Martini, cum inter sacra Missarum solemnia sanctum legeretur Evangelium, divina largiente clementia, & meritis sancti Vulmari adjuvantibus, cuidam peregrino, qui erat ab infantia surdus & mutus, cuncto circumstante populo, solutum est vinculum linguæ, & aures ejus apertæ sunt, ita ut loqueretur & videret. Solebat enim dicere idem æger, quod vidisset quemdam virum, cum sanctum legeretur Evangelium, mira canitie vultu honorabili ad se accedentem, & in manu baculum gestantem, ac in ejus auriculam infusantem, & linguam illius extrahentem. Ad quam visionem totus ille obriguit, & semetipsum protinus in terram prostravit, sanguisque per os & nares ejus emanavit; ac deinde horribilem emisit vocem: ita ut omnis plebs, quæ astabat, æstimaret, eum sine sensu esse.

Intercessione
S. Vulmari
vir quidam

E

27 Sed postquam erga eum divinam senserunt clementiam, omnes una voce benedixerunt Deum, qui tale miraculum suum Vulmarum operari dignatus est. Nocte vero alia eidem viro in visione affuit, eique dixit: Gratias age Deo pro sanitate tua, & cœptum iter ad basilicam sancti Martini ne dimiseris, sed omnibus, ubicumque veneris, intimare stude, quanta tibi fecit ac misertus sit tui Deus. Et hoc scias, quia in basilica beatæ Gertrudis per merita illius manus & pedes tui erecti sunt; hic vero in basilica sancti Vulmari, per illius merita aures tuæ apertæ sunt, & vinculum linguæ tuæ solutum est.

lingua &
aurium usum
recipit

28 Neque hoc filere debeo, quod omnipotens Deus eodem statim tempore per merita præfati Viri operari dignatus est. Quidam namque puer gravissima infirmitate percussus, ita ut anno pene integro nec ambulare nec se sursum erigere, nec ad modicum vel in scamno residere valeret, sed ubicumque erat ei oportunitas eundi, in modum ranæ manibus se sustentans, cetera membra post se trahebat: opitulante divina clementia illi, ad basilicam præfati Viri devenit: ibique in oratione prostratus, preces Deo omnipotenti pro sua infirmitate fudit & impetrare meruit. Nam cum vespertinalis ageretur laus, de terra, qua jacuit, coram omnibus surrexit, atque illico ante altare devenit, ibique erectus est, & statim Deo sanctoque Vulmari pro sanitate sua innumeras referebat gratias: ac deinde sanus effectus est, quasi numquam læsionem ullam habuisset in corpore. Præterea plurimi, qui diverso morborum genere teneri videbantur, sanitatem pristinam recipere meruerunt, largiente Domino nostro Jesu Christo; qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per cuncta secula. Amen.

puer gressum recuperat.

F

A

ANNOTATA.

jus nominis, frustra divinabimas, quem hic voluerit indicare. EX MS.

a Si scriptor hujus Karoli cognomen expressisset, praterpropter ejus asatcm colligeremus. Cum vero fuerit Carolus calvus, Carolus simplex, aliique hui-

b Elna vulgo la Liane fluvius parvus Picardie, qui oritur in confinio Artesia, ac deinde per comitatum Bononiensem fluens, juxta Bononiam in mare Britannicum se exonerat.

DE S. PAULO DIACONO

MARTYRE CORDUBENSI.

Ex S. Eulogio.

G. C.

ANNO DCCCLI.

Hic S. Martyr ab Ussardo & Martyrologio Romano relatus.

Inter plurimos gloriosos Christiana fidei pugiles, quos seculo nono di- ra Arabum persecutio in Hispania sustulit, hac die palmam martyrii adeptus est S. Paulus diaconus cujus sacra ossa, clam à Christianis sublata, sepulta sunt in Armilaten- si S. Zoili monasterio; qui locus, inquit S. Eulogius in Memoriali Sanctorum lib. 2. cap. 4, pene à Corduba in parte Septentrionis triginta & amplius miliaribus distans, vastissimam horret inter deserta montium solitudinem; ad cujus collis radices, quo idem situm est, flumen Armilata discurrens, magno pisciculorum solatio in ediam refovet monachorum: ex quo etiam Armilatense cœnobium appellatur. Ussardus in melioris nota codicibus die xx Julii sic breviter ejus memoriam celebrat: Civitate Corduba, sancti Pauli diaconi & martyris. Martyrologium Romanum eodem die hunc sanctum Martyrem memorat his verbis: Cordubæ sancti Pauli diaconi & martyris, qui cum infidelis principis Mahumeticæ impietatis ac sævitæ argueret; & Christum constantissime prædicaret; eorum julii necatus, ad præmia evolavit in cælum.

à quibusdam adscribitur Ordini Benedictino.

C

2 Hagiologi quidam Benedictini eundem Martyrem in Menologiis suis referunt, ac Ordini suo adscribunt. Contra hos confidenter insurgit Joannes Tamayus in suo Martyrologio Hispano ad hunc diem, & quasi per victoriam gloriabundus exclamat, prorsus Wionis & Menardi commentum respuendum esse. Deprompsit nempè ex armamentario suo, in quo ipsemet omne genus telorum cudere noverat, aliquot carmina, eaque sub Cypriani archipresbyteri Cordubensis nomine contra Benedictinos intorserat, quæ in Ms. (modo lubeat prædere) sic habentur:

Paulus amor patriæ, Paulus contribulis unâ Christi levita, & sacri minister amoris; Qui fidei regulas servans cum robore Christum Extollis; vatem obscœnum sed verbere vocis Confundis sanctæ: quo factus martyr in auras Conscendis celsas, & amici vincula solvis. Esto tui memor in CLERO, cui unus adhærens Viventi nostros auxilli corpore greges, Ut Deus his pacem tribuat, post cœlica regna.

contra quos Tamayus fraudulento argumento militat.

3 Sed de his carminibus audiamus judicium Nicolai Antonii, eruditissimi Hispani, qui lib. 6 Bibliotheca veteris Hispaniæ cap. 7 agens de scriptis Cypriani archipresbyteri Cordubensis, tom. I, pag. 346 solitas Tamayi fraudes sic detegit: In martyrum Cordubensium celebrandis agonibus id fuit pseudo-Cypriani consilium, ut S. Eulogii Julii Tomus V.

verissimam narrationem, aliis ipse, sed falsis eventibus locupletare videretur. Deinde loco proxime citato inter alias assertionis sue probationes in hac ipsa materia, de qua jam agimus, hoc tertium affert exemplum num. 153: De sancto martyre Paulo Eulogius egerat. Quem quidem sui Ordinis monachum fuisse quidam Benedictini asseruerunt, reclamantibus aliis. Tamayus voluit Benedictinis occludere os carmine pseudo-Cypriani, ubi CLERICUS, non MONACHUS, Paulus ille asseritur. Denique Antonius prædictum caput septimum sic concludit: Sed planissime hæc Tamayi merx est, quam profitetur ipsa ejus facilitas barbæ, quidquid in mentem venerit, in versus fundendi. Sed satis jam de Cypriano poëta Cordubensi, & Joannis Tamayi eidem suppositis carminibus. Nos prudentioribus Benedictinis adharemus; qui hunc Paulum Sanctis Ordinis sui non annumerant, cum Eulogius nullibi monasticam illius professionem expresserit. Fictitia igitur Tamayi carmina tantummodo retulimus, ut ostenderemus, veritatem fraudulenta defensione non indigere.

B

4 Nunc solum restat, ut sincera hujus Martyris Acta describamus ex S. Eulogio, auctore synchro- no, qui in Memoriali Sanctorum lib. 2, cap. 6 de eo narrat sequentia: Sanctus vero Paulus contribulis noster, & hic levita dignissimus, cum primo adolescentiæ flore venustaretur, è civibus Cordubensibus progenitus, simplex affatim, obediens, & humanus, semper carceratis opem miserationis impendens, apud basilicam, quæ corporis beati martyris Zoili præsentia illustratur, spiritualibus enutritus est disciplinis. Qui exemplo sanctissimi Sisenandi verboque instructus, principibus & consulibus adistere non extimuit, eosque de vanitate culturæ suæ, & scelerosi vatis infania arguens, Christum quoque Deum veraciter confitendo, peremptus est. Fertur tamen, cum adhuc carcere detineretur, imploratus à Tiberino Pacensi presbytero, qui ei ita dicebat: Obtine solutionem coram Domino, beate minister, & digno interventu tuo, dum coronatus Christo perveneris, longævum à me carceris squalorem amove: erat enim idem sacerdos pene viginti annos ergastulo mancipatus, nescio ob quod crimen accusatus ab inimicis coram rege. Qui presbyter florentissima adhuc juventute præpollens; ac virili præditus venustate, illi subterraneo specui deputatus, pene decrepitus, & senio confectus inde eductus, publicis demum carceribus mancipatur. In his martyres Christi usque in horam mortis debebant.

Ex S. Eulogio dantur ejus Acta,

F

M

his

AUCTORE his partidarum, homicidarum, latronum, & scortatorum improbi usus & execranda temeritas, ac diversorum criminum rei subartissima macerabantur custodia. In his positus prædictus sacerdos, causam sui carceris beato Paulo commisit. Cui Martyr sanctus, de corona victoriæ confusus, satisfacere optioni * eius promittens, non post multos dies martyrii sui fidelis splendor eum carcere absolutum, Deo fautore, propriæ urbi restituit.

* an non optationi?

et annus martyrii contra cæcorum demon-strant.

Consummavit autem Dei servus martyrium suum in pace xiiii Kal. Aug. feria ii, era qua supra. Cujus cadaver inhumatum, & ante fores palatii derelictum, post nonnullos dies, quorundam fidelium curiositate clam sublatum, cum beati Theodemiri Carmonensis monachi corpore, apud sanctuarium prædicti martyris Zoili conditum est. Qui & ipse juvenis post sexta die, qua san-

ctus decidit Paulus, id est viii Kal. August. feria vii, era qua supra occubuit, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui Sanctos suos adjuvit, & coronavit in pace in secula seculorum. Amen. *Vides hic annum & diem, quo Sanctus martyr laureâ coronatus est, accuratissime notari: Eulogius enim diserte dicit, id factum esse xiiii Kal. Aug. feria ii, era qua supra; superius autem lib. 2. cap. 2. expressit Erasm. 889, quæ sine ulla controversiâ respondet anno Christi 851. Attamen nuperus quidam Legendista Gallus præcavit in his verbis invenire, quod more suo araderet, asseruitque, hic evidenter designari annum 850, quo littera dominicalis E. cur-rebat. At homo hypercriticus; carpenti pruriginis abreptus, toto anno à vera chronologia aberravit, cum anno 851 dies xx Julii in feriam secundam incidisset, ut manifestum fiet culibet, qui litteram dominicalem D, 30 anno surrexit, considerari voluerit.*

D

B

DE S. ANSEGISO ABBATE IN MONASTERIO FONTANELLÆ APUD ROTOMAGOS.

P.B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti cultus, Acta, chronotaxis vitæ, locus sepulturæ, donationes, scripta.

ANNO DCCCXXXIII.

*H*ic ille est S. Ansegisus sive Anfigisus (nam huius modo scribitur) de quo egimus inter Prætermisissos die xviii huius mensis pag. 348; quia die illo notatus erat apud Ferrarium in Catalogo generali, & Saussayum in Supplemento pag. 1147; at hic enim etiam inter illos collocat Santes, in Appendice pag. 1218, quorum incertos dicit esse dies natales; nimirum ibi Luxoviensem, hic Fontanellensem abbatem consignans, unum Ansegisum, qui utriusque cænobii præfuit, dividit in duos. Idem fecisse videntur Sammarthani tom. 4 Gallia Christiana pag. 909 & 379: nam loco primum assignato, licet illum fuisse asserant abbatem Fontanellensem, Luxoviensem, ac Flaviacensem, tamen & Sanctum appellant, & obitum eius assignant xiiii Kal. Augusti anni 832; at loco secundo inter Flaviacenses Ansegisum abbatem oblatum recensentes, nec Sanctum faciunt, & factis concessisse ajunt anno dccclxxxiii; nisi forte est error typographi: nam cum S. Ansegisum nostrum consuetudinem fuisse seculo nono Flaviacensem, Luxoviensem, & Fontanellensem; & nuicis per illa tempora Ansegisus inter cænobiorum illorum trium abbates invocatur; haud dubium est, quin noster is esse debeat.

S. Ansegisus idem abbas Flaviacensis, Luxoviensis, ac Fontanellensis.

C

colitur nunc quidem diebus aliis; obiit tamen 20 Julii:

2 Quod verò sanctum Ansegisum annuntiat Ferrarius die xviii Julii, id se cruisse in notis indicat ex Calendario Burgundico & monumentis cænobii Luxoviensis. Ea mihi videre non licuit: Sammarthani tamen tomo 4, pag. 586 Luxoviensia Kaisidaria sic ajunt habere: xvi Kal. Augusti obitus B. Ansegisi abbatis; Item xx die mensis Maii, inventio corporis S. Ansegisi

abbatis atque confessoris Christi; & ita etiam citantur à Mabillonio hic in Observationibus præviis: consignant ergo illa natalem S. Ansegisi die xvii, non verò xviii, Julii; quamquam & in eo errant, ut recte observat Mabillonius; cur legendum sit xiiii Kal. Augusti; ut patet ex Vita sequenti, inquit, & ex vetusto Breviario Fontanellensi, typis edito ex mandato Claudii de Pictavia abbatis, quo in Breviario habetur: xiiii Kal. Aug. Anchisili monachi huius loci commemoratio; ubi Anfigisum nostrum intellexit non Mabillonius tantum, sed etiam Coitius in Annal. Franc. ad annum 833, num. 81, pag. 291. Ceterum nunc in ecclesiasticis officiis nihil de eo agunt Luxovienses nostri, inquit ibidem Mabillonius; Fontanellenses die xx Augusti Ansegisum colunt, itemque Novembris die xix. De die xx Augusti id etiam affirmat Castellanus in Supplemento Martyrologis sui universalis pag. 695. Hæc sunt, quæ de cultu ejus invenimus; nam nec Wion quidem, aut Menardo, nedum alii Martyrologis notus fuit.

3 Rara est huius Viri mentio apud auctores; cuius Acta & qui de illo scribunt; ut Sammarthani, Arturus in Neustria pia pag. 157, auctor Historia episcoporum Rotomagensium, ubi de Ragnardo pag. 200, & alii forsav pauculi, quæ de illo habent, ex eo fonte delibarunt, unde nos, Mabillonius, in Actis Sanctorum Benedictini Ordinis sec. iv a pag. 630, secus Acta nostra proferemus; ex Chronico, inquam, Fontanellensi, quod typis primum vulgavit Lucæ Acherius tomo tertio Spicilegii prioris editionis; in editione nuperâ, quam hic sequemur, quod ad codices istorum Mss. exacta sit, habetur

E

F

A habetur como secundo à pag. 263; de Ansegifo vero agitur cap. 17 à pag. 278. Chronis hujus auctor, tametsi sit anonymus, auctoritate tamen in hac re valet plurimum, cum quia monachus fuit Fontanellensis, tam præsertim quod cum S. Ansegifo vixisse debuit, cum scripserit imperante Ludovico pio, ut ex ipso ejus Chronico patet, & probat satis luculente quæ Spiegelium, ad eundem revocatum, haud ita pridem Parisiis edidit, in Monito quod Chronico Fontanellensi præmittit, in quo etiam lectorem admonet, Constitutionem Ansegifi abbatis, quam cap. 4 damus, non reperisse sese in Ms. Fontanellensi vetustissimo, neque ab eodem auctore scriptam eandem esse vultis Cointius ad annum 833, pag. 290.

Juxta quod videtur S. Ansegifus monachus factus non diu post an. 788;

4 Porro quia amanuensium vitio, ut fit; non nulla in hoc Chronico notatorum malè temporum vitia deprehenduntur, tum quia aliter illa à quibusdam auctoribus; nec rectè signata sunt, sicut hic breviter S. Ansegifi chronotaxim retexere, simulque signa sunt in ea menda, purgate. Primum quo tempore natus fuerit Sanctus noster, non prædit hic auctor; consiit tamen illud incuncte potest ex his, quæ postea consignantur: nam, ut num. 2 dicitur, tenente locum regiminis hujus cœnobii (Fontanellensis; vulgò S. Wandrighis) Girowaldo abbate, propinquo suo, hoc accessit monasterium (Ansegifus) tonsuramque capitis ab eo suscepti Giroaldus autem sive Gervoldus, juxta idem Chronicon cap. 16, vitæ terminum dedit xviii Kalendas Julii, anno Incarnationis Domini Jesu Christi dcccvi. postquam rexit illud cœnobium annis octodecim, menses quinque, dies tredecim; atque adeo ab inenite Januario anni Christi 788, vel 787 ut habet Chronicon annos ordiens à Paschate, ut rectè observat Cointius, quem consule ad annum 788 num. 1. Neque verò sub extremis Gervoldi annis monachum induit Ansegifus; quandoquidem

etiam duobus cœnobis præfuerit ante annum 807 & forte multo citius.

5 Ante annum Christi 807 jam duobus cœnobis abbas præerat, ut asseritur in Actis num. 4; & quidem sub invictissimo rege Carolo, ut ait auctor noster, qui tamen Carolum post adeptum imperium, ac deinde Ludovicum vel imperatores vel augustos nuncupare consuevit: videtur ergo innuere, cœnobis illa S. Sixti, & S. Memmi Ansegifo commissa fuisse à S. Carolo magno, rege quidem, ac nohdum tunc imperatore; hoc est, ante finem anni Christi 800. Atqui munus illud virum ætate maturum ferè exigit, vix certè annis triginta minorem, neque obiter tantum in vita monastica probatum; jam ergo pridem institutum religiosum amplexus erat; atque adeo sub iniisa circiter Gervoldi: nascique proinde potuit ut summum versus annum Christi 770. Non diffiteor tamen, conjecturam hanc esse meram; quatenus verbis modò citatis innititur; cum Carolum idem auctor (præter morem tamen suum) regem tantum appellet, anno Christi 807, quando tamen jam imperium diutè nuerat; ut patet ex num. 4 in fine. Ut ut est; haud multum à vero distare potest hypothesis nostra.

Abbas Flavia-censis con-stituitur an. 807; Luxovien-sis vero an. 817;

6 Relicto deinde utroque illo cœnobio, Flavia-censi præesse cepit anno, juxta auctorem nostrum num. 2, Incarnationis Domini Jesu Christi dcccvii, qui erat magni Caroli, ex quo rex Francorum constitutus est, xxxviii, (sic habet vetus editio Acheris; & rectè, si modo sincere: nam annus regni Caroli xxxviii terminatur die ix Octobris anni Christi 807) ex quo verò imperator & augustus appellatus est, Julia Tomus V.

annus vii: Hæc, opinor, satis plana sunt. Corrige ergo Sammaritbanos supra num. 1 citatos, & Acherium in Observationibus ad opera Guiberti abbatis pag. 602, ubi etiam Ansegifum inter abbates Flaviacenses humana deposuisse asserit anno 882; quod nequaquam cum hoc Chronico nostro coheret. Post hæc Ludovicus pius anno imperii sui iv, ut dicitur in Actis infra num. 5, Luxovium, famulosum Galliis cœnobium ad regendum beneficii jure eidem (Ansegifo) contulit. Quo anno Stephanus Papa tertio mense postquam Romam remeaverat, reversus de Francis, viii Kalendas Febr. vitæ deceffit. Tam annus Ludovicus pius quartus, quam Stephanus Pontificus virtus hic manifestè denotant annum Christi 817, quo Luxoviensi cœnobio præfectus sit abbas S. Ansegifus. Emendandum hic ergo iterum quod habent Sammaritbani pag. 586, ubi S. Ansegifum inter abbates Luxovienses vixisse scribunt anno dcccxvi, Indictione viii.

7 Fontanellensibus tandem assignatus est abbas, juxta num. 1, Anno Dominicæ Incarnationis dcccxxiii, qui erat annus Ludovici, gloriosissimi augusti decimus, porro Pâchalis Apostolici, id est Pontificis Romani, circiter septimus, sub die quarto Nonarum Aprilium, Indictione i. Cum hi characteres inter se omnes tam aptè congruant, mirum, si vitium hoc aliquod irrepisset. Cum his optimè convenit, quod ait num. 33, nempe Ansegifum præfuisse cœnobio Fontanellensi per annos decem, occubuisse autem, Dominica illucescente, die xiii Kal. Augusti; id est, anno Christi 833, quo dies xx Julii, signatus literâ E, Dominicus erat. Errat ergo, vel cum ibidem addit Ansegifum rexisse supra annos decem, menses quinque, dies octodecim; vel cum ante initium ejus affixit dies secundæ Aprilis: nam inde ducti anni 10, menses 5, dies 18, excurrunt usque ad xix, vel xx Septembris ejusdem anni 833, quæ tum in Dominicam non incidebant. Sed nimirum facile est in hujusmodi minutis non satis accuratis esse amanuenses. Itaque Mabillonius in Annalibus tom. 2, pag. 561 post Cointium errorem agnoscunt in mensibus 5 & diebus, sed non satis rectè restituunt. Ego rexisse illum existimo annos 10, menses tres, dies 18, non annuendo diem obitus; totidem enim sunt à die 2 Aprilis anni 823, usque ad xx Julii anni 833; & facile in obscuris, licet non admodum vetustis, codicibus 23ra 5 accipi potuit pro 3.

ac tandem Fontanellensis an. 833 ibique obiit an. 833.

8 Ex hac chronologia, quæ saltem quoad annos est accuratissima, pronum est mendum illud deprehendere, quod habetur num. 26, ubi dicitur ab auctore nostro S. Ansegifus anno regiminis sui (utique Fontanellensis) Decimo octavo in paralyfim incidisse; cum annus tantummodo decem ibi vixerit. Quare anni decimi octavi loco legendus videtur octavus, quocum annus Redemptoris octingentesimus trigelimus primus coincidit, inquit Cointius ad annum 831, num. 51; quem in eo sequuntur Annales Benedicini ad eundem annum. Suspicio ergo in primo exemplari fuisse lituram, quam postea amanuenses pro littera numerali acceperint, & alii quidem pro X, alii pro XX: nam xxviii pro viii legitur in apographo ejusdem Chronici, quod habemus ex codice Rubæ Vallis, uti & in codice quodam Tornacensi, cum quo apographum nostrum contulimus. Colligitur indidem etiam, errasse utrobique Sammaritbanos num. 1 citatos, sive cum anno 832, sive

Unde torti-guntur erro-res aliquoti

AUCTORE cum anno 882. obitum ejus assignant, uti & Baluzium in præfatione ad Capitularia Reg. Franc. num. 40, ubi annum notat 834. Denique hinc facile detegitur hallucinatio Martyrologorum, qui caelestes Ansegisi natales alio die aut mense celebrant, quam illo, quem Chronici nostri auctor gemino charactere definit, dici nempe Dominica, ac decima tertia Kalendarum Augusti.

9 Sunt in Actis nostris & alia notata digna; ut quod scribitur num. 21 de loco sepultura, quem sibi jussit exstrui in capitulo, ut vulgo apud Fontanellam, pellatur, cœnobii Fontanellani; & in quo deinde ac donationi conditus est eodem, quem extremum oberat, die, ut asserit auctor noster num. 33. Quæ in re longe præfertur ejus auctoritas testimonio Adsonis, si-ve Hermitici, abbatis Luxoviensis, qui seculo decimo floruit, cum loco paullo inferius producendo videtur affirmare S. Ansegisum in cœnobio Luxoviensi sepultum esse. Mirari vero quisquam possit, quod de profusis donationibus in Actis hujusce nostris legitur, maximè à num. 26: quamquam enim abbas erat S. Ansegisus, paupertatis tamen religiosa voto tenebatur. Sed nimirum habebant abbates multa tum sibi quasi peculiaria, de quibus libere statuebant, ut ferebat per illa tempora consuetudo atque usus communis, qui ipsis pro lege erat, inquit Mabillonius tom. 2 Annal. pag. 543, quem ibi consule, uti & in animadversione ad Vitam S. Ansegisi pag. 639, & tom. 1 Annalium pag. 255.

10 Ex eo, quod narratur num. 8, de monachis Luxoviensibus, quos Sanctus noster ad restaurandam in Fontanellensi cœnobio monasticam disciplinam eradixit, colligit Mabillonius, aut potius pro certo ponit, Ansegisum eodem tempore duas simul abbatias, Fontanellensem scilicet ac Luxoviensem, administrasse; vide tom. 2 Annalium pag. 356. Idem notat, sed subdubians Coitus ad annum 831, pag. 198 & seq.; ubi tamen præter, abbatem fuisse Fulbertum eo tempore, quo Ansegisus suam edidit largitionem, hoc est, anno Christi 831, atque adeo biennio ante mortem ejus.

11 Mirantur, nec immerito, Mabillonius & Coitus, auctorem Chronici Fontanellensis, cum in laudes S. Ansegisi satis prolixè excurret, alium de collectione Capitularium Caroli magni & Ludovici pii ab eo in quatuor digesta libros, quos post alios edidit Baluzius Capitularium regum Franc. tom. 1 à pag. 697, silentium. Ansegisum abbatem semetipso collector appellat in præfatione, syllogemque hanc suam composuisse se indicat anno Incarnationis DCCCXXVI. Sed quia non additur nomen abbatie, hinc opus illud alii Ansegiso abbati, qui postea Senonensium archiepiscopus fuit; alii, quos inter Sigebertus ac Trithemius, Ansegiso abbati Laubiensi tribuendum censuerunt, quos refellit Baluzius in præfatione ad Capitularia num. 39, ac numero sequenti hac subjicit: Existimare itaque fortassis liceret, Ansegisum abbatem, qui Capitularia regum collegit, eum esse qui Fontanellensis abbas fuit. Quod verò de hac re non meminerit auctor noster Fontanellensis monachus, id eo fieri potuisse suspicatur Coitus ad annum 833 pag. 290, quod S. Ansegisus in opus illud incubuerit, cum degeret in monasterio Luxoviensi, seu Luxoviensis tantum, seu Luxoviensis simul & Fontanellensis abbas esset. Certe lucubrationem illam S. Ansegiso nostro, ac decessori quondam suo vindicavit Adso Luxoviensis abbas, apud Mabillonium hic in Observationibus prævis; cujus verba, quia ad Sancti laudem faciunt, libet adscribere.

12 Sic igitur de S. Ansegiso seculo decimo narrat hic abbas: Ea tempestate Luxoviensium quoque dignitas inter cetera, pristino rigore tabescente, jam pene vacillabat. Quod cæsar Ludovicus expertus, Ansegisum, virum dignissimum, comptum moribus, & sapientiae decore præpollentem, loco præficit in pastorem. Hic collapsa reparat, dispersa recolligit, situm ecclesiae longius extendit, circumpositas officinas amplioribus spatiis atque altioribus muris exporrigit, parietes quoque ecclesiae cum ceteris ornamentis pulchra varietate depingit. Capitula siquidem regum Francorum, quæ diversis fuerant acta conciliis, excepit, & uno volumine contineri fecit. Cumque inter regni proceres Francorum regibus gratus esset, justis & piis operibus intentus vitæ finem fecit, & illic, ubi spatiosius ecclesiam extenderat, dignam accepit sepulturam. Hac Adso. Qui plura de libris illis Capitularium desiderat, adeat Coitium ad annum Christi 827 à num. 5, pag. 805. Ego ad Acta festino; de quibus hoc etiam lectorem moneo, nihil in iis immutatum à me præter capitulum ac numerorum marginalium juxta methodum nostram disponem, adjectionemque notarum.

12 Sic igitur de S. Ansegiso seculo decimo narrat hic abbas: Ea tempestate Luxoviensium quoque dignitas inter cetera, pristino rigore tabescente, jam pene vacillabat. Quod cæsar Ludovicus expertus, Ansegisum, virum dignissimum, comptum moribus, & sapientiae decore præpollentem, loco præficit in pastorem. Hic collapsa reparat, dispersa recolligit, situm ecclesiae longius extendit, circumpositas officinas amplioribus spatiis atque altioribus muris exporrigit, parietes quoque ecclesiae cum ceteris ornamentis pulchra varietate depingit. Capitula siquidem regum Francorum, quæ diversis fuerant acta conciliis, excepit, & uno volumine contineri fecit. Cumque inter regni proceres Francorum regibus gratus esset, justis & piis operibus intentus vitæ finem fecit, & illic, ubi spatiosius ecclesiam extenderat, dignam accepit sepulturam. Hac Adso. Qui plura de libris illis Capitularium desiderat, adeat Coitium ad annum Christi 827 à num. 5, pag. 805. Ego ad Acta festino; de quibus hoc etiam lectorem moneo, nihil in iis immutatum à me præter capitulum ac numerorum marginalium juxta methodum nostram disponem, adjectionemque notarum.

V I T A

Auctore anonymo, sed cœvo, in Chronico Fontanellensi apud Acherium edito.

C A P U T I.

S. Ansegisus pluribus cœnobiis præficitur, ac tandem etiam Fontanellensi, ubi regulam S. Benedicti restituit.

ANsegisus, vir gloriosus ac tranquillus, omnique scientia, divinæ scilicet atque humanæ philosophiæ, sufficienter instructus, à patre, Anastasio nomine, matreque, vocabulo Himilrada, procreatus; divina ordinante clementia, regimen accepit loci hujus anno Dominicæ Incarnationis DCCCXXIII, qui erat annus Ludovici gloriosissimi augusti decimus; porro Paschalis Apostolici circiter septimus, sub die quarto Nonarum Aprilium, Indictione I. De cujus clara origine, vita, conversatione, moribus, & actibus; placet præfenti operi ea tantum inferere, quæ lectoris animum non offendant. Nam juxta seculi dignitatem ex nobili Francorum profapia claram duxit originem, quam nobiliorem operum splendorum reddidit exemplis.

2 Duæ vero clarissimæ virtutes in eo maxime refulgebant, quarum prima illa fuit, bene vivere; secunda, recte docere. Denique tenente locum regiminis hujus cœnobii Girowaldo Abbate, propinquo suo, hoc accessit monasterium, tonsuramque capitis ab eo suscepit. Deinde non multo post ad palatium eum perducens, in manus gloriosissimi

De loco sepul-
tura apud
Fontanellam,
ac donationi-
conditus est
eodem, quem
extremum oberat,
die, ut asserit
auctor noster
num. 33.

B

Videtur fuisse
abbas duorum
simul mona-
steriorum;

est auctor Ca-
pitularium,

C

F

S. Ansegisus
fuit abbas Fon-
tanella. A. C.
823.

cum ab an.
807 abbas
fuisse Flaviana-
censis cœnobii,

A sissimi regis Caroli *b* commendare studuit. Defuncto vero Geroaldo, Trasarius hoc adeptus est cœnobium, ac non post multum temporis præfatus dominus Ansigisus Flaviacum monasterium, quod sanctus Geremarus fundavit, ac corpore requiescit *c*, quod est situm, in pago Bellovacensi; à domno rege Carolo in precarium accepit, anno vi scilicet Incarnationis Domini Jesu Christi DCCCVII, qui erat annus magni Caroli, ex quo rex Francorum constitutus est, xxxviii *; ex quo vero imperator & augustus appellatus est, annus VII. Quod fere ædificiis delitutum, ac in egestate redactum atque relictum invenit: sed intra pauci temporis spatium nobili sua industria recuperare studuit.

* *Prinæ editio habet, xxxviii*

quod egregie instauravit;

B 3 Omnia namque ædificia & publica & privata ipse ibidem, eliminatis atque projectis iis quæ vetustate consumpta fuerant, à fundamentis constitui, atque in majori elegantia restaurari fecit; veluti cunctis illo advenientibus palam est. Nam in præceptis rei rusticæ sagacissimus erat: unde factum est ut diversarum frugum maxima illi copia nunquam deesset, quam semper largâ manu cunctis indigentibus erogare solerat. Erat namque eleemosynarius valde, pauperumque rector, profluus ditator ac defensor ecclesiarum, clericorum nutritor, monachorum verissimus pater, peregrinorum lætissimus susceptor, viduarum ac pupillarum maximus adjuutor.

Et ante illud alia duo cœnobia gubernasset: aula in super negotiis adhibitus;

d

e

C

f

Luxoviensis vero præfatus cœnobia ab A. C. 817:

G

4 Denique ante Flaviacense cœnobium duo alia ad regendum ab invicissimum rege Carolo ei commissa fuerant cœnobia; unum quod est situm prope muros urbis Remensis, & in honore S. Sixti, primi ejusdem urbis præsulis constructum, & est in ditione ejusdem civitatis *d*: alterum in territorio Catalaunici castri quo sanctus episcopus Memmius *e* corpore quiescit humatus. Quibus desertis, Flaviacensis rector constituitur anno supra scripto. Præterea dum prædictum Flaviacense cœnobium jure precarii ac beneficii teneret, etiam exactor operum regalium *f* in Aquisgrani palatio regio sub Heinhardo abbate viro undecumque doctissimo, à domino rege constitutus est: quod nobilissimè administravit, atque in cunctis operibus suis prudenter se agebat. Plurimis vero ejusdem regis jussu legationibus strenuissime functus est.

5 Interea defuncto magno Carolo imperatore augusto divæ memoriæ, Ludovicus ejus filius in imperium elevatur. A quo idem dominus Ansigisus magnificè honorari meruit. Anno denique imperii sui IV Luxovium, famosum Galliis cœnobium, ad regendum beneficii jure eidem contulit. Quo anno Stephanus Papa tertio mense, postquam Romam remeaverat reversus de Francis, VIII Kalendarum Febr. vitâ decessit: in cujus sede Paschalis successor efficitur. Luna eclipsim patia est Non. Febr. die, horâ noctis secundâ *g*. Abdiraman rex Saracenorum legatos pro pace Compendium ad imperatorem misit, qui Compendio auditi, & Aquisgrani iterum perrexerunt, tresque menses detenti, regi suo remissi sunt. Hoc etiam anno Bernardus rex Italiæ in ditionem apud Cavilonem

imperatori se tradidit. Sed his omissis ad *A. CO. EVO.* cœpta revertamur.

6 Anno igitur imperii domni Ludovici augusti tertio Trasarus rector hujus cœnobii cum licentia ejusdem imperatoris ad locum suæ nativitatæ repedavit; ac Beneventum in Campania regrediens à Sigone duce, quem ex lavacro sanctæ regenerationis susceperat, honorificè susceptus est. Post quem Einhardus hoc cœnobium per septem ferme tenuit annos. Quod demum ultro derelictum, divina, ut credi fas est, jussione, ac gloriosissimi imperatoris Ludovici largitione dominus Ansigisus ad gubernandum suscepit anno jam supra taxato. Quod tam solerti studio summaque industria nobilitavit, ut novus Wandregisilus *b* credi posset, aut etiam magnus præsul Ansbertus, redivivam ad lucem regressus fore putaretur.

in Fontanulensi autem successit Einhardo;

b

i

7 Verum sicut illi in exordio sui ædificiis nobilitaverunt, clerum *k* auxerunt disciplinis ecclesiasticis imbuerunt; ita iste diruta emendare studuit, ac vetustate consumpta in majori elegantia reparavit: clerum nobilissimè auxit, ac regulari ordine secundum egregii Patris Benedicti normam ut vitam degerent, multipliciter decertavit. Nam ex desidia priorum patrum, qui gregis sibi commissi curam minus devotè gesserunt, statum almæ Regulæ prædicti Patris Benedicti, jam quasi casurus videbatur, licet illi, qui Domino militabant Canonico ordine, irreprehensibiliter conversarentur. Contigerat enim ob incuriam, ut jam dixi, prælatorum, qui ea, quæ Regulæ auctoritas sacræ dare mandabat, parvipendendo impertiri distulerant; sed prædictus reverendissimus pater Ansigisus hoc modis omnibus satagit, ut in pristinum statum ac legem recuperaret, juxta quod voluntatem domni imperatoris super hoc noverat, & quæ Regulæ auctoritas dare mandabat, largiri modis omnibus non negligeret.

ubi disciplinam collapsam restituit;

k

l

8 Denique ex Luxovio cœnobio, quo in Galliarum terris in religione ac regulari disciplina non inferius usque ad præsens videtur, monachos Deum timentes, virosque religiosos secum huc adduxit, qui & legem istinc monachorum docerent, & exempla salubria ostenderent: licet olim à viro justo Benedicto Follatensis cœnobii abbate *l* eruditi in hac philosophia fore viderentur: qui plurimis diebus in hoc monasterio conversantes, nonnulla exempla doctrinæ & bonitatis suæ istinc reliquerunt. Nam, ut verè fatear, non inferius Franciæ seu Galliæ monasteriis istud in omni religione comparabatur cœnobium.

per monachorum Luxovio evocatum.

l

9 Nec mirum, si tempore Ducis optimi milites Christi per viam regiam incederent; licet nunc Christi caritas non sit refrigerata, cum utique signifer sanctissimæ disciplinæ idem existeret, qui omnibus imitandus apparebat. Quicumque enim illum audiebat præcipientem, non redarguebat aliter operantem. Testimonium veritati, non amicitiae reddebat. Sermones ejus utiles magis quam facti esse noverant: à verbis quoque turpibus omnimodis abstinerebat, sciens quia licentia eorum impudentiam nutrit. Quatuor quoque virtutes, quibus omnis homo præcipue inniti

ac suorum ipsius exempla virtutum;

l

A. CO. EVO.

débet, in eo refulgebant: prudentia videlicet, fortitudo, temperantia, atque iustitia: sermo nempe ejus nusquam inanis exstitit, immò subditis sibi, aliisque aut suavitè bona agere, aut monuit docerè recta, aut consolatus est dolentes, aut præcepit fidem Deo æterno & immortalis, regique terreno inviolatam fervare, quæ etiam in suis actibus primus adimplere curavit.

quarum hinc
habes com-
pendium ali-
quod.

10 Quæcumque verò ex rebus transitoris possedit, nihil magni æstimavit, sed potius caducum esse credidit: ideo gazas suas monasteriis ac egenis distribuere satagebat, thesaurizans sibi thesauros in cælo, quò fur non appropriaret, neque tinea devoraret. Vitiorum per omnia fugax exstitit: Aliorum verò neque acerbus reprehensor, neque curiosus scrutator. Cunctis denique benignus, in adversis firmus, in prosperis cautus & humilis. Iustitiæ postremo virtutem quam magnificè tenuerit, testantur legationes, quibus jussu Augustorum frequenter functus est; maximè eà, quæ tempore domni Ludovici magni imperatoris, jussu ejusdem partibus Marcæ Hispanicæ celebrata est adversus Gaultelinum *m*, custodem limitis illius. Erat enim in sermone verissimus, in fide firmissimus, in bonis operibus promptus, in iudicio iustus, in consilio providus, in bonitate conspicuus, in caritate præclarus, fide catholicus, elemosynis dives, vigil ingenio, promptus eloquio, flagrans studio. Utile nempe vas in domo Domini, Deo sedulè serviens, errantes corrigens, correctos fovens, obstinatos sperniens, humiles semper diligens, regi terreno subiectus, Christo dominatori omnium devotus.

B

m

A N N O T A T A.

a Girowaldus, seu Geroaldus, aut Gervoldus Fontanella præfuit, ab anno Christi 787 usque ad 806, quo obiit 18 Kal. Junii, uti dictum est in Commentario.

b Carolus hic intellige cognomen magnum, Ludovici pii, de quo supra, patrem.

C

c Hinc monasterio nomen vulgò, Saint Germer de Flay. Ad Sammarthanos in Gallia Christiana, & Mabillonium tum in Actis Sanctorum, tum in Annalibus Ordinis sancti Benedicti ad annum Christi 655 à num. 36. Nos de S. Geremaro agemus die, quo in Ecclesia colitur, 24 Septembris.

d Nunc S. Sixti ecclesia parœcialis est intra muros urbis, inquit hoc loco Mabillonius.

e S. Memmii, vulgò Saint Mange, abbatia prope Catalaunos nunc est Canonorum Regularium S. Augustini; ut vide apud Sammarthanos.

f Id est, regiiis ædificiis præfectus, qualis etiam fuit S. Heinhardus, sive Einhardus, aut Eginhardus; uti docet Mabillonius in Actis Sanctorum O. B. sec. IV part. I, pag. 414, ubi datur ejus Vita compendium.

g Eclipsim hanc & cetera qua sequuntur parerga, ad hunc annum etiam notant alii: vide Annales Eginhardi apud Chesnium tom. 2 &c.

h Cœnobii Fontanellani conditor & primus abbas, de quo agendum erit 22 hujus mensis.

i Abbas tertius ejusdem cœnobii, ac deinde episcopus Rotomagensis, de quo actum die 9 Februarii.

k Id est, clericorum numerum, quo nomine

monachi passim eo tempore donabantur; ut hic notat Mabillonius.

D

l Hunc Benedictum eundem esse vult Cointius, in Annalibus ad an. Chr. 817 num. 283 & an. 823, num. 60, cum S. Benedicto abbate Anianensi & Indensi; cuius Acta dedimus 12 Februarii; sed planè diversum esse censendit Mabillonius in Annalibus Benedicti. lib. 30 num. 75; quippe qui Anianensi facile decem annis supervixerit.

m Illum, opinor, quem cum aliis reprehendebat Carolus magnus anno imperii sui 12, apud Baluzium, Capitularium Regum Franc. tom. I, col. 499.

C A P U T II.

Quid contulerit S. Ansegisus
Luxoviensi ac Fontanellensi
cœnobiis.

E

Quantum verò in ecclesiasticis curis intentus fuerit, testantur munera, in cœnobiis ejus curæ subditis ab ipso collata. In Luxoviensi namque cœnobia hæc dona obtulit: crucem auream mirificè factam, gemmis pretiosissimis decoratam, habentem baculum, argento coopertum, quem secum solitus erat in itinere bajulare: offeritorium aureum cum patena sua aurea opere mirabili: calices argenteos tres deauratos anaglyphico opere patratos: hanappum argenteum, optimo opere factum, habentem limaces aureos quatuor, in fundo exterius sibi annexos: aquamanile & urceum argenteum mirabili opere: altare in honore perpetuæ Virginis Mariæ decoravit tabulâ ligneâ, quam imaginibus argenteis diversis cooperuit. De vestimentis verò, dirodinum optimum unum; planetas casulas quinque: cindados duodecim coloris diversi: dalmaticas tres: pallia fundata sex: tapeta optima octo. Ecclesiam S. Petri altiore in fabrica sua, muros exaltans, reddidit, ac cum clavis ferreis eam cooperuit. Porticum præterea, quæ vadit de ecclesia B. Petri ad S. Martinum, de novo fecit, & eam cooperiens scindulas ejus ferreis clavis affixit.

Ansegisi liberalitas in cœnobiis Luxoviensi

a

b

c

d

e

f

F

g

12 In hoc igitur Fontanellensi cœnobia hæc munera contulit: portionem magnam ligni salutiferæ Crucis Dominicæ, inclusam auro, quod rotundo schemate formatum erat, ejusque in medio crystallum positum; ita ut figura ligni sanctæ Crucis intuentibus intus appareret. Quod postea præpeditibus peccatis, sive alio quolibet casu de frontispicio lecti protectoris nostri B. Vandregisili fures sustulerunt, perforatâ maceriâ basilicæ S. Petri, quod factum est pridie Nonas Decembris, Dominicâ, expletis post obitum ejusdem gloriosi Patris mensibus tribus, & diebus sexdecim.

item in Fontanellense

13 Calicem aureum, mirificè factum, duas hinc inde habentem anfulas, gemmis pretiosissimis decoratum, qui pensat libram: alterum argenteum, anaglyphico opere factum, operis mirandi, cum patena sua argentea: offeritorium argenteum, ejusdem calicis habens effigiem, mirifici operis: alia offer-
toria

cui multa
consulit vasa
sacra pretio-

sa,

- A** toria argentea cum patenis argenteis earumdem : coronam majorem argenteam cum lampada sua argentea, optimam unam : item lampadam argenteam unam : thuribulum argenteum optimum unum : candelabra, argentea tria, habentia solidos nonaginta, id est, unumquodque triginta : figilla aurea mirifica cum pretiosis lapidibus numero duo : urceum argenteum, cum aquamanili optimum unum : cypas *b* vitreas auro ornatas duas, eburneam unam, mirificè factam : pixidas eburneas duas : hanapum vitreum optimum unum. Quatuor Euangelia in membrano purpureo ex auro scribere jussit Romanâ litterâ ; ex quibus Matthæi, Joannis & Lucæ complevit ; sed, interveniente morte ejusdem, reliquum imperfectum remansit : Lectionarium etiam in membrano purpureo similiter scribere jussit, decoratum tabulis eburneis : Antiphonarium similiter, in membrano purpureo argenteis scriptum litteris, ornatumque tabulis eburneis.
- B** 14 De vestimentis vero ecclesiasticis largitus est pallia, quæ dicuntur fundata, tria : stauracia *s* duo ; stragulum Hispanicum unum : tapetia quatuor : dalmaticas, ministroium ministerio aptas, sex : roccum subdiaconalem unum : coccum *k* unum : tunicam sacerdotalem Indici coloris *l* cum vestimento integro unam : planetas calulas quatuor : casulas item ex cindato Indici coloris tres, viridis coloris ex cindato item tres : item rubei sive sanguinei coloris ex cindato unum : blatteam *m* item casulam unam : cappas Romanas duas ; unam videlicet ex rubeo cindato & fimbriis viridibus in circuitu ornatam, alteram ex cane pontico, quem vulgus Bevurum *n* nuncupat, similiter fimbriis sui coloris decoratam in orbe : linteum optimum unum : facistergium optimum unum : Fanones *o* optimos duos ; unum auro decoratum ; alterum stauratio : item de cindato duos : pulvinaria serica Evangelicis officiiis apta ; majora, duo ; minus, unum : cingula Romano opere facta auro decorata duo : mappulas duas, stolas duas.
- C** 15 De libris autem hanc dedit copiam, bibliothecam *p* optimam, continentem vetus & novum Testamentum cum præfationibus ac initiis librorum aureis litteris decoratis ; libros Expositionum divi Augustini in Genesim ad litteram, volumen unum. Item Enchiridion ejusdem, volumen unum : ejusdem Explanationum in omnes Psalmos volumina tria : ejusdem contra Julianum hæreticum, volumen unum : item librum Epistolarum ejusdem ad diversos, volumen unum : item ejusdem librum qui dicitur, Unde malum, volumen unum. Item librum ejusdem qui prætitulatur, de Doctrina Christiana, volumen unum : librum decem Chordarum ejusdem : ejusdem super Epistolam Joannis [vol. 1] : item adversus Epistolam Fundamenti volumen unum : Homiliare ejusdem, volumen unum.
- 16 Expositionem B. Ambrosii in Lucæ Evangelium, volumen unum : Epistolarum ejusdem ad diversos, volumen unum ; Item ejusdem librum qui dicitur de Bono mortis, volumen unum : item ejusdem de Joseph ac duodecim Patriarchis vol. 1. Epistolarum B. Hieronymi volumen unum. Epistolarum
- S. Sixti episcopi volumen unum. Historiarum Josephi volumen unum. Tagii *q* sententiarum, volumen unum. Excerptionum Paterii de veteri ac novo Testamento ex Opusculis B. Gregorii Papæ vol. 1. Euippi *r* ex Opusculis B. Augustini similiter vol. 1. Gregorii in parte mediâ Job. vol. 1. Librum Fulgentii episcopi Carthaginensis vol. 1. Librum Ferandi Diaconi ecclesiæ Carthaginensis vol. 1. Bedæ in Genesim expositio vol. 1. Eiusdem de computo ac ratione temporum vol. 1. Collectaneos duos super anni circulo, Pauli Diaconi volumina duo *r*. Libros Glosarum duos [volumina duo.] Librum canonum diversorum conciliorum, volumen unum.
- 17 Ædificia autem publica ac privata ab ipso cæpta & consummata, hæc sunt : in primis dormitorium Fratrum nobilissimum construi fecit, longitudinis pedum ducentorum octo, latitudinis vero viginti septem : porro omnis ejus fabrica porrigitur in altitudine pedum sexaginta quatuor ; cujus muri de calce fortissima ac viscosa, arenaque rufa & fossili, lapideque tofoso ac probato constructi sunt. Habet quoque solarium, in medio sui pavimento optimo decoratum, cui desuper est laquear, nobilissimis picturis ornatum. Continentur in ipsa domo desuper fenestræ vitræ ; cunctaque ejus fabrica, exceptâ maceriâ, de materia quercuum durabilium condita est ; tegulæque ipsius universæ clavibus ferreis desuper affixæ ; habet sursum trabes & deorsum.
- 18 Post quod ædificavit allam domum quæ vocatur refectorium, quam ita per medium, maceriâ ad hoc constructâ, dividere fecit, ut una pars refectorii, altera foret cellarii ; de eadem videlicet materiâ similique mensura, sicut & dormitorium, quam variis picturis decorari in maceriâ & in laqueari fecit à Madalulfo, egregio pictore Cameracensis ecclesiæ. Tertiam nempe fecit domum egregiam construi, quam majorem vocant, quæ ad Orientem versa, ab una fronte contingit dormitorium, ab altera adhæret refectorio : ubi cameram & caminatam *s*, nec non & alia plurima, ædificari mandavit ; sed, adveniente morte ejusdem, hoc opus ex parte imperfectum remansit.
- 19 Hæc tria egregia testâ ita constituta sunt. Dormitorium videlicet ab una fronte versum est plagæ Septentrionali ; ab altera Australi, & adhæret ab ea basilicæ S. Petri. Refectorium similiter versum est eisdem plagis : & est fere contiguum à parte Meridiana absidæ *t* basilicæ S. Petri. Porro illa major domus, sicut supra diximus, constituta est. Ecclesia autem S. Petri à parte Meridiana sita est, versa tamen ad Orientem. Ipsa etiam à parte Occidentali triginta pedum in longitudine, ac totidem in latitudine accrevit, constructo desuper cœnaculo, quam in honore Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi dedicandam fore præoptabat. Sed & ipsum opus propter mortem ejus tam citam imperfectum remansit. In eadem autem basilica S. Petri pyramidem quadrangulam altitudinis triginta quinque pedum de ligno tornatili compositam, in culmine turris ejusdem ecclesiæ collocari jussit ; quam plumbo, stanno ac cupro deaurato cooperiri jussit, triaque ibidem signa

A. CO. AVO.

9

* al Eugyp-
piiIbidem adist
cavit dormi-
torium.

B

refectorium
cum domo
majori

F

quorum situs
describitur ;
turi & orna-
tus templo ad-
jectus ;

E

veste/que iiri-
dem/actas,

i

k

l

m

n

o

C

ac libros,
maxime S.
Augustini,

P

set & alio-
rum Patrum.

A.CO.EVO. signa posuit: nam antea nimis humile hoc opus erat. Ipsam namque turrin, simulque absidam tegulis plumbeis à novo cooperiri iussit.

de sandem etiam capitulum, ut viscant, & bibliothecam.

20 Iussit præterea aliam condere domum juxta absidam basilicæ S. Petri ad plagam Septemtrionalem, quam conventus, sive curiæ, quæ Græcè bouleuterion * dicitur, appellari placuit; propter quod consilium in ea de qualibet re perquirentes convenire fratres soliti sint. Ibi namque in pulpito lectio quotidie divina recitatur, ibi quidquid regularis auctoritas agendum suadet, deliberatur: in qua etiam monumentum nominis sui collocari iussit, ut dum vitæ præsentis terminum daret, illic à suis deponeretur x. Item ante dormitorium, refectorium, & domum illam quam majorem nominavimus, porticus honesta cum diversis pogijs y ædificari iussit, quibus trabes imposuit, ac juxta mensuram eorundem tectorum in longum extendit. In medio autem porticus, quæ ante dormitorium sita videtur, domum cartarum constituit. Domum verò, qua librorum copia conservaretur, quæ Græcè pyrgilos z dicitur, ante refectorium collocavit, cujus tegulas clavis ferreis configi fecit.

ANNOTATA.

a Offeritorium significat vel sindonem sericam, seu lineamen in quo fidelium obiatus nec reponbantur; vel pannum oblongum, quo involvitur calix, cum à diacono offertur sacerdoti; vel etiam aliud quidpiam solidum, & calicis, perinde ac patenam, appendicem; ut hoc loco intelligit Cangius in Glossario ad hanc vocem.

b Hanappus est patera sive crater.

c Aquamanile est vas inferius quod aquam recipit, qua ex urceo manibus, dum lavantur, infunditur.

d Sic habet in textu postrema editio Acheriana, & prior in margine; at hæc in textu Rodinum. Sane Dirodinum quid res sit, nescio; at Rhodinum vestimentum à colore roseo vocatur apud Græcos; imò & Dirodinum pro diarhodino pallio, sive roseo intensioris coloris accipi, ostendit Cangius in Gloss.

e Cendalum, cendatum, cindatum & cindadus juxta Cangium est pannus sericus, vel amellus ex lino Ægyptiaco.

f Fundata dicuntur Macro, que fundum habent aureum.

g Scindula est latns asser, quo domus cooperitur; imò ab asserè differt, juxta Isidorum, quod asseres soli ponantur atque conjuncti; scindulæ verò scindantur & dividantur.

h Id est, pocula, sive pateras, Gallicè coupes.

i Stauracium est genus palliorum depictorum ex storace, que gutta similis est mali cydonis.

k Pro cocco legendum putat Cangius cottum, que est tunica clericis propria, Gallicè cotte.

l Color Indicus, opinor, caruleus est purpureo mixtus, ab Indico (vulgo Indigo) nuncupatus.

m Id est, purpuream.

n Id est, castorem seu fibrum.

o Fanones sindones sunt aut mappa; usurpantur etiam illa vox ad significanda que voce ecclesiastica dicuntur corporalia.

p Id est, Biblia, inquit Acherius in margine prima editionis.

q Tagii, seu Tait, vel Tasonis episcopi Casaravugustani opus hoc sententiarum Ms. servatur hætenus in quibusdam bibliothecis; verum de eo consule bibliographos, vel Mabillonium tom. 2. Analektorum à pag. 68.

r Nempe Homiliarum in Evangelia totius anni, ut hic notat Mabillonius, quem vide, & lubet.

s Caminata & caminatum dicitur camera, conclave, cœnaculum quodvis, in quo caminus existat. Adis Cangii Glossarium.

t Absida, sive apsidâ passim denotat fornicem: accipitur sâmen etiam, ut hic, pro parte templi interiori, in qua altare collocari solet.

u Id est, locus in quo fiunt consulationes; nunc vulgo Capitulum dicitur.

x Ergo jam tum mos erat, ut abbates in capitulo tumularentur; inquit hic Mabillonius, Porro notatur in editione postrema hujus Chronici, quod hinc sequitur usque ad hæc verba, Domum verò, qua librorum &c., non legi in codice Fontanellensi.

y Pogium sive podium & poiium, sunt ea quibus innitimur; ut sæpe in porticibus sunt clathra, vel columella mediam fere viti altitudinem adæquantes, unde qui prospectant, cubitis innisi solent.

z Πυργίον Græcis est armarium vel arca in modum turris constructa.

CAPUT III.

Beneficia & elemosynæ S. Ansegisi in cœnobium Flaviacense & alia plurima, etiam canonicorum, ac monialium.

IN Flaviacensi quoque cœnobio quæ obtulerit dona, hoc in loco declarandum censuimus. Ibi namque gratuita benignitate largitus est calices argenteos diversos decem: aquamanile argenteum, cum urceo suo argenteo: candelabra argentea numero septem; pallia diversa plus minusve quadraginta: casulas planetas ac cindatos diversos triginta; quarum colores oneri videtur describere: fanones ac lintea non occurrunt memoriæ quot fuerint numero. In honore verò sanctæ Trinitatis basilicam ædificavit, ante cujus aram tabulam argenteis imaginibus decoratam collocavit, ipsique aræ crucem argenteam imposuit, universamque basilicam variis picturis decorari iussit.

22 Nomina autem librorum quos ipsi contulit loco, hæc sunt: Pandectem a à B. Hieronymo ex Hebræo vel Græco eloquio translatum: ejusdem Expositionem in duodecim Prophetas, & sunt tomi viginti in volumine uno: ejusdem in Isaia Propheta libri octodecim, volumen unum: ejusdem librum Epistolarum, volumina duo: in Proverbiis Salomonis ejusdem volumen unum: in Daniëlem Prophetam ejusdem: in Evangelio Matthæi ejusdem, continens in eodem Decreta Gelasii Papæ de libris recipiendis & non recipiendis: & excerptio aliqua de libris Exameron S. Ambrosii episcopi, codex unus: libros S. Augustini, qui prætitulantur, De civitate Dei, numero

D

E

In Flaviacensi cœnobio, præter alia dona, basilicam construxit;

dedit ibidem opera varia SS. PP.

- A** numero triginta *b* duo in codice uno: ejusdem Expositionem in Euangelio S. Joannis, volumen unum: Homiliare ejusdem continens sermones cXLVII, volumen unum: libros ejusdem xv, de S. Trinitate, volumen unum.
- B** 23 Concordiam Evangeliorum ejusdem, codicem unum: ejusdem de Doctrina Christiana, cod. unum: Expositionem Symboli ejusdem, cod. unum: Quæstiones ejusdem octoginta, cod. unum: de Baptismo parvulorum ejusdem ad Marcelium *c*, lib. tres: de Sermone Domini in monte lib. duos: de Providentia Dei serm. 1: de Natali proprio serm. 1 [de Cruce serm. 1] Ad Flavianum Epistol. *d* [1] vol. 1: ejusdem Academicorum lib. tres: Soliloquiorum lib. duos: de Immortalitate librum unum: de Quantitate animæ lib. unum: de Magistro librum unum: de Ordine lib. 11: de Videndo Deo librum 1, vol. 1. Libros Confes. ejusdem cod. unum: librum qui dicitur Enchiridion cod. unum: in Psalmis Expositionem ejusdem, codicem unum. Expositionem S. Ambrosii *e* in Epistolas Pauli, vol. unum. Hifychii presbyteri in Leviticum lib. 7, cod. 1. Expositionem S. Joannis Constantinopolitani episcopi in Matthæum: Apocalypsim S. Joannis, continentem etiam librum S. Isidori Differentiarum cod. unum.
- C** 24 S. Hilarii, episcopi, contra hæreticos cod. 1. Homiliarium S. Gregorii Papæ in novissima parte Ezechielis prophetæ, in cod. uno: Epistolarum ejusdem cod. unum: Expositionem Bedæ presbyteri in Actibus Apostolorum, cod. unum. In septem Epistolas Canonicas & Apocalypsim Joannis cod. unum: ejusdem in Marci Euangelium cod. unum: ejusdem in Lucam Euangelistam cod. 1: librum Testimoniorum Isidori de Christo & Ecclesia *f* cod. unum: ejusdem Etymologiarum cod. unum: ejusdem Rotarum *g* ad Sisebutum regem, cod. 1. Prosperi de Vita activa & contemplativa *b* in cod. 1. Prognosticon futuri sæculi cod. 1. Disputationem fidei inter Arium hæreticum ac Athanasium Catholicum in cod. 1. Epistolarum S. Cypriani Martyris cod. 1. Alcuini de Trinitate librum in cod. 1: Regulam B. Basilii episcopi: Regulam B. Benedicti in cod. 1.
- 25 Historiam ecclesiasticam Eusebii Cæsariensis episcopi in cod. uno: Chronicam ejusdem in cod. uno: Historiam item ecclesiasticam trium virorum, id est, Sozomeni, Theodoriti, & Socratis, in cod. uno. Canones diversorum Patrum in codice uno. Sacramentaria volumina duo. Cassiodori de Arithmetica, vol. unum: ejusdem in Psalmos expositionem vol unum. Homiliarum Origenis in veteri Testamento, volumina duo: ejusdem in Psalmos expositionem, volumina duo. Vitas beatorum Confessorum Hieronymi, Augustini, Gregorii. Item passionem B. Columbæ Virginis in cod. uno. Institutio ac collectio cujusdam de vita canonica, vol. 1. Gesta Francorum in cod. uno. Et alios plurimos, quorum nunc nomina non occurrunt memoriæ.
- 26 In Eleemosynarum verò largitionibus quantum sollicitus extiterit, ipsa ejus opera testimonium perhibent. Nam quodam tempore, id est, anno regiminis sui decimo octavo, in passionem incidit illam, quam medici paralytim vocant: moxque vocatis domesticis ac fidelibus seu intimis suis, hanc rerum suarum distributionem gratuito animo facere curavit. Quæ elargitio seu distributio, ipsius jussu ac supplicatione edita est à venerabili viro Hildemanno, Bellocensis urbis episcopo, adjuncto Berteningo & Gerlone laicis simulque Landone monacho. Cujus textus talis est: In hoc Fontinellensi Cœnobio largitus est Fratibus libras nonaginta; nam omnibus annis triginta in censu dare consueverat: famulis laicis libras decem: senibus in illo xenodochio, & ceteris mansionibus pauperum solidos & decem. Universæ familiæ hujus cœnobii libras quadraginta.
- 27 Ceterorum monasteriorum nomina, ad quæ eadem largitio eleemosynæ pervenerit, sigillatim exprimam: Ad Gemmeticum cœnobium libras v direxit: ad Logium libram unam: ad Fiscannum libram unam: ad Villare libram unam: ad Longogilum libram unam: ad sanctum Walericum libram unam: ad B. Richarium libras duas & semis: ad sanctum Audomarum libras duas & semis: ad sanctum Audoenum in Rothomago libras quinque: ad sanctam Mariam in domo ejusdem ecclesiæ libras duas: ad sanctum Martinum in eadem urbe, & ceteris cellis, solidos viginti quinque: Ragnoardo ejusdem urbis archiepiscopo libras decem; videlicet ut quinque presbyteris, & alias quinque pauperibus erogaret.
- 28 Ad Penthale monasterium solidos quindecim: ad Penante solidos quindecim: ad Pratellos similiter: ad Ebroicas civitatem libram unam: ad illam Crucem S. Audoeni libras duas: ad Lixovium urbem libram unam: ad Fontanas cœnobium solidos duodecim: ad Bajocas civitatem libras duas: ad duorum Gemellorum monasterium libras duas: ad S. Martinum Turonensem libras quinque, illis canonicis in domo libram unam: ad S. Anianum Aurelianensem libram unam, illis canonicis in domo libram unam: ad sanctum Benedictum in Floriaco libram unam: ad Ferrarias libras duas: ad S. Carilefum libram unam & semis: ad Curbionem monasterium libram unam: ad sanctam Columbam in Senonis, illis monachis libras duas, illis canonicis in eadem civitate libras duas.
- 29 Item ad S. Petrum illis monachis in eadem urbe libram unam: in Autifodoro urbe illis canonicis libram unam: ad S. Remigium illis monachis similiter: ad S. Heracleum in eadem urbe similiter: item in Autifodoro ad S. Germanum, illis monachis libram unam: in Trecais illis monachis ad S. Petrum libram unam: ad sanctam Crucem Meldis illis monachis similiter: ad Fossatos monasterium illis monachis libras duas: ad S. Genovesam Parisius libras duas: ad sanctum Germanum Parisius libras tres, in eadem urbe illis canonicis libram unam: ad S. Dionysium libras quinque: ad Calam monasterium libras duas: ad sanctum Lucianum, illis monachis libras duas.
- 30 Belloci, illis canonicis libram unam: ad Flaviacum illis canonicis libras quindecim: ad opus famulorum eorum libras decem: Hildemanno episcopo ad presbyteros & pauperes libras decem: ad Oratorium monasterium solidos quindecim: ad Fontanidum monasterium solidos decem: Ad

Hieronymi,
Ambrosii,
Augustini,

Hilarii, Gre-
gorii, Isidori,

et aliorum,
cum libris
aliis.

Catalogus
eleemosyna-
rum ejus in
Fontinellense

Julii Tomus V.

A. COEVO.

R

R

B

cœnobii

R

plurimas

et canonicis

rum

m

N

Infu-

A.CO.EVO. Insulam monasterium solidos decem : ad Andelagum monasterium solidos duodecim : ad Malardum-vallem solidos decem : ad Resbace monasterium libram unam & semis : ad sanctum Salvium in Brago solidos decem : ad Malam monasterium libram unam : ad S. Vedastum in Atrebatu libras duas : ad Cameracum libras duas : ad S. Gaugericum libram unam : ad Corbeiam libras quinque.

collegia

31 Ad S. Eligium in Noviomio civitate libram unam ; item ad eandem urbem canonicis libram unam : item ad Sueffionis civitatem canonicis libram unam : ad S. Crispinum solidos quindecim : ad S. Medardum monachis libram unam : illis sanctimonialibus libras tres : ad Remis, illis canonicis libram unam : ad S. Remigium in eadem urbe monachis libram unam : ad S. Memmum in Catalauno libram unam : ad eandem urbem solidos xv : ad Altum montem monasterium, quo S. Ansbertus quondam exilio fuit intrusus atque confortis inde ereptus humanis n, solidos quindecim : ad Malbodijum cœnobium libram unam : ad Castri-locum monasterium similiter : ad Laubias monasterium libram unam : ad Indam cœnobium libras duas.

B
ncollatarum
biennio ante
obitum,

32 Ad Lingonas illis canonicis libram unam : ad Luxovium libras viginti quinque, id est, in ipso monasterio libras decem o ; ad Fontanas, cellam ejusdem cœnobii, libram unam & semis ; ad Casantiam similiter ; ad Anagrades lib. duas : ad Romarici montem libram unam : ad Balmam similiter libram unam & semis : ad Morbach cœnobium libram unam : ad S. Gregorium libram unam : ad monasterium Mauri libram unam : ad Melundas * libram unam : ad S. Reginbertum, ubi primo elementa didicerat litterarum, per manus quoque matris suæ in usus egenorum viginti libras expendit : simili modo per manus Berteningi libras viginti : sibi vero in domo sua famulantibus libras quadraginta largiri fecit. Tribus vicibus omnes opes suas egenis ac pauperibus erogari fecit, nil sibi reservans ; quæ qualiter gesta sint, ne nauseam aut fastidium ingetibile videar, transcendendo omittam.

*Meldunas

C
qui incidit in
an. um Chri-
st. 833, diem
20 Julii.

33 Eleemosynis enim sibi viam præparavit, quoniam noverat externum omnem hominem esse sive ad pœnam sive ad gloriam : ideo eleemosynis ac orationibus fervorum Dei se roborabat, ut & cursum hujus vitæ pacificè transigeret atque feliciter in perpetuum viveret. Rexit autem hoc cœnobium idem gloriosus Vir per annos decem, menses quinque, dies xviii p. Ipso tempore recessit dominus Ansegisus, Dominica illucescente, die xiiii Kal. Augusti ; eodem die cum fletu maximo tumulatus extra basilicam S. Petri ad Aquilonalem plagam, in porticu, in qua Fratres conventum celebrare soliti sunt, ac consultis Deo dignis aures accommodare q : & celavit regiminis locus triginta & octo diebus.

A N N O T A T A.

a Forte Pandecten à Græco πανδέκτης, quo nomine appellari non nunquam consuevit complexum librorum omnium factorum veteris ac novæ Testamenti, uti probat Cangius in Gloss.

b Lege viginti duo ; & ita legi in codice Fontanellensi, testatur nuperus editor Spicilegii Aberiani.

D

c Sive Marcellinum.

d Non existat.

e Hoc opus plerique nunc eruditi adscribunt Hilario diacono ; quamquam id Petavio nostro non omnino placuit. Consule bibliographos.

f De hoc opere S. Isidori vide Nicolai Antonii Biblioth. vet. Hispan. lib. 5, cap. 4, num. 144.

g Imò de Natura rerum, quamquam & alibi Rotarum liber hic appellatur. Ad Nicolaum Antonium ibidem num. 104.

h Opus illud modò tribuitur Juliano Pomerio, non Prospero. Ad bibliographos.

i Errorem hunc chronographicum notavi in Commentario prævio.

k Cointius ad an. 831 num. 51, legi vult libras ; ut conficiatur ex quatuor partitionibus summa librarum nonaginta ; nempe ex 30, 10, 10, & 40.

l Monasteria illa hic describere opera presium non duxi ; qui singula nosse desiderat, legat prolixas, quas hoc loco subjungit, Notationes Mabillonius ; uti & in Annalibus Benedictinis tom. 2 à pag. 540. Videri etiam possunt apud Cointium in Annalibus eccles. Francor. ad an. 831 à num. 52 usque ad num. 100, ubi singulis plerumque adscribitur, quis ibi tum præfesset, cum hac donatio fieret.

E

m Nempe Bellovacensi, ut notat Cointius.

n Uti narratur in ejus Vita cap. 8. Dedimus eam ad diem 9 Februarii.

o Lege libras viginti, inquit Cointius.

p Vide qua hic errata esse diximus in Comment. prævio.

q Hoc est, in capitulo, ut supra dictum est, Fontanellensis cœnobii, quidquid cum Luxovii tumulatum fuisse innuat Adso apud Mabillonium ; qui multum abest ut tantum illi tribui velit, quantum auctores hujus chronici contemporaneo.

C A P U T IV.

Constitutio Ansegisi abbatis.

F

Constitutionem vero, quam servis Dei Cinito in cœnobio degentibus de victu ac vestitu instituit, commodum arbitratus sum huic operi inferere. Cujus talis est textus.

Memoratorium qualiter dominus ac venerabilis Ansegisus abbas disposuit vestimenta, & calciamenta, atque alimoniam fratribus in monasterio Fontanella morantibus, unà cum consensu eorum ordinabiliter : ut absque ulius occasionis querela, omni egestate exclusa, vota sua Deo reddere, atque sponsonis suæ negotium ad effectum omni tempore perducere possent.

35 De pago namque Bononiensi & Taranensi vestitus integros lx censuit porrigendos ; drappos a albos xx, de quibus camisia b xx heri possent ; coria boum ad soleas v composita ; fabarum modios xx ; caseor. penfas c XXI per libras Lxxv ; ova mille ; ceræ ad illam ecclesiam libras cc, ad opus fratrum c ; sevo lib. cc ; de Corialinse calcibus XXI III. Bragal. Lx ; ad saccos autem faciendos, drappos albos II, de quibus fieri possint stamineæ d x ; toaculas e II ; co-ria

qua notantur,

a

b

c

d e

- A** ria bovina composita v; fabar. modios x, pisor. modios xx, caseor. pensas xv per libras LXXII; salis modios xxv; in mense Septembrio ova mille, de illa gregaria f pagens. LX; de Irtio & Idtio mapp. III. longitudinis ulnarum x, latitudinis II; de Apaliaco mappa una ejusdem mensuræ; lintea ad manus tergendas vellofa b III, unumquodque de ulnis quinque in longitudine, in latitudine III.
- f** 36 De Gera camfiles i III, ad mappulas faciendas, longitudinis ulnarum XIII, latitudinis trium; de Clariaco mappam unam, habentem in longitudine ulnas x, in latitudine III; item de Hirtio camfilem de ulnis XII, III latitudinis ad pedes tergendum; de Campois toaculam I; de Rosontio similiter; de Floriaco similiter; de prædicta gregaria caseor. pensas xxx per libras LXXII; filtra k ad foccos faciendum XII, ad lecta, quantum necessitas poposcit; porcos saginatos ad adipem & lardum cum unctis l LX, & insuper quantum necesse fuerit; de ministerio Rosontione fabar. modios tres, pisor. modios v; ad Nativitatem Domini aucipastas m tres, pullipastas xx, pullos LX, ova ccl; & in Pascha similiter; ceræ lib. III, mellis sextarios tres; & in mense Novembrio ova d. ligna, carra LX.
- b** 37 Inter illam Crucem Paldriaco & Bladriciagas fabar. III, pisor. modios v; ad Nativitatem Domini aucipastas IV, pullipastas XII, pullos LX, Ova ccl; & in Pascha similiter ceræ lib. III, mellis sextarios III; in mense Decembrio ova d; ligna, carra LX; de Campanis fabar. mod. III, pisor. modios VIII; ad Nativitatem Domini aucipastas IV, pullipastas VII, pullos LXX, ova ccl; & in Pascha similiter, mellis sextarium unum, ceræ lib. I; in mense Januario ova d; ligna, carra LX; de Sadanma & Bubulo captiva fabar. mod. II, pisor. modios IV; ad Nativitatem Domini aucipastas II, pullipastas x, pullos xxx, ova c; & in Pascha similiter, mellis sextarios II, ceræ libras II; in mense Febuario ova d; ligna, carra XII.
- i** 38 De Gariciagas, Duno, & Gera, fabar. mod. III, pisorum mod. IV; ad Nativitatem Domini aucipastas tres, pullipastas XII, pullos XI, ova ccl; & in Pascha similiter mellis sextarium I, ceræ libram I, & in mense Martio ova L; ligna, carra XII; de Petrioponte & Wirtlaico toaculas II, fabar. mod. v, salis mod. xv; ad Nativitatem Domini aucipastas II, pullipastas xxvi, pullos cv, ova d; & in Pascha similiter mellis sextarios II; & in mense Aprili ova d; de Idcio fabar. mod. I, pisor. mod. I; ad Nativitatem Domini aucipastam unam, pullipastas IV, pullos xxv, ova L; & in Pascha similiter mellis sextarium I, ceræ lib. I, & in mense Maio ova L; ligna, carra xv; de Irtio fabar. mod. I, pisor. mod. I; ad Nativitatem Domini aucipastam unam, pullipastas IV, pullos xxv, ova L; & in Pascha similiter mellis sextarium I, ceræ lib. I; & in mense Junio ova d.
- k** 39 Item de Rosontione in mense Augusto ova CLXVI; de illa Cruce & Campanis ova CLXVIII; de Revereis curte n vini modios
- l** XLVIII, ova ccl; vinum de Alpiaco mod. ccccl; de Riparenfi curte mod. cl; de Abriaco mod. l; de Burgundia mod. l; sunt modii dc. Adumaticum mod. xxxii; Sicerà, Humolone quantum necessitas exposcit. Ceræ ad illam Ecclesiam libras cc, olei libras cxxx, adipem mod. viii; ad opus fratrum ceræ lib. c, olei lib. c; ad pelles hircinas sexaginta compositas lib. III; ad cordebifos o xl comparandum lib. III; ad coria bovina xx, lib. I; capellos p nigros viii de solid. xxxii, alios quatuor, unumquemque de solidis III; qui sunt solidi II q; tres qui remanent de solidis septem, qui sunt similib. 2 & semis r: ad Stamineas xxx optimas comparandum lib. 3; ad femoralia paria xxx lib. 2.
- q** 40 Ad infirmorum curam mel & pigmenta lib. I; ad saccos quindecim comparandum griseos & siccos, unde cappæ fiant, lib. x; id est talis ordo, unumquodque de solidis x; & duos optimos capellos de solidis xxx; quinque, qui supersunt, de solidis xxxvi, novem verò, de solidis LIIII; id est unumquodque de solidis sex; ad roccos r faciendum, qui sunt rocci xviii, colligunt super totum libras x; ad sagos u xv in lecta mittendum lib. II & semis; ad pelles berbicanas, unde pellicia fiant, solidos x; ad ubantos x lib. I; ad fasciolas lib. I. Sunt in summa lib. xxxi y; ad infirmorum curam, mansionilem z qui dicitur Bothmeregus, & quantumcumque decet sauram aa; id est, de porcis, mutones bb, berbices cc, pullos, ova, omnem decimam nostram ad ipsam domum infirmorum concessimus. De nutrimentis nostris & de vafallis nostris ad portam monasterii dedimus villam Noviomum, & illos mansioniles qui dicuntur Gisimacas, Strotella, sanctum Stephanum, Luviccinas, Baritana, Cisternas, Lenticulosa ad illorum infirmitates & necessitates ex caritate, & caseos, & butyrum, nec non ad illorum famulos nutriendum, &c. quæ necessaria sunt concessimus.

A N N O T A T A.

- a Drappos, id est, pannos.
- b Camisæ sunt interula, quas monachi quidam vice cilii gestabant laneas: nam Benedictinis, inquit Cangius in Glossario ad vocem flaminea, laneas camisas interdixit Innocentius III. PP. Vide etiam hoc loco Mabillonum.
- c Pensa hic appellari videtur persolutio, sive tributum in re quam ex pondere aestimamus.
- d Stamineæ vocantur camisia sive interula lanea, de quibus supra. De his etiam vide Menardum in Concordia Regularum pag. 912.
- e Toacula dicitur Cangio mappua, mantile, manutergium.
- f Gregaria est prædii pagensis seu rustici species, ubi greges ovium aluntur.
- h Id est villosa, ut hic legit Cangius. Lintea sanè villosa ad tergendam aptiora sunt.
- i Camilis hic accipitur pro tela linea, ut patet ex adjuncto.
- k Filtrum dicitur antiquis, ut rectè notat hic Mabillonius, quiddam ex lana coacta & compressa conficitur; qualis est illa materia, ex qua pilei conficiuntur. Vide plura de hoc apud Cangium;
- N 2 ubi

A.CO.EVO

cænobii Fontanellensis.

aa

bb

f

A.COÆVO. ubi filtrum etiam pertinere ostendit ad lectos monachorum.

l Unctum est adipis massa ad unguendos calceos aliaque similia.

m Sic vocabant artocreata ex aucis, seu anseribus; & pullipasta quæ ex pullis: quorum esus monachis concedebatur in festis Nativitatis & Paschæ ex concilio Aquisgranensi, inquit hic Mabillon.

n Id est, de villa, quæ appellatur Revereis: curtis enim scriptoribus inferioris ævi, est villa; habitatio rustica ædificiis, colonis, servis, agris personis &c. ad rem agrestem necessariis instructa.

o Cordebifus dicitur pellis de Corduba, corium caprinum alutariorum arte præparatum. Cangius.

p Capellus, pileum est, seu quodvis tegmen capitis.

q Imò 12: nam tria ducuntur in quatuor.

r Rectè quidem si pro duodecim solidis superius numerentur undecim: sic enim soluti sunt hic ni-

versim 50; cum libra una solidos 20 contineat.

s Griseus color est, qui ad album propius accedit, pila, cinericius. At quid Sicciscus? Unicum hoc ipsum hujus vocis exemplum profert Cangius; sed non explicat.

t Roccus est vestis suprema sive extima.

u Sagus hic est lecti stragulum.

x Ubantos pro wantos, id est chirothecas.

y Imò tota pecunia hic numerata summa redit ad libras 45 & semis; unde videtur hinc inde numerus alius pro alio positus.

z Mansionilis est agri portio cum mansione sive ade.

aa Cangius pro Sauram legendum putat Staurum, quod significat quidquid ad visa necessaria conducit.

bb Id est, vervecis.

cc Gallicè brebis simpliciter ovis significant.

Porro loca hic passim notata neglecta; quis enim singula, tam quæ operis pretio, persequatur?

B DE B. BERNHARDO EPISC. ET CONF. B

HILDESII IN SAXONIA INFERIORI.

G.C. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Beati cultus & reliquiarum visitatio.

ANNO
MCLIII.

Quamvis hic
Episcopus
Hildesienfis
non inveniat
ur in Mar-
tyrologiis,

C

Uam celebris est in sacris Fastis xx Novembris S. Bernwardi seu Berwardi, alias Bernardi Hildesienfis episcopi sub seculi xi principium ad Superos evocati festivitas, tam mihi difficile fuit junioris hujus Bernardi nullam in Martyrologis aut ecclesiasticis Officiis memoriam reperire. Habebam quidem præ manibus Acta illius & miracula, olim à nostro Nicolao Schateno ad Henschenium missa, in quibus sæpe beati titulo decoratur; at cum anonymus istius scriptoris aetatem auctoritatemque ignorarem, & in Actis nostris nemini locus concedi soleat, nisi de sanctitate aut immemorabili cultu plane constet, certiora publica venerationis testimonia exquirenda esse existimavi. Scripsi itaque anno 1725 ad P. Ludovicum Henseler, tum Colonia Agrippinae degentem, quem antea Hildesii habitasse intellexeram, ut me de hodierno istius Præsulis cultu aliisque ad reliquias illius spectantibus certiores redderet. Præstitit id diligent: vir humanissimus, atque mihi respondit in hunc modum: Libens R. V. ea communico, quæ mihi Hildesii à P. Hesselmeir gymnasii nostri prædicto, de cultu B. Bernardi fundatoris monasterii ad S. Godehardum perscripta sunt, ex quibus judico locum illi inter Acta Sanctorum denegandum non esse: quamvis enim nullum de ipso fiat Officium ecclesiasticum, habetur tamen inter Beatos, & imagines ejus pro cultu publico exponuntur. In templo S. Godehardi statua B. Bernardi ad humanam magnitudinem in sinistro altaris latere è regione S. Godehardi exhibetur, manu portans cœnobium S. Godehardi, cujus est fundator. Statua hæc nova quidem est, sed in locum alterius substituta, quam à trecentis fere annis expositam in altari fuisse constat

ex traditione apud religiosos præfati monasterii recepta. Ibidem existat pictura anno MDCLVII formata, in qua Bernardus BEATI titulo decoratus repræsentatur. Anno MDCC repertum est corpus B. Bernardi episcopi in tumulo suo pene incorruptum, licet calix argenteus, quem manu prætulit, nitro sic corrolus esset, ut abierit in frustra. Confectum est hac de re instrumentum publicum, auctoritate celsissimi principis & episcopi Hildesienfis, qui corpus inspexit ipse, roboratum. Si copiam illius R. V. desideret, curabo, ut à reverendissimo prælato mihi transmittatur, qui plures etiam de eo informationes, si necessariæ sint, lubens communicabit.

2 Hanc notitiam adeptus obsequiosa viri istius tamen habes benignitate abuti nolui, sed ad ipsum P. Sixtum Hesselmeir, Hildesiani gymnasii nostri præfatum, litteras dedi, quibus fidelem memorati instrumenti copiam petebam, & alia ad B. Bernardum pertinentia exquirebam. Is etiam post benignam obsequii sui oblationem varia perscribit de Actis & miraculis beati Præsulis, quæ in libro Ms. monasterii S. Godehardi leguntur. Ex initio & sine colligo, hæc ferme eadem esse cum illis, quæ P. Schatenus jam pridem ad Henschenium miserat: nam præter alia in calce libri hæc haberi asserit: Caligulæ sandaliaque, quibus inter agendum episcopalis dignitatis officium beatus Pontifex usus est, inter cetera reliquiarum loco tam decenter quam honorifice penes nos cum ecclesiasticis reposita clenodiis continentur. Hæc eadem verba in Ms. nostro inveniuntur post miracula num. 17. Deinde P. Hesselmeir hæc addit: Liber hic (nempe Vita & miraculorum, de quo supra egerat) cum sandaliis die obitus ponitur super sandapilam, quæ ad sepulcrum erigitur;

F

A gitur, diciturque Missa pro familia fundatoris, omisso nomine Bernardi, cum collecta de sacerdotibus non episcopis. *Præterea in altera epistola publicam Antistitis venerationem confirmat his verbis: Inveni statuam Beati supra templi januam cum radiis, & ad portam monasterii cum inscriptione: BEATUS BERNARDUS FUNDATOR; ejusque statua, ut nuper memoravi, in altari majore exhibetur, templum manu præferens.*

3 Hicce subjungo ipsum authenticum instrumentum ecgraphum, quod opera ejusdem Sixti Hesselmeier Hildesio accepi, estque tenoris sequentis: In nomine Domini. Amen. Noverint universi præsentis instrumenti seriem visuri, lecturi aut legi audituri, quod anno à nativitate Domini nostri Jesu Christi millesimo septingentesimo, Indictione Romanorum octava, pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini D. innocentii divinâ providentiâ Papæ, hujus nominis duodécimi, anno nono, die verò vigesima Julii, reverendissimus & amplissimus dominus Adolphus, asceterii ad sanctum Godehardum Ordinis divi Benedicti hic Hildesii abbas, me sacris Apostolica & Imperiali auctoritatibus notarium publicum infrascriptum, dominosque testes Joannem Afueri cathedralis Hildesienfis, & Joannem Henricum Schmising collegiatæ sancti Mauricii prope Hildesium vicarios, ad se in præfatum monasterium vocari curavit, ibidemque nobis oretenus exposuerit, quod in renovatione ecclesiæ suæ intenderet aperire sepulcrum beatæ memoriæ Bernardi, comitis de Walleshufen, episcopi Hildesienfis vigesimi, fundatoris prædicti monasterii ad sanctum Godehardum, in medio chori sepulti, requirens me notarium & prædictos dominos testes, quatenus omnia, quæ aperto sepulcro notatu digna reperirentur, diligenter observare, annotare, & super inventis in perpetuam rei memoriam, instrumentum publicum conficere & extradere vellem.

B *4 Cum itaque ratione officii mei publici tam æquæ huic petitioni non potuerim non deferre, idcirco unâ cum dominis meis prænominitis die vigesima Julii, quæ erat dies anniversaria depositionis beatæ memoriæ Bernardi, comitis de Walleshufen, episcopi Hildesienfis vigesimi, me ad templum sancti Godehardi contuli, ac horâ septimâ accessi sepulcrum lapideum beatæ memoriæ Bernardi, episcopi Hildesienfis vigesimi, super cujus operculum lapideum incisa erat hæc scriptura:*

✠ XIII. KL. AVG. O. DOMNUS BERNHARDVS

EP̄C. FVNDATOR LOCI HVIVS

In præsentia igitur & corona fratrum conventualium & nostra, sublato operculo, repertus est beatæ memoriæ Bernardus episcopus indutus casulâ moris antiqui, sub qua manus in pectore textæ erant, nuda ossa capitis, quod adhuc consumptis carnibus integrum erat. Hoc caput videbatur reclinatum fuisse super lapidem, cui sequens scriptura incisa erat:

✠ ANNO DOMINICE INCARNATIONIS

MCLIII. INDICT. I. O. DOMNVS BERNHARDVS

BEATE MEMORIE HILDESHEP̄C. XX. AUCTORE G. C. SEDIT. ANNOS XXIII. MENSES II. DIES X.

5 Hoc caput jacebat in facie supra dextrum humerum: forte, ut apparet, resoluta carne & arteriis, ad hanc partem declinatum est. Collum circumdabat parva catenu-^{Hildesio ad nos transmissum,} la cum parva cruce pectorali, jacente supra pectus. Crux ipsa putatur argentea. Parvus calix argenteus, cujus pes consumptus erat, cum patenula repositus erat intra brachium dextrum. Pedum ligneum, cujus superior pars propter partem aliquam intermediam consumptam divisa erat à reliqua parte, jacebat ad dextrum latus. Ipsum corpus erat vestimentis opertum usque ad tibias; tibiæ autem & pedes erant intuti sandaliis pontificalibus, tam tibialibus quam calceis; qui adhuc integriores erant, ornati parvis inauratis fimbriis: vestimenta autem, quæ à latere tangebant lapidem, videbantur ex parte consumpta; alia verò erant adhuc tractabilia, sub quibus sentiebatur concavitas aliqua usque ad ossa, quæ adhuc solida & densa continebantur.

6 Quæ omnia cum reverendissimus ac clarissimus dominus D. Judocus Edmundus, modernus Hildesienfis episcopus S. R. I. princeps, dominus noster clementissimus, assistentibus reverendissimis & amplissimis dominis, domino Jacobo ad sanctum Michaëlem archangelum, & Adolpho ad sanctum Godehardum abbatibus, in præsentia & corona fratrum conventualium pridie (ut mihi relatum fuit) ipsimet oculis suis perlustrasset, & ultra centum numero aliæ personæ tam ecclesiasticæ quam seculares, adstantibus & cernentibus simul me notario & dominis testibus supra descriptam sepulcri formam conspexissent; hinc ego Bartholdus Windsracke sacris Apostolica & Imperiali auctoritatibus notarius publicus, in fidem præmissorum, inque veritatis testimonium præfens hocce publicum instrumentum desuper confeci, unâque cum dominis testibus meis supra nominatis subscripsi; & notariatus mei sigillo consignavi legitime vocatus, rogatus & requisitus. Acta sunt hæc & inventa Hildesii anno, indictione, Pontificatu, mensis, die, locis, testiumque præsentia, quibus supra. *Tunc notarius & testes more solito nomen suum subscribunt. Infra autem reverendissimus & amplissimus Benedictus Schiller, abbas ad S. Godehardum, apposito suo sigillo & propria manus subscriptione testatur, hoc apographum concordare cum originali, quod in monasterio S. Godehardi servatur.*

7 Nunc pauca in hoc instrumento observanda sunt; ac primo quidem, quod in utraque inscriptione occurrit littera O, quam linea jacens — mediam secat. Coniuncto autem hoc caractere significatur vocem obiit, nisi forte sit Græcum Θ, qua littera apud Græcos Θάνατος, id est, mors seu obitus significatur, quamque Brouverus noster, à Masenio editus, in Pro-^{in eo ali- qua obser- uantur.} parasceve ad Annales Trevisrenses cap. 24, num. 50 testatur legi in epitaphiis antistitum & cœnobitarum Trevisrensiū. Alterum est, quod in secunda inscriptione mors ejus consignetur anno 1153. At in Ms. nostro num. 23 post versiculos sepulcrales ita legitur: ORIT TERTIO DECIMO KALENDAS AUGUSTI ANNO MCLIV. Suspicor, hunc annum in Vista Ms. ab aliquo recentiore ex conjectura aut traditione additum fuisse.

AUCTORE
G.C.

cum in quodam codice Hildesheimensi annus omis-
sus esset hoc modo: Obiit autem anno nostræ
incarnationis; suæ verò ordinatio-
nis anno & in monasterio S. Gode-
hardi requiescit. De hoc Ms. codice supra lau-
datus P. Hesselmeir sic ad me scribit: Accludo
Vitæ compendium, quod in membrana no-
tatum in monasterio S. Godehardi inveni:
character etiam est antiquus; non additur an-
nus. Quidquid sit, potius credo antiqua lapidis
inscriptio, quæ verosimiliter beato Prasuli con-
temporanea est, quam ignoto Vita Ms. auctori,
cujus aetatem ignoro. Idem judico de serie episco-
porum Hildesheimensium, cum hic discrete numeretur
XX, quamvis alia chronica ipsum XXI appellent.
Jam de Actis eorumque scriptore nonnulla exa-
minanda sunt.

§ II. Acta eorumque scriptor.

B
Habemus va-
ria Mss. B.
Bernardi
Acta,

Vita B. Bernardi Acta, eorumque compen-
dia tum manu scripta tum typis edita ha-
bemus. Imprimis in Museo nostro servamus hi-
storiam Germanicam Ms. urbis ac diocesis Hilde-
sheimensis, in qua inter alias episcoporum Hildesheimen-
sium Vitas, gesta B. Bernardi fuisse describuntur.
Sed cum in historia illa Germanica occurrat quod-
dam figmentum postea rejiciendum, & istius histo-
ria auctor videatur recentior, opera pretium non
est hanc vitam Latinam reddere. Præterea Ni-
colaus Schatenus noster olim ad nos misit duplex
Ms. Latinum, in quo eadem fere, quæ in Ger-
manico; narratur. At cum ambo salia sint,
ut nec unum nec alterum ullam antiquitatis
speciem præ se ferat, sufficeret ex utroque postmo-
dum aliquam fabellam rejicere. Quartum Ms.
nostrum ex codice membranaceo monasterii S. Gode-
hardi desumptum est, in quo continentur B. Ber-
nardi Acta & miracula, quæ huic Commentario
subjungimus, postquam de illius auctore aliquas
conjecturas proposuerimus. Quintum denique est
quoddam Vita compendium, quod laudatus Sixtus
Hesselmeir ex vetusto ejusdem cœnobii codice descri-
bi curavit. Leibnizius id ipsum inter scriptores
Brunsvicensis tomo I pag. 746 in Chronico Hil-
desheimensi edidit, & existimat, hoc conscriptum
fuisse ab Ekkeharde abbate Uragensi, qui B. Ber-
nardo prasuli Hildesheimensi synchronus fuit.

C
ex quibus Vi-
ta synopsis,

9 Quidquid sit, nos istam Actarum synopsis,
cuius Leibniziana editio collata, hic exhibemus
ex memorato Ms. Hildesheimensi, quod ita habet:
Bernardus episcopus, qui primum magister
scholarum, deinde majoris ecclesie præpositus
[fuit] pari desiderio cleri & populi su-
pra modum renitens in episcopum eligitur.
Electus autem sicut vir litteratura & discre-
tione omnique virtutum decore conspicuus,
dispersa congregare & congregata conserva-
re, & habita modis competentibus augmen-
tare curavit. Abbatiam siquidem Kyngel-
mensis prius regalem, nunc verò episco-
palem à Conrado rege, consensu principum
donante, in perpetuum sibi & successoribus
suis obtinuit; ac præposituram in Alsburg,
cum antè non totam possideret, Henrico du-
ce partem suam conferente, integritate bo-
nis proprietatis ecclesie nostræ coadunavit.
In honorem quoque beati Godehardi episco-
pi nostri & confessoris verè Sanctorum cata-
logo non inconvenienter adscripti, cujus
ipse translationem auctoritate Innocentii II

Papæ, & conniventia Remensis concilii so-
lenniter celebrarat, monasterium in australi
parte nostræ civitatis construens dedicavit &
dotavit, ac fratres monasticæ professionis ini-
bi Deo servituros constituit, & eis Frede-
ricum primum abbatem præfecit. Ipse fra-
trum utilitati pie proficiens partem prædii,
quod in Waleshufen habebat, in augmen-
tum præbendarum contulit; prædia verò,
quæ venerabiles abbatibus Adelheithis & Ei-
lika * ecclesie contulerant, hac moderatio-
ne fratribus impertivit, ut curtes & litones
usui fratrum cederent; ministeriales verò cu-
riæ episcopalis curialium more deservirent,
sic tamen, ut ministerialium absque herede
decedentium bona seu beneficia fratrum bo-
nis semper accedant.

D

* edit. Adel-
heidis &
Elika

10 Nec hoc silentio prætereundum est,
quod curtem nostram in Embreke, qua lon-
go caruimus tempore, sagaciter requisivit,
& fratribus reddidit, & inde quatuor servit-
ia fratrum consilio dari ordinavit; duo fra-
tribus sancti Mauritii & sanctæ Crucis, in
Ascensione & in Pentecosten nobiscum in re-
fectorio; unum in Apostolorum Petri & Pau-
li festo, quartum in ipsius boni Comitis
Thietmari, qui eadem bona nobis contulit,
anniversario: & ut fratribus affectum frater-
næ dilectionis in omnibus declararet, me-
dietaem oblationum altaris beatæ Mariæ,
& tertiam partem eorum, quæ ad beatum
Godehardum afferuntur, itemque oblatio-
nes sepulcri cum omni integritate, domino
Hermanno Thuringo venerabili presbytero
interveniente, fratribus erogavit; & ne re-
rum necessariorum defectum sentire coge-
rentur, instituit, ut per licentiam absentibus
per quindecim dies plenaria præben-
darum portio, præter vinum, ministraretur;
quando autem vinum deest, decem nummos
pro vino dari, cum ante septem darentur,
ordinavit.

cum editione
Leibniziana
collata,

E

11 Castrum etiam Wintzenburg funditus
dirutum, ut sibi ad tutamen ecclesie reæ-
dificare liceret, ab imperatore Lotario im-
petravit, quod & reædificavit, & ut eccle-
sie & sibi & successoribus suis & absque ali-
cujus invasione liberum permaneret; duorum
Romanorum Pontificum Innocentii & Eu-
genii, magnorum in Christo virorum, ban-
no firmari rogavit. Ipse etiam ligneam tur-
rim, vetustate dirutam, amovit, & novam
non modico sumptu reposuit, deditque vas
chrysum * argenteum, & dorsale (idem
est apud scriptores medii ævi, quod apud Latinos
ancium) valde bonum, quando Embreke
fratribus resignavit, in testimonium. Indu-
menta * quoque episcopalia aurifrigiis (hoc
est sibirius aureus) decenter ornata de suo
ecclesie comparavit, annulosque duos pon-
tificales, suo nomine inscriptos, unum to-
pazio aliisque gemmis cum margaritis cir-
cumpositum; alterum quadrangulum jacintho
optimo radiantem beatæ Mariæ obtulit. Qua-
liter etiam monasterium nostrum campanis &
& picturis adornaverit, coram omnibus elu-
cescit. Prærogativam denique episcopalis of-
ficii, quam in Gandesheimensi ecclesia sui
antecessores, episcopi videlicet Hildesheimen-
ses, habuerant, toto vitæ suæ tempore quie-
te possedit: nam dominam Luthgardam do-
minæ Berthæ abbatissæ subrogandam Gofla-
ria

huic Com-
mentario præ-
vio injeri-
tur.

F

* edit. cris-
matum

* edit. In
Dominica

A riæ in curia imperatoris Lotharii in ecclesia beatorum Apostolorum Simonis & Judæ, promissâ sibi debitâ obedientiâ, manu propria consecravit; qua defuncta, dominam Adelheidam illi rite substitutam, oculorum cæcitate præpeditus per manum domini Bernhardi Palburnensis * episcopi in Gandesheimensi monasterio, præsentialiter sibi obedientiam promittente, fecit consecrari. Obiit autem anno nostræ * Incarnationis, suæ vero ordinationis anno, & in monasterio S. Godehardi requiescit. *Annorum computus, qui in Ms. nostro desideratur, in editione Leibnitiana exprimitur hoc modo: Obiit autem anno Dominicæ Incarnationis MCLIII, suæ verò ordinationis anno XXI II. Recte quidem; sed an ipse primus scriptor hunc annum posuerit, an autem alius suppleverit, nescio. Vide, que de hac re diximus supra num. 7.*

* lege Paderbornensis
* edit. Dominicæ

Fabula de quodam spectro,

B

12. Præter jam memorata Vita Ms. exemplaria varii auctores typis vulgati de gestis B. Bernardi meminerunt. Verum aliqui Actis ejus immiscuerunt fabulam adeo insulsam, ut eam vix rustica plebi credibilem facias. Recens scriptor catalogi episcoporum Hildesheimensium apud Leibnitium tom. 2. pag. 791. ceteris istius Præsulis gestis hac immiscuit: Acquisivit per revelationem ac admonitionem familiaris cujusdam spiritus (quem chronica Saxonum à rustico pileo, quo tectus incedebat, *Hodekthiu* vocant) Wintzenburgensem comitatum & oppidum Alveldense, postquam Hermannus ultimus Comes à Wintzenborg Saxonici cujusdam ac præpotentis reguli interrector, relictis suis omnibus ditionibus, in spontaneum exilium abierat, nemini postea suorum umquam visus. Eum comitatum totum cum consensu imperatoris Lotharii Saxonis possedit. Eadem ad verbum habet Gaspar Bruschius in compendioso opere de episcopatibus Germania sol. 103 verso. Imhoffius in Notitia Procerum Romano Germanici imperii lib. 3. cap. 11 idem figmentum ex Bruschio descripsit, atque ita sine examine ab uno libro ad alterum transit. Nos tam narrationem ad severiorem crasi revocamus, ac fabulosam esse contendimus, tum quia longiora & antiquiora Acta de spectro illo nullum faciunt verbum, tum quia istius fabella scriptores in ea referenda inter se dissident, ut jam ex eorum verbis ostendo.

C

qua in variis Ms. & editionibus

13. Lesnerus, cujus Ms. opus de episcopis Hildesimensibus Schatenus noster vidit, hanc rem ita narrat: Expugnavit deinde cæsar Lotharius arcem Wintzenborch & comitem Hermannum captivum abduxit, & Bernardo episcopo totum comitatum in manus dedit pro veteri jure: episcopus ex consensu cæsaris arcem reparat, & munit, ac ne imposterum à diocesi avelli posset, impetravit ab Innocentio & Eugenio PP. diploma. Flexus tamen postea Bernardus precibus Conradus imperatoris & Hartungi archiepiscopi Bremensis, comitatum comiti Hermanno reddidit: quo haud ita multo post cæso, comitatus ad episcopum rediit. In eadem arce infestus quidam spiritus, uti & vicinis locis, vagatus est, quem Bernardus occupata arce expulit. Is tamen Aquilgrani civi Hildesimensi post apparuit, ac per eum ab episcopo reditum expetiit. Reversus deinde fertur ei necem Hermannus comitis nuntiasse. *Vides hic, Hermannum comitem Wintzenburgensem ab imperatore Lothario expugnatum & captivum, qui*

juxta alios post cadem patrâtam, relictis suis omnibus ditionibus, in spontaneum exilium abierat, nemini postea suorum umquam visus. Vides hic, comitatum Wintzenburgensem Hermannus postea restitui, de qua restitutione apud alios fabulatores alium est sitentium. Hac combinet, qui potest; ego interim eandem scenam, alio modo adornatam, jam represento.

AUCTORIBUS
G. C.

14. Chronicon Ms. Hildesimense, quod à P. Schatenno olim accepimus & supra inter Acta Mss. tertio loco enumeravimus, de hoc episcopo Hildesimensi refert sequentia: Episcopatu acquisivit comitatum Wintzenburgensem. Miro prorsus modo, ut chronicon Saxonicum refert, id evenit: nam Bernardi temporibus Hildesii in urbe, comprimis in episcopali aula, malignus spiritus humanâ formâ indutus se omnibus spectabilem dabat, adeoque disertum, benignum, & familiarem omnibus, ut nullus ejus consuetudinem horreret amplius; Saxonica linguâ parvum canem appellabant, quod pileum è canis pelle formatum gestaret pauperis habitu. Accidit interea cædes præcipui è nobilitate viri. Auctor hujus Hermannus, ultimus è comitum Wintzenburgensium familia heres. Is, quia ob justam homicidii vindictam consanguineos veritus [fuerat] deserta arce & bonis exul profugit, & incognitus diu latuit. Interea consanguinei ulturi necem cum collecto milite ad Wintzenburgensem arcem accedunt, ut eam occupent. Spiritus ille familiaris noctu cubiculum dormientis episcopi intrat, monetque, ut prævertat suis armis, & arcem sibi vindicet. Hoc monitu episcopus ministeriales suos convocat, militem subito colligit, & arcem occupat: inde comitatus à Lothario imperatore episcopatu junctus fuit. Arce in potestatem accepta, omnia reparat, & firmiter contra incurSIONES hostium munit. Tum vero spiritus ille incolas mire turbare cæpit: quem deinde Bernardus sacris exorcismis ex arce & diocesi ejecit. *Audi jam alterum, qui historiam illam modo ab omnibus diverso exponit.*

E

15. Leibnitius in Introductione ad tomum 3. de hic exploratoribus Brunsvicensibus pag. 9 de ea vulgi narratione sic scribit: Narrant enim Buntingius alique hujus notæ scriptores ex antiquioribus fabulatoribus, Hermannus novissimo comite de Winzenburg cum uxore gravis occisio à ministeriali suo, cujus uxorem adulterio polluerat, genium quemdam *Hodeke* (id est pileolum) dictum, arcis incolam, statim episcopum Hildesheimensem Bernardum, adhuc in lecto mane jacentem, occasionis capillatæ admonuit: SURGE, inquit, Ô TONSE, ET WINCEBURGUM VACUUM CAPERE. Chronicon Sredorburgense, quod Meibomius tomo 1. Rerum Germanicarum typis vulgavit, ad annum 1152 pag. 454 hac habet: Hermannus comes de Winzenberg simul cum uxore à ministerialibus ecclesiæ Hildesimensis occiditur. Nihil hic de demone *Hodikone* memoratur. Hermannum comitem, quem alii exulem & nunquam postea visum, alii a Lothario captum fuisse afferunt, hic occisum vides. Ego de hac tota re dumtaxat ea credo, que in antiquo Chronico Hildesimensi, quod Duchesnius edidit inter scriptores Historia Francorum, leguntur tomo 3, pag. 538, his verbis: Burchardus de Lucca occiditur: unde rex contristatus & iratus, Winzenburgh

K

AUCTORE G. C. ceburch castrum Herimanni comitis, cui hujus cædis consilium & iussum imponebatur, obsidione circumdat Herimannus consilio principum cum prædicto castro regis se potestati tradit; quem rex custodiæ deputat; castrum vero everti solo tenus imperat. Nulum hic sit verbum de pileato isto spectro, quod ad terrendos pueros primùm à matribus Saxonis excogitatum esse, ac postmodum in simpliciora gentis illius chronica irrepsisse arbitror.

B *16* Non minus fictionis suspecta sunt, quæ in quibusdã chronicis de hoc B. Bernardo narrantur, ut jam paucis ostendere conabor. In plerisque Actis dicitur hic Præsul aliquot annis ante mortem cæcus fuisse. Chronicon Goslarie, quod Leibnitiuſ tomo 2 scriptorum Brunsvicensium inseruit, occasionem hujus cæcitatũ pag. 535 refert hoc modo: Collocavit (nempe Henricuſ secunduſ imperator, de quo agitur) quãsdã reliquias in altari cryptæ reverenter, quas postea Bernardus Hildesienſis episcopus cum Elberto, hujus ecclesiæ præposito, irreverenter videre, & alibi locare voluit, quod ambo excæcati fuerunt. Non parum fabulosa videtur hac cæcitatũ causa: quis enim credat, B. Bernarduſ erga Sanctoruſ reliquias fuisse irriverentem, qui cum magno timore ac tremore sarcophaguſ, in quo positus fuerat noster patronuſ (nempe S. Godeharduſ) aperiri præcepit, ipseque cum ceteris fidelibus, orationibus interea devotissimè institit, ut ab auctore synchroſo narratur in Opere nostro ad diem IV Maii tomo 1 ejusdem mensis pag. 523. Equivocuſ est, quod in citato Chronico Stederburgensi ad annuſ 1153 de Bernardo nostro sic legitur: Gregorius cardinalis Henricuſ Moguntinensem archiepiscopuſ & Bernharduſ Hildesemensem & Henricuſ Mindensem deposuit. Falsuſ id est, si auctoſ Chronici velit, abdicationem Bernardi Hildesienſis similem fuisse depositioni archiepiscopi Moguntini, de qua vide Baroniuſ ad annuſ Christi 1153 num. 4 & sequentibus: nam Bernarduſ Hildesienſis ultro ab episcopali onere liberari petiit, ut habes in Actis nostris à num. 16. Denique incertuſ est, quod in eodem Chronico Stederburgensi ad annuſ 1140 traditur hoc modo Bernarduſ episcopus Hildesemensis Romam profectus est. De hoc Romano itinere in omnibus aliis monumentis, qua vidi, altuſ est silentiuſ. Nunc Vita hic statim subjungenda auctoſem inveſtigemus.

C *17* Joannes Legatiuſ apud Leibnitiuſ tomo 2, pag. 407 elogiuſ B. Bernardi ita concludit: De Bernhardo, cujus Vitam Johannes veteris civitatũ abbas eleganti sermone perſcripſit, satis litteris tradituſ est. Diu frustra quaſivi, quis ille Joannes, veteris civitatũ abbas, fuerit, aut quo tempore vixerit. Nec plura de eo reperisse videtur Leibnitiuſ, qui in Introductione ad somuſ 2, pag. 36 quadã præmonens de Chronico, quod Joannes Legatiuſ in monasterio S. Godehardi seculo xv exaravit, inter alia ad proposituſ noster hac præfatũ: Monasteriuſ hoc Ordinis S. Benedicti condi cœptuſ ab episcopo Bernhardo anno Domini mcccxxiii, xvi Kal. Jul. in honore S. Godehardi episcopi, cujus relatio inter Sanctoſ anno præcedente curã ejusdem Bernhardi, perfecta fuerat. Bernhardi ipsius Vitam Johannes, veteris civitatũ abbas, eleganti sermone scripsit hic dicitur; ea non exstat. Veterem

Inquiratur, quis fuerit scriptor Actuſ & miraculoſuſ.

civitatem puto esse Wizen seu Wlbenſad: nam & ibi erat monasteriuſ Benedictinoſuſ. At ſcire cuperem, unde Leibnitiuſ tam certo noverit, Vitam B. Bernardi, ab isto abbate ſcriptam, non amplius exſtare. An ita exacte omnium bibliothecaruſ anguloſ excuſſit, ut hac parva molis Acta alicubi latere nequeant? Cum primuſ legiſſem in Chronico Joanneſ Legati, Acta illa eleganti sermone à Joanne abbate ſcripta fuiſſe, dubitare cepi, an non eſſent ea ipſa, qua post hunc Commentariuſ edituſ ſumus, cum illoruſ auctoſ ſubinde Ciceronianam ſermonũ elegantiam affectet. Attamen probabiliuſ exiſtimo, Vitam hic à nobis edendam à monacho S. Godehardi concinnatã fuiſſe, quia monasteriuſ iſtuſ toties noſtruſ appellat. Fateor tamen hac obſervatione rem non penituſ conſici: potuit enim ſcriptoſ Benedictinuſ cœnobiuſ iſtuſ appellare noſtruſ id eſt noſtri Ordiniſ, licet in illo non habitaret, ſicuti nos communiter Romanuſ, Pragenuſ, Cracovienuſe aliaque collegia, Societatũ noſtra vocamus noſtra, quamvis in iſiſ non ſcribamus. Certuſ de hac re judicium poſſemus ferre, ſi conſtaret, eundem eſſe ſcriptoſ Actoſuſ & miraculoſuſ, cum collectoſ miraculoſuſ fatiſ indicet, ſe Hildesii ſcripſiſſe. Sed quandoquidem hac aliaque incerta ſunt, nos hic Vitam & miracula ſub titulo auctoſiſ anonymi excedemus, & quibuſdã noſiſ illuſtrabimus.

V I T A

AUCTORE ANONYMO BENEDICTINO

Ex Ms. codice monasterii Hildesienſiſ S. Godehardi.

C A P U T I

Proſapia B. Bernardi, pueritia, & fratris ejus Lamberti elogiũ.

Quia Euangelicæ veritatũ ore præcipitur, ut lucerna non ſub modio, ſed ſuper candelabruſ ad illuminationem fidelium conſtituatur; & quia ſecreta reguſ celari jubentur; opera verò Dei revelanda & magnificanda, jure panduntur, ideo dignuſ, & etiam glorioſuſ putavimus, vitam beati & venerabilis patriſ noſtri Bernardi episcopi, quantum divina clementia donaverit, in exempluſ modernis & polteris proponere, & geſtoſuſ ejus probabile magiſteriuſ Deuſ timentibus exponere. Beatæ igitur memoriæ Bernarduſ, parentibus ortuſ clariffimis, de proſapia videlicet comituſ de Walleshufen a egregiuſ pator inclytæ urbiſ Hildesheimenſiſ fuit & episcopus, & nunc glorioſo exceſſu (ut confidimus) patronuſ effectuſ. Qui infantia tempore in regalibus caſtriſ nobilitate, ut reſ poſtularat, educatuſ eſt & nutrituſ. Cum vero uſuſ rationiſ nanciſci cœpiſſet, in flore primævæ ætatũ Chriſti militiam, laqueiſ ſeculi ruptis, perfeverantiæ definitione ſuſcepit, & ad capeſſendã religioniſ propoſituſ, & virtuoſæ vitæ adhuc pueruluſ, Vir beatuſ miranduſ in moduſ exarſit.

2 Hinc

*o juvenit-
tem B Ber-
nardi descri-
bit,*

A 2 Hinc jam lectionibus cepit se divinorum voluminum mancipare, & in eruditionibus fidei semetipsum insigniter exercere. Denique pro juvenilibus reprimendis cupiditatibus, & sapientiae profectibus adipiscendis, orationibus se & abstinentiae frænis constringebat: & (ut ita dixerim) ab ipsis cunabulis ecclesiastica observantia perquam honorabilis ei fuit, & multorum juvenum non solum, sed & senum quoque cum bonis exemplis, tum verborum sapientiam eruditor fuit: manifeste enim ei aderat divina gratia, per quam innumeros ad imitationem sui in fide Dei, & operum exercitio provocabat. Ante omnia vero & præcepta evangelica & vocem Servatoris summo amore, tummoque studio censebat implenda fore: Nam etsi juvenilis quidem & minus perfecti sensus fortasse videretur, perfectissimæ tamen castitatis indicium continens, quasi fundamentum quoddam primum ita ipsam in animum continentiae dignitatem collocavit. Præclaræ igitur indolis puer tum annorum additione, tum etiam virtutum incremento pedetentim succrevit, cum augmento naturæ spiritu proficiens, de virtute in virtutem gratiâ Christi proventus est.

*o narrat,
quomodo ejus
frater Lam-
bertus, cano-
nicus Colo-
niensis,*

B 3 Huic venerando adolescenti erant quatuor fratres, Lambertus, Swiderus, Opertus, Everhardus; eisque erat soror unica, Eveze nomine; quam sibi in conjugio copulaverat generosus comes de Rodenborch *b*. Horum quoque fratrum tres ultimi Swiderus, Opertus, Everhardus, in statu habituque seculari conversati, divitiis & gloria donati, cum Dei timore vitam agebant: Quartus vero, Lambertus nomine, in primævæ ætatis flore divino (ut reor) plus quam humano, & amicorum auxilio in ecclesia cathedrali Coloniensi canonicus effectus est, ubi tam humiliter quam devote Dei servitio sese mancipavit, adeo ut etiam Christi bonus odor fuerit, & non tantum ad eos, cum quibus per dies singulos unanimiter in domo Dei ambulabat cum consensu, odorem bonæ famæ spargebat, verum etiam cum extraneis & secularibus virtutum gratiâ venerari cepit. At vero quæ tanta potest existere ubertas ingenii, quæ tanta dicendi copia, quod tam divinum atque incredibile genus orationis, quo quisquam possit universa promerita horum duorum fratrum germanorum, imo venerabilium patrum, Bernardi videlicet & Lambertj, non dicam complecti orando, sed percensere numerando, qui suis præclaris operibus adeo mundum illustrarunt, qui divinum cultum amplissimum reddiderunt, qui patriam, qua nihil potest esse jucundius, paci libertatique vel ingenio, vel orationis studio conservarunt *c*?

*o Hierosoly-
mam tendere
volens,*

C 4 Insuper Deo dilectus Lambertus Dei servimini indies vigilantius inardens, peregrè proficiscitur, viam versus Terram sanctam aggressus, & uno tantum servo comite contentus civitatem Aultriæ Passaviam *d* intravit, Apostolorum exemplo relicta, quæ possidebat omnibus. Ubi à quodam laico converso, Raso nomine, visus, cognitus & inventus est. A quo requisitus cur tanta vir nobilitate præclarus, cui militaris jure comitatus competeret, uno solum famulo contentus humiliter & pedester incede-

Julii Tomus V.

ret. Cui ille: In beneplacito est Dei, ait; Raso autem (ut creditur) divinitus inspiratus, considerato ejus viri honorandi hospitio, Pataviensem episcopum, tunc temporis nutu Dei in civitate præsentem, quam celerissime adiit, ejus pedibus provolutus. Quo facto insolito perterritus episcopus, quænam tam subitæ provolutionis causa existeret, sollicitus inquisivit. Domine, inquit Raso, gratiosissime; dominum Lambertum Coloniensem canonicum hac in urbe cum uno tantum servo vidi humiliter satis incedentem, Hierosolymam (ut reor) profecturum: qui si ecclesiæ nostræ lociari posset, gloriam confiderem patriam nostram consecuturam & honorem maximum. Quibus episcopus auditis, ut servus Dei quamprimum sibi adducatur jubet.

5 Raso autem ardentissimo desiderio curabat, eum, uti fecerat, episcopo præsentare conatus. Ille vero beatus Vir, quia verè humilis erat, nesciri se maluisset, quam cognosci; verum quia à reverendo patre & episcopo vocatus fuerat, ejus præsentiae se concitus obtulit. Quo veniente, episcopus eum tam reverenter suscepit, quam benigne; cumque multo sermone collocuti fuerant, episcopus, Domine, inquit, Lamberte te Hierosolymam profecturum accepi; si autem meis consiliis aurem inclinare volueris, inutilibus laboribus & vagationibus absque frugis posthabitis, in ecclesia quadam virorum religiosorum te stabiliendo, Deo servire dispone, & ut brevius tibi consilium meum insinuem, apud nos ecclesiam esse scias, Redenbach nomine, in qua viri admodum religiosi sunt plerique, qui sub regula beati Augustini Deo devotissime serviunt. Eos igitur, si meis acquiescere consiliis decreveris, visitabis; ego & tibi & famulo tuo singulos equos cum suis ornamentis necessariis præstabo, & si locus placuerit tibi, & fratrum conversatio, & apud eos manere deliberaveris, equos cum eorum additamentis ecclesiæ assignabis; sic autem cum iidem sub Dei benedictione proficisci curato.

6 Quibus vir humilis auditis, gratias egit episcopo longè maximas, & è vestigio locum præscriptum adire contendit. Quo ad viros reverendos adveniente, haud secus, [quam] angelus Dei susceptus est, & in eorum conversatione tantum delectatus est, quod eadem, qua venerat die, habitum tonsuramque secundum modum regularium canonicorum suscipere devotione maxima: ubi quam humiliter, quam devotè, quamque charitative conversari cœperit non est dictu facile. Eo tempore episcopus Magdeburgensis, Aldegotus *e* nomine, tam hominibus reverendus, quam Deo charus, ecclesiam suam in diœcesi ædificare proposuit, in qua sub regula sancti Augustini Dei famuli Christo militarent. Cumque in ea mentis occupatione versaretur, cogitare cepit, unde viros idoneos de regula sancti Augustini adsciscere posset; & ecce venerabilis archiepiscopus Saltzburgeris insperato divina (ut creditur) ordinatione advenit. Cui honorificè suscepto, & aliquamdiu manenti archiepiscopus Magdeburgensis de ecclesia & monasterio fundando Ordinis sancti Augustini mentem aperuit; sed affligor, inquit, nimium nesciens unde per-

*ab episcopo
Pataviensi
excitatus
fuerit ad ul-
tam religio-
sam jam.*

e

*qui præstis
illius consilio
obtemperans,*

f

g

o

sonas

EXMS. fonas idoneas, & Deum verè quærentes adducere queam. Archiepiscopus autem Saltzburgerensis devotionem reverendi patris archipræsulis Magdeburgerensis plurimum & approbans, & laudans: Domine, inquit, vestrum est incipere, Dei autem perficere. Nos etiam, ut bonorum operum illorum confortes fieri mereamur, viros vobis ejuscemodi religionis probatissimos, Deo adjutore, transmittemus.

7 Quo audito, archiepiscopus gratias agendo complurimas, ut opus propositum executioni demandaretur, vigilantissime disposuit ordinavitque. Verum archiepiscopo secum cogitante, quoniam in loco aptius congruentiusque templum ædificaret, partim miraculis, partim civium Hallensium petitione motus, in locum circa oppidum Halle (ut hodie patet) ædificavit, quod cænobium Novi operis appellavit; dominus autem reverendissimus archiepiscopus Saltzburgerensis promissioni suæ satisfaciendo archipræsuli Magdeburgerensi Aldegoto viros admodum religiosos hujusmodi professionis, beati videlicet Augustini, præpositum Berewicum de Redenbach, Everhelium decanum ejusdem ecclesiæ, Wichmanum de Frëkenſe cum aliis viris æque venerabilibus transmissit, adjuncto eidem memorabili viro omni reverentia dignissimo Lamberto: qui in eo monasterio divinum cultum regulariter, gloriosissime, devotissimeque simul inceperat. At ubi Berewicus præpositus, vir morum virtutumque probitate profectio clarissimus, paucis post annis mortem oppetitilet, communi fratrum consensu, tamen plurimum renitens, dominus Lambertus electus & susceptus est. Ubi quam virtuosè, quam prudenter, quamque sanctè vitam egerit, & in domo Dei super candelabrum omnibus illuxerit, litteris latius mandassem, nisi styli prolixitas vetuisset. Nunc ad principale, quo cœpimus, revertamur.

ANNOTATA.

C a Alibi dicitur ortum ex prosapia comitum de Rosenburg. An uterque hic comitatus ad eandem familiam pertinuerit, genealogis disquirendum relinquimus.

b Forte ob hanc affinitatem vocatur B. Bernardus comes Rotenburgerensis: nam alium hujus nominis comitatum non invenio, præter Rotenburgum ad Tubarim in Franconia vulgo Rotenburg au der Tauber. Plura de eo habet Merianus in geographica descriptione Franconia à pag. 46.

c Ex his similibusque phrasibus, qua Ciceronianum quid olent, conjicerem, quod fortasse Joannes veteris civitatis abbas sit hujus Vita auctor, qui Acta B. Bernardi eleganti sermone scripsisse fertur. Sed ob rationes in Commentario dictas, & ob aliquam styli scabritiem non est hoc adeo verosimile.

d Latine vocatur hæc urbs Patavia, olim Batava caltra, nunc vulgo Passaw atque hinc Passavia.

e Is fuit undecimus Magdeburgerensium antistes, qui anno 1118, obiit. Pia ejus gesta vide in Chronico Magdeburgerensi apud Meibomium tomo 2. Rerum Germanicarum pag. 323 & 324.

CAPUT II.

Varia ejus officia in ecclesia Hildesimensi, electio ad episcopatum, pastoralis vigilantia & pia opera.

VENERANDUS igitur pater & dominus Bernardus medio ætatis suæ tempore, & in adolescentia nostræ ecclesiæ majoris canonicus fuit: quo tempore his studiis, utpote liberalibus, operam dedit summam, quæ adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, inlectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum & peregrinantur. Deinde primicerius seu scholasticus effectus, juvenes & adultos scholasticæ disciplinæ incumbentes omni cum diligentia, servato laudabili petulantis juventutis rigore, informabat, & ad Dei timorem servitumque verbis & exemplis trahebat. Norat enim vir felicitis recordationis, quam sit disciplina omni hominum statui & præcipue minori ætati necessaria. Est namque disciplina custos spei, retinaculum fidei, dux itineris salutis, fomes bonæ indolis, magistra virtutum: facit in Christo manere semper, ac jugiter Deo vivere, & ad promissa cælestia pervenire: hanc sectari salubre est, averſari vero & negligere letale. Disciplinam enim qui abjicit, infelix est; ideoque Salomon: Fili, inquit, ne neglexeris disciplinam Dei, nec defeceris ab eo correptus.

9 Postquam hoc in officio ecclesiastico plurimum ecclesiæ contulerat, & Deo servierat humiliter & diligenter, propter ecclesiæ necessitatem amovendam & utilitatem atque honorem procurandum præpositus major ordinatur; cujusmodi officium omni cura & sollicitudine pro Dei honore executus est, & omnibus hominibus affabilem ac benignum, pauperibus adjutorem præcipuum sese exhibebat. Quod ecclesiæ officium dum procurasset sollicitus, tunc scilicet anno Domini millesimo centesimo trigésimo beatæ memoriæ charus Bertoldus a præsul noster decimus nonus obiit feliciter. Quo defuncto eis, quorum interfuit, de eligendo digno pastore, cura erat haud dubium quammaxima. Debet enim præferendus sive prælatus omni morum honestate exornari; sic quoque necesse est, ut nomen congruat actioni, actio respondeat nomini; ne sit honor sublimis, & vita proclivis; ne sit deifica professio, & illicita actio, ne sit gradus excelsus, & deformis excelsus, ne locutionem simulet columbinam, & mentem habeat caninam, ne profectionem monstrat ovinam, & ferocitatem habeat leoninam.

10 Præterea viros probatos eligi oportet, non probandos, non volentes, non currentes, sed cunctantes, sed renuentes, qui stent viriliter pro afflictis, & judicent in æquitate pro manuetis, qui sint compositi ad mores, probati ad sanctimoniam, parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam, subiecti ad disci-

D

B. Bernardus post varios gradus in ecclesia Hildesimensi

E

ob extremas dotes ac vires

F

a

eligitur Hildesimensis episcopus

A disciplinam, rigidi ad censuram, Catholici ad fidem, fideles ad dispensationem, concordantes ad pacem, unanimes ad unitatem, qui sint in iudicio recti, in consilio providi, in jubendo discreti, in disponendo industrii, in agendo strenui, in misericordia non remissi, in domo non otiosi, in hospitio non dissoluti, in convivio non effusi, ubique & in omnibus circumspēcti. Hæc & horum similia prælati admodum necessaria, quorum intertererat eligere, profundius pensantes in dominum Bernhardum unanimi consensu vota sua deflexere, aptiorem, moratiorem, sanctiorem reperientes neminem. Cui electioni de se factæ non velle consentire [se dixit; sed] deliberaturum sibi * suisque (diutinè enim restitit.) Tandem cum petitionibus compluribus, tum timorè Dei inductus consensit.

* pro fecerunt

in qua dignitate constitutus,

B 11 Venerando itaque patre Bernhardo pontificatus infulis decorato, condignas divinæ pietati gratias persolvens, diocesim suam omni devotionis studio dilatarè, dilatatam pacè firmare, & firmatam in divini cultus exercitio satagebat decorare. Forinsecus etiam de generali & populi & cleri gubernatione in specula pastoralis constitutus solerter invigilavit, pro qua etiam omni tempore, vitæ suæ Deo humiliter supplicavit, semetipsum etiam in sanctimonia solita, & in primitus inceptâ bonorum operum assiduitate non modo caute fatis custodivit, verum etiam sese meliorem indies evadere curavit, atque incredibili bonorum operum perseverantia in finem usque, sancto roborante Spiritu, perseveravit. Fuit igitur & regibus & principibus honori maximo, pro cunctis sollicitus profectò, ritè & in Christo omnibus omnia factus, sibi communis boni gratiâ minimè parcens, sæpenumero se fatigavit, sua pericula neglexit, dum timorem à patria propulsaret, æquè omnibus divitibus & pauperibus, nobilibus ac plebeis, tamquam filiis, prospexit charissimis.

procurat canonizationem S. Godehardi,

C 12 Anno salutis nostræ millesimo tricesimo secundo, sui verò pontificatus secundo multis sumptibus, variis laboribus, & probatissimis miraculorum beati Godehardi gloriosi patroni nostri testimoniiis procuravit, quod quarto Kalendarum Novembrium in synodo Remensi ab Innocentio II Papa, eodem venerando patre Bernardo præfente, S. Godehardus catalogo Sanctorum ascriptus est, & inter Sanctos Dei honorari præceptus est; quo memorabili viro cum gaudio redeunte, quamprimum translationem sanctissimi patroni nostri beati Godehardi efficere curavit, quemadmodum hoc historia de translatione ejusdem pii patris plenius docet & ostendit *b*. Et sequenti anno, decimo sexto Kalendarum Juliarum pro ecclesia sancti Godehardi pontificis construenda propriis manibus primafundamenta collocavit, in loco quodam extra muros civitatis suæ in australi parte situatos quarto præfatus anno.

et pia industria,

c 13 Anno quoque salutis nostræ millesimo, centesimo tricesimo sexto, præfatus sui sexto, octavo Kalendarum Julii abbas primus, Fridericus *c* nomine, in memorato monasterio, partim facto, partim infecto, ab eodem venerando Præfule maxima cum devotione est ordinatus. Ecclesiam etiam suam principalem pastorali Julii Tomus V.

cura sapientissimè gubernavit, & fratres suos ad honestæ vitæ, sacræque religionis observantiam, & arguendo & obsecrando, aliisque modis informando conduxit. Thesaurum etiam ecclesiæ suæ, quem parvum invenit, tam decenter quam viriliter ampliavit: dispersa etiam quam diligentissime congregare, & diruta reformare curavit. Insuper abbatiam in Ringelen, quondam regalem; modo verò episcopalem, à Conrado *d* rege, consensu principum accedente, in perpetuum sibi ac successoribus suis impetravit. Præposituram etiam in Olsborgh, Hinrico duce conferente, ecclesiæ suæ integraliter adunavit.

EX MS.

diocesim suam amplificas,

14 Curtem quoque in Embreke, qua longo tempore ecclesia caruerat, sagacissime requisivit; & fratribus reddidit. Ut etiam iisdem fratribus sive canonicis affectum in omnibus ostenderet, oblationem mediam altaris beatæ Virginis, & tertiam oblationum partem, quæ ad beatum Godehardum offeruntur, & item oblationes sepulcri omni cum integritate, domino Hermannò *e* presbytero interveniente, fratribus libere dari disposuit. Et ne rerum necessariorum defectum quovis sustinerent modò, ordinavit, ut per quindecim dies plenaria præbendarum portio cum vino ministraretur. Quoties autem vinum minus haberi posset, pro qualibet mensura decem nummos dari instituit. Præterea castrum in Winzenburch funditus dirutum collapsumque, ut sibi licitum foret restaurare, ab Imperatore Lothario *f* sollicitus impetravit, & ut ecclesiæ & successoribus suis liberum absque cujuscumque impeditioe permanere posset, duorum Pontificum summorum Innocentii II, videlicet & Eugenii III, continuo sibi succedentium, litteris papalibus firmari rogavit & obtinuit *g*. Ligneam etiam turrim ibidem vetustate collapsam amovit, novam vero lapideam haud parvis sumptibus reponendo.

E

f

g

15 Quam egregiè etiam ecclesiam utramque, majorem videlicet, & sancti Godehardi, à se constructam, & clenodiis *b* & ornamentis ecclesiasticis, librisque pretiosis ornari, atque decorari, nemo est qui ignorat; præsertim illos non fugit, qui in utraque ecclesia de ejus beneficiis participantes in hodiernum usque diem vitam agunt. Jurisdictionem etiam in Gandersheimensi ecclesia, quam antecessores sui episcopi Hildesheimenses habuerant, toto vitæ suæ tempore quietam possederat: nam dominam Luthgardam, dominæ Bertæ abbatissæ successam, Goslaris in curia imperatoris Lotharii in ecclesia beatorum Apostolorum Simonis & Judæ, promissâ sibi debitâ obedientiâ, manu propria consecravit. Qua defuncta dominam Adelheidam ritè electam oculorum dolore præpeditus per manum domini Bernardi Paderbornensis episcopi in ecclesia Gandersheimensi, præfentialiter sibi obedientiam promittente, consecrari fecit.

et illustras

b

F

16 Anno verò Domini millesimo, centesimo quinquagesimo tertio, suæ ordinationis vigesimo tertio, ingravescente oculorum dolore, per dies singulos absolutionem curæ pastoralis à summo Pontifice & petivit & impetravit. Unde Bernardus presbyter & Gregorius diaconus sanctæ Romanæ Ecclesiæ

ac denique ob oculorum defectum curæ pastoralis liberari petiit.

EX MS.

Cardinales & legati in hæc verba litteras suas ad eum postea dederunt. " Venerabili fratri „ Bernardo quondam episcopo Hildesheimen- „ si salutem. Humilitatem & mansuetudinem „ tuam, quam nobis exhibuisti, attendentes in „ opportunitatibus tuis tibi libenter volumus „ providere. Sane quia utilitati ecclesiæ Hil- „ desheimensis potius, quam temporali favo- „ ri consuluisti, ut magis privatus velles vi- „ vere, quam dignitate ac cura gravatus, „ nec tibi nec aliis posses prodesse, ratio po- „ stulat, ut tanto tibi libentius & plenius „ subveniamus, quanto te Sedis Apostolicæ „ legatorum consilio devotius obtulisti. Qua- „ propter ea, quæ fraternitas tua postulat, „ per omnia tibi ad sustentationem tuam vo- „ lumus adimpleri. Propterea quia de pru- „ dentia & honestate tua Ecclesia Dei doctri- „ nam suscepit & utilitatem non modicam, „ ornamenta episcopalia tibi tam in vita quam „ in morte concedimus „.

B

A N N O T A T A.

a De ejus gestis videri potest Chronicon episcopo- rum Hildesheimensium apud Leibnitium tom. 2 de script. Brunsvic. pag. 791.

b Hanc translationem dedimus post Vitam S. Godehardi ad diem 4. Maii.

c Hujus Frederici primi abbatis gesta præcipua habentur in Chronico Hildesheimensi Joannis Legati apud Leibnitium tom. 2 script. Brunsv. pag. 407.

d Hic est Conradus III, ut exprimitur in chrono- nico episcoporum Hildesheimensium apud Leibnitium tom. 2 Brunsv. pag. 791.

e Iste Hermannus cognominatur Thuringus in Chronico Hildesheimensi apud Leibnitium mox cita- tum tomo 1 pag. 747.

f Lotharius ille, antea dux Saxonie, electus est imperator & obiit anno 1137.

g Nullum hic sit verbum de anili spiritus fami- liaris fabula, quam in Commentario prævio num. 12 & sequentibus refutavimus.

C

h Clenodium significat res quasvis pretiosas, & à Germanis vernaculè dicitur kleinod, quam vocem aliqui componunt à Germanico klein id est parvus & noty necessitas, cum res pretiosæ sint parvæ necessitatis. Sed cum vox κλεινώδιον in eadem significatione, teste Cangio, occurrat apud Græcos mediæ ævi scriptores, probabilis est, clenodium à Græcis ad Latinos ac Germanos ejus- dem temporis transisse.

i In quibusdam Actis dicitur novem vel decem annis ante mortem cæcus fuisse. Vide, quid de cæcitate illius causa judicaverimus in Commentario prævio num. 16.

C A P U T III.

Pia munificentia, mors & epitaphium.

UT autem de innumeris bonis & utilitati- bus, nostro præsertim cœnobio collatis, vel modica quædam commemorem, ex privile- giis nobis ab eodem collatis inferere perpau- ca decrevi, ut audituri ejus zelum, curam, vigilantiam pro Dei & Sanctorum ejus honore augendo, beatitudinis suæ [tantò] certiores

Auctor pro- ferti diploma- sa quadam,

existant, quantò ipsum diligentius laborasse in vinea domini intelligunt. Unde inter ce- tera multa sic scribens pro privilegio nostri cœnobii post se dereliquit " Bernhardus Dei „ gratiâ, & beatæ Mariæ semper Virginis „ dignatione, sanctæ Hildesheimensis ecclesiæ „ episcopus. Conditoris mei beneficiis justum „ est, me nullatenus ingratum existere; quin „ immo honorificentæ ejus per administra- „ tiones mei pontificalis officii ecclesias ex- „ struere, exstructas vero, ut divinis laudi- „ bus jugiter illustrentur, fidei sollicitudinè „ procurare. Unde notum facio universis „ Christi fidelibus tam futuris, quam præ- „ sentibus, qualiter pro animæ meæ aliorum- „ que Christi fidelium auxilio locum quem- „ dam, extra murum civitatis nostræ in austrâ „ li parte situm, quarto præfatus mei annò „ excolere cœpi, quem divino honore sanctæ „ Mariæ Virginis, ac sancti Godehardi epi- „ scopi & confessoris, venerationi specialiter „ attitulavi.

D

18. Qui videlicet locus cum adhærente „ sibi [ab] Aquilone prato à quodam nostræ „ ecclesiæ ministeriali, Theodorico nomine, ju- „ re proprietatis ante possessus, mihi ab eo „ cum omnibus pertinentiis suis ad hoc ip- „ sum assignatus est, consensu heredis sui fi- „ lii, scilicet Theodorici, impensis eis vigin- „ ti quatuor libris argenti, septuaginta verè „ marcis pro molendino in eodem loco secus „ ripam fluminis industria posito. Verum quia „ idem Deo dignus confessor ante pontifica- „ tum in monachica professione laudabiliter „ conversatus est, visum est mihi valde com- „ petere, ut in loco, illi specialiter dicato, „ divinæ servitutis religio sic ordinaretur, „ quatenus quicumque ibidem militaturi ag- „ gregarentur, secundum regulam S. Bene- „ dicti in monachica Ordinis professione in- „ stituantur. Eapropter jactis in eodem lo- „ co templi fundamentis, quasdam religio- „ sas monachici ordinis personas ibi coad- „ unavi, quibus etiam abbatem præfeci nomi- „ ne Fridericum a.

E

quibus à B. Bernardo concessus locus.

19. Hoc igitur novæ devotionis studium „ Deo (ut speramus) mediante inchoatum, „ ut ratum & inconvulsam imposterum per- „ maneat, ejusdem Dei & Domini nostri „ auctoritate, & beati Petri principis Apo- „ stolorum, sanctique Godehardi episcopi, „ ac nostra, divina nobis dignatione concessa, „ potestate in perpetuum stabilimus, & con- „ firmamus, statuentes, ut nullo deinceps „ tempore vel locus ipse à qualibet cujuscum- „ que dignitatis persona in alios usus rediga- „ tur, vel alterius professionis Ordini subji- „ ciatur, sed monachicæ professionis reli- „ gio ibidem perpetuis temporibus irrefraga- „ biliter observetur. Decernimus etiam, ut „ defuncto ejusdem venerabilis loci abba- „ te, sive ab officio prælationis quacumque „ justa occasione canonicè amoto, fratres ejus- „ dem cœnobii liberam habeant facultatem „ secundum regulam beati Benedicti in pa- „ ternitatis honorem quamlibet idoneam eli- „ gendi personam de iis, si reperta fuerit, „ sin autem, ex alio monasterio quovis sui „ Ordinis „.

F

ad fundan- dum monaste- rium Ordinis S. Benedicti

20. Et infra pro privilegio ulteriori latius in honorem „ addit, scribens hoc modo: " Sane quoniam „ eundem locum per intercessionem beati „ Gode-

A „ Godehardi optato futuris temporibus in-
 „ cremento tam in divinæ servitutis laudabi-
 „ li amplificatione, quam etiam in possessio-
 „ ne prædiorum, ac decimarum, omniumque
 „ rerum necessariorum proficere speravi, præ-
 „ dia ecclesiæ jam collata, itemque omnia,
 „ quæcumque deinceps venerabilis locus con-
 „ cessione pontificum, largitione principum,
 „ & oblatione fidelium seu aliis justis modis,
 „ Deo donante, poterit adipisci, præsentis
 „ paginæ testimonio communita, firma, &
 „ illibata semper consistere volumus, eorum,
 „ qui ibidem in Dei famulatum aggregati fue-
 „ rint, necessariis usibus omnimodis profutura.
 „ Et quia monachicæ vitæ sancta conversatio
 „ libertatem & vacationem à strepitu curarum
 „ secularium exigit, in hoc quoque sanctis
 „ monachis providenter sancimus, ut ipsi
 „ cum abbate suo ab omni terreno servitio
 „ liberrimi inoffensè debita Ordinis sui quie-
 „ te perfruantur. Unde etiam ambitum cu-
 „ riæ totum, in quo ecclesia illa fundata con-
 „ sistit, à jure ac potestate advocati absol-
 „ ventis, liberam ab omni secularis cujus-
 „ cumque personæ ditione, sed sub manu
 „ abbatis regendam consisteré volumus. Re-
 „ liquorum vero prædiorum ecclesiasticorum
 „ advocatum volumus ut abbas cum fratri-
 „ bus suis consilii maturioris eligat, eique
 „ illorum tuitiones pro salute animæ suæ in-
 „ jungant, non in beneficium, sed tamquam
 „ commissum permanens ei, si patronus
 „ hujus fuerit; sin autem, alii committen-
 „ dum, nec in posteros cujuscumque beneficii
 „ more transiturum.

et eidem mo-
 nasterio varia
 privilegia,

B „ 21 Si qua igitur in posterum ecclesia-
 „ stica secularisve persona his nostris con-
 „ stitutionibus ullatenus contraire tentaverit,
 „ nisi reatum suum digna satisfactione cor-
 „ rexerit, sciat se anathematis gladio à san-
 „ ctæ Ecclesiæ communione segregatam di-
 „ vinæ ultioni in perpetuum subjacere. Cun-
 „ ctis autem eidem loco jura sua servantibus,
 „ ipsum quoque competenti honore, ac ne-
 „ cessariorum rerum subministracione, confi-
 „ lio, aut bona voluntate vel etiam proprii
 „ laboris devotione promovere cupientibus,
 „ ipse Deus ac dominus noster Jesus Christus
 „ suæ benedictionis gratiam largiatur, ac
 „ sanctæ Mariæ Virginis, sanctique Gode-
 „ hardi confessoris intercessionem adjuvos &
 „ protectionem munitos æternæ beatitudinis
 „ gaudiis aggregare dignetur „

et dona con-
 feruntur,

C „ 22 In alio item privilegione *b* sic ait: „ Pro-
 „ videntia pontificalis cura id à nobis exi-
 „ git, ut quia lucrando fidelium animabus
 „ ejusdem officii debito invigilare compelli-
 „ mur, etiam temporali fervorem Dei ne-
 „ cessitati congrua nostræ auctoritatis tutela
 „ provideamus. Supernæ quippe pietatis re-
 „ spectus ecclesiam nostram mei sacerdotii
 „ temporibus spiritualium cœnobiis virorum
 „ ampliare dignatus est, quæ ne infestatione
 „ filiorum seculi graventur, in posterum ec-
 „ clesiastica defensione munienda sunt. Et
 „ ut de cetero firmamentum habeat in per-
 „ petuum cum omnibus, quæcumque fuerint
 „ collata deinceps eidem loco, concessione
 „ pontificum, largitione regum, ducum,
 „ vel principum, sive quorumcumque sexus
 „ utriusque Domini fidelium in prædiis,

„ redditibus, molendinis, villis, silvis, præ-
 „ diis, pascuis, piscationibus, viis & in-
 „ viis, aquis, aquarumque meatibus & de-
 „ cursibus ac cunctis inhabitantium commo-
 „ ditatibus, quocumque vocabulo nominandis,
 „ iterum atque tertio auctoritate Patris, Fi-
 „ lli, & Spiritus sancti mei episcopalis offi-
 „ cii banno *c* in synodo generali nostræ ec-
 „ clesiæ communivi, & in testimonium ejus-
 „ dem confirmationis hanc chartam conscri-
 „ bi faciens, sigilli mei impressione signavi.
 „ Si quis autem aut mei ordinis successor,
 „ aut alia quælibet ecclesiastica secularisve
 „ persona quippiam horum aliquo tempore
 „ in irritum ducere tentaverit, omnipotentis
 „ Dei, & ejus dignæ Genitricis, atque o-
 „ mnium Sanctorum iram incurrens, anathe-
 „ mate sempiterno plectatur, nisi resipiscens
 „ satisfaciatur. Hæc pauca ex multis colle-
 „ cta ad videndam hujus devotissimi Patris pie-
 „ tatem & piam devotionem sufficere visa
 „ sunt.

EX M^o.

c

E

23 Anno verò incarnati verbi millesimo,
 centesimo, quinquagesimo quarto *d*, decimo
 tertio Kalendas Augusti de corporis ergattu-
 lo pius Pater ad cælestia regna migravit,
 sepultusque est in sanctuario dicti monasterii
 sancti Godehardi, quod ipse accurate satis
 & magnis expensis fundavit, cujus epita-
 phium exstat tale:

Mors et epitaphium B.
Bernardi.

d

Bernhardus præsul, cælestis culminis exul
 Istic dum viveret, ne Christi luce careret,
 Omnia cernenti studuit parere parenti;
 Miraculis clarus jacet hic Christo bene cha-
 rus,

Cui Deus in cælis raptò ductu Michaëlis,
 Dignum cælicolis præstitit esse suis.

BERNARDUS COMES DE WALLESHUSEN VI-
 GESIMUS EPISCOPUS HILDESHEIMENSIS, FUN-
 DATOR HUIUS TEMPLI OBIIT TERTIO DECI-
 MO KALENDAS AUGUSTI ANNO MCLIV, ET
 HIC QUIESCIT IN CHORO.

ANNOTATA.

a Aliqui volunt, hunc Fredericum ex monasterio
 Corbeienfi, alii ex Fuldensi accersitum fuisse.

F

b Hanc certe vocem auctor non invenit in Ci-
 cerone, cujus subinde stilum & verba imitatur,
 ut ex præcedentibus patet. Cum igitur ea in apo-
 grapho nostro legatur quam distinctissime, suspensor
 illam intrusam esse imperiti interpolatoris aut a
 manuentis ignorantia, qua verosimile non est labo-
 rasse Actorum scriptorem, qui satis terse (saltem
 pro eo seculo) B. Bernardi gesta complexus est,
 & alibi eandem vocem rectè inflexit.

c Banno hic indicatur editum publicum. De
 multiplici hujus vocis significatione consuli potest
 Cangius in Glossario.

d Diximus num. 7 Commentarii prævis, ve-
 rosimillimè erroneum esse hujus anni computum.

MIRACULA

FORSAN AB EODEM AUCTORE ANONYMO BENEDICTINO SCRIPTA

Ex Ms. codice monasterii Hildesienfis S. Godehardi.

CAPUT I.

*Varia utriusque sexus persona
ope B. Bernardi sanantur, &
puella mortua ad vitam
revocatur.*

Prologus.

AD probandum præclara hujus Viri a me-
rita, quædam miraculorum recensenda
rati sumus, quibus innumeros homines, di-
versarum molestias infirmitatum perpellos, ad
se confugientes, ope suæ intercessionis libe-
ravit, & ex post Deo custodivit, è quibus
quamplurima enarrare possem à pierisque
quondam *b* veraciter cognita, nisi vel ræ-
dium auditoribus, vel pigris creditu peccan-
di occasionem me dare timerem. In memo-
randis igitur hujus Viri honorandi præclaris
operibus, & omni acceptione dignissimis, fa-
tius fore arbitror, ut, vitatis ambagibus lon-
gis, hæc tantum verborum eloquia afferan-
tur, quæ ad rem notificandam fuerint con-
gruentiora.

2 Erat quædam apud nos matrona in secu-
lari conversatione posita, sed in timore Dei
secundùm modum suum prædevota duabus
simul junctis infirmitatibus, febribus videli-
cet, & sanguinis fluxu, gravissimis diutinè
detenta, & jam præ ægritudine propè con-
fecta adeò, quod ne unum quidem verbum
eloqui poterat. Qua sic & à filia & ab-
amicis feminece visa, de ejus vita desperatum
est. Corporalis namque medicaminis ei pro-
futurum erat nihil. Quibus ob hoc summe
dolentibus in mentem venit, quod pro salute
ejus impetranda Deo & venerando patri
Bernardo episcopo promittant, oblationem ali-
quam cum ea se facturos, Deo beati Pon-
tificis intercessione vitam productiorem ei do-
nante. Quo inter loquendum proposito &
unanimi consentu factò (mirabile dictu!) per-
inde ac nihil eidem sentiens nocumenti, quam-
primum eloqui cœpit perfectissimè, & circa
tempus meridianum à febribus liberata, sero-
tino ejusdem diei tempore de fluxu sangui-
nis, interventu beati pontificis Bernardi sa-
nata est.

puer à pericu-
loso gutturi
vulnere,

3 Eo tempore puerulus quidam inter ce-
teros hujus oppidi adolescentulos puerili mo-
re in baculo equitando ludit, & eundem
puerum inter equitandum in baculum inopi-
natè cadere contigit, & fracto baculo pars
ejus anterior guttur pueri ingressa est: qua
tandem extracta, pars non modica septem
(ut ferunt) diebus relicta est, cujus cau-

sà collum ejus plurimum intumuerat, adeò
quod ne respirare quidem vel saltem diffi-
culter potuisset: quas ob res parentes pueri
dolore longè maximo sese macerantes, quid
faciendum esset penitus ignorabant. Et ita
mentibus eorum diversas in cogitationes mu-
tatis, tandem nutantes, haud secus atque
navis in fluctibus deprehensa maris, ad bea-
tum patrem nostrum Bernardum, tamquam ad
portum tutum, se dirigunt, spem suam in eum
quasi in firmum littus infigentes, ut ab in-
genti anxietate & puerum & se ipsos paren-
tes eriperet, corde contrito & humiliato
spiritu postularunt. Quid plura? Ecce pau-
cis post diebus evomitâ ligni particulâ, nedum
mortem, sed omnem quoque dolorem liber
evasit. His visis & auditis, & corde & animo
exhilarati Deum cæli benedixere, qui ta-
lem nobis patronum in ecclesia nostra & re-
servavit.

4 Eodem temporum curriculo femina quæ-
dam, urbi nostræ habitatu vicina, dolorem ca-
pitis gravissimum ab ineunte ætate perpessa,
nullo medicorum auxilio juvari poterat; quæ
tandem sibi ipsi locuta est: Nihil, inquit,
terrenis medicaminibus diu frustrata proficis,
His igitur floccipensis, ad superna medica-
mina à Deo petenda convertaris oportet.
Quo in mente concepto, oblationem se Deo
& beato Bernardo [daturam] spondit, &
quod fideliter postulavit, interventu pii Pa-
tris quamprimum consecuta est.

Fuit quondam rusticus de Maelhafdan ca-
su surdaster effectus, qui probato diverso hu-
manitus dabili consilio, & nihil sanitatis re-
cuperandæ vel sentiens, vel sperans, ad
Deum conversus est, & beatum Bernardum,
cujus intercessione à Deo sanitatem petere
cœpit humillimè, & petitam citius impe-
travit.

5 Inimico humani generis insidiante, ac-
cidit, quamdam nostræ urbis puellam in a-
quis suffocari. Quæ post longum inventa &
extracta, vitam spiritali reperta est. Et isto
cognito, quantis doloribus, quantis gemiti-
bus, quantisque tristitiis parentes ejus affecti
fuerint, consequi verbis potest nemo. Mater
enim, crinibus capitis evulsis, in cælum usque
clamando lamentabatur; pater verò mæltior
humi prostratus lacrymarum profluviiis ter-
ram humectare non desit. Quibus sic se fru-
strà macerantibus, hoc unum inventum est
solamen, ut videlicet à supervacuis tristitiis
temperantes, divinum auxilium & beati Ber-
nardi intercessionem implorarent, memoriam
ejus congruis honoribus visitaturi. Quo fa-
cto (mirum dictu!) puella aquam vomendo
subitò revixit, & id miraculi parentes ejus-
dem puellæ in ecclesia majori mediis suis ju-
rumentis testificati sunt.

Fuerunt eodem ferme tempore clericus
quidam & item puella, qui epileptico morbo,
quem caducum vocant, adeò vexabantur,
ut ad terram ore spumantes, & horribili-
ter ora in partem unam trahentes prosterne-
bantur doloribus affecti gravissimis, & ad mor-
tem usque periclitabantur. Qui singuli ad pa-
trocinium beati pontificis Bernardi deduce-
bantur, & ibidem profusis lacrymis & [post]
orationum libamina in domum reversi sunt,
plena sanitate gavisi.

6 Puella

A
alia denique
mura,

6 Puella quædam annos nata prope duodecim in speratò tam miserabiliter quam mirabiliter muta effecta loquelam penitus amisit; cujus infirmitati mater ejus plurimum compatiens planctu, fletu, lacrymis, & tristitia diebus pluribus sese macerabat. Hanc ob causam medicorum perquiruntur consilia, pecuniæ liberaliter expenduntur, præcepta physicorum perficiuntur diligentissimè; speratæ vero sanitatis evenit nihil. Durante itaque ægritudine ista continuò propediem tribus & triginta hebdomadibus absque spe quapiam sanitatis recuperandæ, suadent amici, quia humanum non queat remedium inveniri, omnipotentis Dei necesse sit præsidium implorari, & beati Bernardi intercessionem humiliter petendo desiderari; visitationem ejus promittendo, quatenus puella ista, ipsius fulta præfidiis, quondam habitam & modò amissam mereatur recipere sanitatem. Quod devotis cum personis Deum timentibus effectum est.

B
meritis B.
Bernardi lo-
quelam reci-
pit.

7 Et ecce quid simplicium fides impetrare possit! Die sequenti post emissum votum, in Domini nostri Jesu Christi honorem & beati Bernardi pontificis, orationem Dominicam inducra puella toto cordis affectu meditatur, & finita oratione, dictionem ultimam, Amen scilicet, tamquam nesciens, & inadvertenter plenè perfectèque proferebat. Et rursus eandem orationem (ut potuit) repetere curavit, & tunc quasdam inter arterias collisiones contractionesque & sensit & audivit, quod nobis coram d, medio juramento, contestata est. Deinde tertio eandem orationem Dominicam cœptam, verbis planis atque perfectis omnem oblita dolorem prompte consummavit. Quo facto, in se lætificata è lecto surgit ægritudinis, in domum à cubiculo descendit, & salutatis, quos præfido esse invenit, ubinam, inquit, mater fit diligentius inquisivit. His visis & auditis, mater ocyus vocatur. Res panditur, amici conveniunt, adsunt vicini, laudibus compluribus Dei pietas magnificatur, & merita beati Bernardi palam enarrantur, & lætitia non modica in populo facta est.

C
Clericus,

8 Clericus quidem in Hogeneggesen aliquot diebus in febre laborans acuta, multum infirmatus est: qua cessante, epilepsia eundem invadere cœpit in tantum, ut quolibet die octies aut sexies in tetram, prostratus validissimè vexaretur, ita quod à nullo teneri poterat. Quodam autem suæ miseræ & passionis tempore quædam matrona domum suam casu ingreſsa, quantum angustia & passionis idem misellus sustineret, vidit cognovitque, & omnibus tunc præsentibus suggestit, quatenus Dei misericordiam implorantes bonæ memoriæ Bernardi pontificis sepulcrum unà cum eo devotius se visitaturos promitterent. Et facto protinus voto, à passione infirmitatis istius meritis beati Bernardi liberatus est, qua laborabat gravissimè à festo purificationis Dei genitricis Mariæ usque in Pascha continuè.

9 Puella ab
epilepsia libe-
ratur.

Puella quædam prædicta infirmitate duobus fermè annis detenta pœnis valde miserabilibus affecta est, & post habitam infirmitatem sæpenumero mortua putabatur: tanta enim passione jugiter allidebatur. Quæ tandem divinæ se credens voluntati, & meritis beati

pontificis Bernardi, oblationem ad sepulcrum ejus se promittit laturam, si; vita comitè, incolumitate gaudere queat. Qua facta sponſione, sanitatem omnimodam nimirum adeptæ est continuam.

EX MS.

A N N O T A T A.

a Ob hanc orationis continuationem suspicor, eandem monachum miracula collegisse, qui Adla conscripsit. Hac tamen mera conjectura est.

b Ex voce quondam conjicio, hunc miraculorum collectorem recentiore esse, & diu post tempora B. Bernardi vixisse.

c Hinc satis patet, hunc scriptorem fuisse monachum Benediclinum, & verosimiliter ex monasterio S. Godehardi, ut etiam de auctore Vita, qui forte idem est, diximus in Commentario prævio num. 17.

d Videtur auctor huic miraculo interfuisse, cum dicat: Nobis coram, medio juramento; contestata est.

E

C A P U T II.

*Beatus Bernardus quosdam à fe-
bri, hydropisi, sanguinis fluxu,
aliisque morbis mirabiliter
liberat.*

C Ivis quidam Hildesensis, Ambrosius nomine, negotiatione institor, percrescentibus beati Pontificis & meritis & beneficiis diffusus est, ludibrium ratus. Verum omnipotens Deus innotescere volens, quid in Sanctis suis efficere possit, permisit, ut isdem Ambrosius quotidiana febrium infirmitate haud mediocriter quateretur, quemadmodum & factum est. Quam aliquantisper infirmitatem perpeſsus, eadem infirmitate manente, surditas accessit. Quo cognito & uxor & amici suadere conati sunt, ut beati Bernardi meritis & intercessionem se committeret, & quia stultiloquio peccaret, veniam ex corde peteret. Et fit, ut quadam die præmemoratus Ambrosius inter ceteros ad tumbarum beati Bernardi devotionis gratiâ devenisset, pro sui sanitate recuperanda humiliter deprecaturus. Cumque recedendo à sepulcro abiret, intra aures quasdam punctiones transitionesque sensit. Et ecce mox omnibus coram clara voce annuntiat, auditum sibi plenissimè redditum esse, & sanum se penitus consistere. Quapropter tunc unà cum aliis potentiam Dei magnificare cœpit, & merita Sanctorum ejus venerari, reverſulque in domum plena sanitate gavifus [est.]

B. Bernardus
febricitantem
& surdum
sanat.

F

10 Famulus quidam in Honhulen hydro-^{hydropisus} pisi valde depressus, viginti hebdomadibus ^{curat,} & eò amplius decubuit ægrotus. Quo mirandum in modum durascente a, physicos ^a consulere decrevit, quod & fecit. Qui remedia julta & huic infirmitati conducentia polliciti sunt. Patiens autem, quia pauper erat & egenus, nedum in comparandis necessariis medicamentis, sed nec ad contentandos medicos satis abundabat. Omnipotenti igitur Deo, & beato pontifici Bernardo se plena fide commisit, flagitans eos, quos habere poterat

EX MS. poterat, amicos & vicinos, quatenus pro eo orarent, & pro eo votum facere non dubitarent; Potens enim, inquit, Deus est intercessione Pontificis sui ab hac infirmitate liberare. Quæ sponfione facta, breviusculo in dies posthac tempore de tanta infirmitate liberatur, & cum eis, qui voto intererant, gratias agendo quamplurimas nostram in ecclesiam devotissime se contulit.

11 Erat tunc temporis quidam, nomine Joannes, arte lapicida, qui à natali Dominico usque in Pascha gravissimo sanguinis fluxu quotidie torquebatur. Demum exhaustis viribus propemodum omnibus, venit, ut beati Bernardi suffragia petere debuisset. Petit humiliter, & ejus se memoriam revivere promittit: qua facta sponfione, in dies convalescere cœpit, & paucis post diebus in ecclesiam nostram liberatum se præsentavit, gratias Deo & B. Bernardo operâ maximâ peragens.

B **12** Scholaris quidam annos natus propediem duodecim hora secunda prandendi causâ hospitium intravit, eoque quippiam petere volente, verbis in ore reclusis, subito mutus effectus est; qui à plerisque tentatus, an videlicet astu mutitatem simularet, & tandem certa loquendi impotentia comprobatur. Quo cognito, presbyter quidam vicarius sanctæ Crucis, ejusdem scholæ cognatus, multorum amicorum fretus consilio, beati Bernardi patrocinium implorare curavit. Quo factò, pedetentim lingua resolvitur & loquendi officium eidem pleniter restituitur. Propterea condignas gratiarum actiones Deo, & beato Bernardo agentes devotione cum maxima nostram in ecclesiam se receperunt.

C Erat item alius scholaris viscerum dolore longè maximo singulis tortus diebus, & tempore plurimo. Cui potiones, herbarum confectioes, ceteraque medicamenta innumera offeruntur, è quibus omnibus adjumenti percepit nihil. Parentes autem ejus attendentes passionem indies invalescere, pro ipsius liberatione vitæque pristinæ sanitate recipienda beato Bernardo supplicare studuerunt, cujus interventu infirmitas confestim sedata est.

13 Februm præterea homines complures utriusque sexus infirmitates passos, quosdam quotidianam, quosdam tertianam, alios vero quartanam, sanatos comperimus, maxima cum devotione ipsi sepulcrum felicitis recordationis pontificis Bernardi singulis temporum curricula visitantibus contendantibusque, quod nonnisi intercessione beati pontificis Bernardi liberati fuerint; nam quanto ocyus ejus interventum (ut nobis retulerunt) postularunt, relevamen sensim perceperunt.

14 Erat quidam adolescens per triduum [vel] quatrimum infirmitate maxima decumbens, ita quod nec os nec oculos aperire potuisset; quapropter à plerisque debita carnis solvillæ arbitratus est. Verùm ne hominem, cujus adhuc anima in corpore fuisset, humarent quoquo modo, sed ut viribus receptis pristinam agat vitam malentes, memoriam beati Bernardi pontificis spondent, se unâ cum ægroto frequentaturos, si, divina favente gratia, beati Bernardi intercessione auras sequenter spirare concessus fuerit. Quo emis-

so voto, sanitate postredie reddita puer penitus convaluit, & juxta promissum in ecclesia nostra devotissime satis est factum.

14 Contigit in civitate nostra, quod, agonizante quodam puero, pœnis gravissimis afficeretur, quibusdam dicentibus puerum evadere mortem posse, quibusdam dicentibus oppositum. Parentes igitur ejus inter spem & metum hærentes dubii, temporali eum remedio posse sanari penitus diffidunt. Tandem suavis partim aliorum, partim devotione propria promittunt, eum ad sepulcrum beati Bernardi offerendum, quamprimum receptis viribus ire queat. Quo factò voto, incredibili velocitate pristinam recipit sanitatem, & oblationem suam ad beati Viri memoriam unâ cum parentibus humiliter complet.

15 Quædam femina oppidi Hildesheimensis in partu per dies tres gravissimè angustiabatur: quæ nimium cruciata, & propemodum mortua, circumstantes, ut Dei clementiam, & beati Bernardi patrocinium implorarent, hortabatur. Quo factò, duos parturiens gemellos enixa, & omni dolorum angustia soluta est, & post tempore congruo muneribus suis onusta, in ecclesia nostra pro sui & puerorum liberatione facta, Deo & beato Bernardo læta oblationem fecit, devotione cum maxima. Eodem pacto, per plures aliæ prægnantes non nisi hujus Viri felicissimi meritis & intercessione à periculo vel mortis, vel pœnarum intolerabilium liberatæ sunt: de quibus singulis vitandi tædii causâ dicendum non fuerit impræsentiarum.

15 Tempore quodam femina item alia, labore fortè fatigata, in campo dormire cœpit: qua soporante, vermes, quos vocant auriculares, aures ejus ingressi, ineffabili eam dolore cruciabant. Quæ de pœnæ vehementia sensuum propediem expers effecta, id solum remedii invenit, quod omnium medicorum summum, Deum videlicet, & beatum pontificem ejus Bernardum devotissimè imploraret. Fit, quod conceptum est animo; Deum invocat, beatum Bernardum compellat, & ejus memoriam se visituram humiliter vovet. Et ut firmitas ejus fidei magis ac magis probaretur, permittente Deo, accessit & alia infirmitas ista, quod oculorum dolore quammaximo aliquamdiu afficeretur: pro quo paulisper leniendo lecto se imposuit, & paulo post, exeuntibus de aure ejus vermibus, pariter & oculorum sanitatem nacta est.

Varias præterea oculorum passiones interventu beati Pontificis curatas legimus, de quibus singulis memorare scriptis si conarer, deficeret me tempus potius, quam meritorum hujus Viri præclari per ostensa miracula recitatio. Quidam enim partim viri, partim mulieres leguntur vel ex toto visum perdidisse, patentibus & claris oculis nihil vidisse, vel saltem gravissimo oculorum dolore detentos longissimo tempore fuisse; tandem verò intercellu beati pontificis Bernardi misericorditer adjuvos, pristinas sanitates penitus recepisse.

16 Quidam homo plebeius in Oedelem tam fortiter paralyti affectus fuerat, ut omnium membrorum corporis totius officio non modo defectus iuerit, sed ut vivere quoque pertæsus sit: qui demum à plebano suo hortatus

D

p:istine san-
tati redditaMulier in
partu periculosa

E

alia infirma

F

plures caci,

paralyticus

tatus

A ratus est, quemadmodum beatum pontificem Bernardum auxilium ejus petendo, implorare deberet. Assensit homo, beatum Pontificem humiliter implorat, oblationem spondet, & per Dei gratiam, & beati Viri merita liberatur.

Matrona capite dolens B. Bernardi opem expetit.

In villa Weihergen erat quædam matrona, quæ tanto cæpit capitis dolore torqueri, ut amens effecta propriis se manibus dilaniare conata sit; quod ne contingeret, neve in ignem vel aquam sese peritura projiceret, compedibus vincta diligentius custoditur: cujus gravissima infirmitas cunctos videntes ad compassionem commovit, & quæ huic ægritudini potuisset applicata fuisse, medela profecto inventa fuit nulla. Uno igitur ore, una mente, unaque devotione, beatum pontificem Bernardum implorare aggressi sunt, vota voventes. Quo peracto, & usus rationis redditur, & dolor capitis penitus sedatur; mulier gratâ de his beneficiis & B. Bernardi intercessione, quibus ligata fuit compedibus ad sepulcrum beati Viri cum aliis munerebus allatis obtulit devotissimè, ut cun-

ctis evidenter patefceret, quantum Sancto- rum suffragia apud Deum valeant.

EX MSS.

17 Demum in hujus calce libelli ob- gnandum venit, quoniam caligulæ sandalia- que, quibus inter agendum episcopalis dignitatis officium beatus Pontifex usus est, inter cetera reliquiarum loco tam decenter, quam honorificè penes nos cum ecclesiasti- cis reposita clenodiis continentur. Cujus bea- tissimi Viri meritis & intercessione nos impri- mis juvari confidimus & defendi, eo nobis gratiam suam largiente, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat unus Deus æ- ternaliter benedictus. Amen.

Clavula de reliquiis B. Bernardi.

ANNOTATA.

a Durascence hic positum est, ni fallor, pro durante.

b Contentare vox barbara est pro satisfacere, quod à Gallis vulgo dicitur contentere.

c Latini veteres hoc substantivo non utuntur. Græcis dicitur ἀφωρία, quod idem est ac barba- ro-latine mutitas.

E

VIGESIMA PRIMA DIES JULII.

SANCTI QUI XII KALEND. AUGUSTI COLUNTUR.

S. Daniel propheta Babylone.
S. Praxedes virgo Romæ.

S. Julia virgo martyr
S. Claudius imp.
barbarorum
S. Justus.
S. Jucundinus & v alii
five
S. Justa
S. Jocunda
S. Ternus
S. Antonius
S. Herenus
S. Theodorus
S. Dionysius
S. Apollonius
S. Appamia
S. Pionicus
S. Cussio
S. Papyra
S. Saturius & VII alii

C

Martyres
Trecis in
Gallia.

S. Victor
S. Alexander
S. Longinus
S. Felicianus
& forsan

Maffiliæ
in Gallia.

Julii Tomus V.

S. Deutherius
vel Eleutherius

SS. tres martyres anonymi Meli-
tinenfes apud Græcos.

S. Victor
S. Stercorius
S. Emilianus
S. Hugal
S. Saphus
S. Montanus

Martyres in Africa.

S. Adrianus
S. Helius
S. Patrochus
S. Cæfariana
S. Adrianitis
S. Dimesus
S. Felix
S. Aurelius
S. Thymogrates
& forte
S. Theodotus
S. Julianus

Martyres Cæse-
næ in Italia.

S. Zoticus episc. mart. Comanæ
in Armenia.

S. Joannes anach. conf. ad mare
mortuum in Palæstina.

F

P

S. Se.

- A S. Serenedus conf. apud Cenomanos in Gallia. S. Vastrada vidua, Sustereni in agro Juliacenfi. D
S. Arbogastus episc. Argentorat. in Germania I. B. Oddinus Barottus, Fossani in Pedemontio.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sulpitii episcopi & S. Leocadiæ virg. in Cellensi monasterio, seu in Cella S. Gislens memoriam facit Molanus, ac si hoc die eorum esset natalis: at rectius hoc alibi explicat de translatione. Eum secuti sunt recentiores alii, quos referre opus non est. De primo jam actum xxvii Januarii.

S. Leocadiæ natalis est ix Decembris.

S. Basiliscus martyr hoc die passus dicitur in Actis III Martii cap. 4, num. 21; at cum ibi omnia ad eum spectantia, illustrata sint, lectionem eo remittimus III Martii.

Phronimus aliquis notatur in Calendario Græco, quod edidit Genebrardus. Plura de ipso nescimus: nisi forsitan idem sit cum synonymo Martyre inter Nicomedienfes xiiii Martii.

S. Ezechiel propheta hoc die inscribitur Typico S. Saba, aliisque pluribus quæ excusis, quæ manuscriptis fastis Græcis, quos habemus. At Menæa magna impressa cum Maximo Cytheræo ipsum signant xxiiii hujus. Nos verò cum Martyrologio Romano ipsum dedimus die x Aprilis, substitutâ longè aliâ epochâ, quam hodie habeatur in Menologio Slavo-Russico Sparwenfeldant, quod signat annos 417 ante Christum: ubi tamen simul indicavimus, aliter ab aliis computari. Vide dictum diem x Aprilis.

S. Zenonis episcopi Veronensis translatio signata est hoc die à Noikero non sine elogio. Natalis est die quo ejus Acta illustrata sunt xii Aprilis.

S. Paterni, gente Armorici, celeberrimi in Britannia episcopi memoriam, non una solennitate festivam esse rectè observavit Harpsfeldius historia sua pag. 43, ubi notat, eum decessisse xvii Kalendarum Maii: Armoricanos vero tres celebres & statos dies in ejus memoriam observare: Kalendis Novembris, quibus dissidentes... principes in gratiam reposuit; xii Kalendarum Augusti, quando in sacerdotem &c. initiatus; postremo eum quo obiit diem &c. Atque is est quo Acta ejus illustrata sunt, ubi in Vita notatur alius ordinationis dies. Tu vide sis xv Aprilis.

Sancti martyris Acacii in Pascalo synaxis hodie consignatur in Menæis magnis Græcorum excusis cum Maximo Cytherorum episcopo. Lege Heptascalo cum Mss. Mediolanensibus bibliotheca Ambrosiana, ac supplemento Sirmondo-Chiffletiano pluries alibi citato. Cangius CPolis Christiana lib. 1, pag. 56 agit de isto loco; & de hoc Martyre lib. 4, pag. 118: ubi nonnulla congerit de prædictæ adis sacra adificatione, instauratione, situ ac nomine, admodum probabile censens, vocem Παύσαλον ex ΕΨάσαλον corruptam esse. Non rectè ibidem adjungit, translationis reliquiarum S. Acacii festum celebrari à Græcis xv Septembris: nam in Menæis laudatis, Maximo Cytheræo & in Menologio, ex interpretatione Sirleti

vulgato, recensetur isto die inventio reliquiarum S. Acacii episcopi Melitina absque titulo martyris; non hujus, de quo hic agimus, qui fuit miles & martyr. At quidquid ad eum spectat, remittimus ad diem, quo cum Martyrologio Romano eum dedimus VIII Maii.

S. Pancratius hoc die notatus in cod. Sanmaximinianensi Treveris spectat ad xii Maii.

S. Petri Cælestini canonizatio est in Florario Ms. Vide Vitam satis illustratam xix Maii.

S. Simeon Salus ex Horologio Græco hoc die synactetæ suo Joanni jungitur à Molano & ex ipso à Ferrario; seorsim refertur à Castellano. Vide qua hoc die de Joanne dicuntur, & de Simeone I Julii.

SS. Joannem & Benignum geminos & S. Huldulphi discipulos hoc die memorat Castellanus: nos de utroque cum sanctissimo magistro egimus xi Julii.

S. Caii martyris, Calari in Sardinia ita hoc die memoriam recolit Ferrarius in Catalogo generali ac si de eo ante locutus non fuisset. Vide qua in Prætermissis diximus xvii Julii.

S. Speratus & socii hoc die reperti sunt alicubi à Bollandis: de his adlum xvii Julii.

S. Symphorosa cum septem filiis signata hoc die est in cod. Hieronymiano parvo Regina Suecica seu S. Columba; unde & in plures alios transfertur. De ea adlum est xviii Julii.

S. Vulmarus in Calendario Benedictino male signatur hoc die, spectat ad xx Julii.

S. Eliam prophetam huc transposuit Galefimus: sed nos de eo egimus xx Julii.

S. Eleutherii synaxis prope Xerolophum signatur in Ms. nostro supplemento ad Menæa magna excusa Sirmondo-Chiffletiano: de qua etiam inter Prætermissos ad xx Julii.

Claudiam ut si Praxedis matrem & Scotam & Beatam facit Dempsterus: alio die commodius reponi non poterat. Tu vide xix qua Maii de S. Pudentiana suo loco dicta sunt.

Synaxis sanctæ Deiparæ in Sarmatii refertur in Menæis magnis excusis; in quorum supplemento nostro Ms. Sirmondo-Chiffletiano eadem synaxis traditur, sed locus scribitur ἐν τοῖς Ἀρμενίαις; & ita legendum, rectè probat Cangius CPolis Christiana lib. 4, pag. 83, ex eo, quod ita scribant Græci ad xvii Augusti, quo eandem synaxin colunt, & ad xvii Januarii, quo occurrit memoria S. Theodoti episcopi Cyrenensis: ut videre est in dictis Menæis.

SS. Dionysium, Pontum, Cussionem, Papium, Saturium cum aliis septem, opinor ex Florario Sanctorum Ms., nobis annuntiat Edit. Lubeco-Col., quam descripsit Grevenus, Cussionem scribens pro Cusione. Hæc mera confusio apta sunt; tu vide qua hoc die de S. Julia & sociis Trecentibus dicuntur, ubi & de Claudio aliisque à Molano relatis.

Joan-

A Joannis Jejanatoris nomen invenio in Synaxario Ruthenorum peculiari diocesis Kioviensis, pluribus laudando ad diem xxiiii hujus: qui jam dicitur, an sit idem cum Joanne, apud Castellanos inter Akemeros cum titulo venerabilis, & cogimento Abstinentis posito, utpote qui, si Rufinus, ut addit, & Palladio credimus, vivebat sola Eucharistia, quam sumebat die Dominico; non lateat.

S. Eleutherius puer in ronnallis auctariis scorsim refertur; ut in Greveno; Eleutherii pueri & confessoris: qui cum oraret ad sepulcrum S. Victoris, emisit spiritum. Verum sive is Eleutherius sive Deutherius fuerit, à classe sociorum S. Victoris, de quo hoc die agitur, arvellendum non fuit.

Elie Confessoris, apud Turnes in Sardinia festivitatem admittimus ex Ferrario, ubi de hujusmodi Sancti existentia & cultu magis consistit.

Festum Dei Genitricis in partibus Armeniæ hodie inscribitur Martyrologio Arabico-Egyptio, a Gratia Simoniaq. Maronita Latine reddito: cujus vel meminit, hic satis.

Albini Confessoris hoc die legitur in Greveno; at quem velis, nec ipse indicat, nec promptum est divinare: Sanctos non admittit solis ejus auctoritate suffultos.

Higbalus abbas Bard-niensis in comitatu Lincolnia vir sanctissimus ac continentissimus vocatur à Beda lib. 4 Hist. cap. 3. Lege Martyrologium Anglic. ad xxi Julii, & Acta S. Swiberii seculo seq. Ita in Prætermissis Mabillonii sec. 2 Bened. Solus Menardus eum retulit inter Sanctos, habetque elogium ejus Mabillonii in Floribus Anglicanis.

S. Serenum episcopum Andegavensem diserte nobis hoc die profert Ferrarius, notans tabulas ecclesiæ Andegavensis: item floruisse circa annum dclx: demum, natione Italum fuisse, patria Spoletinum. Ad qua adducit Renatum Bened. de Sereno historiam aliquam more suo sexcentam. At palmam omnibus eripuit Sausseyus in Supplémento pag. 1148 hujusmodi oratione: Juliomagi Andium, sub xv Lugdunensi, Sr. Sereni episcopi & confessoris. Hic natione Italus, patria Beneventanus, in Galliam veniens, lumen gratiæ quo fulgebat, diffudit; eamque in omnium bonorum exultationem, ob clara Spiritus sancti charismata evasit, ut Audonino Andegavensi episcopo supernas ad sedes abeunte, eidem, communi cleri & populi desiderio, suffectus fuerit. Quo in munere, editis perfectæ sanctimonix exemplis, morte beata obdormiens, ad eum, quem unice quæsierat, Christum, qui via, veritas & vita est, feliciter transivit. Quis hac legens non existimet, vera ibi & sincera predicari? Interim inania sunt, ni fallor, omnia: neque enim Serenum aut Audoninum in serie episcoporum Andegavensium reperias; ut mera sit hominis filio ex Serenico vel Serenedo quorum Acta jam illustrata sunt VII Mau. Et Serenedi quidem, cujus corpus Andegavum translatus est, hoc die memoria agitur, ut vide infra suo loco, atque totam Sausseyi orationem rescinde.

S. Saturnini episcopi & confessoris ex ritu antiquo in Dolensi ecclesia episcopali fieri hodie festum asserit ibidem Gallicanus Martyr Julii Tomus V.

rologus, aut ex quo fonte non divinaverit: ego talem Sanctum episcopum & confessorem, nec in tota Britannia, neque alibi hoc die reperi. Si alibi recurrat, locus ei proprius dabitur.

Heliæ & Stertionis, in Africa meminist Grevenus, quos ex corrupto aliquo Hieronymiano codice descripsit. Et Heliæ quidem in Africa legitur in Rhinoviensi & Richenoviensi, sed & illic perperam. Videbis ambos infra ad classes suas revocatos proprio nomine; Helium ad Casenatensem, Stercorium ad Africanam. Neque ea sola turbatio est qua in minoribus Hieronymianis hoc die occurrit, ubi in Richenoviensi ex Alexandro victoris Massiliensis socio formata est Alexandria; in Augustano ex Massilia, Batillæ, pro qua in Labbeanò Massiliæ & alia vero aquæ male connexa sunt.

Corona item ex Rhinoviensi & Richenoviensi processit cum Victore conjuncta: Massiliæ, Victoris & Coronæ, ubi coronâ illa, procul dubio, accipienda est, pro particula sociis colligente, quamdiu alinnde nihil certioris luminis accedit. Mali totius principium ex depravato codice Epternacensis laterculo ortum videtur, ut infra suo loco notatum invenies.

Felicianum aliquem martyrem perperam hoc die Cordubæ adscripsit sæpius in Jelis Galefinus, citans in notationibus Adonem, Uuardum, & vadicem aliquem Ms.; ipsum, haud dubie, quem passim fallere Majores nostri toties demonstrant; nam Adon & Uuardo ignotissimum fuisse Felicianum istum Cordubensem, tam certum est quam quod certissimum. Massiliensis Felicianus S. Victoris socius satis celebris est, at synonymum martyrem Cordubensem, nemo est qui agnoscat præter unum Tamayum spuris hujusmodi prædis avidissime inhiantem, reposito haud dubie suffragante aliquo ex suis pseudochronicis; quem idcirco acriter hic etiam corripit Clar. Nicolaus Antonius in Adversariis Mss. Madrisi à sociis Pinio & Casero descriptis, quæ utinam lucem aliquando videant, ne solos externos arguant Hispani, quod Tamayi sui inaptissima somnia, vigiles ipsi toties concellere compellantur.

Daniel abbas à Greveno in additionibus ad Uuardum hoc die collocatus est in Ægypto, ut presbyter confessor, nulla apposita characteristica, unde à synonymis distinguatur: Eiusdem eum secutus, non satis elogis addidit, ut inde melius cognosci queat. Manuolycus paucis at hincide, & quidem primo loco, sed tamen aquæ obscure; Apud Schytopolim Ægypti, memoria S. Daniëlis, viri magnæ sanctimonix; atque hac descripsit Felcius. Quæro quid velint recentiores isti dum Sanctum tam ambignè annuntiant, antiquioribus omnibus Martyrologis ignotum; fontemque assecutus videor ex quo res tota profuxerit; nimirum ex Petro de Natalibus lib. 6, cap. 123, ubi Daniëli alicui, in Vitis Patrum satis conspicuo, nempe lib. 19, cap. 114 innocentiam suam insigni miraculo infantuli recens nati loquentis, comprobanti, nescio quæ alia appingit, nec eidem persone, opinor, nec temporibus convenientia, rotunde sub finem adjiciens, sanctitate perfectum in pace quievissè xii Kalendas Augusti. Hæc, inquiens vaga phrasi, ex Vitis Patrum: Ferrarius magis pressè ex Heraclide acceptum memorat. Verum hæc ego in Rosweydi editione frustra quæsiui hactenus: neque vero tamen ibi reperirentur, statim consequens effit, Daniëlem

A

istum Sanctis annumerandum, si non accesserit major auctoritas; multo minus hoc die quem nescio unde Equitinus acceperit. Ceterum quisquis is Daniël sit, hic forte positus occasione synonymi propheta, si vero cultu gaudeat, alibi certo recurret.

Beatorum patrum Pauli ep., & Joannis senioris (περοβυτης) vitam habemus Gracam, hinc inde mutam, ex peruerso, uti adscribitur, codice bibliotheca Segueriana Parisiis. Primus eorum natus fuisse scribitur in Athalia, nescio qua, Ponti civitate, cujus inuitus consecratus fuerit episcopus; e qua sese clam subduxerit, strepitum pertasus, Edessam versus, seculo quinto aliquantulum adulto, sicut colligitur ex nomine Rabbule (de quo vide tomum IV Julii pag. 263) qui ibidem eum episcopus praesederit. Paulus juxta dictam vitam, ibi episcopum sese celaverit, labore manuum victum queritans; cui se junxerit Joannes quidam, ac post gesta varia & peregrinationes, hic ab illo monitus de instante morte (quem clam profectum in urbe Nisibena questurus verat) atque Edessam reversus, cum Sanctis in spelunca permanserit, quoad vixit. Joannem d. Symeonis Sali synasceten datus hoc die. Joannes ille ac Paulus quo spectent, nescimus, nullo amborum vel alterutrius cultus vestigio reperio. De Vita auctore nihilo habemus amplius. Ob synonymiam tamen Joannis hodie, utrumque hic proponimus; alibi pluribus de illis acturi, si major alicunde nobis notitia suggeratur: & si pro vera historia Graculus aliquis hic, uti aibi sapius, dramaticam fabulam non adornaverit.

B

Daniëlis abbatis & conf. Ord. Cisterciensis depositionem, ut sancti hoc die Venetiis nobis annuntiat Arnoldus Wion in fecundioris suo quandoque vita Ligno, quem alii monastici certatim secuti sunt; Dorguinus, Menardus & expressus Henriquez, ex Wionis annotatione nonnulla colligens, qua ego quidem inde erui posse non video. Habe primum que observat laudatus Wion. Tabulae, inquit, sanctimonialium sancti Daniëlis (non hujus sed Propheta) Venetiis ejus natalem hoc die reponunt, puta in Necrologio, ut moris est. De eodem agit Franciscus Sansovinus in descriptione civitatis Venetae lib. 1. Sic est; agit Sansovinus fol. 5 de monasterio S. Daniëlis; atque anno mcccxi. Joannem Polanum episcopum dedisse fundum Daniëli abbati Cisterciensi familiari suo, viro sanctae vitae. Cetera qua is habet Sansovinus ad Daniëlem non spectant: quod si vera narrat Wion, ipse illo anno 1132, quo jua collocat Sansovinus, Daniël ipse è vivis excessit. Ceteram ex ultimis istis veris, viro sanctae vitae, formavit Wion sanctum Daniëlem; Henriquez vero ex ejus notatione ea corollaria deduxit, qua hic expendenda subjicimus. Elogium suum his verbis concludit; & inter Sanctos postmodum fuit relatus; quod ex Wionis verbis colligit; adiens, cœnobium illud virginum Cisterciensium Venetiis constructum, eidem sancto abbati Daniëli sacrum esse, adeoque ejus nomen Sanctorum Catalogo adscriptum. Hac porro avidè arripuerit Buceinus & Chalemotus, quin & prius etiam Kalendario insertus est, sicque accrevit isto etiam nomine Sanctorum vinca. De Daniëlis istius vita aut gestis nihil usquam traditur:

C

ast hoc mea nihil interest; si de legitimo cultu docear, & istum & quolibet alios ejus generis promptissime & libentissime venerabor.

D

Benedictus item monachus qui sub Cisterciensium vexillo egregie Altissimo militavit; & cum magna opinione sanctitatis obdormivit in Domino donatur ab eodem Henriquez titulo beati; modestior Chalemotus venerabilem dumtaxat pronuntias, refertque die sequenti.

Gabriël novitius cœnobii Nucalensis in citato Henriquez Menologio prolixiori elogio decoratur, verum sub sola appellatione pii Viri Joannes Lintzingius, Mulbrunensis abbas; Henriquez ignotus, merito à Chalemoto venerabilis nomine nuncupatus est, utpote à Luthevanis plurimè perpeffus.

Joannes cognomento Buta, Ordinis Minorum S. Francisci, miraculis post mortem inclaruit Panormi, teste nostro Octavio Cajetano in Martyrologio Siculo. Hunc non novit Arturus in Martyrologio Franciscano, neque Hueberus in Menologio.

E

Oliverius Maillard confessor; Angelus Pelitenensis conf., Uxentis Salentinorum in Apulia; Joannes de Sillis conf., apud Marianum montem; Gabriëla à Perusio, Fulginii in Umbria;

Beati titulo donantur ab Arturo in Martyrologio Franc. & ultimè interum in Gynaceo.

Godetridus, Londini in Anglia multa tormenta & mortem tandem perpeffus;

Claudius & Antonius, in Avenionis provincia multis certaminibus clari;

Arduntur ab Huebero in Menologio, sed absque sanctitatis titulo.

Hieronimus à Villa vitiosa Eboraeci in Portugallia;

Maria Longa Capucina, Neapolis in Campania;

Maria Catharina, Brixia in Tyrol;

In Hungaria Lx Tertiarii

F

Barbaram matronam Romanam pientissimam, genere, scientia, castimonia, ac vitæ perfectione illustrem, Sanctis hoc die annumerat Arturus in Gynaceo, testem adducens S. Ennodiam Ticinensem. Laudat hic quidem Barbaram istam, at qua demum auctoritate Sanctorum catalogo eam intexat Arturus, necdum intelligo. Ineptior est Gallonii citatio: nam virginem hic Romanam pradicat, toto calo ab Ennodiana matrona diversam.

Raymundus de Plano, Ordinis Prædicatorum, ab hæreticis in provincia Tolosana comprehensus, cum in fide Catholica, quam egregie prædicaverat perseveraret, erutis oculis, & eidem in cibum datis, tandem dire necatus est. Elogium est Saussayi in Martyrologio Gallicano. Puncula adjecit Marchesius in Diario, cum titulo Beati, quo ipsum gaudere aliunde non intelleximus.

Bartholomæam Martinam profert hoc die Arturus ex Ordine Dominicano, patientia, regulari disciplina, & miro Spiritus fervore celebrem, quamque adeo beatam appellare non dubitat. Irudentior Marchesius satis habuit, eam venerabilis titulo honorare.

Alexandro de Oliva de Saxo-ferrato titulum beati tribuit Thomas de Herrera in Alphabeto Au-

A Augustiniano pag. 14. De ejus cultu nihil alibi legere memini, hoc ipsi epistaphium ibi adscribitur: Alexandro Oliva Saxoferrateni theologo clarissimo, Eremitarum B. Augustini ab infantia spei maximæ alumno: qui cum esset sui Ordinis generalis, ob singularem doctrinam & vitæ sanctimoniam Cardinalis à Pio II ignorans creatus est. Vixit annos LV, obiit anno salutis MCCCCLXIII.

Venerabilem Carularum Tornacensem Canonice à singulari modestia & profusa in pauperes liberalitate laudat Castellanus, notatque obiisse 1556.

S. Liberii (pro Liborii) scribit hoc die Ferrarius in Catalogo generali: sed melius notat haberi in Martyrologio Romano die, quo de ipso agemus xxviii Julii.

S. Theophili, Justi, Trophimi & Matthæi certamen notatur hoc die in Athenis ma-

gnis excusis, sequente Maximo Cytheræ: qua ad illos spectant, dabantur die, quo duo ex illis consignantur in Martyrologio Romano xxviii Jul.

S. Ignatius Steirionites in pace consummatus in nostro manuscripti Synaxarii vel Menai, nostri Collegii Divionensis seu Petri Francisci Chiffletii apographo memoratur: in quo indicatur idem Sanctus haberi in Mazariniano: de quo agendum erit die, quo inscribitur Menais magni Græcorum excusis xxvi Julii.

S. Leubini episcopi confessoris, & quidem civitate Carentis annuntiat codex Remen. SS. Timothei & Apollinaris, ut est inter Usuardina auctaria: est ibi observavimus, indicari procul dubio S. Leobinum Carnotensem de quo ageatur xv Septembris.

Memoria Andreæ Apostoli habetur in Martyrologio Arabico-Egyptio, à Gratia Simonis Maronita verso in gratiam nostri Athanasii Kircheri. Colitur, ut noivum est, xxx Novembris.

B DE S. DANIELE PROPHETA

B A B Y L O N E.

S Y L L O G E H I S T O R I C A.

§ I. S. Danielis nomen, genus, patria; unicufne an plures? educatio, externæ dotes.

VERSUS AN. MUN. DI CIRC. MMMCD. LXXIX, ANTE CHRIST. CIRC. DC. LXVII. Daniel, cujus etymon datur, an nomen nostri propheta, an proprius cognomen?

Daniel, nomen officio, ad quod à Deo magnus hic Propheta electus fuerat, conveniens, hebraicè significat judicium Dei, aut, secundum Hieronymum, judicavit me Deus, sicut dicit noster Cornelius à Lapide in præfatione in Daniele; vel iudex Dei, ut noster item Jacobus Tirinus in caput i Danielis §. 7: nam præter ea, quibus sanctus Vates prænuñtiavit postremum iudicium, variaque ac multiplicia Dei iudicia circa varios reges & régna, qua tradit; mirabilem etiam iudicem se præbuit in reformanda iniquissima sententia, contra innocentem Susannam lata: quibus si adjungas summam in rebus arcanis & abstrusis exponendis dexteritatem, in futuris item occultissimis & obscurissimis prænuñtiandis sagacitatem, totum merito hominem coaluisse dicas ex caissi discerniculo, quo solide ac prudenter de omnibus iudicavit ac iudicare iusti docuit, illo dante, qui ad munus adeo singulare ipsum vocaverat. Porro an nomen illud datum ei fuerit ab initio, an post exposita somnia, & manifestata iudicia Domini, ita ut non tam nomen, quam cognomen fuerit, quarit Sanctius noster; ac primum amplectitur, secundum censet probabile; ut videbis eius Commentarium in Danielis cap. 1, §. 31

Itud in captivitate ejus mutatum fuit.

2 Porro postquam à Judæa abductus esset in captivitatem Babylonicam, nomen illud Hebraicum ibidem in Chaldaicum mutatum fuit; qua mutatio erat signum dominii & auctoritatis, ut habetur ex Genes. cap. 2, §. 19, 20; cap. 41, §. 45; 4 Reg. cap. 23, §. 34, & cap. 24, §. 17. Nomen illud fuit Baltassar, Danielis i §. 7; 2 §. 26; 4 §. 16, genti isti magno in honore habitum ac regium, ne dicam divinum. Etenim à filio Nabuchodonosoris Baltassar Daniel dictus vi-

detur Baltassar, q. d. Baal vel Beli occultus thesaurus, puta Beli sapientia, uti ex Maldonato affirmat à Lapide in dictum caput i Danielis, §. 7. Observat tamen noster Gaspar Sanctius in cap. 1, §. 7, à rege non omnino mutatum esse Danielis nomen, sed idioma: idem quippe valere Hebraicè id Daniel, & Chaldaicè, Baltassar, cum aliquo tamen discrimine. De variis interim nominibus Danieli tribuit consuli potest noster Scipio Sgambatus in opere Archivorum veteris Testamenti, Neapoli excuso anno 1703, titulo 55.

3 De stirpe Juda progenitum esse Daniele, constat ex cap. 1 Danielis, §. 6: fuerunt ergo inter eos de filiis Juda Daniel, Ananias &c.; ac de semine regio oriundum, omnes, teste Gaspare Sanctio præfationis in Daniele prolegomeno 1, conveniunt; idque non obscure liquet ex ipso Daniele cap. 1, §. 3, ubi Ait rex (Nabuchodonosor) Asphenez præposito eunuchorum; ut introduceret de filiis Israël, & de semine regio & tyrannorum, pueros &c. Unde rectè deducit à Lapide hic, Daniele ex Davide, Saionone aliisque regibus Juda esse prognatum. Josephus Antiquitatum Judaicarum lib. 10, cap. 12 asserit, Daniele fuisse de Sedecia genere. Perperam ergo Dionysius Cartusianus Proæmio in Daniele innuit, Daniele ex paterno genere fuisse tribus Levi ex materno tribus Juda; Scriptura enim paternum genus consignare solet. Cum igitur ea hic Danielis genus referat ad reges Juda, sequitur hoc ejus genus paternum fuisse, uti rectè hic rursus à Lapide.

4 Idem genus, sicut notavit Theodoretus oratione 1 in Daniele, suadet, quod Isare cap. 39, §. 7 Ezechia dicitur, postquam regias opes ostentavit Babyloniis, De filiis tuis, qui exhibunt de te, quos genueris, tollent (Babyloni) &

Sapientis originem trahit ex stirpe Juda, & regid;

quamquam de stirpe Juda magis consuetudinem quam de regid.

AUCTORE erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.
J. P. Quo fit, ut ex tribu Juda ortus fuerit Daniel,

qua sua ex omnibus reges jam antea à multis seculis ferebat; prout notat laudatus Sanctius: qui quamquam rectè dicat, Danielis ortum è tribu Juda negari, non posse ob Danielis caput 1, §. 6; putat tamen ex hoc loco genus Danielis regium non sic effici necessario, ut qui contra senserit, aliquid existimari possit Scriptura sacra cogitasse contrarium; idque non malè videtur probare ex loco supra citato: Ut introduceret de filiis Israël & de semine regio & tyrannorum, id est principum, ut videtur apud à Lapide hic. Hi porro tyranni, inquit Sanctius, sive principes, alieni esse poterant à genere regio, immo & à tribu Juda; adeo ut rex non jussisset, ut ad aulam regumque conspectum eligerentur solum, qui genus ducerent è regis natalibus, aliis exclusis, quos regis sanguinis splendor non ornaret; sed ut advocarentur ad aulicum ministerium, qui clarè essent orti parentibus; & aliquo titulo ac nomine commendatis.

B

que tamen ipsi probabilissime videntur attribui. veda.

5 Ad locum supra ex Isaia productum, quo edicitur, è regio sanguine quosdam eunuchos fore in aula regis Babylonis, respondet, non ab eodem loco ac ministerio ceteros excludi. Accedit è quod, teste S. Hieronymo in prefatione Commentariorum in Danielem, translatio Septuaginta, quam ipse tunc habuit, ortum esse dicit è Levitico genere; quando in titulo historia Beli ponebatur: Homo quidam erat sacerdos, nomine Daniel, filius Abda; & Chronicon Alexandrinum inter ea, qua habet de Prophetis Olympiade 70, è parentibus, qui in aula regia principem locum obtinerent. Sanctio videtur suffragari noster Pererius, qui prefatione in Danielem, ait, genus ejus PROCUL DUBIO regale fuisse; à Lapide autem in prefatione sua, Daniel, inquit, ortus est ex stirpe Juda, PUTA ex stirpe regum Juda: qua particula, hujus quidem puta, illius procul dubio, videntur aliquo modo insinuarè, non eadem certitudine de Danielis ortu è genere regio constare, quàm constat de ortu è tribu Juda.

ex sensu communi. Scriptura non repugnant.

C

6 Unde non videtur arguendus Augustinus Calmet, Ordinis S. Benedicti, congregationis S. Victoris & S. Hilulphi, Commentarius literalibus in omnes antiqui ac novi Testamenti libros ab anno 1707 Lutetia Parisiorum Gallicè editus notissimus, quando in capitis 1 Danielis §. 6, dicit, Credi (ONCROIT) omnes quatuor (Danielem & tres ejus socios) è regio sanguine fuisse. Concludemus itaque cum Sanctio, minus quidem esse certum, è regio sanguine ortum fuisse Danielem; sed hoc magis esse verisimile, ut est communis sensus, neque deesse aliquid in Scriptura vestigium. De patria nihil haberi ex Scriptura certum, prosequitur Sanctius.

De patria patre non constat.

7 Pererius ex Dorothei Synopsi, & Epiphano in libro de Vita & obitu prophetarum assignat Bethoron superiorem; adde Chronicon Alexandrinum citatum cum Menais magis excusis in elogio Sancti, de quo infra; ubi Βηθρον scribitur; qua est in sorte Ephraim, & familia Levitica annumerata, quæque distare dicitur ab Hierosolyma novem millibus, prope castellum Emmaus. Quam sententiam uti non persuadet adeo levis ne dicam nulla istorum, quos citant, scriptorum auctoritas, ita eam non evertunt contraria documenta, qua in promptu sint. Unde maluerunt, hanc fuisse genuinam S. Danielis patriam supponere, quam negare. Cui tamen certè non valde favet, uti observat Sanctius, quod Daniel de tribu Juda ortus est,

non è tribu Ephraim, ubi sita dicitur Bethoron; neque de Levi, cui ex Ephraimitico funiculo civitas illa adscripta est. De patre ejus mirum est silentium, nisi quod, ut colligitur ex dictis, princeps fuerit. S. Epiphanius heresi 35 vel 55 ex editione nostri Petavii postea laudanda, Quam multi sunt, inquit, quorum origines aperte non produntur: puta Daniel, Sidrac &c. Quorum qui parentes fuerint, nusquam in Scripturis commemoratum legimus. Non gravabor ea hoc loco referre, quæ nonnullorum traditione didicimus. Igitur Danielis patrem Sabaam fuisse quendam accepimus: At de hac qualiquam traditione ipse viderit.

D

8 Septuaginta interpretum translatio, à S. Hieronymo superius memorata, qua in principio capituli 14 hujus libri habuerit; Danielem fuisse de tribu Levi & sacerdotum; in causa sunt, teste Pererio in pluries nominata prefatione, ear nonnulli existimant, duos existisse Danieles; & unum quidem de tribu Juda fuisse auctorem hujus libri usque ad caput 13; de altero autem, qui erat de tribu Levi, historiam; qua in ultimo capite continetur, à quodam Abacuc, alio nempe, quam qui inter XII Prophetas ponitur, esse scriptam. Quam opinionem idem auctor rectè refellit ex eo, quod neque olim synagoga, neque nunc Christi Ecclesia, plures uno Danieles, libri hujus auctores novit.

Nihil cogit admittere

E

9 Dionysium Cartusianum; qui ex duplici genere, paterno nempe ac materno literam hanc dicitur in uno eodemque Daniele nititur (frequens enim erat duarum istarum tribuum per matrimonium copulatio) citam citat, sed non sequitur, credibilis censens, codicem illum LXX interpretum, quem citavit Hieronymus, fuisse mendosum; restante, inquit, non semel Hieronymo, codices LXX interpretum fuisse suo tempore admodum vitiosos & corruptos; certè non deprehendi in ullo Græcorum librorum, qui nunc quidem existant, id, quod in illo codice fuisse eo loco refert S. Hieronymus. Ita ille alterum istum Danielem expungit: qua cursum hic delibasse pro nostro instituto sit satis. De anno natali aget chronotaxis.

Danielis duos.

10 Quamquam de singularibus atque individuis adjunctis educationis Sancti nostri eo tempore, quo ante captivitatem apud suos puer degerebat, nihil hactenus ex idoneis documentis didicerimus, nequam tamen dubitandum, ac certissime ponendum est, hanc primam ineuntis ætatis partem, qua crepusculi instar, consequentis ætatis lucem annuntiare solet, ab ipso compositissime, integerrimè ac religiosissime decursam fuisse, in timore videlicet Domini, divina legis observatione, ceterisque virtutibus, qua tenellam istam ætatem, robustioris prænantiam comprimis decent; easque jam tum supra vulgus hominum, divinorum charitatum possessisse dotes, quibus tot tantisque rebus mirabilibus, in decursu vite perpetrandis, prolusisse quodammodo videri posset; prout solenne esse divine providentiæ in antiquo æque ac novo Testamento, notissimum est.

Educatio qualis

F

11 Externas porro ejus dotes & gratias, ac singularem educationis ornamenta, enumerant sacra ejus dotes. eloquia Danielis 1 à §. 3, quando indicant inter filios Israël, quos Nabuchodonosor introduci ad se jussisset, fuisse Danielem, Ananiam, Misaellem & Azariam: pueros utique, quales rex adduci designavit, in quibus nulla esset macula, decoros formæ, & eruditos omni sapientia, cautos scientiæ, & doctos disciplinæ, & qui possent stare in palatio regis, ut doceret

eos

A eos litteras, & linguam Chaldæorum. Accur-
rato adeo regis delictus accessit par cura eos alen-
di tempore captivitatis, de qua paragrapho proxi-
mè sequenti.

§ II. Captivitas, sanctitas,
virtutes.

Postquam venit Nabuchodonosor rex Baby-
lonis in Jerusalem, & obsedit eam, Dan.
1. 1. captumque regem Joakim & vincum
eatenis duxit in Babylonem 2. Paralip. 36.
ult. 6. unà cum Daniele ejusque sociis 3.
Joakim supplex tyranno factus ac tributum ei pol-
iticus, regno mox redditur, relicti Babylone ob-
sidum loco Daniele ejusque socii, & aliis, prout
videre est apud Tirinum in Commentariis ad di-
ctum mox Danielis locum ex variis, quos citat
auctoribus. Hæc igitur tam inchoata, quam ad
tempus continuata Danielis nostri captivitatis cau-
sa existit; quam si asceticè expendas, referendo
eam ad Dei providentiam cum Pererio, commen-
tante in eundem locum; cur nimirum permisit
Deus; innocentem Daniele in captivitatem ab-
duci, tres potissimum occurrunt rationes.

B 1. Ut Daniel Hebræos, qui erant in ea-
dem captivitate, instrueret, in spiritu curaret,
auctoritate, doctrina & exemplo contineret in veri
Dei cultu, alioquin facile ad gentium, quibuscum
versabantur, impiam superstitionem & idololatriam
lapsuros; captivitatis erumnas solaretur, ejusque
finem acceleraret. 2. Ut nomen Danielis hoc pã-
cto magis illustraretur, majorem utique gloriam &
potestatem adepti apud alienos reges & barbaras
gentes in ista captivitate, quam liber apud suos
umquam fuisset adepturus. 3. Ut per Daniele
apud superbissimos reges ac populos superstitionis te-
nebris obcaecatos veri Dei cognitio eluceret. Atque
hæc de captivitatis causis tam historice quam asceticè
consideratis; post quas de ejusdem tempore disseramus.

C 14. Figendo isti tempori maximè conducunt ver-
ba ista cap. 1. 1. : Anno tertio regni Joa-
kim regis Jûdæ, venit Nabuchodonosor &c.
ut supra. De duplici ad obsidionem Jerosolymita-
nam Nabuchodonosoris sub Joakim adventu, quo-
rum alter contigerit sub initium regni, anno vi-
delicet tertio; alter verò iterum anno undecimo,
id est postremo, quo cum regno vitam quoque fini-
vit, habes apud Sanctum hic, ex Scripturâ
sacra probatum. Quo anno è patria emigraverit
S. Daniel, dissentiunt auctores, quos citat, sed
non sequitur dictus scriptor; è quibus sint, qui
putent anno 8 Joakim id contigisse. Alii idem fere
statuunt, censentes cum Jechonia esse translatum;
præeunte S. Hieronymo in caput 1. Ezechielis. Sed
a Lapide præfat. in Dan, Sanctum captum esse
cum Joakimo rege, anno ejusdem regni tertio, qui
fuit annus primus regni Nabuchodonosoris, atque
ab eodem abductum esse Babylonem, rectius sta-
tuit; ac proinde consequens est, ut res gesta in-
nectatur primæ Nabuchodonosoris adversus Jûdæos
expeditioni. Videri etiã possunt Pererius ac Tirinus
in Commentariis ad verba Danielis proxime cita-
ta, & Salsanus ad annum mundi 3428, num.
24, ubi & Hieronymo respondet; quibus adde
Calmetum in tabula Chronologica, præfationi ejus
in Daniele subjuncta.

15. Quorsum enim, uti rectè observat Sanctius,
de tertio anno Joakimi in principio sermo, & de

aliis captivitatibus tantum silentium, nisi hoc Pro-
pheta suarum rerum vellet esse principium? Exor-
sus est autem sua vita narrationem ab illa ætate
adhuc puerili, in qua cum aliis tribus, aulicis
ministeriis destinatus est sub eunuchorum magistro;
quod statim subdidit, postquam tertii anni Joa-
kimi, & primi Nabuchodonosoris appulsus memi-
nisset. Ita Sanctius; qui re sic stabilita, solvit ar-
gumentum Maldonati, uti & locum in speciem con-
trarium ex Jeremia cap. 25, ubi primus Nabu-
chodonosoris annus in quartum annum Joakimi
incidisse dicitur; intelligendo videlicet annum ter-
tium finitum, & quartum inchoatum aut modi-
cè progressum. Alio etiam modo idem interpres
conciliat Daniele cum Jeremia; si dicatur, se-
cundo anno regni inchoato venisse Nabuchodonoso-
rem; & annum illum imperfectum omissum esse
à Daniele, qui incurrit in annum quartum Joa-
kimi, ut paulo pluribus ibidem deductum reperies.

16. Difficilius quæri potest, quoto ætatis anno
Daniel abductus sit Babylonem? Pererius in præ-
fatione tamquam simillimum vero censet, eum tunc
non fuisse decimo anno majorem; at debili nititur
auctoritate pseudo-Epiphani ac pseudo-Isidori. Dein-
de affirmat, Daniele dodecimo ætatis anno
Susannam liberasse, ex S. Ignatii epistolâ ad
Magnesianos (quæ interpolatis annumeratur; &
de qua videri possunt bibliographi) aliisque; quos
præfert. Sanctius ei dat annos 20 aut circiter;
quam opinionem tamquam veriorè & nos amplecti-
mur cum Cornelio à Lapide in citata præfatione;
eamque confirmat in expositione capitis 13, 45,
statuens Daniele facile 24 annorum fuisse;
quando Susannam liberavit; quod quarto vel quin-
to anno postquam Daniel venerat Babylonem, ac-
cidisse ei videatur. Rem cum Tirino hic in pauca
contraho. Quomodo, inquit, populus omnis puero
duodenni, judicem agere volens, ipsosque judices
ad iudicium suum vocanti auscultasset? Ergo puer
junior (qualis dicto loco vocatur Daniel) signi-
ficat hic juvenem, qui comparatione senum a-
dultiorum merito censeri poterat puer. Et verò
pueros dici in ætate etiam grandi ex usu Scri-
pturæ sacre, ostendit Sanctius prolegomeno 3, num.
13. Adde, quod major ætas quam 10 aut 12
annorum, quâ Sanctus primò in captivitatem ab-
ductus sit, suadeatur ex his, quæ de sapientia ejus
mox disseremus, ubi nonnulla de sanctitate ac vir-
ginitate præmiserimus.

17. Sanctitas Danielis tum ex pluribus aliis
argumentis, tum ex eo potissimum elucet, quod
etiamnum in viris degeret (anno videlicet
ætatis 34, prout supputat à Lapide in locum E-
zechielis mox producendum) ac proinde ætate non
valde provectus, ipse Dei testimonio viris duobus
sanctissimis annumeretur Ezechielis cap. 14, 4.
& seqq., ubi habentur ista: Si fuerint tres
viri isti in medio ejus (terra pravaricatricis
atque infidelis) Noë, Daniel & Job; ipsi ju-
stitiâ suâ liberabunt animas suas... nec fi-
lios autem nec filias liberabunt; sed ipsi soli
liberabuntur, terra autem defolabitur. Jam
verò eximia vita Danielis sanctitas & integritas
adeo vel ipsis principibus ac satrapis gentilibus
erat spectata, ut invidia stimulis acti, & ad cal-
lidissimas fraudes oculatissimi, non existimarent
odium regis adversus eum aut offensionem alio mo-
do concitari posse, quam dolos struendo religioso
ipsius pietatis; nam, prout dicitur Dan. 6. 4.
Nullam causam & suspicionem reperire po-
tuerunt; eo quod fidelis esset (Daniel) &
omnis

AUCTORE
J. P.
primo nempe
Nabuchodo-
nosoris ad
Hierosoly-
mam aaven-
tu.

Quoto ætatis
anno Daniel
in captivita-
tem abductus
est.

F

Ejusdem sã-
ctitas.

AUCTORE omnis culpa & suspicio non inveniretur in eo. **J. P.** 18 Atque ita cum in rebus omnes & consilia se versarent, dicunt tandem §. 5: Non invenimus Danieli huic aliquam occasionem, nisi forte in lege Dei sui. Latoque a rege decreto, ut omnis, qui petierit aliquam petitionem à quocumque Deo & homine, usque ad triginta dies, nisi à rege, mittatur in lacum leonum; vel ob crudele tamen adeo ac fatale decretum nihil remisit Daniel de consueta adorandi Deum religione, eligens mori potius, quam minus pie vivere. Etenim hoc cum Daniel comperisset... ingressus est domum suam, & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Jerusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo, sicut & ante facere confueverat; ibid. §. 10. Accusatus itaque de violato regis edicto, & in lacum leonum missus, inde illæsus evasit, duplici prodigio ob raram adeo ac duris probatissimam pietatem, tam in se, quam in amulis suis triumphans.

B 19 Abstinentia Danielis supra modum rara, supra fidem fere mirabilis, nisi ex divinis verbis constaret. Ecquis enim satis admirari possit, quod tempore dura captivitatis inter Babylonica aula delicias, quarum spectator esse poterat & testis & particeps in dies, accedente ad hæc potissimum regis imperio, ac propositi eunuchorum sollicitudine ac precibus, numquam tamen adduci potuerit Propheta, vel in tenera adeo ætate, ut de severissima vivendi ratione quidquam remitteret. Proposuit: Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus ejus; & obtinuit, ut solis leguminibus & aqua victitaret. Causas vide apud interpretes. Et vero hanc parcam & religiosam Juvenis sanctissimi abstinentiam Deo mirifice gratam fuisse, liquet ex insignibus premiis, quibus illam Deus miraculose prosecutus est §. 15 & 17 & seqq. Verum an illa abstinentia ipsi perpetua fuit? Sanctius in caput 10 Danielis §. 3, Panem desiderabilem non comedi, hæc habet, quibus proposita questionis fit satis: Hinc constat, aliquando Daniele cibis usum fuisse lautioribus, bibisse vinum, & panem comedisse desiderabilem, id est, delicatum, qualis expecti solet ab his, quibus vita est à fordibus & vulgaribus epulis aliena: id enim ipse non obscurè docet; cum hæc trium hebdomadam jejuniis respuisse dicit. Quare quod principio fecit cap. 1, ut tantum legumina & aquam ad mensam adhiberet, id illi perpetuum non fuit. Pererius autem in citatum caput commentans, exponit, cur Daniel melioribus fuerit usus cibis in senectute, quam in juventute.

C 20 Nec praterenda est virginitas ejus, quam illibatam illum ad mortem usque conservasse, omnes, inquit à Lapide in prolegomenis pluries allegatis, consentiunt. Sic porro alienus erat ab illis rebus, quæ libidinem aut provocant, aut produunt, ut à Judæis putaretur eunuchus: usque adeo casti ac compositi ad decorum motus, virginalis pudor atque modestia, verecundi oculi, verba pudica, ut à carne nihil habere crederes. Unde S. Joannes Damascenus lib. 4 de Fide cap. 25 ait, castitatis gratiâ tam Daniele à leonibus servata, quam tres pueros ab igne Babylonia fuisse inviolabiles. Objectionem, quam contra calibatum ejus nonnulli formant ex loco Ezechielis cap. 14 supra: Si fuerint tres viri &c. solvant à Lapide & Sanctius in prolegomenis. Quamquam verò non

satis certo constet, an Sanctus noster fuerit spado seu excelsus; de qua re utrimque citantur auctores apud interpretes; præplacet tamen sententia Cornelii à Lapide ac Sanctius in prolegom. (ne alios memorem ab ipsis citatos) uti & Tirini in cap. 1 §. 3; quæ ipsum eximit ab hac probrosa apud Judæos & odiosa macula.

D 21 Daniel item hanc sanctitatis dotem habuit, ut tam sua quam aliena salutis ac perfectionis esset avidissimus. Unde, ut rectè observat à Lapide, cap. 9 §. 23 vocatur vir desideriorum. Inde orans pro populo, ei reditum à captivitate Babylonica tum à Deo tum à Cyro impetravit: permanit enim Daniel in principatu & præfectura usque ad Cyrum; qui primo anno suæ monarchiæ Judæos à captivitate dimisit. Inde denique tempus Christi redemptoris; ejusque nativitatis & passionis abbreviari petiit & impetravit dicto cap. §. 24. Martyrem fuisse probat à Lapide; illa ductus ratione, quod ob pietatem & invocationem Dei Hebræorum missus fuerit in lacum leonum, & quidem bis, esto Dei ope inde evaserit illæsus. Titulum hunc suadet ab exemplo S. Joannis, qui à Patribus vocatur martyr eo quod in dolium ferventis olei sit immisus, quamquam inde gratiâ Dei illæsus exierit. Atque hoc etiam sensu S. Daniel martyr dici potest; quamquam martyrium revera passus non fuerit, sicut probabatur §. 4. Daniel denique typus fuit Christi, Sanctorum omnium prototypi, & sanctitatis omnis auctoris; id quod rationibus omnino septemdecim ostendit laudatus à Lapide. Atque hæc pro nostro instituto de S. Danielis sanctitate ac virtutibus plus quam satis: de sapientia ejus nunc dicamus.

§ III. Sapientia; auctoritas apud reges ac populos inde orta; an S. Daniel excludendus è numero prophetarum.

Sapientia sanctitati reliquisque sancti Vatis dotibus par eum exornavit: cujus complura ex dictis ac factis ipsis, in libro ejus expositis, argumenta in promptu sunt, quæ suis quæque locis explanata habes apud interpretes. Sed illud maxime notandum, quod sapientia sua Sanctus ipsummet Deum præconem habuerit. Etenim rex Tyri, sapientissimum se reputans, Danieli tamen se comparare non audebat. Atque hoc est, quod irrudens, per sarcasum ei objicit Ezechiel cap. 28, §. 3. Ecce sapientior es tu Daniele, omne secretum non est absconditum à te. Jam verò ex Danielis 1, ubi tenera adhuc erat sapientissimi Juvenis ætas, cui sicut crescentibus paulatim annis crescebat quotidie robur corporis, ita pariter nova in dies fiebat eruditionis accessio, luculentissimi constat, quantam, quam latè patentem, quam subtilem & acutam & haberet jam tum ingenii vim cum profundissima sapientia conjunctam, & qualem postea habiturus esset, ubi eum maturior ætas virum formasset.

22 Pauca vero è pluribus, quibus per decursum libri, ejus nomine inscripti, divina planè ipsius alios egregiè sapientia commendatur, & varia, quæ interpretationibus inserta leguntur circa hoc idem, quo de in præsentia agimus, argumentum; paucula, inquam, nobis hic sufficiant. Jam tum à primo ingressus sui in Babylonem tempore, publica eruditionis ac sapientia summa erat notissimus: ut qui

desiderium propria & aliena salutis. An martyr & quo sensu? Typus fuit Christi

E

Sapientia Danielis ab ipso Deo laudata, F

à quo supra ornatus fuit,

A qui eo nomine præ pluribus aliis selectus & ad regis Babyloniorum aulam deductus fuerit cum sociis suis. Dixerat quippe rex ad aulicum suum ministrum, ut introduceret de filiis Israël . . . eruditos omni sapientia, cautos scientiâ, & doctos disciplinâ. Et §. 17, Pueris autem his dedit scientiam & disciplinam in omni libro & sapientia; Danieli autem; quo ceteris longè altius emineret, intelligentiam omnium visionum & somniorum; munus utique & partem non minimam spiritus prophetici, quo Deus ipsum cumulatissimè donavit.

24. Nec verò modicè laborarant Daniel & socii eius, ut tempus triennii, quod datum eis erat ad excolendas scientias antequam ad regem ingrederentur, cum fructu transigerent: nam cum jam regi adstarent, elapso triennii termino, specimina elicturi rationemque reddiduri eorum; quæ & ante sciebant & ibi didicerant, adeo eximiam ex variarum scientiarum aggregatione sapientiam præ se tulere, ut assererent rex de illis §. 20, invenisse se decuplum super cunctos ariolos & magos, qui erant in universo regno. **B** *Fuerat* his attingere ea, quæ de S. Danielis sapientia paulò magis singularem determinat à Lapide in proleg. fuit, inquit, chronologus sui non modo temporis, sed illius ævi certissimus ac celeberrimus. Fuit vir omnium hominum illius sæculi sapientissimus, & in omni scientia etiam Chaldæorum aliorumque gentilium versatissimus. *Tirinus* in cap. 1. §. 4, solertiam & sagacitatem in scrutatione rerum naturalium; ac disciplina ethica, politica, æconomica præditos fuisse Sanctum ejusque socios, tacite indicat vel supponit: nam cauti scientiâ & docti disciplinâ, qui pro Nabuchodonosoris aula quærebantur ex Hebræis, hisce facultatibus ornatos fuisse dicit: proinde dotes illa in Daniele ac sociis, qui ad regiam aulam erant delecti; desiderari haud poterant.

25 Daniel itaque non secus ac scientia oraculorum ac sapientia prodigium à summis & imis, regibus & populis habitus semper fuit summa in veneratione & admiratione. Ac rex Nabuchodonosor imprimis post somnium de famosa statua sibi à Daniele expositum, cecidit in faciem suam, & Daniele adoravit, & hostias & incensum præcepit, ut sacrificarent ei. Et paulo post: Tunc Rex Daniele in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes provincias Babylonis, & præfectum super cunctos sapientes Babylonis. Daniel autem postulavit à rege, & constituit super opera provincie Babylonis Sidrach, Misach & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis, uti habes cap. 2. *Lellurus* verò scripturam digitorum in pariete apparentium cap. 5, Baltassari regi à regina, (sive ea regis mater, sive avia, sive uxor fuerit; vide à Lapide) ita commendatur:

26 Est vir in regno tuo, qui spiritum deorum sanctorum habet in se; & in diebus patris tui scientia & sapientia inventa sunt in eo: nam & rex Nabuchodonosor, pater tuus, principem magorum, incantatorum, Chaldæorum & aruspicum constituit eum: pater, inquam, tuus, ô rex, quia spiritus amplior, & prudentia, intelligentiaque & interpretatio somniorum, & ostensio secretorum, ac solutio ligatorum inventæ sunt in eo. *Accius* itaque Daniel postquam scripturam exposuisset **Fulii Tomus V.**

set, jubente rege indutus est . . . purpurâ, & circumdata est torques aurea collo ejus, & prædicatum est de eo, quod haberet potestatem tertius in regno suo. *Sub Dario autem constituitur supra satrapas regni, cap. 6, honorificâ auctoritate ornatissimus: Igitur Daniel superabat omnes principes, & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo. Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum. Summam denique eidem etiamnum juveni auctoritatem & gloriam peperit adeo inexpectata & mirabilis liberatio innocua Susanna, cap. 13; postquam Daniel . . . factus est magnus in conspectu populi à die illa & deinceps.*

27. Constat abunde apud omnes, S. Daniele prophetarum numero accensendum esse, quidquid cum inde eximere nonnulli vpluerint. *Hebræi, Hieronymo teste in præfatione in Daniele, sacra Scriptura libros in tres digerunt classes, nimirum in Legem, Prophetas & Hagiographa, seu scripta sacra. Porro tertia huic classi Daniele annumerant, & à Prophetis segregant, eodem Hieronymo teste. Cur id Hebræi putarint, docet Theodoretus in hunc librum: cujus verba brevitate causa non transcribo. Argumentum, Hebræorum opinionis in speciem favens, quod desumitur ex oratione Azaria cap. 3, ubi eodem tempore, quò Babylone esset Daniel, is dicit: Non est in tempore hoc propheta &c. elucidat Sanctius proleg. 4; atque in ulteriorem rei confirmationem; quod propheta, inquit, fuerit Daniel, liber totus manifestè docet, & ita clamat apertè & clarè, ut nisi qui aures obtinatio obstruxerit, ignorare non possit.*

28 Quam multa de Christo, quam varia Antichristo, deque imperiorum mutatione prædixerit, quam illa rerum confirmatione prædixit, quis non videt? Cæcus sit oportet & amens, qui hic prophetici spiritus vim non agnoscat, & donum planè divinum supra naturalem hominis facultatem, prænoscenti & prænuntiandi ea, quæ solus novit Deus, & ille, cui is voluerit revelare. *Enimverò Judæorum ora obstruit Christus Matth. 24, quando dicit: Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à DANIELE PROPHETA &c. Judæos quoque confutare debet Josephus, dilucidè significans quam grandem de hoc Danielis charismate existimationem concepisset, quando non prophetis dumtaxat, sed maximis quoque prophetis Sanctum hunc virum accensuit lib. 10 Antiquit. cap. 12, ubi sic legitur: Omnis eximia felicitas ut prophetæ excellentissimo ei contigit, & viventi tam apud reges, quam apud populum gratioso, & post obitum sempiternam memoriam consecuto. Et verò sequenti elogio Prophetam ibidem prosequitur: Libri enim ejus, quos conscriptos reliquit, etiam nunc apud nos, inquit, leguntur: qui nobis certam fidem faciunt, quod Deus cum eo colloquia miscuerit.*

29 Non solum autem futura prædixit quemadmodum alii prophetæ; verum etiam tempus, quo eventura essent, præfinit: & cum alii prophetæ calamitates prædicerent, ideoque malam gratiam apud reges & multitudinem vulgarem inirent; hic bonarum rerum vates fuit, ut propter faustam ominationem quidem benevolentiam omnium sibi conciliaret, propter eventuum verò certitudinem, fidem sibi apud universum mortalium

Q

genus

Prophetarum
ex albo illum
expungere.

E

F

quam & rex
Nabuchodo-
nosor summis
laudibus ex-
tulit.Et verò regi-
bus & populisob eam sum-
mo semper in
honore fuit
habitus.nemò nisi per-
tinax potest:
qualem etiam
existisse,AUCTORE
I. P.

AUCTORE J. P. genus compararet. Exstat enim in illius scriptis, unde maximè illius prophetiæ certitudo potest colligi &c. Atque ex his planè liquet, tam longè abfuisse antiquos Judæos ab illa opinione, quæ Danielem expungendum censuit ex albo prophetarum, ut honorificentissimo loco eum inter prophetarum coryphaeos reponant.

bonarum 30 Interim Josephus, cui Daniel bonarum rerum vates fuit &c. rectè refutatur à Saliano ad annum mundi 3497 tamquam locutus ad mentem suorum popularium, non ipsius Prophetæ & rei veritatem. Si enim librum, inquit, ipse legit, invenit Danielem, si quis alius, regibus, quibuscum vixit, severissima atque acerbissima denuntiasset (*uti probat ab exemplis, licet res probatione non egeat*) neque proinde regibus aut populo inde charum fuisse. Addit: Danielem, opinor, ex se ipso metitus * est Josephus, qui Græcorum & Romanorum, quibus serviebat, gratiam venabatur... Pseudoprophetarum iste mos est, & ne omnium quidem, cum Balaam etiam domum auro plenam præ veritate prophetica contemnere potuerit.

§ IV. Visiones, interpretationes somniorum, prophetiæ, scripta; mors ejusque adjuncta; an sanctus martyrium passus?

Summa fuit **Danielis in** **visionibus** **&c.** **T** Res ista modò in titulo proposita magni Prophetæ dotes adeo coherens simul, ut non abs re facturus videatur, si modò de una modo de alia promiscue agam. usurus verbis Pererii in præfatione aliàs indicata, quibus eruditè præfens argumentum dilucidat: Omnes, inquit, Danielis visiones admirandis imaginibus & similitudinibus fuerunt expressæ. His accedit, quod prophetia Danielis complectitur omnia tempora, præterita, præsentia & futura: præterita, ut in primo somnio Nabuchodonosor: futura, ut in expositione somniorum ejus, & in aliis omnibus prædictionibus: præsentia, ut in scriptura manus, quæ apparuit in pariete, & in judicio Susannæ. Continet item omnes modos, quibus visiones prophetiæ fieri solent, hoc est vel per somnia, vel per ecstasim aut raptum, vel per signa sensibilia, vel per illuminationem mentis. Et, ut paucis dicam, si præstantia prophetiæ eò maior debet æstimari quo de Christo vel plura & majora, vel explicatius & apertius vaticinatur; Daniel profecto unus de summis & nobilissimis prophetis eo nomine censeretur. Ita ille.

excellencia: 32 Daniel... hoc, inquit S. Hieronymus in Dan. cap. 1 & 17, extra tres pueros habebat insigne, quod visiones & somnia, quibus per symbola quædam & ænigmata, futura monstrantur, sagaci mente cernebat; ut quod alii videbant in phantasmate, oculis cordis adspiceret. An & quousque scientia Danieli & sodalibus ejus à Deo communicata fuerit naturalis vel supernaturalis; cujusmodi fuerint somnia, quorum eventum Daniel interpretatus est; quo pacto vera somnia à falsis discriminentur; item quid somnium sit, quid visio; & cetera, quæ hic queri possint, discite ab interpretibus; è quibus

D consule imprimis Sanctium ac Pererium in caput 1 Danielis, & à Lapide in cap. 40 & 41 Genes.; sufficiat hic verbo insinuisse, somnia illa, quorum Daniel interpretem egit, à Deo immissa fuisse, non verò fortuita. Alias potèro Danielis prophetias de mundi excidio recenset pseudo-Epiphanius in Vita Danielis, pseudo-Dorotheus in Synopsi, & Chronicon Alexandrinum.

33 Opera S. Epiphanius recensuit, è Græco in Latinum conversit ac notis illustravit, eaque Lutetia Parisiorum edidit anno 1622 noster Dionysius Petavius, duobus tomis tam genuina istius auctoris, quam spuria complexus & supposita. Horum ducit agmen, inquit in præfatione tomus 2 ad lectorem, Liber de Vita Prophetarum, quem ὁ δὲ δὲ ἐπιφανίου esse, sexcentæ mendaciorum nugæ persuadent, quibus ille referatus est. Rem itaque gestam eodem tomo pag. 143 pseudo-Epiphanius sic narrat: Aliud præterea portentum in arduis Babylonis montibus designavit. Cum, inquit, montem illum, qui ad Aquilonem obversus est, fumantem videbitis, Babylonis exitus appropinquabit; cum autem velut igne flagrantem aspexeritis, totius orbis occasus imminet. Sin mons ille, qui ad Austrum est, aquis manaverit, populus in patriam revertetur, & Hierusalem ampla & spatiosa demum instaurabitur: id quod Jesu pontificis & Zorababelis filii Salathielis studio atque opera perfectum est. Quod si mons cruore fluxerit, Belialis per universum orbem cædes protenditur, ac Dominus hominis assumpta specie, descendet in terram. Quæ nos cum Saliano ad annum mundi 3535, num. 4 dicimus Rabinicum furem sapere, & passim contemni.

34 Quoniam verò non tam Danielis scripta, præter scriptam Danielis gesta ac persona ad nostrum præcipuè institutum spectant; plurima, quæ de libro ejus hic queri possent, alio remittimus. Hanc Danieli vindicat Pererius in sua præfatione; ubi & de ejusdem libri præstantia, ex materia & auctore petita; hysterologia sive præpostera rerum serie atque orta inde obscuritate; ac denique utilitate. Librum item hunc Danieli asserit Sanctius proleg. 5, historiam Susannæ proleg. 4; totum caput tertium, proleg. 7; de dracone & sacerdotibus Bel, de lacu & Habacuc proleg. 8; de canonica libri totius auctoritate proleg. 9; quæ lingua scriptus, & quis ejus interpret proleg. 10. Consuli item potest Tirinus in sua præfatione, uti & Calmetus in sua, pag. 518.

35 Falsò quadam Danieli adscripta fuisse, & quadam et ab Ecclesia pro talibus non agnita, meminisse hic iam ei supplicium convenit: de qua re Huetius in Demonstratione euangelica Propositione 4, cap. 14, titulo de Prophetia Danielis num. 10 sic fatur: Fecit præstantis Danielis fama, & explicandis potissimum somniis celebrata, ut vetus quidam onirocritorum auctor operi suo Somnialiorum Danielis nomen falsò præscriberet. Ejus usum damnant Decreta Gratiani, utpote supposititii & impii. At incertum est, idne, vel simile quid notaverit synopsis, cum inter apocrypha Danielem collocavit. Certè additamenta Danielis non respexit, quæ inter legitimos hujus Prophetæ factus ab eo recensentur. Ego verò & Latinam Christiani hominis scriptionem esse puto, cum nulla ejus appareat mentio, vel in Artemidoro, vel in Achmete; nec valde antiquam, cum inter eos qui ante Artemidorum idem tracta-

A tractaverunt argumentum, nomen Danielis nusquam esset. Hac Huctius, in margine citans Decretum Gratiani par. 2, caus. 27, q. 1, cap. 16; sed habentur caus. 26, q. 7, cap. 16.

Referuntur
varia circa
annos vite

36 Pererius in fine prefationis in Danielem statuit, sanctum Patrem vixisse ad annos usque 100, aetatem illam pertexens per varios successive calculos chronologicos; ultra vero quam longe processerit, incompertum esse. Pererius perperam imputat a Lapide in prolegom. quasi vixisse Danielem statuerit annis 138; quod si verum foret, merito certe tunc tantam aetatem rejiceret a Lapide, tamquam enormis sit ætas hominis, & illo seculo inaudita: unde alii censeant, Danielem non excessisse annum centesimum. Denique puncta chronologica, qua ibidem figit, eo redigit, ut mors Danielis inheletur anno sua aetatis 101 aut 111. Sanctius proleg. 3, num. 14, quamquam fateatur, incertum esse, quo aetatis anno sanctus Vir è vita excesserit, ut certum tamen admittit, ad grandem usque aetatem progressum, & sicuti chronologicè statuit; plus quam senilem.

B
sententia.

37 Abulensis quæst. 91 in cap. 2 Matth., aetatis diuè tempus circumscritur uno supra octoginta annos; sed multo plures, inquit Sanctius, vixisse constat. Tertius vero omnium, quos ego quidem vidimus, in definienda illa aetate restrictissimus, statuit ex hypothesi quod, si mortuus sit Daniel anno tertio monarchie Cyri (quia deinceps Scriptura illius non meminit) vixerit universim annis 71; idque conformiter ad ea, quæ differt in Chronico suo sacro cap. 35, de principio ac fine 70 annorum Babylonica servitutis, captivitatis & desolationis; tempore, quo vixerit sanctus Propeta in captivitate ista, non ad septuaginta annos, id est ad totam ejusdem durationem extenso, uti interpretes bene multi statuunt, sed ad triginta ex annis istis septuaginta restricto; de quo uti & aliorum metiendi hæc & alia Sancti tempora calculo, pluribus videbitur in chronotaxi paulo post à nobis ordinanda.

Locus mortis

C

38 Proximum est, ut præter ea, quæ tempus vite ac mortis circumstant, nunc de loco mortis differamus. Petrus de Natalibus Sanctum vitam junctum vult in Media, & quidem v Kalendas Septembris, uti videre est in Vita lib. 7, cap. 126; de utroque isto asserto ipse viderit. Sanctius obitum ejus tribuit Babyloni, ut docent, inquit, communiter Patres, & Martyrologium Romanum. Et commentans in cap. 1 Danielis §. 21, censet Prophetam nostrum ex Media rediisse... Babylonem, atque ibi tandem nobili sepulcro conditum esse; sed ex auctoritate pseudonymorum Epiphani, Isidori, Dorothei &c. quos citat, id neutiquam confici potest. Eundem mortis locum assignat à Lapide; causam addens; noluit enim, ait, redire in Judæam cum Esdra & aliis, quibus reditum à Cyro impetraverat, tum ut Judæorum salutem & negotia apud Cyrum promoveret; tum ut Judæorum, qui in Babylone plurimi remanebant, director & protector esset. Ita ille ex Theodoro in caput 10. Consule etiam Pererium in Proleg. versus finem. Si verò Propeta idem fuerit locus mortis, qui & sepulcri, varia huc faciunt, quæ dabimus §. 5. At notat rectè novus legendista Gallus in Vita Danielis paragrapho 2, de qua infra, non posse hic proferri id, quod Deus ad ejus sepulcrum fuerit operatus, nec quales ipsi fuerint honores exhibiti: cum nihil possit asseri de loco sepultura ejus, aliisque adjunctis, quæ eius mortem comitata & secuta sunt.

Julius Tomus V.

39 Præplacet itaque mihi ista opinio, quæ auctoritate firmat, incompertum planè nobis esse locum mortis, & alia ejusdem adjuncta; quæ in re libentes sententia memorati legendista subscribimus; viderit tamen num satis sibi in ista incertitudine constare probeatur, quando paucis interjectis affirmans, non videri locum sepultura umquam existisse Babylone, Daniel, inquit, non amplius habitabat Babylone, ex quo Darius Medus ipsum abduxerat Ecbatana; urbem Media principem. Videtur obiisse in Persia, aut in urbe quadam ad Tygrin sita, ubi habuit ultimas suas visiones. Hæc ille; quod mihi videtur idem esse, atque rem incertam ex incertis divinare conjecturis: etenim an & quamdiu Sanctus supervixerit istis supremis visionibus non constat; non magis quam an & quamdiu tunc ibi subsisteret, an potius alio migraverit. Malumus itaque nullam aliorum circa locum obitus adoptare sententiam, quam adoptando aliquam ex illis, non sufficiente fundamento suffultam, meras vendicare conjecturas. Unde consequens est, ut Calmetus præfatione in Danielem pag. 515 nimis affirmatè mortem in Persia ponat; neque satis sibi etiam constet; cum paulo post asserat, dubitari, an mortuus fuerit Babylone.

AUCTORE
J. P.
aliaque ejusdem adjuncta
nos latent.

E

40 Sanctum Patrem nostrum certo aliquo sensu Græci commissa fuisse martyrem dicebamus obiter num. 21 ex Cornelio à Lapide. Plus aliquid volunt tabula Græcorum sacra, ut post patebit, referentes, Sanctum veri & strictè dicti martyris, fuso nempe sanguine, lauream consecutum, quando eum sub rege Attalo, nescio quo, capite truncatum tradunt: cum nullus, quod sciat, veterum Patrum vel historicorum, uti rectè observat à Lapide in prolegomenis, hoc memoria prodiderit. Nugis igitur ipsi suis gaudeant Græci, hic item, more sibi alias satis superque usitato, falli volentes aut fallere. Idcirco commentitiam hanc mortem imaginariis fabularum somniis accensemus; quam an ipsi primum extogitarint, an alibi inter Rabinicas aut Thalmudisticas quisquiliis invenerint, non habemus undè affirmemus. Atque hæc quidem spectant Sancti obitum, & ea, quæ eundem circumstant; nunc subdamus, quæ illum consecuta sunt.

F

§ V. Sepulcrum, epitaphium, statua.

DE S. Danielis sepulcro, quidquid nonnulli Varii de sancti Propheta sepulcro scriptores illud certo loco determinare voluerint, nihil satis credibile videtur statui posse: propterea quod nec auctores, nec proinde eorum testimonia satis habeant ponderis ad faciendam fidem. Referemus tamen ea, quæ ipsi tradunt, relicta leætori plena assentiendi vel dissentendi libertate. Si pseudo-Epiphano credimus, humatus est in angusta (forte augusta) caverna honorificè, exstatque monumentum ejus ad hoc seculum cunctis notissimum; si autem pseudo-Dorotheo in Synopsi de Vita & morte Prophetarum, Bibliotheca Patrum tom. 7 per Margarinum de la rigne, editionis secunda anni 1589; edidit, inquit, & aliis Persarum regibus multa portenta, quæ scripta non sunt. Mortuus est verò Daniel in terra Chaldæorum, & in sepulcro regio solus cum honore sepultus. Ubi videtur significare, eum fuisse sepultum in ipsa turri, de qua mox agemus.

42 Josephus lib. 10 Antiquit. cap. ultimo turri narrantur;

Q 2

rimo

AUCTORE J. P. rim quamdam à Daniele constructam celebrat, minimè vacantem prodigio, si vera is narrat. Cum ab omnibus, inquit, Deo charus existimaretur, & propter hanc de se opinionem esset illustrissimus, ædificavit apud Ecbatana Mediæ turrim, opus pulcherrimum, & singulari admiratione dignum, quod in hodiernum usque durat, & spectantibus recentissimæ structuræ videtur, ac si ea ipsa die, quâ spectatur, esset absolutum: tantam novitatis speciem, & tam integram pulchritudinem habet, nihil omnino à tam longo tempore læsam, præter aliorum ædificiorum consuetudinem, quæ æque atque homines vetustatis injuriam sentiunt, nec firmitatem solum, sed etiam decorem sensim deperdunt. Mos autem durat usque in præsens tempus, & Perfarum atque Parthorum: ejusque custodia Judaici generis sacerdoti hodieque conceditur.

B sed nihil satis fide dignum. 43 Ad illud ipsum sepulcrum alludunt clarissimè verba Vite S. Danielis apud Petrum de Natalibus, de qua infra; ubi postquam dictum erat de morte ejus in Media, mox additur sepultus in sepulcro regali solus cum gloria. Quod Græci memorant in suis Menais magnis excusis ad diem XVII Decembris in elogio Sancti & sociorum ejus, nimis inauditum ac singulare est, quam ut ob tantillam auctoritatem, non prolati fide dignioribus documentis, mox credi debeat, quæ vel aniles Rabinorum, vel similis certè ingenii fabulatorum naniæ redolent, donec aliunde proveniunt. Itaque ibidem fabulosa, ut supra diximus, eorum morti subditur ista fabula duplex: Dicitur autem, eorum capita post truncationem agglutinata fuisse corporibus eorum. Angelus autem Domini tollens ipsos, in montem Gebal eos duxit; in quo positi sub petra annis 400, in resurrectione Domini nostri Jesu Christi & ipsi resurrexerunt, & iterum obdormierunt. De Hebal, seu Gebal (Josepho lib. 4 Antiq. cap. ultimo, versus finem est Gibal seu Gibalus) montis situm juxta Sichem conjungi potest à Lapide in cap. 8 Josue, p. 30.

C Alia quadam 44 Benjaminus Tudclensis in suo Itinerario, quod ex Hebraico Latinum fecit Benediculus Arius Montanus, & typis Plantinians proavit Antverpiæ anno 1575, in quo res memorabiles, quas ante 400 tunc annos totum fere terrarum orbem, prout notatur in titulo libri, notatis sinceribus dimensus, vel ipse vidit; vel à fide dignis suæ ætatis hominibus accepit, describuntur; laudatus, inquam, Benjaminus pag. 78 narrat in Chuzseiban, Elam olim dicta, Elamitarum patria, ante unam ex 14 synagogis Judeorum, quæ ibidem congregabantur, Danielis sepulcrum esse: de quo subjungit sequentia, quæ an vera sint, an ex apocryphis, quod suspicor, Judeorum somnus deprompta, non habeo unde certò asseram; daturus quæ apud ipsum de hac re reperio, his verbis notata: Interfluit autem Tigris fluvius urbem ipsam, & habitationem etiam Judæorum dividit; atque altera ex parte fluminis ditissimi omnes sunt, quicumque inhabitant, foraque habent negotiis & mercibus illustrissima.

eiusdem fari- 45 Ex altera vero tenuiores pauperioresque omnes, nulla foras, commercia nulla habent, neque hortos aut pomæria; adeo ut aliquando invidiam conceperint adversus alteros, exstimaverintque divitias & uberta-

tem illis ex Danielis prophetæ ibidem sepulcrum vicinia effici: quamobrem ab illis postularunt, ut Danielis sepulcrum ad suam regionem transferri permetteretur. Quod cum constanter negatum esset; ad contentionem primùm, deinde ad dimicationem atque pugnam deventum est, magna cum utriusque partis clade ad multos usque dies; donec tandem lassæ utriusque in conditiones & pacta convenire, ut alternis annis Danielis cippus ad alteram partem transferretur: idque aliquamdiu factum repetitumque fuit. Sed accidit interim, ut Senigar Saa, filius Saa, regum omnium Perfarum imperator summus, eò veniret; interjectisque pauculis de multitudine regnorum, quæ illis parebant, nomine Arabico, quo is appellabatur, ditionisque ipsius extensione, sic profertur:

46 Is igitur cum in hac urbe aliquando commoratus, Danielis cippum ex altera in alteram urbis regionem transferri, atque cum illo complures ex Judæis & Ismaëlitis commigrare vidisset; causâ rogatâ & cognitâ, indignum judicavit, ut hujusmodi adversum Danielem irreverentia toleraretur: verùm spatium inter utramque partem diligenter diemensus, Danielis cippum, in arca magna vitrea impositum, in medio illo loco ex trabe maxima æneis catenis suspendit, ædemque construi jussit synagogæ usui dicatam, omnibusque totius orbis hominibus patentem, neminique negatam mortali, sive Judæo sive Aramæo, eò precatationis causâ ingredi volenti. Pendet autem arca illa ex trabe usque in hodiernum diem. Porro imperator ille edicto vetuit, ne quis pisces è fluvio caperet ad unum ex inferiori parte, alterum verò ex superiori, miliare, propter Danielis reverentiam & cultum. Senigar ille Saa an & quando regnavit, fatemur tam nobis esse incomperitum, quam investigatu impervium in tam intricata regum Perfarum post seculum septimum successione: nec verò tanti est res hæc gesta seu potius fabula.

47 Gregorius Abulpharagius in historia Dynastiarum ex Arabico in Latinum versâ ab Eduar- do Pocockio, dynastia 5, pag. 54, Danielem sepultum esse vult in arce Shushan, scilicet urbe Tustar*. Verùm, quia auctor ille adeo recens est, utpote qui floruerit seculo post Christum natum 13 (vide tractatum de Patriarchis Antiochenis tomo IV Julii præliminarem, pag. * 100) quidam, amabo, ab ipso hic expectare possis, quod vel tantillum viri prudentis mentem movere valeat ad assensum? Habemus hic interim in diversa abeuntes circa sepulcrum Danielis sententias, urbium septem, de patria Homeri contententium more diversas. At nihil censemus hic esse certum, sed potius incerta omnia, tacentibus de loco, in quo conditus sit sanctus Propheta, divinis eloquiis. Jam verò sepulcrum hoc ubiubi fuerit, non pigebit illud corroborare sequenti epistaphio, quod ex rebus Sancti gestis eleganter ac nervosè concinnavit Salsanus ad annum mundi 3535:

48 Claudit spelæum hoc Virum magnum, Epitaphium viator, Virum regio Davidis sanguine illustram, regia plurimorum regum atque imperatorum familiaritate, atque honoribus clarum: regis Messæ vivido typo, ac spiranti figura clarissimum. Virum dico prophetam Danielem, potentem opere ac sermone: qui duodennis propheticæ lucis radios orfus acci-

D

E

F

* al. Shushan:

A accipere, ultra centesimum vaticiniis clarus evasit. Cui divina exponendo somnia, afflatusque caelestes, longinquos imperiorum progressus, longaque serie futuros principes, Xerxes, Alexandros, Antiochos, Ptolemæos, Titos ac Vespasianos, ultimumque mundi portentum Antichristum oculo perspicaci vidit; atque perscripsit. Qui septuaginta ipsos annos populi exilium deplorans, postremam ejusdem populi reprobationem atque interitum tanto antè agnovit, exhorruit, renunciavit: populi sui, Christum ac Messiam suum ad se missum negantis, & diem visitationis suæ, exæcatis malitiâ luminibus, non agnoscentis; Christum, cujus ipse diem; annis hebdomadisque studiosè numeratis indicarat.

à Salianno concinnatum.

B

49 Prophetam dixi, martyrem dicere oportuit: qui septem leonibus rabida fame furentibus objectus in cibum, septenos dies latrantem bestiarum stomachum, arentes fauces, hiantia ora, unguis humano sanguini aliberos frenavit atque compescuit; susceptoque cum immani draconè certamine, eum medicata fruge dirupit atque distraxit. Martyrem dixi, non satis est. Addo ergo doctorem populi idolorum tenebris circumfusi: addo confessorum in exilio seculari; addo virginem in eo populo, in quo sterilitas erat pudori; addo eversores idolorum, veræ pietatis propugnatores, ac firmamentum: miraculum sapientiæ, fortitudinis, pudoris & integritatis. Vitam in exilio ad centesimum decimum annum produxit quingentis atque octodecim annis ante Christi Domini natiuitatem. Abiit è vivis anno ab orbe condito CCCCXCV. Ita Saliannus: notas temporis, ex ejus chronologica ratione hinc inde producto epitaphio interspersus, aptare poterit quivis aliter, easque ex nostra chronotaxi paullo post subjungenda emendare.

De Susanna

C

50 Addi his velim paucula ista ex notationibus ad Martyrologium Romanum ad hanc diem XXI Julii; ubi sic legitur: Antiquus mos Christianorum fuisse reperitur, ut in suis sepulcris inter alia resurrectionis symbola, Daniele in lacu inter leones liberum stantem sculperent. Extant eius rei in veteribus lapideis sepulcris complura exempla; ea fortasse de causa, quod de resurrectione mortuorum cap. 12 apertissimè sit locutus: seu quod è lacu ipse liber egrediens, quodammodo hieroglyphicum hominis è tumba resurgentis expresserit. Publicum item sua erga Sanctum nostrum venerationis monumentum CPoli exstare voluit piissimus imperator Constantinus magnus, teste Eusibio Pamphili de Vita Constantini lib. 3, cap. 49: Vidit ille igitur, in fontibus, qui sunt in medio foro... Danielis... effigiem unà cum leonibus ære expressam, & auri bracteis resurgentem.

Effigie.

51 Adjungas his licet quantulumcumque Sancti effigiem, post præfationem Commentariorum in Danielum ari incisam apud à Lapide cum hac epigraphe: Effigies Danielis in habitu Babylonico, scilicet saraballis, purpura & cidari: illo enim eum in Babylone & aula usum, patet Danielis 3, 21, & cap. 2. (imo cap. 5) 29. Curavi, inquit, eam expingi ex vetusto codice bibliothecæ Vaticanæ, nempe ex Græco Sanctorum Menologio manu scripto, & picto auratis imaginibus ad vivum ante annos 700. Fuit hic codex Basilii Porphyro-

geniti imperatoris, qui Constantinopoli nuper allatus ad Cardinalem S. Cæcilie, ab eoque datus S. D. N. Paulo V Pontif., ejus jussu repositus est in bibliotheca Vaticana, utpote illustre antiquitatis monumentum. Vocem saraballa, qua Chaldaica est, pro capium & crurum tegumentis promiscuè usurpari, notat Cangius in Glossario Latino: hic verò videtur adhiberi pro tibialibus aut braccis. Sanctius in caput 3 Danielis, braccæ, inquit, Chaldaicè SARBALLA, quam vocem Hieronymus modo SARABALLA, modo braccas convertit.

AUCTORIS
J. P.

§ VI. Rerum à Sancto gestarum chronotaxis.

Non est hic animus mihi, nec porro presentis id est institui, novam circa res à Sancto gestas chronotaxin condere: aliorum quippe jam pridem in eo desudavit labor, ad quos id propius spectat; fixum seve dumtaxat habeo, quamnam temporum seriem illi ordinarint, exponere; quo fiat, ut præterpropter novis lector hagiophilus, sibi hic formare ideam saltem rudem chronologicam. Pererius sub finem suæ præfationis in Daniele ordinavit chronotaxin; debili tamen fundamento nitam, auctoribus videlicet Epiphaniis & Isidori nomen mentis. Sic loquitur Pererius: Cum Babylonem captivus Daniel ductus est, tenerrimæ fuit ætatis: eum namque Isidorus fuisse inquit tunc puerum; Epiphanius pusionem & infantem vocat. Quo fit, ut simillimum vero sit, tunc Daniele 10 anno non fuisse majorem. Atque hoc ponatur tamquam fundamentum chronologiæ Danielis deinceps explicandæ. Annus igitur decimus Danielis, quo ductus est Babylonem, concurrat cum tertio anno regni Joacim... & cum primo anno regni Nabuchodonosor... Hinc liquet, natum esse Daniele anno circiter 25 regis Josiæ... annis ante Domini nostri ortum sexcentis ac prope sexaginta...

53 Cum Daniel Susannam liberavit, annum agebat 12... Interpretatus est Daniel primum somnium regis Nabuchodonosor annum agens 35; visiones, quæ in 7 & 8 cap. libri hujus narrantur, octogenarius habuit. Scripturam manus in pariete scribentis annum natus prope centesimum explanavit. Anno, qui hunc proximè secutus est, quique primus fuit Darii regis Medorum, tempus Messie adventus & mortis, septuaginta illis hebdomadis comprehensum & definitum, divinitus ei patefactum est. Visiones, quæ memorantur in 10 & 11 & 12 capite, hoc est, usque ad tertium Cyri regis annum, jam centenario contigerunt... Ultra verò, quam longè processerit, incompertum est. Parachronismum pseudo-Isidori, qui asserit Sanctum, centum ac decem annos, & usque ad Darii Persarum regem vixisse, ibidem refutat; sententiam utique, quæ se ipsam destruat, sicut pluribus ibi ostendit. At quæ ibi adificat, destrueret ipsemet, si vera forent, quæ ipsi Cornelius à Lapide imputat.

54 Pererii quippe systema chronologica serie per reges aliorum deducit idem Cornelius à Lapide in sua præfatione hic; Computat, inquit, Pererius, Daniele mortuum esse anno ætatis 138: natus est enim juxta ipsum anno Josiæ 25, qui deinde adhuc regnavit 6 annis, scilicet usque ad

Q3

an-

AUCTORE
J. P.

annum 31 ; post Josiam regnavit Joachaz tribus mensibus ; post Joachaz, Joakim undecim annis ; post Joakim, Joachin tribus mensibus ; post Joachin Sedecias undecim annis : post quem secuta est captivitas Babylo- nica 70 annorum usque ad Cyrum : post captivitatem regnavit Cyrus 30 annis ; post Cyrum Cambyfes octo annis ; post Cambysem Magi uno anno ; post Magos Darius Hytaspis : cujus primo anno (si credimus Isidoro libro de Vita & obitu Prophetarum) mortuus est Daniel in Babylone. Jam adde annos hos omnes ; invenies 138. Tot ergo vixit Daniel. Ita Pererius, inquit noster Cornelius. At Pererium non tot Sancto annos dare, imo verò eos, qui tot ipsi dant, refutare, liquet ex dictis : ita ut mirari satis haud possumus, adeo affirmatè hoc ipsi impu- tare Cornelium à Lapide ; qui proposita duplici de obitu Danielis hypothesi, notat ad marginem, verius esse, ipsum 100 annos vixisse. Sed observa, in superiore systemate annos 27 regni Cyri perperam non distingui ab annis 3 monarchia Persarum : cum admodum sint diversi.

B
circa res à
Daniele ge-
stas

55 Sallianus tomò 4 Annalium ecclesiasticorum veteris Testamenti, ad annum mundi 3426 cen- set cum Torniello, tunc Danielem natum fuisse, anno videlicet Joakim regis Juda primo, ante Christum 627 ; ac tertio circiter aetatis anno in captivitatem adductum ex pseudo-Epiphonio & Sul- pitio initio lib. 2 sacra historia. Nec verò absur- dum judicat, id infanti contigisse, quoniam ibi non tam captivus, quam obses futurus erat, regii nupte sanguinis, ut tunc Joakim remitti posset in regnum suum. Sed & Susanna judicium, quod, inquit, plerique sancti Patres anno ejusdem duo- decimo contigisse dicunt, cum hac juxta ipsum po- sitione optimè convenit, cum altera convenire non potest. Porro deinceps ita Sancti gesta ac tempora ordinantur apud ipsum variis locis (de quibus vi- de dicti tomò indicem in voce Daniel) captivitas an- no mundi 3428 ; institutio puerilis anno circiter 3433 ; manifestatio sapientia 3436 ; liberatio Susanna 3438 ; annus tertius prophetia 3440 ; sanctitas in exemplum sumpta ab Ezechiele 3441 ;

earumque
tempora,

C

56 Explanatio somnii de successione monarchia- rum, machinatio mortis, impetrata à rege dilatio, revelatio divina, responsa regi data 3453 ; de- dicatio statuae aureae inter ea, quae narrat 3455 & 56 ; explicatio somnii Nabuchodonosoris 3463 ; manifestatio fraudis sacrificulorum Bels, interfectio draconis, projectio Danielis in lacum leonum 3473 ; somnium de 4 bestiis, sive 4 ventis 3495 ; secessus ex aula Nabuchodonosoris 3496 ; visio de eversione regni Persarum & Antiochi crudeli- tate in Judaeos 3497 ; interpretatio scripturae in pariete exarata 3516 ; projectio ad Medos cum Dario, praefectura super satrapas &c., eorum uti & principum invidia, oratio Sancti terna in die, ingressus in lacum leonum &c., visa deinde apud reges gratiosa, oratio pro solutione septuagenaria captivitatis &c. eodem 3516, ante Christum 537 ; qui omnes anni, si primi ad ultimos producantur, conficiunt universè summam annorum 90.

chronotaxes.

57 Tomo autem 5 reliqua Sancti gesta suis temporibus sic unctuntur. Convivium ac fami- liaritas cum Cyro, anno mundi 3517 ; jejunia, corporis afflictiones, visio postrema, luctus &c. 3519 ; obitus denique 3535, ante Christum 518. Cum, inquit, Isidorus scribat Danielem ad centesimum & decimum aetatis annum per- venisse, quem nos primo Joacimi regis an-

no natum cum Torniello censuimus, oportet eum hoc anno vivendi finem fecisse. Sed, ut iterum hoc inculem, illud oportet, ex tali au- thoritate petitur, nullam fidem facere potest. Per- peram interim ad praedictum annum a laudato au- ctore producit Cornelius à Lapide in eundem Prophetam, tamquam isti chronologiae non immeri- to subscribens ; qui longè tamen ab ea abhorret.

D

58 Tirinus in Chronico sacro ; quod praefigitur tomò ejus primo, cap. 35 inquit, quando coepe- rint, quando desierint 70 anni Babylo-nica servi- tutis, captivitatis & desolationis ; relatisque quin- que sententiis, ingenuè profiteretur ob tantorum, quos pro iis allegarat, virorum auctoritatem, omnes il- las probabiles esse ; paucis tamen conclusionibus e- disse, quoniam sibi pra reliquis amplectenda vi- deatur, non tam, inquit, asserendi quam dispu- tandi studio. Statuit itaque 1. certum videri, 70 annos tam desolationis quam captivitatis & servitutis Judaeorum finem cepisse anno 1 monar- chia Cyri, qui unà cum Dario Medo expugnata Babylone ; & Balthasare, ultimo Chaldaeorum mo- narcha, occiso, monarchiam à Chaldaeis transtulerit ad Persas, & statim primo sua monarchiae initio relaxavit captivitatem Judaeorum, remisit quot- quot vellent redire in Judaeam. 2. Statuit non esse distinguendos 70 annos desolationis templi vel ur- bis Hierosolymitanae ab annis 70 captivitatis vel servitutis Judaeorum, ac proinde nec deo statuen- da principia, nec duos terminos quasi duplicis captivitatis septuagenariae Judaicae, à Prophetis praedicta.

Quibus videt-
ur ea praeser-
tenda,

E

59 Statuit 3. tamquam verosimilius, ab anno quam ponit 11 Sedecia, quo excisum est templum & urbs Hierosolymitana, usque ad annum 1 monarchia Cyri, fluxisse dumtaxat 30 annos. Ex variis probatio- nibus, quas affert, unam delibo, tamquam buc spectantem potissimum. Daniel, inquit, cum re- ge Joakim, anno regni ejus 4, abductus est Hierosolymis Babylonem (Dan. 1, v. 1) utique 10 ut minimum (imo juxta dicta nostra § 2, paulo plu- rimum) annorum. Ergo si exinde fluxerint 70, 80, vel 88 anni, quot ponunt auctores priorum 4 sententiarum, jam imperante Cyro & Dario fuisset Daniel pene centenarius. Atqui, inquit, tantus senex non fuisset à Dario praepositus 120 satrapis (Dan. 6, v. 1) ut Darium regem sexa- genarium (cap. 5, v. ult.) sublevaret ipse cen- tenarius. Idque confirmat exemplo aliorum, quos profert ; quique centenarii vel centenariis majores fuerint oportet : cum tamen constet, vix ullos ea mundi aetate ad tantam senectutem pervenisse. Ra- tio haec, fateor, satis videtururgens, ut in illud systema propendeamus. Nec verò incommodis ab in- genti illa & tum temporis insolita Sancti nostri a- liorumque supra aetate petitis, satis expedite & aptè occurritur, si sic respondeas :

quam ponit
Tirinus.

F

60 Quid vetat, Danielem vel in tanta se- nectute ad id muneris, idque in dictis adjunctis admotum fuisse ? Mirabile id quidem, at non ideo mox incredibile. Mirabile, inquam. At quid illam formari- tum ? Cur pigeat aliquid mirabile admittere circa aetatem illius, in quem tot mirabilium praerogati- varum cumulum toto vite ejus decursu congeffit is, qui facit mirabilia magna solus, & in hoc Propheta pra aliis mirabilis apparuit. At sic sepe tantum ostendit 1. quod fieri id potuerit, non quod verè hoc factum sit. 2. In miraculis & paradoxis sic quilibet solvi potest, recurrendo ad causam pri- mam. 3. Grandis illa Vatis aetas nec juxta hoc systema necessaria est, nec auctoritate irrefragabilis suadetur.

Occurritur
objectioni,
qua contra
illam formari-
tum posset.

A
 & juxta illud systema gesta Sancti sui temporibus innectuntur.

61 Itaque laudatus Tirinus hanc rerum à Sancto gestarum ordinat chronotaxin in sua praefatione in librum Danielis : natales affigit anno circiter 15 Jofia ; qui juxta Chronicon sacrum, paulo ante laudatum, respondet anno circiter 3408, ante Verbum incarnatum circiter 597. Adhuc puer seu adolescens 20 annorum captivus à Nabuchodonosore ducitur Babylonem una cum rege & cognato suo Joakim, anno 3 regni ejusdem : ubi quarto post anno Susannam à morte liberavit, & prophetam agere cepit. Comparatur ob sanctitatem cum Noë & Job (Ezech. 14 v. 14) nondum egressus annum vita 34 ; regi autem Tyrio per sarcasum objectus propter suam sapientiam, jam tum non nisi 38 annos natus. Anno aetatis 57, monarchia Nabuchodonosor 2 ; interpretatus est eadem somnium, tam quod cap. 2 ; quam quod cap. 4 describitur. Anno 66 visionem habuit, qua cap. 7 ; anno 68, qua cap. 8 ; quo & cadem Balihafaris praedixit, cap. 5. Sequenti anno tempus adventus & mortis Messiae, 70 hebdomadis (cap. 9) comprehensum divinitus. Biennio post, nempe 3 anno monarchia Cyri revelata sunt ei, qua cap. 10 & 11 de excidio urbis Hierosolyma, & orbis totius, de Antichristo ; de extremo judicio praedixit. Quocodem anno si mortuus est Daniel (quid Scriptura deinceps non meminit illius) vixit univrsim annis 71, & prophetavit annis 47. Ita ille, remittens lectorem ad Coronicon titatum cap. 30 & 34.

Nonnullorum opiniones

62 Torriellus in Annalibus sacris ad annum mundi 3426, natales affigit isti anno, Joakimi primo ; captivitatem autem regni ejus 3, sicut dicit ad an. 3428 ; ac variis acinceps locis Aetia Sancti Propheta in sua tempora dispersit, usque ad annum aetatis suae 94 ; mundi 3528 ; quamdiu vero ultra supervixerit, addit, in sacro eloquio non haberi, & in tali quidem aetate adhuc corpore fuisse robustum. At nec iam gravis aetas obdita videtur ei danda, nec apparet adhucdum tantillus pufio existens Daniel abductus (quod ipse conficit ex verbis pseudo-Epiphani) uti tum ex dictis, tum potissimum ex nostro § 2 colligi potest. Tostatus in cap. 2. Matthaei quaestione 91 Sancti vitam & quidem Babylone extendit ad annos 81, partim eos constans ex 70 annis captivitatis, & undecim aliis eandem antegressis ; qua refutantur ex dictis.

C
 minus nobis probantur.

63 Novus legendista Gallicus natali deputat annum 3388, captivitati 3398, liberationi Susannae 3400 ; varia deinceps Sancti gesta calculis chronologicis innectens usque ad annum ejus 88, quo circiter obisse creditur. Sed huc redeunt eadem fere incommoda ; uti & in tabula chronologica Calmeti à pag. 250 : in qua signatur abductus Babylonem anno mundi 3398 ; liberasse Susannam 3401. Quia vero eam non plures tunc quam 12 annos habuisse, credi affirmat in Commentariis suis pag. 754 ; in signando anno Vite natali fere cum legendista consentiat oportet. Nonnulla post haec Sancti gesta per annos distribuit usque ad historiam Bels & draconis anno 3468.

§ VII. Cultus facer ex variarum gentium fastis ; reliquiae, aedes sacrae, apparitio.

Martyrologi Latini annuam Sancti memoriam signant hac die XXI Julii. Beda ex Floro auctus sic habet : S. Danielis Prophetæ. Roma-

nium parvum : Danielis Prophetæ ; quod sequitur Ado, hunc Ufuardus & alii, isdem fere omnes terminis. Romanum hodiernum adjungit locum : Babylone S. Danielis Prophetæ ; non abs re : quamquam enim de loco mortis Sancti Propheta non satis nobis constet, sicut diximus ; imo verosimilius fortasse sit, alibi eam mortis debitum soluisse, Babylone tamen satis aptè annuntiat, utpote in qua diutissime is vixerit, quamque habuerit tot rerum mirabilium à se patratarum testem & spectatricem. Danielis Prophetæ memoriam notari in fragmento Kalendarii Lucensis ; à Florentino post Martyrologium Hieronymianum excuso, monuit jam pridem in Praetermissis ad diem X Aprilis ; qua verò de causa eò retractus sit, nos laet. Incomperium quoque habemus, cur Ado post Romanum parvum ipsius memoriam repetat die XI Decembris.

AUCTORE
 J. P.
 Martyrologi Latini communiter Sanctam habet

65 Graeci de S. Daniele & tribus ejus sociis, videlicet Anania, Azaria & Miszaele agunt die XVII Decembris ; quos tres remittimus hinc ad diem XVI Decembris, quo inscribuntur Martyrologio Romano. Sanctum itaque nostrum annuntiant dicto die Kalendarii Graecorum à Genebrardo editum, Anthologium ; Menologium ex versione Sirleti à Cansio vulgatum ; Typicum sub nomine S. Saba, Horologium anno 1607 Venetus, ut putato, excusum, Menologium ex bibliotheca Friderici Lindebrogii, quod, sicut ei adscribitur, videtur fuisse ecclesiae CPolitanae, Menologium item jussu Basilii imperatoris editum, quod Latinum fecit Arcadius, & impressit Ughellus tomo 6 Italia sacra ; à Septembri nimirum usque ad Martium ; Menaea denique magna excusa, sequente, ut solet, Maximo Cytheraeo, solenni ritu Sanctum honorant ; hoste versiculos ei accinentia :

Graci vero 17 Decembris ;

B

Ὁσάπ θεῶν βλέπει σὲ θηὶ θρόνε,
 Τμηθεὶς Δανιὴλ, σὲκ ὄναρ καὶ ὄως πάλαι.
 Daniel perempte, clara te visio Dei
 Non somnium, ut olim, in throno positum videt.

66 Ad fabulosam Danielis sub Attico mortem hic alluditur. Allusio altera ad claram Dei visionem & ad somnium, longa explanatione non indiget : nam satis clarè videtur alludi ad antiquam diorum & thronum ejus, Dan. cap. 7 ; Dentem Patrem videlicet & majestatem ejus ; vide à Lapide hic. Laudata Menaea canonem etiam habent, non apposito nomine auctoris, ex laudibus Sancti constantem ; cujus est acrostichis :

editi versiculi & canone.

Σοφὸν Δανιὴλ ἀσμάσιν ᾠεῖσέ Φω.

Tibi necto, sapiens Daniel, sertum metro. Nihil porro continet canon iste satis notatu dignum, ut opera pretium non sit, eidem pluribus immorari ; de quo breviusculè inferius inter elogia dicitur.

E

67 Sed apud alias quoque nationes magnum sibi nomen, hominibus autem venerabile fecit sanctissimus Propheta, prout colligitur ex variis aliis tabulis sacris, eadem cum Graecis die XVII Decembris Daniele eoque tres sodales consignantibus ; nimirum Kalendario Ruthenorum apud Possevinum (in quo nil de sociis) tomo 2 Apparatus sacri à pag. 364 ; Synaxario Ruthenorum peculiari diocesis Kiouviensis, interprete nostro Georgio David, pluries apud nos laudato ; Menologio item Slavico Sparwensfeldiano ; adde Martyrologium Arabicum Aegyptium, à Grata Simono Maronita ex Arabico translatum, ac Ephemerides denique Moscorum figuratas, ante tommum primum Maii editas, ubi tamen Danieli non adjunguntur socii. Atque ex his liquet, celebrem fuisse apud haerologos Latinos pariter ac Graecos, aliosque, magna omnes

Sancti memoria apud alios etiam memorabilis.

AUCTORE omnes haellenus numero recensitos, annuam Prophetæ sanctissimi memoriam.

I. P. 68 Nunc trado de ejus reliquiis ex aliorum fide, qua colligere potui. Baronius in notationibus ad Martyrologium Romanum, Translatas, inquit, eorum: (Danielis & trium Puerorum, de quibus proximè egerat) reliquias Babylone Alexandriam, & in ecclesia SS. Joannis & Cyri positas, Acta eorundem significant; easdemque Venetias translatas accepimus; in super & Vercellis crus S. Danielis asseruari percepimus, thesaurum planè incomparabilem. In Vita SS. Cyri & Joannis MM., saltem prout ea à nobis vulgata est die XXXI Januarii, pag. 1085, tantum agitur de reliquiis sanctorum trium puerorum, nulla facta mentione S. Danielis. Ex Georgio Codino in Excerptis è libro & chronico de antiquitatibus CPolitanis à Lambecio editis, & typis regis Lutetiae Parisiorum anno 1655 excusis, discimus, quod B. Helena prope ecclesiam S. Romani deposuerit capsam cum reliquiis prophetæ Danielis... uti & aliorum prophetarum reliquias, quas Hierosolymâ secuta attulisse ibidem dicitur. Rem eandem narrat Cangius lib. 4, pag. 135.

B 69 Saussayus in suo Martyrologio Gallicano inter alia, qua in elogio Urbani PP. IV ad diem IV Octobris adjecit, sic de illo habet in rem nostram: Patriæ autem memor opt. max. hic Pontifex, Trevis natali solo templum sub S. Urbani PP. & mart. titulo excitavit... in quo posuit duodecim canonicos sacris operantes, quibus... cranium Danielis Prophetæ & martyris reliquias asserandas commisit. Petrus Rodolphus Tossinianensis, conventualis Franciscanus, historiarum Seraphica religionis lib. 1, pag. 84, vult ipsam sacra Danielis in Italiam delata, in Vita beati Benedicti Aretini; qui, inquit, cum esset minister provincie Antiochenæ, detulit Aretium digitum Danielis prophetæ ex Babylonia: cujus virtute multa Deus operatus est in ea urbe. Obiisse ibidem scribitur laudatus Benedictus 11 Kalend. Septembris. anno 1224. Titulum beati, quo hic vocatur, examinare, non est hujus loci.

C 70 Meuca magna excusa in elogio Danielis ac trium puerorum, ad eam sacram nobis seegerunt: Celebratur eorum synaxis in magna ecclesia (CPolitanam S. Sophia intelligo) quorum memoriam agi à patribus accepimus ante dies septem dominicæ epiphaniæ, & divinæ per garnem præsentis Domini & Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi: quapropter & ipso puto è tribu Juda esse (imo verò ex Danielis cap. 1, v. 6 eos fuisse de filiis Juda constat) è qua omnium Servatoris Christi genus deducitur. In eadem urbe existisse sacrarium S. Danielis nomine nuncupatum, discimus è Commentario prævio ad Vitam S. Marciani tomo 1 Januarii, pag. 610. Sed quis iste Daniel, inquit rellè Cangius CPolis Christiana lib. 4, pag. 100, & an diversus à Stylita, incertum. Nescire enim se fatetur, an hic locus à statua Danielis Prophetæ, superius à nobis memorata, nomen habuerit; majore cautela n̄us, quam novus legendus Gallus, qui alibi exotivè criticus, hic vero in affirmando pius æquo facit, in Vita S. Danielis Prophetæ, qua habetur inter Vitas Sanctorum veteris Testamenti, ab ipso editus. translationem corporis S. Danielis ex Oriente CPolim (quam non malè suppositam dicit, donec saltem

sufficenter probetur) & sepulcrum ejus in ecclesia S. Joannis, à laudato Marciano condita, ademque illam sacram simul Danielis nomine vocatam, sine idoneo fundamento intelligit de S. Daniele hodierno.

D 71 Ecclesia S. Danielis Prophetæ Venetiis exstructa, ac sub Petro Polano duce in monasterium Benedictinum converso notatur apud Ughellum Italia sacra tomo 5, col. 1207. Petrus verò Polanus Venetiarum dux floruit sub finem seculi XI, prout colligitur ex laudato auctore, qui ibidem col. 1318 ponit Joannem, filium ejus, ad insulas Venetas promotum anno 1133, ubi & de prædicta ecclesia mentionem facit. A monachis Cisterciensibus, qui monasterium primo incoluerunt, transfisse ad moniales Benedictinas, tradit idem Ughellus col. 1202. Vide etiam de hoc loco col. 1267 & 1318. Eò CPoli translatum fuisse corpus S. Joannis martyris, habes ad XIX Maii pag. 305; ubi & de miraculis.

72 Inde etiam pag. 307 desumitur factum ali- in qua Sancti apparitio con-
quod, quod ad Sancti apparitionem, de qua dicendum nobis proposueramus, pertinet: paralytica enim jam moritura ibidem dicitur servata fuisse apparentibus SS. Joanne martyre & Daniele; subdito rei exposita hoc epiphonemate ad laudem æterni Dei... & patroni ac defensoris S. Danielis Prophetæ.

§ VIII. Scriptores antiqui, qui de Sancto meminerunt; item spurii; Vitæ, & elogia.

D E rebus à S. Daniele gestis præter ipsummet Danielem, ab eodem Spiritu, quo inspirante locuti sunt sancti Dei homines, inspiratum, agit, uti ex dictis constat, Flavius Josephus lib. 10 Antiq. Jud. cap. 11, & 12; sed hoc ultimo nec contra Epicureorum, divinam providentiam è medio tollentium, quos ex Danielis vaticiniis refutat, satis forsiter, nec de ipsis vaticiniis satis honorificè locutus; quando dictum caput ita concludit: Verùm hæc ego ita, ut inveni, in litteras retuli; quod si quis mavult diversam opinionem sequi, id per me quidem erit illi integrum. At quid nos hac autem? Ubi idem ille auctor sexcentis locis vapulat apud Sallianum; qui assignantur in indice post tommum 4 Annalium ecclesiasticorum veteris Testamenti.

74 S. Asterius, Amasea in Ponto episcopus, agunt de ipso Sancto SS. Asterius & Chrysostomus &c.
versus annum 400 clarus, scripsit sermonem in S. Danielem & Susannam, quem Græco-Latinum edidit Combessius tomo 1 Auctaris Græcorum Patrum col. 95. Novus bibliographus Gallus, à fide orthodoxa & Ordine suo apostata, in Commentariis de Scriptoribus ecclesiasticis tomo 1, col. 894 dicit, eundem manuscriptum exstare Græcè inter Mss. codices Bodlicana bibliotheca, cod. 192, Barrocciano ad diem XXXI Decembris. S. Asterio synchronus Severus Sulpicius sacra historia lib. 2 S. Danielis gesta exponit satis terfo, ut solet, stylo. S. Joannes Chrysostomus sermone 1 de oratione, Quod omni morte, inquit, acerbius existimare conveniat, privari oratione, docet pulcrè nos Daniel, magnus Prophetæ, magis eligens mori, quam tres dies solos oratione privari. Non enim impium etiè huic mandavit Perfarum (imo Chaldaorum) rex, sed tres dies solum volens

Reliquie dicuntur esse Venetiis, Vercellis; CPoli;

Trevis item atque Aretii.

Ædes Danielis sacra CPoli.

ac Venetiis &

in qua Sancti apparitio con-

tigit.

B

Præter Josephum occasione Danielis non satis rellè de divina providentia locutum,

F

A volens invenire. Notum ex cap. 6 Danielis, edito istius regis, qui fuit Darius Medus, vestitam fuisse orationem usque ad triginta dies. Inter opera istius sancti Patris, anno 1724 Parisiis Græco-Latinè edita, tom. 6 à pag. 200 recensetur Interpretatio in Danielém, antiq., ut præmittitur, à Cotelerio edita; in qua Sanctus variis locis laudatur. Apud Eusebium in Constantini Oratione ad Sanctorum ceterum cap. 17 laudatur nomine Vaies à magnitudine animi, morum sanctitate ac virtutum ornamentis, & miraculis.

Aliqui auctores sublesta fidei notantur.

B

Nec verò quis miretur, non majorem hinc rationem haberi quorundam aliorum auctorum, videlicet S. Epiphani de Vita XXV Prophetarum; S. Dorothæi in Synopsi; & S. Isidori de Vita vel obitu Sanctorum; mirari potius nobis liceat, eos adeo liberaliter ab egregiis Scripturae interpretibus allegari tam ultra meritum nominis, quod præferant, quam ultra auctoritatem ac fidem, quæ cavent. Nam præter nomina, quæ mentiuntur, nugæ non paucas venditant ac falsitates, atro calculo notati atque ex auctorum genuinorum ac fide dignorum numero eliminati à bibliographis, quorum sunt partes hujusmodi argumenta trahere; nobis verò sufficit eò lectorem remittere, ne longiores simus quam par est. Consuli itaque potest bibliographus paulo ante designatus, omnium recentissimus, qui ex variorum aliorum testimonio pseudo-scriptoribus istis sublesta fidei notam inurit tom. 1, col. § 32, 1378, 1591: Vide insuper ea, quæ jam pridem ad diem x Aprilis pag. 857 dicta sunt de istis operibus Isidoro & Epiphano suppositis; item syllogem historicam S. Eliæ die xx hujus, ubi de pseudo-Epiphano & pseudo-Dorothæo. Nos porro ad alia progrediamur.

Gesta Sancti apud Surrinm.

C

76 Commentarium item de S. Daniele ac tribus Pueris exhibet Surius hoc die sub nomine Metaphrastis: ejusdemque argumenti habemus apographum Græcum; quod nihil aliud est quam compilatio historica à sacris Litteris deprompta, & aliocubi etiam ex Flavio Josepho auclta. Cum itaque ea videri possit ibi, satis sit nobis ejusdem hic vel meminisse, ne annotatis quidem pauculis, quæ minus placent. Petrus de Natalibus lib. 7, cap. 126 vitam S. Danielis collegit à variis. Sed ea non placet undequaque; quia reculis quibusdam loco plus uno respersa; quas proin ad Rabbimorum aut hujusmodi certè ingenii fabulatorum somnia ablegamus. De exsecutione, uti vult ex Josepho, S. Danielis & sociorum, habes sententiam nostram superius. De Nabuchodonosore sine ulla probationis specie dicit: Videbatur ei quod bos esset in anterioribus, & posterioribus leo, quæ & pseudo-Epiphanius fabulatur.

Petrus de Natalibus.

77 De famoso dracone ita memorat idem Petrus de Natalibus: Sacerdotes . . . ejus habebant vasa plena aquâ, facta de coriis vitulorum, & ea virgis percutiebant, ut facerent sonitum terribilem quasi tonitruum: ad quem excitatus draco quandoque emittebat ignem, quandoque tumum, quandoque visibiliter apparebat. Dramatica certè & episodica descriptio, quam sive ad Græcorum scenas referas, sive ad Thalmudistarum commenta, nihil refragabor. Nec melioris certè nota videntur ea, quæ narrat de Balthassare: Intellexerat enim, ait, ut dicunt Hebræi, 70 annos captivitatis Hebræorum, quos Hieremias prædixerat, fluxisse: & tamen Judæi non erant liberati: unde Judæorum Deo insultabat. De signis, à Daniele, uti refert, datis, & supra ex Josepho productis; de Julii Tomus V.

spelunca item regali, in qua solus cum gloria sanctus Vaies sit sepultus, jam diximus, uti & de loco sepultura; quam ponit in Media, & die mortis.

AUCTOR J. P.

78 Neotericus legendista Gallus tom. 4 de Vitis Sanctorum, inter eas, quas habet de Sanctis veteris Testamenti, Acta S. Danielis digerit à col. 184, illa distribuens in duos paragraphos, in primo quidem historiam Vitæ, in secundo autem cultus documenta complexus, utrobique satis cum laude, gestis Sancti, prout generatim in præfatione ad laudatas Vitas § 1, sibi præfixerat, & Scriptura desumptis, & quo majore cum sacri textus reverentia, & rerum narrandarum brevitate id fieret, non paucis ejusdem locis in compendium quasi contractis; quibus adjecit hinc inde ex Josepho ea, quæ in rem suam erant, adeo sibi temperans in digressionibus argumento suo extrinsecis minime tangendis, ut ipsas quidem observationes Patrum, sive illæ ad elucidandos sensus sive ad confirmandos mores spectarent, exclusisse sese à suo argumento fateatur. Usinam sicut hic ab alienis, ita in Vitis Sanctorum novi Testamenti à propriis observationibus plusculum abstinisset, ubi aperit sibi liberiore in Vitis Sanctorum grassandi campo, ultra modesta criseos metas sapissime vagatus fuit; pluribus istis locis non tam errorum corrector, quam corrigendus convincitur ex tomis nostris hujus mensis Julii.

E

79 Menologium Basilianum Sancti laudes prædicat sequenti elogio: Eodem die (xvii Decembris) certamen S. Danielis Prophetæ. Daniel sanctus eandem cum Tribus pueris captivitatis fortunam passus Babylone nonaginta annos prophetavit, Christi que nativitatem præcessit annis quadringentis sexaginta, vir summa omnium rerum abstinentia, nihilquæ nisi legumina in cibum admittens, eum sibi à Deo amorem conciliavit, ut per angelum occulta edocuit mysteria, somnia regi interpretaretur: deque singularum gentium regnis, Medorum, Assyriorum, Persarum, Macedonum, Romanorum, eorumque omnium excidio prænuntiavit, excepto Romanorum Christianorumque imperio, quod quidem Christi imperatore futurum esset perpetuum. Demissus autem in leonem foveam, miraculoque servatus, habitus est à Balthasare rege filii loco; sed postea ab Attico rege cum tribus pueris capite damnatus occubuit, Fabulosam hanc mortem jam reprobovimus. An verò & quid sit corrigendum in notis chronologicis dicto elogio immixtis, discere poteris ex superiore chronotaxi.

Elogia ex Menologio Basiliano;

80 Aliud Sancti simul ac Trium puerorum elogium texunt Menæa magna excusa; quod huc celsis, transcribere, non est opera pretium. Fabellas quasdam in eo occurrentes notavimus supra in decursu hujus sylloges. Elogium pariter habet Anthologium, nihil melioris circa dictas fabellas nota. Canon, de quo supra, componitur ex congerie laudum seu attributis Sancto ex sua historia convenientibus; & duplex quidem est, titulo saltem renus; nam is, qui soli Danieli inscribitur, paucis absolvitur; sed mox ei subjungitur alius, tam ipsi quam Tribus pueris communis cum hac acrostichide:

Menæis etiam;

Τρεῖς παῖδας ὑμῶν Δανιὴλ τε ἃ μέγα.

Tres canto Pueros, teque magne Daniel. Cum autem ejus argumentum non tam conducatur ad novam eruditionem de Sancto subministrandam, quare

R

quare

AUCTORE J. P. quam ad excitandum recitantium aut psallentium piuum ac religiosum erga eundem affectum, superfedebimus ulteriore laudati canonis istius transscriptione.

lib. 1 Mathab. 81 At verò omnia ista Sancti elogia coronet unicum aliud divino oraculo prolatum lib. 1 Ma-

chab. cap. 2, §. 60, ubi Mathathias jam mortuus hortatur filios, ut patrum exemplo semper tueantur legem Domini; interque varios, quos enumerando ob oculos eis ponit, postremo loco recenset Danielelem his verbis: Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum.

D

DE S. PRAXEDE VIRGINE

J. B. S.

R O M Æ.

SEC. II.

E celeberrima hac Sancta vix quidquam reliquum fecit Papebrochius, dum ad XIX Maii S. Pudentiana sororis ejus Acta, cum hujus gestis undequaque connexa ita illustravit, ut hic de solo peculiari S. Praxedis cultu paucula liceat subjungere. Vetusissimum illum esse probant Frontonis & Alti Kalendaria, præter exemplar Sacramentarii Gregoriani, quod in annotationibus suis refert Menardus. Id equidem miror potissimum, in omnibus Sacramentariis memoriam ejus non recoli, cum Sancta ecclesia jam à primis seculis titularis verosimillime fuerit, inter antiquissimas Romanas reputanda. Id certum est, ab ipso seculo quinto, saltem anno 499 cum titulum prætulisse famosum illum antipapam, Græca factionis artibus adversus S. Symmachum electum, ut die XIX hujus paulo fusius narrandum fuit. Habes ejus subscriptionem primo loco inter presbyteros apud Labbeum tomo 4, col. 1315, Cælius Laurentius archipresbyter titulo S. Praxedis, cui & alterum ejusdemmet tituli licet adjungere, nomine Petrum, ordine septimum & quadragesimum.

2 Vetusissima in Martyrologiis sacra S. Praxedis memoria repetenda est ex Romano parvo & Beda, quandoquidem ea quæ in Hieronymianis codicibus Epternacensi & Corbeiensi adjecta aut inserta sunt, ut minimum valde ætibia videantur. Sic de ea Romanum parvum brevissime loquitur: Romæ, Praxedis virginis, & paribus ferme terminis Beda: Natale S. Praxedis virginis, quos secutus Ado, ex vulgatis Actis elogium contraxit in hac verba: Romæ, natale S. Praxedis virginis. Hæc cum sorore sua Potentiana vel Pudentiana, à sanctissimo patre Pudente, qui fuit edoctus in fide ab Apostolo Paulo, in omni castitate & lege divina erudita, post transitum parentis, vigiliis & orationibus atque jejuniis assidue vacans, omne patrimonium suum, simul cum prædicta beata sorore in sustentatione pauperum & Christi Sanctorum erogavit. In titulo vero quem pater earum Pudens, nomine beati Pastoris dedicavit, unà cum consilio B. Pii Sedis Apostolicæ Episcopi fontem Baptistini construere foror & ipsa studens, ut familia earum die sancto Paschæ baptizaretur.

3 Non satis advertit S. Ado, implicationem istic involvi, ut Virginum pater à Paulo Apostolo edoctus sit (quod factum supponi debet circa annum Christi 62 aut 63) ipsa vero ad Pii tempora supervixerint; de quibus vide ad XIX Maii. Percipit elogium: Quos ad xcvi numero manumittos B. Pius aquis salutaribus abluit. Inde post innumera pietatis opera, post multorum Martyrum sepulturas (inter quos B. Symme-

trium presbyterum cum aliis xxii apud titulum supradictum manibus suis sepelivit) qui per martyrii palmam ad regna cælorum transferant: eadem beatissima Virgo migravit ad Dominum; coronam justitiæ receptura XII Kal. Augusti. Sepulta in cœmeterio Priscillæ viâ Salaria, juxta sororem suam, atque sanctum patrem Pudentem posita. Brevis hac & nitidius ab Usuardo totaque ejus progenie reddita sunt; atque extra controversiam posita; ut videre est in citata jam nostra editione, quemadmodum & in hodierno Romano.

4 Ceterum quæ ex Adone hic data sunt Actorum Quid de Actis vices facile suppleat, reliqua ex jam dicta die XIX censendum Maii quaerenda. At erit fortasse qui ex me queri posse sine censeat, num ea ignorem quæ post Masum nostrum typis vulgata sunt criticorum de isdem sanctarum Sororum Actis judicia? Huic ego paucis respondeo, me ea & vidisse, & non semel expendisse, sic tamen ut non adverterim, multo solidiora attulisse, quam quæ ad prædictam diem notata fuerant ad salvandam aliquosque narrationis non satis accurate substantiam, quam immittenti calamo excutiens Tillemontius, id ferme evincit, quod in observationibus ad Usuardum XIX Maii ingenuè confessus sum. De cetero autem verbum unum aut alterum in ipso textu, prævia monitione immutatum, vitio: verti non usque adeo debuit, cum librorum ignorantia plures id genus errores in alia etiam Acta intruserit; hic vero patentissimum videatur, confusa esse Apostolorum tempora cum B. Pii PP. ætate, ut rursus ad XI Julii cursim à nobis indicatum est; item in Observationibus Usuardianis XX Junii, ubi plura ferme polliciti sumus, quam hic exsequi promptum sit, quod nulla ex eo tempore notitia adfuerint, quæ ad rem istam recoquendam nos magnopere alliciant.

5 Alia hodie quæstio vertitur inter RR. PP. Hodierna inter duos Ordines Vallumbrosani, jam à tot seculis ecclesiam Praxediana possessores, & RR. PP. Bernardinos reformatos (vulgo Feüllans) ad S. Pudentiana; non jam de Actorum auctoritate & pretio, aut de similibus eo spectantibus, sed de re minoris certè in se momenti; utra nimirum duarum istarum ecclesiarum antiquitate præmineat, dum interim ambas S. Petri Apostoli præsentia consecratas quodammodo esse contendant; quæ opinio seu traditio an cum ipsis Actis qualibuscumque, certe cum veritate historica satis conciliari possit, frustra equidem hic denuo examinandum susciperem; ex iis quæ ad XIX Maii, XX Junii, XI Julii & alibi jam observata diximus, facile intelliget eruditus lector, multa hic passim asseri aut potius supponi, quæ argumentis paulo firmiteribus fulciri oporteret, priusquam de prioritatis prerogativa contentions quantumvis pie funiculus ulterius producat. Instrumenta nonnulla eò pertinentia, ad me

Illustratis 19 Maii hujus & S. Sororis Actis,

B

superest singularis ejus

C

in antiquis Martyrologiis memoria.

E

F

A me non ita pridem missa sunt, quorum si hic vel obiter meminero, utriusque parti satis me facturum pro nostro instituto existimavi.

de S. Pudensiana aut S. Praxedis

6 Habeo pra manibus nova Officia Roma MDCCLII ex typographia reverendae Camerae Apostolicae vulgata; alterum pro die XII Maii, In festo dedicationis ecclesiae S. Pudensianae de Urbe, ubi lectionibus quatuor secundi Nocturni sic tota historia deducitur, ut praedicta prioritas ecclesiae S. Pudensianae non possit non vindicari. Alterum Officium est, In festo translationis seu elevationis reliquiarum S. Pudensianae virginis ad diem XX Julii; in quo lectio v secundi nocturni sic inchoatur: Haec olim sancti Pudens senatoris domus divino cultu, & Sacramentorum ministerio a beatissimis Apostolorum principibus primum decorata, ex privata aede; antiquissima omnium ecclesiarum Urbis, & supra alias potissimo venerationis cultu dignissima reddita est. Hic namque visitur puteus, in quo a piissima virgine Pudensiana sacer plurimorum martyrum, sub Antonino imperatore interemptorum cruor spongia collectus reconditus fuit. Vides hic denuo anterioritatis praerogativam ecclesiae S. Pudensianae aperte tribui; tametsi eius cum Antonini temporibus connectatur.

ecclesiarum prioritate.

7 Officiorum istorum postulandorum octavo fuit postrema sacrarum reliquiarum inventio, cujus longum instrumentum nihil opere pretium est describere, cum lectio octava rem totam complectatur his verbis: Dum autem anno reparatae salutis MDCXCIX pro eodem altare majori venustiore & ampliore in formam redigendo, fundamenta ab imo foderentur, tertio decimo Kalend. Augusti, ipso S. Praxedis pervigilio, reperta est arca plumbea eadem reliquias beatarum virginum Pudensianae & Praxedis, ac particulas quasdam memoratorum vasorum, pretioso Sanctorum martyrum cruore rubricatas continens. Quae re- & cognita, & in ipso altare publico fidelium aspectui & cultui honorifice expositae fuerunt, praesidente huic reliquiarum inventioni Joanne Maria Gabriellio abbate generali nostrae congregationis S. Bernardi, & paulo post presbytero Cardinale hujusce tituli, qui, ut istius reliquiarum translationis seu elevationis memoria peculiari festo ac Officio quotannis solemniter recoleretur, a S. Sede Apostolica facultatem & indultum obtulit.

uti & de ambarum reliquiis.

8 Quod hic dicatur reperta arca plumbea eadem reliquias beatarum virginum Pudensianae ac Praxedis, . . . continens, non sic accipiendum censens, ut omnes S. Praxedis reliquias in S. Pudensiana afferrentur, sed quod verosimiliter utriusque Sanctae reliquiarum partes in ambabus ecclesiis pridem honoratae fuerint; neque enim in ipso instrumento Ms. de inventis S. Praxedis reliquiis ulla prorsus memoria; sic enim ubi legitur: inventa marmorea capsula fuit aperta, & intus reperta fuit alia capsula plumbea, longitudinis palmorum duorum cum dimidio, & tam latitudinis quam altitudinis palmi unius cum dimidio, habens in coperchio * signum sanctissimae crucis impressum; qua elevata, & ea, qua decet, reverentia asportata ad sacrarium dictae venerabilis ecclesiae per eundem Illust. ac Reverendiss. D. Vicesgerentem aperta, & intus reperta fuere quamplu-

* operculo

Julii Tomus V.

ra ossa, & ex cineribus corporis dictae sanctae Christi virginis Pudensianae. Et infra J. B. S. Extraxit ex dicta capsula plumbea, humiditate madefacta, dictas sacras reliquias corporis S. Pudensianae, illasque recondidit in quadam capsula lignea &c. Haec verba instrumenti.

9 At jam dictis non omnino consonant quae ab in una an alius tradi video, quaeque difficile sit ad vstem tera, an utro normam exipere. Sanctuarium Piazza ad XIX Maii de S. Pudensiana agens, fatetur quidem in ea ecclesia ejusdem reliquias esse, addit tamen Sanctae ipsius corpus quiescere ad S. Praxedis. A S. Praxede ne monti, ove riposa il suo corpo: in Hemeologio autem ad dictam diem XIX Maii eadem verba rotunde repetita invenies. Nihilominus sacrum caput exponi ait ad S. Pudensiana; illud opinor, quod sub elapsi seculi principio, sedente Paulo V. ex praetorio comitis Starobae, ad preces Cardinalis Burghesii impetratum est; eo delatum ex Bavaria; huc autem ex caenobio virginum Vallis profunda (Dioffental) in Ringavia, ut testatur instrumentum Sereniss. Guilielmi ducis Bavariae, datum Monachii anno 1592. Atque hac etiam sese deducit habeo, verum quae nihil doceant quod erudito lectori gratum esse possit: praeterquam quod haec nbs a S. Praxede longius abducant. Neque de sanctarum Sotorum reliquiis hic quidquam nostro arbitrio definitum cupimus; sacris suis thesauris gaudeant ambae ecclesiae, aliaque tum Roma, tum alibi; superest ut paucis memoremus, quae pro prioritatis praerogativa in S. Praxedis favorem adducant RR. PP. Vallimbrosani.

B

10 Hos inter Reverendiss. P. D. Benignus Daz a nobis hie avanzati a Florentia, olim per spatium sex- definita decem annorum parochus ecclesiae, seu potius basilicae S. Praxedis de Urbe, deinde quadriennio abbas ejusdem monasterii, & ad praesens abbas modernus archicænobii Vallis umbrosae nobis exponit se tempore suae mansionis in Urbe multa invenisse documenta, quibus praefatae basilicae historiam texuit, quamque in aliorum obedientiae obsequium typis mandare brevi compellitur, unde non incongruum duxit praesentem compendiosam ejusdem ecclesiae notitiam nobis mittere qua non dubitat auctor ostendere, praefatam ecclesiam S. Praxedis primam praeter ceteris omnibus anterioritate temporis fuisse Romae erectam, & in qua D. Petrus primo sacrafacere coepit. Hoc ipsum est exordium epistolae e monasterio Vallis umbrosae ad me scripta die xxx Maii MDCCLXIV. Porro ad asserti sui probationem adducit scriptores ecclesiasticos Ciacconium, Oldoinum, Gorlianum, Martinellum, Bosium, Hugonum, Severanum, Panvinium, Piazzam &c.; sed specialius, inquit, Cardinalem Baronium.

F

11 Hujus verba recitat ex anno 44 (vellem non suscipi- numerum addidisset;) Majorum firma traditio- ne praescriptum est, domum Pudens Romae fuisse primum hospitium S. Petri principis Apostolorum, illicque primum Christianos convenisse ad synaxim coactam ecclesiam; vetustissimumque omnium titulum Pudens nomine appellatum. Ex quibus verbis, in- quoniam, liquide apparet, quod ista ecclesia a D. Petro fundata prima fuit praeter omnibus aliis. Ad evincendam sequentem, paulo inferius incunctanter affirmat, domum Pudens primum

R 2

à

AUCTORE à D. Petro præ omnibus in ecclesiam converfam, sub titulo Pudentis, sitam esse in Exquiliis, & esse illam S. Praxedis. Ego apud Baronium lego ad annum 44 num. 61, S. Petrum à Pudente senatore, qui Christo credidit, in domum suam exceptum esse, quæ erat in Viminali, ubi postea titulus est erectus, Pastoris nomine nuncupatus. Rursus ad annum 57, num. 100; Constat, Pudentis Senatoris, Petri discipuli domum in ecclesiam ad sacra obeunda esse mutatam, is est titulus Pastoris. Quid multa? Ad annum 59, num. 18, disertissime asserit, Pudentis domum ad radicem Viminalis positam fuisse, ut non videam ex Baronis sententia adjumenti quidquam Reverendiss. Davanzato posse accedere: cetera non prosequor, hæc cursim delibasse sit satis.

12. Paucula hic subnectere me compellit Tamayi de S. Praxede digna auctore suo oratio, qua ipsam quidem Sanctam Romanis non audeat eripere, at sacrum ejus corpus Majoricam deportatum asserit, his verbis: Majoricæ in Balearibus Hi-

spaniæ insulis, depositio sacrarum B. Praxedis virginis exuviarum cujus corpus Majoricam delatum, & honorificè collocatum, summo insulanorum cultu recolitur. Miratus sum, fateor, audacem annuntiationem, idque etiam magis, quod rei ejus auctorem faciat nostrum Ribadineiram, Legendam ejus Hispanicam sic Latine vertens, ut sub finem hæc verba impudenter & vitiosè affuat: Postmodum sacra Virginis pignora Româ Majoricam in Balearibus Hispaniæ insulis translatum est, ubi honorifica inclusum theca, & in sacrario majoris basilicæ conditum, & in sacrario majoris basilicæ conditum, summa colitur veneratione. Consulit ego textum ipsum Hispanicum quem habemus editionis anni 1604, consulit versiones, ubi verborum istorum nec vola nec vestigium, ut qua fronte Tamayus ipsi hæc tribuat, prorsus non intelligam. Ad Majoricenses quod attinet, viderint ipsi quas Sancta istius aut forte synonyma reliquias aliquando nacti fuerint, easque qua possunt ratione tueantur, saltem religiosè venerentur; de S. Praxede quod præterea seorsim dicam, nil superest.

DE S. JULIA VIRGINE ET MARTYRE. ITEM DE SS. CLAUDIO IMPERATORE BARBARORUM, JUSTO, JUCUNDINO ET QUINQUE ALIIS: SEU JUSTA, JOCUNDA, TERNO, ANTONIO, HERENO, THEODORO, DIONYSIO, APOLLONIO, APPAMIA, PIONICO, CUSSIONE, PAPYRA, SATURIO ET SEPTEM ALIIS.

J. B. S.

TRECIS IN GALLIA.

SUB AU-
RELIANO.

Acta à Camuzato primùm edita.

C

Acta sancta hujus Trecentis Virginis primus, quod sciam, in lucem extulit, is quem in nostris ad Ussardum Observationibus laudavimus, Tricassini Promptuarii auctor Nicolaus Camuzatus ibidem canonicus, rerum Trecentis ecclesiæ accuratissimus investigator, in subjuncta Actis ipsis notatione solerter monens, prædictam historiam inconcinne conscriptam, quod sane verissimum est; se vero ipsam prætermittere nec debuisse nec potuisse, cum S. Julię martyrium Romanæ Ecclesiæ Fastis seu Martyrologio ad diem XXI Julii intextum sit. Dicere ferme poterat, fontem se detexisse, unde verosimiliter recitati in titulo Martyres in sacros ipsos Fastos transfissent; prima quidem in Ussardum; Treca, S. Julię virginis & martyris: Claudius, Justus & Jucundinus in ejus auctaria, ceteri in Saussayum, qui tot martyris socios nominatim expressit quot repererat in dicta passionis historia; quam nos eâ solum causâ, hic post Surium denuo producimus, tametsi patentissimum sit, imperitum scriptorem multa inseruisse, quæ nec rebus nec temporibus facile quis aptaverit.

verosimiliter non vidit Ussardus;

2. Viderint ea Acta Ussardus, indeque Juliam acceperit, asserere equidem non ausim, verosimiliter est, ex solo vicino cultu Virginem ipsi innotuisse, cur enim præterisset martyr socios, qui in ipsis Actis tam diserte commemorantur, quique ab aliis, eo, quo jam dixi, ordine, subinde adjuncti sunt? Claudius quidem imperator bar-

barorum, Justus & Jucundinus, cum quinque anonymis in Ussardis Colonensibus. Adjecit Molanus S. Julię translationem, de qua primus meminerat auctor Fiorarii Sanctorum manuscripti, cujus verba sunt: Cujus sacrum corpus in territorio Meldorum, Jodarenis monasterio translatum, honorificè veneratur humatum, anno salutis cclxxii. Quo hæc tempore gesta sint, is nos doceant, quorum interest, satis patet florilegum istum à vero aberrare, etiam dum infra adjungit; In Græcia, depositio Claudii imperatoris, anno salutis cclxxii. Voluit haud dubiè dicere Treca. Equè confusa sunt verba ejus ultima; Item beatorum martyrum Dionysii, Ponti, Cussionis, Papii, Saturii cum aliis septem; qui majori confusione à Greveno in Africam translati sunt. Postremos suggestit Saussayi elogium non inelegans, Actorum substantiam aliquatenus emollitam referens, mutata etiam nonnihil sanctorum Martyrum serie, dum tres femina in postrema acie collocantur. En Saussayi orationem:

3. Eodem die Augustæ Trecorum, natalis S. Julię virginis & martyris, quæ ejusdem civitatis oriunda, non minus purissimæ religionis studiis ac moribus castissimis, quam rara corporis forma præcelluit. Quibus nominibus à Claudio copiarum militarium duce primum in conjugium expetita; magna virtutis & fidei imprimis efficacia, eum ipsum cum nonnullis ejus commilitonibus à nefando dæmonum cultu, ad Christi Servatoris

D

E

F

Saussayus ipsa nitide

A ris agnitionem & obsequium pertraxit: sicque & virginitatis suæ decus, quam Domino sacrauerat, illibatum servavit, & à perditionis via ereptum suum procum, Christi effecit servum, atque in veræ felicitatis tramitem provexit. Cujus rei serie comperta, Aurelianus imperator succensus furore in Virginem, hdei in allevatione Christi quæ præconio magnanimiter perseverantem, iussit illam extra urbis mœnia decollari.

elegantet contraxi,
4 Cumque nec Claudium abducere potuisset à sententia, quem videbat ipso Virginis martyrio factum in tuenda Christiana pietate firmiter, ipsum unà cum viginti aliis, qui salutaribus Virginis monitis baptismum susceperant, securi quoque plecti eodem loco mandavit; ubi datis fortiter cervicibus, extremum Christo testimonium omnes unanimi confessione reddiderunt. Ex hoc nobili agmine tredecim athletarum dumtaxat nomina fere monumentis tradita; nempe Terni, Antonii, Herenei, Theodori, Dionysii, Apollonii, Pionici, Cussionis, Papyræ, Saturii, Justæ, Jucundæ, Apamiæ: ceterorum vero vocabula, quæ à memoria hominum exciderunt, in libro Dei & Agni fulgent æternum consignata. Observatur vero magna veneratione corpus S. Julię, cum capite S. Claudii in sacrario inclyti monasterii Jotrensis in agro Meldensi, ad quod è Tricassina urbe pridem translatum fuit, non sine divinæ virtutis & gratiæ insigniis: *qua vitam alicunde traxisset, ac de translationis tempore nos docuisset. In Meldensi Breviario nulla hoc die de S. Julia aut sociis memoria, neque de singulari apud Trecentis cultu meminit Camuzatus.*

ae duriora emolliuit.
5 Ceteram satis nitidè Acta contraxit Saussayus, sublato ferme potissimo offensionis lapide, in titulo illo S. Claudio appiæto imperatoris barbarorum, quem melius copiarum militarium ducem appellavit. Quidam & barbarorum aliquot ducor esse potuerit, eo seculo, quo non infrequentes fuisse extraneorum populorum (qui apud Romanos barbari dicti sunt) in Gallias excursiones, satis notum est; quos inter Claudius iste sanctissima Virginis Christiana constantia, castitate ceterisque virtutibus ad fidem Christianam cum militum suorum nonnullis perductus sit, & martyr palmam Aureliani tempore in urbe Tricassina adeptus: qua si simpliciori eâ phrasi in ipsa passionis historia explicarentur, neque adeo inconcinna Camuzato visa fuissent, neque tam crudè à Tillemontio & sequacibus criticis rejecta. Equidem longe absum ab historia approbatione, at qualiscumque appareat, cum laudato Camuzato dicam, non debuisse me ipsam ab Actis nostris excludere, in quibus sexcenta hujusmodi relata sunt, vel eâ solum gratiâ, ut eorum collatione Acta sincera & genuina magis elucescant.

Camuzati observatio.
6 Notationes subjunctæ non sunt, quod ipsas supervacaneas omnino censuerim ad ea explananda, qua meri ornatus gratiâ à compilatore inventa videntur: ast ea prætermittenda non fuere, qua de aliquali ejus superstite apud Tricassinis veneratione suggerit Camuzatus, martyrii tempus cum Baronio anno cclxxv adscribens, quo tempore Aurelianus imperator Tricassibus agebat. Communis autem hujus regionis hominum animos pervasit opinio (inquit) ipsam Virginem unà cum Claudio & ejus sociis prope urbem Tricassinam securi percussam & capite plexam

fuisse, non procul ab eo loco ubi hodie videtur puteus, camerata testudine, in facelli speciem conformata coopertus, in cujus fronte præsignatæ Virginis lapidea exstat effigies. Febre etiam laborantibus id usitatum, ut aliquo motu devotionis, manantem ex præfato puteo aquam, fufis dictæ Virgini precibus, ejusque præsidio implorato ebibant, futurum confidentes, ut pristinam valetudinem recuperent. *Jam de Actis ipsius lectorum esto judicium.*

AUCTORE
J. B. S.

ACTA MARTYRII

Ex Camuzato & Surio.

Tempore illo Julia sanctimonialis Christi, Julia d'Clav. civis urbis Tricassinæ, capta est à quodam Claudio imperatore barbarorum & cum-
que eam cepisset, duxit illam in patriam
suam: videns vero vultum ejus pulcherrimum, statim voluit eam sibi conjugio sociare. Tunc Ancilla Christi dixit ad eum: Ego sponsum habeo Dominum meum, cui me vovi, & animam meam commendavi, & angelus ejus mecum semper habitat: hic si vel leviter senserit, quod tu me amore polluto contingas, mox contra te furorẽ suum exagitabit, & injurias meas in te vindicabit. Cumque hæc audisset Claudius imperator, iracundia plenus, ait ad eam: Et quis est sponsum tuum, vel quis est cui potestas est ab eo data, ut vindicet injurias tuas de manibus meis? At illa, ut ancilla Christi fiducia- liter nihil metuens, respondit dicens: Dominum meum habeo Jesum Christum qui est in cælis, cui me devovi virginem, qui habet potestatem universæ carnis humanæ: cui servio immaculata, qui potens est præstare omnia se ex fide petentibus. At ille audiens hæc, dixit ad eam: Tu vero, ut audio, Christiana es: illa respondens, dixit: Vere Christiana sum. Audiens hæc imperator magis timuit, & exinde satis cepit eam honorare. Statimque iussit condignum parari cubiculum, ubi nullus virorum haberet ingressum: & præcepit puellis ut ei obsequium sine intermissione præstarent: cumque ibidem degeret: obsequium sibi unaquæque ad invicem præstabat. Tunc Ancilla Christi ingressa in cubiculum, orationi & jejuniis vacare cepit, maximalque gratias agere Deo die noctuque, qui eam dignam habuit respicere positam in captivitate, ut tantam gratiam inveniret in conspectu Domini Claudii imperatoris, pro quo tam devote Dominum supplicabat, ut nihil mali evenisset in plebe, neque in domum ipsius regis.

2 Cumque hoc ageretur: contigit post paucum tempus, ut ad bellum iret imperator Claudius contra suos adversarios. Et antequam proficisceretur, vocavit Juliam ancillam Dei, & dixit ad eam: Roga pro me Dominum tuum ut sanus revertar de inimicis meis triumphans; & ego te amplis honoribus ditabo. Castissima Dei Julia, dixit ad eum. Perge securus, domine meus, ego enim orabo Dominum meum & sanus revertar. At ille audito sermone Ancillæ Dei.

EXEDITIS pervenit ad adversarios suos nocte, & percussit eos usque ad internecionem. Sed cum triumphasset de iis, reversus in domum suam cum magna gloria magnosque ei apponens honores; ut dominam illam adoravit, non ut ancillam. Intellexit enim quod per ejus orationes Dominus salvare illum dignatus est. Quoniam longum est omnia enarrare per ordinem rerum gestarum, ego si possum pauca de pluribus dicere curabo. Quotiescumque Claudius imperator ad bellum pergeret, omnibus inimicis suis prostratis in Dei nomine, victor revertebatur: quia Dominus noster Jesus Christus per orationem B. Juliæ ancillæ suæ hoc illi præstabat.

3 Cum vero compleisset ibi Juliæ annos viginti & octo: in visu apparuit ei Dominus dicens; Exurge, inquit, Julia; quia non amplius oportet te hic manere, sed revertere ad urbem quæ vocatur Trecaſſis, unde capta es, quoniam oportet te ibidem coronam martyrii accipere. Sancta vero Julia exurgens prima luce, exultans & laudans & adorans Dominum lætabatur, quod vidisset visionem hoc jubentem, ut ad civitatem suam remearet: magis autem confortabatur, quoniam ad gloriam & laudem Christi martyrium suscipere promerisset, dicens; Quia si ibidem cursum meum habeo complere, ad coronam martyrii vocor. Accessit ergo S. Julia ad Claudium imperatorem; dixitque ad eum: Sic enim dignatus est revelare mihi Dominus meus Jesus Christus, cui servio in corpore, & in spiritu meo immaculato, ut revertar Trecaſſim, quia ibidem me oportet coronam martyrii accipere. Vide ergo imperator, ne velis me hic retinere, & grave-ris. Claudius imperator dixit ad S. Juliam: Tu hinc vadis, me cui relinquis? Non expedit mihi, ut vadas, nam venient adversarii mei, à quibus per orationem tuam liberare me solebas, & occident me. Ideo quæ mea sunt derelinquens, vadam tecum. Sancta vero Julia dixit ei: Relinque omnia bona tua & veni mecum; credo quippe in Domino meum, quod sibi acceptabilem te faciet, gregique tuo sancto. At ille cum audisset hæc, derelinquens domum suam, cum uxore & filiis, aurum, argentum, possessiones multas & infinitas, profectus est cum Ancilla Dei, non ut alienigena, sed ut domesticus Sanctorum; non ut barbarus, sed ut fidelis Christianus. Non ut lupus, sed ut ovis Christi iter cum Ancilla Dei carpit & utriusque properant in fines Trecaſſis. Ingressi sunt vero civitatem persecutionis tempore.

4 Sancta vero Julia hoc agebat ut religiosi, qui retriſi erant in carcerem, pro nomine Domini Jesu Christi palam se ostenderet, ut à militibus percuteretur. Post non multum vero temporis comprehensa est S. Julia, & ducta est ad Cæsarem. Cumque oblata esset Elidio præfecto, dixit ad eam: Tu Christum adoras quem dicis te habere sponſum? Sancta vero Julia respondit: Ego Christum Dominum meum confiteor: nam dæmones immundos non adoro. Tunc præfectus dixit militibus: Ite & extendite

eam ad trocleas, & carbones ignitos supra dorsum ejus ponte. Cumque extensa fuisset B. Julia, excæcati sunt oculi ministrorum carnificum, & clamantes dicebant: Adjuva nos Julia: & cum obcæcati fuissent qui eam cædebant, alii ministri venerunt, ut nervis crudis eam attraherent, & non potuerunt. Quod cum vidisset impiissimus Aurelianus, sanctissimam Virginem in sua constantia permanere, dixit ad eam: Sacrifica diis, aut certe si non sacrificaveris, hodie gladio morieris. B. Julia respondit; Ego parata sum pro nomine Domini mei Jesu Christi mori, qui me vocare dignatus est: ut completo certamine, accipiam coronam vitæ meæ. Tunc imperator, data sententia, jussit eam decollari.

5 Cumque hæc audisset Claudius in Ancillam Dei gesta fuisse, offerens [se] imperatori, dixit, Et me cum ea jube interfici, quia domina mea est. Imperator autem interrogavit quis esset? At ille respondens, dixit: Ego sum Claudius imperator, qui in captivitate eam duxi: quando contra Romanos pugnavi. Nam multa mihi Deus ipſus per eam præstitit bona: quam ego per annos viginti & octo venerando fervavi. Sed cum Deus ipſus apparuisset ei nocte per somnium, ut acciperet coronam martyrii, dixit mihi: Noli me retinere, domine mi, sed fac dimitti me ut eam ad urbem Trecaſſinam, ubi Deus meus dignabitur dare mihi coronam. Ego vero dixi ei: Non vades nisi eam tecum. Et ipsa Sancta dixit mihi; Relinque possessionem tuam & da pauperibus, & veni mecum, ut accipias coronam vitæ æternæ. Ego vero, relictiſ omnibus, pro nomine Domini mei Jesu Christi, profectus sum cum ea usque huc. Imperator autem Aurelianus hæc audiens, dixit ei; Christianus non es; quomodo potes in nomine ipſius mori? Respondens autem Claudius imperator dixit: Credo, si pro nomine Dei mei Jesu Christi sanguinem meum fudero, vere Christianus ero. Nec ante conspectum magnæ divinitatis suæ, B. Juliæ martyris suæ meritis, me faciet alienum. Imperator Aurelianus audiens hæc, datâ sententiâ, jussit eum gladio percuti extra muros urbis Trecaſſinæ, ubi gloriosa virgo Julia à Domino meruit accipere palmam XI Kalendas Augusti.

6 Quod cum regressus fuisset imperator in prætorium suum, oblatis sunt ei alii viginti & hæc nomina eorum, Justa, Jocunda, Ternus, Antonius, Herenus, Theodorus, Dionysius, Appollonius, Appamia, Pionicus, Custion, Papyras, Saturius, & socii eorum, quorum nomina scripta sunt in libro Christi & Agni. Sed similiter ipsi consummaverunt martyrium suum in pace, sepultique sunt in supradicto loco, in quo Julia virgo passa est & sepulta. Acceperunt igitur coronam vitæ apud Dominum nostrum Jesum Christum confessione nominis sui: quia ipse dare dignatus est vitam æternam, cui est honor & gloria, virtus & imperium sempiternum, laus & potestas cum Deo patre, almoque & vivifico Spiritu, in secula seculorum. Amen.

D

eodemque
supplicio affi-
citur Clau-
dius

E

F

et post ipsum
20 alii.

DE

DE SS. VICTORE, ALEXANDRO, LONGINO, FELICIANO
MARTYRIBUS, ET FORSAN DEUTHERIO VEL
ELEUTHERIO.

MASSILIÆ IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

§ I. Sanctorum cultus & numerus.

CIRCA FI-
NEM SEC.
III, AUT
INITIO
SEC. IV.Apud anti-
quos Marty-
rologos notus
est S. Victor
Massiliensis,
B

Inter plurimos sanctos Martyres, Victoris nomine insignitus, illustris plane est Victor Massiliensis, quem à martyrii palæstra sic vulgo cognominatum existimus: is enim Massilia (hæc est antiqua & celebris Galliarum civitas, Rhodanum inter & Alpes ad mare Mediterraneum sita) gloriosam martyrii palmam adeptus est, ibidemque solenni ritu colitur XXI Julii cum sociis, quamvis illi non eodem die ad Calites migraverint. Venantius Fortunatus lib. 8. carm. 4. inter alios Sanctos de Victore nostro meminit hoc pentametro: Massilia Victor martyr ab urbe venit. Omnia Martyrologia, tum antiqua tum recentiora, annuam horum Sanctorum memoriam hac die celebrant, ex quibus aliqua exhibuisse sufficit. Hieronymiana, à Florentinio edita, sic habent: Et in Gallia Massilia natalis sanctorum Victoris, Alexandri, Dotheri, Feliciani & Longini. *Vetus Martyrologium Romanum de solo Victore ita breviter meminit: Massiliæ Victoris martyris. Usuardus eundem cum tribus sociis commemorat: In Galliis civitate Massiliæ, natalis sancti Victoris; qui cum esset miles, & nec militare, nec idolis sacrificare vellet, primo in carcerem trusus, ibique ab angelis visitatus, deinde variis excruciatu pœnis, novissime contritus in mola pistoria, martyrium consummavit. Passi sunt cum eo tres milites, Alexander, Felicianus & Longinus. Martyrologium Romanum, quo hodie utimur, penè usdem verbis hos Martyres annuntiat, & Usuardus exemplo omittit Deutherium, de quo postea pluribus agemus.*

C
eumque me-
morant Ado,

2. Usuardum præcesserat Ado, qui XII Kalendarum Augusti S. Victorem sequenti exornat elogio: Eodem die in Galliis, civitate Massilia, natalis sancti Victoris, qui persecutione Diocletiani & Maximiani, cum esset miles, & nec militare, nec idolis sacrificare vellet, primùm à tribuno suo Asterio in carcerem trusus, sed omni nocte ad consolandos & visitandos infirmos ab angelo ductus est. Deinde iussu Eutychie præfecti, retortis brachiis, loris subtilibus ligatus, & pedibus fune constrictus, per mediam tractus est civitatem. Post hæc fustibus crudelissime cæsus ac suspensus & taureis cruciatus, cum exhibuissent aram, in qua sacrificaret, & eam nec respicere sustinens, de manu sacerdotis calce excussisset, pedem ei præses iussit incidere. Ad ultimum in confessione persistens, missus est in molam pistoriam, in qua sparium granum vertigine animalis macerari so-

let: atque ita contritus martyrium consummavit. Passi sunt cum eo tres milites, Alexander, Felicianus & Longinus: qui dum eum nocturno silentio in carcere custodirent, visitantibus illum angelis sanctis, tanto claritatis fulgore obstupescerunt, atque ad ejus genua provoluti, credentes in Christum, nocte eadem in mari baptizati sunt; & sequenti die ante consummationem beati Martyris gladio jugulati. Puer quoque Deutherius, qui dum ad sepulcrum ejus oraret, emisit & spiritum: Videatur Ado hic in compendium redeisse Adæ, quæ nos infra examinabimus.

3. Rabanus certe aliud Actorum exemplar præ oculis habuit, cum S. Victorem martyrem, quem alia Acta militem fuisse affirmant, nominat episcopum Massiliensem: sic enim in suo Martyrologio ad hunc diem scribit: Eodem die passio est Victoris, Massiliensis episcopi, qui sub Diocletiano & Maximiano imperatoribus propter fidem Christi per Arterium præsidem trucidatus est simul cum militibus Eleutherio (Petrus de Natalibus eodem nomine appellat puerum, de quo supra Ado) Feliciano & Alexandro: nam cum memoratus episcopus prædictis militibus ad custodiendum in carcerem traditus esset, ibi angelica visione visitatus est. Unde ipsi custodes videntes ibi lumen splendidum, cadentes ad beati Victoris genua, remedium ab eo implorant; quos cum sanctus episcopus baptizasset, & ipsi in confessione nominis Christi usque in finem perseverassent, martyrio coronati sunt. Similiter & episcopus iussu imperatoris decollatus est. Deinde subnectit clausulam de subita Maximiani tyranni punitione, & morte paulo post subsecuta, quam viri eruditi merito rejiciunt. Inter alios Ruinartius in Admonitione prævia ad hanc passionem de ista narratione ita judicat: Ceterum veri simile non est id, quod Rabanus in Martyrologio commemorat, Maximianum scilicet post Victoris mortem dæmonum infestatione tortum fuisse, ac quinto post die putredinis squalore decoctum & vermibus bullientem semetipsum strangulasse. Certiora enim habemus de Maximiani morte argumenta. . . . sed & in hoc quoque erravit Rabanus, quod Victorem Massiliensem episcopum fuisse existimavit.

4. Ex hæcenus relatis Martyrologiis suboritur ex quorum dubium, an S. Victori tres vel quatuor martyrumque aliorumque socii adjungendi sint: Hæc diversa narratione oritur dubium

vero

AUCTORE
G. C.

vero & hodiernum Martyrologium Romanum tantum tres recensent; Ado autem tribus militibus jungit Deutherium puerum, qui ad S. Victoris tumulum in oratione exspiraverit; Rabanus denique tantum tres enumerat, omissoque Longino, puerum Deutherium in militem Eleutherium transformat. Antiquus noster codex Molsheimensis asserit, quod tribus militibus Deuthero, Feliciano, & Alexandro sanctus Victor in baptismi gratia pater, exstiterit. En nodum undique implexum: at videamus, utrum aliunde solvi non possit. Imprimis Acta à Bosqueto ac Ruinartio edita, & Mss. à nobis edenda, quae passim sinceriora & antiquiora putantur, dumtaxat tres milites cum S. Victore passos memorant, & de Deuthero vel Eleuthero non meminerunt. De eo etiam tacent varia Breviaria Gallica, quae die XXI Julii festum S. Victoris Officio ecclesiastico celebrant; nempe Lexoviense anni 1624, Rothomagensis anni 1627, Parisiense anni 1680, & forte plura alia, quae jam operosius querere non vacat. Contra verò Officia propria Massiliensia, anno 1633 & 1662 impressa, S. Deutherium in Lectionibus propriis & ipsa collecta expriment: sed quem anno 1633, ut custodem à S. Victore conversum, coluerant, eum anno 1662 ut puerum, in oratione sancte mortuum, venerantur. Habe utriusque Breviarii verba. In antiquiori Officio ita legitur: Beatus Victor in carcerem detruditur, ubi caelesti lumine circumfusos custodes suos, Alexandrum, Felicianum, & Longinum, & Deuterium ad Christi fidem convertit. In altero autem post narratum S. Victoris & trium militum martyrum haec habentur: Eodem die, Deutherius puer ad illius sepulcrum orans in ipso orationis impetu innocentem animam efflavit, & ei corpore confepultus est, cujus charitatis spiritum infans viriliter hauserat. Hinc etiam collecta mutata est: prior enim recitabatur hoc modo: Omnipotens sempiternus Deus, mundi creator & rector, qui beatos martyres tuos Victorem, Felicianum, Alexandrum, atque Longinum, nec non & Deuterium ad nominis tui gloriam consecrare voluisti, exaudi populum tuum, cum sanctorum tuorum tibi patrocinio supplicentem, ut ad pacis donum proficiat, & fidei charitatisque augmento repleatur. Per &c. Posterior oratio anni 1662 concipitur his verbis: Exaudi Domine populum tuum, cum sanctorum martyrum tuorum Victoris, Alexandri, Feliciani, Longini, & Deutherii pueri confessoris tui patrocinio supplicentem, ut & temporalis vitae nobis tribuas pace gaudere, & aeternae reperire subsidium. Per Dominum &c.

de numero
sociorum,

Ex his quidem constat, Massilia quemdam Deutherium coli, ut sanctum; sed ob diversam Rabani & Adonis sententiam, ac Massiliensis Officii mutationem necdum liquet, qualis hic Deutherius fuerit, aut qua occasione mortem obierit. Tentemus igitur, an ex Actis quibusdam Mss., aliusve monumentis certiorum notitiam possimus eruere. Isaacus Vossius, serenissima regina Sueciae bibliothecarius, habuit in codice membraneo Acta S. Victoris martyris, quorum nos egraphum servamus, in quibus ad rem nostram leguntur sequentia: Nec illud miraculum omnino reticendum est, quod parvulus filius Longini, beatissimi martyris, Deuterius nomine, amore Christi jam baptismatis undâ perfusus, natandi adminiculo pelago porti tenera mem-

bra transmeaturus committere non dubitavit: quique spiritu Dei gubernante, ad littus maris perductus, & dolore ac maceratione natandi, seu imbecillitate corporis attritus, dum se ad monumentum patris pia animi contritione defigit, emisit spiritum. Cum patre tamen martyrio copulatur, ut dignus martyrio fieret, qui exstitit pietate carissimus. Non placet mihi haec pueri natiatio, nescio quorsum suscepta, quamvis codex noster Molsheimensis, signatus P. Ms. 20, suppresso patris & natatoris nomine, tandem sic narret fol. 130: Nec illud miraculum omnino filendum est, parvulum filium de utero matris amore Christi jam baptismatis undâ perfusum &c. Codex noster Fuldensis Q. Ms. 6 rem adhuc magis implicat: ita enim habet fol. 11 verso: Nec illud miraculum omnino filendum est, parvulum filium Deuteri beati martyris, amore Christi jam baptismatis undâ perfusum natandi adminiculo &c. Ecce unde aliquid lucis speraveram; majores tenebrae affunduntur.

6 Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum & unius
lib. 6, cap. 122 hunc puerum vocat Eleutherium
martyris
(Rabanus supra eo nomine appellat unum
ex tribus militibus) & tale tenet Actorum com-
pendium: Victor martyr cum sociis suis sub
Maximiano imperatore in civitate Massilia
passus est. Qui Maximianus, perfecta caede
martyrum Thebæorum in civitate Sedunen-
si, Massiliam devenit, Victoremque militem,
eidem de Christianitate delatum, compre-
hendit: quem sacrificare nolentem funibus
per totam urbem distractum Asterio præfecto
puniendum tradidit; qui ipsum dudum in pa-
ribulo afflictum in carcerem trudi iussit, ubi
sanctus Victor caelesti lumine & angelica vi-
sitatione confortatus est. Quæ cum vidissent
tres milites eum custodientes, id est Alexan-
der, Longinus & Felicianus, conversi sunt
ad Christum: quos in confessione fidei im-
perator decollari mandavit. Præfectus verò
Victorem equuleo suspensum, & fustibus ac
nervis caesum, iterum in custodia reposuit.
Sed post triduum inde eductus statuam Jovis,
sibi oblatam, ut ei thura incenderet, pede
evertit; cui pes ille statim præciditur. Deinde
mole molendini suppositus crudeliter conteritur:
verum post paululum machinâ ipsâ divinitus
dissipatâ, dum adhuc Martyr Domini aliquan-
tulum palpitaret, gladio cædente verè victor
ac triumphator efficitur: nam & eodem in-
stanti vox de cælo audita est: Vicisti Victor
beate. Corpora vero sanctorum Martyrum
iussu cæsaris in pelago projecta, angelis mi-
nistrantibus, ad oppositum littus enatantia de-
vecta sunt, & à Christianis sepulta. Ad quo-
rum tumulum dum puer, Eleutherius no-
mine, Christianus persecutionem fugiens de-
clinasset, orans emisit spiritum, eidem San-
ctis sepultura sociatus. Similem passionis synopsis
habet quoddam Ms. Ultrajectinum. & Vincentius
Bellocensis in speculo Historiali lib. 12, cap. 73
sed in his de Eleuthero vel Deuterio nullum
fit verbum. Cum igitur de hoc Sancto tam diver-
sa & incerta tradantur, ad illius nomen in ti-
tulo dubitationis signum forsitan addidi. Nunc de
sanctorum Martyrum, ac præsertim sancti Vi-
ctoris reliquiis sermonem instituam.

§ II. Sancti Victoris reliquiae
variis locis honoratae.Testimonium
Gregorii Tu-
tonensis

A Ntiquissimum Massiliae monasterium, quod à S. Victore nomen gerit, & originem suam debet celebri Joanni Cassiano, conservat hactenus pretiosas sanctorum Martyrum nostrorum exuvias, quorum ossa regit deaurata capsula; caput autem S. Victoris includit argentea lachryotheca, gemmis ornata, quam Guesnays noster in suo Cassiano illustrato lib. 2, cap. 22, § 1, num. 5 ita describit: Ad sinistram majoris arcae latus in amplo fatis armario S. Victoris martyr's caput, ex auro argentoque duos inter angelos argenteos inauratos prominens affervatur; pectorale illi ex auro solido, lapillis eleganter distincto; collum etiam pretiosis ornatum monilibus; basis ei argentea incurvata, leunculis octo gryphisque totidem deauratis imposita, cum insignibus Urbani V Pontificis Maximi; estque inusitatae adeo magnitudinis, ut quingentas libras facile pendat. *Quantus vero olim ad has reliquias feret hominum concursus, & quam crebra patrentur miracula, memoria prodidit Gregorius Totonensis lib. 1 De gloria Martyrum cap. 77, ubi in editione Ruinartiana col. 807 ita loquitur: Est & ad sepulcrum sancti Victoris Massiliensis martyr's mira virtus. Nam cum saepius ad eum accedentes infirmi sanentur reliqui, energumeni tamen multum se conidentes, & Martyrem declamantes, ejectis daemionibus, liberantur. Aureliani autem patricii servus à daemionio correptus, dolendo exitu cruciabatur, ita ut plerumque propriis se moribus laceraret: sed adductus ad basilicam Sancti, cum se exuri ejus virtute fateretur, debacchans per totam aedem, die tertia mundatus abscessit. Qui in tantum fidei merito roboratus est, ut deinceps humiliatis capillis, abbatis fortitus ordinem, monasterio uni praepo-neretur.*

de Massilien-
sibus S. Victo-
ris reliquiis,
C

B *8 Idem Gregorius in Historia Francorum lib. 9, cap. 22 narrat, quomodo seculo VI patrocini-um S. Victoris imploratum fuerit, quando Massilia dira pestis exorta erat: Massiliensis urbs, inquit, contagio pessimo aegrotat, quanta sustinuerit, altius replicare placuit. His enim diebus Theodorus episcopus ad regem abierat, quasi aliquid contra Nicetium patricium suggesturus. Sed cum à rege Childeberto minime de hac causa fuisset auditus, ad propria redire disposuit. Interea navis ab Hispania una cum negotio solito ad portum ejus adpulsa est, quae hujus morbi fomitem nequiter deferebat: de qua cum multi civium diversa mercarentur, una confestim domus, in qua octo animae erant, hoc contagio interfectis habitatoribus, relicta est vacua. Nec statim hoc incendium luis per domos spargitur totas: sed interrupto certi temporis spatio, ac velut in segetem flamma accensa, urbem totam morbi incendio conflagravit. Episcopus tamen urbis accessit ad locum, & se infra basilicae sancti Victoris septa continuit cum paucis, qui tunc cum ipso remanserant, ibique per totam urbis stragem orationibus ac vigiliis vacans, Domini misericordiam exorabat, ut tandem cessante interitu, populo liceret in pace quiescere. Cessante verò*
Julii Tomus V.

hac plaga mensibus duobus, cum jam populus securus redisset ad urbem, iterum succedente morbo, qui redierant sunt defuncti: sed & multis vicibus deinceps ab hoc interitu gravata est. Imo eadem urbs à paucis annis contagioso morbo iterum afflicta est, qua occasione illustrissimus ac reverendissimus Dominus Henricus Xaverius de Belzunce, qui anno 1710 dignissimus Massiliensium episcopus consecratus fuerat, ardentissima erga gregem suum caritatis frana laxavit, & praesenti mortis periculo se assidue ac intrepidè exponens exercuit zelum vere Xaverianum, quem omnis posteritas meritis laudibus extollet, & munificus laborum remunerator Deus aeternà, ut cerio confidimus, gloria compensabit.

C *9 Etiam si Massilia semper studiose pretiosas S. Victoris reliquias conservaverit, non tamen ita fuit avata, quin aliis eas communicando gloriam & cultum sancti Martyris sui per varias provincias propagaverit. Ac primo quidem quasdam hujus Martyris exuvias Constantinopoli prope portum auream in aede sacra S. Victoris, quam Joannes Comnenus imperator edificavit, honoratas fuisse discimus ex duplici epistola, quam Cangius in sua Constantinopoli Christiana lib. 4, cap. 7, pag. 140 refert, quaeque se ex Martyrologio Canonico S. Victoris Parisiensis descripsisse testatur. Prioris hic est tenor: Venerabili fratri domno Petro Canonico S. Martini Trecentis. Frater Joannes Picé, canonicus S. Victoris Parisiensis salutem. Intimo cordis affectu vestrae supplico Fraternalitati, ut certitudinem illam, quam vos de capite beati Victoris Massiliensis meministis habere, insinuare dignemini. Petrus autem, qui Garnero episcopo Trecenti in Orientem profecto erat à sacris, huic epistola ita respondet: Frater Petrus, Fratri Joanni. Hoc vobis de certitudine capitis beati Victoris insinuo, quod imperator Constantinopolitanus, Calojohannes nomine, tertius, ante Emanuel, volens fundare quamdam ecclesiam in honore beati Victoris Massiliensis, misit nobilem quemdam virum ad civitatem Massiliensem cum pretiosis muneribus ac reliquiis plurimorum Sanctorum, insinuans domino Massiliensi, ut remuneratione praedictorum munerum aliquid de corpore beati Victoris sibi mittere dignaretur. Qui satisfaciens ejus petitioni, misit imperatori magnam partem capitis praefati Martyris: & sic, illà per nuntios parte receptà, fundavit ecclesiam in honore beati Victoris in Constantinopolitana urbe infra muros, non longe à portis aureis. Urbem autem subjugata, dominus Garnerus episcopus Trecentis, cujus ego Petrus eram capellanus, accessit ad ecclesiam beati Victoris, in qua erat conventus monachorum. Assumpsit autem idem episcopus ab eadem ecclesia caput beati Victoris pretioso vase repositum cum aliis reliquiis Sanctorum. Ego vero Petrus ab eodem episcopo, domino meo, pro servitio quod ei impenderam, postulavi, ut partem illam capitis sancti Victoris conferre mihi dignaretur: qui petitioni meae satisfaciens, litteras sigilli sui munimine impretias, & aliorum episcoporum, qui erant in civitate praedicta, in testimonium illius partis capitis & aliarum reliquiarum, mecum in Galliam reportavi. Demum vero partem illam sanctissimi capitis Victoris beatissimi dedi magistro Petro de Corbolio, tunc Senonensi archiepiscopo Idem vero archiepiscopus magnam contulit portio-*

qua urbi
Constantino-
politanæ,

E

F

S

nem

AUCTORE nem illius partis capitae ecclesiae beati Victoris prece domini Johannis Teutonii, tunc ejusdem ecclesiae abbatis. Suscepimus autem eandem portionem sanctissimi capitae cum processione & gaudio pridie Idus Aprilis. *Gerardus du Bois in Historia ecclesiae Parisiensis tom. 2, pag. 296 scribit, haec sacra ipsa à Parisiensibus Victorinis anno 1210 honorifice suscepta esse.*

¶ Parisiensis S. Victoris cœnobium jam antea acceperat quasdam ejusdem sancti Martyris reliquias, nempe dum anno 1115 uterque Hugo cœtus Victorino nomen dedit. *Laudatus Gerardus du Bois lib. 12 Historia ecclesiae Parisiensis cap. 8, num. 3, hanc rem ex annalibus Victorinis ita narrat:*

B Ambo (nempe Hugo senior ac junior) ut opinor per speciem Romam proficiscendi, è patria exeunt; deinde Massiliam veniunt, memoresque propositi, basilicam sancti Victoris ad persolvenda Deo vota ingrediuntur, obtinentque à Massiliensibus monachis reliquias sancti Victoris martyris, dentem scilicet & scapulam, & tanquam opimis onusti spoliis Parisios advolant, ossaque sancta ad familiam Victorinam deferunt, seque suumque nomen collegio canonicorum inscribi possunt. Gratus eorum fuit adventus Victorinis, & anniversaria diès susceptionis reliquiarum die XVI Junii apud Victorinos colitur. *Joannes Picardus canonicus Sancti Victorini in commentario ad Passionem S. Victoris, quem manuscriptum habemus, hanc narrationem confirmat, testaturque, in Rituali ejusdem cœnobii ad diem XVII Junii praescribi sequentia:* Hac die legitur Missa matutinalis pro magistro Hugone, cujus studio & labore, Deo cooperante, reliquias S. Victoris nobis ab urbe Massilia allatas amplectimur. *Adamus, qui seculo XII in eadem domo Victorina obiit, inter alia pia carmina ad perpetuam hujus susceptionis memoriam composuit hymnum, quem Picardus in commentario jam citato ita exhibet:* Ex radice charitatis, ex affectu pietatis, psallat hæc ecclesia. Psallat corde, psallat ore, & exultet in Victore Victoris familia. Pars ipsius nobis data, per fideles est allata ex urbe Massilia; cujus prius spiritali, nunc ipsius corporali fruimur praesentia. Hæc est summa gaudiorum: dilatemus animorum ipsa penetralia. Martyris reliquiarum laudis & lætitiarum nobis sunt materiarum. Victor miles triumphalis, Christi martyr specialis, nos à mundi serva malis, ne nos amor mundialis mergat in flagitia. Ne permittas spe frustrari, quibus potes suffragari, fac nos Christo praesentari, ut hunc tecum contemplari possimus in gloria.

C **communicate** **fuerunt,** *Deinde anno 1283 ad sacrum ejusdem ecclesiae thesaurum nova accessio facta est, quam Gerardus du Bois tomo 2 laudati operis pag. 585, ita memorat:* Anno MCLXXXIII Carolus princeps Salernitanus, filius Caroli regis Siciliae, post immanem illam cædem Francorum, quam Panormitani in Sicilia perpetraverant, venit Parisios, attulitque secum reliquias sancti Victoris, quas acceperat à Joanne abbate sancti Victoris Massiliensis, quas tradidit ecclesiae Victorinae Parisi. *Tunc subdit, exstare apud Victorinos ipsas Caroli litteras, quae mense Julio ejusdem anni Parisiis hac super re scripta fuerunt; sed cum eas omiserit, nos ex Picardo proferimus authenticum hujus donationis instrumentum, quod*

ita habet: Carolus primogenitus illustris regis Hierusalem, princeps Salernensis, Montis sancti angeli dominus, universis praesentes litteras inspecturis salutem in Domino. Noveritis, quod cum propter devotionem, quam ad sacratissimum Christi martyrem beatum Victorem Massiliensem habuimus & habemus; impetraverimus à viris religiosi domino Joanne abbate & conventu monasterii S. Victoris Massiliensis praedicti, de reliquiis praefati Martyris portionem aliquam nobis dari; quas reliquias ad majorem certitudinem de ipso sacratissimo corpore accepimus manu nostra. Nos de praedictis reliquiis nostris juncturam unam monasterio S. Victoris Parisiensis donavimus ad honorem beatissimi Martyris supraedicti. In cujus rei testimonium sigillum nostrum praesentibus litteris duximus apponendum. Datum Parisiis anno Domini MCLXXXIII mense Julio. *Dem Picardus exalte describit sigillum, quod etiamnum pendet ex membrana hujus diplomatis, & in archivo Victorino conservatur*

E **ubi solenniter honorantur,** *12 Officia propria cœnobii Parisiensis, in quibus festum S. Victoris solenniter cum Octava celebratur, die tertia infra Octavam recolunt sub ritu duplici memoriam insignium reliquiarum hoc modo:* **LECTIO IV.** Alacri devotione, charissimi, diem hodiernum recolamus, quo caelestis providentia ecclesiam nostram dextro pede beatissimi Victoris martyris, patroni nostri (quo idolum Jovis in terram dejecerat) insignivit. Ipsum siquidem sacratissimum pedem nobis donavit illustrissimus princeps Joannes dux Bituriae, regis Francorum christianissimi Joannis filius, quem per varias manus habuerat à sanctissimo Papa Urbano quinto, prius abbate sancti Victoris Massiliensis, quando ejusdem sacratissimi Martyris corpus de veteri capsa in novam transfudit anno Christi circiter millesimo trecentesimo sexagesimo. In hoc autem pede naturae omnino vis est illata: nam cum mille trecenti & amplius anni fluxerint, quo à corpore praecipuus est, tamen illius partes sunt adhuc ita naturali ordine sitae, solidae, & cute integra tectae, ut à corruptione cernatur illæsus. **LECTIO V.** In hunc quoque diem memoriam referimus aliarum reliquiarum ejusdem gloriosi Martyris, de quibus ex Necrologio nostro hæc excerptimus. Venerabilis & discretus vir Joannes à Pignu, Prior S. Martini à campis, & postmodum abbas Cluniacensis, partem brachii sancti Victoris martyris supplici prece nobis impetravit à domino Papa Urbano quinto, dum Massiliae translationem faceret corporis ejusdem sancti Victoris. Hanc reliquiam per episcopos, & testes fide dignos idem dominus Urbanus per eundem dominum Joannem nobis transmisit, pro qua veneranter operienda idem dominus à Pignu dedit nobis viginti francos auri. Dominus quoque Petrus à Tienvilla, cantor ecclesiae sancti Aniani Aurelianensis, dedit nobis in pluribus parvis fracturis quamdam particulam capitae sancti Victoris martyris, quam penes se propter hoc specialiter retinuit, quando dictum caput venerandum (quod in ecclesia sancti Aniani honorifice conservatur) de veteri vasculo in novum vasculum argenteum fuit translatum, videlicet anno

A Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo primo in die solennitatis ipsius sancti Victoris.

& miraculum ad eas patratum in Officio proprio narratur.

13 *Eadem Officia propria, qua ab Antverpiensibus S. Victoris monialibus mihi perhumaniter communicata fuerunt, in die Octava quoddam miraculum, ad Parisienses S. Victoris reliquias patratum, narrant his verbis: LECTIO VI.* Tam præsentem quam posterum scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum Martyrem post antiqua, quæ plurima leguntur, miracula in terra & in mari ad invocationem ipsius divina virtute patrata, novum faciens præclarum & evidens miraculum in præsentem ecclesiam, in honore ipsius fundata, & in eius nomine specialiter dedicata. Anno liquidem dominicæ Incarnationis millesimo trecentesimo secundo, vir quidam, Garnerus nomine, divino sed occulto iudicio tertio Idus Januarii dum culturæ cuiusdam vineæ solus operam daret. subita percussione dextri brachii ac manus dextræ, motum sensumque amisit. Qui cum jam quorundam Sanctorum, sanitate beneficium petiturus, visitasset ecclesias, nullum tamen remedium reportasset, tandem dum anxius nocte sabbati vigilaret, audivit vocem huiusmodi: Noli timere, vade ad sanctum Victorem, & sanaberis. Hæc ille divina revelatione monitus, fide & devotione iter arripuit, dieque conversionis sancti Pauli Apostoli, quæ erat feria VI, ecclesiam nostram ingressus [est], quadam honesta cive Parisiensi pluribus nota comitante ipsum. Dum Fratres horæ sextæ preces cantabant, ante majus altare venit, ubi oratione fusa deosculatisque sacris S. Victoris martyris reliquiis (quas pridem venerabilis Hugo canonicus noster è Massilia detulerat) antequam preces inceptas Fratres percantassent, pluribus videntibus, ditorum brachii & manus sensum recuperavit & motum. *Plura alia miracula collegit, & in tres libros distinxit monachus anonymus, sed fide dignissimus, utpote in multis testis oculatus, quamvis illius ætatem nullo modo detegere potuerim. Istam miraculorum historiam, more nostro in capita divisam, post hunc Commentarium prævium Aëlis subnectemus.*

C

Aliqua ejusdem S. Martyris ossa ad Normanniam,

14 *Nescio, unde aut quo tempore reliquia S. Victoris pervenerint ad cœnobium, ejusdem sancti Martyris nomine insignitum, quod seculo XI conditum est in Caletensi Normannia tractu, quem incolæ vulgo en Caux appellant. Arturus in sua Neustria pia pag. 545 de illius origine hæc scribit: Hic locus exordium cepit ab ecclesia, sancto Victori martyri inibi consecrata, ob nonnullas ipsius Christi Athletæ asservatas reliquias; ad cuius invocationem illic etiamnum complura Deus operatur magnalia, & fideles impetrant varia cælitus beneficia. Quam quidem sacram ædem quidam presbyter, nobili stirpe progenitus, nomine Tornordus, de cuius jure erat. dedit abbatiæ sancti Audoëni Rothomagensis, assensu Guilielmi Northi ducis Normannorum, & Malgerii archiepiscopi Rothomagensis, & Rogerii de Mortuo mari illius vici toparchæ anno MCLVIII. Diplomata fundationis aliisque de hoc loco ibidem videri possunt. Porro jam sæpe laudatus Picardus de eodem monasterio & S. Victoris reliquiis illic honoratis hæc habet: Anno MDCV cum illuc religionis ergo pervenissem, contemplatus*

Julii Tomus V.

sum annosæ ædes, præclaras tamen hæc sacris Victoris nostri reliquiis, scilicet duorum brachiorum mentique ejusdem portionibus, insuper annulo buccinaque, cujus cuspidem ad surditatem tollendam plurimum facere testatur color genuinus ex creberrimo mutatus tactu. Eodem plane die, quam nos & Massilienses sancti Victoris agunt *Anniversum*, scilicet XXI Julii, eandemque precationis usurpant formulam.

Flandriam,

15 *Nonnulla S. Victoris ossa in Belgio nostrum allata sunt, ut idem Picardus testatur his verbis: Guilielmus Betunianus eques insignis parthenonem (Mayerus in Annalibus Flandria lib. 9 ad annum Christi 1271 moniales hujus cœnobii Victorinas appellat, de quibus Sanderus in Flandria illustrata lib. 3 rerum Iprensium cap. 2 fusius agit) excitavit in Belgio ad pontem Rorardi super Isaram in agro Furnensi. Sed hæreticus miles tam ferociter impleque locum vastavit patrum memoriâ, ut virgines sese receperint Ipras. Quamobrem Margareta de Majilly (Sanderus eam de Maingni cognominat) antistes prudentissima litteris supplicibus datis ad R. P. & D. Dionysium de Coulemp, nostræ Canonicæ rectorem vigilantissimum, exoravit particulam brachii sanctissimi Victoris, earum nostrique patroni, quam lectissimus vir D. Dionysius Villerius Tornacensis canonicus & cancellarius detulit hoc anno: sacrilagus enim miles, ut præmonui, antiquas reliquias auro nudarat, nudatasque barbæ temerarat. *Hæc postrema reliquia, ni fallor, mihi anno 1725 à monialibus istis Victorinis, jam in urbe Iprensi commorantibus, ostensa fuerunt. Rayssius in Herogazophylacio Belgico pag. 368 assertis, sacras hujus Martyris reliquias à Minoritis Valencenensibus asseruari. Valentianenses (nempe Minorita, de quibus agit, habent) corpus sancti Victoris, inquit, qui Massiliæ in Gallia in persecutione Diocletiani & Maximiani martyrium consummavit, ex donatione Joannæ comitissæ Flandriæ & Hannoniæ, Ferdinandi Lusitani conjugis. Opinor, Rayssium, homonymiâ deceptum, hic unum martyrem pro altero accepisse: Gonzaga enim Minister generalis Ordinis S. Francisci in opere, quod de ejusdem Ordinis origine ac progressu conscripsit, parte 3 agens de provincia S. Andrea, in qua est Cœnventus Valencenensis pag. 1067 ita loquitur: Anno Domini MCCXXXIII supradicta Comitissa.... deferri fecit ad templum noviter consecratum corpus sancti martyris Victoris, pretiosissimo & ditissimo loculo inclusum. Fuit hic Christi martyr socius B. Mauritii ex legione Thebæorum, qui pro Christiana fide sub Maximiano imperatore in agro Sedunensi Galliæ occubuerunt. Eadem habet Waddingus in Annalibus Minorum ad annum 1233 num. 43.**

E

F

16 *Moniales, qua seculo XIII prope Antverpiam habitaverunt, & nunc in illa urbe degentes vulgo Victorinæ appellantur, seculo elapso notabiles sancti Patroni sui reliquias ex Parisiensi S. Victoris cœnobio acceperunt. Sacras illas exuvias, qua publica venerationi exponuntur, propius aspexi & veneratus sum, petiisque authentica documenta, quibus earum fides probaretur. Prudentes autem virgines ista præter alia instrumenta, sollicitè conservata, mihi consignarunt testimonium illustrissimi episcopi Antverpiensis, quod mihi sufficere videtur, & sic sonat: Frater Ambrosius Capello,*

Brabantiam

§ 2

Dei

AUCTORE Dei & Apostolicæ sedis gratia episcopus Antverpiensis, omnibus has visuris salutem in Domino Quoniam Sanctorum cum Christo renantium relicta in terris corpora aliasque exuvias ecclesiarum esse ornamenta, urbium contra hostes visibiles & invisibiles præsidia, publicæ pietatis incitamenta, & recta ratione & innumeris experimentis & omnium seculorum sensu comprobatum est, propterea peculiari favore ac benevolentia eos complectimur, qui ejusmodi sacrum thesaurum pie asservant ac colunt, vel aliunde in nostram important diæcesim. Quare cum venerabilis domina Roofen priorissa cœnobii vallis sanctæ Margaretæ in hac civitate nobis supplicasset, ut portiunculam capitis sancti Victoris martyris, ipsi donatam ab admodum R. D. Priore vicario regalis abbatie sancti Victoris Parisiensis inspicere & auctoritate nostra ordinaria approbare dignaremur: Nos, quantum in Domino possumus, respondere volentes pio devotionis affectui, thecam, cui includebatur, sigillis & inscriptione salvis existentibus, diligenter inspeximus, ac in ea reperimus particulam capitis sancti Victoris martyris, quam dictus admodum R. D. Prior de consensu capituli miserat prædictæ dominæ Roofen, uti lueulenter testabatur adjunctum legale veritatis, donationis, & traditionis instrumentum. Quibus visis & debite examinatis, uti & ex aliis desuper transmissis litteris cum constet, dictas reliquias veras & legales esse, eas & nos ut tales approbamus atque venerationi publicæ exponi posse præsentibus decernimus. In quorum fidem præsentibus subscripsimus, & sigillo nostro, ac secretarii nostri signaturâ communiri fecimus. Antverpiæ in palatio nostro episcopali die XVI Maii MDCLXVII. Frater Ambrosius Capello episcopus Antverpiensis. De mandato reverendissimi domini episcopi prædicti D. Van de Brul secretarius.

B 17 *Alqua ejusdem Martyris ossa antiquius in comitatu Ruscinonensi existisse, colligo ex epistola Garfæ monachi Cuxanensis, circa annum 1040 ad Olivam episcopum Ausonensem scripta, quæ apud illustrissimum Peirum de Marca in Limite Hispanico à col. 1072 referitur: in ea enim prædictus Garfæ plurimas monasterii sui reliquias enumerans sic habet col. 1076: Sunt reliquie beati Victoris, qui apud Massiliam crudelissime cæsus ac suspensus & taureis cruciatus, & in molam pistoriâ missus martyrium consummavit. Non dubito, quin etiam in aliis locis mihi ignotis sacra Martyris nostri ossa honorentur. Inter illa tamen non numero Flaviobrigam, Cantabrorum urbem, vulgo dictam Bermeo vel juxta aliquos Bilbao, ad quam corpora SS. Victoris & Alexandri per maris undas enatasse, Tamayus hac die in Martyrologio Hispano fingit. Cum autem pseudo-Dextrum huic fabule non satis clare subscribere conspiceret, poetam Aulum Halum, quem semper ad qualibet confirmanda paratum habet, statim in auxilium advocat, & quosdam fictitios versus ex eo recitat. Neque contentus præcipuas horum Martyrum reliquias Hispania falso attribuisse, eorum Acta corrumpit, tempus martyris mutat, & omnia pro libitu suo perturbat. Nobis manifesta hujus Martyrologi commenta, toties alibi refutata, hic iterum operose refellere nec lubet nec vacat.*

C *aliasque provincias pervenerunt,*

18 *Potius ad primum omnium reliquiarum fontem Massiliam revertamur, ubi anno 1363 reliquia S. Victoris aliorumque visitata & recognita fuerunt, ut constat ex quodam instrumento, quod R. D. Fournier, in Massiliensi S. Victoris abbacia religiosus, anno 1709 ad Fanningum nostrum misit, ex quo excerpti sequentia: Fuerunt reperia infra dictum altare reliquie S. Victoris & sociorum ejus in magna quantitate, prout in instrumento super dicta inventione confecto continetur. Et quia videbatur, quod in reliquiis hujusmodi non essent ossamenta corporis S. Victoris & sociorum ejus, & in versibus dictæ capsulæ depictis & descriptis continebatur, quod corpus B. Victoris infra dictam capsulam erat. Ideo capsula fuit aperta, in qua fuerunt inventæ, ut præfertur, reliquie, quæ sequuntur cum suis albarellis seu cartellis. Et primo fuerunt reperia ossamenta corporum B. Victoris & sociorum ejus in magna quantitate, prout apparent, & sunt involuta in quatuor pannis seu saccis in dicta capsula repositis, & sunt etiam magnæ formæ, & residua ossamenta corporum dictorum sanctorum Victoris & sociorum ejus fuerunt reperia in dicto altari, dum diruebatur. Deinde post enumeratas multorum aliorum Sanctorum reliquias sequuntur hi versus, qui in psanoteca inscripti sunt:*

*Serva thesaurum, qui gemmas vincit & aurum,
Corpora Sanctorum, pia capsula, custos eorum.
Corpus Victoris conservat pignus amoris.
Victor non victus, quia lætus pertulit ictus,
Cum Sanctis multis divino munere fultis.
Cælo lætatur, cælestibus associatur.*

Hæc de sacris exuviis dicta sufficiant, jamque diversa Sanctorum nostrorum Acta discutiamus.

§ III. Diversa horum Sanctorum Acta examinantur.

Illustrissimus Bosquetus fuit primus, ni fallor, Acta à Bosquetio, qui duplicia horum Martyrum Acta typis vulgavit. Priora quidem & prolixiora, quæ stylo soluto conscripta sunt, historiis ecclesie Gallicanæ part. 2, pag. 127 inseruit; deinde sequuntur alia in fine mutila, & metro Leonino adstricta, quæ ex codice Ms. bibliotheca Vaticana edidit. Antonius Beaugendre, monachus Benedictinus, eadem Acta metrica Marbodo Redonensi episcopo adscribit, & Parisiis anno 1708 ex duobus Mss. inter Opera illius col. 1527 edidit. Ruinartius, qui prosaicam Bosqueti editionem, cum Mss. collatam, inter Acta Martyrum sincera Amstelodami iterum typis mandari jussit, in admonitione prævia pag. 292 de prioribus hisce Actis ita loquitur: Hujus Martyris Acta in variis codicibus Mss. passim reperimus, sed in nonnullis quidem vitiata; at in aliis sinceriora, quæ jam Franciscus Bosquetus, tum prætor Narbonensis, in probationibus ad librum quartum historiæ ecclesiasticæ Gallicanæ vulgaverat; ex quo ea ipsa, sanatis ope codicum Mss. aliquot mendis, descripta proferimus. Hæc porro Acta etsi tantæ antiquitatis esse non videantur, ut ab auctore æquali, vel etiam fere æquali scripta dici possint; talia tamen viris eruditis

D & Massilienses reliquie anno 1363 recognita fuerunt

E

F

A ditis visa sunt, quæ Joanni Cassiano, aut alicui ex illustribus viris, qui seculo quinto ineunte istis in partibus florebant, possint tribui. Tillemontius in Monumentis ecclesiasticis tom. 4, pag. 549 eadem digna iudicat, quæ S. Eucherio, vel S. Hilario Arclateni, aut Cassiano alijsve illustribus illius ævi scriptoribus attribuantur. Alii ea adscribenda putant Honorato Massiliensi episcopo, qui circa finem sæculi v floruit. At frustra de certo auctore conjecturam faciemus, cum Mss. hæcenus reperta nomen illius non prodant.

20 Joannes Baptista Guesnayus noster in Annalibus Massiliensibus pag. 131, præfert breviora eorundem Martyrum Acta, quæ sese ex vetustissimis tabulis monasterii S. Victoris excerptisse testatur. Tillemontius tom. 4, Monument. ecclesiast. pag. 755 in illis carpit quasdam levioris momenti circumstantias, quæ a longioribus Actis differunt. At illius scrupulis satisfacere conabimur, ubi prius ex Guesnayo oculis & iudicio lectoris subjecerimus ea ipsa Acta, quæ sic habent: Cum post

B Christi passionem sub Diocletiano & Maximiano, imperii eorum vigesimo anno, die octavo mensis Julii pene totum orbem crudelis vastaret persecutio, ad Massiliensem urbem totius Maximiani imperatoris adventura denuntiatur atrocitas. Tunc cum beatus Victor latere non posset, pervigili tandem indagatone inventus ad Asterium & Euticium præsides adducitur: qui cum se Christianum ingenue fateretur, & idolis sacrificare recusaret, in carcerem violenter detruditur, ubi cælesti lumine circumfusus custodes suos Alexandrum, Felicianum, Longinum & Deuterium ad fidem Christi convertit. Ex quo indignatus Maximianus iussit eum retortis brachiis loris subtilibus ligari, & pedibus fune constrictis per mediam trahi civitatem. Post illa verò supplicia revocatus ad iudicem, ut sacrificaret; Non sacrificio dæmonii, constanter ait. Cui blando sermone dixerunt iudices: Victor cum sis homo Romanis legibus serviens, principum dignitatem debes amare. At ille: Ego creatorem Deum omnium timeo & diligo, qui verus & magnus est, quem ego etiam pro salute imperatorum deprecor, & sine intermissione oro; illi autem sacrificare debemus, qui omnium corpora defunctorum in die iudicii reparabit in melius. Cui præfides: Ecce suspendèris in patibulo, & videbimus, quid tibi proderit animus iste tam pertinax. Ego, inquit, suspensus in patibulo ad veram religionem migrabo, ibique me suscipiet, qui pugnat pro me; vos autem cum idolis vestris perpetuis tenebris involuti apud inferos æterna morte torquebimini. Cumque diu suspensus fuisset in patibulo dicere cœpit: Domine, audi precem servī tui, ne permittas me discedere à te, à quo numquam defui * ex quo te cognovi, &

* forte defeci

typis excusa
examinan-
tur,

21 Tunc præfides sanctum Martyrem de suspendio deponi, & coram eo statuam Jovis, cui sacrificaret, exhiberi jubent; quam cum nec aspicere vellet, & eam de manu sacerdotis calce in terram deiecit. Maximianus iratus pedem, quo calcem dederat, sancto Martyri præcindi iussit. Postea iussu ejusdem tyranni molæ pittoriæ suppositus & celeri vertigine saxi circumactus, collis cervicibus cerebroque excusso, mirabile visu, con-

teritur. Sed dum aliquantulum palpitaret, unà cum sociis, quos ad fidem converterat, capite truncatus est xxi Kalendas Augusti. Tunc vox de cælo audita est dicens: Vicisti, Victor beate, vicisti: eripui enim te à persequentibus & de profundo aquarum. Displicet hic Tillemontio vigesimus imperii annus (id est Christi trecentessimus quartus) quem Acta ista & alia quædam Mss. martyrio eorum assignant, probabiliusque ipsi apparet, eos inter annum 287 & 291 passos esse. Sed cum Maximianus, ut ipsemet fateatur tom. 4 Monument. ecclesiast. pag. 757, mense Julio anni 303 vel 304 potuerit esse Massilia, non video, Acta illa ob hanc causam esse rejicienda, aut manifesta falsitatis convinci. Neque velim tamen hunc determinatum martyrii annum operose tueri, cum Actorum antiquitatem & auctoritatem non satis cognoscam. Non placet etiam Tillemontio, quod in iis dicatur Maximianus die octavo mensis Julii Massiliam venisse. Ex hoc loquendi modo colligit, Acta illa esse recentiora. Attamen tom. iv Julii ad diem xvii ejusdem mensis pag. 214 in proconsularibus martyrum Scillitanorum Actis legimus, eos mense Julio die septimo decimo occisos esse. Nemo interim ob hanc expressionem Acta illa novissatis arguit; imò ipse Tillemontius tom. 3 operis proxime citati pag. 638 in iis antiquitatem & veritatem veneratur.

22 Habemus plura manū scripta ejusdem Professionis exemplaria, quæ multum inter se discrepant. Codex noster Fuldensis fol. 10 hunc præfert titulum, rubris characteribus exaratum: Incipit passio sancti Victoris Massiliensis episcopi mense Julio die xxi. Deinde in toto contextu nulla fit mentio professionis militaris, quæ tamen in plerisque alijs Mss. illi tribuitur: nam in Ms. Isaaci Possii, quod supra citavi, inducitur Asterius præfectus sic apud Maximianum imperatorem de S. Victore conquerens: Hic Victor miles habet jam duos menses, quo annonam non vult accipere; & clamavit; se Christianum esse; denique & cum me jubente reclusus fuisset in carcere, de signis fugit occulte. Volo ergo scire, quomodo de signis recesserit custoditus à militibus: omni enim nocte, ut audio, egrediebatur. Si non esset maleficus, istud facere non valeret. Audiens hoc Maximianus dixit sancto Victori: Victor, cur consuetas annonas non accipis? Dicit ei sanctus Victor: Quia militare seculo nolo... Maximianus dixit: Quomodo egrediebaris nocte de signis, qui militum custodiā servabaris? Sanctus Victor respondit: Non latenter ego egrediebar, sed publice & aperta janua, non ad otium deambulandi, sed ad languentium visitationem, quod semper facere consuevi: Deus enim favens bono operi & cernens me præ impia custodia spatium non habere egrediendi, mittebat per sineulas noctes angelum suum, qui januas, obseratas humana industriā, suā præsentia aperiret, & vigilantibus custodibus egressum liberum & regressum facultatem donaret. Hæc etiam leguntur in antiquo Breviario ecclesiæ cathedralis Massiliensis; at in pluribus alijs Mss. quæ nihilominus S. Victorem militem faciunt, nullum de tota hac historia fit verbum.

23 Vix intelligo, quid significare velint præfides, quando in Mss. jam citatis S. Victorem ita alloquuntur: Miserrime hominum, decipe-

AUCTORE
G. C.

res nos loquendo, si conditione tua nautam te forsitam nesciremus. *Quis hoc concilet cum Actis post hunc commentarium edendis? ubi num. 4 dicitur:* Sed quia vir clarus erat, iudicatum à præfectis est, uti ejus causa ad Cæsaris audientiam referretur. *Neque hanc nautica conditionis exprobrationem magis declarat S. Victoris responsio, qua sic habet:* Non solum nauta, sed etiam gubernator, adjuvante me Domino, fui. Unde qui creavit me, ipse modo gubernat, tuetur, & adjuvat, in quo spem posui, cui vota obtuli, & offerre non desino. *Memini me simile quid legere in Passione S. Phoca episcopi & martyris Sinopenfis, cujus Acta ad diem XIV Julii illustrare conatus sum, ubi in Commentario prævio § IV de nautica istius Sancti professione conjecturam proposui, que utrum hic locum habere possit, judicent eruditi. In eodem codice Fuldensi additur in fine sequens commentum:* Maximianus vero diu jam languidus animo, corpore & virtute nudatus, & dæmonis iugi infestatione confectus, consummato Sanctorum martyrio, clamare Asterio præfidi cœpit ac dicere: Heu incidor miser à sanctis Viris ac torqueor, quia ut video jam & nos excludimur à luce, quam tulimus; torquet pœna quam dedimus; majus est quod recipimus, quam intulisse probamur. Qui usque ad quartum diem tortus, die quinto à semetipso laqueatus, etiam omni putredinis squalore decoctus, vermibus bulliens in diro iudicio vitæ suæ malum digna morte finivit; quod ejus cadaver etiam nobis, qui adhuc cernimus monumentum, aperta veritate declarat, id est ut gloriæ sit testimonium, qui probatur crudelitatis fuisse principium. *Codex Molsheimensis, & alia quadam Mss. hanc postremam fabellam etiam narrant. Confidenter appello hanc narrationem fabulosam, quia ab omni verisimilitudine est aliena & venerandis antiquitatis monumentis repugnat, ut jam paucis ostendam.*

detectis,

C

24 *Imprimis quis credat, tunc temporis Maximiano libuisse aut licuisse Christianos persequi, cum circa finem vitæ suæ in maximis angustiis versaretur? Quis credat, S. Victorem aliove Christianos ejus jussu necatos fuisse anno Christi 310, quo Maximianus laqueo vitam finivit, postquam jam diu à Constantino ob rebellionem purpura & auctoritate privatus fuisset, ut fuisse narrat Lactantius, scriptor synchronus, in libro de Mortibus persecutorum cap. 28, 29 & 30. Dum verò dicitur hic Maximianus omni putredinis squalore decoctus, vermibus bulliens in diro iudicio vitæ suæ malum digna morte finivisse, manifesta confusio facta est cum Maximiano Galerio, de quo Lactantius cap. 33, operis jam citati id diserte affirmat. Quod autem additur de Maximiani cadavere, cujus testimonio prædicta narratio confirmatur, non satis convenit cum iis, quæ tradit chronicon Novalcienfis monasterii de corpore Maximiani, quod seculo XI Massilia inventum fuisse dicitur. Fragmentum hujus chronici apud Chesnium tom 3, Script. Gallia pag. 641 ita habet: Circa igitur hæc tempora apud Maxiliam * civitatem sepulcrum ejusdem Maximiani, Christianorum ingentis persecutoris, inventum est. Nam sicut nobis retulerunt, qui interfuerunt, erat mirabiliter corpus ejus intus & extra unctioem balsami, & alia nonnulla genera odoramentorum oppido perfusum. Corpus quoque ejus totus in-*

* lege Massiliam

teger *, tetro pilo, caro candida, barba permaxima: ad caput vero ejus pocula erant auro aurizo * plena balsami. Ipse vero in locello plumbeo quiescebat in quodam labro ex marmore candidissimo, cum litteris aureis desuper scriptis. Nam consilio Rainaldi (apud Dionysium Sammarthanium in novissima Gallia Christiana editione tom. I, col. 553 vocatur Rajambaldus, diciturque anno 1031 Arelatensem cathedram ascendisse) archiepiscopi Arelatenfis, & ceteris fidelibus actum est, ut in mari magno cum totis libris jactaretur. Nam diebus ac noctibus maris æquora ibi videntur semper ardere, ubi jactatum est corpus ejus. *Hujus historia fides sit penes auctorem; at saltem hæc cadaveris descriptio non convenit ei, qui in Mss. perperam legitur putredinis squalore decoctus, & vermibus bulliens impiam animam exhalasse. Quantum ad marmoreum Maximiani sepulcrum spectat, S. Ambrosius lib. 7, epist. 57 ad Theodosium imperatorem, in qua agit de Valentianis Augusti sepultura curanda, Maximianum tali tumulo reconditum esse indicat his verbis: Et hic porphyreticum labrum pulcherrimum, & in usus hujusmodi aptissimum: nam & Maximianus, Diocletiani focus, ita humatus est.*

25 *Cum igitur pleraque Mss. nostra continent narrationes, aut parum verosimiles, aut manifeste falsas, iis recensendis supersedeo, & ex omnibus dumtaxat duo ad editionem eligo, quæ sinceriora videntur. Primum est brevius quoddam Ms. Ultrajectinum, quod paucis verbis complectitur ea, quæ in Actis, à Bosqueto & Ruinartio editis, fuisse exponuntur. Alterum est Ms. quoddam Gallicum, à Chiffletio nostro transmissum, cujus habemus tria apographa, diversis locis exarata, quæ plane inter se conveniunt. Hoc autem egraphum Chiffletianum Actis Bosquetianis & Ruinartianis est admodum simile, si paucâ levioris momenti discrepantias excipias, quas in margine annotabimus. Porro hæc Acta, ut supra ex Ruinartio monui, non sunt talia, ut ab auctore synchrono vel suppare scripta dici possint: nam longæ ratiocinationes aliique characteres satis innuunt, ea studio composita fuisse, quamvis prudens eorum scriptor intra verisimilitudinis limites se contineret, nihilque contra antiquam historiam protulerit. Hinc fors. esse dubium oriri posset, utrum breviora Acta non sint primigenia, & longioribus præferenda. Sed cum nesciamus, an hæc ex illis contracta, an verò illa ex his adornata sint, hujus rei iudicium erudito lectori relinquimus, & jam ex Mss. prelo subdimus utraque Acta, post quæ ex Ms. Chiffletiano sequuntur miracula, cum Ms. Parisiensi collata.*

D
* lege totum
integrum
* lege obri-
20

E

F

ACTA BREVIORA

AUCTORE ANONYMO

Ex Ms. Ultrajectino.

Sub Maximiano passus est in Urbe Massilia Victor miles. Cum enim illuc venisset Maximianus, peracta cæde sanctorum Thebeorum, decrevit ut omnes diis sacrificarent, aut exquisitis mortibus deperirent. Cum autem hujusmodi decreto animi Christiania-

S. Victor u-
rius injuriis
& tormentis
affectus

A stianorum turbarentur, beatus Victor in medium se ingerens statim apprehenditur, & præfectorum tribunalibus præsentatur, ubi cum fidem Christi constanti vultu & voce libera testaretur, protinus circumstantium clamor attollitur; & cum multas injurias ab omnibus tolerasset, præfecti decreverunt, ut ejus causa ad audientiam cæsaris deferretur. Qui statim ejus præsentia sistitur, & multis accusationibus undique impetitus, summis terroribus ad sacrificia perurgetur. At ille terrente robustior, Spiritu sancto repletus, imperatorem & preces ejus mirâ prudentiâ confutavit, evacuans idolorum cultus, & fidem Christi certâ ratione confirmans. Tunc cæsar in rabiem convertitur, & ad justum ejus Martyr Dei funibus coartatus per totam urbem trahi præcipitur, ut ex ignominiosa ejus pœna [dii] vindicarentur, & Christianorum animi terrerentur. Tali ergo ludibrio spectantium oculis fatiatis, iterum tribunalibus præsentatur, & de negando Christo & diis adorandis acrius iterum perurgetur. Sanctus autem Victor ad singulas eorum objectiones sapienter respondens, cunctos oppressit quodam rationum pondere. Sed tamen

* id est inculantibus.

conversis ad fidem tribus custodibus, martyrio coronantur.

* forte molendinum

B ab inculatis * unum jubetur eligere, aut placare deos, aut infeliciter deperire. Si sic, inquit, proponitis, quod verbis docuimus, & exemplis videbitis: Deos sperno, Christumque confiteor. Quæcumque potestis date supplicia, cumulate tormenta. Qui statim Asterii jussu patibulo affigitur, & torquetur: sed ibidem orans, apparente sibi Domino, recreatur.

2 Post hæc in carcerem mittitur; sed statim cælesti lumine & angelica visitatione confortatur. Et dum exultans psalleret, tres milites Alexander, Longinus, & Felicianus eum custodientes, dum hoc viderent, ad pedes ejus procidunt, ac pœnitentes baptizari se petunt. Hoc audiens imperator milites quidem capitali sententia damnavit; Victorem verò, conversionis eorum auctorem, iterum suspensum, & fustibus & nervis tauris laceratum, ad carcerem revocavit. Peracto autem triduo, dum idem per omnia constans in fide reperiretur, in eum minæ, terrores, maledicta, & convitia denuo revocantur; & jussu cæsaris coram Jovis ara componitur. Sed Vir sanctus de ipsa sacerdotis manu statim solotenus prostravit, & protinus eodem pede jussu Maximiani privatur. Ad ultimum verò corpus & animam Deo redditurus, edicto cæsaris ad molendum * ducitur, & mox molæ suppositus, crudeliter conquassatur. Sed cum, dissipatâ paulo post divinitus machinâ, spirans aliquantulum videretur, amputato ei capite, mox cælica vox auditur: Vicisti, Victor beate, vicisti. Julii autem cæsaris eorum corpora marinis fluctibus immerguntur; sed ministrantibus angelis natatu celerrimo in litus oppositum transferuntur, ibique à Christianis decenter sepulta: multa petentibus piè beneficia largiuntur. Passus est beatus Victor octavo Idus Maii b, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui cum Patre, & Spiritu sancto, honor & gloria in secula seculorum. Amen.

b

ANNOTATA.

a Tillemontius tom. 4 Monument. eccles. pag. 755 judicat, ea, quæ hic dicuntur de populi furore erga Christianos, omnino conformia esse antiquis historia monumentis.

b Eo die Mediolani passus est alius miles, nomine Victor, cujus Acta illustrata sunt tomo 2 Maii à pag. 286. Forte ob hanc synonymiam facta est dici confusio: nam Martyrologia passim nostrum Victorem ad 21 Julii referunt.

ACTA LONGIORA

AUCTORE ANONYMO

Ex Ms. cujusdam bibliothecæ Gallicæ, quod Petrus Franciscus Chiffletius noster ad nos transmisit.

CAPUT I.

Maximiani persecutio, sancti Victoris comprehensio, & post ignominiam illi illatam libera fidei Christianæ defensio.

Massilia civitas ampla, quondam mirabili structura sua, firmitate simul & pulchritudine gloriosa, in optimo terræ solo, in capite Galliarum sita, terra marique omnium fere gentium commerciis patens, immensa divitiarum opulentia, & frequentibus populorum turbis armorumque terroribus incluta fuit: unde & Romanæ potentia meruit esse in occiduis partibus quædam quasi propria sedes. Quare & Romanorum numinum, imò Romanorum dæmonum, studiosa cultrix, & sacrilegarum superstitionum aterrima & ferocissima defensatrix habebatur. Quas ob res superba nimis & pessima tanta crudelitate in Christianorum supplicia sanctorumque neces, velut totius humanitatis immemor, raptabatur, ut collectos undique circa se piorum greges, ad adventum maxime imperatorum, instar luporum raperet; sed nec ipsis civibus parcens, quoscumque Christiani nominis invenisset, absque ullâ miseratione ætatis aut sexus, quasi ad triumphum suorum dæmonum, variis ludibriis affectos, & irrecitabilibus tormentorum generibus excruciatos, vilis quam pecudes trucidaret. Inter quas sanctorum martyrum gemmas Victor sanctissimus, velut ceteris stella fulgentior, gloriosus claruit, vel quod esset nobilior, vel quod in religione nostra instructior, ferventior atque famosior; vel quod de ipsâ ceteris pessimis immaniore & truculentiore bestia, Maximiano videlicet imperatore, cum ipso cominus pugnans, insigniter & digne suo nomine triumphavit.

2 Maxi-

EX MS. 2. Maximianus enim cum pro Sanctorum sanguine, quem per totum orbem crudelius ceteris * maximeque per totas Gallias recentius fuderat, & præcipue pro famosissima illa beatorum * Thebeorum *a* apud Agaurum *b* cæde, nostrorum plurimis nimis terribilis factus, Massiliam advenisset, ut secundum Scripturam impius adhuc impiè ageret *c*; cuncta illic * crimina sua cum vitâ nequissimâ completurus, ne quid sibi deesset scelerum, pietati protinus infatibilis tortor, velut parum hæcenus fecisset, totâ rabie bellum indicit, Christicolæque, nisi sacrificent idolis, exquisitis mortibus deperire jubet; tum vero tantâ malorum nube oppressis perturbatisque nostrorum animis, invincibilis sese in medium Victor opposuit singulis noctibus sanctorum castra sollicitè circumiens, & per domos singulas ad amorem æternæ vitæ, & contemptum transitorie mortis servorum Dei corda confortando succedens.

3. Talibus insistens, felix hostia mox futurus, apprehenditur, ac præfectorum tribunalibus præsentatur. Præfecti primum suadent clementius Viro, ne deorum culturam sperneret, nec consueta militiæ stipendia & cæsaris amicitias pro cultu cujusdam olim mortui recufaret. Ille statim, sancti Spiritus armatus eloquio, deos, quos dicebant, immundissimos dæmones efficacissimè comprobatur; militaria verò stipendia, & imperatoris amicitias, se Christi militem in contumeliam Regis sui nullatenus habere velle respondit. Dominum autem nostrum Jesum Christum, altissimi Dei Filium, pro caritate restauracionis humanæ, verè quidem hominem fuisse mortalem, & ab impiis, se volente, occisum, sed divinæ suæ virtutis potentia die tertia suscitatum, cælos ascendisse, & à Deo Patre regnum super omnia stabile suscepisse, vultu constanti, ac liberæ vocis plenâ auctoritate protestatur. Nec mora; circumstantium clamor ingens in cælum attollitur, pius Domini Confessor ab omnibus injuriatur: sed quia vir clarus erat, judicatum à præfectis est, uti ejus causa ad cæsaris audientiam referretur. Quo factò, ille efferato animo subito conversus in furias, dilationis impatiens, jubet Athletam sanctum suis tribunalibus præsentari.

C *qui ob fidei confessionem ignominiose per urbem raptatus,*
4. Beatissimus igitur Victor coram tribunali furentis imperatoris statuitur, multisque undique accusationibus impetitus, omni caliditate summisque terroribus ad sacrificia iterum dæmonum perurgetur. Martyr vero ex audito terrore robustior, velut qui gehennas levi commercio vinceret, nec auferri de terra veritus, qui municipatum cælestis curiæ jam sentiret, de promptuario sancti Spiritus recreatus, imperatorem sævissimum cunctoque principès ejus mirâ prudentiâ & virtute animi contutavit, idolorum cultus assertionibus claris evacuans, Jesum Dominum * verum Deum esse certâ publicè ratione confirmans. Tunc impiissimus cæsar, omni fera crudelior, omni dracone malignior, diabolicâ face succensus, in rabiem vertitur, sanctumque Martyrem funibus coarctatum per totam urbem præcipit volutari; ut ex ignominiosa Viri pœna, & deorum suorum vindicaret injurias, & nostrorum simul animos territaret. Datâ sententiâ, conclamat exer-

citus, insanientis populi undique ad spectaculum multitudines ruunt; dumque per totam civitatem brachijs pedibusque ligatis Christi Athleta pertrahitur, impiis manibus, vel maledico saltem ore, prout quisque poterat, cruciatus adaugent, ita ut pro reatu non minimo sibi duceret, qui ad ejus injurias non aliquid adjecisset.

5. Tali ergo ludibrio cum fatis superque vulgi nefandissimi oculos fatiasset, ad tribunalia præfectorum sanctissimus iteum Victor laceratus, cruentusque reducitur; de negando Christo & diis adorandis acris itidem peroratur: putantes enim pœna & contumeliis populique tumultibus festum animo decidisse, nec jam de superfluo locuturum, qui sibi potius consulendum esse crudeli experimento didicisset, de injuriis cæsaris ac totius reipublicæ graviter conqueruntur. Tum deinde supremæ dementiæ, nihilque esse infelicius asserunt, quàm omnium deorum, & invicissimorum principum amicissimâ familiaritate posthabitâ, cuncta mundi oblectamenta, & gloriam & honorem, ipsam quoque dulcissimam salutem corporis, pro eo quod numquam viderit, perdere; cunctorum iras deorum hominumque in se gratuito provocare: cum omnium dolore carorum per summa tormenta ad interitum festinare. Proinde vel jam experto rationem sanioris eligendam esse consilii, nec contemnendos esse deos, quorum manifesta majestas fulgeret in templis, quorum beneficia sentirentur à cunctis, quos & veneranda antiquitas adorasset, summi principes colerent: quibus propitiis, cuncta lætarentur; quibus adversis, durare mundus nec ipse valeret. Illi sane quantocius renuntiandum, qui & vivendo semper pauperrimus fuerit, & quam esset impotens moriendo demonstraverit: id si faceret, futurum ut & imminetia supplicia lucraretur, & de intima cæsaris amicitia summisque honoribus ipsis posset intervenientibus gratulari: quæ si respuerit, ad illam, quam nemo unquam vidisset, Christi sui gloriam, non aliter quam ipsius exemplo per summa tormenta & contumelias, totius opprobrium & abjectio populi tactus, esset illico transiturus.

6. Cum Martyr de primo jam impetu plene victor, & sancti Spiritus factus oraculum, imperterrito & infatigabili animo, Deo confortante, persistens, ad hunc modum concionatus ait: Si de injuriis cæsaris & reipublicæ agitur, numquam, inquit, cæsari, numquam reipublicæ nocui, non honori imperii quidquam detraxi non ab ejus me propugnatione retraxi. Quotidie pro salute cæsaris, & totius imperii studiosè sacrifico: Quotidie pro statu reipublicæ coram Deo meo spirituales hostias macto. Dementissimum autem non ab re videri omnibus existimo, si quis unum aliquid ita diligat, ut non id pro centuplo meliøre postponat. Quid vero si illud unum nec prout cupias habere, nec si habeas, sine metu gaudere, nec cum maxime sollicitus sis, valeas retinere; illud verò centuplum, mox ut volueris, præ manibus habeas, cum tenueris, securus gaudeas, quod nullo jam sine, nullo sui tuive defectu, nullius deinceps violentiâ perdas: proinde sanioris ratione consilii, omniumque judicio sapientium familiaritas principum, mundi oblectatio,

*Christi- nos persequente,
*Ruin. edit. aliis
*Ruinartius omittit beatorum
a
b
c
*Ruin. edit. illuc

comprehenditur S. Victor miles,

B

C
qui ob fidei confessionem ignominiose per urbem raptatus,

*edit. Christum

D

iterum ad deorum cultum : novissimè ;

B

sed ille multis rationibus,

K

A statio, gloriæ, honores, salus corporis, cara cognatio, & hujuscemodi cetera, ipsa denique temporalis vita, quæ nec pro voto acquiri, nec securè haberi, nec vel longiuscule teneri, omnibus planè notissimum est, æternæ vitæ ineffabilibus & stabilibus gaudiis, summique omnium auctoris amplexibus postponenda sunt. Quem cum amaveris, habes; cum habueris, cuncta pariter cum illo possideas; nec te doleas hæc ipsa, quæ deserueras, momentaneè reliquissè, quæ commutatione levissimâ incomparabiliter meliora in æternum gaudeas recepisse. Non autem tormenta, sed refrigeramenta rectè dici, quæ cruciatus æternos extinguunt; nec mortem, sed salubre poculum reputari, per quam ad talem vitam transitus procuratur.

Impia deorum scelera revelans;

B Illo sanè nihil insanius, nihil omnium, conscientia teste, vecordius, qui hoc tanto bono sine causa posthabito, manifestum vitæ suæ hostem, studiosè ut deum, colat. Unde & post vitam nihil aliud quam mortis æternæ mercedem, & inexplicabiles sine termino cruciatus acquirat. Quis enim vitæ humanæ truculentior hostis appareat, quam qui agenda docet, proprioque exemplo suadet, quæ & extrema sunt agentis opprobria, & justissimis legibus capitalitèr puniantur? Nonne autem agenda docentur, quæ publicè recitari; quæ laudando cantari jubentur? Tales quippe, tales sunt dii vestri maximi, quibus præcipientibus, horrenda sua scelera non solum recitantur, sed & visibiliter effinguntur, in theatris cantantur, & summis laudibus celebrantur in templis. Cui enim vestrum nescire licet funestas rapinas, & quantum in se fuit, nefanda parricidia summi Jovis? Cui innumera ejus stupra, & adulteria furtiva & publica, fraudulenta & violenta ignorare permissum est? Numquid reginæ deorum sororisque Jovis maligna crudelitas, & fraterna secum incesta latuerunt? Nonne palam sunt Martis implacabilis ferocitas, & obscœnissimi Priapi, nec non scœditissimi Veneris turpitude? Quid deas febres *d* deoque pallores *e*, & hujuscemodi deorum referam greges, quos ipsi vos deos malignos, & salutis inimicos humanæ prædicatis? Pudet memorare deos stercurios *f*, & deas cloacinas *g*, & mille talium portenta deorum, qui tanto dedecore miseros suos cultores afficiunt, ut venerari cloacas, & stercorea (deorum scilicet talium templa) compellantur;

d

e

f

g

Infantum eorum cultum explodens,

8 Patet igitur quam truculentissimi & ultra omnes inimicos immanissimi hostes sint hominum isti dii vestri magni, quorum lignea vel lapidea, vel ærea majestas, à vobis facta & stabilita, à muribus seu avibus stercoreatur in templis: quorum prædicta maleficia, nulla verò beneficia sentiuntur à suis: quos venerata vestra misera antiquitas perit; quos utinam vestri principes tollendo felicius viverent, quibus propitiis, cuncti, quibus propitii sunt, jubentur à justissimis legibus capitalitèr plecti, quibus adversis, per mundum innocentia, honestas & justitia reflorescit. Non enim illi propitiari nisi similibus possunt, dissimilibus enim nequeunt, quia nulla contraria sibi invicem convenire possunt. Similes verò illorum & justissima lex (ut diximus) cum pessimâ notâ de medio extermin-

Julii Tomus V.

nat, & ipsa æquitas nihil illis post vitam aliud nisi mortis æternæ supplicia servat. Beattitudinem quippe flagitiosis nemo vel insanus concedit. Restat ergo, quidquid post hanc vitam talibus retribuitur, id esse, ut quoniam numquam beati sunt, sempiterna miseria moriantur. Quoniam ergo dii vestri dissimilibus quidem adversi, similibus autem semper mortaliter sunt inimici, ratione firmissima constat, quod eos nemo colere debeat, quorum & cultura viventes semper turpissimos, & retributio, sive in hac vita, sive post hanc vitam, facit miserrimos; quos nec aliquatenus deceat formidari, cum sola sit eorum propitiatio metuenda.

EX M

9 Illum sane quanta caritate, quanta veneratione dignum est adorari*, qui cum inimici essemus, prior nos dilexit, qui & deorum turpium nobis fraudes aperuit, & ut nos ab illis eriperet; non suam minuens deitatem, sed nostram vestiens humanitatem inter nos Deus permanens, homo factus apparuit; ut pauperrimos ditaret, nostræ se paupertati, cum ditissimus esset, pauperrimus veniens configuravit: cujus illa humana conversatio nobis est omnis virtutis & honestatis exemplum. Cujus indebita mors debitam nostram abolevit in æternum, & dum isti dii, imò pessimi dæmones, illum innocentem nostrâ infirmitate velarum injustè expeunt, quos à se deceptos captivaverant, justè perdidit. O quam dives illa, quam objicis*, paupertas, qua quando sibi placuit solo jussu piscibus implevit naviculas; quinque panibus quinque millia* satiavit turbas! ô quam fortis infirmitas, quæ omnes suorum infirmitates sanavit! ô quam vivifica mors, quæ tot mortuos suscitavit! Quæ ne fortè minus vera esse aliquatenus æstimetis, aspiciate ab initio prædicta, innumerabilibus miraculis totius creaturæ attestationse firmata. O si intentè videretis, quantus iste sit, cui totus est obediens mundus; qualis sit qui est desiderabilis totus, in quo nihil vituperabile, in quo totum laudabile, cujus caritas omnes recipit, cujus judicium nullus evadit! Quid ejus vitæ sanctius, quid doctrinæ rectius, quid promissis utilius, quid minis terribilius? Quid ejus tutius patronatu, quid laudabilius amicitia, quid jucundius gloria?

Christi factum conpianter defendit, edit. adhibere

E

edit. objicis

edit. millium hominum

F

10 Quis deorum huic similis, quis huic comparabilis? Omnes enim dii gentium dæmonia, Deus autem noster cælos fecit, & ideo illi cum suis cultoribus æternis incendiis damnati sunt, atque damnandi, sicut scriptum in sancto Propheta: Dii, qui cælum & terram non fecerunt, pereant de sub cælo. Et in alio: Confundantur omnes, qui adorant sculptilia: & iterum: In ignem dejicies eos, in miseriis non subsistent. De isto autem sanctus Propheta dixit: Deus noster præ omnibus diis, omnia quæcumque voluit fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis; unde & eodem propheta testante*, beati omnes, qui timent eum*, qui ambulant in viis ejus: Regis enim sui gloriâ fideles milites non carebunt; propter quod securè pro ejus testimonio mortem nos ultro suscipimus, & quam certa sit nostra spes, passionis exemplo monstramus. Quocirca, viri illustrissimi, viri doctissimi, mentis compotes, & ratione

ethnicos ad eam amplectendam hortatur.

edit. teste edit. Dominium

T

vigen-

EX MS. vigentes, semoto quæso paulisper odio & contentione, iusto examine vim utriusque partis attendite; ne turpissimis & inimicissimis dæmonibus, damnatis atque damnandis *, ulterius vosmetipsum tradatis; neu divinæ similitudinis honorem, quæ in vobis est, eorum obscurissimæ turpitudini subternatis, ut eorum damnationem evadere valeatis. Obedite autem sanctissimo, pulcherrimo, iustissimo, clementissimo, omnipotenti Creatori, & amico vestro, cujus vos humilitas, si ei acquiescitis, sublimabit, paupertas ditabit, mors vivificabit, cujus vos nunc advocant saluberrima monita, invitant præmia; ut in æternâ ipsius gloriâ paulo post suscipi, & in ejus semper amicitia valeatis gratulari.

* edit. damnantibus

ANNOTATA.

a *Baronius eadem martyrum Thebeorum anno 297 consignandam existimat; alii vero eam ad annum 286 revocant. Poterit hac controversia chronologica operosius discuti ad diem 22 Septembris, quando eorum memoria in Martyrologiis celebratur.*

B

b *Locus ille, in diœcesi Sedunensi situs, adhuc celebris est ob tot martyrum memoriam, & ob constructum ibi insigne monasterium, quod hætenus perseverat, sub S. Mauriti nomine notissimum.*

c *Auctor hic alludit ad illud Apoc. 22 §. 11: Qui nocet, noceat adhuc & c.*

d *Cicero lib. 3 de natura deorum refert, sanum Febri fuisse erectum in palatio. Vide de eadem insania Valerium Maximum lib. 2, cap. 5, & Lactantium de falsa religione lib. 1, cap. 20.*

e *Livius lib. 1, cap. 27 ait: Tullus in re trepida vovit Pallori ac Pavori fana. Unde Lactantius loco proxime citato ethnicos ita videt: Pavorem Palloremque Tullus Hostilius figuravit & coluit. Quid de hoc dicam, nisi dignum fuisse, qui semper deos suos, sicut optari solet, præsentibus haberet.*

f *Suspicio, deum Stercutium esse eundem, qui à Lactantio circa finem capitis 20 vocatur Sterculus, & de quo ibidem ita loquitur: Et Sterculus, qui stercoreandi agri rationem primus induxit.*

C

g *Lactantius eodem libro 1 de falsa religione cap. 20 hanc fœdam divinitatem ita explodit: Cloacinæ simulacrum, in cloaca maxima repertum, Tatius consecravit: & quia cujus esset effigies ignorabat; ex loco illi nomen imposuit. Alia deorum deorumve nomina non exploro, quia passim nota sunt.*

CAPUT II.

Constantia S. Victoris in tormentis, trium militum conversio, felix eorum mors, ac S. Victoris post varia supplicia martyrium.

Dum S. Victor in tormentis divina consolatione recreatur,

Cumque perorasset Martyr, impiissimi præfides, rationum pondere oppressi: Adhuc inquit (Victor) philosophari non desinis? Unum tibi elige aut placare deos, aut cum summâ infelicitate deperire. Si sic, inquit, proponitis, quod docuimus verbis, exemplo

firmandum est; Deos sperno, fateor Christum. Quæcumque potestis, date supplicia, cumulate tormenta. Exacerbati ergo responsis ejus præfati sacrilegi, dum in laniando eo alter alterum crudelitate vincere nititur, in se primitus versi, ortâ rixâ, dissentiunt: pro qua recedente Euticio, optatæ fortes excrucianti Martyris alteri cedunt. Tunc Asterius (sic enim dicebatur) Christi Militem patibulo * mox jubet affigi: quo facto cum diutius acerrime torqueretur, attollens Sanctus, in cælum lumina piam tolerantiam à misericordissimo patre Deo, cujus id esse donum noverat, precabatur: nec jam ultra ferens clementissimus Jesus certatori suo intigne certaminis, victoriæque signum, crucem videlicet in manibus gestans, in specie consolantis apparuit dicens: Pax tibi, Victor noster: Ego sum, inquit; Jesus, qui in Sanctis meis injurias & tormenta sustineo. Viriliter age, & esto robustus: ego enim tecum sum fortis adjutor in prælio, qui & fidelis post pugnam * & victoriam remunerator in regno. Ad Salvatoris vocem protinus omnis dolor cunctaque irrita cessere tormenta. Tunc ille mente vultuque alacri conversus ad laudes, immensas visitatori, ac consolatori suo toto spiritu gratias referebat.

D

* in edit. omittitur patibulo & sanctus

* in edit. omittitur pugnam E

12 Lictores autem sævi cum jam lassifecerent, nihil autem se profecisse, tripudante Martyre, cernerent, depositum patibulo iussu nelandissimi præsidis sub custodia militum in obscurissimum omnium carcerem tradunt. Et ecce benignissimus Jesus, sponsonis suæ non immemor, noctis medio Militi suo visitationem angelicam mittit. Continuo igitur solutis carceris claustris, depulsâ nocte, totum carcerem die clarior lux cælestis irradiat. Exultans Martyr laudes Domino cum angelis leniter se demulcentibus cantat. Milites ergo claritatem tanti cernentes fulgoris, ad pedes Sancti cernui procidunt, veniam flagitant, baptisma petunt: quos pro tempore diligenter instructos, ascitis sacerdotibus, ipsa nocte ad mare duxit, ibique baptizatos propriis manibus de fonte levavit. Mane autem facto, sanctorum militum Alexandri, Longini, Feliciani a (sic enim eorum nomina dicebantur) divulgata conversione, magnus ille draco Maximianus furore succenditur, feralia edicta proponuntur: hæc omnia in Victorem (quippe qui auctor fuisset) durius retorqueri, milites vero debere aut condemnari, aut capitali sententiâ condemnari.

& in obscuram carcerem detruditur: viso cælesti lumine, tres ejus custodes ad fidem convertuntur,

F

13 Tunc beatus Victor novos Christi milites præmissurus ad prælia, hujuscemodi oratione præmunivit, dicens: O fortissimi commilitones, ô gloriosi certaminis antesignani, nunc opus est animis, nunc opus est totâ fortitudine; fidem quam nunc imperatori vestro * promisistis, viriliter custodite. Imminet enim hostis, adest pugna: vult enim hostis * atrocina vestra repentinus aggredi, ut si incautos invenerit, palmam victoriæ se quodammodo subripuisse gloriatur: vos autem, carissimi, non ita negligenter instructi estis, non ita parum Christum didicistis, vos quoque non ignoratis præmia, nec perdidistis militiam, sed mutatis; experiatur igitur rex vester * quos elegit, quibus aciem primam felicis pugnæ commisit: experiantur & inimici

qui ab illo excitati

* edit. nostro

* edit. nova

* edit. noster

mici

A mici, quos impetant, nec vos degeneres in aliquo sentiant, de quibus tam bene vester imperator sensit, ut recentissimis tironibus rerum summam committeret, & primos belli eventus nostræ * fortitudini commendaret: nec vos terreant bella, qui semper bella didicistis, nec vos avocent peritura, qui jam præ manibus æterna videtis. Superest vobis illa fortiter rapere, superest vobis per medias acies ad illa transire; quæ si paulo vobis interim asperiora videntur, ipsum Regem nostrum, jamjam per talia transibile cognoscite. Ipsum non alium dicentem audite: In mundo pressuram habebitis, sed confidite; ego vicimundum, ipsum, inquam, fiducialiter mente & voce contra omnia dura invocato.

B 14 Non vobis fideliter invocantibus deest, qui suis omnibus veraciter promisit dicens: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. Denique hujus rei me ipsum vobis exemplum fidele propono. Dum enim appensus patibulo intolerabilibus cruciaretur angustiis, misericordem Dominum supplicibus lacrymis invocavi; & ecce protinus illum video gloriosum redemptionis nostræ signum in manu ferentem, & dicentem mihi: Pax tibi, Victor, ne timeas; ego enim sum Jesus, qui in Sanctis meis injurias & tormenta sustinco: ad cujus vocem tanta mihi statim virtus infusa est, ut nulla deinceps * supplicia reputarem. Quapropter, carissimi, virtutis vestræ memores, in auctorem omnium Jesum Dominum; & qua ille transierit, quo pervenerit, aspicientes, ne timeatis minas volaticas mortalium hominum, quibus promissa jam præ manibus est immortalium societas angelorum; & momentanea ferte supplicia, ut triumphaliter superare possitis æterna; & qui antehac malebatis mori, quam vinci, perpetuo perituri, nunc patimini, oro vos, vincere *, in æternum postmodum regnaturi.

C 15 Talibus armatis, unaque Victorem sanctum, missi apparitores ad forum superius rapiunt. Quibus auditis, certatim ad spectaculum tota pene civitas ruit: alios furibunda mentis infania pertrahebat, alii meliore jam spiritu cupiebant videre sanctum Martyrem cum diabolo dimicantem; vulgi concurrentis undique confusio perlonat: tumultu & clamore omnia replentur; in sanctum Martyrem maledicta & convitia undique jaciuntur; at ille contra omnia illata robustior permanens, cum ab impiis cogerebatur, ut vel milites, quos averterat, ad cultus deorum revocaret: Quæ ipse, inquit, ædificavi, destruere mihi non licet. Interrogati ergo milites sancti, Alexander, Felicianus, atque Longinus, in confessione Domini fideliter perseverant, moxque ex imperiali jussu gladio feriuntur, corporaque projicientes temporalia, vitam potiuntur æternam.

b 16 Sacratissimus autem Victor cernens Sanctos milites neci datos, lacrymabili voce Dominum precabatur, ut illorum socius esse martyrii pariter & gloriæ mereretur; quorum post Deum credulitatis & confessionis auctor exstitisset. Statim igitur gloriosus Martyr, conclamantibus turbis, undique tunditur, iterumque suspensus, fustibus, nervisque taureis atrocissime cruciatur; inde, victis tormentibus, revocatur ad carcerem, ubi triduo *Julii Tomu V.*

in oratione perseverans, martyrium suum magnâ contritione cordis & multis lacrymis Domino commendabat. Denique funestus cæsar, auditâ constantiâ Martyris, velut ad ultimum tortor infanior reservatus, suis eum adspectibus imperat sisti. Tunc interrogatione factâ, Martyr perseverantissimus, idem qui fuerat in confessione Domini per omnia reperitur. Tum verò quasi de novo furor & rabies in Christi Militem debacchantur; tum minæ, terroresque, maledicta, & convitia denud renovantur. Interea Maximianus Jovis aram jubet afferri: mox igitur coram ipso ara componitur, sacrilegus quoque sacerdos paratus assistit. Tunc imperator ad sanctum Victorem: Pone, inquit, thura, placam Jovem, & noster amicus esto. Hoc audito, fortissimus Christi Miles, sancti Spiritus ardore inflammatus, seseque amplius ita ferre non sustinens, velut litaturus, propius accedit, aramque de ipsa manu sacerdotis solo tenus pede prostravit, atque ipsum pedem jussu mox detestabilis cæsaris amputatum, Deo & regi suo Domino Jesu Christo, velut quasdam suaveolentes primitias interim sui corporis dedicavit.

E 17 Ad ultimum verò jam tum corpus & animam Domino redditurus, edicto cæsaribus ad molam pistoriâ ducitur. Ibat autem ita celer & hilaris; ac si nihil penitus passus incommodi videretur. Igitur cruentissimi & execrabilis tyranni Julia complentes lictores sævi gloriosum Martyrem, toto mox corpore, rotatu celeri conterendum, pistoriæ molæ supponunt; tunc electum Dei trumentum sine miseratione conteritur, tunc invictissimi Martyris ossa feliciter crudeliter conquassantur: sed cum, dissipatâ paulo post divinitus machinâ, spirans adhuc aliquantulum videretur, ad perfectam ejus plenamque victoriam, tot Domino confessionibus dedicatum, tot & tantis agonibus decoratum, gladio illi caput abscindunt. Quo factò mox desuper vox cælestis intonuit dicens: Vicisti, Victor beate; vicisti.

F 18 At infelix Maximianus, speciale demum templum, à quibus hæctenus fuerat superatus, sperans se vincere vel defunctos, ad cumulandas Martyrum glorias, omni humanitate sepulturæ prohibitâ, eorum corpora in profundo maris brachio, quo à meridiano latere civitas cingitur, à piscibus devoranda submergi facit. Sed pius Dominus meliori consilio & honori Sanctorum, & posterorum patrociniis providens, ministrantibus angelis, natatu celerrimo sancta corpora in oppositum littus illæsa transponit: ibique à Christianis in cryptâ, nativo in saxo operosè ac decenter exciâ, sepulta multis usque in hunc diem miraculis honorantur, multaque beneficia pie petentibus, ipsorum meritis, conferuntur. Per Deum & Dominum nostrum Jesum Christum, cui sit laus æterna, virtus, honor, & imperium cum Deo Patre & Spiritu sancto per infinita secula seculorum. Amen.

A N N O T A T A.

a Vides, hic dumtaxat tres milites nominari, nullam fieri mentionem Deutherii vel Eleutherii, de quo sat fuse disputavimus in Comm. præv. § 1.

T 2

b Hinc

EX MS.

b *Hinc patet, milites à S. Victore conversos, triduo ante ejus martyrium passos esse. Nihilominus Lectiones Massilienses post officium S. Lazari, anno 1633 impressum, eodem die omnes laurea martyris coronatos fuisse indicant his verbis: Sed dum aliquantulum (nempe S. Victor molâ contritus) palpiteret, unâ cum fociis, quos ad fidem converterat, capite truncatus est duodecimo Kalendas Augusti.*

MIRACULA

AUCTORE ANONYMO,

Ex eodem Ms. Chiffletiano, quod contulimus cum Ms. altero, quod ex Parisiensi S. Victoris archivo descriptum est.

B

CAPUT I.

Prefatio, blasphemi punitio, dæmoniacorum, cacorum, contrahentium sanatio.

Auctor pauca prefatus

Miracula, quæ Dominus Jesus Christus ad declarandum gloriosum martyris sui Victoris meritum, post venerabilem ipsius triumphum operari dignatus est, ad laudem ejusdem Domini Jesu, de cujus munere sunt, enarrare & scribere honorificum est: neque enim infructuoso silentio sunt tegenda, quæ & dicta & scripta multis possunt esse utilia. Verumtamen parvulus sensus meus ad hæc scribenda nullatenus ex se solo præsumeret, nisi ad hæc obedientia injuncta me cogeret; sed plerumque vera obedientia nequaquam de sua, sed de Dei virtute præsumens, supra vires assumit negotium, confidens in id, quod imperitia denegat, divinum adesse auxilium. Tu itaque, pater carissime, qui imperas, ora inquam, ut Spiritus sanctus cordi meo adveniens lucem suæ veritatis infundat, & os meum ad id, quod jubes, digne pronuntiandum aperiat.

narrat, quomodo blasphemus fuerit punitus, b

2 Die Dominica, illa scilicet quæ dicitur Ramis palmarum, cum populus ad ecclesiam beati Andreæ apostoli ob flores benedicendos (sicut ea die fieri solet) cum processione exiret, & sancti Victoris caput cum magnâ veneratione & devotione in ligneâ theca deferret, quidam cultos ecclesiæ, perfidiæ & blasphemie spiritu nequiter incitatus, cœpit tandem in populum invidiæ suæ virus effundere, & eorum devotionem irridendo velle dissolvere: superstitiosum enim esse dicebat, ligno inutili & vacuo quidem, sed signato, tantum honorem ab hominibus exhiberi; nihil inibi, quod veneratione dignum esset, haberi. Mox derisorem Mititis sui ultio divina percussit, unumque ex oculis illius eruens, os quoque blasphemum ad aurem usque detorsit, sicque dolore cogente, confiteri miser & venerari [debit] præ-

sentem, quem prius, suadente perfidia, subfannando dixerat fuisse absentem.

D

3 Sed mox ad precem conversus veniam ac dein opè S. Victoris liberratus. postulavit, affirmans multumque contestans, quia si sanitatem piâ Martyris interventione reciperet, proculdubio in posterum tota vitæ suæ tempore erga cultum ejus supplex ac devotus existeret. Rogavit, obsecravit; nec tamen tunc aliquid impetravit: sicque per totum annum in eadem vexatione ac deformatione permansit. Emenso demum anni spatio, prædictâ die Dominicâ recurrente, cum populus more solito ad ecclesiam supradicti Apostoli cum deportatione reliquiarum procederet, tum ille, cui suâ vexatio intellectum jam dederat, clamare cœpit ac dicere: O beatissime Victor, parce mihi misero, parce, & pro tua pietate peccati mei impietatem remitte; oculum obcæcatum illumina, & os deformatum reforma; satis dederim huc usque pœnarum: audeo enim & confidenter affirmo, quia amodò tuus ero, si per te sanitatem amissam recepero. Statim miseratio divina supplicanti affuit, quæ confitentem & pœnitentem pristinæ sanitati restituit: qui pro sanitate receptâ gratias agens ac de cetero, ne quid ineptè proferret, ori suo custodiam ponens, quamdiu vixit postea erga beati Martyris cultum devotus permansit.

E

4 Cum igitur fama miraculorum beati Martyris longè latèque crebresceret, & non solum proximas, verum etiam longè remotas provincias relatio gloriosa percelleret, mulier quædam de Waconiâ, quam per annos decem possederant & possidendo vexaverant septem dæmonia, cum per plurima loca Sanctorum duceretur, nec sanaretur, tandem auditis Christi militis Victoris virtutibus, ad ecclesiam memoriæ illius adducitur; quæ ferreis nexibus alligata in quoscumque poterat rabidis dentibus sæviebat; & ecce virtutem non ferens, per os ejus cœpit clamare dæmonium: Scitote, quia hinc nullatenus exeo, si non carnes prius ad vescendum accipio. Virtus siquidem illa, quæ dæmonem illum fortiter exurebat, jam ab eâ muliere, interventione beati Victoris, dæmones sex focios ejusdem expulerat. Sequenti autem die sancto Parasceve, malignus ille terribiliter rugiens horribili voce proclamat: O Victor, ô Victor, merito diceris Victor, quia per te victus jam teneor, & per te victus hinc exire compellor; sed veraciter scias, quia si hinc coactus egrediar, statim filiam transmarini regis ingredior, ibique diutius moror. His dictis, vellet nollet, miser exire compellitur, & à possessore maligno mulier diu possessa relinquatur, ita ut ab ore illius saliva sanguinolenta deflueret, & fœtor intolerabilis de inferiori parte procederet. Quæ, ut Deo & beato Victori pro adepto beneficio gratias retulit, gaudens ad propria remeavit.

Mulier à septem dæmoniis possessa

c

5 Homo quidam toto corpore contractus, & in modum sphaeræ miserabiliter conglobatus, benignissimi Martyris Christi efflagitabat auxilium. Cujus infortunium vir quidam piæ mentis adspiciens, ejusque miseriæ miserationis affectu compatiens, tali voto se erga beatum Martyrem obligavit; quia si eum sanaret, per singulos annos ei candelam unam offerret. Tunc divina clementia & patientis miseriæ & compatiens misericordiam

F al. victus

A diam ex alto prospiciens, Martyris sui suffragantibus meritis, contractum illum misericorditer visitavit, visitatum erexit, ita ut eadem hora; ruptis contractionis suæ nexibus, surgeret, & ad locum, in quo beati Martyris corpus conditum quiescebat, velocissime curreret, gratias agens & dicens: Gratias tibi Deus, qui interventione Martyris tui misericordiam mecum fecisti, & ex toto debilem ex toto sanasti. Alios quoque ad laudem invitat, signa monasterii totis viribus pulsant, atque in voce excusationis & confessionis Te Deum laudamus cum fratribus cantant: & ne hoc, quod diximus, aliquis æstimet fabulosum, attendat & videat hunc, de quo locuti sumus, adhuc superstitem cum filiis supradicti condescensoris sui, quò voluntas tulerit, liberis gressibus ambulantem.

* lege exultationis

Mulier elephantiasis laborans,

B Quodam tempore secundum morem patriæ, ad confirmationem pacis cum aliis Sanctorum reliquiis gloriosa beati Victoris memoria ferebatur. Ventum est igitur ad villam quamdam; quæ Cararco dicitur; ubi mulier quædam elephantiasis morbo percussa à communi omnium conversatione sequestrata morabatur; quæ intelligens gloriosi Martyris adesse reliquias, Credo, inquit, sanctissime, quia si vis, potes me mundare. Sequenti igitur nocte, tamquam in excelsu mentis effecta, vidit ad se radium immensæ lucis influere; & totam domum illam, in qua jacebat, eodem lumine coruscare; & ecce in ipso accessu lucis divina quædam virtus affluit quæ ab omni eam lepræ contagione mundavit.

gravi incommodo vexatus,

damoniacus,

C Saturninus quidam gravi latis incommodo vexatus, quippe qui crebro in faciem corruens, spumans in terrâ volutabatur: qui mox ut mente devotâ beati Martyris expectavit auxilium, omnimodum ægritudinis suæ meruit obtinere remedium.

7 Cum ad memoriam Martyris quispiam fuisset ingressus, quod coram sacrosanctis reliquiis aditare dignus non fuerit; rei exitus comprobavit: nam mox correptus dæmone, amens effectus est. Laniare miser se ipsum & pugnis tundere, & naturæ hostis effectus sibi ipsi propriis manibus oculos eruere, sicque tandem prostratus in faciem miserabile omnibus spectaculum fore. Quis tantam inibi impiissimi possessoris non execratur sævitiam? Quis possessio benignissimi Martyris non exorat clementiam? Transactâ tamen hebdomadâ, multorum precibus victus, maximèque gloriosissimi Athletæ Christi virtute superatus, objurgare dæmon cœpit & dicere: Quid me, Victor, persequeris? Cur me hinc exire compellis? Ego si violententer introitsem, lege coactus violenter ejici debuissim. Hic autem se sponte tradidit, se mihi sponte subjecit. Constat igitur, quia injuriam patior, si hinc coactus ejicior. Si justus est Deus tuus, justus & tu servus illius, justitiam servato & rectum judicium judicato. Statimque in his verbis cum illo familiari sibi factore malignus exire compellitur, & non sine suo dedecore per virilia patientis, cum fluxu veneni venenosus ejicitur. Quid plura? Roboratur infirmus populus, gratulatur, gratiarum actio in commune perfolvitur.

f femina

8 Quædam ab ocellis mulier cum ad sepulcrum Martyris in oratione prostrata jace-

ret, vidit quemdam miræ pulchritudinis juvenem, cominus accedentem, duas lampadas in manibus ferentem, sibi que verbis consolatoriis blandientem; Æquanimior, inquit, esto, Deo gratias agito, per cujus potentiam lumen tibi amissum restituo. His dictis, qui apparuerat adolescens, evanuit, & receptis oculorum lampadibus, mulier læta discessit.

EX MSS.

Narrare quispiam solet, quia dum puer quidam fabri exhiberet obsequium, oculorum amissit intuitum. Qui diutius ad memoriam Martyris in oratione persistens dum hec desperatione nec tædio fatigatur, unius oculi restitutione donatur. Tum ille non solum de illuminato jam oculo concepit lætitiâ, sed de alio quoque illuminando assumpsit fiduciam. Nec piæ eum expectationis fefellit eventus: nam post dies aliquot, dum attentius orationi insistitur, & alterius oculi reparatur amissio, & videndi, qui cæcus fuerat, duplicato gratulatur officio.

perperatâ

9 Mulier quædam toto contracta corpore, apud virum suum, ut ad beati Viri reliquias præsentaretur, obtinuit; cumque oraret, nec sanaretur, a viro suo, quo advecta fuerat asino, ad domum propriam reportatur. Sequenti die sabbati petit illa denuo, se ad ecclesiam reportari, quod vir suus, etsi invitatus, acquievit tamen, ut fieret; sed nec sic quidem beneficium, quod petebat, obtinuit. Tertio demum sabbato iterum viro suo mulier devota blanditur, & plus de ipsius vexatione, quam de sua fatigatione, sollicita, orat tamen, ut semel adhuc ad ecclesiam reportetur. Tum ille, desperatione jam tractus ac tædio, durius respondere, & quasi præsumptuosam ipsius petitionem increpando corripere: stultum esse dicebat post tam diutinam infirmitatem de sanitate præsumere, inani quadam fiducia tantum laborem aliumere; præsertim cum jam secundo nihil potuisset orando proficere. At illa, ut turbatum illius sedaret animum, molliori quidem responsione atterebat, Deo nihil esse impossibile, nihilque difficile, semper eum orationem humilium, maximèque afflictorum vota respicere, piis desideriis aurem libenter impendere, semper justis supplicationibus præsto esse, numquam eum cor contritum & humilitatum despiciere: denique, qui compeditos solveret, qui elisos erigeret, qui cæcos illuminaret, aliasque nonnullas per Martyris sui merita virtutes ostenderet, & suæ quoque contractionis compedes per interventionem ipsius posse dissolvere.

Mulier toto corpore contracta,

B

F

10 Cum igitur iter agerent ille pedibus nitens, illa inter manus viri asello innitens, factum est ut imminente jam vespere ad ecclesiam propinquarent. Tum illa in terram se deponi efflagitat, justum esse perhibens ac devotioni congruum, se quoque, si quo modo possit, sine vehiculo incedendo ecclesiam introire: præsertim cum eadem hora servos Dei inibi commorantes contaret vespertinas laudes ante sanctum Dei Martyrem decantare: quæ, viro stomachante, deposita, statim ut terram contigit, solutis colligationis suæ vinculis, in pedibus stetit, & in usum pristinum revocatis membris, reliquum viæ unâ cum viro suo propriis gressibus peragens, ad ecclesiam venit.

ad reliquias S. Victoris unda,

Cæcus quidam, uxore ducatum præbente, T 3 ad

EX MSS.
& cæcus libe-
ratur.

ad ecclesiam venit, pro restitutione oculorum orationi incubuit, nihilque proficiens, qui cæcus venerat, cæcus abiit. Die sequenti cum spe hesternâ regreditur, quanto recentior tanto devotior ad orationem revertitur, sicque in brevi desiderii compos efficitur. Exponit oratio devotionis affectum, mereturque devotio orationis effectum.

A N N O T A T A.

a. Ex his, aliisque hic proxime adjunctis conjicio, auctorem fuisse monachum, qui forte abbatis sui jussu hæc miracula collegerit.

b. Quamvis scriptoris nostri ætatem determinare non possim, tamen ex hac expressione colligo, eum post seculum VIII vel IX vixisse, cum Edmundus Martene in tractatu De antiqua Ecclesia disciplina in divinis celebrandis Officiis cap. 20 ostendat, nullam fieri mentionem apud auctores de benedictione palmarum seu florum ante seculum octavum vel nonum.

B c. Wasconia vel Vasconia aliquando sumitur pro omni Aquitania, quæ est pars Gallia inter Oceanum Aquitanicum, Garumnæ fluvium, & Pyrenæos montes extensa. Aliquando strictius sumitur, ut videri potest apud geographos passim obvius.

d. In Ms. Parisiensi nihil legitur de campanarum pulsu aut hymno Te Deum laudamus.

e. Morbus ille, teste Bartholomæo Castaldo in Lexico medico, elephantia vel elephantialis vocatur, quia in eo cutis corio elephantis similis videtur. Est autem species quadam lepræ, quæ ab aliquibus lepra Arabum appellatur. Plura de eo, vide apud Gorraum in Definitionibus medicis.

f. Ab oculis id est pro ocellis, seu pro lumine oculorum impetrando ad sepulcrum Martyris in oratione prostrata jacebat. Auctor simili phrasi infra iterum utitur.

C A P U T II.

C Cæcorum illuminatio, leproforum mundatio, & pueri mortui resuscitatio.

Mulierem quamdam contractio nervorum debilem inutilemque reddiderat, cui ad totius corporis solatium una tantum manus sana remanserat. Hæc igitur adminiculo cujusdam filii sui ingressa basilicam orationi incumbit, lacrymas fundit, exponit miseriam, implorat misericordiam. Die quadam, imminente jam vesperâ, janitorẽ ecclesiæ obsecrat, ne inde expellatur, quin potius ante sanctum altare intromittatur, per beatum Victorem se sanandam fore, sibi jam promissum esse testatur. Homo misericordiæ janitor acquiescit, & mulierem, quo rogaverat, intromittit. Nocte sequenti totum ejus corpus, ac si febribus urgeretur, ita subito tremore concutitur, nervorum ligatura dissolvitur, tortuositas membrorum dirigitur & in statum pristinum contractionis deformitas revocatur.

cum filio san-
nitatem im-
petrat.

12 Nec solum mater beneficium cælestè percipit, ad filium quoque exuberans misericordia redundavit: nam & ipse unius bra-

chii virtutem amiserat, quod peccatori suo contiguum movere omnino non poterat. Sed dum maternæ calamitati pius filius impendit obsequium, ipse quoque sanitatis adeptus est commodum. Statim in Dei tabernaculo vox exultationis & salutis emittitur, & Deo gratias referentes, filius de matre, mater de filio collætantur; itaque filius in eodem loco in obsequio Fratrum remanere disposuit. Mater vero non jam opè aliena, sed virtute propriâ ad sua remeavit, quæ mox ut ad conjugalem copulam est regressa, & ad eam quoque sua contractio est reversa. Quæ iterum ad ecclesiam veniens & de cetero continentiam spondens, sanitatem pristinam consecuta est.

13 Lotharius quidam Turonensis, ut lumen amissum reciperet, diversas Sanctorum memorias expetebat. Denique cum beati Antonini oratorium peteret, virtutum, quæ per beatum Victorem efficiebantur, odore resperfus est: virtus Dei Martyris ab inter agentibus prædicatur, & eorum, qui per eum curati jam fuerant, numerositas intimatur. Cumque mutato itinere, quo resperfus fuerat odore profectus, in ipso itinere occurrentem sibi misericordiam experitur: cum enim ad quamdam crucem in via erectam pervenisset, & ad venerationem ipsius paululum in oratione subsisteret, unius oculi visum adeptus est; quo ducente, ad ecclesiam venit, qualiter virtutem Martyris ante expectatum fuisset expertus, omnibus enarravit, noctem sequentem in vigiliis & orationibus totam expendit, & statim in crastinum in restitutione alterius oculi beneficium cælestè percipit.

14 Mulieres duæ de diversis locis ad beati Victoris suffragia expetenda convenerant, quæ utræque, altera senectute, altera infirmitate, oculorum lumen amiserant. Die quadam illa, quæ prior natu erat, dum ad januam monasterii beati Martyris Christi auxilium præstolatur, elegantis formæ & habitus juvenis ei per visionem ostenditur, qui duas candelas accensas in manibus gestans, ac si extinctas lampades vellet illuminare, ita candelas ipsas oculis ipsius visus est admove. Recedente visione, visionis effectus consequitur, & lumen, quod senectus obtulerat * per manus juvenis restitutum accenditur. Altera quoque, cum illuminata fuisset, & ad domum regressura ab ecclesia paululum recessisset, in ipso itinere secundo & tertio excæcata, secundo quoque & tertio ad memoriam Martyris illuminata est. Tum verò metuens, ne deterius sibi aliquid contingeret, si ad sua deinceps redire tentaret, in eodem loco resedit, ubi & nunc usque incolumis degit.

15 Uno quispiam oculo gressus dirigens, utroque orbatum lumine ad sepulcrum Martyris frequentius deducebat: uno igitur oculo incedentes crebro, ut dictum est, ad ecclesiam veniebant, statimque recedentes nulum sanitatis beneficium reportabant. Diu siquidem ad orationem stare non poterant, quia victum necessarium non habebant; duplex eos urgebat necessitas, una vivendi, altera videndi, & cum venissent, ut visum reciperent, statim recedebant, ut victum perquirerent. Quadam denique die cum ecclesiam more ingressi fuissent, mox ille, qui unum oculum habuit,

D

Intercessione
S. Victoris cæ-
citas,

a

E

à variis usque
sexus
hominibus,

F

depellitur,

al-

A alterius visum recepit ; qui ex toto cæcus fuit , ex toto cæcus remansit. Qui tamen, de curatione alterius assumptâ fiduciâ, noctem sequentem in oratione pervigilem duxit ; mane verò circa introitum Missæ, referatis oculis , reliquum diei in laude consummavit.

mulier leprosa sanatur ;
16. Mulierem quamdam immunditia lepræ singularem reddiderat ; quippe quæ non solum à thoro legitimo, verum etiam à communi conversatione sequestrata manebat ; quæ & passionis magnitudine prægravata, & rubore sequestrationis confusa, dum omni se humano solatio destitutam vidit, quod inde consequi solet, intentionem cordis sui ex integro ad Deum convertit. Tandem, auditis Sancti virtutibus, ad martyrium ejus accessit ; quas necessitas suggererat preces cum lacrymis fudit, & quæ hominibus despectui erat, ut ipse eam suscipere, imploravit. Cumque post orationem cum ipsa, quâ venerat, lepra regreditur, & Deum quoque vel qui ejus sunt sibi difficiles esse conqueritur : statim occulta quadam virtute in ipsa sua querimonia totum ejus corpusculum, varietas cutis ad unius speciem coloris reducitur, & in pristinum vigorem revocatis membris, tota mirabiliter natura renovatur.

B 17. Vir quidam fidelis & devota ejus uxor ad sepulcrum Martyris facta oratione, dum ad propria redeunt, quem sanum reliquerant, parvulum filium ægrotantem inveniunt : qui infirmitate crescente, tertiâ die defunctus est. Parentes verò, dum seipfos præ dolore non capiunt, ad beatum Victorem lamentationis suæ verba convertunt. Quid est, inquiunt, ô beate Victor, quid est quod factum est ; ad sepulcrum tuum preces & vota perfolvimus : nos & nostra tuæ protectioni commisimus, & ecce unde magis securi esse debuimus, inde infortunium majus incurrimus. Dum enim post orationem & venerationem, tibi exhibitam, domum regredimur, unici, quem habebamus, filii solatio destituimur ; fide tamen amplectimur & exempla testantur, quia quidquid volueris ab omnipotente Deo facile impetrabis. Age ergo, converte in gaudium luctum nostrum, & restitue nobis filium nostrum. Vicini igitur & qui convenerant dum dolorem consolando lenire cupiunt, quas juvare debuerant, ex suâ desperatione preces redarguunt : superfluum esse ajunt dignumque ridiculo, tale aliquid orando exigere, spe vana se ipsum affligere, preces eos & lacrymas perdere. Tam grande miraculum aut nulli umquam Sanctorum aut paucis admodum fuisse possibile ; proinde dolori ac fletibus temperandum esse, per patientiam levius fieri posse, quod impossibile esset corrigere.

puer mortuus,
C 18. At illi nihilominus persistentes in precibus sedulis Martyrem questibus interpellant : quippe quos ipsa sua necessitas vel fide devotiores vel spe robustiores effecerat. Deinde cum ad locum sepulcri pro amicorum deferretur obsequio, ecce subito, qui mortuus fuerat, residere puer visus est, parentes vocare, ut solveretur ac portaretur erigere, longo se itinere fatigatum asserere, denique & vocem se hujusmodi audisse testatur : Propter dilectum meum Victorem anima corpori suo restituatur. Mirari omnes ac lætari &

ad vitam revocatur,
gloriosa Victoris sanctissimi merita cum laudibus protestari. Quanto verò parentes exultaverint gaudio non est nostræ possibilitatis evolere. Mox depositum atque solutum ad sepulcrum Martyris præsentare non differunt, factumque mirabile omnibus enarrantes, ipsi ad propria regressuri Suscitatori suo puerum tradiderunt. Hujus rei, qui viderunt, audierunt, testes sunt.

19. Quidam cæcus & leprosus alterius ductu ad ecclesiam venit, diem illam cum nocte sequenti in oratione pervigilem duxit. Post hæc verò dilationem curationis suæ mollesce accipiens miserabilem in auribus omnium querimoniam exorsus est. Miserum se & infelicem appellat, qui nec Sanctos cum Christo regnantes, nec homines in terris viventes propitios habeat ; Omnes, inquit, amici mei dereliquerunt me ; & noti mei quasi alieni recesserunt à me. Stulti quoque despexerunt me, & quam maximè diligebam, uxor mea averfata est me. Omnis substantia mea ad nihilum redacta deperiit & exceptis duobus vasculis apum nihil omnino remansit. Tu igitur, beate Victor, tu ad luminaria tua concinnanda de ipsis vasculis ceram accipe, & mihi ad vestigia mea dirigenda lumen corporis redde. Quod fratres, qui fortè aderant, tunc audientes, & necessitatem illius vel devotionem compassionis visceribus intuentes, preces precibus adjuvant & ex intimo cordis affectu, ut exaudiri mereatur, exorant : quibus orantibus exauditio divina non defuit, quia subito æger ille beneficium, quod petebat, obtinuit. Cessant lacrymæ, dolor omnis excipitur & mutatis precibus gratiarum actio in commune perfolvitur.

*duæ mulieres, cæca una, alia contracta, spe recuperandæ sanitatis ad sepulcrum Martyris præsentatæ, ibique una post alteram curatæ sunt : prius * ab ocellis videndi beneficium experitur ; deinde contracta subito fragore concussa in pedes erigitur.*

*duæ feminae sanitati inflantur, * forte prior*
ni etiam vitæ cæcitæ & lepra percussus.

E 20. Cryptam illam, quæ Sanctorum corpora in primo ipsorum adventu servanda susceperat, Julia quædam impudica, & in cæno luxuriæ multo jam tempore volutata, præsumptuosè & irreverenter intravit ; quod enim aut venerationis gratiâ, aut necessitatis suæ causâ nequaquam advenerit, continuo super eam irruens ultio divina monstravit. Nam quia simplicem illum oculum cordis secuta non fuerat, amisso corporis visu, manifestum præsumptionis suæ cunctis indicium dabat. Sed hoc profectò miraculum (ut postea patuit) quam ob sui Martyris meritum, tam ad suæ pietatis indicium virtus cælestis exhibuit : tali enim necessitate compulsâ infelix illa, inimo jam verè felix mulier, tenebras corporis in lucem congerit cordis, dum per illam, quam exterius patitur, quanta intus cæcitate defecerit, ad memoriam revocare compellitur.

Mulier impudica,
F 21. Prius igitur interioris oculi cæcitate fugata, antea actæ lasciviam vitæ detestans, & futuræ continentiam spondens, pro recuperando corporis visu ad sanctum Dei Martyrem tota se cordis ac precum devotione convertit, & non solum deinceps castè victuram, verum etiam sub sacro velamine reliquam vitæ suæ spatium in Dei se servitio fore acturam.

EX MSS.

acturam ex voto promisit. Quid plura? Et lumen mulier impetravit amissum, & effectui mancipare non distulit, quod fuerat ex voto promissum: sacri enim velaminis impositione sanctimonialis effecta castam deinceps vitam agere studuit, & continentiae non segnis amatrix, in continentiae perseverantia vivendi terminum fecit. Constat igitur quatuor miracula, ut ita dicam, in uno miraculo fuisse patrata. Dum enim visus exterior ex praesumptione subducitur, ex ipsa poenae admonitione interior oculus aperitur, & lumen amissum per orationem restituitur, quod his omnibus mirabilius est, ad vitam anima, peccatis extincta, reducitur.

alius ab hydropisi liberantur.

b

B
al. ocium

Accidit inter cetera, ut quidam morbo, quem intercutaneum b vocant, gravissime laboraret, adeo ut similitudinem quamdam lepra in carne ipsius pestis illa praetenderet; qui auditis Sancti virtutibus, in nullo prorsus diffusis opem ejus expetiit, & quid fidei devotio quid Sanctorum apud Deum posset oratio, alios expertus edocuit: nam velut nihil umquam perpeffus incommodi fuerit, sic ab omni potius *, qua tenebatur, infirmitate mundatus apparuit.

A N N O T A T A.

a De variis sanctis Antoninis egimus ad diem 4 Julii, tom. 2 ejusdem mensis a pag. 7. Nescio, an hic indicetur S. Antoninus Apamsensis in Galia, de quo ibidem actum est.

b Morbus intercutaneus hic idem est, ni fallor, qui apud Graecos ὑδρωψία & Latinos aqua intercus. Sic autem appellatur, quod aquosi humores habeant inter cutem. Attamen fortasse est alius inter carnem & cutem, aut quadam lepra species, ut hic indicare videatur auctor.

C A P U T III.

Demoniacae liberatio, mira ferri pro candela accenso, gravissimi morbi ac caecitatis depulsio.

C
Mulier a demonio possessa,

Mulier quaedam a pessimo daemone miserabiliter vexabatur, ita ut nihil penitus sui juris in sensibus corporis, malignissimo usurpante spiritu, retinere videretur: omnimoda enim sospitate destitutam hospes impius totam obsederat, & obtusis auribus, visuque sublato, insuper & usum loquendi subduxerat. Sic itaque misera illa & miserabilis mulier praeter hoc, quod gravissime patiebatur intus, caeca, surda & muta deprehendebatur exterius, quae membris ferro constrictis rabiem pectoris & rubore genarum & stridore dentium testabatur, furorisque saevitiam, etsi caeci, torvi tamen oculi minabantur: mortem omnibus intentabat, & accendentes quoslibet vel ad quos ipsa accedere poterat, mordicus laniabat. Tandem inter nitentium manus ad sepulcrum Martyris non tam adducta est, quam violenter attracta, ibique omnibus, quos vel sua necessitas vel illius infelicitas praesentes reddiderat, miserabile prorsus spectaculum facta: omnium siquidem unius miseriae commovebat affectus, nullius

tam ferreum pectus, quod ad compassionem vel misericordiam infelicis mulieris non tangeret cruciatus. Flebant, quoniam eo magis flendam esse credebant, quo minus usque flentem videbant: nam & ii, qui lugere se ipsos advenerant, suarum oblit, tantisque illius compassi miseriis, pro salute illius preces ad Dominum cum lacrymis effundebant.

23 Flentibus igitur cunctis & pro restitutione mulieris Deo & sancto Victori devotissime supplicantibus, tandem impudentissimus ille alieni juris invalens, per os feminae, quam suam fore crediderant, in audientia omnium clamare compellitur: O Victor, O Victor, qui mihi ac patri meo adversari non desinis; nusquam nos requiescere pateris; de multis nos hactenus mansionibus expulisti, crebros sedes, crebro hospitia mutare coegisti, & nunc, ut sentio, me hinc quoque habes ejicere, & in barathri tandem ima retrudere. Verè enim intelligo, velim nolim, tuis me orationibus egressurum; sed pro certo noveris, me ex toto sine vindicta minimè recessurum: nam etsi aliud facere nequeam, obscœnum tamen foetorem in exitu meo tibi tuisque relinquam. Nec mora post hæc, dum in ipso confusionis suae testimonio, acsi flagris caederetur, cum magno ejulatu & foetore, quem ipse praedixerat, immundus spiritus exire compellitur. Et hic igitur quatuor miracula in unius reparatione mulieris magnifice constat esse profecta: siquidem ab obsessio corpore malignus expellitur, surditas in auditum reducitur, & in visum caecitas revocatur, & in usum loquendi lingua resolvitur; quod videntes, qui aderant, tanto uberiores Deo & sancto Victori gratias referebant, quanto venerationem jam curatae mulieris graviolem esse prospexerant.

24 Nec illud praetermittendum puto, sed tanto diligentius referendum, tantoque attentius audiendum, quo singulare & inauditum hactenus, quod subjungitur, constat esse miraculum. Rebus aliquis pauper & spiritu quemdam gloriosi vultus & reverendi habitus virum sibi videt in somnis assistere, & torporem suum in hunc modum increpationis arguere: Cur, inquit, negligenter agis? Cur ceteris segnior inveniris? Cur ecclesiam beatæ semper Virginis cum aliis adire non properas, ut dignum aliquid unâ cum precibus offerendo, per intercessionem nostram Christum ejus filium tibi placabilem facias? Qua ille redargutione perterritus, a somno excutitur, & mente tacita secum anxius sciscitatur, quisnam esse potuisset, a quo talia salutis suae monita percepisset. Sed hunc esse beatissimum Martyrem Christi, & tunc quoque in simplicitate cordis sui homo credidit, & fide certissima rei eventus ostendit. Verum attenuatis paululum curis, rursus ille sopitus est: & ecce iterum in modum supradictae visionis Sanctus apparuit, negligentiam ipsius cum increpatione redarguit, ut ferrum illud rotundum & longum, quod in domo sua habebat absconditum, pro cereo tolleret, & sic ad ecclesiam pergeret, imperavit.

25 Quo ille audito, expergefactus obstupuit & quod imperatum secundo jam fuerat, effectui mancipare non distulit. Ferro sublato, ad ecclesiam venit, quam tunc fortè non minima populi

D

ca, ac mutata facta liberatur.

E

Pauper quidam in somno monitus,

F

ut ad opem S. Victoria confugeret,

A populi multitudine consipatam invenit : eadem enim nocte , quâ ille ingressus est , beatissimi Martyris gloriosæ passionis dies annuâ recensebatur , & in eadem ecclesia juxta morem provincie ad laudem ipsius nox illa ab incolis in vigiliis & orationibus tota expendebatur : quibus singulis luminaria in manibus accensa tenentibus , non tam coruscare ; quam ardere videbatur ecclesia , tanti luminis irradiata fulgoribus . Solus inter alios pauper ille penuriam luminis ab aliis divisus apparuit , & quid ageret nescius , tandem quasi invento consilio , cuidam de commemorantibus inibi Fratribus presentiam suam exhibuit , cui & ferrum illud ostendens , ut pro eo vel unam candelam mutuo sibi daret oravit , ne vel noctem illam solus sine lumine vel diem festum sine oblatione transigeret , nihil se aliud ad manum habuisse contestans , quod in tali negotio sibi commodius deservire potuisset . Verum indignatus illè aurem avertit , & quod petebat , se non acturum fore respondit : nam curam ecclesie ipse gerebat , & multum in hujusmodi negotiis vexatus jam fuerat .

cærens candelam , quam offerret ,

B Tum ille humano destitutus solatio ad aliquem Sanctorum convertitur & de supernis auxilium præstolatur . Tu , inquit , beatissime Victor , tu me pauperem in lectulo meo surgere compulisti , tu me ecclesiam istam & noctis hujus vigiliis adire fecisti . Tu etiam paupertatis meæ angustias optimè nosti : & quia præter hoc ferrum , quod ut necum tollerem , ipse jussisti , nihil aliud , quo paupertas mea imminui pateretur , inveni : & nunc jussionem tuam implere festinans , vides , ô Domine , in quantam anxietatem devenim , ut quid agere debeam , ratione aliqua invenire non possim : ego enim opprobrium hominum & abjectio plebis , solus inter coruscantia agmina tenebrosus assisto , ego in derisum omnibus factus , solus tantæ multitudinî vel dissimilis vel singularis appareo . Et quid agam ? Verum quia melius nequeo , scio quid faciam : in conspectu omnium ferrum istud exponam , quod ipse jussisti , tenendo pro cereo , quantulumcumque dedecoris mei solamen accipiam .

manu gestat ferrum ,

C Fecit homo , quod dixerat , & ferrum in manibus in modum cerei erectum tenebat ; & ecce mirum in modum in summitate ferri ignem præfagiens fumus apparuit , parvoque spatio interjecto tota se in splendorem ignis nubes illa fumigabunda convertit . Sicque (mirabile visu) nulla extrinsecus materia ignis adhibita , ferrum accensum est , ut contra naturam flammæ globos emitteret , & in modum salis , ardentibus prunis injecti , crepitantes de medio ignis scintillas ejiceret . O verè mutatio dexteræ Excelsi ! qui miserabile omnibus paulo antè spectaculum fuerat , versa jam vice , miserabile * cunctis spectaculum dabat : & quibus ante penuriam luminis timuerat esse contenti , hic jam erat novæ lucis immensitate formidini . Stabant enim omnes rei novitate perterriti , expectantes finem tam grandis videre miraculi , nec diu tantum splendorem ferentibus oculis , sese mutuo respiciebant , & inter gaudium metumque suspensi , ejus hanc esse potentiam , qui rubum ardere fecerat incombustum , minime dubita-

** forte mirabile ?*

Julii Tomus V.

bant ; at ille novi luminis portitor , quidnam ageret , quo se verteret , nesciebat , nec tamen ignarus hoc divinæ ostensionis signum sanctissimi Martyris sui prætereundum meritum , in vigiliis & observationibus totâ nocte sic permanebat .

Ex MSS.

28 Mane autem facto , cum in eadem ecclesia Missarum solennia celebrarentur , & sua ab omnibus luminaria offerrentur , & ipse quoque inter alios devotus accessit , & ardentis ferri partem superstitem cum humilitatis hostia offerre curavit . Oblatum igitur cum luminariis aliis ferrum extinguitur , & usque in præsentem diem , ad aliorum infidelitatem arguendam , aliorum devotionem excitandam , in testimonium multis ostenditur . Quo viso , mirabilis Deus in Sanctis suis ab omnibus prædicatur , & Martyris sui apud Deum virtus & merita declarantur .

quod mirabiliter arsit.

Alter quispiam miserabili quadam ægritudine tenebatur adstrictus , ut quasi truncus inutilis per singula videretur membra contractus . Qui auditis Sancti virtutibus , ut ad memoriam ejus deferretur , obtinuit ; & sæpe delatus nullum penitus infirmitatis suæ remedium reportavit : sed non idcirco desperatione fractus aut tædio , die quadam Dominicâ sic restitutus est , ut vigorem pristinum singula corporis membra reciperent , & nulla prorsus in eo vel contractionis vel dissolutionis vestigia remearent *

Quidam gravi morbo afflitus,

B

29 Puellam quamdam , haud longè ortam à cœnobio , pestis quædam oculorum mirum in modum cæcâ reddiderat ; palpebræ enim , quæ aliis ad velamen vel munimen oculorum solent esse subsidio , huic erant cæcitatî occasio : nam pupillis irrevocabiler superductæ & deorsum faciei , acsi visco tenerentur , adstrictæ , totum illud receptaculum lucis obduxerant , & jubare solis excluso , quasi obserato aditu , videnti iter obstruxerant . Hæc à matre lugubri ad sepulcrum Martyris & ipsa lugubris ad ducta deponitur , ibique pro salute unius indefessa ab utraque ad Deum oratio funditur , & gloriosi Martyris suffragia cum omni precum ac devotionis instantia præstolantur . Frequenter enim ad ecclesiam ventum est , frequenter oratum : cumque in hujusmodi opere muliebri quadam improbitate persistenter , tandem à Domino factum est , ut & filia de suâ cæcitate remedium , & mater de filie reparatione solatium , ambæ simul divinæ pietatis experirentur solatium . Quadam enim [die] Sabbati circa solis occasum , dum attentius orationi insistitur , referatis subito palpebris , oculorum claustra laxantur , & retro acto velamine , in suum videndi usum pupillarum faculæ revocantur . Unde factum est , ut eadem horâ & lucius in gaudium & preces in jubilum verterentur , & lætitiâ animi clamore testante , per ora mulierum sanctissimi Victoris præconia panderentur . Itaque non jam matre filiam , sed è converso matrem trahente filia , duplicato viam carpentes lumine , regrediuntur ad propria . Sed quia omnia , quæ vel vidimus vel audivimus , hujus Sancti miracula in uno libro comprehendere vel laboriosum , vel fastidiosum esse perpendimus , in hujus fine miraculi & libellum istum finem pariter habere statuimus , ut ad ea , quæ

** forte remanebant & puella cæca sanitatem obtinuit.*

F

B

V

restant,

EX MSS. restant, describenda miracula quanto recentiores tanto devotiores accedamus.

A N N O T A T A.

a Sic legitur in utroque Ms. ; sed non intelligo, quem hic demon patrem suum appelles. Suspicio, ita legendum potius : Mihi ac parti meæ, id est sociis meis, adversari non desinis. Vide tamen, quæ noster Cornelius à Lapide habet ad verba Joannis 8 ps. 44, ubi de diabolo hæc dicuntur: Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater ejus, nempe mendaci.

b Improbitas hic significat assiduitatem vel perseverantiam eo modo, quo dixit Virgilius : Labor omnia vincit improbus id est constans & assiduus.

C A P U T IV.

Confirmatio miraculorum S. Victoris alio miraculo, & miraculo cujusdam conservatio in communi vastatione.

G Ravissimo quispiam vexatus incommodo, quodam genere languoris defecerat, & posteriori corporis parte præmortua, usque ad interiora ventris pestis illa pervenerat. Qui opinione virtutum & fidei devotione subnixus ecclesiam, quæ Sanctorum reliquias continet, ab amicis deportatus ingreditur, ibique in oratione persistens divinæ pietatis remedia & beati Victoris suffragia præstolatur : qui prima vel secunda die nihil proficiens, nec tamen vel diffidentia vel labore deficiens, tertia demum die (erat autem dies illa Sabbati) salutem, quam petebat, obtinuit, & vegetato corpore, viribusque resumptis, membris omnibus sanus & integer, acsi nihil passus fuisset, apparuit : sicque factum est, ut qui alienis manibus deportatus advenerat, voti compos effectus, suis gressibus ad propria remearet.

31 Verum hoc, quod subjungitur, tanto diligentius & retractari debet & recipi, quo non solum miraculum sed & argumentum quoddam miraculorum in eo ipso constat explicari. In castro, quod vulgo Teminas a dicitur, quidam infidelitatis amici & duræ cervicis homines, auditis tot signorum virtutibus, non credebant, sed tam divinæ potentis quam Sanctorum meritis derogantes, quidquid de perpetratione signorum hætenus fama vulgaverat, jurejurando verum esse negabant, & sicut scriptum est ; Aliis odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem, his penè miraculorum opinio non vitæ fuerat, sed mortis occasio. Cumque in hujusmodi incredulitatis errore persisterent, & multa super his confabularentur, & quærerent, tandem unius consilium in commune proponitur : probandum scilicet fore, & experimento discendum, utrum vera essent, quæ de Sancti virtutibus dicebantur, an falsa. Aiebat igitur, anum quamdam in suâ possessione degentem, videnti beneficio multo jam tempore caruisse, ita ut de cæcitate illius nullus omnino posset am-

bigere. Hanc ad ecclesiam summo mane oportere duci, & ad martyrium beati Victoris pro deponenda cæcitate deponi. Porro si voluntas Dei esset, ut per sancti Martyris sui merita mulier visum reciperet, consequens etiam fore, ut eos, incredulitate deposita, erroris sui pœniteret, simulque ipsius clementiam humiliter implorandam, ut super his, quæ in eum mentiendo deliquerant, Deum sibi per intercessionem suam placabilem faceret.

32 Acquiescunt alii hoc ita omnino, ut dictum est, fieri : spondent omnes, dextrisque mediis ab incredulitate se recessuros affirmant, si hoc tamen Sanctus efficeret, ut lumen amissum mulier cæca reciperet. Mane igitur, jubente domino, ducatum verò præbente filio, mulier ab ocellis b adducitur, & convenientibus, qui fœderati fuerant, simul ab omnibus ad ecclesiam properatur ; quam tunc forte tanta populi multitudo repleverat, ut, qui mulierculam caperet, vix in eâ locus inveniri debuisset ; quæ tamen non sine magno conatu post januam intromissa deponitur, ibique turba incredula rei exitum præstolatur : inter quos, qui consilium dederat, tam de propria quam de aliena cæcitate sollicitus, ita supplex exorsus est : Magna sunt, ô beatissime Victor, & omnimodis stupenda, quæ hætenus de virtutibus tuis audivimus, quibus tamen, peccatis nostris, ut puto, exigentibus, nondum fidem adhibere potuimus ; sed nunc jam obsecro, quia ad hoc ipsum convenimus, utrum vera sint, quæ dicuntur, appareat, & visum huic mulieri virtus tua adeo prædicata restituat : nam si actum id fuerit, ut tuis suffragantibus meritis lumen ei repararetur exterius, & nobis procul dubio lumen ad credendum restitueretur interius. Nos enim, ut verum fatear, magis excæcati sumus, qui ad contemplandam veritatem signorum tuorum cordis oculos non habemus. Discant igitur omnes, qui scire desiderant, & in uno miraculo indubitanter agnoscant, quia & alia omnia, quæ hucusque audivimus, per tua sancta merita operatus sit Deus, qui facit mirabilia magna solus.

33 Post hæc quasi unius horæ spatio interjecto, filius supradictæ mulieris, qui matris inibi vel custodiam vel curam gerebat, contra fenestram, quæ altari postposita, ei erat opposita, oculos intendebat ; & ecce tam vultu quàm habitu reverendus per eandem (ut ei videbatur) fenestram juvenis introibat, quem candenti super amictum chlamyde lampas in modum sphaeræ immenso splendoris lumine præcedebat ; quæ super altare residente, adolescens ille, acsi aliquem quæreret, ecclesiam circuire videbatur, ut quidnam ageret, quo se verteret, dubitare crederetur. Mox, quasi dubitationis nube remota, per mediam populi multitudinem ad mulierem gressum vertit, propiusque accedens propriis digitis, quasi mendendi gratiâ, lumen ei utrumque aperuit. Quæ statim in faciem corruens, in vocem laudis erupit ; adolescens vero cum ipso prævio lumine per eandem, qua intraverat, fenestram egressus est, nec eum prius se vidisse vel postea ipse, qui hæc videre promeruit, testatus est : sicque omni incredulitate vel dubietate deposita, qui ad hoc ipsum convenerant, crediderunt, & simul omnes, qui

D

anum cæcanti
veritatis ex-
ploranda grâ-
tiâ illumi-
nandam ad-
ducunt,

E

F

post cuius il-
luminatio-
nem credunt.

ade-

Post agrum
queñdam sa-
natum,

C
aliqui homi-
nes de mira-
culis S. Victo-
ris dubitan-
tes,

A aderant, Deum, qui in Sanctis suis mirabilis est, glorificaverunt. Unde factum est, ut, dum per merita sanctissimi Martyris, unius oculi ad videndum reparantur exterius, multorum oculi ad credendum illuminarentur interius.

Agricola sur-
du & mutus,
B 34 Ruricola quidam, cum ex more agriculturæ operam daret, iusto quidem, sed occulto Dei iudicio percussus, surdus, simul & mutus effectus est: qui statim in terram corruens & laborem in dolorem, exercitium in supplicium versus intelligens, totâ die sic semianimis permanebat, nec de loco illo, in quo ceciderat, omnino movere se poterat. Inclinata jam die horaque transacta, qua ille de agro redire solitus fuerat, de absentia viri uxor sollicita, ab amicis & vicinis, sicubi eum vidissent, anxia requirebat: quibus referentibus, cum miserabilem rei cognovisset eventum, denotatum sibi locum adire non distulit, & ut dictum fuerat, ita & experimento factum esse cognovit. Mox jacentem in faciem de terra erigens interrogare cœpit, & ut causam infortunii sui modumque sibi indicaret, admonuit; at ille penitus obmutescens, ad ecclesiam, in qua Sancti memoriam haberi sciebat, manus supplices porrigebat, ac si hoc solum dicere vel impetrare vellet, ut illuc eum uxor sua in eadem hora deduceret, quod & factum est. In ipso igitur solis occasu ad sepulcrum Martyris simul adstabant, & pro salute unius ambo pariter, ille corde tantum, illa corde simul & voce; Deo & sancto Victori devotissime supplicabant: & ecce subito virtus cœlestis apparuit, quæ duo simul beneficia, videndi scilicet & audiendi efficaciam, infelici illi restituit. Verum infelix diu esse non potuit, quem ab infelicitate sua felix Christi Miles liberare disposuit. Mane igitur facto in ipso ortu solis sanitas inchoata perficitur, & mutatis precibus in laudem beati Victoris muta prius lingua resolvitur.

& mulier ca-
ca sanatur.
C 35 Cuidam mulieri diutina cæcitatæ molestia laboranti Sanctus in somnis apparuit, eamque, ut ecclesiam beatæ semper Virginis adiens pro recuperando lumine luminare sibi offerret, admonuit. Qua mulier allocutione turbata omnem illico somni soporem excussit, viroque suo visione exposita, ut ei ad perveniendum opem ferret, expetivit; qui mox fide adhibita, & ducem viæ & comitem seipsum impendit. Itaque cum post laborem itineris alicubi resedisset, rogat illa virum suum beato Victori unâ secum gratias agere, cujus suffragantibus meritis cæcitatæ suæ tenebras jam sensisset ex parte clarescere. Deinde ad ecclesiam veniens definitum salutis suæ pretium luminare dedit, & ex integro lumen recepit.

Domus quæ-
dam in com-
muni vastatione,
36 Quidam malefici & effrenatæ mentis homines per villam aliquam discurrebant, & infatiabilem in ea vel rapinam vel ruinam cum omni vesania spiritus exercebant: ab ipso enim irruptionis suæ exordio tecta succendunt, homines feriunt, spolia distrahunt, cuncta subvertunt. Quam eorum sævitiam indigenæ non ferentes passim diffugiunt, & quo quisque loco poterat, sese à conturbatione hominum, & à facie furoris eorum abscondunt: inter quos unus aliis non corpore sed fide robustior inter fruteta latitans, &

Julii Tomæ V.

de latebris cuncta prospectans, in hunc modum exorsus est: O beatissime Victor, de cujus virtutibus tot & tanta audivi, & vera esse non dubito, tibi domum meam & omnia, quæ in ea sunt, servanda committo; tu eam ut custodias obsecro, quia hoc te posse veraciter credo; confundantur, qui nos persequuntur, pereant qui perdere cuncta festinant. Inter hæc singula quæque vastabat incendium, & solâ, pro qua orabat, domo superstite, cuncta jam fuerant redacta ad nihilum.

37 Denique de tota illa multitudine tres majori aliis sævitia debacchantes, ad domum illam rapidis equorum curibus accesserunt; duoque ex illis quasi ex præcepto unius, qui vel atrocitate, vel auctoritate præeminere videbatur, ignem vicissim imponere, rectumque succendere conati sunt: sed ad subvertendum humana præsumptio effectum non habuit, ubi ad protegendum virtus divina prævaluit: illis siquidem inani labore confectis, domus illa permanfit incolumis. Quam eorum inertiam vel tarditatem tertius ille redarguens, ocius advolat, suis ignem manibus imponendum esse, domumque cremandam exclamat. Cumque, ut dixerat, ignem conaretur imponere, continuo equus ille, cui insidebat, in præceps corruit, & toto corpore in terra colliso, grandiloquus ille divinâ ultione percussus interit. Quod ut reliqui duo viderunt, præ nimio timore penè exartimes effecti, quantocius in fugam conversi sunt. Nec mirum, si contra adversarios suos fortis Christi Athleta prævaluit, si regum triumphator & principum ministros iniquitatis Victor devicit.

38 Hoc dominus domus de loco, in quo latebat, prospiciens illico surrexit, cum tremore & gaudio magno ad domum cucurrit, sua omnia intacta & integra reperit: nec multo post ad ecclesiam venit, rem gesam omnibus enarravit, & pro liberatione sua gratias agens Defensori suo ab illa die & deinceps rerum suarum decimam vovit, cujus nimium virtute actum fuisse asseruit, ut nec domum suam ignis omnino læsisset, nec de rebus suis usque ad pretium unius nammi quippiam deperiisset, qui etiam hostes suos, alios fuga subactos ad nihilum redegisset, mox ipsam, quam secum attulerat, decimam, id est unius vituli obtulit, & nihilominus per singulos annos in decima persolvenda votum implere curavit.

ANNOTATA.

a Nunc communiter vocatur Themines, estque marchionatus in provincia Cadurcensi. De hoc castro agit Valesius in Notitia Galliarum pag. 551.

b Hic recurrit idem loquendi modus ab ocellis, qui significat pro ocellis, nisi forte hic aliquid subaudiatur, & ita explicandum sit ab ocellis ægra vel vexata, aut quid simile.

CAPUT V.

*Variorum cacorum illuminatio,
& puella mortuae revocatio
ad vitam.*

IN die Kalendarum Novembrium, quando festivitas omnium Sanctorum sub una celebritate recolitur *a*, mulier quaedam ab oculis *b* adducitur & ad memoriam Martyris, pro voto suo deponitur: ut enim ibidem posita asserebat, multum diuque optaverat, ut ad sepulcrum Viri Dei praesentari debuisset, sperans procul dubio, quia ejus suffragantibus meritis, optatae salutis beneficia reportaret. Cum igitur ex intimo cordis affectu in conspectu Dei orationem suam effunderet, & tribulationem pronunciaret, nihilum tamen illa die proficiens, noctem quoque sequentem in oratione persistens duxit pervigilem. Mane autem facto, cum per manus sacerdotis in altari salutaris hostia tractaretur, factum est, ut, tacentibus vel orantibus aliis, mulier illa de loco, in quo jacebat, pro salute sua gratias agens ab omnibus audiretur.

40 Eadem nihilominus die puer aliquis, nullo membrorum suorum fretus auxilio, ad suffragia Martyris pio patris deferebatur obsequio. Hic enim ab utero matris suae ita toto corpore contractus apparuit, ut nihil in eo, quod hominem demonstraret, agnosceres, nisi faciem tantum aspiceres, vel vocem loquentis audires: haec duo in illa confusione membrorum humanum aliquid praetendebant. Hunc, ut dictum est, cum ad locum virtutum fidelis ac pius pater spe promerendae salutis deferret, in ipso itinere, invocato nomine Martyris, virtus divina non defuit quae deformem illam membrorum congeriem competenti ordine & omnimoda sanitate restituit. Nam crepitantibus membris, ita toto corpore, acsi in equuleum extensus fuisset, erigitur, & mox solutus a patre in terram cum admiratione deponitur, & mirum in modum, qui gressum hominis minimè noverat, sine omni adminiculo patrem saliendo praebet. Nomen beati Victoris in commune extollitur, & non jam pro impetranda valetudine, sed pro reddenda gratiarum actione ad ecclesiam properatur. Quam cum ingressi fuissent, ipsi arreptis funibus signa pulsabant, & divinae laudis cantica inchoantes ad cantandum alios invitabant.

41 Maleficus quidam in suo tandem facinore deprehensus ab eisdem, quos laeserat, oculis erutis excacatus est: qui cum multo tempore lugens & mærens ducatu pauperulae suae mulieris & ipse pauper incederet, ad cumulum communis miseriae, factum est ut & illa infortunium caecitatis incurreret. Quid plura? Palam omnibus factum est, gravi eos incommodo laborare. Caecus igitur, aliquo praebente ducatum, crebro ad ecclesiam veniebat, & stans ante altare quasi calumniando dicebat: O sancte Victor, qui tanti meriti ab omnibus praedicaris, qui tot beneficia necessitatibus aliorum impendis, mihi

misero & infelici homini quare injuriam facis? Sciebas me oculorum luce privatum nec posse incedere, nisi uxore praebente ducatum. Cur ergo fieri permisisti, ut & illa commune lumen amitteret, ita ut nec mihi, nec tibi postmodum utilis foret? Precor igitur, & per Dominum Jesum obsecro, ut aliquod solatium necessitati nostrae impendas, & vel mihi violenter ablatos, vel illi pestilentiae tabe consumptos oculos reddas. Quadam igitur die sabbathi cum ante altare simul affiterent, & haec & his similia vel objurgando vel obsecrando proferrent, sensit mulier circa caput suum quasi sibilum auræ lenis, totum corpus suum, ut ipsa dicebat, algore subito refrigerantis, sicque redeunte paulatim lumine, visum recepit, donec cunctis, qui aderant, audientibus, clarè omnia se videre asseruit. Mox collatum sibi beneficium in commune deduxit, & ducatus officium, quod caecitate interveniente omiserat, caecitate deposita, renovare non distulit.

42 Petrus quidam dominum suum adeo vehementer dilexerat, ut in morte ipsius modum doloris excederet, & quia per discretionis regimen suus esse contempsit, per doloris intemperantiam maligni spiritus sese dominio mancipavit. Statim correptus a daemone est, & in brevi ejus incommodum manifestum omnibus factum est. Amici igitur, opinione virtutum excitati, ad beati Victoris adeunda suffragia iter instituunt, & illud maligni spiritus vehiculum vehiculo impositum ante sacratissimi Martyris ossa deponunt. Cumque ut de obsessio corpore exire debuisset divinam se virtute coarctari daemone perensisset, unde prius beato Viro de sua ejectione calumniam fecit, inde nimirum, quia invitus egredere tur, ostendit: Nullum, inquit, Victor, nullum mihi in conspectu tuo refugium esse perspicio, nullum prorsus a facie tua tutum mihi latendi locum invenio: quos enim usitatis artibus & labore non modico mihi acquire, tuam violentiam alienatus amitto. Et quid agam? Vel hinc obsecro ne me ejicias, hunc, quem juste possideo, mei juris esse permittas. Cumque in hunc modum immundus spiritus horrendè perstreperet, cum ejulatu magno ac foetore suo egressus est. Qui autem vexatus fuerat, reparatis paulatim viribus, magis magisque convaleuit, omnique in brevi sanitate recepta, a die liberationis suae & deinceps Deo & beato Victori se devotiorum exhibuit.

43 Rebus aliquis pollens & moribus, cuiusdam Avito pauperi temporalem spe mercedis aeternae in domo sua victum praebebat, & ut ejus abundantiae in futuro particeps fieret, de suis divitiis illius inopiam sustentabat. Is, Avitus scilicet, praeter rerum inopiam, penuriam etiam visus incurrebat, & cum ipso lumine spem omnem recuperandae salutis amiserat: cui praeter necessarium corporis victum, ille suus procurator compassionis etiam impendebat affectum: nam plurima Sanctorum loca in eadem civitate lustraverat, preces expenderat, gradiendo corpus, spiritum orando, affixerat; & nihil prorsus remedii tanto se labore adeptum fuisse dolebat. Compertis denique Victoris sancti virtutibus, caecum suum ille pius pater familias, ut illius quoque martyrium adiret ac suffra-

D

famulus a
daemone pof-
fessus,

E

F

pauper
quidam caeci-
tate percussus
sanitati pri-
sine resti-
tuitur.uxor visu
privata,

A suffragia postulare, admonuit; viæ quoque ejus ac precibus opem se laturum esse promisit. Cumque eum in hujusmodi opere penè usque ad desperationem defudasse cognosceret, ut fidem ejus ac devotionem excitare posset, merita beati Victoris extollere, multa miraculorum ejus exempla proponere, ab ipso denique, si fidei præmium non deesset, optata eum salutis gaudia reportaturum asserere: sicque persuadente domino & ducatum præbente, tandem cæcus iter arripuit, & ad locum, in quo orari oportebat, aliquando pervenit, ibique ante Sancti reliquias in oratione persistens, non prius abscessit, quam salutem, quam petebat, obtinuit.

Filia unica

B

44 Mulier quædam, viri sui jam defuncti destituta solatio, unicæ, quam habebat, filiæ sustentabatur obsequio; quæ & ipsa lecto decidens necessitatem mortis experta est. Dolor matris modum nescit, consolationem respuit, consilium non admittit, ætatis oblita vel sexus, quasi amens effecta, discurrit, & penè se ipsam præ dolore non capiens, post longa tandem inventa suspiria cum clamore voces intendit; crebro Deum invocat, crebro filiam nominatim appellat, sæpe ad aliquem Sanctorum convertitur, & inter hæc ad funus sæpe recurrit. Tandem inter alia nomen ei beati Victoris occurrit, & quanta per eum Dominus mirabilia fecerit, ad memoriam necessitas ipsa reducit. Mox ad ejus postulanda suffragia tota se cordis intentione convertit, & ad ipsum omnem illam precum suarum vehementiam referens, his eum vocibus interpellare cepit: Novi & ego, Victor felicissime, novi & ego mulier infelicissima, quanta sit apud altissimum virtus tua; novi, inquam, & ego, quanta miseris beneficia conferas, quam te benevolum omnium votis exhibeas. Nec me latet illud tam grande miraculum, & nostris penè temporibus inauditum, quomodo orbato patri ante paucos dies unicum restituiti filium.

C
eiusdem
mulieris

45 Vicinis igitur, & qui convenerant, vigiliarum vel exsequiarum funeri morem gerentibus, miserabilis mater persistebat in hiebitibus, & sanctum Dei Martyrem sedulis interpellabat questibus, dicens; Experiatur, obsecro, Martyr beatissime, infelix anima mea sanctissima apud Deum merita tua: inclina aurem tuam & exaudi me, quoniam inops & pauper ego sum, quoniam unicum illud, quod habebam de filia mea, vides amisisse solatium. Novi enim, ô Domine, & indubitata fide teneo, quia si voluntas sola affuerit, facile apud misericordem Deum, hoc singulare donum tua obtinebit oratio. Peractis igitur nocturnis ex more vigiliis, circa prosecutionem funeris & sepeliendi officium ab amicis satagitur, & ad sepulturæ locum cum illo suo ejulatu prosequente matre, & sola ad planctum exsequiarum sufficiente, corpusculum deportatur. Tandem vero consummatis omnibus, cum eò ventum fuisset, ut in desolatam humum naturali reciprocatione deponi debuisset, super artus funereos mater lugubris & ipsa pene præ nimio dolore exanimata prosternitur, crebroque vocem interrumpente singultu, vocatam ex nomine filiam, quasi ulterius jam non videntem, in hunc modum alloquitur: Heu mi-

hi filia mea carissima! Cur tam citò meis te amplexibus subtrahis? Cur dulcissimo solatio tuo senectutem meam destituis? Cur me, inquam, superstitem deseris? In tuâ morte cuncta jam perdidisti. Baculum senectutis meæ, lumen oculorum meorum amisi. Ut quid mihi ulterius vivere, ut quid mihi sine te lucem hanc exosam aspicere. Hactenus igitur vixisse sufficiat, imo te sublatâ, me jam superstitem esse pœniteat, & si non potui moriendo præcedere, saltem ut subsequar, mortis jam liceat jura persolvere.

à morte suscitatur.

46 Hæc & similia prosequente matre, ecce mirum in modum totum subito corpusculum illud intremuit, & velut tacto loculo audiret à Domino, Tibi dico surge, ita cunctis cernentibus, quæ mortua fuerat, puella resedit, nec causam luctus ignorans matrem appellat, hortatur ut gaudeat, seque ad hoc revixisse cognoscat, ut dolorem ejus suâ vitâ interimat. Ait enim, maternis precibus motum beatum illum Victorem, cum ad supplicia traheretur, sibi affuisse, & debellato mortis ministro, se ab eodem glorioso Viro matri restitutam esse. Quem tantæ rei novitas non illicò in stuporem convertit? Quis tam grandis miraculi magnitudinem intuens, Deo & sancto Victori ingratus abscessit? Mater vero mirum in modum exhilarata unâ cum viro, qui eandem puellam de sacro fonte susceperat, ad ecclesiam venit, & rem gestam omnibus referens de perpetrato miraculo multis miraculum fecit: fidem quoque verbis suis in ipsius, quam vivam receperat, filiæ suæ demonstratione vel attestazione perficiens, omnes, qui audire poterant, unâ secum in laudem & gratiarum actionem convertit.

E

A N N O T A T A.

a Hinc iterum patet, collectorem miraculorum post seculum octavum scripsisse, cum Sigebertus in Chronico ad annum Christi 835 hæc habeat: Monente Gregorio Papa, & omnibus episcopis assentientibus, Ludovicus imperator statuit, ut in Gallia & Germania festivitas omnium Sanctorum in Kalendis Novembris celebraretur, quam Romani ex instituto Bonifacii Papæ celebrabant. Pluribus hæc confirmat Edmundus Martene in tractatu de antiqua Ecclesiæ disciplina in divinis celebrandis Officiis cap. 34 num. 26.

F

b Hic iterum occurrit eadem phrasis ab oculis; de qua jam supra bis monuisse sufficiat.

C A P U T VI.

Diversarum infirmitatum curatio, & pueri decennis resuscitatio à morte.

Curiale quemdam, qui vicariæ potestatis gerebat officium, suo mancipatum domino, blasphemie spiritus horrendo prostratus agebat incommodo, ita ut Creatorem suum non solum confiteri, vel adorare contemneret, verum etiam confitentes quosque vel adorantes contumeliis, injuriisque laceferet. Grave illud admodum erat, quidquid de

Quidam spiritui blasphemie vexatus.

EX MSS. Deo audire contigisset, quidquid ad cultum ipsius à fidelibus devotè fieri comperisset; tam Missarum solennia, quam reliqua Christianæ religionis sacramenta, totâ animi detestabatur infantiâ. Campanarum sonitus, si quando ad aures ipsius pervenissent, demisso capite, ne eas audiret, divortium requirebat. Cumque ipsum jam corpus, quæ mentem infecerat, tabes malitiæ consumpsisset, & usque ad extremam maciem vel debilitatem artus impios exedisset, videt tandem in somnis sanctum Dei Martyrem ante lectulum suum quasi transitum facere, seque virgâ, quam manu gestabat, modestè percussum, salutaria ab eo mandata percipere: audivit enim, ut quæsito vehiculo, beatissimæ Dei Genitricis basilicam incunctanter adiret, custodem sui corporis monachum conveniret, de pane Fratrum aliquam sibi particulam dari postularet: Qua, inquit, perceptâ, si non in fide hæsitaveris, tam mentis quam corporis ex integro sanitatem recuperabis. Quibus ille monitis ad se reversus, primo mane vehiculum conscendit, ad ecclesiam venit, visionem exposuit, panem petiit, & accepit, & sui compos effectus intrâ paucos dies, membrorum etiam integerrimam sanitatem obtinuit.

B

vir,

48 In Burgone castro, leproso cuidam Sanctus in somnis apparuit, eumque, ut pro recuperanda sanitate martyrium suum adiret, admonuit. Mane factò, ægrotus iter instituit, ad memoriam Martyris cum labore pervenit, ubi quotidianis obsecrationibus vacans, paulatim convaluit, & intrâ unius anni spatium perfectè mundatus apparuit.

• mulier le-
prâ infecta, ju-
vanit.

Mulier quædam dum lepræ plaga percutitur, ad cumulum pœnæ à thoro legitimo sequestratur: quæ auditis Sancti virtutibus, apud virum suum, ut ad martyrium ejus duceretur, obtinuit. Ubi quanto necessitas gravior, tanto ab ambobus oratio fundebatur attentior; sed diu multumque orantes, nullum tamen desiderii sui consequuntur effectum: nondum enim curationis tempus advenerat. Discedunt mœstior uterque, quam venerat, quia dolorem morbi desperatio cumulabat. Tum illa ad dolorem suum verba convertens, infelicem se aiebat & miseram, quæ nec inter homines vivere, nec homines posset moriendo deferere. Opprobrium se esse conqueritur vicinis suis, & commotionem capitis in populis. Orat virum suum, ne vel ipse ægrotam despiceret, quam in nullo se umquam incolumis læsisse meminisset. Cujus ille querimoniam, piæ ut erat mentis, blanda studuit responsione compescere, & calamitati illius se super omnia condescensurum promittere. Insuper & mansuinculam è vicino domus suæ se ei facturum asseruit, & de labore manuum suarum necessaria provisorum. Anni igitur circulo revolutò, iterum prædictæ mulieri venit in mentem, Deo dilecti Martyris sepulcrum invisere, ejusque suffragia attentius flagitare: quò cum venisset & cor contritum, & humiliatum unâ cum precibus obtulisset; Aut sanitatis, inquit, remedium aut mortis hic expectabo solatium. Cumque ibidem perseveraret in precibus, nocte quadam dormienti quidam adstare visus est, eique vestem, quâ erat induta, magno conatu diripere:

C

Patere, inquiens, pannis te vetustis & sordidus exui, & multò melioribus corpus tuum vestibus contegi. At illa, dum nudari se metuit, expergesta confurgit, & lepræ veste deposita, novâ se cute nitentem, & toto mundatam corpore deprehendit; moxque ad domum propriam cum gratulatione perveniens, ad communem vivendi usum est recepta.

D

49 Puer quidam annorum circiter decem, immaturâ morte præventus, de medio sublatu^{us} est: cujus corpusculum à prima hora noctis usque ad horam diei sextam pervigili à parentibus & propinquis custodiâ frequentatur: sicque ad locum sepulcri ab amicis atque presbytero, qui ad hoc ipsum advenerat, deportatur: lugent parentes senectutis in puero se amisisse solatium, & nimis durum adversum se intempestæ mortis causantur imperium. Nec virtutum ignari, quas per Martyrem suum Dominus operari dignatus est, toto cordis annisu ad ejus suffragia postulanda se convertunt. Nam & ipsum puerum ab infantia sua Deo & beato Victori devoverant, & ipsius eum vel dominio vel patrocinio manciparant. Tandem inter efferentium manus subito corpusculum tremore concutitur; & recuperato spiritu, quasi ex jacendi lassitudine, puer in latum convertitur. Nec mora; audientibus cunctis more solito matrem appellat, & quasi ex longo fessum itinere se cibari exoptulat. Qui mox cum ingenti omnium admiratione solutus, cibo potuque reficitur, viribusque receptis, ad sepulcrum Martyris à parentibus, I a hujus rei teste presbytero, præsentatur, ubi gratiarum actione completâ, puer ejusdem ecclesiæ Fratribus, sacris imbuendus litteris traditur. Parentes verò ad propria cum gaudio revertuntur.

Puer decem-
nis jam sepe-
liendus

E

50 Sed forsitan, quia insolitum, idcirco & frivolum alicui videatur esse, quod diximus; verum si non mihi, saltem parentibus fidem adhibeat. Denique puerum ipsum interroget, jam ætatem habet, ipse de se loquatur: solet enim * simpliciter narrare quæ-^{re} rentibus, magnæ quemdam auctoritatis & reverentiæ virum sibi, cum ab impietatis b ministris traheretur, affuisse, eorumque audaciam cum innocenti severitate corripuisse, videlicet cur eum, qui sibi ab infantia traditus fuisset atque commissus, suo juri absque judicio mancipare præsumpsissent. Eos verò ad hanc vocem confusos omnino ac debiles sine responsione aliquâ discessisse, seque ab eodem venerabili Viro cum ingenti lumine ad superos reductum, & parentibus restitutum fuisse.

• via restitu-
unt,

* al. puer

b
F

51 Haud longe à cœnobio in castro, quod Cardiliacus c dicitur, mulier quædam incedendi palpanique privatur officio. Quæ & rebus destituta & viribus duplici contritione atteritur, undique calamitatis suæ angustiis premitur, nec pedibus incedendo per domos victum exigere, nec manibus laborando necessaria potest acquirere. Tandem à vicinis fidelibus, acceptis stipendiis, virtutum, quas per sanctum Virum fieri audiebat, odorem secuta est. Plus igitur fide robusta, quam corpore, laborem viæ arripuit, & novo quodam incedendi genere artus volubiles per terram trahendo, ad ecclesiam venit. Quam ingressâ Paschalis solemnitatis feriâ tertiâ, totâ die

• variis
morbi

e

A die illa & nocte obsecrationibus vacans sic permanebat. Quartâ vero feriâ, dum in ecclesia eadem circa horam diei primam Misarum solennia recensebantur, & in pristinum membra vigorem, & novam mulier prorumpit in laudem. Ecclesia tota clamore confunditur; sed mox, quod factum fuerat, cognito; unâ cum muliere in laudem convertitur.

à corporibus 52 Cujusdam divitis servus diutina & gravi admodum infirmitate atteritur: ad aures morbo congesto, ad ultimum surdus efficitur, quem post annos quatuor in eadem infirmitate transactos dominus suus admonuit, ut ad memoriam Martyris pro recuperanda sanitate confugeret, præsertim cum aut ibi aut nusquam hujuscemodi beneficium adepturus esset. Qui uno tantum comite contentus, dum simul iter agerent, ad vocem illius aures cepit erigere, & tenui licet auditu, verborum illius sensummittere. In ipso vere ingressu ecclesiæ, ad plenum referatis auribus, in materiam vertitur laudis restitutio sanitatis.

B 53 Quidam de longinquo famâ virtutum excitatus advenit, & mutum ab utero matris suæ septennem filium ad locum sepulcri deposuit. Hic igitur nulli supradictorum in fide secundus, discedentibus aliis, non discedebat; sed quasi de beneficio percipiendo non dubius, tota illa hebdomada ibidem in precibus persistebat. Attende, inquit, ô Victor sanctissime, quia nimiam tui fiduciam insipiens factus sum, dum in tali negotio tuum expecto subsidium. Una enim omnes voce mihi persuadere conantur, talem te nunquam virtutem operatum fuisse, nec ab utero matris suæ qualibet corporis parte damnatum te aliquando sanitati restituisse; ego tamen omnium tam fide quam sensu novissimus; ego, inquam, non possum ambigere, eum, qui omnia potest, & hoc quoque per sanctissima merita tua posse efficere. Age ergo, ô Martyr Christi nobilissime, ut quod homines aut impossibile tibi esse credunt aut difficile, tu eis possibile ostendas ac facile. Hæc & his similia eo quotidie perorante, usque ad proximam diem Dominicam causa illius dilata est. Hac enim die circa horam primam fides præterens declaratur in filio; & quod natura negaverat, loquendi officium reformat oratio. Patri igitur filius primitias verborum impendit, eique, ut ad refrigerandam linguam suam modicum aquæ sibi deferret, oravit. Qua mox percepta, ita ad purum verba formavit, acsi hætenus suum exercuisset officium. Quanto tunc pater exultaverit gaudio (etsi utrumque difficile sit) facilius tamen æstimari, quam verbis explicari posse existimo.

intercessione S. Victoris. **C** 54 Aliis igitur admirantibus, aliis vero dubitantibus, pater ad propria faciliore, quam venerat, gressu revertitur, quia non jam solum itineris sed & verborum comitem filium se habere lætatur. Nec multo post unâ cum puero eodem atque presbytero & vicinorum non parva multitudine, orationis gratiâ ad ecclesiam rediit, & ut verum esse constaret, filium suum ibidem loquendi inchoasse officium, ab utero matris suæ usque ad illud tempus eum mutum fuisse, multorum testimonio comprobavit. Ex uno igitur miraculo & alterum quoque conjicimus, & eum

cum loquela audiendi quoque efficaciam percipisse perpendimus. Nam omnes fere quos mutos vidimus, & surdos quoque deprehendimus. Sed jam opportunum videtur & congruum, ut ad reparandas vires & recreandum paulisper spiritum, hunc secundum miraculorum librum claudamus, & oratione interposita, horum auctorem Deum, & gloriosum ejus Martyrem deprecemur, ut eorum, quæ sequuntur, sicut veritatem indubitanter amplectimur, ita & narratione digni inveniamur.

ANNOTATA.

a In Ms. Parisensi hic est exiguus hiatus; in hoc autem Ms. est tantum majuscula I expressa, quam Chiffletius suspicatus est; Joannem significare, ut colligo ex hac nota, quam ad marginem posuit; forte Joanne.

b Nescio, quos hic impietatis ministros appellet.

c Cardiliacus vulgo Cardillac est marchionatus provincie Cadurcensis. Unde cum antea iterum castrum ejusdem provincie occurreret, dubitari posset, an hæc miracula contigerint Massilia, nisi forte circa illam urbem sint loca, iisdem aut similibus nominibus insignita, qua frustra quaeruntur.

CAPUT VII.

Prodigiosa quadam sanationes, quas scriptor miraculorum fieri vidit intercessione S. Victoris.

H Actenus igitur quadraginta & duobus capitulis totidem miracula, quæ per beatum Victorem martyrem suum Dominus operari dignatus est, compendiosè collegimus, & ad profectum animarum in memoriam posteris tam credenda quam legenda reliquimus: hæc enim ante adventum nostrum in hanc patriam consummata, etsi nequaquam videre meruimus, ex his tamen, quæ propriis oculis vidimus, & subsequenter adjungimus, ea quoque, quæ superius memorata sunt, fideliter amplectenda esse didicimus: testem enim auctorem horum invoco Deum, quia eorum, quæ sequuntur, quædam sicut oculis vidi, manibusque tractavi; alia vero, sicut ipsorum, qui post adventum meum curati sunt, certissima relatione, & multorum testimonio didici, ita dictando digerere, styloque ligare curavi, quamvis & eorum, quæ supra dicta sunt, nonnulla etiam ab ipsis, qui curati sunt, & fere omnia ab his, qui viderunt vel manibus tractaverunt, audire & scire promerui.

56 Unde & me ipsum plurimum reprehendo, quia ea referentibus non statim fidem adhibui; sed testis mihi est Deus, & conscientia mea, quia auditis Sancti virtutibus, me idcirco nonnumquam dubitare simulabam, ut ea, quæ dicebantur, quanto expressius tanto verius, quanto frequentiori tanto certiori relatione cognoscerem. Cum enim juxta veritatis sententiam de omni verbo otioso, quod locuti fuerimus, rationem in die judicii reddituri simus; timui sanè, ne non solum verbi otiosi, sed etiam mendacii apud Deum rationem exigerer, si ea scribere vel hominibus persuadere præsumpsissem, quæ

Auctor narrationis suæ veritatem probat.

F

Et tamquam testis oculis narrat.

EX MSS.

quæ non certis prius testimoniis, vel probabilibus indiciis vera esse comperissem. Nonnulli enim, dum favorem auram vel loquendo vel scribendo apprehendere cupiunt, quæ nec probabiliter dici, nec veraciter credi possunt, impudenter mentientes, non parum credulitatem eorum, quæ vere dicuntur, imminuunt. Nunc igitur ad ea, quæ postquam huc advenimus, nobis præsentibus atque cernentibus gesta sunt, describenda recurramus *a*.

quomodo mulier cæca oculorum usum,
 57 Quædam mulier cum pro reparatione oculorum, quibus annis quatuor excæcata jam fuerat, ad sepulcrum Martyris devenisset, & ipsa die adventus sui cum nocte sequenti pervigil in oratione perdurasset, primo mane sequentis diei beneficium, quod petebat, obtinuit. Quam cum exclamantem & de percepto munere gratias referentem audissem, statim accurri, manum adhibui, & de salute ejus exquirere cœpi; videntem inveni, quam multorum testimonio cæcam advenisse cognovi. Illico in laudem prorupi, & cum magno conatu vocis ac cordis compunctione, Te Deum laudamus incepti. Peractis laudibus, & gratiarum actione completa, mulier læta regreditur; & ecce in ipso itinere inopinato ictu in capite percussâ prosternitur; quæ dolore ac metu pene exanimata, suis tamen peccatis hoc imputat, se adversus beatum Victorem, licet ignaram, ream tamen in aliquo esse accusat; mox commentum manibus sublevata reportatur ad tumulum, & de commissis veniam postulans, beneficium est adepta secundum. sicque discedens ad propria rediit, & nunc usque incolumis Deo & sancto Victori gratias agit.

infans mortuus
 58 Quidam pater familias & ejus fidelissima uxor tantas per beatum Victorem virtutes fieri audientes, sublato de cunabulis filio, ad ejus martyrium accesserunt: cui & seipsum oblationem facientes, ejus se custodiæ atque tutelæ de reliquo commiserunt. Mox alacriores effecti ad propria redeunt, & post hæc in brevi prospera quæque succedunt. Sed quia nonnumquam evenire solet, ut prosperitati succedat adversitas, non multo post puerulus ille, quem unicum habebant filium, adversa valetudine prægravatus, infirmitatis suæ XIIII die defunctus est. Igitur post plangentem & lacrymas, quæ vel ætati hujuscemodi vel unicæ soboli uberiores impendi solent, virum suum fide robustior mater alloquitur, & virtutum, quas per beatum Victorem factas esse noverat, eum memorem esse hortatur. Aiebat itaque, toto cordis annisu ejus suffragia flagitari oportere, eum qui extraneos nec ad se pertinentes susciperet, sibi, qui ejus se dominio vel patrocinio mancipasset, procul dubio affuturum esse. Attebat etiam remota omni ambiguitate, credi debere, eum, qui trium in brevi mortuorum suscitator magnificus extitisset, suum quoque mortuum sibi posse restituere. Maternæ pietatis consilium à patre suscipitur, & ab hora egressionis ejus, id est ab hora diei nona usque ad occasum solis in oratione persistitur.

vitam,
 59 Inter hæc vero ubi dolor, ibi oculus: quia dum per orationem vita speratur, crebro defuncti cadaver inspicitur. Tunc vero pater cum nullum orationis sentiret effectum, desperatione fractus & tædio, ad ministe-

rium sepulturæ accingitur, & thecam ligneam, qua recondi corpusculum debeat, machinatur. Matre vero ampliore fide ac pietate in precibus persistente, ecce puerulus linteum, quo coopertus erat, nitebatur rejicere, & quasi de somno evigilans sic questus quosdam ætatis illius, & anfractus imperfectæ vocis cœpit emittere: nondum enim ad id ætatis pervenerat, ut posset ad integrum verba formare: statim cum admiratione & gaudio parentes accurrunt, vivum reperiunt, Deo & sancto Victori tam grandis miraculi virtutem attribuunt, pueroque sublato, ad sepulcrum Martyris cum festinatione perveniunt, ubi sex diebus continuis in oratione & gratiarum actione devotissime perdurantes, septimo demum die ad sua regressi sunt. Vidi ego parentes & puerum, quos & crebro allocutus, & multa supra factu hujuscemodi seiscitatus sum. Denique tam ex verbis eorum, quam ex fide ac devotione, ea, quæ dicebantur, vera esse cognovi; ita ut impium fore judicarem, si non simplicitati eorum & fidei narrationi fidem adhiberem.

faber
 60 Faber quidam dum uno tantum oculo sibi suique labore consuetudinario necessaria provideret, casu miserabili accidit, ut & ipsum amitteret. Quadam enim die dum super incudem suam manubrio * incidendo componeret, de ipso cornu particula aliqua ictu inopinato ejus oculo insiluit, & unicum illud lumen, quod operi suo impendebat, extinxit. Plangit miser labori suo finem impositum, dolet exolum quietis se invenisse solacium: suæ enim cessationis orium, destitutæ familiæ suspicatur interitum; & cum utrumque difficile sit, non tantum eum sua infelicitas, in quantum domesticæ angit necessitas. Cumque dolore dolori apponeret, & se ipsum de die in diem lugendo affligeret, unum post omnia restabat consilium, beati Victoris implorare subsidium. Quadam igitur nocte quiescenti in stratu suo Martyr apparuit, eumque, ut summo mane confurgeret, & candelabrum sibi faceret, admonuit; & quod ab ipso operis sui exordio paulatim lumen amissum recuperaturus esset, adjecit. Surgit ille velocius, & inter spem metumque suspensus fidem rei explorare disponit. Mox ad opus imperatum accingitur, & in tenebris inchoanti unius oculi lumen accenditur.

visum recu- peraverint.
 61 Vicini igitur, inopinatis malleorum ictibus excitati, cum admiratione concurrunt, & quem heri aut nudius tertius cæcum viderant, in opere solito desudantem inveniunt. Quid plura? Opus quod palpando inchoaverat, videndo consummat. Nec multo post, sublato candelabro, ad ecclesiam venit, & recuperati luminis pretium cum gratiarum actione persolvit. Ipse igitur talem nobis eventus sui historiam explanavit. Quod si cui hæc mea fidem verba non faciunt, candelabrum ipsum inspiciat, in inferiori quidem parte scrupulosum, & quadam difformitate distortum; in superiori vero parte rotundum, & rectum, & competenti qualitate porrectum. Ipsum enim affirmantem audivimus, in inchoatione ejus parum sibi admodum luminis assuisse, cum ipso vero opere paulatim visu crescente, consummato candelabro, lumen quoque ex integro reparatum fuisse *b*.

AN-

A

ANNOTATA.

a Ex hoc prologo apparet, quanta auctoritatis debeant esse ea miracula, quamvis in illis sint aliqua plane prodigiosa. Dolendum tamen est, quod auctor suam etatem, nomen, aliaque non expresserit, qua majorem adhuc fidem facerent.

b Hic finit Ms. Andrea du Chesne, ut in Ms. nostro ad marginem olim notavit Papebrochius. Ea tamen, qua capite sequenti narrantur, in utroque Ms. nostro leguntur, & ab eodem auctore collecta fuisse videntur.

CAPUT VIII.

Alia miracula, ope S. Victoris patrata, & ab auctore visa.

B

Mulier caca

Mulier quaedam rebus & animis pollens, incolumem felicemque cum viro suo vitam agens, infirmata atque caecata fuit: cui & hoc quoque ad cumulum doloris accessit, quod cum caecitate eadem diutius laboraret, viro suo oneri atque contemptui esse coepit. Unde factum est, ut multis eam contumeliis afficeret, injuriis provocaret, suis demum fraudaret amplexibus, & quod his omnibus gravius est, crebro dissidium minaretur. At illa prudenti quidem usa consilio, patientiam, quam in flagello didicerat, injuriis atque convitiis opponebat, plus de viri sui quam de propria salute sollicita, multa ad correctionem ejus tum blanda tum aspera praetendebat, ut bonum pro malo restituens, carbones caritatis super caput cordis ejus congereret, & ne perditionis ejus causa existeret, tantam ejus obstinationem vel blandiendo mitigaret vel arguendo reprimeret. Impium siquidem esse dicebat, a Deo flagellatos despiciere, & quos ipse recipit, mortales abjicere, ejus manum in flagellis aggravare velle, quos ipse percussionebus atterit, opprobriis arguere, injuriisque laceessere & in his omnibus eis, qui ejusmodi sunt, grave prorsus judicium imminere.

C

visum recipit.

63 Inter haec a colloquiis divinis & orationibus non vacabat: quippe quam ipsa sua abjectio Deo propinquior reddiderat. Cumque ad Deum stillaret oculus ejus, hoc solum assiduis a Deo precibus flagitabat, ut aut viri animum mitigaret, aut caecitatem suam, quae obstinationis ejus causa existerat, in usum pristinum revocaret. Quid plura? Octavo demum caecitatis suae anno ad sepulcrum Martyris alienis manibus adducta deponitur. Tribus diebus & totidem noctibus sub oculis nostris in oratione persistens, quarto demum die voti sui compos efficitur: nam circa expletionem Missae, quae ante sepulcrum Martyris celebrari solet, dum attentius orationi incumberet, exaudiri promeruit, moxque collatum sibi beneficium sentiens, orationis constantiam in laudem & gratiarum actionem convertit. Quod videntes & audientes gavisi sumus, & quod factum laudabiliter fuerat, in materiam laudis convertimus.

Julii Tomus V.

64 Mercenarius quidam, cum pascendis gregibus operam daret, subita infirmitate percussus, & in terram prostratus est: qui vix sero domum regressus per verba aliena, quae protulit, quod suus non esset, ostendit. Qui, furore crescente, catenatus, & ad locum virtutum adductus est. Videres miserum stridentem dentibus, oculis coruscantem, terrentem pedibus, mortem omnibus minitantem, furorisque saevitiam & rubore genarum & verborum novitate testantem. Nomen vero Dei, vel quidquid de Deo Christiana ei devotio persuadere voluisset, omnimoda detestabatur amentia. Sed dum ibi, compatientibus nobis & pro eo orantibus, vincitus teneretur, ad se ipsum paulatim revertitur, nec multo post, reprobante a eo * domino suo, & ad propria revertente; ipse remansit incoluinus. Qui alterius se subdens dominio, cum ei per omnia gratus existeret, suam iterum incurrit amentiam. Quam ejus vexationem ille suus dominus satis ægre ferebat, quia fidem, quam in eo expertus fuerat, quanto rariorem tanto cariorem habebat.

EX MSS.

famulus bis

in amentiam

lapsus

* al. cum

E

65 Accidit igitur, disponente Deo, ut die quadam monacho cuiusdam cum illo furioso suo occurreret, quaestioque consilio, hoc ab eo responsum acciperet. Novimus, inquit, hunc nuper a beatissimo Victore, patrono nostro, curatum, ejus se injuste servitio subtraxisse, & idcirco pristinam, ut vides, amentiam incurrisse: unde credendum est, numquam eum integræ sanitati posse restitui, nisi ejus se ex toto mancipaverit servituti. Quam ille conditionem omnino recusabat, quia idoneum sibi ministrum & utilem invitum dimittebat. At ille de salute sua agi intelligens, sese medium ingerit, & quasi ad hoc ipsum paululum vexatione cessante, quid de se fieri debeat, sicut ei fuerat revelatum, exponit. Ait enim, magnum aliquem in somnis sibi assistentem, insipientiam suam cum magna vultus & verborum austeritate corripuisse: pro eo videlicet, quod ejus se subtrahere dominio alterius servitio subdidisset: nec aliter eum ab infirmitate sua posse sanari, nisi ejus famulatu se prius restituisset. Quod idcirco de beato Victore credi oportere dicebat, quia erga ejus obsequium se voto nuper obligaverat. Dimissum igitur a domino suo ad cœnobium monachus duxit, & infra paucos dies sanum effectum, ecclesiae custodem constituit: qui nunc usque incolumis de percepto beneficio assiduas Deo & beato Victori gratias agit, & commissam curam ecclesiae fideliter gerit.

F

66 Accidit inter cetera, duos magnos secundum pompam seculi viros, suaeque elatos potentia ad tantas inimicitias devenisse, ut suas invicem animas quaererent, & mori magis, quam ad pacem sibi cedere acquiescerent. Unde factum est, ut die quadam, parari ad praelium ex adverso concurrerent, & collatis viribus bellum grande committerent. Multis ex utraque parte corruentibus, unius tandem milites fracto robore se in fugam converterent. Quos urgentes, qui victores exsisterant, alios interemerunt, alios vivos apprehensos carcerali custodiae manciparunt. Fit non remota digressio, dum lætus alter, alter tristis regreditur, & unde alter victor erigitur, inde

* captivi

X

inde

EX MSS.

inde alter victus confunditur. Qui de suis viribus nihil ultra præsumens (quippe qui suorum alios in mortem, alios in captivitatem dejecerat) ab Athletâ Christi robur efflagitat, & ad sepulcrum ejus veniens, apud eum voto se obligat, ut eos saltem, qui de suis supererant, ipsius, de carcere, patrocini vivos recipiat, ne de sua profus confusione pars inimica superbiat.

mirabiliter
liberantur.

67 Mox assumptâ fiduciâ, ad suos regreditur, paucosque numero blandè allocutus, ad suas injurias ulciscendas hortatur; quibus & beati Victoris suffragia constantissime pollicetur: die verò tertiâ occulto quodam instinctu se trahi intelligens, cum eisdem egreditur, & si quâ hostes reperiat per loca, quibus venire consueverant, discurrendo percutitur: sicque progrediens ad castrum usque, in quo sui captivi tenebantur, accessit, portasque ex insperato apertas, ac sine custode reperiens, festinus irrumpit: nec sic contentus, septa quoque domus hostilis armatus ingreditur; hostes suos somno gravi oppressos, passim per humum fusos intuetur: siquidem de suâ victoriâ elati manducare & potare confederant, & nihil minus quàm hostium suspicantes adventum (quippe quos paucos superflites paulo ante repulerant) insolita quadam somni virtute sepulti jacebant. Mox ille, suis de custodia eductis, sublata ab eis vincula hostibus versâ vice imposuit; sicque discedens paucos de suis, qui & domum & vinclos custodirent; ibidem disposuit: eos verò, quos de captivitate receperat, sepulcrum Martyris, utpotè per eum liberatos, adire præcepit: qui & venientes Deo & sancto Victori de sua liberatione gratias retulerunt, & suas ibi compedes nonnulli ipsorum in testimonium reliquerunt.

B

multaque
alia beneficia
ad patrocini-
um S. Vi-
ctoris confu-
gentibus con-
feruntur.

C

68. In quadam vigilia passionis Deo dilecti martyris & gloriosissimi patroni nostri, scilicet beati Victoris, quæ xi Kal. Augusti recolitur, innumerabiles diversæ ætatis atque conditionis viri ac mulieres passim ad ejus postulanda suffragia convenerunt: inter quos & infirmorum sive debiliùm non minima multitudo, recuperandæ sanitatis gratiâ,

affuerunt; alii namque suorum manus adducti; alii vero in grabatis allati, nonnulli membra debilia baculo sustentante subnixi, passim ecclesiam repleverunt. Quidam igitur ex illis in eadem die ante solis occasum; multi verò in nocte sequenti; nonnulli quoque in ipsa solennitate dici beneficium sanitatis adepti sunt: adeo enim super his, qui infirmabantur, virtus divina emicuit, ut de illa tanta ægrotantium multitudine penè nullus affuerit, qui optatæ salutis, si eam ex corde petiisset, immunis abcesserit. Videres cæcos ab utero matris suæ mutuo se invicem lumine intuentes, surdos nova motorum verba, utrisque admirantibus, audientes, claudos sicut cervos (ut legitur) salientes, leprosos recenti cute nitentes, energumenos immundorum spirituum expulsionem gaudentes, & in his omnibus laudes & gratiarum actiones cum magna omnium exultatione resonantes: quarum scilicet virtutum numerum sola ejus scientia amplectitur, à quo & per quem hæc facta fuisse creduntur. Testes verò nonnulli, tam monachi vel clerici, quam fideles & laici, nunc usque supersunt, qui hæc unâ mecum vel viderunt oculis vel manibus attrectaverunt, inter quos & venerabilis Caturcensis b episcopus, qui & ipse hæc videre promeruit, & nunc usque tantarum virtutum testis fidelis existit.

D

E

A N N O T A T A.

a Chiffletius in margine dubitat, an non sit legendum repedante eo domino suo pro redeunte eo ad dominum suum. Sed judico, retinendam esse lectionem verbi reprobante, præsertim quia Ms. Parisiense legit reprobante eum domino suo, id est, domino suo non volente eum amplius habere servum, ut colligitur ex sequentibus, ubi dicitur operam suam alteri domino locasse.

b Cum hic Caturcensem seu Cadurcensem episcopum, oculatum miraculorum, testem appelles, crescit dubitatio superius proposita, circa locum, quo hæc miracula contigerunt. Utinam etiam Auctor nomen episcopi istius expressisset: tum enim de scriptoris aetate aliqualem conjecturam facere potuissimus.

F

DE TRIBUS MARTYRIBUS ANONYMIS MELITINENSIBUS.

J.P.

Cultus apud Græcos.

FORTE
SUB DIO-
CLETIA-
NÔ.

Martyres isti

Res hi Christi Pugiles attribuntur Synaxario Mazariniano: quibus in Chiffletiano apponitur post eorum annuntiationem hoc distichon: Οἱ ἄγιοι τρεῖς Μάρτυρες, οἱ ἐν Μελιτίνῃ ἀπὸ θημάτων καὶ πετρῶν στυρωμένοι πλ. Sancti tres Martyres, qui Melitinæ à lictoribus per petras raptati martyrium consummarunt:

Δύοσσι φωνῶν ἐν μέσῃ πετρῶν ἄμα,

Τὸ ἑ γερῶν, τρεῖς ἐν ἡσσομῶν στυρωμένοι.

Dabunt vocem de medio petrarum simul,

Ut dicit Scriptura; Tres morimur raptati.

Alludit poeta ad illud Psalm. 103, ψ. 12. De medio petrarum dabunt voces.

2. De numerosissimo Martyrum Melitenensium in Armenia agmine sub Diocletiano agit Martyrologium Romanum ad diem v Septembris; è quibus tres nominatim memorantur, Eudoxius, Zeno, Macarius; de quatuor autem sacris corporibus CPolim delatis, ac temporibus Justiniani imperatoris repertis, qui eorum beneficio a letali morbo curatus fuerit, agit Baronius in notationibus. De Martyribus Armenis sub eadem persecutione passis laudatus auctor tractans ad annum 311, varios recenset Melitinæ martyrio coronatos, quos inter nominantur Hiero, Nicander, Helychius & alii triginta sub Lysia præside. An nostri tres innominati ex his vel superioribus extracti huc sint, non constat. At repugnabit, ut opinor,

ad quos ex variis Martyribus Melitenensibus videantur potissimum referendi.

A opinor, nemo, si per tres nostros anonymos potius intelligantur alii tres, qui ibidem nominantur, sub eadem persecutione passi, non expresso mortis genere, Polyuctus, Victor & Donatus. . nobiles milites; licet alii Cæsareæ eorum certamen contigisse referant, prout ibidem addit Baronius.

D

DE SS. MARTYRIBUS AFRICANIS

VICTORE, STERCORIO, EMILIANO, HUGALE,
SAPHO ET MONTANO.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

xxi JULII.

Hoc die, si nunquam, manifeste patet imperiti alicujus librarii in laterculo codicis Epternacensis deformando supina inscitia, omnia ferme sus deque vertentis. Sic incipit: In Africa, natalis Boliæ, Stercori: Massiliæ, Victoris, Coronæ. Et Romæ, Praxedis, Emiliani, Hugalis, Saphi &c. qua omnia turbatissima sunt. Reclius codices alii Africa sex pugiles vindicant, & Massilia. Victorem ultimo loco referunt, non cum Corona, qua verosimilius sociis applicatur Alexandro nempe Feliciano, Longino & Deuterio:

B

ut huc perperam Victor & Corona intrusi sint, de quibus actum est xiv Maii: Praxedes vero plane accessoria est, ut cui inter Martyres locus non competat, atque adeo assumentum dici oporteat in codice Corbeienfi; Et natalis S. Praxedis virginis. Uniformitas itaque codicum Lucensium, Corbeienfis & Blumiani satis evincit, classem Africanam recte hic à reliquo textu discretam esse, modo nomina apte conveniant; ut non Sophiæ Lucensis legerimus, sed Saphi; item Stercorii & Hugalii pro Stercoris & Hugal. Quam parum subsidii ex codicibus minoribus accersi poterit, diximus supra in Pratermissis.

E

DE SS. MARTYRIBUS CÆSENATIBUS

ADRIANO, HELIO, VICTORE, PATROCLO, CÆSARIANO,
ADRIANITIDE, DIMESO, FELICE, AURELIO, THYMA-
GRATE, ET FORTE THEODOTO ET JULIANO.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

xxi JULII.

Inter codicis Epternacensis, quantumvis confusus annuntiationes occurrunt undecim martyres Cæsariæ Italia adscripti, non Cæsariæ India aut Arabia, ut nimium scrupulosè dubitat Florentinus. Idem est in Lucensibus numerus, quidquid luxata sint nonnullorum nomina. Postremos duos adjicit apographum Corbeienfe, cui in hac parte fidem haberi posse existimo, quod tamen certo as-

C

serere non praesumpsi. In efformandis nominibus solita ferme occurrit differentia: Pro Cæsariana est in Lucensi Cæsariæ, turpini in Epternacensi Cæsariæ; quemadmodum pro Dimensi seu Dimeli scribit Diomedes, & Timoratis pro Thymogratis, Corbeienfi Typogratis: alius forte velit esse Timocratis. Ceterum in hisce minutis tantopere laborandum non video. De Victore Massiliensi & sociis suo loco agitur, uti & de Praxede, quam Hieronymianis non videri accensendam jam diximus.

F

DE S. ZOTICO EPISC. ET MART.

COMANÆ IN ARMENIA.

Ex Martyrologio Romano.

J. B. S.

xxi JULII.

Inter Martyres celebrem esse Zotici appellationem, ex Actis nostris plusquam manifestum est, utpote in quibus vel solo primo semestri ad usque duodeviginti synonymi referuntur, quos porro & alii, non minori forte numero subsequuntur sint. Ast inter eos omnes, tum jam preteritos tum deinceps futuros, nullum me, seu in Græcis, seu in Latinis Fastis aut Martyrologiis legere usquam Julii Tomus V.

In sacris Fastis ignovis

memini cui ea conveniant qua in hodierno Martyrologio Romano nobis hoc die suggestit Baronius in hunc modum: Comanæ in Armenia, S. Zotici episcopi & martyris, qui sub Severo coronatus est. Neque vero habuit quem citares Eminentissimus Annalista præter solum Eusebium, dum in notationibus ita pronuntiat: Meminit hujus magna cum laude Apollinaris episcopus Hierapolitanus apud Eusebium lib. 5, cap. 15, ubi legitur, hunc adnumeratum in-

X 2

ter

AUCTORE ter episcopus fuisse ex vico Comana (Comanus episcopus ibi asseritur) licet Nicephorus dicat eum presbyterum Ostrenum lib. 4. cap. 23.

2 Quidquid Nicephorus ibi comminiscatur, parum mihi interest; forte ei ansam praeberint, quae habet Eusebius citato libro, cap. 16, ubi laudatus Apollinaris cum vocat compresbyterum nostrum Zoticum Ostrenum: at clariora sunt verba quae sub ejusdem capituli finem habet idem Eusebius ex Asterio Urbano, dum inter eos qui garrulum illum Maximilla, in Montanistarum historia famosissima, spiritum alloquerentur & examinarent, laudat viros probos & episcopali dignitate praeditos, Zoticum scilicet Comanensem & Julianum Apamenum. Idem, procul dubio, est, de quo apud eundem Eusebium cap. 18, pag. 186 edit. Valesiana additur ex Apollonio; Zoticum illum, cujus à priore scriptore facta est mentio, cum jam Maximilla Pepuzis se prophetare simularet, supervenientem, daemonium quo illa agitabatur coarguente instituit. Atque haec sola sunt quae de hoc Zotico ex Eusebii historia adducere potuit Baronius, cujus textum ex Annalibus ejus ecclesiasticis ad annum 205, num. 27 hic subjungo:

3 Palius quoque habetur, hac eadem per-

secutione (Severi) urgente, Zoticus episcopus Otrenus (quid ni Comanus?) in Armenia, cujus dies anniversaria in tabulis ecclesiasticis XXI Julii est conscripta. Meminit ejus laboris adversus Montani sectatores suscepti Apollinaris, nosque supra retulimus. Hallucinatur Nicephorus qui eum presbyterum, non episcopum nominat: nam idem qui supra Apollinaris, episcopum dicit ex vico Comana in Armenia oriundum: jam enim his temporibus satis dilucide distinctum erat nomen episcopi à presbytero. Virum probum istuc describi, satis certum est, qui non immerito à Baronio Sanctis annumerari potuerit; ast ubi & quo tempore martyrium fecerit, fateor mihi hactenus plane incertum esse. De Comana Ponti frustra litem movit Baronio Tillemontius, satis enim clare in Martyrologio positionem expressit; alium non Ostrenum sed Otrenum in Phrygia episcopum fuisse, insinuat Eusebius, ut diversus non sit ab eo quem Apollinaris compresbyterum vocat, & quidem Otrenum, quem etiam à Comano distinxit Valesius in notis ad Eusebium pag. 97: verum quid ex his magnopere erui possit, non video, neque quod hinc superaddam, quidquam superest.

D
in hodierno
Romano re-
fertur.

B

E

DE S. JOANNE ANACHORETA CONF.

AD MARE MORTUUM IN PALAESTINA.

Ex Fastis Graecis ac Martyrologio Romano.

J. P.

VERSUS
FINEM SE-
CULI VI.

Cultus sacer
apud Graecos.

C

& Latinos;
de Vita die
huius, aliif-
que ad eum
spectantibus.

D diem primam hujus mensis in Commentario praevio Vita S. Symeonis Sali, quadam, de S. Joanne, ejusdem in anachoreti socio, dedimus, quadam distulimus in hunc diem, ipsius cultus sacrum. Notantur ambo in Typico sub nomine S. Saba citari solito his verbis: Sanctorum patrum nostrorum Symeonis propter Christum stulti & Joannis synascetæ ejus. Kalendarium Graecorum à Genebrardo editum sic habet: Symeon eremita & Joannes collega. Kalendarium vero Syriacum seu Chaldaicum anno 1624 Roma excusum sic: S. Joannis & Symeonis, qui appellatus est abjectus propter Christum. Adde Mss. Menæa bibliotheca Ambrosiana, Martyrologium Arabico-Aegyptium, à Gratia Simonio Maronita Latine redditum, Menæam Chiffletii, Menologium Slavo-Russicum, Horologium impressum anno 1607, novum Anthologium Graecum item typis editum, Kalendarium Rubenorum apud Possevinum excusum tomo 2. Apparatus sacri (ubi non apponitur Symeon): Menæa magna excusa, sequente Maximo Cytherorum episcopo, Menologium à Sirlito Latine versum, ac Synaxarium Basilianum: de elogiis consuli potest paragraphus quintus Commentarii modo citati.

2 A Graecis S. Joannes ad Latinos transit: Molanus sic ipsum refert in editione sua secunda, quae est anni 1573: SS. patrum Symeonis, qui propter Christum dictus est Salus, & Joannis synascetæ ipsius. Utrumque signavit Ferrarius in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt. Causam ignoro, miror magis;

cum in Romano uterque signetur; Symeon quidem die prima hujus, Joannes vero hac XXI: In Syria S. Joannis monachi, collegæ S. Symeonis. Vita hujus postremi, gesta aliter immixta sunt tomo I Julii, à pag. 136. De aetate S. Joannis statuet ex dictis de aetate S. Symeonis § 2 Commentarii praevii; & ex notis chronologicis Vita inspersis; unde sub initia seculi 6 aut paulo serius vixisse, & sub ejusdem finem eodem fere ambo tempore obisse colliguntur. De scriptore autem Vita ejusque laudibus § 3 agitur. Ceterum solenni Officio coluntur apud Graecos, sicut liquet ex laudatis Menæis magnis, quae recitant canonem sacrum seu canticum acrostichis litteris in utriusque honorem concinnatum. Supervacaneum foret illum huc transcribere. Sufficeret aliquod specimen sub ejusdem canonis finem: Unam animam, patres, duobus ferentes in corporibus, scopum habuistis unum in moribus diversis, ô Symeon, Joannes: ideo vos laudamus. Synaxarium Rubenorum, pluribus descriptum die XXIII hujus occasione SS. Trophimi ac Theophili, hoc habet singulare, quod post Symeonem Salum memoret Joannem Jejunatorem: de quo in Pratermissis hodiernis. Nostrum porro Joannem in titulo superiore adscriptimus mari Mortuo in Palaestina, quia ibidem asceticam vitam duxit; Syria tamen attribui Sanctus etiam potest cum Martyrologio Romano, quia Syria oriundus, sicut habetur è dicta Vita cap. I, num. I. Quomodo autem Edessa, quae locus ei natalis fuit, nunc Syria nunc Mesopotamia attribuitur, leges in annotatis ad Vitam S. Alexii die XVI hujus, pag. 254, littera i.

F

DE

DE S. SERENEDO CONFESSORE

APUD CENOMANOS IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B. S

Sancti cultus, translatio, Officium Andegavense, Vita cum fratris Actis communis.

SEC. VII.

Antiquis Fac-
tis præteritis

B

à Sauflay

C

De sancti hujus Serenedi, seu Cerenedi, aliàs Seneredi (Gall. Serené vel Serné) de ejus, inquam, germano fratre Cerenico, eidem Sancto, satis fuse actum est ad diem VII Maii; ubi difficultates omnes, qua hinc moveri possent, pridem explanatae sunt, tum circa utriusque fratris patriam, peregrinationem Romanam & Gallicam, munera & etatem, qua postrema aliter à Corvasserio, Bondoneto & Coinio definitur, quam eam stabiliverit Mabilonius in Actis Benedictinis seculo 2, à pag. 572., ut vide jam dicto loco abunde disputatum: nihil enim ex eo tempore lucis accessit, quo hæc à nobis denuo tractari, aut pressius modo determinari possint. Quæ S. Serenedi propria sunt, tam clare in Vita explicantur, ut commentatione opus non sit, nihilque adeo hic illustrandum maneat præter solum cultum, de quo in vetustioribus Martyrologiis nulla usquam memoria: inter anclaria Usmardina reperitus est unicus codex Burdigalensis ita hoc die annuntians: Salvia, S. Serenedi confessoris. Clarius paulo & distinctius Castellanus; Salvix ad Erviam, prope Sabolium, in decanatu Brunelonio in Cenomanis, S. Serenedi anachoretæ, cujus reliquiæ honorantur in S. Mauricii Cathedrali Andegavensi.

2. Sauflay elegans oratio hic describi meretur.

In agro Cenomanico, depositio S. Serenedi confessoris mirifici: qui apud vicum Salinam in cellula se recludens, vigiliarum orationumque assiduis obsequiis Deo complacere instituit, perque vitam activam ad contemplativam evehens, munditia cordis egregia præstans, divinis colloquiis, angelorumque etiam amico commercio frui promeruit; qui Deo grata ejus officia, præparataque piis operibus præmia revelabant. Raptibus frequenter ad superna pertractus mira plurima vidit, quæ mortalis hominis captum, quantum cælestia terrenis præstant, longè exsuperant; divinoque irradiatus lumine, sic purissimæ mentis acie abdita cordium penetravit, ut facta non modo quorumcumque cognosceret, sed cogitationes etiam deprehenderet: insuper singulorum, qui gratia ornati erant, propria discerneret merita. His cum promicaret luminibus, ad eum religiosorum virorum, tamquam ad magistrum sanctitatis, & probatum Dei amicum, turba numerosa conflavit, quos benigne complexus, excellentissimam divinæ majestati obsequendi edocuit theoriam. Multi etenim ad eum temporalia subsidia conferebant: quæ Vir divinus, ne devotionem eorum contemnere videretur, cum gratiarum actione recipiens, continuo in pauperum solatia rependebat. Cujus pieta-

tis fœhora Deus misericordiæ & totius consolationis pater miraculi insignis beneficio compensavit.

3. Cum enim clauso ob hominum scelera æthere, pluvia deficeret, tantaque hinc messis immineret sterilitas, ut immensa fame tota circumquaque regio vastaretur; orantè servo Dei Serenedo, ut quondam ad Eliæ preces, reserato cælo, copiosi imbres defluerent, quibus terra madefacta ubertatis copiosæ benedictionem recepit. At cum subinde ingens successisset mortalitas, insuperque incurfibus hostium tota provincia quateretur, tantis ingruentibus malis, clerus & populus Cenomanicus episcopum adierunt, ejusdem consilium super tot calamitatibus inquirentes. Is censuit, divinum auxilium piis operibus expetendum. Inducto igitur cum Millarum sacrificiis Litaniarum triduo jejurio, postrema denique die cælesti innotuit responsum religioso viro super his afflictionibus Domino supplicanti; flagella hujusmodi à Deo irato immissa, non nisi Serenedi, ejus fidelis servi (cujus merita immensa erant) deprecatione averruncari posse. Unde concursu ad eum facto opem poscentium, Vir Dei pro populo in cilicio & cinere preces fundens, iram superni Regis sua intercessione placavit, pacemque & sospitatem communem impetravit. Alia longe maxima edidit stupenda, quæ antiqua apostolorum & prophetarum facta fere exæquabant; ad quorum desideratum confortium tandem Vir immaculatus, emenso feliciter hujus vitæ decursu, pro strenui famulatûs, quem Domino jugiter persolvit, remuneratione, sanctissimo exceili profectus est.

4. Mirum prorsus, de sacri corporis Andegavum translatione Sauflayum nec verbum addere. Porro quo tempore ea facta fuerit, aut à quo Andegavensi episcopo, tunc Salvix seu Salicæ (Sauflay) temporali domino, nec auctor Vita prodidit, neque ego alibi annotatum reperi: id certum est, Salvia primum sepultum fuisse S. Serenedum, atque Sancti ipsius nomen (S. Serné) loco inditum. Testantur vero citati supra Corvasserius & Bondonetus, ille in Innocentio, hic in Domnolo, sacras reliquias Andegavi honorifice depositas, erectumque Sancto altare, ad sinistram ei qui templi navim ingreditur, in quo ambo fratres Cerenicus aque ac Serenedus opere anaglyphico sculpti representantur habitu Cardinalitio purpurco, quod nempe in Vita S. Cerenici num. 4 & pressius in nostris annotatis referatur, quod post modicum tempus Roma elapsium, idem Papa (verosimiliter Eugenius) ob gratiam religionis, utrumque ordinavit Romanæ Ecclesiæ Cardinales.

X 3

Qua

longo ornatu
elogio.

E

F

Reliquiis An-
degavum
translatis.

AUCTORE *Qua quo pacto accipienda sint, vel mediocriter erudito abunde patet, ibique explicatum est: satis fuit sculptoribus, nomen Cardinalis audivisse, ut habitum non adeo antiquum ipsis appingerent. Ex Serenedi nomine Serenus aliquis conflatus est, quem inter Andegavenses episcopos in Prætermissis supra collocatum vidimus.*

Sancti festi-
vitas ibidem

5 De singulari S. Serenedi festivitate apud Andegavenses quotannis celebrari solita hoc die certiora tradit ecclesia istius Breviarium, quod habemus excusum Parisiis anno 1624, ubi in propriis Lectionibus refertur totius vite compendium, Saussayano jam dato haud postponendum. Colitur autem Officio duplici sub hac propria oratione: Deus qui hodiernam diem beati Serenedi solennitate consecrasti; præsta, quæsumus, ut cujus solennia veneramur in terris, ejus apud te suffragia sentiamus in cælis. *Fit etiam commemoratio S. Serenici ex communi secundo loco, & S. Præcæti. Sic incipit lectio IV: Serenedus & Serenicus fratres, honesto loco Spoleti in Italia nati, litteris sacris summa parentum cura eruditi, cum multum diuque consilium euangelicum secum contulissent; Omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit: ac rationem ejusdem consilii perficiendi sæpe à Deo petivissent, tandem divinitus admoniti, relictis parentibus & fortunis, Roman profecti sunt; ibique ab omni rerum temporalium cura liberi, diu latentes, in oratione & rerum divinarum contemplatione, vitam angelis magis quam hominibus similem traduxerunt.*

B

Officio dupli-
ci quotannis
celebratur.

6 LECT. V. Ubi vero eorum sanctitas cœpit inclarescere, summus Pontifex ad se vocatos Ordine diaconatus insignivit, & renitentes licet, ad honorem evexit Cardinalitatis dignitatis. Verum cum splendor tanti honoris longe ab humili eorum instituto alienus, Sanctis viris non placeret; veritatem, quod sæpius accidit, religionis obtentu, vana seculi gloria inquit à pueris consilium labefactaret, Roma relicta, regnante Clotario in Galliam pergentes, Salviam pervenerunt Cenomanicæ vicum. Quem locum rati studio contemplationis accommodum, in eo constituerunt; donec Serenicus hominum turbam magis devitaturus, relicto fratre, ad pagum Oximum se contulit, ubi cum diu solitarius latuisset, ædificata ecclesia in honorem sancti Martini, munitis sacris Ecclesiæ mysteriis, Nonis Maii animam Deo reddidit. LECT. VI. Serenedus autem Salviam relicta, studia indefessè persecutus contemplationis & orationis, ab iis numquam, nisi urgente charitate, abstrahatur. Implorata per episcopum ejus apud Deum intercessione, Cenomaniam & circumvicinas regiones, longa sterilitate vexatas, suis precibus liberavit. Archidiaconus factus, licet invitatus id muneris suscepisset, seipsum in doctrina, in integritate, in gravitate exemplum præbebat bonorum operum: ut non esset, à quo non optime audiret, & sanctus haberetur. Diem vite præfagiens ultimum, suos admonuit, & eos ad omnia pro gloria Christi fortiter ferenda gravissimè cohortatus, migravit in cælum. Corpus ejus primùm loco honesto Salviam sepultum est; unde postea in ecclesiam

C

Andegavensem translatum; magna ibi veneratione, & votorum frequenti nuncupatione colitur.

D

7 Ad vitam Sanctorum fratrum quod attinet, est ea pro magna parte utrique communis, quam VII Maii datam, supra jam diximus; saltem quousque ambo vitam eremiticam in agro Cenomanensi unà duxisse leguntur, ut adeo numeri omnino septem capitibus primi hic reliqua S. Serenedi historia omnino præfigi deberent, nisi jam in Sancti fratris Actis pridem excusa essent omnia separationem prægressa, quam hac ratione institutam ibi invenies. Sed cum Dominus ex geminâ lampade gemina disposuisset illuminare loca, necnon & duas provincias decorare; B. Serenicus tam fertile repudians solum, parcius atque solitarium perquirere deliberat; scilicet hominum frequentiam fugere, & solitariam cælesti contemplatione dignam cupiens deducere vitam. Hac autem secum deliberatione habita, germanum amabili affatus eloquio, & benedictionem cum lacrymis fundens; in cælesti patria nos, inquit, metamur indeficienti visu cernere. *Reliquum istius capituli & totum sequens usque ad finem ad S. Serenicum, apud Savium agentem, pertinet; hic S. Serenedi nostri Vita reliquum seorsim decursum ex Actis Benedictinis subjiciendum superest.*

Pars Vita S.
Serenici cum
hac conne-
ctenda.

E

V I T A

Ex seculo 2 Benedictino.

S Anctus ergo Serenedus cum apud vicum Salviam in pago Cenomanico remansisset, summa discretionem instituit, qualiter viveret; scilicet quantum abstinentiæ, vigiliarum, orationum, ceterorumque bonorum Deo cotidie indefinenter offerret. Sæpe tamen hunc modum excessit, prout sibi gratia Spiritus adspirasset. Eo denique plenus, per activam ad contemplationem evehens vitam, interius deliciis pascebatur, præsertim qui per munditiam cordis divinis colloquiis & angelorum visionibus frueretur, qui suos labores pio solatio relevarent, & æterna sibi gaudia nuntiarent. Unde sæpius contigit ut divino Spiritu super se raperetur, adeo quod non solum facta, sed multorum etiam cogitatus cognosceret, & Spiritu veritatis edoctus, nullatenus falleretur, nec in ejus præsentia quispiam mentiri auderet. Excrevit igitur fama bonitatis ejus in populo, ac religiosorum virorum ad eum turba confluit, certatim sibi temporalia bona ferentes, quæ quidem caritatis gratia suscipiebat, sed statim pauperibus erogabat, quibus è converso cælestis vitæ documenta reddebat, solerter præcavens, ne quis ab eo absque aliqua ædificatione recederet.

Sacris studiis
vacans,

F

2 Si quis desperatus peccator ad eum venisset, tantis hunc irrigabat doctrinæ fluentis, ut, relictis erroribus & peccatis, lætus & alacer remearet. Unicuique, sicut expedire videbat, cælestis dona fluenti præbebat; discordes ad pacem perpetuam revocabat. Cujus monitis multi patrimonia terrena reliquerunt, & calcantes caduci oblectamenta mundi, ejus sacro consortio penitus adhæserunt.

multos ad se
allicit, quos
ad caritatem
hortatur.

Nam

A Nam cum esset litteris eruditus, & omnis ejus sermo sale conditus in gratia, eos qui sibi adhæserunt tam doctrina, quam vita jugiter informabat, qui si quando ab oratione vel exhortatione vacaret, lectioni intentus, assidue studebat profunda Scripturarum rimari, veteris ac novi convenientiam inspicere Testamenti. Vir prudens & simplex ac pacis amator, vultu semper & animo placidus, nulli pro malis noverat reddere talionem. At si quisquam de amissis rebus sibi aliquid nuntiasset, pectore tranquillo Dominum datorem & ablatorem omnium collaudabat: nec erat ei in suscipiendis hospitibus personarum acceptio, sed divinum in his potius quam humanum attendebat honorem.

*Cenomanos
fame, peste &
bello oppressos,*

3 Intentus ergo tam sanctis operibus, cepit magnis clarere miraculis: non enim lucerna abscondi sub modio, nec civitas super montem posita poterat non videri. Tempore quodam, clauso diutius cælo, cum terris pluvie negarentur, tanta fuit messis sterilitas, ut immensa fame tota pene provincia vastaretur: desiccabat enim nimia terrarum ariditas, & colonis fructum nulla fere femina referebant. Præter hæc ingens successit mortalitas hominum & ex aère jam corrupto viciniam multis minabatur interitum. Erat autem videre mirum, quod cum aliqui moribundi mortuos sepelirent, profinus expirantes cum eisdem sepelirentur. Super hæc incursum hostium atque bellis, quorundam superbia principum tota provincia turbabatur, ut revera videretur impletum, quod in Propheta Dominus comminatur: In tribus, inquit, visitabo populum meum, in peste & fame & gladio.

*rogante urbis
præsule,*

4 Tantis igitur ingruentibus malis, omnis clerus & populus Cenomanicum præfulem adeunt, ejus consilium super tot calamitatibus inquirentes: qui ubi humanum cessit auxilium, decrevit à Deo precibus expetendum. Indixit igitur cum Litaniis & Missis triduanum jejunium. Tertia vero nocte jejunii, cuidam Religioso revelatum est, B. Serenedi meritis patriam liberari. Eo igitur agnito, præsul gavissus est, & venerandis sumptis secum à latere viris, ad virum Dei per semetipsum accessit, à quo cum honore susceptus est. Libatis igitur oculis, post amatoria verba notitiæ, virum secretius advocat, adventus sui causam & ordinem pandit, nec sine nutu Dei huc se venisse refert. Abnuvit Sanctus, seque indignum, nec talis meriti fore dicit, per quem liberetur. Instat præsul dicens revelatum à Deo, ipsum nisi cedat, ex inobedientia reum, per quem populus deperiret. Tandem justis convictus rationibus cessit, & licet se diceret peccatorem, spondet tamen pro populo oraturum.

*precibus suis
liberat.*

5 Recessit igitur pontifex. Tunc vero vix crederes quanta se afflictione compressit, quantum se lacrymis, jejniis, vigiliis orando perdomuit. Igitur quia multum valet deprecatio justis assidua, accepit quod petiit, invenit quod quæsit, atque pulsanti apertum est. Pluit igitur abunde & congruè, atque ipso anno tanta frugum omnium erupit ubertas, ut prædictam inopiam penitus aboleret. Quibus imbribus lotus aër salubriter temperatus est, fugataque peste, ingrata

mortalitas desit. Ubi attende, quod dum præsentem mortem tot pro certo morituris nec etiam morientibus distulit, tot quodammodo mortuos suscitavit. Post ubi comperit, hoc ejus meritis accidisse, compuncti belli duces, ejus consilio pacem fecerunt, sicque fames, pestis & bella pariter quieverunt. O magni meriti Virum! O quam mirabilis Deus in Sanctis suis & sanctus in omnibus operibus suis!

6 Hunc præsul honorans invitum & coactum archidiaconum statuit. Obstat ille, & causatur se diaconum Cardinalem Romanum minui non debere. Tandem hoc solo cessit, ut eo consulto res gererentur. Exinde Sanctus in summo honore à cunctis habitus est, & per ipsum confidentius à Deo indulgentiam postulabant. Nam tanta inerat ei gratia sanitarum, ut non solum ejus tactu & verbo, quin etiam vestibus sanarentur infirmi, ac quando manus lavisset, multi ex aqua loti vel poti febribus curabantur. De fragmentis panum vel de ciborum reliquiis, quas quidam fideliter longius asportabant, ægri sanati sunt. Leprosus quondam sibi notum precibus sanitati restituit, aliquibus cæcis lumen crucis signaculo reddidit. Gessit multa, quæ si quis per singula diceret, ante dies quam opus deficeret: sed fallidum vitans ejus vitæ finem veloci stilo decurram.

7 Cum igitur tantorum laborum vices Dominus sibi reddere vellet, graviter infirmatus mortem adeliæ sensit. Convocatis ergo discipulis rem prædicit, quorum mox lacrymis atque planctu vicinia conturbatur. Ubi cum multitudo promiscua convenisset, hortabatur eos ut beneficientes non deficerent, nec dubitarent ferre dura, & aspera mundi pro Domino, quibus corona daretur æterna. Scirent se tamquam advenas & peregrinos à carnalibus desideriis abstinere debere, pro quibus æterna tormenta parantur. Cumque talia diutius perorasset, sumpto Sacramento corporis Domini, præclaram, quam sibi dederat, animam sine macula reddidit creatori. Audita est in ejus obitu cælestis melodice suavitas angelorum canentium, & odor inlolutus multorum naribus infundebatur. Ad ejus exsequias tota fere convenit provincia, eum ut patrem patriæ lamentantes. Sepultus est ergo in ecclesia, ubi miraculis clarus jacuit per tempora longa, & ibidem cernuntur adhuc sepulchri vestigia. Nam corpus ejus postmodum Andegavim translatum est: quod qualiter factum sit, sicut ab antiquis traditur paucis dicam.

8 Fama refert, quod dono cujusdam Salvia vicus ille in dominium Andegavenis episcopi devenisset. Quem cum aliquamdiu possideret, quoniam vicus idem remotior eliet ab urbe Andegaveni, ipsum pro quodam, qui nunc Vicus-episcopi dicitur, dedit, unde etiam hoc nomen traxit. Derulit igitur inde præsul B. Serenedum, & in ecclesia pontificali condidit cum honore. Quod si res aliter sit, certum est in episcopali ecclesia B. Mauricii Sanctum istum haberi, quem populus Andegavenium orat, clerus honorat, & ejus festum recolit duodecimo Kalendas Augusti. Est enim magni meriti Sanctus, qui in carne vivens à plebe Domini pestem, fa-

*Obitus sui
præcisus mo-
ritur.*

*Corpus Ande-
gavim trans-
latum.*

EX IMPRESSIS.

mem & bella removit, nunc etiam carne solutus plus removere potest. Unde valde honorandus atque orandus est, ut se veneranti clero

& populo corporis & animæ salus proveniat, atque ejus meritis vitam æternam consequantur ab eo qui vivit & regnat in ævum. Amen.

D

DE S. ARBOGASTO EPISCOPO ARGENTORATENSIS

IN GERMANIA PRIMA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P.B.

§ I. Sancti cultus.

ANNO DC-LXXVI III.

Uanta jam olim S. Arbogastum suum Argentina, sive Argentoratium, vel, ut modo vocitatur, Strazburgum veneratione coluerit, testatur auctor anonymus in Vita S. Deicoli, scripta anno Christi circiter 965, quam dedimus tom. II Januarii ad diem mensis ejusdem XVIII: sic enim habet cap. I: Nec incuriosè prætereundum videtur cis-Vosagias Alsatia partes, quarum caput atque decus omne civitas Argentina dignoscitur, quæ vulgarico vocabulo Strazburch vocatur; quæ exceptis reliquis principalibus, proprios se gaudet possidere patronos, quos à Domino suscepit veræ fidei fundatores & divini verbi providos seminatores, id est, Amandum, Justinum, ARBOGASTUM, Florentium, & alios non nullos, quorum nomina in beati ordinis albo superna illa regia sine fine tenet caraxata.

2 Miramur ergo, cum nullam ejus mentionem vel apud Adonem, vel apud Usuardum, vel alios antiquiores celebrioresque Martyrologos reperimus. Apud Adonem, inquam, vel Usuardum; quo nomine genuinum utriusque textum intelligo: nam in appendice quidem ad Martyrologium Adonis à Rosweydo nostro editum hac legi scio ad XII Kalendas Augusti: Eodem die, sancti Arbogasti episcopi & confessoris; quæ eadem verba hoc die sunt in Florario nostro Sanctorum Ms. seculi 15; nisi quod ad titulum episcopi addatur Argentinenis: in auctariis vero Usuardinis quam sit frequens ejus memoria, videri ad eandem diem in editione nostra potest. Porro antiquissima Sancti nostri in fastis sacris annuntiatio ea videtur esse, quæ notatur in Martyrologio ecclesie Germanica, quod Beckius per septingentos annos delituisse ait, cum illud ederet Augusta Vindelicorum anno Christi 1687; in eo hæc leguntur ad diem XII Kal. Augusti: Praxede virg. & Danihelis proph. & Arbogasti conf. Paulatim tamen sanctitatis ejus fama, prodentibus, ni fallor, miraculis, fundi latius cepit, ac nomen sacris toto passim Occidente tabulis inseri, ut ex auctis Adoniano, Usuardinoque Martyrologiis, Vione, Dorganio, Menardo, aliisque licet intelligere; quibus tandem etiam accessit Martyrologium Romanum, eundem cum ceteris omnibus diem ipsi festum assignans XXI Julii, ubi sic illum refert: Argentorati, sancti Arbogasti episcopi, miraculis clari.

3 Officium quoque de S. Arbogasto quibusdam in ecclesiis pridem recitatum invenio: puta apud Moguntinos, in quorum Breviario, excuso Venetiis anno 1495, notatur die XX Julii Officium ejus

antiquis Martyrologiis, si Germanicum nomen excipias, ignotus fuit non item recentioribus.

C

antiquis Martyrologiis, si Germanicum nomen excipias, ignotus fuit non item recentioribus.

ex communi confessoris pontificis ritu feriali, cum propria collecta: consonat Breviarium Moguntinum anno 1507, nisi quod in rubricis moneat: 3. Arbogasti ferialiter, sicut de confessore pontifice: sed in ecclesia Maguntina habentur novem Lectiones. At in alio ejusdem ecclesie Breviario, Colonia impresso anno 1570, mutata est collecta; & addita sunt bina Lectiones propriae, quarum prior continet præcipue miraculum suscitatis ad vitam filii regis Dagoberti; altera calcatas ab eo siccis vestigiis Bruscha fluminis aquas. Apud Constantienses celebratur festum aliquanto solennius die suo, id est, XXI Julii, ut patet ex eorum Breviario excuso Lugduni anno 1561, in quo & diversa est à præcedentibus collecta, & Lectiones primi ac secundi nocturni sex propriae ponantur ex Actis fere nostris, servata plerumque phrasi, deprompta; cetera sunt de communi confessoris pontificis. Evangelium, Sint lumbi vestri præcincti. In alia ejusdem diocesis Breviarii editione Dilingana anni 1575 eadem servatur collecta, sed Lectiones primi nocturni pesuntur de Scriptura, ut aiunt, occurrente; secundi propriae sunt, sed à præcedentibus longè diversa; reliqua cum priori conveniunt. Breviarium Wormatiense, impressum Moguntia anno 1576, aliam iterum collectam exhibet cum tribus tantum Lectionibus, sique propriis, & ex Vita nostra petitis.

4 Verum hæc parte ceteris ecclesiis multum antecellit Argentinenis, cujus Breviarium habemus excusum anno Christi 1489. In eo namque ad diem XXI Julii Antiphona ad Matutinum, Laudes ac Vesperas; Lectiones item & Responsorialia omnia sunt propria: & Lectiones quidem sunt novem, per tria nocturna tributa, quas idcirco prætereo, quod sex priores sint ex Actis infra dandis verbum propemodum de verbo translata, præcisis tamen brevitate causa non paucis; tres autem reliqua, quæ ad nocturnum tertium pertinent, assignentur ex homilia in Evangelium, Homo quidam nobilis &c. Reliqua, quia peculiaria sunt, studioso lectori hic representanda putavi. Inisium faciam à primis Vesperis, quarum Antiphona sic habent:

5 1. Gaude, nobilis ecclesia, spiritalis argenti fulgens elegantia, quæ tui patris Arbogasti votiva recolis solennia. 2. Hunc nobis specialem mater Hibernia milit pastorem, cujus lactis imbuti dulcedine, cælesti quandoque fruemur plenitudine. 3. Sanctus itaque pater Arbogastus, desiderio vitæ perennis inflammatum, paterno solo renuntiat; ut multos exemplo suo perfectos efficiat. 4. Laudatur merito beati Arbogasti sapientia, ejusque

solennius tamen Argentorati, in quo propria sunt pleraque.

E

ad primas Vesperas,

A que memoria perpetuò vigeat [forte pro vigeat] in ecclesia, quam multiplici virtutum decoravit efficacia. 5. Lætetur igitur in tanti patris Arbogasti festiuitate, cujus patrocínio veniam peccatorum, & confortia civium speramus consequi supernorum. Capitulum. Plures facti sunt sacerdotes &c. 2. Sancte præsul Arbogaste, piè tibi famulantibus assiste, defendendo gregem, placando poli sibi regem. 3. Te plebs ista bonum lætetur habere patronum. Defensando &c. Super Magnificat antiphona: O fons totius bonitatis Deus! A te bona fluunt, ad te recurrunt: quia longè ab insulis partem bonam maris Arbogastum usque ad nos manare fecisti; per quem nostram aridam fluminis tui impetu rigasti. Concede nobis, Jesu bone, viventium te fontem aquarum hanc venam sectando. Oratio. Adesto, Domine, &c., ut modo legitur in communi confessoris non pontificis.

B *ad nocturnum primum,* 6. *Ad Matutinum præter invitatorium proprium in primò nocturno hæ sunt antiphona.* 1. Claris ortus natalibus, Hiberniâ oriundus, velut unum ex fluminibus paradisi, Arbogastus emissus est. 2. Infantia teneris annis decursis, sacris litteris à parentibus traditur erudendus. 3. Puer verò animi ad sacra præcepta capacis existens, fluente doctrinæ sitienti pectore potabat. *Responsoria & versiculi post singulas ejusdem nocturni lectiones ex Actis, ut dixi, nostris excerpas; sic habent:* 1. 2. Beatus Arbogastus nobilibus & quod est excellentius, parentibus Christianis editus, à puero cælestis tirocinii rudimenta suscipiens, Christianæ religionis venerator, ac præcipuus semper existit cultor. 3. Qualis juvenili futurus esset ætate, adhuc in tenera indole præmonstrabat. Christianæ religionis. 2. Arbogastus puer non puerili lascivia relaxabatur; sed totus circa ecclesias & loca sancta semper intentus, perfectissimis quibusque studuit artiùs inhærere: quo Catholicæ documenta fidei per illos & bonorum operum exempla combiberet. 3. Sectabatur ultra vires opera misericordiæ; ut, quantum possent, indigentibus subveniret. Perfectissimis quibusque. 3. Jam verò annos adolescentiæ ingressus, cum rerum suarum potestatem habere cœpisset, tantam circa pauperes Christi curam habebat; ut in eorum alimenta, cuncta quæ pollederat, erogaret. 4. Nimirum verbis beati Job Vir iste sanctus poterat uti: Ab infantia crevit mecum miseratio. Tantam circa.

ad secundum, 7. *In secundo nocturno antiphona.* 1. Fuit beato Viro moris etiam Sanctos quosque pro studio imitationis adire; & singulorum virtutes in vitæ propriæ ornamenta vertebat. 2. Hujus continentiam, illius sectabatur jocunditatem; istius largitatem, illius vigilias, alterius æmulabatur indulgiam. 3. His & talibus sanctæ conversationis studiis cunctos in admirationem sui amoremque converterat. 1. Vir beatus cum terrenarum opibus facultatum abundaret, non surda aure illud euangelicum percipiens, Nisi quis renuntiaverit omnibus, non potest meus esse discipulus; pauper pauperem Christum sequi disposuit. 2. Reddere illi animo ardenti exultans, qui dives cum esset, pro nobis pauper

Julii Tomus V.

fieri dignatus est: pauper pauperem. 2. **AUCTORE** Sanctus itaque Dei Famulus, toto desiderio **P. B.** in Dominum versus, patriæ, parentibus, amicis, seculo denique renuntians, eremum concupivit: & in partes Francorum, Domino ducente, pervenit. 3. Ut sine solitudine hujus mundi Deo totus vacaret, sedem hominum conversationi secretam elegit. Et in partes Francorum. 2. 3. Ea tempestate regnum Francorum gubernabat Dagobertus, sub nomine terreni imperii miles Regis æterni, quæ cæsaris cæsari, quæ Dei erant Deo reddens: cui Vir sanctus, virtutum fama prodente, innotuit. 4. Non enim sub modio latere lucerna poterat, quam Dominus, ut multis luceret in domo, præpararat. Virtutum.

8. *In tertio nocturno antiphona.* 1. Cum ad tertium; que Sancti fama longè lateque crebresceret, ad Argentinensis pontificium civitatis concordie regis, sacerdotum, ac civium voluntate & communi acclamatione non minus raptus quam electus est. 2. Qui licet omnino nomine reluctaretur, vicit tamen pium devotæ plebis desiderium; atque inexplebili cunctorum gaudio, pontificali sublimatur cathedra. 3. Erat enim lucerna, veri luminis accensa gratiâ, atque ideo supra candelabrum dignissime constituenda, ut omnibus in domo Dei, verbo & exemplo, veritatis lumen infunderet. 1. Jam verò, sumpto episcopatu, qualem se quantumque præstiterit, non est humanæ facultatis evolvere. Idem nempe perseverabat qui prius fuerat. Eadem in corde ejus humilitas, eadem in vestitu vilis erat. Atque ita episcopii dignitatem implebat; ut tamen pristinæ religionis propositum non amitteret. 2. Verbi divini doctrinam cunctis impendens quotidie, nullum tempus à salutari prædicatione vacuum esse sinebat. Atque ita. 2. Erat quoque familiaris beato Arbogasto ad oratorium, quod ab urbe trans fluvium submoverat, mundi clamorem declinare, illicque ad exemplum pristinæ anachoreis secretis cælestibus vacare: cujus sub plantis in transitu unda se calcabilem præbuit. 3. Hac virtute Sanctum suum Dominus ornare dignatus est, ut dignum Petri succellorem cunctis fidelibus ostenderet. Cujus. 3. Te mirabilem in Sanctis tuis, Domine rex regum, collaudamus; tua opera, Christe, tua miracula prædicamus; qui sanctum tuum Arbogastum ita dignatus es glorificare, ut illum de morte faceres mirabiliter triumphare. 4. Apostolico quippe illum merito cœquasti, dum per illius merita filium regis à mortuis revocasti. Qui sanctum. Gloria. Te mirabilem.

9. *Antiphonas in Laudibus postas prætermitto; ad Laudes quod non nisi pios ecclesia Argentinensis erga Pastorem suum affectus exhibeant, nec ad Vitæ ejus historiam quidquam conferant, præter antiphonam ad Benedictus, quæ his verbis concepta est:* Cum Dominus Electum suum post decursa hujus vitæ stadia remunerare decerneret, cœpit Vir Dei æmula corporis infirmitate stimulari; qua ingravescente, dissolutionem sibi imminere præsciens, extra portam sepulture locum delegit, ne vel in morte Domini extra portam passi vestigia relinqueret. Sequitur Oratio: Deus, qui nobis hujus diei

X

solenn-

AUCTORE P. B.

solennitatem beati Arbogasti confessoris tui atque pontificis commemoratione fecisti; ad esto familiae tuae precibus; & praesta, ut cuius natalitia celebramus, ejus meritis apud te & intercessionibus adjuvemur. Per Dominum. Hac ergo dies Julii XXI coli dicitur, ut S. Arbogasti natalitia; quod idem repetitur in antiphona super Magnificat, in secundis Vesperis, qua sic sonat; Beatissimi & ante secula praedestinati nobis Pontificis hodie solennitas veneranda recolitur, in qua de terris assumptus post longa hujus vitae certamina caeleste capitolium, tamquam miles emeritus a Christo coronandus intravit. Quapropter veneranda hujus Patris suffragia imploremus: habebimus nimirum apud Deum intercessorem, quem specialem meruimus habere pastorem.

Sancti cultus ex antiquis Missalibus ostenditur.

B

10 Habemus & Missale impressum Argentorati anno Christi 1512, in cujus Calendario ad XII Kal. Augusti rubrica notatur festum S. Arbogasti, non secus atque alia, qua in populo celebrantur. In Missa vero nihil admodum est singulare praeter Sequentiam, qua sic habet: Pange sincera voce, fidelis ecclesia, quae Sponsi replicas tui Patrisque festa solennia, Arbogasti, praesulis Christi virtutes, merita recolens. Laetetur tanto Filio mater Hiberniae exultet Hospite religiosa Gallia. Tu Sponsio gaude fideli; tu Patre optimo, Pastore sanctissimo laetare semper devota. Hic pro patribus tibi natus, in Christo te pro genuit; Christo despondens te virginem exhibere castissimam. Hujus doctrina Praesulis Dei eloquiis columna mundissimis deargentata nitescis. Cujus exemplis optimis fidem purissimam, quam monstras opere, claro testaris nomine. Cujus virtutibus plurimis polles, divina illi quae contulit gratia. Nam Apostoli Principis verus successor undas calcabiles transit. Et mirabile tropaeum morte de triumphata retulit. Virtute Dei mortua rursus corpora vitae suscitans. Hic caeco lumen, debili gressum reddidit. Hic nudo vestis, egeno victus exstitit. Hic viribus omnibus & toto desiderio in Dominum versus, terrenis cunctis renuntiat. Cujus ore prodiit semper justitia, fides, caritas, & cuncta ad veram vitam spectantia. Nunc ergo laeti tanti Patris praeconia canamus. Ipsi ore & animo suffragia poscentes; Ut qui mira fecit in terris, semper intercessorem sentiamus pium in caelis. Est & Missa de S. Arbogasto in Missali Moguntinensi, edito anno Christi 1493; sed minus celebris, nec quidquam continens peculiare; uti neque illa, qua legitur in Missali equitum Melitenensium, quod prodiit Argentorati anno 1505; in cujus Calendario praevio festum celebrandum notatur per Ordinem universum rursus miduplici.

Ejus memoria in Rhetia.

C

11 De reliquiis S Arbogasti erit infra dicendi locus: praeteranda non est hic tamen Rhetorum erga illum pietas; quippe qui ecclesiam ejus nominis sacram, haud procul Veldkirchio ad fauces Montfortias, eo loco posuerint, ubi olim Divus habitasse memoratur, inquit Bucelinus in Menologio Benedictino ad hunc diem; qua prodigiis multis illustrata peregrinos eo frequentes allicitat. Ibidem saxum, inquit idem, ostenditur durissimum, profunda & prodigiosa genuum ejus impressione nobilitatum, multis etiam hodie, pedum languore seu defatigatione afflicis,

admodum salutare. De hac ade meminit idem auctor in Rhetia chronologica pag. 141, & in ea saepius celebratam a se sancti Arbogasti ad aras memoriam proficetur.

D

§ II. Acta ejus, & scriptores illorum.

Ex quo inventa est ars typographica, auctores plurimi non orthodoxi tantummodo, verum etiam haeretici Acta S. Arbogasti vulgarunt; ita tamen, ut quo juniores is sunt, eo fere proferant copiosius argumentum. Quare ne quid in hac re temere ac sine idonea satis auctoritate assertum obtrudamus, primos, quantum quidem fieri potuit, detegere fontes conati sumus; & quamquam auctores aut Sancto nostro aequales aut suppare assequi non licuit, ad eum devenimus tamen, qui omnium primus hac Acta litteris mandasse videatur; ut ex hoc ejus exordio liquet: Sanctissimi sacerdotis Christi Arbogasti exortum, vel conversationem ejus a puero ad profectionem usque pontificatus, seu antiquitas oblitteraverit, vel scriptorum raritas non declaraverit, quia scriptio non docet, incertum habetur. At vero tanti Patris insignia, quibus in diebus suis, miraculis coruscantibus, claruit, non ex toto sunt silentio oppressa, quae per aures fidelium transeundo, posteris narrantibus, auribus nostris sunt infusa. Tradunt namque &c.

Auctor Vita S. Arbogasti nullus Sancti aequalis aut suppari

E

13 Quibus quidem verbis haud obscure significat primo, quantum a S. Arbogasti temporibus distet; cum ea nomine antiquitatis appelles; deinde, cur illa praetermisit qua Sancti pontificatus antecedunt; quod ea nempe nec antiquitas traditione, nec scripto historia conservasset: postremo miracula se tantummodo quadam asferre, non qua scripta prius usquam legerit, sed qua, per aures fidelium transeundo, posteris narrantibus, auribus ejus sint infusa; ut solam historiae suae testem adducat piam illam, qua ad ejus usque tempora perseveraverat, fidelium traditionem. Frustra sit igitur, qui scriptorem Vita sancti Arbogasti hoc nostro (quisquis hic demum fuerit) antiquitatem requirat. Nec vero sine vade ac teste admittendum videtur, siquid auctores alii, nostro mihi que juniores, de sancto hoc Praesule vel amplius vel contrarium narrant; quando unicum eorum omnium, qua de illo sciuntur, fundamentum piorum hominum est traditio, qua in rebus ejusmodi hoc minus suspecta solet esse, quo ceteris est magis antiqua.

antiquissimum tamen proferimus

F

14 Quod si quis me roget, quem tandem, aut cuius aetatis esse putem auctorem nostrum; id me fateor nullo certo indicio posse definire. Si tamen verum est, quod tradit Guilielmus Eysengreinus in Catalogo testium veritatis, excuso Dilinge anno Christi 1565, & ex eo Possevinus noster in Apparatu sacro, alique in suis bibliothecarum scriptorumque commentariis; si verum est, inquam, vitam S. Arbogasti scriptam fuisse ab Uihone, qui hoc nomine secundus (juxta Wymphelingum tertius) episcopum egerit Argentinensem ab anno Christi 950 usque ad 965, ausim affirmare, auctorem nostrum seculo decimo juniorem non esse; atque adeo vel ipsum esse Uihonem, ut sentit Henschenius noster in Diatriba de tribus Dagobertis pag. 77; vel alium quidem, sed Uihone priorem; quippe qui nullum ante se Actorem S. Arbogasti scriptorem noverit.

saltem sculi decimi

A 15 Et de Uthone quidem haud levis est conjectura: convenit certe tempus: nam si primum ab illo scripta sint haec Acta seculo decimo, recte dicere potuit, multa quae ad Sancti vitam pertinebant, antiquitate fuisse oblitterata; ut qui tertio post S. Arbogastum seculo scriberet. Convenit etiam, locus: Argentinenfis enim episcopus erat Utho; apud Argentinenfes autem scripsisse auctoritatem nostram tam ex eo colligitur, quod sanctum Arbogastum patris nomine compellet, tum etiam quod ibi opus hoc elaboraverit, ubi praecipua vigebat miraculorum ejus operumque in pontificatu Argentinenfis ecclesie gestorum memoria; qua posteris narrantibus ipse didicerit. Denique si vitam S. Arbogasti aliquam composuit Utho, eam haud dubie bibliotheca eius Argentinenfis, quam tanto studio, testibus Wymphelingo, Eysengreinio, aliisque, locupletare conquisitis undique libris conatus est, reliquerit; aut certe cum popularibus ipse vicinisque, praesertim religiosi atque ejusmodi licetationum amantibus, communicaverit; qui eam in codices quoque suos transcripserint; atqui non alia S. Arbogasti Acta relata in codices Mss. istis invenimus, quam ea, qua modo daturi sumus: restat ergo, ut opus Uthonis ea esse censeamus.

B 16 Nam geminum habemus ejusdem Vita apographum; iisdem utrumque verbis conceptum, utrumque ex vicinis Alsatia locis depromptum; alterum quidem ex Ms. cenobii S. Maximini apud Treviros; alterum vero ex Ms. codice cenobii Wiblingensis Ordinis S. Benedicti prope Ulmam in Suevia. Neque praeter bina haec manuscripta aliud nati sumus, nisi schedam exiguam desumptam ex codice bibliotheca Vaticana num. 110, qua Vita nostra compendium exhibet in tres lectiones, ad usum chori, dissectum; & ab auctore nostro usque adeo non recedens, ut iisdem passim phrasibus insistat. Eademne etiamnum Vita apud Argentoratenses manuscripta servetur, haud equidem scio; in usu tamen olim ibi ac pretio fuit; ut colligo ex Breviario, de quo ante memini, ad usum Argentinenfis ecclesie typis expresso anno Christi 1489; ubi in sex lectiones primi ac secundi nocturni tributa legitur eadem omnino Vita, pauculis tantummodo compendii causa detruncatis. Ex quod confici saltem potest, Acta haec nostra praerecepta jam olim in ipsa, quam S. Arbogastus ad mortem usque rexit ornavitque, ecclesia fuisse.

C 17 Prae aliis, inquam: nam & alia ejus Acta habemus; non manuscripta quidem, sed jam inde ab anno Christi 1485 impressa Lovanii inter alias Sanctorum Vitae fol. 97 verso. Quin & easdem Sanctorum Vitae, biennio ante Colonia excusae, Corsendonci in Campinia apud canonicos regulares servari notavit Rosweyda noster. Differunt a nostris haec Acta praecipue 1. Quod careant exordio illo, quod supra num. 11 dedimus. 2. quod S. Arbogastum de Scotia oriundum in Alsatiam venisse narrent cum aliis sociis suis, de qua re differemus inferius. 3. quod pleraque compendiosius describant, verbis tamen hinc inde ex Vita nostra desumptis. 4. quod omittant miraculum S. Arbogasti, fluvium siccis pedibus calcantis, ut est in Vita nostra num. 9. Ceterum haec Acta, ut modo dicebam, manuscripta nusquam invenimus; ut proinde de antiquitate illorum auctoritateque non constet: cum nostra in codicibus calamo exaratis reperta sint, & jam olim solenni ritu in ipsa ecclesia Argentoratensi decantata, ac subinde etiam non semel prelo commissa; primo quidem Colonia anno Christi 1485 in Legendis Sanctorum, Julii Tomus V.

Historia Lombardica adjunctis, cap. 180; deinde Argentine, ni fallor, in Breviario jam dicto, anno Christi 1489, ut in fine notatur; ac tandem iterum Argentorati, ubi Historia Lombardica cum adjunctis Legendis recusa est anno Christi 1496.

18 Accedit, quod Acta nostra in illis, in quibus a Lovanienfis diffonunt, sequitur Codex Vaticanus supra laudatus; ut cum ait, S. Arbogastum ex Aquitania venisse, ac super Bruscham fluvium siccis ambulasse vestigiis; in utroque ea etiam sequitur Jacobus Wymphelinguus in Argentinenfis episcoporum catalogo, quem primus edidit Argentorati anno Christi 1508; aliisque plures, ut patebit ex sequentibus. Atque haec sufficere mihi visa sunt, ut, missis Actis Lovanienfis, antiqua haec tantum nostra & manuscripta proferrem, eaque ex binis, ut supra monebam, apographis, Trevirensi scilicet & Wiblingensi, quae tum inter se, tum cum excusis ante citatis plane conveniunt, si paucula exceperis amanuensium vitia, qua in uno facile emendavi ex aliis. Imo hoc etiam a ceteris discrepat Ms. Trevirense, quod Actis in fine translationem reliquiarum adjungit, ut in loco monebimus. Superest modo, ut universam Sancti praesulis nostri vitam percurram, & qua sunt in ea minus explicata, dilucidem; qua diebus quibusdam sunt visa, confirmem, susque aptem temporibus, qua in alia auctores plurimi detorserunt. Neque vero praetermissurus ea sum, qua a recentioribus aut plane conficta, aut nullo certe testimonio fulta reperero; ut quivis perspiciat, neglectum hic esse nihil, quod vel ad hujus historiae veritatem stabilendam, vel ad amolendam ab ea fabulas, quibus aliqui, nescio qua pietate, delectantur; quoquo modo facere videatur.

§ III: Nomen, patria, parentes; vita ante susceptum episcopatum ducta.

A Arbogasti nomen Sancto nostro constanter attribuunt, quicumque de eo vel minimam nomen variis ante seculum XVII fecere mentionem; apud Germanos tamen vernaculo idiomate appellatur S. Algalt, quo nomine insignitur etiam ejus ecclesia illa, quam supra diximus in Rhatia haud procul Veldkirchio percelebrem esse; ut fidem faciunt Bucelinus in Menologio suo, & in topographia Rhatiae Merianus. Dempsterus insuper in Historia Scotorum lib. 1, pag. 25 appellatum ait, & Argobastum, & Armegastum; Wolfgangus Laxius de Gentium migratione in praefatione, & lib. 3 in catalogo Francorum Merovingorum, Arbogastem vocat.

20 De patria Sancti antiqua disputatio est, patria ejus Hibernus fuerit, an Scotus, an potius Aquitanus. Et Sanctus quidem illum suis accensent Hiberni in Catalogo Sanctorum Hiberniae edito Duaci anno Christi 1615, & in alio excuso quatuor post annis Leodi, itemque in illo, qui adjicitur Vindictus Hiberniae sive antiquioris Scotia contra Dempsterum impressis Antverpia anno Christi 1621, uti & in aliis pluribus, quos manuscriptos accepimus, inter quos tamen aliqui cum prorsus omittunt; qui vero recensent, unum plerique pro se citant Guiliberium Minoritam; cujus sane non multum urget auctoritas. At enim quis lites in hac re Scotos inter Hibernosque continuas se facile speret

ex duplici Ms. cum exemplaribus excusis collatis.

missa alia Vita impressa Lovanii;

AUCTORE P. B.

cui nostra merito praesertitur.

E

F

an Hibernia;

AUCTORE speret componere ; cum ipsa Hibernia per plura secula Scotia nomen habuerit ? Hibernis tamen etiam favent , quæ § 1 supra protuli ex vetusto Breviario & Missali argentoratensi , ubi S. Arbogastum ecclesie Argentinenſi dedisse dicitur mater Hibernia.

an Scotia ; 21 Pro Scotia aliquanto graviora sunt momenta : nam de Scotia oriundum facit Arbogastum Richerius , auctor seculi XIII , lib. 1 Chronici Senoniensis cap. 5 in Spicilegio Acheriano nova editionis tom. 2 , pag. 606. Idem habetur in Vita S. Florentii , qui S. Arbogasto in episcopatu successit , tam ea quam ex codice Ms. proponit Surius die VII Novembris , tum in duabus aliis itidem Mss. , quas ad illum diem servamus ; unde fortissimum pro Scotis peti posset argumentum , nisi loco isti errores inspersi essent : ubique enim dicitur S. Florentius cum beato Arbogasto ; Theodato & Hildulpho è Scotia venisse in Alsatiam : cum id falsum sit tam de S. Theodato sive Deodato , ut ostendimus tom. 3 Junii pag. 872 ; quam de S. Hildulpho , uti tom. 3 Julii pag. 210 , demonstratum est ; hunc etenim in Bajoria , illum in Francia occidentali natum probavimus ; & Hildulphus quidem non nisi anno Christi 671 ad S. Deodatum primò accessit , hoc est annis circiter quadraginta posterius quam anachoretism amplexus esse credatur Deodatus. Equè propemodum suspecta videtur Vita S. Arbogasti in editione Lovaniensi anni 1485 , cum ita sonat : Beatus Arbogastus , de Scotia oriundus , cum aliis sociis suis in hanc provinciam (Alsatiam) profectus &c. hac enim ex Actis S. Florentii desumpta videntur. Hanc interim sententiam sequuntur Grevenus & Molanus in Martyrologiis ad hunc diem , Eysengreinius , Dempsterus supra citati , & quidam recentiores.

an potius Aquitania ? 22 Aquitanum tamen fuisse , mihi quidem apparet verisimilius : quando id satis aperte asserunt Acta nostra , etiam prout exstant in Breviario Argentinenſi , cum affirmant , illum de Aquitania progressum esse. Is adde codicem Bibliotheca Vaticana superius commendatum , Jacobum Wymphelingum ; antiqua Breviaria , Moguntinense anni 1570 , Constantiense anni 1561 & 1575 , Wormatiense anni 1575 ; accedunt Sebastianus Munsterus lib. 3 Cosmographia universalis , ubi de episcopatu Argentinenſi , Gaspar Bruschius in epitome episcopatum Germania cap. 5 , & qui illum sequuntur Demochares de divino Missa sacrificio cap. 35 , ac Jodocus Coccinus noster in suo Dagoberto cap. 15 , qui omnes Aquitanum fuisse aucti S. Arbogastum ; tamen non inficiuntur esse , qui Hibernum fuisse velint. Aquitanum etiam rotundè pronuntiant Cratepolius in Catalogo archiepiscoporum atque episcoporum , qui Missa sacrificium asseruerunt . pag. 96 ; & Cointius in Annalibus eccles. Francorum ad annum Christi 664 , num. 4. Enimvero videntur hic Acta nostra , utpote ceteris quæ modo dedimus , multo antiquiora , potissimum tum in hac re , tum in aliis mereri fidem.

Parentes ejus & vita domestica ignoratur. 23 In antiphonis ac responsoriis , quæ ideo supra à num. 6 ex antiquo Breviario Argentinenſi descripsi , quod novam aliquam Sancti Vitam exhiberent , dicitur S. Arbogastus claris ortus natalibus , atque adeo nobilibus , & , quod est excellentius , parentibus Christianis editus. Tum multa subduntur de pueritia , adolescentia ac virili ejus ætate privatim acta. Hæc qui legit , meminere Sancti nostri elogia sibi proponi , satis quidem modestè excogitata neque à verisimilitudine

aliena , sed elogia tamen , non historiam. Neque amplius ipse illius Breviarii concinnator videtur exigere ; quandoquidem antiquam sancti Episcopi sui historiam in lectionibus primi ac secundi nocturni candidè exhibet , ne initio quidem omisso , quod , ut jam notavi , sic habet : Sanctissimi sacerdotis Christi Arbogasti exortum , vel conversionem ejus à puero ad profectionem usque pontificatus , seu antiquitas obliteraverit , vel scriptorum raritas non declaraverit , quia scriptio non docet , incertum habetur. Unde sequitur , ut neque de tempore , quo fit natus , certis quidquam status possit.

24 Adulta tandem maturaque ætate ex Aquitania in Alsatiam venit , ut significat auctor noster num. 1 ; sed quid ibi primum gesserit , seculi decimi scriptor usque adeo ignorabat , ut à profectione ejus statim ad episcopatum transfiliat ; quasi nutu quodam divino , ut primum advenerat , ad insulas esse eveltus. Aliter hac tamen pene omnes , qui deinde scripserunt , accipiunt ; nam solitariam ipsi prius in Alsatia vitam attribuunt , quam se dem Argentinenſem adierit. Et solitudinem quidem diu ante incoluisse dicendus est , si ad eam se cum S. Deodato , episcopatum Novernensem cum Vosagi eremis commutante , contulit ; ut est in Vita S. Florentii apud Surius die VII Novembris , & S. Deodati , quam illustravimus ad diem XIX Junii , ubi sic habetur cap. 1 , num. 4 , pag. 873 : Igitur terque quaterque beato Deodato , centuplum à Christo & vitam æternam capefenti , præ ceteris comites tantæ mercedis cohæsisse feruntur isti , Arbogastus & Florentius : quorum prior in Sacro nemore (quod Theutonico idiomate Heiligesforst vocitatur) eremiticâ vitâ est functus , indeque ad episcopatum Argentinenſis civitatis est raptus. Id autem factum ibidem statuimus , in Commentario prævio num. 7 , sub annum Christi 630. Vita eremitica meminit etiam Breviarium Argentinenſe supra num. 7.

25 Idem fere de S. Arbogasto narrat Gaspar Bruschius loco supra citato , his verbis : Is peregrinus & eremita venit in Alsatiam , ibique in Sacro nemore , eo pene loco , ubi nunc Haganoa sita est , oratorium sibi construens , Deo jejuniis ac precibus diligenter servivit : non otiosus tamen profus ; nam & prodibat , & accolat de vera Dei cognitione , de vero timore Dei . . . diligentissimè erudiebat. Hanc ipsam doctrinam confirmavit etiam miraculis : nam & immundos spiritus ejiciebat , & ægrotos sanabat , & mortuos resuscitabat : perturbatas verò conscientias ita verbo Dei erigebat , ut hilares ab eo discederent , qui tristi ac perturbato animo accesserant. Quibus omnibus commotum ita Dagobertum fuisse ait , ut eum ad episcopatum Argentoratensem promoverit. Bruschium sequuntur assignati ante Demochares , Eysengreinius , Cratepolius , auctor Breviarii Constantiense anni 1575 hoc die , Arnoldus Wion in suo Martyrologio monastico Benedictino aliisque ; quos inter singulare quid referunt Coccinus noster , & Antonius de Heredia.

26 Nam prior in suo Dagoberto rege cap. 15 asserit , sanctum Arbogastum non modo extruxisse oratorium atque aliquot annos vixisse in Sacro nemore , illo pene loco , ubi nunc Higenoa , imperialis camera consistit ; verum etiam famâ sanctitatis , ac miraculorum ejus ad regiam delatâ , invitatum inde à Dagoberto ad alloquium fuisse ; qui

D

Adventus ejus in Alsatiam ,

R

& vita in eremo Vosagi , ubi nunc Haganoa ,

F

A qui enim detinere apud aulam suam frustra tentaverit, quippe cui solitudo sua longe prior esset. Sed cum ipsa solitudo illa tandem nimiam hominum undique ad illum recurrentium turbam frequentaretur, migrasse Sanctum ad intimam eremum eodem loco, ubi hodie Surburgum est; ibique templo ad S. Martini Turonensis memoriam excitato, ac positus circum tuguriis & mapalibus, cepisse mentem sanctioribus studiis, ignotum pene omnibus, excollere; donec inde ad episcopatum evocatus sit. In margine citat instrumenta, quibus narrationem suam confirmet; atque inter illa codicem Salicum monasterii Ebersheim Ms., & Chronicum Argentinense Ms. Inde hac ergo deprompserit: nam reliqua quae istuc assignantur, inspexi omnia; historiam vero illam nusquam offendi.

non sine summa asperitate;

B 27 De Heredia in *Vitis Sanctorum Ordinis S. Benedicti Hispanico idiomate vulgatis*, ad hunc diem ait, venisse S. Arbogastum ad Sacrum nemus, ubi nunc Hagena est; ibique in frondosa valle fundasse ecclesiam, in qua cum aliis monachis vixerit, regulamque S. Benedicti ad litteram servavit; vilissimo vestitu asperissimum tegens cilicium; herbis vespens ibi nascentibus, aut coctis, cum plusculum sibi indulgeret; frondibus arborum, ac fonte sitim levans; hiemis injuriis quantascumque nudis pedibus atque aperto ferens capite; & vel in substrata tabula, vel herbis aridis tam breves carpens somnos, ut iis sustentare vires nequaquam posse videretur. Denique (nam sciens multa pratero) in conventuali vita, ut loquitur auctor ille, jam satis probatus, in cellam ejusdem canobii eremiticam sese abdidit, in qua annos plures exegit, donec inde a Dagoberto, ob suscitatum a mortuis ejus filium, ad Argentinensis ecclesiae cathedram sublatus est. At enim episcopum jam tum fuisse, cum Dagoberti filium precibus revocavit ad vitam S. Arbogastus, omnes afferunt: collige ergo, quam in ceteris fidem hic scriptor mereatur, quando in re tam nota fallitur. Benedictus quidem Sanctum huic accensent Wion, Mcnardus, Dorganus, Bucelinus; apud Mabillonium tamen, qui *Acta Sanctorum Ordinis sui* longe penitus introspexit, nusquam est.

C De quibus tamen omnibus antiquiora testimonia desiderari possunt.

28 Sunt etiam, ut supra ex Bucelino diximus num. 11, qui habitasse illum, utique nondum episcopum, aliquamdiu velint in Rhætia. Verum hac omnia, ut monui, Aetorum nostrorum auctor ignoravit; silet etiam, qui *Vitam* ejus illam composuit, quam Lovanii anno Christi 1485 proloque subjunctam fuisse diximus; non attingit vitam ejus anachoreticam Wymphelingus. Franciscus Guillimannus in *Commentario suo de episcopis Argentinensibus* pag. 92 ait, unum S. Florentium in eremum secisisse; ceteros autem, Arbogastum scilicet, Fidelem, Thietboldum & Childolfum, quos ipsi socios itineris tribuit, Argentoratium esse progressos; ubi pius Dagoberti studius sub episcopi tum sedentis potestate subservierunt, ut addit Joannes Ruerus in *Sacris Vojagi antiquitatibus* lib. 2, cap. 6. Itaque quae hoc paragrapho dedimus, tanti cuique sunt, quanti adducta pro iis momenta videbuntur. Porro, ut hoc etiam addam, quod inter socios S. Arbogasti Thietboldum aliqui numerant, eum ego suspico pro Deodato sive Adodato esse positum; cum etiam S. Deodati collegium corrupta voce appellari consueverit S. Diedold, ut observat Bruschius in *catalogo Episcoporum Argentinensium*, ubi de Rodthario: certe qui Thietboldum hic habent, Deodatum omittunt, & contra.

§ IV. Tempus episcopatus ejus Argentinensis, & felicitatis obitus, uti & suscitati ad vitam Sigeberti.

C Um de episcopatu Argentinensi, quem ad S. Arbogastus administravit tanta cum laude S. Arbogastus, factus est episcopus Argentinensis, agendum est, res ipsa videtur exigere, ut hic nonnulla tum de ipsa urbe Argentoratensi, tum de tota episcoporum ejus ditione ac serie differantur; prateribo hac tamen silentio; quando id jam ab aliis nec paucis nec parca praestitum diu est: nam de Argentorato quidem ac dioceseos Argentoratensis finibus praeter alios plurimos per decem omnino capita scribit Guillimannus in *initio Commentarii de episcopis Argentinensibus*: de serie autem episcoporum, quatenus saltem ad sua usque tempora ab auctoribus omnibus perturbata fuerat, restituenda non infeliciter laboravit Henschenius noster in *Diarriba de tribus Dagoberti* lib. 4, § 4; quem secuti sunt Sammarthani in *episcopis Argentoratensibus*, & Coitius in *Annalibus ecclesiasticis Francorum ad annum Christi 627*, a num. 13, & alibi. Causa vero subversi primi ordinis ac temporum in *catalogis episcoporum illorum*, error duplex fuit; alter, quo senior S. Amandus episcopus Argentinensis, cum S. Amando Trajectensi, tribus seculis juniore; alter quo junior Dagobertus, S. Sigeberti Austrasiae regis filius, cum avo suo Dagoberto confusi ab omnibus diu fuerunt.

30 Hinc etiam ante Henschenium male passim non, ut plenius notata est episcopatus Arbogastini chronologia: nimirum legerant in *Actis* ejus auctores illi, eum in temporibus Dagoberti regis... divino nutu... Argentinensis ecclesiae cathedram confedisisse. Cum ergo Dagobertum secundum ignorarent, hoc ad primi Dagoberti tempora contulerunt; & quidem non sine novo errore: convenit enim nunc inter eruditos, Dagobertum I esse vivum ereptum esse anno Christi 638, idque evincant Hadrianus Valesius *rerum Francicarum* tomo 3, Coitius in *Annalibus*, Mabillonius parte 1 seculo IV in *praefatione ad Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti* § 9 a num. 199: cum nemo sit interea *chronographorum illorum*, qui S. Arbogastum sub Dagoberto seniore consecratum esse volunt episcopum Argentinensem, qui biennio saltem serius sancti Praesulis nostri iustia collocet; & Wymphelingus quidem anno Christi 641, quem fere sequuntur Guillimannus, & Ruerus, annum notantes 640; Bruschius vero initium ejus refert ad annum 646, quod imitantur Munsterus, Demochares, Pantaleon, Merjanus Cratepolius, Coccus, locis ante assignatis; Eysengreinus elegit annum 643. Tantum ergo abest, ut Sanctus noster sub Dagoberto I episcopatum adierit; ut etiam qui id stabilire maxime volebant, re tamen ipsa negaverint.

31 Enimvero eadem auctoritas, Aetorum scilicet sub Dagoberto cet S. Arbogasti, quae adducere eos posuit, ad hujus episcopatus initia Dagoberti cujusdam regno illiganda, movere illos etiam merito debuisset, ne Dagoberti primi temporibus hac innellerent: praecipuum enim Aetorum illorum argumentum est restitutus vita per S. Arbogastum Dagoberti regis filius unicus, qui inter venandum ab equo, quem apri conspectus nimium perterrefecerat, excussus ac miserè

AUCTORE miserè prostratus erat. Quis autem non videat, hac
P. B. Dagoberto I nequaquam accommodari posse? Quispe
 qui binos reliquit filios moriens, S. Sigebertum
 ex Ragnetrude, atque ex Nantehilde Chlodoveum;
 quorum hic illo tribus tantum annis junior fuit;
 ut unicus quidem patri Sigebertus fuerit ab anno
 Christi 630 usque ad 633, quo natus est Chlo-
 doveus juxta chronicon Fredegarii, sed ea tamen
 etate nequaquam ad equitandum, nedum ad bel-
 luit, quidquid ita statuunt auctores jam dicti, Da-
 goberti regis filius, de quo agunt Acta nostra; neque
 adeo idem etiam Dagobertus.

B 32 De Dagoberto autem III, qui & secundus
 passim & junior appellatur, multo hac minus pos-
 sunt intelligi; cum is vel filium per etatem habe-
 re non potuerit, uti post Henschenium sensit A-
 drianus Jordanus noster Historia Francia tom. 3,
 lib. 28 in fine; vel si filium ejus, ut plerique vo-
 lunt, fuisse statuas Theodoricum, non hic cerè ab
 auctore nostro designari potuit; quandoquidem eum,
 ut idem asserunt, moriens pater vagantem in cu-
 nis reliquerit. Neque hic dici plura necesse est;
 cum de hoc Dagoberto ejusve filio nulla fuerit ha-
 bitus in hac re mota controversia.

sed sub Da- 33 Superest ergo, ut qua narrantur in Actis
 goberto 11, nostris, ad Dagobertum II, S. Sigeberti filium,
 referantur, atque ad ejus filium unicum, sive Si-
 gebertus is, avi nomine, dictus fuerit, sive alio
 quocumque: nomen enim Acta non exprimunt: Si-
 gebertum tamen appellat Bruschius & fere post il-
 lum recentiores alii: ubi id ipse repererit, equidem
 nescio: legisse tamen alicubi debuit; cum & ma-
 trem ejus fuisse asserat, Mechtildem; Saxonum
 ducissam; qua quidem à matre S. Sigeberti avi
 ejus ipso calo diversa est. Eodem sane hac retu-
 lerunt non modo Henschenius noster tom. 1 Februa-
 ris in Analethi de S. Sigeberti rebus gestis § 1,
 pag. 231, in Diatriba Dagobertina & alibi, sed
 etiam post illum Sammaritani in episcopis Argen-
 toratensibus, Cointius in Annalibus ad annum
 Christi 675 num. 16. Jordanus Hist. Francia
 tom. 3, lib. 27.

C 34 Neque vero diu post revocatum in partem
 in Austrasia regnante, regni Austrasiae adrihenanam ab Hibernico exilio
 Dagobertum, creatum esse episcopum S. Arboga-
 stum patiantur Acta nostra; qua postquam mira-
 culum illud ejus insigne suscitatis ad vitam filii
 Dagoberti verbis multis profecuta sunt, subdunt
 de sancto Praesule num. 9: Postea verò multis
 vixit annis, pollens virtutibus sanctis. Qua-
 re cum anno Christi 680 non supervixerit Dago-
 bertus II, sed vel illo anno vel sub finem anteceden-
 tentis interfectus sit; uti ostendit Mabillonius in
 praefatione citata ad Acta Sanctorum Ord. S. Be-
 nedicti Seculi IV, necessario inde, quantum res
 fuit, retrocedendum est ad initia regni Dagober-
 tini, ut ibi figatur S. Arbogasti consecratio, eam-
 que non longo intervallo consecuta regia prolis ex-
 stincta suscitatio: quandoquidem necem ipsam Da-
 goberti anteverterit sancti Praesulis obitus; ut asse-
 rit Wymphelingus; cum ei successisse ait in sede
 Argentinenfi, superstite Dagoberto, S. Florentium.
 Id quod etiam ex Chronico Senoniensi colligitur cap.
 5, ubi dicitur S. Deodatus Nivernensis familiariter
 novisse S. Arbogastum jam episcopum factum,
 ac deinde successorem ejus S. Florentium: cum ta-
 men Deodatus decesserit anno circiter eodem, quo
 Dagobertus secundus, uti dictum est in Commen-
 tario ejus Vite praevio ad diem XIX Junii; &
 sequitur ex Chronico Senoniensi, in quo dicitur cap.

D 8, S. Hildulphus, qui obiit anno Christi 707, vi-
 ginti & octo annis S. Deodato supervixisse.

35 Cum igitur Dagobertus non videatur ad so-
 versus an-
 num Christi
 670 s
 linnam Austrasia rediisse multo ante annum Christi
 670, ut probat ibidem Mabillonius num. 203;
 circa tempus illud, aut cerè non diu post, Rod-
 thario successisse dicendus est S. Arbogastus, re-
 gisque filium suscitavisse; ut inde saltem usque ad
 annum Christi 678, quo illum circiter obiisse sta-
 tuimus, annis multis vixisse censeari possit. Ita
 ecclesiam Argentinensem administraverit Sanctus
 noster per annos circiter novem, jam tum, cum
 esset de novo episcopus factus, miraculis ful-
 gens; ut affirmat Richerius in Chronico Senonen-
 si cap. 5, & senex, ut habent Acta num. 4. Scio,
 hac minimè coherere cum antiquis episcoporum Ar-
 gentinenfium catalogis; sed eos in hac re parum
 attendendos puto; cum eorum primus auctor Ja-
 cobus Wymphelingus initio operis sui ita pronun-
 tior: Etsi exactissimam fecerim diligentiam in
 colligendo nostratium episcoporum catalogo;
 non potui concordare per omnia invenire scri-
 ptorès. Parum referre videtur, quoto quis-
 que anno mortem obierit, aut quot annis
 fedi huic praefuerit; dummodo de vitæ &
 morum, rerumque aliarum gettarum statu ab
 ipsa comperta veritate non deviemus. Veri-
 que nihil illorum chronologia corruptum; ut ex-
 emplis quamplurimis, nisi lectoris radio parcerem,
 possem ostendere.

E 36 Ne quis autem, Diatribam Henschenii Da-
 quando Sig-
 gobertinam secutus, neget, Dagoberto II versus bertum Da-
 annum Christi 670, filium esse potuisse, qui ut- goberti II fi-
 cumque equitare per etatem potuerit, quod Acta titum vitæ re-
 nostra prorsus exigunt; is adeat Exegetim praelim- stituit
 narem tomo tertio Aprilis nostri praefixam, qua
 idem Henschenius priorem Diatribam innovat, sy-
 stema suum ad receptam modò ab eruditis anno-
 rum Dagoberti primi, non à morte Chlotarii pa-
 tris, sed ab initio primum Austrasia regno, epo-
 cham accommodans. Fatebitur nihil fuisse facilius,
 quam ut anno Christi 662 uxorem ducere potue-
 rit Dagobertus secundus, sive in Alsatiam jam
 reversus esset, ut statuit Henschenius; sive post an-
 nos demum octo reversurus, ut loco citato con-
 tendit Mabillonius. Quidni ergo filium habere po-
 tuerit Sigebertum octennem circiter anno Christi
 670, qui & puer tum esset, uti non semel ap-
 pellatur in Actis, & in parentis comitatu equitare
 jam sineretur?

F 37 Sed quoniam de filio Dagoberti, Arboga-
 de quo mira-
 sti precibus ad vitam reducto, mentionem hic fa- culo qui dubi-
 cimus, non abs re faclurum me arbitror, si tra- tarunt,
 ditionis hujus historiam, quanta potuero, aucto-
 ritate confirmem; ne temerè quis eam revocare
 porro tentes in dubium. Certè parumper dubitasse
 sese de miraculi hujus fide, fatetur ingenuè An-
 tonius de Yepes in Chronico generali S. P. Benedi-
 cti ad annum Christi 639, eo quod, inquit, Si-
 gebertus Gemblacensis, auctor gravis & an-
 tiquus, in historia, quam de Sigeberto rege
 condidit, nullam ejus fecerit mentionem.
 Nimirum in antiquo adhuc errore versabatur vir
 eruditus, quo hac intelligenda putabantur de S.
 Sigeberto, Dagoberti primi filio, eoque ipso,
 de quo historiam condidit Sigebertus Gembla-
 censis: quod si verum esset; habuisset enim ve-
 ro juxta ea quae diximus num. 31, unde merito
 de hujus miraculi fide dubitaret, saltem ut in A-
 ctis S. Arbogasti, & alibi passim narratur. Sed
 vel sic tamen credidisse illud sese affirmat; cum
 sub-

A *Subdit*: Sed scriptores alii æque clari & diligentes, nos adduxerunt, ut crederemus. Permoveere etiam debuit insigne cœnobium, à Dagoberto fundatum, cui nomen Apri monasterium, vulgo Eberfmunster, (de quo agemus inferius) ne tantæ rei memoria aboleretur. Quanto igitur magis permoveere hæc Antonii fidem debuissent, si discussa jam tum fuissent tenebra Dagobertina, quæ totam hanc historiam involvebant? Morari profecto eum minime potuisset Sigeberti Gemblacensis silentium in historia S. Sigeberti regis, ad quam S. Arbogasti miraculum nequaquam attinebat.

B *38* Dubitasse hic etiam videri potest Henschenius, quæ parte miraculum illustrius est; cum in Exegeti præliminari ad tom. 3 Aprilis pag. VIII sic habet: Ad Dagobertum II regredimur; cuius filius à S. Arbogasto, episcopo Argentoratensi, ad vitam revocatus dicitur, sive is verè mortuus fuerit, sive saltem lethali morbo laborarit. Eam phrasim imitatus postea videtur Jordanus noster Hist. Franc. tom. 3, lib. 27, pag. 508. Verùm hic noster loquendi modis non infrequens est in re nondum examinata maxime si quid uspiam occurrit in contrarium; quale in hac historia legisse aliquid poterat Henschenius apud Henricum Pantaleonem in Prosopographia part. 1, pag. 133; ubi præter alios errores, hæc scribit: Accidit autem, cum rex in venatione esset, ut filius ejus Sigebertus, patrem comitatus, aprum insequeretur. Verum generosus equus, adolescente excusso, effecit, ut letali vulnere ab apro afficeretur. Hac clade rex territus, statim sanctum Arbogastum ad sese vocavit; ut partim medicamentis, partim ardenti oratione ad Deum efficeret, ut filius restitueretur sanitati. Itaque Arbogastus vocatus, illico comparuit, atque suis officiis regis filium ad pristinam sanitatem reduxit. Ita Pantaleon, ausus etiam hic citare Munsterum lib. 3, & Historiam ecclesiasticam centuriâ 7.

C *39* Nimirum ea est hæreticorum propria confidentia, etiam cum splendide mentiuntur, ut hoc loco Pantaleon: nam neque Munsterus lib. 3 Cosmographia universalis (quam anno 1556 impressam habemus Gallicè) neque Magdeburgensis centuriâ septimâ, ubi de hoc miraculo scribunt, aut medicamentorum meminere, aut letaliter dumtaxat vulnerati Sigeberti; sed utrobique mortuus fuisse dicitur, ac deinde precibus Arbogasti revixisse; uti etiam refert Nauclerus, Generatione 21, quem citant Centuriatores, hæc saltem parte Pantaleone magis fideles, licet in S. Arbogastum aliàs, cum de loco agunt, quem sibi sepeliendo delegerat, protervè blasphemè. Sanè qui aliter, ac ferunt Acta nostra, hoc prodigium narraverint ante Pantaleonem, & verò etiam post illum, legi neminem: quandoquidem Actis in hac re nostris consonent omnes; quos toto hoc Commentario produxi, quique vel tantillam Sancti Vita particulam attigere; imò & Franciscus Irenicus in Exegeti Germania lib. 3, cap. 46, auctor fragmenti historici, quod Chronico Alberti Argentinensis præfigitur apud Ursinum in Historicis Germania parte 2, pag. 74, Albertus ipse ibidem pag. 165, & alii, quorum testimonia, ut unum confuteat Pantaleon, hic acervare otiosum videntur; quando illos etiam ipsos auctores, quos appellat, adversarios habet, suæque indices impostura: quamquam omnes antiquos in eo errasse non diffitear, quod ignorantes alterum Dagobertum, nec suo tempore miraculum hoc, nec suis, ut ante

monui, personis aptaverint, dum alium pro alio patrem, alium pro alio filium acceperunt.

AUCTORÈ
P. B.

§ V. Alia ejusdem miracula; beneficia in ecclesias & cœnobias; tempus mortis; sepultura; elevatio ac translatio reliquiarum; scripta.

N Ec postremum illud fuit, nec solum S. Arbogasti miraculum: nam & alia post illud, quoad vixit, patravit plurima; ut habent ejus Acta, Lovanii, ut ante dicebam, excusa; sed ibi tamen nullum eorum describitur. Nostra verò num. 9 id saltem exprimit, quò intelligas ea præcipuè ad morborum, demonumque ab insessis corporibus depulsionem pertinuisse. Unum præterea paulo latius explicant; cum illum orationis causâ non nîquam sicis pedibus fluvium trajecisse narrent: quod etiam asserunt codex Vaticanus, Breviaria Moguntinum anni 1570 & Constantiense anni 1575, Jacobus Wymphelingus, & alii quidam eo juniores; quos inter Fodocus Coccius noster in Dagoberto rege cap. 15 affirmat, oratorium illud S. Arbogasti postea in insigno canonicorum regularium cœnobium esse commutatum, idque per Hezelonem præstanti virtute præsulem; hodie tamen nihil præter Arbogasti nomen, religione profus abolitâ, retineri. Quem hic Hezelonem designet, ignoro: si illum intelligit, qui inter episcopos Argentinenses apud Wymphelingum quadragesimus octavus, apud Guillimannum quadragesimus numeratur, ac sedisse dicitur ab anno Christi 1047; profecto id admodum diu post Sancti obitum factum sit oportet. Aliter de hoc S. Arbogasti cœnobio pronuntiat Albertus Argentinensis in Chronico ad annum Domini 1374; aliter iterum Guillimannus cap. 9: ille ab rege Dagoberto constructum; hic ab ipso quidem S. Arbogasto incipit, at deinde à duobus canonicis ecclesia cathedralis perfectum esse ac dotatum ait.

F *41* His porro tam frequentibus prodigiis quanti se apud Deum esse comprobabat meriti, tantâ apud piissimum regem gratiâ valebat; ut quidquid ab eo vellet, nullo negotio consequeretur. Illud tamen præcipuum fuit, quod ecclesia Argentinensi, post suscitatum regis filium, impetravit; ut Acta narrant num. 8, & auctores, qui de eo scribunt, omnes consentiunt. Videri de hac re meretur imprimis Coccius in Dagoberto suo cap. 15, ubi donationem hanc verè regiam eleganter exponit; atque amœnissimam traditam esse terrarum regionem cis citraque Rubeaquas, tum fecundis Elli utrimque ripis adusque fere Novientum porrectam, ipsumque Rubiacense oppidum cum arce regia Ilenburgo, accuratâ finium topothesiâ hodie oppidorum pagorumque circiter triginta duum definitum. Tum subdit: Ea hodieque in Argentinensis ecclesiæ possessionibus perpetuat, Mundati (de qua voce differit in fine capituli) appellatione indita, ab singularibus exemptionum & immunitatum prærogativis, quibus regum ac cæsarium beneficio decorata, per unum aliquem ex illustri majoris ecclesiæ collegio administratur. Queritur deinde Coccius, commentariorum inopiâ premis se, unde tanta munificentia testem Dagoberti primæ syngrapham hauriat. Nempe in communi ad huc errore

Cetera Sancti
miracula:

E

F
& possessiones
pro ecclesia
Argentinensi,

AUCTORE errore versabatur, quo Dagoberti primi donatio credebatur esse, quæ fuit secundi.

P. B. 42 Secundi tamen Dagoberti diploma reperisse se ait in præclaro Argentinenſis diœceſis membræno codice; quod continuo, ſed mutilum, exhibet; uti & ex ipſo Henſchenius in Diatriba de tribus Dagobertis lib. 2, cap. 5, & Coitius in Annalibus Eccleſ. Franc. ad annum Chriſti 675 num. 17. Interpolatum verò illud eſſe poſt Henſchenium cenſuit Jordannus Hiſt. Franc. tom. 3, lib. 27; at Coitius ad annum jam dictum à num. 18 omnino commentitium eſſe contendit. Malim eos lector curioſus adeat, quam ut me queratur hîc eſſe longiorem. Fatetur interim ultro Coitius num. 23, non improbare ſe quæ ſcribit Coccius de donis à Dagoberto rege collatis eccleſiæ Argentinenſi, poſtquam Arbogaſtus epicoſus Sigebertum ejus filium à morte ſuſcitavit. Ceterum donationi in Actis noſtris deſcripta, hoc additur in Viſa S. Arbogaſti impreſſa Lovanii: Ipſe quoque rex, Dei gratiâ inſtructus, ad Argentinenſem eccleſiam ſe Dei Genitrici ſervitutum contradidit & plurima prædiâ eidem eccleſiæ in proprietatem dedit. Plurimi quoque qui liberi erant, & beneficia ab eodem rege habebant, exemplo ejus accenſi ſeipſos Argentinenſi eccleſiæ contradiderunt. Verùm hæc neque in Actis noſtris, neque apud antiquos alios Sancti noſtri præcones invenio. Itaque ex Viſa Lovaniënſi hæc eadem mutatum fuiſſe opinor Ruerum ſive Ruyrum in ſacris Voſagi Antiquitatibus part. 2, lib. 2, cap. 9.

B 43 Non ſtetit hîc paterna S. Arbogaſti cæra; ſiquidem ejus tempore (quid ni etiâ operâ?) Dagobertus rex in Germania & Francia ad honorem Dei multas conſtruxit eccleſias, quas propriis prædiis & poſſeſſionibus dotavit & ditavit: ut habent Acta Lovaniënſia. Quin imò præter Apri monaſterium, inquit, citatus ante Antonius de Heredia, Sanctus noſter ad Rheni ripas fundavit alia duodecim. Sed hæc ego quibus confirmem argumentis, non reperio; at quibus convellam, nullis opus eſt; quando in hujusmodi negotiis ſola nuper ſcriptoris auctoritas oppoſito ſubleſta eſt. Quid, quod ne ipſum quidem Apri monaſterium (alias Eberſmunſter, Ebersheimunſter, ſive ab Eberhardo; ſive ab Apro, ut quidam volunt, qui Sigeberti equum terruerit, nuncupatum, cum antea Novientum & Novietum appellaretur) auctorem habeat S. Arbogaſtum; ſed vel Athicum ducem, S. Othulæ patrem; vel S. Deodatum epicoſum Nivernenſem, impenſas & fundum Athico ſuppeditante? Conſulti de hac re poſunt tum Eſſengreinius loco jam ſepe assignato, tum Coccius in Dagoberto cap. 15, tum maxime Mabillonius in Annalibus Benedicteſis anno Chriſti 667 à num. 59.

C 44 Albertus Argentinenſis in Chronico apud Urſinum ad annum Domini 1374 ſic habet: In cujus etiâ ſancti Arbogaſti honore Dagobertus rex Francorum, cujus filius à morte ſollicitatur à ſancto Arbogaſto, conſtruxit duo cœnobîa: unum ſuper Alſam fluvium prope Argentinam. (de quo dixi num. 40.) & aliud in Sarburg (Guillimannus cap. 8 legit, Sarburg) quæ largiſſimè dotavit. Et de cœnobio Sarburgenſi id etiâ affirmat Guillimannus; pro Dagoberto tamen Sigebertum regem ponens, qui collegium illud, ut alia, inquit, monaſteria plura, ejus (S. Arbogaſti) admonitu & operâ. . . condiderit: in quo falli putatur, cum vel ante patrem (Dagobertum ſcilicet ſecundum) Sigebertus obiſſe credatur, vel certe eadem cum patre ſorte

atque impri-
mis Sarbur-
genſi,

imò & aliis
eccleſiis

ac cade ſublatus; ita ut rex numquam fieret. Vi-
de Diatribam Henſchenii ſepe citatam lib. 2, cap.
15, & recentiores alios. Guillimannus ſequitur
Ruerus parte 2, lib. 2, cap. 5; at Alberto adhæret
Fodocus Coccius, in Dagoberto cap. 19, ubi &
Sarburgenſe Benedicteſium olim cœnobium, at po-
ſtea collegium canonicorum, deſcribit.

D 45 Multum etiâ Sancto huic debet cœnobium
Schutteranum; nam Arbogaſtus, inquit Wym-
phelingus, etiâ Dagoberto, Francorum Ger-
manicorum regi gloriſſimo, perſuaſit, ut
monaſterio Schutterano curtem ſeu curiam
aut prædium, in pago Herliſheim Baſileen-
ſis diœceſis, dono daret; unde & inter ſin-
gulares monaſterii iſtius benefactores & apud
veteres; & apud recentiores Schutteranos
monachos imaginibus depictus eſt. Legi de hæc
re meretur ante omnes Coccius in Dagoberto cap.
8, ubi fuſè de cœnobio hoc diſſerit; ſed quia non
ſatis illi notus fuit Dagobertus ſecundus, corrigo
chronologiam ejus, & perſonas; quas confundit;
diſtingue cum Henſchenio in Diatriba lib. 2, cap.
5; Coitio in Annalibus eccl. ad annum Chriſti
675, num. 28, & Mabillonio in Annalibus Bene-
dicteſ. ad annum Chriſti 676, num. 64; quibus ſerè
locis etiâ de Sarburgo agit.

E 46 Itaque Præſul junctus optimè, ut ex dictis
patet, de eccleſia, tum ſua, tum aliis meritis,
vivere tandem deſiit, non anno Chriſti 658, ut
putant Bruſchius, Demochares, Munſterus, Pan-
talcon, Crætopolius; neque 668, ut habent Wym-
phelingus, Irenicus, Guillimannus, Coccius, Rue-
rus, aliique, Dagobertum omnes ſecundum igno-
rantes; ſed anno Chriſti 678; niſi ex eo confi-
ci poteſt, quod anno ſequenti ſub tempus vernum Da-
gobertus II epicoſatum Argentinenſem (utique va-
cantem) obtulerit S. Wilfrido, Romam proficiſcen-
ti, teſte Eddio in viſa S. Wilfridi cap. 27, apud
Mabillonium in Actis SS. Benedicteſ. Sec. IV, part. I,
pag. 691. Cur autem obitum ejus in annum præ-
cedentem retroagam, id cauſa eſt, quod in annum
aliquem octavum, ut modo vidimus, auctores o-
mnes conſpirent, deinde quia S. Arbogaſtus, ut
ex § primo ſupra colligere eſt, obiſſe creditur die
XXI Julii; adeoque poſt tempus vernum, quo jam
vacabat ejus ſedes anno Chriſti 679.

F 47 Vacabat, inquam, tum ejus ſedes; neque
enim adduci poſſum, ut credam cum quibusdam,
concuſſurum unquam fuiſſe Dagobertum, ut ſuper-
ſtiti Arbogaſto, quantumvis etiâ id forſan op-
tanti, alius Argentinæ ſufficeretur epicoſus. Ac-
cedit inſuper, quod S. Florentium, ut ſupra mo-
nuimus, Arbogaſti ſucceſſorem & epicoſum; an-
te mortem ſuam viderit S. Deodatus, qui vitâ
ſanctus creditur die XIX Junii, anno 679. Ita-
que recuſante oblatam ſedem S. Wilfrido, ſtatim
in eam ſucceedere juiſſum eſſe S. Florentium exiſti-
mo, qui eam aliquandiu poſt Arbogaſti mortem
& ante Wilfridi adventum in Alſatiam, amore
ſolitudinis deprecatus eſſe poterat. Nec moror Wil-
helmum Malmesburienſem de Geſtis pontificum An-
glorum lib. 3, cum videtur ſignificare, non recu-
ſatam à Wilfrido fuiſſe omnino Dagoberti oblatio-
nem; ſed ad reditum à concilio Romano dilatam;
quo pacto non videretur Arbogaſto ſubſtitutus fuiſ-
ſe Florentius ante eadem Dagoberti; hæc, inquam,
nihil moror; cum quia repugnant iis, quæ ante af-
ſerimus; tum quia de iſta dilatione v. ſ. n. nul-
lum facit Eddius, à quo omnem ſuam in hac hi-
ſtoria auctoritatem Malmesburienſis habet, tam-
quam ab eo, qui cum Wilfrido vixerit.

48 Jam quantum hæc mors ad Sancti noſtri
vit-

D

at Schutter-
na.

E

Obiit S. Ar-
bogastus anno
Chriſti 678

F

cum paulò
poſt ei ſucce-
dere debuerit
S. Florentius,
recuſante epi-
ſcopatum S.
Wilfrido.

A
Sepeliri vo-
luit loco reo-
rum supplicii
infami.

virtutes integerrimas commendandas faciat, facile quisque consuet, si ad locum attendat, quem sibi Vir apud Deum hominesque tantus, in sepulcrum elegit: nam ut Acta serunt num. 10, & assentuntur omnes qui vel epitomen Vita ejus qualemcumque scripserunt; Cum sentiret imminere sibi diem extremum, in monticulo, urbi vicino, ubi sancti Michaëlis est ecclesia constituta, sepulturam sibi fieri præcepit, & eo se ferri ac sepeliri, imitans Salvatorem Christum, qui extra portam elegit sibi sepulcrum. Est quidem monticulus ille nunc Strateburgi mœnibus inclusus, & non modo honestus, sed & oratorio S. Michaëlis consecratus; at olim ante dilatam, urbem patibulo infamis, ut videre licet apud Merianum in Alsacia topographia post paginam 36 tab. 1; id quod ante Wymphelingum aliosque passim illum secutos; notat Albertus Argentinenfis loco hætenus non semel adducto, his verbis: Etiam patibulum & locus supplicii malefactorum fuerat tunc, ubi jam est collis & capella sancti Michaëlis apud domum Augustinensium; ubi etiam beatus Arbogastus, pontificum Argentensium sanctissimus, Christi volens sequi vestigia, sibi sepulturam elegit. Igitur sanctus Arbogastus apud patibulum, ut vivens disposuit, sepultus, multis signis & virtutibus ab eodem loco deportatur & in memoria sanctæ sepulturæ & devotionis loci, capella sancti Michaëlis ibidem ædificatur, in qua retro altare sepulcrum ejus elevatum adhuc eernitur, ac patibulum ad locum, ubi jam est, transfertur. Scribebat hæc Albertus seculo decimo quarto.

B

Elevatio corporis, & translatio.

49 Errat vero Bruschius (& post illum Bæzelinus in Menologio ad hunc diem) in Arbogasto, cum ait: Postea verò, multis annis labentibus, supra tumulum ejus (Arbogasti,) monasterium S. Arbogasti, & in eadem vicinia summum templum Argentinense ædificari cœptum est. Monasterium enim illud etiam nunc extra urbem est, teste Guillimanno, quem citavi supra num. 40, & alii; summum autem templum Argentinense à sacello S. Michaëlis immant quantum distat? Verisimilius est, quod habet idem Bruschius in S. Florentio; ita scribens: Elevabat (S. Florentius) de tumulo S. Arbogastum; miraculis clarum: id enim post illum affirmant etiam Demochares supra citatus, & Græpolicus. Sæpius tamen ex illo loco in alium translata videntur ejus reliquie, ut innuit appendix illa, quam in apographo nostro Actis annexam invenimus atque edidimus: At verò post multos annos inde translatus, & ad cœnobium Surburcæ deportatus, ibi est honorificè reconditus; ubi & nunc &c. Coccinus in Dagoberto cap. 19 testatur, ejus cineres ibidem in locello inaurato affabre factò etiamnum religiosè custodiri; quos cum in transitu venerabamur, inquit, anticales litteræ in orbe adnotavimus, quæ thesauri reconditi, & auctoris nomina hoc verborum schemate proloquuntur:

C

Inclite fervorum pater Arbogaste tuorum, Munera Giroldi respice, terve Dei. Non omnes tamen in illud cœnobium Sancti reliquie delata sunt; cum earum pars, testibus Wymphelingo, Guillimanno, Ruero, ad collegiatam S. Arbogasti ecclesiam, urbi Argentinensi vicinam, deportata sit.

Quid scripserit.

50 Sunt denique (ut nihil præteream, quod ad sancti Præsulis hujus gloriam notatum usquam Julius Tomus V.

invenerim) qui cum illustres inter scriptores recensent. Id omnium primus fecisse videtur Joannes Baleus in scriptoribus Britannia. centuria 14, cap. 81, ubi de Sancto nostro, Evulgasse dicitur, inquit, Homilia aliquot libro uno. Baleum ponè secuti sunt Centuriatores Magdeburgenses cent. 7, cap. 10. Idem, ni fallor, sed clarius affirmat Guilielmus Eysengreinius, testis prioribus haud paullo dignior; in Catalogo testium veritatis ad annum Christi 643, cum S. Arbogastum ait fuisse præsulum sua ætatis facile omnium eloquentissimum, atque in Epistolas Pauli doctissimos commentarios scripsisse; quod post Eysengreinum notariunt etiam Antonius Posservinus noster in Apparatu sacro, & Dempsterus in Historia Scotorum lib. 1, pag. 25. Cum tamen horum omnium nemo indicet, quo loco, & an omnino existet opus illud; cumque in recentioribus scriptorum catalogis non appareat nomen Arbogasti; vel delirescere alicubi commentarium illum, vel omnino intercidisse; necesse est. Id enim verò etiam demiror admodum, nullam apud antiquiores librorum scriptorumque collectores tam præclaræ Auctoris, operisve fieri mentionem.

B

V I T A

Ex Ms. S. Maximini Trevirensis, collata cum Ms. VViblingensi, atque exemplaribus olim prælo vulgatis.

Sanctissimi sacerdotis Christi Arbogasti exortum vel conversationem ejus à pugro ad profectionem usque pontificatus, seu antiquitas oblitteraverit, vel scriptorum raritas non declaraverit, quia scriptio non docet, incertum hæbetur. At verò tanti Patris insignia, quibus in diebus suis, miraculis coruscantibus, claruit, non ex toto sunt silentio oppressa; quæ per aures fidelium transeundo, posteris narrantibus, auribus nostris sunt infusa. Tradunt namque eum in temporibus Dagoberti regis a, cum sancta Ecclesia longè latèque flores doctrinæ Catholicæ suave redolentes diffunderet, & verbum Dei usquequaque prosperè curreret; de Aquitania progressum, divino nutu (quod postea signis testantibus patuit b) Argentinensis ecclesiæ cathedram confidisse, susceptumque culmen regiminis felici gubernatione diu rexille. Qui beatus Christi Sacerdos præfato regi amica familiaritate adeo est in nexus, ut, eo intra regalem aulam ascito, illius alloquio, quasi mellis dulcedine degustata c, delectaretur, & consilio uteretur.

Sanctus Arbogastus episcopus Argentinensis fuit Dagoberto carnis.

A

B

B

ejus filius ab equo prostratus.

d

e

2 Qua jocunditate cum uterque, suo rex in regno, episcopus in episcopio prosperè se agerent, hostis humani generis invidia res læta vertitur in contraria. Nam cum quadam die venatores regis more solito aprum insequerentur in saltu d; regis etiam filius, qui erat ei unicus, pariter cum eis in eodem dilcursu festinavit. Dum autem illi per devia quæque & diversos anfractus cum canibus aberrarent, solus relictus, singulari e occurrit in-

Z

in-

EX MS.

incautus; quo viso sonipes, in quo sedit, pavefactus, cursum retorquens, in fugam vertitur. Puer verò cum eum freno retinere vellet, & in alteram partem habenam strictius traheret, heu! nimium pronus à sella est prolapsus: adhuc autem habenæ, quam in manu tenebat, inhærens, per terram tractus, calcibus equi miserabiliter est prostratus. Quem sui pedissequi diu quæsivit, & ita invenientes attritum, non sine maximo mœrore tollentes, & in equis levantes, funere lugubri domum sunt reversi. Hinc venit sermo, quod sit percussus ab apro f.

f
 & summo
 omnium luctu
 exultum.

g

b

B

3 Quod cum in palatio g regis personaret, quantus undique concursus virorum ac mulierum, quantus ejulatus regales ædes, vicos, campos, ubicumque auditum est, impleverit, nemo valet explicare h: nam non solum in vicinis, sed in omnibus usquequaque provinciis, ubi casus tantus est auditus, omnes dolor stuporque maximus invalit. Primates dignitates regni omnes eodem percussis dolore, exanimati regis desperatione, ipsi desperati, quid faciant; aut in quo spem regni constare confidant? Quippe quia heres regni & spes tota fuisset extincta. Interea puer in lecto collocatus, altera die vita est præsentis exutus. Quid igitur hujusmodi concussione facta opus sit, & quomodo regis dolorem mitigarent, cum secum quærerent, tandem consilio invento, ut Episcopus invitetur regi suggerunt: quod ille devotissimè amplectens, mox, sine dilatione, legatis directis, ut ad se Episcopus omni festinantia fatigare se dignetur, exposcit.

evocatus ad
 aulam Sancti

C

i

4 Nec mora, faciunt iussa; episcopum adeunt; causam invitationis non sine luctu exponunt. Ille verò, audito casu amici, totus spiritu conturbatus, flens multumque gemens, vocato comitatu, statim properare non distulit. Nec minus interea rex ad adventum Pontificis impatiens, egressus, Senem eminens festinantem conspicatus, fuscis lacrymis, velato capite, comitantibus multis atque lacrymantibus stipatus, occurrit. Qui cum se invicem solitò salutare pararent, præ nimio dolore cordis vox hæsit in gutture. Quantum lacrymarum ex utraque parte flueret, nulli cognitum esse poterit. Tandem luctu satiati i, transacto longo spatio, terfis luminibus, ruunt in oscula, amicis salutatibus. Ad orationem procedit Episcopus; rex cum suis à longè est secutus. Nec minus regina, comperto sancti Viri adventu, ut Martha vel Maria pro fratre, fusa lacrymis, singultu pectus quatiente, sed verecundo pudore vultu summissio, ad Episcopi flectitur genua, pro filio rogatura. Quam ille summissus manu erigens, quid velit non rogat, piè admodum intelligens, quid singultus implorat.

ope Virginis
 Matris revo-
 cavit ad vi-
 tam,

k

5 Denique jejunos mox ecclesiam ingressus, in oratione pernoctavit, Dominum pro puero deprecaturus. Quomodo, aut quibus verbis oraverit, non patet; quid autem impetraverit, non latet. Nam, finita oratione k, diei advenientis crepusculo, cum sopor gravissimus mortales solet occupare, lento pede ad puerum ingressus, ejectis omnibus ad exequias vigilantibus, flexis genibus,

committit se beatæ Mariæ patrociniis; ut illa, quæ vitam genuit, vitam puero impetraret à Filio l: nam aliter non est ausus tale aliquid tentare, nisi illa pro se Dominum dignaretur invocare. Quid enim ageret? Inter spem metumque trepidus, opratum instanti oratione exspectat auxilium. Nec suspendit diutius pius Archiater Famulum suum, qui ita sperantibus in se solitum confert remedium. Inter orandum enim puer, quasi de gravi somno excitatus, caput extulit; somniet; an vigilet, stupefactus. Sanctus ergo eum spel fixæ in Deum cognovit eventum, lætus accessit; puerum vivum erexit; vocatis officialibus, illum indumentis exui jubet funebribus, & quibus ante usus est, indumentis indui regalibus.

D

l

6 Igitur qui huic officio aderant, clamorem gaudii diutius cohibere non poterant; quin liberè eruptum atrium, omnemque aulam regis vociferatu maximo implebant. Quo omnes à somno excussi, huc illacque discurrebant, causam tanti sonitus ignorantes. Nec non ipse rex, qui tunc primùm parum somni carpebat, exterritus (nam nimium tristis tota nocte jacebat infomnis) cubiculum, ubi tantus fragor exortus est, festinus incurrit. Quanta lætitia cor ejus pulsaverit, fusæ præ gaudio lacrymæ testantur; cum reviviscere vidit pro quo, si eum reciperet, ipse mori concupivit. Vocata mater ad sancti Viri pedes festinat; quia cor ejus triste filius vivus mulcebat: nec non omnes, qui ad funus defendum confluerant, gaudio repleti ad admirationem resurgentis pueri quique præ aliis ire festinabant.

incredibili
 omnium gaudio:

E

7 Rex ergo, ne moram faceret Episcopo, domum, ne laudaretur à populo, festinanti; consilium cum regina duxit, quomodo Sanctum remuneraret, qui eis tanta beneficia à Deo præstaret. Aurum, argentum, quæcumque concupiscibilia & regis dono honorabiliora in thesauris invenire poterant, gratissimè præcepit offerri, humiliter deprecans, ut accipere dignaretur. Quæ sanctus Vir accipere devitans, ait: Si aliquid pro gratiarum actione Deo offerre te delectet; ad augendum Dei officium in ecclesia beatæ Mariæ Christi, cujus meritis filium vivum recepisti, terminos ejus, qui angusti sunt, ad tantum servitium dilatare aliqua parte regni tui, ut sit in usufructuario ibi servientibus Domino, si ita regis majestati placet, poteris: quia firmiter hoc ac stabilius est ad beatitudinem tuam, tuorumque præcedentium patrum, & sequentium posterorum promerendam, quam aurum, quod oculos, cum videtur, delectat, & cor, cum perditum fuerit, contristat.

in regiam
 in se munificen-
 tiam de-
 precatus,

F

8 Quam propositionem Pontificis rex gratulanter amplectens, Ubi, inquit, invenire poterimus locum talem, qui congruat ad servandum Matri cælestis Regis, cujus sunt universa in cælis & in terris? Cumque hæc secum volveret, mentemque per omnem Alfatiam spargeret, sicubi talis forte locus inveniretur, qui tantæ donationi aptus haberetur; occurrit animo Rubiacham m, oppidum cunctis usibus, id est agris amœnis, campis, silvis, aquis, ædificiis, populis opulentissimum, summæ Reginæ in dotem convenire. Nec distulit rex, voto tandem invento,

ecclesia Ar-
 gentinense
 Rubiachen-
 se
 oppidum im-
 petrat.

m

A vento, cancellario mox accito *n*, coram optimatibus suis, assensum tam bono consilio præbentibus; testamentum facit; ut Rubiacha cum omnibus appendicis suis confinibusque, ad se pertinentibus, etiam cum villis, totum & integrum amodo & deinceps sit sub dominio sanctæ Argentinensis ecclesiæ: servientis Dei Genitrici Mariæ *o*, stabili & inextricabili stipulatione subnixum. Hoc nobili donativo ditatus, valedicens regi, ad propria remeavit Episcopus; convocatoque clero, militumque cœtu, populique conventu, cunctis assistantibus ac aspicientibus, testamentum acceptum posuit super altare consecratum in honore sanctæ Mariæ.

Super aquis ambulat; aliaque patrat miracula:
P
Q
B
9 Postea verò multis vixit annis *p*, pollens virtutibus sanctis, è quibus unum miraculum fidelibus valde proficuum huic operi dignum duximus inferendum. Fertur namque, eum citra flumen, quod de saltu Vosagi, nomine Briuscha *q*, mixtum cum Alsa fluvio, qui alveo per Alsatiam eò usque decurrit, oratorium ligneum parvum sibi fieri jussisse, quò nocturno silentio fluvium transiens, veniret, ut ibi se secretius in oratione maclaret, mentem quoque in divina contemplatione latius extenderet. Subinde verò cum navigium non invenit, siccis pedibus fluvium transivit; completaque oratione, rursus super undam ambulans repedavit. Ita ergo religiosam vitam ducens, diversis morbis oppressos curavit; dæmones ab obsessis corporibus fugavit; discordantes concordare fecit; quibusque secundum modum necessitatis commodus existit moderator.

moritur, & sepelitur extra urbem; inde postea transfertur ad cœnobium Surburgense.
r
s
10 Cum autem sentiret, imminere sibi diem extremum, in monticulo urbi vicino extra civitatem *r*, ubi sancti Michaëlis est ecclesia constituta, sepulturam sibi fieri præcepit, & eò se ferri ac sepeliri; imitans Salvatorem Christum, qui extra portam elegit sibi sepulcrum *s*. At vero post multos annos inde translatus & ad cœnobium Surburgæ deportatus, ibi est honorificè reconditus: ubi & nunc famulantibus Deo & hymnis & laudibus multa beneficia patronus [confert] comitante gratia Christi, cui est honor & gloria per omnia secula seculorum. Amen.

C

A N N O T A T A.

a Dagobertum hujus nominis secundum intelligi debere diximus in Commentario § 4.

b Parentesim hanc habet utrumque exemplar *Ms.*; at omittunt impressa.

c Hac comparatio est in utroque *Ms.*, & Brevariario Argentinensi; non item in auctario historia Lombardicæ.

d Saltus is situs est cis locum, qui sive à copia aprorum, sive (quod vero propius) ab infausso apris ladentis eventu nuncupationem accepit

vulgò Eberstheimünster, sive Apri-monasterium, quod est oppidulum in ditione episcopi Argentorariensis, & sedet ad Ellum fluvium, vix uno milliari Germanico distans à Schlestadio in Septentrionem: unde ipse saltus dicitur Eberstheimünsterwald, teste Coccio in Dagoberto cap. 15.

e Singulari, id est apro, ut probat Cangius.

f Ita utrumque nostrum *Ms.*; sed excusa hanc reflexionem expunxerunt.

g Dagoberti II regis erat Kirchheimium, haud procul Mulsheimio, quod Bruscha fluvius alluit; uti dictum in Diatriba de tribus Dagoberti lib. 2, cap. 2.

h Quæ sequuntur usque ad Interea puer in lecto collocatus, sunt in utroque *Ms.* nostro; sed in excusa *Vita* desunt.

i Quod sequitur usque ad, Quomodo, aut quibus verbis oraverit: desideratur in *Vita impressa*; conveniunt tamen hic inter se apographa nostra.

k Ita consonant *Ms.*; sed in impressis *Actis* deest quod sequitur usque ad, Ejectis omnibus.

l Hinc usque ad initium sequentis numeri praeque omittuntur in impressis; nonnulla etiam variantur: exemplaria tamen *Ms.* conveniunt.

m Vulgo Rufach, de quo vide dicta in Commentario num. 41, & Coccium in Dagoberto cap. 21, ubi & de templo paræciali S: Arbogasti titulo insignito.

n Cancellario mox accito; non est in *Vita impressa*; est tamen in utroque apographo nostro; & in editione quidem Lovaniensi cancellarius appellatur Durandus, quod redolet illud diploma, de quo memini supra num. 42. Quamvis autem vox cancellarius illo seculo, quod in illo diplomate notatur, in usu non fuerit, ut citatus ibidem Cointius asserit; in usu tamen sub Carolinis fuit & deinceps, quando scripsisse putamus auctorem nostrum, qui usitata ac nota suis temporibus appellatione officium illud significat, quod alio prius nomine, sed jam exoleto, nuncupatum fuerat.

o Ecclesia cathedralis Argentorati, vulgo Münster dicta, jam tum Dei Genitrici erat sacra; nondum adeo tamen augusta, ut modo est. Ad Grilimannum cap. 9, & Merianum in Alsatia topographia idioma Germanico scripta pag. 37.

p Annis scilicet octo circiter, ut in Commentario dictum.

q Impressa habent Bruyscha; *Ms. Wiblingense*, Brufen: vernaculè Breusch; Latine Bruschius & Bruscha dicitur. Fluvius est Alsatia nobilis, qui prope Argentinam cum Illo, Ello, sive Alsa; principe Alsatia flumine, à quo & nomen habet regio, mixtus suum deinde nomen retinet, donec se in Rhenum exonerat.

r Est monticulus ille cum imposito sacello S: Michaëlis modò intra urbis mœnia, ut in Commentario dictum est.

s Quæ sequuntur solum habet exemplar *Ms. Trevirensis*, ut ante monui. De translatione egi num. 49; de Surburgensi verò cœnobio num. 44.

DE S. VASTRADA VIDUA

SUSTERENI IN AGRO JULIACENSI.

J. B. S.

Ex monumentis inde acceptis.

SEC. VIII.

Uam in sacris Fastis seu Martyrologiis parum celebris est S. Vastrada, alias Vastrades S. Gregorii, non proprie episcopi, sed abbatis & ecclesia Ultrajectina rectoris mater, S. Alberici episcopi

Cultam eam pridem ut Sanctam

avsa, tum certum videtur, eam vero cultu ecclesiastico gavisam esse in cœnobio olim, nunc nobilium virginum collegio Susterenensi, Susterenii seu Suestriensi (vulgo Susteren) in agro Juliacensi, Leodiensis antea, nunc Ruramundensis diœceseos, de quo non ita pridem varia collegit & vernaculo sermone descripsit R. P. Arnoldus Hertsworm, alibi à me laudatus, prior S. Crucis Venlonæ, cujus lucubrationem, perillustri D. Wilhelmina Elisabetha Baronissa de Hompesch Susterenensi abbatissa dedicatam, & ab ipsamet commodatam ad me misit anno 1721 R. P. Ludovicus Toebast, collegii nostri Ruramundensis jam secundum rector, ex qua eas partes, quæ ad Sanctos spectant potissimum, transcribi curavi, tametsi plurima observaverim, quæ tum ab historica veritate, tum à recta temporum ratione longissime desectant.

probant adducta monumenta;

2 Narrat istic Hertswormius parte 2, § 4 Zwentiboldi ejusque conjugis Oda Susterenensium foundationem seu potius restaurationem, non usquequaque indubitam, ad quod cœnobium sæpius confluerint laudati SS. Gregorius & Albericus, utpote quorum mater, jam dicta S. Vastrada eo sese recepisset; ubi deinde & vita finem fecerit, & sepulturam nata, & publicam venerationem consecuta sit: quod idem testatur Eifenus noster in Floribus Leodiensibus, inter ambigua multa id certo ausus asserere, quod ipsam, Sanctis adscriptam, veneretur polteritas: neque mihi dubium videtur, quin eandem indicare voluerit Florarum Sanctorum Ms. dum hoc die Vastradem an-

nuntiat titulo martyris non recte insignitam; Item Vastradis martyris, unde fortassis sua accepit Grevenus in auctariis Usuardinis; Vastradis martyris: certe Castellanus in Martyrologio suo universali disertissimis verbis eam inter Sanctos collocat; Sustereni in ducatu Juliacensi, S. Vastradæ, id quod verosimiliter hæserit ex Wilhelmo Heda in Gregorio, ubi de ejus controversa Susterenensi sepultura locutus, subjungit; ubi & S. Vastradis, mater ejusdem Gregorii requiescit, cujus festum celebratur xii Kalendas Augusti.

3 Vastradam item ut Sanctam agnoscit Mabillonius ad Vitam S. Gregorii sec. 3 Benedictino tom. 2, à pag. 319; cultum porro immemorabilem confirmant sacra ejusdem exuvia, in sacro Susterenensi thesauro religiose asservata, de quibus laudatus Hertswormius parte 3, § 4, venerandum sacrarium bis ingressus omniaque accuratè scrutatus, ut oculatus testis scribit; sese istic reperisse ossa & cineres S. Vastradæ seu Vastradis, matris sancti Gregorii, aviæ S. Alberici, quæ colitur xxi Julii. Hæc ad vindicandam S. Vastradæ publicam venerationem dicta sunt; nam de ejus Vita, gestis aut obitus tempore, nihil, quod sciam, memoria proditum est: quæ vero de aliis Sanctis, toto ferme seculo inter se dissitis, istic miscet Hertswormius, locis suis ex professo postmodum discutientur, nempe ad xvii Augusti, dum de Benedicla & Cecilia Zwentiboldi filiabus agendum erit, tum ad xxv Augusti, dum de S. Gregorio, ad xiv Novembris, ubi de S. Alberico & alibi. Atque hæc hæc hactenus: quod si quid præterea ad S. Vastradam spectans, in manus nostras perveniat, ad S. Gregorii filii natalem commodè referri poterit, neque enim aliunde quam ex ejus Actis sanctitas matris innotuit.

licet de gestis ejus vix quidquam reperitum sit.

C

DE B. ODDINO BAROTTO

FOSSANI IN PEDEMONTIO.

J. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De cultu aliquali ex processibus & Actis.

ANNO MCCCC.

E urbe Fossanensi pluribus olim in hoc opere agendum fuit occasione cultu illic, ut civitatis patroni, S. Juvenalis Narnensis (saltem quemadmodum tunc ferebatur) episcopi, quem potius, licet synonymum, Sanctum alium fuisse, ab insulato Narnensi martyre distinctum censuit Papebrochius in Commentario ad Acta ejus concinnato tomo 1 Maii à pag. 406, ubi diversa instrumenta referuntur, ad Majores nostros Fossano & Taurino transmissa, tum excusa tum Mss. in quibus nil prætermis-

Apud solos populares celebres

est quod ad Fossanensium rerum splendorem quomodo queat conducere, ut res ista ibi abundè explicata, hoc loco iterum producenda non sint; sufficit sane data istic Fossani notitia. Ea porro instrumenta talia sunt, ut adnexum ubique habeant, inter Sanctos aut saltem illustres alios Fossanenses, etiam huic, quem beatum constanter predicant, Oddinum, cognomeno Barottum, primaria ecclesie, tunc collegiata, modo cathedralis olim præpositum, rebusque præclare gestis, virtutibus ac miraculis apud populares suos in paucis celebrem.

2 Equidem fatebor, optasse me sapius paulo illustriora

A
Beati titulo
istic decora-
tur,

lustriora cultus legitimi indicia, quam sint ea qua in Fossanensium monumentis adducuntur, idque adeo vel maxime, quod à Ferrario, Sanctorum popularium collectore minime parco, Sanctosque & Beatos Italia omnes tanta diligentia scrutato, & sanctum ipsum Juvenalem Fossanensem tam distincte referente, nec verbo beati istius Oddini mentionem usquam fieri observarem; ut proinde in nullis usquam Fastis sacris, quantumvis recentibus ejus occurrat memoria, ut facile perspicuas, miras Fossanenses ante seculum XVII transgressam non fuisse, totis ducentis annis quodammodo sepultam, donec anno 1608, annitentibus maxime ejus consanguineis, colligi cœperunt variarum incollarum testimonia quibus insignium gestorum, illustriorum virtutum, miraculorum ac cultus aliquantisper fama stabiliretur, ea saltem ratione ut Oddinum suum Fossanenses altaribus proxime admo-

quem Majores
nostri agno-
vere,

3 Ab annis circiter sexaginta, anno nimirum 1667 ad Majores nostros missum est opusculum Italicum Joannis Nigri canonici & poenitentiaris prædictæ ecclesiæ Fossanensis, Taurini anno 1650 Italicè excusum sub titulo Vita & miraculorum gloriosissimi sancti Juvenalis &c. de quo ad III Maii jam satis dictum ostendimus; cui cœm non omnino acquiesceret Papebrochius, eo res peritura est, ut ipsa demum instrumenta manuscripta accesserint, ex quibus ipsis sua omnia laudatus Niger collegerat. Sunt ea codex Ms. foliorum charta integrorum triginta & amplius, seu plusquam centum viginti paginarum in folio, ex quo quæ ad S. Juvenalem spectant, jam data sunt, reliqua ad B. Oddinum referantur potissimum, taliaque censuit Papebrochius, ut de toto instrumento pag. 409 scripserit in hunc modum: Atque ita totum instrumentum, seu potius instrumentorum plurium fidelissima collectio concluditur, firmaturque appensione episcopalis sigilli, qualiter in nostro Museo servatur ad memoriam posterorum, & usum etiam aliorum temporum; quando de B. Oddino agendum erit in Julio.

tamen si signa
satis illustra
non videantur.

4 Censuit igitur Papebrochius, relata istis multorum testimonia istiusmodi esse, ut de Beato illo hic agendum minime dubitaverit, in quo ei non illibenter subscribo, tamen si, ut jam dicebam, paulo urgentiora optarem veri & legitimi cultus documenta; qualia an sint qua habemus, jam mox fiet manifestum, ubi ex ipsis Nigri autographis litteris patuerit, post vitam ab eo editam nec huiusmodi celebratam accessisse. Sic scribit ipse ad Papebrochiam VIII Aprilis 1675: Ad beati Oddini Barotti cultum ab anno MDCL nihil accessit, præter quædam ornamenta circa ejus iconem à latere chori existentem. Is vero cultus impenditur qui ante centesimum annum exhibebatur. Fiunt scilicet privatæ preces & vota; pingitur cum radiis, & publicè colitur; non tamen apponitur altare, nec sacrificatur, neque appenduntur luminaria, etiam XXI Junii (lege XXI Julii) ejus festo, sed ea accenduntur ad altare majus. Placuit hic alligare ejusdem effigiem, nec non S. Juvenalis, quæ ex devotione populi, post alias jam impressas circumferuntur.

Accepta est
Vita ex pro-
cessibus

5 Miror sane; virum de cetero accuratum, in die obitus hallucinatum, quem tam clare expresserat in Vita seu elogio à se edito, ubi mortuus dicitur non XXI Junii sed hac XXI Julii, die vero sequenti seu XXII sepultus. Porro processus jam dictus seu testimoniorum collectio in Ms. inci-

pit fol. 27, ubi præmittitur depositio communis seu generalis totius urbis, in suis primoribus seu consiliariis congregata, qui magno numero, ad instantiam R. D. Petri Antonii Barotti, vera prædicant ea omnia qua in sequenti instrumento & in reliquis depositionibus longè fusiùs & sigillatim deducuntur, quæque ipsissima capita sunt ex quibus vitam suam nitide collegit exornavitque laudatus Joannes Niger à nobis Latine versam, ut plane opus non sit longum processum Latine reddere, aut hic inutili prorsus labore totum describere, ad certum ferme paginas extensum. Titulus Latine institutionis in hunc modum conceptus est: Testimoniales requisitionis, exhibitionis, supplicationis & librorum bellationisque juramentorum & informationum. En modo instrumentum ipsum, hinc inde contractum.

AUCTORE
J. B. S.

5 Anno Domini MDCVII, die VI Junii quorum præ-
Fossani judicialiter coram perillustri ac re-
verendissimo D. D. Thomæ, Dei & Aposto-
licæ Sedis gratia episcopo Paphensi, coad-
jutore Fossanensi, comparuit R. D. Petrus
Antonius Barottus, suo & nomine aliorum
de Barottis, exhibens suprascriptam supplica-
tionem, incipientem; Exponunt nobiles su-
prascripti . . . & petit sumi informationes,
& testes examinari ad æternam rei memo-
riam, de & super contentis in illa. & primo
quod de anno Domini MCCC & per ea
tempora fuit inter viventes Adm. R. D. Od-
dinus, ejusdem familiæ de Barottis, præpo-
situs, dum viveret, ecclesiæ SS. Mariæ &
Juvenalis . . . Item petit sumi informationes
de testibus præsentandis, quatenus deponant
super voce & fama, & ipsos se scire quod
dictus beatus Oddinus imprimis, dum vive-
ret, fuit præpositus . . . Item quod præfa-
tus beatus Oddinus, ob vitæ sanctitatem &
insignia pietatis operâ vivens, tandem mo-
riens, divina permittente clementia, Beati
nomen est assécutus, prout ad hæc usque
tempora durant depictæ illius imagines, & de
superioribus ipsos scire, concurrentibus voce
& fama & aliis administrabilibus

E

7 Item de statu & prout remanent depi-
ctæ ipsius imagines. Item ubi repositæ erant
corporis illius reliquæ, & prout nunc jacent
& reperiuntur, & de statu ipsarum. Item quod
dictus beatus Oddinus suis sumptibus con-
strui jussit capellas campestris . . . Item de
pia populi devotione in dictum beatum Od-
dinum, illumque pro beato reputari & re-
putatum fuisse. Item quod depicta etiam fue-
rit ipsius imago cum nominis subscriptione,
antequam parietes antiqui chori destrueren-
tur. Item quod anno MCCCLXVIII gerebat
curam animarum . . . Item electus fuit poe-
nitentiarius cum ipsamet auctoritate absolven-
di qua fruuntur poenitentarii Romæ . . .
Item de multis auctoritatibus sibi concessis . . .
Item de multis miraculis, prout testes exa-
minandi dixerint. Item quod anno Domini
MCCCLXXVI accessit in Jerusalem ad sepulcrum
D. N. J. C. invilendi causa . . . Quibus au-
ditis, præfatus perillustri ac reverendissimus
episcopus coadjutor & vicarius generalis, vi-
sis & diligenter inspectis . . . ordinavit esse
sumendas informationes requisitas à testibus
præsentandis quæ inde sumptæ fuerunt &c.

8 Subjicitur copia dictorum & depositionum breviter ex-
testium examinatorum, super vita moribus & actis

Z 3

actis

AUCTORE
J. B. S.

actis quondam adm. R. P. beati Oddini Barotti ac contentis in superscripta requisitione. Tum vero ex ordine testium viginti & amplius exquisita referantur testimonia sub latina formula quæ ad singulos reperitur, reliquo contextu Italicè deducto. En testem primum fol. 29. Et primo nobilis dominus Michaël Cuneo super contentis in supra scripta expositione illorum de Barottis, informando cum juramento, tactis, ut supra, Scripturis, deposuit se scire & notum esse, che sin che lui testè era adolefcente &c. Atque hæc eadem toto reliquo codice ad singulos testes accurate præmittuntur, suntque satis convenientia omnium testimonia, tametsi non omnes articuli in ordine ad singulos testes eadem omnino serie digerantur: satis sit, jam tum anno 1608 fuisse constantem & à majoribus, patribus, avis & avavis receptam per id tempus traditionem circa vitam, mores & acta beati, de quo loquimur, Oddini Barotti, cujus radiatam vetustam effigiem, à Nigro huc transmissam, in eas incidit curavimus, totum vero elogium ex Italico Latine vertimus, ipsumque subjungimus.

B

B. ODDINUS BAROTTUS
Præpositus ecclesie Fossanensis
obit anno 1600, 21 Julii, æt. 56. sup. licentia

C
explicaturque
expressa ima-
gō.

9 Ad exposita imaginis explicationem paucis observandum est, asserti passim in laudatis processibus seu testimoniis, ac sæpenumero inculcari, Christum Servatorem B. Oddino apparuisse, quem admodum in pluribus certatim exprimitur, ut etiam narrat infra elogi auctor num. 12. Atque hæc sunt quæ de B. Oddino impetrari hæcenus potuerunt. Frustra variis litteris toto anno & amplius institi, clariora mihi solidioraque perseverantis cultus argumenta suggererentur; responsi nihil obtinere licuit, ut facile intellexerim, in antiquo statu rem omnem persistere, neque adeo de approbando Roma cultu Fossanenses hodie magnopere esse sollicitos. Neque vero nos calculo nostro venerationis quidquam additum cupimus, quod vulgari usitataque illic appellatione, ab Ordinario haud dubie probata, saltem permessa, Oddinum beatum dixerimus: vocetur venerabilis dumtaxat, vel quocumque alio nomine: certe virtutes ejus & singularia ecclesiastica perfectionis sanctitatisque documenta, talsa esse censemus, quæ clericis omnibus merito in exemplum proponantur. Et vero receptam eam de B. Oddini sanctitate opinionem olim invainisse, testis est etiam Ughellus tom. 4, col. 1512.

dum ita scribit: Cathedralis antiquæ sed elegantis architecturæ est, ubi præter sanctorum corpora Alverii & Sebastiani, martyrum Thebeæ legionis, nec non beati Oddini, illius ecclesiæ præpositi, anno mcccc defuncti, S. Juvenalis . . . reliquæ conquiescunt. En modo Visa compendium, quod è patrio sermone Latine redditum nuperrime diximus.

D

V I T A

Seu potius elogium

Ex Italico Joannis Nigri Latine
versum.

Fossani natus est beatus Oddinus anno mcccxxxiv, patre Jacobo, matre Catharina conjugibus, ex conspicua priscaque Barottorum familia, quæ cum tribus abhinc seculis viros probos Deique timore præditos semper produxerit; haud obscure hi demonstrarunt, non dissimiles se fuisse progenitoribus ipsius Beati, seque adeo hujus meritis ac patrocinio singulares à Deo favores consecutos. Pie igitur ac laudabiliter educatus, præbitis indiciis docilis facilisque ingenii, mox litteris perdiscendis admotus est, in quibus quantum profecerit, ex muneribus, quibus dignus habitus est, manifeste licet conicere: verum cum natura sua ad pietatis officia magis propendèret, clericali militiæ adscriptus, sic magis magisque in dies virtutibus ac bonis moribus enituit, sic placuit in rebus ecclesiasticis administrandis; ut ad regendas ecclesias animarumque curam suscipiendam vocatus sit, priusquam ætatem assecutus esset qua ad sacerdotium promoveretur.

Jovenis clericali militiæ adscriptus, E

2 Hac fama impulsus Taurinensis per id tempus episcopus, ejus ordinarius, suppleto gratiosè unius anni defectu, presbyterum ipsum ordinavit, quo capax redderetur ad regendam ecclesiam parochialem S. Joannis Baptistæ, dioceseos ferme præcipuam, quam ipsi ultro offerebat familia Opertorum, ejusdem patrona. Hanc adeptus zeli sui pastoralis vela expandit, tum in exponendo verbo Dei, tum in ministrandis Sacramentis, tum vero in aliis spiritibus exercitiis atque in officiis caritatis; sicque annis aliquot prædictæ ecclesiæ præfuit, ut jam tum venerationem sibi conciliaret, eo maxime, quod exteriora ministeria interno devoti animi sensu inflammaret, assiduè intentus orationi, vigiliis ac jejuniis, adeo ut sæpissime solis herbas & leguminibus vesceretur.

mox pastoralis cura admotus, F

3 Ut autem palam faceret, quam abjectè de se humiliterque sentiret, circa annum mcccxxxvi grossio se rudique habitu induit, ea plane forma qua ii procedunt qui tertiam S. Francisci regulam profitentur, multis seipsum durisque pœnitentiis macerando; cum vero singulari ardore terretur in contemplandam Servatoris nostri Jesu Christi passionem, inde tanto affectu incensus est, eumque animo amoris ignem concepit, ut diutius contine-

omnibus virtutibus enituit, atque Hierosolymam profectus est.

A tineri non posset quin sacra ea loca inviseret, ubi prædictæ passionis Dominicæ & theatrum fuit, & vestigia supersunt. Ut itaque propius communicaret Redemptoris sui doloribus & tormentis, eodem circiter anno, debitis facultatibus litterisque munitus, peregrinationem Hierosolymitanam suscepit, votorum suorum compos effectus, non sine martyrii desiderio, Deo permittente ut in Furcarum captivitate incidere, cum socio Hieronymo Mareneo Fossanensi, cui cum futuræ liberationis diem prædixisset, cum eodem in patriam regressus est.

*Rigide in se
saviens pauperibus
prospicit*

4 Tum vero pœnitentiæ disciplina probe institutus, continua ejus documenta exhibere non desistit, tum frequentibus suis concionibus, tum parsimonia vestitus victusque, frugali mensa, imo paupere utens, ut egenis succurreret; cibus ferme quadragesimalibus contentus, alios mendicis erogabat: & siquando carnis aliquid mensæ apponeretur, ad pauperes infirmos eam amandare, quotidianum ipsi erat; cujus rei singulare exemplum miraculo non caruit. Fuit qui Viro beato caponem in festis Natalitijs apponi juberet, ipse vero clerico suo injunxit, ad pauperem infirmam eum continuo deferret; quo respondente, ignorare se, ubi mulier ista habitaret; hoc pacto viam demonstravit: Vade, inquit, ostium tibi monstrabit Dominus. Pergens itaque in incertum clericus, ubi ex adverso januæ domus pervenit, è manibus quodammodo ferculum sibi sensit eripi, quo indicio ingressus, infirmam mulierem consolatus est. Sunt qui referant, Beatum clericum dixisse: Vade, hic te canis ad infirmam introducet; quodque obsequens canis clericum secutus sit, donec infirmæ vicinus gradum stiterit.

*Variaque
munera solus
obire solitus,*

5 Tanto salutis animarum peccatorumque conversionis zelo tenebatur, ut, quo potentiori stimulo eos ad pœnitentiam & confessionem excitaret, ab Urbano PP. VI obtinuerit facultates pœnitentiarij Apostolici, atque ab episcopo Taurinensi licentiam absolvendi à casibus reservatis, ut liquet ex patientibus litteris eum in finem datis VII Julii anno MCCCLXXIV. Porro ob summam illam æstimationem quam de ipso prælati superiores conceperant, sæpius ei delegationes & negotia, res ecclesiasticas concernentia, tota circum Fossanensis territorii vicinia committebantur; eratque ipsi à præfato episcopo facta potestas, restitutiones incertis debitas exigendi, eas in pios usus erogandi, quin & vota commutandi. Cum autem varii Fossanenses sacra loca Romana Lauretumque visitare cuperent, dux ipse itineris directorque electus est; quo circa, ut pijs peregrinantibus majori solatio esset ac Sacramenta ministrare posset, altare, quod vocant portatile, à Legato Apostolico Taurinensi impetravit per litteras datas decima Decembris MCCCLXXX.

*nosocomium
condit & sacella
varia
erigit.*

6 Singularis plane fuit hujus Servi Dei misericordia in pauperes, ac memorabilis iuxta zelus erga loca pia, in quibus perpetua cura intentus erat ad largienda procurandaque egenis subsidia; ast inter cetera opera præclarior, quod anno MCCCLXXXI aggregatus sit erectionem & fabricam nosocomii majo-

ris, in quam rem tot elemosynas & legata ex ITAL. collegit, tantum de suo contulit, ut ex do- J. NICOLA. mo angusta arctoque peregrinorum hospicio, in eum statum adduxerit, ut & pauperes infirmos suscipere & eos sustentare posset. Fert etiam traditio, condita ab ipso fuisse sacella quatuor in honorem sanctorum Petri Apostoli, Stephani, Bernardi ac Lazari mendici, haud procul ab oppidi suburbijs, in quadranguli quodammodo formam disposita, tamquam propugnacula spiritualia seu stationes peregrinantium oppidanorum, quales a capitulo collatæ aliquando sunt, dotibus nonnullis ditatæ.

7 Piæ hujusmodi procuraciones quibus assidue incumbere, tantam ipsi æstimationem venerationemque conciliarunt, ut vacante eodem mense Novembri anni MCCCLXXXIX præpositura, seu prima præcipuaque collegatæ per id tempus ecclesiæ Fossanensis dignitate, communibus omnium votis successor acclamatus sit piissimus Sacerdos, atque ab ipso capitulo suavissima contentione ad dignitatem acceptandam inductus. At enim ubi se ecclesiæ caput advertit, ad proficiendum majores spiritus, atque ad grandiora molienda animos concepit, mox cum canonicis & populo de ecclesiâ amplificanda, deque erigenda turri consilia conferens; eique rei tam ingenti studio atque ardore sese applicuit, ut ei felicissime contigerit, opus ipsum consummatum intueri anno MCCCLXXVII.

B

8 Et certe res platee miranda, quod sub fidijs non stabilitis sed plane incertis extructum potuerit mediam tanti ædificij partem cum frontispicio & grandi illa mole turris campanariæ. Verum assidua ejus cura ac diligentia meditato operi ærarium fuit, siquidem præter contributiones, elemosynas & legata quæ dexteritate singulari exprimere noverat, ab Amadæo VII, primo Sabaudia duce, facultatem impetravit libere distrahendi frumenta ad fabricæ incrementum, & efficitque ut Taurinensis episcopus eam decimarum partem remitteret, quæ ipsi in territorio Fossanensi competebat; quemadmodum ex archivi cathedralis codicibus hodie dum patet tota Servi Dei œconomia, non solum in ordine ad templi verum etiam ad nosocomii ædificationem. Neque vero Dominus ferventem illum cultus sui zelum immuneratum reliquit, quemadmodum ex binis miraculosis prodigijs manifestum fuit.

*templum in
integrò ro-
stantis*

9 De primo ita memorant: Dum trabes grandior templi fabricæ causâ ductaretur, ita luto infixæ sunt currus rotæ, ut tamen juncta fuerint tria boum paria, è loco moveri non potuerit, donec accurrens beatus Oddinus, vectoribus animos addidit; missisque bobus quatuor, solos binos jugo applicuit, iisque impertita benedictione, manu altera temonem arripiens, altera stimulum agitans. Agite, inquit, pergite in nomine Domini & sancti Juvenalis; atque ecce continuo, non sine adstantium stupore, boves duo trabem ad templum commodissime perduxerunt. Alterum fuit, quod è summa turri prolapsus sit cæmentarius dum in templo esset beatus Oddinus, qui ex strepitu & clamoribus de intelici casu monitus, fufis lacrymis, brevique oratione præmissa, ad jacen-

*non sine va-
rijs prodigijs*

tem

EX ITAL.
J. NIGRI

tem & pro mortuo habitum cæmentarium accessit, eumque de nomine compellans, apprehensaque ejus manu, fidenter dixit: Noli pavere, nihil tibi mali accidit; redi ad opus: ille vero tamquam è somno excitatus, in pedes sese erexit, ac turrim rursus conscendit.

calamitatem
que ab agris
averit.

10 Quanto autem studio & amore ferretur in concives & populares suos, eodem isto anno MCCCXCVII comprimis patuit: cum enim observasset circumvicinorum agrorum frugis & grandine & alia aëris intemperie annis prope singulis misere prostratos, communitatem induxit, ut particulari statuto colendum sibi præfigeret festum S. Brigidæ virginis, quam & in compatronam ac protectricam elegerunt, secutaque est postmodum perpetua & constans ejusdem festivitatis observatio. *Opinor hic indicari Brigidam illam Hibernicam virginem qua apud Fasulanos celebris est, utpote, Italis notiore alia multo seniore S. Brigidæ thaumaturga, istidem Hibernica. De utraque eadem die agitur 1 Februarii, quod hic obiter notatum volui. Pergit elogii scriptor.*

B

Cum magna
sanctitatis
opinionem mo-
vunt.

11 Vivendi finem fecit bonus Dei Servus anno ætatis suæ LXVI, Julii die XXI, an. MCCCC, fuitque depositus in communi canonicorum sepulcro: verum noluit Dominus ut etiam sepulta maneret meritorum ejus gloria; etenim mox ab obitu sæpius apparuit resplendenti corpore genibus flexis ante summum altare, sicque visus est à sacrista, signum campana daturus ad Matutinum. Id vero ubi ad episcopum Taurinensem relatum est, præmissis fideli examine, tum circa prædictas apparitiones, tum circa virtutes & miracula, jussit is corpus adhuc integrum alba indutum, reponi in muro chori ad latus Evangelii, in loco elevato inter tres longiores lapides, sic ut per fenestellam, craticula ferrea oclusam, spectari corpus posset, sequenti disticho inferius scripto:

*Oddini veneranda jacent hic membra Barotti
Præpositum templi quem pia vita dedit.*

honorificè
sepeliunt.

12 Superiorem sepulcri istius partem occupabat depicta Sancti effigies, radiato capite, in habitu canonicali, flectentis ante imaginem Salvatoris in nube expositam, ad eum modum quo ei olim apparuerat; subscripto hoc epitaphio:

C

JESUS MARIA. BEATUS ODDINUS BAROTTUS PRÆPOSITUS HUIUS ECCLESIAE ANNO DOMINI MCCCC, INDICTIONE OCTAVA, DIE XXI MENSIS JULII SEPULTUS. HIC PIUS, PRUDENS, HUMILIS, PUDICUS, SOBRIUS, CASTUS FUIT ET QUIETUS, VITA DUM PRÆSENS VEGETAVIT EJUS CORPORIS ARTUS.

D

13 Hoc in statu cum permanerent reliquiæ, visitatæ fuerunt ab Hieronymo della Rovere Taurinensi archiepiscopo anno MDLXVI; deinde vero ab Hieronymo Scarampo episcopo Campaniensi & visitatore Apostolico anno MDLXXXIII atque ab ipsis summa cum veneratione monstratæ sunt familiaribus, & exteris qui tum forte aderant. Tantum vero accrevit Servi Dei sanctitatis fama, unâ & populi in ipsum fiducia, ob singulares gratias quæ post ejus mortem obtentæ sunt, ut in variis templis aliisque locis expressæ fuerint ejus effigies radiatæ omnes cum titulo Beati, præcipue vero in S. Juvenalis, S. Joannis Baptistæ, S. Francisci, S. Georgii, nec non in nosocomii frontispicio quæ hodie dum apparent.

Visitantur
ejus reliquiæ.

E

14 Fatendum tamen, hominum imperitia ac temporum iniquitate (quemadmodum & in aliis rebus contingit) neglectam esse curam referendi in tabulas accepta beneficia, quæ, ut fert traditio, plurima fuere, eaque inter illud memorandum, quod capitis dolore affecti, dum ipsum Beati tumulo applicarent, omni protinus doloris sensu liberi inde recederent: multi præterea contestati sunt, ejus meritis & intercessione, febres tertianas & quartanas sese dispulisse; unde & ad ejus sepulcrum & ad picturam frequentia visa sunt anathemata, ut in opinione hominum, Beatus semper habitus & creditus sit. Accidit autem ut corporis ejus depositum, cum novi chori extruccionem impediret, à primo Fossanensi episcopo Camillo Daddeo, in decentem capsam fuerit translatum IV Aprilis MDXCV, aut anno MDCVI I ad latus dexterum denuo collocatum est, inter ea sculptoriæ artis decorem, quæ modo adhuc spectantur, studio & munificentiâ sacerdotis Petri Antonii, beati Oddini agnati; cujus videlicet cura & studio processus supra in commentario citati, instituti sunt, sicque firmata in Beatum veneratio.

aliaque veneratio-
nis signa
accedunt.

F

VIGESIMA SECUNDA DIES JULII.

SANCTI QUI XI KAL. AUGUSTI COLUNTUR.

S. Maria Magdalena apud Mas-
filiam in Provincia Gallia.S. Syntyches Philippis in Mace-
donia.

S. Plato martyr Ancyrae in Galatia.

S. Cyrillus

S. Andreas

S. Tebellius } Martyres Antiochia.

S. Aureus

S. Stertheus

S. Cyrillus patriarcha Antioche-
nus.

S. Andreas

S. Elianus

S. Aiaboto

S. Josephus comes conf. Scytho-
poliMartyres Maxulitani
in Africa.

- A** poli in Palæstina. **B** S. Theophilus junior martyr in Cypro.
 S. Wandregifilus abbas Fontanel-
 læ apud Rotomagos in Nor-
 mannia. S. Hieronymus episcopus Papiæ in
 Insubria.
 S. Meneleus abb. in monasterio S. Gualterius conf. Laude Pom-
 Menatensi Arvernæ. peia in Insubria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Braulionis *Casarangustani* episco-
 pi translationem notavit hoc die
Marietta; de ea & Sancti gestis
 pridem actum est ad xviii Martii.
 S. Theodosiæ Virg. & Mart.

cultum celebrem alicubi fuisse in
 Rhemenfi provincia, verbo observavimus ad au-
 thentia *Ussuardina* hoc die; nempe quod codicis
Heriniensi, vetera nota optima, adjectam videre-
 mus Sanctæ istius translationem, de qua etiam
 meminimus. Florarium nostrum *Sanctorum Mss.* De
 qua translatione agatur, conjiciendum ex iis qua
 de ipsa Sancta dicta sunt v Aprilis.

SS Eugenium & Protogenem episcopos hoc die;
 sed minori charactere, prima sua *Ussardi* edi-
 tioni adjunxit *Molanus* cum *Apollo*: sed ab
 eo textu in posterioribus editionibus prudentius
 abstinuit. *Ferrarius* omnia colligens, tres istos di-
 versis annuntiationibus *Catalogo suo generali* hoc
 ipso die inseruit. De postremo loquimur infra,
 de duobus aliis *Eugenio & Protogene actum*
 est v Maii.

S. Germani inclyti *Parisiacæ* urbis episcopi
 & confessoris translationem hoc die *salutem* me-
 morat *Saussayus*. Verum qua de hac & San-
 cti gestis dicenda fuerint, habes in *Actis* ipso die
 natali xxviii Maii.

SS Martyrum *Achatii & sociorum* memoriam
 agit hoc die *Ferrarius*, *Labaci* in *Carniola*,
 citatque tabulas ejus ecclesie. Unus est, inquit,
 ex decem millibus in monte *Ararath* in
Armenia crucifixis &c. At nos de iis jam
 pridem egimus xxii Junii.

S. *Joannes Gualbertus* perperam hoc die signa-
 tus est a *Felicio*, quem non video cur in eo ma-
 gatus sit *Arnoldus Wion*, nisi fortasse ut illum
 in annotationibus suis resellat. Nos de eo jam
 supra ejus die natali xii Julii.

Relatio reliquiarum sancti hieromartyris *Pho-*
cæ celebratur in *Typico S. Sabæ*, cujus Sancti
 mentio etiam fit in *Mss.* *Mensis* bibliotheca
Ambrosiana, *Martyrologio Arabico-Egyptio* ac
Kalendario Syriaco seu Chaldaico Roma excuso
 1624, & *Latine reddito* à *D. Josepho colle-*
gii Maronitici anno 1661. *Molanus* dictam
 relationem addidit secunda editioni sui *Ussar-*
di, ex quo fortasse *Galesinius*. Plures Sanctos
 synonymos non leviter intricatos enumeravimus
 die xiv hujus, occasione *S. Phocæ* martyris &
 episcopi *Synopenfis* in *Ponto*, ut liquet ex *Com-*
mentarii prævi paragrapho 1, a pag. 629.
 Ad quem determinatè *Phocam* ista hic sine re-
 ferenda, fateamur nos nescire: eadem difficultas oc-
 curret die proximè sequenti inter *Prætermissos*.
 Vide interim dictum diem xiv Julii.

S. *Paulus* diaconus martyr perperam huc à *Ma-*
rietta translatus est, spectat ad xx Julii.
Julii Tomus V.

S. *Victoris & sociorum* *MM.* festivitas à *Ma-*
rietta etiam transposita est. Vide *xxi Julii*.

SS. *Florentii & Syinnii* memoriam *hodurno la-*
terculo inserit *Florarium Sanctorum Mss.*, nil-
 la prorsus nota adjecta, unde inter multos e-
 jusdem nominis agnoscantur: satis fit ea hoc
 loco indicasse.

S. *Marcellæ* Martyris memoriam lego notari hoc
 die in variis *Mss.* tabulis *Græcis*, pluries à
 nobis citari solitis. Excerpta, quæ habemus ex
Mss. Mediolanensibus bibliotheca Ambrosiana,
 in elogio, quod de ipsa habent, narrant, in-
 colas *insulæ Chii* venerabile ei templum
 ædificasse, tum quia magno ipsam affectu
 prosequuntur, tum quia plurima miracula
 ab ea quotidie patrantur: quorum unum,
 ad hodiernum usque diem inauditum, fieri
 perhibetur: inveniri nimirum lapillos su-
 pra litus, in quo templum ipsius condi-
 tum fuit, concreto sanguine plenos, quibus
 abrasis, scobem in vasa abjectam adhi-
 beant ad omnem curationem suam. Hinc
 omnibus innotuit tamquam Sancta & mar-
 tyr, tum ex sanguine in lapillis reperto,
 tum ex apparitionibus nocturnis &c., quæ
 siue certioribus sanè monumentis minime ad-
 mittenda sunt. Varias id nominis Martyres de-
 dimus dicibus variis in nostris *Actis*; an & ad
 quem diem ista spectet, ignorare nos fateamur.
 Nec mirum, istam Martyrem adeo nobis esse
 ignotam, cum adeo ignota fuerit, apud *Græcos*,
 ut in *Synaxario Chiffletiano* singulari isto cha-
 racterismo signetur in duobus versiculis, qui ex
Græco ita sonant: Tametsi ignoremus omnes
 nos [te] *Marcellam*; certaminis tui *Chri-*
stus novit modum. In tanta itaque temporis,
 martyris aliarumque, quæ ad ipsam spectant,
 rerum ignoratione, nihil agendum nobis puta-
 mus quam simpliciter hic de ipsa meminisse.

Waldredum abbatem in aliquo *Kalendario* repe-
 rit *Bollandus*: at cum hic alibi notus non sit,
 sufficit, ipsius hic meminisse.

S. *Marchillæ* memoria occurrit in *Martyrolo-*
gio Arabico-Egyptio paulo ante laudato: ve-
 rum desideratur major notitia.

Salvianum, ut sanctum, ut episcopum, scri-
 ptis & meritis gloriosum hoc die predicat
Saussayus cum longo elegantique elogio, quod vi-
 ro præclarissimo dicitur non negamus: at *Mas-*
siliensem episcopum fuisse, nescio ubi *Martyro-*
logus iste legit; multo minus ubi & à quo
 tempore *Sanctorum* honoribus donatus sit, aut
 hoc potius quam alio die usquam colatur. Mi-
 nus est *Saussayus* in suis canonizationibus: hic
Salvianum Sanctis adscribit, quem venerabilem
 dumtaxat dicere debuit; postmodum vero *Callia-*
num inter venerabiles collocat, quem *Massilia*
 A 2 aliam.

A

altaribus adnotatum, ignorare non potuit. Sic rursum hos die

Claudiam Mariam Victorinum exornat sancti appellatione, de cuius cultu nullum alibi vestigium.

Baltfridem item monachum, ut S. Wandregisilo charum, in territorio Bituricensi annuntiat, opinor, ut sic discipulus Magistro jungatur, sed de cuius cultu certiores nos reddere oportebat.

Hilarius episcopus Vesuntionensis, quartus hoc die Sanctus est creationis Sarrasana, seu maris Ferrariana: alii satis habent eum venerabilem pronuntiasse; ut de festivitate nihil noster invenit: utrum depositio ejus vere contigerit 11 Kalendas Octobris, non opus est pluribus inquirere. Adde Pancharium & Justum quos in ipso suo Martyrologio hinc Hilario eadem auctoritate adjunxerat.

B

Eliam Tolofanum ut beatum prædicat hoc die Marchesius in Diario; ejus occasione agens de S. Maria Magdalena, magnifice commemorans præteritum miraculum in rege Sicilia &c. qua eo loci perperam intrusa sunt.

Augustinus della Bagella cum eodem titulo secundum locum occupat.

Catharina cognomento Martyr tertio loco ponitur sed absque ullo titulo.

Gofridus seu Godefridus ex abbate Clarevallensi episcopus Lingonensis beati titulo donatur in saepe citato Cisterciensi Kalendario, quem sanctum rotunde appellant Henriquez & Bucelinus longo eum ornantes elogio: quale etiam habet Sarjayus; eum inter pios solum memorans. Chalemotus de eo agit VI. II. Novembris, ut jam xv hujus in Prætermissis monimus: si interea probetur cultus, superest dies quo ejus Acta illustrentur.

Benedictus, ut jam dicti Godefridi discipulus, cum sola venerabilis appellatione hoc die relatus est à Chalemoto, tacente de eo Henriquez, qui die precedenti ipsum memoravit: ast hic

C

Andream Bonevallensem monachum secundo loco annuntiat idem Henriquez, beatum de more prædicans, quemadmodum & Bucelinus, non ea monumenta citantes, ex quibus de cultu fiamus certiores.

Rapertus scholarcha vir doctissimus in Sangallensi monasterio laudatur hoc die à Dempstero.

Willfredam reginam & abbatissam ex Martyrologio Anglicano se accepisse memorat Ferrarius: usque ex prima editione anni 1608, ubi cum elogio refertur, in altera anni 1640 à Wilsono prætermissa est.

SS. Theudilam, Isaac, Laurentium & septem alios martyres hoc die XXI Julii consumptos notavit Ughellus in episcopis Spoletinis tom. I, parte 2, col. 166: at de his aliisque Umbria Sanctis fuse disputatum est in Tractatu preliminaris ad tomum I Julii, quo curiosos lectores remittimus.

Joannes Mindensis abbas & auctor reformationis Bursfeldensis cum titulo beati refertur in Fastis Westhalicis nostris Joannis Veldæ, Mindæ ad S. Mauritium; additque

Joannem de Hagen & indagine cum eodem titulo, ut primum ibidem reformatorem: de quorum qualicumque cultu certiora monumenta desideramus.

Joannes de Lana cum titulo beati signatur in

Encomiastico Augustiniano Philippi Elfsi; verum alia requiruntur ut inter Sanctos hic locum habeat.

D

S. Adriānum Confessorem hoc die Massiliæ nobis annuntiat Castellanus in Martyrologio sub universali, apposto ad marginem seculo IV, absque alia notitia quam frustra alibi quasi habentus; ut unde Sanctum istum, Massiliensibus ipsis plane ignotum, eruerit ipse, conicere prorsus nequeam: at certe sola ejus auctoritas, ut jam alibi dixi, ad adstruendos novos Sanctos sufficiens nobis non est, nec erit unquam.

Tactum Ilerdensem episcopum Tamayus unicum habuit, quem in acie Sanctorum suorum Hispanorum hoc die collocaret his verbis: In regio Onniensi cœnobio prope Burgos Hispaniæ, B. Tacti episcopi Ilerdensis in Cathalonia, qui cognitis S. Eneconis, illius monasterii abbatis, mirabilibus, relicta sede, monachum induit, ubi celebris operatione virtutum, ad cælos confessor inclytus migravit. Cujus corpus juxta sancti abbatis sarcophagum tumulatum, adhuc honorificentissima theca quiescit. Quis hac legens de vero tam præclari Sancti cultu dubitet? Interim ex ipsa Tamayi confessione, in ea serie ignotum antea fuisse constat. Audi loquentem ipsum: Nunc primum, inquit, ejus nomen in Martyrologiis scriptum videbitur, quia huc usque S. Præfulis festa ignorabatur dies, licet ejus sanctitudo & venerabilis memoria, publica apud cœnobitas monasterii regalis Onniensis à multis retro seculis existerit. Eam nunc suscitare compellimur, cum, Deo favente, tanti Præfulis in diei transitus cognitionem incidemus. Quasi vero sufficiat, diem obitus cognoscere, ut quis publica veneratione donetur: neque fideiis Auli Hali adductum epigramma apud nos ulla sanctitatis momenta adfert aut huic aut aliis id genus Sanctis, quos nobis obrudat sola Tamayi, toties convulsa auctoritas.

E

Ludovicus Grippius M. in territorio Ebroicensi

Godefridus M. Londini in Anglia

Angelus Pincianus conf. Roma

Matthæus Ferulanus conf. Ferula in Sicilia

Stephanus ab Antiqua mellatia

conf. Cocolanis in India Occidua

Laurentius à Brundusio conf. Ulyssipone

Magdalena à sepulcro virg. abb.

Belvisi in territor. Placent. Hispan.

Petrus à Valentia in citeriori Hispania laudatur à Fortunato Huebero in Menologio Franciscano, qui etiam reliquos memorat, sed omnino titulo abstinens; & præterea addit

Petrum Nierthi in territorio Valentino Hispania.

Matthæum Rubeum Cajetanum in Italia.

Claram de Sambucca in Sicilia.

Fulgentium de Alculo Ordinis Capucinatorum cum pluribus aliis ex eadem congregatione.

Margaritam Richiam viduam Senensem in Italia, ut multis virtutibus & spiritu prophetia illustrem, superaddidit P. Benignus Fremant in Vita Belgicus Ord. Seraphici, ex Fastis Senensibus & Vita edita 1699.

S. Apollonius martyr notatur in Synaxario Dionensi; sed de eo agemus cum Martyrologio Romano

XXIII Julii.

S. Apol-

F

cum titulo

Beati me-

morantur

ab Ariaro

in Marty-

rol. Fran-

ciscano, &

ultima et-

iam in Gy-

naceo.

A S. Apollinarem Ravennatensem episcopum hoc die referunt nonnulli codices Hieronymiani; verum colitur & de eo agemus die sequenti xxiii Jul. SS. Martyrum Trophimi & Theophili, ac aliorum triginta (tredecim) memoria hoc die notatur in supplemento nostro Sirmondo-Chiffletiano, pluries citato: de quibus, quod & heri monuimus, agendum cras cum Martyrologio Romano, quod duos ex istis, qui hic nominantur, recenset **xxiii Julii.**
 De S. Lewinna V. M. agunt hoc die plures recentiores Martyrologi cum Greveno & Molano, ast eandem plerique etiam signant xxiv hujus: nos habita ex ipso loco notitia, quod hoc die non colatur, ejus festivitatem ad proprium diem remisimus **xxiv Julii.**
 SS. virginum & martyrum Julianæ & Sempronianæ meminit hoc die Ferrarius in territorio Barcinonensi, citans eccl. sic istius tabulas. Errat in nomine Sempronianæ pro qua scribere debuit Sempronianæ; non minus felix in assignando die, qui apud Tamajum est **xxvi Julii.**
 S. Neoti monachi Angli translatio signatur hoc die à Menardo; cum ego esse existimo, de quo in Actis Benedicinis **xxxi Augusti.**
 S. Julianæ virginis & abbatissæ inventio ut hoc die facta ponitur à monasticis Wione, Dorganio & Menardo in monasterio S. Blasii de Catoldo Venetiis Ferrarius translationem scripsit: at natalem ejus referunt ad 1 Septembris. Philippus aliquis, scitem quantum ex abbreviato nomine licet colligere, adjicitur, ut Minorita & ut martyr cum focis à Saracenis occisus, inter additiones Mss. Cartusie Bruxelensis ad Grevenum; at quis ille sit, nec Arturus me hactenus nec alius docere potuit. Si forte Ceptanos indicare voluit annotator, male efformato nomine; de iis agatur **xlii Octobris.**
 S. Veronam virginem martyrem ut S. Urfulæ fociam inter Scotos collocavit Camerarius, avide inde accepit Arturus, Veronam appellans, sed ea à sociabus avellenda non est, de omnibus

ageretur **xxi Octobris.**
 Benno Osnabrugensis episcopus insigni elogio ornatur ab Alberto Krantzio lib. 5 Metropolis cap. 26, pag. 136, atque præfuisse ecclesiæ cum summa laude per annos viginti; migrasseque anno octogesimo octavo post mille, xi Kalend. Augusti, atque adeo hoc die, quo proinde coli ipsum oporteret, si vera sunt, qua de ipso prædicat Vita B. Bennonis episcopi Misnensis ad xvi Junii tom. 3, pag. 156 D, ubi hac disertis verbis asseruntur: Floruerunt autem hoc nomine [Bennonis] viri non incelebres; unus quidem episcopus Osnabrugensis, ob vitæ meritum in Sanctorum numerum relatus. Ad qua notavit Henschenius, ipsum in Catalogo episcoporum apud Blavium, in descriptione episcopatus Osnabrugensis BEATUM appellari, at non videri cultum habere aut habuisse; nomen certe non inveniri in Calendariis istius ecclesiæ ante Breviaria cæsis. Sed iis, inquit, mps est ponere solum celebriores, inter quos hactenus connumeratus non est. Fasti Westfalici Mss. nostri Joannis Velde ipsum cum Beati titulo annuntiant xxvi hujus, monique a Ferrario & aliis signari xx Novembris. In ea incertitudine visum est tempus concedere Osnabrugensibus, ut de legitimo cultu nos doceant, omnia interim remittendo ad dictum diem **xx Novembris.**
 Sancti Apollo, discipuli & episcopi Conensis memoria in Asia notatur hac die apud Ferrarium, qui cum ex Molano accepit, Usuardo ejus anni 1568 adjectum. De isto Sancto unâ cum Sosthene, Cepha, Tychico, Epaphrodito, Cæsare & Onesiphoro jam egimus die xxii Martii, occasione S. Epaphroditii; (Vide etiam Prætermissos ad diem xxix ejusdem mensis.) Verum quia Græci rursus eos proferunt die vii, viii, & ix Decembris, si quidquam præter illa, qua jam dicta de illis sunt, tunc dicendum occurrat, poterit illud dari istis diebus vii, viii vel ix Decembris.

C

DE S. MARIA MAGDALENA
 APUD MASSILIAM.

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

J.B.S.

§ I. Exponitur quæstionis status.

SEC. I.

Quod de genealogiis prima sua ad Timotheum ep. cap. 1, §. 4 olim scribebat Doctor gentium, quæstiones esse interminatas, id huc non ineptè referri posse nonnulli existimant, ut interminata & interminabilis asseratur proponenda hic expediendaque disceptatio de sancta toto orbe Catholico illustrissima Maria Magdalena, ferventissimo in Christum Servatorem amore, ex ipsis sacrosanctis Evangeliiis tam cognita, quam notis suis proprie caracteristicis hodiecum implicita; utpote de qua jam à binis seculis disputatum sit, & porro etiamnum inter viros eruditissimos acris maneat concertatio; variè olim proposita, variè conclusa; necdum decisa, neque argumentis pure historicis ver-

Interminabilis suborta quæstio

rosimillime unquam satis dirimenda. In medio posita sunt falli nescia Evangelistarum oracula, patient omnibus venerandorum Patrum in us explicandis sententiæ, exhaustam prope dixeris perspicacissimorum nequidquam interpretum aliorumque scriptorum eruditionem, neque tamen ita hactenus elucidata est quæstio, ut piurè pateat, utri contententium parti omnimodè acquiescat humanum ingenium, sola perspecta veritate omnino suspirandum, aut fide divina subigendum.

2. Fontes atque seu locos è quibus argumenta depromenda veniunt, non quod de dogmate aliquo agatur, in quo fides detrimentum pati queat; in puro enim factu historico sistitur, neque clarè revelato, neque ex Patrum sensu determinato, vel, ut dicebam, facile terminabili. Ut vero rerum momen-

de Sancta longè illustrissima,

AUCTORE ta satis pateant, resque omnis iustis suis terminis circumscribasur, ea dilucide pramittenda & restringenda sunt, de quibus & qua ratione controversatur. Siquidem innumera de Magdalenis & Mariis scripta dicam, an intricata sunt, adducta ulro citroque Patrum testimonia, eadem hac modis diversissimis distracta, atque ad arguentium sensum detorta, qua si recte expendis, nec uni ferme nec alteri hodie contendendum partem certum seu decretorium momentum afferre perspicies; pauca certe qua hodiernam controversiam ex professo attingant. Nos, quo poterimus studio, evitare hoc loco conabimur, ne res per se satis implexa majores etiam tenebras lectoribus affundat, quibus affatim difficultatis suppedietur etiam dum tota controversia, iustis suis terminis contracta proponitur. Ad magni litigii status varios semphasen sensim accedimus.

3 Neque vero de sanctitate; virtutibus; gestis, miraculis aut cultu, more nostro hic disquirendum est, neque dubitari a quoquam potest; dum sanctam Mariam Magdalenam hoc die nominamus, quin de ea sermo sit, quam sacri Evangelista expressissime variis locis propria ea appellatione indignant, hoc addito charactere, quod septem malignis spiritibus eam Dominus liberaverit: Luca 8, Maria quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant. Marti 16; Apparuit primo Mariæ Magdalene, de qua eiecerat septem dæmonia. Eadem est qua Joan. 19; stabat juxta Crucem Jesu, & Joan. 20, quæ nuntiavit Apostolis, quia vidi Dominum. Eadem demum qua Matth. 27. & 28 non semel appellatur. Hæc tam clara sunt; ut luce sua oculos prope offendant, vixque, his lectis, cuiquam suaderi possit, circa hanc laudatam adeo in Evangelistis feminam difficultates suboriri posse.

Quæsitum a Patribus utrum ipsa peccatrix fuerit?

C

4 At non ibi cardo vertitur, notissimam omnes agnoscunt sanctam Mariam Magdalenam; audienda sunt qua de ea sancti Patres alique scriptores investigaverint. Ex Luca. 7 desumitur quodammodo questionis exordium, nempe ex vulgariissima mulieris peccatricis in convivium Simonis Pharisei irruentis, & Christi pedes unguentis vulgariissima historia. Quaritur enim utrum ea peccatrix pœnitens, qua in solo S. Luca Evangelio memorata & anonyma est, utrum, inquam, ea mulier ipsa sit sancta nostra Maria Magdalena, primum peccatrix in civitate, deinde discretissima Christi sectatrix, discipula, ministra. Atque hæc prima phasis est, si ita loqui licet, seu aspectus, sub quo questionem quis contemplari possit; partemque affirmativam tueri, uti pridem fecerunt viri sanctissimi juxta ac doctissimi S. Bernardus, Nicolaus Clarevallensis, Petrus abbas Cellensis, S. Thomas & S. Bonaventura, quorum verba & argumenta ubi opus erit, in medium producemus.

Alii an ipsa Lazari & Marthe soror?

5 Rursus cum Joan. cap. 11 dicatur Mariam fuisse Lazari & Marthe sororem, de qua prædicet Evangelista; Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & exterfit pedes ejus capillis suis; at vero nulla alia unctio sciatur ante id tempus facta fuisse præter illam solam & unicam, de qua ex Luca Evangelio jam egimus, dispartant Patres & interpretes, utrum ista Maria Marthe & Lazari soror, ab habitationis loco Bethanica dicta, ipsa illa fuerit mulier pœnitens, antea in civitate peccatrix, non jam Maria Magdalena, sed amantissima illa Maria quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat

verbum illius, dum Martha soror sollicita, rebusque domesticis occupata, sola Domino ministrare cogebatur; sub quibus terminis eam opinionem, duæ Augustino, propugnant viri alii, tum sanctitate quoque tum doctrina illustres, quorum elenchum non recte conficit Calmetus, Augustinum omitens, Bedam autem & alios adducens, qui aperitissime unitatem propugnant, de quibus infra uberius.

6 Hæc duas opiniones, utut inter se diversas, in unam combinasse videtur tertia illa communissima, qua principio logico innixa, consequens censet, ut qua uni tertio eadem sunt, eadem inter se connectenda sint; eorumque Patrum auctoritates in partes suas non incommode trahi posse existimat; estque illa & fuit semper Ecclesia ipsius consensus; illam Mariam Magdalenam, jam cum peccatrice confusam; hanc vero cum Maria Bethanica, unam esse eandemque credidit feminam: nimirum, ut denuo repetamus, censuit & constanter censet; pœnitentem illam peccatricem, & Mariam Magdalenam, & Mariam Lazari ac Marthe sororem minime discernendū esse. Ipsissima hæc, inquam, & receptissima est totius Ecclesie Catholice, saltem Occidentalis consensus, perpetua traditione, Officii ecclesiasticis aliisque monumentis ab omni ævo stabilita & confirmata.

7 Nequa superflua confusio, præmittendum omnino fatendumque est, non sic olim inter vetustiores Patres, tum Latinos tum Græcos, agitatam fuisse questionem, de una nempe aut pluribus feminis Evangelicis (quas postmodum tres Magdalenas, alii tres Marias nuncuparunt) nam præcipua illorum investigatio nunc hæc, nunc illuc deflexit, prout exponenda Evangeliorum capita materiam suggererant. Nimirum de unclionibus quærebatur potissimum, atque illa quotuplices, seu a quot diversis feminis facta statuerentur. De primorum seculorum communiori sententia testis est Origenes in Matth. hom. 35; Multi quidem æstimant, inquit, de una & eadem muliere quatuor Evangelistas exposuisse. Sic & Chrysostomus in eundem Evangelistam; Una & eadem apud omnes Evangelistas esse videtur. Sed de his plura inferius, ubi de Theophilo Antiocheno, Theophylacto, Euthymio aliisque Græcis, uti & Latinis Patribus, qui pro triplici femina peccatram adducuntur; quemadmodum & unitatis defensores Patres aliquot allegare soliti sunt, qui de hodierna questione cogitasse non videntur; ut ad rectam totius controversie nostre intelligentiam definitionemque segreganda sint ea omnia, quæ verum questionis hic ventilanda nodum non assingunt.

8 Hæc igitur ipsa est, & non alia questio: ex una parte recentiores nonnulli ducibus Fabio Stapulensi obtrusa nova opinio, & Jodoco Chlietowæo, volunt, Mariam Magdalenam, à Maria Bethanica, & has ambas à peccatrice pœnitente diversissimas esse, ita ut non una sed tres distincte omnino femina habenda sint; sicque hæc opinio plane ex diametro adversatur jam dictæ, qua tria ista nomina, seu propria seu appellativa, uni & soli femina aptanda contendit. Atque hæc quidem constantissima & indubitata (ut ipsi adversarii fatentur) Ecclesie sententia, saltem à tempore sanctissimi Papa Gregorii Magni, hoc est à fine sec. VI, seu à VII principio. Neque diserte turbatam umquam novimus eam possessionem usque ad annum 1519, dum bini illi Parisienses doctores, inter plurimos istius temporis errores, novam hanc atque eatenus inauditam opinionem in lucem protruserunt, qua jam non

D

Capitalis controversia, una designatur an plures femina?

E

Non ut olim de unclionibus disputatum est?

F

A non una Magdalena, sed tres omnino diversa femina, & quidem ipsa diſta Magdalenæ orbi ſumoteſcere cœperunt, non ſine gravi ſcandalo, cui tollendo exſerenda fuit Sorbonæ diſtrictio, edita celebri cenſura 1X Novembris anno 1521, quam 1 Dec. ejuſdem anni ratam habuit, quamque hic opportune ſubſeclendam cenſurimus. Fruſtra apud Univerſitatis hiftoricum Buleum quaſita, deſumpta eſt ex Bibliotheca critica tomo 2, à pag. 286.

Cenſura Sorbonica de tribus Magdalenis.

DE unica Magdalena, Decanus & Facultas Theologiæ in alma Univerſitate Pariſienſi, omnibus fidelibus ſalutem. Ad Romanos ſcribens Apoſtolus Paulus, aliloquus Chriſti præco, ipſos orthodoxæ fidei cultores his verbis ſalubriter hortatur: Quæ pacis ſunt ſectemur, & quæ ædificationis ſunt, invicem cuſtodiamus. Quod utique ſalutare monitum cum omnes pro viribus amplecti debent libenter, tum ſacrarum Litterarum profeſſioni addicti, quorum proprium munus ac partes habentur, ea quæ ſunt ædificationis, quantum ad doctrinam & mores in populo Chriſtiano promoverè, quæ vero offendiculum aliis præſtant, ſtudioſè revellere.

B Cum itaque proximis annis, occasione quorundam opuſculorum in lucem editorum, quæ plures eſſe Magdalenas diſſeruerunt & prædicarunt, eandem ſequentium ſententiam multa & gravia oborta fuiſſe noſcantur ſcandala in populo Dei; quam plurimi quoque potuerunt ea occasione abduci à ſincera devotione in unicam Magdalenam, ut fruſtuofæ poſt lapſum pœnitentiæ ſpeculum hæcenus habitæ*, nec non divelli ab univerſalis Eccleſiæ ritu, unicam Magdalenam in ſuo Officio adſtruentis. Quin imò & poſſit conſimiliter etiam trahi in dubium & ambiguitatem quamdam de reliquis inſtitutis, quæ eccleſiaſtica ſanctiõne obſervantur, longa jam antiquitate receptis; itane habeant ſicut tradit Eccleſia, an ſecus; quod aliorum ſaluti vel maxime incommodaret, nempe nihil certum aut indubitatum in tota Eccleſia demum relinqueretur, ſi cuique pro ſuo arbitrio impunè liceret huiuſmodi traditiones ſanctorum Patrum per Eccleſiam receptas, rejicere aut calumniari: quibus incommodis per alia quorundam ſcripta videbatur fatiſ fuiſſe proviſum.

C At cum proximis diebus, certis acceperimus documentis, nonnullos rurfum in dubium etiam publicè populum Dei docendo revocare; an unica fuerit ſecundum Euangelicam hiftoriam Magdalena vel plures: hinc eſt quod nos pro noſtro officio ſtudentes hiſce offendiculis minorum ſubortis obviare, opportunum itidem remedium, ne amplius poſthac enaſcantur agnibere; poſt frequentes inter nos habitas ſuper hac re conferentias, delinimus, decernimus, atque determinamus, ſententiam S. Gregorii (qui totius quondam Eccleſiæ Præſes fuit & ſapientiffimus Officii eccleſiaſtici auctor, & moderator) quod (licet in ſacris Euangeliorum textibus ejuſdem peccatricis pro diverſitate ſtatuum ejus varia legantur officia) u-

nica tamen ſit Maria Magdalena, quæ Martha ſoror exiſtitit, peccatrix illa cujus conversionem ſcripſit Lucas in capite ſui Euangelii 7, amplectendam eſſe & tenendam, ut Euangelio Chriſti conformem, & Eccleſiæ Catholicæ ritui conſentaneam.

12 Scripta vero adverſus hanc ſententiã nullatenus eſſe toleranda, nos aſſenſu conſentienti cenſemus, omnibuſque inhibendum, & iis qui de noſtro exiſtunt gremio, aut ſunt futuri inhibemus, nè deinceps eorum quipiã præſumat in concionibus ad populum, aut diſputationibus publicis, librisve, aut aliàs aſſerere, plures eſſe Magdalenas; aut in dubium revocare, quod ſit unica. Datum in noſtra congregatiõne apud collegium Sorbonæ, in ejus majore aula, ad hæc ſpecialiter convocata, die Sabbatho 1X menſis Novembris anni Domini MDXXI. In quorum teſtimonium præſentes manu noſtri Bedelli majoris ſeu Notarii ſignari juſſimus in noſtra congregatiõne apud S. Mathurinum poſt Miſſam de more celebratam per juramentum convocata; ubi & hæc ex abundantia confirmata fuere & ratificata die prima Decembris MDXXI. De mandato Dominorum Decani & Magiſtrorum ſacræ Facultatis Theologiæ. Signatum J. de Neri.

§ II. Quæ potiffimum adducantur ad ſuadendam trium feminarum diverſitatem.

Videre pridem eruditi quique, quod jam dicere cœperam, difficillimum eſſe, ſi non proſus adynaton, ex propoſita quaſtione feliciter eluctari, nem aquovè- us pridem monuit Cardinalis Quinonius in Breviario Romano à ſe diſpoſito & Pariſiis edito, anno 1558, leſione v Officii ipſius Sancta ſcribens; De Maria Magdalena non parvam eſſe doctiſſimorum & graviſſimorum virorum controverſiam, quibuſdam res geſtas ad unam, aliis ad plures mulieres referentibus: ubi aliter omnino videtur ad ea quæ Pariſiis acclitata olim fuiſſe jam notavimus. Sic & Cardinalis Baronius in Annalibus idem ſaxum volvens ad an. 32, ingennè ſaetur, nec tanti ſe eſſe, nec de ſe tantum præſumere, ut de his ſupremam ſerre ſententiã præſumat vel proponat. Neque id ſe ſaetere poſſe credidit Eſtius in famoſa oratione Duaci habita XXI Julii anni 1609, qua inter excuſas eſt quarta decima, ubi præcipue adverſus Baronium decertare videtur. Atque is eſt qui ſopitam quodammodo priori ſeculo xvj acerrimam controverſiam, ſequenti incunte primus ſuſcitavit, ſolus inter Belgas Catholicos, quos ego quidem noverim, qui ab antiqua ſententiã, ſaltem palam & aperte deſcriverit: in eo laudandus, quod pari modeſtia atque eruditione mentem ſuam propoſuerit. Sic proluſionem ſuam academicam orditur:

14 Quæſtio celebris eſt apud theologos, quos inter doctores, utrum ea quæ in Euangeliiſ com- memorantur vel de muliere peccatrice, cui remiſſa ſunt à Domino peccata multa, quia dilexit multum; vel de Maria Magdalena, de qua ejecit ſeptem dæmonia, quæque circa ſepulcrum Domini ſolicita fuit; vel de ea quæ apud tres Euangeliftas Dominum unxiſſe legitur in Bethania: in unam eam-

anno 1521 à Sorbona Pariſienſi,

accurate diſcuſſa,

* habitam

& ad receptam Eccleſiaſtici ſententiã,

AUCTORIBUS J. B. S.

B

F

quos inter doctores Eſtius

AUCTORE demque mulierem omnia competant, an vero ad diversas, duas scilicet, aut tres, aut etiam quatuor mulieres sint referenda. Variant enim opiniones, plerisque sententibus, quod una sit eademque: aliis vero in duas, distribuentibus. Quæ quæstio quoniam ad intelligentiam euangelicæ narrationis, & dicta Evangelistarum inter se concilianda, pertinet atque conducit; gratam fore huic celeberrimo auditorio ejus tractationem minime diffido: maxime quod & temporis occasio nos huc invitet. Nam siue una sit illa mulier, siue duæ, siue plures; crastina dies, qua per totam Ecclesiam solennitas agitur beatæ Mariæ Magdalene, ita nobis eorum quæ siue de una, siue de pluribus Evangelica prodit historia, sub uno nomine commemorationem indicit; ut etiam si plures sint, nullius tamen earum memoria prætermittenda videatur.

15 Est autem hæc quæstio non nuper excitata, vel hoc vel superiori seculo: sed de qua etiam veteres ac præcipui Doctores Ecclesiæ, tamquam de dubia & controversa quæstione locuti sunt. Quam proinde Cæsar Baronius, in suis ad Martyrologium Romanum annotationibus, famosissimam & antiquitatis disputatam quæstionem appellat: Marianus quoque Victorius in Indice operum S. Hieronymi difficillimam vocat, & ubique in Ecclesia controversam. Dixi præcipuos Ecclesiæ Doctores de ea velut dubia locutos fuisse: Hi sunt Ambrosius, Hieronymus & Augustinus. Verum de his Patribus infra suo loco: sufficiat hic ex ipso Estio res recitanda difficultatem præmonstrasse, quam recentissime etiam probe agnovit eruditiss. Augustinus Calmet, non semel alibi à nobis laudatus, in dissertatione præmissa Commentario in Lucam à pag. LXIV: & sic loqui oportet sapientes omnes, qui mare istud magnum ingressi, viam feliciter, saltem cum certa veritatis apparentia, enatandi nequaquam se invenire fatentur.

16 Non ita sentire visus est anonymus (quem Mauconduit appellatum intelligo) qui anno 1685 editam medio ante seculo Loveni alumnus dissertationem, ex Estio ferme desumptam, sed novis phaleris indutam, in lucem emisit, multa præcipue præfatus, ac speciosissimos titulos accumulans, quibus se ad scribendum impulsim proficitur; vel eo quidem usque, ut multam honorariam se sibi imposuisse asserat, quod illustrissimas sanctas Mariam Magdalenam & Mariam Bethanicam, errore populari turpiter infamatas, peccatrices seu meretrices & ipse eatenus crediderit. Tum satis retractatam ait, descriptam supra Facultatis theologicæ Parisiensis censuram, per approbationem Lovetiani opusculi: quin imo tunc prevalere quodammodo cœpisse Fabri & Chlietovai opinionem, ex quo in Breviario ecclesiæ Parisiensis particularis ambabus istis Mariis festivitas, & sua cuique Officia propria assignata essent. Ut paucis dicam; pio suo & pœnitente stylo, litere prorsus se evicisse, sanctissimasque Virgines debito honori restituisse, haud inglorius triumphat.

17 Juverit Latinam facere, atque hic pro majori parte attexere Loveti præfationem, ab anonymo adoptatam, ut in brevi schemate pateat, quem ornate, & ad persuadendum speciose venditentur, quæ pro triplici Evangelicæ femina ex eo tempore in sola Gallia studiose divulgata sunt,

Estii argumentis potissimum innixa, ut ex sequenti paragrapho clarius perspicias: aliis interim non deficientibus, qui pro recepta Ecclesiæ sententia calamos certatim strinxerint. Audiatur primum jam dicta Loveti præfatio. Sic lectores alloquitur: Demonstrabit vobis hic discursus, S. Mariam Bethanicam, S. Lazari sororem, distinctam personam esse à S. Maria Magdalena, & neque unam neque alteram fuisse umquam feminam illam quam Evangelium peccatricem appellat. Agnoscitur ea distinctio ex Evangelio Lucæ, dum sub finem cap. 7 narrat, feminam peccatricem, post condonata peccata à Christo dimissam esse, & capitis 8 initio, distinguens Magdalenam à peccatrice sic dimissa, ait, Magdalenam, de qua septem dæmonia exierant, Christum secutam cum aliis mulieribus provinciæ Galilææ. Sub finem autem capitis 10, distinguens Magdalenam à Maria Bethanica, scribit, Jesum, Judæam ingressum, hospitatum in domo Marthæ, cui erat soror, nomine Maria, quæ sedebat secus pedes Domini.

18 Alterum distinctionis argumentum sumit Lovetius ab unctionibus in Christi corpore à diversis mulieribus; diversis locis, & diverso predicacionis ejus tempore peractis, quarum prima Luca 7 in Galilæa, civitate Naim, in domo Simonis Pharisæi, dum esset Joannes in carcere, anno Christi 32 innectitur, facta à muliere peregrina, notissima in civitate peccatrice. Unctionem secundam, de qua Joan. cap. 11 & 12, collocat in domo Marthæ anno Christi 34, die post Joannis martyrium. Tertiam vero hisce adjungit, quæ describitur Matth. 26 & Marci 14, in eodem quidem Bethaniam castello, sed in domo Simonis Leprosi, quadriduo post jam dictam secundam, & duobus ante passionem diebus; & hæc quidem non pedibus adhibita sed capiti, à muliere non minus incognita quam innominata. Subsumit Lovetius; atque ex nullo Evangelii textu eruitur, quod Magdalena harum unctionum ulli interfuerit; inde agitur consequens est mulierum distinctio: imo non solum, sed & quatuor; in quo Estium aut non intellexit Lovetius, aut certe secutus non est.

19 Etenim ut recurrentem identidem difficultatem circa unctionum numerum hinc simul & semel amoveam, cum Estio sentiendum omnino existimo, unam eandemque referri apud Matth. Marc. & Joannem, non in domo Marthæ, sed apud Simonem Leprosam in Bethania paulo ante passionem, à Maria Lazari & Marthæ sorore, certissime factam. Sic habet Estius pag. 232: Primum non puto laborandum in explicandis argumentis eorum qui narrationem Matthæi & Marci de muliere in Bethania ungentem Dominum, & narrationem Joannis de Maria sorore Lazari, itidem in Bethania Dominum ungentem, ad diversas referunt unctiones; ac multo minus qui etiam ad diversas referunt personas: quod faciunt Origenes... & eum secuti Theophylactus in Marcum, & Euthymius in Matthæum. Placet enim omnino hæc in parte quod scribit Augustinus lib. 2 de consensu Evangelistarum cap. 79, non esse dubium, quin eandem rem memorati tres Evangelistæ narrent gestam in Bethania: ubi etiam discipuli (quod omnes tres commemorant) murmuraverunt adversus mulierem, tamquam de perditione pretiosissimi unguenti. Nam quod obflare videtur; dum unus Evangelista narrat, pedibus infusum unguen-

receptam opinionem labefactare conatus.

B

Andacior anonymus eam concurren-
tibus.

C

Loveti argumenta suscipiunt.

D

E

instansque a variis unctionibus.

quod Estius ante præclares.

F

unguen-

A unguentum, alii duo capiti; docle eam apparentem difflorantiam tollit eodem loco Augustinus.

20 Jam tertia distinctionis evidentiā Loveto est, quod mulieres ista diversis cognominibus apud Evangelistas indigentur, quo nostrum Maldonatum adducit; Ubique Mariam Magdalenam appellant Evangelistæ, ut eo cognomento illam distinguant ab omnibus aliis quæ Mariæ vocabantur. Quarto arguit a diversitate originis & mansionis, quæ ibi fusius deducta, factus est hic indicasse, ex Eftio mox cum plius integrè exhibenda. Demum urget, quod sancta ista Maria diversis locis sepulta asserantur; & quidem Magdalena, ad finem usque vita virgo purissima, Ephesi martyrium passa, ibique sepulta sit; Bethanicam autem Hierosolymis cum sorore depositam oportet: utpote cum hagiomastix Laurentius quatuordecim omnino Martyrologia, & ipsi quidem antiqua, produxerit, in quibus sanctæ Sorores sic annuntiantur: Hierosolymis, natiuitas sanctarum Marthæ & Mariæ sororum Lazari. Hæc denique præfationis conclusio Laurentii ipsius verbis concepta: Notandum est, nomine Mariæ, Mariam Magdalenam non intelligi, sed aliam mulierem, juxta sententiam veterum Patrum, qui Magdalenam Lazari sororem non fecerunt, à peccatrice distinxerunt, adeoque plures mulieres in Evangeliiis intelligendas statuerunt. Quæ de re videatur Eftius in doctissima oratione, quam de Magdalena, illiusque à peccatrice discrimine habuit. Est his præ manibus ex qua nihil intactum relinquatur.

21. Habes breui compendio argumenta fere præcipua quæ à recentioribus adducuntur ad eversionem universalis Ecclesiæ, saltem Latine sententiam, de prædictarum mulierum unitate atque identitate. Anonymi libellum ad Majores nostros continuo misit Cl. Claudius Castellanus, sexcenties nobis laudatissimus, tametsi à placitis ejus particularibus plerumque discrepemus. Is, ut erat unitatis impugnator acerrimus, sic nobis suadere non destitit, ut Gallicam istam opinionem amplecteremur; quam mihi, scirebor lubens, tantum non persuaserat; usque adeo efficacia videbantur ea argumenta quæ in primò suo Martyrologio Romani cum notis Bimestri splendide & eleganter proposuit; quæque hic etiam Latine verba exhibeo, ne quis miretur si in meis ad Usuardum Observationibus sententiæ isti propius accedere visus sum; sic tamen ut premature nihil definiendum consueverim, totius controversiæ decisionem ad hunc locum remittens. Ipsum igitur Castellani etiam audiamus ex XIX Januarii, quo die Mariam & sororem Martham annuntiare non dubitavit. Sic ibi collegit quidquid in favorem opinionis suæ adduci posse existimavit, eo persuadendi conatu tantoque verborum lenocinio, ut in distinctionem lectores blande satis, quin & nervose alliciat.

22 Incipit à veterioribus Martyrologiis, quorum cum esset perusissimus, summum ex iis momentum accersere non pretermitit; unde ad Memæa progressus, diversas ex ipsis utriusque Mariæ festivitates ostendit: quæ omnia postmodum a nobis explicabuntur. Inde dilabitur ad Flodoardum de templo Bethanico Lazari & duarum sororum sec. X agentem. Tum ad celebrem historiam Vezeliacensem, quod nimirum ex ipsa Palestina S. Mariæ Bethanicæ corpus translatum fuerit, ibidemque inventum an. 1265, ac biennio post adstante san-

Castellanus dictæ opinioni insistentis,

speciosissima quæque adduxit.

Ho. rege Ludovico translatum in thecam argenteam per Legatum Simonem, ad Romanam Cattedram evectum, sub nomine Martini N° 1281, à quo paulo ante costa, inde ablata, ecclesiæ Senonensi concessa fuerat. Confusam eo tempore Mariam istam ait cum Magdalena, id quod centum ante annis minime factum fuisse, probare conatur auctoritate S. Bernardi, quæ suo loco recurret; uti & tota Vezeliacensis traditio, collata cum Massiliensi, cui tantopere inniti non debuit Castellanus: urgentiora sunt ejus argumenta ex ipsis Evangeliorum textibus desumpta, quæ ejusmet verbis reddi merentur:

AUCTORE J. B. S.

23 Nihil adeo stupendum, inquit, quam sit hæc (trium mulierum) confusio iis, qui Evangelia legunt, nullo præjudicio affecti: præterquam enim quod eodemmet tempore quo Christus peccatricem conversam è Simonis Pharisæi domo dimittit, mox prodeant Magdalena, Joanna, Susanna & mulieres aliæ, ex quo à malignis spiritibus curatæ erant, Dominum cum Apostolis sequentes, & de facultatibus suis ei ministrantes, quæ cum ipso è Galilæa in Jerusalem, duobus ante passionem annis, iter suscipiunt, sub cujus finem Bethania transiens Christus, Mariam, Martham, Lazarum primum visit: præter hæc, inquam, distinctionis realis evidentissima indicia, observari potest, tam oppositos esse trium istarum mulierum animi atque ingenii caractères, quam qui maxime; ii præsertim qui inter Mariam Magdalenam & Mariam Bethanicam tam nativè describuntur. Magdalena Christum sequitur quocumque pergat; Maria non sequitur umquam: Magdalena in itineribus Christo ministrat; Maria ne domi quidem curat quæ ad ministerium pertinent: Magdalena ubique quærit Dominum, Maria ipsum tranquillè domi expectat: Magdalena semper agit; Maria semper contemplatur. . . . Rationi certe magis consonum fuisset, Magdalenam cum Martha confundere, ita ubique simillimæ invicem apparent, ita pari agilitate circa frequens ministerium satagentes. Hactenus graphice Castellanus, cujus reliqua argumenta cum ceteris communia sunt.

ut in sententiam suam nos pertraheret.

B

§ III. Præcipua adversariorum argumenta proponuntur.

F

Viam sensim sternimus ut manifestius pateant momenta omnium rationum quibus Parisiensis ecclesiæ, tum Aurelianensis, Viennensis & Ciuniacensis congregatio (hæc sola huc usque Officium mutasse dicuntur) impulsa sunt, ut à ritu Romano desisterent. Non diffiteor, satis plausibilia esse eorum argumenta, neque diffitebor, diu me multumque in eam partem inclinasse, donec, rellè perpensis omnibus, modus paruit, quo ea omnia, quantumvis speciosa & solida, ex Evangeliiis, ratione, & firmo plurimorum Patrum interpretumque consensu, atque ex indubitata Ecclesiæ traditione abunde dissolvantur, quemadmodum ex sequentibus paragraphis planum futurum existimo, nullis novis viis aut modis adhibitis, nullis fabricatis systematibus (quod fecere Lamy, Mauduit, Pezron & alii) nulla vocis peccatricis contorsione, sed plano perspicuoque Patrum &

Hæc ad tres classes reducens Eftius

inser-

AUCTORE interpretum sensui inhaerendo. Ut autem hodiernorum unitatis impugnatorum athesignatum esse doctorem Eschum claris perspicis, adducendum hic censui orationis ejus contextum, ad cujus capita singula solutiones ordine subjicientur.

Argumenta Eschii contra unitatem.

UT autem ternarius earum habeatur numerus, hæc tria probanda sunt: peccatricem & Mariam Magdalenam non esse eandem: rursus, peccatricem cum Maria sorore Marthæ & Lazari non eandem esse: item Mariam Magdalenam non esse eandem cum sorore Maria Lazari: quibus autem binarius sufficit numerus; suffecerit quoque unum quodlibet ex his tribus astruere posse. Quod igitur horum trium erat primum, id imprimis ostendi videtur ex ipsa serie narrationis euangelicæ apud Lucam. Cum enim septimo capite historiam de peccatrice & pœnitente muliere pertexit, nomen illius reticet, non ideo, (quod quidam adferunt pro ratione) quia famæ ejus & honori consulendum vellet; quid enim ad consulendum ejus honori profuit, Euangelistam tacuisse nomen, si passim omnes per Ecclesiam fideles scituri erant, quænam esset: aut, cur non eadem ratione Davidis & Petri nomina suppressit Scriptura, quando eorum crimina nobis prodidit? Sed tacuit, quomodo aliorum atque etiam aliarum, quæ laudabiles fuere, nomina tacerunt Euangelistæ: velut illius Hæmorrhoiisæ, & Chananeæ mulieris, & illius quam hic idem Euangelista Lucas narrat extulisse vocem de turba, atque dixisse Domino: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

B 26 Cum vero idem Lucas statim post, ac nullâ alia narratione interposita, scribit de mulieribus quæ curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus, sequebantur Christum, & ministrabant ei de facultatibus suis; primam inter eas suo nomine designat Mariam Magdalenam, nec verbo significans, eandem esse, de qua proximè locutus fuerat. Quin potius non eandem esse narratio declarat: nam peccatrici extremis verbis dicitur à Domino; Vade in pace: quod & Hæmorrhoiisæ dixerat à se sanatæ, & adulteræ mulieri Joan. 8. Vade, inquit, noli amplius peccare. Quæ verba utique sunt dimittentis a se mulierem; alioqui dixisset ei quod aliis; Veni, sequere me.

C 27 Sed dices, sponte sua mulier, collectâ prius ex facultatibus suis pecuniâ, Dominum secuta est, ut gratiam se pro tanto beneficio accepto exhiberet. Id haud dubiè verum arbitror de Maria Magdalena à tot dæmoniis liberata, sed de peccatrice non fit probabile; imò videri potest admodum improbabile, vel uno argumento: nam quæ ratione Christus Dominus, qui toties & tam graviter monet, à scandalis cavendum esse, quique per Apostolum suum præcipit dicens; Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus: quæ, inquam, ratione sineret peccatricem, infamem mulierem, & ut apertius dicam, publicam meretricem (sic enim à Patribus ap-

pellatur) recenter conversam ac neophytam, accedere ad suum comitatum, & in eo remanere; ubi paratæ tot calumniæ adversariorum, tot in promptu infirmorum offensiones, etiam ipsorum Christi discipulorum: aut quis hodie tale quid facientem aut patientem probaret? Quam verò indecorum, mulierem nuper meretricem atque infamem, familiariter assidueque conversari cum Maria matre Domini, ac ceteris honestis & integræ famæ mulieribus; quæ Christum sequebantur, & tam viventi quam mortuo officiosa impendebant obsequia?

D 28 Jam ex ipsa historia accedit aliud argumentum, quod una dici non possit, peccatrix & Magdalena. Hæc enim à septem dæmoniis curata narratur: quod etsi nonnulli de spiritali curatione, id est, vitiorum expulsionem, quibus obsessa fuerat illa peccatrix, exponant, ut supra meminimus: plerique tamen interpretes de corporali dæmonum ejectione, ut verba sonant, intelligunt. Nam historicorum est, planis verbis uti in suis narrationibus, & non allegoricè loqui. Testantur autem discrete Lucas & Marcus, ex hac muliere, quam Mariam Magdalenam vocant, ejecta fuisse septem dæmonia. Nec sanè aliter id accipiendum, quam quod idem Lucas eodem loco de aliis narrat mulieribus, quibus Magdalenam annumerat, dicens: Et mulieres aliquæ quæ curatæ erant à spiritibus malignis, & infirmitatibus; Maria quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant, &c. Quæritur ergo quando fuerit ab hac obsessione dæmonum curata: num antequam unxit pedes Domini; & ab eo audivit; Remittuntur tibi peccata: an post id tempus: nam in ipso tempore quo illud fecit & audivit, eam curationem contigisse, ratio non sinit. Nequaquam enim Euangelista hoc corporale miraculum spiritali conjunctum, tacuisset: præsertim in tanta dicendi occasione. Quod si prius curata fuit: quomodo non tunc etiam desit esse meretrix, tanto beneficio affecta? Nam certè quod aliis, id & ei dictum fuisset à Domino; Vade & amplius noli peccare. Si postea curata dicitur; cur post remissa ei peccata, & postquam audivit, Vade in pace; adhuc à dæmoniis fuit obsessa? Conatur hoc dilemma solvere Baronius in Annalibus: verum rectè & solide, an secus id faciat, lector ejus judicet. Sed hæc satis de primo membro.

E 29 Sequitur secundum, scilicet peccatricem non esse eandem cum Maria sorore Lazari. Quod ita probant; Peccatrix illa Galilæa fuit; nam quod de ea narrat Lucas, in Galilæa contigisse, contextus historiarum declarat. Consentiant etiam interpretes, quibus placet, rem accidisse, vel in Naim, vel in Capharnaum, Galilææ civitatibus. Maria vero Lazari soror Jerosolymitana erat, ex Bethania castello seu municipio Jerosolymis vicino; sicut & soror ejus & frater; quemadmodum liquet ex iis, quæ de his tribus commemorat Joannes: nec usquam legitur in Galilæa, vel alibi conversata. Deinde, illa infamis fuit mulier; hæc apud Judæos honesta & clara habebatur; ita ut honoris causâ multi ex Judæis, ut refert Joannes, inviserent eam & Martham sororem ejus, ut

1 erant à serie Euang. 7. 1. 2.

quod peccatrice dimissa, mox Magdalena iudicatur.

quam, Dominum comitantem, nefas sit eam cogitare;

neque dici possit quando ejecta sint dæmonia.

Instat 2 quod peccatrix non possit esse soror Marthe

A ut consolarentur eas super morte fratris: quod facturos non est verisimile, si impudica & meretricia conversatione familiam suam dehonestasset. His jam adde; quod Christus Dominus non tam familiariter cum suis discipulis hujus Mariæ domum frequentasset, multoque minus apud eam hospitium etiam nocturnum (quod ex Evangeliiis fecisse constat) elegisset; si fuisset aliquando meretrix, eaque publicè infamis. Talium quippe familiaris & domesticæ consuetudo, etiam post actam pœnitentiam, viris etiam sanctis fugienda est; saltem ut ne quis infirmus scandalizetur. Nec verò Judæi prætermisissent Christo & discipulis ejus hanc calumniam impingere, qui tam multa alia leguntur in eo criminati fuisse. Qui enim dicebant; Hic cum peccatoribus manducat & bibit: an non multo magis dicturi erant; Hic hospitium elegit, apud infamem mulierem? Et ubi regula, quam Evangelii sui prædicatoribus præscripsit, dicens; In quamcumque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit & ibi manete? Dignus, id est, honorabilis, ac bonæ famæ; ne scilicet Evangelium malè audiat propter hostilitatis vitam improbam aut suspectam.

neque etiam
Magdalena
à diversa pa-
tria aliisque
adjunctis.

B 30 Restat ut & de tertio membro aliquid dicamus; diversam fuisse Mariam Magdalenam à Maria sorore Lazari. Primum hoc communi argumento cum præcedente videtur ostendi; quod & illa Galilæa fuerit ex Magdalo Galilææ castello orta. Numeratur enim ab Evangelistis inter eas mulieres, quæ Christum è Galilæa fuerant secutæ. Mariam verò Lazari sororem Jerosolymitanam fuisse, jam probatum est. Nam quod illuc ex Galilæa non commigraverit, ut alii volunt, ex eo satis apparet, quia Jerosolymis habebat multos notos; qui, ut jam dictum est, honoris causâ ad eam ibant consolaturi super fratre defuncto. Præterea, nec legitur Maria Lazari soror occupata fuisse circa sepulturam Domini, quemadmodum nec Martha soror ejus, quamvis multum sedulâ & sollicitâ sed hoc singulariter ac nominatim ascribitur Mariæ Magdalensæ, quæ id præstitit, adjuncta à fociis mulieribus, quæ simul cum ipsa è Galilæa Jerosolymam ascenderant. Nam Maria & Martha non erant ex earum numero, quæ Christum assiduè comitabantur ministerii causâ: sed tantum de illis legitur apud Lucam & apud Joannem, quod Christo solitæ erant hospitium suæ domus præbere. Qui ubi tale quid referunt, nusquam Magdalenam cognominant: ubi verò de sepultura Domini agitur; Mariæ Magdalensæ nomen auditur. Verum hæc satis. Omitto recensere authores & veteres & recentiores, quorum testimoniis hæc singula membra, vel simul omnia comprobentur. Non enim permittit brevitatis temporis nobis ad dicendum concessi.

Putat demum
diversa no-
mina in
unam perso-
nam confusa.

C 31 Illud addo, videri posse quod in hac re de qua agimus, acciderit, quod alibi interdum: ut diversæ historiæ in unam conferantur, maximè ubi consensus est in nomine. Quomodo Græci Nazianzenus & Metaphrastes, & ex Latinis Prudentius, ex duobus Cyprianis unum fecerunt, quod & in Martyrologia quædam irrepsit. Ita Simonem Apostolum & Simeonem discipulum, Cleophæ

Julii Tomus V.

filium, quidam unum faciunt. Ita nonnulli de Philippo Apostolo & diacono, tamquam uno, historias passionis conjungunt. Quod an etiam in Dionysio Atheniensi & Parisiensi acciderit, examinent antiquitatum periti. Certè constat in quibusdam Martyrologiis, eos die & loco & genere passionis separari. Sic & è diverso, nominum pluralitas unam personam interdum in duas divisit; quod in Bartholomæo & Nathanaële accessisse, mihi vehementer probabile est. Intellexistis, auditores, quibus argumentis ac rationibus singula membra partitionis supra positæ nitantur; ex quibus illud effici videatur, ut ternarius sit agnoscendus numerus earum mulierum, de quibus est instituta hæc oratio. Id cui non placet, illi necesse erit ad ea respondere.

32 In hac artificiosa Estii oratione nihil prætermissem est, quod ad suadendam trium Evangelicarum seminarum distinctionem speciosus adduci possit; pariterque, ut supra dicebam, Loveti, anonymi & Castellani præcipua argumenta ex eodem fonte deprompta esse, at hinc inde non nihil amplificata, sed maxime ab Anquetino, Leonensi in Normannia parochio, adversus Lamy, Manduit & Pezron acriter certante, cum quo conferto pede ultimum congressus est anonymus longa dissertatione paginarum 286 in 4 minuti characteris, edita Parisiis anno 1713, cujus auctorem nos docuit Calmetus, nempe Trevetum curatum in Gornicourt, quem proprio isto nomine sæpius infra compellabimus.

33 Porro ad prædicta argumenta dissolvenda Estii seriem prosequamur, neglectis aliis variorum objectionibus, quibus momenti miris inesse videntur, quibusque hæc tractatio nimium extenderetur: quales istæ sunt, quas ab Anquetino & Treveo vulgatas diximus, quorumque logicæ argumentationes negligi posse censuimus: ut quod Maria Bethanica, cum Judæa esset, peccatrix esse non potuerit, non magis quam Magdalenæ, utpote cum Deuteronom. 23 scriptum sit; Non erit meretrix de filiabus Israël; quod nimis quam facile solvitur, ex iis quas in Israël ea labe infectas fuisse certissimum est. Quod ad Magdalenam propius spectat, si hæc arreptitia fuerit, peccatricem dici non posse; satis sit respondisse, ea arte mulierem à demone institutam fuisse, sicque attemporata omnia, ut si vere meretrix fuerit, amasius ad peccandum tanto majoribus lenociniis pellexerit. Plurima id genus alia sunt quibus sigillatim referendis refusandisque Alia nostra, satis aliunde accrescentia, implere volumus.

34 Qui pro distinctione auctoritatibus certant eas desumunt 1 ex S. Irenæo ea omnia enumerante qua ex solo sermone Luca Evangelio de Christi Servatoris gestis tradita sunt, ubi peccatricis pœnitentiam ita refert, ut, cum de ea ceteri Evangelistæ sic non egerint, aliam plane mulierem à Magdalena & Maria Bethanica fuisse, opinari debuerit. 2 Ex Constitutionibus apostolicis ubi pseudo-Clemens lib. 3, cap. 6 Magdalenam à Maria Bethanica disertissime distinguit, quod prope unicum est in hac parte pro distinctione Vossii argumentum, à quo nec Coclerius multum recessit, ut jam tacitam qua ex eodem loco Estii duellor Turrianus nosser disputavit. 3 Adducuntur Theophilus sextus à Petro Antiochia episcopus, Origenes, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius & Nicephorus, qui omnes, ut ut distinctionem inter unctrices mulieres statuunt, ad præsentem quaestionem proximè non pertinent, quomodo nec

AUCTORUM
J. B. S.

Ex his capitulis sumpta sunt aliorum argumenta

B

quibus cavillos non addimus facile solubiles

F

Que ab auctoritate adducuntur

B b

plures

AUCTORE *plures Latini de quibus supra § 1, locuti sumus, in eo certe nobis faventes, quod admitta aliqua confusione, à totali tantopere non recedant; quibus Ambrosium & Hieronymum addunt, qui potius dubitasse, quam certi aliquid asseruisse videntur.*

minoris momenti sunt: *35 Verumtamen auctoritatibus istis pauculis minime tremur: jam pridem fassi sunt, certe fateri debent adversarii, nihil sibi ex Patribus aut traditione magnopere subsidii accedere, ut ab iis proinde Estius prudenter abstinuerit; quantulumcumque vero accedere posset, id omne solum invenies in laudata Treveti dissertatione à pag. 184, ubi Irenaei mentem commodissime explicat; Constitutiones apostolicas cum Baronio & aliis merito rejicit; Theophilum adversarii penitus eripit; Origenem & Chrysostomum contra ipsos retorquet; Theophylactum vero, Euthymium & Nicephorum, ut S. Gregorio magno posteriores, extra controversiam ponit, quando de primorum seculorum traditione agitur, quam nos § 5, paulo uberius exponemus, ubi prius Estii argumenta omnia expendimus; nempe qua proponi merebantur quaque hoc paragrafo ipsiusmet verbis fidelissime proposita sunt.*

B *26 Etenim commiseratione dignum censo quod ex Gavanto eruere conatus est, nimirum Clementem PP. VIII in S. Mariæ Magdalensæ Officio hymnum aliquem antiquum mutari jussisse, ea sola ratione ductum, quod istuc nimis aperte cum sorore Lazari confunderetur, dicereturque multis obnoxia fuisse criminibus. Verba Gavanti, hymnos enumerantis, sunt pag. 70 Nardo Maria pistico, ubi solum ait, mutatum esse in recognitione sub Clemente VIII, nullâ prorsus causâ allegatâ, quam Estio aliisque supponere libuit. Miror equidem viros doctos hujusmodi minutius chartam inspicere, & sacerdotes quidem, quibus saltem quotannis recitanda sunt quæ in Missali & Breviario præscribuntur, ubi Evangelium est Luca 7. de peccatrice, ceteraque omnia de Magdalena pœnitente loquuntur, oratio vero diserissime exprimit; Cujus precibus exoratus quadriduanum fratrem Lazarum vivum ab inferis resuscitasti. Hac à Clemente auferenda erant, si de mulierum distinctione vel remotissime umquam cogitaverit. Aque ridiculum est, quod tres mulieres non confundat Ecclesia, sed trium diversarum actiones sub una festivitate celebrandas susceperit. Satisne hæc serio? Apage, obsecro, ausim dicere nugæ quibus pares, in Hispania natas, solidissime pridem contrivit Cl. Nicolaus Antonius, ex cujus adversariis descripsit noster Pinus, quæ huc adducerem, nisi pseudo-chronicorum auctoritas jam satis enervata esset. Ad paulo solidiora respondeamus.*

§ IV. Eademque diluuntur.

A *D primum, è Luca narratione desumptum, in qua statim post, ac nulla alia narratione interposita, dimissioni anonymæ pœnitentis subjungit Magdalenam Christum cum aliis mulieribus sequentem, nec verbo significans, eandem esse de qua proximè locutus fuerat; respondetur, non usque adeo presse ea ab Evangelista conjungi, quin longius intervallum concipi possit & debeat inter cap. 7 & 8. Ne vero hic divinando litigemus, videre hæc omnia olim Sancti Patres citari soliti, ut S. Bernardus serm. 22 in Cantica; Nicolaus Clavevall. serm. de S. Maria Magdalena, inter opera S. Bernardi; Godefridus Vesten. serm. 9; Petrus abbas Cellenis sermone 5,*

de S. Maria Magd., S. Thomas in Sum. 1 part. quest. 21 a. 4 ad 1; & S. Bonaventura compend. Theolog. veritatis de grat. sanctific. lib. 5, cap. 19. Viderunt, inquam, hi Patres omnia quæ hic Estius tanto apparatu commemorat, neque tamen dubitarunt, quin ea, quæ peccatrix dicitur cap. 7, fuerit eadem ipsa Magdalena, quæ cap. sequenti proprio nomine appellatur.

38 Ne hic textibus paginas repleam, pauculos attulisse, sit satis. S. Bernardi verba clarissima sunt; In odore justitiæ cucurrit Maria Magdalena, cui dimissa sunt peccata multa quoniam dilexit multum: iusta profecto & sancta; & non jam peccatrix quemadmodum pharisæus exprobrabat. Ita loquuntur veteres; nempe citatus Nicolaus inter S. Bernardi opera; agens de Maria Magdalena; Est enim unguentum bonum, quod Maria pedibus Salvatoris infudit, est & melius quod eadem (si tamen eadem) super caput recumbentis effudit. Ita S. Thomas; Sicut de Maria Magdalena legitur, dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: Item S. Bonaventura; Secundum est, quod sit caritate formata, sicut Mariæ Magdalensæ, quam fides salvam fecit, & cui dimissa sunt &c., quibus mirum visum non est, quod cap. 7 taceatur peccatricis nomen, quacumque demum de causa, quam nobis ignotam fatemur; æque ac illam, cur Mattheus & Marcus suppresserint nomen istius, quam constat, alteram fecisse unctionem in Bethania; cur, inquam, Lucas istius nomen ibi retinuerit, quam paulo post propria appellatione signavit, de qua re vide Trevetium à pag. 95, singulos Anquetini angulos sedulo excutientem.

39 Viderunt etiam sancti Patres citati & alii, intellexeruntque, & factum est deinceps, & ipse iter faciebat &c. non designare rem adeo immediate, ut non plurima intercesserint, priusquam Christi comitatu sese ultro adjunxerit, non jam peccatrix sed iusta & sancta Magdalena, forti sua dilectione semper amabilis; duplicis accepti beneficii constantissime memor, & ad mortem usque Christo deditissima. Neque vero ita dimissa est ut Christum perpetuo deserere cogere, quod inepie nonnulli urgent ex iis verbis, Vade in pace: neque, ut vult Estius, ad sequendum invitanda fuit, quam ex eo tempore ita urxit caritas, ut ab electo sponso separari non nisi invitissima potuerit. Atque his, ni fallor, abunde dissolvitur prima Estii argumentatio, ab anonymo verbosius quidem extensa, sed à Treveto & aliis non minus presse & solide refutata.

40 Instat majori conatu & ornatu Estius à ratione scandali, quod certo exoriturum credidit, si mulierem antea peccatricem, in comitatum suum Christus admitteret. Delicatorum hic scrupulus videtur, quo se turbari non sivere laudati superiorum Patres, convenientiarum istarum omnium haud sane imperiti. Addamus audacter quod peccatricis conditio Christum non exterruerit, tamen si meretricem fuisse dixeris, quod tamen ex Evangelio satis aperte non eruitur, præterquam quod & meretricis appellationem multismodis extenuari posse non ignorem; at quidquid istius sit, Christus qui peccatores venit salvos facere, pœnitentem adeo nobilem ac generosam, & conversione sua illustriorem redditam, non magis à se repellere debuit quam Samaritanam aut adulteram; qui a libi publicanos & meretrices alios præcessuros ait in regnum Dei, qui denique publicanum habuit Apostolum, de nulla re minus quam

D

invenere Patres multi

E

ut omnia facile componantur.

F

Quod de scandalo dicitur in Christum non cadit.

A de scandalis phariseorum sollicitus, ut jam taceam, ea morum integritate fuisse, & tam casto aspectu, ut ne minima quidem impudicitia suspicio vel in mentem cuiquam venire potuerit.

neque quia apud nos displicerent, Judaeis offendiculo fuere.

41 Hæc qui fufius expensa & secundum apices omnes soluta intueri cupit, adeat toties laudatam sæpiusque nobis citandam Treviri dissertationem a pag. 84. Ut autem hæc Christus merito sprevit, sic delicatiorẽ idcirco fuisse non existimaverim sanctissimam ejus genitricem Mariam aut mulieres dicitur, respectu umiram dilectione qua ipsa Dominum, Dominus autem ipsam prosequatur. Assumpta ista depilteque elegantius congruentia faciem prima fronte faciunt, ac solide nihil evincunt; nam quod in hisce nostris regionibus oculos alicubi vehementer offenderet, si femina pœnitentes directorem suum turmatim sequerentur, & cum eo familiaris conversarentur, id apud Judæos innocuum fuisse, vel ipsi adversarii fateri compelluntur, ut quidquid hic tam speciosè adducitur, nihil prorsus receptæ Ecclesiæ opinioni officiat.

B Dilectam in eo vertitur, utrum Magdalena, a septem demoniis obsessa, ab his à Christo Domino curata sit ante remissionem peccatorum, an vero post ipsam remissionem. Nam in ipso tempore, quo audivit, Remittuntur tibi peccata, id contigisse rationem finire non putat. Quod si prius, quomodo non desit esse meretrix? Si post, cur post remissa peccata à demoniis fuit obsessa? Existimo equidem ad hæc omnia tam accommodè respondisse Baronium, ut plane satisfecisse persuasum habeam, frustra que querat Estius, rectene & solidè, an scilicet hoc fecerit. Sed quid iis tandem intendit orator? Responsum habeat, curatam dici posse cum aliis energumenis, aut forte scorsim, à septem istis demoniis, mense uno aut altero, & si vis, tribus, antequam peccatorum pondere, quæ forte obsessionis causa fuerant, plene eximerentur.

& hic rursus facile res tota explanatur.

42 Instat denuo Estius eo dilemmate, quod à Baronio non satis solutum, insinuat. Res cardo in eo vertitur, utrum Magdalena, a septem demoniis obsessa, ab his à Christo Domino curata sit ante remissionem peccatorum, an vero post ipsam remissionem. Nam in ipso tempore, quo audivit, Remittuntur tibi peccata, id contigisse rationem finire non putat. Quod si prius, quomodo non desit esse meretrix? Si post, cur post remissa peccata à demoniis fuit obsessa? Existimo equidem ad hæc omnia tam accommodè respondisse Baronium, ut plane satisfecisse persuasum habeam, frustra que querat Estius, rectene & solidè, an scilicet hoc fecerit. Sed quid iis tandem intendit orator? Responsum habeat, curatam dici posse cum aliis energumenis, aut forte scorsim, à septem istis demoniis, mense uno aut altero, & si vis, tribus, antequam peccatorum pondere, quæ forte obsessionis causa fuerant, plene eximerentur.

43 Ea pisse liberata, animi morbum considerans, occasionem quesivit, qua tam celebris redactetur ejus conversio, quam antea vix vix perabilis apparuisset; eamque nocte, in convulsum irrui, publicam pœnitentiam exhibuit, amorem, fortasse antea carnalem ac libidinosum, castissima in Christum caritate commutavit, audireque meruit, demissa sibi esse peccata multa, quoniam multum dilexisset. Quid hic, obsecro, tantum facessit negotii? Nisi nos forte præsumamus, Evangelistam docere, qua ratione narrationes suas instituire debuerit. Ingenti utroque malo libera Magdalena, abdicato seculi fastu, eam bonorum priorum partem sibi reservandam proposuit, qua dilecto, numquam deserendo, ministraret, quod demum fuit postremum ejus officium. Hæc quidem paucis, qua fufissimè à Treviro disputata invenies. Quæ si sufficere non putent Estii sequaces & defensores, quarant ipsi à laudatis sanctis Patribus solutiones magis accommodas, aut Baronii verbis acquiescant, qui sane in hac parte nihil desiderari passus est. Nunc ad alterum Estii articulum progredior, quo peccatricem non esse eandem contendit cum Maria Lazari & Marthe sorore.

Quod ex diversa patria adstruitur

44 Argumentum hoc duplici membro constat, 1, quod Maria ista Judæa & Jerosolymitana fuerit, adeoque in Galilæa numquam conversata: 2, quod verosimile non sit, Christum tam familiariter egisse cum sororibus istis & fratre, adeo ut in eorum domo non semel pernoctaret, si Maria antea fuerit in civitate peccatrix, quod de ea, qua

Julii Tomus V.

passim virgo integerrima audit, præsumendum non est. Ad primum respondeo, incongruentius istis absterros minimè fuisse sanctos Patres, Eusebium Emisensem, Petrum Chrysologum, Paschasium Radbertum, Alcuinum, Franconem secundum abbatem Vindocinensem, Petrum Damiani, abbatem Ruperium, S. Norbertum, Liranum & alios, quominus Mariam Bethanicam (adversarii unctricem secundam) cum peccatrice Naimitide aut Capharnaitana planissime confunderent, ut vide locis citatis apud Calmetum in Lacam pag. LXXXI II, qua hic sigillatim enumerare, supervacaneum duxi; S. Augustinum & alios infra pluribus loquentes subjiciam: ne tamen intactum quid præteream.

45 Dicere non vereor, Mariam Bethanicam æque quidem non ita Judæam fuisse, si vere in ipsa Judæa nata sit, ut in Galilæa numquam habitare; aut saltem commorari, & fortasse viro alicui indigena aliquando assuescere non potuerit; si vero liberioris vite studio, sive quod ibi bona sua & facultates possederit, ibidemque conversa Christum secta sit, donec in Bethaniam ab ea invitatus venerit, Domino jam pridem æque ac postea cum ceteris mulieribus adhaerens, donec egrotantem fratrem Lazarum ipsa revideret, quo ad vitam revocato, ut antea in Galilæa fecerat adhuc pœnitens, ita modo sancta & justa, pedes atque etiam caput, quasi in sepulturam unxerit, que ambæ unctioes in unam potius mulierem, quam in duas tres aut quatuor conveniunt, quidquid in eo maxime variant sanctorum Patrum, maxime Grecorum sententia. Quæ de scandalo iterum reperuntur, verum existimès Estii & aliorum scrupulum: quod vero Judæi Jerosolymis ad consolandas in morte Lazari sorores accesserint, æque quidquam concludit; cum enim Maria jam ferme à biennio, tam solenniter à priori vita respicisset, tum priorum ceteri poterant penitus obliuiscere: præterquam quod ille Jerosolymitanorum concursus superjectione augetur: longe major fuisse censendus est, qui non tam sororum aut Christi ipsius causa contigit, quam ut Lazarum viderent, quem à mortuis suscitatum, ægerime inducebant in animum.

46 Quintum argumentum sic proponit Estius: ut ex quodam Restat ut & de tertio membro aliquid dicamus; nempe diversam fuisse Mariam Magdalenam à sorore Lazari. Huc autem denuo redent patria seu mansiones diverse, nullo certe solido fundamento subnixæ, nisi recte sequatur, Lazarum & Martham numquam in Galilæa aut Jerosolymis fuisse, quod id in Evangelio nullibi exprimitur. Apage mentis: an Bethansæ ita affixos fuisse, cogitare quis audeat? Quasi, ut populari argumento utar, non possit mulier Brabantina quotidie commigrare in vicinas Flandriam, Zelandiam, Hollandiam, Geldriam, Hannoniam, Leodiensem aut Namurcensem provincias, quibus non magis finitima est Brabantia quam Judæa Galilææ, quod tamen passim accidere, vel pueris apud nos notissimum est. Quod autem Jerosolymis habuerit multos notos, bona Estii venia nec hinc evincit. De sepultura quid dicendum sit, nostrum est paulo uberius exponere, ubi ad traditionem Masfilensem accesserimus. Gratis item asseritur, Mariam & Martham non fuisse ex earum numero quæ Christum assidue comitabantur ministerii causa. Transseat ito altitudo; Unde nobis probabit Estius, numquam secuta fuisse, saltem Mariam à Christi amore, si Evangelio credimus, dicamus à Christi latere, avelli prope nesciam?

B b 2

47 Sex

AUCTORE
I. B. S.
Neque diver-
sa nomina &
agnomina

47 Sextum nititur agnomine Magdalene; quod Bethanica Mariæ numquam, Galilæa autem semper adscribitur, ut Evangelia legenti palam esse contendunt: at certe inani conata. Magdalene cognomentum additur, quodies à sociabus aut synonymis distinguenda est; nam ubi id non recurrit, Maria simpliciter dicitur. Apud Mattheum & Marcum nusquam cum sorore Martha aut Lazaro fratre composita, characteristica sua passim insignitur: apud Lucam vero & Joannem, pro occasionum, in quibus comparet, diversitate, modo cum addito, ut Luca 8, dum cum mulieribus Galilæis inducitur; capite vero 10, apud scribentem degens, non aliter quam Maria appellatur: ubi nimirum confusionis nullum suberat periculum: rursus vero ubi aliis mulieribus adjuncta est Luc. 24, cognomentum suum sortitur. Sic apud Joannem cap. 11 & 12 nulla Magdalene mentio, ubi vero cap. 19 & 20 confundi cum aliis potuisset, Magdalene distinctivum appositum est.

Mariam à
Magdalena
divellunt.
B

48 Quid plura hic querimus? Maria, ardentissima sua caritate conspicua, ubique ita effulget, ut eandem ubique quodammodo olfaciat. Mariam compellat Dominus, illa vero familiari vocabulo, cui sedens secus pedes assueverat, Rabboni ingemnat, qua in ipsissimam Bethanicam quadrare, pertinax sit qui negaverit. Ne alium agam, liceat hic rursus lectores ad citatam dissertationem remittere, in qua à pag. 40, de cognomentis istis tota questio exhauritur. Qua demum adjungit Estius de confusione vel duplicatone nominum, ex ipsomet Evangelio in ipsum retorqueri possent. Eo quid Petrus ideo unicus esse desinit, quod nunc Simon, nunc Simon Barjona, nunc Simon Joannis, nunc Simon Petrus cognominetur? Porro ex historia ecclesiastica non multum laborandum fuerit, ut elenchus eorum bene magnus conficiatur. Fatebor lubens, eximii viri argumenta tanta arte proponi, ut ad assensum aliquem alliciant; at quis facile intelligit, talia non esse que multos compellant (è Belgis certe nullum novi) ad defendendam vetustissimam Ecclesiæ sententiam, que quibus auctoritatibus & argumentis stabilita sit, saxo brevi perspicias.

C

§ V. Quæ fuerit sitque hodie in hac quæstione traditio ecclesiastica.

Temerè im-
pugnatur tra-
ditio ecclia

IN qua acceptione intelligenda sit ea, qua de hic agimus, traditio, jam supra satis expositum est; ad fidem proximè non spectare, Estio plane assentimur. De ea agitur qua in Ecclesia, saltem Latina, sic ab omni ævo, & à longe maxima SS. Patrum atque interpretum parte sit admessa, imò ab omnibus ausim dicere, eo saltem sensu, quod ante seculum XVI vix ullius reperitur qui peccatricem aut cum Magdalena aut cum Maria Bethanica non confuderet: qua ratione dici omnino potest, contra antiquissimum & communissimum Ecclesiæ omniumque fidelium sensum obniti, atque ut minimum novitatis alicujus reos esse, qui receptissima ista atque in omnibus Officiis sacris expressissima placita tam facile impugnant. Etenim qui hæc maturè moderateque expendunt; evidenti demonstratione ostendendam censent istiusmodi opinionis falsitatem, priusquam adversus eam tam audacter insurgatur: quod olim ita expressit illu-

stris Rossensis episcopus adversus Fabrum disputans, suppositione 12 f. 14: Adversus receptissimam simul & roboratissimam Ecclesiæ consuetudinem nemini fides adhibenda est, nisi vel testimonium è Scripturis irrevincibile, vel rationem prorsus indissolubilem attulerit. Jam itaque ad Patres accedamus, quorum qui forte non tam expresse mulierum controversarum unitatem asseruere, certe adversus trium distinctionem eos pugasse, perspicissimum est.

50 De hac traditione latissime rursus differunt laudatus Trevetus, à pagina nempe 177 ad 234, ex quo aliisque satis nobis erit ea delibare, qua ad propositum argumentum sufficiant. Ut autem ab ipsi Ecclesia incunabulis res tota procedat, pro primis seculis testimonium dicit Origenes, vulgaram nimirum ejus tempore opinionem fuisse, quod una eademque mulier Christum in Nain & in Bethania, in eo ipse exerrans, quod non binas dumtaxat, ut modo adversarii volunt, sed ternas fuisse existimaverit: Ego autem magis consentio, tres esse. Age vero traditionem nostram ordiamur à Tertulliano lib. de Pudicitia, pag. mihi 634 editionis la Barre, ita scribente: Si vero & factis aliquid tale pro peccatoribus edidit, ut cum peccatrici femine contactum corporis permisit, lavanti lacrymis pedes ejus, & crinibus defergenti, & ungenti (alias unguento) sepulturam ipsius inauguranti. Quæ verba quamquam clarissima non sint, satis tamen aperte insinuant, soli & uni mulieri ambas utiliones attribui, & posteriorem quidem ut ad sepulturam ordinatam, ubi certo Maria involvitur, tum qua unguentum effudit ad sepeliendum, tum qua aromata emit, ut cum aliis mulieribus veniens Christum ungeret.

51 Ad idem seculum tertium pertinet Clemens Alexandrinus lib. 2, Pedagoga cap. 8 peccatrici mentionem memorans, at non ita perspicue eam cum alterutra Maria confundens ut peremptoria dici possit ejus auctoritas. Propius rem attingit Victor Antiochenus, non quod ipse unitatis assertoribus faveat, sed quod alios citet qui Mariam Marthæ sororem à peccatrice minime distinguant. Verba ejus sunt; Apollinarius tamen & Theodorus eandem apud omnes Evangelistas describi aiunt, Joannem vero historiam illam ceteris accuratius profecutum. Neque iis ultra probandum magnopere insisterim, cum adversarii ipsi Tillemonius & alii citata auctoritati non audeant refragari. De SS. Ambrosio & Hieronymo longam disputationem non ingrediar, eos enim variasse, aut saltem subdubitasse non dissentur præcipui unitatis vindices, quamquam Ambrosium à se stare, multis contendat Trevetus. Eum inter spectatores seu indifferentes collocavit laudatus interpret Calmetus, qui cur de S. Augustino idem senserit, non adeo clare perspicio: is sanè, siquis alius, Mariam Bethanicam cum peccatrice apertissime confundit.

52 Audi ipsum lib. 2 de consensu Evangelista notantissime à rum cap. 79, editionis novissima tom. 3. Nunc jam de muliere & unguento pretioso quod in Bethania gestum est, consideremus. Lucas enim quamvis simile factum commemoret, nomenque conveniat ejus, apud quem convivabatur Dominus; nam & ipsum Simonem dicit: quia non est contra naturam vel contra morem hominum, ut si potest unus homo habere nomina duo; multo magis possint & unum nomen habere homines duo; potius credibile est, alium fuisse illum Simonem

D

& 2 seculo
receptas

E

F

A nem non leprosum, in cujus domo hoc in Bethania gerebatur. Nam nec Lucas in Bethania rem gestam dicit, quam narrat: & quamvis non commemoret civitatem aut castellum, ubi factum sit; tamen non videtur in eodem loco versari ejus narratio. Nihil itaque aliud intelligendum arbitror, nisi non quidem aliam fuisse mulierem; quæ peccatrix tunc accessit ad pedes Jesu, & osculata est, & lavit lacrymis & terfit capillis, & unxit unguento: cui Dominus adhibita similitudine de duobus debitoribus, ait dimissa esse peccata multa, quoniam dilexit multum; sed eandem Mariam bis hoc fecisse, semel scilicet quod Lucas narravit, cum primo accedens cum illa humilitate & lacrymis meruit peccatorum remissionem.

tam clarè inserta

B

§3 Nam hoc & Joannes, quamvis non sicut Lucas quemadmodum factum esset, narraverit, tamen ipsam Mariam commendans, commemoravit, cum jam de Lazaro resuscitando cœpisset loqui, antequam veniret in Bethaniam. Quod ita ibi narrat: Erat autem quidam, inquit, languens Lazarus in Bethania de castello Mariæ & Marthæ sororis ejus. Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & exterfit pedes ejus capillis suis, cujus frater Lazarus infirmabatur. Hoc dicens Joannes attestatur Lucæ, qui hoc in domo Pharisei cujusdam Simonis factum esse narravit: Jam itaque hoc Maria fecerat. Quod autem in Bethania rursus fecit, aliud est, quod ad Lucæ narrationem non pertinet, sed pariter narratur à tribus, Joanne scilicet, Matthæo & Marco. Hactenus Augustinus nullo prorsus scrupulo ductus, quominus Mariam Bethanicam cum muliere peccatrice expressissimis verbis confunderet.

ut effugio loci non suspensio

C

§4 Imbelle telum est quod ex tractatu 49 in Joannem adversarii intorquere conantur, ubi ex inserta parenthesi Augustinum dubitasse contendunt, quem potius, ex communi Latinorum Patrum & interpretum sensu, censere deberent, expressius declarasse quod in prædicto loco non satis explicuerat, ut jam taceam, non usque adeo constare, utrum jam dictorum operum primum scripserit Augustinus. En ipsa verba: Ecce ipsa soror Lazari (si tamen ipsa est, quæ pedes Domini unxit unguento, & terfit capillis suis quos laverat lacrymis) melius suscitata est quam frater ejus, de magna malæ consuetudinis mole est liberata. Erat enim famosa peccatrix: & de illa dictum est, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Si in his, ex his necdum constare quod Magdalenam cum peccatrice confuderit Augustinus; facilis est responsio; sufficere confusionem unam, ut pateat, non adeo indifferentem fuisse S. Doctorem, ut in præsentis controversia spectator magis quam suffragator accedat; præterquam, quod ex iis locis haud obscure colligi posse videatur, id ipsum supposuisse Augustinum, utpote quod in questionem non vertetur.

Confusa cum peccatrice Maria Bethanicæ,

§5 Aut ego fallor, aut multum logomachia hic admiscet unitatis mulierum impugnatores, ut Ambrosium, Hieronymum & Augustinum in partes suas oborto collo inflant, aut saltem cum Estio à confusione removeant, quos si attente legeris, ita locutos intelliges, ut Mariæ Magdalensæ confusionem magis supponant, quam ulla probatione egere existiment, tota difficultate ad solam Mariam Bethanicam reducta, quam Origenes, Chry-

ostomus & alii, numquam sibi persuadere poterunt peccatricem fuisse: Nec enim credibile est, ut Maria, quam diligebat Jesus, soror Marthæ, quæ meliorem partem elegerat, peccatrix in civitate fuerit, Augustino contra identitatem apertissime, Ambrosio subimide (nisi ei, quod equidem non existimo, adscribi possit præfatio Missalis Mediolanensis) Hieronymo, saltem nonnihil dubitando afferentibus; nullâ usquam Mariæ Magdalensæ facta mentione, ut quam, ex septem istorum demoniorum expulsionem, ipsam illam peccatricem fuisse supposuerint. Nam quod aliqui Ambrosium eo torqueant, ut Magdalenam virginem dixerit, ineptissimum est; eodem quippe argumento mulieres omnes à Galilea Christum secuta, in virginum numerum referuntur.

Magdalena confusio satis certo supponitur.

B

§6 Plura alia testimonia adducuntur qua brevitate causa prætereo, ut & S. Petrum Chrysologum addam, paria cum Augustino sentientem in homil. cap. 7 Luca ad hæc verba & osculabatur pedes ejus, quæ hoc modo interpretatur; Præcellerunt intervenientes lacrymæ, ut devota oscula sequerentur, quia lacrymæ sunt sanctificationis documentum, oscula sunt reconciliationis indicia; atque ad hæc & ungebat unguento, addit: Mulierem super caput Domini fuisse oleum, alio Evangelista referente, cognovimus. Non est ergo quod facit hæc mulier mollis & carnalis obsequii, sed plane humanitatis est sacramentum, quia in capite Christi Deus est, in pedibus evangelizantium pacem. Neque plus aliquid dicere videntur Nonnus in Joan. cap. 12, Andreas Cretensis serm. in Dominica Palmaram, Cyrillus Alexandrinus, & Eusebius Emisenus hom. 10 ser. v Dom. pass., vel forte alius sub ejus nomine, atate non inferior, quibus Paulinum adungere licet epist. 4 ad Severum, ita sere loquentem, ut Magdalenam etiam signatè indicare videatur.

§7 Vetustiorum istorum sanctorum Patrum, & Traditionem communem Ecclesie totius primitiva sensum ignorasse doctissimum juxta ac sanctissimum Papam Gregorium Magnum, nemo nisi temerè vel suspicari ausit, ut merito refellendi & retundendi sint; qui cum recentioribus distinctionis assertoribus, non absque ejus ignominia commiscuntur, primum ipsum & solum unitatem mulierum in scriptis commentarios, deinde in Officiis ecclesiasticis intrusisse; quod quam turpe sit, nemo non videt; ubi nimirum sic loquitur Gregorius, ut de re ante ejus atatem notissima, certissima & receptissima, neque disputando aut arguendo, sed simplicissime rem ut indubitata proponendo. Sic incipit homiliam suam 25 in Evangelia: Maria Magdalena, quæ fuerat in civitate peccatrix, amando veritatem, lavit lacrymis maculas criminis &c. Cum hisce connecte homilia 33 exordium; Cogitanti mihi de Mariæ Magdalensæ pœnitentia, flere magis libet quam aliquid dicere. . . . Hanc vero quam Lucas peccatricem mulierem, Joannes Mariam nominat, illam esse Mariam credimus, de qua Marcus septem dæmonia ejecta fuisse testatur.

F

§8 Plura hæc sunt, neque de Gregorii mente sequunturque dubitant adversarii, neque diffidentur, post ejus posteriores tempora invaluisse omnino sententiam de confusione, tendis in unam solam controversis mulieribus, idque tam certum est, ut vix ullum totis nongentis & amplius annis, usque ad seculi XVI principium reperire sit, qui si non aperte pro unitate steterit, certe à tribus distinguendis, saltem inter Latinos, longissimè non abfuerit. Pro multis unus

AUCTORE sufficiat Chrodobertus Turonensis archiepiscopus, seculi VII scriptor, in notis ad S. Leonis opera ita expressissime locutus: Memoretur Evangelicæ illius mulieris peccatricis Mariæ Magdalene de qua Dominus septem dæmonia eiecit . . . & ipsa est quæ semper Dominum profecuta est usque ad crucifixionem & sepulturam; & ipsa prima post resurrectionem antequam ullus Apostolorum; & antequam mater Domini gloriosissima Maria semper Virgo, & angelos & Dominum videre meruit: ipsa est soror Marthæ & Lazari, quem Dominus triduanum mortuum suscitavit. Percurre sequentia secula, occurret Bedæ, in quo Gregorium loquentem invenies, Paschasius Radbertus, Christianus Druthmarus, Odo Cluniacensis & plurimi alii passim citari soliti.

B 59 Tetricus certe & odiosus sim si plures textus accumularem in tanta scriptorum frequentia; præsertim adversariis ultro fatentibus, post S. Gregorii tempora Patres prope omnes atque interpretes, magni istius Pontificis cum universa Ecclesia sententiam amplexos, saltem nullum omnino existisse qui de trium mulierum distinctione cogitaverit. Neque sane communissima isti totius Ecclesiæ consensio tam impune obtrellari licuit Fabri & Chlitolæo ut non statim repressâ sit ipsorum temeritas ab celeberrimo viro Joanne Fischero Roffensi episcopo in Angliâ, à Natali Beda in Galliâ, à Balthazare Sorio in Hispaniâ, quorum argumentis ita subscripsit facultas theologia Parisiensis, ut decretum supra relatam edendum censuerit. Qui deinde receptam traditionem acriter & ex professo propugnauerunt, à Treveto, Calmeto & aliis longa serie enumerantur.

C 60 Sit nobis hic loco coronidis quæ pag. 218 à Treveto adducitur viri clar. Joannis Nicolai ex Ordine Predicatorum, ad citatum nuper S. Thomæ textum annotatio his verbis: De muliere innominata hoc dicit Lucas, & non pauci sunt qui aliam à Magdalena putent; sed eandem affirmat Gregorius, & Gregorii sensum Ecclesiâ sequitur, cum promiscue in Officio suo de utraque loquitur, ut de una. Hinc & ejusdem sensum suis omnibus amplectendum Facultas ipsa Parisiensis, contra Fabri Stapulensis libellum, tum recentem, ad annum 1521 publico ac solenni decreto sanxit; & contra nugæ nescio quorum blateronum, etiam S. Thomæ id affingere audentium, anno MDCXXXVI, cum eilem ipse præfens, idem decretum renovavit. Apage igitur eorum somnia, qui Sorbonam à decreto tam solenniter lato ac renovato, hodie deservisse nugantur.

§ VI. Unica mulier Evangelio magis consona ex conformitatibus.

Hætenus auctoritate certatum est, quæ sola tametsi sufficiat ad infringendos omnes adversariorum conatus, utpote ex ipsis Evangeliorum fontibus ab Ecclesiâ exordio hausta & perpetua traditione confirmata, adeoque ulterius non demonstranda; ex abundantiori nihilominus lubet etiam iis momentis fulcire opinionem nostram, quæ speciosius illas adversariorum ratiocinationes non solum elidant, sed penitus enervent, usque adeo ut ex ipsa

historia evangelica manifeste pateat, meritisimo juve censuisse sanctos Patres & interpretes supra relatos, in tres diversas mulieres perperam dividi, quæ in unam eandemque aptissime conveniunt: non ea quidem claritate, ut evidentia sint argumenta (alioquin res ipsa jam fide divina credenda esset) sed ea verisimilitudine, ut adversariorum machinæ omnes abunde dispellant. Ex congruentiis seu conformitatibus id primum demonstrare aggredimur, sequenti paragrapho textus ipsos expensuri ex quibus concordia & consonantia Evangeliorum magis elucescat.

D 62 Ab ipsa S. Luca historia, unde potissima suboritur difficultas; sumemus exordium; is enim solus est qui de Mariâ Magdalena, de Mariâ sorore Marthæ; & de peccatrice sub tribus diversis nominibus, ut ita dicam; locutus est; quarum secunda apud solam Joannem etiam notâ est; sic ut dicendum sit, Matthæo & Marco ignotam fuisse, nisi sub Magdalene nomine intelligatur. Sanctum Lucam sequamur: Is itaque sub Evangelii sui capitulis septimi finem; unius ex præteritis his tribus conversionem commemorat: tum cap. 8, alteram exhibet (jam à septem demoniis liberam) jam virtutum exercitio & bonis operibus sedulo intentam, puta vitam activam deditam; Christum assidue sequendo, eique de facultatibus suis ministrando. Demum cap. 10 prodit alia paulo perfectior, tantum non ad unionem & ad contemplationem evecta. An hic tres intueris, an unam? Absint præjudicia.

63 Fatebre candidè, si Mariam Magdalenam qui si Magdalenam non nominasset, si & sororem Marthæ anonymam reliquisset, eequid suspicio mox incideret, non tres istæ mulieres, sed unam indigitar? Forvitne Evangelista ordinatori systemate peccatricem à septem demoniis possessam, his primam liberatam, deinde penitentem, tum caritate in Christum succensam, veniamque promeritam, sensim ad perfectiora quasi manu ducere? Est sane quod suadeat, hic peccatricis anima, sensim ad Deum ascendens, progressum describi. Rursus, si Lucas de Magdalena aut de sorore Marthæ sermonem instituisse, antequam de peccatrice conversione locutus fuisset; si apud alios Evangelistas quidquam occurreret quod Lucæ narrationem interurbaret, distinctioni locum dandum esse, haud equidem diffiterer.

E 64 At enim, nisi vehementer fallor, quisquis peccatrix, peccatricis penitentis conversione, in animum induxerit, serie historica combinare gesta omnia quæ tum Lucas ipse tum alii Evangelistæ perrexerunt ad Magdalenam & Marthæ sororem spectantia, haud difficulter intellet, consecutionem esse vitam peccatricis istius, quæ expiatis in domo Pharisæi peccatorum sordibus, ita mores commutaverit in melius, ut toto reliquo vita decursu constantissimè à se exegerit, quod primo isto conversionis die intrepidè cæperat, quantum proinde Christus ipse singulari semper amore profecutus sit. Ipsam contemplare liberatorem suam continuo sequentem, ei involvè adhaerentem, & de bonis suis fidelissimè ministrantem. Adverte ubique mulieribus alius serventiorum, ut inter ipsas prima nomen datur. Christo Jerusalem properante, præcurrit ipsa, ut dilectissimum magistrum hospitio excipiat, mox secus pedes, ut consuetum facile amorem cerneret, ad audiendum verbum eadem assidet, reliquæ tum sorori ministrandi curâ: quæ si rectè perpendantur, vel invito lux suboritur, quo Luca historia non parum illustretur.

65 Sic ipse cap. 10 loquitur, inquit adversarii,

Conformitates istæ

ex ipso Luca Evangelio erui possunt.

E

F

nitens & amans ultro confundere- tur?

A
nec fingi po-
test ignota
ante Maria

sarii, ac si plane ibi ostenderit, agere se de dua-
bus sororibus antea Christo ignotis, diu nempe post-
quam peccatrix curata esset, Magdalena vero
ipsum Dominum, Galileam peragrante, jam a
longo tempore secuta fuisset. De variis Euangeli-
starum loquendi modis, & cur paucæ reticuerint,
hic frustra disquireretur; ceptum euangelica nar-
rationis filum deducimus. Ecquis, obsecro, sibi
persuaserit, Mariam illam Martha sororem, Chri-
sto antea incognitam, imo non potius familiarem
fuisse, quæ hospiti vix ingresso ad pedes assederit,
verbumque ejus ex contracta jam necessitudine au-
diverit? Edisserant nobis adversarii ubi & quan-
do tam intima notitia accesserit; evoluant Euan-
gelia, ut ante id tempus, quod Lucas ibi desi-
gnat, ullam feminam inveniant, cui tanta us-
quam fuerit cum Servatore conjunctio. Quid igitur
magis primum est cogitare, quam ea omnia
coaluisse, ex quo Christum tam ardenti amore coe-
pit diligere pœnitens ista, in quam omnia planissi-
mè conveniunt quæ de Magdalena & Maria me-
morantur, ut hic speculum in oculos incurrat Ca-
stelliano penitus oppositum. Christum Jerosolymam
ex Bethania pergentem prosequamur:

que cum
Christo agit
tam familia-
riter,

66 Et Maria ipsa cômmitata sit ad instantem
festivitatem, unde cum Dominus, ad proximam
festa rediturus, ultra Jordanem progressus esset,
regnum Dei ibi etiam predicaturus, ipsa Bethania
remanserit, satis propinqua, ut dilecto, cuius
missionis terminos omnes noverat, nusquam des-
set. Interea in morbum incidit Lazarus frater;
qua Evangelista Joannis narratio est, priori ap-
tissime connectenda. Advenit Christus Lazaro jam
mortuo, ad vitam revocatus est, secutaque sin-
gularissimi amoris istius argumenta, quæ eandem
mulierem ubique attentionem, agentem; loquentem,
servientem, ungentem, dicamus amantem tot in-
diciis commonstrant, ut candide fatear, observa-
tis adjunctis his omnibus, tanto magis in mulie-
rum unitatem propendere me, quanto ab eadem
pridem abhorrere visus sum; ea nimirum semper
obversatur factorum connexio, ut non possit non
esse eadem Maria ad pedes, ad caput, ad cru-
cem, ad monumentum plorans, ad visionem ani-
gelorum, ad pedes sponsi apparentis convolans,
tota redamantis Domini amore colligescens, ut de
qua sola restatus sit, quoniam dilexit multum.

C
ut alia à
Magdalena
esse non possit,

67 Pingamus hæc suis coloribus, & characteri-
sticis ubique conformes representemus; vel à pecca-
trice ducto rursus exordio, neque enim umbris
suis carere potest Magdalene delineatio Christi ip-
sius penicillo expressa. Peccatricem intueamur cri-
minibus suis deformem, hæc in Magdalenam sa-
cile transferunt demonia septem à quibus obsessam
novimus, monstris istis & physicis & moralibus ab
ipso piensissimo Servatore liberatam, ut ubi super-
abundaverat delictum, superabundaret & gra-
tia. En Magdalenam peccatricem sed & pœni-
tentem, cui dimissa sunt peccata multa, quo-
niam dilexit multum: en & amantem, en gra-
tam erga benefactorem; cui de facultatibus suis
abunde prospicit, quem fidelissime sequitur ad pas-
sionem usque & crucem, quem vel mortuum ne-
quit deserere, non passa se à monumento avelli,
donec redivivum conspiceret, & ad pedes ejus sese
denuo provolveret.

nisi Christi
dilectricem
omnino ne-
gess

68 Et hic Mariam Martha sororem non a-
gnosimus? Mirum sane si melius effingere se ipsa
potuit, de qua soia, ob vehementissimum in Chri-
stum amorem, dictum accipimus, diligebat au-
tem Jesus Mariam; nempe à qua tenerrimè di-

ligeatur. Quis hac de pluribus dici patitur? AUCTORE
Rursus, unguento unxit pedes meos, de pecc-
atrice pronuntiatur, ac numquid & Maria Mar-
tha soror libram aituli nardi pistici pretiosi quam
effudit super caput discumbentis; Magdalena por-
ro emit aromata, ut veniens ungeret Christum?
Ubi que eadem amoris violentia, idem caritatis
impetus. Mutua Servatoris jam ostensa in Ma-
riam dilectio, sed & in peccatricem, quam ad-
versus Phariseum tutatur, quemadmodum & Ma-
riam dum à sorore accusaretur, & obmurmura-
rent Apostoli: sed nec Magdalene minus fuit,
dum ipsam, præ mulieribus aliis, præ Apostolis,
primam gloriosa sua presentia consolatus est. Si hæc
diversæ mulieres sunt, ut minimum consequatur,
solam Mariam Bethanicam turpi otio domi dis-
fluxisse, dum ceteri notæ notaque omnes tanta soli-
tudine Dominum ad crucem sequerentur eumque
amissum investigarent.

69 Vides, opinor, quo hac extendi possint si
characteres, proprietates & conformitates sigillatim
expendantur; unicam observationem, jam tactam,
repeto; quæ ex notissima Lazari historia mulie-
rum identitatem magis confirmet. Lazarus infir-
mabatur, statimque miserunt sorores ad Chri-
stum, dicentes, Domine ecce quem amas
infirmatur. Undenam fingi potest tanta inter so-
reres istas & Dominum necessitudo & conjunctio,
Ecce quem amas, tum ex solo Luca sciatur ad
castellum illud semel divertisse unde jam multo
tempore absuerat? Unde ipsis adeo notus locus in
quo Christus commorabatur? Miserunt tamen ad
eum; quid magis obvium est quam cogitare, non
alivnde oriri potuisse familiarem adeo notitiam,
quam ex eo quod Maria, fidelis Christi admini-
stra, ei in Galilea adhesisset; ipsumque hospitio
excepisset. At cur modo Christum non sequitur?
In promptu est responsio, quod cum Dominus trans
Jordanem evangelizaret, non adeo procul à Be-
thania, ministrare ipsi commode posset per inter-
nuntios, qualem misit, ut restitum maturaret ob
fratris, quem sororis causâ diligebat Jesus, peri-
culosam agitudinem. Attende tenerum libellum sup-
plicem; Quem amas infirmatur, attende mu-
tuam Christi amicitiam, Lazarus amicus noster.

70 Si recte amicitiam definiunt S. Thomas, est
amor mutue benevolentie fundatus super a-
liquam communicationem; necesse est igitur,
communicationem hujusmodi & connexionem inter
familiam istam & Christum intercessisse, cuius nulla
suppetunt vestigia, nisi accersantur ex familiari-
tate quam in Galilea cum amato amans Magda-
lena contraxerat, eum constanter sequendo & de
facultatibus suis ipsi ministrando; ut hic denuo
perspicias, Magdalenam & Mariam Bethanicam,
non geminam, sed unam unicam esse mulierem;
quam & peccatricem ex eadem agnosces, si more
suo ad Domini pedes ruentem conspexeris, ubi Be-
thania appropinquare intellexit. Maria ergo cum
venisset ubi erat Jesus, videns cecidit ad pe-
des ejus, & dicit ei, Domine, si fuisses hic,
non esset mortuus frater meus. Ad pedes Chri-
sti non cecidit Martha, cecidit Maria, quæ iis
assueverat, ex quo domum Pharisei ingressa, ad
sanctissimos pedes salutem irruerat, jam pari mo-
do fratris vitam à Servatore exoratura. Ubique
Mariam urget caritas, ubique tenerrimi amoris præ-
bet argumenta; eadem in convitiis, eadem in pe-
nentialibus, eadem ad fratris sepulcrum, eadem ad
Domini monumentum, ubique multum diligens,
ubique pedes complexa, ubique talis ut ex cha-
racteribus

AUCTORE
J. B. S.

qualis tamen
ubique depin-
gitur,

B

ubique ipsa
eamdem sese
prodente.

F

AUCTORE J. B. S. racteristicarum collectione unam eandemque agnoveris Ecclesia, & porro agnoscere pergat, quidquid adversarii contradicant.

§ VII. Eadem consonantia alii argumentis ostenditur.

EX hactenus allatis jam patere opinor, exteri splendoris nescio cujus & plausibilitatis adversariorum opinioni plus inesse quam solida veritatis; neque vero usque adeo speciosas esse ipsorum rationes, ut non facillime repellantur, quemadmodum ad superius dicta attendenti satis puto esse perspicuum. At postiva argumenta ex ipso Evangelio desiderari passim arbitrantur, quibus recepta Ecclesia opinio sufficienter stabilietur; utpote cum trium mulierum identitas non satis aperte inde erui videatur. Jam facti sumus fatemurque denique, non tam discrete expressam esse praedictam identitatem, ut fide divina credenda sit; ceterum si non omnimoda certitudine inde profluat, ea certe verisimilitudine eam ex historia evangelica deduci existimamus, ut non habeant adversarii quod pari soliditate queant opponere; ad effugia plerumque & ambages recurrere soliti, ut apertissimum Joannis textum quodammodo preveniant; ipsius & Matthaei ac Marci verba eludant. Vastas hic denique & nonnumquam hiantes dissertationes ultro citroque edidere certantes inter se Galli, quas hic expendere aut discutere longissimum esset negotium. Satis nobis visum est, rem in pauca, sed qua poterit claritate, contrahere, praclusis identidem praecipuis adversariorum effugiis.

72 En verba Evangelista Joannis cap. 11: Erat autem quidam languens Lazarus à Bethania de castello Mariae & Marthae sororis ejus (Maria autem erat quae unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis; cujus frater Lazarus infirmabatur.) Ex his verbis non dubitavit Augustinus, laudatus supra num. 52, non dubitarunt alii Patres, quin aperte innueret Evangelista, Mariam esse feminam illam, quae in Naïm (ut narrat Lucas cap. 7) Dominum unguento unxerat, & capillis suis pedes exterserat, cum nulla alia femina in Evangelio nota sit, quae id fecerit antequam Lazarus in Bethania infirmaretur; sed jam hoc Maria fecerat, inquit disertissime Augustinus. Licet uti forma dialectica: Nulla mulier Dominum unguento unxit & pedes capillis extersit antequam Lazarus infirmaretur excepta sola peccatrice, ergo Maria soror Lazari peccatrix ipsa est. Probatur consequentia: solam & unicam Domini unctionem factam novimus à peccatrice in Naïm, atque eam fecit Maria soror Lazari, ergo Maria soror Lazari peccatrix ipsa est. Legat haec expendatque quisquis partium studio liber est, & fallor vehementer nisi in obvio verbarum sensu, qui ultro in oculos incurrit, continuo assentiatur, describi istuc à Luca & Joanne unam eandemque mulierem.

73 Mirare contra subtilem adversariorum evasionem. Non de femina à Luca memorata, inquisunt, ibi loquitur Joannes, verum anticipatione seu prolepsis usus, eam unctionem insinuat quae postmodum, ut narrat ipse Joannes cap. 12, facta est Bethania in domo Simonis Leprosi, adeoque male hic confunditur cum peccatrice Lazari soror. Quid? Quod in promptu sit paris anticipationis

exemplum, quod apud Matthaeum Apostolos enumerantem cap. 10, Judas Iscariotes inter alios nominetur cum apposto qui & tradidit eum; cum tamen traditio ista seu perfidia die post perpetrata sit. Sic vim argumenti à se amoliri praesumunt, sed casso conatu: nam, ut mitissime dicam, hoc purum & splendidum effugiis est, ab eo minime obrudendum qui Joannis Evangelium paulo studiosius evoluerit; apud quem solutum, quod sciam, non est in historia sua serie praeteritum tempus futuro substituere, ut qui de eodem Juda agens cap. 6 non dixerit, qui tradidit, sed hic enim erat traditurus eum: ubi vero de Nicodemo & de se agit, post rem gestam, discrete praeterito utitur, qui venerat ad ipsum nocte Jo. 7 & 19: cap. autem ultimo; qui recubuit in caena supra pectus Jesu; ut accurate semper narrationis filum deducat, servatis temporum differentiis, tamen annis quinquaginta post res gestas scripserit.

74 Id vero ut manifestius quisque perspiciat, dum tam distinetè Mariam ibi describitur, quid, obsecro, praecipue qualicumque Joanni opus erat, ut cap. 11 mulieris factum praedicaret, quod capite immediatè sequenti de integro erat describendum? Rursus, quid ea opus erat parenthesi, nisi docere aliquid voluisset, quo mulier ista nota quadam peculiari tamquam characteristica distingueretur depingereturque? Ea nimirum cui soli singularem prerogativam asserere intendebat, quod ipsi praeter ceteris quibuscumque feminis datum esset, Christum Servatorem inungere; id quod de nulla prorsus alia nec in sacra, nec forte in profana historia usquam traditum est. Id Evangelista Lucas (apud quem solum, ea sola unctio nota est) indicare praetermiserat, supplet Joannes; ut pluribus aliis locis ab ipso factum, compertissimum est. Atque hanc inferenda parenthesis veram fuisse causam omnino censemus: ut audacter pronuntiare liceat, meram videri elusionem, quod Joannes loco jam dicto Mariam, quae unxit pedes Domini, ab unctione postea facienda potius, quam ab unctione prius facta nominaverit. Praeterea exceptiones id genus alias, tricas dicam & cavillos, quibus referendis, nedum refellendis superfedeo.

75 Aliorum instantia est, quod Evangelista multa non referant aut recitent, neque ad ea quae ab aliis narrata sunt, alludere soliti videantur, unde consequens putant, Joannem non meminisse mulieris à Luca memoratae, sed istius solius de qua ipsi loco citato sermo erat. Bona verba, quae; ecquid Evangelista Lucas satis ostendit, scripsisse se quae à Matthaeo & Marco tradita sunt, alia vero subicit ab ipsis praetermissa? Ecquid vero Joannes praeter alia supplevit, quae apud alios desiderabantur aut non satis aperte describebantur? Ne longius ab argumento evagemur; quis hodie nosset, quamnam ea mulier fuerit apud Matthaeum 26 & Marcum 14, quae in Bethania in domo Simonis leprosi Dominum unguento unxit, de qua tamen ibi tam discrete asserit Dominus; Ubicumque praedicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicitur & quod haec fecit in memoriam ejus; quis, inquam, mulierem istam nosset, aut quo pacto locum haberet ipsius Servatoris prophetia, nisi eam Joannes de nomine indiguisset? Quis peccatricem (apud Lucam etiam anonymam) unquam scripsisset, nisi Joannis luce perflusa Maria appellaretur? Et cujus demum mulieris, secundum Christi vaticinium, memoriam celebrat.

D

E

F

Pro identitate positae arguitur

B

ex Jo. cap. 11 Maria autem erat &c.

C

neque patet hinc eff.

dum tam distinetè Mariam ibi describitur,

ut Christiana alicuius ignota esset.

A celebrat Ecclesia præterquam solius Mariæ, qua Joanni manifeste peccatrix est, ipsi etiam & aliis Magdalena.

76 Magdalena, inquam, imo Maria Magdalena, in qua cum peccatrice confundenda non multum laborasse videntur Patres & interpretes passim, quorum supra nonnullos recitavimus, quamque ex septem demoniorum possessione, peccatis pluribus antea deformem hanc gravatè agnovere; agnoscitque hodie cum ipsis univèrsa Ecclesia. Quæritur, an id etiam aliunde aque clare eruat, atque modo ex Joanne ostensum est, Mariam Bethanicam eandem fuisse, qua etiam in Naim Dominum unguento unxerat. Id utique non obscure probari contendimus, ex verbis Matthæi, Marci & Joannis, qua à Christo pronuntiata narrant in cœna apud Simonem Leprosam facta; dum Apostoli, saltem Judas Iscariotes, obmurmurarent, pretiosum unguentum a Maria sic effundis, quod potuerat venumdari trecentis denariis, idque pretium dari pauperibus: quam inconsultam obtretationem Christus ipse continuo corripuerit, mulieris pium in se officium mirè commendans, addito quidem singularissimo vaticinio proxime relato, quod ubicumque predicaretur Evangelium, ibi & diceretur quod ipsa fecerat, ejusque rei memoria perpetuo conservaretur; qua sane aliter conservata non est, quam in eo ipso sensu quem recipit, tenet, conservat tueturque communis Ecclesie sententia.

77 Huc igitur spectant qua Matthæus ait cap. 26; Mittens hæc unguentum hoc, in corpus meum, ad sepeliendum me fecit; qua obvio & genuino sensu ita interpretaberis, ut Christus palam ibi innuerit, vivo etiamnum sibi contulisse mulierem, quod non multo post tentatura esset mortuo conferre, quodque non futurum, solus ipse prænoverat. Id vero paulo clarius insinuat Marcus cap. 14; Quod debuit hæc fecit; prævenit unguere corpus meum in sepulturam; fecit nimirum modo, quod frustra postmodum ipsa illa eadem conatura est, utpote quam resurrectione mea præveniurus sum. Neque abluunt verba Joannis cap. 12; Sinite illam, ut in diem sepulturæ meæ servet illud; quasi diceret, sinite illam modo corpus meum unguere, cum in sepultura mea id ipsi integrum futurum non sit. Non vitiligemus: Dic, amabo, cur iis locis tam concorditer sit mentio sepultura; si Christus prægnare non voluit, eam ipsam mulierem pro sepulchrali sua unctio fore sollicitam? Non ignoro, multimodis torqueri exponique jam relata Evangelistarum verba; at ne hic versandis variis vitiis immorari cogamur, id unum postulo, ut nudè ipsa & in sensu maximè obvio accipiantur, considerenturque adjuncta omnia, præsertim sacri amoris quo in Servatorem ferebatur, & porro post ejus mortem continuo efferbuit dilectissima Christo Maria, in Magdalenam, velint nolint adversarii, certissimè transmūtanda.

78 Describitur mulier Christo addictissima, ejusque, si ita loqui licet, pedissequa, mulier Christo pridem assueta, mulier amatam Servatorem nec in vita, nec in morte, nec in sepulchro deseritura: ad sepeliendum me fecit, prævenit unguere corpus meum in sepulturam; in diem sepulturæ meæ: aut mei parum prospiciunt oculi, aut designari istic video mulierem, qua à sepulchro Domini avellenda non est, quaque proinde modis omnibus corpus ejus invenire unguereque satagat: in quo cum impediendam sciret Christus, Julii Tomus V.

Christi de ea vaticinium.

C

Demum ex sola mulieris descriptione,

concedere tunc voluit, ut præveniret unguere corpus in sepulturam: quod cum & obmurmurantes discipuli ignorarent, merito eos redarguit, quod vetare vellet mulierem, bonum opus in se operari. Verè hæc & invertè, volve & revolve; vel invitus compelleris, ut hic eandem agnoscas mulierem & sepulturam prævenientem, & sepulturam omni conatu curare intendentem: atqui sepulturam curare intendens ipsa est Magdalena, ergo & prævenientem Magdalenam esse fatebimur; quodque ex omnibus consequens ultimum est, Ecclesie sententiam qua peccatricem, Mariam Lazari sororem & Magdalenam in unam, unicam eandemque mulierem confundit, Evangelio magis consonam esse.

79 Intueamur demum ardentissimam Christi dilectricem juxta crucem ejus stantem; aut hæc Maria Bethanica est, aut amatrix dici non meretur; neque in ipsam quadrat quod optimam partem elegerit, neque adeo rectè Christus amorem collocavit; diligebat autem Jesus Mariam, Hæcine tam tenere redamantem Dominum, ceteris mulieribus certatim assistentibus, sola in cruce deferret? Non inducar, ut credam. Hæcine vivum Christum bis inunxerit, & morientis aut sepulti obliviscetur? Imo vero ad monumentum properat mane cum adhuc tenebra essent; reperioque monumento vacuo, ad Petrum currit querula; Tulerunt Dominum metum, & nescimus ubi posuerunt eum. Regreditur, perstat foris ad monumentum plorans; introspicit, videt angelos, non acquiescit; sed amoris igne succensa Dominum suum quærere pergit, unde contigit ut eum sola tunc videret, qua remanserat ut quæreret: compellat amantem Dominus, Maria; dilectum continuo agnoscit ex voce, quem ex facie necdum agnoverat: & negabimus hanc Lazari sororem esse, tam singulari Servatoris amicitia illustrem, ut nusquam sciamus mulierem proprio nomine à Christo appellatam, præter ipsam & sororem Martham? Est ipsissima Maria, ne dubites: sed est & Magdalena, teste iterum Evangelista Joanne; Venit Maria Magdalena annuntians discipulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi: est & peccatrix; quod erat demonstrandum.

80 Hæc fufius deducit pluribusque evincit laudatus Koffensis Episcopus suppositioe 5, 7 & 10 imo tota sua Fabri Consultatione: neque minus eadem urget Natalis Beda in Declaratione sententia Ecclesie fol. 30; verum ne præfixa nobis brevitatis limites excedamus, sola hic sufficere rectè ex præmissis deducta Baronii conclusio: Certe quidem, inquit, etsi nulla alia subesset ratio, qua hæc ipsa mulier, & peccatrix, eademque Maria soror Lazari, Magdalena cognominata, dici posset; tamen ut iustificetur Jesus in sermonibus suis, ne falsi vaticinii (quod nefas est dictu) arguatur, affirmare necesse est, unam eandemque esse Magdalenam, nec diversas seu plures, dum unam tantum longe latèque per orbem diffusa Ecclesia prædicat Magdalenam.

§ VIII. Græcorum diversa opinio.

Diversam dico, non ex eo solum capite quod Ecclesia Latina traditioni omnino non consentiat, sed quod Græci ipsi inter se discrepent, ut sub una serie videre est tom. 7 Bibliotheca Patrum concionatoria apud Combefis, plurima ex Græcorum PP. non univèrsa opinio, Græcis

AUCTORE J. B. S

Maria certissime cum Magdalena confunditur,

E

que sola adeo per totam Ecclesiam prædicatur.

F

C c

Græcis

AUCTORE
J. B. S.

Gracis istis colligentem sub titulo festi B. Mariæ Magdalene, ubi tamen hinc inde in adjectis notulis, distinctioni potius mulierum quam unitati fore videtur. Relatus est iste Amphilocheus unctioem Mariæ, de qua murmuravit Judas, cum unctioem Evangelista Luca confundens; sed ubi claritatem desideres. S. Ephraem Syrus apud eundem pag. 359 unum solam mulierem agnoscit cum Latinis, quæ Servatorem bis unxerit. Contra vero Chrysostomus pag. 367 aliam mulierem vult esse quæ apud Matthæum & Marcum unguentum effudit super caput ejus, ab ea quæ secundum Lucam extremos pedes attigit: ubi abunde perspicis, quod supra dicebam; non agitari istic eam, quæ nobis præ manibus est; quæstionem, at de solo unctioem atque unctricum numero disputari, in quo quam diversa sentiant Græci Patres apud laudatum Combefisum manifestius deprehendes.

aliis binas
unctrices;

B

82 S. Chrysostomi ipsius sententia expressius refertur pag. 372 ex ejus homilia 81 in Matthæum de qua supra meminimus, his verbis: Hæc mulier una & eadem apud omnes Evangelistas eitiè videtur; haud tamen est: sed in tribus una mihi atque eadem esse videtur: apud Joannem autem non item; sed alia quædam mirabilis est, scilicet soror Lazari. Nulla injuria Chrysostomo inferitur, si & ipsum, quemadmodum de S. Hieronymo aliisque diximus, varia de unctricibus mulieribus sensisse asseratur, ut ex Græcis illis Patribus nulla uniformitas haberi possit, oleum & operam perdentibus neotericis qui inanissimo conatu certam aliquam ex ipsis traditionem pro sex primis seculis sese eruisse exultant. Audi etiam Titum Bostrensem ibidem pag. 376, ubi de peccatrice loquens, sive ipse, sive alius sub ejus nomine, sic diserte pronuntiat: Hæc mulier neque ea est, cujus fit mentio apud Matthæum, neque ea rursus, cujus apud Marcum, nec ea tandem, cujus apud Joannem: unde consequens est, tres ut minimum fuisse unctrices feminas, id quod nemo hodie admisit, utpote ab Augustino & Latinis passim, atque ab universa Ecclesia communiori sensu alienum.

aliis ternas
assistentibus,

C

83 Est tamen ea ipsa Theophylacti aliorumque recentiorum Græcorum vulgarior opinio qua his verbis refertur pag. 391: Quærunto autem multi, quot fuerint mulieres quæ unxerint Dominum unguento. Et alii quidem dicunt, quod duæ fuerint, una scilicet apud Joannem, quæ fuit soror Lazari, & alia apud Matthæum & Marcum, & nunc apud Lucam. Ego autem credo his qui dicunt tres esse, unam quidem apud Joannem ante sex dies Paschæ, quæ & soror Lazari: aliam autem apud Matthæum & Marcum ante duos dies Paschæ; & tertiam illam de qua nunc Lucas, quæ in media Evangelii prædicatione Dominum unxit. Atque hæc sententia eo demum recidit, quo eam olim adduxerat Origenes tract. 35 in Matthæum fusius differens, & veris falsa miscens, ex quo sat erit paucula decerpisse. Ergo quis dicet, inquit, quatuor fuisse mulieres de quibus conscripserunt Evangelistæ: ego autem magis censentio tres fuisse: & unam quidem de qua conscripserunt Matthæus & Marcus . . . alteram autem fuisse de qua scripsit Lucas, aliam autem de qua scripsit Joannes.

& duas cen-
nas ac tri-
dem unctio-
nes in Betha-
nia.

84 Plura eo loco adfert Origenes qua longiori discussione examinanda essent; id vero cum jam toties ab expositoribus, & recentissime à laudato superius Tructo à pag. 197 accuratè præstitum

fit, à quo etiam qua sub Theophili Antiocheni nomine circumferuntur, tum qua Modestus Hierosolymitanus apud Photium sensisse dicitur, abusive refutata sunt; sufficit hic paucis plerorumque Græcorum sensa exposuisse, à quibus quantum recedendum sit, ex supra disputatis patentissimum arbitror. Suppositio facti erronea est, quod pro una Bethanica cæna binas ipsi invehant, velutque adeo, aliam fuisse mulierem qua apud Matthæum & Marcum unguendi officio perfuncta sit, aliam vero de qua meminit Joannes, ubi tamen ex receptissima doctorum nostrorum & quidem etiam adversariorum concordia sententia, non nisi cæna unica Christo exhibita sit in domo Simonis Leprosi; non nisi unica peracta unctio, de qua discipuli aque apud Matthæum & Marcum, atque apud Joannem murmuraverint, Domino primum mulieris officium mirisimè vindicante, qua eadem apud tres Evangelistas oratio est, quidquid fortasse aliqui cum Baronio binas in Bethania cænas propugnari posse existimaverint.

85 Admissa apud Græcos mulierum distinctio-
ne, nil mirum est si in subsecatis Menæis, Me-
nologio, Synaxariis aliisque ipsorum ritualibus fe-
stivitatibus distincta occurrant, qua nimirum singulis propria censerentur. Sic Maria soror Lazari pro ipsorum arbitrio in Menæis adscripta est XVIII Martii, ut suo loco in Actis nostris notatum invenies; fortasse quod eo circiter die unctioem Bethanicam factam existimaverint. Relata iisdem & prætermissa est ad diem XXI ejusdem mensis mulier in civitate peccatrix, quæ unxit pedes Domini in domo Simonis Leprosi; opinor Pharisæi voluisse dicere, nisi hic Simonis isti confundantur, sique, ut non nemo cogitavit, Simon ille binomius, aut ex Naim in Bethaniam migraverit. Dandum aliquid Fastis Græcis, quorum nusquam concursus, nusquam satis accurata in totius istius narrationis adjunctis sententia, quorumque annuntiationes & elogia recitasse, refutasse erit; cum de mulieris istius peccatricis sanctitate aut cultu, si cum alia non confundatur, nihil satis certi aut in evangelica aut in ecclesiastica historia traditum sit.

Hinc in Me-
næis diversa
personæ,

h

86 De S. Maria Magdalena ad hunc diem
certatim agunt Fasti Græci & Orientales omnes,
quocumque nomine appellentur; nam præter Meno-
logium & Menæa excusa de ea meminerunt Ma-
ximus Cytherorum episcopus, Typicum Sabæ, Me-
næa particularia, Anthologium, Horologium, Ka-
lendarium Genebrardi, Ruthenica, Syriaca, Chal-
daica, Æthiopica, aliisque, in quibus plerumque
communi ornatur elogio à Græcis accepto τὸ ἀγίας
μυροφόρος καὶ ἰατροσόλας Μαριάμ τὴν Μαγδαληνῆς,
quo illustrius encomium Sanctæ adscribi non potuit,
ut cetera omnia minoris momenti & fabulosa ali-
quando admixta, huc etiam transcribere plane sa-
pervacuum visum fuerit. Tomo I Aprilis pag.
811, ubi de S. Maria Cleopha agitur, referuntur
versiculi qui accipiuntur matronis Evangelicis,
quæ venerunt Dominica mane ut ungerent
Jesum. quas inter dubium non est, quin S. Ma-
ria Magdalena computanda sit; unde vulgo no-
tissima tres Mariæ, quales olim in ecclesia Mau-
rianiensi colis solitas habes in Actis tomo I Maii
pag. 169. At hic de sola nostra prosequendus est
sermo.

sed Magda-
lena inter eas
præcipua;

h

87 Quam ætatem sapiant adducta jam pro verum inde
Sanctæ cultu Græca sibi monumenta, pluribus non parum substi-
ditiquo; satis manifestum est, recentiora censeri
oportere, vel ex eo solum capite, quod de præ-
terita sacri corporis translatione varia admisceant
qua

viii,

AUCTOR
J. B. S.

A qua certissime seculo nono posteriora sunt, imo ea secula sapere videntur, quibus disputari ceptum est tum inter Latinos & Græcos, tum vero inter Latinos ipsos, ut infra pluribus erit discutiendum. Advertant interim, obsecro, recentiores critici nostri distinctionis assertores, parum admodum sibi ex tota veteri Græcia subsidii ad præsentem controversiam hactenus accessisse: certe nihil quo universa Ecclesia Catholica antiquissima traditio vel tantillum labefactetur. Ulro etiam adjucimus Menæorum satis vulgare elogium, ei prorsus consimile quod ex Synaxario Basilii Porphyrogeniti tomo I mensis Julii retulimus. Opera pretium non est idem bis describere: sive rem totam Raderus Latine reddidit.

neque ex elogia

B 88 Sanctæ unâricis & paris Apostolis Mariæ Magdalenaë. Hæc postquam ad Christum venit, numquam amplius ab illo, usque ad mortem illum secuta, discessit; cujus gratia à septem dæmonibus, à quibus obfessa erat, liberata est: fuitque illius unguentaria, & prima omnium, cum altera Maria, sanctissima nempe Dei genitrice, resurgentem vidit à mortuis, quando vesperi Sabbati vidit angelum, & mane duos angelos in albis sedentes, rursusque ipsum Dominum; quem putabat hortulanum esse, quando audivit: Ne me tangas. Post divinam ergo & sanctam ascensionem Christi in cælum, Ephesum venit ad S. Joannem Theologum & Apostolum, ibique sanctè obdormivit, conditaque in aditu speluncæ, in qua postea septem dormientes conquieverunt. Leone deinde imperatore nostro beato sine sopito, corpus Magdalenaë relatum est Constantinopolim, & in cœnobio S. Lazari, ab ipso ædificato deposita, in quo singulis annis illius memoria peragitur. Et præterea in æde Curatoris juxta Taurum.

pro majori parte non admittendo.

C 89 Hujus elogii priorem partem, etsi non omnino accuratè digestam, fatile quisvis admisit; at qua in posteriore dicuntur falsa prorsus existimo. Quid sibi vult encomiastes, dum ait, post ascensionem Christi in cælum, Ephesum venit ad S. Joannem? An forte Joannes ante ascensionem eo præcesserat? Ephesi, fuisse sanctam nostram Mariam Magdalenam, saltem ibi in Domino obdormivisse, negandum omnino est, neque id à Græcis satis umquam probabitur. Historiam, posterioribus seculis consuetam, infra examinabimus, ceteraque ad decantatam translationem spectantia. Sive autem à Leone, sive à Basilio instructum fuerit S. Lazari cœnobium (de quo vide Cangii Constantinopolim Christianam) admitti omnino non potest, S. Lazari Bethanici, aut verè ipsius Mariæ Magdalenaë corpora eo translata fuisse, quod erit alterius disquisitionis argumentum. Certe ex eo elogio patere videtur, studiosa hæc esse Græcorum commenta, quibus receptissimam Latinorum traditionem convellere nitentur. Jam Martyrologia nostra expendamus, inde ad controversas translationes processuri.

§ IX. Sanctæ cultus in Fastis Latinis.

Sacramentaria hic intelligo, Kalendaria antiqua & Martyrologia ex quibus de vetustate ac sinceritate cultus omnino statuendum est: ea autem hic potissimum expendenda suscipio, quod Julii Tomus V.

Hic, si usquam aberravit

pridem adverterim, citari ulro citroque ac congeri varia Martyrologia, plurimæque involvi; qua si rectè explicata fuissent, prope evidens esset; pleraque omnia, certatim allegari solita, nulli contententium parti prodesse quidquam posse aut obesse. Hæc igitur non eo adducimus ut S. Mariæ Magdalenaë cultus, longe lateque per totam Ecclesiam propagatissimus probetur, veram hæc solum causa, ut manifeste pateat, ex sacris hisce monumentis, pro sanctarum mulierum distinctione perperam hactenus conflataros esse, qui communi Ecclesie sensui oblectati, ignoti sibi telis Andabatarum more cæcè certaverint; duce Launojo, multa indiscriminatim corradente ex omni genere Martyrologiis, de quorum ætate, pretio aut merito prius exhibendis non magnopere fuit sollicitus, quod in his primum ei esse oportebat.

Fastorum nostrorum imperiti.

E 91 Is itaque in dissertatione de commentisio Lazari, Maximini &c. in Provinciam appulsi, Martyrologia multiplicat, atque ex Græcis confusa nonnulla adducit, quæ huc certe spectant minime. Exemplo sint mulieres Martha & Maria postæ 14 Junii in Menologio, quod à versione, Sirleti nuncupamus, quasi nullæ uspiam fuerint Marthæ aut Mariæ præter duas notissimas sorores Bethanicas. At toto cælo aberravit Launojus, quem cæcæ ducem plurimi æque cæcè secuti sunt, cum bina istæ mulieres in Actis nostris ad eum diem prætermisæ, cum aliis tribus celebrentur in Menæis aliisque die vi ejusdem mensis Junii, non sine alia confusione, ut loco citato explicatum invenies. Sic frustra Bedam, Rabanum, Adonem, Usuardum, Noikeram describit Launojus, quorum Martyrologiorum ætatem, seriem & generem si novisset, pluribus dissertationis suæ paginis male inficiendis omnino pepercisset. Hæc hæc omnia fusius explicata in præfatione ad Usuardum ante tomum vi Junii, quæ hic modo repetenda non sunt.

E

F 92 Una est eaque sola difficultas hic paulo ubertius explananda, quam nec Launojus vidit, nec eorum quisquam qui ex Martyrologiis ad præsentem controversiam dirimendam adjumenta hactenus accersiverunt. Petitur hæc ex codicibus Hieronymianis, in quorum plerisque omnibus vel xlii vel xlv Kalendas Februarii, seu xix aut xx Januarii ita ferme legitur: Hierosolyma, Mariæ & Marthæ sororum Lazari, seu Hierosolymis nativitas SS. Mariæ & Marthæ, sororum Lazari, vel simili alia annuntiatione, qua Florentinum aliosque mirum in modum exercuit, Menardo pondus aliquod addente in notis suis & Observationibus ad librum Sacramentorum Gregorii Papæ, ejus nominis primi cognomento magni, ut ipse quidem existimavit; sed perperam, cum Sacramentarium istud qualecumque Gregoriano ipso multo auctius sit, nec ad ejus tempora revocari ullo modo possit, binis ut minimum & forte ternis seculis posterioribus.

Hieronymianorum sphaeræ non satis observantes;

C c 2 93 Neque vero in toto illo Sacramentario ulla Mariæ, Marthæ aut Magdalenaë reperitur memoria, verum Menardo placuit istuc inferere quæ alibi legerat, quæque, meo quidem judicio, non satis apposite explicuit. At igitur se invenisse in codice aliquo Rodradi, xlv Kalend. Februarii Mariæ & Marthæ: in codice Rhenensi, Natale sanctæ Mariæ & Marthæ: in codice Ratoldi, Natale sanctorum Mariæ & Marthæ; ubi, inquit, non SANCTORUM sumitur substantivè in plurali, & sæpe occurrit in nostris Mss. & in Missali Romano. In nostris

quod Menardus insigni solacismo

AUCTORE J. B. S.

nostris codicibus citatis similes existant orationes de eisdem Sanctis in hunc modum ; Exaudi, Domine, populum tuum, cum Sanctorum tuorum &c. Sic super oblata habetur; ut & tibi gratæ sint pro tuorum festivitate Sanctorum. Et ad Postcommunionem rursum: Sanctorum tuorum, Domine, intercessione placatus. Atque hæc, si superis placet, atque id genus alia vult Menardus referri ad sanctas duas sorores Mariam & Martham, nullo usquam adducto exemplo ut fidem faciat, Sanctorum conjungi posse, aut saltem alicubi conjunctum fuisse cum duabus mulieribus, seu duobus substantivis feminini generis.

non explicuit, sed magis involuit.

B

94 Apoge effugid, non tam procul accersenda: istud vò Sanctorum non ad male intrusas sorores Mariam & Martham sed ad martyres plures viros & mulierem referendum est, qui eo die in antiquioribus Sacramentariis, conjuncti fuerunt, quæ ab imperitis amanuensibus descripta, multimodis deturpata sunt, atque ad usum ecclesiarum, pro quibus describebantur, pro mero arbitrio efformata; alius diceret deformata, vitata & detorta. Audiatur Menardus ipse eodem loco adducens Martyrologium Ms. bibliothecæ Corbeiensis, ubi legitur, Hierosolyma, Marthæ & Mariæ. Cetera, inquit, sculpta sunt à quodam, ut credere par est, nugatore, sed quodammodo apparet scriptum fuisse fororum Lazari. Utinam ad genus nugatorum minor fuisset numerus! qui in Sacramentariis aut aliis sacris Fastis Romanis legentes Sanctos sibi ignotos, alios affines sibi que notiores substituerunt, ut mox saxo paulo clarius intelligas; ubi Romani ritus notas apposuero, quas in selectis suis ad Romanum Kalendarium Observationibus distinctè & recte expressit eruditissimus Fronto, alibi à nobis sæpe & merito laudatus.

Sacramentaria & Kalendaria antiqua,

C

95 Quæritur in primo utrum Kalendarium suum Romanum sit? Respondeturque in hunc modum: Qui legerit hoc Kalendarium, non dubitabit dicere Romanum, quia multa in eo leguntur, quæ soli Romæ conveniunt. Deinde stationes Romanæ designantur: erant autem aliæ Romæ, aliæ Parisiis, aliæ in aliis urbibus, ut infra ostendimus. Denique quotquot inscribuntur Sancti, aut Romæ passi sunt, aut Romæ ecclesiam habent. Et bene omnino: antequam enim solennitas Sancti alicujus fieret, debebat illic, ubi colebatur, habere locum sacrum, seu oratorium, seu basilicam, seu cæmeterium. Solennitas enim non fit nisi concursu populi, nec concurrunt nisi in locum Sancto, qui colitur, devotum. Hinc olim quæque provinciæ suos habuere Sanctos, quos colerent; ita ut nec S. Petrus quidem publica festivitate coleretur ubique, nisi propriam haberet basilicam. . . . nec factis est, monasterium illic clæ Sancto consecratum, quia ad monasteria non fiebat populi concursus, ut legimus sæpe in epistolis Gregorii M. Nec nisi post Gregorium III cœpere Sancti illis in locis invocari, ubi non habebant proprias ædes sacras. Atque hæc vix epocha est perori istius Martyrologii Romani, quod ab aliis auctorem Sanctos etiam Orientales Occidentis famularis reddidit, cultumque saltem aliquem ad omnes ecclesias propagavit.

non ad usum velis nec, sed ad particularia loca spectabant;

96 Erant igitur ante ea tempora Sancti ad certa quodammodo loca restricti, qui ex Sacramentariis ad universalia Martyrologia sensim transiisse censendi sunt. Id vero pessime ab aliquibus librariis, seu propria seu aliorum auctoritate factum,

ut vel Sacramentaria ipsa, vel saltem Martyrologia sæpe corruerint, non solum Sanctos alios proprios adjungendo, quod usque adeo vituperandum non est, sed Sanctos alios sibi notiores aliis substituendo. Audacter dicamus, depravata esse Sacramentaria qualibet Romana, in quibus Sancti alii appositi sunt, præter eos solos, qui Romæ eo pacto festivitates suas habuerint, quo ipsas citatus Fronto descripsit: at plane frustra querenda sint Romæ Maria, Martha aut Magdalena ante id tempus, quo Romæ collectum diximus Martyrologium Romanum parvum; ex Rufini historia potissimum nuctum; unde & ex Floro, Beda mixto, Adonem, Usuardum, Noikerum & reliquam ferme Martyrologiorum progeniem originem habuisse, pridem demonstravimus.

D

97 In predicto Româno parvo nulla prorsus Mariæ aut Marthæ in Januario memoria, neque vero in Sacramentariis editis aut in Kalendario Frontonis ulla existit; neque sane exstare potuit in ea martyrum promiscua collectione quam describit S. Gregorius in Registro; Nos pene omnium MARTYRUM, distinctis per dies singulos passionibus, collecta in uno codice nomina habemus, atque quotidianis diebus in eorum veneratione Milliarum solennia agimus; quibus verbis vetustissimum Hieronymianum Martyrologium indicari, alibi censuimus; & ex quo saltem sanctorum MARTYRUM, quibus solis principio constitit, commemorationes nomine tenus fieri poterant, ut ferme modo Martyrologium in choro recitari consuevit: ast inde procul aberant Maria aut Martha, quas martyres Latinorum scilicet nemo, quod sciam, unquam somnavit, nedum asseruit; ut vel inde manifestissime colligi possit, adstititiam esse corruptamque eam annuntiationem qua modo in codicibus Hieronymianis exstat, nec verè, nec loco suo; ut tela prorsus imbellia inde cudent, qui pro mulierum distinctione ex ignotis sibi fontibus temere arguantur.

neque Sancti ante Romanum parvum communes facti sunt.

E

98 Rem paucis conficio. Inter eruditos hodie compertum est, vetustissimos esse eorum Sacramentorum codices, quos edidit Thomafius, postmodum S. R. E. Cardinalis, quique ex Galefiano aucto omnino videntur: in his autem frustra queruntur Maria & Martha sorores Lazari; ibi enim & recte & genuine legitur ad XIII Kal. Februarii, hoc plane modo: In Natl sanctorum martyrum Sebastiani, Mariæ (pro Marii) Marthæ, Audifax & Abacuc, seu Abacum, quibus hæc aptatur oratio: Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut sanctorum martyrum tuorum, quorum celebramus victorias, participemus & præmiis: ubi sanctorum non substantivè accipitur, ut volebat Menardus, sed vere cum præcipuo genere coheret, quemadmodum construi debere, norunt pueri grammatici. Primus nugator imperitissime hinc extraxit Mariam & Martham; alius verosimiliter positionem adjecerit Hierosolyma, & si ita vis, idem aut tertius aliquis sorores Lazari distinguere non dubitaverit, cum quibus martyres isti Romæ celebrati, non majorem affinitatem habent quam cum Scythis aut Arabibus.

Explicatur vera festivitas notata in antiquis Sacramentariis,

F

99 Hinc igitur, nisi vehementer fallor, clarissime perspicis codicum Hieronymianorum, aliorumque, ut Rabani & Noikeri, qui ex ipsis suis acceperunt, inquinatum fontem, ex quo tot inanes logomachie hactenus promanarunt. Ut jam tacetam, non Mariæ & Marthæ scripturam fuisse nugatorem, siquid coram aut cerebri habuisset, sed Marthæ & Mariæ, ut passim fit, dum bina ista

in quibus nec Maria, nec Martha, nec Magdalena nota fuerit,

A ista sorores junior cum seniore junguntur. Id nobis certum sit, primum fuisse auctorem Romanis parvi qui de Maria Magdalena, Martha aut Lazaro meminerit, quique cum Floro (quem Bedam Majores nostri appellarunt) Sanctam nostram ad hunc diem XXI Julii collocaverit, unde sensim festivitas ejus per universam Ecclesiam propagata sit, & ad nostra usque tempora perseveraverit; non mutanda opinor, propter trium aut quatuor Gallicanarum diocesium nimis preproperam variationem. Martham idem Romanum parvum verbo annuntiat XVII Octobris, quod & Ado fecit: Usuardo magis placuit celebritas alia, qua ad XVII Decembris cum fratre Lazaro jungitur, addito ex Adone elogio, quod ex eodem pro Maria Magdalena desumere neglexit, sed in hodierno Romano restitutum est, cujus partem aliquam Wandelbertus versibus suis illigavit

ditu post in Occidente admissa.

B 100 Quo potissimum tempore ex XVII Decembris ad XXIX Julii retracta sit S. Martha, non est hujus loci disquirere: ut indubitatum admittere oportet, nullam Mariam Bethanicam, Martha & Lazari sororem, in hodiernis Fastis Latinis, multo minus peccatricem seorsim à S. Maria Magdalena recoli; ut apertissimum sit, in hoc consentire Martyrologia nostra omnia, confirmareque adeo receptissimam de unica muliere Evangelica Ecclesia Catholica sententiam, quam ex vitiosa Hieronymianorum codicum lectione frustra arietare conati sunt recentiores illi distinctionis propugnatores; quos ad priora & saniora consilia reductum is non diffidimus. Ab elogiis colligendis hic abstinendum fuit, quod ea in Usuardo nostro & in aliis passim obvia sint, & vero ad hujus commentarii calcem de S. Mariæ Magdalena e-logio, de miraculis, templis, & celeberrima ubique solennitate aëuri simus. Breve encomium concinnavit Raderus, quod reliquorum omnium vices supplere hic interim poterit. En ipsum:

Breve Maria Magdalena e-logium.

C 101 Haud scio an ulla ex mulierum sorte femina, post augustam Dei Matrem & æternam Virginem, tantis laudum præconiis (quod futurum prædixerat Christus) ab omnium prope temporum post Christum natum memoria sit celebrata. Nam ab omnibus sacræ & evangelicæ historiæ conditoribus, illorumque interpretibus certatim laudatur & prædicatur. Habuit adversus criminatores deienforem & Opt. Max. patronum & propugnatorem simulque laudatorem Christum Deum. Propagata est gloria, nomen, fama & laus Magdalena, non solum per omnem orbem, sed etiam omnium temporum æternitates, prout futurum Christus ipse prædixerat. Exstant præterea encomia ejusdem apud Patres &c. Superest intricatissima questionis nodus alter haud minus difficilis, quo de Sancta obitus loco, translatione & reliquis disputandum est; ubi ignosci mihi quoque cupio si immensas chartarum moles, quibus ingens volumen impleri possit, huc non accersam, summa rerum capita, qua licebit verisimilitudine, percurrere contentus.

§ X. Sanctæ obitus, sepultura, translatio à Græcis perperam tradita.

Norum pelagus ingredimur, contrariis fluctibus agitatum, tempestatibus & ferme nau-

fragiis aequæ ac prius sædum & infame, ubi rursus turbatissima omnia, implexa & obscura, dum de re, & quidem acriter contenditur, quam ferme totis sex primis Ecclesie sæculis scriptorum nihil attingisse scitur, ut per ignotissima vestigia, densas tenebras diceret, incendendum sit, nemine faciem preferente aut lucem, quam satis tuto sequi possis: casu iterum plane mirabili, ut, quam illustris fuit ex ipsis sacris Evangelii S. Mariæ Magdalena gloria, quemadmodum proxime diximus, tam dubia sint reliqua vita ejus gesta, commemoratio, obitus, sepultura, saltem quæ ex probatis monumentis educi queant: Gracis inde, hinc Latinis, præsertim Massiliensibus, opposita & pugnantia tradentibus. Adde quod nec Latini ipsi inter se satis conveniant, dum alii Sanmaximien-sibus, de sacri corporis possessione litigantibus, favendum existimant: hi vero in translationis sua historia discrepent; dum alii Hierosolymis aut ex Bethania, alii ex ipsa Provincia reliquis Vize-liacum allatae contendunt. Quid quod & Romæ sacra ipsa servari dicantur, ut hic rursus perplexa omnia, & gravissimis difficultatibus obnoxia perspicuas.

AUCTORE I. S. Massiliensibus infelix Lan-noyus

E 103 Ut ex altero hoc tumultuoso mari, seu arva Græca, majoris labyrintho egressus pateat, sic ordinanda est disputatio; ut ea prius amoliamur, quæ falsa, aut saltem minus verosimilia censenda sunt, qualis est jam dicta superius Græcorum opinatio quod S. Maria Magdalena S. Joannem Ephesum secuta, illic diem extremum clausisset, ibidemque deposita fuerit, donec seculo nono inde translata Constantinopolim, apud S. Lazarum fratrem collocata sit: quæ omnia avide arripuit Joannes Lannoyus, ut Provincialis traditionem quocummodo subverteret, haud satis memor, sese obscurus, & obitris, ut ita dicam, armis pugnare, utpote solo vincendi ardore abreptus, nec satis inhaerens positus alibi principis, quæ in opusculi sui præfatione prudenti sensatoque consilio ita stabiliverat: De Maximino (nempe S. Magdalena socio) nihil dicam, quod à veteribus & optimis auctoribus, qui ante annum Christi sexcentimum scripserunt, nihil actum comperi. Hac autem in re usque adeo remota, sine commentariis veterum sapere, historici sapientis non est, nec Christiani scriptoris, qui supra ceteros mortales à mendacio abhorreere debet.

E

F 104 Hæc sapienter Lannoyus, sed à quibus ipse primus deflexit, qui cum de S. Magdalena sepultura Ephesina ante annum circiter sexcentimum nihil actum comperit, nec sapuit ipse, nec sapientis historici partes explevit; audiendus hic à nobis & refellendus, argumentis ejus omnibus sincerè representatis. En igitur quibus potissimum certat hypercriticus in editione anni 1660 à pag. 226, ducto à Modesto Hierosolymitano principio, quem apud Photium cod. 275 græcè primum; deinde latinè sic loquentem inducit: Merito igitur elegit Magdalenam Salvator, de qua Dominus septem dæmonia ejecit, ut principem peccati per illam ab hominibus expelleret. Historiæ tradunt, Magdalenam, de qua Dominus septem dæmonia ejecit, hanc virginem fuisse, & martyrium ejus memoratur, ubi dicitur, propter summam illius virginitatem & puritatem, illam tamquam vitrum purum tortoribus visam fuisse. Post obdormitionem sanctissimæ Domine nostræ Deiparæ profecta est Ephesum ad dilectum discipulum, ubi cursum apostolicum per martyrium unguentifera Maria perfecit, nolens ad extre-

F

AUCTORE mum usque spiritum ab Joanne Evangelista
I. B. S. & virgine separari.

nihil repe-
riens totis sex
seculis

105 *Hæc sola, tota & unica basis est, cui Lau-
noyanum adificium innititur, quamque ex ipso
certatim mutuatur adversarii, ut Magdalenam
istam virginem à muliere peccatrice discernant, accer-
sita auctoritate ab unico scriptore Græco seculi septi-
mi (quo Modestum floruisse certum est) quoque Græ-
cum vetustiore neminem producant, ubi S. Gre-
gorium magnum rejicere non verentur, traditionem
sex seculorum fideliter secutum. Et quis, obsecro,
fidem facit, hæc verè Modesto tribuenda? Pho-
tius nempe, schismatis Græcanici auctor, pluribus
stigmatibus inustus, solo adducto fragmento, quod
Latinis verosimillime opponendum censuit. Verum
etsi daverimus, hæc à Modesto scripta, quid inde
praesidiis Launoyo accederet, qui de tota ea re ante
annum Christi sexcentessimum nihil dictum
comperit, silentibus ante Modestum per sex om-
nino secula Græcis omnibus? An hic cum Ter-
tulliano dicet, primam instrumento istius auctori-
tatem summam antiquitatem vindicare? An
hic potius, quam in Provincia, traditionem ullam
reperit totis sex seculis confirmatam? Reducatur
ipse ad cruceos sua regulus, quarum prima est;
In rebus quæ ad historiam pertinent, iis ma-
xime credendum esse, qui quo tempore res
ipsæ gestæ sunt, scripserunt; dum nemo ce-
teroqui coævus notæ probitatis & doctrinæ
refragetur. Altera: Post coævos auctores,
magis eorum scriptis assentiendum, qui re-
rum gestarum temporibus viciniore, quam
qui remotiores fuerunt: unde Massiliensibus sa-
pissime insultat.*

quo sepul-
tam Ephesi-
nam assereret;

106 *Age vero, hic nobis traditionem exhibet
doctor Launoyus de S. Mariæ Magdalensæ se-
pultura Ephesina à Modesto, seculi septimi scripto-
re inchoatam, quam ipse monumentis Provincia-
lensibus præferre non dubitat, de qua vel hiscere
erubesceret, si argumenti sui negativi oblitus non
esset, quo ex silentio sex seculorum invicte jugu-
lari potest, sic ut apud ipsum ejusque sequaces om-
nis Modesti auctoritas vana & nulla sit. Habe
id dialectica Launoyana demonstratum ex tam diu-
turno silentio eorum qui rem scire potuerunt &
scribere debuerunt. Scribit ad Victorem I P.P.
Polycrates Ephesinus episcopus, apud Eusebium
lib. 5, cap. 24, ubi enumerans, lumina quæ in
Asia magna extincta sunt, præter Joannem,
qui in sinu Domini recubuit, Polycarpum qui
apud Smyrnam episcopus & martyr fuit,
præter Thraseam, Sagarim, Papirium, Melito-
nem, Philippum etiam adducit, unum è duo-
decim Apostolis, qui mortuus est Hierapoli,
& duas ejus filias, quæ virgines consue-
runt, & aliam quoque ejusdem filiam, quæ
Spiritu sancto afflata vixit, & Ephesi requie-
scit; ubi hæc, inquam, lumina tam accurate enu-
merans, de Magdalena nec verbo meminit, quam
certe primo loco, ut lumen vere præcipuum, no-
minatam oportuit, si secundo, quo Polycrates
vixit, seculo, vel umbra ipsius Ephesi superstes
fuit, quam tam confidenter asserit Modestus, &
virginem fuisse, & martyrium ejus ibidem me-
morari.*

ut sibi Mag-
dalena ali-
qua martyr
fuerit,

107 *Non opinor, eo quo vivimus seculo, cor-
datum quemquam repertum iri, qui traditionem
aliquam simpliciter admisit seculo septimo in-
choatam, cujus nimirum per tot ante secula nec
vola nec vestigium apparuit, ut hic nobis ser-
me fatendum sit, causam inter alias esse hanc
historiam, sexto circiter seculo, quo & alius ex*

*ignorantia ovis exclusas eruditi existimant, ut absque
scrupulo eadem censura inuri possit, qua Flavium
Dextrum merito confixit Launoyus. Neque vero
Modestus ut meras fictionis auctor insimulanda
est: facile enim contingere potuit ut virgo aliqua,
Magdalensæ nomine insignita, apud Ephesum, fer-
ventibus ethnicorum persecutionibus, martyrio affecta
fuerit, quam Ephesini cum illustriore confuderint; ut
more hominum nimis quam frequenter factum no-
vimus, quæque ibidem, ut infra dicam, à S. Wil-
libaldo, si tamen satis certa est ea historia, & à
Magdalveo Virdunensi & forte ab aliis reperta sit,
ejusque reliquia in alias partes deportata, ac tan-
dem reliquum corpus Constantinopolim translatum,
de qua translatione varia ex Græcis congestit idem
Launoyus, qua satis erit paucis infra delibare.*

108 *Hæc, ni fallor, qualemcumque Modesti
auctoritatem satis enervant, neque tamen negle-
xerim aliam Natalis Alexandri responsionem, to-
mo 2, pag. 181 ita scribentis: Respondeo,
Modestum, Patrum Græcorum sententiam se-
cutum; duas agnovisse Magdalenas; alteram
virginem, alteram peccatricem; unde cum
eam, quæ Ephesi obiit, virginem & mar-
tyrem fuisse dicat; nostram non excludit, quæ
nec virgo, nec martyr fuit, sed peccatrix.
Imo ex hoc colligitur, quod cum una re-
vera fuerit Magdalena, eaque peccatrix,
hæc non Ephesi, sed in Provincia obierit.
Quamquam forte profecta Ephesum est, il-
lucque Deiparam Virginem comitata: unde
Ephesini sacra monumenta ipsi erexerint;
indeque invaluit apud Græcos posteriores opi-
nio, illam Ephesi obiisse. Attamen Græci
monachi, Cypri degentes ingenuè fatentur,
ex veteribus monumentis Græcarum eccle-
siarum constare, Mariam Magdalenam, una
cum Martha sorore, & Lazaro fratre, in
Provinciam appulisse, ut constat ex epistola
P. Josephi Besson Societatis Jesu professoris,
data Alepi in Oriente die xvii Aprilis M-
dclx ad P. de Gourdan in domo Aquensi
ejusdem instituti degentem: qua testatur,
se, in collatione hac de re habita cum Cy-
priis monachis audivisse, illos ingenuè pro-
fessos, Magdalenam sororem Marthæ & La-
zari, in Provincia sepultam fuisse.*

109 *Sequitur ordine apud Launoyum (non ad-
eo scrupulose Chronologum) S. Gregorius Turo-
nensis, ut corrasorem videas nihil negligere; qui
quanti Turonensem alibi faciat, satis notum est;
neque inde opinioni sua pondus accersunt adversa-
rii, soliti credulitatem ejus traducere, præsertim
dum externa narrat, ex aliorum fide accepta. Ne-
que subsidii quidquam affert Hædæporicon S. Wil-
libaldi per sanctimoniam à nobis in Aëlis pri-
mo loco editum ad diem vii Julii, in quo ni-
mirum de Magdalensæ sepulcro aut septem Dor-
mientibus nec verbum, ut hæc alteri Vita, per
anonymum scripta, facile assuta fuerint. Et vero,
tametsi hæc omnia ultro admissem, aliud nihil e-
vinces, quam quod sepulcrum forte aliquod apud
Ephesum existere sanctæ Magdalensæ peccatrici
perperam attributum. Flodbardi versus tantum-
dem significant; verum utique est, prope Beth-
aniam sepulcrum fuisse Lazarum; Hic prope Be-
thaniam tibi Lazare sanctæ sepulcrum; at
non minus verum est, inde Lazarum exivisse. Ne-
que negaverim, domum ipsius, sororumque in
ecclesiam mutari potuisse. Richardi Wäschburgii
recentius testimonium in Antiquitatibus Gallie Bel-
gica de Magdalveo Virdunensi, qui etiam apud
Ephesum*

D

E

F

aliam à no-
stra esse oportet.

Nec Turo-
nensis nec alii
oppositum
evincent:

A *Ephesum videris* Magdalensæ corpus, dentesque binos cum capillorum portione obtinuerit; valeat quantum valere potest; pretium non figit Launoyus: hæc omnia receptissimam opinionem nec leviter quidem succutiunt: Id unum tradiderunt omnes isti, post primum falsum testem, qui hoc ipsum posteritati falso commendavit. Nec vero tantum piaculum; Græcos fictionis arguere; quod quoties ipsis improperatum fuerit, norunt qui in historia aut controversiis peregrini non sunt.

uti nec alia
Græcorum
commenta;

110 En tibi modo scriptorum Græcorum agmen, ducit anonymo qui Theophanis annales continuavit jussu Constantini filii Leonis VI, ubi asseritur, imperatorem ecclesiam condidisse . . . qua S. Lazaro dedicata est . . . & translatum ipsius beati Lazari; & sororis ejus Mariæ Magdalensæ corpus ibidem repositum. An hæc etiam admittent triplicis semine defensores? Fateantur ipsi nobiscum, Græcos nec in mulierum numero, nec in corporum istorum translationis tempore satis sibi coherere, dum alii prioribus seculis factum volunt, alii seculo primo octavo, ut Anquetinus apud Trevesum pag. 255, alii nono aut decimo. Habes & istuc Leonem Grammaticum, Georgium Cedrenum, Joannem Cyropalatum, Joannem Zonaram, Græcorum Menæa; Anthologium, & nescio qua alia à Launoyo importune opportune undecumque congesta, eo solo intuitu, ut S. Mariam Magdalenam quam possit longissime à Provincia auerteret; adducturus haud dubie Anonymi de locis Hierosolymitanis, inter Symmicta Allatii paginam 88, ubi Lazari & sororum sepulchra in Bethania describuntur. si opusculum istud in manus ejus pervenisset: nisi forte id obstitisset quod Mariam Martha sororem, disertissime Magdalenam appelleret. At ne singulis hæc referendis, expendendis ac refutandis tempus teram tadumque pariam, utar unica Alexandri spongia, qua hæc omnia breviter diluit, & Græcorum, seu potius criticorum nostrorum ex ipsis litigantium, ora occludit pag. 184, in hunc sensum:

in Latinorum
odium passim
conficta.

111 Respondet, Græcos deceptos fuisse, ut plures fingendo Magdalenas, qua opinione supposita, Magdalenam, Lazari sororem, Ephesi quiescere; & inde Constantinopolim translata fuisse scripserunt: vel in odium Occidentalis Ecclesie, qua illarum reliquiarum possessione gloriabatur, illas supposuisse sub sanctæ Magdalensæ & sancti Lazari nominibus; quod Græcis (ut hic raceam intortas olim in eos paræmiis) non insolens esse constat ex epistola Clementis IV Pontificis Maximi, ad serenissimam Isabellam, sancti Ludovici regis Galliarum sororem, data anno 1268, qua ipsam ab opinione dimovet, qua ipsam sefelleras, quod quedam reliquia, ex Græcia allata, caput essent S. Pauli Apostoli. Quod si forsitan; inquit, caput beati Pauli Apostoli apud te esse putas, depone conscientiam, ne fallaris, nec ponas scandalum Matri tuæ Romanæ Ecclesie, quæ deceptionem hujusmodi non æquanimitè toleraret. Si vero Græci aliquo tempore se illud habere dixerunt, ne mireris: nam odio Latinos habentes, facile tibi formaverunt mendacium, qui de fide mentiri Catholica, quod est majus, minime dubitarunt. Hanc epistolam depromptam asserit ex *Miss. Victorinis*. Verbo dicam, convenientia & certa nobis exhibeant adversarii Græcorum istorum testimonia, facillime, me saltem, qui nullo parium studio ducor, habebunt consentientem.

§ XI. Proponitur translatio Vezeliacensis.

E X dubiis, obscuris & incoherentibus Græcorum de S. Mariæ Magdalensæ sepultura & translatione traditionibus ad Latinos transmissis, ea, qua fieri poterit, diligentia operose exploraturi, utrum in hac orbis parte satis certo reperendum sit Sancta nostra sacrum corpus, quod nec in Palestina, nec in tota Asia superesse existimamus, ut proinde in Occidentem, imò in Galliam deportatum oporteat, sive istuc Sancta ipsa vivè pervenerit, sive aliunde eo postmodum allata sint sacra reliquia, ibique deposita. Quod enim & Romæ existare dicantur S. Mariæ Magdalensæ reliquia; quæ istuc, quales, aut quando eo pervenerint, inquirendum non suscipio, postquam in Romano Martyrologio apud Mailliam Sancta nostra collocata est. Ad Galliam itaque solem demum redierit spinosissima questio, tot difficultatibus involuta & implexa, ut ex Græcicis tenebris eluctati, in densiores ferme incurramus, ex quibus non nisi palpando liceat emergere.

E

113 Verbo dicam, Provinciam sensim ingredi- nec à Lau-
mur, tot concertationum disputationumque pala- noyo nec ab
stram, ut qua ultro citroque scripta sunt, fal- aliis rectè
lor, siquis absque ingenti radio evolvere queat: digesta,
præterquam quod periculosa videatur plenum opus
alea, ut olim rectè observavit noster Brevius ad
annum 1281, ubi agens de Martino PP. IV ita
scribit: Hic tum Senonas misit costam S. Ma-
riæ Magdalensæ, quam seposuerat dum in-
terfuit ejus translationi Vezeliaci cum S. Lu-
dovico rege; cujus etiam testimonium præ-
stat, sicut & diploma hoc anno datum, quo
allevatur, corpus S. Mariæ Magdalensæ
quiescere Vezeliaci, consonum diplomatis
Lucii II, Urbani III, Clementis III, Inno-
centii III, de quibus inter Vezeliacenses mo-
nachos, & Maximinenses Dominicanos in-
gens certamen, cui se immiscere vir unde-
cumque doctissimus Joannes Launoyus ami-
cus noster cognovit esse periculolum. Verum
nec Launoyum hic nec alios quotquot numeraveris,
hypercriticos moramur, utpote quibus non
contendere, sed res ipsas candide proponere animus
est, ut neque Natalis Alexandri gladiatoria ar-
gumenta mutuare lubeat. Id agimus ut primum
ad capitalem controversiam perveniamur, clare
& sincere expendamus, qua adversus Provincia-
lensium antiquam possessionem à Vezeliacensibus eo-
rumque patronis opposita sunt.

114 Est mihi præ manibus vasta chartarum que hic ab
moles, in scriniis nostris pridem asserata, in qui-
bus & S. Mariæ Magdalensæ Vita & tota trans-
lationis istius, seu potius furtiva surreptionis hi-
storia variis maxime coloribus depingitur, id po-
tissimum complexa, quod Gerardus aliquis Burgun-
diæ, ut ibi dicitur, saltem in Burgundia comes,
cænobium istud Vezeliacense primum sanctimonia-
libus condiderit, deinde eversum restituerit, viris
concesserit, volueritque conquiri ex Provincia oc-
cultatas istuc S. Magdalensæ reliquias, qua in
predicti cænobii ecclesia deponerentur, ad quam
inquisitionem delectus missusque fuerit Budilo, seu
Budilo monachus, cujus expeditionis series, quam
mirè, tam variè narratur in pluribus nostris ma-
nuscriptis,

F

AUCTORE *nuscriptis, quorum vix ulla inter se conveniunt, multis parergis pro singulorum scriptorum captu exornata: sed qua à Vincentio Bellovacensi bonam partem rescissa sunt, ex quo prædicta historia in Legendam auream, S. Antoninum, Petrum de Natalibus, Mombrinium aliasque Legendas transmissa est.*

ex plurimis
Mss.

115 *In Ms. Seclinensi sic inchoatur translationis istius narratio: Nunc ergo, largiente Domino, aggrediemur exponere, nempe post præmissam Vitam, qualiter gleba corporis eiusdem sacratissimæ Mariæ Magdalænæ ad locum, in quo hodie veneratur, translata sit. Anno igitur passionis vel resurrectionis Dominicæ plus minusve septingentesimo quadragésimo nono, regnante HLudovico regum piissimo, nec non & filio ejus Carolo, viguit pax atque profectus Christianorum ecclesiarumque Catholicarum in orbe terrarum; præter infestationes gentis Saracenorum quæ fiebant præcipuè à partibus Hispaniarum &c. Et hac eadem in aliis legere est, quamquam scriptores singuli aliquid de suo certatim adjecisse videantur, prope dixerim quasi studiose errasse, dum adeo turpiter tempora confundunt. In codice Ultrajectino paulo convenientius annorum series ponitur, nempe: Temporibus Carolomanni & Pippini, scilicet anno Domini septingentesimo quadragésimo nono. Alii cum Ludovico combinant annum 849, alii ad Carolum Calvum descendunt leguntque tamen annum 769: magna ubique rerum & temporum confusio inferius magis expendenda.*

mimum in mo-
dum confusis
& mutatis.

116 *In aliis Mss. alia afferuntur haudquaquam melius fundata, præmissis Normannicis, tum vero Saracenicis depopulationibus, quibus nempe direpta penitus & eversa fuerit universa Provincia, Aquensis vero civitas, unde sacrum corpus ablatum voluit, internecione deleta. Tum diversa alia commiscere pergunt scriptores, adeo ut paulo post suadere conentur ex Africanis partibus, nescio à quo Gentione reliquias etiam S. Martha Vezeliacum allatas, tunc nempe quando ad Aduos pervenit corpus S. Lazari: ut jam tacetum adjuncta alia haud minus incongruè deducta quibus manuscripta omnia, variis aliis ineptiis pro Scriptorum ingenio rudi modo sunt amplificata. At ne hisce diutius immorer, ex uno specimine de reliquis omnibus facies conjecturam: sic enim referunt manuscripta pleraque quæ quidem rem totam paucioribus verbis complectuntur. Narrationem accipio ex laudato supra Ms. Seclinensi, quod ita habet:*

Ferunt mis-
sum Aquas
Basilienem

117 *Compertum namque jam olim à multis longè latèque habebatur, quod B. Maria Magdalena, ut superius digestum est, in præfata civitate Aquensi à S. pontifice Maximo sepulturæ tradita fuerat, ibidemque illius sacratissima ossa fervarentur. Hac denique fama intigati, tam Comes Burgundiæ Gerardus, quam abbas Heudo prædicti monasterii Vizeliacensis, delegaverunt satis accurate ad civitatem Aquensem fratrem quemdam, cui nomen erat Badilo, ea scilicet devotione, ut si annuente Domino in partibus illis aliquod pignus è corpore sanctissimæ Mariæ Magdalænæ reperire valeret, revertens ad illos deferret. Qui, arrepto itinere, fultus honesto famulorum comitatu, tam prospere quam devotè ad Aquensem pervenit civitatem. Quam cum introisset, nihil ei omnino in ea visum fuit apparuisse nisi extremæ pestis & mortis imago: cernensque*

Badilo tam immane Christianæ plebis justitium, cœpit edere gravissimos lachrymarum ex pietate singultus. Tandemque memor devotionis sui itineris, curiosè deambulabat; quorsum investigans, si quempiam reperiret qui eum ad indaginem desiderii speratæ rei perduceret.

D

118 *Dum hoc siquidem ageret, occurrit ei videre circa majorem, quæ fuerat in civitate, ecclesiam, in Andronarum tuguriis victos senes ætatis decrepitæ præstolantes allicujus transeuntis adventum, victus impendendi gratiâ. Hos cum vidisset, divertit ad illos, cautè inquirens, ubinam locorum fuisset ecclesia, in qua corpus B. Magdalænæ, à S. Maximino olim sepultum, à fidelibus veneraretur; spondensque se ad hoc illuc devenisse, non solum ad præsens transeunter adoratum, verum ob amorem illius sanctæ Christi famulæ, ibidem diutius mansurum, nec minus etiam, in quantum valeret, sacris reædificandis inservitum. Illi vero hæc audientes admodum læti, promiserunt se illi in cunctis fideliter parere, & quæ vellet ostendere. Dein, oratione in brevi completa, invitat illos ad prandium, quoniam diutina videbat illos deficere inedia: ac sic utrique refocillati, surgentes à prandio surrexerunt, ut locum desideratum præfatus Badilo certius inviseret nutu eorundem senum. Sequitur senum commonstratio, totiusque mansolæ descriptio, in quo scilicet opere anaglyphico expressa fuerit Sancta ipsius vita, ut prædum unctio, Christi apparitio &c.*

ut ex urbis
ruinis sacrum
corpus surri-
peret;

E

119 *Mundatur deinde locus, ac restaurantur quod variis nescio quæ altaria, ibique commorans Badilo à artibus conredeuntibus sensim incolis mire honoratur, nonnulla reædificat omnibusque complacere nititur: donec quinquennali lustro expleto, omnibus ritè exploratis, in occasionem pii furis attentandi sedulo intendit; tandemque divinitus inspiratus, opportunitate reperta, nocte quadam accedens ad sibi optime notum mansolæum pius violator, à parte pedum effregit, & quæ intra habebantur prospexit; cernensque corpus cute integerrima superductum, manibus pectori impositis ex more jacens extensum; odor namque tantæ suavitatis exinde effebuit, ut nemo mortalium valeret effari. Quod nimirum satis justè contigit; illius enim corpus, quæ Deum corporatum perungere meruit, odoratissimum omnium esse debuit. Hoc denique & beatus archipræful Maximinus eam sepeliens intellexit, dum plurimis aromatibus illius corpus infecit.*

F

120 *Interea nocte infecuta videbatur sibi adspicere quamdam religiosissimam candidissimis vestibus indutam, fatisque accuratè à capite circumamiciebatur; cujus etiam vox eidem Badiloni talia intimabat: Ne formides, inquiens, quoniam eundum est nobis unâ tecum ad locum à Domino prædestinatum. Mane vero facto, hujuscemodi aromate fortificatus, suos secreterè convocans, indixit eis, ut sequenti nocte forent parati, qualiter repatriandi iter arriperent. Illi quoque hæc audientes oppido lætabantur; ingruentis quippe noctis conticinio facto ac præparatis utensilibus, accessit ad sepulcrum, extrahensque inde corpus, ut erat, sicut diximus, ex omni parte integerrimum, pannisque mundissimis involvens, cum cetera suppellectili,*

Vezeliacum
deportavit.

A pellebili, quam abspotare nitebatur, vehiculo imposuit. Dehinc arripiens iter cum suis avidissime remeare tentabat &c. *Tunge his demum miraculum, quo sacrum corpus Vezeliaco appropinquans cœperit tanto pondere deprimi, ut quamlibet plurimi accessissent, nullatenus inde ferre valerent. At post absolutam orationem tanta agilitate perrexerunt ut magis ipsi portari quam ut quidpiam ferrent, existimarentur.*

Quæritur
prima vesti-
gia talis tra-
ditionis,

121 *Omitto reliquam historiam, æquè inconcinne digestam, & miracula de quibus forte infra sermo recurret. Videt hæc omnia, opinor, Vinctensis Bellovacensis tot adjunctis vestita, temporibus suis non satis commode divisa, atque adeo satius esse duxit, rescissis parergis, breviorẽ orationem texere, cuiuslibet sermo seculo facile aptandam, quam in ejus Speculo habes lib. 23, cap. 152. Atque hæc verã & sincerã expositio est totius translationis Vezeliacensis, quæ quo primum seculo litteris consignata sit, scrupulosius non disquirò: dubium non videtur quin hæc omnia componi cœperint post inventionem sacri alicujus corporis in ejus cœnobii ecclesia anno 1265, quod monachi illi S. Magdalensæ esse ex paulo antiquiore traditione existimaverint. Hujus autem traditionis prima vestigia quærenda tenjmi in ipsa superius citata historia Vezeliacensi, cujus liber primus solis diplomatis constat, in quorum nullo S. Magdalensæ vel minima sit mentio ante medium seculi XI, nempe in bulla Pontificia Leonis PP. IX pag. istic 460, data anno ejus secundo, qui fuit 1050, ut ibi, nisi vehementer fallar, figenda videatur Vezeliacensis traditionis epocha, quæ vetustiorẽ frustra quaerere habemus.*

quæ seculo
primũ XIII
maximè in-
valuit.

122 *Eo igitur seculo nonnihil accrescere potuerit prædicta traditionis fama, ita ut in Belgium usque penetraverit, sic tamen ut unde thesaurum suum monachi accepissent adhucdum ignorasse videantur. Tum vero inter cœnobii istius varias vicissitudines turbasque, quibus toto fere seculo XI exagitatũ est, sensim defecerit cultus, ramesis crypta, ut loquitur historia pag. 616, supra B. dilectricis Mariæ Magdalensæ sepulcrum exstaret. Verum perpetua seditiones, & cum Nivernensibus comite aliisque contentiones Sanctam istam facile oblivione involverunt, ut sequenti demum seculo XIII rursus suscitandam putarint Vezeliacenses Sancta sua memoriã, quod manifestè probant instrumenta, ex bibliotheca Vaticana a Majoribus nostris descripta, quæ sequenti paragrapho integrè exponere visum est, ut clarius pateant quæ apud alios edita necdum invenire licuit. Titulum præferant inventionis secundæ, dicere voluit scriptor inventionis Vezeliacensis, cujus momenta jam proposita, post diplomatum exhibitionem expendemus.*

C

S XII. Cujus inventio diplomatibus firmata

Cum de reli-
quiis dubita-
retur,

Porro cumque prædictum pretiosissimum corpus seu sacratissimæ reliquiæ subtus magnum altare tunc temporis devotissime repositæ fuissent, ibique per quingentos annos & amplius latuissent absconditæ, venientque Reges, Duces, Comites, Barones, Reginæ, Duchissæ, Comitissæ ac Christi fidelium numerosa multitudo ad sepulcrum ipsius sanctissimæ Mariæ Magdalensæ, non

Julius Tomus V.

solum anno quolibet, imo quotidie, ac quali continue cum maxima devotione venerandum, quasi ex omni parte mundi conveniret maxime cum locus ille crebris miraculis ob ipsius piissimæ amatricis Dei meritis * & precibus coruscaret. Verum quia de reliquiis ipsius parum peregrinantibus exhibebatur, à nonnullis existitit hæsitatum, utrum sæpè dictæ sacratissimæ reliquiæ in eodẽ monasterio requiescerent, prout in translatione ipsius existitit superius declaratum. Quapropter ad inventionem sacratissimarum reliquiãrum processum fuit in modum qui sequitur & in formam.

AUCTORIS
J. B. S.

* An non
mirat

124 *Universis præsentibus litteras inspecturis Guido de Melloto divina mileratione Autissiodorensis, & Petrus ejusdem mileratione Paneadensis episcopi salutem in Domino. Cum publice diceretur & tere ab omnibus Christi fidelibus notitiam loci Viziliacensis habentibus crederetur quod corpus gloriosissimæ Mariæ Magdalensæ requiesceret in monasterio Viziliacensi, quidam tamen an ibidem requiesceret hæstarent; religiosi viri Joannes humilis abbas ac conventus monasterii ejusdem pro firmo tenentes, quod in ipso monasterio requiesceret corpus gloriosissimæ peccatricis, & omnem scrupulum hæstitationis de fidelium mentibus amputare volentes, ut ad dictum monasterium veniremus, ad exquirendam hujus rei certitudinem & probandam, nobis humilliter supplicarent.*

invariati dno
episcopi

E

125 *Nos vero devotis ipsorum petitionibus annuentes, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo quinto, die Dominica ante festum B. Dionysii, ad dictum Viziliacense venimus, & ipsa nocte post matutinas, cum conventu personaliter ad locum accessimus, in quo dictum corpus requiescere dicebatur, & circumtodientes ibidem, quoddam vas nobile æneum seu metallinum quadratum & longum in quodam loco subtus magnum altare devotissime invenimus, & in dicto vase quasdam venerandas reliquias, cum magna veneratione repositas & in duobus pannis fericeis involutas, & erat ibidem copia mulierum capillorum; quas quidem sanctas reliquias eie corpus beatissimæ Magdalensæ, manifestissimè declaratur ex testimonio litterarum illusterrimi Regis quondam Caroli: cum istdem reliquiis inventarum quarum tenor talis est:*

plures in vase
a neo reposito
trahi

F

126 *In nomine sanctæ & individue Trinitatis, Carolus gratia Dei Rex. Regalis celsitudinis moris est ut nos iustorum supplicationibus annuendo, ea quæ futurorum commendanda sunt memoriæ manus nostræ propriæ subscriptione firmemus, & annuli nostri impressione signemus. Idcirco noverit experientia atque industria omnium fidelium quod in hoc sacro loculo reconditum est sacrum corpus beatissimæ Mariæ Magdalensæ. Signum ✠ Caroli gloriosissimi Regis. Datas vero reliquias lætanter involvimus, & cum magna circumstantia præ pietate & gaudio multitudine lacrymarum, diligenter inspeximus & postmodum devote adoravimus.*

cum nescio
quo Caroli
testimonio

127 *Tandem easdem reliquias venerandas in dictis pannis involvimus, superadditis quibusdam linteamine & alio panno serico, ne propter vetustatem dictorum pannorum feri-*

eaque pannis
de enter in-
voluerunt,

AUCTORE
J. B. S.

corum de corpore tam gloriosissimo seu de tam venerandis reliquiis aliquid deperiret. Quibus taliter involutis ac etiam ligatis à nobis, sigilla nostra ibidem apposimus cum sigillis religiosi viri Guerrici abbatis S. Mariani Autissiodorensis, & venerabilis viri magistri Petri præcentoris Senonensis; ac hujusmodi venerandas reliquias cum dictis litteris ibidem repertis in dicto vase reposuimus. Supra idem vas nos Autissiodorensis Episcopus sigillum nostrum ante, & retro nos Paneadensis episcopus & dictus abbas S. Mariani Autissiodorensis sigilla nostra nihilominus apponentes, ideoque vas juxta locum suum pristinum reponentes, ac eundem locum, ut prius fuerat, obturantes. In hujus autem rei testimonium & certitudinem sigilla nostra præsentibus litteris duximus apponenda. Datum & actum anno Domini prædicto, die Lunæ post Dominicam supradictam.

facta ejus rei
S. Ludovico
relatione.

B

128 Quibus sic peractis, prædicti Domini episcopi & abbas prælibatam sanctarum reliquiarum inventionem piissimo ac sanctissimo regi beatissimo Ludovico, tunc temporis regnanti, personaliter nuntiaverunt; qui quidem beatissimus Rex glorificans Deum ex eo quod suis temporibus præfata sanctissimæ reliquiæ fuerant inventæ, diem statuit & ordinavit, videlicet vigiliam B. Marci Evangelistæ anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo septimo, unâ [cum] reverendissimo patre ac domino Symone Cardinale, tunc in Francia Apostolicæ Sedis legato, ad præfatas sanctissimas reliquias solemniter relevandas, ad quod etiam ipse piissimus ac beatissimus Rex unâ cum prædicto legato personaliter præsens fuit cum multis proceribus; ut sequitur:

Hic autem
Viziliacum
adveniens,
* viii Kal.

C

129 Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo [septimo] septimo Kal. * Maii in vigilia beati Marci Evangelistæ positum fuit in capsâ corpus sacratissimum beatissimæ Mariæ Magdalene in præsentia domini piissimi Ludovici regis Franciæ, & in præsentia domini Symonis tituli S. Cæcilie presbyteri Cardinalis, tunc Apostolicæ Sedis legati in Francia, & in præsentia domini Guidonis de Melloto episcopi Autissiodorensis, & domini Joannis Autissiodorensis, tunc temporis abbatis Viziliacensis, & in præsentia domini Ansoni Com. Pictonensis, fratris supradicti Regis, & in præsentia domini Theobaldi regis Navarræ & comitis Campaniæ, & in præsentia trium filiorum prænominati regis, videlicet domini Philippi majoris, & domini Joannis comitis Nivern. & domini Petri; & in præsentia domini Hugonis ducis Burgundiæ, & in præsentia Domini Ansoni Com. Den. & in præsentia Domini Geraldii abbatii S. Germani Parisiensis, & in præsentia magistri Gaudrici, cum multitudine fidelium tam prælatorum, nobilium & populorum numerosa. Tunc sequitur forma litterarum testimonialium prælibati piissimi & sanctissimi, beatissimi regis Ludovici in hæc verba:

acceptas inde
nonnullas re-
liquias

130 Ludovicus Dei gratia Francorum rex, dilectis sibi in Christo abbati & conventui Viziliacensi salutem & sinceram in Domino caritatem. Mittimus vobis per dilectum & fidelem clericum nostrum magistrum G. archidiaconum in ecclesia Paris. latorem præsentium, pretiosum brachium beatissimæ Ma-

riæ Magdalene, & genam ipsius unâ cum tribus dentibus, quæ in octavis Paschæ ultimo præteritis, cum nos solenni ejusdem B. Mariæ translationi interfuimus, nobis apud Viziliacum tradidistis, quæ quidem ob specialem devotionem, quam nos & cuncti fideles habere debemus ad ipsam, in vasculis aureis, variis lapidibus pretiosis ornatis, brachium videlicet in vasculo facto ad modum brachii, una cum manu, genam vero in alio vasculo, quod ab angelo argenteo deaurato inter manus tenetur, fecimus honorificè collocari; vobis & vestræ ecclesiæ ex parte nostra per dictum archidiaconum præsentanda, in præsentia venerabilis patris Symonis, tituli S. Cæcilie presbyteri Cardinalis, Apostolicæ Sedis legati, causa visitationis nostram ecclesiam adeuntis. Verum cum vos de sacratissimo corpore prædictæ beatissimæ Mariæ Magdalene, cum ipsius translationi, ut prædictum est, interfuimus, portionem bonam nobis liberaliter dedissetis, ex quo vobis grates referimus copiosas:

D

131 Nos liberalitatem vestram hujusmodi attendentes, vestramque ecclesiam venerando decorare volentes, exennio * de sacratissimis reliquiis nostris, quas jam dudum recepimus de imperii Constantinopolitani thesauro, vobis transmittimus: de pretioso videlicet ligno Dominico, quas de spinis sacratissimæ coronæ Domini, de pannis infantie Salvatoris, de ipsis sudario, de veste purpurea in qua fuit illusus, & de linteis quo fuit præcinctus quando pedes discipulorum suorum extersit in cæna; quas quidem reliquias fecimus in manu brachii supradicti reponi. Congruum enim visum est nobis quod hujusmodi reliquiæ Redemptoris ponerentur cum reliquiis illius sanctissimæ mulieris, quæ tam ardentè dilexit eundem, & ab eo tam largam suorum recipere meruit veniam delictorum: à qua etiam ipse tam familiariter se tangi permisit. Rogamus igitur dilectionem vestram, quatenus hujusmodi tam sanctas tamque venerandas reliquias cum debito suscipientes honore, ipsas cum ea veneratione, qua decet, conservare curetis. Caventes ne prædicta vascula ac lapides pretiosi, ad ornatum eorum appositi, alienentur imposterum seu etiam distrahantur. Cæterum rogamus vos, ut in vestris orationibus ac beneficiis, nostri nostrorumque specialem perpetuo memoriam habere velit. In cujus rei testimonium præsentibus litteris nostrum fecimus apponi sigillum. Actum Senon. anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo septimo, mente Julii. Deinde sequitur forma litterarum prædicti Symonis legati.

pretiosissimæ
exornatæ
remissis,
* xiiii

E

132 Symon miseratione divina tituli S. Cæcilie presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis legatus, ad æternam rei memoriam. Sanctuarium pretiosum, quod his diebus Christianissimus princeps Ludovicus rex Francorum illustris, monasterio Viziliacensi, ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinenti, Ordinis S. Benedicti, Eduensis diocesis, per discretum virum G. archidiaconum in ecclesia Parisiensi transmissit, & quod idem archidiaconus, in vestra & cleri ac populi præsentia, religiosi viri abbati & conventui ejusdem monasterii ex parte ipsius Regis præ-

cum legati
Apostolici te-
stimonio.

præ-

A præsentavit & dedit, videlicet os brachii B. Mariæ Magdalene collocatum in vasculo aureo, ad modum brachii facto, ornato decem & octo rubinis, quorum plures sunt optimi & reliqui sunt balas*, & viginti & novem smaragdus, tredecim saphiris orientalibus & triginta duabus margaritis grossis: partem etiam ligni veræ Crucis, & pannorum infantie Salvatoris, ac purpuræ in qua fuit illusus, nec non baltei quo præcinctus exstitit cum lavit pedes discipulorum, & duas spinas de vera corona, qua in sua passione exstitit coronatus, in manu ipsius brachii sita: genam quoque ipsius Sanctæ cum tribus dentibus repositam in quodam vasculo argenteo deaurato, quod angelus argenteus deauratus, ornatus quatuor rubinis balas, & totidem saphiris & octo smaragdus, tenet in manibus, intactum permanere volentes, & ad devotionem perpetuam eidem monasterio integraliter conservari; auctoritate, qua fungimur, districtius inhibemus, ne quis tantum sanctuarium seu vasa prædicta vel eorum partem, aut aliquos vel aliquem de prædictis lapidibus vendere, minuere, vel mutare, donare, impignorare, distrahere, vel quomodocumque alienare præsumat; in omnes qui contra nostram inhibitionem scienter venire præsumperint, excommunicationis tenentiam proferentes. Ordinantes etiam ac statuentes, & in virtute obedientie prædictis abbati & conventui districtè præcipiendo mandantes, ut semel annuatim in capitulo generali personarum monasterii prædicti mandatum, inhibitionem & excommunicationem hujusmodi publicè legi & diligenter exponi faciant, ac solemniter publicari. Datum apud Clameciacum v. Idus Augusti, pontificatus Domini Clementis Papæ quarti anno tertio. Item aliæ litteræ Indulgentiæ ipsius Legati.

* Vide Catalogium v. Balasus

qui & totodierum indulgentias largiuntur.

C

133 Symon miseracione divina tituli S. Cæcilie presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis legatus; religiosus viris abbati & conventui monasterii Viziliacensis, ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, Ordinis S. Benedicti, Eduensis diocesis, salutem & sinceram in Domino caritatem. Sanctorum meritis inclita gaudia fideles Christi allequi minimè dubitamus qui per condigna devotionis obsequia eorum patrocinia promerentur, eumque venerantur in illis, quorum gloria ipse est & retributio meritorum. Causam itaque dare devotis populis ad promerenda sempiterna gaudia cupientes, omnibus Christi fidelibus vere pœnitentibus & confessis, qui in singulis quatuor festivitibus, quæ de B. Maria Magdalena in ecclesia vestra, in qua ejus corpus requiescit, annis singulis celebrantur, cum devotione & reverentia visitaverint, annuatim ibidem suorum peccatorum veniam à misericordiarum Domino petaturi, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, ac ea qua fungimur auctoritate confisi, centum dies de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus. Datum apud Clameciacum 11 Idus Augusti, pontificatus Domini Clementis Papæ quarti anno tertio.

Julii Tomus V.

§ XIII. Subsistere tamen omnino non videtur.

AUCTOR J. B. S.

QUæ jam superiori paragrapho relata sunt, Ex antiquitate unum probant, fuisse nimirum receptissimum Pontificiam eo seculo XIII Vezeliacensium opinionem, de S. Mariæ Magdalene corporis ibidem præsentia, quam toto ante seculo sensim invaluisse supra diximus; ex quo nempe diplomati S. Leonis PP. IX anni 1050 nata tunc circiter ea traditio monachorum supplicationi inserta est, de qua tot alii Pontifices, dictam abbatiam ejusque privilegia confirmantes, & notanter Joannes VIII anno 878 ipsorum ecclesiam Vezeliaci consecrans, nec verbo quidem S. Mariæ Magdalene meminere, ut vide in ipsamet historia Vezeliacensi enumerata privilegia & chartas à pag. 458 Nicolai I. Joannis VIII, Stephani, Joannis, Marini, Benedicti VI, Benedicti VII, Joannis XV & Silvestri II, qui cum sederit sub seculo XI principium, recte censuisse videtur, ante Leonis IX tempora, altum de ea traditione, saltem in publicis rescriptis, apud Vezeliacenses fuisse silentium: ubi vero ea semel obtinuit atque in diplomate Pontificio locum reperit, nil mirum si secuti postmodum, quos objicit Launoyus; successores Romani Pontifices, Paschalis II, Alexander III, Lucius III, Urbanus III, Clemens III, Innocentius III, Nicolaus III, Martinus IV, adjuce etiam Gregorium VII & quotquot alios nominare volueris; nil mirum, inquam, si in suis rescriptis eandem opinionem merè supposuerint, quorum quanta in similibus factis, ex supplicantium suggestione relatis, auctoritas sit, jam toties à nobis dictum & vulgo notum est, ut hic repeti non oporteat.

135 Age vero, adverte, sodes, quid demum præter illa scilicet Pontificia declarationes nobis in hac parte ostendent. Videlicet in diplomatibus seu epistolis Pontificiis usque ad Silvestri II tempora simpliciter legitur, monasterium in honore Domini Salvatoris nostri Jesu Christi, & in veneratione beatissimæ Mariæ Genitricis ejusdem Domini nostri constructum . . . & B. Petro Apostolo collatum, quæ ipsissima & vera est prima institutio. Apud Leonem IX vero sic variatur phrasus, ut conditum cœnobium dicatur in honore Domini nostri Jesu Christi, & veneratione ejusdem Genitricis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli & beatæ Mariæ Magdalene; quod falsi revincet ex ipsi foundationis instrumentis à pag. 446; in quibus S. Mariæ Magdalene nominis nulla prorsus memoria exstat. Porro ibi non stetit Vezeliacensium conatus, à Paschali enim II addi curarunt sepulcrum B. Mariæ in eadem ecclesia celebrari, unde secutus postmodum Innocentius III apud Nasalem Alexandrum concedit, ut in solennitate translationis beatæ Mariæ Magdalene intra Quadragesimam annis singulis . . . ob solennitatis reverentiam, Gloria in excelsis Deo decantetur: atque hujusmodi incrementis, tamquam fulcris, tota Magdalena Vezeliacensis historia innititur.

136 Quod si inde stabiliri posse existiment traditionem suam Vezeliacenses, meminerint, obsecro, ex vetustiorum Pontificum silentio eam fortius concuti, quam ex sequentium relatione firmari unquam queat, nisi verosimilem saltem nar-

Dd2

rs

AUCTORE
J. S. S.

rationem prodant, ex qua de translatione aliquando & unde facta, de ejus tempore deque aliis adjunctis certiores reddi possimus; quantum enim adducta instrumenta vacillent, ex sola eorum analysi lector quilibet, nullo partium studio ductus, etiam cecutiens percipiet. Miror equidem non curavisse Vezeliacenses, ut eadem opera sanctorum Lazari & Marthæ sacra ipsa sibi vindicarent, item Andeoli atque Pontiani martyrum, de quibus lego in epistola Cononis Prænestini episcopi, apud dictam historiam Vezeliacensem pag. 483, quod Comes Nivernensis, cænobio isti infestissimus, portas Vezeliacensis claustris fregerit ac porro diruperit sanctorum Lazari & Marthæ sororis ejus, & SS. Andeoli & Pontiani martyrum corpora, quæ quo pacto eo accesserint, tantumdem probari potest, quam quod eo umquam delata fuerint sacra S. Mariæ Magdalene pignora, quorum translationis qualemcumque historiam sola, ut ita dicam; terminorum explanatione concidere necesse est, ut solvendis Bellovacensis, S. Antonini ac id genus auctoritatibus non occupemur, quas pridem Melchior Canus ad justam historiam libram sic expendit, ut hic convellenda non sint.

B
que ex duplici
incoherente
historia

137 Id imprimis observari cupio, relationum istarum scriptores id pro indubitato habuisse, factum S. Mariæ Magdalene corpus ex Provincia, imo ex ipsa Aquasextiensis urbe ad cænobium istud delatum fuisse, eamque opinionem seculo XI & XII apud ipsos prevaluisse, cum antea, nisi multum fallor, unde eas reliquias accepissent, verosimillime ipsæ ignoraverint; quo factum, ut duas historias confuderint, nempe Badilonis monachi, cujus in eo cænobio seculo XI aliqua, tamquam sacri corporis allatoris, memoria supererat, cum peregrinatione in Palestinam, quod haud dubie sibi tunc imaginarentur, non aliunde prædictum corpus apportari ad se potuisse, tumque adeo sparsa ejus rei fama in Belgium usque percrebuerit, sic ut Baldevicus, primum Gerardo Cameracensi à secretis, Noviomensis deinde & Tornacensis episcopus, seculi istius scriptor non indiligens, de ea in Chronico suo Cameracensi meminerit, sic tamen ut rumoribus certam fidem habuisse non videatur, dum caute adjecit verbum fertur, quemadmodum ex ejus verbis lib. 2, cap. 43 aperissime liquet. Sic ibi loquitur: Est monasterium quoque canonicorum, in honore Apollolorum Petri & Pauli, in vico qui dicitur Lutosa, quod construxit B. Amandus, & est dives abbatia, ubi vir Dei venerabilis Badilo requiescit, qui corpus S. Mariæ Magdalene ab Hierusalem in Burgundiam, in loco Vercelliano attulisse fertur.

C
non minus
labefactum,

138 Ex his patet, opinor, quid de adventu reliquiarum suarum senserint Vezeliacenses ante seculi undecimi medium; at postmodum edocti, S. Mariæ Magdalene corpus non Hierosolymis sed in Provincia quiescere, alia omnino substituenda fuit historia, tumque nimirum Badilonem, non in Orientem properasse indeque reliquias comportasse, sed ex Provincia eas furto abstulisse memorare ceperunt, servato pii violatoris nomine, quem synchronum fecere fundatori suo Gerardo comiti, cui cum in ea regione non modicum imperium, usque adeo Provincialis traditionis conscius esset, hunc sinxerunt reperendi rapiendique sacri corporis auctorem & inventorem, cujus jussu in eas partes perrexerit præfatus Badilo: atque hæc ita ferme adjecta sunt Chronico Sigeberti, qui sive historia istius ipse auctor sit, sive alius, is certe ea rem totam sub seculo jam dicti finem transmura-

vit; sic plane memorans: Persecutione post lapidationem Stephani protomartyris mota, Maximinus, unus de LXX Christi discipulis, ad Gallias transiens, Mariam Magdalenam secum adduxit. Eam etiam apud Aquensem urbem, cui præsidebat, defunctam sepelivit. Aquensi vero urbe à Saracenis desolata, corpus ipsius Mariæ à Gerardo comite Burgundiæ ad cænobium Viceliacum, à se constructum transfertur. Quamquam aliqui scribant, quod hæc apud Ephesum quiescat, nullum super se tegumen habens.

D

139 Ad historiam Vezeliacensem sensim hæc gradum fieri intelligis, tamen Badilonis nomen non exprimitur. Eam periocham Sigeberto pridem abjudicavit Miræus, de qua re mihi hic non lubet contendere. Quisquis lacrima hujus, nihil à Sigeberti stylo abhorrentis, verus auctor est, crassam suam inscitiam prodidit, dum Gerardum comitem ad an. 745 nobis commemoravit, quem constat tunc necdum fuisse in rerum natura, nisi toto seculiseculo eum supervixisse imperitissime fingas, quemadmodum ex rei totius enodatione mox patebit apertius. Ceterum errasse scriptorem istum non usque adeo mirum est, quando Vezeliacenses ipsi pleraque sua omnia Magdalene non nisi perturbate comminiscuntur. Habes superius § XI, quæ Sigeberto textui ferme consentientes, ad Pippini & Carolomanni tempore omnia revocant, nempe ad annum 749, cui anno si historia innecti posset, id saltem utcumque tolerabile fieret, quod de Saracenicis depopulationibus omnes tradidere, utpote quos Carolus Martelli tempore in Provinciam penetrasse certissime constat. At quo tandem pacto signum hujusmodi cum ipsa cænobia Vezeliacensis fundatione cohereret, atque ab enormi parochronismo eximi possit, doceri equidem cupio.

E

140 Deglutit ipsum intrepide Saussayus in quem Saussayus impune deglutit. Martyrologio suo Gallicano ad diem VIII Octobris, ubi Badilonem inter Sanctos referens, ita de eo prædicat: Lutosæ Hannoniæ oppido, depositio sancti Badilonis, abbatis monasterii, quod ibi condidit sanctus Amandus episcopus Trajectensis. Vir ille venerabilis cum loci præfignati regularem præfecturam magna sanctimonie claritate gereret, rogatus à Gerardo Rossilonio Burgundiæ comite, Carolo Martello regiæ domus principi percharo; Aquasextias in provincia Phocensi (quas nuper Saraceni vastaverant) profectus, illo ex tractu reliquias sanctæ Mariæ Magdalene in Burgundiam magna ex parte attulit; atque in cænobio Vezeliaci, apud Æduos constructo in hunc finem ab præmemorato comite, dignanter reposuit. Quod monasterium tantis insignitum pignoribus, postea Johannes VIII Papa, rediens à Trecenti concilio, solenni ritu & frequenti præfulum comitatu, in Dei ac beatissimæ penitentis honorem dedicavit. Ad quod etiam demum brachium Sancti hujus abbatis delatum est: qui exacto fidelis villicationis ministerio, demum perrexit beandus ad Dominum.

F

141 Ajustata hæc cum reliquis componit Saussayus, nempe Gerardum comitem qui ante annum 745 Vezeliacum construxerit, cujus cænobii nulla ostenduntur vestigia repererunt Sammarthani ante seculum nonnum jam satis proventum, quo primus ejus abbas Eudo præfuisse dicitur anno 846, Gerardus vero seu Geraldus de Rossione fundator apud Avenionem civitatem suam obiisse anno 849, ut ipsis quidem visum est, dum interim ad aliquos præ-

atque ex e-
nimirum para-
chronismo

in quem Sauf-
layus impune
deglutit.

Annales Be-
nedictini
ostendunt

A præterea annos omnia removenda sunt; *Annales enim Benedictini cœnobium istud Vezeliacense atque unâ Pultariense conditum voluit anno 867, fundatoresque Gerardum comitem & Bertam conjugem adhuc supervivisse anno ejus seculi septuagesimo primo, quod vide citati operis tomo 3 à pag. 143: ambos vero postmodum in jam dicto Pultariensi cœnobio sepultos; ut manifestissime perspicuas, ex Balderico, Sigeberto, Saussayo aut ejusmodi accessionibus historicis nihil prorsus subsidii Vezeliacensium traditioni accedere.*

B 142 Neque hilo plus eruitur ex alio æque infuso commento, fusius relato in sermone aliquo *Actis apocryphis S. Mariæ Magdalensæ subjuncto in grandi nostro codice Ms. Valcellensi, quod nempe tempore Carolomanni Francorum regis (itaque seculo VIII) Adalgarius episcopus Educnis (floruit hic post annum 873) Vezeliacum advenit ad Eudonem prædicti cœnobii archimandritam, qui ambo inter nonnulla religionis sermocinia Adelelmum inclytum militem, qui frater erat Eudonis, in Provinciam abigaverint, ut inde desideratissimum corpus, cujus depositionis locum Adelelmus probe noverat, Vezeliacum afferretur; ipse vero celeriter non solum gloriosissimæ Mariæ Magdalensæ, sed etiam beati Maximi, voluit dicere Maximini, corpora collegit &c. Quid hoc aliud est dicere, quam quod Vezeliacenses traditionis suæ originem penitus ignoraverint.*

C 143 Adde jam & aliam à Sammarthanis ibi narrationem texti, quod per Eudonis istius, primi abbatis Vezeliacensis industriam, instinctu Gerardi de Rossillon, facta sit translatio corporis B. Mariæ Magdalensæ ab Aquensi territorio ad Vezeliacum, & ad illud transferendum missus à prædictis Badilo monachus venerandus, qui vocatur pius latro, anno DCCCXLIX. Et hæc epocha est cum vulgatissima furti Badilonis historia non minus quam alia incomponibilis; cum hæc omnia incidant in tranquillam Provinciam tempestatem: ubi Badilo illuc accessisse fertur eo tempore, quo per Saracenorum incursiones usque adeo eversa & desolata erant omnia, ut vix in ea regione homines, vix quovis rellum se receptaret Badilo invenerit. Quid quod hic rursus in adversum abeat laudata historia Vezeliacensis pag. 640 in qua expressissime scribitur; Anno Verbi Domini incarnati millesimo centesimo sexagesimo sexto, exceptionis autem sacri corporis beatæ dilectricis Dei Mariæ Magdalensæ ducentesimo octogesimo sexto, ut certissime consequens sit, non ante annum 880 (unde Alexandro incidere signare an. 875, nescio) factam fuisse qualemcumque sacrorum pignorum translationem, nec cum Pippini aut Carolomanni, nec cum Ludovici aut Caroli Calvi, dicamus cum nullis temporibus satis connectendam.

C 144 Cum annis male digestis juxta diutius colluclor, ut tandem me tædeat rebus tam inconcinne combinatis diutius immorari. Fertant Vezeliacenses in omnem partem quacumque exhibere possunt cœnobii sui monumenta ad S. Mariæ Magdalensæ, seu maxis cum Castellano & aliis S. Mariæ Bethanicæ translationem spectantia; fallor si ex scriptis istis omnibus tam inepte conjunctis, quidquam extrudas quod ad rectam chronologiam, aut saltem verisimilem narrationem reduci possit; ut plane mirari liceat, ex hujusmodi instrumentis adversus Provinciales eos perperam constitutos, quicumque ex eo capite eorum traditionem impugnare conati sunt. At enim, negare ausis, in-

quies, S. Mariæ Magdalensæ corpus Vezeliacum unquam existisse? Cand. de loquar, id mihi neutiquam probari, ex inconditis omnibus; quæ hætenus producta sunt: si præcetera prosperantur, vides manus me ultro daturum proficor. Verum miracula non parca ibidem patrata memorantur per Sanctæ istius intercessionem. Quid tum postea? Miracula non probare realem talis corporis existentiam, jam sape in Actis nostris demonstratum est.

145 Ecce vero alia Sancta sibi Magdalensæ nomine Vezeliacum coli non potuerit, quod sexcentis prope locis accidisse, in eodem opere nostro pridem ostensum? Id si non placet, dic partem aliquam reliquiarum ex Provincia quoque modo acceptam, qua tandem ultima est Natalis Alexandri in hac causâ solutio: erit enim vero est locus iste communis ex Theodereti Dialogo IMPATIBILIS: Communibus nominibus etiam partem appellamus. In Sanctorum enim Apostolorum vel prophetarum, aut martyrum ædes sacras ingressi interrogamus; Quis situs est in arca? Qui autem verum norunt, respondentes, aut Thomam forte Apostolum dicunt, aut Joannem Baptistam, aut Stephanum martyrum antesignanum, aut alium quempiam ex Sanctis nominantes, tametsi perexiguae interdum reliquie conditæ sint &c. Hæc porro si acquiescere noverit Vezeliacenses, quid istis de S. Maria Magdalena reliquum facere liceat, prorsus non video. Jam pars ultima longe hujus & terrena disceptationis discutienda superest, seu recoquenda crambe, qua eruditos pridem saturos fuisse, ut probe noverim, certe hoc loco intellam præterire, integrum non est.

§ XIV. Possessio Provincialium hætenus verosimillima.

UT incerta hæc usque, implexa, salebrosa & obicura toto hoc Commentario versavi, ita novus rursus tenebris, usque prope Cymmeris me involutum iri perspicio, si agitatissimam olim controversiam retexendam evolvendamque suscipiam, qua ex una parte propugnatur adventus S. Mariæ Magdalensæ cum fratre Lazaro, Marthæ sorore, Maximino & pluribus Sanctis aliis Massiliam, seu ad ostia Rhodani; asseritur diuturna commemoratio & Sancta nostra in specu Balmensis insignibus miraculis illustris pœnitentia; inde obitus, sepultura, atque constans & perpetua sacri corporis primum Aquissætiis, tum in Sammaximienfi Cassianitarum prius monachorum deinde RR. PP. Predicatorum cœnobio; ex altera vero acerrimè contenditur, si hæc omnia & merè commentitia esse, nec Magdalenam, nec Lazarum, nec Martham: aut socios & socias in Provinciam unquam appuisse, utpote cum illa Ephesi deposita, inde Constantinopolim deportata fuerit, aut si maxis, ex urbe Hierosolymitana Vezeliacum allata, certe Massiliam aut Aquassætiis oculis suis nunquam viderit. Hæc lucta, hæc pugna; quæ Provinciales totis viginti & amplius annis exercuit, obtruncantem duce & coryphæo Joanne Lannoy, doctore Parisiensi, qui Sammaximianensium possessionem turbare, concutere & funditus evertere adorsus sit.

147 Edidit itaque Parisiis anno 1641 Dissertationem de commentitio Magdalensæ in Provinciam appulsa, quod erat fundamenta suffodere fidei & pietatis Provincia erga calites suos

AUCTORE
J. B. S.

Quales Vezeliaci reliquie esse potuerint.

E

F

acerrimè egressus Lannoy

AUCTORE
J. B. S.

tutelares, ad quos vindicandos grandem mox Disquisitionem opposuit de Magdalena Massiliensi advena noster Joannes Baptista Guesnaus, editam Lugduni anno 1643, quam criticus continuo retundere conatus est altero opusculo, quod Disquisitionem disquisitionis indigitavit, eodem ipso anno deproperatum. Guesnao autem succenturiator accessit Michaël Jordanus ex S. Domini familia, nonnullis discursibus moralibus, quibus titulum fecit, Ratio vindicatrix calumniæ, qua ad manus meas non pervenit. Paulo pressius adversarium aggredi visus est Honoratus Bouche Vindiciis fidei & pietatis Provinciæ anno 1644; ac rursus eodem anno Guesnaus sub nomine Petri Henry, in Auctario historico, quo decretum supremi senatus Aquensis atque etiam Universitatis censuram elucidat. Demum anno 1647 Gallicam epistolam in lucem misit, Le triomphe de la Madelaine, cujus auctorem fecit Dionysium de la sainte Baume; è palestra & vira ereptus, anno 1658.

non minori
conatu repre-
sus est,

148 Post nonnullas pertinacis conflictus inducias, vexillum denuo erexit Launoys opuscula sua anti-Magdaleniensis auctora evulgans anno 1660, in quibus à pag. 296 procacius explodit S. Mariæ Magdaleniensis Acta; à pag. 328 Priorem etiam petulantius excusat; à pag. 346 Buchei vindicias, denique à pag. 376 Guesnae Auctarium aliaque sibi objecta ruit, agit, rapit, tundit atque prostermit. Postremus, quem viderim, ex arena pedem exulit laudatus Honoratus Bucheus vindicias suas Latinas Gallicè restaurans anno 1663, verso titulo, La defense de la foy & de la pieté de Provence pour ses Saints tutelaires &c. Quid Vincencius Reboul, quid Joannes Scholasticus Piston doctor medicus in hac eadem controversia præstiterint, quamve symbolam contulerint, mihi videre non licuit: neque huc adducendus Hercules Commodianus, Launoys-mastix, in quo præter dicta, non nisi flagra, lora & scutica suppeditantur, ad res illustrandas minimè conducentia. Atque ibi demum stetit scribendi, litigandi, replicandi duplicandique, ut caussidici loquuntur, pruritus, partibus utrimque de parva victoria in sinu triumphantibus.

admixtis plu-
ribus patetis.

C

149 Ut candidè eloquar, in his omnibus parerga multa sunt, nugæ non pauca, sarcasmi, invectiva, scommata, logomachia & quidquid inter contententes, qui cæco impetu ruunt, dici aut ingeri potest, ut sola ipsa lætio nausea creet & fastidium. Semel igitur ea legisse sit satis, nequis eadem sibi denuo oggerenda, aut ex integro enucleanda existimet. In medio sunt excusa ea opuscula, sunt & instrumenta ipsa, ut nihil dissimulem, expansa, contracta, combinata, divulsa; sic ut sincero oculo considerata ad rem, que sola præmanibus esse debet, haud multum sane conducant. Totam historiam Vista nemo Provincialium est qui hodie tueri ausit, nemo qui in narrando Sanctorum in Provinciam appulsi, cum vulgatis traditionibus omnimode concordet, singulis propemodum viam sibi propriam effingentibus. Argumenta aliqua Guesnei, Buchei, & Natalis Alexandri ex levioribus monumentis petita, talia non sunt, quin aliquonque dispungi possint, ut sane eorum non nullia dispunxit, dissolvitque Launoys.

que hic recen-
sere inutile
fuerit.

150 Neque enim in omnibus usque adeo male arguit antidico-Magdaleniensis, nisi sobrietatis limites prætergressus hypercritica sua vela nimium expandisset, singula arrodere, vellicare & prorsus convellere mordaciori dente conatus, accersitis undecumque parum fundatis subsidis. Quod si mo-

deste & pacatè pressèque systemati inherendo argumenta utrimque proposita fuissent, magno nobis hic adjumento forent, dum interim ex tot litigiosis scriptis vix ea extunduntur que perspicuum questionis, certis suis limitibus coercenda, sic statum explicent, ut lectores omnes de eo per se judicare facile queant. Rcm ego pacificè juxta ac compendiose, eaque qua fieri quidem poterit, claritate expendam, rescissis iis omnibus, que tedium magis parere, quam rei substantiam docere nata sint, eos terminos præscripturus, qui me spinosis istis & odiosis diverticulis omnino eximant.

151 Ne itaque in explicanda adventus seu appulsus S. Mariæ Magdaleniensis, tum vita in Provincia exactè historia aut alius circumstantiis, sexcenta inter se pugnantia irritò conatu conciliare compellar, primum profiteor, me Acta quacumque sub Marcella, Syntychis aut alterius nomine, sive Hebraicè, sive Latinè scripta, prorsus non admittere, neque id genus narrationes alias, aque confusas & distortas, ex quibus vix quidquam elicias, quod ad sanum sensum, saltem apud cordatos reduci queat. Hujus generis sunt multa apocrypha, qualis historia quædam sub Josephi nomine, cujus est principium, In diebus Claudii &c. Libellus insuper de S. Magdaleniensis accessu ad senatum Romanum, ut Pilatum de nece Christi postularet judicio, & alia ejusmodi, que à Baronio pridem & aliis ad insulsa deliramenta amandata sunt: præter prodigia innumera, que sicut nulla certa fide adstruuntur, sic merito rejici possunt; donec firmiora momenta, que rem persuadeant, in medium adducantur: ut illa omnia ab hac disquisitione penitus removeam, quæ nimirum id unice præ oculis habeo, ne quid Provincialium possessio detrimenti accipiat.

D

Rejctis om-
nibus apo-
cryphis,

E

152 Rotunde iterum dico & repeto, concertationum istarum pelagus me nequaquam ingressurum, satisque proinde habiturum, quod ex perpetua Massiliensium totiusque regionis traditione, non uno instrumento debite roborata, verosimillimè constet, S. Mariam Magdaleniensem cum sociis in Provinciam quocumque demum tempore appulisse, ibi haud dubiè vixisse, ibi vitam sanctam, ibidemque depositam esse; ut ab ea thesi non magno opere equidem abhorream qua anno 1646 die XXIV Maii in Sorbona Parisensi pro actu Vesperiarum propugnata est, referturque in Buchei Gallico opusculo anni 1663 pag. 29, his verbis concepta: Sancti Lazarus & Maximinus, beata Maria Magdalena, ac soror Martha, & Maria Jacobi & Salomes, mari se commiserunt, ductu divinæ providentiæ, qua circa annum sexagesimum secundum ad ostia Rhodani in Provincia appulerunt, & in ea postmodum dispersi, S. Lazarus Massiliensis, & sanctus Maximinus Aquensis episcopi facti sunt, beata Magdalena in speluncam Balmensem recessit, Martha urbem Tarasconensem, Mariæ Jacobi & Salomes Arelatensem petierunt & incoluerunt.

à thesi Parti-
sensi abhor-
rendum non
est;

F

153 In hisce nihil tantopere occurrit quod verisimilitudinem superet, nihil quod probatis ecclesiasticis monumentis repugnet, nihil quod cum Massiliensium traditione apposite non conveniat, ut adeo sacri corporis S. Mariæ Magdaleniensis possessio Provincialibus asseratur, Martyrologio Romano ad hunc XXI Julii inscripta; Apud Massiliam, natalis S. Mariæ Magdaleniensis &c., ubi rectè observat Baronius, de accessu ejus cum Martha & Maximino in Gallias, tum veterem

id vero pro-
pugnandum
inscipio,

A rem traditionem, tum etiam antiquos Mss. codices edocere, quidquid in variis adjunctis dissentiant, ut sit dum res multo ante secutis gesta, variis popularibus rumoribus saepe innectuntur. Objectiones formati Lannoyas, dissolventur Provinciales & nuperrime Alexander, quorum opera eruditius notissima sunt. Id ego propugnandum suscipio, quod ad fidem pietatemque Provincialium mendam vindicandamque sufficiat, nempe S. Mariæ Magdalensæ sacra exuvias in Provincia speresse, verèque adeo à Provincialibus ad S. Maximini religioso cultu à summis Pontificibus, Cardinalibus, episcopis, regibus, principibus, optimatibus & quotidianis peregrinationibus constantissima veneratione celebrari, de quibus consulti possunt titula jam opuscula; his ego hic viar rationum momenti, qua rem brevissime consiciant.

154 Jam supra § x satis demonstratum opinor, S. Mariæ Magdalensæ, de qua agimus, mini superesse corpus Epist. nec fuisse, nec proinde ex præsenso ejus ibidem sepulcro Constantinopolim translatum; Hierosolymis autem seu in Bethania nunquam depositum, corruptiorum Mariylogorum lacinia est; refutatione minime digna. Porro Vezeliacensem traditionem jam proxime si everti; ut qui despectam causam suscipiat; hinc neminem reperitum iri existimem; quos præterea hac ratione mox jugulaveris, quod in sacri Magdalensæ corporis inventione anni 1279 repertum schedula manifeste ostendetur, ipsum illud esse, quod anno 716 mens Saracenorum absconditum fuerat. En tibi modo res totius caput in paucissima contractum: Cum nullis satis verisimilibus argumentis hætenus probatum fuerit, alibi existere pretiosa Sancta nostra Ispania, id omnino consequens est, ut in sua possessione Sammaximianenses permancant; neque ullis obturbatiis cavillis perturbentur. Hanc possessionem loquuntur laudata jam Guesnai, Buchei, Alexandri & sexcentiorum aliorum, ab ipsis citatorum auctoritates, ex quibus unicam (qua omniam instat sic) hic illustrare aggrediar; qua vindicata; rem omnem verisimilitudine in toto collocatam; argumentum ad hominem, ut loquuntur, mecum; ni fallor, interdiges.

B 155 Neque vero longa probatione opus. Negari omnino non potest sacri corporis inventio facta anno 1279, & fuisse pridem ex ipsis authenticis instrumentis descripta, recentissime etiam in Amalrici Augiti de Biterris historia Rom. Pont., Scriptorum meo avi tomo 2 ab Eccardio vixigata col. 1788, quam nec Lannoyas ipse in duorum revocare ausus fuerit, id animum conatus potissimum, ut, quod una repertum est, identitatis corporis testimonium, scilicet & falsitatis convinceret, utpote cum in eo quadam ipsi plane absente notarentur, qua nemo eadentis satis explicaret. Res totius cardo vertebatur in schedula seu cartallo, vetericharactere scripto, ex cujus lineamentis, ex appposito anno & regis nomine non modica crisi exercendi ansa præbebatur, Provincialibus ipsis ad ipsum faciendum, in diversa abeuntibus, usque adeo ut etiam Natalis Alexander a vero sensu longissime recesserit. Verum his omnibus opportune occurrit Baronii illustrator Pagius ad annum 716; ubi schedam ipsam tempore suo accurate restituit; solutis omnibus qua contra opponi possent. Sic habet dictum cartallus: Anno nativitatæ Dominicæ dccxvi, mense Decembri, in nocte, secretissime, regnante Odoino piillimo Francorum rege, tempore infestationis gentis perfidæ Saracenorum, translatum fuit hoc corpus carissimæ & venerandæ Mariæ Magdalensæ de sepulcro suo alabastris, in hoc marmoreum,

ut probat repertum anno 1279 testimonium,

C

ex metu diæ gentis perfidæ Saracenorum, quia securius est hic, amoto corpore Sidonii.

AUCTORIB J. B. S.

156 Ad hæc sic loquitur Pagius: Superest adhuc ea schedula, quæ tamen propter vetustatem amplius legi non potest. Sed Bernardus Guido sacrae fidei inquisitor ac episcopus Lodevensis circa annum mcccxx, in suo Speculo historiali, eandem refert, atque: Istum ego cartallum vetustissimum legi, qui hæc scribo, & vidi ibidem in sacratio (scilicet oppidi S. Maximini) refervari in testimonium veritatis &c. Eandem etiam vidit Philippus Caballola episcopus Cavallicensis & Cardinalis, ut ipsemet testatur in libello anno mccciv adversus monachos Vezeliacenses composito, qui Ms. exstat in bibliotheca S. Victoris Parisina. Denique eadem verba leguntur in libro pergamineo aservato in conventu PP. Prædicatorum sancti Maximini, & in omnibus tere scriptoribus, qui de hac inventione superioribus seculis locuti sunt. Negotium sacissimum Odoinus iste Francorum rex, quem aliqui in Clodoveum transformant, in quo errore versatus est Cabassola Cardinalis, qui schedam legerat; ait enim: Odoinus pleno nomine dicitur Chlodoveus, & lingua Gallica Chlodoveus: alii alias vias ad nodum istum dissolvendum ingressi sunt; rem prope attingerat Guesnaus, sed planam reddidit laudatus Pagius.

quod Pagius a criticorum cavetis.

E

157 Vana, inquit; hæc sed seculis in quibus theologia Scholastica utramque paginam faciebat, tolerabilia. . . . Verum is Odoinus Francorum rex alius non est ab Eudone Aquitanix duce, qui aliquando Odo, aliquando Otto, Odolcus, vel Odoinus appellatus reperitur. Tu cetera ibi vides absque fuce & felle rellissime deducta, qua ulterioribus truci plenissime ut evolvunt; satis enim ad intentum meum superque est, prædictum testimonium omnino extra controversiam positum esse, ex quo manifestissime liquet, sacrum corpus, sub seculi octavi principatum à Sammaximianensibus monachis tunc Cassianis, ut volunt; translatum, & Saracenorum metu occultatum fuisse, ibidemque post quinque & amplius secula integrum repertum, ut pluribus auctoritatibus aperte convincunt laudari scriptores, ad quos de cetero curiosiores lectores remittendus censui, munete meo abunde functus; quod Provincialibus, saltem verosimillimè, sartam sectam servaverim traditionem, possessionem, ac constantissimum ad hæc usque tempora sanctissima Jesu dilectæ Mariæ Magdalensæ cultum ac venerationem.

rebus & solt de vindicavit:

F

158 Hæc omnia, ut jam non semel dixi, pluribus instrumentis ab Alexandro relatis, operose confirmant Provinciales, quibus hic unum superaddo, nusquam hætenus, quod sciam, proditum, repertum in nostro perantiquo Ms. codice signato Ms. 98, quo G. seu Gislebertus abbas Westmonasteris, S. Anselmo synchronus, ut habes tomo 11 Aprilis pag. 942, mulierum Evangelicium identitatem satis nervosè probat, iis ferme, qua supra a nobis adducta sunt, argumentis, inter quæ & illud urget, quod S. Maximinus mulierem beatam videlicet Mariam Magdalenam, secum Massiliam duxerit, & usque ad finem illam secum habuerit; postea super tumultum istius una ex parte in lapide exculpi fecerit, quomodo ad pedes Domini accellit, lacrymis lavit. . . . Ex alia vero quomodo post resurrectionem, procumbenti

ut ea traditio verosimilitudine sit.

AUCTOR E benti ad pedes suos, ei Dominus dixerit, **I. B. S.** Noli me tangere &c. Ex quibus id saltem eruitur, traditionem Provincialium jam seculo XI in Anglia fuisse receptissimam; quod verbo hic annotare, a proposito nostro alienum non censuimus; nihil terviti Ill. Bosqueti, Lodevensis primum deinde Montspeliensis episcopi, in hac re dubitantis, Historia eccl. Gallicana pag. 15, modestissima auctoritate.

§ XV. S. Mariæ Magdalenaë cultus, Officium Massiliense & Acta.

Inter multa qua de Sancta hac nostra miranda stupendaque occurrunt, id certe tacendum non est, quod ubi passim in Sanctorum, quorum Acta illustramus, cultu asserendo non minima ponenda sit opera; hic plane oppositum usveniat, dum vela potius contrahenda sunt, cum de Sancta agimus, cujus tota quam late patet universa Ecclesia, tam late extenduntur merita, virtutes, honor, cultus, patrocinium & gloria. Equis enim inter Catholicos est, qui S. Mariam Magdalenam singulari veneratione non prosequatur? Utpote perfectissimum penitentia speculum, ardentissimi in Christum amoris vividum exemplum, virtutum omnium lucidissimum prototypum; ut fatus olim ostendit Carolus Stengelius, Ord. S. Benedicti in S. Mariæ Magdalenaë vitæ historia commentario illustrata, editaque Augusta Vindelicorum anno 1622, ad quam pios lectores, Sancta hujus nostre Jesu dilectricis imitatores clientque remitto. Digna ferme fuisset Vita ista qua hic recederetur, nisi ad moralia identidem desisteres, ac præter ea, qua ex Evangelis accepta sunt, multa alia, ex apocryphis admiscuisset auctor cetera minimè contemnendus.

160 Reliqua universalissimi cultus argumenta certatim exhibent urbes Catholicae prope omnes, quas inter vix ullam inventas, ubi vel ecclesia ipsi exstructa, dedicataque non sit, saltem sacellum aut altare, aut congregatio sub ejus nomine erecta; cænobium item seu monasterium, tum seminarum penitentium refugia, atque id genus opera alia, quibus S. Mariæ Magdalenaë nomen ubique terrarum celebratissimum redditur. Quid quod in pluribus Ecclesiis diocesisbus festivitas ejus de præcepto, ut loquimur, frequentari pridem consueverit, ea solennitate qua cum Apostolis ipsi communis est, a Græcis, recepto vocabulo, synapostola, ab aliis Apostolorum apostola vulgo nuncupata, ut superius quoque dictum est. Breve & satis elegans est Stengelii elogium hujusmodi: Inter omnes terre cælestis regni divas, post beatissimam illam cæli terræque reginam Virginem Deiparam Mariam, nulla celebrior apud Christianos, honore Sanctis debito recolitur ipsa S. Maria Magdalena, ita ut quacumque pateat Christianus orbis, ipsi passim soleant aras erigere, statuere imagines, tabulas pictas & templa dedicare, sacra facere, solenni præcatione atque ritu opem ab illa & auxilium expetere.

161 Neque me lateat, in variis Europa ecclesiis singulares ejus translationes celebrari, opinor occasione sacrarum reliquiarum, quibus innumera prope ecclesia gloriatur. De quam agat Florarium nostrum Sanctorum Ms. ad xxvii Februarii, hand equidem facile dixerò; neque de qua

& diverse variis locis festivitates;

loquatur Grevenus cum pluribus aliis Martyrologiis ad xx diem Martii. Eodem mense Martio die 1 in Breviario Hildesensi signatur S. Mariæ Magdalenaë conversio, qua ipsa ejusdem mensis die decima Officio duplici peragitur in ecclesia Augustana. Atque hæc etiam jam dicto Florario inscripta est ad diem vii Aprilis his verbis: Item conversio S. Mariæ Magdalenaë anno salutis xxxii, vitæ suæ xxii, qua ubi codicis istius auctor repererit, non disquiro, neque quam inventionem velit, qua ibidem refertur xvii Decembris illigaturque anno salutis dcccxc. Finis non sit, si Martyrologia nostra omnia decurrere lubeat, Romamque, Bononiam & ceteras orbis Christiani urbes perlustrare, quod hic certe in rebus adeo patentibus, opera pretium esse non existimavi.

162 Parco itaque pluribus, ut ad præcipuam longèque celebratissimam inventionem translationemque progrediar, illam scilicet, de qua jam sapius locuti sumus, anno 1279, applaudente tota Provincia peractam, cujus memoria in iis partibus, ut solennissima, ita in variis istic ecclesiis pretiosissima, communissima & receptissima est; in Aquensi potissimum, ubi ad totam octavam Officia extenduntur: verum ad hanc rem nostram conducunt quam maxime Officia propria Sanctorum Massiliensis ecclesia, ex quibus quod hic damus, describi curavit, atque ad Papabrochium misit anno 1680 noster Carolus Faber, alibi à nobis sæpe & merito laudatus. Est hoc ibi proprium die v Maii, sub hoc titulo: Inventio S. Mariæ Magdalenaë duplex. Totum Officium ut in ejus festo xxi i Julii, præter ea quæ hic sunt propria. En orationem: Deus qui Ecclesiam tuam hodierna die sacrosancti corporis beatæ Mariæ Magdalenaë revelatione gloriosa lætificas; concede propitius, ut cujus præsentia & miraculis illustramur, perpetua mentis & corporis beneficia consequi mereamur. Per Dominum. Invitatorium; Laudemus Deum nostrum: in inventionem beatæ Mariæ Magdalenaë.

In secundo Nocturno.

LECTIO IV.

Singulari Dei providentiâ interdum contingit, diu in latebris esse corpora Sanctorum, ut recenti inventionis miraculo, illorum sanctitas magis elucescat. Nempe tum inventionibus, tum translationibus sacrarum reliquiarum multiplicamus festa, & Sancti in nos multiplicant beneficia. Hæc est veluti Sanctorum quædam resurrectio, quæ sepultam, & jacentem fidelium pietatem exsuscitat, ut Sanctorum ossa, quæ semina sunt æternitatis, ac venerabile templum Spiritus sancti, fiant nobis mortalis vitæ subsidia, & de media morte, viva lumina gratiarum. Jam pridem barbarorum surreptum incurfibus latuerat beatæ Magdalenaë corpus, cum anno millesimo ducentesimo octogesimo primo*, congregata est, ad hanc perquisitionem, apud sanctum Maximum synodus, studio & curâ illustrissimi principis, Caroli Andegavensis, in quâ præerat venerabilis Guillelmus Longus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, & regiæ majestatis cancellarius, [cum] quatuor archiepiscopis,

D

E

F

De qua hic tres lectiones

* al. 1280

A pis, quinque episcopis, abbatibus decem, multisque sacrae Theologiae doctoribus ac religiosi viris, qui examinatis, ac rite discussis testimoniis, scriptis, & monumentis universis, rem illam spectantibus, decretum solenne condiderunt, has esse veras, ac legitimas Magdalensae reliquias, quod à Bonifacio octavo confirmatum est, & summam fideliū devotione susceptum. Tu autem.

LECTIO V.

B 164 Ita Magdalena, quae olim, corpus Domini sui, post ejus resurrectionem, tam impense quaesierat, hanc post mortem gloriae decorata est, ut amissum ejus corpus solite quaeretur. Gavisā est Provincia universa invenisse corpus, quod poenitentiae victima perennis extiterat, quodque magis vixerat vitam Salvatoris quem amabat, quam vitam spiritus qui illud animabat. Quos videtis cineres, non tam resolvit putredo, quam flamma amoris: aut si dicere lubet, amor, & mors simul convenerunt, ut quod ille pro Christo accenderat, ista consumeret, & sic ambo gratum Deo sacrificium absolverent. Quia tamen vivens adhuc Magdalena antra, & speluncas quaerebat, quibus se, de peccatis contrita, absconderet, in eadem post mortem persistit humilitate, & sponso suo crucifixo consepulta, mortalium obtutus fugere voluit. Nobis illam hodie reddidit Christus, & sepulchri squalorem gloriae cumulavit, ut ad ipsum curremus in odorem unguentorum Magdalensae, & corpus poenitentis inveniēdo, spiritum poenitentiae recipere. Nihil est enim celebrare Magdalensae inventionem, nisi & imitemur ejus contritionem. Gaudeamus certe quod Magdalena inventa est, sed inveniamus nos perditos peccato, & dum celebramus solennitatem, non amittamus solennitatis utilitatem. Tu autem.

LECTIO VI.

C 165 Verum si inventas reliquiarum margaritas propius inspiciamus, beatae Magdalensae caput, adhuc suis ossibus constans, poenitentiam inspirat; & cum mortua corpora horrorem incuteret soleant, illud amore, & venerationem mirabiliter infundit. Maximum autem micat in hoc capite miraculum; nam quasi Magdalena dixisset morti, quod olim Christus dixerat Magdalensae, Noli me tangere; non est aucta mors contingere eam partem, quam Salvator suis digitis consecraverat, & adhuc signa vitae retinere videtur, quod vel solum reliquiarum veritatem affatim comprobaret. Manserunt praeterea inviolati, & in pyxide asservantur beatissimi capilli quos Judicis, & Salvatoris sui pedibus tamquam retia, & vincula amans illa pretiosa sanctissime audax iniecerat; ita ut quas invenimus reliquias Magdalensae, partim ipsius Salvatoris reliquiae, propter reverentiam contactus, cenferi possint; qui utinam Magdalenam verè imitanti unicuique aliquando dicat: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Tu autem.

Varia Acta edita, 166 Ad Acta quod attinet, id etiam in Sancta nostra prodigiū instar est, quod de nulla tot Julii Tomus V.

AUCTOR Vita scripta sint, de nulla tam impune qualibet sibi commissis licere censuerit, pis dicam, an in- J. B. S. epi compilatores, nunc amplianes, modo contrahentes; pro suis quique traditionibus certatim corradentes quidquid vel solam veri speciem undequaque redolere censeretur. Hinc illa, de quibus supra dixi, à Bellovacensi, de Voragine, Petro de Natalibus, S. Antonino & tot aliis edita, quibus ea ferme traditio assuta est, qua Veziliacum translatum fuisse S. Mariae Magdalensae corpus perperam asserbatur. Marcella historiam hic non adduco, quod ea inter apocryphas narrationes jam pridem relegata sit: neque ea hodie nominari merentur quae ex Silvestro Prierate (his nimium credulo) in Legendam suam transtulit Surinus, ubi praetensum miraculum Barcinonense, in Sicilia rege patrato, miris ornatibus circumvestitum, Actorum vicem quodammodo supplet, tot modo argumentis, etiam à Natale Alexandro convulsam, ut de eo tacere praesert quam ingratiū memoriam renovare. Neque majorem hoc seculo auctoritatem consecuta est ostentata illic E. Elia revelatio &c.

E 167 Ad manuscripta si accedimus, vix codex plurima in Museo nostro (ubi tanta eorum copia) existit, quin aliqua in istis S. Mariae Magdalensae Legendae occurrat, aut ex jam citatis descripta, aut aliunde aucta, transposita, contracta atque ad scriptoris ingenium diversimode adornata. His accedunt apographa ex variis partibus huc congesta. Binas Vitae descripsit, de Actis Sanctorum immortaliter meritis, noster Petrus Franciscus Chiffletius, ex codice Ms. Vallis Lucentis, atque item ex alio Cartusia Divionensis; quae postrema satis convenit cum ea quae in nostro grandi codice Valtellensi exhibetur; at vero in Chiffletiano subsequitur Vita alia sanctorum Mariae, Lazari & Marthe ad quinquaginta capita extensa, quorum non pauca omittenda censuit Chiffletius, suntque ea haud dubie famosa Acta Marcelliana; quae satis est nominasse. Aliam item Legendam in probo labore descripsit idem Chiffletius ex codice S. Fusi Lugdunensis paginarum 24 in fol. ceteris haud multum dissimilem; atque adeo luce aut praelo non magis dignam.

F 168 Adde his relationem de vita & conversatione S. Mariae Magdalensae ex Ms. S. Viti nulli admitti in Gladbach, territorii Fulsacensis, quae collata fuit cum Ms. S. Maximini apud Trevirum, Praegensium &c. paginasque implet omnino sexaginta. Tum vero opus aequè vastum, quod ex altero natum diceret, in Ms. Rebdorffensi & alio Marchianensi. Item & alia Acta ex cod. Ms. seculi xv, quod fuit S. Albani juxta Trevirum Ord. Cartusienfis; ut omittam tot alia, quae vel enumerare radiofissimum fuerit, nedum lectorum oculis exponere, quemadmodum & plurimas translationum historiarum, de quibus superius abunde diximus existimo. Licet asserere, Legendas istas omnes qualescumque momenti tam exigui videri, & pridem ab eruditis ita contemptas fuisse, ut us Acta nostra inspicere, scrupulo mihi & religioni pridem auerim. Credant mihi Magdalenophis omnes, nullam ex iis esse quam lector sensatus pariter queat evolvere; ut proinde negligendas plane censuerim, aequè ac Dionysii Cartusienfis sermones, pro quidem, sed majori ex parte apocryphis insperios, contentus solo elogio suis sermone à Mombrizio pridem edito, quem ex bibliothecis Floriacensi & Cluniacensi accipimus, omissis rhythmis & hymnis ex quibus nihil magno- pere discere liceat.

169 Praeterea hic nobis igitur notissima editio E e Jo. annis

AUCTORE
J. B. S.
ut enim
Odonis abb.
præterimus.

Juannis à Bosco, Odonis sui sermonem dedicantis reverendissimo Claudio à Guisla cœnobii ac totius Cluniacensis Ordinis abbati generali nobilissimo, cum præfatione ad rem hanc nostram minime spectante. Sermonem ipsum damus Odonis abbas, inter scriptores ecclesiasticos apud Lubbe ita pridem celebris, ut commendatione nostra opus non habeat. Sermonem dico potius quam vitæ-jerem, verum ea ratione concinnatum, ut quidquid in historia Evangelica ad S. Mariam Magdalenam spectat, satis accurate prosequatur; hanc quæquam dudum, ut erat sæculo X totius Ecclesie receptissima opinio, quin & peccatrix & Maria Bethanica cum S. Maria Magdalena confundenda essent; utinam tam clare alicubi inducisset, eque communem suo tempore fuisse totius Gallie sententiam ac Sancta eadem Massilia aut ad S. Maximus deposita; quam quæstionem, per id tempus controversam non fuisse vel ex eo capite plane intelligis Satis nobis sit, sermonem tradere prout ab Odone tunc scriptus est.

B

S E R M O

De S. Maria Magdalena

*Auctore Odone abbate Floriacensi
& Cluniacensi.*

Exemplum
propositurus,

Quamquam per quatuor mundi climata, fidelium connexionem propagata, sacratissima Mariæ Magdalene insignia, piæ imitationis exemplo sacrosancta celebret Ecclesia: atque in beatissimorum scriptis Evangelistarum ipsius devotionis sedula famulatio, perseveransque servitus & ingens dilectionis fervor, ac illius sanctæ familiaritatis ministratio, & usque ad triumphum dominicæ passionis incensibilis habeatur constantia; nec non & quæ in morte sui Redemptoris etiam Apostolis fugientibus egerit, & quod ipse Dominus magni consilii Angelus, resurgens à mortuis primo ei apparuerit; tamen utilitati legentium consulentes, ea quæ de ipsius virtutum flosculis, gemmarum more, sanctarum elucidant paginas Scripturarum, & quodammodo sui jubæis impressione vernantes reddunt; compendiosè prælibare curavimus. Ut si cui forte non vacat sanctissimi pelagus Evangelii ex ordine percurrere, in quo tantæ fidei continentur præconia, saltem hanc nostræ exiguitatis schedulam, illius accensus desiderio, legere non recuset.

C

orditur à nobilitate generis,

171 Fuit igitur secundum seculi fastum clarissimis beatissima Maria natalibus exorta, quæ ut Patrum asserunt traditiones, à Magdalo castello Maria Magdalena nuncupata est. Quam non solum germinis dignitas, verum etiam patrimonii jura parentum excellenti splendorem reddiderunt: adeo ut duplicatus honor nominis excellentiam circumquaque diffunderet. Solent enim apud homines plus divitum quam pauperum nomina sciri. Sed quia rerum affluentiam interdum voluptas comes sequitur, adolescentiæ vitæ tempora lubricis suppositis discursibus, solutis pu-

dicitæ frænis. Hæc est enim mulier de qua scribit Lucas Evangelista, Quia erat quædam mulier in civitate peccatrix, quæ quia dilexit multum, dimissa sunt ei peccata multa. Et de qua Marcus ait; Surgens autem Jesus mane prima sabbathi apparuit primò Mariæ Magdalene, de qua ejecerat septem dæmonia. Quam vero pius & misericors erga conversos peccatores existerit Deus, istius comprobatur perfectio, quæ non solum criminis promeruit ablutionem, sed Apostolorum consors effecta, illis donata est dominicæ resurrectionis nuntia. Hæc autem divino postmodum affata Spiritu, mentisque intuitum in se reverberans, ac pristina vitæ detrimenta non sustinens; ut comperit Dominum & creatorem totius humani generis in domum venisse Symonis, qui non venerat vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam, non ob suorum enormitatem scelerum de sui conditoris diffidens clementia, pretiosissimo accepto unguento, ad ipsum misericordie fontem concito properavit gradu; corruens ante clementia Domini vestigia, amaritudinemque cordis, per uberem lacrymarum exaggerans fontem. Mox denique compunctionis fletibus sui Plasmatoris pedes cæpit rigare, capillisque suæ devotionis tergere; ac indefinenter osculis veræ humilitatis confovere; ac mundissime suæ dilectionis unguento perungere.

D

E

172 Quæ cum in tali devotionis famulatu non esset repudiata, sed potius misericorditer suscepta; ausu familiaritatis confisa; etiam super sanctissimum Domini caput, pretiosissimi liquoris effudit odorem. In tantum ut tota domus ex odoris fragantia more aromatum redoleret; nihil scilicet ore depromens, sed per exterioris obsequii beneficia, suæ compunctionis flammam ac dilectionis fervorem intimans, ac si ipsis loqueretur verbis dicens, O Domine Jesu clementissime, qui omnia scis & cordium inspector es verus, qui non vis mortem peccatorum, sed magis ut convertantur & vivant, tu ipse intelligis quid mei deposcant singultus, quid lacrymæ ab imo erutæ flagitent, quid meus amarus exoret gemitus. Peccatrix sum & immunda, & omnium nefandorum criminum labe polluta. Sed quia meam ab annis prioribus contaminavi vitam, ad te Dominum meum, qui es vita æterna, confugio; ut malè perditam restituas vitam, & me de baratri faucibus clementer eripias, misericorditer liberes, potenter abstrahas, qui solus laborem & dolorem consideras. Quid verò ex hujuscemodi dilectionis professione consecuta sit; ipse Dominus manifestat, qui Symoni indignanti cur ad se mulierem peccatricem permitteret accedere, conversus ad illum respondit inter cetera; Amen dico tibi, dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum. Quæ Domini adepta clementiam, ut Lucas describit, illico, posthabitis omnibus, ita familiaris effecta est, ut ipsum non solum mente, sed & corpore sequeretur, de propriis facultatibus, utpote valde locuples, victum & vestitum ei ministrans; implens bifarie dominicum præceptum dicentis: Qui mihi ministrat, me sequatur.

et à zelo
conversionis

F

A
*eam mysticè
 Ecclesie com-
 parans.*

173 Mysticè autem hæc beatissima Mulier sanctam designat Ecclesiam. Quæ benè in domum Symonis venisse dicitur, & ab omnibus prius vitæ contagiis curata. (Symon enim interpretatur obediens) pristinos decoquens anathematizavit errores, omnemque idolorum postponens spurciam per aquam baptismatis, suorum obtinuit veniam delictorum, ac quotidie Dominum sequitur non gressu pedis, sed imitatione operis. Rigavit autem hæc Mulier pedes Domini lacrymis penitentiae, & unguento piæ confessionis linivit; quia Ecclesia Dominum Jesum Christum verum Dominum ac verum credens hominem, pro suis quotidie excessibus, lacrymarum singultibus ipsius exorat abluitionem. Dumque assumptæ humanitatis mytheria, digna reverentia suscipit & prædicat, quia inter homines conversari dignatus est; utique in pedes Domini unguentum nardi pisticum, id est fidelem, fundit. Quæ loquitur in Cantico amoris dicens: Dum esset Rex in acubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Quæ nimirum verba juxta litteram, manibus beatæ Mariæ Magdalene complevit; & quotidie spiritualiter non cessat implere, cum in totam mundi latitudinem gloriante laudes referens creatori dicit; Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos, in omni loco, quia bonus odor Christi sumus Deo.

B
*cujus ad-
 versarios ofen-
 dit.*

174 Quæ cum sublimitatem divinæ majestatis, quæ æqualis est illi cum Patre, congrua religione ac reverentia conficitur & prædicat; & in quantum naturalis ingenii vigor superni luminis illustratione perfusus scit, digna veneratione recolit; mentisque aciem ad contemplandam tantam potentiam extendit, caput profecto illius pretiosissimo perfundit unguento. Quod verò Judas Scharioth contra hanc sanctissimam Mulierem, indignatus dicitur, pro effusione tanti unguenti; datur aperte intelligi, quia reprobi & infideles contra sanctam Ecclesiam quotidie sæviunt; ejusque derogant religioni ac devotioni, videntes per quatuor mundi plagas, doctrina ipsius & exemplis, divinitatis Domini potentiam, & humanitatis ejus clementiam cunctis claruisse. Unde & de hac sancta Muliere quæ prævenit ungere corpus Domini, inquit ipse: Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit, in memoriam ejus. Quoniam non solum in toto mundo, de hac sancta Muliere prædicatur quod unxit caput Domini; sed & de Ecclesia. Quotidie enim ut jam prælibatum, hæc operatur in suis sanctis actionibus.

C
*Magdalum
 turrim inter-
 pretatur.*

175 Benè etiam Maria Magdalena dicitur: Magdalus vero interpretatur turris, & significat Ecclesiam. Turris enim non solum sublimior, sed & tutior domus est: non facile hostibus patens, ac per hoc Ecclesiam designat, quæ terrena deserens, cælestia desiderat, pugnans inter spirituales nequitas, fortitudinemque suam non sibi, sed Domino committens, orat cum Propheta dicens: Esto mihi turris fortitudinis, à facie inimici. Hæc est illa turris fortis & inexpugnabilis,

Julii Tomus V.

cui voce sponsi in Canticis Canticorum dicitur: Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, & omnis armatura fortium. Et de qua Salomon ait; Turris fortissima nomen Domini; ad ipsam currit Julius, & exaltabitur. Sed quia nominis interpretatione compulsi, à superficie historica paululum discessimus, libet intueri clementissimam Domini familiaritatem erga beatam Mariam & sororem ejus Martham: ac ipsarum piæ devotionis in omnibus famulatum.

176 Legimus enim, Evangelista Luca nar-
Gesta in Be-
thania,
 rante, quod intravit Jesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam secus pedes Domini sedens, audiebat verbum illius. Martha autem satagebat circa frequens ministerium. Unde non solum contra Sororem, verum etiam contra ipsum Dominum querelam assumpsit dicens: Domine, non est tibi curæ quod Soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi ut me adjuvet. At ille qui non est personarum acceptor, sed singulorum merita dijudicat, scitque meliorem esse animam quam corpus, ut cibum spiritalem, quam carnalem: ita unius opus laudat, ut alterius non vituperet: ait vero: Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima, porro unum est necessarium; Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea in æternum. Spiritualiter autem hæc duæ Mulieres devotissimæ, quæ Dominum susceperunt in domum suam, duas significant Ecclesie vitas, activam scilicet & contemplativam. Per Martham ergo, quæ circa frequens ministerium erat, activæ vitæ labor exprimitur. Per Mariam vero quæ sedens secus pedes Domini, verbum illius intenta mente percipiebat; contemplativæ vitæ dulcedo signatur; cujus sapor quanto magis degustatur, eo amplius à rebus visibilibus, & curarum tumultibus animus separatur. Spreta enim omnibus temporalibus, sola mens cum Deo esse desiderat. Libet enim audire præcepta cælestia, sicuti hæc beatissima faciebat Maria, quæ sedens secus pedes Domini, verbum illius intenta aure percipiebat.

177 Impletum est in ipsa, quod olim per
ubi mortuus
Lazarus,
 beatum Moysen dictum fuerat, Et qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina ipsius. Quam gratissima enim apud conditoris clementiam, pro suæ devotionis famulatu & inextinguibili dilectionis fervore habita sit, Joannes Evangelista manifestat: ubi quatruiduani Lazari venerandam inauditamque describit resurrectionem. Diligebat, inquit, Jesus Martham & sororem ejus Mariam, & Lazarum; ac in sequentibus commemorat, quoniam vocata à sorore sua, cum veniret ubi erat Dominus, corruit ante pedes ejus dicens: Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Jesus autem ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant cum ea flentes, infremuit spiritu, & turbavit semetipsum, & dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei; Domine veni, & vide: & lacrymatus est Jesus. Mani estè suæ pietatis clementiam ex assumpta humanitate dilucidans,

E e 2

quando

A. ODONE
FLOR.

quando pro ipsius doloris immanitate, lacrymas non dedignatus est fundere suæ compassionis, salvo tamen divino mysterio. Geminis sublimitas, ac secularis pompæ dignitas, beatæ Mariæ Magdalenæ in hoc dignoscitur facta; quando jam in quatruiduana fratris morte, tanta nobilium & potentium multitudo Judæorum, ad ipsius mitigandum confluerit dolorem. Et non passi sunt ad fratris tumultum sine sui præsentia, eam properare, dicentes; Quia vadit ad monumentum ut ploret ibi.

ad vitam re-
vocatur.

178 Est denique hoc procuratum Domini misericordia, ut patraturus tale tantumque miraculum, multi adfuerint Judæorum. Quatenus dum unus resuscitatur in corpore, nonnulli erigerentur in mente, & essent testes ac laudatores ipsius promptissimi. Unde in consequentibus idem Euangelista refert dicens; Testimonium ergo perhibebat turba quæ fuerat cum Jesu, quando Lazarum resuscitavit, & vocavit eum de monumento. Typicè autem hæc Mulier quatruiduana mortuum desens fratrem, sanctam præfiguratur Ecclesiam, quæ pro illorum discrimine qui obnoxii tenentur sceleribus, atque consuetudinaria mortalium criminum labe tumulati, pessimæ opinionis famam è suis egerunt corporibus, lugere non cessat. Omnes enim in Christo fratres sumus. Super Lazari vero interitum flere dicitur Dominus, quando suæ miserationis respectu, hujuscemodi corda, per compunctionis gratiam visitans, ad penitentiam lamenta inflectit. Hoc autem ipse agere dicitur, quod ut nos intentissimè perficiamus, suæ inflammationis instinctu procurat. Tale est profecto & illud: Ipse enim Spiritus postulat pro nobis gemitibus innarrabilibus. Et sicut Lazarus post effusionem lacrymarum, mirantibus turbis, resuscitatur à corpore: ita & peccatores post compunctionis lacrymas, digna carnis maceratione peracta; resuscitantur in anima, impio, Domino per prophetam pollicente, qui ait, In quacumque die peccator conversus fuerit, & ingemuerit, omnia peccata ejus oblivioni tradentur.

C

Constantia
fidei,

179 Sed his breviter prælibatis, ad ipsius fidei constantiam atque ferventissimæ dilectionis ardorem, nec non & quod in passione Domini specialiter ac familiariter pegerit; cunctis admirandum imo magis imitandum mortalibus, perveniendum est. Nam hæc sancta Mulier Dominum secuta, sicut jam præfati sumus, & de suis largissimis facultatibus illi devotissimè ministrans; postquam vidit eum comprehensum, ligatum, flagellarum omnibusque subsannationibus & irrisionibus delusum, ad ultimum pro salute generis humani in cruce positum; discipulos etiam qui prius dicebant; Eamus & nos, & moriamur cum ipso, terga vertisse: ipsa cum eo remansit, quia quæ arctius & ferventius eum dilexerat, nec à mortuo potuit separari. Et sic impletum est tempore dominicæ passionis, quod olim per beatum Job dictum fuerat; Pellimæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Quasi enim consumptis carnibus pellis ossi adhæret, quando discipulis fugientibus, beata Maria Magdalena cum Domino perseveravit. Et tamdiu

permanfit, quousque diversis conditum aromatibus in sepulchro collocari prospexit.

D

180 Inde autem mœrens & nimio succensa dolore recedens, perspicuè ad notum sui Redemptoris locum abiens sepulchri, emit aromata, & ipsa nocte in quantum valuit, unguenta præparavit. Sabbatho vero secundum mandatum legis siluit. Occidente autem sole, quod supererat, in præparandis unguentis operam dedit. Manè autem una sabbathi, cum adhuc tenebræ essent, cum præparatis aromatibus venit ad sepulchrum, cupiens sacratissimum ejus corpus perungere, quem viventem nimio dilexit amore. Cum enim sexus femineus timidus soleat esse ad ambulandum in tenebris, nihil ista metuit quæ toto corde Dominum dilexit. Erat porro in ea perfecta charitas, quæ foras mittit timorem: nam neque propter sui sexus fragilitatem, neque propter lapidis magnitudinem, neque propter metum custodum, à cœpto itinere declinavit, quousque ad sepulchrum Domini intrepida pervenit. Cujus Mulieris constantia in libro Regum pulchrè præfigurata est, quando allophyli vaccas fœtas applicarunt ad plaustrum, vitulosque earum recluserunt domi. Ibant autem, sicut scriptum est, vaccæ in directum, per viam quæ ducit Betfameth, pergentes & mugientes, nec tamen ad dexteram vel sinistram declinantes.

dilectionis,

E

181 Ita & beata Maria Magdalena cupiens sepulchrum Domini invisere, quasi mugiens & gemens, quæ ad tempus præsentia Domini sui privata fuerat, incedebat, imitabile exemplum omnibus præbens fidelibus, ut per viam Dei ambulantes, nec propter tentationem dæmonum, vel metum hominum, aut curam parentum, à cœpto itinere deviemus, quia inchoantibus præmium promittitur, sed perseverantibus datur. Allegoricè autem tenebræ erant in corde hujus sacratissimæ Mulieris, cum ad Domini venit monumentum: quia resurrectionis ejus ignara, viventem inter mortuos requirebat. Tunc vero in ejus mente sol ortus est, quando non solum resurrexisset vidit, sed etiam credidit, & vidit lapidem sublatum à monumento. Et quia corpus Domini non invenit, furatum credidit, atque festina quod viderat discipulis nunciavit. De hac veraciter in Canticis Canticorum voce Ecclesiæ dicitur. In lectulo meo per noctem quæsi vi quem diligit anima mea, quæsi vi illum & non inveni, surgam & circuibo civitatem, quærens quem diligit anima mea. Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem, num quem diligit anima mea, vidistis? Et factum est cum pertransiissem illos, inveni quem diligit anima mea. Tenebo illum, nec dimittam: donec introducam eum in domum patris mei, & in cubiculum genitricis meæ.

in qua-
rendo perse-
verantia,

F

182 Cucurrit namque ut diximus hæc sacra Mulier, & venit ad Symonem Petrum, & ad alium discipulum quem diligebat Jesus, & dixit eis: Tulerunt Dominum meum de monumento, & nescio ubi posuerunt eum. At illi currentes venerunt ad monumentum, & ita invenerunt sicut Mulier dixerat. Abierunt ergo discipuli & reversi sunt ad semetipsos. Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Considerandum est hoc loco, hu-

donec amif-
sum sponsum

A hujus Mulieris mentem quantus amor Domini accenderat, quæ etiam discipulis à monumento Domini recedentibus, non discedebat. Et quia ab inquisitione non cessavit, prima videre meruit. Plorat ergo, quia quem multum desiderabat, non videbat. Plorabat, quia corpus Domini de monumento furatum putabat. Dum vero fleret, inclinavit se, & prospexit in monumento. Jam enim monumentum vacuum viderat, & Dominum furatum de monumento discipulis nuntiaverat. Quid est quod iterum se inclinavit, nisi quia iterum videre desiderat? Verbi gratia, sicut dum aliquam rem amittimus, quamvis huc illucque sæpius discurrendo quæramus, ad illum tamen sæpius locum discurremus & respicimus, ubi eam posuisse meminimus. Ita & hæc sancta Mulier, quamvis huc illucque curreret, corpus Domini quærens; anxia tamen de ejus absentia, frequenter monumentum aspiciebat, ubi eum positum noverat. Unde etsi Dominum statim videre non meruit, angelorum tamen visione privata non est. Nam vidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu.

quoque modo
inveniat.

B 183 Dicunt ei illi; Mulier quid ploras? Quem quæris? Interrogabant angeli, non ut quærendi minuerent desiderium, sed ut auferent. Sic enim nos cum propter amissionem flemus, si quis causam fletus inquirat, magis ploratum accumulatur. Ita & illi causam doloris interrogabant, ut fletu desiderium auferent, scientes; Beatos esse qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Sed Mulier, cujus rei gratia fleret, manifestat, cum adjungit; Quia tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum. Hæc cum dixisset conversa retrorsum, vidit Jesum stantem, & nesciebat quia Jesus est. Rectè, ut Dominum mereretur videre, conversa retrorsum dicitur, qui enim retrorsum convertitur, illic oculos dirigit ubi prius terga habebat. Quasi enim retrorsum conversa est, quando dubitationis postponens nebulas, Christi resurrectionem ex parte credere cœpit. Cui tamen visionem sui Dominus ita suspendit, ut quia amabat, sed eum resurrexisse non credebat, illum & videret, & non cognosceret. Unde Evangelista; Illa, inquit, æstimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum, & ego eum tollam. Habet enim vis amoris hoc proprium, ut quem quisque multum amat, omnes amare putet. Sed non in toto hæc Mulier erravit; cum Dominum hortulanum æstimavit. Sicut enim hortulani officium est, noxias herbas eradicare, ut bonæ quæque proficere valeant, ita Dominus Jesus Christus de horto suo, id est de Ecclesia sua, quotidie vitia eradicat, ut virtutes crescere valeant.

Sexus femi-
neus nobilita-
tus.

C 184 Cum vero sexus femineus fragilis sit ad onera ferenda, hæc propter amoris magnitudinem, leve & possibile arbitratur dicens; Si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum, & ego eum tollam. Dicit ei Jesus: Maria; conversa illa dicit: Rabboni, quod dicitur Magister. Dicit ei Jesus: Noli me tangere. Quia Dominus superius mulierem communi sexu eam appellavit & cognitus non est: vocavit eam proprio nomine,

ut saltem cognoscentem se cognosceret. Ait enim: Maria. Cum enim apud Dominum certus sit numerus electorum, magna gratia illis datur, qui propriis nominibus Deo noti esse manifestantur. Qualis erat Moyses cui dictum est; Novi te ex nomine. Unde Mulier postquam proprio nomine a Domino vocata est, statim cognoscentem se recognovit dicens; Rabboni, quod dicitur Magister. Hæc autem inquam, illico corruit in terram, volens adorando pedes ejus tenere, recognoscens eum, vocata ab ipso ex nomine. Cui à Domino dicitur; Noli me tangere. Ubi non est putandum, quod post resurrectionem tactum renuerit seminarum; cum de duabus à monumento illius recedentibus dictum sit, quod accesserunt & tenuerunt pedes ejus. Sed ideo à suo contactu prohibuit, quoniam ejus mentem adhuc perfectam in fide non sensit: quando Dominum viventem inter mortuos requirebat.

E 185 Quare autem ab ipsa se tangi noluerit, manifestatur, cum subditur; Nondum enim ascendi ad Patrem meum; id est, quia me inter mortuos ut mortuum requiris, & nondum credis me æqualem Patri secundum divinitatem, Noli me tangere. In ejus quippe mentem Dominus ad Patrem non ascendit, qui non credit eum æqualem esse Patri. Et quia beata Maria necdum perfectè divinitatis ejus potentiam cognoverat, prohibita est tunc ne tangeret pedes ejus. Vade autem ad fratres meos & dic eis; Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. Venit autem Maria nuntians discipulis, Quia vidi Dominum, & hæc mihi dixit. Clementissima namque Dei pietas in hoc loco erga femineum genus declaratur. Quia enim per feminam mors mundo illata fuerat, ne semper in opprobrium sexus femineus haberetur, per sexum femineum voluit nuntiare viris gaudia resurrectionis; per quem nuntiata fuerat tristitia mortis. Ac si diceretur; De cujus manu sumpsisit poculum mortis, ab ejus ore audite gaudia resurrectionis. Et sicut per beatam Mariam semper Virginem, quæ spes est unica mundi, paradisi portæ nobis sunt apertæ, & maledictio exclusa Evæ: ita per beatam Mariam Magdalenam opprobrium feminei sexus deletum est, & splendor nostræ resurrectionis in dominica resurrectione exortus, ab ea propinatus est.

F 186 Unde benè Maria interpretatur stella maris. Quæ interpretatio quamvis Dei Genitrici specialiter congruat, per cujus partum virgineum, Sol justitiæ mundo resplenduit; tamen & beatæ Magdalene potest congruere, quæ cum aromatibus veniens ad sepulchrum Domini, prima splendorem dominicæ resurrectionis mundo renuntiavit. Et si discipuli ideo Apostoli vocati, quia missi sunt ab ipso ad prædicandum Evangelium omni creaturæ; nec minus beata Maria Magdalena ab ipso Domino destinata est ad Apostolos, quatenus dubietatem & incredulitatem suæ resurrectionis, ab illorum cordibus removeret. Te ergo supplices quæsumus, Domine, ut qui illi tuæ misericordiæ tantam contulisti gratiam, nobis ipsius propitiari digneris meritis, quatenus qui nostrorum obruti sarcina peccatorum non valemus obtinere

A. ODONE
FLOR.

nere veniam; ipsius pio suffragante patrocinio, quæ tibi devotè imo specialiter servavit in seculo, nuncque cum angelis, claritatis perfruens gloria, triumphat in cælo, solito caritatis radians fulgore; omnium criminum exuat labe, atque supernam suo precatu ducat ad patriam, quo laureati ipsius confortes efficiamur gloriæ, Te annuente, qui vivis &c.

Explicit sermo venerabilis Odonis Floriacensis & Cluniacensis abbatis, de B. Maria Magdalena.

APPENDIX PRIMA.

De S. Mariæ Magdalena reliquiis.

Superest modo immensa adhuc rerum congeries, si loca omnia percurrenda sint in quibus sacra S. Mariæ Magdalena reliquia asservari honorarique dicuntur; porro miraculorum sarrago ingens, si singula prosequar, qua in variis libris excusis & Mss. magno numero pridem collecta sunt. Venia mihi dabitur, quod summa dumtaxat rerum vestigia depromam, indicatis locis ipsis ubi plura alia reperiri queant; longas vero verbosaque historias in pauciora contrahendas putavi, sic tamen ut, relictis superfluis, necessaria minime prateririm. Neque hic ventilata toties quaestio movebitur, sine miracula, illo vel isto loco patrata, sufficienti argumento, ut quis inde sacrarum reliquiarum realem presentiam arguat; qua de re mentem nostram ex alibi dictis satis exploratam credimus. Itaque miracula qualibet in Provincia, in Burgundia aut alibi terrarum patrata sus deque nobis erunt, modo labor noster tantillum contulerit ad sanctissima Jesu Dilectissimi gloriam, tota hodie Catholica Ecclesia adeo illustriam tutilantemque, ut ab hujusmodi signis subsidia minime accerjenda sint.

188 Ut à reliquiis exordiar, jam satis demonstratum est, ipsum sacrum corpus, si non omnino integrum, saltem potiori longe sui parte ad S. Maximini depositum esse, quo spectare hic etiam potest laudati superius Silvestri Prieratis vulgatum à Surio testimonium, dum ita scribit: Cum anno Domini mccccxcvii devotionis gratia antrum, in quo poenituit B. Maria Magdalena, & sacras ejus reliquias apud S. Maximinum visitassem, ostensum est mihi pluries sacrum & venerabile caput ejus grande valde & totum undique ad os usque denudatum, excepta ea parte frontis, quam Salvatore omnium diximus tetigisse. Ibi enim pellis ad instar quasi Æthiopiæ, seu cadaveris jam diu occisi clare apparet, & in pelle duæ fossæ duarum extremitatum digitorum, quarum altera multo est reliqua evidentior atque profundior, & sub pelle caro ad albedinem declinans. Offensi sunt & in vitrea ampulla ejus capilli, non omnes, sed qui pedes Christi tersere: nec non & ampulla vitrea, plena terra habente colorem medium inter rubeum ac nigrum, quam in parafceve beata Magdalena sub cruce collegit, quæ, ut omnes mihi sine hæsitacione affirmabant, singulis annis in die parafceves, perfecta passione, evidenter & clare ebullit, acsi ibi videatur sanguis ebullire. Vidi & brachium ejus magnum & cerei coloris. Of-

fa vero ejus, in capsula argentea reclusa, videre non potui.

189 Qui item Sammaximienfes inter & Vezeliacenses amice componere nituntur, hand difficiles sunt, ut hisce sacri corporis partem aliquam ulterro concedant: id autem qua tandem ratione cum ipsa historia conciliari commodè possit, neque eminus perspicio: id hodie satis certum est, reliquias qualescumque Vezeliacenses Calvinianorum rabiem & furorem non evasisse, ut modo istic nihil aut perparum superstit. Alterum ejusdem sanctissimæ Feminae brachium asservari int Stengelium Coloniae in monasterio S. Barbaræ ad Carthusianos, uti testatur F. Erardus Winhemius in Sacratio Coloniae Agrippinæ. Fuvat hic & Gelenium audire dum ita memorat ad xi Kalend. Augusti, S. Mariæ Magdalena: quæ intra Coloniae, inquit, tres ecclesias habet ut in eo Roma non cedat. Pergit Gelenius: Credo quod sancti Patres totidem ejusdem nominis personas in Euangelio memoratas agnoscant; nempe quod plura forte brachia repererit. Harum minus brachium ibidem in ecclesiis S. Albani & PP. Carthusianorum, & mandibula in S. Pantaleonis asservatur. At si Breventano de antiquitate Ticinensi credimus, ostenditur istic brachium sinistrum, idque integrum cum manu & digitis, cum mamilla; atque item de capillis &c. Brachium aliud vendicant sibi Siculi in suo Martyrologio ubi ita scribitur hoc die: In Calatabillota, translatio brachii S. Mariæ Magdalena. Hac vero qua satis fide subsistant, aliorum esto judicium.

190 Adde modo & brachium ejusdem Sancta, quod Luciam (Leuze) in Hannoniam Belgicam transulisse dicitur saepe nominatus Badilo: ast istud fortasse extra controversiam facilius ponetur, si dicatur, istius Sancta brachium esse, qua Vezeliaci pro sancta Maria Magdalena Evangelica supposita fuerit. Audiamus denuo Stengelium: Religiosè coluntur etiam insignes particulæ reliquiarum ejus in celeberrimo Bavariæ monasterio Schirensi Ordinis S. P. Benedicti, ubi digiti adhuc carne tecti visuntur. In monte sancto Andechs visuntur ejusdem dens molaris, item de mandibula, & pars cinguli, & alia non exigua particula. Item de cranio ejusdem. Item Romæ in aliquot ecclesiis & alibi pluribus locis. De Romanis S. Mariæ Magdalena reliquiis videndi omnino Pancirolos, Martinellus & Piazza; in cujus postremo Sanctuario assignatur brachium ad S. Antonii, pes ad sanctorum Celsi & Juliani, ad S. Ceciliae digitus, alibi crines & pars capitis; ut necesse sit fateri, multa in his intervenire, qua S. Mariæ Magdalena Bethanica, ex abundantia pietatis, ut mutissime dicam, certè falso attribuantur.

191 Sic qua à Johanne Mabillonio trahuntur in Musei sui Italici parte secunda pag. 567 ex appendice ad eum, quem ibi describit, Ordinem esse nequis Romanum; in choro canonicorum basilica Lateranensis, esse altare S. Mariæ Magdalena, in quo reconditum est corpus ejus sine capite, per manus Domini Honorii tertii Papæ, qui ipsum altare consecraverit, non possunt non ad aliquam synonymam sanctam referri, cum si usquam, certe in urbe Romana dubium esse nequeat, quin apud Massiliam Evangelica nostra deposita sit, qua de re tot summos Pontifices disertum testimonium tulisse certissimum est, quorum

D

Que Coloniae
habeantur

E

Lutosa in
Hannonia, in
Bavaria,
Roma,

F

ubi certe sa-
crum corpus

A quorum longam seriem habes apud nostrum Guesneum in suo Breviario precipua Disquisitionis capita complectente, ubi minimum duo & viginti indubitati enumerantur usque ad Urbanum VIII, utinam interim per tot secula Roma reclamante, obloquente, aut S. Mariæ Magdalene corpus sibi vindicante, ut istuc certo constantissimam Massiliensium traditionem ceteris omnibus prevalere necesse sit, in ipso Romano Martyrologio tam aperte expressam.

De aliis per Italiam, Hispaniam, Galliam & Germaniam.

192 Est penes nos Mt. Volaterranum, in quo pro ea ecclesia assignatur os digiti majoris, nempe pollicis, & de capillis aurei coloris. In Officiis Brundusinis reliquiarum indeterminatarum memoria agitur, quemadmodum & in ecclesia Veronensi S. Georgii. Sacca in Sicilia dicatur S. Mariæ Magdalene templum maximum memorat Pirrus tom. 2. pag. 333, in quo & digitus ejusdem Sanctæ honoratur: ac præterea tomo eodem alios tres digitos assignat pag. 620, quos se veneratum asserit, & in ipsis carnem & unguis quasi tunc demortuæ mulieris. Alias invenit Massinius in Bononia perlustrata; alias suggerunt Neapolitani: costam Ravennates. Quod si singula Italia sanctuaria accessero, haud dubium quin in locis præcipuis de sacris S. Mariæ Magdalene hujus aut alterius exuviis reperiturus sum, ut jam Galliam, Hispaniam atque regna præteream, quorum thesauros excutere, quid aliud erit quam ingratorum recensionem pericere?

B

193 In Neustria Monasterii de Bajocensibus agitur; recentissimam linguam, ac si nunc à vivente extracta fuisset, in Catalunna reperit Manrique in Annalibus ad an. 1157, cap. 5. D' Avila tomo 2, pag. 79, os sanctæ Hispani asseruari memorat. Saussayus de scapula producit Aureliis; de pulvere Vvavari noster Columbus. In Ispanologio Escorialensi digitos binos signatos invenio, Colonia eo cum multis aliis sacris Ispanis translatis: quod si Chronica Hispanica audieris, alia fortasse non una Magdalena in Hispaniam pervenerit. Tu vide sis an nostro Ferrando acquiescere possis in Disquisitione reliquiarum pag. 148 & 149. Inter omisso in appendice ad diem 11 Januarii ex Martyrologio Pragensi reliquias aliquas memorari notatum est: alias dabit Bucelinus in magno suo reliquiarum Thesaurio ad hanc diem. Verum ut de earum numero & copia aliqua conjectura fieri possit, satis erit, si ex Arnoldi Rayssii Hicogazophylacio Belgico non nullas exhibuero; si enim in tam exigua orbis Christiani regione tot sacra S. Mariæ Magdalene Ispana deposita asserantur; quot per alia toto orbe imperia dispersa sint, promptum erit intelligere. En paucis plerarumque Belgicarum elenchum.

C

Speciminis loco sint Belgica.

194 Audomaropoli in collegio Anglorum Societatis Jesu magna veneratione custodiri aut os parvum & crines S. Mariæ Magdalene pag. 160. Item crines multos in Differding, dittonis Luxemburgensis pag. 188. Digitum ejusdem Bragi in ecclesia Cathedrali S. Donatiani pag. 200 Flinis, Duaco non procul, reliquie sunt pag. 215, capilli vero Floreffia pag. 218. Duo officula referuntur in ecclesia Cathedrali Tornacensi pag. 314, cum crinibus & unguento, præter costam, que pag. 379 cœnobio S. Nicolai de Pratis (hodie S. Marci) adscribitur. Quid Walciadori habeatur pag. 331 explicatum non est; at collegiata S. Mariae Valentianis gaudet medietate brachii pag. 332. Cœnobium Olvenje juxta Binchium in

Hannonia dentem possidere dicitur pag. 388. Est pars alia, sed innominata Bruxellis pag. 396; cubitus in Cartusia Rustilensi ad Mojam pag. 454; & de ossibus Salsina ad Namurcum pag. 459. Lego alibi, Leodii ad S. Jacobi monstrari maxillam cum uno dente, quas reliquias dederit Philippus filius regis Majoricarum. Addere poterat, in templo nostro domus Professe Antverpia, partem ossis satis notabilem potius venerationi pridem exponi solitam. Alias habens præterea, cum hæc abunde sufficere existimem.

195 De his omnibus aliisque sexcentis sub S. Mariæ Magdalene nomine reliquiis, nemo ex me quaesierit, verasne & genuinas ejus esse censeam: cum enim contentionis funem pridem abscidimus, quibus prima regula est, religioso cultu venerandas reliquias omnes debite approbatas, sive verum nomen præferant, sive fortasse sub alterius appellatione populis venerationi exponantur; altera, non ideo proprias esse tales Sancti reliquias, quod tali loco sub ejus invocatione miracula patrentur, cum pridem monnerit S. Gregorius lib. 2 Dialog. capite ultimo, illic majora signa Sanctos facere, ubi minime per semetipsos jacent: ut sive sacra ista spolia omnia hujus Magdalene sint, sive synonyma, sive alterius Sancti aut Sanctæ cuiuslibet, ad rem omnino nihil conferat. Dum enim primo & primario colimus in Sanctis suis, qui felicissima aternitate donati, invidia aut amulationis stimulis agitari nequeunt. Si cui hæc paucæ non sufficiant, consulat is qua recentius de eo argumentum dicta sunt tomo VI Junii pag. 215, ubi ad id genus objecta appositae solutiones inveniet. Nunc pari brevitate miracula expedienda sunt.

APPENDIX ALTERA

De miraculis.

P Refixum itaque ordinem eademque compendii rationem sequemur in Sanctæ nostræ Dilcticis miraculis strictim recensendis, ne longiores historiarum describendo inutilem proferamus operam potuisse dicamur, radio magis quam oblectamento futuris: idque adeo longè satis visum, quod, ut jam supra innui, a signorum istorum copia aut varietate nullum proferamus gloria incrementum sanctissima Apostolorum Apostola accedere necesse sit. Neque vero ea qua jam pridem & non semel edita fuerit, recedenda existimavimus, ea præsertim que à Bellovacensi lib. 23; cap. 153 olim tradita, ex ipso ad verbum transumpsit laudatus Stengelius opusculi sui pag. 332. Nonnulla item Legenda sua adjunxit de Voragine in famosa sua Lombardica historia; ast ea satis nota supponimus nos, qua ibi desunt, ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris aliisque breviter infra delibabimus. Porro Guejnarana Disquisitionis caput vigeimum octavum, in quod miracula sua congegit, satis erit paucis appellasse. Demum Libelli historialis Mariæ beatissimæ Magdalene Philippi Cavallicensis episcopi synopsis solum dabimus. Hic ab ignotioribus initium sumitur.

197 Insigne miraculum, imo plurimum miraculorum seriem texunt lectiones de S. Adjutore monacho Tironensi in Normannia, à nobis data xxx Aprilis, ut fuit in ipsa Vita ab Hugone archiepiscopo Rothomagensi scripta, ac recens edita in Marteni & Durandi Thesaurio anecdotorum tom.

AUCTORE
J. B. S.

§ à col. 1011, ubi certissima fide narrantur, quæ aliis incredibilia videntur, præstita à S. Maria Magdalena militi isti primùm cruce signato, tum Teronii piissimo monacho, quæ cum locis jam assignatis abunde exposita sint, hic recensere aut describere opus sane non fuit. Inter visiones S. Franciscæ Romanæ ad diem 1x Martii pag. * 128, quæ ordinè 38 est, tota versatur in iis quæ S. Maria Magdalena cum ea amantissime communiavit. Sic de ejusdem Sanctæ favoribus in Mechliniensibus clientibus suis collatis, deque exhibitio ipsi ab incolis singulari cultu habes in Commentario prævio ad Acta S. Rumoldi 1 Julii à num. 209. Alia querere superfluo; locum hic dandus est dicto capiti 28 Disquisitionis Guesnæianæ, ex qua solos paragraphorum titulos seligemus.

Referuntur
ea quæ habet
Guesnæus:

198 Capitis titulus est pag. 177; Miraculis celebrior redditur. § 1. Ter laqueo suspensus, morte liberatur. § 2. Duo viri illustres ex mortis faucibus eripiuntur. § 3. Quidam mortiferis plagis acceptis, sanatur. § 4. Cæcis duabus mulieribus lumen restituitur. § 5. Luscus alterius oculi visum recuperat. § 6. Surdis duobus audiendi facultas redditur. § 7. Mutæ mulieri subvenitur, eique lingua restituitur. § 8. Quidam ab insanabili morbo & mortis præsentissimo periculo liberatur. § 9. Stulta mulier sanatur. § 10. Sterilis altera concipit & parit. § 11. Adolescens æstantium libidinum fluctibus eximitur. § 12. Magdalensæ cultus religiosi & tamæ violatores divinitus puniuntur. Hac qui fufius & ex ordine descripta legere maluerit, ad fontem ipsum recurrat, nobis satis fuit hac breviter indicasse. Plura alia suggerit prædictæ Ms. Ultrajectinæ, Roswerdi curâ descriptum sub titulo, De miraculis B. Mariæ Magdalensæ; quorum ea hic subjiciam, quæ nec in Bellouacensi, nec in Historia Lombardica, nec in Guesnæo aut aliis excussis, quod sciam, referuntur.

ex variis item
antiquis Mss.

199 Primum est quod accidit in sacerdote Casaravugustano, Sancta passim obire solito, qui dum equo veheretur, per dumeta, scopulos & foveas à furente jumento abreptus est, nec primingenti periculo liberatus, quam Beata patrocinio sese toto corde commendasset. De clerico quodam Stephano de Flandria, Sancta ipsius meritis ad meliora converso, memini de Voragine. Subjungitur aliud de Britone, erga Sanctam devotissimo, solitoque eam rogare, ut numquam eum permitteret de ista luce sine vera pœnitentia & peccatorum confessione migrare. Hic naufragium passus, opitulante Sancta dextra, ad ripam perductus, potentis suæ adjutricis magnalia mirifice predicans, quod postulaverat impetravit. Quartum de occiso milite reviviscente, deque alterius peccatorum schedula, Sancta intercessione inducta deletaque, videndus etiam de Voragine. Sequuntur favores singulares & apparitiones facta duobus monachis, peculiaribus S. Mariæ Magdalensæ cultoribus, atque monacho alteri, Raynaldo nomine, qui ex beatissima virginis Maria, sancta nostra Dilectricis & sancta Elisabetha vifitatione plurimum in virtute profecerit.

plura alia,

200 Historia bubulci Gratianopolitani, nomine Petri; urgente vitrico in festo sanctæ Mariæ Magdalensæ laborantis, apud Vincenium quoque & Stengelium legitur. Temporis character sequenti miraculo appositus est: Circa annum Domini MCCXI apud Lemovicæ quædam nobilis matrona moritur, & sudario involuta refer-

vatur: & dum exsequiæ præparantur, resurgens de morte dicit, beatam Mariam Magdalensam sibi labia tetigisse, & se statim spiritum resumpsisse. In festo vero ejusdem venit Vezeliacum cum sudario & multis testibus suæ mortis. Ut jam annum, quod in his rarum est, adjectum vidimus, sic ex loci explanatione claritatis tantillum accedit: In Vilario, domo diœcesis Leodiensis, monachum fuisse narrat, Arnoldum nomine, illum fortasse, de quo egimus xxx Junii, sub nomine Arnulfi; vitæ laudabilis, & magnum zelum habentem circa Ordinis disciplinam, qui cum ex nimia abstinentia stomachum in tantum infrigidasset, ut vix aliquos cibos reciperet, imo receptos rejiceret, . . . ex sacra S. Mariæ Magdalensæ manûs contactu adeo confortatus est, ut mane surgens sanus, non absque fratrum admiratione chorum intraret.

201 In Ms. nostro Rebdorffensi plura alia signa sed compendiosa sunt; illud imprimis, quod inspectante matrisse magna populi multitudine factum dicitur in contracta plane femina dextra, qua intuentibus cunctis . . . apparuit extensa & incolumis reddita. Quod supra de uno aliquo occiso, & per Sancta merita ad vitam revocato narratur, id in hoc codice pluribus contigisse asseritur. Quidam vero ex Aquitania oriundus dum à liberatione Vizeliaco reverteretur, in suos inimicos, quorum fratrem occiderat, incurrit . . . cui tanta data est fortitudo, ut eorum insidias, tela & gladios, caelesti beatissima patrona sua optretus feliciter devitaret, omnesque pedibus suis prævolatos, ad piissimam Dilectricis ecclesiam pœnitentes adduceret. Demum quidam miles veniens à Normannia. . . in quadam pugna conficiens, in collo ictum accepit, cujus ictus collisione graviter afflictus, lumen ipsius oculi penitus amisit. Verum sanctissima Dilectricis visione recreatus, concepto voto, visum recepit, & Vezeliacum expetens, super altare, ubi Dei Famulæ sacratissima gleba requiescit, miræ pulchritudinis calicem de auro & argento obtulit, & hæc omnia nobis, inquit collector, ipse pius relator intimavit.

202 In eo singulare est Ms. Marchianense, quod, quemadmodum Bellovacensis, primo loco militem Arvernensem memoret, qui in pralio captus & vinculis constrictus, ab iis exemptus fuerit, aque ac aliis crudeliter catenatus, brachiis & cruribus affricus; sic ut plura id genus ibi colligantur: & primum quidem de Bituricensi aliquo, qui propter debita ab exactore carceri mancipatus, dirisque compedibus cruciatus, rogans nomen Mariæ illius supplicis Jesu Christi, misericordiam à Domino impetravit. Alter in castro Nuceriis ferro vinculus, Sancta auxilio reperit semet solum divinitus absque humano adminiculo; similiter & ipse dudum inimica ligamina sua representavit liberatrici. Verbo dicam; si scriptoribus hisce fides est, ingens vinculorum, compedum nexumque ferreorum multitudo ad Sancta aram appensa fuit. Reliqua compendiosius tradit his verbis: Dæmoniaca ergo quamplurimi ea tempestate in eodem loco evidenter sunt ad pristinam sanitatem restituti. Muti etiam loquelam olim amissam quinque & eo amplius affabiliter receperunt. Febricitantium quoque nec non & aliarum diversarum infirmitatum tam multiplex tum temporis curatio facta est, ut per singulos nequeat exponi.

D

E

F

A exponi. Neque nobis opera presium videtur, hac & similia multo fufius in eodem codice Gladbacen-
 si deducita sigillatim pertexere.
 203 Superest Libellus jam dictus historialis Mariæ beatissimæ Magdalenæ, cujus hæc præ-
 fatio seu dedicatio: Reverendissimo in Christo Patri D. Henrico de Villariis, Dei gratia primæ sanctæ sedis Lugdunensis archiepiscopo, Galliarum primati, Domino suo carissimo, Philippus, sola Dei permissione, Cavallicensis episcopus, salutem in eo, in quo & per quem est vera remissio peccatorum; & se totum cum præfenti libello, quem, Pater amantissime, inconcussa loquendi fiducia, ex alterius filis texui, tuis affectibus præsentandum, in laudem illius sanctissimæ Peccatricis, patronæ tuæ, imo meæ, & (ut loquar verius) simul nostræ, sui doloris & dilectionis insinuantis ardorem &c. Historia qua in autographo sequebatur, à Papebrochio, codicem describente, merito prætermissa est, utpote tota apocrypha: tum translationem illam Vezeliacensem impugnat auctor variaque miscet, etiam præterita, quod ea transcribere omnino supervacaneum videretur. Denique orationem longe verbosissimam texit, de certis singularibus miraculis beatissimæ Dilectricis.

Sic & Libellus historialis,

204 Hæc inter ea potissimum beneficia, que ipsemet collata fuere, commemorat; nempe in civitate Januæ anno MCCCXLIX: ubi, mirandis in paucis constructis, dum ad hospitium se recepisset, proximum germanus ejus frater mortis discrimen incurrit; ipse vero votum vovens commendavit eum Dilectrici dilectæ, sicque frater imminenti periculo liberatus est. Alterum miraculum auctori factum in Baiano portu, dum navis veetus gravissimisque procellis obrutus, invocata rursus Dilectrice, portum tenuit saluus & incolumis. Nec multum ab simile est certum factum auctori in plagia dicta Romana, ubi rursus violentis aquarum turbisibus aliquot diebus jactatus, solo dilectissima Patrona sua auxilio, feliciter evasit. Subnectitur & aliud celebre miraculum, quo Massilia vir quidam sagitta in pectore letaliter confixus, annisque pluribus durissima tormenta passus, votum vovit, sperans firmiter, Dilectæ se conservari auxilio... & ecce in actu, dum sui voti promulgasset arcana, ferrum ipsum, velut cujuspiam imperio, vel impulsu, ab intrinseco emissum profiliit, potenti manu, ut pie creditur, indevitæ virtutis Mariæ. Atque hæc tractationi jam satis longa coronidem imponimus.

AUCTORE J. B. S. in paucis constructis.

DE S. SYNTYCHE

S. PAULI AP. DISCIPULA.

J. B. S.

Philippis in Macedonia.

SEC. I.

PT Syntyches quæ Philippis dormit, prima est & vetustissima, quod quidem sciam, Romani parvi hac die commemoratio, quam Ado in hunc modum auxit: Et beatæ Syntyches quæ Philippis dormit sepulta: de qua beatus Apostolus Paulus scribit; Euodiam rogo, & Syntychem deprecor, id ipsum sapere in Domino. Ufuuardo libuit disparata conjungere, Eodem die, S. Mariæ Magdalenæ, & Sinticen beatæ quæ Philippis dormit; de qua Apostolus Paulus scribit: de hac vero connexionem diximus suo loco, neque modo causam illius divinare promptum est, nisi fortasse Ufuuardo incidit Syntychem Adonis, illam ipsam esse qua apocrypha S. Maria Magdalena Acta ex Hebraicis Marcellianis Latina fecisse olim credita est; melius certe apud alios discreta sunt Sancta ista, quemadmodum & in hodierno Romano.

Signata primum est à Romano patris

C

deinde à tota progenie.

2 Longam porro auctiorum Ufuuardinorum aut aliorum Martyrologiorum seriem hic texere, necesse prorsus non video, cum plura docere non possint, quam qua continentur in Adoniano elogio, quod à Notkero descriptum est, tacentibus Hieronymianis, Beda, Rabano, Wundelberto, aliisque ad progeniem Ufuardinam non spectantibus, in qua neglectam inde Euodiam intelliges, quod eam Romani parvi conditor prætermiserit. Adonianis verbis de Syntyche superaddidit Equilinus episcopus, quod in omni religione perseveraverit, de quo non est quod merito quis dubitet: Philippensem autem genere, ibidem in pace, opinor, mortuam Julii Tomus V.

sepultamque ex Pauli Apostoli epistola laudatus Romani parvi auctor haud incongruenter collegerit, diversam omnino ab alia Syntyche, si hæc nunquam existit in rerum natura: idque ita passim admittitur, ut quis in controversiam revocare audeat, hæc nemo inventus sit.

3 Ex citata jam ab Adone Apostoli ad Philippenses epistola eruenda est laus universa qua in Syntychem nostram ejusque sociam conferri possit. Maxime ab Apostolo, Marone dicenda sint, vidua an virgines, non exprimitur: de potentioribus fuisse, hinc arguas, quod largioribus, procul dubio, elemosinis ad Evangelium propagationem nonnihil contulerint: summa vero earum gloria, quod ipsarum nomina in libro vite scripta disertissime asserantur. En textum integrum: Euodiam rogo, & Syntychem deprecor, id ipsum sapere in Domino. Etiam rogo & te, germane compar, adjuva illas quæ tecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente & ceteris adjutoribus meis, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ. Ad qua aliudens Chryostomus hom. 13 ita scribit: Hoc Paulus etiam de istis testificatur, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ. Videntur autem mihi hæc mulieres caput fuisse Ecclesiæ, quæ ibi erat, easque commendat viro fortasse admirabili, quem comparem etiam vocat... Quæ tecum laboraverunt in Evangelio. Hinc sollicitudo & cura erga illas, non ob amicitiam, sed ob bene facta.

Laudatur maxime ab Apostolo.

E

4 Sunt qui in hac epistola unionem potissimum ac concordiam Philippenfibus ab Apostolo commendari velint, hincque adeo verba illa; Euodiam quod cum ipso laboraverit in Evangelio.

Ff

rogo

AUCTORE rogo & Syntychem deprecor, id ipsum sapere sic interpretentur, ut insinuet Apostolus necessitudinem qua antea intercesserat inter ambas istas Sanctas mulieres nonnihil refraxisse, quam à compare illo, sive is Syzygus sive alius fuerit, sive alterutrius maritus sive amicus, rursus instaurari conciliarique impense desideret: in quam sententiam propendisse Theodoretum, patet quam apertissime: Mulieres quidem laudat, inquit, sed innuit esse aliquid inter eas exortum contentionis; quod paulo avidius arripuit Tillemontius, quamvis id ex Græco ipso textu τὸ ἀντὶ φρονεῖν non tam clare erui videatur. At quid illud fuisse supponatur, illustrioribus aliarum virtutum exemplis subinde expunctum, ex

adductis ipsius Pauli verbis tam manifestum est, ut Syntyches sanctitati id fraudi esse posse, omnino non existimemus.

5 Nemo Sancta gesta distinctius explicuit, nemo atatem pressius determinavit auctore Florarii Sanctorum Ms., in cuius solius fide hac paucula, nescio unde accepta subijcio: Eadem die beatæ Synthicen, discipulæ sancti Pauli, cujus præconium laudum idem Apostolus in epistolis suis commemorat. Hospita erat discipulorum Christi, atque multi per eam conversi baptizati sunt à Paulo. Postmodum sollicita circa frequens ministerium discipulorum, plena dierum quieuit Philippis anno salutis LXXVIII.

DE SANCTO PLATONE MART.

ANCYRÆ IN GALATIA.

B
J.P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

B

§ I. Cultus sacer ex Fastis Latinis & Græcis; elogium, canon in Menæis; ædes sacræ.

SUB MA-
XIMIANO.

Ongè celebratissima est in Fastis sacris S. Platonis martyris memoria, quamquam alio die apud Latinos, alio apud Græcos, alioque consignata, ut qua apud illos hoc, apud hos die XVIII Novembris notetur.

S. Platonis
memoria hac
die

A Latinis incipiamus, hac die eum annuntiantibus. Apographa Hieronymiana sic eum referunt: In Aquira Gallaciæ, natalis S. Platonis, cujus gesta habentur. Romanum parvum sic brevius: Ancyrae Platonis martyris. Ado ex Hieronymianis suam annuntiationem videtur accepisse, correctâ ex Romano parvo positione, qua in illis corruptè legitur, uti & in Rabano, (vide observationes in Usuardum à nobis editum, hac die) dum sic idem Ado memorat: Ancyra Galatiæ, natalis S. Platonis martyris, cujus gesta habentur. Usuardus eundem exprimendi modum servat, nisi quod locum depositionis minus correctè efferat, dicens: Ancira Galatiæ &c., quem Molanus cum Adone rectius effert. Apud Bedam ex Floro auctum, & à nobis editum hoc die nihil offendo; qui tamen hodie in notationibus ad Martyrologium Romanum citatur; ac proin alius intelligi nequit quam Plantinianus Bedam supposititius.

C
à Latinis;

2 Martyrologium Romanum S. Platonis memoriam consignat hac item die cum elogio in hæc verba: Ancyrae in Galatia, natalis S. Platonis martyris, qui sub Agrippino Vicario verberibus cæsus, uncis ferreis laniatus, aliisque immanissimis tormentorum generibus cruciatus, demum abscisso capite; invictam animam Deo reddidit: cujus miracula in subveniendis captivis Acta secundæ synodi Nicenæ testantur. Ad diem XXIII Januarii pag. 458 breviter actum fuit de Ancyra urbe, occasione SS. Clementis ep., Agathangeli, & sociorum Martyrum, quam item illustrarunt Basilus martyr XXII Martii; Theodorus & Thecusa &c. XVIII Maii; ut necesse non putemus, de ista ur-

be, aliunde satis superque nota, plures hæc notitias suppeditare. De Sancti gestis, qua supra dicebantur haberi, agemus infra loco suo, ac de eorum merito disquiremus.

3 Græci de Sancto nostro agunt non XV Kalendas Januarii, sicut malè indicavit Baronius in alisque die notationibus ad Martyrologium Romanum, sed XIV Kalendas Decembris, seu XVIII Novembris, Romano insuper sub eadem annuntiatione eidem pluries conjuncto. Typicum sub nomine S. Saba editum sic habet: Sanctorum martyrum Platonis & Romani. Ambos item annuntiat Horologium utrumque cum Calendario Græcorum, quod edidit Genebrardus. Martyrologium Arabico-Egyptium vitiosè eorum nomina exprimens, sic scribit: Certamen S. Platani & Ermanii, & sociorum ejus. Russi, Græcos secuti, ambos memorant eodem die, uti constat ex Martyrologio Slavo-Russico, quod Sparwensfeldianum vocamus, ubi ita legitur: Sanctorum martyrum Platonis & Romani, qui passi sunt anno cccxi sub & à Maximiano. De S. Romano martyre, quem alibi in Græcis Fastis isto die notatum reperio, agitur cum Martyrologio Romano ad eundem diem XVIII Novemb., quo ipsum exhibet. Kalendarium Ruthenorum apud Possevinum tomo 2 Apparatus sacri, quod datur à pag. 364, malè scribit S. mart. Platoni. Melius in Novembri Moscorum figurato ante tomum I Maii annuntiat Platoni martyr.

F

4 Ecgraphum nostrum ex Menæis monasterii signatur: S. Marci PP. Prædicatorum Florentia, sic brevissimè: Plato M.; quem etiam memorant Menologium Basilianum apud Ughellum tomo 6 Italiae sacra col. 1137, uti & illud, quod ex interpretatione Sirleti vulgavit Canisius, addita ei in hoc ultimo nuncupatione magni martyris. In Horologio, quod est quasi Breviarium ad legendas Horas, Roma cum approbatione Romana excuso anno 1677 in usum Basilianorum monachorum, notatur ejus Officium. Menæa denique magna excusa, sequente,

A sequente, ut solet, Maximo Cytherorum episcopo, Sanctum honorant, & ista quidem solenni admodum ritu. Megalomartyris annuntiationi subduntur in illis hi versiculi :

Μικρὸ λαθῶν παρήλθεν ἡμᾶς ὁ Πλάτων,
Πλάτων ἐκείνῳ, ὃν πλατὺ κτείνει ξίφος.
Ὁ γδοάτη δεκάτη τε Πλάτων ἄορ κατέπεφνε.
Ferre latens abivit à nobis Plato :
Plato ille, latus colla cui gladius fecat.
Ὁδὲν δὲ δέκατον Πλάτων ἐκτείνετο ἔνθε.

Notatio etymologica, ad quam hic alluditur, est, ut per se patet, in vocibus λαθῶν, Πλάτων, πλατὺ, quibus cum eodem fere lepore, respondent Latina. De canone sacro, quem laudata Menæa Sancti triumphis accinunt, dicitur mox; ubi prius nonnulla præmiserimus ipsius elogia.

Elogia

5 Breve imprimis est illud apud Canisium laudatum: Hic (Plato) fuit ex urbe Ancyra Galatiæ, frater sancti martyris Antiochi, qui propter Christi confessionem oblatu Agrippino præfidi, à duodecim militibus verberatus, & super grabatum æreum accensum extensus, postremo detracta corporis pelle laniatissime carnibus, ense percussus, martyrio coronatus est. Paulo plura narrat Menologium citatum supra apud Ughellium; ubi habentur sequentia: Plato martyr, Ancyra Galatiæ natus, frater Antiochi martyris, adolescens, quod Christianæ fidei & religionis causâ ab idolorum cultu profus abhorreret, Agrippini præfidi mandato virgis à duodecim militibus gravissimè cæsus est. Deinde super candens ferreum grabatum extensus, iterum flagris admovetur: tum ferreis pitis candentibus circa alas & latera ita aduritur, ut flamma fumo permixta ex illius cute passim erumperet.

S. Platonis

6 Ad hæc pellis tota, detractis à capite ad talos loris, conciditur, quorum unum in Agrippini faciem, accusata illius crudelitate, contorsit. Post hæc carceri includitur: unde cum post octo dierum inediam suaderetur, ut allatum cibum sumeret, illèque respondisset, abunde se divino verbo ali; eductus, diuque etiam tortus, caput licitori amputandum lætus porrexit. Hicce fere consonant Menæa excusa in suo elogio; in quo tamen nihil de octidiana inedia, nisi nec de loro in faciem Agrippini à Martyre contorto. In nostro Ms. suppleto ad Menæa ista, è synaxario membranceo antiquo nostri Sirmondi, sive collegii Claromontani, nunc Ludovici Magni Parisiis, lego Platonis elogio circa medium addi ista: Τὸ ἵ σῶμα πρὸς αἰσὴ μὲν ἢ πικρῶν φαρμάκων καὶ ἠδίστων πικρῶν βλαστῶν γενομένης, πολλοὶ ἐπίσταν εἰς τὸ Χρυσόν. Vegetato autem post cruciatum corpore, ac suavissimi aliquid exstillante, multi in Christum credidere. Paucisque interjectis de adustione corporis, fumoque è naribus & ore emisso, sic pergit: Εὐξαμῶνς ἵ ἔ Ἀγία, καὶ ἐσθνήτων δυνάμεων εἰπεσῶν τὸ Ἀμῶν, πολλοὶ τὸ πῦρ ἢ ἡγεμόνα τῶν ἡκαστων.

dantur; nisi & canon

7 Καὶ ὁ θὸς ὁ πάρος, ἐν ᾧ συνεκροτέτο τῶ ἀγελπίνω τὸ βῆμα, κλονεῖται, καὶ τὸ φελικτὴς ἠπισκοπῆς, ἔ δεσπότη Χρυσὸς πρὸς τὸ Ἀγίον μνηστής γίνεται. Orante autem Martyre & celestibus potestatibus dicentibus, Amen, multi ex illis, qui à præfecto stabant, hoc audierunt; statimque locus, ad quem unâ cum Agrippino convocatum erat tribunal, tumultu miscetur, horrendæque inspectionis Christi Julii Tomus V.

sti Domini indicium ad sanctum Martyrem defertur; qua, aliquid mihi videntur ex armamentario scenico Græcorum præ se ferre. Huc pertinet canon in honorem Sancti Menæis magnis insertus, sub nomine Theophanis: cuius hæc ponitur acrostichis:

AUCTORE J. P.

Τῶν σῶν ἐπίμων, ᾧ Πλάτων, μέλπω πλάτος.
Latum cano tuis laudibus campum, ὁ Plato.

8 Patet iterum allusio auctoris in nomine proprio Πλάτων & substantivo πλάτος, quod latitudinem significat. Porro nihil invenio in canone, quod morari nos hic debeat; ut qui totus pene sit in recensendis tormentis, qua Martyr & pertulit constanter, & invictissimè superavit, meritis idcirco ibidem laudibus honoratus. Allusiones syllabarum similiter cadentium cum proprio nomine Platonis, ibidem recurrunt, sed eodem spectant, quò præcedentes. Accipe specimen: τὸ αἰώνιος βασιλείας, ἐνδοξε, τὸ καθαρῶτατον χοροβατῶν πλατῶν. Ad æterni regni, ὁ gloriose, ac purissimæ latitudinis cœtum iens &c. θεῖα πλατωνόμνη χάρις, divinâ dilatatus gratiâ. Atque hæc quidem hætenus tum ex fastis potissimum Latinis ac Græcis de cultu Sancti; non neglellis etiam ejusdem elogiis; nunc nos vocant ædes ipsi sacra.

qui est in Menæis excusis.

E

9 Codinus in Origibus CPolitanis pag. 44, Templum, inquit, S. Platonis condidit Anastasius Dicorus sub principium septimi sæculi (ἐναρχομήνης ἡδὲ ἔ ἰβδόμεν αἰῶν.) Decem verò columnas sculpturâ ornatas Thesalicâ in hoc templum transfudit: quarum duæ ab imperatore Romano Lacapeno in Chalcem transpositæ fuerunt. Anselmus Bandurus Imperii Orientalis sive Antiquitatum CPolitanarum parte 4, lib. 2, pag. 626 rectè observat, peperam ibi pro ἔκτα αἰῶνος, id est seculo sexto, scribi ἰβδόμεν αἰῶνος, seculo septimo: nam Anastasius Dicorus imperium Orientis suscepit, mortuo Zenone anno 491; anno autem 518 è vivis excessit. Per Chalcem intellige templum S. Salvatoris Chalcis, CPoli; de quo varia collegit Cangius CPolis Christiana lib. 4, pag. 81. His item duabus columnis bema istius templi innixum fuisse, habes apud Codinum pag. 63: de cuius conditore agit Bandurus citatus lib. 1, pag. 479. Bemata verò diversa CPoli dat Cangius, deque istius vocis notione colligit varia lib. 3, cap. 49.

Ædes Martyri sacra CPoli seculo 6.

F

10 Ut ad adem S. Platoni sacram redeamus; cuius varia ad majorem deinde & augustiorem splendorem reedificatam esse à Justiniano imperatore restatur. Procopius lib. 1 de Edificiis cap. 4, pag. 15 (cito hic & infra editiones Parisinas) Parum abfuit, inquit, quin martyrrium S. Platoni facrum prætermitterem, splendidum sane atque augustum, ac vicinum foro Constantini. Theophanes pag. 202 scribit, quod sub eodem Justiniano mensis Decembris die xx magnæ ecclesiæ dedicatio secundò celebrata, nocturnæque vigiliæ dedicationi hujusmodi præmitti solitæ, apud S. Platonis peractæ fuerint. Quidnam pro isto templo præstitit Basilus Macedo, refert Constantinus Porphyrogenetus in avi Vita pag. 199, sic loquens: Inclyti martyris Platonis tectum laborare videns & fatiscere, novum instauravit, immillis parietibus, ubi necesse erat, ædem communians ac firmans. Adde Cedrenum, qui pag. 588 agens de templis, qua Basilus terra motibus rupta & concussa refecit & instauravit, Platonis inclyti martyris fanum, quod corruerat, erexit eum

AUCTORE tradit. Atque ex his abunde liquet, Martyris nostri memoriam CPolis potissimum maxima in veneratione habitam fuisse; quod ulterius constabit ex alia eade ibidem ei sacra, de qua paragrapho sequente.

§ II. Aliæ ædes sacræ; reliquiæ, miracula.

EX clausula laudato nostro supplemento Clavomontano addita discimus, aliam S. Platonis adedem sacram CPolis fuisse. Clausula ista sic enuntiat: Τελειῶται ἡ αἰὲς σύναξις ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτῆς μαρτυρείῳ, τῷ ὄντι ἐν τοῖς Δομνίνοις ἐμβολοῖς. Celebratur ipsius solennitas in venerando ejus martyrio, quod est in porticibus Domini. Per τὸ μαρτυρεῖον intellige adedem martyri sacram vel oratorium: vide dicta tomo II Junii in annotatis, pag. 678 lit. g. De porticibus Domini agit Cangius CPolis Christiana lib. 2, pag. III; quarum situm exhibet Bandurus in urbis CPolitana delineatione, qua æri incisa præmittitur citata quarta parti Imperii Orientalis. Locus iste depravatus est in textu Latino Cedreni, paginâ 588 citatâ, ubi legitur in rostris Domini. Jam verò quoniam ades illa satis remotè distat à superiori, de qua paragrapho proximè antegresso, rectè inferimus, duas CPolis ades sub nomine S. Platonis existisse diversas; quarum hæc ultima minoris fortasse malis ac celebritatis fuerit, quam ista superior, quæ diversis temporibus tam ex adificatione prima, quam ex restauratione imperatorum, ut supra vidimus, satis fuerit pervulgata; adde, quod illud martyrium non invenerim expressum, nisi in dicto nostro supplemento, è quo illud produxi. In Vita S. Theodori Siceota die XXII Aprilis pag. 45 mentio fit oratorii S. Platonis Anastasiopoli in Galatia, versus annum 600, uti colligitur ex S. Theodori ætate. Vide insuper ibidem paginam 53. Nunc de reliquiis.

B. 12. Sansovinus de urbe Veneta anno 1581 ibidem excusus, lib. 1, à pag. 25, agens de monasterio S. Laurentii (de quo etiam Ughellus tomo 5 Italia sacra, col. 1267) seculo IX à monachis ad moniales translato, scribit in ejusdem ecclesia asservari corpus S. Platonis: verum in lectionibus propriis istarum monialium solummodo notatur ibidem asservari S. Platonis caput; quod unde, à quo, & quo tempore illuc sit translatum, non exprimitur. Nec plura in promptu sunt de Sancti reliquiis; quo reduci possunt ea, quæ ad sepulcrum ejus patrata obiter indicantur in sequenti mox narratione.

C 13. De miraculis virtute S. Platonis editis, altum tum in ipsius Actis, tum in aliis, quæ hæcenus produximus, monumentis est silentium: sed opportunè admodum in rem nostram accidit, ut illud si non abunde, saltè utcumque supplere possimus ex S. Nili ad Heliodorum Silentiarum epistola, cujus fragmentum recitatum est in septima synodo, actione 4, existatque Græco-Latinè apud Labbeum tomo 7 Conciliorum à col. 223; Latinè vero ita habet: Per ea, quæ per singula loca, & in diversis temporibus fiunt miracula, Dominus hos quidem, qui modicæ sunt fidei, nec non & infideles ad stabilitatem fidei invitat: fidelium verò fidem imò & spem crescere facit, & gravem & immobilem demonstrat prudentiam*. Et volo tibi quid unum ex denis millibus Platonis nostri, trophæa reportantis & martyris, modò

narrare: qui non solum in patria nostra, sed & in omni civitate ac regione paratillimè gratiam donat, & ostendit his, qui Deum per eum postulant, admirabilem fortitudinem.

D 14. In monte quippe, qui vocatur Sina, tum ex monte ubi Moyses à Deo legem accepit, monachis Sinai captivum abductus ubi ad ductus senis Galata filius, * monastium cam degebat, continentia certamina transigens multo tempore in deserto. Et ecce quadam die repente quidam in prædicto monte religione barbari* & detestabiles irruentes comprehendunt eos, qui in promptu ex his & impræsentiarum inventi sunt monachi unà cum filio senis Galatæ, & in captivitatem ducunt. Quos & ligantes post tergum, multas transeunt mansiones desertas, jejunos & nudos minantes eos, nec calciatos penitus aliquo calciamento, per illa inaquosa & asperrima, & nullius consolationis loca, vi & necessitate circumeuntes, & infinito pavore detentos.

E 15. Solus autem in quodam abdito specu occultatus senior luctu tabescebat, non rerens privationem Deo amabilis filii; & Dominum flagitabat Christum per Platonem compatriotam martyrem, ut incurvaretur ad miserationes. Id ipsum autem & filius per eundem sanctissimum Martyrem rogabat Deum in captivitate vinculus, ut sui misereri, & miraculum facere dignaretur. Utroque autem exaudito, patre scilicet in spelunca montis, & filio in captivitate; ecce subito martyr Plato noster astat super equum apparens, trahensque alterum equum opportunum*, manifestatur puero vigilanti, & hunc agnoscenti ex eo, quod sæpe videret Sancti characterem in imaginibus: & statim jubet eum de medio exfurgere, & accipere equum, & insidere.

F 16. Et confessim more araneæ vincula dissoluta sunt: & solus ipse liberatus per invocationem, nutu Dei surgens, infedit equo, & sequitur ducentem se sanctum Martyrem constans & gaudens. Compendiosè autem & acutè* ambo, sanctus scilicet Plato & novitius monachus, quemadmodum pennati perveniunt ad habitaculum, senis orantis atque lugentis: & restituens salvum victoriosissimus Martyr corde dolenti patri desiderabilem filium, disparet. Itaque in omnino his, qui per eos invocant Deum, omnes res mirandas & gloriosas Domini Christi memorabiles & inclyti Athletæ perficere valent. Porro hæc ad te scripsi, ut amico Martyrum exilenti, & numquam aliquando fatietatem memoriæ beatorum Martyrum accipienti.

G 17. Ita ibidem ex laudata epistola, sub nomine S. Nili recitata narratur; qui floruisse ponitur circa annum 440; de eoque erit agendum die XII Novembris cum Romano Martyrologio. Si verò illud, quid unum ex denis millibus referri debeat (& certè eò referendum videtur) ad casum, qui mox sequitur, obituum S. Platonis, & non potius ad ea, quæ præcesserant, quæ per singula loca & in diversis temporibus quotidie fiunt miracula; tunc consequens erit, ut innumeris Athleta noster fulserit miraculis. At si utcumque ista verba acceperis, multitudine

* Consum

* Gr. pagani

* captivitate
ba: barorum,
ab apparente
ei S. Platone

* vacuum

mirabiliter
ad partem
revertitur.

* celeriter

Sanctus non
tantum innume-
ris prodigiis
clarus; sed etiam
ejus sepulcrum
miseris persua-
gium.

do

A do miraculorum ab ipso perpetratorum satis elucet ex mox sequentibus supra, qui non solum in patria nostra, inquit S. Nilus (quem CPolitatum patriam fuisse lego) sed & in omni civitate ac regione paratissime gratiam donat, & ostendit his, qui Deum per eum postulant, admirabilem fortitudinem. Idem S. Nilus, cum rescivisset, quod potens admodum aliquis paganus vi abstraxisset personas, quae ad sepulcrum S. Platonis confugerant, ipsi praedixit, Deum ultimum injuriam, Martyris suo illatam, eoque ipsum reducitur, ut confugiturus sit ipsemet ad ejus ecclesiam; sicut ex S. Nili lib. 2, ep. 178, pag. 210 Romanae editionis, refert Tillemontius Monumentorum eccles. tomo 5, pag. 564; quam historiam, quia textus citatus in promptu non est, ex ipso hic allegamus.

§ III. Lectiones propriae; Acta.

B Inter Officia propria Sanctorum excusa, quae habemus, pro monialibus S. Laurentii Venetiarum, quorum corpora & reliqua in eadem ecclesia servantur, die XXIV Julii ponitur Officium S. Platonis martyris ritu duplici, cum hac oratione propria: Concede, quaesumus, omnipotens [Deus] ut beati Platonis, martyris tui, cujus venerandam celebramus festivitatem, & meritis exultare, & suffragiis refici mereamur. Officium illud a die XXII hujus, ad dictum diem haud dubie fuerit retractum propter concursum aliorum duorum festorum, nempe: S. Mariae Magdalena, quod XXII, & S. Apollinaris, quod XXIII celebratur; & cujus in primis Vesperis, S. Platonis commemoratio in isto Officio praescribitur. Assignantur LECTIONES I NOCTURNI. A Mileto: & tum haec propria dantur;

19 LECTIO V. Plato martyr, Maximiano imperatore, sub Agrippino praefecto Anocræ * in Galatia passus est. Qui adhuc puer & locuples, cum esset parentibus Christianis quidem orbatus; omnia sua pauperibus distribuit. Quapropter praefectus eum teneri & idolis sacrificare jubet. Quod cum renueret, a duodecim viris sibi vicissim succedentibus graviter caeditur: sed immobilis animo persistens, carceri traditur. & Honestum.

C 20 LECTIO VI. Verum post dies septem de carcere educitur, & iterum diis sacrificare cogitur, quos cum detestaretur; super lectum ferreum extenditur, & carbonibus substratis, oleo, resinâ, piceque perfusus torretur. Sed cum hæc in illum nihil valerent; cunctis cernentibus, aspectu angelico confortatur, atque suavissimo odore fragrante refovetur. Quo miraculo quamplurimi ad Christum conversi sunt. & Desiderium.

21 LECTIO VII. Post hæc in equuleo suspendit *, & ferrea mala ignita ejus lateribus adhibentur. Sed cum hæc quoque patienter tolerasset, & quasi immobilis steteret; excandescens Agrippinus jubet de corpore ejus corrigias trahere. Quas tandem tractas suscipiens Plato in facies * praefecti jactavit his verbis: Exple jam sanguine fitim, dire potator sanguinum, exple carnis famem: etenim hæc tui juris sunt: anima autem Dei. Quibus verbis confusus

Agrippinus abiit, Platoque iterum trucidatur in carcerem. & Stoia jucunditatis.

22 LECTIO VIII. Cum igitur per decem & octo dies in carcere sine cibo & potu afficeretur fame, à Deo quotidie confortatus est. Novissime autem de carcere tractus, iterum ad simulacra ductus, iterum sacrificare jussus, iterum conspuit simulacra. Quamobrem jubente praefecto extra urbem, in locum, qui Campus dicitur, ductus, ibi gladio capite truncatur; & cujus praecleara miracula in subveniendis captivis Acta secunda Nicenæ synodi testantur. Ejus caput in ecclesia sancti Laurentii Venetiis magna veneratione allervatur. & Posuisti. Pro Lectionibus tertii nocturni assignatur homilia in Evangelium: Si quis vult post me venire, ut in communi unius martyris. Pro Lectione 12, homilia in Evangelium vigil. S. Jacobi.

23 Sancti gesta in apographis Hieronymianis, uti vidimus, haberi dicuntur; sed an & ubi ea etiamnum supersint, incertum. Si conferre illa liceret cum Actis, quae hodie existant, vix dubito, quin utraque inter se planè essent diversa. Quae apud Lipomanum tomo 4, die XVIII Novembris, & apud Surium hac die producuntur sub nomine Metaphrastis, plurimum certè degenerarunt à primævis ac genuinis Actorum notis, quae idem Metaphrastes, sive, si mavis, similis ingenii interpolator exornasse à nobis putatur; adeo multa continent, quae nequaquam nobis probantur. Verè illa, inverte, diserte, excute; quid, amabo, reperies, quam continuatum a capite pene ad calcem contextum colloquiorum, minarum, blanditiarum, agglomerata ubique ad nauseam, ne dicam supra fidem, tormentorum multitudine ac varietate. Adde preces ad Deum frequentes, apparitiones, locos à sacra Scriptura depromptos; quae omnia non tam mihi videntur redolere sinceram martyris historiam, quam drama pium, poeticis ornamentis decoratum. Acta itaque prolixiora apud Surium & contractiora apud Petrum de Natalibus, de quibus mox, ea esse, non possumus putare, quae supra in Hieronymianis Martyrologii apographis indicata sunt, contra ac videtur Florentino in notis ad dictum Martyrologium hac die.

24 Quod Graecum istorum Actorum apographum, e bibliotheca, ut suspicor, Vaticana transcriptum (paginae ejusdem tenoris octo, uti annotatur in margine, existentibus etiam Parisiis in S. Germani) quod, inquam, apographum illud, jam ab annis aliquot latinitate à nobis donatum, typis nunc, praeter promissum tomo IV Julii infra citando, non commiserimus, tum in causa est exiguum opera ac rei pretium; tum quod legi ea apud Lipomanum ac Surium possint; tum denique quod aliud quodpiam exemplar ad manum sit, numquam, quantum scimus, aliàs editum, ac proinde, hic non omnino sine fructu edendum; tamen si substantiam eandem contineat. Accepimus illud à nostro Joanne Gamans anno 1641, & hoc titulo notatur: S. Platonis M. ex Bedecensis cœnobii Ordinis regularium S. Augustini, diocesis Paderbornensis passionali pergameno Ms. insigni, mensis Decembris iol. c. 1, pag. A. Incipit passio S. Platonis martyris, quae est XIX Kalend. Januarii. Eodem die exprimitur ad calcem dicta: assinis: quae tamen Slavo-Russicis, uti supra diximus, a Graecis passis ignota est, sicut & apographo nostro Graeco Passionis, quod cum fastis istis consentiens, eundem diem sic notat:

pro monialibus
* Ancyræ

S. Laurentii

Venetis
* suspenditur

* faciem

De Actis, quae exstant sub nomine Metaphrastis, judicium: E

quod etiam quadrat apographo nostro Graeco dantur Acta ex alio apographo. F

AUCTORE
J. P.
Præcipua
quædam A-
ctorum capita
circa diem
mortis

25 Ἐπλεώθη ἡ .. Πλάτων .. μηνὶ Νοεμβρίῳ
ὀκτωδεκάτῃ. Martyrio autem .. functus fuit ..
Plato mense Novembri, die decima octava.
Consonant Lipomanus ac Surium. Petrus de Na-
talibus in *Actorum* compendio, quod habet lib. 6,
cap. 126, relato Sancti martyrio, mox subdit,
tumultuatum fuisse xi Kal. Augusti; addito, sicut
suspicor, hoc potius die, quam alio, ex *Martyrologis*
Latinis. Quamquam verò circa genuinum
martyrii diem nihil certi determinari queat ob de-
fectum *Actorum* primigeniorum, quæ olim puta-
mus exstitisse, multo, ut dicebamus, aliter con-
scripta, quam nunc exstant; malumus tamen am-
plècti diem xviii Novembris, à Græcis Constan-
tissimè annuntiatum; quam diem hodiernum men-
sis Julii, quem Latini concordēs signant; eò quod
hi ab illis videantur accepisse tam ipsum *Marty-*
rem, quam ejusdem *Acta*; quorum compendium
illi *Martyrologis* suis inseruerint, adoptata forte
ab egraphis Hieronymianis, Romano parvo, A-
done, Ujnarado, eosque secutis hac die xxii Ju-
lii: quamquam an re ipsa hoc ita sit factum, &
qua de causa, definire certò non possimus.

B
ac tempus,

26 Eccegraphum Bodecense cum Petro de Nata-
libus S. Platonem passum scribit sub Maximia-
no; quod supra quoque memoravimus ex *Menolo-*
gio Slavo Russico. Apud Lipomanum ac Surium
nomen proprium imperatoris haud reperio. Passum
item sub Agrippino, tum ex *elogis*, quam ex
Actis Græcis ac Latinis habemus. Porro is a Pe-
tro de Natalibus vocatur præfatus; à Bode-
censi autem constanter præles: à Lipomano &
Surio (consentiente etiam *Passione* Ms. Græca, de
qua supra) vicarius dicitur. Quod si sub vica-
rio passus re vera fuerit Sanctus, non videtur
esse passus ante tempora Diocletiani, qui juxta id
quod docet Lactantius de *Mortibus persecutorum*
cap. 7, illud genus magistratus putatur primus
instituisse: de qua re consuli etiam possunt *Acta*
tomo IV Julii pag. 25. Quamquam quid hic fi-
das *Actis* Græcis, aliunde valde suspectis? Præ-
sertim cum Menæa magna excusa cum Antho-
gio titulum ipsi dent ἡγεμῶν; qui magis ordi-
nariè præfatum alicujus provincia denotat; qualis
si fuerit Agrippinus, jam Diocletiani tempora
potuit antevertere; utpote quos ante illum jam in-
stitutos ex Eusebio diximus eodem tomo Julii no-
stri, pag. rursum 25.

C

uti & pale-
stram marty-
rii.

27 Palaestra martyrii, seu locus, in quo S.
Plato obivincatus ac sepultus sit, apud Lipoma-
num, Surium, Petrum de Natalibus, quibus
adde. lectiones proprias supra productas, dicitur
Campus; qui utique, si verus ille & non fictus
martyrii locus fuit, non in ipsa urbe Ancyra,
sed extra ac prope illam extiterit, id quod sa-
tis clarè pandit apographum Bodecense: Duxe-
runt eum, inquit, foras civitatem Anciram,
ad locum qui vocatur Campus, addito epite-
tho amœnus; quo vox Campus rectè, modo ve-
rè determinata minus ferit, quam si, illo seclu-
so, indeterminatè ac simpliciter cum aliis istis dicitur
Campus. Et vero accidere facile potuit, ut a-
gro alicui suburbano aprico & amœno id nominis
à vicinis Ancyranis impositum fuerit. In apogra-
pho nostro *Passionis* Græco, eodem loco Κῆρυξ no-
men datur; estque vox Græco-barbara, & inter ex-
empla apud Cangium notatur usurpata à Chryso-
stomo in oratione de Circo; ut mirum nequid in-
credibile videri non debeat, hujusmodi vocem istis
seculis ab Ancyranis adhibitam fuisse, in Oriente,
uti opinor, tunc non ignotam; pro qua, si benè Græ-
cè illius efferre significationem volueris, dices πεδίο.

28 Superest, ut pauculis expendamus locum
superiorem num. 5 ex *Menologio* Basiliano, & eo, Quodam no-
quod est apud Canisium, ubi S. Plato scribitur
fuisse frater germanus S. Antiochi martyris. Ti-
tulum hunc Sancto isti adscribi, in pluribus Gra-
corum fastis notavimus die xv hujus, quo is cum
Martyrologio Romano datus à nobis fuit tomo &
pagina proximè citatis. Non verò germanus dum-
taxat frater refertur fuisse S. Platonis, sed per
quem etiam in Christum credidit, sicut scribitur
ibidem ex Menæis Mediolanensibus bibliotheca Am-
brosiana. Tamen verò istam sanguinis conjunctio-
nem vel dubiam vel suspectam reddere nec velimus
nec possimus; duo tamen circa hanc observari ju-
bemus, quæ eidem non videntur ex omni parte
favere. 1. Apud Lipomanum ac Surium dicitur:
B. Plato... multos verbo illuminans fecit
Christo credere.

29 Quos inter si numerari debeat S. Antio-
chus, mirum est, nullam de germani fratris con-
cho, fratre
versione mentionem fieri à Metaphraste vel alio
germano S.
ejusdem ingenis auctore in antiquioribus scriptis,
Platonis,
ex quibus suam adornavit *Passionem*, verosimiliter
E
in ea non repertam; quam si ibi reperisset, non præ-
termisisset, uti opinamur, eam transcribere. Alterum
est, quod notari velimus, & ibidem pag. 26 et-
iam observavimus, duobus istis fratribus germa-
nis patriam attribui longè diversam à laudatis
Menologis Basiliæ & Canisi, quæ S. Antiochum
Sebastenum faciunt; at S. Platonem, uti dixi-
mus supra num. 5, Ancyra adscribunt.

30 En tibi nunc qualem qualem Sancti nostri uti & de ex-
Passionem, cui sicut & illi, quæ exhibetur apud
emplari Pas-
Lipomanum ac Surium, consona sit ea, cujus
sionis, quod
exordium datur à Leone Allatio in *Diatriba* de
hic datur.
Symeonum scriptis pag. 128 inter ea, quæ Me-
taphraste adjudicat, his verbis expressum: Οὐ
ξένα Γαλατῶν τὰ παρόντα, ἕδὲ ὁμολογητῆ ἑ-
ληθείας ἀδωτέια. Id est: Non sunt peregrina
Galatis ea, quæ tractamus, neque à Con-
fessore veritatis aliena. Quæ si confertas
cum edito exordio apud Lipomanum ac Surium,
ac Ms. sub nomine bibliotheca Vaticane mox à no-
bis citato, quod sic incipit: Οὐ ξένα Γαλατῶν μέ-
λω λέγειν, οὐδὲ τῷ Ἁγκυραν οἰκόντων ἀδωτέια,
οὐδὲ ὁμολογητῆ καὶ Θεῷ λόγον πεπιστευμένῃ ἀπι-
σαι ἐρῶ; quæ, inquam, si cum illis conferas, eò-
dem istas omnes referes *Passiones*, & tamquam ex
ungue leonem, cognosces ejusdem parentis prolem
esse: quamquam ea, quæ hic datur ex Ms. Bo-
decensi, pluribus locis Surianâ brevior sit.

PASSIO

Ex Passionali pergameno Ms.
cœnobii Bodecensis.

CAPUT I.

S. Plato apud præsidem Agrippi-
num accusatur; sed nec tor-
mentis nec blanditiis à Chri-
sti fide advocatur.

Non sunt aliena vel peregrina omnibus S. Plato na-
habitantes Ancyram, neque per tota
tura & gra-
vicina loca, quam sæva & crudelis perfec-
tia doctibus
tio insignis,

A tio temporibus Maximiani imperatoris in provincia Galatia adversus religionem Christianorum facta sit, ita ut frater fratrem, & pater proprios filios, & amici amicos, vicinofque suos, qui Christum confitebantur, persequerentur, & morti traderent. Quo tempore beatissimus Platon *a* relictus est à parentibus parvulus cum magnis divitiis & possessionibus multis, eo quod illustres & nobilissimo genere fuissent exorti. Erat autem ipse decorus formâ, repletus Spiritu sancto ab infantia; quique dum adhuc sub procuratoris dispositione esse videretur, euangelicæ admonitionis non surdus auditor, cœpit divitias, quæ à parentibus sibi fuerant derelictæ, pauperibus erogare, & tota animi intentione, sine qualibet reverentia festinans ad palmam martyrii, publicè se Christianum esse confitebatur *b*.

scribitur Agrippino præfidi;

c

B

d

à quo interrogatus,

C

crudelissimè caditur: sed nec verberibus,

2 Quod cognoscentes ministri sathanæ, tenuerunt eum & miserunt in carcerem. Cumque nuntiatum fuisset Agrippino præfidi, iussit sibi tribunal *c* præparari ante regiam, contra templum Jovis; & sedente eo pro tribunali, adiutor officii dixit: Platon, qui de religione Christianorum se jactat, & contra præcepta principum deos immortales injuriat, adest: quid præcipitis? Agrippinus dixit: Discinctus *d* ingrediatur. Et cum fuisset ingressus, ait ad eum præses: Cum universus orbis terrarum in epulatione consistat, cur tu in tanto ac tali constitutus es errore, ut audeas præcepta principum contemnere, & deos magnos derelinquere, & Crucifixi religionem sectari? Sanctus Platon respondit: Vos estis, qui degitis in errore, derelinquentes Deum, qui fecit cælum & terram, cum omni ornamento eorum, & adoratis lapides & ligna, opera manuum hominum.

3 Agrippinus dixit: Nobilitas juventutis tuæ protervum te facit. Dic tamen mihi, de qua religione es, aut de qua civitate, vel quod nomen est tibi? Sanctus Platon respondit: Natus in hac patria, religione Christianus, nomen habeo Platon; servus Christi ex utero matris meæ. Agrippinus dixit: Non cognovisti, quia jam iussit dominus imperator, ut omnes, qui in religione Christiana perseveraverunt, per multa tormenta puniantur? Sanctus Platon respondit: Cognovi ex parte, & mente irrisi stultam iussionem principis. Agrippinus dixit: Ergo stultam dicis iussionem principis? Sanctus Platon respondit: Etiam cum ipso auctore. Præses dixit: Non tibi expedit iussa principum irridere, nec deos magnos postponere, eo quod omnes, qui ista facere præsumpserunt, diversis tormentis interierunt. Unde & ego, conspiciens nobilitatem & decorem juventutis tuæ, compatiar tibi, atque præmoneo, ut recedas ab hac vanitate, obediens iussis principum, & ad deorum templa concurras.

4 Sanctus Platon respondit: Ego præcepta mei regis, qui est Rex regum & Dominus dominantium, cum summo desiderio ab infantia servavi, & ad finem vitæ servabo, & die nocteque ad referendas laudes sancto nomini ejus konkurro. Nam omnes dii gentium, dæmonia; Dominus autem cælos fecit. Tunc Agrippinus iussit eum expoliari, & à quatuor militibus crudeliter ac

diutius cædi. Qui cædentes defecerunt. mutatique sunt alii duodecim viri fortissimi: & hi quoque dum per multas horas corpus Martyris cædere viderentur, nihil prævalentes defecerunt; in corpore autem beatissimi Martyris nullæ maculæ videbantur. Quæ diligentius conspiciens universa multitudo circumstantium, una cum Agrippino præfide, mirabantur valde, & confundebantur, nescientes, quid dicerent. Beatissimus autem martyr Platon forti animo & immutabili corde permanit in confessione sua, gaudens in poenis, quæ illi pro nomine Christi inferebantur. Videns igitur Agrippinus ejus constantiam, amplius confundebatur: & dixit ad eum: Pulchritudo juventutis tuæ ornat genus tuum. Nam scio te nobili genere procreatum. Quare ergo vis hac florentissima lucè sine causa privari? Jam nunc suadeo tibi, ut proprio filio, effugere mortem & concurrere ad vitam.

5 Sanctus Platon respondit: Bene suades, Agrippine: ego ideo fugio sempiternam mortem, ut promerear æternam percipere vitam. Agrippinus præses dixit: Dico tibi, infelix, quantæ sunt mortes? Sanctus Platon respondit: Una quidem temporalis est; alia vero æterna; una subito finitur; alia, quæ præparata est tibi, & patri tuo diabolo, vel eis qui obaudiunt præceptis tuis, finem non habet: sed est in ea sempiternus cruciatus: ubi erit fletus & stridor dentium. Agrippinus dixit: Unde tanta verborum superfluitas? Aut sacrificia diis immortalibus, aut certè subjicies multis cruciatibus? Sanctus Platon respondit: Fac citius, quidquid tibi videtur; nam numquam sacrifico diis tuis, nec ad injuriam summi Dei flecto cervicem meam lapidibus & lignis sine sensu; sed festino adjungi illi, qui pro nobis mortuus est, & die tertia resurrexit, ascendit ad cælos, sedet ad dextram Patris.

6 Tunc Agrippinus duci eum in carcerem iussit: plurimi vero fidelium simul & gentilium sequebantur eum, mirantes & laudantes perseverantiam ejus. Sanctissimus autem Platon dum duceretur ad carcerem, exhortatus est populum, dicens: Viri Christiani & omnes qui me conspicitis, non vos terreat tormenta, quæ in me exercuit impiissimus Agrippinus: quia non propter causam parvam ad hoc veni certamen; sed propter factorem cæli & terræ, maris & omnium quæ in eis sunt. Multæ quidem tribulationes iustorum; sed de his omnibus liberabit eos Deus. Venite ergo omnes, confugiamus ad tranquillissimum portum, & investigabilem Christum, & patienter suscipiamus tormenta, quæ nobis pro ejus nomine inferuntur, scientes, quemadmodum non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Hæc cum dixisset & confortasset omnes audientes se, lætus & gaudens ingreditur carcerem, fixisque in terram genibus oravit & dixit: Domine Jesu Christe, qui scis universos actus meos, & cunctos gressus dinumeras, adesto mihi puero tuo, & conforta me, ut possim patienter sufferre tormenta, quæ mihi pro nomine tuo inferuntur, & non mihi prævaleat sathanæ discipulus Agrippinus; quatenus sciat universitas hominum, quam nihil sunt idola,

quæ

nec verbis à veri Dei cultu avocatus

E

ideo in carcerem deducitur.

F

EX MS. quæ colunt, sed magis cognoscat omnis mundus, quia es verus Deus, qui cum Patre & Spiritu sancto vivis & regnas per omnia secula seculorum. Amen.

7 Post dies septem execrabilis Agrippinus iussit educi de carcere sanctum martyrem Platonem, sibi que presentari. Quod cum fieret, adjutor officii, Viventius e nomine, nuntiavit præfidi Agrippino & dixit: Platon, qui regalibus edictis obaudire renuit, & vestris monitis non acquiescit, sed adhuc perseverat in malitia sua, adest præ foribus: quid præcipitis? Agrippinus dixit: Prius adducite diversa genera tormentorum, & sic ingrediatur. Quo facto, ingressus est Platon coram præfide Agrippino. Præses dixit: Pone ante eum diversa genera tormentorum, id est lebetas, sartagine, manus ferreas, & anaclastas, catapeltas f, & obeliscos acutissimos g, sed & alia diversa & terribilia tormentorum genera, arbitrans hoc, quod mox ut conspiceret sanctus Platon tantorum species tormentorum sibi præparari, expavesceret, & sibi consentiret. Unde dixit Agrippinus ad eum: Ecce conspice, Platon, qualia tibi præparata sunt tormenta. Nunc ergo tracta, ut pro honore generis tui & decore juventutis tuæ possis frui lucis hujus gaudiis. Quod ut possit fieri, sacrificia magno deo Apollini, aut certe ad confusionem natalium tuorum in his pœnis deficies.

8 Sanctus Platon respondit: Non tecum multum loqui volo, Agrippine, eo quod videam, te peccatis esse obnoxium, & totam mentem tuam cogitatione diabolica vexari, ut putes me similitudinem tormentorum, quæ ante me posita sunt, pavescere, & abnegare religionem meam. Unde insensate & sine intellectu, cur non perspicias, si ista tormenta, quæ à te, homine corruptibili, proponuntur, timenda sint, magis quam ea, quæ sine fine administrantur. Audita ergo Agrippinus constanti beatissimi martyris Platonis, cœpit eum mollibus hortari suasionibus, dicens: Si volueris me audire, tamquam patrem tuum, bene tecum agentem, & gustaveris de sacrificiis deorum nostrorum, mox absolvam te à vinculis istis; & unicam filiam fratris mei dabo tibi in matrimonium, & divitem te faciam & honoratum reddam. Tunc beatissimus Platon deridens præfidis amentiam, dixit: Infelicissime omnium & deceptor animarum, ego si vellem pervenire ad nuptias terrenas, meliorem ac nobiliorem possim accipere, quam filiam fratris tui.

9 Iratus Agrippinus, [iussit] eum sterni sub lectum æneum, & poni sub eo prunas, & ignem copiosum, & desuper fervens oleum effundi, resinam atque bitumen, & ceram flagrantem super eum mitti, ita ut omnia viscera ejus nudata intolerabiliter torquerentur. Tunc Suftrionius b commentariensis dixit: Miserrimo hominum, cur contradicis præceptis præfidis? Nonne vides, quæ contra te posita sunt tormenta? Sanctus Platon respondit: Recede à me minister sathanæ, & vade retro; quia non prævalebis mihi: ego enim torquendum totum corpus meum tradidi propter Christum. Agrippinus dixit: Numquid Christus, quem dicis, qui crucifixus est à Judæis, potest te liberare de manibus meis? Nisi cito sacrificaveris deo ma-

gno Apollini, non effugies tormenta, quæ tibi præparata sunt. Sanctus Platon respondit: Neque Apollini sacrifico, neque ceteris diis tuis: nam Apollo perditio k interpretatur, & omnes qui credunt in eum, simili damnatione peribunt. Divinitas autem vera non in manufactis habitat templis, sed est in cælis; cui quotidie sacrifico hostiam laudis.

10 Agrippinus dixit: Infelicissime, ut video, mortem diligis, & vitæ hujus splendorem odio habes. Sanctus Platon respondit: Multoties audisti à me, inimice veritatis, quia si perseveravero in confessione Domini mei Jesu Christi, non morior, sed post coronam victoriæ, vitam æternam possidebo; non solum ego, sed & omnes, qui credunt in eum, quem & tu, si dignus fuisses intelligere, utique manibus tuis execrabiles deos, quos colis, confringeres, & una mecum prostratus in terram, Deum verum, qui habet statum tuum in manibus suis, curares. Ad hæc Agrippinus indignatus dixit: Desperate & aliene, deorum principumque inimice, quare ad tantam nunc insaniam te pervenisse non pudet, ut etiam usque ad mei deceptionem perducas errorem tuum, quatenus sequar superstitiosam sectam, quæ nuper inventa, à Romanis principibus damnata est. Sanctus Platon respondit: Et ego novi superbiam cordis tui: quia in malevolam animam non introibit Dei sapientia. Sed tamen memor esto verborum meorum; quia veniet tempus, quando cum fletu & gemitu recordaberis quæ nunc à me dicuntur, & velles tunc per me modo credidisse: sed sera illa pœnitentia non proderit tibi, quam modo per malitiam cordis tui neglexisti.

A N N O T A T A.

a Platon hic more Græcorum, qui Πλάτων scribunt; Latini verò Plato.

b Ab hoc exordio plurimum discrepat illud, quod est apud Lipomanum ac Surium.

c Lipomanus ac Surius habent apparitor; apographum nostrum Græcum βοηθός, adjutor. De isto officio Cangius in Glossario Lat. Adjutores, inquit, dicuntur, qui magistratibus seu potius officialibus quibusvis adjungebantur, ut in muniis obeundis essent, qui eos adjuverent. Plura vide in annotatis ad caput 2 Actuum S. Apollinaris, die 23 hujus, litt. h.

d Non satis assequor, quam vim hic habeat τὸ discinctus (quod non est in editis apud Lipomanum ac Surium, nec in apographo nostro Græco) seu, quod idem est, ut ego interpretor, abjecto cingulo; cum miles non fuerit Sanctus noster. Aliud est in Martyribus militibus; qui vel sponte sua in obsequium fides, & in imperatorum ac præfidum gentiliū contemptum, cingulum militare seu balteum deponebant, vel eorum imperio deponere illud jubebantur, si nolent Martyres idolis sacrificare. (Videsis Antonium Gallonium de Cruciatibus Martyrum cap. 4, à pag. 151 editionis Colonienfis) nisi τὸ discinctus hic sonet solum contemptum, sere sicut illud Horatii, discinctus nepos.

e Apographum Græcum Βικέντιος; Lipomanus ac Sur. Vincentius.

f Græcè, καταπέλτης; Latine Catapultas, sicut est apud Lipoman. & Sur.

g De

D

k

que suffert
lubens tyrannum redarguens.

B

F

A g De hisce instrumentis videri potest laudatus Gallonius in suo indice, ubi tamen vocem anacletas non reperio: quod fuerit haud dubie instrumentum retorquendi aut restringendi crura vel alia membra Martyrum juxta etymon ἀνακλάζω. In nostro apographo Græco est ἀνακλάζω, quod Lipoman. & Sur. non habent.

h In Græco est Σοφρώνιος, juxta quod rellius Sophronius Lipoman. & Sur. scribunt, quam hic in nostro textu sit.

i Commentariensis, custos carceris, sic dictus, quod commentarios, id est rationes custodiarum & reorum conficeret, & inscriptiones criminum reciperet. uti est apud Cangium in Glossario Latino.

k Ἀπόδωμι enim (cujus iniustitiam ἀπόδωμι) significat pereo, perdo, destruo.

quo erat indutus, rumpens, iussit ferrum ignitum poni ad latera ejus. Quod ubi fecerunt ministri, tanta validudo ignis facta est, ut non solum latera Martyris Dei comburerentur, verum etiam interiora ejus dirumperentur, ita ut per nares & cerebrum fumus ignis erumperet.

13 Sanctus autem Platon, cum jam mortuus esse putaretur, dixit Agrippino: Immanissime canis, nihil mihi prævalent supplicia tua: quia Dominus meus Jesus Christus murus est mihi inexpugnabilis, & protector non deficiens in æternum. Accedens verò quidam adjutor nefandi judicis prope beatum Martyrem, dixit ad eum: Acquiesce, obsecro, præceptis imperatorum, & sacrificia diis immortalibus: quia propter tua tormenta nos omnes deficiamus; & tu nec vultu nec mente mutaris. Magnanimus ad hæc Christi Martyr respondit: Et tu patros vis esse deorum, qui nescis dextram aut sinistram tuam. Ergo si dogmatizas, Agrippinus taceat. Deinde erectis ad cælum oculis, ingemiscens, dixit: Dorsum meum tradidi flagellis, & totum corpus meum examinationibus inimici propter nomen tuum, Domine Jesu Christe. Ne discesseris igitur à me, quoniam tribulatio proxima est; & non est qui adjuvet, nequando dicant gentes, ubi est Deus ejus: sed fac beneplacitum tuum, ut non prævaleat mihi canis iniquus, qui rabido furore latrat adversum me. Cumque à Christianis dictum fuisset, Amen, commotus est locus ille, & omnes, qui aderant, territi fugerunt.

14 Præses tamen à malitia cordis sui non recessit, sed vocans ad se beatum Martyrem dixit: Ecce Platon, multiplicando sermones in stultitia tua perseveras. Ego multoties talia & ampliora audivi ab illis, qui hujus religionis dogmata prædicabant: sed nemo ex omnibus vivens evasit de manibus meis, nisi hi, qui consentientes mihi, adoraverunt magnos deos. Sic & tu dispone sacrificare, aut accede reiteratus ad pœnas. S. Platon respondit: Homo sine Deo, & omnium malorum adinventor, quid vis protrahere martyrium meum, recurrendo iterum ad præterita & inania verba, sicut canis rediens ad vomitum suum. Dominus meus Jesus Christus pro mundi salute fudit sanguinem suum, quanto magis & nos debemus desideranter propter nomen ejus transitoriam mortem sustinere, ut in perpetua vita promissiones ejus lucremur. Tunc Agrippinus excitatus in furorem, præcepit corrigias excidi de membris ejus à capite usque ad pedes, dicens: Putasne te adjuvare potest Christus, in quo confidis?

15 Sanctus Platon respondit: Crudelissime, & Dei * tyranne, non incongrue tibi nomen illud impositum est Agrippinus: quod intelligitur ferus b: nam sicut fera agrestis fugiens præcipitatur, ita & tu quæris unam tecum in foveam mittere sequentes perverfam mentem tuam, sed ego ita gaudeo in pœnis tuis, quomodo qui invenit thesaurum multum: aut qui videt, quamdiu desiderat videre. Ministri autem sine misericordia incidebant particulatim membra beatissimi Martyris, tamquam statuae animam non habentis. Verumtamen Athleta Christi patienter

CAPUT II.

B *Constantia Martyris novis tormentis frustra probata; qui tandem capite plexus martyrio coronatur.*

Tunc jubente præside iterum torquebatur beatissimus martyr Platon, & dum in examinationibus diversorum tormentorum affigeretur tortissimus miles Christi, transferunt horæ tres, & post hæc dimissus est, & depositus à ministris de lecto æreo, in quo diversæ pœnæ illi fuerant illatæ. Sed non solum ignis & tormenta ei non nocuerunt, imo etiam tam suavissimus odor replevit circumstantes, ut angelicam visitationem affuisse nullus dubitaret. Nulla etiam penitus macula in ejus corpore videbatur; ita ut omnes glorificarent Deum, dicentes: Verus est Deus Christianorum: qui & confortat & sanat servum suum, ut nihil in eo prævaleant tormenta. Agrippinus verò confusus post tanta tormenta, quæ ei intulerat, dixit: Acquiesce vel adhuc Platon: & si non vis sacrificare diis, abnega saltem illum, qui crucifixus est, & dimitteris.

Nova tormenta

C *nihil adeo S. Platonem movent,*

12 Sanctus Platon respondit: O crudelissime seductor, & falsator veritatis; quid suades, ut abnegem salvatorem meum, Dominum Jesum Christum, qui mihi in tormentis affuit, & non permisit in corpore meo, sicut ipse perspicias, de omnibus tormentis, quæ in me exercuisti, maculam remanere. Recede à me, qui operaris iniquitatem, nec velis amplius ignorantes & simplices animas adducere in errorem, quia Dominus meus non derelinquet animam meam in inferno: nec dabit sanctum suum videre corruptionem. Agrippinus dixit: Quia misertus sum tui, propterea contumeliosus & stultus effectus es in verbis. Scito quoniam acrioribus tormentis te affligam: ut tu mihi ultroneus dicas: Paratus sum diis immortalibus immolare. Sanctus Platon respondit: Omnia tormenta tua, quæ & intulisti, & adhuc illaturum mihi minaris, ita sunt apud me, tamquam si aliquis ad delicias sit invitatus: & ideo gaudens suscipio plagas corporis mei, ut heres efficiar vitæ æternæ. Tunc Agrippinus irâ motus surrexit de sella, & fibulatorium a,

Julii Tomus V.

EX MS.

ut tyranno etiam insultet, Christo fretus.

B

Constantia ejus rursus probatur,

F

corpore membratim scinditur, forte dicitur

G g *susti-*

EX MS.

sultinens dicebat: Exspectans exspectavi Dominum, & intendit mihi: dedit in opprobrium conculcantes me. Videntes hæc Christiani, qui aderant occulti, flebant pro tam crudeli pœna, quam extra naturam hominum patiebatur. Ipse vero immobilis in fide Christi non deficiebat, sed potius irridebat amentiam judicis, & tollens unam corrigiam de latere suo, quæ fuerat à carnificibus incisa, jactavit ante tribunal præsidis dicens: Sathan, sanguinum devorator; nescis inimice Dei, quia ad imaginem suam fecit Deus hominem. Cur tu pro defensione dæmonum, innocentia hominum corpora particulatim incidis? Quare non perspicias quia & tu carne es indutus? cur delectaris videre concisionem membrorum meorum, sine aliquo delicto?

sed irrita conatus;

B

16 Ego quidem delector in iis pœnis, quia quantum fuerit membrana mea à carnificibus detracta, tanto pulchrior corona mihi præparabitur à Domino meo Jesu Christo. Tu autem accipiens corrigiam corporis mei habe in testimonium damnationis tuæ. Erit enim hæc tibi ad iudicium perditionis æternæ, ut memor sis iniquitatis tuæ dum veneris in supplicium æternum, quod tibi est præparatum una cum idolis tuis. Dicit ei præses: Tu me & deos fatis injurasti. Non est tibi curæ, quod viscera tua per latera exeunt, sed adhuc in responsionibus tuis contumax esse inveniris. Cui sanctus Platon subridens, ait: Tu miser stercore repletus in sœtoribus perseveras, ut totus sordidus in æterna damnatione deficias. Ego vero emendatus per varias pœnas cum magna fiducia Salvatori meo assisto, ut sine ulla passione possim in ejus sancto convivio epulari. Agrippinus præses dixit: Scio quoniam ideo verbosaris, ut citius te interficiam, sed ego secundum malitiam cordis tui severioribus tormentis te reservabo, ut per te terreantur omnes qui contradicunt magno Deo Apollini. Sanctus Platon dixit: Operibus ostende, quæ in verbis minaris: ut satisfacias voluntati patris tui sathanæ; habes enim potestatem terreni principis sub corpus meum. Nam animæ meæ nihil mali potes inferre.

C

inter nova tormenta,

17 Agrippinus dixit: Scias in veritate, quoniam sicut in præteritis tormentis expertus es, ita & adhuc minimè parcam tibi, nolenti sacrificare benevolentix deorum; etiam si Platonis illius, qui fuit amator & cultor deorum, philosophiam accipias. Sanctus Platon Respondit: Tu magis scias atque cognoscas per experientiam tormentorum, quæ per Dei gratiam patientissimè pertuli: quoniam corpori meo non parco, sed magis propter amorem Domini mei Jesu Christi ipsam mortem, quam minaris, libenter perfero. Tunc Agrippinus eum jussit iterum in equuleo suspendi, & in tantum à carnificibus uncinis ferreis corpus ejus & genua radi, ut ossa denudata remanerent. Et præco magna voce clamabat: Sacrifica diis & dimitteris. Cumque vidisset eum toto corpore solutum, jussit eum deponi dicens: Miserrime, quid speras? Cum jam omne corium tuum disruptum sit, & ossa denudata, quare non sacrificas, ut repropitientur tibi dii, & veniam vivendi concedant. Sanctus Platon respondit: Quid adhuc me exspectas

audire, dæmonum cultor. Si omnes pœnas tuas præteritas pro nihilo habui, quanto magis nunc parvi pendo eas, cum jam coronam meam amplector? Derudatus carnaliorio, sed vestitus loricâ fidei, securus penetrabo cælum à facie inimici. Quod si adhuc aliqua tormenta volueris inferre, adimple festinus, ut in omnibus confundaris. Agrippinus dixit: Patientiam habeo in te propter falsum nomen, quod habere videris, Platonis philosophi, qui magnus doctor esse videbatur, nec tamen ab honore & reverentia deorum recessit, sed magis docuit, ut à sacrificiis nullus omnino recederet: unde admiror, de tua nobilitate habens experientiam, doctrinæ ejus cur non assentias unâ nobiscum his, quæ à majoribus tradita esse cognovisti.

D

18 Sanctus Platon respondit: Vade retro me sathanas, quia mihi non prævalebis qui mecum habeo Spiritum sanctum, cujus philosophiam & doctrinam die noctuque meditari non cesso. Nam Platonis illius sacrilegi, cujus tu mentionem fecisti, nihil habeo nisi nomen tantummodo & non fabulosam & erraticam sapientiam, in verbis meditatam & compositam, in qua ille confidens alios decipiebat. Vera autem sapientia, quæ per Dominum meum Jesum Christum, in mundo manifestata est, non in verbis philosophiæ placatur, sed puris mentibus adhærebit. Scriptum est enim, Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobabo. Stupefactus Agrippinus mirabatur responsiones & fortissimum animum ejus, dicens ad suos: Quid tacemus? Puto victi sumus. Et iterum jussit eum duci in carcerem, præcipiens, ut una uncia panis & calix aquæ illi per diem daretur, & à nullo homine omnino videretur. Ingressus igitur beatissimus Platon in carcerem, fecit ibi decem & octo dies, & noluit omnino accipere neque panem neque aquam, sciens Dominum in Evangelio dicentem: Non in solo pane vivit homo, sed de omni verbo, quod procedit de ore Dei. Cumque vidissent custodes, quod nihil gustavit per tot dies, rogabant eum dicentes: Manda, homo, ne forte periclitemur nos, cum tu nihil horum gustaveris, quæ tibi inferuntur.

in ediam longam de tyranno triumphans:

E

19 Sanctus Platon respondit: Nolite reputare fieri quoniam ego moriar, si nihil gustavero de cibo carnali, quia repletus sum Spiritu sancto, qui missus est de cælo à Patre, in nomine Domini nostri Jesu Christi, qui dixit: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. Et iterum: Qui biberit de aqua, quam ego do, fiet in eo fons aquæ vivæ, & non deficiet in æternum. Unde omnino absurdum est, ut ad injuriam summi Dei polluar de cibis sacrilegorum. Post hæc sedens Agrippinus in tribunali contra templum Jovis, jussit adduci S. Platonem. Cumque fuisset adductus, dixit ad eum: Quid tractasti circa salutem tuam; paratus es sacrificare, an disposuisti vitam finire, & esse cum Christo nescio quo illo quem prædicas? S. Platon respondit: Salus mea Christus est, quem tu blasphemâ linguâ nominasti. Fac igitur citius, quod facturus es, nec amplius moreris in verbis. Tunc Agrippinus, videns animo forti & hilari vultu perfectaque fide per-

actandem capite damnatus

F

A persistere beatum Martyrem, amplius confundebatur, & dixit: Per pœnas nihil prævaluimus, eo quod magica arte superet nos; caput ergo ejus amputetur.

B 20 Accipientes iraque eum carnifices post datam sententiam, duxerunt eum foras civitatem Anciram, ad locum qui vocatur Campus amœnus, ubi, impetrato spatio orandi, elevans oculos ad cælum beatus Martyr ait: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, ad quem desideranter festino: quia non prævaluerunt mihi minæ & tormenta nequissimi judicis, sed misisti angelum tuum, qui confortavit me & sanavit vulnera mea. Nunc ergo accipe cum pace animam meam, & aggrega me dignanter in aula tua. His dictis extendit caput, [&] dixit spiculatori: Modo, frater, fac, quod tibi jussum est. Quem mox ille percussit, & amputavit caput ejus: cujus corpus furati sunt Christiani & cum omni diligentia posuerunt in eodem loco, in quo fiunt virtutes, & multa mirabilia usque in

hodiernum diem. Martyrizatus est autem sanctissimus Dei Platon sub Maximiano imperatore, Agrippino præside, decimo nono Kalendas Januarii: regnante Domino nostro Jesu Chrillo: qui cum Deo Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in secula. Amen.

EX MSS.

A N N O T A T A.

a Fibulatorium (apographum nostrum Græcā φιβλατώριον; Cangius vero in Glossario Græco baro φιβλατώριον) qua voce unquam fibulam, quâ subligatur vestimentum, tum vestimentum ipsum significari, invenies apud eundem auctorem in Glossario Latino-barbaro. Hic autem videtur accipi in hac ultima notione.

b In apographo Græco ita exponitur etymon hic indicatum; dum dicit Sanctus Agrippino: ἀγρίος ὁ γὰρ πρὸς λύκος κατέστηκε: vis est in vocibus ἀγρίωνος, & ἀγρίος, ferox, immitis: qua Græcè quidem, Latine samen non obtinet.

E

DE SS. MARTYRIBUS ANTIOCHENSIS

CYRILLO, ANDREA, TEBELLIO, AUREO ET STERTHEO.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

xxii JUL.

Hujus manipuli martyres omnino quinque Antiochia discretè tribuit codex Lucensis seu Fontanellensis; in Corbeicensi legi, haud dubiè, non potuit nomen Sterthei, cujus loco puncta apposita sunt, additaque bina alia nomina Silvani & Donati, quæ in codicibus nostris nusquam reperimur, ut propterea Sanctos istos omittendos putaverim, aliunde, nisi fallor, huc male intrusos. In vetustiori codice Epternacensi nomina etiam prædicta quinque clarè expressa sunt, sed turbato non nihil ordine, ut facile pateat imperiti libraris transpositio, dum Apollinarem hoc die memorat, ac dein sic pergit: Antiochiæ, Andreæ martyris; Auritia civitate Gallitiæ Platonis, Cyrilli, Tebeli, Aulli, Stertei. Ex his mihi quidem dubium non est quin martyres isti quinque rectissime Antiochia consignati sint, nullo alio quam martyrum titulo distinguendi, sive Cyrillus sive Andreas eorum ductor censeatur: ut prorsus non videam, unde in duobus Hieronymianis parvis à nobis editis, nempe Augustano & Labbeano episcopi titulus Cyrillo accesserit, de eo tacentibus ceteris omnibus apographis, etiam Martenianis.

Dixi in solis istis duobus, nam quod ex Ms. Reg. Suecia seu S. Columba Senonensi elogium in notis suis adduxit Florentinus, opinor ex Cod. Holsteniano; Antiochiæ S. Cyrilli episcopi, doctrina & sanctitate conspicui, cum aliis quatuor, in nostro inventum prorsus non est; utpote in quo simplicissime legitur: In Antiochia, natalis S. Cyrilli cum aliis IV, ubi plane per-

spicis, Andreæ, Tebellii, Aurei & Sterthei, more istorum codicum, nomina brevitatis causa suppressa fuisse, dum in aliis ut summum Andreæ adjungitur; ac nusquam, uti dicebam, appellatio episcopi præterquam in duobus istis codicibus Augustano & Labbeano, quos sæpe interpolatos auctoresque monuimus, quemadmodum & Gellonensem, ab Acherio vulgatum. Et sic de Ravani codice censendum est, in quo legerit: In Antiochia, natale SS. Cyrilli episcopi, Andreæ; atque item de Notkeriano, in quo sic habetur: In Antiochia, Cyrilli episcopi, Andreæ & Atebelli, haud dubiè pro Aurei & Tebellii.

Atque ita Notkerum legisse, satis certum est, ut nesciam unde Florentinus alia hauserit, qua Notkero perperam adscribit, nisi ex aliquo auctore Avene, quem Notkerum non semel existimavit. Puriorum paulo codicem secutus est Maurolycus, in quo nimirum reperit; Antiochiæ, Cyrilli, Andreæ & Sabelli. Bedæ Plantiniani annuntiatio ex corruptis Hieronymianis accepta est; In Antiochia, Cyrilli episcopi & Andreæ, a qua citanda melius abstinisset Baronius, ut ostenderet S. Cyrillum patriarcham Antiochenum in Fastis Latinis (quem apud Græcos frustra quaesierit) antea cognitum fuisse, quod verisimile omnino non est. Fuit hæc tamen ipsi occasio, ut Cyrillum Martyrologio Romano insereret, in quo ei præluxerat Galestinus, elogium novum de suo concinnans: Antiochiæ, S. Cyrilli episcopi, qui sacrarum litterarum eruditione, & pietate admirabili in episcopali munere præluxit. Verum de hoc proximè agendum est.

F

DE SANCTO CYRILLO

PATRIARCHA ANTIOCHENO.

P. B.

Antiochiæ in Syria.

ANNO CCC.

E S. Cyrillo, actum est in Tractatu de patriarchis Antiochenis, quem tomo IV Julii præfiximus; ibique locum inter eos obtinet decimum nonum. Successisse illum

Timæo diximus anno Christi 280 circiter; vivere autem desisse anno 300; quo suffectus est illi Tyrannus. Hujus, sicut & duorum ejus decessorum communionem privatus fuit ob suspicionem doctrina hæretica sanctus Lucianus martyr; uti ex epistola S. Alexandri Alexandrini dictum est ad diem VII Januarii pag. 358. Cetera ejus Acta numquam fuisse scripta, satis verisimile videtur; quando ne ipse quidem Eusebius, quo tamen nemo Cyrillum novisse poterat, nemo, siquid historiâ dignum aut præ ceteris memorabile noverat, scribebat libentius, verbo saltem uno res ab eo gestas attigit: sic enim habet, nec quidquam amplius de S. Cyrillo, Ecclesiastica historia lib. 7, cap. 32 in editione Valésiana:

2. Iisdem temporibus Antiochenæ ecclesiæ post Domnum Timæus præfuit: cui successit nostrâ memoriâ Cyrillus. Sub hoc Dorotheum virum doctissimum, Antiochenæ tunc ecclesiæ presbyterum, cognovimus. Qui cum studiosissimus esset sacrarum Scripturarum, Hebræicam quoque linguam addidit, adeo ut ipsos etiam Hebræicos codices peritissimè legeret. Erat hic ingenio admodum liberali, & humanioribus disciplinis apprime eruditus: ceterum ab ipso matris utero eunuchus. Unde & imperator tamquam miraculo obstupescens, eum in familiaritatem suam adscivit, & baphii (in quo purpura tingitur) quod est apud Tyrum, procuratorem constituit. Hunc nos sacras Scripturas in ecclesia non inscitè exponentem audivimus. Post Cyrillum Tyrannus episcopatum Antiochenis ecclesiæ suscepit: cujus tempore ecclesiarum vastatio maximè viguit. (ἄμασεν, id est, exarsit, efferbuit.) Hæc tantum de Cyrillo Eusebius, & ex eo Nicephorus Callistus Hist. eccles. lib. 6, cap. 34 & 35; in eo tamen aberrans, quod Dorotheum non sub Cyrillo, sed sub Tyranno collocet.

3. Quid, quod nec antiquis Martyrologis sive Græcis sive Latinis innotuit? Nam qua paragrapho superiori de S. Cyrillo martyre dicta sunt, ea ad nostrum hunc Cyrillum pertinere non possunt, ut ibidem ostensum est: ille enim martyr fuit, non episcopus; hic autem episcopus, non martyr; siquidem nec Martyrologium modernum Romanum hoc illi epitheton tribuit his verbis: Antiochiæ S. Cyrilli episcopi, doctrina & sanctitate conspicui. At enim, inquis, & illum etiam episcopum fuisse, aliquot Martyrologii Hieronymiani exemplaria testantur, & nostrum hunc quoque fuisse martyrem, in notationibus ad Martyrologium Romanum hoc die satis aperte profiteatur Baronius, cum ita scribit: Habentur ejus (S. Cyrilli episcopi Antiocheni) Acta juncta illis sanctorum Claudii & Nicostrati, quæ ex an-

tiquis codicibus edidit Mombritus tom. I, ubi scribitur, ipsum ob Christi fidem passum, ac tandem in carcere Deo spiritum reddidisse.

4. Ad primum patet responsio ex paragrapho precedenti: cum ex tot exemplaribus Martyrologii Hieronymiani Mss. atque excusis, quæ consulisimus, duo tantum sint, eaque passim interpolata, quæ Cyrillo apud Antiochiam martyris laureâ cum aliis quatuor decorato episcopi appellationem adjungant. Quod verò ad Acta Cyrilli pertinet, quæ apud Mombritium juncta sint illis SS. Claudii & Nicostrati, ea aequè quidquam evincunt; nisi & sincera esse, & de eodem Cyrillo istic agere dicantur, quem hoc die notat Martyrologium Hieronymianum; eumque nostrum esse comprobent Patriarcham Antiochenum. Quorum nihil, opinor, facile cuiquam persuadetur. Ex de Actorum quidem illorum sinceritate non est hic dicendi locus: pertinent enim ad diem VIII Novembris, quo discutienda erunt. Fatetur interea Baronius in notationibus ad eundem diem, ea in nonnullis esse corrigenda. Fac tamen hoc loco non esse interpolata; an eundem ibi Cyrillum cum Hieronymiano; an verò etiam nostrum assignari quis credat? Tute judica, Lector: nam postquam narratum esset, qua ratione S. Simplicius sculptor ad fidei vera desiderium adductus esset; quod nempe, inter cadendos in Pannonia lapides, sua identidem animadvertisset instrumenta diffringi; non item aliorum, qui Christiani erant, & Christi nomen ante opus invocabant, hæc subjiciuntur in Actis Mombritanis:

5. Et cœperunt (socii Christiani, qui fidem à Baronio Simplicio suaserant) quærere sacerdotem; & invenerunt episcopum in custodia ligatum, nomine Cyrillum, ex Antiochia adductum (quod non addit Ado ad diem VIII Novembris) proque nomine Christi vincitum; qui jam multis verberibus fuerat maceratus per annos tres. Ad quem venientes noctu Symphorianus, Claudius, Nicostratus, & Castorius unâ cum Simplicio: quem invenerunt catenis constrictum cum plerisque confessoribus. Et ingressi ad Cyrillum episcopum, miserunt se ad pedes ejus, & rogabant, ut baptizaret Simplicium. Cumque hoc audisset beatus Cyrillus episcopus, gaudio repletus est magno, dixitque ad Simplicium: Fili, vide, si ex toto corde credis; & omnia ministrabuntur tibi. Respondentesque Claudius, Symphorianus, Nicostratus & Castorius dixerunt ad eum rem gestam, de ferramentis quod obvenisset.

6. Et tunc beatus Cyrillus episcopus gratias agens Deo omnipotenti dixit ad Simplicium: Fili, vidisti virtutem in operatione nostra. Modo tantum fideliter crede. Respondit Simplicius cum lacrymis, & dixit ei: Et quomodo jabetis ut ostendam credulitatem meam? Beatus Cyrillus episcopus dixit:

Ut

Acta S. Cyrilli non videntur fuisse unquam scripta.

Vix quidquam de illo scitur, nisi quod tradit Eusebius.

Non est notum in antiquis Martyrologiis,

nec in Actis SS. Claudii &c.

E

F

A Ut credas in Jesum Christum Dominum nostrum, Dei filium, creatorem omnium rerum; & omnia simulacra manufacta respuas. Simplicius dixit: Ego credo quia in veritate ipse est Deus verus Jesus Christus. Et, facto eo secundum consuetudinem ecclesiasticam catechumeno, baptizavit in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti ibidem in carcere; & dimisit eos. Tum relato, quod mox secutum est, S. Simplicii & sociorum ejus martyrio, toleratisque suppliciis, de S. Cyrillo additur: Sanctus vero Cyrillus episcopus hoc audiens, dum esset in carcere, affixit se, & transivit ad Dominum. Hæc sunt, quæ in Actis illis ad S. Cyrillum spectant.

B *ibi enim de alio S. Cyrillo agitur;*
 7 Vides, opinor, S. Cyrillum, de quo hæc Acta meminere, ab Hieronymiano prorsus esse diversum: Hieronymianus enim Cyrillus episcopus non fuit; ut ille fuisse narratur in Actis: Hieronymianus martyrium fecit Antiochia cum Andrea, Tebellio, Aureo & Stertheo; at Cyrillus Mombritianus in carcere Pannonico solus, aut certe (si sociis ejus appellare volueris eos, quorum occasione præ tristitia exspiravit) non cum quatuor illis, quos modo recensuimus; sed cum aliis quinque, Claudio scilicet; Nicodimato; symphorianus, Castorio; & Simplicio. Vides etiam diversum esse utrumque illum Cyrillum à nostro: uterque enim ille in persecutione perit; & Mombritianus quidem in Diocletiana: ceteri nostri diem supremum obierunt anno Diocletiani decimo sexto, Christi 300; hoc est triennio ante exortam persecutionem, qua juxta Eusebium lib. 8, cap. 2 indicta primam est anno Diocletiani 19, Christi 303, cum jam Tyrannus, S. Cyrilli successor, ecclesia Antiochena patriarcha præfesset, ut idem testatur lib. 7, cap. 32: cum in Oriente ante illud tempus ecclesiarum & episcoporum tanta fuis-

set tranquillitas; ut tunc demum diabolus tam-auctor quam ex altissimo sopore excitari primum P. B. cœperit, sicut idem loquitur, lib. 8, cap. 4.

8 Quisquis ergo fuerit uterque ille Cyrillus, quisquis ille noster esse non potuit; Sed vel posterior nostro vel fuerit prior. Nec refert, quod Cyrillus in Actis Mombritii dicitur episcopus ex Antiochia adductus, cum unus tantum Antiochia patriarcha Cyrillus unquam fuerit. Nam hæc verba primum, ut dixi, non habet Ado, qui Acta magis sincera præ oculis habuisse videtur; deinde præter Antiochiam Syria ad Orontem fluvium positam, quæ patriarcharum sedes erat; alia fuit Pisidia metropolis, alia alibi plures; non dicunt autem Acta illa adductum fuisse beatum suum Cyrillum ex Antiochia Syria; neque adeo de S. Cyrillo patriarcha Antiocheno intelligi debent, sicut in citatis notationibus credidit Baronius. Misto cetera, quæ hic afferri possunt argumenta: sufficiunt hæc, ut, quod initio dicebam, nihil ab antiquitate relictum posteris de S. Cyrillo patriarcha Antiocheno intelligatur, præter id quod nunc. 1 & 2 notavimus; imò nec elogium ejus, ut nunc est in Martyrologio Romano, in antiquioribus ac sinceris Martyrologiis reperiri, nec vero etiam memoriam: nam Rabanus Cyrillum patriarcham hic significare non potuit, sed unum ex quinque Martyribus Antiochenis (quem ex corruptis Hieronymianis episcopum fecerit) ut patet ex adjuncto Andrea. Idem de Notkero dictum puta; idem de suppositio Bedæ Plantiniano, quem citat Baronius. Neque vero Galefius, qui S. Cyrillum nostrum Fastis Romanis ante Baronium inscripsit, antiquiora ulla pro se Martyrologia citat in subjectis notationibus, sed tantum Annales, nescio quos, ecclesiasticos græcè scriptos: quos post eum Baronius ne appellare quidem est ausus.

DE SS. MARTYRIBUS MAXULITANIS

ANDREA ELIANO ET AIABOSO SEU AIOBOSO.

I. B. S.

XXII JUL.

C

Corruptus alibi locus,

Rustra hoc die in codicibus Hieronymianis trium istorum Martyrum palestam quaesivit Florentinus; eo redactus, ut sacros pugiles ex Cappadocia, Militana urbe vel regione fuisse putarit, ubi frequens, inquit, martyrum carnificina. Huc virum impulere varia in codicibus loci efformationes, sic ut Lucensis scriberet Militanarum, Corbecensis Militanorum, demum Epternacensis vetustissimus Maxilitanorum, ut plane mirum non sit, corruptum librariorum oscitantia martyris locum seu Martyrum patriam à Florentinio reperiri omnino non potuisse; qui mihi aequè ignotus esset, nisi opportune succurrisset Kalendarium ecclesie Carthaginensis, à Mabillonio primum, deinde à Ruinarisio, inter Acta primorum martyrum sincera, rursus editum, in quo, tametsi aliqua parte mutilo, diserte hoc die ad XI Kal. Aug. legitur, Sanctorum Maxulitanorum, ut vix dubitari jam posse videatur, quin Martyres isti sub Militanorum & Maxilitanorum nomine in Hieronymiano Martyrologio indicentur.

in Kalendario Carthaginensi reperitur est,
 2 Ad eosdem vero referendusne sit tractatus seu sermo S. Augustini à nobis citatus die IX Aprilis; an ad illos ibi relatos, hisque, saltem à

loci determinatione, ferme synonymos, nempe Maxulitanos, non facile dixero, cum mensis Aprilis in prædicto Kalendaris desideretur. Neque id in notis ad prædictum Kalendarium ausus est asserere Mabillonius. Ceterum & de his locutum sanctum Hipponensem Antistitem scripsit Castellanus eo nempe, quo solet, more, ut Sanctorum festivitatem celebret quidem, at de cetero tota tractatio ad morum emendationem dirigatur, unde ex ipso nec gesta, nec martyrii genus aut tempus facile eruatur. Satis nobis sit, veram appellationem, in codicibus nostris depravatam, restituisse. Ultimi nominis variatio ex iisdem codicibus oritur, utpote tum in codice Lucensi Aiabosi in Corbecensi Aiobosi habetur, pejus, ni fallor, in Epternacensi, Cabosi. In diebus aliis exprimentis una est apographorum omnium ratio; ex minoribus autem seu contractis non nisi tenebras accersiveris.

3 Paulo distinctiorem Maxulæ & Maxulitanorum notitiam suggestit Ruinarisius in notis ad Hist. Wandalicam, ubi de provincia Proconsulari Stratis, (cujus episcopes in exilium missos, & eos inter Carcadum Maxulitanum enumeraverat) observat pag. 234. Maxulam veterem, à Plinio Maxulam coloniam dictam; atque ibidem Numidium

F

à Ruinarisio nonnihil illustratus.

AUCTORE
J. B. S.

lylitanum, & Numidium episcopum ecclesiæ catholicæ Maxulitanæ recitat: æmum & Numidium alium, ejusdem urbis antistitem qui concilio Carthaginiensi sub Bonifacio anno 525 subscripserit. Inde ad Martyres nostros progreditur, eorum festivitatem ex citato à nobis Calendario ad xi Kal. Augusti memorans; ubi dubium quod

nobis Castellanus ingesserat appositè dissolvit. De iis, inquit, duos habemus S. Augustini sermones, qui de sanctis martyribus Maxulitanis inscribuntur; ne fortasse idem plane martyres sint, quos 1x Aprilis anonymos dedimus, hic vero propriis nominibus expressos, de quibus frustra alibi plura aut clariora quaesieris.

D

DE S. JOSEPHO COMITE CONF.

SCYTHOPOLI IN PALÆSTINA.

J. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Patria, vitæ professio in Judaismo; Judæorum patriarchæ & apostoli.

AN. CIRC.
CCCLVI
VEL
PAULLO
SERIUS.
B
Tiberias urbs
Palæstinae.

Tiberias, urbs Palæstina in Galilæa provincia, ad oram lacus Genesareth, Cellario in Australi; Baudrando autem ac neoterico Legendista Gallo, postea citando, in Occidentali parte sita, S. Josepho comiti patria obtigit, teste S. Epiphonio, à quo Tiberiadensis appellatur in historia, inferius ex ipso à nobis danda num. 1. De conditore istius urbis sic loquitur Flavius Josephus Antiquitatum Judaicarum lib. 18, cap. 13: Herodes porro tetrarcha, receptus in amicitiam Tiberii, de ipsius nomine urbem à se conditam vocavit Tiberiada, electo ad hoc optimo agro Galilææ in ora lacus Genesarethici. Hæc partim à convenis, partim à Galilæis habitata est, quorum nonnulli eò migrare coacti sunt; quidam etiam è nobilitate fedes illic optaverunt: quòque major esset frequentia, recepti sunt ad incolendum etiam tenuissimi quique undecumque confluentes, & in his aliquot, quos non satis constat esse liberos.

patria fuit
S. Josephi;

C

2 Hos magnis immunitatibus ac beneficiis profecutus, adstrinxit ad habitandum; alii domos, alii agros largitus, quo minus horrent ædificatam urbem præter ritum patrium in solo multis sepulcris referto: cum juxta nostras leges ad septem dies impurus habeatur, qui in talibus locis habitet. Porro fuerit Tiberias tum à fundamentis condita, an ex veteri potius oppido instaurata ac reparata, discutiendum aliis relinquimus, ad quos propius id spectet. Interim S. Hieronymus in caput 48 Ezechielis, §. 21, Tiberias, inquit, olim appellabatur Chenereth. Nobilitata autem est Tiberiadis memoria in sacris Litteris, ut patet ex cap. 6 & 21 Joannis §. 1; nec non eodem cap. 6, §. 21. Paucula hæc ad notionem patriæ S. Josephi sufficiant. De vitæ professione hæc subdimus.

vitæ professio
Judaismus
cum summa
dignitate
conjuncta.

3 Professus ille fuit superstitionem Judaicam, paternarum traditionum, uti inveteratus perfida atque obdurata istius sectæ mos fert, adeo perfra-
ctè tenax, ut quamquam planè singularibus, manifestis ac pluribus repetitis divine misericordiæ administriculis à sua inveterata pertinacia fortiter & suaviter fuerit ad Christi fidem vocatus; avocari tamen serio numquam sese fuerit à semel concepta obstinatione; saepe convictus, saepe deliberans ac nonnumquam etiam meliora spondens; nihilo tamen minus usque reluctari pergens, donec tandem vi-

etas Deo vocanti manus dedit, uti dicitur inferius occasione conversionis ejus. Et verò supra vulgus Judæorum & coetaneos suos in sua secta insituito, & forte etiam natalium splendore excelluisse, argumento est summa dignitas, quæ apud suos fuit. Etenim hic ipse Josephus, teste eodem S. Epiphonio, ex illorum erat ordine, qui apud Judæos principem locum dignitatis obtinent, quos quidem secundum patriarcham apostolos nominant. Assident hi patriarchæ; & cum eo sæpius diu noctuque versantur: quod eidem à consiliis sint, ac de iis referant, quæ ad legem pertinere videntur.

E

4 Et quoniam in patriarchæ atque apostolorum dignitas apud Judæos dignitatis sermonem incidimus, placet paulo pluribus, quo melius intelligatur, eam elucidare. Noster Dionysius Petavius Opera S. Epiphonii duobus tomis anno 1622 Parisiis edidit, & suas in ea Animadversiones adjecit tomo 2; inter eas verò, quas habet in hæresim 30, quæ est Ebionitarum, à pag. 55, istos dignitatis titulos rectè explanat in hac verba: Tam patriarcharum quam apostolorum dignitates ac vocabula apud Judæos nonnisi post Urbis excidium usurpata videntur. De patriarchis in Theod. Cod. lib. 16, tit. 8 frequens est mentio. Et quidem apostoli patriarchæ velut assessores ex communi & usitata vocis notione dicti sunt, quod ad exigendas à synagogis pecunias ab illo mitterentur, ut ex Cod. Theod. patet, l. 14 de Judæis. Sic autem sonat: Superstitionis indignæ est, ut archisynagogi, sive presbyteri Judæorum, vel quos ipsi apostolos vocant, qui ad exigendum aurum atque argentum à patriarcha certo tempore diriguntur, à singulis synagogis exactam summam atque susceptam ad eundem reportent.

F

5 Qua de re omne, quidquid considerata temporis ratione confidimus esse collectum, fideliter ad nostrum dirigatur ærarium. De cetero autem nihil prædicto decernimus esse mittendum. De usdem patriarchis quod Epiphanius indicat, non delectu, sed generis successione dignitatem adeptos, ac plerumque luxu ac deliciis corruptos fuisse. Hieronymi auctoritate confirmatur; qui in Commentariis ad cap. 3 Isaiæ ad hæc verba: Et effeminati dominabuntur eis, ita scribit: Consideremus patriarchas Judæorum, & juvenes
qualis apud
Judæos

A Venes sive pueros, effeminatosque ac deliciis affluentes, & impletam prophetiam esse cerne- mus. Porro de hereditaria ista successione S. Epiphanius inferius in historia S. Josephi nostri num. 10 sic habet: Inter hæc adolescente jam Ellelis patriarchæ filio pupillo, qui ad spem patriar- chatûs educabatur: neque enim magistratus apud Judæos ullus præripit, sed parentibus filii succedunt &c.

fuert. 6 Baronius ad annum 327, num. 18, Bene conveniunt hæc, inquit, quæ de nominibus magistratuum Judæorum Epiphanius tradit, cum Constantini imperatoris rescriptis L. 2 & 3 (imo 4) de Judæis C. Theodos., quibus eisdem indulget privilegia, in quibus exprimuntur hæc eorum nomina magistratum, patriarcha, presbyteri, hieros *, archisyna- gogi. Et ex loco Codicis Theodosiani supra allegato a- postolos memorans, indicat aptè, illos, præter- quam quod ad exigendum aurum & argentum a patriarcha certo tempore diriguntur, & mo- rum inquisitores & moderatores apud Judæos fuisse; ut videbis ad annum Christi 32, num. 5,

B & liquet ex iis, quæ inferius de S. Josepho referuntur, cujus & historiam Baronius ibidem citat. At quæri hic potest à curiosis antiquitatis investigatoribus, quo tempore dignitas ista patri- archalis primùm apud Judæos, atque adeo apo- stolorum officium coeperit, an ante everisionem ur- bis Hierosolymitana, an verò, quod superius Pe- savio videbatur, post illam. Controversiam hanc, quoad sciam in nobis erit, paululum dilucide- mus, si omnino solidis fundamentis dirimere non possumus.

Differitur de patriarcha- rum istorum 7 Tillemontius in historica S. Josephi comitis conversionis collectione, quam Monumentis suis ec- clesiasticis insertam tom. 7, à pag. 290 exhibet, occasione patriarchæ Ellel seu Hillel, qui, uti in historia, quam infra producimus, è stirpe Ga- malielis originem traxerat, qui patriarchatu- tum apud illos tenuit. Quem etiam suspicari merito possumus, ut à plerisque proditum est, è primi illius Gamalielis genere esse pro- gnatum, qui sub Christi Domini passionem auctor ejus consilii Judæis fuit, ut à perfe- quendis Apostolis abstinere; occasione, in- quam, illa asserit, videri exprimere Epiphanius, quod Gamaliel iste, è quo Ellel originem traxerit, hanc dignitatem primus possederit. Sed nos ex mox allatis Epiphanius verbis neutiquam id extundere possumus. Dispiciamus itaque an & quid ex alio Tillemontii loco conficere in rem nostram possimus. Habetur ille in notis ejus super S. Gamalielæ tom. 2 Monum. eccl. pag. 469, ubi sic animadvertit:

C 8 Multus, inquit, apud Rabbinos sermo est de Gamaliel, quem volunt omnium aliarum synagogarum principem fuisse ab anno circiter 20 æra vulgari, usque ad 52. Filium ei dant Si- meonem nomine, alterius ac secundi Gamalielis pa- trem; qui fuerit primus Judæorum patriarcha (sicut videri dicit Paulo Pezron in Defensione an- tiquitatis temporis, Gallicè edita Parisiis anno 1692) omniumque aliorum lineâ paternâ sibi succedentium ad annum usque 420. Addit, quod judicet laudatus Pezronius, dubitari non posse, quin primus Gamaliel sit S. Gamaliel, de quo in Actis Apostolorum sermo fit; & tempus sanè con- venit. At quaritur ibidem apud Tillemontium, an filium is habuerit Simeonem; sed ipsi non videtur, credi posse, quod alios is filios habuerit, quam A- bibam, quicum eo baptizatus fuerit, & Sedemiam aut Selemiam, qui in Judaismo permanserit: di-

cere itaque oportere, quod Selemias fuerit Simon (at nomina ista parum inter se affinitatis habent) & uti paulo post addit, Selemias potuerit esse binominis, uti multi alii Judæi. Sed quod maxi- mè contra principatum primi Gamalielis supra om- nes alias synagogas facit, est illud, quod intel- ligi posse non videatur, quo pacto ita se gesserit S. Gamaliel, ut salva fide & conscientia sua, per- manserit Judaicarum synagogarum princeps per annos 20 post mortem Christi. Ita ille.

ac successione. 9 Dicamus nos, illam successionem, prout à Rab- binis, parum fidei hic, quia in pluribus aliis falli aut fallere consuevit, circumfertur, idneo fun- damento destituit, ut inde conficiatur, Simeonem, S. Gamalielis filium, fuisse patrem alterius Ga- malielis, primi Judæorum patriarchæ, ut volunt; cui successerit Ellel, qui, admissio isto successionis ordine, debuisset esse patriarcha secundus; ac proin- certam planè esse epocham, quæ inde petitur, in- choari apud Judæos patriarchatus. Aliunde itaque petenda est. Petavus, uti paulo ante vidimus, censet, illam non nisi post Urbis excidium figen- dam. Gothofredus inferius memorandus, pag. 230 Admitto, inquit, ut patriarcharum & simili- lia, ita & apostolorum vocabula inter Judæos nonnisi post Urbis excidium usurpata. Nec verò aptius nobis tempus videtur accommodari posse prædictæ epochæ, quam si eam affigamus excenti circiter seculo Christi primo aut incunanti secundo: ita quidem, ut non ponatur ante ruinam urbis Hierosolymitana, nec diu post illam differatur. Dum verò hic scriptis antiquitatis tabulis desti- tuimur, conjecturis utamur.

E 10 Diximus itaque has dignitates non incepisse ante excidium Hierosolymitanum. Ecquis enim ante illud vel verbo quidem auctor carum memi- nit? Nec Josephus, nec quisquam alius de pa- triarchis locutus fuit, inquit Tillemontius tomo I historia Imperatorum pag. 590; ubi plurima ad illos pertinentia curiosè collegit. Ac proin altissi- mum eiam de apostolis ante illud tempus apud aucto- res fuit silentium. At verò jam tum ab Adria- ni tempore existisse patriarchas, ibidem addit, ju- dicio nonnullorum eruditorum, quos citat. Et cer- tè finis seculi primi æra Christiana, aut initium secundi longe nobis videntur accommodatissimâ con- stituendo eorum initio. Etenim accepto per exci- dium Hierosolymitanum fatali irreparabilis inter- necionis ictu; everisique unâ cum destructo tem- plo eorum sacrificiis, ritibus ac caeremoniis, si pau- cula inde excipias, næsti postea aliquantulum re- spirandi spatium, inceperint seriò cogitare de eri- genda aliqua forma statûs, ut ita dicam, seu monarchia, cujus princeps esset patriarcha, quo de agimus, qui, conventibus in eo Romanis im- peratoribus, tanta apud eos valebat auctoritate, ut regis instar summâ rerum potiri videretur. Vide Tillemontium mox citatum.

F 11 Jacobus Gothofredus in Codice Theodosiano à se edito & Commentariis perpetuis illustrato, tom. 6, tit. 8, lib. 18, à pag. 215 plurima ope- rosè collegit circa dictos patriarchas, quæ hic in compendium contraho, diffusus apud ipsum vi- denda ab eo, cujus id intererit; eorum quippe multa hoc titulo, & quidem pluribus legibus men- tio fit, è quibus asserita circa illos sua confirmat. 1. Non unum itaque patriarcharum genus fuit, sed alii aliis superiores, alii contra aliorum ditioni sub- jecti &c.: patriarcharum item horum certus di- strictus seu terræ tractus fuit. 2. Majorum pa- triarcharum magna sub Christianis imperatoribus dignitas viguit, uti constat ex titulis, quibus ho- norati

AUCTORE J. P.

Videntur illi cepisse insti- tui excenti sec. 1, aut in centi 2.

Plurima cir- ca illos noti- tia

AUCTORE notati sunt. 3. Istorum patriarcharum arbitrio J. P. synagoga paruerunt, constitutisque ab eis legis Judaicae primates: ditioni enim eorum suberant archisynagogi, patriarchae minores scilicet ac presbyteri ceteri, ejusque missionibus parebant; ab his denique praepositi, qui ceteris praesent. 4. Habebant assessores seu apostolos, de quibus supra diximus. 5. Certo tempore hi patriarcha à singulis synagogis certam summam exigebant anniversario canone, auri Coronarii nomine (de quo fuse agit idem auctor in Commentario ad Leg. 14, pag. 229) in Occidentalibus etiam partibus, quamquam ipsi essent in Orientalibus.

12. 6. Patriarcha in sola Palaestina fuerunt; in compendi- non alibi in Oriente, multo minus in Occidente: hic coacta vicinas tamen Palaestina provincias subinde perlustrabant, ac nominatim Aegyptum. 7. Nonnisi unus ab initio patriarcha exsistebat, & universalis, & quidem adhuc anno 399. Addit tamen plures Judaeorum fuisse patriarchas, Babylonenses videlicet ac Tiberiadenfes: de qua re consule Tillemontium superius allegatum, pag. 591. De successione eorum, ex Epiphano satis superque antea jam diximus. 9. Videri voluerunt esse de tribu Juda, ex Origene, aliis id negantibus, Cyrillo videlicet, & Theodoro, qui eos ad stirpem Herodis refert; Epiphanius autem ad Gamalielium, uti diximus. 10. Chrysostomus Orat. 3 adversus Judaeos in editione Graeca Savilii, qua est oratio quarta in Græco-Latina nostri Frontonis Ducae tom. 1, pag. 504, patriarchas eorum caupones, negotiatores, omni iniquitate plenos vocat.

13. Ex mox addit, quod qui nunc apud proferuntur. illos dicuntur patriarchae, non sint sacerdotes, sed per simulationem sacerdotum agent personam, nec aliter ludant, quam histriones in scena &c. In Dialogo de vita S. Joannis Chrysostomi, sub nomine Palladii Parisii edito, sic legitur pag. 137: Dicunt, pestilentem & falsum Judaeorum patriarcham singulis annis aut anno interjecto synagogae principes mutare ad corradendam pecuniam; similiter & hujus æmulum, Aegyptiorum patriarcham &c. Theophilus, nisi fallor, intelligitur; de quo vide Patriarchas Alexandrinos ante tomum v Junii, pag. 52*. Et verò patriarcharum Judaeorum vitia in causa fortasse fuerint, cur aboliti sint; de qua re eodem titulo 8 Leg. ultima, substitutis eorum loco primatibus post excessum patriarcharum, qua Lex notatur data anno 429; adeo ut patriarcha esse desierint sub Theodosio juniore inter annum 415 & 429, & propius quidem ad an. 415 ob Gamalielium tum dominantis improbitatem nequidquam coercitam; quam Theodosius diutius non tulit, vel qui statim post excesserit; ut visum est Gotthofredo ad hanc Legem.

§ II. Mirabilis in judaismo S. Josephi obstinatio, miraculum ab ipso tunc patratum; conversio ad Christianam fidem; dignitas comitis.

Mirabilem dicimus istam obstinationem, & ju- re quidem optimo: sive enim ex una parte consideremus Spiritus sancti impulsam, qui ad meliora Sanctum vocare non cessabat; sive ex altera parte repulsam ejus, quâ vocantis resistebat, Sanctus singularibus plane mediis ac crebro repetitis

habemus profecto utrobique, quod egregie miremur. Nam animum ejus sollicitum habebat eorum recordatio, quæ in baptismo Ellesi patriarcha fieri mystica arcanaque viderat: & quidnam ageret, anxie cogitabat; prout dicitur in historia conversionis ejus infra num. 8. Accedebat librorum sacrorum lectio ea occasione & modo, quibus id exponitur num. 9: quibus perlectis, rursus ejus animus cruciari cœpit: & Christianam quidem fidem capeffere molestum ei videbatur: sed hæc duo nihilominus & librorum lectio & patriarchæ initiatio vehementer hominem angebant: qui obcurato tamen, ut affolet, animo permansit. Crucis item virtutem contra praestigias num. 16, tertium hoc Josephus documentum Christianæ religionis habuit, quo nihil adversus Christi nomen crucisque signum valere maleficia comperit: neque propterea Christianus ut esset, in animum induxit. Adde apparitionem Christi num. 17: At Josephus ne ita quidem perpulsus acquievit; sed vehementem in morbum ac desperatum incidit.

14. Tum Dominus ei rursus apprensus, ut in se crederet hortatur; ita valetudinis com- potem futurum. Hoc ubi facturum recepit, ac repente convaluit, in eadem obstinatione perstitit. Quare secundo in morbum delapsus, ac perinde desperatus; cum jam instare tempus extremum Judæi, illius cognati crederent, quod ab iis secreto fieri solet, mysterium æger audivit. Etenim ex legis peritis quidam natu grandis accedens illius auribus infufurrabat illa verba, qua habes num. 18; sed sine ullo successu. Sive autem Judæi verba ista adhibuerint tamquam signum ad sanandos morbos; sive superstitio illos induxerit; ut imitarentur atque in speciem simularent illud, quod Christianis persuadebat fides acitare in hujuscemodi rerum adjunctis; satis mirum accidit, à Judæis prorsus incredulis adhiberi verba, qua præcipua & angustissima circa orbis Servatorem Jesum, quem cane pejus & angue perfidi isti oderant, fidei nostræ mysteria graphicè exprimunt. At verò hujus facti fides solide stabilitur ex S. Epiphano, qui ista adiecit:

15. Omni inquit, ego afferatione confirmo, hæc mihi Josephum ipsum, quando ista occasione mirum Judaeorum factum à falsitate vindicant, jam erat ad Christum conversus, narrasse. Quod insuper ab alio quopiam accepi, ait, quem pluribus ibidem num. 18 & 19 describis. Nullum, inquit rectè Tillemontius, videmus medium dubitandi de duarum istarum historiarum, à duobus Sanctis allatarum veritate; qui certè nos fallere noluerint. Addit insuper, nescire se, num aliqua sit credendi locus, quod falli potuerint, de quo Calvinista quidam, ipso referente, eos accusat, ordinariâ isti sectæ impudentia usus. Etenim illi non proferunt in medium nisi quod audierunt ipsimet. Aliud porro est, si S. Epiphanius afferre debuerit, quod Judæi semper dicerent moribundis ista verba mystica, prout observat Tillemontius; addens, non videre se locum dubitandi, quin aliquoties id saltem facerent. Verum textus Epiphanius disertè habet τὸ πρὸς αὐτῶν αἰὲν μυστηριώδης γενόμενον καὶ τῶν ἡρώων, quod ab iis secreto fieri solet mysterium æger audivit, prout est in versione Petavii, quâ etiam usus fuit Tillemontius. Quod si illum textum magis presè ac verbum de verbo reddere voluerimus, sic eum interpretabimur: Quod ab illis SEMPER mysticè fiebat,

A febat, ab ipsis audivit; jam verò *β* adverbium dei afficiat aliud sibi junctum adverbium *μυστηριώδης* (& certè quippe ni sic videatur hic illud posse afficere, cum immediatè ipsi præponatur?) longè tum erit alius sensus; qui sic reddi poterit vel æquivaleret huic: id quod ab illis SEMPER MYSTICE fit, quando fit, vel quoties fit; ab ipsis audivit.

& explicatur:

16 Ubi vides non importari, quod ab illis hoc semper fiat. Quod si *τὸ* semper in illa propositione immediatè afficiat copulam, tum sensus propositionis æquivaleret huic: quod ab illis ET FIT SEMPER, ET MYSTICE quidem. Erunt fortasse, quibus hæc expositio videatur ad subtilitates philosophicas releganda potius, quam ad narrationem historicam, ab S. Epiphano nequiquam fortè intentam. Esto: historici quippe in sensu potius vulgari loqui solent, de subtilitatibus istiusmodi minime solliciti: sed eò nos utcumque cogit factum ex adjunctis omnibus mirabile supra omnem modum, disceremus pene supra omnem fidem, nisi ex ore duorum testium, & unius quidem omni exceptione majoris, S. Josephi videlicet, ore referretur; quod si illud aliquoties seu in certis quibusdam circumstantiis contigisse dicatur, manebit quidem vel sic prorsus mirum; sed paradoxum, quamquam eo pacto omnino non tollatur, magna saltem ex parte mitigabitur. Si melius aliquid occurreret eruditus in præsentis argumento, facile eis palmam concesserimus, viam quamdam tentasse contentis, quâ facilior fortè aditus in implexo hoc negotio ad ipsam veritatem sterni possit. Ad his etiam possunt annotata ad caput secundum historiae conversionis litt. 1.

non tamen omnis in eo occurrens difficultas tollitur.

17 Tillemontius difficultatem complanare conatur, recurrendo partim ad evidentiam, quâ adventus Messie probatur contigisse; partim ad profundam tenebrarum abyssum, & duritiem humani cordis, producto exemplo Josephi historici Judæorum; si celebris super Jesu Christo locus, inquit, verè ipsius est; de quo theologi polemici viderint. At per hoc dicta difficultas non tollitur. Ne verò plura hujusmodi obdurationis exempla scelerum externa, quando domesticum S. Josephi nostri in promptu adest, cujus adamantinam obstinate mentis duritiem nec tot frequentes ac manifeste Jesu Christi apparitiones, nec testimonium adeo singulare de Christo vel à juratissimis ejus hostibus prolatum emollire nequiquam posuere, nedum confessionem ullam tacitam vel expressam Christi servatoris ex ipso extundere: nam is, teste S. Epiphano num. 20, cum in morbo adhuc esset, & à seniore inter alia hæc. inaudisset. . . animum nihilominus obfirmabat. Igitur Dominus. . . iterum ei se in somnis objicit, . . sanitati eum restituens; surgere jubens, & demum credere. At frustra: nam ubi convaluit, ne tum quidem credidit. Iterum ergo, recuperata jam sanitate, per visum ei Dominus offertur, &, quod nondum credidisset, accusat. Deinde apparitionibus & increpationibus accedunt promissa, & quarta jam se vice ipsi spectandum exhibet Dominus.

Datur à Christo potestas, ut Sanctus faciat miraculum, quo se ad Christianam fidem converterat;

18 Quo autem ei de religionis ipsius fide conflet, si quod, ait, in meo nomine prodigium efficere volueris; me ipsum invoca: ego tibi præstabo. Promisso respondit eventus: nam furiosum in nomine Jesu Nazareni à demone liberavit, sicut narrat pluribus S. Epiphanius à num. 21. Interim tamen noster Josephus inveteratâ pertinaciâ obduruerat, num. 23.

Julii Tomus V.

Porro circa hoc miraculum ab ipso tum, quando etiamnum in Judaismo sordescere semper pergebat, factum, observare juvat cum Baronio ad annum Christi 327, num. 31, cujus verba sunt ista: Quis miretur hæc à Josepho tentata, cum testentur Acta Apostolorum (cap. 19) eadem astitata à filiis Scævæ principis sacerdotum? Licet res illis haud ita feliciter acciderit ac Josepho. Res gesta videri potest, loco citato. Miraculi verò hujus patrandi potestatem, Josepho longè undequaque ob inveteratam animi duritiem indignissimo concessam fortè audierat S. Basilus, quando in Regulis brevioribus ad Interrogationem 179 sic respondet: Porro quod munus Dei, donumve tribuatur alicui, non est mirandum. Siquidem Deus in tempore bonitatis & patientiæ, solem suum oriri facit super malos & bonos, idque sæpenumero ad utilitatem etiam ve ejus ipsius, cui donum tribuitur, quod videlicet, si fieri possit, Dei bonitatem reveritus aliquo modo incitetur, ut in eum gratus esse studeat: vel aliorum etiam; convenienter verbis Apostoli illius (Philipp. 1 & 15) Quidam & propter invidiam & contentionem: quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant. Ceterum an & quo modo miracula fieri possint etiam à reprobis, explicabitur xxv hujus in Commentario prævio ad Vitam S. Magnerici, Trevirorum episcopi, § 8.

AUCTIONE I. P.

19 Et fructum quidem à S. Basilio mox indicatum producere potuisset in S. Josepho miraculum, quod fecit, si minus durus & obstinatus existisset. At Pastor bonus ovem illam perditam, adeo patienter & diu frustra hactenus quæsitam, supplicis tandem ad se pertraxit, quam tot & tam inusitatis favoribus nequiquam demulserat, ut vocem suam audiret. Conversionis quippe seriâ occasionem Josepho dedit dignitas, à Judæorum patriarcha ipsi collata, apostoli videlicet: quo officio cum accuratè perfungi vellet, ac ministros quosdam ex eisdem improbos in ordinem redigere, dignitate etiam sua ipsos privans, implacabile apud ipsos contra se odium concitavit. Qui in lectione Evangeliorum ipsum deprehendunt, virgis cadunt, ad mortem quarant, ac fluvio Cydno submergunt; ubi pro mortuo derelictus, sed servatus tamen à morte, postea salutaribus sacri baptismi lymphis immersus est, & Christo vivere cepit; secundum ea, quæ refert S. Epiphanius num. 23 & sequentibus.

B

ast alia occisione animus tandem ejus emollitur & convertitur.

20 Itaque in amicitiam Constantini magni imperatoris penitus intravit, qui, auditis ex ipso Constantiniis qua contigerant, illi dignitatis præmium. . . contulit, comitemque fecit, jubens insuper, ut quidquid vellet, optaret; num. 26. Petavius supra memoratus de isto honoris titulo ita notat pag. 38: Comitum dignitas, nudus sine magistratu ac functione plerumque titulus fuit, ut ex Codice Theodosiano constat. Hanc Constantinus plerisque, ut refert Eusebius, concessit. Eadem per honorarios codicillos à principe conferebatur: qua de re ad Themilii orationem quartam pluribus disputavimus. Ita Petavius; ubi & plura de istis codicillis contra anonymum conjectorem; quò curiosum lectorem remittimus. De comitiva, prout ab Epiphanius interprete nominatur, seu comitis dignitate agit Cangius in Glossario media & infima latinitatis; ubi variam istius tituli ac multiplicem notionem valde operosè collegit: hic verò videtur

F

Fit amicus Constantini magni, & ab eo creatur comes.

H h

indi-

AUCTORE dicari praefectura provinciae seu istius saltem tra-
I. P. ctus terra, in quo sita erant civitates, ab Epi-
 phanio enumerata, quibus Constantinus magnus
 praefecit S. Josephum eò saltem usque, ut im-
 peratoria auctoritate munitus tam contra Judae-
 rum quam Arianorum machinationes, securè ac
 tuto aedificare ecclesias posset, & foris etiam judi-
 cis vel publici magistratus munus aliquod præ-
 terea exerceret, quo majorem fidei Christiana ac
 meditati operis adversarius, qui opposituri sese vi-
 debantur, sui reverentiam atque observantiam in-
 cuteret.

B 21 Neque enim habebat dumtaxat, quod à Ju-
 daeis, quorum superstitionem deseruerat, sibi time-
 ret, sed vel maxime etiam Arianos habebat infe-
 stos, quos, teste Epiphanio num. 5, summâ in-
 famiâ traducebat. Quippe unus ipse rectam
 ac sinceram fidem Scythopoli retinebat, cum
 reliqui essent Ariani. Quod nisi comitis di-
 gnitate fuisset præditus, ut hic eum honor
 ab Arianorum violentia tueretur, ne in ipsa
 quidem urbe Vir ille constitisset, præsertim
 sub Patrophilo &c. Nec verò merum in eo sine re
 aut potestate hunc dignitatis titulum fuisse, argu-
 mento est illud, quod habemus num. 27: At Jo-
 sephus acceptis cum ea potestate (aedificandi
 videlicet ecclesias in Judæorum pagis omnibus
 & oppidis) ac dignitate litteris, Tiberiadem
 perrexit, unaque & diploma secum attulit,
 quibus impensas è fisco caperet, cum pri-
 vatim ipse stipendia ex eodem acciperet. At-
 que haec quidem pro instituto nostro sint satis. Si
 quis de comitum origine seu antiquitate, diver-
 sis eorum ordinibus, ac reliquis huc spectantibus
 plenius instrui desiderat; adeat Cangium in Glo-
 sario, Gothofredum tom. 2 in Commentario ad
 13 titulum Theodosiani Codicis, & Tillemontium
 historia Imperatorum tom. 4, à pag. 285. Ad
 conversionem porro Sancti redeamus.

C 22 Baronius ad annum 327, num. 5 credit,
 Constantinum publicasse de novo occasione ipsius an-
 no 329 rescriptum, quod fecerat jam tum ab an-
 no 315, ad condemnandos igni Judæos, qui per-
 sequerentur eos, quibus placuisset ab eorum super-
 stitione transire ad Christianam fidem. Sic loqui-
 tur Baronius: Occasione, puto, Josephi ad-
 versus Judæos lex olim lata Murgilli in Pan-
 nonia sub consulatu quarto Constantini atque
 Licinii, postea CPoli ad cohibendos Judæos,
 qui agebant in Oriente, iterum sancita re-
 peritur. . . eodem imperatore ad Euagrium re-
 scribente. Vide Cod. Theodof. tit. 8 de Judæis
 &c. apud Gothofredum tom. 6, pag. 214; qui in
 hunc locum commentans pag. 215, sunt, in-
 quit, qui haud improbabilitè censent, eum-
 dem, de quo ibi proximè egerat, Josephum,
 huic legi ferendæ Constantino causam præ-
 buisse.

23 Esto autem cogitatio ista non videatur ha-
 bere fundamentum particulare juxta Tillemontium
 in historica collectione S. Josephi superius citata;
 satis tamen conformis apparet historia isti; è qua
 discimus, piissimum istum imperatorem Josepho
 neophyto magnos benevolentia singularis favores
 contulisse; ipsumque Josephum, ecclesia Tiberiade
 construenda intentum, pessimas à Judæis vexationes
 sustinuisse; ut facile contingere potuerit, ut ad
 Constantinum, apud quem gratia & auctoritate
 valebat plurimum, illis detulerit, præsertim cum
 obstaculis illis manifestè contraireretur auctoritati,
 quâ munitus egregiè ab eo fuerat ad condendus

ecclesias; & Constantinus suamet sponte aliunde
 erga religiosissima ista opera prorsus impensissimè
 totus flagraret. Consulesis Eusebium in Vita Con-
 stantini lib. 2 & 3.

§ III. Exstructa Tiberiade à San-
 cto ecclesia; scriptum quod-
 dam ipsi attributum; vitæ Chro-
 notaxis, annus mortis incertus;
 locus, de quo agit Sancti hi-
 storia, pluribus hic elucidatus.

V Arias à S. Josepho ecclesias fuisse conditas, Circa eccle-
 potestatem usque sibi ab imperatore Constanti-
 tino magno factam non segniter executioni man-
 dante, discimus ex historia conversionis sub finem.
 Circa templum verò inter eas Adrianum Tiberiade,
 de quo ibidem num. 28. paucula praevertimus, quibus
 cognomenti istius ratio dari dilucidarique possit.
 Alius Lampridius in historia Augusta ex recen-
 sione Claudii Salmasii Parisiis edita anno 1620,
 in Vita Alexandri Severi pag. 129, Christo,
 inquit, templum facere voluit, eumque inter
 deos recipere. Quod & Adrianus cogitasse
 fertur, qui templa in omnibus civitatibus
 sine simulacris iusserat fieri; quæ hodie id-
 circo, quia non habent numina, dicuntur
 Adriani, quæ ille ad hoc parasse dicebatur:
 sed prohibitus est ab iis, qui consulentes
 sacra, repererant omnes Christianos futuros,
 si id optato evenisset, & templa reliqua de-
 ferenda. Auctor notarum in historiam prædicam
 pag. 170, credere non vult id, quod hic asserit
 Lampridius, propterea quod alii hoc non dixerint;
 censetque templa ista iussa fieri, Adriani nomini
 sine dubio consecranda. Quod & Spartianus,
 inquit, in Vita illius testatur.

25 Sed quamquam is dicat pag. 7 quod per
 Asiam iter faciens templa sui nominis con-
 fecravit, ad quem locum respexit hic notarum
 auctor, ut videre est in notis ejus in Spartia-
 num pag. 26; satis patet, quod Spartiani asser-
 tio non evertat dictum Lampridii, sed quod utrim-
 que conciliari commode possint. Et verò silentium
 aliorum auctorum, quo nititur dictus notarum
 auctor, an ratio sufficiens & satis solide fundata
 videri debet iis, qui Jesum Christum adorant,
 ut non credant verum esse, quod ejus inimici non
 sine gloria ipsius verum esse crediderunt? Cer-
 tè Lampridius, gentilis auctor, neutiquam nobis,
 nec proin auctori notarum, suspectus hic esse debet,
 utpote qui tam ab adulatione erga Christianos,
 quam ab illorum sacris erat alienus. Salmasius in
 notis pag. 229 adeo istum locum non arrodit, ut
 potius supponat esse verum. Quidquid autem sit
 de ista sive vera sive falsa prædictione, quæ A-
 drianus prohibitus est &c., Deus enimvero e-
 ventum ejusdem verum esse voluit, non permit-
 tendo, ut imperator adeo improbus aliquam istius
 gloria partem haberet, quam soli imperatori Con-
 stantino reservabat, tamquam aliarum, quibus ful-
 sit, laudum præcipuum ornamentum.

26 Sed ut denno ad S. Josephum revertamur; uti & circa
 Isaacus Vossius de Sibyllinis oraculis, Oxonii edi-
 tus anno 1680, cap. 3, pag. 18, apud Tille-
 montium in pluribus adducta collectione historica pag.
 299 citatur, quod ipse Sancto attribuat scriptum,
 nomine

D

E

F

nt securè &
 tuto ecclesiis
 aedificare pos-
 sit.

renovata for-
 tè hunc in fi-
 nem à Con-
 stantino,

quam a Jue-
 sus Judæos a-
 lias inlerat,
 lege.

siam à S. Jo-
 sepho con-
 structam

variè hic dif-
 cuitantur;

scriptum,
 quod videtur
 perperam ipse
 attributum.

A nomine Hypomnesticon, in multis, sicut additur, bibliothecis inveniendum. At quidnam hoc scripti sit, fatemur cum Tillemontio, nos nescire. Neque satis concipimus, quo fundamento scriptum aliquod possit attribui illi; cuius aliud nullum habemus scriptum, & cuius vitæ professio non videtur ad scribendum fuisse accommodata. Adde quod, cum scriptum illud in promptu non sit, ut nobis inspicere illud liceat, incertum nobis sit, an & quinam characteris in eo reluceant. Quin imo videtur nobis longè verosimilius, huiusmodi scriptum non esse S. Josephi comitis, quia nihil de eo prodidit S. Epiphanius in istis præsertim ipsiusmet S. Josephi narratis, nec non temporis ac rei narrata adjunctis, in quibus totam pene singularitatem ejus vitam audiret, & quidem sub finem vitæ ejus. Si Operis istius possessoribus aliquid solidi in mentem veniat, quo illud S. Josepho vendicent, inventionem gratulabimur publico eruditorum bono: sed boni hoc ne vel per umbram quidem sperare audeamus. Certiora habemus de tempore quo Sanctus vixit:

B 27 Sanctus quippe Epiphanius historiae conversionis aliquot temporis characteris intexuit, quibus & vita Sancti exordia, ejusdemque decursus ac finis probabiliter ordinari queant; & unde hanc chronotaxeos hyperbesim constitutere liceat. Natalis ejus affigimus anno Christi circiter 286: conversionem à Judaismo anno circiter 326, ætatis 40: nam latitudinem aliquam ætatis utcumque satis matura videtur suadere tum minus tutoris, quo functus est, num. 8, tum crebro repetita, & toties ab ipso rejecta media pecuniaria, ut se converteret; tum denique dignitas apostolatus, à Judæa Judæorum patriarcha, ad robustam jam ætatem provello, ipsi coilata num. 23. Constantinum verò magnum, qui tunc ab anno 323 regnabat in Oriente (vide Tillemontium tomò 4 historia Imp. art. 4) anno eodem, aut paullo post convenit; à quo fuerit creatus comes anno 329, ætatis 43; anno 330 operam dedit ecclesiæ edificandis; ætatis 44; circa quod tempus contigerunt Judæorum ad illos impediendus præstigia, num. 29. S. Eusebium Vercellensem, in exilium relegatum hospitio exceperit anno 355, ætatis 69. S. Epiphanius ad eum diverterit, ac conversionis ejus historiam audierit ex ipsius ore, anno 356, cum affecta utique jam ætate foret ac septuagesimum plus minus annum ægeret, teste S. Epiphano num. 3.

C 28 Et sanè illud circiter tempus satis aptè congruit cum pauculis ejusdem historiae minutis, in quibus præse recensendis ob lapsum notabilem temporis, quo audierat eam narrari S. Epiphanius, loquitur modo opinantis, & ob longinquitatem temporis, quod narrationem inter & scriptonem intercesserat, memoria quodammodo sua diffusus, ut planum sit ex sequentibus: Erat tum patriarchæ nomen Ellet (ita enim & à Josepho nominati solitum arbitror, nisi me ob temporis longinquitatem fallit memoria) num. 2. Judas, opinor, patriarchæ nomen erat, neque tanto intervallo probè commemini, num. 10. Patriarcha Judas (ita enim fortè vocabatur) num. 23. Templum . . . , quod Adrianum; nisi fallor, appellabant, num. 28. Illud itaque circiter tempus, ut iterum dicam, satis aptè congruit tam cum audita ab S. Epiphano historia, quam cum tempore, quo eam literis mandavit: scripsit enim super Hæresibus anno 376, ac proinde annis post viginti, quam illam narrari audi-

Julii Tomus V.

visset; uti conficitur ex Hæresi 66, cap. 20, pag. 638 editionis Petaviana; ubi imperatores quosdam enumerans, ad hunc annum, inquit, qui est Valentis decimus tertius, Gratiani nonus, Valentiniani junioris primus &c. Christi autem 376.

29 Jam verò quod S. Josephus paulo post, quam ad ipsum diverit S. Epiphanius, è vitæ excesserit, hinc credibile, illinc incertum est. Credibile, inquam, id est, quia S. Eusebius Vercellensis in epistola ad suos, à Baronio ad annum 356, à num. 92 producta, conqueritur, quod plurima Scythopoli à crudeli Patrophilo, Ariomani infelissimo, passus fuerit: cuius forte ansam querela non habuisset, si S. Josephus, egregius in paucis ac potens ipsius advocatus & defensor, tum temporis supervixisset. Hac de causa eum tunc non amplius superstitum fuisse, credibile censuit Tillemontius pag. 299: Sed non videtur satis expendisse rationes; quæ id, quod hinc apparet credibile, aliunde & aquali, si non majore fortasse cum similitudine, illud reddant incertum. Audiat Baronius loco citato num. 91: Quod Ariani pollerent imperatoris (Constantii) auctoritate, haud passi sunt eum apud tantum hospitem commorari, quem Patrophilus à Josepho divulsam diræ custodiæ mancipavit: indignè enim ferebant cum ipse, tum Constantius, & ceteri Ariani, ut quem à sua ecclesia exilio abstraxissent, in Ariatorum paræcia tanto dignaretur honore, cum hospite Comitis, tum etiam visitatione ex diversis circumcirca provinciis insignium famâ virorum. Atque hæc ratio Eminentissimi Annalium ecclesiasticorum conditoris nobis apparet præferenda conjectura Tillemontiana; ut dicendum videatur, non satis constare; quamdiu sanctus Comes anno ætatis 70; Christi circiter 356 supervixerit. Castellanus ad textum sui Martyrologii Romani hac die nomini S. Josephi adscribit versus annum cccclxxx; quod si verum esset, jam fuisset octogenario major: quod Castellano non asseritur, donec aliunde id probetur.

30 Quoniam vero de thermis Gadarenis in historia ejus num. 11 fit mentio, & nonnulla circa istam locum nobis se offerunt paullo longiora, quam ut commodè in annotatis nostris expandi queant; visum est potius ea hinc conjicere; quæ & Baronius historia conversionis nostri Sancti, ex S. Epiphano apud ipsum narrata ad annum 327, intexuit; per commotam arripens occasionem referendi sequentia, quæ memorat Eusebius Sardinus in Vita philosophorum in Jamblichò, insigni fama philosopho, ad easdem thermas accedente, consentientia his, quæ scribit Epiphanius de diaboli præstigiis ibidem exercitis. Sic ergo res habet: Aliquanto post tempore placuit cunctis, stato anni tempore accedere Gadara, qui locus est thermarum in Syria, secundas à Bais in Romano imperio obtinens, quibus nullæ balneæ calidæ comparari possunt. Istic cum lavaret, pariterque ceteri darent lavationi operam, nata de balneis dilceptatione, subridens Jamblichus, Tametsi religione, inquit, impediat, quo minus ista aperiam, vestra tamen causâ id fiet. Simulque jussit discipulos sciscitari à popularibus indigenis, quibus jam olim nominibus donati fuissent duo è calidis fonticulis minores, sed ceteris elegantiores venustioresque.

31 Illi postquam imperata fecissent, negh-

AUCTORÈ J. P.

sed de anno mortis non satis constat.

II

Thermas Gadarenas præstigiis infames fuisse.

F

constat ex rura,

Ex characteris temporis, historiae de conversione Sancti à S. Epiphano intermixtis,

ordinatur vitæ chronotaxis

H h 2

AUCTORE
J. P.

garunt se causam nominum posse rescire ; uni tamen Amori nomen esse ; alteri Anteroti deo , amantium injuriæ vindici. Confestim ipse contacta manu aqua (sedebat enim fortè in crepidine fontis , ubi depletur ac superfunditur alveus) paucis admurmuratis verbulis , de fontis imo pusionem excitavit candidum , commodâ staturâ , capillitio in fulvum aurum tincto , dorsi cute nitida , qui totus lavanti aut loto allimilis erat. Antonitis rei novitate comitibus , Transeamus , inquit , ad proximum fonticulum ; simulque exurgens præcedebat , in cogitatione defixus , ac suspensò vultu ; ibique eadem , quæ prius peragens , alterum Amorem evocavit , prioris per omnia similem , extra comas nigrantes , huic magis , & rutilas & per collum sparsas. Ambo pueruli circumfusi arctis complexibus Jamblichò velut naturali patri inhærebant : quos ille in proprias suas sedes è vestigio restituit , lotusque excessit , obstupefacto comitum & familiarium cœtu , qui ab eo tempore scrutari quidquam desierunt , & argumentis & signis , quæ viderant , tamquam validis habenis pertracti , in omnibus credulos se præbuerunt.

quæ hic nar-
ta: ut historia;

B

32 Ferebantur de illo in vulgus & alia fidei absona monitrique similia , quorum ego nihil scriptis mandare volui , ratus id parum tutum esse . Deoque invisum , si quis historiæ veraci & solida fide nixæ fabulas inanes , commenticias & fluxas inferat. Quid , quod & hæc ipsa scribo non sine religione quadam , metuens , ne rumores sint & fictæ auditiones ; nisi quod viros sequor , qui fidem non adhibentes aliis , rei visæ sensu permoti fuerunt. *Atque hæc tamquam vera admittit Baronius , ut quæ Eunapius ab Aedefio inter primos Jamblichii familiares se accepisse testatur. Et ad tempus quod attinet ; ista quidem acciderunt his ipsis prope temporibus (quibus præstigia , ab Epiphano in historia sæpe dicta relata) nam (quod & Suidas habet) claruit Jamblichus sub Constantino ; ad ultimamque senectutem eum pervenisse idem Eunapius tradit , prout ibidem Baronius observat. Verissime autem de infami isto prostibulo pronuntiat S. Epiphanius num. 12 ; Quæcumque loca divinis sunt celebrata prodigiis , in ijs ex adverso exitiosas suas plagas tendere (demon) conatus est.*

dantone co-
nante loca sa-
era profana-
re.

C

33 Eodem namque demonis artificio factum est , quod narrat S. Hieronymus epistola 49 ad Paulinum , editionis novissimæ Parisinæ Operum S. Hieronymi tom. 4 , col. 564 ; quæ epistola aliàs est 13 : Ab Hadriani temporibus usque ad imperium Constantini per annos circiter 180 , in loco resurrectionis simulacrum Jovis ; in crucis rupe statua ex marmore Veneris à gentibus posita colebatur , existimantibus persecutionis aucto-ribus , quod tollerent nobis fidem resurrectionis & crucis , si loca sancta per idola polluerent. Bethleem nunc nostram , & augustissimum orbis locum . . . lucus inumbrat Thamus , id est Adonidis ; & in specu , ubi quondam Christus parvulus vagiit , Veneris amantius plangebatur. *Et sane similem sibi scopum præfixisse diceret diabolum , amatorius illecebris ac libidinis opportunum reddendo ac spurcitiis deturpando profanandoque locum , quo de hic agimus ; nam in illo situs est agro , Gadareno videlicet , qui Christi*

Domini presentia ac miraculis celebratus habetur , uti ex Luca 8 notat Petavius in Animadversionibus supra allegatis.

D

§ IV. Historia conversionis S. Josephi qua occasione & qua fide scripta à S. Epiphano ; alii ejusdem scriptores ; cultus Sancti ex Martyrologio Romano , aliis sacris Fastis ignoti.

Qua occasione ad hanc conversionis historiam litteris mandandam accesserit S. Epiphanius , disertis verbis indicat ipsemet ; quando variis Eubionitarum erroribus relatis , tandem etiam eorum libros ita tradit : Atque Euangelium illi quidem secundum Matthæum admittunt , quod solo Cerinthianorum vel Merinthianorum instar utuntur ; idque ipsum secundum Hebræos appellant. Etenim verè illud affirmare possumus , unum ex omnibus novi Testamenti scriptoribus Matthæum Hebraicè ac litteris Hebraicis euangelicam historiam texisse . Nec defuere , qui de Joannis Evangelio confirmarent , illud Hebraicè Tiberiade in Judæorum gazophylaciis , & in secretioribus quibusdam penetralibus recondi : id quod nonnulli mihi , qui se ad Christi fidem è Judaismo transtulerant , accuratissimè declararunt.

Libri ab Ebio-
nitis asseruari
& adhiberi
confecti

E

* texuisse

35 Imo & Apostolorum Actus in Hebraicum sermonem perinde conversos è Græco iidem in thesauris haberi , multorum sermone percrebuit : & qui nobis ista narrabant , indidem Christianæ amplectendæ fidei occasionem acceperunt. Fuit ex eorum numero Josephus quidam &c. à quibus verbis inchoat historiam istam nostram ; cujus tam ex decursu quam ex fine patet , quod istorum librorum occasione ad scribendam illam animum adjecerit. Etenim apertissimè hoc indicat auctor ista clausula , qua narrationem suam absolvit : Ad hæc , inquit , obiter narranda digressi fuimus eorum occasione librorum ; qui apud Judæos translati reperiuntur : cujusmodi est Joannis Evangelium , & Apostolorum Actus Hebraicè conversi. *Ac de occasione quidem scribendi hæc dicta sunt , quibus adeo dilucidè mentem auctor suam exposuit , ut addendum nihil reliquerit. Superest , ut de fide , quæ scripsit , nunc etiam dicamus.*

occasionem
dederunt S.
Epiphano
scribendi
hanc histo-
riam.

F

36 Fidem imprimis historia nostra conciliat auctoritas S. Epiphani , in quo tum vita sanctimonia eluxit singularis , tum eruditio magna cum candore & sinceritate conjuncta. Ne pluribus summorum virorum elogiis coacervandis rem in longum sermonem extrahamus , delibare suffecerit pauca ex veterum elogiis , quæ Petavius Operibus ejus à se editis præmittit. S. Hieronymus libro de Scripturis ecclesiasticis , Epiphanius , inquit , Cypri Salaminæ episcopus , scripsit advertum omnes hæreses libros , & multa alia , quæ ab eruditis propter res , à simplicioribus propter verba lectitantur. Superest usque hodie , & in extrema senectute varia cudit opera. Et Apologia 2 contra Ruffinum : Non tibi sufficit passim contra omnes detractio , nisi specialiter

Fidem histo-
ria S. Josephi
conciliat au-
thoritas S. E-
piphani ; qui
illam conscri-
psit

A eialiter contra beatum & insignem Ecclesie sacerdotem styli tui lanceam dirigas? Quis est ille, qui velut necessitatem euangelizandi per omnes gentes & per omnes linguas habere se putat de Origene male loquendi: qui sex millia librorum ejus se legisse, quam plurima fratrum multitudinem audiente, confellus est? Augustinus libro de Hæresibus ad Quodvultdeum sic habet: Usque ad istos ergo de Hæresibus opus suum perduxit supradictus (Epiphanius) episcopus Cyprius, apud Græcos inter magnos habitus, & à multis in catholica fidei sanitate laudatus. *Plura tum ibi apud Petavium, tum apud nos invenies ad diem XXI Martii, quo gesta ejus collecta & illustrata sunt.*

B 37 Novi equidem, majorem circa res ac tempora, nec non historiarum delectum a viris eruditissimis in eo accuratorem desiderari; prout liquet ex Baronii Annalium eccl. tom. 3 variis locis; Melchior. Cano Locorum theologicorum lib. 11, pag. 477; Petavio denique in Animadversionibus ad hæresim 68 Meletianorum tom. 2 citato, à pag. 273; & ibidem adversus hæresim Arianorum 69, pag. 286; sed sive falsis aut spuris alias usus Actis vel historiis, perperam falsam pro veris aliquando tradiderit; sive levitisculis aliorum narrationibus plus jussu credulus nidium detulerit; sive defectu sufficientis delectus res & tempora confuderit; obtinuerit hoc alibi in ipso; sed in nostra id historia nequaquam obtinere potest. Etenim non scribit hic nisi quæ ex Sancti ore hænsit; & quæ ipsimet Sancto evenerant, & eodem prorsus modo quo evenerant, sincere & candidè sine ambagibus aut exaggerationibus hyperbolicis omnem totius rei seriem pertexens, & ita quidem, ut ubi subodorari poterat in levitisculis quibusdam minutis subesse posse memoria lapsum ob intercapedinis longitudinem, quæ inter tempus, quo historiam audierat narrari, & quo eam scripto consignabat, media interfluxerat; ita quidem, inquam, ut ideo sua memoria diffusis expressiones locis bene multis ita attemperavit, ut nihil diceret præterquam quod probe tunc memoriâ teneret, & eodem prorsus modo, quo memoria tunc occurreret.

C 38 Nec verò dici potest memoriâ hic lapsum esse S. Epiphanius; nam omnia & singula, quæ narravit, satis expressis ac vivis vestigiis memoriæ præsentia hænsit: nam ubi hinc inde in levioris momenti adjunctis videtur vacillasse, id inditare non prætermisit; cuius rei specimina dedimus num. 28. Sive ergo narrationis fontem, S. Josephum videlicet, sive narrationis scriptorem ipsum, S. Epiphanius, sive denique narrationis modum & æconomiam consideres; omnia candorem, sinceritatem ac fidem spirant. Quin imo ipsimet Annalium ecclesiasticorum conditor Baronius nullius erga S. Epiphanius scripta adulationis suspectus, utpote qui alibi ipsum liberrimè castigavit, hanc historiam certissimo approbationis sue calculo commendavit: quam ubi ad annum 327 Annalibus suis integrè intexuisset, auctori ejus sequenti epiphonemate ita applaudit: Hactenus de his Epiphanius: cui gratias agimus, quod tam egregiam historiam, adeoque certa & firma fide testatam, scriptorum monumentis posterorum memoriæ commendavit. Ad annum vero 132 agens de aqua benedicta asu in Ecclesia Catholica contra demones, exemplo S. Josephi comitis blaterones novatarios confutat.

39 Tillemontius nimis in approbandarum historiarum delectu credulitatis vitio minime notan-

du, absit ut vel tantillum hujus historia veritatem infirmare voluerit, cum eam tamquam veram & genuinam Monumentis suis ecclesiasticis inseriam voluerit; de qua re supra dictum est. Hunc securus hypercriticus neotericus Gallicus, arrodere aliqui plurimè audacter & temere consuevit, inter Vitas Sanctorum hac die tom. 2, à pag. 351 eidem historia locum dedit; quin imo in tabula Critica auctorum & Actorum mensis Julii pag. 18, historia, inquit, ejus descripta fuit modo amplo & perquam accurato per S. Epiphanius, qui eam ex ore ejus didicerat &c. Eadem neotericus item annalista Gallicus historia sua ecclesiastica inseruit. Itaque ex productis hætenus tot argumentis pro veritate sinceritæque hujus nostra historia concludo, summam & indubitatam fidem historicam eidem esse habendam; quidquid tota ejusdem veritas ex ore duorum testium, Sancti videlicet Josephi, qui rem omnem ut propriam, qualis revera erat, narravit, & S. Epiphanius, qui eam ex ipsius Josephi narrationis ore excepit; duo namque sunt testes omni exceptione majores, & in quorum ore stet omne verbum.

40 Et sanè non ex rumoribus adestorè, non ex obsoletis gerronum somniis, anilibusve nanis, aut ex obliteratis longinquè locorum, temporum ac personarum distantia vestigiis suam historiam deprompsit Epiphanius; ac certa indubitataque fide singula accepit, eademque, qua accepit, fide ad posteros transmisit, satis præsentis, quamquam non omnino recentis, uti ex dictis patet, memoriâ. Audiat ipsemet: Mihi verò hæc, uti dixi, omnia Josephus ipse narrabat. Hæc, inquam, non aliunde quam ex ipsomet illius ore didici, cum affecta jam ætate foret, ac septuagesimum plus minus annum ageret. Ad hunc Scythopoli diverteram &c. num. 3. Cujus vivendi gratiâ cum ego, inquit, & fratres quidam alii venissemus, iidem nos ædibus recepti fuimus. Ubi cum Josepho familiariter versati, deque eo scilicet, quid ipsi demum accidisset... ac quemadmodum à Judaismo ad Christianos transisset; hæc ab illo omnia auditione certa, non alièna fide explorata didicimus. Quæ cum ad fidelium utilitatem memoriâ digna cum primis arbitremur... quæ ad Josephum illum pertinerent, accuratius exsequi volumus, num. 4 & 5. Sed ad patriarchæ historiam, & ipsius adeo Josephi redeamus; quam in lectorum gratiam iidem, quibus ille referebat verbis, accurata fide repræsentabimus num. 6. Ut mihi ipse Josephus accuratissimè narrabat, num. 13. Huc revocari possunt ea, quæ diximus superius num. 15.

41 Collecta sunt hætenus, quæ ad illustrandam S. Josephi prorsus mirabilem S. Josephi comitis ad fidem Christi conversionem opportuna esse duximus; ac nunc trahendum superest instituta nostro maxime necessarium neque parvi sanè momenti argumentum, sed ejusmodi certè, quod inter alta omnia, quæ de Sancti rebus institui queunt, principem meritò locum sibi vendicat; illud videlicet, quod in antiquo è sacris Fastis stabiendo ipsius cultu consistit. Ac mirabile quidem imprimis id accidit, quod nusquam gentium in ullis, quoad scrutari quidem nobis licuit, Martyrologiis, sive ea sint suprema sive media sive infima ætatis, S. Josephus comes adscriptus inveniat. Consulta sunt omnis generis exemplaria Latina, & Græca item

AUCTORÆ
J. P
gentinam
agnoscent
Tillemontius
ac Legendist
hypocriticus,

E

nihilque
certis S. Epi-
phanii testi-
monis.

F

S. Josephi no-
stri memo-
riam nullibi
In Fastis repo-
nimus præter-
quam in
Martyrologio
Romano;

qui ab erudi-
tis alibi lapsus
convincitur;
sed illud

In hac histo-
ria non obti-
net; quam
suspecti Ba-
ronius,

AUCTORE I. P. tam excusa quam manu scripta: ad aliarum quoque gentium tabulas itum est; sed irrito conatu: neque enim ullum vel per umbram quidem nominis istius haecenus nobis apparuit vestigium aut indicium, nedum mentio alicuius, non magis quam si nusquam terrarum S. Josephus comes existisset in rerum natura. Solum & unicum inter omnes, quantum scimus, sacros Fastos Martyrologium Romanum, tam anno 1635, quam antea editum, illius nomen distenter expressit hac die XXI I. Istud praedicti anni 1635 ita brevissimè: Scythopoli in Palæstina S. Josephi comitis. Martyrologium Basiliense juxta Romanum ad novam Kalendarii rationem restitutum, & Jacobi Christophori episcopi Basiliensis jussu editum Frisburgi Brisgoia anno 1584, adjungit ista: Qui ex Judæo Christianus effectus, zelo Catholicæ disciplinæ atque miraculis coruscavit. Qua haud dubiè desumpta sunt ex prima Romani Martyrologii editione, cum habeantur in ea, qua prodit anno 1586; ac proin qua hic dicuntur, ad Romanum illud, tamquam ad primævum eorum fontem reducenda planè censemus.

42 Quoniam igitur ex fonte hunc Sanctum haec serint reformatores Martyrologii Romani; quo duce ac praeomnistratore illum annuè ibidem memoriâ honorarint, candidè protestemur, illud omnino nos latere. Idem esto judicium de die ac mense, quibus ibidem annuntiat. Quod nihilo plus intelligimus. De obitu enim vero ipsius, adde etiam de cultu, aut certo cultus die altissimum est silentium in historia conversionis apud S. Epiphanium; praeter quem unicum & solum, qui hujus Sancti meminerit, nemo alius occurrit. Neque rem conficit Baronius, dicendo in notationibus ad Martyrologium Romanum, de quo Græci. Quinam enim, amabo, sunt tandem illi Græci; cujusve ætatis & auctoritatis; scriptine manu, an typus editi? Utinam vel unum unicum nominasset, si quem vidit praeter S. Epiphanium, qui Sancti res gestas scripserit; vel si aliud aliquod monumentum ad manum habuit Baronius, ex quo constare nobis possit de continuato aut de inchoato saltem cultu; quo aliquando apud Orientalem gavisus fuerit ecclesiam; unde ad Occidentalem transferret, eadem, praecunte Martyrologio Romano, id est publica venerationis memoriâ donatus.

43 Suspiciamur, bonâ diligentissimi Annalium ecclesiasticorum Parenfis veniâ, per hanc annotationem, de quo Græci, nihil forte aliud indicare ipsum voluisse, quam quod de illo agit S. Epiphanius, ut qui summis rarum imprimis ac plane mirabilem ejus conversionem ac virtutes alias laudibus prosequatur. Simile quid observatum à nobis fuit in Tractatu de Patriarchis Antiochenis, qui praefigitur tomo IV Julii, circa Sanctum, qui floruit eodem, quo hic noster, seculo 4, nomine Caesarium, Eudoxii patriarcha Antiocheni, Ariarum omnium scelestissimi patrem; qui Caesarius tamquam martyr adscriptus legitur Martyrologio Romano ad diem XXVIII Decembris: quem in locum hanc itidem non dissimilem annotationem adjecit Baronius, Græci de eodem. Sicut hic, ita ibi etiam inducimus desiderium videndi illos Græcos produci, si quos vidit Caesarii hujus martyris praecones alios, quam Suidam, quem unum ab illo referri in Annalibus, locis illic citatis, tunc diximus; quique haec more suo forsan hauserit ex Phioforgio, historiographo Ariano, ut ex ipsa hujus epitome, à Photio data colligere est lib. 4, cap. 4. Sed ne

prepropere aut prematurè quidquam hic statuamus, aliò ista remittimus.

44 Ad Sanctum nostrum potius redeamus. Tillemontius rectè Baronio regevit, quod Græci isto die, nempe XXI I Julii, de illo in Menæis non loquantur; & quod neutiquam sit in Menologio Canisii, eo videlicet, quod is ex interpretatione Cardinalis Sirleti publici juris fecit; ex quo Baronius Sanctos in eo notatos excerpere consuevit, & inter illos, qui signantur in Romano, suum ipsis quoque locum dare. Neotericus legendista Gallicus alibi exoticè criticus, hic verò praeter motem facilis & liberalis, ecclesia Græca, inquit, credidit, honorandam esse religioso cultu ejus memoriâ: sed noverit, severus ille toties praeter aequum & bonum aliorum corrector, corrigendum se esse ob levitatem; quâ transcribit ea, qua probata nec vidit, nec probare ipsemet potuit. Nemo tamen haec à nobis dicta ita accipiat, quasi expungendum censeamus è Romanis Fastis S. Josephum: (quem enim ille tenet in eo locum, tenere porro pergat) sed dissimulare non possumus, lubentes nos visuros fuisse aliqua certa indicia produci alicujus saltem legitimi cultus; id quod pra omnibus investigandum à nobis prius est, quam Sanctus aliquis, de quo hoc non satis constat, locum habeat in Opere nostro. Quod quia de S. Josepho non satis nobis probabatur, putavissimus, ut candidè rem ipsam eloquamur, nobis integrum non esse, ibidem ipsi locum dare, ob non reperta publica venerationis idonea monumenta; nisi una unica auctoritas secus persuasisset.

45 Nam quandoquidem inscribitur Martyrologio Romano, satis superque tutos nos esse putamus, si, illo duce praecunte, ipsum Opere nostro accenseamus, praesertim cum nihil noverimus, quod cultus ejus publico sit contrarium, quidquid ille sufficienter aliunde nobis non probetur. Accedit eò, quod fortè alicubi circa illum aliquid viderit Baronius, etiamsi id satis clarè non expresserit. Ea verò nequaquam dubitamus, quin divina misericordia, adeo profusè dives in Sanctum nostrum, perfectum in illo conversionis opus operata fuerit, eamque piis ecclesiarum structuris, aliisque egregiis virtutibus obnixè intentum, ac publico, etiam tunc, quando etiamnum usuebat, miraculo donatum, de quo inferius num. 30, tandemque in pace consummatum ad se evocavit, eternum ipsi pro seta conversione, & vita Christiana professione bravium dataura. Reliquum nunc est, ut mirabilem conversionis historiam, notationibus, sicuti congruum fuerit, elucidatam subjiciamus.

A

HISTORIA CONVERSIONIS ;

Auctore S. Epiphonio, synchrono ac familiari, Panarii sive Adversus Hæreses tom. 2, lib. 1, à pag. 127 editionis Parisinæ, accurante & interprete Dionysio Petavio S. J. vulgatae.

CAPUT I.

S. Josephus Judæus, ex visu mysteriorum baptismi & lectione Scripturæ sacrae deliberat de fide Christiana, sed nullo successu; filius Judæorum patriarchæ sædè corruptus.

a
S. Joseph Constantino magno synchrono, & apud Judæos honoratus,

b
c
d
e f

g h

C

i
ad eorum patriarcham accessit episcopum Tiberiensem,

k

l
ut baptismum clam ipsi impertiat: quæ res, uti & alia post narranda,

m

Fuit ex illorum numero Josephus quidam, non historiarum ille scriptor antiquus a, sed Tiberiadensis b alter, qui beatæ memoriæ Constantini senioris imperatoris ætate c vixit: à quo etiam comitivam d accepit, cum ea potestate, ut cum in urbe ipsa Tiberiadis, tum Diocæsareæ e, Capharnaumi f, ac vicinis aliis in oppidis ecclesias in Christi honorem extraheret. Qui quidem priusquam ad imperatoris notitiam pervenisset, quam plurima ab ipsis Judæis est passus. Etenim hic ipse Josephus ex illorum erat ordine, qui apud Judæos principem locum dignitatis obtinent: quos quidem secundum patriarcham g Apostolos h nominant. Assident hi patriarchæ; & cum eo sæpius diu noctuque versantur: quod eidem à consiliis sint, ac de iis referant, quæ ad legem pertinere videntur.

2 Erat tum patriarchæ nomen Ellet i (ita enim & à Josepho nominari solitum arbitror, nisi me ob temporis longinquitatem fallit memoria.) Is è stirpe Gamalielis originem traxerat, qui patriarchatum apud illos tenuit. Quem etiam suspicari merito possumus, ut à plerisque proditum est, è primi illius Gamalielis k genere esse prognatum, qui sub Christi Domini passionem author ejus consilii Judæis fuit, ut à persequendis Apostolis abstinerent. Moriens Ellet vicinum episcopum Tiberiensem arcessit, ab eoque lotionem sacra sub vitæ exitum per medicinæ speciem expiatur.

3 Cum enim episcopum per Josephum velut medicum l evocasset, faciliere jussis omnibus, supplex illum interpellat his verbis: Quæso te, inquit, mihi ut Christi signum impertias. Tum accitis ministris, aquam inferri jubet, tamquam ægrotanti patriarchæ morbi quoddam ex aqua remedium parare vellet m. Illi quid strueret ignari, imperata faciunt. Inde verecundiam simulans, & universos abire jubens patriarcha, sacro baptismate ac divinis mysteriis initia-

tus est. Mihi verò hæc, uti dixi, omnia A. S. EPIPHANIO. Josephus ipse narrabat. Hæc, inquam, non aliunde quam ex ipsomet illius ore didici, cum affecta jam ætate foret, ac septuagesimum plus minus annuum ageret.

4 Ad hunc Scythopoli n diverteram, quose Tiberiade ille contulerat, ibique splendida quædam ædificia sibi comparaverat. Tum enim Eusebius Vercellensis o in Italia episcopus, à Constantio ob fidei integritatem exulare jussus, ab illo hospitio erat exceptus. Cujus invitandi gratiâ cum ego & fratres quidam alii venissemus, iisdem nos ædibus recepti fuimus. Ubi cum Josepho familiariter versati, deque eo sciscitati, quid ipsi demum accidisset, quod eum apud Judæos illustrem fuisse sciremus, quive gestæ rei esset ordo, ac quemadmodum ad Christianos transisset; hæc ab illo omnia auditione certa, non aliena fide explorata didicimus.

5 Quæ cum ad fidelium utilitatem memoriâ digna cumprimis arbitremur, propter eos libros, qui in Judæorum thesauris servantur, Hebraico sermone translati; quæ ad Josephum illum pertinerent, accuratius exsequi volumus. Nam is non modo Christianus erat, eamque fidem susceperat; sed & Arianos summa infamia traducebat. Quippe unus ipse rectam ac sinceram fidem Scythopoli retinebat, cum reliqui essent Arianii. Quod nisi comitis dignitate fuisset præditus, ut hic eum honor ab Arianorum violentia tueretur, ne in ipsa quidem urbe Virille constitisset, præsertim sub Patrophilo, Ariano episcopo p, qui & opibus, & crudelitate, & apud imperatorem Constantium familiaritate atque audacia plurimum poterat.

6 In eadem etiam urbe quidam erat ætate junior, qui è Judæo traductus ad Christum, sinceram fidem retinebat; isque, quod minimè palam auderet, clanculum ad nos veniebat. Sed Josephus lepidum quiddam nobis ac ridiculum narrabat, nec dubito quin sit verissimum. Aiebat enim mortua conjugè veritum se, ne ab Arianis violenter abreptus, clericus fieret; sæpe enim blandè illum adeuntes, ut ad suam factionem transfret, hortabantur, ac majoris spe processus alliciebant: ut vel, si necesse foret, episcopatum ostenderent. Horum igitur metu alterum se matrimonium q iniisse dicebat, quo se ab illa manuum impositione liberaret. Sed ad patriarchæ historiam, & ipsius adeo Josephi redeamus; quam in lecturam gratiam iisdem quibus ille referebat verbis, accurata fide repræsentabimus.

7 Cum itaque patriarcha baptismum hunc in modum initiaretur, Ego, inquiebat, per januæ commilluram furtim introspectans, omnia, quæ ab episcopo patriarchæ fierent observabam, ac diligenter animo retinebam. Ubi inter cetera patriarcha vim quamdam auri non mediocrem tenens, hanc episcopo porrexit: Et, pro me, inquit, offero. Scriptum est enim: A sacerdotibus Dei alligari solvique in terris omnia, & eadem in cælo soluta fore vel alligata. Post hæc apertis foribus, sciscitantibusque de patriarcha, qui aderant, quemadmodum ex eo remedio valeret, percommodè se habere respondit: quid enim diceret, præclarè noverat.

A. S. EPI-
PHANIO.
& lectio sa-
cra Scriptura
deliberatio-
nem ei injicit
de amplecten-
da fide Chri-
stiana;

8 Biduo dehinc vel triduo, adeunte sæpius per medici speciem episcopo, felici ex hac vita exitu patriacha decessit, cum prius Josepho & alteri cuidam honestissimo viro tenerrimæ adhuc ætatis filium commisisset. Quocirca omnia ab illis ambobus administrabantur, quod esset patriarcha adhuc ætate puer ac propemodum infans, & inter illorum manus educaretur. Per idem tempus Josephi animum sollicitum habebat eorum recordatio, quæ in baptismo fieri mystica arcanaque viderat: & quidnam ageret, anxie cogitabat. Commodum illic Gazophylacii cella quædam erat obsignata (gaza r porro Hebraicè thesaurum significat) cujus sigilli gratiâ plerisque varia de eo Gazophylacio suspicantibus, Josephus clam ausus aperire, nihil pecuniarum reperit, sed libros dumtaxat, pecuniis omnibus præstantiores.

sed obduratus
permanet.
B

9 Quos dum evoluit, fortè in illud incidit, de quo dictum est, Joannis Evangelium, è Græco in Hebraicum translatum, unâ cum Apostolorum Actibus. Ad hæc Matthæi quoque Hebraicam genealogiam invenit. Quibus perlectis, rursus ejus animus cruciari cœpit: & Christianam quidem fidem capessere, molestum ei videbatur: sed hæc duo nihilominus, & librorum lectio, & patriarchæ initiatio vehementer hominem angebant. Qui obdurato tamen, ut assolet, animo permanit.

Interea pa-
triarcha fi-
lium, à Judæis
ad qualibet
nefanda pel-
lebam,

10 Inter hæc adolescente jam Ellelis filio pupillo, qui ad spem patriarchatus educabatur, (neque enim magistratus apud Judæos ullus præripit, sed parentibus filii succedunt) mox ut ætatis florém ac vigorem attigit, ad ejus familiaritatem æquales quidam perniciosè obrepunt otiosi adolescentes, ac moribus corrupti: (Judas, opinor, patriarchæ nomen erat, neque tamen tanto intervallo probè commemini) hi varia illum ad corruptelæ flagitiorumque genera pertrahabant, mulierum stupra, nefandas libidines, magicas præstigias, quibus ad cupiditates explendas illum adjuvabant: & amatorii illecebris, atque carminibus ad ejus complexum matronas ingenuas vi quadam adigebant.

C

A N N O T A T A.

a Flavius Josephus videlicet, qui floruit anno aera Christiana 67. Plura bibliographi; ac nos die 21 hujus mentionem de eo fecimus in Sylloge historica S. Danielis propheta, § 8, pag. 128.

b Ab elucidatione hujus loci incepimus nostrum Commentarium prævium.

c Constantini senioris imperatoris res gesta ad diem 21 Maii, à pag. 12 illustrata sunt. Obiit anno 337.

d Comitivam dignitatem pluribus exponit Commentarius noster § 2.

e Diocæsarea in tractu Tiberiadis. S. Hieronymus in Præfatione in Jonam, tomo 3 editionis novissima col. 1470, Geth, inquit, in secundo Saphorim milliario, quæ hodie appellatur Diocæsarea, euntibus Tiberiadem haud grandis est viculus. Inferius num. 27 ab Epiphano Diocæsarea dicitur Saphurim, satis utcumque conformiter cum S. Hieronymo.

f Capharnaum, urbs est ad lacum Genesareth, è sacris litteris notissima, qua Christum habuit

incolam, & cujus fuit propria civitas Matth. 9, v. 1; & 4, v. 13. S. Hieronymus in libro, de Situ & nominibus locorum Hebraeorum, tom. 2, editionis citata col. 426. Capharnaum, inquit, juxta stagnum Gennezar: usque hodie oppidum in Galilæa Gentium (al. superiore) situm, in finibus Zabulon & Nephtholim.

g Patriarchæ apud Judæos officium habes in Commentario § 1.

h Apostoli Judæorum pluribus descripti sunt ibidem.

i Patriarcham Huillum, à S. Hieronymo Apologia 1 adversus Ruffin. ex Origene memoratum, sed ab aliquo cum hoc Ellele confusum, habes apud Gothofredum citatum pag. 216.

k De Gamalielis genere satis multa diximus superius. Ferrarius in Catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, ad diem 2 Decembris signat Gamalielium cum titulo martyris; additque in notis, ejus reliquias in ecclesia Pisana asseruari. Castellanus in tabula Festorum, Martyrologio suo universali adjecta pag. 1082, agit de inventione reliquiarum Gamalielis &c. Sed aliò ista spectant.

l Medici professio haud tamquam repugnans dignitati aut sanctitati episcopali habebatur; prout conficitur ex Eusebio Ecclesiastica historia lib. 7, cap. 32, pag. 288 editionis Valesiana; ubi Theodorus episcopus Laodicenus dicitur medicinæ, quæ in corporibus curandis consistit, omnium sine controversia peritissimus.

m Balneum intelligit neotericus Legendista Gallicus in Collectione historica Vita, de qua supra: quod & suadetur inde, quod verecundiam simulans, universos abire jubens &c., ut mox dicitur de patriarcha hic.

n Urbs est Palaestina ad Jordanem; de qua plura jam pridem dicta sunt ad diem 21 Februarii, pag. 247 occasione S. Severiani, ejusdem urbis episcopi & martyris.

o S. Eusebius, Vercellensis episcopus & martyr, notatur in Martyrologio Romano die 1 Augusti & 15 Decembris: cujus gesta collegit Tillemontius Monum. eccles. tom. 7, à pag. 529. Sed hæc aliò spectant. Hic autem obiter notandum est, quod occasione vocis Βεργηδίας, uti est in Græco textu apud Petavium (pro quo fortè scribi debet Βεργιδίας) in versione Operum S. Epiphani Latinis, interprete Fano Cornario, anno 1564 Parisiis edita, ineptè reddatur Fregellæ; & sic ibi dicitur perperam Eusebius Italiae episcopus urbis Fregellæ.

p Habes apud Baronium ad annum Christi 325 Patrophilum Scythopolitanum inter primipilos Arianorum. Tillemontius ipsum perstringit Monum. eccl. tom. 7 variis locis, uti videre est in indice ad hunc tomum.

q An & quot liberos ex duobus istis matrimoniis habuerit, nusquam invenimus.

r Gaza vulgo Persica vox dicitur, sed ab Hebrais etiam usurpata, uti & à Latinis.

CA.

A

CAPUT II.

Patriarcha filium frustra conatur S. Josephus ad frugem revocare : triumphat nomen & crux Christi ; Josephus tamen in Judaismo pertinax.

Josephus, ejusdem tutor ad frugem revocare satagis

B

a

b

sed frustra : nam impuro amore inanis,

c

d

e

f

g

nec voti compos factus,

C

b

ad magicas praestigias appellit animum;

AT Josephus, & alter pupilli curator senex, puerum sequi coacti, sanè id permolestè ferrè, & objurgare nonnumquam verbis, & hortari. Ille æqualibus suis multò magis obsequi; flagitia partim dissimulando, partim inficiando tegere. Neque enim tutores criminari ac vulgare scelera palam audebant, sed quasi erudiendi gratià opportuna monitã suggerebant. Forte Gadara a ad thermas b proficiscuntur. Frequens illic mercatus quotannis celebratur: ad quem, undique lavandi causã diès aliquot confluunt, variorum ad morborum remedium, idque callidissimo dæmonis consilio geritur.

12 Nam quæcumque loca divinis sunt celebrata prodigiis c, in iis ex adverso exitiosas suas plagas tendere conatus est, atque illic viri cum mulieribus promiscuè d lavare solent. Ac tum fortè e erat in balneis ingenua mulier, eximia corporis venustate ac specie: quam adolescens inveteratæ libidinis aculeo percitus adamavit, ac per balnearum solium f ambulans, latus suum ad mulieris latus affricuit. Illa in nomine Christi semet obsignat g: nam Christiana erat: quo minus peccare eam, aut lavare cum viris attinebat. Sed hæc planè imperitis atque idiotis ob ignaviam doctorum accidere solent, qui ejusmodi homines nullis documentis præmuniunt.

13 Verum ut sua Deus miracula demonstraret, omnibus suis conatibus patriarcha ille adolescens excidit, cum & ad eam mississet, & muneribus sollicitasset; illa verò & internuncios contumeliosè à se dimississet, nec impudici amatoris artibus cessit. Igitur focii, comperto juvenis mœrore, quem ex vehementi mulieris amore ceperat, potentiores quasdam praestigias adornant, ut mihi ipse Josephus accuratissimè narrabat. Nam post solis occasum vicinos ad tumulos infelicem puerum adducunt. Ibi enim sepulcra sunt, quæ Polyandria h vocantur, cavernæ nimirum rupibus incisæ.

14 Quò cum illum adduxissent, magica quædam carmina & execrationes, atque impietatis plenissimas artes adolescentis causã, concepto etiam nomine mulieris, expediunt. Interim divino nutu factum est, ut hæc seni alteri, qui cum Josepho erat, in animum venerint. Qui re cognita, omnia cum Josepho communicat. Ac primum calamitatem suam deplorans, O nos, frater, miseros, inquit, ac vasa perdita! Cuinam appositi custodes sumus? Quid rei esset sciscitatus Josephus, nihil antè verbis ab eo dicit, quam manu prehensum senex in eum

Julius Tomus V.

locum eduxit, ubi cum adolescente nefaria A. S. Epist. illa manus inter mortuorum busta, maleficii PHANIO. causã convenerat.

15 Ergo illi foris ad ingressum stantes, sed nequid-omnia, quæ ab iis fierent, exaudiunt, iidemque abeuntibus se subducunt. Neque enim admodum advesperascebat: sed utpote sub occasum solis dubia luce discerni adhuc oculis aliquid poterat. Mox sceleratis illis à sepulcro digressis, cum collega Josephus ingreditur. Ibi maleficiorum instrumenta reperiunt in humum abjecta, quæ, ut aiebat, humano potu ac sanguine aspersa, immisto pulvere discedentes reliquerant.

16 Tum verò compertæ illorum insidiæ, signo crucis ac Christi nomine pravolente: quo vis non dum Christianus fit Josephus E cognituque, cujus hæc mulieris causã molirentur; itaque quantum artes illæ possent, expectabant. Cum nihil venefici isti promovissent, ac se mulier & Christi signo, & fidei præsidio defenderet, cognitum est, adolescentem tres integras noctes illius allicientæ gratiã substitisse, ac demum spe sua frustratum cum impostoribus jurgio contendisse. Tertium hoc Josephus documentum Christianæ religionis habuit, quo nihil adversus Christi nomen, crucisque signum; valere maleficia comperit: neque propterea Christianus ut esset, in animum induxit.

17 Secundum hæc Christus ei se in somnis objicit: & Ego, inquit, sum Jesus, quem majores tui in crucem egerunt: proinde in me credito. At Josephus ne ita quidem perpulsus vehementem in morbum ac desperatum incidit. Tum Dominus ei rursus apparens, ut in se crederet, hortatur; ita valetudinis compotem futurum. Hoc ubi facturum recepit, ac repente convaluit, in eadem animi obstinatione perstitit. Quare secundò in morbum delapsus, ac perinde desperatus, cum jam instare tempus extremum k Judæi, illius cognati, crederent, quod ab iis secreto fieri solet, mysterium; æger audiit. Etenim ex legisperitis quidam natu grandis accedens, illius hæc auribus insurrabat.

18 Crede, inquit, Jesum sub Pontio Pilato cruce affixum, Dei filium, & ex Maria postea genitum, Christum esse Dei, & à mortuis excitatum: & ad mortuos vivosque judicandos esse venturum. Omni ego asseveratione confirmo, hæc mihi Josephum ipsum in rei gestæ exponenda serie narrasse l. Quod insuper ab alio quopiam accepi, qui Judæus adhuc ob illorum metum erat, atque inter Christianos persæpe degebat, eosque & observabat plurimum & amabat, qui per Bethelis, Ephraimique solitudinem ab urbe Hiericunthis m ad montium n jugatendenti mihi comitem se itineris adjunxit. Huic ego cum de Christi Domini adventu nonnulla proponerem, nulla in re contradicebat.

19 Qua re plurimum admiratus, quid causæ tandem esset, hominem interrogavi (& erat alioqui legis suæ peritus, ac disputandi sane non expertus) cur, inquam, mihi nihil responderet, ac de Christo Jesu Domino nostro mihi consentiret. Ad quæ ille subjecit: moribundum se quandoque à Judæis insurrari sibi in aurem leviter audisse, Jesus Christus crucifixus, Dei filius, de te judicabit.

I i

Sed

signo crucis ac Christi nomine pravolente: quo vis non dum Christianus fit Josephus E

neque eò ipsum permovent apparitio Christi: sed præter promissum obstinatus mansit

Alia denub ad Christi fidem amplectendam monitio F

Æ auctoris direffus: nuda circa Judæum.

A. S. EPIPHANIO. Sed hæc hæc hactenus; quod ad rem præsentem attinet, revera, ut accepimus, dicta sunt. Redeo jam ad Josephum.

20 Is cum in morbo adhuc esset, & à seniore inter alia hæc, quæ diximus, inaudisset; Jesus Christus de te judicabit, animum nihilominus obfirmabat. Igitur Dominus pro ingenti sua erga homines misericordia iterum ei se in somnis objicit; Teque, ait, sanitati restituo. Surge modo, & nunc demum credito. Verum ubi convaluit, ne tum quidem credidit. Iterum ergo recuperata jam sanitate per visum ei Dominus offertur, & quod nondum credidisset accusat. Inde amplissima quædam promittens, sic alloquitur: Ut tibi, inquit, de religionis meæ fide constet, si quod in nomine meo prodigium efficere volueris, meipsum invoca; ego tibi præstabo.

A N N O T A T A.

B a Gadara, inquit S. Hieronymus lib. de Sita & nominibus locorum Hebr. citato, col. 451 urbs trans Jordanem, contra Scythopolim & Tyberiadem ad orientalem plagam sita in monte, ad cujus radices aquæ calidæ erumpunt, balneis desuper ædificatis. Plura de hoc loco Cellarius Notitia orbis antiqui tom. 2, lib. 3, cap. 13.

b De thermis istis plura suggerit Commentarius à num. 30.

c Locus hic ibidem expositus fuit num. 33.

d Græcè est ἀνδρόγυνα ἢ ἐκείσε λέοντων. Petavius pluries modo citatus, variis notis locum hunc in suis ad eundem Animadversionibus illustravit, quas, ne forte curiosus aliquis hic desideret, huc transcribo. Mira, inquit, vocis usurpatio, quæ promiscuas utriusque sexus balneas fuisse significat. Est enim ἀνδρόγυνον λέοντων, idem ac promiscuè. Sic in Constit. Apost. lib. 1, cap. 9, ἀνδρόγυνον γυνή πη μὴ λέοντων. Quod impurissimi perditissimique genus exempli Roma etiam aliquando fuit. Adrianus autem, authore Spartiano, lavacra pro sexibus separavit. Quod idem ab Alexandro postea revocatum. Lampridius: Balnea mista Romæ exhiberi prohibuit: quod quidem jam ante prohibitum Heliogabalus fieri permiserat. Quanto prudentius moderatiusque Romani illi veteres? à quibus hoc manavit institutum, ut filii cum parentibus puberes, vel generi non lavarentur, ne paternæ reverentiæ auctoritas minueretur, ait Ambros. 1 Off. cap. 18, & Cic. 1 Off. At verò non Christiani modo quilibet, sed etiam, quod mirandum, ac detestandum magis est, clerici ipsi cum mulieribus plerumque lavare consueverunt. Quæ flagitiosa licentia cum in Christianis omnibus, tum in posterioribus istis canonum severitate coerceri opus habuit; quos ibidem citat Petavius. Varia etiam circa balnea notantur ad libri 1 Constitutionum Apostolicarum jam memoratum caput 9, inter sanctorum Patrum, qui temporibus Apostolicis florenti opera &c. editionis novæ anni 1700, pag. 209.

e Græcè est ἡ συγχύσις, id est fortè, vel, uti redditur Luc. 10, ψ. 31 accidit, ut. Inepitissime Cornarius, juxta Sycyriam; qui Sycyriam locum esse credidit: nam, teste Petavio hic, συγχύσις antea legebatur, non tamen συγχύσις majoriolo Σ, ut quidam, inquit, asserit.

f Græcè δὴ ἐν τῷ αἵματι, Cornarius, deambulans in aëre; sed ὁ αἷμα balnei partem esse, ex Galeno ad Glanc. pridem observatum fuisse ab eruditis hominibus, nisi non liquet quam pars illa sit, rectè hic notat Petavius: quam ipse interim solum reddidit.

g Hic Eminentissimum Annalium conditorem immerito & infulsè infestatur Casaubonus, quod salutaris illius signi virtute Christianam mulierem è tanto castitatis periculo liberatam ab Epiphanio dici putet. Quod Epiphanium voluisse negat, sed nec ullam in signo crucis ad efficienda miracula propriam inesse virtutem: neque verò aliter quam ut piam ceremoniam adhibitam in Ecclesia veteri, qua orationi adjuncta animos fidelium ad Christi crucem eveheret. Vide Petavium, & ea, quæ nos ex ipso inferius.

h Nota in Julii Pollucis Onomasticum Græcè & Latine editum Amstelodami anno 1706, segmento 16, lib. 9, cap. 4, pag. 986, ad vocem πολυάνδρεια observant ista: In Hesychio est πολυάνδριον, πύφθ & πολυχώρηθ, μνήμα: sed seu πολυάνδριον seu πολυάνδρειον scribas, parum refert: attamen prior scriptio magis est usitata. Πολυάνδρεια verò sepulcra erant capaciora, in quibus plures locandis cadaveribus fuere cellulæ. Hieronymus in Prophetas haud raro meminit: & hujusmodi publica fuisse videntur sepulcra, in quibus honoris ergo viri fortes, & bene de republica meritissimi condi solebant. Consuli etiam de hac voce potest Lexicon Suida.

i Ex textu Græco S. Epiphani, qui Latine paullo ante hic redditur, cum nihil venefici isti promovissent &c. Petavius mox citatus Casaubonum ita superiores nenas prosequentem, Quis negare audebit, aliud hoc esse, quam quod scribit Baronius, dicere Epiphanium signi crucis virtute, illam mulierculam fuisse periculo ereptam, rectè solidèque confutat, ut qui oscitanter hanc Epiphani historiam legerit, prout ex hoc loco satis apparet: ubi quidam aliud Epiphanius narrat, quam crucis præcipue signum, & invocationem nominis Christi mulieri præsidium attulisse? Infinita sunt antiquiorum Patrum testimonia, quibus illud, quod iste negat, efficitur, veterem nempe Ecclesiam salvari crucis signo vim quamdam tribuisse; id quod ex Basilio potissimum, ceteros ut omittat, Petavius invictè probat. Quæ tanti Patris auctoritas εὐνομοσύνας, si omnem nondum frontem exuerint, confundere debet. Huc maxime conducunt annotata inferius ad cap. 3, lit. g.

k Editio Petavii habet ἡποληθεῖς ἢ πάλω τῶν; qui monet in Animadversionibus hic, antea lectum fuisse ἡποληθεῖς. (vertit enim Cornarius, relictusque velut moriturus) additque, se ex regio codice ἡποληθεῖς restituisse; idque & narrationis seriem postulare. Quod & rectè probat. Neque enim moribundum Judæi cum cognati deseruerant; quos mysticum illud insusurrasse dicit.

l Petavius in Animadversionibus, hic Epiphanium, inquit, otiosus quidam nugator nimia credulitatis accusat, quod falsa Judæi unius aut alterius narratione inductus, existimaverit, mortuus omnibus mysterium illud in aurem immuniturari. Scribit enim τὸ πρὸ αὐτῶν αἰεὶ μυστηλωδῶς γινόμενον. Verum ut hæc mera fabula sit, nullam omnino sanctissimus Pater culpam hac in re sustinet; qui quod a fide dignis hominibus acceperat, simpliciter, uti narratum sibi erat, nullo suo interposito judicio

A *judicio retulit. Quid est autem cur de Christo plerisque id sibi Judæorum persuasisse non putemus? Neque enim mentitum fuisse Josephum comitem vel Calvinianus iste nisi impudenter sinxerit. Ita Petavius; sed de ista re pluribus differimus in Commentario prævio à num. 14.*

in Ἰερουσὴ in veteri & in novo Testamento nomen est inæclinabile; quod tamen variè apud varios inflectitur. Mendosè hic Jerichunthis; nam ultima syllaba non per aspiratam litteram θ, sed per tenuem τ effertur; ac proinde Latine absque aspirata h exprimi debet. De cujus loci situ & eventibus varia colligit Adrichomius in Theatro terra Sanctæ pag. 18.

n Ab Hierichunte, relicta ad Occidentem Hierosolymâ, iter Septemtrionem versus primò ad montes Bethel, deinde hinc ad montes Ephraim, milliarium unius horæ circiter octo lineâ rectâ ab Hierichunte distantes, si credimus mappa topographica tribus Ephraim &c. apud Adrichomium ante paginam 25. Major enim alibi notatur distantia.

B

CAPUT III.

Miraculo, quod patrat, non convertitur; promovetur à Judæis, deinde caditur & morti exponitur; at tandem baptizatus condit ecclesias; ac crucis signo prestigias eorum dissolvit.

E Rat in urbe Tiberiade furiosus quidam, nudo corpore circumcurfans, qui cum sæpius indueretur, ut ejusmodi hominum mos est, vestes suas lacerabat. In eo Josephus, quæ per visum acceperat, experiri gestiens, dubitare tamen nonnihil, ac pudore retardari. Confirmato tandem animo intra ædes adducit; & oclusis foribus, aquam manibus hauriens, & amentem illum cruce consignatum aspergens: In nomine, inquit, Jesu Nazareni crucifixi exi dæmon ab hoc homine, isque sanus esto. Ad hæc illè vociferans & humi procumbens, atque ex ore spumas agens, seseque dilanians, diu permansit immobilis: ut mortuum jam esse Josephus crederet.

Accepta in confirmationem fidei Christiana potestate facienti miraculum,

C

furiosum à damone liberat S. Josephus;

sed vel sic in obstinatione sua obfirmatur,

22 Donec interjecto horæ spatio vultum perfricans surrexit. Tum se nudum animadvertens, occultare ac manibus pudenda protegere, eo se habitu corporis esse, permolestè ferre. Denique veste ab Josepho ex iis, quarum copia erat, injecta, sibi restitutus, animoque compositus, magnas illi secundum Deum gratias egit; cujus se beneficio liberatum agnosceret: eundemque tota urbe pervulgavit. Ita Judæorum omnium, qui istic erant, aures miraculi illius fama pervasit. Ex quo rumor ingens percerebuit, ita illis jactantibus: Josephus, apertò gazophylacio, scriptum Dei nomen invenit, eoque lecto mirifica portenta ac prodigia facit.

23 Neque falsò ista differebantur, etsi non eo, quo illi suspicabantur, modo contigerant. Interim Josephus inveteratâ pertinaciâ obduruerat. Sed clementissimus Domi-

Julii Tomus V.

nus, qui sese diligentibus præclarâ quædam A. S. Epiphano offert consequendæ salutis præsidia, eadem illis impertit, quos æternæ vitæ felicitate dignari constituit. Per idem tempus cum jam patriarcha Judas (ita enim fortè vocabatur) ad robustam ætatem pervenisset, Josephum præmii loco apostolatûs (dignitatis id nomen est) honore ac commodis exornat. Inde cum litteris in Ciliciam proficiscitur. Quò cum accessisset, unoquoque ex oppido decumas ac primitias à provincialibus Judæis exigebat.

24 Ac tum casû contigit, ut nescio quâ in urbe in vicina ecclesiæ domo diversaretur. Exinde contracta cum episcopo familiaritate clam ab eo Evangeliorum librum postulat ac legit. Et quoniam pro ea, quam gerebat, Apostoli functione (ita enim, ut diximus, ea dignitas vocatur) summam præ se gravitatem, atque in constituenda disciplina severitatem ferebat, cui rei præstandæ fuerat electus, ac plerisque synagogis præfectos, & sacerdotes ac presbyteros, & Azanitas; quo nomine diaconos aut ministros appellat, homines improbos in ordinem redegerat, ac dignitate privarat, multorum in se convertit odia:

25 Qui ut eum ulciscerentur, curiosius explorare, & quæ ab illo gererentur, inquirere summopere cupiebant. Ob eas igitur causas acutissimè tandem odorati ex improvviso impetum in ædes faciunt, atque in ipsa Evangeliorum lectione Josephum opprimunt. Hic libro de manibus erepto hominem corripunt, & ad terram allisum, vociferantes maximisque contumeliis vexantes, in synagogam abducunt, virgisque cædunt. Primum hoc ab illo legitimum certamen pro fide susceptum. Ad hæc accurrit urbis episcopus, eumque ex illorum manibus eripit.

26 Alias deinde cum iter agentem offendifsent (sic enim ipse narrabat) in Cydnum abiiciunt: atque illum impetu fluminis abreptum ac sub aquas demersum perisse rati, magnopere gavisi sunt. Sed is servatus, postea cælesti lavatione dignatus est. Hinc ad comitatum profectus, ad Constantini imperatoris amicitiam pervenit, eique quidquid sibi acciderat, exposuit; principem se Judæos inter dignitatis locum habuisse; sed visâ sibi frequentia divinitus oblata, invitante Domino, ut ad fidei cognitionisque suæ sanctissimam sortem, ac salutem sese transferret. At optimus imperator, Christi que revera servus, & divino quodam inter principes ardore post Davidem, Ezechiam, & Josiam æstuans, hoc illi dignitatis præmium, quod paulò antè retulimus, contulit, comitemque fecit, jubens insuper, ut quidquid vellet optaret.

27 Ille nihil aliud nisi hoc unum maximi beneficii loco postulavit, sibi ut in Judæorum pagis omnibus & oppidis extruendarum in Christi honorem ecclesiarum potestas imperatoris edicto fieret. Quibus in locis nemo umquam ecclesias ædificare potuerat; quod nullus inter eos neque gentilis, neque Samaritanus, neque Christianus habitaret. Præsertimque Tiberiade, Diocæsareæ, quæ & Sephurim dicitur, Nazareti b, Capharnaûmi; ubi diligenter hoc observant, nemo ut gentis aiterius domicilium illic habeat c.

I 2

At

à Judæis ad apostolatûm promoviss

E

quem munitè suo redè funtium & legendo Evangelio occupatum virgis cædunt,

& interim re machinantur; sed servatur & baptizatur, bene favente ei Constantino magno,

F

& comitis dignitatem impertiente cum potestate ædificandi ecclesias:

b**c**

A. S. EPI- At Josephus, acceptis cum ea potestate ac
PHANIO. dignitate litteris, Tiberiadem perrexit, unâ
que & diplomata secum attulit, quibus im-
pensas è fisco caperet, cum privatim ipse
stipendia ex eodem acciperet.

28 Igitur Tiberiade ecclesiam ædificare
quarum dam
unam conde-
re instituit
Tiberiades;
rem impedire
maleficiis
d
cœpit. Erat in eadem urbe templum ingens
olim exstructum, quod Adrianum d, nisi
fallor, appellabant. Quod cum imperfectum
hactenus mansisset, oppidani publicas in bal-
neas commutare studebant. Hoc Josephus
nactus, ad id, quod animo conceperat, ac-
commodare instituit. Et ut quadrato lapide
quaternum cubitorum certam ad altitudinem
erectum invenerat, veteri structuræ novam
ecclesiæ molem imponere statuit. Ad id cal-
ce viva opus erat, reliquaque omni materia.
Igitur caminos extra urbem fieri non paucos
imperat, septenos circiter, quos vulgo for-
naces nominant.

B
ednantur Ju-
dæi; sed Jo-
sephus,
e f
29 Sub hæc Judæi ad audenda quælibet
projecti, ad usitata ei genti maleficia confu-
giunt. Etenim magicis cæriminiis ac præ-
stigiis vim ignis impedire egregii homines
aggressi sunt: sed non perpetuo potuerunt.
At initio tamen cessabat ignis, nihilque co-
quebat, naturæ suæ velut officio destitutus.
Tum qui suppeditando igni pabulo, virgul-
tis scilicet ac fruticibus erant appositi, cum
nihil se proficere animadverterent, rem ad
Josephum deferunt. Pupugit ea res homi-
nem, statimque cælesti in Dominum ar-
dore succensus, extra urbem advolat; aquam
postulat: affertur in æneo vase, quod camp-
placem e vulgo, illic cacubium f vocant.

30 Eo coram omnibus accepto (nam ad
hoc spectaculum Judæorum turba convenerat,
ut rei eventum, ac quid tandem Josephus
ageret viderent) crucis signum g su-
per illud digito ducit, ac Jesu nomen in-
vocans magna voce sic loquitur: In nomine
Jesu Nazareni, quem mei pariter atque ho-
rum omnium, qui hic adsunt, majores in
cruce egerunt, hæc aqua vim habeto ad
magicas artes, maleficiaque omnia restin-
guenda, quæ isti compararunt, ab eadem-
que vis igni sua restituatur, quo Domini
domus absolvi possit. His dictis, fornacibus
singulis aquam aspergit. Ita dissolutis præsti-
giis coram omnibus, ignis efferbuit.

31 Quo miraculo commota turba magnis
vocibus exclamavit: Unus est Deus, qui
Christianos adjuvat; itaque discessit. Ac sæ-
pe aliàs vexantibus Judæis tandem veteris
templi partem exstruxit, in eaque parvam
ecclesiam condidit. Post inde discedens Scy-
thopoli consedit. Diocæsareæ porro aliisque
in oppidis postremo ecclesias ædificavit. Ad
hæc obiter narranda digressi fuimus, eorum
occasione librorum, qui apud Judæos transla-
ti reperiuntur, cujusmodi est Joannis Evan-
gelium & Apostolorum Actus Hebraicè con-
versis. Sed de hac historica relatione ha-
ctenus.

atque alia
alibi templa
exstruxit.

A N N O T A T A.

a Cydnus, notissimus Cilicia amnis, mediam
Taurum interfuit; in quo dum lavat Alexander
magnus, presentissimo mortis periculo sese exposuit;
ut videre est apud Q. Curtium lib. 3; quem &

eodem libro pluribus describit in hæc verba: Cyd-
nus non spatio aquarum, sed liquore memo-
rabilis: quippe leni tractu à fontibus la-
bens puro solo excipitur. Nec torrentes in-
currunt, qui placidè manantis alveum tur-
bent. Itaque incorruptus, idemque frigidissi-
mus; quippe multa riparum amœnitate in-
umbratus, ubique fontibus suis similis in ma-
re evadit; Cilicium videlicet, quod est Mediter-
ranei pars.

b Nazareth; inquit S. Hieronymus, lib. de
Situ &c. supra citato, unde & Dominus no-
ster Salvator Nazaræus vocatus est: sed &
nos apud veteres quasi opprobrio Nazaræi
dicebamur; quos nunc Christianos vocant.
Est autem usque hodie in Galilæa viculus
contra Legionem in quinto decimo ejus mil-
liario ad Orientalem plagam juxta montem
Thabor, nomine Nazara. Duabus leucis à mon-
te Thabor, trium autem dierum itinere ab Hie-
rusalem distat, teste Adrichomio pag. 141; ubi
& citatur auctor, qui putavit fuisse ad occasum
montis Thabor. Oppidum vero Nazareth colli im-
positum fuisse, liquet ex Luc. 4, §. 29. Nomi-
nis etymon traditur apud S. Hieronymum epist.
44, aliàs 17 Paula & Eustochii ad Marcellam:
Ibimus ad Nazareth, & juxta interpretatio-
nem nominis ejus, florem videbimus Galilææ:
Plura de hoc loco satis sunt obvia ex sacris Lit-
teris.

c Quando autem & à quo imperatore con-
cilium sit Judæis, habitare in aliquibus lo-
cis Palæstinæ, & nec alios alterius gentis
inter eos commorari posse, plane incomper-
tum habetur: ab ea enim provincia eosdem
ignominiosè sæpe ejectos fuisse, superius di-
ctum est. Ita Baronius ad an. 327, num. 34
in hunc S. Epiphani locum observat; ut res pla-
ne mirabilis sit, quam hic narrat Epiphanius,
non tamen incredibilis ob auctoritatem asserentis,
qui in illis circumstantiis, in quibus erat, illam
scire potuit ac debuit.

d Plura ad hanc vocem spectantia dabit Comm.
prev. § 2.

e Καμψάνας, capsâ; vide Cangium, ubi præ-
ter hoc Epiphani, alia insuper exempla reperies.

f Fortè κικυμίων, inquit Petavius in Animado-
versionibus hic: quod est cucuma, vasis genus;
in quo, uti est apud Cangium in Glossario ad scri-
ptores mediæ & infimæ latinitatis, aqua calefit,
aut aliquid maceratur, lato ventre instar cucu-
meris. Ibidem addit exempla; in quorum uno in-
dicatur sic vocatum à sono fervoris. Joannes
Meursius in Glossario Græco-barbaro vult in tex-
tu hoc Epiphani rescribendum esse κικυμίων:
sed Cangius in Glossario ad scriptores mediæ & in-
fimæ Græcitatæ, ad vocem κικυμίων, perperam,
inquit, Meursius κικυμίων, alii κικυμίων legem-
dum contendunt: idem enim est quod καμ-
ψάνας, capsâ, cista. Vox est indigenarum;
ut clarissimè indicat S. Epiphanius, dum sic di-
cit: κικυμίων ἢ τὸ οἰ θηχόμενοι κικυμίων.

g Affine exemplum ac geminum occurrit apud
Photium Cod. cxvi ex Georgio Alexandrino in
Actis S. Chrysolomi: Feminæ, inquit, Euclix
nomine filius, febri ad medicorum despera-
tionem correptus, à Joanne curatus est aquâ,
quam ille cruce signatam ad aspergendum
dederat. Præferat ista: Leo etiam, ut ferunt,
viatores multos abripiebat; at cum rogatus
Joannes crucis eis signum imprellisset, hu-
jus

A jus mox ille vi exanimatus est. Audiant hac crucis ofores, suamque pseudo-ecclesiam in restringenda sanctissima crucis virtute sese formasse, & antiquam reformasse debuccinent: qua ideo huc adducere placuit tum quia antiqua sent, tum quia à Sancto facta, qui & non diu post S. Josephum nostrum eodem seculo 1v floruit, & cum S. Epiphano vixit, eodem fere tempore mortuus.

DE S. WANDREGISILO ABBATE
IN COENOBIO FONTANELLÆ
APUD ROTOMAGOS.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P. B.

§ I. Acta S. Wandregisili; miracula; historia translationis in montem Blandinium; eorumque auctores.

ANNO DC-LXVII.

B

S. Wandregisili Acta damus duplicia, utraque ab auctore tota.

Ansti Wandregisili, seu Wandregisili, & Wandregisilli, cognomento Wandonis, vernaculè saint Wandrille; qui monasterii cognominis, quod & Fontanella dicitur, fundator & abbas primus fuit, diem hodie natalem, ut infra videbimus, Ecclesia celebrat. Scripta jam olim ante seculum nonum ejus Acta fuisse, testatur, qui circa annum Christi 835 floruit, auctor Chronici Fontanellensis, quod habes in Spicilegio Acheriano postrema editionis tom. 2, à pag. 263: ait enim cap. 16, inter alios codices antiquos ab Harduino monacho Fontanellensi, scribendis, seu potius litteras pingendi, arte peritissimo, atque anno Christi 811, ut asserit Mabillonius, vitâ sancto, descriptum etiam fuisse Librum Vitarum sanctorum Wandregisili, Ansberti & Wlfranni, confessorum Christi: jam tum ergo vetustiora apud Fontanellam exstabant harum Vitarum exemplaria, unde suum ille exscripserit; quæque, nisi multum fallor, Vitam illam S. Wandregisili continebant, quam secundo loco daturus hic sumus. Bina enim Acta proferemus, exemplo Mabillonii seculo 2 à pag. 526, & utraque quidem ab auctoribus coævis elaborata, utraque jam prelo vulgata.

C quorum priora sincera, à Philippo Labbeo primùm edita.

2 Priora Labbeus noster edidit tom. 1 Bibliotheca Mss. librorum pag. 784, ea mutatus, ut ait, ex veteribus membranis, quas, à viro sibi amicissimo & eruditione præstanti acceptas, ipsi exhibuit D. d'Herouval antiquitatis illustrandæ studiosissimus. Ab eodem Herouvalio communicata illa fuerunt Mabillonio; qui eadem denuò loco, quem assignavimus, post Labbeum, typis expressit. Addit verò, codicem illum, seu membranas Herouvallianas bibliotheca quondam Corbeiensis fuisse, ac litteris uncialibus exaratas. Idem priorem hanc Vitam sinceram esse censet & integram; auctorem verò ejus monachum facit cœnobii Furensis, quod Romanum seu Romanis dicebatur; quia nimirum in illo cœnobio commemoratus aliquamdiu fuerit Sanctus, ibique miraculum illud acciderit, quod auctor hic num. 17, ipso Sancto Domini narrante cognoville se scribit: deinde, quia eundem hunc scriptorem, atque ipsa hæc verba designare videatur auctor Vita secunda, cum post idem illud miraculum num. 12 subdit: Hæc de Viro Domini revelatio ostensa fuerat cuidam servo Dei, in ipso loco (Furensi monasterio) degenti, qui & no-

bis narrare solitus erat. Certè iste auctor, subjicit Mabillonius, de Fontanella monasterio, quasi de alieno domicilio loquitur: tamen Wandregisilum Patrem nostrum appellat num. 29: ex quo & illud saltem sequitur, ut non modo Vita prior à posteriore, sed etiam hujus ab illius auctore plurimum differant.

3 Scriptoris hujus ætatem ex dictis facile colliges; Wandregisili namque æqualem satis aperte se prodit numero 17 verbus modò recitatis. Idem erigere est ex prologo; ubi num. 1 sic habet: Ad texendam Vitam beati domni Wandregisili excitatus, aggrediar ego facultate, qua valeo: . . . plurima quippe mihi de ipsius beatissimi Viri virtutibus pandere, multa à memetipso visa (pauca quæ sunt facta ante discessum Sancti ex Furensi monasterio;) plerumque etiam venerabilium monachorum, seu discipulorum ejus (Fontanellensium opinor,) qui per prolixa ei tempora servierunt, relatione prolata, quæ non tantum audita, sed visaarrant . . . expressi stylo. Similia sunt alibi: ex quibus licet conicere, quanto in pretio sit habendum hoc opusculum, tamen barbarè passim & obscurè compositum, ac forte propterea minus quam alterum, de quo mox dicam, in codicibus Mss. obvium; ac typis nunquam ante Labbei tempora subjectum: neque enim Vitam hanc primam Surius edidit, ut perperam notat Jacobus Longus in Bibliotheca Historica Gallicana num. 5529; sed secundam, ut insipienti palàm erit. Uter autem fidelis autographum idem typis expresserit, Labbeus, an Mabillonius, definire non ausim; discrepant certè non raro; ut annotabo, cum operà pretium fuerit. Est quidem editio Mabillonii plerumque emendatior; quam Labbei; sed hujus videtur ad codicem membraneum exacta religiosius. Itaque cum Labbeum infidelitatis non arguat Mabillonius, suspicor, ipsummet immutasse autographi sententias illas, & voces, quas judicabat vel corruptas esse, vel minus perspicuas.

4 Vita posterior auctoris est anonymi, sed monachi Fontanellensis; ut quidem erus videtur ex ejus prologo, in quo S. Wandregisilum beatissimum Patrem, alium Patrem, venerandum Patrem appellat; opusque suum S. Lamberto episcopo tunc Lugdunensi, sed abbati paulo ante Fontanellano, ac S. Wandregisili successori, inscribit: episcopo, inquam, Lamberto inscripsit, ut ex verbis ipsis rectè probat Mabillonius hic in obser-

E

tem per se probant.

F

Acta aliter posteriori scribitur ab alio auctore.

AUCTORE
P. B.

variationibus prævis num. 2; non verò Laniberto etiam tum abbati Fontanellensi; ut idem Mabillonius, sui, ut fit, oblitus, malè observat in notis ad *Vitam secundam* pag. 545. Exinde etiam patet, concinnatam esse hanc *Vitam* post initium annum Christi 681, quo S. Lanibertus in episcopatu Lugdunensi successisse debuit S. Genesio; siquidem verum illud est, quod annis antea tredecim ac mensibus octo ab obitu S. Wandregisili, hoc est, à mense Julio anni Christi 667, Fontanellense cœnobium abbas gubernaverit, uti docuimus in *Actis* ejus ad diem XIV Aprilis: aut certè post annum Christi 678 elaboratum esse opus hoc necesse est, si potior habenda est auctoritas, quæ sanè antiqua videtur, *Actorum* S. Conradi apud Mabilonium in *Actis* SS. Benedicti. sec. 2, pag. 864; ubi annus septimus regis Theoderici illigatur anno secundo S. Ansberti abbatis, qui S. Laniberto apud Fontanellam successus erat: sic enim annus Theoderici sextus alligandus est anno primo S. Ansberti, quo scilicet Laniberto, ex abbatis dignitate ad episcopalem assumpto, successerit; annus verò is erat Christi 678. Cave tamen, si auctorem hunc sequeris, ne S. Lanibertum cum *Actorum* ejus auctore per annos tredecim abbatem fuisse statuas, quod facit Mabillonius: id enim repugnat aperte *Actis* S. Conradi, in quibus annus Laniberti nonus dicitur Theoderici tertius; ac proinde Theoderici sextus dici debet Laniberti duodecimus, quo juxta hunc auctorem ex abbate sit factus episcopus.

& quidem
synchrono,
clariora sunt;
sed interpolata:

5 Posterius etiam concepta videtur hæc *Vita*, quam prima; cum hujus ordinem præse sequatur usque ad conditum Fontanella cœnobium, atque aliqua insuper suppleat, quæ in alia fuerant prætermissa; eaque imprimis, quæ Fontanellense primordium consecuta sunt; unde & auctorem arguas Fontanellanum fuisse. Idem tamen prioris, atque adeo & S. Wandregisili, de quo scribit, equalis propemodum fuit; quod ipse de se in prologo testatur his verbis: Inferemus ergo illa, quæ veris assertionibus experti sumus fuisse patrata: non nulla enim à memetipso visa, &c.: tum etiam hæc, quæ supra dedimus ex num. 12: Hæc de Viro Domini revelatio ostensa fuerat cuidam servo Dei (auctori prioris *Vite*; ut etiam censet Mabillonius) in ipso loco degenti, qui & nobis narrare solitus erat. Tanto ergo pluris facienda hæc essent *Acta*, quanto prioribus clariora sunt & auctiora; nisi locis postmodum aliquot, ut infra videbitur, interpolata fuisse constaret; quod eorum pretio mirum quantum deterit: nec eam tamen ob rem omittenda propterea illa putavi, quod priorum explanationem quamdam & supplementum contineant; tum quod hæc sola in usu fere hætenus fuerint ac porro esse pergant in quibusdam ecclesiis; ut adeo à nobis illustrari merito debeant.

ea nos damus
ex Mss. codi-
cibus:

6 Edidit hæc etiam Laurentius Surinus ad hunc diem; sed plurimum immutata tum per capita singula, tum maxime sub initium & finem totius operis: nam & alium prologum exhibet; & translationem trium corporum sanctorum à S. Bains accuratam, soli accommodat S. Wandregisilo, de quo non sine battologia repetit, sepultum eum fuisse in ecclesia S. Pauli per annos quadraginta. Nos ea deprompsimus ex codice membranæ Ms. Valcellensi, contulimusque cum alio codice Ms. monasterii quondam Thosani, itemque cum editis apud Mabilonium in *Actis* Sanctorum Ordinis Benedictini seculo secundo, à pag. 534. Tum varias lectiones eorum, quæ quidem alicujus momenti

sunt, assignavimus in annotatis. Cum hæc consonat S. Wandregisili *Vita* Ms. cœnobii S. Catharinae, alias sanctissima Trinitatis juxta Rotomagum, quantum quidem ex iis conjicimus, quæ consultus olim à Bollandi nostro respondit Joannes Prevotius, vir studiis nostris addictissimus, & ecclesia Rotomagensis canonicus ac bibliothecarius. hoc solum ab exemplaribus nostris differre videtur, quod conditam Fontanellam asserat anno Dominicæ Incarnationis DCLXXII, sub die Kalend. Martiarum, Indictione octava; retinet tamen annum Clodovei undecimum: deinde quod obitum Sancti consignet anno Lotharii tertii duodecimo, quem ceteri codices ad annum ejusdem undecimum figunt: denique quod in translatione S. Wandregisili annum quintum Bains anno Christi 694 innecat. Verum in hæc secum pugnat. Quid verò in hac parte sit rectius, aut minus aberrans, infra discutietur.

7 *Actis* S. Wandregisili miracula subjicimus, quæ de pluribus aliqua circumferuntur. Ea desumpsimus ex eodem codice nostro Valcellensi, quem ad alia Mss., Thosani scilicet, & Aquasclinetum, itemque ad excusum Mabilonii in *Actis* SS. Benedicti. sec. 2, pag. 547 exegimus exemplaria, notatis, quæ ad rem facere visa sunt, sicuti collati inter se textus differrent; additisque iis omnibus, quæ Mabillonius consulto prætermisit. Qui miracula ista collegit, monachum se quoque Fontanellensem fuisse, non obscure proficitur in præfatione; cum hæc scripsisse se affirmat amore prædicti patris, sancti Wandregisili ac jussione prælatorum cœnobii Fontanellensis. *Ætatem* verò suam indicat cum alibi, tum num. 44, ubi se aperte significat interfuisse cum aliis translationi reliquiarum facta anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo octogesimo quinto. Notandum verò est, pleraque hæc recensita prodigia, tametsi S. Wandregisilo præcipue adscribuntur, illi tamen cum S. Ansberto censeri posse communia; cum apud amborum reliquias fere contigerint. Est & aliud S. Wandregisili miraculum, post hujus auctoris ætatem patratum, quod ex Appendice altera ad *Chronicum* Fontanellense apud Acherium in Spicilegio tom. 2 secundæ editionis dabitur in Commentario infra num. 37 & seqq.: nam ea, quæ ad illa tempora pertinent, quibus ejus reliquia Gandavum translata sunt, legi poterunt in *Historia* adventus earum in montem Blandinium, quæ de nunc agendum.

8 Itaque miraculis S. Wandregisili historiam subnectemus translationis ejus in montem Blandinium, qui olim Gandavo adiacebat, nunc ejusdem urbis montibus includitur. Vulgarunt eam pridem Acherius & Mabillonius in *Actis* Sanctorum Ordinis sancti Benedicti seculo quinto, à pag. 200, sed rescisso maximam partem exordio, forte quia justo verbosius videbatur; nos illud tamen, qualecumque demum est, supplendum putavimus, ne desiderari quidquam ex authentico monumento possit; idque ex eodem codice manuscripto, unde auctores jam dicti sua protulerunt: nam illius apographum ipse nobiscum, Vir Cl. Aimericus Bigotius anno Christi 1665 perhumaniter communicavit; ita tamen descriptum, ut satis intelligas, autographi characteres non numquam fuisse ambiguos. Quare apographum hoc nostrum cum impresso illo contulimus; imò & cum ejusdem historia parte non exigua in libello Ms. Officiorum priorum ecclesie Blandiniensis. Porro narrationis hujus auctor monachus quidam cœnobii Blandiniensis anonymus fuit; ut ab ipso statim exordio

D

E

F

uti & miracula ejus seculo nono collecta; & quædam posteriora;

tum historiam translationis in montem Blandinium.

A dio clucescit. De etate ejus ita sentit Mabillonius in observationibus prævis: De illius ætate etfi nihil certi definire possum, eum tamen annum millesimum & centesimum excessisse; non facile crediderim; siquidem (num. 49) miraculum arborum, in flores autumnii tempore erumpentium, suo adhuc tempore quotannis evenisse attestatur: quod haud scio, an pluribus ab hac translatione seculis perduravit; cum illius apud sublequentes auctores nulla mentio reperiatur.

Quid in hunc editione servatum.

9 Reperi præterea inter schedas nostras Sermone aliquem in solemnitate S. Wandregisili; descriptum (unde, aut à quo, nescio) & missum ad Suppiorum anonymum monasterii Aquincinctini anno Christi 1582. Satis is quidem concinnus est, auctoremque arguit non mediocriter eruditum; quia tamen mores unice spectat, nec quidquam Actis nostris lucis affert, supprimendum judicavi; maxime cum assequi non potuerim, cujus tandem ætatis esset. In reliquis autem, quæ supra commemoravi, producendis, usitatum nobis morem servavi; ita ut Vitam primam, quæ textu continuo ab initio ad finem usque decurrebat, in capita numerosque discreteverim: alterius vero Vita ordinem, cum nimium concisus videretur, in longiora capita sic secui, ut quæ prius capita fuerant, nunc totidem sint numeri, servato interm eodem ad marginem titulo, qui in codice nostro singulis capitibus respondebat. In miraculis priorum capitum inscriptionumque rationem non satis æquabilem, contraxi digestique, ut visum, nulla in textu ipso facta usquam immutatione; quod idem in ceteris observatum est. Superest modo, ut ea discutiam, quæ in monumentis hisce nostris vel dubia sunt, vel interpolata, vel omissa; quod ut ordine faciam, ipsa rerum narratarum tempora sequar.

§ II. Sancti Natales, vita in seculo ducta, conversio ad institutum monasticum, & horum ratio chronologica.

Nascitur apud Verdunenses patre Waltchiso.

C Wandregisilus, in Vita priori num. 4 dicitur oriundus territorio Verdunensium, natalibus nobilis, & summis parentibus. Consonat Vita posterior num. 1; sed addit: Denique genitor ejus (S. Wandregisili) Waltchisus nomine, ex nobilissima prosapia ortus, consobrinus extiterat Pipini excellentissimi principis Francorum. Waltchisum quoque Sancti nostri patrem appellant alii plures apud Dominicium in Variis antiquitatis monumentis, quæ Ansberti familia redviva subjungit pag. 6, 12, 13, 15; & Bonchetum in Vera origine familia regum Francica inter probationes prima partis pag. 38, 39, 52. Verum quis ille Waltchisus; aut cujus Pipini consobrinus? Hujus genitor, inquit auctor Chronici Fontanellensis in Spicilegio Acheriano tom. 2 nova editionis pag. 264, Waltchisus nuncupatus nomine, ut veraci didicimus traditione seniorum, patruus gloriosissimi Pipini, ducis Francorum, filii Anchari extitit. Stetit ergo Waltchisum fuisse filium S. Arnulphi episcopi Metensis; ac fratrem Ansegisi, qui ex S. Begga, B. Pipini Landensis filia, Pipinum Crasum seu Heristallum genuit: quæ etiam instrum-

mentorum apud Bouchetum ac Dominicium citatorum, Joannis Iperis in Chronico S. Bertini parte 9, Sigeberti in Chronico ad annum Christi 692, aliorumque passim etiam juniorum, ut Arturi de Monsier in Neustria pia, ubi de Fontanella, cap. 1, Jacobi Malbrancq nostri, De Morinis tom. 1, lib. 3, cap. 31, Pagii in Criticis Baronianis ad annum Christi 944, num. 9, imò & Majorum aliquando nostrorum sententia fuit, quamquam obiter tantum insinuata in annotatis ad Vitam S. Ansberti die 1X Februarii pag. 350.

11 Sed opinionem hanc & nos in sequenti tomo ad diem XXI Februarii in Commentario ad Acta B. Pipini, atque alibi sæpius missam fecimus; & eruditi deinde plures explodendam putarunt, atque imprimis Hadrianus Valesius Rerum Francicarum lib. 19, pag. 141, Cointius in Annalibus ad annum Christi 601, num. 41, Mabillonius in Actis Sanctorum Ordinis Benedictini sec. 2, pag. 535; qui recte negant, S. Arnulpho Metensi filium, præter S. Chlodulphum atque Ansegisum, ullum fuisse: quod & antiquissima docet auctoritas, ut vidimus in Commentario ad Acta ejusdem S. Arnulphi die XVIII hujus mensis § 2, & ratio temporum aperte demonstrat: nam quo pacto S. Arnulphus, quem natum ibidem ostendimus versus annum Christi 582, Waltchisi pater esse poterit, cum hujus Waltchisi filius S. Wandregisilus ne fingi quidem possit post annum Christi 601 natus; ut ex iis, quæ dicentur infra, patet? Deinde S. Chlodulpho, filio S. Arnulphi primogenito, minorem ætate non fuisse S. Wandregisilum docet Cointius modo assignatus; qui tamen ætati S. Wandregisili tot annos detrahit, quod alius nemo. Natum ergo oportet comminisci nepotem ante patrem; Wandregisilum, inquam, ante Waltchisum, si hunc S. Arnulphi filium, illum nepotem fuisse quis velit.

qui non fuit filius S. Arnulphi ep. Metensis,

E

12 Adharendum est igitur auctori nostro, quem hoc loco corruptum esse non scimus, cum asserit Waltchisum, non Pipini Crassi patruum; sed Pipini, ut ex tempore colligi debet, Landensis consobrinum fuisse; nam quod ei titulus additur excellentissimi principis Francorum, quem Heristallo, non Landensi, tribui solum esse vult Cointius, in eo facile admittam interpolationis aliquid intrusum in coætanei scriptoris textum fuisse; quæquam neque epitheton illud ab ipsius B. Pipini Landensis conditione usquequaque videri debeat alienum. Consobrini porro dici proprie solent duarum sororum filii; unde, si sic auctorem nostrum placet intelligere, dicenda erunt Gualchisi & Pipini hujus matres fuisse sorores; neque proinde audiendus est, auctore nostro & ætate & merito multo inferior, Umno in Vita S. Arnulphi, quam secundo loco exhibuimus ad diem XVIII hujus mensis, cum ait cap. 1, num. 9: Ex hujus Pipini (de Landensi mentionem paulo ante fecerat) sorore, Waldrada nomine, natus est Gualchisus, qui sanctum genuit Wandregisilum, Christi confessorum. Sic enim inter se Pipinus & Waltchisus consobrini non essent, sed illi hujus avunculus, hic illius è sorore nepos. Boncherus Waldradam ipsius Waltchisi non matrem facit, sed conjugem, è qua genuerit S. Wandregisilum, cum asserit hujus sui in citatis probationibus testem omnino nullum proferat, qui vel Waldradam usquam nominet. Nos ignotam nobis Sancti nostri matrem putari malumus, quam illam temerè designare. Auctor Vita S. Godonis ad diem XXVI Maii pag. 444, ipsum Wandregisilum appellat Pipini consobrinum; sed usus id vulgo habet,

sed B. Pipini Landensis consobrinus,

F

AUCTORE habet, ut consobrini etiam dicantur consobrinatorum filii. *Chronicon Malleacense apud Labbeum tom. 2 Bibliotheca Mss. pag. 193* asserit Waltchisum consobrinum Dagoberti regis atque ceterorum regum existisse. In *Vita nostra secunda num. 14* dicitur etiam Erchinoaldus, qui sub Clodoveo Major domus fuit, ex materna origine beati Viri (Wandregisili) consanguineus: idem vero Erchinoaldus, teste Fredegario cap. 84, consanguineus fuit de genitrice Dagoberti. *Hæc de Sancti nobilitate.*

P. B. *13* Quis annus natalis ei fuerit, antiquior *Vita* non indicat; innuit tamen, illum Dagoberti regni primordiis; sive anno Christi 622, vix annis amplius viginti quinque priorem esse potuisse; cum dicit num. 9, quod ipsum Hominem Dei in juventute Dagobertus rex in suo ministerio habuerit. Juvenis ergo erat, cum Dagobertus regnaret, sub eoque Wandregisilus, ut num. 4 dicitur, exerceret exacturam commissam sibi. Idem argumentum duci debet ex *Chronico Fontanellensi apud Acherium, cap. 1, num. 2*, ubi dicitur idem Vir Domini, adolescentiæ dum polleret ætatis in annis, in aula gloriosissimi regis Dagoberti nobilissimè militaribus negotiis ac aulicis disciplinis educatus esse. Non igitur natus est anno Christi 570, ut notant *Chronicon quoddam Ms. Normanicum, & quidem, ut videtur, abbatia Fontanellensis, in Codice quodam antiquo membranæ, qui olim ad Thofanos pertinuit, deinde ad abbatiam Dunensem transiit, quod à Christi nativitate ad annum usque 1204 compendiosissimè deductur, itemque aliud Chronicon Normanicum à Christo nato usque ad annum 1220 pertingens, quod est in codice Ms. Regina Suecia, num. 322, ut notavit Henschenius, qui excerpta nobis ex eo nonnulla reliquit. Idem asseruit Arturus Neustria pag. 131; & sequitur fere ex Vita S. Wandregisili secunda num. 27, ubi narratur obiisse, anno Christi 665, annorum circiter nonaginta sex. Hoc inquam repugnat prioribus & sinceris Actis Sancti nostri; non enim hic juvenis appellari posset anno Christi 622, quo regnare primum cepit in Austrasia Dagobertus; qui annos amplius quinquaginta vixisset; qua ætate etiam ridiculum esset parentes comminisci, qui tum primum eum juberent desponsare sibi puellam, quod is juxta eorum jussionem fecisse memoratur in *Vita prima num. 5*; idque sub Dagoberto; quandoquidem nuptias illas consecuta mox est mutuo conjugis utriusque consensu conversio amorum ad perfectioris vite institutum, regnum obtinente Dagoberto, ut ibidem dicitur num. 9.*

C sed omnino sub finem seculi vi,

14 Et verò interpolatam hic esse *Vitam secundam* aperta demonstrat antilogia: nam qui loco citato ad annum Christi 665 vitæ defunctus fingitur nonagenario major, idem num. 1 ortum in glytæ nativitatis habuisse dicitur tempore quo sceptræ regni Francorum fortis rex Dagobertus honestè gubernabat; cum ab initio regni Dagoberti, usque ad annum Christi 665 anni tantum intercedant 43. Sed & falsò illum asseri sub Dagoberto natum constabit tum ex anno Christi 667, quem ultimum S. Wandregisili fuisse infra probabimus, tum ex ætate, qua migravit in calum: erat enim in senectute, ut est in Actis ejus prioribus num. 27 & quidem ætate longa defunctus, canebat sæpillinè, dicens: Heu mihi! quia peregrinatio in ea prolongata est: ibidem num. 31, & juxta postiora Acta num. 20, iter agens non in equo

vehi jam poterat, videlicet in ultimo jam positus ævo; sed vehiculo deportabatur. In *Vita quoque S. Ansberti archiep. Rotomag. tom. 2 Februarii pag. 349, num. 13* dicitur Sanctus non ster morti vicinus jam in decrepita ætate positus. Videntur hæc sanè virum significare septuagenario haud multo minorem: ut ergo tam senem statuamus anno Christi 667, & adhuc juvenem ac vegetum regnante Dagoberto, exeunte circiter seculo sexto natum putamus.

D *15* Nec displicet conjectura Majorum nostrorum in annotatis ad locum è *Vita S. Ansberti* citatum, qua suspicari sunt amanuensium oscitantia factum; ut in secunda S. Wandregisili *vita* commutata sint cyfra ætatem ejus denotantes, atque ita pro 69 jam legi 96, quò pacto natus esset circa annum Christi 598, annumque egisset ætatis vigesimum quartum (qui certè ad juventutem pertinet) cum Dagobertus Austrasia regnum capesseret. Cointius tamen ad annum Christi 601, num. 40, non transpositos numeros jam dictos existimat, sed primum inversum, ut pro 66 scriptum fuerit 96; itaque natus ipse statuit anno Christi 601: neque hoc displicet; quamquam dubitem, an apographa omnia *Vita* secunda numerum illum 96 habuerint: nam in *Officio proprio Ms. Blandiniensium, ex ea Vita desumpto, est 95; Petrus de Natalibus lib. 6, cap. 127, legit 92; Breviarium Rotomagense excusum anno 1627, habet 90; chronicon Normanicum Ms. regina Suecia* notat annum ætatis ejus 89. In his majus discrimen est, quam ut soli numerorum vel transpositioni, vel inversioni, qua librariorum indiligentiâ facile committuntur, possit attribui. Quapropter, etsi conjecturas jam dictas non improbem; quod à vero nativitate ejus tempore aberrare non multum possint; nihil tamen apparet in iis, unde satis solidè determinari annus unus aliquis præ alio possit.

E *16* Est tamen cur ad finem seculi sexti referri potius videatur, quam ad initium septimi; si quidem ante, quam conjugii consentienti, mundoque remitteret nuntium (quod Cointius circa annum Christi 627, num. 3; Mabillonius verò in *Annalibus Benedicti, anno Christi 629 factum statuit*) exacturam gessit, ut habet *Vita prima num. 4*; imò comitatum palatii, ut narrat *Vita secunda num. 2*; item *Vita S. Godonis data xxvi Maii; Chronicon Fontanellense cap. 1, Chronicon S. Maxentii seu Malleacense apud Labbeum, & auctores alii juniores. Hoc verò munus, cum in judiciis aulicis gravissimisque exercendis versaretur, id etiam videtur exigere, ut præter insignem juris prudentiam, ætatis quantam possumus gravitatem auctoritatemque Wandregisilo, cum illud obiret, adscribamus: quantam, inquam, possumus: neque enim, ut modò vidimus, eam ita licet extendere cum ab aula recederet, quin juvenilis appellari posset, cum ad illam primum accederet. Quid nō ergo annum ætatis circiter trigessimum egisset illum credamus, quando talis ei provincia demandata est? Id autem multo etiam magis valet, si non comitem tantummodo palatii, sed etiam ducem fuisse, quis veitit, antequam seculo valediceret; asserit hæc certè auctor citati mox *Chronici Fontanellensis; quamquam incerto, ut Mabillonio quidem Annalium lib. 12, num. 13* usum est, fundamento.*

F *17* Eadem ratio facit, ut anno Christi 629 conversionem ejus ad vitam monasticam, quam narrat *Vita prima num. 8, secunda num. 5, asserit* gnare cum Mabillonio mavelim, quam 627 cum Cointio: cum neutri sententiæ nulla aliunde patro-

cessit, cinctur

In aula Dagoberti magnis functionibus,

is renuntiavit anno Christi 629 circiter in Montem Falconis recessit,

A cinetur auctoritas, & systema prius cum reliqua Aetorum nostrorum chronologia non minus congruat, quam posterius; ut ex sequentibus planum fiet: neque enim ante conditam, anno Christi 648, ut infra dicitur, Fontanellam, aliud statui debet, quam Ordinum sacrorum susceptio, quam praecesserint anni fere decem in cenobio Jurense exacti. Fac annos hos simul fuisse 12; redieris ad annum Christi 636; inde porro ad annum 629 retro ducti sunt anni integri 6, quorum si primum Montis Falconis, postremam Bobio atque itinere Romano dederis, mediis vero 4 servaveris Elisangio, erit, opinor, Aetis utriusque cumulate satis factum. Successus enim primus ejus ex aulicis negotiis ad Montem Falconis minimè diuturnus fuit; cum in utraque Visa ibi dicatur habitasse non multo tempore. Est autem Mons Falconis (vulgo Montis Falconis) nunc oppidulum Gallia in Campania in diocesi Remensi, a flumine Mosa & ab urbe Verdano 4 circiter leucis distans: loco, olim densis obfito silvis, nomen ab avi; quam salconem diximus, quaque S. Balderico monasterium ibidem in honorem S. Germani edificandi vel occasionem vel indicium dedit, est inditum, ut narrat Flodoardus Hist. eccles. Remens. lib. 4, cap. 39.

B 18 Sunt qui hunc fuisse Baldericum velint, qui alio nomine in Aetis nostris secundis num. 5 Balfridus seu Walfridus nuncupatur; a quo in hoc cenobium admissus sit Sanctus noster: & certe de Balfrido hoc, nulla usquam, quod noverim, praequam hoc loco sit mentio (Sausseyum enim nil moror) cum tamen debeat fuisse vita sanctitate notissimus, ut ibidem asseritur his verbis: Cujus actus & vitam in gestis de eo scriptis, si qui nosse velint, facile reperient. Parum autem verisimile videtur, ut, cujus Aetia omnium versarentur manibus, ejus omnino neglecta sit in vicinis ecclesiis, sive Virodunensi, sive Remensi, memoria. S. Balderici quidem Aetia perierunt, si pauca quaedam excipias, quae laudatus modo Flodoardus annotavit; at viget etiamnum apud Remos recordatio, eorumque Breviariis ejus festum quotannis praescribitur die XVI Octobris. Firmat hoc sane conjecturam eorum, qui nullum agnoscunt Balfridum à S. Balderico diversum. Adde, quod monasterium S. Germani S. Baldericus in Monte Falconis versus initia Dagoberti condiderit, ut colliges ex Mabillonio Annal. Benedic. lib. 12, à num. 10: potuit ergo facile illi etiam tum praesuisse, cum accederet S. Wandregisilus. Denique in exemplari Ms. Thosano Visa secunda S. Wandregisili, non Walfridus, sed Baldricus legitur, uti notavit Rosiveldus noster, qui nostra cum illo contulit. Mabillonius tamen, qui eundem utroque nomine in notis ad hac Aetia intelligi putaverat, in Annalibus deinde loco proxime laudato, eo inclinatur, ut alium Baldericum, alium Balfridum fuisse existimet; idque nominis utriusque diversitate motus. Discuti hoc iterum loco suo poterit ad diem XVI Octobris, cum de S. Balderico agendum erit. Nos institutam Visa seriem prosequamur.

apud Walfridum, eundem an diversum à S. Balderico.

§ III. Vita ejus apud Elisangium austera, iter in Italiam, commemoratio in monasterio Jurense; sacerdotium, condita Fontanella, aliaque basilicae, tempus regiminis.

Non diu ad monasticam disciplinam in Monte Falconis accesserat Sanctus, cum à Dagoberto accitus ad aulam esset; consilii hujus sui, absque regia missione aut facultate concepti; rationem reddidit. Inde vero, causâ adversus obreclatores obtentâ, ad Montem quidem Falconis rediit, ut habet secunda Visa num. 5; sed brevi adeo substitit; ut Aetia priora vix moram ullam indicerent, cum subdunt num. 11: Inde (ex aula Dagoberti) reversus cepit edificare cellam in alio loco de facultatibus suis. Posteriora sic habent num. 7: Quo (Montis Falconis) non multo post occasione quadam loco relicto, in Elisangium commigravit territorium; ubi & monasterium construxit pro temporis opportunitate in possessione propria: ibi namque beatus Ursicinus requiescit venerabiliter humatus. Adhuc ergo Elisangium sive Elisangium territorium vel eodem adhuc anno conversionis suae primo, Christi 629, vel, ut summum, sequenti. In Elisangio per annos aliquot videtur habitasse; tum ex eo quod ibi cellam construxerit sibi, ad stabilem tunc domicilium; tum quia visa, quam ista egit, ita describitur, ut illustriam illarum virtutum, quibus ad obitum usque exornatus deinde fuit tirocinium quoddam videri debeat; quod utique viri singulari sanctimonia conspicui tanto longius extrahere consueverunt; quanto arripunt ferventius, quantoque minus in eo proficisse se putant, etiam cum plurimum profecerint. Ingens moluntur adificium; solidum ergo fundamentum substernunt: vix autem solidum in virtute est aliquid, nisi diuturna assiduaque exercitatione nertatur in habitum.

Ex Monte Falconis migrat in territorium Elisangium circa an. Christi 630;

B

F

26 Hec cella quid, aut ubi fuerit, Aetia finitima non explicat; interpolata vero, & monasterium illam fuisse significant, & in Elisangio territorio positam, ubi B. Ursicinus quiescebat humatus. Quiescebat hic autem in depressa valle, praeruptis utrimque montibus obfita, quâ Dubis fluvius à Rauracis, seu agro Basileensi alveum ad Burgundos retorquet, in monasterio à se erecto, & quo dum vivens sanctitatis, doctrinae, miraculorum radios quaquaversum emitteret, tantam atraxit eo multitudinem hominum, ut locus paulo ante incultus & horridus in pagum brevi excreveret, qualis adhuc erat anno Christi 1139; at subinde in oppidum abiit, & quidem arce munitum, nomen antiquum etiamnum retinens sancti Ursicini, vernaculè S. Ursitz. Monasterium hoc S. Ursicini, abbatia Grundsvallensi olim subiectum, cum illa Adalberoni episcopo Basileensi cessit donatione Rudolphi, ultimi Burgundiae regis, quam anno imperii septimo confirmavit Ottho III imperator; postea vero in duodecim canonicorum collegium commutatum est. Hec & plura Ursicini in Chronico Basileensi Germanicè edito lib. 1, cap. 3, aliaque: ceterum de cella seu monasterio, ibidem à S.

ubi cellam edificavit, vixitque austerissimè;

Julii Tomus V.

K k

War

AUCTORE Wandregisilo aliquando adificato, verbum apud eos nullum. Dicendum ergo, aut monasterium illud obscurum admodum fuisse atque intercidisse jam olim, aut vocem cellam, qua est in priori Vita, vel cellulam, ut est in Chronico Fontanellensi, putatam esse temerè in monasterium ab interpolatore posterioris Vita: quamquam enim cella, itemque cellula apud veteres fere monasterium significabat; non nunquam tamen etiam tum denotabat domunculam uni monacho aut eremita destinatam, ut videre est apud Cangium in Glossario. Quid si ergo talem sibi tantummodo cellulam apud S. Ursicinum Sanctus noster erexerit, ubi solitariè degerit? Certè nulla monachorum, nulla superiorum, nulla disciplina cœnobiica hoc loco in primigenia Vita fit mentio. Præterea qua in eadem Vita num. 11 cella dicitur, ibidem num. 13 tugurium nuncupari videtur; quo nomine nemo umquam, credo, monasterium intellexerit. Quod si cui sincera hic apparet etiam Vita altera, is, per me licet, cum Mabillonio sentiat, qui in notis ad Acta S. Germani sec. 2, pag. 513, ad hanc etiam difficultatem hasitans, Fortallè, inquit, jam illic erant quædam cellulæ à B. Ursicino ædificatæ, quas Wandregisilus auxit.

B 21 Elsfangiam cellam incoluit Vir sanctus donec inde angelico ductu Bobiense S. Columbani in Longobardia cœnobiū adit, ut afferunt Acta priora num. 13 ac 14; posteriora num. 9; Chronicum Fontanellense cap. 1: idque versus annum Christi 635: nihil enim urget, ut id cum Comitis factum dicamus circa annum Christi 623; cum ex Actis videatur diutius memoratam jam cellam tenuisse. De Bobio satis in Actis utriusque dicitur, ut addi nihil debeat. Agi de illo fufius poterit in Actis S. Columbani die XXI Novembris, & consuls interea Ughellus Italia sacra tom. 4, col. 1280 & 1318; ex quo etiam intelliges, tum Bobio abbatem præesse debuisse S. Bertulphum, cum illic Sanctus hic noster diverteret; atque adeo cum inde discederet; neque enim diu ibi subsistit, sed aliquantulum temporis, ut habet Vita prima num. 14, sive aliquantisper, ut secunda num. 9: Bobium verò rexit Bertulphus per annos 13; obisse autem putatur anno Christi 640. Statuo igitur annum circiter totum in illo cœnobiō fuisse positum à S. Wandregisilo, cum inde in Hiberniam cogitaret (adita tamen prius urbe Romana, quod sola narrant Acta secunda num. 10, ut Apostolorum limina viseret.) Ita reducem ex Italia in monasterio Furenfi, S. Romani dicto, in vicina Gallia, diœcesi Lugdunensi, fisco versus annum Christi 636. Memoriam lapsus est Mabillonius Annalium suorum lib. 23, num. 47, cum S. Wandregisilum ex Italia reversum ad monasterium S. Ursicini remisit; cum utraque Acta, atque ipsemet alibi non semel, aliud asserant: statim enim ut ex Italia veniens cœnobiū Furense attigit, ibi sedem elegit, neglectâ Hiberniâ, quam ante spectaverat. De hoc cœnobiō jam sæpius egimus, maxime ad Acta S. Romani; primi ejus abbatis, die XXV III Februarii; S. Lupicini XXI Martii; S. Claudii VI Junii.

C 22 Multis diebus, inquit auctor Vita prioris num. 15, ibidem sub institutione regulari habitavit: Chronicum Fontanellense habet multum temporis; at Vita secunda disertius num. 11, decursa in monasterio S. Romani exprimit decem ferme annorum curricula. Hi si ab ineunte circiter anno Christi 636 numerentur, versus annum 646 excurrent; aut paulo etiam citius; quandoquidem non decem, sed ferme decem fuisse di-

Ordinatur à S. Andoëno & S. Audomaro circa annum 647

D cuntur. Inde ergo tum ad S. Andoënum accesserit, à quo sacris Ordinibus initiatus sit, ut post utraque Acta nostra tradit Chronicum Fontanellense. Ad hoc porro anni dno, & quod excurrit usque ad conditam Fontanellam, sufficiunt. Licet enim longa per id tempus in susceptione sacrorum Ordinum servari deberent interstitia ab iis, qui è vita seculari ad clerum aspirabant; ita tamen ea promonachis, quorum probata virtus esset, Gelasius PP. I contraxerat, ut anno uno subdiaconi, diaconi ac presbyteri possent ordinari; ut vide in epistola ejus 9 ad episcopos Lucanie apud Labbeum tom. 4 conciliorum, col. 1188. Est igitur hic temporis satis tum ad ordinationes jam dictas, tum ad qualemcumque commorationem S. Wandregisili apud S. Andoënum, quam Acta videntur exigere. Lis tamen intentari possit hic aliqua nobis ab iis, qui S. Andoënum consecratum esse episcopum Rothomagensem contendunt, non anno Christi 635, quem cum Fridegodo quidam perperam assignaverant; sed anno 646, die XIV Maii: nam, si spectentur Acta nostra posteriora num. 13, jam aliquamdiu episcopatum gessisse oportuit Andoënum, & quidem tam apostolicè, ut ejus fama longè latèque inclaruisset, antequam ad eum S. Wandregisilus è cœnobiō Furenfi profectus sit: qua ratione igitur hic illum, jam episcopum, convenire potuit anno Christi 645, aut sequentis initio? Verum hanc nobis molestiam eximit Coitius ad annum Christi 640, à num. 20, ubi adversariorum fundamenta subruit, & validis ipse argumentis evincit, S. Andoënum infulis Rotomagensibus esse redimitum anno eodem Christi 640. Adis hunc, Lector; aut etiam Exegesim nostram præliminarem tomo III Aprilis; donec de S. Andoëno plura disseruerimus die XXIV Augusti.

E 23 Proximum ab accepta presbyterii dignitate Fontanella atque augustissimum S. Wandregisili opus fuit cœnobiū ereclio cœnobi, quod ab eo nunc fere sancti Wandregisili vocitatur, quamquam & aliud à situ nomen habet, Fontanella. Est autem Fontanella, inquit Mabillonius Annalium tom. 1, lib. 13, num. 50, pagi Rotomagensis locus in Caletis, octidécim fere millibus infra Rotomagum, haud amplius passibus octingentis à flumine Sequana, prope Calidobecum oppidum, sic dictus à fonte rivuli præterfluentis per angustissimam vallem, quæ vix sufficit capiendis monasterii ædificiis. Cetera huc spectantia legi breviter possunt in Actis, præsertim secundis num. 14 & 15; fufius verò & amœnè capite primo laudati toties Chronici Fontanellensis apud Acherium; ubi & additur, Wandregisilo ad rem tantam suscipiendam hortatorem fuisse S. Andoënum. Totius abbatie historiam inde ab ipsis primordiis ad sua usque tempora juxta abbatum sibi succedentium seriem satis diligenter concinnavit Arturus du Monstier Rotomagensis, Ordinis FF. Minorum recollectorum, in sua Neustria pia à pag. 131 usque ad 184; brevius eandem tradunt Sammarthani tom. 4 Gallie Christiane pag. 908: eos, si quis in rebus hisce curiosus est, consulat; ita tamen, ut chronologia eorum ubique ne fidat nimium: errant enim jam tum ab ipso principio: Sammarthani quidem, dum exordium Fontanella ac regimini S. Wandregisili aligunt anno Christi 645; Arturus verò, cum illud figit anno Christi 654 vel 655, pag. 132: que fere & Majorum nostrorum sententia fuit tum in annotatis ad Acta S. Ansberti die IX Februarii pag. 350, tum in Diatriba de tribus Dagobertis

D

E

F

A *ris lib. 4, cap. 3; Verum, discussa deinde penitus regum Francorum chronologia, annum huic fundationi delegerunt 648; ut vide ad diem XIV Aprilis in Commentario ad Acta S. Lambertii, & in Exegeti numero precedenti citata.*

anno Christi
648, die
Martii;

24 Et recte quidem ita statuerunt; quando auctor *Vite secunda* discrete exprimit annum illum num. 14 his verbis: Cœptum autem est hoc opus sub die Kalendarum Martiarum, anno regis Hlodovei undecimo: Sic enim locum ejus restituit Mabillonius hic in *Observationibus præviis ad Acta num. 4*: nec dubium esse potest, cum hic auctor cum S. Wandregisilo vixerit, quin unicam illum characterem adhibuerit, cum nullus alius per illa tempora in usu fuerit; ut nos sæpe, & hoc etiam loco observant adductus Mabillonius, Cointius ad hunc annum num. 28, & Pagius in *Criticis ad Baronium eodem anno num. 19*. Itaque ceteras omnes temporum notas, que adjiciuntur, interpolatori debemus hæc sanè chronologo; ut qui parum adeo coherencia eundem in annum compulerit, exemplum secutus auctoris *Chronici Fontanellensis cap. 1*; imò ejus verba mutatus: licet in hisce characteribus non omnia *secunda Vita* exemplaria nec inter se, nec cum *Chronico* illo conveniant; quod novum est suppositionis argumentum: sic enim habet *Ms. cœnobii S. Catharinae*, alias sanctissima Trinitatis juxta Rotomagum; ut olim Bollandus restatus est *V. Cl. Johannes Prevotius*, Rotomagensis ecclesia canonicus & bibliothecarius, in scripto quod servamus: Cœptum est autem hoc opus ab anno dominicæ Incarnationis **DLXXXI** sub die Kalendarum Martiarum, Indictione octava, qui erat annus præfati regis Clodovei undecimus, pontificante Sedem Romanam anno septimo beatissimo Papa Martino: ubi vides, nec annum Christi, nec Indictionem cum exemplari nostro, neque adeo cum *Chronico Fontanellensi* congruere: ubique tamen servantur & Kalenda Martia & annus Chlodovei undecimus; que proinde sola hic fixa & genuina censenda sunt. Successit autem Dagoberto patri Chlodoveus II anno Christi 648, die XVIII Januarii, quo is vitâ functus est; ut post *Valesium*, Cointium & Mabillonium nos etiam ipsi statuimus in memorata Exegeti; & nunc eruditorum omnium sententia est. Undecimus ergo Chlodovei annus cœptus erat anno Christi 648 à die XVIII Januarii, quando proximis Kalendis Martii Fontanella condita cœpit.

quod confirmatur.

25 Idem annus condita Fontanella confirmari potest ex annis aliis regum Francorum, qui cum annis regiminis Wandregisili ab eodem auctore conferuntur: ut num. 18 dicitur: Anno quarto regiminis ejusdem viri Dei, qui erat Hlodovei præfati regis decimus quintus &c. qui sincerus est ipsius auctoris textus, nullis adscitiis temporum characteribus, ut prior, interpolatis. Ex quo patet, ab eodem annum primum regiminis S. Wandregisili, seu erecta abbatia Fontanellensis collocatum fuisse anno ejusdem Chlodovei undecimo: nam cum cœperit annus primus regiminis Wandregisili mense Martio, recte conjungitur annus ejusdem quartus, qui excurrebat mense Martio anni Christi 652, cum anno Chlodovei decimo quinto, qui à die XVIII præcedentis Januarii cœperat. Idem animadvertere est num. 19; ubi annus septimus Chlotarii III componitur cum anno regentis Fontanellam Wandregisili decimo quinto. Chlodoveus enim secundus regnavit annos 18. completos, ut in Exegeti ante dicta cap. 2, Julii Tomus V.

num. 14 probavimus: obiit ergo anno Christi 656: nam si usque ad sequentem pertigisset, annos 19 regnasse dicendus esset. Obiit, inquam, anno Christi 656, quamvis admodum proveclo; siquidem superstes fuit usque ad secundam saltem hebdomadam Novembris; ut ex instrumento, quod Mabillonius produxit, ostendit Pagius in *Criticis Baronis ad annum Christi 656, num. 17*; ex quo etiam certò constat, non ante annum illum locandam esse mortem Chlodovei II; quandoquidem ibi annus Clotharii ejus filii ac successoris tertius respondet sine dubio anno Christi 659 usque ad secundam hebdomadam mensis nomi, seu Novembris. Ab anno Christi 656 ductus septimus Clotharii inchoari debet anno Christi 662 & desinere anno Christi 663; incidit verò in illum annus decimus quintus Wandregisili abbatis; quippe qui putatus ab anno Chlodovei undecimo, Christi 648, mense Martio, fluere debuit à Kalendis Martii anni Christi 662 usque ad easdem Kalendas anni 663. Idem firmat *Chronicum Fontanellense cap. 1, num. 8*: cum post locum Fontanella donatum ab Archinoaldo anno undecimo prædicti regis (Chlodovei) die Kalendarum Martiarum, subdit, anno subsequenti . . . duodecimo sæpe fati regis . . . Kalendarum Martiarum die petitam esse & impetratam donationis ejusdem confirmationem. Itaque de anno Chlodovei undecimo rectè his in Actis notato dubitandum hæcquaquam videtur.

AUCTORE
P. B

26 Monasterium hoc exiguum primo, ut res Sub Clothario fere sunt cum nascuntur, ingens deinde sub Clothario tum loci, tum monachorum adificiorumque, imò etiam privilegiorum ac fundorum incrementum accepit, eodem omnia accurante S. Wandregisilo, ut narratur in *Vita secunda num. 15*; ubi & commemorantur basilica quatuor ab eodem exstructa; idque sub eodem Clothario, ut ex eo patet, quod Sanctus, dum huic operi insisteret; Godonem nepotem suum Romam ad conquirendas novis fabricis Sanctorum reliquias destinavit, qui eas à Vitaliano Papa impetravit, ut non Acta modo nostra, sed *Chronicon* etiam Fontanellense, asserunt; Vitalianus vero Pontificatum inisse creditur anno Christi 657, qui Clotharii tertius anno primo partim, partim secundo respondet. Itaque Cointius ad initia Vitaliani hæc referenda hoc eodem argumento putavit; ut vide ad annum Christi 658, num. 15. Mabillonius tamen, hic in Actis, Vitalianum ab interpolatore intrusum fuisse significat, neque causam tamen offert, cur ita judicet. Suspicio ego hanc ei fuisse; quod aliquanto inferius in Actis num. 18 legerat: Patratum posthæc miraculum per ipsum Dei virum referre gratum duxi &c. Hinc, opinor, conjecerit, ecclesias illas adificatas fuisse ante miraculum istud, hoc est, ante annum decimum quintum Chlodovei, atque adeo diu ante Pontificatum Vitaliani. At enim si ratio illa quidquam eo facit, valere eadem poterit, ut cetera omnia, que usque ad numerum 18 narrantur, ante annum Chlodovei quintum decimum facta dicantur; quod tamen de instituto cœnobio Fiscannensi nec Acta S. Waningi, tam à nobis die 1X Januarii, quam à Mabillonio sec. 2 edita, credi sinunt, nec ipse Mabillonius credidit in *Annalibus* suis, ubi Acta illa secutus, Fiscanni primordia ad Clotharii III tempora, sive annum Christi 658, revocavit. Quare vox illa posthæc in Actis nostris non ordinem rerum narratarum, sed narrationis afficit, qua hoc loco certissime ἕστερον πρότερον refert.

E

F

AUCTORE
P. B.
aliasque plu-
res per annos
19, menses 4,
die 21, quibus
præsui:

27. Præsui condito à se monasterio Sanctus nos-
ter per annos, non decem tantummodo, ut Ar-
turus ex confusa perturbataque sua chronologia per-
peram collegit; sed annos omnino novemdecim,
menses quatuor, dies unum & viginti; ut habent
Vita secunda exemplaria omnia, quæ quidem vi-
derim; in quibus, quamvis legatur num. 27 obiisse
regiminis sui anno decimo nono, mense quar-
to, die primo & vicefimo, tamen intelligen-
di sunt anni novemdecim completi & menses 4, dies-
que 21: cum in Actis S. Ansberti ad diem 1X
Februarii, cap. 3, pag. 349 dicatur rexisse Fon-
tanellam per viginti fere annorum spatia. à
primo ædificationis die. Ita etiam intellexit Tri-
themius de Viris illustr. Ordin. Benedictini lib. 3,
cap. 96; ubi regiminis hujus annos rotundè cen-
set viginti, quia nimirum vigesimus per menses fe-
re quinque fluxerat; eadem fuit ipsius interpola-
toris sententia, si annos Christi ab instituta Fon-
tanella usque ad obitum numeres, prout ab ipso
adjecti sunt. Neque dissentiant Mabillonius, Cointius,
Pagius alique recentiores. Atque hoc quidem
tempore mirum quantum & monasticum institutum
& rem catholicam promoverit Wandregisil-
lus; cum præter basilicas modo dictas non nullas
alias erexerit, ut ex eadem Vita colligitur; duas
enim habet num. 17 & quidem cum cellulis, seu
monasteriis, quò monachus destinabat, quos ne
ampliata quidem Fontanella capere jam poterat:
aliam rursus num. 18; aliam cum monasterio
num. 20; aliam denique cum cænobio num. 21.
Quid ipsum Fiscanni parthenonem (de quo
fusè tractat Arturus in Neustria pia à pag. 193)
ei partim adscribendum putemus? Chronicum cer-
tè S. Bertini apud Martenium tom. 3 Thesauri
anecdotorum col. 465 ait, S. Wanangi in hujus
monasterii fundatione coadjutorem valde fuisse
sanctum Wandregisilum. Hinc eadem for-
tasse subjectum à Wanango fuerit, ut asserit Vita
nostra secunda num. 17. Controversia est Cointium
inter & Mabillonium, regulamne S. Benedicti suis
præscripserit S. Wandregisilus, an aliam; hoc
Cointio visum est Annal. tom. 3, ad annum Chri-
sti 667, num. 5; illud verò sicut Mabillonius
cum hic in Observationibus prævis ad Acta, tum
in Annalibus Ordinis sui tom. 1, ad annum 689,
num. 65; at maxime in Præfatione ad partem 2
Ælorum seculi tertii num. 35: & ita tueretur,
ut possint ac debeant Benedictini Sanctum hunc inter
alios Ordinis sui retinere, uti de S. Lan-
berto ad diem XIV Aprilis pag. 216 Majores
nostri censuerunt.

§ IV. Tempus mortis, locus sepul- turae, translationes variae.

IN anno, quo vivere deserit Vir sanctus, as-
signando non modica reperitur chronologorum,
aliorumque diversitas, quam compendii causâ præ-
tereo. Receptissima inter alias eorum fuit opinio,
qui annum deligerant Christi 665, ex Actis, opi-
nor, posterioribus derivata, in quibus num. 27
dicitur obiisse regiminis sui anno decimo nono,
mense quarto, die primo & vicefimo, qui erat
annus dominicæ Incarnationis sexcentesimus
sexagesimus quintus, Indictione octava, porro
tertii Hlotharii regis annus undecimus vitæ
ipsius, Pontificatum agente Romanæ Ecclesiæ
anno nono Papa Vitaliano. Verum jam supra
docuimus, interpolato-

Obit non an-
no Christi
665,

ris hac esse omnia, præter tertii Hlotharii re-
gis annum undecimum. Patet id cum ex ante
dictis, tum ex Ms. exemplari ejusdem Vita a-
pud cænobium S. Catharina; sive SS. Trinitatis,
juxta Rotomagum, in quo Prevotus ita legi testa-
tur: Post paululum conticuit, annorum cir-
citer xvi, & regiminis seu anno xviiii,
mense iiii, dieque primo & vicefimo,
qui erat annus Dominicæ Incarnationis dc-
xi, Indict. xii. Porro III Lotharii regis
annus xii vitæ ipsius, Pontificatum agente
Rom. Ecclesiæ anno xviiii Papa Vitaliano.
Ubi vides, ab ipso istius Vita auctore nequaquam
hac temporum adjuncta notata primùm fuisse, sed
à variis interpolatoribus esse intrusa, quando tan-
tum inter se discrepant. At enim, inquis, etiam
differt annus Clotharii duodecimus in Ms. Roto-
magenfi ab anno ejusdem regis undecimo, qui
notatur in aliis. Fateor; sed inter xi & xii
tantilla differentia est, ut ex primigenio auctoris
codice, non satis fortassis expresso, facile potuerit ex-
oriri; non item alia illa, toto calo diversa.

29 Retinendus tamen est annus Clotharii un-
decimus (quidquid aliter Cointio ad annum Chri-
sti 667, num. 1 visum est); primùm quidem quia
illum habent omnia exemplaria Vita secunda tam
edita, quam manu scripta, qua consului, præ-
ter unum illud Rotomagense: deinde quia in il-
lum congruunt, qua modò notavimus de exordio
Fontanella ac tempore, quo illam Sanctus noster
gubernavit; qua non conveniunt cum anno Clotha-
rii undecimo: nam ab anno Chlodovei undecimo,
Christi 648, die 1 Martii, quo cœptum est cœ-
nobium, usque ad annum Clotharii undecimum,
Christi 667, diem xxii Julii exclusivè, anni
sunt 19, menses 4, dies 21, quibus præfuisse
diximus Wandregisilum; durabat autem annus
Clotharii undecimus usque ad secundam hebdoma-
dam, ut minimùm, Novembris proximè sequentis
diem verò obitus S. Wandregisili fuisse undeci-
mum Kalendas Augusti, sive xxii Julii, utra-
que ejus Acta testantur. Accedunt Acta perve-
sta S. Condedi anachoreta apud Mabillonium sec.
2, pag. 864, qua S. Lanberti abbatis (qui S.
Wandregisilo diebus tantum quatuor vitâ fundò
succesit, ut habent ejus Acta die xiv Aprilis
data) annum nonum cum anno Theoderici regis
tertio conjungunt; quod in chronologiam nostram
optimè quadrat. Childerico namque fratri succesit
Theodericus anno Christi 673 ante Septembrem me-
dium; ut probat Pagus ad annum illum num.
11 & 12: annus ergo ejusdem tertius inchoaba-
tur anno Christi 675; quando scilicet mense Ju-
lio initus erat undecimus regiminis S. Lanberti,
ab anno Clotharii undecimo, Christi 667, sup-
putatus.

30 Quo loco felicem animam Sanctus exhala-
verit, disquiri non debet; quando id Acta nostra
satis indicant contigisse in monasterio suo Fonta-
nellensi; ubi etiam sepultum affirmant in ecclesia
S. Pauli Apostoli, qua una ex illis est, quas a-
pud Fontanellam ab eo conditas esse diximus num.
26. Idem confirmant Martyrologi infra produ-
cendi cum depositionis locum assignant. Additur
porro in Actis alteris num. 27: Sepultusque e-
rat (S. Wandregisilus) in ecclesia sancti Apo-
stoli Pauli annis quadraginta; sanctus verò
præful Ansbertus annis undecim, inclytus-
que Pontifex Wlframus annis ferme novem.
Verum hæc auctoris nostri verba non esse, ex ejus
prologo manifestum est: ibi enim scriptionem hanc
suam S. Lanberto dedicat episcopo Lugdunensi,
innu-

D

E

sed 667, die
22 Julii,

F

sepultus apud
Fontanellen-
ses in basilica
S. Pauli Ap-
stoli

A tum utique superstiti. Is autem, quamquam nesciatur quo anno vivere desierit, ut in Commentario Actis ejus prævio dictum est ad diem XIV Aprilis; non potuit tamen octavium seculum attingisse; cum ei in sede Lugdunensi ante finem seculi septimi successores varios assignent, qui archiepiscoporum illorum seriem ordinarunt, Jacobus Severius, Joannes Cheni, ac Sammarthani. Itaque Mabillonius in Actis SS. Benedic. sec. 3, parte 2, pag. 462 obiisse illum notat circa annum Christi 688, Cointius in Annalibus ad annum Christi 687, num. 25 Isaacum locat, Lambertii successorem: ad annum vero 693 num. 10, post Severium probat ex Beda, anno illo sedisse Lugduni Godwinum, qui tertius à S. Lamberto defuncto censetur. Quæ hic ergo narrantur in Vita secunda, haud paulo posterius facta sunt, quam auctor scripserit; suntque adeo illi supposita, hæc plane omnia: quod miror, non advertisse Cointium ad annum Christi 704, num. 20.

B 31 Idem tamen asseritur in Actis S. Wlfranni, ubi requievit quæ Jona Fontanellensi monacho tribuuntur, ut per annos 37, exstant apud Surium ad diem XX Martii: at

B Majores nostri hæc Acta tam depravata judicaverunt, ut omittenda censuerint; ut ad diem Martii jam dictum videre est. Idem etiam habet Vita S. Wandregisili apud episcopum Equilinum lib. 6, cap. 127. Idem legitur in Appendice altera ad Chronicum Fontanellense apud Acherium cap. 1. Desumpta sunt hæc, ut arbutor, ex Chronico Fontanellensi juxta codicem Ms. Fontanella, qui idem habere dicitur; nisi quod pro annis quadraginta scriptum sit, annis circiter quadraginta; in quo consonant tum exemplar, quod edidit Acherius, tum etiam Ms. nostrum ex codice Ræbea Vallis cum alio Tornacensi collatum, quæ cap. 2 sic habent: Requievit igitur B. Wandregisilus in eadem S. Pauli basilica annis circiter quadraginta; inclutus autem præful Ansbertus annis novem; sanctus verò archiepiscopus Wlfrannus annis undecim: Discrepant hæc ab auctoribus ante citatis primò, quod annos quadraginta non numerent, quibus in ecclesia jam dicta quieverit Sanctus noster; deinde quod annos undecim, quos illi Ansberto attribuunt, adscribant Wlfranno; novem verò, quos isti Wlfranno concedunt, adjungant Ansberto. Quæ quidem chronographia Cointio sic placuit; ut ad eam emendare conatus sit Vitam S. Wlfranni, quam totam dedit ad annum Christi 704. Et sane melior est prioribus, si per annos circiter quadraginta intelligantur anni triginta septem; quot ab obitu S. Wandregisili usque ad elevationem ejus & primam translationem putantur, juxta idem Chronicum; quod, licet in chronologia sæpe sit miserum & infelix, hic tamen omnes sequuntur; quod & auctor ejus antiquus est (obiisse enim creditur versus annum Christi 834) & ex eo aliarum Vitarum interpolatores, quæ de hac re scribunt, videntur arripuisse. Sic autem hic narrat cap. 2, in quo gesta S. Bainsi persequitur.

C 32 Hic namque Bainsus episcopus inter innumera bonitatis suæ opera, quæ gessit, etiam corpora sanctorum Wandregisili, Ansberti atque Wlfranni in ecclesiam beati Principis Apostolorum Petri de basilica S. Pauli Apostoli transfudit. Et posuit quidem beati patris Wandregisili in medium; magni verò præfulis Ansberti ad lævam; & gloriosi pontificis Wlfranni ad dexteram partem in absida ejusdem basilicæ ad Orientalem plagam.

doct. inde ad ecclesiam S. Petri Ap. transfusus est à S. Bainso

Facta est autem hæc sancta translatio ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS SEPTINGENTESIMO QUARTO, INDICTIONE SECUNDA, PRIDIE KALEND. APRILIS, FERIA SECUNDA. NAM SOLENNITAS SANCTI PASCHÆ TERTIO KALEND. APRILIS TUNC EXSTITIT; QUI ERAT ANNUS DECIMUS GLORIOSI REGIS HILDEBERTI: porrò Joannis Papæ, qui octogesimus à beato Petro Romanam rexit Ecclesiam, annus primus; BAINI DENIQUE PATRIS PRÆDICTI ANNUS QUINTUS EX QUO REGIMINIS ASSUMPERAT CURAM ISTIUS COENOBII. Eodem vero in loco, quo B. Wandregisilus in prædicta S. Pauli Apostoli requieverat basilica, B. Erenbertum episcopum posuit, qui antea in inferiori loco ejusdem ecclesiæ subter arcubus tumulatus annis plus minusve triginta tribus requieverat, die trigesimo primo post translationem prædictam, condiditque super eum repam argento decoratam. Requievit igitur B. Wandregisilus &c. ut numero præcedentis citavi. Tum subdit: Qui ita inventi sunt cum vestibus suis à corruptione illæsi, quasi eadem die fuissent sepulturæ traditi. Nam sicuti ministrare sanctis altaribus consueverant; ita etiam tumulati fuerant.

B 33 Mirum verò, si hic erret chronographus ille in anno Christi septingentesimo quarto hæc translationi assignando, quem tot. characteribus inter se consonis munit, quot majusculis litteris expressi: nihil enim video, quod carpi in eis merito possit: non Pascha, non Indictio, ut patet; non annus etiam Childeberti regis decimus; quidquid aliter Majores nostri aliquando statuerint. is enim regnare cepit anno Christi 695 ante diem XXIII Martii, ut rectè ostendit Pagnus in Criticis Baronianis ad annum Christi 692, num. 18: stuebat ergo annus ejus decimus anno Christi 704 à medio circiter mense Martio: non denique annus ab assumpto Fontanellensi abbatis regimine S. Bainsi quintus, quantumvis hic displiceat Cointio ad annum 704, num. 3: initium enim S. Bainsi refertur in eodem Chronico ad annum septimum Childeberti regis ac decimum tertium Sergii Papa, qui ambo characteres consistere nequeunt: siquidem Sergius ordinatus est XV Decembris anno Christi 687; uti demonstrat uterque Pagnus: annus ergo ejus decimus tertius desinebat mense Decembris anni 700; cum annus Childeberti septimus non nisi sequenti anno ante diem XXIII Martii inchoaretur: sextum ergo Childeberti annum scriptum oportuit, non septimum; eamque fuisse mentem auctoris, ex eo confirmatur, quod annum quintum S. Bainsi conjungat cum decimo Childeberti exeunte Martio; quod facere non potuisset, nisi anno Childeberti sexto constitutum fuisse abbatem S. Bainsi voluisset; id quod etiam appposito Sergii Pontificis anno decimo tertio significatur. Fac ergo Bainsi initia ad initium fere anni sexti Childeberti pertinere, hoc est ad medium circiter Martium anni Christi 700 (nam dies ac mensis, quo cæperit, ignotus est;) facile intelliges, annum Bainsi quintum exeunte Martio concurrere cum Childeberti decimo, Christi 704. Ut ut est; de translatione prima S. Wandregisili anno Christi 704, pridie Kalendas Aprilis facta, ex hoc auctore consentiunt omnes; licet in ordine & anno primo Joannis Papæ mendam agnoscant.

F 34 Utinam verò jam tum obiisset, ac proinde translatus una cum SS Wandregisilo atque Ansberto fuerit S. Wlfrannus, res est adeo intricata, ut quoquo te vertas, nihil certi satis occurrat, quod franni?

AUCTORE quod affirmes. Negavit Henschenius noster in Commentario prævio ad Acta S. Wlfranni die XX Martii, censuitque vixisse S. Wlfrannum usque ad annum Christi 741; idque tum ex ipsis ejus quilibuscumque Actis, tum maxime ex historia de obitu Radbodi ducis Frisorum, cui consentirent antiquitates omnes Belgica, quam ex Actis longioribus dedit ibidem; ex qua historia consequi re-Elè statuebat, ut Radbodo supervixerit S. Wlfrannus: Radbodus autem perit anno Christi 719. Quia verò nondum inde constabat, quamdiu Sanctus ille supervivisset, id ex Odoranno, Clario, monachis S. Petri-Prvi apud Senones, aliisque collegit, qui obiisse eum scribunt anno Christi 741, aut circiter. Erant hæc argumenta, quibus convelli satis credebatur unius Chronici Fontanellensis, in re chronologica pugnancia non nunquam asserentis, auctoritatem: unius, inquam, Chronici Fontanellensis; nam si idem in Actis nostris secundis legitur, id ostendi auctoris nostri non esse; in Actis S. Wlfranni etiam non sine antilogia inserta sunt. Ex Chronico autem Fontanellensi tum ibi tum alibi assumpta hæc esse, ex eo liquet, quod isdem fere ubique verbis exprimitur. Addidit Henschenius & Martyrologia quadam, qua elevationem ac translationem S. Wlfranni non solum in seorsim factam à translatione SS. Wandregisili & Ansberti; uti narrant Acta contrariora; sed etiam alio die ac mense, nempe Idibus Octobris, celebrari vidit hæc & refellere multis conatus est Cointius ad annum Christi 704, ut Chronici Fontanellensis eam in obitu, quam in translatione jam dicta consignanda fidem tueretur; ac Pagio quidem persuasit; ut videre licet in Criticis ad Baronii Annales anno Christi 700; at Mabillonio non item, neque in Actis SS. Benedicti. sec. 3, parte 1, pag. 356, neque in Annalibus Benedicti. tom. 2, pag. 11; quippe qui proscribere ob rationes à Cosinio adductas Radbodiani interitus historiam non ausus, Wlfrannum saltem ad annum Christi 720 vixisse existimaverit; neque proinde unam cum SS. Wandregisilo atque Ansberto potuisse transferri. Qualibet harum sententia ut habet momenta sua, ita difficultate non caret; ut citatos auctores consulenti palam fiet; neque enim res aut hujus est loci, aut tanti videtur, ut longa dissertatione controversiam de novo instauremus.

C
Translati in-
de SS. Wan-
dregisilus &
Ansbertus ab
an. Christi
858.

35 Quanta porro in veneratione istis fuerint Sancti nostri reliquia, inde licet conjicere, quod ad hoc ejus sepulcrum Pipinus ipse rex, cognomento Brevis, orationis causâ accesserit, dum cœnobio præerat Wido, dictus laicus, qui rexisse fertur ab anno Christi 753 usque ad 787: ut affirmat Chronicum Fontanellense cap. 15; ubi & Pipini ejusdem liberalitas commendatur; quippe cujus ope ecclesia S. Petri, in qua reposita servabantur exuvia S. Wandregisili, flammis hausta anno Christi 756, elegantior ac sublimior assurrexerit; quo tempore accidisse debuit, quod infra in miraculis num. 6 narrabitur. Mansit hoc loco sacrum hoc depositum usque ad annum Christi, non 862, ut in appendice Chronici Fontanellensis cap. 2 dicitur, sed 858, ut affirmat auctor Miraculorum infra num. 10 & seqq.: quando ob frequentes Normannorum incursiones ad loca tutiora Bononiam versus transferri debuit unâ cum corpore S. Ansberti; ac primò quidem ad prædium devenit, quod Bladulfi villa dicebatur, eratque à Fontanella ad territorium Bononiense venientibus trans fluvium Altheiam, ut ibidem habes num. 10. Inde continuo utrumque corpus ad ecclesiam S. Petri, qua vicina erat emporio Quantavico (nunc vulgo Est-

ples) deportatum; eodem anno, v Idus Maii, in ipsa Vigilia Ascensionis Christi; ubi per dies quinque subsistit, ut idem ait num. 12 & 13. Ex ecclesia S. Petri juxta Quantavicum delata sunt utriusque Sancti Reliquia in Walbodegem, que villa dicitur territorii Bononiensis, repositaque in basilica S. Quintini M., ut est ibidem num. 18. Hinc acceptas esse opinor particulas reliquiarum SS. Wandregisili & Ansberti, quibus donatis dicuntur monachi S. Richarii Centulenses in Chronico Hariulfi anno Christi 866, apud Acherium Spicilegii tom. 4, pag. 503 & sequenti.

36 Ex ade S. Quintini relata denuo sunt anno Christi 866 eadem SS. Wandregisili atque Ansberti exuvia ad S. Petri prope Quantavicum, juxta eundem auctorem num. 30: ibique sunt asservata usque ad annum Christi 885, quando die XII Kalendarum Decembrium inde asportata sunt ad ecclesiam S. Carauni, civitatis Carnotena vicinam, ac tribus ferme postea mensibus intra urbem ipsam recepta XIV Kalendas Martii; donec inde Bononiam translata sunt, metu, ut par est credere, Normannorum, qui sequenti seculo Carnotensibus imminabant, atque adeo civitatem eorum obsidione cepissent, nisi Richardi ac Roberti virtute fusi barbari fugatique fuissent anno Christi, ut in Criticis ostendit Pagio, nongentesimo undecimo, XII Kal. Augusti. Erant ibi certè Sanctorum nostrorum corpora antequam citatus toties miraculorum auctor scriptioni suæ finem imponeret: ultimum enim prodigium tum factum narrat, cum jam ibi utriusque reliquia conquiescerent. Bononiâ Gandavum sunt avelia ad montem Blandinium ea ratione, quam ex historia, miraculis subjecta, cognoscet; idque anno Christi 944, mense Augusto; quamquam ad cœnobium Blandiniense non ante diem III Septembris advenimus, ut ibidem dicitur num. 46. Quod autem in hac historia translatum simul cum aliis duobus narratur corpus S. Wlfranni, hoc falsum diximus esse ad diem XX Martii pag. 161, & patet ex historia inventionis ejus, quam ex appendice Chronici Fontanellensis ibidem dedimus pag. 148. Porro translationes jam dicta omnes ad tres præcipuè reduci solent; quarum prima censetur, que facta apud Fontanellam est ex ecclesia S. Pauli ad S. Petri, diciturque etiam elevatio; altera ex ecclesia S. Petri Bononiam, sive in territorium Bononiense; tertia denique Bononiâ in montem Blandinium. Est etiam apud Chesnium, tom. 2 Scriptorum historia Francorum pag. 525, qui delatum fuisse velis Sancti nostri corpus Audomaropolim, & quidem anno Christi 846; sed ex historia Miraculorum citata redarguitur, non secus atque auctor anonymus ab eodem vulgatus in Scriptoribus historia Normannorum pag. 2 ubi idem adstruit.

D

ad loca alia
atque alia;
ac tandem
Gandavum
anno Christi
944.

E

F

§ V. Cetera ad ejus reliquias pertinentia, atque imprimis brachii utriusque translatio; corporis amissio: cultus.

Quamquam paragrapho præcedente translationes omnes SS. Wandregisili atque Ansberti complexi sumus, nec alia posterius contigisse memoremur; cum apud Blandinienses uterque thesaurus, dum quidem supervivisset, constanter sit asservatus; id ita tamen accipi nolim, ut nunquam interea

A interea monasterio exportari tantisper aliquò potuerunt : hoc enim de corpore S. Wandregisili factum esse constat non semel ; ac primum quidem ab eo ipso , qui illud nuper Bononiâ Gandavum attulerat , sancto abbate Gerardo , qui obiisse creditur anno Christi 959 ; quod ita narrat auctor appendicis ad Chronicum Fontanellense capite tertio : Hujus itaque (Richardi I Normannia ducis , in cujus ditione erat Fontanella) cum jam fama potentia longè latèque pervolaret , Normannorumque tellus alta pace exultaret , Gandensis cœnobii abbas , Girardus nomine , sumpto Wandregisili pretioso corpore , usque in pagum Beluacensem venire maturavit , atque in villam , quæ Reveriscors dicitur , ad hospitandum divertit , quod Theodorico , nobili & valde potenti , per ejusdem prædii Majorum rem mandare curavit ; quia , licet injustè , illius possessionis dominabatur tunc temporis , quæ pridem fuerat de ditione Fontanellensis cœnobii . Quod ubi superbus ille & arrogans comperit . legatum baculo , quem forte tenebat , percussit , & cum ingenti injuria è conspectu suo exire coëgit .

ubi suas Sanctus injurias miciscitur :

B 38 Rediit ergo ille qui nuntiaverat ; abbati Girardo cum gravi dolore intimavit quæ pertulerat : quibus auditis , fit ingens omnium gemitus ; confestimque coram lectica sancti prosternuntur , atque inter fluentes lacrymas & amara cordis suspiria adversus Sanctum prædictus abbas multa probrosè inculcando flebiliter conqueritur . Sed inter hæc decedente sole , noctis silentium advenit . Theodoricus verò dormiturus se in lectulo composuit ; cui derepentè terribilis persona sub habitu monachili apparuit , eumque pro contumelia , quam sibi hesternò intulerat , vehementer redarguens , pastorali baculo , quem ferebat , graviter percussit ; qui statim somno interrupto experrectus , graviter ingemuit , seque à quodam cano abbate cælum , altis & perturbatis vocibus clamavit : deinde subitâ internorum correptus torturâ fecellum naturæ petiit , ubi fœda egestione omnia profundens viscera , vitam miserabiliter abruptit : ut viventibus liquidò daretur animadverti , cujus meriti apud Deum sanctus pater Wandregisilus fuerit , qui sic viventem inimicum & atrocis injuriæ reum mortis supplicio condemnare potuerit . Res ergo hæc in regione illa omnibus statim innotuit ; abbatem Girardum cum comitibus suis non mediocriter exhilaravit .

ac mox Gandavum referuntur ; & sic etiam Aldenardam delata fuerunt .

C 39 Qui deinde , participato cum suis consilio , omnem cum sanctis pignoribus comitatum ad custodiam dereliquit ; sicque ascensis equis , Rotomagum ad urbem cum paucis properavit ; admissusque , Richardo comiti causas adventus sui diligenter & opportunè intimavit , seque in promptu S. Wandregisili corpus habere retulit , quod suoresstitueret loco , si terræ sibi redderentur , quas chartarum posset approbare privilegiis : at ille suorum usus consilio principum , chartas exhiberi præcepit , & coram omnibus recitatas exponi . Quo facto murmur & contradictio fieri cœpit ab omnibus , qui se dicebant nequaquam posse carere propriis honoribus , quas sibi armis & sanguine prædecessorum suorum pepererat bellicosa virtus , sive quos sibi ipsi diuturno acquisierant ser-

vitio multisque sudoribus . Sic igitur facta difficultate rei ; quam prædictus abbas quærebatur Girardus , nulla deinceps potuit pollicitatione retineri , sed ad suos illico per eumenium iter remeavit ; atque S. Wandregisilum , consumpto nequidquam tanto labore , ad locum , unde eum extulerat , festinus re-
vexit ; ubi apud Deum & homines in magna gloria & honore nunc usque requiescit . Hæc auctor ille , qui sæculo undecimo floruit . Quod quidem seculo iterum delatas fuisse Aldenardam S. Wandregisili reliquias cum aliis pluribus , eo tantisper ex Flandria tota pro conjuranda pace collectis , anno Christi 1030 , narrat Sanderus Gandavensium rerum lib. 4 , pagg. 305 & 383 ex Chronico Sigeberti , quod id etiam habet ad eundem annum in editione Miræ juxta codicem Justi Lipsii . Verum supplicationes duci hæc potius , quam translationes merentur .

D 40 Celebratur adhuc aliqua tamen veri nominis translatio , non quidem totius corporis S. Wandregisili , sed brachii dumtaxat , facta ex cœnobio Blandiniensi ad Fontanellense , dum huic præesset Robertus , ut ex tabulis Mss. Fontanellensibus narrat Arturus in sua Neustria p. 164 . Præfuit autem Robertus , eodem teste , ab anno Christi 1047 usque ad 1062 . Hujus brachii simul & aliarum SS. Wandregisili & Ansberti reliquiarum quarundam ratione conciliandus sicum ipse videtur Ordericus Vitalis ecclesiastica Historia lib. 4 , dum ait primò quidem pag. 618 , Fontanellenses monachos ob calamitates Normannicas abtulisse reliquias , quas numquam retulerint , quas inter recentia corpora SS. Wandregisili , Ansberti , & Wifranco (de quo postremo alibi diximus) Gandam delatas , quæ à Flandritis , inquit , usque in hodiernum diem servata , magnæ ibidem venerationi sunt . Deinde verò pag. 623 : Rotomagensis autem Ansbertus (verba ejus sunt) cum Wandregisilo abbate , & Gulfrano archipræfule Senonensi Fontanellæ servatur , debitæque à suis reverentiâ quotidie honoratur . Nimirum hoc de brachio intelligit & illis cineribus , de quibus dictum est die xx Martii , pag. 148 ; illud verò de reliquo corpore , quod Gandenses tenuerunt : nisi quod alterum etiam brachium cum parte capitis , uno dente , duobus manuum digitis , ac aliquo capillis abbatia Broniensis cessit , sub S. Gerardo abbate , teste Rayssio in Hierogazophylacio Belgico , pag. 126 .

E 41 Porro magna apud Gandenses venerationi fuisse Sancti nostri reliquias non solum ex Orderico intelligere est , sed etiam ex Historia adventus in montem Blandinium infra exhibenda ; itemque ex ejus celebratibus variis , ibidem quotannis observari solitis ; denique ex ipso loco , quo istic reposta cum aliis olim fuerunt , quemque descripsimus ad diem v. Februarii in Commentario ad A. Ela S. Bertulphi , iterumque ad diem x Julii , ubi de S. Amalberga V. pag. 83 . Eundem in schedis , quas habemus , ad Blandinienses spectantibus , ita depositum invenio : In choro monasterii S. Petri est sacellum , id est cella , ferrea testudine ornatum , & ita artificiosè confectum , ut ex pavimento crescere videretur . Artifex , nomine Petrus Pauli , incola Gandensis , jussu & mandato Domini Joannis Cauwerburg abbatis monasterii dicti [illud fabricandum suscepit ;] sed antequam perfectum esset opus , ex hoc seculo migravit [dictus abbas] sed perficiebatur sub Gerardo de Cuelsbrouck , Joanni

AUCTORIS P. B.

Brachium ejus Gandavum Fontanellam velatum , alterum Bronii est .

B

F

Corpus ejus magna in veneratione fuit Gandavi ,

AUCTORE Joanni succedente (anno Christi 1517) in prælatura abbatali : post quod opus etiam brevi defunctus est artifex , qui pro opere tantum habebat XLVIII centum florenorum (id est florenos quater mille octingentos.) Tum addit opus duplo æstimatum fuisse , ac subdit : Postea etiam deauratum est hoc ferreum opus , in quo elevata fuerunt sancta corpora S. Bertulphi , qui solet pullare , ut ferebatur , cum bellum & calamitosum tempus instaret , (Vide citatum Commentarium ad Acta S. Bertulphi.) sancti Gudwali , sancti Ansberti , sancti Wandregisili , sancti Wlfranni , sanctæ Amelbergæ , & plura alia usque ad decem. De hoc opere meminisse etiam obiter Sanderus Gandavensium rerum lib. 4 , pag. 325.

P. B. In eadem scheda notatum erat , reliquias hæc omnes cum aliis multis deinde vel combustas , vel diffusas , vel in profluentem abjectas , vel alio modo indignè tractatas à Calvinianis periisse , aut certè disparuisse ; arcam verò argento , margaritis , gemmis , pretiosissimisque lapidibus ornata , impiorum illorum usibus cessasse. Id quod etiam quotannis deflet Blandinium in Officiis suis ecclesiasticis ad diem 111 Septembris lectione octava his verbis : Quorum , proh dolor ! reliquiæ & sacratissimorum corporum sacratissima pi gnora , ... Deo ... non immeritò nobis irato , fuere ab hostibus fidei violenter erepta anno MDLXXVIII , persequente catholicam Ecclesiam in Belgio principe Auriaco Calviniano , non sine inæstimabili damno , quod supra septennale exilium passi sumus in hoc nostro monasterio , quod tunc fœdis admodum ruinis horribiliter defœdatum fuit. Hactenus de reliquiis : nunc aliqua de cultu.

B **C** **Cultus ejus antiquus & celeberrimus** 43. Quam antiqua ac celebris fuerit ejus in Ecclesia veneratio , cum ex dictis supra de prima translatione atque elevatione , tum infra ex miraculis poterit æstimari. Testantur hanc etiam antiquissima Martyrologia , qualia sunt , quæ Hieronymiana nuncupari solent ; sic enim habet vetus exemplar ab annis circiter mille compactum , ut assertis quidem , qui illud edidit Martenius in Theatro anecdotorum tom. 3 , à col. 1547 : XI Kalendas Augusti. In Galliis monasterio Fontinellæ depositio Wandregisili abbatis. Similia inserta leguntur in ejusdem Martyrologii exemplaribus ad eundem diem apud Florentinum , & Acherium in Spicilegio nove editionis tomo 2 sub initium ; similia ad eundem diem habent Wandelbertus , Ussuardus , & alii passim tum editi , tum anecdoti , quorum elenchum texere in re minime dubia supervacaneum duximus ; quando etiam in Romano moderno sic annuntiat eodem die : In Blandinio monasterio sancti Wandregisili miraculis clari. Eodem die commemoratio ejus præscribitur in Breviario Audomaropolitano excusso Parisi anno Christi 1518 , uti & in Breviario Morinorum anni 1542 , & Verodunensi anni 1625 ; in Rotomagensi anni 1581 eodem die fit ejus commemoratio in utrisque Vesperis ac Laudibus , at postridie celebratur ejus festum ritu semiduplici ; sed in Breviario ejusdem diœceseos excusso anno 1627 , XXI Julii memoria ejus habetur in secundis tantum Vesperis , postridie verò Officium semiduplex.

44 Neque verò satis habent Martyrologi quidam unam ejus anniversariam celebritatem proponere , sed alii duas , alii plures in anno designant. Sic apud Florentinum non solum ejus de-

positio , itemque ecclesia S. Petri , in qua requiescere dicitur ipse venerabilis Pater , dedicatio notatur XI Kal. Augusti , verum & prima ejus translatio secundo Kalendas Aprilis , sive die XXXI Martii , quo eam factam esse diximus. Florarium Sanctorum Ad. depositionem ejus longo elogio ex secunda Vita petito celebrat XXI Julii ; translationem primam XXXI Martii ; alteram verò in montem Blandinium die 111 Septembris. Idem faciunt auctaria quadam Ussuardi à nobis editi : Idem Martyrologi Ordinis Benedictini ad eosdem dies , Wion , Menardus , Bucelinus ; Dorganus tamen omisit translationem Blandiniensis memoriam , at cetera consonat aliis.

D 45 Sed reliquis , ut patet est , antecellunt hac in parte monachi Fontanellenses ac Blandiniani : & illi quidem , dum IV Kal. Martias (ut Bollandus docuit laudatus ante Prevotius ex Breviario , uti scribit , Fontanellensi jam tunc olim excuso , sed non profante) dedicationem ecclesiæ S. Wandregisili celebrant ritu duplici : die autem XVI Kal. Julias commemorationem S. Wandregisili , sive , ut est , in serie Breviarii , inquit , solemnitate brachii S. Wandregisili in capp. : die XI Kal. Aug. festum depositionis ejus cum Octava in cappis. Blandinienses Officio proprio primam ejus translationem recolunt ritu duplici die XXXI Martii : depositionem XXI Julii cum Octava ; ac tandem etiam Adventum ejus in montem Blandinium die 111 Septembris itidem cum Octava , uti constat ex Officiis eorum propriis , quæ hic manuscripta servamus. Lectiones & Antiphona nihil novi nos docent præter id quod num. 43 notabamus ; ex quo constat , etiam post deperditas reliquias non deseruisse apud viros illos religiosos pristinam erga sanctum Wandregisilum alioque pietatem. Desumpta sunt ex Vita secunda & Historia adventus infra producendis ; nisi quod nonnulla in iis confusio est , quam ex ipsis Actis facile erit emendare ; ut cum dicuntur in Officio de Adventu ejus in primi Nocturni lectione secunda sancti Wandregisili , Ansbertus , Wlfrannus pridie Kalendas Aprilis à S. Baisno , Taruannensis sedis presule Bononiæ in basilicam S. Petri translari : sefellit hic auctorem equivocatio basilica sancti Petri : duæ enim sunt hujus nominis basilicae , sed maximè diversa , ad quas translationes quoque diversa S. Wandregisili factæ sunt ; altera est Fontanellensis ; atque ad hanc Sanctum nostrum transfulit Baisnus , ut supra monuimus : altera Bononiensis , seu potius territorii Bononiensis apud Quantavicum ; ad quam Sancti corpus non nisi seculis serius , diuque adeo post S. Baisni tempora , deportatum fuit. Ad supra paragraphum quartum.

V I T A

Sincera, auctore coævo quodam,
monacho Jurenfi anonymo.

Ex Philippi Labbei nova Bibliotheca manuscriptorum librorum tom. 1, à pag. 784; & ex Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti editis à Luca Acherio & Joanne Mabillonio, Seculo 2, à pag. 526.

PROLOGUS.

B Religioforum quorundam virorum vita quantum est meritis excellentior, tantum gestis lucere debet clarius; præsertim cum ad indagandam eam idonei minus sumus. Confidimus enim in illo, qui dixit: Non enim estis vos, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis; & per quem linguæ mutorum sunt referatæ *a*. Non ergo mirandum est, si per plasmaturam suam præbeat intellectum; cum, quando voluerit, veritatem suam per ora jumentorum narret. In hujus ergo spem erectus, & accinctus robore cælesti, ariditatem meam ad texendam Vitam beati domni Wandregisili excitatus *, aggrediar ego * facultate, qua valeo (nam potens est Dominus ad sermonem corroborandum:) plurima quippe mihi de ipsius beatissimi Viri virtutibus pandere *b*, multa à memetipso visa, plerumque etiam venerabilium monachorum seu discipulorum ejus, qui ei per prolixa tempora servierunt, relatione prolata, quæ * non tantum audita, sed visa narrant, in hoc opere de fulgente gratia prædicti Patris pauca de plurimis humili quidem sermone, ut legentibus fastidium non generem, brevi materiola * expressi stylo, seu ut prolator pagina ridiculum non inferat; sed modica narratio lectoribus ædificationem nutriat, etsi eleganter minus expleta fuerit, divini adjutorii misericordia præstante, ut nostris * exinde veniam tribuere dignetur.

2 Nunc ergo qui hæc legit, in studium boni operis atque in fervorem ejus animus incalescat; quæ gesta in aure audierit, in ara cordis sui cum omni aviditate meditando custodiat, custodiendo perficiat, perfectumque in opere Domini cum summo desiderio adimpleat. Obsecro itaque ego tenellus *c*; ut omnis, qui hanc Vitam beati Viri legerit, caveat, ut sicut Cain ferro, de invidia non percutiat ille dente & lingua; sed curet custodire in corde & anima: quia, sicut canit propheta, Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ, lingua eorum gladius acutus. Plerumque etenim ad conversationem seu correptionem mortalium multo profunt ex-

Auctor narraturus visa à se & audientia,
a
** Mabill. ex-citavi. ergo*
b
** qui*
** materiolam*
** nobis*
hortatur ad attentionem & studium imitandi.
c

empla bonorum, quibus ædificatur homo cotidie multiplices consecrari virtutes: si enim ad adipiscendam amœnitatem paradisi, quibus præmoveremur, præcepta deessent; pro lege nobis Sanctorum exempla sufficerent. Hoc à seculis adimplet Rex trinus æternus, qui * servorum suorum famam commendans perennem, ut posterum eorum exemplo proficiant, atque in amorem cælestis patriæ cum devotione maxima incalescant.

3 Hæc autem nos considerantes, de hujus venerabilis patris Wandregisili hoc quod ad laudem Domini pertineat, non quod favore humanæ declamationis lassescat, relatione inseruimus. Habent mali in eâ quod metuant, boni quod gratulentur, superbi ut humilientur, luxuriosi exemplum pudicitiae verecundâ mente custodiant, garruli ut quiescant, cupidi ut arescant, avari ut relinquentes *d* mundum cum omni impedimento ejus, ebrii discant sobrii esse, raptores mansuetudinem apprehendant, ignavi ut fervescant, imprudentes veram prudentiam cum sancta simplicitate arripiant. Hoc omnes cum admiratione consideremus, quantam in hujus Athletæ Domini habemus religionis gratiam, quod miremur *e*, & quantam vim virtutis ejus vel afflictionem corporis & fontem lacrymarum: pleraque despectu mundi quomodo aut qualiter abrenunciavit, & voluntates proprias in trophæo Domini crucifigens perseveravit; quia non permittit brevitatem totam ejus operationem sermone concludi; sed tamen derelinquamus hujus textum narrationis, ut feliciter perveniamus ad enarrandum aliquid de ejus vitæ meritis; ad gloriam Dei pronuntiando surgamus *f*.

A. COÆVO
** unus æternusque*
quod scriptio- nis hujus est finis.
d
E
f

A N N O T A T A.

a Mabillonius addit: Seu (forte ceu vel sicut) brutum asinæ os per sensatos hominum colloquio distinxit modos. Alluditur autem ad historiam Balaam Numerorum cap. 22.
b Mabillonius sententiam hic ita restituit: Nam potens est Dominus ad sermonem corroborandum plurimum, qui mihi de ipsius beatissimi Viri virtutibus pandit iter. Multa à memetipso &c.
c Patet, vocem esse sese deprimentis, quasi dicat: Ego infirmus, ac virtute puer tenellus.
d Imo relinquant; relinquentes tamen legitur etiam apud Mabillonium.
e Mabillonius: Consideremus, quantum in hujus Athletæ Dei habemus religionis gratiâ, quod imitemur.
f Mabill. Ut feliciter perveniamus ad enarrandum aliquid de ejus vitæ meritis ad gloriam Dei.

CAPUT I.

S. Wandregisili patria, nobilitas,
nuptia, vita monastica in monte
Falconis & Elisangio.

I Gitur fuit virtute * venerabilis, Domino inluminante, Wandregisilus, cognomento Wando, oriundus territorio Verdunensium, natalibus nobilis, sed religione nobilior. Qui cum summis parentibus quondam * comitans a, & ab ipsis juventutis suæ rudimentis studiis juxta mores secularium eum in actione instituerunt inter mundi decus. Qui accipiens honores terrenos exercebat acturam b commissam sibi; sed tamen mens ejus non erat alienata à mandatis Domini, quia sancti Evangelii jussionem explebat; reddebat enim quæ cæsaris sunt cæsari, & quod est Dei Deo.

5 Non post multos dies rogatus à parentibus suis c, ut sibi aliquam puellam desponsaret, ipse juxta eorum jussionem sublimibus parentibus & bene natam sibi quamdam puellam desponsavit: erat enim in seculo nobilissima d. Porro cœpit ipse Vir tacite in cogitatione suâ dicere, quid exinde facere deberet; volebat enim oblectamenta mundi deserere & in Dei servitio se subjugare; & quia pavebat, si * innotesceret, quod consensum ei minimè daret, cogitavit ut acciperet eam, & postea ei de conversationis habitu fabularetur; quia * accipiens eam, & post acceptam suam volens lucrari conjugem (sicut scriptum est: Diliges proximum tuum sicut teipsum) prudenti hortamine, ut erat eruditus, suadebat ei conversationis gratiâ, virtutem * magnam habere mercedem; ut qui hîc in una carne conjuncti fuerant, in gloria Sanctorum sine fine copularentur.

6 Illa autem accensa à Spiritu sancto, talia verba præripuit * dicens: O Domine Deus *; quid tibi fuit, quod antea mihi hanc rem non divulgasti? Scias certissimè, quia & ego me absque omni dubitatione volo tradere ad Dei servitium, atque vanitates hujus mundi deserere, & regnare in Christi gloria. Quod tibi in tantum supplico, Domine meus, ut quod ore profers, explere opere contendas, & te metipsum liberes, & me, ancillam tuam, ad jugum Dei cum summa festinatione tradas. At ille hæc audiens, versus in gaudia glorificavit Dominum, & admiratus est de tam excellenti desiderio ejus. Fit ex utraque parte consensus. Ipse autem sibi coronam capitis e deposuit, & ei velamenti gratiam circumdedit: & Domino adjuvante, talis fuit sua conversatio seu puritas cordis, quod per eam Dominus adhuc in hoc corpore degentem plurimas virtutes operari dignatus est.

6 Quid plurima? ad illud redeamus tempus, quo Dominus per famulum suum ostendere dignatus est fortitudinem suam. Adhuc cum esset in laico ordine, pergens in itinere, cum thoro f & familia plurima veniens quodam loco, qui * est inter rusticanos homi-

nes pessimos *, qui nec Deum timebant, nec hominem quemquam reverebantur, orta est contentio propter pabulum equitum tam valida, ut, nisi pietas Domini & merita ipsius hominis Dei subvenissent, multa homicidia ibi fuerant * facta. Ipse autem ibi petiit adjutorium, ubi possibilitas erat tribuendi, & ad orationem, quasi ad gladium, pergens, divinæ misericordiæ clypeum postulavit, & Domino miserante, qui servis suis pius obauditor est, confestim ipsa litigatio ita est mitigata, ac si de longævis temporibus amicitia jura conjuncta * habuissent, & per filium pacis, qui ipse Vir Dei arat, litigantes Dominus ad concordiam per Servum suum mirum in modum convertit.

8 Exinde cœpit magis corde fervere atque eum * ore professionis annuntiare, dicens: Certè iste est super omnia diligendus; quia, ubicumque fuerit invocatus, illico ad præsens est exaudiendus, juxta quod ipse Dominus per prophetam promisit: Cum autem quæsieritis me in toto corde vestro, inveniar à vobis. Post quod ipse Vir Dei relinquens mundi istius oblectamenta, cupiebat in sancto cœnobio sub religionis habitu conversari. In primitiis * cum quodam fere * in loco, qui cognominatur Montefalco g, habitavit non multo tempore; qui b erat homo multum index i, coronâ capitis decoratus k, oculos speciosos, faciem liliabilem l, manus prolixas, & frequenter per laticem cupiebat eas abluere, qui erogatas omnes facultates suas in camino paupertatis petiit assidendum m.

9 Sed quia diabolus est invidiosus ad nocendum, & contra bonitatis formam pugnat malitia, invidiâ diabolus maximâ in eum exarserat, qui per semetipsum seu per suos fautores eum inquietare non cessabat; sed ipse præcinctus galeâ salutis & scuto fidei contra omnes sagittas inimici fortiter dimicabat. Dagobertus rex n, qui tunc illis temporibus aderat, pro eo quod ipsum hominem Dei in juventute in suo ministerio habuisset, volebat eum inquietare pro eo, quod sine suâ jussione se tonsorasset, & ipsum in suo palatio perducere jussit. Qui ipse Vir Dei confidens in adjutorium Christi, quæ ei præsens consolator aderat, licet nolens quidem ad aulam regiam perrexit; qui cum venisset prope de consistorio Principis, erat quidam pauperculus, qui vehiculum suum ante portam ipsius regis demerferat: pluribus egredientibus, nullus ei auxilium præstabat; sed omnes pene super ipsum ambulabant, deculcantes eum. Adveniens autem ipse Sanctus Dei, vidit impietatem, quam operabantur filii diffidentia, & de equo, quem sedebat, cum velocitate descendens, & pauperi manum porrexit, & ipsum plaustrum simul de loco levaverunt.

10 Prospicientes eum multi, qualiter se inquinasset de luto, deridebant eum & multa opprobria ei dicebant. Ipse autem nihil curans de vituperationibus iniquorum; sed humilis humilem magistrum profecutus * vestigio; quia ipse Dominus in Evangelio dixit: Si patrem familias Beelzebuth * vocaverunt; quanto magis domesticos ejus? Cum autem hoc in laudem Dei diverteret, statim apparuit

* vir vitæ
Wandregisilus nobilis Verdunensis, & regius exactor, quodam tempore

B
axorem ducit jussu parentum,

* si ei

* Qui

* virtutum

C
quam consentientem, mox Deo virginem consecrat.
* prærupit * meus

Rixam peccati componit:

f
quod

D
* pessimum,

* fuerint

* conjuncti

fit monachus;
* Deum

E

* Et primitus
* tene

g
b i
k
l

m

ideoque accusatus apud regem,

n

F

post actum caritatis & humilitatis ab solvitur:

* profecutus est
* Beelzebub

A apparuit angelus Domini, qui vestimentum eius diligenter curavit, & factus plus candens quam antea fuerat, postea pervenit in palatio regis, & stabat ante eum & satellites ejus, quasi agnus in medio luporum; sed Dominus, pastor omnium Sanctorum, ovem suam de fauce inimicorum ereptam in medio eorum, quasi custos, servabat; & cognoverunt omnes, quia hic Vir Dei erat, & pro Christi desiderio omnem gloriam mundi despexerat. Et præcepit rex, ut nemo ei faceret inquietudinem; sed licitum esset ei Domini gloriam contemplari.

anfferè vivit in alia cella,
o
11 Inde reversus, cepit ædificare cellam in alio loco de facultatibus suis; ubi se jejuniis & vigiliis affligebat; quotidie gemitus, quotidie lacrymæ, & si quando repugnantem somnus imminens opprefferat, nuda humo vix ossa arida collidebat. Ille etenim pro metu gehennæ & amore Christi tali se carcere damnaverat. Videns eum diabolus semper ad eminentiorem viam conscendere, nimia crudelitate in eum exardescere, atque multas inquietudines tam apertas quam & pro sopore * ei faciebat: qui ipse Sanctus Dei cognoscens fallaces insidias ejus, quas ei per dulcedinis consensum suggerebat, per vexillum crucis seu per abstinentiam suas illecebras & suasiones superabat.

B
** per soporem*
rcm
12 Qui ipse diabolus conspiciens se ab ipso Viro Dei vinci, declinavit ad majorem interitum; & si aliquo modo, juxta quod humana conditio p, eum somnus oppressisset, per ipsam visionem multiplices impugnationes ingerebat. Qui expergefactus à sopore, accipiebat armaturam Dei dicens: Deus in adjutorium meum intende; seu illud Domino * deprecabatur, ut ei donaret fortitudinem, quatenus iniquum hostem superaret. Et si quando in ipsa visione nocturna per titillationem carnis inlusionem habuisset, exurgens continuo cum gemitu & lacrymis mergebat se in fluvium; & cum esset hiemis tempus, in medio glacierum psalmodiam decantabat, & unoquoque q expleto usque ad aquas veniam petebat. O quam magnum studium beati Viri, & maximum prælium, quod contra inimicum agebat quotidie! Et Dominus clemens porrexit ei dexteram suam, quia mens ejus ad Jesum jacebat, pedes rigabat lacrymis & crine tergebat, & repugnantem inimicum suum corporis inedia subjugabat.

carnis illecebras mirifice superans.
p

** dominicum*
cum

q

C

ea maxime, qua de illa hoc & sequenti numero A.COÆV6 dicuntur, & repetentur in Vita altera.

e Mabillonius legit, comam capitis deposuit: quod cum sequentibus congruit, & cum Vita secunda num. 3, ubi alia phrasi dicitur: ipse autem clericatus habitum sumpsit. Si tamen Lubbei textus genuinus esset, dicerem, coronam, qua sponsorum erat insigne, deponere, idem esse ac nuptiis valedicere.

f Id est, conjuge, seu sponsa.

g De Monte falconis dixi in Commentario num. 17.

h Ex textu vix colligas, quò relativa hac particula referri debeat; ad ipsumne S. Wandregisilum, an ad eum; ad quem hic accessit, quisque in secunda Vita Walsfridus dicitur. Eadem tamen Vita secunda illam ad Wandregisilum referendam indicat num. 5.

i Intellego hominem valde insignem, & qui ore habituque indicium de se manifestum daret intuentibus, quam egregias in animo doctas haberet reconditas.

k Coronam intellige clericalem, juxta dicta superius.

l Liliabilem, id est, candidam, ut habet Vita secunda. Non arguo syntaxim auctoris barbaram, quam & hic & alibi passim licet observare; satis habeo, quod ejus sensus percipi utcumque potest.

m Obscuram hanc phrasim sic explicat Vita secunda: qui omnes facultates ac prædia sua partim monasteriis perpetim possidenda tradidit, partim pretia ex his accipiens indigentibus larga distribuit manu: ficque exutus seculi curis... nudus cum hoste versuto certare contendebat. Sensus ergo prioris Vita hic esse videtur: Wandregisilus, erogatis omnibus facultatibus suis, petiit à Walsfrido, ut sine se assidere ipsi, sive unà cum eo habitare ac vivere in camino paupertatis, id est, observando ac proficundo paupertatem: vita namque pauper ac misera caminus dicitur paupertatis, quia per eam homines purgantur ac probantur, ut in camino seu fornace metal'a, juxta illud Isaia 48: Ecce excoxi te, sed non quasi argentum, elegi te in camino paupertatis. Porro quod hic dicitur erogasse Sanctus omnes facultates suas, id accommodè accipiendum, ut infra patebit num. 11.

n Primum intellige hujus nominis.

o De quo vide Commentarium prævium § 3.

p Supple, fert, aut quid simile.

q Nempe psalmo.

ANNOTATA.

a Subintellige, erat: ut sensus sit: Comitabantur parentes ad negotia, qui sic cum à teneris ad eadem gerenda instituebant.

b Hoc nomen non exacturam vectigalium intelligi vult Mabillonius; cum etiam exactor fuisse dicatur S. Ansegisus jam tunc monachus & abbas; ut vide in Actis ejus cap. 1 ad diem 20 hujus mensis; sed vel officium præfecti regalibus aedificiis, ut de Ansegiso dictum; vel forte judicis causarum ad regem delatarum, ut hoc loco idem auctor interpretatur. Ad Commentarium prævium supra num. 16.

c Walschiso scilicet patre; matris nomen ignoramus, erat tamen pranobilis; ut in Commentario dictum § 2.

d Ignota nunc tamen; quod sanè dolendum ob Julii Tomus V.

CAPUT II.

Iter ejus in Bobium, vita sanctissima apud Furense; apparitio angelica; susceptio sacrorum Ordinum.

Videns Dominus Militem suum quia fortiter contra adversarium pugnabat, missit angelum suum, qui eum juvaret: & quadam nocte juxta moris consuetudinem in tugurio suo, in cilicio jacebat, & translatus est in spiritu ab angelo sancto, ductusque est in monasterium, quod vocatur Bobium, in regione Longobardorum, quæ dicitur Italia;

A.COÆVO. lia ; ostenditque ei omnes habitationes ejus, quomodo aut qualiter adessent : qui cum eum reliquisset, cœpit ipse Sanctus Dei intra semetipsum volvere, quid hoc esset : qui memorans in sancto Evangelio mandatum, Christo dicente : Nisi quis reliquerit omnia quæ possidet, non potest meus esse discipulus ; & : Qui vult post me venire ; abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me ; adimplens Domini præceptum, surgens reliquit omnia ; accipiens secum tres pueros cum asello, aliis nescientibus, exivit de terra sua & de cognatione sua, & de domo patris sui, & ambulabat, nesciens quâ viaticum *b* duceret ; sed Dominus per suum angelum demonstrabat ei, quâ viâ pergere deberet, pervenitque ad prædictum locum, ubi ei demonstratum fuerat.

B 14 Cum autem introisset & vidisset omnes habitationes monasterii, certissimè cognovit, quod antea Dominus in extasi ei dicto demonstrabat *, & conversatus est ibi aliquantum temporis. Qui cognoverunt omnes, quia hic Vir Dei athleta erat, & ejus devotio atque origo omnibus in notitiam advenit, & multas condiciones ei Dominus ibidem revelare dignatus est. Ipse autem semper cupiens habere secretum, ut virtutes ejus non essent manifestatæ hominibus, sed placitæ Domino (quia cavebat illud, quod Dominus dixit ad falsos servos : Vos estis qui justificatis vos coram hominibus, Dominus autem novit corda vestra) congregabat in armarium cordis sui virtutes Dei, atque ei placere cupiebat, qui quotidie eum prospiciebat ex alto ; & in remotiore loco volens inhabitare, & arctam & angustam viam præsidere, disposuit in Scotiam ambulare. Ardebat enim ex desiderio Domini, quia charitas Christi diffusa erat in corde ipsius per Spiritum sanctum, qui datus erat ei.

C 15 Cum autem pergeret, veniens per monasterium quod est constructum ultra Juranenses partes, cognominatum Romanum *d*, petiit ibidem hospitium. Qui ipse Abbatem cum summa diligentia recepit : ubi, cum juxta moris consuetudinem mandatum Domini adimplentes, ad lavandum pedes venissent, cognovit ipse Sanctus Dei, quod ibi erat illa via * arta, quam ille per desiderium Christi volebat sectari, & certius per spiritum Domini notum ei fuit, quod ad hoc eum Dominus adduxerat, ut sub religionis habitu conversari deberet ; & se in obedientiam ibidem delegavit, & multis diebus ibidem sub institutione regulari habitavit ; nempe ipse in virtutum culmina * semper per humilitatem ascendens, & vanam gloriam cavens, mansuetudinem sectans, timens ne, si bonum aliquod videretur facere, per ventum elationis diabolus obreperet, custodiens se multum etiam à minutissimis culpis, id est à sermone otioso, excessum risum plerumque cavebat, sciens, dictum esse, quia Stultus in risu exaltat vocem suam ; sed rectus semper atque hilaris in mandatis Domini erat promptissimus.

C 16 His virtutibus, quasi comitibus suis adjutus *, erat ceteris humilior, quietus in sermone, hilaris in cultu *, pius aspectu *, maturus in moribus ; detrahere nec volebat, nec plerumque audire ; non murmuro-

sus, sed obediens, ea quæ à patris ore numquam * fuissent prolata, quasi divino imperio cum omni velocitate faciebat, terens * Domini mandatum, & semper in lege ejus meditatio ipsius aderat ; ubicumque esset, ruminanda * mandata Dei revolvebat, & meditando custodiebat. Taliter erat studium ejus, quia mortificaverat membra sua, quæ erant super terram : nudus nudam crucem portaverat ; atque mortuus jam mundo, vivebat Domino : & Dominus videns, quia multum diligens esset ad exercendum servitium ejus, plures condiciones ibidem per inspectivum oculum patefecit, seu plurimos dormientes in somno inertiae atque pigros ad opus Domini faciendum per ipsum excitavit, atque ad opus fidei confurgere fecit.

17 Nec illud maximum miraculum præterire audeo, quod factum, ipso Sancto Domini narrante, cognovi. Quadam nocte, cum in oratione devotissimè in cella sua perduraret, additit angelus Domini ante eum in tam magna claritate fulgente * ; ita ut habitaculum illud immensa luce terribiliter resplenderet ; & replevit odore suavitatis turgurium illud ; & vox facta est ad eum, dicens : Serve Christi in timore Dei promptissime, pax tecum, quia magnus es tu apud Dominum, & magna sunt opera tua, quæ incessabiliter facis : persevera usque in finem ; quia Dominus Jesus Christus tibi habet paratam coronam & amœnitatem paradisi referatam, qualiter cum ipso sine fine exalteris.

18 Et ipso loco ventura ei prædixit, & ait : Quia nepos tuus Godo *e* secuturus erit te. Hæc audiens Vir sanctus, prostrernens se iterum cum gemitu in oratione, magis ac magis incallescens, non extollendo se eo, quod per angelum suum Dominus ei locutus esset, atque opera ejus magnificaverit ; sed humilians se, & peccatorem esse se plus fatebatur ; quia non esset dignus, ut eum Dominus visitaret. O beata illa virtus & ipse Homo, qui ore Altissimi meruit esse laudatus ! O beata mortificatio, quæ filium * Dei facit esse participem * ! O beata humilitas, quæ apud homines est vilissima, apud Deum excelsa ! Hoc custodiens beatus Wandregisilus habet partem in regno Dei.

19 Veniamus ad illud tempus, in quo jam Dominus Servum suum in universis gentibus demonstrare voluit, atque margarita pretiosa de thesauris suis profecta referabat, ut per eum multorum salus accresceret, & ei gemina corona multiplicaretur. Veniens Rodomo *g*, in sede beata in diebus Audoëni orthodoxi *h* : qui cum vidisset eum ipse pontifex, cognovit, quia hic Vir Dei magnus cultor esset, & voluit eum ad onus subdiaconatus benedicere ; quem inficium, & penè nolentem, ad ipsum gradum instituit : exinde levita : deinde ad sacerdotium per manus domni Andomari *i* conscendere fecit : qui ipse Sanctus Dei post acceptam benedictionem explebat officium suum : erat enim decoratus ad ipsum ministerium exercendum.

A N N O T A T A.

a De Bobio dictum est in Commentario, & infra latius describitur in Vita secunda num. 9.
b Via-

B unde laudes hominum fitiens in Hiberniam cogitat ; * educto demonstraverat.

substitit tamen apud Juranenses,

* vita

* virtutem culminis

ubi exempla præbet virtutum eximia, * adjunctus * virtuti * affectu

D * umquam * tremens

* ruminando

* ab angelo laudatus, nota potis conversionem discipuli

E * fulgens

ipse vero se tanto amplius deprimis.

* Filio * participes

S. Audoënum adit, & sacris Ordinibus initiatur :

g

i

A b Viaticum pro itinere & itineratione accipi apud inferioris latinitatis auctores ostendit Cangius in Glossario
 c Forte cognitiones, ut hic in margine observat Mabillonius. Idem infra num. 16.
 d Nunc S. Claudii dicitur: Ad Comm. num. 21.
 e De S. Godone abbate egimus die 26 Maii. Bonchétius in Origine familia reg. Franc. parte 1, facit eum filium Sigefridi comitis Verodunensis & Berta, sororis S. Wandregisili, citatque Chronicon Alberici ad annum 644; ubi Godonem quidem ait ex sorore S. Wandregisili & comite Verodunensi natum esse; sed nec patris ejus nec matris nomen exprimit.
 f Margarita hic est accusativus pluralis à recto margaritum.
 g Potius Rodomum; id est, Rotomagum: hanc enim urbem Rodomum & Rotmum olim vocabant, ut docet Valesius in Notitia Galliarum.
 h S. Audoëni ep. Rotomag. Acta dantur 24 Augusti.
B i De S. Audoëno ep. Tarnannensi agitur 9 Septembris.

CAPUT III.

Monasterii Fontanellensis erectio & incrementa; Sancti praesentura, & opera apostolica; donum prophetia & miraculorum.

Sed quia semper ille fontem humilitatis repetebat (nolebat enim in terrenis actibus occupari;) quærebat locum, ubi ei Dominus demonstraret, qualiter sub sancta regula degeret vitam. Cui Dominus talem dedit locum, ubi plurimum gregis Christi bonus pastor curam gessit; ascedit juxta fontem uberrimum, qui vocatur Fontanella, in eremo, quæ dicitur Gemeticus, ex fisco quem assumpsit regali munere a: ibi monasterium fundavit atque ex multorum sanctorum animorum pretiosis lapidibus eum instruxit. Aedificavit namque basilicas in honorem sancti Petri, beati Pauli, vel b sancti Laurentii, & alia oracula, non multum distantia à monasterio quasi milliario uno, in honorem S. Amantii Rotinensis præsulis c, pro amore ipsius * construxit.
 21 Erat enim pro sanctitatis studio carus Dadoni d pontifici, cujus in parochia e est ipsum cœnobium. Non fuit contemptor canonum; sed tantum erat humilis: ut, etiamsi itinere pergere conaretur, Præsulis permisso * susciperet, & sine edicto * ejus non volebat pergere in itinere; quia sciebat scriptum esse: Omnia quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cælis, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælis. Porro voluit sine portione mundi istius esse, ut de proprio sudore ederet panem suum, & fuit sic multis temporibus; & Dominus videns, quia electus suus multiplicabat talenti gratiam, quam ei dederat, plures faciebat concurrere ad ipsum cœnobium sequentes Evangelium ejus,

Fontanellense cœnobium auctoris,

C

a

b

* ipsius Sancti Dei

S. Audoëno se subdens, & à conversis nihil recipiens;

d e * permiffum * permiffione

relinquentes patrem & matrem, domum & agros seu reliqua.

A.COÆVO.

22 Quod prospiciens ipse sanctus Dei, qualiter multitudinem sanctorum ibidem Dominus aggregaret, non prævaluit esse sine agris; nisi acciperet de eis, qui illuminati Dei servitio se subjugabant; quatenus eorum necessitates haberet unde procuraret, hoc est tantum victum & vestitum, juxta præcipientem Apostolum: Habentes autem tegumenta & quibus alatur, his contenti sumus *. Erat enim verissimus pastor juxta Domini præceptum; quia animam suam ponebat pro ovibus suis. Per suam dulcedinem multorum amaricationes in liquorem vertebat *, per suam humilitatem multi superbi confusi ad humilitatem revertebantur f.

quod tamen aliquando est fecit, cum animis excreverent,

* sumus

* verterat

f

23 Per suam doctrinam multos aggregavit in regno Dei. Erat enim doctus scriba proferens de thesauro suo nova & vetera; dubios confortabat, imbecilles corroborabat, infirmis auxilium præbebat, atque contra diabolum pro eis fortissimo * prælio dimicabat: plurimas prædas de ore leonis rugientis abstulit atque ad ovile dominicum, ut bonus pastor, reduxit, seu vulneratum * verbi gratiâ curavit; & instruebat filios suos, qualiter potuissent resistere satanæ insidiis fluctuosis, & qui posuerant manum in opus Domini, non respicerent retro; & adnuntiabat eis dicens:

qui ad institutionem ejus convolabant;

E

* fortissimis

* vulneratam

24 Retrorsum respicere, fili, nihil aliud est, quam in eo pœnitere, quod cœperas exercere, & iterum mundanis desideriis te obligare, carissime. Semper debet homo paratus esse ad humilitatem & ad altiora conscendere: non debemus computare annos, quos in cœnobio degimus, sed quod sine querela in mandatis Domini viximus. Et si nos aliqua elatio non inflat, eo quod non furamur cum furibus, & non jungimur cum homicidis: seu perjuris, recogitemus: intra conscientias nostras, quales sint actus; si odium contra quemlibet non habemus; si detractionem cum omni velocitate eradicemus; si vos * non inflat superbia; si non debilitat * ambitio; si luxuria non coinquinat; si ira non exasperat; si vana gloria non præoccupat; si risus immoderatus non rugat; si otiosus sermo non præpedit; si charitatem, pacem, gaudium, benignitatem cum omni aviditate custodiamus.

quæque ad humilitatem imprimis hortabatur;

* nos * delectat

F

25 Hoc nobis est necessarium, ut omni horâ Dominus paratos ad opus suum inveniat; * gaudeat, & coronet; diabolus ut decidat, & lugeat; quia maximum mœrorem habet, quando quemquam viderit promptissimum in mandatis Domini custodiendis. Filii, custodite vos ab omni inquinamento mundi. Hodie vivimus, in crastinum quid nobis * contingat, nescimus; revolvatur ad nostram sedulitatem memoria, qualiter nos, qui aliquando fuimus filii tenebrarum, modo misericordiam Domini contecti, facti sumus filii lucis. Itaque abjiciamus opus tenebrarum, & per Christi præcepta, tanquam per lucem, ambulemus.

ac perfectiorantiam, Dominus ut

* nos

26 Videte, ut vos * diabolus per zeli livorem in mucipula sua non obliget, sed ligati charitate invicem in timore Domini servite; & si hoc vester adversarius conspexerit,

& mutuam caritatem, * vobis

A. CO. VO. rit, longè fugabitur à vobis; quia ad illum, quem in prælio ei inimicus unanimem viderit, appropinquare ad eum minimè potest: quia charitas Dei conglutinat, hostem terrimum prostratum habent unanimes. Hoc erat studium, vel labor ejus, quo contra diabolum dimicabat; quia filios suos, quos verbo Dei, tamquam * lacte, enutriens * ad bellum contra eum docebat, atque venenatas sagittas ejus, de qua parte pervenire poterant, demonstrabat.

* tantum
* enutrientur,

g
suos etiam labore manuum sustentans.

b
* insistere
* nitebatur

B
* subjacens
* fuerat.

27 Qui ipsas oves dominicas g in prædicto sancto cœnobio usque in finem vitæ suæ sine querela (ut puto) præcellior super omnibus Pastor sollicitudinem in omnibus gessit. Tanta ei aderat verissima humilitas, ut propter filiorum educationem, in senectute h, in labore manuum incipere * nitebatur *. O quàm magnum atque præclarum Satellitem Christi! ut qui per contemplationis aciem cor suum in supernis elevabat, pro fraternis dilectionibus detentus, in terrestribus multis modis servitute subjiciens *, ut ad instar Apostoli, omnibus omnia erat factus *, ut omnes lucrum faceret, qui per ipsam multiplicem gratiam, quam ei Dominus dederat, irrigabat terram gentilium, & torrentem spinarum, & mare mortuum dulcorabat. Sicque in Viro sancto in longinquis spatiis terræ felix opinio peragravit; ac, si quis eum oculis corporeis non vidisset, fiduciam magnam habebat, ut per ejus intercessionem, sicut erat, clementiam Domini haberet esse propitiam.

Accolas multos convertis ad pietatem. * lævis

28 In hoc maximâ parte sua prædicatio claruit, ut, cum in terra cum brutis vel servis * hominibus habitabat, in modicum tempus per ejus deprecationem sunt conversi; ut qui antè directores fuerant, postea sua propria largiebantur. Quid dicam amplius, ut in tam feroci vel immani barbara gente, nuper Christiana, more monachili iecum vellet leniter increpari, prosternebat se usque ad terram, veniam petebat i. Nempe ipse Sanctus Dei inter oves suas seu dominicum agrum verbi prædicatione exarabat, & dicebat: Non nobis, Domine, sed sancto nomini tuo da gloriam. Et deprecatio ejus fiebat quotidie pro ipsis, ut in tam novella plantatione Dominus Jesus Christus radicem charitatis figeret, & fundamentum stabilitatis firmaret: cui non tantum pro filiis suis oratio assidua erat, sed etiam pro omni gente tam justorum quàm & peccatorum, quorum carnes rex Assyrius k in olla fornicationis incendio bulliebat.

Oculis novis & suis: * habuisse

* & lurido corde

29 Mirum est valdè atque stupendum cogitare, si in hujusmodi Viro Dei prophetiæ spiritum habitasse * non credamus, qui sæpiùs aderat; ut dum quisquam reatum suum minimè innotesceret, diceret ipse Famulus Dei: Frater, quid tibi est, ut tam torvo aspectu, corde * contristatus, incedas? Nonne tibi sunt aliqua cordis machinamenta? Festinus sis ad confessionem: noli dimittere reatum tuum in corde quiescere, quia modicæ scintillæ adjectio magnum ignem congenerat. Surge, frater; sta super pedes tuos, & noli prostratus jacere; ne sis cum diabolo, sed surge cum Christo. Porro & ego absque dubitatione loquor, eum audite ventura pronuntiantem, quod oculi mei postea

apertissimè viderunt. Hæc * minimè patitur brevitatis hujus texti diutiùs immorari. Sed, in quantum divinâ juvatus fuero misericordiâ, perstringere nobis hoc convenit; ne, ut superiùs, longo proscribente stylo, fastidium debeam generare; & hoc mihi sic credo quod fas sit ad inquirendum, quanta Dominus per ipsum Sanctum Dei, venerabilemque Patrem nostrum, operari dignatus est miraculorum certamina.

30 Nec hoc potest inopia mea adprehendere, sed soli Deo agnatum est: liquet hoc: quod humanis obtutibus apparet, inquirendum putavi, quia de ipso Sancto Dei pauca perstringi. Nam certissimè sciamus, quod per eum Dominus leprosos mundavit, claudos liberis gressibus ambulare fecit, & interioris cordis tenebras, & mortuos jam penè sepultos resuscitavit. Qui de hujus miseris seculi * ereptus, in cælestibus sedibus hodiè cum Christo, & suis sanctis angelis militat, & erit gloria ejus Christus, & finem numquam erit habiturus, gaudens amœnitate paradisi.

plurima pariter: miracula:

* miserissimo seculo

E

ANNOTATA.

a *Adi Vitam secundam num. 14, & Commentarium prævium supra num. 23.*

b *Vel hic ponitur pro &. Addituretiam quarta basilica S. Pancratii in Vita secunda num. 15.*

c *De quo agendum erit 4 Novembris; Ruteni autem, sive Rotina civitas est episcopalis in Gallia Aquitanica, sub archiepiscopatu Bisurcensi, olim Segodunum, nunc vulgo Rodez nuncupata.*

d *Dadoni, id est, S. Audonno, qui & Dado dictus.*

e *Parochia sumitur hic pro diocesi Rotomagensi, in qua Fontanella sita.*

f *Mabillonius tantum habet: Per suam humilitatem multi revertebantur.*

g *Constructio, ut alia multa, vitiosa, pro de ipsis ovibus.*

h *Mabillonius: Jam in ævo & luculenta seu decorabili senectute.*

i *Mabillonius sic legit: Ut tam feroces vel immanes barbaras gentes, nuper Christianas more monachili cum vellet leviter increpare, prosternebat se &c.*

k *Intellige diabolum.*

F

CAPUT IV.

Ultimus morbus ejus, & monita morientis; depulsio demonis; apparitio Sanctorum. Patrenesis auctoris.

V Eniamus ad illum locum, in quo Dominus Inclytum suum de laboribus hujus mundi in cælesti quiete perducere voluit. Quadam & ipse ætate longa defectus, canebat sæpillimè dicens: Heu mihi! quia peregrinatio mea prolongata est; habitavi cum habitantibus obscuritates, multum peregrinata est anima mea; & deprecans Domino * dicebat: O Jesu bone, libera me, quia multum desidero videre te. Qui ipse num

morbo corripitur, & exa-

exau-

A
*preccm
exaudiens vocem * Famuli sui, immisit ei modicam ægritudinem, qualiter animam sanctam reciperet de corpore. Qui ipse Vir Dei fuit tribus diebus & tribus noctibus non loquens cum hominibus, sed in extasi eductus contemplabatur gloriam Domini, & per pauca aperiebat oculos suos, & prospiciebat in cælo hilari vultu.

32 Quod cognoscentes discipuli, qui ante eum adstabant, eo quod mens ejus translata erat in gloriam Domini; videntes autem Fratres, eo quod jam volebat Dominus eum recipere, contristati sunt valdè, dicentes: Quid facturi sumus; cur nos, tam citò relinquas, Pater? Verba tua audire vellemus, adsueta admonitione tuâ omnes desideramus corrigi. Et prostraverunt se cum gemitu & lacrymis in oratione, Dominum deprecantes, ut non permitteret eum de corpore recedere, antequam eis confortationis gratiâ famularetur. Porrò Dominus videns contritionem maximam, quam oves suæ patiebantur pro Pastore eorum, eo quod jam minimè * eis loqueretur, permisit ipsum Sanctum Dei, ut multa prædicationis verba eis prædicaret.

33 Qui convocatis discipulis suis, plurima mysteria, secreta, & absconsa, tam de se, quàm & de reliquis eis referavit. Tunc interrogaverunt eum monachi juxta moris consuetudinem, quid post suum discessum facere deberent? At ille aperiens os suum, respondit eis: Certius cognoscatis, quod, si permanferitis in sermonibus meis, & custodieritis quod ego prædixi vobis, ut in unitate atque charitate, seu & humilitate fundati sitis, ut inter vos nulla sit dissensio, conditio vestra manere habet in perpetuo rectè, & Dominus vobiscum erit omnibus diebus, & vester consolator atque auxiliator in omnibus necessitatibus aderit. Pauca eis verba in breve * expressit, eò quod jam propè erat advocatus ille, qui eum recipiebat in sinum requieci suæ.

C
fugat demonem, sibi ap- parentem,
* pro se- metipso
* ductor
* teterrimòs
34 Cum autem conspiceret diabolus, quod per merita ipsius Sancti Dei eum Dominus ad beatam vitam de his tenebris vocaret, maximâ invidiâ in eum ductus, eo quod semper adversus eum fortissimus dimicator fuerat, & non tantum semetipsum *, sed etiam plurimas oves de ore ejus abstraxerat, atque ad vitam æternam pius ducator * exstiterat, volebat eum per suas nigredines teterrimas * pavores animæ generare: sed Dominus clemens Justum suum nunquam deseruit, sed semper in eo habitans percussit diabolum, & fugavit eum. Etiam discipuli prædicti Patris, qui ante eum aderant, audierunt eum dicentem: In Spiritu sancto baptizavit me Dominus in fonte lavacri, & occurrit mihi dæmon teterrimus, & percussit eum Dominus in fronte, & fugavit eum.

35 Prospiciens iste Sanctus Dei, multitudinem agminis Sanctorum, quos ibidem ad ejus exitum Dominus miserat, ante eum adstare, vocavit aliquem Sanctum, cujus vitam & mores ipse beatus Vir sciebat, dicens: Agathon, Agathon, cum hilari vultu; & per ipsam suam vocationem certiores fuerunt Fratres, quod multitudo ibidem esset aggregata Sanctorum; & ego ipse ab

aliquo Fratre in monasterio narrante cognovi, cum esset in cella sua, audivit choros excellentissimè psallere. Exurgens autem Frater ille in pavimento, & currens, festinus ad ecclesiam accessit, cogitavitque intra se, ut Fratres jam decantarent ad exitum beati Viri Dei, qui veniens in ecclesiam, & nihil in ea inveniens, regressus cum terrore * venit ad locum, ubi venerabilis Pater erat, interrogavitque circumstantes, si aliquam rem audissent. Respondentes autem Fratres, dixerunt ei, quia neminem audierant. Et ipse sanctus Vir ad illos Fratres, qui eum curabant, interrogavit, dicens: Potestis decantare cum istis, qui hic psallunt? Dixerunt ei: Domine, quinam sint, nescimus; tu scis. Ille autem splendidâ facie lætabatur in Domino, & cum ipsis corde psallebat.

36 Ad ultimum verò exitus sui congregata est omnis multitudo monachorum, & ipsa sanctissima anima egressa est de corpore, & receperunt eum agmina angelorum, qui ad ejus exitum psallebant, & Dominus Jesus Christus, cui ipse in hac vita devotissimè servivit, referavit ei amœnitatem paradisi. Tunc multitudo ad ejus obitum decantabat cum magnò planctu; illi fundunt lacrymas pro separatione carnis: angeli exultant pro inventione *: illorum animus mœstus est pastorem obiisse; angeli gaudent propter quod jam * Sanctum Dei recepissent. Exultant senes, lætantur juvenes, gaudent adolescentæ, alacres sunt monachi, quia sanctum Wandregisilum recipiunt sedes beatæ & æternæ; & post labores multos, quos propter Dominum gratanti animo in præsentis vita sustinuit, in perpetuo coronam maximam recipiet.

37 Sedemur hunc, Fratres, communi studio, si volumus cum eo gaudere in perpetuo. Humiliemus nos propter Dominum, sicut ille fecit, ut cum eo exultare mereamur. Mortificemus membra nostra, ut spiritus floreat; concordés simus, ut diabolus fugiat; mites, ut angeli gaudeant. Videat ille multiplicare semen Dei, quod exparsit in cordibus nostris, & lætetur Pater in filiis, & filii in Patre, ut in illo terribili examine venturi judicii repræsentare nos ante oculos Dei valeat, dicens: Hæ sunt oves, quas commendasti mihi, Domine; nemo periit ex eis, custodientes mandata tua, quæ annuntiavi eis: Et dignetur vobis * dicere Rex æternus: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum cum dilecto vestro, inclyto meo Wandregisilo, quod vobis paratum est ab origine mundi, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui Confessorem suum in præsentis vita protexit, & post funus in Sanctorum gaudio copulavit, qui cum æterno Patre vivit & regnat Deus in Trinitate perfecta in secula seculorum. Amen.

Nolle qui volet ejusdem Beatissimi obitum, XI Kalendas Augustas, cum opere perfectò consummatum recepit eum Dominus.

A N N O T A T A.

a Hinc incipit paranesis auctoris apud Mabillonium; itaque legit: Exsultent senes, lætentur juvenes &c.

VITA

A.COÆVO

* calor

Moritur exultantibus angelis, monachis senibus.

E

* junctione animæ

* tam

Paranesis auctoris.

F

* diffundatur

* nobis

eui succedit chorus Sanctorum.

VITA ALTERA

AUCTORE COÆVO, MONACHO FON-
TANELLENSI, SED INTERPOLATA.Ex codice nostro Ms. Valcellensi,
collato cum Ms. Thofano &
cum Vita excusa apud Ma-
billonium.

PROLOGUS

*Ad S. Lambertum archiepisco-
pum Lugdunensem a.**Incipit Prolo-
gus in vitam
S. Wandregi-
sili confessoris.*

Scripturus vitam beatissimi patris Wan-
dregisili Spiritum sanctum toto virium ni-
su peto adiutorem; quatinus ipse mihi scien-
tiam eloquendi textum Vitæ illius miseri-
corditer tribuat, qui fervore suæ charitatis
multiformiter cor Sancti inflammare disposuit,
ac suæ habitationi dignissimum reddidit. Nam
tam præclaro operi pauper succumbit inge-
nium, nisi divinum affuerit præsto suffra-
gium. Etenim in operibus eximii Viri mul-
tiplex materia reperitur dicendi: & si me
huic negotio aliquatenus judicasset idoneum,
olim almi Patris gesta scripturus aggredere-
rer. Confido tamen in illo, qui dixit: Ape-
ri os tuum, & ego adimplebo illud. Non
erit ergo mirum, si inerudito omnipotens præ-
beat vera dicendi intellectum; qui, quando
voluit, asellæ brutæ tribuit eloquium. In-
tercedente ergo ipso venerando Patre, co-
nabor jam virtute, qua valero, è pluribus
pauca revolvere. Ineremus ergo illa, quæ
veris assertionibus experti sumus fuisse patra-
ta: nonnulla enim à memetipso visa, ple-
raque etiam venerabilium monachorum ejus,
qui ei per prolixa adhæserunt tempora, as-
sertione verissima probata cognovi: qui non
tantum audita, verum etiam ipsis coram po-
sitis acta fideliter narrant. Quæ si minus
comptè edita fuerint, aut decore facundia
funditus caruerint, mi reverentissime pon-
tificum Lambertæ, vestris facundissimis
omni melle dulcioribus eloquiis decorentur,
ut legentibus apta fiant. Noverint tamen le-
gentes, non hac me stoliditate desipere, ut
velim doctorum gressibus coæquari: cum sim
iners, insipiens, somno desidæ torpens b.

** Mabil. à
viris facun-
dis*

ANNOTATA.

a Vide Commentarium prævium num. 4.
b Observa, hunc prologum in Mss. codicibus
passim occurrere; non alium illum, quem dat hic
Scripsit.

CAPUT I.

*S. Wandregisili natales, munia,
nuptia, monachus in Monte
Falconis; apparitio & obse-
quium angelicum.*

Præclarus igitur atque gloriosus vir Do-
mini Wandregisilus, cognomento Wan-
do, ortum inclytæ nativitatæ in Veredunen-
si regione ex nobilibus atque religiosis pa-
rentibus, tempore quo sceptrum regni Fran-
corum fortis rex Dagobertus honeste guber-
nabat a, habuisse dignoscitur. Denique ge-
nitor ejus, Waltchisus nomine, ex nobilissi-
ma prosapia ortus, consobrinus exstiterat Pi-
pini excellentissimi principis Francorum. Et
ut ejusdem sancti Viri clarum originem al-
tius promam, cum esset à nobilissimis ac di-
tissimis parentibus editus, non minus nobi-
lem splendidæ vitæ moribus ac piæ conver-
sationis exemplis assidue se præbuit.

*De nativita-
te B. Viri.*

2 Cumque adolescentiæ polleret ætas in
annis, sub præfate rege Dagoberto milita-
ribus gestis ac aulicis disciplinis, quippe ut
nobilissimus, nobiliter educatus est. Et cre-
scentibus sanctæ vitæ moribus, cunctisque
mundanarum rerum disciplinis imbutus, à
præfate rege Dagoberto comes constituitur
palatii. Quo gradu paululum administrato,
ardore parentum honoribus plurimis (ut sese
habet secularis rei dignitas) valde sublima-
tus, etiam dispositioni rerum plurimarum
non multò post mancipatur. Suscipiensque
hoc officium, exercebat cum pietatis studio
administrationem sibi commissam. Mente sem-
per cælestia tractans, optima principum jus-
ta magnifice adimplebat, reddens quæ sunt
cæsaris, cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Er-
ratque liber ad arguendum eos, humilis ad
obediendum: regi apostolico jussu subjectus,
Christo devotus. Erat enim in fide firmus,
in bonis operibus promptus, in sermone ve-
rissimus, in judicio justus, in consilio provi-
dus, in bonitate conspicuus, in charitate
præclarus. Arguebatque subjectos clementer,
tolerabat patienter. Eratque in eo mira in
cunctis operibus discretio, & mirabilis erga
omnes dilectio.

*De militia
regali, & ad-
ministratio-
ne ejus & vita
honestæ.*

3. Evoluto autem tempore, parentum hor-
tatu, licet invitatus, quendam sibi despondit
puellam, nobilissimis natalibus procreatam:
solennique more castas celebrans nuptias,
virginis floris immaculatum adeptus est to-
rum. Denique suadebat suæ conjugii virgi-
nitatem integram cultiore castitatisque mu-
nere angelicarum virtutum promereri con-
fortium. Hoc prudenti monitu roborata, ac
superno illustrata lumine, talia inquit: Quæso,
viro nobilissime, ut quæ ore promis, ex-
plere properes actu, & temetipsum à seculi
curis exuas, meque famulam tuam castris
committas Regis perpetui. At ille exultans
ejus laudabili devotione, gratiarum actiones
bonorum omnium inspiratori gaudenter pro-
fudit. Fit quoque ex utraque parte, magni-
ficè

*Quod quami-
dam sibi in-
vitus despon-
dit puellam,
& mox disso-
cialem illi
tradidit libel-
lum.*

A fice Christo donante, saluberrimus castitatis consensus. Ipse enim clericatus habitum sumpsit, ac conjugem suam velo piæ religionis opertam, sanctimonialium monasterio illico tradidit sociandam. In quo viriliter, suimet custos, callem imitabilis vitæ peragens, triumphum Domino reportavit: talisque enituit ejus conversatio, ut ad declaranda ipsius merita, plurimæ à Domino per eam patratæ dicantur virtutes. His ita se habentibus, ad sancti Viri opera & virtutes enarrandas stylum vertamus.

*De vulgo
contra virum
Dei surgente
divinitus cor-
repto.*

4 Cum adhuc in laico habitu degens, iter carperet stipatus obsequiis suorum, divertit in locum quemdam suo itineri congruum: ubi seditiosum vulgus in injuriam sancti Viri totius furoris stimulis exarsit. Nam stoliditate & barbarica rabie excitati, & intellectu belluis similes, super Virum Dei cum turba irruunt suorum: ubi non minimum humani fufum fuisset sanguinis, nisi intercessio ipsius & virtus Christi misericorditer adesset. Ipse enim ab illo poposcit auxilium, cui dicitur: Tu es refugium meum à tribulatione: orationem pro gladio sumens, clypeum divinæ misericordiæ postulavit. Nec defuit divinum, ubi humanum deerat, auxilium. Denique turba pravorum ita stetit immobilis, ut propius accedere non valeret, Christi scilicet retenta virtute. Statimque ipsa lis in admirationem intuentibus vertitur, & ita, ut oratione Viri Dei solverentur pariter & salvarentur; ac pacati abscederent, qui seditiosi advenierant. Nec mirum esse debet, quia filius pacis intererat, si litigantes omnipotens pro eo ad concordiam converteret. Exinde cœpit magis magisque divino igne succendi, atque contemplativæ vitæ alta rimari, Deumque glorificare simul & laudare, dicens, illum super omnia toto nisu diligendum, qui ubicumque justè fuerit invocatus, præsens est exauditor, secundum illius prophetæ dictum: Cum quæsieritis me in toto corde vestro, inveniar à vobis. Quique ita seipsum propriâ disciplinâ coercerat intonsus **b**, quasi futuram speciem pastoris olim suis præsignaret in gestis; ut irreprehensibilis in templo Christi præpararetur sacerdos. O perfectissimum laicum, cujus imitatores ipsi esse desiderabant sacerdotes! O mens omnibus prædicanda, cui non fuit aliud vivere, nisi Christum cum dilectione timere, & cum timore diligere!

*De loco nun-
cupato Monte
Falconis, ubi
clericatus ha-
bitum sum-
psit.*

5 Postquam autem, ut superius indicatum est, ipse Vir sanctus mundi hujus oblectamenta deseruit, optabat in sancto cœnobio divinæ insistere philosophiæ, ac monasticæ regulæ venerabilem animum tradere informandum. Ac primum in loco, qui dicitur Mons Falconis, cum viro sancto, nomine Baltirido **c**, non multum temporis habitavit: cujus actus & vitam in gestis de eo scriptis, si qui noscere velint, facile reperient. Erat autem isdem vir Domini Wandregisilus, staturâ mediocris, quæ honestam non excederet formam, oculis vigilantibus, facie candidâ, manibus prolixis, omnique corporis forma decorus pariter ac jocundus. Qui omnes facultates ac prædia sua partim monasteriis perpetim possidenda tradidit, partim pretia ex his accipiens, indigentibus larga

Julii Tomus V.

distribuit manu. Sicque exutus seculi curis atque impedimentis, liber & nudus cum hoste versuto certare contenderat. Denique hostis invidus, ejus insuperabilem conspiciens devotionem, nitebatur omnimodis impedire pios illius actus & studia. Ac primum regis animum & procerum illius adversus eum commovet, scilicet ut avulsus à sancto loco, habitum compelleretur recipere secularem. Sed ipse indefinenter precibus insistens, divinis armis inimici evacuabat molimina.

*EX MS.
VARELLI:*

6 His temporibus rex inclytus Dagobertus, amator videlicet Dei, ac sanctarum ecclesiarum atque monasteriorum venerabilium strenuus fautor * pariter ac fundator, ac proprii regni fortissimus defensor & propagator invictus, sceptrum Francorum gubernabat honestè, hostibus undique suæ ditioni subiectis. Et quia præfatus Vir Domini in ejus aula nutritus, & suis fuerat olim ministeriis ascriptus, nitebatur ei consulti suorum molestiam inferre, pro eo quod sine ejus permisso habitum mutasset ac monasticæ se religioni mancipasset **d**. Quem accersiri ac regiam quantocius jussit migrare in aulam. Ipse autem auxilio Domini fufus, qui et semper præsens opitulari solebat, reminiscens etiam illius Apostoli Petri: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi, quasi præcellenti, licet nolens quidem, in palatio sese exhibuit obtutibus regis. Cum autem jussus regias, licet animo reluctante, properaret ad ædes, ante fores palatii quemdam pauperculum subito offendit cum vehiculo, quod ei sola erat domus, luto dimersum. Cumque omnes miserum præterierent, aut etiam aliqui comprimerent, intellexit Vir sanctus, mercedem sibi ex hoc reservari, si indigenti atque humili depresso misericordiam exhiberet. Cernens etiam crudelitatem, quam operabantur tumidi, de equo, cui sedebat, cum gravitate descendit, & pauperi manum porrigens, simul cum plastro eum de luto levavit. Tunc quidam stolidorum prospicientes, qualiter de sublevatione jacentis lutosum gestaret amictum, vanæ gloriæ & temeritati, more invidorum Pharisæorum, deputabant. Ipse verò soli Deo placere desiderans, de vituperatione nihil curabat iniquorum; sed humilis humilem magistram imitabatur, qui in Evangelio inquit: Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus? Cum verò illatum sibi ex pietate opprobrium suo patienter amplexaretur in corde, extemplo cælitus niveo indutus amictu adest angelus, qui vestem illius diligenter emundans, candidiorem, quam antea fuerat, reddidit. Postea autem perveniens in domum regiam, stabat in conspectu regis & procerum illius, quasi agnus in medio belluarum. Et Dominus custos & rector omnium placentium sibi, ab hostium læsione hunc tutum atque munitum ubique reddebat: omnibusque liquidò patefactum est, ipsum fidelissimum Dei famulum esse, qui cunctam hujus mundi gloriam pro expectatione calcasset futurorum. Et præcepit rex, ut nemo illi inquietus existeret; sed pro voto animi sui divinis serviret mandatis, & propositi sui observantiam, nullo resistente, servaret. Sicque regis auctori-

*De inclytis
rege Dagoberto ad palatium eum
vocante &
evangelico
obsequio sibi
præstito.
* Mabilla
factor*

**E
d**

f

M m tate

EX MS. tate securus, de reliquo ad dilectæ habitatio-
VALCELL. nis locum reversus est.

ANNOTATA.

a Imo ante regnum Dagoberti, ut in Commen-
tario docuimus § 2; quem hic etiam consule de paren-
tibus & consanguineis Sancti.

b Id est, nondum clerici aut monachi habitum,
cujus propria est depositio coma sive astansio, induit.

c Ad Commentarium prævium nam. 17 & 18.

d Permissio enim regis ad hoc olim requisita fuit
in Gallia; ut colligitur ex Formulis Marculfi lib.
I, cap. 19 apud Baluzium tom. 2 Capisularium
col. 386; & ex notis Bignonii ibidem col. 901.

CAPUT II.

*Monasterium ab eo conditum in
Elisangio; crebra ipsius ibi-
dem & gravia cum damone
certamina; revelatio angelica;
iter Romanum; commora-
tio & vita sancta apud Ju-
renses monachos; alia rursus
angelica visitatio.*

Quo non multò post occasione quadam
loco relicto, in Elisgaugium territorium
a commigravit, ubi & monasterium con-
struxit pro temporis opportunitate in posses-
sione propria. Ibi namque beatus Ursicinus
requiescit venerabiliter humatus. Monstratur
namque in eo loco usque hodie ejusdem vi-
ri Dei Wandregisili grabatum, ubi quieti
membra dare post prolixam instantiam vi-
giliarum ac afflictionum solitus erat. Illic nam-
que jejuniis, vigiliis & orationibus frequen-
ter insistens, cælestis ut tyro, fortissimus
efficitur miles. Nam si quando divinis va-
cantem laudibus somnus vehemens Dei com-
presserat Hominem, nudis pedibus & simplici
veste tantum contentus, super humum stare,
ac poplitibus flexis orare solitus erat. Tali
namque laboris afflictione detentus, ita
attenuatus exstiterat, ut vix membra hu-
jusmodi exercitiis tenuata valeret erigere.
Cernens denique hostis antiquus insuperabilem
Viri Dei constantiam, ad tentamenta forti-
ora illicò se contulit excitanda, plurimasque
ei inquietudines & visibiliter, & per so-
porem sæpius ingerebat: ita ut in effigies
bestiarum, aut volucrum, sive serpentium se
illudendo transformaret, & eius aspectibus
terribilem se præsentaret. Vir quoque Do-
mini intelligens illius multimoda nocendi ar-
gumenta, seu suggestiones letiferas, per
sanctæ crucis vexillum, & omnimodam ri-
goris abstinentiam ac jugem orationem, di-
vino per cuncta fultus solatio, viriliter ejus
irritos efficiebat conatus.

De tentatore
repulso, &
afflictione
multimoda.

8 Sed cum isdem anguis lubricus se con-
spiceret ab ipso Viro Dei undique superari,
adhuc majora perquirat & addit artium sua-
rum letifera tentamenta. Econtra quoque in Vi-

ro Dei tantus fidei fervor inerat, & infatiabi-
lis circa cultum Dei ardor, ut quo plus
corpori calliditatis solitæ intulisset molestias,
plus sibi cuperet inferri. Sed cum quadam
nocte ultra solitum somno indulgisset, illico
adfuit hostis, & illudens, ait: Vigilantior
tui b hac exstiti nocte. Tunc Vir Dei, Non
dubito, inquit, ad ruinam aliorum & cumu-
lum tuæ damnationis pervigilem te ubique
fore. Nam domabitur caro, quæ me ad hanc
impulit torporis inertiam. Exurgens verò à
desidia somni, accipiebat armaturam Dei,
talique promebat, dicens: Tu quidem sem-
per es custos tuorum, non dormitans in æ-
vum, indigno tuo famulo miserator adesto.
Cumque tunc temporis hiemis asperitas ef-
set, sub divo * in medio nivium & glacie-
rum, Davidicam cælestemque musicam, flens
& longa trahens suspiria, Domino devotissi-
mè decantabat melodiam. Sed & ita jeju-
niis incumberebat, ut in tota hebdomada, ex-
ceptis prima & quinta sabbati, escam mini-
mè sumeret. O quam magnificum & lauda-
tissimum bellum, quod indefinenter proba-
tissimus Domini Miles gerebat adversus ho-
stem antiquum! Verè dignissimum, in quo
Dominus habitaret, templum, jejuniis
mundum, orationibus comptum, puritate re-
fectum *, vigiliis exornatum. Cujus quidem
in mente virtutum omnium decorem collo-
cavit, & valdè sobrium sapientia domicilium.

9 Quadam nocte juxta morem cilicio ob-
volutus, in cella sua dum ad refocillandum
quieti membra dedisset, in excessum mentis
subitò rapitur, ductuque angelico in monaste-
rium, quod vocatur Bobium, situm in Ira-
lia, perducitur, ostensæque sunt ei ejusdem
loci habitationes. Expergefactus autem à so-
mno, intellexit hoc oraculum divinitus agi,
seque ad hoc commoneri, ut ob gratiam vi-
tæ contemplativæ atque arctioris continen-
tiæ semitam explorandam talia inviseret loca.
Memor namque dominici præcepti, quo ait:
Nisi quis reliquerit omnia, quæ possidet, non
potest meus esse discipulus: surgens reliquit
omnia, quæ oneri sibi videbantur e, quate-
nus exutus ab omnibus, mandatorum Dei
tutus curreret viam. Adunatoque fratrum
omnium cætu, oravit ut imminente itineri,
eorum intercedentibus precibus, juvamen
Cunctipotens clementer tribueret. Sicque
valedicens eis, cum tribus pueris & asello
dispositum arripuit iter: ovanque peregrina-
tionem optati laboris aggressus, Alpium
juga transgreditur, atque Italiam ingrediens,
ad Bobiense cœnobium, veluti revelatione
didicerat, accedit: quod beatus pater Co-
lumbanus d Scotici generis, laudabilibus
gestis fiorens, cum à rege Theoderico Gal-
liæ expulsum esset e, atque ab Agilulpho Lon-
gobardorum rege Italiâ magnifice susceptus,
ejus permittu ædificaverat. Quem locum ve-
terum traditione Bovium f nuncupabant, ob
rivum in eo loco hoc nomine fluentem,
annemque alium profluentem, nomine Tri-
veam, super quem olim Annibal hiemans,
hominum, equorum, elephantorum damna
non minima sensit. Hunc ergo locum beatus
pater Wandregisilus adiens, qui à disci-
pulis præfati Columbani tunc temporis in-
colebatur, aliquantisper inibi commoratus est.
Cum autem vidisset cuncta ipsius loci habita-
cula,

D

b

* Mabill. sub
dio

E

* Mabill. re-
ferturQuod primò
in viso, ange-
lico ductu, &
demum hu-
mano comita-
tu Bobium
adiert cœno-
bium.

e

f

d

e

f

A cula, apertissimè intellexit, antea sibi à Domino divinitus hæc fuisse demonstrata. Cognoveruntque habitatores loci, probatissimum Christi esse Militem, & ejus fructuosa devotio atque nobilissimæ stirpis origo cunctis patefacta est subito: multaque præfagia futurorum ei Dominus ibidem monstrare dignatus est, posteris intimanda.

Quod Romanam pervexit.

10 Morante autem illo præfato in loco, incidit ei sancta cogitatio, ut ad limina Apostolorum Romam proficisci deberet: Christoque duce, quod pie tractavit, devotè complevit. Denique cœpto itinere sancta lustrando loca, ad eandem convolvavit celeberrimam urbem, vota que sua omnipotenti Deo ejusque beatissimis Apostolis devotè obtulit, dicens cum Psalmista: In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam, laudationes tibi. Sicque in visu admonitus, ut Galliarum repeteret rura, iter convertit ad Alpes. Remotior enim volebat conversari, & peregrinam pro Christo ducere vitam non mediocriter anhelabat, si Dominus Deus suis annueret votis. Disposuerat namque in Hiberniam insulam navigare; sed divina pietas hoc magnificum munus, ob multorum instructionem, Galliarum reservavit populis.

De Romani monasterio & sancta conversatione ejus.
* al. Romanis

11 Cum autem non modico sudore, tamen delectabili, Alpibus transcensis, arva jam tereret Gallica, causâ hospitii monasterium petiit, cujus est vocabulum Romani*, situm ultra saltum Jurensem. Pater ergo loci venerabiliter & monasticè eum suscepit, ac debitum præbuit obsequium, ut hujus vitæ dictat prædicabilis norma. Cognovitque Vir Domini, religionem monasticam inibi pollere, deditque operam, ut monachorum neßeretur societati, & se in obedientia ibidem delegavit, ac per decem ferme annorum curricula sub institutione regulari, felici devotione Domino militavit. Ibi solis jejuniis & orationibus, multorum excedens meras hominum, vacare cœpit, & jugum Christi, quod ferentibus leve est, super se ferre, semetipsum sibi abnegando, ac crucem suam tollendo, Christum sequi toto studebat animu; in virtutum videlicet culmina per humilitatem ascendens, mansuetudinem sectans, modestiam, atque sobrietatem, & lenitatem æquè in omnibus fervans. Execrabatur denique Vir, præcipuus religionis amator, discordiæ vitium, arrogantæ ac elationis supercilium. Erat enim cunctis humilior, caritatis obsequio præveniens cunctos; tardus ad loquendum, & velox ad audiendum; custos scilicet oris sui; hilaris vultu, maturus moribus. Obedientia quoque ac subjectione ita promptus fuerat, ut jussionem patris, quasi divinitus sibi imperatam, cum omni sinceritate perficeret concitè: semperque meditatio ejus in lege Christi erat toto nisu defixa: ubicumque enim esset, mandata Dei scrutabatur attente, & perficiebat instantè. Tale erat beati Viri studium, talisque in eo florebat religio; quia mortificabat membra sua, quæ erant super terram. Nudus nuditatem crucis portabat, atque mortuus jam mundo, advena terris, vivebat Deo. Cujus exemplis salubribus plurimi negligentes ac tepidi provocati, arduum illius arripiunt iter, atque ad opus sublimium virtutum, ipso San-

Fulsi Tomus V.

cto opitulante, æternæ vitæ solliciti, consurgunt.

EX MS
VALCELLI
De angelico
alloquio divi-
nitus sibi da-
ta.

12 Eo ergo Viro Dei in loco commoranti cælestis adest visitatio. Nam cum quadam nocte attentissime precibus insisteret divinis auribus offerendis, in cellula sibi constituta, talique negotio apta, incomparabilis suavitatis odore simul & claritate locus ille cælitus repletur, voxque ad eum hujusmodi perlata est; Serve Christi, in timore Domini devotissime, pax tibi semper multiplicetur. Certa bonum certamen, & his semper insiste operibus, quæ per me gerulum quotidie offeruntur Domino. Quia non otio torpentibus, sed in fide currentibus & pervigili instantia attentissime Christo militantibus vitæ janua patet æternæ, quæ jam tibi à Domino referata est, qualiter cum justorum collegiis, gaudiis æternaliter fruaris mansuris. Nepos quoque tuus Godo, pro quo creberrimis precibus aures Domini sollicitas, vestigia imitabitur tua, cunctisque hujus mundi vanis derelictis, ut strenuus miles, ad castra Christi devotissime convolabit. Hoc audiens Vir Domini, humi prostratus, arctissime orationi incubuit, non se in corde suo extollendo eo quod visitatione deifica visitari meruisset; sed humilians se, fragilem ac peccatorem fatebatur, & quia non esset dignus, peccatorum nævis fœdatus, ut cælesti oraculo magnificaretur. Hæc de Viro Domini revelatio ostensa fuerat cuidam servo Dei, in ipso loco degenti, qui & nobis narrare solitus erat. O quantis præconiis sublimanda tanta dignatio virtutis est, quantisque laudibus honorandus Homo ille, qui sic à Christo meruit mirificari! O felix mortificatio servorum Christi! quæ dum sponte agitur in membris corporis, concives efficit angelorum. O amplectenda omnimodis arcta & angusta via! per quam vir Domini Wandregisilus ingressus, cælestis aulæ habitator effectus est.

ANNOTATA.

a Territorium hoc codex noster appellat Elifgaugium; Thofanus vero Elifgaudium; Mabillonius legit Elifangium; in Annalibus autem ad annum 629, num. 13. Elizangii territorii nomine, inquit, Elifatium, sive Alesaticum pagum interpretor, cui hæc cella adhærebat. Plura dixi in Commentario num. 19 & 20.

b Vigilantior tui Hellenismus est; Mabillonius habet, Vigilantior te.

c Hinc patet, accommodè intelligenda esse, quæ de distributis omnibus ante facultatibus dicebatur paulo superius num. 5.

d De S. Columbano agitur 21 Novembris.

e Expulsionem hanc lege fujius apud Fredegarium cap. 36, ad annum Theodorici decimum quartum, Christi 609.

f Adi Fredegarii Chronicum ibidem in fine capitulis, uti & notas Ruyartii in editione Parisiensi anni 1699, col. 615 & seq.

CAPUT III.

Sancti sacerdotium; institutio Fontanella, & principum in eam liberalitas; alia item ecclesia ab eo adificata, & Sanctorum ditata reliquiis.

*De adventu
ejus in terri-
torium Roto-
magense.*

a

b

B

C

His porrò diebus gloriosus confessor Domini Audoenus, anno tertio Clodovei regis a, filii Dagoberti, sedem urbis Rotomagensis adeptus, verbum salutiferæ prædicationis suis civibus administrans, fidei catholicæ fautor pariterque præceptor, barbaricas atque indomabiles eorum mentes necare evangelicæ doctrinæ debriabat b, atque docibilem subjectamque, ad credendum quondam asperam, gentem docebat, sedulifque exhortationibus Christum Dominum Deum esse colendum, innumeris assertionibus demonstrabat. Cujus cognita ab omnibus vita, atque laudabili devotione comperta, admonitus etiam in visu, ut occidentalia Galliæ loca reviseret, de præfato Romani monasterio cum licentia patris egressus, iter carpere cepit, quod ad Belgicam deducit Galliam, atque prænominatam celebrem Rotomagensem devenit ad urbem, summaque cum reverentia à præfato venerabili antistite susceptus est. Qui memor prioris conjunctionis & societatis, nobilissimæque ejus originis, sed & piæ ac Deo dignæ illius religionis, secumque aliquamdiu eum in urbe tenuit, & secundi ordinis honore ampliavit, Subdiaconii gradu adeo reluctantem decoravit; indeque processu temporis Levitici ministerii onus imposuit. Quo feliciter administrato, non multo post ad sacerdotium, licet renuens, jussu ejusdem beatissimi præsulis Audoeni, à venerabili Audomaro pontifice urbis Taruennæ consecratus est. Denique post acceptum sacræ benedictionis munus, studiose explebat ministerium sibi impositum, humilitatis tramitem in omnibus tenens. Erat namque non minimum idoneus & aptus huic sacrosancto ministerio. Quamobrem præfatus gloriosus præsul in urbe secum perpetim retinendum censuit, quia mellito ipsius delectabatur alloquio, quo eum crebrò recreabat, & gravitate fovebat. At verò ipse egregius Dei Cultor districtiorem desiderans ducere vitam, eremi secreta plurimum ambiens, mundanos toto nisu fugiebat semper honores, ut cum Christo posset merericælestes. Locumque omni conatu opportunum quærebat tanto negotio: ut si id forte vetante mundi turbine, votis non occurreret suis, saltem sub Christi jugo & onere ejus placido, regularem exqueretur promptissimum vitam, ut per eum multorum, Christo prævio, accresceret salus.

*De situ Fon-
tanella cæno-
bii, & largi-
tione Erchi-
noldi præfati.*

c

14 Dum talia volveret animo, contigit, ut largiente Erchinoldo præfeto c, non modicam soli partem exciperet, quo Fontanellæ cænobium, unà cum venerando nepote suo Godone, ut rudis habitator construeret.

Quem veterum traditio, ob copiam fontium in eo loco fluentium, hoc nomine vocitabat. Monstrabantur namque in eodem loco vestigia, immò ruinæ ædificiorum, priscorum accolarum industriâ olim patrata, sed externorum hostium feritate belluina funditus solo cœquata: in quo magis lustra ferarum, quam habitatio videbatur tunc temporis hominum. Hunc locum vir Domini Wandregisilus, ac præfatus ipse nepos venerabilis Godo, à prædicto patricio d sibi indultum, studuerunt cum nonnullis sibi faventibus, inutilia quæque evellendo, projicere *; demumque fundamenta cænobii jacere, ut juxta prophetiam Esaiæ, in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, oriretur viror calami & juncti: videlicet fructus bonorum operum nascerentur ibi, ubi prius bestię commorari & habitare solebant. Cœptum est autem hoc opus ab anno dominicæ Incarnationis sexcentesimo quadragesimo quinto e, sub die Kalendarum Martiarum, Indictione tertia, qui erat annus præfati regis Hlodovei undecimus, pontificante Sedem Romanæ Ecclesiæ, anno septimo, beatissimo Papa Martino. Quod tam solerti studio, summaque industria perfectum est, ut penè in illo tempore venerabilibus æquaretur cænobiis. Est autem hoc cænobium situm in territorio Rotomagensi, distans à memorata urbe millibus fermè decem & octo: porro à fluvio magno Sequana, spatio palluum circiter octingentorum. Sed quia mentionem fecimus Erchinoldi præfati, libet de eo aliquid dignum scribere. Is enim post transitum bonæ recordationis præfati Dagoberti regis, præfecturæ ordinem ac curam maximam regni Francorum, etiam cum filio ejus Hlodoveo & Balthilde regina, nobiliter administravit. Erat namque insignis bonitate ac eleemosynarum largissimus f, atque ex materna origine consanguineus beati Viri.

15 Postquam autem vitâ decessit beatus Hlodoveus rex, remansit Balthildis regina cum tribus filiis, Hlothario videlicet, Hilderico & Theoderico. Ex quibus Hlotharius, qui & major natu erat, fastidium adeptus est regni, rexitque populum Occidentalium Francorum g annos quatuordecim: & quod pater ejus inchoaverat, prædictum locum piis largitionibus ac privilegiis suæ auctoritatis devotè studuit ampliari. Terminos etiam ipsius loci, prout voluntas venerandi patris Wandregisili erat, devotissimè auxit. Ibique residens Vir Domini, cænobium, multorum solatio fretus, construere cepit h. Ad cujus tamam plebes undique concurrere, & cultui religionis dicare curabant prædia plurima, ut plurima monachorum multitudo adunata, trecentorum esset numerus eorum. Illuc nobilium liberi undique concurrere nitebantur; ut, spretis oblectamentis seculi, & præsentium pompam facultatum contemnentes, æterna cuperent cum tanto Patre coniequi præmia. Ædificavit namque in ipso loco præfatus Vir Domini basilicas egregio cultu, numero quatuor, in honore videlicet Apostolorum principis Petri, simulque doctoris gentium Pauli, sanctique Laurentii, ac Pancratii martyrum Christi i. Misit autem isdem Vir Domini, dum huic operi insisteret, antefatum nepotem suum ad urbem Romam, propter pignora

D

d

* Mabill.
mundare

e

E

f

De S. Balthil-
de regina, &
ejus filiis, eo-
rumque donis.

g

H

h

i

A pignora beatorum Apostolorum ac Martyrum Christi; ut ædificatis basilicis, in promptu haberet reliquias Sanctorum, quorum nomini & reverentiæ dicare disposuerat. Qui votis pii Patris libentissimè parens, Romam adiit, Vitaliano Papa pontificante eodem tempore Sedem ejusdem Ecclesiæ *k*: atque ab eo suscepta plurima Apostolorum & Martyrum Christi pignora, unà cum benedictione Apostolica rediens, secum detulit, codicumque sacrorum copiam non minimam: prosperoque cursu itinere acto, ovans revertitur ad Virum Dei: cunctaque, quæ detulerat, isdem Vir Domini venerabiliter suscepit. Accersito etiam sanctæ recordationis Audoëno præfule, præfatas, quas ædificaverat, ecclesias ut consecraret, simulque pignora, quæ præfatus Godo cum ejus auctoritate Romæ impetraverat, Christi imponeret aris, supplex exorat. Quod ita à prædicto præfule extemplo impletum fuisse constat. Locus autem ipse cœnobii tam fertilis, tamque jucundus existit, ut cum quis illuc advenerit, inter pomorum nemora & hortorum amœnitates virentium, in hæc protinus libeat ei prorumpere verba: Quam pulchra tabernacula tua, Jacob, & tentoria tua Israël! ut valles nemorosæ, ut paradisi juxta fluvios irrigui, ut tabernacula, quæ fixit Dominus; quasi cedri propter aquas.

B 16 Adjutor præterea hujus operis & cooperator insignis, Waningus *l* vir illustris extiterat, qui Viro Domini plurima prædia felici munere ad usus fervorum Christi devotè contulerat, filiumque suum, Desideratum *m* nomine, sub regimine prædicti Patris in eodem loco monasticæ disciplinæ & Christi militiæ sponte tradiderat obsequendum *. Erat enim isdem Waningus ditissimus, qui multimoda cœnobiorum habitacula in possessionibus propriis construxit. Ex quibus unum est, quod vocatur Fiscamnum. Quo in loco dum moraretur, in excessum mentis subito rapitur, ostensæque sunt ei pœnæ damnatorum, & felicitates justorum, auditque, oraculo cœlesti datione ostensò, viginti annorum per spatia se victurum fore, & hoc impetrasse à Domino sanctam Christi martyrem Eulalam, cujus precibus se sedulis commendare solitus erat. Sed & ipsa Christi martyr ei apparens, commonuit, ut in prædicto prædio, quo morabatur, monasterium construeret, & de sua stirpe nulli ad regendum committeret. Qua reversa ad superos, virum Dei Wandregisilum accersivit, & ordinem ei visionis exposuit: simulque à febre, qua premebatur, ejus precibus curatus, optatam recepit sospitatem, præfatumque cœnobium, ut admonitus erat, illicò construere cœpit.

C 17 Erat enim tunc temporis apud Burdegalim urbem virgo Christi nomine Hildemarcha *n*, in quodam monasterio sanctimonialium sanctissima gubernatrix: ad quam quidam vir Dei, monachus & diaconus, nomine Sindardus, cum propter utilitatem fervorum Dei in illas partes mitteretur, causâ hospitii declinare solitus erat. Cui illa intimavit, in visu se esse commonitam, ut telurem adiret Rotomagensem, virumque Domini Wandregisilum inviseret, atque sub illius regimine divinis parèret edictis. Quæ, sicut scribitur in ejus gestis, ad Christi Fa-

mulum perveniens, ad præfatum illustrissimum virum Waningum perduxit *; prædictumque cœnobium Fiscamnum per testamenta beato Wandregisilo isdem Waningus tradens, ejus consultu eidem religiosissimæ virgini tradidit ad regendum. Cujus vitam ac laudabilem conversationem libellus, qui de ejus scribitur actibus, liquidò narrat. Quod idcirco adscribendum putavi, ut posteris intimaretur, sub jure & regimine præfati Patris prædictum cœnobium nuperrimè fuisse. Prædictus autem Christi famulus Sindardus, reliquias sancti Saturnini, Tolosæ urbis episcopi & martyris *p*, Viro Dei detulit, sed & sancti confessoris Amantii Rotonensis præfatis *q*: in quorum honore duas condidit basilicas; quarum una, quæ in veneratione martyris exstat, est sita in vertice ardui montis, vinearum quondam fertilis. Altera vero, quæ in nomine confessoris est condita, distat ab ipso principali cœnobio passus mille sexcentos *r*. Monstrabantur in destina *s* ipsius basilicæ grabata & sedes, ubi pontifex beatus Audoënus & sanctus confessor Christi Philibertus *t*, dum Virum Dei inviserent, requiescere ac confedere soliti erant. Quorum denique oratio non alia erat, quàm de regno Christi, & de paradisi deliciis, & gehennæ suppliciiis; de justitia quoque, & fide & charitate, ac patriæ salute, simulque illecebris respuendis, & pace omnibus prædicanda. In quibus cellulis prædictus Vir Domini monachos constituit, qui divinis insisterent servitiis: quia unius cœnobii septa tantam conversantium cohortem continere non facile fuerat.

ANNOTATA.

a Christi 640, ut in Commentario num. 22 diximus.

b Id est, inebriabat, sed ebrietate sancta, qualis Apostolorum fuit post acceptum Spiritum sanctum.

c Præfectum palatii intellige, seu majorem domus; quo in munere sub Chlodoveo II Erchinoaldo successit Aega defuncto anno Chlodovei tertio, Christi 640, ut tradit Fredegarius cap. 83 & seq. Quod verò hic, & in priori Vita, imò & in Chronico Fontanellensi cap. 1, num. 4, dicatur locum Fontanella accepisse Sanctus noster largiente Erchinoaldo; id ita videtur accipiendum, ut emptio simul ac pretium aliquod intercesserit; ut ex ipso illo Chronico ibidem patet num. 5 & 8.

d Patricii dignitas in Francia etiam obtinuit, eodem fere, quo apud Byzantinos, gradu; cum post regem proxima fuerit; inquit Cangius in Glossario; ubi observat etiam, Patricii titulum Erchinoaldo huic attributum fuisse à Beda lib. 3 Hist. cap. 19, & in Chronico Fontanellensi cap. 1, ex quo multa in hanc vitam intrusa sunt.

e Imò anno Christi 648; ut in Commentario dictum à num. 23, quem consule.

f Laudatur etiam à Fredegario plurimum cap. 84.

g Pagius in Criticis ad Baron. anno Christi 656, num. 20 contendit, Clotarium III annis quatuor non tantum Occidentalium Francorum sive Neustria, sed etiam Austrasia regem fuisse, donec Austrasia regnum Childerico ejus fratri cessit.

h Aut potius ampliare cœpit & perficere.

i Ex quibus basilicis, inquit hic Mabillonius,

De Waningo viro illustri.

De sancta Hildemarcha virgine, & sancto viro Sindardo.

* Mabill. obsecurum

EX MS. VALCELL. * Mabill. perducta est

r

E

f

si

EX MS. VALCELL. super sunt S. Petri ecclesia principalis, quæ S. Wandregisili dicitur; & ecclesia S. Pauli, Eleemofynaris dicta. Non eadem illa nunc sunt tamen; quas olim Sanctus edificavit: (exusta enim illa sunt, à Normannis, ut narratur in Chronici Fontanellensis appendice, cap. 2;) sed alia, earum loco multis post annis erecta: & basilica quidem S. Petri iterum antea deflagraverat; ut habes in Commentario num. 35.

k Vide Commentarium prævium.

l De S. Waningo actum est die 9 Januarii.

m Idem de hoc Desiderato narratur in Actis S. Waningi; notat autem hic Mabillonius, in vetusto Breviario, jussu Claudii de Pieltavia abbas Fontanellensis edito, Desiderati monachi commemorationem xv Kalend. Januarii inscribi.

n S. Hildemarcha colitur 25. Octobris, ut dictum est in prætermis ad diem 19 Junii. Ejus Acta interciderunt.

o Nuperrimè hic positum videtur pro jam pridem.

p Colitur S. Saturninus hic 29 Novembris.

q De quo agendum 4 Novembris.

r Exstat hodie quoque utrumque hoc oratorium, inquit hic Mabillonius; primum colli ad Borealem monasterii partem impositum; aliud in vico Govilla ad Sequanam. In priori secessum coluit Harduinus ille, de quo Chronicon Fontanellense cap. 16.

s Destina, penultima brevi legitur, estque vox apud Patres usitata, ut fulcrum aut sustentaculum significent, ut diximus tom. 1 Aprilis ad Acta S. Isidori ep. Hispal. in annot. pag. 353. Sic S. Augustinus lib. 2 de anima & ejus origine cap. 4 refert hac verba Vincentii Victoris: Quid autem putamus inquilinum quemquam suæ habitationi prospicere? Nonne si eam tenerit aut tecto tremere, aut nutare pariete, aut labare fundamine, DESTINAS quærit, strues congerit, quibus imminentem possit ruinam sedulo diligenterque fulcire? Sic Arnobius lib. 2 adv. Gentes Atlantem appellat gestatorem, bajulum, ac destinam cæli. Sic S. Fulgentius epist. 1 de conjugali debito & voto continentia: At apostolica fatagens caritate, tamquam parieti inclinato & maceræ impulsæ non neglexit doctor egregius consolationis destinam, Christo in se loquente, supponere. Beda quoque lib. 3 Eccles. hist. gent. Anglorum cap. 17: Unde factum est, ut acclivis destinæ, quæ extrinsecus ecclesiæ pro munimine erat apposita, spiritum vitæ exhalaret ultimum. Mabillonius tamen hoc loco destinam interpretatur privatum conclave, in quo ecclesiastica suppellex asservabatur. Ego malim intelligere quasi sacellum quoddam, qualia sæpe formari solent extra magnas ecclesias iusto & obsepto spatio, quod inter exstantia murorum fulcra interjacet: & favet locus Bedæ citatus, in quo verbis modo adductis hac immediate præponuntur: Tetenderunt ei (Aidano) ægrotanti tentorium ad Occidentalem ecclesiæ partem; ita ut ipsum tentorium parietis hæreret ecclesiæ; unde factum &c. Sicut enim ibi velo oppanso hospitium; sic alibi interjecto tecto, appositisque cancellis aut etiam pariete, sacrarum imaginum, ac rerum ejusmodi piarum receptacula struuntur, etiam plura nonnumquam circum eandem ecclesiam; ut hic plura fuisse colligitur ex Chronico Fontanellensi cap. 1, num. 7.

t De S. Philiberto abb. ac fundatore cœnobii Gemeticensis agendum erit 20 Augusti.

CAPUT IV.

Invasor Sancti ab ipso sanatus; erectum Deiparæ templum; mira Dei in ejus necessitate providentia; prædia Sancto collata; Monasteriolum ab eo conditum; prædictiones ejus.

P atratum post hæc miraculum per ipsum Dei Virum, referre gratum duxi ad gloriam posse dantis & operantis honorem. Anno quarto regiminis ejusdem Viri Dei, qui erat Hlodovei præfati regis quintus decimus a, dum ipse unâ cum fratrum cohorte operi manuum insisteret in valle præfata à plaga Orientali, ubi fontes exoriuntur præfati amnis Fontenellæ, quidam homo, nomine Betto, custos videlicet regii saltus, quem prædicti fratres de loco, quo operabantur, migrare compulerant, vitam ducere cupientes solitariam, livoris peste corruptus, simulque dæmone plenus, Viro Dei occurrit, lanceâque eum trajicere voluit: sed malevolam animam ultio divina mox prævenit. Nam dextera, quam adversus Dei levaverat Virum, torpente, lancea ante suos pedes humo defixa stetit: ipse verò à dæmone correptus, ante Viri Dei vestigia ruit. Quem cernens Famulus Christi debita ultione percussus, die illa nocteque sequenti penes se tenuit. Cumque sequens rursus dies illuxisset, ad se accersivit, Deoque favente, Patris orationibus à peste curatus, ad propria remeavit. In eodem ergo loco basilica à Viro Dei in honore sanctissimæ Matris Christi condita est b, ubi interventu ejusdem plurima quotidie, Domino jubente, fiunt miracula.

19 In prædicto namque cœnobio Viro Dei cum suis commoranti cum nulla alimentorum solamina essent, Baltfridus cellerarius eidem patefecit. Cui ille, Potest, inquit, conditor rerum suis in deserto famulis parare mensam, qui multiplicatione quinque panum satiavit hominum quinque millia. Itaque juxta conditum Viri Dei evenisse contigit: monuit namque per visum Balthildem reginam pietas divina, ut Famulo Christi intrâ vastitatem eremi consistenti necessaria ministraret. Quæ expergefata, onerata vehicula Servo Dei dirigit. At ille gratias bonorum, omnium largitori rependit, qui ope solita suis servis semper præbens adforet consolator. Sicque accepta benedictione, qui hæc attulerant alimenta c calle, quo venerant, repedarunt. His diebus, id est, anno septimo tertii regis Hlotarii, qui erat regiminis prædicti Patris annus quintus decimus, isdem Vir Domini ad eundem regem accessit, & privilegium regis confirmationis super area præfati cœnobii liberalissima datione suscepit: celebrataque erat in territorio Castrinse d in eo palatio, quod diminutivo vocabulo cenfetur Palatiolum e.

20 Nam & si quando iter imitandus Pater agere

D

De Bettone. custode saltuum.

E

b

De S. Balthilde regina in visu admonita.

F

c

d

e

A
De illustri
Hartbaino
prædium san-
cto Viro do-
nante.

agere disponeret, non in equo vehi jam poterat, videlicet in ultimo jam positus ævo; sed vehiculo portabatur, quod aut muli, aut equi trahebant. In prædicto namque territorio dum moraretur quidam vir illustris, nomine Hartbainus filius scilicet illustris Herimberti, ad conversionem veniens, tribuit eidem glorioso Patri prædium aliquod, nomine Butionem *f*, in quo ecclesiam ædificavit, habitacula servorum Dei instituit, & famulantes divinæ clementiæ monachos inibi collocavit. Præfatus autem Christi famulus Hartbainus in magnæ religionis observantia vitam, auctore Christo, terminavit, plurimamque prædia eidem venerabili Patri devotè contradidit.

f
De Herimber-
to nobili &
ejus rebus Viro
Dei traditis.

21 Hujus denique genitor præfatus Herimburtus, dum magnis febrium anxietatibus positus teneretur, precibus sanctissimi Viri hospitati pristinæ redditus est, ipsoque in tempore prædium aliquod, nomine Virtilicum, situm in pago Tellau super amnem Euram *g*, eidem venerando Patri devotè contradidit, imprecans in largitione sub damnatione æterna inavores hujus rei perpetim esse puniendos. Gaudebat enim isdem benignissimus vir bona sua largiri Christo, faciens eum terrestrium rerum participem, ut & ipse illum faceret cælestium coheredem bonorum; sciens, quod patrimonium Deo creditum nec respublica eripit, nec fiscus invadit, nec aliqua calumnia forensis evertit; pariter intelligens esse scriptum, quod ea hereditas bene reconditur, quæ Deo custode servatur. Sed his omissis, quæ numerositate sui excedunt relatoris scientiam, ad Viri Dei virtutum opera revertamur. Et quia locorum ab eo ædificatorum mentionem fecimus, libet unum in medium proferre.

g
De cenobio
Monasteriolo
à Viro Dei
fundato.

22 Denique ex largitione illustris Warantonis super amne Wintlana *h*, in honore principis Apostolorum oratorium construxit, cui diminutivo vocabulo Monasterioli eidem nomen indidit. Ubi & monachorum Deo militantium cohortem adunavit. Redundabat enim doctrina ejus in discipulis; quia quod sermone docebat, actibus explebat. Nullus juxta eum vel mœrore tenebatur, vel nimiam extollebatur lætitiâ. Erat enim gratus in omnibus, singularis fervoris, specialis alacritatis, unicæ caritatis in pauperibus, in peregrinis. Noverat & superbis resistere, & humilibus subditus esse: parcere subjectis, & debellare superbos: sapientibus condigna rependere, & simplicibus mystica referare. Fortis in adversis, sobrius in prosperis, temperatus in omnibus, discretus in cunctis. Hoc erat studium laborque illius sine defectu, ut per tramitem recti itineris subditi incederent: quia ex propectu filiorum, laus & mercès cumulabatur Patris. Nonagesimum namque ætatis præclare annum excedens *i*, ita virilis exstabat, ut in labore manuum præire juvenibus videretur. O virum prærogativâ meritorum dignissimum! qui per contemplationis aciem celebs effectus, pro educatione tamen atque exemplo filiorum multimodæ se servituti placidè subdebat, imitans Apostolum, qui inquit: Omnibus omnia factus sum, & reliqua. Sicque per Occidentalia Galliæ loca e-

jus laudatissima pervolavit fama, ut quasi cernebat Apostolorum affore tempora: ita ut perituri sæculi spretis deliciis, nobilium multitudo virorum communia cum omnibus possideret omnia. Si quispiam proprium aliquid usurpare tentasset, ceterorum remotus consortio, pœnitentiæ ultionè illico plectebatur. Sed & omnes Caletorum populi, ita bruti & belluis similes ante adventum illius in hac regione fuerant, ut præter Christianæ fidei nomen, virtus religionis pene abolita in illis locis haberetur. Agebat namque Vir venerandus studio indefesso, ut quæcumque peragraret loca, verbis euangelicis condiret universa. Et ita per ejus monita & prædicationem conversi sunt, ut qui antea diripiebant aliena, postea largirentur propria, ac idolorum confringerent statuas, quas dudum ritu profano venerabantur; pieque se sponte subderent Christi disciplinæ, qui ante rebelles non dignabantur audire. Tantusque honor ac devotionis affectus excreverat circa sacerdotes ac monachos, ut si contigisset alicui ex ordine plebeio eos obvios habere, quamvis potens persona, Christum in eis adoraret ac veneraretur. Spiritum quoque prophetiæ divinitus illi collatum non dubitamus, ita ut quæ ventura essent, plurimis innotesceret. Profecto notum est, illum crebro prædixisse ventura, quæ postea constant fuisse completa.

EX MS.
VALCELL.

E

23 Balthildi namque reginæ, relictæ Hlodovei regis, obitus triarcharum filiorum ac successiones insinuavit. E quibus Hlotarius, qui major erat natu, quartum decimum regni agens annum, consortiis subito caruit humanis. Deinde Hildericus temerè ab insidiatoribus interemptus, à præfenti sublatus est vita. Tertius quoque Theodericus, superstes matris, regni suscepit gubernacula: sicque juxta Viri Dei prophetiam evenisse manifestum est. Hæc quidem exigua miraculorum insignia cum venia audientium in præfenti sufficiant, brevi incomptoque relata sermone. Veniendum est, favente Christo, ad ea, quæ ubertim cunctipotens virtus, spiritu ipsius Patroni sublato ad cælum, apud omnia sanctissima gesta referuntur* in terris. Denique indubitanter retinemus, meritis ipsius, ut frequentius inculcatum est, animæ languores in pluribus esse curatos, ad laudem & gloriam nominis illius, qui dixit: Sine me nihil potestis facere.

Quod obitus
filiorum san-
ctæ Balthildis
reginæ præ-
dixerit.

* Mabilon.
operatur
F

A N N O T A T A.

a Concurrat annus quartus regiminis S. Wandregisili cum anno regni Chlodovei decimo quinto a 18 Januarii usque ad 1 Martii anno Christi 652: quare intra tempus illud hoc factum oportuit.

b Istud oratorium hætenus superest, nôtre-Dame de Caillouville appellatum, esse hic Mabilonio, situm uno lapide supra monasterium ad Orientem, eo loco, ubi fontes de Caillouville diè scaturiunt. Notat idem (sicut & Prevotius nobis descripsit) in vetusto Breviario Fontanellensi celebrari Nonis Decemb. dedicationem S. Mariæ de Caillouville: additque: Guilielmus Folet sacrista anno 1339 eam reædificasse, & alter Guilielmus de Tonquilla, anno 1386 donatus

EX MS.
VALCELL.

denatus, fornice decorasse leguntur in quodam Chronico Ms.

c *Confluunt annus Wandregisili decimus quintus cum anno Clotarii III septimo à Novembri anni Christi 662 usque ad Martium anni Christi 663.*d *Castrum oppidulum est Gallia in provincia Insula Francia.*e *Vulgo Palaizeau, ut notat Mabillonius.*f *Exstat non longè ab oppido Castro in finibus agri Parisiaci vicus Boilly appellatus, quod nomen Butioni respondere videtur, inquit hic Mabillonius.*g *De pago, seu territorio, Tellau pluribus agit Valesius in Notitia Galliarum, observatque ab Orderico modo Tallogium, modo Talogiensem, modo Talou nuncupari: Evram autem fluvium esse inter Deppam & Aucum flumina in Caletis medium, quem Ordericus appellet Earam, quique apud Crotolum in Oceanum effundatur. Virtlaicum verò idem post alios nomine vernaculo appellat Virlay.*h *Alsi Witlanam: neutro nomine mihi notus hic amnis est, nisi forte Vicinonia est in Britannia minori, quem ibi vocitant Vilaine.*i *Imò annum aetatis nonagesimum nunquam atigit, ut ostendimus in Commentario.*

CAPUT V.

Postremus morbus; ecstasis tri-duana; successores ab eo designati; exhortatio ad suos; fuga demonis; Sanctorum apparitio & cantus; piissimus obitus, sepultura, translatio.

C
De aetate ejus
& aegritudine.

HIS ita se habentibus, vertantur articuli ad ea retexenda, qualiter Beatus ille meruit de ærumnis exilii præsentis eripi, atque ad cælestem dispositione divina transferri felicitatis gloriam. In ultimo namque senio constitutus, utpotè nonagesimum sextum agens annum a, Domino læpillimè supplicans, aiebat: Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est! Addebatque: Jesu benigne, Verbum patris æternum; de hac valle plorationis eripe me, & tuis fac quantocyus dignum apparere conspectibus. Exaudiensque Dominus dignas ejus preces, immisit illi ultimam, imò salutiferam ægritudinem, qualiter camino præsentis & perituri ævi, velut mundissimum examinatus aurum, dignissimus cæli fieret heres. Tribus namque diebus totidemque noctibus in excessum mentis raptus, janua cæli ei aperta monstratur. Denique jucundo aspectu frequenter oculos aperiens, cælum intuebatur. Cernentes quoque discipuli, Patris sanctissimi beatissimam dissolutionem, lætabantur quidem de ejus Deo digna remuneratione. sed tristabantur plurimum de absentia corporali: atque inter mæsta suspiria & fluentes lacrymas, querulosè aiebant vocibus: Quid facturi erimus, quòd nos tam citò deseris, Pater? Verbum immortalitatis à te audire cupimus, & allueta admonitione tua corrigi

optamus. Prostratique humo fundunt uberes fletus, orantque Dominum, ut, antequam viam ingrederetur justorum, suum perciperent alloquium. Sicque omnipotens Deus ad suorum preces famulorum, videns mærorem maximum, quem pro recessu sui patiebantur Pastoris, pietatis suæ accommodabat aures; permisitque, ut isdem inclytus Miles tirones & emeritos dulcibus foveret alloquiis, atque plurima ventura eis intimaret; ut experimento quædam ex iis patuerunt.

25 Percunctantibusque abhinc monachis, post suum felicissimum obitum, quem sibi præficerent, tale fertur dedisse responsum: Æternus, inquit, rerum conditor, qui vobis locum concessit opportunum, quo sibi suæ famularentur in secula plebes, ipse vobis, carissimi filii, post mæx parvitatæ recessum, dignum ac devotum misericorditer tribuet rectorem. Duo sunt tamen in præsentia vestri clarissimi mei filii, qui vicissim post mæx fragilitatis recessum in regiminis succedent locum. Erat namque unus, vocabulo Lambertus b, vir eximie religionis & generis, ortus territoriq; Faruennico, qui post beatum Genesium c præsulatum ecclesiæ Lugdunensis susceperat: alter vir Domini Ansbertus d, qui beato Audoëno in pontificatu successerat ecclesiæ Rotomagensis. Quorum vitam atque virtutes libellus, qui de eorum scribitur actibus, liquido narrat. Hi successores existiterunt in ordine regiminis prædicto sanctissimo Viro.

26 Sub horum regimine sanctissimi patres, videlicet beatus Vulframnus e præsul Senonum & prædicator gentis Frisionum, necnon & vir Deo dilectus Erimburtus f Tolosæ urbis pontifex, & sanctus anachoreta & presbyter Condedus g, Britannia insulâ ortus, monachicum amplectentes habitum, ad castra Christi fulgida devotissimè convolarunt. Reliquiæ quoque eorum in eodem loco, debito fervantur honore: ubi & gloria virtutum polent, sicut in eorum plenissimè scribitur gestis. Inter reliqua autem prædictus Vir Domini, exhortationis & confortationis verba, discipulis sibi adstantibus valedicens, hæc intulit; ut cœptum non relinquere iter, sed melioribus quotidie actibus perseverando se confirmarent, attentiusque sua monita retinerent, & opere perficerent: ut videlicet unanimitas, charitas atque humilitas in eorum radiarent cordibus, nullaque dissensionis aut livoris pestis eorum umquam carperet mentes: sicque status illorum, jura, & religionis claritudo per cunctas perpetim durarent æternitates.

27 Hac brevi ultimaque coram eis oratione celebrata, quia gloriosum beatæ consummationis tempus instabat, ut terrena corporis sarcina terris commendaretur, & cælestis spiritus celsa conscenderet, Viatico percepto, post paululum conticuit, annorum circiter nonaginta sex, & regiminis sui anno nono decimo, mensè quarto, dieque uno & viginti; qui erat annus dominicæ Incarnationis sexcentessimus sexagesimus quintus, Indictio octava: porro tertii Hlotharii regis annus undecimus vitæ ipsius, Pontificatum agente Romanæ Ecclesiæ anno nono Papa Vitaliano h. Cumque hostis conspiceret invidus, remunerationis ejus instare horam, propter

D

De successores
suis fratrum
presentialiter prædicationibus.E
b

c

d

De viris sanctissimis in præfatis
canonibus enumeratis.

e

f

g

h

De obitu suo
& dormitione
ejus in Christo.

h

A propter eum cruentus astant, pavores illi multiformes ingerere nitentur. Quem in tali constitutum agone audierunt in spiritu sanctæ translationis circumstantes fratres dicentem, se in Christo fonte lavacri tinctum, dæmonemque se impediētem divinitus effugatum. Vocavit etiam tertio nominatim quemdam virum justum, nomine Agathonem, cuius olim laudabilem vitam ac conversationem notam habuerat. Ex qua & subsequenti revelatione liquido colligitur, multitudinem in ejus transitu affuisse Sanctorum. Nam & a quodam discipulorum ejus, viro magnæ religionis, eadem horâ suavissima audita fuerat cælestis cantilena: qui etiam percontabatur fratres, utrum ille suavissimus sonus eorum penetrasset aures. Sed & ipse Vir Domini astantibus sibi imperat, ut cum psallentibus junctis psallerent vocibus. Quinam, inquit, illi sint, nos nescimus: tu vero, cui olim, ut creditur, janua vitæ patet æternæ, omnimodis nosti. Ipse autem jocundo aspectu lætabatur in Domino, gratias Deo agens, quia cæli sibi januam reserasset. **B** O virum omnimoda laude dignissimum! in cujus transitu cælestis exultat chorus, omniumque virtutum supernarum gratulatur exercitus; cui janua cæli patescit, & Abrahæ sinus lætantem excipit. Multitudo proinde monachorum, quorum erat numerus ferme trecentorum, in tanti Patris transitu divinas laudes decantaturas aderat: hilares adeo pro gloria, quam, spreta etiam Ægyptia servitute olim, adibat promissam, sed plurimâ dejecti mœstitiâ, quod præclaro destituebantur patrono. Hæc discipulorum cæterâ vallatus, salutiferæ Crucis signo se munitens, undecimo Kalendarum Augustarum die nexibus terrenæ corruptionis absolutus, animam cælo reddidit, confortis iustorum sociandam, & æternæ felicitatis gloriam possidendam. Illic nunc chorus interest angelorum; hic fulget claritate virtutum. Illic interpellat pro famulis voce supplicii; hic eos tuetur virtute sublimi. Illic petit; hic præstat. Illic vota fundit; hic votis respondet. Interfuit autem in hoc ejus sancto transitu inclytus ecclesiæ Rotomagensis pontifex Audoenus. Sepultusque erat in ecclesia sancti Apostoli Pauli annis quadraginta; sanctus verò præsul Ansbertus annis undecim; inclytusque pontifex Wlfranus annis ferme novem.

k
De translatione ejus cum aliis Sanctis.

C 28° Translati quoque sunt inde in ecclesiam sancti Apostoli Petri à sancto Bano, episcopo urbis Taruennæ & rectore hujus cœnobii sub anno sui regiminis quinto, qui erat annus ab Incarnatione Domini sexcentessimus octogessimus quartus. Qui ita integri ab omni corruptione cum vestimentis, quibus induti fuerant, reperti sunt, quasi eodem fuissent die sepulturæ traditi. Dies ergo translationis sacræ constituta est pridie Kalendarum Apriles. Hæc ergo dies cunctorum præstolata advenerat votis. Sacerdotes, monachi, omnisque clericorum chorus unâ cum fidelibus aderant plebibus. Tum cum hymnorum laudibus tumuli aperiuntur; de quibus tantus ineffabilis fragrantiae odor prodit; ut mira dulcedine non solum in ecclesia circumstantem populum, verum etiam in atriis sitam repletet plebem. Illati sunt au-

Julii Tomus V.

tem in ecclesiam sancti Apostoli Petri, & positi sunt in Orientali ejus parte; ubi signis & miraculis coruscant, præfulge Christo, cui est cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti omnis honor & gloria per cuncta sæcula sæculorum. Amen.

EX MS. VALCELL.

ANNOTATA

- a Patet falsitas ex Commentario nostro.
- b Egimus de S. Lantherio ad diem 14 Aprilis.
- c De quo facta mentio in prætermissis die 14 Aprilis; ubi ejus Acta differuntur ad 1 vel 4 Novembri.
- d Cujus Acta dedimus 1 Februarii.
- e De S. Wlfranno quoque actum est 20 Martii.
- f Vide Acta S. Eremberti 14 Maii.
- g Dicitur de S. Conrado 21 Octobris.
- h Ad Commentarium nostrum § 4, ubi dicitur; illum obiisse anno Christi 667.
- i Intelligi possessuram.
- k Vide Commentarium num. 30, & seqq.
- l Imo annus Christi 704, ut ostendi in Commentario à num. 32.

E

MIRACULA

SANCTI WANDREGISILI

AUCTORE ANONYMO, MONACHO FONTANELLENSI;

Ex codice membraneo Valcellensi, collato cum Mss. Thofano & Aquicinctino atque editis Mabillonii.

PRÆFATIO AUCTORIS.

Multa quidem & valde stupenda miraculorum signa commodaque relatu omnipotens Deus per beatum Wandregisilum, optimum confessorem, præteritis ac nostris dignatus est patrare temporibus, quæ ob inertiam atque incuriam sunt scriptorum ommissa rectaque silentio; quæ si scripta fuissent, ad salutem plurimum prodesse poterant animarum: quoniam, cum prædicantur in populis virtutum signa, magis magisque excitant ad amorem Dei corda torpentina, atque ad suffragia Sanctorum amplius ac crebrius deprecanda, reddunt accensa. De his verò, quæ nostris acta sunt temporibus, hæc pauca, largiente divina gratia, licet in-erudito sermone, amore tamen prædicti sancti patris Wandregisili, ac iussione prælatorum cœnobii Fontanellensis scribenda censuimus.

F
Causa scribendi hæc miracula.

N n

Ca

EX MS.
VALCELL.

CAPUT I.

Miracula S. Wandregisili usque ad annum Christi DCCCLVIII, cum translata sunt ejus reliquia Fontanellâ in Bladulsi villam.

MIRAC. I.
Mulier fe-
stum Sancti
violans puni-
tur; at respi-
cens libera-
tur.

a b

B

c

d

e

II.
Aliud mira-
culum hanc
mulum ab-
mille.

C

III.
Aliud simile
prioribus.

f

IV.
Miles ab im-
minentis capi-
tis supplicio

g

Igitur cum quædam mulier in festivitate ejusdem præcipui Confessoris in pago Caletensi a ac villa Campania b textrinum ageret opus, prohibita multum à vicinis ac Deum timentibus, ne in tanti Patroni solennitate quotidiano insisteret operi; quin potius ecclesiam adiret ac divinis vacaret laudibus, sicuti alii illius terræ populi; nihiloque præfata mulier de objurgatione curaret eorum; imò tumido corde pro nihilo duceret, illico manus illius, qua tramam ausu temerario per telam ducebat, obrigit, tramaque in medio palmæ inhæsit; ita ut articulorum unguæ in medio figerentur ejus palmæ, neque avelli ullatenus possent. Ipsa autem hac meritorum Sancti virtute correpta, poposcit se flebili cum voce ad sanctæ Mariæ basilicam c, quæ vicina erat Fontanellæ cænobio ejusque ditionis, perducere. Cumque in eundo carperet iter, & aspexisset basilicam, in qua sanctissima confessoris Christi Wandregisili membra debito, pro modulo hominum, requiescunt cum honore d, ejusque pia deposceret suffragia, trama ab ejus cecidit manu: sicque Deum pro sui liberatione collaudans, reversa est ad propria.

2. Alio e quoque tempore, dum in ipsius Confessoris Christi festivitatis vigilia alia mulier improba messem falciculâ præcideret, lævæ ejus manui manipulus messis, dextræque ejus falcicula, quam gestabat, strictim inhæsit. Quæ cursu celeri ad præfatam basilicam perrexit, ibique cum diu in precibus peristeret, interventu pii Confessoris ab hac meruit incommoditate liberari.

3. Quidam quoque ex familia prædicti Confessoris famulus, nomine Aderoldus, die Dominica baculum manu gestatorium incautè præcidens, atque dolando decorare nitens, manus sinistræ, qua baculum tenebat, articuli ita palmæ infixi sunt, ut ipsum lignum in media manu strictum remaneret; dextræ vero manui culter inhæreret. Qui suum agnoscens facinus, ad ecclesiam Sancti illico ire deliberavit, ubi sacerdotis Christi Wandregisili cum suis fociis felicia quiescunt membra; ibique aliquod tempus commorans, meritis dicti Patris culter unâ cum ligno in eadem basilica ab ejus ceciderunt manibus in terram: exemplumque terroris cunctis audientibus factum hoc fuit, ne quis Christi in Resurrectione Sanctorumque festis servile age præsumeret opus f.

4. Illud autem quod in Germania & Saxonum, tunc gentilium, populi terra gestum est, dum magnus rex Carolus eorum terras bellando domaret g, silentio præterire non debemus. Quidam namque præfati monasterii Fontanellæ miles, nomine Sigemandus,

dum vastando cum aliis militibus diriperet eorumdem gentilium opes, comprehensus est ab eis, nonnullique alii: cumque duceretur ad locum, quo decollandus erat, suffragium sancti protectoris Wandregisili crebrius deposcebat, ut ejus piis precibus imminens mereretur evadere periculum mortis, sæpiusque ipsius præcipui Patroni in prece dum peteret auxilium, quidam ex ipso Saxonum populo, cui nomen erat Abbo, diligenter exquirere cœpit, cur tam creberrimè Wandregisilum nominaret. Respondebat ille: Quia in veritate ejus sum famulus; & credo, me ejus interventu sanctitatis, Deo propitio, à periculo præsentis liberari discriminis.

5. Et ille, Hac, inquit, nocte mihi astitit Wandregisilus monens, ut nihil tibi mali inferrem, sed potius cum pace ad tuos redire permitterem: quod si aliter fecissem, audacter contra meam patrarem salutem: idcirco illæsum te abire permitto: absolutumque vinculis & indutum vestibus armisque munitum ad castra remisit Christianorum. Prædictus autem Abbo Saxonici generis, regi postea obses datus, & ad Fontanellam perductus, credensque in sanctæ Trinitatis nomine, baptizatus verusque Christianus effectus est; ex cujus ore quidam fratres nostri, qui adhuc supersunt, narrando hæc referunt: ipsique nobis, quæ ab illo didicerunt, postea veraciter narraverunt h.

6. Nec illud silenter præterire debemus, quod in reedificatione templi, quo sanctum prædicti Confessoris corpus requiescit, gestum fuit miraculum i. Nam cum totius fere templi fabrica sumptu eximio consummata esset, & turris in media basilica sublimiori ædificaretur opere, quærebatur trabes, quæ in altitudine erigenda erat, in qua omne pyramidis pondus & totius culmen operis cum tignis inniti posset suis; diuque in vicinis saltibus hujusmodi arbor quæsitâ, nec inventa huic operi congrua: cum prælatorum ac ædificantium corda mœsta ex hoc facto remanerent, mane facto, quidam piscatores alveum ingressi Sequanæ, vident arborem platani miræ magnitudinis ac enormis ponderis per medium natando ire fluminis; qua inventa, prælatis nuntiare curant cænobii; qui ovantes ad fluvium accedunt, abstractamque k ab ipso, cunctipotenti Deo grates non modicas rependebant, atque ejusdem venerandi Patris præconia collaudabant, cujus intercessione actum est pia, ut hujusmodi lignum divinitus datum & Dei fano aptum in flumine inveniretur. Sed & illud mirabile fuit; quoniam istius generis lignum in his regionibus nullatenus antea visum fuerat. Dolatumque ac perfectum arte fabrili præfati templi turri imponunt ad totius operis onus sustentandum. Sic cunctipotens Deus in Sanctis suis, qua vult, miraculorum varietate radiat.

7. Aliud quoque, quod in Giraldo * l, hujus cænobii patre, gestum est, narratur miraculum. Is autem Abba jussu Caroli augusti quadam legatione fungebatur in insula, cui nomen est Angia m, quam Britonum gens incolit, & est adjacens pago Constantino, cui tempore illo præfuit dux, vocabulo Anowarith; prosperèque gestis, & pro quibus directus fuerat, impetratis, flante vento secundo,

D

per apparitionem Sancti liberatur.

E

b

v.

Lignum ad ædificandam Sancti basilicam, mirè inventum.

i

F

k

VI.

Geroaldus abbas tempore * al. Geroaldo

l

m

A cundo, Oceanum in redeundo ingressus, ita subito ventus zephyrus validissime flare cepit, fragorque Oceani terribilis exortus est, ut undarum globi, moleque, immensi proceritatem magnarum transcendere viderentur arborum.

o sculo reli-
quiarum S.
Wandregisili
sedas.

8 Cumque omnes, qui cum eo erant in navi, in desperatione essent suprema, nullaque esset spes evadendi, omniumque vultus similes forent effigiei mortis, tandem prædictus venerabilis reminiscens abba, quas penes se habebat, sancti Wandregisili reliquiarum, amplectitur ac deosculatur; ceterique comites ac nautæ navis, creberrimis precibus flentes, Christi implorant clementiam ac præfati Patroni preces, vota que cunctipotentem Deum & ipsi beato vovent Confessori, optantes reddere, si à tanto discrimine, ejus suffragantibus meritis, mererentur liberari. Protinusque meritis & intercessione ejusdem sanctissimi Patris sæva pericula imperata sunt divinitus cessare, & tranquillitas mira extemplo est reddita, discusso turbine maris; prosperoque cursu Deum collaudantes, & pro sui ereptione grates omnimodas omnipotenti Deo, sanctoque Wandregisilo referentes, optatum perveniunt ad portum. Sic cunctipotens Deus, qui quondam afflictum audivit Jonam de ventre cæti, prædictum venerabilem patrem unà cum sociis interventu egregii Confessoris de periculo eruit maris. Unde cuncti, qui illic aderant, & ad quos factum hoc pervenire potuit, Christum Dei filium laudaverunt, qui meritis famuli sui Wandregisili tale peregit miraculum.

Transit au-
tor ad recen-
siora miracu-
la.

9 Ea verò stupenda miracula, quæ noviter cunctarum rerum conditor per eundem sanctissimum virum Wandregisilum est operari dignatus, juvante Domino, & meritis ejusdem præcipui Confessoris suffragantibus, veraci ac fideli sermone conscriptionis placuit stylo tradere.

Corpora SS.
Wandregisili
& Ansberti
deferuntur ad
Bladulfi
villam.

10 Temporibus igitur, quo gravissima Danorum piratarum lues, Deo permittente, flagitiosque exigentibus nostris, Oceani littus infestum haberet, Galliarumque quaquaversum, maxime adjacentes & contiguas fluvio Sequanæ, misera cæde vastaret provincias, quod retroactis temporibus, quando misericors Deus illius præcepta servante suo fuit cum populo, nequaquam factum audivimus, sed neque relegimus; anno videlicet irruptionis suæ in prædictum magnum fluvium Sequanæ decimo octavo; ex quo verò Oceanum ingressi piraticam exercere aggressi fuerant, quinquagesimo octavo; Regis autem præcellentissimi Caroli septimo decimo n, sanctissima ossa piique cineres præfati egregii confessoris Christi Wandregisili ac sancti præfulis Ansberti, ob metum & conculcationem horum nefandorum gentilium, de Fontanellæ monasterio propriis effossa sepulcris, ad ipsorum sanctorum prædium, quod dicitur Bladulfi villa o, deportata sunt. Cumque jam eidem cum ipsis sanctissimis propinquaretur corporibus, venerunt eis obviam custodes ecclesiæ ac aliqua pars fratrum p; & reliquus populus omnis, quibus elapsis adjectione prædictorum posse fuit q; susceperuntque illa cum gloria Deique laudibus in loco, qui dicitur Mittispons super fluvium

Julis Tomus V.

Alteixæ r. Ipso autem fluvii ponte beatissimis cum corporibus transitò, in loco, ubi paufaverant, crux lignea à fidelibus populis ponitur.

EX MS.
VALCELL.

11 Sed illud miraculum, quod ibidem cunctipotens Deus per merita prædictorum Confessorum est patrare dignatus, ut à futuris populis non ignoretur, optimum fore putavimus si narretur. Quædam namque mulier in eodem loco erat, longo jam ævo à typo fatigata quartano; ex cujus violentiâ ita fessa exlitterat, ut vix jam pedibus incedere valeret. Quæ postea cum fide recta ad eundem pergens locum, suffragia deposcebat sanctorum; atque ita meritis & intercessione eorumdem extemplo ab eadem est curata infirmitate, ut nullam ulterius molestiam neque læsionem corporis pateretur: sed & febris, quæ antea solita erat ipsius membra graviter fatigare, ita ab ea pulsa recessit, quatenus ipsam deinceps contingere non auderet. Omnes enim, qui audierant & viderant quod factum erat, Christum Dei filium laudaverunt, qui meritis Famulorum suorum tale peregit miraculum.

VII.
Malier febrè
quartanâ lib-
beratur in
vita.

11

A N N O T A T A.

a Vulgo le país de Caux in Normannia; qui Oceano, Sequanâ, & Picardisâ concluditur.

b La campagne, in mappis notatur prope Pontem Arcuensem juxta Sequanam.

c Eam, ni fallor, quam ipse Sanctus adificaverat, ut in Actis secundis narratum est cap. 4.

d Nempe Basilicam S. Petri, qua nunc S. Wandregisili dicitur.

e Hoc, & sequens miraculum omittit Mabillonius.

f Ex tribus his miraculis patet, quam solennis fuerit cultus apud Calotes Sancti nostri, ante translationem ejus secundam & invasiones Normannorum.

g Bella illa Saxonica ab anno Christi circiter 772 usque ad 804 tenuerunt, multumque exaceruerunt Carolum magnum imperatorem.

h Collige hinc etiam scriptoris aetatem.

i Ad Commentarium prævium, num. 35.

k Pro, abstractaque (scilicet arbore) ab ipso (nempe fluvio) cunctipotenti &c.

l De Geroaldo hoc, sive Gervoldo, consule Chronicum Fontanellense toto capite 16; in quo Fontanella præfuisse dicitur ab anno Christi 787 usque ad 806; ac super regni negotia procurator constitutus fuisse per multos annos; unde Offæ, regi Anglorum sive Merciorum potentissimo, in amicitias valde fuerit adjunctus; ita ut multis vicibus ipse per se jussione invictissimi regis Caroli (magni) ad præfatum regem Offam legationibus functus sit.

m Mabillonius legit Anglia; & ita legendum videtur: neque enim invenio Angiam usquam ullam: deinde solebat in Angliam legatus missi Geroaldus: præterea trajecisse videtur Oceanum, ut ex contextu narrationis patet: denique si alia hic insula significaretur, esset insula Cajavea, vulgo Jarley seu Gearley, quæ à Gregorio Turonensi vocatur Insula maris quod Constantiæ civitati adjacet; & à Papirio Massono Insula Constantini, uti testatur Camdenus in sua Britannia pag. 854. At enim insula hac nec Angia, quod sciam, unquam appellata est, nec per ea tempora à Bri-

N n 2

tonum

EX MS: tonum gente incolebatur ; quandoquidem ad Nor-
 VALCELL: manniam pertinuit , atque adeo ad regnum Gallia,
 ut idem auctor ibidem affirmat , non secus atque
 alia vicina ; donec sub Henrico primo Anglia re-
 ge una cum Normannia ad Anglos transire seculo
 duodecimo. Potest autem ipsa Anglia dici adja-
 cere Pago Constantino , quia territorium illud
 Normannia , vulgo le Courentin , longo tractu
 versus Angliam in Oceani fauces excurret.

n Nempe anno Christi 858 ex mente auctoris
 infra num. 12 : unde corrigendus auctor Appen-
 dicit ad Chronicum Fontanellense , qui hac refert
 ad annum 862 , ut in Commentario monimus
 num. 35. Ex hoc loco irruptiones Normannorum
 in Gallias suis temporibus restituit Pagius in Cri-
 ticiis Baronii ad annum 800 , num. 2.

o Pradium hoc Rotomagensi ex agro Bononien-
 sem aduentibus trans Altheiam fluvium fuit , ei-
 que vicinum , ut apparet ex adjunctis.

p Scilicet Fontanellensium , qui à monasterio ac
 Normannorum vexatione profugi , in suo illo pradio
 commorabantur.

q Locum enimvero obscurum , quem ego quidem
 sic interpretor : Venerunt obviam Sanctorum corpo-
 ribus ex ecclesia Bladulsi villa fratres , qui elapsi
 nuper Normannorum manibus , ad pradium sui
 canobii , nempe Bladulsi villam , confugerant ac
 subsisterant ; volentes autem id facere cum debita
 pompa & honesto numeroque psallentium ac sup-
 plicantium comitatu , id per se non satis poterant,
 utpote pauci , & apparatu ecclesiastico in illo suo
 exilio non satis instructi ; posuerunt id tamen (sive
 posse illis fuit) id exequi adjectione prædicto-
 rum ; nempe custodum ecclesie & reliqui popu-
 li omnis ; hoc est custodibus ecclesie & reliquo
 omni populo se paucis illis fratribus adjungente ad
 ornandam utcumque suscipiendarum reliquiarum
 solennitatem ; & sic illas cum gloria susceperunt
 &c.

r Alteia , vulgo Autie , fluvius est Picardia,
 quæ proximè jungitur Artesia.

CAPUT II.

c *Translatio reliquiarum ad S. Pe-
 tri prope Quentavicum ; &
 alia deinde ad S. Quintini pro-
 pe Bononiam ; ac miracula u-
 trovis loco facta anno Christi
 DCCCLVIII.*

Reliquia ex
 Bladulsi villa
 feruntur ad
 S. Petri prope
 Quentavi-
 cum;

a

Alia quoque insignia miraculorum , quæ
 omnipotens Deus per eisdem famulos
 suos , quando ex eadem villa venerabilia
 eorum corpora in territorium Bononiense de-
 ferebantur , est agere dignatus , manifestare
 ac prædicare placet in populis. Nam cum
 ex prædicta villa tantorum Sacerdotum Christi
 beatissima membra ad ecclesiam sancti Pe-
 tri , quæ vicina est emporio Quentavico a ,
 & ex ditione eorumdem Sanctorum , à mona-
 chis cum hymnis & laudibus deportarentur
 in ipsa vigilia Ascensionis Christi , quando
 rogationum tertia dies à populis Christianis
 devotè celebratur , venerunt eis obviam ple-
 bes innumera clericorum sive laicorum cum
 sacris Evangeliiis crucibusque ac cereis seu

D cum reliquo apparatu ecclesiarum ; qui ad
 terram sese projicientes , gaudioque præni-
 mio stentes , exceperunt illa beatissima cor-
 pora cum laudibus hymnorum ; cæperuntque
 ante illa ire psallendo , donec præfatam in-
 troeuntes ecclesiam , à senioribus hujus con-
 gregationis fratribus , qui ipsa beatissima San-
 ctorum membra propriis humeris gestabant ,
 super altare sancti Apostoli Petri ponerentur.
 Facta sunt hoc omnia v Idus Maii b.

b
 ubi diebus
 quinque ma-
 nent non sine
 miraculis.

13 His ita gestis , libet modo ea mira-
 culorum ovando subnectere signa , [&] quæ
 infra dies quinque , quibus prædictorum San-
 ctorum beatissima corpora ibi manserunt ,
 cæli ac terræ Dominus per eorum merita
 præclara ad laudem & gloriam sui nominis
 est agere dignatus , pandere luce clarius.
 Postis enim eisdem ossibus Sanctorum eodem
 in loco , maxima mox multitudo fidelium
 ad præsidia ipsorum cum votis diversis con-
 fluere cæpit , ob veniam suorum scilicet im-
 petranda facinorum , simulque conservan-
 dam ac restauranda corporum incolumitatem.

E
 VIII.
 Anus contra-
 ta sanatur
 subito apud
 Quentavi-
 cum.

14 Igitur erat quædam anus in eodem
 portu , quæ gestatoriâ fellâ ad ipsorum San-
 ctorum suffragia aliorum manibus advecta
 est , cujus extrema corporis membra per mul-
 torum annorum curricula ita arida ac con-
 tracta exsisterant , ut incedendi officium fun-
 ditus amisisset : eadem quippe die , qua præ-
 dictorum Sacerdotum Christi sancta membra
 illuc sunt deportata , cum à fratribus ipsius
 congregationis in vigilia Ascensionis Domini
 vespertinalis synaxis celebraretur , sub-
 ito meritis ipsorum Sanctorum , absque ullo
 dolore corporis , contractio atque nodositas
 nervorum ejus resoluta est & in pristinum
 reducta statum , moxque surgens à terra ,
 qua debilis atque contracta antea jacuerat ,
 gratias omnipotenti Deo referebat , propriis-
 que cæpit ire vestigiis , atque tam diu ante
 altare ejusdem basilicæ , quo Sanctorum re-
 quiescebant membra , stetit , donec vesper-
 tinorum solennitas finiretur. Sicque pristina
 reddita incolumitati , quæ aliorum solatio ad-
 ducta fuerat , aspicientibus Christianorum po-
 pulis , pedibus propriis suum rediit ad d-
 versorium.

c

15 Aliud quoque miraculum , quod ibi-
 dem per merita eorumdem Confessorum cun-
 ctipotens Deus dignatus est ostendere , silentio
 minime tegendum reor. Quidam namque
 puer de patrimonio Luceio à parentum so-
 licitudine ac fide non modica ad præfatam
 basilicam , ubi sanctissima Confessorum Christi
 membra posita erant , deportatus est : cuique
 propria natura fandi negarat officium , ad
 Justorum merita declaranda , interno arbitro
 largiente , meritis & intercessione præfatorum
 Justorum , solutis linguæ retinaculis ,
 proprio uti cæpit officio fandi , ac primum
 sermonem hunc prompsit , dicens : Ubi est ,
 inquit , meus pater ? Factumque est , Deo
 propitio , ut antequam Missarum solennia in
 ipsa sacratissima Ascensione dominica cele-
 brarentur , ac ad eandem basilicam passim po-
 puli confluerent , hujusmodi miraculum virtus
 divina dignaretur ostendere. Cumque omni-
 bus qui in eadem basilica ob tam præcipuam
 festivitatem ac suffragia Sanctorum depof-
 cenda congregati erant , notum esset , quod
 gestum fuerat , Deo gratias totis viscerum
 præ-

F

IX.
 Puer mutus
 loquelam ibi-
 dem accipit.
 d.

præ-

A præcordiis rependerunt, qui tanta ac talia in terris propter jam prædictorum suorum Famulorum merita tale est dignatus monstrare miraculum.

X.
*Alia contra-
ta ibidem
sanata.*

16 Quædam autem mulier erat in prædicto emporio junior ætate superiori, sed par fide; quæ ita per multorum annorum curricula existerat contracta; ut, nisi aliorum manibus esset delecta, nequaquam de loco ad locum propriis valerit incedere plantis, ut in superiori diximus. Cumque ad præfatam basilicam delata esset, ubi Sanctorum corpora servabantur, in prædicta sacratissimæ dominicæ Ascensionis die, atque pro recuperatione suæ sospitatis propriisque intenta exoraret mente delictis, cum Missarum solennia celebrata essent, à terra, qua infirma & debilis paulo ante jacuerat, coram oculis universarum plebium illic astantium, ita subito sana atque incolumis surrexit, ut nullam molestiam corporis, Deo miserante, ac præfatorum Sanctorum meritis, ulterius pateretur. Et non solum ipsa pro sibi reddita sanitate, sed etiam omnes, qui viderunt & cognoverunt quod factum fuerat, gratias cunctipotenti Deo non modicas reddiderunt.

B

XI.
*Mulier ibi-
dem blasphemata fit muta
& sanatur.*

17 Illud quoque, quod tunc in Quentovico portu per merita eorumdem Sanctorum suorum cunctipotens Deus est operari dignatus, operæ pretium fore credimus si narretur miraculum. Erat namque in eodem oppido quædam muliercula improba, quæ cum fidelium choris, beatissima Sanctorum membra prosequentibus, non solum [non] est dignata prosequi, verum etiam in blasphemiam vocem est elata; non se sequi tunc posse, quos nesciebat, & proprium relinquere, cui insistebat operi. Necdumque ex ejus ore verba nefanda fuerant egressa, cum os illius ita retinaculis linguæ est ligatum, ut per octo dierum spatium nullum promeret eloquium; donec reatum propriæ stoliditatis recognosceret, & votum offerret. Factumque est, Deo miserante, opimis meritis præfatorum Præsulum, ut, impleto dierum octo spatio, cereum ad eorum luminaria dum mitteret, solverentur illius retinacula linguæ, atque in antiquos modos redirent officia vocis. Ita hæc muliercula proprio reatu ligata, per merita prædictorum Sanctorum soluta, tandem libertate recepta, Christo referens grates, totum exultans percurrit emporium, tanti miraculi testis & nuntia; unde cuncti populi, qui audierant & viderant quod factum fuerat, collaudabant Dominum, qui tanta miraculorum virtute semper in suis triumphat, ut patenter detur intelligi, quæ veneratoribus Sanctorum pii laboris maneat remuneratio; quæve blasphemantibus ac otio torpentibus sequatur ultio.

XII.

*Sanatur paralytica in
Walbodegem.*

18 Vertamus nunc, juvante Domino, nostræ conscriptionis stylum ad ea narranda, quæ in territorio Bononiensi & prædio Walbodegem per prædictos suos Famulos Domini pietas est agere dignata miracula. Postquam autem ad eamdem villam venerabilia eorum corpora delata sunt, & posita in basilica sancti martyris Quintini, quæ ex virtutibus prædictorum Sanctorum memoriæ occurrere potuerunt, succinctè descripsimus; plurima tamen propter enormitatem sui præ-

termittentes. Igitur cum quædam mulier de villa Heringen, omnium membrorum officio destituta, ex ea infirmitate, quæ Græco eloquio paralytis dicitur, ad præfatam villam, ubi beatissima eorumdem Sanctorum membra posita erant solatio fidelium, cum fide non modica in carpento perducta esset, ita est subito meritis & intercessione eorumdem venerabilium Sanctorum pristinae reddita sanitati; ut, infirmitate longa depulsa, perditas dudum reciperet vires. Et quæ ad sanctissima pretiosorum Confessorum membra aliorum auxilio delecta fuerat, ovens ac lætabunda propriis cœpit ire plantis, atque à terra, qua jacebat, incolumis surgens, pro reddita sibi sanitate cunctipotentis Deo ac beato Wandregisilo grates non modicas referebat; sicque sanitate simul ac virtute recepta, perfectè curata est. Agamus grates Domino Deo nostro innumeras, qui tanta in terris propter jam dictorum Sacerdotum suorum merita dignatur monstrare miracula.

E

XIII.
*Demoniacâ
ibidem liberata.*

19 Nec illud etiam silentè prætere debemus miraculum, quod in eodem loco ob supra memoratorum Confessorum merita veneranda cæli terræque Dominus est dignatus ostendere. Fuit in eodem territorio virgo quædam de patrimonio Wachone Villare, quæ multo jam tempore à dæmone vexata fuerat, quæ curâ parentum cum fide recta ad ecclesiam perducta est, qua sanctissima membra posita erant; ibique cum triduo manerent, cælorumque ac totius mundi Dominum pro suis intento exorarent corde delictis, opemque atque intercessionem eorumdem Famulorum Christi pro ereptione suæ deposcerent proles; cum fratres ad referendas Deo laudes Dominica die congregati essent, matutinorumque solennia decantarent, à solo, quo jacebat, eadem surgens dæmoniaca, ante loculum, ubi sancti pontificis Ansberti beatissima erant membra locata, diu attonita stetit, ac divino munere se juvante, meritis & intercessione prædictorum Sanctorum ab hoste sævissimo crepta ac sospitati est reddita; quo facto miraculo, in conspectu fratrum & populi illic astantis sanissima surrexit. Gratesque omnimodas cunctipotentis Deo circumstantes referunt, qui per merita eorumdem Sanctorum tale gessit in terris miraculum.

F

20 Alia quoque phrenetica de territorio Suevo & villa Laom, ad suffragia Sanctorum à patre suo cum omni spei ac fidei devotione delecta est. Dumque per aliquot dies in præfata basilica sancti martyris Quintini, qua pretiosa eorum corpora custodiebantur, moraretur, interventu eorumdem, quadam die, cum à fratribus Missarum solennia celebrarentur, miris repente modis sine aliqua læsionis molestia, Deo juvante, intercessione prædictorum Sanctorum sanitati est restituta; ut quanta eisdem Sanctis gratia curandi ægros à Deo collata esset, etiam in hujus miraculi signo monstraretur.

XIV.
*Sanatur ibi-
dem phrenetisa.*

21 Aliud quoque, quod in eodem loco gestum est, ob ædificationem legentium si-
ve audientium narretur miraculum. Quidam namque adolescens, de prædio Flammis, mutus & surdus, propinquorum solatio ad præ-

XV.
*Item surdus
& mutus
ibidem.*

EX MS. fatam basilicam, qua Sanctorum ossa pique
VALCELL. cineres servabantur, deductus est. Cumque
eamdem introisset basilicam, atque ad oran-
dum coram altari pronus jaceret, ita exem-
plo precibus ac meritis ipsorum ab omni est
corporis incommoditate curatus, ut & loque-
retur pariter & audiret. Tunc ipse ad cæ-
lum manus extendens, gratias immensas re-
tulit Deo, qui eum meritis seu suffragio præ-
dictorum Servorum suorum mirabiliter ab ea-
dem, qua diu detentus fuerat, infirmitate
curavit. Omnes enim, qui aderant, cer-
nentes quod factum fuerat, cunctipotentem
Deum laudaverunt, eumque potentissimum
in suis Famulis testati sunt.

xvi. Item alia pa-
ralytica ibi-
dem.

B 22 Erat quoque quædam mulier in præ-
dio Turbodinghem, quæ est possessio almi patris
Wandregisili, & adjacens patrimonio
Walbodegem, cujus manus plurimos annos
paralyti fuerat dissoluta; quæ cum nulla me-
dicorum arte ab eadem juvari posset infir-
mitate, jamque in suprema posita esset de-
speratione, præfatam basilicam, ubi Electo-
rum Dei membra collocata erant, petiit; in
qua cum diu opificem mundi pro tuis ab-
luendis delictis ac recuperatione suæ sani-
tatis instantissimè exoraret, ope atque in-
terventu Sanctorum beneficium sensit divi-
num: nam manus illius, quæ diutinâ lan-
guoris molestiâ arida exstiterat, ita mox, fu-
giente dolore ac sanitate subsequente, an-
tiquæ est reddita incolumitati; ut nullam
deinceps pateretur læsionem corporis. Bene-
dictus Deus, qui ob merita recolenda supra-
dictorum gloriosorum Sacerdotum tale digna-
tur in terris ostendere miraculum.

A N N O T A T A.

a Nomen accepisse videtur ex eo, quod vicus
olim fuisse ad Canciam; seu Quentum fluvium,
quæ miscetur Oceano, situs ubi nunc Stapula, vul-
go Estaples.

b Anno proinde DCCLVIII, inquit rellè
Mabillonius, quo Pascha in tertium Nonas
Aprilis, Ascensio Domini in iv Idus Maias
incidebant; dies verò Dominica litterâ B
prædita erat.

c Seu Vespera canerentur; synaxis enim Offi-
cium etiam significat ecclesiasticum; & vesperti-
na quidem synaxis, juxta Regulam S. Benedicti,
quatuor Psalmis cum Antiphonis terminatur;
Vide Cangium in Glossario.

d Mabillonius legit: Quidam namque puer,
nomine Ristouvardus, de patrimonio Dig-
littis. Est autem Diglittis villa pagi Pontivi,
vulgo le Ponthieu in Picardia; ut infra patet
num. 30: sed obscura hujusmodi loca indagare ac
describere opera pretium non est.

C A P U T III.

Alia miracula tum ad S. Quin-
tini, tum apud Quentovicum,
post relatas eò reliquias, patra-
ta usque ad annum Christi

DCCCLXVII.

ILLud autem stupendum miraculum, quod
in ea gestum est ecclesia, minime tegi
debet silentio. Nam quidam homo, ex pa-
go Pontivo & villa nomine Hrofam*, no-
mine Baldradus, annorum circiter xxxv, ab
ineunte ætate ita mutus surdusve exstiterat;
ut nec loqui nec audire ullatenus valeret.
Qui etiam solitudine ac cura parentum per
multa diu Sanctorum loca advectus fuerat,
nec non & ad sancti Medardi cœnobium a,
quo ejusdem præcipui confessoris & inclyti
martyris Sebastiani felicia membra quiescunt.
Qui jam à suæ recuperatione incommodita-
tis desperatus, quadam nocte, cum sopori
deditus esset, vidit quemdam virum egre-
giæ formæ candidique vultus coram præsen-
tia consistere sui; cujus pulcritudo non hu-
mana putabatur, sed angelica: quem ita
consolando allocutus est, dicens: Surge,
fili, ex proprio, quo decubas lectulo, ac
cum omni spei fiducia perge ad locum, quo
sanctorum confessorum Christi Wandregisili
atque Ansberti pretiosa pascant membra; il-
licque scito, te per eorum merita veneran-
da loquelam percepturum pariter & auditum.
Is autem à somno, quo tenebatur oppressus,
evigilans, & de superni muneris promissione
non dubitans, assumpto secum comite iti-
neris, celerrimo cursu ad eandem ire de-
liberavit basilicam, in qua Sanctorum posita
erant corpora.

24 Cumque ad eam horâ vespertinâ diei
pervenisset, & in eadem basilica cum aliis
infirmis ea moraretur nocte, cum à fratribus
ejusdem congregationis matutinarum solen-
nitas celebraretur, octavo Idus Novembris,
die Dominico b, antequam ipsum Officium
matutinale peractum atque decantatum ha-
berent; cum pronus coram altari, in quo
Sanctorum corpora servabantur, jaceret, subi-
tò obdormivit: viditque virum quemdam
pulcherrimæ formæ, niveam præferentem
canitiam, veluti ipse nobis postea referen-
do narravit c, in sedili sedentem aureo, vir-
gam auream in manu dextra tenentem, de
cujus summitate in occipitio capitis præfa-
tum bis tetigit mutum; moxque vis ingen-
tis algoris penetravit cerebrum illius atque
usque in os ejus pervenit, pariterque fora-
mina pertransiit aurium: evigilansque con-
fessum, & à terra, qua jacebat, exurgens,
coram oculis omnium fratrum & plebium il-
lic astantium & laudes cunctipotentis Deo de-
cantantium, cum celsa voce atque alacritate
cordis clamare cœpit, dicens: Deo gratias.
Ecce adest beatus Wandregisilus, per quem
nunc mihi pius Dominus loquelam reddidit
& auditum. Unde universæ plebes, quæ ob
suf-

D

xvii.
Surdus &
mutus jube-
tur adire re-
liquias SS.
Wandregisili
& Ansberti
* al. Brofam

E

ubi à S. Wan-
dregisilo sibi
apparente sa-
natur.

F

G

A suffragia Sanctorum deprecanda ad eandem convenerant basilicam, cernentes quod gestum fuerat, cæli, terræque Dominum laudaverunt, magnique apud eum fore meriti beatum Wandregisilum proclamabant.

XVIII.
Grippe præfatus naufragio proximus,
d

25 Non longo post tempore, dum in periculo sibi invocantibus affuit, sequitur clara virtus ac maxima. Illuster namque vir Grippe, præfatus videlicet emporii Quentovici, jussu præcellentissimi regis Caroli d quadam legatione functus est in Insula Britannia ad regem gentis Anglorum. Denique strenuè impetratis ac peractis pro quibus directus fuerat, dum in revertendo navim ascendisset, Oceanum æquor ingressus, stante vento secundo, fere medium confecerat iter, noctisque spatio fere transacto, antequam rosæ lucis splendor mundum illuminaret, ita subito sæva exorta est procella; ut nulla spes evadendi præfato duci suisque comitibus, qui cum eo erant in navi, remaneret. Cumque à variis ac fortissimis ventorum motibus mare intumesceret, linitricque huc atque illuc à vi maris pulsaretur, ac vagabunda incederet, nullusque evadendi exitus ullo modo pateret, cum jam sol lucifluos emitteret radios, & propria totum illustraret lampade mundum, aspexit præfatus dux pharum supra littus maris, antiquorum industriâ ad cursum navigantium olim ibidem ædificatam, contemplatus est quoque & basilicam, in qua pretiosi confessoris Wandregisili summique pontificis Ansberti sanctissima posita erant membra, oppletosque lacrymis oculos, hæc humili cum voce supplicans, aiebat:

invocato S.
Wandregisilo,

26 Sacerdos quondam noster, nunc socius angelorum, beatissime Wandregisile, precibus piis succurre nunc afflictis & jam jamque periclitantibus. Te duce, ab hac regione progressus sum; te duce, externa adii loca. En desertus à te, patriæ inductus jam finibus, gravis periculi mole oppressus, dignas mei meriti pœnas luo. Noli subtrahere precem ad liberationem famulorum. Jocondior nobis melle dulcedo, ne sinas gaudia nostra supremæ tristitiæ nubilo maculari. Gaudium & exultatio nostra, quos deduxisti sospites, patrio solo redde incolumes. Inter hæc ipse dux ejusque focii vota offerunt, omnimodo nisi reddere cupientes.

discussa procellâ, ad portum feliciter appellitur.

27 Vix verba præfata finierant, cum subito ope atque intercessione almi Wandregisili pia, serenitas redditur mira, & patronum, quem quærebant absentem, virtute præclara præsentem intelligunt: lacrymæ denique vertuntur in gaudia, mœror lætitiâ permutatur. Elevatis namque velis, motu celeri cum magno tripudio linitric cucurrit ad littus, nec subacta inter duras cautes præruptaque & aspera loca contrita est, nec scit pertulisse discrimina, dum gaudet evasisse pericula. Ministeria nempe implevit itineris, relinquens signa virtutis. Iple autem præfatus dux Grippe in ipsa vigilia Nativitatis Domini alacer & solpes ad eandem pervenit basilicam, in qua prædictorum Christi Confessorum beatissima posita fuerant membra; ibique cunctipotentem Deo pro sua ereptione laudes multimodas cum magnæ humilitatis reverentia retulit, & vota promissa obtulit.

28 Illud quoque silendo præterire non debemus miraculum, quod in ipso tempore per Sanctorum merita in eadem, qua pretiosa eorum ossa cineresve sacri servabantur, gestum est ecclesia. Fuit quædam mulier, Deodata nomine, de pago Pontivo & villa Agrona; quæ ad suffragia petenda Sanctorum in sacrosanctis quadragesimæ diebus ad præfatam basilicam perducta est. Quæ ita carebat omnium officiis membrorum, paralytico attrita morbo, ut ejus caput omnibus videretur horarum momentis rotando & agitando è suo volvere loco. Manus verò illius ita dissolutæ ac tremulæ exstabant, ut nullo modo eas ad os suum applicare valeret: nam & eam, quam attulerat candellam, nullatenus altaribus quivit imponere sanctis, nisi aliorum sulca ac jura adminiculo: quicumque enim eam aspiciebant, semper putabant, casuram ac subito morituram.

EX MS.
VALCELL.
XIX.
Ma ier paralytica

29 Quæ dum tali quateretur molestia ægritudinis, ita meritis & suffragiis prædictorum Sanctorum ab eadem est incommoditate languoris curata; ut cuncta membrorum officia dudum amissa, post quinque dierum spatium quam ad eandem pervenerat basilicam, concitè recipere mereretur. Nam tanta inest ipsis sanctis Confessoribus gratia depellendi ægritudines ab humanis corporibus à summo opifice donata; ut plurimi gratiâ sanandi ad ipsos Sanctos properantes, alii verò revertentes, à variis diversisque morborum generibus, largiente Christo, liberari mereantur.

sanatur suble.

B

30 Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi octingentesimo sexagesimo sexto, venerunt corpora sanctorum confessorum Wandregisili & Ansberti ad ecclesiam sancti Petri, quæ ex ditione sanctorum præfatorum constat Sacerdotum, & est vicina portui Quentavico; ubi post aliquot dies quidam puer, nomine Bernoldus, de pago Pontivo & villa, quæ Diglitis dicitur; quem mater testabatur octo annorum spatio oculorum officio & gressu ambulandi funditus caruisse. Cum ad præfatam ecclesiam, in qua Sanctorum corpora posita erant, advenisset, in conspectu omnium, qui aderant, visum, Domino largiente, recepit & gressum. Mater verò prædicti pueri, nomine Hildegardis, quæ à febre quartana diutissime vexabatur, Domino miserante, in eodem loco sospitatem recepit.

xx & xxi.
Item puer eandem & claudus: ac mater ejus febricitans sanatur.

B

31 Eodem quoque tempore quædam Juvenula, nomine Sperta, de prædicto Quentavico portu, quæ ex artetrico morbo manibus contracta diu exstiterat, reductam manuum ac salutem, aspicientibus cunctis, qui aderant, in eadem basilica per suffragia Sanctorum divino munere consecuta est.

xxii.
Contracta restituitur.

f

ANNOTATA.

- a De S. Medardo ep. Noviomensi, ejusque monasterio: egimus die 8 Junii.
- b Ad idem eodem anno Christi 858.
- c Observa ætatem scriptoris.
- d Cognomento Calvi.
- e Hoc miraculum omittit Mabillonius.
- f Id est arthritico, sive articulari.

EX MS.
VALCELL.

CAPUT IV.

*Miracula ibidem patrata anno
Christi DCCCLXVII.*

A Nno octingentesimo sexagesimo septimo in ipso quoque tempore quædam mulier, nomine Echitrad, natione gentis Anglorum, supplicandi voto, veluti pœnitentibus moris est, Romam pergebat: quæ erat lunatica, sanguinisque fluxu per plurimos afficiebatur annos. Cumque ad præfatum locum, ubi Sanctorum corpora posita erant, divertisset, atque coram altare ad orandum se prostravisset, diu desideratam fanitatem, Domino miserante, decimo Kalend. Octobris per merita Sanctorum suorum recepit: & demum coeptum carpebat iter, quod Romanæ urbis ducit ad arces.

B 33 Sub idem fere tempus quidam homo, nomine Wandalgarius, & soror sua, nomine Gisleberta, de pago Pontivo & fundo Bladulfi villa, pertinens ad monasterium sancti Mauriti, à spiritu immundo possessi, & ob hoc arctissimis vinculis astricti, in carpento positi, ad præfatam basilicam deducti sunt VII Idus Aprilis. Qui duodecimo, ex quo illuc advenerant, die per virtutem Christi & merita sanctorum Confessorum, cunctis, qui aderant, cernentibus, exacto à se dæmone, sani effecti, ad propria sunt reversi.

C 34 Exin die quinto decimo, id est, XI Kalend. Maii, homo quidam, nomine Amatus, de emporio Quentavico, ita erat à spiritu immundo invasus; ut per os ejus exprobrando loqueretur, Sanctosque nominatim impotentes diceret ad se expellendum: qui tamen ipso, quo advenerat, die in præfata basilica coram sacris Sanctorum reliquiis per virtutem Christi perfecte curatus, vota promissa reddens, rediit ad propria.

C 35 Eodem quoque tempore quædam femina, Airisina nomine, de pago Tellau & prædio cognomento Haismedis, filium suum, nomine Ricolsum, quadriennio cæcum, ad præfatam basilicam pro recuperando lumine amissò adducere curabat; cumque ibi pro calamitate, quam prædictus ejus patiebatur natus, Domini misericordiam & sanctos Confessores invocasset, diu negatum lumen recipere meruit. Factum est autem hoc miraculum Nonis Maii, vigiliâ Ascensionis Domini.

a 36 Deinde a consequenti tempore quidam homo, nomine Fridericus, de pago Pontivo & villa, vocabulo Vertunno, diutino genuum dolore, id est, duorum annorum, valide quætebatur; qui cum ad prædictum Dei templum adductus fuisset, & ante memorata Sanctorum corpora pro incommoditate sua triduo opem flagitaret divinam, coram omnibus, qui aderant, erectus est, & in integrum corporis sui statum reductus est.

b 37 Quædam autem mulier, nomine Turch, de pago Taruennensi, quæ quinquennio solem non viderat, ibi se ad orandum in præfata basilica coram altari prostra-

vit. Cum ad Missarum solennia evangelica lectio prælecta fuisset, lumen, quod amiserat, Christo Salvatore omnium largiente, per merita Confessorum extemplo recepit: sed & istud miraculum factum erat XI Kalend. Augusti, in vigilia festivitatis sancti patris nostri Wandregisili.

38 Postea e verò anus quædam, Ermen-

39 Deinde quidam homo, nomine Rotgarius, de Villarcello, vocabulo Audilegiæ Cortè, mente captus, ad præfatum locum à suis deductus est, atque ibi aliquamdiu manens, cunctis, qui aderant, videntibus, coram præfatis Sanctorum corporibus sensu recepto, Deo sibi propitiante, intercessione Sanctorum, in momento temporis curatus est.

40 Quædam autem femina, nomine Itberta, illo venit, ubi Sanctorum corpora condita manent, deferens filium parvulum, nomine Ricardum, qui erat aliquanto tempore cæcus; ibique triduo degens, Christo Domino per merita Sanctorum donante, diu negatum lumen prædictus ejus filius recepit. Illud miraculum factum erat die IV Nonarum Decembris.

41 Succedente deinde aliquanto temporis intervallo, quidam homo, vocabulo Raduinus, ex pago Taruennensi & villa vocabulo Amanico, valida nervorum contractione debilitatus, ita claudus exsisterat; ut per annos fere XIII pigra promotione crura pedesque trahens, omni ambulandi careret officio. Qui etiam ante aliquot annos, cum prædictorum Sanctorum corpora in Walbodeghem villa servarentur, adductus fuerat; sed cur curatus non fuerit, dicant qui velint: mihi videtur, quia ob salutem animæ, aut alieujus nodum reatus ejus curatio dilata fuit, non penitus negata; neque tunc, sed alio tempore, & alio in loco, Deo largiente, à prædictis Sanctis fieri debuit. Denique ad præfatam basilicam, in qua Sanctorum reliquiæ degunt, in carpento à suis adductus, divinam exorans clementiam, in unius horæ momento integram omnium membrorum solpitate per Sanctorum merita recepit.

A N N O T A T A.

a Omissum & hoc à Mabillonio.

b Taruanna, Morinorum, olim caput, nunc pridem delecta funditus.

c Sequentia duo miracula prætermisit Mabillonius.

CA-

D

XXXIX.
Contracta
restituitur.XXX.
Mente captus
fit sanus.XXXI.
Cæcus oculorum
usum impetrat.
EXXXII.
Claudus
gressum recuperat
subiit.

F

A

CAPUT V.

Cetera miracula exinde visa tum prope Quentovicum, tum apud Carnotenses, cum ad eos delata essent reliquia, tum denique Bononia.

A Nno dominicæ Incarnationis octingentesimo sexagesimo octavo quædam virgo, nomine Berchildis, de pago Sueffonum a, & prædio, vocabulo Bergiaca, ex nervorum contractione debilitata, & per duodena annorum curricula inutilis facta, cum ad prædictum locum genibus & manibus reptando potius, quam ambulando, pervenisset, in eadem basilica consistenti vir quidam in candido habitu sibi apparuit, monens, ut in eodem loco maneret, quoadusque optatæ sanitatis, Deo jubente, per merita sancti Wandregisili susciperet opem. Quarto Idus Junii ostensa ei fuerat hæc visio. Exin die tertia, id est 11 Idus Junii, cum matutinorum solennia à fratribus essent decantata, cepit clamando Sanctorum nominatim auxilia deprecari; atque in hoc clamore, extentis subitò nervorum vinculis, illæsa * se erigens in pedes constitit. Sed & ista, in hunc modum curata, pedum gressibus ad propria rediit, quæ, ut prædiximus, nitendo potius, quam incedendo ad Confessorum limina pervenerat.

xxxiii. *Mulier item clauda erigitur.*

a

B

* Mabill. in incessum

b

xxxiv. *Damoniaca liberatur.*

c

C

Translatio reliquiarum ad Carnotenses.

d

* Mabill. & Thos. an. duo-decimo

e

f

43 Prædium b est in pago Pontivo, vocabulo Agrona, de quo quædam femina, à spiritu erratico nimium possessa, ad monasterium sancti Judoci c à propinquis suis curanda perducta est. Cumque per aliquot dies ibidem moraretur, & ejus differretur curatio, visum est illis, qui eam illò perduxerant, ad basilicam sancti Petri, ubi sanctorum Confessorum corpora servabantur, deduci; quod factum constat esse die octavo Iduum Juliarum. Quæ, cum ibidem per septem moraretur dies, voces confusas ac terribiles emittebat, & per os ejus multa nefanda spiritus nequam promebat; ut nulli dubium esset, quin is ipse per eam loqueretur, qui & invasam tenebat. Octavo autem die postquam illò advenerat, id est, Idibus Julii, largiente Christo, per merita Confessorum expulso dæmone, & recepta sospitate, pro collata sibi sanitate nomen Domini glorificans, perfectè curata ad propria est reversa.

44 Anno dominicæ Incarnationis octingentesimo octogesimo quinto d, Indictione tertia, sub die undecimo * Kalendarum Decembrium venerunt corpora sanctorum Wandregisili & Ansberti confessorum ad Carnotensem urbem, & jubente Domino, suscepta sunt à venerabili Haimone episcopo e præfatae urbis, & domino Haimérico abbate monasterii sancti Carani martyris f, & collocata in ecclesia, in qua isdem Christi martyr requiescit; ubi non minimam humanitatem monachis sancti Wandregisili, qui metu gentilium hæc attulerant, exhibuit, & ho-

Julii Tomus V.

spitalitatem condignam hilariter tribuit. Ibi- que usque quartodecimo Kalend. Martii pacificè mansimus; videlicet per menses tres, exceptis tribus diebus. Deinde xiv Kalendas Martii metu gentilium suadente, & cooperatore præfato Haimérico * venerabili aliisque Sanctorum veneratoribus; annuente etiam ejusdem urbis venerabili clero & plebe Deo devota, cum laudibus & honore prædictorum corpora Sanctorum intra muros præfatae urbis venerabiliter suscepta sunt, atque in capellam, quam olim venerandus præsul Gislebertus g infra domum suam construxerat, dignè collocata sunt, in qua omnipotens Deus Sanctos suos, ut voluit, mirabiliter mirificavit, & miraculorum attestationibus multiformiter honoravit, quorum insignia miracula, jubente Domino, mirabiliter refulgent.

EX MS. VALCELLE

Thos. Haimone

g

45 Ea siquidem tempestate quidam homo, Haimericus nomine, à spiritu immundo invasus, de villa vincus, atque demùm in carpentum elatus, ad prædictam basilicam, ubi Sanctorum custodiebantur corpora, perductus est; qui ita vexabatur ab erratico spiritu; ut omnes assistentes dentium laceratione appetere vellet, ac multa nefanda nec dicenda, hortatu dæmonis, ore proferret; ibique per aliquot dies manens, Domino miserante, opimis Sanctorum meritis perfectè curatus, sanus & incolumis pedibus propriis habitacula repedavit ad sua: erat autem de familia sanctæ Mariæ Carnotensis ecclesiæ. Facta sunt hæc in ultimis mensis Aprilis diebus.

xxxv. *Damoniaca liberatur.*

E

46 Deinde in mense Maio quædam femina, nomine Adalgardis, de villa Auriaco, quæ est ex ditione sancti Launomari Corbiensis b monasterii, phrenesim passa, à viro suo ac focero ad præsidia Sanctorum adducta, unius diei spatio transacto, Deo jubente, concitam recepit sospitatem.

xxxvi. *Phrenesim sanatur.*

b

47 Tertium quoque miraculum, opitulante Christo, & Sanctorum intercedentibus meritis, in homine quodam, nomine Adalmano, completum est. Hic etiam terribiliter vexabatur ab inimico; in clamando videlicet immoderatè ac lacerando & in homines procaciter exspuendo. Erat enim de pago Ebroticino i in Carnotis urbe degens, & panes ad vendendum conficiens; & hic à Domino perfectè curatus, sanus recessit; & hoc mediante mense Maio.

xxxvii. *Vexatus à demone liberatur.*

F

i

48 Quarta quoque virtus Sanctorum in homine, nomine Augelmaro, reuulsi: qui captus à dæmone, amissò sensu, inania gerebat voce, linguæ ac membrorum motibus; ibique octo dierum spatio manens, videlicet à nono Kalend. Julii usque ad Kalendas ejusdem, meruit à Domino & Sanctis ejus perfectè curari. Fuerat namque de pago Bononiensi; qui ab incursione paganorum expulsus solo proprio, morabatur tunc temporis in pago Carnoteno & Villa Antilaico.

xxxviii. *Amons sibi restituitur.*

49 Quintum æquè miraculum in femina, nomine Gertrude, Deo donante, contigit. Quæ, sensu amissò dæmonis instinctu, & loquebatur deformiter, & dentibus frende- bat, & omnia inhonesta promebat: quæ tamen tertio, postquam ad præfatum pervenerat locum, die meritis Sanctorum ab hac meruit incommoditate liberari. Erat autem de

xxxix. *Mulier à dæmone infessa, ad mentem, reducitur.*

O o

Bodone

EX MS. VALCELL. Bodone villa *, quæ sita est in pago Car-

noteno. 50 Sexta quoque virtus in femina, nomine Angelberga, offensa fuerat: quæ parum loquebatur, sensu amisso proprio; sed alia agebat inhonesta: quæ tamen tertio, postquam advenerat, die precibus Sanctorum sana & incolumis ad sua concitè rediit. Erat autem de pago Matriacensi k; & hoc intrante Julio mense patratum erat.

51 Illud quoque septimum laude dignum huic paginæ inferendum ratum duximus miraculum, quod cælorum Compos & orbis in quadam femina per beatum exercuit Wandregisilum, sanctitate celebratissimum. Nam cum nonnulli per Francorum fines nobilium pauperumque infirmitatum incommoditatibus molestati, gauderent sese ab eo sospitati redditos optabili, placuit cunctorum Modificatori; ut, velut in Germanorum provinciis multorum laudabatur ore; ita gens transmarina præclaris illum vocibus devotaque mente attolleret. Tali itaque actum est occasione, ut nomen beati Viri non tantum in solo patrio, verum etiam beatificaretur in peregrino. Erat quippe in eisdem partibus quædam femina, omni compagine membrorum adeo infirmata; ut nec manibus cibum ori apponere, nec pedibus gressum quiret aliquatenus figere: membrorum etiam officio carebat ita ex toto, ut potius se poni in sepulcro, quam alicujus solatii cuperet perfrui adjutorio.

52 Quadam igitur nocte, cum ejus spiritus intra pene mortuos artus triste anhæleret, audit per visum quemdam dicentem sibi: Si forsitan fuisses transecta ad memoriam S. Wandregisili confessoris Christi, qui in Bononia civitate l cum præsulibus Ansberto & Wlfranno m requiescit almifluis; profectò recepisses tui pristinam sanitatem corporis. Hac igitur visione animata, rogavit affines atque cognatos, ut ei præberent evectionis adminicula, quibus Sanctorum prædictorum quiret adire limina ob recuperanda pristinæ sanitatis commoda. Cumque illò, auspice pervenisset Christo, multo lacrymarum imbre ante Sanctorum busta effuso, ita surrexit sospes à pavimento; ut nulla infirmitatis vestigia in ejus apparerent corpufculo, multo tempore paralyfis infirmitate dissoluto. Quod videntes transmarini, qui cum ea venerant, & multi incolarum, dulcisonis Domino pangebant vocibus odas, gratias illi, sanctoque Wandregisilo reddentes devotas.

53 Receptâ itaque femina, quæ advenerat, sanitate, devovit, numquam se domum redire; sed omni, quo adviveret, tempore in Sancti famulatio præfati perseverare. Re-meantibus ergo collegis suis transmarinam patriam, ipsa, ut devoverat, nusquam accessit; sed in obsequio Curatoris sui totam se contulit. Interea audivit in somnis sanctum se monentem Wandregisilum, ne aliquando calefactione ignis uteretur, nec tempore hiemis neque æstatis: quod si fecisset; pro certo sciret, ad se reversuram, quam gaudebat amisisse, infirmitatem. At illa, ut fuerat præmonita, jubentis imperium omni observavit cum diligentia per aliquod temporis spatium. Tempestate itaque quadam,

cum vigilia adesset Nativitatis dominicæ, & sodales suas, sanctimoniales videlicet feminas, multimoda prece rogaret, ut oblatas, quas oblatura Domino in crastinum erat n, formarent, igneque, quem appropinquare non audebat, decoquerent; & minime impetraret; accessit ad ignem; ferroque, quo imprimendæ ac decoquendæ erant oblatæ, arrepto, mox nervi manus ejus dexteræ contracti sunt, ac oblatorium o, quod sponte susceperat, invita, vi agente divina, retinuit.

54 Cum fletu igitur & dolore prævalido tribus diebus strictim deportato, die jam quarto, festivitate beatorum Innocentium, Wandregisilo cum complicitibus p suis exorante beato, & Auctore innocentie jubente, horâ, qua populus stans cum reverentia ad Missam sanctum auscultaret Euangelium, ferrum de vola mulieris decidit, & sonum cadens in pavimento circumstantium auribus incussit. Sonitu ergo ferri atque clamore mulieris omnes, qui aderant, permoti venerunt cum strepitu magno ad eam, & pro tanto tripudiantes miraculo, cunctipotentem Deum magnis præconiorum vocibus clerus laudavit ac populus; qui semper & ubique in omnibus operibus suis exstat benedictus. Aperto post hæc ferro, in quo erat intus oblata impressa, invenerunt eam sanguine tabo mixto cruentatam; pro qua re multam habitatores loci illius deinceps habuere admirationem.

55 Quæ horum gratiâ Sanctorum in digito tuo peregit maxima virtus tua, quæ scilicet magnalia cum tot sint & tanta, ut numerositatis summam excedant, seu multiplicitate quasi quoddam fastidium quibusdam generent, modum eis statuamus, ne pretium vilescere incipiat tam pretiosissimarum margaritarum. Ducimus autem hæc omnia per Servos suos operatum Christum, salutem animarum providentem magis, quam corporum. Quid enim magni immortalis Deo morituræ mox carni ad breve & in modicum quamcumque momentaneam redonare sanitatem? Animabus in perpetuum victuris, ut prædixi, magis proficit invisibilem Deum per hoc glorificari.

A N N O T A T A.

a Pagus, sive ager, Sueffionensis est tractus Gallia in insula Francia.

b Præteritum à Mabillonio miraculum hoc.

c Haud longè Quentavico. Porro de S. Judoco ageitur 13 Decembris.

d Mabillonius & Ms. Thosanum habent, octingentesimo nonagesimo quinto, Indictione quarta. Pagus itaque in Crucis Baroni ad annum 895, num. 3, pro Indictione quarta reponi jubet decimam quartam, anno 895 mense Septembri, inquit, inchoatam. Sed non viderat codicem nostrum Valcellensem, in quo annus 885 & Indictio tertia sine difficultate conciliantur: cui proinde adhaerendam videtur, licet toto decennio à Mabillonio & Thosano exemplari discrepet: hoc loco namque hæc certò corrupta sunt; cum inter se pugnent annus & Indictio.

e Vide infra Annotationem ad litteram g.

f De S. Caranno ac monasterio ejus apud Car-

D

n

o

XLIII. sed facti pænitens opem iterum S. Wandregisili sentit.

p

E

Epilogus Auctoris.

q

F

sepulcrum adire jussa S. Wandregisili sanatur,

l

m

C

XLII. cuius obsequio consecrata. ob inobedientiam punitur;

A notenses scripsimus ad diem 28 Maii.
 g Episcopus Carnosensis quadragesimus septimus apud Sammarthanos; ubi præsuisse ecclesie illi dicitur ab anno circiter 859 usque ad 878 & ultra; & probatur ex synodis, quibus interfuit. Erant ergo cum ipsi Sammarthani, tum alii, cum Aymonem supra memoratum Gisleberti decessorem faciunt; quando diu post Gislebertum sedit, ut ex auctore nostro patet. Quid, quod inter Gislebertum & Aymonem mediis intervenerit Gerardus, seu Geraldus ille, quem Gisleberti successorem Sammarthani faciunt? Videtur Analecta Mabillonii vetera tom. 2 pag. 552.

h Lege Curbionensis monasterii, de quo diximus, quando de S. Launomaro agendum fuit die 19 Januarii.

i Sive territorio Ebroicarum in Normantia, vulgo le pays d'Evreux.

k Tractus erat Gallia, ubi nunc pars est Belsia & pars Insula Francia, de quo plura geographi.

l Hinc apparet, translata fuisse Sanctorum nostrorum corpora Bononiam, uti in Commentario dictum num. 36.

B m Translationem hanc S. Wlfranni negamus ad diem 20 Martii pag. 161, cum auctore historia inventionis ejus in appendice Chronici Fontanellensis cap. 7. Imò vero dubiam non videtur, quin S. Wlfranni nomen hic ab aliquo recentiori interpolatore intrasum sit; quandoquidem jam dicta appendicis auctor, qui scripsit seculo undecimo, ad hanc miraculorum SS. Wandregisili & Ansberti historiam provocans, ait, in ea hujus Sancti (Wlfranni) nomen vel mentionem nusquam reperiri vel semel insertam.

n Per oblatas hic intellige hostias seu formilas panis ad sacrificium offerendas, quæ præcipue ante Domini Natalem, vel sancta Resurrectionis diem fieri solebant; ut ex Udalrico docet Mabillonius in Præfatione ad Acta Sanctorum sui Ordinis tom. 3, num. 55.

o Id est ferrum quo imprimenda ac decoquenda erant oblata; quod ibidem describit Mabillonius mox citatus.

p Per complices hic designari videntur socii S. Wandregisili, paulo altius nominati; nempe SS. Ansbertus & Wlfrannus, quorum conjuncta ibi reliquia credebantur.

C q Epilogum sequentem reperi in solo Ms. Thesano.

Julii Tomus V.

HISTORIA

Translationis S. Wandregisili in montem Blandinium, ex Ms. Aimerici Bigotii, collato cum editione Mabillonii, & Officio proprio Blandiniensium Ms.

Incipit gloriosus à Deo dispositus adventus in monte, blandinium rite vocato a, Sanctorum Wandregisili abbatis, Ansberti & Wlfranni b, archipræsulum, aliorumque pignerum sanctorum. B

CAPUT I.

S. Wandregisili & sociorum ejus merita, atque, sepultura, incorruptio, elevatio, translationes, miracula.

Dominus noster Jesus Christus, qui ad nos de sinu patris venire, & nos in se dignatus est suscipere, ipse in sanctis & electis suis Wandregisilo & Ansberto atque Wlfranno hodie nos visitare, & nobis in adventu eorum seipsum voluit præsentare. Jure ergo in eis se nobis præsentavit, cum quo illi esse, & per quem semper vivere ambiebant c. Jure, inquam, se in eis præsentavit, quia ipsi jugiter ei exsistere regnum, solium, & templum: regnum scilicet, in quo regnavit; solium, in quo sedit; templum, in quo mansit: regnum; quia ipse ait: Regnum Dei intra vos est; solium verò, dicente Scriptura: Anima justi sedes est sapientiæ; templum autem, testante Apostolo, quod corpora Sanctorum templum est Spiritus sancti. Tanta itaque auctori-tate, confidenter dicimus, quod Christum in eis hodie suscepimus.

2 Suscepto ergo Rege, suscepta quoque cum Rege tam præclarâ Sanctorum militiâ, diem tantæ lætitiæ solenniter celebremus, & debito laudum præconio excolamus*. Et quia honor regis est dignum sibi militem laudare, præfatis cælestis aulæ Militibus ob honorem omnipotentissimi Regis. eorum hodiernas laudes exultantibus animis dedicemus. Hi ergo sunt tres columnæ, fidei lucem innitentes Trinitati, & pertingentes usque in altitudinem cæli. Hi Dei Ecclesiam præcibus, hi Christianum imperium assiduis sustentant intercessionibus. Hi sunt eximii sacerdotes Dei Wandregisilus & Ansbertus, atque Wlfrannus, ante mundi exordium ad vitam quidem æternam à Deo præordinati, suis autem temporibus mundo cælitus desti-

EX MS. nati; quos Deus in sapientia sua providit sibi quidem ad honorem, lucem autem Ecclesie ad exaltationem, Christianis autem fidelibus ad utilitatem.

3 Hos igitur Patres angelicos sicut in hac vita sibi Christus in pace ac dilectione univit; ita & in celo pariter regnare fecit; & in terra corpora eorum in unum recondi delegit: quos etiam Angelorum concives effecit, & gloriosos in Apostolico senatu illi celesti curie senatores adscriptis. Quanto autem honori assignetur, celestis aulae senatores effici, Romanæ quondam reipublicæ dignitas manifestat, quæ senatorum, consulum, atque dictatorum gradibus distincta, hoc speciale, & tamquam proprium senatui assignavit fastigium pompæ; ut nihil decretis consulum, nihil ratum foret imperiis dictatorum **d** nisi ejus approbatum sententiâ & libratum prudentiâ. Et inde est, quod rumor de victoriosissima Redemptoris nostri resurrectione promulgatus, & ad tribunalia Tiberii cæsaris, Pilato præside referente, delatus, prosperum eo tempore processum non haberet; quia auctoritas senatus ab imperatore & vulgo in ejus approbatione præventa est **e**.

4 Magis autem, ut remur, in Dei sapientia provisum est; ut tantam Regis victoriam potius virtus angelicæ prædicationis, Apostolorum quoque & martyrum pretiosus attestaretur sanguis, quam citius telâ araneorum dissolvenda terrenæ argumentationis prudentia. Hæc de pompa mundanæ gloriæ paucis perstrinximus, ut ex hoc detur intelligi (si tamen terrena celestibus, caducamantur, & momentanea licet componere æternis) quam gloriosum sit Sanctis, quos hodierno die patronos suscepimus, in celesti senatu principari, & cum Rege regum causas mortalium tam precibus, quam consilio moderari, ait enim Psalmista, quod Deus glorificetur in consilio Sanctorum **f**.

5 Ad hanc ergo tantæ felicitatis gloriam, commendatâ terræ aromaticâ corporis glebâ, felici transitu, beatissime pater Wandregisile, scandere meruisti, peractis cum gloria XIX lustris, anno videlicet Verbi humanati sexcentesimo sexagesimo quinto; sanctus verò Ansbertus anno ejusdem Verbi incarnati sexcentesimo nonagesimo quinto; & inclytus Wlfrannus sexcentesimo nonagesimo sexto **g** eandem perenniter possessuri gloriam petierunt, ubi Christus pontifex pontificum regnat, & eos pontificali diademate coronat. Locum autem funereæ quietis apud Fontanellam in ecclesia sancti Pauli Apostoli in unum sortiti sunt; ubi beato Wandregisilo post mortem hoc ad honorem gratia Dei providit, ut illud domum sepulcri fortiretur, ubi præfati archipræsules Christi ad dexteram ejus, & lævam condendi erant **b**. Nec immerito corporeo quoque funere honoratus est ab eis, cujus doctrina & exemplis adepti sunt culmen regni celestis.

6 Cæperunt autem ad sepulcra eorum signa miraculorum radiare, angelorum & hominum frequentia crebrescere; Christum, cui in carne viventes adhæserunt, defuncti quoque omnipotentem declaraverunt. Quanti essent Altissimo, claritate prodigiorum & terræ innotuit & celo. Sed quia de incor-

ruptione membrorum non minima divinæ laudis materies latebat in tumulis (sicut enim Agnum Dei sequuntur immaculati, sic in sepulcris servabantur incorrupti) placuit Altissimo & hoc mortalium revelare charitati. De qua scilicet revelatione, quid dignè expediatur, domini & fratres mei? Aperiam tamen os in laudem Dei. Nam gloria, quæ ibi in Sanctis claruit, hodiernæ festivitatis gaudio alludit. Quod enim tunc ibi glorificatum est, hic hodie nobis donatum est; & cum idipsum & ibi glorificatum, & hic hodie sit susceptum; dicamus, qualis illa fuerit glorificatio, ut cunctis pateat, quæ & qualis illa sit susceptio.

7 Hæc igitur, de qua loqui incipimus, sacratissima revelatio facta est undecimo Kalendas Aprilis, translatis eorumdem Christi Sacerdotum corporibus à memorata ecclesia sancti Pauli Apostoli in basilicam sancti Petri à sancto Eaino Taruennensis sedis præfule & Fontanellenis cœnobii rectore. Cui translationi solemniter celebrandæ occurrit pari affectu omnis cœtus, omne vulgus, omnis quoque sexus & ætas. Cumque ad exsequias celestes tota animi & corporis devotione sese sanctus ingereret episcopus, præmissis, cum thymiamateriis atque lampadibus, comministris, ad memoriam Sanctorum cum laudibus accedunt & hymnis.

8 Cunctis adstantibus & in cælum spe & animo erectis, sacrosancti aperiuntur tumuli. Et, ecce, venerandus pater Wandregisilus; ecce, venerandi præfules Christi Ansbertus atque Wlfrannus, cælo noti & terræ cogniti in sua gloria, gloriam Dei revelantes cum integerrima carnis suæ substantia, cum incorrupta sacerdotalium infularum materia mortalium obtutibus sese offerunt intuentos. Ecce, inquam, dignissimi angelorum Concives in repositoriis suis, somno soporatis simillimi, tam mirabili suæ incorruptionis prodigio, quanta eorum spiritibus maneat in celestibus gloria, ostendentes, tales, natura stupente, sunt reperti, quales olim in sepulcris fuere reconditi. Quid dicam de emanantia inæstimabilis fragrantiae, suavitatis mirificæ? Sentires odorem, tamquam ex balsamo, & aromatibus fluentem; nam conspicuum erat angelorum adesse frequentiam. O beati oculi, quibus illud spectaculum angelicum videre, o sacræ nares, quibus illud delectamentum cæleste datum est sentire!

9 Ergo omnibus ob tale spectaculum gaudio attonitis, cunctis quoque tam in ecclesia, quam in atrio ecclesie divini nectaris odoramento refectis, quid ibi piarum lacrymarum fufum, quid sancti timoris & piæ exultationis à sancto Spiritu sit suscitatum, quis dignè enarrabit? Pontifex autem & celestium exsequiarum ministri divino, quod agebatur, Officio conjubilantes, sacra busta, divinarum medelarum plena, piis ulnis levantes, cum magno pfallentium choro ab ecclesia S. Pauli in basilicam, ut dictum est, transtulere S. Petri. Quibus in absidam ejusdem basilicæ ad Orientem altaris reconditis, omnis populus dans laudem Deo in altissimis, in sua reversus est, muneribus ditatus divinis. Sic ergo reconditis apud S. Petrum cum incorruptionis gloria pretiosis Sanctorum artubus, quot

D

ut patuit etiam in prima eorum elevatione;

E

quando corpora reperta sunt incorrupta & odorifera;

F

translata ex ecclesia S. Pauli ad S. Petri

*qui tanta pol-
lent auctoritate,*

in curia caelesti,

ad quam hinc migraverunt A.C. 665, 695, 696; sepulti apud Fontanellam:

ubi claruerunt miraculis:

A quot abhinc annorum curriculum in hoc tam admirabili permanferint prodigio, cum soli omnium inspiratori Deo, tum etiam Sanctis custodientibus eos notum & compertum creditur angelis. Quibus ad honorem Dei hoc dignè attollendum commendamus: quia naturæ eorum competit quidquid incorruptioni subjacet, limpidiùs penetrare.

inde porrò Bononiam feculo nonò;

io Hic nobis, carissimi, hodiernæ festivitatis jubilo fermocinantibus, sermonis ipsius ordo lacrymas in nobis suscitare, & hodierna nititur gaudia perturbare; nam gens barbara, circa littus Oceani maris ea tempestate debacchando, magno flumini Sequanæ vicinis multum erat infesta. Unde contigit tumulos Sanctorum proprio despoliari honore; ut in territorio Bononiensi ab hujusmodi declinaretur infestatione. Ergo hujus diei gratiâ quæque transeamus tristia, quæque adversa; quæ non nobis adversa, sed cuncta genuerè læta & prospera. Bononiam igitur ventum est, ut prædictum est. Agebat tunc in sceptris Carolus calvus, filius Ludovici pii, annum decimum septimum k.

B tibi plurima facta sunt miracula ejus generis.

II Ibi quoque divinitus est revelatum, quanta in conspectu Dei præmineant virtute; cum circa exanimés exuvias tanta vivens episcopus euangelizaverit potentia. Et ut aliqua divinorum operum magnalia perstringam, ibi, ut sic dicam, cætervatim, cæci visum, surdi auditum, muti linguæ officium, claudi gressum, contracti erectionem, paralytici soliditatem, & fluxum sanguinis patientes concitam manantium venarum obturationem, omnes diversis languoribus detenti ex ossibus mortuis cælestem atque vitalem hausere medelam. Quid de expulsionè dæmonum clamabo? Quicumque amentiam aut phrenesim passi adducebantur, quicumque immundo spiritu vexati, atque legione dæmonum obsessi attrahebantur (laus & honor tibi, Christe) absque mora imperium sentiebant divinum. Interdum quoque solo linteorum aut palliorum tactu curati sunt. Ergo eruditus animus ex his medelis corporum & exterioribus perpendat miraculis, quam profuis hi Sancti languentibus animabus obvient beneficiis: verè enim meritis eorum turbæ dæmonum à cordibus fidelium fugantur, pestes vitiorum pelluntur, mors peccatorum perimitur, & vita animarum per Christum suscitatur.

ANNOTATA.

a Blandinii montis descriptionem dabit auctor inferius cap. 2.

b Vide, quæ de hac translatione S. Wlfranni dicta sunt in Commentario supra num. 36, vel etiam, si placet, Acta Sanctorum Ordinis Benedictini seculo 3 parte 1.

c Hic prologum abrumptit Mabillonius usque ad numerum 5.

d Imò verò stante republica, dictatorum imperia ac decreta nequaquam ad senatum referri debebant: dictatoris enim summum erat liberumque imperium, sub quo ceteri magistratus cessabant, exceptis tribunis, inquit Polybius Historiarum lib. 3.

e Ad de hac re Eusebium in Historia eccles. lib. 2, cap. 2.

f Sequentia sunt etiam apud Mabillonium.

EX MS.

g De his omnibus consule Commentarium nostrum § 4.

h Nempe post primam translationem ab ecclesia S. Pauli ad basilicam S. Petri; ut in Commentario dictum est à num. 32.

i Imò secundo Kal. April., ut habet Mabillonius, seu pridie Kali April., ut est in Officio proprio Blandiniensi. Itaque Amanuensis error est, qui II, id est, secundo, putavit esse II, id est, undecimo; forte quòd secundo Kalendas rariùs dici solet, quam pridie Kalendas.

k Vide Miracula supra num. 10.

l Mabillonius legit: Cum circa exanimés exuvias tanta vivens spem evigilaverit potentia: In Officio Blandiniensi: Cum circa exanimés eorumdem exuvias tanta viventis & immortalis Spiritus enituerit potentia, virtutisque divina. Certe quid sibi velit episcopus in apographo nostro, non capio equidem.

CAPUT II.

R

Translatio eorumdem Sanctorum tentata in montem Blandinium; hujus loci descriptio, fundatio, abbates.

ET quoniam ductu sermonis ad hoc jam pervenimus, ut gloriosus eorum adventus fidelium insonet auribus, operæ pretium censuimus aliqua de loco prælibare, quem eorum patrocinio & sacrosanctis meritis Christus Dominus noster elegit nobilitare. De quo loco dicturi fraterna pace & Christiana fide hoc narrare aggredimur, quod posteritati suæ patrum auctoritas, & fidelis commendat verustas.

Antor dictus de alia eorumdem translatione ad montem Blandinium,

13 In pago igitur Gandavo mons surgit aureus, & cunctis in edito positus, claro nomine Blandinium nuncupatur: cujus quidem longitudinis tractus à plaga septentrionali in meridianam; latitudinis verò à plaga orientali in occidentalem porrigitur. Et hinc quidem à climate orientali fluvius, Scaldis nomine; illinc verò ab occidentali aliùs, Legia dictus, flexuoso mæandro nobilem manationis suæ dirigunt cursum. De quo plura in laudem Dei dicturi, ob merita Sanctorum ibi in cubilibus suis exultantium illud libet Davidicum conclamare: Mons Dei, mons uber; mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo; etenim Dominus habitabit in finem. In cujus superno vertice locus magno fulget decore, quem sermone aggredimur.

orditur à descriptione hujus loci;

F

14 Hunc ergo locum dilectus Deo & hominibus præsul eximius olim adiens Amanudus a tempore quo gloriosus rex Dagobertus honestè agebat in sceptris, cænobium ibi construxit in montis vertice: ubi vetustissimum fanum fuit, in quo ex antiquorum more gentilium ab stulto rusticorum populo Mercurius colebatur. Contrivit ergo idolum, subvertit aram, succidit lucos, atque, ut prælibavimus, ubi fanum destruxit, ibi cænobium construxit, cui Blandinium voca-

olim à S. Amando decorati cænobio S. Petri;

EX MS. bulum indidit, ob quod blanditiis ferocis populi animum delinivit. Cœptum est autem hoc opus ab anno dominicæ Incarnationis sexcentesimo decimo, sub die Kalendarum Octobrium, Indictione prima, qui erat annus prætati regis Dagoberti quartus decimus, pontificante Sedem Romanæ Ecclesiæ beatissimo Papa Martino, Aycharii autem episcopi Noviomensis anno septimo *b*. Quod perfectum dedicavit in honorem beati Petri Apostolorum principis primo Kalendarum Maiarum die, insertis ibidem reliquiis ejusdem principis Apostolorum, doctorisque gentium Pauli, sanctorumque Apostolorum Philippi & Jacobi, aliorumque Sanctorum pigneribus, quæ à Martino Papa impetraverat: in quo, & monachorum congregavit catervam, quibus & præfecit abbatem, nomine Florbertum *c*, virtutum ornamentis floridum, tum totius religionis honestate præclarum *d*.

15 Et certum tenemus, hoc primum esse omnium cœnobiorum ab eodem sancto patre nostro Amando ubi ubi fundatorum *e*. Sed, nequis forte spiritu erroris seductus sermonem nostrum à verò æstimet deviare, sciat, nos orthodoxorum, jamque in cælis regnantium cum Christo, inniti testimoniis patrum; quibus derogare nulli fas est Christianorum; quæ etiam nunc opportunè & competenter hic possent inferi, nisi sermo ab ordine suo vitaret deduci. Respondent quoque his magna auctoritate roborata prisca & moderna Romanorum testamenta Pontificum, & Christianorum decreta augustorum *f*.

16 Deo etiam annuente, clericorum monasterium in eodem pago Gandavo constructum est à beato Amando *g*: ubi die noctuque laus à fidelibus decantatur, sub ejusdem sanctissimi patris & abbatis Florberti regimonia. Quo audito, Arnolphus Bavo, præclarus confessor Domini mox futurus, plenissima devotione ante oratorium Domini se prosternens, comam capitis sui abscondi deprecatus est, adeptusque venerandi pontificis manibus clericatus honorem, meruit fieri confors Apostolorum. Sed nunc cœpti sermonis ordinem prosequamur.

17 Beatus igitur Amandus, omnibus ritè ordinatis, alibi divino flagrans amore migraturus, famulum Domini, virum strenuissimum Florbertum, ut superius dictum est, monachorum gregi pastorem præfecit atque abbatem. Qui strenuè sancti propositi normam incedens, quod subditos verbo docuit, ipse prior exemplo monstravit. Rexit autem idem hoc cœnobium sub beato Amando annis viginti, qui sexcentesimo quadragesimo secundo anno dominicæ Incarnationis, primo Kalendarum Novembrium die, humanis rebus exemptus, ad superos, ut credimus, est evectus, atque in eodem monasterio tumulatus, attestante etiam marmoris titulo, sculpto litteris tam Græcis quam Latinis hoc modo: HIC EST LOCUS, UBI REQUIESCIT CORPUS FLORBERTI ABBATIS, DISCIPULI ET ORDINATI AMANDI EPISCOPI, CUIUS DEPOSITIO CELEBRATUR KALENDIS NOVEMBRIS *h*.

18 Successit autem ei in regimine vir venerabilis abba Johannes *i*, à beato Amando subrogatus. Qui cum juxta nominis sui

significationem divinâ gratiâ plenus esset, utpote quem Dominus pastorem gregis proprii elegit, omnibus tam notus, quam carus fuit; ita ut vulgi ore locus ipse longè per succedentia tempora Johannis monasterium appellaretur: quo etiam inter intelligibilia *k* disposito, ex discipulis ejusdem patris Baudemundus *l* vocabulo successit. Sicque succedentibus sibi rectoribus *m*, ad tempus, quo usque inter Carolum & Ragenfridum perduellium exortum est *n*, admodum honestè Domino inibi militatum est.

19 Qua tempestate cum vices Christi in sacro regimine Cælestinus abba ageret, falsa invidorum delatione apud præfatum principem innocenter laceratus, quasi qui partibus Ragenfridi favisset, ab eodem & ipse exilio injuriâ est deportatus, & grex Domini est dispersus *o*. Qui peregrinus obiit, & in monasterio beati Petri, quod Rodnacæ situm est *p*, sepultus quievit. Carolo autem magno imperante, salus mundum respexit, quæ & hunc locum visitavit. Tetigit enim Dominus cor ejusdem principis, & gratuita pietate inspiravit, ut viro Dei Agnardo *q*, qui ea tempestate insignis est habitus, idem cœnobium traderet regendum, à quo mox illustrium clericorum multitudo adunata, sub umbra alarum Apostolicæ protectionis, hic divino munere est collecta. Quorum, sibi que succedentium industriâ idem locus decentissimè veneratus, claro sanctæ religionis vigore ubique gentium exstitit floridus.

20 Surrexit illis diebus in regno ex fortissima heroum profapia Balduinus, ob invincibile animi robur & fortia insignia gestorum cognomento Ferreus *r*. Qui acceptâ Judith, filiâ Caroli calvi, univèrsum regnum inter mare Gallicum & præfatum Scaldem fluvium cum ea, divinâ gratiâ, sortitus est: unde & locus, de quo sermo est, ejus quoque ditioni adjunctus est. Quem eodem tempore venerabilis abba, nomine Rotbertus, ecclesiasticis studiis vitæque honestate omnibus notus, divina dispensatione regendum suscepit. Cujus laudabilis vitæ merito magnum præbet testimonium, quod piis lacrymis coram Domino fufis, & jugi cordis contritione & carnis maceratione à Domino Jesu Christo obtinere meruit, ut sacratissimum corpus sponsæ & virginis Christi Amalbergæ, cunctis mortalibus diu absconditum, mira sibi revelatione & primitus ostensum, & cælitus fuerit donatum. Cujus revelationis & adventus tempore tanta meritis ipsius effulfit magnitudo prodigiorum, tanta & animarum & corporum enituit gratia remedium, ut vix ab ullo mortalium, aut numero comprehendi, aut verbis potuerint enarrari. Nec ulli fidelium incredibile videatur, Christum, ejusdem virginis sponsum, hæc pro ea operatum in terris, quam coram patre suo angelis & ejus pudicitia & martyrii coronis glorificat in cælis. Facta est autem ejusdem corporis translatio sacræ virginis anno Verbi incarnati octingentesimo septuagesimo, Indictione tertia *s*.

21 Ut autem ad ordinem redeamus, Judith, inclyta Caroli imperatoris proles, Balduino peperit filium ei æquivocum *t*: cui Eltrudis *, filia regis Anglorum magnum genuit

D

k

l

m

n

atque alii

o

p

q

r

s

t

quos inter
Rotbertus, quo
reliquias invenit
S. Amalbergæ V.

r

F

Translatio reliquiarum in montem

Blandinium curante Arnolpho Comite, tentata

* Mabill. Eltrudis

t

quod inter alia ab eo condita creditur primum fuisse

e

B

f

diversum à cœnobio S. Bavonis, quod idem Gandavi condidit.

g

C

Utrique præfuit Florbertus.

h

cui succedunt alii,

i

A nult Arnulphum. Hic igitur à sancto Arnulpho, avo *u* scilicet sanctissimi patris Wandregisili, & nomen traxit, & genus à sanguine Romanorum, qui & olim Troianorum *x*; ornatum quoque virtutum titulis, & æternæ & temporalis vitæ decus. Hic igitur ille est Arnulphus, qui beatissimum sacerdotem Domini Wandregisilum, & clarum archipræsulem Ansbertum, hodierna attestante solennitate, huc transtulit: mirabiliter enim & gloriosè sanctissimo patri Wandregisilo divinitus provisum est, ut ex ejus stirpe is surgeret, qui ejus se obsequio totum devoveret, locumque, in quo transferendus erat, melius ordinaret.

22 Tractante autem eo, & consilium super hoc placito à Domino quærente, non est fraudatus à desiderio suo. Ecce enim huic aptus negotio inventus est vir vitæ laudabilis, sanctitate clarus & genere, Gerardus *y* nomine, qui monachus proposito, abbas autem exstitit officio, & apostolicus merito. Huic inclytus Marchisus *z* de ejusdem monasterii ordinatione, & pristinæ monasticæ conversationis restauratione, conceptum in anima sua de Spiritu sancto aperiens desiderium, consilium prudenter utile, atque utiliter prudens adinvenit, à quo etiam perductus anno humanati Verbi nongentesimo quadragesimo primo hanc aulam apostolicam, devota monachorum cohorte comitante, ingressus est. Ubi eliminato imprimis clericorum grege, dominici scholam servitii, à beato olim Amando constitutam, restituit; & normam monasticæ regulæ, ut doctus à Domino, sapienter intendens, curavit. Quamplures verò tanti exemplo magistri excitati, cœperunt voto monasticæ disciplinæ hic confluere, cervicem cordis edomare, jugum Domini suave suscipere. Et contigit in brevi, ut hoc domipici ovilis cœnobium numero & merito dilatatum, nobilissimis per omnia non ignobilius probaretur cœnobiis.

23 Nec dubium ulli, beatum scilicet Wandregisilum & socios ejus piis hoc à Domino precibus obtinuisse, ut idonei præmitterentur sanctæ religionis ministri, à quibus in adventu eorum religiosè occurreretur, à quibus etiam dignè susciperentur, dignissimè tractarentur: si enim usui est mortalibus viantibus diverforii obtentu comites præmittere, hospitium aptum præoccupare, ut venientibus cum gaudio occurratur, ut læta susceptione delectentur; quanto magis tam præclaros superni palatii Aulicos ab omnipotentissimo Rege & Domino hoc credimus impetrasse, ut honorandus cum filiis præmitteretur pater Gerardus, quorum conversatione in adventu eorum locus inveniretur sanctificatus, & in habitatione eorum aptissimus?

ANNOTATA.

a De S. Amando fusè actum est 6 Februarii, de Blandiniensi monasterio, quod crexit, vide istic Commentarium prævium § 5.

b Quot hic asserta, totidem errata sunt chronologica: Dagobertus enim regnare primum in Austrasia cœpit anno Christi 622: annus ergo regni ejus decimus quartus respondet anno Christi 635 partim, partim sequenti. Sed neque Indictio prima congruit anno Christi 610; Romanam sedem

ascendit Martinus PP. I anno Christi 649; Aicharius autem Noviomensis ecclesia præfictus est 621, ut ex aliis probat Cosmas ad annum illum, num. 2; obiit verò anno 639. Adis ergo de his potius Commentarium jam assignatum ad Acta S. Amandi. Mabillonio in Annalibus Benedictinis primordia cœnobia Blandiniensis non ante annum Christi 631 consignanda videntur.

c Mabillonius hic cum Sanderò notat præfuisse Florbertum ab anno Christi 618 usque ad 639, vel 642; nescio, an satis memor eorum, quæ annotaverat sec. 2 ad Vitam S. Bavonis pag. 399, ubi sic habet: Florbertus utriusque monasterii Gandaveni ab anno DCXL ad DCLX præfuisse videtur: hoc certè cum hujus cœnobia exordio coheret melius, uti & cum Annalibus ejusdem auctoris; quando ad annum Christi 656, num. 52 locato S. Livini martyrio, subdit: Livino haud diu supervixit Florbertus abbas monasteriorum Blandiniensis & Gandensis, seu S. Bavonis. Verùm hæc discussenda erunt alibi juxta mutatam, post edita S. Amandi Acta, Henschenii in epocha Dagobertina sententiam.

d Itaque pro Sancto colitur, ut probat citatus Mabillonius in Vitam S. Bavonis ex Martyrologio Benedictino & Gallicano, Kalendis Novembris: quod & infra asserit auctor noster num. 17: apud Blandinienses tamen in Officiis propriis Mss. ejus depositio celebranda notatur ritu duplicis majoris cum Octava, die 3 Novembris. Binus ejus translationes memorat Sanderus Gandavensium rerum lib. 4: alteram factam pridie Kal. Octob. pag. 301, alteram posteriore 13 Kal. Maii anno 1049 pag. 305: quarum postremam eo die quotannis celebrant Blandinienses, ut patet ex eorum Officiis propriis.

e Priora tamen alia censentur in laudato Commentario ad Acta S. Amandi § 9.

f Edidit ea Sanderus Rerum Gandav. lib. 4 à pag. 247; diplomata item varia Miræus, quæ assignantur in indice ad calcem tomi secundi operum ejus diplomaticorum editionis, ut præfertur, Lovaniensis anni 1723; sed ea ut plurimum conferunt ad celeberrimi hujus cœnobia venerandam antiquitatem splendoremque commendandum; ita ad id, quod hic auctor affirmat, facere omnino nihil videntur.

g Quod deinde monasterium S. Bavonis dici cœpit, de quo plura lege apud Sanderum citatum lib. 4, à cap. 3. Ejus erectionem, ac mutationes varias breviter habet Miræus in Fastis Belgicis ad diem 1 Octobris, quo colitur S. Bavo.

h Nota in hoc epitaphio nullum obitus annum exprimi, quem perperam sanè notat hic scriptor fuisse Christi 642, ut liquet ex dictis: cum annis viginti sedisse dicatur tam in necrologio abbatum Blandiniensium apud Sanderum, quam in hac ipsa historia. Multo verò magis aberrat Chronicum Sigeberti juxta codicem Lipsianum à Miræo editum, quod non pauci deinde secuti sunt, dum obiisse statuit S. Florbertum anno Christi 639.

i De hoc Joanne, S. Florberti successore, dictum est in adducto jam sæpius Commentario ad Acta S. Amandi § 13; at multo uberius apud Sanderum à pag. 278; cujus tamen chronologia non minus hic, quam in præcedentibus exerrat.

k Id est, inter animas corpore per mortem exutas.

l Qui & S. Amandi testamentum & Vitam scripsit, ut in ejus Commentario narratum est § 15 & 18.

m Nempe Ferreco & Hatta, qui inter Baudemun-

& S. Gerardo abbate,

qui monasticam disciplinam ibidem instauraverat.

E

F

mun-

EX MS.

mundum & Caestinum intercesserunt.

n De bello Carolum inter, cognomento Martellum, & Ragenfridum, qui major-domus erat sub rege Chilperico, circa annum Christi 715, legi possunt continuatores Fredegarii Parisiis anno 1699 editi unâ cum operibus S. Gregorii Turonensis, à cap. 105.

o Eadem narrat Sanderus, ubi de Caestino pag. 250.

p Rodnaca, sive Rothnacum, & Rotor-nacum; vulgo Ronfen, Gallicè Renay & Ernay, oppidum est in veteri Brabanto diœceseos Mechliniensis haud procul Aldenarda & Gerardimontio, ubi monasterium condidit in honorem SS. Apostolorum Petri & Pauli S. Amandus; ut in ejus Commentario dictum est § 6. Locum hunc pluribus describit Cornelius Gestelius in Historia sua sacra & profana archiepiscopatus Mechliniensis tom. 2, à pag. 235.

q Aliis Ainardus, & Eginhardus &c., qui Acta scripsit Caroli magni, qua dedimus die 28 Januarii, qua occasione de illo actum est in Commentario prævio ibidem. Ad Sanderum pag. 292.

B

r Qui primus fuit Flandria comes post reconciliationem cum socero suo Carolo calvo, cujus filiam, volentem illam quidem, sed inscio patre, sibi sponsam abduxerat.

s De hac translatione actum est ad diem decimam Julii.

t Scilicet Balduinum II, cognomento calvum.

v Nempe Elfreda.

w Supponit auctor, Waltchisum S. Wandregisili patrem, fuisse filium S. Arnulfi Metensis; quod explosimus in Commentario supra.

x Vide qua de hac fabula diximus ad Acta S. Arnulfi ep. Metensis die 18 Julii. Ceterum rectè hic Arnulfus, Flandria comes, genus traxisse dicitur à S. Arnulfo Metensi: cum ejus avia fuerit filia Caroli calvi, qui certissimè ex S. Arnulfi progenie fuit.

y De hoc S. Gerardo agemus 3 Octobris. Vide-ri interim de illo potest Mabillonius in Actis Sanctorum Ordinis Benedictini sec. 5, à pag. 248.

z Sic eundem Arnulfum Flandria comitem appellat.

CAPUT III.

C

Caestis revelatio de translatione faciendâ ad Blandinium; calumnia de sublato corpore S. Wlmari; quot & qua reliquia unâ cum S. Wandregisili & sociorum ejus corporibus translata sint.

Bonnienses translationi obstitunt

Amque tempus aderat transferendorum huc corporum Sanctorum, sicut dispositum erat in consilio eorumdem Sanctorum: ad quod negotium cum sese ut fidelem ministrum divino spiritu excitatus magnus aptaret Arnulphus, assumpto secum eodem venerando abbate cum magno Christi sacerdotum, monachorum atque clericorum collegio, cum instructa quoque fide & spe Christianorum exercituum legione, ad urbem usque properat Bononiensem. Ubi sese cum omnibus humili præsentans devotione San-

ctis, quorum illò gratiâ advenerat, pavimentum solo stratus lacrymis rigabat, quibus se desiderii sui compotem fieri à Domino exposulabat. Vocatus quoque adest civitatis episcopus, nomine Wicfredus a cum splendido apparatu, & nitidis ecclesiæ officiis. Qui cum in exsequendo nutui divino, & Domino digni Marchisi decreto, licet invitus, & mentem gravi doloris vulnere faucius, ingereret, ecce, adsunt cum vulgo innumerabili primores loci, zelo insipientiæ armati. Et, mota seditione, dispositioni divinæ molebantur resistere: cujus seditionis auctor existit Stephanus Capicelius*.

D

25 At Christus, pax vera, hoc opus pacis pacificè disponens consummare, surgentis scandali incendium hujusmodi compressit miraculo. Intererat conventui illi reverenda quædam matrona, nomine Torulla, quæ, velut altera Anna, die vel nocte non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus ferviens Domino; cui mira divina revelatione ostensum est, qualiter loculi, quibus pretiosa Sanctorum continebantur busta, relictis, in quibus tenebantur, sedibus, quasi super alas ventorum per inane levati, abbatibus & monachorum infiderent ulnis. Quod cum circumstantibus clara ederet voce, adjecit: Sciatis per hoc, fratres mei, voluntatis esse Altissimi, ut migrent hinc hi sanctissimi Viri. Unde Christiana vos fide suadeo, ut favor vester divino respondeat favori, nec tam deifico operi aliqua per vos oriatur occasio scandali. Ad hanc vocem, sicut sudus aër nubem solvit & fumum turbo dispergit; sic placida pax iræ flammâs exstinxit, & grata quies horrorem litis perturbavit*.

* Mab. Capicorius qui tamen mox revelatione quadam placansur:

E

26 Coluber autem antiquus, vitricis pacis telo perfoctus, toxicatum rursus discordiæ spiculum instaurat. Ipse mox proprio mucrone feriendus. Ecce enim, in nostrates gravis suspicio oritur, gravior seditio suscitatur, dicentes, corpus egregii confessoris Wlmari atque abbatis b à nobis esse sublatum. Cujus rei materiam excitabant duo clerici, quorum alter dicebatur Notgerus, alter Helgerus; unus eorum sancti Wlmari præpositus, alterque ædituus. Ubi vehementer motus in eos episcopus, sacrilegii eos cœpit arguere, & ignominioso crimine denotare. Gloriosus vero abbas cum hanc nec satisfactione, nec contradictione calumniam valeret delere, ad hoc res perducta est, ut, sigillo rupto & loculo fracto, oculata id fide niterentur explorare.

* Mab. perturbavit at rursus per calumniam insurgunt,

b

F

27 Videns autem abbas, eos sibi nullo modo acquiescere, neque cœptam pertinaciam deponere, id pro omine imminentis sibi lætitiæ præfagus accepit. Unde & cunctis coram adstantibus dixit: Verè scio, beate Wandregisile, hinc tuam vigilare virtutem, pro consociandis tibi collegæ tui Wlmari facris artibus, famulis tuis laborem istum impendere. Quod & factum est. Aperto ergo sacrosancto loculo corporis sancti Wlmari, bina membrorum pii confessoris occulto divino beneficio promeruit, & unum episcopali benedictione, gratias agens Domino, suscepit. Et satis forsân congruè, ut quod desuper datum est, daretur duplum, quod verò deorsum, subduplum c. His ergo reli-

quam brevi veritas ipsa depellit.

c

A quibus gratanter susceptis, & junctis præfatorum Christi Sacerdotum sacris exuviis, feliciter transit in effectum, quod præfago abbas sermone est prædictum. Quid frustra niteris, invidia diaboli? Ecce, unde deturbandum sperabas consilium & opus divinum, inde felicius procedit in ruinam tui. Sit illi gloria, qui technas fraudium, quas in electos suos machinaris, per cuncta secula in materiem sui transfert honoris.

Transferuntur ergo jam dicta corpora

28 Igitur litigantibus (quia filii pacis intererant) in concordiam reductis, monachi, præveniente abbate, ad sancta Sanctorum accedunt & læti, juxta revelationem divinitus ostensam, in ulnis suscipiunt. Et ecce, gaudia coronantur gaudiis: cum præfatis Sanctis. sanctæ Trinitati ternario numero junctis, innumerus Sanctorum accrescit exercitus, cum eis ad indignos servulos venire paratus. Ut autem clarius in sole prodeat quod dicimus, placuit imprimis Domino altissimo, dein Sanctis, quos hodie veneramus, ut ipsi non soli, sed cum multitudine Sanctorum locum inviserent, ubi supplices suos piis foverent patrociniis, & fidelibus largis occurrerent beneficiis. De reliquiis supradictorum Sanctorum Wandregisili, Ansberti, atque Wlfranni hæc nobiscum detulimus.

etiam aliis reliquiis eorum. dem & Christi Domini,

29 De casubula sancti Wandregisili; capellum *d* etiam capitis ejus, unamque ex caligis ejus, subtares *e*, sportam, partemque illius crociæ *f*, quam alio ligno invenimus, & auro argentoque decoravimus. Hæc verò sunt quæ de sancti Ansberti habemus reliquiis: tunicam ejus, & partem ipsius casubulæ, marsupium verò & anaphum seu pyxidem, atque cultellos. Ex sancti Wlfranni dalmaticæ pars est apud nos maxima, & cultellus cum vagina. Præterea dignum duximus patefieri scire volentibus, & alias, quas nobiscum detulimus reliquias. De ligno sanctæ Crucis; de spongia; unde fuit Dominus aceto potatus; de sepulcro Domini coloris albi, atque coloris rubei; de vestimento Domini, & de tunica ejus inconsutili; de ligamento unde fuit ligatus; de loco, ubi crucifixus fuit, coloris varii; de monte Calvario, & de monte Oliveti; de lapide, supra quem stabat Dominus, quando dixit Petro: Tu es Petrus; de manna Domini; de pulvere, in quo Salvator noster pedem posuit, quando de Jordanis alveo in naviculam ascendit; de ligno trans Jordanem plantato; de vase, in quo benedixit Dominus aquam, quam in vinum mutavit; de quinque panibus; de petra, quæ est in Golgotha; de ligno, ubi Zachæus sedit.

ac Deipara Virginis, aliorumque

30 De vestimentis sanctæ Mariæ; de terra oratorii *g* sancti Michaëlis; de sancto Joanne præcuratore Domini, & de spongia ipsius; de pannis Innocentium, aspersis eorum sanguine; de vestimentis eorum. Reliquiæ de sancto Petro, atque de lecto & pallio ipsius. Reliquiæ de sancto Paulo, & pallio ipsius. Reliquiæ S. Andree Apostoli. Reliquiæ de sepulcro sancti Joannis Evangelistæ, & de vestimento ejus; de ossibus sancti Matthæi Apostoli & Evangelistæ. Reliquiæ sancti Simonis Apostoli; de sancto Clemente; de ossibus sancti protomartyris Stephani, & de ejus sanctissimo sanguine, & de uno lapide, cum quo lapidatus fuit. Reliquiæ

Julis Tomus V.

de sancto Dionysio, & de sancto Eleuthero. Reliquiæ sancti Laurentii martyris; de ossibus sancti Vincentii diaconi & martyris Pyxides duæ ex ebore, quas ferunt à sancto Wandregisilo ab urbe Roma delatas; de quibus una retinet partem genu sancti Leonis Papæ *b*, cum balsamo sacro, & altera in qua est aliqua pars ossium sanctorum Crispini & Crispiniani; quæ etiam continet aliorum reliquias Sanctorum. Reliquiæ sanctorum Mauricii, Exuperii, Candidi, Victoris, Innocentii. De sancto Victore.

EX MS.

b

31 Reliquiæ sanctorum martyrum Georgii, Saturnini, & Symphoriani. Reliquiæ martyrum Hippolyti, Valeriani, & Proti. Reliquiæ Sanctorum martyrum Christophori, Leodegarii & Solatoris. Reliquiæ sanctorum martyrum Quintini, Marcelli, Danielis, Silvini, Simeonis. Reliquiæ de septem Dormientibus; & sancti Enichiliani i pontificis & martyris articulis manuum gaudemus habere nobiscum: quas reliquias Erchengerus comes, & Arnoldus, de Germania Bononiensem civitatem deportaverunt. De sancto Timotheo martyre; de sancto Carouno k martyre; de sanctis Lorio, Gemino, & Tadasio senatoribus; de sancto Machabæo, & sancto Marciano; de sancto Marcello, & sancto Maureliano; & sancto Lambertino, Paterno & Desiderio; de casubula sancti Gregorii Papæ, & aliæ de eo reliquæ, scilicet de cingulo & de cilicio ejus. De membris etiam sanctorum Ermelandi & Eremberti maximam habemus partem. De sanctis confessoribus Martino, Odoëno *, & Verano; * Mab. Audoëno de casubula sancti Silvini episcopi; de barba domini Dadonis, qui & Odoëni*; de Viloso l, unde tectus est; de linteamine, super quod transivit, & camisia m & nastula n; de sancto Friciano confessore; de pallio sancti Remigii.

Sanctorum

i

k

B

* Mab. Audoëno

* Audoëni

l

m

n

32 De sanctis confessoribus Germano, Sulpicio, & Samsone; de sanctis confessoribus Marcello, Bertino, & Albino; de sancto Stephano pontifice; de sancto Amatore; de sanctis Fridegerio & Emetorio; de capillis sancti Genardi; de sanctis Gerano & Francoveo; de sanctis Benigno, Maxentio, & Maglione; de sanctis Eligio, Wandone, & Hieronymo. Reliquiæ sanctæ Agathæ virginis; de tunica sanctæ Agnetis; de capillis sanctæ Aureæ; dens sanctæ Cæciliæ, & aliæ de ea reliquæ; de tunica sanctæ Eugeniæ; de sancta Perpetua; de sanctis Anastasia & Susanna; de capillis sanctæ Rade Gundis, & aliæ de ea reliquæ; de sancta Bathilde regina, quæ sancto Wandregisilo multa bona fecit; de sancta Columba; de sancta Margareta; de capillis sanctæ Hildemargæ, ejusque vestibus; de sancta Fide; de sancta Honorina, & de aliis viginti septem Sanctis, quorum reliquiarum breves o non potuimus legere. Aliæ quoque reliquæ nobiscum sunt delatæ, quæ olim in aureis atque argenteis capsis fuerunt inditæ: quarum auri argentique pretio distracto, monachi emerunt ex illis victui necessaria, quando à suo cœnobio paganorum p incurfu per provincias fuerunt dispersi. His ergo Sanctis, quos etiam incircumcisilibus nominatim expressimus, ut præcedentia hujus sermonis te-

bene multis,

F

o

p

P p

stantur

EX MS.

stantur atque sequentia, hodiernæ diei festi-
vitas honestissimè est dedicata. Hinc laus,
hinc honor & virtus Domino nostro, decus
& imperium Regi nostro per omnia secula se-
culorum.

A N N O T A T A.

a *Quem Sanimarthani notant ab anno Christi
935 usque ad 960 circiter sedem Bononiensem seu
Teruanensem obtinuisse.*

b *De quo videri potest 20 hujus mensis supra.*

c *Tria ergo accepit S. Wlmari ossa; bina desu-
per, seu occulto divino beneficio, tertium ab
episcopo, seu deorsum, id est, humano beneficio:
& sic beneficium divinum duplex erat; humanum
vero simplex, seu, ut hic dicitur, subduplum.*

d *Id est, pileum, seu Galerum.*

e *Calceos.*

f *Baculi pastoralis sive abbatialis.*

B *g Cangius in appendice Glossarii legi hoc loco
jubet oratorii, & intelligi oratorium S. Michae-
lis in monte Gargano.*

h *S. Leonis PP. I: nam secundus S. Wandre-
gisilo supervixit.*

i *Mabilonius legit: Ex sancti enim Kiliani, &
reclè, opinor; cum has reliquias dicat auctor de
Germania allatas, in qua fuit S. Kilianus M. epi-
scopus Herbipolensis. Colitur 8 Julii.*

k *Mabilonius legit Caroutio; sed legendum
videtur Carouno, de quo actum 28 Maii.*

l *Villofus, seu Villosa, & Villufus, accipi-
tur pro panno, serico & lintheaminibus villosis.*

m *Camisia significat indusium sive interulam;
aliquando etiam indumentum lineum sacerdotis,
quam Albam dicimus.*

n *Nastola, vel nastula & nastulus est fibula,
qua vestis supernè collo adstringitur.*

o *Id est schedas, quibus nomina inscripta erant.*

p *Id est Danorum seu Normannorum, quorum
infestationibus dispersi dudum fuere monachi, Fon-
tanellenses.*

C A P U T I V.

C *Pompa translationis, & varia
ex itinere miracula.*

Igitur memoratus piæ memoriæ abbas &
comites venerandi, præclaris tantorum
Sanctorum ditati patrociniis, & pretiosis ex-
hilarati pigneribus, lætum maturant redi-
tum, lætiores habituri adventum. Quibus,
Christo cum angelis præviò, castra moventi-
bus & migrantibus, hi in magna cordis læ-
titia, sublatis in cælum vocibus, Domino glo-
riam canunt, illi in magna amaritudine fle-
bilibus modis luctum cordis aperiunt; &
ecce, cum episcopo patentibus portis omnis
ecclesiæ dignitas; ecce, cum inclyto mar-
chiso tota in honore Sanctorum comitatur
civitas: nec deferunt Concives suos comi-
tantes angeli, sed præsentem Servis suis re-
gem Christum splendidâ ambiunt frequentiâ.
Cujus præsentis testimonium ad gloriam no-
minis sui per omnem viam insignia præbue-
re miracula, è quibus plura prætermitten-
tes, & pauca assumentes, in paradysum ec-

*Deducente
episcopo Ta-
rnanensi &
clero, Romaniâ
discedunt,*

clesiæ flores spargimus in odorem suavitatis
omnibus hujus diei gaudia colentibus.

D

34 Cum enim populorum de cunctis fini-
bus commeantium millia ad Sanctorum con-
fluerent suffragia, & densa per omnes cam-
pos sese explicarent examina, tanta impedi-
ente multitudine, celerem nequiverant pedibus
gressum imperare. Christi autem Militum pre-
tiosa gestantes pignera, cum naturaliter, vel-
uti sarcinis gravati, impeditioris gressus esse
debuissent, adeo pii oneris non fatigabantur
obsequio, ut eos magis ferri, quam aliquid
æstimares ferre. Et cum à senioribus præ-
cedere *, & laborantem juberentur ple-
bem respicere, dixere: Ne turbemini, pa-
tres & domini, sed Christum hinc in Sanctis
operantem admiramini; onera, quæ ferimus,
nostros accelerant gressus, quibus onerati nos
fatigari non posse miramur: exonerati vero
communi vobiscum labore fatigamur. Quod
audientes, divinâ eos sustentari gratiâ intel-
lexere. Unde magnalia Dei in Sanctis suis tam
mirifica, & beneficia in fidelibus suis admi-
rantes tam proflua, altisona voce dixere,
Alleluia. Hæc autem eo acta sunt loco, ubi
mons, quem dicunt Wonesberch a, radici-
bus aëra petit. Ab hoc ergo loco pedille-
qui Sanctorum, qui de vicinis advenerant
civitatibus, sanctis eorum se patrociniis com-
mendantes, & intercessionibus devoentes,
ad propria magnis fatigati doloribus sunt re-
versi. Rogo, Domine Jesu Christe, gradere
mecum, & viam Sanctorum tuorum calamo
depingentem dirige.

*nec ferentes
onere piogra-
vantur, nisi
cum depo-
nunt.*

** Mab. pro-
cedere. Offi-
Blandin-
tardius pro-
cedere*

E

35 A præfato igitur loco plebe, ut dictum
est, remeante, & sese in sua recipiente,
insignis pater Gerardus, sanctique itineris
comites in obsequio Sanctorum tanto appa-
ruere devotiores, quanto à remotæ multitu-
dinis strepitu erant remotiores. Ubi cum tam
in equis, ad terenda vivifica Sanctorum busta
deputatis, quam in ceteris commodis diabo-
lus jacturam diversis moliretur modis, divina
protectione, & Sanctorum intercessione, nul-
lo subjacere potuerit periculo aut dispendio.
Qua in re solitam divinam admirantes cle-
mentiam, devota mente ei cecinere glo-
riam. Sole dein ruente, & consummato diei
itinere, in villam, quam dicunt Weretham,
diverterunt. Villa autem eadem secus mare
sita est. Gratulantibus autem eis, & de in-
venta hospitalitate, & de proflua vicinorum
humanitate, inopino aëris turbine & procel-
losa pelagi concussione omnis lætitia mæro-
re absorpta est. Et nisi sublevaret fixa in
patrocinio Sanctorum pretiosa fides, totius
salutis perturbaretur spes. Mare enim fun-
ditus eversum ita se mole fluctuum subrigebat
in altum, acsi divino mox imperio termi-
nos proprios egressuram, & superficiem ter-
ræ occupaturam.

*Tempestas
oboritur:*

F

36 Quid agerent, nisi in illo, cui cani-
sed invocato
tur, Adjutor in opportunitatibus in tribula-
S. Wandregi-
tione, spem omnem transferrent? Fufis ergo
silo statim se-
ad Dominum precibus & lacrymis, cum sa-
daturs
crofaneta benignissimi Wandregisili patroci-
nia fluctuantibus opponerent undis, ecce se-
dato aëre, omnis ita in se recessit pontus,
acsi valida divina dextra suis imprimeretur
finibus. Renovantur hic antiqua ejusdem pii
Patris miracula. Jam expressis signorum ejus
insigni-

A insignibus, memoriae occurrit, qualiter primo Geroaldus abbas *b*, secundo autem Grippo *c*, praefectus saevientis pelagi vim perpelli, baratro mortis penè fuerint absorpti, nisi solita clementia pius adesset Wandregisilus, pulsatus eorum & votis, & lacrymis, & precibus. Sic & nobis, mellifluae dulcedinis Patrone, inter hos mundi turbines peccatorum tempestate naufragantibus, per te cum tabula pietatis occurrat Christus, cujus gratia, aspirante nobis aura Spiritus sancti, portum regni intrare perpetui mereamur.

*diurni
sistuntur im-
bres.*

B 37 Consideremus adhuc Patronos nostros ita in hujus quoque aeris elemento, sicut & in mari gloriosos. Inundationis flagellum orbem premebat eo tempore universon. Apertae cataractae caeli visae sunt aquis consumere anni subsidium. Et forte placuit Domino hanc diebus illis plagam inducere, ut translatis & deductis per amplos terrarum tractus Sanctis, caeli misericordiam eorum distillarent meritis; sicque omnibus revelaretur populis, quantum nobis bonum daretur de excelsis. Quod & factum est: nam & caeli clausi, & hanc iussi sunt legem pati, ut & imbres nimios suspenderent, & aërem jocunditate ferenti exhilararent. Sicque contigit, ut, sicut inventus protomartyr Domini Stephanus siccitati remedium fuit *d*; ita beatus Wandregisilus cum locis praesulum gemmistranslatus, Christo eum mirificante, inundationi succurreret. Quod etiam intelligentes agricolae, Sanctis per omnem viam studuerunt occurrere: & tanta mirabilia confidentes, devotè erant Domino gratias agentes.

*Demonum
insidias elu-
duntur in
via.*

C 38 Inluxit dies beati Bartholomaei passionis festiva *e*: in cujus gloria immolata redemptionis hostia, alveum, quem dicunt Neunam, Sanctorum suorum obsequio transvecti. Et, ecce, gloriosus marchifus ex improvisu adest, spiritu turbatus, & vultu maestissimus. Vagabatur enim spiritus mendacii in ore dicentium: Quia dominus noster Sanctos sedibus suis privavit, ultio eum jam divina invasit. En, in sedibus, quas Sanctis a se paratas credidit, ipse subsistere non meruit. Haec vox, vox daemonum (ut dictum est) videtur fuisse, sentientes enim in Sanctorum glorificatione vires suas conterendas. Nam sicut ad memoriam eorum ab obsessis cum magno rugitu fugabantur corporibus; ita se pellendos praesciebant a fidelium, quas amplius laedere student, animabus; dispositum a Domino adventum eorum aut retardare, aut forte mendaciorum figmentis moliebantur avertere: quas insidias doctus a Domino venerandus intelligens abbas, has ordinata per spiritum sapientiae eloquentia detexit, atque falsoquorum rumori credulas adhibere aures marchifum prohibuit.

*Sanatur in-
firma apud
Ogiam. Alius
hostes eludit
prope Ber-
gam.*

f 39 Incumbentibus interea tenebris, villam, vocabulo Ogiam *f*, hospitio delegere; ubi intermixta turmis fidelium ad memoriam Sanctorum cum hymnis pernoctantium, quaedam infirma, membris omnibus dolori capitis compatientibus, Domino miserante, mox pristinae sanitati est reddita. Inde ventum est ad castrum, quod dicunt Bergam *g*, cum magno fidelium concursu & occurso. Et depositis in ecclesia confessoris Christi Winoci debito honore Sanctis, pauper quidam ob

Julii Tomus V.

insequentem se cum armis hostilem cuneum, ad eorum solida fide confugit patrocinium. Ubi cum in eorum aspectu thura precum incendit, & aurum pretiosae fidei appendit, mox ejusdem ponderosae fidei merito, palma ei triumphalis, elusis & retroactis hostibus, arrisit.

BX MS.

40 Inde quoque post biduum egressi, ad alveum venere, sermone rustico, cognomine Drivlit, quod nos latinè trinum fluentum dicere possumus. Cui scilicet alveo, quia ex more mare exæstuans jam inundare cepit, comes sancti itineris, inclitus scilicet marchifus cum omni exercitu, magno equorum & labore & sudore vix transmeabilem habuit. Venerabilis verò abbas, & fratres obsequio Sanctorum deputati, memores illius Davidici; Hi in equis, & hi in curribus; nos autem in nomine Domini nostri invocabimus; non equis nisi aut curribus, sed sola invocatione nominis Christi, secunda alacritate tanto sese commiserere periculo. Et viam aggregi lymphaticam, senserunt mare divino nutu mirae dilationis moderamine, suum circumcuisse accessum, ut Sanctorum absque difficultate perageretur transitus, & per hoc in eis glorificaretur Deus. Ecce, quomodo ornat Dominus mundum miraculis Sanctorum.

*Maris accessus
coercentur
in transitu.*

Pro quibus omnibus dicamus cum Psalmista: Benedictus Dominus Deus Israël, qui facit mirabilia magna solus. Inter haec rogo, Domine Jesu Christe, viam, qua gradimur, abbrevia, & adventum Sanctorum tuorum accelera, ut celerius saties desiderio servulorum, post eos in Spiritu sancto suspirantium.

E

41 Igitur ab amne praefato progressis, ecce, Balduinus *b*, magni marchifi proles incluta; ecce, quoque regia mater ejus, clarissima scilicet Adala *i*, cum omni comitatu & innumeræ plebis multitudine, devota honestate & honesta devotione sese obviam dedere. Apud quos unius tantum noctis spatio Sancti cum suis manentes, & viam diluculo carpentes, in villa, cui nomen Atrecias, hospitio suscipiuntur. Et facto mane; ecce, clerus quamplurimus, ecce, diversae conditionis populus, duce Leuthone archicapellano, cum crucibus & lampadibus, cum hymnis quoque occurrit & laudibus. Quorum obsequio sancta Sanctorum inde levata, cum concentu in aures Domini sabaoth reboante, Bruzzias *k* sunt delata, atque celebri honore in basilica sancti Donatiani *l* deposita.

Bruzias accedentibus occurrit Balduinus cum matre & clero.

b

i

F

42 Hic quidam Bernacius * inter suos nominatissimus, cum febricitante socru Petri, a Domino visitatus, ex vivificis Sanctorum morticinis vitam hausit medelae caelestis. Qui archidiaconatus functus officio in omni episcopio *m*, cum ardentis febris æstualet incommodo, ad memoriam Sanctorum pro se rogaturus, ægra vix trahens vestigia, est praesentatus. Ubi cum humi stratus tacitam coram Domino funderet precem, profluum lacrymarum imbrem & pii cordis contritionem suae recuperationis certam fecit redemptionem. Unde conjubilans Domino & Sanctis, adstantes Christicolae in vocem suscitavit exultationis.

Bruzias archidiaconus liberatur febribus: Mab. Bernacius

m

43 Qui domi reversus, atque ob celebratum

P R

bratum

EX MS.
 & quidem
 secundo, cum
 sis iterum
 correptus
 esset.

bratum in se Dei beneficium, suis gaudium facturus, ejusdem mox febris incommodo, occulto quidem, sed justo Dei est reperfusus judicio. Quo languore invalescente, caelestes per se Medicos, ut optabat, nequibat invisere. In fide tamen se subrigens, à memoria eorum sibi aliquid summopere flagitabat deferri. Deferuntur subtalares sanctissimi patris Wandregisili, & scyphus sancti Ansberti. Subtalares altà reverentiâ suscepit, osculo & oculis admovit, æstuantibus quoque membris apposuit. Scypho autem aquæ pauxillum libavit. Nec mora, fugatâ inclementis morbi malitiâ, in omnibus membris virtutem persensit antidoti caelestis. Relicto mox doloris lectulo surgit, ad ecclesiam descendit, pios salutis suæ Auspices adiit, & vota gratiarum devotissimè persolvit. Fit celebre miraculum tum ex loci celebritate, tum quoque ex personæ dignitate. En, hic archidiaconus noster, tam merito, quam etiam pretio gloriosæ fidei, mulieri illi euangeticæ, quæ fimbriæ tactu incolumitatem meruit, per omnia æquandus.

B
 Diacono ibidem ablata cum sanore restitutus.

44 Ibidem unus diaconorum, hymnis pernox & laudibus in honorem Sandlorum, destabilis furti fraude, familiaris rei damnum perpeffus est. Unde repræsentans se Sanctis, inter fiebiles querelas preces fudit & lacrymas. Ergo exauditus est, non solum damno restituto, verùm etiam lucro damni indepto. His miraculorum insignibus tota Flandria & maritima regio nobilior reddita est. Ecce, carissimi patres & domini, dum viam sermone levamus, & miraculorum gaudia spargimus, Gandenses fines intramus; & jam aureum montem Blandinii cum gaudio scandimus. Unde gratias agimus tibi, Domine Jesu Christe, quod te duce & comite, viam Electorum tuorum in tua laude peregrimus, & ad locum, tua eis promissione præparatum, læti cum eis jam venire meruimus. De quorum adventu diu expectato, diuque desiderato, nunc autem cælitus accelerato, quia nos Christus certos reddidit, susceptionis eorum ordinem celebri pompa prosequamur.

A N N O T A T A.

a Satis erit, obscurioribus hisce locis prætermisissis, si ea notemus, quæ in hoc itinere celebriora occurrunt; ut viam, quam institere sacrorum corporum bajuli, lector intelligat.

b Ad superioris Miraculorum 7.

c De quo item supra in Miraculis num. 25.

d Lege hoc apud Sursum die 3 Augusti, qua celebratur Inventio S. Stephani.

e Nempe 25 Augusti.

f Vulgo Oye, Caletum inter & Gravelingam.

g Berga S. Winoci altero circiter lapide Dunc-kerkâ distat.

h Balduinum III intellige, qui defunctus anno 961, patrem reliquit superstitem.

i Adela sive Adelaïs, filia Heriberti II Veromanduorum comitis, Arnulfo magno nupta anno Christi, ut est in Chronico Erodoardi seu Flodoardi apud Pithæm, 934.

k Ita Brugas appellat auctor, opulentissimum olim Flandria emporium, nec à prisca etiamnum adificiorum majestate commodisque desciscens.

l Qua nunc est ecclesia cathedralis.

m Tornacensi episcopatu pariterunt Bruga, antequam episcopum proprium habere ceperunt anno 1561.

D

C A P U T V.

Adventus in Blandinium; vernorum in autumno florum stæpenda progerminatio; nova Sancto nostro ac sociis adificata in Blandinio monte ecclesia.

SAncti igitur venerando suorum obsequio à castro Bruzziensi deveci, nec prætergressio absque reverentia Dei Genitricis Mariæ monasterio Truncinensi a, trans flumen Legiam, plaudentibus dulci modulatione turmis, sunt evecti. Et, ecce, citeriores ripæ amnis, & omnes plateæ obviam exfiliantium excipiuntur agmine Christicolarum: omnis patria occurrit; quique pagenses honore mortalibus possibili obviam ruunt. Confluit regalis militia & omnis plebs urbana. Horum omnium concentu, vocibus quidem dissono, affectibus autem consono, ad aures Domini sabaoth perveniente, monasterio Principis Apostolorum, de quo diximus, altifona appropinquant modulatione. Et, ecce, prodit quasi de sinu matris religiosus monachorum chorus, ecclesiasticis infulis admodum honestè redimitus, præeunte toto mentis affectu cum gaudio spiritali venerabili Transmaro episcopo b, & comitante cum suis glorioso præfato marchiso, super his omnibus singulariter tripudiante, & Domino gratias omnigenas referentè. Hac tali & tanta, tam nitida scilicet atque perfulgida fidelium chorea, cum hymnis caelestibus & organis angelicis, cum thymiamatibus aromaticum vaporem spirantibus, Sancti hinc ambiuntur & inde; his sanctæ Crucis stigmata cum vexillis micantibus, illis cereoferalia, claritatem diei augmentia, honorificè gestantibus.

Gandavi reliqua excipiuntur per honorificè,

E

b

F

46 Cum hac ergo speciali honoris prærogativa Sancti in hanc Apostolorum introducti basilicam, in aulam eis scilicet divina ordinatione & præparatione dedicatam, deponuntur juxta virtutiferum paradoxæ virginis Christi Amalbergæ mausoleum, sublata in cælum voce jocunda, hac dulci modulatione: Sacerdos Dei inlyte Wandregisile, ora pro nobis, ut tuis semper precibus piis protegi mereamur, & quandoque digni apparere aspectui divinæ claritatis. Acta sunt anno incarnati Verbi nongentesimo quadragesimo quarto, Indictione secunda, Marino * Papa vices Apostolicas in Sede Romana agente, Ludovico c Francis imperante, Transmaro Noviomensi episcopo præfidente, & domno Gerardo abbate hoc cœnobium regente, tertio Nonarum Septembrium die. O diem celeberrimum & omnimodo laudum præconio dignissimè efferendum! O diem festum, nobilioribus anni festis merito connumerandum! In quo Dominus omne regnum per speciales patronos Wandregisillum

& locantur in ecclesia S. Petri A. C. 944

* Mab Martino

A
* Mab. at-
que WI-
frannum

gislum & Ansbertum * tanta benignitate prospexit: in quo etiam hunc locum ad æternam saluationem dignè in eo manentium tam mira clementia visitavit.

Leta aucto-
vis acclama-
tio.

d

47 Lætare ergo, & diem festum age, omne Listrogugium d & universum Gandense patrimonium, sic divina dignatione honoratum. Exulta quoque & lauda, ecclesia Blandiniensis, egregia videlicet mater nostra, & supernæ Jerusalem prædulcis filia. Ecce, adest sponfus caritatis tuæ, transferens in te Filios dilectionis suæ & Patronos miseræ fragilitatis nostræ. Hos tibi hodie consignat, in resurrectione iustorum à te sibi reconfignandos: his quoque te commendat, ut per eos sancta & immaculata ei occurras. Pro his ergo omnibus, omnis ecclesiæ chorus festivè jocundus parili psallat concentu mirabilia tua, Domine, dicens: Te benedicat omnino cœtus angelici legio, ò Oriens! qui nos visitasti cum Apostolorum fenatu & martyrum exercitu, cum confessorum collegio, & cum virginum choro: quorum obtentu tibi, Christe, placeant devotionis nostræ juba.

B

In Sancto-
rum adventu
terra in flores
erapit.

e

48 Miraculum adhuc referam satis illustre, & omnibus seculis sine exemplo prædicabile, quo & Dominus in ipso adventu eorumdem Sanctorum articulo voluit glorificari, & Sancti meruerunt ab ipso mirificè honorari. Autumnalia, ut nollis, sidera tunc exorta, & sol jam in virgine positus, terram, naturæ auctore, nec flores permisit edere, nec germen aliquod parturire. Et, ecce, totus mons Blandiniensis, mirabile dictu, flores cœpit producere, & huiusmodi honore ob gloriam advenientium Sanctorum sese vestire. Arbores quoque eorumdem florum varietate candescere, viridescere purpurascere quoque cœperunt, & distinctorum varietate colorum merita declarare Sanctorum; in tantum ut etiam pullulantia fructuum primordia in naturales jam species mirareris formata. Vernalis naturam temporis autumnus se suscepisse miratus est.

C

quod & deinceps eodem
anni tempore
dies factum
est, non sine
aliis miracu-
lis;

49 Et quod multum mirabilius est, eisdem arboribus longis postmodum seculis tamquam legitimum accidit, ut redeunte anni orbita, se eodem florum decore vestirent, & hanc Dei gloriam in testimonium tanti miraculi memoriæ mortalium revocarent. Ipsi enim, qui hæc loquimur, eisdem flores oculis perspeximus, manibus tenuimus, osculis admovimus, honestis quoque personis & amicis longè manentibus ob honorem Dei direximus: quosdam etiam eorum tactu & odore ab infirmitatibus suis gratuita Christi bonitate ereptos scimus. Quæ mira Dei magnalia, fidelium relatu ad Orientales perlata ecclesias, cum quidam in ecclesiastica hierarchia pollentium læta perciperet aure, altà hæc perpendens intelligentiâ inquit: O ineffabilem Dei gloriam in tam speciali huius miraculi prærogativa! O diem inenarrabilis lætitiæ, merito diei Palmarum consimili officio eo loci recolendum, ubi in adventu Sanctorum tanta divina gloria oculis apparuit mortalium! Præclare & satis congruè dictum. Qui enim sibi Hierosolymam venienti à pueris Hebræorum cum floribus & palmis occurri voluit, ipse in tam glorioso Sanctorum adventu terram florere imperavit: quate-

nus huiusmodi revelaretur prodigio, quod cum angelis coram ipso, sicut lilia, floreant in cælo.

EX MS.

50 Merito autem adventum eorum Deus florifero honoravit miraculo: quia ipsi viventes in carne, illorum sese florum decore decorare studere, quibus Christi Ecclesia huiusmodi blanditur eloquio: Florete flores, quasi lilium, date odorem. Quorum rursus capta amœnitate, filiis, quos Christo sponso genuit, lætabunda ait: Fulcite me floribus, stipate me malis; quia amore langueo. Hi ergo sunt flores, qui numquam marcescunt, numquam à suavitate sui deficiunt, quorum odore convalescunt infirmi, reviviscunt mortui. Hos igitur flores cum Sancti, quorum florifero gaudemus adventu, ex plenitudine agri, cui benedixit Dominus, sibi deflorarent; Flos cunctis præeminens floribus se eis obtulit, qui & de virga Aaron processit, & de radice Jesse descendit; qui etiam in Canticis suis de seipso ait: Ego flos campi & lilium convallium. Quem mox exemplo illius, qui thesaurum in agro, venditis omnibus, emit, calcatis & spretis omnibus mundi delictis, tota sibi aviditate rapuere, & in eo perennes sibi voluptates cum gaudio Spiritus sancti locavere.

nec vero etiam immeritò; quando ipsi Sancti flores fuerant spirituales;

E

51 Et nos, fratres carissimi, horum exemplo, ut oliva fructifera in domo Domini, crescamus, ut palma Domini floreamus, ut cedri libani multiplicemur. Terra hæc, quæ apud nos hodie flores protulit, & melliflua suavitate deluxit, sit nobis exemplum spiritualiter germinandi, fructificandi, odorem vitæ spargendi. Immarcescibilem ergo florum suavitatem fragremus, fructus honoris atque honestatis producamus, & hos supernis odoramentis misceamus, ut cum Sanctis, quorum hodie memoriam agimus, acceptabile Deo sacrificium redoleamus, & juxta illud Apocalypsis, phialas aureas plenas odoramentorum in conspectu Agni offeramus, atque illud canticum novum coram ipso canamus, cui est cum Deo Patre & Spiritu sancto una divinitas, æqualis gloria, cœterna majestas & nunc & semper & per immortalia secula seculorum.

quos & nos oportet imitari.

F

52 Igitur divæ memoriæ Arnulphus atque marchio cluentissimus immensam, quam erga memoratum locum, & præfatorum corpora Sanctorum habuit devotionem in mente, demonstravit in opere. Destructa verò basilica sancti Petri, ad quam tantorum delata sunt patrocinia Sanctorum, quia tam habitationi monachorum, quam frequentis promiscui sexus pro parvitate sui erat incongrua, funditus in quadam majori elegantia reædificavit, perfectamque opibus ditavit; villas quoque & prædia quamplurima, atque alia utensilia, ecclesiasticis congrua ministeriis in auro & argento, plena contulit animi devotione: insuper ipsorum corpora Sanctorum honorificentissimè inclusit auro & argento.

ubi Sancti nostri cum aliis requiescant.

f

g

52 Post autem succedenti tempore transfudit ad eundem locum corpora sanctorum Gudwali f archiepiscopi, & Bertulfi g confessoris Christi de Bononia civitate, ubi etiam ad præsens requiescunt cum sacratissima virgine Christi Amalberga: in quo orationibus & meritis ipsorum, ceterorumque Sanctorum ibi requiescentium, larga fidelibus

EX MS.

præstantur beneficia, ad laudem & honorem Salvatoris nostri Domini Jesu Christi, cui omnis honor, gloria, regnum & imperium cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti per immortalia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Vulgo* Drongene, olim *Canonicorum cœnobium* fuit prope Gandavum; nunc est *Præmonstratensium* inde à seculo duodecimo.

b *Noviomensi*, ut infra dicitur. Sedit autem, juxta *Sammathanos*, ab anno 937 ad 948 & ultra; & gratiâ valebat apud *Arnulfum*, qui ejus hortatu *Blandiniense cœnobium* in paucis amavit, ornavitque beneficiis.

c *Quem* transmarinum nuncupant.

d *Eadem* vox occurrit in *Actis S. Popponis abbatis* ad diem 25 Januarii, ubi dicitur fuisse locus natalis istius Sancti, & esse regio *Flandria*, quæ *Lisâ*, seu *Lætiâ*, aut *Legiâ* rigatur. Hic

videtur accipi pro ea parte territorii *Gandavensis*, quam *Legia* præterfluit, quæque hujus celebritatis gaudio potissimum gavisâ olim fuerat, quando *Sanctorum nostrorum corpora* illac per *monasterium Trunchinense*, quod ad *Legiam* situm est, ad montem *Blandinium*, qui inter *Legiam* & *Scaldimque* medius est, allata fuerant. Certe non nisi portionem intelligi agri *Gandavensis*, colligitur ex ipso, quo scriptor hic utitur, loquendi modo: omni enim *Listrogugio* subjungit univèrsam *Gandense patrimonium*.

e *Haud* absimile prodigium in relatione corporis *S. Patris* nostri *Benedicti Floriaci* evenisse narrat *Diedericus* in suo libello, quem in seculi superioris (nempe *quarti*) parte secunda, pag. 243 edidimus; inquit hic *Mabilionius*.

f *De S. Gudwalo* ejusque huc translatione egimus & *Junii*.

g *De S. Bertulfo*, ejusque cum *S. Gudwalo* translatione in montem *Blandinium* dictum est 5 Februarii: de sancta vero *Amelberga* 10 Julii.

B

DE S. MENELEO ABBATE ET CONF.

ORDINIS S. BENEDICTI,

IN MONASTERIO MENATENSI ARVERNIAE.

J.P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Loci conspectus, antiquitas; Sancti cultus, elogia, miracula.

ANNO
CIRCITER
DCCCXX.Monasterii
Menatensis
situs; cujus
antiquitas

Arvernia, notissima *Gallia* provincia, & in duas partes (sub eodem nomine, superiorem videlicet atque inferiorem) divisa, in hac *Septentrionem* ac *Borbonensem* provinciam versus habet *monasterium* in *diœcesi Claromontana* (de cujus patronis sanctis ac protectores, uti & de nobilissima ista urbe meminimus die 1 Julii ad *Vitam S. Galli*, ejusdem urbis *episcopi*) quod *monasterium* perantiquum est, & *Ordinis S. Benedicti*, dicitur solent, *Menatum*, antiquitus etiam *Menate*, vulgo *Menat*, inter *fluvium*, cui *adjacet*, *Sicaulam*, *Seulam*, *Seulam* (vulgo *Siole* vel *Sioule*) qui *biographo* nostro *Sivolis* dicitur; & *Bulbulam* vel *Bulbulam* (la *Bouble*) de quo idem *biographus* cap. 3. At de his vide *notitiam Galliarum Adriani Valesii* in voce *Sicaula*. Distat porro *Menatum Claromonte* 7 circiter *leucis Septentrionem* versus.

ex variis

2 *Perantiquum* merito dixi, utpote quia jam inde à seculo VI doctrinæ gratiâ in *monasterium*, cui *Menate* vocabulum est, mittitur *S. Carileus*, post *abbas Anisolemsis*, sicut dicitur in *ejus Vita*, die 1 Julii à nobis edita, cap. 1. Perstat porro etiam nunc, teste *Mabilonio* in *Observationibus præviis*, postea citandis, hoc *monasterium* eisdem *Ordinis* hæcenus additum. Floruit eodem seculo inunte *S. Avitus*, *abbas Miciacensis*, in cujus *Vita*, ab auctore ferme coævo *scripta*, & à nobis illustrata die XVII Junii, cap. 1 narratur ille in *laudato monasterio* *monasticæ professionis* jugum devotè suscepisse. *Gregorius Turonensis* de *Vitis Patrum* cap. 12 me-

morat, quod *Bracchio abba*... *Arvernum* regressus... in *monasterium Menatense*, quod per incuriam *abbatis* intepuerat, *ordinatur*, ut scilicet *ejus studio congregatio* ipsa *canonicè* regeretur. Idem *Gregorius* in *historia Francorum* lib. 5 transit, inquit, *Bracchio*, *abbas cellulæ Menatensis*.

3 *Ex Vita S. Benedicti Anianensis*, de qua infra, habemus, *duodecim monachos* ab isto *Sancto* illuc *directos* fuisse, *constituto* eisdem *Andario* *abate*; ubi & de *insigni miraculo* & *arcanorum cordis perspicentia*, dum *Sanctus* hoc *monasterium* *visitaret*; *additurque*, *illud ipsi datum* fuisse à *Ludovico Pio* imperatore. *Meneleus* item dicitur ibi *jacere* in corpore. *Mabilionius* in *Annalibus Benedictinis* ad annum 801 à *S. Benedicto Anianensi* illud *reformatum* dicit; ad annum 812 à *Ludovico Pio* *renovatum*. Vide *Theganum* *scripserunt* *Trevir*. in *Vita* *ejus* apud *Chesnum* de *Scriptoribus Gall.* tomo 2, à pag. 725. In *Capitularibus regum Francia* apud *Baluzium* tomo 1, col. 591, inter *monasteria*, quæ *solus orationes* debent pro *salute imperatoris* vel *filiorum* *ejus*, & *stabilitate imperii*, *notatur* in *Aquitania* *monasterium Menadinii*, hocine, de quo hic, an aliud? *Ex* *actis* *manifesti erroris* *convincitur* *Jacobus Branche*, *Ordinis S. Augustini*, qui in *Vitis Sanctorum Arvernensium* ac *Velaunorum Anicii Gallicæ* excusis anno 1652, ubi *textus* *elogium* *Sancti* *nostri* à pag. 470, dicit *ipsum* fuisse *primum religiosum* *sepe dicta* *abbatiæ* *Menatensis*.

4 *Sanctus* vero *Meneleus* de *laudato monasterio* adeo *præclarè* *fuit* *meritus*, *adeoque sapienter* *illud* *merita*, *illud* *rexit* & *in insignem* *elevit* *splendorem*, *ut* *eiusdemque* *illud* *prioratus*.

D

E

A illud ab ipso conditum & ex cultum dicatur; cuius tamen monasterii instaurator potius quam auctor dicendus videtur; quod jam tum à seculo sexto existisse mox vidimus. Vetera Analetha laudari Mabillonii, anno 1723 recusa, inter excerpta ex instrumento visitationis; quam instituit Simon archiepiscopus Bituricensis, per provincias Bituricensem & Burdigalensem, ab anno 1284 & sequentibus, quod habetur ibidem à pag. 338, recensent ad annum 1287; Aprilis 1v, die Veneris ad Chambarande, prioratum monasterii Menatensis, distantem 2 leucis à S. Gilberto. Item mense Maio xiv, die Mercurii apud Celville, prioratum de Menato. Inter loca autem, quae laudatus Bituricensis non visitavit in ista visitatione, notatur prioratus de la Croisille & Douquart, qui in indice, istis Analethis subnexo, adscribuntur abbatia Menatensis. Denique inter loca tum ab eodem non visitata occurrit prioratus de la Mongie, abbatiae Menatensis. De qua etiam Sammarthani tom. 4

B Gallia Christiana agunt, afferentes privilegia ejusdem, rescriptis summorum Pontificum Paschalis II, & Alexandri III confirmata esse.

Antiquus Sancti cultus ex sacris Fastis vestigis 5 Cultus Sancti valde antiquus est; idque ex eo constat, quod Usuardus nomen ipsius inscripserit suo Martyrologio, ita eum annuntians hac die: xi Kalend. Aug. in pago Arvernensi, S. Menelei abbatis: in cuius genuino textu retinendus assertur ex omnium fere codicum consensu, uti habes in Observationibus ad Usuardum à nobis illustratum. In Hagiologio Franco-Gallia ac praesertim Aquitania, excerpto ex antiquo Martyrologio abbatia seu parthenonis S. Laurentii Bituricensis, apud nostrum Labbeum tomo 2 nova Bibliotheca pag. 701, iisdem pene verbis signatur: In territorio Arvernensi, S. Menelei abbatis. Ita illum prorsus referunt Wion, in Ligno vite; alique hagiologi Benedictini Dorganius, Menardus, Bucelinus; Dorganius tamen omittit locum depositionis.

ae recentioribus cum Martyrologio Romano. 6 Aliorum recentiorum Martyrologorum, Galesini, Maurolyci, ac Felicii, eadem hac die ipsum memorantium, coacervare nihil attinet annuntiationes. Saussayus in suo Martyrologio Gallicano ineptè Sanctum honorat titulo martyris, pietate certaminis gloriosi. Nec verò mirum accidit, adeo inter hagiologos convenire de die, quem ponunt; is namque fuit dies obitus juxta auctorem Vitae, quam edimus: nam animam felicem & beatam reportavit Domino, undecimo Augusti Kalendario: quo etiam die inscribi meruit Martyrologio Romano iisdem planè verbis, quibus ipsum retulit supra Martyrologium Bituricense. Adde his potest, quod in ordine divini Officii, cuius egraphum habemus, ad usum ecclesiae cathedralis Claromontensis pro anno, uti adscribitur, 1656, notetur cō. (commemoratio) Menelai abb. Et in apographo de festis propriis; quod praecedit, ponitur iterum: Menelai abb. cō. De basilica in honorem Sancti adificata in territorio Bituricensis oppido Monte Lucio, crebrisque miraculis honorata, agetur postea inter miracula.

Producitur Sancti elogium è Bucelinus no. 7 Non desunt antiqua monumenta; sancti nostri Abbatis laudes complexa; quorum ratio haberi poterit inferius ex fragmentis Vuarum aliorum quorundam Sanctorum. Unum quamquam recentius hic clogium transcribo ex Bucelino: Meneleus, regio ortus genere, rigorem delictis hujus mundi omnibus; disciplinam monachicam principum licentiā; paupertatem

opibus; humillimum vitae institutum [ac] auctore J. P. juge obedientiae jugum gloriae & auctoritate, sed & imperio omni potiora habuit; cuculumque vile indutus, ex eo longè illustrior, quam ex purpura, auro, gemmis explevit. Fundavit autem insigne ad honorem S. Martini in territorio Arvernensi monasterium, Menatense primum, ab eo exinde S. Menelei appellatum.

8 In quo cum disciplinam monachicam ad exactissimum regulae sensum sanctissime plantasset, suoque exemplo firmissimè solidasset, admirandis à Deo miraculis nobilitatus est; adeo ut illorum famā celeberrimus haberetur. Ea inter mortuum puerum precibus suis ad vitam prodigiosissimè revocavit: dæmonem autem sanctissimi & admirabilis patris, inquit, nostri Benedicti exemplo, sola alapae inflictione ex obsessi corpore potentissimè profligavit. Claruit regiae virtutis ut originis abbas anno Christi dcc. Ita Bucelinus ex Vita, uti addit, tomo 2 Sanctorum Ordinis; (qua an eadem sit cum illa, quam nos sumus daturi, an diversa, non habeo, unde definiam) Galesinio item, Maurolyco, Menardo, Felicio, Baronio, Usuardo, & reliquorum; inquit, rerum Gall. script. &c., plura hic quidem auctororum cumulant nomina, sed adeo recentis auctoritatis, si solum excipias Usuardum, ut numerum per se faciunt, non fidem. Ad rerum Gallicarum scriptores quod attinet; oportebat eos nominare, ut dispici posset, an & cuius essent nota, etatis &c.

9 Miraculum certè de puero Sancti precibus ad vitam prodigiosissimè revocato, inter paucula miracula mox à nobis producenda non invenitur. Illud Bucelinus alicubi legerit vel in tomo 2, quem citat, Sanctorum Ordinis sui, vel alibi. Neque enim dubium est, quin S. Meneleus pluribus miraculis claruerit, si fidem habemus jam dictis occasione basilicae ejus num. 6. Porro librum de miraculis, qui post Sancti Vitae in codice Menatensi Ms. sequebatur, malè digestum fuisse, affirmat Mabillonius in sua Observatione praevia eidem Vitae, Actorum Benedictinorum sec. 3, parte 1, pag. 404; ex quo proinde pauca dumtaxat se selegerit faceret; reliqua, uti suspicor, vel ex toto vel ex maxima saltem parte judicans non satis digna, ut publicam lucem aspicerent.

10 Etenim quod laudatus auctor in narratione miraculorum non sit morosè criticus & parcus, argumento est liber de miraculis & translatione S. Bertae, abbatissae Blangiacensis, quem integrum exhibet loco mox citato à pag. 454, & quod notatu dignum, non longè post miracula S. Menelei, tametsi Sancta encomiastes idem anonymus ac miraculorum scriptor, sicut praemisit pag. 451, fuerit ineptus, fabulosus ac mendosus; plus tamen in his, ut qui res ab aetate sua minus remotas narret, ad veritatem accedens, quam in aliis, quae de Sancta perperam congestis, sicut ibidem indicat Mabillonius. Auctoris istius inscriptionem illigat seculo decimo ineunt. An autem quae de isto Mabillonius, eodem fere modo dici possint de nostro circa miracula, non drino, cum iotus nos lateat. Utrumque res se habeat, non de nihilo maximam miraculorum partem Mabillonius suppressit, paucissima inde decibans, adhibito etiam, prout par est credere, summo eorum delectu: adeo ut nos, ipsius exemplum secuti, necesse non puenimus, in librum istum miraculorum ulterius

apud

ICTORE apud Menatenfes inquirere, quem putamus sine
I. P. ullo Sancti aut eruditorum dispendio, ab opere
nostro excludi posse.

§ II. Natales à scriptore Vitæ per-
peram ordinati; tempus mor-
tis; scriptor Vitæ, & no-
strum de eo iudicium.

Nunc hallucinationes quædam auctoris Vita
circa sancti Abbatis natales indicanda &
emendanda sunt. Origo, inquit, B. Menelei
claro de fonte manavit. Et mox idem repetens
sic loquitur: Claris ortus natalibus . . . antiquam
nobilitatis lineam reddidit fulgore merito-
rum splendidam. Hactenus recte biographus;
qua confirmantur ex Vita S. Benedicti, abbas
Anianensis & Indensis, à S. Ardone seu Smarag-
do, ejus discipulo, seculo 9 scripta, & à nobis
edita die XII Februarii; apud Mabillonium verò
auctius excusa sec. 4 Act. Benedict., part. I; ubi
in rem nostram apud nos cap. 7, apud illum
autem pag. 209 dicitur, S. Meneleus regis de
femine ortus. Atque hæc satis clara & certa
sunt. At longè intricatior questio est, ad quem
clarum nobilitatis fontem, sive ad quod regium
semen natales isti reducendi sint, unde Sanctus
originem traxerit.

12 Ex magna scilicet, ait noster biographus,
imperatoris Heraclii profapia. Quod sic pro-
bare conatur: Nam Heraclius imperator ge-
nuit Chobar & Modestum Jerofolymorum
episcopum. Chobar autem Agor. Agor genuit
Amanulfum. Amanulfus genuit Meneleum.
At verò quomodo Sanctus atavum habere potuit
Heraclium imperatorem? Qui neque Chobar neque
Modestum habuit filios; ut liquet ex Zonara lib.

14 Annalium, ubi proles ipsius nominatim re-
censet. An autem Heraclius Africa ac Lybia præ-
fectus, Heraclii imperatoris pater, de quo idem
agit Zonaras, intelligi hic queat, viderint illi,
quibus plusculum lucis in hisce tenebris affulget.
Veriora fortasse sunt, quæ refert paulo post de San-
cti avo; nomine Agor, & avia Raganilde, è
quibus natus sit Amanulfus Sancti pater; item
quæ aliquibus interjectis subdit, inducens ipsum
Meneleum S. Theofredo narrantem, quod patria
Andegavenfi, & villa sit natus Priscinia; sed
& patris nomen Amanulli, & nomen matris
Doculæ &c.

13 Veriora, inquam, fortasse sunt ista; quæ
aliunde possunt confirmari. Auctor quippe Vita
laudati S. Theofredi, abbas Calmeliacensis, apud
Mabillonium loco citato pag. 480 (qui auctor,
ipso iudice, non videtur scripsisse ultra seculum
10, ut videtur pag. 476) inducit nostrum San-
ctum cum Theofredo ita loquentem: Andegaven-
sis ego, Meneleus nomine dicor, natus A-
manulfo patre, vico Palliniaco, & Docula
matre, sicut testatur uterque socius qui ibi
aderat una cum ipso. In Vita S. Vincentiani con-
fessoris, ab Herimberto diacono, ejus præceptore
scripta, ut asserit Mabillonius pag. 404, sibi-
que à Comtio commodata, agitur de Meneleo, filio
Amanulli, uti habemus ex fragmento Mabillonii
inter annotata pag. 406. At quam verum esse
potest, quod Sancti nostri pater fuerit Amanul-
fus, tam manifestissime falsum est, quod noster
biographus mox subjungit: Præfatus, inquit

Amanulfus . . . sub temporibus Brunehildis
reginæ, totius suæ parentelæ honestavit nu-
merum, dum . . . procreavit . . . Meneleum.

14 Crassa enimverò personarum ac temporum
combinatio! Qui enim potuit Sanctus nasci sub Brunehilde,
& quidem, uti paullo ante dicitur, in anno
secundo, de quo infra, sub ista regina, Sigeberti regis
Austrasiorum conjuge; cum necdum forte natus esset
Heraclius, imperator ab anno 610 ad 641; quem
tamen supra volebat Menelei atavum existisse.
Samaritani supra citati eundem haud dubie bio-
graphum, ducem cacum cacè secuti, in eadem
pene parachronismi foveam prolapsi fuerunt, dum
dicunt Sanctum vixisse regnante Brunehilde,
quæ abbatiam hanc, sicut addunt, multis bo-
nis locupletavit, ut fertur in veteri legen-
da Ms. de miraculis hujus Sancti.

15 Annus mortis Sancti non facile, ætas verò
commodius utcumque desiniri potest ex personis,
ipsi synchronis. Vixit porro cum eo S. Bonitus,
episcopus Claromontanus, cujus Acta à nobis illus-
trata sunt die XV Januarii; in quorum Commen-
tario prævio differitur de ejus ætate; nos autem,
biographo ibi non prodente tempus cathedra aut
mortis, illum posuimus initio seculi 8; & Ma-
billonius in Act. Bened. anno circiter 709 eum
invenit; videtur notam ejus sub calcem Vita. Præ-
ter hos occurrit S. Theofredus, abbas Calmeliacen-
sis, cujus Vitam dedit idem auctor ad annum
728; apud nos autem die V Junii S. Genesius,
comes Arvernus, uterque Sancto nostro synchronus;
cujus ultimi epocha à nobis signatur ante an-
num 740.

16 Adde S. Vincentianum (saint Vianis, aut
Viance) qui erat familiarissimus beati Viri Me-
nelei in omnibus, teste nostro biographo, &
quem Castellanus in Supplemento ad suum Mar-
tyrologium unversale ad diem 2 Januarii vocat
discipulum S. Menelei, signatque versus an-
num 730. Sanctus iste ob defectum notitia à
nobis tunc haud dubie omissus, locum habere po-
terit in nova editione ejusdem mensis, ac Vita e-
jus dari, si obtineri poterit. Mabillonius, qui
illam præ oculis habuit, in notis ad S. Menelei
Vitam observat, eum supervivisse S. Vincentiano,
qui anno, inquit, XV Chlotharii regis decessisse
fertur; quod, sicut rectè observat, stare non po-
test. Chlotharius, hic designatus, istius nominis ter-
tius, juxta Pagium Clodoveo II, regi Neustria
& Burgundia, qui obiit 656 post hebdomadam se-
cundam Novembris, successit; fuitque juxta ipsum
rex Austrasia, atque adeo totius regni monarcha ab
obitu patris usque ad 660 post XXV Julii, & è vivis
excessit sub finem anni 670. Juxta hanc itaque
rationem temporum à Pagio ordinatam illud stare
non potest; quia oratorium S. Boniti, qui non
nisi anno vigesimo post Chlotharii tertii mortem, si-
cut observat Mabillonius, episcopus fuit, adesse
memoratur.

17 Consuli tamen possunt annotata nostra ad
caput II Vita istius præjuncta littera b, ubi dixi-
mus, difficile esse tempora ejus aptè desinire. Et
verò ipse S. Bonitus monasterium Menatense de-
dicavit, si S. Menelei Vita credimus, & Sanctum
clericum, id est monachum fecit; ut habemus in-
didem, antequam Vincentianus è vivis discederet.
Nos itaque cum Mabillonio S. Menelei obitum,
dum tempora adeo perturbata sunt, certioraque
argumenta non suppetunt, imminimus anno circiter
720, ante annos 8, quam S. Theofredus abbas marty-
rio est affectus; de Vincentiano autem, quem idem
Mabillonius alligat anno 15 Childeberti regis, vi-
deri

Quamquam
de nobilissimis
Sancti nata-
lis satis
constet;

B

genealogia
tamen ejus

C

perperam à
nostro biogra-
pho ordinata

D

Ætas Sancti

E

ex personis

F

ei synchronis

determina-

tur.

A deti poterit aliis; ne quid hic loco non suo prae-
propere definiamus.

**hallucinantē alicubi Bran-
chio.**
18 His ita superius circa S. Genesium, Alver-
nia comitem positus, intelligitur hallucinatio laudati
Branchii, dum eundem Genesium inter nostri San-
cti brachia ex mutuo pacto exspirasse memorat;
adde, quod in Officio ex Breviario capituli Cā-
maleriensis, dicto die 4 Junii à nobis prolato,
dicatur, iste sanctus Comes Mœnati cœnobii re-
ditus munifica liberalitate (auxisse) nec mi-
nore pietate S. Meneleo, ejusdem abbati mo-
rienti adfuisse. & à Saviniano... B. Mene-
lei succellere, sepulturæ traditus esse.

**Scriptor Vita
ignotus; ere-
bris halluci-
nationibus
usus.**
19 Scriptoris Vita nomen, aetate, institutioque
professio prioribus incerta sunt, quia nec ab ipso sunt
memorata, nec ab aliis ea scimus aliunde eruta.
De se quidem ipse mentionem facit cap. 5, num.
47, seu adeo obscure ac recte, ut vel sic non mi-
nus nos lateat, quam si nullus meminisset. Sic e-
nim dicit: Quantis autem laudabilioribus vir-
tutum operibus eum honoraverit omnipotens
Deus, manentem in officio clericatus...
deliberamus... scribere, ut memoriam SCRIP-
TORIS SUÆ VITÆ dignetur idem B. Mene-
leus conscribere in sui memoriale. Satis
remotè ac diu post sancti Abbatis obitum scripse-
rit; quia adeo male coherentes ac crassos errores
commisit circa Sancti originem, & aetatem reginae
Brunehildis, uti vidimus; quam & pluries pos-
tea aequè ineptè in scenam producit, bene magnam
suae descriptionis partem hallucinationibus contami-
nans; unde fiat, ut tum ea, quae ibi magno cō-
muni narrat, maximè nugatoria; tum plura,
quae alibi in decursu, sublesta fidei ac suspecta;
tum denique tota narrationis series adeo magnis
incommodis laborans, è numero genuinorum Acto-
rum eliminanda videantur, nisi ubi & quatenus
meliorum scriptorum auctoritate stabilitur, quibus-
cum consentiat.

B
20 At ne quis severiorem me, quam par sit;
Actorum judicem deputer, juverit aliorum super
his crism deponere. Mabillonius in Observatio-
nibus Vita praevius, nonnullis eam mendis reser-
sam arguit circa genealogiam ejus, & facta, quae
in ipsa referuntur de Brunichilde regina; rectè ad-
dens, haud penitus rejiciendam videri, maximè cum
in plerisque consentire eam asserat cum Vita S.
Vincentiani superius laudata. Idem censet Ludovicus
Bulicæ in Compendio historiae Ordinis S. Bene-
dicti, Lutetia Parisiorum Gallicè edito, anno
1684, tomo 2; ubi à pag. 242 Acta S. Mene-
lei breviter recenset. Novus legendista Gallicus
traducit ea tamquam plane vitiosa, nihilque ha-
bentia auctoritatis, nisi quando concordant cum ali-
is certioribus & notioribus auctoribus, nimirum
B. Ardone Smaragdo in Vita S. Benedicti Ania-
nensis, Herimberto laudato, & biographo S. Theo-
fredi. Et quandoquidem tres ista Vita, non secus
ac tres bases sunt, quibus nostra, quanta quanta est,
superincumbit; visum est nihil à nostro instituto
alienum fore, si fragmenta quadam ex illis corra-
derem, quibus nostra confirmetur, parum aut ni-
hil se sola auctoritatis merita.

**ac proinde a-
liunde stabili-
lienda facta,
quae narrat.**

C
§ III. Vita auctoritatis indiga a-
liunde stabilitur; quaedam in ea
corrigenda notantur.

C Larissimi natales S. Menelei, uti & nomi-
na parentum aliunde jam supra stabilita sunt
Julii Tomus V.

ex Vita S. Theofredi: ubi haec Sanctus noster ibi-
dem subjungit de sua pueritia: Cum verò jam
septimum aetatis primæ tetigissem annum,
potenti Deo devovi castimonium, quod dum
vixero, ipso juvante, non faciam irritum.
Puerilem Sancti aetatem pluribus adornat Vita no-
stra capite 1; in quo satis etiam discretè dicitur
vovisse castitatem; nam indicat hoc biographus per
no divino sponsalicio consecratum penetrabile;
& infra plus semel. Pergit Meneleus in Vita
Theofrediana: Heros, inquit, verò quidam Ba-
rontus, nimium nobilitatis genere ac divitiis
fultus, suadebat mihi legitimos filiae am-
plexus, patre quoque meo praebente adsen-
sum. Sed animadvertens, quod devoveram,
omissis parentibus & relicta patria, sicut ipse
vides, peragro deserta, assidue tamen qua-
rens, qui me litterarum instruat dogmata,
ut cum tempus adveniret, divino studio pos-
sim vacare. Haec ibi; quae in substantia etiam
refert ibidem noster biographus; at recusatas à
Sancto nuptias adjunctis quibusdam circumscribens;
de quibus ipse videtur: Herimbertus diaconus in
Vita S. Vincentiani apud Mabillonium in notis
ad Vitam nostram sic habet: Barontus filiam
suam, Sensam nomine, Meneleo filio Ama-
nuli desponsavit. Cumque dies nuptiarum
advenisset, Meneleus pro Deo conjugium re-
spuens, partibus Arvernensis cum duobus do-
mesticis pergens, in Vaveris silva super flu-
vium Siulo eremum concupivit.

22 Cui Theofredus, inquit rursus ista Vi-
ta: Ipse, & tui socii mecum pergite, quo-
niam satisfaciam desiderio & petitioni vestrae.
Quibus confirmantur ea, quae narrantur in Vita
num. 9, de Saviniano & Constantio, Sancto
nostro in fuga ex patria sociis; in Theofrediana
hic tacite quidem, sed paulo post expressè nomina-
tis. Lætus ergo Meneleus; subdit eadem Vi-
ta Theofrediana, pro tanto munere efficitur,
& virum sanctum ad Calmiliacensis cœnobii
patrem Eudonem usque prosequitur: quem
ille, sicut innotuit Theofredus, benigniter
suscepit, & perfectioribus viris educandum
praebuit; sociis verò suis Saviniano & Con-
stantio per ejusdem monasterii tuguria ciba-
ria praebere iussit. Quae satis congruunt in sub-
stantia cum Vita nostra num. 13 & 14. Theofre-
diana autem sic prosequitur: Per septem quo-
que annos B. Meneleus ibidem instruitur, &
utraque eruditione, divina & litterali robo-
ratur 3. satis denuo conformiter ad Vitam nostram
num. 16.

23 Audiatur rursus Theofrediana: Elapso
verò praedicti cursu temporis, ultima sub re-
quie cujusdam noctis... aethere lapsus an-
gelus, his eum soporatum in oratorio ver-
bis est aggressus: Cum sodalibus, qui huc
tecum advenere, ad locum, ubi beatissimum
Theofredum invenisti, revertere; & osten-
dam tibi, quid te oporteat agere. Experge-
factus itaque Meneleus, B. Theofredum ex-
petiit, & supernos visus ac monitus angeli-
cos fideliter protulit. Quod postquam reli-
giosissimo patri Eudoni innotuit, immensas
Deo pro caelesti visione grates dedit, & con-
vocatis Saviniano & Constantio, supernæ
committens eos pietati, in pace abire per-
misit. Atque haec ibi restrictè: quae pluribus ex-
pandit noster biographus, addens etiam insuper
angeli apparitionem, monentis Sanctum de adifi-
canda domo orationis; quae secunda apparitio ire-
rum

**AUCTORE
J. P.**
Aliunde sta-
bilitur, quae
noster biogra-
phus narrat
de Sancti na-
talibus,

B

fuga, vita
instituto;

F

apparitione
angelica una

AUCTORE *rum confirmatur ex Vita Theofrediana, ubi sic*
J. P. *legitur:*

24 B. Menelei vèredarius subito paret ante faciem (*Theofredi*) sanctos terens apices, & continuam orationem: Suscipe, *inquit*, sanctissime pater, precantis verba filii, & quem divino quondam satiasti ubere, ne differas consolari. Accelera ergo concitus... His dictis, surgit ocius, ac parans omnia, indicto sub itinere est positus. Cumque pervenisset ad Vallem-Vaveris... invenit virum Dei Meneleum, ibidem orationis ædificantem domum. Quo viso, post sanctos amplexus & pacis oscula, percontari cœpit Theofredus prospera & incommoda. At ille referens, quod digressus Calmiliacensi cœnobio abactæ noctis cursu sub medio... ab angelo monitus fuit, ut ibi pararet domum summo reipm Auctori. *Biographus noster mox narrare incipit suis historiam cum septem porcellis, à num. 19; an & quam verè, ignoro: quoniam in hac re illum alterius auctoritate scriptoris fulciri, non comperio.*

B
25 *Sequitur in historia de matris, sororis ac sponsa S. Menelei adventu in Arvernensem solitudinem, ubi perfectus vita institutum amplexa fuerint. De sponsa quidem hoc videtur indicare Herimbertus diaconus apud Mabillonium in notis citatis, ita loquens: Postea Senfa, amore spirituali succensa, ipsum est subsecuta. Proxima est ira Baronti; Senfa patris; qui hac de re certior factus, Sanctique necem sperans, ac vindictâ astuans, coadunatis ducentis quadraginta tribus militibus aggreditur... S. Meneleum perquirere. Jamque Exandonensis pagi fines intraverat &c. Qua mitius Hermenfridus (imo Herimbertus, ni fallor) in citatis notis sic exponit: Hæc autem Barontus, audiens, contristatus est valde, & præcepit omnem familiam suam & equos simul in Exandonensè territorium egredi. Ipse verò cum Vincentiano nobiliores domesticos adsumens, itinere arrepto ad ipsum pervenit locum, in quo vir Dei Meneleus in sua morabatur simplicitate.*

26 *Si autem nostro credimus biographo, medias catervas, Christi armatus præsidio, fortis Meneleus irrupit, & inter inimicas hostium catervas invincibilis stetit. Et post alia, quibus narrationem in longum extrahit, Barontum voluisse Sancti caput amputare affirmat, cecitate ac manuum contractione punitum. Verum illa longe aliter, ac majore rursus cum simplicitate enarrat Herimbertus: Cum, inquit, ad Meneleum venisset Barontus, cupiebat eum revocare, & dicebat: Menelee, accipe filiam meam uxorem. Et ille noluit. Hæc autem Barontus audiens, nimium efficitur tristis. Manu enim extensa voluit illum apprehendere, & secum deducere: nutu autem Dei actum est, ut manus cum brachio rigesceret, cum qua eum tenere volebat... Menelei oratione completa, Barontus efficitur sanus. Aliter, inquam, ista narrat Herimbertus, & majore cum simplicitate ac veri similitudine.*

27 *Res autem post sanationem Baronti gestas, ac munera ob hanc causam Sancto oblata memorat noster à num. 39; qua Herimbertus alio modo expedit, his verbis suam narrationem proseguens: Tunc autem Barontus obtulit ei munera... Ipse verò diluculo confurgens, Sa-*

vinianum secum habens, itinere arrepto regressus Exandonensè, in Avolca curte tunc super ripam Viferæ fluminis ecclesiam ædificari jussit, misitque Genesium sacerdotem ad episcopum Lemovicensem, Rusticum nomine, ut ex sua parte illum rogaret, ut reliquias ex episcopali auctoritate dirigeret, qualiter locus supradictus vel ipsa ecclesia in honore ipsarum reliquiarum dedicanda foret. Barontus, acceptis reliquiis, commendavit eas Vincentiano; præcepitque ei, ut eas Saviniano sacerdoti deferret, & in templo, quod tunc ædificabatur super ripam Viferæ in loco Avolca complantare faceret. Savinianus autem acceptis reliquiis, sub cujus nomine essent, nullatenus interrogavit. *Vincentianus in regressu, ad oratorium sancti pervenit Boniti &c. Nullum apud Sammarthanos inter episcopos Lemovicenses Rusticum invenimus; nullum item Meneleo synchronum in catalogo factis mendofo Bernardi Guidonis; episcopi Lodovensis, circa annum, sicut prænotatur, 1320 composito, ac typis edito apud nostrum Labbeum tomo 2, novæ Bibliotheca Mss. librorum à pag. 265. De reliquiis supra memoratis dicitur paulo post.*

28 *Noster biographus num. 46, Meneleum, inquit, ad clericatus elegerunt officium, & à capite ipsius recedentes capillos, eum enumerarunt inter Dei filios. Et mox subdit: Meneleus clericatus suscepit officium. Atque ex his aliud habemus nihil, quam clericum fuisse Sanctum, sive monachum tantum, qualis supra fuisse indicatur; ubi dicitur, ab Eodone susceptus... in congregatione fratrum, cœpit exemplar bonorum omnium esse, & nondum recisa cæsarie capitis, præmonstrabat rebus & operibus mortificationem carnis. Et verò per clericum intelligi interdum monachum, habemus ex Glossario Cangii Latino-barbaro; & supra vidimus, à Mabillonio vocem clericus in ista significatione Sancto nostro aptatam fuisse. An is ergo ad altiorem gradum non ascendit? Equidem existimo, non monachum tantum, & præterea stricti nominis clericum eum existisse, sed etiam sacerdotem; quantum innui videtur in Vita S. Theofredi, abbatis Calmiliacensis laudata; in qua loco citato pag. 48.1 dicitur: Eusebius supervenit, Arvernensis episcopus, quem S. Theofredus benigna efflagit oratione, ut Menelei comam consecret ac detondeat; itaque sub genere regali & PONTIFICALI moraliter eum vivere edoceat.*

29 *Et his certè verbis laudatus supra Ludovicus Bulteau in nota marginali ad Vitam Sancti, quam contrahit, videtur, inquit, indicari, S. Meneleum non tonsuram dumtaxat accepisse, sed sacerdotio initiatum fuisse. Quamquam vi istorum verborum id certo affirmari posse, nobis non satis clarè appareat; præsertim si vera sint, quæ noster biographus refert num. 54 de sancto nostro Abbate: Audoënum ad quemdam honestatis & bonitatis presbyterum, nomine Leopasium... transmisit; cui mandat, ut ad monasterium ejus veniat, eosque Deo & spiritui ejus offerendo sacras hostias, commendare velit... Ad perficiendam igitur mandatæ caritatis obedientiam velocius sacerdos Dei Leopasius suam repræsentat præsentiam. Opus enim divinum peragit, & fratres in omnipotentis Dei servitio ardentiores*

D

E

Videtur Sanctus non tantum clericus.

F

sed etiam sacerdos fuisse.

A fiores facit. *Suspicio*, Sanctum non iussurum fuisse, ut alius accerferetur sacerdos, qui pro sua familia ad aram faceret; si aut ipsomet sacerdos, aut quisquam e suis id pii officii genus præstare potuisset.

B *Biographi parachronismus perstringitur.* 30 En tibi nunc drama satis longum, absurde commentitium & ineptissime fabulosum, quod exhibet noster biographus à num. 50, ubi repetita denuo hallucinatione, Brunichildem reginam S. Meneleo synchronam facit, varios utriusque appingens eventus, qui, super fundamento adeo manifeste ruinoso innixa, non possunt non corrui. Itaque quidquid sub hac fictitia narratione lectori obtruditur, tanquam *ἀδύσατον & ἀδιόγητον* expungi debet. Parachronismum hunc rectè etiam notavi Coitius in *Annalibus Francorum* ad annum 696, num. 29. Circa ea, qua noster subnectit de reliquis, à Baronto petitis & impetratis, jam nonnulla protulimus superius num. 27 ex Herimberto, qui in *his*, qua idem noster biographus narrat num. 61, cum eodem consentire notatur apud Mabillonum in notis pag. 421.

§ IV. Vitæ exemplaria observationibus illustrata; miracula.

Vitam hanc, quam damus, duobus libris descriptam ab auctore anonymo, incertæ ætatis, primus, quantum scimus, in lucem typis protulit Mabillonus ex Ms. codice cœnobii Menatensis, *Act. Bened. sec. 3, part. 1*, à pag. 404, pauculis observatiunculis prævis in eam usus, in quibus indicat, post dictam Vitam sequi in Ms. codice Menatensi librum de miraculis ejusdem Sancti, male digestum; de quo supra diximus. Porro Vita eadem aliquot hiatus habet, notatos in textu per τὸ &c. Ad hæc desideratur libri secundi caput 8. Laudatus Vita editor eidem adjecit notas, quibus nos in rem nostram & usi sumus jam nunc, & usuri sumus postmodum suis locis. Vitam hanc haud vidit Wion, imò ne quidem eam alicubi extare novit, ingenuè confessus, res Sancti gestas, rationemque temporum se ignorare. Placulum scribit Menardus, in *Observationibus ad suum Martyrologium* dicens, inter paucula alia, qua ibi notat, ejus Vitam extare duobus libris conscriptam. Vitam etiam aliquam novit Bucelinus, quam, ut supra diximus, citat. Præter memoratum Ludovicum Bulteau, qui Vita compendium edidit, Vitam quoque collegit ac digessit omnium novissime legendista Gallicus, à pluribus fabulis expurgatam.

C 32 Habemus apographum, continens Vita fragmentum, ex Ms., prout eidem annotatur, D. du Chesne, cosmographi regis Christianissimi. Adscribitur insuper eidem nostro apographo extare hæc Vita apud F. Thomam Aquinatem de S. Joseph, Discalceatum Parisiis. Coitius loco designato, num. 27 & sequentibus gesta quadam S. Menelei in compendium contraxit, rectè judicans, diversum à Vita, duobus libris conscripta; fragmentum reperisse ac publicasse Labbeum in collectione rerum Aquitanicarum tomo 2 Bibliotheca citata pag. 591; quod cum dicto nostro apographo consentit. Verum historiam istam minime esse integram tum ex primo obtutu patet, tum eruitur ex Savarone in *Originibus Claromontanis* pag. 154, & 157.

fabulis plenum. 33 Sive verò hæc ex Vita supra nominata fuerit extracta, sive alterius alicujus sit compendium, eodem Julii Tomus V.

crassissimo laborat parachronismo, quod Brunichildem reginam Sancto synchronam faciat. Porro quanta quanta fere est narratio ista (qua brevis certe est) nihil pene continet præter fabulosam texturam; ex factis & dictis istius regine & S. Menelei, seu potius ex illius apographi auctoris vel alterius, quem præ oculis habuit, somniis compositam, & paulò ante à nobis in Vita castigatam, tamen illa res aliter commemoret. Ita porro Ms. nostrum incipit: Beatus igitur Meneleus relicta uxore sua, Barnuti cujusdam filia, vitam solitariam expetiit. Sic verò finitur: In circuitu cellæ nostræ licentiam dedit (Brunichildis) ampliandi, quantum nostra necessitas suppetit, & terminos designari, & villam Sigole, quam ad proprios sumptus habebat, nobis largita est, monachus utique Benedictinus, è quorum numero se fuisse, non obscure scriptor iste hic indicat.

Miracula 34 Miracula laudata, qua Mabillonius ex libro miraculorum S. Menelei excerpfit, & post Vitam edidit, quia paucula dumtaxat sunt, hic commodè transcribentur. Sunt itaque sequentia: Quidam vir, nomine Robertus, à partibus veniens Turonicis; quem binis pene lustris contraxerat podagrica infirmitas gravis, veniens ad vicum, cui antiquitas nomen indidit Menate, post nocturnalem synaxim, salutem recuperare meruit. Quædam femina lumine oculorum privata ex vico Carcentonio nata erat, in quo sanctæ Dei Genitricis adoratur virtus. Excubans igitur hujus ad aulam diebus noctibusque, cum lumien, quod quærebat, ibi nequiret obtinere, pergit ad aliam basilicam perpetuæ Virginis, nuncupatam ab omnibus Aurea-valle. Deinde venit ad vicum Menate; ubi sanitatem diu optatam adeptam est. Idem experta est Kerildis nomine, quædam cæca, Parisius civitate nobilissima orta.

hic recensetur. 35 In quodam oppido, sito in Bituricensi territorio, quod Mons lucio communi vocatur, nuncupatur à tempore prisco, quædam habetur basilica in B. Menelei honore ædificata, crebrisque miraculis ejusdem corusca seu meritis fulta. Referunt ipsius oppidi incolæ; si quispiam hominum ibi præsumeret juramentum à quolibet vi accipere, egredi haud impune. Et quidem infra hujusce habitaculum ecclesiæ miles quidam, nomine Dagobertus, temere est ingressus, tenens quemdam homunculum violenter captum: nam erat avidus deprædator rerum. Sicque accedens ante venerabilem S. Menelei aram, cœpit compellere prædictum captivum protervè jusjurandum facere sibi supra ejus altare Sancti. Tunc isdem captivus quamquam vinculus, præstolans talis exactoris obsecundare præceptis, tetendit dexteram adversus prædictum altare; coactor verò Dagobertus officium omnino amisit linguæ &c.

cum notis. 36 Turones, urbs est Gallie notissima, cujus territorium supra designatur; in qua obiit S. Chlotildis regina; vid. tom. 1 Junii pag. 297. Pro vico Carcentonio, suspicor scribendum & intelligendum vicum Carcentonium (Charenton) qui jacet in Borbonensi provincia ad Milmandram fluvium non procul à sano S. Amandi. Aurcavallis sub nomine Orcival notatur in territorio Claromontano. Parisius pro Parisiis more antiquitatis receptissimo hic ponitur, de qua efformatione obiter dictum inter varias lectiones ad Ujuardum Qq 2 illu-

AUCTORE
I. P.

illustratum die III Januarii. Mons-lucio (Mont-luçon) exhibetur à mappis geographicis in provincia Borbonensi ad Carum fluvium versus ductus Bituricensis limites, saltem prout illi hodie in mappis notantur. Reliquum est, ac nunc subdam Sancti Vitam, eodem prorsus modo, quo ea legitur apud Mabillonium; nisi quod in nova capita ac titulos more nostro distributa sit. Antiqua etiam capita assignabuntur post prologum, indicato insuper pristino eorumdem loco per numeros Romanos, qui in decursu ad marginem notantur.

V I T A

AUCTORE ANONYMO
INCERTÆ ÆTATIS,

*Ex Ms. codice cœnobii Menatensis edita apud Mabillonium
Act. Benedict. sec. 3, part.*

I, à pag. 404.

B

PROLOGUS.

O Rigo beati Menelei a claro de fonte manavit, ex magni scilicet imperatoris Heraclii prosapia *b*. Nam Heraclius imperator genuit Chobar & Modestum, Jerosolymorum episcopum. Chobar autem Agor. Agor genuit Amanulfum. Amanulfus genuit Meneleum. Quodam itaque tempore exiit vir religiosus Modestus pontifex ab urbe Jerosolyma, habens comitantes Chobar & Agor secum, Romamque progressi causâ orationis, ac ad beati Petri basilicam expeditur occursum *c*. Eadem nocte molestiâ corporis gravatus Modestus episcopus vitam finivit. Tunc Chobar & Agor perrexerunt cum magno comitatu usque ad urbem Turonensem. Quo cum devenissent in ecclesiam B. Martini, spiritalia petierunt fomenta. Post spatium verò temporis in eundo latrunculi irruentes, mente nefanda iniecerunt in eos manus, & gladio extinxerunt, tantumque Agor à consortio patris & fratrum orbatus solus remansit. Qui prostratus mente cœpit amarissimè flere: tamen suffultus præsidio divino, robore accepto, fortis fuit in bello. Tunc consolator supernus, nolens famulum suum nimio cruciari mœrore, misit ei virum Arimundum nomine, qui eum cœpit blandis sermonibus consolari, dixitque ei: Noli contristari nec mœstus esse, sed mecum perge in partes Andegavi urbis illustris, daboque filiam meam uxorem nomine Raganildem; ac ditabo divitiis magnis, ut simul fruamini bonis. Itaque Agor in conjugio ducta uxore Raganilde, genuit ex ea filium nomine Amanulfum, qui accepta Docula nomine genuit Meneleum, in quarta feria in primo, in anno autem secundo sub regina Brunichilde *d*.

A N N O T A T A.

a Mabillonius Gallicè ipsum vocat S. Menelee; qui vulgo varus locis dicitur S. Mauvis

*& S. Manevieu, teste novo legendista Gallico.
b Fabulosam hanc genealogiam castigavimus supra.
c Auctor mox ita ineptè fabulosus, nullam & hic fidem meretur, uti nec in sequentibus toto hoc pene prologo.
d Nupsit Sigeberto juxta Pagium anno 567; regni regimen e tribuit noster Daniel citandus, ad an. 596. De utrius hie epocha anno secundo est sermo in hoc parachronismo?*

Antiqua Vita divisio.

Genealogia Sancti præmittitur.
Incipit Vitæ Liber I.
Caput I. Meneleus nobilis, Deo septennis servire cogitat.
II. Qualiter Barontus ei filiam suam copulare voluerit.
III. Qualiter ab Andegavenfi patria aufugerit.
IV. Quomodo eos beatus vir Theofredus susceperit.
V. Qualiter ab abbate sit susceptus Eodone.
VI. De trina vocatione angeli.
VII. De insperato adventu feræ suis.
VIII. De adventu matris, sororis & conjugis suæ.
IX. Quid ex matre, sorore & conjugate fecerit.
X. Quod ad vallem Vaveris repatriaverit.
XI. Qualiter B. Meneleus Baronto nuntiatus fuerit.
XII. Quod ad Virum Dei perquirendum Barontus venerit.
XIII. Allocutio Baronti ad virum Dei Meneleum.
XIV. Quod S. Meneleum voluit occidere Barontus.
XV. Quod consilium ei Vincentianus dederit.
XVI. Legatio Saviniani ad Virum Dei.
XVII. Quod Barontus visum receperit.
XVIII. De sanitate manuum Baronti.
XIX. Quod Leopasium ad se facit venire.
XX. Quibus rebus honoravit S. Meneleum Barontus.
XXI. De bono consilio Helix militis.
XXII. De incensione hujus monasterii.
XXIII. Quomodo sanctus vir Meneleus sit factus clericus.
Liber II.
Caput I. Dedicatio ecclesiæ in honorem S. Martini.
II. Quod multos ad Deum converterit.
III. Quod apud Brunehildem reginam sit accusatus.
IV. Qualiter sanctus Vir ad reginam venerit.
V. Responsa sancti Viri.
VI. De Leopasio presbytero.
VII. Quod beatus Vir sit comprehensus & ligatus.
VIII. Quod nutu Dei sit diligatus, & inimicus cæcatus & contractus.
IX. De quadam dæmoniaca sanata.
X. Quod officium linguæ Brunehildis recipit.
XI. Qualia dona S. Meneleo Brunehildis donat.
XII. Quod B. Savinianum in Exandonensi transmisit pago.
XIII. De insinuatibus reliquiis.
XIV. De visione angeli.
XV. De obitu beati Viri.

D

E

F

CA-

A

CAPUT I.

Sancti natales, educatio, progressus in virtute; fuga nuptiarum, colloquium cum S. Theofredo.

LIB. I
CAP. I.
Illustres Sancti natales

B

bona educatione

C

ac virtutum splendore ornati.

Claris ortus natalibus B. Meneleus antiquam nobilitatis lineam reddidit fulgore meritorum splendidam. Hic ex illius Heraclii imperatoris genealogia descendens, patrem habuit nomine Amanulfum, qui & avitavum habuit ipsum Heraclium imperatorem. Hujus itaque B. Menelei prædictus pater Amanulfus genitorem habuit nomine Agor. Is ab Jerosolymis ob amorem Dei, B. Martini Turonis expetens suffragia, post aliquantos dies Andegavis pagi propinquos pervenit ad terrarum fines: ubi sicut vir nobilis nobiliter deducens vitam, & nobilem copulans sibi Raganildem in conjugio conjugem, ex ea genuit jam dictum Amanulfum, B. Menelei patrem inclytum. Præfatus autem Amanulfus non degenerans ab inclyta parentum serie; sub temporibus Brunchildis reginæ, totius suæ parentelæ honestavit numerum, dum per misericordiam Dei procreavit verum amicum Jesu Christi Meneleum: qui relinquens patrem & matrem, vovit se Domino servitutum semper.

3 Is igitur B. Meneleus in utero matris suæ spiritu Dei præventus & septemplici meritorum dono adhuc septenni numero annorum munitus, sub disciplina illa se totum constrinxit, de qua dicitur: Beatus vir qui portaverit jugum à juventute sua. Hoc cælesti magisterio edoctus, infantis suæ vias magistravit sibimet institutis senilibus, & ut bona terra centuplicatum fructum reddidit, dum euangelici sermonis auditor & factor promptus exititit. Nam relinquens patrem & matrem adhuc septennis temporaneus, pius inans pio studio ecclesiarum vicinis adhærebat januis. Uno autem dierum pater ejus Amanulfus audiens quod in tali se studio exerceret attentius, & quod quasi quidam sapiens architectus devovisset velle se servitutum Domino, retrahi eum à tali opere præcepit, virgis quoque vapulari sapientem divinum inscius secretorum divinorum mandavit, indixitque ei, ut ad domum propriam rediens carnalem matrem non relinqueret, donec ipsa ultimum diem communi omnium viventium morte susciperet.

4 Post perpeffos itaque virgarum ictus, paternæ comminationis auditos minatus B. Meneleus ad matrem rediit, qui in omnibus secundum Deum parentibus & extraneis obediens fuit. Dum autem hoc tale negotium audivit mater, non solum ab ipso pio infante Meneleo, sed etiam ab ipso patre Amanulfo, præfuturos sanctitatis gradus filium divinitus intellexit inquirere, & ad hos consequendos præcordiali filium firmavit benedictione. Multiplicabantur ei laudabilis animi qualitates secundum multiplicatas dierum volubilitates, & quorundam antiquorum adhuc puerulus transcendebat senium quadam magistrati gravitate morum.

5 Cum autem B. Meneleus ad illum pervenisset ætatis terminum, quo transitorio modo conjugii deberet accipere onus laboriosum, plurimi quique nobilium eum expetebant, & ut eis generis pactum conservaret accepta uxore attendebant. Sed illud puritatis, castitatis, & innocentis animal cordis sui divino sponsalio consecratum penetrare pati non potuit, ut morbidi conjugii offuscari in tenebris velit. Inter alios autem quidam aderat nobilitatis magnæ & spatiose potestatis, nomine Barontus *a*, qui pro tali negotio perficiendo ad beati Viri patrem Amanulfum Prisciniaca *b* villa venit quantocius. Non sperans etenim erat, ut filis suæ despiceretur uxorius amplexus quam nobilitabat & parentum clara speciositas, & ampla divitiarum numerositas.

6 Beati itaque Menelei pater Amanulfus filio suo suadet, ut super filis Baronticonjugium inclinè voluntarium animum, & præparatum honorem ne differat, quem sic insperatum aridens fortuna præparat. Super hoc etiam tale negotium voluntas matris inquiritur. At illa, quæ satis bene manebat conscia boni secreti Nati, respondit, non se sperare, ut umquam esset voluntas Menelei filii se oblectamento carnalis conjugii velle irretiri: quia adhuc dum esset septennis annorum, sic voluntarius invigilabat ad januas sanctæ orationis. Hujus denique sapiens consilium valde reddidit animum Amanulfi turbidum, vel quia ad præoptatam talis conjugii copulam non se posse inclinare filium diffidebat, vel quia hoc prædivinare matrem eam pro certo audiebat. Inflammatus itaque pro responsione matris, eandem percussit pugno in maxillis, non ad ipsam pertinere suffrains tale negotium, ad quod pensabat posse præparare in proximo tempore Filium.

7 A voluntate deinde patris B. Menelei Barontus ille, cujus filia respuebatur, non discordans, & anulum, quo filia ipsius desponsari eligebatur, pio Meneleo remonstrans, infinitis honorum opibus ditari eum reprovittit, & omnium suarum rerum post se primatum posse tenere prædixit. Sed ille, quem zelus stabilitæ perfectionis obdurabat, nec promissionibus, nec persuasionibus aurem perficiendi conjugii accommodare poterat. Unde exasperati cordis valde amaricatus B. Menelei pater Amanulfus, pium Meneleum baculo percussit; & superbiens & vana sequens, humilem & stabilita dona tenentem, ne frivola sequatur, comminatur ignaviter. Tandem autem ad satisfaciendum & ad perficiendam voluntatem patris B. Meneleus animum suscepit de manu Baronti, quasi videretur carnalis maritus fieri velle. Sic igitur ad ultimum subarat S. Meneleus filiam Baronti castus sponsalio Christi, & castus remanet, & oblativum virginitatis donum firmiter sponsæ retinet.

8 Septimo jam denique die postquam B. Meneleus tali modo est laudabilis effectus sponsas, pater desponsatæ Barontus initiat nuptiarum diversos sumptus apparare: ad quos dispicendos invitatur quamplurimus nobilium conventus, & hunc comitatur utriusque sexus copiosus numerus. Audiens autem vir B. Meneleus ad tale conventiculis opus & præparari copiosam rerum affluentiam, &

EX IM-
PRES: IS.

II.
Voto castitatis
obstritus

a

b

a patre Amanulfo

E

ad nuptias
frustra cogitavit

F

c

III.
quibus se
expediat,

EX IM-
PRESSIS.

convenire multorum populorum præsentiam; nec emolliebatur Christi miles emeritus affluentia copiosæ delectationis, nec frangebatur ab inchoato desiderio supernæ perfectionis. Unde secretos cordis sui thesauros cuidam contubernali, nomine Saviniano *d*, reddidit manifestos; cui & prædixit, velle se respuere terrenos nuptiarum apparatus, quoniam quidem jam se devoverat Domino servituum cælibem: & si ibi remaneret, metuebat ne paternæ voluntati amicorumque petitioni non obediens culpam incurreret.

è patria fugit;

9 Magis vero se velle eligere indicat, ut inter montuosos & declivos petrarum scopulos comestum corpus bestiarum & avibus tradat, antequam castitatis votum Jeshu Christo Domino promissum carnalis conjugii morbido tactu faciat irritum. Super his talibus rebus æstuanti præcordiali Meneleo adfuit ille Auctor totius consolationis in proximo, qui illud antiqui Abrahæ obeditionis dignum memoriale debere sequi Famulo suggerit, ut de terra & de cognatione sua exire velit. Illius itaque dominici mandati executrix effecta pia deliberatio piissimi Menelei, ab Andegavensi patria primo dierum summo diluculo cum Saviniano & Constantio comitibus suis exiens aufugit. Post longos & asperos viarum amfractus in Arvernensi patria, in pago Viciacensi *e* inter fluvium Sivolis & Bulbula *f* statuit finem imponere.

IV. sed in S. Theofredum incidens,

10 Sed omnipotentis Dei larga miseratio peregrinationes Famuli intuitu respexit propitio. Denique dum in eadem patria oberaret B. Meneleus cum prædictis sociis, & necdum firmum statuisset locum habitationis, invenit in loco, qui vocatur Vallis Vaveris *g*, quemdam magnæ religionis virum Theofredum *h* nomine, qui jugum Domini ferens sub Eodone *i*, religioso abbate, non in vanum nec in vacuum studebat laborare. Is Calmidiense *k* monasterium regebat, & inibi profucuos religionis fructus quotidie feminabat. Prædictus denique vir Domini Theofredus in prædicta valle sub denia quercu fugabat nimios ardoris æstus, jocundumque refectionis convivium sumebat cum suis secundum tempus opportunum. Initoque B. Meneleus cum Saviniano consilio, ad eum properabat venire cum beneplacito animo, perquirere volens ab eo salubre consilium, ei ita futurum tam animæ quam corporis eimolumentum. In secretiori autem prædictæ convallis loco positus, vel propter fugiendos pertranseuntes concursus, vel propter effugiendos incendientis solis rimatus; dum in sperato beatum virum Meneleum cum suis ad se venire promptissimos videt, aliquid adversitatis per eos sibi met accidere timet.

fuga sua causam

11 Sed illum beatissimum Meneleum, cujus mentem, sicut Scriptura dicit, indicabat vultus, inter utrosque socios & pulchritudinis formositate & moderationis gravitate magisterium tenere videns, aliquid perfectæ rationis expectare viros non dubitavit. Unde propius adstantes dulci affluente dulcis alloquitur sanctus Theofredus nomine: Unde, inquit, adventum vestri habemus? Cujus negotii causâ per hæc remotioris loci abiuta requiritis? An stationes locorum investigatis; an incerti per has solitudinis vias oberratis? Post hos Christianæ colloquutionis interrogatus,

beatus vir Meneleus præsentem, veridicos & necessarios itineris sui reddidit conventus, atque omnia necessaria sancto aperuit Theofredo. Indicat itaque quod patria Andegavensi & villa sit natus Priscinia, sed & nomen patris Amanulfi, & nomen matris Doculæ non reticet, seque Meneleum vocari non piget.

D

12 Tantarum igitur personarum filium cum tanta humilitatis paupertate videns ambulare beatus vir Theofredus, & parentum insinuatam nobilem generositatem multo appetiavit, & insinuatam rationis illius causas credere non dubitavit. Nam post insinuatam nomen patris & parentum, illud deliberationis suæ B. Meneleus indicit votum, quo se Domino devoverat servituum cælibem, cum adhuc esset annorum septem. Ad illud autem ætatis perveniens confinium, quo se posset cohortari ad uxoris deducendum connubium, surrexisse quemdam Barontum nomine, lacrymans replicat, qui ei consentiente patre Amanulfo filiam suam temporaneo conjugio donare deliberat: sed promissionis suæ nolens esse ad Deum immemor, spretam carnalis conjugii copulam & oblitus patris & parentum vadit quærere, ubi omnipotenti Deo liberè possit servire.

ac perfectioris vite

E

13 Hujus itaque beati viri Menelei laudabile audiens desiderium amator Dei Theofredus, & prudentis viri auditor, laudat affectus, & pervenire in proximo sibi adiuncti consecutos effectus. Perge, inquit, nobiscum, sociorumque tuorum non remaneat solatium, hanc talem tui cordis deliberationem domni abbatis Eodonis caritativa manus adducet ad perfectionem. Sic pariter pergens ad prædicti abbatis monasterium, in honore Dei sanctique Petri consecratum, felicitis peregrini eidem patri insinuat necessaria, & quod ejus expetat consilium manifestum cum voluntate bona. Audito autem bonæ voluntatis illius desiderio, magno vir Dei repletus est gaudio, eumque ante præsentiam sui venire commendat, ut peregrinationem nuntiata an vera sint audiat.

desiderium ej manifestat; à quo ducitur ad Eodnem abbatem.

A N N O T A T A.

a In Vita S. Vincentiani, teste Mabillonio hic, Barontus dicitur filius Beraldi ducis Aquitanicæ. Barontus quidam dux memoratur a Fredegario in Chronico capp. 67 & 78; item in libro de Gestis Dagoberti I, capp. 25 & 36; hucine autem alius?

F

b Suspicio designari vicum Andegavorum vulgo Prestigne, ad Infernum amnem, qui Sarta fluvio immiscetur.

c Sensam nomine, sicut supra diximus; quæ & exprimitur infra.

d Fuit hic Sancti intimus amicus in vita, ac post mortem successor. Branchius supra memoratus, lib. 2 et dat titulum Sancti, & coli dicit 22 Novembris. Idem nos asserimus die 5 Junii, pag. 504, occasione S. Genesii, comitis Arvernis: sed non invenimus ipsum isto die in Fastis Benedictinis.

e Loci hujusce situs satis utrumque determinatur ex adjunctis fluvio, inter quos jacere hic dicitur. Territorium hujusce intermedium partim ad provinciam Borbonensem spectare, notatur in mappa Arvernie Blaviana.

f De duobus hisce fluvio jam diximus in Comm. prævio, num. 1.

g In

A **g** In Vita S. Theofredi superius citata fit mentio Vallis Vaveris, quæ mox Minarum mutavit nomen pro regalibus minis: ubi Theofredus invenit virum Dei Meneleum, ibidem orationis ædificantem domum, ut clavum vel exinde fit, ubi positum fuisse monasterium Meneleense. Ex Herimberto apud Hadrianum Valesinum citatum, in voce Sicula notatur Vaveris silva: cujus situs colligitur ex dictis.

h De ipso agit Commentarius noster prævius num. 15 & 16.

i De S. Eudone consule fit Vitam S. Theofredi apud Mabilloniam Act. Bened. sæc. 3, part. 1, pag. 478.

k Mabillonius ibid. pag. 476 Celebre, inquit, existat ad hanc usque diem monasterium S. Theofredi sub Ordine S. Benedicti, primitus Calmeliacense appellatum, sive à Calmelio vico. sive à Calmelio duce, ejus (ut ajunt) conditore. Id situm est in diocesi Aniciensi (le Puis) apud Valaunos (le Velay) ad Ansam (l'Anse) amnem, & radices montis Mesentii, ex quo Ligertis fluvius originem habet. *Piura ibidem prosecutus ex auctore anonymo Chronici Calmeliacensis ex Ms. codice Chesmano, addit; monasterium vulgo Monastier, ab incolis dici; aliis monasterium S. Theofredi, vernaculè de S. Chaffre; abbatem primum habuisse S. Eudonem, Theofredi decessorem; instauratorem Dalmatium abbatem, Ludovico Pio ferente suppetias: privilegiis item gaudere amplissimis, abbate regulari; pluribusque membris nobilitari: in his prioratu Camelariensi, qui non longè infra monasterium cernitur: S. Bernardum, abbatem Clarevallensem, de eo agere in epistola 231.*

CAPUT II.

C *Monastica vita institutum; apparitio angelica de mutando loco; factus miraculosus.*

v.
Monastico
cæni adscri-
ptus

C Umque ante beati viri Eodonis præsentiam & antedictæ rationis replicasset causas, & voluntatis & deliberationis suæ intimasset curas; hoc propensius precibus replicabat, ut ipsum commendans Deo & spiritui ejus, sui monasterii corpori adjungat. Hujus itaque precibus aurem accommodans abbas Eodo, congregationi suæ ibi Deo servienti devotum Meneleum adiciat, & exemplar obedientiæ, quod inibi viderit, tenere commendat, terrenique victus supplementum cum eis alacriter imperat sumere. Sed post redditas quidem suæ privatiæ receptionis & suæ solius consolationis gratias, fratrum se comitantium Saviniani & Constantii non est oblitus curas. Dum autem pro ipsis apud eundem patrem Eodonem abbatem caritativo affectu postulat mercedem, non frustratur precibus: quoniam & ipsi imperio prædicti abbatis ceteris adjunguntur fratribus.

15 Susceptus autem tali modo B. Meneleus in congregatione fratrum, cœpit exemplar bonorum omnium esse, & nondum re-

cisa cæsarie capitis præmonstrabat rebus & operibus mortificationem carnis. In omnibus enim sibi injunctis causis sapiens opponebat studium obedientiæ, & ut de David dicitur, quia ubicumque mittebatur, se prudenter agebat; sic & hic B. Meneleus cum astuta prudentia serpentis, & cum dulcedine columbinæ simplicitatis finiebat omne summum sui laboris; & ut apud Deum humiliatum cor reservabat, humilitatis corporis supplementum hominibus præmonstrabat. Nimio enim amoris vinculo quosque sibi devinciebat, cum quibus colloquium alicujus ratiocinationis resolvebat. Sic dilectus Dei & hominibus nimis jejuniis corpus afficiens, animum pascens, dies destinabat operibus, noctes in orationibus transibat & in lectionibus.

16 Iis & innumerabilibus laudem fructibus septennio annorum numero satians beatum Meneleum omnipotens Deus, famam ipsius laudis extendit in multarum terrarum locis, & ne præclara secundum evangelicum dictum sub modio lateret candelâ, eum super fulgoris candelabrum posuit illa vera & ardens Lucerna, quæ illuminat omnem hominem, venientem in hunc mundum, ut qui eruditus erat amplâ scientiarum Dei viâ, erudiret imposterum populos salubri institutionis doctrina. Dato autem nocturno conticinio dum idem beatus vir Meneleus se dedisset sopori congruo, superni nuntii angelus non dormienti neque dormitanti legatus ei adstitit, terque eum proprio nomine vocavit dicens, Menelee, Menelee, Menelee. Angelicæ autem visitationis triplicatione excitatus, inconsuetos miratus est sonitus, nec tamen perpensari potuit, ut ad tam humiliatæ personæ præsentiam mitteretur angelicus nuntius, qui solos perfectorum demandabat conventus.

v.
Monet enim
angelus
E

17 Sed insolita vocatione perterritus sanctus Meneleus respondit: Quis es, qui me vocas? Angelus inquit ad eum: Ne timeas, sed dum illustri diei superveniet aurora, jussionis meæ restina perficere mandata. Tui verò laboris solatorem Savinianum ne dimittas, qui tecum inchoatæ bonitatis perficiat vias. Propere autem ad eum denominati loci terminum vivaciter venire, ubi invenisti virum religionis Theofridum requiescere: ibique vel quid triplicatæ vocationis meæ requirat arcanum; tibi demonstrabo; vel quid supernus Artifex pro te velit facere, insinuabo. Post hoc angelicæ admonitionis imperium, & postquam in monasterio Calmeliacensi septem annorum revolvit numerum, repletus septiformi donativo, ad antè dictam Vallem Vaveris dedit retrogradum cum gaudio: & inibi attendens per aliquod temporis spatium angelicæ præceptionis monitum, in sanctitate & justitia coram Deo omnibus manebat diebus, unde revisitari meruit iterum lætus.

*de repetendo
loco, quem
reliquerat*

F

18 Quodam enim die fatigatos artus corporis dans quieti, congruè sub frondosæ quercus foliis somno obdormivit amico lassati corporis; iterumque amicum Meneleum angelus visitat, & promissionis suæ causas inquires insinuat: Menelee, in loco, in quo dormis, tui laboris studio præpara domum orationis, ubi frequentata angelicæ visitationis sublimitas æternæ consolationis orantibus

*cumque par-
ruisset, denno
monetur ab
angelo, ut ibi
locum oratio-
nis construat.*

v.
variis virtu-
tibus excellit.

EX IMPRESSIS.

bus aperiat januas. Expectatæ angelicæ promissionis auditas causas indicare studuit socio Saviniano, oblitus spirarum moras. Hujus autem beati Menelei insinuatam visionem animo pertractans Savinianus, credere non dubitavit, ad eum posse venire visitationis conventus, qui angelicam vitam in terra positus servans, semper manebat omnipotentem Deum orans: & dum duplicatos angelicæ visitationis adventus recordatur, quanto citius ut acceleret facere jussa hortatur: quoniam quidem talis operis injunctio tali digniter conveniebat nuntio.

VII. Miro modo

19 Sed antè equidem quàm cælestis jussionis inchoarent opus facere, & intra se de tali perficienda structura tractarent subtili mente, consolatos eos reddidit temporanei victus supplemento ille, qui non dat in æternum fluctuationem justo. Nam è vicina silva a quædam fera sus profusi corporis, dilatata crassitudinis exiit, & quasi antiquæ recognitionis domesticum videret, ante beatum virum Meneleum pervenit: & feritatis deponens excussus, cœpit lingere ejusdem beati Viri pedes blandis lineamentis linguæ. Hujus itaque feræ beluinos motus videns immuratos beatus Meneleus, perpensabat, quod adveniret sibi pro tali signo aliquid profectus: sicque comitem Savinianum submonuit, ut ex annona elaborata proprio labore aliquid apportare velit, unde vicinam suam pascere possit. Pasta autem sus hoc tali edulio, à Meneleo caritativæ jucunditatis amico imperatam obedientiam ad perfectionem inducit congruam.

pascit illum Deus.

20 Nam huic Sanctus commendat jocundo imperio, ut subsequenti nocte ad eum revertatur cum alicujus obedientiæ donativo. Nec terminum autem commendatæ noctis transgrediens, nec vacua ad Virum Dei veniens, non extranea apportat dona, sed quæ ea enutrierat, vexerat. Septem namque porcellos secum adducit, quorum multiplicatio per longum non diminorata est annorum spatium; sed dedit adjutorium in diversis rerum sumptibus vel necessitatibus, quas proprias patienter semper sufferens, misericorditer autem aliorum consolabatur sanctus vir Meneleus.

C

A N N O T A T A.

a Per hanc non videtur intelligi alia, quam Vaveris silva, de qua supra in annotatis ad cap. I.

C A P U T III.

Matris, sororum ac sponsæ vita solitaria; à Baronto, sponsæ patre, intentata Sancto mors.

VIII. Querunt & inveniunt S. Meneleum mater, sorores & sponsa

I Neodem interim vallis Vaveris commorantes secretiori loco, & necdum præparatos habentes sumptus aptos operi commendato, uno dierum ab occidentalis regionis parte beatus Savinianus matrem Sancti Doculam, sororem Boculam, & sponsam nomine Sensam, quam adhuc puer Meneleus casto sponfalitio Christi de-

sponderat, vidit venire. Dulcedo etenim matris, amabilitas sororis, & caritas conjugis ad eum perquirendum illas submoverat, & ipsis pro zelo invicti amoris licuit illud euangelicum comprobare veridicum esse, quo dicitur: Omnis enim qui petit accipiet, & qui quærit inveniet, & pulsanti aperietur. Mater igitur filium, soror fratrem, solo nomine conjux requirens maritum, post aliquanta dierum curricula in Arvernensi patria invenerunt petitum, quæsitum, pulsatum, verum amicum Dei Meneleum. Has insperatò videns venire cum eodem Saviniano beatus Meneleus, substitit timore obstupescens; vel quia decrepitæ ætatis matrem oblatam esse; vel quia nobilem conjugem solo amore Christi cognitam, speciosam parentum progeniem sui causâ videbat postposuisse; vel quia pro ejus amore, tanti laboris & tanti itineris deliberassent vias accipere.

D

22 Tandem animi devictus dulcedine, matrem alloquitur filius dulci affabilitate. Cur, inquit, mater oblita canos nivei capitis, oblita antiquos dies tuæ defractæ senectutis, peregrinans in ignota patria, solatiata sororis & conjugis præsentia? Post maternæ dulcedinis exteras lacrymas, audit à matre beatus vir Meneleus causas peracti itineris. Replicat autem mater inter alia paternos Amanulli super accipiendam filiam Baronti in conjugio restrictus, & replicat super illud negotium suæ maternæ æstimationis conventus. Hoc tamen numquam se potuisse perpensare indicat, ut timorè conjugis invitè desponsatæ, filius patrem & matrem, fratrem, sororem, ejus affines homo patriam suam relinquere debeat. Sed divini amoris igne succensus beatus vir Meneleus nec matris emolliebatur ploribus, nec anteriores se pœnitebat fecisse conventus.

matrisque verbis non mollitur, sed propositi arrepti tenacem se ostendit.

E

23 Virile denique robur à visu conservans sanctus vir Meneleus, ab amico socio Saviniano prudenter investigat, quid super eas, quæ eum secutæ fuerant, facere debeat, non obliviscens illud scriptum inter plenum sapere, quod salus sit ubi multa contigerit consilia regnare. Is autem Savinianus melioris consilii partem elegit, & ut eis ædificetur cellula, ubi æterno sponso possint servire, aperit. Hoc autem tale consilium qualiter placuerit, non latuit Savinianum in tempore longo: sed subsequenti nocte dati consilii, apparuit eidem Saviniano angelus Domini, qui demonstravit locum vastæ solitudinis cohærentem fluvio Sivolis, ubi deberet perficere amore matris, sororis & castæ conjugis casti Menelei, sicut consilium dederat, domum orationis.

IX. easque, angelum locum monstrante,

F

24 Demonstravit quoque quod eas ad speciale opus suæ virtutis Altissimus expeteret, dum abjecta veteris hominis veste eas vellet hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia & sanctitate, vestire. Angelicæ jussionis visionem beato Meneleo Savinianus vivaciter indicat, & super earum stabilimentum nulla dubietas amplius subintrat. Tunc pariter veri Dei cultores animis lætis insinuatî loci vadunt videre situs habiles: sicque demum præparatis sumptuum copiis, perquisitis artificibus inchoant fervidi præopta-

ad colendam solitariam vitam inducit.

A optatum opus angelicæ demonstrationis. Quod ad perfectionem talem adduxit omnipotens Deus in numero quadraginta dierum ; comprobans beati Menelei gratiam & meritum, comprobans vota peregrinantium mulierum, domumque illam in honore Dei & in memoria beatæ semper Virginis Mariæ a dedicari faciunt, ubi & ipsæ sanctitatis fide & opere collocant fundamentum stabilitum & firmatum in cælis in perpetuum.

X. 25 Is igitur matrem, sororem & solo nomine conjugem in apto stationis loco collocatis secundum Dei velle, solita admonitione angelicæ familiaritatis veri Dei amatores Meneleus & Savinianus discunt, ut ad prædictam vallem Vaveris repatriarent, & ibi profuturos in longum posteris labores apponerent. Quod fervido suscipientes animo, fervidi ipsi existunt in labore cælitus commendato. Nam discussa tepiditate animi & oblita quiete corporis proprii, grandes succidunt silvas; & nunc ferramento, nunc igne supposito hirsuta & aspera convallis Vaveris loca reddunt in proximo planæ perambulationi apta.

B 26 Cumque multiplicatus inchoati operis fructus non solum Deo placeret, sed etiam hominibus, id ipsum ille mali artifex, callidus depravator recti operis, disturbare tali modo voluit; sed æternus consolator subdolos illius conatus irritos, vanos & conquisitos reddidit. Namque unus ex servis illius Baronti, superius nominati, ad eundem dominum suum veniens, diversa beati Menelei opera aperuit ei inquiring: Ille tuus quondam notus desponsator filiae tuæ Senfæ, Meneleus nomine, matrem & sororem præcantans propriam, ab Andegavensi patria aufugit cum filia tua, & latitat modo in partibus Arvernicae regionis & in eremi Viciacensis superioribus locis, ibique quodam obtentu præcantationis demulcens plurimos, miraculorum se prædicat facere potentatus altissimos. Auditas & permixtas veritati conjecturas Barontus credens, præsentiam subtractæ filiae condoluit gemens, vel quia eam maritali modo sicut desponsaverat puer Meneleus non tenuerit, vel quia insperato utrosque perdidit.

C 27 Hoc variabili concitatus modo, vestimenta, quæ indutus erat, dirumpit tali audito nuntio, & inter singultuum refractus replicat dolores pro perdita præsentia filiae, & replicat derisus pro desponsatione ipsius sublatae filiae. Tantis denique videns prædictus servus affici dominum suum Barontum tristitibus, repræmittit illi quia si sequeretur eum, illius Menelei præsentiam & locum demonstraret ipsius stationis. Malus malo credens, & ut vulgò dicitur, unumquodque animal simile sui diligens, delatorem suum promissionibus multis Barontus dominus obfirmat, & promittit, quòd ab eo etiam obnoxie servitutis nodum dirumpat, si dictis suæ promissionis facta discordare non faciat.

XII. 28 Præparatis deinceps ad denominatum iter sumptibus, & coadunatis ducentis quadraginta tribus militibus, aggreditur Barontus amaricatus cordis felle S. Meneleum perquirere. Jamque Exandonensis pagi fines intraverat, & ex quodam monasterio, vocabulo Tresfagio c, se abstrahere posse necessaria sumptuum confidebat, anhelans cum

satellitibus suis Andegavensibus sanctum Virum extinguere, qui secundum Deum vivens nec dolum fecit, nec umquam facientibus consentire voluit. Huic autem beato Meneleo laboranti in prædicta valle Vaveris jussu angelico manifestatum est plurimorum relatu, adesse inimici sui Baronti præsentiam in proximo loco: hocque beatum Virum non latuit, quòd illum expetere ad mortem quærat, quia pensabat quòd filiae ejus præsentiam, quam sibi desponsaverat, a paternis oculis subducere fecisset.

29 Sed nec terroribus nec minis Christi athleta Meneleus frangi potuit, sed indutus lorica justitiæ, & protectus galea salutis æternæ, & adsumens scutum fidei & gladium salutis, quod est verbum Dei, simul cum Saviniano, participæ sui laboris, festinat occurrere, ubi audivit esse Barontum cum militum turmis. Denique dum jam ad Bulbulæ fluentia propinquassent, & armatum Barontum armis bellicis vidissent, medias cætervas Christi armatus præsidio fortis Meneleus irrupit, & inter inimicas hostium cætervas invincibilis stetit: eumque tunc non solum nomine; sed etiam digito indice quidam explorator domino suo Baronto demonstrat, & Savinianum cum eo adesse insinuat, qui beati Menelei in omnibus favens præcepto, cum ipso peregrinationem subiit animo intrepido.

30 Pro anterioris igitur conventionis pacto & pro præsentis demonstratoris servi filio beatum virum Meneleum recognoscens Barontus, & quodam ipse potentatus vento inflatus, eum ad se venire commendat, & firmæ stabilitatis columnam arundineæ nobilitatis expavescere sibilo cogitat. Si, inquit, Menelee perverte, parentum consanguinitas, si vicinorum familiaritas, si patriæ tibi displicuit vicinitas, paternas & maternas non dimitteres videre januas? An verebaris exprobrari pro tali ejus conjugio, quæ firmabatur & parentum insigni gloria, & pulcritudinis specie decora? His interrogationibus fale sapientiæ nimium jejunis beatus Meneleus, cui vivere Christus fuit & mori lucrum, respondit hilaris:

31 Transitorios paternæ & maternæ dulcedinis affectus, & vicinorum amicales concursus, & patrios lares pagi Andegavensis relinquere me fecit amor illius Patris, qui promisit fidelibus suis dicens: Quicumque tegerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est. Præsentiam filiae tuæ, in Christo conjugis meæ, subtractam paternis & maternis oculis cur conquereris, quæ relinquens hujus mundi postes, adquisivit cælestes sedes & angelicos cives? terrenam ejus gloriam & ejus pulcritudinem carneam specificat ille, qui clarior sole & sublimior angelis in sua residet sede. Tenuis autem itineris labor nec ulum sapere habuit in initio, nec finem habebit secundum voluntatem tuam, sicut attendisti in proximo.

ANNOTATA.

a Hand longè à Menato & Sivola fluvio, esse Mabillonio hic, existat vicus vocabulo Nostre R r Da-

Quo facto, revertitur ad pristinam solitudinem;

sed Barontus sponse pater

hoc agerrimè ferens,

Sanctum quarit, & mortem ejus spirat:

sed à impet- terrius hostem excipit;

XIII. & ad quæstionem ejus

apposuit respondens.

* forte attendes

EX IMPRESSIS.

Dawe de Lisseule; quo in loco forsitan istud cœnobium quondam situm fuerit.

b Vulgo Issandonois; cuius caput Exandonum (Issandon) modo oppidulum haud procul à Visera fluvio, paullo supra Ufercum oppidum. Inde non longè distat vicus, in quo sepultus S. Vincentianus, S. Viance ab ipso appellatus, uti observat Mabillonius.

c De monasterio Tresfagio seu Trisfagio plura infra, maxime num. 41, ubi in honorem S. Saturnini Tolosatium presulis (de quo cum Martyrologio Romano agendum erit die 29 Novembris) dedicatum fuisse legitur. Locus Mabillonio ignotus, nisi quod continebatur in pago Exandonensi, de quo in nota precedente.

CAPUT IV.

Baronti pœna; adepta per Sanctum valetudo; collata ipsi munera.

B

T Alibus responsionibus beati viri Menelei exasperatus animus Baronti, gladium, quo accinctus erat, manu discutiens, frivolas & inanēs minitationes evomuit inquiring: Quis est qui te eripere possit de manibus meis? Sed beatus vir Meneleus nec varias gladii distractiones, nec ventosas minarum apparentium timens verborum, liberatoris sui adesse præsentiā dicit, qui in sui liberatione nihil laborabit. Ad singulas itaque sapientis Menelei responsiones acuens Barontus ille amaricati cordis & denudatæ buccæ dentes, evaginat gladium, sanctique Menelei vult amputare a caput angelicum. Sed antè promissi liberatoris præsentiā denudatum gladium excussit de Baronti illius dextera, & pro superbia inflati cordis obtexit oculos ipsius nube cæcitatē, & flexibiles digiti manuum fenserunt plorabilem incurvatæ contractionis nodum. Talem corporalem afflictionem se suscepisse Barontus indoluit, quia in interfectionem sancti viri Menelei exarsit.

C

33 Sed miseratoris & misericordis Domini longanimitas, quæ non in perpetuum reservat iras, nec vindicat bis in idipsum, præparat eidem Baronto salubre consilium. Perterritis itaque ejus cæcati & contracti viri militibus, unusquisque idipsum laboris & doloris ad se timebat venire, quia sequentes senioris voluntatem, statuerant cum eo persequi Menelei deificam simplicitatem. Inter eos autem quidam Vincentianus b nomine adfuit, qui sciens verum esse, quod durum sit contra stimulum calcitrare, omnia vincentis humilitatis arma domino suo Baronto suadet, & insinuat ut anterioris veneni tumorem & superbiam evomat. Hoc autem eidem specialiter suggerit, ut corporalis afflictionis acerbitas obliuisci ei non faciat salubres animæ vias; sed ad virum Dei Meneleum transmittat, cui super ipsius salutis negotium invigilare placeat.

XV.

sed dum suavis S. Vincentiani,

b

34 Vincentiani non displicuit Baronto auditum consilium, ipsumque Vincentianum isdem vir cæcatus & contractus submonet, quantocius pro tali mercato ire ad virum Dei Meneleum: cui mandat quod eum ho-

ad ipsum S. Meneleum pro pristina recuperanda sanitate, recurrere statuit,

norare multis bonis velit, si in anteriori sanitate, quam perdiderat, eum remittere possit. Jussionis illius verba Vincentianus tanto libentius peragere festinat, quantum id expectere vel esse necesse domino suo Baronto considerat. Bene autem habens sancti viri Menelei familiaritatem cognitam, ad tale consequendum negotium, Saviniani perquirat consilium. Is autem erat familiarissimus beati viri Menelei in omnibus. Cui aperiens domini sui acres dolorum aculeos, quos pro cæcitate oculorum, & pro nodosa chiragra manuum deplorabat quotidianos, illud supplex exposcit, ut secum ad medicum salutis Meneleum venire velit, cui summam Baronti aperiatur necessitatem, & apud eum possit deplorare ipsius culpam grandem.

35 Preces itaque Vincentiani vir Dei Savinianus suscipiens, damnati corporis Baronti cæcitatē & contractionem supplex aperuit. Qualiter autem eidem Baronto displiceret præjecta beato Viro tortitudo, non reticet, insinuatque ejusdem vasalli recognitionem, & super præsumptæ præsumptionis casum, quam facere vellet & posset emendationem. Interim tamen misereatur super illius Baronti corporis damnationem, & pro eo velit aures Domini amicas sibi interpellare, ut ad anterioris sanitatis redire posset valetudinem, & ut recuperata sanitate corporis posset pœnitere neglectum inimicæ vanitatis. Supplicem Vincentiani viri Dei [&] Saviniani legationem beatus Meneleus suscipiens, ad singulas eorum preces caritatis & compassionis coaptavit responsiones, inquiring:

36 Corporalis cæcitas & temporalis membrorum contractio Baronti si displicet ad præfens, nimium mihi valde tamen complacet recognitio ipsius vanitatis & deliberatio ipsius emendationis. Restauratio autem sanitatis ejus in illo solo permanet, qui humiliator inflatæ superbiæ & exaltator regnat humilitatis non fictæ. Deprecationis vestræ obaudiens monitum, fratris Baronti paratus sum visitare doloris & infirmitatis lectum: & si eum adjuvare poterit nostri medicaminis manus, ad hoc me præparatum in omnibus videbit oculus. Deinde pro eodem fundimus ad Deum preces, ut diminorentur ipsius Baronti criminum pestes, & ut pristinae sanitati restitueretur, & ut tam pro animæ quam corporis alacritate lætetur.

37 Post adnunciatas itaque Baronti necessitates, quantocius ad eum vir Dei Meneleus venit, per eum rescire volens, qualiter ipse Vincentiani & Saviniani attendere vellet legationem. Audiens autem prædictus Barontus propius se adstare beatum virum Meneleum, corruit in faciem suam & ingemuit dicens: Peccavi coram Domino & coram te, Serve Christi. peto ut indulgeas facinoribus meis propriis, & dilolvas crimina mei reatus orationibus tuis. Hujusnamque recognitionem videns & audiens beatus Meneleus, & ferinos prioris vitæ animos recognoscens, in melioris deliberationis magistratus immutatos proclamavit lætus & alacer inquiring: Hæc mutatio dexteræ Excelsi. Et tanto voluntarius pro eo reddidit orationem Domino Jesu Christo, quanto id expedire ei videbat deploranti cæcitatē & contradictionis damnaticia membra.

D

XVI. adhibito, quem rem Sancto commendat, Saviniano,

E

ac fufis pro ea precibus,

F

XVII. postquam petiiffet à Sancto veniam delicti Barontis,

A 38 Ad perquirendam autem sanitatem non nocuit anterioris conventionis pactum, quod uterque recognoscebat, dum isdem Barontus filiam suam Sensam nomine eidem puero Meneleo terreno conjugio copulare voluerat, eamque isdem casto sponsalicio Christi desponsaverat. Post hanc autem orationem quam spiritu Dei dixit: Dominus Deus aperiat oculos tuos ad cognoscendam viam veritatis; & postquam eum secundo affirmavit affirmatione verbi euangelici, Amen Amen, Savinianus ille testis fidelis; statim aperti sunt oculi Baronti, & clarè inchoat videre vultum angelicum Menelei. Pro reddendis autem gratiarum actionibus isdem Barontus ad terram corruit, & cum lacrymis dixit: Gratias tibi, Deus, qui facis voluntatem timentium te, & superbis resistis, qui autem te humili diligunt corde exaltas.

XVIII.
ac manuum
sanitatem:

B 39 Recuperato itaque oculorum visu, tanto instantius in recuperatione sanitatis manuum persistebat Barontus, quanto id necessarium sibi esse videbat, & quantum id apud Deum posse impetrare beatum Meneleum confidebat. Videns autem sanctus Dei Meneleus Barontum emendationis vitæ vias velle tenere, tale eidem viro dedit responsum: Ego oro pro peccatoribus & persequentibus & calumniantibus nos: ideoque fiat tibi secundum cor tuum in bonum. Post finem autem orationis quam Domino Jesu Christo fuderat Meneleus filius veræ caritatis, inchoant manus Baronti naturam motionis sentire, & dolor cœpit paulatim minui, & venarum nervi solidius firmari.

XIX.
culpam deinde
de expiat,

C

40 Restauratum itaque Barontum in perfecta corporis sanitate videns beatus vir Meneleus, ut in profutura animæ sanitate invigilaret submonebat instantius. Gratiâ verò Dei continuus labor seminantis Menelei non secus viam, nec super obturatam petram, nec inter spinas feminans divinum semen, ad multiplicati incrementi fructum adduxit suum laborem. Nam ut bona terra tempus serotinum, sic Barontus suscipiens viri Dei Menelei verbum, quemdam bonæ religionis sacerdotem nomine Leopasium ad se venire commendat, cui negligentiarum suarum committit eradicationem, ut abundantem in corde suo possit habere admonitionem patris sui Menelei fructificationem. Is etenim Leopasius vir magnæ compassionis collaudans humiliatum animum Baronti penitentis, antiquarum ejus negligentiarum caritativa manu dirupit nodum: & lætus ad sua sacerdos loca rediit, & lætiorem Barontum tam pro sanitate sui corporis, quam pro salute suæ animæ dimisit.

XX.
& Virum
sanctum donis
cumulat,

41 Gratiâ mortificatoris mortis & vivificatoris vitæ in sanitate perfecta corporis Barontus permanens, meliora emendationis vitæ multiplicat opera; & quantum cælestis honoris desideret bonum, demonstrat disper-tiendo suum terrenum. Nam eidem beato viro Meneleo multis precibus suavit, ut quædam munera e suæ potestatis susciperet, eaque in suo jure & dominatione retineret. Monasterium namque, nomine Trisfagium, in honore Dei & in memoria sancti martyris Saturnini Tolosensis pontificis consecratum, cum terris, silvis, pratis, servis & ancillis & côm-

Julii Tomus V.

manis vestitis quadraginta sex eidem beato viro contulit.

EX IMA
PRESSIS.

42 Post autem aliquod spatium temporis ad meliora successus animus Baronti, secum revolvere cœpit, qualiter prius datum debuisset crescere. Illam autem voluntatem quibusdam primoribus suis aperiens, taliter cum eis sermocinationis habuit initium, in-quiens: Terrenæ potestatis honoratus numerositate & spatiosa divitiarum ditatus amplitudine, filiorum progenie video me carere divina prædestinatione, qui terrena patris possint recipere bona, eaque tenere per quædam annorum tempora. Inter primores autem consiliarios Baronti quidam adfuit Helias nomine, qui super brachia suæ deliberationis sapienter accepit, quid conveniebat consilium facere salutis. Vides, inquit, quantum iste homo beatus Meneleus dilectus sit Deo & hominibus, &c. Unde salubre & salutare mihi videtur, ut ipsi plurimorum bonorum tuorum hereditas donari debeat, per quem recognovisti tortitudinis tuæ casum, & per quem redisti ad sanitatis modum, &c.

XXI.
quibus alias
deinde posses-
siones

¶

43 Donat itaque per consilium Helix eidem beato Meneleo has villas, Avolcam & Variicum in Exandonensi pago, cum præfato monasterio, nomine Trisfagio, sub testamento legum & sub testamento chartarum, manūque propria subterfirmavit, idemque cessionis scriptum ipsi beato viro tradidit. Præcavens autem isdem beatus vir Meneleus in posterum subdolorum hominum fraudes, & ut sapiens quia longè bene videt, confirmare volens Baronti donationes, ad eundem virum transmittit quemdam suorum nomine Constantium, cui mandat hortaturque, ut post cessionis chartulam, transmitteretur ei quidam missaticus d, qui eum revestiret de donatis rebus. Bonum denique illum consiliarium Heliam ad hoc opus perficiendum transmittit, qui prædictas res Constantio legato sancti viri Menelei tradidit, & illam donationem cum charta illarum villarum & illarum possessionum videre fecit.

adjungit

A N N O T A T A.

- a De hac historia aliter ab Herimberto narrata egimus in Commentario prævio, num. 26.
b Majorem hujus Sancti notissam suggerit Commentarius noster prævius num. 16.
c Quomodo hanc narrationem prosequatur Herimbertus, habes in Commentario prævio, num. 27.
d Id est, missus seu legatus. Varia habet Cangi-
us ad vocem missus.

¶

C A P U T V.

Probata S. Menelei constantia, clericatus, consecrata ecclesia; multorum ad vitam perfectiorem conversio, accusationes.

Quantum igitur omnipotens Deus beatorum virum Meneleum in terris laudat.

Combustus
monasterium.
re

R r 2

EX IM-
PRESSIS.

re faciebat pro suis virtutibus, tantem isdem Vir Dei in omni bonitate se exercebat, & in convenienti structura sui monasterii sedulus invigilabat. Jam autem bene eam ad bene perfectum adduxerat. Sed huic ille mali artifex diabolus invidere inchoat, suamque, permittente Deo, voluntatem ad horam adimplet: quoniam quidem una noctium omne beati Viri ædificium arsum in favillis remanet. Sed Vir Domini, qui in adversitate mundani damni non diminorabat intentionem cælestis desiderii, ad præfatum monasterium Trisagium, & ad præfatas villas Constantium transmittit, eique commendat, ut illarum potestatum homines ad reædificandum orsum monasterium venirent. Ad hoc opus injunctum singuli quique bene voluntarii præparant animum, singulisque dividitur partitio operis, quam perficit unusquisque, ne tepidus blasphemetur in operatione sui laboris.

Sanctus re-
saurari cu-
rati

B

45 In constructione igitur sui monasterii beatus Meneleus studium apponens laboris pii, non perdebat horarum suarum passus; quia eos adducebat ad multiplicationem bonorum omnipotens Deus. Illius autem monasterii structuram & sapientis architecti ædificationem congruam plurimi quique veniunt videre, & ad id exemplum sua quæque ædificia possunt meliorare. Unde ad eundem Virum venit abbas vallis Vaveris a uno die- rum beatus ille Theofredus, in cælis semper glorificandus, & in terris venerandus, & qui eundem sanctum Dei Meneleum ad magnæ religionis Eodonem abbatem adduxit, sicut in superioribus noster villalinus * calamus descripsit: multoque gaudio gavisus est tam super beati Viri cognitam bonitatem, quam super ejusdem monasterii structuram habitilem.

* fore villi-
nus, rusti-
cusdumque clo-
vicius

b

46 Subsequenti deinde die illustris atque magnificus Eusebius b Arvernensis episcopus advenit, & hi tres sanctæ Trinitatis veri amatores, post salutationis gaudium, post pii amoris osculum, se satiant divinorum eloquiorum dapibus, & permanere in omni bonitate se confirmant alterius manibus. Sic in amore Dei omnipotentis se alteruter confirmantes, ad id consolidandum tale inter se inierunt consilium, & virum Dei Israëlitam Meneleum ad clericatûs elegerunt officium, & à capite ipsius recidentes capillos, eum enumerarunt inter Dei filios. Hoc tale inventum statuunt peragere, quod infinitum non solum ipsis apportavit gaudere, & pagenses lætificavit alacritate multa, verum innumerabiles externi benedixerunt Deum super audita talia facta.

LIB. II,
CAP. I.
esset factus.

C

47 Postquam igitur beatus Meneleus clericatûs suscepit officium, in mortificatione sui corporis vivum Christi Jesu se semper faciebat incensum. Quod qualiter cælesti placuerit divinitati, crebra miraculorum per eum patrata demonstrant opera, quæ laudabilia peregit adhuc in laicali manens corpore, sicut præcedens libellus simplici resonat serie. Quantis autem laudabilioribus virtutum operibus eum honoraverit omnipotens Deus, manentem in officio clericatûs, in sequenti libro deliberamus, qualitercumque possumus, scribere, ut memoriam scriptoris

sux vitæ dignetur isdem beatus Meneleus conscribere in sui memoriale.

D

48 Secundo itaque die post susceptum clericatûs officium, multis precibus admovuit beatus Meneleus domnum Eusebium Arvernensium pontificem, ut domum, quam construebat, ministerio consecrationis suæ domum Dei faceret. Cujus petitionem libenti suscepit animo, eamque novellæ ædificationis domum in honore Dei & in memoriam S. Martini summi pontificis consecrat, ex cuius & ex incomparabilis pretii aliisque reliquiis locum consecratum & benedictum honorificat. Sic eundem diem insimul læti duxerunt, & bene omnibus compositis rebus, singuli quique læti & alacres ad sua loca repatriaverunt.

ecclesia con-
secratur in
honorem S.
Martini.

II.

Plures ejus
exemplo mo-
nasticam vi-
tam ample-
ctuntur.

E

49 Dehinc cæpit vir Dei Meneleus in divinæ operationis studium se exercere sollicitus, & hinc habiles monasticæ districtioni construere sedes, hinc ædificare advenientium hospitem utiles divisiones. Cumque bonam suæ conversationis famam non solum Arvernica patria, sed etiam quamplurimi remotiores audirent; ad eum venire multi deliberant, & aliqui superfluxæ curiositatis mundanas sarcinas dimittere eligunt. Ad hoc itaque confirmandum sicut sapiens aperit vias: & pro bono suæ conversationis exemplo, & pro conditionis suæ magisterio relinquentes plurimi seculum, susceperunt vitam & moribus monasticum habitum, veræ salutis & veri honoris dignum amictum.

III.

invidens

50 Sed incrementum constructi monasterii & augmentum boni gregis, qui sub uno caritatis & pacis vinculo se constrinxerant, & regulari tramite proprios usus rerum & voluntatum à se abdicaverant, jam incipit omnium perfectorum hostis diabolus invidere. Unde super beati viri Menelei disturbationem multam malorum ruminat machinationem; & super hanc quemdam eligit principem, qui invidiæ zelo iraque tabescens, laudanda beati Viri opera apud Brunehildem c reginam blasphematur, inquit: Ignoræ parentelæ nec appetitæ personæ quidam ab incertis partibus terrarum in regno tuo subintroiit, qui dealbatæ sanctitatis simulatione quosdam vanæ rationis, homines sibi adfoeciavit, & despecta potestatis tuæ gloria, magnæ spatiositatis amputare quosdam amplitudinis saltus facit per meliores venationis tuæ silvas.

rem dis-
turbare co-
nantur diabolus

51 Post dedecus itaque tantum, magnum videbit sibi tua honorificentia subintroire damnum, & si gravi interminationis damno non fuerit hæc repressa tortitudo, accrescet in pretiosiori tuarum rerum defensione despectio frequentata & non perterrita sine numerositate. Acutas accusatoris suscipiens Brunehildis accusationes, quæ solita erat apponere iniquitatem super iniquitates d, ad sanctum virum Meneleum ilico transmittit, & sine perpensata ratione eum ad se venire præcipit præsumptuose. Ad beatum Virum itaque commendatus missaticus veniens, & iracundæ reginæ venenatos animos celans, ex ipsius parte talia mandata adnuntiat inquit: Magnificentia Brunehildis reginæ præsentiam tuam non prolongato tempore ad se commendat venire. Abbreviatas subdoli mandati.

A dati Vir Dei audiens causas, simplicis respon-
sionis nuntio aperuit à se deliberatas vias.
Vade, inquit; & quo velocius potero regi-
næ mandata perficiam bono animo.

iv.
per reginam
Brunichil-
dem, quam
placare donis.

52 Reginæ etenim Brunehildis audito
beatus Meneleus nuntio, monasterii sui cu-
ram committit beato Saviniano, anterioris
laboris participi familiarissimo; Audoënum
autem socium sui itineris esse præcipit, ut
videat, ad cuius utilitatis finem præceptio
reginæ pertrahere velit. Ut autem amicabi-
lius posset adstare reginæ obtutui, pauper
terrenarum rerum, dives cælestium, sanctus
vir Meneleus præparabat quædam donaria,
vini scilicet, piscium & mellis: & hæc se-
cum apportat, ut meliorem locum receptio-
nis e asellum sibi sterni commendat, ut
inspirati itineris cursum vivacius perficiat.
B Et sic cœpto itinere pervenit ante præsen-
tiam Brunehildis reginæ, quæ tunc tem-
poris in Vinciaca **f** curte ventilabat honoris
& potestatis suæ decus mortale. Deportatas
igitur secum eulogias **g** blandè volens offer-
re, iracundum nimium sensit animum regi-
næ; & caritatis illius dona nihil perpen-
dens, iracundæ interrogationis talia verba in
eum evomuit, &c.

v.
& verbis sat-
agit;

53 Iracundis itaque interrogationibus re-
ginæ vir Meneleus reddidit responsiones hu-
militatis magnæ. Nec præsumptionis, in-
quit, arbitrio, nec pro vanitatis vento in-
tus potestatis silvas, ô regina, ædificavi-
mus domos amplas, nec damni alicujus ex-
inde tibi adveniet casus, si digneris audire
nostri sermonis recursus. Oberrabam quon-
dam pet vastæ Vinciacensis silvæ lucos, &
præ tædio lassati corporis incurri somnos a-
micos quietis: ibique angelicus nuntius im-
perat mihi, ut in loco quo dormiebam, ibi
divinæ pietati domum orationum facerem, &c.

ANNOTATA.

C **a** Fuit is quidem abbas Calmeliacensis, de quo
supra, sed quo nullo vocetur abbas Vallis-vave-
ris, non equidem satis assequor: nisi forte, quia
S. Meneleus, patrem & nuptias fugiens, in eum
ibi incidit, nisi habes num. 10; sed hoc est valde
improprium.

b Alias Bonitus, de quo Commentarius præv.

c Parachronismus ante castigatus hic denno
recurrat.

d Virtutes & vitia infelicis hujus reginæ passim ex
historicis nota sunt. Baronius ad an. 614 Risimus,
inquit, recentiorem auctorem, qui conatus est.
Brunichildem excusare, Æthiopem lavans, quæ
ab omnibus historicis hujus temporis sacrilega,
sanguinaria, & ubique nefaria conelamatur:
neque enim Gregorii laudes crimina postea
committit purgant. Novissimè verò noster Ga-
briel Daniel in historia Francia, Parisiis anno
1713 tribus tomis edita, tomo 1, col. 294 me-
diam hic viam tenendam censes, declinatus utrim-
que nimia excusationis atque exaggerationis extre-
mis. Sed an hac tam verè quam benignè dicta sint,
aliis discutendum relinquimus.

e Carricare, est carro seu currum vehere; item on-
erare, quasi carro onus imponere, teste Cangio.

f Supra scribitur pagus Viciacensis inter flu-
vios Sivolam & Bulbulam. Hic verò paullo post

occurrit Vinciacensis silva: unde colligi datur, à
biographo designari curtem seu aulam in serri-
torio Vallis Vaveris, vel saltem eidem contiguam.
Cave itaque hanc confundas cum Vinciaco, in
agro Cameracensi, Caroli Martelli de rege Chil-
perico ac de præfæto palatii Ragenfredo viçloria
anno 717 relata, notissimo: de quo Hadrianus
Valesius in notitia Galliarum.

g Varia notatur hujus vocis significatio apud
Cangium, quam hic accipi pro manere, satis liquet.

CAPUT VI.

*Cura monasterii, persecutio Bru-
nehildis; ejusdem pœna, li-
beratio & munificentia; pro-
curata à Sancto reliquia, visi-
tatio angelica, annuntiatio diei
mortis; substitutus ipsi succes-
sor; obitus.*

Tunc Vir sanctus fidei constantiâ firma-
tus, à conspectu reginæ egressus est di-
cens: Ego interfectionem tuam non timeo,
& minas tuas pro nihilo duco. Sic ad pro-
prium laboris ministerium redit, & socium sui
itineris Audoënum ad quemdam honestatis &
bonitatis presbyterum, nomine Leopasium,
vivaciter transmisit: cui mandat ut ad mo-
nasterium ejus veniat, eosque Deo & spiritui
ejus offerendo sacras hostias commendare ve-
lit, ne aliquid disturbance vel adverfita-
tis eis evenire possit. Ad perficiendam igitur
mandatæ caritatis obedientiam velocius
sacerdos Dei Leopasius suam repræsentat præ-
sentiam. Opus enim divinum peragit, & fra-
tres in omnipotentis Dei servitio ardentes
facit. Et dum eos Deo in præsentem lucrari
desiderat, se lucratum spiritali benedictione
amat.

55 Nam eorumdem fratrum ipse intuens
fraternam dilectionem & unanimis conversio-
nis amicitiam, pertractare postmodum
intra se inchoavit, qualiter amore æterni
Dei mundum dimittere possit, qualiter in
ejusdem congregationis numero se adjunge-
re possit. Ille autem qui voluntatem timen-
tium se perficit, ad hoc sequendum Leo-
pasio vias aperit. Isdem autem presbyter Leo-
pasius postmodum mundani laboris sarcinas
& mordacis curiæ limas cambiare volens, cæ-
lestis delectationis abundantia monasticum ha-
bitum suscepit mente integra, & sanctum
monasterium multa honorificentia honorifi-
cat: itemque sui juris quamdam ecclesiam
donat in honore Dei & in memoria S. Ger-
vasii a dedicatam.

56 Imperio interdum Brunehildis reginæ
eliguntur quidam ministeriales **b**, qui præ-
caveant, ne possit sanctus vir Meneleus in
prædicto loco Vaveris laborare, & qui pe-
nitentis opus adnullent, quod sic insperato ad
perfectum venire vident. Unde uno dierum
eundem beatum Virum quidam nuntius re-
ginæ cum ceteris fratribus in prædicto loco

R r 3 videns

vi.
sed frustra.
Ideo, adhibito
Leopasio pro-
sbytero, con-
sulit suo mō-
nasterio t

f
qui etiam sū
monachus.

vii.
Frustra ite-
rum captum
à Meneleo
opus Brun-
childis con-
struxerunt;

EX IMPRESSIS.
a

videns laborare, furibundo occurfu eum affallit c, & operatorem bonum disturbare voluit, & antedictæ reginæ minas pro nihilo eum ducere accusavit, dum post interminationis ejus mandatum in illo loco permanens, mortem subire non timet infaniens.

VIII. IX.
qui à quibusdam in aula amatur, & à Deo honoratur miraculo:

57 Vir igitur Domini Meneleus divinæ misericordiæ in se videns factum opus, inchoatæ viæ cursus non dimittit, sed ad palatium quo residebat Brunehildis regina, pervenit. Adventum itaque beati Viri in curte quidam boni testimonii viri amabant, & perversitatis cultores invidebant. Omnipotens igitur Deus fidelis sui Menelei meritum & gratiam demonstrare volens, quamdam puellam dæmonico hoste depressam per ejus liberavit orationis precem continuam, &c.

X.
Brunehilde maximè et aduersus:

58 Duros autem nodos cordis reginæ volens soror ejus nomine Dotiva d emollescere, auditæ virtutis signum ei suadet credere non esse frivolum, nec tantum bonum potuisse facere adfirmat Beatum, per aliquod diabolicæ incantationis derisum: sed beatum Meneleum amare ex vero corde illum omnipotentem Deum proclamant, qui sui virtute superbos conculcans; humiliatos exaltat. Venenatas itaque aurium arterias ad credendum nec per hoc præparat Brunehildis, quæ semper amabat discordias: sed maligna indignatione repleta occidere commendat S. Meneleum sine ulla ratione demandata. Unde adjudicatus morti non deservit S. Meneleus, propheticæ interminationis non retinet asperos maledictus. Muta fiant, inquit, labia dolosa, &c.

XI.
sed tandem ei fauere:

59 Dedit quoque eidem sancto Viro vilam nomine Sigolam cum appendiciis suis, & ecclesiam inibi fundatam in honore Dei & in memoria S. Martini summi Pontificis consecratam: dedit etiam jure perpetuo licentiam ampliandi terminos sui monasterii secundum suum velle. Post confirmatum itaque donationis numerum indicat ei sancto viro Meneleo regina Brunehildis, aggreditur viam ad Franciam tendentem, & beatus Meneleus lætus revertitur ad monasterium suum, & lætantes gaudentesque facit fratres propter adventum suum.

C
XII.
suis belle habentibus illum favorem significat. & Savinianum monasterio præfici:

60 Venerabilis itaque vir Dei Meneleus ad monasterium suum reversus, à Saviniano sui laboris participare requirit, qualiter sua congregatio bonæ conversationis stabilimentum hæctenus tenuerit. Auditum autem bonum eorum exemplum collaudat, & inde omnipotentem dominum Deum benedicere non tardat. Prosperos deinde sui laboris eventus eis indicat, atque qualiter benevolentia Brunehildis e reginæ monasterium suum honoratum habeat. Sic ferventiores in Christi Jesu servitio fratres facit, quia unusquisque eorum bonum non dignoscit. Venerabilem autem Savinianum ad Exandonensem transmissit pagum, eumque Deo & spiritui ejus commendans, villas & monasterium f, quod in eodem pago erat, illius ditioni committit: præcipit quoque, ut fratrem Constantium velocius sibi retransmittat.

XIII.
qui reliquias à Baronto obtinet,

61 Impeium sancti patris itaque Menelei suscipit Savinianus, & laboribus inanuum suarum comparat cælestis abundantia fructus. Uno autem dierum illum notæ amicitia videt esse Barontum, superiori libello sæpius

nominatum, qui ex villa Nantiniaca g ad videndum confratrem Savinianum venerat, & amicabilem cum eo ratiocinationes revolvebat. Inter amicabilem autem confabulationis recursus petit Barontum beatus Savinianus, ut pretiosas aliquot Sanctorum reliquias h eidem transmittat, quas poneret in monasterio quod construebat. Justam justipetitionem Barontus recipit, & pretiosas Sanctorum reliquias eidem transmittit. Sed B. Menelei in diversis rerum occupationibus Savinianus intentus, portionem *requirere neglexit quorum Sanctorum apportasset reliquias. Reversus autem isdem portitor ad sua loca, brevi peracto tempore caruit corporis vita. Unde magis doloris cumulus accrevit.

D
g

b

* portitorem

62 Beato attamen talis anxietatis mæror non displicebat Domino, qui mirabiliter certum reddidit Savinianum, ejus comprobans fidem & meritum. Nam vadens beatus Savinianus ubi erat sepultus qui reliquias apportaverat, multiplicum inibi orationum lacrymas disrivat: & dum super dubietatis suæ conqueritur casus, divina prædestinatione redditur certus. Audiente enim multitudine, quæ inibi aderat, eas esse sanctæ Dei Genitricis Mariæ, nuper qui fuerat mortuus proclamat. Tam admirabile igitur signum audiens beatus Meneleus, nuntium vivaciter ad beatum transmittit Savinianum; mandans, ut ad se veniat, & super auditum signum virtutis ipsum certum faciat. Jussione boni Patris bonus filius obaudit Savinianus, & ad eum vivaciter repatriat, & veras rationes de manifestis reliquiis enarrat.

cujus essent, mirabiliter manifestas.

E

63 Super demonstratum itaque meritum fratris Saviniani beatus Meneleus multas gratias reddidit Deo omnipotenti, firmioris adjutorii ab eo attendens solatium, quo non remansit frustratus in fine dierum. Una igitur nocte beatum Meneleum angelus Domini visitat, proprioque nomine eum tertio appellat, & quantam apud omnipotentem Dominum gratiam & meritum habeat insinuate ei non tardat. Vir, inquit, sanctus es, & Sanctorum meruisti consortia, unde cælestia promerere accipere regna. Subsequentem autem nocte angelorum turmam ad te videbis venire, qui pro sanctitatis tuæ innocentia cum claritate & cum modulatione angelica benedictam corporis tui animam introducent in cælestem gloriam. Beatus igitur Meneleus angelicis congaudens aspectibus dixit: Auditum auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.

S. Meneleus, visitatur ab angelo, & diem mortis docetur:

F

64 O virum pacificum, cujus oculi in cæ- lum, & manus semper respiciebant in bonum! Verè beatus, qui tam creberrimè vultus angelorum meruit prospicere, eorumque frui alloquio, & diem mortis suæ prævidit, & si per ignem, sed ignem perennis gaudii credere potuit. Angelicum denique sermonem conventus, qui in domo erant, audiebant, sed superni decreti missaticum videre non poterant. Obitus verò sui beatus Meneleus non oblitiscens, salutarem custodiam cælesti nuntio requirit, quem super negotium illud dominus Deus eligere velit. Super id studium dignus Savinianus insinuat, qui vitæ & moribus comprobatur. Unde eundem ad se Vir Dei vocare præcipit, & insinuatæ obedientiæ curam aperit, quam

insinuat sibi Saviniano

suf-

A susceptam dignè adornat, & multiplicis incrementi manipulos per dierum multiplicia curricula aggregat.

xv. *& monasterio novis possessionibus aucto,*

65 Terminum itaque sui insinuati obitus videns adesse Vir Dei Meneleus, fratres, quos ipse Deo lucraverat, & quos in uno sacri ovilis gremio aggregaverat, ad stare sibi præcipit, & appropinquatum vitæ suæ terminum eis prædicit. Pacis autem & caritatis eos militiam custodire admonet, ut præceptis Saviniani futuri patris obediant suadet. Dum enim super filiorum profectum invigilat, ad eum Genesius i, comes Arvernensis religiosus, ex villa Combronita k appropinquat, qui beato Viro inter alia donationis munera, castrum montem-Maurum l, inter fluvium Sivolis & Circiarum m annem, donat voluntate bona. Adventit autem ex partibus Arvernens quidam Romendricus, qui pro quibusdam suæ possessionis terris accepto pretio, eas transfudit in jure & dominatione monasterii dilectoris Dei Menelei.

B Bene igitur compositis rebus omnibus, promissos angelorum audit sanctus ille Meneleus concentus, qui familiarem amicum visitant, & bonæ actionis sua opera Deo repræsentant. Unde securus jam de percipiendæ mercedis denario, & aggravato infirmitatis stimulo, & post, consummato perfectæ christianitatis obsequio, caritativi amoris polum delectabile mandat, & post se fratribus offerre commendat. Postquam autem & pater filios, & filii patrem absolvunt, & benedictas patris sui Menelei manus in manibus suis suscipiunt, munitus Salvatoris crucis vexillo, farcinam carnis suæ reddidit seculo, & animam felicem & beatam reportavit Domino, undecimo Augusti Kalendario n.

ANNOTATA.

- a Observat hic Mabillonius, existere etiam nunc vicum S. Gervasii altero milliari a canobio Menatensi.
- b Variè vox ista accipitur, ut videri potest apud Cangium. Sive autem per illum hic intellexeris ministros seu officiales media aut infima dignitatis aut etiam summa, parum interest.
- c Assalire (Gallicè assaillir) est adoriri, invadere. Vide Cangium in voce assalire.
- d Noster Mariana de rebus Hispania lib. 5, cap. 9 refert, Athanagildum, Brunehildis patrem, genuisse ex uxore Gofuinda filias duas, Galsuindam... & Brunehildim. Et Galsuinthæ ætate senior, quam Brunehildis erat, teste S. Gregorio Turonensi lib. 4 historia Francorum, cap. 28, ubi de ea plura. De Dotiva hac videtur auctor, ne hilum quidem fidei in tota hac historia, quatenus Brunehildem respicit, promeritus ob Cymmerias parachronismi tenebras, in quibus hic rursus palpat.

e Antecedentia omnia, quatenus Brunehildem EX IM- una cum Sancto in scenam producant, ut sic PRESSIS- rum dicam, falsissima sunt.

f Exstat, teste Mabillonio hic, præpositura quædam prope Exandonum & vicum Avorcæ, Ufercens abbatis subjecta: quæ an hoc loco designetur, non facile dixerimus. Forsitan ibi erat Tresfagium monasterium, de quo supra.

g Locus ille adeo nobis incompertus est, ut notitiam ejus malimus discere, quam docere.

h De istis reliquiis quadam retulimus in Commentario prævio ex Herimberto; qui in reliquâ narratione hic descripta; teste Mabillonio in notis, consentit.

i „In Vita S. Prajelli seculo nostro 2, inquit Mabillonius, laudatur Genesius comes Arvernensis, qui Felicis episcopi successor designatus, cum acquiescere nolisset, S. Prajello locum fecit; idem, fortean Genesius sacerdos, qui à Baronto ad Rusticam, Lemovicensem episcopum, ad obtinendas reliquias missus dicitur supra ad caput 20, ex ipso vero apud nos in Commentario prævio num. 27. Ita quidem conjectat Mabillonius; sed perperam: nam quo minus primus iste Genesius, S. Prajello synchronus, hic intelligi queat, tempus repugnat, annus videlicet 675, qui Prajello ibi aptatur. Nes fuit alter iste Genesius, quia is sacerdos existisse asseritur. Intelligendus itaque hoc loco est tertius aliquis Genesius, comes Arvernensis, ætate posterior primo; secundo autem non ætate, sed sacerdotio dispar; de quo in Commentario citato; num. 15 & 18.

k In Officio Breviarii capituli Camaleriensis, quod superius in Commentario citatur, de S. Genesio comite Arverno dicitur: Ut liberior orationi vacaret, non longè ab arce Combronia, paternis munita propugnaculis. sæpius degebat. Hanc à Sancti patre munitam post excidium urbis Lucie, notat Branchius supra memoratus, in Vita S. Genesii, eamque vocat Gallicè Combronde; quæ 4 circiter milliariibus Claramonte versus Septentrionem distat, hanc inter & Menatum fere media.

l Quod per hoc castrum intelligatur S. Genesii prædium, Aula-Maura ab incolis dictum, supra rivum Trundinem dictum, uti habes in laudato mox Officio, suspicari uscumque malum, quam asserere: nec porro idemne, an diversus locus sit, satis in individuo notum nobis est. Et vero quo præse individuo loco castrum hoc poni debeat, hæcenus nos latet: cujus nec nomen, nec situm uspiam deteximus. Fuerit alicubi in Arvernia, quatenus Menatum respicit, ob additum fluvium Sivolis, de quo supra, nec non donatoris ac doni adjuncta.

m Annis iste quamquam non satis cognitus, videtur tamen alicubi locandus in Arvernia ob rationes in nota proximè antecedente assignatas.

n Id est Undecimo Kalendas Augusti, versus annum 720, cum argumenta non suppetant, e quibus eum certò ac determinate figas. Ad Commentarium prævium num. 17.

DE S. THEOPHILO JUNIORE MART.

IN CYPRO.

J.P. Notitia ex Fastis Græcis, ac Martyrologio Romano; elogia, narratio martyrii.

ANNO D-
CCXC.

les huic sancto Martyri sacer no-
tatur apud Græcos xxx Janua-
rii, quo ipsum referi nostrum a-
pographum ex Menais Græcis à
Septembri ad Martium, quod
habemus, ex monasterio S. Marci

Datur Sancti
memoria ex
Ass.

PP. Predicatorum Florentiæ; adde aliud egraphum
nostrum, cui superscribitur ex Ambrosiana, haud
dubie bibliotheca Mediolanensi, pluries à nobis citata.
Castellanus ad marginem textus sui Martyrologii u-
niversalis notat, idem nomen, quod ex & cum
Romano hac die xxii transcribit, pridie signari
in Calendario Ethiopico: at forte non rectè le-
git: nam in Calendario istius gentis apud Jobum
Ludolphum in historia Æthiopica pag. 423 signa-
tur Theophila. Menologium Basilii imperatoris
ab Ughello ex parte editum tomo 6 Italia sacra,
col. 1204 his verbis Sanctum annuntiat: Eodem
die (xxx Januarii) certamen S. Theophili
Junioris.

& Menais
Græcorum
excusis,

2 Quo etiam die Menea magna excusa, &
eodem planè modo ipsum signans, addito tamen
titulo martyris, atque his versiculis:

Θεόφιλος ἦ φίλων πᾶτων κάρων,
Θεὸς φίλων μὴ θελήσῃς βαρβαρῶν.

Perdit Theophilus ente dilectum caput;
Quia barbarorum diligere non vult deos.

Θεόφιλος est Deum diligens, vel à Deo di-
lectus, ad quod alludit poeta per voces φίλος,
& φίλων, uti primo intuitu cuilibet patet. Maxi-
mus, Cytherorum episcopus, de more Menea secutus,
ipsum etiam signat eodem die. Cognomen Jun-
ioris ipsi additum judicamus, ut à martyribus
synonymis distinguatur, qui eum tempore præces-
sunt; inter quos fortasse potuit censei ille, qui die
2 Octobris in Romano Martyrologio annuntiat
CPolis, & multa passus est sub Leone Isaurico pro
defensione sacrarum imaginum, & tandem in exi-
lium ejectus obiit. Nisi forte, quod non adeo tam-
en videtur verosimile, respexerint ad alium
Theophilum martyrem sub Diocletiano, capite item
plexum; quem daturi sumus die xxiii hujus.

ac Martyro-
logio Roma-
no.

3 Idem Martyrologium Romanum hac die xxii
Julii ipsum nostrum Martyrem memorat his ver-
bis: In Cypro S. Theophili prætoris, qui ab
Arabibus tentus, cum nec donis nec minis
flecti posset, ut Christum negaret, gladio cæ-
sus est. Unde autem ibi ad hunc diem retractus
sit, non est nobis certum, imò ne divinati quæ-
dam satis promptum. Enimvero hic eidem non præ-
lucet, sicut alias solet, Menologium à Sirleto
versum & à Caniso editum, in quo Sanctum hunc
nostrum nec isto die nec alio memoratum reperi-
mus. Atque hæc quidem sunt, quæ ex Fastis sa-
cris quæ Græcis, quæ Latinis circa Sancti memo-
riam notanda occurrunt.

Elogia ejus

4 Laudatum autem Menologium Basilianum
loco citato, sequenti elogio eum prosequitur: Theo-
philus Constantinopolitanus, ordinis senatorii,
à Constantino & Irene orthodoxis imperato-

ribus declaratus cum tribus aliis dux adver-
sus Civarræctas, ubi primum Saracenorum
classis in conspectu fuit, instruxit se statim
ad pugnam, & dubitantibus sociis prælium
inire, ipse cum suo dromone, factò in ho-
stilem classem impetu fortissimè pugnabat. Cum
ceteri duces gloriæ ejus invidentes, arreptâ
fugâ, solum [eum] reliquere. Circumventum
itaque Saraceni capiunt, & partâ victoriâ, do-
mum reversi, carceri includunt. Unde quarto
post anno educus, sollicitatusque frustra, ut
deserto Christianæ religionis, idolorum cultui
sefe addiceret, capite multatus occubuit.
Quibus consonat elogium in Menais magnis excu-
sis; quæ tamen pro tribus, duos dumtaxat alios
duces auxiliares Theophilo adjungunt.

5 Pro dux adversus Civerræctas dicendum cum nostris
erat, dux in legione Cibyrhæotarum: nam observati-
onibus.
in apographo nostro lego σερατῆς. . . εἰς τὸ θεμελι-
οῦν.
Κιβυρραιωτῶν. Interpretem deceperit præpositio Gra-
ca εἰς, cum accusativo: ubi tamen frequens est en-
allage & εἰς pro ἐν; ut videfis lexica. Quod hic
dicitur, dubitantibus sociis prælium inire, non
invenio in apographo nostro. Neque hic lego ἀπὸ
θε μετὰ εὐλῆ, discessit cum classe (Theophilus)
quod tamen habent Menæa. Porro dromon (Gra-
cè δρόμων) navis est oblonga & velox, seu cur-
sui (τῆ δρόμων) expedita; de qua consuli potest
Cangius in utroque Glossario. Atque hæc obiter
notasse sufficiat, ne lector alicubi hæreat. Porro
brevis hujus Martyris historia à Græcis narrata,
quorum in similibus non raro fides vacillat, solidè
confirmatur ex Chronographiæ S. Theophanis, qui
tum vixit, & à CPolitanis, aut alibi in Oriem-
te rem gestam fidelissima relatione discere potuit,
& haud dubie revera didicit. Ita autem illa ibi-
dem exponitur pag. 392, editionis regia Parisien-
sis anni 1655:

6 Interea Arabum classis in Cyprum ex-
peditionem suscepit; quod cum imperatrix
Narratio
martyrii ex
Theophane;
(Irene) præsensisset, collectas pariter Roma-
nas omnes naves in eos instruxit. Cum au-
tem ambo duces Myram pervenissent, supe-
rato Chelidoniorum promontorio; in Italiæ
sinum classem immiserunt. Arabes porro Cy-
pro solventes, tranquillitate in mari exorta
oberrabant. Cumque terram prospicere cœ-
pillent, extemplo eos adnavigantes classis
præfecti conspexerunt. Quare classe ad præ-
lium instructa, bellum commiserunt. Theo-
philus autem Cibyrhæotarum dux, vir ro-
bustus & militiæ idoneus, animo nimium con-
fidens, ceteris omnibus retro relictis, hostes
aggressus, ab ipsis captus ad Aaronem ad-
ductus est. In ejus conspectu positum reli-
gionis desertorem & proditorem fieri, ter-
renisque rebus voluptuosè delectari pluribus
Aaron hortatus est. Is cum oblata quæque
respueret, & magis ac magis pollicitationi-
bus & minis sollicitatus non acquiesceret,
tan-

A tandem gladii pœnam perpeffus, insignis martyr exafit.

B 7 Myra, quod etiam numero plurali offerri solet, urbs est Lycia mediterranea notiffima, de qua agit Strabo in Lycia, aliiquæ geographi, & nos ad diem xv Aprilis, pag. 376. Chelidonium vero promontorium pars est montis Tauri, in mare Pamphylum prominens. Atalix, seu potius Attalix sinus in eodem jacet tractu. Quod attinet ad vocem Κυβιρραιωτων, Cibirrhæotarum (Mœna excusa scribunt Κυβιρραιων) notanda circa illum occurrunt ista. Cibiretensis claffis meminit Ortelius ex historia Miscella lib. 22, addens in Cypro infula videri. Eisdem auctori signatur Cibarretis ex Porphyrogenetia, & Κυβιρραιων vel Κυβιρραιων; regio quadam Asia circa Meandrum; uti Cibra duplex, urbs in Asia minori, quarum una cognomento Magna, sita fit in Phrygia aut Caria, ei vicina, haud procul à dicto Meandro flumine; unde Plinio vocata fuerint Cibratica juga, Cibratica præfectura, & Tacito Cibratica civitas. Alia vero Minor, in Cilicia circa Antiochiam ad Cragum vel non longè à Mela flumine; juxta illum. De Magna agens Strabo (Vide ejus indicem) Inter maximas, inquit, Asiæ præfecturas Cibratica habetur. Hanc sorte respexit Theophanes, quamquam nonnihil differat in formatione istius vocis Κυβιρραιωτων, Cybarrhæotarum, quorum dux vel præfectus exfuerit S. Theophilus.

8 Addit, animo nimium confidens &c. Non

circa quam nonnulla item observanda proponuntur,

itaque dicit, eum invidia proditum, quod indicant Menologium & Mœna supra citata; de quo ipsa viderint. Aaron ille Arabum dux, ad quem deductus dicitur Sanctus, Mofi nem Arabi duci ac fratri successit, teste eodem Theophane, inser ea, quæ narrat sub Indictione 1x, quæ respondet anno Christi 786. Et isto quidem anno debuit Theophilus fuisse captus, & ad Aaronem deductus, si verum esse velis, quod Græci superius narabant de quadriennali ejus captivitate; de qua tacet Theophanes, idque ante mensem Octobrem: nam mense Septembri cepit, & ab ipso notatur fuisse Indictio x, & Sancti martyrium ab eodem refertur inter ea, quæ habet sub Indictione XIII, ac proinde captivitas anno 786 ante Octobrem; martyrium autem anno 790 illigandum est. Unde perperam in notationibus ad Martyrologium Romanum scribitur martyrii coronam adeptus anno Domini DCCLXXXIV; rectè tamen additur Constantino & Irene imperantibus: nam Theophanes illam tradit solum proclamatum imperatorem sub Indictione XIV, quæ capit à mense Septembri ejusdem anni 790.

9 De palæstra martyrii nihil habemus comper- ti: annuntiavimus tamen Sanctum in Cypro cum Martyrologio Romano, silentibus de hac aut alia palæstra aliis sacris Fastis; quæ non incongrue ipsi attribui potest, ut quæ occasionem præbuerit captivitatæ ac proinde martyrii, ac mare Pamphylum, quod illam insulam alluit, certè dictæ captivitatæ atque adeo martyrio initium, si non finem dederit.

AUCTORE J. P. & corrigitur annus martyrii in notationibus ad Martyrologium Romanum.

De palæstra martyrii non constat.

DE S. HIERONYMO EPISCOPO

PAPIÆ IN INSUBRIA.

Ex monumentis Papiensibus.

J. B. S.

SEC. VIII.

Uam incerta sapius quamque obscura sint res ecclesia Papiensis seu Ticinensis, ea præsertim qua ad non paucos vetustiores istius urbis episcopos spectant, utpote sub finem seculi XVI primùm conperi & digeri cœpta, non semel in Actis hinc nostris notatum ac deploratum invenies; neque enim scriptores ipsi, recentiores omnes, aut serie, aut numero, aut ætate inter se ipsi conveniunt. Breventarius & Gnalla ab ordine chronologico ferme præscindunt; Antonius Maria Spelta S. Hieronymum xxvi numerat, Ughellus xl, de Gasparis xxxix. Æque dubia est ætas, quam certis calculis figi non posse, inferius manifeste patebit: uti nec tempus regiminis, ab aliis ad novem, ab aliis ad tredecim annos extensum. Neque in gestis ejus enarrandis major concordia, nempe qua ex mera traditione accepta videantur, nullo antiquo vade suffulta. Ceterum scriptores isti omnes Episcopum suum sanctum certatim prædicant, quidquid in omnibus antiquioribus Fastis ignotus sit, unde Castellano exortum crediderim scrupulum, quo minus eum referret; in indice diserte asserens, eum hoc die à se omissum, tamen probe sibi notum, sufficienter ostendat.

Antiquis Fastis ignotus

à paucis recentioribus signatus est.

2 Neque vero S. Hieronymi Papiensis usquam meminerunt vel ipsius seculi XVI Martyrologi Itali Maurolycus, Felicius aut Galefinus (huic e-Julii Tomus V.

nim à Ferrario in Catal. gen. falso tribuitur) ut mirandum plane videatur, sepulchrum tandem fuisse Sancti istius memoriam, quam Ferrarius quodammodo suscitaverit, & post ipsum Constantinus Ghimus in Natalibus Canonicorum regularium. Id vero longe mihi magis mirum visum est, quod ipsum pridem repererim signatum in vetusto codice Usuardino Beneventano, litteris Gothicis scripto, quem Vaticanum appellamus sub num. 5949, ubi disertis verbis annuntiat; Natale sancti Jeronimi episcopi Ticinensis in S. Sophia. Impulit me istac annuntiatio, ut operosus inquirerem, quo tandem modo aut qua occasione Sancti istius Hieronymi cultus, forte apud suos per id tempus neglectus, Papia Beneventum transmigraverit; cujus rei nec vestigium hactenus occurrit, nec porro occurreret, nisi ecclesia istius possessores æque accuratè Sanctorum suorum aut advenarum cultum recensent, quam alia enumeraverint quæ in Chronico S. Sophia tomo 8 Italia sacra vulgavit Ughellus.

3 Ut ut autem hac habeant, ex isto vel simili codice necesse est, S. Hieronymum hamsse Græmonumentis venum, ex quo in Molanum atque in Canis seu Beneventi Wallasseri Germanicum subinde profuxerit, eadem sed breviori phrasi; Papiæ, S. Hieronymi episcopi. Atque hi sunt soli Martyrologi apud quos sancti istius Episcopi commemorationem invenerim. Magis etiam inducor ut credam annuntiationem

haud dubie ex monumentis Beneventanis.

AUCTORE
L. B. S.

tionem Beneventanam in alios quoque, nescio quos codices tranfisse; quod Beneventi meminerint addisiones Mss. ad laudatum Grevenum, à nobis citari solita sub nomine Cartusia Bruxellensis, tametsi exemplar ipsum, cui ista apposta sunt, jam in Museo nostro prudens possideamus. Porro ita istic adscriptum legitur: Benevento in sancta Sophia, sancti Hieronymi episcopi. Neque dubites, Ticinensem seu Papiensem hic intelligi, cum nullum istius nominis Sanctum in Catalogo suo agnoscat Viperia. Porro ex hisce S. Hieronymi cultum satis evinci, puto esse extra controversiam: utinam Acta superessent ex quibus de ejus virtutibus & miraculis certius edoceremur.

Elogium

4 Vidit & legit Ferrarius civitatis scriptores præcipuos Papienses Guallam, Breventanum & Speltam ex quibus elogium suum desumpsit; quod satius est describere, quacumque id demum auctoritate subsistat, quam trium istorum varias phrasas connectere. Ex Ferrario suum contraxisse videtur Ghinius, non parum deficiens ab ætate, quam frustra hactenus elucidare conati sumus. Ita habet Ferrarius: Hieronymus S. Theodoro episcopo ætate jam confectus non sine divino prodigio successit: cum enim S. Theodoro vita functo, Augustinus archidiaconus à clero & populo, prout ambiverat, electus, Romam pro impetranda à summo Pontifice confirmatione profectus, in reditu diem obiisset, (quod illi ante S. Theodorus prædixerat) clerusque unà cum populo ad majorem ecclesiam ad postulandum à Deo precibus antistitem convenisset, vox quasi pueri audita est, ut cuncti sacerdotes advocarentur: quo facto, vox eadem, dum sequenti die omnes orationi pro novi episcopi electione incumbunt, unum ex sacerdotibus deesse auditur.

B

ex Ferrario,

5 Facta inquisitione, Hieronymum vetulum ecclesiæ S. Mariæ Perticensis ædituum non adesse compertum est: qui cum mox accersitus adfuerit, illa eadem vox, illum esse, quem Deus ad munus episcopale elegerat, omnibus manifestavit. Quare de more consecratus, curam aggressus est pastorem. Plurimis vivens miraculis resplendit, cum vel solo tactu pallii sui infirmos curaret. Cum aliquando pauperibus eleemosynam de more faceret, in illis quemdam multa febre tumentem, & nudum propria veste contextit, repenteque ille sanatus est. Cum ad regem vocatus festinus venisset, æstuque ex itinere vexatus, pallium exuisset, illud radio solis (qui sibi pertica videbatur) impositum in aëre (mira res) subsistere visum est. Cum ad ædem S. Stephani protomartyris extra urbem pergeret, mulier à dæmonio possessa statim ad sancti Episcopi adventum liberata est. Denique ubi ecclesiæ Ticinensi annos tredecim præfuisset, cessit è vita xi. Kal. Augusti, Hadriano I Pontifice maximo, in ecclesia, quæ S. Mariæ de Pertica vocatur, cujus ædituus fuerat, tumulatus.

C

6 Atque hoc ferme est Breventani & Gualla qui ejus ætatem æque ac alii ignoravit. Elogium, præteritâ merito grandi indulgentia quam scriptores isti Sancto revelatam aiunt in S. Adriani sacello aliquo, ex usu sui seculi antiquiora non retinebant, ut alia taceam, quæ Ferrarius retulisse contraxit aut neglexit. Sanne vero satis probata qua sibi narrantur, miracula, equidem non ausim asserere: quemadmodum enim suspensio illa pallii è solis radio (non semel hoc ipso mense data) minime accersita videtur, sic facile etiam

alia huc translata sint. Sequitur apta Ferrarii observatio. Quo præcipue tempore obierit, inquit, sciri minime potuit, aliis rege Longobardorum Astulpho adhuc vivo, aliis vero Desiderio ultimo rege regnante, illum obiisse scribentibus. Quod si Hadriano Pontifice migravit, sub Desiderio excesserit, necessarium est, ex Factis Panvinii. Dicamus candidè, Breventani & aliorum conjecturas omnes id unum evincere, quod recte ipse fatetur, nullum scriptorum repertum esse, qui quo tempore fuerit hic Sanctus episcopus annotaverit. Gnalla à definienda ætate prudenter abstinet, Spelta vero dum Adriani I tempora appellavit, eaque cum Constantino V connexuit, se aque incerta & inepta venditare, manifestè ostendit.

D

7 Audiamus modo Ghinium ita scribentem: Ghinius in Papiæ, S. Hieronymi xxvi ejusdem urbis episcopi, tantæ sanctitatis viri, ut solo ejus pallii contactu ægroti curarentur. Fuit erga pauperes adeo benevolus, ut non solum alimoniam sed & vestes illis suppeditaret, & dum pauperi infirmo pallium suum tribueret, statim sanatus est. Energumenos pariter liberavit, & dum sedisset annos tredecim, evocatus à S. Syro, Missa celebrata & pace data, & monitis salutis populo confortato, lætus cælum petiit. Corpus in ecclesia S. Mariæ Virginis, quam Rheodolinda, uxor Partaris Longobardorum regis, ædificavit delatum, signis illustratur circa annum Domini DCXC. Hac alia temporum ratio est, ut arbitraria ferme omnia conjicias. Neque Ughello tunc accesseris, dum is rotundè enuntiat; Præfuit novem annis, requievitque in Domino die XXI mensis Julii anno DCCLXXXVI: protulit ætatem usque ad annum nonagesimum. Hac secutus est Gasparius, tametsi populares omnes ætatem ejus incertissimam fateantur; Gualla vero & Spelta diserte asserant, annis tredecim sedisse, non annis dumtaxat novem.

Ghinius in
paucis com-
taxis

E

8 Ceterum ut candidè & ingenuè fatear, hac ut de Gasparia accipi posse censo, ut ab alterutra opinione, pene dicerem ab utraque, absque scrupulo liceat dissentire; quemadmodum & delectus fieri potest inter Ferrarii & Gasparii elogium: primum jam dedimus; in alterum: Hieronymus Ticinensis, adolescens pietatis studio deditus, orationem, quam assidue excolebat, victus frugalitate aluit, & vigiliis. Ab ineunte ætate castitatis amator, & cultor studiosissimus fuit. Aliquando à Longobardorum Rege accersitus, cum properasset ad aulam, de via fessus, & sudore madens se exuit pallio, quod solis radio per fenestræ rimam permeantis (qui sibi pertica videbatur) superpositum, ei omnium adstantium admiratione mirificè hæsit. Deinde aucto cum ætate pietatis ardore, ex ædituo sanctæ Mariæ ad Perticas, à clero cælitus monito, episcopus deligitur patriæ: nam de eligendo pontifice eodem clero consultante, & suppliciter Deum orante, triduanis jejuniis, & obsecrationibus; ut sibi aperiretur, quem in Pontificem assumerent; luminis precibus fuit qui Deiparam Virginem assidue deprecabatur, ut aliquo modo significaret in quem pontificium transferri deberet. Cui Virgo apparens, dixit: Clerum admone, ut ad suæ urbis episcopatum meum evehat Cancellarium, nomine Hieronymum, qui religionis inflammatus studio, totus erit in promovendo Dei cultu.

F

A
panlo libera-
lior visus est.

Ad episcopatum vero promotus mira dedit sanctitatis argumenta. Dum eleemolynam pauperibus erogaret, intuens inopem algore febris jaclatum, commiseratione motus, se pallio spoliavit, induitque inopem, & statim febris recessit. Tunc Vir sanctissimus, humilitatis amans, ne illius fama miraculi in publicum promanaret, præcepit, ne cuiquam illud enuntiaret, sed ut cælorum Regiæ, quæ indigni Famuli ministerio fuerat usa, illud pietatis officium acceptum referret. Par in diabolis, atque in morbis depellendis Hieronymi virtus enituit. In Basilica Protomartyris Stephani mulier quædam ab immundo spiritu diris modis vexata, stridens, ac tremens, misericordia dignum adstantibus præbebat spectaculum. Ubi vero dæmon, obsessæ infestissimus vexator, illuc Hieronymum venire cognovit; exclamans, Hieronymo adventante, hic amplius esse nequeo, abscessit, & incolumen mulierem reliquit. Cum non procul abesset à supremo

suæ senectutis die, hanc cælestem meruit visionem. Divus Syrus, comitante supernarum mentium agmine, se illi ostendens, inquit: Euge, frater, lætare, quoniam in cælestibus tibi paratus est æternæ gloriæ locus, quo perenne nobiscum fruaris. Tunc illicò surrexit, atque in orationibus pernôtavit ad auroram. Ubi verò illuxit dies, inter Missarum solennia cælestem visionem clero nuntiavit, populoque universo. Cohortatus omnes ad mutuam dilectionem, & ad alia Christianæ religionis mandata, sacra manu cunctis impertiens benedictionem, orans Deiparam Virginem Mariam, quam sanctissimè coluerat in omni vita; ut cælestibus gaudiis secum omnes perfrui possent, domum rediit, gravillimoque affectus morbo, humanis exemptus, cælestia adivit xi Kalendas Augusti anno septingentesimo octogesimo septimo, sui pontificatus nono: & sepultus in sanctæ Mariæ ad Perticas, adhuc veneratione colitur.

D

B

E

DE S. GUALTERIO CONF.

LAUDE POMPEIA IN INSUBRIA.

Ex Ferrario.

J. B. S.

ANNO M-
CCXXIV.

Alibi ignotum,

Inonymos huic Sanctos jam binos dedimus, alterum xi Maii, alterum iv Junii; hunc vero Laudensem in nullis usquam sacris Fastis nos reperisse, candide fateamur; ut proinde eorum sit numero, quæ in sola Ferraris fide proferre nonnumquam audemus; tum maxime, dum de vero cultu certiores nos reddere non negligit. Hujus Vitæ seu Vita compendium refert ipse in Catalogo Sanctorum Italia ad hunc diem, quo è vivis excessisse testatur, tamen ejus natalis, inquit in annotatione, ob S. Mariæ Magdalensæ festum in diem xxvii hujus dilatus celebretur, opinor legitimo cultu ecclesiastico, ut tam diserte asserenti credere me tuto posse existimem, quidquid in hac parte rigidior Castellanus, in indice suo rotundè fateatur; eum sese hoc die omisisse. De eodem agit denuo Ferrarius in Catalogo generali; Laude Pompeia, S. Gualterii confessoris, tabulas citans ecclesiæ Laudensis, quas videre mihi non licuit, & Vitam, eam procul dubio, quam ipse in majori Catalogo ediderat, quamque ego hic, omnibus aliis desitutus, subjicio.

refertur à
Ferrario

2 Gualterius Laude à parentibus sterilibus, precibus à Deo impetratus, iis orbatu, reque familiari pauperibus distributa, apud Piacentiam ægrotis in xenodochio ministravit. Idem, post biennium in patriam reversus, in nosocomio S. Bartholomæi extra urbem præstitit: aliudque xenodochium cum sacello prope Laudem in via quæ Mediolanum ducit extruxit; quod ab Henrico Septara Mediolanensi archiepiscopo auctum, prius Mi-

sericordiæ, postea S. Gualterii dictum est. Sep-
talius cognomento dicitur Henricus iste, apud U-
ghellum in Italia sacra, multis ibi præclarisque
ornatus elogiis, ut mirum profus non sit, si
Sancti hujus, cui synchronus erat, quemque adeo
vel de facie noverat, pia cæpta probaverit, pro-
moveritque. Cetera de eodem argumento, in qui-
bus S. Gualterius potissimum excelluit prosequi-
tur Ferrarius:

3 Is exemplo sui multos utriusque sexus cum elogiis
ad vitam eremiticam traxit. Nudis pedibus
incedebat; parvo cibo vilique vestitu con-
tentus, carnem assiduis jejuniis affligebat;
in oratione sæpissime fiebat. Multis susceptis
peregrinationibus, plura pauperum hospitia
construenda curavit, quemadmodum apud
Vercellas, Derthonam, Cremam, Melegna-
num, quæ sæpe solebat invisere, ac con-
fratres, qui ea curarent, præficere. Deni-
que piis hisce laboribus perfunctus, gravi
morbo correptus, brevi, annum ætatis xl a-
gens, xi Kalendas Augusti obdormivit in
Domino, an. salutis mcccxxiv, multis ægro-
tis & infirmis ad funus illius mirabiliter sa-
natis. Cujus corpus cum ex xenodochio mi-
sericordiæ, in quo multos annos jacuit, clam
ad ecclesiam S. Blasii, non sine maxima æ-
ris perturbatione delatum fuisset, ubi in
proximam S. Pauli ædem deductum fuit, mox
tempestas sedata est, statimque in locum pri-
stinum, solenni civitatis pompa, relatum, ali-
quot à morbis, præsertim podagræ liberatis,
tamdiu ibi fuit, donec in ecclesiam cathedralem
translatum, in ea honorifice conditum est.

F

VIGESIMA TERTIA DIES JULII.

SANCTI QUI X KALENDAS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Apollinaris episc. mart. Ravennæ in Æmilia.

S. Trophimus
S. Theophilus & focii } Martyres
S. Justus } apud Græcos.
S. Matthæus }

SS. Martyres VII Chalcedonenses anonymi.

S. Primitiva virg. mart. Romæ.

B S. Rasyphus martyr.

S. Apollonius }
S. Eugenius } Martyres apud
S. Vitalis ep., } Græcos.
ut volunt, |

Ravennas J

S. Minifcus }
S. Tificus } Martyres Laodiceæ.S. Ravennus } MM. Baiocis in
S. Rasiphus } Normannia.

S. Liborius Cenomanensis in Gallia episcopus.

S. Joannes Cassianus abbas, Masfilix in Gallia.

S. Romula }
S. Redempta } Virgines Romæ.

S. Hirundo }

SS. Martyres anonymi in Bulgaria.

S. Anna virgo, apud Græcos.

E

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Rium Regum Magorum translatio ad hunc diem à Bollandò transmissa est, ubi ex prima sua institutione, primis illis diebus res paulo brevius perstringens, obiter agit de Epiphania

solennitate. Ratio ei esse potuit, quod prædicta translatio in nonnullis Usuardi Auctariis hoc die consignetur; at cum in presenti operis ordine omnia, sive elevationis, sive translationis, sive canonizationis Sanctorum festiuitates concernant, ad præcipuum festum revocare soleamus, sitque postmodum augendus recudendusque mensis iste Ianuarius; & hanc historiam, & quæ ipsam subsequuta sunt, cum reliquis ad sanctos Reges spectantibus ad proprium istum locum suum illustranda differimus: prælucebunt Inchofer, Martyrologium Mediolanense aliisque VI Jan.

S. Catellum Stabilientem episcopum, nescio quo titulo aut argumento nobis hoc die oggerat Bucelinus, quem tamen ait decessisse XIX Kal. Februarii: melius dixisset Sanctum obiisse die quo de ipso pridem actum est XIX Ianuarii.

S. Apollinarem Hierapolitanum in Phrygia episcopum hoc die, opinor alterius S. Apollinaris Ravennensis occasione, certe perperam, nulloque præunte, Martyrologio suo Germanico inseruit Canisius; neque opportunius festiuitatem ei elegerat Baronius VIII Ianuarii, cum aliunde natalis ejus ex antiquioribus codicibus satis notus esset. Vide igitur quæ de eo dicta sunt, sub nomine Claudii Apollinaris, die quo vere colendus est VII Februarii.

S. Ezechiël propheta refertur hodie in Menais magnis impressis & Maximo Cytherorum episcopo; sicut dictum est inter Prætermisfos XXI hujus; sed ibi monuimus, de ipso fuisse actum X Aprilis.

C

Synaxis S. Joannis Baptistæ legitur in Menais magnis excusis: de qua hic sufficit meminisse & cum de iis, quæ ad sanctum Christi Præcursorum pertinent, abunde actum sit die XXIV Junii.

SS. Naboris & Felicis translatio Mediolano Coloniæ in multis Fastis tribus rebus Magis conjungitur hoc die: verum nos de ea abunde egimus ad XII Julii.

Sancti hieromartyris Phocæ hodie meminerunt Græci in Menais magnis excusis cum acrostichide & elogio: quem etiam signant Maximus Cytherorum episcopus, supplementum nostrum ad laudata Menæa ex Ms. synaxario Sirmondii & Ms. Chiffletii (addito epitheto & vix Junioris.) Adde Basilianum synaxarium ac Menologium ex interpretatione Sivletii, utrobique cum elogio. Nos die XXI hujus inter Prætermisfos de hoc Sancto egimus, remittentes rem totam, sicut & nunc facimus, ad diem, quo de variis synonymis actum fuit XIV Julii.

S. Victoris Massiliensis memoriam hoc die agit codex Hagenoyensis, non insolita ibi transpositione, vera Sancti festiuitas à nobis celebrata est XXI Julii.

S. Juliana apud Treca duplici errore in eodem Hagenoyensi codice, hoc eodem die ponitur. Scribendum fuit Julix, eaque restituenda dies quo colitur etiam XXI Julii.

S. Wandregifilus in aliquo Calendario male notatur, forte quod ob concurrentem festum S. Mariæ Magdalene in hunc diem translatus sit; spectat ad diem præcedentem XXI Julii.

Hymeneus Hierosolymorum episcopus Florarii Sanctorum Ms. ignotus flojculus est, ex nullis Fastis antiquioribus acceptus, à nullis recentioribus adoptatus, nec proinde solius istius codicis auctoritate admittendus. Dies pro mero arbitrio delectus est, neque vero annus, quo obierit, definiti

F

A defniri haftenus potuit. Si qua tamen alia culis indicia occurrant, agi de eo alibi poterit.

Cavellius & Casilius confessores apud Maurolycum hoc die, ignotissimi Sancti sunt, nec alibi reperibiles: fallor ego, ni amanuensum socordi ignorantia, ex Ravenna & Rasiphō, usque Martyribus, distorta sicutaque sint nomina. Teclæ virginis apud Ravennam scripsit hoc die Grevenus, quæ à Canisia longe melius praterita est; frustra enim istius nominis virginem apud Ravennam aut hoc aut alio quolibet die quasi-veris. De matrona aliqua nomine Tecla, tribuni conjuge, agitur in Vita S. Apollinaris; ast hanc in virginem perpetam transformatam Sanctorumque honoribus ineptè donatam, haud dubites.

Jacobum, dillum Gastolium, professione monachum Lerinensem, elogio inter psos ornat Saussayus in Supplemento pag. 1150; neque nos eum locum ei recusamus.

Barfanuphium cum duobus sociis martyrem Agypto hoc die adscribit Castellanus, nescio unde accersitum; nisi forte ex Fastis Aethiopicis apud Ludolfum eum acceperit; ubi tamen legitur Werfanofa: ad XI Aprilis de vero istius nominis Sancto egimus.

Rostagnus II, cognomento de Capra Arelatensis archiepiscopus primum mihi innotuit ex Martyrologio universalis Castellani, ubi hoc die eum solus ipse sic annuntiat: Arelate, B. Rostagni, istius nominis II, ejusdem urbis archiepiscopi, humilitate & caritate in pauperes illustris, quem die x Kal. Augusti anno 1303 ad caelestem patriam evolasse notant Sammarthani, ei in utraque Gallia Christiana editione titulum beati studiose asserentes, quem nec Cherus nec Claudius Robertus noverant. Equidem in hisce necdum sufficientia video cultus illius ecclesiastici argumenta; nam quod Breviarium Arelatense appellent Sammarthani, nisi distinctius loquantur, probant omnino nihil. Etenim si in Breviario Rostagni nomen inveniat, proprium ecclesie istius oportet intelligi; atqui ipsum penes nos est & quidem diversa editionis, anni nimirum 1612 & 1656, nec in alterutro vel vestigium est quod ad Rostagnum referatur; edisserant nobis igitur Arelatenses ipsi quale sit istud Breviarium in quo legatur, ad caelestem patriam evolasse x Kal. Augusti; nisi per Breviarium intelligi velint merum necrologium, ex quo certe de cultu nemo facile statuerit. Nequid vero hic prateritum dicatur, en id omne quod de Rostagno mihi haftenus compertum est ex nuperrima Gallia Christiana editione anni 1716, tom. I, col. 573, prater qua nec verbum habeo: ut ferme perinde sit, sive ea hoc loco, sive alio collocentur. Ita ibi legitur in titulo; LXIV B. ROSTAGNUS II. Textus est: Rostagnus de Capra, in loco Provinciae dicto Graus natus, ex canonico Arelatensi factus est archiepiscopus anno mclxxxvi, sede per Bertrandi mortem vacante, ut docet instrumentum ejus electionis, in archivis capituli asservatum. Anno mclxxxviii concilium provinciale celebravit apud Intulam villam Vindascini comitatus, diocesis Cavallicensis. Quinto Idus Octobris ejusdem vel superioris anni Bertrandus de Baucio, comes Avellini, homagium ei exhibuit pro castro de Treucatellis, quod idem Rostagnus comparavit anno mccc, die

C

xiiii Augusti. Fuit Rostagnus pietate insignis, cujus tamen electionem minus gratam fuisse Honorio Papæ IV legimus, quamvis postea pallium ei miserit. Bonifacio vero VIII fuit acceptissimus, qui eum legatum misit in Hispaniam citeriorem cum Guilielmo de Mandagoto Ebredunensi archiepiscopo. Ad caelestem patriam evolavit x Kal. Augusti anni mccc111, ut legitur in Breviario Arelatensi: sepultus est in sacello Laurentiano ecclesie S. Trophimi.

Alfredum hoc die nominat Ferrarius ex rege Northumbriae episcopum Lindisfarnensem, ex mera confusione quam explicatam habes in Pratermissis ad XIV Januarii pag. 993.

S. Ravennum Baiocis in Gallia solum annuntiat Ferrarius presbyterum & martyrem, non ausus, opinor, Rasiphum adjungere, ne eum cum Rasiphō martyre Romano confunderet. Audeat tamen Canisium citare & tabulas ecclesie Baiocensis; qua fide, intelligi poterit ex his quæ suo loco de ambobus Sanctis fratribus dicuntur.

Mathildem comitissam hac die obiisse memorat Ferrarius ex Annalibus ecclesiasticis Baronii ad annum 1115; at si ibi notata legisset, facile advertere poterat, die sequenti eam obiisse.

Amasium episcopum non noverat Ughellus, dum tomo I Italia sacra; edito anno 1644, Spoletanos episcopos recenseret: neque enim ante annum 1649 aut 1650 repertum fuerat ejus corpus tum hujusmodi epitaphio: DP. SCI. AMASI EP. CONS. PROBINI V.C. SUB D. KAL. AUG. QUI VIXIT ANNIS LXXXV. EX QUIB. EP. ANNIS XIII MENS. II., ut indicetur annus 395. Hac inscriptione reperta, Amasium istum Sanctis suis Umbria continuo inseruit Ludovicus Jacobillus tom. 3, pag. 263, haud dubitans quin apposita SCI littera Sanctum aliquem denotarent, & quidem Spoletanum episcopum, qui à S. Damaso, consequenter ad inscriptionem, creatus fuerit anno 382. Campellus contra in sua historia Spoletana lib. 7, pag. 207 & 211 & notanter pag. 231 alium eo tempore Spoleti episcopum statuit, qui ab anno 370 ad 402 eam cathedram tenuerit, S. Spreum videlicet seu Speranzum; neque de Amasio isto, quod sciam, usquam meminit, tamen si historia ejus primum edita sit anno 1672. Hac conciliare non usque adeo pervium est, Amasium vero Sanctis annumerare necdum equidem ausim, quod epitaphium qualecumque suspectum mihi sit, vel ex eo capite, quod titulus SCI, pro ut modo accipitur, homini recens mortuo adscribi non consueverit. Si apud Spoletanos pro Sancto agnoscat, per me licet; plura quæ de ipso dicam, non habeo.

Vodinus seu Voadinus, ut Londinensis seculi v episcopus, imo archiepiscopus, omnibus antea Fastis plane incognitus, hoc die primum referatur in Martyrologio Anglicano Wilsoni utriusque editionis, his verbis; quæ à nostro Alfordo ad an. 456 num 4 Latine reddita hic describo: Londini, commemoratio S. Vodini martyris & archiepiscopi Londinensis; qui eximia sanctitatis vir Vortigernum Britanniae regem redarguit, quod à legitima uxore divertens, infidelem duxisset. Quapropter Hengistus Cantii rex, superinductæ parens, furore incensus, iussit sanctum episcopum unâ cum multis aliis sacerdotibus

D

E

F

A

tibus, virisque religiosis interfici. *Laudat hac meritoque extollit Alfordus; neque nos Bap-
tistam alterum laudare non possumus; at bene
Sancti memoriam in privato eo Martyrolo-
gio hoc die recitari; id vero est quod probare non
audemus, nisi Wilsono auctoritas tribuatur,
populares quoslibet, virtutibus aut passionibus
celebres, in Sanctorum numerum referendi, eis-
que festivitatis diem pro arbitrio seligendi, quod
nemini haec concessum novimus. Neque ve-
ro Ferrarii, Wilsonum cacè sequentis suffra-
gium momenti quidquam addidit. Sufficiat, hic
compendio retulisse qua ex citato ad marginem
Malmesburienſi, Godwino item & Alfordo no-
stro de pio, venerabili, præclarissimo, & si
ita vis, sanctissimo Antistite tradita accepimus.
Si de cultu antiquiori saltem aliquo edocemur,
poterit Vodinus ad calcem operis inter eos San-
ctos referri, quibus nulladum ab Ecclesia festi-
vitas determinata est.*

B

Iglatium in Anglia monachum hoc die bea-
tum appellavit Menardus, *Observationum lib.
2, pag. 613, indicans quidem unde singularem
ejus pietatem & devotionem acceperit, at
non item Martyrologia ulla, ne quidem An-
glicanam, unde de legitimo cultu doceri potue-
rit, ut sola ejus auctoritate inter Sanctos Iglatium
recensere, integrum nobis non putemus.*

Adolius Oliverius Tarsensis, Eliani institu-
ti alumnus, in monte Oliveti archimandrita,
S. Helenæ imperatrici carissimus, obiit anno
cccxxxviii. Ita scriptum invenio in *Acte bene ordinata Sanctorum Ordinis
Carmelitarum: in qua hoc etiam die ad-
ditur*

Bartholomæus Fantus Mantuanus Carmelita
sanctissimus, ante & post mortem miraculis
illustris. Obiit anno MDXX. Beatus pas-
sim vocitatur. *Hac notamus rogatu P. Phi-
lippi Visitantini, ejusdem Ordinis olim historiogra-
phi, ut toties ante dictum est.*

Beatricem Ateſtinam, qua *Andrea II Hungaria
regis conjux fuerit, postea Gemmula sanctimo-
nalis, ut beatam hoc die depingit Bucelinus,
nescio qua auctoritate: nos aliam ibi sanctam
aut beatam Beatricem haec non agnoscimus
præter ejusdem temporis virginem illam, de qua
actum in hoc opere ad diem X Maii. Tu vide
ibi, hoc est tomo II Maii, aliqualem illius me-
moriam pag. 601.*

C

Jacobus Villariensis conversus, omnium virtu-
tum genere mirabiliter insignitus, ac prout
ut beatus predicatur ab Henriquez; solum
ut venerabilis à Chalemoto. Partium studio
liber est Saussayus, qui de ipso hoc die italo-
quitur: Fine pio quievit Jacobus conver-
sus Villariensis, solitudinis cultor, vir-
tutumque eximius operarius: quem acce-
tæ hujus famosi cœnobii inter beatos do-
mus suæ alumnos computant & venerantur.

Jacqueline Flinensis abbatissa tertio loco ponit-
ur ab Henriquez & Chalemoto, ut quæ ex
illustri familia (de Lalain) procreata, illu-
strioribus tamen virtutibus insignita, virgines
sua cura commissus vigili solitudine ad perfe-
ctionis monastica culmen usque perduxerit. Ex-
istat præclarum de ea Buzelini elogium.

Benedictus Salmonensis, Ordinis S. Augustini,
Perusia depositus, titulo beati donatur à Jaco-
billo in Sanctis Umbria; at veri cultus nulla
haecenus vestigia reperio.

D

Joanna, à loco habitationis Urbeveterana dicta,
Ordinis S. Dominici Tertiaria, titulo beatæ
ornata est ab his fere omnibus qui *Vitas Sancto-
rum ac Beatorum Ordinis istius describunt:
sufficiat nominasse Joannem à S. Maria Galli-
cè, & Marchesinum Italicè. Ambrosius Tægius
elogium satis longum Latine composuit, atque
ex ejus codicibus Mss. transumpsit Papebro-
chius. Memorantur ibi insignes ejus virtutes,
singulares favores eidem calitus collati, prophe-
tia & miracula; diciturque obiisse X Kal. Au-
gusti 1306. Viderat hæc omnia noster Jannin-
gus; verum propius explorare cupiens, num
vero in ipsa Veteri urbe cultu atque ut beata
honoraretur, eo perrexit anno 1700, omnibus-
que accuratè discussis, sic propria manu scri-
ptum reliquit, atque Marchesini elogio attestavit:
Fui ego (C. J.) anno 1700 Urbe-veteri;
adivi ecclesiam PP. Prædicatorum, ubi cor-
pus B. Joannæ virginis, tertiaræ regulæ S.
Dominici, supra altare servatur, dicitur-
que adhuc integrum esse, ac dudum illic
servatum fuisse. Habetur passim in illa ur-
be & vocatur beata: nullum tamen habe-
re videtur cultum ecclesiasticum; & Prior
monasterii ne quidem sciebat diem obitus
ejus. *Hæc cum ita se habeant, non video mi-
hi magis licere Joannam illam inter Sanctos
collocare, quam tot alias & istius & aliorum
Ordinum purissimas virgines, etiam ab egregiis
virtutibus & miraculis laudatissimas; ut &
alibi notatum invenies. Si cultus ipsi legitime
permittatur, poterit de ea agi vel in hujus men-
sis, vel in totius operis supplemento.**

E

Martyrium viginti trium sacerdotum Rura-
monda in Geldria ab hæreticis hægiomachis crum-
deliter occisorum, ex quibus fuerunt Cartusia-
ni duodecim (quos inter tamen laici) Fran-
ciscani duo, tres canonici regulares, reliqui se-
culares, ut nuncupant, presbyteri; memorat
hoc die Saussayus minori charactere, *Miraum,
opinor, describens, qui paulo distinctius annum
1571 assignat, fontemque ex quo historia desum-
menda est, nempe Arnoldum Havenſium, ex
quo Raissius singulorum fere nomina exercitam-
que in ipsos rabiem recenset; seorsim laudans
Paulum à Waelwyck qui Ruramondensium an-
tistiti Lindano à sacris erat: Bartholomæum
Venralensium, urbis vicepastorem; & Ray-
nerum à Lintris ac Gorgonium à Maldert
ambos Minoritas, de quibus videndus laudatus
Raissius, vel Arturus, vel potius Havenſius
ipse, qui totam eam carnificinam accuratè pro-
secutus est.*

F

Brigidam virginem S. Dominici alumnam in
Hollandia subjungit idem Raissius, cum titulo
beatæ ex *Hyacintho Choquetio. Multis sane
nomibus laudatur, & eo quidem, quod huic
non minus ac sanctissimo Francisco Affi-
siati; suorum vulnerum stigmata, raro ma-
gnoque beneficio concessit Christus. Et
hæc & alii prærogativis à Sponso celesti donari
potuit; at altariibus olim adnotam fuisse, nus-
quam legimus. De eadem agit Arturus in Gy-
næceo, atque ex hoc & alius Marchesinus in Diario.*

Joannes Arragonius conf. prope }
Domum Calenim in Apulia } Memorantur
Antonius Pintus Cassalia in territo- } ab Arturo in
rio Hispanensi } Martyrologio
Præter Raynerum à Lintris & } Franciscano
Gorgonium à Maldert, de qui- } cum titulo
bus supra. } beati.

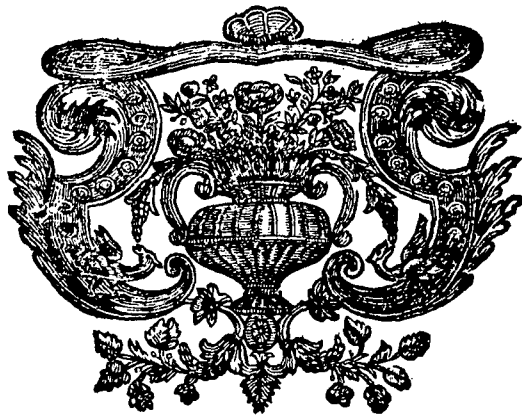
Do.

A Dominicus Surianus, & Pacificus
 Clemerius Fulgini in Umbria
 Joannes Suarezius Belvisi in terri-
 torio Palentino
 Ambrosius Itinerarius Lutetia Pa-
 siorum
 Benedictus de Hurtas in civitate
 Cuzcana regni Peruvani
 Francisca de Hervas Corduba in
 in Hispania
 Teretia Garzias Compostella in Ga-
 ltitia
 Richarium Leodiensem episcopum ordine XL signat
 hoc die Fisen, sed absque ullo sanctitatis titulo.
S. Christinæ virg. & mart. vigilia celebratur
 Panormi, ut testatur noster Octavianus Cajetanus.
 Felium est xxiv Julii.
S. Valerianum episcopum Cemeneli (vulgo Ci-
 meiz) in Provincia, nullo duce, nullo aucto-
 re hoc die consignat Castellanus, elogii vice &
 ad distinctionem addens, quod plures homilias
 scripserit. Niciensem episcopum Valerium in-
 venio apud Wionem ceterosque Monasticos &
 Ferrarium xxiv Julii, quem eundem cum
 S. Valeriano esse existimat Ughellus, de qua re
 agitur dicta die sequenti xxiv Julii.
S. Vincentius aliquis martyr hâc die Romæ sen-
 via Tiburtina signatur in Hieronymianis, ab
 aliis passim cum moderno Romano differitur ad
 diem sequentem xxiv Julii.
S. Panacii, pro Pavacli, Cenomanensis episco-
 pi post Molanum meminit hoc die Ferrarius
 alii melius eo, quo de ipso agemus, die se-
 quenti xxiv Julii.
S. Firmini episcopi & confessoris depositio ap-
 pud Methim anno salutis cccI expressis ter-
 minis signatur in Florario nostro Sanctorum Ms.,
 falli sape & fallere solito, ut unde veniat aut
 quo vadat, nec palpando quandoque assequi li-
 ceat. Ut paucis dicam, non Firminus Meten-
 sis, sed Fronimus seu Fronimius dicendus est;
 qui non IV, sed III seculo verosimilius vivere
 desit; demum non hoc die colitur, sed xxvii Jul.
S. Innocentius primus Pontifex Romanus hoc
 nomine cur à Camerario in Menologio Scotico
 hoc die signetur, equidem divinare hand queo.
 Longe ineptiora sunt qua ex variis scriptoribus
 Scotis citantur, qui omnes eum Scotum
 fuisse testantur, inquit. Subjungens, quod qui-
 dam Albanum dixerint, decepti affinitate
 vocum Albion & Albanus &c. Satisne sobrie
 hæc nobis somnia oggeruntur? Sintne porro re-
 futatione digna, videbitur ad diem quo ab
 Ecclesia sanctissimus Papa colitur xxviii Julii.
B Bernardi, Gratia & Mariæ inventionem ex-

Adduntur
 à Fortunato Huebero
 in Menologio Franci-
 scano.

ornat hoc die Henricus in Menologio, & va-
 riis ac celeberrimis miraculis merita mar-
 tyrum confirmasse Altissimum disertissime as-
 seris: verum cum eades seu martyrium incidat
 in xxiii Augusti, eo remittenda sunt omnia,
 ibidem illustranda, si de legitimo cultu tempesti-
 ve doceamur; nisi rectius pridie, seu xxii
 Augusti eos signaverit Tamayus, quod certe
 constantem apud Atzrensis festivitatem non com-
 monstrat. Ut sit, si vel solo eo loco debita San-
 ctis veneratione honorentur, locum invenient
 xxii vel xxiii Augusti.

S. Donatum Bisunticensem seu Vesontionensem epi-
 scopum nescio cur hæc retraxerit Castellanus, nullâ
 ejus rei assignatâ ratione: ubi antiquior Ferrarius
 in Catalogo generali ex tabulis istiusmet ecclesia
 eum pridem retulit vii Augusti, ipsumque in no-
 minis sui ecclesia celebrari asserunt Sammarthani;
 ac Majores stem nostri in Actorum Mss. indice
 eodem die collocarunt; id demum disertissime
 asserit Chiffletius Vesontionis parte 2, pag. 161,
 ut proinde remittendus sit ad vii Augusti.
S. Apollinaris episcopi xxix Bituricensis ec-
 clesie, qui sedit annos novem, & post
 laudabilem vitam quievit in pace circiter
 annum Domini dcxL, annuntiatio est solius
 Constantini Ghinii in Natalibus SS. Canonico-
 rum. De Apollinari isto altum alibi silentium;
 etiam apud Castellatum, diligentissimum cetera
 Gallicorum Sanctorum resorsorem. Fateor e-
 quidem in utraque editione Gallia Christiana
 Sammarthanos Sancti titulum Apollinaris
 isti Bituricensi apponi; verum utrobique asserit
 tur, memoriam ejus agi pridie Non. Octo-
 bris, ut saltem hæc non pertineat. Neque re-
 cle à Ghinio dicitur episcopus xxix, cum xxvi
 ordine fuerit; neque de gestis ejus quidquam
 traditum novimus. Si tamen interim vera a-
 liunde cultus argumenta suggerantur, ejusque
 Acta ad nos perveniant, de ipso agi & hæc il-
 lustrari poterunt ad diem vi Octobris.
S. Birgittam viduam, tota Ecclesia celeberrimam,
 hoc die in multis Usuardinis auctariis annun-
 tiari, hand sane mirum est, cum eodem ipso
 ad celestem gloriam certò evolaverit anno 1373.
 At cum solennis ejus festivitas legitima au-
 thoritate dilata sit, nos qua ad ipsam spectant
 illustrabimus viii Octobris.
S. Nicatii cum sociis suis translatio signata est
 in codice Usuardino Herimensi, quem, cetera
 purissimum, auctum diximus propriis Rbemen-
 sibus. Nota est illustrissimi Martyris, sororis
 S. Eutropia aliorumque sociorum festivitas ad
 diem, quo & de translatione una vel pluribus
 agendum erit xiv Decembris.

DE S. APOLLINARE EPISC. ET MART.

RAVENNÆ IN ÆMILIA ITALIÆ.

J. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Ravenna à pluribus laudata ; memoria Sancti in Martyrologiis ;
elogia ; patria ; tempus ordinationis , sedis ac mortis.

CIRCA
ANNUM
LXXV.Assignatur
varii rerum
Ravenna-
tium praco-
nes.

B

Ravennam, antiquissimam & præcipuam olim totius Italia urbem ; ac primo regum Gothorum, deinde veterum exarchorum sedem, hac die illustrat S. Apollinaris, primus ipsius episcopus, apostolus ac patronus singularis. Leandrum Albertum in Descriptione Italia multa istius civitatis decora recensere, indicavimus tomo I Februarii pag. 83 in annotatis ad Vitam S. Severi, ejusdem civitatis episcopi ; de cujus quoque primordiis, ornatu, vicissitudinibus, præfulum antiquitate ac potentia, templorum structura, Sanctisque ibidem oriundis &c. agit Ughellus tomo 2 Italia sacra à col. 324. Hieronymus Rubens Italicarum & Ravennatum historiarum gesta libris undecim complexus est. Latine ; Hieronymus Fabri sacra monumenta Ravenna antiqua Italicè descripsit, ac novissimè Benediclus Bacchinius, abbas S. Mariae de Lacroma, Ordinis S. Benedicti, congregationis Casinensis ; Agnellus sive Andrea, abbas S. Mariae ad Blachernas, & S. Bartholomæi Ravennatis librum pontificalem, sive Vitas Pontificum Ravennatum ex bibliotheca Estensi eruit, dissertationibus & observationibus &c. illustravit & auxit, ac serenissimo Raynaldo Estensi Musina, Regi &c. duci dedecavit, opere tomis duobus super hac re Latine edito anno 1708.

Sancti memo-
ria notatur in
antiquissimis
Martyrologiis
Latinis ;

C

2. Inlytissimi nostri Prasulis nomen inscribitur hac die Kalendaris Allatis ac Frontonis, utrobique brevissimè. Et in illo quidem : x. Kal. Augusti ; natale S. Apollinaris. In hoc autem : Die xxiiii mensis Julii, natalis S. Apollinaris. Nihil inveno in Sacramentariis apud Pamelium & Menardum. Antiquum item Kalendarium sub initium tomi 5 Anecdotorum ab Edmundo Martene editum, ita ipsum refert eadem die : Natal. S. Apollinaris martyris Ravennæ ; referunt Martyrologi omnes antiqui, apographa Hieronymiana, Beda ex Floro auctus, Romanum parvum, Rabanus, Ado, Noikerus, Wandelbertus. In Hieronymiano Lucensi, scribitur Apollinaris ; in vetustissimo Epternacensi Apollinaris ; in hoc ultimo hysterna die annuntiatus. Beda sic memorat : Natale S. Apollinaris episcopi in Ravenna, qui Romæ &c. In Romano parvo habetur hisce verbis : Ravennæ ; Apollinaris episcopi & martyris. In Rabano autem his : Deposito S. Apollinaris episcopi in Ravenna. In Adone : Apud Ravennam, natale S. Apollinaris episcopi, sine titulo martyris. In Usguardo : Natalis B. Apollinaris episcopi, qui ab Apostolo Petro Romæ ordinatus, & Ravennam missus, postea pro fide Christi diversas, & multiplices cædes perpehitus est. Porro Wandelbertus sequenti ipsum versiculo prædicat :

Hinc decimam præclarus Apollinaris hono-
rat.

3. Memoriam Sancti hujus Græcis quoque tabulis inscribi, notamus hac die inter ea, quæ de SS. Apollonio atque Eugenio MM. prævincimus. non ignota. Vitalem vel Vitalium cum titulo episcopi Ravennatis, ibidem unâ cum nostro memoratum, tum ibi tum hic expungimus, quem nec apud Ughellum in catalogo istorum præfulum, nec apud Rubenum à pag. 892, nec apud Fabrum à pag. 396, nec apud Bacchinium reperimus. Menologium Slavo-Russicum Sanctum nostrum ita refert : S. hieromart. Apollinari, ep. Ravennatis, qui fuit discipulus Petri Ap., passus sub Claudio, à Messalino locum tenente, & sub Vespasiano ab idololatriæ gladio dissecus, septimo obiit die, anno LXXVII. Nihil attinet hic coacervare recentiorum Martyrologorum annuntiationes. Fontes antiquos dedisse sit satis.

4. S. Petrus Chrysologus, dignissimus ejusdem in cathedra Ravennate successor, brevi ipsius laudes sermone 128 complexus est seculo quinto ; unde pancula ista delibo : Beatus Apollinaris, inquit, primo sacerdotio solus hanc ecclesiam Ravennatem vernaculo atque inclÿto martyrii honore decoravit. Merito Apollinaris, quia juxta mandatum Dei sui hic perdidit animam suam, ut eam inveniret in vitam sempiternam. (Ratio istius erymi dabitur in annotatis) Beatus, qui ita cursum consummavit ; fidem servavit, ut verè primus à credentibus suo reperiretur in loco. Nec eum quisquam confessoris vocabulo minorem credat esse ; quam martyrem, quem Dei nutu quotidianum, & multiplicem reversum conspicit ad agonem . . . Non ideo persecutus est Martyrem ; quia non intulit mortem ; sed probavit Martyrem, quia non eliquit * fidem . . . Undebat sæpe Contellor sanguinem suum &c. B. Petrus Damiani tribus S. Apollinarem sermonibus celebravit (qui sunt 30, 31 & 32, apud Lypomahum etiam excusi tomo 8, à fol. 246 verso) Apostolici martyris titulo ipsius compellunt. Spiritus quoque de ipso meminit sermone 6, qui est de S. Eleuchadio, à nostro Prasule ad Christi fidem converso, ac deinde ad regimen cathedra Ravennatis evecto.

5. Ado præter morem duplici Sanctum notaque ab istum elogio exornat ; altero quidem, quod inter alios, Festivitates Apostolorum collocavit, quodque vel ipse ex Beda acceperit, vel ex ipso in Bedam translatus fuerit : tanta est utriusque consonantia. Alium vero inseruit Martyrologio suo, adeo longam Altorum serm in eo expandens, ut totam ferme viti Apostolicam vitam complectatur ; è quibus Usguardus illa pancula delibavit, que modo præmissimus. Beda elogium transcripsit Rabanus, Noikerus istodue phrasim ejusdem immutavit. Quæ omnia, quia idem fere sonant, ex eodem videlicet Altorum fonte desumpta, hic non transcribimus, uti nec illa, quæ à recensioribus inter an-
taria

Gracisuti &
Slavo-Ruffis

non ignota.

A *Acta ad Ursardum hoc die à nobis sunt relata; item qua in Florario nostro Ms., Rubeo, Ferrario, Fabrio &c. notantur.*

6 Huc spectat illud S. Gregorii PP. VII, ex magni etiam lib. 6, epistolâ 10, apud Labbeum tomo 10 Conciliorum, col. 203, ad Ravennates data, qui Gregorio PP. VII.

inquit, beatum Petrum, ejusque filium, sanctum videlicet Apollinarem diligunt. Et ibidem lib. 8, ep. 13, col. 261, Credimus, inquit, non latere vestram scientiam, Ravennatem ecclesiam Sedi Apostolicæ præ ceteris vicinioribus hæreret solitam fuisse, eamque specialiter ab ipsa dilectam, quidquid dignitatis & honoris antiquitus per beatum A. . . (Apollinarem) tenuit; munere scilicet præfatæ Sedis concilium habuisse. Coronidis loco sit Martyrologium Romanum, quod sequenti elogio utitur: Natalis S. Apollinaris episcopi, qui ab Apostolo Petro Romæ ordinatus & Ravennam missus, pro fide Christi diversas & multiplices pœnas perpeffus est: postea in Æmilia Evangelium prædicans, plurimos ab idolorum cultu revocavit. Tandem Ravennam reversus, sub Vespasiano cæsare gloriosum martyrium consummavit. His addi potest breve Sancti elogium ex Vita S. Severi, episcopi Ravennatis tomo 1 Februarii, pag. 82; ut præterea aliud apud Bacchiniam parte 2 in appendice, pag. 4. Res item gestus & decora Sancti breviter & apposite perstrinxit ex historia Camaldulensî, Rubeo ac Fabrio nostro Antonius Macedo in opere singulari, de Divis tutelariis orbis Christiani, anno 1687 Uijssipone Latine edito, à pag. 133.

7 Vita non tam expressè patriam sancti Praefati nostri signat, sed eam tacite quodammodo subindicat, quando S. Petro Apostolo Antiochiâ Romam profecto, multos inde Christianos simul comitatus adjungit (quos inter fuerit S. Apollinaris) qui ministrantes ei Romam venerunt. Bede elogium de patria nihil. Agnellus seu Andreas in Vita Sancti apud laudatum Bacchiniam pag. 124 natione Antiochenum ponit; sive id discretè alicubi in Actis offenderit; sive ex professione, quam diximus, Antiochena id elicuerit. Ado in suo elogio tantum refert, quod ab Antiochia secutus Apostolum Petrum &c. Petrus de Natalibus in Vita lib. 6, cap. 128 Antiochenus, inquit, genere. Rubeo ad an. 44 vit Antiochenus; Fabrio pag. 85 & Ughello Italia sacra tomo 2, col. 327 Antiochenus etiam fuit; nobis vero adeo illud non displicet, ut non inviti Sanctum Antiochenis demus; quamquam planè certò de illa re nobis nondum constet, nec magis exploratum sit, an Sanctus, prout de ipso traditur, exstiterit unus è septuaginta duobus Christi discipulis, juxta ea, quæ die xv hujus die de us sunt.

8 Tempus item ordinationis ac sedis exactè determinare, non adeo in promptu est. Ughellus ordinatum statuit circa annum Christi 44. Bacchinius in serie Pontificum Ravennatum, quam tenet à pag. 46, ordinatum fuisse affirmat anno L, & quidem (si ipsi credimus) die XIX Junii. Rubeo haud ita multò post annum 44 id contigisse scribit, cum se Romam, ut addit, Petrus contulisset. Unde sequitur, si ordinatio ista haud ita multò post primum S. Petri ad Urbem adventum, uti placuit Rubeo, peracta est, illum circiter pro ea annum constitui posse. Nec valde reclamant Acta, dum post multum temporis ab isto adventu ordinatum fuisse S. Apollinarem; indicant:

Julis Tomus V.

nam id si verum est (& verò falsum esse, unde evinces?) jam consequens est, ut ista ordinatio annis aliquot, anno circiter Christi 46 posterior acciderit. Cui autem determinatè anno ea assignanda sit, quis affirmare possit, cum de anno primi in Urbem S. Petri ingressus planè non constet; & fac de illo constare: manet etiamnum incertum, quam multum temporis illum inter ingressum & ordinationem Sancti nostri interponendum sit; ac prinde manet pariter incertum controversè hinc ordinationis tempus.

9 Neque certiora habemus de tempore, quo sanctissimus Praefatus praesedit cathedra Ravennati. Bede citatus: Rexit, inquit, ecclesiam annis viginti, dies octo. Ita apud nos Ms. Divionense, sed ibidem annotantur alia quatuor, quæ legunt, annis viginti octo & dies quatuor. Vascianum mendose annis triginta & octo: Latense item viciose annis decem & octo, & diebus quatuor. Ado in Festivitatibus Apostolorum & in suo Martyrologio cum editis Actis apud Strium numerat annos viginti octo, mensem unum, dies quatuor. Vita, quam prælo damus, apographum habet, annis viginti octo, dies quatuor. Tantumdem temporis signatur apud Mombritium. De aliis Ms. ratio habebitur in annotatis. Rubeo ad an. 74, numerat annos 29; quibus Fabrio parte 2, pag. 397 adjungit mensem unum cum diebus quatuor. Bacchinius ei dat annos viginti octo, menses 5, dies 4. Baronius ad annum 75, undetriginta ejus regimini annos assignat ex B. Petri Damiani sermone de S. Eleucadio, ubi ita loquitur: Apollinaris quanta gloria, quanta sit excellentia, admirari dignè non possumus, cujus martyrium per viginti & novem annorum spatium per innumerabilia fuerit tormenta productum. Adde Agnellum, qui ponit annos viginti octo, menses (mensem) 1, dies 14. Quanta hic varietas! Quoniam tamen in annis undetriginta ut plurimum inter allatos auctores convenit, nihil prohibet, quæ ab illorum parte & nos stemus, Sanctique sedis totidem vel completos vel inchoatos saltem annos attribuamus.

10 Martyrium, Beda nostro teste, consummavit sub Vespasiano cæsare, Demosthene patricio. Consonat Ado utraque loco supra indicato. Vespasianum solum exprimit Vita nostra, Agnellus, uti & Martyrologium Romanum. Vespasianus anno 69 æra vulgaris imperator declaratus in Oriente, Romam ingressus est anno 70; obiit 79. Hinc satis apparet, quo circiter tempore martyrium subierit S. Apollinaris, non autem quo determinatè anno; quem neque determinare facile est ex Demosthene patricio, aliunde nobis ignoto. Apud Petrum de Natalibus martyrium illud aptatur circa annos Domini LXX. Baronius citatus dicit, Sanctum his temporibus Vespasiani imperatoris martyrio vitâ functum Ughellus signat annum 74 cum Fabrio, quem circiter annum (non verò annum 80, sicut ipsi imputat ex libro ejus primo Bacchinius in Observationibus ad Vitam Sancti pag. 134) etiam adoptat Rubeo. Ricciolus noster Chronologia reformata tomo 2, in Chronico magno & selecto ponit annum 73. In annum ab istis diversum abiit Bacchinius, in prodromela superius serie, martyrio coronatum scribens anno LXXVIII; de qua re agit in Observationibus pag. 135. Sed annus iste non evincitur ex eo, quod uti ibi dicitur ex Agnello, post plurimum tempus à Petri adventu Romam, Sanctus ordinatus sit episcopus ac Ravennam missus.

T t

Martyrium sub Vespasiano contigit

Nec

AUCTORE Nec rursus, quod pro nimia, prout tradit ex I. P. Agnello, dierum plenitudine curvus effectus est.

II Nam si affigamus adventum S. Petri in Urbem anno era vulgaris 40, aut aliquanto serius (Vide qua disputata sunt in Tractatu historico chronologico ad tomum IV Julii praliminari de patriarchis Antiochenis sub initium) ordinatio nostra post plurimum tempus facta esse videbitur, si ei demus latitudinem quatuor aut quinque circiter annorum post adventum Petri in Urbem; quod tamen non absolute, tamen spectatis rerum adjunctis, longum tempus censei posse videtur. Jam vero quod ex Sancto pro nimia dierum plenitudine curvo Bacchinius arguit; nihil hic probat; cum anni duo vel tres, de quibus, ut mox patet, hic controversa est, non semper aequaliter, nedum ordinariè, inducant vel augeant in senibus curvitatem. Age verò, ut epochas tres prædictas ordinationis, sessionis ac martyrii suis utcumque annis accommodemus; primam quidem affigamus anno circiter Christi 46, post multum utique temporis juxta Acta, ab adventu Apostolorum Principis in Urbem. Addamus annos sessionis 29 circiter; jam martyrium concurrere poterit cum anno circiter 75; non VII Kal. Julii, sicut notat Bacchinius in serie episcoporum citata, verum hac die XXI Julii, quem omnia Martyrologia antiqua (excepto unico codice, ut diximus) constantissime ipsi deputant cum Actis & Adone in suo elogio. Sed non satis in die martyris sibi constat Bacchinius: nam citata mox pag. 135, annum & diem, supra à nobis ex ipso significatos, pontificatus initio affigit, servata die, inquit, quâ natalis ejus in omnibus & antiquissimis Martyrologiis signatur, XXI Julii. Quæ quisnam combinet?

§ II. S. Apollinaris sepulcrum ac corpus; ejusdem apud Classenses continuata possessio; translatio in decentiorem locum.

C Sepultus est, inquit Vita nostra, foris muros Classis in arca faxea à discipulis suis. De sepulcro tacet Beda ex Floro auctus, cum Agnello, & Adone in Festivitatibus Apostolorum; sed hic ultimus in suo Martyrologio Actis ita consonat: Martyr gloriosissimus Apollinaris . . . sepultus est foris murum (urbis Ravennæ) & clausum in arca faxea sub terra corpus. Et conditur extra mœnia Classis, sicut rectè dicit Rubens ad annum 74 citatum. Porro Classis oppidum fuit Emilia, nunc lacus Romandiola, vix tribus milliariis à Ravenna in Austrum. Nominis etymon tradit Augustinus Lubin in Notitia abbatiarum Italia pag. 103. De hoc loco videfis Rubens Indicem ad finem laudati operis, Cluverium lib. I Italia antiqua pag. 305; Fabrium parte I, pag. 92; & apud nos diem XXI Januarii, pag. 1100.

indeque in ecclesia adyta translatum; 13 Ad dexteram basilicæ Classensis, auctore atque inspectore Mabillomo in suo Itinere Italico tom. I, pag. 41, visitur antiquum mausoleum ex marmore albo elegantè tactum; atque è proximo apposita est parieti vetustissima inscriptio, quâ dicitur S. Apollinaris corpus eo in loco jacuisse, donec per Maximianum archiepiscopum in ecclesiæ adyta translatum

est, notatâ epochâ VI Iduum Maiarum, Indiæ. XII, octies post consulatum Basilii junioris. Istius S. Maximiani Vitam illustravimus ad diem XXI Februarii à pag. 293. Sive autem is obierit anno 556, quem ibidem notavimus: sive 552, quem adlegit Bacchinius pag. 47, nihil nobis hic incommodat ista diversitas: nam Indiæ XII incidit in annum 549: atque adeo, stante ista inscriptione, corpus ibi mansit ad istum usque annum, donec inde per S. Maximianum in decentiorem locum fuit translatum. Consule ea, quæ ibidem in Vita dicuntur cap. 3, num. 14, & 15.

14 Rubens ad annum 648, alterius translationis meminit, quæ contigerit sub Mauro, archiepiscopo Ravennate: D. Apollinaris, inquit, sanctum cadaver honestissimè in templo medio collocavit; laminis ex argento adjectis, quibus ejus collocationis historia inscripta erat. Factum quoque referens Fabius pag. 94, addit, corpus illud depositum fuisse sub altari beata Virginis, illudque esse idem, quod stat in medio ecclesia, magna veneratione dignissimum propter memorabilem visionem, quam ibi habuit S. Romualdus, sicut infra dicitur. Inscriptio autem, quam in substantia paulo ante dabit Mabillonius, propriis terminis ibidem à laudato Fabio adjungitur, & sic sonat: In hoc loco stetit arca beati Apollinaris sacerdotis & confessoris, à tempore transitus sui utque dia*; è qua* an hodie per virum beatum Maximianum episcopum translata est, & introducta in basilica, quam Julianus Argentarius à fundamentis ædificavit, & dedicata ab eodem viro Beatissimo, die VII Id. Maiarum Ind. duodec. octies P. C. Basilii Jun. Agnellus in Vita istius Mauri, ac de eodem, quantum assequor, apud Bacchinium part. 2, pag. 278 sic loquitur: Iste corpus B. Apollinaris, qui* dudum in arca* ip* fuis conditum à Maximiano præfule cum Juliano Argentario fuit, exinde tulit, & in medio templi collocavit, & ipsius Martyris historiam laminis argenteis infixit. Eodem igitur fere loco mansit corpus sex primis seculis.

15 S. Gregorius magnus lib. 5, epist. 33 apud Labbeum tomo 5 conciliorum a col. 1231 scribens Castorio notario de usu pallii secundum morem antiquum Ravennatis episcopo restituendum; sic habet: Veniant ante corpus S. Apollinaris, & tacto ejus sepulcro jurent; quæ consuetudo ante Joannis episcopi (Ravennatis, hujus nominis III) tempora fuerat. Scripta fuit hæc epistola ante annum 595, quo apud Rubens, Ughellum & Bacchinium signatur Joannes obisse. De disceptatione ista circa pallium, plura Rubens ad an. 593. Sed ad rem nostram. Ex dictis liquet, corpus S. Apollinaris seculo sexto exeunte Ravenna quiescisse: & quid nî diu antè? Prout indicare videtur consuetudo jurandi ante Joannis tempora: nam consuetudines hujusmodi longioris temporis spatium indicare solent. Quidquid sit, præsentiam certè dicitur corporis Ravenna tum temporis clarè indicat formula juramenti, epistola Gregorii subnexa col. 1232: Juro ergo* per Patrem, & Filium & Spiritum sanctum . . . & hoc corpus beati Apollinaris martyris &c.

16 Venantius Fortunatus, Ravenna educatus, ac ex Italia circa annum 565 in Galliam profectus, ibique inenante seculo 6 creatus Piclavienfis episcopus, auctor est, inquit Tillemontius tomo 2 Monum. eccl. pag. 103, uni è suis amicis, ut Ravennam se consecrat, ac prosternat se in ecclesia

D

B

B

B

* forte ego

ac Venantio Fortunato

A *ad sepulcrum S. Apollinaris; sed fallitur in isto amico: nam prosopopœia est ad libellum seu libros, quos de Vita S. Martini panxit Fortunatus; ubi sub finem libri 4 ita canit, paucis in verbis singulari erga Sanctum venerationis expressione usus:*

Rursus Apollinaris pretiosi limina lambe
Fusus * humi supplex.

* Rubens
mendosè
profusus

Pramiserat Fortunatus proximè circa locum ista:
Inde Ravennatum placitam pete dulcius urbem,

Pulpita Sanctorum per religiosa recurrens

testè antique
oculato; adde
S. Petrum
Chrysologum:

17 *Quibus Sancti nostri limina, templum videlicet aut sepulcrum accenset; testis haud dubiè oculatus ante professionem ex Italia, singularis venerationis, quâ sacrum sanctissimi Præsulis depositum frequentabatur. Quid, quod integro ante seculo S. Petrus Chrysologus; anno circiter 450 mortuus, satis clarè testetur in citato sermone, corpus S. Apollinaris suo tempore apud Ravennates (non tamen inde inferas in ipsa cathedrali ecclesia, uti videtur Tillemontio) requievisse. Quid plura, inquit, fratres? Egit, egit ecclesia sancta mater, ut nusquam à suo separaretur Antistite. Ecce venit; ecce ut bonus pastor suo medius assistit in græge: nec umquam separatur spiritu; qui corpore præcessit ad tempus: præcessit, dico, habitu. Ceterum ipsa inter nos corporis sui habitatione quiescit.*

B

qui indicant
Sanctum Ra-
venna tunc
quievisse, sed
explicantur

18 *Verum tamen hæc; quæ ex S. Petro Chrysologo, S. Gregorio magno ac Venantio Fortunato dedimus, prima quidem fronte pugnare videntur cum translatione per S. Maximianum facta, conciliari tamen utcumque cum ea possunt, si dicatur, tres istos auctores ita loqui potuisse, quia corpus erat in loco Ravenna vicino, proximo, & quasi moraliter eodem; ac proinde corpus moraliter præsens dici poterat Ravenna, quamquam physicè esset apud Classenses: nam quæ adeo parum distant, vix distare videntur; & quod alibi obtinet, ita & hic obtineat illud, parum pro nihilo reputatur. Accedit eò, quod Ravenna ab illis exprimi potuerit præ Classe, tamquam locus celebrior, & magis ad S. Apollinarem spectans.*

in favorem
Classensium.

C

19 *Asi potissimum hic pro nobis urget, quod Ravenna antiquitus Classis nomen habuerit, teste Fornande de rebus Gothicis cap. 29. Trino, inquit, siquidem urbs ipsa vocabulo gloriatur, trigeminaque positione exultat; id est prima Ravenna, ultima Classis, media Cæsarea &c. Quin imò quinque Ravenna partes, easque nobiles (inter quas Classis) tribuit Rubens ad annum 655. Ortelius tamen in Thesuro geographico ad vocem Ravenna, hallucinationis arguit citatum Fornandem, quod eam trinominem. & ex tribus vicinis unicam faciat: hæc enim, inquit, potius ejus suburbia fuere. Sed esto: quid pugnat & suburbia fuisse, & suæ tamen urbi fuisse synonyma? Quidquid sit, corpus certè Sancti minime fuit Ravenna seculo 9, teste Rubeo, ad annum 856. Rem gestam ex ipso intellige.*

Orta inter
monachos
Classenses &
Ravennates
controversia

20 *Deusdedit, archiepiscopo Ravennatum mortuo, Joannes hujus nominis octavus subrogatur: cujus archiepiscopatu, ob barbarorum, quas diximus, excursions & latrocinia, plerique cadaver D. Apollinaris Ravennam ex eo templo (S. Apollinaris Classensis) importatum ferunt: atque in D. Martini in Cælo aureo collocatum, eamque ob rem deinceps*
Julii Tomus V.

ædem illam D. Apollinaris Novi titulo vocatam. Sed ii falluntur, ut puto, cum ex Pontificiarum tabularum auctoritate, Alexandri præsertim III, anno à partu Virginis mclxxiiii, qui ad rem & controversiam declarandam, tollendamque, Ildebrandum & Theodinum cardinales; Gerardo tunc Ravennatum archiepiscopo, misit; ac ex marmoreis, in ipsa Classensi æde Apollinaria mumentis, secus constet. Ceterum huic errori ac disceptationi occasionem præbuit Joannes hic archiepiscopus, qui Saracenis omnia, ut dictum est, devastantibus, cum vereretur, ne cadaver sanctum D. Apollinaris raperetur, duo sanctorum virorum cadavera, sub Apollinaris nomine ad D. Martini in Cælo aureo transferenda xvii Kal. Augusti curavit, anno circiter Christi 856, sicut norat Fabius mox laudandus. In notis ad Spicilegium Ravennatis historia postea citandum, pag. 534 dicitur Joannes iste Ravennatum antistes a libi appellari septimus, & fortasse ita appellandus. Præterea super ciborium ecclesie Classensis, à barbaris contraclum; dicuntur legi versus aliquot; qui ibidem præducuntur ex Ms. At nos cum Rubeo pergamus.

21 *Cujus etiam rei satis argumento esse potest; quod iis, quæ supra, inquit, scripsimus, Alexandri III temporibus, D. Apollinaris ossa, unâ cum tribus laminis ex argento vetustissimis (de quibus infra in Analektis) quinto Kal. Novembr. reperta, & in sublime elata, ostensa omnibus sunt: cum Ildebrandus presbyter Cardinalis legatus, ac Theodinus item presbyter Cardinalis, Gerardus Ravennas archiepiscopus, episcopi metropolitani jure ipsi subiecti, innumerabilesque præterea sacerdotes & populares adessent. In tertia autem argenti lamina sic erat scriptum: "Hic requiescit sacratissimum corpus beatissimi Apollinaris martyris & sacerdotis Christi. Quod verò hic deest, in hac eadem ecclesia maxima cautela reconditum est". Ildebrandus anathematis pœna iis proposita, qui alibi esse D. Apollinaris sanctum corpus affirmarent, festum ac solemnem agi in perpetuum deinde hujus inventionis diem jussit, pœnamque annui spatii peccatis debitam, templum illud eo die invisentibus, quotannis, indulgit. Quæ sunt omnia ab Alexandro Pontifice probata.*

de facti depositi
possessionis
auctoritate
Apostolicâ
diviniuntur.

F

22 *Silvanus Razzi in Vitis Sanctorum ac Beatorum Camaldulensium, anno 1606 Florentia idiomate Italico excussis, fol. 4 notat hanc inventionem, quidquid alii dicant, inquit, eodem anno 1173. Habemus fragmentum Ms., quod extractum prænotatur ex historiâ Camaldulensium parte posteriori per Augustinum (Fortunum Florentinum, à nobis citatum tomò III Martii, pag. 918) è qua lib. 2, cap. 19 varia notantur de corpore S. Apollinaris: unde excerpto quedam, à Fabio partim etiam citata pag. 96, ex decreto juridico ac solenni, quod in jam dicta de Sancti corpore controversia ab Ildebrandus latum est, & sic sonat: Nos denique tanto reliquiarum thesauro comperto immensum lætificati, his adnotationibus fidem nostram, & fere univerforum certissimè roborantes, & æmulum figmenta penitus abnuentes, sicut in mandatis Apostolicis accepimus, eas, qui de cetero alibi, quam in Classensi ecclesia,*

lata in contravenientes
excommunicationis

AUCTORE
J. P.

que eadem
deinde aucto-
ritate confir-
matur.

B

tanti corporis praesentiam credere, vel frequentare praesumpserint, ex auctoritate Apostolorum Petri & Pauli, perpetuae excommunicationis vinculis alligamus....

23 Quibus sic peractis, ipse Alexander III, Pont. Max. sententiam Ildebrandi confirmat. Datum Viterbii xi Kal. Decemb. Et post eum Lucius III, Urbanusque; & Innocentius Kal. Nov. anno 9. Gregorius IX. Datum Perusii Id. Jan. anno 3. Et Innocentius IV. Datum Perusii 111. Non. Novemb. anno 9. In cujus rei testificationem (nam unum exemplar ex multis adducere sufficit) Urbani III paginæ verba sunt hæc: „Urbanus... Berardo abbati „S. Apollinaris in Classe, ejusque fratribus... „religiosam vitam sectantibus Apostolicum „convenit ad eam praesidium”. Enumeratis deinde & in tutelam receptis omnibus & singulis nominatim possessionibus, sic demum concluditur Bulla: „Ad hæc sunt, quæ piæ recordationis Ildebrandus, basilicæ xi i Apostolorum presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis „legatus, cui quæstionem, quæ inter vos & „monachos S. Apollinaris Novi de corpore ipsius Martyris suborta fuerat, felicitis recordationis Alexander prædecessor noster audientiam commisit, provida deliberatione statutis, se dignoscitur, ut corpus ejusdem Martyris, „quod apud monasterium vestrum invenerat, „nullus in alio loco, tamquam ibi sit præiens, „quam in monasterio vestro in Classe, venerari præsumat. Ita etiam constitutionem Cardinalis ratam habemus ac firmam, eamque auctoritate Apostolica confirmamus... Datum „Veronæ Id. Martii, Indictione 111 Incarnat. „Domin. anno MCLXXXV. „Stabiliunt solidè continuationem celebratissimi ejusdem depositi apud Classenses ea, qua subdo.

Idem corpus
effoditur, &
in decentiore
loco in-
feritur.

C

24 Deperditâ, teste Fabio pag. 96, citante historiam Camaldulensem part. 2, lib. 4, cap. 16, recenter loci memoriâ, Urbanus Malombra, abbas Classensis, trecentis & amplius post annis, id est circa annum 1490, pavimento excavari jussit, sacrum depositum intra aquam invenit, & honoratiore loco collocavit, Domino non cessante varia beneficia impertiri infirmis, qui ex pio erga Sanctum religionis affectu de hac aqua hiberent. Novissimè quoque, prout refert Rubens loco supra assignato, & ex illo Fabrio, anno MDXI quarto Non. April., cum Julius II, Pont. Max. Ravennæ commoraretur, Franciscus Soderinus, basilicæ duodecim Apostolorum Cardinalis sacerdos, D. Apollinaris ossâ, ex subterraneo specu, ubi diu latuerant, educta, in monumento ex marmore, sub angiportu majoris testudinis, ante oculos omnium Ravennatum collocavit, centumque dierum pœnæ peccatis debitæ remissionem indulgit, atque quotannis ejus inventionis translationisque diem agi voluit. Quæ haud dubie accepit ex historia Camaldulensi, in cujus laudato fragmento rei substantia exponitur.

D

§ III. Corpus Ravennam translatum; denuo Classem non sine controversia relatum; arctissima custodia; præfens ejusdem status.

ANNO 1515 monachi Classenses post famosam Urbis Ravenna paucis ante annis expugnationem & expilationem, quam graviter & patheticè describit Rubens ad annum Christi 1512, in urbem eandem digressi sunt. Manebat interea sacrum Martyris corpus loco pristino; atque idcirco veriti, ne non satis consultum esset dignissimo isti deposito, si in loco solitario ac derelicto jacere pergeret, cogitare cœperunt de illo in ipsam urbem transportando, ac in nova S. Romualdi ecclesia collocando. Tandem anno 1637 translationis exordia sunt posita, sacra Rituum congregatione rei directionem committente illustrissimo Ludovico Capponi, ibidem tunc archiepiscopo. Res interea serpsit usque ad annum 1650; at sopitis, qua antea se ingesserant, difficultatibus, resumpta tum fuit, cœpitque disponi necessarius ad ejusdem executionem apparatus die 2 Aprilis. Deinde nova rursus se ingesserunt obstacula circa locum translationis; contendentibus metropolitana ecclesia canonicis, si corpus levaretur, non alio loco, quam in Ravennate metropolitana reponendum esse. Rationes pro jure istius ecclesie productæ legi possunt apud Fabrium pag. 105, è quo ista facta narramus, auctore videlicet & auctore, uti mox patebit.

Corpus obtinuit bellicos Ravennam translatum,

E

26 Porro rationes ista, sicut ex eodem discimus, sacra Rituum congregationi, coram qua pendebat, visa sunt adeo magni ponderis, ut sub die xiii Julii anno 1652, quando laudatus Fabrio, sicut ipsemet narrat, ad istud negotium nomine capituli promovendum, multo ante tempore Roma versaretur, decreverit, ut sacrum corpus, quod pendente lite; à monachis occultè deportatum erat ad monasterium S. Romualdi, ex isto loco in metropolitanam deferretur per modum depositi; dum interea decerneretur, ubi illud collocari magis expediret, juxta illud, quod legitur in epistola, ad Cardinalem Joannem Stephanum Donghi hac super re scripta, tunc Romandiola legatum: cujus jussu vespere diei xvii notati mensis, interveniente capitulo, clero, disloque Cardinale & magistratu assistentibus, eò transportatum fuerit, & in ara principe, ubi multorum item aliorum episcoporum Ravennatum ossa quiescunt, deportatum. Sed non dudum ibi mansit: nam Sanctus, quasi visus non alibi velle quiescere, post varios tractatus, movit, ut credere par est, animos istorum judicum; ut denuo ad ecclesiam Classensem, unde erat à monachis translatus, reportaretur: id quod factum est die 14 Junii anno 1654.

subortâ de eo controversiâ, tantisper in metropolitana deponitur.

F

27 Porro quibus conditionibus id indulserit sacra Rituum congregatio, intelliges ex ejus decreto, quod ex Fabio huc transcribimus: Aliàs sub die x Maii MDCLV sac. Rit. congregatio ecclesie Classensi extra mœnia civitatis Ravennaten. existenti, corpus & reliquias S. Apollinaris adjudicavit, atque ob id à cathedrali ecclesia ad eandem ecclesiam reduci jussit, facta tamen à monachis Camaldulensibus obligatione

sed decreto congregatio Rituum Classensibus redonant,

A gatione de reaptando ecclesiam, & cultum decentem iisdem sacris ossibus præstando. Ideo ne futuris temporibus à quopiam dubitari contingat, num integrè per monachos prædictos hujusmodi obligationis partes impletæ fuerint, quo ipsæ ulterius prolentur, eadem congregatio mox dimetiri, ac declarare peropportunum existimavit, quod videlicet monachi prædicti templum ipsum à summo vertice diligenter expurgatum dealbent, vitreasque arcendis avibus fenestras reparent; idque, quoties necessitas exigat, haud morosè repetant. Arcam, corpus seu reliquias S. Apollinaris continentem, eodem subterraneo in loco, ubi nunc eadem sita est, & cui ara maxima imminet, ita collocari faciant, ut ecclesiam ingredientibus conspicua inter crates ferreas objiciatur.

sub certis conditionibus;

B 28 Ad eandem verò sacram arcam cæco illo ac subterraneo tramite numquam aditus pateat, nisi diebus tantum solemnibus ac luce minimè dubia. Tum verò semel saltem quotidie sacrificium offerant, ac in festo S. Apollinaris, qualibet prima dominica cujusque mensis, & singulis sextis feriis Martii pro Missa privata Missam solemnem ibidem celebrent; quæ tamen ultra alia onera, in eadem ecclesia præstari debita, si quæ adsint, omnino sub pœnis in prædicta obligatione contentis per eandem monachos impleri sacra eadem congregatio mandavit die XIX Septembris MDCLIV. Cujus decreti duplicatum expeditum fuit die VII Augusti MDCLV. Joan. episcopus Tusculanus Card. Sacchetus, Franc. Maria Phæbeus S. Rit. congreg. secretarius. *Et quia ex collocata arca in loco, quo sacra congregatio collocari eam mandarat, corpus sacrum recentè levatum fuit absque interventu aut scientia capituli Ravennatis, teste Fabio, inde accidit, ut non fuerit amplius in alicujus arbitrio, ullo unquam tempore illud removere sine consensu, scientia & presentia ejusdem capituli; edito ab eadem decreto, ab Alexandro VII, tum temporis Pontifice, confirmato, quo sanxit, ut imposterum arca clauderetur, tribusque clavibus munitur, quarum prima consignaretur in manu archiepiscopi, secunda penes capitulum, ac tertia demum clavis ipsos penes monachos esset. En tibi ipsum decretum, prout illud exstat apud Fabrium pag. 107:*

C

qua hæc ex authenticis documentis

29 Exposuerunt capitulum & canonici cathedralis Ravennaten., novissimè à monachis Classensibus absque ipsorum oratorum scientia & consensu, corpus S. Apollinaris martyris ex antiquo sepulcro ad aliud translatum fuisse. Ob idque eminentiss. patres, sac. Rit. congregationi præpositi, ne posthac ab ipsis monachis quidquam circa corpus prædictum innovari contingat, nisi cum assensu, scientia, & præsentia archiepiscopi & capituli, jusserunt sub tribus clavibus id corpus detineri, quarum una ab archiepiscopo, altera à capitulo, & tertia à monachis asserventur: quibus prædictorum omnium implementum sac. eadem congregatio strictè præcipit; & ne quid iidem in futurum innovent circa corpus prædictum, absque prædictorum scientia, assensu & præsentia, inhibet die VII Augusti MDCLV. Facta autem Sanctissimo D. de prædictis relatione, Sanctitas sua approbavit, atque exsequi jussit die XIII ejusdem mensis Augusti, eodem anno MDCLV. J. episc. Tusculanus Card. Sacchetus, Franc. M. Phæ-

beus fecr. *Ita decretum: quod missum fuit ad AUCTOREM Eminentissimum Cardinalem Ollavium Aquaviva, J. P. tunc Romandiole legatum, teste Fabio, sequentis tenoris apud ipsum à pag. 107:*

30 Eminentissime & reverendissime Domine. Capitulum & canonici cathedralis Ravennaten. S. Rit. congregationi novissimè exposuerunt, à monachis Classensibus absque ulla ipsorum & oratorum scientia corpus S. Apollinaris martyris ex arca advectum, arcam ipsam ad alium locum translata, & corpus in ea mox restitutum ac reconditum extitisse. Quare eadem Sacra congregatio, ne posthac à prædictis monachis quidquam circa corpus prædictum innovari contingat, nisi scientibus, assentibus & præsentibus archiepiscopo, & canonicis oratoribus decrevit, etiam de assensu & mandato Sanctissimi Domini, sub tribus clavibus id corpus detineri in posterum; quarum una etc. Quodque ne alias dedita * fraudetur executione, vigili Eminentiss. Vestræ sollicitudini, & singulari erga ejusdem Sanctissimi imperata obsequio commendandum duxit; prout ipse hisce litteris impleo, dum E. V. manus reverenter deosculor. Romæ XXVIII Augusti MDCLV. E. V. humillimus & addictissimus servus, Julius Cardinalis Sacchetus. Franc. M. Phæbeus S. Rit. congreg. secretarius.

* debita

31 Postquam verò dicti monachi, interposito suo recursum, sicut pergit Fabrium, supplicasset pro rei revocatione, non modo nihil quidquam obtinuerunt, sed nova consecuta est confirmatio, aliis litteris ad eundem Cardinalem legatum datis, expressa in hæc verba: Em. & Rev. D. observandissime. Monachi Camaldulenses novissimè sac. Rit. congregationi supplicarunt, ut decretum emanatum super asservatione corporis S. Apollinaris sub tribus clavibus moderari dignaretur, ne jus quidquam in ecclesia Classensi capitulum sibi vindicare contingat. At sacra eadem congregatio in decretis à Sanctissimo approbatis manendum esse censuit, idque ita executioni demandari, ut corpus idem crate ferrea perpetuo clausum existat. Deuper verò ligneis assibus obducatur, præfatis tribus aperiendum & recludendum clavibus, quarum primam archiepiscopus, secundam capitulum, monachi alteram detineant. Horum implementum sollicitis studiis impensuram Eminentiam vestram non hæsit: cui ipse manus reverenter deosculor. Romæ die XXVII Novemb. MDCLV. Em. V. humillimus & addictiss. servus Julius episc. Sabinensis Card. Sacchetus. Franc. M. Phæbeus S. Rit. congreg. secret.

32 Atque his quidem decretis cautissimè prospectum fuit securitati pretiosissimi hujus thesauri, circa aliorum & sapientissimè consultum debito estimatissimi apud Ravennates & Classenses Sancti honoris ac decori. Nec porro novum est aut insolitum, hujusmodi moveri controversias circa Sanctorum exuvias. Exempla duo offert Fabrium pag. 108; alterum urbis Pitavienensis cum Turonensi pro corpore S. Martini, citans Sulpitii Severi epistolam ad Bassulam; in qua tamen nihil simile invenio. Sed de hac re agere, non huc spectas, sed ad diem XI Novembris; alterum autem pro corpore S. Maronis ex Theodoro; de quo agit in Philotheo cap. 16; & nos jam pridem ad diem XIV Februarii, pag. 767. Hæc obiter. Interim pergamus ad rem nostram. Facet itaque, sicut pro-

monachis Classensibus pro earum mitigatione frustra supplicatibus

Similes olim Sanctorum corpora controversia; factus corporis S. Apollinaris

AUCTORE J. P.

quitur Fabrius, S. Apollinaris corpus in ista ecclesia intra arcam marmoream, tribus dictis clavibus obferatam; in qua item asservantur tres lamina argentea, ibidem posita ab Archiepiscopo Mauro, quando illud transfudit subter altare in medio ecclesia; de qua re supra.

medio seculo 17 & exquiritur: paucissima alibi, ipsius reliquia.

33 Hoc itaque in statu apud Classenses medio seculo 17 erat corpus S. Apollinaris temporibus Fabrii; in eodemque perseverabat annis 1685 & 1686, quibus Mabillonius supra allatus iter suum Italicum instituit, quo tempore Ravennam visit, affirmans tomo & pagina indicatis, nunc subter majus altare in crypta cerni sepulcrum ejusdem Sancti ex marmore. Sed ad pleniorum ac necessariam sacri corporis, ejusque partium notitiam, juvat in memoriam revocare dicta superioris num. 21 in antiqua argenti lamina expressa: Hic requiescit sanctissimum corpus beatissimi Apollinaris. . . Quod vero hic deest, in hac eadem ecclesia maxima cautela reconditum est. Lamina haec, cui inarata erant ista verba, una est ex tribus, ibi ex Rubeo memoratis, qua apposita fuit sacro corpori, seculo 6 sub Maximiano, ac deinde seculo 7 sub Mauro archiepiscopis Ravennatibus (de qua re consuleis num. 14;) qua lamina juxta ossa Sancti sub Alexandro P. P. III, anno 1173, v. Kal. Novembres reperta sunt. Adde ea qua jam relata sunt variis successive temporibus circa pretiosissimas illas exuvias contigisse; & colliges, ex iis reliquiis, qua sub hodierni Praefulis nomine alibi locorum honorantur, paucissimas admodum esse ipsas: nam quod hic deest, in hac eadem ecclesia (Classensi juxta superiores observationes) & maximam quidem cautela reconditum affirmatur; atque adeo partes, qua tunc totius corporis composito deerant, peregrè non esse deventas, satis manifestè indicatur. Proinde non abs re illud notandum putavimus, quo melius statuamus de Sancti reliquiis, alibi sub ipsius nomine asservatis; de quibus paragrapho proximo dicendum est.

B

§ IV. Reliquiae S. Apollinaris falso pluribus locis adscriptae; aliarum enumeratio; ecclesia sub ipsius nomine dedicata seculo 6.

C

Sancti corpus numquam translatum fuit Ticinum.

Jacobus Guala in Sanctuario Papiae lib. 3, cap. 7 vult, sacrum (hujus nostri Sancti) corpus per tempora Ticinum delatum, eam in sacram aedem pervetustam cryptam fuisse conditum. Stephanus Breventanus in historia antiquitatis &c. urbis Ticinensis lib. 4, cap. 2, idem sentit, plusculis verbis ita affirmans: Sacrum corpus pluribus abhinc annis Ticinum delatum, honorificè positum fuit in ista ecclesia extra civitatem à parte orientali, ipsius nomine nuncupata. Sed translatio ista, praeterquam quod nec testimonio authentico, nec epocha ulla temporis apud suos assertores noletur, ex dictis abunde refellitur. Testatur porro Fabrius pag. 96, in apertione postrema sacri sepulcri inter alias reliquias repertum fuisse caput in plures partes divisum, & ossa tria brachiorum integra atque unum ruptum. Unde rectissime arguit, non esse Sancti illud caput, quod conservatur in ecclesia S. Apollinaris Novi apud Ravennatis, & certissime constat ex paragrapho praecedente: quamquam

inscriptio, qua ibi in sacello reliquiarum ponitur istud affirmet: de qua audiatur Ildebrandus Cardinalis pluries supra memoratus, quid senserit apud laudatum auctorem historia Camal. lib. 2, cap. 19 ex fragmento nostro supra citatis; ubi relata ab ovo occasione controversia mox hic sequentis, tradit ista:

D

35 Ildebrandus Dei gratia S. R. E. praesbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis legatus, omnibus Christi fidelibus in Domino æternam salutem. Cum de corpore B. Apollinaris martyris inter monachos S. Apollinaris Novi, & dilectos filios nostros de Classe non modica contentio diutius agitata fuisset, praefati monachi de S. Apollinare Novo in sui erroris argumentum, & apud nonnullos conceptæ dubitationis robor, clanculo quamdam, quæ jam in dicta fuerat ecclesia, lapideam arcam, temeritate nimia illecti; ausi sunt nocturno tempore violare; inventas verò ibidem non paucas reliquias, per falsum epitaphium nomine memorati Martyris intitulant, & ejus sacratissimum corpus se invenisse, publicè prædicabant. Nos autem ut falsæ opinionis seminarium removeretur &c. Unde conveniet dicere, quemadmodum idem Fabrius rectè observat, illud caput; quod in dicta ecclesia S. Apollinaris Novi colitur, esse illorum Sanctorum, quos archiepiscopus Joannes sub nomine sancti Martyris eodem detulit, de qua re jam diximus; proinde falsam esse istam inscriptionem: Sacrum corpus, sacraque ossa S. Apollinaris, primi hujus civitatis Pontificis, hoc in sacello piè coluntur. Vide Fabrius pag. 123.

nec ejus caput est Ravenna.

E

36 Errat Sausseyus in suo Martyrologio, dum scribit, ejusdem Sancti caput in Gallias delatum Osonii (Cisonii, vulgò Cisoïn, quod est monasterium Canonicorum regularium S. Augustini) prope Insulam in Flandria, in loci hujus ascetarum æde cœnobitica haberi, & coli frequenti piæ plebis devotione. Quo errore etiam lapsi sunt noster Petrus Halloix illustrum ecclesia Orientalis Scriptorum tomo 2, pag. 809, Rayssius in Hierogazophylacio Belgico pag. 153, & noster Willot in suo Hagiologio. Volunt item Parisiis haberi unam ex brachiis ejus in ecclesia S. Martini de Campis; uti observat recens legendista Gallus. Brachio item S. Apollinaris (non addit cuius) Florentiense Premonstratensium cœnobiū, prope Namurcum ad Sabim situm, nobilitari, auctor est idem Rayssius pag. 217. Carolus Bartholomæus Piazza in Hæmerologio sacro Romæ Christiana & gentilis, asserit in S. Apollinaris templo Collegii nostri Germanici, exponi brachium ejusdem Sancti; at reponit Fabrius, illud non esse hujus Sancti, de quo hic agimus; maxime inquit, quod, juxta id, quod in authentico à nobis viso legitur, eò fuerit portatum ex Germania; quò reliquias ejus unquam fuisse translatas, nescitur. Videis analecta post Acta. Bucelinus in sacrario Benedictino, in quo recensentur reliquie, qua in diversis monasteriis S. Benedicti asservantur, pag. 19, vult ejus corporis insignes reliquias haberi in monasterio Fuldeni; reliquias & præcipuas partes in monasteriis sub ejusdem nomine Ravennæ conditis; etsi, inquit, Romæ in collegio Germanico notabilia & nobiliora membra asservantur. Sed de his erit in dictis analectis dicendi locus.

nec Cisonii in Flandria; nec alia plures reliquia

F

37 Masinius in Bononia perlustrata notat reliquias

A reliquias ad S. Petri, & ad S. Joannis in Monte. Ughellus tomo 7 Italia sacra col. 647 ait, in sacrario ecclesie Cathedralis urbis Campanensis asservari . . . partem brachii. Joannes Baptista de Grossis in Catana sacra, pag. 7, inter reliquias, quas ibi commemorat, Apollinaris episc. & mart. nomen recenset. Gelenius de Colonienfis urbis magnitudine recenset reliquias sub nomine S. Apollinaris pag. 264; Apollinaris notabilem partem, pag. 266; de S. Apollinare ep. & mart. pag. 378; de Apollinare, discipulo Domini, ep. & mart., pag. 310; de S. Apollinare ep. & mart. partem tibie magnitudine digiti in hierotheca argentea majore, pag. 509; partem denique cranii S. Apollinaris martyris. Post Officia ecclesie Brundisensis in 8 pergamento, fol. ultimo ponuntur item reliquia S. Apollinaris ep. & mart. Habemus historiam Ms. alicujus monachi S. Benigni Divionensis super miraculis, qua fiebant in ecclesia quadam S. Apollinaris, extructa, prout ibi fertur, à S. Clotilde; quæ in ea posuerat aliquas reliquias istius Sancti, Ravennâ allatas, pluribus postea miraculis memorabiles; de qua re agitur inter analeceta; ubi & prædicta historia dabitur. Os brachii S. Apollinaris à Carolo Calvo imperatore datum fuisse abbati Sandionysiana in Gallia, auctor est Doubletius in historia ejusdem abbatis lib. 1, cap. 46 sub initium. De nonnullis ejusdem; ut volunt, Sancti reliquiis in Germaniam inferiorem allatis, quarum longius est argumentum, quam ut commodè hic inferatur, dicemus post Acta inter analeceta.

B 38 Iis porro, qui insigniores S. Apollinaris hodierni reliquias sibi vendunt, solido aliquo testimonio probare incumbit, illas verè hujusmodi esse, & non alterius ipsi, synonymi, aut sub isto nomine è cryptis sacris extracti; nam non leviter ipsis incommodant ea, quæ superius circa omnes pene & singulas sacri compositi integrantes partes, earumque custodiam produximus. Vide jam, quam varii sub eodem nomine Apollinares notentur Sancti. Unum dedimus martyrem ad diem 1 Februarii, pag. 47; unum in Africa cum Martyrologio Romano etiam martyrem ad XXI Junii pag. 72; martyrem quoque ejusdem nominis ex antiquo Calendario S. Maximini inter prætermittos ad diem v Junii, pag. 418. Synonymus item 14 Kal. Maii in Pannonia passus signatur apud Petrum de Natalibus lib. 11, capite ultimo inter alios Sanctos ibi relatus num. 132. Adde Rhemensem in Gallia ex Martyrologio Romano ad XXIII Augusti; Tergesti in Istria cum titulo subdiaconi & martyris ex Ferrario in Catalogo Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non sunt, die vi Decembris; ac denique homonymum Valentie in Gallia, de quo cum Martyrologio Romano erit agendum die v Octobris, qui cum martyris quidem titulo à Notkero, sed absque eo relatus est ab Adone, Ufuardo ac dicto Romano nec non Petro de Natalibus loco proximè indicato, num. 272; de qua re tamen disceptandum erit dicto die.

C 39 Wandelbertus an non sui oblitus, quando postquam hac, ut vidimus, die XXIII Julii reulerat S. Apollinarem, rursum de isto ultimo ad dictum diem v Octobris ista panxit, melius ad eundem XXIII remittenda: Ternas tum Nonas Apollinaris honorat Præsul, templa frequens cujus Ravenna coronat. Certè sicut Valentium Apollinarem, quamquam non martyrem apud antiquos Martyrologos, confundit is cum Ravennate; quid mirè esset, si in

quarum assertoribus incumbit id probare,

cum in tanta Sanctorum nostro homonymorum facile unus cum alio confundi possit.

tanto Sanctorum homonymorum & quidem martyrum numero alia ab aliis facta essent confusiones; tum præsertim quando agitur de insignioribus reliquiis; quarum possessoribus magna antiquitatis, magnique nominis & honoris Sanctos debuccinare adeo commune est, ut probari non debeat. Exemplo sit S. Christina virgo & martyr, cujus corpus, si ejusdem assertoribus credimus, unum idemque locis bene multis asservetur, necesse est; ut videre erit ad diem XXIv hujus. Consule etiam, qua die xx ejusdem dicta sunt de hispanis insignioribus S. Margarita virg. & mart., ne plura hujusmodi exempla congeramus.

E 40 At nunc ad nostrum Sanctum redeamus. Inter insignes Sanctorum episcoporum Ravennatum reliquias ecclesie S. Joannis Evangelista Ravenna ponitur à Fabio pag. 210 unus è baculis, quibus percussus ac martyrizatus fuit noster S. Apollinaris. Reliquia verè bellissima, & visu digna. Pag. 165 occasione antiquissima S. Euphemie ecclesie, ab ipsomet, si es credimus, S. Apollinare consecrata ad usum baptisterii, in quo gentiles ad Christum conversos baptizabat, hodièdum adhuc superesse puteum asserit, (at ne utquam id probat) cujus aqua in sacro isto mysterio utebatur. In ecclesia ibidem S. Romualdi Camaldulensium pag. 325, teste eodem auctore, est pedum pastorale ex osse albo & nigro, quod fuisse fertur ejusdem Sancti; trax item pectoralis ex auro, opere encaustico elaborata; chirotheca, anulus cum gemma cerulea, qua videatur esse saphyrus (sed an satis istis temporibus à primis episcopis usitata?) & mitra ejusdem S. Apollinaris; de quibus ipse videtur. Consuli interim post sunt ea, quæ de vestium pontificalium antiquitate ibidem addit laudatus auctor.

E 41 In Vita S. Bassiani episcopi Laudensis, in eunte seculo 5 mortui, quam ad diem XIX Februarii, à pag. 221 illustravimus, capite 2 circa ecclesiam, ab isto præfule in honorem Sancti nostri erecta, traduntur ista: Ille autem, (Ravennam fugiens) viæ non immemor, gradum, quod tetenderat ipse dirigit; ubi vicinam B. Apollinaris basilicæ sedem maluit ponere, quatenus remota civium frequentia Deo liberius valeat obtemperare. Rubens lib. 2, ad annum 454, Vir, inquit, sanctitate ac doctrina insignis . . . Regiensis episcopus, Prosper Aquitanicus, prope urbem Regium D. Apollinari . . . templum dedicavit; & moriens vii Kal. Junii sepeliri in eo voluit. Christiana autem in dies pietate, & sacrarum ædium amplitudine crescentibus, cum ipsum D. Apollinaris templum, ignobilius jam videretur, Thomæ ejus tum urbis episcopo per quietem jussit templum laxius, & sepulcrum nobilius fieri &c.

§ V. Ædes sacra Classensis ac monasterium; aliæ variis seculis sub Sancti nomine constructæ; Romanæ ornatus.

Inter omnes ecclesias sub S. Apollinaris nomine consecratas, longè celeberrima est Classensis, sensu priore insigni quondam monasterio spectabilis, nequaquam splendidior, confundendo cum Classensi synonymo SS. Joannis & Stephani, prope Ravennam; de quo Ab. billonius Annal. Ord. Bened. tom. 1, pag. 7, & 226; sen

Alii Sancti nostri reliquias, qua Ravenna dicuntur exstare.

E

E

Ecclesia Classensis

AUCTORE
J. P.

sem SS. Joannis & Pauli pag. 236. Hujus, qua de hic nobis sermo est, ecclesie Classensis dimensionem ac magnificentiam describit Leander Albertus in descriptione Italia, regione 14. Rubens lib. 3, ad annum 545 ita memorat: Per idem tempus Ursicinus archiepiscopus Ravennas, Julianum Argentarium in ædificationem augustissimi templi D. Vitalis incumbentem, hortatur, ut ad unius patroni civitatis templum, alterum adjungeret D. Apollinari, & geminata pietate, ambos Ravennatum Divos tutelares honore afficeret. Id cum Justiniano Argentarius significasset, & cæsar fuisset assensus, ad Classem, ubi templum ignobile D. Apollinari exstructum erat, majus ac nobilius templum ædificavit. Quod ad hanc diem extat, ipsam egregii operis admirabilem antiquitatem præferens.

43 Favat ardere id quod jam à seculo nonnò Agnellus in Vita S. Ursicini, inter alias Pontificum Ravennatum Vitas à laudato Bacchinio edita, parte 2, a pag. 66 ad rem nostram scribit: Jussitque, inquit, & ammonuit hic sanctus Vir (Ursicinus) ut ecclesia B. Apollinaris ab Juliano Argentario fundata & conlummata fuisset. Qui jussa mox adimplens, Deo volente, structa ab eo sancto est Viro in lapidibus Italiæ partibus pretiosis. Nulla ecclesia similis isti, eo quod in nocte, ut in die pene scandefiat*. Constantius Felixus ad hunc diem, hujus operis ædificationem attribuit Narseti præfeto sub Justiniano; verum tam ille, quam alii idem sentientes refutantur ex alijs.

44 Adde Rubenum, loco citato: Non me latet, inquit, hoc ab Narsete ædificatum pierosque scribere: sed Ricobaldo & alijs, Justiniano per Argentarium, Argentariove ipsi adscribentibus, ego plurimis de causis libentius assentior, accedente ad hæc vetustissimo lapide in ipso templi medio, litteris ejus seculi sculpto: in quo, ut iterum hoc discamus, legitur, Maximinum*, archiepiscopum Ravennatem, templum illud ab Juliano Argentario, mandato Ursicini archiepiscopi ædificatum consecrasse. Et ad annum 555 sic habet: Soluturus deinde vota (Narsetes) quæ initio belli Deo nuncupaverat, ex manubijs bello partis, & Romæ & Ravennæ, & Venetijs templa dicavit: atque tunc exædificasse D. Apollinaris in Classe ædem plerique putant, quaterno columnarum ordine, & pretioso marmore incrustatis parietibus magnificam. Sed quamvis Narsetes, ut ibidem repetit, non hanc ædificavit, jam exstructæ tamen domum egregiam & multa præclara ornamenta adjunxit.

45 Leander Albertus citatus sic scribit: Conditum à Justiniano, Justini I nepote, DXXXIV post Christum natum anno, regni que Justiniani XXIX, nos in ipsa æde litteris expressum legimus. Ast inscriptio ista, & merito rejicitur ab ipso, & fidem non meretur; quia non modo cum jam dictis, verum etiam secum ipsa pugnat, connectens ineptissime annum Christi 534 cum anno Justiniani 29; qui regnare cepit anno primum 527. Blondus Flavius Italia illustrata regione 6, aliquantò post initium, ait hanc basilicam Theodorici Ostrothorum I regis opus fuisse. Sed decade I Historiarum, lib. 7 sub finem sibi non constans, statuit extruxisse Narsetem, & propriâ ornasse impensâ, in Clas-

senfi oppido monasterium (catenus ipsum errare putamus, sicut planum fiet paulo post) basilicamque S. Apollinaris: cui tam operum magnificentia, quam ornatu pares paucissimæ nunc in Italia visuntur. Leander est sententia, utcumque sit, Justiniani temporibus hæc saltem ædificata vel Narsete, vel quovis tandem alio auctore censendum. Ita ille vacillat.

46 De ejusdem templi consecratione, anno 549 per S. Maximianum episcopum Ravennatem facta, agitur in Vita ejusdem Sancti, ex Rubeno data, ad diem XXII Februarii, pag. 296. Geruasius verò iste Ricobaldus Ferrariensis, canonicus Ravennas, circa an. 1291 floruit; nisi auctor est idem Rubens lib. 6: qui & scripta ejus recenset. Porro insignem templi istius structuram & ornamenta post dictum Leandrum Albertum exponit Fabius pag. 93. Jam verò hanc ecclesiam insigni apud omnes antiquitus in veneratione fuisse, tum ex Venantio Fortunato, tum ex juramento, apud corpus Sancti ex præscripto Gregorii magni PP. præstando, abunde patet.

47 Pastor iste magnus, inquit Fabius pag. 98, ex historia Camaldulensis p. 2, lib. 1, cap. 4, ad templum Classense venire voluit; qui nudis pedibus pro reverentia cum per januam, quæ cænobio incumbit, intraret, pes in limine à subiecto lapide excipitur, quasi à molli cera: ubi craticula terrea in testimonium ad hanc diem visitur, indulgentius etiam ditata, teste eodem Fabio pag. 111; qui & illud eadem pag. 98 refert, quod porta, per quam Sanctus intravit, que est ad manum dexteram majoris; in tanti Pontificis reverentiam, ad bodicernum usque diem clausa maneat. Velleimus de facto isto S. Gregorii magni aliunde ex antiquis documentis nobis constaret. Nihil enim vero tale invenimus in duplici S. Gregorii laudati Vita ad XII Martii. Utrumque hæc se habeant, plures certe viri illustres locum hunc præsentia sua honorarunt. De Ludovico imperatore II, seculo 9, id discimus ex Rubeno ad annum 866: Divertit, inquit, Ludovicus ad D. Apollinaris in Classe; ibique cum esset, multa Cassinensi cænobio, Angelario ejus præposito cænobii postulante, concessit Adde imperatorem Ottonem III, de quo B. Petrus Damianus in Vita S. Romualdi cap. 7 sic testatur: Per totam etiam Quadragesimam in Classensi monasterio B. Apollinaris. . . mansit; ubi jejunio & psalmodiæ, prout valebat intentus, cilicio ad carnem indutus, auratâ desuper purpurâ tegebatur. Lecto insuper fulgentibus palliis strato, ipse in storea, de papyris confecta, tenera delicata corporis membra terebat. Rem gestam etiam narrat Baronius ad annum 996 ex eodem scriptore.

48 Vires utem dignitate spectabiles, in hunc locum egregie munificos, quid referam? Narsetem jam acdimis. De Sergio episcopo Ravennate istam ecclesiam inquit Rubens ad annum 768: Ædificavit etiam in ea parte templi D. Apollinaris Clauentis, in qua viri, dum aderant sacris, commemorari confueverant, locum, cui Cellæ nomen fuit; multa que illi ad usum sacerdotum, qui rem divinam facerent, præciosa est elargitus. Et de Joanne VI, ejusdem sedis antistite, ad annum 777, D. Apollinaris, inquit, in Classe aram maximam ex argento atque auro, testudine pyramidis instar ornavit: cujus cruces metallicas ingentes ei dono dedit.

Suum

D

E

F

à quo ædificata,

B

* forte visus ad ascensum ad eam fiat.

ac consecrata

* Maximianum

C

censeri debeat.

Paucula notantur circa ejus consecrationem, structuram

ac veneratio nem. à S. Gregorio magno aliisque ei exhibitam;

Vivorum illustrum erga istam ecclesiam munificentia:

A *Suam quoque venerationem ibidem testatam voluit esse Zacharius PP., anno 752 è vivis sublatu; de quo Rubens ad annum 755 sub finem interserit sequentia: Quem (Zachariam) ferunt. ex Gallia revertentem, Ravennæ in D. Apollinaris Classensis sacra fecisse, vestesque sacras, in quibus erat illius nomen inscriptum, pretiosissimas dono dedisse; eamque basilicam ad monachorum cœnobitarum institutionem ac disciplinam, cum prius canonicis sacerdotibus, communitatem vitæ minimè servantibus esset addicta, redegit.*

& eadem occasione disse- ratur, quando exstructum fuerit monast. Class.

49 Sed hac epocha pugnat cum iis, que habet Lubin supra allatus, qui translationi corporis S. Apollinaris anni 549, addit, xxvi post annos prope ecclesiam monasterium ædificatum: anno . . . dccxxx1 per Joannem Raven. ep. celebrem evasisse abbatiam; in quam anno dcc-lxxv circiter introducti sunt monachi Benedictini. Ita ille, multa paucis asserens; at nihil probans. Certiora habemus circa illud saltem monasterium ex S. Gregorio magno PP. lib. 5, epist. 1 ad Marinianum, episcopum Ravennatem, Indictione xiv (id est anno Christi 596) data; in qua agens de testamento Joannis, qui Marinianum proximè præcesserat, hujus nominis tertius juxta catalogos Rubei & Fabrii (quidquid Mabillonius Annal. Bened. tomo 1, pag. 7, quintum vocet) sic habet in rem nostram: Quia verò (Joannes) dum viveret, sæpius à nobis expectit, ut ea, quæ in monasterio illo contulerat, quod juxta ecclesiam S. Apollinaris ipse construxerat, nostra debuisse auctoritate firmare &c. Et lib. 5, epist. 28 eadem scribens, Monasterium, inquit, quod decessor tuus condidit &c. Per quod si aliud quam Classense S. Apollinaris intelligi debeat, edoceri id desideramus. Porro Joannes III in utroque dicto catalogo notatur sedisse ab anno 575; qui obiit anno 595 juxta Rubenum in historia Ravenna ad istum annum, & Fabrium parte 2, pag. 433.

Ecclesia Classensis à S. Leone PP. 3 restaurata.

50 S. Leo PP. III magnifice dictam basilicam decoravit, sicut membra prodidit Anastasius Bibliothecarius in laudato Leone; de quo nos egimus die xii Junii. Basilica, ait Anastasius novissimè Romanis typis editus anno 1718, tomo 1, pag. 311. B. Apollinaris martyris atque pontificis, quæ fundata est juxta civitatem Ravennam, cujus trabes præ nimia vetustate de annorum curriculis & olitanis temporibus nimis emarcuerant, jamque pene ruituræ in tempore illo erant, isdem venerabilis pater divinitus inspiratus misit illuc, & per solertissimam ac providam curam suam omnia facta tecta ipsius ecclesiæ simul cum quadriporticis suis noviter ac firmiter restauravit, & in meliorem reduxit statum. Super altare verò ipsius sacre basilicæ ob honorem omnipotentis Dei, & B. Petri Apolloli, de cujus donis ac datis fecit vestem fericam rosatam, habentem in medio crucem de chrysoclavo, cum orbiculis, & rotas fericas, habentes historias annuntiationis seu natalis Domini nostri Jesu Christi, atque passionem & resurrectionem, nec non & in cælis ascensionem, atque pentecosten, ornatas in circuitu simili modo, sicut & vestem de chrysoclavo. Sed & canistrum ex argento purissimo inibi fecit cum catenulis suis pentan. libras quindecim. De ecclesia ista a dicto Leone Tomus V.

C

ne restaurata agit item Agnellus supra citatus, parte 2 apud Racchinium pag. 466.

*51 Ne longiores hic simus, quam par est; nonnulla in compendio subnectimus. Indulgentias isti ecclesia concessas recenset Fabrius pag. 111; rapinas verò Saracenorum Rubens ad annum 846; restorationem in multis per Dominicum archiepiscopum, ibid. ad annum 897, adjectis carminibus, quæ illic legi possunt: Benedictinos eò introductos paulo ante diximus; atque ea de re Fabrius pag. 102, uti & de redditibus, privilegiis, splendore & viris illustribus monasterii Classensis, summo in pretio habiti à B. Petro Damiano, prout ex verbis ejus, quæ apud eundem auctorem citantur pag. 103, planum fit. Benedictinis successere Camaldulenses; quod ibidem pag. 104 ex hist. Camald. p. 2, lib. 2, cap. 17, & p. 1, lib. 2, cap. 11 narratur in hæc verba: Illis diebus, anno videlicet mccccxviii, xx Octobris Gualterius, reverendissimus Ravennæ archiepiscopus, fama ac veneratione sacre eremi pellectus in montana adequitavit, ibique S. Romualdi familiam, institutionem ac sanctimoniam plurimum admiratus, ex usu suæ ecclesiæ summpere esse duxit, coloniam ex eremo ad cœnobium S. Apollinaris Classense traducere, & *, ubi sanctus pater primordia conversionis sacraverat, illic perpetuam quoque stationem suos discipulos habere, se auctore contingeret.*

52 Itaque memorabili semper munificentissima largitione cœnobium Clasis ad reformationem Azoni priori generali concessit ac confirmavit unâ cum multis oppidis, cœnobiis, territoriis ac fundis, de quibus in ejus conscriptione habetur. Quædam ad templum ac monasterium illud spectantia suggerit Rubens ad annos 1450, 1454, & 1455; cujus demum Camaldulenses monachi, inquit Rubens ad annum 1515, cum in superiori clade (qua fuit Ravenna fatalis; anno 1512) ab exercitu qui Ravennam diripuerat, maxima incommoda accepissent, ipse Andreas Zecchinus abbas strenue propugnans, & cœnobium defendens, multis contollis vulneribus occubisset, novum in urbe Ravennæ cœnobium, ad domum Misericordiæ, Paulo Laudensi abbate, inchoant, structuraque eleganti, brevi periciunt.

53 Et talis quidem fuit status præteritis seculis loci miserè florentissima hujus ecclesiæ, ac celeberrimi olim in Italia monasterii, multum (qua rerum omnium humanarum vicissitudo est) dispar ab hodierno, de quo Mabillonius loco citato supra num. 13: Ravennâ digressi, inquit, perantiquum Classense monasterium, tribus fere passuum milibus ab urbe distitum, in transcursu non sine gemitu vidimus, miserati monasterii ruinas, & ecclesiæ solitudinem. Nam locus ab uno converso Camaldulensi administratur, monachis in urbem translatis, qui unum è suis quotidie mittunt ad privatum sacrum in Classensi basilica faciendum; juxta præscriptum nimirum iacra Rituum congregationis; ut videtur num. 28.

54 De templo S. Apollinaris. Novi & ejusdem etymo jam meminimus. Fuit olim abbatia sancti nomen Benedictina; sed eò indultis postmodum Franciscanos Observantes, tradit Rubens ad an. 1513; de qua re & sub finem libri octavi meminerat: quam ecclesiam pluribus describit Fabrius à pag.

AUCTORE

I. P.

De qua, uti & Camaldulensibus loco Benedictinorum ad monasterium Classense indit.

B

plura hic edita geruntur; sed Camaldulensibus ob bella Ravennam profugis.

F

locus miserè redactus est ad solitudinem.

Varia templa sancti nomen habentia:

AUCTORE

I. P.

119. Duabus hisce Ravenna ecclesiis adde alias duas ibidem loci, & unam quidem S. Apollinaris (vulgo in Veclo dictam) aetate antiquam & parochialem, de qua Fabrianus pag. 117; alteram vero ejusdem nuncupationis, item antiquam (qua vulgo S. Apollinarini etiam dicitur) estque oratorum pro laicis; de quo laudatus auctor pag. 129: qui & pag. 117 integrum catalogum textu praecipuarum urbium non modo in Italia, sed etiam in Dalmatia, qua, erectis sub nomine S. Apollinaris ecclesiis, non obscuras aut minimè dubias voluntatis erga eum sua dederunt significationes, praesertim, inquit Fabrianus, in civitatibus, diocesis ac territoriis Bertinoriensi, Casenensi, Faventiano, Foroliviensi, Ariminensi, Funensi, Pisaurensi, Ferrarisiensi, Rhodigiensi, Bononensi, Regierensi, Mediolanensi, Ticinensi, Cremonensi, Veneto, Florentino, Polensi, Saderensi.

55 Anastasius Bibliothecarius in S. Symmacho PP. Fecit . . . , inquit, oratorium S. Apollinaris ex argento, & confessionem cum arca ex argento pens. libr. triginta. Et in Honorio PP. I, Fecit, inquit, basilicam beati Apollinaris martyris in urbe Roma, in porticu beati Petri Apostoli, quae appellatur ad Palmata * à solo, ubi dona multa largitus est; & decrevit, ut per omnem hebdomadam fabbato die exeat litania ad B. Apollinarem, & ad B. Petrum apostolum cum hymnis & canticis populus omnis occurrere debeat. De ista dicta ecclesia paucula notantur tomo VII f. 159. Rubens ad annum 772 aliud item templum Roma ita memorat: Adrianus (PP. I) . . . Romae in pratis Flaminiis, ubi antea fuit Apollinaris aedes, circumque tum Apollinarem appellabant, uti Livius tradit, templum excitavit D. Apollinari: quod memoriae prodidit Pandulfus Lateranensis ecclesiae ostiarius: id autem nulla ratione alia factum Blondo videtur, quam ut celebri in Urbe loco, & loci & aedis Apollinaris appellatio à ritu gentium tractu temporis, in D. Apollinaris antistitis Ravennatis memoriam verteretur.

inter qua Romani à disolis summis Pontificibus ornata:
B
* ad palmata
ria

templi Veneti conditores; duorum aliorum notitia.
C

56 Idem scriptor ad annum 1314, in fine meministi Rampantae familiae Venetae, quae & oriunda Ravennae erat, & ob id Venetiis D. Apollinari templum exstruxerat, ac dedicaverat. Brixia quoque stetit ecclesiam eidem Sancto sacram, ex eo habemus, quod inde reliqua S. Ursicini, ejusdem civitatis episcopi, translata dicuntur apud Ughellum tomo 4 Ital. sacr., col. 729. Alterius insuper ecclesia mentionem facit Masimus in Bononia perlustrata, quae existit in aula palatii veteris, communitatis, praetoris seu judicis dicti, quae ab anno mccc destructa fuit. Inter epistolas Innocentii PP. III, à Baluzio tomis duobus editas, tomo 2, ep. 201 mentio fit: plebanatus ecclesiae S. Apollinaris de Venetiis.

§ VI. Apparitiones, festa, sodalitates, altare, Missae propriae.

De xxviii Martii in Commentario historico S. Sixti PP. III (e vita sublato anno 440) paragr. 2, exposita sunt apparitio, qua contigit eadem isti Pontifici occasione novus episcopi Ravennatis, ab eo confirmandi: nam monitus à SS. Petro & Apollinare delectionem episcopi: istius urbis, jam antea ratam apud Ravennates, irritam

Sanctus apparuit S. Sixto PP. 3, monens de S. Petro & Apollinari delectionem episcopi: istius urbis, jam antea ratam apud Ravennates, irritam

facit, substituto in ipsius locum S. Petro Chrysologo, qui divinitus sibi fuerat ostensus. Insignis autem praesertim omnibus apparitionibus habenda merito est haec iterata S. Apollinaris apparitio, qua S. Romualdo obtigit sub illud tempus, quo patrata à patre Sergio cade, cui & ipse interfuerat, nullo licet vulnere inflicto obnoxius, ad cœnobium S. Apollinaris Classense secessit, per dies 40 pœnitentia vacaturus more homicidarum. Rem describit B. Petrus Damianus in ejus Vita cap. 1, illustrata apud nos die VII Februarii. Quia verò ille mensis non omnibus ob suam raritatem hagiophilis aequè commodè ad manum esse potest, sextum ipsum huc transcribere visum est: Illic, inquit, districtè se pœnitentiâ jugiter macerans, cœpit cum quodam converso quotidianum habere colloquium; à quo etiam juxta mediocritatem sensus, bonae exhortationis audiebat sæpe consilium.

58 Quem cum conversus frequenter admoneret, secularem vitam omnino postponere, & ad sanctae conversationis ordinem festinare, sed ad hoc mentem ejus humiliare nullatenus posset; aliquando inter cetera velut gratulabundus intulit, dicens: Si tibi ego B. Apollinarem corporali specie, ita ut eum manifestè videre possis, ostendero, quid à te praemii reportabo? Ad hæc Romualdus, Firma, inquit, & inviolabili me obligatione constringo, quia mox ut beatum Martyrem videro, apud seculum ulterius non manebo. Hortatur ergo conversus, ut ipsa nocte Romualdus dormire postponeret, & unâ secum intra ecclesiam in orationibus vigilaret. Cumque nocturno silentio longanimitè ambo in oratione persisterent; ecce circa gallicinium noctis B. Apollinaris, his duobus manifestè videntibus, exiit de sub altari, quod in medio ecclesiae ad honorem beatæ Virginis Mariæ cernitur esse constructum. Visus est autem exire ab orientali parte; illinc videlicet, ubi marmor porphyreticum jacet. Confestim vero tantus splendor totam replevit ecclesiam, ac si sol fulgoris sui radios intra ipsos parietes cohiberet.

59 Tunc beatissimus Martyr sacerdotalibus infulis mirabiliter exornatus, aureum in manu portans thuribulum, cuncta ecclesiae incensavit altaria: & hoc facto, statim, unde exierat, rediit; & mox omnis ille splendor prosequens apparere cessavit. Cœpit itaque conversus Romualdo, durus nimirum exactor, vehementer insistere, & ut imple-ret, quod ultra promiserat, anxie postulare. Cumque Romualdus adhuc resisteret, & eandem visionem cernere denuo flagitaret; alia nocte similiter in oratione persistunt, & beatum Martyrem per omnia, sicut prius, adspiciunt. Unde etiam postmodum, si de corpore praedicti Martyris aliquando quaestio oriretur, Romualdus penitus affirmabat, in ipsa ecclesia esse reconditum: & quamdiu vir sanctus vixit, hoc proferre testimonium non cessavit.

60 En tibi aliam apparitionem ibidem cap. 6 & item alia in hac verba: Aliquando autem vir sanctus eidem exhibitus. Cumque ibi aliquamdiu moraretur, manifestè sibi B. Apollinaris apparuit, & quatenus ad suum monasterium pergeret, ibique potius habitaret, ex magna auctoritate praecipit. Quod Vir sanctus nequaquam negli-

D

Apparitio alia S. Romualdo facta

E

profus singularis:
F

gen-

A gendum ducens, locum, in quo morabatur, sine cunctatione deseruit, & quo missus fuerat, impiger festinavit. *Guido Grandus, Ordinis Camaldulensis, in Dissertationibus suis, Luca anno 1707 editis, dissertat. 2, cap. 7, pag. 81, apparitionem istam atexit anno 990 (quod & reperit in 2 tabula chronol. ad illam dissertationem pag. 127) concurrente cum S. Romualdi anno atatis, sicut addit, 83.*

B *61 Ad festivum apparatus, quo dies Sancto sacra celebrari consuevit, perveniamus. Adeo solenni ea Ravenna frequentabatur pompa, ut praeter numerosissimum populi concursum; illustris & sacra quadam majestas religiosissima festivitati accederet ex interventu episcoporum comprovincialium, qui vi antiquae consuetudinis tenebantur adesse Ravenna ista die; omnesque habitu sacro induti, nobilem exhibendo comitatus coronam archiepiscopo pontificalibus vestibus amictu, illuc veniebant ritu supplicationis cum omni clero: ut videre datur apud Fabrium pag. 100. S. Gregorius magnus lib. 4, epist. 11, mense Octobri, Indictione XIII (anno Christi 595) scribens ad Joannem Ravennatem episcopum de usu pallii; inter dies paucos exceptos, quibus usum hunc ipsi concedit, ponit diem B. Apollinaris martyris. Quid, quod eo ipso, quo consecrati erant episcopi suffraganei, juramentum praestabant archiepiscopo Ravennati, veniendi quotannis ad solennitatem SS. Apollinaris ac Vitalis, sicut patet ex instrumento obedientiae, quo Octavianus Bononiensis episcopus Philippo archiepiscopo Ravennati, solenni iurjurando, de more, se obstrinxit mense Maio anni 1263; quod producit Rubens ad istum annum: e quo delibo verba, hanc spectantia:*

62 In festivitate autem sanctorum martyrum Apollinaris & Vitalis, excepta infirmitatis causa, aut certa canonica excusatione, obedienter occurrere promitto; nisi per tuam tuorumque successorum licentiam remaneam. Clerum item una cum episcopis hanc festivitatem condecorasse, liquet ex formula juramenti apud eundem Rubens ad annum 1299, quod Antonius episcopus Cerviensis praestitit Opizoni, archiepiscopo Ravennati: CUM ORDINIBUS ECCLESIAE MEAE obedienter occurrere PROMITTO. Accedit eo, quod Vigilia S. Apollinaris notetur cum jejuniis in Calendario seu Directorio ecclesiae Metropolitanae Ravennatis, edito anno 1660. De circo Ravennatis urbis, tribus insignibus marmoreis columnis condecorato a Venetis, & uni ex illis statua Sancti imposita, meminit Fabrius pag. 332. Quid memorem? quod volucres item caeli. illius festum colere & celebrare certo quodam modo videantur: singulis enim annis XXIII mensis Julii. undique Ravennam convolant confertis agminibus corvi, cornices, monedulæ, & id genus aves aliæ ex diversis agris Italiae, stridulo suo cantu quodammodo festum agentes. Quod adeo certum & constans est, ut obtineat jam pridem consuetudo apponendi semper iis advenis volucris cadaver equi, quo pascantur. Ita laudatus Macedo pag. 135, ex nostro Silvestro Petrasancta in Opere, quod inscribitur Thaumasia vera religionis contra perfidiam sectarum, Roma edito anno 1646, tomo seu volumine 3, pag. 135. Reno quidem istam, prout fertur, narrare placuit; liberum de ea iudicium penes lectorem; fides vero sit penes auctorem.

C *63 Fabrius pag. 126 agens de alumnis S. A-*

Julii Tomus V.

pollinaris Novi, refert Sancti festum multa cum solennitate ab eisdem celebrari, capitulo metropolitanae ecclesiae ibidem Vesperas decantante, & mane habita supplicatione solenni ac generali totius cleri etiam regularis; idque ex consuetudine, Cardinalis Petri Aldobrandini tempore introducta, & Panti PP. V Apostolica auctoritate confirmata; Brevi Roma edito anno 1610, juxta id, quod in secunda synodo, inquit Fabrius, istius Cardinalis amplis verbis legitur; apud quem in serie episcoporum Ravennatum, ponitur laudatus Petrus Aldobrandinus sedisse anno 1604; fundatorque fuisse pia domus Conversarum seu penitentium, pag. 252. Sacram pompam praecesserat civilis quadam ac publica latitudo: nam Rubens ad an. 1503 memorat, pecuniam novo operi publico destinatum fuisse, quæ in stragula duo, diebus D. Apollinaris & D. Vitalis festis, cursus præmia, impendi consueffet. Roma item festum Sancti hodierni celebratur solenniter cum indulgentiis plenariis: exquisitissima musica in ejus templo collegii Germanici, sicut tradit Piazza supra citatus. Collegium hoc longe celeberrimum satis hic vel nominasse; de quo plura Panciroli in Theauristabscundis urbis Roma, Regione 6 Pontis, ecclesia 3; & apud nos dici poterit ad Vitam S. Ignatii, illustrandam die XXXI hujus.

64 Rubens lib. 6 ad annum 1213 occasione antiquarum sodalitatum, de quibus ibi agit; factate, flo descensu ad posteriora tempora; ad nostrum propositum tradit ista: Cum autem pleræque finem habuissent, duæ sunt potissimum à viris piis, nostra, ait, ætate institutæ; cujus una est D. Apollinaris. Earum sodales diebus potissimum festis congregati, diluculo, meridie ac vesperi horarias D. Virgini Deiparæ preces recitant, septemque Davidis pœnitentis psalmos, & virtutibus Christianis operam, studiumque navant. Apud Gelenium de Colonia Agrippinensis Magnitudine lib. 3, synagm. 44 inter ea, qua habet de ecclesia FF. Eremitarum S. Augustini, § 5, ubi fraternitates enumerantur, ponitur una S. Apollinaris. Auctariis loco adjungatur altare ad S. Romualdi Ravennatense erectum; de qua re existat apud Fabrium pag. 317 inscriptio sequens: D. O. M. Kal. Maiis MDCXXXVII templum hoc D. Romualdo, altare autem majus D. Apollinari mart. solemniter consecravit Aloysius Card. Capponius archiep. Fecerit hic etiam rationem habere Missarum, qua pro altaribus praescribuntur in Missalibus antiquis.

65 In Missali Mediolanensi anni 1522 a fol. 188 habetur Missa propria. INGRESSA: Justus non conturbabitur. SUPER POPULUM: Majestatis tuæ clementiam suppliciter deprecamur, omnipotens & misericors Deus, ut sicut unigeniti Filii tui agnitionem, per beatissimi sacerdotis & martyris tui Apollinaris prædicationem, populorum cordibus infudisti, ita ipsius opitulantis meritis, fidei stabilitate firmentur. Per eundem. EPISTOLA: Nolumus vos ignorare de tribulatione. ψ. in allel. Venite, & audite & enarrabo vobis, omnes, qui timetis Deum, quanta fecerit Dominus animæ meæ. EUANGELIUM: Ego sum pastor. POST EUANGELIUM: Super cæcati oculos B. Apollinaris signum crucis edidit, lumenque ei reddidit. SUPER SYNDONEM: Beati sacerdotis & martyris tui Apollinaris annua festivitate ovantes, clementiam tuam supplices exoramus, omnipotens Deus, ut, sicut

AUCTORE

J. P.

Alia item circa eundem solennitatem

Festum Sancti honoratissimo ac frequentissimo concursu celebrante fuisse

constat: volucris symbolam quoque suam eo conferentibus.

E

F

Missa propria ex Missali

AUCTORE sicut ille ob tanti agonem certaminis, triumphali redimitus exultat corona, ita & nos orationum ejus fulti suffragio, tentationum tela superantes, bravio lætemur æterno. Per.

I. P. 66 **OFFER.** B. Petrus Apostolus dixit discipulo suo Apollinari: Surge, perge Ravennam: multitudo populi ibi moratur: prædica eis baptismum pœnitentiæ in nomine Jesu. ¶ Ecce eruditus es de omnibus, quæ fecit Jesus. Qui sedes nobiscum; surge, perge. **SUPER OBL.** Famulatus huic nostri sacrificio, clementissime Deus; quod in commemoratione celeberrimi sacerdotis & martyris tui Apollinaris tripudianter offerimus, tuæ, quæsumus, dignanter præsentiam interfere majestatis, ipsius ut meritis, & tibi sit acceptabile, & nobis profit ad veniam. Per. **PRÆFATIO** constat ex compendio brevi *Actorum*. **CONFRACTIONE.** Apollinaris martyr per unigenitum Filium Dei, & coronam, quam meruisti, intercede pro nobis. **TRANS.** O martyr Domini Apollinaris præclare, qui beatis precibus lumen reddidisti cæcato, & tribuni conjugii donati medelam. **POSTCOM.** *coincide cum collecta Missalis Romani in vultu SS. Petri & Pauli.*

B 67 *Missale Spirense, excusum, ut adscribitur, ante annum 1540, aliam ponit Missam.* **INTROIT.** Sacerdotes Dei. *ut in Romano.* **ORATIO:** Deus, qui multitudinem populorum B. Apollinaris martyris tui atque pontificis instantiâ ad agnitionem sancti nominis tui vocare dignatus es: concede propitius, ut cujus solemnia colimus, etiam patrocinia sentiamus. Per. **EPISTOLA:** Doctrinis variis. **GRAD.** Inveni David, sicut in Romano. Alleluia. Beatus vir qui suffert tentationem. **EUANGELIUM:** Facta est contentio (prout in Romano) quod Evangelium scripto charactere designatur in dicto Missali, loco alterius Nemo lucernam, in eodem prius assignati. **OFFERTOR.** Veritas mea, sicut in Romano. **SECR.** Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, & interveniente pro nobis S. Apollinare, martyre tuo, iis sacramentis cælestibus servientes, ab omni culpa liberos esse concede; ut purificamur nos gratia tua, eisdem, quibus famulamur, mysteriis emundemur. Per. **COMM.** Semel juravi. **COMPLENDA** fere ut in communi Doctorum in Missali Romano.

C 68 *In Missali Moguntino anni 1493 notatur pro Sancti commemoratione sequens* **COLLECTA:** Deus, qui salutarem nobis Apollinaris sacerdotis & martyris tui passione hodierna die dedisti lætitiâ; præsta, quæsumus, ut & conversationis ejus experiamur insignia, & intercessione tibi placita gloriemur. **SECRETA.** Sacrificium nostrum, quæsumus Domine, in ipsa sit tibi actione placabile, & beati Apollinaris confessoris tui atque pontificis intercessione ad nostræ salutis augmentum fiat acceptabile. **COMPLENDA:** Satiati, Domine, sumus muneribus sacris; quæ tanto nobis credimus profutura, quanto hæc, sanctis meritis B. Apollinaris interventibus, nos percepisse confidimus. Per. *Nec vero videtur esse dubium, quin singulare etiam aliquid circa Missam jam pridem habuerit Belgium nostrum: nam in Missali Tornacensi anni 1498, ad Missam Sancti hæc præscribitur peculiaris* **COLLECTA:** Beati sacerdotis & martyris tui Apollinaris, Domine, quæ-

sumus, sua nos intercessione commendet oratio: ut tibi placito fulti suffragio, indulgentiam peccatorum consequi mereamur. **SECRETA.** Sicut munera Abel, Domine, vultu placido respexisti: ita, quæsumus, hæc sacrificia sint tibi placabilia, ut beati Apollinaris sacerdotis & martyris tui dignè peragamus votiva solennia. Per. **POSTCOMMUNIO.** Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut, sicut dedisti manna in deserto ingratis & electis; ita precibus B. Apollinaris sacerdotis & martyris tui, tribuas acquisitis cibum sempiternæ salutis. Per. *Huc etiam spectant Officia propria, de quibus nunc tractabimus.*

§ VII. Officia propria; hymni; memoria in antiquis Litanis: Sanctus an & quo sensu martyr.

E **C** Revisit quidem superioribus seculis sanctissimi nostri Præsulis cultus propagatio in Officiis ecclesiasticis; in Breviario tamen Romano typis Plantiniano anno 1557 Antverpia excuso, & ad Paulum PP. III a Francisco Quiñonio Cardinale antea directo, nihil omnino de ipso invenio præter solum nomen in indice Sanctorum sive Calendario, quod libro præfigitur. Gavantius in Commentariis ad Rubricas Missalis ac Breviarii Romani sect. 7, cap. 9. Simplex, inquit, in Ms. & MDL. Semiduplex à Pio V cum Homil. propria, quam una cum tribus lectionibus secundis nocturni, & oratione propria legimus in Breviario item Plantiniano, jussu Pii V edito, anno 1572. Antiquissimi tamen saltem in Italia in divino Officio cultus certissimum indicium est, quod in Antiphonario (si verè est, sicut vocari solet) S. Gregorii magni, ponantur de Sancto, quæ eò spectant. Addit Gavantius ejusdem Pontificis Sacramentarium; at in illo, sicut indicavimus num. 2; nihil invenimus. Hodiedum in Breviario Romano festum celebratur sub ritu duplici: quale necdum erat notatum in illo, quod in forma 4 prædit anno 1673; at tale esse cepit ex mandato Clementis X, qui tum sedebat; (ut videre est in Officiis novis) & qui obiit 1676. De eodem Sancto pariter meminit auctor Micrologi cap. 43.

F 70 *In citato Calendario metropolitana Ravennatis notatur patronus Ravennæ, ac colendus rivo Ravennæ præscribitur ritu dupl. I classis cum Octava. Ad te. caicem habetur hæc propria de Sancto commemoratione:* **ANTIPH. AD MAGN. IN UTRISQUE VESP.** Sancte Apollinaris, sacerdos & martyr Christi, deprecare pro plebe tua, quam ex gentibus acquisisti: nos autem populus tuus, & oves gregis tui. Intercede pro nobis ad Filium Dei. ¶ Ora pro nobis &c. ¶ **Ut digni &c. OREMUS:** Deus, qui nos per B. Apollinarem martyrem tuum atque pontificem apostolicis voluisti documentis imbueri; da nobis, quæsumus, & illa rectè servare, quæ docuit, & ad hoc pertingere, quod promisit. Per. **ANTIPH. AD BENEDICTUS:** Surge, accipe Spiritum sanctum, simulque pontificatum, & peregre * ad urbem, quæ * perge vocatur Ravenna. *Versiculus, resp. & oratio ut supra.*

A
Carmen Sapphicum, sub nomine B. Petri Damiani, de Sancto compositum,

71 *Carmen Sapphicum sub nomine B. Petri Damiani (quod tamen usquam apud ipsum non scimus inveniri) in laudem S. Apollinaris compositum exhibet Rubens sub finem Operis sui. Erunt haud dubie qui illud hic videre desiderent. Sic sonat:*
Consul æterni trabeate regni, Mentē devota petimus, labora, Curiam cæli referare plebi Apollinaris. Janitor summi pius hoc Olympi, Annuat tanti famulis Alumni: Qui tuas gaudent resonare laudes Dulcibus hymnis. Intimis prestam tenebris Ravennam, Dæmonum variis inhiando sacris, Clarus Eois veniens ab oris Lucifer intras. Cæcus orbari puer Hirænæi, Te probat dextrum ritulare fides: Qui patri cordis, sobolique frontis Lumina pandis. Nil potest ægræ medicina Tectæ, Nil profanorum numerus deorum; Tu cor ad cælum facis, atque lætum Tollere vultum. Læta Classensis movet ora civis, Viribus sacræ referata linguæ: Patris æternum reparata Verbum Verba fatentur. Morte defunctam duplici puellam, Reddis utrique; miserando, vitæ: Flatus hinc carnem, Deus inde mentem Protinus implet. Gloriam Patri referamus illi, Tanta qui dignis tribuit ministris. Sit decus Nato, Flaminique sancto Omne per ævum.

72 *Subjungitur ibidem sequens in eundem Salm Rhythmus:*

Chorus exultet Cælitum, Turba plaudentium, Apollinaris passio, Mundi sit exultatio. Hic in fervore spiritus, Dum prædicat gentilibus, Quæ ejus membra perferunt, Refertur linguâ nequeunt. Christum in igne positus, Summis testatur vocibus, Alter nimirum coquitur, Et alter est, qui loquitur. Equuleo suspenditur, Torta caro divellitur: Jam pœna pœnam cruciat, Et vulnus plaga vulnerat. Igne jam membra torrida, Elixat aqua fervida: Sic duo sacrificia, Ex una fiunt victima. Tanta Ravennæ gloria, Fertur ab Antiochia: Hæc mittit, illa recipit, Hæc gignit, illa perimit. Sit Trinitati gloria, Quæ sic disponit condita, Ut antiquorum scelera, Nova lucrentur secula. Amen.

Sicut dictum carmen, sic Rhythmum inveniri usquam apud Petrum Damianum, incertum habemus.

Ode collegii Germanici:

73 *Quando Gregorius PP. XIII collegium Germanicum Roma ad S. Apollinaris instituit; ab eo collegio, ad seminarium, inquit Rubens, nostrum hæc ode missa est, quam ipse typis edidit ad calcem sue historia in hæc verba:*
Appollinaris inclyti Lux alma mundo prodiit. Vos de beatis sedibus Huc advenite Cælitates. Apollinaris, dicite, quam multa gessit fortiter, Dum signa primus ætheris Infert Ravennæ mœnibus. Fustes, catenas, carceres, Et sæva fert incendia, Exulque pontum navigat, Madetque totus sanguine. O quas Ravenna gratias Tanto rependes Præfuli, Qui dæmonum ludibria tuis fugavit sedibus? Adsis benigno numine Nostro, Deus, concentui: Qui Martyri, qui Præfuli Ex hoste das victoriam.

74 *Epimetri loco his adjungimus, antiquissimi cultus & longè estimatissima erga Sanctum hunc in antiquis venerationis indicia se prodere in pervetustis Litanis, quibus nomen ejus inscribitur: cujusmodi sunt illa imprimis, quas tamquam unæ e pluribus, tempore S. Gregorii magni PP. usitatis apud Ravennates, sed postmodum à Julio Ruverio Car-*

dinale; Ravennæ archiepiscopo (sédisse hic ponitur anno 1566) sublatis ponit ibid. laudatus Rubens cum hoc titulo: Litanæ conventus presbyterorum parochialium civitatis Ravennæ, quæ de Græco in Latinum translatae sunt; in quibus post Apostolos & protomartyrem Stephanum ponitur S. Apollinaris nomen 1j, (bis, quod interpretor, pronuntiandum.) Item in Tractatu de antiqua Ecclesiæ disciplina de divinis celebrandis Officiis; ab Edmundo Martene Benedictino tomis 4 excuso Lugduni anno 1706; in Litanis, quæ ex libello precum, & ex Ms. Floriacensi, annorum, ipso saltem judicè, circiter 900, dantur tomo 4, à pag. 629, invocatur etiam S. Apollinaris; ut nihil dicam ipsum inscribi Litanis aliis, sub nomine ejusdem S. Gregorii magni apud Vion Ligni vitæ tom. 2, pag. 620 editis. Bacchinius pluries citatus ad culcetra partis 2 Pontificum Ravennatum, à pag. 142. exhibet Kalendarium ecclesiæ Mutinensis, quod, sicut movet pag. 141, ad initia seculi undecimi spectare arbitrat, in quo signatur S. Apollinaris.

75 *Quæres, an S. Apollinaris stricte ac veri an & quo hominis martyr fuerit, an vero latioris & impropru? S. Gregorius magnus supra num. 15 martyrem ipsum vocat. Contra S. Petrus Chrysologus aperissime indicat, sicut vidimus num. 4, talem eum proprie non fuisse. Antiquissima Martyrologia ibidem in isto signando titulo sibi non constant. Si Altit credimus, propriissimi nominis martyr cenferi debet, ac tormentis pro fide perpeffis moraliter immortalis: nam apprehensus, inquit, tam diu cæsus est, quamdiu existimatus mortuus relinqueretur. Exinde septem dies supervixit. deinde defunctus est beatissimus martyr... ac martyrizatus est. Sed plus apud nos habet momenti auctoritas S. Petri Chrysologi, quam Altitum, qua tamen valde antiqua, in pluribus tamen si non vacillant, saltem non ubique sincera esse probantur. Certe si suo tempore alicubi invenisset in Altit idem Sanctus proprie & stricte dicti martyris indicia, aliter omnino hic loqui debuisset. Rectè tamen & vocari potest martyr, & sub isto titulo ab Ecclesiâ celebrari, sicut sub illo celebratur inclytissimus Felix Nolanus: de quo videtis Commentarium prævium ad ejus Vltam die XIV Januarii, paragr. 1.*

76 *Etenim titulus martyris olim dabatur Sanctis, tormenta pro Christo passis, quamquam eisdem haud immortalis; qui proinde nomine non uno S. Apollinari convenit: ut qui sæpe ac plura pro fide passus sit, sæpe sanguinem fuderit, sæpe cum hoste depreliatus sit, sæpe martyris desiderio exarserit: adeo ut non tam ipse martyrio, quam martyrium ipsi defuisse videatur. Quare gaudeat utroque martyris & confessoris honores nec eum quisquam, prout supra dicebat idem S. Petrus, confessoris vocabulo minorem credat esse, quam martyrem; quem Dei nutu quotidianum & multiplicem reversum conspicit ad agonem... Fundebat sæpe confessor sanguinem suum &c. Atque hoc sensu jure meritisimo martyrem dixeris; quo haud dubie respexerit Ado in elogio, quando in eo passus ultimum martyrium scribitur.*

AUCTORÈ
J. P.

E

F
martyr diei
possit.

AUCTORE

J. P.

§ VIII. S. Apollinaris discipuli ;
peregrinationes ; Acta ; Vita
brevior ; ejusque auctor.

B Petrus Damianus sermone 3 de S. Apollinare, qui inter alios est 32, sic loquitur: Sancti discipuli B. Apollinaris, Adheritus.. & Calocerus, Marcianus & Eleuchadius; de quibus item Sancti nostri Acta & Agnellus inter Pontifices Ravennates cum observationibus Bacchiniii parte 1, a pag. 137. De S. Adherito, Adherito vel Adcrio erit agendum die XXVII Septembris cum Martyrologio Romano. S. Calocerum dedimus die XI Februarii; ubi & de discipulatu historici. S. Marcianus colitur die XXII Maii, quo de ipso actum est. Denique S. Eleuchadium habes ad diem XIV Februarii: qui, sicut alia ipsorum occasione jam pridem indicavimus ex praetato S. Petro Chrysologo, licet nequaquam carnificum gladio sint percussit, à martyrii tamen desiderio nullatenus creduntur fuisse extranei. Fabris part. 1, pag. 165 agens de ecclesia S. Euphemiae, par esse dicit, credere, quod Sanctus ibidem ordinaverit sacerdotes SS. Aderitum & Calocerum; diaconos vero Martianum & Eleuchadium. Sed haec facilius affirmari quam recte probari; & credi. quam solide refutari possunt. Dicitur hinc S. Apollinaris discipulis accenseri poterit Rufus patricius juxta nostri Praesulis Passionem cap. 2, qualiscumque demum ille Rufus sit; de quo in annotatione ad idem caput list. c.

B 78 Satis, ne dicam nimis, peregrinationum Acta tribuunt S. Apollinari, quam ut novas, nec ab antiquis traditas, nec in eisdem Actis agnitas hinc profectioes accenseamus. Fateor tamen fundamento idoneo nos destitui, quo vel unquam ex omnibus iis, quas illa recensent, falsitatis convincamus. Secus statue de peregrinatione in Hispaniam, quam, more suo hic iterum exoticis ac singularis, somniat nugator famosus pseudo-Dexter ad annum Christi 50, comitibus, S. Petrum Apostolum in Hispaniam secus, associans Apollinarem Ravennatem.

C 79 At quo scriptore, quibus tabulis, qua fide? Certè jam pridem norunt eruditi, nosque adeo sexcentis locis id aperte professi sumus, istiusmodi signa quisquiliis nihil estimandas esse: cum aliud nihil sint, quam absurdissima signa, à male versato cerebro procusa, indignationeque potius ac risu, quam relatione, nedum refutatione digna. Si cui id vacat, adire potest laudatum plures Bacchiniii pag. 128, ubi tam pseudo-Dextrum ipsum, quam ejus commentatorem Bivarium ad dictum annum 50 (non 1, ut male Bacchiniii) confutatos reperiet. In eandem erroris foveam incidit Fabris parte 1, pag. 86, eundem larvatum Lucium Dextrum, chronistam, ut vult, antiquissimum, sed verius recentem impostorem, sub affectata antiquitatis larva latitantem secutus.

C 80 Qui unum Actorum exemplar norit, omnia norit: adeo inter se conveniunt in substantia. Longiora (de brevioribus suo loco dicetur) dabuntur ex nostro Ms., quod olim pertinuit ad collegium nostrum Fuldensi. Et hujus quidem manuscriptori duplex sub isto nomine habemus exemplar; alterum in codice majoris forma pergameno: alterum in charta exceptum; cujus discrepantes lectiones, quan-

do littera apposta aliud non indicabant, putavimus pertinere ad Ms. Puteani, quocum illud collatum fuit. Porro in praedicti apographi chartacei involucre notatum reperio syllabum manuscriptorum variorum, ad qua illud exemplar collatum scribitur, nimirum S. Maximini & S. Martini Treveris, (unde desumpta sunt ea, qua uncis [] in textu nostro includuntur) ac S. Audomari; adde Ms. vetustissimum V. C. Puteani; item existare hac eadem notantur in Ms. Valcellensi, Caesaris insula, ut patet ex catalogo P. Grotham, & in 13 cod. Regiae Sueciae.

D 81 Existare item ibi adscribitur Vita in cod. Ms. Aquinensi, Catalogo P. Beatilli num. 48, & in C. O. Domini Schenckinck, nec non ad S. Hubertum; ut nihil dicam de Ms. Montis Olivetis Neapoli, ubi Sancti etiam nostri Passio habetur. Atque haec quidem in dicto involucre indicabantur: neque est, quod nos morentur alia exemplaria, quorum unum apud nos notatur in codice Ms. chartaceo, qui fuit olim Isaaci Vossii, P. Ms. 6, ulterius insuper in pergameno majoris forma factis antiquum Q. Ms. 7. Breviter Sancti gesta perstringit codex membranaceus Ms. 87, Legendas aliquos Sanctorum continens, qui olim fuit domus S. Albani, monasterii Treveris, Ordinis Cartusienensis. Haec de Actis Mss.; nunc de excusis.

E 82 Edidit ea Mombrinus tomo 1. Ferrarius ac typo editis; compendium illorum exhibet ex Breviario & Suario; qua ante illum item contraxerat Petrus de Natalibus lib. 6, cap. 128. Acta insuper excussa sunt post historiam sub nomine Abdia, Babyloniam primi episcopi, Parisiis anno 1571. vulgata, a fol. 143 verso. Habentur item in historia Christiana veterum Patrum, anno 1583 ibidem loci edita, & à R. Laurentio de la Barre castigata; qua etiam Rubens & Fabris suis saepe nominatis libris inseruere; hic quidem parte 1, a pag. 85; ille vero lib. 1, ad annum 44. Qua hic habes Legenda aurea Claudii de Rota, Ord. Praedicatorum, anno 1531 excusa, consonant cum iis, qua refert citatus codex Cartusia Treverensis. Collectionem historicam habet Tillemontius tomo 2 Monumentorum ecclesiasticorum a pag. 102, vitamque suo more compilavit recens Legendista Gallus. Vita denique ex Ms. codice Estensi edita nuper prodit in Spicilegio Ravennatis historia; habeturque tomo 1, parte 2, Operis de rerum Italicarum Scripturis, quod elegantissime Mediolani nuper excudi coepit, a pag. 529; sed Vita illa ad nostrum, quod edimus, exemplar collata, eandem rerum substantiam continet, quamquam in minutis levioris momenti variet: quarum alicubi etiam suo loco ratio haberi poterit.

F 83 Antiqua esse Acta nemo inficias erit, qui quae tamen meminerit ea ab antiquissimis Martyrologis esse adhibita, Adone praesertim seculo nono, qui elogium bene longum ex illis delibavit. Antiqua porro ea esse fatetur ipsemet Tillemontius; plus tamen a quo severus tum hic tum alibi sapius videtur esse, dum affirmat pluribus eadem scaturire, qua omnem ipsi auctoritatem adimant, ut videre est in notis ejus. Idcirco maluit res ad Sanctum spectantes ex Chrysologo, Gregorio, aliisque colligere. Nec vero locum illis dedit inter sincera & selecta Ruinartius; nec immerito. Item Legendista Gallus, Tillemontium secutus, omnem pene fidem illis adimit in tabula critica auctorum & Actorum tomo 2, ante diem 1 Julii. Ego vero in ea non semel oculis animoque intentus, mitius de illis sentiendum judico; qua, tametsi accenseri non possint Actis proconsularibus, neque ubique sint sincera,

A & ab omni interpolatione aliena, non tamen propterea tamquam omni prorsus fide carentia traducti debent.

B 84 Cum utroque Actorum sinserorum & genninorum caractere aperte pugnat factum illud, ut alia omittam, num. 21, Videntes Christiani tantam impietatem, commoti sunt, & irruentes super paganos, tanta allisio fuit, ut subito amplius quam ducentos homines impiissimos Christiani interfecerint. Sed & Vicarium interimere cogitabant. Quæ sanè à primorum Christianorum mansuetudine, quam S. Apollinaris ab Apostolorum Principe aliisque verbo & exemplo edocuit, suos item neophytos docuerat, nimium quantum abhorrent. Ado certè vel illa non legit in suo, quo usus est, exemplari; vel expungenda censuit: cum ne verbo quidem de ista re meminerit. Quid, quod suspicari forte possit aliquis, ea tum temporis abfuisse ab Actis, & postmodum fuisse adjecta. Similis inter alias de causâ, in Actis hic expressa, merito à nobis reprobata sunt recentia figmenta Martyrologii Brixiani; ut videre est tomo II Aprilis, Propylei antiquarii parte 3, cap. 4. Breves dialogismi hinc inde interspersi, indicio esse videntur, auctorem, quando hæc conscripsit, præ oculis habuisse Acta melioris notæ, è quibus sua desumpserit, adjectis fortasse aliis vel proprio Marte vel alieno, prout suggererat ipsi studium res ornandi & amplificandi.

C 85 De libro Pontificali sive Vitæ pontificum Ravennatium, auctore Agnello sive Andrea conscriptis, earumque eruditorum, illustratore atque editore, Benedicto Bacchinio, sermo alibi incidit per decursum hujus commentarii. In laudati ibidem operis tomo I, à pag. 124 producitur Vita, seu breve potius ejusdem compendium de gestis S. Apollinaris. Ne autem ea, quamquam typis jam ab annis aliquot publici juris facta, ab aliquo fortasse hic desideretur, visum fuit illam denuo nunc recudere, tum quia novas quasdam notitias suggerit, in vulgari Passione intactus, tum quia brevis, & antiqua est. Notas illi suas laudatus editor adjecit, usus nobis futurus. Hanc verò si quis paulo attentius cum vulgaribus Actis contulerit, perspicies illico eadem Agnello præiuxisse. Parcissime tamen illis usus fuit, coacta in brevissimam synopsin longiore historia, pauculis etiam de suo additis.

quando flo-
verit, &
quam absur-
da scripserit

86 Porro Agnellus floruit anno circiter 840; cujus sermonis barbariem, & incredibilem rerum tum sacrarum tum profanarum, quâ laborat, ignorantiam &c. exponit idem Bacchinus in sua præfatione, tomo I præmissâ, à pag. 2. Interim tamen, inquit, in fuorum temporum præfules bile tumet, quorum & Simoniacam labem, & vitia adeo infectatur, ut, qui legit, vix credat tot sceleribus ejus ætatis episcopos infames fuisse, & potius de scribentis fide aliunde in similibus suspecta, dubitet. Se verò data occasione . . . gloriolæ avidus, nec semel commendat, laboratque infano philautiæ morbo &c. De his . . . inquit, te (lectior) monuisse operæ pretium erat, ut . . . aliud in primis detestabile Agnelli hujus vitium intelligeres, scireque quam fidem mereatur hujusmodi scriptor, cum sanctissimos Romanæ Sedis Pontifices infectatur, & ea tradit, quæ primæ Sedis in Ravennates episcopos jura extenuant, hereditaria jam tum à proavis sui temporibus ad se propagata vindictæ labe infectus; uti narrat Bacchinus pag. 3, rei gesta causam exponens.

87 Unde factum fit, ut fabellas tempore schismatis in populo natus, avidè adoptavit, eam præcipuè, quæ circumfertur de Ravennatis metropolitane erectione per Valentinianum III, traditoque tum ab initio, tum aliàs ab Augustis pallio, decantans, & quod his affine est, ἀποκρίματα monstrum, in cerebellis hæreticis & schismaticis partem, furiosa deinde in sanctam Sedem, obstetricante vesania, adoptatum & propagatum; quod Bacchinus refutat à pag. 20, partem bene magnam erudita sua præfationis instituit isti insumens. Neotericus bibliographus in Commentariis de Scripioribus & scriptis ecclesiasticis, tom. 2, à col. 156 de isto auctore tractans, citat Acta eruditorum Lipsiæ anni 1710, mense Augusto, pag. 330 ad 336, quæ „ accuratum, inquit, & sincerum de „ hoc auctore judicium ferunt, & injurias atque „ convicia, quibus illum immeritò Benedictus Bacchinus infamavit, confutant atque eliminant, „ ne ab illorum analyseos verbis recedere non a- „ sim „. Quam postquam protulisset, corradit aliud fragmentum, in quo insulsus quidam & inveterandus gerro contra Sedem Romanam deblatrat. Tales videlicet duces sequi docuit Oudinum sua contra Ecclesiam Romano-Catholicam, quam infamis transiit, mutato simul ac deposito pariter cum Romanis sacris religiose professionis instituto, turpiter deseruerat, scribillandi præmigo. Notare certè, carpere, arrodere mos istiusmodi erroribus nimium usitatus, quidquid vel in speciem videatur rimam patefacere, quâ aditus detur in Romana instituta debacchandi. Sed nos ad Agnellum redeamus.

88 Cur scriptorem hunc, quem ineptum non modo, sed impium etiam & sanctissimæ Petri Sedi, ejulque juribus injurium, ac ideo pluribus ex capitibus proscribendum, afferit ibidem Bacchinus pag. 5, cur, inquam, hunc edat, edisserit à pag. 4: nam, uti in rem nostram habet pag. 13, licet barbarus, rerum & temporum ignarus ac indiligens sit Agnellus, negari tamen nequit, plura ex ejus opere nancisci licere, quæ sacram profanamque historiam juvent . . . Antistitem Ravennatum sanctitatem, eorum præcipuè, quos publicis votis catholica veneratur Ecclesia, primus omnium laudavit, effecitque, ut eorum Acta nosceremus, quæ aliàs periissent: in primis verò SS. APOLLINARIS & Severi, quos, qui ex posteris encomiis venerati sunt, Agnellum præcentorem habuisse, nullus inficias ibit. Mitto alia, quæ idem auctor in Agnelli laudem ibidem prosequitur, eò majorem fidem meritis, quo à gestis, quæ posteris tradidit, ac proin a vindicta, temporis intervallo remotior existit.

89 De duplici ejusdem nominis, patrisque ac matris gente, natalibus, educatione, vitæque instituto meminit Bacchinus in laudata præfatione, à pag. 15, rectè monens, errare eos, qui hunc cum Agnello archiepiscopo, postremis Justiniani annis florente, confundunt; ac Vossium imprimis corrigens, qui ex Rubeo perperam excuipit, Agnellum Ravenna archiepiscopum temporibus Ludovici Pii, & ordine quidem decimum existisse. Consultes Rubicum lib. 5 ad annum 824, & indicem archiepiscoporum Ravennatium, operi ejus subiectum. Nunc autem antequam manum de hac tabula tollam, prætermittere non possum, quin significem, tanti meritis librum Agnelli vixim esse ut, qui opus elegantissimum de veterum Italicarum Scripioribus novissimè edidit, ut illud è Bacchinis editione recudendum censuerint initio tunc 2

AUCTOR
J. P.
CONITA sum-
mos Pontifi-
cei;

corruptum
jura

B

quibus nata-
libus ortus,
perperam
cum alio sym-
onymo non
confunden-
du.

AUCTORE
P.

una cum prævia V. C. Ludovici Antonii Muratorii præfatione, ubi de auctore ejusque libro describit. Superest, ut de versibus indicata S. Apollinaris Vita præfixis, quos paulo post daturus sumus, nonnulla præmoneamus.

§ IX. Versus, Vitæ S. Apollinaris, quam Agnellus conscripsit, præfixi, atque hic ex editis apud Bacchinium recusi.

E T hosce quidem versus cum Bacchinio minime omittendos putavimus: quos alienos, inquit, ab Agnelli stylo deprehendet, qui tantum leget; ejusdem tamen vel paulo recentioris ætatis ostendunt latinitas corrupta, & mirabilia in syntaxi hyperbata. Illud etiam addendum est, quod Bonifacii Classensis lumen oculorum receptum D. Apollinaris ope recitent, de quo nihil Agnellus; (sed *Acta longiora num. 10 loquelam dumtaxat ipsi restitutam memorant*) Tecla etiam prioribus versibus morbo liberata dicitur; (de qua & *Acta num. 4*) Agnello omiſſa; qui ejus loco Herenei filium anonymum cæcum illuminatum affirmat, *cum Actis num. 3.*

B **91** Quid sibi velit prius septimi hexametrum verbum PLAMONE, obscurum. Ita Bacchinium: cui lucem affundere conatur Vir clarissimus, sic scribens: Cum tamen integritati versus syllaba desit, & alias noverimus Lamoniem fluvium non longè à civitate Ravennæ fluxurum in Padusam, videtur exscriptori littera P. solitariè ponenda, quæ prius transversâ lineâ signata præpositionem POST, pro seculi genio tempus significantem, compendiosè exprimeret, ita quod sensus esset, POST HÆC LAMONE, id est, ad Lamoniem fluvium D. Apollinarem martyrio coronatum fuisse.

92 Sequenti versu hexametro eodem sensu exhibetur eadem particula POST. Hinc autem conficeretur ex mente auctoris horum versuum, locum, ubi diem obiit D. Apollinaris, quem alii communiter extra Classem, vicum versus, Leprosorum cognomento dictum, statuunt, ad Lamoniem fluvium fuisse. Sed nos isti poeta anonymo & incerti temporis tantum non deserimus in hac re, ut *Actis prævalere debeat aut possit. Porro sequens versibus præmittitur titulus, eodem, quo est apud Bacchinium tenore, hic recusus: Incipit versus metri, & pro nomen beati Apollinaris hoc legitur pariter. Textum vero ita corrigimus: in primo versu ponimus almus pro almis; in quarto hexametro ut pro &; in septimo sit pro sit; in nono metrum pro meritum; in decimo preſet pro perſet; in ultimo denique pentametro pace fruatur (Bacchinus substituit pace feratur) pro pacem servatur.*

93 Denique hac clausula poematione concluditur: Finit metrum pentametrum & exametrum; quicumque non capit, convertatur ad prosam. En tibi nunc ipsos versus:

Almus Apostolus, & solidus princeps aliorum
Quem sanctis monitis discipulum docuit,
Pontificum summam sedem dans cuique, Ra-
vennam,
Et populum misit recte vocare Dei.

Orbati lumen dedit, Teclamque levavit
Quæque toro membris ægra diu jacuit.
Lætus ut advenit capitolia summa, catervas
Nomine, dæmonicas subruit, in Domini.
Allidens cupidi lethi retinacula, natam
Ad vitam Rufi per Dominum retulit.
Lumen per Deum* munus linguâ reparavit
Classensi, nomen cui Bonifacius est.
Plamone coronatus cum martyrio sit,
Ante flagellorum vulnera plura tulit.
Lege poli revocante petit post spiritus ejus
Cæli confessus, angelicosque choros.
Ille nequit quicumque capax chunprendere
metrum,

Non id displiceat, suppliciter rogo.
Sed sumens itiner preſet, per devia gressus
Dirigat, & mecum pace fruatur ovans.
Pro itiner, quod est in sexto, notavis extra illum Bacchinus iter; sed obiter notandum, rō itiner apud ant. quos in uso fuisse, quod nescivisse videtur laudatus auctor; alioqui potuisset superſedere sua correctione, nequaquam hic necessaria; nisi forte claritatis causâ eam posuerit. Superest, ne nunc Acta ipsa longiora subjiciamus.

P A S S I O

Ex Ms. nostro Fuldensi, ad plura alia collato,

AUCTORE ANONYMO CONSCRIPTA.

C A P U T I.

Sanctus ab Apostolorum Principe Ravennam missus, prodigiis claret; plurimos infideles Christo lucratur; male mulatur.

IN diebus Claudii a cæsaris veniens Petrus apostolus Jesu Christi Nazareni ab Antiochia in urbem Romam [plurimos ad Dominum convertit] & multi cum eo Christiani administrantes ei, Romam venerunt; qui statim ad synagogam Hebræorum ascendentes [innotuerunt &] dedit eis notitiam Petrus dicens, quod & ipse Hebræus esset, & à Judæa propter fratrum caritatem advenisset. Cum verò per multos dies fermocinaretur cum Judæis, introducebat de nomine Jesu, quod vere Dei esset filius, qui salvum fecit omne genus humanum, indicans illis, quantas operationes, & virtutes in Israël* fecisset secundum propheticas voces. Multi verò ex Judæis, agentes poenitentiam pro ignorantia sua, cædebant in Jesum, prædicante Petro. Non solum [autem] Judæi, sed etiam Romani, suscipientes verbum, gavisii sunt, quod visitatione visitasset Deus genus humanum, mittens Filium suum, renovare mundum: & credentes in Jesum baptizabantur.

2 Post multum vero temporis ait beatus Pe-

D

* Domini

E

F

Postquam S. Petrus Romam venisset;

* Ms. S. Mart. in orbe terrarum Essenſe in Hierusalem

A inde Raven-
nam mittit S.
Apollinarem:
b
* Audomar.
ubique A-
pollinaris
* Eften. Ra-
venna

Petrus apostolus Apollinari *b* * discipulo suo: Quid sedes nobiscum? Ecce eruditus es de omnibus, quæ fecit Jesus, surge, & accipe Spiritum sanctum, simulque pontificatum, & perge ad urbem, quæ vocatur Ravennan-
tium *; multitudo enim populi illic mora-
tur: prædica eis de nomine Jesu, & ne
formidaveris; constat enim apud te, quod ve-
re sit Dei filius, qui mortuis vitam reddi-
dit, & ægris intulit verbo medicinam. Et
post multa dans orationem beatus Petrus
[benedixit eum] & ponens manum super
caput ejus, ait ei: Mittat Dominus noster
Jesus Christus angelum suum, qui præparet
iter tuum, & quæ postulaveris annuat; & of-
culans eum, emisit à se.

ubi illumina-
tum cæcum
ad fidem con-
vertit.
* Eften. A-
staticum
* Eften. Ire-
næum
* ibid. se-
quatur
* ibid. Et vi-
dentibus
cunctis

3 Cumque pervenisset beatus Apollinaris non longe ab urbe Ravenna, mansit apud quemdam militem Astaticum *, nomine He- renæum *; cui indicans, unde advenisset, aut quid ageret, ait ad eum ille miles: Hospes, filius meus excæcatus est: sed si qua virtus est prædicationis tuæ, adhibe medicinam, ut videat, & sequar * Deum tuum credens in eum. Quem puerum beatus Apollinaris ala- criter ad se perducit. Videntes cuncti *, qui aderant, nihil aliud Apollinaris, quam signum Crucis super oculos cæci faciens dixit: Deus, qui non localiter, sed ubique es, tu intromitte cognitionem Filii tui Domini nostri Jesu Christi in istam civitatem, ut non solum istos oculos corporales illumines, sed etiam interiores oculos gentilium commoran- tium in loco isto aperias, ut celeriter agno- scentes Jesum Christum filium, suum [Do- minum] esse Deum [convertantur, ut] locus mihi prædicationis tribuatur cum ma- gno effectu. Expletis his sermonibus, vidit cæcus, & provolutus pedibus beati Apollina- ris unâ cum parentibus suis, credentes Chri- sto baptizati sunt in fluvio *c* non longe ab urbe Ravenna.

Theclam, tri-
buni uxorem
à diuturna
infirmate
C
* Trevir.
tribunus
comuse-
moravit de
conjuges, &
* Eften. con-
valescet.

4 Matrona verò cujusdam tribuni militum nomine Tecla per annos plurimos gravissima tenebatur infirmitate, quam nullus medico- rum poterat erigere. Factum est ut miles Christianus adstaret ante tribunal, & orta fabula, tribunus de conjugis * infirma ait mi- les: Est apud me quidam peregrinus prove- cta ætate, qui etiam filium meum, absque ullo medicamine inluminavit, si permittis illum videre, mox convalescit *. Ait ei tri- bunus: Et hic unde advenit? Qui respon- dit: Ab urbe Roma. Tribunus dixit: Ergo Romanus genere est? Respondit: Nescio: plus tamen Græcus esse videtur. Dicit ei tri- bunus: Secrete perduc eum in domum meam, ut cognoscam vera esse, quæ dicis. Cum- que ingressus fuisset urbem Ravennam Apol- linaris, circumsignans se dixit:

Sanctus sa-
nati

5 Deus qui operaris cum Petro magistro meo, operare & mecum, ut clarificetur nomen tuum, & fiat voluntas tua. Et in- gressus domum tribuni, est officiosissime sus- ceptus; [&] ait ad eum tribunus: Bene advenisti, medice, & quid dulcius quam æ- fluanti frigida aqua? Cui beatus Apollina- ris respondit: Requiescat in vos pax Do- mini & Dei nostri Jesu Christi. Tribunus dixit: Quis est de quo dicis? Apollinaris respondit: Filius Dei vivi, qui seculum per-

Julii Tomus V.

ditum renovavit: Tribunus ait: Ut video, tu Galilæus es. Apollinaris respondit: Etiam. Tribunus dixit: Nosti curationes? Apolli- naris respondit: Nihil sine nomine Jesu. Tri- bunus ait: Et quæ virtus est in Jesu? A- pollinaris respondit: Convoca hic milites tuos, & cunctis videntibus agnosces virtu- tem Domini mei Jesu Christi, quod ipse sit Deus vivens, & nullus est præter eum al- lius. Tribunus ait: Veniant principes, ut cognoscamus virtutem Jesu. Cumque adsta- rent, ait tribunus: Ecce mulier mea lecto tenetur infirma annis plurimis, cui omnis medicina contraria extitit: si qua enim virtus est in te, operare.

Et MS.

6 Cui Apollinaris respondit: Aperiat Deus oculos cordis vestri, ut videntes mirabilia e- jus, credatis Jesum Deum. Tunc adprehen- dens manum mulieris, ait: Surge in nomine Domini & Dei nostri Jesu Christi, & crede in illum, & ne amplius dixeris, quod alius similis sit illi. Statim surgens mulier [sur- rexit] descendit sana de lectulo, clamans & dicens: Quod non est alius Deus præ- ter Jesum, quem prædicat Apollinaris. Vi- dens vero tribunus & milites, obstupuerunt dicentes: Quia hic est vere Deus, qui ta- lia fecit *. Potens enim est hic, si diliga- tur, etiam inter bella nobis præstare auxi- lium. Interea ipse tribunus cum uxore [sua] & filiis, & familia sua credentes in Jesum, baptizati sunt sed & multi alii ex paga- nis, qui interfuerunt, perceperunt fidem Je- su Christi.

cosque und
cum sua fa-
milia baptiz-
mo abniti

E

* Eften. facti

7 Habitavit interea in domo tribuni intra urbem Ravennam beatus Apollinaris, & coti- die ad eum veniebant multi ex populo, & docebat eos secrete, dicens: Credite in Je- sum; quoniam ipse est Deus cæli & terræ. Et credentes baptizabantur. Multi verò no- biles dabant filios suos beato Apollinari, ut ab eodem sacris litteris erudirentur. His verò qui jam Christo credebant, Missas ejus *, & * eis baptizata in domo tribuni beatus Apollina- ris agebat cum discipulis suis. Itaque intra duodecim annos, duos presbyteros Adhere- tum & Calocerum ordinavit; Marcianum verò nobilissimum virum & Leocadium * philosophum diaconos fecit. Sex enim cle- ricos statuit, cum quibus die noctuque psal- mos Domino canebat.

plures tamen
alios Christi
aggregati

F

* al. Leu-
chadium

8 Cumque crederet opinio beati Apollina- ris de prædicationibus Jesu Christi, & multi- tudo populi credidissent in fide Christi, jam [que] non poterat latere, nuntiatum est de eo judici * Saturnino; qui producens eum; statuit eum ante pontifices capitolii Raven- natis, & interrogavit eum dux, quid vellet esse. Cui Apollinaris clara voce respondit: Christianus sum. Dux ait: Quis est Christus? Apollinaris respondit: Filius Dei, per quem omnis creatura vivit, quæ [est] in cælo, & quæ in terra, & quæ in mari est. Cui dux ait: Et ipse te misit ad nos, ut evacues templa deorum nostrorum? An ignoras sa- crum nomen Jovis? quia magnus est habi- tator capitolii *d* hujus civitatis? Cui te o- portet humiliari. Beatus Apollinaris respon- dit: Quis sit habitator ignoro; & quale templum habeat, non novi.

Judici sistunt

* Eften. duci

9 Aiunt pontifices: Veni & vide magnum tem-

X x

EX MS.
 & una à pa-
 ganis malè
 multatur.

templum & mire exornatum, ibique cernes simulacrum invictissimi Jovis. Cumque introisset capitolum beatus Apollinaris, subridens ait pontificibus: Ista tanta ornamenta aurea & argentea melius poterant pauperibus erogari, quam ante conspectum dæmonum appendi. Tunc irruentes pontifices paganorum cum populo super eum, nimia eum cæde mactaverunt; & ejicientes ad mare, femivivum reliquerunt: quem colligentes discipuli ejus absconderunt in domo cujusdam mulieris viduæ Christianæ, adhibentes ei curam.

Puellam li-
 berat à spiritu
 immundo,

10 Et post menses sex nobilissimus vir, nomine Bonifacius, civis Classis subito obmutuit, cui dum plurimi medicorum nihil prodesse, indicatum est, quod famulus Dei Apollinaris viveret, & apud viduam lateret. Tunc mittens ad eum uxor ejus obsecrabat, ut ad virum ejus visitationem impenderet. Cumque pervenisset ad domum ejus, puella regrediens de ipsa domo, habens spiritum immundum, exclamavit dicens: Recede hinc, Serve Dei vivi; nam facio te pedibus ligatis de hac trahi civitate. Cui ait S. Apollinaris: Obmutescite, diabole, & exi ab ea, & ne ultrà in hominibus loquaris. Qui statim recessit ab ea. Ascendens verò Vir beatissimus domum Bonifacii, vidit eum jacentem mutum & ait:

mutò loque-
 lam reddidit
 cum magno
 fidei incre-
 mento.

11 Domine Jesu Christe, qui clausisti os istius hominis, ne amplius invocaret idola in auxilium suum, aperi continuo os ejus, ut tuum nomen, quod est benedictum, invocet, & credat quia tu es Deus vivens in secula seculorum; cumque à Christianis dicitum fuisset: Amen; eadem horà soluta est lingua ejus, & laudabat Deum dicens: Non est alius Deus præter illum, quem beatissimus prædicat Apollinaris. In eodem [autem] die amplius quam quingenti homines crediderunt in Jesum Christum, agentes gratias Deo & B. Apollinari famulo ejus, per quem illuminati sunt.

A N N O T A T A.

C

a Imperare cepit anno Christi 41, desit 54.
 b Non lubet nobis de Apollinaris etymologia divinare. S. Petrus Chrysologus, citatus in Commentario prævio num. 4, tacite alludit ad verbum ἀπολλῶν vel ἀπολλῶν, perdo. Farraginem incptiarum coacervat Legenda aurea in ea, quam commiscuitur, & cujus primam partem adoptat Fabricius parte I, pag. 91. Audi nugæ: Apollinaris dicitur à pollens & ares, quod est virtus; quasi pollens virtutibus: vel dicitur à pollo, quod interpretatur mirabilis: vel naris, per quam intelligitur discretio; quasi mirabilis discretionis vir: vel ab à quod est sine & polluo & ares, virtus; quasi virtuosus sine pollutione vitiorum. Eiusdem farina est interpretatio ex Ms. Estensi adjecta Vita ex synonymo codice nuper rime excusa, de qua supra; sic habet: Apollinaris, id est probatus, vel à populo legatus nationibus rixosis, vel apportans legem nationibus rectæ salutis, vel apparens lux.

c Strabo lib. 5 non longè post initum Urbium, inquit, in paludibus sitarum maxima est Ravenna... ubi & à fluminibus cenota omnia cum elevantur, aëris vitio fit medicina. Por-

ro Ravenna meridiem versus habet fluvium, vulgò dictum Lame; qui prope Ravennam in Bedesum influit; ad septentrionem verò Montone; & de hoc in annotatis ad Vitam breviorum.

d Ravennæ capitolum, inquit Bacchinus in observationibus ad Vitam Sancti breviorum, memoratur ab omnibus, qui S. Apollinaris Acta scripsere; ubi & ex Ricquio notat celeberrimis urbibus capitolum tribui.

e Pluribus illustratur hic locus in Commentario.

C A P U T II.

Mortuam resuscitat; ceditur; inedia damnatus, ab angelo pascitur; diversa exsul oberrat loca; leprosum curat.

Non post multos dies inflammati sunt aliqui ex paganis ab spiritu immundo: suam facientes voluntatem, tenuerunt eum, & diutius cæsum fustibus prohibebant, ne de nomine Jesu mentionem aliquam faceret: qui jacens in terra clamabat, quod vere ipse est Deus, qui sponte pro omnium salute pati voluit corporaliter. Et non ferentes pagani hoc testimonium, beatissimum Apollinarem nudis pedibus super prunas [ardentes] stare fecerunt. Ipse vero amplius clamabat Christum testificans. Impiissimi autem pagani ab urbe Classe eum projecerunt, dicentes ei: Quamvis curationes facias, urbem nostram noli ingredi, & vives: erat enim beatissimus Apollinaris jacens foras muros, & prædicans de nomine Jesu Christi incessanter.

13 Veniebant autem ad eum multi de civitate timentes Deum, & ministrabant ei: non enim parva erat plebs Christianorum, maxime nobilium. Habebant enim Christiani tugurium non longè à muro, ubi Missas faciebat S. Apollinaris. Baptizabat autem in mari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Post plurimos autem annos beatissimus Apollinaris ad Æmiliam a perrexit, docendo secrete populos, quos poterat trahere verbo. Interea Calocerus presbyter gubernabat ecclesiam, quæ erat Ravennæ, latenter faciens multas virtutes in nomine Jesu Christi. Non post multum tempus regressus ab urbe Æmilia b beatissimus Apollinaris, à Christianis cum omni gaudio susceptus est.

14 Eodem tempore Rufus c patricius & consul * ducatum habebat Ravennæ, cujus unica filia infirmabatur. Indicatum ergo est eide nomine Apollinaris beatissimi sacerdotis, quem mox jussit ad domum suam venire, & visitare filiam ejus. At ubi ingressus est domum cum clericis suis [Rufus patricius clamabat, dicens] statim detuncta est puella: cumque lamentationes audisset beatissimus Apollinaris, cognovit quia transiit. Et descendens increpabat eum Rufus patricius, cum lacrymis dicens: Atque utinam domum meam non introisset! dii enim magni indignati sunt, & noluerunt filiam meam salvare; tu verò in quo poteris eam curare? Et omnes, qui

D

E
 S. Apollinaris
 à paganis
 frustra ceditur.

maiores fa-
 ciens pro
 Christo pro-
 gressus.

F

Rufi patricii
 filiam resuscitat;

* Mss. Trevir. procon-
 sul

ade-

A aderant, stebant cum eo. Cui beatissimus Apollinaris dixit: Fiducialiter age, patrici, & jura mihi per salutem cæsaris, quia permit- tis puellam sequi Salvatorem suum: & modo cognoscis * virtutem Domini nostri Jesu Christi. Rufus patricius respondit: Scio quia mortua est puella, & non vivit; tamen si videro eam stantem, & loquentem, laudabo virtutem Dei tui, & non prohibebo eam sequi Salvatorem suum. Omnis verò multi- tudo stebat amare.

15 Ipse vero fiduciam habens in Dominum Jesum, accessit & tetigit puellam, dicens: Domine Jesu Christe, Deus meus; qui magistro meo Petro, Apostolo tuo dedisti locum impe- trandi apud te, quæ desiderat; tu resuscita hanc puellam: quia tu es creator; & non est alius Deus præter te. Et respiciens ad puellam ait: Quid jaces? Surge, confitere Creatorem tuum. Quæ statim surrexit, & loquebatur vociferans, & dicens: Magnus est Deus, quem prædicat Apollinaris, famulus ejus; & nullus est alius præter eum. Factum est autem in illa hora gaudium magnum coram omnibus Christianis: quia magnificatum est nomen Domini Jesu Christi.

B Baptizata est verò puella cum matre & familia promiscui sexus animæ trecentæ vigin- ti quatuor. Sed & multi alii ex paganis cre- diderunt Christo.

16 Rufus verò patricius timens cæsarem, occultè diligebat beatissimum Apollinarem & ministrabat ei. Filia verò ejus consecrata est Christo, & permanfit virgo. Nuntiatum est autem hoc cæsari à paganis, quod quidam vir veniens ab Antiochia magicis incantatio- nibus nomen Jesu Christi Hebræi introduxit in urbem Ravennam, & magna multitudo obedit illi, etiam domus Rufi patricii. Cui cæsar mittens successorem, scripsit ad vi- carium nomine Messalinum *d*, ut præsumpto- rem hujuscemodi aut diis inclinaret aut longe [eum] in exilio mitteret. Accersivit itaque Messalinus vicarius in prætorium suum Apollinarem beatissimum, & ait ej coram sa- cerdotibus capitolii: Quis diceris? Respon- dit: Apollinaris dicor. Messalinus *e* vicarius dixit: Unde huc advenisti? Beatissimus Apollinaris respondit: Ab Antiochia. Messa- linus vicarius dixit: Quam artem agis? Apollinaris respondit: Christianus sum, & discipulus Apostolorum Christi.

C 17 Vicarius dixit: Et quis est Christus? Apollinaris respondit: Filius Dei vivi; qui fecit cælum & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt *. Messalinus vicarius dixit: Tu de illo Christo dicis, qui ante paucos annos, dum se filium Dei diceret, à Judæis interfectus est? Utiq; si Deus erat, nec poterat mori, nec contumeliis adiligi; sed superbè agens, injuriatus est, & morti tra- ditus. Hunc tu qua ratione in numero deo- rum computas, ignoramus. Beatissimus Apollinaris respondit: Hic, de quo loquimur, Jesus erat Deus, & est in æternum; sed vo- lens genus humanum à servitute dæmonum eripere, exinanivit semetipsum, & incarna- tus est de Spiritu sancto: natus est de Virgine, quæ virum non cognovit umquam. Messalinus vicarius dixit: Auditum est & hoc apud nos; sed difficile credi potest.

18 Beatissimus Apollinaris respondit: Audi,

Julii Tomus. V.

judex, quæ dico, viriliter. Deus erat ma- nens in corpore; mundo faciebat mirabi- lia insignia; quod * enim à Judæis tentus est, sive crucifixus; caro, quæ ex Virgine sumpta est, patiebatur; Deus enim impassibilis permanfit, & immortalis: qui etiam ipsam carnem tertia die excitavit à mortuis, & apparens multis, ascendit in cælos, undè descenderat Deus: tantam vero tribuit in se credentibus virtutem, ut in nomine ejus dæmonia exeant, infirmi convalescant, mortui resurgant. Messalinus vicarius dixit: Tu mihi persuadere non potes, ut ego deos sequar ignotos, qui à senatu recepti non sunt: sed illis postpositis, accede ad capitolium, & manibus tuis pone thura magno deo Jovi tō- nanti, ut possis vivere: nam alioquin, per salutem cæsaris, verberatum te diversis pœ- nis in exilium dirigam.

19 Beatissimus autem Apollinaris respondit: Jam me perductum in capitolium existima- to, securus esto, quia manibus meis thura non ponam *f*. Sed Domino meo Jesu Christo in- censum offeram laudis & suavitatis *g*. Excla- mantem autem pontifices dixerunt: Ignoras, ju- dex, quia hic sibi nomen imposuit pontificis, ut sub nomine nostro seducat turbas. Sed tu examina eum de præsumptionibus suis. Vicarius dixit ad Officium *b*: Exuite eum, & cæden- tes dicite: Resipisce, & immola diis. Cum- que cæderetur, clamabat dicens: Christianus sum; fac quod tibi videtur. Dum hæc autem circa Famulum Dei geruntur, unus de pontificibus dæmonum dixit ad vicarium: Eculeo appendatur, & tortus diutius de- honorem diis immortalibus. Beatissimus au- tem Apollinaris, dum torqueretur, dicebat: Dominum Jesum Christum Deum vivum esse confiteor, & non alium.

20 Deinde comes Messalinus dixit: Dic mihi, pestifer, quæ remuneratio tibi est pro his pœnis? Beatissimus Apollinaris respon- dit: Scriptum est: Quoniam si quis perseve- raverit usque in finem, hic salvus erit. Et: Si in Christo mortuus fuerit, vivet: hæc est remuneratio Christianorum. Tunc uni- versi, qui aderant, audientes hæc, glorifi- cabant Deum cæli, eo quod tortior erat beatissimus Apollinaris, dum pateretur ab his, qui ministrabant ei tormenta. Judex dixit tortoribus: Denuo verberetur, & supra pla- gas aqua bulliens mittatur; deinde sub vo- ce præconia * ad navim ducatur vincetus gra- vi pondere ferri, & in exilio ad partes Il- lyrici relegetur. Quidam vero, qui sævior fuerat in Famulum Dei, arreptus à dæmo- nio, subito exspiravit.

21 Cumque levatus fuisset à terra beatif- simus Apollinaris, ait vicario: Impiissime, quare non credis in Jesum filium Dei, ut poilis evadere æterna supplicia? Tunc indi- gnatus judex jussit saxo os ejus contundi. Vi- dentes autem Christiani tantam impietatem, commoti sunt; & irruentes super paganos, tanta alliso fuit, ut subito amplius quam ducentos homines impiissimos Christiani interfecerint. Sed & Vicarium perimere cogitabant *i*. Perturbatus verò judex reclu- sit se; Apollinarem autem beatissimum cum gra- vissimo pondere ferri jussit in carcerem hor- rificum retrudi, & in ligno pedes ejus ex-

Ex M. S. sed in repid. respondens. Esten. qui

* al. cogno- sces

eamque uti & alios plu- rimos bapti- zat.

Ob qua apud cæsarem ac- cusatus, ffiti- tur Messalino vicario:

d

e

à quo interro- gatur de Christo: * Esten. ma- re & o- mnem ani- mam vi- ventem.

Jovique se- crificare no- lens, cadit

f

g

h

k

Qua aqua bul- liens in pla- gas immisit- unt.

l

Esten. fely præcone

Saxo os coti- unditur, & inedia vexa- unt, sed ab a: gelō pascha- unt.

EX MS.
* Effren. mi-
nistrari

tendi, & nihil ei ministrare *, ut sic defi-
ceret. Angelus autem Domini nocte veniens
ad eum, videntibus custodibus pavit eum, &
confortans abiit. Quarto igitur die cognovit
iudex quia adhuc viveret: qui secreto cate-
natum eum in navim imposuit, & in exilium
direxit. Secuti sunt autem eum tres viri de
clero ejus, qui ei ministrabant.

Exilio mul-
tatis, diver-
sa oberrat lo-
ca:

22 Interea ecclesiam, quæ erat Ravennæ,
gubernabant presbyteri & diaconi; cresce-
bat vero numerus Christianorum. Cumque
litora Corinthi maris k navigarent, subito
orta est tempestas, & data navi in ficcum,
comminuta est, & ejeti sunt in litore. Bea-
tissimus autem Apollinaris cum clericis suis
& duobus militibus vivi evaserunt: ceteri
vero mortui sunt in mare l. Aiunt autem ad
beatissimum Apollinarem milites: Domine
pater, quo ibimus? Quid faciemus? Quibus
ait beatissimus Apollinaris; Baptizamini in
nomine Jesu Christi, & vivetis. Qui sta-
tim renuntiantes idolis, baptizati sunt in no-
mine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

leprosum sa-
nat à morbo,
& ab infide-
litate.

23 Tunc cœperunt pergere de loco in lo-
cum, & trāsierunt Mœsiam m, prædicantes
ibi verbum, & nemo eos recipiebat. Cu-
jusdam verò primi & magni viri frater le-
profus effectus est; cumque vidisset eum bea-
tissimus Apollinaris, dixit ei: Vis fieri sa-
nus? Qui respondens ait: Volo. Beatissimus
Apollinaris dixit ei: Crede in Dominum Je-
sum Christum [& sanaberis.] At ille ait:
Qui me sanum fecerit, ipse est Deus meus.
Et invocans beatissimus Apollinaris nomen
Domini nostri Jesu Christi, tetigit eum; &
statim sanus factus est, qui etiam & ipse re-
nuntians simulacris, credidit in Dominum
Jesum Christum: & baptizatus est, & man-
sit apud eum dies plurimos, & inde per-
transiit ad ripas Danubii, & multos sociavit
ad Dominum.

ANNOTATA.

C

a Via Emilia, à veteribus memorata, no-
men isti tractus Italia indidit; quem si accipias
quatenus partem Longobardie Cispadana & Ro-
mandiolam late sumptam complectitur, ab Arimi-
no Placentiam usque protensa, & usque ad Apē-
ninum montem: jam patet, Sanctum in Emi-
lia fuisse, ac proinde in Amiliam sic non vuisse.
Sed si hanc à Flaminia, in qua & Ravenna,
& alia quinque civitates, Græcè Pentapolis dicta,
cum Carolo à S. Paulo in Geographia sacra pag.
31 editionis anni 1704 distinguas, rectè intelliges,
è territorio Ravennatium in Amiliam discessisse
Sanctum.

b Sunt & alia exemplaria, quæ perperam ha-
bent ab urbe Æmilia.

c Rufum hunc patritium; ab alio synonymo mar-
tyre, qui fertur fuisse consecratus ab Apostolorum
Principe episcopus Capuanus, distinguendum pluribus
contendit Bacchinus in observationibus citatis. Verum
ista controversia opportunius dicitur & divini po-
teris ad diem 27 Augusti, quo S. Rufus Capua-
nus inscribitur Martyrologio Romano.

d S. Max. Vicarium præfecti prætorii. Au-
domar. præfectum prætorium.

e S. Max. ista non habet usque ad ab Antio-
chia inclusivè.

f Estensis codex: thura non ponam dæmo-

niis. Ms. S. Martini legit, mihi non suades
diis ponere thura.

g S. Max. Offero sacrificium laudis in o-
dorem suavitatis.

h Officii nomine hic intellige cum Ruinaris
in notis ad Acta SS. Saturnini, Davivi &c.
(qua habet inter sincera & selecta à pag. 382,
editionis secunde) publicos ministros, qui procon-
sulibus, præsidibus & magistratibus in publicis mu-
nitiis inserviebant. Hinc Officiales. Eruditi de
hac voce differit Baronius in notis ad 27 Maii.
Exempla congerit Cangius in Glossario ad Scripto-
res mediæ in infima latinitatis.

i Locum hunc castigavimus in Comm. prævio:
quem brevissimè item circa cadem tor gentiliam
notat Rubens ad an. 44; ac reprobat Bacchinus
in Observationibus parte I, pag. 134.

k Inducatur hic Corinthiacus sinus, Italia il Gol-
fo di Lepanto, inter Achasam ad septemtrio-
nem, & Peloponnesum extensus ab Oriente ad Occi-
dentem; ante cujus os ad insulas Echinadas Tur-
ca à Christianis ingenti clade affecti sunt anno 1571.

l Estensis codex rellius: Et ejeti sunt in lit-
tore B. Apollinaris cum clericis suis & duo-
bus militibus: ceteri verò, &c.

m Duplex est Mæsia, nimirum superior & in-
ferior, utraque ad Danubium sita; ultima vide-
tur hic potius intelligenda ex nota proximè sequenti.

CAPUT III.

Sancti exsilium; reditus; simula-
crum Apollinis eversum; cæco-
visus redditus; nova suppli-
cia; obitus; sepultura.

Cumque innotuisset pagani beatissimus
Apollinaris, quod inimicus esset idolo-
rum, volebant eum occidere; qui fugiens
descendit in partes Thraciæ a, & mansit
ibi dies multos. Erat autem in civitate
* templum Serapis b; qui in ipsis diebus
nullum responsum suis dare voluit; sed dum
multa illi offerrent, vix tandem aliquando
spiritus dæmonum locutus est, dicens: Ne-
scitis, quia discipulus Petri Apostoli Jesu
Christi à Roma huc venit, & ligavit me,
prædicans Jesum? Hic si expulsus non fue-
rit ab his locis, nos vobis responso dare
non possumus. Facta autem inquisitione in-
ventus est beatissimus Apollinaris, quem
discutientes, quid faceret in illis finibus,
narravit eis: Quia Christianus sum, & pro
Christi nomine ab urbe Ravenna huc in exi-
lio missus sum.

Sanctus à spi-
ritu maligno
proditus,

a

F

* al. in vici-
nitate

b

25 Qui exuentes eum [vestibus,] diu-
tius fustibus cælum usque ad mare perduci
fecerunt. Rogantes autem rectorem provin-
ciæ, ut usu navis currentis ad Italiam A-
pollinarem beatissimum cum suis omnibus su-
perimponeret, dicentes: Melius est, ut
ibi, unde venit, habitet, & subvertat po-
pulum; quam hic evacuet culturam deo-
rum nostrorum. Itaque post tertium annum
Ravennam civitatem ingreditur; quem susci-
pientes Christiani gavisi sunt gaudio magno,
glorificantes Deum, qui eis suum patrem &
docto-

& mutare
sedem coa-
ctus, Raven-
nam redit.

A doctorem revocavit. Multa enim mirabilia per eum Dominus in litore Dalmatarum, dum regrederetur, ostendit.

*Ad templum Apollinis dicitur; * al. Cyrenai, Cyreni.*

26 Contigit vero post multum tempus, dum apud Christianos Missas teneret, in suburbano Pyreni * senatoris, subito seditio orta est in civitate à paganis de nomine Apollinaris: & irruentes populi super eum, ligatum ad forum perduxerunt, cædentes & vulnerantes eum. Quem videntes pontifices capitolii, indignati sunt dicentes: Non est dignus iste præsentari magno deo Jovi, quia frequenter eum illudit; sed ducatur ad templum Apollinis, ibique cognoscat virtutem deorum immortalium. Cumque perductus fuisset, multi nobiles viri tam pagani quam Christiani unà cum populo secuti sunt eum. Dicebant ergo pagani: Videamus ergo, si homo iste respuit. Et dum venisset ad templum, & vidisset simulacrum Apollinis, ait beatissimus Apollinaris adstantibus: Numquid iste deus, in quo auguriatis? Responderunt pagani & dixerunt: Etiam; primus inter deos, & custos ipse est civitatis.

B *ubi simulacrum ejus evertit. * Andomaren. eo dante. Esten. dando*

27 Beatissimus Apollinaris respondit: Numquam sit huic bene, sed hic cum destructus erit, custos erit Christianorum commorantium in isto loco Dominus Jesus Christus, qui vere est Deus, & dans * orationem simulacrum solutum est, & templum diaboli destructum est. Pagani vero videntes quæ facta sunt, clamabant dicentes: Senex impius interficiatur, per quem omnia diminuta sunt. Christiani vero gratias Deo referebant dicentes: Quod verè ille est Deus, qui talia per hunc patrem nostrum operatur. Et commota pars paganorum tradiderunt eum judici, cui nomen erat Taurus, ut eum interficeret. Qui congregans omnem nobilitatem urbis in prætorium suum, his verbis cœpit, [cum eum] alloqui: Rogamus te, prodere [dignare] nobis, in qua virtute tanta exerceas, aut ubi facis congregationem, & signum? Et ut [quid] tanta turba te sequatur.

Interrogatur à giudice, C

28 beatissimus Apollinaris respondit: Virtus alia non est, quam Domini nostri Jesu Christi: domum enim Dei in cordibus nostris habemus; tamen si fabricam quæris, non est longe ab urbe illic [ubi] Christianis eloquia tradimus divina. Taurus judex dixit: Sunt tibi aliqui adjuvatores? Beatissimus Apollinaris respondit: Etiam, plurimi. Taurus judex dixit: Et ubi sunt modo? Beatissimus Apollinaris respondit: In hac Ravenna urbe consistunt. Taurus judex dixit: Est in te aliqua virtus divinitatis? Beatus Apollinaris respondit: Jam dixi tibi, est virtus superna Domini nostri Jesu Christi. Taurus judex dixit: Ecce apud me est filius, naturaliter cæcus natus, invocato nomine istius, quem crucifixum à suis auferitis. Aperi oculos ejus, & credimus, quia verè Deus ipse est: sin aliter; igni te tradimus ad comburendum pro sceleribus tuis.

*ejusque filium à cecitate sanavit, multos ad fidem convertit. * Esten. baptisimum*

29 Beatissimus vero Apollinaris dixit: Veniat ad medium cæcus. Cumque venisset, ait ad eum beatissimus Apollinaris: In nomine Domini Jesu Christi aperi oculos tuos & vide. Qui statim aperiens oculos, recepit lumen *. Stupefactus autem omnis potentatus, qui erant præsentés, dicebant: Quod vere hic est Deus, qui talia operatur. Multi

autem ex eis crediderunt in Dominum Jesum Christum. Tunc Taurus judex eruit eum de populo, & misit eum nocte in prædio suo, quasi custodiendum eum: & mansit ibidem annos quatuor: erat enim ab urbe miliario sexto. Ibi occurrebant ad eum omnes Christiani; & docebantur ab eo: quicumque ad eum æger perductus fuisset, sanus revertebatur, quacumque infirmitate fuisset detentus.

30 Temporibus [autem] Vespasiani augusti tam invidiosa relatio * pontificum capitolii Ravennatis, qui erant super aras trecentas, cucurrit Romæ adversus beatissimum Apollinarem, ut dicerent: Si hunc seductorem Apollinarem non mortificaveritis, qui contraria regno vestro & saluti reipublicæ prædicat, Romanas ceremonias in terminio tradit: non enim parva multitudo ab eodem seducta cottidie in injuriis deorum immortalium debacchatur. Iste enim magicis artibus templa * destruxit; & necesse est, ut solus Apollinaris incurvata ætate, vitâ privetur, ut nomen Romanum permaneat. Direxit itaque Vespasianus cæsar talem jussionem d. ut [si] diis, quis temerario ore injuriam inferret, pro ipsa patientia deorum aut satisfaciatur, aut urbe privetur. Non enim justum est, ut nos deos vindicemus, sed ipsi ab inimicis suis ulcisci se poterunt, si irascuntur. Bene valete.

31 Mox enim data jussione præcepit * ad Demonsten e, inlustrem virum atque patricium, sed omnino paganissimum; qui missa executione, Apollinarem tibi exhibere jubet: quique [cum] jam incurvatus nimia ætate & ob diversas passiones, adstaret in conspectu judicis jussus; clamatum est à paganis, nihil ab eo inquiras: omnes scimus, quia Christianus est, & destructor templorum: aut puni eum, aut longius projice ab hac urbe, ne pereamus.

32 Demonsten patricius dixit: Dic mihi, antique seductor, cujus religionis es? Beatissimus Apollinaris dixit: Non ego gloriæ vestræ [invideo,] sed [verbum] verum dico; Christianus sum, & eruditus à beato Petro Apostolo, & ab ipso in hanc felicissimam urbem directus sum, ut per nomen Jesu Christi salutem consequi mereantur credentes hujus habitatores. Demonsten patricius dixit: Quid multa? Tempus est, ut à vanitate tua recedens satisfacias diis. Beatissimus Apollinaris respondit: Sacrificium me ipsum offero pro salute filiorum meorum, quos acquisivi mihi.

33 Si quis non recesserit [à diis] & adoraverit Deum cæli, terræque marisque, qui cum Domino Jesu Christo, & Spiritu sancto regnat in æternum, erit consumptus in igne perpetuo; qui autem crediderit & baptizatus fuerit, habebit requiem æternam, & divitias incommutabiles. Tunc judex accensus furore tradidit eum in custodiam cuidam centurioni, qui & ipse jam Christianus erat occulte, cogitans, quibus cruciatibus eum angeret *. Accipiens autem eum centurio, duxit ad Clattem f in domum suam. Post aliquos vero dies ait centurio Apollinari: Domine pater, noli te tam cito morti tradere: quia vita tua nobis necessaria est; sed egredere noctu, & vade in vicum, quo

EX MS. infirmi habitant, donec furor populi con-
quiescat. Et medio noctis silentio laxavit
eum, ut fugeret.

**Ceditur us-
que ad mor-
tem,
* S. Max. ab
urbe.**

34 Cumque cognitum fuisset à paganis,
secuti sunt eum. Qui adprehensus non lon-
gè à porta *, tam diu cæsus est, quam diu
existimatus mortuus relinqueretur. Exinde
ante lucem collectus à discipulis suis perdu-
ctus est in vico, ubi leprosi morabantur; &
ibi inter Christianos jacens, septem dies su-
pervixit, ammonens ecclesiam, ne à fide
Christi discederent; annuntians eis, quod
multæ futuræ essent persecutiones pro nomi-
ne Jesu Christi, & post has plurimas tem-
ptationes * etiam principes ad fidem Christi
accedere, & omnia nomina * dæmonum
evacuari, & liberè in toto orbe terrarum
hostias à Christianis Deo vivo offerri. Si quis
autem permanerit in fide Jesu Christi, vi-
tâ vivet, & non morietur.

*** Esten. et
Voss. tempo-
rates.
* S. Max.
numina.**

**deinde mori-
tur. & à dis-
cipulis suis
sepelitur.**

g

B

b

i

k

35 His & aliis multis expletis eloquiis,
defunctus est beatissimus martyr & episco-
pus Christi Jesu Apollinaris, & sepultus est
foris muros Classis g in arca faxea à disci-
pulis suis: quæ arca sub terra missa est pro-
pter metum paganorum. Gubernavit autem
ecclesiam suam annos viginti octo, dies qua-
tuor h. Martyrizatus est autem beatissimus
Apollinaris, sacerdos Domini & martyr Chri-
sti, in civitate Ravennatis i sub Vespasiano au-
gusto, die decimo Kalendarum Augustarum,
regnante Domino Deo atque Salvatore no-
stro Jesu Christo: qui vivit, & regnat in
unitate Spiritus sancti Deus, per omnia se-
cula seculorum. Amen k.

A N N O T A T A.

a Thracia Mæsia inferiori contermina est; è
qua huc Sanctus profugerit.

b Serapis, deus Ægyptiorum, sub bovis figu-
ra coli solitus, qui & Apis dicitur & Osiris. Item
deus, qui apud Græcos Pluto.

c Regnare cepit anno Christi 69, desit 79.

d Historia Christiana veterum Patrum ab R.
Laurentio de la Barre castigata, in historia S. A-
pollinaris; nec non Historia sub nomine Abdie,
Babylonia primi episcopi mendosissime legunt: Ta-
lemium Sionem, ut si diis &c.

C

e Lege cum Adone, Mss. Estensi, Valcellensi, Au-
domarensi ac Sario Demosthenem.

f Hallucinatur Surius, dum Clusam notat in
margine sui textus; addens, Alii Classem le-
gunt; sed utrumque, ut suspicor, inquit,
mendosè.

g In notis ad Spicilegium historia Ravennatis,
de quo infra, pag. 533 ex Ms. anonymo sic no-
tatur: Idem habemus in Legenda B. Severi
in capitulo, Sicut enim narrando audivi,
& ibi ex illo textu & illo, in quem videlicet
datur ista nota, probari potest, quod mona-
sterium Clallis non erat in civitate Classis,
sed extra; quia locus, ubi fuit sepultus
beatus Apollinaris primò, qui vulgariter nunc
appellatur l'archivolto de Chiaffi, erat ex-
tra civitatem Classis. Quod tamen ecclesia
Classensis esset in civitate Classis, habemus
in historia Theodori Pessimi. Vide dicta in
Comm. prævio § 2.

h Consonant codd. nostri Q Ms. 7 & P Ms. 19:
at Valcell., Putean., Casar. insul., Voss., & codex
noster P Ms. 155 signant annos xxix, mensẽ u-

num, dies quatuor: Surius octo & viginti, men-
sem 1, dies 4. Plura Commentarius num. 9. Cod.
Esten. annis xxix, & mensẽ 1, & diebus 1v.

i Codex noster Fuldensis membranaceus non ha-
bet in civitate Ravennatis, quod annotatur e-
jusdem nominis manuscripto: sed quo sensu, si ea
addas, intelligi debeant, satis erui potest ex proxi-
mè antecedentibus; ubi ad mortem usque casus esse
extra portam Classensem, & in vico leproforum
mortuus refertur. Vide etiam ea, quæ huc nunc-
que spectant, in Commentario.

k Nota, quod textus noster variis locis aptatus sit
manuscripto clarissimi Puteani, juxta dicta in Com-
mentario prævio num. 80.

VITA BREVIOR,

Auctore Agnello seu Andrea con-
scripta, & à Bacchinio edita
parte 1 libri Pontificalis, sive
Vitarum Pontificum Ravenna-
tium à pag. 124.

C A P U T I.

**S. Apollinaris patria, cultus &
ordinatio. Ravennam venit;
Christi fidem prædicat, miracu-
la patrat. Rusi patricii conver-
sio, ejusdemque sepulcrum.**

S Sanctus Apollinaris, natione Antioche-
nus, Græcis, & Latinis litteris erudi-
tus, Apostoli Petri discipulus, & cum eo in
urbem Romam pervenit. Qui post plurimum
tempus eum pontificem ordinavit, atque per
impositionem manus Spiritum sanctum tri-
buit, & osculum illi dedit, & ab urbe Ro-
ma quasi terdenos milliarios communiter cum
eo venit. In quo a situm est monasterium b
beati Petri, qui vocatur ad Janiculum c.
Ubi Christum Apostolus oravit, & ubi genu
posuit, lapis mollis apparuit, ut cera ab
igne, & in modum ejus, lapis, genu con-
cavus est d. Et ad aliud monasterium ipsius
Apostoli, quod vocatur ad Ulmum e, in
ipsa nocte pariter sopiti sunt, & apparent
fossæ in illo lapide, ubi caput, vel terga,
atque nates, & crura tenuerunt, usque in
hunc diem f.

2 Et post Ravennam eum direxit: & ipse
Beatissimus antequam g in urbem Ravennam
ingrederetur, Herenei filium cæcum illumi-
navit (Hereneus quippe pacificus h intelli-
gitur) & forissecus hujus civitatis plurimas
peregit virtutes. Tempia deorum subvertit,
& simulacra comminuit, presbyteros, & dia-
conos ordinavit, infirmos sanavit, dæmones
effugavit, leprosos mundavit i. In Beden-
te k fluvio, & in mare multos baptizavit.
In basilica beatæ Euphemie l, quæ voca-
tur ad Arietem m, primitus baptismum fe-
cit, & ubi pedibus stetit, liquefactus est il-
le lapis, & vestigia quasi signum impressa
sunt n.

D

E

**S. Apollinari-
cum S. Petro
Ap. consuetu-
do miracula
honoratur:**

F

a b

c

d

e

f

**miracula
item & opera
apostolica ex-
erces S. Apol-
linaris:**

g

h

i

k

l

m

n

3 Filiam

A
mortuam
suscitat.
o
P
q

3 Filiam quoque Rufi o patritii mortuam suscitavit, & illius in domo patritii episcopium p Bononiensis ecclesie usque in presentem cernimus diem. Sic autem domum illam integram, & incolumem sic, quomodo antiquitus. Et nunc penè annos quinque Theodoricus q, Bononiensis antistes, faxeam arcam, ubi Rufus patritius sua cum filia positus fuit, abstulit, & ad suam ecclesiam Bononiensem deportavit, ut postquam defunctus, ibidem sepultus fuisset. Sed quid ei profuit? Qui alios exinde expulit, & ille non in illa positus est; nam segniùs ipse fecit eam stabilire.

A N N O T A T A.

a Reclè observat Bacchinius in hunc locum, notari terminum in hac via, unde Sancti discesserit, Janiculum videlicet.

b Nomine monasteriorum, phrasi auctori familiari, intelligenda oratoria, per prolepsin hic indicata, & postmodum in honorem S. Petri adificata, notat Bacchinius.

c Collis est Roma, in quo dicitur S. Petrus martyrio coronatus, qui & Vaticanus, & Mons aureus, ut videtur apud Baronium ad annum 69; ubi pluribus de situ loci differit.

d Anastasius Bibliothecarius in Vita Pauli PP. I, qui sedit ab anno Christi 757, usque ad annum 767, ista habet: Hic fecit noviter ecclesiam infra hanc civitatem Romanam in Via sacra, juxta templum Romuli, in honore sanctorum Apostolorum Petri & Pauli; ubi ipsi beatissimi Principes Apostolorum, tempore, quo pro Christi nomine martyrio coronati sunt, dum Redemptori nostro funderent preces, propria genua flectere visi sunt. In quo loco usque hætenus eorum genua pro testimonio omnis in postremo venturæ generationis in quodam tortissimo silice licet, esse noscuntur designata. Adde, qua sunt inter anacta SS. Petri & Pauli tomo v Junii, pag. 432.

e Difficillimè, inquit, Bacchinius, stationem ad Ulmum, de qua hic, ex itinerariis tabulisque quis expiscabitur.

f An & ubi id legerit; an ex sola dumtaxat populari traditione id hauserit auctor, non habeo exploratum.

g Satis id conformiter ad Acta num. 3, congnisse id referentia non longè ab urbe Ravenna.

h Græcum εἰρηναῖος, pacis studiosum seu pacificum significat.

i Credibile est, auctorem paucis multa illa hic perstringere, qua pluribus exponuntur in Actis longioribus.

k Rubeus ad an. 44: Primum, inquit, baptismatis fontem in ea urbis parte constitutum ferunt, quæ ad Arietem dicebatur, à fluvio, cui proxima accedit, nomen sortita: quem nunc fluvium vulgari vocabulo Montonem appellamus. Fabius parte I inter ea, qua habet de ecclesia S. Euphemia pag. 165, suas profert de etymo Arietis conjecturas; addens, Vervecis etiam nomine eam urbis Ravenna partem vocatam. Verum significatio Italica Montonis, cum Latina Arietis, Vervecis ac Bidentis seu Bedentis fere convenit.

l De venerabili & antiquissima hac Ravennatium ecclesia agit Fabius loco proximè citato.

m De isto loco jam proximè lit. k.
n Hoc non memini usquam alibi præditam. An & ubi rursum id legeris Agnellus; an ex vulgari sermone potius adoptarit, ignoro. Fides itaque sit penes auctorem.

o Jam verbulo indicavimus in annotatis ad caput 2 Actorum longiorum, hunc Rufum à Capuano distingui apud Bacchinium. Et verò is presentis potissimum loco nititur contra Baronium ac Rubeum, qui utrumque confundunt. Qui si locus subsistat, manifesta jam est utriusque diversitas: sed ista tamen expendi poterunt alibi, ut supra dictum.

p Domo ista Rufi tamquam episcopo asos fuisse Bononienses episcopos, cum Ravenna apud suum metropolitam agebant, refert Bacchinius: unde loco huic satis per se obscuro lux aliqua accedit.

q Ughellus tomo 2 Italia sacra inter episcopos Bononienses notat Martinum appposito anno 814; subjungit illi Christophorum absque anno; quem sequitur Theodorus, notatus anno 855. At quoniam Agnellus recentissimâ memoriâ hunc nobis antistitem expromit, ab Ughello præteritum, Martinum inter ac Theodorum collocandus erit; ut qui defunctus sit anno Christi circiter 825, uti Bacchinius observat.

C A P U T II.

S. Apollinaris carcer; exsilium;
& post reditum Acta, &
martyrium.

Igitur beatissimus Apollinaris cum ingenti pondere ferri in carcerem missus est, non longè ad capitolium a illius Ravennæ civitatis. In quo custodibus circumspicientibus angeli vicium cælestem ministrabant ei. Iterumque eum coegerunt, & ab urbe projecterunt non longè ab hac milliario vi, ubi ecclesia beati Demetrii b antiqua structa est. Post hæc ad partes Illyricæ captivus ductus est. Deinde per Salonam c, Pannoniam quoque per Danubii ripam, Thraciamque, & ibidem, atque in litore Corinthi multa per eum mirabilia intulit Dominus. Reversus post tres Ravennam annos, remeavit, & à fidelibus suis filiis, sacerdotibusque cum magna lætitia susceptus est.

5 Quem sævientes pagani, post diu cæsum, nudis pedibus super prunas stare fecerunt, & alia multa tormenta in eum exercuerunt. Templum Apollinis, quod anteportam, quæ vocatur Aurea d, juxta amphitheatrum, suis orationibus demolivit. Cujus tanta beatitudo fuit, & mansuetudo, ut numquam, dum pateretur, alicui injuriam fecisset, aut eum increpallet: nisi dum fortiter torqueretur, ait ad Vicarium; Impiissime, quare non credis in Filium Dei, ut evadastormenta æterna? Pro nimia dierum plenitudine curvus effectus est. Temporibus Vespasiani cæsaris martyrio coronatus est. Vixit autem in pontificale folio annos xxviii, menses * 1, dies iv.

A N N O T A T A.

a Quadam de hac voce notavimus ad caput 1 Acto-

EX IMPRESSIS.

Sanctus carceri inclusus, ab angelo pascitur; exsilium patitur a

b

c

f

gesta, o, i, ind; n martyrium.

d

* forte mens.

EX IMPRESSIS.

clorum vulgarij Sancti litt. d, in quorum textu is in capitolium ductus narratur; hic verò in carcerem missus non longè à capitolio.

b Observat Bacchinius, de hac S. Demetrii ecclesia altum apud scriptores Ravennates esse silentium; quam, Agnelli ævo superstitem, conditam credit pace Ecclesiæ post Constantinum data, eo loco, unde Sanctus noster à gentilibus est deturbatus. Huc fortè præ aliis martyribus synonymis spectare possit S. Demetrius, anno circiter 259 martyrio coronatus in Numidia; de quo nos ad 30 Aprilis.

c Urbs fuit metropolis tertia Illyrici occidentalis, ut videre est apud Carolum à S. Paulo pag. 73, in Dalmatia ad mare Adriaticum, sita.

d Porta Aurea inscriptionem cum nomine Titi Claudii Druji &c. habes apud Carolum à S. Paulo pluries jam citatum, pag. 41.

ANALECTA.

PARS PRIMA.

B
Miracula S. Apollinaris in territorio Divionensi Burgundiæ.
Observationes præviæ.

Q uodnam vita institutum professus fuerit is, qui sequentem de cultu S. Apollinaris apud Divionenses in Burgundia, ejusdemque reliquiis eodem delatis, ac frequentissimo miraculorum numero ibi locupletatis, historiam conscripsit, certius nobis constat, quam quo is tempore vixerit; quando & qua fide sua exaravit; à quibus ea acceperit, & cetera, quæ hic quæri possunt, ipseque intacta reliquit adjuncta. Monachum fuisse Divione in monasterio S. Benigni, habemus ex iis, quæ exponuntur inferius num. 4 & 5. Quamquam enim tum ibi tum in reliquo sua narrationis decursu expressis terminis hoc non dicit, præbet tamen suspicionem valde probabilem, sibi scriptori accidisse, quæ refert de abbate S. Benigni, ejusque ad Sancti nostri miracula vulganda mandato; adde istius argumenti hoc jussu inchoati, at mox interrupti, ac oblata scriptori Sancti sibi apparentis visione, iterum resumpti narrationem, prout ibidem legere est; quæ omnia laudati monasterii alumnum videntur indicare, vel hunc eundem, de quo ista narrantur, vel alium certè, qui de isto eadem narret, tamquam de altera persona: utrum sit verosimilius, non facile dixerò.

2 Magnam item nobis faciem subtraxit, quæ tempore, quo laudatus scriptor vixerit, determinando præluceat, quando abbatis istius nomen non expressit: quod si fecisset, multò facilius nobis fuisset aliquam saltem temporis epocham figere, subsidio Annalium Benedictinorum apud Mabillonium, qui variis locis ibidem illos recenset, ut liquet ex indicibus ad calcem dictorum Annalium subnexis. Porro hæc historiam miraculorum ab eo non esse scriptam ante seculum decimum, argumento est, quod narrat num. 7 de Hungarorum etiamnum gentiliū in Gallias irruptione, & de ecclesia S. Apollinaris Divionensis tentato nequidquam ab iisdem incendio. De invasione Hungarorum in Gallias, agit Flodoardus, canonicus Rheimensis, auctor synchronus, ac proin tempore & loco rei istius præsens spectator, de qua sic loquitur ad annum 937: Hungarorum persecutio

qui non ante seculum 10 scripsisse

ab eadem parte (proximè egerat de castello Theodorici) per Franciam infecuta est. Quæ villæ & agri depopulati, domus basilicæque conflagrata, captivorum abducta multitudo.

3 Nonnullas tamen ecclesias, ignibus applicitis, non valere succedere. Ecclesiam S. Macræ*, duabus etiam segetum metis, quæ parietibus pene ipsius adhærebant, exustis, accendere nequiverunt. In ecclesiam B. Bafoli cum quidam Hungarorum ascendere super altare nitens, aræ manum applicuisset, ipsa manus ejus altaris adhæsit lapidibus, nec omnino quivit avelli; donec ceteris Hungaris aræ saxum circa ipsam manum incidentibus, partem lapidis, qui manui ejus inhæserat, in admirationem omnium proferre coactus est ethnicus. Paucula ibidem superaddit, quæ propriè huc non spectant: sed ista transcribere ex ipso placuit, ut & de tempore rei nostra gesta ab Hungaris lector statuat, simulque dispiciat, nullam nominatim ab isto scriptore ejusdem fieri mentionem; tametsi generalibus istis terminis nonnullas . . ecclesias, ignibus applicitis, non valere succedere, hanc item S. Apollinaris Divionensem comprehendere posuerit. Ceterum de Hungaris, hoc eodem seculo ad Christi fidem conversis, agit Baronius ad annum 989, & apud nos ponitur die XXIII Aprilis à pag. 174 eorum Apostolus S. Adalbertus, episcopus & martyr; ubi de instructis Hungaris in Vita cap. 4, pag. 192, & inter annotata ad illud caput.

4 Atque ex dictis quidem habemus epocham rei sed de epocha gesta, quæ de agit noster anonymus, satis convenientem; at nondum inde conficere possumus, an eodem seculo, an posteriore aliquo vixerit is ac scripserit: verba quippe, quæ habet num. 9: Quod ad nostra usque perdurans tempora rei manifestissimè indicio fuit, nimis indeterminata sunt, quam ut certam inde epocham chronologicam extundas. Tillemontius inter ea, quæ de S. Apollinare collegit tom. 2 Monument. eccles. à pag. 102, nihilo plus de nostro scriptore statuerè potuit, hoc unicum affirmans, vixisse ipsum ut primum seculo decimo. Proinde de ipsius in omnibus, quæ hic recenset, fide sponsorem me præstare non ausim; præsertim in iis, quæ refert num. 8., ubi leguntur ista: Tunc nempe convocatis sanctorum suorum ministris compulerunt eos, ut suo more immolarent capras Wodan deo ipforum; rogarentque illum, qualiter daret incendio vires ad comburendam ædem Dei alienæ gentis. Illi quoque statim suas profanas atque ineptas exercentes immolationes, ac omnes unanimiter conclamantes una voce suum Wodan.

5 Dumque diutius in talibus occuparentur, iterum qui fuerat appositus ecclesiæ ignis plenam diffuderit. Quod cernentes ipsi Hungariæ principes, irruerunt in sanctorum suorum ministros, in eosque cæde gravissima debaccharunt. Sed numquid ista episodij auctoris redolent? Etenim quisnam, amabo, persuasum habeat, in summa rerum perturbatione, irruptione ac depredatione, in quibus nihil sedati, nihil consulti, meditati nihil, sed laxato, effreni ac deproperato impetu misceri omnia, sternique, diripi atque everti assolent, adeo cordi fuisse prædatoribus barbaris tantillum unius ecclesiæ incendium, ut otiosè quodammodo & suo etiam more religiosè oblati suo idolo victimis illud ab eodem impetrare somniant?

6 Apographum, è quo Sancti miracula vulgamus,

D

probatnr:

* al. Magræ

E

F

sed de epocha vita eius determinata non constat; in quibusdam quæ narrat,

non meriti dem.

A *gamus, misit huc noster Petrus Franciscus Chiffletius, sexcentis locis in hoc opere laudatissimus, hoc titulo notatum, quem ipse manu propria adscripsit: Liber de miraculis S. Apollinaris, Ravennatum episcopi & martyris, prope Divionem actis, auctore monacho Benigniano, ante annos circiter quingentos conscriptus. Ex codicibus quatuor Mss., nimirum S. Mariæ de Acceyo, Vallis Lucentis, Montis S. Mariæ, & Trecensi, qui à clarissimo & reverendo viro Nicolao Camuzato nobis commodatus est. Habemus item eographum ex Ms. codice Trecensi, prout laudatus Chiffletius eidem adnotavit, idemne cum superiore an diversum? Apographum item nobis reliquit Papebrochius, sua manu transcriptum; addens illud haberi post Acta S. Apollinaris ordinaria in Mss. Cisterciensibus tom. 4, num. 8.*

7 Ubi & quando hoc, quod damus, apographum ex alio correctionis aut lucis aliquid mutatum fuerit, indicabitur tum in margine editionis, tum in annotatis. Nomen Romani, quos in eodem margine notatos videbis, exstant in ipso apographo; quod in novos titulos, capita ac numeros despicimus more nostro. Quando autem mentio fit in margine aut annotatis de codice Trecensi, volumus illum intelligi, cujus distinctum apographum apud nos est. Porro præter hæc nihil habemus, quo lectorem moremur; si nimen hoc addiderimus, nos non scire, miracula, quæ hic edimus, ab alio unquam edita fuisse. Ipsa nunc accipe.

de variis horum miraculorum apographis.

B

MIRACULA

Ex pluribus codicibus Mss., quantum scimus, ineditis.

AUCTORE ANONYMO, MONACHO, UT VIDETUR, S. BENIGNI.

CAPUT I.

Sancti ecclesia in territorio Divionensi; delata eò à S. Clothilde ejusdem reliquiæ, prodigiis pluribus clara.

C

A D magni igitur conditoris universorum, honorificentæ & benignitatis immensitatem erga humani generis salutem ubique pernostrandam, memoriæ commendanda sunt, quæ evidentissimè fiunt per ipsius Sanctorum merita, pleraque miracula. Si ergo contingit, ut excedant pro sui quantitate studiosi capacitatem cujusque, aliqua saltem retenta de multis, agnitioni mutæ commendentur: dumque illorum reinemorabuntur fidelium studia, ad Domini sibi misericordiam impetrandam eorundem attentius deposcant suffragia. Constat interea Christianitatis pene ubique provinciarum, inter ceteros Christi præcones, egregii pontificis & martyris Apollinaris nomine & meritis perplura ecclesiarum oratoria sacrata. Qui sci-
Julii Tomæ V.

I. S. Apollinari apud Ravennates venerabili

licet Martyr (ut descripta ejusdem passionis gesta testantur) à sancto Apostolorum Principe Petro consecratus, ac Ravennæ, metropolitane Italicarum urbium nobilissimæ, primus archiepiscopus est destinatus. Ibi etiam verbum vitæ prædicans, maximam populi multitudinem sacratissimi fontis baptismate abluit, imbutosque divini dogmate verbi, ad Christi Domini agnitionem convertit. Deinde verò suæ passionis agone completo, in eadem urbe feliciter migravit ad patriam sine sine beatam. In quâ etiam (prout concedet) honorificè conditus colitur, gloriæ & meritis honoratur.

EX MSS

2 Sed quoniam (ut præmissimus) in ejusdem nominis honore sæpenumero constant in orbe basilicæ; quas videlicet tam frequentia fidelis populi, quam diversorum ægrotantium reddita sanitas, necnon & diversorum beneficiorum consecuta exornat gratia; in Burgundiæ partibus, in pago Divionense, prædicti Martyris nomini consecrata habetur ecclesia, distans plus minus à prædicto castro *b* milliariis duobus: in eminenti utique colle ejusdem castri; in parte Orientali, in fundo, cognomento Aquiliaco *c*. Fertur namque virorum antiquorum relatione *d*, eadem ecclesia ob victoriam de suis inimicis regi Clodoveo, in eodem loco *e* olim concessam, ab ejus conjugate Christianissimâ Crotechilde * *f* videlicet reginâ, primitus inibi fuisse constructa. Insuper quoque ejusdem reginæ industriâ, ab urbe Ravennâ præfati Martyris reliquiarum delata pignora, atque in eadem basilicâ sunt collocata. Quæ nimirum ecclesia, tam ex regis liberalitate, quamque etiam Langonicæ *g* sedis pontificum largitione, data est monasterio Divionensi *h*, quod ædificatum antiquitus fuisse constat in honore Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, ejusdemque intemeratæ Genitricis Mariæ, ac præcellentissimi ejusdem regionis primi propagatoris divini verbi, martyris Benigni *i*.

11. conditur ecclesia in Burgundia; quo S. Clothildis ejus reliquiæ defert.
a
b
c
d
e
f Cisterciensis Crotechilde
g
h

3 In quâ videlicet ecclesiâ, omnipotente Domino meritis pii suffragatoris Apollinaris, procul dubio martyris sui, largiente, tam multiplicia exuberant beneficiorum miracula, ut si undecumque colligi valerent, permaximi corporis volumen *k* extollerent. Sed quoniam id fieri minimè contingit, partim oblivione delente, quædam vero plebeia inertia negligente posthabita; perpauca licet de pluribus qualicumque stylo inserere in libellum tentabimus, Domino miserante: & tamen hoc non præsumptionis insolentia, quin potius eâ, quam in brevi ostensuri sumus, ratione. Cum verò crebrescentibus in prædicta ecclesiâ pene quotidianis virtutum miraculis, ac circumcirca velox fama instigante populos permovens, omnis sexûs & ætatis multitudinem ad eandem confluere cogeret; tunc largiflua Dei omnipotentis bonitas, ad sui nominis gloriam & Martyris honorem dedit evidenter apparere in diversis ægrotorum corporibus, non minùs novâ, quam digna sanitatum spectacula.

ubi plurimè miracula sunt i
F
k
111.

4 Cum ergo præfatus Martyr in talibus jam olim à multis summâ dignoscatur experientia, congerietque miraculorum inibi patratorum memoriam excederet relatorum; visum

qua scriptis mandari jussa s

Y y

EX MSS.

visum est quibusdam Deum piè colentibus, tot & tanta, quæ si nosset, futuris ad exemplum valerent, minimè oportuisse latere. Sicque à plurimis suggestum est, qui tum præerat abbati monasterio Divionensi supra taxato, ut ea, quæ tam veraci quam fidei relatione afferebantur à Deo in honore sui martyris Apollinaris patrata miracula, aut ipse manu propria (quod ei perfacile erat) describeret, vel etiam è suis alicui explere imperaret. Quod verò ille (ut erat vir mansuetus, ac sincerissimæ reverentiæ) diutulè distulit facere: tandem etenim obsecrantibus, immò potiùs compellentibus quibusdam fratribus, qui ab ipsâ urbe Ravennâ ad præscriptum Divionense monasterium, ob sanctæ religionis & disciplinæ monachorum venerabile institutum venerant, quod in eodem vigere palam est monasterio, excellentissimo ceterorum [inchoatum fuit].

sed scribi in-
vermissa, à
Sancto appa-
vente,

B

IV.

I

m
* Trecent.
Penteco-
sten.

C

* Fortè litte-
ris anti-
oris.

conscribi
mandantur.

V.

5 Quorum precibus isdem pater compulsum; hoc licet per se humiliter explere distulerit, uni tamen suorum, qualiter expleret, imperare curavit. Ille verò suscepto abbatis imperio, ut oportebat, obtemperare cupiens, in hujus initio descriptiunculæ, dum quinque vel sex commenta peregisset, invasit illum quidam animi torpor, totamque spem incepti operis illi peragendi subripuit: ob id quam maximè quoniam eorum, quæ scribenda erant, relator minùs idoneus inveniri credebatur. Pœnitebat etiam illum, inconsultè cœpisse, quod explere minimè posse diffidebat: atque tantillum, quod cœperat, à tabellâ deplanare mente tractabat. Erat ergo tunc sexta feriarum die solemnitate Pentecostes *m* *. Post ipsius nempe matutinales diei solemnitate, jam cælo per totum albescente à superveniente luce, paululum recline caput lectulo imposuit, in brevi exsurrecturus: cum ecce subito illi pene vigilantia adstitit, Vir religiosam in habitu clericali gerens speciem, canis ad medium respersus, præferens in dextrâ libellum apertum; cujus siquidem extrema folia exesa, & quadam ærugine corrosa, atque cum ipsius damno scripturæ crebrius perforata cernebantur. Cujus etiam libelli paginæ heus *** creberrimis ex minio videbantur esse distinctæ. Desuper quoque in margine purpurei capitulatim numeri ad septem usque terminati. Videbatur nempe isdem Vir illum taliter affari:

6 Quoniam me, inquit, dudum vobis cura fuit vestræ jungere societati, peto, ut hoc, quod defero, ex parte damnatum à vobis queat reintegrari. Siquidem nuper decreverant fratres communi consilio, ob devotionis amorem, ut in suâ obsecratione Sanctorum letaniæ, nomen hujus Martyris juxta sui patroni nomen conscriberetur Benigni. Quo perorante, excutiens se isdem frater à lectulo, monasterium petiit: atque oratione ex more præmissâ, deinde uni ex specialibus senioribus, ex ordine, quod compererat, vel quod intra se cogitaverat, primitus retulit. At ipse audiens, alacri animo in hæc verba prorupit: Benedictus, inquit, ubique Deus in omnipotenti virtute & gloria sua, qui inter cetera per eximium Martyrem suum collata beneficia, tale etiam nobis in præsentiarum per eundem dignatus

est proferre prodigium. Qui protinus subsecutus adjunxit; Pro certo, inquit, (mi frater) habeas, quoniam voluntas Dei est, ut hoc, quod communi decreveramus voto, de annotatione videlicet miraculorum sancti martyris sui Apollinaris, quantocius impleatur. Simul quoque in libelli parte, quæ videbatur rosa atque confossa, nec non cum detrimento scripturæ damnata, totius boni consumptricem & defraudatricem oportet intelligere oblivionem: quæ scilicet quamvis multa meritis ejus patrata, si haberentur, hominibus profutura occuluerit. Nec tamen desistit invicti clementia testis Domini, quin ut in præsentiarum colligi ac reformari debeant, ad futurorum notitiam transmittenda solito crebriora, nunc miraculorum assiduitate demonstrando certificet.

7 Hoc igitur operæ pretium videtur, mandare memoriæ, quoniam prædicta sæpius beati Apollinaris ecclesia, cum postmodum tege ejusdem aliquoties igne sit cremata, Hungrorum tamen infestationis tempore igne peruri minimè potuit. Cum igitur gens illa ad Galliarum humanas res semel & bis devastandas, de suæ habitationis antro egrediens, ad eandem perveniret, utpote omni humano famulatu desolatam; ut cetera quæque hominum domicilia, placuit cunctis eam incensum iri. Imposuerunt quoque infra, supraque accensas faculas, & torrium femiusta fragmina, nec non etiam stipularum quæque arenia injecerunt. Deinde impulerunt utrumque flatus crepantibus buccis; pannisque *n* suorum *** morosæ agitabantur auræ, ad consumptionem utique quantocius ejusdem basilicæ. Sed nequidquam: jejunos quippe deficiens moriebatur ignis, penes copiosas lignorum escas. Quod cum diu fecissent, & vidissent, se nullo modo prævalere: jam quidem intelligentes barbari, supra humanum esse, quod eis resistebat, stupentesque contabuerunt.

8 Tunc nempe convocatis sanorum suorum ministris, compulerunt eos, ut suo more immolarent capras Wodan o deo ipsorum; rogarentque illum, qualiter daret incendio vires ad comburendam ædem Dei alienæ gentis. Illi quoque statim suas profanas atque ineptas exercentes immolationes, ac omnes unanimiter unâ voce conclamantes suum Wodan: dumque diutius in talibus occuparentur, iterum, qui fuerat appositus ecclesiæ, ignis disperiit. Quod cernentes ipsi Hungrorum principes, irruerunt in sanorum suorum ministros, in eosque cæde gravissima debaccharunt. Porro ignem coquinæ ciborum suorum, ad ostium ejusdem ecclesiæ apponentes, diutius, ut arderet, instigarunt. Sed nihil omnino ipsius ostii tabulas læsit, nisi tantum, quod ad notitiam futurorum, divinitas permisit fieri; videlicet rotunditatis foramen quasi terebeli sentim exesit, ac juncturarum rimas paululum fuscavit. Quod ad nostra usque perdurans tempora, rei manifestissimæ indicio fuit. Indeque confusi egredientes barbari, alias recellerunt. Præfata tamen ecclesia, ab eisdem immunis permanfit. Sed licet Dei virtus ad sui Martyris venerationem tunc evidentiissimè patuisset, hoc tamen multis habetur in admiratione, quod postmodum pacis tempore, fortuito contigerit

D

VI.

Hungari in
Galliam ir-
rumperentes

E

* An sur-
sum?

nituntur in-
cendere eccle-
siam Sancti,
sed frustra;

F

A rit cremari ligneam materiem ejusdem ecclesie potuisse. Sed talia miranti, certissima procul dubio ratione potest facillime responderi; quoniam illud tunc temporis, tamquam bestialibus, infidelibusque mentibus Dei bonitate prolatum est signum. Istud vero, quod nunc fieri contigit, purgationis culparum, errorumque correptionis, veluti carissimi patris suorum peccantium filiorum certissimum datur indicium.

VII.
Sancti reli-
quia prodigiis
celeberrima.

9 Beatissimi namque pontificis & martyris Christi Apollinaris antiquitus, ut præmissimus, in præfatâ ecclesiâ, reliquiarum pignora habentur recondita: per quæ scilicet innumerabilium signis beneficiorum, quibusque fidelibus ex fide digna poscentibus, creberrime omnipotentis Dei virtus ostenditur manifesta. Nam cujuscumque aliquis infortunii depressus gravamine, seu quarumlibet infirmitatum quispiam ægitudine feilus existerit, continuo ut ad sancti martyris Apollinaris, aut per se veniens, seu aliorum juvenamine fultus accessit reliquias, mirifice recognovit ex virtute divinâ proprii percepisse innovationem corporis. Si autem contigerit aliquoties pro quavis rei causa, quocumque easdem deferre reliquias, non absque miræ Dei virtutis opere, ad sedem propriam eas licuit aliquando referre. Multi denique ægri locellum à longè, quo ferebatur, aspicientes solo cum fidei intuitu, amissam recuperavere salutem. Quamplures etiam professi sunt, dum diversis torquerentur doloribus, audito solo Martyris nomine, se illi cò, sensibile melius habere. Peplo interea, quod ejusdem reliquiæ operiebantur, ad tacta multorum debilia membra, ad utilissimum reformata sunt tactum.

ANNOTATA.

a Divio, notissima Galliarum urbs, Burgundia ducatus caput, ad Oscarum fluvium.

b Divionense Castrum, antiqua hujus urbis denominatio est, quam adhibet S. Gregorius Turonensis lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 51.

c Hujus loci nomen in mappis non invenio. Suspicio eundem esse, de quo meminit Chronicon S. Benigni Divionensis, à Dacherio editum in suo Spicilegio, tom. 1, pag. 413, ubi inter suos ad restaurationem istius monasterii concessos à Carolo Calvo, habes in Aguliaco capellam habentem mansum unum & semis.

d Fundamentum veritatis satis debile post quatuor secula scribens auctor assignat.

e Fallitur auctor, si isto loco relatam velit famosam Clodovei victoriam; quam cur circa partes Argenterato vicinas, non autem Tulpiaci, ut communis traditur, reportatam existimemus; indicatum est die 6 Februarii in annotatis ad Vita S. Vedasti caput 1, lit. c.

f De hac Sancta regina egimus ad diem 3 Junii à pag. 292; sed nec in Vita ejus, nec in analectis, in quibus de constructis ab ea monasteriis & ecclesiis habetur mentio, quidquam reperio hic in rebus nostram.

g Urbs est in Campania Gallie (vulgo Langres) ad confinia Burgundia: de cuius episcopi vide Sammarthanos in Gallia Christiana.

h Instrumenta donationum Sanbenignianis indultarum vulgavit Stephanus Berard in sua collecta Tomus V.

lectione monumentorum pro historia Burgundia, Parisiis edita anno 1664: ubi pag. 208 dicitur ab ecclesia Lingonenfi abbatia Divionensis fundata. & possessionibus dilatata. Plura in favorem istius loci ab episcopis Lingonenfibus acta, invenies in dicta collectione.

i Colitur Kalendis Novembris; quo die illustrantur res ejus gesta. Consuli interim de illo potest S. Gregorius Turonensis loco citato.

k Ferit prope ingens illud corporis volumen; quia Mabillonius, diligens monumentorum Benedictinorum collector, in Annalibus istius Ordinis, nullam, quantum ex indicibus eidem operi subnexis colligere licuit, mentionem facit hujus, quam damus, historia; nec verò quidquam invenimus in Chronico supra laudato, quod obiter percurramus; idque mirari par est; cum seculo undecimo, post nostrum hunc scriptorem proxime sequente, ab auctore quidem anonymo, at monacho tamen monasterii S. Benigni Divionensis exaratum sit.

l Ita etiam legit apographum Cisterciense; ac Trecentense commata: quæ fere eodem redeunt: nam *ἰσχυρὰ* Græcis est incisio, pars, fragmentum &c. Vult itaque dicere auctor, puncta quadam historica huc spectantia incisè seu breviter (*ἰσχυρὰ*) notata fuisse. Vide Cangii Glossarium in voce commaticus.

m Invenio ultimam hujus vocis litteram in hoc nostro apographo correctam; haud dubiè, quia ibi scriptum fuerit pentecosten; ac pentecosten indeclinabiliter reperies in Glossario Cangii.

n Pannus est portio, segmentum; ut videre est apud Cangium in Glossario; ac proinde sensus esse potest, schidus, assulis, segmentis lignorum aut sarmentis, igni accendendo ac nutriendo accommodatis, auras morosè agitatae fuisse.

o Wodan, deus satis notus, quem populi septentrionales colebant, reique militari præesse credebant; prout videre est apud Cangium in Glossario Latino; ubi adducit scriptores. Porto Wodenis dies, feria sexta Anglis, Wodano deo sacra, sicut apud laudatum Cangium invenies.

CAPUT II.

Miracula alia reliquiarum S. Apollinaris virtute patrata.

Sanctorum itaque multiplices conventus, redintegrandæ pacis gratiâ, per regionis loca, tam ab episcopis, abbatibusque, quam etiam à ceterorum graduum vel dignitatum totius patriæ ordinibus, annuatim in unum collecti celebrabantur; ad quos videlicet ipsæ reliquiæ per sancti martyris Benigni monachorum procuracionem deferri consuetæ fuerant. Sed quis referre sufficiat quæ beneficiorum miracula, quæ laudum Christi præconia, quæ omnipotenti Deo gratiarum actiones, tam in ipsius perventionis itinere, quam in ejusdem populi conventu, per eandem à Domino patrabantur? Omne namque hominum genus, tam sani quam imbecilles, & quidquid plebis erat utriusque sexus, illarum se comitatu conjungere gratulabantur. Dumque illò perventum fuisset, quò ceterorum Sanctorum pignora delata fuerant, ingens ab undique clamor perstrepebat per

MS: ora cunctiorum : fiebat concursus densitate intolerabilis , ac omnes unà rogitando personabant nomen Apollinaris martyris. Plures quoque de energumenis sæpius inclamare procul positi , à superventurorum pignorum virtute [se] torqueri. Dehinc quippe plurima ægrotantium multitudo relictis ceterorum Sanctorum apophoretis *a* , ad beati Apollinaris reliquias , velut ad peculiarissimum patronum . fecere confugium ; requirerentes ab eo , ac si ex debito , sanitatis remedium.

per has reliquias
** Cisterc. reciproco*
B
** Trecent. quilibet*
** impteffi*
 11 Tunc erat audiri voces , cum piorum gemituum ululatus hujusmodi personantes : Sancte Apollinaris vigila , sancte Apollinaris succurre , sancte Apollinaris adjuva. Hoc terriorepo * sonitu conclamantes , pugnisque pectora percutientes , ac lacrymosis oculis cælum respicientes : simul etiam toto mentis ardore , nisu , quo valebant , ad Martyris reliquias pertingere cupientes. Peplis nihilominus deorsum reliquiarum pendentibus oscula mordaces figebant , oculos imprimabant , & membra debilia applicabant : stupenda nempe illico gaudia horrore mixta fiebant. Cernere erat (in Deo oro , ut credas quilibet * ista fideliter legens , vel audiens) nervorum contractione rumpente , crurum , & brachiorum , ac manuum pristinae rectitudinis speciem , erumpente sanguine , provenire. Nam unguis digitorum , volis diu impressis * , palmas quorundam transferant : surarum quoque pellibus cum carne diruptis , vulnera patebant prægrandia. Cæcorum nempe oculi , paululum micantibus palpebris , diu optatam resumebant lucem. Ora namque itidem diu stupida , labiorum & linguæ officio mutis reformabant eloquia. Nec minus interea energumèni , aut lunatici , rabie feritatis amissâ , mirabantur quales olim fuerant , & intendebant cum ceteris sanæ mentis hominibus Deum laudare debere in sui Martyris virtutibus.

obtentâ ;
C
 12 Simul nempe febrium languoribus æstuantes , cum viderent , quæ à Domino per Martyrem fiebant , eis protinus steterè commæ : paventesque , in brevi sui oblii pariter & sanati sunt. Quis etenim dentium doloribus & laterum , oculorum caliginibus ; ac serpentium morsibus , tortitudinibus pedum ac manuum , ceterorumque passionibus membrorum explicare valet passim collata medicamina ? Sed , ut dicuntur , oscilla , quædam alicujus dependentia triumpho insignia ; omnium pene membrorum redintegratorum , Deo operante , deserebantur ceris expressâ , ad gloriam Martyris. Præterea in his omnibus quid existimare convenit , aut venerari , nisi te laudare , magnificare , & benedicere (Jesu Christe , Fili Dei vivi omnipotentis) qui es rex & corona Martyrum , decusque tuorum Sanctorum omnium ? Nempe talia decent illos præcipuè , qui propter te in mortem sua corpora tradentes , tecum in perpetuum sunt regnaturi. Ista sanè laudabilissima , spectanda , amanda , & prædicanda sunt optimæ mentis hominibus , Deumque solummodo purè diligentibus. Ceterum quoque invidiorum dementia , malitiosorumque incredulitas dum nequit amando credere , salutaria derogat.

13 In pago denique Belnensi *b* , in vico Marfolio conventus , ut diximus , Sanctorum factus est reliquiarum , simulque episcoporum , ac ceterorum totius provinciæ primorum. Ad quem utique contigit sancti martyris Apollinaris reliquias deferri : quibus etiam more solito quidquid ægrorum infirmitatis totius conventus inerat , oblatum est. Contigit ergo inibi unâ noctium , ut fragor nubium ac coruscationes solito horribiliores , ac tonitrua pervalida ita perterrerent quosque mortales , ut ictibus fulgurum proprium præstolarentur interitum. Protinus maxima [multitudo] ejusdem plebis ad reliquias sancti Apollinaris confugium faciens , hortabatur , ut à suo domicilio extraherentur : quoniam fides illorum erat , quod si contra tantas commotiones aëris opponerentur , statim cæli serenitas redderetur. Quod cum factum fuisset , tanta quies aurarum provenit , ut nulli dubium foret , quin eam Dominus meritis sui Martyris contulisset. Dehinc nimirum cœpit in eodem diversorio diebus singulis confurgere manifesta salus per debiliam corpora , ita mirabiliter ac evidentissimè , ut multitudo totius plebis , cum clericorum ordinibus per singula miracula concursum faciens , laudem Dei omnipotentis , ac sancti ipsius Apollinaris exclamaret , eisque libens grates humiliter referret.

restituta valendo debilibus , uni lumen oculorum , aliis gressus , mulieri audisum.
 14 Tunc vero in tribus viris & duabus mulieribus , divina præcipuè virtus pristinam redintegrare dignata est membrorum debiliam sanitatem. Unus lumen oculorum , duo gressum eundi receperunt. Mulierum quoque alteri reformatus est auditus cum sanitate manus unius ; altera verò , cujus digiti in palmâ erant infixi , dum peteret à custode reliquiarum candelam , & ipse ei porrexisset ; extensâ manu , quam aduncam detulerat , sana & incolumis apparuit dextera. Adfuerunt tunc etiam nonnulli in eodem conventu de magnatorum præcipuis , qui levitatis & invidentiæ instinctu , sancti Martyris , immò ipsius Dei beneficia derogantes , sinistra opinione deludendo , nequitiam * divulgare machinabantur. Verumtamen contigit illis (ut ait quidam) quoniam nihil est infelicis felicitate peccantium. Nam dum quæ sibi videbantur utilia , pro libitu proprio tractare cœpissent , subito in amentiam versi , verbisque ac maledictis invicem laceffiti , ad effusionemque sanguinis pene debacchantes , ad propria absque pacis effectu remearunt , accensi furis & irâ.

Frequentiſſimè rursus miracula patrata.
** Cisterc. unguis*
 15 Interea contigit , ut universæ plebis conventus , jures *c* * principum caninos deferentes , magnificavere bonorum omnium largitorem Deum , in suorum miraculis , virtutum impendio gestis per merita sancti Apollinaris martyris. Sicque cum plurimorum specialium donorum exentiis *d* atque exultatione totius populi , sancti Martyris reliquiarum pignora , propriæ ecclesiæ sunt restituta. Eodemque tempore , die noctique tot & tantæ in eadem patratae sunt virtutes ac sanitatum miracula , ut eorum numerus excedat hominis alicujus memoriæ tenacitatem. Ipsi nihilominus primates , qui nuper mirabilibus per Sanctum patratis derogare cupiverant , eorum assiduitate conterriti , ac ple-

D
 IX.
uti & serenitas aura in aëris insemperie ;
b

E

** Cisterc. nequiter Trecent.*

F

** Cisterc. unguis*
d

A plenitudine ducti, digno sanctum Martyrem postmodum venerati sunt honore.

x.
Fons in eccle-
sia S. Apolli-
naris homi-
nibus aequè ac
frugibus sa-
lutaris.

16 Divinitus interea creditur fuisse procuratum, quod in eadem ecclesia sancti Apollinaris, fons putei antiquitus institutus in parte altaris dexterâ, qui non minus saluberrimas quam perspicuas continet aquas: ex quibus ad Dei gloriam & Martyris venerationem, tam in hominibus quam in pecoribus, ceterisque hominum necessariis rebus multimodè provenire visæ salubritates. Nam si cuiuspiam corporis membrum quolibet dolore gravatum, ex eis cum fidei devotione fuit perfusum, cognitum est à multis, in melius reformari. In potum quoque sumptæ, diversarum infirmitatum incolumitatibus plurimum profuere. Nec minus interea frugibus hortorum, agrorumque segetibus, ac pomis arborum, ejusdem fontis aquæ ad tutamen contra imminentes aëris clades, seu diverforum vermium pestes, olim cum fide aspersæ, visæ sunt admodum valuisse.

B
xii.
Martinus
quidam in
oratione per-
noctans,

17 Erat quidam Martinus de Arnonis cõhorte e villa cognomine, qui ita habebat omnia sui corporis membra miserabili contractione convulsa, ut nec semetipsum, nec alium quempiam in aliquibus usibus juvare valeret: scabellulis tantum manualibus (ut hujusmodi homines assolent, quibus innitentes sese præcipitando locatim sua corpora convehunt) pro gressibus utebatur. Taliter etiam ad sancti Apollinaris ecclesiam, Domini postcens clementiam, sæpius venire consueverat, seu etiam aliorum evectioe deterriti. Unâ etenim dierum isdem Martinus accedens, vigilat pernox, ibidem oraturus in manè usque alterius diel. Tunc verò circa noctis medium, visus est ei adstare quidam religioso in habitu, dicens: Surge, inquit, & sequere me. Ille quoque suæ impossibilitatis memor, solo hærebat stupens. At ipse qui apparuerat, identidem hortabatur; Surge, inquit, surge, & sequere me. Ille autem nitebatur agere; tentans quod diffidebat facere posse. Paulatim tamen erigendo sese, in directum porrexit statum. At cupiens prosequi, quem viderat, sed illum minimè cernens, ignorabat quid ageret.

C
à contractione
nervorum ope
Sancti sibi
apparentis
sanatur.

18 In clamorem tamen adorfus, voce quâ poterat, aiebat; Sancte Apollinaris, oro, ne me deferas; sancte Apollinaris, obsecro, ne me derelinquas. Tunc protinus qui circumquaque aderant, ejus clamore permoti, concurrentes repererunt illum incolumem, atque in suo statu rectissimum, quem nuperrimè noverant continuè solo tenus curvum. Sicque omnes in commune laudantes magnificaverunt Deum, ac meritum Martyris passim divulgaverunt. Isdem quoque Martinus, toto corpore sanus effectus, post aliquod temporis spatium, auctoris memor suæ ereptionis pariter & salutis, iter arripiens Ravennam ingressus est. Ad quam cum venisset, ad sancti Apollinaris ecclesiam, in qua sacrum corpus honorificè reconditum habetur, accedens, narravit fratribus ejusdem loci, quod sibi contigerat; totumque per ordinem referens, quid & qualiter Dominus in eo per sui Martyris præsentia liter visitationem operatus fuisset. Illi autem hoc audientes gavisi sunt valdè, ac nimium lætan-

ter insultantes *, quod in longinquâ etiam regione Domini clementia per sui patroni merita operari dignaretur: eundemque Martinum benignè suscipientes, in suum asciverunt consortium, eumque monachum fecerunt: qui diutius in eodem monasterio vivens deguit, ac multis in exemplum humilitatis & gratiæ fuit.

EX MBS.
* lege cum
Trecensi &
Cisterci. ex-
ultantes

19 Fuit quidam apud castrum Divionem, Eurardus * nomine, cujus pars corporis permaxima ita paralytis dissolutione aruerat; ut quidquid membrorum ejusdem partis sibi inerat, nulli usui aptare valeret. Qui dum diutius ad sancti martyris Benigni sepulcrum creberrimas funderet precès, ut sibi proprii corporis salutem (sicuti tunc temporis inibi multis facere consueverat) almus martyr ab omnipotente Domino impetraret; nocte quadam dum ibi vigiliarum excubias perageret, paululum sopore deprellus, vidit sibi quemdam adstare, à quo taliter moneri promeruit: Vade, inquit, absque mora ad sancti (quam nosti non procul constitutam) Apollinaris martyris ecclesiam: ibi fidenter scito, quoniam in proximum recepturus esto tui corporis sanitatem. At ille prorsus nihil dubitans, horum, quæ monitus fuerat, factio manè, pernicii velocitate ad Martyris memoriam ire perrexit. Ubi dum veniens, Domini misericordiam prætolaretur, voce lacrymabili, fideque plenâ ad sanctum clamabat Apollinarem, ac si ex debito, sui corporis deposcens à sancto Martyre reformationem: accedensque ad reliquiarum thecam, dulciter oscula peplis illarum hinc inde pendentibus figens, suæ salutis attentius rogitabat emolumentum.

xii.
Alius vene-
ratione reli-
quiarum
* Cisterci. E-
uerardus

B

20 Dehinc ex ejusdem putei aquâ se suspensum, nomen semper Martyris impendio reclamabat. Posthæc juxta altare solo prostratus decubuit. Tunc verò quasi defatigatus, sopore resolutus est. Cumque post paululum expergefactus resideret, toto corpore fervens (velut qui saluberrimo unguine per totum corpus sibi delibutus fuisset) videbatur. Qui protinus surgens, totum sese ex integro sanum reperit. Sicque reversus ad Divionense monasterium, deposcens à fratribus ejusdem loci, ut suscipi mereretur in illorum contubernium. Qui statim caritative illum suscipientes, atque sanctæ religionis habitum eum induentes, suæ congregationi stabiliverunt. Ipse verò quamdiu in corpore vixit, certatim sese obedientiæ mancipavit, ac devotus usque in finem perseveravit.

* aq̄is pu-
tei à p. i. i. s. i. s.
curatur. S.
in monaste-
rium Divio-
nen. se admit-
titur.

F

21 Gratia igitur superna in dies multiplicius sancti martyris Apollinaris merita illustrante, fiebant in eodem quotidiana, insigniaque miracula. Contigit etiam tunc temporis, ut miles quidam, Adaldus nomine, in atrio ejusdem ecclesiæ, propriæ habitationis contiguum haberet domicilium. Qui insuper (ut serox rapacitas hominum sæpius meretur) suorum patiebatur insidias inimicorum: quem diutius, ut caperent, seu necarent, callidè observantes inquisiverunt. Sed nequidquam. Noctè igitur quadam conspirata * manu in unum conglobati, irruentes fregerunt ostia domus illius; facto impetu, qualiter eum raperent insperato sopore ir-

xiii.
Miles qui-
dam à sicariis
ad eadem
quaritur;

* Cisterci.
comparata

EX MSS. recitum. Hærebat namque (ut diximus) prædictæ ecclesiæ ipsa domus. Ille autem ut persensit irruentium super se inimicorum strepitum, cognoscens se minus repugnare posse, exiliens nudus & inermis à lectulo, ecclesiæ sancti Martyris concitus petiit præsidium: ac penes altare quiescens, rei considerabat eventum.

22 At hostes ubique domum perscrutando discurrentes, inimicum, quem crudeliter appetebant, minimè reppererunt. Qui autem illorum præcipuus habebatur, Wizo * vocabulo, respiciens vidit ostiolum in pariete ejusdem ecclesiæ: Novi enim, inquit, quoniam in ecclesiâ fecit confugium. Revera in eadem latet. Profectò capietur à nobis ibidem. Quod verò dictum, qui aderant utriusque familiæ, audientes, universis steteret comæ, & ad horam vox faucibus hæsit. Tandem memores præteritarum virtutum, imprecando ei terrorem, contradicentes prohibebant, ne ullâ hoc audaciâ facere præsumeret. Insuper etiam addentes asserabant, quod locus ille ausu temerario à nullo umquam hominum violatus fuisset.

23 Tunc ille amariori * felle instigatus, fertur stomachabundus dixisse: Si ipse, inquit, Apollinaris mala, quæ iste irrogavit, mihi intulisset, non continerem manus, quin ab ecclesiâ illum per gulam extraherem. Hoc dicens, ecclesiam infiluit. Tunc vertens se hac illacque, exerens manus, illicò inimicum arrepturus. Qui continuo amens effectus, quid ageret, penitus ignorabat. Erat enim ibi arca prægrandis, cujus operculum arripiens, aperiendo in altum, brachiis extensis putabat se in illâ invenire, quem quærebat. Statim denique ulnis reflexis, operculum, quod sursum porrexerat, caput ipsius infra arcam interceptit, ejusque animam statim crudeli morte extorsit. Ejus denique satellites aforis præstolabantur ipsius reditum. Dumque moram faceret, cœperunt eum ex nomine vocare, ut exiret. Sed nequidquam. Post hæc accedentes cernere, quid ageret, reppererunt illum exanimem in arca pendentem. Qui nimio pavore perterriti, fugam arripientes, confusi discesserunt. Quæ res dum comperta fuisset, terrorem incussit universis; ut ne quis ulterius præsumeret invadere rem quampiam ejusdem Martyris: locusque isdem deinceps, prout concedet, in ampliori veneratione est habitus.

ANNOTATA.

a Per hanc vocem intellige vasa, feretra, capulas ad deferendas reliquias Sanctorum. Exempla dat Cangius. Hic verò videtur propriè accipi pro reliquiariis, uti vocamus, seu hierothecis.

b Belnum (vulgo Beaune) castrum Belnum; rariùs Belna (vide Hadrianum Valesum in Notitia Galliarum pag. 81) nunc est oppidum in Aduorum finibus ac diocesi Cabilonensi, non procul à fluvio Aravi. Hinc Belnensis pagus (le Beaunois) qui & Belnisus vocatur in Capitulis Caroli Calvi, apud Silvacum editis anno 853. Loci hujus notio sub nomine comitatus pag. 426, & 457; castrum pag. 440 & 449 invenitur in Chronica S. Benigni Divionensis: paginâ verò 451 mentio fit de monachis Belnensis cellæ, quæ repe-

titur pag. 460. Pagi Belnensis nomen item legitur in Chronico Besuensi, quod post Sanbenignianum in tomo Spicilegii citati habetur pagg. 492 & 499; qui etiam notus est in Collectione monumentorum pro Historia Burgundica, in annotatis ad caput præcedens assignata; ubi pag. 178 Robertus Francorum rex (Hugonis Capeti filius & successor, à religiosa pietate commendatissimus) laudat donationes abbatiæ . . S. Ypoliti . . in pago Belnensi sitæ, à Gaufrido Cabilonensi episcopo factas; cujus rei ibidem diploma anni 1030.

c Ita etiam lego in Trecenti: & fortè sic legi debet, jurges pro jurgia utique barbarè.

d Exenium vel xenium hic est munus, pinguis, gratia, Græcè ξένιον. Plura Cangius.

e Ita etiam Cisterc. & Trecenti, citatum Chronicon Sanbenignianum pag. 457 agens de dotalicio, quod matrona aliqua dederat S. Benigno & Conjacet verò, inquit, in his villis; in Quintiniaco, in Albinico, in Sullinico, in Attegias, in CURTE-ARNONIS. Et pag. 460 inter plures villulas, quæ ibi nominantur, ponitur una sub nomine Ontearum, * al. Curte-Arnon. Unde in nostro apographo legendum censio Arnonis-curte, & locum esse in Burgundia ducatu.

P A R S II.

HISTORIA INVENTIONIS SECULO XII.

Ex Spicilegio Ravennatis historiæ ad tomum primi partem secundam operis de Rerum Italicarum Scriptoris, editam Mediolani anno MDCXXV, à pag. 538, auctore anonymo coævo: unde probantur & illustrantur dicta in Commentario nostro prævio § 2, à num. 20.

Ludovicus Antonius Muratorius, V. Cl., in Datur ratio, sua ad Spicilegium mox memoratum præfatione dicit, se illa, quæ typis subjicit, eruisse è unde & cur hic excudatur præfens instrumentum

codice Ms. bibliotheca Estensis, Rubensque, pluries supra à nobis laudatum, eadem præ oculis habuisse, atque iis ad sua contexenda, esse usum. Itaque quæ circa possessionem Classensium corporis S. Apollinaris, ex hac historia inventionis in suam ipse Ravennatem paucis transtulit, & nos ex ipso dedimus in nostro Commentario prævio, loco supra citato, plenam ex hac eadem inventionis historia lucem accipient, longa rerum, quæ huc spectant, adjunctarum serie deducta. Accedunt miracula aliquot, quæ auctor narrationi suæ inseruit, & lectoribus hic subtrahi nentiquam possunt.

2 Quæ occasione auctor scripserit, habes à num. 41; sed quævis de se loquatur, nec nomen tamen nec vine institutum uspiam exprimit. Rebus autem, quæ exponit, coævum se fuisse, satis aperit declarat, quando num. 1 ita loquitur: Quæ auribus nostris audivimus, quæ oculis nostris vidimus, & manus nostræ tractaverunt, de corpore beatissimi Apollinaris, quod apud Ra-

D

E

F

A Ravennam in Classensi monasterio NUPER inventum est, & mirabilia ejus quæ fecit, summatim quædam statui stilo qualicumque describere. *Vixit ergo anonymus iste sub finem seculi XII, aut sub initium seculi XIII; cum istam inventionem nuper accidisse affirmet; eaque contigerit anno 1173 juxta dicta in Commentario eodem prævio, ac dicenda paulo post, ubi de Rodulpho agemus. Anonymus noster suam ætatem clarissime item indicat num. 11 his verbis: Sed jam tandem ad ea propositionis argumenta properandum est, quibus omnipotens Deus nostris temporibus &c. Et num. 41 subjungit ista miracula à se antea narratis: Postremo, qui scripsit hæc, nonnullas in hujusmodi negotio admirationes comprobavit.*

Aliud circa eadem tempora à Rodulpho conscriptum

B In laudato Spicilegio inventionem ab anonymo conscriptam proxime precedit Tractatus domni Rodulphi, venerabilis Prioris Camaldulensis, doctoris eximii, de inventione corporis beatissimi Apollinaris. *Apud Mabillonium in Annalibus Benedictinis ad annum 1086, pag. 229 notatur Rodolphus Camaldulensis eremi Prior, qui Beatricem primam Priorissam instituit monasterio S. Petri in municipio Luci, territorio Mucellano, diocesis Florentinae. Sed hic, nostro in speciem adeo undequaque similis, noster tamen non est: repugnat enim ætas; nam si istam inventionem vere exaraverit, sicut in titulo prænotari vidimus, Rodolphus, & versicali ibidem in fine inserti ejusdem sint, prout esse putamus, auctoris; consequens erit, ut scripserit postquam jam peracta esset inventio ista, atque adeo vixerit exeunte circiter seculo duodecimo, aut incunte decimo tertio, quantum ex aliis characteribus, qui illic eisdem relucunt, colligere licet. Ceterum auctor homiliam conscribit non historiam, desumpto per descriptionis decursum argumento ab igne sacrificii in antiqua lege; deinde sermone ad populum converso, qui sacrum corpus beati Apollinaris studuit quærere, quæsitum invenire, inventum venerari; illud comparat cum igne sacro holocausti.*

à nobis prætermissum

C Hortatur insuper ad ejusdem corporis cultum Ravennates, uti & Classenses fratres, ignisque proprietatibus eidem accommodatis, eandem semper analogiam satis apposite & asceticè ad finem usque sui tractatus decurrat. *Itaque quandoquidem ille ad ascetas prorsus, non vero ad historicos spectat, nihilque nova notitia suggerit, quæ sacri corporis inventio historice illustrari queat, supervacaneum foret, istum tractatum hic recudere; si pauculos versus excipias similiter cadentes, seu Leoninos, ut vocant, qui illud seculum sapiunt, & ab eodem, ut putamus, anonymo conditi sunt; cum dicti tractatus contextus inserantur; quibus mox subditur ista clausula, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre &c. Verbis autem illis & tempus inventionis corporis sacri, & Classensium possessio admodum confirmantur. Sic sonant:*

exceptis quibusdam versibus;

5 Anno milleno centeno septuageno
Terno post gratam Sobolem de Virgine natam
Pastor Alexander quum ternus in orbe micabat,
Schismata quem dira, & quem vera sophia probabat,
Indiciis claris corpus patet Apollinaris.
Lucis in exemplo Classensis supplice templo,
Pluribus & dignis micat hæc patefactio signis,

Quum Simonis festum Judæque micaret honestum,

EX IMPRESSIS.

Festa sacris membris celebrantur quinto Novembris.

Tu plebs Ravennæ jam munus adepta perenne,

Munus conserva cum te comitante caterva,
Quo meritis claris, tibi metropolim tuearis,

Ut sis in cælis proprio cum Præsule felix.

6 Sub isto Pontifice celebratum fuit anno 1179 qui explicans Concilium œcumenicum Lateranense tertium, imperante Frederico I, contra Albigenses, item contra schismaticos, à Victore IV antipapa ordinatos. Per tō quinto Novembris intellige quinto Kalendas Novembris, uti tum hic ex festo SS. Simonis & Judæ, quod celebratur xxviii Octobris; tum ex sequenti instrumento inventionis planum fit; in quo num. 23 sic dicitur: Statuerunt... hujus mentionis diem per singulos annos celebrari quinto Novembris Kalend. Instrumento illi prænotatur iste titulus: Incipit prologus de inventione corporis beati Apollinaris martyris. Neque ponitur novus titulus nisi ante illa verba. Quo audito Dominus Papa Alexander &c. num. 12, quibus præmittitur iste, De auctoritate Domini Papæ Alexandri & Cardinalium. En tibi nunc ipsum instrumentum cum annotatis aliquot, pluribus tamen prætermittis, quæ ex Commentario nostro prævio accersi possunt.

PROLOGUS.

EXimie pietatis affectu diligentia patrum ea, quæ operatus est Deus in diebus antiquis, futuræ generationi descripsit, nota facere ea filiis suis, ut non obliviscantur operum Dei, & mandata ejus exquirant. Iis enim quasi quibusdam sideribus illustrata fulget Ecclesia, ne velut in hujus seculi nocte profunda tenebrarum, densitate caliginis lædatur ab iis, qui sagittant in obscuro rectorde. Hoc exemplo, licet simus scientia & ratione pusilli, ex his, quæ auribus nostris audivimus, quæ oculis nostris vidimus, & manus nostræ tractaverunt, de corpore beatissimi Apollinaris, quod apud Ravennam in Classensi monasterio nuper inventum est, & mirabilia ejus, quæ fecit, summatim quædam statui stilo qualicumque describere, & ad posterorum notitiam demandare, ut cognoscantur hæc in generatione altera, & populus, qui creabitur, laudet Dominum.

2 Non erubescimus in domo Domini offerre modica, quia magna non possumus. Scimus enim, quod in constructione tabernaculi Bethsaleel a ille peritissimus artifex, inter divitum pretiosa donaria, & pauperum munuscula non despexit, & de pauperulæ farinula parvulum & subcinericium panem propheta Helias accepit. Sed noster Bethsaleel, imo longè plus quam Bethsaleel, qui sub umbra manus suæ nos protegit (siquidem umbra Dei Bethsaleel interpretatur) qui est & verus Helias propheta, potens in opere & sermone, non oblationis censum, sed offerentis affectum pro libamine pensat. De cujus pietate confidimus, quod hydræ nostræ farinula, modicumque lecyti oleum

tam

EX IM-
PRESSIS.
b

tam sufficienter augebitur, quod sub faucibus edentium, non minus quam apud Sareptanam b viduam, salutaris esca succrescat, & in tanta materia, opportuna nobis facundia non deficiet.

A N N O T A T A.

a Designatur Beseleel (qui & apud Septuaginta βεσαλεηλ) filius Uri, divinitus deputatus ad constructionem tabernaculi Exod. 31, v. 2. A libi invenio Bezaleel.

b De muliere Sareptana agitur lib. 3 Reg., cap. 17.

C A P U T I.

Auctor possessionem corporis S. Apollinaris vindicat monasterio Classensi.

B

suborta inter
duo monaste-
ria controversia

IN civitate Ravenna, quæ inter Italicas urbes nobili prærogativa micat insignis, quoddam monasterium situm est, quod sancti Apollinaris Novi appellatione censetur, ad distinctionem cujusdam antiquioris ecclesiæ, quæ juxta eandem civitatem sancti Apollinaris Veteris vocabulo nominatur. Ibi monachorum manet congregatio, quæ licet regulari professione polleret, quondam tamen præsumpsit illicita: unde licitis etiam carere deberet; juxta regulam, qua dicitur: Privilegium meretur amittere, qui concessa abutitur potestate. Nam per aviditatem plus appetendi, totius debiti summâ evacuatur. Cum enim sufficeret ei, quod tanti Patris meritis & vocabulo celebris esset, cœpit tamen gloriari, & per populos rumores spargere, quod sacri corporis ejusdem præsentia locum illum decoraret.

de possessione

4 Afferbat itaque ipsum à piæ memoriæ Johanne archiepiscopo de Classensi cœnobio illuc esse translatum; & quidem non diffitemur, ipsum patrem aliqua Sanctorum corpora quâdam cautissimâ itrophâ, sanctaque calliditate transfuisse. Cujus translationis talis causa existisse probatur. Istria provincia quædam est in partibus Illyricis, cujus incolæ beatus Apollinaris, cum ibi exfularet, ad fidem Christi evangelica prædicatione convertit. Unde in eadem provincia celeberrimus est, & quasi ejus regionis Apostolus summa devotione venerabilis. Nam & Classensis ecclesia in eisdem partibus quondam amplissimas habuit possessiones, & per singulos annos, copiosos exinde redditus percipiebat. Siquidem lapis in eodem monasterio magni ponderis est, ad cujus pensum metalla inde allata trutinari solebant. Solebant etiam ipsius cœnobii officia per monachos & familiares ejusdem provinciæ administrari.

corporis S. A-
pollinaris,

5 Accidit autem, ut quidam, acceptâ contumeliâ, ex eodem loco discessissent. Reverti ergo od propria, collecta multitudine piratarum, ad superscriptam ecclesiam nocturni depopulatores accesserunt, & arreptis omnibus, quæ invenerant, etiam ciborium argenteum, quod altari superpositum erat, asportaverunt. Minabantur etiam repetita in-

festatione corpus beati Apollinaris se translaturus. Audiens hæc præfatus Johannes archiepiscopus quædam, ut diximus, prudenti consilio corpora transfudit, ut, auditis his, gens illa contra Classense cœnobium sub hac occasione non ultra sæviret; æstimans etiam beati Apollinaris venerabile corpus esse translatum. Sicque factum est, ut ipsa remaneret illusa, dum conaretur illudere, & intra Classensem ecclesiam tam pretiosum thesaurum conservari illæsum.

6 Hac occasione factum est, ut de corpore sancti Apollinaris apud quosdam oriretur dubitatio, quam non de probabili ratione, nec de opinione verisimili, sed de crassa & supina ignorantia, vel, quod deterius est, de artificiosa malitia processisse, manifesta veritate cognoscimus, & multiplici ratione probamus. Jam præfatus archiepiscopus Johannes etiam post ipsam, quam dicunt, translationem, talia dixit, & scripsit, quibus ipsius figmenta falsitatis facile convincuntur. In aurea tabula, quam Classensi cœnobio contulit, & loco ciborii argentei, quod prædictæ gentis perfidia inde rapuerat, collocavit, talia scripta reliquit:

causam exponit, & neutriquam probabili ratione opinionem

Ex opibus venerandæ tuis hæc offero Præsul Classensi templo, quo tua membra jacent.

In extremo autem illic corporis sui sepulturam eligens, voluntate hujus certitudinis validum dedit argumentum archiepiscopus more & nomine Honestus a, qui tantæ sanctitatis fuisse fertur, ut sibi ad eandem ecclesiam sæpe nudis pedibus venienti valvæ monasterii nutu divino paterent. Hoc ipsum dictis, & scriptis, suæque sepulturæ postrema ibidem electione, irrefragabili argumento probavit. Idem etiam plurimos ex successoribus scripsisse atque fecisse hodierna monumenta declarant.

7 Sed beatus Gregorius, incomparabilis facundiæ doctor, summusque Sedis Apostolicæ Pontifex, qui hanc ecclesiam possessionibus ampliavit, & honoravit adventu, hujus fidei validum dedit indicium, sicut in ejus, aliorumque sibi succedentium privilegiis evidenter apparet. Præterea solennis illa processio, quam Ravennatis ecclesiæ archiepiscopus cum venerabili & gloriosa episcoporum & Cardinalium caterva, & multigena cleri populique frequentatione per singulos annos celebrare consuevit, huic argumentationi adstipulatur. Non enim ob aliud in eadem ecclesia tam singularis solennitas ab adjacenti provincia colitur, nisi quod ibidem sacratissimum corpus beati Apollinaris requiescere constat.

subnixam ostendit,

B

8 Postremo beati Romualdi eximii confessoris assertio mirifica id ipsum affirmat, qui pariter cum quodam venerabilis vitæ converso beato Apollinarem de sub altari, quod est in medio ejusdem ecclesiæ, juxta crucem porphyreticam prodeuntem usque tertio vidit, agnovit, & credidit, & omnipotenti Deo gratias agens, ad frugem melioris studiumque sanctitatis transivit. Et quotiens hujusmodi fieret inquisitio, constantissimè asseverabat, sicut beatæ memoriæ Petrus Damianus de ipso testatur, non alibi, quam in ipso Classensi monasterio præfati Patris gloriosum corpus requiescere. Sicque fit, ut non solum humanis testimoniis, sed divinis etiam

qua alibi illud asserat quiescere,

CAPUT II.

A etiam oraculis, hujus veritatis certitudo probetur, ut non possint objicere calumniantes, quod secularibus tantum adminiculis, vel emendicatis suffragiis ista firmetur.

quam apud Classenses, b
9 In ala Classensis ecclesie, beatæ Feliculae venerabile corpus, jubente sancto Gregorio Papa, collocatum est, in quadam videlicet basilica, brevi quidem; sed decore ambitu fabricata. Cui etiam prædia non modica deputata sunt. Hanc cum quidam de Cardinalibus Ravennensis ecclesie à monasterio suscepisset, unde humiliari debuerat, cepit intumescere. Nam sub hac occasione ipsum monasterium tyrannica dominatione premebat. Unde factum est, ut per industriam ejusdem abbatis ab hujus dominatu Cardinalis ille cum innumera pelleretur. Expulsus itaque vehementer æstuabat, qualiter suum furorem in ruinam ipsius monasterii extingueret. Studuit igitur per populos rumorem spargere, sacrum corpus de Classensi loco translatum esse.

adito etiam in persona obvertentis exemplo. c
10 Quod mendacium non distulit omnipotens Deus ulcisci, misericorditer adhibens temporalem severitatem, ne justè inferret etiam æternam. Siquidem elephantis *c* morbo illico Cardinalis ille percussus est justo judicio Dei, ut qui de corpore beati Apollinaris falsitatis maculam sparserat, in suo etiam corpore maculosus appareret. Mox vero ad se reversus, suum correxit errorem, ut quod simplici sermone protulerat, juratoria protestatione negaret, asserens se in concilio multorum fuisse mentitum. Factus est ergo prædicator veritatis, qui falsitatis fuerat asseritor. Et cum se Deo, & beato Apollinari vovisset, & monasticæ conversationis in Classensi monasterio spondidisset obsequium, continuo liberatus est, & in eadem Classensi ecclesia religiosè vixit, & migravit ad Dominum. O mira Dei virtus, mira sapientia! quæ causam fecit luminis de materia cæcitatibus; nam unde caligo emerferat erroris, inde veritatis lumen effulsit.

ANNOTATA.

C
a Fuit hic ex abbate Classensis monasterii ad archiepiscopatum Ravennatem adlectus anno, uti hic notat Muratorius, 970; juxta Ughellum vero Ital. sac. tom 2, col. 347, & Rubenum in indice archiepp. Raven. (apud utrumque de Honesto plura) anno 971.

b Dedimus nos in primo Actorum semestri tres Feliculas martyres Romanas, videlicet 14 Februarii, 5 & 13 Junii; atque hoc postremo die, pag. 667 indicavimus; unde orta potuerit esse confusio, cur synonyma Martyres varie variis locis attributa sint. Hac verò quò spectet, incomper tam habemus.

c Ελεφαντίασις vel ἐλέφας est extuberatio melancholica & contagiosa, totum corpus in speciem elephantis immutans, sicut dicit Johannes Gorraus in Definitionibus medicis; cujus morbi causas, differentias & effecta pluribus describit.

possessio ista probatur ex inventione corporis.

S Ed jam tandem ad ea propositionis argumenta properandum est, quibus omnipotens Deus nostris temporibus tam evidenter, tam gloriose id approbavit, nebulamque dubitationis tam patenter absterfit, ut penitus obstruatur os loquentium iniqua, & muta fiant labia dolosa. Nam per argumenta eorum, qui contra veritatem nitentur, veritatis patuerunt indicia, & de conatu calumniantium certitudinis indago declarata est. Ille igitur ut verus est Dominus, qui etiam malis bene utens, utilia per eos frequenter operatur; ille sapiens est medicus, qui de veneno pravitatis adimplet medicamenta salutis. Cum ergo monachi præfati monasterii sancti Apollinaris Novi fragmenta suæ machinationis vellent pro argumento producere veritatis, ausi sunt locum quemdam infra dictum cœnobium clanculo & quasi furtivè infringere, & corpora, quæ illic latebant, quadam temeritate detegere. Et ut facilius possent suæ cupiditatis adimplere propositum, domnum Gerardum, Ravennatum archiepiscopum adeuntes, quæ invenerant, notificare cœperunt, & importunis precibus, atque suasionibus blandis aures illius inclinare.

12 Ipse vero quamquam mira sapientia, & honestate præditus esset, citius fortè, quam decuerat, se accommodavit, & auditum inclinavit, assensum etiam impendit. Quo id zelo fecerit, nescimus. Unum tamen scimus, quod tunc temporis ecclesiam Classensem obliquo sidere, quamquam non manifesta occasione, respiciebat. Accedens itaque ad monasterium sancti Apollinaris Novi, quod factum erat, publicè prædicavit & approbavit in populo, Classensis abbatis monachis constantissimè prohibentibus, & Apostolicam solenniter appellantis Sedem, ne de corpore beati Apollinaris tam nova, tam falsa sententia teneatur. Quo audito Lominus Papa Alexander, cujus virtus & sapientia in camino schismaticæ persecutionis, tamquam aurum in fornace, probata; cujus maturitas & industria huic operi non sine cœlesti providentia servata est, graviter doluit, tum pro enervata Sedis Apostolicæ ap-
*an opposi-
tione?*

13 Et convocatis Apostolicæ Curie senatoribus, factaque deliberatione, auditæ temeritatis callavit audaciam, reprobavit fragmenta, damnavit errores. Scripsit itaque Ravennati archiepiscopo, & de pontificali maturitate minus servata hunc, prout decuit, increpavit, præcepitque, ut præfatis corporibus, in loco proprio reconditis, accensos in populo rumores extingueret, & de corpore sacro beati Apollinaris non aliter permetteret teneri, quam per millenos annos fuerat approbatum. Sed ne forte contingeret id neglectum iri, scripsit domno Ildebrando Cardinali, legationis officio in ejusdem

*possessio
Classensium
contra monachos S. Apollinaris Novi*

atque archiepiscopum Ravennatem probatur ex facto Alexandri PP.

qui per cardinalem Ildebrandum compevit obloquens.

an eistibus dem?

EX IM-
PRESSIS
6

tibus fungenti, qui cognominatur Crassus, non tam pro pinguedine corporis, quam pro ubertate honestatis & sapientiæ; ut episcoporum & abbatum, aliorumque fidelium copiosa convocata multitudine, calumniantium illicitos compefceret ausus, & de corpore beati Apollinaris antiquam mutari sententiam sub Apostolica excommunicatione vetaret. Quod si aliter fieri non posset, sacrum corpus in conspectu plebis invenire curaret, inventum publice demonstraret.

Quæsitum
Sancti corporis.

14 Accidit autem eodem tempore, ut dominus Theodinus, vir magnificæ virtutis & industriæ, de Gallicanis regionibus, ubi Apostolica vice functus fuerat, reverteretur, qui prædicto patri vere opportunus collega sociatus est. Quod non sine divina constat factum esse providentia, ut dum tantorum patrum geminaretur auctoritas, maturior fieret in eodem facto celebritas. Convenientibus in unum sanctæ Romanæ Ecclesiæ legatis cum venerabili archiepiscopo Ravennæ apud Classense cœnobium, cum suffraganeis & Cardinalibus suis, tanta illic multitudo cleri populique subito conflavit, ut incredibile putaretur auditui, nisi oculorum id comprobasset aspectus. Interfuit etiam dominus Ildebrandus, Camaldulensis congregationis probabilis vitæ gubernator; ad cuius dispensationem & providentiam idem quoque monasterium spectat, cum venerabili abbatum & monachorum caterva, cum quo & quidam singularis constantiæ monachus & eremita ductus est, nomine Johannes; de cuius sinceritate tantum præsumebatur, ut ei potissimum sacra membra contrectare liceret.

Oratio, ubi
erat recondi-
tum,

15 Erat enim canitie venerabilis, sobrietate abstemius, innocentia mitis, vultu venerabilis, ut ad ejus aspectum catervatim concurrerent universi. Stabilito igitur consilio requirendi, quæsitum à patribus est, si quis esset, qui hujus secreti aliquam haberet notitiam. Inveniuntur duo bonæ opinionis fratres, qui dicerent, sibi hoc sub juratoria cautione commissum esse arcanum, ut sine Apostolicæ auctoritatis jussione nullis revelaretur. Data ergo à Cardinalibus licentia, quæ ab ipso quoque Apostolico fuerat impetrata, per Johannem Ravennatem civem, miræ industriæ virum, pretiosum thesaurum sub majori ejusdem ecclesiæ altari præfati fratres declaraverunt esse reconditum. Sed & omnium patrum, qui aderant circa eundem locum, suspensa erat æstimatio.

à duobus viris
indicato,

16 Aderant autem inter agmina fidelium etiam plerique adversantium, qui explorandæ veritati objicere summopere parabant. Exaceruerunt enim ut gladium linguas suas, intendentes arcum, rem amaram, ut sagittarent in occultis immaculatos. Iis ergo data est scrutandi licentia, ne qua illis remaneret occasio suspicandi sinistrum. Accedentes igitur ad locum, tanto scrutinio cœperunt exquirere, ut nec aliqua ibi possent reptilia latere. Et cum penitus nihil artificiosæ calliditatis invenissent, defecerunt scrutantes scrutinio: unde obmutescere compulsa sunt orationum, & infirmata sunt contra eos linguæ eorum. Factum est ergo per providentiam Dei, ut non minus livore persequentium, quam diligentium favore declarandæ veritati præstaretur obsequium. Sic nimirum Herodiana

persecutio Innocentibus parvulis plus profuit odio, quam prodesse potuisset obsequio.

D

17 Adscitis itaque fossoribus injuncta est cura fodiendi, sub cautissima videlicet diligentia. Erat enim non parva formido, ne tam venerabile altare, quod à beato Maximiano, aliisque sanctis patribus consecratum fuerat, in cuius anniversaria dedicatione solemnis annorum statuta est indulgentia, contingeret violari; sed per miraculum Dei illæsum permanfit. Cum igitur usque biduum foderetur, ventum est ad locum, ubi duo reperta sunt sepulcra. In uno quidem, quod inferius videbatur, non dubium erat, sanctorum martyrum Abdon & Senen e corpora requiescere. In ipso autem, quod eminebat, spes & fiducia erat, quæsitum inveniendi thesaurum. Accersito itaque Johanne præfato, eremita Camaldulensi, cui hæc licentia concessa erat, hic quum visione præstaret, aperto sepulcro, cœpit introspicere, & sive virtute divina, sive propria trepidatione ita territus est & stupefactus, ut velut in extasi positus videretur.

inveniuntur
corpora SS.
Abdon &
Sennen MM.

18 Admonitus autem à venerandis Cardinalibus, iterum introspicens videt, credit, agnoscit mirabilia Dei, tam per eximium candorem sacri corporis, quam per suavitatem miri odoris, omnium aromatum fragrantiam superantis, qui cunctorum nares ita perfudit, ut omnes renovati, omnesque lætificati apparerent. Et quum extendisset manum ad caput ejus, laminam invenit, argenteam quidem materiâ, sed argento & auro pretiosiora continentem. Siquidem hujusmodi scriptum repræsentabat:

S. Apollinaris videt
in
scriptione.

HIC REQUIESCIT CORPUS
BEATISSIMI APOLLINARIS
PONTIFICIS ET MARTYRIS ET EPI
QUOD HIC DEEST
IN EADEM ECCLESIA
P. MAGNA CAUTELAM OPIFI
REPOSITUM EST.

His completis & cognitis clamor populi attollitur, signa pulsantur, gaudium cunctorum lacrymis & vocibus declaratur.

F

19 Mox egregie sapiens Ildebrandus Cardinalis, cui præcipue commissa est ista legatio, tribunal ascendit, & adstanti populo patet factam veritatem prædicavit & docuit; atque sub Apostolico anathemate prohibuit, aliud de cetero credi vel teneri, quam quod in præsentiarum fuerat mirabiliter declaratum. Iterum archiepiscopus Missarum solemniter celebrat, & cum pervenisset ad locum prædicandi, quod inventum fuerat, uberi affabilitate commendat, suamque ignorantiam, pro eo quod aliter prædicarat, eleganter excusat. Nemo etenim tam profundæ sapientiæ, tam circumspicæ cautelæ, qui subreptiis verbis falli vel fallere non possit.

Inventus the-
saurus publi-
cè annuntia-
tus cum pro-
hibitione con-
tra dicendi:

Fallere vel falli modico discrimine distant.

Quæ duo prudentes simili conamine vitant. Omnium tamen habere memoriam, & in nullo peccare, non humanitatis, sed divinitatis esse probabitur. Interea calumniatores insibilare cœperunt, dicentes: unam laminam ad testimonium tantum non sufficere, cum in ejus historia tribus laminis ipsius opera scripta legantur.

20 Hinc etiam & plebs universa tumultuaba-

A
alia etiam
media adhi-
bita ad majo-
rem veritatis
confirmatio-
nem.

tuabatur dicens: se adhuc quodam serupu-
lo moveri, nisi ostendatur oculis, quod au-
ribus fuerat intimatum. Certior enim in vi-
su habetur notitia, expressius argumentum,
experientia verior. Quo audito Pontifices
graviter æstuant. Verebantur enim tam sa-
crata membra contingere; & de loco, ubi
tam decenter locata fuerant, atque per tot
annorum spatia quieverant, facili occasione
levare, præsertim cum populus docendus sit,
non sequendus. Quid plura? Non aliud li-
cuit, nisi quod populus Deo inspirante coë-
git. Inspirasse quidem hæc Deus non im-
merito creditur, ut per hanc occasionem pa-
tescens veritas validius solidaretur. Nam hu-
jusmodi dubitatio solidandæ fidei certum &
incrédibile demonstravit argumentum. Sic
omnis tarditas Thomæ plus profuit ad fidem
Christi, quam discipulorum facilitas; ita du-
bietas obstrepentium magis, quam favor ob-
sequentium huic notitiæ adstipulatur.

A N N O T A T A.

B a Gerardus hic Ravennatensem cathedram ascen-
disse anno 1171 notatur hic a Muratorio; Ru-
bens citatus ponit annum 1170 cum Fabio; U-
ghellus autem mox citatus col. 372 assignat an-
num 1172, addens, Alexandro PP. III familia-
rissimum fuisse, cujus constantissimè partes difficil-
limis Christiana republica temporibus secutus sit.
Eatevatenfè concilio tertio, anno 1179 interfuit,
ut videre est tomo 6, parte 2 Conciliorum, col.
2058 collectionis novissima, ab Harduino nostro a
paucis annis edita. Notatur obiisse anno 1182. Ge-
sta ejus invenies apud Ruben.

b Scribendum, ut puto, Grassus: nam è Graf-
formi gente ille produsse notatur apud Ciaconium
infra citandum, col. 1048. Grassio autem ita-
licè est pinguis, ad quod pingui utcumque Miner-
va alludit auctor.

c Inscrubuntur Martyrologio Romano die 30
hujus, quo de ipsis erit agendum.

d Discrepat aliquantulum hac inscriptio ab ea,
quam in Commentario prævio num. 21 protulimus
ex Ruben.

e An per magnam cautelam opificum?
Rubens ibidem dumtaxat ponit maxima cautela,
alia fortasse omittens, quia non satis clara &
obvia. Simili fortè ex causa inferius in nostris A-
malectis scribitur ob maximam cautelam.

C A P U T III.

Reperta ad corpus lamina; ejus-
dem fragrantia & miracula.

A Ccedens itaque ad locum sæpeditus e-
remita cunctorum jussione patrum, cum
timore & tremore sacra membra contigit*, &
in quadam capsula decentissimè præparata
componit. Cui mox craticula quedam ferrea
cancellatis virgulis fabricata superponitur,
ut exinde sacrum corpus & videri possit, &
tangi non possit. Taliter enim hanc diligen-
tiam præparaverat Wilielmus Claffenfè mon-
asterii abbas, cujus maturitas & industria,
cujus liberalitas & sapientia, licet alias evi-
denter apparuerat, in his tamen operibus e-
Julis Tomus V.

Corpus S. A-
pollinaris de-
centissimè col-
locatum;
* fortè con-
tingit

videntius effulsi. Cum igitur hæc ageren-
tur, duæ in eodem sepulcro inveniuntur ar-
gentæ laminæ, quæ pontificibus porrectæ,
cum legerentur, ortum, passionem, & transi-
tum beatissimi Apollinaris sub quodam com-
pendio repræsentabant.

22 Nam in prima legebantur ista: OR-
TUS AB ANTIOCHIA BEATUS APOLLENARIS
A SUMMO APOSTOLORUM PRINCIPE RAVEN-
NAM MISSUS EST PRÆDICARE BAPTISMUM
PŒNITENTIÆ IN REMISSIONEM PECCATO-
RUM. IBIQUE PER EUM DOMINUS VIRTUTES
MULTAS OPERATUS EST. NAM COECOS ILLUMI-
NAVIT. PARALYTICOS CŒRAVIT. MUTOS
LOQUI FEGIT. DÆMONES FUGAVIT. MORTUOS
SUSCITAVIT. LEPROSOS MŒNDAVIT. SIMU-
LACRA ET IDOLORUM TEMPLA DISSOLVIT.
HIC FUSTIBUS CÆSUS EST. DIŒTIUS SUPER
PRŒNAS STETIT NUDIS PEDIBUS. EQUULEO
APPENSUS DENŒO VERBERATUS. SUPER
PLAGAS AQUAM RECEPIT FERVIDAM. CUM
GRAVI PONDERE FERRI IN EXILIUM RE-
LEGATUS ORE SAXO CONTUSO. DEFUN-
CTUS EST SUB VESPASIANO CÆSARE AUGU-
STO X KALENDARUM AUGUSTARUM. RE-
GNANTE DOMINO NOSTRO JESU CHRISTO
CUM PATRE ET SPIRITU SANCTO IN SE-
CULA SECLORUM. AMEN. Quibus auditis,
visis, & cognitis fideles unanimiter exul-
tant in Deum vivum, & facta est lætitia ma-
gna in populo, tantaque jubilatio sequuta
est, ut nec pollet ore exprimi, nec corde
teneri.

23 Beatus populus qui scit jubilationem:
Nam & qui solebant super iis calumniari &
deridere fideles, fidelium tunc congratula-
tioni videntur applaudere, veritati favere,
consentire rationi; & licet nunquam nescit
tacere iniquitas, etiam cum hanc cogit ob-
mutescere veritas, tamen contra tantam evi-
dentiam non audebat os aperire, &
gloriam beati Apollinaris, & Claffenfè ec-
clesiæ laudes æmulatio calumniantium ferre
non potuit, auferre nequivit, sed calum-
niando fecit gloriosorem. Cui dum pararet
obstaculum, obsequium præstitit. His ita per-
actis, congregati patres statuerunt hujus men-
tionis diem per singulos annos celebrari quin-
to Novembris Kalend., annuam concedentes
indulgentiam omnibus circa hunc terminum
usque ad quadragesimum diem cum fructu
devotionis Claffenfè monasterium visitantibus.

24 Quorum consilio missa est epistola per
adjacentium provinciarum ecclesias, & sub
auctoritate Apostolica mandatum est fidelibus,
ut circa Claffenfè ecclesiam studeant servare
& præstare devotionem, & de corpore bea-
ti Apollinaris non aliud credant, quam per
tot seculorum spatia fuerat creditum, & in
præsentiarum constat evidentissimè declara-
tum. Et qui aliam sententiam tenere præ-
sumpserit, noverit se Apostolici anathematis
nexibus innodatum, ut ruinæ suæ dolo-
re proflernatur, quisquis Apostolicis decretis
contempserit obedire. Per omnia benedictus
Deus! qui exaltavit filios pauperum, & hu-
miliavit calumniatorem; qui superbos dis-
persit, & erexit humiles; esurientes imple-
vit bonis, & claros dimisit inanes.

25 Circa inventionem sacri corporis beati
Apollinaris in Claffenfè ecclesia per miseri-

EX IMPRESSIO.
patis et-
ham miracu-
lis in odore
corporis, ac
fragrantia,
b

cordiam Dei, & ipsius eximii Patris visita-
ri cœpit locus ipse, coruscare miraculis, il-
lustrari prodigiis, & tantis clarescere signis,
ut si cetera probationis deessent indicia, suf-
ficerent testimonia signorum b. Horum vero
summa & maxima esse probantur, quæ su-
perius prælibata sunt, videlicet miri fragran-
tia odoris, & admiranda candoris species,
quæ in ejus corpore cognita est. Quid enim
mirabilius est, quid in hac vita gloriosius,
quam inde fragrantiam effluere, unde solet
fœtor exhalare; & ibi candidam apparere
speciem, ubi miseranda consuevit horrere
deformitas? Humana quippe natura post cor-
ruptionem corporis, multis repleta miseriis,
quid aliud quam putredines, & vermes so-
let ostendere? Putredini dixi: pater meus
es, & mater mea, & foror mea; vermibus.

incorruptio-
tio.

26 Siquidem de illa concipimur, ab illa
nascimur, cum istis conversamur, & in istis
dissolvimur. Quid est homo, nisi putredo,
& filius hominis nisi vermis?

Vermibus esca sumus, miser post corpo-
re fumus.

B

Sed omnipotens Deus, qui facit mundos
de immundo conceptos semine, in corpore
gloriosi Martyris naturæ mutavit usum, re-
paravit originem, alteravit proprietatem, ut
pro fœtore fragraret odor, qui omnia vinceret
aromata; pro deformitate appareret candor,
qui auri & argenti speciem superaret.
Quantam putamus esse gloriam sibi in
cælis, qui tam gloriosus micat in terris?
Taceamus interim de secretis hujusmodi,
quæ non solum loquendi usum, sed etiam
facultates cogitandi excedunt, & ad ea,
quæ subdenda sunt, festinemus.

Incredulitas
punitur,

27 Cum ad inveniendum sacrum corpus
fodiendi cura impenderetur, erat quidam de
factione insidiantium, invidiâ durus, obsti-
natione acer, contumaciâ protervus, qui gra-
vissimè deridebat inquirentes, & dum à fide-
libus increparetur, sibi taliter est imprecatus:
Si hoc, inquit, quod queritis, vos inveni-
re contigerit, decidam in hoc loco, ut exi-
re non valeam. Quod dictum mox divina
ultio sequitur. Nam illico ad terram tam
graviter lapsus est, ut pens videretur exani-
mis. Sicque factum est, ut alienis edu-
ceretur manibus, qui propria temeritate intra-
verat, & divino judicio percussus est, qui
fidelis præsumperat irridere, ut unius ruina
multorum cautela existeret.

C

apparet cele-
ste signum;
ager, factio vo-
to,

28 Quo præmissis, statim quoddam cæ-
leste apparuit signum, ut exeunte malitia,
innocentia subintraret. Nam columba quæ-
dam nive candidior apparuit, & usque ad
locum Sancti sepulcri tertio volatu processit,
tamquam beati Viri corpus patenti monstra-
ret indicio. Merito columbæ monstratur in-
dagine, qui columbina vixerat simplicitate,
quia fellea caruit amaritudine; qui Spiritus
sancti septiformi charismate fulsit juxta
columbinæ naturæ septenarias proprietates.
Cum hæc agerentur, abbas sancti Johannis
Evangelistæ c, meritis & officio venerabi-
lis, tanto languore gravabatur, ut nulla
posset remedia invenire, nulla tranquillitate
quiescere.

d

scatur.

29 Cum audisset, quæ apud Classim ge-
rebantur, votum fecit Deo & beato Apolli-
nari, quod si de hac molestia per misericor-

diam ejus convalesceret, ipsius ecclesiam,
sanctumque corpus visitaret. Quo proposito,
confestim somnus, quo diu caruerat, sequi-
tur, somnumque protinus plena sospitas co-
mitatur. Surgens itaque sanus & incolumis,
ad ecclesiam Classensem festinat, sacrati li-
beratoris corpus honorat, persolvens Deo
vota, quæ distinxerunt labia sua. Quod mi-
raculum tam evidens fuit, ut latere non pos-
sit. Siquidem amplitudo urbis, personarum
celebritas, evidentiæ signa, quod factum est,
occultari non permittit*.

D

* permit-
tunt.

Alius item ad
desperatio-
nem infirmus
d

30 Erat in eadem civitate presbyter qui-
dam, nomine Petrus, qui ecclesiam sancto-
rum Simonis & Judæ strenuè gubernabat.
Hic in monasterio Classensi maximam solebat
habere fidem plenamque devotionem. Sed
cum audisset ea, quæ in monasterio sancti
Apollinaris Novi facta fuerant, à priori loco
cœpit fidem avertere, stolidâque pœnitenti-
â à pristino fervore tepescere. Qui statim
divina increpatione correctus, in lecto de-
cubuit, & tam gravi languore affictus est,
ut de vita desperaret. Audiens autem multi-
tudinem apud Classim congregatam, ad sa-
cri corporis præsentiam requirendam, cœpit
aliquantulum ad pristinam recalescere fidem,
& ad priorem devotionem paulatim animum
revocare. Mox nimium in modum ad incre-
menta piæ fidei & devotionis sequebantur et-
iam augmenta salutis.

B

31 Cum ergo audisset, sacrum corpus
esse inventum, illico factus incolumis, fide
ad integrum reparata surrexit, & accedens
ad medicinas, ferreum candelabrum cum
denis ramusculis emit, totidemque superpo-
sitis cereis ad ecclesiam Classensem devoti-
simè properans, tam solemnem, tam publi-
cam oblationem obtulit, non minus affectu,
quam censu, Deo & beato Apollinari acce-
ptam. Sicque contigit, quod non ratio so-
la, sed etiam vexatio intellectum daret au-
ditui.

sanitati pri-
stina restituitur.

ANNOTATA.

a Hæc usque sunt verba, prima lamina in-
scripta, nisi habes inferius; sequentiæ vero ad se-
cundam laminam pertinent; prout ibidem notatur.

B

b Miracula ad corpus alicujus Sancti facta,
hoc unum probant, quod illud corpus sit Sancti a-
licujus, cujuscumque demum; non verò quod sit
hujus vel istius determinatè, qui in loco deter-
minato sub tali nomine invocatur. Vide, quæ dixi-
mus ad diem 22 hujus, occasione S. Mariæ Mag-
dalene pag. 223; & quæ dicemus die 24 hujus
in Comuo. prævio S. Christina virg. & mart. sub
§ 3.

c Prout hic intelligi abbatiam Benedictinam istius
nominis, quæ inter abbatias Ravennatenses nota-
tur apud Augustinum Lubin in Notitia abbatia-
rum Italia pag. 316; diciturque unita postea fuisse
congregationi canonicorum regularium S. Salvato-
ris, de Bononia nuncupata, anno 1459 per Pium
P. II, vel ut aliud instrumentum ab ipso cita-
tum dicit, anno 1488 per Innocentium VIII. Vi-
de etiam Fabrium pag. 204.

d Ravennæ divorum Simonis & Thadæi,
Fabiani item & Sebastiani ædes sacræ ab O-
done, viro religioso ac nobili ædificantur ac
vestigalibus ditantur, teste Rubeo ad annum 1062.

CA-

A

CAPUT IV.

Alia miracula Sancti ope patrata.

Mulier quædam, cujusdam civis, nomine Sinicoli, relicta, infamis vitæ, quæ per plurimos annos sine pœnitentiæ remedio steterat, cum vellet sacrum corpus contingere, divino judicio semel & iterum intrare basilicam impediabatur. Quoties enim tentabat ingredi, occulta virtute duro agebatur cruciatu. Quid plura? Monita à circumstantibus, ut revelaret Domino viam suam, cum se, præmissa confessione, per pœnitentiam correxisset, tertio accessit, & ad sacrum corpus cum fidelibus sine difficultate pervenit. O mirum & velocem pœnitentiæ fructum, quæ iram cœlestem sine tarditate placat, sine dilatione indulgentiam impetrat, virtutem meretur & præmia!

Mulier quædam impœnitens occulta vi ab ingressu basilicæ prohibita; at pœnitens eam introgressa:

B controversia circa veritatem sacri corporis sublatæ

33 Quidam cives apud Ravennam de præsentia sacri corporis graviter contendebant. Unus alierebat, idem apud Classensem requiescere, alter inficiabatur; Vade, inquit, qui fideliter ibi certabat, ad cœnobium Claisis, & cum redieris, nisi fidem, quam teneo, & tu sponte teneris, sequar fidem tuam. Ivit, rediit, & tam constanter fidem, quam impugnaverat, tenere cœpit, ut concertatorem suum in fervore hujus fidei superaret. Factus est ergo veritatis assertor, qui fuerat impugnator. O vere mutatio dexterae Excelsi, quæ meritis beati Apollinaris de infideli fidelem, de persecutore defensorem fecit!

a gravissimè languens,

34 In territorio Populiensi *a* erat quidam nomine Prudentius, qui gravissimè languens, cum in extremis laborare videretur, venerabilem illius loci episcopum *b* vocavit, & ab ipso pœnitentiam cum sacrosancta Eucharistia suscepit. Hunc ergo sequenti die præfatus episcopus, cum ad Classensem cœnobium pro instanti negotio venisset, apud eundem locum incolumem reperit, & vehementer obstupuit: nam quod non sperabat posse fieri, miratus extimuit factum.

C

e cæcus à natiuitate,

35 Apud oppidum Cæsena *e* quidam illustris erat, qui vocabatur Ugo de Manfredo. Hic quemdam filium habebat à natiuitate cæcum, super cujus calamitate graviter amaricabatur. Qui ad ecclesiam Classensem ductus, cum ad sepulcrum beati Apollinaris, & ad corpus illius accederet (res mira & à seculo post Christum inaudita!) illico lumen, quod natura negaverat, gratia recuperavit. Quis enim audierat, quis viderat, ut oculos cæci nati aliquis aperiret, præter illum, quem sputo & luto id egisse Judaica quoque testatur & admiratur invidia *d*? Scriptum quippe legitur:

Quod natura negat, reddere nemo potest. Sed nemo reddit, quia non tantum est homo, qui reddit, imo creator, & Dominus hominis, conditor naturæ, ut ab isto repararetur, quod ab illa subtrahitur. Non enim alligatur legibus naturæ, qui fecit naturam. Nam & temporalium legum conditores leges quidem observant auctoritate impetendi, non necessitate observandi. Unde quidam eorum

dicunt: Legibus quippe soluti sumus, sed legibus vivimus.

EX IMPRESSIS clinica,

36 In eisdem partibus mulier quædam erat, quæ diutius clinica jacuerat. Hæc cum plena fide ad dictum sanctumque Apollinarem preces & vota fudisset, illico manus dissolutas & genua debilia erexit, & in omni compage corporis pristinam sospitatem recepit.

Præterea alia quædam mulier in villa, quæ dicitur Taybana, cujusdam viri nomine Barotis filia, ultra triennium contracta & muta jacuerat. Cumque pater illius cum eadem puella Deo, & sancto Apollinari & preces, & vota obtulisset, fructumque devotionis Classensi promississet ecclesiæ, mox loquendi & ambulandi, omniumque membrorum recuperavit officium per merita sanctissimi Patris, illo videlicet auctore, qui erigit elisos, illuminat cæcos, per quem obsoluta* fiunt ora mutorum.

contracta item & muta,

* forte soluta manus arida,

37 Quidam quoque manum habens aridam de parte Ficoletia *e*, ad corporis sacri præsentiam veniens, cum obtulisset imaginem ceream, confestim sospitate recuperata debitas grates exsolvit.

E cæcus sospitantur.

De Galiata *f* quoque quidam ad sacrum corpus accessit, vota persolvit; preces & oblationes obtulit, pro eo quod à sui corporis cæcitate, quam longo tempore passum fuisse testabatur, per misericordiam Dei, sanctique Apollinaris merita liberatus est.

38 Denique illud prætereundum non est, quod quidam artifex de civitate Ravennæ, ætate senex, sed maturitate senior, frequenter enarrare solebat. Referebat enim beatum Apollinarem sibi aliquando apparuisse, narrantem ei, quæ passus fuerat, cum à beato Petro Ravennam mitteretur. Ostendebat etiam sibi unam de tibiis vulneratam & scissam, quod in ipso itinere sibi acciderat, cum ab obviantibus diutissimè cæderetur. Unde factum est, ut cum sacrum corpus fuisset inventum, in ipsius crure fissura eadem reperta est, ut illius assertionis probatio, visionis esset experimentum, quod incredibilibus* visum est, quod simplex & mitis vir ille fuisse referebatur. Scimus enim, quia cum simplicibus sermocinatio est Dei & confabulatio Sanctorum

S. Apollinarii alicui appareret.

* forte incredibilibus

39 Quidam de Ravennæ ecclesiâ clericus, nomine Cornubius, genere comes, & officio Cardinalis, gravem & durissimam patiebatur intestinorum molestiam. Hic igitur sacro corpore jam invento, inter Missarum solennia suo archipræsuli necessitate officii sui assistens, per misericordiam Dei, & beati Apollinaris inclyti patris meritum, ab omni molestia sensit se absolutum, gratias agens Patri misericordiarum & Deo totius consolationis. Quod licet non possit aliorum attestatione probari, tamen auctoritas personæ, celebritas officii, reverentia loci magnum promotionis præstat argumentum.

Curata dysenteria

40 Idem Wilielmus, ejusdem loci venerabilis abbas de cujus industria & maturitate; de cujus sapientia & liberalitate plura dici possent, nisi ejus humilitas recufaret, multas & magnas in hoc negotio expertus est efficacias. Nam, ut de plurimis eligamus unum, cum ad partes Lombardiæ ad præsentiam videlicet Cardinalium, per eandem viam festinaret, accidit, ut in ipso itinere tam graviter caderet, equo desupec

aliter ab equo fere obrutus, servatur.

ruente, ut totum corpus, præcipuè brachium collisum sentiret, & cum nulla sibi surgendi suppeteret virtus, ad misericordiam Dei, sanctique Apollinaris meritum tota fiducia mentem erexit. Mirabile dictu & factu! mirabilis illico cum tanta sospitate surrexit, ut robustior & alacrior solito viam suam perageret. Quanta denique discrimina rerum, quas asperitates temporum, quales in itineribus sæpe difficultates, quantasve insidias calumniantium in virtute Dei & inclyti Martyris auxilio mirabiliter evaserit, quis enarrare sufficiat?

A N N O T A T A.

a Forum Popilii, aliquibus Forum Pompilii, urbs Emilia, olim episcopalis sub archiepiscopo Ravennate, postea à Longobardia diruta anno 700, nunc tantum castrum notatur apud Baudrandum in Geographia; Forlimpopuli, ac sæpius Forli piccolo, quasi Forum Livii minus, dictum notat Cluverius; cuius cognomen utrum jam inde ab antiquis temporibus corruptum in populi, an librariorum vitio id factum, faceret sibi esse incertum. Porro hoc oppidum non à populo, sed à Pompilio aliquo Romano denominatum esse, auctor est Leander Albertus in Descriptione Italia in Romandiola. Plura dabunt citati auctores. Interim observare juvat, quod Populienfis, quod auctor noster hic scribit, istis temporibus ibidem in usu fuisse; prout liquet ex diplomate apud Ughellum mox citatum, quod latum scribitur anno 1214; & cui subscribit Petrus Populienfis... communis Populienfis notarius... Uberrillus Populienfis episcopus, sicut ibi habes col. 651.

b Ughellus Italia sacra tom. 2, a col. 645 inter episcopos Foropulienfes signat Ausaricum, qui vixerit anno 1152; Gregorium 1177; Lantfrandum 1179; Guelfum 1203; Uberrillum anno 1214, quem vixisse ponit usque ad annum 1224. Juxta notas temporis, quo scriptam supra diximus præsentem narrationem, unus ex illis videtur hic tacito nomine designari; sed quisnam determinate sit, nos omnino lateat.

c A Foro Popilii ad Cæsenam, sex millia passuum numerat Cluverius.

d Quemdam à natiuitate cacum ad sepulcrum S. Udalrici, episcopi Augustani, illuminatum habes tomo 11 Julii, pag. 83; & ibidem pag. 413 sic legitur: Anno Christi millesimo octogesimo octavo elevatum est corpus S. Godelevæ apud Gestellam... Filia vero Bertulphi, mariti ejus, ex secunda uxore, quum esset CÆCA A NATIVITATE, ex aqua, ubi Sancta Dei fuit submersa, oculos lavans, illuminata est. Fallitur itaque hujus narrationis scriptor, quando magno conatu ostendere nititur, ut miraculi genus ita à Christo esse factum, ut post ipsum à nullo alio Sancto factum sit. Et verò quis neget, pluries id esse factum ab aliis Sanctis post Christum? qua de re exempla inquirere, supervacaneum putamus.

e Putamus hic designari Ficoclam, oppidum episcopale, vulgo Cerviam, ad millia 14, teste Cluverio, ab Ravenna situm; de cujus episcopis agit Ughellus citatus, à col. 485.

f Apud Cluverium in Italia antiqua lib. 1, cap. 28, pag. 301 notatur Galigata vicus, qui hodieque, inquit, vulgo appellatur in Apenini radicibus Galeata... Haud procul est fons

fluvii, qui supra Æmiliam viam & oppidum Faventiam vulgo Ronco, infra verò Bedeso vocatur. Nos superius de isto fluvio. Facet porro Galeata aliquot mille passibus à Foro Livii inter Meridiem & Occidentem. Suspicor eundem, de quo hic agitur, locum indicari in Chronico civitatis Ravennatis, quod desinit in anno Domini 1346, & habetur in laudato Spicilegio: ubi pag. 579 sic dicitur: Anno Domini MCCLXXIX de mense Madii, maximi terræ motus in Romandiola fuerunt: nam monasterium S. Ilarii de Galliata submersum est. Die 1 Maii pag. 159 in Actis S. Aldebrandi, episcopi Forosempronensis, sic dicitur: S. Aldebrandus natus in quodam castro, quod vocatur Sorbetulo de Boybo, seu de Galliata, de Romandiola prope Cæsenam.

C A P U T V.

Refert auctor, qua occasione ista scripserit, ea concludens laudibus urbis Ravennatis & S. Apollinaris.

Postremo qui scripsit hæc nonnullas in hujusmodi negotio admirationes comprobavit. Nam cum ad partes Balnei a festinasset, ad visitandum scilicet beatæ memoriæ Rolandum b Cardinalem, in extremo tunc laborantem, sperans se in crastinum reverfurum, nimia temporum asperitate diutius in partibus illis coactus est remorari. Interim accensum est in animo suo desiderium, Classe monasterium visitandi, ut si vera essent, quæ dicebantur, evidentius ibi agnosceret. Nam usque ad id temporis super iis quadam dubitationis nebula tangebatur, ut in hac parte neque calidus, neque frigidus esset. Cum igitur hæc conviatori suo retulisset, invenit eum eodem affectu flagrare, quem invitum putaverat. Quiescamus, inquit, usque ad sequentem diem, expectantes beneplacitum Dei: & hoc nobis erit signum; ut, si crastina serenitas hodiernam temporis inclementiam subsequatur, firma spes erit, quod prosperum iter facit nobis Deus salutarium nostrorum.

42 Surgens itaque summo diluculo, cum serenitatem vidisset optatam, fidentior factus iter arripuit. Et cum plura in itinere formidarentur obstacula, fluviorum videlicet inundatio, viarum asperitas, occurfus hostium: omnia pertransivit illæsus. Cumque pervenisset ad locum; plura, quam audierat, vidit, credidit, & agnovit: sicuti reginæ Sabæ de sapientia Salomonis legitur accidisse. Hunc igitur abbas & fratres affectuosius solito suscipientes, optatò dicunt advenisse; quoniam ejus præsentiam adscire cupiebant. Celebrantes itaque capitulum, cœperunt ab eo scilicet abbas & fratres instanter exigere, ut quæ fuerant facta, stilo dictandi narraret.

43 Quo audito miratus est valde, ipso tanta instantiâ id exposcere, quod ipse staterat spontanea devotione pro reverentia beati Apollinaris offerre. Quis ergo existit met,

D

E

Auctor hujus historiae ad visitandum Cardinalem profectus

a
b

P

pergit ad Classense monasterium

non sine singulari Dei providentia & illa occasione scripsit hæc

A met, sine Dei providentia, sanctique Apollinaris merito factum esse, ut tam subita, tamque improvise fieret tam diversarum voluntatum concordia, tamque dissimilium choridarum in uno concentu harmonia? Quis, inquam, putet, ut sine dispositione divina tanta fieret prosperitas itineris, serenitas aëris, unanimitas voluntatum? Nam in redeundo amplius, quam in eundo subsecuta est optata commoditas. Fiducialiter igitur ad scribendum de misericordia Dei confusus accessit, non tamen solus, quia venerabilium fratrum, abbatum videlicet & aliorum, qui super hoc negotio ceteris interfuerant, est adjutus meritis; roboratus testimoniis, doctrina instructus. Triduo huic operi deputato, exaravit hæc.

omnia concludens.

B

* forte addendum vel præpollent;

* sic

per apostrophem

C

* an obsecro te, vel obsecrata?

ad urbem Ravennam, ejusdem

44 Is ita præmissis, libet erga te, o urbs insignis, aliquantulum rhetoricari, non quasi dubia persuadendo, sed quasi certa persuasibiliter insinuando. Eja igitur age, o Ravenna, urbs metropolis, mater civitatum, domina populorum, sedes regni, proceribus gloriosa, mœnibus inclyta, civibus illustris, opibus insignis, situ inexpugnabilis, terra marique sæcunda. Dic, quæso, unde tibi recognoscis hæc omnia? Ista equidem, & alia gloriosa dicta sunt de te, quæ temporaliter prædicantur de te. Sed si attendas ad ea, quæ spiritualia sunt, gloriosiora, & quasi quadam singulari præeminentia inveniuntur in te. Nam in præcedentibus plurimæ urbes tibi vel æquipollent*; in sequentibus verò rara, vel nulla æquipollere vel præpollere tibi probatur, scilicet in Sanctorum meritis, in templorum ædificiis, in virtutibus signorum, in electionibus patrum. Quæ nimirum civitas, quæ præter te urbs ab ultima Thule usque ad novissimum sine umbra fluxura sic ne* invenitur?

45 Apud quam duodecim patres continuis successione columbina indagine, non ab homine, neque per hominem, sed per Spiritum sancti revelationem sint electi? Non Roma, caput mundi, non Byzantium, sedes imperii, non Antiochiæ ecclesia primitiva; tibi, o Ravenna, hoc dedicatum est privilegium: tibi hæc servata est dignitatis prærogativa. O si servasses, o si non repugnantibus meritis à tam felicissimo degenerasses honore! Adhuc tamen tantarum gemmis dignitatum non es omnino privata. Quædam utique tibi remanserunt de tanta felicitate reliquæ, quæ te in præsentiarum faciunt celebrem, & in posterum si recognoveris, beata societate perennem. Sed unde tibi hæc obsecrata* gloriosa æstimas emanasse? De quo fonte tantæ fluentis parvitas effluxisse cognoscis? An de qualitate meritorum tuorum? Hoc nemo vel desipiens putat. Vis audire, de quo fonte profluxit? Hæc inventio salutaris, sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron; quod descendit in oram vestimenti ejus, sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.

46 A Christo igitur in Petrum velut in primam barbam; & à Petro in beatum Apollinarem, tanquam in secundam barbam; ab Apollinari in præfatos patres, quasi ad montem Sion, & sic tandem in oram vestimenti, id est usque ad novissima membra Ecclesiæ irrigatio supernæ benedictionis infusa est. Quoniam illic mandavit Dominus benedictio-

nem, & vitam usque in seculum. Nusquam tamen tanta effusio cælestis unctionis post primitivam Ecclesiam legitur emanasse, quanta in præfatis patribus effluxisse cognoscitur. O velox magisterium Spiritus sancti! O subita mutatio dexteræ Excelsi, qui ad momentum in ictu oculorum ministravit peritos, roborat infirmos, nobilitat ignobiles, contemptibiles honorat, lanarios exaltat, ut collocet eos cum principibus, & solium gloriæ teneant, & fiat quod scriptum est: Stulta mundi elegit Deus, ut fortia destruat.

EX IMPRESSIS.

47 Vides ergo, quod hæc beneficia non tam merito, sed de gratia Salvatoris suscipisti à beato Apollinare, discipulo Christi, assecla Petri, fundatore tuæ fidei, diversarum provinciarum doctore, synchrono Apostolorum, discipulorum symmysta. Hic est prædicator veritatis, doctor salutaris, pastor & gubernator tuus, o Ravenna, per quem multa portio* sumpsisti dona tua, quam per principes seculi; qui turribus & muris, rerumque opulentia te illustrasse leguntur? Fertur ab antiquis patribus, qui nec fallere nec falli noverunt, istum Pastorem de numero Septuaginta fuisse Discipulorum: & de ipso in Evangelio dictum esse testantur: Est puer unus hic, qui habet quinque panes & duos pisces. Qui ergo tunc de paucis panibus & modico pisce multa hominum millia satiavit, innumeram multitudinem populorum ex adipe frumenti & medulla tritici, ex piscibus illius fluminis, cujus impetus lætificat civitatem Dei, postmodum pia administratione refecit.

uti & S. Apollinaris

* an potius?

E

d

e

f

48 De hujus ministerio etiam tu, Ravennatam ecclesia, non deficiente, non deficiis: Crescit in ore cibus, ceu virtus crescit edentis.

laudibus referam.

Sic est esca Dei: sic sunt pia dogmata mentis. Cur ergo pateris tantum Patrem lanari? Cur de præsentia sui corporis commenta recipis falsitatis? Ut quid sacratissimum suæ passionis, & locum habitationis gloriæ suæ sustines ab aliquibus contemni? An ignoras, Claustrum domum per divinam revelationem constructam, à sanctis patribus consecratam, beati Apollinaris tam corporali præsentia, quam spirituali custodia decoratam? De cujus fundatione, divina dispositione facta, scio te frequenter audisse. Nam patres tui annuntiaverunt tibi, majores tui dixerunt tibi, quæ si non recolis, reddimus tibi quod accepimus à te.

B

ANNOTATA.

a Balneum, quod proprie dicitur Balneoregium vel Balneum regis, vulgo Bagmarea, urbs est Tuscia episcopalis in agro Urbevetano, patria S. Bonaventurae.

b Apud Ciaconium in historia Pontificum & Cardinalium tomo 1, col. 1120 inter Cardinales à Lucio Papa III creatos notatur Rolandus monachus, natione Gallus, diaconus Cardinalis S. Mariæ in Porticu; ubi de illo plura; diciturque ibidem ultimo defunctus die ante Clementis III electionem: ac proin anno 1188, die 5 Januarii: nam ponitur iste Pontifex electus isto anno, die 6 Januarii; atque adeo aras laudati Rolandi satis convenit huic narrationi, ut per synonymum in eadem notatum, hunc Rolandum intelligi posse putemus.

c Muræ

EX IM-
PRESSIS.

c Muratorius Spicilegio historia Ravennatis loco citato, pag. 527 pramittit ista: Advertas velim, vulgo . . creditum, Spiritum sanctum sub visibili columbæ specie priores duodecim episcopos Ravennates indicasse à clero & populo eligendos. Equidem persuasionem hanc iis eripere mihi, inquit, non est animus. Atamen suspicari non desino, an invaluisse potuerit hujusmodi opinio ex pictura aliqua veteri malè intellecta. Cum enim episcoporum olim electio ab eisdem cleri & populi votis penderet, atque in ipsam influere & quidem merito putaretur divini Spiritus secreta motio, ac præsertim quoties in Sanctos viros electio cadebat, pictores illorum episcoporum imaginem efformantes, supra eorum caput Paracletum, sub columbæ specie appingebant, ut sensibile oculis exhiberetur, quod invisibili tantum actione paractum fuerat. Proinde ignarum vulgus subsequens seculorum accipere facile potuit typum pro historia, & fictionem pictori licitam tamquam rem certam. Et memoratis hujusmodi erroribus sive opinionibus aliis, malè suffultis, liceat, inquit, Ravennatibus traditionem suam mordicus tueri; sed & mihi licuerit dubitationem meam hoc in loco exerere.

B

d Quinam sunt isti sancti patres, hoc qui dicant? Deinde fac esse, qui hoc dicant: est sanè hyperbolica, seu falsa potius locutio, quæ ineptissime adstruit auctor patribus & quidem in materia merè historica & neutiquam fundata, auctoritatem, quæ soli Deo, & hominibus ipso inspirante locutus debetur.

e Quid de hac re sentiamus, habes supra in Commentario prævio § 1.

f Plus hic affirmat auctor ex patribus, ut vult, quam umquam possit suadere vel tamquam probabile vel verosimile. Similis farina sunt ea, quæ habentur apud Cornelium à Lapide in cap. 18 Matth. §. 2. Et advocans Jesus parvulum: *Græcè παιδίον*, puellum; in quæ verba sic scribit: Putatur puellus hic, ait Jansenius, fuisse S. Martialis, qui postea discipulus S. Petri &c. Sed quia alii S. Martialem constituunt unum ex LXXII Christi discipulis; ideoque jam tum non puerum, sed natu grandem; non satis certa hæc est traditio. Alii S. Martialem putant fuisse puerum sive juvenem istum, de quo Andreas ait ad Christum: Ecce * puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces. Joan. 6, 9. In Commentario prævio S. Ignatii martyris die 1 Februarii § 3 dictum est, quod, dum Christus ultimo prædicationis suæ anno Apostolos de primatu contendentes doceret, ostenso parvulo; enim S. Ignatium fuisse, ejus tum etiam brachis gestatum, Græci posteriores doceant, forte annum ætatis sextum aut septimum agentem. Quæ omnia sunt ejusdem planè sursum, nullo antiquitatis fundamento subnixæ. Vide etiam Patriarchas Antiochenos ante tom. 1 v Julii in S. Ignatio.

C

* lege Est

P A R S III.

Ecclesia Classensis, & corpus Sancti ibidem quiescens, ex eodem Spicilegio, à pag. 545, auctore anonymo: ad Commentarii nostri prævii § 2 & 5.

*D*E ecclesia, à Juliano Argentario, consentiente Justiniano I, extracta in honorem S. Apollinaris, sermonem habuimus supra in Commentario prævio, § 5. Porro in Spicilegio paulo ante laudato à pag. 545 occurrit narratio auctoris anonymi, hunc titulum præferens; *Ædificatio ecclesiæ Classensis; cui quia intermixta sunt fabula & parerga, nonnulla dumtaxat inde huc ea de causa transcribemus. Videtur autem scripta eo solo fine, ut possessio corporis Sancti apud Classenses, debuccinaretur; & quidem post diremptam famosam controversiam, quæ inter duas religiosas familias ferbuit, id est exente seculo circiter XII, & post solennem ejusdem sacri depositi inventionem, de qua superius. Auctor itaque sic inceptat suam narrationem: Cum Justinianus gloriosissimus imperator graves apud CPolim infidias pateretur, fugiens periculum, Ravennam divertit, & apud Julianum præfectum benignè receptus, & diu sustentatus est, Cæpit ergo loca Sanctorum religioso visitare affectu, præsertim ubi B. Apollinarem per martyrii palmam audierat ad cælum migrasse: nam præsentiam sui corporis nondum agnoverat.*

Auctor suam
narrationem
incipit fabulose.

E

2 Hic itaque cum frequenter oraret, adstitit ei beatus Apollinaris in vultu angelico, amictu venerabili; qui loco sui sacrati corporis ostenso, taliter huic monuisse perhibetur: Confortare, inquit, & esto fidelis: in proximo restituetur tibi optata felicitas. Quo adimpleto, curæ fit tibi, talem mihi fabricare basilicam, quæ divina dignè veneretur majestas, & mei corporis membra decenter aptentur. Post paucos itaque dies in folio suo gloriosissimè restitutus, Monitoris & Auxiliatoris sui cæpit non immemor apparere. Præcepit itaque præfato Juliano præfecto, ut de redditibus imperii largisque sumptibus templum Deo & B. Apollinari decensissimum fabricaret &c.; cujus ornatum ibidem subjungit. Fabulosum hoc exordium multum detertit totius reliqui contextus auctoritati, notante hic rectè Muratorio, sub Justiniano I quidem exstructum est Classense templum S. Apollinaris à Juliano Argentario circiter annum DCLV, ipso probante Augusto. At Justinianus numquam Ravennam divertit. Neque hæc Justiniano Rhinotmeto aptari possunt. Itaque veritati fabulæ heic intermixtæ.

apparitionem
Sancti obtrudens
nullo fundamento
nixam:

F

3 Nota quoque non optima videntur esse ea, cujusmodi farina videtur esse efformatio iconis per angelicam manum. quæ, ut subdit anonymus noster, de gloriosa facie cujusdam iconæ, in medio auratæ tribunæ ipsius ecclesiæ apparentis frequentissime referuntur. Hanc enim, inquit, angelica manu depictam fuisse tam antiquorum professio, quam efficacia signorum, & ipsius incom-

A incomparabilis forma testatur. Si mihi non creditis, operibus & oculis credite, ipsorumque attestationibus, qui de multis terrarumque periculis, ad ejus memoriam se fuisse liberatos, verbis & documentis professi sunt. Perhibent enim, quod quando aurifex tribunam ipsam musivis ornamentis auro, in ipsius tribunæ loco medioximo, ceteris jam depictis faciem Salvatoris venustus formare decreverat. Sensus hic est imperfectus. Cum autem ad horam refectionis descendisset, habens in proposito mox post reversionem, ipsam depingere, hanc iconam longè mirabiliorem, quam sua vel aliorum ingenia pingere valuissent, formam invenit. Hæc, inquam, videntur notæ esse non optima; donec testimonio ad fidem faciendam magis idoneo suffulciatur; & non unius atque hujusmodi quidem scriptoris, qui fabulas adoptans, in aliis quoque, etiam si verum diceret, sua solius relatione fidem facere non mereretur. Rei veritatem non leviter etiam infirmat & perhibent; & frequentissimè referuntur; quæ popularem traditionem vedolent. Neque beneficia aut miracula ad hanc iconem facta, rem conficiunt. Potuit namque imago ista esse miraculosa: sed tamen non idcirco ex illis probatur miraculosa ejusdem efformatio. Revoca in memoriam quæ supra diximus ad historiam inventionis in annotatis ad cap. 3 litt. b. & cum proportione aliqua huc applica.

Quidam præfractè affirmans corpus S. Apollinaris esse in monasterio Novæ, punitur;

B 4 Anonymus noster in detractores deinde templi S. Apollinaris invocatus, Classensis videlicet, cuius contra amulos patronum agit, ita porro profertur: Fuit enim, inquit, in ipso monasterio S. Apollinaris Novi quidam in officio prioratus, qui acriter contendebat, corpus B. Apollinaris ibidem esse reconditum: quam contentionem hujusmodi fine claudebat: Utinam, inquiens, non alibi liceat mihi mori vel sepeliri, nisi ubi corpus illud requiescit! Quid plura? Egressus civitatem pro necessitate sui monasterii, tantâ, cum rediret, inclementiâ temporis est occupatus, ut ad Classis ecclesiam divertere cogeretur. Ibi ergo gravi præventus ægritudine, vitam eadem nocte finivit, ibidemque sepulturam accepit. Hæc, siquidem melioris sint nota quam illa superiora, admodum confuse referuntur. Ast anonymum nostrum subsequamur, ita pergentem:

quod, assertum apud Classenses, probatur ex facto Gualterii,

C Apud Ferrariam quidam fuit, habens sindonem tam pretiosam, ut nollet illam humanis usibus applicari. Cum ergo quid inde agendum esset, animo hæsitaret, apparuit ei quidam venerando habitu, dicens: In altari B. Apollinaris illam appone. Mox Ravennam veniens, clericis metropolitanæ sedis ea referebat. Ipsi verò, ut plerisque moris est, quæ sua sunt, quærere; monebant illum, ut in eodem altari eandem imponeret, quod ad S. Apollinarem pertinere dicebant. Audiens hæc beatæ memoriæ Gualterii archiepiscopus, qui Classense cœnobium per Camaldulensium congregationem reformavit; Vade, inquit, ad ecclesiam Classis, ibique verum B. Apollinaris altare invenies, ubi sacrum corpus requiescit; & in eodem juxta præceptum Domini tuæ devotionis vota perolve.

episcopi Ravennatis,

6 Archiepiscopus iste Ravennas, cujus gesta narrare occipit Rubeus ab anno 1118, obisse ponitur apud ipsum Idibus Febr. 1144. Præter ea, Julii Tomus V.

qua in Commentario prævio à num. 51. de introductis ab eo in monasterium Classense Camaldulensibus dicta sunt, videri possunt apud Rubeum ad annum 1138, quæ circa hanc rem recensentur eidem monasterio jura annexa; ad eundem itaque annum 1138 hanc monachorum transvectionem pertinere, colligitur etiam ex historia Camaldulensi ibidem in Commentario prævio à nobis citata; quamquam Muratorius hic ad anonymi nostri textum notet annum 1137; de quo ipse viderit; cum vel ipsum istius anni diem videlicet XII Kal. Novembr. notet Rubeus; qui tamen ex auctore historia Camaldulensis apud Fabricium mox è commentario prævio nostro citatum scribitur xx Octobr., extrita forte in exemplari, quod usus est, unitate, aut per oscitantiam librorum omissa; nisi forte apud Rubeum scribi debeat XIII Kal. Novembr.; utat est, tantillum temporis discrimen, erroris nupte obnoxium, morari nos non debet.

7 Denique anonymus hic noster totus est in possessione corporis S. Apollinaris vindicanda ecclesie Classensis; acriter perstringens oppositos eidem calumniatores, & sic concludens: Plura super iis dicenda fuerant contra calumniatores, imo pro calumniatoribus; non enim persecutores, sed ad bonum zelatores eorum sumus. Sed ideo calamum temperavimus, quia non tam investigarum, quam inventi jam veri executores sumus. Atque ex his potissimum colligimus, hæc esse scripta eo tempore, quo controversia Classenses inter & Ravennates S. Apollinaris Novi cœnobitas jam dirempta fuerat, atque adeo post annum 1175, quo corpus Sancti apud Classenses repertum fuisse, ex dictis constat; nam quando dicit auctor, inventi jam veri executores sumus; aliud nihil indicare voluerit, quam detecta jam per inventionem sacrarum apud Classenses exuviarum veritate, pro ea se stare, ac scriptis illam defendere.

Ex auctoris epilogo eruitur ejus auct.

P A R S IV.

Instrumentum authenticum translationis S. Apollinaris sub Julio PP. II, quo confirmantur & illustrantur ea, quæ dicta sunt in Comm. prævio § 2.

Instrumentum, quod hic prævolvimus, isto titulo prenotatur: Translatio corporis S. Apollinaris, archiepiscopi & martyris, sub Julio, felicitis recordationis Pontifice optimo maximo, facta ab illustrissimo & reverendissimo Cardinale Sotherino, tituli sanctorum duodecim Apostolorum, congregationis Camaldulensis protectore. Titulum hunc subsequitur præfatiuncula, sive epistola præemialis de dicta translatione; in qua frater Paulus Orlandinus, abbas S. Michaëlis de Muriano, reverendo domino Paulo de Laude, abbati Classensi bene merito S. P. D.; qui, sicut habes num. 24, præfens, inquit, sui universorum bajulus & minister. Deum ipsum in testimonium advocans &c.

EX MS.
notitia pan-
onla

2 *Laudati instrumenti apographum transcri-
ptum fuit, prout ad superiorem ejusdem marginem
annotavit noster Papebrochius, ex cod. Vatic.,
num. 5835, id est, parte I scriptorum Joan-
nis Petri Ferretti Ravennatis, episcopi La-
vellinatium; de quo agit Ughellus Italia sacra
tomo 7, à col. 1007: ubi notatur ipsius operâ
usus Hieronymus Rabeus in condenda Ravenna-
rum historia; laudaturque tamquam sedulus ve-
neranda antiquitatis peruestigator; ut qui relique-
rit post se plura sui ingenii monumenta, quæ vi-
disse se testatur idem Ughellus manuscripta in bi-
bliotheca Vaticana, ubi religiose asservari illa as-
ferit.*

premissun-
tur.

3 *Epitaphium ejus legitur apud eundem tomo 9
in appendice, col. 1041, in hac verba: D. O. M.
Joanni Petro Ferretto Rhaven., I. V. D.,
Lavelinatium episcopo, poëtæ laureato, hi-
storico celeberrimo, undecumque doctissimo,
magnoque scriptori. Exuperantius Ferretus,
nepos ex fratre Julio, doctore eximio, equi-
te clarissimo, suâ impensâ P. C. MDLXXXIX.
V. ann. LXXV. Obiit prid. Non. Maii MDL-
VII. Brevis cersè panegyris, & perquam ma-
gnifica! Nostrum non est, illi quidquam detra-
here. Porro rei, quam hic præ manibus habemus,
in capita & numeros more nostro divisimus argu-
mentum. Ac de his quidem lectorem præmonen-
dum putavimus; cetera, quæ supersunt, dubi-
tatur in annotatis. Præmittitur itaque, de qua mox
egimus, laudati Pauli Orlandini*

B

EPISTOLA PRÆLIMINARIS.

Auctor pau-
cula de San-
cti translatio-
ne

ET si in negotiis familiaribus impeditus,
de alienis rebus, quæ non sint muneris
nostri, parumper cogitare queo; de tua ta-
men abbatiâ quandoque recogito, ne qua
forsâ oblivione deleatur, quod & paterni-
tas tua & ego pariter vidimus, & manus
nostræ tractaverunt de verbo isto. Ea autem
est translatio Apollinaris sanctissimi, ac ter-
que quaterque beati; ubi Martyris ipsius
hymnos ipse una cum ceteris solenniter de-
cantabas. Ego vero ejus ossa de limo ter-
ræ cernuus depiscabar; eo quippe tempore,
quo abbatiæ Classensî præerat venerabilis
pater dominus Andreas Sechinus, vir
utique integer vitæ, scelerisque purus: cu-
jus si quidem animus pientissimus indoluerat
admodum; quod tam incultus tamque inhon-
oratus Martyr ille beatissimus permaneret:
cui & exstruxit mausoleum novum; in quo
nunc corpus ejus sacratissimum requiescit.

C

præfatus,

* domnum

a

b

c

d

5 Neque illud silentio dignum fore cen-
suerim, quod pro ejusmodi honoris sibi de-
lati præmio, eundem don * Andream ob
istius Classensî abbatiæ custodiam sibi per
martyrii palmam associavit a sanctissimus Chri-
sti martyr Apollinaris; eo tempore quidem,
quo Galli ipsi feroces Ravennam paulo post
ejusmodi translationem b ante dictam imma-
niter depopulati sunt c: Quidni & ipse paulo
minus lapidatus fui, ubi deinceps magna
in populo Ravennæ seditio d coorta est;
cum sævit illic animis ignobile vulgus, cau-
teriatam habens conscientiam, & dicens,
me expilasse ac alio detulisse patroni sui san-
cti Apollinaris ossa. Sed & ipse impedivisti
penitus coronam meam, dehortatus illos ab
ejusmodi insania. At nondum venit hora mea;

neque adhuc tali dignabar honore: quapro-
pter evasi illorum manus in nomine Domini.

6 Attamen illud mihi in illa turba im-
pendio magis placuerit, quod colerent eo
saltem more indigenæ omnes illic Patronum
suum, simul & hunc etiam ipsum pariter at-
testarentur, quem ego è cæno ad urnam,
de limo in marmoream capsam transfuliffem.
Nunc verò ne translatio hujusmodi oblitere-
tur, sed & ad posterorum quoque notitiam
valeat pervenire; eandem utique animum
ad scribendum appuli, quam ipsam transmit-
to Reverentiæ tuæ, tum lectitandam, tum
perficiendam; si quid minus retuleris *;
quod in ea conscribendum videretur; pote-
ris enim ipse reminisci, quod mihi excidisset
forsan è memoria, dignum profecto quod
annotaretur; id ipsum autem lectitando a-
nimadvertes. Lege itaque patienter, & divi
Apollinaris translationem vide reponendam
aliis præ tua charitate; ut filii enim, qui
nascentur & exsurgent, enarrabunt ea po-
steris, & nati natorum, & qui nascentur ab
illis: quod utique fit commodum maximum
ex ipsa lectione.

D

quam à se fa-
ctam testatur,
scripto man-
dat, ne me-
moriâ exci-
dat.

* retulerim

E

ANNOTATA.

- a Rem habes ex Rubeo in Comm. præv. num. 52.
b Facta est illa translatio die 2 Aprilis anno
1511, sicut diximus in Commentario prævio, &
notatur infra cap. 2.
c Jam paulo ante litt. a annum notavimus &c.
d Suspicio hic indicari seditionem, ad annum
1512 à Rubeo relatam, ad quam resuscitandam vi-
ginti quatuor viratus delectus fuit.

CAPUT I.

S. Apollinaris præ aliis Sanctis à
Deo honoratus, Camaldulen-
sum annisu transfertur.

F

Inter Sanctos

IN memoria æterna erit justus, ab audi-
tione mala non timebit. De viro Sancto
id asserit fidelis Cantor; & de heroe quo-
piam, qualis nimirum existit beatissimus Chri-
sti servus & martyr Apollinaris; quem Deus
elegit ante constitutionem mundi in præscien-
tia fixa, & in memoria æterna. Is autem
usque adeo in Christi Ecclesia firmus regio-
que munimine septus, justitiam in omni
tempore custodivit; Deum utique summa
pietate colens, & proximum omnem in per-
petua charitate complectens; feminavit nam-
que bonum semen in agro Domini; calcia-
tus pedes in præparatione Evangelii pacis;
& super femur suum accinctus spirituali gla-
dio, quod est verbum Dei, in omni patientia
& doctrina. Promiserat autem sequacibus
suis quondam auctor noster Jesus antidorum
& retributionem centuplam ad ea, quæ pro
ipsis nomine discrimina pertulissent discipu-
li ejus: idque non inter Cælicolas dumtaxat,
sed & passim, ubi degunt terrigenæ, & fi-
lii hominum in unum, dives & pauper.

8 Hinc namque mortales ipsi percipiunt, à Deo hono-
ratos
quoquo modo invisibilem Beatorum gloriam,
per ea, quæ ab ipsis geruntur in mundo; ac si
ex

A ex fructu arborem & causam deprehendant ex actu. Quamdiu namque in hac vita sumus, per fidem ambulamus, & non per speciem, umbram habentes futurorum bonorum in speculo & ænigmate, donec ad illam supernorum civium pervenire mereamur patriam; unde huc adducti sumus. Sunt autem creaturæ omnes acsi divinæ bonitatis exemplari: unde nobis effulgeat Sol justitiæ, qui suæ virtutis radios usquequaque diffundit ad illustrandum orbem præ sua majestate. Ea autem præpollerit admodum in electis suis; nam mirabilis Deus in Sanctis suis, magnificus in sanctitate: proindeque laudabilis & gloriosus in secula.

9 Inter ipsos autem Dei Sanctos & electos omnes velut lucifer inter altra, & sicut inter ignes luna minores, effulget prædictus hic noster, & beatissimus Dei martyr Apollinaris: unus siquidem atque is non exiguus, ut quidam autumant **a**, de Septuaginta duobus Christi discipulis: quos ipse misit binos ante faciem suam in omnem civitatem & locum, quo erat ipse venturus. Hanc vero insignem pietate Virum tot adire labores perpulit in Deum illa, quæ valida est ut mors, dilectio: ut per multas & varias tribulationes, postque plurima rerum discrimina intraret in regnum cælorum: & is enim post Christi ascensionem ad Patrem divino profus flamine illustratus est, unâ eum ceteris, quando factus est de cælo repente sonus tamquam advenientis Spiritus vehementis, & replevit totam domum; ubi erant sedentes **b**. Subinde autem adhæsit hic summo Apostolorum capiti Petro, idque usque adeo, quod ab ejus latere numquam discederet; & ipsum utique per tela & per hostes, & per inhospita saxa sequutus, Romam usque, ubi collegæ illi Petrus, & Paulus, spiritualis utique duo fulmina belli, & clarissima mundi lumina, Nerone dictante, una die pariter Romæ necati sunt.

10 Pridem verò ab eodem Apostolo Christi Petro, dimissus beatissimus hic noster Apollinaris, Ravennam accessit, Flaminia urbem tum antiquissimam tum clarissimam: ubi post plurimas virtutes editas, post miracula pene infinita, pro fide Christi martyrio coronatus est, sub Vespasiano Augusto; sepultus autem extra muros Classensis urbis in arca marmorea à discipulis suis. Eadem vero sub terram milla est propter paganos infectantes illum, sic ejus gloriam extinguere cupientes. Subinde vero in eum subvectus est locum, ubi nunc existat amplissimum templum Classensis abbatia, milliario tertio à civitate Ravennæ illicque multis requievit annis, incultus usque adeo & inhonoratus; iudicio nempe Dei, quod occultum quidem dicitur, injustum vero numquam: iudicia namque Dei sunt, quasi abyssi multa: vera tamen & justificata in semetipsa.

11 Cum vero tandem placuit Altissimo, qui est militum suorum fors & corona, præmium; ut quod occultum erat, in apricum ageretur, eo desuper annente, consilium fuit prælatorum quorundam monachorumve complurium venerabilis congregationis sancti Michaëlis de Murano **c**, nostri Camaldulensis Ordinis: cujus est abbatia prædicta,

Julii Tomus V.

non ignobile membrum, ut excoleretur aliquantisper corpus ipsum, quod tegebatur in specu subterraneo quodam, aqua limoque repleto, & sub altari majori abbatia Classensis, & in loco decentiori poneretur, eductum è prænotato cæno. Quapropter exstruxerat Classensis abbas, qui tunc erat, dominus Andreas Sechinus Bergomensis, venerabilis pater, sarcophagum quoddam novum, arcamve marmoream, quâ corpus ipsum clauderetur, ibidem aliquanto tum altius subter altare majus Classensis templi. His igitur sic penitentiæ atque conclusis, ut fierent, fortè quidem tunc temporis erat Ravennæ Romana Curia unâ cum sanctissimo ac beatissimo Pontifice Julio, divinâ providentiâ Papa secundo.

12 Sic itaque & illic interfuit opportunè admodum reverendissimus dominus basilicæ duodecim Apostolorum presbyter Cardinalis, alio nomine dictus dominus Franciscus Soderinus **d** de Florentia, Cardinalis Ultramarinus **e**: qui cum esset in Curia Romana protector nostri Camaldulensis Ordinis, & congregationis ejusdem; eidemque humiliter supplicaverunt prædicti reverendi patres, quoad reverendissima dominatio ejus à summo Pontifice exoraret, fieri translationem corporis venerandi, quam eandem ipsemet reverendissimus manibus ageret propriis ad honorem Dei & Martyris beatissimi.

13 Annuit hujusmodi postulationi beatissimus Pontifex, idque magna cum hilaritate; tum quia semper expetiit Beatitudo sua, ut res Ecclesiæ Catholicæ excolerentur, in quibus hæc possunt dignissimè recenserentur; tum quoniam pastor idem paucis ante diebus una cum reverendissimis duodecim Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus ad ipsam se contulerat abbatiam, ubi & plurimum ac diutissimè contemplatus ipsum famosissimum Classis templum, antiquum quidem & omni veneratione dignissimum, applicavit animum suum Classensi cænobio. Quapropter quam libentissimè concessit reverendissimo Cardinali jam dicto, qui translationem ageret ejusmodi corporis beatissimi.

A N N O T A T A.

a *Reliè*, ut quidam autumant: vide *Comm. præv. num. 7.*

b *Adventus Spiritus sancti in die pentecostes non interfuisse S. Apollinarem, persuadent ea, qua in Comm. prævio, num. 7 diximus: nec scimus, ullum hactenus auctorem vel somnasse, quod hic videtur asserere noster scriptor.*

c *Per hanc congregationem intelligo cænobium S. Michaëlis, quod Leander Albertus in Descriptione Italia sub finem (ubi agit de insulis circum Venetias, eademque occasione de quibusdam monasteriis) ponit in septentrionali urbis latere. Ex iis, qua habentur in editione ipsius Italica, deducitur posse scribi Muranum ac Murianum. Nihil porro de illa abbata invenio apud Augustinum Lubin in abbatiarum Italia Notitia: cujus nomen notatum lego apud Guidonem Grandum in Dissertationibus Camaldulensibus dissertat. 1, cap. 3; & dissertat. 3, cap. 4.*

d *Vir fuit singularibus eruditionis dotibus spectatissimus: cujus gesta habentur apud Alphonsum*

A 2 2 2

Cia-

potissimum
emicat S. A.
pollinaris:

a

B

b

C

qui Ravennam à S. Petro missus, ac martyrio functus, ac ibi prope sepultus honorifice, at postea incultus jacuit:

donec tandem
Camaldulensium annis,

c

Sedique A.
postolica in-
dulo

d

e

B

in decentio-
rem locum
translatus est

F

XX MS *Ciaconium in Vitis Pontificum, anno 1677 Roma editis; tom. 3, à col. 203.*

e Id est Volaterranus. Certe à Sixto PP. IV Volaterranus episcopus renuntiatus, ecclesiam illam adeo dilexisse scribitur apud Ciaconium loco mox citato, ut Cardinalis deinde creatus, etsi alias obdormire ecclesias, Volaterranus tamen Cardinalis nuncupari semper voluerit.

CAPUT II.

Translationis hujus historia exponitur.

Prima igitur die mensis Aprilis prænomi-
natus reverendissimus dominus Fran-
ciscus Cardinalis Ultrerranus, obtentâ licen-
tiâ ut supra, translationis agendæ, signifi-
cavit reverendo domino Andreæ Sechino,
abbati Clallensi, se velle indultum ejusmodi
Apostolicum exsequi postridie, quæ erat se-
cunda dies mensis ejusdem anno prædicto
millesimo quingentesimo undecimo, idque
tam propere: quoniam ipse migrare decre-
verat Bononiam versus die tertia; & idcir-
co quasi clanculo facta est ipsa translatio &
repente, ideoque non valuit abbas ipse hoc
civibus Ravennæ, aut saltem primariis re-
ferre; ut moris est in ejusmodi gestis.

15 Secunda itaque die prædicti mensis,
sanctissimi domini nostri, domini Julii divi-
nâ providentiâ Papæ secundi, pontificatus
sui anno octavo a, prænomiatus reveren-
dissimus Cardinalis Ultrerranus ex inclita ci-
vitate Ravennæ se contulit ad prædictum fa-
mosissimum Classis templum unâ cum omni-
bus, qui secum erant de familia sua in ci-
vitate. Ille autem assistente eodem Reve-
rendissimo; de sancto Apollinare martyre
Missæ est solenniter decantata à vicario b
congregationis, qui illic aderat, minister in
cunctis. Subinde verò Reverendissimus ipse
pluviali sericeo indutus; nec non & vica-
rius ipse, planetâ sacerdotali deposita, in-
duit pluvialem; sicque omnes processiona-
liter incessere prælati scilicet atque mona-
chi, & familiares ipsius Reverendissimi, & Ra-
vennates quidam cum luminaribus & thure
(ut moris est) universi pariter concinentes
hymnum, qui incipit, Veni creator Spiritus;
donec ad locum, ubi jacebat sanctissimum
corpus, perventum est.

16 In loco autem, ubi latebant sacræ reli-
quiarum, subterraneo quippe ac valde humi-
do, magna cum reverentia confedit colen-
dissimus ipse, qui & vicario antedicto per-
benignè dixit, ut quæ in aqua erant ossa
beatissimi Martyris, colligeret, sibi que ex-
hiberet eadem, in capsam ibidem appositam
reponenda. Hac ergo de causa justa capes-
sens vicarius, ipse, pluviali deposito, & po-
dere c albo dumtaxat & rubea stola præcin-
ctus, accessit ad foveam aquosam cœno-
samve; seque devotè inclinans, ossa ipsa
educebat sigillatim ex eo limo, qui erat in
fovea, eademque sistebat in manu Cardina-
lis; sicque illa pariter ambo in capsam la-
ticam d illic præparatam deponebant. Sta-
bant autem ad latera vicarii diaconus & sub-

diaconus vestiti solenniter cum luminaribus
& incenso; & hi vicarium ipsum, ut pote-
rant, adjuvabant.

17 Ipse enim vicarius super asserem li-
gneum altero innixus pede, in aquis ferme
pendulo, altero se sustinebat in petra. Cum
verò se inclinaret ad ossa capienda, ne la-
beretur in cœnum, capite quidem & hu-
meris ac læva annitebatur superiori muro,
quem ipse subibat, cum ad ossa extrahenda
se illuc dimisisset. Aqua autem illic jugiter
scatebat. Quapropter astabant ministri duo,
qui cucumis e & lagenis ipsam asportabant,
ut illic ossa cuncta per aquam dispersa tra-
hi potuissent, quæ eadem ut à vicario su-
mebantur, sic exhibebantur pariter Reve-
rendissimo; subinde vero in capsam mitte-
bantur.

18 Ossa autem istæ inordinata admodum
atque incomposita habebantur, in luto cœno-
que dispersa, & aquis obruta, atque sum-
merla: quatenus piscari propemodum ossa
illa vicarius videretur in gurgustio f. Ossa
autem ipsa reperta sunt super alabastrum la-
pide sita, limoque tali operata, ut cinis fer-
me madidus esset: quod aqua illa nec in-
ficeret, nec foeteret cœni instar, sed ablueret
magis, perinde ac si lixivium esset: alabastrum
vero ipsum velut tabula erat longitudine pe-
dum quatuor, latitudine pedis, altitudine
duorum digitorum; quod ipsum ubi cloa-
ca illa eduximus; & aqua eadem continue
insurgente abluimus, pulcherrimum apparuit
atque perspicuum, ut transparet hinc in-
de oppositum lumen, ac si vitreum foret. In-
venta est insuper illic & pars alabastrum quæ-
dam minuscula, veluti appendicium quoddam
ad præmissum, pedis unius & semis. Nam
pars illa antedicta grandior, non fuerat for-
sitan longa satis ad ossa retinenda.

19 Super ossa autem ipsa & limum aquam-
que labentem erat catenula quædam in amy-
gdalarum speciem fabrefacta; ænea siquidem
& aurata ad sacri corporis ornamentum pa-
riter & tutelam. Hæc verò tracta erat in
partes plurimas, & tota pene dispersa per a-
quam: quam tandem vicarius ipse expiscans
eduxit, misitque in prædictam capsam una cum
alabastrum illo & ossibus conservandam. Sed &
super hanc ipsam erat craticula ferrea, laminis
latioribus acta, quæ quoniam recens videbatur,
neglecta est, minimèque in capsam cum a-
liis sacratissimis reliquiis posita, sed appensa
ad murum capellæ majoris post dies aliquot,
ubi & existit usque in præsentem diem. Ut
vero meminimus pridem, aqua illa cœnum-
que cloaceum, quæ illic ossibus admixta e-
rant, nequaquam inficiebant foedabantque
aut foetebant (utpote * limus efficit, alibi qui * sicut
videtur) quin imo purgare ea videbantur
lixivii more: aqua nempe ipsa subalbida e-
rat, terra autem quasi cinis madidus.

20 Nullus propterea ibi foetor, qualis uti-
que in locis cœnolis esse solet sub terra: om-
nia vero illic ita se habebant, ut Reveren-
dissimus ipse una cum ceteris sibi assistenti-
bus, nonnullisque cantantibus hymnos &
psalmos, labore, tædio, fastidioque nullo
frangerentur quasi per tres horas & sesqui;
quin jucunditate, lætitia, gaudioque magno
affici ibidem viderentur. Ceterum Reveren-
dissimum ipsum suppudebat pigebatque, quod
tam-

*Describuntur
adjuncta
tempore,*

B

*revertenda
viam.*

a

b

c

nec non modi,

c

d

D

*quibus sacra
he exuvia,*

f

E

quo

f

extra se sunt,

tam-

A tandiu remansisset incultum corpus Martyris beatissimi. Præcepit autem iterum atque iterum, ut vicarius ipse diligenter & studiosè perquireret, ne quid officulorum remaneret in cæno; hic verò qua valuit diligentia perquisivit, ac manu propria persepe revolvit limum sub aqua fursumve; quotquot autem reperit ossium frustula, tot eidem Colendissimo præbuit, & eo jubente, ea in capsam collocavit.

Summa cum diligentia collecta, & elevata,

21 Cum verò pervestigasset diutius, & terque quaterque cœnum illud hac de causa manu fatagente revolvisset, nullumque os amplius inveniret, jubente eodem Reverendissimo vicarius ipse unaque diaconus & subdiaconus antedicti, sustulerunt ipsam reliquiarum capsam, & in lucem de specu prodeuntes, extulere beatissimum corpus, omnibus processionaliter redeuntibus, simulque canentibus Te Deum laudamus. Sicque cuncti pariter pervenerunt ad altare majus, super quod capsam ipsam honorificè poluerunt. Post hæc autem incensatâ capsâ, distaque interim oratione dominica, Reverendissimus ipse, ut supra, pluviali indutus, accessit ad divi Apollinaris corpus, ibique Sancti ipsius orationem cecinit, commutans nihilominus nomen festivitatis in translationem.

B

concessis indulgentiis, & re. quæ erant acta, conscribi jussa.

22 Data verò cunctis benedictione (ut moris est) à pontifice, vicario præcepit Cardinalis ipse, ut suo nomine universis & singulis indicaret atque indiceret, ut quotannis translationis hujusmodi memoria celebraretur hac eadem die secunda mensis Aprilis cum hoc spiritali stipendio, ut centum dierum indulgentia haberetur ab universis & singulis, qui ipsum famosissimum Classis templum hac ipsa die 111, hujus translationis memoriam visitarent. Sic itaque & vicarius ipse exposuit alta voce publicè coram omnibus de mandato hanc ipsam Cardinalis reverendissimi voluntatem. Postea verò præcepit Colendissimus idem vicario antedicto, qui acta hæc omnia sigillatim distinctèque conscriberet, eademque in formam publicam & authenticam ageret ad perpetuam rei memoriam, & ad posteros instruendos; quod ipsum vicarius prædictus excepit acturus ex obedientia.

C

Restaurantur antiqua lamina, quibus additur nova de hac translatione.

23 Quia verò in laminis quibusdam antiquissimis nonnulla continebantur de Sancto isto, prout patet in ipsis, quæ inter reliquias habentur in abbacia Classensi, ideo iussit Reverendissimus ipse, ut illarum trium laminarum verba rursus celarentur, additâ & quartâ laminâ, in qua de hac ipsa hodierna translatione tractatur; sicque unâ claudantur omnes in loculo marmoreo, ubi corpus sanctissimum in capsâ laricea conclusum est. Quæ quidem omnia vicarius ipse promisit, se esse facturum.

Hujus instrumenti fides juramento firmata.

24 Et propterea vicarius antedictus, qui sum ego frater Paulus Orlandinus de Florentia, in actis superioribus sæpe citatus, quoniam præfens tui, universorum bajulus & minister, ut præscripsimus; has patentes litteras feci fieri; jurans utique in animam meam, Deumque ipsum in testimonium advocans, quod superscripta omnia vera sunt, & ut scribuntur, gesta fuerunt, in verbo ve-

ritatis. In quorum omnium & singulorum fidem has patentes litteras fieri fecimus; & divi Michaëlis sigillo roboravimus. Has autem dedimus die decimo mensis Septembris anno Domini millesimo quingentesimo decimo sexto in monasterio sancti Michaëlis de Murano; ubi nunc abbatem ago, licet indignus, ex obedientia tamen generalis capituli nostri, ut placuit patribus diffinitoribus de anno præsentis.

ANNOTATA.

a Sedit anno 1503 à die 31 Octobris usque ad 21 Februarii 1513.

b Nomen suum &c. exprimit paulo post, num. 24; quod & nos supra.

c Est alta, indumentum sacrum, à Græco mdtq-ens, quia ad pedes usque proreunditur. Vide Hic-rolexicum à Dominico & Carolo Macris editum.

d Lariceus derivatur à larix, qua est arboris genus, cognatum abieti & pino &c. Vide Plinii Historiam naturalem lib. 16, cap. 20; qua, sicut ibidem habet, nec ardet, nec carbonem tacit, nec allo modo ignis vi consumitur, quam lapides. Ad hæc, nullam quantitatè longâ senectâ cariem sentire dicitur: nam teste Plinio ibidem cap. 18. Larix. materies præstantior longè, incorrupta vis humori contumax. Cito hic Plinium, elegantissimis ac nitidissimis typis editum Venetiis, & in pergamento quidem, anno 1469; de cujus editionis laudibus uti & alius, qui librum nobis donavit, diximus in præfatione ad Usuardum à paucis annis illustratum, pag. XLVII. Porro arbor ista abundat circa Padis ripas (sicut est apud Ambrosium Calpinum in Dictionario oetolingui, anno 1647 Lugduni edito, ad vocem larix) & maris Adriatici littora; vix alibi nota.

D

e Cucuma quid sit, habes in hoc tomo supra in annotatis pag. 252 litt. f.

f Vox illa Latinis usitata & sumpta pro peccata casa, hic transfertur metaphorice, ut significet parvam casam seu receptaculum piscium: Consule Cangium.

CAPUT III.

E

Tribus laminis ad Sancti corpus jam pridem conscriptis additur quarta de presenti translatione. Peroratio ad faciendam fidem.

Nota. Verba trium laminarum argenteorum subscriptarum, quæ fuerunt à Christianis conscriptæ in testimonium Martyris beatissimi, hæc sunt: Prima lamina, "Ortus ab Antiochia beatus Apollinaris, à summo Apostolorum Principe missus est Ravennam prædicare baptismum penitentiae, in remissionem peccatorum; ibique per eum Dominus virtutes multas operatus est; nam cæcos illuminavit, paralyticos curavit, mutos loqui fecit, dæmones fugavit, mortuos suscitavit, leprosos mundavit; & mulacra & idolorum templa dissolvit."

Lamina antea ad Sancti corpus conscripta; quartum prima.

EX MS.
secunda

26 Secunda lamina. „ Hic fustibus cæsus
„ est diutius ; super prunas stetit nudis pe-
„ dibus ; eucleo appensus denuo verberatus ;
„ super plagas aquam suscepit fervidam : cum
„ gravi pondere ferri in exilio relegatus ,
„ ore saxo contuso. Defunctus est sub Vespasi-
„ ano augusto , decimo Kalendas Augusti ,
„ regnante Domino nostro Jesu Christo cum
„ Patre & Spiritu sancto in secula seculo-
„ rum. Amen. „

ac tertia ver-
ba profertur

27 Tertia lamina. „ Hic requiescit san-
„ ctissimum corpus beatissimi Apollinaris, sa-
„ cerdotis & martyris Christi : quod verò hic
„ deest , in hac eadem ecclesia ob maximam
„ cautelam reconditum est „ Has autem
„ laminas , ut diximus , cum corpore sacratissi-
„ mo conditas , invenit olim ad ossa beatissimi
„ Apollinaris Ildebrandus , reverendissimus
„ sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyter Cardina-
„ lis & legatus Apostolicæ Sedis ; qui accessit
„ quondam ad prædictum famosissimum Classis
„ templum , Inquisiturus an illic haberetur cor-
„ pus hujus sanctissimi Martyris : quo quidem
„ ibidem reperto unâ cum laminis istis in ec-
„ clesia antedicta Apostolica auctoritate edixit
„ & publicavit , quod in hoc eodem templo
„ corpus istud sanctissimum esset ; silentiumque
„ indixit omnibus aliter sentientibus.

B

ni & quar-
ta, quia occa-
sione hujus
translationis
prioribus tri-
bus adjecta
fuit.

28 Pro hac autem translatione nunc nu-
„ petrimus , ut superius scribitur , celebrata
„ additur quarta lamina , cujus siquidem ver-
„ ba sunt hæc : „ Reverendissimus dominus
„ Franciscus Sotherinus de Florentia , basi-
„ licæ duodecim Apostolorum presbyter Car-
„ dinalis , accepta auctoritate ab Apostolica
„ Sede , accessit ad hoc Classense cœnobium ;
„ & sanctissimi Apollinaris ossa permulta hinc
„ à subterraneo specu ac ex aqua limoque
„ eduxit ad sublime in capsam ligneam , quam
„ eandem in arcam hanc marmoream recondi
„ mandavit ; præcipiens ut translatio hæc
„ quotannis celebraretur à posteris ; sub sti-
„ pendio dierum centum de indulgentia „
„ Actum anno Domini millesimo quingentesimo
„ undecimo , Aprilis die secundo.

C
Conclusio à
fide instru-
menti.

29 PERORATIO. Hæc verò omnia complevi
„ & manu infrascripti cancellarii nostri trans-
„ scribi feci in verbo veritatis Ego idem fra-
„ ter Paulus Orlandinus de Florentia : qui tunc
„ temporis vicarium congregationis agebam ;
„ nunc verò abbatem sancti Michaëlis de Mu-
„ rano de Venetiis , Camaldulensis Ordinis ,
„ Torcellanæ diocesis , de anno Domini mil-
„ lesimo quingentesimo decimo sexto , die de-
„ cima mensis Septembris. . . . Et ego dominus
„ Joannes Franciscus de Balneo reverendissimi
„ domini Petri Delphini generalis Camaldu-
„ lensium cubicularius , & reverendi domini
„ Pauli Orlandini abbatis ad hoc cancellarius
„ de mandato &c.

A N N O T A T A.

2 De tribus hisce laminis obiter egimus in Comm.
„ prævio , num. 21 : quæ & videri possunt apud
„ Fabricium sæpissime jam citatum : discrimen vero ,
„ prout verba ibi referuntur , cum hoc textu colla-
„ ta , adeo exiguum est , ut observari non mereatur.
„ Conferri etiam hic potest cum eo , quem paulo an-
„ te dedimus in historia inventionis.

P A R S V.

*Sintne S. Apollinaris hodierni ex-
„ via sacra ad quadam loca Ger-
„ mania ac Belgii translata ?*

DISSERTATIO PRÆVIA.

§ I. Notitia istarum translatio-
„ num , ac nostrum de iis ju-
„ dicio.

Volunt Remagenses , territorii Colonien- Plures trans-
„ cola , corpus S. Apollinaris , episcopi Ra- lationes S. A-
„ vennatis , ad se Ravennâ delatum fuisse eo modo , pollinaris ho-
„ qui in danis paulo post documentis exponitur. Ve- dierno ad-
„ rum ex iis , quæ diximus in Commentario prævio, scripte ,
„ §. 2 , 3 & 4 , possessionem hujus sacri depositi sta- E
„ te penes Classenses , adeo solidis testimoniis evocatur ,
„ ut non videam , quid vel in speciem contra
„ afferre queat , quod illam infirmet , nedum
„ evertat. Consulat ea lector , & , seposito partium
„ studio , mature expendat ; fallor , si quidquam
„ amplius desiderare possit , ut prudenter & secure,
„ fideque historicè probabilissima pro Classensibus pro-
„ nuntiet. Interim ne quidquam in presenti argu-
„ mento præteritum aut dissimulatum videatur , ju-
„ vat proponere , quo Remagenses fundamento ni-
„ tantur.

2. Eorum patronum agit noster Hermannus sed debili an-
„ Crombach historia Trium Regum Magorum tomo 1. storiæ nixæ
„ 3 , lib. 2 , capite 40 , solis potissimum testimoniis
„ nixus , quæ ex narratione Theodorici Pauli , in-
„ fra subjungenda , transcribit. Quidquid itaque
„ translationem Remagensem spectat , unice fundatur
„ in auctoritate prædicti Theodorici. Idem statue de
„ Duffeldorpiensi , Siberghensi ac Gorcomiensi : quarum
„ omnium narrationem ipse contexit. Habemus il-
„ lam manu transcriptam ex editione Colonien-
„ tri Quentelii , anno 1526 impressa : ex quo apo-
„ grapho dabuntur ea , quæ per decursum ex isto
„ auctore producemus. In prologo itaque suo ita ille
„ loquitur : Quæ quidem ego Theodoricus Pau-
„ li , presbyter minimus , & licet indignus , vi-
„ cedecanus tamen ecclesiæ SS. Martini & Vin-
„ centii in oppido de Gorinchen (Gorcomien-
„ si) Trajectensis diocesis , in quibusdam li-
„ bris , munimine sigilli venerabilis patris &
„ domini Joannis de Arckel , episcopi Trajectensium postea Leodiensium eccle-
„ siarum roborata , legendo reperi.

F

3. Atque hæc spectant ad translationem brachii rejiciuntur ;
„ S. Apollinaris ad Gorcomienses. De aliis verò
„ scribens , quæ corporaliter visitando reliquias
„ ipsius in Remagen & in Sibergh , Colonia ,
„ & in Duffeldorp legi , inquit , & à venera-
„ bilibus personis fide dignis audivi , & in ve-
„ ritate comperi. Sed quo auctore , quo tempore ,
„ qua fide erant illa scripta , quæ legit ? Novane ,
„ an antiqua , genuina an spuria ? An agebant de
„ solis miraculis , per has reliquias patris , an de
„ modo etiam ac serie , quæ ille , ut volunt , trans-
„ lata sint ? Plusculum certè auctoritatis opus erat ,
„ ut lector non nimium credulo credibile fieret hoc
„ factum.

A factum, quo non parva aliqua corporis pars, sed vel totum corpus, vel pars saltem ejusdem maxima Ravennâ Mediolanum; & inde ad Remagen- ses ac Sibergenses aucta esse asseritur, contra tam antiquam ac variis successivè seculis probè stabili- tam Classensium possessionem.

Miracula ta-
men subsiste-
re possunt,
etiam si per
reliquias
Sancti alte-
rius patrata
sint.

4 Si vero ea, quæ legisse se, & à venerabi- libus personis, fide dignis audivisse, & in veritate comperisse Theodoricus affirmat; intel- ligenda sint de miraculis; nentiquam ipsi in eo re- fragabimur: nam faciliè admiserimus, sacra ista pignora verè esse vel alicujus Sancti synonymi; vel anonymi è cryptis sacris extracti; cui illud nomen deinde impositum fuerit: quæ iure sæpe agnoscit partes suas affectatis Sancti præ reliquis celebrioris & anti- quioris. Videri interim possunt ea, quæ jam præ- dicta sunt circa corpus S. Bobonis ad diem XXI Maii, pag. 189; ubi de præsentibus etiam controversia agitur. Ac ne longius abeamus, con- sultis Commentarium prævium S. Margareta V. & M. ad diem XX hujus, § 3, & appendi- cem post Acta: item Commentarium prævium ad Acta S. Christina V & M. die XXIV hujus, § 3, uti & translationes, quæ post illa dantur.

B Falsitate ar-
guitur fun-
damentum
istarum
translato-
rum tam ex
silentio alio-
rum,

5 Deinde edisserant nobis, qui hæc translatio- nis narrationem tamquam veram & sinceram cre- di volunt, quisnam auctor idoneus tradat, S. Euforgium, archiepiscopum Mediolanensem . . . transtulisse . . . à Ravenna maximam partem corporis S. Apollinaris, primi illius loci archiepiscopi & martyris, & in ecclesia Am- brosiana: . . . collocatæ, prout Theodoricus nar- rat. Ego certe; in rebus ad Sancti nostri transla- tiones attinentibus non segniter occupatus, nullum hæcenus offendi, cui illud affirmare in mentem venit. Quod si locus ille, quò primo transvectum; & unde ad Remagenes auctum fertur istud cor- pus, nullo modo suaderi queat; sequitur, ut fundamentum totum vacillet istius translatio- nis, neque dici commodè possit, unde & à quo eadem peracta fuerit. Adde, quod tota ista hi- storia aliis laboret incommodis, uti planum fiet ex annotatis. Nec vero multum ejusdem fidem commendat: exigua auctoritas Theodoricus, qui rem gestam heteris prodidit.

C quam ex cha-
racteribus aucto-
ris, quæ as-
tridit.

6 Brevissimè de eo meminere Valerius Andreat in sua Bibliotheca Belgica, & Vossius in historicis La- tinis. Floruit autem medio circiter seculo XV. Ad Vi- tam S. Barbara virg. & mart. apud Surium die IV Decembris ponitur miraculum, ab isto aucto- re, qui interfuert præsens, conscriptum; quod miraculum contigisse ibidem scribitur anno Christi 1448. Servamus duo ejus volumina Mss. Chro- nico universalis, in quibus mole vastissimam, re- rumque varietate locupletissimam farraginem co- acervavit: unde colligitur vir fuisse magni laboris, multa lectionis, ac scientia, ad varia hominum, loco- rum, argumentorumque gesta diffusa atque extensa; at siue nimium fuerit simplex ac credulus, siue nimium avidus, quam cautè circumspiciens rerum, quas collegit, coacervator; certè sine sufficienti in- dagatione ac delectu non pauca adoptavit, majorem utique laudem merentibus, si non tam de va- sta plurium rerum mole, quam de contracta pau- ciorum accurratione laborasset. Id exemplis confir- mare superfedimus. Historia certè præsentis trans- lationis crisi non modica indiget, ubi auctor gesta recenset tot seculis à sua ætate distantia. Aliud sta- tue de rebus, quibus vel tempore vicinior fuit, vel quas vidisse se asserit, vel præsentem se iis intermisisse testatur, (cujusmodi infra non pauca occurrunt) plenam ibi fidem meritis.

7 Sunt tamen in translatione brachii S. Apol- linaris ad Gorcomienses, tamen uno tantum se- culo ab auctoris nostri ætate distante, nonnulla, quæ sine alio teste vix nobis persuaderi possint; ut puta quæ refert de apparitione Sancti, quæ Joanni de Arc- kel, episcopo Trajectensi, in Italia degenti, contige- rit, ut videre est inferius num. 28. Adde quod non exprimat an brachium integrum, an magna pars; an frustulum dumtaxat ad Gorcomienses pervenerit. Si vellet brachium integrum; aut maxi- mam ejusdem partem: non continuo nobis suade- tur, illud esse hodierni S. Apollinaris, sed vel al- terius synonymi, vel aliunde extracti, & sub isto nomine assumpti, ob ea quæ loco supra designato de corpore Sancti, ejusque partibus integrantibus, ac brachiis potissimum disputata sunt; & porro di- centur paulo post de translatione Mediolanensi; quæ merum est fomentum. Quidquid infra num. 21 Fortanarius, brachii istius donator, sub cha- racteribus sui sigilli eas tales veras esse reliquias cunctis roborat & affirmat dicatur.

AUCTORUM
J. P.
Verosimilior
est translatio
Gorcomiensi,
suis tamen
non carens
difficultatibus.

§ II. Alia circa hæc translationes expediuntur.

A Tque hæc quidem circa venerandas hodierni, aut volunt, Ravennatis Præfatis exuvias consideranda proponimus, solo veritatis, non par- tum studio ducti. Responsio ad difficultates, quæ ex Rubeo sibi objicit Crombachius loco citato, pag. 665, peti potest ex Commentarii nostri prævis § 2 ac 3. Objicit sibi insuper Mediolanenses, qui negaturi sint, veteres annales translationis Ravennâ Mediolanum S. Apollinaris meminisse. At non satis appositè sic respondet: Quia constat, nihil istarum reliquiarum ibi superesse, posteriores id neglexisse videri: Paucula, quæ superaddit, adeo debilia sunt, ut referre illa, opera præsum non sit. Postquam verò frequentissimum populi con- cursum ad S. Apollinarem subjunxisset ex Theo- dorico; Nostro verò, inquit; tempore octo, duodecim; quandoque sexdecim hominum millia confluunt: nec adnotari præ multitu- dine prodigia possunt.

E Difficultates
sibi objicit
Crombachius,
non solvit.

9 Sed in eo nulla est difficultas. De magna parte corporis è monte S. Martini, nunc S. Apollinaris, apud Remagenes tempore Wilhelmi Juliacensis ducis ad ecclesiam collegiatam Duf- seldorpensem translata, ut putatur; anno 1383, videri potest idem Crombachius pag. 665. De ti- bia una Romam ad collegium Germanicum à Duf- seldorpensibus missa, scribit ex dicta ecclesia col- legiata libro Ms. his verbis: In capsâ, quæ est desuper rubea, reservatur corpus S. Apollina- ris, episcopi & martyris sine capite: anno autem Domini MDLXXXIX, die VI Martii, ad multas preces clarissimi viri Theodori Hor- stii, satrapæ hujus loci, & collegii nostri sin- gularis fautoris, capsam S. Apollinaris præ- sentibus decano & capitularibus aperuimus, inque ea tericis involutas, in hoc catalogo descriptas reliquias invenimus; sed præci- puam partem ossium S. Apollinaris, non ta- men omnia, in ea contineri vidimus. Præ- terea ut Romæ sanctissimi hujus Martyris me- moria in collegio Germanico, S. Apollinari consecrato, cum majore veneratione col- tur; alteram tibiaram cum consensu summi Pontificis, & illustrissimi principis, justo ad hoc documento dato, per filium prædicti Hor-

F Quid sit di-
cendum circa
tibiaram San-
cti.

AUCTOR Horstii, canonicum Trevirensis, Romam
J. P. milimus. *At satis patet, quo loco Classenses, tam solidis & antiquis circa possessionem sacrarum S. Apollinaris hodierni exuviarum documentis instructi, illam adeo ingentem reliquiarum massam habituri sint.*

10 Duo postea sibi Romam esse submissa ex illo ipso collegio documenta, testatur idem Crombachius pag. 666, quorum alterum erat sequentis tenoris: Sunt præterea ossa quinque S. Apollinaris ex Germania ad collegium transmissa cum publica fide partim ab archiepiscopo & electore Coloniensi, partim à capitulo & decano ecclesie B. Mariæ Virginis Aquisgranensis; partim ab abbatisa monasterii S. Joannis Baptistæ Porcetensis, diocesis Coloniensis: partim denique à monasterio virginum Clarebergenfium in comitatu Montensi. Adservantur autem in capsulis partim argenteis & deauratis; partim in ligneis quidem, sed elegantissimè auro & argento elaboratis, & in brachio argenteo. *Alterum documentum hæc continebat: Anno Domini MDLXXXVI, die III Junii nobilissimus & clarissimus D. Jacobus Curtius, S. cæsareæ Majestatis intimus cubicularius, à Rodulpho cæsare ad Sixtum V legatus, consignavit R. Patri Michaëli Lauretano rectori V. collegii Germanici & Hungarici sacras reliquias brachii S. Apollinaris. Legato autem prædictæ reliquie traditæ sunt à P. Joanne Vivario Aquensi, regente collegii Societatis Jesu convictorum Pragensium. Prædicto patri traditæ fuerant à N. & R. D. Francisco Joff. legato misso ad Rodulphum cæsarem Pragæ religionis causâ ab illustrissimo duce Clivensi. Verum quid de tanta reliquiarum sancti, uti volunt, nostri Apollinaris coacervatione sentiendum sit, abunde liquet ex dictis.*

Solennis Sancti veneratio

11 Ad novitias circa Sancti ipsana, ab amplissimo domino Thoma Wendelen, decano capituli Dusseldorpiensis, anno 1667 submissas, sequentia spectant, eodem, nisi fallor, tempore & ab eodem decano subministrata: Anno MCCCXCII dum prælibata Dusseld. ecclesia ex parochiali simul in collegiatam auctoritate Apostolica erigetur, & per ducem Montensem Wilhelmum, & Annam Bavaricam conjuges, præpositurâ decanatus, scholasteriâ, thesaurariâ, & cantoriâ præter sex alios decem canonicatibus &c. augetur & fundaretur; in ipsis litteris, & instrumento foundationis nostræ, per præfatum ducem erectis, auctoritate Apostolica, & à Friderico archiep. Coloniensi, anno MCCCXCII confirmatis, sancitum est & ordinatum, ut ipso die festo S. Apollinaris tumba venerationi publicæ exponenda, solenniter in processione per totam urbem deportaretur.

apud Dusseldorpienses.

10 Quod ab illo tempore in hodiernam usque diem magna populi devotione, ex vicinis civitatibus concursu, comitante universo clero & religiosis, quotannis observatur. Loculus autem & sarcophagus dicti Sancti in choro canonicorum super altare majus in omnium oculis visendus & colendus semper patefcit. Est autem gloriosus martyr & episcopus Apollinaris asylum, ad quod hujates incolæ in omnibus publicis privatique necessitatibus & periculis securissimè confugiunt, uti elapso anno MDCLXVI, & anno MDCXXXV, grassante undique peste, cum urbis nostræ

conservatione compertum fuit. *Verum ad paulo ante dicta iterum regrediamur.*

13 Tibia ista altera à Dusseldorpiensibus Romam ad collegium Germanicum missa (de qua num. 9) ibidem notatur, esse illa, quam dein eminentissimus ac serenissimus princeps ac DD. Franciscus S. R. E. Cardinalis, episcopus Ratisponensis & Osnabrugensis &c. argenteæ statuæ; quæ reliquis aliarum ecclesiarum meo tempore (inquit idem, nisi fallor, decanus supra citatus) anno MDCXLVII Romæ in magnitudine eminebat, includi fecit, dedicavitque in honorem Patroni sui: cujus olim in eodem collegio alumnus exstitit &c. *Atque hæc pauca ex supradictis notitiis delibare placuit: nam quod in eisdem dicitur, pacata persecutione Christianorum, præsertim tempore Constantini M., ejusque successorum, famam miraculorum S. Apollinaris longe latèque divulgatam, & instantissimam petitionem episcopi Ravennensis Damasi PP. (post medium seculi IV) permovisse, ut Salustianum archiepiscopum & N. Romam Ravennam amandaret:*

14 Qui unâ cum ejusdem urbis episcopo & clero prope Clusam loculum ligneum D. Apollinaris aperuit, & SS. reliquias eburneo sarcophago inclusas, in cathedralem ecclesiam urbis Ravennensis maximo devoti populi applausu transtulit. Miracula, quæ in translatione sancti Præsulis acciderunt enumerat Damasus PP. lib. 10 in fine. *Quod, inquam, hic refertur nullius auctoritate suffultum, tam nos approbare non audemus, quam scripta, quæ sub Damasi nomine circumferuntur (de quibus bibliographi.) Quæ, si pauca fortasse carmina excipias, tamquam apocrypha habentur ab eruditiss.*

§ III. Translatio Ravennâ, ut volunt, Mediolanum, quæ aliarum hinc fit fundamentum; auctoris hallucinationes; è cujus narratione fragmenta quædam dantur.

Titulum De translationibus reliquiarum corporis S. Apollinaris à Ravenna in Gorinchem, & in aliis diversis locis, oppidis & monasteriis, in Ms. nostro notatum, subsequitur Prologus; quem hinc amandamus, unâ cum subjuncta ei narratione, quæ vult Theodoricus Pauli, sanctorum Trium regum Magorum corpora, CPoli per S. Eustorgium, episcopum Mediolanensem, avecta esse Mediolanum: quæ res præterquam quod huc loci minimè spectet, jam pridem tamquam fabulosa à nobis rejecta est in Exegesi de episcopis Mediolanensibus ante tomum VII Maii, pag. LX. *Commentum illud iterum reprobat die VI Junii, pag. 644. Quæ satis est in presentia vel obiter indicasse: tota namque ista controversia alias fortasse iterum expendi poterit; vide, quæ dicta sunt, hac die XXIII Julii in Prætermis. Quædam interim ex dicto auctore delibemus puncta, non satis rectè coherentia; è quibus planum fiat, quam debili fundamento niantur*

D
 Tibia Sancti prædicta honorifice Romæ asservatur:

E

enim rei documento quædam apocrypha inserta sunt.

F

Nonnulla in textu hic ommissa, quæ alias convulsa sunt,

A tentur omnes, de quibus hic tractamus, translationes; quando uni istis Mediolanensi inniti intelliguntur.

Auctoris hallucinationes,

16 Pessimè imprimis Theodoricus Pauli affirmat, S. Eustorgium, fuisse legatum Manuelis imperatoris Romanorum & CPolitanorum sive Græcorum. Etenim Manuel I, non Romanorum sed CPolitanorum imperator, ad seculum XII; secundus verò ad seculum XIV spectat. Numquid igitur bellè uteruis eorum coheret cum S. Eustorgio sive primo sive secundo; quorum ille floruit seculo IV, hic autem seculo VI, ut videre est locis paulo ante assignatis? Qualem ergo fidem mereatur huiusmodi auctor? quando mox ad S. Apollinarem digressus, asserit, quod idem S. Eustorgius archiepiscopus Mediolanensis... collectis multis reliquiis Sanctorum... translulerit.. à Ravenna maximam partem corporis S. Apollinaris, primi loci illius archiepiscopi & martyris, & in ecclesia Ambrosiana cum jubilo & ineffabili gaudio totius populi utriusque sexus decenter collocaverit.

B plurima comminiscens,

17 Deinde autem exponit modam, quo intercepta à Frederico imperatore I urbe Mediolanensi, Reinoldus, Colonienfis archiepiscopus, translulerit inde Colouam Agrippinam anno 1164 corpora Sanctorum trium Regum cum corpore S. Apollinaris nostri, ac corporibus SS. Felicis & Naboris MM. De Tribus Regibus satis id hodie in confesso est. Sanctus autem noster perperam huc est adjectus. De SS. Nabore & Felice spinosa Colonienfes inter & Mediolanenses est controversia: quorum utrimque proferuntur argumenta ad diem XII Julii, à pag. 285; Si vero alicui, cui editio Quenteliana citata ad manum non est, placuerit legere textum Theodorici, cuius synopsis hic dedimus, adeat Crombachium loco citato pag. 664. Paucula addimus ex eodem Theodorico in compendium contracta, quæ integra idem exhibet Crombachius: Cumque idem.. archiepiscopus eadem gloriosa corpora.. per Rhenum Coloniã transferre disposuerat, & navis in profesto S. Apollinaris.. in diœcesi Colonienfi apud Remagen in medio Rheni fluctuaret.. ecce navis in medio Rheni immobilis quasi in arido stetit fixa... Cum idem archiepiscopus vovisset Deo, quod si in eadem navi essent reliquiæ aliquæ, quas Christus ad illum locum destinasset, libentissimè illic sese [eas] esse relicturnum: protinus navis.. applicuit, in eodem loco fixa permanens.

C

que nullam fidem merentur.

18 Portatis itaque extra navim corporibus.. navis semper immobilis persistit. Tandem exponunt corpus S. Apollinaris littori, aliis.. in navim reportatis, statimque navis per se movebatur. Itaque intelligentes apostolicum Martyrem ibidem velle honorari, apponentes manum, ut ipsum in eandem capellam portare vellent, statim campana angelico ministerio per se sonuit tamdiu, quoadusque sacratissimum corpus [in] eadem ecclesiã deportatum devotè foret. Quod cum humili devotione super summum altare decenter & reverenter cum capsula locavissent*, relicti ibidem duobus honestis sacerdotibus ad custodiendum corpus sanctum, & ad divulgandum, atque ad certificandum veras esse reliquias. Quæ omnia solidiore nisi fundamento deberent, quam sola boni Theodorici Pauli auctoritate; tum illud etiam, quod addit, statuisse Julii Tomus V.

* locaverunt,

eumdem archiepiscopum.. festum S. Apollinaris, tum propter miraculum in Remagen factum; tum propter translationem corporum trium Regum, velut summum festum à cunctis Christi fidelibus in ipsa eadem diœcesi jugiter celebrari.

AUCTOR J. P.

19 Dum igitur, pergit idem auctor, cognitum ubique foret, quatenus S. Apollinaris ibidem in monte S. Martini quietere seu pausare, & à Christi fidelibus frequentari vellet, veniebat de die in diem tantus concursus fidelium, ut capella eos capere non posset. Claruit denique & claret quotidie in eodem monte infinitis miraculis. Caduci enim videntes sese ibidem visitaturos reliquias sancti Martyris, statim sanantur. Insuper matronæ Imprægnatæ sive partui vicinæ, videntes se cum oblationibus Deo & S. Apollinari prolem parturiendam offerre velle, statim incolumes pariunt. Et ideo omni anno in festo S. Apollinaris demptis viris & mulieribus peregre veniunt ultra quinque millia puerorum ad ecclesiam S. Apollinaris in oblationibus.

Alia quaedam ex eodem de concursu ad Sanctum

E

20 Istis denique ubique divulgatis, scilicet quod tot ibidem integram sanitatem obtinerent, protinus adiutorio peregrinorum & præcipue domini de Lanferoen ibidem in eodem monte, sed in alio loco, priori contiguo circa publicam stratam sive regiam viam & latam ædificaverunt ecclesiam in honorem S. Apollinaris: & ex tunc & deinceps mons ille cum ecclesia dicebatur & appellabatur per totam illam regionem mons sive ecclesia S. Apollinaris. Insuper ante summum altare extraxerunt pulchram lapideam tumbam sive archam; in quam cum magna solennitate venerabilis Bruno III de Dassel natus, quadragesimus episcopus Colonienfis, tempore Henrici V Romanorum imperatoris; & abbas Sibergensis decenter & honorificè atque cum magna devotione reliquias S. Apollinaris collocarunt.

de miraculis

21 Crætopolis in Electorum ecclesiasticorum catalogo pag. 65 ponit Brunonem III sedere cepisse anno Domini 1111, qui est ibidem uti & apud Bucelinam in Germania sacra part. I, pag. 26, numero quadragesimus sextus. Henricus imperator V notatur apud Labbeam coronatus dicto anno 1111, mortuus 1125. Somniat itaque hic Theodoricus, quando personas in scenam profert, quæ annum 1164, cui translationem corporis pluries dictam innectit, vivendo numquam attigerunt; malus rerum, temporum ac personarum combinator.

ubi certum nonnulla perperam combinator.

22 Atque id causa est, cur nullam sibi fidem facere possit historia tot erroribus respersa, idque nobis fecerit reliquum, ut ex tota ejus malè consuta congerie paucula ista facta admittantur. 1. Corpus aliquod sanctum in territorio Colonienfi honoratum jam pridem fuisse sub nomine S. Apollinaris nostri. 2. Non nostri, sed alterius illud Sancti esse. 3. Unde, quando, aut quo pacto illud eò devenit, non constare. 4. Quasdam ex eo partes aliò translatas fuisse. 5. Crebra denique ejusdem virtute patrata fuisse miracula. Præter hæc, quid de istis reliquiis satis tuto ac verè affirmari queat, hætenus non videmus. Si plura velint (& volent certè) earum patroni; incumbit ipsis suam, ut volunt, possessionem melioribus documentis comprobare, quæ tanti sint roboris, ut eam, quam

Conclusio nostra.

AUCTORE *Classenses sibi adscribunt, valeant evertere. Quamquam vero ea, quæ Theodoricus nobis hic exponit de istis translationibus, quatenus narrat eas fuisse translationes reliquiarum S. Apollinaris, qui hodie colitur, transcribi huc non debent; tamen cum sint translationes alicujus saltem Sancti excoiarum, etiam miraculis honoratarum, & religiosissimo pariter ac numerosissimo populi concursu frequentatarum; neque alibi usquam aptius apud nos agi de his posse videatur, quam hodierna die; textum ipsius hic producimus, rem in capita divisuri, annotatis etiam explanandam; eritque sequens textus prosecutio fragmenti precedentis, quod habes superius & finitur num. 20.*

CAPUT I.

Translatio ac relatio, quas contigisse volunt in territorio Coloniensi.

B **I**Nterea dum sanctissimum caput S. Apollinaris in castro de Lanscroen *a* occultatum fuerat, honorifice in capella ejusdem castri locatum, omnia prosperè & ad libitum suum nobili Gerardo Domino de uno monte & de Lanscroen successerunt. Et quia mitra *b* S. Apollinaris attrita propter vetustatem & tenuitatem substantiæ fuerat: nam ut affirmabatur ibidem, erat eadem mitra cum superhumerali *c*, & nafto *d*, quam sibi S. Apostolus Petrus, ipsum Ravennam dirigendo, contulerat. Ideoque præfatus Gerardus, dominus de Lanscroen, cum nobili conjuge sua obtulit massam auri cum perlis *e* & aliquibus gemmis & serico, ceterisque admiram requiritis: ex quibus propriis expensis fieri procuravit novam bonam mitram super vetustam mitram, ut liquet adhuc intuenti.

2 Et reportatum fuit honorificè & reverenter ad propriam suam ecclesiam supra montem cum aliis suis reliquiis per monachos sublatis ut dictum est. Itaque cum fama percubisset ubique, B. Apollinarem per prædictum ducem translatum à monte & ecclesia S. Apollinaris prope Remagen *f* in Dusseldorp *g*, idem abbas è contrario impetravit per totam civitatem Coloniensem, in Nuysia *h*, in Bonna *i*, & in Remagen contrarium prædicari [superesse videlicet] unicuique venerandum caput ipsius, residuasque reliquias S. Apollinaris, sed hoc solummodo in monte ejus cum magna custodia propter metum præfati principis.

3 Nempe dum contentio & guerra *k* prædictorum dominorum aliquo tempore continuata foret, & idem dux *l* quia sine auctoritate ecclesiæ temerario & sacrilego more reliquias S. Apollinaris transtulit pro parte, & adhuc residuas transferre satagebat; ecce illustris dominus Adolphus primogenitus suus eum cepit, & sub custodia vivere cœpit contra jus naturæ. Quare Wilhelmus dux necessitate coactus, postponens reliquias transferre, pacem fecit cum præfato abbate. Quibus pacatis, cum adhuc idem abbas residuas reliquias S. Apollinaris auderet in sæpedito monte dimittere, consensu venerabilis domini Frederici de Zarwerden *m*, sexagesimi *n* archiepiscopi Coloniensis trans-

tulit de cella Remagenti five monte S. Apollinaris ad monasterium Sibergensè *o* cum magna solennitate, præsentibus Godefrido Winter, monasterii Sibergentis priore, Joanne de Meldorp subpriore, & Rutgero thesaurario prædicti monasterii atque oppidi Sibergentis, anno Domini scilicet mcccxciv, Indictione tertia *p*, die Jovis, mensis Decembris tertiâ, horâ meridiei vel quasi.

4 Deinde anno Domini mcccclx dominus Wilhelmus, abbas Sibergentis, pia intentione ductus, propriis expensis novam & pretiosam capsam, valentem ultra triâ millia florenorum Rhenensium *q* extrui ex argento & auro fecit: quam & inter capsam S. Annonis tricesimi secundi archiepiscopi Coloniensis *r*, sanctique Benigni *s*, ac S. Winboldi *t* confessoris, locari supra summum altare procuravit. Et ut amplius & condecensius venerentur reliquiæ S. Apollinaris, imposuit eidem capse os brachii S. Alexii *u* confessoris, cum quibusdam pluribus offibus de eodem, propriis titulis ac notitiis insignitis, nec non aliorum plurimorum Sanctorum sine titulis prædictæ capse imposuit & condecensius reclusit: præstante Domino nostro Jesu Christo, cui & honor & gloria in secula seculorum. Amen.

5 Certè & vere valde gloriosum est mirabilia Domini nostri Jesu Christi enarrare, quæ per electos suos clementer operatur; quæ etiam animas eorum post mortem carnis cum ipso vivere, & æternaliter in cælo regnare attestantur. Ideoque pauca de infinitis, quæ omnipotens Deus per sanctissimum suum martyrem Apollinarem in monte prope Remagen operari dignatus est, ad posteritatis memoriam describere decrevi. Quæ quidem ego præfatus Theodoricus Pauli presbyter anno Domini mcccclxiii, undecima die mensis Martii, in eodem monte S. Apollinaris legi, audivi & in veritate comperi.

6 Erat quædam mulier in oppido Remagen, Gertrudis nomine, procax ad maledicendum & multis ad nocendum, quæ multotiens intrans vineta præposituræ prope montem S. Apollinaris, multa damna uvæ scindendo lignaque ferendo intulit eidem, nec per custodes vineæ coërceri quovis modo à vinea potuit. Tandem anno Domini mcdlix in festo S. Ruffi martyris, dudum discipuli S. Apollinaris, rediens, ut prius, cepit uvæ etiam invitæ custodibus vineæ. Quod cum notificatum fuerat Cæsareo præposito montis S. Apollinaris; eidem occurrens primò eam benignè admonuit, ut desisteret à tali subtractione, & damna vineæ Sancti interendo, ne vindictam Dei & S. Apollinaris in se provocaret. Quæ parvi pendens verba præpositi nihil curavit, sed semper magis in præsentia præpositi uvæ scindendo ipsum derisui habuit.

7 Sed cum præpositus eam durè increpando, ut desisteret, redarguisset, nec vellet, sed verbis scurrilibus præpositum malediceret, & blasphemaret, volens ergò præpositus eam violenter à vinea eliminare, cepit lapidem, volens è contrario projicere & percutere præpositum: mox ultio divina subsecuta est. Nam cum reclinaret se ad accipiendum lapidem, statim cecidit in terram, & correpta morbo caduco dire torquebatur. Ad se itaque reversa,

D

o

p

ubi unâ cum aliorum Sanctorum lipsanis decenter reclusa sunt

q

r

s

t

u

v

Miracula apud Remagenfes, à scriptore comperita.

Mulier quædam vineam depascens

f

puniri:

A versa, compuncta imploravit omni modo devotissimè auxilium divinum, vovens Deo & S. Apollinari, quod de cetero numquam ad nocendum, proprietatem & possessionem intraret; & sic à suis peregre ducta, in ecclesia S. Apollinaris offerre arbitrabantur eam cum oblationibus Deo & sancto suo Martyri. Sed dum appropinquaret tumbæ S. Apollinaris, statim iterum arrepta morbo caduco cecidit. Et deinceps omni tempore, quanto amplius vexabatur. Quod audientes multi valde metuebant S. Apollinarem, non audentes aliqua damna proprietati ipsius inferre.

B 8 Anno Domini MCDLXI in festo S. Petri ad Vincula, fuit in oppido Syns & Coloniensis diocesis; mulier S. Apollinari valde devota: quæ dum in partu prolem parturientem, Deo & S. Apollinari vovisset peregre cum oblationibus offerre, ut consuetudinis est honestis matronis illius regionis, accidit, ut, dum puer erat sex annorum, iret lusum ad littus aquæ apud Syns; & cadens in aquam, absente matre, submergebatur. Quod cum matri post duas horas certificatum dolorosè fuisset, femineo dolore mota valde ingemuit, sed divino nutu ad se reversa, spem & fiduciam magnam habens in S. Apollinare, multum audientibus & gementibus, properans ad littus vovit, omni anno eum offerre S. Apollinari, quamdiu ipsa incolumis vivens, si eum meritis & intercessionibus suis vivum reciperet. Quo expleto, statim juvenis supernatare cœpit totus madidus, ac littori applicari. Quem vicini astantes cum gemitu & gaudio extrahentes elevaverunt, vivum matri suæ assignantes eum, ac Deo & S. Apollinari magnas gratiarum actiones persolventes.

C 9 Eodem anno erat mulier quædam de villa Unckel y, per annum & amplius paralytica; quæ dum sibi humanam spem prodesse non videret, & dirè torqueretur, petiit à suis, ut veheretur ad S. Apollinarem. Quæ dum circumiret tumbam ejusdem Sancti, videntibus multis & mirantibus, statim sanata repedavit gaudens & hilaris ad domum suam, Deo & S. Apollinari gratias agens indefessas.

z 10 Eodem anno erat quædam mulier de Lonsdorp z, per annum cum dimidio febricitans: quæ dum humano subsidio caruit, ad divinum accessit; vovitque peregre tumbam S. Apollinaris visitare. Quæ dum circumiret tumbam Sancti, peregrinatione cum oblatione facta, videbatur sibi, quod lotione aquæ frigidæ perfusa mundaretur: & statim sanata domum suam repedavit aa, & deinceps reliquit eam febris. Et omnibus diebus vitæ suæ S. Apollinarem valde honoravit.

bb 11 Anno Domini MCDLXI leprosus quidam de Ryndorp bb, Joannes nomine, dum peregre visitaret in monte tumbam S. Apollinaris, & oscularetur sanctissimum caput S. Apollinaris, statim mundatus & sanatus remeavit gaudenter ad suos, Deo & sancto dilecto Martyri gratias agens.

cc 12 Vir quidam dives & habitans in Verona cc, quæ nunc vocatur Bonna, Coloniensis diocesis, Henricus Gratel, qui elephantino percussus morbo, demum à communi hominum habitatione sequestratus morabatur: qui

Julis Tomus V.

audiens de miraculis S. Apollinaris, peregre illic devotè migravit, ibique dum mente devota S. Apollinaris expetisset auxilium, omnimodum lepræ suæ meruit obtinere remedium. Nam osculando humiliter & devotè caput S. Apollinaris, statim ab omni lepræ contagione mundatus fuit. Factaque post gratiarum actiones oblatione, hilaris & gaudens ad sua propria remeavit. Istud accidit anno Domini MCDLXI, sexta die Aprilis.

dd 13 Fuit in oppido Lyns dd vir quidam dives & bonus, consul & scabinus ejusdem oppidi. Qui cum quadam die cum suis concabinis in prætorio ejusdem oppidi federet ad habendum consilium invicem pro republica, permissione divina cadens cœpit horribiliter morbo caduco laborare; ceteri vero scabini sibi condolentes tractaverunt & custodierunt ipsum honestè & pie. Cessante infirmitate, ducebatur pudicè & dolorosè ad domum habitationis suæ. Sed quia persæpe infirmabatur eodem incommodo, ceteri scabini formidantes, nolébant sibi conversari, quamquam dilexerunt ipsum. Mansit igitur domi solitarius cum sua familia. Tandem consilio amicorum suorum accessit ad tumbam S. Apollinaris supra montem, faciens secreta suam peregrinationem, sperans liberari à plaga præfata. Sed rediens domum, iterum ac iterum persæpe laborabat incommodo prædicto.

ee 14 Amici vero sui hæc videntes perrexerunt ad Cæsareum præpositum montis S. Apollinaris prope Remagen, sciscitantes ab eo, cum multi caduci peregre visitantes ecclesiam & reliquias S. Apollinaris liberabantur ab illo incommodo, & sanabantur, & amicus eorum Joannes Guntel adimplevit peregrinationem suam cum oblationibus: attamen nullatenus liberatus fuit ab infirmitate sua. Cui præpositus: Complevit peregrinationem suam debitè & humiliter sicuti alii peregrini faciunt; qui post peregrinationem faciunt se librari in statera ee? Responderunt: Ignoramus. Redeuntes ergo, cum didicerunt quod non fuit libratus in statera, dimisitque hoc pro verecundia; mox altera die quidam canonicorum ipsum rursus duxerunt ad ecclesiam S. Apollinaris. Completaque sua peregrinatione cum oblatione & libratione, cum tertio circumiret tumbam S. Apollinaris, in quo olim reliquiæ sacrosancti corporis ejus fuerunt; nunc verò caput ejus cum aliquibus costarum sancti corporis, protinus corruens in terram, cæcus effectus fuit.

ff 15 Quod sui cernentes, condolentes sibi ingemuerunt. Et licet omnes humilibus precibus Deum & S. Apollinarem pro sanitate ipsius invocabant, nihil sibi profuit. Circa crepusculum dolenter ipsum ad oppidum Lyns reduxerunt. Mansit autem sic infirmus & cæcus duobus diebus ac noctibus sine somno, paucissimis utens verbis. Tertia vero die circa auroram somno pressus valde sudavit, invocavit tamen semper S. Apollinarem pro gratia sanitatis impetranda à Deo; cui sanctus Apollinaris, indutus pontificalibus, præsentibus multis amicorum suorum, exitum rei lugubriter præstolantibus [apparuit]. Qui S. Apollinaris oculos suos benedicens, tangensque ce-

Bbb 2

tera

EX MA

Vir quidam dd

ff

morbo caduco vexatus

ee

ff

à Sancto, quæ ei apparebat

puer submersus resuscitatur:

x

paralytica,

y

sem alla febricitans,

z

aa

vir leprosus,

bb

alter eodem morbo laborans sanatur.

cc

EX MG.

tera membra sua, ac si linisset ea; quo facto, cepit ipsum cum dextera sua manu, ac si voluisset eum Deo commendare recedens. Statim omnibus in camera videntibus, æger soporans, extendit brachium nudum cum manu, ut iteram manum suam sibi porrigeret: & statim, disparente S. Apollinare, æger à cælesti medico sanatus, quasi à somno evigilans, lætus clamabat: Deo gratias, Deo gratias, & dilecto suo martyri sancto Apollinari. Sciscitantibus amicis causam tantæ improvisæ lætitiæ. Respondit: S. Apollinaris me visitavit & sanavit totaliter, addens qualiter benedixit ipsum, tangens eum manu sua.

fospitatur.

B.

16 Adhuc eo loquente, ceciderant ab oculis ejus quasi squamæ parvorum pisciculorum, statimque clarè vidit, & sanatus permansit. In signum & testimonium veritatis miraculi illius, collegit in præsentia astantium omnes illas squamulas, reponens illas in parva capsula, cum quibus, & familia sua; & multis amicorum suorum lætus & devotus peregre perrexit ad S. Apollinarem supra montem prope Remagen, implens cum solennibus oblationibus suam peregrinationem in gratiarum actiones. Et squamulas cum capsula obtulit super summum altare S. Apollinaris, ubi magna in reverentia reservantur. Et deinceps numquam passus fuit illam infirmitatem. Servivitque omnibus diebus vitæ suæ Deo & S. Apollinari, pergens peregrè omni anno semel ad sanctum Apollinarem, laudans Deum & regratians S. Apollinari de adepta meritis & præcibus ipsius pristina sanitate. Multa quidem & alia quasi innumeralia miracula dietim fiunt ibidem, quæ ne fastidium lectoribus generarent, prætermitto.

A N N O T A T A.

a Locus iste jacet fere in vicinia pagì Remagen-sis; unde ex hujus situ mox indicando, situs topographia intelligitur.

C.

b Totus ille pontificis apparatus, quatenus Sancto hodierno aptatur, nullam veritatis speciem præfert: majorem fortasse habet iste, quem apud Ravennates servari retulimus ex Fabio § 4 Commentarii prævis: de quo tamen ipse viderit.

c Superhumeralis est indumentum episcopale, vulgo pallium, aliquando stola. Vide Hierolexicon à Macris editum.

d Cangini in Glossario Latino observat, hac voce significari stragulum, quo totus equus insternitur. Hic autem metaphoricè videtur accipi pro stragulo seu casula, totum corpus pontificis aut sacerdotis ambiens.

e Perla barbarum (Gallie perle) pro unione.

f In mappa topographica archiepiscopatus Colonien-sis Blaviana scribitur Rimmagen, quod situm est ad Rhenum, fere ubi fluvium Aaram excipit, non procul ab oppido & castro Lintz. Gelenius de Colonia Agrippinensibus Magnitudine lib. 4 in Fastis ad 21 Julii, hodie, inquit, in ecclesia patrum Ordinis S. Augustini, primo diluculo confluunt peregrinaturi ad S. Apollinarem prope Regiomagum, ad quos ante portam S. Severini in colliculo agri Judaici, vulgo *Thun Judenbuechel* fit exhortatio brevis.

g Urbs est Germania ad Rhenum, primaria

ducatus Montensis, & ordinaria nuper electoris Palatini sedes, satis nota.

h *Reclius* vocatur *Novesium*, estque oppidum Ubiorum in Germania ad fluvium *Erpsiam*, ferme è regione *Dusseldorpii*.

i Urbs item apud Ubios supra Coloniam *Agrippinam* confluentes versus & *Moguntiam*, vulgo *hand ignota*.

k Vox illa *barbare* accipitur pro bello; Gallicè *guerre*.

l *Wilhelmus* is fuit, de quo superius; qui apud *Rittershusium* in tabula expansa ducum *Juliacensium*, *Bergensium* ac *Clivensium*, notatur fuisse primus dux *Bergensis* anno 1383; ubi & de ejus conjuge, & duplici captivitate.

m Apud *Cratopoliam* supra citatum ponitur inauguratus anno 1372, mortuus anno 1414, die 9 Aprilis: ubi de eo plura.

n *Cratopolis* est LXV.

o *Siburg*, *Sigberg* & *Sigeberg* oppidum & abbatia *Benedictina* in territorio *Colonien-si* ad *Sieg* fluvium, erecta à *S. Annone* archiep. *Colonien-si*, mox laudando: ad *Baronium* ad annum *Christi* 1062.

p Fuit anno 1394 *Indictio* secunda *Romana*, si ea jam tunc in usum fuerit, non tertia; reliqua coherent sub littera *Dominicali* D.

q Unus *florens* *Rhenanus* nunc reducitur ad valorem 24 assium nostratum cambialis monete seu monete argentea, qua vulgo dicitur *medius pataco*: & sic pretium istius capse pertingeret ultra 1500 patacones, si verè & non per auxesim hac dicantur.

r Apud *Cratopolium* ponitur fuisse *XXIV*; de quo cum *Martyrologio Romano* agi poterit die 4 *Decembris*. Vide notationes ad idem *Martyrologium* isto die. Sedere cepit, teste *Baronio* in *Annal. eccl.*, anno 1055; de quo ibidem plura in *decurfu* usque ad an. 1075, quo obiisse ibidem scribitur. Vita ipsius est apud *Surius* ad prædictum diem.

s Vita *S. Annonis* mox designata agit de translatione *S. Benigni* in hunc locum, & quidem martyris *Divionensis*, uti ibidem dicitur; sed ne quid hic præmatùre definiamus, dispici de hac re poterit, vel *Kal. Novemb.*, quibus annum *Sancti* hujus festum notatur in *Martyrologio Romano*, vel ad dictum diem 4 *Decembris*.

t Suspicor hic indicari *S. Wunibaldum* seu *Wunibaldum* abbatem, *S. Willibaldi*, episcopi *Eysteten-sis*, ac *S. Walburgis* fratrem: de qua die 25 *Februarii*: de illo autem die 7 *Julii*: de *S. Wunibaldo* agi poterit die 18 *Decembris*, quo refertur à *Ferrario* in *Catalogo Sanctorum*, qui in *Romano Martyrologio* non sunt. Vita ejus ad eundem diem datur apud *Surius*.

u De *S. Alexio*, ejusque *lipsis*, sub ipsius nomine asseruatis, videbis diem 17 hujus.

x Locum hunc hactenus non detexi; nisi forte sit *Zons*, de quo infra.

y *Unckel* exhibet mappa *Blaviana* fere è regione *Rimmagen*, sed ex altera *Rheni* parte.

z Fortasse voluit dicere *Lubsdorff*, non procul à *Rimmagen*, ex altera parte fluvii *Aara*.

aa Id est rediit, sicut tum hic ex sensu, tum vulgo notum est.

bb *Rhindorp* invenio in mappa ad *Rhenam* non procul *Bonnâ*.

cc Urbem hanc etiam *Veronam* dictam, habemus ex *Vita S. Annonis* supra laudati, apud *Surius* die 4 *Decembris*, num. 21.

dd Puto hic designari *Lyn* ad *Rhenum* ultra *Dussel-*

D

E

F

A *Dusseldorpium & Cesaris Insulam (vulgo Keyserwert) prope Ordungam.*
ecce Intellige hic frumenti, vinive aut olei &c. quantitatem, qua in libra posita unâ cum ipso homine, eique equiponderans, offeratur Sancto; qui mos etiamnum hodie pluribus in locis perseverat. Exempla hujusmodi librationis habes tomo 11 Junii inter miracula S. Canera usq. & mart. pag. 566, & 570.

nalis vero pii sacerdotis audiens postulationem, potius cœlica quam terrena petentis, attonitus, gaudens mirabatur, cum omnes quæ sua sunt quærunt, & raro quæ sunt Jesu Christi: & habita intra se deliberatione, sibi tamquam simplici sacerdoti tam pretiosas reliquias committere non audebat.

EX MS.

20 Nota: eodem tempore venerabilis pater & dominus D. Joannes de Arckel, episcopus Trajectensis supra dictus, dum in Italia illo tempore fuerat, & repatriare proponeret ecce apparuit ei in pontificalibus S. Apollinaris cum immenso lumine, præcipiens, ut quantocius iret ad Fortinerium Cardinalem, & intimaret ei ex parte omnipotentis Dei & sui, quatenus capellano suo reliquias suas petenti non negaret, addens sibi certum signum. Interea sacerdos non desistens à proposito inchoato, multum enixius humiliusque precabatur, vovens sub excommunicationis sententia & pœna anathematis easdem sibi non reservare, sed honorifice locare eas in prædicta ecclesia de Gorinchen, ut gloriosa passio tam magnifici Martyris & Præfulis illic prorsus incognita, & præsentia reliquiarum prædicanda cunctis manifestaretur.

non impetrat

CAPUT II.

Brachium Sancti, ut putatur, ad Gorcomienses delatum.

Nicolaus Pöker, pastor Gorcomiensis,

A Nno dominicæ incarnationis MCCCLV, præsidente in Apostolica Sede Clemente sexto *a*, & orthodoxæ fidei Ecclesiam feliciter gubernante, illustrissimo Carolo *b* imperante, in dominio de Arckel principante illustri Otthone domino de Arckel *c* &c., Trajectensis diœcesis *d*, fuit quidam sacerdos Deo devotus, pastor ecclesiæ de Gorinchen *e* ac incola præfati oppidi, domini de Arckel, nomine Nicolaus Pöker, qui ut in cælestem Hierusalem lætanter perveniret, ubi felices illius civitatis cives participes sunt in idipsum, limina sanctorum Apostolorum Petri & Pauli causâ devotionis in remissionem suorum peccaminum peregre visitaturus, Romam ivit, sperans summè in Domino, precibus vel servitiis quorundam Sanctorum impetrare reliquias, quibus ecclesiam Gorinchenensem specialiter decoraret, ut incolæ oppidi illius, patrociniis eorum adjuvi à peccatis liberarentur.

18 Fuerunt itaque tum temporis in civitate Ravenna reconditæ maximæ dignitatis, reverentiæ & pretiositatis reliquiæ, videlicet de ligno sanctæ Crucis domini nostri Jesu Christi, brachium S. Apollinaris, discipuli Christi, & ejusdem urbis primi archiepiscopi & martyris; particula capitis S. Joannis Baptistæ, de cranio S. Andreæ Apostoli, & de vestimentis sanctæ Cæciliæ virginis & martyris, aliorumque Sanctorum: quas reverendissimus pater & dominus dominus Fortinerius *f*, divina providentia patriarcha Gradensis, ac ecclesiæ Ravennensis administrator & archiepiscopus, presbyter Cardinalis, in sua custodia honorabiliter conservabat, diversis ibidem coruscantibus miraculis. Cui præfatus sacerdos, superna sic disponente gratia, adminiculo felicis servitutis humiliter serviendo se junxit, conferendo multotiens in corde suo solite apud semetipsum, quoniam & qualiter adipisceretur easdem reliquias: atque per septennium sic ei serviens, multum familiaris sibi efficitur.

ab archiepiscopo Ravennate

f C

patris brachium S. Apollinaris,

19 Quibus evolutis, contigit venerabilem patrem dominum Fortinerium Cardinalem præfatum viam intrare universæ carnis. In cuius ægritudine sacerdos præfatus ab ipso easdem reliquias, arcano cordis sui sæpe optatas, loco præmii sui sibi dari cum devota instantia humiliter postulavit, spondens eas solenniter ac honorabiliter in sua ecclesia parochiali Gorinchen locare, ut decenter à clero & ab omni populo potioribus venerarentur laudibus & honoribus. Cardi-

21 Dum itaque hæc multotiens postulasset, & eas minimè impetrasset: ecce superveniebat præfatus episcopus Trajectensis, intimans sibi mandatum S. Apollinaris. Quod audiens prædictus Cardinalis, cum omni solennitatis devotione annuit petitionem petenti, atque sub caractere sui sigilli eas tales veras esse reliquias cunctis roborabat & affirmabat. Hinc post expletis celebribus divi *g* Cardinalis exequiis, sacerdos voti compos tantorum ac talium cœnodiolorum sentiens se munere dotatum, spiritali gaudio non modico perfusus, præparatis sibi necessariis, exultavit ut gigas ad currendam viam suam, ut eo citius, quemadmodum pollicitus fuit, eas in præfata conderet ecclesia: quod & fecit.

tandem voti si compos.

22 Anno igitur Domini MCCCLXII perveniens cum eisdem reliquiis prælibatus sacerdos Gorinchen, quo dudum presbyterii officio functus fuit, benigne & gaudenter à domino de Arckel, & ab omnibus, præcipuè à suis consanguineis salutatus recipitur. Qui exponens ipsis suæ peregrinationis textum, exposuit & coram ipsis, quoniam tantas pretiosas reliquias S. Apollinaris, aliorumque Sanctorum, à sæpe nominato Cardinale impetratas, secum detulisset, exponens palmam martyrii gloriosissimi Apollinaris martyris & pontificis. Rumore liquidem ejus circumquaque per oppidum diffuso, veridico in odore spiritualium unguentorum devoti & boni currebant, Deo gratias reddentes. Alii verò calice Babylonis inebriati, sacerdotem derisui habentes, easdem non dicebant reliquias Sanctorum, sed ossa animalium brutorum.

De reliquiis istis male locutus Nicolaus quidam

23 Inter quos fuit unus, dictus Nicolaus de Ema, maritus sororis ejusdem venerabilis patris. Qui consimiliter blasphemando in præsentia reliquiarum atque in conspectu sacerdotis, dixit ipsum hæc ossa ex maritimis & aliis locis silvestribus collegisse, nomenque ei Apollinaris imposuisse. Quem sacerdos præstantissimus protinus super hoc dure redarguens, veraciter esse reliquias Sanctorum, & brachium S. Apollinaris, discipuli

etiamque Indibrio habens

XX MS.

S. Petri Apostoli, multis rationibus & munimine sigilli prætaeti Cardinalis affirmabat. Sed (pro dolor!) Nicolaus honorabilis sacerdotis non consentiens verbis, semper per amplius deridendo blasphemabat, parvi pendens, quod Deus, qui est mirabilis splendor omnium Sanctorum, ubique adest bonis per gratiam, malis vero per vindictam. Hinc itaque ipse vindicta, qui non vult in Sanctis suis blasphemari sed laudari, ipsum horribiliter in loco, præsentem conjugem suam, præstravit atque percussit: nam subtractis capitibus nervis & venis, os suum, quod tot profana & execrabilia, protulit in opprobrium Dei & S. Apollinaris stringebatur miro modo sub aure dextra, ita ut nec sonare, nec loqui posset.

à Deo puniti;

B

24 Excitata itaque conjugem suam dolore & cruciatu ipsius, accenso lumine & convocata familia domus, omnes mirantes horrebant inspicere faciem suam, dicentes alterutrum, ipsum increpando pie ex vindicta & plaga Dei, & S. Apollinaris, hoc sibi contigisse. Permanit verò per illam noctem in magno cruciatu dolens. Altera verò die in festo sancti Apollinaris vicini & noti hoc audientes, & admirandum intuentes spectaculum, stupefacti magnificabant nomen Dei & S. Apollinaris, devotè flagitantes, ut idem pristinae sanitati restitueretur, videntes ipsum diversis cruciatibus circumdatum. Sed & Nicolaus vindictam Dei pro blasphemia, dilecto suo martyri sancto Apollinari illata, in se sentiens, confusus publice, confessus est signis & nutibus coram omnibus se peccasse, & ex vindicta S. Apollinaris sibi contigisse. Misericordiam tamen Dei confusus atque toto corde ad Christum conversus, largiter fleus, variis signis & orationibus invocavit merita Sanctorum suorum, & præcipue S. Apollinaris, ut priorem adipisci posset sanitatem.

ac primò ad reliquias non sanatus

C

25 Cum igitur eodem die solemniter reliquias cum vexillis & laudibus & canticis portarentur ad ecclesiam, petiit scripto suo à pastore, locero suo *b*, quatenus prius portarentur ad lectum suum, ut eas osculari & honorare posset devotè. Quod & factum est. Et quamvis gemebundus oscularetur devotè reliquias, nullam tamen salutem sanitatis impetravit. Quare honorabiles sacerdotes, laudantes reliquias, ad ecclesiam eas decreverunt reverenter portare. Nicolaus itaque nutu Dei perpendens quia publice blasphemaverat, in occulto non debere sanari, surrexit, nudusque in lineis sequebatur processionem in spiritu humilitatis, & animo contrito, ferens manibus suis cereum ardentem. Et quamvis in eum omnes potius intuerentur, quam in reliquias propter monstruosam deformitatem faciei ipsius, tamen ipse humiliatus à Deo devotissime in orationibus sequebatur processionem.

ac rursus religiosè easdem venerans

26 Benedictione itaque cum reliquiis S. Apollinaris data populo; ecce petiit denuo reosculari reliquias S. Apollinaris, & ecce dum coram omnibus publice & flexis genibus cum lacrymis nudum os brachii S. Apollinaris ore suo oscularetur & tangeret, illico os suum dislocatum & subtractum, extensis nervis, & venis, meritis & patrocinii S. Apollinaris, ad priorem & naturalem locum, omnibus cernentibus, dirigebatur atque

membrorum retinacula laxabantur, & ad officium sui penitus excitabantur. Nam membra oris sui in usum movendi roborabantur atque lingua ad loquendi officium distinguebatur. Verumtamen in testimonium tanti celebris miraculi, quamdiu vixit, dum loqueretur aut rideret, os suum semper se paulisper divertebat ad priorem retractionem.

D

27 Verè valde magnificatum fuit illo die nomen Domini & sui sacratissimi martyris Apollinaris ab omnibus prædicta audientibus & videntibus. Nicolaus itaque sæpe nominatus, sanitate votivè adepta, præ gaudio tanta irrepsit lætitia, ut omnes pene juncturae aut membra sua interna discutiebantur. Nec immemor beneficiorum, quæ erga se Dei clementia per merita sui gloriosi Martyris operata est, oculos in cælum extollendo, Deum, qui in Sanctis suis semper est mirabilis, colaudabat, & oblati magnis muneribus, quibus eadem fulcirentur reliquias, devotissimus omni tempore, quoad vixit, Deo & S. Apollinari fuit & permanit. Datis insuper ab omnibus diversis oblationibus, in argenteis deauratis capsulis eas reverenter collocaverunt, ubi extemplo variis miraculis Deo propitio claruerunt.

pristina red- ditur sanita-

E

A N N O T A T A.

a Sedit tunc Innocentius VI, ab anno 1352 usque ad 1362, ut habet Labbeus.

b Carolus IV imperavit ab anno 1346 usque ad 1376; sicut notat laudatus Labbeus.

c Joannem VIII de Arkel seculo XIII exordia dedisse oppido Gorichemensi, notatur in Chronico Joannis à Leidis Carmelitani lib. 22, cap. 11.

d Diæcesis hujus episcopos recenset Chronicon Joannis de Beka, canonici Ultrajectini, cui appendicem adjecit Suffridus Petri usque ad Fredericum Schenck, primum & ultimum archiepiscopum: uti solidè ostendit Ampl. ac R. adm. D. Cornelius Paulus Hoynek à Papendrecht, ecclesia metropolitana S. Rumoldi Mechlinia canonicus, ac Vicarius generalis, in sua historia, recentissime edita, ecclesia Ultrajectina à tempore mutata religionis in fœderato Belgio: in qua ostenditur, ordinaria sedis archiepiscopalis & capituli jura intercidisse, contra male feriatam quorundam Sedi Apostolica rebellium collusionem, eadem sibi sacrilegè arrogantium.

F

e Gorinchen, Gornichen, nunc Gorcomium, vulgo Gorkum describitur in historia Martyrum Gorcomiensium tomo 11 Julii pag. 754.

f Apud Rubemum sæpius supra citatum vocatur Fortanerius, ut videre est lib. 6, ad annum 1361, quo etiam ipse, ut obediret Pontifici (Innocentio VI) Avenionem proficiscens, de illius manu sacrum galerum accepturus, in itinere Patavii obiisse ponitur.

g Titulum hunc Theodoricus Pauli satis liberaliter isti archiepiscopo attribuit. At huc facit id, quod in nostro auctore notavimus in Tractatu præliminari historico-chronologico patriarcharum Antiochenorum, qui tomo IV Julii præfigitur, pag. 11.

h Erat illi sororius, ut liquet ex num. 23.

A

CAPUT III.

Institutum Gorcomii festum cum indulgentiis ; miraculum.

Festum Gorcomii institutum;

His omnibus rite patris, sacerdos prefatus secessit ad memoratum patrem & dominum D. Joannem de Arkel *a*, episcopum Trajectensem. Cui S. Apollinaris in Italia apparuit, ut supra dictum est. Cui omnia in Gorinchen gesta per S. Apollinarem fideliter intimavit. Episcopus itaque valde gavisus, ipsum cum honore suscipiens, post aliquot dies remisit eum ad oves suas cum talibus litteris: " Joannes Dei gratia, episcopus Trajectensis, universis Christi fidelibus, presentes litteras inspecturis salutem & sinceram in Domino charitatem. Deum habere propitium credimus, si Sanctos ejus, qui in caelestibus habitant, devotè honorare procuremus in terris, & fideles invitamus ad subsidia pietatis.

B

ejus diploma

29 „ Cum itaque, sicut ex veridica relatione accepimus, reliquiae Sanctorum, videlicet brachium S. Apollinaris martyris & pontificis, particula capitis S. Joannis Baptistae; de cranio S. Andreae Apostoli, de ligno Crucis Domini, & de vestimentis S. Caeciliae virginis aliorumque Sanctorum, quas dudum reverendissimus pater dominus noster Fortinerius, patriarcha Gradensis, ac ecclesiae Ravennensis administrator sive archiepiscopus, quondam presbyter Cardinalis, bonae memoriae in civitate Ravenna in sua custodia honorabiliter servabat, ibidem diversis miraculis coruscantibus frequenter, post ipsius Cardinalis decessum, per quemdam suum familiarem, divina gratia favente, in munitione de Gorinchen delatae sunt, & in ecclesia parochiali de Gorinchen honorabiliter conservantur;

dam,

C

30 „ Nos igitur cupientes ut memoratae reliquiae Christi fidelibus jugiter venerentur, ac congruis honoribus devotius frequententur, omnibus Christi fidelibus verè poenitentibus, contritis & confessis, qui ob reverentiam dictorum Sanctorum ac reliquiarum earumdem, ad ecclesiam de Gorinchen in quacumque die causam devotionis, orationis aut peregrinationis accesserint, & ibidem in honorem praedictorum Sanctorum ante reliquias eorumdem orationes suas devotè legerint, aut alia charitativa opera fecerint, vel ad feretra, in quibus praedictae reliquiae imponuntur, ornamenta; vel quavis alia ad hujusmodi necessaria in suis testamentis vel extra donaverint, legaverint, donari vel legari procuraverint, manusque porrexerint adiutrices: ubicumque praemissa vel aliquid praemissorum pie & devotè fecerint, de omnipotentis Dei misericordia, & beatæ Mariæ semper Virginis gloriosae, ac beatorum Apostolorum Petri ac Pauli, & beatissimi Martini, patroni nostri gloriosi, confisi suffragiis, quadraginta dies indulgentiarum, de injunctis eis poenitentibus semel dumtaxat in die, his praesentibus misericorditer indulgemus.

31 „ Statuimus etiam ob reverentiam S. Apollinaris memorati, & volumus, ut singulis annis diem ejusdem sancti Apollinaris infra parochiam de Gorinchen dumtaxat, sicuti dies dominica in perpetuum solenniter celebretur. In cujus testimonium sigillum nostrum ad perpetuam rei memoriam duximus praesentibus apponendum. Datum ante castrum de Vcerst anno Domini M. ccclxii. Secundo ipso die undecim milium virginum „

EX MB. cui annectuntur indulgentia.

32 Cum itaque anno sequenti praedictus sacerdos subditis suis festum sancti Apollinaris celebrandum indiceret juxta tenorem mandati litterae praescriptae, erat quidam tinctor in eodem oppido, qui nullatenus festum S. Apollinaris colere dignabatur. Tandem in festo ejusdem, cunctis juxta mandatum alimtui praesulis praefati celebrantibus, ipse celebrare recusans praeparatis omnibus, sibi tincturae necessariis, more solito tingere volebat. Post Missarum ergo solennia in die festo S. Apollinaris, dum sacrum dominici corporis cum reliquiis S. Apollinaris aliorumque Sanctorum devotè & solenniter per plateas processionaliter cum canticis laudis & laetitiae spiritualiter portaretur, & ante domum suam usque perveniret, exivit parumper ante ostium domus suae ob reverentiam Christi, festum celebrare S. Apollinaris noviter divulgatum despectui & derisui habens.

Tinctor quidam Gorcomii illud praefans

B

33 Et finita oratione sua, dum domum reintraret, omnis tinctura diversorum colorum, familia cernente, in limpidissimam mutata est aquam. Hinc tinctor in se reversus magnalia Dei, & virtutem sui pretiosi Martyris per praesens miraculum intuens, confusus & attonitus amarè gemiscebat, tum propter vindictam Dei & S. Apollinaris, tum propter magnum damnum sui ipsius, tum propter scandalum & confusionem suorum coepidanorum. Sed audito miraculo, quatenus Nicolaus de Ema plagatus & sanatus fuerat, ipse post paululum temporis praemissis devotis precibus, dum coram multis palam vovisset Deo & B. Apollinari semper quamdiu viveret passionem & festum, ipsius celebriter sabbatizare *b*, eadem aqua multis, quibus praesens miraculum patuit, intuentibus rediit, & remutata est in pristinos colores, ita ut nullum damnum eidem inde proveniret.

miraculo puniunt

B

F

34 Quare obstupescens, haec perpiciens idem tinctor, magno gaudio gavisus, Deo & S. Apollinari indefessas gratias agendo votive referens, postmodum, quamdiu supervixit, cum omni familia semper solenniter solennizavit, pandens cum devotione multis suorum amicorum miraculum praedictum, exhortando feliciter ipsos, ut similiter & ipsi passionem S. Apollinaris celebre festivarent. Postmodum vero plurimis miraculis claruit per eum, qui venturus est judicare seculum per ignem. Amen.

sed postea idem reddiunt, opime erga Sanctum affectus.

A N N O T A T A.

a De eo agit laudatus Suffridus Petri, qui refert, anno 1364 per Urbanum PP. V Trajecto Leodium translatum, ac die 14 Aprilis Leodium migrasse, eoque intrasse penultima die Julii sequenti.

EX-MS.

quentis : obisse demum anno 1378, die 1 Julii. Videri etiam possunt quæ de illo habentur apud Chapeavillum inter Gesta Pontificum Leodiensium tomo 3, à pag. 15.

b Id est, festum ipsius colere, cessando ab operibus servilibus.

CAPUT IV.

Festum de novo celebrari præceptum; punita transgressio; pusillanimitas ad fiduciam excitata.

Invento diplomate de institutione festi,

B

Tandem anno Domini MCDXLV erat in Gorinchen quidam magister fabricæ ecclesiæ Gorinchemensis, dictus Joannes Bonaert, vir probus & valde sollicitus pro exaltatione ecclesiæ Gorinchemensis, qui audias à veteranis viris, qualiter festum S. Apollinaris pristinis annis festivè celebrabatur per totum diem, & quod claruit multis miraculis, valde laborabat pro exaltatione sanctorum reliquiarum. Et non inveniens, qua auctoritate festum ejus institutum fuit, doluit. Erat autem eodem tempore in sanctuario præfate ecclesiæ una longa cista, quæ in multis annis à nullo aperta fuerat. Quam cum præfatus magister fabricæ à quodam fabro in præsentia spectabilis viri, & domini magistri Henrici de Eethen decani & multorum canonicorum & aliorum magistrorum fabricæ, & me Theodorico Pauli, canonico ejusdem ecclesiæ præsentè, aperiri fecit.

illud iterum celebrandum præscribitur.

C

36 Quæ aperta, jacuerunt in ea duæ Apostolicæ bullæ cum plumbeis sigillis, & aliæ diversæ litteræ multorum Cardinalium & episcoporum. Et præcipue littera venerabilis patris Fortinerii, patriarchæ prædicti, de certificatione reliquiarum: quas cum levare putaret ad perlegendum, statim litteræ redactæ fuerunt in cineres; quia locus valde reumaticus a fuit, in quo supra terram cista stabat, de quibus omnes doluerunt. Sed præfata cista habuit superius repositorium sive absconditum, in quo reposita erat in parva clausa capsula littera reverendi patris domini Joannis de Arkel, episcopi Trajectensis, in qua præceperat festum S. Apollinaris per totam parochiam & per totum diem celebrari. Quæ perlecta, præfatus decanus præcepit in ambone b juxta mandatum ejusdem, per totum diem festivè celebrari. Et sic deinceps devotè celebraverunt festum ejus per totum diem.

Transgressor ejusdem

37 Anno eodem prædicto fuit quidam oppidanus Gorinchemensis, dictus Joannes Haver, filius Henrici Haver, quadraginta annorum & ultra, vir probus, sed mediocris facultatis, vivens laboribus manuum suarum. Qui cum audivisset festum S. Apollinaris per totum diem celebrè indici à decano capituli, detraxit sacerdotibus & S. Apollinari, nolens celebrare; insuper confocium suum & collaboratorem, Petrum Wilhelmi nomine, ad hoc informavit, ut pariter illo die irent mesium. Cum ergo meterent, mox Joannes Haver inessorum sive falcem percussit in pe-

de suo valide, & sic necessitate coactus celebravit. Ipse vero sanatus diffortunio ascribens, & non Deo neque Sancto ejus. Igitur cum sequenti anno rursus cum præfato socio suo dedignabatur celebrare, sed [vellet] metere, cum esset in campo, & dirigeret falcem ad metendum (ecce falcis retrogrado modo se curvans) volens metere, percussit se per manum, vulnerans se maxime.

D

38 Cumque ipse cum socio suo sibi condolente Gorinchen dolenter iret; & de novo necessitate compulsus, celebrare oportebat; & cum à socio in via piè concreparetur, admonens *, ut amodo desisteret laborare, sed celebraret eo die festum S. Apollinaris, ne vindicta Dei & S. Apollinaris deserviret in eum, quia jam in eodem festo bis plagatus fuit; audiens hoc idem Joannes, commotus ex impatientia, iterum detraxit S. Apollinari dicens: quod accidisset sibi ex incuria sua, & improvisè casualiter. Cumque sic in via ad invicem fabularentur, cogebantur ambo saltare per unum parvum ficcum fere fossatum; Joannes vero cum saltaret, diga e sua sive magnus cultellus suus, quem vix violenter manu prius extrahere potuit, saliendo extra vaginam vulneravit ipsum in femore multum profundè. Statim gemens & ad cor rediens, compunctus de commissis in Sanctum Dei, vovit largiter fens Deo & S. Apollinari solenniter celebrare semper festum ipsius.

mira modo punitur,

*admonente

E

39 Perductus itaque in Gorinchem cum per chirurgicum vulnera sua fuerant circumligata, venit cum socio suo prædicto ad ecclesiam, ostendens vulnera manus & femoris decano publice & quibusdam canonicorum in ecclesia existentium, & præfato Joanni Bonaert magistro, Gerardo van den Oever, Yewano Muyl, filio Godefridi, magistris fabricæ ecclesiæ, affirmans sub fide sua, quatenus anno præterito in eodem festo seipsum vulnerasset in pede suo, ostendens cicatricem pedis sui. Idipsum certo juramento confirmavit præfatus socius suus Petrus Wilhelmi, probus & honestus, faciensque oblationem cum reliquis vovit palam semper celebrare festum S. Apollinaris. Rediens itaque post diutinam orationem mœstus ad domum, paucis diebus meritis S. Apollinaris sanatus fuit.

Sanatur;

F

40 Celebravit igitur festum S. Apollinaris solenniter quamdiu vixit, increpans benigne cunctos, festum S. Apollinaris celebrare respicientes, ostendens eis cicatrices vulnerum suorum, quæ sibi accidissent à Deo, qui festum ipsius dedignabatur celebrare. Postea vero supervenerunt quam plurimi, quorum quidam cruciabantur dolore dentium; alii fervore febrium; quidam naufragio; quidam paralytici; qui postquam vovissent peregre visitare reliquias ipsius cum oblationibus, statim ab omni incommodo liberabantur, meritis & intercessionibus S. Apollinaris: qui corporaliter ista in ecclesia Gorinchemensis coram multis affirmabant.

festum Sancti diem solenni honore profectus.

41 Anno Domini MCDLXXVII mulier quædam habitans in oppido Gorinchemensis in platea dicta die gastestraet, Elisabeth de Candem dicta, officio obstetrix, uxor honesti viri Jacobi Arnoldi; qui completis Missarum solennis in festo S. Apollinaris præcepit ancillæ suæ statim post prandium lavare & abluere lineas vestes domus. Et quia ancilla propter

Mulier irruens festi, dat panas; sed iterum pristino statui restituitur.

A propter mandatum & præceptum non audebat bene facere, ipsa capiens vestes, cœpit intingere & abluere. Mox virtus divina ul-trix affuit: nam manus sua dextera cum brachio ita arefacta & permortua effecta fuit, quod nullatenus manum poterat movere sursum vel alibi; nisi adminiculo alterius manus. Præterea magnum cruciatum in toto brachio passa fuit. Tandem in se reversa, vovit peregrè in ecclesia ipsum visitare, & semper solenniter festum ipsius celebrare. Quo voto emisso, aliquibus vicinis astantibus & videntibus, manus cum brachio statim pristina restituta est sanitati. Et ipsa læta surgens, peregre cum oblationibus & luminari-bus, reliquias ipsius devote visitavit: quod miraculum ubique per oppidum Gorinehe-mense multis patefecit.

Monialis
quandam scrupulosa

d
e
B
f
42. Fuit quædam nobilis, dives, & potens domina, relicta a cujusdam militis de civitate Argentinensi, quæ nuncupata est Catharina de Westhusen. Hæc dum manebat in seculo, & in civitate prædicta, ubi multæ devotè Deo militant viduæ, earumdem omnium specialiter mater & matrona extitit, sed in animo valde scrupulosa fuit. Cum autem in Columbariâ, monasterium fororum de Subtilia Ordinis S. Dominici sive Prædicatorum reformaretur; relicto seculo ibidem sanctæ conversationis habitu induta est & professa. Et quia una ut puta ex fortibus mulieribus fuit, de quibus Proverbio ultimo Salomon scribit, idcirco quibusdam interjectis annis priorissæ & subpriorissæ gerebat officium successive in omni charitatè, & dilectione; nec feminæ aliquid deesse videbatur perfectionis, nisi quod plena fuit scrupulis, adeo ut cum il-luc in causis Ordinis veniret venerabilis pater magister Joannes Nyder, sacre Theologię professor eximius, Ordinis Fratrum Prædicatorum, cum sola hac sorore se plurimum occupare opus fuit, ut pusillanimitatem ejus compesceret. Hoc enim bonum præ-ter alia in se habuit, ut, audito superioris

fui, vel alterius, & fama bona & sapientis viri judicio in aliqua sibi dubia materia, statim eidem acquievit.

Ex 116.

43. Timuit ipsa, timuerunt etiam ipsi qui noverant confessores, quod si infirmata pro-pinquaret morti, aliquando in his scrupulis præsertim de iteratione à se bene confessa-rum rerum, in periculo pusillanimitatis am-plius poneretur quam antea. Sed divina ex misericordia, quæ feminæ opera inspexit, actum est per omnia contrarium. Nam uno die satis inopinatè, licet quinquaginta an-nos vix ultra non accederet, infirmata est, & dietim cœpit deficere: & pro tunc omnis scrupulus & inordinatus timor ab ea penitus abscessit; dixitque ad Joannem Wolfhardi, quem utpote devotum virum in confessione specialem elegerat: Ecce, pater, scitis, quam erronea fui & timida in conscientia nimium; sed Dei gratiâ, ne timeatis, totum abscessit de peccatis à me confessis & commissis: remissionis gratiam pie & fidenter spero & credo. Et ita invocans B. Petrum Apostolum, ipsiusque discipulum S. Apollinarem, quos peculiarissimè in vita, corde ore & opere dilexit, tandem eadem ægritudine, præmu-nita ecclesiæ Sacramentis, vita devotè fun-cta est.

ANNOTATA.

a Rheumaticus proprie est, fluxionibus obnoxius, Græcè ῥευματικός; hic vero ponitur pro humidus.

b Id est è suggestu.

c Videtur vox ista barbata formata à Flandrico degen, ensis.

d Vox ista significat viduam. Vide Cangium.

e Straßburg vulgo; latine etiam vocatur Argentinoratum, urbs notissima, Alsatia caput.

f De isto Dominicanorum conventu mentio fit in Bibliotheca istius Ordinis, nuper edita tomo 1. pag. 792.

g Ea, qua viram hunc ejusque scripta spellant, habentur in diâla Bibliotheca.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

TROPHIMO, THEOPHILO AC SOCIIS.

ITEM DE SS. JUSTO ET MATTHÆO MM.

Ex tabulis Græcis ac Martyrologio Romano.

I. P.

SUB DIO-CLETIAN.

Abula Græca in hisce duobus pri-mis sanctis Martyribus annun-tiandis non conveniunt: Horo-logium enim Græcum anni 1601 solum habet Trophimum M.; quod sequitur Kalendarium Ru-sbenorum apud Possevinum tomo 2 Apparatus sa-cri. Idem signatur in Ephemeridibus Græco-Mo-scis, ante tomum primum Maii editis: pro quo in alio Horologio Græco anni 1607 mendosè scri-bitur Θεοφίμης: ubi tamen non solum ponitur. Ka-lendarium Syriacum seu Chaldaicum anno 1624 Roma editum, & à D. Josepho collegi Maroniti-cis dictatum Latine Majoribus nostris, sic refert: Julii Tomus V.

Variant ho-rum Marty-rum annun-tiationes, qua-bic dantur

Trophimi & sociorum ejus: Kalendarium Græcorum à Genebrardo vulgatum legit ista: Theo-phanus, Theophilus, & socii MM. At Mar-tyrologium Arabico-Egyptium, à Gratia Simonio Maronita Latine versum, hac habet: Certamen S. Eutrophimi, Theophili, & tredecim cum eis. Socii item tredecim adjungit egraphum nostrum ex Menais bibliotheca Ambrosiana Me-diolanensis excerptum; adde Menæum Chiffletii; sed illud die XXI hujus. Menologium Slavo-Russicum prope eam determinat tempus martyrii: SS. mar-tyrum Trophimi & Theophili, & sociorum, pass. anno cclxxxii sub Diocl. Synaxarium Sirmondi (at illud sub die XXI hujus) Synaxa-rium

Ccc

vinum

AUCTORE J. P. *vium Ruthenorum peculiare diocesis Kiouensis, quod notatur continere etiam Sanctos Peczerienfes & proprios Ruthenorum, interprete nostro Georgio David missionario Mosca residente anno 1688; Typicum S. Saba, Menologium à Sirleto versum & à Canisio editum ambos memorant cum sociis; at numero eorum non expresso. Mena magna excusa adiungunt istis duobus nominatis Iustum & Matthæum, sequente Maximo Cytheræo, utrobique XXI hujus, de quibus dicam infra.*

2 *Martyrologium Romanum de sociis non meminit, Sanctos vero exhibet in hæc verba: Eodem die (XXIII Julii) natalis sanctorum martyrum Trophimi & Theophili, qui sub Diocletiano imperatore lapidibus cæsi, & igne incensi, demum gladio percussi, martyrio coronantur. Laudata Mena Ambrosiana parvo elogio sanctos Martyres prosequuntur; Menologium à Sirleto versum paulo longiore. Utrouque prolixius habetur in Synaxario Basiliano, quod ex Græco ad calcem tomi primi Julii sic interpretor: Certamen sancti martyris Trophimi, & sociorum ejus. Trophimus & Theophilus, martyres Christi, cum sancta sua societate secundum Dei indulgentiam, regnante impiissimo & crudelissimo tyranno Diocletiano, Christum confitebantur, eos, qui in nomine ipsius ad se accedebant, docentes & baptizantes. Cumque innotuissent ac comprehensi essent, adfiterunt coram ipso victi: Christumque negare, & idolis sacrificare compulsi, sed non persuasi; graviter cæsi, in lignis suspensi ac rasi, deinde lapidati; & post hæc è lignis demissi, in magnum caminum ignis injecti sunt. Sed Dei gratia è camino liberati, & sine læsione egressi, adeo ut nec capillum quidem eorum tetigisset ignis, tyrannum perculerunt: ac demum inclinantes colla, sanctis suis capitibus truncati sunt.*

3 *Menologium à Sirleto versum narrat fratris cruribus in ignem injectos. Synaxarium Chiffletii ita S. Theophilo accinit:*

*Ὁ Θεόφιλος τέμνετο τὴν ἀχίνα,
τὴν περὶ Χριστὸν φιλέωντων ἀνθρώπων χεῖρα.
Theophilus ensi colla pro Christo dedit,
Amans amantem pariter humanum genus.*

C *Patet allusio in nomine proprio Sancti & participio φιλέωντος, qua lingua Græca vel levissime peritis notissima sunt. De S. Trophimo sequitur ibidem hoc distichon; unde arguo numerum ἐπεσαν τετράκοντα, aliorum triginta, ei in Ms. nostro praefixum, debere mutari in tredecim:*

*Τρεῖς καὶ δέκα Τρόφιμος ἀνδρας συντετακτος
Ἐχων συνάχλας, τέμνετο τῆς τοῦ αἵμα.
Simul educatos ac coronatos habens*

Tres ac decem Trophimus viros, simul occidit.

Respexit poeta ad proprium Τρόφιμος, nutritus vel nutritor, & ad adjectivum σύντετος, id est simul nutritus, vel connutritus.

4 *Locum ac tempus mortis notat Baronius, quæ alicubi fortasse expressa invenerit, quando ad annum 305, num. 17 scribit: Item in Lycia certamen obierunt egregii martyres Trophimus & Theophilus, qui lapidibus cæsi &c. Illos non invenio apud Tillemontium Monument. eccl. tomo 5 inter Martyres sub persecutione Diocletiani passos. Epochæ hic à Baronio assignatæ multum differt à superiore Menologii Slavo-Russici: sed quod Baroniana sit verior, liquet ex eo, quod ista alia duobus annis imperium Diocletiani antevertat.*

5 *Iustus & Matthæus, quos supra dicebamus duobus prioribus adjungi in Menais magnis excusis, & apud Maximum Cytheræum die XXI hujus (quibus adde Mss. Mediolanensia bibliotheca Ambrosiana) huc retracti sunt, sicut indicavimus in Prætermissis ad istum diem; sive simul fuerint passi cum istis duobus, & sub nomine sociorum contenti in aliis Græcorum Fastis, sive ab illis sint distincti, ac passi diverso tempore: sub una saltem annuntiatione in istis Menais ponuntur, cum duobus aliis, quos proximè ex Romano: quam ob causam licitum nobis esse duximus hoc die de ipsis agere. Menam Chiffletii à duobus aliis, die, ut diximus, XXI apud ipsum relatis, nostros hoscæ sejungit, notans die XXI Ἰῆσους καὶ Ματθαῖον (Ματθαῖον) μμ. Iustus & Matthæus martyres. Ad quem diem in supplemento nostro Ms. ad Mena Græca excusa ex Mss. Simondo-Chiffletianis occurrunt ista: Τῆ αὐτῆς ἡμέρας οἱ ἅγιοι Ἰῆσος καὶ Ματθαῖος ἐπέσαν πλ. Eodem die sancti Iustus & Matthæus gladio perimuntur. Sequitur hoc distichon:*

*Ἐπέσαν τετράκλους ἀνδρες ἐκδόντες δύο,
Κοινὸν τέλος λάβωσι κενὰ τὰ εἶδη.*

*Ferienda colla dum Viri præbent duo,
Communia ferant ferta communis necis.
Allusio exigui salis; cum de nullo non Martyrum pari eadem predicari possint.*

6 *Martyrologium Arabico-Egyptium à Gratia hic dantur: Simonio Maronita Latine redditum, utriusque certamen annuntians, socios innominatos adiungit eodem die XXI hujus; qui etiam eodem modo annectuntur in laudatis Mss. Mediolanensibus, præter quatuor, quos, ut vidimus, nomine expriment; at die XXIII rursus ponunt Trophimi, Theophili, & XII sociorum martyrum nomina: quos miror tam exiguo diurni ejusdem mensis intervallo rursus tunc repeti; cum ne vel per umbram quidem quidquam cogat suspicari, eos à prioribus esse diversos.*

DE MARTYRIBUS VII CHALCEDONENSIBUS ANONYMIS.

J. P.

Cultus apud Græcos.

XXIII JULII.

Osantur septem isti Martyres anonymi in Menais magnis excusis, sequente, ut solet, Maximo Cytheræo: quos etiam refert egraphum nostrum ex Mss. Mediolanensibus bibliotheca Ambrosiana, cui adscriptum reperio Taurinense utrumque. Alicubi exarati fuerint septem Martyres ἐκατὰ, qui ἐπὶ τοῦ ποσῆτος Μεναιότητος μα-

nu adscribuntur; iidemne cum præcedentibus, an diversi, non planè constat. Malim tamen credere, mendose ibi scribi locum palastra, quam septem anonymos Martyres, & eodem quidem die hic duplicari. Jam verò an à Martyribus XLIX Chalcedonensibus, in Martyrologio Romano relatis die XXIV Septembris, differant; an potius ex eorum classè huc sint extracti, nos latet; uti & qua nomina, genus aut tempus mortis eorum circumstant.

DE

DE S. PRIMITIVA VIRG. ET MART.

R O M Æ.

Ex Martyrologiis.

J. B. S.

XXIII JU-
LI.

DE S. Primitiva aliqua meminit Martyrologium Romanum ad XXIV Februarii, sic tamen ut satis dubium ostenderint Majores nostri, utrum non de Primitivo potius agatur quam de Primitiva. Synonyma alia, ut S. Anastasi Cornicularii filia, refertur XI Maii; at nulla illustrior eâ quæ hoc die predicatur saltem in Martyrologiis: ut ferme incredibile sit, Virginem tam celebrem solo dumtaxat nomine notam esse, cum nihil usquam de ejus patria, ætate, gestis aut martyrii genere memoriâ proditum sit. Ab Hieronymianis eam accepit Notkerus, ex quo verosimillime transit in omnes auctiores codices Usuardinos, quos longa serie in nostra editione enumeratos invenies. Ab ipso Usuardo præteritam, mirum iis non videbitur, qui meminerint in ejus solitis fontibus Romano parvo, Bedæ seu potius Floro, & Aaone repertam non fuisse. Communis omnium Usuardinorum codicum annuntiatio est Romæ, sanctæ Primitivæ, vel Romæ, natale sanctæ Primitivæ, adjuncto in nonnullis titulo virginis.

Virgo satis
celebris,

B

sed cuius ve-
tus depositio-
nis locus,

2 De Hieronymianorum annuntiatione recurren-
teque inter codices discrepantia disputat Flo-
rentinist, cum alicubi legatur Primitivæ, alibi
Privatæ, in vetustissimo Epternacensi autem omis-
sus sit locus martyrii, junctaque Sancta extraneo
martyri; verum hæc satis ordinata sunt. Alia
apud ipsum questio, quid sibi velit codicum suo-
rum Via Acula vel Accula; quæ tandem in
interrogationem resolvitur; An via Acula sit

nunc Aquapendente? Non existimo; cum ut
martyr Romana certatim predicetur; Aquapen-
dente vero ab Urbe nimium remota sit, medio
ferme itinere Senas versus. Fateamur ingenue,
sive is verus locus sit sive vox aliunde corrupta,
Aculam hactenus incognitam esse, uti & deter-
minatam locum ubi sacrum S. Primitivæ corpus
aut olim depositum fuerit aut modo usquam serve-
tur: de cujus reliquiis inter pios cultores, quod a-
libi toties deplorare cogimur, nulla, saltem quod
sciamus, aut Roma aut alibi contentio.

3 Sæperest breve Ferrarii elogium, quod pro
materia penuria sic paucis concinnavit: Primiti-
va virgo, & ipsa Romæ martyrio coronata,
in Martyrologio Romano & aliis refertur.
Tempus vero & Acta ejusdem desiderantur:
illam haud Romanam fuisse conjicimus, quod
de eâ in libro de Virg. Rom. Antonii Gal-
lonii nulla profus habetur mentio: tametsi
ab eo auctore fortassis omissa est, quia quod
de illo scriberet, nihil habebat. Hoc equi-
dem verissimum existimo; sed quod idem Ferrar-
ius in annotatione observat, commiseratione di-
gnum est, à pueris nostris grammaticis, quos Ce-
teronis epistola Romanas Kalendas edocent, omnino
explodendum. Baronius, inquit, in annotatio-
ne ad Martyrologium, Petrum in Catalogo
lib. II, cap. 200 citat; sed Petrus ibi Primi-
tivam virginem tantum memorat, quæ x Kal.
Augusti quievit. Nisi particulam tantum referret
velis non ad x Kal., sed ad virginem, ut distin-
guatur à nostra, quia hæc etiam martyr dicitur.

E

DE S. RASYPHO MARTYRE

Ex Martyrologio Romano.

J. B. S.

XXIII JU-
LI.

RASYPHUS Sanctum, antiquio-
ribus Fastis incognitum, à Baro-
nio insertum Martyrologio Roma-
no, ductore, ut sapius accidit,
Galesinio, hac die, post annun-
tiationem Romæ Primitivam, sic sub-
juncte; Sancti item Rasyphei martyris: in
notationibus vero audacter asserente, accepta hæc
ex Martyrologio Romano perveteri, quale
umquam existisse (præter Parvum à nobis illu-
stratum) jam totis ferme centum annis Majores
nostri omnia diligentissime scrutati necdum repere-
runt. Non nihil dixisset Galesinius, si codicem
aliquem Usuardinum citasset, nam in aliquo id
genus apographo non multum ab simile nomen adje-
ctum invenimus in codice Florentino Stroziano,
sed absque loci expressione; Eodem die, sancti
Rasipi martyris, quemadmodum etiam scripsit
Belinus, qui forte pro perveteri Romano Mar-
tyrologio citatus à Galesinio fuerit. Porro idemne
hic sit, & quidem Romæ passus, non est unde
Julii Tomus V.

A Galesinio
signatus

satis certo conjicias. Ceterum cum Amannensium
vitiis tot olim corrupta fuerint nomina, nil sane
mirum, si & hic oscitantia aliquid intercesserit.

2 Baronius in notis suis satis habuit adijcere, ab altero di-
de quo vet. manuscript. ex quibus & alii re-
centiores. Unum adduxit Galesinius, Belinum, est.
opinor, diu ante jam editum; quæ alia Mss.
ista fuerint, ignoramus. Ad recentiores quod
attinet, scripsere Rasipi martyris Maurolycus &
Felicinus, at qui Rasyphei meminerit, præter so-
lum Galesinium, hactenus novi neminem. Etenim
si Grevenum forte huc adducere voluit Baronius,
longissime distita conjunxit; Rasypheus enim de
quo ipse agit, S. Ravenni socius fuit, in Nor-
mannia Gallia martyrio coronatus, ut mox plu-
ribus declarabitur. Quid Molanus voluerit dum
soli Rasipi in priore editione, in aliis Rasiphi
meminit, incertum est. Alia questio moveri pos-
set, sine Rasypheus iste idem cum S. Rasio, A-
nastasi socio, in nostra ad mensem Maium appen-
dice tomo VII pag. 763, de quo id solum ha-
betur

Ccc 2

AUCTORE J. B. S. betur, quod ejus sacrum corpus reperitum sit in ecclesia S. Maria ad Martyres; ubi Pancirolus, eandem ecclesiam, seu Rotundam describens; pag. 421 à quoquam definiendo recte abstinet. Cur autem ad XIII Maii referantur, ex eo intelliges, quod eo die solennior olim ejusdem ecclesia festività fuerit, ut ibi explicatum invenies.

An non sit Rasyphus?

3 At quid si Rasyphus idem confundatur cum illo Ratio seu Raso episcopo de quo agunt Hieronymiana ad XII Martii, quique ibi Innocentio alicui subjungitur; Romæ certe disertissime adscriptus? In eam opinionem inclinavit olim Fanningus noster, quod scriptum testatum reliquit: ego me fateor, perpensis omnibus, cum Pancirolo sentire, nihil huc usque tutò definiti posse. Æque

frigidè Rasyphum hoc die recensuit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia. Ignotæ patriæ Romæ passus est, inquit, sed quo tempore, quove supplicii genere omnino ignoratur... Romanum autem illum non fuisse, sed exterrum, nomen ipsum satis indicare videtur... Corpus in basilica S. M. Rotundæ quiescit, ut inscriptio indicare videtur, licet pro Rasyphi, Rasi legatur. In annotatione fatetur, nullam se hujus Sancti memoriam reperisse præterquam in Martyrologio Romano; Molano & Galefio: alios enim non viderat. Dubites, an sui satis memor fuerit, dum hæc verba adjecit: Nec corpus, quod sciatur, alicubi existat: nempe opinor, si Rasyphus à Ratio distingatur.

D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

APOLLONIO, EUGENIO, ET VITALE, RAVENNATE (ut volunt) EPISCOPO.

B

B

J.P.

Cultus ex Græcis Fastis, & Martyrologio Romano.

DIE XXIII JULII.

Uatior Martyres simul hoc die enuntiat Menologium ex interpretatione Cardinalis Sirleti à Canisio editum: Natalis beatorum martyrum Apollinarii, Vitalis episcopi Ravennatis, Apollonii Romani, & sancti martyris Eugenii. Menæa magna cum Maximo Cytheræo tres damtaxat ex iis ita memorant: Sanctorum martyrum Apollinarii, & Vitalis episcoporum Ravennæ, & Apollonii Romæ, omisso Eugenio, qui in nostro eorumdem Menæorum exemplari manu adscriptus est. In indice nostro Ms. ad Menæa prædicta, Apollonius ex Mazariniano cum tredecim fociis innominatis ab Henschenio notatur. Die XXII hunc Martyrem lego in apographo nostro Synaxarii Divionensis seu Petri Francisci Chiffletii nostri his verbis: Ο ἅγιος Ἀπολλώνιος, Ἐπίσκοπος Ῥώμης, εἰς πῦρ βλήθεισ καὶ περσίδεισ πλ. S. Apollonius, episcopus Romæ, in ignem injectus, & sagittis ictus occumbit. Sequitur hoc distichon:

Præter cultum horum Martyrum ex Græcis ac Martyrologio Romano,

C

Ἀπολλωνίου ἀπολόμαχος ἢ πάλῃ Μοχθῶντι περὶ καὶ τῶ ἑ ἑξῶν βέλῃ. Lucæ genus duplex tulit Apollonius, Perpeffus ignes & sagittas arcuum.

quadam circa illos notantur.

2 De S. Apollinare tractavimus scorsim hoc die. Sanctum autem Vitalem Ravennatem, & Valeriam ejus conjugem martyres dedimus die XXVIII Aprilis. Vitalem episcopum nullum novimus Ravennatem: nec talem habet Ughellus in catalogo, quem de Ravennatibus archiepiscopi contexuit. Plura in Commentario prævio ad Vitam S. Apollinaris paragrafo primo. Titulum episcopi Romæ, S. Apollonio adjectum, at in Romano Martyrologio rectius omissum, pariter expungendum censemus. S. Eugenius ad unum aliquem è datis dandisve synonymis Martyribus fortasse revocandus; de quo mox plura. Ut res se habeat, satis est, si præter Græcos, pro cultu utriusque istius Sancti proferamus Martyrologium Romanum, quod simpliciter annuntiat: Sanctorum martyrum Apollonii & Eugenii. Eorum atas, palæstra, ac gesta nos la-

rent. Hinc corrigi potest annuntiatio in egraphis nostris ex Menæis Mss. Mediolanensibus bibliotheca Ambrosiana O n. 148; sic expressa: Ἀθληταὶ τῶ ἁγίων μαρτύρων Ἀπολλωνίου καὶ Βιταλίου, Ἐπισκόπων Ῥαβέννης, καὶ Ἀπολλωνίου Ἐπίσκοπος Ῥώμης, καὶ ὁ ἅγιος μάρτυρος Εὐγενίου. Certamen sanctorum martyrum Apollinarii & Vitalii, episcoporum Ravennæ, & Apollonii episcopi Romæ, & sancti martyris Eugenii.

3 Porro S. Eugenius, refertur in Synaxario Versiculi de Divionensi laudato, die XXI hujus, in quo lego S. Eugenio sequentia: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος μάρτυρ Εὐγενίος ἔτετε πλ. Eodem die (XXI Julii) sanctus martyr Eugenius gladio occiditur. Versicolorum, quos subdo, allusio per se patet.

Γενναϊότητος ἔχε τῆς Εὐγενίου.

Ὁς γενῶς σὰς ἀλήθειαν κατ' ὠχένος.

Euge generoso pectore, Eugeni: necem,

Generosa qui dans colla, gladio ictus, subis.

In Menæo vel Synaxario Ms. membranaceo conventus S. Ludovici PP. Predicatorum Parisiis, memoratur S. Eugenius M. die XXIII, ut supra: quo etiam notatur in Mazariniano tertio, ut in egrapho nostro adscribitur, antiquissimo, per totum annum solas memorias Sanctorum continente.

4 In S. Apollonium, nulli certo loco in Martyrologio Romano affixum, tamquam in rem a-despotam & derelictam grassatus more suo est larvatus Julianus, eum & quidem (si Superis placet) cum fociis putidè & violentè in Hispaniam trahendo, his verbis in Chronico, num. 39: In Bethica Marcheniæ, quæ Marcia Polonia * dicitur, S. Apollonius cum Sociis pro Christi Domini persecutione perimuntur. Hujus harpagatoris nugas hic adoptat noster Antonius de Quintanadueñas in opusculo, quod Hispanicè edidit, de Sanctis Hispanensibus, a pag. 287; non item eruditissimus Nicolaus Antonius, Sanctorum fide in Hispaniam attractorum eliminator; qui in Mss. suis ineditis, Matrili anno exente 1721 nobiscum à proximo ejus consanguineo communicatis, has impugnat. Unum cum eo notasse suffecit, Marcheniæ vocabulum Juliani novitatem pro-

F

* colonia.

pro-

A prode. Qui deinde ea, qua hic observat, concludens, hec jam de Sanctis Hispanensibus adversus mox citatum de Quintanaduenas, notasse affirmat D. Martinum de Anais Maldonado in bello quodam, non satis omnibus obvio. Ceteris **AUCTORIA** rapaciorne dicam. an audacior, non solo Apollonio contentus, Eugenium etiam Hispania adscripsit Tamayus. **J. P.**

DE SS. MARTIRIBUS LAODICENSIBUS
MINISEO ET TISICO

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

XXIII JULII.

Hieronymianorum codicum laterculus hoc die desumendus est ex Lucensi & Corbesensi, quorum ille legit; In Laodicea Frigiæ, natalis S. Menisei, Tysici: alter paulo purius; In Laodicea Phrigiæ, natalis SS. Minisei, Tisici. In Epternacensi corrupta nomina, Mœnisi & Sicci: in reliquis confuso, dum Primitiva & Apollinaris,

cum repetito Tisico connectuntur. Textum confirmant codices contracti, non absque aliqua mutatione; Richenoviensis enim habet: Et in Laodicea, Minisei, Tisiciæ, ubi abradenda est sola ultima littera. Labbeanus ipsissima nomina refert, male ipsis adnectens Primitivum. In Rhinoviensi deest Tisicus, quem Notkerus in Isichium transformavit. Vera est, opinor, saltem verosimillima lectio nostra; dum nihil subsidii aliunde suppetit.

B

E

DE S. RAVENNO ET RASIPHO MM.

BAJOCI IN NORMANNIA GALLIÆ.

Ex Officiis Bajocensibus.

J. B. S.

XXIII JULII.

Si tam nota explorataque essent horum duorum Sanctorum fratrum gesta, quam sit celebris ipsorum apud Bajocenses in Normannia cultus, non multi illustriores Sancti in Ecclesia invenirentur: siquidem aliqua eorum Acta ex Officiis ecclesiasticis Bajocensibus accepta præferunt, sollemnissimo istic festo hoc die recolit, duplici videlicet prima classis majoris, & quidem cum Octava duplici, uti loquimur, idque ob sacra corpora Maciaco prope Sagium eo translata seculo XI, sedente Hugone II, ut ex historia inferius danda etiam testantur Sammarthani. Liber Ms. prædicta Bajocensis ecclesie, ex quo lectiones desumptæ sunt, præfert quidem annum 1552, ipsa vero ad Majores nostros transmissa sunt anno 1665 à P. Nicolao Nau, restante, se plura vidisse exemplaria earundem & forte aliarum, quales & apud nos exstant, quæ prius ad nos missa fuerant à landato sape nostro Frederico Floueto XXV Martii 1644; tum & aliud Vita compendium penes nos est à P. Joanne Gamans Colonia destinatum anno 1638.

ex majori Britannia in Normanniam commigrasse, ubi pro Ravenni nomine in Anglia olim usitato, adducit Monasticum Anglicanum & id genus alia, qua pro fratre & socio Rasipho non equaliter probant, verum qua in controversiam revocare hic non lubet. Castellanus omnia paucis expedit Sanctos perperam referens die sequenti. En Martyrologiorum textus.

Solenni cultu Bajocis honorati

C

à recentioribus laudati

antiquis Martyrologiis incogniti sunt;

2. At priusquam de istis agimus, ea commemoranda sunt, qua de præfatis Sanctis in Martyrologiis recentioribus referuntur, tacentibus classicis omnibus, saltem qua nobis nota sunt, ut dissepulta fuisse videatur Sanctorum istorum memoria, usque adeo postmodum illustrata iis seculis & occasionibus qua satis obscure in Officio commemorantur, Hermantio Maltoti pareccho in Historia Diocesis Bajocensis anno 1705 edita permodicum lucis afferente, ubi à pag. 24 ad 28 ea ferme gallicè reddit qua in lectionibus nostris continentur. Præcipua ejus annotatio eo potissimum dirigitur, ut contra Saussayum ostendat, non in Armorica seu minori Britannia Gallia natos fuisse Sanctos, sed

3. Jam dixi, in vetustioribus Sanctos istos omnino præteritos, ut antiquissimus, nobis hæcenus notus, sit auctor Florarii Ms., quem medio seculo XV scripsisse, non uno loco jam diximus. Sic habet ipse hoc die: Item sanctorum martyrum Ravenni & Rasiphi fratrum, ommissa positione seu cultus loco, quem nec Grævenus expressit, de S. Ravenna solum adjiciens quod presbyter fuerit; Eodem die, Ravenni presbyteri & Rasiphi fratrum; quibus superaddidit Canisium, quod in Bajocensi ecclesia quiescant. De solo Rasipo & in alteris editionibus Rasipho loquitur Molanus, ut supra dictum est, dubium relinquens quem Rasiphum indicet, Romanumne, de quo jam egimus, an Britannum, Bajoci tam solenni cultu celebrem. Ferrarius in Catalogo generali, citans Canisium & tabulas Bajocenses, solius Ravenni meminit; non satis fideliter: timuerit fortasse, ne Rasiphum, quem martyrem Romanum arbitrabatur, in Normanniam transferre videretur. Malim ego geminos synonymos admittere, alterumque Roma tribuere, in fide allegatorum supra qualiumcumque monumentorum, alterum vero Normannis vindicare, apud quos nimirum tam insignia apparent venerationis argumenta.

4. Nunc Saussayum audiamus de Sanctis nostris in Supplemento ita prædicantem: In Sagiorum agro, qui est in districtu metropolis secundæ

C c c 3

Lug-

AUCTORE
J. B. S.

Lugdunensis, natalis sanctorum Ravenni & Rasiphi martyrum, qui germani fratres ex minori Britannia oriundi. Christi Domini cum doctrinam suos gentiles edoceret, patria pulsi, desertum quemdam locum, cui Mathiacus nomen, prope Sagiorum urbem, ad divinis rebus quiete insistendum petierunt: ubi dum ferinis tecti pellibus, herbarum radicibus victitantes, orationibusque & vigiliis incumbentes, gratiae lumina spargerent, incolarum ad se concursum excitarunt; quos Ravennus, medicinae non rudis, divino superveniente auxilio, aegritudinibus sublebat; simulque cum Rasipho fratre, caelesti medela mentes eorum recreabat: donec fremente satana, iudex loci hac fama exulceratus, emissarios misit, qui sine examine Servos Dei impetentes, Christi à præconio quod non cessarent, immani feritate trucidarent. Quorum beatorum Athletarum memoria, non modo ubi occubere, clara illa vicat, sed etiam ad Bajocenses dilatata est, ubi pretiosa eorum spolia patrocini titulo fuerunt transvecta.

* voluit dicere, opinor, inclaruit

B
Querunt ipsorum patria.

5 Habes ipsissima Saussayi verba, nempe ex minori Britannia oriundi, quemadmodum etiam loqui fatetur Hermantius hodiernas Breviarii Bajocensis lectiones, quas aequè ac Saussayam valide impugnaret ipse, si satis constaret (nisi supponit, non probat) ad seculum Christi IV revocandam esse Sanctorum eadem seu martyrium, utpote quo seculo necdum in Gallia auditum fuerit nomen minoris Britanniae, sequenti primò, jam adulto inditum, dum veri Britanni, Saxones grassatores fugere compulsi, in eam provinciam se receperunt, qua tum temporis constanter diceretur, Gallia armorica, à novis istis Britannicis incolis novam appellationem adepti. Si itaque Sancti vel ad Juliani apostata tempora pertinere censentur, vincit sane Hermantius; at quo solido argumento id adstruere possit, equidem non perspicio: tam enim obscura sunt Sanctorum istorum brevissima Acta, seu mera lectiones, ut de ipsorum aetate nihil facile statuendum sit. Herembertus autem presbyter, num. 5 laudatus, Francici aliquid sonat, quod Juliani temporibus in Gallia non ausis admittere: nec constructio ecclesiae in iis partibus seculum IV redolere videtur; ut mirum proorsus non sit, si Britannia minor tunc nota fuerit, ex qua barbarus aliquis, qui in Actis qualibuscumque ubique idem est, Sanctos ad mortem usque persecutus sit.

C
De ultima translatione,

6 In rebus versamur maxime incertis & dubiis, munere nostro abunde sumcti, si historia substantiam factam rectam tueamur. Facilius subscribimus Hermantii opinioni, qua historiam translationis, lectionibus subjunctam, explicans, censet, Maciacenses seu Mathiacenses, dum dicuntur sacras suas reliquias propter metum gentilium, ne ab impiis contaminarentur, ad S. Vedastum deportasse, id verosimillime facere aggressos dum Normanni seu Dani seculo IX Gallias misere depopularentur; relictis in sua S. Albani ecclesia tenibus sepulcorum vestigiis, quae hodie in honore esse Bajocensis historicus testatur pag. 25. Porro revelationis & alterius translationis historiam seculo XII scriptam oportet, cum Hugo II & Odo Bajocenses episcopi memorentur, quos seculo XI floruisse constat; Bernardus vero iste rei totius narrator, omnia sibi adolescentulo devote retulisse asserat Odonem de S. Sampone,

sicut ab his qui viderant & interfuerant didicerat, cum esset idem vir praedicti nobilissimi Odonis amantissimus nepos; ut tota ultima istius translationis series satis tuto admitti posse videatur. Utinam Bajocensibus adeo felicibus esse licuisset, ut hoc etiam tempore pretiosissimo suo thesauro fruerentur!

7 Subiit is, teste laudato Hermantio pag. 27, communem illam & luctuosam sortem, qua per tot alias Galliae ecclesias impiorum Calvinistarum pradaorum rabies in sacra Sanctorum ipsana foede grassata est anno 1562, dum in Cadomeusem arcem deportatus, cum multis aliis profanatus est, pretiosis ipsanohocis libidini & avaritiae sceleratissimorum militum relictis. Addit autem, ecclesiam collegiatam castri Grancei in Burgundia, seu potius Campania finibus, etiam hodie non modica sacrorum istorum pignorum parte gaudere, quam nempe in ea templorum Bajocensium exspoliatio collegerit is qui postea sub Mareschalli Feruaquis nomine seculo XVI satis notus fuit. Utrum vero eadem ista ibidem hodieum conserventur honorenturque, exploratum non habeo. Superest modo ut lectiones ipsas Bajocenses, quales ad Majores nostros olim transmissas diximus, cum ipsa translationis historia subjungamus; praetermissa breviori compendio, ex codice Cartusia Colonensis, Gamanis opera accepto; tum nihil contineat, quod non paulo fuis in ipsis lectionibus enarratur. Solam collectam subjicio, quae est hujusmodi: Propitiare, quaesumus Domine, nobis famulis tuis, per sanctorum martyrum tuorum Ravenni & Rasiphi merita gloriosa, ut eorum pia intercessione, ab omnibus semper protegamur adversis. Per Dominum.

D
& reliquiarum dispositione per Calvinistas.

E

V I T A

Seu lectiones in festo duplici solenni 1^a classis majoris cum octava.

Ex libro Ms. ecclesiae Bajocensis anni 1552.

Sicut priusquam terras splendidior solis illustret radius, aurorae matutinae praecedit diluculum; sicque sensim, caecitate deterfa caliginum, praeclearius postmodum solis splendore perfrimur: ita etiam tenebris nostrae ignorantiae apostolica sunt apposita dogmata, quibus dicitur à Domino, Vos estis lux mundi, ut competentius deinceps totius orbis ambitus, resolutis primò paulatim tenebris delictorum, veri solis justitiae Christi Domini, de quo scribitur; Vobis timentibus nomen meum orietur sol justitiae, fidei susceptione potiri mereatur. Ex horum igitur electorum Dei sacrosancto collegio, duo feruntur insignes viri, Ravennus scilicet & Rasiphus; quos occiduis partibus progenitos, Britannia scilicet editos, genere germanos, fidei etiam & morum germanitate confocios praesignata relatione cognovimus; genere quidem illo nobiles, sed fidei merito clariores. Qui Ravennus dum plurimis ornatus virtutibus, secundi ordinis, ob vitae sanctae meritum, sacerdotii scilicet suscepisset offi-

F
Fidei praedicatione intendit fratres

A officium ; ut bonus miles Christi , verbo pariter & exemplo , incolarum algentia pectora calore sanctæ fidei rigida , hortamentis & institutis salutaribus informabat assidue docens fidem , unius Dei solummodo culturam , à dæmonum superstitionibus esse declinandum , & ad fontem sanctæ regenerationis , sine quo non vivitur , esse currendum.

à barbaro
principe pel-
luntur :

2 Cum igitur his aliisque documentis populos ad cæleste regnum invitare , terrena quoque & transitoria postponere , & æterna solummodo moneret diligere : inimicus generis humani , hostis & invidus totius boni , ne vasa quæ sibi captivando subdiderat , perderet ; dolos suæ malitiæ contra sanctos Domini Ravennum scilicet & Rasiphum , qui uno eodemque instantiæ studio , contra diabolica tela dimicando , certabant , instanter ostendere nititur , ac primo principem ejusdem regionis contra Sanctos Dei inflammare conatur : cujus quidem nomen idcirco divinitus , ut credimus , nesciri permittitur , aut quia scilicet est barbarum , & ideo antiquorum stylo incognitum , vel etiam sicut cælesti memoriæ indignum , ita est scripturis ecclesiasticis alienum. Hujus igitur dira & immanissima persecutione Electi Dei à solo patrio submoti , urbis Sagiorum vicinia sunt advecti ; loco qui nunc Matiacus , tunc autem vasta solitudo , & inhabitabilis eremus habebatur. Hi ergo cum ad prædictum accessissent locum , & essent humanis aspectibus invisibiles , nullo modo tamen cælesti solatio destituti , strenuè in Dei laudibus vacabant , & jugi orationum instantia profunda ipsius solitudinis occupabant.

B

sed cum apud
Sagium mul-
tos converte-
rent ,

3 Sed non multo tempore superna clementia Servorum suorum certamina latere permisit : neque lacernam sub modio positam abscondi diutius passa est , quin ad multorum notitiam perducere , & per eosdem beatos Viros incolas regionis ejusdem doctrinam salutis æternæ percipere larga pietate concessit. Denique sacerdos Dei Ravennus , medicinalibus studiis educatus , debilibus non modicam curationis gratiam afferebat ; & quos fovebat corpore , virtute etiam animabat salutis æternæ. Rasiphus interea qualibet ætate junior , non dissimili actuum operatione cooperabatur germano : quorum unum idemque erat studium , opem pro viribus ferre merentibus , infirmis succurrere , omnes ad Christi gratiam convocare , cunctisque cælestis verbi pabula ministrare. Cum inter hæc fama Sanctorum non ignobilis vulgi celebraretur officio , & per multorum orationem ad præsignati principis notitiam tantæ sanctitatis opinio convolvibile : qui præmeditati furoris in Servos Dei spicula patrare pertractans , ilico apparitores deputat , & ad locum quo Servos Dei fama inesse retulerat , destinare maturat : subjungens sui præcepti edicto , ut repertis beatissimis Viris , funestas manus in eorum neces injicerent , nec quemquam eorum deinceps mortali luce perfrui sinerent.

C

à submissis
sicariis tan-
tum non ne-
cantur.

4 Venientes autem carnifices , Electos Dei solito sanctis actibus loco ante fato , fonte quodam irriguo , vacantes conspiciunt : sicque jussis parere festinant : adeo ut Ravenni corporis brachio dextro exempto , mor-

tem , ut creditur , se intulisse putarent : Rasiphum autem omnibus pene membris decerperent : sicque tyranno , quæ sibi imperata sunt , expresse nunciarent. Præsenti igitur vita functo Rasipho , adhuc Ravenna superflite , sed de fraterno solatio suspirante , cæleste sanctis Viris contigit suffragium adventasse. Jugi enim orationum instantia Ravenna supplicante , anima fratris , redivivo reassumpto cadavere , & mœlitiæ abstulit fratri , & gratulabundæ exultationis lætitiæ utrisque contulit Sanctis. Post aliquanta autem consolationis alloquia , feruntur de ipsius fontis irriguo herbas suis sumptibus jam dicti Viri sumpsisse ; quibus panis solummodo , & aqua cum herbarum radicibus , lignorumque corticibus , omni eremi tempore refectiois esuriam dicitur amovisse : intonsi semper & illoti absque ulla mutatione vestium conversantes ; cilicio & pellibus pecudum vilibusque tegumentis obtekti. Trium igitur hebdomadarum spatio à tempore illo certatim se in Dei laudibus exercentes , jejuniis , vigiliis , & orationibus pariter insistentes , ad coronam immarcescibilis gloriæ invitati , ut egregii milites Christi Rasiphus decimo Kalendarum Augusti ; Ravennus die sequenti , nono scilicet ejusdem mensis , hoste debellato sævissimo , percepto cælestis militiæ trophæo , felici cursu corpora humo , animas cælo beatissimas reddidere ; opitulante gratia Domini nostri Jesu Christi. Cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

5 Quæ autem hæc divina virtus horum Sanctorum interventu , operata sit , breviter referam : & ad sequentium notitiam quod præsentibus claret , perducere charitate cogente curabo. In eisdem diebus nocte sabbati designatum est Herimberto , ejusdem eremi presbytero , ut planarentur valles ad constructionem ecclesiæ , in loco quo nunc subsistit ; & cum alicubi jam esset pars ædificii usque penè summa tegminum constructa , ipsa divinitus ruente , quæ nunc visa est , perficitur. Nec multo post , in eo loco quo erant scilicet corpora tumulata , membris omnibus debilis Emeltrudis , ejusdem regionis accola , omni virtute corporis , sensu quoque loquelæ restituitur , quo per quinquennium caruerat , omni circumstante populo die solemniter. Similiter & alia Elberta dicta Luxoviensis duodennis ægrota , reformata est virtute divina ; quæ aliorum ulnis devecta , stabili gressu repedavit ad sua. Interea Otarius amentiam passus , cujusdam sanctæ religionis feminæ famulus , ad præfata Sanctorum corpora convolans , integritatem sensus , auriumque recepit , sicque oblatione ejusdem matronæ , eorumdem Sanctorum servitio perpetuo mancipatur obsequio. Plures etiam tertiani , quartani , nec non & quotidiani typi vexatione solvuntur. Tres etiam optato cæcati lumine , pietate divina sunt restituti post translationem sanctorum corporum. Quædam dæmonio vexata , Edelberga de Nonanto , ejusdem provincie villa , carpento devecta , vinculisque constricta , pristina redditur sanitati. Bajocasinus quidam puer , Benignus dictus , membrorum vexationem perpeffus , bis ad Sanctorum recurrit præfidia , & optatæ quietis recepit suffragia. In Andovilla , puella erat paralytica , quæ diebus

Constructa
ecclesia , &
eorum miracula.

E

F

san-

EX MS.

sanctarum Rogationum, fidelium manibus delata ad loca Sanctorum, cælestis medicinæ perfenfit virtutem.

civitatem summo diluculo, & die Hugoni; qui est in ea episcopus pius & bonus; Accelera, pater sancte, & quorundam Martyrum corpora, qui in ecclesiola tali quiescunt, transferens, celebri in loco constitue. His autem auditis, patenti cælo recepti sunt.

D

HISTORIA TRANSLATIONIS.

Dilectis fratribus suis & amicis, cunctis Bajocensibus canonicis & omni clero, frater Bernardus Dei servus, fidelium munus precum, & devotum servitium. Ad honorem summæ Trinitatis, quæ Deus unus & verus est, sanctitati vestræ notum, fratres charissimi, facimus, licet dilectio vestra id ipsum melius noverit, qualiter beatorum & præclarissimorum martyrum Ravenni & Rasiphi pretiosa corpora ad locum, ubi nunc divina dispositione & sua electione venerabiliter sunt translata, adorantur. Cum post ipsorum Martyrum beatissimam passionem, à fidelibus sepulturæ tam pretiosus thesaurus non satis digne reconditus esset, multis revolutis annorum curriculis, propter metum gentilium, ne ab impiis contaminarentur, per signa micantia cælitus ostensa, ad quemdam locum, qui in hac ipsa provincia hodieque ad sanctum Vedastum dicitur, deportatus est. Cum itaque de Mathiaco (sic enim locus ille ubi prius fratres piissimi sepulti sunt vocitatur) ab incolis [auferretur]; qui locus à Sagienfi urbe uno fere milliario distat, ubi nunc eorum sepulcra habentur in ecclesia ipsorum nomine & honore condita & conservata, tale miraculum majestas divina demonstrare dignata est. Cervino scilicet corio olla tam beata & tam pil cineres cum linteaminibus obvoluta & super lecticam composita, duobus equis onus tam suave trahentibus, ad locum quemdam, qui Traciacus dicitur, cum venissent, ita immobiles equi illi effecti sunt, ut nec flagellis cæsi, nec calcaribus cruentati moveri potuissent.

Mem impio-
rum genti-
lium.

B

alio translata
sacra corpora,

C

2. Quod cernentes viri, qui hujus viæ ductores erant, à quodam viro ditissimo, qui illius loci temporalis dominus erat, & multis animalium agrestium gregibus abundabat, duos equos, qui onus istud & cælestem thesaurum levius deferrent, misericorditer petierunt. Quibus ille: En, inquit, equarum agrestium, quæ omnes mei juris sunt, innumeram fere multitudinem consideratis: ex his duas accipite si potestis, ut videamus & cognoscamus, si divina virtus refulgeat in Martyribus istis. Quod cum fecissent, miro modo agrestes equæ ita se quietas & indomitas inclinaverunt, ut sacra fratrum corpora nihil recalcitrantes usque ad prædictum locum, qui sancti Vedasti cognomine dicitur, mansuetissimè deferrent. Quo in loco ecclesiola extra villam ob eorum amorem & honorem condita est, in qua sub altari in arca saxea multo tempore quieverunt. Tempore autem illo quo sanctam Bajocensem ecclesiam Hugo venerabilis episcopus decenter regebat, in eadem villa sanctimonialis quædam, per multos annos omni sanctitate & pudicitia Domino serviens, dum nocte quadam jejuniis & orationibus fessa in lectulo suo quiesceret, altare sibi conspexit duos præclarissimos Viros, alterum in habitu sacerdotis, alterum in habitu medici, talia sibi divinitus præcepta ferentes: Vade, inquit, ad

3. Mulier autem illa, anus sancta, suavi de somno evigilans & probare volens spiritus si ex Deo sunt; jejniis & orationibus, jejunia & orationes augmentavit, usque ad secundam revelationem. Post dies autem octo, cum nocte quiesceret, assunt denuo piissimi Fratres, eadem quæ & supra monita deferentes. At illa: Qui enim estis domini? Et quæ sunt nomina vestra? At ille qui major natu videbatur; Ego, inquit, Ravennus dicor, frater vero meus iste, Rasiphus. Surge citò, & refer episcopo omnia quæ tibi revelata sunt. Quod si non feceris, ira Dei super te veniet. Inveniuntur autem nostræ reliquiæ sub altari illo ad viginti pedes in corde terræ repositæ. Denique cum supra memorata mulier evigilasset, usque ad octo nihilominus dies Dei clementiam expectabat, memorans illud Davidicum, Universi qui te expectant non confundentur Domine. Factum est autem cum ad tertiam revelationem ventum fuisset, astiterunt ei prædicti sanctissimi Fratres comminantes & fremebundi. Quare, inquiunt, non annuntiasti, cum opera Dei nuntiare etiam regibus honorificum sit, quæ tibi divinitus imperata sunt? Quibus illa: Cras, inquit, orationibus & auxilio vestro munita, tam episcopo, quam omni clero, omnia quæ præcipere dignati estis, cum gaudio & lætitia divulgabo. Statimque Viri illi vultus habentes angelicos, & cælesti splendore micantes, beatitudinis suæ palatio feliciter restituti sunt.

sec. xi sancti-
moniali reve-
lantur.

E

4. Mane autem facto, Deo digna muliercula illa ad urbem properans, licet cum difficultate introgressa, venerando præsulis omnia supradicta sicut viderat & à beatis Martyribus edocta fuerat, suppliciter enarravit. Quibus auditis venerandus heros, convocato omni clero & multitudine populi non modica, totus in lacrymas resolutus, & Deo gratias referens, ad locum prædictum properare non distulit; & licet longo confectus senio, nudis tamen cum ceteris, pedibus incedebat. Intranses autem in ecclesiam illam cum laudibus & hymnis cælestibus & devotis orationibus; sicut beati Martyres dixerunt, altare illud vetustissimum suaviter & cum magna reverentia deposuerunt. Fodientes vero usque ad viginti pedes, arcam saxeam, & in arca beata Fratrum corpora, odore cælesti fragrantia, & ipsorum beatos cineres, sicut prædiximus cervino corio & pannis involuta invenerunt. Et gratias agentes summi creatoris & recreatoris nostri magnæ clementiæ, quasi in paradisi amœnitate se esse positos æstimantes, cum magnis laudum præconiis gaudentes & exultantes ad urbem regressi, pretiosas vere cælestes margaritas omnique seculo profuturas lætissime detulerunt: tantusque suavitatis odor per totam viam, per totam quoque provinciam illam hac ipsa die efferbuit, ut plusquam viginti, vel etiam triginta utriusque sexus homines à diversis infirmitatibus liberari meruerunt.

à qua mōniti-
us episcopus
Bajocensis,

F

A runt; Domini Salvatoris clementiam & beatorum Martyrum merita prædicantes.

*In cathedrali
sua ea hono-
rifice recon-
dit.*

Et quoniam, eodem tempore, ab eodem episcopo basilica, quæ nunc usque superest, in honore beatissimæ Dei Genitricis construebatur, altare cujus ceteris altaribus digne præfertur, altare quod secundum est, in honore & nomine horum Fratrum & Martyrum condidit, & super illud has pretiosas reliquias in capsâ auro & argento, pro temporis opportunitate ornata & præparata decenter composuit. Quo in loco tantis miraculorum & sanitarum beneficiis coruscant, ut si omnia scriberentur, vix totus mundus tot & tanta mirabilia posset comprehendere. Pontificante verò magno & sublimi virò Domino Odone hanc matrem nostram, sanctam videlicet ecclesiam Bajocensem, tam digniter quam sublimiter, majoris dignitatis & honoris præcipui pretiosam & mirabiliter auro obrizo & gemmis micantibus dignissimam aliam, in qua materiam opus superare videtur, sibi per divina & præclara miracula adquisierunt, quoniam nobis & omni fere populo satis notum est, non est meæ parvitatæ revolvere. Hæc omnia cum adhuc adolescentulus essem, vir piissimus & devotissimus jam monachus, Odo de sancto Samfone, sicut ab his qui viderant & interfuerant didicerat, cum esset idem vir prædicti nobilissimi præsulis Odonis amantissimus nepos, mihi devote retulit. Ego vero licet imperitus & scientia, & gratia sermonis, quoniam hæc à multis ignorantur; ingrato silentio centegi nolui metuens iram Dei, si generationi venturæ tanta Dei magnalia non patefacerem. Per omnia benedictus Deus, qui superbos humiliat & exaltat humiles.

B

APPENDIX

Ex hodierno Bajocensi Breviario.

C **D** Umis, que hæcenus data sunt, disquirendis asserendisque occupaver, nihil antiquius habui, quam ut more Majorum, ex fonte, seu ex loco ipso, ubi Sancti coluntur, subsidia quaerere; si forte ex novis Officiis aut aliunde quidquam suggeri posset, quo res tota paulo magis illustraretur. Solus recursus fuit ad officiosum juxta ac solertem auxiliatorem nostrum in Gallia P. Stephanum Chamillart, litteratis notissimum, cujus opera cum Breviarium integrum nancisci non possem, id certe obtinui, ut inde describerentur quæcumque de SS. Ravenna & Rasipho ibi hodiernum recepta sunt. Præstitit id Chamillartii rogatu non segniter noster item P. du Tertre, qui manus sua ex eo Breviario, anno 1665 auctoritate Francisci de Nesmond, tunc ecclesia Bajocensis antistitis edito, propria omnia per totam solennem octavam ad verbum descripsit. Præmittitur oratio superius à nobis data, ordinanturque omnia per dies singulos, sic tamen ut Officium de Sanctis proprium solum fiat primo & ultimo die.

*hic etiam ad-
junguntur.*
2. Illo igitur, seu xxiiii Julii, in secundo nocturno lectiones IV, V & VI ea compendio recitant, qua modo paulo fufius ex vetustiori Officio dedimus, in eo tolerabiliores, quod qua ibi gratia
Julii Tomus V.

*vius offendunt, in his prudenter rescissa sunt. xxiv. AUCTORUM
seu secunda die infra octavam in lectionibus nihil J.B.S
sanctis Fratribus proprium occurrit. xxv fit de S.
Jacobo: xxvi de S. Anna. xxvii est quinta dies
infra Octavam; sed nec ibi quidquam proprii.
xxviii Julii festum S. Pantaleonis: xxix S.
Martha. xxx demum Octava dies ultima est,
quando in secundo nocturno lectiones IV, V & VI
translationis etiam paulo brevius narrant, ut mox
clarius perspicies. Quid Sabbato & Dominica in-
fra Octavam præscribatur, nihil attinet hic ob-
servare; id solum volumus, manifeste pateat, qua
modo fit Bajocensium de sanctis suis Ravenna &
Rasipho constans & perpetua traditio. En modo
lectiones tres in ipsa solenniori festivitate.*

IN SECUNDO NOCTURNO.

L ECT. IV. Ravennus & Rasiphus germani fratres, in Britannia minore nati, virtutum splendore longè nobiliores fuerunt. Quorum quidem natu major Ravennus, cum esset ad sacros ordines ob insignem pietatem promotus, sacerdotis apostolici partes ex animo suscepit. Assumpto igitur in partem laboris fratre Rasipho, dum regionis incolas, idololatricæ tenebris involutos, fidei præceptis imbuunt, ambo à provinciæ præfecto patriâ pulsi, Neustriam petunt, & in desertum locum, Sagiorum urbi vicinum, qui nunc Mathiacus dicitur, se conferunt, vigiliis, jejniis, & orationibus majorem operam daturi. Tu autem &c.

L ECT. V. In hoc deserto cum herbarum tantum radicibus vitam sustentarent, revelante tandem Deo, sanctitas ipsorum manifestari omnibus, & ingens populi concursus ad eos fieri cœpit. Ravennus enim dum adjuvante fratre Rasipho, ægrorum corpora ope medicinæ sublevaret, mentes interim cælestis pabuli alimento reficiebat. Auditis tot curationum miraculis, irâ æstuans Neustriæ præfectus, stimulante dæmone, sicarios mittit, qui nefarias in eos manus injicerent. Tu autem.

L ECT. VI. Properant impii sicarii, inventosque Dei Servos divini verbi præconio, ægrorumque curationi incumbentes, multis vulneribus afficiunt. Ravenna dextrum brachium amputatur: totum Rasiphi corpus repetitis ictibus comminuitur: tot denique plagis ambo confodiuntur, ut suo purpurati sanguine in cælum migrarint, immortalis coronæ præmium recepturi. Horum corpora à Christianis in deserto sepulta diu delituerunt, donec manifestatâ divinitus ipsorum gloriâ, super eorum sepulcrum ecclesia ædificata est, in qua multi variis affecti languoribus gratiam sanitatis sanctorum Martyrum intercessione à Deo recipere meruerunt. Tu autem.

IN DIE OCTAVA.

L ECT. IV. Cum per multos annos SS. martyrum Ravenni & Rasiphi corpora in ecclesia Mathiaci quiescissent; ne ab impiis contaminarentur, non sine miraculis ad sancti Vedasti locum agri Bajocensis translata sunt: ubi in ecclesia sub eorum invocatione constructâ, subter altare, diu in arcâ faxeâ condita fuerunt. Quo tempore autem venerabili
D d d lls

EX MS.

lis præsul Hugo secundus Bajocensem regebat ecclesiam, mulier quædam sanctimonialis in eadem villâ commorans, ter diversis diebus, duos viros astantes in fornibus sibi videre visa est, à quibus juberetur episcopum adire, eumque monere, ut Sanctorum corpora aliò transferret. *Tu autem.*

LECT. v. Paret jussis mulier, Hugonem adit, narratque ex ordine quæcumque viderat; qui ubi compertum habuit, revelationem esse à Deo, gratias Deo egit, statimque Sanctorum Martyrum corpora in ecclesiam Bajocensem, quam tunc construebat, transferre decrevit. Convocatis igitur clero & populo, licet jam longo senio confectus, nudis tamen pedibus cum ceteris, prædictum sancti locum Vedasti petiit. Ecclesiam ingressi, altare, sub quo jacebant corpora, destruxerunt, effossâque terrâ usque ad viginti pedes, arcam faxeam invenerunt: quâ referatâ, sublatâque pannis, suavissimus emanavit odor, & ossa Sanctorum cervino corio involuta appa-

ruerunt. *Tu autem.*

LECT. vi. Tum sacerdotes magnâ reverentiâ sacras reliquias tollunt, eosque pretiosis involvunt pannis; impositas humeris, clero psalmos concinente, plaudentibusque populis, Bajocas deferunt, & in majori basilicâ, capsulâ auro argentoque ornatâ inclusas, super altare, in ipsorum honorem erectum collocant. Innumeris miraculis Sanctorum Martyrum gloriam, tum ipso translationis die, tum postea in ecclesiâ Bajocensi Deus manifestavit. Quibus permotus Odo primus, Hugonis successor, cum eandem ecclesiam absolvisset, & eximio opere decorasset, Sanctorum Fratrum corpora, in altera capsâ, partim ex auro obrizo confectâ inclusit, in quâ per aliquot secula pretiosæ Martyrum exuvie cultu condigno servatæ sunt, donec anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo secundo Calvinistæ eas cum multis aliis Sanctorum reliquiis igni tradiderunt. *Tu autem.*

B

DE S. LIBORIO CONFESSORE,
EPISCOPO GENOMANENSI IN GALLIA, PATRO-
NO PADERBORNENSI IN VVESTFALIA.

E

COMMENTARIUS HISTORICUS

Joannis Bollandi à Societate Jesu.

P R Æ F A T I O.

Ria mihi breviter monendus es, pie & benevole lector. Cujus consilio & auctoritate inductus hunc scripserim libellum; quâ methodo, quem ad finem.

Illustrissimus D. Peregrinus Carlenus, abbas S. Mariæ, Ametinus, dum Monasterii, Westfalîæ primariâ urbe; agitatur plures per annos pacificationis causâ versatur, ad nephriticos, quibus cruciatur, dolores leniendos, præsentem S. Liborii, Cenomanorum in Galliâ episcopi, ac Paderbornensium patroni, opem expertus, aliquas ejus reliquias à canonicis Paderbornensibus obtinuit: quæ Ameriam deportatæ, solenni pompâ ab episcopo ejus urbis Gaudentio Polo; magnâ populi universi gratulatione, exceptæ, sparsâ celeriter per Umbriam vicinasque provincias famâ, multis & pietatis incitamentum, & remedium istiusmodi ægritudinum existerunt. Dein edoctus idem Carlenus, collectas à me plurimorum Sanctorum res gestas, earumque jam partem publicatam, rogavit, ut S. Liborii Acta sibi transmitterem. Quod eodem ferè tempore me quoque poposcit excellentissimus D. Franciscus Nerlius, Valderii comes, summi Mantuæ magistratus præfès, ducissæ Mariæ viduæ regenti à consiliis interioribus, serenissimi ducis Mantuani ad eosdem tractatus pacis universalis legatus plenipotentiarius. Utrique ut obtemperarem, examinare S. Liborii Acta cœpi. Cumque ex illustrissimo episcopo Neritonensi Fabio Chisio, ad eundem Monasteriensium conventum Pontificis nuntio, didicissem, magnam recens in Italiâ adversus Sanctum hunc excitatam pietatem; statui, ut pluribus gratificarer, eodem hortante atque omnem operam conferente Carleno, Vitam hanc seorsim vulgare, quæ ad xxiii Julii inserenda majori nostro operi erit.

Hæc occasio scriptiois: methodus verò, quæ in editis à nobis antehac voluminibus. Præmitto dissertationem in novem distributam paragraphos, è qua constet, quo is seculo vixerit, quo decesserit die, quo ejus agatur in ecclesiasticis Officiis memoria: Vita à quo, quando scripta; unde edita à nobis: quando reliquie Paderbornam, per quos, quæve pompâ allatæ: quàm infelici omine ab hæreticis illinc abspertatæ, mox recuperatæ, novoque ornatu decoratæ; pars Carleno abbati do-

nata.

A nata. Tum Vitam ejus quadruplicem, ac geminam translationis historiam sub-
 jicio, primigenio veterum auctorum stylo: in capita tamen, lectorum commodo,
 divisa est, si quæ prolixior erat narratio. Addidi breves annotationes, quibus vel
 variantes in manu exaratis codicibus lectiones indicantur, si quæ alicujus momenti
 sunt, præsertim in propriis locorum hominumque nominibus; vel alia obscuriora
 illustrantur. Vitæ ac translationi, narrationem subnecto reductionis reliquiarum,
 a viro nobili descriptam, qui eam curavit. Tum tabulas monasterii confectas, ec-
 clesiæque Amerinæ Acta recito, è quibus constet, veras *S. Liborii* reliquias ab-
 bati Carleno legitime à Paderbornensibus canonicis donatas, & piè honorificeque
 exceptas Amerinæ. Post hæc recens beneficium Romulo Cerighello Amerino centurio-
 ni ab *S. Liborio* præstitum, ex ipsiusmet Romuli ad Carlenum abbatem epistolâ, bre-
 viter commemoro: simile item aliud Joanni Clementino Amerino turmæ equestris
 ductori collatum. Ad extremum hymnos aliquot veteres subnecto, ad *S. Liborii*
 laudem scriptos, canique solitos; oden Sapphicam ante annos cxx compositam; ac
 quina epigrammata, quæ quidam è Societate nostrâ in *S. Liborii* honorem cecinit,
 cum Amerinâ transfret Lauretum proficiscens, deque illius ad nephriticorum dolorum
 allevamentum efficaci patrocinio cognovisset.

B Illud porro specto præcipue, ut Dei, qui in Sanctis suis honoratur, gloria am-
 plificetur, ac plurimi auxilium *S. Liborii* experiantur, in eâ præsertim, quam dixi,
 ægritudine. Ad cujus curationem adeò multa, paucis annis, quibus ea tentari cœpi,
 suggesta mihi remedia sunt, ut, si describere breviter omnia velim, non exiguum
 confecturus mihi videar volumen. Ad hos enim & consimiles morbos quivis fere
 medicum se profitetur, veteri Babyloniorum more, quem narrat in Clio Herodo-
 tus. Neque possum inficiari, nonnulla ad eos saltem leniendos prodesse: sed nul-
 lum lenius certiusve divinâ ope, Sanctorum patrocinio conciliatâ. Quod pluribus
 firmare testimoniis exemplisque nil attinet. Plurima hoc in genere feruntur *S. Dro-*
gonis, qui in Seburgo Hannoniæ vico, hæud longè ab urbe Valencenis, xiv Junii
 colitur, miracula. *S. Benedictus* quoque, uti Leo Ostiensis lib. 2. Chronici Casin.
 cap. 44 auctor est, *S. Henrico* imperatori, acerbis tunc doloribus vexato, apparuit,
 edixitque fore, ut primo mane tres simul emitteret grandiusculos, lapides, & ex tunc do-
 lore numquam ultra detineretur. Responditque nocturno viso eventus; quo ille mo-
 tus, unaque Pelegrinus sanctissimus Colonia Agrippinæ archiepiscopus plurimis opulen-
 tissimisque donariis Casinense tœnobium ornarunt: quæ Leo idem, & in elogis ab-
 batum Casinensium commemorat Marcus Antonius Scipio Placentinus.

Celeberrimum porro, quod ad istas calculi curationes attinet, *S. Liborii* nomen.
 Neque frustra illius, mihi crede, quicumque huic obnoxius es malo, auxilium im-
 plorabis. Quibus autem potissimum actionibus virtutum tibi eum fas sit conciliare,
 tua tibi pietas dictabit. Audeo polliceri, si vel orationem Dominicam ac Saluta-
 tionem Angelicam ad ejus honorem quotidie recitaveris, cum eâ, quam § 5 damus,
 veteri precatone, non cariturum te fructu præsentaneo tantillæ devotionis. Va-
 le lector, & pro me quoque Divum precare.

C § I. *S. Liborii* natalis, ætas.

CIRCA FI-
 NEM SEC.
 IV.
S. Liborii na-
 talis 9 Junii.

Quartus Cenomanorum in Galliâ antistes fuit
S. Liborius, quem gesta ejus, quæ infra
 ex veteri *Ms. Cenomanensi* dabimus, obiisse tra-
 dunt v Idus Junii: quo die Vitam illius refert
Renatus Benedictus; licet *Vita* à Joanne Morel-
 lo canonico Cenomanensi collecta (quam Gallicè
Renatus edidit) habeat, quarto Idus Junii in
 pace quievit: quod incuriâ fortasse librarii fa-
 ctum. *Andreas Saussaius* in supplemento *Marty-*
rologii Gallicani, v Idus, sive die ix Junii, ita
 illius meminit: Hoc ipso die Cenomani *S.*
Liborii episcopi, cujus consecrata perpetuæ
 venerationi memoriâ sacris in Fastis locum
 habet die xxiii Julii, quâ die dictum est
 de eo, post mortem in Germaniam ad Pa-
 derbornensem civitatem, tutelæ gratiâ, trans-
 lato. Eodem die *Philippus Ferrarius* in generali
 catalogo Sanctorum: Cenomani in Galliâ, *S.*
Liborii episcopi ejusdem urbis. Idem alibi quo-
 que *Liberium* appellat, uti & *Galesinius*, *Fe-*
Julii Tomus V.

licius, Mss. quadam: at Claudius Robertus in
Galliâ Christianâ, Liberium & Liborium.

2 Prolixior *Vita*, sub *Bisone* episcopo Pader-
 bornensi scripta, atque ea quæ in 2 parte *Legen-*
da anno 1483 excusâ exstat; afferunt obiisse x Kal-
 end. Augusti, sive xxiii Julii. Quo die de eo
 ita habet *Romanum Martyrologium*, cui & alia con-
 gruunt: Cenomani in Galliâ, *S. Liborii* e-
 piscopi & confessoris. *Constantius Felicius*: *Li-*
borii episcopi in Cenomani. *Appendix ad*
Martyrologium Adonis: Eodem die *S. Liborii* epi-
 scopi civitatis Cenomanensis & confessoris.
Vetus Ms. Martyrologium monasterii S. Martini Tre-
viris: Paderbornæ *Liborii* episcopi & con-
 fess. *Ms. Florarium, vetus Martyrologium Colonia*
 anno 1490 editum, & alia *Mss. Usuardi nomi-*
 ne insignita: Apud Cenomannicam civitatem
 depositio *S. Liborii* episcopi & confessoris.
 Hic quinquagesimo ordinationis suæ anno,
 ad Patrem & patriam transit feliciter ex hoc
 mundo. *Cartusiani Colonienses in Addit. ad Usuar-*
duin: Cenomani *S. Liborii* episcopi & con-
 fessoris, multæ sanctitatis viri, quem episco-
 D d d 2 pa-

AUCTORE patus sui anno quinquagesimo defunctum B. Martinus Turonensis sepelivit. *Galesinius autem*: Apud Cenomanos S. Liberii episc. & conf., qui B. Martini episcopi Turonensis æqualis, divini cultus propagator egregius exstitit, veræque in Christo religionis doctor ac magister, quamplurimos ab erroribus maleque agendi consuetudine avocavit. *Cassianus denique*: Item Cenomannis S. Liberii episcopi & conf., qui magnæ vir sanctitatis, multos ab errore & peccatis convertit, Deique honorem ac cultum late propagavit. Cum episcopatum quinquaginta annis laudabiliter administrasset, obdormivit in pacè, atque à S. Martino episcopo Turonensi sepultus est. Quiescit nunc Paderbornæ. *In primâ editione, aliquantò brevius, eadem fere perstringit.*

non 21,
B
vixit seculo 4

3 *Ferrarius XXI Julii enim refert, ac Molanum citat, qui ejus ad illum diem non meminit, sed XXIII Julii ita habet*: Cenomanis depositio SS. Pavacii & Liberii episcoporum & confessorum. *Et S. Pavacius XXIV Julii colitur.*

4 *Quo seculo vixerit S. Liborius perspicuum est, ut qui sit à S. Martino episcopo Turonensi mandatus sepultura: hunc autem constat, Casario & Attico Coss. sive juxta aram vulgarem, anno Christi 397 obiisse: licet alii dissentiant, absque solido argumento. Quo vero anno decesserit Liborius, non est discretè expressum. Si, quod in Vita è Joannis Morelli codice descripta traditur, inque titulo secunda Vita, id verè ab antiquioribus acceptum est, vixisse temporibus Constantini & Valentiniani imperatorum; est 49 annis ecclesiæ dicatur præfuisse; non potest intra annum 385, superstes existisse; aut saltem 389, si Constantino juniore regnante ad episcopatum solium evelctus est. Sed fortassis non Constantini legendum censerebit quispiam; sed Constantii, qui anno 361 decessit.*

quando ejus decessores?
C

5 Porro si, quod in hujus Vita dicitur, immediate successit S. Pavacio, atque hic, quod in ipsius quoque Vita traditur, S. Juliano, primo Cenomanorum antistiti, comes adjutorque datus à Romano Pontifice; consequens est, S. Julianum non esse à S. Clemente missum in Gallias, nedum à S. Petro: sed vel Decio & Grato Coss. uti XXVII Januarii Letaldus monachus ad ejus Vitam in epistola ad Avesgandum episcopum scribit, S. Gregorii Turonensis sententiam secutus, vel fortasse paucis annis ante sub Philippo Augusto, aut etiam (quod Antonio Corvasserio in Historiâ episcoporum Cenomanensium placuit) sub Gordiano. Nam si non est in Tabulis episcoporum Cenomanensium error, est nunquam sedes vacavit, collocato S. Juliano exordio circiter consulatum Decii & Grati, annum videlicet Christi 259: si inde numerentur sedes S. Juliani anni 47, menses 3, dies 10, S. Turibii anni 5, mensis 1, dies 11, S. Pavacii anni 43, S. Liberii 49, pervenimus ad annum 395, & fatendum erit, hunc neque Magni, neque junioris Constantini temporibus episcopum fuisse. Verum illud haud satis credibile, S. Pavacium, S. Juliano adjutorem datum, atque cum eo ad prædicandum in archidiaconatus officio directum, postea in Gallias annos 95, & quod excurrit, supervivisse. Sed de S. Pavacio, quem quidam Pava-sium appellant, XXIV Julii: de S. Turibio agemus XVI Aprilis. De ætate S. Liberii ac sedis tempore Baronius in Notat. ad Martyrol. XXIII Julii: Sedit annos XLIX temporibus Valentiniani, Gratiani & Theodosii augustorum. Verum non anno 364, quo impetare cepit Valentinianus,

D

ad 395, quo Theodosius decessit, conficiantur annis solum 31. Et prius decessisse S. Liborium inde liquet, quod S. Martinus S. Victorem, vel Victorium II, eo tempore, quo mortuus est S. Liborius, decem solum annos natum, deinceps educavit, adalsumque sacerdotio ipse instituit, minimum 14 post annis: unde consequens videtur anno 383, aut etiam ante, decessisse Liborium.

§ II. S. Liberii Vita.

TERNAS S. Liberii Vitæ damus, perbreves, *Tres ejus breves* *è Mss. codicibus ecclesiæ Cenomanensis, beneficio Ludovici Cellotii nostri acceptas. Citantur ea, mi fallor, à majoris Vitæ scriptore, his verbis cap. 1, num. 5. Non tamen desunt etiam certa de ejus meritis apicum monumenta. Habentur etiam Gesta Pontificum ejusdem, cui præfuit, ecclesiæ Cenomanicæ, simplici eloquio, & absque omni nævo figmenti, fidei narratione contexta: in quibus non plena alicujus eorum vitæ series replicatur, sed quis cui successerit, cujus meriti fuerit, quot annis ecclesiam rexit; breviter etiam annotatum. Hujus verò sacri ac pretiosissimi viri Liberii etiam transitus, ex hac valle lacrymarum ad societatem semper verè beateque gaudentium civium supernorum, quo contingerit ordine, latius indicatur. Exstant & aliæ de ejus ortu & vitâ litteræ strictim exaratae. De his iterum cap. 5, num. 18. Tradunt quoque litteræ superius memoratae, multa quidem S. Liborium in hac vitâ fecisse miracula, sed multo plura postmodum ad sepulcrum ejus fuisse divinitus ostensa, licet ob multitudinem suam nominatim expressâ non sint.*

7 *Primò igitur loco Vitam brevem damus ex veteri Ms. Legendario ecclesiæ Cenomanensis. Deinde aliam ex vetustâ item Ms. de Vitis episcoporum Cenomanensium, in thesauro ejusdem ecclesiæ recondito; cui Vita hic est titulus: Gesta Domni Liberii Cenomanicæ urbis episcopi, qui fuit temporibus Constantini & Valentiniani imperatorum. Tertia descripta est è libro manu exarato Joannis Morelli canonici Cenomanensis, in quem Vitæ episcoporum Cenomanensium anno 1572 retulit. Ea ex prioribus duabus contexta; ab ipsone Morello, an potius ab antiquiore alio, haud nobis compertum. Hanc certè, à Petro Vello Gallicè versam, edidit Renatus Benedictus, ut jam monuimus.*

8 *Dein subjiciemus prolixiorem aliam Vitam alia majori graviter & bonâ fide conscriptam, ut censet, qui primus eam edidit, Suvius, Molanus quoque & Galesinius. Auctor Saxonem, id est, Westfalum, se fatetur lib. 2, cap. 2, num. 7. De gente nostrâ, hoc est, Saxonicâ, inquit. Et cap. 8, num. 37, & maximè Saxones nostri. Ex lib. 1, cap. 5, num. 18, conjucere licet, canonicum fortassis ecclesiæ Paderbornensis fuisse: Quod nos facile, inquit, credimus, ex his quæ oculis nostris videre meruimus, postquam ad nos sacrum translatum est corpus. Quando eam scripserit Vitam ac translationem, inde est manifestum, quod Bisoni, quarto Paderbornensi episcopo, eam dicarit, ut patet lib. 2, cap. 1, num. 1. Biso autem quando sederit, ita statui potest. B. Hathumarus obiit anno 815, aut 816, ut infra patebit: Baduradus sedisse dicitur annis 48. Ei ergo anno 863, vel sequenti successit Lnithar-*

A rius, qui anno 865, ut III Februarii ex Vita S. Ansharii, & IV, ex S. Remberti perspicere est, ipsum S. Rembertum archiepiscopum consecravit. Luithario annos 26 tribuunt Gobelinus Persona, Auctor Vita S. Meinweri v Junii, aliique. Verum ii B. Hathumarum mortuum ponunt anno 804 mendose. Luithario Biso successit, cui Vita discata, tempore Arnulphi imp., qui anno Christi 900, imperii 13 obiit. Auctorem hunc ita citat, ejusque atatem indicat Gobelinus cap. 38. Ad hunc locum (Paderbornam) Carolus sæpè divertit; quoniam, ut scribit quidam, qui postea in eodem loco, tempore Arnulphi regis vitam duxit religiosam, hic locus virtis omni nobilitate generis animique semper insignibus abundabat. Aliaque subdit, quæ hic Auctor habet lib. 2, cap. 2, num. 4. Unde verò, quæ litteris mandavit, ipse acceperit, indicat lib. 2, cap. 3, num. 10. Clericorum verò, quibus id negotii commendatum est, præcipuus erat quidam presbyter, Ido cognomine, qui omnem suæ protectionis historiam, & signa, quæ in ea divinitus ostensa perspexerat, partim vivâ voce intimata, partim litteris breviter annotata, ad nostram fecit venire notitiam. Hunc anonymi Auctoris insignem commentarium accepimus ex Ms. codice monasterii Corfendoncani Canoniorum regularium in Brabantia, contulimusque cum Savio & alia posterius adornata Paderborna nuper, ad alterius codicis fidem, editione.

Paderborna:

B

alia alibi Vita.

9 Ex hac brevitate S. Liborii Vitam è Bodecensis in Westfalia cœnobii manu exarato Passionali nobis descripsit Joannes Gamansius noster: quæ eadem, una cum translatione exstat in 2 parte Legendæ anno 1483 Colonia, dein 1485 Lovani excusa. Succincte S. Liborii Vitam è Savio expresserit Franciscus Havaus, & Zacharius Lippelous, atque in Gallicano Martyrologio ad XXI Julii Andreas Saussains. Eius de eo agit in Gallica episcoporum Cenomanensium Historia, Antonius Corvasseries Curtellus Cenomanus, insigni vir eruditione & judicio.

§ III. S. Liborii Translatio.

C Translatio reliquiarum ejus an. 836 facta:

ab oculatis testibus descripta,

per legatos curata,

D Oktor Gobelinus Persona, decanus Rilsfeldensis & officialis Paderbornensis, qui ante 240 annos scribebat, in Cosmodromio, atate 6, cap. 41 de S. Liborii translatione ista habet: Anno imperii Ludewici XXIV, translatus est S. Liborius de civitate Cenomanica Gallia, in qua quondam ipse fuerat episcopus, ad Paderbornam Westphalia; Aldrico Cenomanensem & Badurado Paderbornensem regentibus ecclesias. Hic Aldricus fuit accusatus apud Gregorium Papam IV, ut habetur 2 quæst. 6. Decreto nostris: Et quidam clericus ecclesie Paderbornensis, Ido nomine, conscripsit miracula, quæ vidit in translatione S. Liborii, & habentur scripta in ecclesia Paderbornensi supradicta. Et Erconradus diaconus ecclesie Cenomanensis scribit eadem miracula, prout ea se vidisse testatur: & ipse scribit, quod legati episcopi Baduradi, pro reliquiarum sanctarum receptione missi Cenomannicam, principales fuerunt, Folodagus advocatus episcopi Baduradi, Meinulphus archidiaconus, Adelbertus presbyter, Aldricus diaconus, & Drudwinus subdiaconus: & quod Meinulphus in ecclesia S. Vincentii Cenomanensi vovit monasterium sanctimo-

nialium fundare in honorem B. Mariæ & Auctoris S. Liborii, in loco, qui dicitur Bodicon.

I Eadem tradit Krantzius, Metropolis lib. I, cap. 28, qui Folodagium vocat, quem Gobelinus Folodagum; Erconradum, quem hic Erconradum. Addit Baduradum, quod mira devotione in sanctum Dei Liborium ferveret, ejus reliquias petisse; Aldricum, sive quod meritis esset præventus a Badurado, sive quod minoris eas fieri in provincia cernebat, protinus annuisse, quas causas neque ex Gobelino, neque ex historia translationis à coætaneo scripta, accepit Krantzius. Postremò hæc adjicit: Celebris est memoria ejus usque hodie in ecclesia Paderbornensi; quod crebra in populum beneficia contestantur ac merentur. Ideo autem S. Meinulphum votum auctori fundandi monasterii nuncupasse, ut prosperare dignaretur Deus legationem eorum. In Vita S. Meinulphi, quam v Octobris dabimus, nulla hujus voti ab eo apud Cenomanos nuncupati mentio fit: ut vel inde coningere liceat, eam Vitam à Gobelino Persona non esse conscriptam, quod tamen Savius in manuscripto codice se reperisse scribit.

E

12 Consignata est non uno die in Martyrologiis hujus translationis memoria. Nam XXVIII Aprilis ita habet vetus Kalendarium ecclesie Paderbornensis: Inventio corporis S. Liborii. Antiquum item breviarium typis excusum: Translatio S. Liborii. Plenum officium. Ms. Florarium: Floriani martyris translatio, & Liborii episcopi & confessoris. Colitur S. Florianus IV Maii. Vetus Martyrol. Colonia editum anno 1490: Cenomanis translatio S. Liborii episcopi & confessoris in Paderbornam. At Cartusiani Colon. in Addit. ad Usuardum: Apud Paderbornam translatio S. Liborii episcopi Cenomanensis & conf. Canisius denique: Item Paderbornæ elevatio S. Liborii episcopi Cenomanensis in Gallia, & confessoris, de quo plenius XXI Julii. Eo igitur die levati de mausoleo sacri artus; ut loquitur coætaneus scriptor. Nam ad urbem Cenomanicam quinto Kalendarum Maiarum die venerunt legati Paderbornensis antistitis, ut habet Ms. Corfendoncanam; non Cenomanis quarto, ut libri editi. Sequenti die facta elevatio est. Kalendaris verò Maii ab urbe Cenomanica profecti sunt.

ea elevatio 28 April.

F

13 Tandem die quinto Kalendarum Juniarum, quo tunc sacra Pentecostes solemnitas agebatur, ad desideratam diu Paderbornensem ecclesiam pervenerunt. Consentunt invicem hi chronologici characteres: annus Christi 836, Indictio XIV, dies Pentecostes XXVIII Maii, cum Pascha fuisset XVI Aprilis. Annus verò Ludovici Pii Imperatoris 24, non à morte Caroli Magni patris, quæ contigit anno 814, duci debet, sed ab anno precedenti; quo augustus est, jubente patre, proclamatus, licet major Vita, annum Ludovici ponat 23, nimirum à morte patris. Ad diem verò XXVIII Maii, sive v Kal. Junii, Cartusiani Colonienses in Addit. ad Usuardum ista habent: Apud Paderbornam translatio S. Liborii episcopi Cenomanensis & confessoris. Consentit Molanus, Florarium, & paullo aliter Martyrol. Colon.; In Paderborna adventus S. Liborii episc. & confess. Canisius eodem die: Item Paderbornæ translatio S. Liborii episcopi Cenomanensis & confessoris: quæ translatio magnis miraculis divinitus illustrata, & certis eximie sanctitatis argumentis, cum corpus ejus ab Cenomanorum urbe Paderbornam deventum est à secundo Paderbornensi episcopo Badurano. De eo

allata 28 Maii.

AUCTORE
J. B.

pluribus XXIII Julii. *Andreas Saussaius in Martyrologio Gallicano ita scribit: Eodem die translatio S. Liborii episcopi Cenomanensis, quando sacrum ejus corpus Paderbornam delatum est: in qua avectione multa signa, quæ refulsere, sanctitatis ejus & gloriæ certissima argumenta exhibuere.*

Historia
translat. per
scriptorem
Saxonem,
non tamen
Idonem;

14 *Translationis Historiam, & miracula in ea facta, Idon presbyter partim viva voce intimata, partim litteris breviter annotata, ad viri religiosi, qui vitam S. Liborii, ut dicitur ante, conscripsit, fecit notitiam pervenire. Non arbitratur, scriptum illud Idonis existere; nedum illud ipsum esse, quod hic damus: id Baronium existimasse, perperam asseruit, qui tertiam Sarii editionem adornavit. Diseritè Ita scribit Baronius ad annum 836, num. 12. Ab eo (Idone) qui accepit, sive scriptis, sive vivâ voce tradita, simul jungens, in dicto de ejus translatione libello contexit.*

per Cenomanum, non Erconradum.

15 *An existet, quam Erconradus Cenomanensis diaconus conscripsisse translationis historiam traditur, cum miraculis à se visis, hæud scimus. Breviorem nacli sumus ex veteri Legendario ecclesie Cenomanensis, quam ferè sequitur Corvasserius. Ea tamen non videtur ab oculato teste scripta, cum ipsum Baduradum (quem Baduratum vocat) Cenomanos eâ causâ profectum tradat, quod alter scriptor planè exactissimus negat. Ideo hallucinatus fortasse est auctor ille, quod cum audisset elevationi reliquiarum duos adfuisse episcopos, crediderit, alterum fuisse Baduradum, qui David erat S. Aldrici coepiscopus. Neque is Baduradi legatorum nomina prodit, ab Erconrado tamen olim expressa, si Gobelino Krantzioque fides.*

Reliquie una
allata SS.
Pavacii, Thuribii,
Gundanifoli
episcoporum

16 *Meminit hujus translationis Wernerus Rolvinckius lib. 3, de sin & moribus Wiffstadiorum cap. 8, his verbis: Benedictus quoque Badueradus, secundus episcopus Paderbornensis, divina revelatione confortatus, solenniter transfudit corpora SS. Liborii, Panacii, Turibii, Gundanifoli, episcoporum Cenomanicæ civitatis, ad suam ecclesiam cum multa gloria miraculorum. Et sanè brevior translationis historia num. 5, multas aliorum Sanctorum reliquias, una cum S. Liborii corpore, Paderbornensibus à S. Aldrico datas tradit. Ac verò, ut alter auctor cap. 4, num. 12 testatur, erant in eodem loco aliorum quoque membra Sanctorum, in sarcophagis honestè reconditorum, maxime episcoporum civitatis illius. Ex iis fortasse particulas sanctus antistes legatis donavit: nam si corpora integrâ, non id filissent scriptores. Die xxv Julii Cenomanis S. Fulviani translatio celebratur: at trium illorum consignata pridie in Martyrologio memoria. Ita enim habent Cartusiani Colonenses in Addit. ad Usuardum & vetus Martyrologium Colonia editum anno 1490: Cenomanis depositio SS. Pavacii, Turibii, & Gundanifoli, episcoporum præfatæ urbis & confessorum. At Ms. Florarium Sanctorum In Paderborna depositio sanctorum episcoporum & confessorum Cenomannensium, Panacii, Turibii & Gundanifoli. Agitur S. Thuribii natalis xvi Aprilis, S. Pavacii xxiv Julii, ubi fusius de eorum rebus gestis. At Gundanifolus in catalogo episcoporum Cenoman. apud Claudium Robertum, Johannem Chenu, Antonium Corvasserium, notus non est, neque in Saussaii Martyrologio Gallicano.*

C

17 *Idem, qui supra citatus, Gobelinus in Chronica Paderbornensis diœcesis cap. 9, isdem ferè verbis quibus in Cosmodromio, hujus translationis meminit, sed S. Valerinum addit, alibi planè ignotum: Anno, inquit, Ludovici Pii xxiii, translatus est S. Liborius, & S. Valerinus de civitate Cenomannica Gallicæ, &c.*

D
S. Valerini

§ IV. Fraternitas ecclesiarum Cenomanicæ & Paderbornensis.

Spectat illud quoque ad S. Liborii honorem, quod inter ecclesias Paderbornensem ac Cenomanensem sacrum fœdus illud est perennis amicitie, sub communis Patroni tutela, auspicioque, ut utrimque publicarum precum, atque efficaciam ad divina dona promerenda, qua in omni inest virtutum Christianarum exercitatione; communio esset. Eam tunc à S. Aldrico sanctam societatem, sive, ut vulgò appellant, fraternitatem, ita Paderbornensis historicus indicat cap. 5, num. 24: Dehinc inter utriusque ecclesie, Cenomanicæ videlicet & præfatæ Paderbornensis, congregationes, firmata caritate perpetuæ fraternitatis, ad patriam eis redeundi licentiam dedit. Qualis ab exordio per quatuor secula, & ultra, congregatio Paderbornensis existèrit, conjici ex Gobelini verbis potest, qui cap. 64, de Bernardo IV episcopo XXI, qui circa annum 1227, episcopatum adeptus; 28 annis tenuit; ita scribit: Sub isto Bernardo in ecclesia Paderbornensi adhuc observantia regularis inter canonicos ejusdem ecclesie viguit: & sub eo immutatio facta videtur de regulari observantia ad statum canonicorum secularium. Idem habet in Chronica Ms. ecclesie Paderbornensis; ubi Bernardum tradit solum 18 annis sedisse. De eadem fraternitate scriptor Cenomanicus hæc tradit: Sanctæ fraternitatis fœdus invicem percutiunt, & sub sacro osculo suarum orationum suffragia communicant.

Fraternitas
inter cano-
nicos Pader-
bornenses;

E

tunc regulares,

Cenomanenses,

19 *Sub Bernardo III episcopo (qui Ottonis IV imp. anno 6, Christi 1203, aut 1204 Bernardo II successit, rexitque eam ecclesiam annis 19, uti idem Gobelinus tradit) canonici Paderbornenses Cenomanos rogarunt, ut fœdus illud fraternitatis secum olim initum confirmarent, missa iis historia Translationis S. Liborii, & commemorati ecclesie sue initis, qua allato isthuc sancti Præsulis corpore constabilita fuerint. Ipsorum epistolam non vidimus: vulgatum nuper, cum S. Liborii Vita, Cenomanorum responsum, hic visum est dare. Ex eo fit manifestum, quibus in rebus sita illa fraternitas esset: nimirum ut fervor mutuæ caritatis de igne sancti Spiritus olim accensus, quotidie convalesceret, flagraret ardentius & ignesceret; ut servantes mutuam unitatem spiritus in vinculo pacis & fraternæ dilectionis, unam sanctam communionem, prout fieri posset, & temp. haberent, consilii, auxilii, substantiæ, voluntatis. Epistola Cenomanensium ita habet:*

tenovata anno 1205,

F

20 *Reverendis in Christo dominis, suis carissimis fratribus & amicis, Dei gratiâ, præposito & decano & capitulo majoris ecclesie Paderbornensis, N. decanus indignus, & capitulum Cenoman. salutem in Domino, & sinceram cum devotis orationibus & obsequiis caritatem. Summo Patri Deo, & ejus Uni-*

de ea Cenomanensium
epistola,

A *Inducens, Deo
tribuenta in-
cremenda Ec-
clesia*

Unigenito cum Spiritu principali, honor & gloria & gratiarum actio plenius referatur, cujus Unigenitus plenus gratiæ & veritatis, apparuit matri nostræ ecclesiæ primitivæ: & de plenitudine ejus, quam fons vitæ in plurimas derivavit aréolas, qui fuimus prius steriles, fecundati simul nunc tam loco quam animo fideles, accepimus universi. Hoc certè nascentis Ecclesiæ rudimenta poscebant, ut granum sinapis in arborem magnam surgeret; & fermentum mulieris in tribus farinae satis absconditum novam conspersionem altius elevaret. Sic granum frumenti mortuum tæneravit. Sic Joseph Ægyptum nobili Israëlitarum semine augmentavit. Quando Sapientia Dei humanitus corporata radicavit in populo honorificato, & in electis populis Christianis mittens radices, vineam suam novis agricolis tradidit, & non jam labruscas à patricidis, sed botros Cypri à fidelibus accepit custodibus, & ex eis bibit vinum dignum dilecto, labiis & dentibus ruminandum. Ex tunc verè vineæ florentes dederunt odorem suum. Sed quæ est ista speciosa inter alias, spirans ad nos odorem suavitatis? Ecce odor ejus, sicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus. Quænam, inquam, est ista tam prudens inter filias, suo tam humilis, nostro tam sublimis judicio? Quomodo tam prudenter primordia sua meminit, & singula recolit incrementa? Etiam quando erat parvula & ubera nondum habens, & cum stillarent montes dulcedinem, & colles fluere lac & mel, tam diu lactabatur, donec vidit sterilem habitare in domo matrem filiorum lætantem. Sic carissima soror nostra, à primis exorsa cunabulis, ordine progreditur: & primo unitas cordis & animæ in multitudine credentium, & rerum omnium communitas recensetur, quando sub Apostolico duodenario, septenario Levitico ministrante, illa prior Christiana fraternitas lingua & manu, alternis panibus, pascebatur. Cujus siquidem de medio caritatis fulgur egrediens, & scintillæ quasi æris candentis, simili zelo plurimas ecclesias accendiderunt: & sic est inter eas insolubilis germanitas confirmata, ut unanimes passionum & consolationum participes permanerent, sive locali confinio contiguæ, sive spatiosis terrarum tractibus separatæ.

B *Indicantique
Canonicos
Paderbor-
nenses patria
sua conver-
sionem humili-
ter comme-
moratâ,*

*Joan. 1, 9.
Luc. 12, 49.*

*Prov. 27, 2.
Eccli. 5, 18.*

*pro corpore S.
Liborii*

21 Sic prudentissima soror nostra Paderbornensis ecclesia, stylo altiloquo & continuato sermone, matris suæ primitivæ ecclesiæ statum feliciorum commemorat, ut forem commoneat, ut corda patrum in filios convertat; ut, quod consuevit facere, ipsa doceat, quasi utens voce & vice veræ lucis. quæ illuminat omnem hominem, dicat: Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut ardeat? Est reverà sororis nostræ humilitas multis laudibus prosequenda, quæ suos ita dissimulat titulos, ita à se excelsa abstulit, quæ præconia sua alienis adscribat; & aliena incommoda suis excusat commodis & obnubit, ut illud sibi compereret: Laudet te alienus & non os tuum, & alterum non deest: Justifica magnum similiter & pusillum. Vos revera, Patres Paderbornenses, magni estis uno & eodem pignore, nos pusilli. Vos honore nostro divinitas dignata est, quo forsitan sumus nos indigni. Nostro vos estis deaurati thesauro, nos verò, transmigrante ad vos glo-

rioso confessore nostro & episcopo Liborio, quasi lucè aurea, sumus forsitan obscurati. Verumtamen per divinam gratiam nostræ Cenomanensi ecclesiæ id solaminis est relictum, ut inclytum confessorem Liborium & nostrum prædicare semper debeamus & vestrum. In nobis cæpit, sed vos ipse perfecit. Nos sanctificavit in terris, vobis cælestis jam præsidet. Nobis ad tempus est datus, vobis sine tempore destinatus. Nos corporali præsentia destituit: sed utriusque numquam deerit dono beneficii spiritualis. Quid igitur faciemus sorori nostræ die isto, quando alloquenda est? Summum Patrem, à quo cæpimus, cum timore & reverentia filiali pariter colaudemus in B. Liborii meritis gloriosis, cujus sacratissimum corpus, Cenomanensi ecclesia concedente, posteaquam Paderbornensis soror nostra carissima sibi meruit, spiritualis effecta est, & Saxonica circa id locorum durities emollita. Hiems infidelitatis transit: imber persecutionis abiit & recessit: flores virtutum & miraculorum apparuerunt, & vox turturis audita est in terra illa: maximè quando virtus mirifica eximii Confessoris astruxit, quidquid fides Christiani dogmatis allegavit. Vobis igitur, Paderbornenses, honor iste præcipuus, & peculiaris gloria consecratur, qui Patrem nostrum tanto celebratis honore, studio colitis, affectu intimo complectimini, ut dicatis: Inveni, quem desiderabat anima mea; tenui illum, nec dimittam. Cedit etiam ad cumulum laudis vestræ, quod pro pignore tanto, cum vobis plurimas debeamus humiles gratias, vobis solvitis affectum, propensius exhibetis & offertis obsequium; nec verbis ostendi, sed rei executione flagitatis allquando exhiberi.

22 Epistolæ continentia deinceps, quod nos valde audire delectat, annexit, prospere permanere, nec fuisse translata sedem vestræ cathedralis ecclesiæ, de quo rumor levis nobis quætionem moverat & conquestum. Quo jam vestra assertionem destructo, auditui nostro dedistis gaudium & lætitiâ in laudibus Salvatoris. Ad extremum verò quasi sinitri aureis vestræ epistolæ jam ponendis, acceptabiles & honestæ petitiones vestræ quod sint apud Dominum innotescunt. Nihil enim aliud quam quod animarum salutem, & honorum divino inserviat, postulant: intendunt ut fervor mutue caritatis, de igne sancti Spiritus olim accensus, quotidie convalescat, flagret ardentius & ignescat: ut servantes mutuo unitatem Spiritus in vinculo pacis & fraternæ dilectionis, unam sanctam communionem, prout fieri poterit, & rempublicam habeamus, consilii, auxilii, substantiæ, voluntatis. Insuper & epistolam vestram, cui sicut magistræ & dominæ hæc nostra humilis ancillatur, & librum vestrum de Translatione eximii Liborii, in nostris memoriter reponamus archivis. Tertio & ultimo instantius & obnixius supplicatis: ut natalitium diem magni patris nostri Liborii & patroni solenni cantu & cultu celebriter illustremus.

23 Quibus siquidem postularis gratissimo & libentissimo concurrentes assensu, gratias etiam vobis subjicimus pleniores, devotissimo vobis animo respondentes, quod aquæ nullæ nostram erga vos poterunt extinguere caritatem, nec flumina obruent eam, quam

AUCTORIS
J. B.

*ad Cenomanensibus at-
cepit,*

*ad stabilitatem
fidei,*

*Cant. 3, 4.
gratias egisset,*

*ac petiisse
confirmari
sacris fraterni-
tatis,*

*ut missa histo-
riâ Transla-
tionis S. Li-
borii,*

*petiisse, ut
eum celebra-
rent:*

*quod gratias
viciisim actis*

Deus

AUCTOR

J. B.

Spiciend. se
libros,

B

Mittuntque
Vitam S. Ju-
liani,

& rogant, ut
Paderbornen-
ses eum
publicè vene-
rentur;

C

ejus postea
illis misere re-
liquitur:

Deus verus stabiliat supra petram. Vestram ve-
ro epistolam, vel sanctissimi libellum Liborii,
nulla delebit oblivio, nec obliterabit anti-
quitas; sed in domo Domini, & apud nostros
posteris permanebunt. Et iustus Liborius, qui
apud nos floruit, Domino largiente, cultu
ampliore florebit, & multiplicabitur in domo
Domini beatissimi apostoli Juliani. Cui scili-
cet quartus gloriosus successit Liborius, duo-
bus aliis, viris quoque apostolicis, interme-
diis, Thuribio archipresbytero, & Pavacio
archidiacono, Cenomanensi cathedræ per or-
dinem præstitutis. Hic enim Julianus primus
Cenomanorum apostolus, velut Abraham pa-
triarcha, pater sequentium præsulum & Cé-
nomanensium gentium in Christo, quadam
functus auctoritate apostolicâ, usque in ho-
diernum diem existit & existit missus, comi-
tantibus illis, à B. Clemente Petri Apostoli
successore. Unde fraternitati vestræ humiliter
supplicat Cenomanensis ecclesia, soror vestra,
quatenus librum de vitâ ipsius eleganter exa-
ratum, reverenter & memoriter apud vos in
perpetuum habeatis; & apostoli nostri bea-
tissimi Juliani natalitium diem, sexto Kalen-
das Februarii, solenniter celebretis: ut qui cla-
rus signis & miraculis regno Franciæ suffra-
gatur, suæ quodammodo Paderbornensi ec-
clesiæ & populis Saxonie (sicut per ipsum &
propter ipsum facere magna potens est Domi-
nus) abundantius suffragetur. Nosque & vos,
suffulti tantis intercessoribus utrique ecclesiæ
combinatis, divino munere geminato eorum
suffragio, utramque stolam possimus facilius
à Domino consequi in tempore retributio-
nis, Amen. Valetè in Domino, & manete in
dilectione nostra. Data anno Domini mille-
simo ducentesimo quinto, pridie Kalendas
Octobris.

recens mira-
culis illustra-
tum;

24. *Hactenus epistola.* Regobat tunc Cenoman-
ensium ecclesiam Hamelinus episcopus, qui imminen-
tis belli ac direptionis metu, anno 1201, corpus
S. Juliani episcopi Castellam-danum transtulit, va-
lidam urbem & operibus & situ edito, ut nomen
ipsius indicat: nam (ut ad 1 Februarii monui-
mus, antea à Duchesnio, Catellio aliisque obser-
vatum) quarumcumque urbium nominibus du-
tum vox addita, quod montem sonat aut collem,
et alio loco posita fuerunt. Hamelinus porro bino
post, sopitis jam tumultibus, Cenomanos ve-
nerabilis depositum reverxit, solenni pompâ; mul-
tis miraculis decoratâ, ut auctor est Antonius
Corvasserius. Ideò fortassis canonici Cenomanenses
biennio post, recenti adhuc memoria, illius pu-
blicam venerationem suscipere Paderbornensibus.

25. *Excitati hac adhortatione, fraternitatisque*
fiducia Paderbornenses, post annos octo & trigin-
ta ipsius quoque S. Juliani reliquias petere ausi;
aliis sæpè negatis, à B. Gausfredo II episcopo (de
quo III Augusti agemus) & capitulo Cenoma-
nensi obrinnere, propter eam quam diximus, fra-
ternitateque, ita testantibus Cenomanis in epistola,
quam xxv. I. Januarii ad vitam S. Juliani publica-
vimus: Nec tamen, inquiunt, alienari duci-
mus, quod per venerabilem virum, domi-
num videlicet Suederum canonicum vestrum
& fratrem nostrum, de supradictis reliquiis
vestræ mittimus ecclesiæ, quam propriam
reputamus. Mominere in eadem epistolâ sapius
illius antiquæ fraternitatis: Eo quod vos, in-
quiunt, societatis nostræ non immemores nos
per litteras & nuntium visitatis, ac deinde;

Vestræ namque & nostræ ecclesiæ fraterni-
tatis unitatem, quam devotis brachiis am-
plexamur, desiderio desideramus perpetuo,
mutuoque ac irrefragabiliter observari.

26. *Ejusdem societatis meminit vetus Registrum*
ecclesiæ Cenomanensis, in quo hæc habentur: Ini-
tum est fœdus, seu societas, inter Ceno-
manensem & Andegavensem ecclesias, Theo-
baldus Luxemburgio episcopo Cenomanensi,
Sixto IV Pontifice Maximo, Friderico III
Austriæ imperatore Romano, & Ludovico
XI Francorum regè: ut patet ex litteris
de die decimâ tertiâ mensis Aprilis post Pa-
schâ, anno Domini millesimo quadringente-
simo secundo. Quæ quidem societas inter
eadem ecclesias jam ante inita fuerat, ut
videre est in antiquis diplomatibus, quæ ha-
bentur in libro albo, anno scilicet Domini
mccclvi. Similis societas est cum ecclesia Pa-
trobrunensi in Saxoniâ, quam inierunt DD.
Aldricus Cenomanensis & Baduradus Patro-
brunensis episcopi anno Domini dcccxxxv i
Ludovico Pio imp.

similem in-
eunt societa-
tem cum An-
degavensibus:
anno 1256,

E

27. *Hæc ibi. Apographum ad nos missum habe-*
bat, litteras de ea cum Andegavensibus societate
exaratas fuisse anno millesimo quadringentesimo se-
cundo, quod cum ceteris non congruit: restituend-
um millesimo quadringentesimo septuagesimo secun-
do. Nam Sixtus IV anno 1471, IX Augusti Pon-
tifex creatus est, anno Friderici III, 32. Ludov-
icus XI Gallie regis 11. Theobaldus anno circi-
ter 1468, factus episcopus; obiit Kalendis Se-
ptembris anno 1477. Erat tunc Andegavensis e-
piscopus, cum illa renovata societas est, Joannes
de Bella valle, ut videre est apud Claudium Ro-
bertum. Cuius verò primùm facta fuit anno 1256,
ecclesiam Cenomanensem post B. Gausfredum guber-
nabat Guilielmus Rolandus; Michaël Avis An-
degavensium.

ac renovant
anno 1472

§ V. S. Liborius calculo laboran-
tium patronus.

Qua religione atque alacritate populorum in-
vestus Paderbornam Liborius est, eadem
deinceps palam ac privatim honoratus, vocatusque
in vota. Neque spem devota sibi gentis, accola-
rumque pietatem destituit, quæ Numini ea sibi-
que probari frequentibus miraculis testaretur. Fi-
dem facit auctor antiquus, qui Vita illius lib. 1,
cap. 5, num. 18, cum multa Cenomanis adejus
sepulcrum edita dici prodigia retulisset, ista adji-
cit: Quod nos facile credimus, ex his quæ
oculis nostris videre meruimus, postquam ad
nos translatum est corpus. At lib. 2, cap. 9, num.
40. Cum tali honore, inquit, sacratissimum
corpus in ecclesiam delatum; & in loco in
quo hætenus requiescit, collocatum est. Ubi
quantis postmodum miraculis effulserit, quan-
ta sanitatum dona præstiterit, alibi dicenda
reservamus.

Miracula
Paderbornæ
facta,

E

29. *An ea alio deinde libello sit complexus,*
aliove post ipsum, nobis hand constat. Sed cum
civitas Paderbornensis, ut in Vita S. Meinwerci
episcopi v Junii memoratur, anno Christi 1000,
Ottonis III, xvii Indict. xiiii incendio vastata sit,
quo & nobile principalis ecclesiæ monasterium,
præcipui operis & decoris, à Carolo Magno
fundatum, à beatæ verò memoriæ Badurado
episcopo consummatum, & xiv Kalendas
No-

deperdit;

No.

A Novembris dedicatum, cum libris, privilegiis plenariis, aliisque ecclesie ornamentis conflagravit; facile evenire potuit, ut ea quoque miracula, si mandata litteris erant, perirent. Qua verò postea contingere, vel omnino scripta non sunt, vel perdisita; vel usquam ignorabilibus scriptis abdita. Nam Albertus Krantzius decanus Hamburgensis, qui 600 post scriptorem illum annis vixit, Metropolis lib. I. cap. 28, uti supra § 3. num. II diximus, refertur celebrem ejus ad sua usque tempora memoriam existisse, quod crebra in populum beneficia contestantur, enquit, ac merentur.

vecentiora:
Liborii frequens tibi nomen:
 30 Hinc clarum eo tractu Liborii nomen, quod quamplurimi gerunt, appellanturque Teutonice **Borris**, aut ad blanditius, praesertim cum adhuc parvuli sunt, formam diminutivam, **Borriken**. Neque enim S. Borissus, Wlodomiri Magni Rusorum regis filius in iis regionibus notus. Dicitur ejus nomini in collegio Societatis Jesu Paderbornae oratorium, sive sacellum est; atque sub cathedralis basilicae turri altare. Ad venerandas ejus reliquias magna hominum confluit Paderbornam multando, tum alias per annum, tum praesertim quibus diebus ea per urbem circumferuntur, ac solennes habentur supplicationes. In his verò supplicationibus ante feretrum, cui ejus reliquiarum theca imposta est, cauda pavonis ab sacerdotum aliquo gestatur. Cujus ritus, haud alibi (quod quidem meminimus) observati, assequi adhuc causam non potuimus. Specie quadam magnificentiae, à majoribus usurpatum conjectant sagaciores quidam: alii à quopiam eventu manasse. Neque causa est, cur illud sive avita simplicitatis; sive celebris olim facti, eatenus jam obliterati, monumentum abrogetur. Fuere porro reliquia S. Liborii antea inclusa intra capsam ex are affabre factam, umbra ferè specie, atque inauratam, ornataque circum duodecim Apostolorum argenteis stans. Eam in supplicatione consules aliqui primarii è senatu (uti hic Antverpia statum Decipara) gestare consueverunt. Verum nuper Lutherana disciplina depravata, id onus, velut indecorum aut superstitiosum, excusare; quibusdam viris piis mala, qua his annis plurima urbi evenere, palam ominantibus. Eam autem tumbam à Christiano Brunsvicensi ablata ac lacerata, ut infra dicemus, alia ex argento, pretiosa & elegans restituta. Reliquia ejus aliqua jam olim collegio S. Castoris apud Confluentes donata, ut ex Christophori Broweri nostri libro XV Annalium Trevirensium patet, ubi anno MCCVIII factam ejus basilicae dedicationem refert, inque reliquiarum, qua in majori altari continentur, catalogo, ista habet: De Sudario S. Thomae ep. & M. Cantuariensis, & S. Liborii episcopi, & aliorum multorum Sanctorum.

altaria ei dicata:
B reliquia circumlata,
 riu singulari,

in eleganti capsâ;
 à Coll. gestata.

C Reliquia Confluentia,

patrocinium contra calculi dolores:

id indicans imago:

31 Nephriticis potissimum doloribus remedium, S. Liborii patrocinio, quaritur. Quam ad rem S. Benedicti opem alii implorant, qui S. Henrico imperatori in somnis calculi dolores, quibus cruciabatur, in perpetuum abstulit: alii S. Drogonis, cujus in Seburgo vico juxta Valencenas corpus asservatur. Celeberrimum, in hujus curatione morbi, est S. Liborii nomen, ut infra pluribus patibit. Eam ob causam ita illius effingunt imaginem, ut pedum dextrâ teneat, levâ librum, cui aliquot calculi superpositi. At hoc pender à pictorum vel sculptorum arbitrio (hac non Bollandi sed mea verba sunt) cum interdum levâ pedum & dextrâ librum praeferat, ut apparet ex Julii Tomus V.

sequenti imagine, quae libello Bollandi praefixa auctore J. B.

32 Praesens S. Liborii auxilium expertus olim Wernerus archiepiscopus Moguntinus, qui, ut scribit Serarius noster, ab anno 1260 ad 1284, sedit, atque auctor Germanis principibus, Rudolphi Hasburgici ad imperium evchendi fuit. De eo ista habet Gobelinus cap. 67: Eo tempore Wernerus archiepiscopus Maguntinus visitans reliquias S. Liborii in Paderborn, meritis ejusdem Sancti, ibidem à calculo liberatus est. Unde contulit, manus porrigentibus adjutrices ad reformationem ipsius ecclesiae Paderbornensis, de provincia Maguntinâ existentibus, XL dies indulgentiarum, anno MCCCXXVII. Cœperitne primum ex eo tempore contra calculi molestias invocari S. Liborius, quia eum veneratus levamen senserat Wernerus; an quia jam antè subvenire eâ agitudine laborantibus solet, ad illum deprecandum is accesserit, haud temere decernimus.

33 Antiphona extat & precatio in vetustissimis rituum sacrorum Breviariis, quâ S. Liborii adversus hac mala auxilium exoratur. Eam tenent Paderbornenses ex Gallia cum omni ecclesiastico, quo is colitur, officio, allatam; ut istic antea nephriticorum dolorum curatione celebrem existisse oporteat: cujus rei nulla apud Corvasserium mentio. Antiphona porro in antiquis tum manu exaratis tum excusis libellis precum, ita refertur.

Ad S. Liborium Episcopum, à calculosis specialiter honorandum, Oratio.

Christi Præsul egregius
 Pro nobis hic Liborius
 Oret Deum altissimum;
 Ne pro culpâ peccaminum,
 Morbo vexemur calculi:

E e e

Suc.

Wernerus archiepiscopus Moguntinus;

F

AUCTORE
J. B.

Succurrant nobis angeli,
Et post vitæ certamina
Ducant ad vera gaudia.

¶ Ora pro nobis pie pater Libori.

¶ Ut à calculi mereamur doloribus liberari. Collecta. Deus, qui B. Liborium, pontificem tuum, alias innumeris gloriosum miraculis, speciali in medendis arenarum & calculi passionibus privilegio decorasti; præsta, quæsumus, ut ipsius meritis & intercessione, his aliisque malis eruti, gaudiis perfrui mereamur æternis. Per Christum Dominum nostrum, Amen. *Brevior aliquando Collecta, è vasto Breviario Trevirensi, inferius recitatur in Historiâ secunda Translationis, per Joannem Carolum Erlwinium descripta.*

B

§ VI. Capta à Christiano Brunswicensi Paderborna, ablata S. Liborii reliquæ.

Nemo Germanorum hæreticorum pro Frederici comitis Palatini, & regno Bohemia, quod injustè occuparat, & mox propriis ditioribus exturbati, defensione, arma sumpsit turbulentiore, simulque infeliciose conatu, quam Christianus Frederici Ulrici Ducis Brunswicensis frater, episcopus Halberstadensis administrator. Erat huic magnanima indoles, tam excelso digna genere; verum eadem nimis facilis, aptaque circumveniri, præsertim cum apud Batavos, sub quibus militariæ artis tirocinium posuerat, alie Calvinianorum præceptiones, & religionum ac juris despicientiam imbibisset, ut jam tum apud hæreticam plebem, diæteris assuetam, furiosus episcopus audiret: quod agnomen illi deinceps apud Belgas Germanosque adhasit.

Christiannus
Brunswicensis
pro Palatino
exule moti
veti arma:

C

terras Moguntini in-
vadit:

35 Hic ergo anno Christi MDCXXI, equitum ac peditum non exiguas copias in Westfalia ac vicinis locis collegit: salutatoque Maurisio principe Aransicano, fœderatarum Belgii provinciarum gubernatore, & consiliis ab eo (ut creditum fuit) acceptis; Octobri mense per Hassiam versus Palatinatum contendit, Mansfeldio copiarum Palatini ductori opem laturus. In archiepiscopi Moguntini ditiones primùm irrupit, captoque per fraudem Amœnoburgo oppido, latè cades colonis, pagis ignes, vastitatem agris intulit; ut erat ipse temerarius, miles ejus crudelis, & omnis ignarus disciplina.

repulsus,
Westfaliam
vastat:

36 Verùm adventante cum valida manu Anhaltio comite, inde profugere coactus, retro in Westfaliam flexit: ubi Lipstadium, prodentibus Hispanicum presidium civibus, cepit, mox & Sasatum. Tum per diæcesim Paderbornensem ac Monasteriensem latè rapinis ac cadibus grassatus, minora alia oppida & arces, ipsamque tandem Paderbornam occupavit, die XXIX Januarii; anno

MDCXXI, tradentibus eam civium primoribus hæreticis. Hic ille Judæorum primùm bonis publicis, civium etiam (qua merces esse prodigionum capiã, solet) à quibus in urbem erat admissus adscitusque, ades expilare à milite sivit. Tum in cathedralem basilicam ingressus, majorum pretiosa donaria & ornamenta diripuit, ipsamque, cui S. Liborii inclusa ossa erant, capsam, de qua supra egimus. Hanc ille complexus (an ut præsentem Divum irrideret, quemadmodum nonnulli tunc interpretabantur, an juveniliter fortuna sua applaudens, non quero) fertur certè quidem saluasse, & quod se tanto tempore expellisset, gratias egisse: eam deinde confregit, & nummos ex materia cudi jussit. Gaspar Ens alique scriptores, statuas S. Liborii ex solido auro direptam ab eo tradidere: quam Julius Bellus in Lævea Austria, & Joannes Petrus Lotichius Rerum Germanicarum lib. XI pondo LXXX pependisse asserunt: & hic quidem addit, Brunswicensem statuam humero avulso, truncum reliquum curasse in montem conflare. Qua, Paderbornensibus ignorata, unde illi accepissent, haud scio.

S. Liborii
capsam con-
fringit.

non statnam

37 Ita Halberstadus, aut potius, qui ejus facilitate abutebantur, nefaris ejus commisionibus, in res sacras; nec minus in rerum sacrarum curatores defensoresque, ecclesiastici ordinis viros, furorem exercuerunt. Et canonici quidem ingenti pecuniâ multati. Adversus patres Societatis Jesu (quam hæretici, quippe ad ipsorum retegendas fraudes, ac flagitia reprimenda, datam à Deo militiam, præcipuè persequuntur) crudelitatem illi suam acuerant: quam ne totam effunderent, ipse fortassis potissimum S. Liborius urbis patronus, celeste certe auxilium, intercessit. Hermannus Bavingius, collegi atque academia, illic à Theodorico Furstenbergio episcopo constituta, Reclor, (qui etiamnum, dum hæc scribimus, in vivis est, optimus senex) gnarus, qui hæreticorum furor, quam ferale in sacros homines eorum odium esset, theologia philosophique auditores & professores, aliquot diebus ante, ad alia Societatis domicilia, variis portis visque dimiserat, agrè quidem elapsos à civium manibus, urbis portas custodientium, & hanc duci prædam reservare cupientium, benevoli in illum animi pignus. Ipsemet deinde Reclor, suorum consilio coactus, cum aliquot sociis, urbe quoque excessit. At non evasit pradorum, quos fugiebat, manus: nam Saltzsfela, amico oppido, in comitatu Lippicensi, à Godscalco Heurwinkelio Halberstadii centurione captus, & connivente hæretico senatu, grandi lytro multatus; eo dein per amicos præstito, per varia pericula, demum Monasterium pervenit.

Patrum So-
cietatis Jesu

aliqui antea
urbe egressi.

in via male
multati;

F

38 Haud paullo graviora perpetienda fuere iis, qui Paderborna in collegio remanserant, apud ipsum S. Liborii corpus: nam hoc ceteraque ecclesiæ majoris & aliarum spolia, in collegium nostrum convehi Halberstadus jusserat. Erant istic sacerdotes aliquot senio doctrinaque conspicui; ac fratrum coadjutorum, qui externa opera obeunt, unus artis culinaria, pinsendique unice peritus; quod ei collegioque saluti fuit: siquidem Halberstadus ejus operâ ingenioque delectatus, collegium ei (si fas est) donavit. Ceteri catenis vincili, Lipstadium abrepti ad dirum carcerem, uno dimisso cum publici commeatu listeris, ut multorum millium summam, vite captivorum sociorum servanda, flammisque à collegio, scholis, templo arcendis conquiveret. Et corrogavit illi quidem religiosa simplicitate daleros mille: quibus Lipstadium allatis,

carceri man-
cipati.

A irritata potius illarum harpyjarum, quam sedata est fames. Iterum ergo emissis, non sine presenti vita discrimine, Monasterium venit: ubi variis frustra tentatis, jussus est tandem à Reclorè suo istuc subsistere, quidquid in captivos ac domum hostibus permittere visum Deo esset.

omnisque
macerati in
castris:

39 Et domus quidem excussis fenestris, direptaque omni domestico instramento, præter bibliothecam, qua in cistas compacta adventu Catholici militis abripi non potuit, servata est: illi cum S. Liborii corpore per varia circumducti, tandem ad Hochstium oppidum, profugato Halberstadii exercitu, cum prada ducis in Cesareanorum venere potestatem, fame, nuditate, squalore confecti, ac vermibus undique obstiti, & Moguntiam dimissi sunt: cum prius victores lyri, quod ab iis exigebatur, jus in se solenniter transtulissent, ad actionem hostium, si qua aliquando intentaretur, elidendam; ac dein id ipsis lyrum condonassent. Sed hac quadrimestri post gesta. Nunc ad ducem revertamur.

40 Halberstadiani eo, quem diximus, successu elati, quæ jam in religiosos homines ac sacra per Westfaliam perpetrarant, publico symbolo illustrare, atque orbi, quo ea animo fecissent, patefacere voluerunt. Nummos enim caderunt ex auro argentoque, insolenti planè & execrata forma: nam facie unâ manus expressa erat, velut protensa è nubibus, strictum gladium vibrans, circum Christiani adscripto nomine: in aversâ parte feralis epigraphæ inerat: Dei amicus, mystarum hostis.

B
insolens cusa
tunc moneta:

§ VII. Christianus Brunswicensis alique sacrilegi puniti: re- cuperatæ S. Liborii reliquiæ.

V Indicem superba crudelitas dexteram Numinis provocabat, quæ duci paucis post mensibus manum brachiumque abstulit, mox & vitam, ingenti aliquoties suorum clade, ut respiceret, admonito. Nam cum majorem quam antè exercitum constisset, non magis auro emptum, quam spe prædæ ac rapinarum illectum, in quo etiam nobilitas Anglicana ad 300 capitum numerum repta est; Ferdinandus Bavarus elector Colonien-
sis, idemque Paderbornensis & Monasteriensis episcopus, ut prædonem è suis ditibus mature excuteret, Anholtium è Palatina cum expedito milite evocavit, cui & copias suas aliquas junxit. Eò quoque ab Isabellâ Clara Eugenia, Catholici regis amita, Belgicarum provincialium gubernatrice, missus cum delecto exercitu Henricus Bergius. Sed hunc ut domum revocaret Mauritius, ne is vel Halberstadium fortassis opprimeret, vel precipites ejus conatus moraretur, Henricum Fredericum fratrem suum jussit cum aliquot equitum ac pedestum millibus, Disia an-
ne Lovanium inter ac Mechliniam trajecto, prædæ per Brabantiam agere, ipsique adeo Bruxella terrorem ostentare. Et processit utcumque consilium: nam cum plures pagos Nassovius incendiasset, suos agresti prædæ onustos, quarto die Bredam reduxit, quod & copias aliunde è præditiis Spinola, qui Bruxella tunc erat, & ipsum è Westfalia Bergium revocarat. Illius tamen metu Gisekena obsidionem jam deseruerat Halberstadius: ac tunc Visurgi ad Hoxariam oppidum Julii Tomus V.

Westfalia
discedit:

transmisso, minacibus ad Herbipolensem episcopum exaratis litteris, in Eschfeldiam Moguntino subditam movit, eamque dirum in modum populatus, in Fuldensis quoque abbatis irrupit ditio-
nem, è qua ingentem pecunia summam exegit: inde ad Mœnum, clade, quam supra indicavimus, nobilitandum pervenit.

AUCTORE
J. E.

42 S. Liborii reliquias (quod mirum) secum perpetuo habentibus circumvexit: an ut de iis veluti triumpharet homo sacrilegus, an Westfalia inferioris & Saxonie odia veritus, si uspiam abjecisset, quod ipsorum majores ante octingentos annos unâ cum Christiana religione susceperant à Gallis pignus: an ut cuiusdam Catholico principi, quod fecit, eas, gratiam sibi illius conciliaturus, donaret: an etiam, ut potius reor, quia aliqua adhuc tangeretur religione, dubitatum à multis memini. Hochstii oppido, ad dexteram Mœni amnis ripam sito, potius cum esset, solita crudelitate in curiam tade bacchari militem passus est, ac circumjacentes Moguntina ditibus pagos & oppida pleraque flammis absumere. At dum Mœno ponem imponit, superveniunt Tillius & Goufatvus Corduba & Tullio:
E
vincitur à
Corduba &
Tullio:
E

43 Mansfeldius dein & Halberstadius, cum defendi Palatinatum suis copiis posse desperarent, in Alsatiam profecti sunt, vias incendiis & malefactis notantes. Ex Alsatia per Lotharingiam, neque tam celeriter quam caverat dux, neque innoxie, deduxerunt Sedanum copias; territis Gallis, & raptim contrahentibus, quas poterant copias, ne, rege alibi adversus hæreticos bellum gerente, impressionem in ejus provincias facerent, quod suadere dux Ballonius, Sedani princeps Calvinianus, credebatur. Verum ab Aransicano principe invitati, in Belgium descendere; ut eorum ope Berga ad Somam, quam Spinola obsidebat, liberaretur. Hannoniæ celeriter pertransivere, ut dein Hannoveriam concurrere ad arma provinciales possent, eorumque iter morari: eadem causa, aut certe Isabel-
E
la Eugenia gubernatricis reverentiâ, nusquam incendia miscere, ad nihil prope uspiam malefactis intulere: ne diripere quidem pictas tabulas, quæ Mariamontis in palatio regio erant. Quæ humanitas Mansfeldii potius quam Halberstadii fuisse tum ferebatur.

44 Tandem XXVIII Augusti ad Fleruvium pagum, non procul Gemblaco oppido (quod veteribus Geminiacum erat) confedere. Nec longè ab iis Corduba, & ipse maximis itineribus, ubi consistit, eos Belgium petere, per Luxemburgiam insecutus. Postero die, qui sacer erat decollationi S. Joannis Baptista ambo exercitus prima luce prælium iniere, quod ad plures horas infestis utrimque animis protraxerunt. Regium equitatum, ac legionem Hispanicam, quam improbane Balthasare Santandero, Corduba legato, nimium chiliarcha suus Franciscus Ivata promoverat, perculit nonnihil hostilis equitatus, ipso Ivata interfecto. Ad
Eccz
extre-

AUCTORE extremum, aliquot millibus suorum desideratis,

J. B. fugam capessunt. servatis tamen utcumque ordinibus. iterum praelio **Missus**, qui praelio non interfuisset, Gaucherius evincitur à Corduba,

de nupero praelio sermo incidisset, ingenue fassus est, clades eas sibi evenisse ob S. Liborii contemptum, ablataeque Paderbornae ejus reliquias: Si bonum illum senem, inquiebat, suo loco quiescere sivistemus, feliciter pugnassemus. Non ideo tamen pristinam omnem ferociam exiit, quin identidem bellum renovaret. Donec tandem anno MDCXXVI, die XVI Junii febre exstinctus est, cum quatuordecim ante vermem e corpore eiecisset quatuor cubitos longum, latum digitos duos. Dissecto à medicis cadavere, cor exile & contractum repertum, fel magnum, cetera illaesa.

D agnoscit Dei vindictam ob S. Liborii injuriam:

moritur:

44 Halberstadis, qui S. Liborii corpus in Lotharingia illustri viro, ut post dicitur, donarat, in hoc praelio ultorem expertus est. Etenim ei manus, quam in numismate adversus Sancti exercebat, glande plumbea trajecta, via labore ac jactatione male curata, gangranam contraxit, ut brachium quoque recidi oportuerit. Neque vero ut Hollandico exercitui hic adjuvandum esset miles, absque mora Berga obsidionem dissolvit Spinala, ut idem asserit scriptor: sed quarto demum die Octobris, cum evocatus tum suis copiis Berginis, tum ducum nonnemo praedixerat, tardius adventaret; relicta urbe, Mauritio obviam progressus, aciem in latissime patentibus campis explicuit. At satis Mauritio cum esset urbem servasse, praelium declinavit.

manu trajecta.

B

atque idcirco reciso brachio:

45 Anno insequenti rursus numerosissimum exercitum confluxit in inferioris Saxoniae provinciae Halberstadis. Idcirco in eas quoque dras Tillius movit: quem ille opperiri minime ausus in Westfaliam, ac Rhenum versus, celeriter discessit. Pars celeritate secutus fugientem Tillius, sapius extremum aguen carpit. Influxit ille non semel aciem: quod cum & Tillius fecisset, illico elabebatur. Verum coactus tandem, assidue à tergo argenti Tillio praeberere pugna copiam, die VI Augusti MDCXXIII maxime memorabili clade, ad Stadlodam Westfalia viciniam, prostratus est. Tillius vix centum quinquaginta suorum amisit, fassus ne ad Pragam quidem anno MDCXX die VII Novembris, tantam fuisse hostium cadem, ipseque suis, cum jam dux cum aliquot expeditiorum equitum turmis elapsus esset, ferro ut parcerent, edixit. Peditum, qui ad viginti millia censebantur, pars maxima interempta: ceteri capti, ad quinque millia; sed mox plerique dimissi, exuti armis, & nisi ad portas Monasteriensis à civibus, ac religiosis praesertim, cibo potuque recreati essent, ipsos quoque famas atque miseria consecissent. Equitatus plusquam dimidia pars evasit. Caesaris cessere signa plurima equitum peditumque, tormenta omnia, ac commeatibus vis ingens. Tanta illius victoria latitia in Belgio fuit, ut in multis urbibus sit festivis ignibus ad plures dies triumphatum.

C iterum vincitur à Tillio:

46 Anno insequenti rursus numerosissimum exercitum confluxit in inferioris Saxoniae provinciae Halberstadis. Idcirco in eas quoque dras Tillius movit: quem ille opperiri minime ausus in Westfaliam, ac Rhenum versus, celeriter discessit. Pars celeritate secutus fugientem Tillius, sapius extremum aguen carpit. Influxit ille non semel aciem: quod cum & Tillius fecisset, illico elabebatur. Verum coactus tandem, assidue à tergo argenti Tillio praeberere pugna copiam, die VI Augusti MDCXXIII maxime memorabili clade, ad Stadlodam Westfalia viciniam, prostratus est. Tillius vix centum quinquaginta suorum amisit, fassus ne ad Pragam quidem anno MDCXX die VII Novembris, tantam fuisse hostium cadem, ipseque suis, cum jam dux cum aliquot expeditiorum equitum turmis elapsus esset, ferro ut parcerent, edixit. Peditum, qui ad viginti millia censebantur, pars maxima interempta: ceteri capti, ad quinque millia; sed mox plerique dimissi, exuti armis, & nisi ad portas Monasteriensis à civibus, ac religiosis praesertim, cibo potuque recreati essent, ipsos quoque famas atque miseria consecissent. Equitatus plusquam dimidia pars evasit. Caesaris cessere signa plurima equitum peditumque, tormenta omnia, ac commeatibus vis ingens. Tanta illius victoria latitia in Belgio fuit, ut in multis urbibus sit festivis ignibus ad plures dies triumphatum.

47 Halberstadis cum Embricam ad Araviscanum venisset, post dies aliquot collegium, quod in ea urbe à Clevia ducibus fundatum habet Societas Jesu, invisit cum multo nobilium comitatu, ac nostros humaniter consulavit: cumque

48 Hic Halberstadis exitus fuit. Neque ceteri ejus impietatis hortatores atque administri caelestem vindictam evasere. Nam, ut omittam militem ejus sapius iteratam internecionem, coactis, qui suppliciter perseverare, ab eorum, quos ad necem deposcerant, misericordia toleranda vix praesidium emendicare: proditoris sua odisque in Catholicos luculentam mercedem interunt Paderbornenses haeretici, ab iis ipsi, quos in urbem suam admiserant, suorum Paderbornensium errorum socii; spoliati & exhausti, & Catholico se, dein exercitui nudi objecti ad ultionem. Saltzref. Saltzuffelensenses vero restituta re Catholica, trecentos daleros, quos ipsorum conniventia, violato hospitii jure, Halberstadiani à Patribus Societatis extorserant; referre ad collegium Paderbornense coacti sunt; sibi gratulantes, quod eorumdem Patrum intercessione, nihil gravius, nisi commertis erant, in eos esset constitutum.

punitur: jus milites, misericordia toleranda vix praesidium emendicare: proditoris sua odisque in Catholicos luculentam mercedem interunt Paderbornenses haeretici, ab iis ipsi, quos in urbem suam admiserant, suorum Paderbornensium errorum socii; spoliati & exhausti, & Catholico se, dein exercitui nudi objecti ad ultionem. Saltzref. Saltzuffelensenses vero restituta re Catholica, trecentos daleros, quos ipsorum conniventia, violato hospitii jure, Halberstadiani à Patribus Societatis extorserant; referre ad collegium Paderbornense coacti sunt; sibi gratulantes, quod eorumdem Patrum intercessione, nihil gravius, nisi commertis erant, in eos esset constitutum.

E

49 Godscalcus autem ille, qui eos contra jus gentium in captivitatem traxerat, & eorum obventura de caelo vindicta minas risu facetiisque contempserat, multiplicibus infortuniis à Deo multatus, & incurabili percussus languore, ex militia reportari domum debuit, ut Saltzuffelensibus civibus suis egregium divina vindicta spectaculum daret. Inde ille à Rectore Paderbornensi, jam in collegium suum restituito, incendiis, qua patiebatur, restinguendis cervisiam petentem misit, sperans, se illa sublevari posse. Misit ei Rector, injurias hoc beneficio munerans, vasculum octodecim circiter amphorarum. Quod ad S. Liborium proprie pertinet; qui primus in basilicam cathedrali, capti Paderborna, equo ingressus erat miles, is sub exitum anni MDCXXIV Nembusis ad Paderam Linspiaeque confluentes, captus, atque ob id aliaque criminata, supplicio affectus est. Visi captivum sacerdos è Societate; & ferocem ac barbarum hominem induxit, ut fidem Catholicam ampicleretur, ac magno sensu pietatis mortem lubens pro scelerum suorum expiatione oppeteret, alte in animum demisso aeternorum suppliciorum metum, ex tormentorum inter fiduculas toleratorum memoria, nostro identidem illa efficaciter inculcante.

Godscalcus centurio, Ventura de caelo vindicta minas risu facetiisque contempserat, multiplicibus infortuniis à Deo multatus, & incurabili percussus languore, ex militia reportari domum debuit, ut Saltzuffelensibus civibus suis egregium divina vindicta spectaculum daret. Inde ille à Rectore Paderbornensi, jam in collegium suum restituito, incendiis, qua patiebatur, restinguendis cervisiam petentem misit, sperans, se illa sublevari posse. Misit ei Rector, injurias hoc beneficio munerans, vasculum octodecim circiter amphorarum. Quod ad S. Liborium

impis eques;

50 At Paderbornenses canonici de sancti Patris Liborii Reini sui corpore, ubi terrarum illud abjectum reliquie qualiter ab Halberstadio esset, inquirebant, una sita, cum serenissimo antistite suo, ac plurimos in varias plagas nuntios, reliquia pervestigatum, dimiserant. Primus ubi ea attinerentur, electori indicavit vir nobilis, Joannes Carolus Erlevinius, Ordinis oppidi, castrique Linneensis in dioecesi Coniensi praetor; quem ad eas ab Ortone Philippo Ringravio ejusque conjugis repetendas elector allegavit. Idem postea summa fide & brevitate, quo patulo eas Ringravio acceperit, ac honorifice habuerit, ipseque ab eo obtinuerit, ad electorem Germanice scripsit. Quem ejus commentarium, vel epistolam, (qui historice Latine vertit, ac nobiscum communicavit Joannes Grothius noster.

sed ante mortem convertens.

F

inventa ac relate ab Erlevinio;

A
S. Liborii
gloriam de-
fendit).

§1 Idem porro Erlewinus S. Liborii vitam ac gloriam in aliquo digestam capita, opposuit infamis ac sacrilego scripto, quod heretici eodem tempore in S. Liborii opprobrium, ediderant, typis Hollandicis ac sculptura elaboratum. Digesta erat Erlewinus Liboriana gloria in capitulis omnino decem: prioribus quinque vita omnis ac sepultura S. Liborii continetur: sexto ac septimo elevatio & translatio: octavo Paderborna expulatio, ablata reliqua, Halberstadii insolens moneta, clades: nono in arce Neovillariensi impensus honor reliquus à Rongravii familia & accolis, quorum multis collata divinitus beneficia sanitatis, aliaque decimo eadem per Erlewinum recuperata, ecclesie sue restituta, infra pretiosam condita ex auro atque argento thecam, quam pretio octo millium aureorum, fieri curavit Wilhelmus à Westfalen, illustri genere vir ac dignitate, archisatrapa diocesis Paderbornensis, ac legionis unius in Catholicis principum exercitu tribunus.

pretiosa theca
inclusa.

Reductionis
anniversaria
memoria 28
Octobris.

§2 Istæc porro cæpta anno MDCXXII, cum è Palatinatu abiisset in Belgium cum Mansfeldio Halberstadus, atque hic brachio, ut retulimus, esse truncatus: peracta demum anno MDCXXIII, post procerum Imperii conventionem, Ratispona habitum, in quo Maximilianus dux Bavariæ elector à Casare renuntiatus, abdicato Palatino. Et quidem, ut infra ex ipsius Erlewinus epistola patebit, die XV Junii in fines Ubiorum reportata reliquias sunt. Verum ecclesie Paderbornensi non nisi quatuor post mensibus restituta. Consignata rei memoria in recenti Calendario ad diem XXVIII Octobris, his verbis: Reductio reliquiarum S. Liborii.

§ VIII. S. Liborii reliquiarum Ameriam deportatarum.

Ameriam urbem anti-
quam,

Ameria urbs est Umbria, longe ante urbem Romam condita, nec vana ostensans argumenta vetustatis, murorum partem, ac fundamenta ædificiorum: ceterum ipsa in colle sita, optimo circum agro, ad Tiberis ripam utramque diffuso, olei, vini, ac tritici ferace. Sed major ab ipsis civibus gloria. Testatur Leander Albertus, præclara ingenia tam multa nomen Ameriæ nobilitasse, ut omnium commemoratio longissima foret. Ut enim omittam prudentiam, pietatis atque eruditionis opinione clarissimos nuper antistites, Marianum Victorinum, Bartholomeam Ferrasinum Cardinalem, ejusque patrum Baldum Ferratinum, non uno loco laudatus a nobis in nostro de Sanctorum Actis opere est Antonius Maria Gratianus è Burgo Sancti sepulcri, episcopus Amerinus, qui inter alia doctrinæ sue monumenta, res gestas illustravit S. Secundi martyris, qui I Junii colitur; S. Hymæri episcopi, qui XVII; S. Firmine virginis Romane XXIV Novembris coronata martyrio unâ cum Ursicino lictore, atque Olympiade præfello, cujus memoria agitur I Decembris. Horum ille Deique in illis, gloriam amplificare studuit, eruditione, prudentia, religione clarissimus præsul.

C
& præclaris
alumniis cele-
brem;

à Peregrino
Carleno ab-
bate

§5 Illius sive institutione formatus, sive provocatus exemplo, Peregrinus Carlenus, Amerinus abbas S. Maria, numerum nuper ac gloriam augere patriæ suæ tutelarium Divorum conatus est. Nam quia Monasterium, Westfalia urbem, regum Hispania ac Gallia, Casarisque & aliorum princi-

pum feciales de universa Christiana resp. pace de liberaturi, conciliantibus Pontificis Maximi ac Venetorum legatis, convenerant, ipse quoque eorum, cuiuspiam æturi principis causam, se contulit. Neque vero itineris ac laboris pretio frustratus est, etsi reliqui conventus ejusmodi exitus futurus videatur, quem non creditura facile sit posteritas. Sed tamen quodcumque aspernantium pacem jus ac fortuna erit, fructum opere Carlenus magnum tulit, in patria sua salutem; Divorum honores, redundaturum. Nam diem Monasterii agit, à canonicis ecclesie Paderbornensis, annuente quoque ipso electore Colonienfi, eorum antistite, die IX Junii anno MDCXLVI aliquas S. Liborii (cujus & ipse & frater ejus Augustinus Carlenus, canonicus Amerinus, præsentem opem in nephriticis leniendis doloribus erant experti) reliquias imperavit: duas nimirum è sacro illius corpore particulas, sibi alteram, indicis longitudine; alteram cranii, pollicis fere diametrum æquantem.

AUCTOR
J. B.

S. Liborii
reliquia à
Paderbornen-
sibus oblatas

§6 Has ille reliquias in Italiam per virum religiosum è Patrum Capuciorum Ordine F. Bonaventuram misit, in cathedrali ecclesie Amerie locandas. Quia occasione, ut ex illustrissimo episcopo Neritonensi Fabio Chisio, Innocentii X Pontificis Maximi ad eum, quem dixi conventum, legato didici, magna erga S. Liborium Italorum existere pietas cepit; ut ingens turba populorum, atque è sacro quoque Cardinalium collegio nonnulli, & alii principes ad eum venerandum Ameriam ventissent. Curavit idem abbas Carlenus, capituli Amerini rogatu, ejusdem Divi imaginem, uti Paderborna pingi solet, in æt insidi; & Gaudenzio Polo de Castia, Amerino antistite ditavit: cujus imaginis undique per Italiam exempla expetantur, certis identidem hominibus, qui ea impetrent ac deferant, Ameriam allegatis.

missa anno
1646,

E
magna piete-
te honorata:

sculpta est
imago:

§7 Vir idem religiosissimus, suo me potissimum hortatu permovis, ut S. Liborii res gestas, miracula, translationes, quas non nisi ad XXIII Julii in opere de Sanctorum Actis statueram in lucem proferre, recognoscerem ac scorsim ediderem.

Vita hic sero
sim edita:

§8 Publicum instrumentum, quo donata à Paderbornensibus eas reliquias fuisse constat, Monasterii legitime confectum, cum Actis ecclesie Amerina dabimus.

donationis
instrumen-
tum: excep-
tionis celebri-
tas.

§ IX. Solennitas, qua S. Liborii reliquiarum ab ecclesia Amerina exceptarum.

E

Allatis Ameriam S. Liborii reliquias, solenni supplicationi, qua in basilicam cathedrali deportarentur, destinata dies XII Maii, qua eo anno, à Christi ortu MDCXLVII Dominica erat, tertia post pascha, qua & celebritas agebatur S. Maria de Foce; eo consilio delecta ab Gaudenzio Polo, ejus urbis antistite, ut qui sacrum illum locum pietatis ergo visissent exteri, iis deinde in urbem venire, & supplicationis, qua hora XXI incubanda erat, interesse fas esset.

S. Liborii reli-
quias, anno
1647. 12.
Maii.

§6 Prædie secunda noctis hora, in futura solennitatis indicium, compulsata sunt templorum omnium ac cœnobiorum urbis totius campana, ut religioso eo sonitu plebis permoverentur ad pietatem pulo, animi, sensumque ex eo secuturi triumphis præperent. Sacrarum adium valvis, locisque aliis publicis affixum erat programma, quo episcopus

invitato po-
pulo,

reli-

AUCTORE J. B.

religiosos populumque invitabat ac hortabatur, ut frequenter adessent, obtinereque sibi calicem thesaurum, prompta devotione, reddendis Deo gratias, ipsius Divi imploranda ope, cohonestarent.

Post Vesperas

61 Dominica vero cantata sub horam XVIIII praclaro symphoniarum concertu Vespera sunt. Aderant cum episcopo antiani (ita IV viri qui supremum magistratum gerunt, quasi seniores, appellati, alibi priores, aut consules) urbisque gubernator: conferium populo templum erat, omnis sexus, ordinis, aetatis: convenerant quotquot inscripti sodalitatibus, sive fraternitatibus, ut vocant, prelato proprio cuiusque labaro, saccis de more induti: ornabant solennitatem ejus urbis religiosi omnes, pars in templum ingressi, pars coacti foris subsistere.

instituta supplicatione, ad templum S. Francisci

62 Peractis Vesperis, ordinata supplicatio est, multitudine omni in locos suos ac procedendi feriem distributa. Antea jam tabernaculo pretioso inclusa reliquia, a P. Bonaventura Capucino ad S. Francisci adem tacite erant deportata: nam inde eas supplicantes ut ad cathedrale templum transferrent, statutum fuerat.

B praecedentibus sodalitatibus socium.

63 Prima processit sanctissimi Sacramenti sodalitas, qua trecenta circiter censebat capita, albo sodalium inscripta. Eam sodalitas moris sequebatur, hanc SS. Joannis & Pauli, tum S. Rochi, S. Sebastiani, Misericordiae, S. Augustini, S. Firmine: singulis praeter proprium labarum, Crucifixi effigies, aliaque publici decoris insignia praeferebantur.

religiosos

64 Inde religiosorum ceteros: Capucini patres omnino XVIIII, Augustiani excalcati, Augustiniani Antiqui; Franciscani Reformati, qui nostratibus appellantur Recollecti; ac postremo Convencionales Ordinis ejusdem.

Vero seculari,

65 Sequebatur basilica cathedralis capitulum, cruce prelata: antebant XII adolescentes e seminario Patrum Somascorum: deinde clerici omnes presbyteri ac pastores totius urbis: tum canonici, quos episcopi vicarius sequebatur inter duos utrimque canonicos medius: ipseque tandem episcopus, pontificati cappa indutus, claudens es de more latera duobus, qui dignitatem gerere in capitulo dicuntur. Post hos illustrissimi DD. IV viri antiani, ac gubernator, illorumque tabelliones, & qui ex Officio quique e familia singulos affectari solent: postremo multitudo prope innumerabilis nobilitas, civium, opificum, tum qui in urbe degebant, tum quos aliunde sua pietas publicaue devotio extiverat.

C sequente nobilitate & populo,

66 Ut ad S. Francisci adem supplicatio pervenit, ad episcopale solium, isthic jam paratum, antistes accessit, cappaque deposita, pluviale & mitram sumpsit: postea ante principem aram, de mansibus P. Bonaventura tabernaculum, intra quod condite reliquia erant, accepit praesque exosculatus, supra aram collocavit, insigni apparatu ornatum, accensis in ea viginti pregrandibus cereis. Dein a gemino musicorum choro, egregia symphonia, decantata est in S. Liborii laudem antiphona.

nam plerisque albas faces gerentibus,

67 Ea finita, processere supplicantes versus templum cathedrale, eodem quo advenerant ordine. Ad valvas Franciscanae adis collocarat Augustinus Carlenus canonicus sacerdotes duos, qui singulis supradictorum sodalitorum confratribus, ut vulgo se appellant, ac religiosi, & plerisque nobilibus, advenis aequae ac urbanis, faculam e cera virgine traderent: canonicis vero ac praesidibus religiosarum congregationum, nec non ancianis & gubernatori, fax trilibris est data, ut & duo-

decim adolescentibus nobilitum liberti, qui adgelico cultu ornati, eleganti ordine sacras reliquias praecedebant, quas antistes sub magnifica umbrela, tabernaculo inclusas gestabant.

D ab eodem deportata,

68 Milites praesidarii, ex occasione hibernorum hoc anno ibi collocati, omnes in aram, qua ante eam adem sita est educti, pulcherrimo ordine dispositi, simul atque in conspectum venerunt reliquia, edito a centurionibus signo, eas festiva sciopetorum dispositione consalutarunt.

mitrarum salutata,

69 Ducta supplicatio est ad omnes Amerinae urbis ecclesias ac canobia sanctimonialium. Ac primum S. Elisabethae Ordinis S. Clarae adita ader, exquisito apparatu ornata, altaribus omnibus ceteris ac facum multiplici splendore collucensibus. Hic in summo altari positum ab episcopo reliquiarum tabernaculum, dum a religiosis ac musicis, consonante organo, antiphona de S. Liborio cantatur. Dein sublatis in altum ductisque in crucem reliquiis, populo episcopus benedixit. Tum ad S. Monicae ceterorum virginum instituti Augustiniani itum, quibus ea quoque caeremonia bene precatus est antistes.

per religiosarum templum circumlata,

R musica honorata,

70 Eocumpleta ornata convestitum Patrum Augustinianorum templum erat, ac domus: e qua praetercuntes reliquia egregio musicorum concertu salutarata sunt. Idem a canobis S. Magni, ac S. Stephani, utroque monacharum Ordinis Benedictini, factum: quibus benedictio, ut ante aliis imperista. Ventum deinde ad monasterium SS. Catharinae ac Joannis Evangelista, quod semina religiosa Ordinis S. Benedicti incolunt: qua ad reliquiarum templi, sane praedivitem, ornatum, varia scloporum majorum dispositione honorari sancti Praesulis exuvias curarunt.

& dispositione bombardatum,

71 Qua ante basilicam cathedralem jacet area, variis tenebant canes militum, jucundo ad speciem sita: a quibus tum sclopi majores dispositi, tum alia bellica instrumenta ad Divi honorem adhibita. Erat ipsa basilica splendidissime ornata. Ad honestandas quippe reliquias, nullis expensis antistes esse ac capitulum civitasque pepercerant.

ad templum cathedrale allata,

72 Positum itidem in summo altari tabernaculum ab episcopo est, cantataque a musicis antiphona, dum interea in templum arcemque omnis convenit supplicantium turba: cui ut bene precatus episcopus est, reliquia ad sacellum sanctissimi Rosarii delata, intraque armarium condita sunt, ad eam rem preparatum, ternis dein clavibus occlusum, quarum una penes episcopum asseruatur, altera penes capitulum; tertiam habet canonicus Carlenus: donec ejus, fratrisque abbatis sumptu, novum construatur sacellum, S. Liborii honori dicandum: cujus hic reliquias ad patriam ornamentum ac praesidium, ab ecclesia Paderbornensi obtinuit: qua tanto totius Umbriae plausu accepta sunt, ut per omnem late Italiam ejus rei sparsa sit fama, & inflammatis hominum animi eximia erga novum hunc Tutelarem, & contra nephriticis dolores patronum, pietate.

data benedictione,

F recondita,

73 Et vero jam nunc haud pauca memorantur ejus patrocinio obienta divinitus beneficia. Illud cum primis prodigii simile habitum, quod cum maxima esset aura intemperies imbresque assidui, eo praesertim die, in quem sollemnis indicta erat reliquiarum translatio, simul inchoata supplicationis est pompa, subita exstiterit planeque insperata serenitas.

insperata eod die serenitas,

VITA ANTIQUA

Auctore anonymo,

*E veteri Ms. Legendario ecclesie
Cenom. eruta à Ludovico Gel-
lotio Societatis Jesu.*

Benedictus Dominus, qui non derelinquit sperantes in se, nec deest iis qui eum diligunt in veritate: quibus ne aliquando desit misericordia Salvatoris, adversitatis sæpe consulitur, sæpe prosperitates blandiuntur, sæpe etiam sacratissimorum præsulum providentia subvenitur: pastor quippe optimus suis ovibus providere minime dedignatur, qui ovem perditam, & quærere dignatus est, & inventam ad ovile propriis humeris reportare. Unde post felices S. Pavacii transitus ad regnum cælorum, ne oves sine pastore procul à vitæ pascuis vagarentur, S. Liborius à Domino Cenomanicæ urbi pontifex extitit subrogatus. In cujus electione populus nequaquam ab altiori consilio declinavit, cum nihil videretur in eo, quod vel homo reprehenderet, vel oculis summi Judicis displiceret. Nec est facile dicere, qualem aut quantum se exhibuit episcopum, qui ante susceptam dignitatem se totum fecerat totius Christianæ religionis exemplum.

2 Hic itaque vir beatus, natione Gallus, liberalibus disciplinis eruditus, sed eruditior moribus, tanto suis subditis gratiori præfuit regimine, quanto majori desiderio æstuebat æternorum dilectione. Nam vultus ejus grata modestia profundam humilitatem prætendebat: Psalmorum autem modulatio devotionem maximam testabatur: frequenter enim pauperum angustias suspirabat, & angustias pauperum consulere non cessabat, qui impensiori studio & divini cultus zelo permaximo decem & septem ecclesias in sua diocesi, suis propriis sumptibus, Dei & quorundam principum fultus auxilio, ædificari præcepit: quarum quidem census permaximos ad luminaria sanctæ matris ecclesie solvendo annis singulis destinavit.

3 De meritis autem beatissimi patris nostri Liborii ne mundus tamquam nescius dubitaret, per ejus intercessionem & meritum Dominus cæcis tribuit visum, surdis auditum, ab obsessis corporibus expellit dæmonia, ceterosque variis debiles incommodis optatæ restituit sanitati. Et quod veræ religioni non parumper alludebat, beatissimo Martino Turonorum archiepiscopo eoque familiaris semper & carus extitit, ut ejus alloquio frequenter perfrui mereretur; & tamquam eximiarum virtutum ejusdem perfectissimus imitator, illius sacris adesse consiliis, ac ejus jugi benedictione meruit confirmari.

4 Appropinquans autem venerabilis ille pater noster Liborius ad terminos universæ carnis, felici jam senio candidatus, & sacra militia consummata fessos artus & naturam

fragilem profidentes cilio & cineri commendavit. Priusquam tamen locupletem virtutibus animam suo transmitteret Creatori, ab illo unico visitatore pauperum Christi, beatissimo Martino, meruit visitari: qui angelica revelatione venit ad Pontificis exequias, comitantibus scilicet suis sanctissimis discipulis; in quorum comparatione sanctior magister elucebat. Et ingressus domum invenit eum jam totum in cælis inhiantem, jam futuram & æternam mercedem suspirantem, jam læto humili solis artibus strato cilio recubantem: cui cum supremum & primum vitæ consilium tribuisset, & sacratissima benedictione confirmasset, inter venerabiles manus sancti pontificis spiritum beatis securum meritis ad Superos destinavit. Nec tamen illud singulare donum in terris, illudque unicum decus Ecclesie beatissimus Martinus reliquit, priusquam felicibus membris sepulture debitum diligenter impenderet, & in ecclesia beatissimorum Petri & Pauli apostolorum supra Sartham fluvium constituta, obsequio quo decuit, magna cum reverentia collocaret: ubi inter sacratissimos prædecessores suos gloriosus ille Pastor excellenter humatus, beneficia, quæ copiose contulerat in seculo vivens, copiosius contulit in sarcophago requiescens. Præfuit autem ecclesie Cenomanensi annis quinquaginta, uno minus; & præsentis miseræ cursu feliciter consummato, quinto Idus Junii requievit in Domino Jesu Christo, cui laus est & gloria per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

^a *Eam ecclesiam sitam fuisse scribit Antonius Corvasserius, circa locum ubi nunc cenobiam S. Juliani de Prato, sanctimonialium Ordinis S. Benedicti.*

^b *Sarta s. allait Alancionem, sive Alenconium; deinde metropolim Cenomanorum adit. Ptolemaeo (ut putant) Oulvdvor, Vindinum, vel Windinum, vulgò nunc Le Mans dictam: infra quam Huina, sive Huini fluvio miscetur: uterque postea Meduana.*

ALIA VITA

Auctore anonymo,

Ex ejusdem ecclesia veteri Ms.

Sive, Gesta Domni Liborii, Cenomanicæ urbis episcopi, qui fuit temporibus Constantini & Valentiniani imperatorum.

Liborius natione Gallus, successorque S. Pavacii Cenomanicæ urbis pontificis; qui & post ejus obitum electus à populo & sacratus est episcopus. Studuit enim in rebus ecclesiasticis, prout melius potuit, oppidò Deo vulgò placere. Qui & remunerationem

S. Liborius,
Dei providentia,
eligimus
episcopus,

B

vir sanctus

& doctus:

præclare
regis

ecclesie ad-
ficat:

C

elaret mira-
culis:

S. Martino
familiaris:

in cilio ma-
bane

ut martini
sepulchrum

a

b

E

miraculis post
obitum clari-

rum

F

S. Liborius
fuit 17 ec-
clesias,

ex

A. ANON.
d quibus ce-
ram oleum-
que matri-
ce ecclesie pendi
juber :

a

b

c

d

e

f

g

h

i

B

sacros Ordi-
nes confert :

sepelitur à S.
Martino :

post mortem
clarefcit mi-
raculis.

C

ex hoc magnam , & coronam gloriæ perci-
pere meruit. Hic fecit ecclesias per diversa
loca in ipsa parochia xvii. Ex quibus cen-
sus ad matrem ecclesiam civitatis , cui præ-
erat , censuit solvere ad luminaria in ipsa ec-
clesia continuanda , tam ceræ quam & olei ,
sive custodibus trientes ; id est , de a Co-
linno ceræ lib. i olei ii. Item i de Silviaco ,
ceræ lib. i olei ii. Item i de b Rodacio
ceræ lib. i olei ii. Item i de c Campo
Genestoso ceræ lib. i olei ii. Item i de
Conedaco ceræ lib. i olei ii. Item i de A-
cjaco ceræ lib. ii olei iii. Item i de d A-
luncionno ceræ lib. iv olei vi. Item i de
Saugonna e ceræ lib. ii olei iii. Item i
de f Sabonarias ceræ lib. i olei ii. Item i
de g Bona ceræ lib. i olei ii. Item i de Lu-
ciaco ceræ lib. i olei ii. Item i de h Lu-
dua ceræ lib. i olei ii. Item i de Marfone
ceræ lib. i olei ii. Item i de i Poliaco ce-
ræ lib. i olei ii. Item i de j Maguro ceræ
lib. i olei ii. Item i de Noviliaco ceræ lib.
i olei ii. Item i de Comnis ceræ lib. i olei
ii. Item i.

2 Fecit quoque jam dictus Pontifex Ordi-
nationes xcvi , in quibus sacravit presbyte-
ros per diversa loca ccxvii , diaconos cl-
xxxvi , subdiaconos xciii , & reliquos mi-
nistros , quantum necesse fuit. Hic ergo in
pace obiit v Idus Junii. Et sepultus à beato
ac sancto Martino Turonensis ecclesie archie-
piscopo , & à discipulis suis honorifice
ultra fluvium Sarthæ in ecclesia Apostolorum ,
quam dominus & sanctus Julianus dudum
construxerat atque sacraverat : in qua & S.
Pavacius antecessor ejus , & S. Turibius an-
tecessor S. Pavacii corporaliter requiescunt.

3 Sedit in prædicta fede jam dictus S. Li-
borius annos undequinquaginta , qui totis
visibus Domino dulciter in omnibus famulari
studuit. Cujus post obitum , tribuente Domi-
no , in ejus nomine & in prædicta ecclesia
juxta ejus sepulchrum innumerabilia ejus
dignis meritis claruerunt signa ; cæcos vide-
licet innumerabiles illuminando , claudos res-
tituendo , dæmonia ejiciendo , leprofos cu-
rando , infirmos sanando , surdis auditum
præbendo , & aliis multis atque innumera-
bilibus sanitatem largiendo Nomina vero præ-
dictorum debiliū & infirmantium propter
prolixitatem hic non descripsimus : tamen
tanta visa ejus meritis sunt signa , quanta
ut reor , tres aut quatuor quaterniones non
possunt capere. Petimus quoque , ut ejus af-
fiduis deprecationibus ab omnibus adversta-
tibus fluctuantis seculi , sive à cunctis scele-
ribus nostris nos liberare dignetur Dominus ,
Amen. Sua ergo in vita ostensa multa sunt
suis meritis miracula , præstante Domino no-
stro Jesu Christo , cui est honor & gloria
per omnia secula seculorum. Amen.

A N N O T A T A.

a Corvassarius in Historia episcoporum Ceno-
man. ita hæc offert : Fecit in diocesi parochi-
as decem & septem , ex quibus censuit sol-
vere ad luminaria matris ecclesie certam ce-
ræ & olei quantitatem , custodibus vero cer-
tos æris trientes , de Colinno , de Silviaco ,
&c. Quædam vicorum nomina in majori Vita cap.

4 num. 12 aliter paullo exprimuntur.

b Corvass. de Raudatio.

c Corv. Campogenestoso.

d Idem , Aluncionno.

e Addit idem , sive Sagomio.

f Idem , de Sabonariis.

g Idem , de Ludina.

h Idem , de Pauliaco.

i Idem , de Magnacio.

D

ALIA VITA

Ex Ms. Joannis Morelli canonici
Cenomanensis.

B Eatus Liborius , natione Gallus , quartus
urbis Cenomanicæ pontifex , S. Pavacii
successor , à populo & clero unanimiter ele-
ctus in matre ecclesia urbis prædictæ confe-
cratus fuit episcopus : in cujus electione po-
pulus ne latum quidem unguem , ut ajunt ,
ab altiori consilio declinasse visus est ; cum
nihil in eo esse videretur , quod vel homo
reprehenderet , vel oculis summi Judicis dis-
pliceret. Studuit enim semper in rebus ec-
clesiasticis , prout melius potuit , apprimè
dominis & vulgo placere , seque totum an-
te susceptam dignitatem totius Christianæ re-
ligionis exhibuit exemplum : cujus vultus
& grata modestia profundam humilitatem
præstendebant , psalmorum quoque modula-
tio devotionem maximam testabatur. Ipse ve-
ro liberalibus disciplinis eruditus , sed mori-
bus eruditior , frequenter ad pauperum an-
guustias suspirabat , quorum angustias consu-
lere ac subvenire non cessabat : qui impen-
siori & divini cultus zelo permaximo decem
& septem ecclesias in sua diocesi , suis pro-
priis sumptibus , Dei & quorundam princi-
pum fultus auxilio , ædificari præcepit. Qua-
rum quidem census permaximos ad lumina-
ria continuanda in ipsa matre ecclesia , cui
præerat , tam ceræ quam olei , sive custodi-
bus ipsius ecclesie trientes solvendo annis
singulis destinavit.

2 Fecit etiam in sua diocesi nonaginta
sex ordinationes , in quibus sacravit presby-
teros per diversa loca , diaconos & subdia-
conos , & reliquos ministros , quantum ne-
cesse fuit. De cujus meritis ne mundus tam-
quam nescius dubitaret , per ejus intercessio-
nem & meritum Dominus cæcis tribuit vi-
sum , surdis auditum , ab obsessis corporibus
expellit dæmonia , ceterosque variis debiles
incommodis optatæ sanitati restituit. Et quia
pares paribus gaudent , beatissimo Martino
Turonorum archiepiscopo fuit maximè fa-
miliaris : cujus frequenter conversatione &
alloquiis perfovebatur , & crebro ejus bene-
dictione confirmabatur , & salubri consilio
utebatur.

3 Appropinquans autem Vir ille sanctus ad
terminos universæ carnis felici jam senio can-
didatus , & sacra militia consummata fessos
artus , naturam fragilem profitentes , cilicio
& cineri commendavit. Priusquam tamen lo-
cupletem virtutibus animam suo Creatori
transmitteret , ab illo unico visitatore pau-
perum

E
S. Liborius
virtute &
eruditione
clarus.

ecclesias ad-
ificat :

F
Ordines con-
fert :

miracula pa-
triat :

S. Martino
familiaris.

ab eo ager
visitur , An-
geli monitu ,
perum

A perum Christi, beatissimo Martino, meruit visitari. Qui angelica revelatione, venit ad sancti Pontificis exsequias, comitantibus suis discipulis: & ingressus domum, invenit eum jam totum in caelis inhiantem, jam aeternam mercedem suspirantem, jam lecto humili solis artibus strato cilicio recubantem. Cui cum supremum & primum vitae consilium tribuisset & sacratissima benedictione confirmasset; inter manus beatissimi Martini spiritum beatis securum meritis ad Superos destinavit. **B** Vixit autem temporibus *b* Constantini & Valentiniani imperatorum; & praefuit ecclesiae Cenomanicae annos undequinquaginta: & praesentis miseriae cursu feliciter consummato, *c* quarto Idus Junii, in pace quievit: & a divo Martino Turonensi archiepiscopo, & a suis discipulis, obsequio quo decuit, & magna cum reverentia, sepultus est ultra fluvium Sarthae, in ecclesia beatissimorum apostolorum Petri & Pauli, quam B. Julianus dudum construxerat & sacraverat: in qua B. Pavacius ejus antecessor, & S. Turibius S. Pavacii antecessor, corporaliter requiescunt. Ubi Vir sanctus beneficia, quae contulerat copiosa in seculo vivens, copiosius contulit in sarcophago requiescens; caecos illuminando, claudos restituendo, daemonia ejiciens, leprosos curando, surdis auditum praebendo, & infinitis aliis sanitatem largiendo. Quorum infirmorum nomina, ad vitam prolixitatem, non sunt hic descripta. Ejus precibus nos commendemus, ut cum Christo in aeternum vivamus, cujus regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum. Amen.

b **motus sepe**

c **novis miraculis a morte illustratur,**

dit, quorum doctrinis & exemplis intormari quorum meritis & intercessionibus possit in perpetuum adjuvari. Omnibus enim, qui in procinctu fidei positi, agone militiae Christianae contra spirituales nequitias jugiter colluctantur, quid utilius esse credatur, quam illorum imitandas praeculis habere virtutes, qui in eodem agone legitime certantes, perpetuum adepti sunt victoriae coronam? Quid felicius, quam eorum precibus muniri, quibus cuncta, quae petierint, praestanda veritas ipsa promittit? De his enim loquimur, qui vere in Christo manentes, ejusque in se verba manere facientes, illud consequuti sunt praemium, quod ipse promittit, dicens: Quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis.

ER MSB

Ecclesiam in vane verbo, exemplo, & iudicio;

Joan. 14. 13.

Joan. 15. 7.

2 Hoc equidem licet ad Apostolos specialiter dictum sit, pertinet tamen nihilominus etiam ad alios quosque excellentiam sanctitatis insignes; illos praecipue, qui Apostolorum tam meriti quam officii successione sublimati, perenni refulgent gratia sacri praesulatus. Hi namque tanto facilius a Deo quaelibet impetrant, quanto ei & per puritatem conversationis, & per sublimitatem sacri ordinis appropinquant. Nec dubium quin plurimum illorum preces apud Dominum valeant, quorum ipse potestatem tantum in caelo terraque valere concessit, ut quidquid hic ligarent, maneret ibi ligatum; quidquid hic solverent, esset protinus ibi solutum. Praeterea illorum officii dignitatem ipse inhabitator & consecrator eorum Spiritus sanctus ostendit, qui per prophetam Malachiam loquitur, dicens: Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est. Hinc in Apocalypsi Joannis, ecclesiarum praesules non nisi angeli vocantur, signati per septem stellas, in Christi dexteram demonstratas. Sunt enim stellae, quia virtutibus radiant; angeli, quia mandata divinae jussionis annuntiant. Constat igitur, eos non parum transcendere modum infirmitatis humanae; quos toties Scriptura sancta non dubitat angelos appellare.

Malac. 2. 7.

Apoc. 1. 20. angeli & stella dicit

ANNOTATA.

- a* *Aliter paullo secunda Vita: oppido Deo vulgo placere.*
- b* *De S. Liborii aetate egimus § 1 num. 4.*
- c* *Ibidem num. 1 ostendimus quinto legendum.*

ALIA VITA

C Auctore Saxone anonymo.

Ex Mss. Canon. Regul. Corfendoncano & Bodecensi.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

S. Liborii gesta unde Auctor acceperit.

Doctores & Episcopi a Deo dati,

Quamvis multifariam modisque ineffabilibus supernae bonitatis erga salutem humani generis pia dispensatio cognoscatur; in hoc tamen maximis videtur clarescere indicibus, quod Ecclesiae suae, in hac mortali conversatione pro aeternae vitae praemio laboranti; tales eruditores defensoresque provi-

Julii Tomus V.

3 Ipsorum vero in Ecclesia principes & primi propagatores, Apostoli fuere, qui post gloriosam Domini nostri Jesu Christi ad caelos ascensionem, juxta promissionem ipsius, sancti Spiritus infusione roborati, & scientia omnis veritatis instructi, in diversas mundi totius penes profecti sunt regiones; verbum salutis annuntiantes ubique, & tam miraculorum signis, quam praedicationum hortamentis, id in brevi efficientes, ut, quemadmodum egregius olim Propheta praecinuit, In omnem terram exiret sonus eorum, & in fines orbis terrae verba eorum. Ex eorum igitur salutaribus caelestibusque doctrinis, quas ab ipso fonte veritatis largiter hauserant, ecclesiasticorum ordinum regula, divinae cultus institutio, & tota Catholicae religionis observatio simpliciter exordium. Post quos multi per orbem ecclesiarum praesules, illorum in omnibus vestigia sequuti, & eorum non minus virtutum gratiam, quam ordinis dignitatem adepti, eandem tenuerunt in fide sinceritatem, in moribus sanctitatem, in doctrinae studio vigilantiam: quae & fidelium mores corrigerent, & fidelium mentes ab errore converterent. In quo plures eorum tantum Do-

n

F

Psal. 18. 5.

Apostolorum successores

ff

miao

EX MSS.

mino placuisse noscuntur, ut clarissimis usque hodie miraculis coruscare videantur.

S. Liborii Vita fideliter scripta

4 Ex quorum glorioso collegio vir magnificus & incomparabilis exstitit sanctitatis Liborius, ecclesie Cenomanicæ præsul, cuius modo proposuimus vitam & transitum breviter commemorare; utile ac fructuosum fore legentibus arbitrati, ejus vitam ætusque cognoscere, quem sequendo, possit in divina servitute proficere. Ejus etenim vita nihil aliud erat, nisi quoddam cælestis conversationis indicium, Christianæ religionis exemplum, virtutis ac fidei documentum. Unde

Matt. 5, 16

quoniam ipse Dominicum illud implevit præceptum, Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est; nobis in vitæ mortalis errore degentibus enitendum valde solerti imitatione videtur, ut qui vitiorum & ignorantie tenebris obfuscamur, lucidius bonorum ejus operum radiis illustremur. Nec nos quisquam existimet in ejus laudibus a veritatis aut moderationis tramite deviare, cum nulla, nisi a veracibus scriptis seu relationibus comperta, proferamus: nec eum dignè a mortali lingua posse laudari, ipse, cum quo nunc immortaliter regnat, Deus visibili palam ostensione declararet. Testatur namque, cunctis eum virtutibus atque omni vitæ merito acceptum sibi fuisse viventem, dum defuncti reliquias evidentsimis miraculorum signis frequenter glorificare non desinit.

B

miracula post mortem,

que in Vita vel non scripta, vel deperdita:

5 Ex quo datur intelligi, hac eum gratiâ nequaquam in præsentis vita caruisse, quamvis inde specialia litterarum indicia qualibet ex causâ non habeantur. Sive enim, quod familiaris Sanctis omnibus semper humilitas persuadet, ut ea quæ sibi ante humanos oculos laudi & gloriæ videri valent, celari abscondique desiderent, hoc ipse præ ceteris obtinuerit; sive gesta signorum virtutumque illius descripta quidem plenius, sed casu quolibet posterorum notitiæ subtracta fuerint; sive aliud quid causæ fuerit ignorantes; liquido tamen credimus, ejusdem sancti Spiritus gratiam, qui toties ante ejus sacrosancta pignora præclarum sui charismatis donum, operationem scilicet virtutum, ad ipsius demonstranda merita exhibere dignatur, eidem quoque in carne posito minime defuisse. Non tamen desunt etiam certa de ejus meritis apicum monumenta. Habentur etiam gesta pontificum ejusdem, cui præfuit, ecclesie Cenomanicæ, simplici eloquio, & absque omni nævo figmenti, fideli narratione contexta: in quibus non plena alicujus eorum Vitæ series replicatur; sed quis cui successerit, cujus meriti fuerit, quot annis ecclesiam rexerit, breviter est annotatum. Hujus verò sacri ac pretiosissimi viri Liborii etiam transitus ex hac valle lacrymarum ad societatem semper verè beatèque gaudentium civium supernorum, quo contigerit ordine, latius indicatur. Extant & aliæ de ejus ortu & vitâ litteræ strictim exaratae, de quibus omnibus utilissimis quibusque & veracissimis narrationibus defloratis, hic eas, prout divinitus facultas datur, paucis explicare conamur.

C hæc unde accepta,

ANNOTATA.

D

a In Ms. monasterii Bodecensis Canoniorum Regularium Ordinis S. Augustini, è quo variantes lectiones nobis Joannes Gamansius noster communicavit, hic prologi finis, Vita exordium erat.

CAPUT II.

S. Liborii à primâ etate sanctitas; episcopatus.

Hic igitur in Galliis originem ducens, & parentum non ignobili ortus prosapia, clarissimam a patriam suorum claritudine meritorum amplius illustravit. Namque ab ætate primævâ, maturum in bonis actibus cor gerebat, neque illecebris voluptatum carnalium, ut ætati lubricæ moris est, animo cecidens, neque vitio levitatis indulgens. Adeo verò sese humilem & quietum & trimentem sermones Domini exhibebat, ut merito super illum sancti Spiritus gratia requievissè credatur, quæ illum ad sacerdotii dignitatem, ac dispensationem sacramentorum Dei, ad regimen fidelis populi nutriebat. Hæc etiam illius animo flagrantissimum discendi studium inspiraverat, quatenus cælestium fluentis arcuatorum, quæ multis erat quandoque largiter ructaturus, ipsius primùm præcordiorum intima salubriter implerentur. Neque umquam perverso quorundam more prius voluit dicere, quam discere: sed tamquam futurum se doctorem præfagâ mente adverteret, cunctarum ferè sibi utilium scientiam scripturarum satagebat intentus auditor acquirere, quas postmodum, quibus opus esset, valerè facundus præceptor ingerere. Nec deerat sagacis ingenii vigor, largam bono studio efficaciam subministrans: magnamque in teneris adhuc annis præclaræ indolis flores spem suavissimorum fructuum præbuerè, quos abundanter constat postea provenisse. Denique simul cum processu temporis, probitatis ac sôphiæ proficiens incrementis, ita in brevi maturitatem virilis ornabat ætatis, ut acceptus apud omnes, & tam honore, quam amore, dignus haberetur. Nec mirum: quippe quem nulli elatio protervum, nulli asperum livor, nulli contemptibilem fecit ignavia: sed humilitas etiam infimis coaptaret, caritas cunctis exhiberet affabilem & conformem, industria demonstraret eum esse vas utile in domo Domini, ad omne opus bonum paratum.

S. Liborii Gallus, nobilis, à puero gravis,

B

discendi avidus,

omnibus cælis.

F

7 Postquam autem tam vitam, quam habitum secularem, cælestium præmiorum intuitu, dereliquit, & verè à Domino in suam electus sortem, clero associatus, ac officiis est functus ecclesiasticis, amplius totum se divino cultui visus est mancipare. Studebat namque, quantum fragili carnis sarcinâ circumdatus potuit, cunctos actus cogitatusque suos ad rationis normam dirigere, circumspectus ac providus, docilisque & cautus existere, adversa vel prospera æquanimiter ferre, animam supra temporalis periculi metum fortiter

Clericus factus sanctissime vivit:

A titer agere, nihilque nisi quod esset ante superni Examinatoris oculos scedum, peccati scilicet maculas, formidare: habere de Dei bonitate fiduciam, securitatem, constantiam, tolerantiam, firmitatem: præterea nihil appetere pœnitendum, in nullo legem moderationis excedere, sub jugo rationis cupiditatem moderari vel domare. Hinc modestus & abstinens, castus & honestus, parcus & sobrius ante Deum & homines permanebat. Jam verò in illo propositum æquitatis justitiæque servandæ, quis umquam dignè valeat explicare? Quis ejus circa innocentiam, humanitatem & concordiam studium, quis erga pietatem & religionem enarret affectum? Omnis ejus animi meditatio, à rebus vanis & caducis remota, circa salutem animæ ac statum vitæ perpetuæ versabatur.

*eligitur Cæ-
roman. epi-
scopus,*

B Proinde quia tantus in eo cælestis jubaris splendor celari diu non potuit, sanctitatis ejus ita rumor excrevit, ut totius inclytæ civitatis Cenomanicæ populi ad hunc sibi met eligendum pontificem, unanimiter corda converterent. Necdubium, quin se beatos fore arbitrarentur, qui talem habere pastorem ac præfulem mererentur: cui ad docendum suppeteret linguæ disertitudo, ad doctrinam exemplis firmandam vitæ rectitudo, ad exorandum pro subditis Deum meriti magnitudo. Unde cum memoratæ urbis populum antistitis sui Pavacii viri sanctissimi obitus ingenti, ut par erat, mœrore afficeret, consolabatur tamen hujus concorditer electi probitas, & firmata de illo apud omnes fiducia certitudo, quod nemine sacerdotum Christi esset inferior. Quinimò antiquam Israëliticæ gentis gratiam sibi præstitam gratulabantur: quia sicut illis quondam, ablato & ad cælum raptò Eliâ prophetâ sanctissimo, Elisæus duplici ejus spiritu repletus successit; ita spirituales B. Pavacii virtutes, in successore Liborio repræsentandas, aut etiam duplicandas fore sciebant. Quapropter gaudentibus cunctis, ecclesiæ Christi regimen, ad quod olim erat divinitus præordinatus, juxta morem canonicum assumpsit, regulariter pontifex ordinatus.

*post S. Pavacii
etiam.*

C A N N O T A T A.

a *Legenda pars secunda*: patrum suorum lineam.

C A P U T III.

S. Liborii mores in episcopatu, prædicatio.

SUcepto verò sacerdotio, nihil ex studio sanctitatis, quam prius exercuerat, dereliquit: sed tamquam lucerna super candelastrum posita, ita ille divinâ luce repletus, quò in eminentiore constitutus est loco, eò latius in domo Dei collatæ sibi gratiæ notitiâ refulgebat. Neque illum tantæ dignitatis honores solitæ religionis mutare fecerunt mores, nec ecclesiasticorum occupationes negotiorum quidquam ex quotidianâ divinæ laudis & placationis servitute prætermittere

*Præclarè mu-
nus illud ge-
vit,*

Julii Tomus V.

coegerunt. Quinimo tanto eam instantius adaugere curavit, quanto jam non suæ solius, sed multarum animarum salutis causâ recte se vivere debere sciebat: quibus frustra videbatur præesse, si non studeret etiam monitis exemplisque prodesse. Ob hoc igitur, nullius momenti spatium otiosè transigere volens, semper erat utilibus intentus actibus, nunc lectioni divinarum Scripturarum operam impendens, nunc orationi prolixius incumbens: interdum etiam rerum exteriorum dispositioni, prout suo conveniebat officio, prudenter consulens atque prospiciens.

10 Assiduè verò vigiliis & jejuniis castigabat corpus suum, & in servitutem redigebat, ne aliis prædicans, ipse reprobus inveniretur. Erat enim prædicationis studio valde intentus, & tamquam se nosset gerere officium Apostoli, dicentis: Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare; atque ab eodem audiret, Prædica verbum, in sua opportune, importune; ita ipse quotidie modis omnibus auditores suos ad vitæ rectitudinem provocabat. Cujus præcepta & monita id maxime populo grata & amabilia faciebat, quod ejus vitam in nullo doctrinæ contrariam deprehendebat: sed quod illis sectandum assererat, evidentissimè in ejus moribus agnoscebat. Verbi gratiâ: qui elationem velut initium omnis peccati cavendam penitus ab illo sæpè didicerant, nullum ejus indicium in illius actibus, in habitu, in vultu, in gestu corporis, in sermonis usu sentire poterunt. Audiebant ab eo: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi: videbant eum verè pauperem spiritu, nunquam nisi in Domino gloriari. Audiebant ab eo, quod invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum: & Putredo ossium, invidia: videbant eum affectu benevolentis gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus; aliorum prospera vel adversa, sua æstimare. Audiebant ab eo: Ira enim viri, justitiâ Dei non operatur: videbant eum, omnem ostendentem mansuetudinem ad omnes homines. Audiebant ab eo: Seculi tristitia mortem operatur: videbant eum esse hilarem datorem, quem diligit Deus. Audiebant ab eo, avarum esse idolorum servitorem: videbant eum rerum suarum erogatione largifluâ thesaurizare sibi thesaurum in cælo. Deinde si quis ejus parsimoniam, strenuitatem, castitatemque attenderet, non aliis ad fugiendam vitiorum corporalium labem admonitionibus indigeret.

11 Ita plus gregis Dominici pastor, commissis sibi ovibus, adhibita curâ duplici, exhortationibus scilicet & exemplis, iter ad æternæ vitæ pabula quærenda, & spiritualium morborum dira contagia vitanda, demonstrans, tantum ex eis lucrum acquisivit, ut quod voce Dominicâ per Malachiam dicitur, de illo convenienter valeat dici: Lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus. In pace & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate. Verè enim multos ab iniquitate convertens, & rectitudini vitæ fideique restituens, inter sanctos Ecclesiæ Christi doctores præclarum obtinet locum: quorum multam gratiam, & infinitam meriti excellentiam, ipse verus ejusdem Ecclesiæ sponfus,

*Cor. 1. 17
1 Tim. 4. 2
Assiduè prædicans;*

B

*eadem
agens:*

Galat. 5. 26

*Sap. 2. 29
Prov. 14. 30*

Jacob. 1. 20

2 Cor. 7. 10

Ephes. 5. 5

Malach. 2. 6

*dignus enim
mors quibus
doctores or-
nat Scripturæ
in*

EX MSS.

in Canticis Canticorum multiplici laude prosequitur: nunc eos ipsius sponsæ collum, monilibus assimilatum, vocans; nunc tignacetrina & laquearia cypressina cognominans; interdum labia, vittæ coccineæ, propter prædicationem Passionis Christi, similia, seu favum dulcedinis verbi Dei stillantia; nonnumquam turrim David, ob constantiæ firmitatem, eos appellans. Aliquando verò ibidem, ob nutrimentum parvulorum, quibus lacte opus est, mammæ dicuntur. Aliquando favo simul & vino, aliquando decori turris eburneæ comparantur. Plerumque portæ Ecclesiæ nuncupantur: & propter variam utilitatem, firmitatem, providentiam, contemplationem, dentium & oculorum nomine designantur. Præterea ipsi sunt sexaginta fortes, Salomonis lectulum ambientes: ipsi columnæ argenteæ, sacri eloquii nitore fulgentes. Quarum omnium similitudinum si quis mysteria perscrutetur, profectò inenarrabilem hujus sanctæ Ecclesiæ doctoris & ejus similium gratiam dignitatemque reperiet, cum satis indicent hæc pauca, de pluribus ex illo cælesti epithalamio sumpta, quod nihil his illustrius, nihil pulchrius, in sponsæ laudibus decantandum Spiritus sanctus invenit. Qui etiam de eisdem, per Daniëlem ita loquitur: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt plurimos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Sed quoniam hujus clarissimæ stellæ in erudiendis subditis fervorem pariter & splendorem ostendimus, quibus virtutum radiis in aliis quoque rebus effulserit, monstrare euremus.

B

Dan. 12, 3

CAPUT IV.

Sacrarum rerum cura.

HAbuit Vir sanctus hoc præ ceteris tum temporis pontificibus, religionis & Dei amoris indicium speciale, quod omnia, quæ ad ejus laudem jugiter celebrandam & ecclesiastici cultus officium pertinent, totis nisibus amplificare, provehere, atque adornare contendit: & exceptis his, quæ sibi suisque ad quotidiani victus & vestitus necessaria, quibus solis contentus erat, vix sufficere poterant, nec non & his, quæ ad egentium & inopum sustentationem largâ manu solebat expendere, reliquos omnes redditus episcopaliū possessionum, omnes quarumlibet rerum census, qui sibi ex omni suâ diœcesi debebantur, vel si quid ex fidelium donationibus conferebatur, ad exhibendum ecclesiis congruentem ornatum, & nova quoque oratoria in locis, quæ ad hoc opportuna videbantur, construenda deputavit. Quorum constructionem primùm divinæ servitutis multiplicandæ intuitu aggregiebatur; dehinc etiam plebium commoditati pariter & salutis prospicere piè meditabatur, ut ad ecclesias cum suis sacerdotibus propè positas facillè confluere, orationum studiis affluere, regenerationis gratiam consequi, documenta sacre legis audire, cælestium sacramentorum celebrationibus interesse, atque omnia Christianæ religionis jura discere & exercere valerent: nec quemquam

Cultum divinum promovet:

C

templa ornat;

17 nova adificata:

ullius molestiæ seu occupationis impedimentum exinde revocaret, quò universos ad salutem animarum quærendam ipsa loci opportunitas invitaret. Hac igitur intentione præter illas, quæ à suis prædecessoribus fabricatæ fuerant, decem & septem sacris ædibus noviter constructis & dedicatis, suam parochiam ita omnem illustravit, ut in qualibet ejus parte populo degenti aliquam orationis domum vicinam esse constaret. Locorum verò, in quibus eas construxit, hæc nomina ponere dignum ducimus, quò religiosi operis memoria firmior, & fides certior habeatur. Unam itaque ædificavit in Colinno, alteram in Silviaco, tertiam in Raudatio, quartam in Campogheffo, quintam in Conedaco, sextam in Aciaco, septimam in Aloncianno, octavam in Sanguino, nonam in Sabonario, decimam in Bonâ, undecimam in Lucîâ, duodecimam in Lugdunâ, tertiamdecimam in Marfone, quartamdecimam in Paliaco, quintamdecimam in Magitto, sextamdecimam in Noviliaco, septimamdecimam in Comnis.

D

A

E

13. Quibus ritè perfectis & decenter adornatis, ac sacerdotum & inferioris ordinis clericorum jugi providentiæ commendatis, observandum omnino censuit, ne qua ibidem legitimis horis die noctuque sacrorum intermissio fieret officiorum, quibus sanctæ & individue Trinitati debitæ gratiarum actiones & laudes referrentur. Deinde ut unitati & concordie totius populi commissi consuleret, atque omnia illius diœceseos loca Deo dicata, cum universis ad se pertinentibus, antiquæ & principali suæ sedis ecclesiæ, velut uni capiti & matri omnium, subdita monstraret esse debere, decrevit ut illuc ex reliquis omnibus ecclesiis per annos singulos census persolveretur, certus scilicet numerus librarum cere & olei, prout illis offerendi facultatem suppeteret sciebat. Æquum tamen omnibus eisdem locis debitum imposuit; hoc est, ut ex unoquoque redderetur una cere libra, & olei duæ, præter id, quod custodibus præfata principalis ecclesiæ dari constituit. Ex quo verè sancta & religiosa intentio beati Viri satis apparet, quod non sibi aurum vel argentum, seu quodlibet earum rerum, quæ mundum amantibus pretiosa, ipsi verò, velut cælestia desideranti, omnino erant contemptibilia, coacervavit; sed ea magis ecclesiæ dari constituit, quæ ad luminaria jugiter in ea concinnanda copiam darent. Nam quoniam ipse fuit templum veri luminis, hoc est, Spiritus sancti, etiam corporalis lucis ornatum manufactæ domui Dei noluit unquam deesse.

sacra officia assidue in iis fieri jubet.

Ab his censum pendit ad luminaria cathedr. ecclesiæ.

F

14. Mansit autem in episcopatu annos sacros ministros ordinat:

quadragesima & novem: in quibus fecisse legitur ordinationes nonaginta & sex; ordinasse verò presbyteros ducentos decem & septem, diaconos centum septuaginta sex, subdiaconos nonaginta tres; reliquorum quoque graduum ministrorum, quantum sacris officiis congruum & sufficiens esse videbat. Præterea habuit bonum testimonium etiam ab his, qui foris sunt: ita ut hoc quoque specialiter de illo præfata referant scripta, quod studuerit Deo in omnibus dulciter famulari, & in rebus ecclesiasticis Deo & hominibus bonis oppidò placere. Unde liquidò patet, sic eum religionis constantiam ante Deum ser-

etiam laicos se probat:

A servasse, ut tamen proximorum oculos non offenderet: sic humano foris placuisse iudicio, ut divinis obtutibus non displiceret in occulto. Ita per omnia verus Dei Cultor illi merito pontifici comparatur, quem sine querela Domino servasse Evangelica laudat historia: nisi quod hic tanto præstantioris fuerit sacerdotii Præsul, quanto figuram veritas, quanto legem veterem nova Christi gratia transcendit. Illo denique præfulatu functi, animalium cruores immolabant: hujus sacerdotii primus auctor & Pontifex, per proprium sanguinem introivit semel in sancta. Et tamen in officio dispari fuere pontifices isti, sanctitate pares, ambo evangelicâ laude digni, ambo iusti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela.

Luc. 1, 6

Quem intuens S. Martinus, revelante sibi Spiritu sancto, hunc esse futurum ibi episcopum, his eum verbis salutavit, dicens: Ave noster pontifex. Dehinc illi baculum suum dedit, atque ita concito gradu, in urbem properavit. In qua inveniens sanctum & verè Deo dilectum Præsulem jam in extremis positum, & cælesti tantum gaudio, quo iturus erat, intentum, cum ineffabili ab eodem lætitiâ susceptus est. Hic verò necesse est, ut noster sermo deficiat: quia neminem dignè constat posse referre, quam divina, quam spiritua- lia, quam cælestia fuerint eorum colloquia; cum quâ se exultatione mutuò viderint, quò mentis affectu suam ad tempus separationem ferre potuerint. Erant enim ambo Christi militum excellentissimi duces, ambo crebris de diabolo triumphis gloriosi. Sed alteri jam reddendum erat præmium sempiternum, alteri aliquamdiu differendum, & adhuc pro castris Dei fuerat decertandum.

EX MSS.

piis colloquiis Liborium animat.

ANNOTATA.

B

a Ms. Corfend. Marfano. Nonnulla horum vocorum aut oppidorum nomina aliter paullo in secunda Vsa expressa.

17 Igitur B. Liborius, præfente sibi tanto consolatore, suarumque exsequiarum provi-fore c, decimo Kalendarum Augustarum die lætus migravit ad Dominum. Cujus venerabile corpus S. Martinus cum honore congruo ad ecclesiam extra urbem positam duct, & in eâ sepeliri fecit: quam primus ejusdem sedis antistes, Julianus nomine, construxit, & in honore d duodecim Apostolorum dedicavit. Decebat enim, ut qui Apostolorum in terrâ successor, & in cælis esse meruit consors, in eorum quoque ecclesiâ communi cum illis memoriâ coleretur. Sequenti verò die vir Dei Martinus populum omnem, qui ad tanti Viri exsequias copiosus nimis & innumerabilis convenerat, & internum amorem erga Pastorem suum largissimis lacrymarum fontibus testabatur, in ecclesiam convocans, sanctæ admonitionibus doctrinæ consolabatur, eisque præfatum Victurium ordinavit episcopum.

& sanctæ mortuum sepelie:

CAPUT V.

S. Liborii obitus, sepultura, miracula.

C Um autem divinæ Majestati complacuit, post tam diuturna tot annorum certamina, victorem hostis antiqui, Militem suum æterno præmio glorificare, anno quinquagesimo episcopatus sui, corporis eum molestia ita fatigari permisit, ut adesse sibi diem exitus sui non dubitaret. Qui annus illi verus extitit Jubilæus, quem in eodem numero annum remissionis appellans, unumquemque in eo redire ad familiam, & ad possessionem suam lex divina præcipit. Nam & ipse quò minus se dubitaret ad requiem tendere, post septem septimanas annorum, ex quo constitutus est super familiam Domini, adhuc in terris positam, ad eam, quæ in cælis est, lætus vocari meruit, ut possideret terram, quam mansuetis & mitibus Veritas repromisit.

Morbo correptum

Levit. 25, 10

Matth. 5, 4

S. Martinus angelico monitu, visit:

Matth. 25, 36

a b S. Victurium illi successurum prædicat.

18 Tradunt quoque litteræ superius memoratæ, multa quidem S. Liborium in hac vitâ fecisse miracula, sed multò plura postmodum ad sepulcrum ejus fuisse divinitus ostensa, licet ob multitudinem suam nominatim expressa non sint. Quod nos facile credimus ex his, quæ oculis nostris videre meruimus, postquam ad nos sacrum translatum est corpus, sicut, adjuvante Domino, sequens hujus operis textus enarrabit. Nam quoniam ipse verè fuit organum Spiritus sancti, per ipse nunc operationem ante ejus reverenda pignora virtutum signa sæpius ostenduntur; curationes scilicet debilium, salutes languentium, expulsionem immundorum spirituum; præstante ipsius gratiâ, qui est fons & origo bonorum omnium, Deus & Dominus noster, qui in Trinitate inseparabili vivit & regnat per infinita secula seculorum. Amen.

Liborius per mortem miraculis illustratur

F

ANNOTATA.

a Alii Victorem, Victurum, Victorium vocant. Colitur 25 Augusti, uti testatur Corvaserius; at 1 Septembris alter Victorius, ejus filius.

b Ms. Bod. addit, vinearum. Non satis eam interpolationem patiuntur sequentia verba, quodcumque ibi agendum erat: est ex S. Victoris Vsa constat, eam operantem in vineâ reperturâ

EX MSS.

à S. Martino.

c. *Dissentiant alia ejus Acta, ut supra § 1 diximus, colitur saltem hoc die.*d. *Vita primo loco relata, solum habet Petri & Pauli.*

LIBER SECUNDUS.

TRANSLATIO

S. LIBORII.

CAPUT I.

*Scriptio causa. Episcopatus primi in Saxonia.*B
Bisnonis ep.
jussu scripta
hac historia,

a

b

Luc. 10, 6

circa Pente-
costem inchoa-
ta.

C

Carolus Ma-
gnus, Saxo-
nia domita,

c

D Escripitis superiori libello vitâ & transitu pretiosissimi confessoris Christi atque pontificis Liborii, nunc secundum tuam a, Bisio, præsul egregie, jussionem, ad exponendam seriem translationis ejus sacratissimi corporis, & ostensa per ejus merita virtutum b insignia, pro concessâ divinitus facultate, stylum mentemque convertimus; excitante studium nostrum pensatione sollicitâ, qualiter vobis obtemperare, quantum deferre debeamus, maximè cum eorum officii dignitate sublimatos, quibus divinâ voce dicitur, Qui vos spernit, me spernit, non dubitetur, vos minimè sine Dei contemptu posse contemni. Proinde ad retexendas cum laude debitâ virtutum operationes, per quas sancti Spiritus gratia solet electorum merita declarare, eo, quo te præcipiente huic operi insistere debuimus, nullum opportunius tempus occurrit: appropinquante videlicet sacrâ solennitate adventus ejusdem Spiritus Paraclæti, qui B. Liborii in hac vitâ manentis inhabitator apparuit, & nunc ipsius sanctitatis per miracula index & glorificator existit. Cujus nos ad susceptum opus auxilium haudquaquam inefficacibus votis invocatos speramus, præsertim cum non aliud, quam quod ipse adveniens, mentibus, quas replevit, ad proferendum inspiravit, Dei scilicet magnalia loqui, & ipsum mirabilem in Sanctis suis monstrare conemur. Sed antequam ad rei gestæ ordinem veniamus, causam translationis memoratæ, atque exordium constructionis ecclesiæ, quæ tanto cælitus illustrari meruit thesauro, referre breviter congruum arbitramur.

2. Igitur ubi primùm gloriosæ memoriæ Carolus imperator, concertatione longissimâ, & variis præliorum eventibus, cum gente Saxonum exactis, illos ferro edomitos Christi fidem suscipere fecit, suoque addidit imperio, clarum illicò dedit indicium, quâ fretus intentione, tam diuturnum laborem infatigabilis ferre potuerit. Siquidem, ut in c libello Vitæ ipsius legitur, triginta & tribus continuis annis bellum cum eadem gente gessit. Quâ tandem partim armis, partim liberalitate, per quam maximè Primorum ejus animos sibi devinxerat, superatâ, totum exinde suum ad hoc contulit studium, ut pro tanta-

rum salvatione animarum populi, post tot secula cultum dæmonum relinquentis, fructum sui laboris ex Dei remuneratione consequeretur. Et ut se magis Christianæ religionis, quam regni sui dilatandi causâ, tantæ rei difficultatem aggressum ostenderet, ecclesias per omnem regionem illam, ad quas rudis in fide populus confluere doceretur, & sacramentis cælestibus initiari consueveret, sub quantâ potuit celeritate construi fecit: atque parochias diligenti ratione suis quasque terminis servandas designans, quia d civitates, in quibus more antiquo sedes episcopales constituerentur, illi penitus provinciæ deerant; loca tamen ad hoc, quæ & naturali quadam excellentiâ & populi frequentiam præ ceteris opportuna videbantur, elegit.

3. Tum verò vix reperiebantur, qui barbaræ & semipaganæ nationi præfules ordinarentur. Cujus interdum ad perfidiam relabentis cohabitatio, nulli clericorum tutam videbatur: cui ecclesiasticum officium, & quidquid ad rerum divinarum pertinet cultum, non solum deerat, verum ignotum omnimodis erat. Quocirca unamquamque prædictarum pontificalium sedium cum suâ diocesi singulis aliarum regni sui ecclesiarum præsulibus commendavit, qui & ipsi, quoties sibi vacaret, ad instituendam confirmandamque in sacrâ religione plebem, eò pergerent, & ex clero suo personas probabiles cujuscumque ordinis, cum diverso rerum ecclesiasticarum apparatu, ibidem mansuros jugiter destinarent. Et hoc tamdiu, donec annuente Domino salutaris illic fidei doctrina convalesceret, & ita divini usus ministerii proveheretur, ut proprii quoque in singulis parochiis dignè & fiducialiter possent manere pontifices.

ANNOTATA.

a. *Bisio quando sederit, supra indicavimus § 2, tempore nimirum Joannis VIII Papa, ut scribit Gobelinus Persona, Cosmodromii atate 6 cap. 45. Sedit verò Joannes à 14 Decembris anno 872 ad 15 Decembris 882. Bisio autem rexit ipsam ecclesiam Paderfontanam, inquit idem, annis xxiii. Hic à Carolo Crasso imp. ut refertur in Vita S. Meinwerci episcopi Paderbornensis quam 5 Junii dabimus, anno 885, electionem episcoporum inter ejusdem & ab eisdem ecclesiæ filiis faciendam impetravit. Idem corpus S. Meinulphi, ut dicemus ad ejus Vitam 5 Octobris transtulit temporibus Arnulphi imp., qui verum potius est à fine anni 887, ad annum 900.*

b. *Ms. Corfend. signa.*

c. *Dedimus 28 Januarii S. Caroli Magni Vitam per Eginardum. Tomo 2. Scriptorum Francorum Andrea Duchesnii in variis Annalibus Francorum plenius referuntur ejus res gesta.*

d. *Gobelinus cap. 38 atate 6, in totâ patriâ illâ non erat locus muris cinctus; paucis castris exceptis.*

CA.

D

templa multa
extruunt:

d

quia urbes
non erant, in
pagis episco-
patus erigit,

E

quos altarum
sedium epi-
scopis com-
missis

F

CAPUT II.

Primus Paderbornensis episcopus
B. Hathumarus.

INter omnia verò loca, constituendis prin-
cipalibus ecclesiis in hac, de qua loqui-
mur, provincia designata a Paderbornensis
sedes speciali quadam dignitate præcellit,
habens amplissimam circumquaque plani-
tatem: nemorum tamen frequenti & variâ di-
versitate sufficienter ornatam, agros uberes,
& frugum omnium feracissimos. Cui adjacet
à lævâ in ipso mœnium prospectu silva, mül-
tis passuum millibus in longum latumque
diffusa, ad eò pecorum & armentorum pascuis,
apiumque servandarum usui opportuna; ut illi
non dissimilis videatur regioni, quam sacræ
Litteræ vocant Terram lacte & melle manan-
tem. Accedit ad ornamentum loci saluberrimorum
fontium, intra ipsum oppidum in
unum pariter alveum confluentium, incom-
parabilis tam species, quam numerositas; in
tantum, ut eorum b latitudini & amœnitati
similes esse alibi minimè compertum habeamus.
Nec desunt hinc inde & alia flumina,
utilitatum; quæ ab his petuntur, largissima.
Aër ibidem & aura placidior, & licet in frigi-
do terrarum tractu, naturali gratiâ tempera-
tior, citius quam in aliis illarum regionum
partibus, maturitatem cunctorum fructuum
afferre consuevit. Præterea pagus ipse, ut &
nostra memoria, & veterum relatio testatur,
viris omni nobilitate generis animique semper
insignibus abundabat: ut non esset dubium,
quin patria civibus, & cives patriæ congruerent,
ac sibi utraque vicissim ornamento forent.
Et hæc quidem pauca de pluribus, hinc à hœbis
non ex superfluo regionum partibus, maturitatem
cunctorum fructuum afferre consuevit. Præterea
pagus ipse, ut & nostra memoria, & veterum
relatio testatur, viris omni nobilitate generis
animique semper insignibus abundabat: ut non
esset dubium, quin patria civibus, & cives
patriæ congruerent, ac sibi utraque vicissim
ornamento forent. Et hæc quidem pauca de
pluribus, hinc à hœbis non ex superfluo
regionum partibus, maturitatem cunctorum
fructuum afferre consuevit.

5 Nam & vir sanctissimus & verè apo-
stolicus Papa Sedis Romanæ d, Leo nomine,
injusta civium odia perpeßus, illic eum adiit,
pro sedandis contra se ortis simultatibus, im-
perialem opem quæsiturus. A quo cum in-
genti, ut par erat, honore susceptus, religiosum
ejus ac salutare Christianitatis dilatandæ stu-
dium nobiliter inchoatum, apostolicâ aucto-
ritate firmavit, atque in ecclesiâ tunc ibidem
noviter constructâ e quoddam altare conse-
crans, adorandas in eo reliquias protomarty-
ris Stephani, quas secum Româ detulerat,
collocavit; fiducialiter id principi promit-
tens, quod oratorium illud, tanti martyris pa-
trocinio munitum, non ulterius passurum fo-
rèt injuriam, quam, ipso referente, priùs ei
contigisse cognovit; ut videlicet ob incolaru-
rum loci perfidiam & odium in religionem
Christianam, aliquoties f igni traderetur. Et ob
hanc maximè causam ealdem reliquias ibi

rogatu imperatoris recondidit, non sine affe-
ctu congruo fiduciæ sponßionisque suæ, cum
nihil tale postmodum illic perpetratum esse
certissimum sit.

6 Hoc igitur ordine Paderbornensis ec-
clesiæ sedes episcopalis tam imperatoriâ san-
ctione, quam apostolicæ benedictionis au-
thoritate primitus constituta, ob causam su-
perius memoratam commendata fuit ali-
quamdiu tuitioni præfulum cujusdam castel-
li orientalis g Franciæ; quod sermone bar-
baro Wirtziburg appellatur. Sub quorum
regimine status rerum ipsius parum pro-
ficere potuit: quippe cum loca ipsa lon-
gâ inter se terrarum intercapedine dista-
rent, & prælatos præfules rarò hanc novel-
lam ecclesiâ invisere, vel occupatio permit-
teret, vel commoditas suaderet. Neque enim
ibi deerant negotia, quibus procurandis in-
sisterent, neque huc pergendi laborem par-
vum faciebat itineris longitudo. Ibi res ne-
cessariæ sufficientes erant & ordinatæ: hinc &
tenues, & cum difficultate noviter ordinandæ.

7 Quocirca merito utilius visum est, hanc
sedem suam per se habere antistitem, qui
non alibi occupatus; hinc tantum agendis re-
bus præfens insudaret. Erat tunc temporis in
clero Wirtziburgensi vir magnæ humilitatis
atque modestiæ i, Hathumarus nomine, de
gente nostrâ, hoc est, Saxonica, oriundus: qui
cum adhuc puer esset, belli tempore Carolo
imperatori obfes datus, illic servari jussus est.
Ubi postea tonsuratus, ac studiis litterarum
traditus; in virum perfectum moribus & eru-
ditione profecit. Hic ex præcepto principis
primus est Paderbornensis ecclesiæ ordina-
tus episcopus. Post cujus ordinationem pau-
cis annis transactis k, idem gloriosissimus
princeps ab hac luce migravit: Cujus incom-
parabilem in omni virtutum gloriâ præstati-
am, licet libellus de Vita ejus conscriptus
plenissimè referat; nos tamen hinc aliquid de
eo vel breviter dicere, ipsius in nos beneficii
magnitudo suadet. Quem arbitrò nostrum
jure apostolum nominari: quibus ut januam
fidei aperiret, ferreâ quodammodo linguâ
prædicavit. Qui cum toties victoriâ potitus,
quoties in procinctu positus, multas sibi gen-
tes, multa regna subjecit; constat tamen eum
gloriosissimè etiam de diabolo triumphasse,
cui tot animarum millia, priùs sub ejus tyran-
nide captiva, in conversione nostræ gentis
eripuit, & Christo Domino acquisivit. A quo
illum recipere præmium & confidimus, &
optamus, ut fruatur in cælis Apostolorum
consortio, quorum functus est in terris of-
ficio.

ANNOTATA.

a Ms. Corfendoncanum, Paderburnensis. Va-
riè hujus urbis nomen effertur ab antiquis scri-
ptoribus: Patresbruna, & Patresbrunnas ap-
pellatur in Joannis Tili annalibus minoribus; in
auctoribus Patresbrunna, & Patrisbrunno: in
fragmento annalium Alexand. Patavii, Padres-
brunnon, & Padresburnon: in annalibus Loi-
selii Paderbrunnen (uti & in aliis quibusdam)
& Padabrunno: in Vita Caroli Magni per in-
certum, Paderburnen, & Paderburnum: in
ejusdem Vita per monachum Engolismensem; Pa-
derbrunnen, & Padabruno: in poetâ Saxone
Pa-

Paderbornæ,
sive amano
loco,

feritili,

B

b

alabri,

consensum
habet:

C

c

S Leonem III
Papam ibi
excipit,

d quo ara di-
cata, colloca-
ta reliquia

ad fidei secti-
tatem:

f

EX MS:

enim episc-
patum Wirtz-
iburgensis
regit:

B

dein Hath-
marus, episc-
Saxo. olim
obfes datus
Carolo,

f

k

vere apostola
Saxonia:

F

Pa-

A Pathalbrunnon : apud Eginhardum Padabrunna : in Vita Ludovici Pii, Patrisbruna : in Historia constructionis nove Corbeia, Patherbruna : in Annalibus Fuldenfibus Padrabrunno, & Padraprunno : in Historia Translationis S. Viti Patheibronna. Gobelinus cap. 38 nominis etymon exponit. Oritur enim istic fluvius, qui Pader dicitur, ex tribus fontibus, quorum singuli Pader appellantur. Quare idem Gobelinus supra Ecclesiam Paderfontanam dixit. Bori namque aut brunum, sive bornè, & brunne Teutonice fontem significat. Quidam flavio huic ronen indidisse Carolum Magnum aiunt à Pado Italia flavio, ex tribus itidem fontibus, in unum conitibus alveum, orto. Resellitur id ex S. Ludgero, qui in Vita S. Swiberi & Martii, inter Saxones Werdense monasterium anno 778 populatos recenset nefarium quendam Ogellum Oosterbach de Paderborne: atque ex poetâ Saxone infra citando, qui vetustum fuisse urbis nomen significat, ergo & fluvii, à quo urbi nomen. Alii à Romanis; cum eis in locis castra haberent, factum volunt, ob eandem Padi similitudinem. Quod ut absque veteri auctore affirmare mihi non est animus, ita consentaneum rationi usuique non inficior; & aecolorum traditione celebratum. Vix xv stadia progressus Pader, ad Niehni arcem à Theodorico Furstenbergio episcopo constructam & oppidulum, Lippa miscetur, sat tenui rivo, alteraque, ac deinceps Lippæ, sive Lippiæ, aut Luppæ, seu Luppæ retinet nomen, donec in Rhenum sese ad Westfaliam oppidum exoneret. Locum in quo Lippa ac Pader cœnant, vel ipsam (ut tunc erat) Paderbornam, ita describit auctor carminis de Leonis III Papæ ad Carolum adventu:

Auctam à fonte

B Est locus insignis, quo Patra & Lippa fluunt, Altus & in nudo campo jacet, undique largo Vestitus spatio: cello de colle videri Namque potest legio omnis & hinc exercitus omnis, Castra ducum, & comitum, radiantiaque arma virorum.

Patra, sive Padi fl.

Qui hic Patra, in Vita S. Adelardi per S. Paschasium Ratbertum 2 Januarii cap. 16, num. 66, Pater appellatur, ita enim describitur Corbeia Saxonica situs: Est autem locus, pergentibus ad ortum solis de fonte Patris, situs supra litus Wisiræ, &c. Franciscus Irenicus lib. 13 Germanica exegeseos Padam vocat.

C Tres precipui Padæ, sive Padi, aut Padulæ, fontes; qui è rupe omnes prorumpunt intra ipsam urbem: intra quam in unam alveum cœunt, ac fluvium profundum latumque conficiunt, qui æstate frigidissimus, hieme utcumque calidus est. Trium horum fontium unus ita profundus est, Gobelino teste, ut ab aquæ superficie ad fundum pedes esse 98, testati sint, qui explorarant. Alii præterea fontes in eadem ipsa urbe orti, aquis suis Padum augent: ex unius, qui maxime australis, aquæ præstans coquitur cerevisia, qua etiam vim medicam habere contra calculum creditur.

eoque multiplice:

Fontes eo traditi aciduli:

Bulderborna fons resorbetur,

Extra urbem alii fontes ac rivi, sæpe memorandi: nam præter tres circa Driburgum, aliumque propè Ludam oppidum, acidulos ac medicatos fontes, à Mattheo Meriano in Topographiâ Westfalica relatos, maxime mirabilis qui Bulderborna, sive Bulterborna appellatur, juxta Alderbekam pagum. Hic æstum quendam marino similem patitur: nam xxiv horarum spatio bis aquas suas resorbet, ac post sex horas denuò eructas ingenti cum strepitu, unde & nomen acco-

pit: Bulderren enim, sive bulderen, Teutonice, cum strepitu blaterare aut detonare dicimus. Tam copiosum tamen Bulderborna rivum profundit, ut is longè à sua scaturigine ternas molarum rotas circummagat. Sed aliquanto spatio progressus in terram penitus subsidit. Idem alius duobus rivis eodem tractu accidit: quorum alter Swancium pagum præterfluit, haud procul Paderbornâ, ac paulo post terrâ se condit: alter inter oppidum Lechenâviam, ac pagum Steinen. Resulit mihi Joannes Grothufinus noster, se, cum isthac iter faceret, animadvertissetque mergi fluvium illum, propius accessisse, & silicibus glareâque submotis, nullum perspexisse, quo absorberetur, foramen; sed aure ad terram admotâ, unâ cum socio, audisse ingentem strepitum ac collisionem velut in cellam delabentium aquarum. An hi amnes Paderborna, aut alibi, denuò prorumpant, ut tradit ab aliquibus scribit Merianus, frustra quæram, quod latere voluit Auctor natura.

D nti & rivis ex eo ortus,

& alii dno.

E Placitum passim pro conventu judiciali, sive conventus loco, usurpatur in media ætatis scriptoribus. Exempla plura reperies in Glossario Frederici Lindenbrogi ad codicem legum antiquarum. De conventu ad Paderbornam, quod huc facit, ita scribit poetâ Saxo lib. 1 annal., ad annum 777.

Pl. citum, sive conventus, Franco-rum ad Paderbornam, anno 777.

Conventum placiti generalis habere Cum ducibus se velle suis denuntiat illic. Tanto concilio locus est electus agendo, Quem Pathalbrunnon vocitant, quo non habet ipsa Gens alium naturali plus nobilitate Insignem, qui præcipue redimitus abundat Fontibus, & nitidis & pluribus, & trahit inde

Barbaricæ nomen linguæ sermone verustam: Meminere magni placiti isthic eo anno habiti annales Tiliari, quod Loiseliani & monachus Engolismensis synodum publicam appellant; Vita Caroli magni per incertum, synodum, & concilium publicum; Eginardus generalém populi conventum. Iterum anno 785, placitum habuit ad Padresbrunnhon cum Francis & Saxonibus, ut habet Fragmentum annal. Alexandri Petavii, sive, ut Loiseliani, synodum publicam celebravit; aut, ut Vita ejus per incertum, concilium publicum tenuit. De secundo hoc conventu agunt cum Eginardo ceteri scriptores. De tertio, anno 799, mox dicemus. Ibidem Ludovicus Pius anno 815, conventum habuit, uti idem Eginardus auctor est, & alii infra. Pii quoque filius Ludovicus rex Germaniæ, ut habent annales Fuldenfes, anno 845, in Saxonia apud Padraprunno generale placitum habuit.

anno 789.

F

G Leo III is fuit, de quo ad 12 Junii. Exstat de ejus ad Carolum adventu poema elegans tom. 2 Francicor. scriptor. Quâ de re ceteri quoque agunt annales, qui & memorant sanctissimo Pontifici manus à populo Romano injectas in publicâ supplicatione, oculos erutos, linguamque excisam; sed virtute divinâ & hanc & illos ei resistit.

799. 815.

845.

S. Leo III Papa

H Gobelinus addit: Visitantibus eandem cappellam in anniversario dedicationis ipsius, qui est viii Decembris, de benignitate Sedis Apostolicæ magnas indulgentias concessit. Exstat etiamnum in cryptâ illud altare S. Stephani. De eo Vita S. Meinweri episc. Paderborn. 5 Junii cap. 1, in cryptâ ibidem noviter constructâ, quoddam altare consecrans, Leo Papa, adorandas in eo protomartyris Stephani reliquias, quas Româ secum attulerat, in

indulgentias concessit Paderborna.

pri-

A privilegium Apostolicæ consecrationis collocavit.

Paderborna
combusta
anno 1000.

f Non planè ab omni incendio immunem fore Paderbornensem ecclesiam vaticinatur sanctus pontifex, sed quod incolarum loci perfidia, odiumque in religionem Christianam, excitasset. Alioquin, ut in citata S. Meinweri Vita dicitur, & supra § 5 retulimus, anno Dominicæ Incarnationis millesimo, ordinationis Rethardi ep. nonodecimo, regni Ottonis III decimosextimo, imperii quarto, Indictione XIII civitas Paderbrunnensis primùm incendio vastatur, nobileque principalis ecclesiæ monasterium, præcipui operis & decoris, à Carolo Magno fundatum, à beatæ verò memoratæ Badurade episcopo consummatum, & XIV Kalendas Novembris dedicatum, cum libris, privilegiis plenariis, aliisque ecclesiæ ornamentis propemodum conflagravit. Ex his qua ibidem subjiciuntur, patet, vel omissum aliquid esse, vel vocem propemodum, pro penitus accipiendam: quare à Gobelino, qui cap. 50, etatis 6, idem incendium isdem ferè verbis commemorat, omissa est: nisi & à Kranzio Metropolis lib. 3, cap. 40. Iterum conflagravit civitas cum ecclesiâ anno 1131, uti refert Kranzius lib. 6, cap. 10 & Gobelinus cap. 58, qui cap. sequenti tradit à Bernardo episc. restauratam, & duodecimo post anno, Christi 1143 dedicatam.

g Franconia nunc vulgò dicitur, Teutonice, Franckenlandt, id est, Francorum regio.

h Ita & Annales Fuldenfes ad annum 746. Egihardus anno 793: Celebravit Carolus Natale Domini apud S. Kilianum in Wirtzburgò juxta Mænum fluvium. Monachus Engolismensis ad eundem annum, Wirtzinburg vocat; Ms. Bodecense Wirzeburg. Posteriores Herbipolim dixere, parum idoneâ interpretatione, ex Latina Græcæque voce nomen constans, unde Ginterus lib. 5 Ligurini:

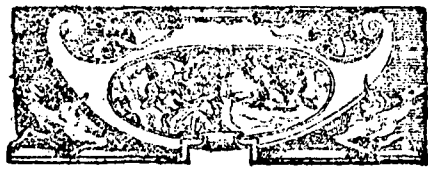
Conveniunt, urbemque petunt, cui nomen ab herbis

esse putant, linguæ vulgaris origine tractum:

C Wurtz quidem castrum, sive urbem munitam significat: sed Wirtz, sive Wurtz, non herbam, sed radicem, unde Jacobus Spigeleus in scholiis ad Ligurinum, fatetur satis durè Herbipolim dici, pro Wirtzburgo. Plura de ejus etymologia Irenicus lib. 11 Germania exegeses: sed quod ait à Ptolomæo Arctanum dici; nescio ubi legerit; nam in Ptolomæo nusquam id nomen habetur.

i Quia sapius obsides à Saxonibus accepit Carolus, sciri certò non potest, quo anno traditus ei sit B. Hathumarus, quem Cratepolius aliique S. Hadumarium appellant; Kranzius & alii Hathumarium. Constat sub S. Burchardo, primo episcopo Herbipolensi, literis & pietate eruditum.

k Cum obierit Carolus 28 Januarii anno 814, manifestum est errasse eos, qui anno Christi 795 ordinatum Hathumarum, 804 mortuum scripserunt, ut ad sequens caput notabimus.

Julii Totius V.

C A P U T III.

Episcopus II Baduradius. Reliquia petita Cenomanis.

UT verò ad propositum redeamus; defuncto Carolo a, Hathumaro quoque episcopo non longo post tempore ab hac mortalitate ad perennem, ut credimus, vitam assumpto, successit ei vir egregius, nomine Baduradius, qui & ipse ex hac regione nobili ortu profapia, ex ejusdem ecclesiæ clero b electus est. Qui præclaræ morum nobilitatis, magnanimitatis & industriæ merito, familiaritatem regiam c intimè consecutus, tantæ dignitatis locum promeruit, ut ei non minor facultas, quam voluntas amplificandæ, provehendæ, atque adornandæ ecclesiæ sibi commissæ; suppetere videretur. Tunc verò, tamquam ad hoc sibi datam divinitus excellentiam animadverteret; nihil sui laboris studiique subtraxit ab acquirendis ac procurandis omnibus, quæ ibidem ad divinæ laudis augmentum; ad utilitatem Christiani populi noverat pertinere. Hæc illi cura prima imminebat, ecclesias per omnem parochiam suam sub celeritate construere: principalem verò basilicam ingenti decore & grandi opere extollere, res omnes ad eam pertinentes modis variis adornare, augmentare clerum, disciplinam monasterialem instituere, pueros tam nobiles, quam inferioris conditionis, in scholam congregatos; in divinæ legis eruditione nutrire. Quod ejus laudabile studium ita felix profectus comitabatur, ut verè illum ad hoc à Deo præsignatum, & rudimentis ejus loci cælitus concessum dicere valeamus.

9 Quia verò rudis adhuc in fide populus, & maximè plebeium vulgus, difficile poterat ab errore gentili perfectè divelli, latenter ad avitas quasdam superstitiones colendas sese convertens; intellexit vir magnæ prudentiæ, quod si præcipui alicujus Sancti illic corpus allatum, miraculorum, ut fieri solet, ostensione & gratiâ sanitarum suadente, multitudo plebis inciperet venerari, & ad ejus patrocinia confluere consuesceret, nullâ re eam facilius ab infidelitate posse revocari; præsertim cum verbis doctorum de divinâ virtute non credentes, tamen his, quæ oculis viderent, quæ beneficiorum utilitate sentirent, fidem derogare non possent; præterea cunctis fidelibus ibidem manentibus, vel eo convenientibus magnæ hoc apud Deum intercessionis solatium, maximam eidem locutionem & gloriam collaturum fore non dubitans, ad id obtinendum sedulæ cogitationis curam intendebat. Et quoniam à Deo, qui est fons bonitatis, quidquid optatur boni, & maximè rem tantam noverat expetendam, indicto jejunio, & celebratâ supplicatione publicâ, cum omnibus sibi commissis, ab ejus clementiâ demonstrari sibi postulavit, quoniam ordine pro adipiscendâ re desideratâ deberet insistere.

10 Unde sidem ejus benignè respiciens, dignatus est ei revelare, quod ad Cenomanicam urbem Galliæ rem diu optatam peti-

II ep. Baduradius, nobilis, egregius:

b

c

clerum augere:

pueros infra curas:

reliquias SS. procurandas censet:

B

divinitus monetur, ut eas Cenomanis petat:

EX MSS. tum ab episcopo loci mittere deberet : ibi dandum votis ejus effectum prosperum fore. Ex hac revelatione indubiâ spe animatus, accelerare negotium studuit. Episcopus, qui præfatam urbem eo regebat tempore *d*, Aldricus nomine fuit. Ad hunc ergo cum consensu & præcepto cæsaris Ludovici, nuntios destinandos elegit, ex clero quidem suo probabiles personas, & in sacris ordinibus religiosam vitam ducentes : necnon & quosdam laicos nobiles, quorum fidem & industriam ad tale opus idoneam noverat. Clericorum verò, quibus id negotii commendatum est, præcipuus erat quidam presbyter, Ido cognomine, qui omnem suæ professionis historiam, & signa ; quæ in eâ divinitus ostensa perspexerat, partim vivâ voce intimata, partim litteris breviter annotata, ad nostram fecit notitiam pervenire.

probante Ludovico Pio Imp. ad legatos missis :

B. Hathamarus quando mortuus.

Baduradus II ep. Paderborn.

vix egregius.

ANNOTATA.

a Vivebat B. Hathumarus adhuc anno 815, quo anno Adelardus, S. Adelardi Abbatis Corbeiensis tunc exulantis vicarius, Ludovicum Pium, qui tunc habebat placitum in Saxoniam, in loco qui dicitur Patherbrunna, rogavit, ut monasterium in eâ provinciâ construi juberet. Quod cum piissimus princeps benigne suscepisset, placuit accersere episcopum, nomine Hathumarum, ad cujus diocesim pertinebat locus, ubi construendum erat monasterium ; ut cum ejus fieret imperio & voluntate. Ita libellus de constructione nova Corbeia, atque historia Translationis S. Viti, quam 15 Junii dabimus. Fallitur ergo scriptor Vita S. Aduinverci, qui B. Hathumarum anno Christi 804, sui episcopatus 9 decessisse asserit. Quam temerè sequuntur Gobelinus cap. 38 & 40, Krantzius Metropolis lib. 1, cap. 11 & 16. Cratopolus de SS. Germania, Bruschius in Catalogo episcoporum.

b Hunc quoque, ut decessorem, inierit obsides Herbiopolim translatum, ait Krantzius lib. 1 Metropolis cap. 16, ac Bruschius. Alii Baderatum & Baduratum vocant, alii Badaradum, Canisius Baduranum, Rolewinckius Badueradum, Cratopolus Balduinum. Hic esse videtur, quem Theganus Baradadum, episcopum Saxonicum appellat, atque cum aliis principibus à Ludovico ad Lotharium filium anno 834 missum, præcepisse ei sub edicto omnipotentis Dei & Sanctorum ejus, ut alienaret se à societate impiorum seductorum ejus, &c. Idem indubiè est, qui in concilio ad Theodonis-villam anno 835, habito pro depositione Ebbonis, & Ludovici Imp. reconciliatione, Badaradus appellatur.

d Colitur S. Aldricus Cenomanensis episcopus 7 Januarii : ad quem diem illius Vitam dedimus ex Gallicâ Petri Vielli Latinè redditam. Plenior nuper, sed Gallicè quoque, edidit Antonius Corvasserius.

CAPUT IV.

Miracula facta dum elevatur
S. Liborii corpus.

Igitur anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo trigésimo sexto, Indictione xiiii, cum præfatus Ludovicus tertium

& vigésimum *a* in imperio annum ageret. legati Paderbornenses, de Saxoniam profecti, ad urbem Cenomanicam *b* quinto Kalendarum Maiarum die venere : insinuantesque episcopo causam, pro quâ missi fuerant, benignè ab eo suscepti, Dei nutu, ut credimus, sine morâ petita impetraverunt. Sequenti namque die convocans omnem clerum, præsentem suo quoque coepiscopo, David nomine, tractare cum eis diligenter cœpit, qualiter Missorum, de tam longinquâ regione venientium, religiosi precibus decenter in hoc posset annuere, ut Sancti alicujus integros, ut petebant, artus accipere mererentur. Erat ibidem sanctorum corporum magna copia : inter quæ S. Liborii, quondam præsulis ejusdem urbis, præcipuè glorificatum miraculis habebatur insigne. Quod cum episcopus præfatis nuntiis dare disponderet, reniti primò cœpère plurimi, dicentes se illis pignoribus pretiosius nihil habere.

12 Tandem vix omnium impetrato consensu, assumptis secum sacerdotibus & cujuscumque gradus clericis, sacri ministerii vestibus ornatis, Missos quoque, qui sanctos artus accepturi erant, adesse præcipiens, processit ex urbe ad ecclesiam, in quâ sacratissimum B. Liborii corpus dignè cum honore conditum habebatur. Erat autem eadem ecclesia juxta civitatem posita, & in honore *c* duodecim Apostolorum dedicata, quam primus ejusdem sedis præsul, nomine *d* Julianus, condidisse fertur. Ad hanc itaque memoratus episcopus, denuntiatio prius jejuniò, cum sacro illo comitatu humiliter ac devotè, ut ad tale opus decebat, perrexit, vicissim psalmos, litanias, hymnosque decantans. In quam cum ipse & plures secum, sacros artus de mausoleis levaturi, convenissent, (mirum dictu) sensere cuncti inæstimabilis odoris suavitate totam domum repente completam. Qui dissimilis odoramentis omnibus, quæ in terris vel naturâ vel arte fiunt, clarum cælestis cujusdam præsentis dedit indicium. Ita enim omnium, qui aderant, mentes magis quam corpora ineffabili jucunditate immutaverat, ut velut in ecstasi positi, & aliarum rerum obliti, tantum ibi manendi delectatione tenerentur. Nec dubium, quin ipse tunc fuerit in medio multorum fidelium, in suo nomine congregatorum, qui paucis quondam discipulis tantam visionis dulcedinem præbuit, ut primus eorum diceret : Domine, bonum est nos hic esse. Nec erat incongruum, ut eorum meritis odoris fragrantia testimonium daret, cum quibus Apostolus dicit : Christi enim bonus odor sumus Deo. Erant autem in eodem loco aliorum quoque membra Sanctorum, in sarcophagis honestè reconditorum, maxime episcoporum civitatis illius. Ex quibus tunc simul, cum B. Liborii membra de tumbâ levata, in feretro locanda componebantur, prædictus odor numquam defuit : quò minus dubitaretur illi operi ministerium præbuisse, quo cœpto, inchoavit ; quo finito, non diutius mansit.

13 Dum hæc in templo agerentur, foris quoque aliud signum eadem contigit horâ. Nam mulier quædam ab annis plurimis cæca, in conspectu populi, qui satis frequens proforibus stabat, interventu ipsius, cujus corpus interius ad efferendum parabatur, lumen recepit.

D
S. Aldricus
Ep. Cenom.
addicit corpus
S. Liborii :

a
b

jejunii ad ecclesiam conveniunt :

e

c

d

suavis odor divinitus aspirat,

f

Matth. 17.4

2 Cor. 2, 15
dum S. Liborii reliquiæ elevantur,

cæca visum recipit,

A cepit. Et quoniam ejus tam prioris ærumnæ, quam novæ sanitate omnes fere, qui aderant, testes erant, adeo multitudinis animos res gesta commovit, ut omnes simul in laudem Dei, elatâ in excelsum voce, prorumperent. Quod audientes qui cum episcopo erant intra clausas oratorii januas, statimque miraculo quolibet populum in tantæ gratulationis clamorem excitatum intelligentes, & ipsi pro viribus divinæ pietati gratias agere, ac præ gaudio flere cœperunt. Cumque suas utrimque voces, qui intus & foris erant, recognoscerent; uno omnes affectu mirabiliter inspirati, in tantum eruperè plântum, ut vix quisquam continere lacrymas pollet. Sed episcopus videns tantum divinæ laudis fletu exigente intermissum, cœpit rursus antiphonas & psalmos Sanctorum gloriæ congruos cum clero psallere: atque ita confusæ multitudinis clamorem compescuit.

B 14 In ipso vero momento, priusquam illud sacratissimum corpus de ecclesiâ, in quâ sumptum est, efferretur, etiam tertio signo ejus declarata sunt merita. Denique vir quidam horribiliter longo tempore vexatus à dæmonio, & multis jam famâ tantæ miseriæ factus notissimus; quippe qui per multas ecclesias & monasteria ductus, nusquam suæ remedium calamitatis accepit; tandem cum matre propriâ veniens ad ecclesiam, in quâ sacer ille thesaurus adhuc inter sacerdotum manus habebatur, confessim ita purgatus est, ut ne signum quidem ultra talis pertulerit passionis.

C 15 Tum vero antistes, ne quam nuntiis memoratis moram faceret, eodem die venerandum illud corpus cum omni reverentiâ suis & sacerdotum manibus deportari fecit in urbem, ad principalem suæ sedis ecclesiam, ut hoc ibi coram populo his, qui accepturi erant, honorificè commendaret. Comitabantur vero, nec usquam deerant, velut præsentis Dei virtutis, Sanctum suum mirificantis, indicia. Nam ubi primum ecclesiæ, quam diximus, illatum est, ingressus pariter quidam claudus utroque pede, & multis in hac debilitate detentus annis, mox ut caput ad orandum inclinavit, recepit integram sanitatem.

16 Transactio deinde parvo diei spatio, mutus quidam, diuturno inutilis linguæ damnatus silentio, subito sibi vocis organa sentiens restaurata, omnipotentis Dei misericordiam, ejusque confessoris & pontificis Liborii patrociniū plano coram omnibus sermone laudabat.

17 Sed cum ita coruscantibus supernæ gratiæ beneficiis celeberrimus ageretur dies, postremo majori quoque miraculo novum fidelibus gaudium; nova data est materia gratulandi. Licet enim omnia Deo sint æquè facilia, magis tamen solemus mirari, cum dantur nova & numquam habita, quam cum amissa restaurantur. Hic eadem rursus sunt, quæ naturali ordine prius facta fuerant: ibi mira Dei virtus tribuit, quod natura negavit. Vir quidam ab ortu natiuitatis in tantum à genibus deorsum debilitatus, ut tibiæ cum pedibus arefactæ, graciles & contortæ, omnem ambulandi usum penitus denegarent, in prædictâ ecclesiâ ante veneranda S. Liborii

Julii Tomus V.

pignora deportatus est: atque illico vivaci vigore nervis venisque infuso, & dilolutis ante compagibus solidatis, recto gressu cœpit incedere. Quo cognito, fit ingens admirantis atque gratulantis populi circa eum concursus. Certatim omnibus videre cupientibus, quod paullo antè numquam se visuros arbitrabantur. Neque enim velut infirmis aut titubantibus vestigiis gradiebatur, sed coram omnibus, qui eum numquam antea sanis terram plantis tetigisse noverant, celeri motu currens & exsiliens, Christo Domino ejusque sancto Confessori gratias referebat. Agebat hoc nimirum ipse per successorem Apostolorum, qui per ipsos quondam Apostolos eodem modo claudum à natiuitate, simili gratiâ sanari concessit.

18 His ita gestis, cum inclinâtâ jam die Dominicæ noctis appropinquaret exordium, præcepit episcopus clerum omnem ad vigiliarum solemniam maturius convenire, ut his statim peractis, primo diluculo præfatis nuntiis optatum munus accipientibus, redeundi ad patriam opportunitas optata daretur. Convenit autem pariter laicorum grandis numerus, quos ostensâ priori die miracula ad quaerenda sanctorum pignorum patrociniâ ingenti delectatione invitaverant. Cumque propè finito matutinæ laudis officio, auroræ ortus illucesceret, lux lucis & fons luminis illuminavit civem urbis ejusdem, qui cæcus genitus, usque in diem illum coævam sibi eam miseriam tolerabat. Sed qui in Evangelio legitur per semetipsum hominem à pœnâ simili liberasse, hunc quoque per electum membrum suum à tenebris diuturnæ noctis eripiens, ignotam prius lucem videre concessit.

19 Eadem hora eodemque in loco, id est, in ecclesiâ coram clero divina carmina concinente; multisque aliis fidelibus aspicientibus, arreptus quidam à dæmonio, vexari miserimè cœpit. Diu namque ab eo torqueri antè solebat: sed tum interventu ejusdem Confessoris, expulso hoste nequissimo, sospitatem mentis recepit, nec deinde ullum in se larvalis phantasmatis sensit horrorem.

A N N O T A T A

a Ostendimus supersus, rectè invicem congruere characteres chronologicos hic expressos; annumque Christi 836 fuisse Ludovici Pii 23, à morte Caroli patris, & 24, ex quo imperiali eum diademate, ut in Vita ejus dicitur, coronaverat pater, medio ferè ante mortem suam anno.

b Ita Mss. Corfendoncanum, & Budecense editi habebant quarto, perperam, ut supra ostendimus.

c Vita 1 ac 3 solum habet, Beatissimorum Petri ac Pauli Apostolorum. Vita 2, in ecclesiâ Apostolorum, & congruit brevior translationis historia, quam mox dabimus.

d De S. Juliano supra egimus, & plenius 27 Januarii.

e Ea primum S. Maria dedicata, postea S. Juliano, cum sub idem fere tempus hujus reliquid in eam essent à S. Aldrico deportata.

CAPUT V.

*Corpus S. Liborii è cathedrali ad
S. Vincentii adem transfertur.*

ITa illius diei exordio geminata lætitiâ cœlitus illustrato, infinitam populi multitudinem sexus utriusque atque omnis conditionis & ætatis, tam ex eâ regione, quam ex vicinis urbibus, tantorum signorum latè circumvolans fama contraxit. Celebratis verò Missarum solenniis, accelerabat episcopus sanctum illud corpus his, qui ad patriam secum delaturi erant, commendare, ipsumque cum honore debito ex urbe deducere, antequam adveniens turbarum immensitas, eorum iter impediret. Ornatur itaque clerus omnis sacerdotalibus & ecclesiasticis indumentis, elevatoque feretro sanctorum pignorum in humeros sacerdotum, sonantibus quoque signis omnium per urbem ecclesiarum, ac præeuntibus, qui sanctæ ac vivificæ Crucis vexilla sanctorumque Evangeliorum libros ac sacras reliquias in aureis argenteisque reconditoriis cum aromatibus præferabant, deducitur cum ingenti cunctorum veneratione, cum psalmis, hymnis & antiphonis, in oratorium S. Vincentii, situm juxta portam urbis, per quam egressuri erant.

21 Prosequatur autem maxima multitudo plebis: sed non minor ibidem obviavit, quæ signorum rumore audito, undique confluebat. Tum verò non levis oritur contra præfulem populi querimonia, clamantibus plurimis, magni se patrociniis tuitione privari, ablato à se corpore tanti Confessoris, cujus intercessione solerent ab omni adversitate muniri. Hoc suæ regionis unicum post Deum fuisse tutamen, hunc honorem maximum, hanc gloriam singularem. Timere se meritò posse, ne translatis ejus venerandis artubus pariter nominis ejus in brevi veneratio memoriaque neglecta, indignos eos ipsius interventu apud Dominum faceret. Arbitrari sese, pastoris potius officio convenire, Sanctorum pignora ad munimentum gregis sibi committi undecumque acquirere, quam eorum, quæ haberent, pretiosissima quæque in alias mittere nationes.

22 Commotus aliquantum his vocibus antistes, & maximè lamentantis turbæ acclamatione, tandem facto silentio, populum in eadem ecclesiâ S. Vincentii ita breviter allocutus est; Non est, inquiens, æquum, fratres, quemquam vestrum putare, me in tantum aut commissæ mihi sollicitudinis; aut vestræ simul meæque salutis oblitum, ut hæc nostri perpetuâ Patroni pignora sine certâ ratione ex hoc loco transferri permitterem. Si enim, cum apud nos Sanctorum corpora Deo miserante satis abundant, illi populo, qui nuper ad fidem vocatus, & eorum aut parum, aut nihil penitus habens, à nobis hujus suæ necessitatis solatium humiliter postulat, omnino assensum præbere dedignamur; fatendum est, nos euangelici apostolicique præcepti contemptores, contra jus caritatis fraternæ, claudere à fratribus viscera nostra. Absit verò hic error procul à cordibus vestris, ut putetis ele-

ctos Dei jam cum ipso regnantes, ibi tantum, ubi corporaliter eorum habentur reliquæ, intercessionis suæ præstare beneficium posse. Quin potius credendum, ejus patrociniis in hac ecclesiâ, quam in carne positus fideliter rēxit, & in quâ finem vitæ mortalis accepit, omnibus piè quærentibus in perpetuum non defuturum. In illo enim populo, noviter ad Deum converso, novos sibi servitores & veneratores acquireret, ad quos corporali præfentiâ suorum pignorum accederet: sed à vobis spiritualis ejus protectio numquam recedet. Sciendum quoque, quod serenissimus imperator idipsum fieri præcepit. Cujus quicumque potestati resistit, Dei nimirum ordinationi resistit. Præterea luce clarius ostensum est, Dei pariter, & hujus ipsius sancti Patroni nostri Liborii placere voluntati, ut ad illam, in quâ cum summo cunctorum desiderio expectatur, regionem adveniat. Quod si non ita esset, ab inchoato fieri istius translationis exordio, usque ad hanc horam tanta nequaquam miracula coruscarent. Cum enim placatus potius, quam iratus, Deus dona cælestia largiatur, quisnam existimare potest, quod si hoc opere offenderetur, tantis illud signorum beneficiis illustrasset? Quocirca, fratres, ab hac intentione desistite, ne divinæ dispositioni comprobemini palam resistere voluisse.

23 Cum his & multis aliis admonitionibus, & maximè Dei nutu, sedata plebis commotio quiescisset; præcepit pontifex eos, qui per totum biduum à variis debilitatibus, seu ab immundis spiritibus, liberati fuerant, in unum congregatos, ad conspectum multitudinis noviter advenientis adduci: ut eorum omnem & pristinæ calamitatis, & novæ reparationis historiam pandens, divinam clementiam faceret ab omnibus unanimiter collaudari. Ubi primum verò populus coadunatum illud recens sanatorum agmen aspexit, & quos nudiustertius diversis passionibus affectos, jam tunc sanissimos esse cognovit, subito ex omni parte infinitæ multitudinis vox magnæ gratulationis exoritur. Nec datur ullus episcopum loquentem audiendi locus: sed nemine tacente, nemine alium expectante, pro se quisque quâ poterat, Deum voce laudabat. Cumque etiam clerus, episcopo incipiente, hymnum Te Deum laudamus, & quædam alia tantæ lætitiæ convenientia decantaret, immensæ illius jubilationis sonus, inexplebili supernæ laudis delectatione, in longum diei spatium protelatus est.

ANNOTATA.

^a Hoc oratorium, ut ex aliâ translationis historia patet, erat ecclesia cœnobii S. Vincentii à S. Domnolo episcopo Cenomanensi (cujus naribus agitùr 1 Decembris, translationis 16 Maii) edificata; dedicata à S. Germano episcopo Parisiensis; qui 28 Maii colitur, restaurata à S. Aldrico, uti scribit Corvasseri.

A

CAPUT VI.

Miracula facta in itinere Carnotum versus.

*Dat legatis
corpus, iube-
que reveren-
ter haberis:*

*Int cum illis
fraternita-
tem:*

B

*illi Cenoma-
nis 1 Maii
lati disce-
bant.*

*Santi ope ce-
lari, surdus
ac mutus
Pontileuva,*

C

infrma,

energumena,

Quo tandem finito, advocatis Baduradi sæpè memoratis episcopi missis, beatæ memoriæ Aldricus antistes pretiosissima illa, quæ supra diximus, pignora coram omni clero, & populo commendavit sub obtestatione gravissimâ, ut cum digno semper honore tractarentur, nec eis umquam omnis reverentia cultus ecclesiastici à quolibet episcopo Paderbornensi, & clero suo, quolibet tempore subtraheretur. Dehinc inter utriusque ecclesiæ, Cenomanicæ videlicet & præfatæ Paderbornensis congregationis, firmatâ caritate perpetuæ & fraternitatis, ad patriam eis redeundi licentiam dedit. Quos tamen unâ cum multitudine extra civitatem aliquamdiu profecutus, cum paucis suorū rediit: quoniam à tam glorioso comitatu vix quisquam nisi invitus separabatur.

25 Et illi quidem, annuente perspicuâ Dei clementiâ, voti sui se compotes effectos summo perè gratulantes, Kalendis Maii ab urbe Cenomanicâ profecti, cum omni studio ad patriam festinare contendunt. Cujus itineris gloriam ac lætitiâ quis dignè valeat enarrare? Opportunum tamen credimus, viam omnem celeri stylo percurrere, annotatis tantum locis, in quibus præcipua sunt, eademque certissima, gesta miracula. Nam omnia, quæ sacrum illud iter cælesti quodam lumine illustrant, hæ illorum quidem aliquis, qui præsentibus fuerunt, dicere aut memoriâ potuit retinere.

26 Illis itaque proficiscentibus, prædictâ die juxta locum, vulgò *b* Pontleuva nominatum, secutus eo quidam ex familiâ, pertinente ad servitium ecclesiæ ipsius S. Liborii, quem & sensum audiendi, & sermonis usum nunquam habuisse magna pars populi noverat, Dominum suum, ut sui miseretur, quia voce non poterat, gemitu & lacrymis precabatur. Cumque crebrò caput inclinatum, expansæ manus, levati modò ad cælum, modo ad sacrum feretrum oculi, satis internum ejus affectum indicarent, nec jam præ lassitudine sequi longius posset, tandem à pœnâ secum genitâ relaxatus, eo primùm die cœpit & audiri loquens, & loquentes audire.

27 Inde cœpto itinere properantes, cum ad ecclesiam quamdam, S. Medardi memoriâ celebrem, propinquarent, ibi in viâ quædam mulier à longâ infirmitate curata est, quam per omne tempus vitæ suæ priùs tolerasse ferebatur. De quâ id, quamvis incredibile, multorum tamen relatione asserbatur, quod nulum alimenti genus umquam gustare potuerit; sed cochlearum more, suo victitans succo, noxio tantum aleretur humore. Quod nequaquam affirmantes, id tantum dicimus, quod verum novimus, eam ad S. Liborii patrocinium & venisse languidam, & redisse incolumem.

28 Hinc ad basilicam S. c Symphorii advenientes, ibidem sunt recepti hospitio, ubi noxam illam splendor pietatis divinæ clarè fe-

cit illucescere. Nam femina quædam, diu malignorum spirituum se vexantium miserabile receptaculum facta, ad sæpè memorati confessoris implorandum pro eâ suffragium, in ecclesiam adducta est. Finitis verò matutinis ex more vigiliis, cum facto jam silentio plebs egressura esset, cœpit subito horrorem diræ vocis emittere, ululare, mugire, sibilare, ac per omnia belluinos imitari sonos: ut nisi præsens videretur, nihil minus quam mulier putaretur. Terrorè cuncti, qui aderant, simul & miseratione permoti, teneri eam, & ad Sanctorum feretrum propius invitam trahi fecerunt. Deinde unanimes pro illâ preces fundentes, citò exaudiri meruerunt. Denique statim à dæmonum violentiâ liberata, sobriâ mente ac voce gratias & laudes Deo referens, euntes eos inde diu cum populo sequebatur.

29 Exinde festinato cursu monasterio S. Sulpitii appropinquantes, vident eminus adducimendicum quemdam in vehiculo, qui miserabiliter toto penè contractus corpore fuit. Nam & pollices utriusque manus erant in medium palmæ incurvati, & reliqui digiti supra ipsos pollices extensi, ita eos stringebant, ut unguis radicibus palmarum hærent infixi. Reliquum corpus adeo velut in sphæram rotundatum videres, ut genua pectori, summitates pedum renibus jungerentur. Sed quantò ejus fuerat miserabilior pœna, tanto secutâ est mirabilior medicina. Intervenientibus namque B. Liborii meritis, cujus opem integrâ fide implorabat, erectis in momento ac sanatis omnibus simul membris, profiliit de parvo illo, quo vehebatur, curriculo, & celeriter ad loculum sacri corporis currens, ibidem se in terram prostravit cum ingenti affectu, cordè simul & ore, gratias agens. Mirari populus, Deumque sublatis in cælum vocibus collaudare, quod non videretur circa viventem hominem amplioris virtutis opus sub cælo fieri potuisse.

30 Pergentes vero ad ecclesiam quamdam, in honorem S. Petri Apostoli dedicatam, subito dæmoniacum, qui eos aliquamdiu sequebatur, conspiciunt in viâ mediâ cecidisse. Ad quem erigendum cum aliqui ex plebe cucurrissent, jacuit omnino sine motu aliquo, ut ab omnibus esse mortuus non dubitaretur. Post paululum tamen erectus ad sedendum, cœpit sensim quasi reviviscere: & sequenti die coram populo laudes Salvatoris suo rependens, sanus apparuit, ac si numquam à maligno fuisset hoste vexatus.

A N N O T A T A.

a De eâ fraternitate egimus supra.

b Vulgo Pontlieve in Vita S. Hadoindi episcopi 20 Januarii cap. 1, num. 3. Pontilema appellatur (forsan vitiose pro Pontileuca, aut, se xenodochium etiam ut hic, Pontileuva) & Pontilemalense xenodochium; foris Pontileuvalense. Dominus Bertichrannus ejusdem urbis episcopus, ut ibi dicitur, ipsum xenodochium in Pontilemâ in honore S. Martini fecerat, ut omnes adventantes, tam divites quam & pauperes, ibi receptiones haberent, & alimenta & onera necessaria abundanter inibi acciperent. Colitur S. Bertichrannus 6 Junii.

c Symphoriani legendum, ut patet ex breviori Ggg 3

Ex mss.

contractus

B

energumena

B

Pontileuvalense
aut, se xenodo-
chium etiam
pro divitibus.

bisto.

EX MSS. *historia infra num. 7. Celebris in Gallia S. Symphorianus martyr Augustodunensis 22 Augusti Symphorium nusquam legi.*

CAPUT VII.

Carnoti & Parisiis gesta.

Proinde cum tantis divinarum beneficiorum donis, velut caelestibus radiis, micantem viam laeti carperent, quae plus quotidie gaudii, quam fatigationis offerret; contigit, ut ad civitatem Carnotensem, satis amplam & populosam, devenirent. Cujus urbis episcopus *a*, Bernuinus nomine, jam tum aetate simul & moribus valde inaturus, collectis ex more presbyteris, eo tempore synodum in urbe celebrabat. Cui cum nuntiatum esset, qualiter & quo ordine assumptum Cenomanis corpus praefati Confessoris, suae jam urbi appropinquaret, statim cum omni illo sacro sacerdotum collegio, totoque clero suo & populo, processit in ejus occursum, atque cum hymnis & canticis spiritualibus illud devotissime extra urbem longe progressus excepit, jussitque ut deferretur per viam, quae ducit foras muros civitatis ad oratorium, in quo S. *b* Carauni membra requiescunt. Cumque catervatim sequente grandi multitudine ad memoratum locum honorifice duceretur, sonantibus signis per totam urbem, & populo excelsa ad Deum voce proclamante, ut tantam sibi gratam esse devotionem Dominus declararet, multa ibidem per B. Liborium fieri signa concessit. Ex quibus unum praecipuum hoc loco memorare decrevimus, reliqua vitandae prolixitatis causa, intermittentes.

32 Puella, quae ab exordio miserandae natiuitatis, membris fere omnibus curva, & velut in globum contorta, numquam vel mentum a genibus levare, vel plantas pedum a femoribus removere valebat, ante loculum sanctorum cinerum deportata, singulorum officia membrorum cum integerrima sanitate suscepit. Sed quoniam brevis illa vestis, qua contractum prius corpusculum facile tegebatur, jam erecte stanti non sufficiebat, quin ex parte nuda videretur; citissime fideles quique (nam in ecclesia coram clero & populo res gesta est) raptis feminarum faciturgulis eam contexere, donec allatis sibi congruis indumentis vestiretur. Ibi ergo cum spiritali laetitia noctem illam transigentes, primo mane optatum iter arripere.

33 Appropinquantem verò Parisiensi civitati, quam fluentis Sequanae cinctam *c*, Julius Caesar condidisse, & ob similitudinem insulae maris *d*, Ifus nominatae, Parisius fertur appellasse; simili modo ab episcopo loci illius *e* Ercanrado nomine, omnique populo, ultra pontem stratum super memoratum fluvium occurrente, suscepti, & in principalem ejusdem urbis ecclesiam deducti sunt. Erat autem dies Dominica. Cumque Missarum ibidem solennia celebrarentur, deducebatur in medium femina quaedam de vicinia ejusdem loci oriunda, quae cum poena gravissima nata, in eadem praeteritum vitae suae tempus exegerat. Muta enim a natiuitate & surda, tertio insuper tor-

mento subjacebat, quod videlicet mente capta, spiritu agitabatur immundo. Haec in conspectu omnium ad Missas circumstantium vehementer anxiosi cepit & sudare, postremo in pavementum ruit. Post celebrationem mysteriorum, ad mansionem deportata est, & ad vesperum rursus in ecclesiam delata, ibi cum multis aliis pernoctabat. Statimque ut albescente polo roseum aurorae jubar illuxit, lux magnae misericordiae Dei, effugatis ab ea tenebrosis tortoribus, & auditus illi & vocis facultatem condonavit. Obstupescere magno pere cuncti, qui aderant, videntes eam in uno momento ita immutatam, ut & vacua esset a daemone, quo plena erat, & plenum haberet membrorum officium, quo vacua fuerat.

34 Euntibus autem illis juxta *f* montem martyrum, cum essent jam a dextro latere insignis *g* monasterii S. Dionysii, occurrit ibidem servulus quidam de familia ejusdem martyris, quem & sacerdotes & cujuscumque gradus clerici, hecnon & plures laici, contestati sunt, ab exordio natiuitatis suae auditus pariter & loquelae usu penitus caruisse. Qui appropinquans sacris pignoribus, ubi vidit plures e populo pro sua quemque facultate in honorem S. Liborii, ad ejus loculum iactare munuscula, & ipse quoque satis devote aliquod de vestimentis propriis illuc offerre nitebatur. Cujus exempro adjutus intercessione, apertis auribus & soluto vinculo linguae in eadem hora Dei laudes canentem populum audivit, & ipse simul cum gaudio decantavit.

ANNOTATA.

a Claudius Robertus Hieronymum, & Berninum appellat: alii Gerinum, uti Corvasseri refert.

b S. Carauni, sive Karauni, Carnutum apostoli, Gallicè S. Cherou, natalis agitur 16 Maii.

c Neque Parisiorum urbem Caesar condidit, neque ea fortassis sic nuncupata illius aeo: sed civitas unversa, sive gens ipsa Parisii dicta: urbs praecipua Lutetia, non ab ipso primum sic appellata, sed antea (ut lib. 7 de bello Gallico patet) eo nomine nota, eodem fere etymo, uti reor, quo in Eburonibus Leoticus, sive Leodicus vicus, etiam tempore Caroli Magni dictus, qua nunc urbs magna Leodium. Idem enim sunt Leodes, Leudes, Luidi, Liudi, Luiti; & forte Laeti, ac Leti: Teutonice, tuden, luppen, lieden, populi, & nonnumquam clientes, sive homines, aut vasalli. Eadem notione Leodienses Gallicè urbem suam Ligè vocant, quod villa ligia, sive letica, id est, militum aut hominum ligiorum, seu vasallorum olim fuerit, cum in propinquo Jupilia esset palatium regium, sed haec a libi indicata. Quod quidam Lutetiam a luto dictam volunt aut quasi *Λυξετιαν* a candore, erudito nulli, probabunt: unde Latina Graecave vocabula, apud interiorem Galliam, Celticâ tunc lingua utentem?

d Nota Ortelio & antiquis Ifidis insula, portus, templum, oppidum, regio; diversa omnia: at nusquam nobis Ifis insula lecta. Parisii potius videri possunt ab Ifia, sive Asia amne, qui nonnullis etiam Ifara, appellati: ab ejus enim leva ripa colebant ad Matronam ac Sequanam amnes, inter Bellovacos ac Meldas. Ipsa Lutetia olim posita

Occurrit enim clero episcopus Carnotensis.

B

b

sonantibus
tampanis:

facta ibi mi-
vacula:

contracta
sanata:

C

excipiuntur
Parisiis hono-
rificè:

c

d

e

muta, surda,
stulta, ener-
gumena sa-
mantur:

D

aliis munitis
& surdus

f

g

R

F
Lutetia &
Leodium
unde?

A posita erat in insula fluminis Sequana, in qua nunc quoque templum cathedrale, prolatis utrimque longissime pomæriis.

E Claudius Robertus duos ejus nominis statuit Parisiorum episcopos, quorum prior interfuerit anno 829 Parisiensi concilio, (in quo tamen illius nomen non exprimitur) alter electioni Hincmari Remensis archiepiscopi anno 845, & Parisiensi concilio anno 846. Medios locat Ermanfredum, de quo nihil memorat, & Inchadum, quem interfuisse ait restitutioni Ludovici Pii anno 835, obiisse 839. At concilio ad Theodonis-villam, in quo reconciliatus Ludovicus, Ebbo archiepiscopus Remensis depositus, Inchadus nullus, sed Erchanradus episcopus subscriptus. Anno vero 836, à concilio Aquisgranensi II, ad Pippinum Aquitania regem missi Aldricus Cenomanica urbis & Herchinradus Parisiorum episcopi. Atque ex hoc ipso coetaneo scriptore patet, Erchanradum tunc episcopum fuisse, non Inchadum. In Parisiensi concilio anno 846 Erchanradus appellatur; apud Flodoardum lib. 3, cap. 1. Erchanradus.

f Gallicè Mont-martre, in eo casu capite S. Dionysii Parisiorum apostolus, cum SS. Rustico & Eleuthero, de quibus agemus 9 Octobris. Distabat is locus ab urbe Lutetia mille circiter passus, celebratus in annalibus nostris, quod isthic in eade Deipara Virginis S. Ignatii Loyola cum sociis aliquot, votis Deo nuncupatis, prima posuit conflanda Societatis fundamenta.

g Sepultus fuit S. Dionysius in fundo Catulliaro, à Catullâ pia muliere: ubi dein vicus coeluit, qui in Vita S. Genovefa 3 Januarii cap. 4, num. 16. Catholacensis appellatur, sive Catholacensis, & in secunda Vita num. 14, Catholicensis, diciturque in sexto à Parisiis milliario situs. Dagobertus rex sumptuosissimam isthic ecclesiam & monasterium edificavit, quod vâriis deinde privilegiis, reliquiis, regum mansoleis ac donariis ornatum.

Erchanradus episc. Parisiensiis nunc.

Monts Martium.

S. Dionysii monasterium.

feretrum ab ea parte, qua ab illis, antequam caderent, tenebatur, (mirum dictu) nemine contingente, in aëre pendeat immobile, donec accurrere pollent, qui illud accipientes, ad vadum reveherent: atque ita demum cœpto itinere perrexerunt.

36 Ex quo loco non longum iter emensi, consuetum virtutis Dei testimonium ad comprobanda merita Electi sui videre meruerunt. Idipsum tamen, quod factum est, quo appelletur nomine, non satis occurrit. Eventum fuisse dixerim? sed non solet res talis casu evenire. Miraculum nominem? sed id non magno pere quisquam eorum admirabatur. Quis enim velut novum miretur, quod sæpius intuetur? Mulier à dæmonio liberata est. Magna Dei pietas, magnum Confessoris ejus meritum, rem alibi raram, in illo itinere fecit esse usitatam. Quæ tamen mulier tunc à valde diuturna vexatione salvata, (nam quindecim annis ea laboraverat) haudquaquam ingrata suo exstitit Salvatore. Cum enim esset de castello, quod b Bavaca nominatur, non infimis orta natalibus, relicta patriâ & parentibus, Deo & S. Liborio se, dum viveret, servitutam devovit: secutaque sancta pignora usque ad locum, in quo hæcenus requiescunt, in eorum servitio reliquum vitæ suæ spatium transegit. Circa hæc eadem loca & alia plurima sunt in via ostensa miracula: sed nobis festinantes illos ad patriam stylo prosequentes non vacat in singulis immorari.

37 Cum ad Rhenum fluvium pervenissent, erant in sancto illo comitatu provinciarum occidentalium populi infinitæ multitudinis, qui de longinquis locis illuc secuti, jam necessario reverti ad propria debuerunt. Occurrit verò non minor mortalium numerus ex nationibus orientalem ejusdem fluminis ripam incolentibus; & maximè Saxones nostri, quorum confinia non longè ab amne memorato distant. Ipsi enim nuper ad fidem vocati, auditâ tantorum famâ signorum gregatim ex suis undique locis eo confluxere. Stabant igitur in utroque littore turbæ innumerabiles, diverso nimis affectu sese invicem contemplantes. Siquidem suscepturis pretiosum illum thesaurum, quantum gratulationis & gaudii, dimitturis verò quantum mœroris & gemitus hora illa attulerit, quis umquam exprimere poterit? Denique statim ut sancti corporis bajuli navem introierunt, universa plebs, quæ diutius sequi non valebat, unanimiter sese in terram prosternens, cum ingenti gemitu & intentâ supplicatione B. Liborii se patrocini commendabat, testes quodammodo affectus sui largos lacrymarum imbres effundens. Pari modo & hi, qui in citeriore littore expectabant, terræ advoluti, sacra pignora cum omni, quo poterant, honore suscipientes, & gratias agentes Deo, læti cum laudibus deduxere.

A N N O T A T A.

a Ms Bodecense Gebalhoha.

b Bavacum, hic Bavaca, oppidum est Hannonia antiquissimum, ac præcipua Romanorum in Nervis statio, Βάβαρον Ptolomæo, fortè Βαούραρον, Bagacum Nerviorum Antonino, nisi 15 Januarii diximus, cum de translatione reliquiarum S. Mauri Abbatis ageremus: pro quo est in tabula P. 133

EX MSS. feretro & ceteris illeis?

energumena Bavacensis curia.

b E Sancti servitio se devotus.

alia miracula:

plurimi pignora committuntur.

donec Rhenum trajiciant.

C Interim festinantes cum summâ alacritate iter suum peragere, devenerunt ad villam, quæ a Gebaloha nominatur. Ubi, sicut antea multorum fides & devotio remunerata, sic etiam quorundam contumacia digna est correptione castigata. Contigit namque ibidem, ut fluviolum quemdam transire deberent. Quo cum proximarent, hi qui sanctum feretrum portabant, quatuor, qui posteriora ejus tenebant cornua, recto tramite per vadum aquæ incedere volebant. Totidem autem reliqui, priorem ejus partem gestantes in humeris, pontem magis, per quem transirent, quærere se velle atereant, in tam præclaro Sanctorum obsequio calceamenta sua madefacere dedignant. Qui cum ad pontem quemdam venissent, & venerabilem thesaurum secum portantes, super eum transirent, repente rupto sub pedibus eorum instrumento lignorum, omnes illi, qui in vado vel pedes intingere aspernabantur, ex alto cadentes, in profundo flumine submersi sunt; meritis tamen sanctorum artuum, quos ferebant, illæsi evasere: illud verò sacratissimum

In flumen, fracto ponte, labuntur. vado transire abnuentes ne madeferent.

C A P U T VIII.

Iter per Belgium ad Rhenum usque.

EX MSS

Pentingeriana Baca Conervio, pro Bacaco Nervio. *Isthic circi ruina visuntur, ingentium edificiorum fundamenta, nec procul inde aqua dulcium vestigia, aliaque monumenta antiquitatis, atque illud fere precipuum, quod septem vie militares Romanorum inde ad varias urbes ducunt: quarum qua celeberrima, quod per pagum Brunehault ducta (restauratam quidam non inermis) ipsi viderint) vulgò la chaudière de Brunault appellatur, & Coloniam usque tendit, uti in Itinerario Antonini itur, Bagaco, Vodgoriacum, Geminiacum, Perniciacum (melius Perviciacum) Advacam Tungrorum, Coriovalium, Juliacum, Coloniam: quorum locorum hæc nunc nomina sunt, 4 Gallica, totidem Teutonica: Bavay, Woudray, Gemblours, Perwez; Tongeren, Alt-Falckenborg, Gulich, Colen.*

CAPUT IX.

B

S. Liborii corpus Paderbornam deportatum.

Occurrunt
caeteroq[ue]
Westfali:

Igitur ingressi Saxoniam, præ nimia sibi obviante turbâ vix gradum movere poterant. Totis tamen nisibus iter accelerantes, tandem die tertio, id est, quinto Kalendarum Juniarum, quo tunc sacra Pentecostes solennitas agebatur, ad desideratam diu Paderbornensem ecclesiam pervenerunt. A quâ cum adhuc tribus distarent millibus, juxta fluvium quemdam a Hedraha vocatum, ob immensam multitudinem, quæ usque ad memoratum locum sequi non poterat, in medio campo Millarum celebrare solennia. Quæ antequam finirentur, in eodem loco quinque pariter homines à variis debilitatibus liberati, causam immensæ admirationis & lætitiæ tantam Dei virtutem videnti populo præbuere.

puero vox au-
diturque di-
vinitus con-
feritur:

39 Insuper eadem horâ in sæpe memoratâ Paderbornensis monasterii ecclesiâ, cui talis gloriæ decus per tanta terrarum spatia afferebatur, contigit quoddam clarum valde miraculum, velut insigni præconio B. Liborii adventum annuntians. Nam puer quidam de eadem oriundus parochiâ, qui à die nativitatæ suæ surdus erat & mutus, ibidem auditum pariter percipere meruit & loquelam. Agebat hoc nimirum divina dispensatio, ut in die adventus ipsius tot signa coruscantia indicio essent, eundem locum ad hoc fuisse cælitus electum, ut tanti Confessoris corpore illustraretur.

magnâ o-
mnium ordi-
num accla-
matione &
pietate

40 Quod cum innumeris undique stipatum turbis, monasterio paulatim appropinquare cœpisset, episcopus quidem nequibat occurrere, (nam apud palatium tunc morabatur) sed tamen clerus omnis cum universis ecclesiastici cultus ornamentis processit obviam, sequente populo, qui vel de longinquis venerat, velex eodem oppido & vicinis locis illuc ad audienda Millarum solennia in tantâ festivitate fuerat congregatus. Cumque sibi non parvo ab oppido intervallo uterque populus, sequentium videlicet venerabile corpus atque excipientium, obviallet, ii qui occurrerant, ter cuncti simul solo prostrati, summâ illud cum veneratione susceperunt.

Cumque clerus in hymnis & confessionibus Deum benediceret, & spiritualium carminum melodiam, Sanctorum laudi congruam, concineret, populus verò Kyrie eleison ingemineret, cum ineffabili jubilo erectis ad Deum mentibus singulorum, nihil ejus laude dulcius videbatur: ita ut in hujus vitæ exilio similitudinem quamdam beatitudinis, quæ in patriâ speratur, prægestasse viderentur, de quâ dicitur: Beati qui habitant in domo tuâ Domine: in secula seculorum laudabunt te. Quem illis tantum divinæ laudis amorem, ejus meritis credimus inspiratum, in cujus tunc exsequiarum honorem fuerant congregati: quoniam & ipsius sola in cælis beatitudo, vita & gloriâ, non nisi laus Dei est, in cujus caritate perfectâ ad tantum ipse sanctitatis culmen ascendit. Itaque cum sensim magis & magis in altum sublatæ populi voces attollerentur, etiam circumquaque gaudentium, psallentium, Deo gratias agentium & jubilantium, illi in voce exultationis per totam viciniam sonitus intonarent, cum tali honore sacratissimum corpus in ecclesiam delatum, & in loco, in quo hætenus requiescit, collocatum est. Ubi quantis postmodum miraculis effulserit, quanta sanitarum dona præstiterit, alibi dicenda reservamus; hic præsentis libello terminum imponentes.

Psal. 83, 3

desertur Pa-
derbornam
sacrum cor-
pus:E
multa sibi
miracula.

41 Hæc denique secundum tuum, præsul venerande, præceptum, nostrumque propositum, de iis quæ in translatione ejus gesta sunt, non quidem, ut voluimus, & tantæ rei conveniebat, sed ut potuimus, & scientia suppetebat, describere curavimus: non magnipendentes in sermonum qualitate reprehendit, dum tantum integræ veritatis fide servatâ divinæ operationis insignia silentiõ tegi nequaquam permetteremus. Nostri enim propositi necessitas admonet, ut in hujusmodi operibus nobis injunctis id omnimodis elaboremus, ut si nos Imperitia facit ineloquentes, devotio tamen ostendat obedientes. Nec infructuoso nos sudore laborasse confidimus, si alicujus lectoris hæc in manus sumere dignantis, vel cujuscumque audientis animus in laudem Largitoris tantarum virtutum fuerit excitatus. Merito namque laudes illi & grates toto corde referimus, qui nos inter tot ærumnas seculi laborantes, tantorum patronorum suffragiis tueri dignatur. Qui per visibiles corporum curationes ad internam nos animarum salutem quærendam provocantes, spem tribuant per eorum exempla & intercessionem illuc perveniendi ex hac valle lacrymarum, ubi absterget Deus omnem lacrymam ab oculis Sanctorum. Quo qui jam sanctum suum Liborium feliciter perduxit, nos quoque licet indignos, ejus interventu, venire concedat, qui in Trinitate perfectâ unus & verus vivit & gloriatur Deus per infinita secula seculorum. Amen.

Epilogus
auctoris

F

ANNOTATA.

a Serena vocatur in minori historia. Videtur is esse fluvius, qui Salcottenâ destruit juxta arcem & pagum Werne. Sanè Joannes Gigas, sive Rife, in Prodromo Geographico, viam regiam à Rheno Paderbornam ita describit: Duilburgo, Brock, Mollem, Essendiam, Boeckum,

A kum, Trémouham, Unnam, Gesekenam, Saltkottenam, Paderbornam, in qua via is quem dixi fluvius occurrat, congruente dimensione, qua in historia assignatur. Neque nomen fluvii Serena, à Verne aut Werne, arcis ac pagi nomine multum abluat. Verena fortassis, aut Werena, scriptum olim fuit.

matum; & cujus orationes fuerant sicut incensum in conspectu Domini, ejus ossa non immerito odorem spiraverunt incensum. Jam beati artus quasi quoddam futuræ gloriæ pignus acceperant, qui illud futuræ gloriæ mirificum nectar adstanti populo propinabant. Mirata est turba insolitam generalis beneficii refectionem: sed unde in majorem suspenderet stuporem, plures ibi salutem consecuti sunt specialem. Quædam enim mulier cæca dum ad defossos artus & sacras divi Liborii reliquias propius accessisset, torpentium oculorum tenebras evasit, & ad propria remavit. Huic successit & aliud non minus stupendum miraculum: nam antiquus hostis & vaser animorum auceps diabolus invaserat quemdam ecclesiæ filium, quem mente & carne torquebat assidue, qui à matre ad sanctas attractus reliquias, expulso dæmone, & turbatæ mentis memoriam & afflictæ carnis recepit tranquillitatem.

EX MOS.
fiant alia miracula:
causa visus restituitur,
puero (pnl/d) dæmone) asth) ratiōis:

E J U S D E M
TRANSLATIONIS
H I S T O R I A.

Ex veteri Legendario ecclesiæ
Cenomanensis.

B Tempore quo Cenomanica ecclesia B. Aldrico pontifice gloriabatur, & Gallia sub Ludovico Pio rege & imperatore florebat; Baderato venerabili Patroburnensi, Saxonis regionis, episcopo, unde a B. Aldrico oriundus erat, divina injunctum est revelatiōe, ad urbem Cenomanicam proficisci, sacrarum reliquiarum perdivitem, & inde aliquem ibi quiescentium deferre Santorum, toti Saxonis, de novo ad fidem Christi conversæ, sacris meritis profuturum. Qui nihil cunctatus divinis obedire præceptis, adhibitis sibi reverentioribus suæ ecclesiæ personis, eo proficisci decrevit. Sed ut sacræ petitioni regia quoque subveniret auctoritas, ad Ludovicum eo tempore gloriosum regem Francorum paululum declinavit: & acceptis ab eo ad vota sua epistolis, ad Cenomanicam, quo intenderat, urbem feliciter pervenit.

Baderatus episc. divino monitu ut Cenomanos reliquias petierunt,

litteris à Ludovico Pio imp. acceptis:

à S. Aldrico episc. obtinet corpus S. Liborii,

C Qui à B. Aldrico benigne & honorifice susceptus, adventus sui causas exposuit, regias epistolas recitans; & ne aliquam pati posset repulsam, ad divinum sæpius recurrit oraculum & angelicam revelationem. Exaudiuntur à B. Aldrico sine mora ejus vota; & assumptis in processionem ecclesiasticis ornamentis, uterque pontifex Aldricus & Baderatus, unà cum clero ad reclinatorium Santorum proficiscuntur. Erat autem in suburbio prædictæ civitatis, supra fluvium Sarthæ, in honore Apostolorum fabricata ecclesia, quæ cum se reliquiis multorum Santorum jactaret, præcipue super pretiosis BB. Liborii atque Victurii corporibus gloriabatur. Ad quam, velut ad promptuarium gemmarum Domini pontifices accedentes, deflexis in orationem poplitibus, sacræ suæ præsumptionis facilem & felicem meruerunt effectum. Quippe quibus hoc etiam merita B. Liborii contulerunt, ut nec loci ignorantia fallerentur, nec aliqua superveniente molestia sacrum opus impediretur.

quod facile effoditur:

suavis odor divinitus ad eum replet:

Et ne quisquam de meritis hæsitaret confessoris sancti Liborii, dum beata membra piâ curiositate defodiuntur, & in vase cum debita reverentiâ componuntur, tam festivus odor adstantem populum afflavit, ut adesse putaretur omnium commixtura aromatum;

Julii Torani V.

4 Compolitis interea reverendis artibus in vasculo, impositum est sacrum onus piis humeris sacerdotum, & ad matrem ecclesiam honorifice deportatum. Ubi duo viri in ipsius matris ecclesiæ sinu, quorum alter claudus, alter fuerat mutus, incommodi sui remedium consequuntur; nam alter usum linguæ recepit, alter vitiosum incessum amisit. Alius etiam monstrum magis quam hominem exprimens, ad propria sanus revertitur. Flet populus præ gaudio & lætatur, & discessuro Pastori reverenter famulatur, rogans, ne Pastor ovium obliviscatur. Interea cæcus natus illuminatur, energumenus, fugato dæmone, sanatur.

deln claud) gressus, vna) mudo,
E
aliter membrorum incommoditas,
cæco visus, energumens liberatus.

5 Manè autem factis sancti pontifices sanctæ fraternitatis fœdus invicem percipiunt, & sub sacro osculo suarum orationum suffragia communicant. Certant filii Dei divinis se prævenire obsequiis. Experiuntur Saxones non infructuosam Cenomanorum benignitatem, à quibus & largos sumptus ad viam, & intercessorem suscipiunt ad gloriam, nempe B. Liborii corpus cum multis aliorum Santorum reliquiis illis tribuitur. Gratulantur Saxones pretiosas secum delaturi margaritas, quæ & illos illustrarent in terris, & inter angelos coruscarent in cælis.

Paderbornens) ses inia) cum Cenomanis fraternitate

ad sumptibus inveniis dotand) & aliis reliquiis.

6 Eos autem cum illo locuplete thesauro Salvatoris ecclesiam egressos, S. Vincentii monasterium pio recepit affectu, ubi quidam eorum populum circumstantem sic affatus est: Gratias vobis, filii Dei & cohæredes Jesu Christi. Certum quippe sacræ dilectionis argumentum posteris reliquistis, cum nobis ex studio humanitatis necessaria corporum hilariter effudistis, & ex reverentiâ divinæ receptionis patronum tribuistis animarum. Unde gratias Deo agentes, vestris nos orationibus commendamus, numquam tantis ingrati beneficiis, numquam vestræ benignitatis immemores, numquam studiosissimæ pietatis fati abundè futuri prædicatores.

F gratias agunt

7 Iis peroratis, & dicto vale, Saxones discedunt, & sacro suffarcinati thesauro, ad pontem Yriacum, duobus ab urbe distantem milliariis, felici proficiscuntur eventu: ubi sanatus est mutus & surdus. Inde profecti ad ecclesiam f. S. Medardi perveniunt. Ubi ejus famam miraculorum circumquaque di-

Ad Pontem Yriacum mutus & surdus sanatus,

Hhh

vul-

EX MSS.
alii in viâ;g
ad Conedia-
rum energu-
menas;

Et alii 70

excipiuntur
magnificè ab
episc. Carno-
tensi;

B

(ubi agru-
lanatur)Et ab episc.
Parisiensi
hfusus &
mutus cura-
tur:comitantur
Galli usque
ad Rhenum:

C

occurrunt
Saxones:mutus adven-
tare reliquias
prædicit:qua deducen-
tur Paderbor-
nam, non sine
miraculis.

vulgata est: & accurrentes undique vicini infirmos suos offerebant, incolumitatem eorum deprecantes; quibus sancti Confessoris intercessione & sanitas conceditur, & devotio fidelium augetur. Sequenti die ad vicum canonicorum, nomine g Conediarum, accedunt: ibique deposito in basilicâ S. Symphoriani sancto corpore, pernoctant: ubi spectabilis femina, miris modis à dæmone vexata, ad Sancti reliquias accedens, fugato dæmone, liberata est. Et ut mirandis miranda succederent, alii quoque septuaginta infirmi redditi sunt sanitati, & unus præter ceteros usque ad portentum gibbosus & paralyticus.

8 Hinc Carnotum proficiscuntur, cui tunc præerat Bernuinus venerandæ sanctitatis antistes; qui audiens adventum sancti confessoris Liborii, sumptis sæcum suæ diocesis sacerdotibus, qui illic sacrum concilium celebraturi convenerant, festivo apparatu obvius ei procedit, pio veneratur affectu, ac speciali devotione suscipit. Resultat ubique vicinia cymbalorum sonitu, reboat psallentium voce clericorum, qui sacrum corpus, humeris impositum pontificis, usque ad ecclesiam S. Carauni, propè civitatis muros constructam, devotiori reverentiâ comitantur & retroducunt. Ubi puella monstro perisimilis, sanata est.

9 Inde Saxones profecti brevi Parisios allabuntur, qui à B. Ercanrado h Parisiensi episcopo gloriâ quâ decuit suscepti sunt: ubi in matre ecclesia corpus beati confessoris Liborii biduo requievit; per cuius intercessionem dæmoniaca, muta & surda sanitati est restituta. Egressi inde dum juxta Montem martyrum proficiscentes, ad ecclesiam B. Dionysii sacram accederent, obviam quemdam surdum à natura & mutum habuerunt; qui more aliorum ante sacras reliquias sua vestimenta substernens, accessit ad feretrum, & osculatus est, & sic S. Liborii interventu, quod totis votis postulabat, est assecutus.

10 Comitatur maxima Gallorum multitudo venerabiles reliquias, & usque ad Rhenum fluvium devotius profequitur, tanto patientius angustias itineris toleratura, quanto sæpius collata miraculorum beneficia illis blandiebantur. Imposito tandem navi corpore, discedunt Galli, nil ulterius de meritis illius dubitaturi, quæ tot cæcorum illuminationibus, tot curationibus debiliū, tot repulsis dæmonum, fuerant experti.

11 Stabat ex altera parte Rheni devota Saxonum multitudo, quæ jam discurrentium miraculorum fama percussa venientem Patronum festivo cursu suscipere decertabant. Suscipitur locuples ille thesaurus, suscipitur, inquam, desideratus Patronus, & ad urbem tanto intercessore gavisuram gloria qua debuit defertur.

12 Cujus adventum quidam mutus prædixit: dum enim adhuc procul esset, & in matre ecclesia Patrobrunensi Milliarum solennia celebrarentur, aperto ore & attentis auribus, ille boni nuntii præco, dixit, haud procul esse expectati Intercessoris corpus. Cui credidit clerus, & novum suscepturus Patronum cum sacro apparatu obviam clero procedit. Interim verò beati funeris portitores juxta fluvium Serenam, tribus ab urbe distantem millibus, parumper substiterunt; ubi multa

claruerunt miracula: ibique prædictæ civitatis populus & clerus, ad fidem recenter conversi, ad beatos artus accedentes, ter in humum prostrati, gratias Deo egerunt, & diu promissum, diu expectatum, diu cum lacrymis quæsitum Patronum suum B. Liborium susceperunt. Quem pio honore deferentes in matrem ecclesiam Patrobrunensis regionis, in ejus honore postea consecratam, honorificè in sacro die Pentecostes collocaverunt; sacris meritis toti Saxoniarum profuturum. Hunc etiam precemur, ut in æternum cum Christo vivamus, cui cum Patre & sancto Spiritu sit laus & gloria in sempiterna sæcula. Amen.

ANNOTATA.

a In Vita S. Aldrici, quam dedimus 7 Januarii, dicitur pater ejus Syonius in Gallia ortus. Gerilda mater ex Germanis genus duxisse. Corvasserius scribit; patrem Sionium Saxonem fuisse, matrem Verildam à Bavaria oriundam, utrumque à regis genere.

b Prior historia ex Idonis Presbyteri, unius è legatis Baduradi, relatione, à coætaneo conscripta; non ipsum Baduradum, sed solùm ejus legatos visse in Galliam tradit.

c Non ergo, quod scribit Corvasserius; jam S. Juliani anno 834, translata erant SS. Juliani, Thauribii, episc. Cenomanensis, Liborii, Romani, Trevesina, Adrechilmanensis, Hadoindi corpora. Sed fortassis eodem anno 836, postquam in Saxoniam avelum erat S. Liborii corpus; S. Aldricus, miraculis jam patris motus, reliquiarum quoque ad basilicam cathedralē transferri corpora curavit. Corvasserius ait translationem contigisse die 25 Julii, quo die anniversaria circum urbem suscitatur supplicatio. Meminerunt translationis S. Juliani episcopi eo die quadam Martyrologia.

d Diximus supra ex Rolevintio & Gobelino, Sanctorum aliorum reliquias unâ cum S. Liborii corpore allatas.

e Corvasserius locum hunc Yvrè appellat. f Corvasserius locum ait situm ultra Huinam amnem, vulgoque dici S. Mars de la Briere.

g Idem, Conneray.

h De eo egimus supra. Corvasserius Eucaradum vocat. Nusquam alibi legimus, eum Beatis accenseri, nisi laudatissimè antistes fuerit.

HISTORIA

REDUCTIONIS RELIQUIARUM S. LIBORII.

AUCTORE JOANNE CAROLO ERLEWEIN.

Reverendissime ac serenissime princeps, clementissime domine.

Serenitatis vestræ mandatum Broilæ anno ANNO MDCXXVII, die XXVII Novembris, unâ cum litteris admodum reverendorum & præ-nobilium DD. decari ac capituli Paderbornensis

D

E

F

A nensis ecclesie, ad me perlatum est XII. Decembris: eaque omnia debita cum reverentia recepi, ac perceptis rite omnibus, quae in iis continebantur, confestim me ad obsequentissimi animi officium contuli, & cepi in memoriam revocare praeterita tempora & servitia mea humillima; nimirum quod anno MDCXXI serenissimae clementiae suae consensu impetrato, sub serenissimo Lotharingiae duce Henrico, nullis licet meritis meis exigentibus, signiferi equestris honorem in militia consecutus, stipendia meruerim, bello quod adversus Mansfeldium tunc gestum fuisse constat. Cum autem post missionem honestam, VII Julii ejusdem anni, quando regis Galliarum exercitus ad Sermese lustrabatur, altera stipendia eques cepissem mereri, auspiciis illustrissimi Ottonis Philippi comitis Silvestris ac Rheni, adversus eundem Mansfeldium, pro obsequio regis Galliarum militantis; praecleara mihi, Dei munere obvenit fors, S. Liborii, suaeque serenitati una servendi.

Auctor militat Lotharingae an. 1622.

dein Gallo sub Ringravio:

B

ad hoc jubent electori Colon. offerre vestimentum reliquiarum S. Liborii;

2 Siquidem anno eodem MDCXXI, die XVII Septembris, cum illustrissimus Otto Philippus comes Silvae ac Rheni, Vaucolerio Galliae urbe, in qua ipsius equestris legio stativa habebat, profecturus esset, ab ejus gratiosa generositate impetravi potestatem Coloniam proficiscendi, ea conditione, ut sex hebdomadam evoluta curriculo me ipsius gratioso obsequio restituerem: quod etiam pro viribus annis sum praestare. Cum autem jam itineri me darem, idem gratioso imperio id mihi negotii dedit, ut apud serenissimam elementiam vestram, praeter humillimam obsequendi promptitudinem, etiam indicarem, qua ratione reliquias S. Liborii, a Christiano Brunsvici duce acceptas, asservaret, & honori Paderbornensis ecclesiae non invitus daret, ut ea Patroni sui thesaurum sacrum recuperaret, & Sanctus in locum pristinae quietis, ac honoris sui gradum restitueretur. Et quandoquidem sua serenissima clementia etiam Paderbornensi ecclesiae, Dei & Apostolicae Sedis gratia, praesideret, se libenter venire in partem curae, quam sua serenissima clementia pro ejusdem ecclesiae sacris habere dignosceretur.

C

quae Paderbornae ablatae;

& circumversas

3 Feci itaque quod mihi imperatum erat sancte & ordine; ac III die Octobris ejusdem anni coram sua serenissima clementia mandata illustrissimi comitis exposui. Nimirum, non multo ante eam diem ducem Brunsvici Christianum, cum civitatem Paderbornensem impetu belli sui occupatam, expilasset, sacras S. Liborii episcopi reliquias ex summa aede abstraxisse, secumque e Westfalia in Hassiam ad Mœnum flumen usque conduxisse; conditorium vero Sancti pretiosum confregisse, & ex illius aliaque materia imperialibus nummis similem proculdi fecisse monetam; demum [cum] post ambigua itinera trium fere horarum itinere supra Metensem in Mosellae ripis sitam urbem confedisset; eoque loci praedictus illustrissimus comes Rheni, eundem ducem cum quinque vel sex virorum comitatu familiariter invisisset, inter varios super mensa sermones, uti fit, etiam de reliquiis S. Liborii sermonem esse subortum. Cumque illustrissimus comes confidenter inquisisset, quonam ea reliquiae devenissent inter

Julii Tomus V.

tot itinera ducis, ipsum ducem excepisse, dixilleque, eas adhuc apud secretarium suum asservari, ac mox jussisse ex abaco suppellectilis, argenteae exemptas afferri. Quod cum illico factum fuisset, illustrissimo comiti esse ostensas super mensa, involutas obscurae & ingloriae mappae, seu linteae, attamen confuto & sigillis ducis ipsius munito. Cumque propius eadem reliquiae inspectae fuissent, & vehementer comminutae apparuissent; ac comes, veluti dubitans, amplius inquisisset, num ea vere essent reliquiae, quas in S. Liborii conditorio reperisset; ibi ducem respondisse, esse ipsissimas tam vere quam ipse sit Brunsvici ducum sanguine natus, & praesens vere coram assideret. Interrogante autem comite, quanam igitur ratione adeo essent comminutae, ducem respondisse, eo quod abaco argenteae suppellectilis inclusae, cumque ea per itinera & hospitia saepius contusae fuissent.

EX MSS.

linco involtas, & signatas

sed factis sibi contractis

sibi Halberstadis donk rat,

4 Tum demum comitem cepisse instanter, petisseque, ut eas sibi dux gratiosè clementerque cederet, cum ei per religionem suam, a Sanctorum reliquiis alienam, nihil admodum possent proficere, & comes ipse vicissim alio ipsi commodiore munere posset honorare cognatum ducem, nimirum generosiore equo & pilei honestamento praeclearo. Ad quae cum ipse dux retulisset, se ad eas reliquias neque dimittendas neque retinendas sat consilii habere, & esse perplexum, tandem tamen variis modis precibusque adhibitis ducem Christianum, sine ullo pacto muneris alicujus, illustrissimo comiti Ottoni Philippo reliquias easdem liberaliter esse largitum. Atque haec vix XIV diebus ante cladem duci in finibus Brabantiae XXIX Augusti MDCXXI (in qua ei brachium contractum fuit) illatam, praedicto modo accidisse. At comitem saepe memoratum, laetum munere sacro, eadem acceptas obsignatasque statim principi de Croy conjugi suae in arcem Neuviller, quae fere septem leucis supra Nanceium visitur, transmisit: quae illas pari gaudio reverentiaque exceperit, & (ut erant) sigillatas in sacello arcis per sacerdotem domesticum supra facelli altare reponi curaverit, ibidemque honorari.

ipse in arcem sub asservit

F

5 His compendio ad serenissimae clementiae suae notitiam allatis apud Bonnam die tertia Octobris anni MDCXXI, quoniam sequenti die eadem serenissima clementia sua erat iter ingressura, quo comitiis imperii Ratisbonae agendis adesset, jussus sum, per reverendissimum ac illustrissimum Franciscum Wilhelmum Osnabrugensem episcopum, iter suae serenitatis profectui, ac Confluentiae responsi opportunitatem opperiri. Quae cum ne eo quidem loco, ob plurimorum negotiorum molem undique incumbentem affulsisset, Hannoniā usque profectus; ibique VII Octobris serenitatis suae litteras, de fide ac legatione mihi a sua serenissima clementia demandata, impetravi, & cum his ad serenissimum Lotharingiae ducem, atque illustrissimum comitem Rheni citato itinere sum profectus. Cum autem, Deo iter secundante, incolumis VII Novembris ejusdem anni MDCXXI, in arcem Neuviller pervenisset, & illustrissimum comitem, eodem, quo sua serenissima clementia contenderat, iter intulisset comperisset, litteras principi de Croy, piissimae comitis

Auctor pro his mittitur in Lotharingiam ab Elbore:

sed aberat Ringravio

H h h

con

EX MSS.

conjugi, tradendas duxi, ac debitam cum observantiam porrexi. Quæ se reliquias petitas, etiam suam serenissimam clementiam omnibus modis colendam postulante, sine consilio & consensu comitis conjugis, tradere posse prorsus negavit. Itaque infecto negotio tunc mihi quidem discedendum fuit: sed per litteras utrimque submissas, serenissimæ clementiæ suæ ac illustrissimo comiti ampla coram de reliquiarum recuperatione occasio data est Ratisbonæ in ipsis comitiis imperii tractandi: quâ factum est ut ultro citroque habitis colloquiis illustrissimus comes reliquiarum S. Liborii restitutionem ratam habere voluerit, & addiderit: quæ etiam consecuta est, ut sequentibus diceretur.

qui Ratisbonæ eas Elestorii spondit:

mittitur de-
nno anno
1623:

B

6 Nam comitiorum apud Ratisbonam peracto tempore, cum anno MDCXXIII, ad XXI^{am} Maii sua serenissima clementia ad Bonensem castrum salva, gratulante patria universa, redisset; iterum cum litteris fidei, & negotii ejusdem apud illustrissimum comitem Rhæni conficiendi gratiâ, missus sum in Lotharingiam, ad castrum Neuwiller, adjuncto mihi comite itineris admodum reverendo & doctissimo domino D. Joanne de Blier canonico SS. Cassii & Florentii in collegiata Bonnæ ecclesiâ, nec non aulico sacellano: cumque eo, rheda ad iter clementer data, iter ingressus sum, deducente nos serenissimæ clementiæ suæ caduceatore. Iter nobis fuit Bonnæ egressis per Eifliæ juga & vales, Adeviam, Merrimum, Vitelliacum, Trevirotum Augulam, Ricciacum, sive Siriek, Theodoni villam, Métas, Mussi-pontem, Nanceium.

benignè ex-
cepit,

C

7 Cum autem ad Neuwillerium castrum pervenissemus, neque illustrissimum comitem, neque principem conjugem reperimus: sed comitem quidem ad curiam regiam Parisios profectum esse, principem verò ipsam in Baudouiller concessisse comperimus. Ea causa fuit, cur Neuwillerio castro duodecim leucas processerim, itinere facto per Rambervilliam & Aultrey, interjecta loca Neuwillerensi castro & Baudouillerio. Ibi principis Neuwillerium rediturae præsentiam nactus, oblati litteris, aliisque mihi clementissimè mandatis, postero die cum principis aula Neuwillerium redimus, & VI Junii in castrum pervenimus. In quo cum pro serenitatis suæ observantia; nos millos ejusdem gratiosè recepisset, atque in octavam Junii diem detinisset, ex consilio & consensu illustrissimi comitis Rhæni, mariti sui, suoque gratificandi studio, magno sensu pietatis ac reverentiæ, reliquias S. Liborii, præsentibus aliquot sacerdotibus, per sacelli aulici rectorem nobis cum ipsa, cui involutæ fuerant, mappa, seu linteo mensæ usibus olim destinato, offerri & tradi jussit. Quæ traditæ per sacerdotes confestim apertæ, non sine insigni odoris fragrantia exspirante, positæque sunt in capsella, quæ statim inclusa est cærulei coloris panno, confutaque, circumducto sæpius ejusdem coloris serico redimiculo, quod variis in locis ipsius principis, in rubra cera infixis sigillis communitum fuit, nobisque creditum.

reliquias ac-
cipit à Rin-
graviis uxore,

suavem odo-
rem exspi-
rantes,

denudè ob-
gnatas:

osse isthic ve-
rento

8 Verumtamen eadem piissima princeps mappam, in qua antea reliquias S. Liborii requieverant, in partes scissam, gratiosè inter

præsentibus distribuit, qui magno animi gaudio reverentiaque suas quilibet partes amplexi fuerunt. Ad hæc etiam partem ossis de S. Liborio suo sacello servavit, eamque in lignea, arte singulari efformata, & vivis coloribus delibuta herma, seu statua episcopalis habitus, pectore tenus producta, recondi curavit, ut sancti Hospitis memoria ex ejus loci incolarum animis numquam deleteretur, sed præsentia aliquanta corporis sui ipsæ locum sanctificaret, in sui ac Dei optimi maximi obsequium. Cui spei optimæ sanè hætenus non defuit pius effectus in animis circumpositorum populorum, qui locum illum supplices, votis etiam anathematis, frequentare non desistunt.

D

9 Huic religioni causam non levem dedit id quod per legationis meæ tempus ex ipsa principe accepi. Cum enim illa, acceptis nuper sanctis reliquiis, consideraret reliquias S. Liborii e folio honoris & loco diuturnæ quietis suæ, ecclesia scilicet Paderbornensi, violenter & contumeliosè abstractas, & huc illucque cum impio exercitu sine honore & reverentia ipsi congruente, circumactas fuisse; electa princeps pium & decorum animo facinus concepit, nempe honore aliquo sancti Hospitis sui ipsana celebrare, populoque vicino commendare. Itaque tam in memoratæ arcis parochia, per sacelli rectorem, quam in vicinis circumcirca parochiis, etiam in civitate b. Bajonensi, præconiâ voce editum fuit, quod reliquias S. Liborii episcopi per Christianum ducem Brunswici Paderbornæ violenter ablatæ, & cum exercitu circumductæ, demum in illustrissimi comitis Rhæni, &c. domini sui, potestatem devenissent, & modò in arcis Neuwiller sacello ad cultum debitum essent repositæ; & ideò certus dies esset statutus, quo supplex circumcirca populus ex utroque sexu collectus sancti Hospitis venerandi gratiâ, cum ipso Sancto sit processurus in publicum, succollantibus sacro oneri duobus ecclesiastici ordinis viris; ipsaque principe cum aula ac populo universo sequentibus per magnum agri circumjecti tractum, populo in hymnis & canticis Dominum Sanctorum colaudante, donec reliquias in sacellum & altare relatæ suo fruerentur honore.

ob viciniorum
pietatem,

quod is sè-
lenniter in
supplicatione
ambavalis
circumblatis,

E

F

F

10 Accidit eo die aliquod non leve san-
tatis beneficium, uni, vel potius duabus per-
sonis in uno, collatum. Nimirum femina
probæ famæ, magno fidei & pietatis sensu, fi-
lium octennem, ab utero matris contractum
adeò ut genua ad pectus ejus contorta rige-
rent, magno nihilominus labore in prædicta
procendentium turba circumtulit, orans
Deum, ut meritis S. Liborii episcopi ipsam &
filium exaudire dignaretur; & si tam ipsi
quam filio salutare foret, puerum ab infirmi-
tate suâ absolveret. Res mira: cum mater,
processione peracta, fessa & genibus nixa
puerum ante se deposuisset, & ante reliquias
S. Liborii super altari repositas ferventius in
medio templi oraret, ecce puer volutari oc-
cepit, & mox in pedes erigi, & erectus am-
bulare, timidè tamen & nutando, uti solent
qui primos grellus figere discunt, atque ita
confestim ad altare pergens, ibi Deo & S. Li-
borio gratias agit. Mater pueri, videns virtu-
tem Dei in filio, & ceteri qui aderant, pue-
rum-

contractus sa-
natis effecti;

A rumque noverant, ingenti gaudio perfusi, lacrymas præ teneritudine cordis admirantis non tenebant, sed Deo & S. Liborio pro tam manifesto signo sanitatis laudem dicebant. Factum est hoc signum in ipso arcis Neuville sacello, ubi reliquiæ sacræ in conspectu piissimæ principis erant collocatæ: & ego, cum isthuc legatus adveni, avidè eundem puerum sum contemplatus, unâ cum socio itineris mei, ipsumque locum, in quo acciderat, non sine gaudio inspexi. Quin etiam fidelissimas de hoc miraculo litteras testes, Latino ac Francico sermone scriptas, princeps de Croy ad serenissimam clementiam suam transmisit, unâ cum reliquiis S. Liborii.

Multis febribus liberati:

B 11 Referebat etiam eadem piissima princeps plura sanitatis signa in ægris, maximè febrî correptis; Dominum operari dignatum, ad honorem servi sui S. Liborii: sed exactam notitiam singulorum, quæ in principis animo multa erant, mihi comparare tam brevi tempore superfedi, cum festinare citissimo reditu serenissimæ clementiæ suæ mandatis satisfacere.

vas antich. deferri Treviro: Vos:

C 12 Itaque summo manè circa tertiam horam itineri nos dedimus cum reliquiis in rhedam impositis. Quod cum non lateret plebem vicinam, ex hac plures personæ ad rhedam accedentes, eam supplices venerari, S. Liborii à se avehendi suffragia postulare, & in discessu ex arce lacrymari cœperunt. Nos autem Camponidem, Mussi-pontem, S. Julianum, Ricciacum, denique Treviros pervenimus: & sub urbis muris in S. Maximini abbatiam religiosissimam cum sacris pignoribus divertimus. Ibi indicio factorum pignorum cum abbate communicato, ipse insigni gaudio ex eorum præsentia affectus, sequenti die, qui fuit xii Junii, eodem in loco magna cum devotione Sacrum musicè in honorem S. Liborii per religiosos decantari, & capsam, in qua S. Liborii reliquiæ recondebantur, in summo altari reponi curavit. Inter Sacrorum mysteria, collecta vetus ex Trevirensi pervetusto Breviario opportunè reperta, decantata fuit: "Collecta de S. Liborio episcopo, xxiiii Julii. Deus, qui B. Liborium, pium, pontificem, speciali privilegio in medendis, urinarum & calculi passionibus, ad salutem, fidelium, decorasti: tribue, quæsumus, ut, ita ipsius meritis & intercessione ab eis malis eruemur, ut æternis gaudiis perfruamur. Per Dominum. Absoluto Sacro, reverendissimus abbas eum sanctis reliquiis, omnibus qui aderant, benedictionem impertivit, & omnes eandem capsam piè osculati sunt. Atque ita xiiii Junii ex abbatia S. Maximini in pagum Sweigh, Vitelliacum, Merrim, Adenau, Aldenar, Mariæ-Forestum xv Junii salvi, Deo protegente, pervenimus, meritis S. Liborii ex periculis diversis erepti.

Ibi publice honorata:

dein Bonham versus,

per eas è periculis ereptus:

eo jussu electoris visitantur.

13 Ex eo loco, qui institutis S. Brigidæ sacer est, serenissimæ clementiæ suæ significatum fuit, reliquiis S. Liborii appulisse. Idcirco eadem serenissima clementia sua altero die, qui erat xvi Junii, in prædictum locum duos ablegavit ex aulâ viros, nimirum R. P. Georgium Schrotelium, Societatis Jesu sacerdotem, confessorium suum, & nobilem ac strenuum dominum D. Benedictum Schweindell camerarium; qui præsentè P. Priore monasterii Mariæ-Forestani, jussu se-

renissimæ clementiæ suæ, cistam continentem reliquias S. Liborii, referatis sigillis, aperuerunt, inspexerunt, & cognitione terminata, rursus sigillis pro suæ serenitatis parte communierunt; mandantes, vestræ serenissimæ clementiæ jussu, reliquias easdem in sacrario Mariæ-Forestano intactas seponi oportere. Quibus ritè constitutis, nos scripta, attestationes miraculi, Latino ac Francico idiomate exaratas, nec non litteras principis de Croy ad serenissimam clementiam vestram datas, prædictis viris delegatis porreximus, ad eandem clementiam perferendas. Hæc summatim gesta sunt in negotio relationis reliquiarum S. Liborii, eo tempore quo serenissima clementia sua operâ meâ paratissimâ uti dignata est: quam ut semper pluribusque in causis impendere serenissimæ clementiæ suæ servitio liceat, Deum precor, qui eandem clementiam suam patriæ diutissimè incolumem præstare dignetur. Ita precor, & ad posteritatem testor, in castro & oppido serenitatis vestræ Cælaris-Insulano anno MDCXXVII, XXIII Decembris. SERENISSIMÆ CLEMENTIÆ SUÆ

humillimus cliens

JOANNES CAROLUS ERLÉNWEIN
Prætor Lynnenfis & Urdingensis.

ANNOTATA.

a Erat is, ut supra annotavimus, affectarum magis suorum, quam proprio vitio malus. Testatus nobis est vir clarissimus Bertoldus Nibmsius (qui Helmstadii unâ cum ipso Christiano, anno 1615 studiis operam dedit, ac postea litterarum scientia in aula eruditæ Saxonie Ducem Vinariensem Bernardum, præclari dein nominis militem, si pro meliori causa arma gessisset) is, inquam, cum jam prior pars hujus commentationis excusata esset, restatus est nobis, Christianum ducem eo tempore, indolis fuisse optima: sed postquam episcopi patris Halberstadiensis auctus est, alios planè mores induisse, fraude (ut omnium opinio erat) Billerfeldii chirurgi, hominis impiissimi, qui aliquamdiu Constantihopoli atque in Perside versatus, in hujus deinde improvidi adolescentis sese familiaritatem insinuavit, eique pharmacum miscuit, quo fieret ex homine (ut aiebat) nimium scholastico generosus ac vegetus: verum ea potio insanum eum quodammodo reddidisse visa est. Hæc tunc per Saxoniam fuit fama. Pessimè ipse quoque postea perit Billerfeldius, ubi rusticano homine, cujus uxori afferre stuprum moliebatur, trucidatus. Quanti interest, quibus magistris formandæ committatur principum adolescentia!

b Non hæc Aquitania, ad Cantabrorum confinia, urbs est Baiona; sed Lotharingia oppidum ad Mosellam flumen, non longè ab Neuwillari arcis,

A C T A

ECCLESIAE PADERBORNEN.

De reliquiis S. Liborii episcopi peregrino Carleno abbati, pro ecclesia Amerina, donatis.

Acta notaria-
lia Monasterii
confecta 9
Junii 1646.

IN nomine Domini, Amen. Tenore præ-
sentis publici instrumenti, cunctis pateat
evidenter & sit notum, quod anno post Chri-
stum natum millesimo sexcentesimo quadra-
gesimo sexto, indictione decima quarta,
Pontificatus sanctissimi in Christo Patris &
Domini D. Innocentii, ejus nominis decimi
Papæ, anno secundo, sabbathi nona mensis
Junii, inter septimam & octavam ante me-
ridiem, coram me notario apostolico, in
infra nominatorum testium præsentia, per-
sonaliter constituti fuerint illustrissimi &
reverendissimi domini, Theodorus Adol-
phus à Recke præpositus, Casparus Philip-
pus à Ketteler decanus, Joannes Guilielmus
Barode Syntzigh cantor, & cellerarius, A-
dolphus Henricus Drolte præpositus cathedra-
lis monasteriensis, Arnoldus de Vitinghoff
condictus Schelle, præpositus ad S. Mauritium
monasterii, Adolphus Henricus Drolte ju-
nior, omnes ecclesiæ cathedralis Paderbor-
nensis canonici; prout & illustrissimus & reve-
rendissimus dominus Peregrinus Carlenus ab-
bas S. Mariæ, plenipotentarius ducis Gel-
dræ & Julæ, comitis Egundæ & Zutpha-
niæ ad tractatus pacis universalis; me nota-
rium & testes adhibitos requirentes, ut unâ
cum iisdem dominationibus, vigore eum in
finem porrectæ singularis requisitionis sched-
ulæ, certo cuidam ab iis celebrando & di-
ctæ schedulæ inserto actui interesse, eum-
demque sic peractum ad protocollum meum
redigere, necnon desuper, erga condignum
meum salarium, unum vel plura conhicere
vellem, instrumentum & instrumenta. Actum
monasterii Westphaliæ in aula habitationis
reverendissimi & illustrissimi domini Bernar-
di à Westerholt cathedralis ecclesiæ ibidem
canonici, anno, indictione, papatu, mense,
die, & horis, quibus supra; præsentibus cir-
cumspectis dominis Michaële Sitthorff nota-
rio & registratore cancellariæ Paderbornen-
sis, & Joanne à Versen secretario antè memo-
rati illustrissimi & reverendissimi domini ab-
batis Carleni, uti fide dignis, ad id specialiter
requisitis & adhibitis testibus.

Tenor præfatæ singularis requisitionis sched-
ulæ erat subsequens tenoris:

S. Liborii effi-
caci contra
calculi dolores
patrocinio,

1. Ad majorem omnipotentis Dei glo-
riam. Nos Theodorus Adolphus à Recke,
præpositus, Casparus Philippus à Ketteler
decanus, ceterique seniores & capitulares
cathedralis ecclesiæ Paderbornensis, vobis
domino notario & testibus ad hoc speciali-
ter requisitis, pro rei dignitate, & meritis
S. Liborii patroni nostri, exponendum duxi-
mus; Quandoquidem magnus Dominus &
laudabilis nimis, etiam laudandus in Sanctis

fuis, propter quorum merita & præces, multa
nobis, eaque non levia, subinde largitur be-
neficia, etiam illis ad feliciorum vitam subla-
tis, ut existentes in cælis, etiam nunc honori-
ficentur in terris, ubi fideliter Domino suo
ministraverunt; hic inquam, miserator & mi-
sericors Deus, ut annuntietur inter gentes
gloria ejus, in omnibus populis mirabilia ejus,
sicuti honorem sancti Prophetæ Elisæi jam
viva functi, per suscitationem mortui ad con-
tactum reliquiarum ejus, toti mundo voluit
esse contestatum, sic etiam servi tui, Liborii,
patroni nostri, nomen non modo apud Cenoma-
nos in Gallia (unde Dominicæ Incarnationis
anno dcccxxxvi quinta Kalend. Junii, sanctæ
ejus reliquiæ, Paderbornam delatæ, multis in
via miraculis honoratæ claruerunt) & Pader-
bornæ in Westphalia; sed & in aliis diversis ac
difficilis locis, regnis & provinciis, diversorum
morborum, ac præcipue calculi curatione vo-
luit esse celebre & honoratum.

2. Qua quidem miraculorum experientia
permotus illustrissimus & reverendissimus Pe-
regrinus Carlenus, patria Amerinus, dignita-
te abbas beatæ Mariæ, functione comitis Eg-
mundæ, ducis Geldriæ, ad tractatus pacis uni-
versalis monasterii Westphaliæ plenipotentia-
rius, scriptis ad nos litteris, non modo divinæ
bonitati quas potuit gratias egit, sed & reliquias
nostri sancti Liborii miris encomiis, magno
affectu & singulari devotione commenda-
vit: Quod ipse imprimis Monasterii magnis
& insolitis calculi doloribus fatigatus, & tan-
tum non exhaustus ac oppressus, intellecta à
venerando admodum Patre F. Bonaventura
de Rutheno prædicatore Capucino, tunc
suo confessario, mira S. Liborii devotione,
ejusdemque ad calculi malum curandum
singulari virtute; pro suâ à calculo liberatio-
ne, aut saltem dolorum ipsius mitigatione,
oblatam sibi à dicto patre antiphonam &
orationem de S. Liborio, ad ipsum Sanctum,
sæpius magna fide, multique cum gemiti-
bus, ac tandem de ipso Sancto Sacram à dicto
suo confessario celebrari curans, celerem
sub eodem Sacro expertus divinæ bonitatis
gratiam, ab acerbissimi calculi puncturis, &
ab ipso (ut speraret) calculo miraculose fue-
rit sanatus: Deinde quod frater ejus Augu-
stinus Carlenus, Ameriæ cathedralis eccle-
siæ canonicus, de hoc ab eo certior factus,
cum dudum urinandi difficultate, & conse-
quenter calculo, laborasset, per eandem
transmissam sibi antiphonam & orationem,
memorati Sancti intercessionem pro recu-
peranda sanitate efflagitans, illicò ab isto ma-
lo liberatus sit: Demum quod plures in Um-
briæ partibus per ejusdem antiphonæ & ora-
tionis devotam recitationem magna à divi-
na misericordia beneficia obtinuerint. Id
quod intercessioni hujus sancti Patroni no-
stri tribuens, pro patria sua, Ameria in Um-
bria, tam evidenti miraculo in devotionem
erga hunc Sanctum & reliquias ejus raptæ,
earumdem sanctarum reliquiarum, apud nos
existentium, particulam, tam per litteras
quam per suum confessarium, magno affe-
ctu à nobis petiit ac postulavit. Non potui-
mus quidem non commendare pium hoc de-
siderium tum illustrissimi & reverendissimi do-
mini abbatis, tum capituli & populi Ameri-
ni.

D

B

C

intellecto,

E

& piis in-
caso,

his doloribus
liberatus Pe-
regrinus Caro-
lennus,

F

(ni & frater
ejus dysuria,

& alii in
Umbria)

partem reli-
quiarum ejus
petit, ut Ame-
riam mittat

A ni : verum quia in potestate nostra non erat, sine consensu & expressa concessione serenissimi principis nostri Ferdinandi, electoris Colonienfis, & episcopi Paderbornensis, utriusque Bavarie ducis, thesaurum hunc vel aperire, vel minuere; ideo re & postulatione tam pia ad ipsius serenitatem humiliter delata, quandoquidem gratiam & mandatum aliquam sanctorum reliquiarum partem communicandi clero & populo tam devotè expetenti, statim obtinimus, prout suæ serenitatis litteræ hinc insertæ fufius declarant.

Copia litterarum serenissimi electoris Colonienfis, episcopi Paderbornensis, ad capitulum cathedralis ecclesie Paderbornensis; quibus conceditur, ut dentur reliquie S. Liborii Cenomanensis episcopi, Paderbornensium Patroni, illustrissimo & reverendissimo abbati Carleno pro America.

afficiente electore Colonienfi & Januarii 1645.

B

4 Ferdinandus Dei gratia archiepiscopus Colonienfis, princeps elector, episcopus Paderbornensis, monasterienfis & Leodienfis, administrator Hildesienfis, Berchtelsgadenfis & Stabulens, comes Palatinus Rheni; utriusque Bavarie, Westphalie, Angarie & Bullionis Dux, Marchio Franchimontanus.

Venerabiles & honesti, dilecti devoti, ex vestris ad nos xii Decembris, hujus jam ad finem eurrentis anni, datis litteris, earumque adjunctis, didicimus quo pio fervore S. Liborii, diocesis nostre Paderbornensis patroni, nomen in peregrinis ac distitis provinciis veneretur: & qualiter particula sacrarum ejusdem reliquiarum, ad majorem devotionem excitandam, & ad Dei honorem augendum, expetatur: quodque vos ad elargiendum illam, gratiosissimum nostrum consensum submissè exquiratis. Quemadmodum igitur nobis pergratum fuit intelligere, quod dicti sancti Episcopi veneratio, & ad illam subsequuta intercessio, tam mirabiles effectus ad exterarum nationes produxerit; & minime dubitandum sit, quin elargitio reliquiarum ejusdem majorem in plebe devotionem excitabit; ita libenter concedimus, ut expetenti ac postulanti abbati Carleno (quamvis ipsæ reliquie, cum ab hostibus circumveherentur, multum comminutæ fuerint) aliqua earum particula, sine notabili tamen remanentium diminutione, donetur & tradatur. De hoc vicissim monere vos voluimus, quibus benevolentes, gratiam nostram offerimus. Datum Bonnæ in civitate nostra secundo Januarii, anno MDCXLV.

FERDINANDUS

Joan. Stam secr.

eam illi donant canonici Paderbornenses 9 Junii 1645.

5 Idcirco nos Theodorus Adolphus à Recke, præpositus, serenissimi electoris Colonienfis, episcopi Paderbornensis & monasterienfis, consiliarius intimus, & ad tractatus pacis universalis legatus, & Joannes Guilielmus Baro de Syntzigh, cantor & cellerarius, à reverendissimo capitulo Paderbornensi ad hoc negotium specialiter deputati, anno MDCXLV, die nona Junii, mane inter septimam & octavam, in cathedrali ecclesia Monasterienfi, sacrarum reliquiarum, pro temporum tunc statu, asylo, ad tumbam sanctorum reliquiarum conservatricem devotè accedentes, duas particulas, unam cranii, al-

teram tibiæ, ex eadem sublatas, hac intentione, ut Ameriam in Umbria, ad augendam populi illius devotionem, & majorem divinæ bonitatis gratiam ipsi conciliandam, in ovali & varii coloris capsula reposuimus: eamque præsentibus tunc & absentibus, admodum venerando patre F. Bonaventura de Ruteno, prædicatore Capucino cum suo socio, cathedralis ecclesie Monasterienfis thesaurario, Petro Buschman Jurium doctore, electoris Colonienfis, episcopi Paderbornensis, intimo consiliario, cancellario, & ad tractatus pacis universalis Monasterii Westphalie legato; aliisque ex Clero & populo ejusdem civitatis, publicè tradidimus illustrissimo & reverendissimo abbati Carleno, transferendas ad desiderantem clerum populumque Amerinum.

EX MSS.

6 Cum verò fataliter acciderit, quod ob varia bellorum pericula & impedimenta Monasterii denuò convenire non potuerimus, ad consignandum debitè ipsas reliquias, & consiciendum in formâ attestationis instrumentum, atque inde ipsæ reliquie ad destinatum locum translatae non fuerint; tandem tamen anno elapso integro, Deo sic disponente, eodem die nono Junii, eademque hora inter septimam & octavam, Monasterii Westphalie, in aula habitationis reverendissimi & illustris domini Bernardi à Westerholt, cathedralis ecclesie ibidem canonici, præter opinionem convenerimus, Theodorus Adolphus à Recke præpositus, Casparus Philippus à Ketteler decanus, Joannes Guilielmus Baro de Syntzigh cantor & cellerarius, Adolphus Henricus Droste præpositus Monasterienfis cathedralis ecclesie, Arnoldus de Vittinghoff conditus Schelle, præpositus ad S. Mauritium monasterii, Adolphus Henricus Droste junior, omnes Paderbornensis cathedralis ecclesie canonici; deinde illustrissimus & reverendissimus dominus Peregrinus Carlenus, abbas B. Mariæ & P. Bonaventura Capucinus prædicator cum socio, atque sæpè dictas sacras reliquias ex prædicta ovali capsula extractas, commodiori rotundæ, argenteo, aureo, viridi ac rubro colore variegatæ, & vittâ subrubicundâ quater ita circumligatæ; ut octo in locis contineatur, reverenter inclusimus, eamque consignatam illustrissimo & reverendissimo abbati Carleno retradidimus, securè transmittendam Ameriam: expressa tamen hac lege, ut non solum ea qua decet, solenni devotione deferatur, verum etiam ut à capitulo & clero, à magistratu populoque Amerino in habitu decenti, secundum status differentiam processionaliter obviante, & devotè solenniterque acceptante, cum hymnis & canticis ad cathedralem ecclesiam, quæ est Ameriæ, honorificè deducatur: ibidemque, & non antè, ab illustrissimo & reverendissimo loci episcopo, præsentè capitulo & magistratu Amerino, tandem hæc capitula aperiatur, & productus inde sanctorum reliquiarum thesaurus palam exhibeatur, dignisque encomiis clero populoque commendatus, loco celebri & honorato in eadem cathedrali ecclesia reponatur: imò & S. Liborii hujus patroni nostri, officium de confessore pontifice, quotannis dicatur; ejusque festus dies vigesima tertia mensis Julii, convocato ad hoc populo, &

sed demum anno 1648, 9 Junii,

E

in alia capsula posita, legitime signatam, et traduntur.

F

ea lege, ut honorificè America excipiantur.

san-

EX MSS.
& anniver-
sario sacro
celeberrimo:

sanctis reliquiis solemniter expositis, more nostro Paderbornensi, in organo celebretur: & sit hic sanctarum reliquiarum thesaurus, veluti vinculum & tessera fraternitatis mutui amoris, & symbolum piæ confederationis inter Amerinum & Paderbornense capitulum.

Actis de hac
donatione
confectis,

7 In cujus rei fidem, hunc reliquiarum S. Liborii confessoris pontificis, patroni nostri, thesaurum inestimabilem, sigillo serenissimi Ferdinandi electoris Colonienfis, episcopi Paderbornensis, in rubea cera superius, Paderbornensis capituli majori, in viridi cera inferius; minori verò S. Liborii, in rubra cera Hispanica ad latus; præsentium autem reverendissimorum ac illustrium dominorum, necnon illustrissimi & reverendissimi abbatis Carleni, annulis signatoris, circumcirca in rubra cera Hispanica super vittam subrubicundam consignari curavimus & communiri; atque sic consignatum illustrissimo & reverendissimo domino abbati Carleno eundem tradidimus, & hoc ipso retradidimus, fideliter transferendum: vos notarium requirentes, ut super hac serenissimi electoris episcopi nostri Paderbornensis gratiosa concessione, suæ serenitatis litteris contestata, nostroque consensu & insuper secuta consignatione & traditione, instrumentum & instrumenta in meliori forma nobis conficere, & pro debito salario communicare dignetur. Actum Monasterii Westphaliæ, ubi hæc sanctissimæ reliquiæ, ob sævientis belli pericula, nunc aservantur, nono die mensis Junii, anno millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto.

per publicum
notarium,

8 Et quia ego Henricus Uphaus civis Monasteriensis Westphalus, sacra apostolica auctoritate publicus & approbatus notarius, præferto celebrato, inclusionis sacrarum reliquiarum, consignationis & traditionis actui, unâ cum ante memoratis dominis requirentibus & testibus, interfui, omniaque alia & singula sic fieri vidi, audivi, & in notam sumpsi; idcirco præfens publicum desuper confeci instrumentum, manûque propria illud ipsum conscripsi, nec non nomine & cognomine, signoque notariatus mei solito subappositis communiavi, ad hoc specialiter requisitus. Henricus Uphaus, qui supra, notarius Apostolicus m. p.

attestante se-
natu Monas-
terienfi.

Nos consules, proconsules, ac senatus civitatis & reipublicæ Monasteriensis partium Westphaliæ, notum facimus & attestamus, quod supra nominatus Henricus Uphaus concivis noster, qui præfens instrumentum expedit, illudque manu sua propria nobis abundè cognita subscripsit, & signo suo notariatus munivit, sit publicus & legalis notarius, cujus documentis, & instrumentis in & extra judicium publica ubique fides adhibetur. In cujus rei testimonium sigillum civitatis nostræ secretum hisce appendi, & secretarii nostri jurati subscriptione roborari iussimus. Actum anno salutis millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto, die xvii mensis Julii. Loco ✠ signi. Henricus Holland, civitatis ac reipublicæ Monasteriensis, partium Westphaliæ, secretarius, juratus iudicii imperialis cameræ notarius immatriculatus, in fidem manu propria subscripsit.

D

ACTA

ECCLESIAE AMERINÆ,

De reliquiarum S. Liborii
receptione.

IN nomine Domini, Amen. Præfenti publico instrumento cunctis ubique pateat evidenter, & notum sit; quod anno à natiuitate Domini nostri Jesu Christi millesimo sexcentesimo quadragesimo septimo, Indictione xv, die verò xv mensis Martii; pontificatus autem sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri D. Innocentii divina providentia Papæ decimi, anno ejus tertio, coram illustrissimo & reverendissimo domino Gaudenzio Polo, Dei & Apostolicæ Sedis gratia episcopo Amerino, ac perillustri & reverendissimo domino Delio Vesio protonotario Apostolico, ejusdem illustrissimi & reverendissimi domini episcopi vicario generali; necnon perillustribus & admodum RR. DD. Nicolao Racano priore, Julio Geraldino archidiacono, Joanne Vincentio Mandosio præposito, Augustino Carleno, Claudio Piccioto, Petro Carleno, Hieronymo Roscio, Curtio Mandosio, Fabiano Zucchante, Petro Venturello, Joanne Baptista Sandro, Josepho Venturello, & Petro Francisco Racano, canonicis venerabilis cathedralis ecclesiæ S. Firminæ de Ameria; meque notario, & testibus infra scriptis, ad hæc specialiter vocatis atque rogatis, in infra scripto loco, præfens & personaliter constitutus fuerit R. P. Frater Bonaventura de Rutheno, prædicator Capucinus provincie Rhenanæ cum suo socio, & extraxerit ex coloris cinerici sacco flammeo illatam pyxidem: eamque ex utraque parte aperiens, inde aliam produxerit; inde aliam capsulam rotundam argenteo, aureo, viridi, rubro colore variegatam, vittâ subrubicunda quater ita circumligatam, ut octo in locis contineretur, signatam serenissimi Ferdinandi, electoris Colonienfis, episcopi Paderbornensis, cum rubrâ cerâ, superius Paderbornensis capituli ex viridi cera, inferius circumcirca super vittam S. Liborii, Theodorici Recke Paderbornensis cathedralis præpositi, Gasparis Philippi à Ketterer Decani, Joannis Guilielmi baronis de Syntzigh cantoris & cellerarii, Adolphi Henrici Droste præpositi Monasteriensis cathedralis, Arnoldi de Vittinghoff conditi Schelle præpositi ad S. Mauritium, Adolphi Henrici Droste Junioris, Canonicorum Paderbornensis cathedralis, & abbatis Carleni in rubrâ cerâ Hispanicâ sigillis: deinde explicato in pergamento donationis, & attestationis instrumento, dicto illustrissimo & reverendissimo episcopo, capitulo, & canonicis Amerinis, in optima forma legerit; & ostendens omnia dicta sigilla integra & in nullo violata, ex ipso instrumento abundanter docuerit, dictam capsulam verè, & eam ipsam esse, quæ & ab illustrissimis & reverendissimis cathedralis Paderbornensis prælatis & canonicis;

Coram epi-
scopo & cano-
nicis Amé-
rinis 15 Martii
1647.

E

exposita est
capsula reli-
quiarum S.
Liborii,

F

ritè signata à
canonicis
Paderbor-
nensibus,

A nicis, anno MDCXLVI nono die mensis Junii, Monasterii Westphaliæ, in aula habitationis reverendissimi & illustrissimi D. Bernardi Westpholth cathedralis ibidem canonici, tradita fuit fideliter Ameriam transferenda: quod demum dictam capsulam in dicta pyxide, & hanc cum illa in dicto sacculo reposuerit, huic illustrissimus & reverendissimus dominus episcopus Amerinus quatuor chartas in modum stellæ sic superposuit, ut octo radios constituent: in medio verò, ubi sese contingunt, posuit capitulum in quatuor radiis suum; dictus autem P. Bonaventura in aliis quatuor radiis suum sigillum rubrâ cerâ Hispanicâ. Ita his peractis, sic sigillatam pyxidem cum capsula deposuit idem illustrissimus & reverendissimus dominus episcopus Amerinus reverenter in armario, in dicta sacristia quod respondet januæ ducenti in ecclesiam: & clausum fuit duabus clavibus, quarum unam retinuit idem illustrissimus & reverendissimus dominus episcopus, alteram dedit perillustri & admodum reverendo D. Augustino Carleno custodiendam. Super quibus omnibus & singulis præmissis, petiitum fuit à me notario & cancellario publico infra scripto, ut unum, vel plura; publicum, seu publica, conficerem atque traderem instrumentum & instrumenta, prout opus fuerit, & requisitus ero.

denuò obfignata,

Inque armario clausa:

B

Acta conscripta.

Acta Monasteriensibus præsentis.

8 Maii 1647 deliberatur de translatione,

C

11 Maii in solenni conventu canonicorum & magistratum Amerinorum,

1. Actum Ameriæ in dicta venerabili sacristia dictæ venerabilis cathedralis ecclesiæ S. Firminæ; præsentibus ibidem audientibus & intelligentibus admodum RR. DD. Julio Ghiringhella magistro ceremoniarum, & Christophoro Varatio capellano ejusdem cathedralis ecclesiæ, Amerinis, testibus ad prædicta habitis, vocatis & rogatis.

Tenor autem donationis & attestationis instrumenti, de quo supra fit mentio, talis est, videlicet. *Hic inserta erant integra Acta Monasteriensia, quæ jam ante è tabulis Monasterio acceptis retulimus: & quæ rursus in fine num. 11 recitantur in schedula descripta.*

3. Eisdem anno, Indictione & Pontificatu, quibus supra; die verò VIII mensis Maii. admodum R. P. Bonaventura de Rutheno prædicator Capucinus provinciæ Rhenanæ, unâ cum admodum venerabili P. Josepho Maria Perusino prædicatore socio Romano, reversus Ameriam, egit cum illustrissimo & reverendissimo ejusdem episcopo, de modo, diebus, & horis resignationis sanctarum Reliquiarum S. Liborii episcopi Cenomanensis, Patroni Paderbornensis, & institutione processionis cum eisdem; conventumque inter ipsos fuerit, dictas reliquias undecimo Maii resignare, & processionem cum eisdem sequenti die duodecima Maii.

4. Undecima igitur dicti mensis die post vespere prædictus pater cum suo socio ad episcopalem aulam civitatis Ameriæ se contulit: ex qua paulo post prodiit illustrissimus & reverendissimus dominus Gaudentius Polus, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ episcopus Amerinus, rochetto indutus, comitatus à perillustri & reverendissimo domino Delio Vectio, protonotario Apostolico, & vicario generali, nec non ab illustrissimis DD. Carolo Mandosio, Martio Boccarino, Campeggio Carleno, & Jacobo Moricono, ancianis illustrissimæ civitatis Ameriæ, & antedicto P.

Julii Tomus V.

Bonaventura cum suo socio Capucinis, multisque aliis Amerinis, ad cathedralem ecclesiam S. Firminæ, expectatus in ea à perillustribus & admodum RR. DD. capitularibus & canonicis ejusdem, videlicet, Nicolao Racano priore, Joanne Vincentio Mandosio præposito, Augustino Carleno, Claudio Piccio, Petro Carleno, Hieronymo Roscio, Curtio Mandosio, Fabiano Zucchante, Petro Venturello, Joanne Baptista Sandro, Josepho Venturello, Petro Francisco Racano, & Dominico Petruccio, superpelliceis indutis. In ecclesiæ ingressu porrectum fuit à præfato priore illustrissimo & reverendissimo domino episcopo aspergillum cum aqua lustrali, qua se primum, deinde dominos canonicos, ancianos, Capucinos, aliosque Amerinos asperit: statimque ad altare Venerabilis accessit, & factâ aliquantisper flexis poplitibus oratione, cum comitatu, & expectantibus sacrarum intravit, in cujus medio ampla mensa stabat pro paramentis celebrantium; ad latus verò ante armarium, in quo decimoquinto die Martii currentis anni sigillata pyxis cum sacris reliquiis S. Liborii deposita fuerat; necnon existentibus sex candelabris, totidemque candidis ardentibus cereis, ad illam ductis omnibus in gyro, datisque patri Bonaventuræ Capucino clavibus duabus dicti armarii; de-
 jult & admodum reverendus dominus Julius Ghiringhella ceremoniarum magister stolas duas, primam illustrissimo & reverendissimo D. episcopo, alteram P. Bonaventuræ, quibus collo appensis, hic duo candelabra cum suis cereis ex minori mensa sublata, in ampla ante illum deposuit; statimque se ad præfatum armarium convertit, ad cujus latus oratio ad S. Liborium contra morbum calculi affixa erat: illud clavibus ipsis aperuit, & inde sacrarum reliquiarum custodiam ablatam, in ampla mensa inter duo illa candelabra ac illustrissimum & reverendissimum D. episcopum, in sacculo coloris cinericeo, novem sigillis ex rubrâ cerâ Hispanicâ, decimoquinto Martii consignato, reverenter reposuit: lectoque eodem die confecto depositionis instrumento, ostendit omnia illa sigilla adhuc integra, quæ illustrissimus & reverendissimus D. episcopus mox aperuit, & P. Bonaventuræ Capucinus, detracto illo sacculo flamineo, illico pyxidem ex utraque parte aperiens extraxit, variegatam, rotundam, vitta coccinea circumligata, capsulam, signatam sigillis decem, superius in rubrâ cera serenissimi electoris Colonienfis, episcopi Paderbornensis; inferius viridi cerâ Hispanicâ S. Liborii, Theodori à Recke Paderbornensis cathedralis præpositi, Gasparis Philippi à Ketteler decani, Joannis Guilielmi Baronis à Zyntfigh cantoris & cellerarii, Adolphi Henrici Droste præpositi Monasteriensis cathedralis, Arnoldi de Vittinghoff condici Schelle, præpositi ad S. Mauritium, Adolphi Henrici Droste junioris, canonicorum Paderbornensis Cathedralis, abbatis Carleni: eamque illustrissimo & reverendissimo D. episcopo aperiendam in manus tradidit. Qui reliquis illis decem sigillis integris octo in locis, partim forcibus, partim cultello incidit, F. Bonaventuræ Capucino ad producendas

aperta ab episcopo capsularum

EX MSS.

das inde reliquias reddidit. Qui ablato operculo inde extraxit primùm tres S. Liborii imagines chartæ impressas, I I schedulam, ex qua clare legitur, contentas in illa capsula reliquias, esse vere S. Liborii, sibi anno MDCXLVI, die nona Junii Monasterii Westphaliæ traditas, fideliter Ameriam transferendas, I I I supra rubrum pannum sericeum explicatum ostendit duas sacrarum reliquiarum partes, unam cranii, alteram tibiæ: quas illustrissimus & reverendissimus D. episcopus, canonici, anciani, Capucini, aliique præsententes, in genua provoluti, & pectora tundentes, debito honore affecerunt; levatis verò sursum omnibus, illustrissimus & reverendissimus D. episcopus exosculatus fuit. Moxque reliquiarium ex nigro ebano in modum altaris affabre factum, cum pede, quo stare possit, latum verò & altum duobus cum dimidio pedibus, ornatum duabus columnis marmoreis, cruce deaurata superius ac aliis ex argenteo, & ex deaurato ornamentis, à parte posteriore aperiens, eduxit inde capsulam, duo ovalia cava continentem; quorum fundus erat rubro ex serico aureo intertexto; his sanctas reliquias imposuit, partem cranii superiori, tibiæ inferiori glutine ad id parato agglutinans, ne devadant.

pro'ata reliquia,

max reliquia-rio novo in-clusa,

B

dataque præsentibus benedictione,

imagini-bus,

C

in armario deposita:

12 Maii ad PP. Conventualium ecclesiam delata:

Hoc factò sacras reliquias pluribus S. Liborii imaginibus, plurimisque rosariis tetigit: deinde plurium, genibus flexis idpentium, capitibus imposuit, dicens: Per intercessionem S. Liborii liberet te Deus à malo. Demum reliquiario imposuit vitrum, & capsulam cum reliquiis, sicque tabella conglutinata occlusit, ut deinceps aperiri non possit. His ita peractis, & in circumstantes ducentis & quinquaginta S. Liborii distributis imaginibus, quæ ejusdem reliquias tetigerant sacras, P. Bonaventura Capucinus supradictam pyxidem, cum decem sigillis signatâ illâ capsulâ attestationis, donationis, concessionis, traditionis instrumento & schedula, capitulo & canonicis tradidit in perpetuam rei memoriam conservanda, reliquiasque traditas, in loco decenti collocandas ac debitò honore commendavit, quas tandem ab illustrissimo & reverendissimo D. episcopo in facta ad id cistella cum reliquiario depositas acceptavit memoratus Prior, & ex sacrarum per ecclesiam, præcedentibus duabus ardentibus facibus cereis, totidemque, sequentibus verò illustrissimo & reverendissimo D. episcopo, canonicis, ancianis, Capucinis, ceterisque præsentibus Amerianis, ad sacellum sanctissimi rosarii delatas, in armario à sinistris ejusdem reposuit: quod ipsemet illustrissimus & reverendissimus D. episcopus tribus clavibus clausit, easque P. Bonaventuræ Capucino in crastinum custodendas concedidit, qui ipsum comitantibus ceteris ad aulam suam conduxit, & accepta benedictione cum suo socio abivit.

6 Sed postera die, quæ erat XI I Maii, & Dominica tertia post Pascha, rursus ante Vesperas tam ipse pater Bonaventura cum suo socio, quam DD. canonici cum pluribus presbyteris, clericis, religiosis, personatis angelis, gubernatore, ancianis, nobilibus civibus Amerianis, & externis, in episcopali aula comparebant: cumque inde illustrissimum & reverendissimum D. episcopum ad

cathedralem ecclesiam sequerentur, Vesperas aut decantaturi aut audituri; ipse accepta ab eodem benedictione, sese unâ cum socio, & admodum RR. DD. Ægidio Delphino, & Petro Leonino, ad supradictum sacelli armarium conferens, eo apertò inde sublatam cistellam cum reliquiario ac reliquiis ad ecclesiam S. Francisci conventualem deterebat.

7 Finitis interim Vesperis, & congregatis in cathedrali illustrissimo & reverendissimo D. episcopo, canonicis; presbyteris, clericis, religiosis, gubernatore; ancianis, nobilibus, confraternitatibus, utriusque sexus hominibus, solennis processio ex eadem ad S. Francisci conventualem hoc ordine instituta fuit: præcedebant in sacris cum vexillis & crucibus confraternitatis, societas venerabilis Sacramenti, mortis, Sanctorum Joannis & Pauli, decollationis S. Joannis Baptistæ sub titulo misericordiæ, S. Sebastiani, S. Rochi, S. Augustini, S. Francisci, S. Firminæ. Sequebantur primò religiosi cum crucibus & vexillis RR. PP. Capucini, Eremitæ S. Augustini Discalceati, Observantes de familia, Observantes reformati, Eremitæ S. Augustini Calceati, Minoritæ conventuales, Somaschi; deinde clerici, presbyteri, musici & canonici, postremo illustrissimus & reverendissimus D. episcopus, quem præcedebant duodecim personati angeli, admodum RR. DD. Julius Ghiringhellus magister cæremoniarum, & Hieronymus Douarellus; induiti superpelliceis; comitabantur Joannes Vincentius Mandosius præpositus cum dalmatica, & Claudius Picotus canonicus cum tunicella: sequebantur Dominicus Studiofus, Nicolaus Santes illustrissimi & reverendissimi D. episcopi capellanus ipse, illustrissimus D. Gubernator Josephus Brianza, anciani, nobiles, cives & utriusque sexus innumeri fideles.

post vesperas eo instrumta supplicari

E

indeque st- lennit,

F

8 Ubi ad ecclesiam Conventualium per-ventum erat; & illustrissimus & reverendissimus D. episcopus sacristiam se vestiturus intravit; illico P. Bonaventura Capucinus stola indutus, reliquiarium cum sacris reliquiis, præcedentibus duabus ardentibus facibus candidis, inde efferens, in medio summi altaris deponebat: quo illustrissimus & reverendissimus D. episcopus paulo post in pontificalibus sequens, sacris reliquiis debitos thuris honores solvebat, & ante illas genibus flexis orabat, donec à musicis: CHRISTI PRÆSUL EGREGIUS, ter ad finem usque decantatum esset. Interim præter allatas à piis fidelibus, aliæ plures facces, & plurimi cerei candidi inter clerum, angelos, religiosos & primarios distribuebantur: quibus accensis, & data ab illustrissimo & reverendissimo D. episcopo benedictione cum sacris reliquiis, processum fuit ex hac ecclesia eo ordine, quo ad eam deventum, per septem alias, S. Elisabethæ, S. Monicæ, S. Augustini, S. Magni, S. Stephani, S. Catharinæ, S. Joannis Evangelistæ, ad novam cathedralem S. Firminæ. In singulis illis ecclesiis illustrissimus & reverendissimus D. episcopus sacras reliquias, solus eas circumferens, in summo altari depositas adolevit; & decantato à musicis: CHRISTI PRÆSUL EGREGIUS, benedictionem cum iisdem dedit. Per plateas musici sacris reliquiis continuo: CHRISTI PRÆSUL EGREGIUS, præibant. Summi pontificis præ-

per varias ecclesias,

ad cathedralem;

diarii

A *caelo in speratē serenato:* fidarii milites easdem sæpius diversis in locis, bombardarum explosione, consalutabant: & triste cælum, quod antequam processionem inchoabant, imbres depluebat, jam effectum lætius, sic omnes continuit, quod nulla gutta processionem turbaverit.

ibi iterum recondita: Cum processio ad cathedralem reversa fuisset, illustrissimus & reverendissimus D. episcopus, facta incensatione sacris reliquiis, eas in summo altari reliquit, abiit. Tunc pater Bonaventura Capucinus accedens, innumeris rosariis reliquiarum tetigit: illud tandem in capsellam suam supposuit, & postquam illam plurimorum utriusque sexus devotorum capitibus imposuisset, ad armarium suum, in facello sanctissimi Rosarii, præcedentibus luminaribus, retulit: coque clauso, unam clavem illustrissimo & reverendissimo D. episcopo, alteram archidiacono, tertiam Augustino Carleno custodiendam reliquit.

B *Acta huiusmodi que diei.* Acta sunt die decimā in ecclesia S. Firmianæ, ejusque sacristiā, præsentibus, audientibus, & intelligentibus perillustribus DD. abbate Paulo Sandro, Mario Archilegio V. I. D., Marco Aurelio Mandoso V. I. D., capitaneis Romulo Cerichello, Nicolao Archilegio, & Carolo Morello; & die duodecimō præsentibus Julio Ghiringhella magistro cæremoniarum, & Hieronymo Douarello Amerinis testibus.

Testimonium capsule inclusit. Tenor autem suprascriptæ schedulæ, de qua sit mentio supra, talis est, videlicet. In nomine Domini ad honorem sui Sancti: hæc sunt veræ duæ partes, una cranii, altera tibiæ, sacrarum reliquiarum gloriosi S. Liborii episcopi Cenomanensis, patroni Paderbornensis, quas ad instantiam venerabilis P. F. Bonaventuræ de Rutheno prædicatoris Capucini, & de licentiā serenissimi electoris Colonienfis, episcopi Paderbornensis, dederunt & tradiderunt, unā cum attestationis instrumento, reverendissimi DD. capitulares cathedralis ecclesiæ Paderbornensis, illustrissimo & reverendissimo D. Peregrino Carleno Amerino, abbati B. Mariæ, ex ipsa tumba dicti Sancti ad altare summum in cathedrali ecclesia Monasterii Westphaliæ, præfente dicto patre, ubi ob bellorum pericula conservantur, transferendæ per eundem patrem Ameriam in Umbria pro cathedrali ibidem ecclesia anno Domini MDCXLV, die nona Junii.

C 12 Ego Benedictus Flametta de America, publicus Dei gratia, apostolica auctoritate notarius, & pro archivio Romanæ curiæ descriptus, & ad præfens curiæ episcopalis Amerinæ notarius & cancellarius de præmissis rogatus fui, & in fidem hæc me subscripsi, & publicavi, ac solito meo signo requisitus signavi.

Julii tomus V.

DOLOR CALCULI

Ope S. Liborii sedatus.

Ameriæ anno MDCXLVII & MDCXLIX.

G Eminum lubet atterere S. Liborii beneficium, Romulus Cerichellus gratissimus, qui id percipere, narratione testatur, alterius etiam, quod me penes est, chirographo. Est hic Romulus Cerichellus, centurio Amerinus, vir genere clarus cum primis & honoratus. Is ad abbatem Carlenum, veterem amicum & consanguineum suum, Ameriā xxv Aprilis; MDCXLIII, ita scribit: Octo annis gravi & assiduo vesicæ confictatus sum morbo, ut postremis quatuor nunquam nisi ardente intra cubiculum lucerna somnum ceperim. Urina sæpè cruenta, fœda semper, itaque mordens, ut expellere eam, quamvis creberrimè cieretur, nequirem, quin toto corpore sudor maneret. Jam nec equo vehi, nec laborem ferrè ullum, exercitationemque corporis poteram. Nulla cibi erat appetentia, virium imbecillitas summa: neque hæc quiete relevari satis poterat, cum eam identidem urinæ cupiditas difficulsaque excuteret. Illud tandem sedit animo consilium, ut excindi mihi calculum, qui indubitata horum dolorum origo esset, curarem Romanque eā causā eram antè biennium profectus. Sed absteruerunt isthic amici, negantes ei remedio opportunam adeo jam provecctam ætatem meam videri.

2 Dum his discrucior doloribus turisque, per S. Liborii allatus Ameriam est cælestis ille thesaurus, abs te, ad patriæ nostræ salutem, peregre obtentus, S. Liborii venerabiles reliquiae. Has mihi admovit episcopus noster; & pii quidam homines pro meā incolumitate preces votaue conceperunt. Post solennem supplicationem Maio superiore institutam, qua sacrae translatae reliquiae sunt; quando S. Liborii opem quanto potui sensu pietatis imploravi, nihil ad hanc usque diem pristini doloris expertus sum, ac modo percommoda utor valetudine: ob quam immensas Deo laudes, sanctoque ejus confessori Liborio debeo; tibi que grates, illustrissime domine, cujus studio hunc adepti thesaurum sumus. *Hic Romulus: qui deinde authenticas tabulas, publici tabellionis operâ confici curavit v Junii 1648, suo ac Caroli Boccacini, Joannis Caroli Cerichelli, Claudii Delphini, Jacobi Moriconi chirographo, ancianorumque Amerinorum auctoritate firmatas.*

3 Joannes Clementinus, & ipse nobilis Amerinus, inque militia pontificia summa equitum duكتور, cum hoc anno 1648, sub initium veris, acutissimis calculi doloribus urgeretur, humanis omnibus remediis frustra tentatis, ad caelestia animi vertit, ac ferventer S. Liborium precatus, ad Augustinum Carlenum, summae aedis canonicum, & domesticis quempiam allegat, qui ad se mitti oret ejus Divi imaginem, impressam in rubra hyssa, qua involuta reliquia fuerant, cum

EX MSS.
per imagi-
nem, sacra-
tam reliquia-
rum contactu.

Monasterio Ameriam apportarentur. Hanc ad se
allatam effigiem summâ reverentiâ & pietate accep-
pit : vixque tantillo elapso spatio, quo bis posset
psalmus Misereve percurri, duos eiecit pragran-
des calculos, absque nullo planè doloris sensu. Mox
è lecto surrexit sanus ac hilaris, templum adit,
vulgavit ipsemet totâ urbe miraculum, ita enim
acceptum calitus beneficium vocat.

Protestatio
auctoris.

q. Eventum hoc utrumque, quia necdum mihi
constat, an sit ecclesiæ auctoritate probatum, non
aliter hic recito, quam ut duorum nobilium &
graviû virorum testimonium, qui se agritudinis
allevamentum & suppliciter petisse à S. Liborio,
& impetrasse profitentur : nequiquam, quod Urba-
ni VIII Pontificis Maximi decretis vetitum est,
ut verum miraculum prædico : donec ita fuerit, re
discussa, ab iis quorum id minus est, pronuntia-
rum. Qua cautio in veteris quoque ut valeat,
postulo, si qua hoc libello tradantur novâ, nec
adhuc legitime examinata & approbata, S. Li-
borii beneficia ; ut tantisper non nisi humana histo-
ria fidem pondusque obtineant. At neque dum a-
licna profero scripta, si cuiquam dignationis ho-
norisve titulus tribuitur, qui censetur haud con-
venire, id mihi imputari æquum est. Quod enim
ipse nulla ratione affirmo, ejus in me derivari, si
qua erit, invidia non debet.

B

HYMNI ANTIQUI

AD S. LIBORIUM.

I

*In membrana descriptus, affixa
tabella, appensa in choro ca-
thedralis ecclesiæ Paderbornen-
sis, juxta summum altare, in
sedibus ad cornu epistola.*

S. Liborii
labores,
C

O Libori, confessor Christi, sobriè sat-
eteque vixisti :

Tu in humanis cum egisti, vitam bonam as-
sumpsisti :

Una harum erat activa, reliqua contemplativa ;
Unde hæc virtus contentiva, in corde tuo du-
rativa,

A te fecit operarium, fidelemque carpentarium,
Ac nobile vas vinarium. Quare diurnum de-
narium

Tu in vinea acceptasti Dei, quem sincere amasti :
Horas undecim laborasti, frigus æstusque
portasti.

Talentum tibi destinatum per verbum Dei
incarnatum

Non tenuisti occultatum, sed reddidisti du-
plicatum ;

In verbo Dei proferendo, tuosque subditos
docendo,

Viam veritatis tenendo, & ab ea non aver-
tendo,

Sua peccata pro palare, & de cetero non amare,
In factis bonis insudare, fratrem suum num-
quam turbare.

Ecclesiarum servitores, habentes probatos
mores,

Quosdam ad ordines minores, magis dignos
ad altiores

Ex tunc dedicati promotos : insufficientes, **D**

ignotos,
Et conscientia non lotos, à te sprevisi ut
amotos.

Lux tua palam sic lucebat, ac in hominibus
pollebat,

Cur eis merito licebat, Patrem de cælis, qui
regebat

Opus tuum, glorificari : nam studuisti coarctari
Lumbos tuos, nec inquinari, sed stricto cin-
gulo ligari

Continuæ continentiæ. Sic spiritu sapientiæ, **virtutes ;**
Timoris & patientiæ vixisti, & innocentæ.

Deinde ad secularia tuæ domus necessaria,
Summa & particularia complesti opera varia.

Post ab omnipotenti Deo, pro vero anno ju-
bilæo,

Assignato tibi ab eo, quod & statuit Lex Judæo,
Qui quinquagesimus fuerat, episcopatus dura-
verat

Tuus, sic Christus impleverat vitam tuam ;
quam amaverat.

Tunc ab hac luce te amovit, fidelissimumque
cognovit,

Ad miracula tibi vovit ; per te facienda pro-
movit. **E**

Attamen prius visitatus, ac post egressum tui
flatus

A Martinò es humatus ^a, de tua morte tri- ^{sepultura ;}
bulatus.

Corpore tuo sublevato, suavissimo odore
dato ;

Dæmoniaco liberato, de corpore obfesso fu-
gato ;

Legati qui missi fuerunt ; Cenomanicos peti-
verunt :

Qui eundem assensum dederunt, & tuum ^{translationi ;}
corpus obtulerunt,

Ut ad ecclesiam portarent ; in Paderborna
præsentarent,

Honorificè collocarent, ac fidelissimè amarent.

In viâ tu Dei amator, bonorum meorum in-
spirator,

Fuisti b trium suscitator mortuorum, ac liberator ^b
Paralyticis, guttosis, mutis, surdis ac calculosis, ^{in hac mirad}
Maniacis atque leprosis, claudis, cæcis, & ^{culâ.}

scabiosis :

Hisque omnibus sic ægrotis, Christo atque **E**
tibi devotis

Subvenisti. Fide promotis Catholica, nobis
tibi voris,

O Libori, dignare tamen tuum verum dare
solamen,

Nostrumque fieri tutamen, quod præstet nobis
Christus. Amen.

¶ Ora pro nobis S. Libori. ¶. Ut digni, &c.

Oratio. Adesto, Domine, precibus nostris, quas
in sancti Confessoris tui atque pontificis Li-
borii commemoratione deferimus ; ut qui
nostræ justitiæ fiduciam non habemus, ejus,
qui tibi placuit, precibus & meritis adjuve-
mur.

A N N O T A T A.

a Vel deest aliquid, vel hæc malè disjuncta.

b Idem ode quinta confirmat. Mirum id ab
auctore Saxone, qui Vitam & translationem ante
750 annos scripsit, non tradi : nisi post illius
ævum acciderit.

HYM;

A

HYMNUS II.

Ex eadem tabula.

Felix Præsul, ð Libori,
 Stirpe natus meliori,
 Luxus mundi refutasti,
 Genus tuum adornasti
 Ubertate, ad virtutum
 Claruisti Christi nutum:
 Visus inopum amator,
 Et Sanctorum imitator,
 Castus, largus, & benignus,
 Omni laude mundi dignus,
 Ob hoc Deus dedit tibi
 Dona sacra hic & ibi:
 Multa mira per te fecit,
 Ab obsessis fordes jecit,
 Mutos, surdos tu curasti,
 Cæcis visum reformasti,
 Colicæ tu sanas curas,
 Aufers calculi torturas.
B Qui & prece fortunatus
 Promoves piorum status,
 Hos ad sanctâ convocando
 Vales consequi precando.
 Hinc in bonum meum statum
 Aptes ipsum Deum gratum:
 Me virtutum claritate
 Frui fac; & sospitate;
 Ut procedat hinc laus Deo,
 Ac profectus mihi reo.
 Quod sum, tutum in exemplum;
 Da me fore Dei templum:
 Sua servem ut mandata,
 Vitem mortis & peccata.
 Precor supplex te, Libori;
 Me dispone sanctè mori:
 Ut post istum finem ita
 Queam in cælesti vitâ
 Deum verum collaudare;
 Gaudiis & abundare. Amen.
 ¶. Ora pro nobis S. Libori. ¶. Ut digni efficiamur, &c.

C Deus qui populo tuo æternæ salutis B. Liborium ministrum tribuisti: quæsumus, ut quem doctorem vitæ habuimus in terris, intercessorem semper mereamur habere in cælis. Per Dominum.

III.

Ex eadem tabula.

Devota præsens concio
 Pio plaudat Liborio,
 Sacro cum tripudito:
 Sacer Clerus cum populo,
 Unâ sexu fœmineo
 Exultet devotio.
 Flos surgit nobilissimus,
 Sacris plenus virtutibus
 Primas Cenomanicus;
 Unctus oleo Spiritus
 Suis præ participibus,
 Pontifex Liborius.
 In caput ejus cidaris,
 Corpusque ornat poderis,
 Dum cælica dat jura.
 Pedes sacri sandaliis

S. Liborius
clarus miraculis,

praesertim curatione calculi, ad pium statum juvenis

mysticis pontificum insignibus ornatus:

Astricis, femora lineis,
 Sub mysticâ figurâ.
 Ingressus tabernaculum,
 Conciliavit populum
 Summo cælorum Regi.
 In sermone verbi sacri
 Factus pastor populi,
 Lumen quod dedit legi.
 Hinc conviva factus Christi,
 Azyma verus projecisti
 Paschalibus epulis.
 Jocundare Sancte Dei:
 Miserere tuo gregi
 Tuis in deliciis.
 Nutantes mente erige,
 Adversantes tuis preme,
 Et da tempus placidum.
 Reatus nostros dilue,
 Iram divinam remove,
 Da felicem transitum.
 Juva vota humilium,
 Terge fletus fidelium,
 Da cunctis solatium.
 Jesu Rex regum omnium,
 Fac nos post hoc exilium
 Habere Liborium. Amen.

¶. Amavit eum Dominum & ornavit eum.
 ¶. Stulam, &c.

Benedic, Domine, populum tuum tuâ dexterâ supplicentem, & beati Liborii confessoris tui atque pontificis suffragantibus meritis, ab omni adversitate defende. Per Dominum.

IV.

Ex veteri Breviario ecclesie Moguntinae.

EJa jubilemus Deo,
 Cum concentu jubilæo,
 Cum affectu cordium.
 Delectetur laus in eo,
 Qui mirifico tropæo
 Donavit Liborium.
 Stirps elongans & præclara,
 Mundo grata, Deo cara,
 Protulit hunc seculo
 Sed excessit genus clarum,
 Tamquam sol jubar stellarum,
 Fide, morum speculo.
 Nil ultra potens natura
 Transcendit creandi jura,
 Talem creans puerum.
 Ætas in quo tenera
 Vilipendit scelera,
 Contemplatrix operum.
 Mundo placens adolescens,
 Flos virtutum, fructus crescens,
 Dedit philosophicis
 Disciplinis operam;
 Nec mens egit perperam,
 Imbuta magnificis.
 Lux honestæ claritatis,
 Sedis gemma sanctitatis
 Addit pontificio.
 Non remissus, non elatus,
 Deificè præfulatus
 Præfedit officio.
 Non sunt linguæ tam facundæ,
 Quæ depromerent abunde
 Ejus beneficia.

Iii;

Nam

subilis,

F.

sanctus,

discendi avidas,

EX MSS. Nam quantorum meritorum
 claus mira- Sit, crebra miraculorum
 culis in vi- Declarant indicia.
 ta, Annis postquam quadragenis
 Præful vixit & novenis
 Urbi Cenomanicæ,
 A Martino visitatus,
 Est humatus, æternatus
 Hierarchiæ cælicæ.
 O Pontificem beatum!
 Cujus corpus elevatum
 De concluso tumulo
 Passim diffundit odorem
 Aromatis suavioram,
 Circumfuso populo
 Hinc locandus dum purgatur,
 Dæmoniacus curatur:
 Mulier erigitur
 Incurvata per naturam:
 Surdus atque mutus curam
 Puer adipiscitur:
 Virgo tribus pœnis data,
 Per dæmonium vexata,
 Surda, muta, tot curata
 Gaudet doloribus.
 B Cæca lumen oculorum
 Sumit curam languidorum,
 Quique multis afflictorum
 Corpora languoribus.
 ac postea, Præter tot & plurimorum
 Ostenta miraculorum,
 Temporibus modernorum
 Signis evidentibus
 Claret per morborum curas:
 præsertim en- Aufert calculi torturas,
 ratione cal- Infortunia, pressuras,
 culi t Sibi se votentibus:
 SIs Libori tu patrone,
 Salutaris, fide, bonæ,
 Sta pro tua cautione,
 Nos in gratiam dispone,
 Cassa quæque noxiæ,
 Hostium feda furores,
 Corporum sana languores,
 Animabus da nitores,
 Polce mundi post mœtiores
 Cæli nobis gaudia.

C

V.

O D E S A P P H I C A

F. M. de Giessep. a ex eadem tabula Pader-
 bornensi.

Purpura sacrae decorantur aræ,
 Cerei flammæ nutriunt perennes,
 Divitum fulgent pretiosa sacro
 Munera templo.
 Hostias necum tenues egenus
 Luc. 21, 2 Affero, & donum viduæ celebris
 Infero ad sacram exiguum Libori
 Præfulis aram.
 Sapphicus laudes patriæ Patrono
 Versibus dicam, referamque digno,
 Impari quamvis, celebrem piunique
 Carmine Patrem.
 Quis tuis æquos meritis honores,
 Quis tuæ dicet veneranda vitæ
 Laudibus dignis opera & labores,
 Sanctæ Libori?

Lac puer primum sopsiæ imbibisti:
 Post vigil sacros legis & pererras
 Codices, jungens gelidæ diebus
 Tempora noctis.
 Stirpe de clara fatus, impudicos
 Reprimis motus scelerum: superbas
 Seculi pompas, genus, arva, & omnes
 Spernis honores.

Conjugis spernis thalamos: orexin
 Edomas ventris rabidam: labore
 Atteris carnem nimio, rebellem
 Nè patiaris.

Te sacro hæc virtus tua præfulatu
 Fecerat dignum: populus se habenas
 Præfulis digno tibi Cenomanus
 Credere gaudet.

Inde nil sueti minuens rigoris,
 Acrius carnem maceras: superni
 Pervigil pulsas prece crebriori
 Iudicis aures.

Pontifex verbo populos salubri
 Dæmonis vitare moneş cruenti
 Noxias fraudes: iter ad superna
 Gaudia pandis.

Quinquies denum ingrediens Decembrem
 Pontifex, morbo moriturus acri
 Carperis: diræ Lachesis sorores
 Stamina rumpunt.

Liberum à culpis, meritis opimum
 Spiritum, lapsi tenues per auras
 Angeli, dulces modulò canentes,
 Æthere sistunt.

Sacra thesaurus tua gloriosus
 Ossa ut ad externam ierant ferenda
 Saxonum gentem, Paderæ propinqua
 Quæ tenet arva;

Mira per sacros cineres peregit,
 Plurimum ut monstrat Deus esse dignum
 Te, suam cui Westphali salutem
 Credere possent.

Dæmones aulae stygiæ superbi
 Principes, membris hominum manentes,
 Horridâ mentem furiam moventes,
 Ejiciuntur.

Qui sibi lumen doluere ademptum,
 Lucidos solis radios videre,
 Impotes, te dum rogitant, receptant
 Luminis usum.

Clamat, & laudes Domino sonoras
 Reddit, & voces super astra tollit,
 Ægra cui natura prius ligarat
 Organa vocis.

Tibiæ arentes superinduntur
 Carne vivaci, saluatque claudi,
 Membra contractis proprios ad usus
 Restituuntur.

Impium fati imperium potentis
 Flestitur, cæco revocatur umbra
 Carcere, & vitæ gelidum cadaver
 Munere donat.

Surdus insuetas hominum loquelas
 Audit, ut fida prece sospitatem
 Postulat sancti gemitu silenti ad
 Præfulis aram.

Ossa præcelso veneranda postquam
 Condidit templo populus, deesse
 Artubus numquam voluit sacratis
 Cælica virtus.

6 Nauta disiectus pelagi per undas,
 Expavens mortis faciem cruentæ,
 Dum tuam deposcit opem, resedit

D
 Liborius sta-
 det:

sanctæ & ca-
 sse vivis:

fit Episcopus:

predicant:

B

moritur:

transferunt:

multa facit
 miracula:

F

mortuum
 suscitavit:

temporalem
 sedat:

Sæva

A Sæva procella.
 Ferrææ strinxere alios catenæ,
 Compedes torfere alios, periclo,
 Te duce, elapsi, hoc sua collocarunt
 Vincula templo.
c Calculi dirum & colicæ dolorem
 Lenis: infirmus prece si fideli
 Postulet, cunctos potis es nocentes
 Pellere morbos.
 Ante sol condet roseas quadrigas
 Equore, & noctis tenebræ redibunt;
 Mira quam possint, quibus es coruscans,
 Cuncta referri.
Auctor enim
invocat,
 Ergo te cleri veneranda turba
 Supplici devota rogat precatu,
 Prospero pergat, duce te, ad superna
 Gaudia cursu.
 Te patres cani, tremulæque matres;
 Conjuges castæ, pueri & puellæ,
 Poplite in terram posito, Libori
 Sancte, precantur.
 Nos ab excelso aspiciens Olympo,
 Corporis morbos, animæque pestes,
B Et famem avertas subitamque mortem &
 Bella precamur.
 Da probos mores teneræ juventæ,
 Da senectuti placida quiete
 Perfrui, & nos post fera fata, cæli
 Transfer ad arcem.
 Tu Paderbornis nimium beata,
 Dum tuis servas veneranda templis
 Sacra, dam iusto cumulas honore
 Ossa Libori,
 Gloria vincis bimarem Corinthum,
 Niniven grandem superas honore!
 Reblatha insignis tibi cedit, ultro
 Regia Memphis.
Paderbor-
henfes monet.
 Improbis iras superum potentes
 Actibus noli cumulare demens;
 Ne flagellari mage quam juvari
 Digna proberis.

ANNOTATA.

a Quando is vixerit, patet ex sequenti epigrammate, ubi Kerfenbrockii Buschiique meminit.
b Pendet etiamnum è medio templi fornice navis & cætus, ab iis qui naufragium evaserant, posita anathemata: quæ quod ante Virginis Dolorosa (ut vocant) statuum sint, illi à quibusdam tribuuntur.
c Aliqua adhuc in choro appensa visuntur: plura sacre ante Christiani Brunsvicensis irruptionem.

Ad Lectorem malevolum.

D Esine verba malis in nos armata venenis
 Fundere, nec telis carmina nostra pete.
 Nos tenues humili canimus sermone camœnas:
a b Non sunt *a* Tedigenæ aut *b* Euschia plestra mihi.
c Scripta *c* Palatino tua si Jove digna putaris,
 Nostra Liborina carmina laude beo.
 Doctus si undosum potis es navare per æquor,
 In modico ludat nostra carina vado.

ANNOTATA.

a Hermannus Kerfenbrock, aliis Kerfenbergh

diellus, Monasterii superiore seculo ludimagister, **EX MSB**
 historiam Anabaptisticam, sine bellum Monasteriense, eleganter & accuratè descripsit. Tedigenam vocat Giesunus, quia cognomen ejus Kerfenbroeck, quasi candelæ patudem sonat, vel Kerfenbergh, candelæ montem. Rectius forte Ceraforum palus, monste verteretur: Kerse enim Teutonice cerasum significat, iteresse candelam.
b Hermannus Buschius Pasiphilus, Dulmanensis ex diocesi Monasteriensi, multa carmine scripsit ac soluta oratione, & Catholicus, & postquam ab ecclesia defecit; quæ recenset Gesnerus.
c Alludit, opinor, ad Buschii Hypanticon, Georgio Spirensi episcopo, Philippi electoris Palatini filio, dicatum, quo solennem ejus in Spiram urbem introitum celebrat. Exstinctus est Georgius sudore Anglico, ut tunc insolitus plane morbus appellabatur, 27 Septembris anno Christi 1529, cum episcopatum administrasset annos 16, ut Eysengreimus in Chronico Spirensi testatur.

VI.

Epigrammata quinque de S. Liborio calculi dolores curante, ab N.N.S.J. composita.

I.

Præsentis landis argumentum.

A Ngitur horrificis pressus cruciatibus
 reger,
 Cui læsa inclusus calculus exta premit.
 Pharmaca mille bibit; sunt pharmaca mille
 dolores:
 Nulla datur requies: mors erit una quies.
 Ast imploranti extemplo Liborius adstat:
 Executiturque dolor, discutiturque lapis.
 Est tua jam virtus albo signanda lapillo,
 Quém tibi tam mira laudibus arte paras.

II.

Ornamenta omnium nobilissima.

L ux alios tumulos pretiosi marmoris ornent,
 Et tessellatum conficiatur opus:
 Mille lapillorum fœcunda corona nitescat,
 Contegat ex auro lamina utrumque latus.
 Nam tua Libori fastigia sacra sepulcri
 Condecorat pretio nobiliore lapis.
 Scilicet illa maris genuere & viscera terræ
 Dona, sed hæc homines parturiere tibi.

III.

Morbi vis elusa.

L ibori primos hominum libabis honores,
 Tam prona lacrymis si capis aure preces.
 Quidnam in saxa juvat diras concrefcere arenas,
 Si nutu in laticem saxa liquata fluunt?
 Postmodo mi liceat lapidescere, & exta rigere:
 Liborii imperio desinet esse lapis.

IV.

I V.

Virtus caelestis mora impatiens.

M Armora in ignivomis candent liquefacta caminis:
Cuncta diuturnò nam vorat ignis edax.
At subito hic cerno lapides marcescere fibris;
Arbor ut in cineres fulmine tacta cadit.
Ignea (quid mirum?) Libori, iussa parasti:
Terrenus dio vincitur igne focus.

V.

Benè repensã virtutis.

Pervigil antistes, quo cultu reddat honorem,
Excitat impense plurima templa Deo.
Mille ferunt animos dictis domuisse feroces,
Atque orco ereptos restituisse polo.
Multa tulit pietate Pater, sudavit & alfit,
Ut revocata solo lilleret una fides.
Qui duros vitis mores emolliit ergo,
Hic benè duritiem perdere saxa jubet.

G.C. ANALECTA

Ex instrumentis, quæ post præcedentem Bollandi commentarium, anno 1648 editum, ad notitiam nostram pervenerunt.

§ I. Diversa opinio de anno, quo Sanctus obiit, & amica societas inter ecclesiam Cenomanicam & Paderbornensem.

Postquam Bollandus noster pleraque ad S. Liborium spectantia operose collegisset, eaque ob causas in illius præfatione dictas separatim ante diem ipsi sacrum typis vulgasset, excitata est pia curiositas vel curiosa pietas quorundam, qui novam de Sancto scribendi materiam suppeditarunt: aliqui enim hac occasione antiqua sancti Prasulis monumenta diligentius investigarunt, atque etiam pauca è tenebris eruerunt; alii verò illius cultum, antea multis locis fere ignotum, per plures Italia ac Belgii urbes propagarunt. Hinc prodierunt quedam opuscula, tum Belgicè tum Italice conscripta, quæ posthumam Sancti gloriam non parum illustrarunt. Cum tamen operis nostri conditor Bollandus præcipua rerum gestarum capita ediderit, nolui eruditam ejus lucubrationem mutare, sed ea tantum addere volui, quæ postea accesserunt.

C
Redditur ratio analectorum de S. Liborio,

& proponitur varia opinio de anno, quo Sanctus obiit.

2 Bollandus § I sui Commentarii juxta monumenta, quæ tunc habebat, satis probabiliter de morte S. Liborii differuit, eamque non ultra annum 383 differendam putavit. At postea Mabillonius tomo 3 Analectorum edidit catalogum & gesta Cenomanensium episcoporum, quæ seculo IX collecta videntur. Hinc Papebrochius noster tomo III Junii à pag. 856 chronologicè eorundem præsulum seriem ordinavit, & pag. 859, post explicatam triuna antecessorum chronotaxin de S. Li-

borii ætate ita scribit: Sanctus Liborius ordinatus cccxlvii, vii Junii; sedit annos xlix; obiit cccxcvi, ix Junii, & colitur die translationis xxiiii Julii. Vacavit sedes m. vii, d. iv. Sed hoc systema Papebrochianum non caret suis difficultatibus, & ipsa instrumenta Cenomanensia sciant parachronis, ut Papebrochius ibidem pag. 858 fatetur. Quare de hac diversa opinione lectorem tantummodo monendum censui, ejusque arbitrio relinquendum, ut post expensas utrimque rationes amplectatur sententiam, quæ verosimilior apparebit.

3 Deinde Bollandus § iv exhibuit responsoriam Cenomanorum epistolam, anno Domini millesimo ducentesimo quinto, pridie Kalendas Octobris ad Paderbornenses datam; at ibidem num. 19 fatetur, se non vidisse priorem Paderbornensium ad Cenomanos epistolam, quam Corvaferus quæstor primum anno 1649 ad ipsum transmisit. Ea autem desumpta est ex Ms. codice Cenomanico, qui vulgo vocatur liber albus, ubi à fol. 41 leguntur sequentia: Reverendis & dilectis in Christo dominis, fratribus & amicis; decano & capitulo Cenomanensi L. Dei gratia decanus & capitulum majoris ecclesiæ Paderbornensis perpetuam in Domino salutem; sinceram dilectionem, fidele obsequium, & devotas orationes. Si ad memoriam reducantur Ecclesiæ nascentis exordia, sicut inter credentes erat unitas in fide, in spiritu, in baptismo; sic etiam, facultatibus in unum contributis, unum erat omnium votum relevare pauperum indigentias, oppressis & injustè gravatis subvenire, alienas injurias proprias reputare.

D
Exhibetur epistola, hæc tenus desiderata.

E

4 Postmodum verò dum Deus in domibus civitatis regis magni, quæ fundata est exultatione universæ terræ, cœpit agnosci, plures ecclesiæ sic in unius corporis compage sunt unitæ, ut idem credant, idem sentiant, idem sperent, idem diligant, sociæ sint passionum & consolationum, & unius ecclesiæ desolatio in communem omnium ecclesiarum gemitum deducatur, sicut unius membri læsione membra corporis omnia quodam compassionis participio molestantur. Postquam verò vinea Domini extendit palmites ultra mare, & populus ignotus servire cœpit & obedire, ecclesiæ Galliæ & Germaniæ non ultima pars tunicæ Domini, quæ scissa non est, prædictam unitatem gratanter amplectentes, fraternæ & mutæ charitatis sincerâ sese invicem obligarunt devotione: scilicet exemplo eorum, qui annuunt sociis de alia navi ut venirent & adjuvarent eos, illæ arctius & forte firmiter quodam spiritualitatis fœdere sunt connexæ, quæ ob viciniam loci præsentiam frequentius se possunt revifere, & sibi mutuo in necessitatibus, fideli consilio & opera diligenti subvenire, quin etiam mutuo se adhortari, & utrimque pro se possent pertinenter allegare: Diligamus nos non verbo neque lingua, sed opere & veritate: frequenter etenim amicitie vinculum subito rumpitur aut paulatim dissolvitur, dum quod ore promittimus, opere non exhibemus; quia non sufficit voluntas, ubi suppedit facultas; scriptum quippe est: Qui viderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauerit viscera misericordiæ suæ ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

qua capitulum Paderbornense

F

Hæc

A
ob receptas
olim S. Libo-
rii reliquias,

5 Hæc omnia prudenter prævidens & fo-
lenter præcavens reverenda domina & cha-
rissima soror nostra Cenomanensis ecclesia,
dum humilitatem nostram in catalogo fratrum
suorum adscribere curavit, officia fraternita-
tis, quæ omni tempore seculi per multas vi-
ces nobis exhibere debuit, sed in alio regno
constituta, impediens longis terrarum
spatiis, minime potuit, una die large & li-
beraliter omnia simul exsolvit. Dum iis,
quæ Spiritu sancto revelante Baduradus no-
ster episcopus, inclytæ recordationis, cum in-
terventu Ludovici imperatoris fiducialiter po-
stulavit, beatus Aldricus cum totâ Cenomaniâ,
eodem Spiritu persuadente, suum acclinavit
assensum, & pretiosum illum thesaurum, sa-
cro sanctum videlicet inclyti & gloriosi san-
cti Liborii corpus, pio amore amplectendum,
omni cultu ecclesiastico & divinæ laudis
officio semper honorandum, anno Domini o-
ctingentesimo trigesimo sexto nobis transmi-
sit. Quo liquidem honorifice (sicut hodie
intuentibus patet) in ecclesia nostra collo-
catus est: nam curationes exterioris homi-
nis, sanitatem interioris perfecerunt: fide-
lis enim Dominus in verbis suis pacta, quæ
levi susurro suæ revelationis interposuit,
immobili veritate servavit. Populus enim
barbarus nuper ad fidem conversus frequen-
tiâ signorum, quæ ad sacrosancta beati Li-
borii pignora ostensa sunt, sermone prædi-
catorum confirmante, non amplius ad ido-
lorum culturam est relapsus, non ad patrios
recidivavit errores, nec Paderburna postea
insultus sustinuit paganorum. Ipsa siquidem
Patroni sui meritis & precibus læta & glo-
riosa, quasi navis de boni gubernatoris arte
secura, etsi in mari turbulento, intra scilicet
Saxonicas, & gentes durissimas, validum
gravis persecutionis ventum quandoque ti-
muit & turbata nutavit, periculum tamen
evasit & usque ad nos, qui heu merita pa-
tronorum nostrorum adæquare non possumus,
& orationibus vestris adjuvari indigemus,
subsidii temporalis & religionis augmentis
profecit.

C
cum capitulo
Cenomanensi

6 Pro hoc ergo tam incomparabili the-
sauro, pro tam glorioso eximæ charitatis
vestræ munere non quantas debemus, sed
quantas possumus, gratias vobis agimus
epistolæ præsentis alloquio, & semper age-
mus devoto interioris hominis obsequio.
Verum & hoc, teste Deo, vobis dicimus,
quod si quando se præberet occasio, cor-
pora & res mandato voluntatis vestræ ex-
ponendi, tam evidens, vobis nostræ devo-
tionis argumentum faceremus, ut potius
nobis competere diceretis illud Salomonis:
Omni tempore diligit, qui amicus est; quam
illud: Est amicus secundum tempus suum,
& non permanet in die necessitatis. Insu-
per recens antiquæ sed non antiquatæ gra-
tiæ vestræ indicium, quod inter ubera no-
stra commorabitur, speciali prosequimur gra-
tiarum actione, gratissimum habentes, quod
vos, sicut à bajulo litterarum vestrarum in-
telleximus, cathedram à nobis translatam
cum intimo dolore cordis & magna amari-
tudine animæ vestræ audivistis, & ad hoc ip-
sum perquirendum, eum ad nos destinatis.

Julii Tomæ V.

Ad hoc universitati nostræ gaudii specialis ma-
teriam & æternâ memoriâ dignam vestra sol-
licitudo ministrat, quæ incerta utrum vi-
tam & translationem sancti Liborii habere-
mus, eam nobis cum epistolâ suâ transmi-
sit, timens ne si litteræ signa rerum dees-
sent, res gesta in oblivionem veniret, &
nos ex oblivione ingrati, ex ingratitude
Deo & hominibus odibiles efficeremur. Ve-
rum ne ultra hujusmodi vos perturbet anxie-
tas, cathedram apud nos in pristino hono-
re esse vobis innotescimus, ita & vos epi-
stolam & librum transmissum fideliter & cau-
ti reservetis, & hoc, quod modo memoriæ
vestræ recentè imprimitur, teneatis, & filios
vestros, ut memoriter teneant, docere & ad-
monere curetis, quatenus specialis & per-
petua nostri memoriâ in orationibus vestris
habeatur, quia non festivitas natalis Domi-
ni, non Paschæ, non Pentecostes, nec etiâ
solemnitas beati Liborii, non suspensio, nec
interdictum sive excommunicatio, nullus um-
quam casus impedire potest, quin specialem
& nominativam vestri memoriâ faciamus.

7 Insuper stipendia nostrâ volumus invi-
cem vobis esse communia, sicut à patribus
nostris non dubitamus institutum; eâ tamen
cautelâ (ne ecclesia nostra per quemlibet
erroneum & vagum gravetur) adhibitâ,
quod si de nostris vobis notus ad vos, vel
de vestris nobis notus ad nos accesserit, sti-
pendium percipiat. Ignotus vero, nisi cum
litteris ecclesiæ suæ munitus accedat, inju-
riam sibi fieri non reputet vel contemptum,
si fraternè & honestè non pertractetur. De
cetero, quæ ultimo dicimus, carius vobis
imprimi cupimus & optamus, sincera devo-
tione & toto cordis affectu suppliciter po-
stulantes, ut Patroni nostri, & gloriosi illius
luminis ecclesiæ vestræ, solennem in officio
nocturno & diurno in ipsius natalitio me-
moriâ faciatis; cui siquidem petitioni gra-
to concurrere debetis assensu, quia si Ceno-
mania beati Juliani meritis in regno Franciæ
gloriosa prædicatur, ipsa procul dubio in
Saxonia ex translatione, meritis, & mira-
culis beati Liborii non minus celebris ha-
betur & insignis. Valete in Domino sem-
per. Datum anno Domini millesimo duces-
tesimo quarto, decimo octavo Kalendas Se-
ptembris.

8 Amicâ illa societas inter utramque ecclesiam
adhuc circa medium seculi XVII vigeat, quan-
do Cenomani Paderbornensi ecclesia, ab hostibus af-
flicta, sua apud regem Gallia intercessione suc-
currerant, ut patet ex variis epistolis, tunc inter-
citroque scriptis, quas idem Corvæsius anno
1650 ad Bollandum misit, præfixâ hac dilatio-
nis excusatione: Omnes, quas tibi, reveren-
de pater, jam dudum promiseram, mutui in-
ter Cenomanense & Paderbornense capitu-
lum fœderis testes litteras ad te mitto, quas
ad vitam S. Liborii quasi appendices jam
nunc adungere poteris. Citius autem pro-
missa explere per otium non licuit: non quod
in illis recuperandis describendisque multum
temporis mihi impendendum fuerit; sed quia
tum rei familiaris tum publici muneris officia
me totum habent & impendunt, atque omni-
modi generis curis & negotiis ita ingenium
obruunt, ut non sinant illud aliis rebus dis-
trahi.

Kkk

AUCTORE
G. G.

E

perpetuam
amicitiam
constrahere
cupit

E

quæ usque ad
medium seculi
17 persequi-
tur

AUCTORE trahi & detineri.

G. C. 9. Sufficit hic ultimam proferre epistolam, istius
ut patet ex constantis amicitia indicem, qua Paderbornenses
Paderbornen- Cenomanensi capitulo ob fraternum affectum &
suis litteris, praestitum sibi auxilium sic gratias agunt: Ad-

modum reverendi, prænobiles domini. Ac-
cepimus fraterni affectus, imo regii favoris
testes dominationum vestrarum litteras. Et
quis sperare potuit, post tot secula tam op-
tatum & copiosum fœderis nostri proventum?
Sanctus nempe Liborius noster veluti pre-
tiosum frumenti granum olim in agro Pa-
derbornensi leminatam, & tot afflictorum &
innocentium lacrymis haecenus rigatum, ger-
minat etiam nunc fructum salutis. Is post-
quam sensit in cælis vota nostra, excitavit
corda vestra ad ferendam opem periclitanti
ecclesiæ suæ. Præstitistis id, honoratissimi fra-
tres, præter omne meritum, supra spem no-
stram, inflectendo pientissimi regis clemen-
tiam precibus, opponendo potentiam hostibus
nostris. Ita testatur regii patrociniæ tutelare
diploma, vestra erga nos charitate, & in re-
bus agendis solertia, omnibus admirantibus,
obtentum.

B 10. Exhibitum id nobis est optatissimo tem-
pore, quando Suedici exercitus formido
post reparatas ad Visurgim vires nihil tutum
nec in patria nec urbe nobis reliquerat. Tum
subito è cælo vestro oritur nobis lux nova,
pietas antiqua Christianissimi regis, & mise-
ris succurrere assueta. Quam laudem cum
omnes monarchæ asserunt & propriam vestri
regis, clementia præ omnibus facit eam sibi
hac tempestate eximiam. Cujus etiam tanto
sublimior est gloria, quod favoris dignationem
afflictorum solatio, auctoritatem eccle-
siarum defensionem impendendo, utramque
Deo consecrat. Erunt proinde, qui regis ve-
stri hoc tempore trophæa & benefactorum
symbola æri, argento, auro inculpant, gem-
misque incisa per Europam circumferant. Nos
meliori ea metallo & sanctioris membranæ
tabulis devoti cordis & sacris ecclesiæ no-
stræ factis inferemus; ut dum quotidie ad
aram immaculatam litamus hostiam, Ludovi-
ci Christianissimi regis, protectoris nostri,
gloriosam memoriam, augustissimæ matris &
eminentissimi Cardinalis, sancti Liborii, alio-
rumque divorum comitatu circumfusam, nu-
mini sospitandam commendemus.

C 11. Agitur nunc ut obtenta ab utraque ho-
stili parte immunitate militaris præsidii faci-
liorem viam regiæ protectioni sternamus: in
quo excellentissimorum legatorum consilio &
auctoritate, atque erga religionem zelo,
nostro multorumque Catholicorum solatio
utimur. Quod reliquum est, honoratissimi
& desideratissimi fratres in Christo, vestri
beneficii dignum pretium cum desit in ter-
ris, rogamus Patrem misericordiarum, ut sit
is vestra merces magna nimis. Pergite dili-
gere fraternam ecclesiam vestram opere &
veritate sicut haecenus, & nos ad omne ob-
sequium obligatos habete. Si forte tardius
hæc submitti videantur, causa est, quod ab
invicem nuper divulsi ob itinerum pericula,
ad propria convenire citius non licuit, qui-
bus honoratissimos fratres divinæ protectio-
ni fidelissimi commendamus. Dabantur Pa-
derbornæ xxv Martii, anno Domini mille-
simo sexcentesimo quadragesimo octavo. Ad-

ob praestitum
sibi auxilium
gratias
agunt.

modum reverendarum ac prænobilium do-
minationum vestrarum officiosissimi; præpo-
situs, decanus, seniores & capitulum ca-
thedralis ecclesiæ Paderbornensis.

Joannes Sampleda.

§ II. Instrumenta authentica, qui-
bus ostenditur, easdem reli-
quias Paderbornensibus resti-
tui, quas Christianus Brunswi-
censis abstulerat.

B Ollandus § 6 & 7 narravit, quomodo Pa-
derbornenses S. Liborii reliquia à Christiano
Brunswicensi ablata ac postea reddita fuerint.
Quamvis autem de identitate istarum reliquia-
rum ex supra relata Caroli Erleweini historia sa-
tis constat, tamen majoris confirmationis gratiâ
hic subjungo quasdam litteras, ab uxore principis
Salmenfis scriptas, quarum autographa Gallica in
Nihusano palatio asservantur, unde per alia testi-
monia eadem reliquiarum identitas comprobatur.
Papebrochius noster anno 1680 has litteras, ex
idomate Gallico Latine redditas, exscripsit ordi-
ne sequenti: Perquam felicem me credidi,
quod in manus meas venerint venerandæ
reliquiæ S. Liborii; & nunc honori maxi-
mo mihi duco, quod easdem possim repone-
re in manus celsitudinis vestræ. Reddo er-
go illa sincero affectu; tum quia celsitudinem
vestram plurimum revereor, tum quia obe-
dire debeo domino & conjugi meo principi
Salmenfi id jubenti. Fatebor equidem, haud
sine quodam animi repugnantis sensu id à me
fieri, propter devotionem, qua erga magnum
illum Servum non solum afficio ego, sed &
subditi nostri omnes universaque vicinia; ad-
eo enim fervens illa est, ut hisce Penteco-
stilibus festis visus sit undique accurrere
populus, Deusque se ostenderit in suo San-
cto dupliciter admirabilem, dum ex sacrile-
go reliquiarum ejus raptu majorem ipsius
gloriam elicit, nomenque miraculis illu-
stravit, quorum relationem mitto celsitudi-
ni tuæ, tertium fide dignorum affirmatione,
primi quoque medici celsitudinis suæ Lotha-
ringicæ approbatione & notarii apostolici
subsignatione munitam. Ad conservandam
porro ejusmodi devotionem signis tam evi-
dentibus roboratam, particulam aliquam san-
ctarum istarum reliquiarum mihi reservavi,
quam cum bona venia celsitudinis tuæ re-
verenter asservabo, humiliter supplicans, ut
cetera sacri corporis ossa, quæ tibi mitto,
recipere digneris, tamquam ab ea, quæ erit
sumper celsitudinis tuæ humillima & obe-
dientissima famula

Cristina de Croy.

13. Infrascriptus consiliarius & medicus
ordinarius celsitudinis suæ, ad hoc rogatus,
vidi puerum quemdam sexennem, nomi-
ne Desiderium, filium Marci l'Huillier &
Helwigis uxoris ejus commorantium Neo-
villarii; post quæ etiam variis vicibus at-
tente consideravi crura & tibias prædicti in-
fantis, atque tam ex relatu matris quam ex
attestatione plurium honestarum & probarum
mulierum intellexi, quod numquam potue-
rit

Uxor princi-
pis Salmenfis
remittit prin-
cipi Pader-
bornensi reli-
quias S. Libo-
rii,

E

F

& testimo-
nium medici
ac chirurgi,

A rit pedibus suis insistere, imo quod annis abhinc tribus crura ac tibiæ vehementer fuerint deformata atque introrsum miserabiliter incurvata: quodque nihilominus Dominica quadam die XXI Maii præteriti delatus hic infans à matre sua ad processionem, honori S. Liborii institutam in capella castri Neovillariensis, ubi requiescunt reliquiæ magni istius Servi Dei, atque in reditu dictæ processionis à prænominata matre sua in quodam cubiculo ipsi capellæ contiguo erectus in pedes, iis se sustinuerit & passus aliquot firmaverit cum magna admiratione, qui eum antè cognoverant atque imprimis pauperulæ matris suæ præ gaudio lacrymantis. Denique quod exinde incrementum sumens quotidianum, viresque resumens visus sit perquam visibiliter proficere ad rectam ac naturalem partium offensionum conformationem. Quibus omnibus sic ut supra depositis, & viva voce tot testium affirmatis, idem qui supra matris deliberatione præmissa, victus evidentiæ rationum conclusi, quod tam prompta tamque inopinata curatio, tam etiam extraordinaria & viribus artis pariter & naturæ superior, non poterat absque injuria divinitatis, quæ volebat remunerari merita Sancti sui, alteri quam ipsiusmet divinitatis virtuti adscribi, volentis per effectum omnipotentis suæ signanter testari veritatem harum sanctarum reliquiarum, de quibus alias potuerat dubitari. Actum Neovillarii, die VII Junii MDCXXIII.

Signatum Chacet consiliarius & medicus ordinarius celsitudinis suæ de Lotharingia.

Subscriptus chirurgus ordinarius suæ celsitudinis de Lotharingia, assistens medico tam in visitatione pueri, quam in relatione desuper facta à multis personis fide dignis attestatur atque affirmat, quod in ea de qua agitur, curatione nihil agnoverit, quod non transcendat naturæ limites; ideoque se credit obligatum, soli Deo gloriam dare. Actum Neovillarii anno & die præscriptis

N. du Mesnil.

Copia hæc ab originali desumpta cum eodem in omnibus & per omnia concordat. Ita attestor eodem anno & die, apostolicus notarius VII Junii MDCXXIII

J. Thibault. not. apostolicus.

nec non notarii & curati.

14 In nomine Domini amen. Nos subscripti notarius & curatus certificamus præsentibus, quod cum reliquiæ S. Liborii donatæ fuissent excellentissimæ dominæ principissæ Rheni & Salmo à duce Brunswicensi, raptæ ab illo ex ecclesia Paderbornensi & translatae ad castrum Neovillariense diocesis Tullensis, dicta excellentia pro sua peculiari erga præfatas reliquias devotione institui mandavit processionem generalem die Dominica, XXI mensis Maii præteriti, in qua circumlatae sunt prædictæ reliquiæ multo cum populi affluxu: interque alios interfuit mulier quædam Neovillariensis, nomine Helwigis, attulitque filium quemdam suum, nomine Desiderium, annos sex natum, qui secundum relationem dictæ suæ matris, plurimumque aliarum honestarum personarum ac fide dignarum numquam pedibus ambulaverat, nec erat apparentia ulla, quod umquam

Julii Tomus V.

id posset naturaliter facere, eo quod haberet tibiæ jam inde à triennio carne privatas cruraque contorta intrinsecus cum deformitate ejusmodi quæ compassionem movebat, quin imo horrorem intuentibus. Ipsa vero mater cum in dicta processione devote orasset & invocasset opem S. Liborii pro sanatione dicti filii sui, cum eo ipso sequens præfatas reliquias, quando eo die ab ecclesia parochiali referebantur ad castellum, mox ut illuc advenerunt, cœpit ipse puer ambulare & præfenti tempore ambulat: in quo apparet evidenter curationem ejusmodi esse miraculosam. Atque in horum fidem signavimus præfens testimonium hac VII die mensis Junii MDCXXIII

J. Thibault notarius publicus de auctoritate apostolica. N. Marlier curatus Novovillariensis.

Memoria quorundam miraculorum in hoc loco Novovillaris factorum per merita S. Liborii.

Die festo sanctissimi Sacramenti hujus præfentis anni MDCXXIII die Dominica cum Thouvenellus de Castello super Mosellam venisset duobus furcillis subaxillaribus sustentans, ipso die melius habere cœpit, & in festo S. Joannis Baptiste taliter sanatus fuit, ut absque turcis libere ambularet.

de miraculis per eas recen- ter patris;

Die XIV Junii MDCXXIII Nicolaus Bon-Jean de Mesnil recuperavit visum, quem ab anno amiserat.

Die II Julii MDCXXIII Margarita, filia majoris Claudon de S. Germano, recuperavit visum unius oculi in capella castri Novovillariensis sub Missæ sacrificio sentiens tunc in ipso dicto suo oculo dolorem.

Dominica infra Octavam Venerabilis Sacramenti vidua Desiderii Couteau de Haus-tonvilla, ab annis quinque cæca, videndi recepit facultatem.

Aliæ plures personæ invenerunt levamen in suis infirmitatibus, quas speciatim non exprimo, quia discesserunt à nobis non indicatis nominibus suis. In quorum fidem ego N. Marlier curatus Neovillariensis præfentem memoriam signo meo manuali signavi

N. Marlier curatus Neovillariensis.

16 Domine mi per redditum elemosynarii celsitudinis tuæ nisi ipsi attestationem primi miraculi hoc in loco facti per intercessionem S. Liborii: & quia tunc promisi alioquoque, si contingerent, me missuram, ut fidem meam liberem vosque impertiar gaudio, quod inde recepturam scio celsitudinem tuam, submitto memoriam aliquot aliorum, quæ facta sunt post discessum elemosynarii vestri, & ad nostram pervenerunt notitiam, interim dum expectantur alia majori numero in forma requisita. Hoc autem facio ex mandato domini mei principis Salmensis, qui mihi præscripsit, ut ea mitterem: ut si forte aliquid tibi restet dubium, utrum ex sint veræ reliquiæ, non dubites amplius. Incredibile enim est quanta sit devotio erga bonum istum Sanctum: tantaque est affluentia populi, ut exprimi verbis nequeat, paucæque accedant personæ, quæ non referant ab iis solatium. Cum igitur, domine mi, succes-

Kkk 2

log

AUCTORE for sis magni istius Sancti, causam ejus ad te pertinere existimo, ideoque accedo ad celsitudinem tuam representando eidem, quomodo propter affluentium peregrinorum opem S. Liborii invocantium coacta fuerim ponere sanctam istam reliquiam in ecclesia ipsius pagi, quæ est Prioratus, fundatus per dominos prædecessores nostros ad ibi collocandum religiosos Ordinis S. Benedicti, quemadmodum & collocaverunt, privantes etiam sese capella quadam, quam habebant spectantem ad castellum hujus loci, eo fine ut ibidem die noctuque celebrarentur per religiosos prædictos horæ Canonicæ: eisdem quoque attribuerunt decimas dominiorum suorum, quæ antea fuerant prædictæ capellæ incorporatæ.

*ni in prioratu
quodam monachos Bene-
dictinos possit
constituere.*

B

17. Prioratus est bonus & reditus ejus annui sustentare possunt duodecim religiosos, pro eo quo nunc post suam reformationem vivunt modo. Est ibi impræsentiarum nemo præter unum Priorem secularem, qui valde male ministrat: nullum enim amplius ibi sit canonicum officium, sicuti nec religiosi ibi sunt ulli, cum locus sit in commendam datus, prædecessoribus nostris, utpote hæreticis, parum id curantibus, solumque habetur hic vicarius unus, qui semel aut bis per hebdomadam dicit Missam in magnum præjudicium subditorum nostrorum & contra intentionem dominorum fundatorum ac domini mei principis Salmenfis ac meam, qui tamquam boni Catholici cupimus omnia ad veterem normam reducta pro conservatione divini servitii, [ad] necessitatesque spirituales & instructionem liberorum nostrorum; tum etiam quia locus iste occasione boni S. Liborii nunc magis frequentatur quam alia ulla hujus regionis peregrinatio. Quapropter magis quam umquam necessarium videtur dare religiosos dicto prioratu, sicut olim ibi habebantur tum, ut adjuvent miseras animas illuc advenientium pro obtinenda sanitate, audiendo eorum confessiones. Et sane præterquam quod ita satisfieret intentioni fundatorum, facerent illi istic incomparabilem fructum ad Dei & sui Sancti gloriam: quorum nomine obtestor humiliter celsitudinem tuam, ut digneris super eo negotio scribere Sanctitati suæ, ut auctoritate Apostolica mandet locum prædictum restitui in statum pristinum, ipseque consignetur in manus patrum Benedictinorum, ad satisfaciendum intentioni dominorum fundatorum, qui numquam voluerunt donare locum adeo pulchrum ad alendum solum hominem, quia fere numquam venit ad explendum munus suum.

*ad majorem
S. Liborii
honorem apud
eos collocare
reliquias de
relicias,*

18. Carissimus dominus meus princeps Salmenfis super ea re sæpius scripsit Sanctitati suæ: quin imo est Romæ, agens quidam celsitudinis suæ archiducis Leopoldi, dictus Dominus Wil, qui expeditionem sollicitat, sed quoniam ea in longum protrahitur, & Sanctitas sua commisit causam episcopo nostro, quem, quoniam amicus est consanguineorum dicti prioris, supplicavimus eò non adhiberi; & nihilominus sua Sanctitas absolute id mandat, attenta æquitate rationis illi à nobis propositæ, humillime deprecor celsitudinem tuam, ut gratiam istam nobis obtineas. Scripsi hac de causa ad dominum Cardinalem Salernitanum, quem scio, quandocumque ei scripseris, omnia facturum, quæ tibi placuerint, subnixum

tua auctoritate. Equidem polliceor mihi successum optimum: videntur enim cuncta eo concurrere & Deus id velle. Atque hoc eo firmiter mihi persuadeo, quod alia nulla ratio adducat dominum principem Salmensem & me ad tantum ejus rei desiderium quam sola gloria Dei & nunc etiam S. Liborii, ut hic ei serviatur, devotèque invocetur, quemadmodum facere obligamur. Certa sum, quod celsitudo sua non possit facere actionem aliquam magis gratam Domino & Sancto ejus, quam procurando quam promptissime augmentum illius cultus: idque iterum cum omni humilitate oro celsitudinem tuam, quia non possum absque verecundia videre ecclesiam nostram adeo male administratam & ornata, ut minimi cujusque pagi ecclesia illam superet. Denique unquam hanc compensationem peto à vobis pro obsequio, quod præstitimus retrahendo hanc sanctam reliquiam de manibus Huguenottorum: omnis autem cupiditas mea eò tendit, ut bene ipsi serviatur in hac regione, quandoquidem in ea operatur tot mirabilia; optans ut sis successor sanctitatis ejus, utque tibi impetret omnem in hac & futura vita felicitatem, quam tibi ex animo novet, mi domine, humillima famula tua Neovillarii xxv Julii MDCXXII

Christina de Croy.

19. *Hic sequitur ipsum testimonium Christiani Brunsvicensis, qui reliquias abstulerat: Nos Christianus Dei gratia dux Brunsvicensis & Lunenburgicus &c. certum facimus, quod ossa, quæ remittimus & donamus dominæ comitissæ Rhingraviæ, sint ipsamet ossa S. Liborii, quæ fuerunt inventa in ecclesia cathedrali civitatis Paderbornensis. In cujus rei fidem præsentibus signavimus nostro consueto signo manuali, & sigillavimus sigillo armorum nostrorum. Actum Sedani, die XXI Augusti MDCXXII*

Transcripsit

N. Chanbert.

§ III. Reliquiæ Sancti variis ecclesiis communicatæ.

D Um quis § 3 Commentarii Bollandiani legit, anno Ludovici Pii 24 sive Christi 836 S. Liborium Cenomanis Paderbornam translatum esse, ne existimet, illud de toto istius Sancti corpore intelligi: nam inter gesta Aldrici Cenomanensis episcopi, à discipulis ejus conscripta, & à Baluzio lib. 3 Miscellaneorum edita, pag. 111 habentur sequentia: Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCL, indictione III, anno verò imperii Hludovici piissimi Augusti XXVII, & anno VIII Aldrici hujus parochiæ episcopi, atque hujus cœnobii fundatoris, VII videlicet Iduum Juliarum die, solenniter translatum est à præscripto episcopo & ab aliis episcopis & sacerdotibus & reliquis sacris ordinibus corpus sancti Pavacii, & brachium dextrum sancti Liborii in hanc sancti Salvatoris ecclesiam, hucque in nobilissima urna decenter à præfixis episcopis & sacerdotibus, subsequentibus signis, humatum, quorum precibus ab omnibus petimus liberari malis, & cunctis frui æternaliter bonis, ipso auxiliante, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen. Patet igitur

F

*Est Cenomanensis ali-
quas S. Liborii reliquias
retinuerunt.*

1112

A
tamen tantam earum copiam Paderbornensibus dederunt, ut eas variis Italiae urbibus communicarent.

rat, Cenomanos aliquam sacri corporis partem sibi retinuisse. De his autem reliquiis, quae servantur in Castro Renardi, agitur die sequenti.

21 *Attamen reliquia S. Liborii, Paderbornensibus concessa, adeo copiosa fuerunt, ut eas aliis civitatibus liberaliter communicarint, & sancti sui Patroni cultum per diversas provincias hac pia munificentia propagarint. Hujus venerationis testis est Ameria, antiqua Umbria civitas, quae exuvias hujus sancti Praesulis summo plausu & honore excepit, uti Bollandus § 8 & 9 fusius retulit. Testis est Genua, notissima Liguria urbs, quae ejusdem reliquias veneratur, ut colligitur ex quodam scripto, quod Joannes Antonius Mariconus pro insigni collegiata B. Mariae de Vincis contra admodum RR. parochos anno 1683 Genua vulgavit: in eo enim pag. 4 haec leguntur: Fuit concessa dictae ecclesiae reliquia S. Liborii a serenissimo principe & archiepiscopo Monasteriensi & Paderbornensi ad instantiam D. Joannis Michaëlis Casoni, pro eo intercedente tunc D. comite Laurentio Casono in comitiis pacis Noviomagi pro sede Apostolica interveniente, & nunc a secretis sanctissimi Domini nostri Papae Innocentii XI cum humanissima & valde aestimabili epistola responsiva dicto capitulo directae praefatae serenissimae altitudinis, qui piissimus princeps noluit dictam reliquiam impartiri, nisi praevia attestatione sibi transmissa reverendissimi vicarii generalis, insignitatem dictae collegiatae comprobante. Testis denique est ipsa Roma, quae sacra istius Praesulis lipsana ardentissime expetiit ac obtinuit. Porro qua occasione id factum sit, juvat paucis exponere.*

B
Exponitur, quomodo cultus S. Liborii Roma cepit.

22 *Dominicus Buoncompagni Romanus post diuturnum nephritidis dolorem, & tentata nequidquam medicorum auxilia, anno 1648 ita eodem morbo oppressus fuit, ut de ejus sanitate omnino desperaretur. Cum miseriam suam amicis exponeret, D. Valentinus Pelegrini Amerinus ipse suavit, ut invocaret S. Liborium, cujus reliquia a paucis annis per PP. Capucinos Ameriam delata fuerant, deditque ei sancti Praesulis imaginem cum hymno & oratione, ut sese ejus patrocinio commendaret. Buoncompagnus amici consilium secutus est, adjunxitque votum celebrandi quotannis festum Sancti in quadam Romanae urbis ecclesia, quoad viveret. Brevi expertus est sancti Patroni opem: nam statim sensit tantum inveterati morbi lenimen, ut eodem anno 1648 in ecclesia collegiata SS. Celsi & Juliani magnam Sancti effigiem collocari jufferit, ibidemque die XXI Julii annuam S. Liborii festivitatem celebraverit, distributis etiam multis sancti Praesulis imaginibus una cum hymno & oratione. Multi videntes, Buoncompagnum gravissimo morbo liberatum, ad ejusdem Sancti opem confugebant, appensis ad ejus effigiem in praedicta ecclesia imaginibus, & in suis doloribus solatium experiebantur. Ita Roma devotio erga S. Liborium orta est.*

C
& ejus reliquia ad eam urbem pervenerunt.

23 *Buoncompagnus diu postea sanus vixit, & post ejus mortem eadem Romanorum pietas erga S. Liborium perseveravit; imo incrementum cepit, quando eminentissimus Petrus Ludovicus Carassa, qui fuerat nuntius Colonienfis, a serenissimo electore Colonienfis notabilis S. Liborii reliquias obtinuit, quas in praedicta SS. Celsi & Juliani ecclesia honorifice collocari jussit. Est autem os brachii, quod praefata ecclesia canonici summa cum reverentia susceperunt & argentea capsula incluserunt. Postmodum in ejusdem Sancti honorem construxerunt altare, in quo non raro eminentissimi Cardinales*

aliqui praelati Missam celebrant. Dum annua Sancti festivitas recurrit, reliquia supra altare exponuntur, distribuuntur imagines & hymni, & ex indulto sacra rituum congregationis in praedicta ecclesia quotannis sub ritu semiduplicis officium Sancti recitatur. Haec omnia didici ex narratione Italica, quam Alexander Pietra-santa, quondam sub Urbano VIII praefata ecclesia canonicus, ad Majores nostros misit. Nunc subjungo authentica instrumenta, quibus Romanarum reliquiarum veritas & identitas probatur, & earum legitimam donationem explicatur.

AUCTORE Q. C.

24 In nomine Domini Amen Tenore praesentis publici instrumenti pateat evidenter & notum sit, quod anno a nativitate Domini nostri Jesu Christi MDCLII Indictione quarta pontificatus sanctissimi in Christi Patris, & Domini nostri D. Innocentii divina providentia Papae decimi anno septimo, decima die Augusti inter horam sextam & septimam pomeridianam coram me notario publico, & infra nominandorum testium praesentia personaliter constituti fuerunt Paderbornae in aula episcopali, quam cancellariam vocant, reverendissimus & illustrissimus princeps, ac Dominus D. Theodorus Adolphus episcopus Paderbornensis, comes Pyrmontensis &c., & reverendissimi ac perillustres Domini Gasparus Philippus à Ketteler, cathedralis ecclesiae Paderbornensis decanus, Joannes Alardus ab Imbsen camerarius, Joannes Guillelmus Baro de Sintzigh cantor, & celerarius, Otto Guillelmus ab Oyenhausen scholasticus, & admodum venerandi patres, Bonaventura Rutheus praedicator, & Theodosius Monasteriensis sacerdos, Capucini, me notarium & testes adhibitos requirentes, & una cum ipsis, vigore singularis requisitionis, certo cuidam ibidem ab eis celebrando actu interesse, eundemque diligenter inspicere, notare, & peractum ad protocolum meum redigere, nec non desuper erga quum condignum meum salarium, unum vel plura conficere vellem instrumentum, & instrumenta.

In quem finem asseruntur authentica instrumenta

■

25 Singularis autem requisitio subsequens erat tenoris: Ad majorem omnipotentis Dei gloriam nos Theodorus Adolphus episcopus Paderbornensis &c. & Gasparus Philippus à Ketteler decanus, ceterique seniores, & capitulares cathedralis ecclesiae Paderbornensis vobis dominis notario, & testibus ad ad hoc specialiter requisitis pro rei dignitate, & meritis S. Liborii patroni nostri exponendum duximus; quandoquidem magnus Dominus, & laudabilis nimis, etiam laudandus in Sanctis suis, propter quorum merita, & preces multa nobis, eaque non levia, subinde largitur beneficia, etiam illis ad felicioram vitam sublati, ut existentes in caelis, etiam nunc honorificentur in terris, ubi fideliter Domino suo ministraverunt, sic, inquam, miserator, & misericors Deus, ut annuntietur inter gentes gloria ejus, in omnibus populis mirabilia ejus, sicuti honorem S. Prophetae Elizei jam vita functi per suscitationem mortui ad contactum reliquiarum ejus, toti mundo voluit esse contestatum, ita etiam sacri sui Liborii, patroni nostri, nomen non solum apud Cenomanos in Gallia, & Paderbornae in Westphalia, quò anno Dominicae incarnationis octin-

quibus narratur.

AUCTORE
G. C.

gentesimo trigesimo sexto, quinto Kalend. Junii, sacrum ejus corpus delatum, multis in via miraculis honoratum claruit, & America in Umbria, quò anno MDCXLVI nona die mensis Junii duas partes reliquiarum, ejus cathedralis ecclesie canonicis efflagitantibus, missimus, & Monachii in Bavaria, quò anno MDCL I, die decima tertia Junii, unam partem reliquiarum ejus electori Maximiliano expetenti transmisimus, & Monasterii Westphalorum, quò similiter eodem hoc anno, sed die decima octava Julii, reliquiarum partem, episcopo, & ecclesie cathedralis praelatis postulantes, transulimus, sed etiam in diversis aliis ac distitis locis, regnis, & provinciis, diversorum membrorum, ac precipue calculi, & arenarum, hernie, & urinarum curatione, voluit esse celebrem & honoratum, ut multis, iisque gravibus gravissimorum virorum scriptis & exemplis confirmatum est, & continuo comprobatur, dum efficax S. Liborii patrocinium in arenarum, & calculi curatione, in urbe Roma, & per totam Italiam celeberrimum esse testantur.

B

quomodo episcopus Paderbornensis,

26 Unde etiam eminentissimus dominus Petrus Aloysius Caraffa S. R. E. Cardinalis ad majorem Divi hujus honorem, afflictorumque Romae devotionem, ac consolationem, iteratis litteris à serenissimo Bavariae duce Ferdinando electore Colonienfi, & episcopo Paderbornensi, aliquam sacrarum reliquiarum ejus particulam pro aliqua in urbe ecclesia petiit, ut ipse elector trigesima die Decembris anno MDCXLVIII decano, & capitulo cathedralis basilicæ Paderbornensis Germanicè Bonnâ scripsit, & sic latinitate redditum est: Ferdinandus Dei gratia archiepiscopus Colonienfis, princeps elector, episcopus Paderbornensis, Monasterienfis, Leodiensis & Hildesienfis, administrator Berchsgadensis, & Stabulensis, comes Palatinus Rheni, utriusque Bavariae, Westphaliae, Angariae, & Bullionis dux, marchio Franchimontanus &c. Venerabiles & honesti dilecti, devoti, notum vobis hisce nostris facimus, quod apud nos ex Urbe intiterit Cardinalis Petrus Aloysius Caraffa, ut sibi daretur particula reliquiarum S. Liborii, cujus patrocinium, istis in partibus in arenarum, & calculi curatione, celeberrimum esse testatur. Cum igitur in hoc suo momento ponderanda sit hujus sancti Patroni vestri veneratio, quippe quæ per id latius fundetur, ac magis evulgabitur; hinc licet ex parte nostra non inveniamus, qua ratione prænominato Cardinali id possit denegari; hætenus tamen nolimus nos absque consilio vestro declarare, neque quidquam in eo sine vestra sententia statuere. Ad vos itaque totum negotium referentes, vobis committimus, ut animos vestros in id intendatis, quomodo ipsius Cardinalis desiderio morem geratis, quod ipsum gratiosè à vobis expectamus, quibus gratiâ nostrâ addicti manemus. Datum Bonnæ in civitate nostra, trigesima Decembris anno MDCXLVIII.

C

de consensu capituli,

27 Quemadmodum nunc hæ litteræ, & nuncia allata de beneficiis, quæ omnipotens Deus meritis & intercessione S. Liborii conferre dignatus est, magnâ nos lætitiâ affecterunt, ita merito ad majorem Patroni nostri

honorem, & afflictorum consolationem citius supplicantium animos optata responsione reficere debuissimus; verum cum nemo extra capitulum generale similes preces ratas efficere queat, ex capitulo generali responsio danda erat; magnis autem furentis belli tempestatibus jactati ad capitulum generale convenire non potuimus, nili conciliatâ anno MDCXLIX, universali pace Germaniæ. Tunc hac re in capitulo generali mature deliberata, omnium dominorum capitularium sententiâ eo inclinaverunt, ut pro memorati Cardinalis postulatis aliquam de inestimabili nostro sacrarum reliquiarum thesauro partem largiendo omnino satisfaceremus. Interea temporis solvit serenissimus elector Colonienfis episcopus noster naturæ debitum & novi antistitis consensus requirebatur; quo anno MDCL, tertia die Novembris electo, adhuc ejusdem confirmatio Româ expectanda fuit.

28 Hac igitur illiusque consensu obtentis, nunc ad negotium specialiter à capitulo nostro deputati huc convenimus, ut sacrarum reliquiarum partem, quam decima tertia die Junii in cathedralis nostræ ecclesie choro ex illarum conservatrice tumba sublatam atque argenteæ pyxidi inclusam consignavimus, alii lignæ pyxidi includamus, consignemus, & eminentissimo Cardinali Caraffæ Romam transmittamus, ad augendam ipsius, Romanorumque devotionem, & majorem divinæ bonitatis gratiam ipsi, Romanique conciliandam; hæc tamen expressè lege, ut non solum ea quæ decet devotione deferatur, sed etiam speciali solemnitate acceptetur, in supplicatione circumferatur, palam exhibeatur, dignisque encomiis populo commendata in ecclesia aliqua loco honorato reponatur, ut quotannis die xxiii Julii, quæ festum S. Liborii cadit, solemniter exponi, & ipsius Sancti commemoratio celebrari possit. In cuius rei fidem, sublatam de pyxide reliquiarum partem mox pyxidi includemus, & sigillis nostris consignabimus. Vos notarium requirentes, ut super hoc nostro consensu, & insuper secutura sublatione, inclusione, consignatione, traditione, & donatione instrumentum, & instrumenta in meliori forma nobis conficere, & pro debito salario communicare dignemini.

partem reliquiarum

E

F

29 Ad hæc illustrissimus & reverendissimus princeps argenteam & inauratam pyxidem, quæ suo sigillo munita erat, aperuit. Inde bonam partem ossis de corpore S. Liborii reverenter extraxit, extractam circumstantibus ostendit, & statim rubræ bysso involvit, & oblongæ ac variegatæ pyxidi imposuit, quæ mox argenteo, & albi coloris redimiculo in crucis modum circumligata, & superius, ac inferius ipsius principis circumcirca præsentium dominorum sigillis super ipso redimiculo in rubra cera infixis, communita fuit, & ingenuo, ac erudito D. Joanni Guillelmo Warnesio Paderbornensi, & philosophiæ magistro, Romam profecturo tradita secure Romam deferenda, ut schedula, quæ cum ipsis reliquiis ipsi pyxidi hujus tenoris inclusa fuit, indicabit. In nomine Domini. Amen. Hæ sunt veræ reliquie S. Liborii episcopi Cenomanensis, Paderbornensium patroni, quas illustrissimus & reverendissimus princeps, præsentibus cathed-

pyxidi inclusis.

A thedralis ecclesie prælati, anno MDCL I, die x mensis Augusti in cancellaria tradidit Joanni Guillelmo Warnesio Romam transferendas, & eminentissimo S. R. E. Cardinali Petro Aloysio Caraffæ tradendas. Actum Paderbornæ, anno, indictione, Papatu, mense, die, hora, & loco quibus supra, præsentibus ibidem, videntibus, audientibus, & intelligentibus perillustri viro ac domino D. Joanne Guillelmo à Reck, excellentissimo cancellario, & clarissimo D. Martino Streichez secretario, testibus ad prædicta habitis, vocatis atque rogatis.

B Et quia ego Joannes Brabeck civis Paderbornensis Westphalus, notarius publicus approbatus & cathedralis capituli Paderbornensis secretarius, consistoriique ecclesiastici actuarius, & scriba juratus præinserto sublationis, inclusionis, consignationis, & traditionis sacrarum S. Liborii reliquiarum actui, unà cum ante memoratis dominis requirentibus, & requisitis testibus interfui, omniaque alia sic fieri vidi, audivi, & in notam sumpsi, ideo præsens publicum desuper confeci instrumentum, manuque propria, licet aliena conscriptum, illud ipsum subscripsi, nec non nomine, & cognomine notariatusque mei signo solito subappositis communivi ad hoc specialiter requisitus. Loco sigilli ✠ Joannes Brabeck qui supra notarius manu propria.

C Nos Bernardus Frick, Dei & Apostolicæ Sedis gratia episcopus Cardicensis, per civitates, & dioceses Paderbornensem, & Hildesensem in pontificalibus, & spiritualibus vicarius generalis, sacrosanctæ theologiæ doctor, ecclesiæ collegiæ sanctorum Apostolorum Petri, & Andreæ in Buströppf decanus & canonicus, notum facimus, & attestamur, quod supra nominatus Joannes Brabeck civis Paderbornensis, qui præsens instrumentum expedivit, illudque manu sua, nobis abunde cognita, subscripsit, & signo sui notariatus munivit, sit publicus & legalis notarius, cujus documentis, & instrumentis in & extra judicium publica, & indubia semper & ubique fides adhibita fuit, & de præsentibus adhibetur. In cujus rei testimonium has manus nostræ subscriptione, & sigilli nostri appensione munivimus. Actum Paderbornæ anno MDCL I, die duodecima mensis Augusti. Loco sigilli ✠ Bernardus Frick episcopus Cardicensis, qui supra

C Nos Dei gratia Theodorus Adolphus electus, & confirmatus episcopus Paderbornensis, sacri Romani imperii princeps, comes Pyrmontanus & nos decanus, seniores, & capitulum cathedralis ecclesie ibidem, notum facimus & attestamur in his scriptis: Quandoquidem nuper eminentissimus S. R. E. Cardinalis Caraffa zelo pietatis, & honoris erga patrōnum nostrum sanctum Liborium, ductus, unam particulam de reliquiis ejusdem in hac Paderbornensi ecclesia hæctenus conservatis sibi concedi rogavit, & obtinuit, ut re bene considerata & exploratis prius omnium suffragiis, advocatis ad certum diem senioribus de capitulo, notariisque & testibus adhibitis ad satisfaciendum tam pio Cardinalis desiderio, & sancti Patroni nomen, & honorem magis, magisque per orbem dilatandum, desiderata hæc particula cum de-

bita solemnitate ex sacra tumba levaretur, prout levata est, & latius in instrumento desuper erecto continetur, quod eandem hanc sacram particulam holoferico prius, deinde lignæ inclusam capsulæ mei Theodori Adolphi episcopi, Gaspari Philippi à Ketterler decani, Joannis Alardi ab Imfen senioris, & camerarii, Willelmi Baronis de Sintzig cantoris, Ottonis Willelmi ab Oyenhausen scholastici sigillis obfirmatæ, fidei nostro Joanni Willelmo Warnesio clerico Paderbornensi ad limina Apostolorum, & collegium Germanicum, quod est Romæ, tunc festinanti tradiderimus deferendam, hac sub conditione, siquidem inventurus sit reverendum ac prænobilem D. hic Paderbornæ canonicum, concapitularem nostrum Matthiam à Reck adhuc (quod putamus) Romæ commorantem, eidem hunc secum delatum reliquiarum thesaurum ad manus Cardinalis debita cum reverentia præsentandum tradat, & præsentanti assistens, postea omnium officia, & promptissimam ad obsequia voluntatem animatus faciat commendari; sin hic concapularis noster, relicta Romæ, alibi forte degat, vel sit in reditu ad hanc ecclesiam suam, tunc ad reverendissimum patrem Goswinum Nickel Societatis Jesu, nunc vicarium generalem, suum habeat regressum, quem, & nos rogamus, ut hoc officium in se recipere, & sanctas reliquias jam antedicto, vel quo alio meliori modo, unà cum deferente velit præsentare. In cujus rei fidem hæc propriis manibus subscripsimus & sigillis nostris episcopali, & gentilium fecimus corroborari. Sic actum Paderbornæ x Augusti MDCL I.

Loco sigilli ✠ Theodorus Adolphus; & infra signati Joannes Willelmus bāro de Sintzig cantor, Gasparus Philippus à Ketterler decanus, Joannes Alardus ab Imfen camerarius.

S. IV. Quomodo Paderbornenses S. Liborii reliquia Romæ recognita & publica venerationi exposita fuerint.

IN nomine Domini. Amen. Præsentibus publico instrumento cunctis ubique pateat evidenter, & sit notum, quod anno à nativitate Domini nostri Jesu Christi MDCL I, indictione prima, die vero XXI Septembris, pontificatus autem sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. Innocentii divina providentia Papæ decimi anno ejus octavo, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum præsentia præsens & personaliter existens eminentissimus & reverendissimus D. Petrus Aloysius tituli SS. Silvestri & Martini ad Montes S. R. E. presbyter Cardinalis Caraffa, cui nuper, ut asseruit, per illustrissimum & reverendissimum D. principem Theodorum Adolphum episcopum Paderbornensem fuerunt transmissæ reliquiæ, desumptæ ex corpore S. Liborii, olim Cenomanensium episcopi, & Paderbornensium patroni, in dicta civitate Paderbornensi existente, prout latè indicant publicum instrumentum, & litteræ testimoniales per dictum illustrissimum & reverendissimum

Ex legitima instrumentis demonstratur.

Actum notario & testibus,

eamque ad urbem Romam transfemis.

AVCTORE
G. C.

mum D. principem Paderbornensem episcopum, ad eundem eminentissimum D. Cardinalem super hoc transmissa; quorum alterum, videlicet instrumentum, est carta pergamenâ, sumptum, & publicatum per D. Joannem Brabeck civem, & notarium publicum Paderbornensem ac cathedralis ecclesiæ Paderbornensis secretarium cum legalitate, & sigillo appenso in capsula lignea cera rubra impresso; alterum vero, videlicet instrumentum, & litteræ testimoniales in papyro, seu charta bombicina propria manu, & sigillis dicti illustrissimi & reverendissimi D. principis episcopi Paderbornensis, ac decani, camerarii, & cantoris dictæ cathedralis ecclesiæ munita &c. quæ quidem instrumentum, & testimoniales, dictus eminentissimus & reverendissimus D. Cardinalis Caraffa præ manibus tenens, eadem mihi notario tradidit, eadem per me &c. coram eminentia sua, & testibus infra scriptis, & aliis compluribus astantibus, alta, & intelligibili voce legi voluit, & mandavit.

B
quomodo reliquie S. Liborii,

34 Ego notarius dicti eminentissimi Cardinalis mandatis, dictum instrumentum, & testimoniales coram eminentia sua, & aliis, quibus supra, alta & intelligibili voce distinctè, exactè, & accurate perlegi, eademque postea penes me retinui ad effectum habendi ex illis copiam collationatam, eademque in præsentem instrumentum inferendi tenoris &c. Quorum lectura per me completa cum in dictis instrumentis & testimonialibus respectivè asseratur, transmissas esse ad eundem eminentissimum partem ossis de corpore sancti Liborii desumptam, rubra bysso involutam, & in variegata pyxide inclusam unâ cum schedula tenoris infra scripti, videlicet: In nomine Domini. Amen. Hæ sunt veræ reliquie S. Liborii episcopi Cenomanensis, Paderbornensium patroni, quas illustrissimus D. princeps præsentibus cathedralis ecclesiæ prælatis, anno MDCLII, die decima Augusti in cancellaria tradidit Joanni Guillelmo Warnesio Romam transferendas, ac eminentissimo & reverendissimo domino S. R. E. Cardinali Petro Aloysio Caraffæ tradendas. Quæ variegata pyxis asseritur etiam circumligata argenteo, & albi coloris redimiculo in crucis modum, & superius, ac inferius ipsius principis episcopi, & circumcirca præsentium DD. de capitulo Paderbornensi sigillis super ipso redimiculo rubra cera fixis communita.

C

quædâ episcopi Paderbornensis Romam miserat,

35 Volens propterea dictus eminentissimus ad dictarum reliquiarum visionem & recognitionem [procedere], habens in manibus quamdam ligneam pyxidem clausam, & funiculo seu filo canapino undequaque circumligatam, ac pluribus sigillis rubra cera impressis obsignatam, eam dictus eminentissimus D. coram me, & testibus aliis astantibus, per illustri ac reverendissimo P. D. Jacobo Antonio Serperio ibidem præsentem, & in testem ad hunc actum, & sequentia adhibito pariter, & vocato tradidit, ac per eundem prædictam pyxidem aperiri voluit, & mandavit, qui eandem pyxidem è manibus dicti eminentissimi reverenter accepit, parendo mandatis eminentiæ suæ, recisis prædictis funiculis, seu canapinis filis dictam pyxidem, me notario, aliisque testibus, &

astantibus omnibus, videntibus, & spectantibus aperuit, eandemque sic apertam dicto eminentissimo obtulit, & præsentavit: ex qua quidem pyxide dictus eminentissimus D. Cardinalis aliam minorem pyxidem variegatam redimiculo argenteo, & albi coloris in crucis modum circumligatam ac superius & inferius dicti illustrissimi & reverendissimi D. principis episcopi Paderbornensis ac aliorum DD. de capitulo sigillis cera rubra infixis communitam extraxit, quam sic extractam publice omnibus ostendit, & recognitis per eundem eminentissimum, & reverendissimum D. Cardinalem aliosque astantes dictis sigillis, redimiculo, & pyxide, & repertis illa esse eademmet expressa in instrumento & testimonialibus litteris, de quibus supra; mandavit per eundem D. Serperium, hanc secundam pyxidem aperiri.

D

36 Qui, eadem pyxide, ea qua decet reverentia, recepta coram omnibus, quibus supra, funiculis, redimiculo prædicto circumcirca reciso, formis tamen suis locis remanentibus & sigillis, pyxidem aperuit, eamque sic apertam dicto eminentissimo D. obtulit, & præsentavit; qui eminentissimus primo loco ex dicta pyxide extraxit schedulam conscriptam, quam incontinenti mihi notario consignavit, ad effectum eandem alta & intelligibili voce etiam legendi coram omnibus, quibus supra, præsentibus, prout per me fuit dicta schedula clarè alta voce, & accurate lecta, cujus tenor talis est, videlicet: In nomine Domini. Amen. Hæ sunt veræ reliquie S. Liborii episcopi Cenomanensis, Paderbornensis patroni, quas illustrissimus & reverendissimus D. princeps, præsentibus cathedralis ecclesiæ prælatis, anno MDCLII, die decima mensis Augusti in cancellaria tradidit Joanni Guillelmo Warnesio Romam transferendas, & eminentissimo S. R. E. Cardinali Petro Aloysio Caraffæ tradendas &c. Quæ schedula fuit pariter omnino in omnibus & per omnia reperta conformis schedulæ in jam dicto instrumento transmissæ, expressæ, & enuntiata.

ab eminentissimo cardinale Aloysio Caraffa

E

37 Quo facto, dictus eminentissimus genuflexus prius cum omnibus astantibus ex eadem pyxide parvum involucrum ex rubra bysso complicatum extraxit, eoque omnibus præsentibus ostenso, ita genuflexus aperuit, & in eo partem ossis in instrumentis expressam, & ut in ipso dicitur, rubra bysso involutam invenit ex corpore S. Liborii desumptam, quam partem ossis omnibus ostendit, & debitâ reverentiâ osculatus fuit, & veneratus est, ex eaque postea, etiam me notario ac testibus &c. aliisque omnibus astantibus, quadam particula separata, & penes se retenta, reliquum reliquiarum prædictarum in eadem bysso rubra, in qua prius erat, involvit albo velo superposito, iterumque in eadem variegata pyxide reperta, sigillis redimiculo eidem in ea remanentibus, reposuit, eandemque variegatam pyxidem clausam in alia priori lignea pyxide collocavit, quam ligneam pyxidem denuò per dictum eminentissimum clausam papyro alba, involutam canapeo funiculo, seu filo circumligatam, sigillo eminentiæ suæ cera rubra in fixo, propriis manibus clausit, & communiavit.

recognitis fuerint,

A
*& canonicis
 ecclesia SS.
 Celsi & Ju-
 liani concef-
 se;*

38 Postea vero volens dictus eminentissimus voluntati ejusdem principis episcopi Paderbornensis, in instrumento transmissionis reliquiarum expressæ, satisfacere, quæ est, ut in illo instrumento expressis verbis legitur, ut reliquiarum hujusmodi non solum debita reverentia recipiantur, verum etiam speciali solennitate acceptentur, in supplicatione circumferantur, palam exhibeantur, dignisque encomiis modo, quo supra, populo commendatæ, in ecclesia aliqua reponantur, prædictasque sacras reliquias modo, quo supra, inclusas, & sigillo eminentiæ suæ communitas venerabili capitulo & canonicis collegiatæ ecclesiæ SS. Celsi, & Juliani de Urbe, in qua jam altare in honorem S. Liborii instructum reperitur, ad augendam Romani populi erga prædictum Sanctum devotionem; ut in eo perpetuo maneant, ac debita veneratione retineantur, & conserventur, donare decrevit; prout ex nunc dictus eminentissimus eidem venerabili capitulo, & canonicis licet absentibus, per illustribus, & admodum RR. DD. Jacobo Bonavento, Vincentio Langerio, Matthæo Calvario, & Joanni Lagnello, dictæ collegiatæ ecclesiæ canonicis, qui à principio hujus actus interfuerunt, præsentibus, meque notario, pro aliis legitimè stipulantibus & acceptantibus; idem eminentissimus D. cardinalis prædictas sacras reliquias dictæ pyxidi, ut supra inclusas, & sigillatas dedit, consignavit, donavit, & effectualiter tradidit ad laudem & gloriam omnipotentis Dei: hac tamen lege eidem injuncta, ut ejusdem reliquias incontinenti; ac nulla interposita mora, ad collegium Germanicum S. Apollinaris de Urbe deferant; & in manibus admodum R. P. Pauli Oliva ejusdem collegii rectoris deponant, ibidem permaneant usque ad diem, quo debito cum honore reliquiarum prædictarum ad collegiatam ecclesiam prædictam SS. Celsi & Juliani publicè palam, & processionaliter deferantur; quod erit repositum in dicti capituli & canonicorum arbitrio, ut ibidem postea remaneant, ut futuris temporibus, tam die vigesima tertia Julii, qua cadit prædicti S. Liborii festum, quam aliis futuris temporibus; ad majorem Dei gloriam, & servi ejus S. Liborii gloriam & honorem à piis Christi fidelibus devotè venerari possint.

C
quæ interim

39 Qui quidem illustres & admodum RR. domini canonici, qui supra, præsentibus, & quo supra nomine, easdem sacras reliquias modo supra clausas, & obfirmatas debita cum reverentia & devotione recipientes, eidem eminentissimo Cardinali immortales, & quas potuerunt gratias reddiderunt, eidem à Deo semper felicia precantes, easdemque sacras reliquias secum asportarunt non solum &c. Sed omni &c. super quibus &c. Actum Romæ in regione Columnæ in palatio solitæ residentie dicti eminentissimi D. Cardinalis, præsentibus admodum R. P. Fabio Albergato Societatis Jesu nobili Bononiensi, ac perillustri & admodum R. D. Jacobo Antonio Serperio filio, bonæ memoriæ D. Marci Romano, testibus adhibitis ac rogatis.

D
*in collegio
 Germanico S.
 Apollinaris*

40 Eisdem anno, Indictione, die, mense, & præsentibus quibus supra, successive, & incontinenti supradicti perillustres & admo-

Julii Tomus V.

dom RR. DD. Jacobus Beneventus, Vincen-
 tius Langerius, Matthæus Calvarius, & Joannes
 Lagnellus canonici prædictæ collegiatæ ec-
 clesiæ SS. Celsi, & Juliani, unà mecum no-
 tario à palatio dicto eminentissimi D. cardina-
 lis Caraffæ recedentes parendo mandatis
 ejusdem, recto tramite, & nulla interposita
 mora, ad collegium Germanicum S. Apollina-
 ris de Urbe, existens in regione Campi Mar-
 tii, prope ecclesiam S. Augustini & plateam
 Agonis, viisque publicis undequaque con-
 firmatum pervenimus, ibique perventi ad-
 modum R. P. Joannem Paulum Olivam re-
 ctorem requisivimus: quo adventente, expo-
 sito illi per me, & canonicos prædictos man-
 dato prædicti eminentissimi D. Cardinalis, pyxi-
 dem cum reliquiis in ea existentibus clausam
 & sigillo dicti eminentissimi obfirmatam, pro-
 ut per dictum eminentissimum canonicos præ-
 dictis tradita fuerat, eidem R. P. Olivæ tra-
 diderunt, & in manibus ejusdem deposue-
 runt, & reliquerunt per eum conservan-
 dam usque ad diem, quo publicè & pro-
 cessionaliter ad ecclesiam collegiatam prædi-
 ctam SS. Celsi, & Juliani, deferenda erit:
 qui quidem R. P. Oliva, præfatus rector,
 offerens se promptum dicti eminentissimi D.
 Cardinalis Caraffæ parere mandatis, dictam
 pyxidem eo modo clausam, & obfirmatam
 debita cum reverentia recepit, & in depo-
 situm à dictis canonicis retinere dixit, & de-
 claravit eidem consignandam ad omnem li-
 beram eorum voluntatem, ad formam, & man-
 datum dicti eminentissimi, & reverendissimi
 D. Cardinalis, & die per dictum capitulum
 & canonicos ad dictam venerabilem eccle-
 siam SS. Celsi & Juliani deferenda erit, & sic
 promisit &c. non solum &c. Sed omni &c.
 super quibus &c. Actum Romæ in venera-
 bili collegio Germanico S. Apollinaris Urbis,
 præsentibus RR. PP. Paulo Segneri &
 Guillelmo Jubari Societatis Jesu testibus ro-
 gatis &c.

E
*AVCTORE
 G. G.*

41 Eisdem anno, Indictione, & pontificatu, *conservata*
 quibus supra, die verò trigesima primâ men-
 sis Octobris, coram illustrissimo & reverendis-
 simo D. Ascanio Vinaldo patricio Romano, *sum,*
 utriusque signaturæ sanctissimi domini nostri
 Papæ referendario, & eminentissimi & re-
 verendissimi D. almæ Urbis Cardinalis vicarii
 vicegerente, meque &c. ac testibus &c. com-
 parentibus &c., infra scripto loco [comparuit]
 perillustri & admodum R. D. Matthæus Cal-
 varius, unus ex canonicis prædictæ insignis, &
 collegiatæ ecclesiæ, eidem reverendissimo D.
 vicegerenti expositis prius & enarratis om-
 nibus in supra scripto instrumento recogni-
 tis donationis, & consignationis supra scriptæ
 sacræ reliquiarum S. Liborii episcopi Cenomanen-
 sis, eminentissimo & reverendissimo domino S.
 R. E. cardinali Caraffæ præfato è civitate
 Paderbornæ transmissæ, & per eundem emi-
 nentissimum D. Cardinalem [concessæ] ve-
 nerabili ecclesiæ & capitulo SS. Celsi, &
 Juliani. Factum in actis mei & supra rogato-
 rum [præsentia], sub die vigesima nona Sep-
 tembris proximi. Etiam depositio ejusdem sacræ
 reliquiarum reconditæ in eisdem capsulis, in qui-
 bus fuit transmissa, & sigillo ejusdem emi-
 nentissimi D. cardinalis Caraffæ sigillatis
 per ipsum cum supradictis aliis canonicis de
 ordine

AUCTORE ordine eminentissimi D. Cardinalis successive & incontinenti facta in manibus admodum R. P. Joannis Pauli Olivæ, venerabilis collegii S. Apollinaris Urbis rectoris, ad effectum exinde ad dictam ejus venerabilem ecclesiam SS. Celsi & Juliani processioniter, & solenniter transportandi, eidemque reverendissimo D. vicesgerenti ostensis superscriptis instrumentis, & litteris testimonialibus authenticationis & donationis ejusdem sacræ reliquiæ, petiit, & institit per dictum R. P. Olivam, dictam capsulam, sic ut supra sibi consignatam, dicto reverendissimo D. vicesgerenti consignari: qui R. P. Oliva dictam capsulam sic, ut supra, clausam, & sigillatam, in manibus dicti reverendissimi D. vicesgerentis tradidit.

donec reverendissimus alma Urbis vicarii vicesgerens,

B

42. Qua consignatione secuta, idem R. D. Matthæus petiit & institit dictam capsulam recognosci, aperiri dictam sacram reliquiam, in infrascripto reliquiario collocari, & impertiri licentiam, illam ad dictam venerabilem ecclesiam transportandi, & ibi publice tam in dicto festo S. Liborii, quam aliis quibuscumque temporibus exponendi: qui illustrissimus & reverendissimus D. vicesgerens, visis & perlectis instrumentis & litteris testimonialibus transmissionis, donationis, recognitionis & consignationis respectively dictæ sacræ reliquiæ, visaque & recognita dicta capsula, illaque integra, sic ut supra, sigillata omni prorsus vitio carente reperta, eodemmet [sigillo lublato], quo fuit consignata, dictam capsulam coram me notario publico ac testibus infrascriptis aperuit, & intus dictam aliam capsulam variegatam invenit, in qua dictam sacram reliquiam S. Liborii eodem modo, ac forma, quibus intus recondita fuit.

deas honorificas Hispanice in lasas,

C

43. Qua sacra reliquia præ manibus reverenter accepta, veneratus eadem fuit, & postea eandem sacram reliquiam in quoddam reliquiarium, seu vas argenteum ad formam custodiæ, & figuræ rotundæ constructum cum capsula, & cruce in superiori parte altitudinis fere duorum palmorum cum suo crystallo collocavit, & recondidit, & appposito duobus in locis cera Hispanica impresso in pede dictæ sacræ reliquiæ ejus solito sigillo, ac etiam recondita intus quadam scheda pecudinea, ejus propria manu scripta ac subscripta sequentis tenoris videlicet: Reliquia S. Liborii episcopi Cenomanensis è civitate Paderbornæ transmissa, in hoc vase reposita per me Aseanium Rivaldum sanctissimi D. N. Papæ Innocentii decimi, e jusque Cardinalis vicarii vicesgerentem, pridie Kalend. Novembris anno Domini MDCLII. A. Rivaldus. Vicesgerens idem reliquiarium claudi fecit, prout clausum fuit, etiam statim & incontinenti illud in manibus dicti R. D. Matthæi, ut supra, præsentis consignavit, & licentiam & facultatem de illud asportando ad dictam venerabilem ecclesiam SS. Celsi & Juliani pro nunc privata, reservata tamen facultate processionem & solemnitate prædictam faciendi arbitrio sanctissimi D. N. Papæ, & in dicta venerabili ecclesia publicæ fidelium venerationi [tam] in èto festo S. Liborii, quod cadit sub die XXI Julii, quam aliis quibuscumque temporibus exponendi, in Domino concessit, & impertitus fuit.

44. Quod reliquiarium cum dicta sacra reliquia sicut supra clausum dictus R. D. Matthæus, ea qua decet reverentia & devotione, quo supra nomine, ad se recepit, & secum asportavit ad effectum prædictum non solum &c. sed omni &c. super quibus omnibus & singulis præmissis petiit fuit à me notario publico infrascripto, unam vel plura publicum seu publica conficerem atque traderem instrumentum, & instrumenta, prout opus fuit. Actum Romæ in venerabili collegio præfato S. Apollinaris, præsentibus ibidem, audientibus, & intelligentibus his videlicet; illustrissimo D. Carolo Montecatino nobili Ferrariensi sacræ consistorialis aulae advocato; & perillustri admodum excellenti D. Jacobo Antonio Serperio filio bonæ memoriæ D. Marci Romani, eminentissimi & reverendissimi D. cardinalis Sfortiæ, auditore, testibus ad præmissa omnia, & singula vocatis, habitis specialiter, atque rogatis, A. Rivaldus vicesgerens..... Idem Leonardus N. &c.

D
in ecclesia SS. Celsi & Juliani publice exponi permittit,

E

45. Ego Leonardus de Leonardis civis Romanus, cum eminentissimi & reverendissimi domini almæ Urbis cardinalis, S. D. N. Papæ vicarii generalis, notarius publicus de præmissis rogatus [fui] præfatis instrumentum subscripsi, & publicavi requisitus in fidem.

in ecclesia S. Petri ad Vincula S. R. E. cardinalis Ginettus nuncupatus sanctissimi D. N. Papæ vicarius generalis, & judex ordinarius, universis fidem facimus, & attestamus, supradictum D. Leonardum de Leonardis de præmissis rogatum, esse notarium publicum, & talem, qualem se fecit, suisque scripturis publicis & similibus semper adhibitam fuisse, & de præsentibus plenam adhiberi fidem in judicio & extra. In quorum fidem &c. Datum Romæ ex ædibus nostris hac die quinta Novembris MDCLII. Pro D. Sebastiano Cesio notario Antonius Perunis fidem &c. loco sigilli, & inferius est capsula lignea.

§ V. Sancti reliquiæ Bruxellenfes, confraternitas ibidem in ejus honorem instituta, & indulgentiæ huic concessæ.

F

In urbe Bruxellensi sacellum S. Laurentio dicatum est, in quo publica venerationi exponuntur S. Liborii reliquiæ, quas prænobilis D. Philippus vanden Wouwere eidem sacello donavit; is autem eas acceperat à nobilissimo D. Arnoldo Wolfgango comite d'Hayn, Gheleen, & Amstervaed, ut constat ex litteris, die XII Maii anno 1667 hac de re datus, quarum meminit R. P. Franciscus vanden Werve Minorita in Emblematis Seraphicis, anno 1678 ad S. Liborii honorem Flandræ impressis. Ad comitem Arnoldum Wolfgangum suspicor eas transisse è familia Christina de Croy, principis Salmensis, à cujus pia misericordia variæ S. Liborii reliquiæ in Belgium pervenerunt. Unde verò illas obtinuerit illustrissima princeps, ex paragrapho secundo horum analectorum satis patet, ubi sese eas ex ipsis sacris exuviis, à Christiano Brunsvicensi restitutis, decerpisse testatur.

Archiepiscopus Mechliniensis S. Liborii publice exponi permittit,

A *aque eas vi-
sianibus in-
dulgentias
concedit*

47 Reverendissimus ac illustrissimus archiepiscopus Mechliniensis has reliquias Bruxellis publicè exponi permisit, & earum venerationem concessis indulgentiis promovit, ut liquet ex sequentibus ejus litteris: Alphonfus de Berghes Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ archiepiscopus Mechliniensis omnibus has visuris salutem in Domino sempiternam. Subditorum nostrorum desideriis tanto libentius annuimus, quanto magis per ea cultum Sanctorum & populi erga illos devotionem promoveri speramus. Hinc cum sicut permisimus reliquias sancti Liborii, singularis patroni contra calculi dolores, in capella sancti Laurentii Bruxellis exponendas fidelium venerationi, nos ut ejus Sancti cultus & pia ejusmodi opera majori studio & fructu promoveantur, domini Philippi vanden Wouwere, domini de Haeren, hujus urbis scabini & dictæ capellæ sancti Laurentii præpositi perpetui, precibus desuper nobis porrectis paternè inclinati, omnibus & singulis utriusque sexûs Christi fidelibus, qui præfatam capellam in die festo sancti Liborii & per ejus Octavam visitaverint, atque singulis mensibus primâ feriâ quartâ in honorem illius Sancti sacro decantando devote interfuerint, quadraginta dierum indulgentias misericorditer concedimus & elargimur. Datum Bruxellis die xxvii Februarii mdcclxxi.

B *Postea in ho-
nore ejus-
dem Sancti*

48 Præterea in eadem urbe ad majorem S. Liborii honorem instituta est congregatio, quam Clemens X Pontifex magno favore prosecutus est, ut manifestum sit ex illius Breve, quod admodum R. D. Joannes Baptista Hamelinæ, canonicus SS. Michaelis & Gudulæ, & ejusdem congregationis præpositus, mihi perhumaniter describi curavit, & cujus apographi concordantiam cum originali ipsemet, tamquam protonotarius apostolicus, propria manu testatur. Breve autem Pontificis sic sonat: Clemens PP. X ad perpetuam rei memoriam. Cum, sicut accepimus, in ecclesia sancti Laurentii oppidi Bruxellenfis, Mechliniensis diocesis, una pia & devota utriusque sexûs Christi fidelium confraternitas sub invocatione sancti Liborii episcopi Cenomanensis, non tamen pro hominibus unius specialis artis, canonicè erecta seu erigenda existat, cujus confratres & consorores quamplurima pietatis & caritatis opera exercere consueverunt:

C *instituta est
confraternitas,*

49 Nos ut confraternitas hujusmodi majora indies suscipiat incrementa, de omnipotentis Dei misericordia ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus utriusque sexûs Christi fidelibus, qui dictam confraternitatem imposterum ingredientur, die primo eorum ingressûs, si vere pœnitentes & confessi sanctissimum Eucharistiæ sacramentum sumplerint, plenariam ac eisdem tam descriptis, quam pro tempore describendis in dicta confraternitate confratribus & consororibus, in cujuslibet eorum mortis articulo, si vere pœnitentes & confessi ac sacra Communione refecti, vel quatenus id facere nequiverint, saltem contriti nomen Jesu ore si potuerint, sin minus, corde devote invocaverint, etiam plenariam; ac eisdem nunc & pro tempore existentibus dictæ confraternitatis confratribus & consororibus etiam vere pœnitentibus & confessis ac sacra Communione refectis, qui præfatæ con-

Julii Tomus V.

fraternitatis ecclesiam seu capellam vel oratorium die festo principali dictæ confraternitatis, per confratres semel tantum eligendo & ab ordinario approbando, à primis vespers usque ad occasum solis festi hujusmodi singulis annis devote visitaverint, & ibi pro Christianorum principum concordia, hæresum extirpatione, & sanctæ matris Ecclesiæ exaltatione piis ad Deum preces effuderint, plenariam similiter omnium peccatorum suorum indulgentiam & remissionem misericorditer in Domino concedimus.

**AUCTORE
G. C.**

50 Insuper dictis confratribus & consororibus etiam vere pœnitentibus & confessis ac sacra Communione refectis ecclesiam seu capellam vel oratorium hujusmodi in aliis quatuor anni feriatis vel non feriatis seu Dominicis diebus per dictos confratres etiam semel tantum eligendis, & ab eodem ordinario approbandis, ut supra, visitantibus & ibidem orantibus, quo die præfatorum id egerint, septem annos & totidem quadragenas; quoties verò Missis & aliis divinis officiis in ecclesia seu capella vel oratorio hujusmodi pro tempore celebrandis & recitandis, seu congregationibus publicis vel privatis ejusdem confraternitatis ubivis faciendis interfuerint, aut pauperes hospitio susceperint, vel pacem inter inimicos composuerint seu componi fecerint vel procuraverint, vel etiam qui corpora defunctorum tam confratrum & consororum hujusmodi quam aliorum ad sepulturam associaverint, aut quascumque processiones de licentia ordinarii faciendas, sanctissimumque Eucharistiæ sacramentum, tam in processionibus quam cum ad infirmos aut alias ubicumque & quomodocumque pro tempore deferatur, comitati fuerint, aut si impediti, campanæ ad id signo dato, semel orationem Dominicam & salutationem angelicam dixerint, aut quinque orationem ac salutationem eisdem pro animabus defunctorum confratrum & consororum hujusmodi recitaverint, aut demum aliquem ad viam salutis reduxerint, & ignorantes præcepta Dei, & ea quæ ad salutem sunt, docuerint, aut quodcumque aliud pietatis vel caritatis opus exercuerint, toties pro quolibet prædictorum operum exercitio sexaginta dies de injunctis eis aut aliis quomodolibet debitis pœnitentiis in forma Ecclesiæ consueta relaxamus, præsentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut si aliis dictis confratribus & consororibus præmissa peragentibus aliqua alia indulgentia perpetuo vel ad tempus nondum elapsum duratura concessa fuerit, præsentibus nullæ sint, utque si dicta confraternitas alicui archiconfraternitati aggregata jam sit vel imposterum aggregetur, vel quavis alia ratione uniatur, aut etiam quomodolibet instituat, priores & quævis aliæ litteræ Apostolicæ illis nullatenus suffragentur, sed ex tunc eo ipso nullæ sint. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die xxi Augusti mdcclxxi, Pontificatus nostri anno secundo. Subsignatum J. G. Slufius.

51 Idem Pontifex defunctis confratribus & consororibus succurrere volens eodem tempore dedit sequens donis locupletatus.

Breve: Clemens Papa X ad futuram rei memoriam. Omnium saluti paterna caritate intenti sacra

L 112

inter-

AUCTORE G. C. interdum loca spiritualibus indulgentiarum innumeris decoramus, ut inde fidelium defunctorum animæ Domini nostri Jesu Christi ejusque Sanctorum suffragia meritorum consequi & illis adjunctæ ex purgatorii pœnis ad æternam salutem per Dei misericordiam perducere valeant. Volentes igitur ecclesiam sancti Laurentii oppidi Bruxellensis, Mechliniensis diœcesis, in qua confraternitas sancti Liborii episcopi Cenomanensis canonicè instituta existit, & [si] in ea sit altare majus, simili ad præfens privilegio minime decoratum, hoc speciali dono illustrare, de omnipotentis Dei misericordia, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, ut quandocumque sacerdos aliquis secularis vel cujuscvis Ordinis regularis Missam defunctorum in die commemorationis defunctorum, & singulis diebus infra illius Octavam, ac feriâ quartâ cujuslibet hebdomadæ pro anima cujuscumque confratris vel confororis dictæ confraternitatis, quæ Deo in caritate conjuncta ab hac luce migraverit, ad prædictum altare celebrabit, anima ipsa de thesauro Ecclesiæ per modum suffragii indulgentiam consequatur, ita ut ejusdem Domini nostri Jesu Christi ac beatæ Mariæ virginis Sanctorumque omnium meritis sibi suffragantibus, è purgatorii pœnis liberetur concedimus & indulgemus; in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque, præsentibus ad septennium tantum valituris. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die XXI Augusti MDCLXXI Pontificatus nostri anno secundo. Signatum J. G. Slusius.

52 Porro de us, que arbitrio ordinarii relicta fuerant, illustrissimus archiepiscopus ista statuit: Alphonius de Berghes Dei & Apostolicæ sedis gratiâ archiepiscopus Mechliniensis omnibus has visuris salutem in Domino. Piis subditorum nostrorum desideriis tanto lubentius annuimus, quanto magis per ea cultum Sanctorum & populi erga illos devotionem promoveri conspiciamus. Hinc est, quod cum nobis exhibitæ sint litteræ sanctissimi domini nostri divina providentia Papæ decimi in forma Brevis sub annulo Piscatoris, quibus præfentes nostræ transiguntur, & pro parte plurium devotorum fidelium supplicatum fuerit, ut in ecclesia seu capella sancti Laurentii in hac urbe regia Bruxellensi nostræ diœcesis, confraternitatem sub invocatione & titulo sancti Liborii confessoris pontificis in nephriticis doloribus summi patroni, canonicè & juxta præfatarum litterarum Apostolicarum tenorem erigere vellemus & dignaremur: nos attendentes, quam multa & insignia ex causa ejusmodi confraternitatis opera pietatis caritatisque officia per confratres & conforores exerceri consueverunt, ac animarum saluti augendæ, quantum in nobis est; paterna sollicitudine intenti, ad instantiam præfatorum fidelium devotorum dictam confraternitatem in dicta ecclesia seu capella sancti Laurentii sub invocatione & in honorem ejusdem sancti Liborii erigendam duximus, & per præfentes auctoritate nostra ordinaria erigimus sub regulis, conditionibus, gratiis & indulgentiis in supradicto Brevis Apostolico comprehensis, eamque sic à nobis erectam debite publicari permittimus, assignantes Dominicam primam Januarii, Dominicam Lætare, Dominicam pri-

C

mam Junii, & festum ejusdem sancti Liborii, & Dominicam infra Octavam, quibus confratres & conforores indulgentias, in eodem Brevis certo modo declaratas & insertas, poterunt perpetuis futuris temporibus promereri.

53 Deinde illustrissimus præsul confraternitati ac regulas, præscribit sequentes regulas: 1. Omnes Christi fideles utriusque sexus cujuscumque status & conditionis, qui huic confraternitati suum nomen dare voluerint, dabunt tres stuferos pro inscriptione, & singulis annis unum, stufesum ad opus confraternitatis. 2. Singulis annis postridie festi sancti Liborii fiat sacrum solenne pro defunctis confratribus; commendatur autem singulis confratribus & confororibus, qui media habent, ut relinquunt parvum legatum pro celebrandis sacris; qui autem media non habent; celebrabitur ex parte confraternitatis statim post mortem unum sacrum. 3. Item omnes confratres & sorores dictam confraternitatem Intransentes; qui verè confessi & sacra Communione refecti, similiter qui in articulo mortis devote & animo contrito corde vel ore pronuntiabunt nomen Jesu, indulgentiam plenariam lucrabuntur. 4. Item omnes confratres & sorores, qui ipso festo S. Liborii pariter confessi & sacra Eucharistia refecti visitabunt ecclesiam sancti Laurentii, & ibidem juxta fines & intentionem sanctæ matris Ecclesiæ quinquies Pater & Ave aut alias preces fuderint, indulgentiam plenariam consequentur: & Dominica prima Januarii, Dominica Lætare, Dominica prima Junii, & Dominica infra Octavam ejusdem sancti Liborii indulgentiam septem annorum & totidem quadraginta dierum, & alias, prout in litteris Apostolicis. 5. Qui huic confraternitati adscribentur, si quam habeant consuetudinem jurandi, turpia & scandalosa proferendi, aut in alio genere peccandi, studeant illam superare, & delinquentem proximum in mansuetudine corripiant.

54 Denique illustrissimus Alphonius litteras suas ita concludit: Hæc confraternitas regetur à quatuor confratribus, ex præcipuis ejusdem confraternitatis; singulis bienniis ab eadem confraternitate eligendis, inter quos erunt duo præpositi & duo assistentes, qui recipient & colligent elemosynas, & tenebuntur quotannis reddere rationem receptorum & expensorum coram commissario à nobis deputando, & præpositis officio suo eodem anno defunctis: & si quid circa prædicta addendum, corrigendum, interpretandum aut demendum, hoc nobis reservamus. In quorum fidem præfentes dedimus sub nostris signatura & sigillo die x Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo primo. Signatum Alphonius archiepiscopus Mechliniensis, & erat appensum sigillum impressum ceræ rubræ. Quamvis præpositi & assistentes singulis bienniis mutandi sint, tamen prænobis D. Philip-pus vanden Wouwere, sopercha de Haeren, qui reliquias S. Liborii sacello Laurentiano donaverat, meruit hoc beneficio archiprepositus perpetuus eligi, ut patet ex Flandrico Emblematum seraphicorum libello, qui anno 1678 ipsi dedicatus fuit.

A

§ VI. Antverpienses S. Liborii reliquiae, confraternitas & indulgentiae.

Reliquia S. Liborii, quas princeps Salmersis D. Sebastiano Pangaert, non diu post imitati sunt Antverpienses, quando à pranobili D. Francisco Paulino de Bronckhoven obtinuerunt quasdam ejusdem sancti Praesulis reliquias, quae venia illustrissimi episcopi Antverpiensis in sacello Mariano platea Casarea ad publicam venerationem exposita fuerunt, & quarum primum fontem ac legitimam traditionem deteges ex sequentibus instrumentis, quae per consules & scabinos Antverpienses anno 1676 authenticè recognita sunt. Sic autem sonant: Carolus Theodorus Ottho, Dei gratia princeps Salmesfis & sacri imperii comes Silvestris, Rheni; Haun, Kirborough & Stain; baro de Fensterange, Ansoft, Bar & Latum; toparcha de Puligny, Bajon, Noien, Oengewiller & Mederich, vexillifer hereditarius ducatus Gelriae & comitatus Zutphaniae, colonellus equestris unius legionis ad servitium suae majestatis Catholicae secundum ritum Alemanorum &c. certificamus attestamurque per praesentem, quod donaverimus D. Sebastiano Pangaert, advocato in consilio supremo Brabantiae & consiliario nostro domestico, duas particulas ex cranio S. Liborii episcopi . . . & patroni Paderbornensis: quas particulas cranii certificamus in fide honesti equitis separatas esse à cranio praedicti S. Liborii, quasque avia mea Christina de Croy, nata ducissa Areschoti &c. sibi reservavit, quando reddidit reliquias S. Liborii, ad instantiam Ferdinandi Bavari electoris Colonienfis, qui eas repeti fecerat, tamquam patroni sui episcopatus Paderbornensis, quemadmodum in adjunctis attestationibus apparet. In cujus rei fidem hanc chartam signavimus, eique apponi fecimus insignia nostra: ipsasque particulas signavimus nostro sigillo intra pyxidem exiguam serico rubeo obvolutam. Aetum Bruxellae XII Martii MDCLXXI

B

✠ locus sigilli. Carolus Theodorus Ottho.

© à D. Francisco Paulino de Bronckhoven tradiderat,

§ 6. Amatus Coriache presbyter canonicus archidiaconus in Metropolitana S. Rumoldi ecclesia Mechliniae, nec non illustrissimi ac reverendissimi D. archiepiscopi Mechliniensis vicarius generalis, notum facimus, nos adhibitis viris eruditione ac rerum agenda- rum usu excultis, ac alias juxta formam à sacrosancta synodo Tridentina praescriptam lustrasse multiplicia documenta seu attestatio- nes personarum speciali nota dignarum, & quidem particulariter litteras donationis, quas sub suis signaturis ac sigillo D. Carolus Theodorus Otto, per Dei gratiam princeps de Salm & sacri imperii &c. expeditit Bruxellae die XII Martii MDCLXXI, decla- rans se duas particulas de cranio S. Liborii episcopi, quas olim D. Christina de Croy avia sua (cum praedicti sancti Episcopi reliquias, è cathedrali Paderbornensi in antea hostiliter ablatas, ad instantiam serenissimi D. Ferdinandi Bavari electoris Colonienfis &c. restituendas curaret praedictae cathedrali) apud se religiose retinuerat, D. Sebastiano

Pangaert juriconsulto Antverpiensi, consiliario suo domestico, inclusas parvulae capsulae, sigillo suo munitae, donasse. Quam quidem capsulam accurate conclusam & dicto sigillo super rubeo serico diversis in locis munitam, aperuimus; & ante memoratas duas particulas cranii in ea deprehendimus: quarum una ejus est magnitudinis & formae, (quantitas in margine expressa articulum digiti circiter adaequabat) uti in margine exprimitur; altera vero ferme ad medietatem est minor. Quam quidem majorem particulam in praedicta capsula reliquimus, ipsam tam sacram reliquam quam capsulam minore nostro sigillo hic intra apparente in cera Hispanica signavimus, & ad antefatum D. Sebastianum juriconsultum remisimus, declarando ipsam pro vera & indubitata reliquia S. Liborii habendam esse, & pro tali publicae Christi fidelium venerationi in hac dioecesi & alibi posse exponi. Minorem vero particulam, quam similiter pro vera & indubitata reliquia habendam & publicae fidelium venerationi exhibendam decernimus, dimisimus ad nobilem virum D. Franciscum Paulinum de Brouckhoven, dictae civitatis scabinum, cui saepofatus D. Sebastianus juriconsultus eam donavit, juxta patentes ipsius litteras, desuper expeditas Bruxellae VI Julii anno MDCLXXIV, signatas Sebast. Pangaert. In quorum fidem &c. . . . Mechliniae die XVII Julii anno Domini MDCLXXVI.

AVCTORE G. C.

E

§ 7. Vicarii generales episcopatus Antverpiensis sede vacante omnibus has visuris salutem in Domino. Eidem facimus & attestamur, nos die datae harum ad petitionem D. Sebastiani Pangaert juriconsulti, aperuisse capsulam sigillis integram, in qua remanserat particula major cranii S. Liborii episcopi, de qua supra in litteris approbationis, illamque divisisse in duas partes fere aequales: quarum alteram reservavit sibi antedictus D. Pangaert, alteram vero liberalis animi candore dedit nobili ac generoso viro D. Francisco Paulino van Brouckhoven, huic urbi saepius à senatu, grato animo acceptanti, & pio osculo veneranti. Utramque vero particulam seorsim inclusimus duabus pyxidibus argenteis, singulis à parte superiori crystallo perlucida ornatis, & à parte posteriori vitta serica coloris rubei clausis, & sigillo nostro vicariatûs in cera Hispanica imprelio munitis. Cum autem de earundem legalitate superscriptis litteris authenticè constet, illas & quamlibet earum publicae fidelium venerationi pro genuinis S. Liborii episcopi reliquiis exponi permisimus. In quorum fidem hasce sub sigillo nostri vicariatûs expeditas, secretarii signatura corroborari mandavimus. Antverpiae die XXVI Februarii MDCLXXVI

legitimè recognita,

F

P. de Bifshoven secret.

§ 8. Vicarii qui supra. Quoniam qui Sanctis deteruntur honores in Dei omnipotentis gloriam & totius Ecclesiae redundant utilitatem; in illis, quae eorundem cultui amplificando conducunt, officia nostra lubenter impendimus. Cum itaque nobilis ac generosus D. Franciscus Paulinus de Brouckhoven, hujus civitatis per plures annos senator, particulam quamdam ex cranio S. Liborii episcopi ab illustrissimo ac reverendissimo D. Ambrosio Cappelto pia memoriae, Antverpiensi epi-

Antverpia in sacello Mariano publice exposita fuerunt

DOCTORE
G. C.

scopo, antequam pro legali approbatam dono dedisset sacello Mariano, in Platea Cæsarea in hac civitate, ac nobis humiliter supplicasset, quatenus aliam priori majorem de eodem cranio particulam, quamque (prout & priorem ante dictam) liberali dono acceperat à consultiſſimo D. Sebastiano Pangaert J. U. L. juxta tenorem donationis, ejusdem donatoris manu & signatura firmatæ in capsula lignea inclusam & sigillo reverendi admodum D. Amati Coriache, ecclesiæ metropolitanæ Mechliniensis canonici & archidiaconi & illustrissimi ac reverendissimi D. archiepiscopi vicarii generalis obſignatam, in duas partes dividere & ad dictum finem dictam capsulam aperire vellemus & dignaremur: nos tam piæ devotionis affectui favorabiliter inclinati, dictam capsulam aperuimus, in eaque reperimus particulam de cranio S. Liborii episcopi quantitatis prout hic in margine & ipse litteræ approbationis . . . præferebant: illamque in duas partes fere æquales divisimus utramque separatim includentes duabus pyxidibus argenteis &c., ut supra die xxvi Februarii MDCLXXVII.

B

ubi etiam in honorem istius Sancti confraternitas instituta est.

59 Deinde etiam ad exemplum Bruxellensium Antverpienses instituerunt confraternitatem S. Liborii, cui Clemens XI Pontifex anno 1711 per Breve perpetuo duraturum concessit easdem indulgentias, quibus Clemens X congregationem Bruxellensem donaverat. Cum autem utrobique ferme sit idem tenor harum Apostolicarum litterarum, ut inter legendum observavi, superfluum foret eas hic transcribere. Regula seu statuta confraternitatis Antverpiensis nonnihil ab iis differunt, qua paragrapho precedenti dedimus. Diversi etiam sunt quidam dies, qui ad lucrandas indulgentias assignantur. Sed hæc omnia ad usum confratrum & confratorum in libello Flandrico Antverpia impressa sunt, & ad institutum nostrum proprie non pertinent. Jam huic paragrapho finem impono, postquam curioso lectori indicavero, nos Antverpiensibus S. Liborii reliquiis annumerare eas, quas serenissimus archidux Leopoldus, Belgii gubernator, Majoribus nostris post mortem suam dari curavit, quasque in ara, Museo nostro vicinia, pretiosa Lipsanotheca inclusas reverenter conservamus.

C

§ VII. Miracula ex duobus Mss. Italicis Latinè reddita.

Referuntur varia beneficia,
Bollandus noster ad calcem duplicis miraculi, à se relati, protestatur, sese in his non exigere nisi historicam fidem narrantis, donec ea legitime examinata & probata fuerint. Idem ego hic præmonito de beneficiis, intercessione S. Liborii præstitis, qua jam pleraque ex Italico Ms. Latina faciam. Ea verò sic habent: Cum Joannes Franciscus Eugubinus prædicator ex Ordine Capucinatorum anno MDCXLVI Fontibus Clusinis calculo laboraret, ab illustrissimo episcopo Amerino, qui ibi tunc aderat, accepit antiphonam & orationem S. Liborii, quas cum quotidie recitaret, à præfato morbo liberatus est. Dum idem pater mense Maio anni sequentis cum aliis patribus Tifernum tendit ad capitulum, quidam Guardianus in via gravissimo renum dolore torquebatur. Suadet igitur ei Joannes Franciscus, ut opem S. Liborii impleret, & anti-

phona ac oratione recitatis, adeo perfecte sanatus est, ut in itinere alios præcederet. Idem Joannes Franciscus anno MDCXLVII existens Guardianus Narniensis mense Augusto perrexit Assisium ad lucrandas indulgentias, & in via divertit ad hospitium Caroli Mediolanensis benefactoris Capucinatorum, cui erat filiolus jam moribundus ob retentionem urinæ, quam spatio viginti dierum non emisserat, exceptis paucis guttulis. Prædictus pater imaginem S. Liborii puero applicuit, ac recitavit orationem. At ecce antequam è domo illa discederet, ostensa fuit illi magna urinæ copia, quam infans emisserat.

D

61 Baptista Miretti Amerinus quinque annis calculo afflictus, ita ut sine sanguine & summo dolore numquam vesicam exoneraret, contulit sese in clientelam S. Liborii, & anno MDCXLVII comitatus est illius reliquias, quæ in supplicatione circumferebantur. Ab eo tempore emisit plurimos lapillos albos tantæ magnitudinis, ut medici judicarent, eos naturaliter per tam angustum meatum transire non potuisse.

E

Alexander Pitti Narniensis, retentione urinæ vehementer oppressus, plurima remedia incassum adhibuit. Tandem mense Septembris anni MDCXLVII, auditâ famâ S. Liborii, Ameriam se contulit ad visitandas Sancti reliquias, & ex eo tempore sensim ad meliorem statum reductus est.

Quando Bernardinus Bianconi Narniensis mense Septembris anni MDCXLVII calculo vexatus non poterat urinam reddere, devotè accepit imaginem S. Liborii, & à filio suo antiphonam & orationem legi jussit. Postea cubitum concedens obdormivit, & expergefactus magnam urinæ copiam unâ cum lapide emisit, quem in sanitatis testimonium Ameriam misit.

62 Cum Ludovicus de Mugnano, sacerdos ex Ordine S. Francisci de Observantia, anno MDCXLVIII in conventu S. Joannis Ameriæ maximis renum doloribus per quinque dies & noctes cruciaretur, obtinuit ab Augustino Carleno imaginem S. Liborii, expressam in rubra byllo, cui involutæ fuerant sacræ reliquiæ, quando Ameriam deferebantur. Tum ille eam sibi applicans, summa cum devotione se sancto Præuli commendavit, subitoque fugatis doloribus, paululum quievit. Sed dum postea iidem dolores redirent, iterum magnâ fiduciâ ad Sancti patrocinium confugit, & paulo post, emissio cum urinæ calculo, se à cruciatu liberum sensit.

F

Ludovicus Oddi, sacerdos Tudertinus, per septem annos & medium continua urinæ distillatione vexatus, multum pecuniæ in medicos erogaverat. Dum remedia nihil sibi prodesset cernit, opem S. Liborii impiorat, incipiens antiphonam cum oratione in illius honorem quotidie recitare. Quarto die, quo hoc cœperat, auxilium sensit, & 1 Julii anno MDCXLVIII pristinæ sanitati restitutus coram eminentissimo cardinale Altieri, episcopo Tudertino, beneficii veritatem legitime probavit.

Cum anno MDCXLIX Taurinum ad illustrissimum D. Crescentium nuntium apostolicum missæ fuissent S. Liborii imagines, marchio Pallavicinus, pædagogus serenissimi ducis, primam expertus est Sancti intercessionem,

nem,

A nem, quæ vere mirabilis fuit: nam simulatque se Sancto commendaverat, ejecit aliquot lapillos, qui cum vehemēti cruciatu illum ad pessimum statum redegerant.

aut simili morbo afflictis

63 Ego frater Seraphinus Tifernas prædicator Capucinus testor, quod anno MDCXLIX conciones instituens Varalli inviserim D. Bianchi prætorem dicti loci, qui ex gravissimo renum dolore periculose ægrotabat, ac ipsi dederim imaginem S. Liborii cum antiphona & oratione. Is igitur auxilium Sancti implorans subito emisit calculum, qui ipsum tantopere vexabat, & pristinam sanitatem recuperavit. In quorum fidem scripsi præsentem chartam, & sigillo loci munivi die XXVI Julii anno MDCXLIX.

Frater Felix Salta, Augustinianus Matilicensis, Romæ acerrimum calculi dolorem passus, oravit S. Liborium, ut hoc morbo liberaretur. Brevi igitur tempore ejecit octodecim lapillos, & grāti animi causâ venit Ameriam, ibidemque anno MDCXLIX ad altare S. Liborii Missam celebravit.

B

Anno MDCLV, die III Novembris, dominus Accorsinus Cingulensis calculo laborans esse eo dolore, quem per plures annos passus fuerat.

Antonius Maestrini Perusinus post plurimos renum dolores toleratos fecit votum S. Liborio, & illius auxilium sensit, ut constat ex fide publicâ.

opem suam implorantibus,

64 Anno MDCLIV, die XI Junii Justinianus Miratelli, ex civitate Plebis, vehementibus calculi doloribus opprimebatur, quia duo lapilli, quorum unus erat crassus sicut oliva, alter longus & sinuosus instar serpentis, obturaverant orificium vesicæ, ita ut per tres dies nullam urinam faceret. Post frustraneâ medicamina & balnea eò redactus est, ut urina syringæ elicienda esset. Denique extremis Ecclesiæ sacramentis munitus accepit à Guardiano dicti loci imaginem S. Liborii, & Sancto se commendans morbum evasit, lapillis foras erumpentibus, ut patet ex examine, quod illustrissimus episcopus instituit.

C

Anno MDCLVII Dominicus Veliternus concionator ex Ordine Prædicatorum nephriticis doloribus ita obruebatur, ut finem vitæ sibi instare crederet. Vovit itaque S. Liborio, se curaturum, ut Ameriæ in ipsius altari Missa celebraretur. Voto factio, calculus, quem in renibus sentiebat, descendit in vesicam, ubi ita se continet, ut eum ab omni molestia liberum sinat.

praestitit.

65 Joannes Baptista Præfutti, archipresbyter in diœcesi Reatina, acerrimò renum dolore per plures annos afflictus, ex præscripto medici oleum scorpionum afferri iussit. Famulus, qui illud ferebat, ob alia negotia adiit palatium gubernatoris Reatini, & interrogatus est, quid in ea laguncula contineretur. Cum vero respondisset, esse oleum scorpionum pro archipresbytero ad leniendum calculi morbum, dixit quidam, se orationem S. Liborii missurum. Archipresbyter, sepositis omnibus medicamentis, cepit eam orationem recitare, & sensit magnum doloris lenimen, expectans intercessione Sancti perfectam sanitatem.

Joannem Andream Craccoli Amerinum Priorem conventus S. Augullini retentio urinæ in summum vitæ discrimen adduxerat.

Post adhibita incassum multa remedia confugiens ad opem S. Liborii, iussit in ipsius honorem Missam celebrari. Hoc factio, sine ullo dolore vesicam exoneravit, & ejecit lapillum adinstar pisi, ac deinceps ab eò morbo liber exiit. *Hactenus primum Ms. Italicum, quod difficillimo charactere exaratum est, ita ut hinc inde aliqua vix legere possim.*

AUCTOR G. C.

66 Jam subjungo alterum Ms., majore ex parte Italicum, quod Ameriâ missum est, & recenset beneficia sequentia: Dominus Joannes Bellatti anno MDCXLVI cepit urinæ difficultatem pati, quæ illo & sequenti anno duravit, ita ut urinam retinere non posset, eamque cum summo cruciatu singulis ferme momentis emittere cogeretur. Mense Januario & Febuario anno MDCXLIX malum ita auctum est, ut quadrante horæ aliquando sexagesies cum acerrimo dolore paucas urinæ guttulas redderet. Cum nulla medicamina prodessent, initio quadragesimæ ejusdem anni patronum elegit S. Liborium, cui se viva fide commendans quotidie orationem illius recitavit. Tandem die XXI Julii, quo festum Sancti celebratur, sanitatem adeptus est, uti ipsemet, interposito juramento, testatus est, & legitime probavit.

Nos ex duplici Ms. Italicâ

67 Mense Novembri anni MDCL frater Felix laicus Capucinus Amerinus per viginti annos duplici hernia laboraverat, quæ eo tempore ita ingravescebat, ut jam nullo cingulo contineri posset, & singulis ferme momentis eam manu intromittere cogeretur. Suasione Joannis Baptistæ Amerini, sacerdotis ex eodem Ordine, commendavit sese S. Liborio, & statim aliquid mali lenimen expertus est. Attamen prædicto Joanni Baptistæ dixit, se nondum omnino sanatum esse, quamvis malum magna ex parte fuisset diminutum. Joannes Baptistæ respondit, sanationem non fuisse perfectam, quia non habuerat magnam & vivam fidem. Quare majori cum fervore rursus Sanctum invocavit, & ante ejus imaginem, quam in cella sua habebat, genua flexit, ibique omnimodam sanitatem obtinuit, ita ut nullum herniæ indicium relinqueretur. Itaque ad gratum animum ostendendum detulit cingulum, herniam continere solitum, ad altare S. Liborii, ac postea in publico examine hæc omnia juratus affirmavit.

Latine reddimus ea miracula;

68 Marcus Antonius Zampa Amantricensis, habitans Ameriæ, ejusque uxor, Margarita Joannis, jurejurando asserunt, ut constat ex examine episcopali die XVII Aprilis anno MDCLI, Joannem filiolum suum quinquennem maxima urinæ difficultate affictum fuisse, ita ut sæpius eam emittere volens misere exclamaret. Crescente indies morbo, intolerabiles patiebatur dolores, quia lapillus in mediam virgam descenderat. Cum vocatus chirurgus nihil auxilii adferre posset, matrona quædam Amerina suasit parentibus, ut puerum deducerent ad D. Augustinum Carlenum, qui habebat imaginem S. Liborii, expressam in bysso, cui Sancti reliquæ fuerant involutæ. Consilium secuti parentes adeunt D. Carlenum, qui puero imaginem Sancti imposuit. Illi interim filiolum suum sancto Præsuli commendantes desideratam gratiam obtinuerunt: nam paulo post puer emisit lapillum, qui pisi magnitudinem habebat.

quæ Ameriâ in Umbria;

AUCTORE bebat; quo apud D. Carlenum relicto, puer
G. C. sanus abiit, nec deinceps ejusmodi infirmi-
tatem sensit.

69 Dominus Vincentius Vignarello Urbi-
nas anno MDCLI à prima die Septembris
post cœnam acutissimo renum dolore fuit op-
pressus per sex continuos dies, ita ut in le-
cto immobilis jaceret, ac minimus motus ei
intolerabilem cruciatum afferret. In hoc mi-
sero stata imploravit auxilium S. Liborii, cu-
jus imaginem, antiphonam & orationem Ro-
mæ excudi unâ cum fratre suo curaverat,
vovitque Missam à PP. Capucinis celebran-
dam. Vix finitis precibus, obdormivit, &
paulo post évigilans, se ab omni dolore libe-
ratum sensit. Quare è lecto surgens magnam
arenosæ urinæ copiam reddidit, & sine ullo
impedimento votum completurus exivit. Ita
ipsemet coram notario publico juratus affir-
mavit diè XVII Novembris anno MDCLI.

Dominus Jacobus Honorius de Rocca Sini-
baldâ per novem circiter annos dolore re-
num afflicto, frustra omnem medicorum in-
dustriam adhibuerat. Demum à D. Bernardo
Pucci Amerino accepit effigiem S. Liborii,
quam, solito cruciatu ingruente, in lecto
suo collocari jussit, & sese Sancti patroci-
nio commendavit. Post quatuor dies quartâ
Maii anno MDCXLVIII expulsi sunt tres la-
pilli, quos post legitimam beneficii proba-
tionem ad Sancti altare deferri jussit.

70 Leandër sacerdos Urbevetanus per se-
ptem aut octo menses continuos duplici her-
nia laborans, consilio quorundam gestavit
cingulum herniæ continendæ aptum: sed
post aliquod tempus illud præ dolore am-
plius ferre non valens, & imaginem S. Li-
borii penes se inveniens, se totum in San-
cti clientelam contulit, atque ita convaleuit,
ut nullum postea dolorem senserit. In grati
animi signum vovit, se visitaturum reliquias
sancti Benefactoris, uti etiam anno MDC-
LII fecit.

Matthæus Lancia Amerinus, etiam ex du-
plici parte herniosus, continuo cingulum
ferre cogebatur. Anno MDCLIV cœperunt
intestina descendere in scrotum, ita ut miser
ille nullo modo posset incedere. Crescente
autem morbo, Ignatius Veterani chirurgus
civitatis Amerinæ multis modis frustra eum
curare conatus est. Venit ergo ipsi in men-
tem, quam potens esset intercessio S. Libo-
rii, promisitque, se quotannis festo sancti Præ-
sulis Eucharistiam sumpturum, ac curaturum,
ut eo die Missa celebraretur. Facta hac pro-
missione, statim intestina ad locum suum re-
dierunt, & nunquam postea simili morbo la-
boravit. In recepti beneficii signum, ad al-
tare Sancti tabulam appendi jussit.

Frater Bonaventura prædicator Capucinus
invisit D. Ludovicum Perletti, in Austria su-
periore ex assiduis renum doloribus ferme
moribundum, deditque ei orationem S. Li-
borii, quam Ludovicus magna cum devo-
tione recitavit. Post mediam noctem quasi
in somno monitus, ut in honorem S. Libo-
rii orationem Dominicam & salutationem an-
gelicam diceret, mane sese invenit sanum,
& egit gratias, ac Missam celebrari jussit.
Hac occasione oratio S. Liborii Latine &
Germanicè recusa est, atque per Bohemiam,

Moraviam, Silesiam, & utramque Austriam
diïperfa.

71 Coronidis loco hic subjungo testimonium La-
tinum medici Amerini, quod anno 1649 dedit
his verbis: Ego infra scriptus Amerinæ civi-
tatis quinto jam anno medicus physicus ordi-
narius, solius veritatis vi & amore motus, in-
dubiam fidem facio & absque ulla formidi-
ne attestor, antea quam S. Liborii episco-
pi Cenomanensis ad illam deferrentur reli-
quiæ, nephritidem & lithiasim morbos ita in
ea sævisse, ut perpauci essent, qui eorum
tormina & cruciatus sustinere non solitarent,
à quibus ob devotas civium ad novum Pa-
tronum preces, & hujus efficaci apud Deum
intercessione ita nunc immunes omnes esse,
ut singulares (si qui raro adsint) qui horum
dolorum sentiant præludia, petitum auxilium
statim implerent, & se amplius non torque-
ri gaudeant. Quod ita esse, sicut evidenti
certitudine mihi constat, ut omnes sanctissi-
mi pontificis Liborii in cælis meritâ cognos-
cant, & indigentes levamen petendo etiam
sibi comparent, hanc pagellam, [ut] vera me as-
ferere sciant, publico jurejurando libens libens
& gaudens confirmavi; mea manu scripsi &
subscripsi, ac meo solito sigillo obsignavi.
Amerinæ quinto Idus Decembris MDCXLIX.

Ego Hieronymus Lampanus theologus, phi-
losophus & medicus manu propria.

§ VIII. Alia beneficia intercessio- ne S. Liborii præstita.

Nescio an inter beneficia, paragrapho præce-
denti relata, numerare debeam illud, quod per S. Libo-
rionem noster sibi præstitum testatur in
litteris, anno 1649 ad Bollandum datis, hoc mo-
do: Accepi Liborium tuum, R. P. & magna
cum animi mei lætitia totum evolvi. Nihil
hoc in genere copiosius, nihil exquisitius op-
tari potest, sed nec mihi opportunius. Nam
paucis postquam advenit diebus, nescio quo-
modo, ex diducta vena mihi sanguis eru-
pit: ἀνασφύουσι vocant medici, rem planè
insolitam, & hætenus inexpertam. Conti-
nuò ad venæ sectionem, cujus oppidò libe-
rales sunt Galeni nostri, ad omnem animi
corporisque requiem, ad valetudinarium dam-
natus, morbum & tempus lectitando Libo-
rio feseili. Dum sequor, dum regasto, dum
frequentiam miraculorum edisco, impetum
capio patronum morbo præsentis advocandi.
Voveo perpetuam clientelam, lucubrationis
nonnihil ad encomium, cultum aliquem ex-
traordinarium annis singulis in ejus natali
die, quot hebdomadis commemorationem in
privatis precibus: dies Veneris ad eam ele-
ctus, in quem hoc anno festum ejus inci-
det xxiiii Julii.

72 Tum verò derepente oborta mihi cer-
sa in incerto & occulto morbo sanitatis fidu-
cia, & sensim convalui, seu Liborii preci-
bus factum est, seu medicorum artem pecu-
liari providentia Deus rexit. Miraculorum
superstitiosa credulitas tibi displicet æquè &
mihi. Subita salus veniat, an tardior, pa-
rum interest, ubi Dei beneficium sentitur.
Itaque quod reliquum valetudinarii fuit, ex-
tra

D
E
F
G
H
I
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

Cellotius 88:
Ludovicus Cellotius noster sibi præstitum testatur in
rium invocati

ejus opem
experius

A tra fratrum curam, & visentium allocutiones, laudando per oden Liborio datum. Hoc tibi reddo munus amœbæum, qui largo fœnore opellam meam in comparanda brevi ejus hiltoria compenfasti. Ridebis ægram, viëtam, sexagenariã majorem musam, de Hippocrenes luto ingratos versiculos seniliter garrientem. Non est opus istud artis poëticæ, sed animi beneficiorum mêmoris, & mœmosynes filiæ musæ sunt. Hoc saltem consequar, ut juniores vestros olores, aliquid supra epigrammata, pro celebrando Liborio aggredi, horter exemplo; dum tu gaudebis in sinu novum clientem magno Thaumaturgo peperisse. Vale mi Bollandæ, & apud Deum nostri memor esse dignare. Parisiis XVIII Februarii MDCXLIX.

In signum
grati animi
hanc oden
composuit.

74 Tunc eruditissimus vir, antea in studiis poëtis cum laude versatus, in honorem S. Liborii subdit elegantem oden, quam in signum grati animi ita composuerat:

Quo tē, Libori, per vadā, per jugā,
Lugente Sarta, Saxo piē impius

B

Asportat, ignotisque raptum
Indigetem superaddit aris?
Aldricē, tantō Præfule Galliam,
Orbare tali præsidio potes?

Nec te laborantum medela,
Nec populi lacrymæ morantur?

Sic astra volvunt: & facilis suas
Relinquit arces ipse Liborius;

Qualis, fugata nocte, flavos
Explicuit rediviva terris

Aurora erines. I, bone Cælitum,
Circumfer artus, & Borealibus

Adsuesce votis. Este morbi,
Corporeæ procul este pestes;

Seu dirus ardor viscera pascitur,
Seu lingua voces reddere nescia

Sufurrat intus, vel retorto
Membra rigent sinuata nexu;

Seu coctus humor in lapidem coit
Per cæca renum tormina! tormina!

Vivaxque de nobis arena
Per laceros agitur meatus.

Adfunt, propinquant: Eia capacibus
Admitte portis magna Lutetia,

C

Sacrasque dextrā prende thenas;
Hospitio venit æqua merces.

Nam funus anteit nobile sanitas.
Jam noctis atræ filia subsidet

Nubes pruinarum, & Libori
Vis nitidos jubet ire soles,

Quo vasta tractu planicies sinum
Expandit urbi; culminā Martyrum

Qua fronte surgunt; quaque vallis
Cecropides colitur patronus.

Nec fluxa virtus: imprimit æthere
Salubris auræ dona, perennibus

Manfura seclis, ne vapores,
Ne stygiæ noceant mephites.

Tum siqua laxum per penetralia
Pulmone læso, vena dabit latus:

Vitæque succum tulsiente
De stomacho pituita ducet,

Lethalē vulnus! continuò excitus
Ad nostra curret vota Liborius,

Suoque stagnantem canali

Restituet medicus liquorem.

Fac, dive Præful! Sic tibi nectare

Ster sempiterno sancta beatitas:

Sic fama vulgatum per orbem

Nomen alexicaci frequentet;

Circumque ad aras mille anathemata

Gemente de testudine pendeant.

Nec vena Celloti, cruentis

Semiaperta notis, silebit

Mundo parantem magna Liborium,

Desideratæ pacis adorem:

Francumque Ibero fœderatum,

Liligeros Aquilis maniplos

Bellum per oras spargere Thracias;

Renata Turcæ frangeré cornua.

Sic est furendum, Christiani:

Hoc metitur pia palma campo.

75 Nescio etiam, an hic referre debeam aliud beneficium, quod Bartholdus Nibsius intercessione S. Liborii sibi collatum asserit in epistola, anno 1655 ad Bollandum & Henschenium data his verbis: Admodum reverendi patres in Christo.

Ad reverentiam vestram, P. Henscheni, scripsi recentissime; sed obliviscebar addere, ex quo S. Liborium colere cœpi in patronis (quod factum, cum illustrissimus nuntius Chifus dono misisset mihi de Sancto isto librum reverentiæ vestræ P. Bollandæ) licet excernam, circa sollicita præsertim, exiguorum calculillorum quid, nihil tamen doloris inde sentire me hæcenus, verum perinde esse, acsi pronus ad malum istud non forem, ut eram antea, cum cruciarer Amstelædami subinde vehementissime. Benedictus est Deus tum hoc nomine, tum ideo quod septima hujus Aprilis è Cardinali Chifso nostro illo factus Alexander Papa VII. Hoc, si forsan haud dum resciveritis, nuntiandum censui, & quidem è litteris ad eminentissimum electorem nostrum à Cardinali quodam Româ datis. Valere. Moguntiaë xxviii Aprilis MDCLV.

76 Quidquid sit de duplici hoc beneficio, Liborii clientibus præstito, nolo illud numerare inter prodigiosas sanationes, quas aliis contigisse jam vidimus. Vix dubito, quin Paderbornæ ad Sancti reliquias plurima miracula patrata fuerint; nam illic plura anathemata ad illius altare appensa esse colligo ex carminibus celsissimi & reverendissimi principis Ferdnandi de Furstenberg, episcopi Paderbornensis, qui inter votiva epigrammata, Divis intelaribus oblata, in S. Liborii honorem ita canit:

Salvete, & sacri cineres; salvete Libori

Prodigiis celebres grandibus exuviæ.

Gallia vos olim Cenomanis misit ab oris;

Nunc columen Paderæ præsidiumque meæ.

Vos ego vos supplex veneror: tu, quæ damus urnæ

Oscula, tu nostras accipe. Dive, preces.

Sic erit, ut numquam morbo me tentet acuto

Calculus, aut renes urat arena meos.

His te namque malis mira virtute mederi,

Multa docet sacris fixa tabella tholis.

Sic mea musa tuos late celebrabit honores

Supplicibus facilè sæpe ferentis opem.

Sic mihi semper erunt niveis signanda lapillis

Tempora, sic aliis candida semper erunt.

Simile Santhi
auxilium
sensit Bar-
tholdus Ni-
sius,

B

F

DE S. JOANNE CASSIANO ABBATE

MASSILIÆ IN GALLIA.

G. C.

SYLLOGE HISTORICA.

§ I. Cultus apud Latinos & Græcos, reliquiæ, miracula, & Acta.

ANTE ME-
DIUM
SEC. V.Indicatur
Cassiano in-
tus sancti,

*M*assilia notissima Gallie civitas in Provincia, de qua in Commentario prævio ad Acta S. Victoris martyris die XXI Julii iterum eimus, hac die S. Joannem Cassianum, suum olim incolam, Offi-

cio proprio cum Octava solenniter veneratur. Eodem die ecclesia Regiensis in Gallia Officium commune confessoris non pontificis prescribit in testo S. Cassiani abbatis, patroni ecclesie parochialis de Tabernis, ut in Rubricis legitur. Guesneus noster in suo Cassiano illustrato à pag. 294 plura enumerat Brevariaria, in quibus istius Sancti memoria celebratur. Non facile dictu est, quo tempore cultus ille inceperit: videtur tamen esse valde antiquus, cum Gregorius Magnus Cassianum titulo sancti honoret: nam

mente Novembri, Indictione xv, id est anno Christi 597, ad Respectam abbatissam, Massiliensem scribens, quadam privilegia concedit ejus monasterio, quod in honorem sancti Cassiani est consecratum. Neque refert, quod impudens fidei & Ordinis sui apostata, qui nuper Commentarium de scriptoribus ecclesiasticis edidit, tomo I col. 1163 putet, pro sancti Cassiani legendum esse sancti Salvatoris, quia nempe hoc virginum canobium nomine sancti Salvatoris appellari solet. Frivolum sane hominis hæretici argumentum, ut in Gregorii Magni epistolam mendum irrepsisse credamus! Quasi vero istud monasterium appellationem amittere aut mutare non poterit, ut in novissima Gallie Christiana editione tomo I, col. 695 ostendit Dionysius Sammarthanus, qui columna sequenti varias illius canobii vicissitudines recensens ibidem hac habet: Postquam autem monasterium illud cum Victorino dirutum est, non quidem à Wandalis, sed potius à Normanis incerto anno, fortallè DCCCLXVII, virgines illæ in urbem migrarunt, ibique S. Salvatoris monasterium sibi condiderunt. Hinc patet fraus apostata, qui Giennadium ita citat, ac si is parthenonem illum S. Salvatoris nomine appellaret.

quem jam à
multis seculis

2 Andreas Saussayus in suo Martyrologio Gallicano tomo 2 à pag. 1247 ex vetusto Ms. membranaceo, quod à quingentis annis exaratum assertit, Martyrologium quoddam edidit, in quo ad diem XXI Julii diserte legitur: Apud Massiliam civitatem, natale sancti Cassiani abbatis. Unde miror, quod Saussayus præter morem adeo scrupulosus fuerit, ut Cassianum in suo Martyrologio omiserit, & in supplemento pag. 1149 cum minori charactere ita timide annuntiarit: Apud Massiliam, depositio venerabilis Joannis Cassiani, multorum monachorum patris, & insignium opusculorum auctoris, doctrinæ & sanctimoniam præclari. Deinde texit Actorum compendium, in quo aliqua incerta referuntur, & in cujus sine tamen de ipsius cultu sic restatur:

Colitur hic Pater multis in locis pleno honore sanctitatis, & passim quidem in Massiliensi tractu, maxime autem in percelebri monasterio sancti Victoris, ubi sacris fastis adscriptus, hodie natalem anniversarium habet. Nescio, cur Saussayus Cassiano non dederit titulum sancti, cum illum à quingentis annis ita appellari, ac hodie multis locis ita coli novisset. An ipsum absterruit Semi-Pelagiana Cassiani doctrina? At in longo illius elogio de doctrina heterodoxia nullum facit verbum, de qua nos postmodum nonnulla dicemus. Præterea scire poterat, Cassianum à Rabano (aliqui abbati Smaragdo hoc opusculum adscribunt) cap. 38 ad regulam S. Benedicti titulo beati insigniri.

3 Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib. 7, cap. 59 elogio Cassiani hunc præfigit titulum: De sancto Cassiano presbytero & confessore. Etiam in Bulla Urbani V Pontificis, quam Dionysius Sammarthanus inter instrumenta ad tomum I Gallie Christiana spectantia refert, pag. 118 expresse sanctus nominatur. Denique Henricus Norisius, qui in exornandis Cassiani laudibus minimè suspectus esse potest, in historia Pelagiana lib. 2, cap. 12 circa finem de illius cultu & sanctitate tradit sequentia: Urbanus V caput Cassiani argenteâ thecâ inclusum, hac epigraphe ornandum jussit: CAPUT SANCTI CASSIANI. Eiusdem memoria colitur Massiliæ die XXI Julii, eique precum officia solenni ritu persolvuntur, & ante ejus sepulcrum exstat die noctuque ardens lucerna propter reverentiam erga ejusdem sanctitatem. Vir fuit doctissimus, & si in quibusdam ab Augustini doctrina recessit, id eo tempore egit, quando pro utraque parte illis in rebus disputare licebat. Eiusdem Collationes sanctissimi ac sapientissimi viri eximie commendarunt; hos inter fuisse S. Fulgentium ex cap. 12 Vitæ illius constat; cui tamen, uti & ceteris, doctrina de gratia, Collat. 13 asserita, minime probata fuit, quam etiam postea Apostolica sedes proscrispit. Hæc sufficere arbitror ad probandum S. Cassiani cultum, præsertim cum quotannis festivitas illius publice celebretur, spectante orbe Christiano, & non tantum tacentis Roma, sed etiam per Pontifices suos ipsi sanctitatis titulum tribuente, ut jam vidimus. Hinc collige, turpiter errasse hagiographum seu potius hagiomachum Gallum, qui in hypercritica sua Sanctorum Legenda ad diem XXI Julii tomo 2, col. 378 audacter assertit, cultum Cassiani in Occidente dumtaxat circa finem seculi XVI cœpisse. Qui plura desiderat antiqua venerationis testimonia, consulat Guesneum nostrum lib. 2 Cassiani illustrati cap. 15, ubi diversa hujus rei instrumenta adducit.

4 Græci quoque ab immemorabili tempore eumdem

apud Latinos
obtinuit.

E

F

A dem Sanctum die ultima Februarii coluerunt : nam Græci S. Cassiani in Typico S. Sabæ ad diem xθ', id est xxix mensis Februarii ita annuntiantur : Τὸ εἶς πατρὸς ἡμῶν Κασσιανὸς ἔρωμαίς. Sancti patris nostri Cassiani Romani. Eadem habet Horologium, anno 1607 Græcè excusum. Menæa impressa in Officio doctrinam & virtutes S. Cassiani mirifice extollunt, præmissa in Rubricis hac monitione : Oportet scire, quod, quando est annus bissextilis, canatur hoc Officium ad diem xxix; si verò non sit bissextilis, canitur die xxviii. Porro à curioso lectore observari hic velim, quod Græci (quia apud eos non est usus Calendarum) anno bissextili sub finem Februarii adjiciant unum diem, quem Latini post diem xxiiii istius mensis interserunt; unde annus à Latinis tunc vocatur bissextilis, eo quod bis dicatur sexto Kalendas Martii nimirum xxiv & xxv Februarii. Hinc etiam Mosci, qui ritum Græcum sequuntur, in Menologio suo Slavo-Russico, quod prænobilis Baro de Sparwensfeld nobis Latine vertit, die xxix Februarii ita loquuntur : Beatissimi patris nostri Cassiani Romani. Vixit anno cθxxxix.

B Hujus memoria celebratur quovis quarto anno tantum, quando excursus sit : annus enim habet dies cccxv, & vi horas, quæ diem quarto anno constituunt. Tunc canimus Cassiani sequeliam : annus enim habet tunc dies trecentos sexaginta sex, & horas octies mille septingentas sexaginta. Errat hic computator Moscus aut interpres, quandoquidem annus continet horas 8784, quando habet dies 366, ut numerum 366 per 24 multiplicanti patebit.

5 Sed redeamus ad Menæa, in quibus Sanctus noster ita memoratur : Τὸ εἶς πατρὸς ἡμῶν καὶ ἑμολογητὸς Κασσιανὸς ἔρωμαίς. Sancti patris nostri & confessoris Cassiani Romani. Ubique apud Græcos à patria vocatur Romanus, quod postea fufius discutietur. Deinde in Menæis sequuntur hi duo versiculi :

Θείας με πατρὸς Κασσιανὸς ὀσμῆς νόσας,
Θείας νοητῶς καοσίας ὑποπνέεις.

Mihi Cassianus est velut thalamus, sacro Odore calix qui piæ mentes replet.

C Satis longè accersita est metaphora vocis πατρὸς, quæ thalamum vel etiam locum convivii significat; & qua poeta Græcus, ni fallor, fragrantis thalamo comparare voluit doctrinam, in Cassiani scriptis traditam, quæ legentibus celestem sanctimoniam odorem inspirat. Magis manifesta est allusio inter nomen Κασσιανὸς & vocem καοσία, quæ denotat fruticem odoriferum, quem Latini cassiam appellant. Sanctus Petrus Damiani in exordio sermonis de S. Cassiano martyre, cujus festum die xiiii Augusti solitur, ad eandem nominum affinitatem ita alludit : Cassianus . . . juxta nominis sui prælagium cum in passionis pila persecutorum manibus pinxi cœpit & atteri, mox fragrantiam odoriferæ suavitatis, quæ in se latebat, asperfit. Cassia siquidem species est aromatica, quæ integra quidem nullius esse videtur odoris; trita autem naturalis vim suavitatis emittit.

6 Post hos versiculos in iisdem Menæis sequitur elogium seu Actorum compendium, quod jam è Græco Latinum facio, in qua versione malo fidelis, quam elegans esse. Sic ergo ibi legitur : Ille erat ex urbe Roma, clarorum & illustrium parentum filius. Initio vitæ suæ studia litterarum multum amavit. Diligentia igitur & ingenii acumine omnem Græcam eruditionem

proficiens, philosophiam & astronomiam profundè scrutatus est. Sacram vero Scripturam perdiscens, & ad summam illius cognitionem evadens, simul castitate & puritate vitam exornavit. Relicta patria, in Scetia discedens monasticam vitam amplexus est, & tradens seipsum monasterio, omnemque obedientiam exercens, totam rigidæ disciplinæ formam perdidit. Cum autem alluevisset disciplinæ, & ad summum discretionis fastigium ab infima obedientia ascendisset, ad solitudinem progressus est : cumque plurimos annos in eâ transegisset, ac vitam asperam duxisset, ad majus experimentum ac exercitium transit. Relinquens ergo solitudinem obiit omnia monasteria Ægypti & Thebaidos, montem Nitriæ, Asiam, Pontum, Capadociam, totumque Orientem. Omnium verò instituta, exempla, & vivendi modos ita in se expressit, ut formæ in cerâ non sic digitis exprimi possint. Id ostendunt exarata ab eo institutiones, omni accuratione, sapientia & utilitate plenæ, aliaque documenta ab ipso scripta & ordinata, quæ si quis inspicere & mature pervolvere voluerit, magnum ex illis emolumentum capiet, & scriptoris vitam ac mores noscet. Cum sic itaque vixisset divinus ille Vir, sicque conversatus esset, hinc ad cælestes mansiones transiit. Idem elogium Græcè legitur in Anthologio, quod Antonius Arcudius Romæ anno 1598 edidit. Hæcenus dicta abunde demonstrant, huic Cassiano jam dudum à Latinis Græcisque consuetum Sanctorum honorem deferri.

7 Nunc de sacris ejus reliquiis pauca subjungamus, quæ in Chronicis & manuscriptis codicibus monasterii S. Victoris Massiliensis, apud Guesneum nostrum in Cassiano Illustrato pag. 3 relatis, leguntur hoc modo : Corpus autem sancti Cassiani, nostri monasterii diversis in locis servatur totum & integrum magno equidem honore & cultu : caput enim ejus auro & argento elaboratum & adornatum est, forma & structura percelebris; subtus ejus collum videtur & legitur hujusmodi inscriptio magno caractere : CAPUT SANCTI CASSIANI. Super illius caput reperitur mitra auro, argento, ac lapidibus pretiosis in magna quantitate honestata & ditata. Exstat etiam brachium ejus dextrum oblongum & magnum, longitudine circiter trium palmorum, eodem plane modo, quo caput, elaboratum & honestatum. Observa autem quod tam caput quam brachium erecta sunt, ac in tali honore posita; labore, studio, pietate atque sumptibus Urbani V summi Pontificis, hujusmodi monasterii abbatis. Hac de causa insignia ejus multis in partibus deprehenduntur & in capite & in brachio. Quoad reliquum ejus corpus, jacet in sepulcro marmoreo, supra quatuor columnas posito, in ecclesia inferiori; sed ante hujusmodi sepulcrum exstat lucerna semper ardens diu notaque propter reverentiam & sanctitatem reliquiarum ejus illic quiescentium; ac proinde constat, nullas corporis illius portiones locis aliis exstare. En omnia, quæ de sacris sancti Viri lipsanis comperi.

8 Si fortassis curiosus quispiam interroget, an sed mtrachlo ad has sacras exuvias fiant aut facta fuerint miracula, respondeo verbis ejusdem chronici Massiliensis

in suis Menæis illum versiculis,

elogio ornant

AUCTORIS G. C.

2

F

AUCTORE
G. C.

liensis, quod post textum proxime citatum ita pergit: De miraculis ejusdem sancti Cassiani nulla nobis viget memoria, quia cum hoc monasterium à Wandalis & barbaris multoties destructum & eversum fuerit, consequenter scripta nostra & documenta vetera monasterii erepta & surrepta fuere. Nihilominus Guesneus noster lib. 2. Cassiani Illustrati cap. 16, num. 4. asserit, in quodam Grassensis diocesis sacello, quod S. Cassiano dedicatum est, mirabilia quaedam invocatione illius beneficia praestari; idque probat ex litteris rite obsignatis, & parochi Grassensis manu subscriptis, quas ita citat: Magna, inquit, undequaque quotannis eò loci (nempe ad praedictum Taveronense sacellum) coit populi frequentia; sed eorum praecipue, qui aut claudi sunt aut arthritico morbo male affecti. Accepi ego, ad sacelli parietes appensa aliàs fuisse septingenta circiter subalaria fulcra ab iis, quos aut podagra laborantes, aut membris mutilos, aut eorum usu plane destitutos integræ saluti ac primæ incolumitati restituerat Deus; adeoque accepi ex hoc Gratia pago accolae fuisse nonnullos, quos ita graviter exerceret articularis morbus, vix [ut essent] equi patientes; qui ubi territorium, in quo stat sacra ædes, attingebant, levamenti sentirent & à suis cruciatibus laxamenti non parum. Unde fiebat, ut ex equo exscensionem tentarent, & sæpenu-mero sanitati pristinæ redderentur necdum sacrum sancto Cassiano sacellum ingreffi. Ac licet nulla restent ad hanc utque diem, tot insignium miraculorum velligia; eo credo factum, quod à paucissimis ejusmodi locus habitetur, planeque desertus sit; non desunt tamen, qui eo loci recurrentibus quotannis, magna & intimo cum pietatis sensu; bonaque morborum suorum parte sublevantur. Aliqui opinantur, homonymum hujus sacelli patronum à nostro Cassiano diversum esse, ut refert Guesneus in memorato Opere pag. 301, ideoque non pauci sacerdotes ibidem in illius honorem de communi confessoris pontificis Messam celebrant, quos Guesneus hallucinari contendit. Sed parum nostra interest, siue unius siue alterius Sancti homonymi intercessione hac miracula patrentur, cum ea ad sanctitatis famam nostro Cassiano vindicandam necessario non requirantur. Jam de Actis nonnulla prenotanda occurrunt.

& Actorum
nulla aut exi-
gua superest
memoria,

9 Mirum profecto est, præclara hujus celeberrimi Viri gesta non fuisse copiosius distinctiusque conscripta. Forte quispiam reponet, ampliora ipsius Acta, sicuti & antiqua miracula, frequentis barbarorum incurfione & monasterii Massiliensis vastatione perisse. Quidquid sit de hac re, auctor prædicti Chronici apud Guesneum pag. 3. ita fatetur: Vita Cassiani nulla est apud nos, præter id quod in ejus festo legitur in Officio; quod quidem festum celebratur solenniter die xxiiii mensis Julii cum Octava etiam solenni, non solum in nostro monasterio & locis ab eodem dependentibus, sed etiam in ecclesia cathedrali Massiliensi, & in tota fere diocesi Massiliæ. Vides ergo, nihil præter ecclesiasticas Officii lectiones nobis superesse. Habemus nos quidem Sancti illius Acta, nescio ex quo codice Ms. desumpta, & à nostro Silvestro Petrasancta olim ad Bollandum transmissa; sed cum ea à Lectionibus vix differant, malo in illis referendis sequi Breviarium secundum usum monasterii sancti Victoris Massiliensis, anno 1508

Lugduni impressum, ex quo Petrus Possinus noster octo sequentes Lectiones descripsit.

D

10 LECTIO I. Cassianus vir sanctissimus atque doctor præclarissimus apud Athenas natus, omnis illic philosophiæ studiis edoctus, ac primùm Apostolorum imitatus canonicam functionem, multos ibidem suo instituit exemplo, & informavit studiis. LECTIO II. Inde peragrans omnium Christianorum instituta, usque Hierosolymam tendit. Apud Bethleem quorundam præsidio sodalium instituit monasterium, quod non longe fuit à spelunca, in qua Dominus noster Jesus Christus ex sacra Virgine natus, infantia suscipere incrementa dignatus est, ejusque adhuc in religionem teneram ac lactentem infantiam suâ gratiâ confirmavit. LECTIO III. In quo cœnobio, quod in Syria erat constitutum, dum constaret Cassianus, & post fidei rudimenta majorem perfectionis gratiam desiderare cœpisset, statuit confestim Ægyptum petere, ac remotissimâ Thebaides eremo penetratâ, Sanctorum plurimos agnoscendi studio unâ cum sancto Germano abbate invisere. LECTIO IV. Cum prædicto igitur Germano ab ipso sibi tirocinio ac rudimentis militiæ spiritualis ita individuum contubernium tam in cœnobio quam in eremo fuit, ut cuncti ad significandam sodalitatæ ac propositi parilitatem pronuntiarent, unam mentem atque animam in duobus esse corporibus. LECTIO V. Ubi ergo plurimam turbam cœnobii disciplina constrictam, & optimo monachorum ordine, qui primus est, institutam mirifice videns, alium quoque ordinem, qui excellentior habetur, id est anachoritarum, cunctorum præconis instigatus sagacissimo corde videre properavit. Inde progrediens Athenas remeavit.

præterquam
in Lectioni-
bus propriis

E

11 LECTIO VI. Cum verò Constantinopoli qua inter se esset à Joanne Magno episcopo diaconus ordinatus, Romam adiit, ibique ad presbyteratus gradum est evedus; indeque profectus, prospero usus vehiculo Massiliam est appulsus, ubi secundum ea, quæ compererat à patribus vel proprio addidicerat studio, congregatis ibidem fratribus, monasterium instituit, in quo usque ad quinque millium monachorum pater exstitit. LECTIO VII. Ibi etiam libros duodecim in uno volumine, quod Speculum monachorum dicitur, composuit, atque ad Castorem episcopum Aptensis urbis transmisit: in quo omne studium & disciplinam habitus & vitæ monachorum brevi & luculento sermone exaravit. Aliud quoque egregium volumen composuit post Castoris excessum ad Leontium & Illadium patres, quod Collationes Patrum prætitulavit. LECTIO VIII. Ad extremum rogatus à Leone archidiacono, postea urbis Romæ episcopo, scripsit adversus Nestorem * de incarnatione Domini libros septem. Tandem longo confectus ténio, expletis videlicet nonaginta septem annis, athleta Christi in pace quievit x Kal. Augusti. Sepultus est in monasterio sancti Petri & sancti Victoris, quod est juxta Massiliam, & ipse construxit, multis claris virtutibus & insigni sapientia decoratus, Theodosio & Valentiniano regnantibus. Hac eadem Acta postmodum in tres lectiones distincta, & paululum correctius breviusque in supplemento ad Officia propria ecclesiæ S. Victoris Massiliensis

* id est Nestorium

A liensis impressa sunt. Verum ab utrisque hisce lectionibus multum differunt tres alie lectiones, quae inter Officia propria Massiliensis ecclesiae anno 1662 Massilia typis excusa sunt, ut paragra-phis sequentibus interdum observabimus. Ceterum qua in his lectionibus omissa sunt aut obscura, ex ipsis S. Cassiani scriptis, quantum fieri poterit, per decursum eruere atque illustrare conabor. Porro ut in hac Vita historice ac critica contexenda securius procederem, omnia S. Cassiani opera à capite ad calcem pervolvi. Quare si quid praetermissum fuerit, non id negligentia, sed memoria mea imbecillitati adscribativ.

§ II. Controversa sancti Cassiani patria.

QUOT olim civitates Graeciae de Homeri natalibus certarunt, tot propemodum mundi regiones de S. Cassiani patria hodie contendant. Gennadius presbyter Massiliensis in libro de scriptoribus ecclesiasticis apud Miræum cap. 61 affirmat, quod fuerit natione Scythia. Haud dubie hic auctor, qui Cassiano suppar Massilia vixit, in ea re magnam fidem mereretur, si de certa ipsius sententia constaret. Sed ab Honorio Augustodunensi, qui Gennadium contrahere solet, & ex eo istud Cassiani elogium verbatenus exscripsit, apud eundem Miræum cap. 60 Cassianus vocatur natione Afer. Quare suspicor, manuscripta Gennadii exemplaria multum inter se diversa esse. Suspicionem meam auget membranaceus Gennadii libellus, qui in Museo nostro servatur, & in quo cap. 39 clare legitur: Cassianus natus Constantinopoli &c. Praeterea Mabillonius tomo 2 veterum Analectorum pag. 44 testatur, praedictum Gennadii opusculum, in codice Corbeiensi ab annis nonaginta charactere Longobardico scriptum, ab edis plurimum differre. Joannes Martianus, monachus Benedictinus, qui in eunte hoc seculo Opera S. Hieronymi Parisiis edidit, Gennadianum virorum illustrium Catalogum, ex isto pervevusto codice Corbeiensi desumptum, quinto eorumdem Operum tomo inseruit, ubi col. 39 Cassianus etiam dicitur natione Scythia. Huic lectioni favet **B** Ado, qui Honorio Augustodunensi & codice nostro membranaceo antiquior est, eumque in suo Chronico ad annum Christi 425 diserte Scythiam appellat. Probabilis itaque est, Scythicam Cassiani patriam à Gennadio fuisse traditam.

13 Breviaria Massiliensis in lectionibus propriis Cassianum passim apud Athenas natum volunt, ut supra vidimus. At non intelligo, quomodo in hymnis eorumdem Officiorum dicatur natione Scythicus, & in lectionibus apud Athenas natus, nisi forte Officii proprii auctores putaverint, urbem Atheniensem in Scythia sitam esse. Guesnaus noster alio modo conatus est hanc discrepantiam componere: nam lib. 1 Cass. illust. cap. 1 dicit, quod pater Cassiani, ex praecipua Scythia civitate Athenas studiorum causâ missus, nobilem ibidem adolescentulam adamavit, cum ea Christiano more matrimonium contraxerit, ac postea genuerit Cassianum nostrum, qui Athenis natus est patre Scythia, matre indigena. Hoc pacto quidem patet, Cassianum natiuitate Atheniensem, & genere aut origine Scythiam dici posse; sed Norisius lib. 2 historia Pelagiana cap. 1 acriter in Guesnaum invehitur, quod hac & similia ex cerebro suo finxerit, & sine ullis testibus aut tabulis asseruerit. Nolo ego

in hac re defendere Guesnaum, cujus propugnacionem Bruno Neusser in Prodvomo velitari part. 2, cap. 3 non segnitè suscepit. Ceterum non cen- seo; laboriosum virum tam severa reprehensione dignum, eo quod pia simplicitate systema quoddam excogitavit; quo Officium proprium Massiliense secum, & cum Gennadio conciliaret. Attamen nos istarum lectionum auctoritatem tanti non facimus, ut eam testimonio Gennadii praferamus. Quare nihil prudentius egisse videntur, qui anno 1662 Officia propria Sanctorum Massiliensis ecclesiae recognita & emendata imprimi curarunt, in quibus nulla sit Atheniensis patria mentio, sed initio lectionis IV ita legitur: Beatus Joannes Cassianus, cognomento Collator, Scythia ortus est.

14 Ludovicus Bulteau à Congregatione S. Mauri, qui Parisiis anno 1687 historiam monasticam Orientis Gallicè edidisse dicitur, lib. 1, cap. 10, nium. I referens varias de Cassiani patria opiniones dicit, dubitari posse, an non fuerit natus Scythopoli in Palestina, eo quod à pueritia in quodam Palestina monasterio educatus fuerit. Verum conjectura illa, plane gratis excogitata, manifesta falsitatis convincitur: auctor namque istius historiae monasticae lib. 2, cap. 3 & sequentibus ostendit, tempore Cassiani plurimos in Palestina fuisse monachos, cum tamen ipse Cassianus Collat. 24, cap. 18 testetur, se sociumque suum Germanum tentatos fuisse ad repetendam patriam, quia in Egypto interdum à superveniens fratribus interpellabantur; quod sine dubio, inquit, nullatenus in nostra provincia credimus eventurum, in qua aut nullum, aut certe rarissimum professionis hujus virum inveniri possibile est. Ergo Palestina, cenobii & monachis frequens, non potuit fuisse Cassiano patria, in qua nulli aut rarissimi hujus professionis viri inveniebantur. Aequè temeraria est conjectura eorum, qui suspicantur, Cassianum vocari Scythiam, quia aliquo tempore commoratus est in solitudine, qua Scitis vel Scetis appellatur, & de qua in Commentario praevio ad vitam S. Arsenii tomo IV Fuis pag. 605 plura dicta sunt: si enim ibi tantum aliquamdiu habitaverit, quomodo Gennadius eum natione Scythiam dixit? Quis autem prudens ob levem suspicionem aut quamdam vicis affinitatem crassi erroris arguet Gennadium, quasi is Scythiam cum Sciti vel Sceti confuderit?

15 Lucas Holstenius, aut quisquis est auctor ab aliis desig- prae fationis ad codicem Regularum, cap. 3 dicta que Gallus prae fationis contendit, Cassianum in Gallia Narbonensi natum fuisse. Norisius lib. 2, hist. Pelag. cap. 1 hanc Holstenii opinionem, ambabus, ut ajunt, ulnis amplectitur, eamque probare nititur quibusdam conjecturis, quas Bruno Neusser loco proxime citato tam solide refutavit, ut aequum hujus controversiae arbitrum, expensis utrimque argumentis, plane ad Neusseri partes accessurum existimem. Antonius Pagius in Critica historico-chronologica Baronii ad annum Christi 404 à num. 22 sententiam Holstenii Norisique sequitur, & rejicit opinionem Lambecii, qui Cassiano Romanum assignat patriam, ut paulo post videbimus.

16 Primum sententia sua fundamentum desumunt ex verbis ipsius Cassiani, qui Collat. 24, cap. 1 sic scribit: Igitur ad hunc Abraham cogitationum nostrarum impugnationem anxia confessione detulimus, quia ad repetendam provinciam nostram, atque ad revisendos parentes quotidianis animi æstibus urgebamur.

AUCTORE
G. C.

Putant, hic palam designari Provinciam, quam amplam Gallia Narbonensis partem constituit, & quam incola vulgo la Provence appellant. Sed provinciam, ut respondet Neufserus, nomen quoddam genericum est; & idem prorsus est, repetere provinciam suam & patriam suam: unde dicit PROVINCIAM NOSTRAM, non vero PROVINCIAM simpliciter. Hisce addo, quod Cassianus in prefatione de institutis cœnobiorum ad Castorem Aptensem episcopum scribens per provinciam videatur diœcesin significare: sic enim ibi loquitur: In provincia liquidem tua, cœnobiorum experite, orientalium maximeque Ægyptiorum volens instituta fundari.... ut aliquid ad explementum tui desiderii de inopia sensus mei conferam, poscis. Si Cassianus hic Provinciam vulgo Provence intellexisset, & ipse in ea natus fuisset, cur non dixisset in provincia liquidem nostrâ &c.? Imo in hac ipsa prefatione sanctus Scriptor non obscure innuit, sese alienigenam esse: cum enim proposuisset exemplum Salomonis, qui in edificando magnifico templo nequaquam pauperis atque alienigenæ viri consilium dedignatur, comparationem instituere pergit: Recte etiam tu his eruditus exemplis, beatissime papa Gaster, verum ac rationabile Deo templum, non lapidibus insensibilibus, sed sanctorum virorum congregatione, nec temporale & corruptibile, sed æternum atque inexpugnabile ædificare disponens... egenum me, omnique ex parte pauperrimum ad communionem tanti operis dignaris adsciscere. In provincia liquidem tua &c. Tillemontius tomo 14 Monument. eccles. pag. 739 alio modo istud Holstenii Norisique fundamentum evertit, miraturque, viros illos eruditissimos tam levi ratione ad hanc sententiam defendendam adductos fuisse.

17 Majorem difficultatis speciem habet id, quod Norisius objicit ex lib. 1 de Instit. cap. 6, ubi Cassianus describens habitum monachorum Ægyptiorum ait: Gestant etiam resticulas duplices laneo plexas subtegmine, quas Græci ἀναβολὰς, nos vero succinctoria seu redimicula vel proprie rebrachiatoria possumus appellare. Ex eo textu formari potest hoc ratiocinium: Si Cassianus fuisset natione Scythæ aut Græcus, numquam se à Græcis distinxisset, aut sese Latinis annumerasset, sicuti hoc loco facit. Probabilius itaque est, patriam ipsi fuisse Galliam, cum alia Latinorum regiones cum tanta verisimilitudine sibi vindicare non possint. At præterquam quod hic textus non magis ostendat, Cassianum fuisse Gallum, quam Romanum aut Afrum, respondeo, ipsum inter Latinos & pro Latinis Latine scribentem ita potuisse loqui, etiamsi natione Scythæ aut Græcus esset: nihil quippe hac phrasi aliud significat, quam resticulas, quas Græci ἀναβολὰς vocant, Latine per vocem rebrachiatoria proprie exprimi posse. Idem igitur est, ac si diceret: Gestant etiam resticulas duplices laneo plexas subtegmine, quas Græci ἀναβολὰς, nos vero, qui Latine scribimus, & eam vocem Græcam interpretari debemus, succinctoria seu redimicula vel proprie rebrachiatoria possumus appellare. Hic autem loquendi modus Scythica aut Græca S. Cassiani origini nihil officit. Reliquas Norisii objectiones vide solutas apud Neufserum, qui part. 2 Prodrumi velitaris cap. 3, num. 1 ita concludit: Præmissæ igitur ratiunculæ penitus evanescunt ad disertum & luculentum Gennadii Massiliensis testimonium, CASSIA-

NUS NATIONE SCYTHA: cui enim Cassiani patria magis comperta esse potuit, quam Gennadio, qui vix quinquaginta annis Cassiano minor fuit, isque Cassiano addictissimus, quem non mediocriter laudavit? Hic certe hominem, quem tanti faciebat, inter populares & Massilienses suos numerari posse maximæ gloriæ vertisset; illum tamen natione Scytham esse dixit.

18 Photius in Bibliotheca cod. 197 natalem illius locum indicat his verbis: Ἀνεγγνώθη βιβλιοθήκων, ἐν ᾗ Κασσιανῶν μοναχῶν, Ῥώμην λαχόντες παρτίδα, περιήσαν λόγοι δύο. Id est: Lectus est libellus, in quo continebantur libri duo Cassiani monachi, qui Romam habuit patriam. Petrus Lambecius in Commentariis Bibliotheca Casarea lib. 4, pag. 166 & 167 citat duos codices Mss., in quibus aliqua Cassiani Opera in Græcum compendium redacta sunt. In utroque autem Cassianus vocatur ὁ Ῥωμαῖος. Ex his aliis que Lambecius concludit, Cassianum Romæ in Italia natum esse, contenditque, Gennadium errare, dum illum natione Scytham nominat. At præterquam quod ipse Cassianus lib. 3 Instit. cap. 10 de Roma instar peregrini meminerit, & ejusdem libri cap. 6, ac denique lib. 5 Instit. cap. 39 de Italia, tamquam regione aliena, loquatur; Constantinopolitanos per affectum patria cives suos appellat, ut mox ex illius verbis ostendemus. Questio itaque institui potest, utrum Græci illi scriptores Romam veterem, an Romam novam seu Constantinopolim intelligant. Non equidem ignoro, Græcos sæpius epitheton distinctivum addere Romæ, dum Constantinopolim designare volunt, ut in Commentario prævio ad Acta Latina S. Alexii § 1, tomo IV Julii pag. 239 ostensum est. At rotundè nego, id semper ab illis fieri. Sic in Actis Græcis S. Joannis Calybitæ, qua Cardinalis Sirletius à Ms. Græco Cryptæ Ferratæ Latine vertit, & Majores nostri ad diem XV Januarii ediderunt, dicitur is Sanctus simpliciter in urbe Roma natus, cum tamen ex § 2 Commentarii prævio constet, illum fuisse Constantinopolitanum. Hinc etiam Molanus in Annotationibus ad Usuardum num. 7 de eodem Sancto sic loquitur: Joannes, qui calybam five tugurium inhabitavit, patria fuit Romanus, hoc est, ut arbitror, Constantinopolitanus. Quod autem vox Ῥωμαῖος apud Græcos scriptores non raro Thracem, aut Constantinopolitanum, aliumve Græcum significet, quibusdam exemplis jam conabor ostendere.

19 Imprimis geographi consentiunt, Thraciam à metropoli sua, qua jussu Constantini Magni Roma nova vel Roma secunda dicta est, nomen Romanicæ accepisse. Imo Cangius in Glossario ad vocem Romania, multis veterum testimoniis probat, imperium Byzantinum aliasque Orientis partes hoc nomine appellatas fuisse. Quidquid sit, etiamnum Græculi nomen Romanorum sibi ambiciose vindicant, ut Jacobus Sponius tom. 2 Itinerarii sui pag. 59 testatur. Hinc quoque R. P. Alexius de Somavera Capucinus in Thesauro lingua Græca vulgaris, qui anno 1709 Parisiis Græco-Italicè & Italicè-Græcè editus est, voces Ῥωμαῖος, Ῥωμῶν, Ῥωμῶν per vocem Italicam Græco interpretatur. Henricus Spondanus in continuatione Annalium Cardinalis Baronii ad annum Christi 1205 agens de Calo-Joanne Bulgarorum rege, etiam in rem nostram hac habet num. 5: De eodem verò Joanne Georgius ait, eum ob gravissima mala Romanis (hoc est Græcis, quos ipsi Romanos appellare consueverunt) illata, & quod Romanum sanguinem in delictis

D

Passim à
Græcis voca-
tur Romanus

B

F

qua voce
Græcus

A licii haberet, ROMANICIDAM vocatum fuisse. Auctor, quem Spondanus hic citat, est Georgius Acropolita, qui in historia sua, anno 1651 Parisiis Græco-Latinè edita, num. 13 pag. 13 narrat, hunc Calo Joannem tanto in Græcos odio flagrasse, ut se Ρωμαϊκόντων id est Romanorum occiforem nominaret. Apud Nicetam Choniaram aliosque scriptores Græcos plura occurrunt exempla, in quibus Romani pro Græcis accipiuntur; sed ea brevitatís causâ hic omitto.

vel Constantinopolitani signifi- cari potest.

20 Hierolexon utriusque Macri ad vocem Romanus latiore hujus nominis significationem ita restringit: Romanus apud Græcos scriptores significat Constantinopolitanum: nam quem nos Romanum dicimus, illi Latinum vocant. Strictiori hujus vocis acceptioni faveat inscriptio Græca, quam Anselmus Bandurus tomo 1 Imperii Orientalis pag. 182, seu potius parte 3 Antiquitatum Constantinopolitanarum lib. 7, num. 525, in tertia turri Constantinopolitanâ legi tradit hoc modo:

ΠΑCΙ ΡΩΜΑΙΟΙC ΜΕΓΑC ΔΕCΠΟΤΗC ΕΓΕΙΡΕ ΡΩΜΑΝΟC ΝΕΟΝ ΠΑΜΜΕΓΙCΤΟΝ ΤΟΝΔΕ ΠΥΡΡΟΝ ΕΚ ΒΑΘΡΟΝ.

OMNIBUS ROMANIS MAGNUS DOMINUS ROMANUS

HANC NOVAM ET MAXIMAM TURRIM EREXIT A FUNDAMENTIS.

Jacobus Sponius tom. 2 Itinerarii sui pag. 58 asserit, sese in muris Constantinopolitanis eandem inscriptionem legisse, ibidemque eam refert nonnihil mutata. Addit autem, se per vocem ΡΩΜΑΙΟΙC intelligere Græcos, qui etiamnum idiomate suo Græco-barbaro dicere affectant: Μιλῶ Ρωμαϊκῶ id est loquor Græcè. Εἶμυ ΡωμαῖοC sum Græcus &c. Sed nihil vetat nomen Romanorum in hac inscriptione restringi ad solos Constantinopolitanos, qui ab urbe sua Roma nova per excellentiam Romani appellabantur: quibus enim Græcis imperator hanc turrim potissimum extruxit, nisi civibus Constantinopolitanis, ut ea nempe urbem ipsorum ornaret vel muniret?

Cum Callianus Constantinopolitanos appellaverit cives suos,

C

21 At quorsum, inquit, de Romani nominis significatione hic tam fuse disputatur? Dicam, quod res est. Pluribus hanc rem discutere volui, ne Photio, Typico S. Saba, aliisque Græcorum menologis contradicere videar, si Callianum Constantinopoli aut saltem in Romania seu Thracia natum dixerò. Porro ipsemet satis clare indicat, hanc esse suam patriam, dum lib. 7 de Incarnatione Domini cap. 31 contra Nestorium inter alia sic scribit: Unde obsecro ac deprecor omnes vos, qui intra Constantinopolitanæ urbis ambitum siti, & per affectum patriæ cives mei, & per unitatem fidèi fratres mei estis, ut separetis vos ab illo, ut scriptum est, lupo rapaci, qui devorat Dei populum, sicut cibum panis. Neque hic cum Tillemontio tomo 14 Monument. eccles. pag. 739 effugium quæras, quasi forte Callianus nomine civium suorum compellasset Constantinopolitanos, eo quod à sancto Joanne Chrysolomo inter clericum adscitus apud eos habitaverit: nam ut alia non urgeam, cur non ita etiam appellat Syros, Agyptios, Italos, Gallos, inter quos aliquandiu vixit? Imo cur ad Castorem Aptensem episcopum scribens innuit, se alienigenam esse, ut supra num. 16 vidimus? Si igitur Callianus patriam haberet Thraciam, qua etiam Romania dicitur, cum jam memorato ipsius testimonio conveniant Photius, aliique scriptores Græci, à quibus ΡωμαῖοC vocantur.

22 Sed adhuc solvendus est nodus, usque satis AUCTORIBUS intricatus: quæret enim aliquis, quomodo hac Romana S. Cassiani patria cohereat cum testimonio Gennadii, qui eum natione Scytham appellavit. Primum respondeo, de certa Gennadii lectione non omnino constare, cum apud nos in manuscripto illius catalogo clare legatur Cassianus natus Constantinopoli, quemadmodum in isto hujus paragraphi monui. Cedam tamen antiquitati codicis Corbeiensis, in quo legitur natione Scythæ, eamque lectionem, tamquam longe probabiliorem, admittam. Tunc autem respondeo, eum posse vocari Scytham & Romanum vel Thracem, quia Scythia Pontica partem Thraciæ constituit. Ne verò id temere asseruisse videar, aliquot geographorum testimonia profero. Imprimis Stephanus Byzantius in opere alphabetico de Urbibus, quod Thomas de Pinedo & Lucas Holstenius notis illustrarunt, de Scythiis hæc habet: Σκυθῶν ἔθνος Θρακίων, id est, Scythæ gens Thraciæ. Scio equidem, hanc expressionem displicere Thomæ de Pinedo, sed eam apud Holstenium confirmat Eustathius ad Dionysium pag. 97 dicens: Ἦσαν δὲ Σκυθῶν καὶ Θρακίων ἔθνη, οἱ καὶ Νουάοι ἐλέγοντο. Erant autem Scythæ gens Thraciæ, qui etiam Nomæ dicebantur. Zoësimus historicus Græcus, qui sæculo v floruit, mitique consentit lib. 4 his verbis: Πόλις ἐστὶν ἐν τῇ ἤ Θρακίῃ Σκυθία, τοῦ αἰῶνος ἀνομαζομένη. Est oppidum in ea Scythia, quæ Thraciâ continetur, quod Tomos vocant. Rarfus lib. 5 historia sua eundem Scythia situm indicat hoc modo: Ἦν δὲ Ἀβυδῶντι ὁ δὸς τῆς ἐν τῇ Θρακίῃ Σκυθίας. Erat autem Abundantius oriundus è Scythia, Thraciæ parte. Antiquos seculi recentiores, inter quos Michael Antonius Baudrand in sua Geographia tomo 2, pag. 217 affirmat, Scythiam Ponticam fuisse provinciam imperii Constantinopolitani, Scythiamque illos collocat in Orientali Bnlgaria parte, in quo tractu etiamnum Tartari Dobricenses & Bialogrodenses degunt. Videri etiam potest Christophorus Cellarius in Notitia orbis antiqui lib. 2, cap. 8, part. 1, pag. 375 & sequenti.

B

F

23 His positis, Gennadium cum Calliano concilio, idque vulgari exemplo declaro. Fingamus, natio vocari Parisiis hæresim quamdam grassari, quam Petrus potuerit natione Scythæ, ac tunc temporis in Hispania degens, refutandam suscepit. Deinde supponamus, quod Petrus iste hanc Gallia metropolim adversus errores præminire volens scripto libro hæreticam doctrinam refellat, & urbis illius incelsas moncat, ut sese ab hæresis auctore separent. Nonne Petrus Parisienses per affectum patriæ appellare poterit cives suos aut populares, cum ipse etiam in Gallia provincia natus fuerit? Quod si eos hoc nomine in scriptis suis compellaverit, nonne lectores recte colligent, auctorem libri fuisse patriam Parisiensem aut saltem Galliam? Nonne is Gallicis scriptoribus annumerabitur? Nonne communitè Gallus audiet, quamvis sit ortus ex gente septentrionalis, qua ab aliquot sæculis in Gallia sedem fixit? Jam ulterius statuamus, à scriptore quodam Toletano (in ea Hispaniæ civitate Petrus aliquandiu vixisse, & à quinquaginta annis ibidem obiisse supponimus) componi catalogum virorum illustrium, qui hæreses oppugnavunt, atque inter alios Catholice fidèi defensores hunc Petrum recenseri. Si Toletanus ille juxta distinctiorem Gallia notitiam Petrum natione Normannum appellaverit, an contradicet aliis scriptoribus, qui Petrum Gallum dixerint? An repugnabit ipsi Pe-

AUGTORE tro, qui Parisienses per affictum patria cives suos nominaverat? Qui singula hujus comparationis ad-juncta presenti questioni applicuerit, facile intelli-get, quomodo S. Cassianus à Grecis Romanus & à Gennadio Scythia dici poterit. Si tamen alicui hac explicatio non placeat, suspicabor, à Genna-dio nomen Scytharum fuisse latins acceptum, sicut jam Thraces, Macedones, Thessalos, Bulgaros, aliosque imperii Turcici populos communi Turcarum nomine vulgo appellamus. Imo tunc suspitioni mea faveret Fornandes, qui seculo VI de rebus Geti-cis scribens, cap. 5 fines Scythia longe lateque ex-tendit.

§ III. Sancti nativitas, nomen & cognomen, parentes vel con-fanguinei, studia litterarum, & vitæ monasticæ professio.

B **N**on possumus nativitati S. Cassiani determi-natum tempus assignare, cum non certo sciamus, quara diu vixerit, & quo anno mor-tuus fuerit. Tradunt quidem Lectiones Massilien-ses, quas supra num. II retulimus, ipsum senio confectum obuisse, expletis videlicet nonaginta septem annis; sed de tanta senectute nullum ver-bum faciunt, qui Officia propria ecclesia Massi-liensis emendarunt, & anno 1662 auctoritate epi-scopali munita ediderunt. Si de tam senili S. Cas-siani aetate constitisset, cur eam correctores illi omisissent? Quare suspicor, ab aliquo hunc anno-rum numerum pro libitu fuisse excogitatum, sicut Guesnans noster lib. 2, cap. 2 gratis determina-vit annum 448, quo istius sancti Senis mortem collocat. Fateor tamen, hanc hypothesein, in qua Cassianus anno 351 natus esset, non esse omnino improbabilem: nam videtur Sanctus noster ante annum 385 Bethlehemo in Ægyptum profectus esse, quia nusquam dicit, visum à se fuisse S. Hieronymum, qui anno 385 Bethlehemum inco-lore cepit. Præterea abbas Nesteros Collat. 14, cap. 9 Joannem Cassianum cum socio suo Germano ita ad silentium hortatur: Observate igitur in pri-mis, & maxime tu Joannes, cui magis ad custodienda hæc, quæ dicturus sum, ætas adhuc adolescentior suffragatur, ne studium lectiois ac desiderii tui labor vana elatione cassetur, ut indicas summum ori tuo silen-tium. Non existimo, quod ætas adolescentior vigesimum quintum aut trigesimum annum exce-dat. Videtur itaque Cassianus post annum 350 natus esse, cum ante annum 385 abbas Nesteros illum tamquam juvenem alloquatur. Hæc est con-jectura nostra de nativitatis tempore, quam ob verosimiliorem libenter deseremus.

C 25 Satis certum est, Cassiano fuisse prænomen Joannis: Prosper enim in Chronico, quod inter alia ejus opera anno 1711 Parisiis editum est, col. 745 Theodosio XIV & Maximo coll. id est ad annum Christi 433 ita scribit: Joannes monachus, cognomento Cassianus, Massiliæ insignis & facundus scriptor habetur. Non omnino constat, hæc esse Prosperi verba, cum ea in quibusdam codicibus desint, sicut novissimus editor ibidem in notis monet. Saltem in codice nostro membranaceo majoris formæ, qui non magnam cha-racterum antiquitatem præfert, sub Prosperi no-mine ad annum Christi 434 ita legitur: Cassia-nus compertas in Ægypto vitas patrum, do-

sed facilius
inveniuntur
Sancti præno-
men & cog-
nomen,

ctrinaque & regulas, libris ad plurimos da-tis, exponit. Hand dubie simile Ms. præ oculis habuit Pithaus, ex quo Canisius tomo I Anti-qua lectiois Chronicon Prosperi tironis Aquitani recudit, ubi pag. 170 hæc eadem ultima verba referantur. Quidquid sit de genuino Prosperi chro-nico, abbas Nesteros eum vocat Joannem, ut ex numero præcedenti apparet. Iterum lib. 5 Instit. cap. 35 à sene quodam Theodoro Joannes appellatur. Alii ipsum passim Cassianum nominant; inter quos est Castor Aptensis episcopus, qui epistolam suam, à Gazæo operibus Cassiani præfixam, ita exorditur: Domno sanctitatis speciali gloriâ decorato, atque per omnia memorando; sed & scientiarum decore pollenti, patri scilicet Cassiano, Castor in mundo degentium peripse-ma, quæ possumus servitutis humillima. Prosper autem in editione mox citata col. 307, tacens alia ejus nomina, in titulo libri, quem de gratia & libero arbitrio contra Cassianum scripsit, illum dumtaxat Collatorem vocat, nempe à Collationibus patrum, quas Cassianus vulgaverat. Guesnans nos-ter lib. 1, cap. 1 & 2 de illius nomine & cogno-mine satis facunde disserit; sed hæc & similia istius scriptoris ratiocinia, potius rhetoricè exornata, quam historicè probata censi possunt.

26 Eminentissimus Baronius ex hac cognominis similitudine conjecit, Isidorum Pelusiotam litteras ad Cassianum nostrum dedisse: nam in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 404 num. 78 ita scribit: Extat Isidori Pelusiotæ ad Cassianum epistola, cum aggressus esset vitam monasti-cam profiteri, qua eum in primis sibi coër-cendam esse linguam admonuit. At non vide-tur ad S. Cassianum nostrum hæc spectare episto-la, quæ lib. 1, epist. 309 sic incipit: Te cadu-cam & corruptioni obnoxiam (Græcè φθαρτὴν quæ vox aliquando corruptam vel sceleratam significat) vitam fugisse, atque ad monasticum studium cursu contendisse audio: atque in-terim tamen procacem ac petulantem lin-guam habere, ac temere loqui. Quod qui-dem nihil aliud est, quam murum firmum atque hostibus inaccessum extruere, ipsi-que portam ad ingressum relinquere. Hæc mo-rum corruptio non convenit Cassiano nostro, qui à pueritia inter monachos vixerat, & haud du-bie in cænobio Bethlehemitico jam linguam fræna-re didicerat. Quod si quis contendat, per vocem φθαρτὴν designari dumtaxat vitam secularem, qua periculo corruptionis obnoxia est, respondebo, Cas-sianum nostrum Isidoro Pelusiotæ Ægyptum inco-lentis verosimillime non fuisse notum, quando à teneris annis eam vitam deseruit, & institu-tum monasticum Bethlehemi amplexus est. Deni-que Isidorus lib. 3, epist. 402 & lib. 4, epist. 121 scribit Cassiano diacono, qua dignitate Cassianus noster nondum ornatus erat, dum in Ægypto versabatur. Unde concludo, plures hoc nomine in-signitos fuisse, & Isidorum Pelusiotam probabilius ad nostrum Cassianum non scripsisse.

27 Ipse Sanctus noster declarat, & quam pios pa- rentes habuerit, dum Collat. 24, cap. 1 unâ cum socio suo Germano tentationem redeundi in patriam abbatî Abrabæ ita exponit: Igitur ad hunc A-braham cogitationum nostrarum impugnatio-nem anxia contestatione detulimus, quia ad repetendam provinciam, atque ad revifendos parentes quotidianis animi æstibus urgeba-mur. Hinc etenim nobis maxima desiderio-rum nascebatur occasio, quod tanta religio-ne atque pietate parentes nostros præditos re-

D

E

F

cujus postero-
ris similitudi-
ne deceptus
videtur Ba-
ronius.

Cassianus in-
dicat statum
suo-rum pa-
rentium,

A recordabamur ; ut eis nequaquam nostrum propositum præponeremus , hoc jugiter mente volventes , quod profectum magis ex illorum esset assiduitate capturi , nullaque nos corporalium rerum sollicitudine , nullisque prospiciendi victus distentionibus occupandos , illis affatim omnem cum gaudio præbitionem nostræ necessitatis explebantibus . Insuper etiam spem inaniam gaudiorum animum pascebamus , credentes fructum nos maximum percepturos de conversione multorum , qui velut nostro essent ad viam salutis exemplo ac monitis dirigendi ; tum præterea ipsorum locorum sita , in quibus erat majoribus nostris habitata * possessio , ipsarumque amœnitatis regionum jocunda ante oculos pingebatur , quam gratiæ & congruæ solitudinis spatiis tenderetur , ita ut non solum delectare monachum possint secreta silvarum , sed etiam magna victus præbere compendia .

* avita

B *Norsius ex his posterius verbis cum Holstenio contra Scythicam S. Calliani patriam frustra infert , hanc amœna regionis descriptionem Scythicorum desertorum squalori ac Caucasæ rigoris minime convenire : nam Scythia Pontica , ex qua Callianum putamus oriundum , longè à Caucasio remota est , suasque habet delicias , & magna præbet victus compendia .*

vel consanguineorum ,

28 Dubitari potest , utrum Callianus per parentes hic intelligat patrem & matrem . Ratio dubitandi est , quod eo tempore consanguinei & affines nomine parentum sæpe exprimerentur , uti testatur S. Hieronymus initio libri 2 contra Rufinum , ubi in novissima editione Parisiensi tomo 4 , part. 2 , pag. 389 adversarium ita exagitat : Illud verò ridiculum , quod post triginta annos ad parentes se reversum esse jactat homo , qui nec patrem habet , nec matrem ; & quos viventes juvenis dereliquit , mortuos senex desiderat : nisi forte parentes militari vulgarique sermone cognatos & affines nominat . Sic etiam Venantius Fortunatus in libellis singularibus de excidio Thuringia apud Broverum nostrum pag. 341 hæc habet :

Tunc pater ac genitrix , & avunculus , atque parentes ,

Quos fierem in tumulto reddidit iste dolor .

C *Cangius in Glossario ad vocem parentes plura hujus significationis exempla adducit . Cum igitur hic forte etiam ea vox ita accipiat , nihil desinio , sed dumtaxat addo , fuisse Calliano sororem de qua lib. 11 , Instit. cap. 17 meminist hoc modo : Quapropter hæc est antiquitas patrum permanens nunc usque sententia , quam proferre sine mea confusione non potero , qui nec germanam vitare potui , nec episcopi evadere manus , omnimodis monachum tegerere debere mulieres & episcopos : neuter enim finit eum ; quem suæ familiaritati devinxit , vel quieti cellulæ ulterius operam dare , vel divinæ theoriæ per sanctarum rerum intuitum purissimis oculis inhæerere .*

inter quos Tillemontius gratis numerat Germanum individuum Calliani comitem .

29 *Suspiciari forte quis posset , fratrem Calliano fuisse abbatem Germanum , cum quo mihi , ait Sanctus noster Collat. 1 , cap. 1 , ab ipso tirocinio ac rudimentis militiæ spiritualis ita individuum deinceps contubernium tam in cœnobio quam in eremo fuit , ut cuncti ad significandam sodalitatæ ac propositi nostri paritatem pronuntiarent , unam mentem atque animam duobus inesse corporibus . Verum ipse Callianus hanc suspicionem omnino solvit : nam collat. 16 , cap. 1 abbati Josepho inter Julii tomus V .*

roganti , an essent fratres , responsum est , quod non carnali , inquit , sed spiritali effemus fraternitate devincti , nosque ab exordio renuntiationis nostræ tam in peregrinatione , quæ ab utroque nostrum fuerat obtentu militiæ spiritualis arrepta , quam in cœnobii studio individua semper conjunctione sociatos fuisse . Tillemontius tomo 14 Monument. eccles. pag. 160 conjicit , Germanum istum proxima consanguinitate Calliano junctum fuisse , quia Collat. 24 , cap. 1 utriusque eadem regionis amœnitatis , avita majorum possessio , aliæque divites familia commoda adscribuntur , ut colligi potest ex iis , quæ num. 27 adduximus . Non nego , hanc conjecturam utcumque verosimilem esse . Facile tamen fieri potuit , ut ambo haberent eandem patriam , in qua essent vicina parentum suorum possessiones , & distinctæ utriusque familia opes , quamvis ipsi nullo sanguinis vinculo inter se fuerint connexi . Hæc omnia , inquam , de duobus popularibus & vicinis explicari possunt , etiamsi non sint consanguinei , ut consideranti patebit . Unde hanc incertam conjecturam , ut talem , relinquimus .

30 *Non satis etiam clarum est , quo loco Callianus litteras humaniores didicerit : quamvis enim à pueritia , ut ipsemet in præfatione ad Castorem Aptensem testatur , inter monachos vixerit , tamen pueritia quamdam latitudinem patitur , & communiter usque ad annum decimum quintum extenditur , ita ut domi aut alibi profana studia delibare potuerit , antequam se ad monasterium Bethlehemiticum conferrer . Læctiones § 1 citata asserunt , eum Athenis prius philosophia studuisse . Officia propria anni 1662 de studiorum palestra silent . Guesnaus noster illum septennem pro libertate ex monasterio Athenas mittit , ac post finita studia iterum Athenas ad monasterium reducit . Ut ut est , ipse Callianus (hoc perperam sub Germani nomine editum est , uti Tillemontius tomo 14 Monument. eccles. pag. 159 rectè observavit) satis aperte indicat , se profanis litteris operam dedisse , quando ab abbate Nestore ad vitandas mentis evagationes excitatus sic scribit Collat. 14 , cap. 12 : Ad hæc ego occulta primùm compunctione permotus , ac deinde graviter ingemiscens , hæc , inquam , omnia quæ copiosissime digessim , majora mihi intulerunt desperationis augmenta , quam hæctenus sustinebam : quippe cui præter illas generales animæ captivitates , quibus non dubito infirmos quosque pulsari extrinsecus , speciale impedimentum salutis accedit , pro illa , quam tenuiter videor attigisse , notitia litterarum , in qua me ita vel instantia pædagogi vel continuæ læctionis maceravit intentio , ut nunc mens mea poetis velut infecta carminibus illas fabularum nugas historiarumque bellicorum , quibus à parvulo primis studiorum imbuta est rudimentis , orationis etiam tempore meditetur , psallentique , vel pro peccatorum indulgentia supplicanti aut impudens poematum memoria suggeratur , aut quasi bellantium heroum ante oculos imago versetur , taliumque me phantasmatum imaginatio semper eludens , ita mentem meam ad supernos intuitus aspirare non patitur , ut quotidianis flertibus non possit expelli . Non est verosimile , hæc poeticas fabulas à monachis Bethlehemiticis Calliano fuisse traditas , cum ipse tantum meminisset de spiritali doctrina , quam in hoc cœnobio hausit , ut mox videbimus .*

31 *Nescio , qua occasione Callianus imbutus*

N n n

suc-

E Sanctus probabiliter litteris humanioribus instructus fuerat ,**F**

AUCTORE fuerit spiritualibus Bethlehemitici cœnobii rudimentis, ut Collat. 11, cap. 5 loquitur; nisi forte hoc monastica vita genus amplexus fuerit, quando invisebat Terram sanctam, ad quam circa illa tempora ex toto terrarum orbe tantus fiebat Christianorum concursus, ut S. Hieronymus in epistola 86 ad Euslochium sic interroget: Cujus enim gentis homines ad sancta loca non veniunt? Imo idem sanctus doctor in epistola 48 ad Desiderium dicit: Adorasse ubi steterunt pedes Domini, pars fidei est; & quasi recentia nativitatis & crucis ac passionis vidisse vestigia. Non est itaque improbabile, Cassianum pietatis causâ ad loca sancta peregrinatum esse, atque ea occasione institutum Bethlehemitici cœnobii arripuisse. Cum tamen id nullibi legerim, nihil affirmo. Illud unum constat, ipsum in eo monasterio prima vita monastica fundamenta jecisse, uti manifeste indicat, dum collat. 17, cap. 7 socium suum Germanum de monachis Bethlehemiticis ita utriusque nomine loquentem inducit: Quamvis etiam illorum doctrinæ summas grates rependere debeamus, qui nos docuerunt à parvulis magna conari, & dato boni sui gustu, egregiam perfectionis sitim nostris visceribus indiderunt. Sape etiam alibi mentionem facit de primis fidei ac spiritualis doctrinæ rudimentis, quæ in eo monasterio acceperat; at nusquam innuit, se ibi etiam profanae disciplinæ didicisse, quod opinionem nostram, numero precedentem expositam, non parum confirmat.

B 32. Indicat Cassianus lib. 4 Instit. cap. 31 situm sui monasterii, quod non longe fuit à spelæo, inquit, in quo Dominus noster Jesus Christus ex Virgine nasci dignatus est. Jam antea lib. 3 Instit. cap. 4 de eodem hoc scripserat: Sciendum tamen, hanc Matutinam (intelligitur Prima Officii ecclesiastici) quæ nunc observatur in occidentis vel maxime regionibus, canonicam functionem nostro tempore in nostro quoque monasterio primitus institutam, ubi Dominus noster Jesus Christus natus ex Virgine, humanæ infantie suscipere incrementa dignatus, nostram quoque adhuc in religione teneram & lactentem infantiam suâ gratiâ confirmavit. Gazæus in notis ad hunc postremum Cassiani textum putat, hic designari monasterium Bethlehemiticum, quod Paula Romana construxit, & S. Hieronymus gubernavit. Sed hæc dubie hallucinatur: nam hoc monasterium à Paula Romana anno 389 edificatum est, sicut Tillemontius tomo 12 Monument. eccles. pag. 122 ostendit. Ratio autem temporis non permittit, ut spirituale Cassiani tirocinium tamdiu differamus, quemadmodum secutura historia series demonstrabit. Præterea ipse Cassianus satis declarat, vixisse fuisse monasterium, in quo vixit, cum ibidem asserat, se in eo invenisse horas reflectionis corporum à majoribus deputatas. Guesneus noster lib. 1 Cassiani illustrati cap. 9 istam Gazæi aliorumque opinionem erroris convincit, qui utramque aliam historiam suam partes tam solide probasset! Consuli etiam potest Tillemontius, qui tomo 14 Monument. eccles. pag. 158 eandem sententiam pluribus argumentis impugnat. Gravius errat auctor Lætionum propriarum, quas supra num. 10 exhibuimus, dum Cassianum istius monasterii fundatorem facit dicens: Apud Bethlehem quorundam præsidio sodalium instituit monasterium.

C 33. Ex hac sola edificati monasterii Hieronymiani chronologia (nolo hic alia tangere) corrigitur.

quod à monasterio S. Hieronymi diversum est,

asserit Josephus de Siguenza, qui in historia Hispanica Ordinis S. Hieronymi part. 2, lib. 1, cap. 1 Cassianum religioni Hieronymianæ adscribit. Neque firmiori fundamento nititur Joannes Baptistia de Lezana, quando in Annalibus Carmelitarum ad annum Christi 404 num. 2 Ordini suo eundem ita vindicat: Illud non prætermittendum, abs re sane & fere sine fundamento aliquo Basiliani instituti historicos Cassianum sibi adjudicare voluisse: si enim, quæ scriptis, inspiciantur, clare habebitur, ipsum Eliani & Esseni instituti, quod in Ægypto & Palæstina florere conspexerat, sectatorem esse. Fateor, me talpâ cæciorem esse, si in Cassiani scriptis clare contineatur, ipsum Carmelitam fuisse. Nihilominus Marcus Antonius Alegre de Casanate in Paradiso Carmelitico pag. 204 ad annum Christi 435 ita confidenter pronuntiat: Sanctus Joannes Cassianus, Scythæ natione, sancti Joannis Chrysostomi discipulus & diaconus, & eodem cum Chrysostomo conventu professor Helianus. Hermenegildus à sancto Paulo in Origine & continuatione religionis Hieronymiana Tract. 5, cap. 16 Hispanicè contra Marcum Antonium Alegre multa ratiocinia congerit, & Cassianum suis Hieronymitis annumerat. Eruditus negari videbor, si hanc ridiculam istorum scriptarum contentione componere aut suscipere voluerim. Quare ad magis serâ progredior.

D & quod variis Ordinis religiosi sibi vindicant.

§ IV. Prima profectio in Ægyptum.

Postquam S. Cassianus aliquod tempus in monasterio Bethlehemitico transegerat, majoris perfectionis acquirenda gratiâ simul cum fidei suo Achate Germano ad celeberrimos Ægypti monachos & anachoretas proficisci decrevit, ut ipse Collat. 11, cap. 1 disertè significat his verbis: Cum in cœnobio Syriæ consistentes, post prima fidei rudimenta succedentibus aliquatenus incrementis, majorem perfectionis desiderare gratiâ cœpillemus, statuimus confestim Ægyptum petere, ac remotissima etiam Thebædos eremo penetrata, sanctorum plurimos, quorum gloriam fama per universa diffuderat, si non æmulandi, saltem agnoscendi studio invisere. Quanto autem temporis spatio ante illam peregrinationem in isto cœnobio vixerint, patet ex Collat. 19, cap. 2, ubi Sanctus noster ex magna animi demissione ita loquitur: Unde non mirum est, nec ad illorum sublimitatem nos posse conscendere, qui non dicam usque ad senectam sub cœnobii permanere non possumus disciplina, sed vix biennio subjectionis jugum sustinere contenti, ad præsumptionem noxiæ libertatis protinus evolamus, cum tamen ipso illo tempore non secundum illam districtioris regulam, sed pro nostri arbitrii libertate utcumque senioris subjiciamur imperio, ut non patientiæ fructum edificere, sed tempus adipiscendæ licentiæ expectare videamur. Inde etiam Germanus cap. 11 ejusdem Collationis abbatem Joannem sic interrogat: Quo ergo vel nobis vel ceteris, qui ejusdem fragilitatis atque miseriæ sunt, remedio poterit subveniri, qui cœnobialibus disciplinis tenuiter instituti, ante expulsionem omnium vitiorum, habitationem solitudinis cœpimus affectare, vel quo pacto imper-

E

Cassianus cum socio Germano cœnobio Bethlehemitico,

F

per-

A perturbatæ mentis constantiam & immobilem patientiæ poterimus apprehendere firmitatem, qui ipsas quodammodo scholas & exercitationis hujus palæstram, in qua ad plenum erudiri ac perfici principia nostra debuerant, intempestive intermissa cœnobii conversatione, dereliquimus? *Ex his aliisque colligo, Cassianum valde juvenem fuisse, dum in Ægyptum discessit, quandoquidem à puèritia cœnobiticam vitam amplexus est. Id ipsum confirmat Germanus, qui post aliquot annos in Ægypto transfactus Collat. 21, cap. 21 Theona dicit, quod sibi sit viridior ætas. Constat autem ex Collat. 14, cap. 9, Cassianum Germano juniorem fuisse, ut supra num. 24 ostendimus.*

B *35 Quando Bethlehemitici cœnobita fervens hœrum vivorum desiderium intellexerant, ipsi hoc arduum iter dissuadere eosque apud se retinere cupiebant, sive quod forsitan hoc austerum vivendi genus tenera ætatis non satis convenire judicarent, sive quod nolent amittere eximia virtutum exempla, quibus ambos eluxisse arbitror: nam abbas Pinafius, qui aliquandiu in eodem monasterio Bethlehemitico latuerat, & conversationem illorum observaverat, pia utriusque opera Collat. 20, cap. 4 egregie laudat. At quamcumque ob causam cœnobita generoso eorum desiderio obstiterint, saltem illis abeundi licentiam concedere noluerunt, nisi prius solenniter promitterent, sese quamprimum ex Ægypto ad monasterium suum reversuros. Hinc Germanus Collat. 17, cap. 2 sollicitus est de sponsonis fide, quam senioribus nostris velocissimum reditum pollicentes, inquit, dedisse nos novimus, ut vel cursim liceret nobis hujus provinciæ sanctos ac monasteria circumire. . . . Retinentium precibus aliàs non potuissemus obistere, nisi, maturissimo reditu repromissio, huc venissemus. Deinde cap. 5 ejusdem Collationis anxios conscientie sue stimulos ita rursus exponit: Ex utroque ergo nunc latere coarctamur. Si enim promissioni, quam, seniorum caritate nos compellente deprompsimus, & quam coram cunctis fratribus in spelæo, in quo Dominus noster ex aula uteri virginalis effulgit, ipso teste, deprompsimus, satisfacere voluerimus, summum spiritualis vitæ incurrimus detrimentum: sin autem sponsonis immemores, & in his regionibus residentes, utilitati perfectionis nostræ illam voluerimus postponere pacionem, abrupta mendacii non impletæ promissionis pericula formidamus.*

C *36 Cum igitur sub ea conditione veniam discedendi impetrassent, alacri animo arripuerunt optatum iter, cujus narrationem nunc ex ipsis S. Cassiani scriptis contexam, qui Collat. 11, cap. 1 & sequentibus peregrinationem suam sic describit: Igitur ad oppidum Ægypti, cui Thennesus nomen est, emensa navigatione pervenimus; cujus accolæ ita vel mari vel itagnis salis undique circumluuntur, ut solis (quia terra deest) negotiationibus dediti, opes atque substantiam navali commercio parent, ita ut ædificiis cum voluerint extruendis terræ non suppetat, nisi de longinquo navigiis apportetur. Ubi cum advenientibus nobis, favens desideriis nostris divinitas beatissimi atque præcipui viri Archebii episcopi præstitisset adventum, qui raptus de anachoretarum cœtu, & episcopus Panephyfi oppido datus, tanta districtione omni ævo suo*

Julii Tomus V.

propositum solitudinis custodivit, ut nihil de præteritæ humilitatis renore laxaverit, aut de adjecto sibi honore blanditus sit (Non enim tamquam idoneum se ad istud officium testabatur adscitum, sed velut indignum ab illa anachoretæ disciplina querebatur expulsum, eo quod triginta septem annis in eadem commoratus, ad puritatem tantæ profectiōis nequaquam pervenire potuisset) hic igitur cum in supradicta Thenneso, quodcum eligendi illuc episcopi causa perduxerat, pie nos atque humanissime suscepisset, agnitō desiderio nostro, quo sanctos patres etiam in ulterioribus Ægypti partibus inquirere desiderabamus: Venite, inquit, & videte interim senes, haud longe à nostro monasterio consistentes, quorum ita & antiquitas in corporibus jam curvatis, & sanctitas in ipso etiam fulget aspectu, ut vel sola contemplatio eorum magnam intuentibus possit conferre doctrinam, à quibus id, quod ego amissum doleo, quodque tradere jam perditum nequeo, non tam verbis, quam ipso sanctæ vitæ discatis exemplo. Credo autem, inopiam meam hoc studio aliquatenus sublevandam, si inquirentibus vobis illam euangelicam margaritam, quam ipse non habeo, saltem providero, ubi eam commodius comparetis.

E *37 Sumpto itaque baculo & pera, ut illic quo adveniens cunctis viam ingredientibus monachis moris est, ad civitatem nos suam, id est Panephyfim, itineris dux ipse perduxit: cujus terras, imo etiam contiguæ regionis plurimam partem quondam opulentissimam (siquidem ex ea cunctæ, ut fama est, regioni cibis subministrabatur) repentino terræ motu excussum mare transgressis limitibus occupavit, atque ita collapsis ferme omnibus vicis, optimas oim terras salis paludibus supertexit, ut illud quod in psalmo spiritualiter decantatur: Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim, terram fructiferam in saluginem à malitia inhabitantium in ea; secundum litteram de illa putent regione prædictum. In his igitur locis multa in hunc modum oppida, eminentioribus tumulis collocata, fugatis habitatoribus, eluvies illa velut insulas fecit, quæ desideratam secedentibus sanctis solitudinem præbent, in quibus tres senes, id est Chæremon, Nesteros & Joseph, anachoretæ antiquissimi consisterant.*

E *38 Itaque beatus Archebius primum nos perducere ad Chæremonem maluit, qui & monasterio ejus propior, & duobus aliis provector esset ætate. Nam cum centenarium vitæ annum spiritu tantum alacer excessisset, ita dorsum ejus temporis fuerat vetustate atque orationum jugitate curvatum, ut quasi in primævam, redactus infantiam submissis ac protentis terratenus manibus progredere. Hujus, igitur & vultum mirabilem & incessum pariter intuentes (siquidem defectis mortificatisque jam omnibus membris, nequaquam censuram præteritæ districtiōis amiserat) cum sermonem atque doctrinam suppliciter posceremus, ac desiderium tantum spiritualium institutionum causam fuisse adventus nostri protestaremur, graviter ille suspirans: Quid vobis, ait, possum conferre doctrinæ, cum imbecillitas senectutis, ut rigorem*

N n n 2

gorem

AUCTORIS
G. C.

quo adveniens

deducitur ad
Chæremonem
abbatem

præmissa
promissione
prompti redi-
tus,

AUCTORE
G. C.

gorem pristinum relaxavit, ita loquendi quoque ademit fiduciam. Quemadmodum enim docere præsumam, quod ipse non facio; aut alium in eo instruam, quod me jam minus vel tepidius exercere cognosco? Ob quam rem nullum juniorem mihi in hanc, utque ætatem cohabitare permisi, ne exemplo meo alterius districtio laxaretur. Numquam enim erit efficax instituentis auctoritas, nisi eam effectu operis sui cordi affixerit audientis.

қносит,

39 Ad hæc nos non mediocri confusione compuncti ita respondimus: Licet sufficere nobis ad omnem instructionem debeat vel loci istius difficultas, vel ipsa etiam solitaria adhuc vita, quam juvenus quoque robusta vix posset tolerare, quæ nos etiam, te tacentes, satis abundeque instruunt atque compungunt, rogamus tamen, ut, taciturnitate paululum prætermittenda, ea nobis potius dignanter infundas, per quæ hanc, quam videmus in te, virtutem non tam imitatione complecti, quam admiratione possimus. Nam etiam si revelatus tibi tepor nollet impetrare id, quod expetimus, non meretur, debet hoc saltem labor tanti itineris obtinere, quod huc de Bethlehemitici cœnobii rudimentis institutionis vestræ desiderio, & profectus nostri amore properavimus. *His motus Charemon reliquis istius Collationis capitibus de perfectione disseruit. Deinde Cassianus ejusque comes cum eodem sene duas sequentes Collationes habuerunt, in quarum una de castitate, in altera de protectione Dei, disputatum est. Tres itaque Collationes, nempe undecima, duodecima & decima tertia, huic Charemoni tribuuntur, in quarum postrema quadam sana doctrina repugnanti, ut postmodum dicemus.*

ut & cum
Nestore per
interpretem
colloquitur;

40 Percepta Charemonis instructione, adierunt abbatem Nestorem, ut audirent spirituales doctrinam hujus præclari in omnibus summæque scientiæ viri; quemadmodum Cassianus Collat. 14, cap. 1 eum appellat. Gazæus in notis ad institutum istius Collationis duo refert exempla, quæ huic Nestori adscribenda existimat. Primum in *Vitis Patrum apud Rosweydam nostram in secunda editione pag. 593 ita legitur: Abbas Nesteron major ambulabat in eremo cum aliquo fratre, & videntes draconem tugerunt. Dicit ei frater: Et tu times, pater? Respondit senex: Non timeo, fili; sed expedit, quia draconem videns fugi, quoniam non habui effugere spiritum vanæ gloriæ. Alterum in eadem editione pag. 624 refertur hoc modo: Post hæc autem interrogabat senex fratrem illum, dicens: Abba Nestero, quomodo acquisisti virtutem hanc, ut quando emerferit tribulatio aliqua in monasterio, non loquaris neque tædium facias? Et cum multum cogere frater à sene, dicit ei: Ignosce mihi, abba; quando intravi in initio in congregatione, dixi animo meo: Tu & asinus unum estote. Sicut enim asinus vapulat, & non loquitur, injuriam patitur, & non respondet, sic & tu; quemadmodum & in psalmo legitur: Ut jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Non video aliam rationem applicandi hæc apophthegmata huic Nestori, præter quamdam nominis affinitatem, quæ nec ipsa ubique equalis est, cum semel Nistieron, aliàs Nestero, vocetur. Ludovicus Bulteau in historia monastica Orientis, superius laudata, lib. 1, cap. 10 suspicatur, illum Nestero-*

C

tem, de quo agimus, fuisse amicum sancti Antonii, quia in *istis Patrum apud Rosweydam pag. 562 hæc legerat: Interrogavit unus patrum abbatem Nistieronem magnum, qui erat amicus abbatis Antonii. Nesteros quidem, quem Cassianus consuluit, Collat. 14, cap. 4 affirmat, beatum Antonium suis temporibus vixisse; sed mihi adhuc superest scrupulus, quia *Vitis patrum hunc Antonii amicum appellant Nistieronem magnum: videtur enim epitheto magnus vel, ut supra legitur, major, distingui ab eo, qui simpliciter Nestero vel Nesteros nominatur. At quisquis demum iste fuerit, cum Nestero Cassianus instituit duas Collationes; scilicet decimam quartam de spiritali scientia, & decimam quintam de charismatibus divinis.**

41 Cum duobus præcedentibus *vita spiritualis at cum Josepho Græcè spirituales collationes habuit,* magistris ob mutis iuris ignorantiam per interpretem loqui debuerant; sed cum tertio, lingua Græca perito, ipsi per se disputarunt, uti Cassianus Collat. 16, cap. 1 affirmat his verbis: Beatus Joseph, cujus nunc instituta ac præcepta pandenda sunt, unus ex tribus, quorum in prima Collatione fecimus mentionem, claræ admodum familiæ ac primarius civitatis suæ intra Ægyptum fuit, quæ appellatur Thmuis, & ita non solum Ægyptiæ, sed etiam Græcæ facundiâ diligenter edoctus, ut vel nobis, vel his, qui eloquentiam Ægyptiæ penitus ignorabant, non ut ceteri per interpretem, sed per semetipsum elegantissime disputaret. Qui cum institutionem suam nos desiderare sensisset, percunctatus primùm, utrumnam essemus germani fratres, audientique à nobis, quod non carnali, sed spiritali essemus fraternitate devincti, nosque ab exordio renuntiationis nostræ, tam in peregrinatione, quæ ab utroque nostrum fuerat obtentu militiæ spiritualis arrepta, quam in cœnobii studio individua semper conjunctione sociatos, tali usus est sermonis exordio. Joseph itaque occasione hujus individua conjunctionis in Collatione decima sexta longam de amicitia dissertationem habuit. Cum vero Germanus ob promissum velocissimum reditum, stimulis conscientia angere-tur, eoque socio suo indicasset, ambo consilii causa hanc animi sui perturbationem abbati Josepho exposuerunt, qui illis persuadere conatus est, istam definitionem seu promissionem non esse tenendam; unde Cassianus Collationi decima septima, in qua quæstio illa agitata fuerat, titulum de definiendo præfixit. Vide, si placet, in hanc Collationem eruditissimas annotationes, quas Henricus Cuyckius, postea illustrissimus Ruramundensium episcopus, operibus Cassiani subjunxit, quasque Gazæus in eorundem operum editione anno 1628 à pag. 927 recudit.

42 Hunc paragraphum concludo referendo hanc ubique spiritalem caritatem, qua duo illi peregrini à monachis Ægyptiis excepti sunt, quamque Sanctus noster lib. 5, Instit. cap. 24 ita describit: Cum de Syriæ partibus seniorum scita discere cupientes Ægypti provinciam petissemus, ibique tanta cordis alacritate nos suscipi miraremur, ut nulla profus, sicut fueramus in Palæstinæ monasteriis instituti, usque ad præstitutam jejunii horam, refectionis regula servaretur; sed absque legitimis quartæ sextæque feriis, quocumque pergebamus, quotidiana statio solveretur. Quidam seniorum percunctantibus nobis, cur ita indifferenter apud eos præterirentur quotidiana jejunia, respon-

D.

E

F

A spondit: Jejunium semper est mecum; vos autem continuo dimissurus mecum jugiter tenere non potero. Et jejunium quidem, licet utile sit ac jugiter necessarium, tamen voluntarii muneris est oblatio: opus autem caritatis impleri exigit præcepti necessitas. Itaque suscipiens in vobis Christum, reficere eum debeo. Deducens autem vos, humanitatem ejus obtentu præbitam, districtiore jejunio in memetipso potero compensare. Non enim possunt filii sponsi jejunare, donec cum illis est sponsus: cum autem discesserit, tunc licite jejunabunt. *Capite sequenti alterum pie ac benevole hospitalitatis exemplum ita subdit: Quidam seniorum cum reficientem me, ut adhuc paululum quid ederem, hortaretur, jamque me dixissem non posse, respondit: Ego jam sexies diversis advenientibus fratribus mensam posui, hortansque singulos cum omnibus cibum sumpsi, & adhuc esurio, & tu primitus nunc reficiens, jam te dicis non posse.*

B

§ V. Commoratio in solitudine Diolcensi.

Temporis ordine piam S. Cassiani peregrinationem prosequimur, quam ipse Collat. 18, cap. 1 sic pergit exponere: Post conspectum atque colloquium trium illorum senum, quorum Collationes, sancto fratre nostro Eucherio compellente, utcumque digessimus; cum etiam ulterioris Ægypti partes, in quibus amplior atque perfectior sanctorum numerus commeabat, majore flagrantia desideraremus expetere, ad vicum (*alibi oppidum vocat*) cui nomen est Diolcos, uni ex septem Nili fluminis ostiis imminentem, non tam itineris necessitate, quam desiderio sanctorum illic commorantium compellente, pervenimus: cum enim velut cupidissimi mercatores plurima illic celeberrimæque cœnobia ab antiquis audivissemus patribus instituta, continuo quasi navigationem inquisitionis incertæ, spe majoris lucri persuadente, suscepimus. Ubi cum diutissime fluctuantes ad illos virtutum sublimitate conspicuos montes undique oculos tenderemus, abbatem Piammonem, omnium anachoretarum illic inhabitantium seniore, eorumdemque presbyterum, velut quendam sublimissimam Pharum, primus circumspæctantium noxavit intuitus. . . . Cum itaque beatus Piammon summa gratulatione susceptos humanitate etiam congrua refecisset, intelligens nos non ejusdem esse regionis, primum unde & cur Ægyptum petissemus sollicitè percunctatus, ac de cœnobia Syriæ ob desiderium perfectionis nos illò advenisse cognoscens, ita exorsus est. *Tunc exhibet decimam octavam Collationem, in qua Piammon de tribus generibus monachorum fufe agit.*

quem locum describit,

44 *Alia, qua in eodem loco viderat, lib. 5, Insti. cap. 36 ita narrat: Itaque cum de Palæstinæ monasteriis ad oppidum Ægypti, quod Diolcos appellatur, rudes admodum venissemus, ibique plurimam turbam cœnobia disciplinâ constrictam, & optimo ordine monachorum, qui etiam primus est, institutam mirificè videremus, alium quoque ordinem,*

qui excellentior habetur, id est anachoretarum, cunctorum præconiis instigati, sagacissimo corde videre properavimus. Hi namque in cœnobiis primum diutissime commorantes, omnique patientiæ ac discretionis regulâ diligenter edocti, & humilitatis pariter ac nuditatis virtute possessi, atque ad purum vitiorum universitate consumpta, durissimis dæmonum præliis congressuri, penetrant eremi profunda secreta. Hujus igitur propositi viros comperientes circa Nili fluminis alveum commorari in loco, qui uno latere eodem flumine, alio maris vastitate circumdatus, insulam reddit, nullis aliis quam monachis secreta expetentibus habitabilem; nec enim cuiquam culturæ aptam esse eam falsitas soli ac sterilitas patitur arenarum. Ad hos, inquam, summo desiderio festinantes, ultra modum sumus labores eorum, quos contemplatione virtutum & amore solitudinis tolerant, admirati: nam ipsius aquæ tantâ penuriam constringuntur, ut tali eam diligentia scrupuloque dispensent, quali nemo frugalissimorum speciem speciosissimi vini conservat & parcat: tribus namque milliaribus vel eo amplius eam de prædicti fluminis alveo necessariis usibus advehunt, quod tantum intervallum arenosis divisum montibus laboris difficultate gravissima duplicatur.

45 *In eodem, ni fallor, tractu situm erat cœnobium abbatis Pauli, ad quod Cassianus cum quodam Germano semel aut iterum excurrere videtur, ut colligo ex Collatione 19, qua ita incipit: Post dies admodum paucos, majoris doctrinæ desiderio pertrahente, rursus ad abbatis Pauli cœnobium summa spiritus alacritate perreximus; ubi licet plus quam ducentorum fratrum numerus moraretur, in honorem tamen solennitatis, quæ id temporis agebatur, infinita quoque de aliis cœnobiis monachorum turba confluxerat: nam prioris abbatis, qui eidem cœnobio præfuerat, anniversaria depositio solenniter celebrabatur. Cujus conventus idcirco facimus mentionem, ut patientiam cujusdam fratris, quæ sub præsentia totius congregationis hujus immobili ejus claruit lenitate, breviter perstringamus. Nam licet aliò hujus operis tendat intentio, ut scilicet abbatis Joannis, qui derelicta eremo, illi se cœnobio summa humilitatis virtute subdiderat, proferamus eloquia; nequaquam tamen putamus absurdum, si, absque ulla circuitione verborum, magna, ut credimus, studiofis quibusque virtutum ædificatio conferatur.*

46 *Tunc immediate subjungit memorabile patientiæ exemplum, quod ibi eo tempore vidit. In ingenti itaque atrio subdivali, ait, illa monachorum multitudine per duodenarium numerum distinctis ordinibus confidente, cum quidam fratrum susceptum ferculum paulo tardius intulisset, sub occasione istius tarditatis prædictus abbas Paulus, qui inter turbas ministrantium fratrum sollicitè discurrebat, exerta manu, palma eum sub omnium percussit intuitu, ita ut sonitus etiam adversorum vel longius confidentium auribus resullaret. Hoc autem idcirco ab eo factum est, ut cunctis, qui aderant, juvenis patientiam patefaceret, & omnes, qui intersuissent tali spectaculo modestiæ, erudirentur exemplo. Quam maturo autem id senior fecerit consilio, res probavit: nam memora-*

N n 3

bilis

AUCTORE bilis patientiæ juvenis tanta id animi lenitate suscepit, ut non modo nullus fuerit ex ejus ore sermo prolapsus, vel tenuissimum murmur tacita labiorum agitatione signatum; sed ne ipsa quidem oris modestia atque tranquillitas, aut color saltem quantulumcumque mutatus. Quod factum non solum nobis, qui nuper de Syriæ monasterio venientes patientiæ hujus virtutem tam evidentibus perceperamus exemplis, sed etiam cunctis, qui expertes talium non erant studiorum, ita mirum fuit, ut etiam summis viris præcipua per hoc factum conferretur instructio; quod scilicet etiam si patientiam ejus correptio paterna non moverat, ne spectaculum quidem tantæ multitudinis ullo vultum ejus ruboris tinxisset indicio.

G. C. *Et cum quodam senem, nomine Joannem, de quo Collat. 19, cap. 2 hæc narrat: Hunc igitur senem cum in abbatis Pauli cœnobio vidissemus, ætatem primùm & gratiam viri, qua erat præditus, admirati, demisso in terram vultu, precari cœpimus, ut nobis pandere dignaretur, quam ob causam, relicta eremi libertate & illa professione sublimi, qua eum præ ceteris ejusdem vitæ viris fama celebraverat, subire jugum cœnobii maluisset. Ille velut imparem se anachoreticæ disciplinae, & sublimitate tantæ perfectionis indignum, ad juniorum scholas revertisse dicebat, si tamen vel ipsorum instituta secundùm professionis meritum posset implere. Cujus responsionis humilitatem cum refragatio nostræ deprecationis excluderet, ad extremum ita exorsus est. Hic Joannes sermonem habet de fine cœnobitæ & eremitæ, qui decimam nonam Collationem constituit, in qua vitam cœnobiticam videtur eremiticam præferre. Sed neque hujus senis exemplum neque ratiocinium extinguere potuit ardentem anachoreticæ professionis ardorem, quem Piammonis in Diolco exhortatio antea in eorum animis accendebat, uti Cassianus Collat. 18, cap. 17 fatetur hoc modo: Hac beatus Piammon disputatione desiderium nostrum, quo de primis cœnobii scholis ad secundum anachoreticos gradum tendere cœperamus, ardentius inflammavit: nam primordia solitariæ commorationis, cujus scientiam postea sumus in Scythi plenius allecuti, ipso primùm imbuente, percepimus.*

B *47 In eodem Pauli cœnobio invenit Cassianus quemdam senem, nomine Joannem, de quo Collat. 19, cap. 2 hæc narrat: Hunc igitur senem cum in abbatis Pauli cœnobio vidissemus, ætatem primùm & gratiam viri, qua erat præditus, admirati, demisso in terram vultu, precari cœpimus, ut nobis pandere dignaretur, quam ob causam, relicta eremi libertate & illa professione sublimi, qua eum præ ceteris ejusdem vitæ viris fama celebraverat, subire jugum cœnobii maluisset. Ille velut imparem se anachoreticæ disciplinae, & sublimitate tantæ perfectionis indignum, ad juniorum scholas revertisse dicebat, si tamen vel ipsorum instituta secundùm professionis meritum posset implere. Cujus responsionis humilitatem cum refragatio nostræ deprecationis excluderet, ad extremum ita exorsus est. Hic Joannes sermonem habet de fine cœnobitæ & eremitæ, qui decimam nonam Collationem constituit, in qua vitam cœnobiticam videtur eremiticam præferre. Sed neque hujus senis exemplum neque ratiocinium extinguere potuit ardentem anachoreticæ professionis ardorem, quem Piammonis in Diolco exhortatio antea in eorum animis accendebat, uti Cassianus Collat. 18, cap. 17 fatetur hoc modo: Hac beatus Piammon disputatione desiderium nostrum, quo de primis cœnobii scholis ad secundum anachoreticos gradum tendere cœperamus, ardentius inflammavit: nam primordia solitariæ commorationis, cujus scientiam postea sumus in Scythi plenius allecuti, ipso primùm imbuente, percepimus.*

C *48 Itaque S. Cassianus cum socio suo Diolcum rediit, & ambo ad eremiticam vitam inchoandam indukti sunt pia quadam fraude, qua lib. 5 Inst. cap. 37 sic exponitur: His igitur vilis, cum imitationis eorum nos ardor accenderet, prædictusque Archebius (de eo antea cap. 35 ejusdem libri meminerat) probatissimus inter eos, humanitatis gratiâ nos ad suam cellulam pertraxisset, explorato desiderio nostro, confinxit, se de eodem loco velle discedere, ac nobis cellulam suam velut exinde migraturus offerre, sese id facturum, etiam si minime adfuissimus, affirmans. Quam rem nos & desiderio commorationis accensi, & assertionibus tanti viri indubitata accommodantes fidem, libenter amplexi, cellulam cum omni suppellectile utensilibusque suscepimus. Itaque religiosa potitus circumventionem, paucis diebus, quibus construendæ cellæ pararet impendia, de loco discedens, reversus*

Cassianus Diolcum reversus, hortante quodam Archebio,

post hæc aliam sibi summo labore construxit: quam rursus non longo post tempore aliis supervenientibus fratribus, eodemque desiderio cupientibus ibidem commorari, simili caritatis mendacio circumventis, cum universis tradidit instrumentis. Ipse verò erga opus caritatis infatigabilis perseverans, tertiam sibi cellulam, in qua commaneret, construxit. *Gazaus in notis ad hunc locum satis examinavit ea, qua hic de caritatis mendacio dicuntur, ita ut non sit opus huic quæstioni distius inhere.*

D *49 Porro cave hunc Archebium confundas cum homonymo Panephytis episcopo, de quo num. 36 & sequentibus plura diximus. Hic namque (verba sunt Cassiani lib. 5 Inst. cap. 38) non ignobili oriundus familia, ad monasterium, quod à prædicto oppido, nempe Diolco, ferme quatuor millibus distat, mundi hujus ac parentum affectione contempta, à puerilibus annis aufugit; ubi ita vitæ suæ omnem exegit ætatem, ut numquam prorsus per totos quinquaginta annos non solum vicum, ex quo egressus est, nec fuerit ingressus, nec viderit, sed nec cujusquam quidem feminæ vel ipsius matris suæ conspexerit vultum. *Aliter autem, ut loquitur Cassianus Collat. 11, cap. 2, raptus de anachoretarum cœtu, & episcopus Panephytis oppido datus..... non tamquam idoneum se ad istud officium testatur ascitum, sed velut indignum ab illa anachoreticos disciplina querebatur expulsus, eo quod triginta septem annis in eadem commoratus, ad puritatem tantæ professionis nequaquam pervenire potuisset. Ergo præter alias discrepantia circumstantias, qua hic notari possunt, Archebius ille Diolcensis adhuc in anachoretica professione perseverabat, quando Archebius Panephytis jam dudum ex eremo ad episcopatum fuerat assumptus: Quare concludo, eos inter se diversos esse, & errare Gazaum, quando in notis ad lib. 5 Inst. cap. 37 hos duos in unum conflavit.**

E *50 Cum in solitudine Diolcensi vitam anachoreticam hi duo tyrones insisterent, verosimiliter tentationem redeundi in patriam, de qua num. 27 aliqua diximus, abbati Abrahamo ibidem manifestarunt, & occasione illa cum ipso de mortificatione habuerunt sermonem, qui vigesimam quartam Collationem efficit: nam illic in magna rerum penuria viventes aquam in loco, tribus miliaribus distante, querere cogebantur, quem laborem anachoretis Diolcensibus subeundum esse Cassianus supra num. 44 narravit. Sed jam audiamus Germanum, qui Collat. 24, cap. 10 præter alia paupertatis incommoda, qua cum socio suo patebatur, similem aqua distantiam recenset: Certi sumus, inquit, tam præsentis hujus habitus, quam quotidiana hæc nudipedalia in illorum (videlicet parentum) vicinia nullatenus exercere nos posse; sed ne labore quidem illic simili ea, quæ sunt ad victum necessaria, provisuros; sicut hic etiam aquam cervicibus nostris ex tribus millibus exhibere compellimur: nec nostra enim, nec illorum verecundia hæc nos coram illis agere omnino patietur. Præterea ex cap. 4 ejusdem Collationis constat, squalidum fuisse locum, in quo debebant, cumque ab eremo Calami, Porphyronis, & Scithis diversum esse. Ex his colligo, S. Cassianum cum Germano istam austeram vivendi rationem in Diolco tenuisse, eosque ibi*

qui ab alio homonymo distinguendus est,

vita anachoretica fundamenta ponit,

A ibi fuisse ante annum 394, quandoquidem Abraham Collat. 24, cap. 26 cum ipsis loquitur de S. Joanne Lycopolitano, tamquam adhuc vivente, qui anno 394 obiit, ut die XXVII Martii in Commentario previo ad ejus Vitam num. 3 Majores nostri ostenderunt.

B *51* Forte etiam in Diolco intellexerunt, abbatem Pynusium, qui quondam apud ipsos in monasterio Bethlehemitico latuerat, redisse ad summæ cœnobium, quod est in Ægypto non longe à Panephyli civitate, in lib. 4 Instit. cap. 30 dicitur: facile namque in solitudine Diolceris, quæ a Panephyli non admodum remota est, hujus viri famam & habitationem cognoscere poterunt. At quocumque demum loco illam noverant acquisiverunt, ipsum inviserunt, ut asserit Cassianus lib. 4, Instit. cap. 32 his verbis: Hunc igitur senem pro illa, quæ nobis fuerat apud ipsum in monasterio nostro; familiaritas, cum post hæc in Ægypto studiosissime requisivimus, exhortationem, quam dedit fratri, quem sub nostra præsentia in cœnobia suo recipiebat, quia puto ex hac posse aliquid instructionis accedere, animus est opusculo huic intextere. Collatione 20, cap. 2 Cassianus indicat, quanta hospitalitate ab eo exceptus fuerit: Cum igitur post non longum tempus nos quoque Ægyptum petere sanctæ institutionis desiderium compulisset, summo eum affectu ac desiderio perquirentes, tanta ejus sumus gratia atque humanitate suscepti, ut nos tamquam pristinos syncellitas etiam cellulæ suæ, quam in extrema horti parte construxerat, honoraret hospitio.

52 Quando Pynusium ardua summa perfectio- nis præcepta fratri cuidam tradentem audierant, ita animis ceciderunt, ut putarent, se namquam ad tantam spiritualis sublimitatis fastigium perventuros, quemadmodum Cassianus loco proxime citato fatetur: Tam incomprehensibilia nobis, inquit, tamque mirifica veræ abrenuntiationis culmina videbantur, ut nullo modo illuc humilitatem nostram crederemus posse conscendere. Igitur desperatione dejecti, & ipso etiam vultu intimam cogitationum amaritudinem non celantes, ad beatum senem anxiamente recurrimus. Post hæc cap. 3 ejusdem Collationis causam tristitia, ac pusilli animi perturbationem ipsi candidè & humiliter exponunt. Quare pius abbas cap. 4 dejectos eorum animos erigere cupiens ita virtutem utriusque à se olim in monasterio Bethlehemitico visam laudare incipit: Dilector quidem admodum copiosis humilitatis vestræ fructibus, quos etiam cellulæ illius quondam habitatione susceptus non incuriosa æstimatione perpexi, valdeque congaudeo, quia id quod à nobis omnium Christianorum infimis sola forsitan verborum libertate præcipitur, tanta admiratione suscepistis, ut ea (si non fallor) haud segnus, quam à nobis dicta sunt, impleatis. Cumque (sicut memini) labore operis vestri penè dictorum nostrorum exæquetur industria, ita meritum vestræ virtutis occultatis, tamquam si nulla ad vos eorum, quæ quotidie exercetis, aura pervenerit. Sed quia id ipsum summa laude dignissimum est, quod velut adhuc rudes incognita vobis esse ista sanctorum instituta testamini, id quod à nobis sedulo postulatis, breviter, ut possumus, complectamur: necesse est enim, ut ultra possibilitatem nostram atque virtutem, antiquæ fami-

C *53* *Qui cum eo de penitentia & satisfactione disserunt.*

54 Ex Collatione I, cap. 21 colligo, Cassianum ante annum 394 in solitudine Scythica fuisse: nam Moyses ille de Joanne Lycopolitano, quem supra anno 394 obiisse dixi, ibidem ita loquitur: In quo etiam abbatem nuper Joannem, qui Lyci commoratur, cognovimus fuisse illum. Ex altera verò Collatione apparet, quantà cibi parsimonia hi novi hospites sibi corpus suum macerarent. Cum enim Moyses Collat. 2, cap. 19 illos instrueret de sumptione quotidiani cibi à majoribus astata, post alia sic dicit: Præposuere cunctis illis refectionem solius panis, cujus æquissimum modum in duobus paximaciis statuerunt, quos parvulos panes vix libræ unius pondus habere certissimum est. At illi majorem panis parsimoniam à se servari indicant cap. 20 his verbis: Quod nos gratanter amplexi respondimus, hunc modum nos minime pro continentia reputare: quippe qui integrum eum nequaquam possemus infumere. Ex hac responsione sequi videtur, quod singuli tantum quotidie unum paximacium comederent. Dubitari posses,

liaritatis vestræ pareamus imperio. Tunc Pynusius de poenitentia fine & satisfactione habuit exhortationem, quæ Collationem ordine vigesimam constituit, in cuius fine Cassianus ita scribit: Hucusque abbas Pynusius de satisfactionis indicio ac poenitentia fine differuit: qui licet, ut in ejus cœnobia residere mallems, sollicito deprecaretur affectu, tamen famam Scythiicæ solitudinis invitatos, cum retinere non possent, emisit. Si quis singulare humilitatis exemplum, quod abbas Pynusius bis fugiendo exhibuit, legere cupit, adeat lib. 4 Instit. capp. 30 & 31, ac Collat. 20, cap. 1. Nos interim cum Sancto nostro ad aliam eremum transimus.

§ VI. Commoratio in eremo Scythica.

C Um Cassianus solitariam vivendi rationem, cujus fundamenta in Diolco jecerat, in Scythia vellet perficere; celeberrimos istius eremi anachoretas adiit, ut perfectioribus vita spiritualis documentis imbueretur. Primò illic indivisi abbatem Moysen, de quo Collat. I cap. 1 hæc tradit: Cum in eremo Scythi, ubi monachorum probatissimi patres, & omnium sanctorum morabatur perfectio, abbatem Moysen, qui suavius inter illos egregios flores non solum actuali verum etiam theoretica virtute flagrabat*, institutione ejus fundari cupiens expositum unà cum sancto abbate Germano... pariterque ab eodem abbate ædificationis sermonem fuis lacrymis posceremus (quippe cujus hunc animi rigorem manifestissime noveramus, ut nisi fideliter desiderantibus & cum omni cordis contritione querentibus nequaquam acquiesceret januam perfectionis aperire, ne scilicet, si passim vel nolentibus eam vel tepide sitientibus exhiberet, res necessarias & quæ solis perfectionem cupientibus debent esse compertæ, indignis & fastidiose suscipientibus pandens, aut jactantiæ vitium aut prodicionis crimen videretur incurere) tandem fatigatus precibus nostris, ita exorsus est. Moyses tota hæc prima Collatione de monachi intentione ac fine disserit; in sequenti autem de discretione disputat.

54 Ex Collatione I, cap. 21 colligo, Cassianum ante annum 394 in solitudine Scythica fuisse: nam Moyses ille de Joanne Lycopolitano, quem supra anno 394 obiisse dixi, ibidem ita loquitur: In quo etiam abbatem nuper Joannem, qui Lyci commoratur, cognovimus fuisse illum. Ex altera verò Collatione apparet, quantà cibi parsimonia hi novi hospites sibi corpus suum macerarent. Cum enim Moyses Collat. 2, cap. 19 illos instrueret de sumptione quotidiani cibi à majoribus astata, post alia sic dicit: Præposuere cunctis illis refectionem solius panis, cujus æquissimum modum in duobus paximaciis statuerunt, quos parvulos panes vix libræ unius pondus habere certissimum est. At illi majorem panis parsimoniam à se servari indicant cap. 20 his verbis: Quod nos gratanter amplexi respondimus, hunc modum nos minime pro continentia reputare: quippe qui integrum eum nequaquam possemus infumere. Ex hac responsione sequi videtur, quod singuli tantum quotidie unum paximacium comederent. Dubitari posses,

Discessit in solitudinem Scythicam.

* forte fragarat

ubi collocatus est cum abbas Moyses

AUCTORE
G. C.

qui diversus
videtur à
Moysi, qui ex
latronum du-
ce factus est
eremita.

posset, quanti ponderis sit paximacium, quia ambigua est abbas Moysi locutio, qua significari potest, singulos, vel binos istos parvulos panes unius librae pondus habuisse. Sed Gazæus in notis ad hunc locum recte probat, singula paximacia fuisse panes sex unciarum.

55 Suspicor, Cassianum de eodem Moysi loqui, dum lib. 10 Instit. cap. 25 memorat utile remedium, quod sub initio vite anachoretica contra acediam ab abbate Moysi acceperat: Cum incipiens in eremo commorari, inquit, abbati Moysi omnium Sanctorum summo dixissem, me ægritudine acedie hesternæ die gravissime fuisse confectum, nec ab ea potuisse aliàs liberari, nisi ad abbatem Paulum protinus cucurrissem: Ille; Non te, ait, ab ea liberasti; sed magis ei te deditum ac subditum præbuisi: gravius enim te, ut desertorem ac fugitivum, deinceps adversarius impugnabit, quem de conflictu superatum protinus aufugisse conspexit: nisi de cetero commissa congestione, non desertione cellæ, vel somni torpore ingruentes æstus ejus ad horam evaporare malueris; sed tolerantia potius & conflictu didiceris triumphare. Unde experimento probatum est, acedie impugnationem non declinando fugiendam, sed resistendo superandam. Tillemontius tomo 10 Monument. eccles. pag. 728 contra Gazæum contendit, Moysen illum, quocum Cassianus duas Collationes habuit, famulum istum latronum ducem fuisse. At certe hallucinatur, cum hic Moyses Collat. 2, cap. 2 de se ipso ita loquatur: Memini igitur quondam in annis adhuc pueritiæ constitutus in partibus Thebaidis, ubi beatus Antonius morabatur, seniores ad eum perfectionis inquirentæ gratiâ convenisse. Hac non conveniunt Moysi latronum duci, de quo ipse Tillemontius tomo proxime citato à pag. 63 plane diversa tradit. Sed cum eo tempore plures fuerint hujus nominis anachoretæ, non est promptum definire, quis hic Moyses fuerit.

Cassianus
perfectionis
cap. 25

C

56 Non diu post videntur adisse abbatem Paphnutium, quem Cassianus Collat. 3, cap. 1 sic laudat: In illo choro Sanctorum, qui velut ultra purissima in nocte mundi istius refulgebant, vidimus sanctum Paphnutium vice luminaris magni claritate scientiæ coruscantem. Hic namque presbyter congregationis nostræ, id est, illius, quæ in eremo Scythi morabatur, fuit, in qua ita usque ad extremam duravit ætatem, ut numquam è cella, quam junior cœperat habitare, quæque ab ecclesia millibus quinque distabat, saltem ad viciniora migraverit: nec festius annis tanti itineris spatio die sabbati vel Dominico venturus ad ecclesiam vexaretur; sed nec vacuus quidem reverti exinde contentus, vas aquæ, quam per totam erat hebdomadam sumpturus, cervicibus suis supponens reportabat ad cellam. Cumque nonagenariam excessisset ætatem, numquam passus est, eam juniorum sibi labore deferri. Deinde totam ejus vitam synopsin & alias illius virtutes referre pergit, quas brevitatibus causâ hic non exscribo.

à Paphnutio
presbytero,

57 Hujus igitur magisterio institui cupientes, inquit Sanctus noster cap. 2 ejusdem Collationis, cogitationum etiam stimulis agitatis ad cellam ejus jam die advesperascente pervenimus: qui habito aliquantisper silentio cum proposito nostrum prædicare cœpisset, quod scilicet patriam relinquentes; tot provinciis

pro amore Domini perlustratis, egestatem eremi tolerare & imitari rigorem conversationis illorum tantopere niteremur, quem vix ipsi, qui in eadem necessitate atque inopia nati educatique sunt, sustinerent: respondimus, nos ob id ad doctrinam ac magisterium tetendisse, ut imbui aliquatenus institutionibus ac perfectione tanti viri possemus, quam innumeris documentis inesse eidem senseramus: non, ut illius; quæ tamen in nobis non essent, laudibus gravemur, aut in elatione animi, qua in nostris quoque celulis nonnumquam suggestionem titillabamur inimici, ipsius quoque sermonibus inflaremur. Quamobrem illa nobis potius precabamur infundi, quibus compungi vel humiliari, non quibus nobismetipsis blandiri extollique possemus. Tunc Paphnutius tota hac Collatione, qua ordine tertia est, agere incipit de tribus abrenuntiationibus, & tradit adeo sublimem doctrinam, ut Cassianus in fine cap. 22 fateatur sequentia: His nos sermonibus eruditus abbas Paphnutius è sua cella non tam alacres quam compunctos corde ante medium noctis emisit, hoc nobis præcipuum sua Collatione conferens, ut cum per abrenuntiationis primæ consummationem, quam toto virtutis nisu studebamus implere, attingenda nobis perfectionis culmina crederemus; inciperemus agnoscere, necdum nos cœpisse monachorum fastigia somniare: quippe qui de secunda abrenuntiatione Patrum in cœnobiiis eruditi, tertiam, in qua omnis perfectio continetur, quæque illas inferiores duas multis modis præcedit, ne auditu quidem nos antea percepisse nossemus.

58 Videtur ad idem tempus spectare Collatio & aliis eremitis varia spiritualis vite documenta accipit.
quarta, quam de concupiscentia carnis & spiritus Neo-anachoretæ nostri habuerunt cum abbate Daniele, quem Cassianus Collat. 4, cap. 1 his laudibus extollit: Inter ceteros Christianæ philosophiæ viros, abbatem quoque vidimus Daniëlem, æqualem quidem in omni virtutum genere his, qui in eremo Scythi commanebant, sed peculiariter gratiâ humilitatis ornatum, qui merito puritatis ac mansuetudinis suæ à beato Paphnutio solitudinis ejusdem presbytero, & quidem cum multis junior esset ætate, ad diaconii est prælatus officium: in tantum enim beatus Paphnutius virtutibus ipsius adgaudebat, ut quem vitæ meritis sibi & gratiâ parem noverat, cœquare sibi etiam sacerdotii ordine festinaret &c. Sequitur Collatio quinta, qua cum abbate Serapione de octo principalibus vitiis instituta est, & quam S. Cassianus cap. 27 humiliter de se sentiens ita concludit: Huc usque abbas Serapion de natura octo principalium vitiorum dillectens, latentium in corde nostro passionum genera, quarum causas atque affinitates, cum ab ipsis quotidie vastaremur, nec cognoscere penitus antea nec discernere poteramus, ita lucide reseravit; ut eas quodammodo ante oculos positas, intueri nobis velut in speculo videremur.

59 Nescio, an ad primam vel secundam in Collatio ab Scythi commorationem pertineat Collatio sexta, quam beatus Theodorus abbas de nece Sanctorum instituit occasione quorundam monachorum, qui in Palestina à Saracenis interfecti fuerant. Si sit hic idem Theodorus, de quo Cassianus lib. 5, Instit. cap. 33 & sequentibus meminit, videtur ea Collatio prioris

D

E

F

A priori commemoratiōni adscribenda, quia Cassianus lib. 5, Instit. cap. 35 satis innuit, se eo tempore adhuc rudem fuisse in vita anachoretica, ut apparet ex hac ejus narratione: Hic idem Theodorus cum inopinatus ad meam cellulam in tempesta nocte venisset, quidnam rudis adhuc anachoreta solus agerem, paterna curiositate latenter explorans, meque illico finitā vespertinā solennitate incipientem festum corpus jam reficerē & incubantem psalmsio reperisset, protrahens imo corde suspiria, meoque me vocitans nomine: Quanti, inquit, o Joannes, hora hac Deo colloquuntur, cumque in semetipsis amplectuntur ac retinent, & tu fraudaris tanto lumine, inertī sopore resolutus! At sive hac Collatio sexta ad primam sive ad secundam in Scethi habitationem referatur, solvenda manet difficultas chronologica, ut ex sequentibus apparebit.

quæ de ca-
sione monacho-
rum in Pala-
estina ab Ara-
bis occiso-
rum,

B

60 Sanctus noster Collat. 6, cap. 1 refert sequentia: In Palæstinæ partibus juxta Thecū vīcum, qui Amos prophetam meruit procreare, solitudo vastissima est usque ad Arabiam ac mare mortuum, quo ingressa deficient fluenta Jordanis & cineres Sodomorum, amplissima extensione porrecta. In hac summæ vitæ ac sanctitatis monachi diutissime commorantes repente sunt à discurrētibz Saracēnorum latrunculis interempti. Quorum corpora licet sciremus tam à pontificibus regionis illius, quam ab universa plebe Arabum, tanta veneratione prærepta & inter reliquias Martyrum condita, ut innumeri populi è duobus oppidis concurrentes gravissimum sibi certamen indixerint, & usque ad gladium conflictum pro sancta rapina sit eorum progressa contentio, dum pia inter se devotione decertant, quinam justius eorum sepulturam ac reliquias possiderent; aliis scilicet de vicinia commemoratiōnis ipsorum, aliis de originis propinquitate gloriantibus &c.

habita est,

C

61 Tunc eodem capite exponit, quomodo occasione hujus cædis habuerit cum abbate Theodoro sextam Collationem, cui etiam idcirco titulum de Nece Sanctorum præfixit. Mœsti ad sanctum Theodorum, inquit, singularem in conversatione actuali perreximus virum. Hic namque morabatur in Cellis (de hujus loci ætymologia vide Sozomenum lib. 6 historia cap. 31) qui locus inter Nitriam & Scythiam situs, & à monasteriis quidem Nitriæ quinque millibus distans, octoginta millium solitudine ab eremo Scythi, in qua commorabamur, interveniente discernitur. Cui cum de prædictorum virorum nece querimoniam fudissemus, admirantes tantam Dei patientiam, quod viros scilicet illius meriti taliter permisi permisisset, ut qui alios quoque suæ sanctitatis pondere de hujusmodi liberare tentatione debuerint, ne se ipsos quidem præriperint de manibus impiorum, aut cur Deus admitti in servos suos tantum facinus concessisset &c. Porro Cassianus declarat, quam plenè à Theodoro fuerit satisfactum dubitationi suæ, dum caput 17 istius Collationis sic finit: His itaque compertis, infinitam spiritalis cibi percepimus voluptatem, ita ut ex hac Collatione majore animi gaudio replemur, quam antè tristitiæ super nece Sanctorum fueramus affecti. Non solum enim, de quibus hæsitabamus, edocti sumus, verum etiam illa,

Julii Tomus V.

quæ pro tenuitate sensus nostri inquirere non noveramus, sub illius quæstionis interrogatione cognovimus.

G C.

62 Cardinalis Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 410 num. 58 recte probat, hoc anno aut sequenti exordio in Palæstinam irrupisse barbaros, quorum manus S. Hieronymus vix evadere potuerit. At non placet, quod eminentissimus Annalista numero sequenti addit, nempe Cassianum de hac ipsa barbarorum irruptione meminisse. Quomodo enim occasione hujus irruptionis abbatem Theodorum de cade Sanctorum consilere potuit Cassianus, qui jam antea ex Ægypto discesserat, & in causa S. Chrysostomi ad Innocentium Romanum Pontificem legatione sanctus fuerat, ut ipse Baronius ad annum Christi 404 num. 78 affirmat? Quod si cum eminentissimo viro dicas, Cassianum post hanc legationem profectum esse in Ægyptum, ubique monasticam vitam excolere cepisse, totum Actuum ipsius chronotaxin invertis ac perturbas, ut ex hæcenus dictis facile colligitur, & ex his, quæ deinceps examinanda sunt, manifestius patebit.

E

63 Huc accedit, quod Cassianus de tam serâ in Ægyptum profectioe nullum verbum fecerit, cum tamen alias suas peregrinationes indicare solet. Imò in Præfatione ad libros de Institutis cœnobiiorum ita scribit: Ea, quæ à pueritia nostra inter eosdem (scilicet monachos Syros & Ægyptios, de quibus hic agit) constituti, atque ipsorum incitati quibidianis adhortationibus & exemplis vel agere tentavimus vel didicimus, vel visu percepimus, minime jam possumus ad integrum retinere, tot annorum circulis ab eorum consortio & imitatione conversationis abstracti. Ex his aliisque antea dictis concludo, Cassianum fuisse jūvenem, quando in Ægypto versatus est, qualis minime putandus est, quando pro S. Chrysostomo ad Innocentium Papam legatione fungebatur. Adde quod significet, se tot annorum circulis a monachorum illorum conversatione abstractum esse, ut ea, quæ viderat, vix posset memoriâ tenere. Non igitur video, quomodo hæc barbarorum irruptio & monachorum cædes cum commemoratiōne Cassiani in Ægypto componi possit; nisi dicamus, barbaros sapius in Palæstinam irrupisse, plurisque ab ipsis monachos fuisse interfectos, quod non est improbabile. Certè si Henschenio nostro Vita Cassiani chronologicè ex professo discutienda fuisset ad diem xxviii Maii, qua istorum monachorum martyrium cum Martyrologio Romano retulit, maluisset hæc dubie iteratam aliquoties barbarorum incursionem admittere, quam cum Baronio chronologicè istius vita seram evertere.

F

64 Dum Cassianus prima vice in solitudine Scethica habitabat, non tantum vidit plurimos anachoretas ad summum perfectionis apicem erectos, sed etiam quosdam fraudibus demonis misere deceptos, ut patet ex Collat. 2, cap. 5, ubi abbas Moyses narrat terribile exemplum Heronis, qui post solitariam quinquaginta annorum vitam sese in puteum precipitavit. Recolite id, inquit, quod nuper gestum oculorum vestrorum vidistis obtutibus; senem videlicet Heronem ante paucos admodum dies illusionem diabolicam à summis ad ima dejectum. Dein cap. 24 ejusdem Collationis idem Moyses Cassianum cum sociis sic alloquitur: Quod nuper Benjamin vestrum pertinaciter tenuisse cognoscistis; qui ne quotidie paximacia duo percipiens

Cassianus vidit lapsus, quorumdam everitatum in Scethi,

AUCTORE
G. C.

piens, æquali castigatione continuam parcitatem jugiter retentaret, maluit biduana jejunia semper continuare, dummodo ad refectionem veniens duplicata mensura replet ventris ingluviem, id est quatuor paximacia comedens, desiderata saturitate gauderet, & expletionem ventris sui biduano jejunio quodammodo compararet: qui obstinatione & pertinacia mentis suæ definitionibus potius propriis, quam seniorum traditionibus acquiescens, quali sine suum propositum terminarit, procul dubio meministis.

§ VII. Excursio ad monasterium Bethlehemiticum, & reditus ad eremum Scethicam.

QUAMVIS Cassianus cum socio suo Germano juxta consilium abbatis Josephi in Ægypto manere statuisset, ambo tamen ad cœnobium Bethlehemiticum post septem annos reversi sunt, sive quod ad hoc crebris istorum cœnobitarum litteris monerentur, sive quod sperarent, se facile obtenturos licentiam redeundi ad Scethicam solitudinem, uti re ipsa factum est. Hac omnia referuntur in Collat. 17, cap. 31 his verbis: Hac beatissimi Josephi institutione atque doctrina, velut divino oraculo confirmati, in Ægypto residere maluimus. Sed licet parum deinceps de nostra etiam promissione solliciti, tamen expleto septem annorum numero, sponsonem nostram gratanter implevimus. Excurrentes namque ad cœnobium nostrum illo jam tempore, quo de impetrando ad eremum reditu fiduciam gerebamus, primum senioribus nostris honorem debitum solvimus; deinde animis eorum, qui pro caritatis ardore creberrimis litterarum nostrarum satisfactionibus nequaquam fuerant delinuti, pristinam redintegravimus caritatem, tandemque ad plenum aculeo nostræ sponsonis avulso, his quoque cum gaudio prosequentibus, ad Scythioteicæ solitudinis secreta remeavimus. Non videntur autem tunc diu in monasterio Bethlehemitico hæsisse, cum Cassianus hunc reditum excursoris nomine appelleret.

66 Ad tempus secunda in Scethi commorationis refero Collationem septimam & octavam, quas cum abbate Sereno instituit, quia Cassianus Collat. 7, cap. 3 satis innuit, se jam diu in solitudine habitasse, dum abbati Sereno illic ita respondet: Supputatio temporum ac solitudinis habitatio, cujus contemplatione conjicis, interioris hominis perfectionem nos consequi debuisse, hoc solummodo contulit nobis, ut disceremus, quid esse nequeamus; non tamen fecit esse, quod esse contendimus: nec enim aut desideratæ puritatis fixam stabilitatem, aut robur aliquod firmitatis nos ac scientiæ novimus aliecutos, sed tantummodo confusionis ac pudoris augmenta. Etenim cum omnium disciplinarum meditatio ad hoc quotidianis studiis exerceatur, atque perficiatur, ut à tepidis rudimentis ad peritiam certam stabilemque perveniens, incipiat nosse, quæ primitus vel ambigue vel penitus ignorabat, & firmo (ut ita dixerim) gradu illius disciplinæ qualitate procedens, perfecte in ea ac sine ulla jam difficultate ver-

setur; è contrario me in hujus puritatis studio laborantem id solummodo profecisse reperio, ut sciam, quid esse non possim: ex quo nihil mihi aliud sentio, quam luctum tanta cordis contritione confèrri, ut nunquam scilicet desit materia lacrymarum, nec tamen esse desinam, quod esse non debeo. Hac responsione Sanctus noster etiam non vulgarem animi sui demissionem prodit.

67 Præter eximias hujus abbatis Sereni dotes ac virtutes, quas Cassianus Collat. 7, cap. 1 & 2 exponit, magna ipsius in vitæ frugalitas apparet ex Collat. 8, cap. 1, ubi narrantur sequentia: Consummatis, quæ diei solennitas exigebat, & ecclesiæ congregatione dimissa, reversi ad cellam senis, refecti primum lautissimè sumus: nam pro muria, quæ superjectâ olei guttâ quotidianæ refectioni solebat apponi, modicum liquaminis miscuit, & olei quiddam solito propensius superiudit. Nam illam olei guttam ob hoc unusquisque quotidie refecturus instillat, non ut ejus ex hoc gutturis quamdam percipiat suavitatem (quippe cujus tantus est modus, ut vix ipsius gutturis fauciumque meatus non dicam linire sed pertransire sufficiat;) sed ut hoc usu jaçantiam cordis quæ pro abstinentia distriore blande solet ac latenter irrepere, & stimulos elationis obtundat: quia quanto abstinentia ipsa occultius exercetur, nulloque hominum teste pericitur, tanto subtilius occultatorem suum tentare non desinit. Deinde apposuit salem frictum, olivas ternas, quibus post hæc superintulit canistrum habens cicer frictum, quod illi trogalia vocant, ex quibus quina tantum sumpsimus grana, mixaria bina, caricas singulas: hunc enim numerum in illa eremo quemquam excessisse culpabile est. Hac id adauxi, ut ex hoc pampere convivio colligas temperantiam S. Cassiani, qui se lautissimè refectum affirmat. Obscuriora vocabula, quæ in his ferculis enumerandis occurrunt, à Gazæo in notis ad hunc locum explanantur.

68 Videntur etiam ad hoc tempus referenda tres varias inscriptæ Collationes, nempe vigesima prima & dua sequentes, quas cum Theona Scethica solitudinis æconomus Cassianus habuit: Postquam enim Collat. 21 narraverat, quomodo iste Theonas, relicta uxore, ad monasterium conjugerit, in fine cap. 9 hæc addit: Confestim omni mundana facultate nudatus ad monasterium pervolavit, ubi in brevi tanto splendore sanctitatis & humilitatis enituit, ut beatæ memoriæ Joanne ad Dominum ex hac luce migrante, sancto quoque Helia, viro, qui haud minor decessore suo fuit, similiter decedente, tertius Theonas univerforum præelectus judicio, in diaconicæ ejus dispensatione succederet. Tillemontius tomo 10 Monument. eccles. pag. 59 & 439 dicit, Joannem anno 386 factum esse æconomum Scethicum, atque huic Heliam, & Helia Theonam successisse. Unde tomo 14 ejusdem operis pag. 172 conjicit, has tres Collationes secunda Cassiani in Ægyptum profectio adscribendas esse, quamvis hoc posteriori loco sibi contradicat, & Heliam Joanni præponens stabilitum à se antea successiois ordinem evertat, ut utrumque locum inter se conferre volenti manifestum fiet.

69 Quidquid sit de tempore harum trium Collationum, certe nona & decima cum abbate Isacco habi-

D

E

F

B
Sanctus ex-
currit ad mo-
nasterium
Bethlehemi-
ticum;

C
& ad solitu-
dinem Sce-
thicam rever-
sit;

iterum cum
spiritualis vi-
ta magistris;

Collatio-
nes;

A *habita ad secundam Cassiani commorationem in Scethi pertinent, ut eruitur ex litteris Theophili patriarchæ Alexandrini, quas Tillemontus tom. 11. pag. 461 circa annum 399 scriptas esse existimat. Ipse autem Cassianus Collat. 10, cap. 2 de hac Theophili epistola & turbis eam consecutus ita meminit: Intra Ægypti regionem mos iste antiqua traditione servatur, ut peracto Epiphaniorum die (quem provinciæ illius sacerdotes vel * Dominici baptismi vel * secundum carnem nativitatis esse definiunt, & idcirco utriusque sacramenti solennitatem non bifariè, ut in occiduis provinciis, sed sub una diei hujus festivitate concelebrant) epistolæ pontificis Alexandrini per universas dirigantur Ægypti ecclesias, quibus & initium Quadragesimæ & dies Paschæ non solum per civitates omnes, sed etiam per universa monasteria designentur. Secundum hunc igitur morem post dies admodum paucos, quam superior cum abbate Isaac fuerat agitata Collatio, Theophili prædicæ urbis episcopi solennes epistolæ commearunt, quibus cum denuntiatione Paschali contra ineptam quoque Anthropomorphitarum hæresim longa disputatione disseruit, eamque copioso sermone destruxit.*

* pro &

C

quæ Anthro-
pomorphicæ
contra Theo-
philum Ale-
xandrinum
ciebant.

70 Quod tanta est amaritudine ab universo propemodum genere monachorum, qui per totam provinciam Ægypti morabantur, pro simplicitatis errore susceptum, ut e contrario memoratum pontificem, velut hæresi gravissima depravatam, pars maxima seniorum ab universo fraternitatis corpore decerneret detestandum, quod scilicet impugnare Scripturæ sanctæ sententiam videretur, negans omnipotentem Deum humanæ figuræ compositione formatum, cum ad ejus imaginem creatum Adam Scriptura manifestissime testaretur. Denique & ab his, qui erant in eremo Scythi commorantes, quique perfectione ac scientia omnibus, qui erant in Ægypti monasteriis, præminebant, ita est hæc epistola refutata, ut præter abbatem Paphnutium, nostræ congregationis presbyterum, nullus eam ceterorum presbyterorum, qui in eadem eremo aliis tribus ecclesiis præsidebant, nec legi quidem, aut recitari in suis conventibus profus admitterent. Eminentissimus Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 400 num. 53 hæc Anthropomorphitarum turbas refert. Sed sive anno 399 sive 400 hæc contigerint, nihil nostræ interest, cum ex his saltem constet, quibus Collationes Isaaci abbatis ad secundam Cassiani habitationem in Scethi spectare.

B

Videtur San-
ctus ex eremo
Scethica ad
alias solitudi-
nes,

71 Non est dubium, quin Cassianus interdum ex Scethi ad alias eremos excurrens: nam lib. 5 Instit. cap. 29 testatur, quod viderit senem, Machetem nomine, à turbis fratrum eminus commorantem. Perrexit etiam ad abbatem Theodorum, qui octoginta millium solitudine ab eremo Scythi distabat, ut supra num. 61 notavimus. Forte etiam adiit anachoretam Paulum, de quo lib. 10, cap. 24 narrat sequentia: Denique abbas Paulus probatissimus patrum, cum in eremo vastiore consistens, quæ Porphyrio nuncupatur, palmorum fructibus & horto modico securus, haberet sufficientem alimoniam suæ victusque substantiam, nec posset aliquid aliud, unde sustentaretur, operis exercere, eo quod ab oppidis & habitabili

Julii Tomus V.

terra septem mansionibus (id est itinere septem dierum) vel eo amplius deserti illius separaretur habitatio, plusque expereretur pro mercede vecturæ, quam valere posset pretium operis defudati; collectis palmarum foliis, quotidianum pensum, veluti exinde sustentandus, à semetipso jugiter exigebat. Cumque opere totius anni antrum ejus sufflet impletum, id quod sollicita cura laboraverat, singulis annis supposito igne concremabat: in tantum probans, sine opere manuum nec in loco potest monachum perdurare, nec ad perfectionis culmen aliquando conscendere. Lib. 5 Instit. cap. 23 & sequentibus meminit plurimum anachoretarum, quibuscum egit; sed non assignat locum, in quo habitabant.

72 Præterea certum est, quod S. Cassianus proposuerit remotam Thebaïdos eremum penetrare, ut ipse Collat. 11, cap. 1 asserit. Videtur autem istud propositum executioni mandasse, cum lib. 2 Instit. cap. 3 loquatur hoc modo: Itaque per universam Ægyptum & Thebaïdem, ubi monasteria non pro uniuscujusque renuntiantis instituantur arbitrio, sed per successiones & traditiones majorum usque in hodiernum diem vel permanent vel permanura fundantur, legitimum orationum modum in vespertinis conventibus seu nocturnis vigiliis vidimus retentari. Deinde lib. 4 Instit. cap. 1 memorat regulas Tabennensiorum, quorum in Thebaïde est cœnobium, eoque à monachis Ægyptiis distinguit. Denique Castor Aptensis episcopus in epistola ad Cassianum hæc habet: Te quidem potissimum orientalium cœnobiorum doctrinam expertum tenemus, maximeque Ægyptiorum & apud Thebaïdem fundatorum. Meneæ impressa, ex quibus supra num. 6 elogium Sancti nostri exhibuimus, alias peregrinationes per Pontum & Cappadociam aliasque regiones ipsi attribuit. At non constat, Cassianum eas omnes instituisse, quamvis lib. 4 Instit. cap. 19 de cœnobii variarum regionum ita meminerit: Per cunctam namque Mesopotamiam, Palæstinam & Cappadociam, ac totum Orientem singulis hebdomadibus vicissim fratres ad hæc officia sibi reddenda succedunt. Certe potius istarum regionum mores ab aliis audire. Nescio, an Cassianus Thebaïdem aliasque eremos tempore prima vel secunda commorationis in Scethi viderit.

73 Etiam ignoro, quot annis secunda vice Cassianus in solitudine Scethica manserit. Solummodo ex memorata Theophili Alexandrini epistola colligitur, quod circa annum 400 adhuc in ea vixerit, & aliunde certum est, quod anno 404 Constantinopoli fuerit. Quare ex hactenus dictis Systema quoddam chronologicum conficio, quod erudito lectori examinandum corrigendumque propono. Primo juxta ea, quæ supra num. 24 diximus, verosimile est, quod Cassianus ante annum 385 Bethlehemo in Ægyptum discesserit. Dein post septem annos in ea regione transactos ad cœnobium Bethlehemiticum rediit, & paulo post iterum Ægyptum repetiit, quam forte circa annum 401 ob turbas inter monachos Ægyptios & patriarcham Alexandrinum exortas deseruit. Inde venit cum Germano Constantinopolim, ubi à Joanne Chryostomo diaconus ordinatus causam istius strenue defendit, & ob eam rationem anno 405 Romam profectus est, quæ omnia sequenti paragrapho testimoniis veterum scriptorum confirmabimus.

& nominatim ad Thebaïdem emigrasset

E**F**

sed nescitur, quot annis secunda vice in Scethi manserit

AUCTORIBUS
G. C.

§ VIII. Discessus Constantinopolim, diaconatus, iter Romanum, sacerdotium & alia.

Suspitor, Cassianum cum Germano non diu post annum 400 Constantinopolim venisse, & ab episcopo, sacris Ordinibus fuisse initiatos; sed haud dubie jam aliquo temporis spatio illic vixerant, antequam Cassianus ad diaconatum & Germanus ad sacerdotium promoverentur. Quidquid sit de ordinationis anno, qua certe ante legationem Romanam anno 405 facta est, Cassianus lib. 7 de Incarnatione cap. 31 gloriatur, quod Joannem Chrysostrum habuerit magistrum, & sese ab illo inter sacros ecclesiae Constantinopolitanae ministros adfuitum fuisse testatur his verbis: Unde ego quoque ipse humilis atque obscurus nomine, sicut merito, licet mihi inter eximios Constantinopolitanae urbis antistites locum magistri usurpare non possim, studium tamen discipuli affectumque praesumo: adoptatus enim à beatissimae memoriae Joanne episcopo in ministerium sacrum, atque oblatum Deo, etsi corpore absum, affectu illic sum, & illi dilectissimo mihi ac venerandissimo Dei populo, etsi nunc praesentia non admitteor, tamen mente conjungor. Et hinc est, quod condolens ei atque compatiens, in vocem nunc tristitiae communis ac doloris erupi, & quod unum potui, per opusculorum nostrorum debilem querimoniam, quasi pro membrorum atque artuum meorum infirmitate clamavi. Etenim si juxta Apostolum, dolente quidem minore corporis parte, condoleret major atque compatitur; quanto magis dolente majore, minorem compati oportet? Inhumanissimum quippe est, ut in uno atque eodem corpore majorum infirmitatem minora non sentiant, cum minorum majora patiantur.

79 Deinde cives Constantinopolitanos hortatur ad fugiendam Nestorii haesim, tenendamque Catholicam veterum doctorum doctrinam, & ea occasione in S. Joannis Chrysostrami laudes ita exornat: Unde obsecro ac deprecor omnes vos, qui intra Constantinopolitanae urbis ambitum sitis, & per affectum patriae cives mei, & per unitatem fidei fratres mei estis, ut separatis vos ab illo, ut scriptum est, lupo rapaci, qui devorat Dei populum, sicut cibum panis. Ne tetigeritis quidquam illius, quia sunt omnia in interitum. Exite de medio ejus, ac separamini, & immundum ne tetigeritis. Mementote magistrorum veterum, sacerdotumque vestrorum; Gregorii nobilis per orbem, Nestarii sanctimoniam insignis, Joannis fide ac puritate mirabilis: Joannis, inquam, Joannis illius, qui vere ad similitudinem Joannis Evangelistae, & discipulus Jesu & apostolus, quasi super pectus Domini semper affectumque discubuit. Illius, inquam, mementote, illum sequimini, illius puritatem, illius fidem, illius doctrinam ac sanctimoniam cogitate. Illius mementote semper doctoris vestri ac nutritoris, in cujus quasi gremio quodammodo amplexuque crevisti: qui communis mihi ac vobis magister fuit; cujus discipuli atque institutio sumus. Illius scripta legite, illius informationem te-

nete, illius fidem ac meritum amplexamini. Quod etsi assequi grande est ac difficile, sequi tamen pulcrum atque sublime: quoniam in summa rerum non adeptio tantum, sed etiam imitatio ipsa laudanda est: quia numquam fere aliquis ejus rei portione ad plenum caret, ad quam scandere ac pervenire contenderit. Ille ergo vobis in sensu semper & quasi in conspectu sit; ille in animo atque in cogitatione versetur. Ille denique ipse vobis etiam haec, quae à me sunt scripta, commendet: quia haec, quae ego scripsi, ille me docuit; ac per hoc non tam mea haec, quam illius, esse credite: quia rivus ex fonte constat, & quidquid putatur esse discipuli, totum ad honorem referri convenit magistri.

76 Ex hoc elogio corrui quadam fabula, nescio quo tempore primum nata, quam Sigebertus Gemblacensis in Chronico ad annum Christi 427 ita tradit: Cassianus de ecclesia Constantinopolitana à Joanne Chrysostramo ejectus, & in Massilia Galliae presbyter ordinatus, multa scripsit, inter quae etiam compertas in Aegypto Vitas patrum, doctrinasque & regulas, datis ad plurimos libris, exponit. Tribemius in opere de scriptoribus ecclesiasticis secutus est eundem errorem, quem eminentissimus Baronius in Annalibus ad annum Christi 404 num. 78 refutat, ubi simul verosimilitudinem hujus fabulae originem ita detegit: Hic advertite, erroris quidem meae sententiam lapsos, qui tradunt, hunc ipsum à Joanne Chrysostramo diaconum ordinatum, atque post aliquot annos ab eodem expulsam, Massiliam profectum, illic ordinatum esse presbyterum. Sed dicant, velim, quando hunc expelli ab eo contigit, qui etiam post ejus exilium in ipsius Joannis obsequio perseverasse cognoscitur, & pro eo functus legatione ad Innocentium? Sed puto, occasionem errandi inde manasse, ut qui pro Joanne Chrysostramo, sicut alii ejus ecclesiae clerici, esse reperitur expulsus, eundem per Joannem ipsum ejectum existimarent: nam non ab ipso, sed ejus causam tunc contigit, cum reliquis extorrem fieri. Ceterum antiquorum nullus hujusmodi notam Cassiano inuisse legitur. Verum ipse Cassianus in libris, quos de Christi Incarnatione conscripsit, erga memoriam ejusdem Joannis Chrysostrami satis videtur esse propensus & gratus, utpote qui saepe eum laudibus haud vulgaribus celebret, & quod majus videri debet, quidquid ipse sciret, liberaliter eidem acceptum refert. Nunc ab hac digressionem ad historia nostra seriem redeamus.

77 Cum Theophilus Alexandrinus anno 403 Joannem Chrysostrum in synodo ad Quercum condemnare vellet, misit ad eum sanctus presbyter ex episcopos & duos presbyteros, inter quos posterioribus erat quidam, nomine Germanus, ut Chrysostramus ipse asserit in epistola, ad Innocentium Papam anno 404 scripta, qua in novissima Parisiensi Operum illius editione tomo 3 a pag. 515 legitur. Germanus autem ille videtur fuisse viduus Cassiani socius: unde concludi posset, illum jam ab anno 403 ad sacerdotii dignitatem fuisse evehum. Probabilissime anno 404, quo S. Chrysostramus in exilium pulsus est, & ecclesia cathedralis deflagavit, Germanus & Cassianus erant sacrorum vasorum custodes, ut ex mox dicendis intelligatur: cum enim calumniatorum Joannis Chrysostrami inter alia sanctum presulem insensit,

D

unde vult fabula, qua ipsum à Chrysostramo ejectum tradit.

E

F

Tendit cum Germano Romanam, ut Chrysostrami defensionem daret.

A *enfassent, quod pretiosa ecclesia vasa sibi retinuis-*
set, Germanus presbyter cum Cassiano diacono Ro-
manam anno 405 missus est, ut coram Innocentio
Pontifice archiepiscopum Constantinopolitanum con-
tra adversariorum calumnias defenderet. Tunc au-
tem hi legati prater alia innocentia testimonia Ro-
manis iudicibus exhibuerunt indicem sacra supel-
lectilis, qua in incendio anni prateriti prodigiose
conservata fuerat.

78 Fuit hanc rerum gestarum seriem audire
ex coevo auctore (an is Palladius Helenopolitanus
episcopus, an alius fuerit, jam non disputo) qui
Vitam S. Chrysostomi per modum dialogi conscripse,
& quem Emericus Bigotius anno 1680 Parisiis
Græco-latino edidit. Ille igitur in editione jam ci-
vata pag. 92 & 93 miram ecclesiastici thesauri
inter flammam conservationem ita refert: In hunc
igitur modum ignis circumvolans & inundans
tamquam mare violento Austro jactatum, ve-
luti signo dato progrediens, vicinas circum-
quaque ædes citra discrimen corripuit, &
foliæ ædiculæ, in qua vasorum reposita erat
copiâ, pepercit: aurum non reveritus aut
reliquam argenti supellectilem, sed ut ne
locum mentiendi calumniatoribus daret ad-
versus justum, quasi ipse pulcherrima quæque
sibi vindicasset. Ita ignis agitatus retrorsum
se reflectebat, pervestigans invidiam eorum,
qui hæc perpetrarant ad revincendam Theo-
phili infantiam, in eo quod ob sacra vasa
Joannem eiecisse se comminiscitur.

79 Idem auctor synchronus apud Bigotium pag.
27 narrat aliqua ex his, quæ anno sequenti Ro-
ma in causa Chrysostomi contigerunt. Post Palla-
dium, inquit, advenere Germanus presby-
ter unâ cum Cassiano diacono, qui erant e
partibus Joannis, viri religiosi, litteras to-
tius cleri Joannis reddentes, quibus scribunt
ecclesiam ipsorum vim atque tyrannidem per-
pessam esse, ipsorum episcopo militari manu
objecto atque in exilium acto per factionem
Acacii Beroæ episcopi, Theophili Alexan-
driæ, Antiochi Ptolemæidos & Severiani Ga-
balorum. Interea breviculum prædicti osten-
derunt, quo pretiosa vasa tradiderant coram
judicibus, studio præfecto urbis, & Euty-
chiano præfecto prætorii, & Joanne Comite
thesaurorum, & Eustathio quæstore, ac ta-
bulariis, in auro, argento & vestibus, ca-
lumniam à Joanne episcopo depellentes. Eo-
rumdem legatio ad sedem Apostolicam confirma-
tur ex litteris Innocentii Papa, anno 405 ad cle-
rum & populum Constantinopolitanum scriptis,
quas Sozomenus lib. 8 Historia ecclesiastica cap. 26
refert; & quarum hoc est initium: Innocentius
episcopus presbyteris & diaconis & universo
clero ac populo ecclesiæ Constantinopolitanæ,
quæ est sub Joanne episcopo, dilectis fratribus
salutem. Ex litteris caritatis vestræ, quas
per Germanum presbyterum & Cassianum dia-
conum misistis, scenam malorum, quam ob
oculos posuistis, anxia sollicitudine cognovi,
quantisque ærumnis & calamitatibus fides la-
boret, repetita sæpius lectione perpexi.

80 Hactenus chronologicam Actorum seriem ut-
cumque prosecuti sumus; sed jam in Sancti nostri
Vita occurrit hiatus, quem vix divinando supple-
re possumus. Quidam existimant, peracta legatio-
ne, ipsam Roma substituisse usque ad captam ab
Atarico Gothorum rege Urbem, atque inde Mas-
siliam navigasse: alii verò suspicantur, eum ad

monasterium Bethleemiticum redisse, & post mo-
nasterii illius devastationem demum anno 416 ex
Syria in Galliam Narbonensem venisse. Nec de-
sunt, qui velint, illum in Ægyptum remeasse.
Maxime miror, illos hanc conjecturam amplexos
esse, qui anno 1662 Officia propria Massiliensis ec-
clesiæ ediderunt, correctoresque istos, multis aliis
cautè rescissis aut mutatis, lectioni quinta confi-
dentè inseruisse hæc verba: Mortuo Chrysosto-
mo, in Ægyptum abiit, atque inibi ex so-
litariorum exemplis & disciplina libros Col-
lationum inclytos collegit. Hac conjectura no-
bis plane improbabilis videtur, quia ipse Cassia-
nus in Præfatione ad Castorem significat, sese lon-
go annorum spatio ab Ægyptiis monachis abstr-
atum fuisse, dum Collationes conscriberet, ut supra
num. 63 indicavimus. Videri etiam possunt, quæ
Tillemontius tomò 14 Monument. eccles. pag. 174
hæc assertioni opponit. Alii denique alia excogi-
tarunt, ita ut hic tot sint sententiæ, quot capita.
At cum omnes hæc opinioniones nullo antiquitatis te-
stimonio nitantur, nullam ex illis eligimus, sed
potius ingenuè fateamur, nos ignorare, quò Cas-
sianus post legationem Romanam diverterit. Ex
Gennadio solum constat, Cassianum Massilia va-
ria gessisse, ibidemque usque ad obitum mansisse,
ut paragrapho sequenti singillatim discutiemus.

81 Dubito, an ulterius differre debeam sacer-
dotium S. Cassiani, cum ob varias opinioniones non
sit certum, quo tempore aut loco illam dignitatem
susceperit. Antiquiores lectiones ecclesiæ Massi-
lensis, quas § I dedimus, disertè hæc habent:
Cum vero Constantinopoli esset à Joanne
episcopo magno diaconus ordinatus, Romam
adiit, ibique ad presbyteratus gradum est e-
vedus. Eadem tradit Chronicon Massiliense, quod
Guesnæus noster suo Cassiano illustrato immiscuit,
& juxta quod lib. 1, cap. 39 asserit, Sanctam
nostram Roma ab Innocentio Papa ad sacerdotar-
lem dignitatem promotum fuisse. Tillemontius to-
mo 14 Monument. eccles. pag. 174 dicit, eum
potuisse Roma aut alicubi in Oriente ordinari pre-
sbyterum, si noster sit Cassianus iste presbyter,
qui Roma circa annum 414 laboravit ad conci-
liandam unionem inter ecclesiam Romanam & An-
tiocenam. At Officia propria Massiliensia anni
1662 lectionem sextam ita recitandam præscribunt:
Tantis onustus meritis, & tantis ornatus vir-
tutibus, nondum erat sacerdos Cassianus.
Multis ergo laboribus, procellisque superatis
Massiliam, velut in tranquillum portum, se
recipiens, presbyter factus est. Videtur idem
indicare Gennadius, dum dicit, quod fuerit Con-
stantinopoli à Joanne magno episcopo dia-
conus ordinatus, apud Massiliam presbyter.
Eisdem opinioni favet concilium Romanum, quod
anno 494 sub Gelasio I Papa celebratum est, ubi
apud Labbeum nostrum tomò 4 Conciliorum col.
1265 vocatur presbyter Galliarum. Verum a-
lii hæc ita explicant, acsi tantum inter presbyte-
ros Massilienses cooperatus fuerit, & clerico istius
ecclesiæ adscriptus, ut habet Guesnæus noster lib. 1
Cassiani illustrati cap. 50.

AUCTORE
G. C.§ IX. Gesta, scripta & mors
Massiliæ.Sanctus Mas-
silia duo mo-
nasteria con-
didit.

Nescio, quo anno aut qua occasione Sanctus noster Massiliam migraverit. Solum constat, ab ipso illic edificata fuisse duo monasteria, quæ circa finem seculi v adhuc subsistebant, ut Genadius in Catalogo virorum illustrium cap. 62 tradit his verbis: Cassianus, natione Scytha, Constantinopoli à Joanne Magno episcopo diaconus ordinatus, apud Massiliam presbyter, condidit duo, id est virorum & mulierum, monasteria, quæ usque hodie exstant. De loco, in quo cœnobium monialium situm fuerit, nonnulla est controversia: nam Guesneus noster in Cassiano illustrato post amplam istius parthenonis descriptionem, quam lib. 2, cap. 17 dederat, in eodem opere lib. 2, cap. 25, pag. 508 sic scribit: Nec omittendum hoc loco parthenium cœnobium nostræ Dominæ de Yvelino, vulgo de Veauue, à Cassiano fundatum in opidano Massiliæ territorio, cui iidem pene natales fuerunt, qui ipsi monasterio S. Victoris. At Dionysius Sammaritanus in ultima Gallia Christiana editione tomo 1, col. 695 Guesnei opinionem ita rejicit: Sancti Salvatoris apud Massiliam monasterium feminarum ordinis sancti Benedicti fundatum est à Cassiano, ut legere est in his, quæ præmissimus, agendo de cœnobio Victorino, juxta quod situm erat, non verò in loco, quem ei assignat Guesneus. Nos in hac re judicium ferre non possumus. Quare ipsi Massilienses hanc litem dirimant.

quinque
monachorum
millibus præ-
fuisse dicitur,
quod hic ali-
quo sensu ex-
plicatur.

C

83 Facilius inter scriptores convenit de monasterio virorum, quod omnes etiamnum hodie abbatiam S. Victoris appellant. In jam sepe memoratis Lectionibus ecclesiæ Massiliensis dicitur S. Cassianus ibidem quinque millibus monachorum præfuisse. Eldebertus Mimatenis episcopus in diplomate, quod anno 1060 in favorem monasterii S. Victoris Massiliensis dedit, quodque Dionysius Sammaritanus tomo 1 Gallia Christiana inter instrumenta pag. 23 edidit, etiam tantum monachorum numerum sic adstruit: Sicut audivimus & ex parte didicimus, cœnobium illud, cum tantæ antiquitatis nobilitatis esset, ut quinque millia monachorum inibi habitantium abbas beatus Cassianus, doctor præclarissimus, in eo nunc corpore requiescens, existeret, sicut in libris reperitur, quos ipse composuit &c. Legi equidem epistolam Castoris, a Gazao typis vulgatam, in qua Cassianus vocatur pater Dei servorum; sed ipse Sanctus noster nusquam in Operibus suis meminit tantæ multitudinis, quam tamen Eldebertus in libris ejus reperiri significat. Imo vix adduci possum, ut credam, quinque monachorum millia in uno cœnobio Massiliæ habitasse. Quare potius accedo ad jam sepe laudatos Breviarium Massiliensis corretores, qui in Officiis propriis anni 1662 hoc ita legendum proponunt: Primus monachos in Galliam introduxerit legitur, & divisorum hinc inde quinque millium pater extitit & exemplum. Sic nempe intelligi potest, quomodo Cassianus quinque monachorum millibus præfuerit, quia diversa cœnobiorum regulas ab ipso præscriptas sequebantur, & cum tamquam patrem spirituales agnoscebant, ut non obscure eruitur ex mox citata Castoris epistola, ac ipsi

Cassiani lucubrationibus, de quibus jam nonnihil dicendum est:

D

84 Castor, qui ante annum 419 Aptensem cathedram ascendisse dicitur, humillimis litteris rogavit Cassianum, ut monachis à se recenter congregatis certam vivendi rationem præscriberet, & post alia venerationis suæ indicia sic ipsum alloquitur: Te ergo, charissime pater, quæ possumus charitate prævenimus, quo pia ac inexhausta exuberantia nihil promerere sapientibus nobis subvenias, & quibus præmines exercitiis, sub quibus præpollens mens & membra creverunt, nos neophytos & mundialis pompæ accurationibus illectos excitare non differas. Te quidem potissimum Orientalium cœnobiorum doctrinam expertum tenemus, maximeque Ægyptiorum & apud Thebaidem fundatorum: præsertim cum & loca, Dominicam nativitate insignia, tuâ sint illustrata præsentia. Quocirca cum sis omnium studiorum catholicorum disciplinam refertus, te quoque convenit, nos scientiæ inopes non præterire. Poscimus namque tuam paternitatem, ut instituta monasteriorum, quæ per Ægyptum & Palæstinam florere ac institui vidisti, & servanda sanxisti, & sicuti ibi à patribus tradita sunt, simplici sermone in nostro rudi monasterio adhibere complanata non abnuas, & eloquiorum tuorum melliflua suavitate exuberantia verba diffundens, nostram diu arentia corda rigare non differas; ex quo, abjecta sterilitate, fruges justitiæ valeant pullulare. Unde reor, si quid proficere nos possibile fuerit, te quoque potiori merito munerandum, si paterni laboris obedientiam inertium mentes qualemcumque reddiderint habilem servitum. Vale pater Dei servorum, & memento nostri.

Rogavit Ca-
storis episcopi,
qui novo suo
cœnobio pe-
tieras regna-
bat,

E

85 Sanctus noster in præfatione ad libros de Institutis cœnobiorum huic epistola quodammodo respondens varias offert rationes, quibus ostendat, sese nunquam ejus petitioni consenturum fuisse, nisi me ad hæc, inquit, fiducia tuæ sanctitatis animaret, & sponso, quod vel tibi hæc nugæ forent acceptæ, qualescumque sint; vel eas congregationi fratrum in novello tantum monasterio commorantium deputares: qui si quid à nobis minus forsitan caute prolatum fuerit, & piè relegant & cum venia indulgentiore sustinent, fidem potius mei sermonis, quam venustatem eloquii requirentes. Deinde descriptionis suæ argumentum ita exponit: Quapropter, beatissime papa (ex hoc titulo colligo, Castorem fuisse episcopum, quando Cassianus ad eum scribebat) unum religionis & humilitatis exemplar, tuis precibus animatus, secundum vires ingenii mei opus, quod injungis, aggrediar; & ea, quæ omnimodis intacta relicta sunt ab anterioribus nostris, utpote qui audita potius quam experta describere tentaverunt, velut rudi monasterio, & veritate sitientibus intimabo. Nec plane mirabilium Dei signorumque narrationem studebo contexere; quæ quamvis multa per seniores nostros & incredibilia non solum audierimus, verum etiam sub obtutibus nostris perspexerimus impleta, tamen, his omnibus prætermittis, quæ legentibus præter admirationem nihil amplius ad instructionem perfectæ vitæ conferunt, instituta eorum tantummodo ac monasteriorum regulas, maximeque principalium vitiorum, quæ octo ab eis de-

Cassianus de-
signat quod-
dam opus.

F

A designantur, origines & causas curationefque secundum traditiones eorum, quantum Domino juvante potuero, fideliter explicare contendam. Denique pramonet, se quasdam Orientalium monachorum regulas ad Gallicam regionem accommodaturum.

B *86 Hunc igitur in finem Cassianus conscripsit ea, quæ de Institutis cœnobiorum, & de octo principalium vitiorum remediis, duodecim libellis Domino adjuvante, digesta sunt, ac ipsemet in præfatione ad primam Collationem loquitur. Photius in Bibliotheca cod. 197 indicat, sese illa Cassiani opuscula, aut saltem eorum compendium Græcè legisse; sed quatuor prioribus libris ab octo sequentibus, tamquam diversum opus, distinguit; cum tamen ipse Cassianus in præfatione ad Collationem undecimam dicat, se instituta cœnobiorum duodecim libellis complecti esse. Videri etiam potest Græcus ejusdem scripturæ titulus apud Lambecium lib. 4 Bibliotheca Casarea pag. 167. Gennadius autem in editione Miræ cap. 61 hanc Incubrationem ita dividit: Scripsit, experientia magistrante, literato sermone, & ut apertius dicam, sensu verba inveniens & actione linguam moventis, res omnium monachorum professioni necessarias, id est, de habitu monachi & de canonico orationum modo atque psalmodiarum, qui in monasteriis Ægypti die noctuque tenetur, libros tres; Institutionum librum unum; de origine & qualitate ac remediis octo principalium vitiorum libros octo, singulis scilicet de singulis vitiis expediens. Mulo ipsius Cassiani iudicio acquiescere, qui in textibus jam allatis & lib. 5, cap. 1 se idem opus prosæque ita significat: Quintus nobis, juvante Deo, liber iste procuditur: nam post quatuor libellos, qui super Institutis monasteriorum digesti sunt, nunc arripere collationem adversus octo principalia vitia, vestris orationibus Domino confortante, disponimus.*

B *87 Hi duodecim libelli tantopere Castori placuerunt, ut etiam à Cassiano alia opuscula ex peteret, quæ tamen, morte præventus videre non potuit, sunt Cassianus in præfatione ad decem Collationes patrum exponit hoc modo: Nunc autem quia dereliquens nos pontifex supradictus (videlicet Castor, de quo paulo ante locutus fuerat) migravit ad Christum, has interim decem Collationes summorum patrum, id est anachoretarum, qui in eremo Scythica morabantur (quas ille incomparabili flagrans studio sanctitatis, simili sibi jusserat sermone conscribi, non perpendens præ multitudine charitatis, quanto infirmas cervices pondere prægravaret) vobis potissimum, o beatissime papa Leonti; & sancte frater Elladi, credidi consecrandas. Alter siquidem vestrum memorato viro & germanitatis affectu & sacerdotii dignitate, & quod his majus, sancti studii fervore conjunctus, hereditario fraternum debitum jure deposcit: alter anachoretarum instituta sublimia, non ut quidam, propria aggressus est præsumptione sectari, sed legitimum doctrinæ tramitem, sancto Spiritu suggerente, pene antequam diceret apprehendens, non tam suis adinventionibus, quam illorum traditionibus maluit erudiri.*

C *88 Sed decem ista Collationes necdum expleverunt desiderium Honorati & Eucherii, qui etiam alias flagitarunt, nisi Cassianus in præfatione ante Collationem undecimam satis declarat*

C *his verbis: Proinde quia fidei vestræ arguere fervori nec illa Instituta cœnobiorum, quæ duodecim libellis ad beatæ memoriæ episcopum Castorem, quò potuimus sermone conscripsimus, nec decem Collationes in Scythica eremo commorantium patrum, quas præcipientibus sancto Elladio & Leontio episcopis, utcumque digessimus, satisfacere potuerunt, nunc etiam ut itineris nostri ratio & ordo cognoscatur, trium in alia eremo existentium, quos primos vidimus, patrum septem Collationes, pari conscriptas stylo, vobis credidi consecrandas, quibus ea, quæ de perfectione in præteritis nostris opusculis obscurius forsitan comprehensa vel prætermissa sunt, suppleantur. Si vero sanctam studii vestri sitim etiam hæc satiare non quiverint, septem alias Collationes, quæ ad sanctos, qui in Stœchadibus consistunt insulis, emittendæ sunt fratres, desiderium, ut arbitror, vestri ardoris explebunt. Si Honoratus fuerit celebris iste præsul Arclatensis, ut Tillemontius alique verosimilimum putant, sequitur, has septem Collationes scriptas esse ante annum 426, quò Honoratus Arclatensem cathedram ascendit: nam Cassianus in jam dicta præfatione significat, eum adhuc ingenti fratrum cœnobio præfuisse, cum hæc scriberet, eumque fratris nomine compellat, quò familiari modo episcopum non alloqueretur. Neque diu ante hunc annum 426 videntur conscriptæ, cum in præfatione septem sequentium Collationum, quas jam promiserat, Honoratum titulo episcopi honoret.*

C *89 Paulo post videtur septem ultimas Collationes conscripsisse: loquitur enim de Honorato episcopo, qui anno 429 obiit, tamquam adhuc vivente, cum alibi Castorem mortuum beatæ memoriæ episcopum appellet. Dedicavit autem eas monachis incolentibus insulas Stœchadas, quæ nunc vulgo vocantur les isles d'Hieres, & de quarum nomine, numero ac situ suse agit Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum à pag. 531. Sic vero ante Collationem decimam octavam præfatur: Emensis, juvante gratia Christi, decem Collationibus patrum, quæ exigentibus beatissimis episcopis Elladio ac Leontio, utcumque digestæ sunt; septem alias beato episcopo Honorato, sancto quoque famulo Christi Eucherio dedicavi. Totidem & nunc vobis, o sancti fratres Joviniane, Minervi, Leonti, & Theodore, credidi deputandas. Posterior siquidem vestrum illam cœnobiorum sanctam atque egregiam disciplinam in provinciis Gallicanis antiquarum virtutum distractione fundavit: ceteri vero non solum cœnobiolem possessionem apprime monachos expetere, verum etiam anachoreticam sitire sublimitatem vestris institutionibus provocatis. Ea namque Collationes istæ summorum patrum disputatione contextæ sunt, & ita omnibus temperatæ, ut utrique professioni, qua non solum occiduas regiones, verum etiam insulas maximis fratrum catervis fecistis florere, conveniant, id est, ut non solum hi, qui adhuc in congregatione laudabili subjectione perdurant, sed etiam illi, qui haud longe à vestris cœnobiis secedentes anachoretarum sectari gestiunt disciplinam, pro conditione locorum ac status sui mensura plenius instruantur.*

AUCTORIS
G. C.

B *quibus deus- que alias se- tem adju- git*

B *90 Quis-*

AUCTORE

G. C.
qua omnia
opera ascetica
Latine exaravit.

90 Quare hic posset, quo idiomate Cassianus libellos suos conscripserit, cum Trithemius in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum apud me pag. 52 de ipso sic loquatur: Scripsit experientia magistra plura opuscula, in quibus etiam apud interpretem venustas eloquii conspicitur. Cur hic de interprete sit mentio, cum Cassianus jam memorata opera Latine exaraverit, ut ipsemet manifeste indicat, dum in Prefatione ad decem Collationes dicit, a se proclues monachos Aegyptios, quodammodo suis Institutis incorporatos, & quod est majus, Latino disputantes eloquio? Praeerea Collat. I, cap. 5 haec habet: Quod evidentius in Graeco ponitur, κατὰ τὸν δῶνον, id est, secundum destinationem prosequor. Hic satis ostendit auctor, se Latine scribere, dum textum Graecum citat ad illustrandam sententiam Latinam. Passim occurrunt alia, qua ipsum Latine scripsisse evincant, ut videtur apud Guesnauum lib. I Cass. illust. cap. 59. At, inquit, quomodo Cassianus linguam Latinam didicit, cum a pueritia in monasterio Beithemiteo vixerit? Respondet cum Tillemontio, tunc temporis plurimos ex Occidente ad visitanda sacra Palaestina loca confluisse, & quosdam forte in monasterio Beithemiteo permansisse, a quibus Cassianus facile linguam Latinam discere potuit. Adde, quod quaecumque hujus lingua notitia postea Romae Massilia perficere poterit. Facile tamen crediderim, illum Graece contra Nestorium scripsisse, cum ad Constantinopolitanos direxerit illud opus, de quo nunc pauca agendum est.

Denique septem
libris
contra Nesto-
rium disputa-
vit.

91 Haecenus enumeravi ascetica S. Cassiani opuscula, quibus postea addidit lucubrationem polemiam, nempe septem libros de Incarnatione Christi contra recens exortam Nestorii haeresim, quam oppugnavit jussu Leonis, ut ipsemet in prefatione testatur. Plerique existimant, hunc fuisse Leonem Magnum, postea Romanae Ecclesiae Pontificem. Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 430 num. 90 descriptionis hujus tempus colligit ex concilio Ephesino, quod anno 431 habitum est, & recte infert, hos septem libros a Cassiano fuisse elucubratos ante synodum Ephesinam & Nestorii depositionem, cum de illis ipse non meminerit. Quidam alia opuscula Cassiano perpetam adscribunt, quos Guesnauus noster lib. I Cassiani illustrati cap. 58 refutat. Gennadius satis accuratam scriptorum ejus catalogum texuit, & post enumeratas Institutiones ac Collationes elogium illius ita concludit: Ad extremum rogatus a Leone archidiacono, postea urbis Romae episcopo, scripsit adversus Nestorem de Incarnatione Domini libros septem: & in his scribendi apud Massiliam & vivendi finem fecit, Theodosio & Valentiniano regnantibus. Cum Theodosius & Valentinianus ab anno 425 usque ad annum 450 regnaverint, ex hoc testimonio certus mortis annus eius non potest.

Massilia
post annum
432 obiit.

92 Verumtamen posset quis suspicari ex modo, quo loquitur Gennadius, Cassianum paulo post scriptos contra Nestorium libros, id est circa annum 431, obiisse. Sed huic suspicioni obstat, quod Prospero anno 432 vel 433 contra Cassianum viventem scripsit, & in libro contra Collatorem cap. 2 ita loquitur: Igitur in libro, cujus praenotatio est DE PROTECTIONE DEI, vir quidam sacerdotalis, qui disputandi usu inter eos, quibuscum degit, excellit, abbatem quemdam introducit de gratia Dei & libero arbitrio differentem, cujus se per omnia probasse ac suscepisse ostendit sententiam.

Adde quod in aliquibus Prosperi chronicis, qua supra num. 25 citavi, ad annum 433 vel 434 de Cassiano, tamquam vivente, agatur. Dum igitur Gennadius dicit, Cassianum in his (scilicet septem libris de Incarnatione) scribendi apud Massiliam & vivendi finem fecisse, tantum significare voluit, nihil postmodum ab ipso scriptum fuisse. Trithemius in Opere de scriptoribus ecclesiasticis obitum Cassiani anno 435 alligat; Guesnauus vero vitam ejus usque ad annum 448 protrahit. Sed cum neuter solidum assertionis suae argumentum producat, malo fateri, me mortis illius annum ignorare. Nunc de S. Cassiani scriptis judicia variorum proferam.

§ X. Judicium de ejus doctrina.

MULTI viri sanctitate & eruditione illustres scripta S. Cassiani summo opere commendaverunt; quorum testimonia, Operibus ejus praefixa, passim occurrunt. At S. Prospero in libro contra Collatorem, doctrinam illius de gratia acriter impugnavit. Unde Cassiodorus, qui circa medium saeculi VI floruit, in libro de Institutione Scripturarum cap. 29 monachos Vvarentes ita monet: Cassianum presbyterum, qui conscripsit de Institutione fidelium monachorum, sedulo legita & libenter audite: qui inter ipsa initia sancti propositi octo principalia vitia dicit esse fugienda. Hic noxios motus animorum ita competenter insinuat, ut excessus suos hominem pene videre faciat, & vitare compellat, quos antea confusione caliginis ignorabat: qui tamen de libero arbitrio, a beato Prospero jure culpatus est; unde monemus, ut in rebus talibus excedentem sub cautela legere debeatis; cujus dicta Victor Martyritanus episcopus Afer ita Domino juvante purgavit, & quae minus erant addidit, ut ei rerum istarum palma merito conferatur, quem inter alios de Africae partibus cito nobis credimus esse dirigendum. Adde in chronico ad annum Christi 425 de Cassiano haec dicit: Errores illius Cassiodorus Rayenatum senator purgare volens non ad plenum ex omni parte potuit. Gennadius quoque in Catalogo virorum illustrium cap. 63 apud Miraeum asserit, quod Eucherius Lugdunensis aliqua Cassiani opuscula in compendium redegerit, quod tempore Petri Damiani adhuc existisse videtur, uti Sanctus iste lib. 5, epist. 19 innuit. Quidquid sit de his compendiis aut correctionibus, qua nostro tempore non inveniuntur, hodiecum in Cassiani Operibus ea legimus, qua S. Prospero improbavit.

94 Nihilominus Cassianus nonnullos benignos natus est doctrinae suae interpretes, quos Guesnauus noster lib. I Cassiani illustrati cap. 63 longo ordine recenset. Praeter eos non ita pridem Bruno Neusser Minorita in Prodromo velitari contra Nestorium part. 2, cap. 3, num. 10 quasdam Cassiani propositiones, a Prospero impugnatas, Catholico sensu explicat. Sed est alios doctrina illius defensores praeterea, juverit tamen de hac re audire judicium B. Joannis Dominici de Florentia, qui ex sacro Praedicatorum Ordine ad Romanam purpuram assumptus est, & cujus Acta in Opere nostro ad diem X Junii illustrata sunt. Porro S. Antoninus Beati istius discipulus part. 2 historiarum tit. 10, cap. 10 § 2 de scriptis Cassiani agens, post relatam sancti fundatoris sui de

D

Cassianus enim
mimum tri-
bens libero
arbitrio.

E

F

quibusdam
frustra doctri-
nam ejus be-
nigne inter-
pretantibus.

iii

A *ius estimationem; etiam beati magistri sui de illis iudicium ita refert: Beatus pater Dominicus, ut in ejus Vita legitur, librum illum, qui Collationes patrum inscribitur, studiose legens ac vigilanter intelligens, salutis in eorum rimatus semitas, magnum perfectionis apicem apprehendit. Agit siquidem liber ille de cordis puritate, de vitiis, & omnium perfectione virtutum. Verum dicitur liber ille numerari inter apocryphos Dist. XV SANCTA ROMANA; ibi dum dicitur: OPUSCULA CASSIANI PRESBYTERI GALLIARUM. Quod forte ideo est, quia Prosper, cujus doctrina est approbata ab Ecclesia in dicto Capitulo, & post eum etiam Cassiodorus, arguunt eum, asserentes, eum non Catholicè scripsisse de libero arbitrio & gratia, pluraque attribuisse libero arbitrio, minusque gratiæ, quam conveniat, in Collatione videlicet prima Moyse, & illa Cheremonis de protectione Dei. In quo tamen aliqui, ut dominus Joannes Dominici in libro, qui intitulatur AMOR CARITATIS, excusant eum dicentes, dicta ejus posse salvari, si sane & mature intelligantur, & non eo modo, quo Prosper & alii ea exponunt nimis curive & superficialiter intelligentes.*

videtur lapsu in errorem Semipelagianorum,

B *95 Ego cum reverentia ab isto B. Joannis Dominici iudicio recedo, & sequi malo Suarezium in Opere tripartito de gratia part. 1, prolegom. 5, cap. 5, num. 7, & Petavium tomo 3 Theologorum dogmatum libro de Pelagianorum & Semipelagianorum hæresi cap. 7, ac torrentem Theologorum, qui ostendunt, Cassianum opinionem Semipelagianorum implicitum fuisse. Error tamen iste nequaquam sanctitati illius officit, cum tunc eum defendit, quando pro utraque parte illis in rebus disputare licebat, ut Norisius § 1 hujus sylloges num. 3 citatus loquitur, & ipse Prosper in fine libri contra Collatorem non obscure indicat. Idem sentiunt illi, qui Vindicias intelles pro sanctitate Joannis Cassiani ediderunt, in quibus ita differunt: Quinimo liceat nobis addere ex similitudine nostrorum temporum, errorem illum Massiliensium nondum fuisse ita ab Ecclesia condemnatum, ut eo imbuti extra Ecclesiam Catholicam ponerentur; quare potuisse sine sanctitatis dispendio Cassianum, Faustum, Hilarium, aliosque Galliarum & Africæ doctores à D. Augustino, Prospero, Fulgentio aliisque recte sentientibus dissentire, donec Ecclesia sententiam definitivam interposuisset: neque enim nunc in questione de concursu gratiæ & liberi arbitrii aut de immaculata conceptione beatissimæ. Deiparæ licet nobis contraria opinantes condemnare, aut à sanctitatis merito alienos judicare, quamvis sine dubio altera pars erret re ipsa; & fieri possit, ut Ecclesia iudicio ultimo definiat, quæ pars verum dicat: quod si faciat, non tamen eos, qui interim aliud opinati sunt, & scripserunt, damnabit impietatis, quamvis ipsum errorem deinceps in posteris damnandum pronuntiet. Qui plura vult hujus rei argumenta, adeat Gnesinum lib. 1 Operis mox laudati cap. 64.*

quamvis à Pelagiana hæresi abhorret;

C *96 Omnino tamen Cassianus abhorruit ab hæresi Pelagianorum, quos lib. 1 de Incarnatione cap. 3 acriter inseclatur, & cap. 4 asserit, sese allaborasse, ut Leporius quidam perversam eorum doctrinam desereret: Leporius, inquit; tunc*

monachus, modo presbyter, qui ex Pelagii, ut supra diximus, institutione vel potius pravitate descendens apud Gallias assertor prædictæ hæreseos, aut inter primos aut inter maximos, fuit à nobis admonitus, à Deo emendatus, ita male conceptam persuasionem magnifice condemnavit, ut non minus pene admiranda sit correctio illius quam illæsa multorum fides. Tillemontius tomo 14 Monument. eccles. pag. 185 tacite Cassianum carpit, quasi conversionem Leporii monitis suis ascribat, quam tamen in Africa instructionibus S. Augustini factam esse affirmat. At hic cum umbris luclatur Tillemontius: nihil enim aliud Cassianus asserit, quam Leporium à se admonitum & à Deo emendatum fuisse. Imo id in Africa contigisse ipsemet indicat, dum paulo post verba proxime citata sic loquitur: Is ergo in se reverfus non solum in Africa, ubi tunc erat, atque nunc est, tam errorem suum cum dolore quam sine pudore confessus est; sed etiam ad omnes admodum Galliarum civitates fiebiles confessionis ac planctus sui litteras dedit. Nonne facile fieri potuit, ut Cassianus Leporium de errore admoneret, & cum S. Augustinus deinde converteret, aut etiam inchoatam à Cassiano conversionem perfecisset? An idcirco accusandus erat Cassianus, quasi nimium sibi tribueret? Ceterum de persona Leporii & de tempore ejus conversionis vide intricatam disquisitionem apud Tillemontium tomo 13 Monument. eccles. pag. 1039 & sequentibus.

B *97 Tamest Cassianum ab errore Semipelagianorum eximere non possim, nihilominus jure merito mihi vindicandus videtur à satana Encratarum hæresi, quam Ado in Chronico ad annum Christi 425 ita ipsi imputat: Cassianus quoque Scythæ natione, Constantinopoli à Joanne diacono ordinatus, apud Massiliam urbem presbyter moritur: qui inter alia Institutionum librum scripsit. Opera illius à Catholicis cautissime legenda, maximè de libero arbitrio & gratia: sed & Encratarum hæresi incautius favit. Nescio, quam Cassianus nunquam suspicionem hujus hæresis Adoni prabuerit: nam S. Epiphanius, qui hæresi 27 aliàs 47 illorum deliria explodit, in editione Græco-Latina Petavii tom. 1, pag. 396 sic breviter eos depingit: Encratisæ Tatiani quædam velut appendix. Hi nuptias damnant, quas satanæ tribuunt. Ab animatorum omnium usu abstinendum esse sentiunt. Quid nunquam obsecro, ex his dogmatibus docuit Sanctus noster?*

B *98 An forte Encratisia dicendus est, quia Colat. 21, cap. 8 & 9 narrat exemplum Theonæ, qui uxorem invitam reliquit & ad monasterium confugit. At ipse Cassianus cap. 10 ejusdem Colationis omnem hujus hæresis suspicionem ita à se amovet: Nemo autem existimet, nos hæc ad provocanda conjugiorum divortia texuisse, qui non solum nuptias minime condemnamus, verum etiam apostolicam sequentes sententiam dicimus: Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus; sed ut lectori initium conversionis, quo tantus ille vir Deo dicatus est, fideliter panderemus: à quo bonà gratiâ hoc primum deponco, ut si hoc ei placeat si displiceat, me quoquo modo à calumnia alienum esse concedens, in suo hoc facto aut laudet aut reprehendat auctorem. Ego autem, qui non meam super hac re sententiam prompsi, sed rei ge-*

P p p

AUCTORI
G. C.

sed Ado perperam illi hæresim Encratarum impingit;

à qua ex suis scriptis

ſæ

AUCTORE *stæ* historiam simplici narratione complexus sum, æquam est, ut sicut mihi de eorum, qui hoc factum probant, laude nihil vendico, ita eorum, qui id improbant, non pulser invidiã.

vindicatur. 99 *Quod vero ad ciborum delectum attinet, ab ea Encratarum insania se Sanctus noster satis discernit, dum lib. 5 Instit. cap. 22 sic loquitur: Noverimus itaque nos idcirco laborem continentie corporalis impendere, ut ad puritatem cordis hoc possimus jejunio pervenire. Ceterum labor à nobis impenditur incassum, si hunc quidem contemplatione finis infatigabiliter sustinemus; finem verò propter quem toleravimus afflictiones tantas, obtinere nequeamus. Meliusque fuit interditiis escis animæ (videlicet vitis vel peccatis) temperare, quam voluntariis minusque noxiis corporaliter jejunasse: in his enim simplex & innoxia creaturæ Dei perceptio est, nihil per semetipsam habens peccati; in illis verò primitus fratrum perniciofa devoratio &c. Reliquis Encratarum errores, quos Epiphanius in editione jam memorata tomo 1 à pag. 400 latins exponit ac refellit, adeo crassi sunt, ut eorum suspicio in S. Cassianum cadere non possit, sicut consideranti patebit. Igitur non video, quo fundamento Ado dixerit, Sanctum nostrum hæresi Encratarum fuisse.*

B 100 *Coronidis loco hic transcribo, quæ Alardus Gazans in epistola ad lectorem Operibus Cassiani præfixa monet hoc modo: Ceterum ne hæc, quæ Cassiano ejusque scriptis nonnihil derogare videntur, rudiorum animos offendant, & ab ejus lectitandi & versandi studio avertant, aut seigniores reddant, de his lectorem serio monendum duxi. Primum quod ad Gelasii censuram seu decretum attinet, cujus initium SANCTA ROMANA; non ita illud accipiendum, quasi Cassiani & aliorum omnium, qui ibi nominantur scripta, sive,*

Gelasii Pontificis decretum

ut vocat, opuscula penitus damnarit, aut omnino legi vetuerit Pontifex; sed quod nolit ea publicè legi in Ecclesia & canonicam habere auctoritatem, ob errores quosdam admixtos vel auctores eorum nonnihil suspectos. Quod tum ex voce *ἀπίκρυφον*, quæ non aliud quam occultum, reconditum aut secretum quid significat, manifestum est: tum ex eodem decreto comprobatur, in quo tres librorum classes seu ordines manifeste distinguit Pontifex: & in prima quidem classe recenset libros canonicos & authenticos videlicet sacræ Scripturæ & SS. Patrum, quos Ecclesia Catholica recipit & approbat, & publice in Officiis ecclesiasticis usurpat.

expliçantur. 101 *In secunda apocryphos, quos vetat quidem publicè legi & pronuntiari in ecclesia; privatim tamen seu extra ecclesiam legi nullatenus inhihet: in quo ordine cum aliis multis nominantur Cassiani opuscula. Tertio demum loco statuit libros hæreticorum & schismaticorum penitus ab Ecclesia damnatos & repudiatos. Quis verò Catholicus veterum illorum auctorum, Clementis, Alexandrini, Tertulliani, Arnobii; Lactantii, Victorini, aliorumque scripta, quod eodem decreto in numero apocryphorum referantur, vel legerè dubitavit, vel legenda dissuasit? Præsertim cum quid ab eis erratum sit, ac proinde vitandum, jam à multis seculis liquido compertum exploratumque habeatur? Aut qua ratione sanctissimi viri DD. Benedictus, Cassiodorus, Dominicus, Thomas, Dionysius, Ignatius atque alii Cassianum & ipsi tanto studio amplexi ac venerati sunt, & aliis amplectendum, volendum, lectitandum, tum suo exemplo, tum scriptis, & multis encomiis commendarunt, si non utilissimum, imo præcipuum vitæ monasticæ speculum, & paucis demptis nævis, corpus ceteroquin pulcherrimum, & modis omnibus commendabile judicassent?*

DE SS. VIRGINIBUS ROMANIS

C
J. B. S.

ROMULA, REDEMPTA ET HERUNDINE.

B

SEC. VI.

Martyrologio Romano

Antas hæc Virgines primus conjunxit & Martyrologio Romano inseruit Cardinalis Baronius, nullos antiquiores Faslos allegans in quibus eas XXIII Julii, aut scorsim, aut simul pestis reperit. Hac ejus annuntiatio est: Romæ, Sanctarum virginum Romulæ, Redemptæ & Herundinis, de quibus scribit S. Gregorius Papa. Ad hanc porro ita in notis observat: Agit de his S. Gregorius Papa lib. 4, Dial. cap. 15, ubi & de ecclesia S. Mariæ, apud quam manebant. Porro earumdem Romulæ & Redemptæ veneranda corpora aservari Romæ in basilica S. Mariæ Majoris, inscriptio mufivo opere in apside posita his verbis declarat: IN HAC SACRA BASILICA CORPORA SANCTORUM MATHIÆ APOSTOLI. HIERONYMI DOCTORIS. ROMULÆ ET REDEMPTÆ VIRGINUM RECONDUNTUR. Hæc ibi; licet & Tiburtini eadem sibi vindicent, de iisdemque hac die solennitatem agant. Verum aliquam

partem, non ipsa integra corpora eos accepisse putamus.

2 *De sacrarum reliquiarum depositione cum hoc die ad Baronio non convenit Menardus, qui ipsas Tibur- scripta sunt. ri aservari contendit, ac ceteri passim Baronii sententia ferme acquiescunt: id forte mirum non nemini videbitur, inversa & retrograda quodammodo serie reatas esse Sanctas, quarum atate & ordine prima esse debuit S. Herundo seu Erundo, utpote S. Redemptæ institutrix; hac vero S. Romulæ magistra, ut disertissime testatur, qui eas primus celebravit Magnus PP. Gregorius loco jam citato, & iisdem prope verbis hom. 40 sub finem, ubi non nulla inde deduxerat, ad mores efformandos aptissime directa. Neque vero facile intelligitur cur hoc potius die quam quolibet altero referantur aut conjungantur, cum satis certum sit, diversis ipsas diebus obiisse, atque ambas priores Romulam ac Redemptam, aliis oronino diebus à Molano, quem præ oculis habuit. Baronius, consignatas fuisse: nisi velis, antiquiorem fortasse Tiburtinorum solennitatem ansana*

BA

A Baronio dedisse, ut eorum exemplo ipsas hoc die collocaret.
 3 De S. Redempta sic ante Baronium habet Molanus in prima Ussardi sui editione ad diem VII Martii minori charactere: Item S. Redemptæ virginis, de qua in homilia B. Gregorius; nempe, ut in margine notat, hom. 40 de Epulone: cur verò Sanctam istam in posterioribus editionibus omnino præterierit, disquirere supersedeo. De S. Romula porro sic in eadem etiam editione annuntiat XXIV Junii: Eodem die, S. Romulæ virginis, de qua B. Gregorius in hom. & in Dial. lib. 4, cap. 15. De duabus hisce ad Ussardum additionibus videri possunt indices nostri Prætermissorum distis jam diebus; atque etiam Ussardi auctaria in editione nostra, ex quibus tamen lucis nihil hauriri possit, id certe intelligitur, duas saltem priores Romulam ac Redemptam in Fastis aliquibus notas fuisse, antequam eas Baronius Romano Martyrologio adscriberet, ut sola Herundinis memoria ipsi propriè tribuenda videatur.

B Ea auctoritate usi monastici Wion, Dorganus, Menardus, & qui hos secuti sunt, ipsas certatim Martyrologiis suis vindicarunt: quamquam de S. Redempta egissent VII Martii & de S. Romula XXIV Junii. Audi Wionem ad hunc diem: Romæ, sanctarum virginum Romulæ, Redemptæ & Herundinis, de quibus scribit S. Gregorius Papa. Hæ in monasterio juxta ecclesiam B. Mariæ Virginis commanentes, vitam quidem moribus divitem, sed rebus pauperem ducebant. Citat ibidem, quos solos citare potuit S. Gregorium & Baronium; nam quod ait, Petrum in Catalogo de his agere lib. 11, cap. 109, ostendit, Catalogum istum se non consuluisse: nam licet Petrus in indice Romulam & quidem solam notaverit, certum est, in assignato lib. 11, cap. 109 nec verbum de Romula aut sociabus reperiri. Dorganus satis habuit, solis nominibus eas compellasse, at Menardus præter cetera de suo addidit; Quarum corpora ad civitatem Tiburtinam delata sunt, ubi earum memoria hac ipsa die solenniter agitur. Bucelini prolixius elogium huc adducere supervacaneum esset, cum præter Gregoriana, nihil fide dignum ab ipso commemorari potuerit.

C Longiorem ex eodem fonte historiam texuit Ferrarius, hic eadem ratione prætermittendam. Tota ipsa sanctissimi Pontificis narratio à Baronio Annalibus inserta est ad annum non 593, ut errat Ferrarius, sed 592; haud dubiè quod eas per id tempus floruisse aut forte obiisse censuerit, quod facile quisvis admiserit, quandoquidem de his ita loquatur S. Gregorius, ut singulas ferme novisse videatur, anonymam aliquam adjungens, quam quidem de facie scio, inquit, sed nomine nescio. Atque hæc fortasse, æque ac Herundo huic Virginum classi annumerari potuerat. Ipsam eandem historiam Italicè edidit Gallonius in libro de Virginibus Romanis à pag. 120, ubi litteram super reliquiarum SS. Romulæ & Redemptæ depositione ad mentem Baronii sic componit, ut earum partem aliquam Tiburim translata non diffiteatur. Ughellus de Tiburtinis episcopis agens tom. 1, pag. 225 *, clarius loquitur de harum Sanctarum cum duobus Martyribus depositione in ecclesia Tiburtina. Equidem rem illam aut discutere aut dirimere minime præsumo; possideant ut possident. De Herundine nulla usquam disceptatio, ut ubi sacra ejus ipsana asserventur, explorare hætenus nemo potuerit. Quid? quod cultum ei hoc die neget Castellanus, solam Romulam signans ad XXIV Junii.

6 Simili scrupulo laboravit Mabillonius dum in Actis SS. Ordinis S. Benedicti tomo 1, pag. 260 solam Romulam nominavit, ut monialem Romanam ex cap. 16, libri 4 Dial., ubi cap. 1 § appellare debuit. Quam porro S. Gregorii operibus editionem secutus sit, nescio; id certum est, descriptum ab eo elogium in nonnullis differre à nostra Gillotiana, ex qua proinde, potius quam ex ipso, narrationem desumendam censui. Martyrologio suo monastico plusculum etiam tribuit, quod sanctam Romulam non hoc die, sed XXIV Junii consignet, & solam quidem; tamen in Calendario, operi præfixo, Romulam, Redemptam & Erundinem nominet hac XXIII Julii. Quod vero mortem S. Romulæ determinate innelat anno 580, non video quo fundamento nitatur: neque mihi satis probatum est hætenus, tres istas Virgines aut earum aliquam Ordini Benedictino asserendam, tacente id S. Gregorio, qui solitarias dumtaxat nobis representat, juxta B. Mariæ, sorte Majoris, ecclesiam manentes, quamquam in sanctimoniali habitu. Neque tamen mea tantopere interest, cujus professionis fuerint; ipsas satis sit huc retulisse auctoritate Martyrologii Romani. Habe modo qua de eis scribit S. Gregorius.

ELOGIUM

Ex lib. 4. Dial. cap. 15.

IN eisdem quoque homiliis rem narrasse me recolo, quam Speciosus, compresbyter meus, qui hanc noverat, me narrante, attestatus est. Eo namque tempore, quo monasterium petii, anus quædam, Redempta nomine, in sanctimoniali habitu constituta, in Urbe ac juxta B. Mariæ semper Virginis ecclesiam manebat. Hæc illius Erundinis discipula fuerat, quæ magnis virtutibus polens, super Prænestinos montes vitam eremiticam duxisse ferebatur. Huic autem Redemptæ duæ in eodem habitu discipulae fuerant: una nomine Romula, & altera quæ nunc adhuc superest, quam quidem facie scio, sed nomine nescio.

2 Tres itaque hæc in uno habitaculo commanentes, morum quidem divitiis plenam, sed tamen rebus pauperem vitam ducebant. Hæc autem, quam præfatus sum, Romula aliam quam prædixi condiscipulam suam magnis vitæ meritis antecibat. Erat quippe miræ patientiæ, summæ obedientiæ, custos oris sui ad silentium, studiosa valde ad continuæ orationis usum. Sed quia plerumque hi quos jam homines perfectos æstimant, adhuc in oculis summi Opificis aliquid imperfectionis habent; sicut sæpe imperiti homines necdum perfectè sculpta sigilla conspiciamus, & jam quasi perfectæ laudamus, quæ tamen adhuc artifex considerat & limat, laudari jam audit, & tamen ea tendere meliorando non desinit; hæc quam prædiximus Romula, eâ, quam Græco vocabulo medici paralyfin vocant, molestia corporali percussa est: multisque annis in lectulo decubans, pene omni jacebat membrorum officio destituta,

AUCTORE J. B. S. tuta, nec tamen hæc eadem ejus mentem ad impatientiam flagella perduxerant. Nam ipsa ei detrimenta membrorum facta fuerant incrementa virtutum : quia tanto sollicitius ad usum orationis excreverat, quanto & aliud quolibet agere nequaquam valebat.

Quid moribunda acciderit.

3 Nocte igitur quadam eandem Redemptam, quam præfatus sum, quæ utraq; discipulas suas filiarum loco nutriebat, vocavit, dicens: Mater veni, Mater veni. Quæ mox cum alia ejus condiscipula surrexit, sicut utrisque referentibus, & multis res eadem clariuit, & ego quoque in eodem tempore agnovi. Cumque noctis medio, lectulo jacentis adfiterent, subito cælitus lux emissa omne illius cellulæ spatium implevit, & splendor tantæ claritatis emicuit, ut corda assistentium inæstimabili pavore perstringeret, atque (ut post ipsæ referebant) omne in eis corpus obrigesceret, ut & in subito stupore remanerent. Cæpit namque quasi cujusdam magnæ multitudinis ingredientis sonitus audiri, ostiumque cellulæ concuti, acsi ingredientium turbâ premeretur; atque (ut dicebant) intrantium multitudinem sentiebant, sed nimietate timoris & luminis videre non poterant: quia earum oculos pavor depreserat, & ipsa tanti luminis claritas reverberabat. Quam lucem protinus est miri odo-

B

ris fragrantia subsecuta, ita ut earum animum, quia lux emissa terruerat, odoris suavitas resoveret.

D

4 Sed cum vim claritatis illius ferre non possent, cæpit eadem Romula adfidentem & trementem Redemptam suorum morum magistram, blanda voce consolari, dicens: Noli timere, mater, non moriar modo. Cumque hoc crebro diceret, paulatim lux quæ fuerat emissa, subtracta est, sed is qui subsecutus est odor remansit: sicque dies secundus & tertius transit, ut aspersi odoris fragrantia remaneret. Nocte igitur quarta eandem magistram suam iterum vocavit: qua veniente, viaticum petiit. Necdum verò eadem Redempta vel illa alia ejus discipula à lectulo jacentis abscēsserant, & ecce subito in platea, ante ejusdem cellulæ ostium, duo chori psallentium constiterant: & sicut se dicebant sexus ex vocibus discrevissē, psalmodiæ cantus dicebant viri, & feminæ respondēbant. Cumque ante fores cellulæ exhiberentur cælestes exsequiæ, sancta illa anima carne soluta est: quâ ad cælum ductâ, quanto chori psallentium altiùs ascende-
bant, tantò cæpit psalmodia leniùs audiri, quousque & ejusdem psalmodiæ sonitus, & odoris suavitas elongata finiretur.

Viaticum petiit, & cælesti psalmodia honoratur.

Moriuntur.
E

DE SANCTIS MARTYRIB. ANONYMIS

IN BULGARIA.

J. P.

SYLLOGE HISTORICA.

Cultus; elogium, tempus martyrii.

ANNO DCCCXI.

C

Enè multa Græcorum tabula, tam manu exarata, quam typis edita hosce sanctos Martyres consignat, prout liquet è codice Ms. Mediceo Regis Galliæ, Taurinensi utroque Ducis Sabaudia, Mazariano, Sirmondiano, Chiffetiano (at in Sirmondiano eos die xxv hujus referri, observatum reliquit in nostris apographis Mediolanensibus Henschenius) & in laudatis apographis Mediolanensibus, signatis O n. 148. Adde Menæa magna excusa cum Maximo Cyptherorum episcopo, ac Menologium, quod ex interpretatione Cardinalis Sirleti vulgavit Canisius tomo 2 Antiquæ Ictitionis; è quo transcripti sunt in Martyrologium Romanum, ita illos annuntians: In Bulgaria, natalis plurimorum Martyrum, quos Nicephorus impius imperator, ecclesias Dei devastans, diverso mortis genere, ense, laqueo, sagittis, diutino carcere, & fame necari fecit.

Martyrum cultus è Synaxariis Græcis, ac Martyrologio Romano

Stabilitur.
*** Bulgaria**

2 *Quæ paulo fufius habentur apud laudatum Canisium his verbis: Commemoratio eorum, qui sunt apud Bulgariam * interfecti sub Nicephoro imperatore patre Stauratii, nono anno ejus imperii; quorum alii letalibus plagis acceptis, à vita discesserunt; alii viventes capti, cum Christum abnegare non poterentur, multiplici & acerbæ morti subiecti sunt: alii enim ense obruncati, alii fu-*

nibus vincti & suspensi, suffocati sunt: alii sagittis vulnerati expirarunt; alii carceribus & fame consumpti, martyrii corona donati sunt.

F

3 *Elogio aliquantulum longiore ac magis historicè deducto rem gestam lego in prædictis apographis Mediolanensibus. Accipe textum Græcum Latine versum: Η' ανάμνησις τῶ ἐν Βουλγαρίᾳ πελειωθέντων Χριστιανῶν, ἀδελφῶν ἡμῶν Ἰησοῦ Νικηφόρου ἔ βασιλέως, ὅς τῶ ἐννάτῳ χρόνῳ τῆ αὐτῆ βασιλείας τῆ Βουλγαρίαν ἐνεστράτευσε, ἡ τῆς αὐτοῦ βασιλείας τῶ μὲν πρώτῳ νικῶν ἀεὶ φανεράτῳ κατ' αὐτῶν ἔρχετο. Τὰ δ' ἔπειτα τῶ σιγῆς μόνον, ἀλλὰ θρήνη ἀξία ἐδράνωτο. Μία γὰρ τῶ νυκτῶν ἀφῶ πῶς Ρωμαίοις Ἰππασόντες στρατόμακτείνεσι τ βασιλέα, καὶ πολλὰς ἀπῆς τ ἐν τῆλει. Καὶ ὅσοι μὲν καὶ αὐτῶν πῶς πολλὰς ἐδέξαντο, αὐτίκα δ' βίβ μεθίστανται ὅσοι δ' μὴ θανασίμυς πάνυ, καὶ τῶ δυσπόρων ἐχάρεν χειρίων ὅσοι δ' ζῶντες ἐλήθησαν, μυρίαίς αἰτίαις καθυπεβλήθησαν. Μὴ ἀναρχόμενοι γὰρ τ κύριον ἡμῶν Ι. Χ. ἐξωμώσαται, οἱ μὲν εἶφει τὰς κεφαλὰς ἐμήθησαν ὅι δ' ἀρχόντες τ παρῶσις ζωῆς ἐξερράγησαν. Ἄλλοι βέλεσιν καταθροωθέντες πικροῖς τ πῆδη μετέστησαν, ἔτεροι φορηαῖς λιμῶτε καὶ δίλει καταδικασθέντες ἔτω τ βίον κατέλυσαν, τ δ' μαρτυρίᾳ σέφανον ἀναδυσάμενοι.*

Apographa Mediolanensia habent eorum elogium

4 *Commemoratio Christianorum, fratrum nostrorum, qui in Bulgaria sub Nicephoro imperatore occisi sunt; qui nono imperii sui*

quod Latine hic redditur;

anno

A anno postquam adversus Bulgaros bellum movisset, eosque fudisset, primo quidem splendidissimam victoriam de ipsis retulit: sed ea quæ postea peracta sunt, silentio non tantum, sed lamentis etiam digna. Nam quædam nocte, in Romanos illapsi cum exercitu, imperatorem occidunt, aliosque multos dignitate conspicuos. Qui verò letales plagas acceperunt, mox è vita discedunt; qui autem non omnino mortiferas, in tristes abscellerunt regiones: qui verò vivi venerunt in hostium manus, innumeris opprobriis affecti sunt. Etenim cum non vellent Dominum nostrum Jesum Christum abjurare; hi quidem gladio caput amputati; hi ex vita præfenti, laqueo erepti; alii crebris jaculis transfixi, cælestis vitæ compotes facti sunt. Alii autem fame & siti mulctati, in custodiis hanc vitam reliquerunt, martyrii coronam redimiti.

B In apographo nostro Chiffletiano notatos inventio sub hoc die XXIII hos versiculos, quibus eorum martyrio accinitur:

Ἄνδρες δικαίους καὶ ἁγίους ἔ ποικίλους,

Ἄνδρες φονεῖς κτείνων ποικίλους ἁγίους.

Justos viros nec moribus varios, virum

Furor homicidarum enecat variis modis.

Allusio in adjectivo ποικίλους & ποικίλοις ac substantivo ἁγίους parum habet lepōris, ut qua quibusvis fere Martyribus applicari possit. Sed non est novum, in hujuscemodi versiculis Græcis obtinere frigidam & jejunas allusiones; in quibus plusculum salis & saporis merito requiritur.

C Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum 810, num. 3, de nostrorum Martyrum triumpho agens rectè asserit, Græcos in Menologio agere eorum natalem die XXIII mensis Julii; producitque inde ipsorum elogio, adjungit: De his etiam eadem omnes Latini agunt in Martyrologio: ubi hos à Nicephoro cætos tradunt, licet Bulgariis alii tribuant. Tria hic, salvâ sapientissimi historia Ecclesiastica conditoris reverentiâ, censemus emendanda. Primò annus Christi 810, nec cum anno nono imperatoris Nicephori, nec cum tempore mortis istorum Martyrum rectè coheret; sicut planum fiet ex iis, quæ de hac re mox subjiciemus. Nec verbis opus est, quando Baronius ipse se corrigat in notationibus ad Martyrologium Romanum; ubi Martyrum elogio subnectit sequentia: Facta hæc tradunt anno Christi DCCCIV, Indictione V: sed secundum veriorum supputationem anno Christi DCCCXI. Sed poterat hic notare Baronius, cum anno 804 concurrere Indictionem XII, non V; quæ fluxit cum anno 812.

C Secundo, nimis liberaliter asserit, de his etiam eadem (die) omnes Latinos agere in Martyrologio: nam neque apud antiquos, neque apud modernos Martyrologos ullos, quos ego quidem viderim, apicem vel minimum notatum reperi, si Romanum Martyrologium excipias. At rursus in notatione tacitè se ipse corrigat, dum dicit, Agunt itidem de his Græci in Menologio, nulla vel unius Martyrologi Latini facta mentione. Tertio, non Nicephoro imperatori, sed Bulgariis imputandam censemus sanctorum Christi Pugilum necem, contra ac statuit Baronius anno supra citato 810, num. 3, his verbis de ipsis agens: Quam autem fuerit impius iste sævissimus hostis Christianorum (Nicephorus) vel ex hoc discite; quod hoc ipso anno nono e-

jus imperii diro, supplicio complures necavit AUCTOREM Christianos.

D Quod idem ipsi imputat Martyrologium Romanum, ut supra vidimus. At Baronius ipse sibi consistit. ad annum 811, citato Martyrum elogio ex Menologio Basilii imp. die XXIII Julii, nescio quo, (in editis quippe apud nos ad calcem tomi I Julii nihil horum tunc invenio) errorem Martyrologii Romani hic & suum videtur satis indiscasse, tametsi eum mitiget per id fortasse, quando sic dicit: De iisdem agitur in Latino Martyrologio, sed mendose fortasse per Nicephorum, quod sub Nicephoro factum est, dicitur. Ex dictis itaque liquet, Baronium non sibi in hoc puncto satis consiluisse, sed varia ad annos varios nec inter se satis coherencia locutum fuisse. Nos itaque omnino illorum sententia subscribendum censemus, qui, ut superius rectè dicebat Baronius, Bulgariis id tribuant, consentiente Pagio in Criticis Baronianis ad annum prædictum 811. Sed illud pluribus stabiliamus.

E Scimus quidem, nefarium istum imperatorem ad hæc ausa plus quam capacem fuisse; cujus scelera & impietatem Baronius perstringit ex Theophane, qui præfens ista spectabat. De ejusdem etiam immani crudelitate meminit Theodorus Studita, ejusdem temporis scriptor, in oratione funebri S. Platonis; quam vide tomo I Aprilis, à pag. 366; sed quoniam neque Theophanes, neque Miscella historia, neque Cedrenus hanc eadem Nicephoro imputant, cur nos illam ipsi imputabimus? Nam tum temporis Bulgari nondum ad Christum erant conversi; quod primùm sub eorum rege Bogori, apud Baronium notatur contigisse anno 845: quævis Telericus eorum princeps, CPolim profugus & sacro ibidem baptismatis lavacro ablatus, futura Bulgarorum conversionis jecerit semina; ut videtur apud Baronium ad annum 777: ergo Nicephorus ecclesias devastans in Bulgaria, ut supra referebat Martyrologium Romanum, Christianos Bulgaros non occidit.

F Non etiam videtur occidisse milites Christianos è suo exercitu: etenim suscepta ad Bulgarios expeditio anni 811, quæ putamus hanc eadem contigisse, nihil minus suadere poterat imperatori quam suorum lanienam; præsertim cum pauculis diebus post ingressum in Bulgariam fatalis Nicephori clades fuerit subsequuta. Accedit eò, quod, cum superius sit ostensum, perpetam à Baronio citari Latina Martyrologia, quæ de Martyribus hæc agant, merito quæri possit à laudato Baronio, quinam sint isti nonnulli, qui à Nicephoro cætos tradant Martyres, uti supra, falso videlicet supposito Martyrologiorum nixus, affirmabat. Menæa excusa cum Menologio, quod vulgavit, Canisius, interfectos dicunt sub Nicephoro, quod æquivocum est. Censemus itaque standum elogio Synaxarii Mediolanensis, quod diseritè Bulgariis eorum mortem adscribit.

G Jam verò, quandoquidem Nicephorus plus semel arma in Bulgaros convertit; quæres, quo tempore ista cades contigerit. Hoc anno, inquit Theophanes regis typis Lutetia Parisiorum editus Græco-Latinè anno 1655, pag. 408 (qui ex Indictione XIV, quam præmittit, debuit esse 806 aut 807) Nicephorus bellum in Bulgaros convertit; & Adrianopolim profectus, cum ab imperatoris aulicis & militum ordinibus conspirationem in se motam intellexisset, re prorsus infecta, & à proposito sibi sine longè sepositus, nisi fortè à severitate in con-

AUCTORE tribules exercita, quos verberibus, exiliis, & bonorum proscritionibus ultus est, CPolim remeavit. *Qua ultima vellem sic melius & clarius verti: re prorsus infecta, nihil efficiens, nisi hoc solum, quod in contribulibus vindictam exercuerit, multos ex iis, verberibus, exiliis & bonorum proscritionibus subjiciens, CPolim remeavit. Itaque quia tunc in Bulgaria nihil ab eo actum, martyrium saepe dictum tunc non contigit, cui etiam supra signatus non quadrat annus. Magis quadrarent illa, qua narrantur apud Theophanem pag. 410 gesta ante Pascha, Indictione secunda, currente cum anno 809: Hoc etiam anno ante Paschatis solemnia, Crummus, Bulgarorum princeps, expeditione suscepta, & instructo ad Sardicam exercitu, qua dolis, qua pactis, urbem cepit; & ex Romanis agminibus, promiscua privatorum hominum plebe haud numerata, militum millia sex interfecit; inter quos fuerint fortasse nostri Martyres.*

12 At censeo, eorum necem ulterius differendam, tum ut ei apertur annus 811 cum Theophane ac Baronio; tum ut salva maneat hujusce necis adjuncta, qua modo dedimus ex elogio Synaxarii Mediolanensis; cui in substantia fere consonant ea, qua de interitu Nicephori pluribus habet Theophanes a pag. 415, tametsi clarè ac distinctè ista occasione de hisce Martyribus non meminerit. Thrafo, inquit, timidus (Nicephorus) mensis Julii die xx Bulgariam ingreditur sub canis perniciosissimum exortum... Post dies verò tres & confictus primos leviores, cum fortunam in vota conspirantem secum trahere videretur, haud prosperitatis auctori Deo victoriæ succellum adscripsit; sed Stauracii solius felicitatem ac

providentiam laudavit... Bini dies, feria nimirum quinta & sexta, in hæc machinamenta insumpti, quibus Crummus, ut ibidem premititur, ob suppliciter petitam, sed à Nicephoro præfractè sibi negatam pacem exasperatus, regionis aditus & exitus ligneis septis in muri modum communivit.

13 Noctè verò, quæ Sabbatum præcessit, graves tumultus & armatorum hominum motus circa Nicephorum & ejus milites auditi, cunctorum animos in terrorem & anxietatem conjecerunt. Mox sub crepusculum impetu facto in Nicephori & optimatum ejus tentoria, ipsos miserabiliter obruncarunt (quorum nomina exprimit) CUM INNUMERA MILITUM PLEBE; adeo ut Christianorum decor omnis & splendor eo die prostratus fuerit, & omnino extinctus. Inter innumeram militum plebem colloco nostros Martyres, conformiter ad elogium supra Latine redditum. Rem gestam calculis chronologicis innectit laudatus Theophanes, dum sic pergit: Contigerunt ista mensis Julii die xxv, Indictione iv, qua concurrat cum anno Christi 811. Jam verò quia annus mortis Nicephori adeo clarè & distinctè hic exprimitur, videtur corrigendus Labbe in synopsis chronologica, ubi dicit, eum occubuisse die Sabbati xxvi Julii; qui ejusdem mensis dies xxvi etiam non rectè signatur apud nos in annotatis ad orationem funebrem S. Platonis, supra laudatam. Cur autem natalis sanctorum Martyrum celebretur die xxiii, & non potius xxv Julii, quo diximus ipsorum martyrium contigisse, divinare non lubet. Interim juveris in memoriam revocasse, illos, ut dicebamus superius num. 1, isto die signari in codice Ms. Simondiano, teste Henschenio.

D

anno nempe 811, die 25 Julii.

E

quo ea conti-
gii;

B

DE S. ANNA VIRGINE IN LEUCATE PROMONTORIO EPIRI AUT BITHYNIÆ.

J. P.
C

Cultus apud Græcos; elogium; chronotaxis.

F

CIRCA
ANNUM
CMXVIII.

DIE XVIII Maii, pag. 184 occasione S. Anastasii, egimus de Leucate sive Leucadia, insula maris Jonis prope Epirum, Acarnania tam prope adjacente, ut eodem fonte jungatur. Strabo inter ea, qua scribit de Acarnania, etymon loci tradit: Leucadem, inquit, denominaverunt à Leucata, ut puto: laxum enim albo colore ante Leucadem jacet versus altum mare & Cephalleniam, & inde nomen habet. De eodem loco breviter dictum in annotatis ad Aida S. Nicolai Peregrini Tranenensis die 2 Junii, pag. 251. Porro pro Leucata; etiam Leucate legi observatur in notis nostri Caroli Ruas ad Virgilii Maronis, ab eo editi in usum serenissimi Francia Delphini, librum 13 Aeneidos, vers. 274. Leucata oppidum Gallia Narbonensis huc non spectat; Leucatas verò promontorium Asia minoris in Bithynia, quo includitur sinus Astacenus, teste Plinio apud Ortelium; utcumque huc spectare possit; eaque de causa Sanctam superius annuntiatam in Leucate Epiri aut Bithynia. Suspicor tamen,

hic potius Leucatem Epiri designari; quia ea terminatio videtur magis accedere ad Græcam ἐν Λευκάτῃ; qui locus tamquam proprius ipsi adscribitur apud Græcos.

2 Porro Synaxarium Divionense seu nostri Petri Francisci Chiffletii inter ea, qua ejusdem egraphum nostrum habet sub hoc die, sic eam memorat: Μνήμη τῆς ἀγίας καὶ ὁσίας Ἀννης, τῆς ἐν τῷ Λευκάτῃ. Memoria sanctæ ac beatæ Annæ in Leucate. Sequuntur duo isti versiculi:

Σὺς δέσμιος νῶς σαρκικὰς ῥίψας πέδας
Εἰργῶν, Ἄννα, μηδενός, Θεὸν βλέπεις.
Vineta tua mens abjecit, Anna, compedes
Carnis; Deum nunc, nemine arcente, aspicias.

Elogium, quod subnectitur, sic habet: Ἀὐτὴ ὑπερῆκεν ὀπὶ Θεοφίλου ἑ δυναστῆος, ἐκ γένους λαμπροῦ καὶ φιλοφάνους. ἢ φιλοσοφίας κεκτημένη πικρῶ ἢς ἢ μήτηρ πύσαν ὀπὶ μέλαινα ἐπιείτω ὀλαθῶς καὶ κοσμίως τῶν ὀθαίπε αὐτῶν καὶ ἀγάγεσθαι. Συνδιατίψασα ἢ αὐτῇ χρόνον ὀπὸ ὀλίγον ἢ μήτηρ ὀ ἢ πατὴρ ἢ βίον πὸν τῆδε ὑπεξῆλθεν, καὶ καλῶς τὰ κάλλια ὀκαρῆεντε ὀπὸ ἢ μήτερά σου ἀξαρμένη ἢ Παῖς, ἢ αὐ-

Notitia loci, in quo S. Anna annuntiatum apud Græcos:

versiculi, & elogium

A ἀνδροπίον καὶ αὐτὴ ὑπεξίσταται βίον. Ἐγκρα-
 τὴς ἢ ἡ Ἀγία ὡσαύτῃ ἀρετῆς, ὅτι καὶ παλαιοὶ
 γενομένη, πῶς πλοῦτος καὶ ἐνδεὴς ἔχει χριστιανῶν με-
 τείδω. Ἐν Ἰταλίᾳ τὸ αἰδίμω Ἀννης γωριζομένης,
 ἀνὴρ πρὸς γένῳ Ἀγαθῶν, καὶ οὐκ ἀγαθὸς ἀρετῆς,
 τῆ ἑρωμαίων παρθεὶς βασιλεία· βασιλεῖα ἢ
 ὁ Μακεδῶν τότε τὰ σπῆλαια διηγήσαν· ἠτήσαντο
 αὐτῶν ἢ Παῦδα παρθεὶς γάμον δοῦναι αὐτῶν. Ὁ
 ἢ βασιλεὺς ἐπέτεψε ἴστω γενέσθω. Ἡ ἢ μὴ ἀ-
 ναρχομένη τῆτο ποιῆσαι, πολλὰς θλίψεις ἔπειθε
 μίαν ἐκείνη καθυποβάλλεται· καὶ ὁ μὲν ἔπειθε
 λάβη αὐτῶν διαγυρίζεται· ἢ ἢ ὁμοίως καὶ δάκρυσι
 τὸ θεῶν ἐκλιπαρῶσα, λύσιν ἔχειαν ἑπερασμῶν
 ἤπει γενέσθω. Ἀκείνη Θεὸς ἢ Θεοτόκῃ, καὶ ἢ βίαν
 τὴν μνηστῆρα τὸ παρθεὶς τελειοὶ ζωῆς, καὶ τὸ
 θέλημα ἢ φρονημάτων αὐτῶν ἐκπληροῦ.

B 3 Τὸ ἐκείνην; Ἀπανίσταται πᾶμπαν ἢ βιωτικῶν
 ἢ Μακαρία, καὶ εἰς πᾶσα ἢ Θεοτόκῃ ναὸν εἰσελθεῖσα,
 νηστία καὶ ἀγρυπνία, καὶ ἐγκρατεία, ἐαυτῶν ἐκ-
 δίδωσι· ἢ δὴ δύο ἢ ἡμερῶν νηστῶσα τῆσθε μι-
 κρῶς μετὰ λᾶμβανεν. Ἐστὶ δ' ἔπειθε καὶ εἰς πᾶσι
 ἐβδομάδῳ ἀστῶν δέμενε, καὶ λοιπὸν αὐτῆς
 ἄτως τὸ σῶμα κατεμάχανεν; ὡς τὰς ἀρμονίας
 ἠάσας φάνεσθαι· ἢ σαρκῶν ἢ αὐτῆς ἄσπῃ τὸ ἄ-
 γαν σκληρογυρία κατακισσῶν καὶ σχεδὸν ἄσπῃ
 νεκρωσῶν ὁμοίως. Καὶ ἠνπερ ἔπειθε ἢ πᾶσι
 σὺνθεσιν καὶ σὺνταξιν ἀκροβῶς παρεδῆκον, ἢ δέ-
 ματῶ μόνε τέτοις ὀπκιμῶν καὶ διαρκῶσα ἐν
 τῇ ποιαντῇ διαγωγῇ ἐπὶ πεντηκοντῶ, καὶ μικρὸν
 ἰοσῶσα, ἢ μὲν ἑμίον αὐτῆς ψυχῶν εἰς χεῖρας
 Θεοῦ ἐπεφίσει. Τὸ πολύπονον ἢ καὶ σαρκῶν αὐ-
 τῆς σῶμα ἔπειθε ἢ πεσοκόντων αὐτῇ σαρῶ κατε-
 τίθηται, ἔνθα καὶ πᾶσι ἢ παρθεὶς γένεσ αὐτῇ δια-
 φερόντων ἐκπληροῦ.

C 4 Χρόνῳ ἔρρει πολὺς, καὶ ἐχλωμοί πνευ-
 σῶν πνυμάτων ἀκαθάρτων ἀνορέξαντες ἐξηνεκαὶ
 τὸ ἦμιον καὶ ἄγαν αὐτῆς λείψανον ἀφῆσαν καὶ
 ἄσπῃ πᾶσι δόξιας θεάσε καὶ ἀνδροπίου ἀπ-
 ὄζον, ἔνθεν π καὶ κατανοῶσι ἢ θεοσῶν ἐξῆσι
 τῶ βυλαμῶν, ὅπ πᾶσιν σωματικῶν συγκεκριμένων
 αὐτῇ ἐν τῶ τῆσθε, τὰ μὲν ἢ φυσικῶν ὕψῃ διά-
 λυσι, τὸ ἢ σῶν καὶ ὁλοκληρον δέμενε. Ἀληθῶς
 φυλάσσει ὁ Κύριος πάντα τὰ ὅσα ἢ Ἀγίων αὐτῶν,
 καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν δ συντιβήσεται· ὅθεν δαιμονες
 ἐξ ἀνδροπίου ἀπηλάθησαν, τυφλοὶ ἀνέβλεψαν,
 χῶλοι ἐπατήσαν, καὶ ἀπῶν πᾶσι νόσῳ, δι-
 ἢ ἢ ἀνδροπίου παρθεὶς, καὶ τότε καὶ νῦν δραπε-
 τεύει. Ὅτως οἶδε Θεὸς δόξᾶσθαι ὅπ ἐαυτὸν δόξᾶ-
 σαι τῶν.

latinitate 5 Hæc fuit sub impio Theophilo, clarò
 & illustri genere orta, multique opibus af-
 fuebat: cujus mater omne studium ponebat
 in eo, ut ad pietatis & honestatis leges il-
 lam efformaret & educaret. Postquam autem
 non exiguo tempore mater cum ipsa degis-
 set (pater namque ejus ex hac mortali vita
 discesserat) & Puella domi à matre collegis-
 set optima quæque; migravit & illa ex hac
 vita. Sancta verò tam virtute quam divitiis
 pollens, pauperibus & indigentibus neces-
 saria erogabat. Ex his venerabilis Annæ no-
 mine increbescente, vir quidam, genere
 Agareus, non bonus admodum, ad ipsum
 Romanorum imperium se proripuit (cujus Basi-
 lius Macedo tum scepra regebat) rogans, si-
 bi ut ista Puella in sponsam daretur. Impe-
 rator mandavit, ut hoc fieret; quod illa fa-
 cere recusans, multis tribulationibus ab im-
 puro isto afficitur. Et ille quidem, ut eam
 acciperet, contendebat: hæc verò precibus
 ac lacrymis Deo supplicans petebat, ut cito à

temptationibus liberaretur. Audit Deus Famu-
 lam suam, & violentum procum præfenti
 vita privat, voluntatemque timentium se
 adimplet.

6 Quid deinde? Beata omnibus hujus vi-
 tæ rebus nuntium remittit, ac quoddam Dei-
 paræ templum ingressa, jejuniis, vigiliis &
 abilitentiâ se macerat: nam protracô per
 biduum jejunio parum cibi sumebat; aliquan-
 do etiam per totam hebdomadem sine cibo
 permanebat. Ceterum adeo corpus ipsius em-
 marcuit, ut compactiones omnes viderentur;
 carnibus ejus præ duritie subsidentibus, &
 fere ad mortem usque tantum non extenua-
 tis. Et postquam in hoc vitæ instituto per-
 severasset annos quinquaginta, parvo con-
 tracto morbo, pretiosam suam animam in
 manus Dei tradidit. Corpus vero ejus æ-
 rumnis fractum & carne constans, tumulo
 imponitur à propinquis; ubi & plures quie-
 scebant, qui generis excellentia cum illa emi-
 nebant.

7 Multum effluxerat temporis, quando
 plures turbabantur à spiritibus immundis: qui,
 refolto tumulo, extulerant venerabile ac san-
 ctum corpus ejus, quod nulli corruptioni ac
 maculæ obnoxium erat, omnique divini &
 humana fragrantia redolebat. Unde divini
 aliquid in eo observare potest, si quis vellet
 nam multa corpora simul cum ea in sepulcro
 jacentia, naturalis corruptionis debitum sol-
 vebant; sed illius corpus saluum atque in-
 tegrum permanfit. Vere custodit Dominus
 omnia ossa Sanctorum suorum, & unum ex
 illis non conteretur. Unde dæmones ex ho-
 minibus expulsi sunt, cæci viderunt, claudi
 ambularunt; & ut verbo dicam, morbus
 omnis, per quem homines patiuntur, & tunc
 & nunc aufugit. Sic novit Deus glorificare
 glorificantes se. Eadem in Sirmondiano haberi,
 annotat Papebrochius in epigrapho hujus elogii
 Paulo breviora sunt, quæ lego in epigraphis Me-
 diolanensibus bibliothecæ Ambrosiana, suis relata
 in Taurinensi β Ducis Sabaudia; ut similiter ad-
 scribitur apographo eidem Mediolanensi. Atque
 hac quidam sunt, quibus cultus S. Annæ apud Gra-
 ecos stabilis. Ceterum ei aptum titulum virginis,
 ex spretis thalamis conjugaliibus ipsi, ut videtur,
 non indebitum; tametsi in annotationibus supra
 non expressim.

8 Theophilus, Michaëlis Balbi filius, parvi in
 imperio successit anno 829; obiit 842 postquam
 acerrimum Iconoclastiarum defensorem se præsisset;
 de cujus tamen sub vita exitum penitentia, non-
 nulla producit Baronius ad dilium annum 842:
 sub quo eam vixisse referunt S. Anna in landa-
 to elogio, & (sicut epigrapho Mediolanensi adscripte
 Henschenius) in Taurinensi β; jam habemus epo-
 cham, ex qua ipsius aetatem præterpropter deter-
 minare possimus. Si vera sunt quæ, de Basilio
 Macedone imperatore tam in elogio, quod datus,
 quam in eo, quod habemus à codice Mediolanen-
 si, commemorantur circa nuptias Agareus cum
 Sancta nostra, ejusdem imperatoris jussu præscriptas,
 regnum auspici anno 867; jam nata fuerit an-
 no circiter 840: aetatis vero vigesimo octavo (post
 matris obitum, quæ sic non exiguo tempore cum
 ipsa degisse recte intelligitur) Christi 868, Ba-
 silii Macedonis secundo, fuerit ab Agareno in
 conjugem petita; quibus si adjicias annos quin-
 quaginta, quos asseritur supra in rigidissimo vi-
 vendi.

seu Chiffletia-
no,

hic profertur:

de cujus notis
chronologicis
componitur
Sancta chif-
notaris.

AUCTORE vendi instituto traduxisse, jam pervenerit ad annum
J. P. Christi circiter 918, vsta circiter 78. Vellem equi-
 dem in elogio pluries nominato distinctè notata
 fuissent patria, locus habitations ac sepultura, u-
 nà cum aliis adjunctis; de quibus plura nunc
 non suppetunt, & qua fortasse in Sancta Vita ha-
 beantur, siquidem alicubi ea lateat haftenus; hac
 utinam occasione, si lateat, in lucem producenda!

D

VIGESIMA QUARTA DIES JULII.

SANCTI QUI IX KALENDAS AUGUSTI COLUNTUR.

<p>S. Niceta } Martyres in Ly-
 S. Aquilina } cia.</p> <p>S. Cleonicus } Martyres Leontini
 S. Stratonicus } in Sicilia</p> <p>S. Christina virgo martyr, Tyri a-
 pud Vulfinium, ut volunt, in
 Tuscia.</p> <p>B S. Theozonus, }
 S. Victor }
 S. Emerita seu }
 Emeritus cum }
 duobus fratri- }
 bus } Martyres Seba-
 steni in Armenia.</p> <p>S. Statianus }
 S. Capito }
 S. Silvanus }
 S. Stercatius }
 S. Cariton }
 S. Victor }
 S. Stercatius } Martyres Emeri-
 S. Antinogenus } tæ in Hispania.</p> <p>C S. Victorinus martyr cum aliis
 LXXXIII anonymis, Amiterni
 in Vestinis Italiae.</p> <p>S. Vincentius martyr, Romæ vel
 Tibure.</p> <p>S. Hymenæus } Martyres apud
 S. Cariton } Græcos.</p> <p>S. Pavacius episc. conf., Ceno-
 manjs in Gallia.</p> <p>S. Ursicinus episc. conf. apud Se-
 nones in Gallia.</p> | <p>S. Fantinus conf., Tauriani in Ca-
 labria.</p> <p>S. Dictinus episc. conf., Asturicæ
 in Hispania.</p> <p>S. Valerius seu Valerianus, Niceæ
 in Provincia Gallia.</p> <p>S. Wulfadus } Martyres Stonæ in
 S. Ruffinus } Anglia.</p> <p>S. Arnulfus martyr, Mosomi in
 Gallia.</p> <p>S. Declanus ep. conf. Ardmoriae
 in Hibernia.</p> <p>S. Lewinna virgo martyr Angla,
 Bergis S. Winoci in Belgio.</p> <p>S. Segolena vidua, Albigæ in Oc-
 citania.</p> <p>S. Christina virgo, cognomento
 Mirabilis, Trudonopoli in Bel-
 gio.</p> <p>S. Kinga seu Cunegundis virgo,
 Poloniae ducissa, Ord. S. Cla-
 ræ, apud antiquam Sandecz,
 in palatinatu Cracoviensi.</p> <p>B. Joannes Tauffinianus ep. conf.
 ex Ord. Jesuatorum, Ferrariæ.</p> <p>B. Antonius conf. ex Ord. Ere-
 mitarum S. Augustini, Aquilæ
 in Vestinis Italiae.</p> <p>S. Franciscus Solanus Ord. Mino-
 rum de Observantia, Limæ in
 Peruvia Americae.</p> | <p>D</p> <p>E</p> <p>F</p> |
|---|---|----------------------------|

PRÆ.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Domnonis, & Dominonis ac Eusebiæ virginis inventionem celebrat hoc die Ferrarius ex Galefimo; ex quo didicis, reperta fuisse sacra corpora Bergomi à Francisco ejusdem

civitatis episcopo, anno 1401. De duobus primis jam actum est, de tertia loquemur suo tempore; coluntur

Domno v Januarii.

Domno xvi Julii.

Eusebia xxix Octobris.

SS. Victorinum & Severinum fratres hoc die, sed loco non suo, sic annuntiat Rabanus: Eodem die, natale est S. Victorini, qui cum fratre Severino audiens vocem Dei in Evangelio dicentis ad divitem; Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & reliqua; reliquerunt ambo fratres mundi divitias, & omnia sua dispensantes pauperibus, eremiticam vitam elegerunt, ibique nobiliter vixerunt, licet Victorinus ad tempus delusus fuisset à diabolo, sed tamen Domini gratiâ de inimico victor existens nobiliter triumphavit, sicut in Vita illorum pleniter narratur. Satis patet, hac à Rabano hoc die perperam collocata: id certum est, desumpta hac esse ex Actis S. Severini episcopi Septempodani, de quo pridem actum est ad VIII Januarii, ubi tota fratris ejus Victorini historia admixta est, ut proinde de utroque ibi dicta sint quæ dici potuerunt. Ad eandem historiam alludit Baronius VIII Junii in longiori notatione ad S. Victorinum. Neque tamen adhuc sublata omnino videtur inter Victorinos & Severinos confusio; de qua etiam Costellanus in primo suo Bimestri pag. 136. At de hac re agendi alius occurret locus. Tu videbis

VIII Januarii.

S. Gertrudis altaris dedicatio Nivelæ memoratur in additionibus Mss. Cartusie Bruxellensis. Quæcumque de Sancta ista dici potuerunt, habes

XVII Martii.

B. Margarita de Castello seu Tiferias, certis Ordinis S. Dominici perperam hoc die adjuncta est in additionibus Mss. Cartusie Bruxellensis ad Gregorium. Colitur, & de ipsa jam pridem actum est ad

XIII Aprilis.

S. Thuribius Cenomanensis episcopus S. Pavacio hoc die conjungitur, ut cum ipso & aliis Paderbornam in Westfaliam translatus. Verum de ipso actum est proprio natali die

XVI Aprilis.

S. Waldum episc. & conf. hoc die collocat Florarium Mss., quem dis frustra alibi quæres, nisi in indice haberetur Ubaldus, neque sic tamen recte positus: spectat enim & de eo actum est ad diem

XVI Maii.

Ymerius confessor hoc die S. Waldo conjungitur: atque hunc quidem in Ubaldum opportune transformare licuit; illum vero nec sub hac inflexione nec sub alia in ipso indice reperio, ut plane persuasum habeam, luxatum nomen esse, quales in hoc codice plurima recurrunt. Si ad affine aliquod nomen reduci queat prædictus Ymerius, confundi fortasse poterit cum S. Hymario America episcopo, de quo actum est XVII Junii.

SS. Agoardus & Aglibertus martyres Christofulii tomus V.

lienses prope Parisios, & hoc die & sequenti celebrari dicuntur: verum & ipsorum & innumerorum, ut volunt, socorum martyrium natalis est eo die, quo de ipsis pridem actum, XXIV Junii.

Venerandæ alicujus virginis martyris Acta pro hoc die descripsit Papebrochius ex Mss. codice sac. eremi Camaldul. fol. 103, is plane similia quorum apud nos ingens supellex est. Doleo vehementer, hujusmodi specimina non incidere in manus magni istius Actorum vindicis Odoacri Ilbachii, ut vera à falsis, dubia à certis, genuina à spuris aliquando noscat discernere, cui nihil ferme absurdum occurrit in quibuscumque Actis, modo nomen alicujus Martyris præferant. Incipiunt hæc: Temporibus Marci pii imperatoris virgo conjugium vitans, fugit in quoddam monasterium ubi femine conversabantur. . . . post mortem autem orthodoxi imperatoris Marci elevatus est alius imperator, nomine Diocletianus, vir impius. . . . qui elevavit contra Christianos persecutionem adversus sanctas ecclesias, maxime vero adversus monachicum ordinem, neque masculis, neque feminis indulgens; sed cum ira & furore magno volebat totum genus Christianorum delere & Judæorum extollere. Ex his conjice cetera, quæ qui digerere possit, tam certe oportet Ilbachio non inferiorem esse. Neque tamen, Acta illa qualiacumque impedimento essent, quo minus Veneranda ista inter Sanctos locum haberet, si modo in ullis Fastis sacris, Græcis aut Latinis nota esset sub Olybrio Antiochiæ præside: quibus deficientibus integrum nobis non est, id genus nomina Sanctis adscribere; neque vero adeo obvia est Venerandæ appellatio ut cum alia confundi possit.

Timotheus patriarcha pædagogus in Prætermissis ad IX Maii, ex variis conjecturis hæc remissus est, si forte ageretur de Timotheo Alexandrino, fratre Petri, qui S. Athanasio successit, quique ibi obisse censetur hoc XXIV Julii. Quidquid ejus sit, ex serie Patriarcharum Alexandrinorum ante annum I Junii de vero obitus die satis constat, non item de cultu Catholice sumam quam ipsi exhibito.

Julianum nobilem militem Landensem & martyrem & socios 1486 larga sane manu hoc die nobis profert Ferrarius in utroque Catalogo, tamen passim scribat x Kal. Augusti, ex monument. eccl. Laudensis Mss. Addit autem in notatione, alium S. Julianum episc. & conf. ibidem celebrari XII Octobris. Hunc novimus, at quid de aliis istis sit, plane ignoramus. Miram narrat historiam, quam nemo admiserit, nisi aliunde probatam. Cui vero Laude numerosam illam classem non audeat asserere: neque vero sola ejus fides aut auctoritas sufficere videtur, ut ignotissimi alias Sancti tanto numero tam facile admittantur.

Domina nostræ Deiparæ trans (urbem CPolitanam) in Pagidio apud novum embolum synaxis inscribitur supplemento nostro Mss. ex Synaxariis Sirmondi ac Chiffletii. Adem hanc sacram non invenio; at extra urbem CPolitanam trans finem fuisse; dubitare me non

A

nit adverbium πέραν, trans, ultra, quod est in Græco. Consule Caugium lib. 4 CPolis Christiana, à pag. 167.

S. Herinogenes M. dentes eradicatus occubuisse notatur hoc die in supplemento nostro Ms. ad Menæa Græcorum excusa ex Ms. Sirmundo-Chiffletianis, addito disticho in hunc sensum, quod cui immisericorditer eradicati sunt omnes dentes, effugiat dentes dæmonis. Mentio etiam de eodem, ut puto, fit in utroque Taurinensi Ms.; at die xxv hujus. Dati sunt; & porro dabuntur variis Sancti huius Martyri synonymi; quem postquam inter illos quæsi, fateri cogor, me ignorare, quis fuerit, aut quò spectet.

Gundanifolus, tamquam Cenomanensis episcopus, & quidem ut Sanctus jungitur Thoribio & Pavacio, quin & S. Liborio, cum interim in nullis episcoporum Cenomanensium Catalogis usquam reperitur, ut pridem notavit Bollandus in suo de S. Liborio Commentario num. 16, & nos etiam hoc die, ubi de S. Pavacio agimus, verbo observavimus: cultus ejus, imo existentia & sanctitas probanda sunt priusquam in hoc opere locum habeat.

Jolenta, vidua Holeslai pii ducis Califfiensis, huc remissa est ex xxiii Aprilis, ut si de cultu nobis constisset, agi de ea posset die quo obiit ejus soror B. Kinga, quicum in monasterio S. Clara Sandecia vixit. At nihil ab eo tempore accessisse, quo prædictus cultus probaretur, intelliges ex his, qua de B. Kinga seu Cunequande inferius dicta sunt.

Mathildis in historia ecclesiastica seculi xi inter plures synonymas celebratissima, quam huc remissimus, longis passim laudatur encomiis; breve est, sed elegans, quod ex inter pios hoc die composuit Saxifayus his verbis: Eodem die obiit feliciter venerabilis Mathildis marchionilla, conjux Godefridi, cognomine Gibbosi, Lotharingæ ducis, nepotis Stephani IX Papæ ex fratre Gozelino, marito Beatricis, matris ipsius Mathildis, quæ altera sui ævi Judith & Debora impios divinæ legis sacerdotique euangelici infectatores magna virtute repressit, afflictamque Romanam Ecclesiam insigni solatio recreavit, ditavitque & suffulit donationibus magnificis. Paulo plura referunt Molanus & Miræus inter Belgas, Piazza vero in Hemerologio eam proponit extollitque ut perfectissimum speculum principum seminarum. Sufficiet nobis ex eo desumere epitaphium monumento elegantissimo subscriptum, quod sapius Roma vidimus legiturque his verbis conceptum:

URBANUS VIII PONT. MAX.

COMITISSÆ MATHILDI VIRILIS ANIMI FEMINÆ

SEDIS APOSTOLICÆ PROPUGNATRICI,
PIETATE INSIGNI, LIBERALITATE CELEBRATISSIMÆ,

HUC EX MANTUANO S. BENEDICTI

COENOBIO TRANSLATIS OSSIBUS,

GRATUS ÆTERNÆ LAUDIS PROMERITUM
MONUMENTUM POS. ANNO MDCXXXV.

Hescelinus, ut bonæ memoriæ Canonius, in Nimevensi Flandriæ cœnobio superior Ordinis Præmonstratensis, hoc die signatur in Natalibus Ordinis, à Joanne Chrysolomo Vander Sterre concinnatis: quod hic indicasse, satis est.

Christinæ alicujus, ejusdem Ordinis sanctimonialis

in monasterio Rhtersensi, diœcesis Moguntina, Vitam ad nos olim misit Sircanus noster adjutor Gumanus, eamque Majores nostri hac xxiv Julii reponendam censuerunt ob synonymas Christianas qua eo die celebrantur. Verum cum incertus sit obitus, & potius mense Novembri quam Julio vita functa sit; aliunde verò de ejus cultu nil quidquam constat, neque de ea in Natalibus vander Sterre jam citatis ulla habeatur memoria; in alium mensem & diem remittenda est, quibus de ipsa agi poterit, si sufficientia cultus monumenta proferantur.

Gerburgem abbatissam Gandersheimensem in Saxonia hoc die sic primus annuntiavit Menardus: In Germania, monasterio Ganderheimensi, sanctæ Gerburgis abbatissæ, in Observationum lib. 2, pag. 643 citans solum Trithemium in Chronico Hirsangensi ad annum 854; ubi ipsa virgo sanctissima dicitur, quæ multis effulserit in vita, & post mortem clara virtutibus. Avide isthac omnia in Gynæceum suum transtulit Arturus, ac pluribus amplificavit Bucelinus in Menologio; quod vero miror vel maxime, non dubitavit Castellanus Sanctæ titulum ei hoc die tribuere, postquam præ oculis habuit Seculum IV SS. Benedict., in quo disertissime prætermittitur, utpote de cujus cultu nusquam, quod sciam, existit, neque hodie superest vestigium. In Annalibus Benedictinis tom. 3, pag. 22 & 227 vocatur Gerberga, verum nec sub hac, nec sub alia appellatione Sanctis unquam annumerata est.

Guilielmum Bibaucium, ut venerandum Carthusianorum generalem ex Bibliotheca Cartusiana Theodori I etrei insigni elogio ornat Raisius in Auctario ad Natales Molani, ut apud Flindros natum: atque item

Franciscum à Meerbeeck ex Ordine Minorum ab hæreticis plurima perpeffum, qui cum viginti trium mensium pedorem carceris sustinuerit, Lovanium perductus, ibi paulo post laborum cursum consummavit. De eo etiam agit Arturus, verum in ejus serie prætermittitur.

Cuno conversus in Hemmenrodensi cœnobio inter beatos Ordinis Cisterciensis recensetur hoc die ab Henriquez & Chalemoto, atque etiam à Bucelino cum longiori elogio. Admitto nobilitatis ejus virtutumque præconia omnia, at de cultu doceri cupio.

Bartholomæus Carraucus, Carmeli Majoricensis prior, à piratis Turcis in mari captus & Algeziis ductus, multis tormentis præmissis, capite tandem plexus martyr occubuit anno Christi MDLXVI. Ita legitur in Avie bene ordinata Sanctorum Ordinis Carmelitarum. Ubi etiam hoc die

Zeno Mechliniensis, nempe qui Mechliniæ in Belgio per Deiparam Virginem donis & revelationibus fuit recreatus. Beatus vocatur in Kalend. Carmel.

Petrus de Capua cum variis sociis Ordinis S. Dominici, ut pretiosa morte defunctus refertur hoc die in Diario Marchesi: ac præterea

Maria Lanza in parthenone S. Catharina Pannoni

Paulus Bustamanta ejusdem Ordinis, cum titulo beati laudatur in Viridario Spirituali Germanico & in Anno sancto Belgico, ut martyr in Indiis cum pluribus sociis.

Joan-

D

E

F

- A** Joannes confessor *Ulyssipone in Lusitania.*
 Alphonsus à Spina *Palentia.*
 Antonius Farinensis *in Gallia.*
 Joannes Martinesius *in territorio Toletano.*
 Donatus Urbini.
 Alfonso Suarez *in territorio Palentino.*
 Anna de Angelis *in territorio Salignino.*
 Francisca de Heruas *Corduba.*
 Antonius cognomento abbas *in monte Guscardi in Occitania.*
 Adamus de Marisco *in Italia.*
 Guilielmus Bretonius *in Anglia.*
 Alexander Javorensis *Wrastflavia in Silesia.*
 Anonymi triginta *in Russia.*
 Franciscus de Podio *cum sociis misus in Tartariam.*
- B** Franciscus de Mazarata *Capucinus Pisauri in Marchia.*
 Cæcilia de Nobili *Nuceria in Umbria.*
 Anna Apolloniæ Nadlerin *Monachis in Bavaria.*
 Vigilia S. Jacobi *in multis codicibus signata, hic etiam refertur meretur. Notissima est ejus festivitas die sequenti xxv Julii.*
 Parasceve V. & M. *hoc die inscribitur Calendario Græcorum à Genebrardo vulgato: eadem refertur à Ferrario in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, & à Castellano inter adjectos ad suum Martyrologium universale, utrobique die xxvi hujus. Meneæ magna excusa cum Maximo Cythereo nescio cur cum solo titulo hosiomartyris eam annuntiet; quem etiam editioni sua secunda adjectis Molanus, sed hoc die. Verum de ista Sancta videri poterit die, quo à laudatis Meneis, & eorum transcriptore Maximo Cythereo condecoratur elogio longo & scenico xxvi hujus, & examinari, an ab homonyma, die xx Martii cum Martyrologio Romano data, distinguenda sit. Quidquid igitur huc spectat, remissimus ad eundem diem xxvi Julii.*
- C** Celsus à solo Cumerario signatus, aliis characteristicis distinguendus est, priusquam in Sanctorum serie collocetur. Ipsum aut synonymum refert Dempsterus xxvi Julii: Vereor ne confusio sit cum celebriori Celso de quo cum Nazario agemus xxviii Julii.
 Eberardi, scilicet Eberhardi monachi solitarii apud Cellam S. Meinradi, in Silva quæ nunc dicitur ad Eremitas signatur in Calendario Ms. Sanctorum Ordinis S. Benedicti, uti habet etiam aliud paulo extensus, quod Grol-

Cum titulo beati referuntur ab Acturo in Martyrologio Franciscano, & ultima dicitur etiam in Gynæco.

Adduntur in Menologio Franciscano Hueberi, sed absque ullo titulo.

- lum vocamus: est in utroque male hoc die, nec magis recte à Bucclino xxii Augusti. Monuit jam pridem Bollandus in Commentario ad Acta S. Meinradi xxii Januarii, de S. Eberardo agendum xiv Augusti.
 S. Erthadum in Scotia episcopum sic hoc die refert Ferrarius, ut satis pateat, solam Dempsteram præ oculis habuisse, quem denuo sequitur xxiv Augusti. Ast ea auctoritas non sufficit, nisi apud Camerarium alia accessissent ex quibus cultus asseri possit, eaque inter Brevarium Aberdonense; de quo non semel alibi. Ibi vero cum signetur non primo sed secundo loco, de Sancto agemus xxiv Augusti.
 Boryllus & Glebus ut principes martyres annuntiantur in Ephemeridibus Græco-Moscis ante tomum primum Maii, quemadmodum & in variis aliis Fastis Ruthenicis, Menologio Sparwensfeldiano Slavico-Russico, nec non Polonicis, unde ipsos verosimiliter eduxit spicilegus Ferrarius, ex quo & in Castellani Martyrologium migrasse videntur, alibi inter Sanctos recedunt admitti. Notat Papebrochius fuisse filios Ulodomi, Christianis vero nominibus Romanum David nuncupari. Hoc die, inquit, videntur à fratre Jaroslao, post victum fratricidam Sva-topolcum, contumulati Wislogrodi, cum aliis Boryllus xiv Julii, Glebus v Septembris sit obruncatus. De patre, nempe Ulodomiros suscipit egimus inter Prætermisissos xv Julii, vota nostra illic exponentes, ut tum de ipsius tum de filiorum Catholico cultu rite edocemur. Neque omnino fidere audemus Historiæ breviter conscriptæ & collectæ ex monumentis Ruthenicis, unâ cum aliis similibus quorundam Actis approbatæ à Vilenensis archiepiscopi suffraganeo, Georgio episcopo Metonensi anno m dccc xxi. Cum igitur hic dies neque Borylli neque Glebi natalis sit, iterum atque iterum Polonos rogamus quod xv Julii petimus, verum & Catholicum cultum nobis demonstrent, tum res gestas, martyrium & miracula, ut de utroque fratre, & forte etiam de parente agere ex professo possimus, die quo alter obruncatus dicitur v Sept.
- S.** Rustici episcopi Trevirensis & confessoris memoriam hoc die agunt additiones Mss. Cartusia Bruxellensis ad Grevenum, solite sapius festa transponere. Hujus Sancti natalis est xiv Octob.
- S.** Judocus confessor reperitur hoc die in Matrícula Cartusia Ultrajecti; nos alium istius nominis Sanctum non novimus præter eum qui colitur xiiii Decembris.
- Olympias hoc die notata in supplemento nostro ad Meneæ impressa Sirmondo-Chiffletiano, die crastino remittitur ad diem, quo signatur in Martyrologio Romano xvii Decembris.

DE SS. NICETA ET AQUILINA MM.

IN LYCIA.

J. P.

SYLLOGE HISTORICA.

§ I. Cultus ac narratio martyrii apud Græcos ; memoria in Fastis Latinis.

SUB DE-
CIO.

Atia est harum sanctarum Martyrum nomina efformandi ratio, sicut patebit per decursum, Græcis pariter ac Latinis Fastis, quamquam diverso die, inscriptarum.

Cultus apud Græcos

In Ms. Menais Divisionensibus seu Synaxario Petri Francisci Chiffletii nostri ita signantur: Τῆ αὐτῆ ἡμ. μνήμη τῶ ἀγ. μμ. ζουακῶν, τῶ πισθουσῶν δὲ τῶ ἀγ. μ. Χριστοφῶρα, αἰτινῆς σὺβλοις ὑπὸ ποδῶν ἕως τῶ ὤμων διαπερῆσαι πλειόντων ὄντων τὰ ὀνόματα Ἀκυλίνα καὶ Καλλιῖνη. *Quæ Latine sic sonant:* Eodem die (IX Maii) memoria sanctarum Martyrum mulierum, quæ crediderunt per sanctum martyrem Christophorum, ac subulis à pedibus ad humeros usque transfixæ, martyrium consummarunt: quarum nomina Aquilina & Callinica. *Triumpho autem eorum accipiuntur ibidem duo sequentes versiculi:*

Ἐχρητέρευαν σατανᾶς πάλιν νέαν
Γυναῖκα σὺβλιζέειν οἱ πλάγοι δύο.

Scenam recentem denuo satanas habet:
Pungunt Puellas subulis plani duas.

ac Græco-
Moscos.

1 Τερέρευαν, propriè mentiam, hic scenam vertimus: videtur namque per hanc vocem hic indicari locus paulo editior, ut puta, prout suggestus seu theatrum, mensa instar, in altum, longum ac latum cum aliqua proportione elevatum; quò pateat facilior circumstantibus prospetus. Simile quid videtur innui apud Julium Pollicem Onomastiæ Græco-Latini, anno 1706 recusi, segmento 11, lib. 7, cap. 2: Circi, inquit, in comœdia dicuntur, ubi mancipia venduntur: fortassis & reliqua, quæ venalia sunt. Sed partem, quam servi conscendentes venduntur, hanc Arilophanes mensam vocat. Eodem die IX Maii inscribitur Menologio Slavico-Russico memoria S. M. Christophori, passi anno cccclv sub Constantio cum duabus peccatricibus, quæ sunt cum eo passæ, Hecata & Ancilena. Item in Menologio apud Canisium narratur S. Christophorus propter Christi confessionem simul cum Callinice & Aquilia*, quas ad fidem converterat, capite truncatus.

C

* Aquilina

Elogium da-
unt

3 Menæa magna Græcorum typis edita agunt de nostris hisce Martyribus eodem isto die, sequente, ut solet, Maximo Cythereo, occasione S. Christophori martyris, cujus elogio res quoque eorum gestas interferunt. Sunt & in Actis ejusdem Sancti Latinis; sed in his modo tam parum verosimili, ne dicam exotico & proxis subuloso, ut tota res non facta sed ficta, & ad scenicum apparatus ornata videatur; non melioris utique nota, quam sint Acta tota S. Christophori, quibus tamquam pars, harum Martyrum gesta immixta sunt. Porro ex versione Latina, quam subdimus, tu de isto Menæorum elogio fer judicium; qua fere ex inter-

pretatione manuscripta nostri Matthæi Raderi ita sonat: Imperator viso Christophoro exanimatus, intertergum concidit, animâque receptâ, statuit illum per dolum circumvenire, & blanditiis emollire & flectere, sensimque à Christo avertere; quod apertè illum aggredi non auderet aut consultum judicaret.

4 Submissis ergo duabus procacissimis & forma præstantissimis puellis, atque in omnem venerem projectis, quæ facillimè intemperantiam juvenum, & ardentia per se desideria ad lasciviam possent excitare & incendere, (uni autem Callinice, alteri verò Aquilinæ nomen erat) imperavit ad Christophorum ingredi, ut illum omnibus machinis aggrederentur, & ad concubitum proritarent, amoreque captum à Christo abalienarent, atque ad sacrificandum idolis propellerent. Sed illæ à Christophoro fidem Christianam edocæ, idola detulerunt, Christum palam apud ipsum imperatorem professæ, flagris crudeliter concisæ, aliisque suppliciis superatis, martyrii coronam reportarunt. Ita fere versio Raderi, quæ quia in re & substantia satis cum Græco textu esset fidelis, novâ, utpote minimè necessaria, superjedendum nobis esse duximus. Aliud brevius, ac proinde, ut videtur, antiquius ac melius elogium habes num. 14.

ex Menais
impressis.
E

5 Celeberrimum porro apud Græcos harum Martyrum par, magnam quoque notitia celebritatem obtinuit in antiquissimis Martyrologiis Latinis: nam Usuardus hoc die xxiv Julii sic eas annuntiat: Eodem die natalis sanctarum Nicetæ & Aquilinæ, quæ beati Christophori martyris prædicatione ad Christum conversæ, martyrii palmam capitis abscissione sumpserunt. Præcesserat suum hunc sequacem Ado eodem die; sed virginum titulum eis tribuit, & loco Aquilinæ scribit Aquilæ. Quod ultimum etiam scribit Wandelbertus, ideo forte, quod nomen ita scriptum, suo metro magis quadraret: utus est, utramque certè Martyrem simul cum hodierna Christina unico isto versiculo comprehendit: Mox nonam Christina, Aquila, & Niceta sacrarunt.

Earum memoria
inscribitur antiquis
Martyrologiis,
F

6 Martyrologium Romanum fere ad verbum Usuardo consonat, hoc die xxiv ita illas memorans: In Lycia, sanctarum martyrum Nicetæ & Aquilinæ, quæ beati Christophori martyris prædicatione ad Christum conversæ, martyrii palmam capitis obruncatione sumpserunt. Indicatum jam pridem à nobis fuit in Prætermissis ad diem IX Maii, acturos nos de sanctis hodiernis Martyribus die xxv hujus, quo colitur S. Christophorus: sed quamquam hujus Acta adeo cum istarum martyrio connexa sunt, ut omnium trium memoria eodem differenda videretur: tamen

ac Martyro-
logio Roma-
no.

A tamen cum à classicis, uti diximus, Martyrologis memorentur hoc die XXIV, quem ipsum quoque Martyrologium Romanum servat: ideo nunc de eis agendum duximus, hic uti alibi more nostro in signandis Sanctorum locis seu diebus, isti Martyrologio nos conformantes. Nihil attinet producere Florarium nostrum Ms., Manuolycum, Felicitium, Galefinum, ac denique Arturum à Monasterio, qui eodem etiam die ipsas commemorant.

§ II. Acta Latina, & plura alia, ad Sanctas spectantia discutuntur.

Nunc Actorum, quæ apud Latinos leguntur, habenda ratio est. In Beda, qui ex Floro auctus, & à nobis editus est, ex Ms. Tornacensi ista notantur occasione S. Christophori die XXV hujus, qui jussu Dagni regis in carcere reclusus, Niceam & Aquilinam, quas ipse tyrannus ad seducendum eum miserat, ita convertit, ut idola Jovis & Apollinis, quæ ante colébant, fide Christi ferventes, zonis suis ligata ad terram prosternebant. Unde præcipiente Dagno, altera est membris disrupta; altera stipiti suspensa; & igni apposita, ac deinde gladio trucidata. Petrus de Natalibus lib. 6, cap. 131 parte pluribus eorum martyrium describit: Niceta & Aquilina sorores martyres, in Lycia, civitate Amon * passæ sunt. Hæ speciosæ puellæ de corporis sui prostitutione viventes, cum beatus Christophorus martyr in eadem civitate à rege Dagno in carcere detineretur, jussu ejusdem regis ad ipsum sanctum Martyrem missæ sunt, promissis eis muneribus, si eum secum peccare facerent, & ad deorum sacrificia provocarent.

8 Quas B. Christophorus ad Christum convertit, ut dicitur in Passione ejus ad VIII Kal. Augusti. Quod audiens rex, Puellas comprehendit fecit: quas ad deorum sacrificia invitavit. Quæ dixerunt, ut jussu regis plateæ mundarentur, & omnes populi ad templum congregarentur. Quo factò, cum illæ templum introissent, cingula solventes, in colla deorum posuerunt, & ad terram trahentes confregerunt. Quapropter rex Dagnus iratus, eas catenis suspendi fecit, & dudum torqueri, & dehinc in ignem copiosum jactari. Quæ cum inde illæ egressæ fuissent, jussit rex ambas pariter in Christi confessione gladio cædi: quæ passæ sunt VII Kal. Augusti.

9 Similis fere vel non melioris saltem, si non deterioris potius fursuris est Passio apud Vincentium Bellovacensem in Speculo lib. 13, cap. 25, & S. Antoninum 1 part. historiarum, tit. 8, capitulo 1, § 41, inter Acta S. Christophori. In Missali Mediolanensi anno 1522. excuso, in præfatione ad Missam S. Christophori refertur, quod Niceam & Aquilinam, publico lupanari, longo tempore sub meretricia sorde famulantes, ad castitatis habitum revocavit, easdemque sub tormentis martyrii, finiti agonis percipere coronam edocuit: quæ ex S. Christophori Actis desumpta esse, evincitur ex pluribus aliis, quæ indidem accepta sunt, & ex quibus ista præfatio constat; ac proin non merentur plus fidei, quam mereantur Acta ipsa. Porro nostram Martyrum gesta Passioni S. Christophori, cras

danda è Ms. nostro Fuldensi, & illi. quia est apud Mombristum immixta, adeo in longam extrahuntur, ut partem ejusdem Passionis bene magnam absument; quæ cum ibi legi possint, & scenicè adornata sint, otiosum foret, rursum illa huc transcribere.

10 Accipe tamen parvum aliquod specimen, & discat ut cetera præteream, e quo rei totius maiorem estimare possis. Ingressæ autem ad Christophorum, viderunt faciem ejus tamquam flammam ignis: & ceciderunt in facies suas ab hora tertia usque ad horam sextam. . . . Et interrogabat eas, dicens: Quod est artificium vestrum? Et responderunt: Ora pro nobis, famule Dei, ut dimittat Dominus peccata nostra. Opera autem nostra maritorum * est: & quod accipiebamus de corpore nostro, pauperibus erogabamus, nudos vestiebamus, captivos redimebamus, esurientes satiabamus. Quæ quisnam satis cum patientia nedum cum fide legat in dicto mox Ms.? Cui in substantia consonant, quamquam verbis aliquantulum discrepent ea, quæ Passio S. Christophori apud Mombristum obtrudit de hoc argumento, ut alia exemplaria non commemorem; de quibus erit sermo opportunitate Actorum ejusdem Sancti nobis die crastino offerenda: & tunc de illis ratio habebitur cujusnam sint circa istum Sanctum ac proin nostras etiam hæc Sanctas characteris. Interea temporis observa, multo breviora ac tolerabiliora de eis tradi in Passione S. Christophori apud Surium, & in compendio, quod indidem contraxit Franciscus Havens.

11 Atque hæc quidam sunt, quæ de hodiernis hisce Martyribus colligere nobis licuit: fuerunt eis imponemus, postquam pauculas observationes subjunxerimus ad plenioram intelligentiam eorum, quæ toto superiore decursu exposita sunt. 1. Non mirum imprimis, aut, colit apud Græcos IX Maii; nam apud eos tunc colitur S. Christophorus. Quod à Martyrologis Latinis hæ memorentur hoc die XXIV hujus currentis mensis; ille vero XXV ejusdem, mirum magis, nec causam diversitatis assignare promptum. 2. Singularia sunt Ms. Divonensis in supplicio Martyribus, puncturâ subulurum inflicto: alibi alia, ut vidimus, non tamen ubique eadem recensentur. 3. Niceta, quam quasi à victricem dicas, voce quidam dissonat à Callinica, quæ alibi scribitur; sed res significatione fere consentit; quam egregiam victricem rectè interpretari possis. Prima nominis efformatio adhibetur à Latinis, secunda à Græcis: utra sit antiqua magis ac genuina, non faciliè quis dixerit. De Aquilinæ notione inferius. Interim de mulieribus hic agi, certum est: rectèque observavit Rosweydeus in notis ad S. Pauli eremita Vitam pag. 23, col. 1, num. 23, Nicetam, cujus istic mentio, ab hac Niceta planè diversam esse. 4. Vita professio non eadem ab omnibus notatur.

12 Virginum quippe titulus illis datur ab A. ad harum done; quem etiam Rosweydeus loco citato tribuit Martyrum nostræ Nicetæ, Adonem band dubiè secutus. Si Actis cum Slavo-Russico, ac præfatione Missalis Mediolanensis credimus, fuerunt meretrices seu peccatrices: alibi ab utroque titulo abstinetur. 5. Sorores vocat Petrus de Natalibus; quod & indicatur in Actis earum, tacentibus de illa re Hagiologis, quos supra dedimus, Græcis ac Latinis; ac proin valde sit verosimile, quod illud adjunctum illi non legerint in antiquioribus Actis, seu, si mavis, documentis, quæ in annuntianda ista-

AUCTORE

J. P.

rum duarum Martyrum memoria sibi preluere. 6. Non sunt passa sub Constantio, anno 355, necum sub Dagno, plane nobis imaginario; at sub Decio, eadem saltem ratione, qua & inferius ille notatur, & qua passionem S. Christophori sub illo imperatore fuimus.

spectantia

13 Videre id pluribus dabitur in Commentario prævio, quem ad ejus Acta prælo jam paratum servamus, & ad quem pro pleniore rerum ad Sanctas nostras spectantium notitia lectorem remittimus. 7. Palestra forte fuerit in Lycia, quam designat annuntiatio Martyrologii Romani, sed à qua Ado, Ussuardus ac Wandelbertus determinatius forte abstinent. Dicit tamen Martyrologii exemplo, Lyciam palestram martyrii nos quoque superius in titulo designavimus: pro qua forte Samos aliqua extra Lyciam adoptari possit juxta eam, qua in dando Commentario disputabimus de loco palestre S. Christophori; qui de hoc item argumento consuli poterit. 8. Castellanus in notula marginali ad textum suum Gallicum Martyrologii Romani asserit, Sanctus hæc incognitus fuisse ante Wandelbertum; sed an verè, & non nimis crudè & confusè id asserit? Dicamus itaque, incognitus fuisse ante seculum nonum, eo saltem seculum, quod non sciatur Martyrologus Latinus ante Bedam seu Florum, Adonem, Ussuardum ac Wandelbertum superius citatos, qui earum memoriam consignarunt: quamquam dubium nobis non sit, quin aliis cognita fuerint in us saltem Fastis seu documentis, è quibus ipsi suam annuntiationem desumpserunt, & qua à Græcis, ut probabilissimè putamus, fontibus ad Latinos hærologos derivata sunt. Nam præter ea, qua de palestra martyrii præmissimus;

B

proferuntur

14 Hæc nostra opinioni favet etymologia nominum Græca. De Niceta seu Nicea, uti & de Callinica jam id ostendimus. Nomen Aquilina quamquam primâ fronte radicem Latinam præse-

rat, apud Græcos tamen etiam usitatum fuisse, tametsi ab his modicissimo cum discrimine Αἰκλίνα scribatur, liquet ex die VII Aprilis, pag. 662; & pag. 663. Notatu dignissimum est, quod occasione Aquilina junioris, de qua ibi agitur, ponatur hujus nostræ Aquilinae elogium ex duplici Ms. codice Meneorum, Taurini in bibliotheca Ducis Sabaudie, ubi ista reperta ac descripta fuisse à nobis, ibidem dicuntur: Et certamen sancti martyris Rufini diaconi, & sanctæ martyris AQUILINÆ, & Sanctorum ducentorum, qui cum illa martyrium compleverunt. Hi ab impio imperatore Decio ad sanctum Christi martyrem Christophorum comprehendendum fuerant missi: sed visis miraculis, quæ Sanctus hic patrabat, crediderunt in Christum, & coram tyranno divinitatem hujus confessi, mandato ejus capite plexi sunt. Quanta hic brevis & simplicitas! ut mirum non sit, hæc aut similia vel eorum saltem fontes à Græcis ad Latinos dimanasse. Ceterum de Niceta aut Callinica hic nihil.

15 Aquilina rursum (ne quis illud nomen opinionem nostram officere existimet) apud Græcos celebratissima, dicta fuit à nobis die XIII Junii à pag. 672. Aquila item, nomen proprium virile (Græcè Αἰκλίνα) notatur XXI Januarii, pag. 349; XX Martii, pag. 84; & VIII Julii, pag. 534. Apud Suidam vero ad nomen Αἰκλίνα ponitur Aquila duplex: & unus quidem philosophus, alter autem grammaticus & musicus. Sive verò illud nomen originem trahat à voce αἰκλίνα, quæ significat glandem ilicis; sive ab αἰκλίνα pro αἰκίνα, aquila, sive aliunde; non est, quod illud nomen obstet, quo minus duæ istæ Martyres à Græcis primo cognita ac signata, ad Latinos deinde hærologos transierint; atque adeo antea sacris Fastis saltem Græcis inscriptæ, quam à Wandelberto, aut aliis ejusdem ævi Martyrologis cognita fuerint.

D

atque exami-
natum.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS LEONTINIS IN SICILIA CLEONICO ET STRATONICO

J B S.

Ex Actis SS. Alphii, Philadelphi & Cyrini x Maii.

F

C
FORTE
SUB VA-
LERIANO.

Ex prædictis
Actis accepti
sunt,

A Acta dum cito, unâ me dicere memineris quidquid ad horum Sanctorum ætatem, gesta & martyriam pertinet, cum istis examinata illustrataque pridem omnia sint qua de SS. Cleonico & Stratonico refertur hic possent. Neque vero nosler Cæcilius Cajetanus tom. 1, pag. 75 alia producit quam qua ex prædictis Actis accepta sunt, ut plane supervacaneum censent, bis eadem in eodem Opere repetere. Satis igitur sit sola capita indicare ex quibus ea desumerenda sint, nimirum partis primæ cap. 9, num. 59 & 60, pag. 526, tum vero partis tertiæ cap. 2, num. 78, pag. 532: de quibus omnibus quid sentiendum statuendumque sit habes ibidem in Commentario prævio fusius expositum. De ipsorum cultu dubitandum non video, cum eos tam fidenter ut sanctos Martyres memoret Cajetanus, tum in majori opere, tum in Martyrologio Siculo, ubi ita scribit; Leontinis, natale sanctorum martyrum Cleonici & Stratonici, persecutione Decii & Valeriani.

Et vero Ferrarius eosdem etiam annuntiat, eloquium de suo adjungens, quo eadem historia continetur: illud descripsisse, erit totam Actorum medullam abunde proposuisse. En ipsa ejus verba:

2 Cleonicus & Stratonicus cives Leontini Tertulli præsidis crudelitatem declinantes, in prædio S. Teclæ una cum B. Thallelao; qui morte præventus obdormivit, & aliis habitabant latentes. Qui divinitus excitati, omnique timore deposito, cum in urbem redeuntes, apud prætorium idolorum cultores publicè arguerent, à Tertulli militibus præsidi sistuntur: quibus ille: Quis vos tam impudenter ingredi, nosque, deos nostros contemnescentes lacellere impulit? Immo illi; Quis te Deum, qui te creavit, contemnere, & servos illius persequi docuit? Quibus præses ad iracundiam concitatus, primum earum dentes lapidibus contundi, deinde illos à quatuor tortoribus nervis bovinis dirissimè cædi jubet. SS. vero Martyres ita orabant: Demitte, Domine, peccata nostra

unde Ferrarii
elogium.

A nostra, nosque SS. Martyribus dira supplicia perpeffis, adnumera. Denique dum carnifices, jubente Tertullo, linguas Martyribus uncinis ferreis crudeliffime evellerent, illi, fanguine copiofiffimè profluente, in eo

supplicio animas Deo reddiderunt ix Kal. ex Febr. Aug. Quorum corpora in puteum projecta S. RABIO Neophytus epifcopus, cum ex urbe Romæ rediffet, Deo revelante, invenit, & in templo SS. trium fratrum honorifice fepelivit.

DE S. CHRISTINA VIRG. ET MART. TYRI APUD LACUM VULSINIUM, UT VOLUNT, IN TUSCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. P.

P A R S P R I M A.

§ I. Cultus ex Fastis Græcis ac Latinis; elogia; tempus martyrii.

DIE XXIV JULII.

B

Datur ratio, tur hic Commentariis bivarium fit diuis.

Commentarium hunc in duas praeiter morem partes difpofcimus: nam aliquot ejuſdem paragraphis jam ad prælam paratis, delatus ad nos liber, de quo dicitur ſuo loco, recentiffimè in Italia excuſus, ſuppeditavit novam nobis materiam, eamque diffuſiorem, quam ne commodè prioribus iſtis paragraphis interſeri vel attingi poſſet. Viſum itaque eſt, ordinem eorum, que jam ex hoc Commentario conſecta erant; non interturbare; ac ſuperaddere notitias, que nuperrimè ad nos pervenerunt. Hæ partem ſecundam, illa verò partem primam abſolvent; utraque, res ad Sanctam pertinentes illuſtratura quaſi mutuâ atque alterna operâ; eritque pars ſecunda continuatio primæ. De quo hic præmonere lectorem, putavimus eſſe opportunum. Nunc verò ad ipſum Commentarium progrediamur.

Fasti Græci tam typis editi,

C

2. Quo minus eum, uti fieri aſſolet, incipiamus à notitia loci ſupraſcripti topographica, in cauſa eſt, quod cum paucis ea abſolvi non poſſit, videatur futurus infra opportunior ad hoc locus, uti præmiſerimus ea, que ad hujus Sanctæ cultum & elogia pertinent. Celeberrima hoc die ipſius memoria agitur in Faſti Græcis tam manuſcriptis quam typo editis. Ex editis eam memorant Typicum S. Saba, Menæa magna Græcorum eam Maximo Cythereo, Kalendarium Syriacum ſeu Chaldaicum, Roma excuſum anno 1624, Græcum apud Genebrardum, Horologium anni 1601, Synaxarium Baſilianum, Menologium ex interpretatione Sirleti à Caniſio vulgatum, Ephemerides Græco-Moſche ante ſotum primum Maii; Horologium anni 1607 cum titulo megalomartyris, quem etiam ei tribuunt laudata Menæa magna; que canone ſeu cantico ſacro, de quo dicitur infra, illam proſequuntur, totumque hujus diei Officium ipſi ſoli impendunt, ſubnexis annuntiationi ejus ſecunda tribus verſiculis, qui Latine ſic ſonant:

Τὴν Χρῑςτῖναν ἠνωσε Χρῑςτῷ νομφῖα
Νύμφῃν ἀνωμονῶν αἶμα ἔμαρτυρεῖ.
Πέλτοις Χρῑςτῖνα εἰκαδὶ ἠδὲ περὶ τῆ βλῆθῃ.
Sponſam alligavit, Chriſte, Chriſtinam tibi
Intaminatam, quem fudit pro te, cruor.
Bis dèna peltâ & quarta Chriſtinam ferit.

quam Mss. hanc Sanctam ſignavit;

3 Ex Faſtis Mss. illam referunt ſupplementum Sirmondo-Chiſſetianum, Menæa vel Synaxaria Maroniana, Mediolanenſe bibliotheca Ambroſiana;

Menologium item Slavò-Ruſſicum, Martyrologium Arabico-Egyptiaca; à Græca Simonio Maronita Latine reddatum: unde liquet, eam, magni apud Græcos ac vulgatiffimi nominis Martyrem fuiſſe. Nec ſanè minoris fuit apud Latinos, vetiſſimis quibuſque ac clafficis Martyrologiis inſcripta; ſicut ex eorum annuntiationibus planum fiet.

E

4 Apographa Hieronymiana habent iſta: In Tyro civitate, natalis S. Chriſtinæ virginis. Romanum parvum: Circa lacum Vulfinium in Italia, Chriſtinæ virginis. Beda à Floro auſus: Natale Chriſtinæ virginis. Ado: Apud Italianam in Tyro, quæ eſt circa lacum Vulfinium, natale S. Chriſtinæ virginis; addens elogium ex Actis contractum, de quo mox: unde Uſuardus decerpiſit iſta: In Italia, civitate Tyro, S. Chriſtinæ virginis, quæ in Chriſtum credens, primò ſub duobus judicibus tormenta conſtanter perferens, noviffimè per ſucceſſorem eorum, abſciſſione linguæ & ſagittarum confixione, curſum martyrii ſui complevit. Rabanus annuntiationi Bedæ, quem auſus, aliunde præfixit Tyro civitate. Wandelbertus ſolum Martyris noſtræ nomen proferens, eam cum duabus aliis conjungit:

uti & antiſſima Martyrologia Latina

Mox nonam Chriſtina, Aquila & Niceta ſacrarunt.

F

5 Atque hæc de Faſtis Latinis & Græcis, quibus ſuperaddo Martyrologium Romanum, quod ſie habet: Tyri in Tuſcia apud lacum Vulfinium, S. Chriſtinæ virginis & martyris, quæ in Chriſtum credens, cum patris idola aurea & argentea comminuiſſet, ac pauperibus erogaviſſet, ejus juſſu verberibus dilaniata, a liſſique ſuppliciiis diriffimè cruciata, & cum magno ſaxi pondere in lacum projecta, ſed ab angelo liberata: deinde ſub alio judice, patris ſui ſucceſſore, acerbiora tormenta conſtanter perferens, noviffimè à Juliano præfide poſt fornacem ardentem, ubi quinque diebus illæſa permanſit, poſt ſerpentes Chriſti virtute ſuperatos, abſciſſione linguæ, & ſagittarum intixione, martyrii ſui curſum complevit. Nunc ab hoc ad alia elogia progrediamur.

zum Romano moderno; ubi Sancta eio-gium.

6 Synaxarium ſub nomine Baſilii imperatoris à nobis citari ſolitum, Sanctam proſequitur elogia ſequenti, quod ex Græco ſic reddo: Chriſtina, Chriſti martyr, exiitit ex civitate Tyro. Dum verò patrem (πατέρα non πατέρα, quod mendose excuſum ſuit) exercitus ducem haberet,

DOCTORE J. P. rēt, in altam ab ipso deducta est turrim, ut à nemine videretur: qui etiam deos suos illic deferens, in mandatis ei dedit, ut eisdem sacrificaret, & genua flecteret. Sed illa imbecillitatem eorum animadvertens, neutiquam eò adduci potuit: quin imo cæli pulcritudinem per fenestram conspicata, & ex rebus creatis intelligens Creatorem, idola contrivit, & humi dejecit. Postquam verò esset deprehensa atque educta ex turri, omnigenis cruciatibus à suo patre afficitur. In carcerem conclusa, ab angelo pascebatur; & in mare projecta, aquas in baptismum accepit. Cumque è mari egressa esset, rursum carceri includitur. Post mortem patris sui præfesto Dioni ad examen oblata, ac vehementer cæsa, patravit miracula, multoque ad Christi fidem perduxit. Et abscissis mammillis; ad cor spiculis transverberata, martyrium consummavit.

7 *Quamvis vadem me ponere non ausim, omnia & singula, quæ in producto elogio continentur, ita vera & sincera esse, ut omni prorsus adoratione dramatica, Græcis adeo familiari, careant; præplacent tamen præ iis, quæ Menæa magna memorent in suo elogio, quod scenam magis spirat, quamquam in multis quoad substantiam, cum eodem Basiliano conveniat. Differt penes ista, quod patrem Sanctæ Urbanum vocet; quod projecta in mare, à Domino divinum baptisma accipiat; quod tria millia virorum converterit ad fidem; quod tres ibidem inveniantur præfeti vel judices, nempe Urbanus, Sanctæ pater; post hunc è vita sublatus Dion, & post Dionem quidam Julianus, sub quibus Martyr nostra passâ fuerit; & sub hoc quidem ultimo caminum ignis & venenosos serpentes. Additur, ex abscissis mammillis lac pro sanguine fluxisse: quod tamen postremum ipsemet elogii auctor vel compilator suspecta fidei habuisse videtur, addendo Quæ, dicunt; quasi tacite significans, à se illud referri ex aliorum fide.*

8 *Palmam præ duobus istis elogiis longè refert illud, quod habetur apud Canisium, quia ab ornatu magis recedit. Accipe ejus textum: S. martyris Christinæ, quæ fuit ex urbe Tyro, Urbani cujusdam ducis exercitus filia, quæ propter Christianæ fidei confessionem, cum patris idola contregisset, & pauperibus distribuisset aurum & argentum, ex quibus idola ipsa confecta erant; variis suppliciis à patre subicitur, postremò à Juliano quodam præfide venenatis serpentibus tradita est, abscissis mammis & linguâ: quæ omnia forti & constanti animo perpessa, Deo spiritum commendavit. Vides hic majorem simplicitatem. Verum quæ elogia spectant, lucem accipient ex observationibus nostris in S. Christinæ Acta, è quibus elogia ista deprompta fuerunt. Quæ etiam usui esse poterunt in elogiis Latinis; de quibus ista subjicio.*

9 *Ado suum quoque haud dubiè desumpsit ex Actis, in quo cruciatus Sanctæ à patre inflatos singulatim, sed breviter, determinat; quæ, crudelissima toleratâ corporis lætentiâ, de carnibus suis, patris in faciem projecit. Adde rotam, ignes, & fustum desuper oleum; cumque torreretur, erumpentem flammam, quæ mille gentiliū interfecit; visitationem angeli in carcere &c. Mare autem, in quod cum magno saxi pondere Sanctam jactatam fuisse scribit, & angelico præsidio liberatam; lacum Vulsinum interpretatur. Narrat*

præterea, sub Dione simulacrum Apollinis, quod adorare jubebatur, in favillam precibus ejus subito redactum, eoque miraculo tria millia hominum ad fidem Christi conversa. Sub Juliano babes fornacem candentem, ubi quinque diebus illæsa permansit; qui post serpentes à venefico immisos, sed Christi fide superatos, post abscissionem linguæ, sagittis eam configi præcepit; in quibus partim convenit, partim discrepat à superioribus elogiis, suum concludens his verbis: Sicque martyrii cursum consummavit anno ætatis suæ undecimo. Ubi multa Ado adoptavit satis liberaliter; quæ prudenter prætermisit Rabanus, parvo elogio usus, cum tamen nullus dubitem, quin Acta Sanctæ tam ipsi quam Adoni præluxerint. Cautissime hic se gessit Notkerus, Sanctam notans in Italia civitate Tyro. . . juxta quosdam, sed omni elogio abstinens. Hac de elogiis plus satis.

10 *Tempus martyrii nusquam clarè in Actis nostris determinatur. In illis, quæ leguntur apud Petrum de Natalibus lib. 6, cap. 130, apponitur annus 287; apud Mombrissium notatur passâ sub imperatore Adriano. Nullos porro præ se tulisse temporis caracterismos Acta, quæ Græcis, ac Latinis præluxerunt in concinnandis suis elogiis, persuasissimum habeo ex eo, quod nullos exprimant, non magis quam Latini Martyrologi classici ac Baronius in notis; qui si in binis Actis, de quibus ibi agit, aut alibi indicia aliqua chronologica martyris legisset, haud dubiè verbulo id indicasset, prout aliàs sæpius id facere consuevit, vel ibi, vel in textu Martyrologii Romani. Interim Florarium nostrum, circa medium sæculi 15 manu excaratum, nescio unde ista descripserit: Cursum sui martyrii complevit anno salutis cccii sub Diocletiano & Maximiano imperatoribus, ætatis suæ anno xii; persecutionis verò nonæ anno vigesimo sexto.*

11 *Designatur hic persecutio Aureliani (de qua Pagius videri potest ad annum 275) quæ cum brevissimo tempore duraverit, intellige hic annum 26 post inchoatam sed non continuatam persecutionem Aureliani; sicque anno circiter 275 adjectis annis 26, pervenies ad annum circiter Christi 301, aut 302. Ab hoc anno plurimum recedit Menologium Slavo-Russicum, quod S. Christinam vixisse scribit anno 200, ac sub Severo passam. Maurolycus, Felicius, ac Ferrarius temporibus Diocletiani eam accommodant, quorum penultimus mortem illius alligat anno 287. Galefinius dicit, alias sub Diocletiano, alias sub Adriano martyrium ponere. Quid est palpare in tenebris, si hoc non est? At demum ipsis hanc veniam in tanta antiquitatis obscuritate. Nobis certè ob eandem causam adeo felicibus esse non licet, ut certi aliquid de isto martyrii tempore determinemus; quidquid Pennatus infra § 11 illud anno 290 illigare conetur.*

§ II. Palæstra martyrii; Sancta hæc cum alia confusa; neque ab aliquibus satis distincta.

Quæritur hic, quanam sit ista Tyrus in Italia apud lacum Vulsinum, vulgo dictum il lago de Bolsena; de quo inter alios varia collegit Philippus Cluverius tom. 1, lib. 2, à pag. 559. Baronius in notationibus ad Martyrologium

D

E

de incertum;

F

De Tyro in Italia, quæ fuerit Sanctæ palæstra martyrii,

Ro-

A Romanum de hac re ita differit: Ponitur hæc (Christina) passâ Tyri apud lacum Vulfinium, qui ab eadem civitate nomen accipiens, dictus est lacus Tyrensis. Sic enim appellatus reperitur in edicto Desiderii regis Longobardorum (de quo laudatus auctor ad annum 756, & pluribus aliis locis:) Tyri enim S. Christinam passam esse, cum vetera illorum locorum monumenta, & firma certaque à Majoribus accepta traditio, tum etiam veteres manuscripti codices confirmant. Porro Tyrus civitas illic olim posita à lacus excrescentia absumpta est, ut Vulfinienses oppidani, olim illi urbi vicini testantur.

B 13 Eundem locum adoptat Maniolytus; ubi & Sancta natales ponit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia. Officium S. Christinæ Neapoli excusum anno 1591, lectione quarta, Christina, inquit, nobilibus parentibus orta, de civitate Tyro provincie Romanæ, sita prope Viterbium. Et in lectionibus aliis item typo editis, non addito loco impressionis, dicitur de Thiro. Ortus decretis eodem Desiderii nixus Tyrensem vocari dicit à Tarena ibidem urbe. Ferrarius in Lexico geographico Tyrum accipit pro Bisentina insula intra lacum Vulfinium, in quo Sancta passam refert. Sed nullam antiquitatem affert, citans solum Martyrologium Romanum. Cluverius loco allegato tradit ista: Cum S. Christinæ corpus hodie Volfinienses apud se venerentur (in quo multum fallitur) nequam alibi Tyrus urbs monstrari possit; facile ego suspicor, ipsos Volfinios aliquando sic appellatos fuisse. Baudrand de hac Tyro dicit, ubi fuerit non constare.

C 14 Castellanus in tabula topographica ad suum Martyrologium universale pag. 1062 notat Tur in Tuscia eversum. Sed debile est argumentum, quod a recentioribus petitur, quando non profuerunt antiquum aliquod monumentum; qui non raro aliena transcribentes, erant non quæ eundem est, sed quæ itur. At nihil fortius urget hujus urbis situm vel in Italia, vel ad lacum Vulfinium, quam verba Romani parvi & Adonis, superius relata; è quibus formatur argumentum, Tyrum hanc seculo octavo & nono tamquam veram & realem à scriptoribus si non cognitam, saltem designatam fuisse. Atque hæc quidem pro Tyri existentia ac situ. At contra faciunt ista:

C 15 Antiquissima apographa Hieronymiana, cujus primus Martyrologii auctor saltem ad seculum sextum spectat, tantum scribunt in Tyro civitate, ut supra vidimus, præscindendo ab ejus situ. Beda autem noster nullum locum posuit, siue nullum invenerit, siue inventum non probavit. Porro Romanum parvum non nomen Tyri habet, sed circa lacum Vulfinium in Italia: ut mirum sit, Adonem, qui Romanum parvum constanter sequi solet, hic à suo ductore recessisse, apponendo apud Italiam in Tyro, quæ est circa &c. Sed planè judico, ipsum ex Sancta Actis Tyrum accepisse, iisque quæ invenerat in laudato Romano apposuisse, & sic in unam annuntiationem ea, quæ in duplici legerat, conjunxisse. Neque mihi videtur totam suam annuntiationem ex Actis decerpisse: nam exemplaria benè multa, de quibus nos postea, Tyrum quidem ponunt, sed sine characterismo, qui situm istius loci indicet. Idem fit in Menais magnis Græcorum, Maximo Cytherorum episcopo, Synaxario Basiliano, ac Menologio apud Canisium. Atque ex his Tyrus ista Tuscia non parum infirmatur.

Julii Tomus V.

Ufuardus, Adonis scellator, ex parte tantum e-
jus topographicam annuntiationem mutuatus, ha-
bet in Italia civitate Tyro.

16 Edictum verò Desiderii supra à Baronio citatum, quodque in notationibus ad diem IX hujus affirmat, Aldum Mantium ex tabulis Viterbiensibus descripsisse; edictum, inquam, illud falsum atque commentitium esse demonstrat Cluverius à pag. 563; cujus initium recitat; ex situ urbium malè coherente suspicans, illud esse figmentum Joannis Annii, eruditissimissimi: de quo agitur in Bibliotheca scriptorum Ordinis Prædicatorum, anno 1721 Lutetia Parisiorum edita, tomus 2, pag. 4 & seqq.; ubi producitur e-
tenchus virorum eruditorum, tam eorum qui contra, quam qui pro ipso scripserunt; auctorquæ Operis accusationem, quæ Anno imputatur, de saxeis æneisve ab ipso factis calatisque, prout libitum erat, monumentis, terraque furtim conditis, indeque postea magna offensione eratis, prolatisque seu veritissimis, traducere conatur tamquam fabellam. Certe postquam Cluverius acriter hunc Annum depexisset, sic concludit ad rem nostram: Quapropter amplissimum inelytæ hujus urbis (Viterbiensis) populum fidus monuerim, ne fidem istiusmodi inscriptionibus, quibus hæc ætenu plurimum gaudent, temere habeant.

17 Florentinus pag. 680 edictum quoque illud sed omnia
rejecit, tamquam purum Annii (Anni) fig-
mentum. Quæ addit ex Ufuardo & Norkero,
locum hic controversum non evincunt; multoque
minus rem conficit, dum Tyrum profert ex Me-
nologio Græco: etenim ex eo quod illud tradat,
Sanctam natam fuisse ex urbe Tyro; non se-
quitur Tyrum hic inscari Italiam aut Tusciam.
Ad vetera monumenta, quæ vocabat Baronius
supra; respondeo, sciri non posse, cujus ea atri-
tis, fidei, & auctoritatis sint; cum ea non pro-
ferat. Firma verò certaque à majoribus tra-
ditio vereor ne inter populares censenda sit, quam-
vis solidis documentis non probatur. Ad veteres
manuscriptos codices, repono preferenda
fuisse verba, ætatem & alia adjuncta, ut ali-
quid ex iis solidè confici possit. Illustrissimus Fran-
ciscus Maria de Aste, archiepiscopus Hydruntinus,
in Disceptationibus ad Martyrologium Roma-
num, hanc Tyrum non reperit; tandem, ut sal-
vet Martyrologii istius annuntiationem, eò con-
fugere compulsus, ut preferendum censeat Tyri
vel apud lacum Vulfinium disjunctivè, satis
insinuans, utrumque locum copulari non posse.

18 Interim quamdiu solidioribus argumentis non
probatum existentia Tyri in Tuscia circa lacum Vul-
finium, putamus longè probabilius, nunquam eam
ibidem existisse (argumenta Pennatii in contra-
rium expendentur § 10) non magis quam In-
teramnam Tyriam in Italia, de qua actum in
Tractatu præliminari ad tomum primum Julii
pag. 7, num. 31. Potuit tamen S. Christinæ
corpus ex alia Tyro in Oriente; seculo fortasse quar-
to aut proximè sequentibus eò delatum fuisse, & sic
in Hieronymianis in Tyro civitate, in Romano
autem parvo circa lacum Vulfinium in Italia
annuntiari, confuso fortè ab Adone, ut diximus,
& in unum conflato utroque isto loco. Trans-
lationes sanè hujusmodi plures ex Oriente in Ita-
liam factas esse, notius est, quam ut probari de-
beat. Quærenda itaque in illa hypothesis esset Ty-
rus extra Italiam in Oriente, si verè martyria
perfuncta fuerit Tyri, ut volunt Græca elogia &
Acta Sanctæ Latina cum apographis Hieronymia-
nid;

Rrr

AUCTORE nis ; per quam non tam assevero (cum id satis solide probare non possim) quam suppono, intelligi posse Tyrum in Phœnicia.

19 Meminit quidem Eusebius de Martyribus Palaestina cap. 7, Urbani, praesidis Palaestina, sub quo Caesarea fuerit passa Theodosia virgo ex urbe Tyro oriunda ; & sub quo etiam passus fuerit in urbe Tyro Ulpianus. Sed Urbanus iste differt ab Urbano, quem Acta referunt existisse Sancta patrem ac iudicem, & in palatio officium gessisse magistri militum : mors utriusque differt ; differunt utriusque successores ; quos, si Actis in eo credimus, fuerunt huic nostro Dion & Fulianus ; at de suo Eusebius cap. 8 affirmat Firmilianum praesidem Urbano successisse.

Sanctamque in Oriente passam, inde in Italiam transfuam fuisse.

20 Quid ? quod illustrissima martyris Christianae nomen nusquam in Eusebio invenire poterim ; quam puto non omisurum fuisse, si sub isto Urbano martyrium subisset. Atque hinc argui etiam potest contra tempus martyrii & palatium Tyrum ; eo potissimum, quod Eccl. hist. lib. 8, cap. 7 agat de eis, qui in Tyro urbe Phœniciae passi sunt ; & quod cap. 13 habeat Tyrannionem, in Phœnicia Tyriorum ecclesia episcopum. Argumentum tamen illud non adeo conclusit, quin opponi possit, ita recensitos esse ab Eusebio illustrioris nota Martyres, ut facile aliquos omiserit. Fa-teor interim longè mihi videri verosimilimum, S. Christianam in Oriente passam esse : quod puto abunde confici tum ex solennissimo Officio, quo, ut supra dicebam, honoratur in Menais excusis, tum ex adeo multiplici & constante Graecorum Historum in ea annuntianda consensu, praesertim cum Graeci Sanctos pure Latinos raro vel numquam suis tabulis inserere solent : atque adeo hic praeter morem id fecisse, modo praesertim adeo singulari ac solenni, neutiquam praesumi debeant.

S. Christina cum S. Crispina confusa ; nec satis ali-cubi distincta.

21 Molanus cum alia confudit Sanctam nostram, quando notavit, de ea meminisse S. Augustinum in psalm. 120. Eodem errore lapsus Galesinus. Baronius in notationibus, Putarunt, inquit, aliqui de hac agere S. Augustinum in psalm. 120. Refellit fortassis eos mendosus codex : non enim de CHRISTINA, sed de CRISPINA agit, perillustri martyre in Africa : de qua plures ejusdem locos citat idem Baronius ad v Decembris. In Praetermissis ad diem x Maii monuimus S. Christianam virg. & mart. isto die ob ejus sacras reliquias, Panormum delatas, celebrari à Bellino, Molano & aliis ; inter quos Galesinus, qui eandem esse illam censet cum ea, cujus nobile martyrium iv (vult dicere vi) Idus Maii expositum est. Maurolycus videtur utramque distinguere ; non Baronius, traditionem de identitate secutus. Octavianus Cajetanus, editor Panormitanae istius translationis, tomo 2 de Vitis Sanctorum Siculorum, Sanctam eandem esse affirmat. Ferrarius minus affirmate loquitur ; sic ad Acta ex Adone notans : Eadem de Christina virgine Panormitana narrantur : ex quo vel hæc eadem est cum illa ; vel Acta unius alteri attributa sunt. Atque hæc conducent ad ulteriorem notitiam Sancta, unius an plurium, de qua re paragrapho proximo.

§ III. Translationes variae, unius, ut volunt, S. Christinae nostrae ad diversa loca.

D Uas diversas translationes indicat Ferrarius Sancta dicitur pag. 455 his verbis : Corpus S. Christianae secundum alios Venetias delatum ; secundum alios Panormum : neutram alii videntur admittere, dum, sicut addit, asserunt permansisse in Thulcia. Noster Octavianus Cajetanus loco citato à pag. 145 habet translationem ex Vulfiniis ad castrum Sepinum, topographicè paulo post à nobis describendum, ex Sepinensis ecclesiae Actis, in lectiones divinarum Officiorum olim digestis. Rem gestam sic exponit : Narrant verò (S. Christianam) ad Volfinium lacum olim sepultam, ibi celeberrimè cultam fuisse eo praesertim prodigio, quod singulis annis in anniversaria mortis die, ejusdem Virginis caput ter, ad horam nonam, tertiam, & vespertinam in eo lacu, in quem vivens à tyrannide demersa olim fuerat, per dimidium fere horae, spectante hominum multitudine illuc accurrente, ebatate videretur. Cum autem duo è Gallia ad sacra loca Hierosolymitana peregrinari decrevissent, in Italiam devenire : ibi verò celebriores Sanctorum reliquiis urbes ac templa venerabundi lustrabant.

23 Quare ad Tyriam urbem Volfinio lacu ex Vulfiniis cui proximam delati, animadverso parum cautè ibi S. Christianae virginis corpus custodiri ; de eo furripiendo, & clam in alium locum, ubi honorificentius coleretur, transferendo cogitarunt. Imo eam sibi mentem divinitus injectam credidè : neque enim rem aggressi sunt, nisi praemisisset ad Deum & virginem Christianam precibus, quorum honori amplificando & internis jussis intervenire voluerunt. Processit facinus, nemine prohibente. Reliquias ergo in culeum ex humero dependentem aptè repositas læti tacitique deferunt, & urbe abscedunt ad mare Adriaticum, ut navi solverent Hierosolymam. Cum nullius verò navigii opportunitas se daret ; per Apuliam vagabantur : ibant, redibantque Sæpinum ; illuc sæpe divino consilio reducti, unde discesserant.

24 Interim regente Numine eorum linguas, manare cœpit fama sacrae sarcinae, & Sæpinensem populum illico pervasit. Quare illius concursu mox factum est, ut inter pia vota agnoscerentur S. Christianae reliquiae... Mox ad venerationem in pompa ad S. Salvatoris deferuntur à clericis & magistratu : sed cunctari tunc visæ, & immotæ nulla vi deportari poterant. Hic populus flere, se tanto indignum munere, & Virginem nihilo minus ne Sæpino abire vellet, deprecari. Nuncupato tandem omnium voto de celebrandis festis diebus inventionis, translationis, & passionis ad cultum S. Christianae, illatum est ejus corpus in sacram ædem. Ita ille.

25 Prodigiosa ista capitis enatio à nobis probari cum mirabili non potest, donec idoneis documentis ostendatur : hanc libus, at non narrant, inquit Cajetanus : sed an satis verè ac solide mox credibilem narrent, non ausim asserere. Vulfiniensibus in-cumbit hoc factum stabilire ex antiquis ac fide dignis

quis

A gnus documentis : nam omnibus , quæ in hujusmodi lectionibus referuntur , non statim credere , jam pridem nos docuit longa & crebra experientia. De Tyro , urbe Volsinio lacui proxima , jam satis differuimus. Sunt & alia in tota hac narratione , quæ verentur , ut absque aliis certioribus testimoniis mox ab omnibus admittantur. Ego certe id unice desidero , ut tota etiam narratio translationis prædictæ ita ab ipsis , quorum interest , stabiliat , ut plenam fidem facere possit. De voto Sepincensium inferius alia occasione recurret sermo. Atque hac de prima corporis translatione.

26 Laudatus Cajetanus ibidem pag. 145 secundam narrat , quæ idem corpus Panormum in Sicilia transeverum sit sub Guilielmo I Sicilia rege , & Panormitana ecclesiæ antistite Hugone , anno circiter 1160 , rei eventum ita memorans ex lectionibus olim decantatis inter divina Officia apud ecclesiâ prædictam : Cum olim Panormi Hugo Molisinus comes , Regerii * Siciliæ regis gener , idemque Sæpini dominus cum aliis è prima nobilitate viris de sacrorum corporum reliquiis differeret . . . se suumque Sæpinum merito felicissimum esse exclamavit comes ob sacra lipsana sub nomine Martyris nostræ. Quâ arrepta occasione Hugo Panormitanus archiepiscopus exorat hominem . . . ut Panormum tanto velit munere ac thesauro locupletare . . . satis ad incolumitatem , satis ad splendorem fore Sæpino , si exigua lipsanorum pars ibi refedisset . . . Cum tandem precibus & suasionibus archiepiscopi & primorum , qui aderant , annuisset comes , abductæ Sæpino fuere reliquiæ : mox Panormi , quo par erat cultu ac veneratione exceptæ Nonis Maii . . . Aded verò gloriosum sibi existimavit Hugo antistes hanc virginis Christinæ translationem , ut suo sepulcro ita inscribi voluerit : HUGO PRÆSUL PRIMUS S. CHRISTINAM EXALTAVIT.

27 Sepinum (Ptolomeo lib. 3 , pag. 73 Sepinum) oppidum est Samnis in regno Neapolitano , situm in provincia vel comitatu Molisino ad Tamaris fluvii fontes intra Appenninum , & in provincia Terra laboris. Guilielmum I Sicilia regem dicit Rotchus Pirrus pag. 114 , credi anno 1150 coronatum fuisse ab Hugone archiepiscopo laudato ; de quo agit pag. 110. Porro Panormitanam translationem paucis perstringens idem Pirrus pag. 118 , adjungit ista : Marmoreo ac porphyretico lapide convestitum in delubrum , regio sumptu affabre ornatum , illatæ sunt reliquiæ.

28 Duabus hisce translationibus superaddimus tertiam , quæ Venetias Sanctæ corpus translatum fuisse nonnulli volunt : inter quos est Petrus de Natalibus , lib. 6 , cap. 130 ita scribens : Corpus delatum Venetias , in monasterio monialium S. Marci de Amianis episcopatus Torcelli ab incolis loci nunc quiescere perhibetur. Torcelli apud moniales S. Antonii , quæ sunt Ordinis S. Benedicti , asservari corpus S. Christinæ virginis & martyris , tradit Ferdinandus Ughellus tomo 5 Italia sacra col. 1431 ; per quam intelligi Sanctam martyrem hodiernam , liquet ex inscriptione ibidem col. 1447 ; quæ Sancta ex laudato S. Marci monasterio illuc translata sit anno 1431. Galofinus ad hanc diem xxiv Julii : Corpus , inquit , Venetias transfertur , quæ translationis celebritas hoc ipso die agitur.

29 Saussayus in Martyrologio Gallicano ad eandem hanc diem refert istam translationem Venetiam , plura peccans , quando addit Sanctæ pal-
Julii Tomus V.

mam quarto (imo sexto) Idus Maii , quò die triumphum egit , ab Ecclesia honorari : nam & alio die triumphum egisse , contra ipsum , qui quantum scimus , solus hic & singularis est , ab omnibus passim notatur , & alio die ab Ecclesia honoratur. Florentinus in notis de ista translatione loquens , censet , vel partem corpori dicendam esse , quæ Venetias translata sit ; vel Sanctam , cuius corpus integrum eò translatum sit , à Tyrensi diversam esse. Cajetanus in Animadversionibus vult vel pro Venetiis legendum Volsinis , penes antiquiores , uti patet , libros ; unde manaverit error aliorum ; vel rem ita intelligendam , prout eam retulimus ex Florentino.

30 Quartam translationem nobis suggerit duplex egraphum , quorum unam Rosweyda manu transscriptam , ex Ms. Lectionario prioratus Bævariensis (Bévry , Bevry , Bœurieres) apud Bethuniam in Artesia , qui est Vedastinorum Atrebatensium monasterii , Ordinis S. Benedicti. De cellis seu præposituris Hasprensæ ac Berclausensæ , isti monasterio annexis , agit Miræus in Originibus cenobiorum Benedictinorum in Belgio cap. 6 & 7 ; de his item duabus , uti & de Gorrensi ac Bævariensis Hippolytus Helyot in historia Ordinum monasticorum , religiosorum ac militarium , non ita pridem Gallicè edita , tomo 6 , cap. 33 , pag. 262 , quibus ibidem adjungit alias minoris notæ. Porro de dicta translatione meminerunt Saussayus & Arturus à Monasterio S. Christinæ virg. & mart. corpus illic asservari , tradit etiam Bæcelinus in Sacario Benedictino. Ceterum quamnam S. Christinam Bævaricenses intelligant , indicat titulus dicto egrapho præfixus : Translatio S. Christinæ virginis & martyris , ex Tyro Italiæ in Bævariam Artesiæ. Rei narratio nullam auctoris notam præferens , & ideo exigua fidei , dispectum in novem parva capita : in quorum primo , præmissâ brevî præfationiculâ , sic loquitur auctor : Nunc solum explicandum prædecessorum nostrorum , & etiam scriptorum attestationibus proposuimus , qualiter has exteras terras sanctæ reliquiæ corporis ejus subintraverunt. Si indicasset quales , cujus fidei , temporis aut ætatis his prædecessores intelligat ; quales item scriptorum attestationes , aliquantum lucis dedisset , ut & de illis , & de tota narratione statim posset pro merito : jam verò dum nihil simile dicit , non video , quid præ oculis fere habuerit , quam Vita vulgaris exemplar , quam in compendium contractam refert cap. 2 ac 3. Nec magis constat , quam hic vocet Majorum traditionem , novamne an antiquam ? quæ crediderit illud corpus , quod eò fuerit translatum , fuisse S. Christinæ , celeberrima martyris hodiernæ.

31 Capite 4 tradit auctor corporis transvectionem ex Italia in Belgium , simillimo fere modo , quo Sanctæ exuvias Sepino Panormum translatas exhibebat supra Cajetanus. Si verò translatio Panormitanorum subsistat ; quomodo subsistet Bævarienstem ? qui non partem dumtaxat corporis , sed totum corpus B. Christinæ , & ejusdem quidem , ad se avectum volunt , ut habetur ex eodem ipsorum egrapho , citato cap. 4 : unde etiam habemus , die huic Martyri sacra hanc translationis historiam vel in modernis homilia auditoribus propositam , vel ab iis , qui tenebantur ad Officium ecclesiasticum , recitandam fuisse : nam dicit auctor : Non enim nisi ea , quæ ad diem festum hunc pertinere videntur , & ea potius quæ præclaro adstrui possunt testimonio , scribere deliberavimus. Capite 5 narratur trans-

unde Panormum migraverit.

Rogerii

B

Quædam observationes in documentis , huc de istis translationibus citata.

C

Sunt , qui ejusdem Sanctæ corpus

Venetias translatum volunt.

Illud item Boëvarienstem

E

F

sibi vendicanti

AUCTORE
J. P.

vestio sacri corporis ad parochiam agri Beshunia-
ni, nomine Ekam. cap. 6 alia exponitur ad mo-
nasterium in monte Ekeni; ac denique cap. 7 sub-
nectitur translatio Bævariam: capite autem octa-
vo deferuntur reliquia in ecclesiam ad Sancta ho-
norem constructam; ubi eadem miraculis clarnu-
ris. Hic habes rei schema: ejusdem verò contex-
tus dabitur post Asta. In uno è duobus egrá-
phis istius translationis notatur alia translatio ex-
stare apud D. Schenckinck; qua qualis sit
nescio.

Leander Al-
berius Fulsi-
nii ipsum colli
affirmat; alius
alibi.

B

32 Jam verò ea, qua hactenus diximus, quæ
combinet cum Leandro Alberto, qui in descriptio-
ne Italia de Tuscia & Vulsiniis agens pag. 104
editionis Latina ita enuntiat: Colit urbs cor-
pus D. Christinæ virginis: cujus etiam vesti-
gia pedum ad hanc usque memoriam ostendit
lacus, in quem fidei nostræ causâ cum
præcipitata fuisset, salva tamen evasit. De
hoc miraculo, quod auctor iste, ni fallor, acce-
perit ex populari & nimium credula traditione,
quid sit sentiendum, facile deduces ex dictis de
palastra martyrii. Florarium nostrum M. die IV
Octobris aliam translationem memorat his verbis:
In Africa apud Coloniam Thebestinam, trans-
latio S. Christinæ virginis & martyris, in ci-
vitate Tyro passæ: cujus meritis Dominus
mira ostendere dignatus est miracula. Habet
hic lector bene multas unius, ut voluit, ejusdem-
que corporis translationes; adeo ut quot civitates
de natalibus Homeri inter se contendisse memoran-
tur, totidem pene hic inter se loca contendere pos-
sint de translatione ac possessione corporis S. Chri-
stinæ. Unam unicam, eamque celeberrimam id
nominis Virginem & martyrem, sicut superius in-
nucebam, in Oriente passam, & inde in Italiam
translatam existimo, ob rationes ibi tum allegatas.
At & ubi hodiernum sacra ejusdem exuvium quie-
scant, sicut defectu documentorum non possum de-
finire, ita nihil in promptu habeo satis firmi ac
solidi, quo veram vel creditam singulorum posses-
sionem manifestè evertam. Licet itaque ipsi suam
inter se vel dirimant, vel subministrent meliora
monumenta, quibus probari possit, pene quot fies
potior titulus possessionis. Sed imprimis probandam
is incumbit, corpus, quod contendunt se habere,
esse hodierna Virginis ac martyris, & non alterius
homonyma, cum adventus nomine è catacumbis
extracta.

C

Nostra de istis
translationi-
bus

33 In libello de sanctis Tutelaribus diocesis Cra-
covienfis, anno 1617 Cracovia edito; ponuntur
SS. Sixtus & Christina V., martyres Romani,
sub Paulo V summo Pontifice Romæ in cœ-
meterio S. Calixti, anno MDCVI, mense Se-
ptembri inventi, & patribus Societatis Jesu
in Polonia ejusdem anni & mensis die XVII
donati ab illustrissimo Petro Tylicki ep. Crac.,
duce Severien., anno MDCXII, mensis Decem-
bris die 2 ad templum Cracovien. S. Barbaræ
ritu solempni translati. Quid si postea quis lapsu
temporis, corpus illud, quod certo quidem nunc
constat, non esse hodierna Christinæ, ob homony-
miam hodiernæ esse contendat, sequentibus ipsum
aliis; & sic paulatim invalescat opinio ista apud
vulgus: jam hic orietur nova lis: vel si hoc non
vis; fieri sane potuit, ut eodem modo, quo ista
Christina Romana ad Polonos transit: sic alia
corpora sub eodem nomine aliò translata fuerint,
quorum possessores voluerint ea esse S. Christinæ
hodiernæ. Etenim non est novum, Sanctorum exu-
vias confundere, eorum possessoribus ex nominis
homonymia & affectu particulari illos sibi per ideas

adjectitias Sanctos vindicantibus, qui celebritate
nominis præ aliis magis excellunt, & plus hono-
ris allaturi putantur adibus sacris & urbibus, in
quibus asseruari creduntur: unde non levis tum
hic supra, tum alibi in Actis nostris tricarum
materies, & contentio apud competitores talium
exuviarum causa.

34 Ceterum de corporibus Sanctorum diverso
loco adscriptis longum hic in re notissima catalo-
gum non texam; pauca suppedians è multis. Ha-
bes corpus S. Benedicli Casini & Floriaci, tom. 3
Martii, pag. 299; S. Monica, Roma & Arosia,
tom. 1 Maii, à pag. 481; SS. Gervasi & Pro-
tasi, Mediolani & Brisaci, tom. VI Junii, à
pag. 213; SS. Artemii, Candida uxoris, &
Paulina filia, Roma, Placentia & alibi, tom. 1
Junii, à pag. 634; SS. Naboris & Felicis, Me-
diolani & Colonia, tom. III Julii, à pag. 283.
At nulla Sancta nostra corporum multiplicitate simi-
lior Marinâ; de qua tom. IV Julii, pag. 278.
Videri interim potest V. C. Josephi Antonii Saxii Dis-
sertatio de possessione Sanctorum corporum Gervasi
& Protasi M. M. Mediolano vindicata pag. 211,
num. 133; & pag. 237, num. 147. Jam verò cum
è pluribus corporibus integris, sub unius ejusdemque
Sancti nomine venerationi publicæ expositis, unum
dumtaxat unicum, verum talis Sancti ac legiti-
mum esse possit; nisi dicamus Sanctum bicorporeum
aut bilocatum fuisse; sequitur, ut unico tantum
loco hodierna Christinæ integrum corpus requies-
cat; siquidem alicubi illud tanquam hodierna
requiescere, ullo modo suaderi queat: quod
quamquam ex fide dignis monumentis suam iri
diffidam; nil vetat tamen, quo minus omnes illi,
qui bona fide ejusdem corpus possidere se putant,
piè ac religiose sub isto numine illud venerari per-
gant, eaque, magna cum fiducia, expectent per il-
lus seu alterius Sancta intercessionem beneficia, qua
expectarent, si certò constaret, illam ipsam San-
ctam apud se requiescere; qua jam ibi requiescere ab
ipsis putatur: nam, uti est apud S. Gregorium lib. 2
Dialogorum, capite ultimo: Sancti illic majora signa
faciunt, ubi minimè per semetipsos jacent; de quo
loco vide infra num. 136. Idem cum proportione sta-
tino de Sancta reliquis, de quibus postea agendum.

D

sententia ex-
ponitur.

E

F

§ IV. Officia Sanctæ propria; festi dies.

Noster Antonius Beatus anno 1637 Nea-
poli huc misit libellum, cui titulus Offi-
cium S. Christinæ virginis & martyris, ad
formam novi Breviarii reductum, & excusum
Neapoli anno 1591, in quo sequentia in ejus-
dem Sanctæ nativitate, & per Octavam, qua
ab ea excurrit, demptis, ut videbimus, aliquot
diebus, legenda prescribuntur. In primis Vesp.
antiph. Qui in splendoribus Sanctorum Christe
refulges, Christinæ precibus nostri miserere
rogamus. Psalm. Dixit Dominus. Antiph. Om-
nia implesti mandata fidelia Christi: fac &
agone tuo nos vitam habere perpetuam. Psalm.
Confitebor. Antiph. Gloriæ & divitiæ tibi sunt,
Christina beata: atque Dei summi denique
cuncta bona. Psalm. Beatus vir. Antiph. Quem
pueri laudant, humilem te duxit ad altra:
nos inopes morum releva virtute bonorum.
Psalm. Laudate pueri. Antiph. Cum populis
gentes Dominum laudate decenter, si cupi-
tis Christinæ virginis intercessione gaudere.
Psalm.

Officium

A
in natali
Sande

Psalm. Laudate Dominum omnes gentes.

36 *Capitulum:* Confitebor tibi, Domine rex &c. *Hymnus:* Nunc psallat nostra patria Suprema cum lætitia, Christinæ sumat gaudia Cæli tonantis præmia. Hæc Virgo sponsa cælica Multos in forte bellica Manu stravit angelica, Vox jussit ut prophetica. Cujus adventum corporis Hymnis colamus consonis, Nos ut reorum ællibus Pulsis deponat pestibus. Virgo Christina nobilis, Fide nequaquam mobilis, Nos, nostræ natos sobolis, Gaudere tecum fac polis. Gloria tibi Domine &c. *ψ.* Ora pro nobis beata Christina. *℞.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi. *Ad Magnificat Antiph.* Ætheris alta petit gaudens Christina beata. Curia cælestis super eam est exhilarata: martyrii, suæ palmam atque præmia virginitatis accipiendo, choris est consociata beatis. *Oratio:* Deus, qui B. Christinæ virginis & martyris tuæ fidem & constantiam in passione tribuisti: concede propitius, ut sicut illa horrenda vicit tormenta; sic & nos ejus intercessionis sævissimi hostis vitia vincere valeamus. Per &c.

B
ac per Osta-
vam,

37 *Ad Matutinum invitatorium:* Regem Virginum Dominum venite adoremus. *Hymnus:* Fontem perennis gratiæ Aperi nobis Domine. In laudem tantæ Virginis, Jam nunc paratis servulis. Hæc namque, cujus hodie Percolimus solemnia, In isto manens carcere Ut sponsa tibi placuit, Spernentque pompas seculi. Inter rotarum germina, Gemmis micantem fulgidis Gestat coronam luminis. Verè peractis fructibus, Semen affert centuplum Cum grato fuso sanguine In almo fulget æthere. Patri superno gloria, Virtus tibi sit filio, Cum Spiritu paraclito Per seculorum secula. Amen. *In 1 Nocturno:* Virgo sancta Christina, Italiæ gemma, urbis Tyri gloria, nobile Sæpini depositum, Urbani præfecti erat filia. *Psalm.* Beatus vir. *Antiph.* Specie corporis ac decore nimis enituit; sed fide pulchrior sponso superno magis placuit. *Psalm.* Quare fremuerunt. *Antiph.* Hæc jubente patre alapis affligitur, verberibusque dilaniata in carcerem conjicitur. *Psalm.* Domine quid multiplicati &c. *℞.* Specie tua & pulchritudine tua. *ψ.* Intende, prospere procede, & regna. *Lectioes de libro Ecclesiastici* Confitebor, ut in *communis Virginum & Martyrum* 2 loco. *In lectione 1 in fine pro eo, quod legit Breviarium Romanum, à lingua injusta, perperam hic ponitur à viro injusto. ℞.* Digna Deo, virgo meritis Christina beata: pro nobis roga divinam bonitatem. *ψ.* Ut mereamur tecum altare ante thronum divinæ majestatis. Pro nobis roga.

recitandum

38 *Lectio 11. ℞.* Ante Dei faciem mors est pretiosa Christinæ: quæ moriens mundo vivit super æthera Christo. *ψ.* Martyris est hodie festum; gaudete fideles: Quæ moriens &c. *Lectio 111. ℞.* Virgo dicata Deo nobis Christina faveto: Sit salus atque quies omnibus ista dies. Plebs tibi devota in tuis laudibus instat. *ψ.* Poscit in auxilio tuo manere semper. Plebs tua &c. *In 2 Nocturno Antiph.* Nobilis atque prudens, virgo Christina, puella, flagrans amore Dei spernit vana gaudia mundi. *Psalm.* Cum invocarem. *Antiph.* Martyrium sitiens patris idola confregit, & pauperibus, Christi pio amore contrafacta distribuit. *Psalm.* Verba mea. *Antiph.*

Pugnat sexu fragili cælitus imbuta, sed sit insuperabilis fidei virtute. *Psalm.* Domine Dominus noster. *ψ.* Adjuvabit eam Deus vulnere suo. *℞.* Deus in medio ejus non commovebitur. *Lectio 1v; & reliqua tum hujus secundi Nocturni, tum aliorum ejusdem numeri, per octavani occurrentium constant fragmentis, ex Passione Sancta desumptis: de quibus fiet mentio, ubi de Actis martyrii agemus. ℞.* Mentis facis stabili tulerat tormenta tyranni: ut cælestem patriam lætanter possit adire. *ψ.* Rebus abundans nimis cum mundo cuncta reliquit. Ut cælestem &c.

39 *Lectio v. ℞.* Ad lætitiæ summam per sanguinis venit undam. Martyribus semper fuit ista merces parata. *ψ.* Gaude sancta Virgo tanto cumulata trophæo. Martyribus &c. *Lectio vi. ℞.* Quam pia, quam sancta, quam felix Christina videris. Est tibi concessum scelerum dissolvere nexus. *ψ.* Omnibus ergo modis te poscimus, annue votis. Est tibi &c. *In 3 Nocturno Antiph.* Permanet ante Deum confessio Martyris ejus: atque decore carnis, qui nulla labe notatur. *Psalm.* Cantate 1. *Antiph.* Lux hodie justis [&] rectis corde refulget; in qua lætatur summis Christina triumphis. *Psalm.* Dominus regnavit. *Antiph.* Vocibus & psalmis sapienter modo psallamus, ut Salvator noster comites nos faciat esse Christinæ. *Psalm.* Cantate 2. *ψ.* Elegit eam Deus & prælegit eam. *℞.* In tabernaculo suo habitare facit eam. *Lectio (aucti Evangelii secundum Mattheum):* In illo tempore dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnum cælorum decem Virginibus. *Homilia S. Gregorii PP. de communi. ℞.* Judicium verum trepidanti corde timemus: quando Deus Sanctos * & justos judicat omnes. *ψ.* Nostri te petimus memorem in fine dierum. Quando Deus &c. *Lectio viii. ℞.* Virgo tuis precibus nostros dissolve reatus: ne nos pro culpa perdat lex judicis ulla. *ψ.* Si poteris veniam, poteris & poscere curam. Ne nos &c. *Lectio ix.*

40 *Ad Laudes & per Horas Antiph.* Indue rat te Rex cinctus virtute decoram Justitiæ armis nos indue maxima Martyr. *Psalm.* Dominus regnavit, decorem. *Antiph.* Rite Deo jubilat læto jam corde Christina, ejus in conspectu, ad quem sic intrare meremur. *Psalm.* Jubilate. *Antiph.* Ante Deum vigilat felix de luce Christina: in quo quoniam nimium mens ejus sitiverat semper. *Psalm.* Domine, Dominus noster. *Antiph.* Quantas tribus pueris rex intendebat tribuere pœnas, tanta tibi miseri tormenta dedere tyranni. *Psalm.* Benedicite. *Antiph.* Gloria, Vita, Deus Sanctis est in omnibus ejus, cum quibus est semper vitam sortita perennem. *Psalm.* Laudate Dominum de cælis &c. *Capitulum:* Confitebor. *Hymnus.* Exultet terra laudibus, Resultent corda gaudiis, Virginisque victoriam Omnes canant encomiis. Christina virgo cælica. Dum pura extat corpore Cum hoste pugnat fortiter, Ardenter orat spiritu. Carnem mundumque subdidit, Orbisque pompas respuit: Jam enim bene didicit Tormenta cuncta spernere. Ut sponsa Christi fieret, Hinc seque sursum tolleret, Plenus vacat affectibus & Christo se consociat. Dicamus omnes Flamini, Nato, Patrique gloriam, Qui fragili dat sexui Viriliter victoriam. Amen.

R r r 3

ψ. Ora

AVCTORÆ
J. P.

et ad not-
mam Brevi-
rii

℞

* forte son-
tes

conclunatum

F

AUCTORE
J. P.
hic;

41 *ψ.* Ora pro nobis beata Christina. *℞.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi. *Ad Benedictus Antiph.* Ecce tuum roseis sertis superaddita lilia illustre caput exornant, timor hostilis est tibi nullus. Directa manu nos cerne semper precamur, & à nostris tutos fore fac inimicis. *Ad tertiam Capitulum.* Confitebor. *Ad sextam capitulum.* Liberasti *ψ.* Adjuvabit. *Ad nonam capitulum.* Laudabit &c. *ψ.* Elegit. *In 2 Vesp. Antiph.* Qui in splendoribus &c. *ut in 1 Vesp. Ad Magnificat Antiph.* Magnificat Dominum Christinæ spiritus almus; gaudet, & exultat, nec contristabitur ultra. Hanc humilem ut Christus foris respexit, & intus auxit, & ornavit, ac cæli super astra locavit. *Prima die infra Octavam fit de S. Jacobo Apostolo; secunda die de S. Anna; tertiâ, lectiones 1 nocturni de Scriptura occ.; secundi nocturni ex Passione; tertiâ ex homil. S. Gregorii PP.; idem fit die 4. Die 5 de SS. Nazario, Calso, & Victore MM.; sextâ de S. Martha; septimâ in 2 nocturno ex Passione, in 3 ex homil. S. Gregorii PP. Die octavâ in 2 nocturno ex Passione; in 3 homil. S. Hieronymi, quæ incipit, Hanc parabolam, id est similitudinem decem Virginum fatuarum &c.*

42 *Sequitur ibidem Officium de translatione S. Christinæ Sepinum. Ad Vesp. Antiph.* In splendoribus Sanctorum, ut in festo. *Ad Magnificat Antiph.* O quam splendet ista dies glorioso lumine; Nam de cælo summa lætitia proditur ex numine: Christus à Magis adoratur, novo duce sydere, noster populus lætatur novo sumpto munere. *Oratio ut in festo. Ad matutinum hymnus.* Fontem. *In 1 noct. Antiph.* Nos veneramur Christinæ translationem: dulcibus ergo modis colamus ejus inventionem. *Psalms.* Domine Dominus noster. *Antiph.* Plebs dotata dotis * tabulis est hodie nostra, per quam * in nostris oris fiunt semper maxima monstra. *Psalms.* Cæli enarrant. *Antiph.* Hæc dum nollet diis thura dare, mandat pater pœnis dari necis auctor filia. *Psalms.* Domini est terra. *Lecl. 1 noct.* Confitebor. *℞.* 1. Dignis laudibus colatur Virginis inventio, Per quam nostræ plebi datur utraque redemptio. *ψ.* Celebratur multis modis Christinæ translatio. Per quam. *℞.* 2. Plebs devota sumit dona corde puro, mente bona, currit, ut condatur, quod de cælis sibi datur. *ψ.* Plebs anxia donis abjectis omnibus curis. Currit. *℞.* 3. Adest virginis Christinæ translatio, quam immensis plebs nostra colit laudibus: ut ejus subsidiis cæli fruamur gaudiis. *ψ.* Huc propere concurrite, morasque noctis rumpite: mentem manusque tollite, & ipsi canendo plaudite. Ut ejus.

43 *In 2 nocturno Antiph.* Tormentatur hæc in Tyro Christi Virgo more miro, sed tueretur & in gyro Sepinensem populum. *Psalms.* Eructavit. *Antiph.* Hujus Virginis adventum celebramus in augmentum: nam pro nobis facit semper centum mirabilia. *Psalms.* Deus noster, refugium. *Antiph.* Hic est dies valde lætus, in quo procul omnis metus, jam cernitur hostium. *Psalms.* Magnus Dominus. *Lectiones 2 nocturni constant ex historia, quam supra habes in compendio ex Cajetano: nihil tamen hic lego de annua enatatione prodigiosa capitis, quam supra ex eodem auctore retulimus.* *℞.* 1. Quidam Galli voventes sacrum sepulchrum Christi videre, desiderant perficere,

quæ promiserunt, opere. *ψ.* Unde sumptâ perâ ac baculo, factoque crucis signaculo. Desiderant. *℞.* 2. Dum iter cœptum perficerent, sacrum templum virginis Christinæ intraverunt: de quo sacras reliquias auferrantes secum tulerunt. *ψ.* At illi trementes properè curant inde recedere. De quo sacras reliquias. *℞.* 3. Jucunditatur nunc Sæpini populus sacra dona possidens. Sæpe psallant fenes, juvenesque sæpius. *ψ.* Plaudat organo & cytharâ immensis ornatus muneribus. Sæpe. Gloria. Sæpe. *In 3 noct. Antiph.* Campaniæ partes lapsis procurrens habenis huc venit ad nostra [ut] levaret colla catenis. *Psalms.* Cantatè. *Antiph.* Munere divino populo collato fideli gâudeat omnino mundus de culmine cæli. *Psalms.* Dominus regnavit. *Antiph.* Venit partibus remotis Francus quidam secum portans dignis votis recolendâ pignora. *Psalms.* Cantate. *Leclio sancti Euangi. de decem Virginibus. Homilia S. Hieronymi.*

44 *℞.* 1. Tollentes salutare munus, maria fulcare contemnunt, sed non possunt hoc patrare, non repercis puppibus. *ψ.* Ter circumvagantes & Apuliam lustrantes, huc coguntur remeare, quo vult Virgo repaufare. Non repercis. *℞.* 2. In hac die celebratur Christinæ translatio, in qua Christus carne natus, & à Magis adoratus novo sumpto munere. *ψ.* Oriens ab oriente nova stella claudit. Et à Magis. Gloria. Et à Magis. *Ad Laudes Antiphona, sicut in festo. Ad Bened.* O bone custos, qui numquam lumina claudis, respice psallentes famulos tibi cantica laudis, & nos Christinæ precibus confocia Sanctis. *Per Horas omnia ut in festo. Secunda Vespera, ut prima. Antiph. ad Magnif.* O flos campi, & lilium convallium Jesu Christe, qui es sponsus & amator virginum, quam jucundum est altare tuo semper conspectui: quem laudantes persequuntur virginales cunei: ubi dulcis harmonia resonat perenniter, atque virgo Christina cum his omnibus frequenter ingeminat: Tibi Christe sit laus, & gloria nunc & semper. *Facultatem prædictum hunc libellum imprimendis concessit, qui apponitur Brutus Farnetus Vic. Gen. Neap., & paulo infra: Frater Petrus Robertus à S. Martino Ordinis Minorum de Observ., theologus archiepiscopatus Neap. vidit, & ad formam novi Breviarii Romani prædictum Officium reduxit. Die xxv Aprilis MDXCI.*

45 *Inventio ac translatio hic supra in uno Officio conjunguntur; alibi in diversa festa incidisse, patet ex verbis, quæ leguntur in eodem Officio lectione sexta: Vovet (qua occasione, vide supra in fine numeri 24) universus populus, & promittit fideliter pro se, & suis posteris, istos dies in anno celebrare solemniter, primum inventionis, secundum translationis, tertium sacre passionis ejusdem Virginis gloriosæ (Christinæ) & tactis sacrosanctis Evangeliiis, à minimo usque ad maximum jurant his tribus diebus ab operibus servilibus abstinere. Diversitas ista festorum etiam conficitur ex Animadversionibus Cajetani pag. 59, ubi ex Breviario Venetus edito, anno 1564, ad inventionem sequens profertur Oratio: Deus, qui hodierna die, inventionem corporis, martyris tuæ Christinæ Sæpinensem populum sublimasti &c. Ad translationem verò ista: Omnipotens æterne Deus, salutifera semper assuetus largiri,*

D

cum approbationibus.

E

F

* fontè notis
vel novis
* quas

producitur

A qui Sæpini prævidens sine custode castrum existere, ei cælitus hodie virginem destinasti Christinam &c. Deinde ex lectione nona divini Officii citat hæc: Non absque divino nutu, triplici solemnitate virgo Christina celebratur, quæ trino sub iudice, ter senis pœnis afficitur. In eandem quoque diem duo hæc festa recurrisse, probat laudatus auctor ex antiphona ad I nocturnum, ubi dici asserit: Nos venerando votis Christinæ translationem, dulcibus ergo modis colamus inventionem. Et è Lect. 8 producit sequentia: Fiat autem hæc celebritas inventionis & translationis tempore novæ stellæ; cum Christus primitiæ gentium revelatur. Nonnulla circa Officium Sancta habes infra parte 2, § 16.

§ V. Notitia alterius Officii; orationes propriæ; nomen Sanctæ in Litanis; hymnus è breviario Mozarabico; ædes sacræ; gloria posthuma.

Aliud Officium incerti loci ac temporis hic describitur, at non datur;

A Lind præterea habemus Officium proprium de S. Christina, typis quidem editum, at non notatum, abs, à quo, pro quibus, & quando editum sit; & ideo illud infra vocabimus anonymum. Panormitana fortassis ecclesia, aut alteri certe, in qua corpus Sancta depositum creditur; præscriptum fuisse, argumento est oratio propria ad Sextam; in qua dicitur: quæ (B: Christina) in præsentem requiescit ecclesia. Singulare hoc habet inter alia illud idem Officium, quod præter istam orationem, aliam præterea asserat ad Nonam. Lectiones verò, quæ primâ die, die Dominica per Octavam, & in ipsa Octava numerantur quot vicibus octo, in reliquis verò per Octavam occurrentibus diebus solummodo tres, continent Passionem Sancta. Alia, quæ in eo singularia occurrunt, non annoto, ne longior sim in re hic minimè necessaria.

orationes varia

C

47 In Missali secundum institutionem sancti Ambrosii, Mediolani typis edito anno 1522, pag. 189, sequentes præscribuntur orationes. SUPER POPULUM: Crescat, Domine, semper in nobis sanctæ jucunditatis affectus, & B. Christinæ, virginis & martyris tuæ, veneranda festivitas augeatur. Per. SUPER SYN. Intercessio nos, Domine, quæsumus, S. Christinæ virginis & martyris tuæ semper confoveat, ut ejus sacra natalitia & temporaliter frequentemus, & conspiciamus æterna. Per. SUPER OBLAT. S. Christinæ, virginis & martyris tuæ, Domine festa recolentes, preces offerimus, & hostias immolamus; præsta, quæsumus, ut cum præsidio temporalis vitæ, præbeat & incrementa perpetuæ. Per. POSTCOMM. Adjuvent nos, quæsumus, Domine, & hæc sancta mysteria, quæ sumptimus, & S. Christinæ, virginis & martyris intercessio veneranda, ut ab omnibus tueamur adversis, & ad mansiones perducamur æthereas. Per. Breviarium Colonienſe, anno 1497 typis Venetis editum, propriam quoque de Sancta collectam habet; uti & Breviarium Romanum, excusum, sicut eidem adscribitur, anno 1522. Litanis Anglicanis, quæ habentur inter vetera Analocla Mabillonii, non ita pridem recusa Parisiis, pag. 168, quasque

probat earum editor pag. 169 labente seculo 7 in Anglicana ecclesia usitatas fuisse, Sancta nomen inseritur; quod etiam notatur in Litanis Breviarii Tungrensis excusi fol. 93 verso. Paucula hæc spectantia dantur inferius in secunda parte § 16.

AUCTORE J. P.

48 Ritu annuo S. Christinam Mozarabibus in Hispania etiam esse venerabilem, diximus supra: & quamvis in eorum Breviario (anno 1502 Toleti excuso, de quo uti & de aliis ad istam liturgiam pertinentibus, agere ex professo statim in tractatu aliquo singulari, quem homo proximè secuturo præmittemus) quamvis, inquam, in Mozarabum Breviario omnia de nostra Sancta unius virginis ritu dicenda præscribantur, hymnum tamen singularem ipsi condunt, quem à mendis aliquot expurgatum hic exhibemus: Virginis sacræ triumphum prosequamur laudibus: Quæ viriliter certando hostem vicit improbum: Et servando castitatem meruit præconium. Hæc namque Virgo dum esset parvula temporibus; Concupivit regem Christum adorare Dominum, Et neglectis simulacris thus offerre pudicum. Quæ paterna deridendo flagra vel supplicia, Non attendit prava verba: cor ad hæc nec posuit: Sed sereno pœnam vultu sustulit viriliter; Christi nomine beata, quod Christina dicitur Appellari virgo pia: sed à Christi nomine Derivatum patet suum esse sic vocabulum. Paternam fide probata iram temnens despuit Celso gaudio oblectata divinitus: Gratis tuis* depellebat, ac supernis incumberebat præmiis.

uti & hinc nos proprius;

B

*forte Artibus suis

49 Nulla hanc tormenta fregere: nulla mors perterrit: Sed alacri corde cuncta perferens certamina Inridebat: cruciatur perdita vesania. Cæditur namque suspensa: virgisque pertunditur: Æneumque vas repletum resina, & oleo, Picis simulque torrente: ibi alma mittitur. Undis impressa marinis à Christo eripitur: Serpentium omnigenam depulit sævitiam, Mortem simul ac tormenta reputans pro nihilo. Tribus itaque devictis profanis iudiciis, Trinitatem confitendo triumphat feliciter. Sic à seculo vocata migrat ad cælestia. Tuo namque in honore; Virgo sancta, canimus: Juva cunctos supplicantes; tege tuos famulos: Funde preces pro delictis Christo regi domino. Et tu Christe, rex immense; audi preces supplicum: Vota accipe; cunctorum culpas dele scelerum, Hæc in festa hic orantes esto in subsidium. Gloria & honor Deo usquequo altissimo: Unâ Patri, Filioque, inclytoque Paraclito: Cui laus [est] & potestas per æterna secula. Amen.

è Breviario Mozarabico;

F

50 Sacras olim S. Christinæ exuvias in Oriente celebratissimas fuisse, habemus è Typico S. Sabæ, quod sic testatur è Græco redditum: Ad altitudinem cæli requievisti illustris Christina: unde tuum gloriosum festum celebramus, cum fide venerantes reliquiarum tuarum thecam, è qua scaturit omnibus divina verè medela animæ & corporis. Magna reliquiarum congeries honorari asseritur Romæ, teste Carolo Bartholomeo Piazza in Hemerologio sacro parte 2, pag. 75: nimirum caput ad S. Mariam Majorem in capella Paulina; pars capitis ad S. Ceciliam; cor ad S. Apolloniam; illuc translatum è monasterio delle Muratte, vulgo detto, & ab Clemente PP. IX suppresso; item reliquiarum ad S. Mariam Aegyptiacam & S. Susannam; qua-

Variâ sub nomine S. Christinæ reliquiæ recensentur in Oriente & Occidentibus

AUCTORE
J.P.

quales etiam ad S. Franciscum & apud monachos Jesu Maria asservari, tradit Masinius in Bonna perustrata pag. 419. Os S. Christinæ V. & M. notatur apud Caracciolum Neapolis sacra pag. 229. Varius quoque recenset regium Scorialese S. Laurentii in Hispania monasterium, quod præterit se habere sequentes, prose notatur in Lipsanologio seu Inventario reliquiarum ibidem asservatarum: è quo ista ex Hispanico translata sunt: Una colla dextri lateris, quæ longitudinem habet octo digitorum: præterea caput ejus integrum, confixum in tempore sinistro: unum ferrum sagittæ, quâ interiit. Adde sex alias reliquias minores; inter quas verosimiliter numeranda erunt tria ossa S. Christinæ virg. & mart., unâ cum aliis pluribus sacris lipsanis missa ad Philippum II, Hispaniarum regem, Colonia à PP. Augustinianis: de qua re videfis Commentarium prævium S. Margarita ad diem XX hujus, num. 31 sub finem.

51 Testimonium, quod de capite isto habetur in dicto Inventario, sic sonat: In nomine Domini. Amen. Nos Anna Von Gudden priorissa, Joanna Von Erchren superiorissa, Catharina Von Breitbach procuratrix, Maria Von Orkbeck celleraria, & Elizabetha Huppe, custos sacrorum, conventus sanctæ Gertrudis, Ordinis sancti Dominici in civitate Coloniensi, testatum facimus universis, nos summa reliquiarum fororum nostrarum consensione dono dedisse admodum reverendo domino patri Baltararo Delgado, invictissimi ac potentissimi regis Catholici commillario (prævio tamen episcopi ordinarii loci indulto) sequentes Sanctorum reliquias, quas ex Majorum nostrorum archiepiscoporum ac fundatorum traditione accepimus, pique hætenus religione asservavimus ac veneratæ sumus.

52 Videlicet: caput S. Christinæ, virginis & martyris; prout constat vita & martyrium ex litteris incisus argento, quo ipsum sacrum caput, cui affixum apparet sagittæ ferrum, quo martyrium feliciter consummavit, adornatum reperitur. Item alia tria capita ex societate undecim millium Virginum: attento scilicet summo flagrantique desiderio, quo sua paternitas, ut in Deum ejusque Sanctos, sic & in venerandas eorumdem reliquias, Spiritus sancti electa quondam organa & habitacula, ferebatur pietatis affectu; habita non minima etiam ratione horum patriæ nostræ motuum, quibus pretiosissimo huic ecclesiæ thesauro à profigatæ pietatis hominibus merito metuumdum est, & in plerisque patriæ nostræ locis præstantissimas illas opes nefando quodam furore ac sacrilegis manibus à malè feriatas & plus quam diabolicis hominibus direptas & turpiter abjectas (heu dolor!) conspeximus.

53 Confidimus igitur hac via sacras has Sanctorum reliquias à nefariorum hominum manibus, & petulantia non modo magis tutas, & quodammodo etiam vindicatas, verum etiam complurimis piis mentibus non mediocrem pietatis accessionem facturam. In quorum omnium fidem & testimonium præsentem litteras manibus propriis subsignavimus, sigilloque nostro conventuali munivimus. Datum in dicto conventu anno MDXCVII, die

quarta mensis Septembris. Subscribuntur: Anna Von Gudden Priorissa. Joanna Von Erchren superiorissa. Catharina Von Breitbach procuratrix. Maria Von Orkbeck celleraria. Elizabetha Huppe custos sacrorum. Georgius Braun ad gradus B. Mariæ Colon. Dec. comiss. Apost. de mandato reverendissimi domini Braunii com. Apost. Rolandus Weierstras notarius publicus. Testimonium illud, quatenus Sanctam hodiernam spectat, exigui est ponderis, sicut constabit ex dicendis.

54 Sancta item Christinæ virg. & mart. caput Abula attribuitur apud Agidium Gonzalez Davila in Theatro ecclesiarum Castella, tomo 2, anno 1647 Martii edito, pag. 212. De capite Sanctæ, ut volunt, nostra, quod translatum fertur ex Italia in Hertzebrock, pagum territorii Osnabrugensis, dicitur post Alta. Interim si allata hætenus de Sanctæ exuviis subsistat, sequitur ut vel ipsa fuerit multiceps, quod admitti non potest; vel ut caput, quod habere volunt, revera neutquam habere possint omnes, imo ne quidem habere dici possit, ex omnibus aliquis, quamdiu id solidissimè non probatur. Littem hanc omnibus, & singulis illis, qui ex possessione se jus habere putant ad verum Sanctæ hodierna caput, derimendam relinquo. Jam pridem dictum fuit tom. 2 Januarii, pag. 612, sacra lipsana allata fuisse Olyssiponem; in prætermis autem ad diem X Maii mentionem fecimus de parte costæ ejus, & alterius ossis apud Pragenses; ad diem verò XXI ejusdem mensis, pag. 10 in numero reliquiarum, monialibus excalceatis Viennensibus ab Eleonora Augusta concessarum Catalogo notatur S. Christinæ V. mart. Gelenius ad Magnitudine Colonia Agrippina pag. 708 brachium ponit in ecclesia Franciscanorum Conventualium Colonia (de quo etiam meminist in indiculo ad sacrarium Agrippina, anno 1607 editum, Erhardus Winheim Cartusianus Herbipolensis) & pag. 571 hermam notat cum reliquiis S. Christinæ; sed minus distinctè, nostrane Sanctæ, an alterius eas esse præter.

55 Sacris exuviis, quæ sub nomine Sanctæ nostræ honorantur, subjungo ades sacras, in quibus peculiarem cultum habuit. Inter quas censenda imprimis veniunt ea, quæ CPoli existisse colligimus ex Supplemento nostro Ms. Sirmondo-Chiffletiano, sepissime alias citato, in quo legitur ista: Τελειται ἡ ἁγίας συνάξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῆς, τῷ ὄντι ἐν τῷ νέῳ πάλαιῳ, καὶ ἐν νύμφῳ αὐτῆς (τῆς μεγάλης, καὶ ἐν τῷ μαρτυρείῳ ἡ ἀγ. Τρύφωνος) πλεονόν τῆς ἀγίας Εἰρηνης δὲ χαίρας καὶ νέας. Celebratur ipsius (S. Christinæ) synaxis in æde sacra, quæ est in novo palatio, & in Nymphis magnis, & in æde sacra S. Tryphonis prope S. Irenen antiquam ac novam. De novo Palatio agit Cangius CPolis Christiana lib. 2, pag. 119; de duplici æde S. Tryphonis lib. 4, pag. 140; de illa vero item duplici, quæ est S. Irenes, antiqua & novâ eodem lib. 4, pag. 147; apud quem non invenio, uti nec apud Gyllium & Bandurum, qualis proprie locus hic indicetur in Nymphis magnis. Inter Epigrammata veterum poetarum apud eundem Bandurum tomo 1 Antiquit. CPolis lib. 7, pag. 143 reperio unum cum hoc titulo: In simulacrum Nympharum: hærumne an aliarum? Varia item loca Romæ, in quibus publica veneratione Sanctæ martyr honoretur, recenset Piazza supra nominatus, videlicet ad S. Mariam Majorem; ad S. Apolloniam; ad S. Mariam Ægyptiacam.

56 Ma-

D

quod caput
& alibi pu-
tatur asservā-
ri. Alia velli-
liquia.

B

Ædes sacra
sub nomine
hujusce San-
ctæ CPolis,

F

inter quas ca-
pita apud Sco-
rialeses in
Hispania esse
feruntur;

B

cujus rei

C

hic datur te-
stimonium:

A
& in Italia

56 *Mafinius in Bononia perlustrata ad diem x Maii signat S. Christinam virg. & mart. cum festo in ecclesia ejus parochiali, in via vulgo della Fondazza; ubi sint indulgentiæ plenariæ, per Gregorium XIII concessæ die xxv Februarii MDLXXXI; addit, jam ab anno 1225 eam fuisse possessam à monachis Camaldulensibus; & ab anno 1247 concessam ejusdem Ordinis monialibus, qua ex territorio Bononiensi huc translata, anno 1602 eam readificavint, superstitibus adhuc in presenti earum monasterio, teste supra dicto auctore, ecclesia antiqua vestigiis; illasque pag. 210 & 609 moniales S. Christinæ vocat. Die autem xxiv hujus rursus Sanctam recenset, cum festo in ecclesia ejus parochiali altera in terra lata. Adde ecclesiam S. Christinæ Vulfinii; ubi contigisse fertur celeberrimum toto orbe miraculum hostiæ consecratæ, sanguinè manantis, anno 1264; propter quod festam venerabilis Sacramenti ab Urbano PP. IV institutum est. Videbis *Vitas Pontificum apud Ciaconium tom. 2. col. 148; & Raynaldum in Annal. eccl. ad dictum annum. S. Antoninus Historiarum part. 3, titulo 20, capitulo 1, § 1, ecclesia, in qua illud miraculum contigerit; cujus Sancta habuerit nomen, non exprimit; sed in loco non multum distante apud Bullenam in quadam ecclesia illud contigisse scribit.**

B

C
Ariis locis;

57 *Sanctuarium Capuanum, anno 1630 Neapoli excusum, pag. 522 tradit ista: Fuit olim ecclesia S. Christinæ cum suo pago in via S. Angeli ad Formam: tandem diruta, translata est capella in cathedralem; & est capella canonicorum. In *Vita S. Guilielmi abbatis Divionensis tom. 1 Januarii, pag. 61, mentio fit monasterii S. Christinæ virginis; & cœnobium sub eodem nomine in diocesi Mediolanensi ad Olenam fluvium notatur apud Mabillonium *Annal. Benedic. tom. 4, pag. 94 & 95; de quo pariter egerat tom. 2, pag. 478, ubi de antiquitate ejus ac privilegiis, addens à Gregorio XIII Pontifice, collegio Romano urbis Romæ unitum esse. Cœnobium sacrarum virginum sub nomine S. Christinæ anno 1190 constructum Tarvisi, ac anno 1357 destructum, habes tom. 2 Junii pagg. 484 & 485. Abbatia seu monasterium extra muros Sutrina civitatis, unicum ejusdem civitatis ecclesia sub titulo S. Christinæ notatur in abbatiarum Italiae notitia apud Augustinum. Lubin pag. 379. Adde quod patrona sit in Udenbrinck; de quo loco post Aëla; ut nihil dicam de edibus sacris in dicto Hersebrock, & Bævraria, sicut ibidem latius exponetur. Singulari Saulam venerationis testificatione prosequuntur Panormitani jam tum à tempore, quo sacrum ipsius corpus eò transvectum putatur: de qua re juverit audire laudatum supra Cajetanum pag. 145, qui isti translationi subdit hæc:***

C
Panormi in Sicilia colitur eamquam patrona.

58 Jam tum patronam Christinam virginem senatus popululque Panormitanus delegit. Corpus argentæe inclusit arcæ, quæ deinde ad annum salutis MDLVI in elegantiore formam redacta est, insculptis ad latera suppliciorum imaginibus, quæ ad Tyrum, patriam urbem, olim constantissimè pro Christi fide tuenda subiverat. In facello verò à regibus olim exstructo, elegantissimè culto, intra ferreas crates ad custodiam detinetur. Eadem ex argento theca annuis primâ mensis Maii Dominica die, solemnibus etiam nundinis, ad hominum frequen-

Julii Tomus V.

tiam è propinquis oppidis facilius convocandam institutis, per urbem celebri pompa, & confluentis populi pietate circumvehitur: nec innumera defunt beneficentissimæ Patronæ beneficia, in eos præsertim, qui à malo genio malè torquentur. Colitur etiam solemniori cultu dies festus S. Christinæ die xxiv Julii, in quem recurrit anniversaria felicissimæ mortis memoria.

AUCTOR
J. P.

59 *Ad famam Sanctæ posthumam potissimum spectant ea, quæ veteres scriptores de illa habent Venantius Fortunatus, Pictaviensis episcopus in Bibliotheca Patrum editionis secunda per Margarinum de la Bigne anno 1589 Parisiis excusata tom. 8, col. 923 inter alias illustres virgines nomen ejus sic refert, Christina, Euphemia &c. In Broweriana tamen editione, pag. 186 legitur Euphemia; sed nomen Christinæ, ibi adjunctum non invenio. S. Aldelmus ex abbate Malmesburienis in Anglia, Schireburnensis ibidem episcopus (qui clarus versus finem sæculi septimi; & cujus *Acta illustravit ad diem xxv Maii, à pag. 77) in libro de Landibus virginitatis profaico, qui habetur tom. secundo Orthodoxographia à pag. 1677, ita excurret in S. Christinæ laudes à pag. 1707;**

Fama Sanctæ posthumæ ex Venantio Fortunato,

E

60 Secunda autem (*Christina*) in tantum divinæ charitatis faculis accensa, & jam antequam baptismi rudimenta lusciperet, fuisse memoratur, ut statim ab undecimo ætatis anno phanaticæ superstitionis contemptrix, & supernorum decretorum cultrix exstitisse narretur; cujus pater in palatio magistri militum officio fungens, cum eadem sobolem suam liberalibus sophismatum disciplinis imbueret, turrem eidem minaci proceritate in edito porrectam, & fortè lituræ compagi constructam erexit. In qua cum bis senis puellis juxta ritum indigenarum, mutis diis, ut adoleret & holocausta thurificaret, à patre culturis delubrorum dedito inconsultè cogeretur, sed cum se ab unica filia meritò speretum comperisset, & deauratas simulachrorum effigies, Jovis scilicet & Apollinis, simulque Veneris stuprorum amatrix minutatim in frustra contracta animadverteret, illico diversa tormentorum genera, eandem filiam vexatura, cruentus carnifex, & truculentus parricida potius, quam pius pater crudeliter machinatur.

S. Aldelmus

F

61 Verumtamen mens Deo dedita nec o-lidos ergastulorum squalores horrescit, nec scopulum collo connexum, & marinis gurgitibus immersum pavescit; nec ludibus crudeliter tenerrima membra cædentibus mollescit, nec vel ulsi capitis deformatio, quamvis flava cæsaries raderetur, & per publicum decalvata traheretur, statum cordis inclinat: nec torrida fornacis incendia Chaldaici regnatoris machinas æquiparantia obstupuit, nec venenatos aspidum rictus, quas Marsi incantationum carminibus irritabant, pavescit puella pertimescit; imo hæc omnia, Christo patrocinium præstante, salvo pudoris thesauro feliciter superat. Postremo geminis spicularum vulneribus fauciatæ, & purpureo perfusa cruore, pro Christo martyrizavit.

Schireburnensis in Acta glia ep- a

62 *S. Josephus, qui floruit apud Græcos seculo 9, & de quo disserimus tom. IV Julii in Commentario prævio ad Vitam S. Alexii pag. 247, famam Sanctæ posthumam illustravit canone seu cantico sacro, in ejus honorem condito, ac per odas*

S. Josepho apud Græcos

S s s

novem

AUCTORE novem dedulto ; cuius haec notatur acrostichis : I. P. Χριστή σε μέλω τ' επώνυμον χόζω. ΙΩΣΗΦ. Christi Puellam te cano cognominem. JOSEPH.

Circa nomen auctoris hic appositum quadam notavimus loco citato. Porro nil suadet, canonem è Græco huc Latine integrum transcribere, qui à curiosis Græcè legi potest in Menais magnis excusis, & Latine nunc versus est, uti dicitur parte 2, § 16 ; sufficit indicasse, quod ejus auctor modo longe tolerabiliori, minusque adornato & scenico martyrium Sancta, quæque ad ipsius res gestas pertinent, obiter perstringat, carptim nonnulla puncta delibans ; quam ille qui Acta, prout hodie circumferuntur, ad posteros transmisit ; ut suo loco postea ostendatur. Unum hic observo ex verbis exapostularii (de quo, quid sit, non satis liquet, sicut dictum est in Dissertatione onomastica ad Acoluthiam Officii Græci ante tomum secundum Junii, pag. xxxiiii ; num. 35) unum ; inquam, observo, S. Christinam infantibus patronam indicari his verbis : Γατὴν δὲ δαφνὴν ἀνεδείχθησθε τῷ Θεῷ τοῖς βρεφέσιν τοῖς νηπιῖς. Alma medicatrix à Deo exhibitæ es infantulis.

B nec non Alphanus, archiep. Salernitano.

63 Seculo undecimo versus aliquot diverso metro de S. Christina panxit Alphanus, ex Casinensi monacho ac deinde abbate S. Benedicti Salerni, ibidem archiepiscopus : de quo videtur Petrum Diaconum, laudati Casinensis monasterii monachum, in libello de Viris illustribus Casinensibus. Roma cum notis Joannis Baptista Mari anno 1655 edito, cap. 19. Prædictos versus habes apud Ferdinandum Ughellum in appendice ad tomum secundum Italia sacra à col. 1093 ; ubi a col. 1125 producit Passio Sancta, quam teste eodem Petro, idem auctor composuit nudo & lucidissimo sermone ; sed an & quousque hoc verum sit, dispiciemus paragrapho sequenti. Curè qualis sit istius Petri auctoritas, notavimus die xviii Julii, pag. 485. Interim gloria Sancta nostra posthuma pluribus notitiis illustratur parte 2, § 13. Nunc ejusdem Acta inspicimus.

C § VI. Actorum notitia & observationes.

Maiores nostri Bollandus & Henschenius variorum exemplarium Passiois S. Christianæ notitiam nobis notatam reliquere in schediasmate chartaceo, ad Vitam ejusdem Sancta, quam habemus ex Ms. Windbergensi in Germania, collatam cum manuscripto S. Maximini apud Treviros, ac S. Audomari. Ibidem dicitur eadem Vita existare in Catalogo P. Beatilli ex Passionali num. 49, & gemina, sed aliquantum discrepans verbis, in 2 Mss. D. Schenckinck ; nec non in Ms. ad S. Hubertum ; sed præfigitur, Temporibus Diocletiani imper. erat, & finis discrepat ; item in Ms. Valcellensi nostro, quod antea fuerat Domini Moreti, ac Ms. num. 13 Regina Suecia, hinc inde variantibus verbis fere cum aliqua correctionum ad prædictam Windbergensem positarum conveniens.

qua hic enumerantur,

65 Exstat præterea Vita ejusdem Sancta in codice Aquicinetino fol. 46. In Ms. Cardinalis Mazzarini hoc notatur exordium : In illo tempore erat quædam puella de Tyro, in spe Dei virginitatem custodiens, quæ nondum erat annorum undecim ; in fine convenit cum dicto Ms. nostro

Valcellensi. Huc præterea adde Ms. Heinsbergense comitis de Geleen in 4, in quo Vita incipit : Erat quædam sancta & sacra puella ex stirpe regia de Tyro genita, nomine Christina. Atque hac ex iis, quæ ibi notantur illi ; quibus nos sequentia superaddimus. Specimen aliquod manuscriptum anno 1641 huc misit noster Joannes Gamaus, ex Boëcensis cænobii Regularium S. Augustini, diœcesis Paderbornensis, Passionali pergamenio Ms. insigni, mensis Julii fol. cxii, pag. A, cuius illud est exordium :

D

66 In diebus sævissimæ persecutionis, cum impleretur illud evangelicum : Tradet frater fratrem in mortem, & pater filium vel filiam, fuit apud Italiam juxta lacum Vulfinium quædam sacra virgo, nomine Christina, quæ spem & fiduciam habens in Domino Jesu Christo. Sancta quoque Passionem continet codex noster membranaceus antiqua nota, at satis hinc inde in ea mendosus, qui olim spectavit ad collegium Societatis Jesu Molsheimense ; item alius noster membranaceus perquam antiquus acephalus anonymus, à fol. verso clvii. Ea, quam nos hic damus, desumpta est ex nostro Passionali Ms., in pergamenio antiquis characteribus exarato, qui olim fuit collegii nostri Fuldensis : quamquam parum puto referre, quamnam ex dictis exemplaribus potissimum Passio detur ; cum persuasum plane habeam tam ex iis, quæ notata protuli jamjam à Majoribus nostris, quam ex iis, quæ observavi ego ipse in exemplarium Mss. lectione ; omnes convenire in substantia, quamquam verbis, stylo, brevitate aut prolixitate, aliisque adjunctis istiusmodi dissonare possint : ejusdemque generis prorsus esse credo Acta bina, quæ citat Baronius in notationibus ad hunc diem.

additis aliorum manuum scriptorum ;

E

67 Alphanus supra allatus ea conscripsit, & legi possunt apud Ughellum loco supra citato à col. 1125 : de quibus infra erit dicendum. Petrus de Natalibus Acta fere eadem in substantia ad majorem breviter contraxit. Edita quoque leguntur apud Mombristum, & in Lectionibus anonymis, aliisque Neapoli excusis ; de quibus supra. Vincentius Bellovacensis in Speculo historiarum lib. 12 puncta quadam per capita 86, 87, 88 ac 89 deduxit. S. Antoninus parte 1 historiarum, titulo 8, capitulo 1, § 17, habet compendium. Syllogem historicam dat Tillemontius Monum. eccles. tom. 5, à pag. 538. Legendista Gallus neotericus hanc Vitam collegit, ac suo Operi inseruit hoc die, ut præteream Silvanum Razzi, Ordinis Camaldulensis, qui gesta Sancta jam pridem ex variis edidit Italicè in Vitis Sanctorum Tuscia parte 1, à pag. 71, editionis secunda. Henschenius in schediasmate, quod præ manibus habeo, varias Lectiones ac differentes à Mombristio notavit ex 1 codice monasterii S. Cecilia Roma : at tanti non sunt Acta, ut de minutis hujusmodi magnopere laboremus.

F

68 Dolendum est Sanctam adeo illustrem non habere Acta melioris notæ, quæ vel inviti compellimur notare pessimo calculo, re ipsa edocti, verissima esse, quæ Papebrochius in Ephemeridibus Græco-Mosais ante tomum primum Maii pag. xxxiv jam pridem notaverat his verbis : Obscura sunt ejus Acta. nec levi examine ac censurâ indigent, ut plurimum Sanctorum hujus generis. Etenim quaquaversum oculos conjicis, occurrunt identidem res novæ ac mirabiles, & mutatio scena continua. Nec verò tres judices, sub quibus illa fuerit passa (de quibus etiam meminit

nit

A nit collecta Sancta in Breviario Tunyrensi excuso) nec tormenta; tot, tamque varia, singularia, & horrenda videntur in tantillam Puella undecim annorum aetatem cadere. Adde visiones seu apparitiones, dialogismos, orationes ad Deum, & plura alia, ne singula enumerem, qua cordatis viris merito displiceant. Et verò si luceat aperte rem ipsam sine ambagibus eloqui, ut plurimum nobis videatur præferre ista Acta puram putam texturam, qua confarctata sit ex farragine rerum mirabilium, tales characterismos exprimentium, ut viaciter hinc quasi in unam, ut ita loquar, massam congestum, quodquid fere in pluribus aliis mirabile, ne dicam incredibile, ab huiusmodi rerum gnaris observari solet.

B 69 Nec porro scimus, quo tempore, quoque aetate Acta ista conscripta sint; & quamquam fere in substantia convenient, tamen in rerum adiunctis parum sibi constane, ut liquido se prodant varia eorum interpolatio, neque satis credibilia in iis narrentur, aut minimam veritatis speciem præ se ferentia. Res exemplis probetur. Suspecta est num. 1 turris, cui Sanctam includi iusserit ejus pater Urbanus; suspicionem auget lectio 1 Officii in natali Sanctæ, Neapoli excusis; quando hanc facti recedit rationem: Sperabat enim infans pater, si (Christina) diis virginitatem diceret, ac in eorum cultu maneret, ipsi gratitudinis memores, admirabili pulcritudine puellam, ut deam venerari præcepissent; ea propter in quadam turri. Christina cum duodecim puellis clausit.

C 70 Num. 11 in Actis nostris narratur Sancta in mare projecta, sed ab angelis suscepta, ibidem & petiisse & obtinuisse baptismum: de quo baptismo nihil habet Ado, siue nihil de eo invenerit, siue suppresserit tamquam calimo suo indignum. Id quod per se incredibile, modo longè incredibiliore exponunt Lectiones anonyma superius memorata, in ea que præscribitur primo loco die Dominica per Octavam S. Christinæ, ubi habentur ista: Et cum hæc dixisset B. Christina, nocte in medio maris facta est vox de cælo dicens: Christina, exaudivit dominus Deus tuam deprecationem: & statim de cælo venit nubes candida super caput ejus, & ab angelis sublevata est, & à Christo ibidem sic dicente baptizatur; Baptizo te in Deo Patre meo, & in me Jesu Christo, Filio ejus, & Spiritu sancto; & commisit eam Michaëli archangelo, qui eam ad terram reduxit.

C 71 Petrus de Natalibus eadem brevius: Christus verò ad eam descendit, & ipsam in eodem loco manibus propriis baptizavit; crescitque paradoxum, quando addit, nomenque suum eidem imposuit. Bævrariense Ms. In fluctibus eam baptizavit (Christus) & sic à Christo Christina nuncupata est. In apographo Fuldensi num. 4 ab Urbano patre, num. 8 à matre vocatur Christina, quo ultimo loco Sancta dicit, se habere nomen Salvatoris: & postea num. 11 narratur ejus baptismus. Si verò in baptismo duntaxat hoc nomen acceperit, quomodo à parentibus ante baptismum isto nomine nuncupatur? Scio equidem, in rebus huiusmodi recurri posse ad ἑσπερον ἄσπερον, siue ad prolepsin: sed illa non videntur hic congruè suffragari debere: quia plurima alia adeo ineptè & inconcinne coherent in hisce, de quibus in præsentia agimus, Actis. In Lectionibus propriis Neapoli excusis angelus non Christus illam baptizat. Razzius de baptismo nihil.

Julii Tomus V.

72. Paradoxus ille baptismus merito displicuit S. Antonino, prout colligitur ex verbis ejus, loco supra indicato, ubi sic loquitur: De baptismo ejus mirandum est, nec tamen incredibile, vel Deo impossibile; quia omnia potest, & supra legem communem homines justificare. Sed bona sanctissimi Præsulis veniã, non illud hic quaeritur; sed quo potius fundamento res adeo inusitata & mirabilis stabilatur, ut ex mirabili fiat credibilis. Sufficiens enim verò fundamentum non sunt Acta, exigue utique auctoritatis. Unde ergo mirandum illum baptismum censet sapientissimus Antistes non esse incredibile? Ratio ejus, quam petat ab omnipotentia Dei, id unum probat, quod res ista poterit fieri, non autem quod facta sit; vel quod facta prudenter saltem credi possit, cum destituatur idoneis motivis credibilitatis. Adde, quod argumentum S. Antonini videatur nimis probare: nam si ex eo, quod Deo omnia sint possible, velis omnia fieri credibilia, quæ credibilia aliunde non probantur; jam sequitur, ut Actis omnibus etiã ineptissimis & fabulosissimis assensendum sit, neque utendum discernito, ut vera à falsis, genuina à spurcis discernentur, quò tamen noscer potissimum in profectuendo hoc Opere collimat labor. At plura vide in hanc rem parte 2, § 9. Jam nos ad Acta Sancta nostra redeamus.

§ VII. Earumdem observationum continuatio.

N Um. 6 habes mirabilem ascensum & descensum adminiculo fasciæ; num. 7 lictores prodeunt duodecim, ut teneram Virgunculam virgis cadant. Quis id credat? Num. 16 duo aspides, in Sancta interitum frustra accessit, currentes suspenderunt se ad mamillas ejus, velut infantes lactentes: de qua re melius tacent Lectiones anonyma, Mombrutius ac Razzius. In codice nostro membranaceo anonymo supra citato referuntur ista: Exiit idolum ambulans, & stetit in loco, ubi (Sancta) iussit ei stare. Quod Mombrutius ita narrat: Tibi dico idolum sine anima, in nomine Domini nostri Jesu Christi exi de templo isto: & statim idolum ambulavit. Officium anonymum excusum in Lectione octava diei octave rem pluribus extrahit his verbis: Stabat autem S. Christina in templo ante Apollinem & Damaum, & magna voce dicebat: Tibi dico idolum sine anima, in nomine Domini nostri Jesu Christi exi de templo hoc, & ambula per spacium quadraginta pedum: & sta illic in loco, quo præcipio tibi. Exiit idolum, ambulavit, & stetit in loco, ubi ea præcepit Sancta. Viden' ut gradatim crescat oratio? Quod Passio nostra num. 13 narrat de craticula, Lectiones Neapoli excusæ, consonantibus in re anonymis, sic memorant:

74 Judex iussit cunam æneam fieri, picemque, refinam & oleum in eam mitti, & subtus valde incendi: miseruntque Virginem milites intus, & quatuor ex eis cunam agitabant. Credite posteri. Alphanus scenam hic novam adornat, dicens Sanctam sese in ollam ferventem citissimo curlu projecisse. At quo teste id dicit? Apud Latinos scribitur sagittis interuisse: ast apud Græcos in Menais magnis excusis, notatur capite truncata; ut videre ibidem

AUCTORIBUS
J. P.
ex variis specimenibus

Specimina alia

ex variis tentibus

AUCTORE
J. P.

cur hoc die versus finem. In Ms. Bævrariensi dicitur in visceribus gladio percussa, cum paululum supervixisset . . . migrasse ad Christum. Quis vero nisi excors credat id, quod habet codex noster Alolsheimensis, cui fere consonat alius item noster anonymus, de Sancta depositione seu sepultura? Venit autem quidam de genere ejus, qui & ipse crediderat per B. Christinam: fecit martyrium (ejus, sicut addit anonymus citatus, id est eadem Martyri sacram) in templo Apollinis, & collocavit eam ibi. Lectiones Neapoli impressæ ad finem dicit octava: Martyrium ejus in templo Apollinis celebravit. Ms. Bævrariense rei incredibili aliquam verisimilitudinis speciem appingit his verbis: Aliqui Christiani . . . sepelierunt eam diligenter in templo Apollinis, quod ipsa, fusa oratione ad Deum, prostraverat, contriverat, ac funditus destruxerat. Combina ista, si possis, cum loco, tempore, aliisque adjunctis; cum mediis inter gentiles hæc facta fuisse oportuerit.

hic profertur
int.

B

75 *Alphanus Acta scenicis ornamentis insarsit, ac dialogicis supra modum & fidem interpretavit, magis sollicitus, ea ut belle comeret, quam ut vera ac sincera diceret; quo factum est, ut non tam historicum agens quam oratorem, miserè rem totam depravavit. Eius specimen ex descriptione tribunalis: Erat autem in medio templi tribunal, argenteis parietibus in sublime erectum, cujus fastigia chore nitidissimo tegebantur, in qua aurea solis imago micantibus è cæsarie radiis coruscabat, quæ quasi stellarum repetendo zodiacum cursu citissimo ferebatur: signa quippe sex à dextris, totidemque à sinistris occidere & exturgere alternatim bina sibi quæque ex adverso obfidentia videbantur: ibi horæ, ibi dies, ibi menses, ibi anni suis spatiis circumibant. Aureus axis erat, radiorum argenteus ordo per juga chrysoliti fulgebant ordine ducti. Ecce nos tandem sensim sine sensu in medium, si Superis placet, abducos Parnassum. Tu de ceteris, lector, ex hoc specimine fer judicium; quidquid infra à Pennatio Alphanus defendatur § 10; ubi plura dicentur.*

Historia Sancta in Mediolanensi Breviario correctâ;

C

76 *Deinde Actis S. Christinæ vulgaribus non modicè officere videtur, quod lectio de hac Sancta, continens compendium historia vulgaris, & Breviario Ambrosiano ecclesie Mediolanensis, edito anno 1593, ad Matutinum die xxv hujus inserta, postmodum in nova editione istius Breviarii, que accurante Frederico Cardinale Borromæo, ejusdem ecclesie archiepiscopo, anno 1625 in lucem prodit, longè aliter referat Passionem; ut merito suspicari liceat, ejusdem fidem circa res in illa prioris Breviarii lectione contentas, postea vacillasse; cum*

Daturidaa

D *Educto jam huc usque in illustrandis S. Christinæ rebus gestis Commentario nostro previo, submissa nobis sunt novæ circa idem argumentum notitiæ; uti jam indicavimus: quas ne lectoribus subtrahamus, prioribus paragraphis sequentes duximus superaddendos. Anno 1725*

alia deinde ei fuerit substituta; quod hæud dubiè non contigisset, si prior probata fidei habita fuisset, & correctionis non indiga. At quandoquidem de correctione hæc incidit sermo, juverit circa hanc sequentiâ observare.

77 *Difficillimum enimvero est, Acta ista ad sanam & historicè probabilem revocare correctionem; quia regula in-promptu non est, ad quam illa fieri possit. Itaque quantum ex iis factis, que vulgo circumferuntur, retinendum sit; quæve & quomodo mutanda, ignorare me profiteor. Ponderis aliquod habet compendium supra productum ex S. Aldelmo ob antiquitatem scriptoris: unde arguas, aliqua tum temporis existisse, è quibus ille sua delibavit. Acta Græca nec vidimus, nec visa ab aliis novimus: supponere tamen liceat, ea aliquando scripta fuisse, tum ex elogiis supra datis, tum ex singulari veneratione, quâ Græci nostram Martyrem prosequuntur. Adde, quod S. Josepho in suo canone videantur aliqua Acta præluxisse, è quibus puncta quadam delegerit; qua indicent congeriem historia multo tolerabiliorem præ ea, que hic prælo datur, quæque ad fidem ejusdem canonis aliquo saltem modo videtur posse emendari; prout faciendum monuimus circa historiam S. Alexii, tom. IV hujus mensis, à num. 33 Commentarii prævii ad istius Sancti vitam. Josephus itaque S. Christinæ ista accinit: Ode 1: Omnem paternum errorem & impietatem reliquisti. Ode 3: Ligno graviter alligata es & raturas perpeffa. Ode 4: Ludibrio habuisti flagra . . . pater impiissimus & sævus tormentorum injurias tibi minatur.*

78 *Ode 5: Tamquam angelicam in corpore naturam sis nacta, cibo angelorum te angeli cælestes paverunt . . . Te ligarunt inimici, & in aquas projecerunt. Ode 6: Genitor cum videret abs te, Martyr, patrem amari cælestem, barbaricam ostendit mentem, & multimodis pœnis te subjecit: nam impius propriæ naturæ limites ignoravit. Ode 7: Tibi cum ardente igne versanti non fuere curæ ardentia membra. Sanguinis tui imbre insani deorum cultûs fluenta exsiccasti: nunc verò maria sanitatum pluis. Ode 8: Nocivum tentationum & pœnarum mare indemnis per-navigasti divina gubernatione. Serpentem demersisti, ô Martyr, in profundo tuorum certaminum. Vivo verbo ad vitam revocasti mortuum ex moribus . . . venenolorum serpentium. Terribili serpenti vivacibus tuis certaminibus mortem intulisti, precumque tuarum quasi incantationibus sopivisti immites feras, & à damno, quod illæ inferunt, mansisti procul.*

D

at corrigi vix potest; quamquam non omni auctoritate careat; ex S. Aldelmo,

E

& S. Josephi

F

PARS SECUNDA

SEU POTIUS CONTINUATIO PARTIS PRIORIS.

§ VIII. Notitia Operis, ad propugnanda Sanctæ Acta, nuperrimè in Italia editi.

Montefalisci edita sunt Italice Vita & martyrium S. Christinæ, in sex libros divisa, ac dedicata Eminentissimo S. R. E. Cardinali Petro Otthoboni Vice-Cancellario. Vita isti à pag. 249 subnectitur idioma Latino opusculum, hoc titulo inscriptum: Engyotheca sacra, tribus distincta partibus, di-

A didascaliam, propugnaculo, & myrotheca. Sive autem per vocem Engyothecam (Græcè ἐν-
 γυοθήκη) intelligas scrinium, in quo veluti in
 fidei deponuntur nummi & pretiosa supellex;
 sive arcam seu vas, in quo servantur instrumenta vel
 arma; eodem fere reat, cum constet, in eo tam-
 quam armamentario condere voluisse, quæ ad A-
 cta Sancta defendenda ac illustranda maxime con-
 ducere iudicabat, istius Engyotheca auctorem, re-
 verendum admodum atque amplissimum dominum
 Splendiarum Andream Pennatum Surianensem,
 protonotarium Apostolicum, & vicarium generalem
 civitatis Urbis veteris. Et verò in Isagoge sua ad En-
 gyothecam sacram pag. 251 satis disertè illud indi-
 cat, quando ista scribit: S. Christina in Fa-
 ctis Latinis & Græcis recensita quantum ho-
 noris & gloriæ apud omnes est consecuta;
 tantum falluginis & criterii, illius passa sunt
 Acta, licet digna Argivo clypeo; quæ ta-
 men nullo furtive sunt conspurcata, ex qui-
 bus historiam conteximus.

C *istius operis;* 80 Quod reipublica litteraria benè vertat! Mira
 ceriè sunt, quæ magno adeo hiatu de Actis illis,
 è quibus historiam contexuit, ille scriptor prædi-
 cat. Exposita itaque trium partium, in quas
 suam Engyothecam distribuit, notione, & rerum
 in eis tractandarum materia, quoad Acta Mss.
 inquit pag. 252, quatuor exemplaria nacti fu-
 sus; videlicet Acta ex codice Urbevetano,
 quæ NOSTRA vocitamus; ex archivo S. Ma-
 riæ Majoris, quæ Liberiana; ex bibliote-
 ca S. Mariæ de Vallicella, quæ Vallicella-
 na; & ex archivo cathedralis Castellanae,
 quæ Felcennina. Habemus quidem hic Engy-
 othecam instructam codicibus magni in speciem no-
 minis, velut totidem armis, utinam magna rei,
 & ut ipsius phrasi utamur, Argivi clypeo
 vim habentibus, ad propugnanda Sancta gesta.
 Quò verò, uti mox pergit, ad edita; distinxi-
 mus auctores, qui uberiori stylo, ab illis qui
 contractiori ediderunt; unde epitomarii pos-
 sunt appellari. Hi omnes dantur, servatâ
 auctorum chronologiâ, de quibus singillatim
 agitur; hæc ordine: de Actis Mombrtiansis à
 pag. 377; Alphani à pag. 392; Vincentii Bel-
 lovacensis à pag. 415; Jacobi de Voragine à pag.
 423; S. Antonini à pag. 427; Petri de Na-
 talibus à pag. 432; Jacobi Philippi Bergomensis
 à pag. 436.

B *& notitia* 81 Parte autem prima prædictæ Engyotheca, quam
 Didascaliam vocat; ut qua contineat documenta va-
 ria historie, à pag. 253 plures notitias suggerit de
 suis Actis primævis, uti vult, Urbevetanis. Nar-
 rat itaque invenisse se in civitate Urbevetana die
 XXI Martii anno 1722, sacrum, frustra à
 se alibi questum, thesaurum litterarium, in
 duos dispersum magnos codices seu tomos
 in folio pergameno maximo augustali, & cha-
 ractere antiquo cubitalibus litteris circa an-
 num MCC exaratos. Hi codices cura &
 magnis impensis presbyteri Guidonis Vallo-
 clenensis S. Constantii ecclesiæ parochialis, &
 SS. Virginis Mariæ ecclesiæ cathedralis capel-
 lani, qui vixit anno MCC fuerunt exarati.
 In primo igitur tomo prædictorum co-
 dicum fol. CLIV, à col. 2... exarantur ip-
 sius (S. Christina) integra Acta... Quis hæc
 scripserit Acta, nos latet: fuisse verò sacer-
 dotem, qui S. Christinae lavacrum sacri ba-
 ptismatis contulit, conjectura, non asseve-
 ratione assequi possumus. Quicumque verum-
 tamen fuerit scriptor, cælesti sapientia ac

phrasi illorum temporum fuisse imbutum; AUCTOR B
 ipsamet Acta docent. J. P.
 Auctore Ur-
 bevetane-
 rum

82 Quod autem fuerit scriptor testis oculo-
 latus, ideoque hæc historia sit reponenda in
 primo gradu, ex ipsis narrationibus videtur
 posse autumari. Stylus simplex est, ac devo-
 tione refertus, si eodem spiritu, quo scripta
 sunt, legantur... Nos grandi sumus perussi
 gaudio in horum inventionem Actorum; ea
 merito putantes megalographiam, & electro-
 lucidiora; cum in his, licet tenues, non
 quod pueri in faba, sed cælestis sapientiæ
 thesaurum invenerimus. Non ita tamen hæc
 Acta laudat eorum inventor & editor, quin fa-
 teatur pag. 255, ea in aliquibus partibus intel-
 lectu esse difficillima: ut videre est, inquit;
 præcipuè in orationibus & responsionibus S.
 Christinae, & in aliquibus scriptoris narra-
 tionibus... Et quidem ex parte S. Christinae
 orationes & responsiones, difficultates
 multas & graves involvunt; quia cum anima
 excellæ perfectionis letet, & cælestis sapientiæ
 splendoribus irradiata, ac in actu loque-
 retur martyrii, dictante Spiritu sancto... læ-
 pissime symbolis & allegoriis multa velantur
 mysteria & arcana recondita: eloquium eni-
 nim & lingua Christinae, lingua angelorum.

83 Ex parte verò scriptoris operosa red-
 duntur, & frequentes difficultates compli-
 cant Acta: hic enim sanctitate pariter ac
 cælesti lumine imbibitus, multa ex gestis
 in martyrio, & in Martyre sanctissima, pru-
 denter variis occultis symbolis; ne fidei my-
 steria ethnicis, quorum manibus teri pote-
 rant Acta, innotescerent. Pagina verò 256
 sic pergit: Multæ in his quoque Actibus re-
 censentur angelorum apparitiones, synaxis
 sanctissimæ administratio, eximia quoque mi-
 racula, ipsius Christi apparitio, animarum
 conversiones, & hujuscemodi alia mirabilia:
 ex quibus hypercritici quidam, fide parum
 stabiles, fidem adimunt Actis, eaque dilacea-
 rant tamquam fabulosa, quando Dei omni-
 potentia, bonitas & providentia eilet ipsis
 extollenda atque laudanda. Et pag. 257: Inter
 tot Acta hæc nostra, inquit, esse primæva, sin-
 ceriora, & uberiora, suadet imo probat lectio
 ipsa: nam in his nostris multa sunt, quæ
 in aliis desiderantur, ut inter alia quædam
 responsiones & apparitiones; dies martyrii
 & sepultura. Si conferas sedulo hæc nostra
 Acta cum aliis, nobiscum convenies, esse
 primæva & sinceriora, ut suo loco repe-
 temus.

84 Proximitas quoque, uti censet, hujus summis lau-
 civitatis Urbis veteris loco martyrii, & patriæ dibus extollit;
 S. Christinae, videlicet Vulsinio, magnum est
 argumentum veritatis & sinceritatis: cum San-
 ctorum gesta in proximis locis elucidiora sem-
 per appareant. Eadem sunt Acta, quæ re-
 periuntur in codice civitatis Castellanae, & à
 nostris exemplata putamus... Sunt quoque
 eadem, quæ nostra, uti asserit pag. 258, A-
 cta Vallicellana, à numero videlicet primo
 usque ad septimum inclusivè: nam ab octa-
 vo usque ad finem conveniunt Vallicellana
 cum Liberianis... Ceterum in his Actis no-
 stris desideratur baptismus à sacerdote S. Chri-
 stinae collatus, qui unice refertur in Actis
 Liberianis; sed in his nostris supponitur uti
 collatus; ut suo loco probamus. Desideran-
 tur etiam disputationes, & catechismus S.

AUCTORE J. P. Christinæ, quæ omnia unice pariter habentur in Actis Alphani; omnia verò à nostro scriptore; quia unicam assumpsit provinciam narrandi martyrium, & ea omnia, quæ ipsum respiciebant. Ita Pennatius.

85 Porro inter alia, quæ præmittit Actis S. Mariæ Majoris seu Liberianis à se editis, memoratus Pennatius, observat hæc pag. 351: Videntur posteriora nostris Actis (Urbevetanis) quia multa, quæ lato calamo in nostris, inquit, narrantur, in his constringuntur per epitomen; brevium autem est suo uberiori fonte posterius. In notis autem ad prædicta Acta Liberiana pag. 361, ponit à numero quinto usque ad numerum decimum finale concordare hæc Acta cum Vallicellanis à numero octavo usque ad numerum decimum tertium. Denique, ut compendio utamur, vult Acta Vallicellana esse posteriora Actis suis pag. 363; Mombriciana item pag. 378; à Bellovacensi edita, pag. 416; ubi fatetur, hæc quidem apud Bellovacensem Acta magnam habere affinitatem cum Actis suis Urbevetanis. . . illorumque esse quoddam brevium & epitomen: aliquando tamen ab his discrepare. . . & tunc ab ejus Actis deviare, cum scriptor epitomen agit eorum, quæ diffusè latoque calamo in Actis, inquit, nostris narrantur.

86 Hoc evidens signum, hæc Acta esse nostris posteriora; quod eodem uno potiore jure juxta Pennatii principia dicendum erit de aliis Actorum abbreviatoribus; Jacobo de Voragine, de quo, juxta dicta, agit pag. 423, S. Antonino pag. 427, Petro de Natalibus pag. 432, ac Jacobo Philippo Bergomensis, pag. 436. Acta verò sua Urbevetana longissimè aliis omnibus antecellere, disertis verbis testatum voluit, quando Engytheca parte 2, seu in Propugnaculo pag. 484, ita eorum auctoritatem ac fidem supra alia omnia commendavit: Qui ergo Actis S. Christinæ vulnera contra justitiam addiderunt, duplici ex capite sunt decepti: vel quia Acta nostra sincera præ manibus non habuerunt; vel quia irrationali censura sunt usi. Rara esse Acta S. Christinæ, quæ censura & correctione aliqua non indigeant, apertè fatemur. . . sed non ideo omnia spuria.

87 Et pag. 450 suorum Actorum sinceritatem eò usque extollit, ut nullam in illa censura notam cadere censeat: nam relatis Papebrochii verbis è collectione Ephemeridum Græco-Moscarum, quæ nos supra protulimus, & quibus ille apud Græcos æque ac Latinos obscura esse Sancta Acta, nec levi examine ac censura egere, ut plurimum Sanctarum hujus generis; rectè observat; ista reponit Pennatius: De obscuritate, verum fatetur, ut patet ex notis ad Acta, ait, nostra: & de censura quoque, si de Actis corruptis, non autem de nostris sinceris sermo est. Habet itaque hic lector Acta S. Christinæ summâ accuratione, teste eorundem laudatore atque editore Pennatio, exarata, nec minore omnium ac singularum partium symmetria composita, historicè vera, neutiquam sublesta fidei suspecta, sed pura ubique, ubique sincera narrationis serie constantia; ut alia omnia Acta, huc tamquam ad lapidem Lydium admovenda ac probanda esse, terminis minimè dubiis aut obscuris indicavit Pennatius. An & quam rectè, discernimus paragrapho sequente.

§ IX. Nostrum de isto opere judicium.

IN discernendo Opere, quod Pennatius V. Cl. in præfatione in lucem edidit, non pauca nobis se offerunt, diversi quidem ea generis, tamen ad unum idemque Sancta Martyris nostra argumentum spectent: sed ab Actis Urbevetanis, quibus tamquam fundamento potissimum superstruxit totum ad vindicandam ejusdem Sancta historiam propugnaculum, incipiamus. Probat quidem suum codicem, in quo Acta ista continentur, fuisse exaratum seculo XII; id quod nos non inviti, ipsi concedimus; at edicat nobis, amabo, quid præsidii aut commendationis sperari jure possit ex tantilla antiquitate; respectu Martyris, cujus res gestas codex iste describit, quam laudatus auctor Vita Italica lib. 5, cap. 8, num. 2 martyrio perfunctam vult anno 290? Atque adeo inter illam, sunt secundum ipsum mortuam, atque inter ejusdem Acta, post annorum circiter nongentorum intercapedinem exarata, quanam vel per umbram inveniri potest proportio, satis ad faciendam fidem accommodata, quod istud exemplar sit primævum, genuinum ac sincerum?

89 Enimvero post interjectum tot seculorum prope immensa durationis chaos, immane quantum furfuris ac sordium Actis primævis adspersis saepe consueverit; ignorare potest nemo, qui in hujusmodi rebus paullo peritior est; nos certè illud probè novimus, experientiâ edocti fere quotidianâ, quantum interjectu ætatis Vita Sanctarum à primævo suo candore degeneraverint; quantum posteriorum transcriptorum manus, ad res ornandas prurire visa, earum sinceritatem detraxerint, non tam sollicita ut verè, quam ut bellè & comptè scriberent. Et, quæso, unde constat Pennatio, sui exemplaris fontem adeo diu mansisse illatum, intactum & à sordibus vacuum, ut nihil umquam fœcis ei adpersum fuerit; cum, vel ipso teste, rara sint Acta S. Christinæ, quæ censura & correctione aliqua non indigeant? Scivimus ergo ab interpolatoribus & corruptoribus in alia fere exemplaria omnia; aut Urbevetano, si ipsi credimus, unice parcatum. Sed de hac re paullo post Virum eruditum conveniemus: nunc de ætate istius exemplaris, in quo vim bene magnam ponit, quod seculo XII exaratum sit, pauca superaddamus.

90 At seculum istud XII respectu historia, ad probandam seculo, uti editor censeat, tertio contigerit, non antiquitas, sed juvenus est; quia novem seculis junior est re antiqua, quam describit; ac proin nullum ex præterita ejus antiquitate proterum, quas exponit, genuina ac primæva sinceritate desumi potest argumentum, si illa aliunde careat, uti revera caret. Nam ut facta merè historica, adeo ex genere suo mirabilia, fiant credibilia ex sua præterita antiquitate, proportio aliqua accedat necesse est inter rem scriptam, atque ejusdem scriptorem; qui si synchronus fuerit, fidem meretur maximam, si suppar vel subæqualis, minorem; si ne vel sic quidem vicinus, iterum minorem; & sic porro deinceps pro majore vel minore distantia; quæ quia adeo hic magna est inter eum, qui exemplar Urbevetanum transcripsit; neque conjecturâ quidem ullâ assequi possumus, quando & à quo scriptum fuerit illud exemplar, quod Urbevetano isti transcriptori præluxit, sequitur,

D

E

F

tamquam antiquiora

sint præ aliis,

ac sinceriora.

Seclum 12.º
quo exemplar
Urbevetanum
exaratum sit,

nihil conditæ

ad probandam
historiam
hujus sinceritatem;

itur, ut argumentum valde debile sit, quod ex antiquitate istius codicis petitur ad conciliandam nedum asserendam primigeniam Actis S. Christinæ sinceritatem.

91 Jam vero quoniam istorum Actorum propugnator codicem suum seculo XII toties & tam magnificis verbis debuccinare non cessat, audire ne gravetur, tres codices penes nos asseruari, optimæ nota & antiquo prorsus charactere exaratos in membrana, Fuldensem, Mulheimensem, & aliam in cephalum anonymum, superius memoratos, ad seculum circiter decimum vel undecimum referendos, certè seculo XII antiquiores; in quibus Acta S. Christinæ conscripta leguntur. Non videmus itaque cur, ratione ætatis, major codici Urbevetano debeat sinceritas, quam tribus hisce nostris, in quibus æque atque aliis omnibus in hoc argumento exemplaribus, quorum quidem notitiam nancisci potuimus, primævam omnem sinceritatem desiderari diximus, cum Acta, quantum scimus, omnia quæ vulgo circumferuntur, massa sint ejusdem substantiæ, ex corrupto ac male sibi coerente materia coagmentata. Sanè dum videremus, Acta Urbeveta ad multos elogiis efferi supra alia omnia exemplaria, à suo editore; capido nos inaccessis, incomparabilia ista Acta conferendi cum Fuldenfibus, quæ typis destinaveramus: quod & factum est.

92 Ecce autem, unum exemplar si noris, utrumque noris in substantia; utrumque enim in substantia convocat; rebus utrumque consentis; quamquam ambo circa ea, quæ rebus accidunt, non raro dissentiant. Atque illud imprimis observari volumus, Acta Urbeveta hinc inde Fuldenfibus esse diffusiora, atque audiora; atque adeo, si ex illo capite Fuldenfibus non sint deteriora, non ideo saltem ad primævam simplicitatem magis accedentia; quidquid vel ob hanc causam Urbeveta sua aliis, ut vidimus, anteponat eorum editor; cum tam ipsi quam nobis propter Actorum corruptelam, atque incertitudinem inde exortam, regula desit; cujus adminiculo majorem vel minorem à veritate historica circa dicta ac facta Sancta, accessum vel recessum tunc ac prudenter dimetiri queamus, vel aliquo saltem probabili indicio de illis conjectare. Consequens itaque est, ut insignes adeo sinceritatis primigeniæ dotes, quas Actis suis attribuit Pennatius, planè ex dictis evanescent; cum illas neutiquam mereantur, donec probetur, Acta ista habere melioris notæ caracterismos, quam habeant tot alia sepeius enumerata: quæ in re frustra laborabit Pennatius.

93 Itaque ut dicta hæcenus circa partem longè præcipuam memorati Operis, à clarissimo Pennatio in lucem editi, quam Propugnaculi titulo indigitavit, concludamus, plura puncta, quæ asserit in favorem Actorum suorum, probanda ipsi incumbunt. 1. Quod nullo surfare conspurcata fuerint illa, è quibus historiam suam contexit. 2. Quod fuerit sacerdos, qui S. Christinæ lavacrum sacri baptismatis contulit, conjectura non asseveratione assequi se posse. 3. Quod Acta Urbeveta sint melioris notæ, quam Liberiana, Vallicellana ac Castellana, aut alia plura, tam ab ipso edita, quam à nobis superius allata. 4. Quod fuerit scriptor Urbevetanorum, testis oculatus, ideoque hæc historia sit reponenda in primo gradu, ex ipsis narrationibus, videri posse autumari. 5. Quod orationes ac responsiones, sancta Martyri adscriptæ, non sint purum putum dramaticum ornamentum.

6. Quod eodem non sint referenda angelorum apparitiones, synaxis sanctissimæ administratio, J. P. eximia quoque miracula, ipsius Christi apparitio, animarum conversiones.

94 Septimo. Quod recurrendo ad Dei omnipotentiam, bonitatem & providentiam, non nimium probetur; nam sic qualibet fere Acta, etiam aperte fabulosa, fient optima; imo vero vix ulla omnino dabuntur maia. Deus quidem tam in hac nostra, quam in aliis Sanctis, mirabilia ista, imo etiam plura efficere potuit (quis enim infinita omnipotentia ejus terminos ponat?) Sed quod Deus ista effecerit re ipsa hic, illud queritur, & non probatur. 8. Probandum item Pennatio incumbit, quod ideo, quia in Actis Urbevetais multa sunt, quæ in aliis desiderantur, ut inter alia quædam responsiones, & apparitiones, dies martyrii & sepultura, sint potius indicium primævæ sinceritatis, quam posterioris interpolationis. 9. Quod proximitas . . . civitatis Urbis veteris loco martyrii, & patriæ S. Christinæ, videlicet Vulfinio, magnum potius sit argumentum veritatis & sinceritatis, quam nova suspitionis non temerarie occasio, quod ex incertis factis constata sint tam hæc Acta, quam alia omnia, superius enumerata; cum juxta dicta, de loco natali ac martyrii omnia incerta sint.

95 Ad hæc Actorum propugnator, quod Sanctorum gesta in proximis locis elucidiora semper appareant; sed bona verba, quæso; novis quidem, quod Acta Urbeveta seculo XII ibidem transcripta sint; sed unde novis, quod ex scriptis, ex quo transcripta tunc fuerint, ibidem loci primo scriptum sit? Scimus quidem, Sanctorum gesta, ceteris paribus, in proximis locis elucidiora apparere; sed quia lucis hic speres, ubi tam loca ipsa, quam alia gesta Cymmeris tenebris obiecta sunt? Atque hæc quidem sunt, quæ tam amplissimo Pennatio, quam aliis eruditis proponenda censuimus; ne, si forte incidant in opus Pennatianum, severioris, quam par sit, adversus Acta hodierna censura nos merito arguant, Magnam quidem laudem mereatur Pennatius, quod summo & indefesso labore, diligentia singulari, atque operosa indagatione omnes, ut ita loquar, angulos excusserit, unde aliquid erui poterat, quod ad S. Christinam attinebat; sed siue delectu & criterio plurima ex iis, quæ invenit, mox tamquam vera & certa avidissime arripuit, in charissam congressit, ac luce digna censuit; incertis ac merè popularibus traditionibus plus æquo tribuens.

96 En pauca tibi specimina. In Vita Italica lib. 1, cap. 4, pag. 17 asserit, in insula Martana videri, sicut ego, inquit, vidi turrinam descriptam in Actis nostris S. Christinæ; & habet easdem circumstantias: nimirum est alta, imo altissima respectu lacus inferioris. Habet formam turris &c. Et post nonnulla, quibus suum inter hanc turrinam, & illam, quæ in Actis exprimitur, continuat parallelum, addit inter alia, remansisse in uno cubiculo; turri contiguo, picturam, quæ distingui non possit, qualis sit, inducique se ait, ut credat, quod sit cubiculum S. Christinæ, in quo ipsa sese inclusit, quando se vestivit veste candida, à patre sibi transmissa, & ubi apparuit ei angelus, & eam communionem impertivit: unde fideles istorum temporum illud depluxerunt, & in veneratione illud habuerunt; & fortasse illud commutarunt in sacellum, ad celebrandam ibi sanctam Missam. Cap. 4, pag. 114 vult,

non magis; quam tres nostri codices, illo antiquiores;

B

Acta, à Pennatio edita cum nostris in substantia conveniant.

C

Plurima incommoda circa dotes,

quibus Acta Pennatius

B

solvenda præponuntur;

B

qui in pluribus

vult,

AUCTORE
J. P.

vult, extra civitatem Tyri fuisse famosum templum Apollinis, & hodieum adhuc videri; in cujus frontispicio circumcirca portam marmoris insculpta erant diversa animalia, quæ hodieum ex eadem sublata, videntur in frustra dirupta & abjecta, in ecclesia seu oratorio antiquo S. Angeli, hodieum derelicto; & recognoscitur à peritis esse sculptura istorum temporum.

97 *Engyotheca parte 1, cap. 1, pag. 277 in notis ad sua Acta Urbevetana censet, hanc Virginem (Christinam) ante baptismum fuisse à genitoribus appellatam TYRIAM, ex universali & constanti TRADITIONE, quæ Vulfinii adhuc viget; cui profecto, inquit, TRADITIONI fides est adjungenda; nam Christinam à Christo derivari, & pueros haud latet; quo nomine parentibus ethnicis exso fuisse denominatam, nemini est credibile. Traditio nuncula ac ratiuncula hæc adeo aperte leves sunt, ut refutatione non egeant. Et ibidem pag. 296 in nota ad ista verba Actorum suorum Sancta autem Christina conversa est à dextris, & invenit panem positum candidum tamquam lac, & dulcem super mel & favum, parum abest, quin huic loco divini verbi auctoritatem attribuat; ut qui, si Pennatio credimus, recondita nostræ fidei arcana & mysteria altissima redoleat; quæ si quis critica stultus suæ ignorantie & cæcitatibus trutinam expendere voluerit, Acta lacerare... non erubescet. Sed facillat cæcutiens humanus quisque intellectus in divinis, ipsamque IN OBSEQUIUM FIDEI CAPTIVET, ut instruit S. Paulus.*

98 *Quod, quid est aliud, quam omnem in factis merè historicis discutiendis ac discernendis crifim, omnino sapius necessariam, è medio tollere; cuius tamen usu post Eminentissimos ac sapientissimos Cardinales, de republica utique literaria cumulatissimè meritis, Baronium ac Bellarminum; ne plures alios, ac nos eorum exempla secutos prætereamus; cuius, inquam, usu id boni in Ecclesiâ catholicâ inveltum fuit, ut, eliminatis anilibus ac merè popularibus nantiis, verisque à falso discretis, debitum historicis monumentis pretium, quod heretici doleant, strenuè vindicatum sit, suusque etiam falsitati ab illis designatus sit locus. Criticistulos hic non moramur, qui levissimis nixi suspicionibus, omnia pene facta arrodunt, vellitant, in dubium revocant, & sic Acta lacerare non erubescunt. Verùm hic, nri & alibi, rei etiam optima ex se, & ad publicum bonum conducuntissima, datur usus & abusus: tollitur hic, manebit ille, si declinato utroque nullius ac nimis criterii extremo, in medio sana ac prudentis censura spatium sistatur, modusque semper ad sit ac certi fines, quos ultra citraque nequit aqua crifis consistere. Atque ex his non obscure liquet, quid de recenti isto Opere, quatenus propugnare contendit Acta S. Christinæ, sit sentiendum. Nunc porro ad alia progrediamur, quæ ad illud spectant.*

§ X. Aliæ circa nonnulla, in dicto Opere contenta, observationes.

Nota, quas jam aliquoties citavimus, & quibus Acta sua Urbevetana explananda dilucidandaque censuit Pennatius, adeo magno labo-

re ac molimine sunt undique conquisita, ita singulis fere textibus vocibus singula accommodata, ac sapenter etiam affectata, ut non tam notas quam Commentarium confecisse visus sit, non magno admodum opere pretio, extensum à pag. 276 ad usque paginam 350, ac variis lectionibus, sententiis Scriptura sacra ac Patrum, nec non inductionibus aliorum Sanctorum &c. insertum. Eris haud dubie, qui majorem & hic in Pennatio breviter ac delectum requirat. Certè quod Melchior Canus, maturi iudicis censor, pronuntiauit alia occasione lib. 11 de Locis theologicis cap. 6, videtur nostri, quo de agimus, auctoris lucubrations non incongruè accommodari posse. Sic ergo loquitur Canus:

100 De Vincentio Belvacensi, & divo Antonio * liberius, inquit, iudico; quorum uterque non tam dedit operam, ut res veras certaque describeret, quam nè nihil omnino præteriret, quod scriptum in schedulis quibuslibet reperiretur. Ita ad historiam unamquamque existimandam, momentaneum suum ponderandam, non artificum statura, sed ne populari quidem trutina usi sunt. Quamobrem boni licet ac minimè fallaces viri, qui tamen nec auctores eos, à quibus suos excerpserunt libros, diligenter examinarunt, nec res iustis libratis ponderibus memoriæ prodiderunt, apud criticos, graves atque severos auctoritate carent. Historicus autem, qui theologiæ decreto (cur non & historiæ criterio?) probandus erit, nec omnes schedas, lectione etiam indignas excutiet, nec anilibus fabulis accommodabit operam; nec prius lecta, auditaque describet, quam ea prudenti accuratoque iudicio expendat ac feligat. Ita Canus, emuncta naris criticus, non critica stultus; quæ cum proportione aliqua in Pennatium cadere videntur; quem certè dolemus, convenientem rei, quam tractavit, & parè diligentia, quam adhibuit, delectum non conjunxisse.

101 Nec verò nos latet, istum scriptorem Engyotheca sua parte 1, cap. 6 inter alia, quæ præmittit Actis à Vincentio Belvacensi scriptis, dicere, quod eum à Melchioris Cani criteria * egregiè vindicat modernus scriptor in sua historia ecclesiastica tom. 5, colloq. 5, pag. 399. At plures enim verò hic valet unius Cani iudicium, communibus passim eruditorum suffragiis approbatum, quam ut recentioris alicujus, & nullius vel certè non magna nota scriptoris historiæ vindicis elidi queat; qui certè plures valere nec potest, nec debet, quam valeant rationes, ex accommodata argumento, quod probare is intendit, auctoritate desumpta.

102 Acta ab Alphano interpolata vindicare conatur Pennatius Engyotheca parte 1, cap. 5, pag. 393, quasi, ipso iudice, magnæ temeritatis & impudentiæ crimen sit, hunc notare scriptorem eximium de fabulofitate, utpote à se de quibusdam adinventis proprio Marte, qui... sanctitate ac sapientia præstitit apud omnes. Et sic concludit: Tali ergo & tanto præfati fides est omnino in omnibus adjungenda, omniaque ab eodem exarata atque narrata non ex ideali propria inventione (hoc enim nefas est de tam celebri viro in Sanctorum gestis cogitare) sed vigili cura atque solertia ex antiquissimis & authenticis manuscryptis desumpsisse ac delibasse, prorsus

D
Pennatio multa sine sufficienti delectu undequaque conquirenti

videtur quædrare locus à Melchioris Cani desumptus;
*Antonino

E

cujus iudicium plurimum estimandum est.
*criterio

F

Acta ab Alphano scripta, perperam vult Pennatius esse sincerata;

A prorsus cuique sano iudicio pollenti fatendum est. Tanti verò facit ista *Acta Pennatus in sua Vita Italica concinnanda*, ut illa identidem citet, quasi continuo verum ac sincerum sit, quidquid ille auctor narrat; quod contra nobis superius num. 75 visum est; quò lectorem remittimus. Et ne plura conseremus; quod orationem composuerit *Alphanus*, rhetorici ornamenti phaleratam, ut alia indicia omittamus, potuisset clarissime perspicere bonus *Pennatus*, si modo in ejus *Acta*, quæ edit à pag. 393, oculos coniecisset cum attentione. & seposito partium studio.

103 Ita enim incipit prologus seu orationis exordium: In clavo & exornato triumpho *Christinæ* virginis dicere existimavimus aliquid; & ex admirandis ejus Actibus posteritatis memoriam tradere, atque id potissimum profequi &c. Peroratio sic habet: Cur insensate furis Urbane? Cur Idion æstivas perditissime? Ad quid truculentissime niteris *Juliane*? Excogitare nova, & prioribus graviora supplicia, multiplicare verbera, accumulare pœnas... Ecce jam speciosissima *Virgo* post fustes, & vincula: post ignem, & rotam: post torturas, & verbera: post cunam & tonsuras: post truncationes, jacula &c. Quæ verè luculentissime demonstrant artem rhetoricam compræfiguratam. Audi nunc apostrophen, ad *Sanctam* creberrimis repetitionibus consarcinatam: Sed tu, ô devotissima sponsa Filii Dei, amica Patris omnipotentis &c.

B 104 Nunc per amœna convallium purpurei cespitis carpis florentes violas: colligis immarcescibiles rosas: metis hardostaceas spicas. Tu modo fecus aquarum decursus, & vitrei fontis marginem sedes. Tu inter virgineos choros... Tu folio *Christi* assides... Salve perenniter puellare decus, pudor virgineus, virtutis exemplum. Salve perenniter, quæ tuos speciosos artus &c. Salve perenniter, quæ totius libidinis nescia &c. Salve perenniter, quæ amplas porticus &c. Salve perenniter, quæ tanta exaggerata suppliciiis &c. Salve perenniter, quæ principum iussa contemnens &c. Salve perenniter, quæ cæli jam sublimata fastigio &c. Quanta hic verborum ac sententiarum oratoria luxuries! Quid est *Ciceronem* perorare in *Rostris*, si hoc non est? Sed vel *Alphanus* ipse satis clare indicat in fine, se non itam historiam quam sermonem, hominiam aut orationem condidisse, quando auditores suos ipsa *Sancta* festa luce ita compellat: Igitur, fratres beatissimi, quia *B. Christinæ* triumphalem diem celebri solemnitate deferimus, nobis, quod possumus, de ejus virtutibus vindicemus. Quod itaque hæc oratio inter genuina, uti vult *Pennatus*, *Sancta Acta* sit reponenda, non concipimus.

105 *Tyrum* in Italia ad lacum *Vulfinium*, frustra superius § 2 à nobis quaesitam, invenire conatur *Pennatus* *Engyotheca* sua lib. 6, cap. 8, in notis ad *Acta Urbevetana*, pag. 280, sic loquens: *Tyrum* fuisse apud lacum *Vulfinium*, & civitatem quidem... ex Martyrologiis omnibus, & quidem antiquis, sicut & ex Actis omnibus *S. Christinæ*, certissimum est, & in confesso apud omnes. De Martyrologiis diximus supra. *Acta Sancta* omnia, quæ saltem novimus, tot titulis merito nobis aliunde suspecta, illud suadere nequaquam nobis possunt. Dispiciamus itaque, an circa loci existens

C 106 Pergamus itaque cum *Pennatio* ad secundam traditionem: Secunda, ait, traditio est, *Tyrum* fuisse quamdam partem seu regionem *Vulfinii*, civitatis antiquissimæ, ut testatur & narrabat codex quidam Ms. antiquissimus, è latebris subterranei cuniculi erutus; sed ad præsens in manibus cujusdam vetulæ deperditus: quem tamen vidit & legit adhuc in humanis homo grandævæ ætatis, & fide quidem dignus, ut ipsemet mihi retulit. A codice in manibus vetula deperdito, quid præter aniles nugas expectes? Tantamdem probas homo ille grandævus ac fide dignus, quamdiu ipse codex non profertur: & verò quis profertur poterit adeo antiquus, ut de traditione, quæ præsentatur, sufficientem fidem facere possit? Ad hæc, quam facile codices antiquos esse credunt illi, qui codices antiquos esse volunt! *Alexander Donzellinus*, de quo pluribus agit pag. 465, quem pro ista traditione allegat pag. 281, ac post eum *Coronellus* nihil probant quidquam. Denique *Pennatus* tam nihil habens amplius, quod superadderet, quam causam quodammodo sua diffidere visus, si cui, inquit, hæc non arrident; meliora proferat, & assentimur: hujuscemodi enim apinis & tricis criticis. libenter vale dicimus.

107 Nos certè nostrum profiteamur nomen inter eos, quibus hæc non arrident; & quia meliora id nequaquam proferri posse diffidimus; ideo longè probabilius censemus, *Tyrum* in *Tuscia* circa lacum *Vulfinium* numquam existisse. Ceterum quæ ab eadem pagina 281 *Pennatus* profert de situ *Vulfinii* antiqui; an idem sit cum moderno; & an antiquum ex toto, an ex parte tantum absumptum sit, ad nos adeo propè non spectant, ut paribus hisce immoremur. Interim suis sese vidisse oculis assermat viarum vestigia... & signasse in sua topographia, unà cum curruum signis...; existare item, adhuc, licet inter vepreta & nemorosos frutices, amphitheatrum usque ad secundam sedem; aquæductus, parietinas plurimas &c. domicilia quoque inferiora & subterranea fornicata; cuniculos, vias civitatis filiceas curruum vertigine consumptas, columnas porphyriticæ, numismata Romanorum &c. de quibus ipse viderit: & post pauca concludit, partem minimam, & ut ipsi viderent, suburbium quoddam antiqui *Vulfinii*, esse à lacu absorptum, totam civitatem verò excisam; addens, multos ex geographis & scriptoribus in varios impegisse errores circa *Vulfinium* seu, ut ipse censet, *Tyrum*, & insulas lacus, quia ea asserere sunt ausi.

Jadis tomus V.

tiam hic controversam melius aliquid suggerat laudatus auctor. Sed quæret quis, ait quando & qua occasione *Vulfinium* vocitatum *Tyrum*? Responsum ex duabus traditionibus est referendum. Prima traditio est... *Tyria*, nomen nostræ *S. Christinæ* ante baptismum; ideoque ab illius Martyris tempore vocitatur antiquum *Vulfinium Tyrus*, in honorem tantæ Martyris. Auctores alios, ac præcipue *Osavianum Cæteranum*, asserentes à *Tyro Tyriam* fuisse appellatam, dicit in hanc ire sententiam, quia latuit ipsos conflans & generalis traditio *Vulfinii* asserata; sed nos istius qualisqualis ac certe merè popularis traditionis infirmitatem jam ostendimus. Antiquitatis monumentis probè stabilitis, pro eo ac debemus, plurimum deferimus; non autem iudicio popularis opinionis.

106 Pergamus itaque cum *Pennatio* ad secundam traditionem: Secunda, ait, traditio est, *Tyrum* fuisse quamdam partem seu regionem *Vulfinii*, civitatis antiquissimæ, ut testatur & narrabat codex quidam Ms. antiquissimus, è latebris subterranei cuniculi erutus; sed ad præsens in manibus cujusdam vetulæ deperditus: quem tamen vidit & legit adhuc in humanis homo grandævæ ætatis, & fide quidem dignus, ut ipsemet mihi retulit. A codice in manibus vetula deperdito, quid præter aniles nugas expectes? Tantamdem probas homo ille grandævus ac fide dignus, quamdiu ipse codex non profertur: & verò quis profertur poterit adeo antiquus, ut de traditione, quæ præsentatur, sufficientem fidem facere possit? Ad hæc, quam facile codices antiquos esse credunt illi, qui codices antiquos esse volunt! *Alexander Donzellinus*, de quo pluribus agit pag. 465, quem pro ista traditione allegat pag. 281, ac post eum *Coronellus* nihil probant quidquam. Denique *Pennatus* tam nihil habens amplius, quod superadderet, quam causam quodammodo sua diffidere visus, si cui, inquit, hæc non arrident; meliora proferat, & assentimur: hujuscemodi enim apinis & tricis criticis. libenter vale dicimus.

107 Nos certè nostrum profiteamur nomen inter eos, quibus hæc non arrident; & quia meliora id nequaquam proferri posse diffidimus; ideo longè probabilius censemus, *Tyrum* in *Tuscia* circa lacum *Vulfinium* numquam existisse. Ceterum quæ ab eadem pagina 281 *Pennatus* profert de situ *Vulfinii* antiqui; an idem sit cum moderno; & an antiquum ex toto, an ex parte tantum absumptum sit, ad nos adeo propè non spectant, ut paribus hisce immoremur. Interim suis sese vidisse oculis assermat viarum vestigia... & signasse in sua topographia, unà cum curruum signis...; existare item, adhuc, licet inter vepreta & nemorosos frutices, amphitheatrum usque ad secundam sedem; aquæductus, parietinas plurimas &c. domicilia quoque inferiora & subterranea fornicata; cuniculos, vias civitatis filiceas curruum vertigine consumptas, columnas porphyriticæ, numismata Romanorum &c. de quibus ipse viderit: & post pauca concludit, partem minimam, & ut ipsi viderent, suburbium quoddam antiqui *Vulfinii*, esse à lacu absorptum, totam civitatem verò excisam; addens, multos ex geographis & scriptoribus in varios impegisse errores circa *Vulfinium* seu, ut ipse censet, *Tyrum*, & insulas lacus, quia ea asserere sunt ausi.

quæ nos offendimus, orationem esse potissimum,

rhetoricis ornamentis phaleratam.

Tyrum in Italia olim existisse,

adeo infirmè suadere satis agit argumētis,

B

B

quæ

T t t

AUCTORE J. P. quæ propriis oculis non conspexerunt. Dum vero dicit, Vulturnum modernum seu recens, ipsimet conterranei Vulturnenses affirmant, fuisse quoddam suburbium antiqui Vulturni, à piscatoribus præcipue inhabitatum, traditionibus merè popularibus aut incerta vulgi opinione iterum nititur, ne huiusmodi ad rem faciendis, donec sufficienter probentur.

108 Verùm ne in discutiendo Pennatii Opere longiores simus; quam par est; suffecerit, alià quædam summam ex eo delibasse. Circa baptismum, à Christo, uti volunt; Sancta collatum, plura superius à num. 70 præmissa fuere. Ex verbis S. Antonini, ibidem num. 72 ista occasione citatis, de baptismo ejus mirandum &c.; colligit Pennatius pag. 428, S. Antoninum non legisse Acta Liberiana, in quibus . . . narratur baptismus collatus S. Christinæ per manum sacerdotis. Sed cur Actis istis plus fidei dandum, quam aliis; ac proinde quid refert, utrum illa legèrit vel non legerit sanctus iste Præsul? Cum omnia, sive materiam sive formam spectes, ejusdem sint valoris. Exempla quæ affert de alius Sanctis à Christo baptizatis, ex Metaphrasæ, Petri de Natalibus, ac Gobato; parum nos movere debent, etiam si ex convenientibus documentis stabilirentur; fac enim ita stabiliri; nihil faciunt ad rem præsentem: nam pag. 313 Pennatius hunc baptismum negat: ex eo quippe quod juxta exemplar Urbevetanum, petat Sancta signaculum, lavacrum, & illuminationem, quæ tria aliquando baptismum indicant; hinc aliquos occasionem sumptisse asserendi; opinor, inquit, S. Christinam exposulasse baptismi sacramentum, illudque è manibus Christi accepisse.

109 Sed hoc asseverare aucti numquam fuissent, si hæc nostra, aliaque primæva Acta sincera perpenderent, in quibus S. Christina sacramentum baptismatis ante martyrium sumptisse narratur: & quidem explicitè, ut à Liberianis Actis; aut implicitè, ut à nostris Urbevetanis; in quibus nulla prorsus de posteriori confecto baptismo fit mentio: quem ut mantillam seu potius tabellam rejicit, ab imperitis vel heterodoxis, adnitente diabolo, in Acta primæva intrusam, ut inimicus homo illa conspurcetur. Unde sequitur 1. Ut hinc confirmetur ea, quæ nos supra de isto baptismo diximus. 2. Ut Acta, quæ toties debuccinat tamquam sincera, corrupta hic & conspurcata fuisse pateat: si verò hic, cur non etiam alibi, & quidem pluries? Sen potius, si hic eis fidere non potest Pennatius, cur alibi toties eis fidere ausit; imo cur toties eis fidei jubet, quoties ea citat. (citatur autem sapientissimè) facta bene multa ex eorum fide perterrens in sua Vita Italica? Vidit tamen ex oratione seu petitione Sancta superiore Actorum Urbevetanorum, clare indicari aliquem baptismum, & salvo eorum textu, hunc negari non posse: illud ergo habuit reliquum, ut, exsufflato baptismo fluminis, confugeret ad baptismum igneum seu flaminis. Idcirco. mox ponit illam conclusionem: S. Christina in lacu non recepit à Christo Domino baptismum aqueum, sed igneum, rem extrahens per paginas omnino decem & amplius. Sed fixum habemus, ipsum non sequi, ac tempus perdere, quamdiu certius nobis non constat, nulla Acta esse tanta sinceritatis vel auctoritatis, ut ex eorum verbis veritas talis baptismi nullo modo suaderi queat; quod merum videatur effugium, ad propugnanda hic Acta tamquam sincera: quæ nequaquam nobis ejusmodi probantur.

Baptismus Sanctæ, ab Alphano narratus,

& eadem occasione istius auctoris fides discutiuntur

C

§ XI. Ratio chronologica, canonizatio, epitaphium, lapis sepulchralis &c., responsiones item Pennatii ad objectiones contra Acta, expenduntur.

Quæ ad rationem Sanctæ chronologicam spectant, omnia prorsus obscura atque incerta sunt, juxta ea, quæ superius § I, num. 11 diximus. Sed Pennatius ex fide Actorum suorum Urbevetanorum, in quibus notatur complevisse . . . martyrium . . . quintâ feriâ, conatur in suis ad illa notis pag. 350 ex assignatione hujus feriæ, extendere annum præcisum martyrii; de quo ut & de chronologia historia pluribus egerat in Vita Italica lib. 5, cap. 8; martyrium innotens anno 290 sub imperatoribus Diocletiano & Maximiano. Sed Pennatius hanc rationem temporis probat potissimum ex verbis S. Antonini: Verum quid ex S. Antonino (& aliis, ut vult; sed eos ibi non nominat) subsidii expectet ad ordinandam etiam dumtaxat conjecturalem, qualem vult Pennatius, historiæ chronologicam; cum iste Sanctus post duodecim primam secula, & quod excurret, à martyrio S. Christinæ scripserit?

111 Aliam notam temporis ad texendam istam vitæ chronologicam assumit ex die festivo, quem solennitatem habuerit Urbanus, ejusdem patris; & duabus istis epochis superedificat suum systema chronologicum à pag. 184; & ita quidem, ut à die XXII Junii, anni 290, usque ad XXIV Julii, ejusdem anni, vita ipsius postremi, singulis successivè diebus singula Sancta gesta accommodata exhibeat. Sed illa nullam prorsus, ne conjecturalis quidem, chronologia speciem habent; nam omni prorsus etiam conjecturali fundamento carent, quia Acta, unde ista chronologica rerum à Sancta gestarum series desumpta, & ordine anni, mensium ac dierum deducta est, ne probabiliter quidem circa illa conjecturam fundare possunt; cum adeo obscura, dubia, incerta ac corrupta sint; & quorum numero non eximimus Urbevetana, & alia, quibus utitur Pennatius; sed dicimus, ea nobis haberi generis ejusdem, donec aptis documentis probentur esse melioris.

112 Nec melioris futuris nobis est S. Christinæ canonizatio pag. 202, facta, ut censet, à ut vult, canonizationem, S. Caio PP. anno 290; de qua item egerat pag. 155 contra eos, qui hanc attribuerunt S. Gregorio PP. VII; quorum ineptia commiseratione potius, quam refutatione digna sunt, atque ex alatis circa antiquum sanctæ Martyris nostræ cultum Martyrologiis solidissimè convellantur. Epitaphium, quod proferi & explanat in Vita Italica lib. 5, cap. 10, à pag. 191, & cujus schemata representat lib. 4, cap. 5, tamquam pium symbolum admitti potest; & verò tamquam tale exhiberi Pennatius indicat, quando Sanctam alloquens, permittit, inquit, ut ad gloriam Dei, & ad tuum honorem nos inscribamus mausoleo tui sepulchri gloriosi istos cordis nostri affectus &c. Ast verum, uti vult, epitaphium, inscriptionis sepulchralis representat pag. 152, & mox pagina proximè sequente dicit, eam per specialem Dei providentiam hodieum inveniri apud PP. Conventuales S. Francisci, in conventu Tuscaniæ. Lapis hic & inquit, est è mar-

D

E

F

A matmore rubro, & habet litteras has incis-
 as; ac sine dubio sunt characteres illius
 seculi.

lapidis sepul-
 cralis ety-
 pum,

113 Copia illius lapidis, cretæ aut argil-
 læ impressa ex suo originali, fuit submini-
 strata à P. magistro Andrea Adami, tunc prò-
 vinciali & Commissario generali Minorum
 Conventualium. Dicitur communiter à di-
 ctis patribus Conventualibus, quod duo isti
 peregrini, qui furto abstulerunt corpus S.
 Christinæ, transeuntes Tuscaniam, ibi reli-
 querint supra dictum lapidem cum aliquot
 ossibus S. Christinæ, ut liberum haberent
 transitum. Sed quia tum furtum duorum isto-
 rum, ut volunt, peregrinorum, de quibus supra;
 tum filia Urbani de civitate Tyri, prout in-
 scriptio illa exprimit, nobis planè suspecta sunt;
 tum demique temporis antiquitas, quæ pro ista in-
 scriptione accersitur, planè nobis non probatur;
 liceat nobis istum lapidem, adeo debili patrum
 Conventualium ac planè populari testimonio robo-
 ratum, non probare, ac dicere, melius multo
 Acti Sanctæ consulturum fuisse Pennatium; si hæc
 & cetera id genus majore aviditate quam discer-
 niculo Operi suo non inseruisset. Est porro Tusca-
 nia (vulgo Toscanella) oppidum Italia ad Mar-
 tham fluvium, inter lacum Vulturnum ac mare
 Thyrrenum fere medium.

B

ac lapidem
 itam, Sanctæ
 collo appen-
 sum, ut faci-
 lius submer-
 gereint.

114 Lapis, qui Sanctæ collo, ac facilius sub-
 mergeretur, alligatus fertur; quique maris super-
 ficies supernataverit, Virginem ministerio angelo-
 rum eidem impostam sustinuerit supra mare, ac
 prodigiosè, deposita naturali duritiæ, mollis factus,
 impressa ipsius vestigia exceperit; (de qua re Pen-
 natius à pag. 85; quemque lapidem Sanctæ ve-
 stigii notatum hodie adhuc spectari asserit
 pag. 88, atque in eis incisum exhibet tabulâ 4
 ante paginam 141) lapis, inquam iste, idoneis
 antiquitatis testimoniis destitutus, majorem non
 meretur fidem, quam pia ac popularis traditio-
 nis; quo prodigio adeo sublimi, ut habes pag.
 89 (id quod nos, piè credi posse non negamus)
 voluerit Christus Jesus similem sibi reddere
 istam suam dilectissimam sponsam Christinam,
 & simul prædicare illam gloriosam & admi-
 rabilem toti mundo. Ceterum de vestigiis Do-
 mini Jesu in monte Oliveti relictis, agit Baro-
 nius ex S. Hieronymo, ad annum 34. Verùm
 de his satis. Jam autem ne Pennatio ansam præ-
 beamus conquerendi, quasi visa à nobis non sint,
 vel certè neglecta, quibus parte 2 sua Engyotheca
 objectiones, ibi à se propositas, diluere satagit;
 visum est subjicere sequentia.

C

Juxta respon-
 sa,

115 Porro objectiones illas distribuit in varias
 classes. Cap. 3 respondet objectionibus ex dictis &
 gestis S. Christinæ. Cap. 4 & 5 Acta à fabu-
 lositate vindicat. Cap. 6 dat solutiones ad objectio-
 nes à discrepantibus & contrariis. Cap. 7 agit de
 aliis quibusdam variis objectionibus; quæ omnia
 cum apud ipsum videri possint, & non minus
 spongiâ indigeant, quam Acta ipsa, quæ auctor
 defendit, supervacaneum judicamus, ea huc sin-
 gulatim transcribere. Observare tamen ne grave-
 tur Pennatius 1. Nulla Acta adeo esse fabulosa,
 corrupta & absurda, quin id semper caverint qui-
 libet impudentissima etiam, dicamus potius nullius
 frontis, fabricatores eorum vel corruptores, nechi-
 maris seu somnii, physicam implicantiam invol-
 ventibus, nugæ suas insarcirent; & nisi hoc ca-
 vissent; equos, amabo, nugarum suarum emptores
 habuissent? 2. Hoc posito, nulla jam Acta etiam
 fabulosissima & ineptissima dabantur in rerum na-
 turâ, quin exponere aliquo saltem sensu & ex-
 cusare queat & elidere objectiones omnes, quæ
 in Acta fieri possunt, ut Pennatus pag. 487
 verbis utamur, tam literales, quam intel-
 lectuales, theologicas, chronologicas, at-
 que historicas, etiam minoris notæ.

Julii Tomus V.

116 Fac enim illa pugnare cum locis, tempo-
 ribus ac personis; dicam vel anticipatione usum
 esse auctorem, vel hæc mondo transscripta, vel
 ab imperio superaddita esse, ceteris salvis ac sin-
 ceris; vel, sicut ait Pennatus pag. 524, respon-
 de quoad annum, non fuisse præcisè assi-
 gnatum ab scriptoribus. Quoad tyrannum
 & diem corrigenda sunt Acta Mombricii
 (& quid ni sic etiam alia auctorum suspectorum
 aliorum Acta?) ex omnibus aliis Actis, &
 scriptoribus (ejusdem quamquam omnibus no-
 tiæ.) Error est autem & lapsus amanuensis
 (ut mihi quidem, ait, videtur) qui pro
 DIOCLETIANO aut MAXIMIANO (in Actis San-
 ctæ nostræ, & quid ni sic idem applicetur aliis?)
 scripsit AURELIANO; & pro VIII, scrip-
 sit VIII, ut sepiissime contigisse, asserit Pen-
 natius aliis Actis vitio scriptoris; qui item,
 ad solvendas quasdam particulares objectiones, quas
 recenset circa Acta Sancta; pag. 506, respon-
 de, inquit, cum S. Thoma, hoc Dei speciali
 egisse instinctu; pag. 508 has omnes criti-
 corum objectiones & dictoria à fidei defectu
 suam originem trahere. ideoque his me-
 rito aptari illud Christi Domini: „ O stulti
 „ & tardi corde ad credendum „ ! Si verò ali-
 quid occurrit, quod quamdam sapit impossibi-
 litatem secundum ea quæ Pennatus habet pag.
 509, responde cum Vita Sanctæ Italica lib. 1,
 cap. 2, num. 4, pag. 8:

ACTORE
 J. P.

quibus Actis

E

117 Deberè nos vehementer dolère, quod
 inter fideles, tales infideles & increduli in-
 veniantur, insipidâ suâ sapientiâ inflati, ut
 de illis, sicut de Hebræis incredulis debeat
 dici, quod non intellexerint mirabilia opè-
 ra Dei &c. Et ex dicta pag. 509 insuper ad-
 de, impossibilitatem ab adversariis somniatam
 se tenere ex parte naturæ, non autem
 ex parte divinæ gratiæ, ad quam primo ló-
 co mentis oculos convertere debent hyper-
 critici isti, si fidem retinent. Pluribus referen-
 dis super sedemus, hæc delibasse contenti; quæ
 ed valent, ut nulla jam (si Superis placet) sint
 Acta improba adeo & insulsa, ac coassumptis uno
 aut pluribus istorum principiorum (quidquid plu-
 ribus aliunde suspecta characteris non valeant
 ut sana ac sincera defendi) defendi tamen sic pos-
 sint ac debeant. Quod, quid, amabo, est aliud,
 quam omnem sanam historie veritatem à medio
 tollere, & aperitissimam invehendis in Ecclesiam
 Catholicam fabulis portam referare, plenis menda-
 ciorum planstris futuram perviam, non sine dis-
 pendio veritatis, & hæreticorum cachinnis. Quid-
 nam igitur boni fecerunt duo lucidissima Ecclesiæ
 Catholice lumina Baronius ac Bellarminus; quor-
 sum collimarunt plurium aliorum virorum erudi-
 torum curæ, si hoc consecuti non sunt, ut plura fa-
 cta merè historica, ad sani criterii regulas exacta,
 vel approbata vel reprobata evicerint?

S. Christinæ

F

118 Omnis itaque, ut ad propositum redeamus,
 objectionum, quas Pennatus adversus Acta S.
 Christinæ format, & solvere conatur, farrago
 eò tendit, ut ostendat, quod qualibet in speciem
 secundum ipsum difficultates sano aliquo sensu ex-
 poni possint, quodque hoc vel isto modo exposita
 nullâ censura notâ perstringi mereantur, sum-
 ab objectionibus vindicari
 conatur Pen-
 natius; jam
 Acta qualibet
 etiam pessima
 excusabis.

Tit 2

168

AUCTORE
J. P.

res sic potuerint contingere. Sed queritur hic, non quid potuerit contingere; sed quid re ipsa contigerit; quod verò ita contigerit, desumi debet ab auctoritate; & hac à notis, adjunctis, & characteribus scriptoris aut res scripta, quæ sint ejusmodi, ut cum majore vel minore proportione pro majore vel minore rerum, quas proferunt, exigentia, accommodatam præ se ferant suadam; quæ vtrum prudentem moveat ad assensum. Id assensus non est hæcenus, nec porro unquam postea assequitur Pennatius circa sua Acta S. Christinæ; quæ sincera, genuina atque omni prorsus fide digna vult esse; probare tamen id non potuit, nisi superius ostendimus. Abundet vir clarissimus in suo sensu, per nos licet; sed nobis fixum sedet, sanioribus, uti putamus, principis prælucentibus, adeo de Actis magnificè non sentire, donec vel sua Urbevetana, superius rejecta, vel ulla alia sincerioris esse nota ostenderit.

§ XII. Alia quædam pro Actis ab eo corrasa argumenta diluuntur.

B

Imbelle etiam argumentum pro suis desumit Actis

Telum, Pennatii, ut videtur, opinione fatale, quia ultimo loco id sibi reservavit, & quo partem 2 sua Engyotheca seu Propugnaculum concludit, contra Actorum impugnatores evibrat, quando pag. 226 monet, singulari esse animadversione expendenda Acta Sanctorum martyrum Acicli & Victoræ virginis, relata à Tamayo in suo Martyrologio Hispano xvi Novembris, pag. 204, quæ non solum in tormentis, sed & in ipsis tyranni interrogationibus, & sanctæ Virginis responsionibus, orationibus, animarum conversionibus, Christi & angelorum apparitionibus, sunt adeo Actis S. Christinæ assimilata, ut ab his videantur exemplata, utpotè posteriora... Alia eorundem sanctorum Martyrum Acta, præcipuè à Lippeloo pag. 204 ex Joanne Maldonato, relata, tantam similitudinis speciem, inquit, non præ se ferunt.

ex Tamayo

120 Sed telum hoc non adeo esse fatale, sed imbelle potius sine ictu, ratio evincit non una. Acta ista expendenda & discutienda, erunt ut tempore. Nunc interim singulari animadversione expendenda relinquimus Pennatio hæc pænula. 1. Relata quidem à Tamayo citat, in suo Martyrologio Hispano; at sigillatim sciat id esse, ex ineptis & fabulis coagmentatam; sicut sexcentis locis alias in nostris Actis probatum est. 2. In Actis istis apud Tamayum signatur annus martyrii 303; quo judicari possit, quod non sint valde antiqua, juxta id, quod observat Tillemontius Monumentorum eccles. tom. 5, pag. 59. Consultis etiam possunt Observationes ad Ursardum, jam ab annis aliquot à nobis illustratum, pag. 680.

admodum suspecto, ac sapienter resutatio.

121 3. Dat quidem ea Tamayus ex tribus legendariis Mss., Asturicensi, Segobienfi, & Toletano Montis Sion, nec non ex edito Hispanensi. At cujus temporis, nota ac pretia tria ista legendaria Mss. fuerunt, ut illi, nos nobis aliunde de causis suspecto, credere tunc possumus, hæc esse vera & genuina Acta horum sanctorum Martyrum, prout affirmat pag. 207? 4. Ea, quæ Pennatius dicit, in pluribus esse Actis S. Christinæ assimilata, non probat magis esse sincera ac genuina, quam alia eorundem sanctorum Martyrum Acta, quæ citat, ac tantam similitudinis speciem non præ se fe-

runt. Unde ergo hæc ultima tam ipsi non obsint potius, quam alia ista profint? 5. Cur Actorum apud Tamayum hinc similitudo, inde aliorum dissimilitudo cum Actis S. Christinæ, fundatam suspitionem non moveant, Acta ista duo non esse ambo genuina ac sincera, cum sint dissimilia inter se, atque adeo videantur vel addendo vel demendo non mansisse primigenia, sincera, & intacta? Hac itaque singulari animadversione expendenda proponimus Pennatio. Verum ne quid hic præpropere circa illa Sanctorum Acta statuamus; hæc & alia discutienda erunt die xviii Novembris, quo inscribuntur Martyrologio Romano.

Frustra etiam

122 Laudatus auctor in sua appendice pag. 557 in patrocinium Actorum S. Christinæ, hic controversarum, describit partem præfationis, quæ inchoatur martyrium S. Margaritæ, sub nomine Metaphrastis à Surio editum die xx hujus mensis; eamque addendam monet ad pagina 484 versum secundum sua Engyotheca. Agitur quidem in illa dicta præfationis parte de non paucis Sanctorum Actis adulteratis, corruptis, sordidatis, conspurcatis & profanatis; & in altera ejusdem præfationis parte, in hoc ipso tomo apud nos die xx Julii, martyrium S. Margaritæ à se emendandum, promittit ejusdem auctor; verum quamquam juxta promissum pluribus, illud à sordibus expurgavit, non paucas tamen ipsum sordes expurgandas in eo reliquit, ibidem tunc diximus pag. 31. Acta item S. Margaritæ alia aliis longè corruptiora sunt, prout ibidem ostendimus; aliqua etiam, quamvis non undequaque bona, minus tamen mala, uti habes pag. 33; id quod eodem prorsus modo dici non potest de Actis S. Christinæ; cum uniusmodi fere sint in substantia (nisi fortè extracta ex Actis proferas compendia) reque convenient, quidquid differant penes illa, quæ rebus accidunt, secundum dicta § 6 hujus nostri Commentarii.

E

123 Ecquid itaque subsidii ex verbis memorata præfationis, ad tutanda S. Christinæ Acta habere queat Pennatius, neutiquam concipimus. Sed eò ibi utique, ut reponat, inde haberi, quod Acta martyrii S. Margaritæ corrupta fuerint; lubensque etiam ex supradictis concedet, quædam Acta nostra hujus Sanctæ corrupta fuisse; sed sua in illorum non esse numero habenda. Sed ad hoc ipsius effugium satis superque supra respondimus, ut necesse non sit plura nunc superaddere; hoc enim aliud nihil est, quam merò asserere, gratisque velle, supra quam vel in speciem probari possit. Quod spectat ad locos Engyotheca sacra part. 2, cap. 3, num. 1; & cap. 5, num. 5 & 7, in quibus agitur de responsionibus S. Christinæ, de miraculis, ac de multis Christi, & angelorum apparitionibus, varia, inquit Pennatius in eadem appendice, pag. 558, possumus addere egregia exempla ex Actis eximie sanctæ virg. & mart. Margaritæ; cujus sacrum corpus Montefalisco magna veneratione servatur, &c.

subsidium pennis Pennatii

F

124 Sed addit ista, ac superaddat, quantum ex Actis S. voluerit, Pennatius, per nos licet; quidnam hæc Margaritæ via promoverit? De exemplis hic nulla est questio: neque exempla S. Margaritæ ista, prout vulgo narrantur, tamen supponantur esse genuina, quæ tamen sunt suspecta, unquam efficiant, ut gesta S. Christinæ, eisdem similia, vera sint aut falsa, quæ solis stant vel cadunt idoneis documentis. Itaque quæ ibidem addit Pennatius, quod viderit S. Christina in carcere lucem magnam, & crucem præfulgentem, supra quam columba erat, Spiritum sanctum præfigurans, qui & Ave dixit, & beatam Virginem allocutus est, eam-

A eamque à plagis sanavit, & secundò appa-
rens baptizavit. In ipsius verò pretioso na-
tali, Christus ipse cum angelorum exercitu
apparuit; ista, inquam, nentiquàm huc perti-
nent; & satis superque colligi potest ex Commem-
tario prævio ad illa Acta, § 4 & 5; quidnam circa
hæc & similia statuendum sit. Interim ut rem
cum Sancta nostra concudamus; notericus legen-
dista Gallicus, qui asserit, Ecclesiam Romanam
videri rejecisse vulgatam historiam marty-
rii: cum non sufferat, ut vel ultimâ inde
lectio fiat Officii illius diei, pluribus refuta-
tur à Pennatio *Engytheca sacra part. 2, cap. 2,*
pag. 490; quia à S. Pio V. decretum sit, ut in
vigiliis tres lectiones legantur de homilia in Eu-
angelium vigilia; de festo autem, sub simplici ritu
occurrente in vigiliis, fiat tantum Commemoratio.
Vide rubricas generales Breviarii Romani tit. VI,
num. 4; tit. IX, num. 2; & tit. XI, num. 10.
Hæc quomodo ignorare potuit dictus legendista?

Datatio,
cur hæc diffu-
sus tractata
sunt.

B 125 Atque hæc quidem hæcenus dædantia, dif-
fusiora videri possunt, quam res ipsa postulabat,
quatenus opus Iennatianum spectant; quia tamen
illud Sancta hodiernæ Acta ita propugnat supra
eorum meruim quam longissimè, ut lector quili-
bet, præsertim rerum hujusmodi hæud satis per-
itus, qui in illud Opus incidit, censura nos circa
ista Acta plus æquo rigida ac parum funda-
ta condemnare facile possit; visum nobis fuit, non
abs re futurum, si paullo productius presentis con-
troverfæ statum, argumenta, objectiones propone-
remus; quo fieret, ut lector quilibet per se, non
perfunctoriis sed integrum ac maturum de hac
controverfæ iudicium ferre posset, qui rationes no-
stras circa eam, debita cum attentione expendere.

§ XIII. Fama posthuma ex eo-
dem Opere novis notitiis illu-
strata, circa ædes sacras, offi-
cium divinum, imagines, ec-
clesiam collegiatam, hospitale,
confraternitatem ac miracula.

C Fama Sancta
posthuma in-
claruit ex
adibus sacris
& imagini-
bus,

Fama Sancta posthuma potissimum illustratur
adibus sacris in honorem ejus erectis; quas
nos ita enumeravimus supra, ut alia nobis dein-
de innotuerint ex Vita Italica amplissimi Penna-
tii lib. 6, cap. 1, & 2; de quibus ibi consuli po-
test laudatus auctor. Singulare circa cultum est,
quod eodem cap. 2, pag. 209 refert fieri in eccle-
sia S. Christinæ, quæ est in Montarfo, hodie-
dum adhuc dicto Montarfo, qui est pagus medio
milliari distans ab oppido Ficulle vulgo appella-
to, in diocesi Urbevetana; nam feriâ secunda
Rogationum, adit dictam ecclesiam S. Chri-
stinæ clerus Ficullensis cum consueta pro-
cessione; & antequam ecclesiam intrent,
cantatur Euangelium commune unius Virgi-
nis & Martyris cum sua oratione. Deinde
intran ecclesiam, & cantant Missam de Ro-
gationibus; quâ finitâ, à plebano ter can-
tatur versiculus: S. CHRISTINA, ORA PRO
NOBIS. De aliis supplicationibus infra § 16. Mis-
sa & Officium ritu duplici prima classis sit Vul-
finii, Panormi ac Sepini, tamquam de patrona
principalis; Urbeveteri autem ac in ejusdem dice-
cesi, ritu duplicis minoris, uti tradit Pennatius
lib. 6, cap. 3. Ad famam nem Sancta posthuma

nam conducunt effigies, statue ac pictura; de qui-
bus agit Pennatius cap. 3. Primam & antiquio-
rem censet esse illam, quam ari incidi curavit,
adjecit eadem gloriam, per mysterium sanctissima
Trinitatis expressâ, quam invocavit & pradica-
vit S. Christina; & cum aliquot angelis, qui sæ-
pius eidem apparuerint.

AUCTORE
J. P.

127 Additur prospectus lacus, turris ac for-
nacula; qua re alluduntur ad ejus historiam. Fi-
gura hæc, ipso teste, conspicitur depicta in
tabula antiquissima artis optimæ & excellen-
tis, tunc temporis; & à Petro Castellucci pi-
ctore Urbevetano judicatur esse pictura Pe-
tri Cavallini, Romani pictoris, qui floruerit
anno MCCCLIV, sicut scribit Georgius Va-
sari, quem citat. Imago itaque ista sita est
in sacello sanctissimi Rosarii in cornu Episto-
læ... & vestita est Sancta veste candida, quæ
ad amissim repræsentet illam, quam induit
existens in turri; juxta prædictam historiam.
Supra hæc alia est vestis cum fundo rubro,
in signum sui martyrii; variegata floribus
candidis, in signum virginitatis ejus, & a-
quilis interpersa, in signum, sicut conjici
posse censet, quod orta fuerit sanguine Ro-
mæ ac regio. Illæ duæ vestes ad pulsus
arteriæ prope manus, sunt spectabiles; super-
quas gestat chlamydem quasi viridis coloris,
in signum virtutis. Supra pectus sustinet dex-
trâ unam sagittam, elevatâ pennâ aut alâ
sursum, ac cuspide deorsum; in signum
quod sit victima amoris; sinistrâ autem strin-
git librum clausum; symbolum doctrinæ ejus
& divinæ sapientiæ Scripturarum. En tibi nunc
imaginis schema, ex clypeo Pennatiano à nobis ari
incidi jussim; ad minorem tamen formam con-
tractum, quam in dicto clypeo sit.

Effigies S. CHRISTINÆ V. et M. ex Tabulâ antiquiss.

128 Exhibita porro imaginis descriptionem pro-
sequitur Pennatius his verbis: E capite ipsi de-
exhibetur;

AUCTORE
J. P.

pendent duo retorta capillamenta, aliis reclusis & involutis in calantica reticulata, quæ in fronte est ornata filo unionum, in signum, quod sit Virgo electa; sicut margarita est unio paradisi, quam divina gratia sit piscata in mari hujus mundi. Vultum habet bellissimo ac gratiosissimum; prout ad amissum in Actis describitur dotata fuisse venustate maximè singulari. Habet hic lector mysticam dictæ picturæ explicationem juxta vulgarem Sanctæ historiam, ex tabula antiquill., prout indicat epigraphæ Pennatiani ellypi; cum tamen non sit antiquius prototypum seculo decimo quarto circiter medio; ut mirum nobis sit, priorem aliquam & antiquiorem ad ejus notitiam non pervenisse. De aliis picturis, ac statuis Sanctæ agitur ibidem pag. 214 & sequentibus. Huc spectant ecclesia collegiata, hospitale ac confraternitas, Vulfinii in honorem S. Christinæ erecta; de quibus Pennatius à pag. 218, tradit ista; qua Latine reddita sic sonant.

Item ex ecclesia collegiata Vulfiniensi,

B

129 Quando contigerit erectio ecclesiæ collegiata cum suo capitulo, non constat; asserere dumtaxat possumus ex documentis cancellariæ hujusce episcopalis, antiquissimam esse memoriam anno MCXLI, IDIBUS APRILIS; ex cod. signat. litt. B, fol. 89, col. 1, num. 2. Et legitur in una donatione: PRIOR SANCTÆ CHRISTINÆ CUM SUIS FRATRIBUS. ANNO MCCXI, & annis posterioribus semper legitur: PRÆPOSITUS ECCLESIAE SANCTÆ CHRISTINÆ, ex eodem codice fol. 113, col. 1; sicut etiam leguntur collationes canonicatum ecclesiæ S. Christinæ. Præter canonicos leguntur etiam capellani ecclesiæ S. Christinæ; sicut anno MCCXXX, sub die XXIX Maii; ex cod. signat. litt. A, fol. 146 b; & in visitatione anni MCCCLVII, sub die XX Novembris; ex cod. signat. litt. B, fol. 25 a. Legitur etiam capellanus capellæ imaginis S. Christinæ, prout alibi dictum. Ex Brevis Innocentii III, expedito Viterbii XV Kal. OCTOBRIS, PONTIFICATUS NOSTRI ANNO XII, qui fuit annus MCCIX; (creatus enim fuit anno MCXCVIII, VIII Januarii) constat, canonicos convixisse secundum sanctissimum ritum antiquum in domo canonicali, quæ stabat ad latus dextrum ecclesiæ antiquæ S. Christinæ; ubi in præsentia est capella SS. Trinitatis, spectans ad D. præpositum Vincenium Brenciaglia; & in hac domo dormiebant & comedebant simul &c.

C

citra cujus canonicos profertur hic breve Innocentii PP. 3.

130 En tibi ipsum Breve Innocentii PP. III, quod laudatus Pennatius habet Engytheca sacra part. I, cap. 15, à pag. 481, quodque à se extractum dicit, è codice pergamenico signato lit. B, existente in cancellaria episcopali Urbevetana, fol. 91, col. 4. Sic itaque sonat: Innocentius Episcopus, servus servorum Dei: Dilectis filiis, præposito & capitulo sanctæ Christinæ, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum inter vos de communi vita ducenda, & in communitate omnibus ecclesiæ vestræ proventibus redigendis quæstio vertetur; Nos ita duximus providendum, ut quemadmodum communiter sub eodem tecto dormitis, & in eodem refectorio manducatis, ac vinum habetis commune; ita panem, & cibos alios habeatis. Quocirca universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus omnes proventus ecclesiæ vestræ in commune redigi facientes, tantum reserve-

tis ex eis, quantum sufficere debeat communi victui juxta ipsius ecclesiæ facultatem; residuum inter vos pro vestibus, & aliis necessariis divisuri. Datum Viterbii XV Kal. OCTOBRIS, pontificatus nostri anno XII; Christi 1210.

D

131 De fundatione hospitalis Vulfiniensis sub titulo S. Mariæ & S. Christinæ, qua facta sit anno 1284, sub die XX Novembris, meminit idem Pennatius ex cod. signat. litt. A, fol. 220 b; ubi comparat aliquis Benincasa rector confraternitatis S. Mariæ, & S. Christinæ, & narratur, quod quidam Audigerius Rossi Vulfiniensis reliquerit suam domum prædictæ confraternitati, ut ad honorem SS. Virginis Mariæ fieret hospitale ad usum pauperum & infirmorum. Ex hac notitia sciri affirmat Pennatius, quod ad majorem S. Christinæ venerationem, ejus confraternitatem erexerint, cum titulo S. Mariæ & S. Christinæ; de qua confraternitate, ac de prædicto Benincasa fieri etiam addit mentionem in instrumento, quod refertur in codice nigri intrinsecus assumenti (di fodere, uti Italicè vocat, negre) ubi fol. 147 legi dicit: Discretus vir Benincasa rector fraternitatis sanctæ Mariæ, & sanctæ Christinæ de Bulleno, Urbevetanæ diocesis, sub XXIV Novembris MCCXXXIV.

Hospitale sub titulo S. Christinæ

E

132 Fama Sanctorum posthuma splendor maximus accedit ex miraculis, eorum ope patratis. Recensibimus hoc loco illa, quæ apud Pennatium Vita Italica lib. 5, cap. 7 referuntur, & S. Christinæ hodierna adscribuntur. Ex oratione, excusa in Breviario, uti vult, antiquo, quod existat Roma in bibliotheca Alexandrina, excerpit ista: Omnipotens sempiterna Deus, qui B. Christinam virginem & martyrem merito constantiæ, ac miraculorum flore decorasti &c. Mox commemorat apparitionem mirabilem festæ ejusdem Sanctæ luce, super aquas lacus Vulfiniensis; item quando reliquia ipsius à duobus peregrinis transportata fuerit Sepinum, magnum existisse miraculum significat, quod illi inde discedere hand potuerint; eademque occasione alterum huic miraculum accenset, quod thesaurus ille sacer amoveri non potuerit, nisi post emissum votum. Videbis, quæ nos supra ex Cajetano diximus. Sequamur ulterius præcipientem Pennatium. Ex Alexandri Donzellini (de quo pluribus agit Engytheca parte I, cap. 14) historia sanctissimi corporis Christi, pag. 61, juxta relationem Sepino acceptam, indicat, quod ibi respiciendæ numerosissimis miraculis.

qua miraculis fulsi.

F

133 Translati autem Sepino Sanctæ exuviis Panormum, sicut pergit Pennatius; fugavit ex illa . . urbe pestem; & primâ Dominicâ Maii, quâ festâ translationis lux celebratur, innumera quotannis operatur miracula, præsertim liberando à dæmonibus obsessos; (ad istos libri 5 citati, cap. 4.) Roma item continua fieri miracula per sacrum Sanctæ cor, ad mulieres gravidas delatum, affirmat laudatus auctor; qui mox subiungit notitiam beneficii plane singularis, Panormitanis concessi, ex Roccho Pirro; sed illud nos propriis Pirri verbis tom. I Notitiarum Siciliensium ecclesiarum ad annum 1591, huc transcribendum putamus. Sic ergo habet: Annonæ caritate laborabat eo anno Panormus; ac ad preces publicas ventum est, ne fame enecti cives perirent. Per antistitem D. Christinæ Tyriæ virginis, sacræ reliquiæ, argenteâ inclusæ arcâ, solenni inambulatione per urbem circumductæ; ac propè divinitus navis, quæ aliò cursum intenderat, Panormum appu-

pestem Panormo fugavit; annonæ caritatem

A appulit opportunè : cum vix ad alteram diem, quod frumenti in urbe supererat, alendis civibus fatis eliet.

*Ibidem miti-
gavit; cujus
rei publica te-
stis est inscri-
ptio.*

134 Rem prodit hæc, quam subdo, in-
scriptio in S. Mariæ de Catena; his verbis
expressa: Quod pop. Panor. laborante sup-
plicatio per senatum decreta est, Christinæ
sanctæ patronæ capsa ab æde maxima ad Ma-
riæ de Catena per antistitem, ac cæterum
sacerdotium pridie Idus Jan. religioso mini-
sterio delata, quasi cælitus sub xviii Kal.
Febr. onerariam navim, quæ Liburnis Mes-
sanam solverat, mutato cursu in nostrum
portum suppetias venit subsidio frumenti;
quod vix in alterum diem suppetebat: &
per id tempus Dom. Henricus Gusman comes
Olivarius prorex in Siciliam destinatus
Neapoli, instinctu divinitatis annonæ abunde
providendum C. P. beneficio accepto memo-
ris, & gratantis animi significatione PP.

*Antiquis mi-
raculis*

B

135 *Ad majorem miraculorum opem* S. Chri-
stinæ patrorum, splendorem ac confirmationem;
salvè quatenus ea hodiernæ nostræ Sancta attri-
buantur, intermiscere pauca hic liceat. Ex Of-
ficio translationis Sepinensis, de qua superius, ha-
bemus, quod per eam in nostris, inquit, oris
semper fuit maxima monstra; id est res supra
communem naturam cursum, seu miracula. Et ibi-
dem habetur paulo post: Nam pro nobis facit
semper centum mirabilia. At nunc recentissima
quædam miracula nos vocant, quæ ex Italico Pen-
natis Latine vertimus; damusque in fide ipsius;
tantum ponderis habitura, quantum eis deserenda
suadent testimonia, quæ pro illorum veritate
affert; & eodem modo accipi volumus, quæ
accipienda diximus plura miracula, quæ hodiernæ
nostræ Sanctæ adscribuntur, iterum monentes, quod
Sancti illic majora signa faciunt, ubi minime
per semetipsos jacent, apud S. Gregorium
Magnum loco citato; cui sanctissimus idem Pontifex
mox subdit ista:

*quæ hic ratio-
ne*

C

136 Ubi in suis corporibus sancti Martyres
jacent, dubium non est, quod multa valeant
signa demonstrare, sicut & faciunt, & pura-
mente quærentibus innumera miracula ostendunt.
Sed quia ab infirmis potest mentibus
dubitari, utrumne ad exaudiendum ibi præ-
sentes sint; ubi constat, quia in suis corpo-
ribus non sint; ibi necesse est, eos majora
signa ostendere, ubi de eorum præsentia potest
mens infirma dubitare. Quorum verò mens
in Deo fixa est, tanto majus habet fidei me-
ritum, quanto illic eos novit & non ja-
cere corpore, & tamen non deesse ab exau-
ditione.

*substant
nova.*

137 *Quæ cum proportione ad rem nostram ap-
plicari volumus; & eò valent, ut intelligamus,
Deum per Sanctos suos, qui magna cum fiducia
ac viva fide invocantur, aut quorum reliquia
singulari pietatis sensu ab hominibus ita honoran-
tur, tamquam hæc vel illi ibi sint; cum tamen
ibi non sint; aut sic non sint, sicut optima fide,
à piis clientibus ibi putantur esse; vel alii San-
cti homonymi, ibi tantum sint; Deum, inquam,
non raro ita coronare magnam istorum piorum ho-
minum fidem, ut miracula etiam non denoget,
tamquam verè physicè ibi sint, quos clientes isti
ibi esse firmiter sibi persuadent: adeo ut miracula
in tali casu non fiant in confirmationem historia
popularis Actorum Sancti, aut reliquiarum, sed
ab singulari fide illorum; qui Sanctorum pa-*

*tyocinium implorant. Et hoc sensu, non illo, ve-
rissimum est epiphomena, quo paulo inferius uti-
tur Pennatus: Tantum valet bona, ac verè
devotio, ad incredulorum confusionem!*

AUCTORE
J. P.

§ XIV. Recentissima miracula in- didem defumpta, aliud ibidem relatum, hic examinatur.

Pennatus *Vita Italica lib. 5, cap. 7, à pag. 177:* Subjungemus, inquit, nonnulla è
miraculis, Vulfinii à S. Christina patris;
quorum notitiam habere potuimus; aliis o-
mnibus notari neglectis, quæ magno in nu-
mero occurrerunt præteritis temporibus. Ista,
quæ accepimus, relata sunt ab eo, qui illa
vidit; aut narrata ab iis ipsis, qui gratias
acceperunt; omnesque sunt personæ fide di-
gnæ, ac suo testantur juramento. Domina
Dionysia, conjux D. Francisci Piccioni, lon-
go à dæmonibus tempore obsessa, in multo-
rum aliorum sanctuariorum visitatione num-
quam liberata; tandem postquam venisset Vul-
finium festa die S. Christinæ, xxiv Julii,
vi ad ecclesiam Sanctæ conducta fuit, spiri-
tibus infernalibus, in ingressu portæ vocife-
rantibus: Christina, Christina (*in italico est*
Cristinaccia, Crisinaccia, *per contemptum.*)

B

139 Postquam pervenisset ad altare anti-
quum S. Christinæ, præsentibus præposito
quondam Joachimo Valeri, & D. canonico
Adamo Mariottini, qui totum hoc narrat,
ac supplicante, qui accurrerat, populo pro
eius liberatione, prout injunxerat supra di-
ctus præpositus, liberata fuit, relinquenti-
bus ipsam spiritibus hisce malignis, lampade-
m extinguentibus ac vociferantibus: A-
lius, quam tu, potuit nos expellere, Crisi-
naccia.

*ad aram S.
Christinæ*

140 Multis abhinc annis Vulfinii vivebat
mulier quædam, dicta Lucretia Perfiani, er-
ga S. Christinæ fornaculam valde devota,
quæ ab eadem sæpenuero erat visitata. Dum
ad ætatem annorum 75 pervenisset, luce
corporis privata, nolensque suam relinque-
re devotionem visitandi fornaculam prædi-
ctam; eò se conduci curabat per comitatum
cujusdam neptis suæ, nomine Flaminie; quò-
dum pervenisset, faciebat orationem; & post
in discessu accipiebat lapillum aliquem ex
illo sanctuario pro sua devotione: quem do-
mum delatum reponebat in capsa: & quan-
do malè se habebat, fide viva S. Christinam
invocando, lapillus serviebat ipsi pro
præsentis medicina. Tantum valet bona fi-
des, ac vera devotio ad incredulorum con-
fusionem!

*Alia plura
beneficia*

F

141 Dum Paulus Brocchi gravi laboraret
infirmirate, conjux ejus Flaminia supra no-
minata, periclitari de vita eum videns, in-
dusum ipsius accepit, & invivum ivit S. Chri-
stinæ tornaculam, prædicto indusio patietes
ejusdem tangens; domumque reversa Paulo
marito suo illud adhibuit; qui paucis post
diebus omni gravitate mali liber permanfit.

*narrantur
contigisse ad
Sanctæ for-
naculam*

Clericus Joannes Angelus Piccioni, eccle-
siæ S. Christinæ ædituus, juratus testatur,
quod à corrogando tritico redux, iret invi-
sum

AUCTORE J. P. sum fornaculam sanctæ Virgunculæ; & quando eidem erat vicinus, fenferit se correptum certo quodam timore & horrore: unde hæserit suspensus, an accedere deberet. Sed sumptis animis, recitavit hymnum, JESU CORONA VIRGINUM, cum oratione Sanctæ, intravit fornaculam, mutato, quantus erat ante, timore in tantam devotionem, affectum & amorem erga sanctam Virgunculam.

suaves odores 142 Octo bonæ animæ, quas inter sacerdos est fide dignissimus, & multæ bonæ virgines, quæ non nominantur, quia vivunt; quando supra dicta fornacula purgabatur, suo cum juramento testantur, quod sub diebus XIX, XX, XXI, XII Julii anni currentis MDCCLXIV visitantes cum devotione prædictam fornaculam, ibidem perceperint diversos suavissimos odores (*quos breviter enumerat auctor*) & optimè cognoscebant, quod exhalaretur *mixtus ille odor* è fornacula supra dicta. Sacerdos, qui olfaciebat odorem nardi suavissimi, dubius an non deciperetur & erraret; quærebat ex adstantibus, num gestarent odores: cumque responsum esset eisdem ab omnibus, quod odores haberet nemo; certior fiebat, odorem illum exhalari à fornacula.

B 143 Una è supradictis virginibus aut puellis, valde timens Deum, accepit unum lapidem ex iis, qui fumo erant tincti in igne, ac posuit in sinu; & continuè percipiebat suavissimum odorem incensi, à matutino tempore usque ad vesperum, tam intra quam extra domum; & monita à sociâ inadvertit, istum odorem exhalari è lapide prædicto; ut, ubi eum naribus admovisset, bene cognovit. Non est mirum, quod in hujusmodi sanctuario, in quo fuit S. Christina cum choris angelorum ad laudandum Deum inter flammam cum tantis miraculis manifestis, percipiuntur odores angelici & paradisiaci. Mirum autem est admodum, quod nonnulli increduli, amissa quasi fide, quamvis existant inter fideles, recusent præstare fidem similibus narrationibus. Deus est mirabilis in Sanctis suis; & hoc solum debet sufficere.

C 144 In fundo supradictæ fornaculæ scaturit aqua; quæ accepta cum devotione & fide, operata est miracula. Angela Filandri, annorum sexaginta, sentiens oppressum caput gravissima fluxione, ivit visitatum cum devotione fornaculam S. Christinæ, & acceptâ lagenâ aquæ, quæ ibidem assurgit, domum redux, lavans caput dictâ aquâ, & sanctæ Virgunculæ se commendans, subito sanata, & in capite purgata fuit. Dumque eadem etiam lavisset quamdam suam nepotulam dictâ aquâ, nomine Hieronymam, mensium septemdecim, quæ nec poterat pedibus subsistere, nec stare sedibus innixa, recepit subito gratiam, ut in suis stabiliretur membris.

Maria q. Angeli, acerbissimo dentium dolore correpta, nec remedii quidquam inveniens post unius mensis spatium in tormento continuo exactum; ad fornaculam S. Christinæ se contulit, & positis ibidem humi genibus, Sanctæ se commendavit; bibit ex supradicta aqua, & partem offensam eâ lavit: & eodem tempore sanitatem recuperavit, non sentiens amplius ullum dolorem.

145 Mathia q. Caroli, magno dolore supra genu sinistrum per duos menses afflicta continuos, ubi tumor etiam apparuerat, dum sine gravi incommodo incidere non posset, iussit sibi dari à Rosa, sua nepte, ex aqua fornaculæ S. Christinæ, lavans ea partem offensam vespere, invenit se sanam & liberam tempore matutino sequente.

D. Horatius Pillei, civis Vulturnensis, febri laborans, malo partis sinistræ correptus; & motu, sensu & loquela privatus fuit: unde judicatum malum immedicabile. Camilla filia ejus, audiens de patris salute conclamatum esse corporali, ivit visitatum saxum vestigiorum S. Christinæ; cui ex animo se commendans, vidit, quod supradictum saxum sudore stillaret in magna abundantia: unde illud sudario absterfit; cumque eo domum reversa, tetigit partem offensam sui patris versus vesperam; & postridie manè perfectè se sanatum invenit, recuperato motu, sensu & loquela.

146 *Atque hæc sunt miracula, quæ ex Vita Alia mirum; Italica libro 5, cap. 7 à Pennatio notata, huc trans-* *la dicuntur scribi potuerunt; qui in appendice, Engyotheca colligi.* præter miracula ibi relata, esse & alia multa, addenda post numerum XIII, pag. 180 (*id est post miraculum ultimo loco à nobis mox prolatum*) quæ, *uti addit*, typis currentibus, vel deinceps à Deo intercessione sanctæ virginis Christinæ sunt patrata; & ad præsens à vigili cura D. præpositi Vincentii Brenciaglia colliguntur. *Collectio ista quousque pervenerit; absolutane sit & typis edita, an nondum etiam, nos latet: neque Commentarius hic noster proximis hebdomadibus prælo subjiciendus, eam moram temporis, quando hæc scribimus, patitur, ut si jam nunc in lucem prodierit ista miraculorum collectio, eam satis commodè ac tempestivè ex Italia nobis comparemus. Quare sufficiat nunc, confusam saltem meditati, & fortè nunc absoluti istius Operis notitiam lectori exhibuisse.*

147 Nunc nobis conveniendus est Pennatio super insigni admodum, patentissimo, ac prima nota, modo idoneis antiquitatis documentis probari queat, *Miraculum de capite S. Christinæ quotannis apparente,* miraculo; de quo laudatus auctor *Vita sua Italica lib. 2, cap. 10; apparitione, inquam, annuâ capitis Sanctæ, miris modis apud ipsum ex Cajetano ibidem relata, uti & apud nos superius § 3 ex eodem Cajetano. Dicimus; modo idoneis antiquitatis documentis probari queat, juxta ea, quæ ibidem à nobis dicta sunt, & quæ lectori remittimus. Debent, inquit ibid. Pennatio, hic redargui critici illi terreni, quibus, prout sibi videntur, oculatis, nauseam creant similes narrationes; qui condemnati sunt, tamquam infideles per simile exemplum, quod legitur in Actis sinceris S. Febronæ, monachæ, virginis & martyris; quæ quotannis die suæ festivitatis, inchoato à monialibus divino Officio; apparebat in aëre tamquam vivens, omnibus visibilis; & (*si Menas credimus*) cum ipsismet psallebat. Sed redargutio ista nihil probat, sed sola verba dat, nihil rei, ac proin nihil ad propositum facit.*

148 Oportet enim distinguere inter exoticè criticos & exoticè simplices & credulos; hi quippe omnia credunt sine ullo discernimento; illi omnia negant vel arrodunt sine justo discrimine: utrobique abusus; hic quidem per excessum, ibi verò per defectum. *Media tenenda est via; adhibenda, inquam, in punctis*

A punctis merè historicis est aquis rerum ponderibus librata censura. Hac si usus fuisset Pennatius, non voluisset rem suam stabilire exemplo S. Febronia, de qua in Actis nostris tom. V Junii, die XXV: nam cum Vita & martyrium istius Sanctæ, auctore Thomaide, magistra Sanctæ & teste oculata conscripta sint, exoticè criticus sit, & supra modum incredulus, qui Actis illis atque adeo apparitioni, in eisdem narrata, vel nullis vel leviusculis nixens ratiunculis, tum quod res mira sit, tum quod à femina referatur, fidem historicam detrahet: Actis; inquam, illis, qua solidissimè in Commentario eisdem prævio, § 1 stabiluntur his verbis:

non satis stabiliri,

B 149 Gloriosa S. Febroniz pro Christo certamina, tanto ubique per Orientales ecclesias celebratiora fuerunt, quanto luculentiori testimonio scripta ea habebantur, fide scilicet oculata Thomaidis sanctimonialis, locum secundum tenentis in eo monasterio, ubi Febronia ab infantia fuerat educata, sub disciplina amicitæ suæ Bryenes. Etenim illa, & cum Virgo cruciaretur, præsens sub habitu seculari interfuit. . . & quæ circa cultum ei institutum reliquiasque (næde & circa dicitur apparitionem) acciderunt, per decem aut plures annos Martyri superstes, scire certissimè potuit debuitque. Nihil simile habemus in ecclesia Sepmensis Actis, in lectiones divinarum Officiorum olim digestis, qua pro apparitione S. Christinæ profertur: cum incerti sint temporis, antiquitatis, notæ, auctoritatis, ac proin fidei etiam incertæ.

hic ostenditur.

C 250 Pennatius itaque ex Actis sinceris S. Febronia, malè arguit alios hic, quasi condemnati sint tamquam infideles per simile exemplum; cum arguendus potius sit ipsemet: nam tametsi simile quidem utriusque apparitionis sit exemplum; quia tamen auctoritas unius exempli seu apparitionis præ alia toto calo dissimilima ac diversissima est (qua tamen auctoritate, ubi cetera desunt, hujusmodi apparitionum veritas & fiat & cadit) arguendus, inquam, potius ipsemet Pennatius, quod utramque istam apparitionem simili exempli, ac dissimilima auctoritatis, simili vel eadem fide admittendam contendat; ita ut proin eruditus atque aquis rerum arbitris si non nauseam merito creent, saltem suspecta videantur similes narrationes, donec sufficienter probentur. Alia exempla, qua ibidem profert, nihil moramur: danda quippe ei erat sui facti probatio idonea, quod non sit per aliorum exempla.

§ XV. Aucetarium de Sanctæ reliquiis, & inventione corporis, ut quidam volunt, ex laudato Pennatio; præsens indidem apud Torcellanos corporis status.

Varia profertur

DE variis reliquiis, sub nostra Sanctæ apud nationes plures per Europam asseruatis, sermo nobis fuit in prima hujus Commentarii parte satis longus; supersunt jam nonnulla prioribus illis addenda ex sæpe laudato Pennatio, ne neglexisse culpemur, qua diligens iste collector circa præsens argumentum annotavit Vita Italica lib. 5, cap. 5; ubi imprimis affirmat, Vulfinii. in ecclesia Julii Tomus V.

fiat PP. Conventualium S. Francisci inveniri partem maxillæ S. Christinæ, quæ non videatur, involuta videlicet taffetano, ut vocat, seu panno tenuissimo ex serico rubro. Addit, sacras hæc exuvias à P. magistro Petro Guicciardi, ministro ac socio Ordinis Minorum Conventualium in omnibus provinciis Ultramontanis, & ministro provincie S. Ludovici, donatas fuisse patri magistro Francisco de Monte Varco, ministro Tusciæ, cum pacto & conditione, ut deberet illas consignare conventui S. Francisci PP. Conventualium Vulfiniensium, juxta scriptum sub die . . Julii MDIX.

AUCTOR: J. P.

152 Anno autem sequente MDX sub die xvii Junii idem P. magister Petrus Guicciardus præsens adfuit Vulfinii in prædicto S. Francisci conventu, & recognovit, supradictas sacras reliquias S. Christinæ esse easdem, illasque ipsas, quæ à se donatæ fuerunt; & de novo ratam fecit donationem, conventui S. Francisci Vulfiniensis PP. Conventualium factam, eo pacto & conditione, ut supra dictæ sanctæ reliquiæ perpetuo retinendæ & venerandæ sint in supra dicto conventu; & casu quo vellet eas alienare & transferre è dicto conventu, vult & determinat, ut guardianus Montepessulanus. . . aut syndicus ejusdem conventus, possit ac debeat repetere & recuperare supradictas sanctas reliquias. Eodem die & anno facta fuit comparitio, uti vocat, contradictoria reliquiis, ac non subsistens, vicarii foranei Vulfiniensis, tunc temporis Constantini Puri, ac præpositi Ludovici Laurenti.

E

t

153 Sub die xvii Junii MDX apparet fides ac testimonium, facta à P. magistro Francisco de Monte Varco, ministro Tusciæ, quod supradictæ sanctæ reliquiæ à se abspertæ fuerint Montepessulano, sibi donatæ à prædicto P. magistro Petro Guicciardi, hunc in finem, ut eas collocaret in conventu PP. Conventualium Vulfiniensium. Tota hæc narratio apparet è scriptura authentica, ad nos, inquit Pennatius, transmissa à P. magistro Carolo Andrea Adami, Conventualium Minorum provinciali (cujus documentorum seriem producit laudatus auctor in sua Engyotbeca, idiomate Latino expressam, parte 1, cap. 15, à pag. 476) unde notum fiat, quod supradictæ sanctæ reliquiæ, maxillæ S. Christinæ, sint veræ, & authenticè recognitæ. Quod veræ sint hæc reliquia, suadet earum possessio; quod sint authenticè recognitæ, persuadent documenta; quod verò sint reliquia S. Christinæ hodierna; hoc opus hic labor est, aliqua id saltem satis idonea & antiqua testificatione aut ratione probare; idque potissimum ob illas causas, occasione aliarum, huic nostra Sanctæ attributarum exuviarum superius parte 1 à nobis allegatas. Quæ, cur & hic non obtineant, hætenus non videmus.

quæ Vulfinii esse memorantur;

E

154 Suspiciamus, difficultatem Pennatio hic esse subortam (& verò suboriri ea merito poterat vel debebat) quo modo ista reliquia, à quo, quo tempore, quave occasione Montepessulanum pervenissent; prout non obscurè colligimus ex ejus verbis: Debemus, inquit, nunc indagare, quomodo istæ sanctæ reliquiæ S. Christinæ pervenerint Montepessulanum, præcipuam Occitanie inferioris in Francia civitatem. Quando duo devoti peregrini Franci executioni

& dissentit

AUCTORE
J. P.

mandarunt Vulsinii sacrum furtum reliquiarum S. Christinæ, quas coacti fuerunt relinquere Sepini; uti narravimus, ait, cap. 3 (& nos jurevis ex Cajetano) non debet dubitari, quin peregrini isti aliquam earumdem portionem acceperint, quam postea in patriam reduces, ibidem reliquerint. Unde rationabiliter persuadere nobis possumus, quod hoc modo remanserint Montepessulani, quæ & patria fortasse fuerit devotorum peregrinorum. Omnis itaque ratio, quod maxilla, apud PP. Conventuales S. Francisci Vulsinienses asservata, Montepessulanum pervenerit, & inde Vulsinium; ac proinde, quod ista maxilla sit verè maxilla hodierna S. Christinæ, & non sit maxilla alterius cujusdam Sancta homonyma vel anonyma, à Pennatio refunditur in historiam duorum istorum peregrinorum.

an & quo
modo

B

s

155 Sed contra hanc tum recurrit hic eadem difficultates, quas attigimus part. I hujus Commentarii, tum illa, que allata sunt jam mox contra apparitionem annuam Sancta super aquas; cum utraque ex eodem haurita sit fonte, non satis à nobis probato. Viderit haud dubie Pennatio istas difficultates omnes vel saltem ex iis aliquas; nam lib. 5, cap. 3 memorata pluries Vsa, a pag. 160 sequentes sibi objicit, & sic solvere conatur: Quomodo umquam, ait, duo peregrini in domo aliena habuerint tam facilem aperturam, complendi absconditè furtum adeo famosum tam magni thesauri, quem rationabiliter supponere debemus, retentum fuisse cum aliqua zelosa custodia? Sed evanescunt istæ oppositiones criticæ, si seriò animadverterimus, quod primis seculis corpora Sanctorum præ timore persecutionum absconderentur, & muris munitur: sed dum seculis posterioribus illæ celiarent, cessavit etiam tanta cautela; & scimus (sed quod scire se dicit, parum hic ad rem facit) quod nostri antiqui ne quidem sigillarent reliquias, procedendo sancta cum simplicitate.

illuc Montepessulano

C

156 Hodieque videtur locus, in quo, per antiquam traditionem, conservabatur corpus S. Christinæ; & quamquam ibi sit aliqua crates ferrea; cognoscitur tamen, non multum esse tuta; & apertâ portulâ, intratur in locum vacuum aut parvum cubiculum retro altare. Ceteris supersedco; tum quia præter bonum, piùm, simplicem ac popularem discursum nihil magnopere continent; tum quia ex custodia minus cauta, modoque furta, & judicis Dei occultis, id unicum suaderi potest, nihil ob stare, quo minus furtum illud fieri potuerit, illudque spectatâ verum, ac adjunctorum; que eam circumstant, naturâ, moraliter fuisse possibile: id demum unicum totus Pennatii discursus probat; quod nemo ququam umquam negaverit. Frustra itaque adjungit, calum hic controversum, esse extra omnem quæstionem, cum consistat in factò, Sepini, Panormi atque alibi manifesto: appellat item ad Mss. antiqua, contra quæ non valeant argumenta negativa cum contemptu venerabilis antiquitatis.

delata fuerint.

157 At quam nimis liberaliter vocet Mss. antiqua & venerabilem antiquitatem, tam ne vel semel quidem aliqua antiquitatis specie illam probat; in qua tamen probatione omnis rei totius cardo vertitur. Multi verò auctores, qui furtum illud referant, sicut citatus Cajetanus, Carrera & alii; quia neoterici sunt, ne vel tantillum credulitatis micam superaddere possunt; tanti us-

rique & non pluri valentes, quanti valent testimonia, que proferunt. Ut verò rebus à se narratis suadent majorem conciliet Pennatio, exemplis utitur denuo; quibus ostendat; alibi obtinuisse similia furta; sed nihil exempla huc faciunt, ubi non queritur, quid alias aut alibi contigerit, atque adeo hic contingere potuerit; sed solâ auctoritas, qua factum fuisse probetur, quod factum fuisse asseritur. Exempla quippe potissimum ad concionatores spectant in formandis auditorum suorum moribus, non item ad historicos, quatenus facta expendunt. Sed nunc ad alias cum Pennatio Sancta reliquias progrediamur.

158 Particulam aliquam de ossibus S. Christinæ virg. & mart. asservari in sua civitate Urbevetana, interque alias reliquias populo ostendi in solennitate Pasche post Vesperas, refert pag. 168. Quo autem tempore ac modo sacrum hoc pignus Urbem veterem pervenerit, nescire se fatetur, conjecturas dans. Aliquot fragmenta ossium honorari Tuscania apud PP. Conventuales, ac servari in Ipsantheba inaurata forma pyramidalis; ibidem asserit, que à duobus istis famosis peregrinis, ex traditione, ut fertur, illic relicta fuerint. At vide qua supra diximus de lapide, ut fama est, Sancta sepulchrali. His autem, que nos supra retulimus de capite in sacello Paulino basilicæ S. Maria Majoris Roma, addi potest, quod sacrum illud caput unâ cum multis aliis sacris reliquiis missum fuerit ad Paulum V ab Antonio Alberti, Vigiliensi episcopo (de quo Ughellus Italia sacra tom. 7, col. 1279) & Aquisgrano acceptum; saltem juxta probationem, quam Pennatio asserit: ita enim legi asserit in litteris ejusdem episcopi ad supra dictum Paulum V, relatis ab abbate de Angelis, quem citat in descriptione supra dicta basilicæ lib. 11, cap. 15, pag. 231.

Notitia aliarum reliquiarum,

E

159 Quomodo autem illud sacrum caput translatum fuerit Aquisgranum, & à quo inde Vigiliis, incompertum habet, & suggestit suam conjecturam. Quæ de corde memoravimus, ulterius illustrari possunt ex Pennatio pag. 169, ubi & hoc sacrum Ipsanum, & ejusdem thecam describit, que partem quoque ossis contineat, cum hac inscriptione: De corde, & brachio S. Christinæ virg. & mart. Sepini os integrum brachii relictum, quo translatum corpus, & inde Panormum transportatum fertur, in statua Sancta asservari, tradit Pennatio pag. 170 ex relatione D. Dominici Bini, archipresbyteri cathedralis Sepinensis. De corpore ac reliquiis S. Christinæ hodierna suppositis, agit Pennatio toto cap. 6, a pag. 171; quo super argumento satis superius à nobis dictum est, ac porro dicitur infra post Alla.

que variis Italia locis

F

160 Cyprianus Manente, & Monaldus Monaldeschi, apud Pennatum pag. 154 citati, qui in historia Urbevetanis narrent, anno 1084 corpus S. Christinæ à comitissa Mathilde inventum fuisse in insulis Vulsiniensibus; auctores, inquam, isti lectorem morari ne vel tantillum quidem debent: nam in eo sunt variis, ipso Pennatio judice, & discordes, atque adeo suspecti. Porro de incomparabili illa viragine Mathilde vide Alla S. Gregorii PP. VII apud nos die XXV Maii, pag. 125; & Chronicon Viridunense Hugonis abbatis Flavinacensis synchroni, à Labbeo editum tom. 1 Nova bibliotheca Mss. librorum, pag. 228; ubi honorificentissimum ipsius elogium invenies unâ cum laudat S. Gregorii epistola, ad ipsam data. Vide etiam, qua hoc die de illa inter Prætermittos dicitur pag. 490.

adscribuntur.

A
*Præfens cor-
 poris apud
 Torcellanus
 f. u. i.*

161 De corpore Torcelli asservato actum fuit superius parte 1. § 3, num. 28; quibus addi potest modernus ejusdem corporis status ex Pennatio, *Vita Italica* lib. 5, cap. 6, pag. 171, juxta notitiam, ab illustrissimo domino Justiniani, episcopo Torcellano acceptam, suam apud hunc præsulum interponente auctoritatem eminentissimo domino Cardinale Orthoboni; uti liquet ex humanissimis litteris; ab eodem episcopo ad laudatum Cardinalem datus, apud Pennatium loco citato pag. 172; quarum fragmentum ex Italico sic reddo: Eminentissime ac reverendissime Domine, D. patrone colendissime. Missionem quadam perfunctus, quæ Dominica ad vesperam, finem habuit, omnem, quam potui, diligentiam adhibui, ut venerandis Eminentie vestre mandatis morem gererem. Hisce itaque paucas adjungo notitias, quæ circa corpus S. Christinæ V. & M. supersunt; quod totum integrum, & incorruptum hætenus unâ cum capillis in veneratione habetur hodièdum in ecclesia monialium Benedictinarum S. Antonii Torcelli; illuc translatum ex insula S. Marci de Anianis &c. Transmitto etiam seriem gestorum, depictorum à celebri Paulo Veronensi, & partim ab alio auctore non parvæ æstimationis. Si benignitas Eminentie vestre recognoscat in me facultatem, ut ei serviam in rebus majoribus... cum sacre purpuræ osculo ero semper E. V. humillimus, devotissimus, obligatissimus servus Marcus, episcopus Torcellanus. *Et notatur hæc epistola data Murani XI Septembris MDCCXXIII.*

§ XVI. Additamenta de acoluthia Sanctæ apud Græcos; de orationibus, hymnis, Officio & Missa apud Latinos; ac festis diebus cum bina supplicatione apud Vulsinenses.

C **D**E acrostichide, in honorem Sanctæ nostræ à S. Josepho Græcis modulis seu odis concinnata, ac Menæis Græcis inserta, meminimus parte I hujus Commentarii. Quia verò illa magnam acoluthiam, in dictis Menæis præscripta, partem constituit, & hujusmodi acoluthia seu Officia sacra passim, & promiscuè in Opus nostrum transcribi non solent, nisi aliqua ratio vel nova notitia secus faciendum suadeat; ideo neque ibi data est, nec porro hic dabitur ista acoluthia è Græco versa: adde, quod puncta, quæ ad nostrum propositum facere possint, ex illa delibaverimus ad finem prima partis hujus Commentarii. Sufficerit itaque indicare, quid in gratiam prædictæ acoluthiæ præstiterit sedulus ac laboriosus rerum ad Sanctam spectantium collector Pennatius. In *Engyotheca* itaque sacra, cap. 13, pag. 451: Ex Græcorum Menæis, inquit, totam acoluthiam si ve Officium in Latinum transtulimus, desumptum ex tertio tomo sub die XXIV Julii, pag. 116; & iterum pag. 118, editionis Venetæ apud Nicolaum Dulcem de Joanninis anno MDCLXXI. Interpretatio, quoad fieri potuit, ad verbum Latine est redacta, non sine tamen Latinæ venustatis jactura; sed hoc factum fidelitatis servandæ gratiâ &c.

Julii Tomus V.

163 Idem auctor in *Myrotheca* sua cap. 1, a pag. 528, orationum de S. Christina collectionem exhibet. Ibidem pag. 530 invenies, quod in quodam libro, cui titulus: Litanie omnium Sanctorum cum selectis aliquot hymnis & orationibus, serenissimorum Belgicæ Principum mandato excusæ Antverpiæ ex officina Plantiniana MDCXXI; quod, inquam, tam in isto libro, die X Maii & XXIV Julii, inter alios Sanctos & Sanctas invocatur S. Christina; quam sub XXIV Julii in libello, Romæ anno 1590 apud Jacobum Tornerium edito, cum hoc titulo: Nomina Sanctorum omnium, qui habentur in Martyrologio Romano, redacta in formam Litaniarum. Hisce addit antiquum, uti illud vocat, opusculum; quod inscribitur Antidotarium animæ; ubi fol. 115, col. 2 in Litanis pro defunctis Sancta invocatur, ut intercedat pro animabus omnium fidelium deiunctorum. Minuora quidem hæc esse fatemur, & ejusmodi, ut non tam Sanctæ gloriam multum illustrent, quam commendent collectoris diligentiam planè singularem: apud quem capite 3 hymni; cap. 4 epigrammata, & ode Sapphica producuntur; quæ vel indicasse, sit satis.

164 Sequitur caput 5 de Officio & Missa S. Christinæ; ubi notat Pennatius, penes Sepinenses Officium proprium de natali, ac Missam fuisse, uti & de translatione S. Christinæ: additque, Vulsinenses sibi esse testificatos, charactere Gothico fuisse exarata: omnia tamen, etsi sedulo perquisita, consuetâ hominum incuriâ deperdita; & ut siquidem, inquit, opinamur, occasione reformationis Breviarii, & Missalis Romani, ex quo tempore illorum recitatio in clero fuit omiſsa. Licet ergo imparibus viribus, jacturam hanc novâ Officii atque Missæ structurâ compensandam existimavimus. Cujus Officii ac Missæ æconomiam, à se servatam profert; quam pluribus hæc transcribere, nihil attinet. Mox verò rectè, uti debuit, monet, ea recitari non posse, nisi accedente Congregationis sacrorum rituum calculo; cujus censura omnia subjicit. Quidquid sit de charactere Gothico, quo Vulsinenses volunt, Officium illud proprium ac Missam de natali ac translatione exarata fuisse; observari cupimus, nihil à nobis inventi in nova ista Officii ac Missæ structura, quod translationem Sepinensem spectet: cujus Officium nos protulimus ex impressis.

165 Mirum certe, illud Pennatio adeo incognitum fuisse, ad omnes Sanctæ notitias etiam tenuissimas adeo impensè intento; præsertim cum in Italia publicis typis excusum fuerit. Fatetur quidem in Appendice pag. 556, translationis Sepinensis se Officii ardore ac studio rapi; sed præviis diligentis non esse adhuc inventum. In eadem appendice inveniet lector Officium S. Christinæ, idem cum eo, quod nos superius dedimus ex libello, Neapoli anno 1591 typis edito, & à nostro Antonio Beattillo postea hæc ad nos misso. Notas Pennatis in illud Officium habes à pag. 577. Qua verò occasione illud, quamquam justo serius, ad Pennatum pervenerit, exponit his verbis, quibus inchoat suam appendicem.

166 His diebus extremis, quibus hoc opus sub typico prælo colophonem manumque supremam absolvit, ad meas, inquit, manus transmittitur diu concupitum Officium antiquum S. Christinæ manuscriptum à D. Francisco Horatio Valerii, ab ipso repertum inter

AUCTORE
 J. P.
 orationes
 &c. apud
 Latino.

E

Incognitum

F

ipsi sunt Officium it. u. a. tionis Sepinensis; non aliud.

quod tandem accepit.

AUCTORE
J. P.

inter patrum sui scripturas Joachimi Valerii, præpositurâ S. Christinæ superiori seculo insigniti, viri solertis. & in suam patriam Vulfinium benè meriti Testatur præfatus D. Canonicus per epistolam [ie] quam pluries hoc Officium incausum perquisivisse; die verò Octava S. Christinæ ex miraculo, ut inquit ipse, animo exultanti invenisse.

accedit.

167 *Quanti itaque illud fecerit Officium, ejusdem inventor uti & editor, satis patheticè declarant; sed longè supra meritum: nam ejusdem editor Pennatus primò quidem absolutè antiquam illud vocat; sed mox in eadem appendice antiquitatem illam valde restringens, id traducit tanquam aliquam sapiens antiquitatem; sive primo obitu optima nota id illi apparuerit; sive æstimatio ista prior postmodum, textu propius inspecto atque discusso, decreverit. Ut ut est; certè non sibi satis consistit Pennatus. Adde, quod in citatis ad illud notis satis clare indicet, quidnam de illo sentiat, quando dicit ejusdem lectiones esse interpolatas, & non multum antiquitatis sapere; idque patere ex multis, & præcipuè ex lectione quarta festi, dum affirmat, Tyrum provinciæ Romanæ prope Viterbium. Certè si antiquos jactem Martyrologos legisset Officii compilator, dixisset potius, vel Tyrum apud lacum Vulfinium; vel Tyrum in Italia.*

B

Festum cum
supplicationi
bus apud Vul-
finenses,

168 *De duobus diebus festis apud Vulfinenses, tam de illo, qui potissimum die XXIV hujus ob Sancta martyrium celebratur, & quo statim ejus in supplicatione circumferitur; quam de alio, qui incidit in diem X Maii, dedicationi ecclesiæ ipsius sacrum, ac solenni quoque supplicatione honoratur (in qua ex antiquo usu circumferuntur dua grandes machinae, ex floribus artificiosè compositis &c.) tractat Pennatus Fide Italica lib. 6, cap. 3, pag. 212. Singulare est, quod ad illud festum promovendum etiam conspirare voluerit territorum Marthianum, prout ibidem refert, lato decreto, quo quedam solvenda imponuntur vendentibus pisces ac piscantibus, nec non pœna pecuniaria impediens piscationem &c. rebus eisdem festo celebrando convenientibus applicanda. Adjuncta ista accipe ex Enchyrethica sacra, pag. 480, ubi sic legitur:*

publico statu-
to promotum.

C

169 *Transumptum publicum capituli lacus Vulfinensis, statuti à communitatibus & locis circumjacentibus prædicto lacui, id est, Montisfalisci, Vulfinii, Marthæ, Gradularum, Cryptarum, S. Laurentii, Bisenti, & Caprifumontis, cum assistentia serenissimi Farnesii, celebrati in insula Bisentina sub die III Novembris MCDLXIII, extracti à libro capitulorum, existente in cancellaria priorali Marthæ. Sequitur ibid. pag. 481 ipsum statutum Italico sermone conscriptum, cum testimonio Latino notarii publici de fidei ejusdem extractione & transcriptione; & apponitur datum Marthæ die I Novembris MDCC.*

Hujus Com-
mentarii con-
clusio.

170 *Atque hæc quidem sunt, è quibus utramque hujus Commentarii prævis partem condendam potissimum duximus. Nec longiore circa Acta ipsa annotatorum farragine lectorem morabimur; tum quia eadem Acta adeo parvi sunt meriti, ut longa plurium observationum coærvatione majoris fieri non possint; tum quia superius satis & abunde multa à nobis prævis notata sunt; tum denique quia si quis plus in hoc genere desiderat, inveniet in Actis, tam magno in numero à Pennatio editis, ejusque ad illa notis, unde etsi non ad præsens argumentum semper eruditè, piè tamen sese occupare queat. Atque his nunc finem imponimus,*

cumulatissimas clarissimo Pennatio, pro eo ac debemus, habentes atque agentes gratias, quod magna nobis hic accessio facta sit ex non paucis documentis, quæ solius diligentissimi eruditoris studio accepta referimus. Quod circa puncta, ipsum inter ac nos controversa, plenè, planèque ac libere sensa nostra exposuerimus, hanc nobis veniam dabit; omnia, sicut in votis habemus, accepturus eodem, quo scripta sunt, animo, videlicet in charitate pro veritate, à nobis hic, quantum nobis persuademus, contra ipsum stante: qua omnia salvo semper in omnibus meliore judicio dicta sunt. Mirum interim esset, si Pennatus non legisset Acta sanctorum Martyrum, novo ac miro modo vindicata, & ab Odoacre Ilbachio Roma anno 1723 edita; quem paucis convenimus in Prætermis hoc die, pag. 489. Superest itaque, ut Acta nostra subjiciamus.

D

PASSIO

Ex Ms. nostro membranaceo antiquo Fuldenfi, ad plura alia exemplaria collato,

E

AUCTORE ANONYMO CONSCRIPTA.

CAPUT I.

S. Christina blanditiis, minis ac cruciatibus frustra à Dei cultu avocatur; idola frangit; ab angelo pascitur.

Fuit quædam sacra virgo à Deo, nomine Christina, spem habens in Domino, benignitatem custodiens, annorum circiter undecim, habens patrem in palatio a officium gerens magistri militum; & mater ejus de genere Aniciorum b descendebat. Hanc parentes ejus, unicum pignus viscerum suorum, dulcem susceperant sobolem, quam omni doctrina sapientiæ imbuerunt. Et post hæc pater ejus Urbanus fecit ei turrim altam c, & induxit eam illuc, & fecit sibi deos aureos & argenteos, & statuit eam intra turrem cum duodecim ancillis: & præcepit, ut eos adorarent, & à sacrificiis eorum die noctuque non cessarent, & ne in publico facies ejus ab aliquo videretur: pulchra enim erat nimis, & multi eam nobiles sibi petebant, atque in matrimonium accipere volebant. Mater autem ejus dicebat: Nulli dabo filiam meam; multum enim misericordes dii nostri. Sancta autem Christina erat in dilectione Dei firmata; & accipiens thymiana, ut idolis adoleret incensum, posuit illud in fenestra, quæ respiciebat ad Orientem, & stans ibi, respiciebat in cælum, & intuens fiebat, & non obtulit idolis incensum diebus septem.

S. Christina à
parentibus so-
licitè custodi-
ta,

a

b

c

f

2 *Dicunt ei ancillæ ejus: Domina nostra es; jam dies septem sunt, ex quo dii sacrificium non acceperunt neque incensum: ne forte irascantur, & pereamus nos. Christina dixit: Ut quid hæc loquimini animæ pollutæ? Ego enim cæcis lumen non offero, nec à furdibus auditum requiro; sed offero sacrificium veritatis Deo, qui est amator castitatis*

tentatur, ut
diis sacrificet,
à suis ancillis,

A stitatis, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Et procidentes ancillæ ad vestigia ejus, dixerunt. Domina nostra, regalem habes potestatem: ut quid erras, ut Deum alienum colas; quem nos non videmus? Quod si hæc audierit dominus noster, pater tuus, perdet nos & genus nostrum, dicens: Vos eam docuistis colere Deum, qui à Pilato flagella sustinuit; & quò fugiemus à facie ejus? Christina dixit ancillis suis: Ut quid seducimini à diabolo & angelis ejus? Accedite ad Dominum cælestem, & ad Jesum Christum, Filium ejus, & liberabit vos à diabolo. Et cum hæc loqueretur, introivit ad eam Urbanus, pater ejus, ut adoraret deos suos, & offerret eis sacrificium; & expectabat filiam suam, ut secundum consuetudinem suam idolis adoleret incensum. Et contemnens eum sancta Christina, venire volebat, sed aspiciebat in cælum, & virtutem Dei intuebatur.

B *à patre;*
3 Dixerunt autem ancillæ patri ejus: Precamur te, domine, potestatem habes omnium nostrum; nam domina nostra, filia tua, ecce sunt dies novem *d*, ex quo diis omnipotentibus non sacrificavit. Pater autem ejus dixit ad eam: Domina filia mea Christina, quid est hoc, quod tibi placuit, aut quis error mentem tuam invasit, ut colas Deum, qui à Judæis est crucifixus, & qui seipsum non potuit adjuvare? Unica filia mea, quia pro te laboro, & misericordes deos pro tua salute adoro, ecce accede, adora deos, qui te fecerunt in hanc ætatem venire, ne forte irati perdant te. Christina dixit ad patrem suum: Noli me vocare filiam tuam, sed ejus me dic filiam, cui me dixisti sacrificium offerre cælesti Deo; quoniam ipsum decet, gloriam, & honorem, & magnificentiam habere.

C *sed frustra.*
4 Hæc audiens pater ejus gavisus est, quia putabat eam de diis ejus dicere: & occurrens ibat osculari eam, & dixit patri suo: Ne polluas os meum: mundum sacrificium volo offerre cælesti Deo. Dicit ei pater ejus: Domina mea Christina, noli uni Deo offerre sacrificium, ne alii irascantur tibi. Sancta Christina dixit ei: Invitus locutus es veritatem: nam offero Patri, & Filio, & Spiritui sancto, ut Trinitas glorificetur super omnem terram; cæli & terræ dominum ipsum benedico, ipsum adoro, ipsum glorifico, ipsi offero sacrificium atque sanguinem in voce laudis. Urbanus dicit: Christina filia mea, ecce tres adoras. Christina dixit: Ego cupio adorare Deum cælestem, qui est una divinitas; quare ergo mihi vim facis, ut adorem deos alienos? Sed offer * mihi munera immaculata, ut offeram sacrificium sine sanguine Deo cælesti. Pater autem ejus putabat eam de idolis loqui: & transmisit ei omnia quæcumque præceperat. Et dixit Christina ministris: Ite, & dicite domino vestro: Transmite mihi tunicam incontaminatam, ut exspoliam me pollutione coinquinationis, & induam me tunicam sine dolo, & offeram incensum, & cor mundum Deo cælesti, & creatori omnium, regi seculorum, qui nos vocat in sacrificium veritatis, ut indulgere dignetur meis peccatis, quia seducta sum ab impiis hominibus in abominatione idolorum *e*. Et induens se tunicam, la-

D *al. affer*
vit manus ac faciem, & cœpit cum lacrymis orare & dicere:
5 Domine Jesu Christe, fili altissimi, Deus qui ab immortalis Patre venisti in mundum; qui ipse fecisti omnia & carne hominem induisti, quem à peccato & morte perpetuali liberasti; oro & deprecor tuam deitatem, ut indulgeas peccatis meis, quæ multum erravi per dementiam vanitatis conscientie meæ; adesto in pœnis, quæ mihi præparatæ sunt, ut timeant omnes nomen tuum per unigenitum Filium tuum. Et cum oraret, angelus Dei stetit ante faciem ejus, & ait: Audivit Dominus orationem tuam; viriliter age, & confortetur cor tuum: contra [tres] judices pugnas; eos [si] viceris, coronaberis. Christina dixit ad angelum: Domine meus, da mihi signaculum æternum salvatoris Domini Jesu Christi, ut neminem timeam. Et cum orasset, angelus super caput ejus dedit signaculum crucis. Sancta Christina conversa ad dextram, invenit panem positum nimii candoris, & immensæ suavitatis: & accipiens dedit angelo, & dixit: Benedic domine, & da mihi vitam æternam; ecce sunt duodecim dies, quibus panem non gustavi.

EX M.S.

6 Angelus autem accipiens & benedicens panem, fregit, & dedit ei manducare escam immortalitatis; & accipiens sancta Christina oravit, & invocavit Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & dixit: Domine Jesu Christe, gratias tibi ago, quia dignatus es me accipere panem incorruptionis. Et accipiens gustavit. Vespere autem facto accepit idola patris sui, Jovis & Apollinis & Veneris, confregit, & deposuit ea per tres scalas, & fasciam suam ligavit in fenestram, & descendit per eam. Et confringens idola dedit pauperibus; & reversa iterum ascendit per fasciam. Die autem facto venit pater ejus Urbanus adorare idola sua, & non ea inveniens, vocavit ancillas & dixit: Quid factum est diis? At illæ procidentes ad vestigia ejus, dixerunt: Filia tua, domine, confregit eos, & projecit in plateam.

E *pascent, & idola confringit.*
7 Hæc cum audisset, furore diabolico armatus, apprehendens eam, jussit alapis cædi; cui & dixit: Dic mihi, Christina, ubi abscondisti deos? Quod si nolueris dicere, per misericordes deos: quia membra tua ferocissimis bestiis dabo. Accede ergo & adora cælestes deos, ne irascantur tibi & male pereas. Christina dixit: Justè locutus es, ut adorem cælestem Deum, & Filium ejus Jesum Christum. Tunc iratus jussit eam alligari & plumbatis cædi; & post hæc exspoliata jussit eam virgis cædi, & mutatis duodecim militibus, super eam nihil prævaluit. Urbanus autem hæc faciebat inscia uxore sua. Ii autem, qui cædebant eam, deficientes cadebant ante vestigia ejus. Sancta Christina dixit ad patrem suum; Urbane, ecce, qui cædunt, deficient, & idola tua non possunt eis dare virtutem. Hæc audiens Urbanus, in magna erat angustia, quia talia audiebat à filia sua, & jussit eam ferro vincitam pertrahi ad carcerem. Veniens Urbanus tristis ad domum suam, noluit manducare neque bibere. Et prostravit se in faciem propter filiam suam.

F *Dirè casa li-ttores fatigat.*
8 Hæc audiens autem mater ejus de filia sua

EX MS.
ver mairis
alloquio mo-
ventur.

fua, quia talia perpella fuerat à patre suo, coniecit vestimenta sua, & sparsit cinerem super caput suum, & abiit in carcerem ad filiam suam, & cecidit ad pedes ejus cum lacrymis & dicebat: Filia mea Christina, miserere mihi matri tuæ, quia propter te morior; quia unicam te habeo, & omnia mea tua sunt; tu es lumen oculorum meorum. Scis quia te ego genui, & meas mamillas suxisti. Quid factum est tibi, ut Deum colas alienum? Aperiens os suum sancta Christina dixit: Quomodo me filiam tuam vocas? Aut quis ex genere vestro Christina vocata est? Mater autem ejus dixit; Nemo. Christina dixit: Quod ergo me dicis, nescis; quia nomen habeo Salvatoris; ipse est qui me amavit, & dedit mihi victoriam ad vincendum eos, qui Deum non agnoscunt. Hæc audiens mater ejus, reversa est ad domum suam, & renuntiavit omnia viro suo. Urbanus irâ commotus, dixit ad milites: Ite, adducite Christinam. Ministri verò trahebant eam ad prætorium: & videntes eam mulieres à militibus trahi, voce magna dicebant: Deus adjuva Christinam ancillam tuam.

g

B

Aut novis tor-
mentis.

9 Et cum venisset, iussit eam ante suum tribunal stare. Cui dixit: miserere tibi, Christina, quia filia mea es; accede & adora deos, ut tibi repropitientur, & liberent te ab errore, quem pateris; quod si nolueris; variis te faciam suppliciiis interire, & non vocaberis filia mea. Christina dixit: Magnam mihi præstitisti gratiam; ut me filiam tuam vocare noluisse: quod ex te natum est, caro est; quia non es pater meus spiritalis. Urbanus hoc audiens, irore repletus iussit tenera membra ejus fustibus diluere. Cum à duodecim caderetur hominibus, & carnes ejus ab ossibus solverentur, accipiens de carnibus illis, projecit in faciem patris sui, & dixit: Desuerasti carnes filie tuæ manducare in confusione vultus tui. Urbanus dixit: Aut adora deos, aut faciam te variis tormentis interire, & non te eripiet de manibus meis, illa, quem occiderunt Judæi. Christina dixit: Impie & sine Deo, ignoras quia Filius Dei vivi propter nos de cælo descendit, ut nos à morte liberaret? Propter ipsum has pœnas sustineo, qui prosternere habet tyrannidem tuam sub pedibus meis.

C

A N N O T A T A.

a Tenebras offundit hic locus, quando non dicit, ubi aut cujus illud palatium fuerit.

b In codice Windbergensi pro Aniciorum est ethnicorum. In Molsheimensi male ethnicorum. Lectiones Neapoli excusa ponunt: mater de regali progenie. In Ms. Bævarienti scribitur fuisset. de clara imperatorum progenie. Porro non est insolitum, Sanctis attribueri natales ex Aniciorum stirpe: nam esse qui velint, ex ea descendisse S. Benedictum, & Augustissimam Domum Austriacam cum imperatoribus hodiernis atque Hispaniarum regibus, indicavimus in Commentario prævio ad Vitam istius Sancti die 21 Martii, pag. 267. Interim videri potest Wion in tractatu singulari ante partem primum Lignis vite; Lamberticus in Bibliot. Vindobon. lib. 1 a pag. 49. Porro Passionis nostra auctor, tot aliunde titulis suspensus, negligi potius hic meretur, quam refutari.

c Similem machinam invenies in martyrio S. Barbara; quæ discussi poterit die 4 Decembris.

d Paulo ante ponuntur dies septem.

e Non videtur ulla veri species inesse his verbis, si attendas rerum adjuncta.

f Auxesis, si consideres Sancta hic assertam aetatem; quæ erat annorum circiter undecim, uti supra dixit auctor. Similis scena importunè recurrit paulo post.

g Difficultates circa Sancta nomen expendimus in Comm. prævio, num. 71.

D

C A P U T II.

Novis tormentis cruciatur; idolum conterit; gentiles multos convertit; in igne ambulat; aspides superat; mortuum suscitavit; lac fundit pro sanguine; sagittis interimitur.

E

Pater autem ejus non ferens injuriam, iussit eam extendi in rotam, & igni exuri præcepit. Illa autem adoravit de medio ignis, & dixit: Noli me derelinquere in hoc certamine Pater domini Jesu Christi, sed extende manum tuam, & angeli ignem hunc extinguant, & non prævaleat in me. Et cum orasset, ignis qui circumdederat eam, comedit in circuitu cultores idolorum quasi animas quingentas a; ipsam autem in nullo tetigit ignis. Et convocans eam Urbanus dixit: Unde tantam artem didicisti maleficiorum? Christina dixit: Christus docuit hanc patientiam, qui est lumen cæcorum, vita mortuorum, gaudium tribulantium. In nomine ipsius vinco virtutem patris tui diaboli. Urbanus hoc audiens iussit eam iterum in carcerem recipi; & cum esset ibi, apparuerunt ei tres angeli: & venientes refrigerabant eam, & cibo spiritali refecerunt corpus ejus. Sancta Christina orabat ad Dominum dicens: Domine Deus meus, cælestis auctor, curator vulnerum secretorum, scio & recognosco, quia memor es mei, & misisti prædium salutis per sanctos angelos tuos, qui me confortaverunt & recreaverunt viscera mea.

In oratione
& patientia
omnia sustulit
tormenta.

11 Per noctem autem misit Urbanus pater ejus quinque pueros, & iussit eam ligari ad saxum, & medio mari dare præcepit: cumque hoc fieret, saxum disruptum est, & ipsa ab angelis suscepta est, & ita pedibus super aquas maris ferebatur, & oravit dicens: Domine Jesu Christe, ostende tua mirabilia, & jube me accipere signaculum baptismi b in hac hora, ut renata per lavacrum sanctificationis, & à fordibus originalibus mundata accipiam spiritum redemptionis. Ex vox facta est ad eam dicens: Christina, exaudivit Dominus orationem tuam: & missa est ei corona de cælo, & stola purpurea, & induit se, & angeli præcedebant eam, odorem suavitatis reddentes: & iterum oravit dicens: Domine Jesu Christe, qui es sine macula, qui propter ancillam tuam super has aquas hodie dignatus es majestatem tuam ostendere,

In mare pro-
jecta ab an-
gelis suscipi-
tur, baptiza-
tur, pater mo-
rietur.

b

re,

A re, ut per lavacrum sanctificationis acciperem peccatorum remissionem, exaudi me, & redde Urbano hac nocte secundum quæ gestit in me, quia crastina die vult me interire *c*. Et hæc dicens pervenit ad litus maris, & invenerunt eam servi, & reduxerunt eam iterum in carcerem. Pater autem ejus in ea nocte cruciatus & vulneratus reddidit spiritum.

Novis cruciatibus afficitur sub Dione,

12 Sancta autem Christina cum audisset mortuum, ait; Gratias tibi ago domine Jesu Christe, quia exaudisti ancillam tuam, & misisti Urbanum ad tartarum inferorum, ubi est stridor dentium & fletus oculorum: & longe factus est a remuneratione Sanctorum. Transacto autem tempore venit alius judex in locum Urbani, nomine Dion, cultor idolorum & persecutor Christianorum: & cum ei gesta sanctæ Christianæ ab officio legerentur, cogitare cepit & dicere: Ecce quanta sustinuit invicta tormenta & imperatorum contempsit præcepta. Ergo quid faciam ei, ut convertam eam ad deos? Et vocans eam ad se, blando sermone dicebat: Infans Christina, bene nata es, & de genere regali descendens, quis error invasit te, ut derelinquas misericordes deos, & propter culturam unius hominis, qui persecutionem perpetuus de civitate in civitatem, & lapidatus est, velis multa sustinere pericula? Qui nec poterit te adjuvare. Audi me, & adora deos; & propitientur peccatis tuis: quod si nolueris, variis te faciam suppliciis interire, & non eripiet te Deus tuus de manibus meis. Sancta Christina dixit: Immunde & sine Deo, Christus me liberabit de manibus tuis, quem non habes ante oculos tuos.

forte colaphizatus

fustibus caeditur, ignita craticula torretur, ac non laeditur.

C

13 Tunc judex irâ commotus jussit eam fustibus caedi. Christina dixit: Horribilis vultus, & pravus aspectus, non erubescis talia pœnarum mihi interre tormenta, ut per Dominum meum Jesum Christum vincam te, sicut fratrem tuum Urbanum. Judex dixit: Adhuc sustero injuriam tuam, si forte convertaris ad deos, & misericordiam consequaris. Christina dixit: Quod nomen est tibi? Judex dixit: Dion. Christina dixit: Idolorum enim & cæcorum nomen *d* habes. Tunc iratus judex jussit afferre craticulam ferream ignitam, & eam superfedere præcepit, ut tenera membra ejus igni conlumerentur; sed & eam non tangebatur ignis. Dixit judex: Vides, Christina, hæc omnia; quomodo sufferunt te dii, ut non te tangat incendium? Christina dixit: Dominus meus Jesus Christus hæc operatur, qui te habet transmittere in tenebras, ubi cruciatur Urbanus frater tuus. Tunc judex jussit eam ablatis crinibus decalvari *e*, & nudam per publica trahi. Hæc videntes mulieres clamabant, dicentes; Injuste judicas & confundis genus mulierum. Sancta Christina respiciens in cælum, dixit: Gratias tibi ago, domine Jesu Christe, qui dignam fecisti me in hac die fieri omnibus, ut cognoscant omnes quia sum ancilla tua.

Precibus idolum Apollinis contertis, magna multitudo convertitur, & judex puniuntur.

14 Iterum judex dixit: Veni mecum, Christina, & adora magnum deum Apollinem: & venientes in templum, Christina elevans manus in cælum, oravit dicens: Deus cælestis, pater domini mei Jesu Christi, qui verbo fecisti omnia, qui super aquas maris de-

scendisti, & me illuminasti per lavacrum sanctificationis; contere hoc idolum. Et cum hæc diceret, cecidit idolum ante pedes ejus, & factum est pulvis; & multi ex gentibus videntes crediderunt Deo, & voce magna dicebant: Deus cæli, & hujus Filius, domine Jesu Christe, jube convertere nos ad te, ut possimus ad te venire, & credamus in te, quia multum erravimus a te. Et crediderunt in illa die septem millia virorum *f*. Territus autem judex ex eo quod Apolloperrillet, in alienationem mentis effectus emisit spiritum. Tunc adfector ejus jussit sanctam Christinam in carcerem recludi.

EX Mf.

15 Alio tempore venit alius judex, & ipse impius detentor idolorum, & adversarius Christianorum, nomine Julianus: cumque gesta sanctæ Christianæ legisset, jussit eam ante suum tribunal adstare; cui & dixit: Audivi, quia multa magica arte gessisti: nunc ergo accede, & adora deos æternos: quod si nolueris, faciam te interire, & non tibi auxiliabitur ille, qui natus est de Joseph. Sancta Christina dixit: Non me tentabis verbis tuis. Tunc Julianus consilio diaboli armatus jussit incendi fornacem per dies tres, & jussit eam mitti illuc; & erat sancta Christina in fornace ambulans cum angelo, & gloriificabat Dominum: & vox magna de fornace resonabat; & cum audirent milites, territi nuntiaverunt Juliano dicentes: Magni terrores & clamores exeunt de fornace. Hæc autem cum audisset, jussit aperire fornacem, & invenerunt eam tamquam de balneis procedentem; & adduxerunt eam ante tribunal: cui Julianus dixit: Dic mihi Christina, quomodo ignium naturam in pœnis per maleficia superasti? Christina dixit: Dominum habeo adiutorem; ideo non timeo tuos terrores.

In fornacem accensa ambulat,

B

16 Julianus jussit duos Marfos *g* adduci, & misit super eam duos aspides *h*, & dixit ad eam: Numquid & has bestias poteris superare? Christina dixit: Incredule & insensate, quare non agnoscis virtutem Dei? Et oreo in Deum meum, quia & nunc adflecte dignetur; & vincet tyrannidem tuam. Et currentes duo serpentes conligaverunt pedes ejus, & lingebant velligia ejus: & duo aspides currentes suspenderunt se ad mamillas ejus, velut infantes lactentes *i*: & non nocuerunt eam. Sancta Christina respiciens in cælum ait: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, lumen meum, qui dignatus es per me diabolum superare. Julianus ad Marsum dixit: Numquid non & tu magus es? Irrita fortiter bestias, ut devorent eam. Marfus irritabat eas incantationibus suis; illæ autem bestię impetum facientes in eum, occiderunt illum, & nemo audebat serpentes abicere. Christina, oratione facta, dixit serpentibus: In nomine Domini mei Jesu Christi ite unusquisque ad loca sua, & neminem noceatis neque tangatis.

aspides susceperat; qui sancta ablandiuntur, veneficum vero interimunt,

g
h
i

17 Et post hoc oravit: Domine Jesu Christe, qui Lazarum quatrduanum resuscitasti, exaudi me ancillam tuam, & suscita hunc mortuum; & comprehendit manus ejus, & dixit: Suscita eum nunc Christe, ut omnes videntes glorificent nomen tuum; & vox facta est de cælo dicens: Confide Christina & viriliter age; quidquid petieris a me, dabitur tibi. Et subito mugitum reddidit terra.

quem ipsa ad vitam revocavit; ex mamillis abscessis fundit lac pro sanguine

Tunc,

Tunc beata Christina attingens mortuum clamabat, dicens: Tibi dico surge in nomine domini nostri Jesu Christi. Et statim surrexit, & prostratus pedibus ejus, dicebat: Gratias ago Deo tuo k. Tunc Julianus ad Christinam dixit: Ostende * mihi maleficia tua; & * convertere ad deos. Christina dixit: Infentate, & à Dei timore aliene; quare cæci oculi tui non vident virtutem Dei? Julianus irâ commotus jussit mammillas ejus abscindere. Christina dixit: Lapidem cor & abominabile, mammillas meas abscindere jussisti; respice & vide, quia pro sanguine lac in terram defluxit. Et post hæc jussit eam in carcerem recipi; & venerunt mulieres, & invenerunt eam sedentem, eloquia Domini meditantem; & prociderunt ad vestigia ejus, ex quibus crediderunt septem matronæ l.

denique sagittis ista martyrium consummat.

B

18 Mane autem factio jussit Julianus suis aspectibus repræsentare eam, & dixit: Christina, tempus tuum impletum est: convertere ad deos. Christina dixit: Amodo tibi requies non est, nec in hoc seculo nec in futuro. Tunc Julianus jussit linguam ejus abscindere. Sancta Christina respiciens in cælum dixit: Dominus meus, respice super ancillam tuam, & jube me cursum meum in hoc certamine consummare. Ex vox de cælo facta est, dicens: Veni, accipe requiem æternam, & præmium, & coronam confessionis tuæ. Hanc vocem audiens Julianus, irâ commotus, jussit abscindere linguam ejus; & accipiens sancta Christina à carnificibus linguam suam, projecit in faciem Juliani, & percussit oculos ejus, & cæcus effectus est m. Et dixit ad eum sancta Christina: Juliane, desiderasti manducare organum corporis mei, unde laudes canebantur Domino meo: ideo veniens in faciem tuam, excæcavit oculos tuos & conscientiam tuam. Tunc iratus Julianus duas sagittas [misit] in eam, unam ad cor ejus, & aliam contra latus ejus, & cum percuteretur, cum gaudio reddidit spiritum. Venit autem quidam de genere ejus, qui & ipse crediderat in Dominum per beatam Christinam, & condidit corpus aromatibus; & collocavit eam optimo loco, XIIII * Kal. Augusti n.

* lege VIII *
n

A N N O T A T A.

a Petrus de Natalibus mille & quingentos gentilium. *Lectioes excusa anonyma*: ex paganis mille & quadraginta. *Neapolis edita*: multos circumstantium infidelium.

b Qua huc spectant; prænotavimus in Commentario.

c Dura Sancta adversus patrem oratio! uti & alio gratiarum, qua proxime hic sequitur.

d Ad Venerem, Diones ex Jove filiam, Dionæam dictam apud Virgilium lib. 3 *Æneidos*, versu 19, respici hic putem; præsertim cum supra num. 6 inter idola à Sancta confracta ponatur idolum Veneris.

e Utriusque sexus Christianos, potissimum verò feminas, ignominia causâ à ministris demonum tonderi consuevisse, invenies apud Antonium Gallonium de Martyrum Cruciatibus cap. 5, ubi & de forcibus basilica Lateranensis; quibus S. Joannes Evangelista attonsus fuerit. Baronius in notacionibus die 20 Septembris; hæc eruditè colle-

git, occasione S. Faustæ virg. & mart. decalvata, & ad inrpitudinem rafa. *Videri etiam potest Cæjetanus in animadversionibus ad martyrium SS. Alphii, Philadelphi & Cyrini, tom. 1 Sanctorum Sæculorum pag. 53.*

f *Codex Molsheimensis tria millia, cum Lætionibus anonymis excusis. Mombricitus tria millia homines.*

g *Lectioes anonyma typis edita: Julianus... jussit adduci Marsum, qui erat cultos serpentum. In Lætionibus Neapoli impressis, & codice Windbergensi dicitur serpentarius, sicut & in codice Molsheimensi, ubi alio loco scribitur malè serpentaneus. Apud Petrum de Natalibus est veneficus. S. Isidorus cap. 2 Originum, de Marfis tradit ista: Marfi, gens Italiæ, dicta à comite Liberi Marfia, qui usum illis vitium ostendit, & ob hoc illi statuam fecerunt, quam postea Romani, victis Marfis, tulerunt: Marfos autem Græci Tuscos vocant, quasi ὄφιςχου, quod multos serpentes habeant, & ὄφις serpens dicatur; illæos autem esse carminum maleficiis. Inhabitantes autem plagam Apennini montis simul cum Umbris. Cluverius tomo primo, lib. 2, cap. 15 hoc circa eorum auctorem, S. Isidori placitum fabulis accenset; neque ego illud probare ausim. De qua re plura ibidem congerit, uti & de eorum oppidis & finibus. Agrum ipsorum Pelignis, Vestinis, Sabinisque conterrinum, ad lacum Fucinum, pandit in mappa ad caput 8 ejusdem tomi. Porro & aliè nomen Marforum populi gesserunt, ut videtur apud Geographos. ὄφιςχου partim componitur ex verbo ἔχω, habeo. Eodem nomine dictum sidus caeleste; de quo Cicero lib. 2 de Natura deorum: Anguiterens: quem claro perhibent ὄφιςχου nomine Graii. Similis fere huic occurrit compositio in voce αὐτίςχου, id est, sceptriger; ab Homero adhibita *Iiad. α vers. 279.**

h Duos aspides, duas vipers, & duos colubros ponit Petrus de Natalibus.

i Hæc observationem nostram in Commentario.

k Sancta hunc ad Christum convertit, si credimus Aëtis apud Petrum de Natalibus.

l Scenam exornat hæc mulierum indulgentia.

m *Lectioes anonyma supra dicta nihil memorant de lingua abscissione & projectione, uti nec de cæcitate hac. Lectioes Neapoli excusa in octavo die sic habent: Julianus jussit ejus linguam abscindi; & paucis lineis interjectis iterum: Julianus citius abscindi linguam ejus jussit: quo vitio etiam laborat codex Molsheimensis: non verò codex alius noster membranaceus anonymus. Porro virtutis à Deo Sanctis data impios excacandi exempla in promptu sunt. Sic olim S. Paulus Elymam magum excacavit, uti habes *Act. Apost. cap. 13.* Sic S. Januarius episcopus Beneventanus præsidem Timotheum; de quo Baronius tom. 2 *Annal. ad an. 305, num. 5.**

n Communis Martyrologorum est sensus, quod Sancta martyrium consummarit die 24 Julii; cum tunc natalem ejus commemorarent. Mirum ergo, quid sit, cur Doubletus in Templo Beatorum, anno 1606 Gallicè edito, pag. 382, illud martyrium innectat diei 23 Julii; præsertim quia compendium extrahit ex Martyrologio Adonis; quæ martyrium ejus signat dicta die 24.

A

TRANSLATIO CORPORIS

Ex Tyro, ut volunt, Italiae Bœvrariam in Artesia, desumpta ex Ms. Lectionario prioratus Bœvrariensis apud Bethuniam, qui est Vedastinorum, auctore anonymo conscripta.

Translationem hanc non obiter attigimus in Commentario prævio à num. 30; circa quam cum puncta quadam se mihi offerrent elucidationis indiga, recurrere visum fuit per litteras ad R. P. Rectorem collegii nostri Bethuniensis, J. B. du Cambge, die XII Martii, anno 1725 datae, quibus promptissime & humanissime, quamquam sub illud tempus totus esset in laboribus apostolicis, die xxx mensis ejusdem respondit, primum dicentem ab operibus charitatis liberum impendens in visitando loco, & ceteris inquirendis, de quibus instruis rogaveram. Quæsieram 1, an & quem cultum ibidem haberet S. Christina? Respondit, ibidem coli, & magno concursu undique affluentem. Ad 2, an corpus illud ibidem etiam vnum sit, vel saltem putetur esse? Respondet, totum ferme dicitur illic esse, exceptis quibusdam ossibus, quæ abbas S. Vedasti Atræbati voluit in abbacia servari. Ego ipse, inquit, vidi duas lipsantheças argenteas in summo altari dicti prioratus insertas, in quibus ipse Prior asseruit, corpus illud esse contentum, & brachium argenteum in medio altari inter illas lipsantheças collocatum, in quo ossa brachii S. Christinæ continentur, & mediante vitro osculantur.

2 Ad 3, de pago Eka, qui infra num. 8 nominatur, quemque frustra quæsieram, respondet, ipse pagus Eka (scribunt Echa) in monte situs, adjacet prioratu Bœvrariensi, & ex ipso prioratu, qui etiam in monte situs est, vidi templum istius pagi Echa: sola vallis interjacet, in qua habentur adhuc parietes parœciæ S. Petri. Hoc templum pertinet ad pagum Bœvrariensem, & in eodem sepeliebantur parœcii. . . Notandum, quod Eka & Echa pronuntiantur eodem modo. Ad 4, occasione illius, quod num. 9 dicitur de B. Amato, ad quæstionem, an Eka patronum habeat S. Amatum? Respondet; habuisse, quando parochus istius pagi has reliquias accepit. Ad 5, de monasterio in Eka vel in Ekenfi monte, de quo agitur num. 11, respondet; Non audivi, fuisse aliud monasterium, quam in ipsa valle prope templum S. Petri, in quo habitaverunt monachi Carroenses. In Echa vero altare olim S. Amati (de quo ibidem proxime) jam est mutatum in altare S. Vedasti. Ex aliis, à laudato collegii Rectore ad me perscriptis, nonnulla conjiçientur in annotata sub nomine notitiarum Bethuniensium. Reliquum est ut qualemqualem translationis historiam subdamus, quam in compendium contraxit Rayssius in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii Joannis Molani fol. 143. Antiqua capita hic ad marginem notantur.

Julii Tomus V.

Varia notitia ad rem spectantes aliunde submissa,

C

hic præmissum.

B

3 Quia dilectissimi, semper, & ubique gloriam Domini magnificare dignissimum est ad laudem nominis ipsius; gesta gloriose virginis & martyris Christinæ, piæ devotionis affectu, omni ecclesiæ propalare curavimus, ut ipse rex regum & dominus dominarum, Deus noster [dum] pro nobis virgo Christina de diaboli satellitibus, de mundi gloria, de carnis inquietudine, multis afflictis cruciatibus, notabiliter triumphavit, ipse etiam per ejusdem Virginis victoriam semper & ubique glorificetur. Et quia sacrosanctæ passionis ejusdem Virginis superest præclara descriptio, non solum hoc explicandum prædecessorum nostrorum, & etiam scriptorum attestationibus proposuimus, qualiter hæc exteras partes, sanctæ reliquæ corporis ejus subintraverunt. Hic sequebatur compendium Passionis, per capita duo deductum, de quo meminimus in Commentario prævio; verum eo rescisso, pergamus ad translationem, & ad caput 4.

4 Contigit autem ut duo alienigenæ viri, sicut rei veritas ore multorum attestatur, partes Tyræ civitatis pertransirent; & ore paucorum, qui post persecutionem Wandalicam supererant, cognoscentes eximiam Virginis magnalia, sepulcrum ejus adire; & ibidem adorare disposuerunt. Ad sepulcrum ergo venientes, aliquamdiu orarunt; & videntes vix aliquem superesse, quem timerent, tractaverunt apud se, quod thesaurum ibi reconditum inde secum alportarent.

5 Audaciores autem effecti tumulum excavant, & invenerunt capulam nimis levitatis, aureo sigillo bullatam, & litteras aureas, contestantes, quod in vasculo illo caput cum membris, id est totum corpus beatæ martyris Christinæ recondetur. Lætiores ergo effecti accipiunt feretrum, & quam citius possunt, elabuntur à loco, festinanter recedunt cum thesauro, de mora valde pavidi ne periclitentur. Læta quidem sed non lenta in abeundo, imo prorsus tuta fuit illis progressio, quia præclara virgo & martyr Christina eas in corpore proprio conducebat. De pondere non præjudicant onus, præ nimia levitate, quia eis videbatur, quod sacra Virgo, quæ portabatur, ipsa penitus ad se portandum eos adjuvaret.

6 Recedunt ergo duo alienigenæ viri cum corpore sanctæ martyris Christi Christinæ, quod à proprio ipsius Virginis monumento abstulerant, & festinanter ad sua propria redire moliantur: quia patriam suam tanto thesauro ditare deliberaverunt. Quos occursum in primo fugæ suæ articulo habuerint, vel quomodo Italicam regionem evaserint, sub silentio præterimus, quia ad ea, quæ modernis temporibus contigerunt, festinamus: non enim nisi ea, quæ ad diem festum hunc pertinere videntur, & ea potius, quæ præclaro adstrui possunt testimonio, scribere deliberavimus.

7 Hoc tamen pro certo scimus, quia cum thesauro illo aliter quam Deus, vel ipsa eadem Virgo disposuerant, prosperari minime potuerunt. Etenim si voluntati suæ gratum iter habuissent, jam cum thesauro illo, prospero cursu, patriam suam, sicut deliberaverunt, subintrassent. Sed pia Virgo, quæ

X x x

IV.

Duo alienigenæ

viri

partes Tyræ

civitatis

pertransirent;

a

b

c

d

e

f

g

h

i

j

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

jj

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

aaa

bbb

ccc

ddd

eee

fff

ggg

hhh

iii

jjj

kkk

lll

mmm

nnn

ooo

ppp

qqq

rrr

sss

ttt

uuu

vvv

www

xxx

yyy

zzz

EX MS.

ab eis se à proprio auferri permisit, ex tunc apud se præfixerat, ubi vellet relocari. Et ideo, prout voluit, eis subsidia viæ præstitit, & quo placuit, eos divertere fecit. Inde, ut credimus, beatæ Virginis instinctu, sanctæ reliquiæ ipsius ad partes Flandriæ delatæ sunt, & pia Domini nostri Jesu Christi voluntate remanserunt, quod quomodo acciderit, subsequens sermo declarabit.

v.
Uno autem
ex his ægritu-
dine præpedi-
to,

8 Duo igitur viri fuerunt, qui beatas præclaræ Virginis reliquias, à proprio locello abstulerunt; sed uno de duobus, retrò in itinere magnæ, ut aiunt, ægritudinis causâ remanente, alter solus fines Flandriæ cum thesauro suo subintravit, & in pago Bethuniæ, apud quemdam presbyterum, vesperâ cogente, hospitatus est. Vir igitur ille, qui corpus beatæ virginis & martyris Christinæ, secum ab Italia detulerat, apud quemdam presbyterum in parœcia, quæ ab incolis circummanentibus Eka k dicitur, hospitans declinavit.

B
alter in Flan-
driam profe-
sus, & in
moribus lap-
sus, corpus
Sanctæ clam
condidit;

9 Cum autem ibi cum thesauro suo quiesceret, aliquantula infirmitate deprellus est. Inde plurimum perturbatus, ignorabat, quid de thesauro suo facere posset, & expectans aliquod infirmitatis suæ levamen, nulli secreta sua pro palavit. Sperans autem quod post diutinum tempus convalesceret, ingressus oratorium, cui presbyter deserviebat, retrò altare B. Amati l, in cujus honore locus excolebatur, thesaurum suum, capsulâ sigillo aureo adhuc bullatâ, solus diligenter sepelivit, & nec tunc cuiquam revelare voluit.

l
eoque è vita
erepto, presby-
ter aliquis il-
lud invenit,

10 Post diutinum autem sui languoris tempus, cum se discellui propinquare videret, vocavit presbyterum, hospitem suum, & ei omnia, sicut contigerant, magno cum gemitu denudavit. Facta autem confessione, sicut decebat Christianum, salutaribusque sacramentis suffultus, ab hac vita decessit, & à presbytero, & incolis ibidem cum reverentia sepultus [fuit]. Presbyter itaque de secreto sibi commisso valde sollicitus nulli voluit indicare tam citò, quid audierit, sed demum maturius agens, assumptis quibusdam secum boni testimonii viris fidelibus, venit ad locum sibi designatum, & fodiens invenit capsulam sigillo aureo bene communitam, & omnia sicut prædictus hospes suus jam defunctus in vera confessione ei prænuñtiaverat. Tenuit autem presbyter secum consilio bonorum capsulam integram, sicut invenerat, aliquantis diebus, nec dirumpere præsumpsit, ulquequo dignitas reliquiarum evidentius quolibet signo demonstraretur.

C

vt.
ac transfert
ad monaste-
rium in mon-
te Ekenfi, ubi
claret mira-
culis.

11 Quia igitur presbyter, cui gloriosæ virginis & martyris Christinæ corpus tali eventu commissum fuerat, in quadivio super callem publicum habitabat, cum etiam ecclesia ipsius vel mansio nullius esset firmitatis, ne quolibet modo, tanto thesauro defraudaretur, ipsam capsulam, sicut eam invenerat integram, & sigillatam, ad aliud m ejusdem parochiæ monasterium, quod in Ekenfi monte parietibus lapideis & grandi munitione tunc temporis erat firmatum, consilio bonorum transtulit, & ibi retro altare S. Vedasti n, cujus orationes ibidem florebant, sub multorum testimonio o diligenter sub terra tumulavit. Ex tunc, & deinceps, locum il-

lum sæpissime suavissimus odor respergebat, & multotiens cantilenæ cælestes ibi audiebantur, & per noctes aliquotiens, inopinata claritate tumulus ipse resplendebat: Sic ibi per plures annos jacuisse dignoscitur; donec evidentiori miraculo eam glorificavit Deus deorum omnium, rex altissimus.

D

12 Erat quidem in interiore Flandria quædam bonæ opinionis mulier, quæ lumen amiserat oculorum, & in cæcitate per plures annos penè senuerat. Hæc cum quadam die in conclavi sedens super cæcitate sua in cordis anxietate lamentaretur, quasi in excessu mentis effecta, audivit vocem dicentem sibi: Mulier quid ploras? Et respondit mulier: Quomodo non plorem, quomodo non doleam; quæ in tenebris sedeo, & lumen cæli non video? Et vox ad mulierem: Si vis, inquit, à cæcitate quantocius liberari, tuum iter accelera, & vade ad villam, quæ vulgariter Eka dicitur; & ibi ad tumulum gloriosæ virginis & martyris Christinæ cum piis præcibus, devotas offer supplicationes: & statim Virginis interventu à cæcitate tua liberaberis. Quod audiens mulier, hilarius effecta statim iter præsignatum arripuit. Cum igitur cæca mulier iter suum arripuisset, ad villam sibi compromissam, Ekam nomine, venit, oratorium intravit, & ad tumulum virginis Christinæ humiliter excubans, preces, & supplicationes indefinenter, cum gemitibus & lacrymis offerre non destitit.

Cæca visum
recipit:

R

13 Mox illi divina virtus adfuit, & interventu piissimæ virginis & martyris Christi-Christinæ, omni prorsus cæcitate depulsa, lumen integrum recepit oculorum. Quid gaudii, quid lætitiæ tum ibi contigerit, quis potest verbis explicare? Omnes exultabant in Domino; omnes gratias agebant, & præcipue mulier illa, quæ in probatione miraculi omnibus se illuminatam ostendebat. Aliquantisper ibi mulier in miraculi testimonium excubavit. Sed demum immensas, quantum plus potuit, gratias persolvens Deo, & beatæ Virgini, quæ cæca advenerat, alieno conductu, gaudens & exultans, recepto plenius oculorum lumine, rediit ad propria. Fama igitur hujus miraculi universam perculit regionem, & maxime nobiles viros, qui viciniore erant de Bævraria, qui tunc temporis in opulentia rerum, & in studio disciplinæ militaris, circumquaque præfulgebant.

fama hujus
miraculi
quaquever-
sum didita
propagatur.

F

14 Hi verò bona æmulatione imbuti corpus gloriosæ virginis Christinæ ab Eka virili conamine transtulerunt ad Bævriam, & in oratorio B. Petri honorificentius relocaverunt. Postmodum verò nobiles viri ejusdem villæ tantum de possessionibus suis Beatæ munitione propria in eleemosynam contulerunt, unde tres monachi possent vivere, & inibi Deo, & beatæ Virgini per secula deservirent. Et quia tunc Karafensis * p ecclesia bonæ opinionis, & magnæ religionis sibi nomen acquisierat, abinde tres monachos abduxerunt, eisque corpus sacræ virginis Christinæ, cum omnibus beneficiis, quæ Deo & Virgini contulerant, deliberaverunt q. Postquam igitur monachi Karafenses venerunt ad Bævriam, claustrum & ceteræ monasticæ conversationi congrua sibi juxta B. Petri monasterium r ædificia construxerunt,

VII.
Bævriam
translatum
corpus ab a-
liunde eo evo-
catis mona-
chis custodi-
tur:

* Carro-
fensis?

P

q

r

A runt, & locum ad serviendum Deo, & sanctæ virgini Christinæ, cujus ibi reliquæ quiescebant, sicut monasticus mos exigebat, decentissimè præparaverunt.

injus virtute incendium extinguatur.
15 Et cum jam per plures annos in exaltatione ecclesiæ suæ plurimum profecissent, invidus omnium bonorum diabolus undequaque grande permovit incendium; quod grandi ventorum impulsu tamquam tempestas valida officinas s. monachorum, & circummunita quæque confumere conabatur. Et cum nec aquis extinguere posset incendium, fideiiores Christiani beatissimæ Martyris Christi reliquias, flammis supra modum sævientibus, prætulerunt, & ceteris S. Christinam cum lacrymis invocantibus, mox mirum in modum prævaluit virtus reliquiarum incendio, & post grande periculum facta est de subita liberatione ingens exultatio. His itaque hujusmodi evidentibus signis, præcedente Christi gratia, usquequaque excrevit gloriosæ Virginis cultus, & reverentia.

B
VIII.
Ecclesiam in ejus honorem adificavit Bævariienses: contralla facta.
16 Subinde nobiles viri de Bævaria, quia in cæmeterio B. Petri non nisi in aquis defuncti illorum poterant sepeliri, consilio monachorum & voluntate in summo prope villam construxerunt ecclesiam sanctæ martyris Christinæ, & cæmeterium ad opus defunctorum, & in ipsa ecclesia beatæ Virginis reliquias reverenter posuerunt; sed & mansiones monachorum ibi restitutæ sunt: nec ibi beata Virgo mansit absque miraculo. Erat quippe in eadem villa mulier miserabiliter contracta, quam tota villæ cognitio, nunquam absque scæmellis viderat ambulare. Hæc frequenter causâ salutis recuperandæ discumbebat ante reliquias martyris S. Christinæ, profundis gemitibus expectans, ut per eam desideratæ diu sospitati redderetur. Quid plura? Venit dies subventionis; & cum omnes surgerent, & egredierentur, & ipsa ope præclaræ Virginis & Martyris resiliit in pedes, & mirabiliter erecta, omnes in laudem & gloriam Dei, & beatæ Virginis provocavit. Hæc & hujusmodi insignia per B. Christinam Jesus Christus, quando vult, operatur. Nunc ipsa pro nobis impetrare dignetur, ut hic sine macula, & in æternum cum gloria vivamus & gaudeamus, & nunc, & semper, & per omnia sæcula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Si duos illos viros aliquibus adjunctis auctor visisset, melioris historici hic munus explevisset: certe individua vaga fidem in historicis vix merentur.

b Tyrum haud dubiè, ut passim solent scriptores, Italia intelligit historicus: quæ si nunquam, ut putamus, existerit in rerum natura, vide quo redigatur tota hæc narratio.

c Varios barbaros sub initia seculi 5 invasisse Romanum imperium, notissimum est: persecutionem Wandalicam hic vocat historicus, tametsi Wandali in Gallia atque Hispania potissimum partes suas egerint.

d Ore paucorum, qui post persecutionem Wandalicam supererant cognovisse eximie Virginis magnalia duos alienigenas, mox asserunt auctor. Fac. supersuisse paucos (quod tamen Julii Tomus V.

non credo) nonne verisimile est, istos paucos non omnino neglexisse, sed loco saltem utcumque securo celeberrimam Sanctam deposuisse, vel ut minus ita occlusisse, ut à quolibet adventante surripiscile non posset?

e Gallos fuisse narrat historia translationis ad Sepinenses, de qua diximus in Commentario prævio, § 3: quæ multum accedit in substantia ad Bævariiensem.

f Hic auctor videtur hæere; diceret, velle potius tacere, quam inepta loqui: unde mox se expediens, ad alia pergit.

g Nec auctor anonymus & incerti temporis verbo suo fidem facit, nec alterius testimonio, quod non profert.

h Nec hic nec paulo ante, patriam illam determinat scriptor.

i Bethunia est oppidum Belgii in comitatu Artesia ad amnem vulgo la Biette, octo leucis Atrebatu distans.

k De hoc loco jam diximus.

l Die 13 Septembris dari poterit S. Amatus, episcopus Senonensis, seculo 7 apud Gallobelgas clarus: de quo haud dubiè hic agitur.

m Per id aliud indicare vel supponere videtur auctor, se antea exisse de aliquo monasterio; quod non fecit: vel tunc aliud ibidem fuisse. De Carrofenji paulo post. Vide notitias Bethuniæ huc missas supra num. 2.

n Actum de isto Sancto ad diem 6 Februarii, à pag. 782, qui obiit circa annum 540.

o Factat hic iterum auctor testimonium; at non sufficienti fide mixtum.

p De Carrofenji S. Salvatoris apud Piæones monasterio, vulgo charrou, sæpe meminit Mabillonius in Annalibus Ordinis S. Benedicti. De monachis istis ad Morinos evocatis agit idem auctor tom. 5 Annal. ad an. 1084; ubi alterius sacri ipsani furtum, simile fere aliquosque ei, de quo hic paulo ante diximus, recensetur. Quod attinet ad tempus, quo laudati monachi venerunt ad istum prioratum; affirmat Rector collegii nostri Bethuniensis in notitiis inde ad nos missis: Ut potui conjicere, Benedictini Carrofenjes anno MC fuerunt in isto prioratu; sed nihil scitur certo de eorum adventu: additque, à centum & quinquaginta annis Vedallinos monachos esse in hoc prioratu.

q Id est, dederunt, vel præbuerunt: Gallicismus est ex livrer, vel possus delivrer.

r Tenebras rursus offundit auctor, dum illud monasterium non magis determinat.

s Hinc collige, alicujus nota hoc monasterium existisse; de quo tamen nihil invenire potui in Annalibus Bened. apud Mabillonium.

t Vox ista significat scabellum: sed proprie tum hic, tum alibi usurpatur pro iis scabellulis, quibus repentes manibus inveniuntur. Exempla dat Cangius in Glossario.

u De statua Sancta, à Bævariiensibus erecta, indicium quæ sit non nova pussimis erga eam affectibus symbola, ita memorat laudatus Rector in notitiis suis Bethuniensibus: Ego ipse ivi ad locum, in quo situm est . . . facellum, quod est ad instar columnæ quadratæ ad altitudinem septem aut octo pedum, ex lateribus confectum. Tres lateres continet in latitudinem: forulus est in suprema parte columnæ, in quo sita est statua S. Christinæ: ducentos circiter passus distat hoc facellum à prioratu: est in media via: pedes illius columnæ

XX MS.

fons amœnissimus alluit : à multis annis ita minatur ruinam , ut vix concipi possit , quomodo aqua , quæ omnes ferme fundamenti lapides corrodit , & procellæ ingentes , quas illic experti sunt , necdum prostraverint . Palulo tantum à multis annis hanc ruentem columnam fulcierunt incolæ : putridus licet , & multo debilior , quam ut tantum pondus sustineat , injuriis omnibus resistit .

TRANSLATIO

Capitis S. Christinæ V. & M. ,
ex Tyro , ut putatur , Italiæ in
parthenonem Hertzebrochia-
num diœceseos Osnabrugensis
in Westfalia.

B

Notitia in
strumenti ,
quod hic da-
tur.

IN Commentario prævio abunde actum est de
variis Sanctæ translationibus : unde quæ huc spe-
ctant , desumenda sunt . Misit ad nos instrumentum
nosser Joannes Gamans , in hac verba scribens Pader-
bornâ die XIX Aprilis ; annus non additur : Ab
ociduo absens , heri reversus sum , nec absque
fructu sancto : quippe Herfenbrochii in mo-
nasterio virginum reperi miraculosam omnino
translationem Capitis S. Christinæ , martyris
Tyriæ , ex Italia Osnabrugum , & inde fa-
ctam ad hoc monasterium anno Christi CM
per Egilmarum episcopum Osnabrugensem
quintum (imo sextum , saltem juxta annotata su-
perius danda lit. a) miraculose eodem in mo-
nasterio à cæcitate liberatum . Instrumento trans-
lationis adjunctis reperio annotationes quasdam de
fundatione istius monasterii cum catalogo abbatissa-
rum Germanicè scriptas ; cui apponuntur ista :
Hæc descripta sunt ex copia quadam extra-
cta ex litteris fundationis , & episcopo Os-
nabrugensi antehac transmissa . Sequuntur an-
notationes Latine expressæ . Quæ in rem nostram
erunt , conjiciemus in annotata . Ent tibi nunc in-
strumentum , ad aliud ejusdem argumenti apogra-
phum collatum :

C

* al. Egil-
marus
Caput hoc
Osnabrugam
delatum ,

a

b

c

2. Egilmarus * a , Osnabrugensis episco-
pus , quondam in Italiam profecturus , di-
vina disponente providentia , pervenit Ty-
rum b , ibique ei cum plurimis aliis reliquiis
Caput Sanctæ virginis ac martyris Christinæ
dabatur : quod ingenti lætitia & gratiarum
actione suscepit . Cum ergo reverteretur Os-
naburgam c , altare ad Dei beatissimæque
virginis Christinæ honorem extrui fecit ,
Caput sanctissimum desuper imponens . Cum-
que transacta nocte (rutilanti solis jubare
super terras passim diffuso) repedasset ad
templum , Caputque sanctissimum ante aram
reperisset , admirabatur ; & magnâ illud re-
verentiâ sublevans , altari denuo imposuit .
Secundo autem die templum ingressus ite-
rum Caput sanctissimum ante altare invenit .
Quod cum tertio sole terris reddito ita inve-
nisset , vehementer expavit .

miraculo è
transfertur

3. Considerato igitur tam grandi miraculo
divina commonestus inspiratione , capsulam ,
in qua venerandum Caput habebatur , levavit ,
tergoque indomiti equi imponens , quam potuit
firmissimis strinxit funibus , & sic brutum ani-

mal absque ullo ductore dimisit ; sed ipse e-
piscopus cum suis famulis à longe sequeba-
tur , exploraturus , quo tandem Caput per-
venturum esset . Manifestissimis enim indiciis
alium venerabile Caput requiei suæ locum
elegisse , didicerat . At irrationabile animal di-
vino impulsu ac dispositione versus Hertze-
brock d agebatur , venitque tandem in lo-
cum , ubi modò summum habetur altare ;
in quo id temporis spina erat , silvestres ro-
sas producens , quæ ejusdem altaris muro
postea cingebatur . Apud eandem spinam e-
quus subsistit , ac propius accedens , moven-
do tergum , onus deponere moliebatur , ac-
si diceret : Hic est locus , quem Deus præ-
vidit , sanctaque virgo Christina elegit .

4. Tunc episcopus , famulorum comitantè
caterva , accessit capsellam , in qua veneran-
dæ reliquæ servabantur , de equi indomiti
tergo deponebat , inque eandem rofigeram
sentem ponebat . Deinde in eodem loco fa-
cellum in honorem sanctæ Christinæ virgi-
nis ædificabatur , in quo scribium , sancto ple-
num Capite , magnâ reverentiâ firmillimè ob-
feratum ponebatur , & semper ibi lumina
accendebantur . Et hoc idem monasterium
duobus temporibus combustum est , antequam
in hoc loco ædificabatur .

5. Postea cum episcopus Egilmarus fan-
ctas reliquias istum locum elegisse videret ,
& mirabilia signa atque miracula , quæ Deus
per sanctam virginem ac martyrem Christi-
nam operabatur , audiret ; venit quodam tem-
pore in Hertzebrock , sanctum Caput videre de-
siderans . Cui virginis responderunt dicen-
tes ; se non libenter ostentare * Caput , nisi
in die , qui sanctæ Christinæ sacer est . Quod
episcopus ægrè terens , aiebat : Quamvis hæc
virgo Christina sancta sit , & apud Deum ma-
gna & potens , non tamen est tam sancta &
bona quam venerabile Sacramentum Domini
nostri Jesu Christi , cujus nobis quotidie vi-
dendi datur copia . Cum talia peritaret *
memoratis , fixusque maneret , instantissimè
perfeverans in petitione , eique virginis ob-
sistere non auderent , tradebant ei capsam , &
clavem , quâ claudebatur .

6. Ille ergo accipiens eam , virginibus con-
sensum non præbentibus , patefecit : & , ec-
ce , quamprimum apertâ capsulâ sanctum Ca-
put intuitus fuit , utroque privatus est oculo :
exuti enim de suis foraminibus , parvis adhuc ,
instar filorum purpureorum fixi venulis , ad
genas usque dependebant . Hoc miraculo vi-
so pavescens ac stupens , curvatis genibus
procidit , implorans sanctam Christinam virgi-
nem , ut pro se Dominum nostrum Jesum Chri-
stum interpellaret , ut vilius reciperet ; se
eam in veneratione cunctis diebus vitæ suæ
habiturum , monasterioque ob ejus amorem
& venerationem , prædium aliquod , quod
in præsentiarum in possessione habemus e ,
daturum promittens . Postulavit etiam abba-
tissæ cunctarumque virginum pro se ad Chri-
stinam orationes , quas & impetravit , & vo-
tum , quod beatæ Christinæ voverat , ingenti
lætitia perolvebat .

7. Quædam deinde abbatissa hujus mona-
sterii , Siburga f nomine , in honorem bea-
tæ Christinæ virginis , deauratum formosis
undique iconibus elucentibus arte sculptoria
fa-

D

d

in Hertze-
brock;

E

ubi Egilma-
rus ep. Osnab-
rugensis* al. osten-
dere* al. præsta-
ret.

F

importuno
tempore illud
detegens , ca-
cus reddidit.

c

Præserinio
ornatiore

f

fa-

ANNOTATA.

A fabrefieri faciebat scrinium. Cum ergo facer festi ejusdem Virginis dies celebraretur, abbatissa cum omni reverentia & devotione venerabiles more solito ostentabat reliquias; postea sanctum Caput in deauratam capsellam recludit, reservans tamen eam nigellam ipsam capsulam, in qua Caput sanctum ex Italia & Tyro, & super indomiti equi tergum in Hertzebrock asportatum fuit. Venerabilis autem abbatissa deauratam capsulam firmiter obleravit: & ecce, revoluto anno cum celeberrimus beatæ Christinæ dies reciproco more rediret, [&] fores pulsaret, abbatissa deauratum scrinium accessit, sanctas ostentatura * reliquias. [Cum autem illud referasset, sacrasque reliquias] minimè invenisset, obstupuit atque vox faucibus hæsit, & ultra modum expavit, præque stupore tam grandis miraculi seipsam non capiens satis admirari nequibat.

* al. ostentura

B Tandem nigellum patefaciens scrinium, ingentem istum sanctarum reliquiarum thesaurum in eo reperit. Ex qua re eximiam sanctæ Christinæ humilitatem abbatissa intellexit, & quod in nigro scrinio, in quo ad nos allata est * requiescere, neque alium habere requies locum vellet, consideravit, & in eodem in præsentiarum requiescit: & mirabile dictu [quod] cum tanta temporum evoluta sint spatia, ex quo ad nos pervenit *g*, integra & ab omni corruptionis macula aliena perduret. Allud tamen scrinium, reliquiis & ossibus plenum, eodem tempore cum Capite beatæ Christinæ ad nos translatum est, quod ante annos plurimos ruptum & confractum est. Cum monasterium hoc adhuc in alio loco situm esset, abbatissa sanctæ Christinæ virginis Caput ex sacello in templum ferebat, quod mane iterum in sacello invenit. Hoc & tertia vice ei contingebat.

placuisse Sancta minus ornatum, miraculo declaratur: * al. sanctum Caput allatum est.

g

que patrona dicitur monasterii & pagi Hertzebrochiani.

b

C Deinde abbatissa quædam hic primatum tenuit, Odradis *b* nomine, sub cujus temporibus monasterium hoc, quod tunc situm erat in loco appellato Udenbrinck, igne consumebatur. Hæc cum universis virginibus consilium inens, sanctas sequi reliquias statuit: apertis enim signis sanctam Virginem hunc locum elegisse, nec in ullo alio loco eam esse velle, prospexerat. Monasterium istud tam penitus combustum erat, ut ex integro illud reædificare cogerentur. Prædicta ergo abbatissa suorum amicorum consilio, atque Alberti parochi sui, qui etiam ad hoc multas opes contulit, & ceterorum monasterii præpositorum freta auxilio, in honorem Dei, beatæque ejus Genitricis Mariæ, nec non sanctæ Christinæ virginis, in loco, in quo sacellum ante erat, monasterium ædificare cœpit. Summum denique altare in loco rofigeræ sentis, in quam sonipes sanctum Caput deposuerat, extruebatur. Per hæc accidit, ut sacra Virgo suprema hujus monasterii, atque totius parochiæ efficeretur patrona. Grates ergo meritis referre Deo, qui nos tanto ditavit clenodio, nequimus. Ideo sanctam ac venerabilem Virginem obsecremus, ut nobis, hic ita vivere impetrare dignetur à Deo, ut ad æternæ felicitatis gaudia mereamur pervenire. Amen.

i

Salve virgineas inter præfulgida turmas, Christina, eximiis sancta tuis meritis.

a Apud Cratopolium in Electorum ecclesiasticorum catalogo scribitur Egelmarius, poniturque istius cathedra ordine sextus, ac annis 33 eidem præfuisse; unde etiam colligimus ipsum floruisse versus finem seculi noni, & sub initium decimi.

b Quid de hac urbe sentiamus, dictum plus satis.

c Offenburgum, Osnaburgum, Osnaburgum & Osnabrugà urbs est Westfalia, à Carolo magno episcopali cathedra ornata.

d Walburga vidua, inquit annotationes Latina, statim post octingentesimum annum recuperatæ salutis, & obitum Eckhardi, mariti sui, propriis impendiis incepit ædificare & fundare ecclesiam in Hertzebrock, & Dudam, natam suam, in Liesborn ad Rosteyndam, Caroli magni germanam, ibidem abbatissam; ut in timore Domini, dum monasterium ædificabatur, educaretur, aliquamdiu misit. Mabillonius in *Annal. Bened.* ad an. 822 hoc monasterium vocat Libomense, notatque primam ejusdem loci abbatissam, nomine Roschwindem, Pippini regis filiam, Caroli magni sororem perperam dici. Apud *Contium* in *Annal. Franc.* ad annum 768, num. 19 inter liberos Pippini ponitur Rothaides. Pergunt prædicta annotationes: Post eam revocans, primam omnium abbatissam in Hertzebroch constituit, totum patrimonium ejus unà cum ipsa ibidem Deo offerens. Præscripta vidua ab Eckhardo defuncto viro suo duos filios sustulit, videlicet Lutbrandum & Ovonem, qui matris erga hoc cœnobium velligia pari diligentia secuti sunt: namque Lutbrandus omne patrimonium suum monasterio contulit, & factus est ibidem præbendarius; nihil aliud ad vitæ suæ sustentationem, quam victum atque vestitum petens & accipiens. Ovo vero germanus suus, advocatus ibidem fiebat, villam in parochia Eunigerloe * sitam, nomine * Euniger-

B

Bockentorp cum sex modis avenæ & quinque hordei annuorum redditum nobis conferens. Hæc fundatio completa est, & rectè disposita fuit anno dcccLx, confirmata ab Egberto, quinto episcopo Osnabrugensi, qui tam in suam, quam omnium succellorum curam & defensionem hoc cœnobium Hertzebroek perpetuo defendendum suscepit. *Littera confirmationis ex antiquissimo originali, ut dicitur, descripta, ad manum sunt; quarum finis est talis: Facta est ipsa traditio seu confirmatio illa in eodem loco sub die xii Kal. (mensis non exprimitur) Indictione iv, anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi dcccLx: quo fuit Indictio 111, non 1v: dissonat etiam epocha Egberti ab ea, quam signat Cratopolis, ponens eum præfuisse annis decem, & è vita migrasse anno 884.*

F

e Hinc, & ex sequentibus, ad nos allata est, arguo hanc narrationem vel ex traditione vel ex scriptis monialium acceptam fuisse; ab aliquo forte parochorum vel præpositorum monasterii (quales infra memorantur) conscriptam.

f In annotationibus Germanicis Mss., de quibus supra, notatur Sigisburga cum anno 976.

g Non itaque magna antiquitatis præsent instrumentum censeri debet, ut clarius patebit ex sequentibus.

Xxx 3

h Ab.

EX MS.

h Abbatissa hac Oderadis vocatur in annotationibus Germanicis ; & ponitur undecimo loco ; quæ electa anno 1329 , ibidem dicitur præfuisse annis 46. Unde statues de instrumenti hujus non magnâ antiquitate. Nisi forte hac , quæ ipsius tempore contigisse, hic narrantur (propterea quod novus titulus & majusculis quidem litteris ODRADIS

ABBATISSA UDENBRINCK illis præfigitur) suspicari quis velit , diu post alia , quæ præcedunt, adjuncta fuisse. Quod mihi non satis probatur.

i Clenodium est res qualibet pretiosa; de qua voce, uti & de ejus etymo plura dabit Cangius in Glossario. Ne pluribus lectorem molestem; hic tandem rebus, quæ ad S. Christinam spectant, finem imponimus,

D

DE SS. MARTIRIBUS SEBASTENIS

THEOZONO , VICTORE , EMERITA SEU EMERITO , CUM
DUOBUS FRATRIBUS , STATIANO , CAPITONE ,
SILVANO , STERCATIO , ET CARITONE.

I. B. S.

Ex Hieronymianis.

XXIV JUL.

B

X Hieronymianis , inquam ; sed quoquomodo restituendus , nam eo quo signati Martyres in codicibus referuntur , non est qui ordinem , tum in hisce , tum in aliis turbatum , satis commodè complanet.

Si Hieronymiana rite componantur,

Id ut plane perspicias , trica tibi mecum devoranda sunt. Audi jam Hieronymianorum apographorum textus , ut à Florentino relati sunt. Tra-mitto laterculum vetustissimi Epternacensis : In Armenia minore, Sebasti, Theogenis Aut ego vehementer fallor , aut Sebasti hic non est nomen martyris , sed urbis ipsius Sebastenæ , quam codices alii in Sabatiæ & Sabbaiæ transformaverunt , sensu non magis intelligibili. Etenim in Lucensibus sic habetur : In Armenia civitate , quod ineptum est , natalis sanctorum Sabatiæ , Theozoni ubi siquid dicere voluit scriptor , sic constructio ordinanda est , ut sensus sit ; In Armenia civitate Sebastena, natalis sanctorum Theozoni. . . . Neque Corbeiensis codex exactior est per In Armenia civitate , natalis sanctorum Sabbeiæ , Theozoni In his ad eum modum turbatis , sequentia aequè implexa apprimè respondent ; quod ut clarissimè perspicias , in reliquum annuntiationis in Epternacensi. Post Theogenis sic sequitur : Victoris & aliorum LXXXIII. Romæ Victorini militaris, Aciani, Capitonis, Silvani, Stercati, Athenogeni, Caritonis.

C

hi decem Martyres

2 Contorta sunt omnia. Victor ad Sebastenos omnino spectat , sed alii LXXXIII minimè : sintne ii martyres an milliaria ; infra dispiciemus. Romæ , Victorini militaris , aequè quidquam significat : Victorinus Amiternum reducendus est ; reliqua nomina levigare & combinare conabimur. Lucenses sic post Theozoni pergunt ; Victoris militaris , qui multa tormenta passus est , Emerita cum fratribus II , Statiani , Capitonis , Silvani , Stercati , Athenogine , Caritonis. Habes hic undecim pugiles , binos anony-mos , ceteros novem propriis nominibus expressos. Liceat Emeritam pro nomine martyris accipere ,

& , si ita vis , mutare in Emeritum ut ex laterculo diei sequentis magis patet , inveniemus S. Athenogenem de quo egimus XVII Julii (qui quæ proinde in classe præstatuta omissus est) sociis suis seu discipulis decem admixtum ; ipse fortasse est qui in nostris codicibus Hieronymianis die sequenti notatur sub nomine Agathenis sive Agathoni. Neque hinc procul aberit Corbeiensis ; si interpunctionem dempseris , & id militaris cum Victoris conjungas. Sic ibi post Theozoni ; Victoris militaris , Emeritæ cum fratribus duobus , Statiani , Capitonis , Silvani , Stercati , Athenoginæ , Caritonis. Conveniunt nomina , conveniunt numerus , ut , omnibus ritè perpensis , equidem vix dubitem ; quin nodus , alias inextricabilis , eo vel non absimili pacto solvendus , aut scindendus sit. Plerique Sancti isti in laterculo diei sequentis iterum signati sunt.

3 Rotundus ea nomina , nescio ex quo fonte , ex ipsis edidit collegit Castellanus in notula ad Martyrologium Romanum , disertèque S. Athenogenis discipulos appellavit , hoc ordine : Sebaste , sanctorum Emeriti , Victoris , Melitonis (pro Capitonis) Theozoni , duorum fratrum Emeriti , Statiani , Caritonis , Silvani & Stercatii. Verte citatos Hieronymianorum textus quocumque modo volueris , non nisi hoc vel pari aliqua ratione sensum extendes aliquatenus tolerabilem. Si quaras , cur hoc die signati fuerint S. Athenogenis socii , cum ipso magistro suo eodem die martyrio coronati , cum ipse XVII Julii relatus sit ; facilis responsio est , quod Græcos secuti , eum diem S. Athenogenis martyrio sacrum invenerimus , potius quam XVIII Januarii , ubi cum Baronius collocaverat , ut ibi pluribus explicatum invenies. Respondet autem Castellanus , acceptam hic vigesimam quartam mensis Græci (haud dubiè Macedonici) Lous , qui non cum XXIV mensis nostri Julii , sed cum XVII confundi debuit. Verum in hac qualicumque difficultate explananda equidem laboro minime , longè major superest alia , non facile superanda , si ad omnimodum rigorem exigatur.

E

F

DE

DE SS. MARTYRIBUS EMERITENSIBUS

VICTORE, STERCATIO
ET ANTINOGENO

Ex Martyrologio Romano.

J. B. S.

XXIV JUL.

Res hosce Martyres cum superiori annuntiatione concludere, hic Rhodus, hic saltus est, quem quos apposite excindat, neminem facile reperitum iri existimo. Hoc ipso die sic in Martyrologio Romano expressissime annuntiat: Emeritæ in Hispania, sancti Victoris, viri militaris, qui cum duobus fratribus Stercatio & Antinogene in persecutione Diocletiani per diversa supplicia martyrium consummavit. Agnosco textum, ejusque genesis & analysim me novisse testari possum. Sic primus scripserat (quod sane pridem miratus sum) auctor Romani parvi: Apud Emeritam Hispaniæ, Victoris militaris. His non contentus Ado plusculum adjunxit hoc modo: Apud Emeritam Hispaniæ civitatem, natalis S. Victoris militaris, qui cum duobus fratribus Stercatio & Antinogeno, diversis examinatus supplicii, martyrium consummavit. Ducem perpetuum sequi non dubitavit Usuardus. Hunc vero describens Baronius persecu-

tionem determinavit, & quidem in Annalibus annum se reperisse putavit, quo hi tres pugiles in Hispania martyrium consummaverint, nempe annum 103, ut vide ibi num. 139.

2 Veneror equidem & suspicio auctoritatem Romani parvi (sem veteris ut ipsum vocavit Rosweyda) totiusque ejus progeniei, de qua, dicere liceat, nemo hactenus me melius meritus est; ast unâ fatebor ingenue, primum hunc non fore errorem, quem in eo codice manifestè deprehendi, quique in Adonem, Usuardum & modernum Romanum usque inobservatus gliscere potuit, etiam hodie ibi notabilis; ut proinde, rebus æqua lance perpensis, preferendos omnino censerem codices nostros Hieronymianos, siquidem sales hoc die essent ut plena fides eis tuto haberi posset. Quidquid interim de rei veritate sit, rem omnem exulte retuli, quemadmodum in Martyrologiis signatam inveni, nihil sollicitus de Actis à Tamayo productis, quem satis est nominasse. En ex eisdem codicibus nostris cum Martyrologio Romano collatis, controuersiam alteram.

Difficultas est in hac annuntiatione

B

DE S. VICTORINO MARTYRE
ITEM ALIIS LXXXIII ANONYMIS

AMITERNI IN VESTINIS ITALIÆ.

Ex Martyrologiis.

J. B. S.

XXIV JUL.

C

Larissima est hoc die & nitidissima codicum Lucensium annuntiatione in laterculo Florentini: In Amiternina civitate, milliario LXXXIII ab urbe Roma, via Salutario (pro Salaria) natalis sancti Victorini. In Epternacensi lucis nihil, quin potius tenebræ, unde confusio suboriri potuit; miscet enim sus deque omnia, ut ex relato superius textu abunde constat. Codex Corbeiensis Lucensibus persimilis est: In Amiternina civitate, milliario octogesimo tertio ab urbe Roma, via Salaria, natalis sancti Victorini martyris. Atque hic procul dubio genuinus textus est ex aliis minoribus apographis confirmatus, notanter ex codice contrabito Regniæ Sueciæ, ut

proinde affatim sudet Florentinus ad hæc cum Romano concilianda, si Martyres isti LXXXIII ex Hieronymianis accepti censeantur; quandoquidem ibi & in brevioribus Armeniæ tribuantur; aut si cum Victorino conjungendi sunt. Dicamus potius, ab Adone nescio unde productos, sic eos descripsisse Usuardum, quo modo hoc die celebrantur à Romano, in quo S. Victorinus Amiterninus episcopus ex eisdem suis fontibus ponitur & Septembris: idem an alius ab eo qui hoc die in Hieronymianis refertur, usque adeo exploratum non est: malimus nos hodiernum Victorinum, quisquis is est, loco suo ex citatis codicibus servare, atque unâ adjungere classem alteram undecumque desumptam, quidquid dubium non nullis sit, an non ex mera jam satis indicata confusione proficiatur.

DE

DE S. VINCENTIO MARTYRE

ROMÆ VEL TIBURE.

J. B. S.

Ex Martyrologiis.

xxiv JUL.

E hoc sancto Martyre cursum meminimus die precedenti, eum ex Hieronymianis, in quibus ibi signatur, huc ex aliorum majori numero auctoritate remittentes. Incipimus igitur ab antiquiorum istorum codicum annuntiationibus, quos inter vetustissimus Epternacensis sic eo die legit: Romæ, Vincentii: Lucensis; Romæ via Tyburtina mil. xviii, natalis S. Vincentii, quem Notkerus plane secutus est: Corbeiensis habet: Romæ via Tiburtina, miliario nono decimo, natalis S. Vincentii martyris, quo modo etiam legit Corbeiensis brevior. Atque hæcenus vetustiores isti codices, in eo solum diversi, quod Romam aliqui distinctius enuntiant, alii locum remotiorem designent. Inter contractos Rhinoviensis cum Epternacensi convenit, uti & Richenoviensis, Augustanus, Labbeanus & alii, in quo tanta difficultas non est, cum ea Romæ ipsi facile tribuantur, quæ in vicinia gesta sunt. Id miror maxime, à Romano parvo totaque ejus progeie, atque adeo & à Romano hodierno in hunc diem transferri Sanctum, ut ex iis quæ in Observatione ad Usuardum diximus, apertissime constat.

In Martyrologiis notissimus est,

B

2. Habes istic annuntiationes laudati Romani parvi, Adonis & Usuardi inter se collatas (Florentis enim seu Bedæ, nec proinde Rabanus, nec etiam Wandelbertus de eo meminerunt) cum vero memoratur, quod de Sancto unicam superest monumentum, nempe ecclesia Tiburtina S. Vincentii, verosimilime, teste Baronio, de hujus nomine sic appellata, quidquid multi aliter credant; neque eo retrahi posse videtur Vincentius Portuensis, qui xxiv Maii colitur, multo minus celeberrimus martyr in Hispania; neque ex tot aliis synonymis Italici aut extraneis aliquis; Tibure tantum procul martyrio affectus; neque demum Vincentius alter Romanus, qui cum Eusebio, Pontiano & Peregrino xxv Augusti coronatus est. Recentiorum Martyrologorum annuntiationes huc congerere, opera pretium non existimavi, ubi fontes patent, ex quibus sua hausisse ceteros certissimum est. Porro an ultra an citra Tiburim passus sit, frustra modo quaesieris, dum Acta ipsa, siqua unquam existerint, plane interciderunt, ut quis Martyr iste fuerit, aut sub quo tyranno palmam consecutus, alia oblivione sepultum, fateri necesse sit.

B

DE SANCTIS MARTYRIBUS

HYMENÆO ET CAPITONE

Ex Fastis Græcis & Martyrologio Romano.

J. P.

DIE XXIV JULII. C

Cygraphum nostrum, excerptum ex Menais Mss. bibliotheca Ambrosiana Mediolani f. O n. 148 à Novembri ad dimidium Augustum, duos hosce Christi Pupiles ita annuntiat: Ἀδελφίς τῶν μαρτύρων Ἰμεναῖος καὶ Καπίτων. Certamen sanctorum martyrum Hymenæi & Capetonis. Et mox adscribitur manu Henschensi Turinense utrumque. Plus non habet Synaxarium collegii Claromontani Parisiis seu Sirmondi; quod pro Καπίτων scribit Καπίτων. Plusculum tradit Synaxarium Devonense seu Petri Francisci Chiffleii nostri, mortis genus exhibens his verbis: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ὄσιος Καπίτων ἔϊφει πλ. Eadem die (xxiv hujus) S. Capiton gladio peremptus. Cui hoc distichon accinitur: Ψυχῆς μὲν ὄμμα παντεπόση Δεσώτη Τείνης Καπίτων, πέν τεράχλων ᾗ ἔϊφει.

E Fastis Græcis, ubi versiculis honorantur,

Domino intuenti cuncta tendit Capiton Mentis oculum, sed ictui gladii caput.

F

2. De S. Hymenæo ibidem leguntur ista: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ὄσιος Ἰμεναῖος ἔϊφει πλ., ut transcripti supra de S. Capitone, addito sequenti disticho: fuerit hi Martyres.

Ἐχαίρειν Ἰμεναῖος ἦκων πρὸς ἔϊφον, ὡς πρὸς Ἰμεναῖον ἦκων νυμφίος. Lætus Hymenæus ensis ad pœnam venit, Ut ad hymenæum progredi sponsus solet.

Notissimum est, vocem hymenæus, in qua hinc luditur, significare nuptias. Menologium ex interpretatione Cardinalis Sirleti, à Canisio editum, ambos Martyres hoc die consignat: unde in Martyrologium Romanum transcripti sint; sed utrobique Menei nomen pro Hymenæo exaratum legitur. Nihil interea suadet, à nostra lectione recedere, quam alteri isti anteferimus, tamquam sinceram ac genuinam. Ceterum quæ ad aetatem, palestram, aliaque adjuncta pertinent, incomperta habemus.

DE

DE S. PAVACIO EPISC. CONF.

CENOMANIS IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. E. S.

§ I. Ætas, cultus, reliquiarum primæ translationes, & Acta.

SEC. IV.

Quæ circa
xiatam am-
bigua erant,

B

DE primis duobus sanctis episcopis Cenomanensibus Juliano & Thuribio jam pridem ætæ ad dies ipsorum natales xxvii Januarii & xvi Aprilis, ubi de eorum gestis alia referri non potuerunt quam qua suggererat tenuitas materia, nec à Covassero nec à Bondonero, notissimis istius urbis historicis, multum amplificata, nedum illustrata. Neque post varios Majorum nostrarum motus, ipsorumque eruditorum Cenomanensium conatus, eo perducere res potuit, ut de primis urbis ipsius apostolis fustiora aut solidiora obtinerentur, ad primorum seculorum elucidationem conducenda, quidquid Joannes Morellus Lavallensis, academia Parisiensis doctor theologus & Cenomanensis canonicus, in Nomenclatura seu Legenda aurea pontificum Cenomanensium vetustissimos codices allegaverit. Puriorum fontem aperire visus est, sed & ipsum satis sterilem Mabillonius, dum anno 1682 Analectis suis inseruit; Nomina vel tempora vitæ justorum vel injustorum pontificum Cenomanis in urbe degentium, quorum partem; quæ ad priores episcopos pertinet, dudum Ms. ad nos miscrant laudati Cenomanenses, ex qua quæ ad S. Pavacium spectant, cum Mabillonii editione contulimus.

ntemque in
hoc opere pri-
dem explicata
sunt.

C

2 Historiam istam in suis principiis eatenus satis confusam, ut pridem notaverat Henschenus agens de S. Thuribio ad xvi Aprilis num. 5, & S. Pavacium sec. iv diserte innotens, elucidare aggressus est Papebrochius; occasione S. Innocentis seu Innocentii, octavi Cenomanensium episcopi, ad xix Junii, nempe tomo III à pag. 854, ubi Commentarium prævium eo dirigit, ut tam ipsius S. Innocentii quam decessorum episcoporum chronologiam ad calculos paulo justiores reducat; § II SS. Liborii, Pavacii & Thuribii tempora, ex Severi & Gregorii de primis Galliarum apostolis sententia, sic determinans, ut cum totis jam quinque lustris, quibus ea edita fuerunt, nihil accuratius prodierit, us que ibi stabilita sunt, hætenus in hærendum censeamus, neque proinde hic repetenda sint qua de S. Pavacii gestis, ex jam dicta Mabillonii editione, eo loco Papebrochius abunde discussit, titulos ipsos de temporibus Maximini & Aureliani imperatorum, ceteraque de ordinationibus, de ecclesiarum consecrationibus, de censu luminarium ceræ & olei ita explicans, ut ea omnia pro insertis hic haberi cupiamus: inde & ætatem accipe, eamque ita fige, ut verosimiliter ordinatus fuerit S. Pavacius anno ccciii, xxii Augusti, federit annis xlvi, obierit xxiv Augusti (lege Julii) cccxvi. Cultum modo & Acta qualiacumque prosequamur.

3 De Sancti cultu dubium prorsus nullum relinquatur, nam & in vetusto Calendario Cenomanensi Julii Tomus V.

nensi, quod penes nos est, diserte signatur, uti etiam in Martyrologiis atque Officiis ecclesie Senonensis, ut videre est in Breviario anni 1625; & reliquia ejus ad varia loca translata, semper venerationi exposita sunt: ab Aldrico quidem ritu solenniiori, ut habes in instrumento relato xvi Aprilis, ubi de S. Thuribio, qui cum decessore S. Juliano & successore S. Pavacio in altari senioris ecclesie decenter & rationabiliter collocatus est; atque ibi notanter exprimitur corpus S. Pavacii jam dictæ urbis tertii episcopi & prædicatoris optimi. Etiam aliter sanctum Pavacium conjungit Florarium nostrum Sanctorum Ms. dum hoc die ita annuntiat: In Paderborna, depositio SS. episcoporum Cenomanensium Pavacii, Thuribii & Gundanisoli. De hac annuntiatione ætæ ad dictam diem xvi Aprilis; ubi S. Thuribius cum Pavacio Paderbornæ adscribitur etiam in Ujuardis Colonienfibus; ubi tamen Cenomanis tribuuntur. Id verum est, Wernerum Rolewinck lib. 3 de situ & moribus Westfalorum cap. 8, pag. 176 scripsisse, quod Radueradus solenniter translulerit corpora SS. Liborii, Pavacii, Turibii, Gundanisoli epp. Cenomanicæ civitatis ad suam ecclesiam, cum multa gloria miraculorum.

Pater cultus
ex Officiis &
Martyrologiis

E

4 De S. Liborio die præcedenti explanata res est; non ita de aliis conveniunt Cenomanenses, quidquid in Monumentis, Calendariis, Breviariis & Sancluario Paderbornensibus SS. Thuribii Pavacii & Gundanisoli memoria à multis seculis recolat, idemque de S. Pavacio asserat noster Joannes Velde in Fastis Westfalici Mss., Wernerum sese sequi aperte professus: At qualicumque fuerit ea translatio, cum ipsa Liboriana conjungenda omnino videtur. Habe hic modo textus ipsos Ujuardorum Colonienfium seu Edit. Lubeco-Col. & Greveni. Sic illa: Cenomanis, depositio sanctorum Pavacii, Turibii & Gundanisoli episcoporum & confessorum, inserit Grevenus hæc verba, præfatæ urbis. Molanus Pavacium Liborio conjungit die præcedenti. Nulla alibi, quod sciam in Fastis paulo antiquioribus S. Pavacii memoria; Saussayus elogium adjunxit, sed Sanctum ipsum male Pavacium appellavit. Sic ad hunc diem loquitur: Ipso die Cenomanis, S. Pavacii episcopi & confessoris, qui tertius sedis ejus antiites omnem civitatem hanc ac circumjacentem regionem, adhuc spurcitiis gentilibus magna ex parte inquinatam, prorsus ad Christum convertit; primutque clericos ad communis vitæ rationem sua in diocesi adduxit; editisque tot miraculis quot sanctissimæ vitæ actibus, glorioso exitu munus episcopale absolvens; stolam gloriæ in cælis recepit à Domino.

in quibus enim
S. Liborio;

F

5 Nihil istic de translationibus, quas mirum alii que est Saussayum ignorasse: Westfaliam autem, nisi translatis non dicitur.

Y y

AUCTORE
J. B. S.

non adeo aperte exprimant Ufuardi Colonienfes, certe satis infinuare videntur, dum ad Florarii nostri Ms. exemplum tres Sanctos Cenomanenfes uno die conjungunt. Quam vero aut quantum partem ipsorum possideant Paderbornenfes, mihi quidem conjicere integrum non est: id certum videtur, translationem istam, ut jam dicebam, cum Liboriana connectendam, ut uno eodemque tempore sacra ea Lipsia in Westfaliam deportata fuerint, anno nempe Hludovici pii imperatoris 24, ex quo Augustus nominatus est: ut sit anno Christi 837. Et vero brevior translationis S. Liborii historia, ut olim à Bollandò observatum est, multas aliorum Sanctorum reliquias, unà cum S. Liborii corpore Paderbornensibus à S. Aldrico datas, tradidit, ut vide ibi num. 16. Qui aut qua causa factum sit ut Gündansolus, Cenomanis de cetero ignotus, aliis accesserit, id vero est quod minimè hactenus explorare potui, ut neque proinde licuerit reliquis Sanctis eum annumerare, uti in Prætermissis superius dictum est.

Translatio
anni 840
certissima est.
B

6 Porro quamcumque demum sacram S. Pavacii reliquiarum partem cum S. Liborio Paderbornam translata dixeris, ex indubitatis monumentis colligitur, longe potissimam corporis ejus partem apud Cenomanos relictam fuisse, qua corpus ipsum appellari poterit, utpote quod tribus post annis S. Aldricus ipse in cœnobium S. Salvatoris, à se non procul Cenomanis conditum, solenniter transfulerit, cujus rei instrumentum adduxit Baluzius Miscellaneorum tom. 3, pag. 111 in hunc modum: Anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi MCCCXL, Indictione III, anno vero imperii Hludovici piiissimi Augusti XXVII, & anno VIII Aldrici, hujus parochiæ episcopi atque hujus cœnobiai fundatoris, VII videlicet Iduum die, solenniter translatum est à præscripto episcopo & ab aliis episcopis & sacerdotibus, & reliquis sacris ordinibus corpus S. Pavacii & brachium dextrum S. Liborii in hanc S. Salvatoris ecclesiam, hucque in nobilissima urna decenter à præfixis episcopis & sacerdotibus, subsequantibus signis humatum, quorum precibus ab omnibus petimus liberari malis, & cunctis frui æternaliter bonis, ipso auxiliante, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

C
Vita prout
eam edidit
Boscius,

7 Et hæc quidem postrema translatio dicenda est, cujus memoria ex monumentis Cenomanensibus hactenus erui potuerit; de posterioribus, magis obscuris, utpote Normannorum grassationibus implicatis, agemus parágrafo sequenti, ubi pauca de vulgari Sancti Aclis hic præmiserimus. In variis ecclesiis ea olim lecta fuisse atque in Officiis ecclesiasticis hodieum recitari, indubitatum est, in his præsertim ad quas reliquia pervenerunt, aut certe cultus aliquis, quemadmodum de causa stabilitus fuit, quemadmodum me docuit sapius hic laudandus vir Clar. R. D. Le Benf canonicus & succentor ecclesiæ Antissiodorensis, de S. Pavacio optime meritus, dum ad repetitas instantias meas nonnulla disquisivit, in subjucenda Vita appendice commodius discutienda. Ad Aclum autem ista, seu potius Vitam quod attinet, testatur ipse, eandem plane passim ubique in Officiis ecclesiasticis circumferri, nempe meram miraculorum paucorum collectionem, quam ex Amberti cœnobio olim typis edidit Joannes à Bosco monachus Celestinus, hic à nobis, cum nusquam alia exstet, de integro recudendam.

8 Quo demum seculo aut à quo Vita ista coagmentata sit, frustra modo quaesiveris, ex toto contextu facillime conjicies, meram esse, ut dixi, miraculorum recensionem, qua qua satis fide nuntatur, eque incertum est. Principium ex populari traditione, receptiorique olim de Gallia apostolis historia omnino coaluit; cui finis apposite correspondet, testante nescio quo Deodato, Se, jubente domino Liborio... magna parte descriptisse, qui nempe Liborius, ejus patronus ecclesiam prædicam, Cenomanensem, sanctè ac piè devotèque rexerit à tempore Valeriani usque ad Constantinum Imperatorem, qua vulgi opinio est hodie non facile admittenda. Boscianam istam editionem contulit Henschelius noster cum paulo auctiori ejusdem Vita exemplo in codice Ms. Regna Suecia, cujus additamenta præcipua uncis inclusa observabis, nihil magnopere ad historia puritatem conferentia: Annoiationibus patendum censui, cum exordium, quod solum ad historiam pertinet, jam à Majoribus nostris restitutum dixerim, cetera vero sic explicata sint, ut majori illustratione minimè indigeant. Ad alias translationes progredimur.

D
mera est mi-
raculorum
series.

§ II. Aliæ reliquiarum translationes; præcipua ad Castrumrainardi.

Quam proximè retulimus sacri S. Pavacii corporis seu reliquiarum translationem, mihi plane est, factam eam putasse Tillemontium ad Castrumrainardi per-
Cenomanis ad Castrumrainardi in Vastinium, id enim à sensu relatorum verborum plane alienum est, præterquam quod ridiculum sit asserere, translatas fuisse reliquias ad locum innc necdum existentem in rerum natura. Etenim castrum illud esse non potuit ante conditorem suum comitem Rainardum, alias Reginardum, à quo indita ipsi appellatio; hic vero scitur non vixisse ante seculum decimum, notissimus in Chronico S. Petri Vivi, auctore Clario, apud Acherium tomo 2 Spicilegii à pag. 726. Ut certum itaque statuendum est, sacrum S. Pavacii corpus ante seculum X jam ad Castrumrainardi deferri non potuisse. Unde porro, quo anno, & qua ratione eo pervenerit, id vero anigma prope est, quod nemo explicuit hactenus, neque mihi promptum esse definire; ultro & libens agnosco: id tamen ad rei elucidationem conferre conabor, quod nec Corvasserius nec Bondonetus scivisse videntur, dicturi procul dubio; si ad eorum notitiam pervenisset.

E

Unde, quando
& quomodo
ad Castrum-
rainardi per-
venerint,

F

10 Ita primus Cenomanensis historicus Gallicè non docu-
scripsit pag. 86, qua Latina verso: Corpus erant scripto-
jus primo depositum fuit in ecclesia Praten- res Cenoma-
si, apud decessores suos; deinde translatum nenses.
ad S. Juliani tempore Aldrici XXIII episcopi Cenomanensis: demum, sive Deo ita volente, sive ob bella Anglorum & Normannorum, provincie templa expilantium, & sacra ac pretiosa quæque profanantium, ad Castrumrainardi, diocesis Senonensis deductum est, ubi hodieum summa veneratione à populis frequentatur, ob multiplices gratias ibidem ejus intercessione quotidie impetrari solitas. Vides hic rem satis implexè delibatam, quam alter intactam reliquit, nihil habens quo explicationem redderet, tacià etiam translatione anni
840,

A 840, ab utroque haud dubie ignorata. Ab Angelis ablata, aut in Angliam deportata fuisse S. Pavacii reliquias, vulgi traditione aliqua perpetuata, audire aliquando potuerit Corvasserius; quod contigisse oportet, Normannis Gallias saepe infestantibus sub finem seculi IX aut sub decimo initium: certe ex Anglia rediit, docet diploma Lotharii regis datum anno 958 apud Mabilonium seculo 5 Benedictino pag. 245, in hac uerba:

Ex Anglia in Franciam rediit, docet diploma anni 958:

II Lotharius Dei gratia Francorum rex. Notum fieri volumus fidelibus nostris, quod Burchardus miles, filius Alberici ducis, adiit serenitatem nostram obsecrans, ut quoddam monasterium, quod ipse constituerat de consensu Hildegardis uxoris ejus, & de consilio Theobaldi domini de Centumliis fratris ejus, super Sequanam fluvium, prope Briacum in honore Domini Salvatoris, ad collocandum, servandum & colendum corpora sanctorum Paterni martyris & Pavatii confessoris, quod ultimum corpus ex Anglia attulit cum aliquibus religiosis, quos avunculus ejus rex Aedredus ei dederat de cenobio de Perfora, ut stabiliarentur & servirent Deo in dicto monasterio sub professione regulæ S. Benedicti, & nos in perpetuum stabile & firmum fore concederemus, & nostræ majestatis vigore corroborarem quæcumque eidem loco largiebatur de bonis suis sine advocacione. Cujus petitioni annuendo &c. Datum in palatio Lauzduni Clavati, apud monasterium S. Joannis x Decembris, anno v regnante Lothario rege gloriosissimo; qui ipse est annus Christi quem notavimus 958, quo jam S. Pavacii reliquia in Franciam redierant.

neque ista aliterius quam Cenoman. episc. dicenda.

12 Hisce plane consonat Clarus pag. 725. Hunc autem Pavacium confessorem alium esse à Cenomanensi, nihil est quod suadere possit, quidquid Benedictinus aliquis, infra conveniendus, aliter senserit. Fatentur Cenomanenses ipsi, sacrum corpus nec apud se superesse, neque in eo monasterio ad quod à S. Aldrico anno 840 translatum est: nulla usquam ejus mentio facta scitur toto reliquo seculo nono: reviviscit quodammodo ejus memoria in citato diplomate apud Braiacum anno 958: scitur ex cenobio Braiacensi, violenter ablatum, depositum fuisse in turri Senonica à Rainardo comite; scitur postea restitutum ex toto aut ex parte: scitur modo celeberrimè coli atque ab immemorabili cultum fuisse in Castrorainardi: dubium igitur esse non videtur, quin idem omnino corpus, sive integrum sive pro majori saltem parte in isto castrò hodie conservetur, ut ea causa Pavacius duplicandus non sit. Quod aiunt monachi Ferrarienses apud Morinum in historia Vastinensi pag. 788, caput beati Pavacii ibidem asservari, id etiam verum esse potest, saltem de aliqua ejus portione: quin & Senonis & alibi fortasse partes alia reperientur, quemadmodum Paderbornam antea cum S. Liborii corpore, abportatam aliquam diximus. Hac modo paulo clarus, saltem quoad fieri poterit, exponenda sunt.

Ad Castrum rainardi deduci non potuerit ante sec. X,

13 At primum candide profiteor, magnam, prope dicerem omnem operam huc contulisse laudatum jam à me R. D. canonicum Le Bens, per litteras non semel consultum, ut è labyrintho isto me extricandi planam aliquam viam monstraret, exquirendo præcipue ab ipsis Castrorainardensibus, sanctorum pignorum possessoribus eximisque cultoribus, à quo, qua occasione, quove tempore

thesaurus iste S. Pavacii ad ecclesiam suam delatus fuisset. Verum spe mea frustratus sum: reposuit ipse, post susceptam meo gratia eò excursionem, consultumque Priorem & vicarium, tantam illis istorum ignoracionem, ut ab angelis ad se deportatum existiment loci incote, qui ad fontem oppido vicinum, qua Antissiodorum iter, confederunt; quasi ad Deum in machina recurrendam sit. Id saltem certissimum esse oportet, istuc nec per homines devenisse, priusquam castrum, ut supra dicebam, is, unde nomen sortitum est, condidisset, cum vero ipse anno primum 999 è vivis excesserit, evidentissime deducitur, non nisi annis ante aliquot castrum extraxisse in quod sacra pignora reciperentur.

14 De Rainardi comitis obitu restem habemus cum eò precitatum jam non semel Clarius Chronicum sub titulo prædicti anni 999 pag. 737 ex quo totum paragraphum describo. Sic ibi habet: Igitur Rainardus comes vetustus sanctæ Columbæ abbatiæ tenens in beneficio, plurima ei abstulit, retinens in usus proprios. Similiter cenobium sanctæ Faxæ virginis, quod in dominio habebat, multis modis adgravavit, nec non & abbatiæ sanctæ Mariæ Virginis destruxit quantum potuit; in cujus possessione castrum quod Joviniacus dicitur, firmavit. Aliud vero Castrum construxit in terra Ferrariensis cenobii, quod ex suo nomine CASTRUM RAINARDI vocavit. In parte vero quadam ipsius urbis turrim maximam ædificavit: sicque intentus cotis hujus seculi SENEX ET PLENUS DIERUM OBIT, sepultusque est in basilica sanctæ Columbæ virginis, cui ejus filius Frotmundus successit. Appellatur infra ab eodem Clario Frotmundus iste comes natus ex mala progenie, cujus filium Rainardum alterum nequissime se gessisse ex subsequentiis manifeste datur intelligi; quæ ad specimen Rainardi vetuli, filii & nepotis dixisse, hic satis sit.

cum eò precitatum jam non semel Clarius Chronicum sub titulo prædicti anni 999 pag. 737 ex quo totum paragraphum describo. Sic ibi habet: Igitur Rainardus comes vetustus sanctæ Columbæ abbatiæ tenens in beneficio, plurima ei abstulit, retinens in usus proprios. Similiter cenobium sanctæ Faxæ virginis, quod in dominio habebat, multis modis adgravavit, nec non & abbatiæ sanctæ Mariæ Virginis destruxit quantum potuit; in cujus possessione castrum quod Joviniacus dicitur, firmavit. Aliud vero Castrum construxit in terra Ferrariensis cenobii, quod ex suo nomine CASTRUM RAINARDI vocavit. In parte vero quadam ipsius urbis turrim maximam ædificavit: sicque intentus cotis hujus seculi SENEX ET PLENUS DIERUM OBIT, sepultusque est in basilica sanctæ Columbæ virginis, cui ejus filius Frotmundus successit. Appellatur infra ab eodem Clario Frotmundus iste comes natus ex mala progenie, cujus filium Rainardum alterum nequissime se gessisse ex subsequentiis manifeste datur intelligi; quæ ad specimen Rainardi vetuli, filii & nepotis dixisse, hic satis sit.

E

15 Id nobis querendum est potissimum, Rainardusne ille Vetulus, an alter nepos, S. Pavacii reliquias sibi vindicaverit. Braiacum seu Brayam certo delatas narrat etiam Clarus, ut dixi pag. 725 dum ait, Burchardum & Ildegardim ibi extruxisse cenobium monachorum in sua hereditate, in honore Domini Salvatoris, deferentes illic corpora SS. Paterni martyris & Pavacii confessoris. Id contigisse anno 958 supra ostensum est, ut ibi ad aliquod tempus S. Pavacii corpus quiescisse oporteat. Audi modo Clarus pag. 726: In illis diebus erat quidam miles, Boso nomine, raptor fortissimus, versutusque moribus, qui ingressus in munitiunculam domni Burchardi apud Braiacum, deprædatus est cunctam provinciam, vivente adhuc Ildegarde uxore suprascripti Burchardi. Igitur Rainardus comes indignatus super hæc, incendit munitiunculam ipsam, capto Bosome cum basilica nostri Salvatoris, deferens inde reliquias ecclesiæ cum corporibus sanctorum Paterni & Pavacii in turrim Senonicæ civitatis. Postea vero reddidit ea per deprecationem Tetbaldi comitis, sub cujus dominatione idem locus esse videtur.

Quomodo eò pervenerint rhodus & salus est

F

16 Atque hic ultimus locus est quo de prædictis reliquiis meminerit Clarius, nihil postmodum toto limes Rainardus reliquo Chronico de ipsis memorans, ut proinde de ex eo distincte erui nequeat, à quo demum ex monasterio Braiacensi (siquidem eò integræ relictae sunt)

Yyyz

(sunt)

AUCTORE (sunt) ad Castrum Rainardi fuerint perducere, quod I. B. S. tamen eo circiter tempore contigisse necesse est. Neque vero ullus rei istius gerenda aprior videtur iam dicto vetulo Rainardo, quem inter impios Clarius non semel connumerat, ut pag. 729, ubi Anastasium Senonensem archiepiscopum multam persecutionem sustinuisse ab impiis tradit; Rainardus namque, inquit, comes Vetulus semper contra Deum & contra ipsum contentiosa egit, multas injurias inferens &c. Qui hujusmodi praconis exornatur, capax sane censendus est, ut corporis S. Pavacii potissimum partem sibi reservavit, monachis Brasacensibus ea qua visa fuerint restituit, vel ipso latronum beneficio fortasse gaudenibus. Hac mea quidem est & laudati etiam D. Le Besf conjectura, non omnino repudianda, quando in his senobris nihil adduci habemus potius rei explananda opportunius. Nam ad angelorum ministerium identidem confugere, quid est aliud quam supinam ignorantiam fateri?

B
ut probant
varia conje-
ctura,

17 Siquis forte contendat, nec a vetulo comite Rainardo procuratam fuisse S. Pavacii translationem; quae & comitem alium Senonensem assignet, & tempora commodiora, ut hujusmodi translatio fieri possit. Praecipuus, imo fere unicus est Chronica Senonensis auctor Clarius, qui de praedictis reliquiis ultra citraque transportatis meminerit, in ipso Chronico autem nullum tempus determinat cui translatio, quam quarimus, Castrum Rainardi inveniatur, tamen ad finem circiter seculi duodecimi perducendum sit: alioquin vero certissime constat, S. Pavacii corpus in ipso Rainardi castro conservatum fuisse seculo XII, ut ex appendice Aetii subjicienda manifestum erit; verosimiliter itaque conjetimus, per sepe dictum coronatum Rainardum seculum surreptum, forte ab ipsis monachis extorto dono pro magna parte acceptum; certe in eo castro depositum, ibidemque ad hunc diem relictum, sanctorum in honore habitum fuisse, plurimisque claruisse miraculis omnino liquet, quidquid incolarum deploranda seculorum eadem annuare neglexerit.

C
ex veteri
Martyrologio
confirmata.

18 Conjecturam nostram non parum confirmat etiam a seculo nono adjutore Clar. Le Besf parvum aliquod Martyrologium Romanum, cui Castellani ipsius manu adscriptum legit; Cenomanis, S. Pavacii, tertii hujus sedis episcopi, de quo titulus existat parochialis apud S. Salvatorem prope Braium in Bria, ubi & corpus ejus quiescit partem, partim vero apud Castrum Rainardi prope montem Argilium. Atque hinc refellat auctorem Vita S. Paterni anno 1685 edita, in qua pag. 27 & 29, ut ad me scribit D. Le Besf, persuaderi sibi omnino sinit, alium esse S. Pavacium qui Braiaci, ac per consequens in Castrum Rainardi colitur, ab Episcopo Cenomanensi; inquit quod monumenta ecclesiae cathedralis Cenomanensis, nusquam de translatione Anglicana mentionem faciunt: quod si quid evincat, id consequi necesse est, nunquam e Cenomanis ablatas fuisse reliquias, cum id etiam nulla memoret vetera monumenta. Quasi vero non sufficiat, fateri Cenomanenses, sacrum corpus apud se a multis seculis non existere, imo diserte asserere, ad Castrum Rainardi, quacumque demum via vel modo olim perlaxum fuisse: aliis certe argumentis opus est, ut S. Pavacius geminetur. Quia ratione Sancti corpus ipsum dici possint superstites in Castrum Rainardi reliquia, ex jam dicta appendice Aetii subjicienda, necumque colligi dabitur. En modo ipsa quatuordecimque.

V I T A

A Joanne Boscio Caestino ex codice cœnobii Amberti edita.

Collata cum Ms. Regina Suecia.

P R O L O G U S.

Licet omnium Sanctorum veneranda à piis animis reverenter ac dulciter gesta legantur & audiantur; ne quisquam possit, seu legendo, seu audiendo Sanctorum magna, piger aut fide tepidus remanere, ut non alacer ad exempla eorum infirmitatis suae mente discussus festinare contendat, quae laudabilia in divinis operibus, seu imitabilia cernuntur, tacere pavefcimus.]

C A P U T I.

De S. Pavacii ad Cenomanos adventu, variisque ejus miraculis.

Tertius Cenomanicæ ecclesiae fuit episcopus, sanctus Pavacius, Romana nobilitate ortus. Qui disciplinam Apostolorum secutus, ita morum ornamentis florebat, ut cunctis bonis placeret. Erat enim doctrina prudens, nobilitate præclarus, consilio providus, bonitate conspicuus, sermone verax, in commisso fidelis, in interventu strenuus, in universa morum honestate præcipuus; fuit namque prædictus sanctus Pavacius in doctrina Apostolorum sapienter eruditus, & prudenter edoctus, à beato Clemente Petri Apostoli tertio successore, sancto Juliano Cenomanicæ urbis primo episcopo & discipulo Apostolorum adiutor datus: atque cum eo ad prædicandum in archidiaconatus officio directus. Qui post decessum prædicti Juliani sancti, & post obitum ejus successoris, sancti videlicet Turibii, in sede Cenomanica episcopus est consecratus. Populus autem Cenomanicus diligebat eum, quasi animam suam, quia prædicationem & actus suos, signa & virtutes præcedebant.

S. Pavacii
tertio episcopi
Cenomanensis
missis

2 Restituebat ergo suis precibus, in nomine Domini nostri Jesu, cæcis visum, claudis gressum, surdis auditum, mutis loquelæ restorationem. Spiritus immundos ex obsessis corporibus repellerebat, & omnem amaritudinem à corpore humano, per caelestem gratiam aufererebat. Et hæc faciens, ludem hominum fugiebat, & secreta loca petebat. Eo tempore erat quædam matrona nomine Casta in Cenomanico pago valde infirmata, quæ omnem substantiam suam & omnia propria sua, erga medicos expenderat: sed nihil ei profuerat. Cum audisset autem opinionem antedicti sancti Pavacii, & virtutem quam erga infirmos sanandos porticiebat, postulabat ut ejus visitatione frui mereretur. Quæ cum

Sanatur
Casta matrona

A cum semiviva usque ad eum, à parentibus & amicis atque famulis deferretur, fide fisa, ejusque doctrina & virtute explorata, petiit prompto animo, ut ei sanctus Vir sanitatem tribueret. Qui pro ea orans eamque verbis divinis instruens, curavit eam ab infirmitate sua Ipsa autem sana facta, ac ad pristinam sanitatem restaurata, omnes res proprietatis suæ, ei ecclesiæque sibi commissæ legaliter contradidit, atque deinceps in sancta vita degere studuit. Nominatim autem res quas ei tradidit, in gestis pontificalibus inferre esse dignoscuntur. Ideo hæc non inferuntur.

item paralyticus,

3. Sequenti autem tempore, cognita Dei virtute, multi infirmi atque debiles, ad eum venientes, ab eo petunt sibi dari sanitatem, inter quos unus paralyticus veniens, omnibus membris stridens, cepit rogare, ut ejus miseretur, quia omnem facultatem suam in medicos erogaverat, & nullam ab eis medicinam, vel modicam perceperat. Ad cuius miseriam atque gravem infirmitatem, animo & misericordia motus, cepit rogare Dominum ut ei auxilium, pro sua pietate præstaret. Qui & aliquibus diebus juxta sanctum Virum conversans, eumque die noctuque excelsa voce deprecans, prompto animo & fide fesus, postulabat sibi succurrere. Cujus assiduitate sanctus Pavacius motus, cepit inter reliquas orationes etiam sacrificia Deo offerre, & missarum pro illius infirmitate solemniter celebrare.

quidem sapienter instruit.

4. Quadam autem die dum hæc agerentur pro eo, liberatus est Dei nutu, meritis sancti Pavacii, antedictus paralyticus ab infirmitate sua. Ut autem se cognovit liberatum à sua infirmitate, dedit laudem Deo, qui sancto suo Confessori hanc coronam virtutis, & talem atque tantam curationis contulit gratiam. Sciens autem quia à nullo neque à divite neque à paupere aliquid accipiebat, quia secundum Domini jussionem gratis omnibus se petentibus dabat, occultè prædictus infirmus obtulit sancto Pavacio aliquid, non quod cupiditati, sed sanctitati conveniret. Quod cum nollet accipere, volebat se ad pedes ejus, deprecans atque conjurans, ut parvam ejus suscipere dignaretur munusculum. Perpendens autem sanctus Pavacius nomen Dei sui, & ex terribilibus sacramentis unde præcatus est, suscepit munusculum ejus, ne spernere videretur nomen Dei sui, per quod adjuratus est. Cui & majora dona largitus est, & Domino Jesu Christo diebus vitæ suæ servire præcepit, & qualiter ei servire deberet, sapienter instruxit. Hæc autem nota facta sunt per totum pagum illum, sive per alias regiones, & omnes credentes in fide confirmati sunt, & Deo gratias egerunt.

Immanens draconem,

5. Et illi qui perfectè adhuc non credebant, ad perfectam fidem conversi sunt, & credentes laudabant Dominum ac magnificabant, qui talem potestatem dedit hominibus. Sequenti autem tempore, magna pestilentia orta est in prædicto pago Cenomanico, & inter reliqua infinita mala, quidam draco exoritur, qui homines comedebat, & pecora diversi generis deglutiebat. Cujus timor tantus in populo inolevit ut nec etiam usque ad quinque milliaria, in locis in qui-

bus insistere solebat, manere homines, aut conversari auderent. Hinc autem factum est, ut vociferantes viri & mulieres, senes & parvuli, ad sanctum Dei Pavacium confugerent, & flexis poplitibus vociterantes dicerent: Adjuva nos Pastor bone, & misertus esto nostri, quia nisi nobis succurreris, peribimus à dracone: qui omnia nostra devorat, & nos ad devorandum insequitur. Quorum precibus & clamoribus, atque ululatibus sanctus Pavacius motus, deprecatus est Dominum Deum suum, ut succurreret populo sibi commisso, ne periret à dracone. Serpens namque prædictus draco magnus erat, & de ore ejus flamma ignis ebulliebat, ita ut arborilla & reliqua in transitu suo combureret.

Cenomanos infestantem

6. Cinctus ergo fide Vir Dominus, cepit ire quo draconem perdere homines & jumenta cognoverat. Erat enim indutus antedictus sanctus Pavacius lorica justitiæ, & galeam salutis gerebat in capite, & scutum fidei ante se ponens, gladium Spiritus ac verbi divini ferebat in manibus. Et his armis non terrenis, sed spiritalibus ornatus, ad debellandum draconem incedebat. At ubi signo Crucis protectus, obviam ei venit, & flammam de ore ejus exeuntes, illumque præcedentes, ac arborilla & ramos arborum incendentes prospexit, in viam per quam ad quemdam fontem ire solebat, virtute Dei armatus accessit. Cum autem serpens ille magnus memoratum sanctum Pavacium vidisset, ad devorandum eum citato gressu ire cepit, cum autem ad illum appropinquaret, & ad devorandum eum se erigeret, nihil timens sanctus Pavacius, accepit stolam suam quam super humeros ritu sacerdotali ferebat, cum qua & Domino ministrabat atque sacrificabat, eamque injiciens in collum draconis, alligavit eum, & adjuratum quasi mortuum, jacere in prædicta via fecit, magnitudinem vero ejus, hic non descripsimus, sed tantum mensuræ æstimationem memoravimus, quia picta erat in domo episcopali, in nostra urbe constructa.

B

7. Erat autem longitudo ejus, cubitorum decem, & grossitudo ejus eminens valde. Derelinquens namque sanctus Pavacius ipsam serpentem in prædicta via alligatum, ivit post fratres, & vocavit populum, quos secum primo voluit ducere, ne aliqua calliditate serpentis deviantem vel perirent. Ut autem cognovit populus iam dictum serpentem ita alligatum, ut nulli jam nocere valeret, Deo gratias agens, currebat post Pontificem, ut Dei magnalia videret. Tunc sanctus Pavacius, recepta stola sua conjuravit serpentem, ut nulli amplius noceret, sed terram intraret. Cum autem videret populus eum vinculis absolutum, timuit valde, ne super eum irrueret, eumque devoraret, & cepit paulisper recedere. Quibus sanctus Pavacius aiebat: Nolite fratres, nolite fugere, non est necesse vobis eum timere, quia licet mea stola, ac meis vinculis sit absolutus: vinculis tamen divinis ita est constrictus, ut nulli deinceps nocere valeat. Videns tamen sanctus Pavacius populum trementem ac paventem, oravit Dominum, ut aperiret terra os suum, & deglutiret serpentem. Exaudite sunt ergo preces ejus, & aperuit terra os suum, & deglutivit serpentem illum magnum, sicut

Sancti prædictus terra absorbet.

EXEDIT.
BOSCH.

Dathan & Abiron in conspectu populi Dei sunt deglutiti, & amplius serpens nusquam apparuit. Tunc fecit sanctus Pavacius sermonem ad populum, dicens: Hæc, fratres carissimi, & alia multa quæ patimur, pro peccatis nostris scitote ingruere.

hinc apposta

8 In ista enim vita, si Dei servitium delectat, divitias terrenas debetis contemnere, & spirituales appetere, dicente [Domino: Quærite primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adjicientur vobis.] Si verè fratres divites esse cupitis, veras divitias amate, & ad cælestem patriam quanto citius properate. Vestras itaque divitias commendate illi, qui vobis eas integras illibatasque in cælesti regione restituet, in qua vobiscum jugiter manere possint. In ista enim vita, si vos divinum volueritis implere sermonem, quasi hic expensæ, ibi vobis multiplicatæ reddentur. Omnis quippe delectatio futuræ vitæ reservata, non perditur, sed melior efficitur. Si autem ista vita centum tendatur annorum spatiis, in die ultima statim videbitur non fuisse, ac sine memoria, hospitis uno die apud vos manentis, vestigia vix reliquisse. Illa autem vita manet jugiter, perseverat instanter, annis quoque labentibus virefcit & pullulat; & inde renovationis sumit initium unde finis præsentis accipitur. O verè sancta voluntas & omnium bonorum intentio experta: quæ hujus tam formosæ vitæ amore non capitur. Qui non timet istam vitam tradere morituram, & illam accipere quæ penitus perire non novit, in qua delicæ, & delectationes, & divitiæ, & gaudia sic inchoantur, ut terminum nesciant; sic principium capiunt, ut penitus finire non possint. [Qui hujus tam præclaræ vitæ amator esse voluerit, non solum istam perdet sed & illam non inveniet, verum etiam ut jam à perpetua morte capitur & tenebris, in qua est jugis flamma, perseverans tribulatio, & reliqua mala quæ sequuntur.]

B

ad suos admonitio.

C

9 Quibus auditis, populus prostratus in terram, oravit eum dicens: Adjuva nos, Pater, ne in hanc incidamus, sed ad cælestem patriam, unâ tecum tendamus. Quo audito, lætatum est cor ejus in Domino, & gratias egit Deo, qui salvat credentes, & corda fidelium illuminat. Quibus libentissime respondit sanctus Pavacius dicens: Iustum est, fratres, ut lux à mortali mundo discedens, ad nostras mentes immortales accedat, & mentes in tenebris conversantes illuminet. Amplitudo vero nostræ obedientiæ, & bonæ voluntatis, Dei gratia est, non nostra: qui & illuminat abscondita tenebrarum, & manifestat consilia cordium. Beati estis, fratres omnes, qui obedistis voci Domini Dei dicentis: Venite ad me omnes qui laboratis & operati estis, & ego requiescere faciam vos. Tollite jugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est, & onus meum leve est, & cetera quæ sequuntur. Talibus & his similibus exhortans fratres sæpissimè, multos ad Christum ita convertit, ut omnia sua dereliquerent, eique & ecclesiæ sibi committæ cuncta sua traderent, & in ea unâ cum reliquis communem vitam, exemplo Apostolorum eorumque discipulorum ducentibus, san-

ctè & communiter ducerent. O fratres dilectissimi, quam bonum est & quam jucundum habitare fratres in unum, canebat B. Pavacius continuis laudibus.

D

CAPUT II.

De aliis miraculis, obitu & sepultura.

Currenre autem tempore, erat quidam vir in prædicta Cenomanica patria, nomine Benedictus, nobilis generè, cui erat uxor ex profapia & genere principum, nomine Lopa: habebant enim varias & diversas possessiones, repletas omnibus bonis & innumerabilibus divitiis accumulatas. Erantque eis duo gemini filii, forma elegantes, & specie decori, vultu amabiles, & ingenio agiles. Quos prædictus pater & antedicta mater, ita amabant: ut nec adversum quid eis facere, aut dicere vellent. Senescentibus autem illis, & filiis eorum crescentibus, arripuit adolescentes tam gravis infirmitas, ut de vita eorum pater & mater desperantes fierent. Multos enim medicos ad sanandos eos invitabant, sed nihil eis proficiebat, & in tantum deterius eis erat, ut & amici & reliqui medici, & parentes eorum omnes de vita illorum nullam spem haberent. Pater namque & mater illorum, dolore cordis tacti, flentes [in conspectu amicorum & parentum super eos dicebant: Unde nobis decrepitæ ætatis senescentibus jam partus adveniet, qui ambobus filiis simul orbamur. Taliter ergo cunctis lacrymantibus pater & mater deprecantur Episcopum] ut consolarentur ab eo.

Adolescentes gemini.

E

11 Diligebant enim valde eorum Episcopum, sanctum videlicet Pavacium, à quo & dilecti erant. Venit ergo citato gressu nuntius eorum ad januam sancti Pavacii. Et videns eum ostiarius ejus quidam clericus, ostiarii officio consecratus, interrogavit eum quid vellet? Ille autem advolutus genibus ejus rogare cœpit, ut sancto Pavacio episcopo mereretur præsentari. At ille ingressus ad eum dixit. Domine Pater, quidam vir præ foribus stat, & rogat, ut tuæ Beatitudini præsentari mereatur. Ut autem ei hoc nuntiatum est, nutu Dei cognovit quod Benedictus, dilectus suus ejusque uxor Lopa dirigerent ad eum, deprecantes pro filiis eorum geminis. Sanctus vero Pavacius consulens Dominum in oratione sua, utrum illuc iret an non, intra se quæsit. Cui responsum divinitus est, ut iret, & sacerdotali medicamine sanaret eos, quia infirmitas eorum non erat ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificaretur Deus in eis.

à parentibus.

F

12 Tali vero consultu sanctus Pavacius confortatus ac gaudio repletus, prostravit se Domino in oratione, & cum lacrymis dixit: Domine Jesu Christe, Rex regum & Dominus dominantium, qui mihi ultimo servo servorum tuorum, sanitatem puerorum revelare dignatus es, confirma per me in eis opera misericordiæ tuæ. Et jussit nuntium velociter ad se perducere. Ingressus itaque nuntius, provolvitur se ad pedes ejus, rogans & dicens: Domine mi Pater, orat servus tuus dominus meus

Sancto curandi offeruntur.

meus

A meus Benedictus, & ancilla tua domina mea Lopa ut venias ad eos, quatinus tuo adventu consolentur super filiis suis valde ægrotantibus, tuumque adventum expectantibus. Fecit autem sanctus Pavacius ut deprecati fuerant, & veniens ad eos prædicavit illis regnum Dei, inter cetera autem ait illis; Plus amatis filios vestros quam oporteret. Tamen infirmitas hæc, auxiliante Domino, non est ad mortem, sed pro gloria Dei. Ut glorificetur Deus in eis.

Et postmodum clerici fuerunt.

13 Tunc sanctus Pavacius oravit pro eis, & signo crucis facto, & oleo sanctificato unxit eos in nomine Domini: & oratio fidei salvavit infirmos. Hoc autem facto, elevaverunt se pueri, & in pristinam Dei virtute restituti sunt sanitatem. Tunc præ gaudio magno, pater & mater à lacrymis non potuerunt se continere, quæ erumpebant ab oculis eorum. Denique vero, consilio sancti Pavacii, voverunt prædictos pueros pater & mater Domino: & in ordine Deo servientium petierunt ordinari & si digni fierent, volente tempore consecrari. Ad ultimum autem, & se ipsos Domino voverunt, & in manibus jam dicti sancti Pavacii se tradiderunt. Et omnes res & possessiones suas & divitias sancto Pavacio ecclesiæque sibi committæ legaliter tradiderunt, atque scriptis & stipulationibus & testibus, ut mos est, traditiones suas confirmaverunt. Quæ scripta hæcenus in archivo nostro conservata habentur.

Rusticus Andegavensis

14 Talibus autem & iis similibus bonis & traditionibus atque dationibus, nostra mater ecclesia exaltata atque glorificata est: & Domino adminiculante, quotidie crescit, & oblationibus fidelium ad laudem omnipotentis Dei amplificatur. Pro quibus & assidue oramus, & fratres nostri ac cuncti Dei servi, in ea succedentes Domino orabunt & nunc & semper, & per futura seculorum secula. Interjectis autem quibusdam diebus quidam rusticus in pago Andegavo, egressus est quadam die ad metendum. Et dum post laborem, sumpto cibo, somno se dedisset, & aperto ore dormiret, serpens ingressus est per os in ventrem ejus. Ille autem expergefactus, non statim intellexit quod serpentem haberet in ventre, sed tamen venter ejus valide dolebat atque tumescebat. Cum autem ad cenam se refecisset & post refestionem lectulo suo se collocaret, & dormire inciperet, cepit serpens volutare se per ventrem ejus, eumque valde torquere. Ille autem præ nimio dolore & vexatione serpentis, cepit evigilare, & voce magna clamare, jam se moriturum. Ad cujus vocem excitati vicini, cucurrerunt ad eum, & interrogaverunt eum, quid haberet?

qui serpentem deglutierat,

15 Quibus ille respondens ait, ventrem meum doleo, quia nimis me contristatur dolor ejus, atque tumescens crepare mihi videtur medius. Vocaverunt itaque medicos ad eum vicini & cognati ejus, ut sanarent eum. Sed nullam ei præstiterunt sanitatem, verum deterius atque in deterius illi omni hora fiebat. Tunc præcepit se duci per ecclesias Deo dedicatas, & loca divino cultui sacrata, frequentare cepit. Quadam autem nocte, admonitus est in somnis, dum in qua-

dam ecclesia in honore sancti Joannis Baptistæ sacrata infra urbem Andegavensem pernoctaret; ut ad sanctum Pavacium Cenomanicæ urbis episcopum pergeret: ut ab eo medicinam suæ infirmitatis percipere Domino auxiliante mereretur. Ille autem monitis divinis obediens, cepit ire ad Cenomanicam urbem, ut ad sanctum Pavacium perveniret.

EXEDIT BOSCI.

16 Cumque ad eum perveniret, cepit rogare eum, ut sibi subveniret. Cumque videret eum sanctus Pavacius, in tanta infirmitate detentum, vocavit eum ad se, & interrogavit eum quid haberet? At ille narravit illi rem gestam per ordinem, inspiratione autem divina, cognovit sanctus Pavacius, quod per serpentem torqueretur, & tangens ventrem ejus, & signaculo Crucis immisso, præcepit ei ut inclinaret se valde: & misit digitum suum in os ejus, & signaculum Crucis super ventrem ejus faciens, compulsus serpens virtute Dei, cepit exire per os ejus, & evomuit eum. Et ita, videntibus cunctis, liberatus est à serpente. Hæc cum vidisset omnis multitudo quæ aderat, laudem dedit Deo Patri & Filio Spirituique sancto: qui omnes salvat & neminem vult perire, sed omnes ad cognitionem veritatis venire, & cum Sanctis Dei, bonis æternalibus potiri.

ab eo mirabilia literis litteris.

E

17 [Ceteræ autem virtutes quæ meritis hujus Sancti multæ & innumerabiles claruerunt, in alio libello insertæ habentur, quæ propter prolixitatem & sarcinam legentium atque audientium hic non inferuntur, sed cui eas audire delectat, in archivo nostræ matris ecclesiæ hæcenus reperire valebit. Reliqua autem gestorum ejus, & consecrationes episcoporum, presbyterorum, diaconorum, & reliquorum graduum ministrorum, ecclesiarum quoque consecrationes, & ab eo census earum statutorum, matricum ecclesiæ debentium, & multarum rerum acquisitiones, multorumque actuum ejus bona quisquis scire voluerit, legat libellum, qui de actibus pontificum, Cenomanicâ in urbe Deo degentium, conscriptus, atque in archivo prædictæ matris ecclesiæ habetur, & in eo quæ de actibus, & innumerabilibus bonis ejus conscripta habentur, plenius invenire poterit. Requievit denique beatus Pavacius nono Kalendas Augusti, atque ad locum sepulturæ ejus multa & innumerabilia præstantur beneficia populorum: ibi recipiunt ejus meritis cæci visum, debiles gressum, surdi auditum. Ibi sanantur ægroti, dæmones ejiciuntur, febricitantes, atque variis infirmitatibus oppressi sanantur, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat per immortalia secula seculorum. Amen.]

Reliqua Sancti virtutes.

F

18 Deodatus Christi levita Vitam sancti Pavacii ad laudem & gloriam Dei omnipotentis, jubente domno Liborio patrono meo, magna ex parte descripsi, sed multa propter prolixitatem dimisi; quæ multi mecum videntes & audientes, adhuc qui in corpore manent, sapientiores meditari possunt, ut honestius & amplius describantur. Sanctus Liborius prædictam sanctè, ac piè, devotèque rexit ecclesiam à tempore Valeriani usque ad Constantinum Imperatorem.]

Finis principis in respondens.

AP.

AUCTORE
J. B. S.

APPENDIX

De reliquiis hæreticorum furori feliciter subtractis, anno MDLXII; de iisdem recognitis anno MDCXLIV; deque hodierno ipsarum statu & cultu.

Metu transfrenium
Hugonotorum,

Quanti pretiosum suum thesaurum facerent Castrorainardenses, quanta ipsum veneratione prosequerentur, quam zelosa cura in ejus conservationem invigilarent; tum patuit maxime, dum grassantibus per Gallias Calvinianis iconomachis, sacra Sanctorum lipsana sædè & sacrilegè profanantibus, comburentibus aut dissipantibus, ut tot sanctis exemplis in hoc opere sapius demonstratum est; patuit, inquam, dum singulari ipsi tunc sollicitudine sacras suas Sanctorum exuvias in tuto collocarunt. Est penes me instrumentum gallicum à D. Le Beuf descriptum, quo testibus adhibitis fidelissime narratur, qua ratione die Martis tercia Novembris anni 1562, inter nonam & decimam vespertinam, Prior seu curatus ecclesie ibidem parochialis R. D. Petrus Prevost, cum vicariis suis, sacrista & aditimis, seu templi provisoribus, aliisque spectabilibus ejusdem oppidi viris (quando eodem tempore alibi ardebant omnia) salvandis sacris lipsanis suis diligentissime prospexerit. Instrumenti verba singula, hinc inde extrita non prosequar, mediocris ex eo delibasse contentus, quototia rei series dilucide explicabitur.

in arcem
templi
deportata,

2 Turbissimam ea tempestate transiturus istac erat Hugonotorum exercitus diebus Mercurii & Jovis, IV & V ejusdem mensis, quatuordecim circiter aut quindecim millium militum, quorum aliqui Germani, alii Hæretici, alii Franci, Catholicis omnes insensibilissimi, ductore Andelotio hæreticorum antesignano famosissimo. Urgente presentissima necessitate, collecti mox sacerdotes alique, ad locum thesauri ecclesie admissi sunt, repositaque lipsanthecca, quamquam ab hominum memoria eam nunquam reclusam fuisse nemo novisset; summa, qua decuit, reverentia, inde sacculum unum & alterum coloris cinericei, quibus reliquia S. Pavacii aliorumque Sanctorum erant recondita, affixis in membrana debitis inscriptionibus, continuo eduxerunt, atque in arcem satis munitam ut hæreticorum aggressiones non vererentur, deportari curarunt. Octo vero post diebus, dum jam prædicta copia omnes Parisios versus processissent, periculo liberi, de iisdem reliquiis reportandis serio cogitarunt: accensis autem facibus & funalibus adhibitisque pluribus testibus, ipsas ibidem D. Prior visitavit recensuitque.

dein 21 Decembris solemniter in thecam reposita.

3 Relata itaque ex prædicto loco sacra lipsana in arcem tantisper deposita fuerunt, donec XXI Decembris ejusdem anni, festo S. Thomæ apostoli, dictus D. Prevost, presentibus denuo honoratissimis testibus, eadem esset in novos saccos ad id præparatos decenter repositus, adhibitisque debitis ceremoniis non sine cantu, theca S. Pavacii denuo restituit, ipsaque demum in pristinum locum deportata est. Instrumento legitime instruito, subscribunt cum D. Prevost binis ejus vicariis, sacrista, oppidi istius pro ducè Aurelianensi locumtenens, aditimi seu provisoribus ecclesie, aliisque quorum hæc

sunt cognomina; Symonnet, Gasselet, Avignon, Audebert, R. Molinet, Voillequin, Renaut, Rouet, Cotaud, Garnier, J. de la Faye. Porro sic permansere prædicta sacra reliquia ab anno illo 1562 usque ad annum 1644, sedente in cathedra Senonensi Octavio de Bellegarde, cujus jussu facta est postrema recognitio; nos ex processu verbali ea etiam excerpimus, quæ ad præsentem earum statum & cultum potissimum conducunt.

Deputatus
archiepiscopi
Senonensis

4 Ad postremam eam visitationem seu recognitionem, flagitantibus id præcipue ecclesie ipsius curatoribus, archiepiscopi auctoritate deputatus est R. adm. atque eximius D. Henricus du Hamel doctor Sorbonicus, ad S. Maurici non procul inde parochus, qui die XX Novembris hora quarta post meridiem discedens, circa sextam ad Castrorainardi pervenerit, ipsomet die imperata peracturus; assumptisque adeo viris nobilibus D. Augustino de Lisle, regio consiliario, prima istis dignitate fungente, ejusque filio Claudio, regio locumtenente & criminali assessore, circa horam nonam vespertinam ad templum perrexit, advocatisque etiam, uti par erat, venerabilibus DD. presbyteris Carolo Blondeau, Huberto Jollyvet, Stephano Mandart & Jacobo Bardin vicariis domini ac magistris Joannis Coqueley consilarii regii in Parlamento, & ejusdem ecclesie Castrorainardensis prioris, item viro nobili Stephano Bourgoing, procuratore regio, Antonio Bonnet scutifero toparcha de Bessay, Stephano Gallois & Francisco Cornier provisoribus seu aditimis, rem omnem accuratissime peregit, sic ut ad debitam legitimamque inspectionem testes sufficientes & omni exceptione majores minime defuerint.

E

5 Ingressus templum cum selecto eo comitatu, eadem cum præmissis precibus, invocatoque de more S. Spiritus auxilio, superpelliceo & stola redimitus, accensis pluribus facibus seu intorticiis; à DD. provisoribus Gallois & Cornier locum thesauri, ut vocant, in quo recondita erant S. Pavacii aliorumque reliquia, aperiri mandavit, statimque intromissus, suis & D. vicarii Mandart humeris impositam lipsantheccam, holoserico rubro & figuris nonnullis seu imaginibus, vulgata historia miracula representantibus, eleganter vestitam, mensa, post aram principem ad id præparata, imposuit. Hinc prociatus in genua cum ceteris, à fabro ferrario reposita theca fenestellâ per quam ad eam accessus patebat, sacculum inde extraxit longitudinis circiter quindecim pollicum, cui hæc annexa erat vetusta epigraphæ; Corpus beatissimi Pavacii, tertii Cenomanicæ urbis episcopi & confessoris, reconditum venerabiliter hic ab archidiacono Altifiodorensis ecclesie Stephano, & matre sua Godeburga, & à plurimis hujus loci fidelibus clericis sive laicis: simulque multorum reliquiarum Sanctorum, quorum nomina nequivimus scribere propter brevium vetustatem: & ipsa sunt scripta in libro vitæ.

F

6 Stephani istius ætatem ex necrologio anni circiter 1250 rectissime colligit D. Le Beuf, ante annum istum obiisse prædictum archidiaconum Altifiodorensis, ut vere in Commentario dixerimus, seculo XIII, & quidem incunte, ut apertissime liquet ex brevium vetustate, in Castro Rainardensi indubitatè existisse S. Pavacii reliquias, ac proinde diu ante eò translata. Quot vero ossa superint, atque an ea dici possint corpus integrum, ex ipsorum enumeratione intelliges; ita scribit visitator Hamelinus: Os occipitis inferioris cum sex dentibus, quatuor ex latere dextro & duo

singulasque
partes recenset.

A duob ex sinistro, quarum una canina, tres lateris dextri molares, lateris sinistri quoque molares. Os omoplata. Particula ossis quadrantalibus magnitudinis. Tres vertebrae cum fragmentis collarum. Os femur. Tibia sine perone. Os cubiti. Aliud praeterea os cubiti, cum osse cubiti distracto, postulato, opinor, ab ipso D. Octavio archiepiscopo & in manus nostras, inquit idem visitator, deposito cum duobus fragmentis clavicularum. Alteri sacco etiam aperto apposita erat inscriptio, Reliquiae sanctorum Armageli & Liborii. Liboriani corporis partem S. Pavacio conjunctam fuisse, patet ex Commentario praevio: de Armagelo (vulgo S. Ermel) agitur XVI Augusti: satis sit, instrumenti totam substantiam hic fidelissime exhibuisse.

Eximia Sancti apud Castrirainardenses veneratio:

7 Porro hodiernam S. Pavacii apud Castrirainardenses incolas venerationem ita describit D. Le Beuf, ut solennior & constantior vix alibi reperiri possit. Festus ipse dies celeberrime agitur, exposita lipsanotheca, qualem modo descripsimus; quaeque hodie aequae elegans est. Solebat haec olim deduci Castellionem ad Lupiam usque, oppidum tribus leucis inde distans, occurrentibus ex ea parte cum sacro S. Potentianae deposito Castellionensibus, de quarum thecarum spontanea quasi conjunctione seu agglutinatione mira narrant. Sapius ostensa dicitur, in augurium non fastum accipi solita, ut contigisse perhibent anno 1661 adstantibus intuentibusque plusquam mille & quingentis hominibus. Similia etiam tradit Morinus in historia Vastinensi, addens & aliud miraculum, dum fures qui surreptum S. Pavacii loculum auferre meditabantur, deprehensi sunt clamoribus infirmorum, ad Sancti operam implorandam eo consentientium. Ab epilepticis potissimum invocari Sanctum ait idem Morinus: Le Beuf autem testatur, ad mala qualibet avertenda, morbosque repellendos Sancti patrocinium deposci, opinor ego & impetrari, unde tanta in eum, tota ea regione, fiducia accreverit. Jam supra deploravimus clientium incuriam in Patroni sui favoribus scripto consignandis.

processiones institui solita

8 Occursus ille lipsanothecarum SS. Pavacii & Potentianae, de quo locuti sumus, non fiebat hac ipsa natali die, sed secunda Pentecostes festivitate, quae apud Castrirainardenses solennis erat, praeter XV Junii qua agebatur olim memoria trans-

lationis reliquiarum omnium illic depositarum, quae subinde remissa est ad Dominicam proximè sequentem, dum ante Missam theca S. Pavacii, quae omnes complectitur, per oppidum processionally circumfertur, vocaturque is dies a populo parva S. Pavacii festivitas: altera autem Castellionensis processio ab annis quinque aut sex plane intermissa est. Moris erat olim, sancta pignora in ipso altari collocare, parato ad id locum, adscriptis his sacris verbis; Custodit Dominus ossa eorum; unde non demittebantur, nisi festorum aut urgentis necessitatis gratia. Nescio qui deinde factum sit, ut modo in sacrarium theca referatur, festis solennioribus in ipso clariorum templi sedili venerationi populi exhibenda. Pistoris audacia aut saltem nimia libertati tribuendum censet, quod Sanctum in altari effugerit amictum pallio supercafulam: quod vero draconem pedibus substraverit ex Vita historia accipi potuit. Ut ut ea se habeant, abunde patet, nihil neglexisse Castrirainardenses, quo Sancti sui festivitates quam solennissime celebrarent: de circumvicinis locis eadem fere ratio.

AUCTORIBUS J. B. S.

9 A Senonensibus singulari etiam cultu honorari S. Pavacium, in Commentario praevio eorum proprio Breviario anni 1625 ostendimus. Martyrologium Senonense seculi XII adducit Le Beuf in quo disertè legitur: Senones, S. Pavacii confessoris; neque dubium quin Hyaci & in cenobio Ferrariensi solennis quoque sit Sancti memoria; ut Paderbornenses non praeteream ejusdem Sancti vetustissimos cultores. Est & apud Antissiodorenses, maxime in vicinia, receptissima Sancti veneratio, adeo ut illic in ecclesia aliqua municipii d'Appigny; nomine Esbrie, ut patronus habeatur; tamen nulla illic sciatur exstare reliquia; praeterquam quod ad eam ecclesiam peregrinationes ab accolis non infrequentes suscipi solite sint: ceteras ecclesias sigillatim non dinumero. Monuit me horum ferme omnium accuratus collector meus; reliquias ab Octavio de Bellegarde archiepiscopo Senonensi ex sacro S. Pavacii loculo sibi reservatas, missas esse Antissiodorum ad S. Germani cenobium, cujus tunc abbas erat commendatarius. Quo in honore ibidem sint, non significat; verum de monachorum populiue erga eas veneratione dubitare non sinit Sancti apud Antissiodorenses summa & à seculis receptissima estimatio.

R propagandae ad circumvicinam regionem cal-

DE S. URSICINO EPISC. CONF.

APUD SENONENSES IN GALLIA.

I. B. S.

FORTE SEC. IV.

Signatus in Martyrologio Romano,

E hoc Senonensi pontifice meminit hoc die Martyrologium Romanum his verbis: Apud Senonas, S. Ursicini episcopi & confessoris. An primus eum signavit Baronius, an à Galesinio acceperit, dubium reddit adhibita ab hoc alia hujusmodi phrasis: Apud Senones, S. Ursicini episcopi & confessoris, divina virtute admirandaque pietate viri. Id saltem certum est, in antiquioribus Fastis nusquam recoli hujus S. Ursicini memoriam; neque vero Baronius ullum indicavit Martyrologium unde ipsum eduxerit. Nota ejus hodierna est: Successit hic S. Polycarpo adscribiturque in ferie episcoporum Senonensium decimus ordine; claruit circa annum Domini cccx, ut apparet ex tabulis Democharis lib. de Sacrificio Miltæ: adde cap. 17, ubi Sersem archiepiscoporum Senonensium modo suo texit, sicque chronologiam digerit acsi tempora omnia ipsi exploratissima fuissent: Polycarpum non loco inserens quem in aliis melioribus catalogis prorsus non invenias, quin & Polycarpo ea tribuens, qua nec ipsi, nec Sancto nostro Ursicino adscribi commode possunt, si, quae de ipso tradita sunt, ad fidem historicam exigantur.

2 Sepositis igitur omnibus, quae ibi Demochares arbitrariè statuit, usque etiam quae ex ipso desumpsit Ghinius, Sanssayi quaecumque elogium hic subijcio, quæ & pro Ursicino male Ursinum

à Sanssayo elogio ornatum, Z. z. z. sub.

Julii Tomus V.

AUCTORE J. B. S. *substituit & alia ornatiore retulit quam probatio-*

ra. *Ipsam audicimus*: Senonis, sancti Ursini episcopi & confessoris, qui post Severinum Sardicenis ac Agrippinensis conciliorum suffragatorem, ea in metropoli sedens, illam admiranda sanctitatis laude direxit: amplificandæque religionis cupidus monasterium ædificavit sanctorum Gervasii & Prothasii martyrum; in quo aggregavit copiosum Christi famulorum sodalium. Hinc ob fidei orthodoxæ studium, quam omni vigore sacerdotali astruebat, ab Arianis Gallias deturbantibus odio gravi habitus, ab iis ex Biterrensi synodo cum S. Hilario aliisque pietatis Christianæ strenuis pugilibus sede dejectus, & in exilium pulsus est. At subinde fide in Oriente æquè fortiter propugnata; cum ab ejus asseverandæ constantia nullo terrore vel preliara deduci posset gloriosus Athleta Christi, hac ex lucta in Galliam remissus, sedem recepit, magisque quam antea sanctissimæ vitæ exemplis; ac indefectis veritatis Catholicæ prædicationibus emicuit: sicque omni perfectione consummatus, ad æternæ felicitatis sedes beatificandus pro meritis commigravit. Beatum hunc Præfulem redux quoque ab exilio sanctus Hilarius Senonis invisit; eaque in domo ab illo exceptus est, quam deinde populi devotio, ob tanti hospitis charam præclaramque memoriam, in ædem sacram commutavit, quæ etiamnum perstat, titulo S. Hilarii insignis.

3 *Quæ hic narrat & ornat Saussuyus equidem asserere aut vindicare nolim, penes ipsum fides sit; id sane fatendum, ut minimum incerta esse, tum quæ ad primorum episcoporum Senonensium scribam & aetatem spectant, tum quæ de eorum rebus gestis memorantur, ut hic saltem recte pronuntiarit Tillemontius tomo 10, pag. 460, se de S. Ursino nihil reperisse, præter id quod vulgo fertur, ædificatam ab ipso ecclesiam sanctorum Gervasii & Prothasii, quod cum ejus ætate difficillime conciliabitur, quandoquidem supponatur floruisse incunte seculo quarto, sedemque tenuisse ab anno 310 ad 356, in qua hypothese prorsus non video quam sanctorum istorum martyrum Gervasii & Prothasii notitiam habere ullo modo potuerit S. Ursinus, cum ante annum 386 reperta non fuerint sacra corpora, unde tum primum per universam Ecclesiam eorum cultum propagatum ostendimus ad ipsorum natalem diem XIX Junii. Atque hinc à fortiori conicias, quam ineptè ecclesia istius adificationem Polycarpo adscripserit Demochares.*

4 *Polycarpo, inquam, præterito S. Ursicini decessori, quem inter Senonenses præfules, nec Catalogi Mss., qui penes nos sunt, nec probatissima editiones recensent: satis nobis sit, S. Ursinum non die sequenti seu XXV Julii, ut male notavit Tillemontius, sed hoc suo loco retulisse cum propriis Officii ecclesiastici lectionibus ex ipso Bre-*

viario anni 1625; quas tamen Senonensibus hodie probari, equidem non ausim asserere. Sunt inter Mss. nostra Vita breves, hand multum absumiles, sola longiori verborum commendabiles; ex quibus nec hilum haurias quod ad veritatem historicam reduci possit; ut hinc etiam de toto Saussuyi elogio pronum sit statuere. De monasterio sanctorum Gervasii & Prothasii jam diximus. Constantinus male passim adstruitur; cui certo sufficiens est Constantinus. Exilium in Phrygiam nulla nititur auctoritate, neque verò aptum tempus reperitur; nisi ultra annum 356 visa ejus extendatur, quod Senonenses non facile, opinor, admiserint. Quid Jerosolymis, quid cum S. Basilio egerit, iam ambiguum est, quam quod Jovinianus Constantino successerit. Si non fallor, omnia hæc in recentiori Senonensi Breviario correctæ sunt, non erit tamen ingratum, eadem hic ex instituto nostro descripsisse.

5 **LECT. I.** Tempore illo, quo sedem pontificatus Senonum beatus Ursicinus suscepit, per quædam loca inæstimabilis multitudo paganorum, adhuc invidens Christianis, latitabat, & quos Catholicæ regulæ viros invenire valebat, in occulto trucidabat. Quorum ignaviam stolidæ mentis Vir sanctus evacuavit, orando Deum pro eorum afflictionibus: & quotquot de eisdem pagani in proprio pontificatu invenire potuit, vitæ perenni baptizando confestim acquisivit. **LECT. II.** Cum autem posuisset pacem fines suos, unum monasterium in honore sanctorum martyrum Gervasii & Prothasii construxit, possessionibusque dotavit, ac ibi monachos aggregavit: qui eosdem fratres visitans, inter eos stabat, quasi unus ex illis. Deinde à Constantino Augusto tunc imperante, hæreticorum machinamentis obtemperante, iustus est cum pluribus aliis apud Phrygiam exilio relegari. Sanctus vero Ursicinus post aliqua laborum itinera Jerosolymam adiit ad sepulcrum sanctæ resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, visitandi gratia. Tu autem. **LECT. III.** Cumque parvo tempore apud episcopum Jerosolymorum commoratus fuisset, petiit ab ipso reliquias SS. Innocentium, & recessit. Inde Cæsaream Cappadociæ veniens, à S. Basilio pontifice petiit de reliquiis beati Mamerti martyris. Postea devenit Constantinopolim & iterum venit apud Phrygiam. Mortuo siquidem Constantino, Jovinianus subsequitur in imperio: qui ob amorem Christianæ legis, continuo fecit ipsos Sanctos, exilio relegatos, revocari; veniensque beatus Ursicinus Senonas, in sede episcopali susceptus, multos cum pace postea vixit annos, & ivit ad Dominum, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen. Tu autem.

D

etiam in lectionibus Breviarii.

E

F

DE

DE S. FANTINO CONFESSORE

TAURIANI IN CALABRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sancti Fantini cultus ac patria.

FORTE TEMPORE CONSTANTINI MAGNI.

Stabilitur cultus ex Martyrologiis,

B

aliisque documentis,

C

uti & auctore Vita; nonnulla item notantur

Ruſtra hunc S. Fantinum quaſi- vi apud clafficos ſeu antiquos Mar- tyrologos. Recurrendum itaque ad recentiores, ut ipſius cultus ſacer ex eorum annuntiationibus ſtabiliatur. De S. Fantino conf. agit Petrus de Natalibus lib. 6, cap. 160. Grevenus ad xxxi Julii ſic habet: S. Fantini confeſſoris. Qui à puero ſanctæ converſationis, cum anno ætatis ſuæ xi i patrem Fantium & matrem Deodatam ad fidem convertillet, cum eiſdem pro fide Chriſti tenetur, plumbatis cæditur, & in carcerem mittitur. Tandem parentibus capitis abſciſione martyrium complementibus, Fantinus ab angelo ſolutus, miraculis clarens, quievit in pace. Maurolycus ad diſtictum dicit, & ex eo Molanus in editione ſecunda, paulo brevius Sanctum annuntiant: In Calabria, oppido Tabritano (lege Tauriano) Fantini confeſſoris Syracuſani; cujus parentes Fantius ac Deodota Syracuſis plumbatis cæſi, cum diis litare nollent, decollati ſunt.

2 Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia in annotatione ad elogium S. Fantini abbatis eodem die xxxi huius meminit Fantini Syracuſani ex laudato Petro de Natalibus. Octavius Cajetanus noſter in Idea Operis de Vitis Siculorum Sanctorum hoc die xxiv Julii ita memorat: Syracuſis S. Fantini confeſſoris ſub Conſtantino Magno. Ex quo Rocchus Pirrus eundem accepit, & in notitiam ſecundam eccleſia Syracuſana retuli: ad annum 303: Pantheon Siculum à noſtro Francisco Carrera editum Genua anno 1679 eadem hac die xxiv S. Fantinum confeſſorem Syracuſanum ponit, longo elogio ex vetuſto Ms. codice Syracuſano aliſque auctioribus eum proſecutus; quod eſt Actorum compendium. Cultum Sancti & ab antiſſimis quidem temporibus longè reſtatiffimum ſaciit Petrus epifcopus Vita & miraculorum Sancti ſcriptor; qui infra inter miracula num. 52 ita loquitur, & cultum docens ſimul ac determinans cultus diem:

3 Dies feſtus agebatur S. Fantino, quò frequens de more conveniebat populi multitudo, publicis conventibus magnaue celebritate exornans ſancti Viri memoriam, quæ quarto & vigefimo recolitur Julii die. At vel die non ſemper eodem, vel potius, quod exiſtimo, die plus uno quotannis Sancti cultus rediit ſolennis, prout aperte alterutrum indicatur ibidem num. 46 in miraculo, quod narratur contigiffe appetente aliquando S. Fantini feſto die, ſanctoque majoris hebdomadis inſtante ſabbato; qua Græcis Μεγάλη, vel σάββατον πάθους, ſalutiferæ paſſionis nuncupatur, ut videtiſ hac & plura apud Leonem Allatum in diſſertatione de Dominicis & hebdomadibus recentiorum Græcorum, edita poſt libros ipſius tres de eccleſia Julii Tomus V.

Occidentalis atque Orientalis perpetua conſenſione; eſtque tam Græcis quam Latinis hebdomas illa; qua Paſcha proximè antevertit; ac prouinde feſtum S. Fantini proximè poſt Paſcha celebratum fuiſſe, ibi indicatur. Vide interim qua circa verſionem loci, ex biographo proximè producti, obſervamus in annotatiſ.

4 Utrumque hunc diem, cultui ſacrum, vel rite culti non obſervavit, vel obſervatum notare noluit laudatus Cajetanus, in Animadverſionibus ad Vitam primam S. Fantini, tom. I Vitarum Sanctorum Siculorum pag. 138 ita de uno ſolo loquens: Petrus epifcopus Taurianenſis memoriam S. Fantini, feſtumque diem Tauriani ſolitus peragi memorat ix Kal. Auguſti; idem tradit Hieronymus Policaſtrenſis; addens, eodem iſto die in eccleſia Syracuſana coli. Inter Officia propria Sanctorum pro regno Sicilia, Meſſana anno 1624 edita, nihil de S. Fantino notatum reperio. Cultus inſuper Sancti antiquus ſtabilitur ex hymno Græco poſtea commemorando, qui tamen nec locum nec diem iſtius cultus exprimit. Sic itaque ibidem legitur: Quare tuam ſanctam commemorationem celebrantes &c. Memoriam tui percolimus. . . . Clariffimam commemorationem tuam dignis hodie laudibus in cælum feram. . . Tui memoriam fideliter celebramus. Ex his verbis, qua ibidem ſequuntur, ex OCCIDENTE NOBIS ortus eſ, videretur utramque præberi fundamentum ſuſpicandi, venerationem hanc publicam ab Occidente in Orientem propagatam fuiſſe, niſi in eodem hymno diceretur: Tuam hodie ſacroſanctam memoriam celebramus tuo ſepulcro circumfuſi; quod cerio exiſtit in Occidente. Huc etiam facit illud: Tuarumque reliquiarum tumulum amplectimur. Hac de cultu, ſatis etiam olim ſolenni; neque enim vulgarem Græci hymnis adeo ſolennibus, qualis eſt hic, proſequi ſolent. Nunc de patria diſſeramus.

5 Petrus epifcopus Taurianenſis num. 17, hac, inquit, natus eſt patria, Tauriano ad Metaurum flumen, de quibus fuſè diſſeruerat à num. 9. Et num. 24 tradit iſta idem Petrus Taurianenſis epifcopus: Noſter eſt: ex nobis enim ortum trahit. Num. item 58 invocat S. Fantinum; quippe, ait, noſtrum. Contra verò auctor anonymus in Vita prima ſic incipit: Syracuſis natus eſt Fantinus. Syracuſanum quoque eum appellat Cajetanus in Animadverſionibus ad iſtam Vitam pag. 137, in locum hunc Vita ita commentans: Codex Madrenſianus ſic habet, inquit: Fantinus fuit filius Fantii, inſignis inter proceres & barones de demo Modica civis Syracuſani. . . Simul pergunt (Fantius & Fantinus) ad Deodatam in caſtro dicto Modica, quod eſt caput illius baroniæ. Tum ex Equilino ſubdit: Fantius de domo Demadica; Deo-

AUCTORE datam vero nobilem de Lentino appellante. **J. P.** Tum Cajetanus notat hallucinationem cujusdam Leontini, nomen non exprimens, qui illud (de Lentino) ad patriam retulit, ac proinde Deodatum inter Divos Leontinos adscripsit.

an Syracusanus: 6 Sed leve, uti rectè pergit Cajetanus, est argumentum, ex depravatis Actis desumptum. At codex Syracusanus, qui apud ipsum citatur, Deodatum nobilem vocat feminam, de domo Comonii; sed Cajetanus optimo jure pronuntiat: Hæc nugamenta Actis immixta sunt à quopiam otioso: non enim ea ex antiquis moribus. Pro ævo Fantini, imperantibus Diocletiano & Maximiano, haud crediderim Syracusis fuisse familiam Demadicam vel Modicam. Hieronymus Murasiotus Policastrensis in Chronicis Calabriae lib. 1, cap. 35 Taurianensem fuisse affirmat; at nequaquam id probat, errore non uno lapsus, quia è duobus Fantinis synonymis alterum pro altero accepit, prout postea dicitur. Res itaque tota jam è redit, an Taurianensis, an Syracusanus existerit Sanctus noster; & Petro quidem episcopo Taurianensi Taurianensis, Cajetano autem Syracusanus fuit; hoc contra illum asserente, quod in Fantini patria scriptor hic falsus sit; prout videre datur in Animadversionibus ad Vitam Petri ep.

B 7 Nam Fantinus, inquit, Syracusis in Sicilia natus; ut probatum à me est notis ad superiorem Vitam, id est primam, jam assignatam. Verum dispiciamus, an & quo pacto id probatum dederit. Profert ibi Equilinum, Maurolycum ac Galatinum, quos & nos paullo ante dedimus. Profert præterea è codicibus Madvensiano & Syracusano ea, qua superius & nos citavimus; sed quia in codicibus illis partim nonnulla ex depravatis Actis desumpta, partim nugamenta, ut vocat, immixta est: à quopiam otioso rotundè fatetur; dabit, ut spero, & æquis lectoribus & nobis hanc veniam, ut codicibus hujusmodi continuo non acquiescamus sine formidine subleste fidei, etiam tum, quando alicujus Sancti patriam denotant. Quid ni enim eadem operâ, quâ intrusa è videntur nomina imaginaria, ad stabiliendam patriam Sancti Syracusanam, ipsa etiam patria Syracusana intrusa è fortè sit? Tum præsertim quando alia planè diversa ab auctore si non majoris, at æqualis ut minus auctoritatis assignatur; ab illo, inquam, auctore, cujus textus non incusatur alicubi esse suspecta fidei, prout incusatur textus alterius, qui diversam patriam consignat.

C 8 Hinc pergens Cajetanus, quasi evicta re, erroris, inquit, causa scriptori duplex esse potuit. Prima, quod Fantinus Tauriani demortuus. Quam ob causam Taurianum natalis patria Fantini dici potuit, quod ex ea cælo natus sit. Inducitque exemplum Syracusani encomiastis in laudatione, qua est de S. Marciano, Antiochia Syria orso, Syracusis autem demortuo; quam laudationem producit tomo citato à pag. 4, auctore anonymo sic alloquente istum Sanctum pag. 6 in fine: Gregem tuum abluis, & patriam sanctificas. Hanc siquidem decantatissimam, & tuâ causâ celeberrimam Syracusanorum urbem, patriam tuam in terris jure censemus, ubi feretrum ac templum tuum manet, ac perpetuis miraculis illustratur. In cælis autem patriam te habere, haud ignoramus. Illam, quam divinus Paulus supernam Hierusalem appellavit. Ita de hac, sed & de alia causa conjectat in hunc modum:

9 Altera erroris causa scriptori esse potuit corrupta in vulgus fama: nam composita est hæc narratio à Petro episcopo ex iis, quæ per manus tradita adhuc circumferantur, exstarentque in vulgus, ut ipse idem principio narrationis affirmat. Famam verò interdum errare, satis constat ex iis præsertim, quæ ab origine sui longè absunt, quæque nobis usurpare gloriosum est. Verum hæc conjectura non aliud conficiunt, quam Petrum episcopum errare potuisse; at revera errasse, minime suadent. Jam vero exemplum Encomiastis istius anonymi parum facit ad rem: nam disertè is indicat, agere se de patria caelesti, sumendo istam vocem in sensu anagogico, ut loquuntur interpretes, non in sensu obvio & naturali; Petrus episcopus contra, videtur clarè loqui de Sancti patria in sensu proprio, obvio & naturali: nam hac NATUS est patria, & ex nobis ortum traxit, nemo, opinor, nisi ineptè intellexerit, quod apud Taurianos Sanctus cælo natus sit. Quæro item ex Cajetano 1. Unde ei videatur verosimilius, Petrum episcopum errasse ex corrupta in vulgus fama, quam suum biographum anonymum? 2. Cur magis hic assentiatur exemplaribus, in quibus, ipsomet fatente, partim nonnulla ex depravatis Actis desumpta, partim nugamenta immixta sunt à quopiam otioso, quam exemplari alteri, quod de hoc vitio non accuset?

10 3. Famam enimvero interdum, adde etiam sapissime, errare pernovimus, ex iis præsertim, quæ ab origine sui longè absunt. Sed numquid, non dicam omnino vel serè equaliter, sed magis remotè ab origine rerum, quas narrat, distat biographus anonymus ille, quam Petrus episcopus? 4. Unde scit, eundem biographum Syracusanum non fuisse, & non pronuntiasse temere, quæ sibi & Syracusanis usurpare gloriosum est? 5. An episcopi Equilini, Maurolyci & Molani non nimis recens est auctoritas, tot seculorum intervallo à Sancti origine distans, quam ut circa illam originem quidquam probabiliter decidere possit? 6. Quid si quis objeceret, Cajetanum Syracusanum pro Syracusanis nimis facile hic rem determinasse, & quæ sibi suisque usurpare gloriosum est, credidisse veriora? Atque hæc quidem argumenta contra Syracusanos proposita, eruditus Syracusanus discutienda & dissolvenda relinquimus, non adeo vel minimo partium studio acti, ut nihil magis nobis sit in votis, quam ut S. Fantinum, quem suam esse voluit civem, suum probent civem fuisse contra Taurianenses, à quorum parte stabimus tantisper, donec certiora Syracusani nos doceant.

§ II. Parentes, nomen, ætas, dies obitus, genus mortis; Sanctus ab alio synonymo distinctus.

Biographus noster anonymus natum esse Fantinum affirmat Fantio ac Deodata, nobilibus atque in re familiari copiosis parentibus, quorum mirabilem ab idololatria ad Christum conversionem, atque obitum deinde pro ipso martyrium describit. Cajetanus agit de illis loco citato pag. 122, eorum Acta tradens ex Vita S. Fantini, à laudato biographo conscripta, de quibus

D satis probare Cajetanus:

E

de proin Sanctum Taurianensibus tantisper damus.

F

Illustrantur ea, quæ ad Sancti parentes spectant qui fuerunt Martyres.

A quibus cum Cajetano post alios agi poterit die xxxi hujus mensis. At qua Sancti nostri parentes spectant, in illa Vita adeo multis exposita, & ad plenam gestorum ejusdem Sancti notitiam non minus utilia quam accommodata, ne verbulo quidem unico a Petro episcopo tanguntur; quia forte ea nullibi invenerit (nam pauca admodum, prout testatur ipsemet, de eo dicere habuit) homiliam potius condens, quam historiam Vita, in iis, qua profert; si miracula excipias, qua satis multa collegit. Nomina Fantii & Deodatæ in dubium revocare nolumus; tamen si dissimulare non possumus, nonnihil eis officere depravata Acta, & nugamenta Actis immixta circa familiam eorum; sicut modo diximus. Cajetanus in Animadversionibus pag. 137. de tempore martyris eorum tradit sequentia: Censemus, inquit, Fantini parentes extrema persecutione sublato, quæ ab imperatoribus Diocletiano & Maximiano excitata est. At quod ita censet, nequaquam probat.

Dissentitur nominis Fantini

B

12 De genuino ac vero Fantini nomine satis videtur constare; ab utroque utique antiquo biographo constanter ac signatè expresso, atque ab aliis deinde, qui de ipso meminerunt, adoptato: cujus, si etymon spectes, tantumdem significat ac clarus, splendidus, illustris à φαῖνω, luceo, quod in tertia persona singularis numeri verbi passivi habet φαίνω; unde abjecto augmento syllabico, prout Græci id vocant, φαίνω. Sed vocem illam neque in hoc neque in alio significato reperio apud Græcos cognitam esse, nedum usitatam; quidquid ad canem alludat Vita Græca Petri episcopi, è qua delibo ista: Οὗτος τὸν ὄνομα τὸ φαίνω ἔχει ἵνα αὐτὸς τὸ φαίνω δῆλον τοῖς πᾶσι ᾖ, ὡς θεὸς φαίνω μετόχον εἶναι τὸ φερονόμεον τὸ ὄνομα τὸ φαίνω καλεῖται ὄνομα τὸ φαίνω.

etymon,

C

13 Qua interpretis Latinus è Græco convertit ab hisce verbis num. 3: Igitur celeberrimus hic Dei servus &c. usque ad significatumque referre inclusè; notant hic Cajetano satis conformiter ad mentem auctoris istius Græci, atque hæc ejus verba divinæ lucis participem esse, videri hic scriptorem nomen derivasse à pronomine, quod inter alia lucere significet. Utinamque res se habeat, hæc quidem nominis etymologia non displicet; in hujusmodi quippe argumento liberius solet esse interpretatio, & non raro tam longè petita, ut compulsæ & contorta potius quam oblata videatur. Forte quis ad genuinum nominis etymon proprius accesserit, si dicat, hoc nomen proprium derivatum postea fuisse ab Italico appellativo fantino, quod infantem denotat; cujus seminum φαίνω habetur in Glossario Græco-barbaro Cangii.

Tempus vita,

14 Tempus, quo Fantinus vixit, colligitur ex epocha parentum ejus, modo ea vera sit. Unde concludit Cajetanus pag. 137, eum ad Constantini tempora, quo principe pax Ecclesiæ reddita est, pervenisse. Verum tam incerta est parentum, quam ea, qua inde deducitur ratio temporis, cum neutra videatur sufficienter probari, non prodente se utique ullo in ambabus Vitis sufficiente indicio, unde illud tempus elicias. Quamquam non diffitear, rimam aliquam aperiri in Vita anonymi, ubi habentur sequentia num. 11; Sancti tempore idolis serviebat Messana; ac post num. 12, propter gentiliū metum fidem arcano pectoris concrevit abscondere San-

ctus noster. Adhi hæc possunt, qua habes eodem AUCTORE num. 11: Conquiritur à magistratu Mameritino, pœnam suæ fidei daturus. Qua videntur utcumque indicare tempora imperatorum gentiliū, aut initiā circiter Constantini Magni. Atque hæc fortasse indicia satis conjectura præbuerunt Martyrologis, quos supra dedimus, uti & Cajetano; illis quidem eum ponendi sub tempora Constantini Magni; hæc verò eum signandi anno 336. Quod ultra dicam, nihil superest. De anno exacta ætatis certiora refert Vita anonymi, mortuum indicans, dum in annum ætatis tertium ac trigesimum ingreditur. Ex hoc aut altero, Petrus de Natalibus facit ipsum annorum 33.

AUCTOR J. P.

15 Dies obitus apud varios variis notatur. Vita anonymi seu Madrensiensis codex, postremo, inquit, die mensis Julii... prædixit die Dominico, proximè ex hac vita se esse abiturum... & illucescente prædicto ab se die... animam Deo restituit. Petrus de Natalibus hæc fatetur: Die Dominica in ecclesia... migravit ad Christum pridie Kal. Augusti. Si dies obitus idem est, qui est cultus, ex hoc ille confirmari tum poterit, huc reducendo, qua supra dedimus. Vita nos latet, fatente Petro episcopo num. 18: Quinam autem beati hujus ac celeberrimi Viri exitus, aut qualis vitæ terminus fuerit, haud satis liquet. Porro an satis sibi constat laudatus auctor, quando à num. 19 rectè probans, ex eo quod miraculorum magnitudine excelluerit, non sequi martyrem fuisse, tandem num. 24, duplicem ei coronam, miraculorum, sibi ego quidem intelligo, & martyrii, ipsi adjudicat. Quando autem sese, inquit, martyrio libenter non dederit, vocante ipsum Deo?

B

modis

16 Et verò illa, qua ibi proximè præmittit, quod si præter divinas illas actiones virtutesque, & inauditorum efficaciam miraculorum, athleticaque certamina sanctus Vir, prostrato hoste, proprioque effuso sanguine mortem oppetens, martyris corona cinctus fuerit, id verò minimè mirum cuiquam videatur; illa, inquam, quorsum aliò pertinent, nisi ad martyrium? Altero itaque loco Viri exitus ac vitæ terminus incertus; altero autem martyrium asseritur. In quo adversatur anonymo, qui num. 19 Sanctum morte naturali defunctum dicit, sed & à Martyrologis supra non martyr, ac confessor vocatur. Enimvero Cajetanus confessor non martyrem ipsum vocat, uti supra ex ipso viderimus. Mirum itaque, quod in Animadversionibus suis locum hunc Petri episcopi inobservatum reliquerit.

S. Fantinus hodiernus à Marafoto Fejratio

17 Præter S. Fantinum hodiernum colitur a- lius ei synonymus apud Græcos die xxx Augusti, quo die etiam notatur in Martyrologio Romano; apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italia nescio qua de causa ad diem xxxi Julii retractus. Quod huc spectat, hic à nostro prorsus distinguitur parentibus, instituti professione, peregrinationibus, vita atate, dieque ac loco depositionis, sicut fiet perspicuum tum, quando cum Martyrologio Romano eum dabimus. Hieronymus Marafotus in Chronicis Calabria lib. 1, cap. 35 alterum ab altero non distinguit, cum utriusque tam Acta commisceat, quam vita institutum, dicens unum eundemque Fantinum, servum, equi curatorem seu moderatorem, deinde monachum ac tandem abbatem existisse. Suum item laudatus Ferrarius abbatem & confessorem Taurianensem facit, datoque ejus elogio ex Menologio Græcorum,

AUCTORE notat, diversè Fantini historiam ab aliis narrari, cum duo fuerint, unus Calaber, alter Syracusanus. *Deinde Acta, inquit, ipsorum confunduntur.*

18 *At dum aliorum confusionem indicat, conperperam cum fusionem commisit ipsemet, cum mox subdat, agi de ALTERO in Romano Martyrologio ad diem xxx Augusti, qui ipsissimus est Fantinus monachus, quem ipse cum elogio dicta die xxxi Julii commemorat; qui an Taurianensis, & abbas fuerit, dispici poterit die xxx Augusti. Et verò clarissimè mentem suam seu potius hallucinationem pandit idem Ferrarius in Catalogo Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non sunt, die rursus xxxi Julii, ad annuntiationem istam Tauriani in Calabria S. Fantini abbatis; productisque fontibus, è quibus ipsum dat, nimirum Maurolyco, Galefimo, & Petro in catalogo lib. 6, cap. 160; hic, inquit, diversus esse videtur ab eo, de quo in Martyrologio Romano die xxx Augusti agitur. Quod, quid est aliud quam semel commissum confusionis errorem recognoscere?*

B *19 Rocchus Pirrus in notitia secunda ecclesia Siracusana pag. 125, agens de S. Fantino nostro, dicit, quod Cajetanus in lùca de Vitis Sicutiorum Sanctorum pag. 90 narret, se habere in S. Fantinum Thaumaturgum carmen genethliacum, translatum ex Græco sermone; ac jatis liquet, Cajetanum, hunc à nostro distinguere: nam postquam dicta paginà indicarat: Vitam S. Fantini confessoris Syracusani, ac Petri Occidentis episcopi narrationem de Vita & miraculis Sancti ejusdem, mox subnectit jam dictum in S. Fantinum Thaumaturgum carmen, quo cognominè à Græcis vocatur Fantinus monachus supra laudatus; nosse verò, quamquam illum titulum fuerit meritis, & alicubi, ut vidimus, is ipsi datur, non tamen cum sic sibi fecit proprium, ut communiter talis appelletur. Quod quia non apparet satis observasse Pirrus, ideo alium cum alio Sanctum videtur confudisse, ac carmen illud apertasse nostro, quod alteri convenit; & verò utramque id satis cavet Cajetanus, ne ipsam illius carminis memor, quando agit de Fantino nostro.*

C

§ III. Fama posthuma ex æde sacra, reliquiis, sepulcro, miraculis, & hymno sacro; Vitæ auctores. Taurianum quandonam eversum?

Æ *Dem quondam sacram S. Fantino propriam existisse unà cum monasterio, ejusque sacras exuvias publica veneratione necnon frequentissimo populi concursu memorabiles fuisse, intelligi datur ex antiquis monumentis. Anonymus in editis apud Cajetanum, inter miracula, quæ Vita Sancti nostri subnectit, de Theodoro quodam, civè Taurianensi agit, cujus ædes templo erant Fantini contiguæ. Item Taurianensem, inquit, ecclesiam archidiaconus... deferrì se jussit in ædem S. Fantini. Petrus episcopus num. 18 ita loquitur: Sacræ ipsius corporis reliquiæ cum apud nos, ait, asservantur &c.; in quarum deinde laudes egregiè excurret. Idem num. 47 sermonem instituit de puella à parentibus... ad S. Fantini ædem adducta, introductaque ad a-*

Habit S. Fantini antiquitus adem sacram, reliquiis suis celebrem.

ram à patre, ubi sanctissimi Viri tumulus erat; quam acceptam antistita educavit in cœnobio.

21 *De eadem æde agit num. 48. Rursum num. 49 narratur altare illustratum, ubi maxime venerabiles asservantur S. Fantini reliquiæ... inde ubi lux evanuit, multo suavique odore... tota ædes repleta. Videri etiam de hoc templo ac monialibus potest num. 44. Templum itaque hoc apud Taurianenses stetit, & sicut exponitur num. 50, in montis descensu positum... Hanc autem ædem S. Fantino construxerant indigenæ, ubi illum, equas dum pasceret, egille fama erat: ibique etiam Sancti aream esse ajunt, unde locum illum S. Fantini aream hodièque appellant.*

22 *Fama verò Sancti posthuma mirificè incla-ravit ex miraculis plurimis, quæ ad ejus sacralipsana patrata sunt, adeo solida auctoritate stabilis, ut pervicax sit, qui ea negare aut in dubium vocare ausit. Unde in hymno sacro vocatur thaumaturgus, titulus certè, qui magnis dumtaxat & insolitis prodigiis effectibus dari consuevit. Atque ex hoc hymno confirmabuntur & illustrabuntur ea, quæ de Sancti post mortem celebratè modo protulimus. Hymnus verò ille certè posterus monumentum est de antiquo Fantini cultu, uti palam fiet ex tempore, quo is conditus traditur; de cultu item solenni, qui rectè colligitur talis fuisse ex hujusmodi instrumentis, accius consuetis in honorem Sanctorum, quorum præ reliquis venerabilis memoria habebatur. Hymnum porò istum dabimus post ambas Vitas; de quarum auctoribus hæc præmonenda occurrunt.*

23 *Illius, quam primo loco damus, auctor nos omnino laet, latuitque etiam Cajetanum; qui tamen ex eo, quod de catenis à Sancto perfractis in illa refertur, hæc in præsentem usque diem Syracusana in ecclesia demonstrantur, eligere utcumque conatur tempus, quo Vita eadem scripta sit, nimirum ante Saracenorum in Sicilia dominatum, cum catenæ Sancti demonstrabantur: nam eorum barbarie cuncta dein perfum iere, seculo utpote 9 aliquantum adulto. Saracenorum in Siciliam adventum ex Joanne Caropolate & Cedreno innotuit Baronius anno 827 contra Leonem Ostiensem, qui anno 820 illum ingressum ponit, captumque ab ipsis addit Panormum, ut videtur lib. 1, cap. 23 Chronici Castanensis. Vitam illam edidit Cajetanus, exscriptam, uti monet; ex vetusto libro manu exarato Josephi Madrensis I. Consulti Syracusani, dictione paululum expolita, ac levibus quibusdam recisis; utrumque non rectè; desiderant quippe palæophili similia videre intacta. Et verò illa historia tum ob hanc causam, tum ob dicta superius, tum ob dicenda paulo post, multum nobis displicet.*

24 *Carolus Morabitus in Annalibus Messanen-sis ecclesia satis immodestè & acriter invehitur in nostrum Petrum Salernum, qui ad perficiendas Vitas Sanctorum Siculorum plures jam laudatas operam contulit; quasi operà ejus vitata sint omnia, & studium suum omne contra Messanenses semper impenderit. Quid ita? Ansam utique exoptulandi Morabito hic præbuit codicis istius expolitio, quasi magis poliendo addiderit, prout ipse Salerno imputat, quæ non sint consona: bolum in eo nimirum durissimum, quod Messana etiam tum (id est tempore S. Fantini) idolis serviebat, decoquere non potuit, non magis*

Miracula ibidem facta stabiluntur.

E

F

Quædam in ea carpi Morabitus.

D

A *magis quam istum*: Conquiritur ergo (*Fanti- nus*) à magistratu Mamertino; pœnam fidei suæ daturus; quasi verò cum temporis Messana nondum ad Christum fuerit conversa; de qua re breviter diceret in annotatis. Tadet interea omnia hic recensere, quibus auctor iste Salernum arcessit, nullo opera pretio hic proponenda: sive enim Equilinus ex Ms. Madrensi, sive contra Madrensi- anum Ms. ex Equilino desumptum sit, sive utrumque exemplar seorsim aliunde prodierit, non mutam interest, cum ejusdem utrumque sit fur- furis in substantia.

carpendus ipsemet.

B *25 Nam, sicut est in notis apud Cajetanum, eandem quidem historiam præsius narrat Petrus Equilinus episcopus; sed nos addimus, corrupte; adeo ut non multam rationis habeat Morabitus, quare vocem verosimilimè corruptam Stradichone laudet in illa Vita, quasi antiquitatem conciliet. Non omitam, inquit, stratigoti nomen Mellanæ supremi juris (quod solius ipsius est in absentia principis) ab anti- quo & semper successione temporum non mutatum. Habet enim ille in Vita Sancti, quam diximus: Cum à Stradichone capitaneo quæreretur, ut diis &c. Sed vel his idem dicit textus, vel vocem corruptam obtinuit: nam addit Morabitus: Quod nomen quidem non proprium; sed officii est, quo CAPITANEUM, sive militiæ ducem Mellanenses appellant. Audiamus Ferrarium in Catalogo Sanctorum Ita- liæ ad xxxi. Falsis de ista Vita quid sentiat: Lō- ca, inquit, depravatè nominat, & quædam Inverisimilia admittet; quod ultimum de Vita nostri anonymi videtur pronuntiatum fuisse, si- quidem eam vidisset, eodem vel potiori jure, quæ pluribus verbis rem eandem in substantia narrat. Quod addit Ferrarius; ut videtur, ex duo- rum Actis unius contexit, Petrus Equilinus, adeo nobis non videretur, ut Acta nostri Fantini tō- to celo differant ab Actis synonymi monachi.*

Auctor secun- da Vita vide- tur fuisse epi- scopus Tau- rianensis:

C *26 De alterius auctoris; Petri episcopi, si- cut scribitur apud Cajetanum in titulo ejusdem narrationis, vel, sicut apud eundem notatur in Animadversionibus pag. 138, Petri occidentis episcopi, Vita præfatione observantur ista ibidem: Episcopus fuit ecclesiæ Tauriani in Calabria. Multa id persuadent: sermo ipse habitus ad Taurianenses: quorumdam miraculorum non modo oculatum testem fuisse, sed ministrum se dicit; Nicetam appellat archidiaconum ecclesiæ suæ; ille verò Taurianensis eccle- siæ archidiaconus fuit, ex Actis Syracusa- nis. Demum planè appellat Taurianum pa- triam. Ab aliquo Græco dictus est Occiden- tis episcopus, id est in Occidente: quia for- tè dubitavit vel nescivit, quænam urbs ei subderetur. Verum quamquam hæc insulas Tau- rianenses ita suadent, ut, quod supra tamen ab ipso Cajetano dicitur fieri, non omnino per- suadeant, satis tamen fundamenti præbent; ut prudenter id credatur.*

de ejus etate

27 *Quod ad istius auctoris etatem attinet; de ea sic ibidem differitur: Vixit is scriptor, ut extrema narratione ait, imp. Leone hæretico, ad quem tertio ejus imperii anno lega- tus cum quibusdam Siculis à prætore Sici- liæ missus est. Porro ab anno Christi Domini dccxvi ad dcccxiv Leones tres imperium tenere; Leo Isauricus, Leo Porphyroge- nitus, & Leo Armenus, qui omnes hære- tici iconoclastæ fuere. Quis horum Leo hæ- reticus fuit, sub quo Petrus Taurianensis vixit;*

AUCTOR J. P.

in ancipiti sum: cum nulla ex narratione lux affulgeat. Sed inclinat animus ad Leonem Porphyrogenitum, cujus imperii annus tertius incidit in annum Christi dccxxviii. Movet me, quod is non nisi anno imperii quinto, qui extremus illi fuit, in scelerum suorum ultionem, occultum animi virus e- vomuit, & imaginum cultores persequi pa- lam cœpit.

28 *Ante hunc annum tutus ad eum ac- cessus fuit; ad Leonem Isauricum & Leo- nem Armenum accessus haud tutus fuit, qui inito imperio sacris imaginibus bellum in- dixere. Sed levis est conjectura. Quod cer- tum; vixit Petrus episcopus Taurianensis post occupatam ac possessam à Saracenis A- fricam; quos Taurianum magna ex parte e- vertit, idem Petrus narrat. Saraceni verò Africam penitus occupavere anno Christi d- cxcviii, Cedreno auctore. Leo Isauricus im- pium sub dolosa pietatis larva virus & quidem per annos plures quinque occuluit, quod palam tan- dem contra sacras imagines evomuit, ut videfis apud Baronium ad annos 716 & 723. Simula- vit item Leo Porphyrogenitus, ibid. ad annos 775 & 780; Leo autem Armenus cum imperio cœ- pit perfectionem, ibid. anno 814: proinde satis quidem videmus, cum hinc supra excludi à Caje- tano: at non satis perspicimus, cur iste Petrus episcopus potius se contulerit ad Leonem Porphyro- genitum, quam ad Leonem Isauricum, cum ha- reticus fuerit uterque; uterque orthodoxiam men- titus, & quidem satis diu, ut in annum utrius- que tertium Petri iter incidere poterit.*

29 *Quod si sub Leone Porphyrogenito id conti- gerit; de quo tamen non constat, sequitur juxta calculum Baronii superiorem, Petrum potuisse in- sistuere suam legationem ab anno 716, quo Leo- nis Isaurici imperatoris initium figit contra Theo- phanem, quem illud differre in annum proximè se- quentem colligitur ex eo, quod illi assignet Indi- ctionem xv. Errat itaque Cajetanus, dum putat Leonem Isauricum ab ipso imperii sui exordio bel- lum sacris imaginibus indixisse; qui error in cau- sa fuit, cur legationem Petri potius aptavit im- perio Leonis Porphyrogeniti. De occupata penitus à Saracenis Africa anno 698; unde Cajetanus Petri vita epocham superius determinavit, memi- nit Baronius ad istum annum. Hinc sequitur, ut falsum sit; quod tradit Marafiotus in Chronicis & antiquitate Calabria lib. 1, cap. 35 in fine; circa tempus, quo Taurianum fuit destructum: quod vult contigisse anno Domini 1075, quan- tum, inquit, ex antiquis scripturis colligi- mus. At cujus nota ac temporis sunt illa, quæ vult; antiquæ scripturæ?*

30 *Eandem epocham ex ipsius Descriptione Ca- labria lib. 1, cap. 20 & 25 producit Cajetanus quando evit- sum. Taurianum*

in Animadversionibus pag. 137 (de ista destru- tione nihil invenio in Chronicis Calabria capituli- bus mox ab ipso assignatis; adeo ut suspicer, quod aliud Marafioti opus indicare voluerit) rectè ex ratione temporis, quò vixit Petrus episcopus, ip- sum corrigens his verbis: Taurianum . . à Sa- racenis Africam tenentibus eversum est ante annum Christi ferme octingentesimum, cum nondum Siciliam occupassent, ut con- stat ex Petro Tauriani episcopo, eorum tem- porum scriptore; ut videfis ipsius narrationem num. 10. Quamdiu verò ante istum annum e- versio loci facta sit, indeterminatum relinquit: nam reliquæ ejus, inquit, insigniæ ad no-

AUCTORE
J. P.

nostram usque tempestatem manent, hinc inde ex utraque ipsorum fluminum parte extantia... tamen nunc inhabitabilis & inculta est altera pars propter eas, quas multis jam annis locus ille passus est everfiones. At qua de biographis passio ante disputata sunt, illustrari poterunt ex dicendis paragrapho proximo, occasione *Vitarum*, quarum & dumus notitiam, & merita.

§ IV. Vitæ Græcæ notitia; Latinæ crisis; utraque, Græcæ tamen, uti & hymni sola versio Latina hic datur.

Vitam, quam secundo loco dabimus, seu elogiū, narrationem aut homiliam potius eam dixeris, eodem redit; *Vitam*, inquam, illam typis vulgavit Latine sepe laudatus Octavius Cajetanus inter *Vitas Sanctorum Saeculorum* tomo I, a pag. 152, fontem ita indicans in *Animadversionibus suis*: Narrationem (ita enim inscribitur) hanc exscripsimus ex Græco codice Ms. monasterii S. Salvatoris apud Messanam. Transtulit in Latinum P. Franc. Raiatus e nostra Societate. Exemplar ipsum Græcum nos habemus, ex eodem haud dubie codice vel aliquo ejusdem eographo transcriptum; quod, prout isti apographo nostro præsinitur, anno 1697 curavit P. Joseph Denti, si rectè viri cognomen lego. Ceterum prænotatur hoc titulo: *Διήγησις εἰς τὸ βίον καὶ τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου καὶ ἐυδόξου ἱερομartyρος ἡμετέρου καὶ πατρὸς Φαντίνου ἱεροῦ.* Narratio in *Vitam* & miracula sancti ac gloriosi servi Christi, patris nostri Fantini. Titulus ille contractus sic refertur apud Cajetanum: Petri episcopi narratio de Vita S. Fantini.

32. Versionem istam antiquam contulimus cum nostro exemplari Græco, eamque satis fidelem & textum Græco satis consonam deprehendimus, ut supervacuum judicaverimus, novam istam substituere: quamquam nonnulla locis variis ad majorem brevitate contracta sint, qua pluribus recenset nostrum Ms. Græcum; sive ea ita contraxerit ipsemet interpret, sive ea contracta repererit in exemplari, e quo suam versionem concinnavit: neque enim plane nobis constat, ex eodem exemplari Græco nostrum apographum, & ejus versionem produisse. Quidquid id est, res tantilla est illa contractio, & ad rei substantiam parum conducens, proinde intento digito identidem indicari non merita in nostris annotatis; ubi nonnulla tamen observata invenies, pluribus aliis minutis prætermittis; de qua re lectorem præmonuisse, plus est quam satis. Rem porro totam in novis titulis ac numeros more nostro dispescimus; adjectis etiam ad marginem antiquis numeris, qui miraculis præfigebantur in laudato Ms. Græco, non tamen eorum istulis, qui itidem ordine illa præcedebant.

33. Atque ex his miraculis non gloria jolum Sancti posthuma potissimum elucidatur, sed suppletur utcumque penuria, quâ, uti fateri cogitur candidè ipsemet auctor, in rebus à Sancto gestis recensendis laboravit; ideo laudem hic meritis potissimum, quia ad nonnulla ex istis miraculis summum auctoritatis pondus addit, narrando illa nunc tamquam auritus, nunc tamquam oculus testis, imo alicubi etiam in propria ipse persona ejusdem Sancti patrocinium expertus. *Visum* porro nobis

est, miracula non separare à narrationis contextu, illis prævio, sed hæc illi subdere, sequendo exemplar nostrum Græcum, & Latinum, quod Cajetanus edidit. Jam verò circa miracula post S. Fantini *Vitam* (de his enim præfens nobis sermo est) paucula quadam alia nobis se offerunt observanda occasione auctoris anonymi, qui *Vitam* scripsit.

34. Miraculum primum, quod agit de syngrapha amissa & reperta, anonymus ille contraxit; sed ex Petro episcopo illud accepit: is namque addit, à quo & hæc accepimus; qua verba anonymus non habet. Hic insuper ex isto contraxit miraculum secundum: ubi enim Petrus tamquam in propria persona, archidiaconus, inquit, dum esset nostræ sanctæ ecclesiæ, aliud nobis dignum utique, quod litteris mandetur, miraculum commemoravit; anonymus illud narrat in aliena. Tum transiit ad miraculum, quod est apud Petrum ordine sextum; ac deinde rursus refert ad illud, quod laudatus Petrus refert quinto loco; utrumque denuo anonymus contraxit. Atque hæc quidem ille ex Petro hausit, addente Cajetano, cetera in libro Ms. desiderari. Unde perspicimus, quod vel majorem juventutem præ se ferat iste anonymus, quam Petrus episcopus, vel quod post ipsum saltem scripserit, majore enim vero fide dignus, quando cum isto consentit (eundem, uti suspicor, & in aliis nonnullis ducem secutus; quem sibi præviam habuerit in miraculis) quam dum solus ambulans, non pauca affirmat; qua aliter non habet.

35. Et sanè videtur affectare rerum inopinatarum ac mirabilium texturam; adeo ubique prodigia, inexpectatos eventus, & apparitiones obrudat, ad scenam & theatralem apparatus compita potius, uti nobis appareat, & inventa, quam ad sinceram narrationem accommoda; quamdiu nos later, quo ex fonte ea acceperit, tot seculorum interapedine à suis temporibus distantia; præsertim ubi Petrus adeo est jejunus, ne dicam mutus; in *Vita* de gestis Sancti enarrandis; paucula quadam circa ea delibasse contentus, cetera omnino ignorans. Jam verò unde, amabo, anonymus iste historiam eventibus adeo mirabilibus insartam derivare potuit; de quibus ne verbum quidem ullum Petrus episcopus? Cui tamen adjuncta nonnulla favore videntur præ isto alio, ut hoc ille instructior accedat ad loquendum, sive tempus consideres, cui utcumque ejus ætas atque adeo scriptio aptari possit; sive locum, in quo gessit episcopatum, qui fuit rerum à S. Fantino, dum in urbis degeret, gestarum spectator & testis; miraculorum verò, dum jam mortale corpus exuerat, ac gloria ipsius posthuma theatrum; sive nomen spectes, quod disertè præfigitur ipsius narrationi.

36. Nulla autem ex tribus hisce prerogativis suffragatur nostro anonymo; qui tantus quantum est, undecumque nos later. Memini quidem ex catenis à Sancto perfractis, & usque ad scriptoris tempora asservatis, de qua re diximus superius § 3, argumentum à Cajetano desumi, quo figuratur ipsius tempus. Verum quandoquidem *Vita* contextus, prout apud Cajetanum editus legitur, non omnino editus est prout jacet, & aliunde ex capite non uno vel ipsi Cajetano videtur esse suspectus, uti liquet ex dictis: cur omni mox suspicionem vacet locus ille de catenis? præsertim cum Petrus episcopus de illis non meminerit, fatente Cajetano, nonnulla apud anonymum ex depravatis Actis desumpta, & nugamenta immixta eis esse à quodam otioso.

A
proponitur.

37 Non est tamen illa quisquam à nobis dicta existimet; quasi velimus omnem narrationi ejus fidem detrabere: neque enim ad hoc audendum satis nobis est rationis; sed ut sensum nostrum candidè indicemus, quod, sicut gloriosa prorsus Sancto sunt, quæ anonymus ei adscribit, sic paulo solidioris roboris sint indaga, si istarum rerum defensores ac patroni statim credi omnia ab eruditissimis velint. Erunt fortasse (sint sanè optamus) eruditi Siculi aut Calabri, qui tam his quam aliis, siquidem plura de Sancto sperare liceat, plusculum lucis & auctoritatis affundent. Interea temporis quia fieri potuit; ut auctor ille anonymus, cujuscuque aetatis & notæ, alicubi haberet ex antiquis documentis, quæ Petrus non viderit, facta, quæ referre, si non omnia, saltem non pauca ex illis; ideo Vitam sub ignoto nomine tanquam ab ipso scriptam etiam exhibemus.

Nonnulla
etiam obser-
vantur circa
hymnum,

B

38 Circa hymnum, quem ultimo loco ex impressis apud Cajetanam datur sumus, observari volumus sequentia. Is exscriptus est à me, inquit in Animadversionibus suis, ex Græco codice Ms. monasterii S. Philippi Fragalatis, juxta oppidum S. Marci, in diocesi Messanenensi (quod monasterium est de familia S. Basilii, ut videtur est apud ipsum in Animadversionibus pag. 64.) Latine redditus est à patre Augustino Florito, nostræ Societatis, pluribus aliis è Græco in Latinum conversis notis, tam apud nos die 111 Aprilis, pag. 239 & 269; quam apud Cajetanam mox citatam pag. 35, 37, 64 & 67. Crediderim cum eodem auctore in Animadversionibus, hymnum hunc compositum esse à S. Josepho Hymnographo, cujus Acta illustrata fuerit ad diem 111 Aprilis; qui cum obierit in grandæva senectute, seculo uno ad finem vergente; consequens est, ut, quo tempore etiamnum Sancti ac miraculorum præsertim ejus vigeat in animis posterorum memoria; potuerit candorem istum concinnasse in gratiam Calabrorum aut Siculorum, Siculus ipse patria, & secundum quosdam Syracusanus (sed hoc ultimum à nobis rejectum fuit citato die pag. 267) sicut canonem seu odas de S. Pancratio in gratiam Tauromeniorum panxit, secundum dicta eodem die 111 Aprilis pag. 238; ubi de illo actum fuit, & XIV Junii pag. 788, occasione S. Marci, episcopi Syracusani ac martyris. Varia interim, quæ hunc S. Josephum spectant, invenies in Bibliotheca Sicula, auctore Antonino Mongitore, anno 1708 Panormi edita, tomo 1, à pag. 384.

C

ejusque au-
torem

39 Porro sive Josephus iste Hymnographus, si-
ve alius, et homonymus, Thessalonicensium episcopus, S. Theodori Studita germanus frater, hujus canonis auctor existerit, parum interest: ambo enim floruerit seculo nono; & hic quidem sub istius seculi initium, ille vero versus finem. Consuli interim possunt ea, quæ de utroque novissime diximus tomo IV Julii, pag. 247. Si habuissimus laudati canonis exemplar Græcum, potuissimus, uti opinor, paucula alia circa illum observare: neque enim dubitamus, quin ejusdem conditor, more alias usitato, litteris acrostichis eum innexuerit, in præfixa ei acrostichide metrica expressis, quas suis deinde locis, id est odarum ac stropharum initialibus elementis aptavit. Odas subsequenti fortè fuerit acrostichidis istius veluti coronis quadam seu olausula, è litteris nominis auctoris formata; quo indicio paulo certius nobis de ipso constare potuisset. (Adi citatam pag. 247.) Verùm quia ista subsidia nos hic deficiunt, superest, ut acquiescat lector solis, quas damus, in re incerta conjecturis.
Julii Tomus V.

40 Denique illud insuper unum superaddendum censemus; valde utique nos induci, ut credamus, quod sicut alii canones, Menais Græcis excusis interspersi, adhiberi consueverunt in istius gentis Officio ecclesiastico, cujus utpote partem non parvam constituerunt; ita hymnum hunc Siculis Calabrisve Menais insertum, atque in S. Fantini festivitate, majoris solennitatis gratia, quotannis ibidem usarpari consuevisse, tanquam antiquum; sicut supra dicebamus, præstare erga eam venerationis argumentum.

D
qui fortè olim
suerit pars
Officii Græci.

V I T A

Ex Ms. Syracusano apud Octavianum Cajetanum S. J. edita inter Vitas Sanctorum Siculorum tomo 1, à pag. 149, auctore anonymo.

C A P U T I.

E

S. Fantini natales; ipsius ac parentum ad Christum conversio; horum cruciatus; illius è carcere liberatio.

Syraculis a natus est Fantinus, Fantio ac Deodata nobilibus, atque in re familiari copiosis parentibus. Hi tametsi idolorum erant implicati cultu, tamen in pauperes naturam erant propensi, & de suo sublevabant multos. Quod eò etiam liberalius præstabant ac libentius, quod ea ratione in spem veniebant, impetraturos se à diis suis liberos, quibus carebant. Sed dii eis nulli quidem, verus autem Deus, qui neminem vult perire, & lucem veritatis omnibus impertit, neque infrugiferam eleemosynarum esse sementem finit, liberales precantibus aures dedit, & hoc inter dormiendum utrique visum injecit.

S. Fantini
parentibus
sterilibus,

2 Videbantur sibi ante tribunal Dei tamquam indicto die fisti; & idololatriæ nomine accusatos, ad extrema supplicia damnari. In magna trepidatione, nec opinatus adfuit patronus miseris Jesus Christus; cujus erat habitus talis: toto corpore plagis, ac vulneribus distinguebatur, unde sanguis atque horror quidem nullus, splendor plurimus eminebat. Is in conspectu judicis stans, hunc in modum orat: Hi, quas tu pœnas in eos cogitas, meriti quidem sunt, Pater; sed eas primum mihi, tum eleemosynis eorum condonato: precorque abs te, ut vitam iis, ac liberos concedas.

quis in somno
fisti ante tri-
bunal Dei

3 Et ad superstites reos conversus, Vobis, inquit, filius olim, quem expetitis nascetur, qui duodecimum annum cum attigerit, fidem in me, Patremque meum concipiet; tum hanc vos edocebit, & ad martyrium viam aperiet. Ipsi autem monitis multi in veritatis viam traducentur. Postea Fantio ac

promittitur
nasciturus

EXEDITIS Deodatæ potestas est abeundi facta, & na-
APUD CA- scituro filio, nomen ut Fantino imponant,
JETA- eique ab anno duodecimo, verbo obse-
NUM. quentes sint, imperatum. A somnis evi-
gilantes, mutuo viâ cum narrassent, læti-
tiam simul cum spe capiunt. Tempore sus-
ceptus est filius, & ut iustum, nomen huic
indunt Fantino.

4 In exortu, atque advocatone [in lucem]
duo fuerunt digna, quæ miremur. Unum, quod
prodigio non Infantis à parte læva pedus notatum est cru-
cifixi signum, non subtenui ac parvo, sed altè
impresso, & pro corpusculi portione, in ter-
norum digitorum latitudinem longius produ-
cto. Color ejus sanguineo erat similis. Al-
terum, quod in recentissima ætatula sæpe
de lectulo surgebat, & repens per spondam
demittebat se humi; sicque recubabat. Ejus
rei causam cum sciscitarentur, Militare, in-
quit, Christo volo. In quo quidem illud est
plenum admirationis; puerum hunc cum
Jesu Christi nomen appellabat, ejus nominis
memoriam fecisse; quod ab alio dictum ipse
antea numquam excepisset.

5 Inter hæc Fantino duodecimus appetiit
ætatis annus, atque cum ea tempestate ve-
nandi studiosus, uno cum comite, leras in-
sectaretur, nactus est cervum proceritate
mira, atque ardua, tum novo etiam mira-
culo spectabilem. Huic multæ inter cornua
cruces exstabant: humana autem vox ejus
ex ore prodiit, qua se ut sequeretur, hor-
tabatur, & Tempus, inquit, est, ut & cap-
tarius, & capias; venêris, ac rursus te alius
venetur. Ergo postquam per agrum Syracu-
sanum ad duo passuum millia præeuntem cer-
vum profecuti [essent], propter quamdam se
specum vident.

6 Itaque cum descendissent de equis, of-
fenderunt in specu hominem senem atque ere-
mitam. Huic præterita nocte nuntiaverat Jesus
Christus, venturum ad se crastina luce ad-
olescentem nobilissimum Fantinum, eum re-
ctam fidem edoceret, deque sua divinitate,
atque humanitate instrueret; fore enim, ut
hujus operâ non pauci salutem consequan-
tur. At postera quidem lux Fantinum ere-
mitæ in conspectum tulit; quem sibi ad pe-
des accidentem cum sublevasset, parentum
illi de suis natalibus visionem recitat, cru-
cis signum impressum in pectore manifestat,
& Super hæc magnas enimvero, inquit,
Fantine, gratias debes instauratori generis
humani Christo, qui antequam sacro bap-
tismatis flumine ad vitam transmittereris, san-
ctissimæ te crucis sigillo notavit.

7 Hic nudato pectore Adolefcens, cum
accepta à Christo Domino signa patefecisset,
arrepta rursus occasione, in multam noctem
senex dixit plura de Servatoris nostri cum in
ejus vita, tum post obitum etiam confectis
mysteriis. Ac quidem noctis tenebras dispu-
lit admirabilis crux, circumfusa lumine, &
in propinquo in cælo visa. Hoc autem vel-
uti nuntio lucis à Deo accepto Fantinus,
atque ejus comes Leontius abluti sacro fon-
te, Christiani facti sunt: & cum noctis re-
liquum sacris inter se colloquiis, atque ad
Deum obsecrationibus transegissent, orto jam
sole ad urbem redeunt.

8 Cum verò patri Fantinus occurrisset, sa-

lutatione eum excepit, qua Jesu Christi men-
tionem faceret. At novum verborum genus
pater demiratus, quamobrem se ea salute do-
naret, ab Filio quæsit. Ille Spiritus sancti
luce repletus, cum susceptæ paulo ante fi-
dei principia, atque arcana explicasset, si-
mulque in memoriam patri pristina visa re-
vocasset; eò patrem adduxit, ut Christo per
baptismum libentissimè manus daret. Uter-
que autem postea Deodatam de suscepta re-
ligione docuerunt, & dominos Christianos u-
niversa imitata familia est, præter contuma-
cem unum, qui ab teterrimo dæmone in
obstinationis supplicium arreptus, sese in flu-
men præcipitem dedit.

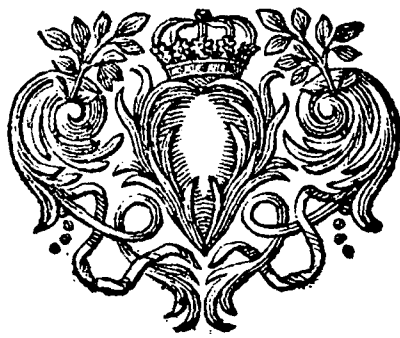
9 Christiani hi cum sunt facti, dictorum
etiam Christi, Nisi quis renuntiaverit omni-
bus, quæ possidet, non potest meus esse di-
scipulus, esse memores, atque etiam obse-
quentes cœperunt. Itaque divenditis, quæ
possidebant, omnibus, magnam ex agris &
fortunis suis pecuniam confiant, quam e-
gentium subsidio ac victui largiter in dies
erogabant. Eas ob res defertur eorum nomen
ad proconsulem. Is in conspectum adductos
interrogat, cujus essent religionis, ac se-
ctæ. Christianos esse, & Christum se cruci-
fixum colere respondent. Ob id jussu procon-
sulis, vehementissimè plumbatis vapulant;
tum in vincula, ac custodias conjiciuntur.

10 Ecce autem cum nox omnia opacaf-
set, angelus Domini devolat in carcerem,
& postquam luce locum illuminavit, apposi-
tis cibariis, refici custoditos, ac confortari
jubet. A mensa prædicat Fantinum quidem
ac Deodatam mortem pro fide postredie esse
obituros; Fantinum ad alia reservari: quam-
obrem excederet ex eo loco, atque in alias
se partes reciperet. Tum arreptas catenas
Fantinus facillimè perfregit; quippe quas
instar ceræ mollissimas virtus divina fecerat.
Hæ in præsentem usque diem Syracusana
in ecclesia demonstrantur. Deinde patefactas
sua sponte fores cum offenderet, sensim cum
comite angelo egreditur, usque ad portas
urbis, quas signo crucis impresso reſerat, at-
que aditum sibi facit.

A N N O T A T A.

a Urbs est Sicilia notissima; de qua meminimus
die 14 Junii, occasione S. Marci, ejusdem
urbis episcopi. Ceterum an hac urbs Sancto patria
obtulerit, supra disputatum est.

b De Martyribus illis agitur ex hac Vita a-
pud Cajetanum tomo 1, pag. 122, signato anno
Christi 304, die autem 31 Julii.

CA-

D
Sequitur
Sancti paren-
tes cum sa-
milia, excepto
uno misero.

Facultates in
pauperes di-
stribuunt, &
apud procon-
sulem accen-
sati, vapu-
lant:

E

sed ab angelo
reficiuntur;
qui imminere
eis marty-
rium; Fanti-
num verò ad
alia reservari
prædicat.

F

CAPUT II.

S. Fantini parentes martyrio coronati; iter ejus in Calabriam, cura jumentorum, misericordia erga pauperes miraculo comprobata; heri conversio, obitus.

Interea illuxit, & producti illi duo, cum recularent proconsuli obedire, & thura diis adolere; capita iis præcisa sunt. Fantinus Messanam *a* appulit, & exceptus hospitio mulieris cujusdam, filium ei captum oculis luce iterum donavit, quem inter dormiendum nigerrima hominis species violenter exoculaverat. Id causæ fuit, quod Jesu Christo nomen familia universa daret. Ea res famam Fantini Messanæ, quæ etiam tum idolis *b* serviebat, disseminavit. Conquiritur ergo à magistratu Mamertino *c*, pœnam suæ fidei daturus; sed illè divino monitu, conscensâ per noctem naviculâ, quamquam sine remigio ac velo, tamen cursum freto Rhegium *d* versus, cælesti ductu, tenebat: neque cum eum armata triremis insequeretur, consequi umquam potuit, quam objecto signo crucis impediverat.

12 Ut est Rhegium deductus, in matronæ se cujusdam comum ab foro subduxit, & frigidam sibi ad potandum datam, vinum merum facit: matrem autem familias victam rei miraculo & procidentem ad pedes, Christianam facit. Inde longius secessit, & tertio post die oppidum, cui Tauriano *e* nomen, ingreditur, seque Balsamio, locupletis homini, in servitutem locat. Sed cupido despectus sui ac vilitatis pro Deo, contra accidit: eo enim notior universis & carior habebatur. Erat Fantinus ingenio docilis, sermone non inelegans, castitate summa, atque honestate morum præditus, jejuniarum abstinentiæque amantissimus: verum propter gentilium metum, fidem arcano pectoris concreditam abscondebatur.

13 Itaque pascentis jumentis, amandatur ab Domino suo ruri, quod ille alacriter quidem, fideliterque præstabat, Moysis memor, greges deducens, & Apostolici ejus dicti: Servi subditi estote dominis vestris, in omni timore. Æstas summa esse cœperat, quo tempore frumenta in areis congregantur ad trituram. Id occasione sibi datum existimavit Fantinus ad sublevandos egenos. Ergo partem jumentorum locat ad terendum frumentum: pretium trituræ tribuit in pauperes *f*. Mos Fantino is frequens erat, inter terendam aream, preces post jumenta corde atque ore profundere, Deumque laudare: deinde solum terendi curâ, & pascentibus jumentis, cælum genuflexo suspicere, cælestiaque assidue meditari.

14 Interim dæmone instigante, nuntius Balsamio perfertur, malè à Fantino jumenta tractari, pascuorum loco commodari terendis aristas: id avaritiâ fieri, & spe lucris, quod sibi asservaret. Balsamius, quod de

probo Adolescente credere nollet, experiri Exempti maluit, quam audire, & simul in agrum ab eodem perrexit, quid serum fieret odoraturus. Fessellissetque Fantinum, nisi famulo suo pro tempore Deus accurisset. Nam accedentem ad se Fantinus herum cum prospexit, procidit in genua, & factum suum Christo, cui laborabat, commendavit: inter orandum occupatur somno, & Balsamio propitis accedenti, cum jumenta in aream circumirent atque aristas contererent, tamen in herbis pascuus elis, atque pratium omnino viride atque herbidum visa sunt depascere.

15 Quamobrem excitatum Fantinum de sedulitate sua laudat, confortatque, ut commissa fidei ac curæ suæ jumenta bene curaret. Inde in urbem lætior redit, sed in incepto suo cum perduraret Fantinus, rursus certior ea de re fama Balsamio per quosdam nuntiatur: cui quamquam principio nullas aures præbebat, & deferentes averfabatur, tamen facere non potuit, quo minus non nihil tandem auditis inclinaret. Itaque perrexit quæsitum, eo animo, ut, si vera offenderet, quæ illi accularent, Fantinum in vincula conjectum affligeret: si vero secus, eos omnes invidiæ ac mendacii convictos ab familia sua rejiceret cum infamia, servum innocentem honore ac mercède majore donaret. Adventum heri & cogitationes Fantinus, quamquam abiens, divino tamen spiritus providit, & ut iræ concederet, tubidium cepit in silvam.

16 Cumque ad Metaurum pervenisset, neque haberet, qua ratione flumen trajiceret, substitit, oculos huc illuc circumferens, ac vestigans aditum. Interea videt iratum dominum appropinquare. Tunc ille Deum, ne se ea hora desereret, etiam atque etiam exoravit, & perfecta oratione, virgâ aquas percutiens; Metaure, inquit, in Christi nomine paulum de tuo cursu iste. Hoc præcepto, aquæ duas in partes discesserunt, & viam in ulteriorem ripam Fantino fecerunt: eo transecto rursus coierunt.

17 Hæc omnia cum vidit Balsamius, illico iracundiam deposuit, & humi stratus Fantinum ex adversa ripa precari extensis manibus cœpit, ne se in tenebris ignorantæ desertum veller; scire se, famulum veri Dei esse eum; cupere ejusdem Dei obsequio ac servitio addici, qui tantam suis potestatem largitur; seque veniam ab ipso petere, & vice versa famulum ejus velle esse, ac dici, ejusque præceptis obtemperare. His est vehementer lætatus Fantinus, & heri promptitudine cognita, Christi Jesu legem ei prædicat, conversumque in fide instruit.

18 Non multo post patris familias exemplum uxor Mathildis *g*, eorumque liberi, totaque est domus consecuta. Ea autem exinde Balsamii vita fuit, ut eam civitatem ad veram fidem traduxerit *h*. Ipsum vero multis miraculis Deus ornavit. Fantinus Balsamio segnior non fuit, nam congregata concione, sæpe populum de divinis rebus docebat, pauperes, egentisque comparata ope sustentabat, adeo ut brevissimo tempore idolorum fana, lucosque destrueret; ecclesias vero Deo, ejusque vero filio Jesu Christo ædificaret. Hæc dum facit, in annum ætatis tertium ac trigessimum ingreditur: postremo

Sancti parentes martyres sunt; ipse, parvulus in Sicilia miraculo, Calabriam perit.

a

B

b

c

d

Vinum in aquam convertit Rhegii, sui que contemptor

e

C

pascent jumenta, & simul ex illis pauperes, callestium meditationi intentus.

f

Incuratur apud herum, quasi rem ejus malè administrans:

sed irrito pœnam conatus, deinde iratus heri conversum fugit

E

insigni miraculo, evadit que ejus manus.

F

Quo viso tantum ipse, quam ejus familia

ad Christum convertitur.

g

h

EX EDITIS die mensis Julii populum vocari jubet ad con-
APUD CA- cionem.

JETA-
NUM.

Sanctus, pre-
nuntiatio
mortis die, pie
expirat:

19 Cumque vehementissimè de divinis re-
bus peroraret, prædixit, die Dominico proximi-
mè ex hac vita se esse abiturum, cum sa-
cerdos rem sacram perfecisset. Paulo post cor-
ripitur febris, & illucescente prædicto ab se
die, jussit intra chorum templi, in feretro
se collocari. Peracto sacro, manibus in cælum
sublatis, cum Christum Jesum ab se corporeis
oculis cerni testaretur, atque subinde integraret,
In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum;
animam Deo restituit, tam expers doloris in morte,
quam fuit criminis ac turpitudinis in vita.

cujus sepul-
crum fuit
gloriosum.

20 Ejus cadaver tanta luce, ac splendore
lustratum est, ut per duas horas ne cerni
quidem ab ullo posset. Odor autem, tri-
ginca integros dies, ecclesiam suavissimus
perfudit: & ex sepulcro cœpit oleum re-
dundare quoddam tantæ virtutis, ut cum omni
morborum generi, tum universis etiam
animæ tentationibus occurreret.

B

ANNOTATA.

a Civitas est & emporium Sicilia celeberrimum,
freto Mamertino ab urbe Rhegiensi dirempta.

b Bolum hunc, uti moncbamus in Commenta-
rio prævio, digerere haud potuit Morabius; ad
annum 301 contendens; Messanam à principio na-
scentis Ecclesie Christo paruisse; pro quo asserto
inter alia citat epistolam S. Eutyebiani PP. ad
Siculos episcopos datam; cujus exemplar protulerat
ad an. 283. Eadem legitur apud Labbeum
tomo 1 Concil. à col. 917. Epistola hac si verè S.
Eutyebiani sit, qualis esse assertur, faciliè tum
juveri poterit, diu ante S. Fantini tempora Mes-
sanam ad Christum conversam fuisse. Verum tam
hæc quam alia ad sanctum istum Pontificem atten-
nentia examinari poterunt die 8 Decembris, quo is
inscribitur Martyrologio Romano.

c Mamertini populi olim è Samo insula ejeti,
& à Messanensibus hospitio excepti, urbem occupa-
verunt, ejusque incolæ Mamertinos appellarunt.
Vide Strabonem, & Cluverium Sicilia antiqua lib. 1.

C

d Civitas est antiquissima Bruntiorum in Cala-
bria littorali, nimium nota, quam ut pluribus
describamus situm ejus.

e De hoc oppido satis multa diximus; plura infra.

f Quædam circa hoc factum observamus in an-
notatis ad alteram Vitam.

g Nihil de hac Mathilde Vita sequens; nihil de
liberis ad Christum conversis.

h Suspecta nobis est ista conversio, donec testimo-
nio majoris fidei roboretur.

VITA ALTERA

SEU NARRATIO DE SANCTI
VITA ET MIRACULIS.

Auctore Petro, episcopo Tauria-
nensi, edita apud laudatum
Cajetanum inter Vitas Sancto-
rum Sicularum tomo 1, à pag.
152, interprete Franc. Raia-
to ejusdem S. J., cum Gracis
collata.

PROLOGUS.

E

Mysterium regis, uti scriptum legimus,
abscondere bonum est: opera autem
Dei revelare & confiteri, honorificum. Re-
gis quippe mysterium non custodire, ut re-
vera periculosum, sic etiam perniciosum est.
Ceterum Dei opera reticere, incredibile est,
quantum animo periculum creet. Nos igitur
in divinis rebus uti silentio malè metuen-
tes, imminensque servo illi periculum sus-
pectum habentes, qui domini sui talentum ter-
rà occultavit; cui dictum est: Serve male,
& piger, oportuit te committere pecuniam
meam nummulariis; sacram, animisque per-
utilem narrationem, haud obscure quidem,
sed apertissimè circumsonantem, quæque ad
nos usque pervenit, non fuit consilium oc-
cultare silentio, sed vero eam potius per o-
rationem in vulgus indicare, litterarumque
monumentis tradere, ac veluti mensæ appo-
nere, ut audivimus, & cognovimus, & pa-
tres nostri narraverunt nobis, ne esset occul-
tata filii eorum, ut in sacris Litteris didici-
mus, sed ad nepotes usque tantarum rerum
cognitio propagaretur. Neve bona oblitera-
rentur, aut oblivionis obscurata profundo (id
quod etiam Numine afflatus quidam egregiè
juxta ac præclarissimè dixit) intercluderent.

Auctor opera
Dei celare pe-
riculosum, re-
velare autem
honorificum
ducent.

F

2 Turpe nimirum est, vitas quidem im-
piorum hominum memoriæ proditas esse;
contra verò eorum, quos veros Christi ser-
vos novimus, virtutes silentio contegi; ita
sacro oraculo monente: Aperi os tuum ver-
bo Dei. Et nos etiam, præterquam quod
fas erat, ausi, fordidumque & inutile os no-
strum referantes, sic ad narrationem aggre-
dimur. Memoria justorum cum laudibus, quæ
fuit sapientissimi Salomonis sententia: Bene-
dictio Domini super caput justi. Ad ipsius
enim laudes, populi gestient. Igitur cum
anniversaria sancti Viri memoria populo huic
letitiæ sit argumentum, age jam, & nos
pro viribus, haud certè laudationum legem
secuti, per verborum amplificationem, sed
debitum veritati solventes, pedestri quadam,
& minime compta oratione hominis facinora
exponamus, id ipsum pro laude ponentes,
testimonium videlicet rerum ab ipso gesta-
rum, ad legentium atque audientium utilita-
tem. Nimirum hæc prudentibus vera læti-
tia,

S. Fantini
gesta pandere
aggredimur.

6

A tia, quam utique capiunt, dum iustorum u-
surpatur memoria, inde spiritale quoddam
gaudium, inde bonorum æmulationem, imi-
tationemque colligentes; ex iis, quæ rite
audiunt incitati.

minimè distractus, in divinas sese præcatio-
nes liberius effunderet. Igitur equas agens, EP. TAU-
eas nunc e pascuis educebat ad pascua, nunc
ex aquis ad aquas, & herbefcentes campos,
ut pulchras e, pingues, lectas f suo ipsius herò
exhiberet. Itaque hoc munere fideliter, re-
verenterque g fungebatur, divinum Aposto-
lum audiens docentem: Servi, obedite do-
minis vestris carnalibus cum timore & tre-
more, in simplicitate cordis vestri, sicut Chri-
sto: non ad oculum servientes, quasi ho-
minibus placentes, sed ut servi Christi, fa-
cientes voluntatem Dei ex animo, cum bo-
na voluntate servientes non modo bonis, &
modestis, sed etiam dyfcolis: sicut Domino,
& non hominibus: scientes quoniam unus-
quisque quodcumque fecerit bonum, hoc
recipiet à Domino, sive servus, sive liber,
sive gloriosus h.

A N N O T A T A.

a Juxta nostrum apographum, τὸ ἵ Θεῷ ἕργα
σιωπῶν παρὰδοξα ψυχῆς φέρει τὸ κίνδυνον. Dei
autem mirabilia reticere opera, animæ affert
periculum.

b Dicitur apographum habet: Μνήμη δικαίων
μετ' ἐγκωμίων ἐγκωμισαζομένης τῷ δικαίῳ ἀφ' ἑν-
θίσοντες λαοὶ πολλοί, ὁ σοφώτατος Φησι Σολομῶν.
Memoria iustorum cum laudibus: quando e-
nim laudatur iustus, lætabuntur populi mul-
ti, sapientissimus ait Salomon. Vide librum
Proverborum cap. 10, v. 6 & 7. Caput item 29,
v. 2 ex versione LXX Interpretum.

C A P U T I.

Sanctus ab herò, cui servit, pa-
scendis armentis equorum adhi-
betur; orationem & opera mi-
sericordiae exercet; accusatur.

Igitur celeberrimus hic Dei Servus divino
quodam consilio Fantinus est appellatus.
Decebat quippe eum, qui priusquam in ma-
tris utero formaretur, Deo cognitus fuerat,
ut divinus Hieremias ait, illiusri aliquò no-
mine nuncupari, ut vel ex ipsa certe appel-
latione perspectum omnibus foret, divinæ
lucis participem esse piissimum hunc Virum,
moribusque nominis sui vim, significatum-
que referre. Namque is divinitus nomen
fortitus, Balsamio a quidem nescio cui
serviebat, tum fortè rempublicam gerenti.
Sed propter ingenii præclaram indolem, vel
potius ob inspiratam illi ab rerum omnium
præscio Deo divini luminis illustrationem,
ad firmitatè quamdã summumque disci-
plinæ amorem b pervenit.

4 Novit enim Dominus celebres reddere
suos c. Quos autem prædestinavit, inquit A-
postolus, hos & vocavit conformes imaginis
Filii sui. Erat autem clandestinus, at verus
Christi cultor, mandata Domini servans, ni-
hilque ab iis umquam declinans, abstiniens
ab omni opere malo, jejuniis, precibusque
indefinenter insistens, purum se à mundi de-
liciis, integrumque conservans, interdium,
noctuque cum Deo per preces colloquens,
omnino ad monasticam normam vitam tra-
ducens. Porro sicuti de Mose divinas Litteras
accepimus docentes, dum oves pasce-
ret Jethro soceri sui, in solitudine Ma-
dian d, dignum effectum, qui Deum ip-
sum per ignem in rubo apparentem conspi-
ceret, divinaque usum consuetudine, for-
midanda scilicet edidit miracula: ita pla-
ne & huic contigit.

5 Cum enim illi à Domino creditum esset
equorum armentum ad pascendum, cum iis
ipse degebat in montibus, ac solitariis lo-
cis. Ita convictum hominum fugiens, solitu-
dinem potius, & quietem elegit; in d uti

6 In his igitur beatus Vir ita se gerens,
simulque puritate, ac temperantia præditus,
atque in præcationibus, abstinentiaque per-
sistens, aliis etiam à Deo muneribus est in-
signitus. Ad tanta enim, quæ divinitus ho-
mini fuerant congesta bona, illud item ac-
cedebat, quod & in pauperes egregie ani-
matus, & valde misericors erat secundùm
illam Domini vocem; Estote misericordes,
sicut & pater vester misericors est. Nimirum
is misericordiã, vel maxime commovebatur
adversus egentes, quibus cum benignè fa-
cere statutum haberet, idque vero, quippe
servus, haud facile posset, commiseratione
victus, cum aliud nihil suppeteret, quod il-
lis erogaret, messis tempore, pauperum
mendicorumque manipulos cum iis, quas
pascibat, equis triturbat: idque adeò no-
ctũ, ne scilicet herum deserere, aut ex-
citare turbam videretur.

7 Neque enim per noctes vana quadam
spe ductus, nefariis operibus, actionibusque
distinebatur, sicut in Isaia scriptum est: Qui
in nocte, inquit, spes mala; sed contra po-
tius boni in Deum operis spe mentem tu-
stante, nocte * in egestate laborantium
auxilium impendebat k. Sed interea dum il-
hæc Vir sanctus exercet, bonorum ho-
tris dæmon pauperes quiete privare, beatumque
Hominem à proposito, ac bene agendi stu-
dio avocare studens, eum malevolorum ho-
minum calumniis subjicit: qui ipsius domi-
num adeuntes, Fantinum insimulant, quasi
verò equas affligeret, dum in amicorum, &
consanguineorum gratiam, per noctes earum
operã utitur ad triturbandum. Quæ cum ille
accepisset, furore inflammatus exurgit; an
ita res habeat, inspecturus abit.

8 Sed jam illuc appropinquantem herum
suum, ubi beatus Fantinus, spiritu cocen-
te, perferret, manu flagelloque l equas di-
verberat super manipulos: tum vero hos
quasi virentem herbam in agro vidit: il-
læ autem tamquam subter herbam quiescen-
tes accubabant. At ipse humi recubans dor-
miebat. Igitur herus cum advenisset, eum-
que dormientem, equas vero super herbam
cubantes vidisset, beatum Virum compel-
lans; Quid, inquit, equæ tuæ, Fantine,
quid rerum exercent? Hic ille quasi à som-
no per herum excitus, confurgens, Ecce,
ait, ut vides, here, super herbam inter-
quiescunt. Quibus auditis, oculisque ipsis

Qui magnum
nomen fortis-
sus, servus
cuidam Bal-
samio,

omnes inte-
gerrima vite
partes ex-
plens.

Pascendis
equorum ar-
mentis adhi-
betur; unde
ocasionem
arripit libe-
rius orandi,

A. PETRO
EP. TAU-
RIANEN.

e f

g

b
opera mi-
sericordiae ex-
ercendi.

E

Unde apud
herum acci-
sant,

* noctes

k
b

tamquam
malè officio
suo fundant.

A. PETRO perſpecta re, inde, hominè relicto, concedit. Ceterum ſanctus, diviniſque Vir ab ejuſmodi operè, quippe bono, neutiquam deſtitit, ſed id ulque diligenter exercuit. Rurſus igitur ſycophantæ illi, quibus honeſtum odio, obſtrectatio contra curæ erat; ad ipſum herum Baſſamium accedentes, Quid ita, inquit, famulum tuum pateris, equas atterere in alienis laboribus? Ecce enim ejus operâ factum eſt jam, ut & ſpecie turpes, & corpore tenues ſint, planè ut inutiles jam nunc ſint in poſterum ad opus.

Ideo herus rei veritatem cognovimus diſcedit ad Metaurum fluvium,

m

n

B

o

p

pluribus hic deſcriptum.

q

C

r

s

9 Id ergo cum ille ſane quam moleſte ferret; Si lubet, adjiciunt improbi, certò rem cognoscere, jam, & vide m. Ad hæc ſurgens, conſenſo ſtatim equo abit, quæ diſta jam ab iis fuerunt, planè perſecturus, an dictis veritas concineret. Sed Fantinus opus jam confecerat; atque ubi herum jam adventantem ſenſit, conſueto equo proficiſcitur, equas agens, uti proximum flumen, cui nomen Metaurus n tranſmitterent, qui ex alto monte præceps deſluit, & de curſu velox, & ipſo aquarum ſtrepitu terribilis fremit: ejus quippe dilabentes aquæ eo aliquando, præſertim verò hyemè, feruntur impetu, ut retineri vix poſſint. Porro Metaurus appellatus eſt, ut puto, non modo, quia Meteoros o, hoc eſt, ſublumis ex alto ruit è ſaxoſis, ac præruptis locis; verùm etiam quia metâ auras p, id eſt umâ cum aura violenti flatus de monte, unde ipſius aquæ deſluunt, impellitur, fluxionemque ex ipſo diſceſſu, quaſi irritatus efficit vehementiorem, ſæpiuſque ſine pluvia exundat, atque impetu ruit validiſſimo, plane ut ipſum trajicere haud facile queas.

10 Vei certe quia multa in illum confluunt flumina, ex quibus ingens aquæ viſ; ac proinde Metaurum dixerit quiſpiam, quaſi Metaphris q, hoc eſt, ut ita dixerim, confluxiones; omnes enim fluviorum in ipſum influentium aquas excipiens, rurſusque in mare diſtribuens, unus ipſe Metarrhus appellatur. Niſi certè, & alia quædam ſit ſuper hoc nomine conjectura. Etenim Taurus r quidam exſtitit urbis fundator, qui ipſius amore captus, eam pro ſuo nomine Taurianum s indigitavit, haud certe ignobilem, imò verò quam illuſtriſſimam: cujus reliquiæ, inſigniaque ad noſtram uſque tempeſtatem manent, hinc inde ex utraque ipſorum fluminum parte exſtantia, veteremque ſplendorem, atque ipſius magnificentiam offendunt: tamen nunc inhabitabilis & incultra eſt altera pars, propter eas, quas multis jam annis locus ille paſſus eſt, everſiones. Quoniam igitur mediam Tauri urbem flumen interfluit, proin jam tum Metaurus eſt dictus, idemque in præſenti retinet nomen.

ANNOTATA.

- a In apographo noſtro omittitur hic Baſſamius, & tantùm dicitur Sanctus oikètas μὲν ἑωρεχεν, famulus quidem exſtitiffe &c. ubi etiam nihil de officio republica, quod hic in textu ſequitur.
- b Apogr. noſtrum eis βίβειαν καὶ ἀκραν φιλοθῆαν, ad pietatem & ſummum Dei amorem.
- c Apogr. noſtrum, ἔγω γὰρ κύριος σου ὄντας αὐτῶν. Novit enim Dominus ſuos.

d Apogr. noſtrum νέμων τὰ πελάγματα (legè νεώβατα) ἰωθῶρ ἔ πενθερῶ αὐτῶν ἱερέως Μαρδίαμ (juxta textum Scriptura ſacra. Exodi 3, v. 1) paſcens oves Jethor ſoceri ſui ſacerdotis Mardian. Interpres noſter vel aliter in ſuo exemplari legit, vel illud iterum non rectè reddidit.

e Apogr. noſtrum κίλως αὐτῶν τῶ εἶδη (legè εἶδη) id eſt ſpecie, formâ vel viſu pulcras.

f Apogr. noſtrum ἐκλεκτῶς τῶς σαρκῶ, electas carnibus.

g Apogr. noſtram φόβῳ καὶ πῖσει ποδῶν, timore & hie multa.

h Addit apogr. noſtrum εἶπε ἀδοξῶ, ſive inglorius; ſed iam hoc, quam ſive glorioſus non legitur in textu ſacra ad Ephes. 6.

i Interpres legerit ἀβελειπεν vel ἀβελειπῶν, à verbo ἀβελειπῶ, relinquere. Sed videtur rectius legi cum apographo noſtro ἀβελωνεῖν, lædere, officere: ut ſenſus ſit hic aut ſimilis, ne herodamnum inferre videretur.

k Alſio hæc prout hic & infra deſcribitur, utpote domino Sancti damnosa; excuſari non poteſt à culpa, niſi ex eo, quòd Deo inſpirante aut ex ſimplicitate & bona fide poſita fuerit; & verò excuſandam eſſe, patet ex ſequenti proximè miraculo; & proximum item ſpiritu docente, videtur hoc ſuadere.

l Apogr. noſtram τύφας τῆ ἐν τῆ χειρὶ αὐτῶν μάστιγι, poſtquam verberaſſet flagello, quod manu tenebat.

m Subſtitit ex Apogr. noſtro ἔρχε καὶ ἴδε. Veni & vide.

n Metaurus amnis, teſte Philippo Cluverio, hodieque antiquo vocabulo, niſi quod depravato, vocatur Marro flume. Alterum ei ſynonymum in Umbria, Romanorum victoriâ Aſdrubaliſque interneſione memorabilem, alterum item in Sicilia notat Baudrand in ſua Geographia. Μάταυρος, inquit Cluverius, habere Stephanum; ſed cum is deſignet urbem Siciliæ, uti mox addit, à Locris conditam, arguimus, Cluverium ibi non ſatis diſcreviſſe hanc urbem à fluvio cognomine in Brutiorum agro, de quo agit textus hic noſter; quique eſt fluvius Calabria ulterioris ſatis parvus, atque ex Apennino monte oriens, prope Seminaram caſtrum labitur, & auclius fluvius minoribus, juxta Metaurum oppidum in mare Thyrrænum ſe exonerat, uti notat laudatus Baudrand. Conſule mappaſ geographicas. Locum ex Strabone lib. 5 ἀπὸ τῆ ἑ Μεταύρου ποταμῶ, Μεταύρος ἑπερε... Ab hoc autem Metauro fluvio, Metaurus alter; ſive, ut locus apud ipſum vertitur, Ceterum iſte Metaurus fluvius diverſus eſt ab eo... partim corruptum, partim mutilatum eſſe, rectè notat Cluverius ex eo, quòd duo inter ſe contermini nominantur Metauri amnes, quorum alter nemini aliſi ſcriptori memoratus ſit. Deinde locum corruptum conatur reſtituere.

o Dicuntur μετώρα non à τρωρεῖν, quòd Albertus credidit, inquit Voſſius in Etymologico lingua Latina, ſed à μετῆ & ἑώρα, quòd Græci ſcholæſte dicunt poni pro αἰόρα: hoc verò inter alia ὑψωνν ſive exaltationem ſignificat, ab αἰρω, tollo: ut μετώρα propriè ſint, quæ in altum ſunt ſublata, ſublimia. Paulo aliter etymologiam hanc accipit hic auclor noſter pro eo, quòd eſt ſublimi ſive ex alto ruit; qua non videtur ſatis genuina: quamquam quis in ſimilibus verum ſperet aſſequi, qua merè plerumque divinatoria ſunt, ac ſæpius etiam nugatoria?

p Parum habet ſalis hæc etymologia: nam αἰόρα ventulum ſeu ventum leniorem propriè ſignificat.

q Quid-

D

E

F

A **q** Quidam sibi velit Metaphris, non satis intellexerit interpret, neque nos id satis intelligimus. Ex nostro textu non satis rectè expresso elicitur ista: Καὶ ὁ δὲ τὸ το Μεταυρῶ, ὡς ἀν εἰπέ τις, μεταφρῆν δὲ το δ ρεῖν τὰ δ πάντα τ εἰσερέτων ἐν αὐτῷ ὕδατι δεχομένῳ ποταμῶν, καὶ μεταδίδῃς εἰς τὴ θάλασσαν, αὐτῷ μόνῳ λέγεται Μεταυρῶ. Et ideo Metaurus: dixerit aliquis metarrhum (meatum, confluxum) à fluxu. Omnes quippe fluviorum, qui in illum influunt, aquas excipiens, ac in mare distribuens, ipse solus dicitur Metaurus.

r Tauri civitas dicta fuit Taurianum, teste Baudrand in descriptione hujus loci; & Tauri urbs vocatur infra. An ab suo, qui hic indicatur conditore, an alia de causa? Nobis certè adco multis circa loci istius etymologiam auctoris conjecturis, novas superaddere non libet.

B **s** Fuit urbs olim Brutiorum in Calabria ulteriore seu Magna Gracia, in Hipponatiùm tractu; & admodum insignis quidem, prout mox fidei facit noster auctor. Prius episcopalem fuisse sub archiepiscopo Rhegino, quam à Saracenis excinderetur, eique Miletum urbem successisse in dignitate episcopalis anno 1087 (fortè scribendum 1078) invenies apud laudatum Baudrand; neutram tamen urbem nos reperimus inter episcopos suffraganeos metropolitae Rhegiensis apud Ughellum tomo 9 Italia sacra, col. 422; à cujus jurisdictione Miletum urbem immunem fuisse, asseritur, sicut idem auctor notavit, ad vocem Miletus, eoque sedem episcopalem Taurianensem translata fuisse à Gregorio PP. VII, anno 1075; quae epocha pugnare videtur cum superiore; nisi forte dicta successio seu potius jus successionis episcopalis, & ipsa cathedralis sedis translatio diversis annis contigerint. Ut ut est, ista sanè successio fieri haud potuit anno 1087 sub S. Gregorio PP. VII, qui jam tum obierat, mortuus anno 1085, die xxv Maii, uti habes apud nos ad istum diem. In Collectione Conciliorum, post Labbeum à Joanne Harduino nostro novissimè edita, tom. 3, col. 1130, Georgius episcopus... Taurianae ecclesiae, provinciae Calabriae subscribit in Concilio CPolitano 3, quod celebratum est anno 680. Alii item Taurianenses episcopi aliis ibidem conciliis subscribunt; nempe Laurentius Lateranensi anno 649, tom. citato, col. 929; Nicano 2, anno 787 Theodorus, tomo 4, col. 459; Paulus denique post Leonium ep. Rhegiensem CPolitano 4, anno 870, tom. 5, col. 929.

CAPUT II.

Insigne Fantini miraculum; patria ac gesta; sacra exuviae miraculis clarissima; an inde martyr probetur?

Virga Metauri aquas dividit, ut transeat ipse.

I Gitur hunc fluvium cum equis, ut dictum est, trajicere dum cupit Fantinus, eas ut consuetum in locum reduceret; eum valde tum per totam crepidinem redundantem vident, cognoscensque, haud facilè se posse illum transmittere; ad hæc herum suum pone insequentem conspicatus, precationis armis accinctus, quasi ille magnus Moses, mentis, ut puto, auribus divinam illam vocem

accipiens; Quid clamas ad me? equum a A. PETRO gebat leniter, virgamque manu extendens, ep. TAVRIANENSIS eaque fluminis aquam percutiens, quasi illud animatum esset, Siste, inquit, Metauri, Fantinus enim Dei servus transt. [Et verò] steterè hinc atque inde aquæ: [&] ita Vir sanctus quasi per aridam humum, cum equis trajecit. Ceterum herus, tamquam Pharao, dum à tergo hominem persequitur, miraculum hoc omni dignum admiratione contuitus, magna vocis contentione post illum exclamavit, ac, Mei miserere, inquit, Serve Dei altissimi, meque ad te venire jubeto.

12 Neque enim ipse cor, ut olim Pharaonis obdurerat; tamen insequatur; verum novæ, atque inusitatae rei metu percussus, repente è vestigio ad Dei cognitionem accellit. Porro autem Fantinus, ubi etiam preces pro illo fuderat, effecit, ut is quasi per aridam, sicco pede transfret, [aquis] interim proprium in locum redeuntibus. Hic miraculo conspecto, Balsamius obstupescit, atque horrore correptus, ad sancti Viri pedes accedit, veniam ab eo petens, lacrymansque, Nunc demum, inquit, verè te Dei Servum esse cognovi. Jam nunc igitur tu mihi dominus eris, tu herus. Atque illud etiam, quod in hoc miraculo contigit, considerandum est. Etenim per virgam, quæ ab sancto Viro gestabatur, haud simplicem quidem, sed pelliceis loris confictam (siquidem hujusmodi lora gestare, qui equos pascunt consueverè; hæc autem taureas a appellant) miraculum editum est maximum.

13 Namque per virgam quidem Moysi, quod Vitis per flagellum verò pelliceum, Eliæ c & E. autem lisei d miraculo simile fuit, quod à sancto Viro patratum est facinus. Ut enim si, virgâ quidem alter Erythræum e mare, alter ovina pelle Jordanem fluvium percipientes, siccis trajecere vestigiis; haud secus Vir iste planè admirabilis. Neque vero id mirum; & horum siquidem virtutes Beatus expresserat, eoque paribus etiam donis affectus est. Neque enim ei quidquam nocuit servitutis nomen, ut qui Deo mente ipsa serviret, in eoque collocatum haberet animi desiderium, quem etiam imitaretur. Quippe ille, (quæ summa ipsius benignitas est, ac misericordia) servi formam nostrâ causâ suscepit, seque ipse ad nostram omnium salutem ad mortem usque demisit.

14 Nimirum eum, qui rectè vivere statum habeat, nihil impedit, tamen servitutis jugo pressum circumagi aliquando contigerit. Ita Josephus cum in servitutem venditus, castè tamen, piæque vitam traduxisset, totius Ægypti princeps constitutus est; regni gloriam consecutus atque sortitus. Ita & Onesimus f ille (scientes alioquor) qui certè is fuit, ut vel ipsius Apostoli testimonio comprobati meruerit, quasi aptissimum pietatis instrumentum, ad obsequium paratissimus; imo etiam [quasi] liber, & genere ipso nobilis. Hos namque pluris æstimat in gloria Deus ille, qui quæ stulta sunt mundi, & ignobilia, & contemptibilia, & ea, quæ non sunt, elegit; eaque in regno suo cælesti nobilitat. Non enim est personarum acceptio apud Deum. Siqui,

A. PETRO Siquidem in Christo Jesu non est, inquit di-
EP. TAU- vinus Apostolus, gentilis, & Judæus, cir-
RIANEN. cumcisio, & præputium, barbarus, Scytha,
fervus, liber; neque mas, & femina; sed
omnia, & in omnibus Christus.

15 Etenim cuiusque opus in horribili illo
prosequitur, die planum fiet, atque unusquisque propriam
necedem accipiet, non secundum dignitatem,
nobilitatemque sæculi hujus, sed vero prout
quisque laboraverit, habita videlicet ratione
observationis mandatorum Dei, quemadmodum
ea confecerit. Tum verò non divites, non
sanguinis claritate præstantes, sed justii ful-
gebunt, sicut sol, in regno patris sui. Qui
habet aures audiendi audiat, dicit Dominus.
Ceterum hæc vita est, hoc institutum, hæc
supra hominum cogitationem miracula cæ-
lestesque conatus percelebris ac ter beati
viri Fantini.

16 His virtutum laboribus fortiter con-
stanterque insistit, celloque animo contra
obstantem hostem dimicavit: ac de manu
Domini præmium accepit: Euge, serve bo-
ne, & fidelis (loquentem Dominum au-
diit) g: quia super pauca fuisi fidelis, su-
per multa te constituam, intra in gaudium
Domini tui. Ingredere jam, atque in cælo
cum cælestibus mentibus unà choros ducito h,
digna laboribus præmia consecutus. Ac prius
quidem rationis expertes pascebas animantes,
nunc autem pascito Domini populum i. Jam
vero de hominis vita, quam in corpore vixit,
perorata hæctenus narratio est; hinc jam ad
majora ipsius miracula convertamus oratio-
nem.

17 Egregius hic pietatis Armiger, ac to-
lerantiæ adamas, hac natus est patria: quam-
vis enim servili sit conditione prognatus, ac
eerte noster est. Unde majore etiam Homi-
nem amore prosequimur, menteque comple-
ctimur; quippe nostrum, domesticumque
decus, & ornamentum. Ut enim arbores
fructuosæ, quos enutrierunt fructus, nativo
solo quasi in cœnam apponunt, ita & is,
nostro è solo existens, atque ad supremum
gloriæ fastigium in miraculis edendis eve-
ctus, & quasi florescens palma, aut cedrus,
quæ in Libano est, auctus ei quæ ipsum &
protulerat, & aluerat, terræ mercedem re-
tulit pietatis, fructum sui, ad æmulationem,
imitationemque vitæ suæ volentes excitans.

18 Quinam autem beati hujus ac celeberrimi
Viri exitus, aut qualis vitæ terminus
fuerit, haud satis liquet. Neque enim au-
ditu percipimus, nisi quod sacræ ipsius cor-
poris reliquiæ, cum apud nos afferrentur,
morbis, languoribusque omnibus remedio
sunt, plurimosque pailim revocant ad sani-
tatem. Proinde quali operum admirabilium
fons propositæ, aut diversarum ægritudinum
medicinæ: Non enim uti Molis, sic & beati
hujus Viri sepulchrum, incertum est; ve-
rum illius manifesta quidem mors, tumu-
lus verò occultus k hominibus est. In hoc
sanctissimo Viro contra accidit; Pretiosa
namque, de Davidis sententia, facta in con-
spectu Domini ipsius mors, nos etiamnum
latuit: at vero illustis jam, & clara sepul-
tura est, quæ in ipsius templo ad hanc us-
que ætatem, quasi jugis quidam medicamen-
torum fons salutareis iis emanat aquas, qui
fide recti, & desiderio ardentes accurrunt.

19 Unde obstupefacti quidam magnitudi-
ne rerum, quas supra naturæ vim & ordi-
nem; post mortis quietem is edit, in eam
venere sententiam, hunc martyrum loco di-
gnum effectum. Ad ea siquidem miracula
respicientes, non levem quamdam arbitran-
tur fuisse beati hujus, ac celeberrimi Viri a-
ctiōnem, pro collata ipsi gratia, ad tot, tan-
taque opera patrandæ. Nisi enim is, aiunt,
per certamen obierit diem, quomodo tali-
bus ac tam admirandis operibus divinitus no-
bilitatus est? Haud sanè rectè, ut arbitror,
sentientes. Quod enim virtutis opus in Mo-
se prius invenimus, quam Deum in rubo
vidisset l? Quod in Elisæo, ante frequen-
tem ad Eliam accessum; quando duplicem
m ab eo spiritum cum accepisset, miranda
illa edidit miracula?

20 Quod vero certamen subierat tum,
cum etiam post obitum, ipsius ossium solo
contactu, qui mortuus fuerat, in vitam re-
pente est revocatus n? Nam & beatum
ipsum, ac cæli cursores Eliam, qui nec-
dum obiit, quas confecisse pugnas ante no-
vimus, quam tot, tantaque patraret mira-
cula? Nihil aliud profecto præcefferat, quam
certa in Deum fides, egregiaque adversus
proximos, egentesque misericordia. Cujus
certè rei divinæ Litteræ testes sunt. Quam-
quam & alia quædam iis inesse speciatim
perspiciuntur, & Mosis quidem mansuetudo,
ut & Davidi; simplicitas autem Elisæo
juxta ac Jacob: Eliæ verò zelus. Patietur
quippe oratio illum tametsi indigentem, pie-
tate certè atque intima cum Deo familia-
ritate eximium, ac primum fuisse. Quæ cer-
tè omnia virtutum fastigia, non minus ar-
gumenta sunt profusi sanguinis, quam cer-
tæ, ut dictum est, inseparabilis atque igni-
tæ fidei, per quam & tanta conficere vir-
tutis opéra potuere.

21 Id enim indicat Domini sermo in Eu-
angeliis, dicentis: Amen dico vobis, si ha-
bueritis fidem, sicut granum sinapis; dice-
tis monti huic; Transi hinc illuc, & trans-
ibit, & nihil impossibile erit vobis. Id quod
nimirum & in beato hoc Viro videre est.
Quomodo etiam Abraham patriarcha, ju-
stus ex una fide reputatus est; sic enim scri-
bitur; Credidit Abraham Deo, & reputa-
tum est illi ad justitiam. Hieremias item
unus inter Prophetas ad misericordiam scien-
dam aptissimus, & prius Deo cognitus erat;
quam formaretur, & antequam ex utero
prodiret in lucem, sanctitate donatus, ma-
gnam in gentes regesque potentiam conse-
cutus. Nam caprarium quidem Amos, sed
prophetiæ munere donatum, volentes præ-
termittimus: ut & Davidem prophetam item,
ac regem, quo de nunc singillatim dicere
non licet.

22 Quæ enim exponi de eo possent, no-
tant ii, quos sacrarum Litterarum mysteria
non latent: quomodo eum Dominus à pa-
scendis ovibus evocarit ad pascendum Jacob
servum suum, & Israël hereditatem suam.
Sed operæ pretium est, & illud intelligere,
nempe non donorum laborumve multitudi-
nem, sed minimè dubiam sinceri animi fi-
dem acceptam habere Deum. Etenim ea,
cujus in Evangeliiis mentio est, vidua, mi-
nutis assibus duobus cæleste regnum cœmit.

At

D
Ex magnitudi-
dine miracu-
lorum

l

m

non sequi,
Sanctum
fuisse marty-
rem,

E

E-
probat aucto-
res

F

ab inductione

A At quinque virgines post sudores, susceptoque ad virginitatem custodiendam labores plurimos, propterea quod nulla alieni mali commiseratione, aut humanitate tangerentur, ex illò deturbatæ sunt. Namque hujuscemodi perturbationes ferinum arguunt, impiumque animum. Ita & Joannes Baptista infidèles, ingratosque Judæos, quod nullâ in alios misericordiâ moverentur, viperis comparat: hortaturque, fructus faciant pœnitentiâ dignos.

23 De duabus item tunicis dent indigentibus; Idemque de cibis, ut faciant, præcipit. Quid autem latronem, quamvis è cruce penderet, cæli heredem momento temporis fecit, nisi vera, qua, eadem ipsa hora, colustratus est, Dei cognitio, minimèque hæsitans fides, & probum sincerumque propositum? Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis Dei: Miserebor enim, inquit, ejus misereor, & misericordiam præstabo, cui miserebor. Quod si præter divinas illas actiones, virtutesque & inauditorum efficaciam miraculorum, athleticaque certamina, sanctus Vir, prostrato hoste, proprioque effuso sanguine, mortem oppetens, martyris corona cinctus fuerit, id verò minimè mirum cuiquam videatur.

24 Fuit sanè servus, haud inficiamur. Quomodo autem sese martyrio libenter non dederit, vocante ipsum Deo, cum talis, tantisque in virtutibus existerit ac sublimitate miraculorum, inhærens sibi sancti Spiritus virtute & gratia corroboratus? Quare si hæc ita se habent, uti dictum est, duplex hinc nobis venit exultationis gloria: quippe duplex est Athletæ nostri corona. Præterea nolter est: ex nobis enim ortum trahit. Quoniam verò & aliorum miraculorum, quæ beatus Vir post depositionem tabernaculi atque ad cæli sedes ascensum edidit, mentionem fecimus: age, producamus & alia quædam ab ipso patrata, uti per hæc, & ea quoque, quæ ante memoravimus, vera esse confirmet oratio.

25 Non enim aniles fabulas secuti istæc dicimus, scribimusque, sed nonnullorum ex iis oculati testes sumus, ac ministri o. Quæ vero ista sint, accipe. Purgatio leproforum, paralyticorum restitutio, vexatorum à dæmonibus sanitas, ægrotantium curationes, visus cæcis redditus, status claudis erectus; sed & mortuorum suscitationem si quis adjiceret, haud quidem à recto aberraret. Ad hoc in somnis visa, locutionesque, rerum conducibilium admonitiones, præceptionesque, & calamitatum solutiones, in marinis periculis apparuisse periclitantibus, qui ipsum nominatim invocarent, opemque illis præstitisse: atque à periculis erutos, à variis, ut diximus, calamitatibus liberasse. Sed illud miraculorum ejus initium.

A N N O T A T A.

2 A voce *ταύρος*, taurus, est *ταυρίνη* vel *ταυρίνη*, videlicet *δορά*, pellis; sed tropicè accipiuntur pro scutica & flagello, è corio bubulo confectis. Vide etymologos, & nostri Joannis Ludovici de la Cerda Commentarios in Tertulliani librum Ad Martyras, cap. 5.
Julii romus V.

b De istius Sancti gestis agendum erit cum Martiologio Romano die 4 Septembris.

c De S. Elia egimus die 20 hujus; ubi & de hoc factò habes ex sacris Litteris pag. 19.

d S. Eliseum dedimus die 14 Junii, pag. 784.
e Id est rubrum; Græcè *ἰουδαίων*.

f S. Onesimum, episcopum Ephesinam ac martyrem ex gentili ac servo Philemonis factum, habes die 16 Februarii, a pag. 855.

g Apud Cajetanum est audi; sed substituiimus audiit juxta nostrum apographum Gracum *αὐδαίνω*.

h Videntur hæc, incipiendo à tui, efferenda a se firmatè potius quam imperatè, saltem juxta nostrum Gracum apographum, quod ex correctione nostra sic sonat: *εἰσελθόντες πρὸς τὸν ἀγγέλου ἐπιστολῆς συγχορδάντος, ἀξία τῶν πάντων τῶν ἰερομισσημένων.*

i Ms. nostrum τὸ λαὸν οὐραίου, ζηλωτῶν κακῶν ἔργων. Populum peculiarem, zelatorem bonorum operum.

k In libro Deuteronomii cap. 34, v. 5 & 6, sic dicitur: Mortuusque est ibi Moyse servus Domini, in terra Moab, jubente Domino: & sepelivit eum in valle Terræ Moab contra Phogor: & non cognovit homo sepulchrum ejus usque in præsentem diem.

l Res gesta longè notissima describitur Exodi 3. m Qualis fuerit duplex ille spiritus, quem sibi Eliseus postulavit, disquisitum est dicto die 20 hujus pag. 19.

n Factum hoc exponitur lib. 4 Reg., cap. 13.

o Addit ecgraphum nostrum Gracum *καὶ χεῖρας ἡμῶν ἐψηλάφησαν*, & manus nostræ contrætauerunt.

C A P U T III.

Miraculorum ope Sancti patrum
torum pars I.

Theodorus quidam, urbanis dignitatibus illustris, cum aurum ab eo, qui tum rerum potiebatur, mutuum petisset, accepissetque; eo pro libidine usus est. Inde autem non multo exacto tempore, repentem aurum principi persolvit debitor, acceptâ insuper syngraphâ, quod nomina jam expedisset. Rursus autem non multo post, princeps sive oblitus, sive de industria a agens, aurum exposcebat, negans redditum sibi à Theodoro: syngraphamque postulabat, quâ pateret, num illud recepisset. Hic repente Theodorus ad sua ipsius scripta currit, cautionem exquirens principis. Ubi multa perscrutatus est, rimatusque, invenire illam haudquaquam potuit. Tum lacrymis luctuque conficere se, gemenque ac gravissime suspirans Deo supplicare cœpit, vellet ipsum ab ea calamitate vindicare, sanctique Viri nomen invocans, ait: Ades hinc misero mihi, sancte Dei Fantine, meque hoc periculo, ac necessitudine circumventum libera.

27 Inde ubi supervenit nox, somnusque in hominem irrepsit, videt in somnis Fantinum ad sese accedentem, equitis habitum præ se ferentem, sudoreque perfusum ipsius equum, quasi post longum iter, cursumque vehementissimum eo tandem advenisset. Qui

B b b

A. PÉTRO
EP. TAURINENI

E

F

MIRACULUM I.
Theodorus quidam soluta pecunia, sed perditâ apochâ danno solvere cogatus.

videt in somnis S. Fantinum.

fic

plurimum aliorum; quamquam non mirandum,

si martyr fuisse:

cujus nonnullorum miraculorum idem qui est scriptor, est & testis oculatus.

A. PETRO EP. TAURIANEN. sic mœstum alloquitur : Cedo mihi , quid habes , quidve tanto , domine , mœrore tabescis ? Cui ille , Animi crucior , inquit ; quoniam , quod minimè interverti , aurum à me exigitur , malèque metuo , ne cum familia mea univèrsa , pro auri ratione divendar Hic pavitanti excipiens Fantinus , Novit , ait , optimè Deus , huc me tuâ causâ , tot passuum millia emensum advenisse . Ecce enim equus meus , ut vides , multo sudore manat . Nam quis tandem es tu , Domine ? subjecit ille .

B 28 Vicinus ego tuus sum , respondit Fantinus , Taurianæ urbis accola *b* : nam quod scriptum inquirebas , in isto est tomo , ad finem chartæ . Quibus dictis , abscessit . Pro ! rem admirandam ! rogatus quippe , quis esset , nomen celavit , ex loco dumtaxat proprium templum manifestans , ubi pretiosæ ejus reliquiæ aservantur . Igitur conflurgens Theodorus , chartamque à sancto Virro per quietem indicatam investigans , quam inquirebat , syngropham in calce conscriptam invenit . Ita profectus , eamque apud judicem proferens , impunè abiit , Deum inde rite dilaudans ; divinum enim Hominem , quem invocaverat , eum ipsum esse agnovit , qui jam apparuerat , ipsumque periculo explicarat . Quare jam tum sancti Viri memoriam quotannis recolere , oleum abunde suppeditans ad fovenda templi lumina : ac sanè quam comiter , liberaliterque tractans eos , qui apud ipsum eo die convivio exciperentur . Fantia nimirum erat ipsius in sanctum Hominem fides , & amor ; tam ardens , & immutabile , quo adversus illum tenebatur , desiderium .

C 29 Porro Nicetas hujus hominis filius *d* , à quo & hæc accepimus , archidiaconus dum esset nostræ sanctæ ecclesiæ , aliud nobis dignum utique , quod litteris mandetur , miraculum commemoravit . Sic autem ille aiebat : Adolescens cum essem , gravem in morbum fortè incidi , planè ut corpus mihi præfera scabie totum scateret ulceribus . Igitur sic affectum domestici equo impositum me ad sanctum Virum adduxere . Noctu autem aliquando video secundum quietem stantem Sanctum , comitesque viros duos episcopali habitu augustos , quos ille nominatim compellabat , hunc quidem Georgium , illum vero Joannem .

d 30 Porro hi sancti episcopi munus obierant in loco sanctæ & catholicæ ecclesiæ , non sine pietatis eximie testimonio : quorum etiam in S. Fantini æde reliquiæ servantur . Hos ego quasi è propriis tumulis egredios videbam Sancto adhærere . Is igitur ad me : Surge jam , inquit . Tum ego è vestigio conflurgens in pedes steti . Rursus ille . Exuere , ait . Inde dum iussa pavidus exsequor , alterumque indusium exuor , alterum verò corpori adhærescens relinquo , repetit ille : Exuere .

sanatur miro modo. 31 Quod præstare cum erubescerem , acerbis locutus , Exuere , inquit . Igitur eo expoliatus indusio , nudus conliti totus ulceribus horridus : sed ille , cum mihi rursus , ut exuerem , imperaret ; Quid mihi sic asperè loqueris ? inquam . At idem illo repetente , tum ego propriis manibus corporis mei pelle apprehensa , illam ipsam co-

nabar detrahere , quam ubi manibus extendi , totam inde quasi vestem exui , in terramque projeci . Tum Sanctus ; Ecce , inquit , convaluisti ; induere jam vestibus tuis , tuasque sedes repete . Adhuc eo loquentè excitus , cognovi me , depulso morbo , planè valentem . Cum enim repente purgatus surrexisset , ad ædes meas abii , immortales Deo gratias agens .

III. 32 Cum nummos tres à nescio quo multos accepisset quidam , cujus nomen , facinoris horrore commotus , volens præteribo , aliquo autem tempore præterlapso debitum à creditore repeteretur , pernegabat ipse , nihil omnino se ab eo accepisse distitans . Ille verò negantem ipsum , debitumque reddere minus valentem , neque adeo volentem , ubi animadvertit : Hic tu mihi , inquit , si jurejurando S. Fantinum testem feceris , debere te mihi omnino nihil , à controversia desisto : nihil jam tibi de hoc molestus ero . Igitur cum ad ædem Divi uterque concessissent , juravit infelix , per sancti Viri sepulchrum , nihil se illi debere . Inde abscedentes ad suam quisque exiere .

E 33 Paucis verò post diebus , operæ pretium fuit , eum , qui pejerarat , proprium quoddam ipsius negotium expediturum proficisci . Profectus igitur , confecta re redire voluit ; ceterum in medio itinere cum esset , parumque de via publica deflexisset , & ex equo desiliens , illum alligasset arbori (cujus truncus cum radice etiamnum existat , acinoris argumentum) stetit mutus , ac veluti mente captus , multoque horrens ulceræ , huc atque illuc circumspiciens . Igitur incondita demum emissa voce , sanctique Fantini nomen invocans , quasi ab eo excrucietur , illisus in arborem , concidit super eam , subitoque animam efflavit miser , exemplum factus pejeraturis .

A N N O T A T A .

a Nonnulla sub initium hujus miraculi aliter exponit noster textus Græcus .

b Ex iis , que sequuntur in apographo nostro Græco , conficio sequentia , & sic restituo : ἄλλοτε οὐκ ἔδειξε πρεσβυτέρῳ , prope ædes cujusdam presbyteri .

c In Martyrum natalitiis epulum in sacris edibus olim celebrari solitum ; deinde autem cum mores sanctissimorum tempora corrupissent , eam agapen à templis sublatam , observatur hic apud Cæjatanum ; ut videbis in Animadversionibus ejus pag. 139 .

d Theodori videlicet ; de quo facta est mentio in miraculo superiore .

C A P U T IV.

Miraculorum pars secunda.

IV. Alius quidam ex optimatibus civitatis , pedibus æger , vehementique dolore confectus ; neque jam perferre valens cruciatum vim , ad Sanctum accedit , eademque ipsa nocte , dum unà cum aliis , qui cum ipso erant , dormit ; videt in somnis ex ejus pueris quidam , pedes ipsius loris quibusdam ad-

Quidam pejerando abusus nomine S. Fantini

phnitus morte violenta.

Pedibus laborans curatur.

A strictos usque ad crura. Hærec hic puer, ac secum ipso cogitare, quid tandem hoc esset, quisve heri sui pedes circumligasset. Hæc dum secum ipse volutat, virum quemdam conspicatur terribilem, aspectuque venerabilem, juxta dominum suum adstantem, quem & puer quidam comitabatur. Ad quem is, qui apparuerat, Quis, inquit, iste est, qui hic cubat? Cui ille, hominis nomen subjiciens, Talis est, ait; sed pedibus laborat. Inde subsellio quodam cum sedisset is, qui jam se videndum attulerat, augustus Vir, Solve, inquit, ipsius pedes. Extemplo ille utraque manu ex hominis pedibus eximere lora aggreditur: cumque alterum expedisset, Solve, & alterum, ait Sanctus. Paret puer. Tum Sanctus: Dimitte hominem; jam abire licet. Atque his dictis, evanuit. Igitur cum statim ille mane surrexisset, valens gaudensque abiit in domum suam. Ceterum isthæc nobis ejus familiaris narravit.

B **v.** *Parvula quædam dæmonis vi capta visu,*
35 Puella quædam, tenella admodum ætate, alterum propemodum agens annum, cum matre dum noctu dormit, aliquando percussa, mediasque in ædes excussa est. Excita parens, puellamque in cubili non inveniens (neque enim quidquam senferat, quem admodum ea è suo ipsius sinu sublata esset, id videlicet agente dæmone) festina exsilit, mediisque, uti dictum est, in ædibus sedentem, luminibusque captam videt. Ambigebat porro, quid hoc esset; sed nihil quidquam ejus pater moratus, prehensam filiam ad Sanctum deduxit. Igitur prima nocte dum in æde Divi domirent puellæ pater, avusque, ingentem in foribus templi strepitum sentiunt, quasi impellentis alicujus, aut illas irrumpentis. Hic genitor timore percitus, puellamque complexus, cum ea accubuit. Avus autem animo confidentior, abiit inspecturus, ecquisnam ostium impelleret.

hospitata per Sanctum sibi suisque restituitur.
A
36 Quod cum referasset, ac neminem conspexisset, rursus occluso revertit, suoque in lecto recubuit. Extemplo autem collidi iterum mutuo concursu fores cœpere. Agnovit ille, dæmonem esse, quem Sanctus templi aditu prohiberet; ita nihil jam id pensi habuit. Ceterum proxima nocte templi fores commotæ. Tum ab ancillis, quæ in templum advenerant, profunda nocte, visus dæmon, quasi prægrandis canis extra januam stans. Inde tertia nocte post auroram, die jam illucescente, apertis repente oculis, puella suum patrem agnovit. Eam igitur valentem lætus accipiens pater, domum repetit, laudes Deo gratus persolvens. Porro autem puella hæc cum adolevisset, Deique gratia, vitæ instituto, virginitate non minus atque ætate profecisset, trigessimum fere annum agens, digna judicata est, quæ sacrarum virginum, in Sancti ipsius monasterio, antistita crearetur, nomen autem illi Gregoria.

C
VI. *Alius ab oculorum dolore, & cæcitas periculo liberatus,*
37 David quidam, scientiâ medicus, genere Syrus, religione Christianus, cum acri aliquando laboraret oculorum dolore, ut ne parietem quidem præ nimia corporis spilitate, ac crassitudine videre posset; vehementer dolore cruciabatur. Cumque eâ, quæ pollebat arte, multa expertus esset, sanare certè se ipse non potuit. Quare cum præ

Julii Tomus V.

diuturna, laboriosaque ægritudine oculis se planè privandum præsentiret, iter maturat ad Sanctum, descendensque ad sepulchrum, quod infra positum erat, quo in loco prius pretiosæ, ac venerabiles sancti Viri reliquæ servatæ dicebantur, paululum invenit aquæ, è foramine quodam effluentis. (Quippe humidus est locus:.) Eam igitur ut accepit, laudesque referens Numini, discessit; ei scilicet haud abfimilis, qui in Siloë cum lavisset, cæcitate pulsa, recepto gavifus est lumine.

VI I. *ni & aliis a gravissimo morbo,*
38 Eunuchus quidam, presbyteri dignitate clarus, hæc nobis de se ipse commemorans, Cum nondum ex ephæbis, inquit, excessissem, gravissimum aliquando in morbum cecidi; qui me sex ipsos menses divexavit. Igitur ad S. Fantini ædem a consanguineis adductus, dies ibi non paucos mansi. Morbi autem gravitate pressus, sancto Viro supplicabam, me uti respiceret, ac misereretur. Itaque rogabam: Deo cumprimis carissime sancte Vir, qui multos miseratus es, atque servasti, tute nunc & me famulum miseratus, benignè servato. Inde nocte quadam, videre mihi videor secundum quietem sanctum Virum, speciem figuramque pulcherrimi adolescentuli præ se gerentem, præinctum chlamyde, calceatumque.

à Fantino sibi apparente insus surgere.
39 Porro anteibat illum puer quidam, accensam facem manu gestans. Is ubi è sepulchro ascenderat, festinus ad altare ingreditur, fufisque precibus, accessit ad me. Mox puero facem præferenti, Quis, inquit, iste est? Cui ille: Æger est, Domine. At Sanctus; Nihil illi, ait, mali est. Dumque hæc loquitur, fragrans mihi thus præbet: addique: Surge, jam sanus es: tum ad januam abiit, quæ occidentem spectat. Hic ego somno excitus, odoratusque sensi è manu mea fragrantissimum affari odorem, statimque confurgens meas ad ædes, restituta sanitate, concessi, Deum laudans.

VI I I. *Toto corpore dissolutus convalescit*
40 Alius quidam toto corpore dissolutus ac sindone sublatus à quatuor, ac ne in suo quidem lecto paululum sese aliò convertere se ipso valens, adductus tandem à domesticis, in S. Fantini porticu constitutus est; quem & nos miserè laborantem conspeximus. Is intra paucos dies recepta sanitate domum propriis pedibus regressus, Deo gratias egit. Inde autem & nos hominem vidimus operantem: ab eoque modum edocti, quo sanitatem obtinisset, Deo laudes obtulimus, Davidicum illud usurpantes: Mirabilis Deus in Sanctis suis.

IX. *vir illustris de Fantini sanitate temerarie garrigans puniunt a*
41 Sed illustre quoque illud in illustri viro miraculum: Namque Andreas quidam eximia quidem in urbe dignitate florens, sed elato superboque animo tumens, eò pervenit audaciæ, ut & S. Fantini præclara, quæ passim divulgabantur miracula, parvi pendens, illud etiam temere garriret; Quis tandem iste Fantinus est? Quippe illum & famulum scimus, atque adeo equarum pastorem. Enimvero & ipse, si lubet, parem possum mihi brevi colligere sanctitatis famam. Sic insaniebat miser, in se non minus, atque in cælum: declarabatque his verbis, minimè magnam fuisse gloriam Fantino divinitus datam. Igitur venatum egressus aliquando, ju-

B b b b 2

flag

A. PETRO stas dedit impiæ temeritatis pœnas : sicut
 EP. TAU- dem ex equo forte præcipitans , contracto
 RIANEN. miserum femore , vehementer afflictabatur ,
 sed afflicto graviter corpore , rediit ad sani-
 tatem mens : tetigit namque animum despe-
 cta ab se S. Fantini memoria , atque hanc
 reputabat unam tantæ calamitatis causam.

sed facti pœ-
 nitens pristi-
 nam coniectu-
 rus est valetu-
 dinem.

42. Errorem igitur , impietatemque cœpit
 pœnitendo corrigere , ac suam acerbius in-
 fidelitatem accusare. Inde ad beatum Virum
 preces infimas effundere , etiam atque etiam
 rogare , sibi benignus parceret , contritoque
 femori mederetur. Adfuit repente expecta-
 tum auxilium. Quidquid erat doloris , mor-
 bique , levatum , depulsumque. Ergo ille ubi
 convaluit , meritis Deo laudes gratus per-
 solvebat ; Fantinumque pro viribus efferens ,
 Verè , aiebat , egregia hujus Viri sanctitas ,
 incredibilis virtus. Neque verò gratus ani-
 mus in posterum quidquam deferbuit. Nam-
 que jam tum sancti Viri memoriam summa
 deinceps quotannis religione , ac fide cole-
 bat , præclarum eo die , lætumque convi-
 vium apparans , ingentemque cum familiari-
 bus lætitiâ agitans.

B

x.
 Puella cacodæ-
 monæ,

43. Puella quædam impubes , atque æta-
 te tenerior , cum ab impuro cacodæmone di-
 vexaretur , ad sanctum Virum à matre deducta
 est , monasteriique antistiti tradita ; quæ cum
 sancti Viri opem , auxiliumque imploraret , unâ
 cum universo sororum cœtu , uti malo dæ-
 mone misera liberaretur , candidè quidem puel-
 lam commiserabatur. Igitur ubi preces effu-
 derat , accepto de extincta sancti Viri lam-
 pade oleo puellam perungentes , brevi sa-
 nam , incolumemque accepere c. Ceterùm
 ea monasticum induta habitum , cœnobio
 sese addixit , monasticam in eo vitam cum
 ceteris degens , puritate ac virginitate lau-
 dabilem : atque in S. Fantini obsequio sedula
 noctu , diuque persistens.

xI.
 uti & alius
 liberantur.

Alius item nequissimo spiritu correptus ,
 Sancti ædem ingressus , paucosque in ea dies
 commoratus , mox sanitatem consecutus , domum
 abiit , iustum persolvens debitum gratiarum d.

ANNOTATA.

C

a Exemplar nostrum Græcum adjungit : καὶ διέ-
 μιναν ἕως ἑως ὀρθῶς , & sic permanserunt us-
 que ad auroram.

b Locum hunc ita restitue ex apographo nostro
 Græco : λαβὼν ἔν καὶ νηφάρμῳ δὲ θείῳ πρὸς χεῖ-
 μα ἀνέβλεψεν. Postquam itaque accepisset &
 lavisset , statim sine mora visum recepit.

c Apographum nostrum Græcum rectius rem sic
 exponit : καὶ ἡμεῖς δὲ χεῖμα πηήσαντες , καὶ ἐν τῷ
 ἔργῳ ἀσθέτη κανδήλας χηματίσαντες ἐπὶ ἔλαιον
 ἠρασμένον , αὐτὴν ἀλείψαντες . . . ὕλη τῶν τιμῶν ἰθεα-
 σίμεθα ὁπὸ τῶν ἡμέρας ἐκείνης ἡ δαίμονος φουρα-
 δδόντος ἀπ' αὐτῆς. Et nos postquam precibus
 vacassemus , & ex lampade , quæ non extin-
 guitur , sacrum oleum accepissemus , ipsam-
 que inunxissemus . . sanam eam conspeximus ,
 ab isto die dæmone ab ipsa fugato.

d Notari meretur ex sæpe dicto apographo , quod
 sanatus ille ἰθαετίαν ἔχων ὑπὸ τῆς ἀκαθάρτου δαι-
 μονος βασανίζομενος , annis sex ab impuro dæ-
 mone vexatus fuerit.

CAPUT V.

Miraculorum pars tertia.

Theophilum quemdam appellabant , eu-
 nuchum hominem ac monachum a ; is
 mihi narravit , adiisse se aliquando S. Fan-
 tinum , precatumque , domum repetivisse.
 Nocte autem appetente , ubi accubuerat , dor-
 mieratque , visum sibi in Sancti templo se
 versari , atque unâ cum sororibus canere
 consuetas laudes. Inde verò iis concinenti-
 bus , Adolescens quidam , ait , æqualis meus
 adstetit , nigris , crispisque capillis , prorsus
 eximia specie. Is baculum manu tenens an-
 tistitæ adstabat , concinebatque cum illis in-
 nixus baculo , in quo inscriptum erat : Ex-
 surge , Domine , adjuva nos , & libera nos
 propter nomen tuum. Tum in subfello quod-
 dam cum sedisset , eanebat.

XII.
 Sanctus in
 somno cui-
 dam visus.

E

45. Cui antistita , Nobis , inquit , id à pã-
 tre nostro Domine , traditum non est. Atqui
 ego , respondit Adolescens : Et id probe no-
 vi ; verùm apud me ita assolet. Nam undè
 es ? ait antistita. Ad quam ille , protensâ ad
 templum dexterâ : Hinc ego sum , atque hæc
 ædes mea est. Igitur confurgens , ad dexte-
 ram abiit templi partem ; Orientem versus.
 Tum illa : Ergone abis , Domine ? Abeo
 jam , inquit , quandoquidem ad ministerium
 dimissus sum ; quod obiturus jam pergo.
 Mox autem rediens , vobiscum una mora-
 bor. Tum antistita : Propitium nobis , Do-
 mine , tuis precibus Deum reddito. Igitur
 ille conversus , signoque venerandæ crucis
 illis obsignatis , eam in partem abiit , quæ
 Orientem spectat. Hic ego , inquit Theophilus ,
 qui spectator fueram , experrectus ,
 maximopere miratus sum , Deumque laudavi.
 Quæ cum ego à monacho illo accepissem ,
 annotavi b.

canere Dei
 laudes cum
 monialibus:

b

46. Appetente aliquando S. Fantini festo
 die , sanctoque majoris hebdomadis c instan-
 te sabbato , cum ascetiarum præfecta ange-
 retur animo vehementer , quod nec ad tem-
 pli lumina , neque ad sororum usum , olei
 quidpiam esset in cœnobio : ecce tibi sub
 horam diei sextam , vir nescio quis , vas af-
 fert , oleo plenum , sextariorum d fere duo-
 decim. Quod cum obtulisset ; Sanctissimus ,
 inquit , urbis episcopus , hoc ad S. Fantinum
 oleum mittit : cum enim in mari periclita-
 retur , in eoque fluctuans , cum in conspe-
 ctum Sancti venisset , eum precatus , præsen-
 tem opem sensit , atque ex marinis flucti-
 bus evasit. Ea re oleum hoc misit. Igitur
 oleum accepit antistita , immortales Deo gra-
 tias egit , effecitque , consueto uti nitèret
 ecclesia decore , sororumque necessitati satis
 provisum foret in sancto ac festo Christi revivi-
 scentis die. Hæc nos ubi perspeximus , acce-
 pimisque , Deum laudavimus inexplicabili
 providentia universa moderantem.

XIII.
 Succurrit pe-
 riclitanti in
 mari,

c

f

d

47. Puella verò prope quadrima , cum à pa-
 rentibus aliquando ad S. Fantini ædem addu-
 cta esset , introducatur ad aram à patre , ubi
 sancti Viri tumulus erat , acceptam antistita
 educavit in cœnobio , sacrasque litteras edo-
 cuit ,

XIV.
 puellaque
 morituræ
 apparet.

A cuit, ac monasticum institutum, sororibusque adjunxit. Cumque aliquod tempus in cœnobio egisset, morbo implicata est, qui & vitæ postremus fuit. Natam igitur parentes accipientes, ut ipsi debita in infirmitate præstarent officia, (neque enim à cœnobio longe aberant) ei ministrabant. Cum autem ea jamjam esset obitura, ad matrem hilari vultu conversa, Mater, inquit, ecce S. Fantinum. Nam ubi, o filia, S. Fantinus est? ait parens. Cui puella: En, ubi stat; ecquid illum non vides? Statimque animam exhalavit. Igitur allatas ipsius reliquias in cœnobium sepulturæ mandarunt. His nos ab ejus parentibus acceptis, divinum Numen extulimus.

XV.
Mulierem
cum morte
luctantem
sanat;

B 48 Acerbius desævians morbi vis mulierem quamdam sic afflicta verat, ut jamjam animam exhalaturâ videretur. Eam ergo familiares ad ædem S. Fantini, sanitatem exoraturi, deducunt; sed minime tamen tum febris decessit; immo vero sic omnes exhausta corporis vires, ut & omnis pene sensuum usus deperditus videretur. Nam neque cibi quidquam capessere, neque aquam degustare omnino poterat: sed & auditus illi, aspectusque nullus: omnino cadaver potius dixisses, nisi pertenuis dumtaxat ei spiritus superfuisset. Ita sepulturæ mox mandanda videbatur. Verumenimvero naturæ conditor instauratorque Deus, inusitato quodam modo Fantini sui virtutem explicavit. Cum enim ægram afflictamque mulierem, ne ibi potius moreretur, donum lugentes familiares reportassent; ecce tibi repente valens, incolumisque exiit: ad venerabilem S. Fantini ædem læta festinat, gratias, quam potest maximas, agit optimè de se merito: atque ad sacrum ipsius tumulum anathema suspendit, grati animi monumentum.

XVI.
reliquiæ ejus
mirabilis
luce illustrantur;

C 49 Cum aliquando sacrarum virginum antistita, unaque ipsius cœtus, templum diluculo essent ingressæ, consuetam Deo hymnodiam persolaturæ eaque peracta jam esset, atque omnes, Christe eleison, ut in absolute matutina assolet, enuntiasent, repente visa ex altari quasi lampas ignea, parvaque, quæ paulatim crescens, ut nobis relatam est, totum altare luce complevit, ubi maximè venerabiles asservantur S. Fantini reliquiæ. Id ubi monachæ conspexere, timore concussæ, plane obmutuere, nihil omnino canere, atque adeo loqui præ ingenti stupore valentes. Inde ubi lux evanuit, multo, suavique odore quasi unguenti plurimi tota ædes repleta est. Extemplo igitur erupere è templo monachæ, pavore non minus, atque ingenti affectu lætitia: iis quippe timorem ac stuporem injecerat admirabile spectaculum.

XVII.
ades verò
ei sacra

50 Neque porro ablimile fuit, quod viro cuidam accidit, nomine Salomoni, quem id commemorantem audivimus. Cum enim is aliquando, ut aiebat, cum amico quodam de monte descenderet; vesperaque appetente, de via declinantes, ad S. Fantini templum in montis descensu postquam accessissent, jucundam inibi quietem capturi (hanc autem ædem S. Fantini extruxerant indigenæ, ubi illum, equas dum pasceret, egisse fama erat: ibique etiam Sancti aream esse aiunt, unde locum illum S. Fantini aream hodieque appellant) Igitur ii, quos ante diximus, tem-

plum hoc ad quietem ingressi, vident aperte intempesta nocte per visum, viros quosdam plures albis amictos vestibus, equis insidentes; ex eisque descendentes, templum ingressos: mox ædem conspiciunt largâ omnem luce compleri, claraque illos voce cantantes. Porro equi foris stantes hinniebant.

**A. PETRUS
EP. TAVRIANEN.**

51 Ego vero, inquit Salomon, ea perterritus cum aspectarem, stupefactus obmutui, tum ad proximum comitem, qui dormiebat, Audin, inquam? Surge jam, & miraculum vide. Sed cum ille gravi adhuc somno pressus jaceret, iterum manu percutiens hominem, aio; Eia, miser, consurge tandem, ac mysterium intueere. Igitur trium circiter horarum exacto spatio, cantuque ab iis, qui albatu apparuerant, viris peracto, templum undique clausum video, nullamque accensam lampadem, visos denique homines evanuisse. Hic ego, Quam terribilis, inquam, est locus iste! Non est hic aliud nisi domus Dei. Inde consurgens illico, conterritus abcessi, Deum laudans. Hæc nobis ille cum lacrymis enarrabat, timorem, ut arbitròr, juxta ac gaudium miraculi memoria faciente. Nos autem ubi hæc accepimus, tempus diemque accuratè perquisivimus, itaque planè comperimus, ut ille coquerat.

à caelestibus
civibus honoratur.

B

52 Nam * id, quod parum abfuit, quin me præteriret, quasi coronidem adjiciam narrationi; quod scilicet hujus urbis indigenæ propemodum omnes in ore habent, atque à majoribus acceptum, tamquam hereditatem quamdam per manus nepotibus tradunt. Id autem est hujusmodi. Quo tempore adversus Christianos, tamquam immanes belluæ, fremebant impil Saraceni, erupere ex Africa aliquando magno cum exercitu omnia depopulaturi Christianorum loca, ac devastaturi; prædamque ipso die facturi spoliolum, ac populorum, qui dies festus agebatur S. Fantino, quo frequens de more conveniebat populi multitudo, publicis conventibus, magnaque celebritate exo nans sancti Viri memoriam, quæ quarto & vigesimo recolitur Julii die.

XVIII.
Saracenorum
in Christianos
fremensium
* Jam

53 Forte igitur in urbem hanc havis impiorum illorum quædam appulit, apparuitque contra S. Fantini templum; ubi repente commovetur turbine pelagus, magnaque excitata tempestas, tum navis nimborum, undarumque impulsâ vi, atque ad scopulos appulsa, subito afflicta, dissolutaque est. Ceterum ex iis, qui in ea erant, hostibus, alii in imo gurgite perire; alii ab iis, qui eò concurrerant, Christianis comprehensi sunt: quibus & illud memorabant, se cum eò navi applicuissent, virum quemdam in scopulo conplexisse, ætate juniorem; accensam faciem manu gestantem, juxtaque purpuratam quamdam mulierem adstantem, cujus nutu; quam manu tenebat faciem, cum ille in navim conterminam jaculatus esset, omnes repente combustos.

F
navis. Taurianum
appulsa, à Sancto
apparente
incenditur;

54 Hæc ubi à Saracenis audivere, qui ad festum diem agitandum confluxerant, divinum Numen plalmis, hymnisque & spiritalibus canticis extulere, qui se præter optionem servasset per S. Fantini patrocinium. Maximo igitur gaudio, lætitiæque triumphantes, festum diem confecere. Qui vero capti

quæ de causa
Saraceni, quibus
capti supererant,
convertuntur ad
Christum.

Bbbb; fue-

A. PETRO fuerant Saraceni, ex eo quod ipsis accide-
EP. TAU- rat, edocti magna esse, ac salutaria Chri-
RIANEN. stianorum mytheria, fide illustrati, sacroque
abluti baptisinate, Christo nomina dedere,
neque jam suas repetere sedes voluere.

Plurima
Sancti mira-
cula ab eorum
scriptore pra-
terita.

55. Sed quid ego singula sancti Viri mi-
racula commemorem numeremque? Quippe
narrantem me tempus deficiat: multa nam-
que, ac magna & inusitata sanctus ac feli-
cissimus Christi servus Fantinus edidit: quæ
quia prope innumerabilia sunt, narrari aut
litteris mandari neutiquam possunt. Hæc au-
tem de multis pauca scribimus, hinc uti con-
stet, quam libere, familiariterque cum Deo
ageret, propter vitæ puritatem.

A N N O T A T A.

a Ms. nostrum sic do & verto: Θεόκτιστος τις,
ἔτιος θεοπαρεσκευμένος. εὐνοχὸς μονάζων ἑνεκῆς
παρῳασίον τῷ πῶτω τῆτω χρόνον πνῶ. Theocistus
quidam (sic enim vocabatur) eunuchus, mo-
nachus peregrinorum more inhabitavit hunc
locum aliquo tempore.

B

b Nempe. uti addit Ms. nostrum, καὶ τὴ μῆνα,
καὶ τὴ ἑβδομάδα, καὶ τὴ ἡμέραν, mensem, he-
bdomadem & diem.

c In Ms. nostro ἡ αἰγίς σαββάτου, sancti sab-
bati, non addito majoris hebdomadis.

d Sextarium vel sextarius est mensura liqui-
dorum & aridorum, de qua voce Cangius brevi-
ter in Glossario Latino.

C A P U T VI.

Miraculorum pars quarta.

Quæ vero mihi quamlibet humili tenui-
que homini ex Dei gratia benignitate-
que, ac S. Fantini deprecatione contingere, si
lentio involvere, prorsus iniquum duco. Quæ
re quæ tandem ea fuerint, aut quomodo con-
tingerint, paucis explicabo. Quo tempore
Leo hæreticus tertio a jam anno imperabat,
mandatum mihi, atque aliis quibusdam Si-
culis ab eo, qui id temporis, in Sicilia rei
bellicæ duce agebat, uti ad imperatorem
legati adiremus, de quibusdam ad provin-
ciam spectantibus capitibus corrigendis. Ita-
que navigium nacti, Bizantium profecturi,
conscendimus: solventesque è Sicilia, oppor-
tuno perflante vento, ad mare Adriaticum
venimus.

XIX.
Ногитъ mira-
culorum scri-
ptor

A

C

horribili ma-
ris tempestate
jactatus,
b

c

57 Ubi contra nos excitatus est ventus
turbulentus, qui vocatur Euroclydon b, ut
in Actis sanctorum Apostolorum scriptum est:
quæ certe appellatio vera est; late siquidem
hic ventus, violenterque spirans, magnam,
ut arbitror, quæque vix sustineri queat, to-
to mari tempestatem excitat, eury namque vel
euréos, late; clydon c tempestatem, fluctua-
tionemque significat. Igitur cum tumeret pe-
lagus, undæque vento impellente, nunc at-
tollerentur, atque ad montes ipsos ascende-
rent, nunc in sola, camposque descende-
rent: nautæ construxere navigii vela, gu-
bernaculoque intro portato, navigium per-
misere pelago jactandum. Tanta igitur dum
nos tempestate vexamur, tresque adeo dies,
totidemque noctes periclitamur, & cum af-

peris illis fluctibus unà ad ipsum modo cæ-
lum attollimur, modo in ima prope tartara
detrudimur, non mediocri sane molestia, a-
nimique mœrore afflictabamur.

D

58 Jam enim ablata erat spes omnis salu-
tis nostræ. Ut enim apud Jonam legimus:
Cum navis periclitaretur, timuerunt nautæ,
& clamaverunt ad Deum suum. Ita & no-
bis prope idem accidit. Qui enim navigio
vehabantur, Deum quisque invocabant. San-
ctos item, quos norant, atque adeo & S.
Æmilianum d, ut navigantibus mos est. Nos
autem unà cum Deo, nostram quoque Do-
minam, sanctamque Dei Parentem, ac re-
liquos Divos, sanctum itidem Fantinum,
quippe nostrum, implorabamus. Hæc dum
agimus, precæque cum lacrymis effundi-
mus, cubare me nautæ credidere. Ita gu-
bernator, cui Elias nomen, exclamans ad
me. Surge, inquit, domine, ac precare, no-
bisque à Deo, præsentis periculo depulso, sa-
lutem exora.

& salutis ex-
spes

d

E

S. Fantini
patrocinio

59 His ego auditis, majore nimirum ti-
more perculsus sum, in me ipse mentem,
animumque convertens: quippe ad hæc me
haud satis idoneum, nec quidquam posse cog-
noram. Verum à spe tamen in Deum haud-
quaquam decedimus, ac tametsi vitiiis nos
contaminatos agnoscebamus, haud certè quid-
quam desistimus à supplicando. Ita benignum
ac misericordem Deum exorabamus, nostri
misereretur, ac per Sanctorum suorum de-
precationem, ex ea cunctos necessitate ex-
plicaret, multâ tessos inedia, graviterque af-
flictatos. Jam tertio postridie e, qui mecum
erat diaconus (de quo in ultimo capite)
cum paululum cubisset, videt in quiete
Sanctum, eodem plane habitu, figuraque,
qua mortalibus apparere consueverat, cele-
riter ad aquas accurrentem, generoso infi-
dentem equo, tum navigii ad proram astan-
tem, flagello, quod dexterâ gestabat, ter
undas percutere.

e

60 Extemplo igitur excitatus diaconus no-
bis omnibus visa narravit. Nos autem ubi
hæc accepimus, obstupefacti, Deum lauda-
vimus, vocesque gratiarum emittere exsul-
tantes cœpimus, ciboque sumpto vires re-
creavimus: & quidquid reliquum erat pa-
voris, omne depulimus. Igitur eo ipso die,
mare, pulsa tempestate, sedatum est; sum-
maque procellam excepit tranquillitas. In-
de cursum, belle flante vento, confecimus,
Deo gratias, laudesque perfolventes, qui nos
per S. Fantini patrocinium, auxiliumque de
tristi leto liberasset.

ab interim
liberatur,

F

61 Jam verò unum dumtaxat sancti Viri
miraculum si memoravero, finem narrandi
faciam. Etenim, ut postremum sit, certè
memoriâ dignum censeo. Id autem Constans
Constantinopoli contigit. Cum enim ad imperatorem
nos, itemque alii legati essemus, & Con-
stantinopolim appulsi, convivioque ab impe-
ratore excepti, apud eum comedissemus; in-
vidi quidam, lividique, imperatoris animo
in nos concitato, res nostras perdere adni-
tebantur, in primis vero meas, nempe quia
causæ auctor essem. Exsilium igitur ac triste
supplicium, quantum sane nondum expecta-
bamus, in nos moliebantur. Equidem hic
ego tristari vehementer, Deoque supplicare
cœpi, illam à nostris capitibus calamitatem
depelle-

xx.
uti & à cala-
mitate per
malevolos
apud impera-
torem CPoli
ei intentatas.

A depelleret, ne publicè nos ignominia, atque infamiae in alieno solo exponeremur, unde infideles hostes gaudio exultarent.

dum ad Deum & S. Fantini patrocinium confugit.

62 His ego precibus tibi dies aliquot infiliti, mœstitiæque & curis confectus (siquidem in acie novaculae positus eram) Deum pro viribus exoraveram, ad sanctum etiam Fantinum preces converti, mihi que, ut in ea causa præsto esset, supplicabam, ac me à gravissima, quæ circumventus jam eram, calamitate vindicaret. Eum igitur sic ex intimo animi sensu deprecabar: Sancte, Deoque carissime Fantine, siquidem ego te novè verè sanctum esse, exhibe mihi jam virtutem tuam, teque mortalibus auxilio esse posse, cognovero.

præmissa alteri visione.

63 Inde ea nocte ei, qui mecum erat, diacono visum objectum est hujusmodi. In aula degere sibi videbatur, sedentemque imperatorem videre in ea, quæ dicitur Magnaura f, irato ac sanè quam turbato vultu, meque illi adstantem, eumque mihi acerbe interminantem, dicentemque: Quæ mihi dedisti, jam accipe: nihil omnino tibi debeo. Mox ubi hæc dixerat, argenteos quosdam è sinu projecisse. Ea dum imperator ageret, virum quemdam diaconus aspexit senem, gloriosi nescio cujus ex nostratibus habitum præ se ferentem.

salvus evadit, & ab imperatore honoratur.

64 Qui cum ad eum accessisset; Abi, inquit, omnem ex animo metum, ac mœrorem evacua, abstine modo: equidem ego pro te imperatorem alloquar, tuæque curabo. Atque his dictis evanuisse. Ibi expergefactus diaconus, illucescente jam die, me convenit, somniumque exponit. Inde ego bonam in spem adductus, ad aulam hilaris, alacrisque contendi, paulatim ac latenter absumi sentiens ex animo mœrorem. Statim igitur una cum comitibus ab imperatore accersitus, multisque ab eo donatus muneribus, atro, vestibus, dimissi ab eo sumus ingenti cum gaudio; Deum laudantes, qui spem in ipso collocantes, conservat incolomes. Cui omnis gloria, honor, & adoratio Patri, Filio, & Spiritui sancto, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

C

ANNOTATA.

a Exemplar nostrum Græcum habet: ἐν ἑτῆ πρώτῃ τῆ βασιλείας Λέοντος & αἰρετικῆς, in primo anno regni Leonis hæretici.

b Græcè ἀεροκλύδων. Ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo. Act. 27 ψ. 14. De quo plura dat a Lapide hic.

c Duns hæc etymologica notiones non invenio in nostro Ms. Græco. Mendosè apud Cajetanum eurinamque pro eurý namque (Græcè εὐρύ) vel euroos (εὐρώος) &c. Porro vocis ἀεροκλύδων etymon nos derivandum censemus partim a voce εὐρύ, qui dictus putatur δὲ τὸ εὐ εἶναι; aliis verò est δὲ τὸ εὐ εἶναι apud Vossium in Etymologico lingua Latina; partim, uti per se patet, a voce κλύδων, cujus significatio hic redditur in textu.

d Varios hæcenus synonymos Sanctos dedimus in Actis; nullum ex iis novimus patronum navigantium. Is forte, uti hic observatur apud Cajetanum, nos eorum temporum; additurque, isto ævo patronum navigantium esse S. Erasmus. Inter collectaneas Mss. nostra, signata ✠ Ms. 186 a, de Sanctis

patronis opificiorum, morborum ac locorum, invenio A. PETRO nio varia, à nostro Rosweydo notata & excerpta EP. TAUR. ex libro quodam Flandrico improba nota in 8, RIGGEN. anno 1578 in lucem dato per L. P. in quo patronus nautarum ponitur S. Nicolaus; in scheda autem alterius manu exarata, quam inter dissa collectanea asseruimus, signatur eorundem patronus Salvator mundi; juxta illud, quantum suspicor. Matth. 8; ψ. 25: Domine, salva nos & perimus. Proinde nullam videtur dubium, quin electiones ista patronorum prorsus fuerint arbitraria, & pro temporum, locorum ac nationum varietate diversa. Vide interim de S. Amuliano 18 Julii pag. 371.

e Græcè apud nos μετὰ τὸ κλίμα ἡμέραν, post tertium diem.

f Trilinium seu palatium fuit CPoli; de cujus conditore, sive atque etymo agit Anselmus Banduras in Commentariis ad Antiquitates CPolitanas a se editas tomò 2, lib. 1, pag. 478.

H Y M N U S

E

Fortè à S. Josepho hymnographo aut alio synonymo, ipsique synchrono concinnatus;

Ex Ms. Græco codice monasterii S. Philippi Fragalatis editus apud Cajetanum eundem, qui supra, à pag. 161.

Splendidissimo virtutum lumine divinitus ^{Auctor hujus} Scorde, & animo illustratus, pravarum ^{hymni} libidinum tenebras dissipasti, Vir admirande; ac perenni miraculorum gratia ditatus, letales morbos, Fantine, curas. Quare tuam sanctam commemorationem celebrantes, tuum sepulchrum piè veneramur, unanimique voce conclamamus: Impetra à Christo Domino peccatorum nostrorum conconationem. Beate Fantine, quem divina gratia affavit, lucem in terris præbuiti, sole ipso clariorem & virtutum splendoribus, ac miraculorum radiis universos terrarum fines illustrans, dissolvensque densissimam malorum caliginem. Quocirca memoriam tui percolimus, tuarumque reliquiarum tumulum amplectimur.

2 Beatissime Fantine, divinitus illustrate, paucis percæcis visum, claudis gressum, languidis ^{stringit} fatigatam restituiti: multos à fera maris tempestate incolumes servasti: magnum domui tuæ splendorem attulisti: nova prodigia in terra patravisti. Precare, quæso, Deum, ut nos, te cohonestantes, juvet. Fantine undequaque beatissime, ac sapientissime, cælesti cœtui immixtus, ac sorte feliciorè ineffabiliter Deo adhærens, gaudio, gloriaque incomprehensa auctus, memineris, tuere, serva tuis preceationibus ab omni nos miseria, & calamitate Sancti Spiritus lumine cum præluceas, Fantine, cordis mei tenebras aspellet; mentem, animumque meum, per tuas preces, luce perfundens, uti clarissimam commemorationem tuam dignis hodie laudibus in cælum feram.

3 Di-

EX EDITIS 3 Divinus te, Fantine, amor à puero succendit, quo duce, pravas corporis voluptates perfectè donuisti, teque redemptori tuo S. Fantini vas mundiſſimum obtuisti. Cum divinis te præceptis dicto audientem præbueris, merito miraculorum gratia à præpotente Deo donatus es, ad procurandos difficiles hominum morbos, & ab obsessis corporibus dæmones expellendos. Ac proinde te beatum prædicamus, ac tui memoriam fideliter celebramus. Instar magni solis, virtutum splendoribus auctus, ex Occidente nobis ortus es: nimirum ut nos omnes tuo lumine illustrares, qui cum fide tuam memoriam veneramus. Insigni commiseratione permotus ejus, qui te, beate Vir, invocabat; nihil cunctatus es innocentiam ostendere: nam per quietem perspicue & dilucide syngropham homini ostendisti.

ac miracula
non pauca,
B

4 Lucidam immortalitatis vestem indutus, jam ei, qui gravi cum morbo conflictabatur, præclare te videndum obtuisti, jubens omnem morbi saniem veluti fæcum exuere. Omnem tartarei hostis fæcum, ac superbiam fortiter deposuisti, abiciens, demittensque te ipsum à summa virtutum tuarum celsitudine. Quod mentis tuæ acies divino lumine esset illustrata, jam diu cæco, divina virtute, videndi usum restituiſti. Ad sanandos hominum morbos, pravosque spiritus effugandos sacrosancta reliquiarum tuarum tumba, Fantine, omnibus posita est.

in narratione
Patri episcopi

5 Hominem diuturno morbo tabescentem, quæ tua fuit commiseratio, thure accepto, pristina incolumitati reddidisti. Commiseratione mirum quantum excelluisti, Fantine: cumque inter homines quasi angelus à materiæ fæce alienus vitam egeris, misericordiam à Deo maxime misericorde hauisti: à quo etiam curationum gratiâ, veluti quibusdam radiis, munificentissimè ditatus es. Haud obscure ei te ostendisti, qui divinam tuam gratiam perjurio conspurcavit, jubens ex hominum cœtu scelestum derepente rapi ac tolli; quo nimirum factu arrogantium hominum fædissimam perveraciam reprimeres.

C
pluribus re-
conſiſta

6 Hominem pedum usu destitutum, gravi morbo laborantem, & multis, quibus cruciatur doloribus, levas; & ad recte incedendum, valetudinem reddis eâ, quâ à Spiritu sancto, beatissime Fantine, gratiâ donatus es. Cum rebus à te præclare gestis, Deum Optimum Maximum honore honestavisses, ab eodem multa miraculorum vi cohonestatus es; quæ ex tuis reliquiis quotidie dimanant. Vir paralyſi detentus ad tuas reliquias cum accessisset, eâ liberatus est. Quibus

etiam vehementer attritus, misericordiam nactus est, qui sacrilego ore in tua dona per blasphemiam fuerat investus.

D

7 Desponderur Christo puella, ex qua immundum spiritum ejeceras. Hominique per visum apparens, admiranda mysteria detexisti. Moysis mansuetudinem, Eliæ zelum, Davidis simplicitatem, atque innocentiam, Fantine, imitatus, gratiam ad curandos hominum morbos cælitus adeptus es. In templo, quod tibi positum est, in noctem lux ingens iis visa, qui Deo laudes decantabant; qua te dilucidè agnoverunt. Radiis undequaque circumfusis Agarenis apparens, eos immani excitata tempestate in mare præcipites demeristi, cum tamen regenerationis filios salvos, incolumesque ab eodem periculo liberaveris, Thaumaturge Fantine.

paucis indi-
cat:

8 Populum Dei Optimi Maximi cultorem, à marinis fluctibus mirifice servavisti, sub specie angelica visus, & mare tempestate inquietum celeriter tranquillans, Fantine, prodigiorum auctor, ac Jesu Christi famule. Pravis animi motibus jactatos, omnimodisque tentationibus, quasi fluctibus, miserè divexatos, divina virtute ad salutis portum quotidie adducis, Sanctissime, ac magna cum fiducia, gloriose Fantine, tuam hodie sacrosanctam memoriam celebramus, tuo sepulchro circumfusi, quæque ab eo promanant sanitates piè haurientes.

et laudibus
meritis

E

9 Domine Jesu, qui famulum tuum omnibus admirabilem reddidisti, ejus, quæso, precibus mirifica in me Christe misericordias tuas, integramque peccatorum da nobis condonationem. Cujusvis morbi curationes effundis, difficilesque animarum ægrotudines sedas, ac moderaris, patrans mira prodigia, teque animarum ac corporum præbens medicum peritissimum. Magnus animæ tuæ decor, mira domus pulchritudo & species, ubi conditum tuum corpus venerandum languidos ad salutem revocat, illustrat tenebris obductos, putrescentia vulnera sanat, pellit dolores, morbos curat.

ea extollens,

F

10 Jam sancto Prophetarum, Apostolorumque ac Martyrum cœtui adjunctus es in cælo, qui sacros eorum in terra mores imitatus [es] pugnans fortiter, divinisque jussis te dicto audientem præbens: ac proinde, Fantine, te egregiis titulis Deus Optimus Maximus insignivit. Sepulchrum vitalem redolet odorem, ac memoria, ut sol terræ, illucescit, piorumque animas mirifice illustrat. Quam ritè percolentes, oramus te, ô Fantine, ut à Conditore nostro peccatorum veniam digneris impetrare.

Sæptimumque
invocans,
rem conclu-
dit.

DE S. DICTINO EPISCOPO CONFESS.

ASTURICÆ IN HISPANIA.

J. B. S.

SEC. V.

DE hoc S. Dictino nihil comperisse Majores nostros, quod ipsum magnopere commendaret, in confesso est: colitur enim in ipsa ecclesia Asturicensi 11 Junii, nulla tamen prorsus in Actis ejus eo die memoria, ne in Prætermisissis quidem, suspicor ob deplorandam eam negligentiam, quâ necessariis documentis privati, singulis ecclesiis debita reddere, omnino non potuerunt. Neque nobis ejus cultus innotuisset, nisi in Directorio ejusdem ecclesie, ab octo circiter annis edito, & ad nos casu transmissio, signatam eo die ipsius reperissemus festivitatem. Eo nos opportunitate manu duxit, cetera plerumque fallax Tamayus, Sanctum hac XXIV Julii referens; sic tamen ut observet, coli etiam hodie ab Asturicensibus consuevisse die illa 11 Junii; se vero diem obitus, eatenus ignotum, reperisse. An satis certo, alii viderint, nobis sane non placet fons lutosus ex quo & annum & diem mortis se invenisse restatur, nempe carmen sepulchrale Anli Hali, rejecti pridem a nobis sive veri sive supposititii auctoris, quem nemo facile explicabit, nisi qui versus ipsos contorsit, forte Tamayus ipse. En bina disticha ad numeros suos probe revocata:

Collitur 2 Junii, a Tamayo hoc die relatus.

B

Æra cccc-lviii.
Annus ccccx.

Ter tria commemorat Sextilis sepe Kalendæ Mensis, quo Pastor sidera celsa petit.
Binæ centenæ duplicatis numeris Æra est,

Decies hinc quinque octoque simplicibus.

2 Neque vero placent Acta ab eodem Tamayo de more exornata. Cum enim Asturicensis ipsi nihil habeant quod de sancto Præsule suo in Officio recitent præter lectiones de Communi Pont. Conf., satis patet, opinor, nullam istic exstare historiam S. Dictini, quæ fidem ullam promereatur. Necum hæc dubie senties si scaturiginem propius inspicias, unde ea prostucere potissimum, quæ de eo nobis orator Martyrologus venditat: Flavius Dextrum scilicet in Chronico ad annum 388 num. 3 his verbis, quæ Tamayus allegare non veretur: Aliquot episcopi Priscillianæ factionis ad Ambrosium Mediolanensem episcopum, Hispaniæ episcopis Catholicis fidei ac amicitie fœdere conjunctissimum, confugiunt, qui antea vitæ & suorum errorum valde dolentes, confessione, ad gremium Ecclesiæ redire satagunt. In quibus DICTINUS, tunc presbyter, postea vero episcopus Asturicensis, Symphosius episcopus in Gallæcia, & etiam alii complures. Quo loco Bivarius fol. 413, num. 3 plura in hujus rei probationem congerit & c. Sicut Legendam ex id genus centonibus contextam evolere libuerit, adeat laudatum Tamayum, nos ex specimine muneris nostro satisfacisse existimamus. Præcipuum est, quod S. Dictinum hic inter Sanctos debito loco restituerimus, sive hoc sive alio die mortalitatem exerit.

ejus Legendam prætermisimus.

DE S. VALERIO SEU VALERIANO EPISCOPO CONFESSORE

NICIÆ IN PROVINCIA GALLIÆ.

Sylloge de cultu, ætate & gestis.

J. B. S.

SEC. V.

N Prætermisissis die præcedenti S. Valerianum Niciensis, seu majoris veteris Cimeliensis, Cimeneleensis, seu Cimelionensis urbis, imo utriusque episcopum, à Claudio Castellano in finibus Provinciæ & territorii Monœcensis signatum, soloque ibi homiliarum aliquot scriptarum titulo notum, huc remisimus, quod opinati fuerimus, magisque etiam modo censeamus, ipsum omnino confundendum esse cum fere synonymo S. Valerio, quem in suo Ligno vita suggestit hoc die Arnoldus Wion Martyrologorum monasticorum præcursor his verbis: Nicææ in Provincia, depositio S. Valerii episcopi & confessoris, qui ex monacho Lerinensi ad episcopatum assumptus, boni pastoris officium implere studuit, & in gaudium Domini sui introductus, audire meruit, Euge serve bone. Notatio autem est hujusmodi: De quo tabulæ Lerinenses. Res ejus gestæ hætenus me latent, cum, quod quando floruerit, tabulæ illæ non referant, tum etiam, quod Catalogum episcoporum il-

In monasticis signatus est Valerius.

lius civitatis nondum videre contigerit. Quas hic Lerinenses tabulas appellat Wion, vellem paulo distinctius explicasset, quandoquidem Vincentius Barralis in Chronologia Lerinensi nihil habuerit quod proferret, præter recitata modo Wionis ipsius verba.

2 Catalogum porro aliqualem Niciensium episcoporum, quem Wion non viderat, concinnavit Ughellus tomo 4 a col. 1542, ubi inter alios sic de Sancto nostro, & plane ad mentem nostram loquitur. Sic habet Ughellus: S. Valerius, vel Valerianus, ex monacho Lerinensi episcopus, insignis sanctitatis vir, cujus dies festus agitur xxv Julii apud Lerinenses; de quo Ferrarius in Catalogo, Martyrologium Gallicanum Andreæ du Sauffay ad hanc diem. Quo tempore floruerit, non tradunt monumenta: fuisse tamen virum doctum, docent ipsius homiliæ, novissimè ex bibliotheca monasterii S. Galli in Germania in lucem emillæ. Sequantur monastici reliqui qui de Sancto non XXI I I aut xxv, ut aliqui signant, sed hoc die cum assignano Wione agendum censuerunt. Brevissime

ab Ughello recte notum, que nomen confusum.

Cccc

Dor.

AUCTORE
J. B. S.

Dorganis : S. Valerii episcopi & confessoris. *Paulo latius Menardus* : Niciæ in Gallia, S. Valerii episcopi & confessoris, qui ex monacho Lerinensi &c. qua ex *Wione ad verbum descripsit*. *Bucelini longior oratio ex elogiis infra citandis coaluit, solis phrasibus turgens, ac turpi præter cetera errore infecta quod sanctum Præsulem seculi v, ad annum 800 confidenter retrahat.*

Ferrarii & Saussayi elo-
gia,

3. *Audiantur potius Ferrarius & Saussayus, quidquid & ipsi solas ferme phrasas venditent. Sic scribit ille hoc die* : Valerius monasticam vitam in præclaro cænobio Lerinensi professus, literis & moribus præditus, cum plures annos in observantiæ disciplinæque regularis exercitatione insumpisset, in eaque ceteris præstaret, ad Niciensem ecclesiam regendam evocatus, illi sanctissimè præfuit; nec tamen de vitæ prioris austeritate aliquid remisit; cum ita vigiliis, orationibus, jejuniis, piis meditationibus & aliis religiosis exercitationibus, ut ante episcopatum, quantum per occupationes pastorales licebat, operam daret: cumque aliquot annos eam ecclesiam pie administrasset, tandem plenus meritis migravit in cælum x Kal. Augusti, miraculis clarus. *Wionem in notis allegat ex monumentis Lerinensibus; verum non satis advertit, quod tamen observare debuit, xxiv Julii, quo Sanctum relictum collocat, non cum x sed cum ix Kal. Augusti coincidere, quemadmodum recte scripserat Martyrologus monasticus. At Ferrario non adeo insolitum est, in Romanis Kalendis hallucinari.*

B

de atate aut
rebus gestis
nihil docent.

4. *Saussayi encomium modo accipe* : Niciæ sub Ebredunensi metropoli, sancti Valerii episcopi itidem & confessoris. Hic ex Lerinensi monasterio, in quo se Christi jugo dedicaverat, ob præclara sapientiæ & sanctitatis ornamenta, invitè ad eam cathedram sublimatus, sic boni pastoris partes omnes explevit, ut tempora, quibus sub modio delituerat, fidei & pietatis clara lucerna gregi suo dolenda redderet; quibus vero sub candelabro (*an non supra candelabrum?*) positus huic præluxit, posteris desideranda relinqueret. Ad cumulum igitur sanctitatis cum pervenisset multis miraculis declaratæ gloria insignis, ad sempiternam transiit beatitudinem. *Ceterum hæc omnia, utut nitide exornata sint, meri loci communes dici possunt, Saussayo aque ac Ferrario satis familiares; ex quibus neque de atate Sancti, neque de rebus certo gestis vel hilum extuderis, ut proinde nec seculum divines quo S. Valerius fuerit in rerum natura. Nec plura erunt Cladius Robertus, verum à Sammarthani plusculum affusum est lucis, eaque paulo uberius dilatata in postrema editione synonymi P. Dionysii tomo 3 à col. 1270, unde que ad rei illustrationem spectant, opportune decerpemus.*

C

In novissima
Gallia Christi-
ana.

5. *Titulus præfigitur de episcopis Niciensibus & Cemeleonensibus, exclusoque S. Basilio, primus numeratur Amantius, secundus Valerianus noster, de quo constare asserit, quod anno cccc-xxxix adfuerit Reienfi concilio, in quo de negotio Armentarii actum est. Accepta S. Leonis epistola ad Flavianum cum aliis plurimis ad ipsum scripsit, illam summis laudibus extollens, eique se in omnibus assentiri professus est. Fuit etiam unus ex iis quibus respondit S. Pontifex gratulatus ipsorum orthodoxorum fidem, & Eutychem ac Discorum in concilio Chalcedonensi damnatos significans. Orta gravi controversia Theodorum*

Forojultensem episcopum inter & Faustum abbatem Lerinæ, quæ tunc ab ea diocesi pendebat, scandaloque maximo ex ea emerfo, adeo ut abbatem à sua pace & ab ecclesiæ communionem episcopus rescidisse videatur: cumque Valerianus noster & Maximus Reienfis episcopi, partes in eo jurgio, & quidem Lerinensium amplexi fuissent, Ravennius Arelatenfis episcopus, tanto malo remedium allaturus, in sua urbe concilium coëgit ad xxx Decembris. Adfuerunt cum eo & Rustico Narbonensi undecim antistites; convenerunt quoque cum Lerinensibus monachis Maximus & Valerianus; non hominantur tamen inter iudices, forte quia ut partes aderant. Lis tandem amice composita fuit. Quo præcise anno habitum fuerit incompertum, certe inter annos ccccxlx, quo ad episcopatum evectus est Ravennius, & cccclxi, quo ad immortalem vitam migravit. Annum assignat cccclv Sirmundus, antea Tillemontius: Rivierus Carthusianus notat mentionem fieri anno eccclj Valeriani Nici episcopi.

D

6. Exstant viginti homiliæ cum epistola ad monachos quas primus edidit Jacobus Sirmundus Soc. Jesu & post ipsum Theophilus Raynaudus ejusdem Societatis; quas Valeriani esse jam apud omnes in confesso est. Certe primam, quæ est De bono disciplinæ, illius esse constat; ceteras vero ex styli argumentique similitudine, prioris illius germanas sorores esse conjicit primus editor, & ejus conjecturam ceteri deinceps admisere. Asserit Sirmundus, eas plenas esse gravi ac splendida, & dignitate succoque referta facundia. Sempelagianismi errorem spirare vitæ sunt viris doctis; illarum apologiam suscepit Theophilus Raynaudus, qua non obstante, undecimam ad catholicum sensum detorqueri non posse videtur Tillemontio tom. 15, in Eucherio art. 3, pag. 126. *Sinatut ipse in suo sensu abundare. Pergit auctor* :

E
& scripta
ejus homiliæ

7. Heribertus Rosweyda apud Joffredum putat, nostrum hunc antistitem cum esse Valerianum Eucherii Lugdunensis cognatum; illustrissimæ nobilitatis virum, cui sanctus præsul disertam illam paræneticam epistolam scripsit, quæ incipit: „ Bene alligantur vinculo sanguinis, qui vinculo consociantur amoris „. Sed fallitur, videtur enim adhuc seculo servisse anno cccclvi, quo panegyrim Aviti imperatoris ad eum mittit Sidonius Apollinaris. Alias hujusce nostræ assertionis rationes vide apud Antelmum De init. eccles. Forojul. pag. 212. Idem esse videtur ac Valerius monachus Lerinensis, qui Niciæ ut episcopus colitur xxiv Julii: quod & opinatur Theophilus Raynaudus, cui concinit Martyrologium monasticum Arnoldi Wionis.

E
& gestis ab-
que

8. Certe Valerianum nostrum fuisse Lerinensem monachum vix negari potest, si is sit, ut esse creditur ab omnibus, qui Synodo 3 Arelatenfi interfuit; sic enim in epistola qua invitantur episcopi dicitur: „ Ad eos qui ex ipsa insula sunt; sic quippe legendum, non vero, ad eos qui in ipsa insula sunt „: scribitur enim epistola, non ad monachos, sed ad episcopos; idque inuunt sequentia verba: „ Beatitudinem vestro vestram præcipuè adesse convenit, quos insula ipsa velut sinu quodam genitricis fo-

melius ad sua
tempora refer-
cantur.

vencs

A „vens, ad eam gratiam quæ nunc in vobis „ est, Domino instigante produxit „ quorum postrema episcopatum aperte significant. Quin & initio causam esse inter Theodorum Forojul. ex una parte, & Valerianum ac Maximum episcopos, atque Faustum satis indicat, „ causam quæ inter S. episcopum Theodorum „ & S. Valerianum vel S. Maximum item episcopos, atque abbatem Faustum, necnon

„ & reliquos fratres insulæ Lerinensis acci- AUCTORE
„ dit „ Id porro si ita est, ex epistola quam J. B. S.
scripsit, patet, eum absentem monasterii cuiusdam abbatem communibus monachorum votis electum fuisse, iis responsum dedisse, eosque exhortatum fuisse ad pietatem. Circa hæc tempora videtur facta à S. Leone conjunctio cathedrarum Cemeliæ & Nicisæ, & utraque diœcesis à Valeriano gubernata.

DE SS. WULFHADO ET RUFFINO MM.

STONÆ IN ANGLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. G.

§ I. Sanctorum cultus & reliquiæ.

B

XXIV JUL.

Horum San-
ctorum cultus
ex hetero-
doxis,

Stona est mercatorium oppidum in comitatu Staffordiæ, ut testatur Camdenus in sua Britannia apud nos pag. 439, quod Saxonico seculo enatum, nomen à saxis invenit, quæ solenni ritu majores congeserant ad designandum locum, ubi Wolpherus rex Merciorum paganissimos filios Vulfaldum & Ruffinum, quod Christo nomina dedissent, immani scelere trucidavit: quod loci cum posteritas in eorum memoriam ecclesiam sacrasset, oppidum statim succrevit, cui ab illis saxis Stone (sive Anglice lapidem significat) nomen inditum fuisse memorat historia Petroburgensis. Quidquid sit de cade à Wulphero patre in filios patrata, quam postea ad examen revocabimus, saltem Camdeno heretico à Catholicis debentur gratia, quod de antiquo horum Martyrum cultu testimonium perhibeat, & templum in eorum memoriam edificatum fuisse fateatur. Hinc assidueulantur heterodoxi editores Monastici Anglicani, qui tomus 2 istius operis à pag. 127 typis vulgaverunt ex pervetustis Mss. pias donationes huic ecclesie factas, in quibus Wulfhadus ubique sancti titulo ornatur. Quod autem in iis diplomatis non fiat mentio S. Ruffini, id compendii causâ factum arbitror, sicut vulgo ecclesiam, duobus aut pluribus sanctis dedicatam, breviter solemus tantum prioris Sancti nomine appellare. Ceterum nemo miretur, quod ad probandam horum Sanctorum cultum heterodoxos testes adduxerim: minime enim in hac re suspectum esse debet testimonium eorum, qui alias antiquum Sanctorum venerationem dissimulare aut obcurare consueverunt. Jam ad scriptores Catholicos progredior.

& Catholicis
scriptoribus,

2 Inter auctaria Usuardina codex Altempfianus, de quo in præfatione Usuardi nostri illustrati pag. LXIII nonnihil dictum est, solum Wulfhadum sic memorat: In territorio Conventiensis, Stanes monasterio, sancti Wulfadi martyris, qui pro fide Christi à rege Wlfero patre suo, gladio interemptus coronam meruit accipere sempiternam, signis se signans vivere manifestis. Martyrologium Richardi Wulstordi, seu Sarisburiense Londini anno 1526 Anglice excusum, ambos fratres cum elogio atque ut martyres discrete predicat, non hoc die, sed xxxi Julii, forte quod istis ob peculiarem rationem alio die eorum Julii Tomus V.

festivitas celebrata fuerit. Ferrarius in Catalogo Sanctorum die 1 Junii utrumque Sanctum ita annuntiat: Petroburgii in Anglia, SS. Martyrum Rufini & Wulfadæ fratrum. In notis autem indicat, sese eos ex Martyrologio Anglico accepisse. At nescio, cur ipsos Petroburgii collocet, cum juxta utramque istius Martyrologii editionem Stona in Staffordia coli discrete dicantur. Forte videris Ferrarius, in margine citatas Petroburgenses tabulas, aut alicubi legeris occasione istius martyrii constructum fuisse Petroburgense monasterium, atque inde putaverit, festivitatem eorum Petroburgii celebrari. Ut ut est, in assignando martyrii aut cultus loco erravit, ut ex dictis dicendisque facile colligetur. Porro in notanda annua festivitatis die sacutus est Martyrologium, quod anno 1608 Anglice editum est. Sed in secunda Martyrologii Anglici editione, qua anno 1640 facta est, rectius ad diem xxiv Julii referuntur: nam in ipsis Actis, qua huic Commentario subjungemus, num. 26 clare ita legitur: Passi sunt autem nono Kalend. Augusti. Post hæc omnia Castellanus, in suo Martyrologio Universali pag. 904 quasi in tenebris palpans, hos duos Martyres inter Sanctos æmicos retulit, ac eos ita obscure recensuit: Sanctus Wulfadius, qui in Anglia martyrio affectus est cum quodam S. Ruffino. Hæc sunt, qua apud Martyrologos invenire potui.

B

E

3 Probatum etiam immemorabilis istorum Sanctorum cultus ex Actis, qua ex Ms. Petroburgensi habemus, in quibus num. 28 leguntur sequentia: Prudentissima regina . . . ad locum martyrii eorum accessit, & corpora colligens illorum in uno saxeo sarcophago simul honorifice sepelivit. Et congrue, Domino disponente, à filia lucis in pace sepulta sunt corpora eorum, quorum animas introduxit Dominus in splendoribus Sanctorum, ut vivant nomina eorum, libro vitæ inscripta, in secula seculorum. Processu vero temporis regina venerabilis venustiori opere de lapidibus ecclesiam ibidem fabricare fecit; in quo loco magnus Dominus Martyrum suorum merita magnificans, quando fides promeretur, miraculis multimodis mirificare consuevit. Ex hinc multitudo debiliū diversisque languoribus laborantium, & aliorum querentium Dominum, & beneficia beatorum Martyrum deposcentium, consuevit locum illum frequen-

Cccc2

quen-

AUCTORE
G. C.

quentare, & ad ædificium lapides illuc deportare. Unde & locus ille *stanes* nuncupatur, quod nomen ex Anglico sermone in Latinum versum lapides interpretatur. *Deinde circa finem Æthorum hæc habentur*: In illo autem loco, vocabulo *stanes*, ubi sanctorum martyrum Wlfadi & Rufini corpora in pace sepulta sunt, collegium Canonicorum regularium divinis obsequiis mancipatur, ubi signis coruscantibus multa beneficia salutem postulantibus ad laudem Domini nostri Jesu Christi meritis Sanctorum præstantur, cui est gloria & imperium in omnia secula seculorum. Amen.

Vera Martyrum gesta & miracula verosimiliter perierunt.

4 *Hicce Actis in Monastico Anglicano tomo 2, pag. 125 annectitur quoddam fragmentum, ex quo facile colligitur, quomodo antiqua horum Martyrum miracula & forte etiam solennior eorum memoria perierint. Auctor anonymus ibidem sic scribit*: Omnipotens Deus irritatus & iratus peccatis Anglorum, Christianam legem prævaricantium, tradidit eos in manus gentium Christum ignorantium. Danorum dirissima & durissima barbaries multoties in multitudine gravi, & præcipue sub ducibus Inguar & Hubbi, qui martyrizaverunt sanctum Edmundum, totam inundavit Angliam; omni annu elaborans, ut evacuaret à Christianismo & ab indigenis insulam. Ecclesias namque cum ministris, monasteria cum monachis, mares cum mulieribus, fenestras cum junioribus flamma, fame destruxerunt, libros in divinæ legis [contemptum], Vitas Sanctorum atque Sanctarum cum miraculis descriptas incendio deleverunt. Duravit hæc perniciofa clades vario rotatu fortunæ, quandoque vincens, aliquando victa, usque ad excellentissimi regis Edgari tempora, quibus nulla unquam feliciora experta est Anglia.

Vetus Chronicon Saxonicum, anno 1692 Oxonii Latino-Saxonice editum, hanc Danorum irruptionem anno 880 consignat. Inter alia autem monasteria vastatum est cœnobium Petroburgense, de quo Camdenus pag. 379 post narratam illius originem, ita loquitur: Floruit deinceps hoc monasterium magna sanctitatis opinione annos plus minus cccxiiii ad gravissima illa Danicæ devastationis tempora: tunc enim monachi interfecti & monasterium funditus eversum suis ruderibus annos cix quasi inhumatum jacuit. Nil igitur mirum, quod post tam longum ruinæ tempus certiora de horum Martyrum gestis ac miraculis testimonia non habeamus.

De capite S. Wulfhadi,

5 *De sacris istorum Martyrum exuvii hic multa inquirere frustraneum arbitror: nam quis facile dixerit, an & ubi hodieum, post eliminatam ex Anglia Catholicam religionem, illa conserventur? Non possum tamen, quin de capite S. Wulfhadi hic subjungam quamdam narrationem, qua in Monastico Anglicano paginâ proxime citata refertur his verbis*: Studebant plures religiosa devotione patriæ suæ Sanctos exaltare, pia sollicitudine Vitas illorum investigare, summiq; Pontificis auctoritate ipsos canonizare, illaque de causa nonnulli satagebant Apostolicam sedem visitare. Hujus rei gratiâ procurator tunc temporis ecclesiæ beatorum martyrum Wlfadi & Rufini Romam adiit, attulitque secum contra voluntatem omnium fere fratrum ibidem Deo servientium caput beati Wlfadi, cujus sanctitate facilius impetrare posset, quod petere

proposuit. Domini autem Papæ præsentia se præsentans postulabat attentius, ut ipse vicarius Christi dignaretur Sanctos suos, immo paternos canonizare, ac eorum nomina juberet inscribi Martyrologio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Ne quis vero de Martyrum diffideret seu ambigeret sanctitate, licet miracula de illis scripta paganorum fuissent deleta rabie, ultro se obtulit cum eodem capite rogum ignis pertransire velle, atque ob hanc causam asseruit, se secum illud illuc apportasse. Sanctus Papa, discretionis spiritu pollens, respondit: Illud fieri verat Dominicum dictum, Non tentabis Dominum Deum tuum. Non enim examinationem ignis vel aquæ, sive cujuslibet generis monachiam fieri sacri sanxerunt canones, sed illam adinvenerunt supersticiosi homines. Compatiens tamen itineri laborioso, ipsorum justis postulationibus annuit, & Ecclesiæ sedis Apostolicæ Martyrologio Sanctorum illorum nomina inferi, diemque martyrii eorum in terra & ecclesia propria solemnizari statuit. *Cum S. Wulfhadus hodie nulli Martyrologio Romano, quod sciam, inscriptus legatur, totam hujus narrationis fidem relinquo penes auctorem anonymum, qui ibidem addit sequens miraculum.*

6 Tanto negotio ad votum expleto, inquit, in magna mentis lætitia domi * revertentes apud civitatem Biterinum pernoctaverunt, ibique in ecclesia sancti Laurentii martyris illa sola nocte sanctum caput custodiendum commendaverunt. Mane facta, iter maturare attentantes, sacrum illud [caput] resumere, ac repatriare voluerunt; sed nullo conamine à loco illud amovere valuerunt. Operuit ergo confusio faciem magnaque mœstitia mentem illorum, amisso tanto thesauro, repetentium natale solum. Liqueat ergo non esse bene placitum Deo & sancto Wifado martyri ob probationem sanctitatis de regno ad regnum per varia loca, quasi ad spectaculum, caput ipsius deferri, & etiam, quod pejus est, gratiâ lucri vel honoris seu favoris adipiscendi. Caput ergo sancti Martyris in illa urbe remansit, crebrisque miraculis coruscantibus, illum cum martyribus in cælo manere cunctis innotuit.

7 *Cum hæc legerem, cœpi dubitare; quid auctor per civitatem Biterinum vellet significare. Post non levem hujus obscuræ expressionis investigationem, omnibus expensis, verosimiliter videtur intellexisse urbem Bituricensem in Gallia, tum quia ab itinere Anglorum ex Italia in patriam redeuntium non admodum remota est, tum quia in illa invenio ecclesiam S. Laurentii, in qua caput S. Wlfadi depositum fuisse narratur. Didici equidem ex Patriarchio Bituricensi, quod Labbeus noster in Nova Bibliotheca manusciporum librorum edidit, in eadem urbe & ecclesia honorifice conservari reliquias cujusdam S. Wlfadi; sed is dicitur fuisse archiepiscopus Bituricensis, ut patet ex verbis anonymi monachi San-sulpitiani, qui cap. 48 Patriarchii apud Labbeum tomo 2, pag. 67 ita scribit: Quadragesimus octavus præfuit sanctus Wlfhadus nobilitate insignis, sanctitate clarus, doctrina præcipuus, diligentia ac sollicitudine tum in rebus divinis tum in humanis admiratione dignus. Iste (ut mea quidem fert sententia) apud sanctum Laurentium Bituris in divorum pontificum Davidis & Asclepii conditorio visitur, veneratio-*

D

E

prodigiose in alio loco remanente, * lege deo-mum

F

dubium quoddam proponitur.

A rationique ibidem habetur sub appellatione sancti Florentii; idque tum conjectura probabile est, tum quibusdam etiam vestigiis indicatur. Nam cum debeat ipse, ut olim, nominari populari lingua (saint Vulphant) nunc tamen per errorem, ut publica habet loquendi consuetudo, vocatur saint Florent. *An hic forte facta sit aliqua reliquiarum aut nominum confusio, Bisurigiis disquirendum relinquo, & temere ex sola S. Wulfhadi homonymia ac loci similitudine iudicium ferre nolo.*

S. II. Scriptor Actorum & eorum auctoritas.

I Gnoro, quis nostrorum Martyrum Acta concinnaverit. Camdenus ea perperam adscribit Roberto Swaffam, monacho Petroburgensi, qui post mediam seculi XII sub Henrico II Anglorum rege floruit, ut Clemens Reynerius in Appendice ad Apostolatum Benedictinorum in Anglia, scripturâ 64, pag. 141 testatur. Deinceps, inquit Camdenus in descriptione Britanniae pag. 379, Petriburgus, Petropolis, Petroborow & Burgh dici cœpit, monasteriumque fuit longe celebratissimum. Verum quibus initiis ac fundamentis exstructum fuerit, operæ pretium existimavi è Roberto illo de Swapham auctore satis vetusto paucis perstringere. Dein sub istius Roberti nomine incautis lectoribus totam sequentem vendit historiam: Peada, filius Pendæ, qui primus Christianus Merciorum rex, anno salutis DCXVI ad propagandam Christianam religionem fundamenta monasterii ad Medeshamsted in Giruorum regione jecit, quod malis uxoris artibus sublatus perficere non poterat. Peadæ successit Wolpherus ejus frater, qui cum à Christiana religione averfissimus esset, Wolphaldum & Rufinum filios barbara immanitate trucidavit, eo quod Christo se addixissent; ipse autem paucis post annis Christianam religionem amplexus, ut hanc suam impietatem pio aliquo opere elueret, monasterio à fratre incepto manum admovit, quod ope Etheldredi fratris, Kineburgæ & Kinefwithæ sororum perfectum anno DCXXXIII (lege DCXXXIII) sancto Petro consecravit (unde locus Petriburgus dici cœpit) amplissimis proventibus ditavit, Sexwulfumque virum admodum pium, qui præcipuus operis suavor erat, primum abbatem instituit.

C Cum Camdenus ea tam confidenter asserat, quis non crederet, hæc omnia à Roberto Swaffamo affirmari? Interim Robertus de cade Wulfhadi & Ruffini, à patre Wulphero patrata, nullum facit verbum: imo in manuscripta monasterii Petroburgensis historia, cujus aliqua fragmenta ad diem XIII Februarii in Vita S. Ermenilda § 3 dedimus, post mortem Peada primi fundatoris sic ait: Ubi frater Wulpherus regnum adeptus est, bonum opus, quod frater ejus inchoaverat, bene ipse diligere, honorare, terris & aliis rebus ditare, ac per ipsum Saxulphum, virum strenuissimum & religiosissimum, & tam mundanis quam ecclesiasticis rebus doctissimum, cœpit instantissime ædificare, adjuvantibus sibi fratre suo Ethelredo & sacris sororibus Kynelburgâ & Kynelwithâ. Hæc non indicant, Wulpherum à Christiana reli-

gione averfissimum fuisse, cum pium fratris opus statim continuaverit, ubi regnum adeptus est. Scriptor fundationis Petroburgensis (sive is Robertus Swaffam sive alius fuerit) qui in Monastico Anglicano tomo I, pag. 63 editus est, nullam etiam de hac barbara Wulphero regis crudelitate facit mentionem; contra verò dicit, cultum divinum latius propagatum fuisse sub Christianissimis & beneficis regibus Peada, Oswio, Wlfero atque Ethelredo, qui sibi successerant, Wulpherumque adeo flagrasse in Christi cultura, ut non solum patrias gentes, verum etiam subjectos sibi Australium reges & populos regniis muneribus & ampliatis regnis ad veram Dei sectam accenderit. Ex his concludo, Camdenum lectoribus suis imposuisse, dum Robertum Swaffam hujus fabulæ auctorem pronuntiavit.

10 Frustra inquiram, quis primus hanc Martyrum eadem Wulphero regi affinxerit. Ego quidem suspicor, illam fabellam primo ex populari traditione ortam & etiam literis mandatam fuisse, postquam Dani Angliam misere devastaverant, & inter alias monasteriorum ruinas vera istorum Martyrum historia perierat, uti ex num. 4 colligi potest. Suspicionem meam auget, quod ipsemet Actorum scriptor innuat, totum narrationis sue fundamentum esse admodum debile ac incertum: nam historiam suam ita exorditur: Beatos adolescentulos Wladum & Ruffinum natura generando germanos edidit; sed eos gratia regenerationis in fide atque sanguinis effusione feliciori germine germaniores reddidit. Dicuntur enim fuisse filii Wlferi regis Merciorum & sanctæ reginæ Erminildis. Viden, verbo dicuntur non obscure indicari, quod auctor post diuturna martyrii tempora ex vulgi fama aut populari traditione hos filios Wulphero regi Merciorum attribuerit? Eo tamen fundamento tota ipsius historia nititur, quo corrumpente, præcipuam verborum narrationis partem concidere necesse est. Non parum etiam contra hanc recentiore tragediam facit silentium veterum Angliæ historicorum, qui de illis Wulphero filii non meminerunt.

11 Præterea Wilhelmus Malmesburiensis lib. 1 de gestis regum Anglorum cap. 4 ita discrete scribit: Wlpherus, ne spem civium falleret, sedulo satagere, magnis & animi & corporis viribus utilem se principem ostentare. Denique Christianitatem vix in regno suo palpitantem & per fratrem initiatam favore suo enixissime juvit.... Habuit in matrimonio filiam Ercomberti, regis Cantuariorum Ermenildam, & ex ea genuit Kinredum & Werburgam virginem sanctissimam, quæ Cestræ jacet. Ingulfus abbas Croylandensis in suo historia sua eundem Wulphero filium agnoscit his verbis: Successit in regnum Kenredus, filius Wulferi, & hic regnavit quatuor annis, & in quinto anno, regno relicto, Romam peregre profectus est, ibique ad Apostolorum limina vitam finivit. Utrique adspulatur Ranulphus Higdenus, inter alios quindecim Angliæ scriptores Oxonia anno 1691 impressus, qui lib. 5 Polychronici in dicta editione pag. 236 de Wulphero agens ait: Ermenildam filiam Ercomberti regis Cantæ in conjugem accepit, ex qua Kenredum & Werburgam progeniuit. Imo auctor Vita S. Ermenildæ, quam die XIII Februarii exhibuimus, ita habet: Nata est autem sanctæ Erminildæ proles unica sancta Werburga. Forie hic proles unica significat unicam filiam; quæ phrasis sic accepta masculinum

AUCTORE
G. C.

Auctor est anonymus, qui diu post martyrium ex populari traditione scripsit

E

et varia asserit, quæ historia Angliæ

F

AUCTORE non excluderet. Quidquid sit, mirum est, hos G. C. aliosque veteres Anglicarum rerum scriptores de his duobus Wulfheri filiis, martyro illustribus, nullam mentionem fecisse.

12 Henschenius noster ad diem XIII Februarii ac vera chronologia repugnanti,

in Vita S. Ermenilda §§ 2 & 3 ex variis Bede aliorumque veterum auctorum testimoniis eruditè ostendit, maximam Astorum partem vera chronologia ac Anglica historia repugnare. Ut alia omittam, venerabilis Bede lib. 3, cap. 24 testatur, rebellasse adversus regem Oswium duces gentis Merciorum, levato in regem Wulfhero filio ejusdem Pandan adolescente. Dedit autem Wulfherus anno Domini DCLXIII, regni sui VII, diploma in gratiam monasterii Petroburgensis, quod in Monastico Anglicano tomo I à pag. 63 integrum exhibetur. Si Wulfherus anno 657 adolescens regnum suscepit, quomodo ante annum 664 filios, jam venationi aptos, in odium Christiana fidei interfecit? Quomodo, obsecro, ante annum 664 habuit Wereburgam filiam nubilem, ut in Actis num. 5 refertur. Sunt & alia argumenta, quibus hæc narratio fictionis convincitur; sed ne actum agam, lectorem ad citatam S. Ermenilda Vitam remitto, præcipuos fabula parachronismos & errores in Annotatis breviter indicaturus.

13 Non solum de hisce Martyrum Actis ita ut Alfordus noster fatetur.

judicantur primi operis nostri conditores Bollandus & Henschenius, verum etiam Alfordus noster in Annalibus ecclesiasticis Angliæ tomo 2 ad annum Christi 669 num. 10 opinioni eorum suam suffragium addit his verbis: Solet quidem fama, certo fundatis argumento, incerta assuere: quæ si ex antiquorum scriptis, habitu rerum & circumstantiarum delectu, discreveris, dubiis vera non vitiaisti. Mihi persuasissimum est, regios juvenes Ulfaldum & Ruffinum innocenti morte sublato esse, orationi rei que Christianæ intentos; atque ita recte inter Sanctos poni; ut ponuntur in nostro Martyrologio ad xxiv Julii. Ceterum quod à Ceadda, Lichfeldensi episcopo, docti aut baptizati fuerint, aut in ejus cella occisi à Wulfhero rege pagano circa annum DCLXVIII, ab omni veritate alienum est. Nec enim eo anno Lichfeldiæ federat sanctus Ceadda, & diu ante eum annum Wolferus Christi fidem acceperat; imo, statim rex factus, Christianam rem promovere, ecclesias & monasteria fundare & ditare cœperat, adeo ut de eo scripserit Malmesburiensis ita: "Wolferus, Christianitatem vix in regno suo palpitan-tem, & per fratrem initiatam favore suo, enixissime juvit". Duo igitur in narratione displicent, nec componi possunt: juvenes à Ceadda Lichfeldensi doctos, & à Wulfhero pagano rege interfectos anno DCLXVIII. Dicendum itaque baptizatos illos prius ab aliquo Lichfeldensi vel potius Merciorum episcopo, priusquam Wolferus regnare cœpisset, præsertim Pendæ parentis tempore, qui Christianum nomen extinguere, pluribus extinctis regibus, laboravit.

Rejesta
Camdeni
opiniono

14 Alfordus tamen ibidem subjungit, sibi non displicere Camdeni sententiam, qua innuit SS. Wulfhadum & Ruffinum à Wulfhero pagano ante regni ingressum interemptos fuisse. At neque ea opinio nobis placet: nam præterquam quod a Camdeno pro libitu sit excogitata, supra laudatus Beda asserit, regnum Merciorum à Wulfhero adolescente susceptum fuisse. Sed adolescens disci

non potest, qui jam filios venationi aptos & religionis Christiana tenacissimos habebat. Præterea quis credat, regem Ercombertum, qui omnia in regno Cantiorum idola primus destruxit, filiam Ermenildam Wulfhero idololatra nuptui tradidisse? Haud dubie imitatus fuisset patrem suum Eadaldum, qui Edwino Northan-Hymbrorum regi necdum Christiano, & Edelburgam uxorem petenti, teste Beda lib. 2, cap. 9 responderi jussit, non esse licitum Christianam virginem pagano in conjugem dari, ne fides & sacramenta cælestis regis consortio profanarentur regis, qui veri Dei cultus profusus esset ignarus. Sic etiam Peada sive Penda junior, Wulfheri frater, teste eodem Beda lib. 3, cap. 21, venit ad regem Nord-Humbrorum Oswi, postulans filiam ejus Alchfedan sibi conjugem dari; neque aliter, quod petebat, impetrare potuit, nisi fidem Christi ac baptismum cum gente, cui præerat, acciperet. Quare nullo modo videtur probabile, S. Ermenildam cum Wulfhero adhuc gentili matrimonium contraxisse.

15 Potius cum Henschenio conjicio, istos Martyres passos esse, aut olim in antiqua sub Romanis mota persecutione, aut sub Penda, acerrimo Christianorum hoste, de quo Malmesburiensis lib.

I de gestis regum Anglorum cap. 4 ita scribit: Anno Dominicæ incarnationis DCXXVI... Penda quidam... bellis industrius, idemque phanaticus & impius, apud Mercios regis nomen præsumpsit, cum jam quinquagenarius frequentibus contra finitimos excursionibus nutritus audaciam. Itaque arrepto regno æger quiete animus, & qui nesciret, quantum scelus esset sociali vincere bello, urbes proximas quater, compatriotarum fines regum inquietare, profusus magno tumultu & terrore agere. Quid enim non auderet, qui lumina Britannicæ Edwinum & Oswaldum reges Northanimbriorum, Sigebertum, Egicum, & Annam reges Orientalium Anglorum, in quibus generis claritas & vitæ sanctitas conquadrabat, temeritate nefaria extinxit... Jam vero onerosum est dictu, quod omnibus occasionibus cædium inhians, & velut corvus ad nidorem cadaveris advolans ultro Cedwallæ in auxilium accurrerit, & ad recuperandum regimen magno emolumento fuerit. Ita per triginta annos in cognatos grassatus, nihil adversus exterarum gentes memorandum commisit. Sed invenit tandem effrænis cupiditas idoneum meritum finem. Siquidem ab Oswio, qui Oswaldo fratri succellerat, magis per Dei virtutem, quam per manum militarem cum auxiliis fufus, infernalium numerum animarum auxit. Habuit ex regina Kineswitha filios Wedam (ab aliis vocatur Peada) Wlpherum, Ethelredum, Merewaldum, Mercelinum; filias duas Kineburgam & Kineswitham ambas sanctâ continentia præcellentes. Ita parens perpetuo in Deum rebellis sanctissimos cælo fructus effudit. Si Penda in primo idololatria furore (circa finem vitæ erga Christianos placatior fuisse videtur) aliquos ex nepotibus aut consanguineis ob Christiana religionis professionem interfecerit, facile hoc crimen in Wulfherum Penda filium derivari potuit, cum vera martyrii notitia pervisset, & post aliquot secula popularis fama crevisset eundo, ut non raro in similibus traditionibus contingit. Nihil tamen ex sola conjectura statuo; sed tantummodo hoc parricidium à Wulfhero S. Er-

D

E

conjectura
quadam pro-
ponunt

F

A S. Ermenilda marito, prorsus amovendum esse existimo.

de diversis Actorum ad-junctis lector pramonetar.

16 Huic Commentario finem imposturus pauca de diversis Actorum circumstantiis pramoneto. Guilielmus Camdenus tradit, Wulfherum, à religione Christiana averfissimum, filiis suis necem intulisse, ac paucis post annis fidem Christianam amplexum esse, ut supra num. 8 retinli. Nescio, an id ex aliquibus monumentis emerit. an ex cerebro suo finxerit, ut verisimiliorem redderet historiam. Contrà in Actis, qua ex Ms. Petroburgensi accepimus, & postmodum in Monastico Anglicano tomo 2 a pag. 119 typis edita sunt, dicitur Wulfherus post susceptum baptismum à fide Christi defecisse, & consiliis impiis Werboldi ante altare Wulfhadi filio caput amputasse, ac Ruffino fugienti letiferum vulnus inflixisse, posteaque monasterium Petroburgense construxisse, ut crimen suum expiaret. Joannes Spedus in Theatro magnæ Britannia lib. 1, cap. 28, pag. 55, nota inventionis Wulfherum etiam facit martyrem his verbis; Wolpherus Merciorum rex amplissimum & magnificentissimum monasterium sancto Petro sacrum inchoavit, scilicet ut expiaret cædem duorum filiorum suorum, quos in Christianismi causa trucidaverat; sed cum ipse eadem de causa, quod Christianam religionem amplecteretur, à matre sua sublatus esset, frater ejus Penda operi incepto manum admovit. Quot linea, tot ferme errores! Penda enim, qui ante Wulfherum regnavit, cænobium Petroburgense exstruere cepit; & is juxta Bedam lib. 3, cap. 24 perit prodicione, ut dicunt, conjugis suæ. Hæc autem Spedus contra antiquos Angliæ scriptores summa rerum confusione imperite Wulfhero adscribit. His adde errorem chronologicum anni 546, quem in margine posuit. Nunc ipsa Acta qualiacumque ex Ms. Petroburgensi hic subjicimus, isque prologum, qui in Ms. nostro deest; ex Monastico Anglicano præfigimus.

B

C

Præfatur auctor,

A C T A

AUCTORE ANONYMO

Ex Ms. monasterii Petroburgensis, quod cum editione Monastici Anglicani tomo 2, à pag. 120 collatum est.

P R O L O G U S.

SI Tullianæ facultatis fecunda facundia penetras pectinasset pectus meum, & ad liquidum limasset linguæ plectrum, sederet proposito prædicare ac panegyrico stylo beatorum Wulfadi & Ruffini fratrum, puerorum profecto illustrium, illustrare martyrium: ipsorum namque triumphales titulos ab ipsa sapientia Patris accipimus commendatos, credimus consecratos. Cum enim Salvator noster suos athletas ad agonem armaret ac animaret, multimoda certamina pro nomine suo toleranda præmonens & præmuniens prædixit inter cetera: Trademini à parentibus, cognatis & amicis, & morte afficient ex vobis. Iterum

alibi dicit expressius & manifestius, quod istis congruit martyribus: Tradet pater filium in mortem &c., ut tantò Sanctorum patientiâ probaretur propensior, ac merces in cælo copiosior, coronaque celsior, quantò fuisset sanguinis linea proximior persecutor.

2 Quis enim digne pensare poterit, quos quantosve cruciatus cordis cum corporis tormentis pertulerit proles, dum suum carissimum, cruentum carnificem, & proprium patrem perpetitur sui peremptorem? Quod quidem à Domino prædictum, qualiter in prænominatis Pueris fuerit adimpletum, aggreduatur [oratio] a, agresti licet relatu, enodare notitiæ posterorum. Et quidem ad id agendum propria me incitavit devotio. Et ut plurimorum discretio cenlet, passio præfatorum antiquitus descripta b ob stylum incultum & falsam grammaticam, quibus tota scætet, potius contemptui quam lætioni patet. O dolorem indicibilem! ô coronam immarcescibilem, quando non trepidat aut tardat martyri mortem inferre, qui jure naturæ pro illius vitâ tuenda tenetur mortem sufferre c!

A N N O T A T A.

a Hic oratio, calamus, manus aut simile quid subintelligendum est; alioqui sensus non est perfectus.

b Videtur igitur fuisse aliqua antiquior martyrii Legenda, quam tamen post Danicam vastationem, conscriptam fuisse suspicor ob ea, quæ in Commentario num. 4 dicta sunt.

c Hunc prologum, qui in Ms. nostro non erat, ex Monastico Anglicano excerpfi, ut monni in Comment. prævio num. 16.

C A P U T I.

Utriusque Martyris parentes, & prioris conversio ad fidem Christianam.

BEATOS adolefcentulos Wulfadum & Ruffinum natura generando germanos edidit, sed eos gratia regenerationis in fide atque sanguinis effusione feliciore germine germaniores reddit: dicuntur enim fuisse filii Wulfadi a regis Merciorum, & sanctæ reginæ Erminildis b, qui quarto anno c post patris sui Pendæ d paganissimi principis internecionem, paternum jure successivo suscepit sceptrum. Is namque baptizatus à Tinano e episcopo votum vovit Domino, se delubra dæmonum destructurum & omnia idola de regno suo deleturum, & Christianæ religionis cultum pro posse dilaturum *. Hoc etiam iteravit promissum, quando egregiam Erminildam duxit in matrimonium: hæc enim beatissima, erat præclara genere & specie, sed fide præclarior & sanctitate. Ex Erberto f rege Cantuariæ genita ex atavis Francorum illustrissimis regibus descenderat atque ex sanctissima regum Orientalium Anglorum stirpe originem duxerat g.

4 Et quoniam præfatus Penda, tum dolis tum

EX MS.

se ex propria devotione hoc martyrium conscripisse.

a

b

c

d

f

a

b

c

d

e

f

g

EX MS.
sed à fide
Christi deficiit,
instigante
quodam im-
pio,

tum martii campi casibus alludentibus sibi, plures reges Angliæ tulit de medio, qui postremò ab Oswio *b*, fratre sancti Oswaldi *i*, cæsus cum cunctis pene principibus, satrapis atque satellitibus suis ob illorum vindictam interit iusto Dei iudicio, formidavit cor Wlteri filii ejus, ne ob inimitiam patris pari periret exitio. Prospiciens proinde sibi & suo regno, desponsavit *k* sanctam Erminildam, cunctis regibus extinctis consanguinitate vel affinitate connexam restricto discretoque consilio, ut in tempore iracundiæ gratia ipsa fieret reconciliatio. Wlterus igitur regis nomen nactus & insigne, vota sua, quæ distinxerunt labia ejus, Domino reddere distulit; imo instigante quodam pravo atque perverso, nomine Wereboldi ** l*, qui erat ei à secretis, pene in apostasiam lapsus, à fide retrorsum abiit. Erat idem Werboldus ** idololatra, vir Belial, satelles fathanæ, minister immo mali artifex, quod pater ejus Penda perpetraverat, quem sibi auricularium *m* & consiliarium velut alterum Achitophel ac rectorem à se secundarium in toto regno suo, sicut Aliuerus quondam Aman constituerat. Exstitit corde versutus, ore vaser, opere versipellis, carne lubricus, mente tumidus.*

** ed. Wer-
bold*
l
*ed. Wer-
boldus*

m
B

*qui Wulfheri
filiam conjun-
gem petiit,
matre*
n

5 Hic in tantam elationem prorupit, ut peteret à rege dari sibi conjugem filiam ejus, ætate adhuc parvulam, Werburgam *n* vocabulo, quam ei regina peperit: æstimabat enim hujusmodi fœdere nuptiarum se in regno regi successurum, & in præsentem non modicam partem regni possessurum. Et quidem rex ipsius petitioni assensum præbuit; sed regina maturius & consultius hoc omnino fieri prohibuit, disposuit despondere illum uni viro, virginem castam exhibere Christo, quod & fecit in tempore opportuno: venerabilis enim Werburga, spretis regii gemitis procis, totius mundialis gloriæ pompaticum fastum fastidiumque fastidita, velut viola viroris inviolati vernabat decore, & quasi lilium florens hortum Domini suo virgineo venustabat candore.

*& fratribus
reluctantibus.*
C

6 Prænominati Adolēscētes, germani virginis Werburgæ, insolentiam hominis, pagani præsertim, indigne tulerunt & ejus præsumptuosæ petitioni ne videlicet auditu digna judicaretur, in faciem restiterunt Ab illo ergo die versutus ille doli artifex, insidiabatur Pueris, factus illis quasi lancea in latere, ac velut sudes in oculis. Illi vero proficiebant ætate & gratia Sancti, dilecti Deo & hominibus; & quamvis nondum regenerati per baptismum in Christo, quemdam tamen sacri lavacri candidatum præferentes placebant bonis operibus & optimis moribus. Erant autem specie clari, sed morum elegantiam clariores, gestibus facietis, altuti ingenio, disertis eloquio, supra senes intelligentes, ultra sapientes, erga omnes munifici & liberales. His & aliis similibus adornando artibus in benedictionibus dulcedinis suæ præveniit eos Dominus.

*Wulfhadus
in venatione
ceruum insequens,*
2

7 Prior natu Wlfadus, exuta pueritia, jam ad adolescentiæ limen attigerat, & ut decet genus regium, aliquoties aucupio, venatui tamen potissimum indulgebat; sed miro moderamine miserantis Dei, dum feras venari concupiscit & consuevit ad mortem;

à Domini venatoribus sagittatur, comprehenditur ad salutem. Quadam namque die dum venatum pergeret, offendit cervum miræ magnitudinis, quem fugientem diutius solus solum insequēbatur. Sociis dispersis, nutu divino fatigatis, cervus opaca silvarum irrumpens ad habitaculum viri Dei Ceddæ infra nemoris condensa supra cujusdam fontis marginem constructum pervenit, seque in eundem fontem latitando lassitudinem requie refrigerioque recreando projecit. Famulus Christi Ceddæ misericordiæ visceribus affluens erga creaturas Dei frondibus & foliis arboris, cervum occultando & refrigerando contexit, quoniam, ut in fine rei claruit, aliquid divinitus aditari per ejus obsequium intellexit: nam collo ejus postmodum funem circumposuit & requie refocillatum ad pabula carpēda in silvas abire præcepit.

D

8 Erat sanctissimus Ceddæ *o*, teste Beda, inveniit *o* ecclesiæ Lichfeldensis episcopus, virtutibus *o* sum Ceddæ *o* & signis præclarus, qui profecto partem *o* meliorem Mariæ sibi eligens, secretius & sacratius dulcedini contemplatiæ inhians solitariam vitam ibidem ad tempus ducebat, radicibus herbarum & fructibus arborum silvestrium se sustentabat. Venerabilis adolescens Wlfadus diutino ** terens vestigia cer-
vi, devenit ad cellam hujus hominis Dei, no
quem intuens & salutans sciscitabatur ab eo,
quo devenisset cervus, quem tota die cum
tanto sudore fuerat insequutus. Cui respon-
dit Sanctus: Numquid custos cerui tui sum
ego? Non curo, non custodio feras silvarum,
seu pecora campi vel volucres cæli; sed
agnovi & suscepi ductorem salutis tuæ mini-
sterio cervi: voluntas enim Domini præpa-
rantis cervos revelavit tibi condensa sacra-
mentorum suorum, ut credas in nomine ip-
sius & baptizari in remissionem peccatorum
tuorum, perpulchro prænostico ** immo in-
dicio certi præsagii portendit, & præosten-
dit tibi cervus, demerius in fontem, salutaris
baptismi lavacrum, quatenus ex sententia
discere possis illud Davidicum: Quemadmo-
dum desiderat cervus ad fontes aquarum,
ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitivit
anima mea ad Deum fontem vivum, quan-
do veniam & apparebo ante faciem Dei**

** ed. è vicl-
vi, devenit ad cellam hujus hominis Dei, no
quem intuens & salutans sciscitabatur ab eo,
quo devenisset cervus, quem tota die cum
tanto sudore fuerat insequutus. Cui respon-
dit Sanctus: Numquid custos cerui tui sum
ego? Non curo, non custodio feras silvarum,
seu pecora campi vel volucres cæli; sed
agnovi & suscepi ductorem salutis tuæ mini-
sterio cervi: voluntas enim Domini præpa-
rantis cervos revelavit tibi condensa sacra-
mentorum suorum, ut credas in nomine ip-
sius & baptizari in remissionem peccatorum
tuorum, perpulchro prænostico ** immo in-
dicio certi præsagii portendit, & præosten-
dit tibi cervus, demerius in fontem, salutaris
baptismi lavacrum, quatenus ex sententia
discere possis illud Davidicum: Quemadmo-
dum desiderat cervus ad fontes aquarum,
ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitivit
anima mea ad Deum fontem vivum, quan-
do veniam & apparebo ante faciem Dei**

** id est pro-
gnostico*

F

9 Per plura etiam peroravit Sanctus persuadens & docens, qualiter in mysterio irrationalium animalium mysteria sua revelare dignata sit divina sapientia in salutem fidelium. Nempe Noë nuntiavit post suum naufragium mundi reparatricem siccitatem per columbam, & ore subjugalis asinæ Prophetæ cohibuit insipientiam, & obsequio corvi prophani ** eximium pavit Heliam. Jure vero Dominus
Prophetarum tendens Jerosolymam, ascende-
re dignatus est asinam & pullum, in conversionis utriusque populi figuram. Narravit nihilominus ei quod de beato Eustachio legitur, qualiter in specie cervi ei apparere Dominus dignabatur, & multa subjunxit, quæ in gestis beatorum Martini, Jeronymi & aliorum sanctorum patrum patrata signa de brutis animalibus inveniuntur.*

*à quo monitus
de fide Christi
suscipienda,*

** ed. pro-
phetam*

10 Venerabilis Wlfadus, vas electionis, respondiisse fertur *p* ad verba sancti sacerdotis: Verè venerande Pater, à sanctitate tua prolata testimonia credibilia facta fuissent nimis, & mihi ad credendum, quæ persuades,

P

A des, conducibilia, si cervus, quem capere conabar, quem in fonte occultasti, & tunc collo ipsius circumligato in silvam abire iussisti, tuis precibus aut præcepto appareret continuo in nostra præsentia. Sanctus sacerdos protinus se in orationem prostravit, & ecce, cervus memoratus funem in collo gestans, è nemore prorumpens, eorum se conspectui exhibuit. Tunc Sanctus surgens ab oratione ait adolescenti: Intellige vel nunc quia omnia possibilia sunt credenti, & si quis petierit Patrem quidquam in nomine Filii, fiet ei. Audi ergo, fili, & inde inclina aurem tuam ad obediendum Christianæ fidei ad percipiendam gratiam baptismi: Qui enim crediderit & baptizatus fuerit, juxta Salvatoris promissum, salvus erit.

eam ample-
Bium.

B
* lege cate-
chizavit

* ed. patri-
nus

11 Confortatus & corroboratus in fide Wlfadus provolvit se ante pedes viri Dei, postulavitque sibi tribui regenerationem salutaris lavacri. Videns beatus Cetta Juvenem in fide radicatum & fundatum, exultavit in Domino, gratias agens Deo salutari nostro, qui inchoavit in ejus pectore habitationis suæ locum, impositaque manu catechizavit eum & benedicens denique fontem in eodem loco baptizavit illum in nomine sanctæ Trinitatis, eidem effectus paternus * & pater spiritualis. Et quoniam advesperascebat & inclinata erat jam dies, pater sanctus secum filiolum pernoctare fecit, & cibo corporalis & spiritualis alimoniam, prout potuit, illum utrumque hominem refecit. Perpulchrum simul spectaculum ibidem apparebat. Sicut sanctus Cetta cum sancto Wlfado manebat, sic cervus cum jumento, agreste animal cum domito, in omni mansuetudine stabat, accubabat, fœnum carpebat. Mane factò, sanctus sacerdos Missam celebravit, & neophytum suum Dominici corporis & sanguinis participatione communicans eum Ecclesiæ corpori tamquam proprium & perutile membrum associavit. Cervus nihilominus ad jussionem patris Cettæ nota nemora repetit, & animus tironis Christi magis ac magis in fide ac charitate Dei profecit.

ANNO TATA.

a Nomen hujus regis diversimode scribitur: aliquando enim vocatur Wolpherus, Wlferus, Wulpherus, Ulferus &c. Idem de Wulphado dictum puta. Quare eorum nomina promiscue scripsi, prout apud auctores inveni, quod semel monuisse sufficiat.

b De hac sancta regina egimus ad diem XIIII Februarii.

c Chronicon Latino Saxonicum, quod anno 1692 Oxonia impressum est, anno 655 mortem Penda consignat, & anno sequenti post Penda mortem Wulpherum regem Merciorum facit. Alii ejus regnum anno 657 inchoant.

d Vide, qua de hoc pagano rege diximus in Commentario prævio num. 15.

e De hoc sancto episcopo actum est die 17 Februarii. Sed ibi ex Beda lib. 3, cap. 21 tantum fit mentio de baptismo, quem Penda, Wulpheri fratri, contulit.

f Beda in Historia ecclesiastica gentis Anglorum, qua anno 1601 Colonia edita est, lib. 3, cap. 8 eum vocat Earcombertum, ubi plura vide de ipsius gestis.

Julii Tomus V.

g De S. Ermenilda stirpe plura habet Hensche-
nius noster in ejus Vita § 1.

h A venerabili Beda lib. 3, cap. 24 vocatur Osivi, ubi etiam vide ipsius victoriam de Penda relatam.

i De hoc sancto rege, cujus Acta ad diem 5 Augusti examinanda sunt, consule Bedam lib. 3, cap. 8.

k Auctor hic manifeste indicat, Wulpherum post patris mortem, id est post annum 655, Ermenildam uxorem duxisse. Quomodo autem hac coherent cum atate filiorum, & diplomate Wulpheri, ac tota historia Anglica, ut in Commentario prævio § 2 observavimus?

l Nullam hujus hominis memoriam inveni apud veteres Anglia scriptores.

m Auricularius, inquit Briso apud Cangium, id est secretarius ab auricula, quia secreta solent dici in aure. Eadem significatio habetur in sacris Litteris lib. 2 Regum cap. 23.

n Acta hujus sanctæ virginis ad diem 3 Februarii illustrata sunt.

o De hoc sancto Cetta vel Cædda actum est ad diem 2 Martii, ubi tomo 1 istius mensis pag. 146 Beda affirmat, eum successisse Ferrimanno Merciorum episcopo. Jerumannus autem Merciorum episcopus in Monastico Anglicano tomo 1, pag. 65 subscriptus legitur privilegio, quod Wulpherus Merciorum rex anno 664 concessit monasterio Petroburgenfi. Quis ergo verisimilitudinis specie ante illud tempus Cædda, tamquam Merciorum episcopus, hic in scenam inducitur?

p Rele Aitorum compilatur adhibuit subinde phrasas fertur, dicuntur & his similes, quia merito judicabat, sibi à posteris in his occultioribus colloquiis aliisque rebus fidem non adhibendam. De hoc modo loquendi aliquid annotavi in Commentario prævio num. 10.

CAPUT II.

Ruffini conversio ad fidem & utriusque fratris martyrium.

Ingressus Wlfadus viam veritatis, de fra-
tris sui salute sollicitus, suppliciter sanctum
Ceddam deprecabatur, quatenus precibus suis
impetrare satageret à Domino, ut fratri suo
Ruffino perveniendi ad Christianæ fidei reli-
gionem affectum & effectum largiretur. Cui
sanctus senior ait: Quid postulas à me exi-
guo præstari, quod impetrare poteris à Do-
mino in instanti: fides enim tua fratrem
tuum salvum faciet, & infra triduum ad ag-
nitionem veritatis perducet: qui enim vos
segregavit ex utero matris vestræ, ambos vo-
cabit per gratiam suam ad se, justificabit in
se, glorificabit ex se. Post hæc valescens
Wlfadus viro Dei sanctum osculum illi liba-
vit, benedictioneque ab eo petita & perce-
pta, robustus in fide ad sua remeavit. Cum-
que appropinquaret castro patris sui, à quo
discesserat, quod nunc vocatur Wlferec-
stria a, obviam habuit fratrem suum Ruffinum
magno mœrore afflictum ex ipsius absentia:
suspicebatur illum ab aliqua discerptum be-
stia, sive ab aliquo adversario peremptum
fuisse, vel illi aliquid aliud adversi accidisse.

13 Hac de causa perplexes suorum adu-
navit,

D d d

EX MS.
ad eandem
historiam fra-
trem,

navit, & illum per concava vallium, per condensa nemorum, per lustra ferarum querere disposuit. Illo vero viso, tristitia vertebatur in gaudium, trepidatio in tripudium, sollicitudo in solatium. Sciscitabatur ab eo, quo demoraretur, vel si recte omnia circa se agerentur. Respondens Wlfadus, prospera cuncta erga se actitari aliteruit, secretiusque illum alloquens omnia, quæ gesserat, indicans illi, eadem facere attentius admonuit. Rufinus vero, divinam præventus gratiam, gratias multiplices reddebat Deo, affirmans, se diu desiderasse atque deliberasse pervenire ad fidem, quæ est in Jesu Christo, ex qua verbum vitæ primum audierat à sancto Germano b Anglorum Orientalium episcopo. Is namque pontifex cum venerabili Erminilda superius memorata ad partes illas advenerat, & aliquanto tempore ibidem degens verbum Dei multis euangelizabat.

qui ab eodem
cervo,

B

14 Magnificavit igitur anima Wlfadi Dominum, & exultavit spiritus ejus in Deo cunctorum salutari, quia respexit, & lumen suæ visitationis illustravit mentem fratris sui. Ut igitur maturius manciparetur effectui, quod illorum divinitus inspirabatur affectui, prudenti usi consilio progrediuntur mane cum canibus quasi venatum, ut, dum certam & tritam viam non tenentes pervenirent ad sancti Ceddæ cellam, celaretur ceteris ipsorum propositum. Nondum in silvam longius procelierant, & ecce cervus, qui primus beato Wlfado apparuit, fune collum circumplexum habens, illi se repræsentavit & usque ad mansionem viri Dei pervium * præbuit. Rufinus è vestigio præcurrentem sequebatur.

* ed præ-
vium

ad sanctum
Ceddam de-
ducitur,

C

15 Sed Wlfadus, quid bruti animalis præsentia & præcurio prætenderit, intelligens, clamando, & cornu clangendo illum revocare nitebatur, ne forte terra, ferens ferculum salutis, ab ipso sagittaretur. Puer tamen non intelligens neque intendens clamorem aut cornicinium fratris sui, præcurrit citius illo, & venit prior ad habitaculum hominis Dei. Cervus vero sicut prius, projecit se in fontem famuli Christi, ut potenter daretur intelligi, quod indicio, quo poterat, Puerum perduceret ad vitalis fluentia baptismi. Referunt plures, sanctissimum Ceddam fontem illum de terra suis precibus produxisse, qui usque in hodiernum diem vocatur fons sancti Ceddæ c, multisque variis incommodis laborantibus, præbet salutiferæ hautum medelæ. Animadvertens homo Dei auditu & visu, quæ fiebant, exivit e cella, sub divo infixis oculis ac manibus cælo pro utriusque hominis salvatione devotas preces profudit Deo vivo.

à quo in reli-
gione Chri-
stiana instrum-
tus,

d

16 Cumque orationi instantissime antistes astaret, Rufinus appulit: ipsumque beatum Ceddam esse, de quo multa & magna, germano narrante, audierat. in ipso ictu oculi statim animo persuasum habuit; & cum omni reverentia salutans eum ait: Tune es, Domine pater Ceddæ, dilectus Deo & hominibus, amicus Annæ, d quondam Orientalium Anglorum regis Christianissimi doctor, & ductor ad salutem Wlfadi fratris mei? Quo respondente, Sum, procidit ad pedes ejus, obsecrans obnixè, ne tardaret se Christianæ fidei regulis initiare impartiendo salutare la-

vacrum. Admirans & animo amplexans almus antistes devotionem tantam in pectore Pueri, sed sensu cani, fervere, gavius est gaudio magno valde. Sed & Wlfadus interim adveniens, dum agnoscat fraternum desiderium de ipsius certioratus conversione, impletum est gaudio os ejus & lingua exultatione.

D

17 Sanctus Ceddæ continuo cathetizavit * & baptizavit eum in ipso fonte, Wlfado * & baptizavit eum in ipso fonte, Wlfado ipsum ecclesiastico more tenente atque de lavacro suscipiente. Sic qui prima in generatione frater fuerat illius uterinus, in secunda effectus est ei paternus *. Celebravit sacerdos altissimi postea Missarum solennia, ipsosque agnos novos effectos de grege tonfos ascendentes de lavacro satiavit Agni immaculati libatione sacrosancta, mente voceque præfaga prævidit, prædixit eos ascensos ad montem Galaad; hoc est martyrii fastigia. Denique docebat eos observare mandata Dei, prædicans eis præcepta & legem vitæ & disciplinæ, quia sciebat, quod corrigerent adolescentiores vias suas in custodiendo sermones legis divinæ. Declaratio itaque sermonum Dei tantum intellectum dedit Parvulis suis in Christo, ut neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, neque aliqua creatura posset eos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu omnium Domino.

baptizatus,
* lege caté-
chizavit

* ed. patri-
nus

E

18 Discessuri electi Dei à præsentia præfulis sancti, & ad sua reversuri, humili quidem & devota precum instantia virum Domini rogabant, ut propius castrum patris sui Wlfereceltriam dignaretur habitationem suam construere, quo liberius ad eum convenire divinis mysteriis celebrandis, horisque canendis frequentius interesset, ac verbum Dei valerent crebrius audire. Placuit petitio Puerorum in oculis pontificis, cellamque cum oratorio competenti loco ædificans, viciniorum exhibuit illis * copiam sui se visitaturis. Ipsi quotidie ad virum Dei venientes divinis officiis assistebant, aliquando in divinis morabantur, studioque venandi simulato, Christianam religionem, quam susceperant, obumbrabant, ne in eis deprehenderentur.

* cum fratre
Wlfadæ
sapius ad S.
Ceddam ve-
dit.

* ed. illic

F

19 Verumtamen quia scriptum est: Semper diligit qui est amicus, & econtrario, in tempore suo non absconditur inimicus, Werbodus vir Belial, longe superius memoratus sedebat in insidiis, quasi arcus dolosus, ut sagittaret immaculatos, ut interficeret innocentes Pueros illos. Plerumque pedetentim proditor ille instar pavonis post illos gradus vespere ac mane ad cellam Sancti cuntes, exploravit itinera & actus eorum; omni autem nilu tempus & occasionem aucupabatur, quo regis animum inflammaret in odium immo perniciem eorum. Cumque indagine certiori explorando didicisset, ipsos Christianissimos effectos divini cultus gratiam oratorium illud frequentare, hominemque sic visitare, accedens ad regem, id ipsum illi studuit intimare verbis delatoris, ac malignis circumlocutionibus circumscribens, cum in iræ furorem non cessavit incitare. Erat enim idem rex Wlferus, sicut & Penda pater ejus, naturali conspersione iracundus, & tempore commotionis suæ ferà ferocior, fera [magis] furibundus.

Impius Wer-
bodus, depre-
hensa regio-
rum filiorum
conversione,

A
de ea regem
monet,

20 Nactus igitur tempus opportunum malitiae ac nequitiae suae, inventor & inceptor totius mali fertur ad regem in hunc modum prorupisse: Diu, Domine mi rex, est deliberandum, quod semel est statuendum; quoniam ad puerilem levitatem spectat, inno in ignominiam regiae maturitatis redundat. convellere plantata, aedificata destruere, decreta dissipare, sancta immutare. Placuit proinde prudentiae sublimitatis vestrae propensioris providentiae ponderare discreto libramine, utrum Christianorum nova secta debeat eligi, an cultura deorum a temporibus avitis approbata retineri. Sub illa enim pater tuus diu victoriosissimus vixit, feliciter, diis propitiantibus, regnavit, splendide de tyrannis & regibus triumphavit. Si vero illum abjicere atque de regno vestro delere vestrae placuerit majestati, cum consilio magnatum vestrorum illud concedet fieri. Nunc autem filii tui Christicolae effecti animo irreverenti & infrunito vestrum dispositum despicientes quotidie Christianae legis sanum frequentare non cessant, quod infra condensa silvarum in regiae majestatis vestrae contumeliam contumaciter ferri fecerant. Nisi ergo animadversione districta talis praesumptio punita fuerit, auctoritas vestra quamcunq; deperibit, & quilibet quamlibet sectam sibi eliget, quae oculis suis plus placuerit.

B
* forte fieri

21 Haec & his similia rex audiens, ira totus incanduit, seque graviter in illos vindicaturum, si sic se res haberet, juravit: Malignitatis autem ministrum secum nocte illa demorari fecit, in crastino cum ipso sole volens explorando experiri rei veritatem, quam ei detulit. Idcirco illum accusatorem solum secum ducere consultius arbitratur, ut siquid gravius in filios ira dictante perpetraret, ejus solius notitia perceptum imposterum cunctis celaretur. Summo sequentis diei diluculo, cum adhuc tenebrae essent super terram, rex cum filio tenebrarum, accinctus gladio iter arripuit versus locum. Sciens autem, se fore impotem impetum irae suae refrenandi, praemisit ante faciem satellitem illum diaboli, qui annuntiaret filiis suis adventum sui, si forte in oratorio illo fuissent reperti, ut sic saltem perterriti se absentarent ab eo, beneficio fugae atque latibuli.

& illum in
citat ad eos
ab hac reli-
gione avo-
randos,

C
tantumque
mendacis
efficit,

22 Missus minister atque magister sceleris clanculo ad oratorium accedens & per fenestrellam introspectans illos solotenus prostratos orationi devotissime procumbere perpendit, & nec verbum aliquod aut sonitum saltem in visitando emittens, sed latenter cum omni silentio recessit, & ad regem reversus ait: Assunt filii tui contumaces & rebelles mandatis vestris in proposito suo pertinaces & obstinati Christum colunt & adorant, & non solum a facie vestra non formidant, sed etiam convicia & improbria * ingerentes mihi multiplicia, vos non regem aut patrem, sed blasphemum & apostatam nominant. Haec vir Belial omnia mentiens protulit, & regem supra modum motum in sanguinem filiorum suorum ire compulit. Ibat ergo rex cum pestifero illo spirans minarum & caedis in filios suos, jam discipulos Christi, & non verba jactando, sed potius sul-

* ed. impro-
peria

Julii Tomus V.

minando praefurore appropinquabat septis oratoris.

EX MS.

23 Beatissimi Adolescentes audientes tonitruum vocis ejus sollicitabantur pro patre suo spiritali, timentes ne nimio succensus furore mitteret manum in ipsum sanctissimum Ceddam, christum Domini. Nihil enim aliud patrem illaturum sibi nisi verborum injurias aut plagas virgarum poterant suspicari, cum tamen ipsi promptum paratumque cor haberent pro nomine Jesu contumelias & terrores & quaelibet mortis generati. Beatus Cedda sciens, quod teste Salomone sicut fremitus leonis sic ira regis, ipsis pueris cogentibus, datus locum irae a facie regis Wlferi, sicut David a facie Saulis, declinavit & ad interiores ulterioresque partes procedens silvarum se abscondit. Hoc quidem faciens, mortem minime formidavit, quam sibi lucrum deputavit, sed meliorem fructum ex vita ejus adhuc conservata, quam de instanti morte suscepta multis fore proventurum intellexit.

ut pater in
furorem actus

24 Rex Wlferus (si tamen rex recte in hoc loco debet nominari, qui se ipsum regere non potuit aut noluit) irrumpens in capellam illam invenit filios ante Salvatoris imaginem orationi attentius expositos & ait, ad illos: Quid facitis degeneres & contumaces, novas sectas colentes & culturam Christianae legis in regnum meum absque mei permissione palam inducentes? Si sectae huic confestim non abrenunciatis, abjuro jura me totius paternitatis ulterius erga vos tenere: quoniam ipsi vosmet privastis mei filiatione, vosque damnabo perpetua carceris intrusione, aut exilii relegatione, seu membrorum mutilatione multabo, vel morte.

F
filios in sacro-
lo S. Cedda
orantes,

25 Ad haec Wlfadus respondit: Non est in conscientia nostra, suscipiendo cultum Christianae fidei, genus regium aliqua degeneri depravasse infamia, sive vobis in aliquo voluisse rebellare, praesertim cum & vos baptismum dudum suscepistis, & per totum regnum vestrum idololatriam penitus delere, legemque Christi, prout putavimus, propalare aut promulgare proposuistis. Noveritis, domine rex reverende, ac pater charissime, quod nullius carceris squalor aut exilii terror seu membrorum abscissio sive supplicii cujuslibet vel mortis intentatio vel illatio poterunt nos separare a catholica fide, quam suscepimus in baptisinate. Si vero immeriti, ob fidem & dilectionem Christi, affectu vestro paterno privamur, illius filii sumus & erimus effecti, a quo omnis paternitas in caelo & in terra nominatur.

& in Christi
lege constan-
tiss.

F

26 Cumque in hunc modum sermones sanctus proferret, Wlferus ferrocior omni & estrenatior *, naturam exuens, instigante sathana ejusque satellite stimulante, gladio extracto, Wlfadi athletae Christi caput amputavit, Christoque martyrem, licet invitatus vel inscius, consecravit. Rufinus junior haec videns fugam iniit; quem pater furibundus insequens letiferum illi vulnus inflixit; quo accepto, in terram corruens, post modicum spatium temporis expiravit, fratri suo commartyr effectus ad caelestem gloriam demigravit. Sic quos in terra coeterinos fecit natura, ipsis junctis * in fide

proptis ma-
nibus accide-
rit.
* ed. effera-
tior

* ed. unitis
ac

XX ME. ac charitate cor unum & animam unam in Domino tribuit gratia, utrosque adunavit & univit in cælestibus martyrii gloria *. Passi sunt autem nono Kalead. Augusti.

Spiritus vero Domini malus illum tamdiu non cessabat vexare, quoadusque compelleret eum spiritum foetidum exhalare.

D.

A N N O T A T A.

a *Id est castrum vel urbs Wulferi, ni fallor: nam vocabulum caester (unde cestria) à Latinorum castro deslexum, inquit Camdenus in sua Britannia pag. 235, majoribus nostris civitatem, urbem, sive castrum significavit. Hinc haud dubie Dorcestria, Colcestria & similia Britannicarum urbium nomina oriuntur.*

B

b Germanus orientalium Anglorum episcopus alibi ignotus est. Forte est Jarumannus Merciorum episcopus, qui in versione Saxonica Bedæ lib. 3, cap. 30 vocatur Germanus. Hujus obitus passim refertur ad annum Christi 669, cui tunc successit Ceadda. Imo Beda loco proxime citato narrat, Jarumannum ab ipso Wulfero missum fuisse, ut Sigherum Orientalem Saxonum regem ab apostasia revocaret. Quis hæc omnia cum Actis hæc conciliet?

c *In Actis S. Ceadda, qua ad diem 2 Martii ex Beda dedimus, nulla fit mentio de hoc prodigioso fonte, ut nec de aliis quibusdam miraculis, qua hic auctor satis liberaliter congerit. Facile tamen credam, fontem quemdam S. Ceadda nomen retinere, quod nempe Sanctus circa illum habitaverit & ex eo biberit, vel forte eum suo labore construxerit.*

d *De hoc rege Beda lib. 3, cap. 18 scribit, quod fuerit vir optimus atque optimæ genitor prolis. Occisus autem est à Penda Merciorum rege.*

C A P U T III.

Impii consultoris punitio, honorifica Martyrum sepultura, & regis Wulferi pœnitentia.

C

Cede revelata, & Werbodo divinitus punito,

Tanto piaculo perpetrato, rex cum sæpius memorato mortis ministro, concito gressu divertit se à loco, parricidii conscio. Ne vero nefarium opus in notitiam deveniret reginæ vel populi, provisum est utriusque consilio, totum habitaculum illud nocturno tempore ab illo filio necis debere destrui, corporaque occisorum in aliquo loco latebroso sepeliri. Sed, teste Salomone, non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum; quia quod factum est in tenebris, lumine cujuslibet obstare non prævalente, in lumine fuerat * revelandum. Cum enim rex castrum cum illo pessimo, qui ei erat à secretis, introisset, & in sua se recepisset, ante fores domus reginæ in atrio in conspectu multorum simul astantium invasit spiritus malignus machinatorem mortis martyrum germanorum fratrum, velut mancipium & vasculum proprium, manus enim suas & brachia propriis dentibus dilaniabat & quidquid per sui ipsius funestam instigationem in filios patris cruentus commiserat, vociferans in auribus omnium vocibus inconditis divulgabat.

* ed. fuerit

28 Fama facti detestandi, licet per plures gravi cruciatu percussisset, ex quo sanctæ reginæ aures attigerat, tum pro reginæ conscientia atque famæ læsione, tum pro natorum suorum interfectione ipsius animum inæstimabilis doloris gladius transverberabat. Quia verò quod factum est, non potest non fieri, prudentissime regina maritum, ut ad pœnitentiæ remedia recurrere deberet, sedulo studuit exhortari. Ipsa verò ad locum martyrii eorum accessit, & corpora colligens illorum in uno saxeo sarcophago simul honorifice sepelivit; & congrue Domino disponente, à filia lucis in pace sepulta sunt corpora eorum, quorum animas introduxit Dominus in splendoribus Sanctorum, ut vivant nomina eorum libro vitæ inscripta in secula seculorum.

mater filiorum corpora honorifice sepelivit.

E

29 Processu verò temporis regina venerabilis venustiori opere de lapidibus ecclesiam ibidem fabricare fecit: in quo loco magnus Dominus Martyrum suorum merita magnificans, quando fides promeretur, miraculis multimodis mirificare consuevit. Exhinc multi modo debiliū diversisque languoribus laborantium & aliorum quærentium Dominum & beneficia beatorum Martyrum deposcentium consuevit locum illum fræquentare & ad ædificium lapides illuc deportare: unde & locus ille Stanes nuncupatur, quod nomen ex Anglico sermone in Latinum versum lapides interpretatur. Ab illo autem tempore sancta Ermenilda regina, conjugis confortio carere cupiens, non solum à maritali thoro abstinere, sed etiam à regali throno discedere proposuit, & cum beatissima Werburga virgine filia sua sanctimonialis fieri fixum in corde constituit, sicut & postea fecit.

& postmodum super eam ecclesiam condidit.

30 Rex Wlferus ob necem natorum intolerabili animi angustia confossus, lecto languoris decubuit, ex cujus salute suos omnes desperatio depreffit. Amici autem & proximi ejus ad eum appropinquaverunt & steterunt, doloremque cordis quo tactus erat intrinsecus, lenire gestientes, ut venationi vel aucupio insisteret, musicæ melodis instrumentis intenderet, illi suaterunt. Regina vero cum suis monuit eum ante omnia de divina misericordia numquam diffidere, sed potius sanctos episcopos Germanum & Ceddam consulere, corde contrito & humiliato pœnitentiæ formam ab eis suscipiendo satisfacere, ad arbitrium eorum idololatriam de regno suo funditus ejicere, vitamque suam deinceps corrigere. Rex autem hujusmodi consiliis animum accommodabat, & sanctum Ceddam visitare ac quidquid injungeret illi, facere firmiter apud se statuit.

Wulferus facti pœnitens

F

31 In crastinum cum suis vadens venatum, veniendi ad virum Dei tali occasione spem conceperat, sicut & filios jam martyres actitasse antè audierat. Beatus Cedita pontifex ad priorem mansionem secus fontem statim post interfectionem sanctorum Adolescentium reversus fuerat, ibique solitariè degens secum habitabat. Cum autem rex processisset paululum longius infra condensa silvarum, omnibus suis nutu divino per diversa dispersis, solus

ad S. Ceddam se confert.

A solus existens perspexit eminus salientem cervum multoties memoratum, habentem collum fune circumligatum. Qui viso lætus effectus illum sequebatur præambulum, tamquam suæ salutis nuntium ac bajulum, donec perveniret ad servi Dei S. Ceddæ videlicet habitaculum. Pertransiens cervus & transiliens, quasi peracta legatione sua, regem reliquit, seque ob refrigerium vel potus haustrum fontis præfulis immerfit.

à quo post celebratam pro digiose Missam

** forte reatu conscientie*

** an non te-gerentur?*

32. Denilivit rex confestim de equo, & accedens ad fenestram oratorii vidit virum Dei sacerdotalibus indutum Missam celebrantem altaribus aditare; stansque foras, obstante rata * conscientia, antequam absolutus à pontifice introduceretur, non audebat intrare. Cum autem canonem inchoans sacerdos Domini extolleret manus suas in sancta, tanta lux cælitus emissa emicuit per parietis foramina, ut sacrificæ & sacrificium & circumposita ejus texerentur * fulgore perfusa. Hac intuentis obtutus obtenebrantur, quoniam in hujus Deifici luminis comparatione lux meridiana quodammodo nulla vel perexigua putabatur. Et quod mirabile fati fuit, splendor ille nullatenus minuebatur, donec Missæ sacrosanctæ celebratio consummaretur. Expletâ vero Missâ, lumen illud cælicum disparuit & sol materialis per fenestras & foramina ingrediens secus altare radios porrexit. Adventus autem regis hæc videntis, divino lumine interius & exterius se illustrante, pontifici sancto innouit; & quid exspectaret & expeteret agnovit.

humiliter peccatorum veniam postulans,

b

c

33. Celebratâ Missâ, sacris vestibus cum festinatione se exuens, & æstimans, illas super reclinatorium ligneum secus altare ponere, super radium solarem nescius projecit, regemque foras oratorium existentem adiit. Solaris vero radius indumenta sacerdotalia super se posita, ne in terram caderent, sustentavit *b*, manifesto miraculo fati indicans, quod filius ille lucis Soli iustitiæ fide atque dilectione firmiter adhæserit. Egressus sanctus invenit regem ante ostium ecclesiæ in terra prostratum, pro peccato suo valde confusum, atque nimio animi languore afflictum. Sanctus antistes elevavit eum infundens vulneri animæ illius cum vino asperæ increpationis, exemplo boni Samaritani, consolationis oleum, ne in desperationis laboretur vitium. Multotiens, inquit, rogavi clementissimum conditorem omnium, ut transferre dignaretur peccatum tuum, quod in filios commisisti, mortis mancipio te instigante, qui jam effectus est inquilinus inferorum; Dominus autem, ut ostenderet in te divitias bonitatis suæ, dedit tibi precibus meis locum pœnitentiæ, si consiliis meis volueris acquiescere. Respondit rex cum magna humilitate, se per omnia velle illius consiliis obtemperare, & quod impiè gessit, ad ejus arbitrium emendare.

** acceptâ pœnitentiâ,*

34. Injunxit sanctus Ceddæ regi Wlfero sub clavi pœnitentiæ, quatenus sub omni celeritate in toto regno Merciorum faceret tota delubra dæmonum destrui, radicibus idolatriam evelli, ecclesias exstrui, monasteria fundari, clerum ordinari, Christianæ legis instituta juberet edicto publico firmiter observari: admonuit, ut judicium & iustitiam inter

virum & virum faceret, orationibus crebris intenderet, operibus misericordiæ secundum exhortationem sanctæ Scripturæ peccata redimeret, à pravis actibus omnimodis se contineret, ac conjugali thoro fidem custodiret. Cum hæc & iis similia vir Domini dixisset, divertens parumper à rege, ad orationem se contulit, ipsi etiam regi, ut faciem Domini deprecaretur, indixit.

EX MS.

35. Prostravit se rex pœnitens juxta verbum sancti sacerdotis in oratione, levansque oculos vidit vestimenta sacerdotalia super radium solis pendere non absque ingenti admiratione. Surgens ergo protinus accessit, ut videret visionem hanc magnam, suasque chirothecas & baltheum posuit super radium, quæ statim ceciderunt in terram. Intellexit vir altioris ingenii sanctum Ceddam confortem, concivemque decretum esse supernorum civium Solisque iustitiæ dilectum, cui adhuc in terra degenti tale sol solvit obsequium. Paulo post pontifici, ab oratione regresso, rex rem recolendam retulit, & necdum animadvertendum insigne suum, indignum oculatione, ad oculum ostendit. Qui statim accedens vestimenta illa resumpsit, & super altare deponens veræ luci, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, devotas gratias, actionesque exhibuit. Rex ædificatus ac valde delectatus in Domino sanctum sacerdotem secum adducens, ad sua & suos reversus est, in brevi studens opere complere, quæ Deo coram sancto viro pollicitus est.

visaque miraculo,

f

36. Beato Ceddæ componentem, & cooperante sanctâ Ermenildâ, rex infra temporis spatium totum regnum suum ab omni spurcitia idololatriæ purgavit, & quidquid sanæ fidei adversum agnoscere poterat, eliminare curavit. Ecclesias congruis in locis exstruxit, aut exstrui fecit: monasteria utriusque sexus plura & præclara edificavit, ampliusque possessionibus locupletavit; inter quæ illud nobile cœnobium in Medeshamstede & prædiis & possessionibus ditavit, [&] ob facinus in filios commissum expiandum specialiter fundasse perhibetur, quod hodie Petrisburch, id est civitas sancti Petri nominatur. Ibi enim in ecclesia, in honore Principis Apostolorum dedicata, multos cives Sanctorum in se continet, & plures ad consortium civium supernorum, beatissimo Petro conducente ac regni januam aperiente, transmittere solet. In illo autem loco vocabulo Stanes, ubi sanctorum martyrum Wlfridi & Rufini corpora in pace sepulta sunt, collegium Canonicorum regularium à divinis obsequiis mancipatur, ubi signis coruscantibus multa beneficia salutem postulantibus ad laudem Domini nostri Jesu Christi meritis Sanctorum præstantur, cui est gloria & imperium in omnia secula seculorum. Amen.

ad expiandum filiorum eadem variâ pia opera exercet.

f

d

A N N O T A T A.

a Ita etiam legitur in editis. Sed alibi locus ille vocatur Stone, quod Anglicè lapidem significat.

b Simile prodigium in vestis Sanctorum non raro recurrit, quod tamen sine idoneo anctore non facile credimus.

c Camdenus in sua Britannia pag. 378 scribit

D d d d 3 *P 6*

EX MS.

Petriburgum situm esse, ubi in flumine immen-
tæ profunditatis fuisse voraginem Medeswell
dictam, appositumque oppidum inde Medes-
wellhamsted & Medeshamsted appellatum

tradunt auctores.

d *Monasticon Anglicanum* tomo 2 à pag. 127
exhibet varia diplomata, huic Canonicorum collegio
seu Prioratus concessa.

D

DE S. ARNULFO MARTYRE

MOSOMI IN GALLIA.

G.C

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Cultus, reliquæ, Acta, & translatio.

XXIV JUL.

Mosomum, municipium Gallia oppi-
dum in Campania, quod in con-
finio ducatus Luxemburgici Mo-
sa fluvio adjacet, xxiv Julii
veneratur S. Arnulfum, quia
sacra ejus ossa eo die non sine mi-
raculis ad Mosomense S. Maria monasterium trans-
lata sunt. Nescio, cur auctaria Usuardina in po-
sterioribus Molani editionibus, & Castellanus in
Martyrologio universali Sanctum quinto Nonas
Odobris collocaverint, cum auctor chronici Moso-
mensis, qui ante medium seculi XI videtur scrip-
sisse, in Spicilegio Dacheriano tomo 7, pag. 642
diserte asserat, eam corporis translationem factam
esse anno nongentesimo primo Dominicæ In-
carnationis, indictione quartadecima, mense
Julio, nono Kalendas Augusti. Occasione hu-
jus translationis Mosomense beata Maria cœno-
bium ab Adalberone archiepiscopo Rhemensi con-
cessum est monachis Benedictinis, qui etiamnum il-
lud incolunt, & precedenti seculo à Patribus con-
gregationis S. Vitoni in meliorem statum restituti
sunt, ut Mabillonius loco mox citando testatur.
Porro qui hujus cœnobii originem, & vicissitudi-
nes nosse cupit, adeat Mabillonium in *Actis San-*
ctorum Ordinis S. Benedicti seculo v à pag. 355, &
Marlotum in Metropoli Remensi tomo 2 à pag. 3.

Sanctus col-
tur die sua
translationis,
B

B

ejusque reli-
quis in abba-
tia Moso-
mensi
C

C

2 *Quamvis iste S. Arnulfus plerisque Martyrolo-*
gis sit ignotus, tamen de antiquo ejus cultu satis con-
stat ex *Actis* infra dandis & instrumentis monasterii
Mosomensis, ex quibus laudatus Marlotus tomo 2
Metropolis Remensis pag. 13 profert sequentia:
Bernerus S. Arnulphi martyris corpus è the-
ca lignea, in qua primo delatum fuit è War-
co, in argenteam transtulit, quam à Gan-
davisibus mnemosyni loco acceperat illustris
Adalbero. . . . Decessit Bernerus xiv Janua-
rii MLXIX. De eadem, ni fallor, sacri corporis
transpositione anonymus chronici Mosomensis conti-
nuator, qui usque ad annum 1212 pervenit, apud
Dacherium tomo 7, pag. 633 ita scribit:
Anno Dominicæ Incarnationis MLXV, indic-
tione III, regnante Philippo rege Franco-
rum adolescente, anno regni eius vi, ponti-
ficante Gervasio Remorum archiepiscopo,
anno sui archiepiscopatus x, Domno abba-
te Bernero, ceterisque sanctæ Mosomensis
ecclesiæ fratribus cum summa devotione fac-
ientibus, præsentem domno Hugone S. R. E.
Cardinali, per manus ejus elevatum est cor-
pus sancti Arnulphi martyris de theca priori,
& cum devotis laudibus & hymnis repositum
est in aliam sub die 1x Kalend. Augusti,
præsentem ibi ipso repositionis die plurima u-
triusque sexus & ordinis multitudine altis-
simo vocibus Christi gloriam collaudante.

3 *Marlotus ibidem pergit: Guido majorum*
vestigiis insitens brachium sancti Arnulphi à
reliquo corpore separatim thecâ argenteâ
decoravit, ut versus sequentes eidem inscri-
pti testantur:

Martyris Arnulphi radiat manus inclyta signo:
Hanc abbas Guido vestivit tegmine digno.
Reliquias ejusdem Sancti adhuc hodie honorifice ibi-
dem custodiri disce ex Itinere litterario duorum
Benedictinorum, non ita pridem Gallicè edito, in
quo part. 2, pag. 150 tamquam oculati testes af-
firmant, corpora SS. Arnulphi & Vitoris ibi ho-
die in pretiosis lipsantheis conservari. Vene-
ratio autem illa ortum duxit ex frequentia mi-
raculorum, quibus moti accolæ jam à multis se-
culis ecclesiam construxerunt, in quam istius Thama-
maturgi corpus transferrent, ut infra num. 11
refert anonymus chronici Mosomensis scriptor.

honorifice
conferuntur.

E

4 *Quod ad S. Arnulphi vitam & gesta atti-*
net, ea in memorato Chronico breviter & obscure
traduntur. Neque id mirum est, cum seculo x
loci istius accolæ, ab Adalberone archiepiscopo Re-
mensi de sancti stirpe, patria, Actisque interrogati,
num. 23 ita respondeant: Genus . . . & vitam,
quam duxit, ignoramus, præterquam, quod
locum sepulturæ ejus habemus in proximo,
ubi terram terræ contulit, cæloque spiritum
reddidit; ubi etiam aliquamdiu jacens & me-
ritis vigens, diversis infirmitatum incom-
modis, Deo præstante, obtinuit remedium sa-
lutis. Nec certiora dici possunt de tempore, quo
is Sanctus vixit aut obiit: nam in *Actis* infra
dandis num. 9 de ejus sepultura hæc referuntur:
Ignotum est, quamdiu jacuit, quousque il-
lum divina virtus revelari voluit. Defuncta
namque & è medio viventium sublata omni
generatione illa, quæ eum terræ mandave-
rat, nomen quoque ipsius profus jam taci-
tum & oblivioni traditum erat. Deinde nume-
ro sequenti narratur, quomodo nomen ipsius &
sanctitas innotuerint divina revelatione, cuiusdam
agrotanti facta, in qua ita nuntiatur: Ibi enim
sepultus ex diutino tempore requiescit fan-
ctus martyr Arnulfus, quem generatio illa,
quæ tunc eum sepulcro obruit, minus cu-
rans oblivioni contradidit. Si igitur seculo x
aut xi tempus vite, mortis, ac sepultura igno-
tum fuerit, frustra ego jam illud indagabo. Cete-
rum quæ auctor chronici Mosomensis de *Actis* S.
Arnulphi tradit, hand dubie ex incolarum tradi-
tione acceperit.

Vita tempus,
aliaque San-
cti Acta igno-
rantur.

F

5 *De prodigiosa reliquiarum translatione, anno sed de illius*
971 Mosomum facta, certius quidpiam memo-
rare possum, utpote quam conscripsit auctor syn-
chronus aut saltem suppar, qui ad annum 1033
chronico suo finem imposuit. Exiguam quidem
discr-

translatione
certiora me-
morantur.

A *discrimen occurrit circa annum hujus translationis inter primum chronicum scriptorem, ejusque continuationem: hic enim in Appendice apud Acherium tomo 7 Spicilegii pag. 663 initio quadam repetens ita scribit: Anno Domini nostri Jesu Christi DCCCCLXIX. Hoc anno ordinatus est Adalbero Remorum archiepiscopus. In secundo anno ordinationis suae, id est DCCCCLXX ab Incarnatione Domini venit sanctus Arnulfus ad hanc Mosomensem ecclesiam. Nos priori, qui eam anno Christi 971 diserte consignat, ob antiquitatem potius credimus. Porro utrumque chronicum istius auctorem secuti, S. Arnulfum in titulo appellavimus martyrem, quamvis illud martyrii genus in latini significatione accipiendum sit, ut in simili casu alias saepe monuimus. Denique hic S. Arnulfus distinguendus est ab altero homonymo martyre, cujus vitam die XVII Julii illustravimus, & quem tomo IV ejusdem mensis pag. 398 ab hoc nostro differre probavimus, uti manifestum fiet Acta illa conferenti cum his, qua hic jam subjungimus.*

ibi conservetur in corpore. Sed idcirco impensius Sancti salutem nostram apud Dominum efflagitant, & per compassionem scientes quia quanto magis nostrae corruptionis labore premimur, tanto magis necesse est ut divino auxilio sublevemur. Proinde, dilectissimi fratres, Sanctorum memoria fidei semper est cogitatione veneranda, & pia admiratione suscipienda. Qui enim carnis materiam portantes, sed tamquam de carnali corruptibilitate assumpti, praeter carnem vixerunt, & per spiritum vivificantem ea, quae carnis sunt, calcaverunt, dignum valde est, ut & vitae sanctitate insignes habeantur, & victoriarum suarum titulis coronati, honore & admiratione pariter reverendi laudabiliter praedicentur.

EX IMPRESIS.

Propterea celebras S. Arnulfi translationem.

ACTA ET TRANSLATIO

AUCTORE ANONYMO

Ex chronico monasterii Mosomensis, quod ab Acherio tomo VII Spicilegii a pag. 623 editum est.

PROLOGUS.

Sanctorum solemnia quotiescumque agimus, fidei mente, fratres, pensare possumus, quia cum sit pro humanis laboribus apud Deum jugis omnium Sanctorum deprecatio, de illis hoc pro nobis tantopere fieri, tunc potissimum sperare debemus, quando in Dei laudibus pro illorum gloria attentiores sumus. Ideo nobis pia intentione curandum est, ut quod exterius per speciem significamus, interiùs in veritate teneamus; & inde foris solidemur in opere, unde intus reformamur in mente. Solemnitas enim Sanctorum, salus est & laetitia fidelium, qui de illa jam gaudent inventione; unde nos per spem hilarescimus in itinere, certi per gratiam Dei ad eorum nos pertinere & perventuros esse consortium, quorum per fidem & operationem imitamur exemplum. Illi fidei firmiter servantes propositum, spei anchoram tenentes per desiderium, imitati sunt Christum in morte sua, & per calicem passionis adepti sunt praemia aeternae felicitatis.

Auctor dicit, Sanctos honorandos,

C

imitandos esse,

2 Igitur eorum nos in quantum possumus, Deo largiente, vestigia prosequamur; & si eos dignè imitari per omnia non valeamus, tamen in quantum virtus suppetit, & ex affectu cordis diligamus, & corporis devoto servitio celebremus; ut dum eorum merita recolimus, patrocinia sentiamus. Nec enim dubitandum est, eos semper esse avidos salutis humanae, pro qua Deus misericorditer homo fieri dignatus est, & quam nobis suo sanguine Christus comparavit, ipsamque in se assumptam in dexteram Patris in caelestibus collocavit; ut ubi praeminet in capite,

3 Unde quia hunc diem pro B. Arnulfi martyris praesenti patrocinio solemnem recolimus, ipsi Domino Deo multiplices gratias referimus, cujus adoranda semper clementia tanti benedictione suffragii, nos in hac die voluit feliciter prosperari. Hodie namque patribus nostris a & prioribus hujus loci, Mosomensis videlicet ecclesiae, quod minus sperabant, divina bonitas optabile satis contulit donativum, quod & sibi ac posteris suis per succedentia temporum curricula posset esse salutariter, mœstis & dolentibus consolatorium, fessis & laborantibus tranquilla requies, profligatis & pro peccato mœrentibus praesentissima sedes recreationis. Hodie namque, Deo faciente misericordiam, Mosomensis ecclesia hujus sancti Martyris suscepit pignora, accepit patrocinia, meruit fidissima orationum ejus beneficia. Exceptit die ista b, lætantibus angelis, exanime corpus, sed quod miraculorum famulante testificatione comitabatur caelica virtus. Suscepit, inquam, loculum & corpus cum ossibus extinctis, sed quae foris abjecta videbantur, intus erant jucunda & vivida meritorum lumina.

4 Ostendebat nimirum omnipotentia divinae majestatis, quod latebat oculos nostrae carnis: repraesentabat vivae virtutis indicium, unde mens nostra nimis ambigeret, cum eam fidei argumento solidatam veritas ipsa miraculorum ad magis credendum attraheret. Mirum erat, quod caeca mulier visum reciperet, & cum virtute miraculi lumen surgebat fidei. Stupendum erat prodigium, quod ignis suarum oblitus virium nequibat praebere inter arida ligna incendium. Prorsus erat mirificum, & antea seculis nostris insolitum, vere novum caelestis virtutis opificium, navim per fluctus ire sine remige, contra fluminis impetum adlabi placidissime; & dum fluctus deorsum sensim labitur, navim, aquila praesidente, cum solo Sancti corpore gratanter undis invehit c. Sed jam ratio postulat, ut causas tantarum rerum series narrationis expediat.

qua non absque miraculis peracta est.

F

G

ANNOTATA.

a Ex hoc modo loquendi satis patet, scriptorem anonymum fuisse monachum Mosomensem.

b Crebra illa diei repetitio indicat, eam fuisse anniversariam concionem, qua huic chronico inserta est.

c Miracula ista, hic breviter praemissa, postea fuissemus narratur.

CA-

EX IM-
PRESSIS.

CAPUT I.

*Sancti peregrinatio, cades, mors,
sepultura, corporis revelatio
ac veneratio.*

a
Arnulfus
sanctitate
illustri

Venerabilis igitur Arnulfus, vir verè Deo dignus, Lothariensis *a* terræ fuit accola, atque ut ex miraculis claruit, totius innocentiae & sanctitatis arripuit tenere vestigia. Quibus insistens, & fideliter Deo in timore & iustitia deserviens, magis ac magis in bono proficiens, sicut palma in dies multiplicabat, sicut liliū odorem virtutum coram Deo germinabat, pro quo modo electus & assumptus habitabit in atriis semper caelestis vitæ beatus. Hic itaque verè bonorum operum studiis augmentatus, per simplicitatis oculum corpus suum exhibebat lucidum. Sed cum divina gratia sic ejus disposuisset opera, ut lucerna in domo Dei fieret quatenus intrantibus lumen præberet ipse, quod nescientibus rectum & velut obscurum erat in tenebris. Positus super candelabrum bonæ operationis dare cœpit flammam, quibus accensus fuerat, divini amoris.

varia San-
ctorum sepul-
ta iuviss,

6 Audiens namque quod ait Apostolus: Quamdiu in hoc corpore sumus, peregrinamur à Deo: per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Itemque illud: Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus; hanc vitam peregrinationem intellexit esse, non patriam, carcerem servitutis pro domo libertatis, exilium captivitatis pro civitate & regno supernæ inhabitationis. Idcirco corpus castigans servituti subiciebat; attenuans carnem male illecebris seducentem, & spiritum roborans virtutum plantaria fructificantem. Unde bonus Adolefcens, peregrinatione suscepta ad ultra Mosanos *b* ac Mosellæ *c* sinus, Belgicam *d*, Celticamque Galliam *e* petiit orandi gratiâ, & Sanctorum, qui in eis sunt, frequentandi suffragia. Quid ibi negotii habuerit, quid commercii cum ipsis, sancta ejus suspiria & piæ lacrymæ in precibus assidue profusæ egerint, non multum est necesse dicere, cum satis sit perspicuum, eum, quæ sanctè poposcerat, efficaciter promeruisse, & quæ iuste quæsierat, feliciter obtinuisse.

in Cam-
pania à latro-
nibus gravi-
ter vulnera-
tus,

7 Itaque lustratis multorum Sanctorum patrociniiis, tam in urbibus quàm in vicis, mente & corpore sospes repedabat, & alacris ambulabat sollicitus cum Deo suo, innocens manibus, & corde mundo, quia non acceperat animam suam in vano, nec in dolo juraverat proximo suo. Et quoniam hæc generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Jacob, accepit benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo, ut ascenderet in montem Domini, & staret in loco sancto ejus. Interim Porciensem * comitivam *f* ingressus, prope jam egrediens perlimitabat eam, cum ecce à latronibus, vitæ vel pecuniis transeuntium insidiantibus, occursum improvise exceptus, in loco qui dicitur in silva, quæ cum toto circumposito sibi montuoso territorio Fri-

** al. Por-*
cuensem
f

gemons *g* appellatur, usque ad mortem verberibus & plagis dirissimis toto corpore dilaniatus, tandem vix ad villam, quam Gruevias *h* appellabant, pervenit, & ducente se via, regio, ut dicunt, Pergio sublitit: quem cum inibi villæ populus diutissime residentem vidisset, nec inde se promoventem, lassum quidem prius credentes, fageto autem & umbrâ silvæ, quæ dextrorsum præminet, æstimantes obumbrari; ac deinde, cum nultatenus removeretur, putantes speculatorem, vel alicujus prædæ aut rapinæ exploratorem, vadunt, quisnam sit, percunctari. Nam villa tunc illa & viris habitabatur admodum honestis & divitibus, & populi frequentia, ruralique negotio satis erat composita.

D
g
h

8 Venientes autem, & quam malè se ille Vir sanctus haberet invenientes, humana miseratione commoti nuntiaverunt apud villam celerrimè causam facti. Quod audientes concives à majore usque ad minorem convenerunt ferè omnes dolentes cum dolente, infirmati cum infirmante. Matronæ verò villæ illius, quibus & humanissimus & devotus erat affectus, cupientes cum domibus suis adducere, ut in sancta administratione illius participarent gloriæ remunerationis ejus, offerrebant ei suam christianissime sedulitatem in omnibus, secundum quod immensitatem considerabant dolorum & plagaturæ ipsius. Quibus ille publicè loquens: Ego, inquit, jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat, non erit diutissimum sedulitatis hujus ministerium; quia jam fatiscientibus hujus corruptionis artubus, jam sopitis venarum pulsibus, mox deposito carnis onere spiritus, suo pergens itinere, repræsentabitur Dei misericordiæ. Subvenite potius, ut subveniat vobis Deus. Procurate misericordius, quatenus sacerdotum manibus Dominicæ communionis Eucharistiam merear suscipere, ut accepto viatico defensionis contra occursum insidiantium spirituum munimen habeam redemptionis pretium.

perceptis Era-
clesta Sacra-
montis,

B

9 Protinus accito presbytero, facta oratione, & dicto symbolo, participans vivificis mysteriis, unitus corpori æternæ salvationis: Peregrinum, inquit, me cernitis, peregrinum in hoc loco & in hac via hujus meæ sepelitate peregrinationis. Post hæc facta & dicta, pedes suos colligens, & oculos ac manus in cælum intendens: Domine, inquit, Jesu Christe, qui hanc fecisti & redemisti animam, tibi eam trado & commendo tuæ redemptionis electis animabus connumerandam. Quo post beata vota in morte resoluta, procuraverunt ei cives illius loci honestum sepulturæ loculum, qui viæ regiæ contiguus in promptu est videri transeuntibus. Ubi positus ignotum est, quamdiu jacuit, quousque illum divina virtus revelari voluit. Defuncta namque & è medio viventium sublata omni generatione illa, quæ eum terræ mandaverat, nomen quoque ipsius profus jam tacitum & oblivioni traditum erat, præterquam quia fidelis cujusdam peregrini sepultura nota erat, & tumulus desuper aggestus ibi præminebat *.

pie motus,

F

** al. perma-*
nebat.
Sanctitas ejus
revelavit,

10 Cum autem supernæ providentiæ placuit & nomen & meritum manifestare dilecti Servi sui, accidit, unum è vicinis gravi febrim languore torqueri, & diu vexatum durè.

A durèque detentum ad mortem usque affligi: in quo dolorum angustiatu cruciatus vidit ex revelatione divina [X] visione somnii sui quemdam placidi vultus hominem apparentem, sibi que dicentem: Gravi detineris dolorum incommodo, pessimæ infirmitatis artaris vinculo: unde & te jam relaxari oportet, & auctorem salutis venerari concedet. Vade properè absque hælitatione ad locum illum tumuli, Iecus viam in dextra positi, & facta oratione tuâ cum fidè, convalesces ocyus ex hac incommoditate. Dicam tibi mysterium, enunciabo veritatis arcanum. Ibi enim sepultus ex diutino tempore requiescit sanctus martyr Arnulfus; quem generatio illa, quæ tunc eum sepulcro obruit, minus curans oblivioni contradidit. Tu ergo ne dubites, quin ipsius meritis salutem, quam desideras, consequaris.

Adificatur ecclesia, in quam corpus transferri non potuit.

B

11 Abiit ille, humiliter accessit, precibus fufis paululum dormitavit: excitus à somno, Deo & sancto Martyri gratias & laudes referens, incolumis remeavit. Quod ubi contiguis finibus auditum est, accessit infirmus unus & alter, oraverunt fideliter, redierunt salubriter. Fiebat istud non paucis diebus, donec infinita multitudine conveniente, & manifesta sentiente remedia, quotquot cum fidè veniebant, Dei & sancti Martyris ejus redeuntes prædicabant, quæ experti erant, magna. Hinc vicini cum incolis inter se colloquentes consilium habuerunt, ut collatione facta pro viribus præparatis impensis, ecclesiolam facerent, in qua cum sepulcro suo S. Arnulfi corpus transferentes ponerent. Quibus omnibus paratis, ecclesiam ex communi faciunt, tecturam superponunt, ad tumulum ea veniunt intentione, ut quia ibi, utpote in via regia, super eum non quibat fieri ecclesia, ad præparatum loculum ferrent arcam sepulcri lapideam cum corpore. Sed effuso circumquaque tumulo, & egesto terræ aggere, nulla vi hominum, nullo ingenio conquisito artium amoveri potuit inde: Mirum, non sine magna quidem circumstantium & intuentium admiratione, cum sepulcrum inspicerent quantitatis modicæ & multæ brevitatis, quod etiam quadruplicatum portaret facilè tantorum virtus coadunata virorum. Unde cum stupore & timore præsumptionis suæ ab incepto desperantes penitus reslitere*, reservantes illud factum, cui Deus annueret generationi posteræ. Ecclesia tamen mansit multo tempore distans à sepulcro Sancti, quantum potest jacere . . . , cujus adhuc manent vestigia, fruticibus & arbutulis circumsepta, vetustate & imbrium infusione diruta omni maceria.

forte delitère

C

Ager, in quo jacebant Sancti reliquia,

12 Erat adhuc eo tempore in eadem villa ex majorum successione, quorum juris fuerat fundus ille, una linearis profapia, quæ juxta abusivam consuetudinem mundani tumoris arrogabat sibi veterum suorum ventosam defensionem in pretiositatem generosi germinis, & superbi nobilitatem sanguinis. Unde contentione facta ex multiplicatione litis accidit inter eos dissidium. Nam quidam miles nomine Airannus, ex ipsis unus, sed ut videbatur, aliquantò inferioris germinis, cetera omnia pro se vir bonus, inter eos sortem habebat hereditatis: in parte ta-

Julii Tomus V.

men illa, ubi corpus requiescebat sancti martyris Arnulfi, quæ viæ vicinior & exitui opportunior (per eam quippe & in silvam erat iter & in palca) quidquid sati vel graminis habebat inquietudine peculii totius villæ perdebat. Hinc sæpe clamans, sæpe contendens, cum neque legem judicio, neque civili contubernio, quæ sua erant, quietè possidere potuisset, verborum contumeliis & nimietate injuriæ provocatus, arma capit, armis rem suam defendere repromittit: Injuria iteratur, damnum cumulat, homo contemnitur, in facinus properatur. Quid multa? Adeo res processit, ut quidam eorum, Fulcherus homine, interceptus in damni crimine, contolus truculenter, cum peccato suo moriens spiritum exhalaverit vitæ.

EX IMPRESSIS.

13 Quo factò, post ultionem injuriæ & admisionem piaculi, Airannus in sese rediit, & quia manum propinquorum effusi sanguinis sustinere non pollet, secum ipse æstimans reputare cœpit. Unde continuo fugitivus per devia quæque & silvosa, delitescens timore mortis, patronum sibi & tutorem contra potentes potentiores quærens, facit pactione suæ fidelitatis & manu commendationis cum omnibus quæ erant sui juris quemdam virum bellicosum, qui fasque nefasque pensabat æquè, famosus opere, potens & viribus, & genere. Hic habitabat in villa sui juris, prædicto fundo satis proxima, quæ appellatur Avia*: frater enim erat comitis Goëranii, qui castellum sui domini tenebat, quod Cantaranna nomen habebat. Airannus ergo propter compendium auxilii & liberationis, advocatum habebat interim virum hujusce qualitatis. Inde ad altiora tendens, & tutiora perquirens, Otthonem comitem adiit, qui fortè tunc in illis partibus commanebat: quia ibi propter defensionem & opportunitatem, alodiorum & suorum castellum fecerat, quod Warcus k nomen habebat. Hunc ita virum tunc Airannus expectiit: de suis fortunis verba facit, causas aperit, susceptionem postulat, fidelitatem servaturum insinuat, spondet, & firmat. Comes Ottho viri fortis & nobilis gerens animum, suscipit hominem, annuit gratiam, præbet necessaria, repromittit adjutorium & defensionem suam sibi non defuturam, si fidem in eo inveniat stabilem & firmam.

venditur eisdem comiti,

E

** al. Avia.*

F

14 His factis pactionibus adeptus familiaritatem gratiæ ejus: Est, inquit, cum coheredibus meis in villa Gruerias alodii non modica mihi portio, quam cum cespite suo nobilitat beati Arnulfi, in tumulo adhuc quiescentis, pretiosa confesso; qui gloriosus meritis, sacris virtutibus fulget venerabilis. Hunc si tu, domine mi, comparare volueris, leviori pretio, quam aliquis hominum, me vendente & tribuente, sub tuo jure acquirere & possidere poteris. Lætus comes de patrocínio Sancti, quia certa esset tuitio sui castri, secundum commune placitum illi solvit, quæ inter eos convenerat, pecuniæ summam; ille promissam donat beati corporis glebam. Comes facti commercii non negligens negotiator, properans maturè antequam fama vulgaret, accitis peditum & equitum copiis, matutinus venit ad tumulum, & per manus presbyterorum levans, in feretro cor-

quæ eas in castri sui sacellum transferri jubet.

Ecce

pus

EX IMPRESSIS.

pus sanctum, cum ingenti gaudio inspicentibus rusticis, de quorum possessione tollebatur, transtulit Guilledium, & in ecclesia sancti Hilarii Pictaviensis episcopi, cujus ibi memoria veneratur, posuit aliquamdiu custodiendum, donec in castello facta capella, cum majori reverentia servaret tantum thesaurum. Quo ad nutum ordinato, & capella constructa, transfert ibi pretiosa Sancti pignora cum multa populorum frequentia. Qualiter autem ab illo loco ad hanc Mosomensem ecclesiam gratia Dei Sancti hujus voluerit pervenire presentiam, quamquam prolixitate orationis digressionem facere videamur, tamen plena fide relationem historice textentes explicare aggredimur.

ANNOTATA.

B *a* Cum Lotharingia seu Lotharii regnum olim varias regiones completeretur, non facile dictum est, ex qua provincia S. Arnulfus fuerit oriundus. Incertitudo illa crescit, eo quod vocetur Lothariensis terræ accola, non autem incola, quamvis hic forte idem significet.

b Per ultra-Mosanos intelligo populos habitantes ultra Mosam, notissimum fluvium, qui in Campania oritur, & varias provincias præterfluens tandem in Oceanum Germanicum se exonerat.

c Mosella est fluvius, qui oritur ex monte Vosgo in Lotharingia, & multis fluminibus auctus, variasque regiones rigans ad Confluentes è regione Hermansteniana arcis Rheno miscetur.

d Belgica olim dividebatur in primam & secundam, de qua vide Valefium in Notitia Galliarum pag. 78, uti & de Belgica, vulgo Balchhusen, vico inter Marcomagum & Tolbiacum. Quanam hic indicetur, ignoro.

e Gallia Celtica, quæ & Lugdunensis à metropoli Lugduno appellata est, olim latissime patuit, ut videri potest apud Cellarium in Notitia orbis antiqui part. 1, pag. 125.

f Is est comitatus Portianus in Campania, quem Frodoardus in Historia ecclesie Remensis & in Chronico non semel pagum Porcensem vel Porticensem appellat.

C *g* Hunc locum, uti & alios plures, frustra quaesivi. Forte à topographis aut in mappis geographicis non exprimuntur, quia nomina sua mutarunt. Saltem videntur esse in Campania, nec à se invicem multum distare, ut ex aliis quibusdam iam enumeratis ac porro enumerandis colligitur.

h Suspicor esse locum, qui in mappis geographicis vocatur Gruyer, & non procul Macerius & Warco versus Retelium, agri Retelensis caput, collocatur. Mabillonius seculo 5 Benedictino pag. 355 in margine notat, Gallice nominari Gruyeres.

i Alodium est fundus, prædium, vel hereditas; de qua voce vide plura apud Cangium in Glossario.

k Est castellum ad Mosum & Sulmonam flumina situm, quod sequenti capite num. 18 satis describitur.

CAPUT II.

Orta inter Otthonem comitem & Adalberonem archiepiscopum Remensem discordia, reliquæ S. Arnulfi mirabiliter in præfulis potestatem rediguntur.

Udalricus * a sanctæ Remensis ecclesie archiepiscopo naturæ concedens legibus, humanis rebus erat exemptus. Francorum rex gloriosus in sceptris agebat dominus Lhotarius; qui audiens vacuum pontifice sanctam sedem Remensis ecclesie, Dei permittente gratia; & ordinante clementia, cum totius cleri & populi electione, & assensu procerum occidentalis Francie, dominum Adalberonem regali munificentia præfecit & constituit summum antistitem, virum, ut credimus, Deo dignum; in rebus ecclesiasticis strenuum, carne nobilem, genere potentem, consilio prudentem, magnanimitate singularem, fidei virtute invincibilem: Hic sibi commissi ovilis pastor sollicitus, ne quando periclitaretur, & urgente mundi pressura à recto deviare; curis anxius, pia sedulitate infirmos consolabatur cum fortibus. Erat ei sermo doctrinæ congruus ad ædificationem audientium in gratia sale conditus: unde formam virtutum ac disciplinæ daret subditis, unde redarguendo improbos viam eis significaret humilitatis.

16 Interea dum pax creditur; dum meliora sperantur, insurgunt contra hunc bonæ spei virum mille insidiarum stimuli, tumultuantur adversus eum quidam proceres regni: Dum enim, sicut ait Euangelium, dormient homines, venit inimicus homo, & superfeminavit zizania. Dum dormit justitia in regum & principum cordibus, dum resolvuntur in suis cupiditatibus, & sicut scriptum est: Quia in diebus illis non erat princeps & propheta & dux in Israël, sed unusquisque, quod sibi videbatur rectum, hoc faciebat, cæpère se, prout quisque poterat, in majus efferre, majores minores suos, ut est hodie malæ consuetudinis, opprimere, potentiores impotentes venari, & quali prædam sequi, timore Dei abjecto, juré legum seculi spreto, ecclesias affligere, familias ecclesiarum, quas minus gladius & scutum defensionis tueretur, apposita quacumque injuriæ occasione, aut gratuito potius servituti addicere. Quos cum vir prædictus in familiam suæ ecclesie nimis grassari cerneret, & quæ libera esse debuisset, servitutum plangeret, primùm quidem verbis & suasionibus suis millionem querere, inde cum minus proficeret, quia & militiæ sibi erat copia, & sui generis hoc pati indignè perferebat potentia; reclamando apertè minari, & resistendo tuitionis remedium defensionisve subsidium conquirere cæpit manu militari.

17 Unde factum est, ut & quibusdam adversariorum audendi talia metum incuteret, & ab infestatione ecclesie alios temperare face-

Udalricus archiepiscopo Remensi successit Adalbero, * al. Odalricus.

a

E

qui contra varios injurias aggressores jura sua fortiter tue-

F

& comitis Otthonis

face-

A faceret. Aspernantes autem, & in suæ pravitatis feritatis persistentes, promptissimo sæpè aggrediens ausu, victoriarum glorioso superans mutilaret occursum. Inter hos & omnium quidem præcipuus jam nobis superius dictus Ottho erat comes, Otthonum scilicet Romanorum imperatorum, & adhuc tunc temporis sceptrum nobilitantium, clarissima & germanissima progenies, sanguis patricius, & ut ex amplissimi paterni & materni juris ditissimo patrimonio apparet, fundis vir & opibus & dignitate satis præditus. Hic ergo tantus homo graves discordiarum inimicitias cum isto nostro Adalberone susceperat archiepiscopo. Quæ specialis causa tunc extiterit, nos quidem latet hodie, quia oblivio mater negligentiarum, quæ nimis in partibus nostris viguit, posteris suis hæc & multa alia tacendo invidit, tamquam ea senium vetustatis antiquaverit. Tamen vir iste protervo animo & minaci causa contendens cum episcopo, sese vastaturum ejus ecclesiam, oppressum ire familiam minabatur, & gravibus eundem verborum contumeliis exasperabat, & diversis injuriarum modis læsere ipsum vel inquietare non trepidabat.

castrum oppugnans,

B 18 Sed ecce tamquam ex improviso noster episcopus paratus ascendere ex adverso, & opponere se murum pro domo Israël, calens ingenio, cautus consilio, fultus parentum & amicorum præsidio, collectis copiis militiæ ecclesiasticæ fortibus auxiliariis, præfati comitis castellum, quod Warchum superius diximus appellari, cum exercitu circumvallat, turmas peditum circumfundit, ballistas & fundibula intendit, negotium, pro quo convenerant, gnaviter peragi & pollicitus imperat. Ad certamen venit, missilibus & jaculis res geritur, foris acriter pugnatur, intus fortiter resistitur. Illis nitentibus pro gloria, illis confligentibus pro vita, fit interdum anceps victoria: locus enim non tam naturali munitione firmus, quam humano labore & opere manuali factus, modò aggere terræ, modò pastophorio *b*, interdum, ubi opportunum fuerat, roboratus non faciles præbebat accessus. Nam & Mosa fluvius profundissimis inibi gurgitibus, vel equo vel pede non transmeabilis, parte una caltrum ipsum præterfluit, parte verò altera veniens Sulmona, *c* flumen non modicum, gratanter alluit. Hic loci situs tunc erat, modò turrium altitudine & fortissimo murorum ambitu præter ipsa fluviorum fundamina, nisi fors altera fiat, robur habet inexpugnabile.

ad quod junix miro modo viam præmonstrat militibus,

C 19 Interim nostro archiepiscopo rem variabilem & nimis asperam non æquis oculis aspicienti, subitæ novitatis opus apparuit, quod suo prodigio, & animos bellatorum quam fortiter erexit, mentemque archiepiscopi, quem spes incepti negotii frustrabatur, licet eam quam strenuè vultu præferret, ex Dei tamen adjutorio refovens sublevavit. Nam militibus fluminis profunditate viam aggrediendi & manus conferendi inhibente, per media castra junix una transitum habuit, & videntibus omnibus, vadum, quod penitus ignorabant, sensim legens alveum permeavit, neque ut natura est animalium, enatando vim fluviorum transfudit, sed pe-

Julii Tomus V.

dētentim quacumque pervium fuit, passim **EX IMPRESSIS.** iter monstrando, ne tantus labor frustra esset, tamquam dux, [&] auctor itineris ulteriores ripas voti compos ascendit. Quo viso, nec stuporem movente, sed quod erat in rem audendi * & faciendi operam prænuntiante, * *al. audient.* episcopus cum assistentibus, Divina nos, *di.* inquit, comitantur beneficia, quibus rem facti per bruta denuntiat animalia. Sequamur, quâ nos, non fortuna, sed Deus evocat, qui populo Israëlítico maris rubri arenas ad calcandum dividendo discrevit, & Pharaonem demersit: credo, spero, audenter etiam dico, ipse nobis pecudem præsignatricem misit, ut sicut hoc animal jugo assuetum humanæ vitæ suis laboribus sit accommodum; ita nobis, si vestræ militiæ non pigeat & pendeat, bos ista vincendi & superandi, quidquid putatis arduum, sequendo & experiendo sit argumentum. De laboribus animalis hujus sic Scriptura refert: Ubi plurima seges, ibi manifesta fortitudo boum. Ac si dicat, ubi bellantium virtus vivida, ibi victoria sequitur & corona. Quapropter, milites fortissimi, virtute accingimini, nec segnities redarguat, quos bucula lasciviens ad exasperandum informat. Sequimini præostensam viam: nullus labor arduus virtutem verè amantibus.

E

20 Talibus excitus adhortationibus & junctis vestigiis præeuntibus, Godefridus comes, frater archiepiscopi, qui simul aderat, *qui illud occupans ac incendens,* Heynodarios *d* & Ardennenses *e*, quos secum exhibuerat, lituo buccinante aggregat, quo ceteri sequantur, ipse primus, ut decebat, virum fortem insinuat. Qui mox lorica trilici & hamata indutus, galea cristata fulgentique caput, armis accinctus, vultu terribilis, impetu formidabilis, quâ bucula præcesserat vadum ingreditur cum suis. Intentis acerrimè omnibus prælio, Godefridus ignem jubet sepibus apponi subito, ut & suis audendi fiducia, & illis introrsum fiat inaccessibleis pugna. Ignis interim accensus undecumque perquisitis ambustionibus flammam ad cælum evomit, dextrâ lævâque errabundus obvia quæque demetit, urente vento arreptus magis magisque vires accipit, spinis & sepibus, facili quippe materia, celerim cedentibus, patet amplissimus intrandi aditus. Oppidani, relicta statione pristina, quaaversum palantes, fugæ præsidio diversa quærunt latibula: milites ocyus consensu domnionem * *f*, domo scilicet principali & defensiva, rebus suis diffidentes, decernunt inter se pacisci pro vita. Vident enim totum castrum teneri undique ab ignibus, & si quid ignis nondum attigerat, prædam fieri hostibus, equos scilicet phaleratos cum burdonibus *g* & omnem supellectilem concupiscibilem *h* omnis. Ignis ignorans parcere, nesciens mitescere, proprie habens miseri nolle, consumptis omnibus, flammis semper potentioribus ecclesiæ propinquabat foribus.

* *f. Gal. donjon.*

g

21 Ecclesia ibi erat lignea, in qua sancti Arnulfi quiescebant pignora: lignea, inquam, quia nec maceriarum adhuc ibidem existebant fundamenta; etenim vorago paludis nulla inibi sinebat fundari pro hiemalibus aquis. Ad hanc ergo ecclesiam cum

Eccc2

ap.

EX IM-
PRESSIS.

appropriassent flammæ, ignis resedit repente, & quasi totis Æoli flatibus relis averfus, continuo recessit retrogradus. Divinum namque quiddam intuens, & mirabile quoddam in ipsa intendens, oblitus naturæ perdebat vires potentiæ suæ; nec erat dubium, si hæc flammis urgeretur, quin statim omnis defensiva domus cum fugitivis & latentibus cremaretur. Sola hæc causa erat, quæ moras victoriæ protrahebat.

A N N O T A T A.

a Ille est præcessor Adalberonis, cui à variis diversus mortis annus assignatur.

b Pastophorium hic videtur significare munimentum, ut ex sensu colligitur. Aliam significationem habet in sacra Scriptura & passim alibi.

c Nomen hujus fluvii vel rivi non exprimitur apud Valesium aut Massonum. Sed in mappa geographica circa Warcum signatur rivulus anonymus, qui ibidem in Mosam influit. Unde suspicor, hunc rivum vocari Sulmonam. Mabillonius Gallice vocat Sormonne.

B

d Intellego Hannonios, quos Fulco apud Valesium in Notitia Galliarum pag. 240 tradit, olim vocatos esse Nervios, & de quibus lib. I circa annum 1100 ita scribit:

Rektor Montensis, populus quem nomine prisco

Nervius assequitur, Heinodariusque moderno.

Ab anonymo auctore nostro, qui eodem seculo XI scripsit, etiam vocantur Heynodarii. Unde non adeo certa est Valesii opinio, qua putat pro Heinodarius apud Falconem legendum esse Heinoarius.

e Sicut incolæ Ardenna silva, qua partem Belgii & Gallia occupat, & satis nota est.

f Dominio Gallice donjon est altum propugnaculum, vel editissimus arcis locus.

g Aliqui volunt, hac voce significari asinos, alii mulos. Alternitum hic commode intelligi potest.

C A P U T III.

c Mira translatio corporis S. Arnulfi Mosonum.

Archiepiscopus Remensis, viso miraculo,

E piscopus miratus, & novitate facti stupore perculsus: Quid, inquit, hoc novum, quid significat rei hujus miraculum? Vetus tabulatum & arida lignorum materies illæsa inter flammam durat, & ignis, qui etiam ferrum domat, attentare ligna reformidat? Mirum! ô viri, mirum! nobis sic ista videri:

Fit res mirifica, nec frustra visio tanta.

Sed vellem scire, quid rei possit inelle;

Hæc sine prodigio non sunt, quæ ludicra cerno.

Si sit divinum, dignum est venerari ipsum.

Si qui concives estis, qui talia nostis,

Pandite perspicui tutò jam mystica facti.

Assistentes quidam, qui etiam pagenses erant: Mirum non est, inquiunt, domine, quia opus cernitis virtutis divinæ: Hic meritis sanctus, virtutum luce coruscus, corpore servatur Arnulfus martyr laude dignus, & honore verendus.

23 Hactenus nobis propitius fuit, & pietate insignis; nunc averfus, facientibus malis nostris, reliquit in angustiis iniquam gentem cum peccatis suis. Malè namque ei serviebatur, nec honor suis meritis congruus referebatur. Monstrat modò, quid possit, ostendit, quid nolit, tuetur suam ab ignibus domunculam, & donec in ea pausaverit, adversus eam ignis nihil poterit. Et quis, inquit episcopus, quò sanguine cretus? Unde domo genitus? Civis an incolæ? Peregrinus an advena? Genus, aiunt, & vitam, quam duxit, ignoramus, præterquam quod locum sepulturæ ejus habemus in proximo, ubi terram terræ contulit, cæloque spiritum reddidit, ubi etiam aliquamdiu jacens & meritis vigens, diversis infirmitatum incommodis, Deo præstante, obtinuit remedium salutis. Quod Otto comes audiens, & experimento cognoscens, dato pretio incolis, quorum juris erat locus (villam enim illam Gruevias dicunt; auctor autem commercii miles quidam Airannus existit, sub cujus possessionis titulo Sanctus quiescebat in tumulo) comes, inquam, Otto, vallatus multo populo, corpus Sancti tulit inde cum honore debito, & in ecclesia antiquissima sancti Hilarii in hac proximè villa Guilledio cognomine (nominatissimus quippe fuerat nundinarum locus) pausavit tempore aliquantulo, donec miraculis crebrescentibus propter frequentiam populorum timens furtim perdere, usus sibi viso consilio transtulit huc novissimè.

24 Cumque hæc & talia audiret patienter episcopus, mente pertractans, & rem quam videbat, quæque satis congruenter dicebantur, sapienter pensans: Ite, inquit suis, qui eum circumstant, sacerdotibus & clericis: Ite intrò, & quæque Sanctorum intus invenietis, cum diligentia exhibete hic nobis. Quo factò & expositis omnibus, miro modo & opere stupendo ignis, qui antea timide languens & quasi pene deficiens residebat, vires subito relumens, & sicut ventus vehemens irruens, quidquid prius intactum reliquerat, profunda consumendi voragine, ecclesiam scilicet cum domo majore absorbebat. Unde magis in admirationem ductus episcopus, lætus, quia facti, quod cœperat, compos & victor, exiit. Certus autem quia quæ mira de hoc Sancto audiebat, jam ipse miranda præ oculis habebat, reverentiam erga Sanctum tenens; causas justitiæ, ait, mihi habens adversus hoc castrum veni: sed ut mihi videre videor, & Deus ex hoc factò ostentat, meritum hujus Sancti, ut venirem, exegit, & ne diutius in hoc malorum & negligentia jaceret cœno, pròmeruit. Paretur, inquit ergo episcopus, jam festinanter cum suis rectoribus una navis, quæ eum cum testimonio & auctoritate nostra perferat Bracas b, ubi confessor egregius vita & meritis requiescit archiepiscopus Viventius. Est enim ibi canonia duodecim clericorum Remensis parochiæ, quam, vita comite, auspice Deo, in votis habeo regulari monachorum proposito honestius ordinare.

25 Ad nutum jubentis mox parata navi, sed navis, cui cum illa sui exercitus frequentia per se idem episcopus ad feretrum veniens, & manu apposita altrinsecus tenens cum impositione Antiphonæ, Pretiosa in conspectu Domini, & professe-

D
audis, reliquias S. Arnulfi illic conservari,

casque alio transferri jubet;

F

b

prose-

A protectione Psalmi, ad navim iussit ferri, & in ea imponi, cum campana una, flammis ecclesie subtrahita. Interim archiepiscopo à navi regresso, ordinante, qui remiges, quive clericorum & hominum pariter irent comites; Deus, cujus sapientie & scientie altitudo divitiarum inenarrabilis, cujus viae sunt investigabiles, qui solummodo mirabilis in altis Dominus, qui dat virtutem & fortitudinem plebi suae, dignatus est iudiciorum suorum ostendere secreta, & operum suorum notificare mirabilia propter hujus Sancti sui merita. Namque cum navis in ripa fluminis, affixa substiteret, * sustinens rectorem qui duceret, nullusque in ea hominum ex voluntate Dei praeter corpus Sancti remansisset, aquila desuper advolans, in fronte navis nauta certissimus alledit, & mox navim ipsam à littore in medios fluctus virtute divina emovit, & aquis itinere suo deorsum fluentibus, navis contra fluminis incedebat excursus, angelica, ut credimus, illud administrante creatura, & virtute, ut patuit, cooperante & regente divina, directoque pergens cursu anteriora sibi semper petens, celerissimo sibi properabat gressu.

* lege sub-
stiteret

B 26 Cujus rei stupendum indicium cum ad episcopi venisset audientiam, plusquam credi possit admirans, & in laudibus Dei atollens animum, divinum adorabat consilium, exultans in illius misericordia, in cujus gloria sancti Arnulphi laetabatur anima. Prosequantur, ait, aliqui nostrae fidelitatis per crepidinem alvei, navisque * vestigio subsequantur pignora Sancti. Nam mira video, nec minus miranda considero. Ubi cumque enim navis * haec substiterit, absque dubio ibi divini nominis gloria & laudis ejus per successiones fidelium praedicabitur potentia. Haec avis, quam cernitis, figuras gerit mysticas, multiplices intendens in dicendo sententias: nam per Ezechielem prophetam loquens Dominus ad Israel proponit aenigma sub persona regis Babyloniae, atque sub specie regis Aegypti, dicens: Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate. Et, Facta est aquila altera grandis, magnis alis, multisque plumis. Quotiens hujus avis nomen in Proverbiis assumitur, regum potentium figura subintelligitur. Haec avis inter ceteras quasi regii juris obtinet dominium, avibusque reliquis principans, facti sui gestat mysterium: haec avis sublimia penetrans & sublimius evolans, speculando inreverberatis solem ardentem contemplatur oculis. Sub qua specie typica Johannes signatur Apostolus & Evangelista, qui omnem supervolans creaturam incarnati Verbi mysterium, & divinitatis ejus ineffabile patefecit arcanum. Quod aptissime convenit remotis ab omni hujus vitae negotio Deo famulantibus monachis, contemplativae vitae insudantibus, & per iuge mentis desiderium spiritalia semper & caelestia pia cogitatione meditantibus, fideli nihilominus intentione, quae sursum sunt, ubi Christus est in dextera Dei sedens, indefesse quaerentibus. Locum ergo, quicumque sit, quem navis ista expetit, monachorum religiosè converfantium famulatio & ordine insigniri convenit.

excepta aquila, quae in puppi sedebat,

* f. navim, atque

* f. avis

C 27 Aliis ergo post haec verba assentientibus, atque aliis multo aliter opinantibus, Si, ut dicitis, inquit episcopus, Guilledio apud sanctum Hilarium, ubi prius aliquamdiu paulavit, consistere voluerit, non est diutina expectatio. Vix enim uno distat stadio ab hoc, in quo consistimus, loco. Si autem apud sanctum Sulpicium in villa, quae appellatur Pirorum, nec aliud erit diutius attendendum: solum quippe miliarium hoc nobis facit. Si vero ulterius processerit, nec ad dexteram nec ad sinistram diverterit, sed sicut coepit intendere, posteriora dimittens in anteriora prodierit: Advertite unum, quod vobis enarro: sicut intelligo divinae gratiae arcanum, quia Mosomi nostrae diocesis loco pausare & venerari habet, annuente Deo. Jam tunc episcopus intendebat animum, hunc locum decessare & regulari institutione monachorum, sicut post fecit Remis sancti Theodorici locum d, quem de manibus Rotgeri comitis, injustè illum tenentis, vi & sagacitate retraxit; & remotis duodecim praebendariis, non Deo & Sanctis ejus, sed sibi ipsis & comiti servientibus, abbate ex monasterio sancti Remigii accepto, Airardo nomine, cum monachis Deo fideliter militantibus religiosè restituens ordinavit.

EX IM-
PRESSIS.
adverso flum-
ine ultra
desertur

6

d
B

28 Ita etiam ad praesens Braguis * optabat fieri propter amorem & reverentiam sancti Viventii, nisi hujus intercessisset causa miraculi. Sed quia jam antea non suppetebat possibilitas, pro eo quod devenerat in manus externas, promptissima tamen manebat implendi voluntas, opperens opportunitatem, si quando Dei largitas, quam desiderabat, efficeret facultatem. In his & hujusmodi operibus ferè totus erat iste noster episcopus, & simili desiderio mentis flagrare coepit erga locum ecclesiae Mosomensis. Insequentibus ergo navim, quibus antea iussum fuerat, jam nullatenus, ut primum coeperat, segnius ibat; regebat namque illam bonitas illius, qui facit angelos suos spiritus. Cum ineundo per villas circumpositas tantum facti rumor exisset, omnibus undique circumvolantibus, absque numero confluebat populus pro merito & gloria Martyris, laudans Deum in operibus suis.

* lege Brac-
cis.

6

29 Adhuc laudes erant in ore ipsorum, & virtus Dei recentiori miraculo paravit exhilarare ad credendum mentes eorum. Nam in villa, Torciaco e nomine, quaedam erat mulier vidua, quae post viduitatem gravis caecitatis infirmitate oppressa, ad glorificandum Deum aliquamdiu plus anno integro luminibus manebat orbata; quae dolens & viri sui desolationem, & rerum suarum futuram defectionem, magis autem corporis debilitatem (erat enim honestis & liberis parentibus progenita) in angustiis multis & doloribus vivebat: habebat tamen ex legitima nuptiarum viri sui copula unicum admodum parvum filiolum, ad augmentum suae dolorositatis satis macram spem posteritatis. Rumore itaque per populos diffusio pro sancti Arnulphi adventu glorioso, haec mulier, ubi audivit, salutis avida, cum jam Sanctus per alveum fluminis navi impraesentiarum posita veheretur, unum camislem f, quem

Torciacum,
ubi mulier
caeca

6

6

EX IMPRESSIS.

optimum habuit, de domo sua secum sumpfit, & gressu conducibili sese eo loci minari fecit. Ubi cum pervenisset, genua flectens cum multis obsecrationibus Dei misericordiam & sancti Arnulfi exorabat praesentiam, ut per ipsius meritum sibi redonaret Dominus Deus amissi luminis usum.

visum recu-
perant,
g
b

30 Petiit ergo navim ad littus appelli, ut perliceret oblationem voti sui. Quam appulsam, appropians illa cum fide multa, corrigiam sibi in collo posuit g, ancillatui Sancti se subdidit, capitaticum suum b & se, & posteritatem suam post se daturam, si salutem optatam mereretur, repromisit; camisilem, quem secum detulerat, extulit, super corpus Sancti posuit, & mox dicto citius salubri facto commercio, videntibus, qui aderant, omnibus, lumen pristinum optatumque recepit. Hinc laudes Deo, hinc gratias referebat Sancto, hinc omnium ora & corda multis ex pietate lacrymis profusis laudabant misericordissima Dei magnalia, & quae sola venerat cum dolore, cum multis & inter multos laetabunda repedabat cum salute. Quae quamdiu supervixit, salutem suam ipsa praedicans, semper singulis annis capitis sui censum Sancto perfolvit, & post mortem illius, unicus, quem diximus, filius ejus annis; quibus matri supervixit, fideliter donavit.

B

tandem Mosomum appellat.

31 Harum omnium rerum certissimus Mosomum tendens pervenit nuntius, dicitur clero praesenti & populo, quae fuerit in glorificatione Sancti divina illuminatio, quae fuerit episcopi votiva transmissio. Indicitur interim & paratur processio; currit Mosomensis populus cum gaudio; excipit sanctum corpus laetantibus animis, gestat suppliciter in humeris, faciunt vota & preces, quibus mereantur fieri ejus intervenientibus meritis aeternae vitae consortes. Sonantibus ecclesiae signis, adsunt Clerici cum crucibus & cereis, thurificant sancti glebam i oco-

i

ribus, suscipiunt cum hymnis & dignis psalmodum laudibus; sicque ingredients ecclesiam principalem, divinam adorant majestatem, supplicantes pietatis ejus dono & B. Mariae semper Virginis suffragio, illius & omnium simul Sanctorum jugi in perpetuum muniri patrocinio. Sicque dimissa turbam & populo, abierunt quique in sua cum exultatione & gaudio, illum magnificantes in gloria, qui vivit & regnat unus in Trinitate Deus per aeterna secula. Amen.

D

ANNOTATA.

a Per pagenses existimo indicari incolas vicinorum pagorum.

b Gallicè locus iste vocatur Braux, situsque est versus silvam Arduennam non procul à castro Renaldi supra Mosam.

c Decussare idem est quod ornare vel honorare, ut plurimis testimoniis probat Cungijs. Quomodo autem Adalbero Mosomum ornaverit institutione canobii Benedictini, videri potest in prosecutione chronici Mosomensis, & apud Mabillonium & Marlotum locis jam saepe citatis.

E

d De hujus monasterii institutione vide Marlotum tomo 2. Metropolis Remensis à pag. 17.

e Suspicor esse locum, qui in mappis geographicis vocatur vulgo Torcy, notaturque in adversa Mosae ripa è regione Sedani, qua Campania urbs Mosomum quatuor leucis distat.

f Camisilis, sicut etiam camisia, varias habet significationes. Videtur hic significare velum aut vestem ex lino vel cannabe factam.

g Qui corrigiam sibi in collo ponit, se alterius famulum proficitur, ut pluribus exemplis ostendit Cungijs in Glossario ad vocem corrigia.

h Id est promissis capitis censum seu tributum, quod singulis annis pensatur.

i Gleba idem est quod corpus, uti saepe alias diximus.

C DE S. DECLANO EPISCOPO F

ARDMORIAE IN HIBERNIA.

P. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti cultus; locus ac tempus vitae; Acta.

SEC. VI.

S. Declanus episc.

Eminos Ecclesia Declanos dedit Hibernia, sive, ut olim vocitari consueverat, Scotia; utrumque Sanctum, utrumque apostolum; sed alterum juniorem, diaconum, S. Virgilii episcopi Saliburgensis socium, ab eoque Frisingam destinatum; ubi & mortuus est versus finem seculi octavi, & adhuc una cum S. Marino episcopo claret miraculis, coliturque Kalendis Decembris, teste Radero nostro in Bavaria Sancta tom. 2, pag. 113; alterum verò tribus circiter seculis antiquiorem, & gentiliū suorum, Desiorum, inquam, quos ad agnitionem veritatis adduxerat, episcopum; quem hoc die, quo & vitā defunctus esse in Actis dicitur num. 79, celebrari apud Hibernos tradunt

Henricus Fitz-Simon noster in Catalogo precipuorum Sanctorum Hibernia, primum Duaci edito anno 1615, tum recognito auctore Leodii anno 1619; & Joannes Colganus eum alibi saepius, tum precipue in Triade thannaturga, seu tomo secundo Sanctorum Hibernia pag. 613; idque ex Martyrologiis Hibernicis; quorum tamen ibi textus non est, praterquam unius Sanctilogii, quod vocat Genealogicum, ceteros reservans ad Acta danda die XXIV Julii, ad qua lectorem remittit, frustra hactenus Acta ultra Martium promissa desiderantem. Cum ergo Martyrologia illa servari scirem Lovanii in conventu FF. Minorum Hibernorum, inde ad stabilendum S. Declani cultum subsidium per litteras expetii, quibus perhumaniter respondit R. P. Franciscus Eriell, ejusdem

A dem Ordinis & conventus, in hac verba:
 2 Martyrologium Dungallense (de cuius valore ac merito lege Colganum tom. 1, pag. 5) xxiv Julii habet sequentia: Declanus Ardmorensis episcopus & confessor; qui Romam regrediens, in provincia Tyrolensi vitam suam finem dedit. Ex oblivione reliquit quamdam campanam, ipsi caelitus missam, in quodam saxo sito in littore quod appulit. Postea autem idem saxum miraculose comitatum fuit navim quamdam, in qua asportabantur urna & reliquiae S. Declani in Hiberniam, cum hoc vaticinio, quod nempe ubicumque dictum quiesceret saxum, ibidem in honorem S. Declani ecclesia extruenda foret. Dicta ecclesia existat in baronia Desmonensi in Momonia. Hac ibi: ad qua Friellus, Notandum inquit, haec non adeo antiquo caractere esse scripta; transumpta tamen fuisse ex antiquissimis monumentis, ostendunt archiepiscopi Hiberniae, dictum Martyrologium approbantes. Ut et est, praesertim non videtur hoc elogium Actis nostris, aliter de loco mortis affirmantibus num. 79. Deinde multum fallor, si miraculum hic narratum non sit vitio fugientis memoria confectum ab aliquo, qui oscitanter olim legerat vel audierat, qua de saxo illo, & campana seu cymbalo atque ecclesia S. Declani narrantur in Actis infra à num. 29. Sed pergamus cum Friello ad aliud melioris notae Martyrologium: Item eadem die, inquit, S. Augustinus (qui scripsit Martyrologium metro Hibernico sub fine saeculi VIII, juxta Waraun & Colganum ibidem pag. 4) versu valde antiquo, stylo Hibernico composito, habet sequentia, saltem quoad sensum (vix enim apices ob antiquitatem manuscripti legibiles sunt modernis: O Ibernia, magnae tibi & indicibiles divitiae ex patrociniis S. Declani accrescunt! Hoc sane testimonium mihi quidem in hac re non parvi ponderis videtur: additur tamen & aliud: Marianus eadem die ponit nomen tantum & Sancti episcopi & confessoris titulum. Florus B. Marianus hic saeculo XII; ut citatus Colganus asserit.

C 3 Praeter haec vero venerationis ejus publica domestica testimonia, externa alia reperimus nulla (si unum excipias & quidem recentissimum, Castellani; qui nescio cur hujus Sancti natalem referat ad diem xxv Julii,) quantumvis Martyrologia nostra omnia perscrutati. Sed ut etiam haec deessent, ne hoc loco tamen Declanum praetermitteremus, satis ipsa suaderent Acta tum ipsius Sancti nostri, tum alia, qua de illo tamquam Sancto meminerunt, uti faciunt Acta S. Kierani apud Colganum tom. 1, pag. 459, num. 9, & S. Ailbei apud eundem tomo 2, pag. 251. Haec enim, tametsi fabulis haud raris respersa sunt, nec tam antiqua, quam ea Colganus credidit; antiqua tamen satis esse, ut sanctitatis ejus opinionem ab immemorabili tempore ante Urbani PP. VIII decreta receptam vulgo apud Hibernos ac stabilitam demonstrarent, inspicari non possumus; quandoquidem ut vetustatis Hibernicae instrumenta nobilia citantur non solum à Colgano passim; verum etiam ab Usserio in Britannicarum ecclesiarum primordiis cap. 16, & Waraun in Commentario de praesulibus Hiberniae, ubi de episcopis Imthovenis pag. 174.

4 Imò quemcumque demum & cujuscumque aetatis aut fidei auctorem hunc nostrum fuisse statu-

ris, numquam ea certe finxisse in Hibernia crediti potest, in quibus nisi vera scripsisset, vel ab infima plebe continuo redargutum iri se sciret. Cum ergo legis num. 11, Lapis, super quem S. Declanus natus est, hodie (cum scilicet haec Vita scriberetur) petra Declani vocatur; & num. 15, Locus, in quo natus S. Declanus est, Atrium Dobrani prius vocabatur, modò autem Atrium Declani vocatur; item cum num. 32 & 36 Ardmore vocatur civitas S. Declani; & quod habetur num. 57, Tunc S. Declanus benedixit lapidem quemdam ibi (in campo Fembin ad plagam Australem in Momonia) qui ab illo die usque hodie Lapis sancti Declani vocatur; & num. 58, Et construxit ibi (apud Temoriam in Media Orientali) sanctus Declanus monasterium in agro sibi dato canonicorum quod ex nomine sancti Declani nominatur; & num. 70, Acervus lapidum collectus est in illo loco cum cruce in signum miraculi, qui dicitur. Acervus S. Declani; & cum de cella, quam S. Declanus sibi struxerat haud procul Ardmore, dicitur, quae vocatur Desertulum S. Declani: cum haec, inquam legis, dubitare non potes, quin verè talia tunc nomina locis illis, tamquam olim indita, & ad illud usque tempus vulgo usurpata convenerint. Erat ergo tam & vetus & vulgo recepta traditio, non modo existisse olim Declanum illum; à quo haec loca nomen acceperant, verum etiam pro Sancto ab omnibus fuisse habitum. Idem formari potest argumentum ex iis, quae narrat in fine Vita; sepultum scilicet esse S. Declanum in sua civitate Ardmore... ubi magna signa & miracula semper per eum fiunt &c.

5 Fuit autem Ardmore, sive Ardmore Deaglain, (ut Hibernice à Sancti nostri nomine dicitur teste Usserio de Britann. eccles. primord. cap. 17, pag. 867) urbecula olim; nunc verò est vicus Hiberniae in Momonia, & comitatu Waterfordensi; habetque portum, Dungarvanum inter & Togalliam positum, huic tamen aliquanto, quam illi propiore. Adjunctum est illi territorium, quod olim occupasse armis familia Desforum dicitur in Actis infra; unde & modo vicecomitatus Dessee appellatur. Ardmore primordia debentur monasterio, quod ibi primum condidisse creditur S. Declanus, ut ex Actis discere est num. 37. Canonicorum regularium S. Augustini illud fuisse cenobium censet auctor Historia monastica Hiberniae, anno 1690 Parisiis edita, pag. 54; sed nihil habet, quo opinionem hanc suam confirmet. Colganus de eo agit in Actis Sanctorum Hiberniae tom. 1, pag. 608; verum iis, quae traduntur in Actis modo dandis, nihil ausus est addere. Itaque monasterium illud peculiarem S. Declani institutionem sectatum potius videtur. An verò id postea ad canonicos regulares devolutum sit; an, ut alia plura apud Hibernos, in parociam degeneraverit, aut quamdiu subsisterit, incertum est; interisse tamen jam olim verisimilius apparet, quando nihil de illo nec Waraun in Antiquitatibus Hibernicis, nec alii cuiquam, quod sciam, innotuit, praeter id quod Acta nostra prodiderunt. Sedem insuper episcopalem Ardmore locavit Sanctus noster, ut in Actis habes num. 30, & alibi. Ea subinde episcopatus Lismoriae, à qua duodecim tantum passuum millibus distat, annexa est; uti de suo tempore fidem facit Usserius paulo ante assignatus. Quando id contigerit, inveni nesciam. Anno certe Christi 1152 notus amplius non erat

AUCTORE P. B. antiqua ipsorum monumenta testantur.

B

Locus episcopatus ejus & sepultura.

B

episco-

hoc die celebratur apud Hibernos,

ejus sanctitatem vulgo agnitam.

AUCTORE episcopatus Ardmoriensis, ut colliges ex Warao
P. B. Antiquitatum Hibern. cap. 16.

Tempus, quo
sit natus, id-
certum est:

6 De tempore, quo vixisse credendus sit San-
ctus noster, hoc unum mihi certum videtur, ni-
hil illo quidquam esse incertius: neque enim plu-
ra novi utcumque antiqua monumenta, quae de
illo meminerint, quam tria illa, quibus ad ejus
chronologiam texendam usi sunt Colganus atque
Ufferius; Acta scilicet ipsa S. Declani, quae sub-
jiciemus; Vitam deinde S. Aulbei, ac tandem A-
cta S. Kierani apud Colganum supra citata: in
his autem omnibus tam insulse distributa sunt tem-
pora, ut satis mirari nequeam, attendere ad illa
vires eruditos potuisse, & sic Sancti nostri na-
tales ad tempora Constantii imperatoris, sive ad me-
dium circiter seculi quarti, reducere; episcopatum
verò ad annum Christi 402, annis scilicet tri-
ginta antequam à Caestino Papa S. Patritius in
Hiberniam mitteretur. Adis Ufferium de Britann.
eccles. primord. cap. 16. Non diffiteor equidem,
haec rectè affirmari juxta auctores illos; sed aio,
juxta eosdem, id non minus rectè negari; ac pro-
inde indignos esse, quos in rationibus chronologicis
sequantur eruditi. Rem exemplo demonstratam in-
veniet infra in annotatis ad cap. 4 Actorum no-
strorum litterà C.

obit seculo
sexto.

7 Sed eccum aliud insigne ex eodem capite. Ro-
mano ex itinere revertens S. Declanus, num. 28,
invisit S. Davidem, episcopum jam tum Mene-
vensem; atque adeo post annum Christi 516, quo
primùm ad insulas S. David evectus est, ut ad
diem 1 Martii, quo colitur, ostendimus: nego
igitur natum esse Declanum anno 347, secun-
dum auctorem nostrum; nisi tam ineptum hunc
esse velis; ut Senam annorum circiter centum ac
septuaginta Romam adire consiverit. Et verò tam
ineptum esse diffiteri nolim; sed vel inde chrono-
taxim ejus prorsus abjiciendam contendo. Quid
enim in ea homini fidas, qui post visitatum à De-
clano S. Davidem episcopum Menevensem, &
collocatam Ardmorie sedem episcopalem, aliaque,
qua capite quarto & initio quinti narrantur, sub-
jicere potuerit num. 39: Interea gloriosissimus
archiepiscopus Patritius missus à Caestino
Papa venit in Hiberniam, & qua sequuntur?
Sanè qui adventum S. Patritii, quem ad diem
XVII Martii sub Caestino Papa anno Christi 432
accidisse docuimus, postponit episcopatum S. Davi-
dis, hoc est anno Christi, ut minimum, quin-
gentesimo ac decimo sexto, is tam supinam prodit
ignorantiam temporum, ut ne consulari quidem
hic pluribus mereatur. Adiri possunt, quae ad
Acta S. Patritii die XVII Martii, S. Kierani
die V ejusdem mensis, & S. Ibari die III A-
prilis à Majoribus nostris in hanc rem dicta sunt.
Mihi satis est, obitum S. Declani referre ad se-
culum sextum, quo & aequalium ejus SS. Kie-
rani & Ibari illi referendum putarunt, non re-
pugnante Colgano tom. 1, pag. 608, ubi mortem
ejus post annum Christi 548 vel etiam 557 de-
fixit; tamen non ignoraret, juxta chronologiam suam
sic Sancti nostri vitam ad duo circiter integra se-
cula protrahendam esse; de quo me quidem assen-
tientem non habet.

Acta non sunt
auctoris San-
cto supparis,

8 Porro ex dictis patet, procul abesse, ut au-
ctorem Actorum nostrorum tam antiquum esse cre-
damus, quam credidit Colganus, tom. 2, pag. 250;
ubi eum ante circiter mille annos scripsisse ex-
stimat; vel tom. 1, pag. 608, ubi illum S. Ul-
tano (qui S. Declani discipulus & in praesentia
ra cœnobii Ardmoriensis successor ab ipso consti-
tutus fuisse dicitur) forte æqualem fuisse asse-

rit. Nam quis parachronismos tam enormes exci-
dere credat potuisse ei, qui ipsa illa tempora, in
quibus tantum exerrat, vivendo scribendoque as-
tulerit? Eruditum Colganum ad ita sentiendum
impulerint; credo, quae habentur num. 72: Et
ipse Ultanus post obitum sanctissimi Declani
secundus abbas & pater mirabilis multorum
miraculorum existit, cujus vita clara mira-
culis REFULGET: hoc enim verbum videtur si-
gnificare viventem adhuc Ultanum; cum scriberet
hic auctor: item illa, quae leguntur num. 77:
Et inde fertur nobis ab antiquis ejus (S.
Declani) discipulis, quod magnus exercitus
in comitatu ipsius consuetè fuerat. Sed nen-
tro loco quidquam evincitur: ad primum enim
respondere potest, historicis satis esse frequens, ut
quae prætèrita sunt, tamquam praesentia narrent:
Deinde Vitam saepe accipi pro historia vita; in
qua si miracula multa describantur; dici potest
fulgere miraculis etiam post annos mille & am-
plius, quam Sanctus vixerit. Ad secundum di-
cendum videtur, per discipulorum S. Declani
narrationem intelligi hic, non ore coram ac ver-
bis ab eis auctori nostro prolata; sed litteris
posteritati traditam; ita ut sensus sit: Fertur
nobis ab antiquis ejus discipulis in scriptis ve-
teribus, quae nobis olim consignarunt, & quae ad-
huc supersunt, quando haec nova ejus Acta conscri-
bimus; quod &c. Qua quidem ratione patet,
nihil ex isto textu extundi posse; unde interpola-
toris hujus aetatem qualemcumque assequamur. Ne-
que verò temerè hoc à me dictum videri debet;
quando ipsemet auctor noster antiquioribus scriptis
usum se fuisse fatetur num. 28: Vulgus dicit,
inquit, quod S. Declanus multis vicibus Ro-
mam visitavit; sed in VETERIBUS SCRIPTIS
non invenimus plus quam tribus vicibus.

9 Non eò tamen haec dicta sunt, ut omnem
scriptori huic antiquitatem abrogem: facile enim
antiquum haberi patiar, si modo seculis aliquot
à S. Declani temporibus, quae prorsus ignoravit,
amoveatur: neque verò eatenus quidquam esse vi-
deo, quod vel Colgano aut sociis, quos id operis
suis praefatione merito laudat, vel Ufferio aut Wa-
raeo reponi solidè possit: quippe qui, cum viri
omnes fuerint in antiquitatibus Hibernicis versa-
tissimi, quique haec Acta in pervetustis codicibus
manuscripta legerint, id saltem suo quodam jure
exigere videantur, ut quae ipsi antiqua judicave-
runt, ea pro talibus haberi quoque à ceteris de-
beant, donec vel ratio afferri nulla potest vel au-
thoritas gravior ex contrario; qualem nobis deesse
non diffitemur, ut scriptorem hunc vel seculo de-
cimo juniorem probemus; quidquid aliter senserit
Papebrochius, vitioso Actorum nostrorum apogra-
pho deceptus, ut infra dicitur in annotatis ad cap.
6, litt. C. Quin imò ad vetustatem, quantam
possumus, biographo nostro vindicandam non pa-
rum conferre videtur, quod pleraque monasteria,
ecclesia, ceteraque, de quibus tamquam vulgo no-
tis & adhuc subsistentibus agit, neque Colgano, ne-
que Warao; neque aliis, quos viderim, nota sint,
nisi ex solis hisce, quae citant, S. Declani Actis.

10 De quibus quidem Actis quid senserint Ma-
jores nostri, quamque prodigiosis ea fabulis insar-
ta judicaverint, loco non uno significarunt, sed
praecipuè ubi de S. Patritio est actum die XVII
Martii pag. 581. Fallor, si aliter statueret quis-
quam poterit, qui voluerit integra pervolvere. Et
quae quidem toto capite primo genealogia textitur,
eam ne Waraens quidem Antiquitatum Hiberni-
carum cap. 4 commemoratis dignam censuit, cum

D

E

sed seculis
aliquot ju-
nioris;

F

Et resper-
fabulis;

de

V I T A

Ex Ms. Lovaniensi collato cum Ms. Collegii S. Isidori Romano.

C A P U T I.

Genealogia S. Declani.

A de regibus Hibernia, ibi, & abbi diversimode enumeratis, ita pronuntiaverit: Ad prædecessores Lægarii quod attinet, eos certè consulto omisi; quia pleraque quæ de iis traduntur (ut quod sentio, dicam) vel fabulæ sunt, vel fabulis & anachronismis mire admixta. *Legebis; & crede, si potes (neque enim vacat suis hic singula momenti expendere:) lege, inquam, quod narratur à numero 4 usque ad 6 de Anea; quod num. 10 de sanctitate Declani in utero matris ethnica, & adjunctis natiuitatis ejus; quod num. 20, 21 & 22 de Lunano, filio regis Romanorum, & mirabili cymbalo seu campanula; quod num. 29, 30 & 31 de petra per mare navis instar natante. Certè ignorabat sicut tempore hujusmodi prodigium vir in historia Britannia facile princeps Venerabilis Beda; cum illa in Marci Evangelium scriberet, quæ in Officio S. Gregoris Thaumaturgi xvii Novembris universa quotannis Ecclesia recitat. Quid memorem alia? Num. 34 & 35, 63, 73 quam stupenda narrantur, quam parum verisimilia, si tantillum consideres! Plura sciens prætereo; non possum tamen, quin lectorem ad numerum 71 remittam, hoc est ad nautas in saxa magna converjos, quæ sunt in ora maris non longè à terra, & altiores mari constant. Credite posteri.*

B *Hæc & similia mentem non semel injecerunt mihi, ut hæc S. Declani Acta suppresserem; quod tamen subinde faciendum non duxi, primum quidem quia valent saltem ad comprobendam publicam olim in Hibernia sanctitatis ejus opinionem: deinde quia utcumque antiqua sunt eorum judicio, qui de antiquitatibus Hibernicis non sine laude scripserunt: denique quia nonnullum eorum aliquando inspiciendorum desiderium excitatum jam pridem est à Waræo, & Usserio, qui ex iis fragmenta non pauca deprompserunt, sed maxime à Colgano, qui ea insuper, ut erant, integra atque illustrata promisit: unde licet conjicere, non fuisse rarissima Vista hujus Mss. per Hiberniam exemplaria. Nos eam accepimus pridem à RR. PP. Minoribus Hibernis è conventu Lovaniensi, ubi etiamnum servatur litteris Hibernicis exarata, ut illam ex antiquissimo codice desumpsit, teste Fruello supra laudato, Frater ille Michael Clerus, cujus est elogium insigne apud Colganum in præfatione tomæ primi de Sanctis Hibernia. Quoniam verò apographum nostrum & errata multa, & plures habebat lacunas, illud conscripsi Roma curavimus cum alio exemplari integro, quod erat in collegio S. Isidori, cum ibi ægeret Franciscus Haroldus, jam tum scriptis & meritis clarus, & ipse Hibernus; qui nobis hæc Acta fideliter per se ex suo exemplari emendata ac suppleta restituit anno 1679, qualia nunc edimus.*

neque tamen ideo hic omittenda.

C

Julii Tomus V.

B Eatissimus episcopus Declanus de nobilissimo Hiberniæ regum genere, qui multos temporum cursus regnum totius Hiberniæ in civitate Themoriæ tenuerunt, oriundus fuit; sicut ex sequenti genealogia ejus apparebit. Fuit potentissimus rex, qui fines sui imperii dilatavit, nomine Equitius Fedilech *b*: hic genuit tres filios, quorum unus Lecharius *c* genuit Luguidh Sriubhnearg *d*, qui habuit tres circulos roseos Zonarum instar in corpore suo à natiuitate, & erat specie formosus, viribus fortis, & in rebus arduis ab infantia tractandis nominatissimus. Hic aviti regni gubernacula suscepit eo anno, quo Cajus Cæsar *e* occisus est, & postquam viginti sex annis in Themoria regnasset, à gente Lageniensium occisus est eo anno, quo Petrus apostolus & Paulus doctor gentium à Nerone morti traditi sunt; & ipse habuit filium, nomine Crimthun niudh nuair *g*, qui decem annis tantum regnavit, & obiit.

2 Hic autem reliquit filium nomine Feruduch Finfechnach *h*, qui in Themoria triginta annis regnavit. Ille genuit Fichudh Finnfaluidh *i*, & regnavit tredecim annis, & occisus est in Themoria: genuit autem filium Tuathal Teachmear *k*, qui diversas regiones in magna potestate obtinuit, & regnavit in Themoria viginti tribus annis: tandem occisus est à gente Ultorum *l*, genuit tamen filium Feidlimidh Reachmear *m*, qui magnas leges in regno suo condidit, & regnavit novem annis, & genuit tres filios, id est, Conn Cheadcha, Eochaidh Fionn, Fiachu Suighde *n*. Major natu *o* xx annis *p* regnavit, cujus bonitatis, pacis, & fertilitatis fama æternam memoriâ digna est. Interfectus est à duce Ultorum Tyberiadè Cyrech *q* in campo Coba. Hujus nomen in Themoria perpetuò regnat. Equitius Candidus *r*, secundus natu perrexit ad provinciam Lageniensium, ubi habitant nepotes ejus semper in diversis locis, de quibus comites & viri potentes sunt, qui inter Lagenienses numerantur.

3 Fiachu Suighde, tertius filius prædicti Feidhlimidh, habitavit in regione circa Themoriam, sed sine regno Hiberniæ mortuus est, habens 111 filios egregios; Rosfa, Ængus, Eoghun *, qui erant belligeri & peritissimi in militari disciplina; & præ ceteris Ængus heros intolerabilis iræ & insignis fortitudinis erat. Cum jam Cormac, mac Airt, mac Conn chadchaidhe *s*, avitum regnum suscepisset, quidam nobilis

Regis Hiberniæ inde à temporibus SS. Petri & Pauli Apostolorum

*a
b
c
d*

*e
f*

g

*recensentur,
h*

i

k

l

m

n o p

q

r

à quibus genitum duxere majores S. Declani.

** al. Eogan.*

s

Ffff &

EX M.

& potens homo, qui erat inimicus regis, volens rex pacem cum illo inire, numquam ille voluit, nisi rex Cormacus dedisset ei Ængusum, vel Æneam prædictum cum fratribus suis defensorem incolumitatis corporis sui. In primis hoc noluit rex facere; sed postea concessit; & accipiens illum Æneam cum fratribus in defensionem venit ipse ad regem & concordiam fecit cum illo: sed post aliquot dies Cenllach, filius regis Cormaci, apprehendit illum virum nobilem sine licentia patris sui, regis scilicet, & eruit oculos ejus.

de quibus facta
bulosa

4 Hoc audiens Æneas, repletus est nimio furore iræ, & illico cucurrit ad Themoriam, ubi ille filius cum patre suo rege erat, ante suos omnes, nemine volente ipsum comitari; & viso multorum armatorum concursu, & maximo viro ante eos ad Themoriam, jussit rex ostia munitionum firmari, dicens: Verè Æneas est ante fratres suos, volens vindicare in nos suam defensionem. Hoc verbo à rege audito, corda omnium reperfacta sunt, cognoscentes & timentes audacissimam illius fortitudinem. Et videns Æneas ostia munitionum clausa contra se, furore percitus, in fortitudine ac velocitate sua se leviter elevavit in aërem, & stetit supra altitudinem extremæ munitionis; & de munitione ad munitionem transiit, usque dum fuit in medio Themoriæ cum armis suis, & intravit palatium, in quo erat rex, quærens Cenllach, filium ejus, ut illum sine mora occideret.

B

"

narrantur
facinora.

5 Ille autem, omnibus fugientibus huc atque illuc, stetit coram patre suo rege, volens se & illum defendere, & comes civitatis Themoriæ, vir fortis; & volens ipse regem defendere, venit & stetit inter regem & filium suum: sed impetum eorum pro nihilo Ængus reputavit; vibrans enim ipse lanceam suam venenatam contra illos, fixit eam in pectore Ceallach filii regis, & per eum exiit in pectore prædicti comitis, & per dorsum ejus in oculum regis Cormaci pervenit: & filius regis & comes ille illico in terram super lanceam ceciderunt, & nisi ipsi super lanceam caderent, ipsa per caput regis adhuc cum illis intraret. Et ita Ængus uno ictu Ceallach filium regis, & comitem Themoriæ occidit, & oculum Cormaci regis fregit. Rursumque regem aggredditur, eum jugulare volens; rex vero advenientem adjuravit per deos & consanguinitatem suam, ut sibi parceret: ipsi enim tunc gentiles erant, colentes deos, imo idola, secundum velle suum. Videns itaque Ængus filium regis cum glorioso comite mortuos, cepit furor ejus quiescere, & motus consanguinitate pepercit regi, & reversus est à Themoria cum triumpho magno.

Itidem egesti
ex Media, ubi
reges Hibernia
residebant,

y

6 Deinde jam Cormacus rex Hiberniæ erat, qui regnavit quadraginta duobus annis. Dolens autem de filio suo & comite magno & de damno oculi sui perdit, col legit turbas militum non mediocres; & cepit Ængusum cum suis fratribus à finibus suis, à regione Themoriæ, quæ dicitur Na nDesi y, & non solum, sed & de omnibus Aquilonis finibus expellere: timebat enim eos valde; quia regnum ad eos jure erat venturum, & pertinebat ad eos, sicut ad ip-

sum. Illi autem secundum nobilitatem suam fortiter & animose aliquo tempore resistebant, & septem prælia inter se commiserant, in quibus Ængus cum suis fratribus magnas cædes fecit; sed postremò ipsi superati sunt cum magno furore, militum damno. Unde ipsi postea non valentes magnis regiis agminibus in diversis Hiberniæ regionibus resistere, reliquerunt suam patriam, regionem Midix, & venerunt in provincias Lageniensium, & inde post annum ad Momoniam pervenerunt; sed gens Ossoriæ, quæ est occidentalis Lageniensium plaga juxta Momoniam z, fecit eis injuriam in transeundo.

D

z

7 Et pervenientes ad regem Momoniæ Oilill Oluim *, qui habuit uxorem speciosam, regiam & optimam secundum naturæ bonitatem, id est Soidhb, filiam Cuinn cedchathui aa patris eorum, dedit eis condignum honorem, & concessit ut sibi regionem in confinio Momoniæ armis acquirerent; vel, si [vellent,] contra Conachtos, bb vel contra Lagenienses, seu contra suam patriam regionem, Mediam, partem de Momonia & partem de aliena regione contenderent: nolebant enim aliam regionem ab ea accipere, nisi si quam in quodam confinio gladiis suis causâ liberalitatis arriperent. Et elegerunt bellare contra gentem Ossoriæ, quæ sine causa injuriam sibi fecit. In confinio jam illo Momoniæ & Lageniensium circa flumen Surium cc magnam & optimam verò regionem, quatuor commissis præliis, contenderunt, duobus contra Lagenienses, id est contra gentem Ossoriæ, & duobus contra Momonienses; in quibus Ængus intolerabilis extitit.

Momoniam &
Lagenia con-
finia occu-
pans,
* al. Allilium Oluim

aa

bb

cc

cc

8 Fugarunt gentem Ossoriæ à medio campo Femhyn contra orientem usque ad rivum Cinnan, qui est modo confinium Lageniensium & Momoniensium in illa plaga, dividens terram Na nDesi & Ofruighe *: & de medio prædicti campi habitatores regionis, quæ quondam Tyrène dicebatur, modo autem Firmuighe, usque ad campulum, in quo est civitas Brighdband, per manum validam destruxerunt: habitatores vero regionis Liuthuin à flumine, quod quondam Nemh vocabatur, modo autem Obhann Mhor, usque ad rivum Kille Cobhuig, qui est nunc in confinio Na nDesi & Traliathuin, post bellum forte in illis superatum expulerunt. Et post illa quatuor prælia magnam & fructiferam regionem ex terra & aqua apprehenderunt, ab Aquilone videlicet in Austrum rivo Luase usque ad mare, & ab Occidente in Orientem à supra dicto loco, id est, Cill Cobhuig, usque ad fretum, quod dividit modo Lagenienses & Momonienses inter ipsam gentem Na nDesi, & gentem Fergulrun. Et illi tres fratres, scilicet Ross, Eogan, Ængus, ipsam regionem in tribus partibus inter se diviserunt cum magna concordia, campos, montes & silvas. Ex eorum nominibus terra adhuc nominatur dd.

plis indige-
niss

* id est Ossoriæ.

ff

dd

9 Nepotes quoque eorum pristino nomine apud Themoriam Na nDesi, duces gentis Na nDesi, de femine Locani, filii Fiuchuidh, filii Fedlimidh Reacht mair, per seculum sunt, ex quo natus est Carbricus Rigreudh, dux potens Na nDesi, qui genuit Conru Cathbhudhach: Cathbhudhach autem dice-

qua regio ab
ipsis etiam
nunc Desio-
rum appella-
tur.

A dicebatur, eo quod in bellis erat triumphator: Conru genuit Cranu Comb Readhach, qui non erat æquus in iudiciis; ex quo natus est Mesfore; ipse genuit Mosgrui, ex quo Moscorp natus est, qui genuit Ardcorp, ex quo secundus Eogan natus est, ex quo Briun, ex quo Niur, ex quo Luaghuidh, ex quo Trer, qui genuit Ercum ee, patrem sancti Declani. Hi duces sunt gentis Na nDesi, ex tempore quo & ipsi a The-moria venerunt usque ad nativitatem sancti Declani.

A N N O T A T A.

a Temoria, alias Temrach, seu Tamra, nunc Taragh, & Terragh, urbs in Media, seu Media Orientali, sub Lagena Hibernia provincia, regum olim totius Hibernia summorum sedes usque ad seculum sextum ac Dermisium primum, ut dictum ad Vitam S. Rodani die 15 Aprilis pag. 385.

b Ms. S. Isidori habet: Eochu Fedlech, qui in Sanctilogio genealogico apud Colganum in Actis SS. Hibernia tom. 2, pag. 447 numeratur inter insula sua monarchas vigesimus quartus, & scribitur Eochodius Fedhleach. Eochodii autem, seu Eachodii nomen non ineptè Latinis Equitium veri ab Ech Hibernico, quod equum significat, idem Colganus ibidem docet pag. 563.

c Sanctilogium genealogicum jam citatum, hanc appellat Brethium Finium; nec regem fuisse significat, sed filium & patrem regis.

d In Sanctilogio dicto scribitur Lugadius Sriebe-dearg.

e Cognomento. Caligula, qui à conjuratis confusus est anno Christi 41.

f Nos SS. Petri & Pauli martyrium alibi reulimus ad annum Christi 65: Petavius, Labbeus, & alii illud alligant anno 67; quorum sententia congruunt hic anni 26 assignati Lugadio.

g In Sanctilogio genealogico, vocatur Crimthannus Nianair.

h Sanctilogium hunc simpliciter appellat Fera-dacium.

i At juxta Sanctilogium nuncupatur Fiachus Finnholaidh.

k Sanctilogium, Tuathalium Techtmuir.

l Ultorum gens ab Ultonia dicitur; qua provincia est Hibernia Septentrionalis.

m In Sanctilogio est Fethlemidius legifer, quod epitheton idem Laint sonat; quod Hibernicè Reachtmeair; ut notat Colganus in Actis SS. Hibern. tom. 2, pag. 563; ubi & addit, Fethlemidius hunc regnare cepisse anno Christi 111, obiisse autem anno regni nono, Christi 119. juxta quatuor Magistros (de quibus videri potest prefatio ejus, tom. suo primo præfixa;) cum tamen secundum Acta hac nostra & annos in iis supputatos regnum dici debeat adeptus esse primum anno Christi circiter 141, defunctus vero anno fere 150.

n In Vita quarta S. Brigide apud assignatum Colganum pag. 546 sic enumerantur hi filii: Fiacha Suighe, Eochaidh Fionn, Cond Keudchathach, de quibus vide Annotata Colgani ibidem pag. 563.

o Nempe Cond Keudchathagh, sive, ut in Sanctilogio appellatur, Constantinus Cedchathaig, qui solus ex tribus regnum Hibernia post Fethlemidius tenuisse scribitur; & juxta auctorem nostrum natus maximus fuit; non item juxta auctorem Julii Tomus V.

Uorem Vita S. Brigide mox citatum; neque juxta aliorum scriptorem Vita S. Ita sive Mida apud Colganum tom. 1, pag. 66.

p Apud Colganum in Actis SS. Hibernia tom. 1, pag. 71 Ketenus & quatuor Magistri scribunt, Constantinum hunc occisum esse anno regni 35, Christi 157: in quo neque secum Magistri, neque cum auctore nostro conveniunt. Non secum: nam anni 35 additi ad annum Christi 119, quo obiisse Fethlemidius volunt, excurrant anno Christi 154: non enim cum auctore hujus Vita; quippe qui & Constantino tantum annos 20 tribuit, & eos ipsos, si computum annorum superius ab eo notatorum incus, producit usque ad annum Christi 170.

q Idem narratur in Vita memorata S. Ita apud Colganum; sed ibi interfectus Constantini vocatur rex Ultorum, Tybraide Tireach.

r Exemplar S. Isidori habet, Eochidh Fionn; quod eodem redit: prius enim nomen rectè vertitur Latina voce Equitius, ut ante dictum est; Fionn autem Hibernis Candidum sonat. Vide Colganum tom. 2, pag. 563.

s Id est, Cormacus, filius Arturi, filii Constantini Keudchathach: in hujus enim avi sui regnum post patrem successisse Cormacus fertur. Nota tamen, hac non sub Cormaco; sed sub Arturo, Cormaci patre; facta narrari in Vita 4 S. Brigide apud Colganum, tom. 2, pag. 546.

t Est nominativus pro ablativo absoluto satis in Actis nostris frequens, & infra identidem recurrens.

u Solæcismus est, ut patet, pro cognoscen-tium &c.

x Ita hic scribitur, cum superius identidem scriptum sit Cenllach.

y Na nDesi, id est, Desiorum: Gens enim illa tunc & hodie vocatur gens Desiorum, inquit Colganus tom. 1, pag. 71: hic tamen pro ipsorum ditione accipitur.

z Momonia una est de quatuor, in quas dividitur Hibernia, provinciis; versus Meridientem & Occidentem porrecta.

aa Id est, Constantini Cetchathaig, de quo supra.

bb Conachtia provincia est Hibernia Momoniensibus à Septentrione conjuncta.

cc Vulgo Sewer, Camdeno Suirus, sicuti & appellatur infra non semel, qui in comitatu & portu Waterfordico, qua Momonia Lagena jungitur, in mare se exonerat. Ceterum cum ex hac generali locorum descriptione satis intelligi possit; ubi fere res hic narrata contigerint, singularia, qua sequuntur, opera pretium non est observare; maxime cum jam plus notarum dederim, quam res quibusdam mereri forte videbitur.

dd Appellatur enim etiamnum vicecomitatus seu regio Desiorum, & Desia sub comitatu Waterfordensi in Momonia.

ee In Sanctilogio genealogico Ercus legitur; & sic etiam legit hic Acta nostra Ufferius de Britannicarum ecclesiarum primordiis cap. 16, pag. 782; nostrum tamen exemplar hoc & sequenti numero habet Ertus; at num. 15 legebatur Ercus; sicuti & in exemplari S. Isidori. Notandum vero hanc S. Declani genealogiam non parum differre ab illa, quam profert Colganus tom. 2, pag. 613; quantum autem utriusque tribuendum videatur, satis insinuavimus ad diem 17 Martii pag. 518, num. 7, & hic supra in Commentario prævio num. 10.

CAPUT II.

*Sancti natales, institutio,
discipuli.*

*Sancti nati-
vitas prodigi-
osa:*

B

Ercus dux Na nDesii, pater sancti Declani, vocatus venit cum multis ad domum cognati sui, qui dicebatur Dobranus, id est, Dobhran, & uxor ejus, nomine Derhein, Deiefthion vel Dechiden (id est, Cura) cum eo. Tempus parturienti advenit: prægnans enim erat, habens Declanum in utero suo; & peperit sine difficultate illico propter sanctitatem infantis in utero latentis. Mater verò in parturitione volens surgere, elegantem infantulum edidit, cujus caput forte ante se super lapidem cecidit magnum: & ecce, signa jam & miracula Dei gratiâ cum Sancto ex vulva matris suæ apparuerunt; sicut scriptum est per prophetam: De vulva sanctificavi te, & prophetam in gentibus dedi te, propheta jam inspiratus à Deo beatissimus Declanus in gentibus apparuit, qui habitatores multorum locorum de gentilitate ad Christum, sicut audituri estis, convertit. Vertex igitur capitis mollissimi Infantis super lapidem sancti Declani, sicut prædictum est, cadens durissimum, concavam secundum capitis formam fossam fecit & nihil capiti nocuit.

*editus enim
lapidem mol-
lem reddidit
& salutarems*

11. Hoc videntes miraculum, qui ibi erant, admirabantur valde de Puer. Tunc jam Hybernia gentilitati dedita erat; & eo tempore rarò singuli Christiani inveniri solebant, nec poterant ibi esse sine persecutione. Et lapis, super quem sanctus Declanus natus est, hodie Petra Declani vocatur; qui est modo foris in atrio, & per aquam, quæ stat super eam de pluvia in vestigio capitis S. Declani, per ejus sanctitatem operante divinâ gratiâ, morbi & dolores solidè repelluntur.

*sed globo
igneo & an-
gelico concen-
tu honoratur:*

C

12. In nocte siquidem natiuitatis sanctissimi Declani aliud magnum apparuit inibi miraculum: globus enim igneus multis vicinis juxta illum locum habitantibus ardens, de cacumine domus, in qua sanctus Declanus natus erat, apparuit, extendensque se sursum usque ad cælum, & angeli circa globum illum sursum atque deorium euntes, & harmonicis vocibus psallentes videbantur secundum similitudinem scalæ, quæ in somnis apparuit sancto Jacobo Patriarchæ. Hæc videntes & audientes gaudebant de mysterio sibi viso; illæ autem gentes nesciebant, quia Deus omnipotens magni faciebat, à natiuitate Sanctum, illico suum famulum futurum, tunc in terrâ genitum.

*baptizatur à
S. Colmano,
b*

13. Hominibus hæc narrantibus in conspectu cujusdam Christiani, cujus nomen Colmanus b fuit, qui erat religiosus & sanctus presbyter, & postea præclarus episcopus existit, venit cum gaudio magno, repletus spiritu prophetiæ, ad locum, in quo natus erat infans sanctus Declanus, & prædicavit parentibus illius de fide Christi, qui coram eis in Filio suo gratiam ostendit suam, & prophetavit de gloriâ & honore Filii eorum coram Deo, & prædixit seriem ejus vitæ

futurae in hoc seculo. Illi nutu Dei credentes sancto Colmano sacerdoti, tradiderunt ei Filium suum, ut baptizaret illum. Tunc sanctus Colmanus baptizavit sanctissimum infantulum, Declanum nomen ei imponens.

D

14. Et post baptismum ait prophetice coram præsentibus tunc ad Puerum: Tu verè, Fili mi, imò Domine, altus & honorificus coram Deo & hominibus in cælo & in terrâ eris, & fama sanctitatis, & charitatis atque bonitatis tuæ per omnia, replebit quatuor plagas Hiberniæ, & nationes Na nDesii de errore diaboli ad Christi viam convertes, & illico fraternitatem tecum habebō; & commendo me sanctitati tuæ. Post talia jam dicta & facta beatus Colmanus ad locum suum cum magno gaudio recessit, commendans ut diligenter nutriretur sanctus Infans, & septimo anno ad legendum traderetur; si Christianus litteratus inveniretur. Et apparebat magna in vultu sancti Infantuli hilaritas in præsentia baptizatoris sui; & omnes illi sentiebant, quod ipse intus spiritualiter gaudebat.

*futurem ejus
sanctitatem
& opera præ-
dicentē.*

E

15. Omnia hæc audiens & videns Dobranus, prædictus cognatus Erci Ducis, patris sancti Declani, rogavit multum parentes sancti Declani, ut sibi traderent eum ad nutriendum; in cujus villa sanctus Declanus natus est. Et traditus est ei sanctus Declanus, ut nutriret eum. Locus, in quo natus sanctus Declanus est, Atrium Dobrani prius vocabatur; modo autem Atrium Declani vocatur. Ipse enim Dobranus, nutritor sancti Declani, obtulit ipsum locum sancto Declano; & movit caltrum suum in alio loco, in quo post multum tempus sanctus Declanus, cum esset pontifex, cellam Deo ædificavit; & ipse locus in Australi plagâ Na nDesii est, in oriente scilicet campi, quem Scoti e vocant Magh Sceithi *, id est, campus Scuti, à quo non longè abest clara civitas sancti Carthagi d, quæ dicitur Liomor. Et per septem annos sanctus Declanus cum magnâ diligentia apud prædictum nutritus est Dobranum, cognatum patris sui, quem sanctus Puer multum diligebat.

*Traditur
educandus
Puer Dobra-
no.*

** Ufferius loci,
Mag
Sceithi.*

F

16. In quibus videlicet annis in infantia sancti pueri Declani per eum magna ostendit Deus miracula: in quibus quoque ipse sanctus Puer, inspirante in eo mirabiliter Christi gratia, abstinuit se ab omnibus illicitis gentilitatis ritibus, quasi religiosus & expertus Christianus. Completis igitur septem annis ætatis, sanctus Declanus traditus est à parentibus ad legendum & à nutritoribus, sicut beatus Colmanus mandavit, sancto Dymmæ e (qui fuit vir religiosus & sapiens, atque probatus in Christi fide, qui nutu Dei nuper illo tempore ad Hiberniam, unde erat ipse natus, venit, factus fidelis Christianus, & cellam in illa regione ædificavit ad litteraturam discendam) sanctus puer Declanus traditus est, & alius puer nomine Carbre, filius Coluim, qui postea sanctus & venerabilis episcopus fuit, fuit simul cum sancto Declano traditus sancto Dymmæ ad legendum: & ipsi ambo apud eum sedulo legerunt.

*Et post se-
ptennium
erudiendus
datur sancto
Dymmæ.*

17. Septem viri f qui habitabant in isto campo Scuti, viderunt prædictum globum, qui de cælo apparuit in nocte natiuitatis

*tantumque
proscit, ut
ipse discipulos
colligat.*

san-

f

A sancti Declani cum ceteris; sed ipsi gratia Dei præ aliis dotati sunt spiritu prophetiæ; & hi septem simul venerunt ad sanctum Declanum; & accipientes eum dominum ac magistrum suum, prædicaverunt coram omnibus, ipsum futurum episcopum suum, & dicebant prophetice: Veniet jam dies, in quo, fili Declane, serve Dei magni, nosmetipsos & loca nostra tibi offeramus. Et sic factum est: ipsi videlicet in Deum credentes, baptismum in nomine S. Trinitatis acceperunt & viri sanctissimi effecti sunt, & septem claras construxerunt Deo cellulas in circuitu prædicti campi Scuti. Apud prædictum siquidem sanctum Dymmam beatissimus Declanus multo tempore legit, & dulcia diversarum pocula Scripturarum *g* exhaustit, & subtilis ac facundus in illis effectus est. Plures jam scientes nobilitatem sancti Declani, & videntes & audientes sanctitatem, religiositatem, & charitatem ejus per omnia, venerunt ad eum, & sub jugo disciplinæ ejus sponte sua colla posuerunt.

A N N O T A T A.

a Ufferio pag. 782, Dethidin.

b Tot sunt hujus nominis episcopi sancti apud Hibernos, ut nequeam statuere, quis hic designetur; quando neque Colganus tom. 2, pag. 251; neque Ufferius loco mox citato, ubi ex *Adis* nostris fragmenta recitant, quidquam lucis afferunt.

c Scoti, id est Hiberni, qui Scoti olim dicebantur, ut sæpe alias monuimus.

d De S. Carthago, alias Mochudu seu Machudda, episcopo Lismorensi actum est ad diem 14 Maii, eaque occasione de civitate ejus, qua Lismora dicitur, sita in Momonia comitatu Waterfordensi.

e Neque sanctus hic Dymma, neque qui sequitur, S. Carbre seu Coirbre, aliunde noti sunt mihi: nam ex SS. Carbreis quatuor, quos recenset Colganus tom. 1, pag. 313, solummodo primum novimus, qui non potest is esse, de quo hic agitur, cum ad seculum nonum pertineat: ut merito proinde cum Majoribus jam pridem nostris doleam, non vulgari tandem aliquando *Adis* Sanctorum Hibernia, à Colgano olim per tres tantummodo menses typis commissa; cum cetera promissa sint toties, tantoque opere ab ejus magistris per totam Hiberniam conquesta.

f Horum nomina habes infra num. 25.

g Ufferius pag. 784 legit, scripturarum disciplinarum.

C A P U T III.

Iter ejus Romam, consecratio episcopalis, reditus in Hiberniam, conversio Desiorum, ecclesiarum & monasterii ibidem erectio.

Tunc in mentem sancti Declani Romam ire venit, ut ibi mores ecclesiasticos disceret, & gradus acciperet, & licentiam prædicandi à Sede Apostolica haberet, & ordinem & regulas secundum institutionem Ro-

Romam petit cum discipulis aliquot;

manam adduceret; & ipse quosdam assumens in comitatu discipulos tranavigavit, & perrexit Romam, mansitque ibi multis diebus. Eodem tempore sanctus Albeus *a* erat Romæ multis annis in discipulatu sancti Hilarii episcopi *b*, ex cujus jussione atque rogatu à beato Papa Albeus ordinatus est episcopus; veniensque sanctus Declanus Romam cum discipulis suis magnam lætitiâ in adventu ejus gavisus est, & de nobilitate ejus & sanctitate populo Romano indicavit, & magnum honorem & dilectionem apud populum & clerum Romanum invenit beatissimus Declanus, intelligentes bonitatem ejus.

19 Sanctus enim Declanus formâ pulcher erat, nobili habitu humilis & incessu, dulcis eloquio, magnus consilio, strenuus sermone, charitate ardens, conversatione hilaris, largus donis, vitâ sanctus, frequens & clarus in prodigiis & miraculis: & post multos dies sanctus Declanus à Domino Papa, multis suadentibus, ordinatus est episcopus: & postea, traditis sibi libris & regulis, missus est ad patriam suam, scilicet in Hiberniam, ut prædicaret in ea: acceptaque licentiâ & benedictione à Domino * & populo Romanæ ecclesiæ, sanctus episcopus Declanus iter cœpit arripere ad Hiberniam.

20 Et multi Romam secuti sunt sanctum episcopum Declanum; volentes in peregrinatione sub eo vivere; inter quos filius regis Romanorum, Lunanus *c* nomine, venit, quem sanctus Declanus multum diligebat. Obviamque venerunt sibi invicem in Italia sanctus Declanus & sanctus Patritius, qui postea à Cælestino Papa missus est ad prædicandum Hiberniensibus, & ipse totius Hiberniæ factus est archiepiscopus; & sese invicem salutantes, pacificè fraternitatem inter se fecerunt, & in osculo pacis sanctus Declanus venit ad Hiberniam: sanctus autem Patritius Romam perrexit.

21 Offerenti beatissimo pontifici Declano in quadam ecclesiâ in itinere missum est ei à Deo de cælo parvum cymbalum nigrum; & venit per ecclesiæ fenestram ad eum, & super altare stetit ante eum: quod sanctus Declanus cum gaudio accipiens, gratias Christo reddidit; & de tali munere Vir sanctus firmabatur contra barbaram ferocitatem gentilium: & illud tradidit supradicto Lunano, filio regis Romanorum, ut portaret & custodiret illud; quod cymbalum Scoti vocant Duibhin Declain, dantes ei nomen ex nigredine sua & adscribentes ipsum sancto Declano. Per quod sanctum cymbalum ab illo die usque hodie multa signa Dei gratiâ per sanctitatem sui possessoris facta sunt: & manet honorificè in civitate sancti Declani *d*.

22 Deinde sanctus Pontifex cum suis discipulis ad mare Ycht *e*, quod dividit Galliam, & Britanniam, non potuit navigare; quia navigatores nulum ab eo superfluum quærebant. Hoc videns Vir sanctus, accepit prædictum cymbalum in manu sua, & pulsans illud, oravit ad Christum Deum omnipotentem, ut se adjuvaret: & illicò divina adductione navem vacuum sine homine & velo de unda ad undam ad se venientem viderunt. Et ait sanctus Declanus suis: Intremus in Christi nomine in illam navem; & qui ad nos eam duxit, faciet nos portantem tran-

Fff; quil-

EX.MS.

a

b

B

* Ufferius ad-
dit Aposto-
lico

et profectus
occurrit S.
Patritio Ro-
mam eubis;

f

Sacrificiâ,
de calo acci-
pit cymbalum
nigrum.

F

d

quò pulsato
navini obti-
net, qua in
Britanniam
trajicit;

e

EX MS.

quillè natate trans mare. Ad verbum jam Sancti intrantes navem, ea ipsa illicò Dei nutu est reversa in pelagus, & cœpit marinos currere sulcos & cum omni tranquillitate, veloci cursu pervenit ad portum Britanniae natatione. Descendens sanctus antistes Declanus cum suis in portum, navis illa, unde venit, rediit.

inle in Hiberniam; ubi prædicavit cum aliis ante S. Patricium,

23. Scientes & videntes tale miraculum, Christum Dei filium in suis Sanctis magnificaverunt. Tunc completa Davidica sententia, quæ dicit: Mirabilis Deus in Sanctis suis. Postea sanctus Declanus in Hiberniam, habens serpentinam prudentiam cum modestia columbina, pervenit; & cœpit per eam vitæ semen spargere. Ipse enim quasi apis sagax mellis honore ad habitaculum suum dulci medulla Scripturarum erat plenus. Quatuor sanctissimi episcopi cum suis discipulis fuerunt in Hibernia ante sanctum Patricium, prædicantes in ea & convertentes plurimos ad Christum, scilicet Albeus, Declanus, Ibarus, & Kiaranus: & hi plures ad Christum reti evangelico traxerunt; sed tamen sanctus Patricius majores Hyberniæ & potentiores ad fidem convertit, & ipse propterea summum habet archiepiscopatum Hyberniæ per circuitum.

f

B

apud gentem Deorum,

24. Sanctus Albeus & Declanus, sanctusque Ibarus magnam fraternitatem & societatem inter sese & posteros suos usque ad finem mundi in terrâ & in cælo fecerant, diligentes se invicem: sed præcipuè S. Declanus & S. Albeus nimio se germanico amore diligebant; ut vellent simul esse semper, nisi à discipulis necessitas separandi suaderetur. Venitque sanctus antistes Declanus ad propriam gentem suam Nandefii; & cœpit fidem sanctissimæ Trinitatis eis prædicare, & illos baptizare in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, & à diabolo ad ipsum Christum, Deum omnipotentem, convertere; & multa Deo loca instituit, in quibus quosdam de discipulis suis manere constituebat ad serviendum Christo, & ad gentes Christiana fide imbuendos, & à diaboli cultu ad Christi Evangelium revocandos.

G

in qua ecclesias condidit & monasterium.

g

b

k

25. Aliquando sanctus Declanus visitavit locum, in quo ipse natus fuerat, & mansit ibi XL diebus; & constituit in eo cellam virorum religiosæ conversationis. Tunc venerunt ad sanctum Declanum septem viri supradicti, piè sancteque degentes in circuitu campi Scuti, qui in sua pueritia de eo prophetaverunt, & se cum cellis & suis omnibus, sicut antè diximus, obtulerunt. Hæc sunt nomina illorum septem virorum, id est Mochellog k, Beanus, Colmanus, Lachnin, Mothey, Findlach & Caminanus, qui postea sub cura sancti Declani religiosissime vixerunt, per quos multa à Deo signa facta sunt.

A N N O T A T A.

a S. Albeus recurrit infra sapinus: colitur 12 Septembris, quando ejus Acta illustrabuntur.

b Imò Hilarium hunc ipsum fuisse Pontificem Romanum. Majores nostri putarunt in Commentario prævio & in appendice ad Acta S. Patricii die 17 Martii.

c Frustra Lunanum hunc alibi quæras quis fuerit, aut cujus imperatoris aut tyranni Romanorum filius.

d Qua est Ardmoria.

e Ycht, opinor, ea est insula, quam modo Vectam appellamus, vulgò Wight; quæ in mari sita est, quod Galliam ab Angliâ seu Britannia dividit.

f Vide dicta in Commentario jam dicto & appendice ad Acta S. Patricii.

g Hunc locum supra descriptum vide num. 15.

h Cella, pro monasterio passim in Actis usurpata vox est.

i Supra num. 17.

k Colganus tom. 2, pag. 251 legit, Mocelloctus five Chellocius; eumque tom. 1, pag. 511 celebrari ait die 7 Martii; quo die nos cum prætermisissis inseruimus, quod non satis de cultu constaret. Monet verò Colganus idem, ne quis Mocelloctum hunc cum alio homonymo confundat Mocelloco Kellociæ patrono, de quo & nos egimus ad diem 26 Martii; tum quòd hic junior illo fuerit, tum quòd alio die ejus memoriâ celebretur. Idem de aliis ibidem censuit, quos ita refert: Beanus, Colmanus, Lactinus, Mobhyus, Finnlughus, & Cayminus; plerique enim alios plures Sanctos habent cognomines, à quibus eos discernit, ut ex indicibus ejus colliges, in quibus hos simpliciter eremitas appellat.

D

E

CAPUT IV.

Conversio Momoniensium ad fidem; itinera Sancti Romani; reditus per Britanniam; locus episcopatus ei miraculo indicatus, & aliis miraculis dilatatus, redditusque fecundus.

Beatissimus pater Declanus voluit prædicare Ængulo, filio Noadfrigh a, regi Momoniensium, qui regnavit in civitate Cassel b; & perrexit ad eum ad illam civitatem. Et sanctus Declanus habuit duos fratres uterinos, id est, matris suæ filios, & non patris, qui nati erant ipsius Ænguli c regis Cassel. Illi jam filii Colmanus d & Equitius * vocabantur. Colmanus utique, inspirante in eo divinâ gratiâ, à semetipso ad sanctum Albeum episcopum perrexit, & est baptizatus, & habitum suscepit ecclesiasticum ab eo, mansitque apud eum sedulo legens; & effectus est vir sanctus & mirabilis. Equitius autem, Laicus mansit, expectans regnum post patrem suum. Ipse jam Equitius rogavit patrem suum regem, ut ipse honorem fratri suo Declano daret; & dedit rex honorem sancto Declano, & non prohibuit eum prædicare, placuitque ei sermo, religio, præceptumque Sancti; sed tamen non credit ei, neque baptismum ab eo suscepit.

Sanctus prædicat fidem Momoniensibus.

a

b

c

d

e

f

g

h

i

j

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

27. Ferturque à quibusdam, quia ideo rex noluit baptizari à sancto Declano, quia sanctus Declanus de gente Nandefii esset, quæ gens & regis gens, id est, Eoganach; de qua

Cur eorum regem, vitrum suum, non potneris convertere.

A qua reges aliquando oriuntur Momoniæ , semper inimici erant ; & nolebat de illa gente patronum habere ; & non causâ incredulitatis , sicut in hac re monstratur : ipse enim rex audiens sanctum Patritium archiepiscopum ad se venientem (qui de gente Britannicæ erat natus , cum quibus rex neque invidiam nec odium habebat) non solum illi credidit , sed obviam ei cum gaudio de sua civitate exivit ; & statim credens , baptizatus est ab illo . Sanctus autem Declanus post monita salutis illic seminata reversus est ad suam nationem credentem sibi , & baptizavit omnes in ea præter ducem cum ejus satellitibus quibusdam , qui quotidie credere & baptizari velle promittebant , sed suadente iterum diabolo , de die in diem renuebant .

Româ rediens
S. Davidem
ep. invisit ;

B 28 Vulgus dicit , quod sanctus Declanus multis vicibus Romam visitavit ; sed in veteribus scriptis non invenimus ; plus quam tribus vicibus ; de quibus una vice rediens , venit ad sanctum episcopum Britonum , nomine David e , in sua civitate Cellmhunyh manentem , quæ est in littore maris , quod dividit Hiberniam & Britanniam , & susceptus est illic honorificè ; mansitque ibi sanctus Declanus , rogante sancto David , in omni charitate quadraginta dies , celebrans Missam ipse quotidie . Fraternitatem in Christi nomine ipsi duo pontifices , Declanus videlicet & David , inter sese semper & suos firmaverunt . Et post quadraginta dies , acceptâ licentiâ & benedictione sanctissimi episcopi David & fratrum ejus , in osculo pacis beatissimus pater Declanus cum suis navem ascendit , & cœpit navigare ad Hiberniam .

unde in Hi-
berniam sol-
vit , amisso
cymbalo suo .

C

29 Et prædictum cymbalum sancti Declani , quod sibi à Deo de cælo per fenestram super altare projectum est , tunc in comitatu , solito more , erat in custodia adhuc illius Lunani , cui primitus illud commendatum est ad custodiendum ; sed illo die Lunanus cymbalum suum dedit uni de comitatu , id est , filio Theste , ut secum duceret illud in navim . Ille autem veniens in littore , posuit illud super petram , occupatus alia in re , putans quod postea recordaturus illud secum inde duceret in navim : sed adhuc ibi oblitus est , donec navis sub carbaso venti validi conductione medium pelagi carperet . Audiens jam sanctus pontifex Declanus , suum cymbalum charum , Dei dono sibi datum , omissum esse in littore , valde in corde de eo doluit ; similiter & omnes cum eo . Et respiciens Vir sanctus in cælum , oravit tacite ad Christum . Finita jam oratione non longa , dixit ad contristatos discipulos : Deponite , filii , tristitiam vestram : Deus enim illius donator potest illud ad nos mirabiliter navigio conducere .

quod una cum
petra per ma-
re vectum ,

30 O quam pulchrè tum creatura obediuit creatori contra naturam gravissimam , quam sibi in creatione donavit ! Petra enim illa , quæ est verè magna de durissimo lapidum genere , jussione divina mare intravit , & leviter natavit veloci ductu rectissime post navim sub cymbalo suo ; & post breve intervallum hoc videntes viri Dei , qui erant in nave , admirabantur rem mirabilem divino

nutu ante se factam ; & Christi amore , & eorum Magistri honore repleti sunt . Tunc autem vir sanctissimus , Declanus , spiritu prophetiæ repletus , dixit illis : Dirigite navem recto vestigio post petram : in quocunque enim loco ipsa portum apprehenderit , ibi prope civitas mea erit , in qua sedes mei episcopatus manebit ; & ego in ea migrabo ad Christum , & ex humo ejus erit mea resurrectio .

31 Lapis enim præcedit illicò navim , & antecedebat eam modico spatio , & non ibat petra , nisi modo , quo navis poterat eam sequi ; & petra direxit cursum suum ad Hiberniam , & ad ejus latus Australe mediocri intervallo à terra de ostio ad ostium navigavit ; & navis directa est post eam , sicuti Vir sanctus jussit ; & illa petra perveniens ad insulam quamdam in Australi plaga regionis Desiorum * , mari vallatum apprehendit portum in littore ejus ; similiter & navis eodem in loco , sicut sanctus Declanus imperavit , pervenit : descendensque Vir sanctus ibi in terram , gratias Deo egit pro loco resurrectionis suæ .

locum designat Sancto episcopatus & mortis ejus ,

* al. Na nDesi

B

32 In illa insula collis clarus est , ex quo insula à cultoribus terræ illius nominatur , id est , Ardua Goerach , quod sonat Latine . Altitudo ovium : oves enim uxoris ducis illius regionis in illa insula in pascuis erant , & in illo colle post pascua jacere consueverunt . Et quidam de discipulis suis videns de illo colle insulam pelago circumdatam , ait sancto Declano : Quomodo poterit ista altitudo parva populum tuum sustinere ? Ait ei sanctus Declanus : Nequaquam , fili , parva altitudo vocabitur , sed altitudo magna . Et ita semper civitas sancti Declani , quæ est in eo loco posita , vocatur à Scotis Ardmór , id est , Altitudo magna . Posthæc sanctus pontifex Declanus perrexit ad ducem Na nDesi , & petiit ab eo illam insulam , & dedit ei illico dux insulam istam sancto Pontifici : credensque sanctus episcopus Declanus venit ad Atrium breasfoil , ubi erant naves ad eum portandum in illam insulam ; sed habitatoribus illius loci multum displicuit , quod sanctus Declanus vellet habitare in illa insula , & absconderunt rates suas causâ nocendi Sancto , ne posset intrare in illam insulam ,

territorium scilicet Desiorum , ubi nunc Ardmoria ;

F

33 Tunc discipuli sancti Declani dixerunt ei : Pater , frequenter hanc navigandi necessitatem , te veniente huc atque illuc , patientur , sed frequentius post tuam navigationem ad cælum ; ideo te obsecramus corde & ore , ut illam insulam deferas , vel roges Patrem in nomine Filii per unitatem Spiritus sancti (sicut ipse Dei Filius ait : Si quid Patrem petieritis in nomine meo , dabit vobis) ut istud fretum de loco suo in pelago tradatur , & sit locus ejus plana terra ante civitatem tuam : locus enim ille non potest bene vel facile habitari præ freto isto ; & ideo non potest illic civitas esse ; imo vix poterit & cella . Respondit eis Vir sanctus , dicens : Quomodo possum deferere locum , mihi à Deo præfinitum , ut moriar & sepeliar in eo ? Quod autem dicitis de difficultate habitandi , cum ego scio , & vos , & verè magis Deus ; de motione verò istius freti contra voluntatem Dei nolo rogare ;

curam discipulis loci incommoda querentibus ;

se

EX MS. sed tamen ex vestra jussione fundam preces ad Dominum; & quod Deo creatori meo placet, faciet sponte.

Declanus mare longius inde baculo ac precibus submovet,

34 Et surgens Vir sanctus ab oratione, discipuli dixerunt ei: Pater, accipe baculum tuum, & secundum similitudinem Moisaicæ virgæ percute aquam freti, & postea sicut dixisti, faciat Deus quod voluerit. Et discipuli orabant ad Deum cum suo sancto Patrono (ipsi enim Viri sancti & probati erant) baculoque dato in manu sancti pontificis Declani, ipse percussit aquam in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, signans eam signo sanctæ crucis Christi; & illico cœpit maximum divino nutu fretum è loco suo refugere in pelagus ante Sanctum Dei, quasi torrens de gremio montis, & vix veloces belluæ natando poterant aquas sequi, & multi pisces in littore deserto aquis suis consuetis volventes se in cœno Christi autem famulus, scilicet sanctus pontifex Declanus, tenens baculum in manu, sequebatur aquas, & sequebantur eum sui discipuli; sed erat tumultus & sonitus magnus in mari à belluis & ab aquis.

B

ac tres elicit sanctos à terra,

35 Cum autem pervenisset sanctus pontifex Declanus ad locum, in quo nunc est terminus terræ & maris, puer pius, qui vestigia sancti Declani sequebatur, nomine Manchinus, timens horrore marinorum animalium cum freto fugientium, & in littore reptantium, qui omnia sua ora nimis concava aperiebant, dixit sancto Declano: O sancte Pater, satis mare de suo loco expulisti: timemus enim belluas ejus. Et ad vocem ejus statim mare in ipso loco stetit & non discessit amplius. Hoc sanctus pontifex Declanus videns, multum ei displicuit; & dedit ei modice alapham super nasum suum, dicens: Non ego expuli, sed Deus meus suâ magnâ potentia expulit eam [aquam], & multo longius expelleret, nisi dixisses, quod dixisti. Et ceciderunt tres guttæ sanguinis de naso ejus in terram tribus locis: & hoc videns Sanctus, benedixit fronti ejus: & illico sanguis cessavit, & sub pedibus Viri Dei tres fonticuli lucidi aquæ dulcis surrexerunt de tribus locis, in quibus tres guttæ sanguinis ceciderant, qui usque hodie ibi permanent: & raro, sed aliquando, in specie sanguinis, post multum tamen tempus, in signum virtutis apparent.

C

quæ ibi deinceps de fertilissima sunt.

36 Spatium illius freti expulsi, in quo est milliarium in latitudine, longa autem via in longitudine, per circuitum insulæ terra optima & fructifera est in sæno & agricultura, quæ civitati sancti Declani subjacet. Tunc secundum Psalmographi sententiam, terra arida sine aqua post aquarum exitus expullarum apparuit: & baculus ille, qui in manu sancti Declani post fretum fuit, Scotica lingua Feartach Declain, ab illo die usque hodie vocatur Mirabilis baculus Declani; eo quod Mirabilia multa omni tempore ob sanctitatem beatissimi Declani per ipsum baculum fiant, de quibus aliud nobis miraculum infra in alio videbimus loco.

A N N O T A T A.

a (*Hibernicè* Oengus . Aengus , & Aongus ; *Latine* Æneas , Oengus & *relius* Æn-

gustius filius Nathfraich est longe celebris ille rex Mumoniæ, quem eximia pietas, & animi fortitudo, & progenies multa ac sancta reddiderunt celebratissimi nominis in nostris historiis; quemque quatuor Magistri in Annalibus referunt occubuisse anno 489, inquit Colganus ad *Vitam tertiam S. Patrisii* pag. 32, ubi de hoc plura; uti & *tomo I*, pag. 169 & 174.

D

b *Regum olim Momoniensium sedes fuit Castellia, urbs ad Suirum fluvium posita in comitatu Tiperariensi.*

c *Hæc sanè cum ætate, quam Hiberni S. Declano tribuunt, parum coherent: volunt enim, juxta Usserium in Indice chronologico, natum esse hunc Sanctum anno Christi circiter 347: matrem ergo ejus facere coguntur annis circiter viginti seniore; adeoque septuagenaria majorem, cum natus est Angustius (neque enim is annum Christi 400 antecedere multum potuit; siquidem obierit anno 489:) adde annos. Angustius usque ad ætatem matrimonio aptam; & videbis, opinor, regem juvenulum vetula ac vidua centum annis nata conjunctum, liberos ex ea progignere, S. Declani fratres uterinos. Juniores ergo statuendi sunt mater & filius; si vera sunt, qua hoc loco narrantur.*

E

d *De Colmano hoc & fratre ejus Equitio sive Eochadio videri potest Colganus ad diem 27 Januarii in Actis S. Natalis abbatis; ubi Colmanum hunc ait fuisse episcopum Doremotensem; & col 20 Maii, quo die illum inter prætermis- sos reperies in Actis nostris.*

e *De S. Davide, episcopo Menevensi in Wallia, egimus 1 Martii, ubi creatum illum episcopum fuisse docuimus anno Christi circiter 516, obisse autem anno 544.*

f *Cellmhuni, Ceall-muni, Killmuine, idem est quod Menevia & ecclesia Menevensis; ut post Colganum diximus in Annotatis ad Acta S. Davidis cap. 1.*

C A P U T V.

Monasteria varia S. Declani; Ardmoria civitatis primordia; SS. Kiarani, Ibari, Albei ac Declani concordia cum S. Patritio.

F

D E inde sanctus pontifex Declanus cum suis discipulis gaudens de expulsione freti maris, de quo factio nomen ejus per omnes Hiberniæ regiones divulgatum est, cœpit exstruere magnum monasterium ad occidentalem rivuli partem, qui de mediæ illius insulæ plaga in fretum expulsum defluebat, sed modo in mare post fretum vadit. Et eodem in loco circa rivulum parva civitas in honorem sancti Declani crevit, quæ Hiberniensi lingua Ardmor vocatur. Et quomodo hæc Latine dicitur, nomen aperte prænotatum est a. Beatissimi sanctissimique pontificis Declani auditâ sanctitatis famâ, plurimæ de diversis Hiberniæ regionibus turbæ venerunt ad eum, & se tradiderunt corpore, & anima Christo sub jugo sanctissimi Declani regulæ.

Sanctus monasterium condit; unde Ardmoria primordia:

A
imo & alia
per Hiber-
niam canobia
multa erigit.
b

38 Et sanctus pater Declanus per omnem regionem Desiorum multa monasteria & cellas ædificavit; & non solum in ipsa regione, sed in aliis Scotiæ partibus loca Deo instituit. Multa jam millia habitus b, utriusque sexus in illis plurimis locis sub cura & regula sanctissimi patroni Declani in vita felicissima vixerunt. Quosdam utique de discipulis suis ipse fecit episcopos, & constituit eos in aliquibus de prædictis locis causâ Christianitatis seminandæ. Pietas, mansuetudo, & æqualitas inter personam & personam sanctissimi pontificis Declani apparebant ita omnibus, ut discipuli ejus sub præsentia sua plus vellent esse, quam per se vivere aliis in locis magistris.

A S. Patritio
in Hiberniam
missio

39 Interea gloriosissimus archiepiscopus Patritius, missus à Cælestino Papa, venit in Hiberniam, & humiliavit Deus ad doctrinam ejus corda majorum Hiberniæ, & sicut prædiximus, venit in occursum illius supra dictus rex Momonæ, id est Ængus, filius Neodfruoich*; & cum gloria magna duxit secum sanctum archiepiscopum Patritium in suam civitatem Cassel: & sanctus Patritius baptizavit & benedixit illum cum sua gente & civitate. Audiens beatissimus episcopus Patritius, quod adhuc dux regionis Desiorum esset gentilis, differens quotidie credere sancto Declano, venit ut ei prædicaret verbum Dei. Supradicti quatuor episcopi, qui erant in Hibernia ante sanctum Patritium missi à Roma, sicut & ipse, scilicet Albeus, Declanus, Kiaranus, & Ibarus, non unam voluntatem habebant cum sancto Patritio, sed diversam: tamen in postremo concordiam cum illo tecerunt.

* supra No.
adfrigh.
b

disfident pri-
mo episcopi
quatuor; dein
illi se submit-
tunt,

40 Kiaranus enim omnem subjectionem, & concordiam ac magisterium dedit sancto Patritio, ipso præsentem & absente: Albeus autem videns, majores Hiberniæ concurrere post Patritium, venit ad sanctum Patritium in civitate Cassel, & accepit eum ibi cum omni humilitate suum magistrum coram rege Ænguso; quod prius non habuit in mente. Ipsum jam Albeum illi episcopi magistrum suum antea constituerunt, & ideo ipse ante eos venit ad sanctum Patritium, ne ipsi pro se contradicerent illi. Ibarus verò nulla ratione consentire sancto Patritio, neque ei subiectus esse voluit: nolebat enim patronum Hiberniæ de alia gente habere: Patritius autem de gente Britonum natus erat, sed in Hibernia nutritus est, captus in pueritia sua: & confictus magnos inter sese Ibarus & Patritius fecerunt in primis; sed postea, suadente angelo, pacem & concordiam & fraternitatem inter sese fecerunt.

quos inter S.
Declanus ab
angelo moni-
tus,

41 Declanus autem nolebat contradicere sancto Patritio, quia antè cum ipso fraternitatem fecit in Italia: neque quidem subditus ejus esse cogitavit, quia ipse dignitatem Apostolicam e habuit; sed ita tandem ab angelo monitus est, ut veniret ad eum ut voluntatem ejus faceret: venit enim angelus Domini ad sanctum Declanum, dicens ei: Vade modò citius ad sanctum Patritium, & prohibe eum ne maledicat ipse gentem tuam & terram tuam: ipse enim jejunos est hac nocte in loco, qui dicitur Hynneon, qui est in medio campi Femhyn in Aquilonari

Julii Tomm V.

plaga Desiorum * super ducem gentis tuæ: & si maledixerit tuam gentem, maledicta erit per seculum.

EX MS.
* al. Na
nDei

42 Tunc sanctus Declanus cum omni festinatione ex jussione angeli, ad prædictum locum Hynneonem, qui est in medio campi Femhyn in Aquilonari Desiorum plaga, nocte illa per montem Gua, id est Sliabhgua, trans fluvium Suir perrexit, & manè ad sanctum Patritium pervenit. Sanctus jam Patritius cum suo populo videns sanctum Declanum, susceptus est ipse honorificè à sancto Patritio & populo ejus; & sanctus Declanus humiliavit se sancto Patritio, & rogavit eum, ne gentem Desiorum, neque regionem malediceret; & promisit suam voluntatem dare sibi: & ait ei sanctus Patritius: Quia pro eis satagis, imo benedicam.

hoc pacto De-
fios cum S.
Patritio com-
piliat;

43 Tunc sanctus Declanus ad ducem Desiorum propè manentem cum suo exercitu, qui sibi noluit credere, & malè tractavit sanctum Patritium, perrexit; & rogavit eum magnis precibus, ut veniret ad sanctum Patritium credere & baptizari; sed ipse nullo modo, nullaque ratione contempsit, & Sanctis Dei iratus dixit, nisi dimitteret propter fratres & cognatos sancti Declani, quod pauci essent apud eum. Ipse dux Lebanus vocabatur, qui in sua permanit credulitate*. Videns sanctus Declanus, eum in diabolica manere suasionem, & timens, ne propter illum gentem suam sanctus Patritius malediceret, conversus ad cætum Desiorum ait: Separate vos ab isto malefico, ne sitis maledicti causâ incredulitatis illius, quos per undam baptismi sacram ego benedixi; & venite post me omnes, ut benedicat vos mecum sanctus Patritius, ad vos à Deo missus, quem elegimus archipatronum totius Hiberniæ: ego enim ex paterna natione dux vester esse debeo, sicut & ipse.

non tamen
obtinatum
eorum ducem;

E

* Colganus
incredulit-
ate;

44 Ad hanc vocem omnis cætus Desiorum, excepto duce eorum incredulo cum suis servis propriis quibusdam, secutus est sanctum Declanum: Et ait sanctus Declanus ad sanctum Patritium: Ecce, gens Desiorum reliquit ducem suum incredulum, & mecum quasi cum duce suo ad te, pater, subdita tibi venit, parata te semper honorare: & benedictionem tuam petit, quia à nobis baptismum suscepit. Tunc sanctus Patritius cum discipulis suis gentem diligenter benedixit, & non solum homines, sed etiam silvas, terras, & aquas. Et dixerunt principes & potentes Desiorum ad sanctos episcopos: Quis modò dux noster est? Respondit eis sanctus Declanus: Ego sum modo dux vester; & quem eligam ut præfesset, benedicet sanctus Patritius; & ipse dux vester erit.

quo propter
ea gentem
suam abstra-
hit,

F

45 Tunc sanctus Declanus elegit juvenem quemdam, nomine Ferdinandum*, filium Cormaci, de regali genere Desiorum, id est, de cognatione & stirpe sancti Declani: & posuit eum in medio, ut dux esset illorum; & placuit omnibus. Tunc juvenis à Sanctis Dei benedictus est, & ab omnibus dux est ordinatus. Ipse jam dux Ferdinandus*, filius Cormaci, multis episcopis placuit; & post benedictionem ejus sanctus Patritius ait: Ille juvenis pulcher facie, & audax in militia; & opes erunt in regno ejus, & erunt ita

alio duce in
ejus locum
electo, cui be-
nedicit S. Pa-
tritus.
* al. Fear-
ghal

* al. Fer-
ghalus

Gggg duces

EX MS. duces Desiorum in seculum. Quæ propheta
illis semper contingit. Tunc sanctus Declanus,
* al. Fearghal & dux Ferdinandus *, & gens Desiorum,
multas terras ibi propè in campo Femhyn sancto Patritio obtulerunt, (unde successores ejus magnum servitium habent) & locum non longè à flumine Suir in eodem campo. Et ibi est lucidissimus fons, qui dicitur sancti fons Patritii, quem sanctus Patritius multum dilexit. Posthæc sanctus Patritius cum magna gratiarum actione à regione Desiorum ad civitatem Cassel ad regem Ængusum reversus est, & sanctus Declanus cum eo exivit.

ANNOTATA.

a Nempe num. 32 supra.

b Habitùs, id est, eorum, qui habitum monasticum assumpserant.

c Id est, episcopatum & missionem ab ipso Pontifice Romano suscepit.

B

CAPUT VI.

Miraculum S. Patritii; archiepiscopatus Momonia, & episcopatus S. Declani privilegia, religio Desiorum confirmata, miracula S. Declani in peste Momonica.

Vulnus S. Declani sanas S. Patritius signo crucis,

A

C

* al. signo crucis

Institutio archiepiscopatus Momonia, & episcopatus Desiorum,

Quoddam miraculum, quod factum est in supradicta concione, modo dignitati cœpimus narrare vestræ. Ambulans ibi incautè sanctus Declanus inter gentem suam & sanctum Patritium festinus, in aliquo loco pes ejus à quodam ferro multum scissus est; & effundens largiter sanguinem, cœpit claudicare. Hoc videntes Sancti episcopi, id est, Albeus, dilectus amicus & sodalis sancti Declani, & Seachnallus à discipulus sancti Patritii (de quo fertur, quod ipse primus episcopus sub humo Hiberniæ exivit) qui fuit vir multum sapiens & sanctus, displicuit valde eis, & indicaverunt illud sancto Patritio. Illud audiens sanctus Patritius, simili modo displicuit, dicens: Sana, Domine, pedem Servi tui fidelis, qui in talentis sibi traditis pro te multum laborat. Et videns sanctus Patritius sancti Declani pedem, signavit eum signo sancto *, & respiciens in cælum, oravit: & illicò sanguis cessavit fluere, & vulnus labia sua cœpit contrahere, & accepta cute cicatrix apparuit. Surgensque sanctus Declanus sine acritate pedis validus, pro eo Sancti Deo gratias egerunt. Turba autem clamorem in laudem Dei & fervorem ejus extulerunt.

47 Commanentes in civitate Cassel sanctus Patritius, sanctus Albeus, sanctusque Declanus cum multis sanctis discipulis apud regem Ængusum, multa circa ecclesiastici regiminis, & vigoris Christiani leges, & in Christianæ fidei ulteriorem propagationem constituerunt. Et sanctus Patritius & rex Æ-

neas cum omni populo suo ordinaverunt archiepiscopatum Momonia in civitate & in sede sancti Albei b, qui tunc ab illis ordinatus est archiepiscopus per seculum: & sancto Declano constituerunt terminos, quos de gentilitate ad fidem convertit, id est, Desios, ut ipsi in parochia episcopatus ejus essent, quæ est magna & clara; & ut Hibernienses in aliis locis sancto Patritio servirent; ita ut gens Desiorum omne sub Deo obsequium sancto Declano patrono suo exhiberet.

48 Unde sanctus Patritius archipontifex & patronus totius Hiberniæ, versum sequentem Scoticâ linguâ, quasi quoddam oraculum, vigorem legis habens, eis cantavit; quem verum familia sancti Albei & familia sancti Declani noluerunt pro se vel rythmicè seu metricè c in Latinum verti; sed majoris auctoritatis ei conciliandæ gratiâ illum proprio & genuino, quo pronuntiatum ac compositum est à sancto Patritio, idiomate pro dignitate proferemus in medium. Ita igitur Scoticè ponitur ille versus:

Ailbhe umhal Padruigh Muomhan mo guchrúth:

Declan Padruig na nDesi, na Desi ag Declan go bruth d.

In quo decretum est, ut Albeus, secundus Patritius & Momoniae patronus esset; & Declanus secundus Patritius & patronus esset Desiorum: & Desii sua diocesis essent usque ad finem seculi. Postea sancti episcopi benedicentes regem Ængusum, ad sua in osculo pacis cum spirituali gaudio ad opus divinum seminandum progressi sunt.

49 Convenientes quoque sanctus pontifex Declanus & ille juvenis Feargall, seu Ferdinandus, dux Desiorum in supradicto loco Hynneoin cum exercitu & universo populo Desiorum, leges Christianitatis in suo regno firmaverunt; ille autem depositus dux Lebanus, negator Christiani nominis, ab omnibus expulsus est, & ipse in nihilum exivit; sicut scriptum est de inimicis Dei: Perit memoria eorum cum sonitu. Tunc à sancto Declano, & à duce Feargall, & à potentibus Desiorum statutum est, ut illo loco Hynneoin duces Desiorum in posterum ordinarentur, in quo dux Feargall à Sanctis ordinatus est. Et fertur ab antiquis, quod in eodem loco duces illius gentis antea in gentilitate constituebantur.

50 Eodem tempore dira pestis venit in Momoniam; sed venenosior erat in civitate Cassel, quam in ceteris locis: quæ flavos primitus faciebat homines, & postea occidebat. Et erant septem nobiles oblides apud regem Ængusum in custodia in quodam castello, ad Occidentalem civitatis Cassel partem posito, quod dicitur Scoticè Magh na nearglann, id est, Atrium cuspidum. Una jam nocte illi obsides septem a supradicto morbo mortui sunt: & cum rex mortem eorum audisset, valde contristatus est: illi enim filii ducum potentiorum extremitatum regni sui erant; & timebat eos inducere scandalum in suo regno. Et rex jussit suis mortem illorum celare. Sequenti verò die sanctus pontifex Declanus ad civitatem Cassel pervenit, regem volens Ængusum alloqui.

51 Rex

D

b

c

E

d

confirmatur per leges Desiorum religio Catholica.

F

Peste in Momonia septem obsides sublatos.

quorum praesules apud suos secundi Patritii à S. Patritio vocantur.

A 51 Rex audiens ad se Declanum venientem, gavifus est, & vocavit eum illico ad se, & ait illi coram suis amicis: Rogamus te, sancte Episcopo, serve Dei vivi; ut sicut in Christi nomine tibi credidimus per prædicationem vestram, septem obsides nostros, qui præterita nocte mortui sunt ista mortifera peste, à morte resuscites; scandalum enim regni nostri ab eorum parentibus timemus: ipsi jam dicent, quod filii eorum ex culpa nostra occisi sint; & hoc verè pudet nos. Respondet sanctus pontifex Declanus dicens: O chare rex, non est infirmitatis humanæ carnem extinctam à morte resuscitare; sed ad solam divinam potentiam tale opus pertinet: sed quia nos adjuvasti, nos in Christi nomine ibimus, ubi sunt cadavera eorum, & orabimus pro eis ad Dominum; & quod sibi bonum videbitur, faciat.

B 52 Tunc sanctus Declanus cum viris idoneis de discipulis suis, ducentibus eum ministris regis; perrexit plenus fidè ad locum, ubi posita erant cærulea & flavà cadavera mortuorum; & rex sequebatur vestigia Episcopi; qui ante corpora vadit extinctorum. Intrans Vir Dei locum, in quo mortui jacebant; aspersit eos aquà benedictà, & orans ferventer & breviter, dixit coram presentibus: Domine Jesu Christe, unigenite fili Dei vivi, pro gloria nominis tui hos mortuos resuscita; ut isti neophyti per ministerium nostrum in fidè tua confirmentur. Postea sanctus Pontifex in spiritu cognoscens vitam illorum sibi à Domino donatam, ait ad eos, tunc palpebras movere incipientes suas: In nomine Jesu Christi omnium salvatoris surgite ad nos, & benedicendo Deo gratias agite. Ad hanc vocem illi illico à morte surrexerunt, salutantes omnes; & assignavit sanctus pontifex Declanus eos regi Ænguso filio Nadhaoith coram populo vivos & sanos.

C 53 Hoc raro & maximo miraculo viso, Christi nomen ab omnibus glorificatum est, sanctitas sui Famuli divulgata est per orbem & regiones Hiberniæ. Tunc rex Ængus gaudens illud castellum; id est Atrium cæpidum, cum agro sibi propinquo in circuitu, sancto Declano in æternam obtulit. Deinde cives civitatis Castellæ supplices rogaverunt sanctum Declanum, ut benediceret urbem ad expellendam illam pestem, & rogaret Christum pro plurimis infirmis, qui illa detinebantur peste. Vir sanctus videns fidem illorum, oravit ad Christum pro hisce, & signo sanctæ crucis aërem per quatuor plagas benedixit. Tunc velociter apparuit, quod Dominus dixit ad discipulos tuos ascendens ad cælum, id est: Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Post signationem enim manu sancti Declani ipsà horà qui patiebantur pestem, absoluti sunt, non solum in illa urbe, sed ubicumque in provincia fuerat pestis; & sani ad suos surrexerunt.

54 Tunc pestis illa omnino expulsa est ab omni regione, & hoc omnes gaudebant, & magis quam de resurrectione mortuorum. Hoc videns & audiens rex, dedit primitiis, & constituit semper ab omnibus regibus Castellæ magnum tributum sancto Declano & ejus

Julii Tomus V.

successoribus, & libertatem suæ civitatis & parochiæ coram multis testibus de nobilibus Momoniæ tradidit. Et postea benedicens gloriosus pontifex Declanus regem Ængusum cum sua civitate & gente, reversus est ad regionem suam.

A N N O T A T A.

a Qui Latino nomine Secundinus appellatur, & saepe recurrit in Actis S. Patritii 17 Martii. Ejus Acta illustrari poterunt 27 Novembris.

b Nempe Imelacæ, ad duodecimum a Casselensi civitate lapidem sita; ubi aliquot seculis Momonia archiepiscopi consederunt, antequam sedem inde Casselam transfulerunt; ut vide apud Waræum in Prasulibus Hiberniæ pag. 160 & 174.

c In exemplari nostro ante collationem Romæ factam cum exemplari cænobii S. Isidori sic habebatur distinctio: noluerunt pro se vel... Leometricè in Latinum verti: ex qua voce Leometricè Papebrochius noster ad Acta S. Patritii dejumpfit argumentum quo negaret, auctorem hunc scripsisse ante seculum duodecimum: quippe quò primum sub Ludovico VII, vel Philippo Augusto Gallia regibus, floruerit Leo ille poeta, a quo deinde metrum Leoninum & usum & nomen accepisse volunt eruditi. Ceterum loco restituito ad exemplar Romanum, & ad lectionem Colganii tom. 2. pag. 201, fatendum est, observationem illam amanuensi cuidam infidelis tribuendam esse; neque proinde quidquam ad rem facere.

d Deeran hi versus in apographo nostro; sed lacunam nostram Roma supplevit ex Ms. S. Isidori Haroldus, ut nunc exhibuimus. Paulò aliter eosdem scribunt Colganus tom. 2. pag. 201; & Ufferius in opere hætenus saepe citato pag. 866; sed nihil mutare ego temerè volui, quia idiomatis Hibernici me rudem profiteor. Satis habeo, quod Latine redditos repeti apud eundem Ufferium pag. seq. in hunc modum:

Albeus est humilis, dixit Calphurnia proles;

(id est S. Patricius.)

Patriciusque esto hinc, Albee, Momoniæ;

Declanus pariter patronus Desius esto,

Inter Desenses Patriciusque suos.

C A P U T VII.

Occultorum in Sancto notitia, panna hospitium illi negantium, varia monasteria ab eo condita; obsequium cervi.

A Liquando sanctus Declanus hospitio susceptus est in Australi campi Femhyn plaga in domo cujusdam viri gentilis. Ille vir Dercanus vocabatur. & dives erat: & volens illudere Christianis, iussit servis suis, ut canem occultè occiderent, & caput & pedes ejus absconderent in terra, & carnem ejus bene coquerent, & postea discipulis sancti Declani traderent ad manducandum: & præcepit, ut illè canis pinguis esset, & suaderent illis blandè hanc carnem comedere, quasi ovinam. Et cum illa caro ad mensam poneretur cum panibus ante alia

EX MS.

E

F

Sancto ad mensam canis coctus pro arietis apponitur

G g g 2

ciba-

aqua Australi & præce ad vitam revocatis;

pestemque toto regno pellit;

eius beneficio egregiè respondit munificentiæ regia.

EX MS.

cibaria, sanctus episcopus Declanus ad latus suum modicè dormiebat; & cum excitatus esset, ut benediceret prandium, respexit mensam tacens, & cum discipuli sui sibi dicerent: Benedic, Pater, prandium nostrum; dixit illis: Video verè ministrum diaboli circa carnem illam. Et interrogans ille ministros, quæ esset illa caro, & quomodo sit occisa; dicunt ei: Dominus noster iussit, ut vobis arietem pinguem occideremus; & sic fecimus.

56 Tunc sanctus Episcopus ait coram omnibus: Christe, mi Domine, ostende mihi, cur video ministrum diaboli in mensa; & prohibe servos tuos, ne illicitum comedant. Tunc nutu Dei vidit Vir sanctus unguem canis per frustra carnis: (quartum enim pedem carnis ministri nescientes coxerunt, quem in terra putaverunt abscondere) & ait sanctus Declanus: Non ovis hic est unguis, sed canis. Hoc videntes ministri, currentes nuntiaverunt domino suo Dercano. Audiens ille tale quid, statim venit ad sanctum Declanum; & credens, obtulit sese cum suo semine & villa sancto Declano in æternum; & baptizatus est cum suis, & gavissus est, & petivit à sancto Declano, ut aliquem locum in terra sua benediceret, quod * semper nomine suo nominaretur.

57 Tunc sanctus Declanus benedixit lapidem quemdam ibi; qui ab illo die usque hodie Lapis sancti Declani vocatur. Et dixit sanctus Declanus: Si dux, vel gens Desiorum vadens ad bellum contra inimicos, vel ad vindicandam injuriam suam in aliam gentem, circumiverint illum lapidem, invicti revertentur, & victoriam de inimicis habebunt. Et ita semper completur: sed mali de illa gente, qui non sunt digni habere victoriam, volunt per superbiam hunc lapidem circumire & idè victoriam amittunt. Illa villa Teach Dercain tunc vocabatur, modo autem Coninga ab illa ungula canina vocatur. Ibi sancti viri Conanus Mochoba, Ultanus, filius Erci, & filius Laifre ^a, simul venerunt ad sanctum Declanum & obtulerunt se Deo sub magisterio & regula sancti Declani. In illa villa Dercani, id est, Coninga, monasterium instituit, & istos prædictos sanctos cum aliis in isto loco ordinavit: sed sanctum Ultanum solum * postea detulit.

58 Deinde sanctus Episcopus ad regionem Brehensem * ad pristinam suam patriam perrexit, & invenit magnum honorem apud regem Themoriæ & principes Brehensis * regionis: in regione enim Brehensi * Themoria est. Inde autem sanctus Declanus originem sui generis traxit: & dilexerunt eum illi ex originali consanguinitate. Et construxit ibi sanctus Declanus monasterium in agro sibi dato canonicorum ^b, quod ex nomine sancti Declani nominatur, & reliquit ibi clarum Euangelium, quod habebat secum in suo comitatu. Illud jam Euangelium in illo loco cum magno honore habebatur, & miracula per id efficiebantur. Postea benedicens illum locum reversus est ad Momoniam.

59 Postea ambulans sanctus Declanus in regione Olloriæ, declinavit ad quoddam Castellum, ut ibi illa nocte quiesceret: sed illi diabolico instinctu non solum non receperunt eum in hospitio, sed etiam cum in armis

cum contumelia expulerunt. Sanctus autem cum suis orabat ad Dominum, ut illis eveniret, quod dicit sacra Scriptura: Mihi vindictam, & ego retribuam: habitatores enim illius regionis numero sexaginta ista nocte mortui sunt, nisi duo viri & decem mulieres, quibus displicuit quod alii Sancto Dei fecerunt. Illi venerunt crastino die viri & mulieres humiliter ad sanctum Declanum, & narraverunt ei de miserabili obitu eorum, quem ipse prænoverat; & illi pœnitentiam agentes ei obtulerunt locum suum in agro & aliis donis *. Et instituit ibi, cum mortui essent sepulti, clarum monasterium, quod dicitur Columbi Ruffi Cella *; fecitque virum piæ & sanctum de discipulis suis, oriundum de Orientali Lageniensium plaga, id est qui vocatur Columbus Rufus *. Ex ejus nomine illud monasterium nominatur. Et benedicens sanctus Declanus locum illum, ad terram Desiorum recessit.

60 Alio die venit serò sanctus Pontifex cum suis ad supradictum locum, id est, Atrium Bressaill; & non dimiserunt incolæ illius loci virum Sanctum in suo castello introire. Ipsi autem naves suas antè absconderunt, ne posset Sanctus transfretare ad insulam suam: gratis enim illi Sanctum Dei oderunt: sed Deus omnipotens tunc, ut dicit Propheta, propter sui Servi se rogantis sanctitatem, & injuriam patientis sancti Declani, convertit mare in aridam. De hoc quidem audistis: manens illa nocte Vir Dei in stabulo quodam deserto in platea, nec potuit quidem ignem ab illis invenire. Tunc justè in illis vindicatum est à Deo: ipsi enim nolentes dare ignem misericorditer servis Dei, circa mare illis à Deo ignis provenit, & combusti sunt omnes cum castello: & illud est usque hodie desertum sub maledicto, sicut scriptum est: Civitates eorum destruxisti.

61 Quodam quoque die iter agens sanctus Declanus episcopus in monte Gua, in regione Desiorum, equus currus sui claudus factus est ibi, & non poterat ambulare. Tunc sanctus Declanus videns armentum cervorum in monte eminus, sibi iussit uni servienti, ut cervum de illo armento in chamo fortem duceret ad se & poneret in loco equi. Tunc ille pergens, non dubitabat cervum invenire mansuetum, ut Vir Dei prædixit, & illud armentum mitillimè expectavit; donec ille elegit fortissimum cervum inde: qui cervus tota die fortiter currum sub Viro Dei aptè traxit: donec ad campum Femhyn pervenerant. Et attingens ad hospitium, iussit sanctus Declanus illi cervo, ut ad sua rediret; & ad voces Viri Dei coram omnibus in viam suam rediit. Ille jam homo, qui cervum de monte ad sanctum Declanum adduxit, Dormanagh vocabatur; cui sanctus Declanus benedixit, & oppidum Maghgubra in Aquilonali parte Desiorum contra regionem Eoghanaght ei tradidit: ubi nepotes illius usque hodie honorabiles in servitio sancti Declani habitant.

A N N O T A T A.

^a De his omnibus videri potest Colganus tom. I, pag. 608.

^b Ex hac etiam voce collegit Papebrochius noster, juniorem esse anclorem nostrum, quam creditus

D

* al. cum agris & aliis donis

* al. Celcolum dherig

* al. Columdearg

quas & aliis sustinent ob similem inhumanitatem erga Sanctum.

E

Cervus Sanctum vehit, ac deinde liber in silvas remittitur.

F

quod cum illo Dei instinctu detexisset, hospitem convertit;

B

* lege qui

& in ejus fundo canonicum extruxit;

a

C

* al. secum

& aliud apud Themoriam, ubi relinquit Evangelii codicem; * al. Breigh * al. Breigh

b

item aliud apud Olloriam, post negati hospitiis pœnas terribiles,

A ditus est antehac. Certe canonicorum in insulis Britannicis nulla usquam vestigia reperi, ac ne nomen quidem, ante concilium Calchuitense anno 787 celebratum: & in Capitulis selectis canonum Hibernensium, qui versus seculum VIII collecti putantur, apud Acherium in Spicilegio recuso, tom. 1, à pag. 492, monachorum, clericorum, presbyterorum frequens est mentio; at nulla canonicorum. Cum tamen Hibernorum antiqua monumenta pleraque intericerint, & canonici noti fuerint in Gallia jam inde à sedulo VI, ut exemplis aliquot probat canonicorum regularium eruditus vindex in Disquisitionibus, quas anno 1697 Parisiis edidit, pag. 113, non iudicavi argumento tam controverso ad eam rem attendendum esse in Commentario prævio.

Expectate hic: ego baptizabo hunc sanctum infantem. Illi homines mirabantur de infante ab episcopo Sabe nominato; quia ipsi non indicaverunt ei neque aliqui de servis causam sui itineris: dicentesque ei, quod neque sal neque vas pollint illic invenire ad baptizandum, ait sanctus Episcopus: Vas latum & longum habemus, id est, illud flumen; sal autem Christi virtute donabitur nobis. Ille jam sanctus infans & mirabilis erit coram Deo & hominibus, & à Deo per eum multa fient miracula. Et ipsi longè à villis in littore supradicti fluminis Suiiri in loco, qui dicitur Herend, fuerunt.

EX MS.

65 Accipiensque sanctus pontifex Declanus humum in palma sua, asperit eam sua saliva; & orans in sua mente, benedixit signo sancto. Illico illa numus in Dei famuli manu coram omnibus factum est salisillum & lucidum, turba in Christi gratiam admirante & benedicente in suo Episcopo. Sanctus Declanus antistes ibi illum infantem baptizavit, & dedit ei nomen Kiaranum: & ait illis sanctus Episcopus post baptismum: Hunc filium spiritualem diligenter nutrite, & apto tempore ad docendum viris tradite eum Catholicis: ipse enim clara columna in Christi Ecclesia erit. Ipse jam Kiaranus est filius Heodach, qui in venerabili senectute post multa miracula in Christi nomine facta, & loca sancta Deo instructa, ad cælum migravit, & jacet in suo claro monasterio, quod vocatur Tibrada b, id est, fontes; & illud est in diocesi sancti Declani in Occidentali Desiorum plaga, in plebe scilicet nepotum Haythi inter claros montes Cua & Crost.

non sine miraculo & prophetia.

CAPUT VIII.

Varia miracula S. Declani; visitatio S. Albei.

A Lio die ambulans sanctus Declanus cum multa turba, sicut ei mos erat, forte cecidit unus de fratribus in via; & crus ejus in duas partes fractum est: quod videns sanctus Declanus, jussit, ut unus ex eis ligaret pedem illius, ne ob nimiam sanguinis effusionem moreretur. Et omnes præ horrore fracturæ se excusaverant. Tunc unus de turba, nomine Dualach, audaciter & hilariter accessit ad illum dicens: Ego in nomine Christi & patroni nostri Declani medicus hujus pedis ero. Hoc pro ludo dixit; sed tamen prudenter pedem ligavit, benedicans eum coram omnibus in nomine Dei & sancti Declani: ac illico melius ac melius ille frater habuit, & post breve intervallum stringens se vulnus, integre sanus factus est frater, nihil dolens: & cum jussisset se absolvi, cicatrix in pede ejus inventa est, ossibus cum carne & cute connexis: omnesque cum illo Deo gratias & sancto Declano agentes, dixit sanctus Declanus illi homini Dualach, qui ligaverat pedem prædicti fratris:

Crus fractum obligans quidam, invocato Sancto, sanat.

ac deinde eum suis posteris singulati medendi scientia donavit.

63 Tu promissisti te medicum illius pedis in nomine Christi & meo esse, & Christus, te illum alligante obedienter, dedit illi salutem suam potentiam: igitur tu eris ab hac hora probus medicus; & nepotes tui post te usque ad finem seculi probi & venerabiles erunt medici: & si quem infirmum in nomine Christi & meo a, facto signo assignaverint, nisi malum votum habuerint in superflua mercede, vel in odio hominis, Dei gratia juvabit illud per medicinam illorum. Et sunt semper nepotes illius juxta verbum illius Episcopi omni tempore, nec solum viri, sed etiam femine istius cognationis artis medicinæ experti, & tota illa cognatio successoribus sancti Declani servit.

S. Declanus baptizat S. Kiaranum

64 Iter agens in Occidentali plaga campi Femhyn circa fluentia fluminis Suiiri sanctus episcopus Declanus, occurrunt ei homines infantulum habentes, & portantes eum ad quemdam presbyterum, ut baptizaret illum: vidensque sanctus Episcopus cohortem, ait illis, repletus spiritu prophetiæ:

66 Mulier cujusdam villici venit cum servitio suo ad monasterium sancti Declani: sed ipsa non longè a civitate accepit furtive de tributo sancti Pontificis magnum habellum c, volens injuste aliis tribuere: sed illam coram viatoribus terra deglutivit, vindicans nutu divino injuriam, quam ipsa tunc & antea de bono monasterii sancti Episcopi fecit. Et devorans terra eam, projecit kabellum de sinu suo; & illico illud coram omnibus lapis apparuit; & hæc omnia sanctus Episcopus videns in suo spiritu, in monasterio suis narrabat fratribus. Illi autem homines multum timentes, tulerunt lapidem de kabelle factum, currendo ad sanctum Declanum; & narrabant omnibus quæ contigisse viderant. Multum tum inde nomen sancti Declani magnificatum est ab omnibus; timentes eum tam absentem quam præsentem. Et ille lapis per omne tempus in cœmeterio sancti Declani in sua civitate Ardmor in signum illius virtutis in excelso loco de kabelle factus habebatur.

Mulierem absorbet terra, quod à Sancto furata esset.

67 Homo quidam dives, Fintanus nomine, erat sine prole; quod uxor ejus sterilis fuit, fere usque ænilem ætatem. Venit cum uxore ad S. Declanum; & promittentes elemosynas & pia opera agere, rogaverunt eum, ut ipse à Deo prolem eis postularet. Illi jam affirmabant, se prolem habituros, si sanctus Declanus Deum rogaret pro eis. Tunc Sanctus benedicens eos, ait illis: Complete, quod promittitis; & ex dono jam Dei prolem habebitis. Illi cum gaudio & benedictione post sancti Episcopi promissionem cum suis reversi sunt domum suam. Sequenti illa nocte

Mulier sterilis geminos parit, invocato Sancto.

EX MS. dormiens Fintanus cum uxore sua, concepit, & peperit duos filios, qui vocabantur Eoch & Fiacha. Et ipsi cum nepotibus suis sub tributo sancto Declano sese mancipaverunt usque ad finem seculi.

68 Beatus Albeus, archiepiscopus Momonienlium, sciens, obitum suum prope esse, dixit ad suos: Ego, fratres, visitare & videre dilectissimum meum sodalem & consensum in Christo episcopum Declanum volo, antequam morior. Deinde iter direxit ad sanctum Declanum. Venitque unus angelus ad sanctum Declanum, & narravit ei, sanctum senem, amicum suum, Albeum venientem ad se. Hoc sciens sanctus pontifex Declanus ab angelo Dei, iussit suis, ut necessaria sanctis hospitibus prepararent; & perrexit ipse de sua civitate in occursum sancti Albei usque ad locum, qui dicitur Druim luchtri. Venientque sanctus Albeus, illic acceptus est honorifice à sancto Declano & populo suo; mansitque sanctus Albeus apud sanctum Declanum quatuordecim dies, in omni charitate & in divinis ministeriis vacantes, in sancta lætitia gaudiorum spiritualium exultantes.

69 Post nos dies sanctus senex Albeus reversus ad suam civitatem, cuius nomen Imleach dicitur, quæ est in planitie Momonix posita; & venit sanctus Declanus & turba non modica secum cum sancto Albeo usque ad prædictum locum, id est, Druim luchtri: & iussit ei sanctus Albeus, ut rediret ad suam civitatem: scientesque sancti senes Albeus & Declanus, se non visuros invicem in hoc seculo iterum, ab ipsa hora lacrymas ubertim in magno amore fuderunt, & antiquam fraternitatem inter se & suos firmaverunt, & pias suas à Christo postulationes impetraverunt. Postea benedicens sanctus Albeus civitatem, & populum, & clerum sancti Declani, & ipse similia sancta fœdera à sancto Declano accipiens, in osculo pacis & sancta tristitia & in vera Dei & proximi pro Christo dilectione inde ad sua loca sanctissimi pontifices sanctus Albeus & Declanus cum suis se separaverunt.

A N N O T A T A.

a En argumentum, unde Acta plurima fabulosa judicantur Majores nostri. Quasi vero Sancti, cum viverent, tantam sibi unquam sumplerint. Certe nihil sibi adscribi supra volebat Sanctus noster, ne à puero quidem, num. 35.

b Monasterium hoc non reperi hæcenus; neque proinde satis affirmare possum; de quo hic Kiarano agatur; sunt enim plures hoc nomine Sancti apud Hibernos, de quibus & aliis homonymis vide introductionem ad Historiam monasticam Hiberniæ, Parisiis editam anno 1690, pag. 6.

c Quid sit habellum, nescio; sed cum infra constanter scribatur kabellum, agaturque de tributo, quod S. Declano pendi debebat; suspicor intelligi gabellam, seu summam pecuniarum, ex arca tributaria monasterii S. Declani factum ablatam.

C A P U T IX.

Reliqua Sancti miracula, & felix obitus.

Aliquando castellum ducis Desiorum, qui vocabatur Canicus, accensum est igne magno, & cœpit fortiter ardere. Tunc sanctissimus senex Declanus ibat ad illud castellum; & viso, de illo rogo displicuit sancto Seni: & accipiens mirabilem suum baculum, cuius mentionem in miraculo de mari fugato fecimus, in manu sua, ex ipso loco projecit ad Castellum. Baculus verò divinis alis per aëra evolavit, & cecidit in medio castelli in termino flammaram; & ignis non per spatia horarum, neque quidem per punctos horæ, permanfit; sed illico totus est exstinctus, combusto castelli dimidio: Longum jam milliarium inter illum locum, in quo sanctus Declanus baculum de manu sua projecit, & castellum constat; in quo silva altissima est, quæ dicitur Lucus Cuir. Hoc videns dux Canicus cum ceteris omnibus, admirabatur miraculum per omnia, & gratias Deo agens, voluntatem sancti Declani sponte complevit. Et non longè à flumine Suiro ad Australem plagam in loco, qui dicitur Collis stabilis, illud castellum est; locus autem, à quo sanctus Pontifex baculum projecit, juxta istius fluminis vadum est contra monasterium sanctissimarum virginum filiarum ipsius Canici, quod dicitur Campus Stagni. Et acervus lapidum collectus est in illo loco cum cruce in signum miraculi, qui dicitur Vlu, id est, Acervus sancti Declani.

71 Venit aliquando classis per mare, & direxit cursum ad monasterium sancti Declani, volens prædari locum illum, tam homines, quam substantiam: illi enim gentiles erant. Et omnes concurrebant ad sanctum Declanum senem episcopum, ut ipse Christi peteret auxilium contra paganos advenientes. Sciens verò sanctus Declanus felicitatem & bonitatem, atque sanctitatis charitatem prædicti sui discipuli Ultani, iussit ei, Deum orans, ut signaret classem contra paganos: ille siquidem Ultanus valde charitativus circa Christi pauperes & parvulos erat. Et sine mora ad verbum sanctissimi magistri Declani, frater ille sanctus Ultanus occupatus tunc dextra manu, signavit sinistrâ contra classem; & statim mare omnes illas naves absorpsit quasi saccos plombo plenos. Iterum verò submersa navium corpora emergentia, & ad littus appellentia, conversa sunt in saxa magna, quæ sunt in ora maris non longè à terra, & altiores mari constant.

72 Omnes Christiani gaudio & fide tantæ videntes sanctæ Trinitatis repleti sunt, & Sanctum Dei, suum prædicatorem & episcopum, per quem hæc & plura viderunt signa, magnificabant. De hoc miraculo fuit pia contentio inter sanctum episcopum Declanum & suum discipulum Ultanum: discipulus enim illud omnino adscribebat Magistro; Magister verò discipulo. Et adhuc Scoti, videntes & audien-

D

B

B

C

F

Sanctus baculo incendio exstinctum, toto inde milliari distans.

Predotes pagani submersi vertuntur in saxa.

prece SS. Declani & Ultani.

A dientes periculum, dicunt: Manus sinistra Ultani contra illud. Per hæc verba gratia Dei multum apparuit. Et ipse Ultanus post obitum sancti Declani secundus abbas & pater * mirabilis multorum miraculorum exstitit, cujus vita clara miraculis refulgēt.

* forte patrat r

Legatus S. Patritii ad S. Declanum, a quo præsens,

73 Beatissimus Patritius, archiepiscopus Scotorum, unum de suis discipulis cum legatione ad sanctum episcopum senem Declanum misit; sed ille veniens ad Australem plagam Desiorum, merfus est in quodam rivo, qui dicitur Luch. Audiens sanctus episcopus Declanus mortem illius, valde displicuit ei, & contristatus est, dicens: Verè in corde doleo; quia discipulus sanctissimi viri ad me missus, in mea regione incongrua morte præventus est, & non potest nostrum legatum ad suum sanctum magistrum referre. Ideo citius ponite me in curru agere exequias ejus; ut sanctus pater noster, magister ejus Patritius, curam nostram erga eum audiat. Et à civitate sancti Declani usque ad illum amnem, in quo merfus est discipulus sancti Patritii, duo milliaria constant.

per hunc vitam vestimur,

B 74 Ille jam positus in feretro, portabatur à suis, ut sepeliretur apud sanctum Declanum: occurrensque ei sanctus Pontifex cum suis, iussit illis cadaver deponere super terram. Putabant omnes, quod sanctus Episcopus vellet Officium mortuorum inibi cantare pro illo. Accedensque ad feretrum; discooperuit velamen de mortui facie; & videns eam turgidam & cæruleam, sicut mos mersorum est, lacrymas fudit, & oravit tacite, turba non audiente, quid loquebatur Senex; & post breve spatium ante omnes dixit: In nomine sanctissimæ Trinitatis & individue unitatis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cujus jugum dulce & leve porto, surge ad nos, quia vitam tuam donavit Christus mihi. Ad hanc vocem sanctissimi antistitis Declani ille de feretro recedit benedicens sancto Seni ceterisque omnibus: apprehendensque eum sanctus Declanus elevavit eum & osculatus est & discipuli sui post eum. Et ille frater adhuc infirmus corpore erat, quasi homo convalescens ab infirmitate: deinde valens & recuperans vires, perrexit cum sancto Declano ad suam civitatem, & mansit apud eum aliquibus diebus in charitate non ficta.

admirante, cum recessisset, & laudante Patritio.

C 75 Et de miraculo hoc magnum gaudium in civitate surrexit; & nomen Christi & sanctitas Servi sui longe lateque per illas regiones glorificatum est. Ille quoque discipulus sancti Patritii Ballinus vocabatur; qui multum lætus à sancto Declano ad sanctum Patritium magistrum reversus est, narrans multis, quæ sibi acciderant. Audiens autem gloriosus archiepiscopus Patritius illa clara & magna testimonia coram omnibus de sancto Declano, merita protulit, & postea laudem & gloriam Episcopo obtulit.

Alia multa præterit auditor.

76 Post hoc mirum & insuetum factum, terminum miraculis vitæ sancti Pontificis ponimus, omittentes plurima; ut per pauca, quæ scripsimus, alia sciantur. Quot enim cæcos illuminavit, quot leprosos mundavit, quot claudos & mancos curavit, quot surdos audire fecit, quot varios languores in diversis locis beatissimus Christi pontifex De-

clanus seminans per gentiles verbum vitæ sanavit, propter multitudinem eorum & lassitudinem scribendi, vel ne lector, vel auditores de una persona in tedium deducerentur, transibimus.

77 Igitur sciens sanctus senex Declanus & Patritius tempus remunerationis suæ propè esse, vocatus est ad ipsum sanctus antistes, filius Liach a, qui erat dilectus suus alumnus, cujus monasterium est propè fretum Imleagh contra regionem virorum Gabeneides * in Oriente Desiorum, ut corpus & sanguinem Jesu Christi de manibus suis in exitu animæ suæ sumeret. Et diem exitus sui indicavit senioribus, [&] iussit se portari in suam civitatem, ut ibi ad Christum migraret: erat enim in sua clara cellula, quam ipse sibi construxit, quæ est inter collem & mare in angusto loco, secretè super oram maris, per quem lucidus rivulus de colle fluit in mare, & pulchræ circumdant eam arbores, quæ vocatur Desertulum sancti Declani: à qua usque ad civitatem modicum milliarium constat. Illuc sanctus Declanus pontifex vacare soli Deo in vigiliis & jejuniis & orationibus fugiebat: sed modico vix tempore poterat ibi manere; quia discipuli & turbæ credentium & Christi pauperes & peregrini temper eum sequebantur. Ipse enim largus, pius, & clemens erat; & inde fertur nobis ab antiquis ejus discipulis, quod magnus exercitus in comitatu ipsius consuetè fuerat. Et prædictam suam cellulam multum diligebat, in qua saltem brevi tempore theoreticè Deo vacaret; & viros religiosos semper in illo loco habebat.

Sanctus mortem præventus, Ad mortem dēferitur;

* al. Gábran

78 Veniens quoque gloriosus pontifex Declanus infirmus corporis viribus, fide autem, spe, & charitate plenus *, in suam civitatem, collecto clero & populo prædicavit divinæ præcepta, monuit eos bene vivere inter se post obitum suum & obedire successoribus suis, & ipsos, ut vestigia sua in charitate sequantur. Et perhibuit, si ita facerent, firmiter civitatem suam gratiâ Dei semper custodiendam. His auditis, clamor populi clerique in fletu magno exortus est, scientes quia suus sanctus Patronus ad Christum vellet migrare. Et consolabatur eos piè sanctus Pater. Deinde ad suum tugurium elevatus est, seminato mœrore per civitatem timore absentis sui sancti Episcopi.

ubi suos adhortatus, * al. Validus

79 Deinde veniens supradictus antistes Liach, accepit sanctus noster episcopus & prædicator Declanus corpus & Domini nostri sanguinem Christi Dei vivi, circumdatus choro sanctorum suorum discipulorum mœrentium. Dein benedicens in osculo pacis illos sanctus senex patronus Declanus, delubris & idolis destructis, gentilibus ad fidem conversis, populis plurimis Christo acquisitis, ecclesiasticis Deo institutis, ecclesiasticis ordinibus consecratis, sanctissimè & felicissimè in venerabili senectute inter choros angelorum 1x Kalendas Augusti ad Deum migravit. Cujus sacrum corpusculum post vigiliarum & Missarum solennia, visis signis prodigiisque per eum, collecta undique synodo Sanctorum, & populis Desiorum ad eum prædicatorem suum convenientibus, debito honore in sua

ac sacro munus Viatico, obiit 24 Julii.

ci.

EX MS.
b

civitate Ardmor in Levitiana b, quam ipse jussione angelica signavit, sepultum est: ubi magna signa & miracula semper per eum fiunt, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor, gloria ac potestas cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Hic antistes mihi prorsus ignotus est, non secus atque monasterium ejus; tamen utrumque non indiligenter quaesierim.

b Ecclesiam intelligit fortassis auctor, aut sacellum quoddam, in quo sepeliri voluerit Sanctus; quamquam vocem Levitiana nusquam alibi legitur. Quid si etiam habitus seu vestis significetur, in qua sepultus sit? Certe levitonarium seu leviton, Græcè λεβητων seu λεβιτων, est tunica lineæ brevis ac sine manicis: levitonarium autem, in quo sacrum habitum primo susceperant monachi Aegyptii, ad obitum usque servare solebant, ac tum in eo sepeliri; ut probat Cangius in Glossario mediæ & infimæ Græcitatæ. Porro ex his refellendum videtur, quod in Comm. præv. de loco mortis ejus ex Martyrologio Dungalensi interpolato recitavimus.

D

DE S. LEWINNA V. M. ANGLA BERGIS S. VINOCI IN BELGIO.

J. B. S.
B

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Loci notitia; cultus in Belgio & alibi.

E

SEC. VII
ET XI.Ad Bergas
Flandricas
spectat,

Erga sen Bergarum, ad aliarum synonymarum distinctionem, à S. Vinoco, Wormholtano abbate, cognominatarum mentio faciendâ fuit ad diem XX Junii, ubi paucis actum de S. Idaberga seu Itisberga, virgine item Angla, cujus, nisi & S. Oswaldi regis & martyris atque hodierna Sancta reliquiis, in veteri istic Ordinis S. Benedicti cœnobio depositis, olim præcipuè gloriabantur: de quibus iterum sermo recurret ad diem V Augusti, quando jam dicti S. Oswaldi translatio examinabitur. Est ea Occidentalis Flandria civitas, quam Viridem montem aliquando appellatam fuisse volunt; (Grammajo potius Winomontium seu Winocimontium) mari vicina; loco satis amœno, prætis silvisque distincto, ac variis stuvibus seu canalibus irriguo sita, pluribus calamitatibus pridem exercita, quas Sanderus tomo 2 Flandria fusius commemorat, hodie, ut dicere cœpi, à celeberrimo monasterio potissimum illustris, de cujus origine & incrementis, idem Sanderus, Mabillonius sec. 3 Benedictino, alique consulendi sunt.

C
Sancta ex
Anglia ed de-
lata 1058.

2. Eo spectat potissimum præfixa in titulo S. Lewinna, Leuvina, seu Levina virgo Britannia, seculo VII in patria martyrio coronata, atque in quodam cœnobio, S. Andrea nomini sacro, non procul à portu Zevort seu Sevordienli venerationi exposita; unde sacra ejus exuvia pio furto, at non sine præcedentibus signis ablata, in prædictum Bergense cœnobium à Balgero monacho deportata sunt, quemadmodum distinctius narrat totius rei gesta historia, à Drogone, non Morinorum episcopo, ut Meyerus alique perperam tradidere, sed Bergensi monacho, teste oculato, descripta, atque à nobis inferius expendenda. In eo cœnobio seculis aliquot summo in honore jam dicta reliquia habita sunt, donec infelicibus seculi XVI furentium hereticorum tumultibus & eversum ipsum monasterium, & sacra ferme omnia dissipata sunt, usque adeo ut ex S. Lewinnæ corpore sola costa superesse dicatur. Hic nobis de cultu primum agendum; tum de translatione ejusque scriptore, ex cujus historia res tota exploranda.

3. Id. verò præmonendum occurrit, neminem ha-

tenus tradidisse, aut vero satis certo tradere potuisse, quo die martyrium Sancta consummaverit, tamen jam passim ad hunc XXIV Julii referatur; in quo nec Molanus sibi satis confisus, quiddam à R. D. Priore Walloncappellio sese edoctum testatur, ut mox patebit. Siquid ex translationis historia, cum aliqua verisimilitudine haberi potuit, id sane fuit, quod in divinum Sanctorum concilium cœtumque profecta sit VIIII Kal. Augusti, adeoque XXV Julii, vel IX Kal. seu XXIV; quod unde ipse hauserit, baud equidem divinaverim, cum de Sancta gestis paucissima se reperisse fateatur. Neque translationis dies aut à Molano aut ab aliis nusquam satis tuto signatus est. Notarunt Majores nostri in Prætermissis ad XVI Junii, prædictam translationem eo die referri à Molano, Galefio, Ferrario & Saussayo, qui multa studiosè turbasse videtur; ast ego me fateor frustra hætenus quaesivisse quo die illa acciderit; nisi ex aliis historiam nostram utcumque explicemus.

De cujus ge-
stis & obitu
die ambigi-
tur.

4. Sic ibi habet Drogo num. 39. Acta siquidem est hæc translatio anno Incarnationis Domini millesimo quinquagesimo octavo, indictione tertia; sexta feria. In anno, jam omnium calculis admisso, cum Drogone facile conveniam: in indictione plane aberrat, cum anno isto 1058 fluxerit indictio XI, cui forte cyris postmodum expressa (nempe 11) tertium membrum appinxis librarum alicujus imperitia. Nec mensem nec ejus diem expressit Drogo, ut ex sexta feria nihil confici possit, nisi mensem supponendo, qui si vere Junius fuit, ut plerique tradunt, non cum mensis istius XVI, sed cum XXVI combinanda erit translationis habita festivitas, quod in Natalibus suis rectius expressit Molanus per sextum Kal. Julii, nempe sub littera Dominicali D, mensis Junii characteristica feriali E, primo die cadente in feriam secundam, ac proinde XXVI in sextam feriam; quod hic obiter nosse sit satis; cum ea de re certius nihil exquiri possit. Jam Martyrologorum placita audiamus, omisso Ferrario aliisque externis, quos ex nostris sua mutatos novimus.

De transla-
tione solidio-
ra memoran-
tur.

5. Prima translationis memoria sit à Molano, ut dixi, in Additionibus ad Usuardum XVI Junii his verbis: Bergis, translatio S. Lewinnæ virg.

F

A virg. & mart., quem secuti sunt is, quos proxime citavimus. Uberior est ejus annuntiatio ad diem **XXII Julii**, quo passam ipsam, nescio quo argumento, existimat idem Molanus, dum ita scribit: Passio S. Lewinnæ, & typis minoribus; cujus veneranda ossa cum ossibus S. Oswaldi regis Anglorum & S. Idubergæ exaltata fuerunt in civitate Bergenfi, sed per ultimam Francorum in Flandriam irruptionem in devastatione Bergenfi sunt deperditæ. Tertia ejusdem annuntiatio est **XXIV Julii** ubi sic loquitur: Passio S. Lewinnæ, quæ multis decorata virtutibus floruit sub rege Anglorum, Euberto nuncupato, quæ postmodum sub ejusdem regis tempore martyrio vitam finivit, archiepiscopo vivente nomine Theodoro. Hæc ipsissima verba sunt, schedula cum reliquiis reperta. Porro idem Molanus in Indiculo: Natalis, inquit, incidit in diem Magdalensæ; sed transponitur in **XXIV Julii**. Quidni dici possit anteponi, ne cum festo S. Jacobi concurrat, restante Drogonum. 46. eam **VIII Kal.** ex hac turba & colluvione discessisse?

B variantibus Martyrologiis.
 6 Hæc non coherere, satis manifestum est; nec minus opponi videntur quæ præ **XVI Junii** ex Molano retulimus, his quæ denovo memorat ad diem **V Augusti**; Adventus S. Lewinnæ virg. & mart. Opinor ego hic indicari solennitatem aliquam reliquiarum elevationem quæ eo die facta fuerit, quo S. Oswaldus in Bergenfi cœnobio recolitur, dum nempe & hujus & ambarum Virginium sacra lipsana in decentiorem locum simul deposita fuerint, forte anno 1221, ut alibi refertur. Narraat Malbrancus in Morinis lib. 8, cap. 34 inter martyrum memorias Bergis legi annue **XII Kal. Julii**, gloriosa translatio S. Oswaldi regis & S. Idabergæ virginis. Ceterum unde diverfas illas suas annuntiationes Molanus & alii collegerint, pluribus non examino; id certum est, extra Belgium ignotam fuisse Sanctam, neque aliunde quam è monumentis Bergenfibus insertam fuisse vel ipsi Anglicano Martyrologio. Vetusissima autem ejus commemoratio, quam equidem noverim, ea est, quæ signatur in nostro Florario Sanctorum *Ms.* ad hanc diem, hoc modo: Item S. Lewinnæ virg. mart., quæ sumpto calice passionis, Christi sui sponsi thalamum introivit. In quo id solum miror, nec verbum addi de translatione Bergenfi, unde tota qualisumque Vita & cultus Belgicus sumptere exordium.

C Sausfay præsertim.
 7 Sausfayo libuit non semel de ipsa agere & quidem diversa phrasi: nempe ad **XXIV Julii**, & ad **V Augusti**; pessime vero in Supplemento **XXII Julii**. Sic igitur habet primo loco: Bergis sub Iprensi prælulatu, S. Winoci cœnobio, susceptio venerandi corporis beatæ Lewinnæ virginis & martyris in Anglia laureatæ: cujus translata fuerunt plurima ossa ex Anglia unâ cum reliquiis S. Uwaldi regis & martyris, nec non virginis Itisbergæ. Tot certè, post illius in eo cœnobio repositionem, divinæ virtutis hic insignia illuxerunt, ut de iis Drogo Morinensis antistes libellum proprium conscripserit. Paulo melius ad **V Augusti**: Item Bergis in Morinis, adventus & susceptio S. Lewinnæ virginis martyris; cujus corpus sacratissimum ex S. Andree monasterio Zevordiensis portus in Anglia per Balgerum monachum Bergensem allatum, ad cœnobium ipsum Bergenfe, atque per vicos & castella **Julii Tertium V.**

Flandriæ ante repositionem circumvedum, AUCTORE fulgens miraculis, afflictis quibusque opem J. B. S. beatæ Christi athletæ devotè implorantibus; medelam impendit exoptatam: sicut Drogo Morinensis episcopus dilucide narrat in eo quem de beatissimæ Virginis miraculis conscripsit libello.

8 Errat Sausfayus in eo quod asserat, translata ossa hujus nostræ S. Lewinnæ ex Anglia, unâ cum reliquiis S. Uwaldi &c., hæc enim, curante quidem eodem Balgero monacho, sed totis viginti primis annis Bergæ ex Britannia pervenisse discuntur. Quod autem libelli auctorem Drogonem episcopum Morinensem scribat, ex Meyero, Molano, aut alio quopiam ejusdem opinionis desumpserit. De Drogonibus à nobis pridem disputatum est, nempe § 2. Commentarii ad Acta S. Godelevæ VI Julii, ubi istorum Aelornii auctorem à Drogonem episcopo & ab hoc Bergenfi monacho distinximus, disertissime asserente citato superius num. 39, se eam scripsisse historiam, scilicet translationis S. Lewinnæ, vivente etiam Drogonem episcopo Teruanense. At hi errores Sausfayo condonabiles sunt; non item quod in Supplemento suo ad **XXII Julii** pag. 1148 nugatus est, dum rotundis quadrata mutavit; Bergæ, seu Montibus in Brabantia, ubi Somma in Scaldim influit, festivitas sanctæ Lewinnæ virginis martyris; cujus reliquæ sacrosanctæ ibi olim erant conditæ cum pretiosis exuviis Oswaldi regis & sanctæ Idalbergæ. Multa, ut vides confusio, ambigua alia non pauca; quemadmodum & annuntiatio Castellani ad **XXII hujus**, sic, opinor, Latine reddenda: Apud Zenor, regione de Penouith, in Cornubia Angliæ &c. Sed his, aliisque utcumque complanandis serviet sequens paragraphus.

§ II. Dubiorum festorum elucidatio.

I Mplexa, inquam, & incerta in jam præmissis plura occurrere, perquam manifestum est, quibus utcumque explicandis elucidandisque ut lucis aliquid accerferem, non alia brevior nec tutior visa est via, quam recursus ad abbatiam ipsum Winnocibergensem ipsumque adeo amplissimum loci Abbatem, cui cum ignotis essem, id opportune reliquum fuit, ut faventem accessum pararem ope & patrocinio Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Joannis Baptista de Smet Iprensium episcopi, operis nostri scriptorumque eximii ac singularis Patroni. Neque vero secus evenit atque speraveram, dignatus est Illustrissimus ipse dubitationes meas proponere Amplissimo D. Ryckewaert, ad S. Winnoci meritissimo Cœnobiarcha, ex cujus humanissimis responsis **XVII Januarii 1726** datis, nonnulla hic paulo clarius eruderari exponique poterunt, quamquam fatear, nec suggesta esse, neque forte suggeri potuisse omnia, quæ ad plenam variarum festivitatum à Martyrologis memoratarum discussionem intelligentiamque omnino sufficiant. Patet res tota ex accepta inde propositorum dubiorum solutione.

10 Obiter dictum sit, me ferme supposuisse, sanctam Lewinnam inter præcipuos cœnobii Bergenfi Sanctæ festos patronos recensendam esse; at reposuit Amplissimus, solos patronos, cœnobii, opinor & ecclesiæ, agnoscere sanctos Martinum & Winnocum. Veram potissima questio versabatur circa sanctæ Virginis festum.

H h h h

AUCTORE I. B. S. *festivitates, ut jam insinuavi, quarum diversitatem nec conjicere eatenus promptum fuerat, neque etiam modo satis distinctè valeo intelligere. Rogaveram itaque, exactè & accuratè indicaretur, quibus diebus S. Lewinnam præcipuè venerarentur Bergenses, quibus titulis, quo ritu? Et paulo expressius quo potissimum die modo colatur, aut olim celebratum fuerit ejus festum seu natalis; utrum memorato à Molano xxii Julii, an xxiv, an alio die: quo autem propriè die natalis recolendus sit. Nescire me unde Molanus eruerit, festivitatem ejus differri ob concursum S. Mariae Magdalena. Item quo die celebraretur Sancta translatio, & quo verè accidisse existimetur; plures enim, ob ignotas causas, fieri potuisse translationes, aut elevationes aut exaltationes.*

B *II. Ad hac omnia paucis respondet Amplissimus; Translationem sanctæ Virginis coli xxiv Julii ritu duplici secundæ classis. Unicam vero, inquit, translationem fuisse factam de Anglia in Flandriam, constat, anno videlicet MLVII, indictione III, feria vi. In alio etiam veteri Ms. reperi sequentia; ACTA EST HÆC TRANSLATIO VI KALENDAS JULII, FERIA VI, ANNO À CHRISTO NATO MLVII &c. Ulro & libens assensior; ut vel inde aperitissimè patet, me supra satis rectè conjectasse, non xxii nec xxiv Julii factam esse translationem, sed verissime xxvi Junii, unde consequitur, non coli à Bergensibus verum ipsam translationis diem de Anglia in Flandriam; ut proinde festivitatis hodierna origo à posteriori aliqua translatione, seu exaltatione repetenda sit, eamque fortasse dici posse, qua sacra reliquia deposita fuerint in ecclesia post celeberrimam per Flandria maritima deportationem, ingenti illa, quam infra descriptam dabimus, miraculorum multitudine illustratam. Id sane, siquid in Drogone certum, inter omnia certissimum est, non contigisse translationem de Anglia in Flandriam xxiv Julii, quo die modo à Bergensibus recolitur.*

C *addita sunt; Ignoscat Amplissimus, si aliter sentire cogar atque ipse existimat: aut vehementer fallor, aut verissima est translationis nota qua vi, Kal. Julii seu Junii xxvi indicat, non xvi ut alii perperam scripserunt, multo minus xxii aut xxiv Julii. Quod vero Bergenses hanc xxiv Julii festivitatem habeant, id censuerim ex eo accidisse, quod eum Drogo sanctam Virginem superius num. 3. asserat, in divinum Sanctorum concilium cœtumque profectam viii Kalendas Augusti, seu xxv Julii; is autem dies vetustior S. Jacobi apostoli solennitate impediatur, festum ipsi Sancta sue hospita pridie celebrandum assumpserint, quo cum de ejus vita aut gestis nihil haberent quod recitarent, lectiones fortasse aliqua ex ipsa translationis historia verosimillimè formata fuerint, unde procul dubio traditio aliqua in canobio invaluerit, factam fuisse eo die S. Lewinnæ translationem. Ita opinari liceat, quamvis certiora non adducuntur, unde res tota clarius definiatur. Aliter sentit Mabillonius, adventum collocans Nonis Augusti, translationem vero anno ferme integro, postquam ex Anglia sacrum ejus corpus allatum fuerat, nempe Junii xxvi. Equè rotundè depositionis diem vult esse, xxii Julii, quod est petere principium: Jam dubia reliqua expediamus.*

**qua nec a-
linde,** *13. Quæsieram præterea, utrum adventum S. Lewinnæ confunderent cum adventu reliquiarum S. Oswaldi regis martyris & S. Idbergæ virgi-*

D *nis? Hæc Amplissimus paulo fusius explicat, his verbis: Ex Annalibus abbatiæ nostræ certum est, translationem corporum sanctorum Oswaldi & Idbergæ aliam fuisse à translatione S. Lewinnæ, scriptum enim in iis reperio: Anno Christi MCLII apud S. Winnoci Bergenses monachos florebat Balgerus accepta vir religiosissimus maximèque Divorum, ad quorum felix contubernium totus aspirabat, amore exardescens &c. Ejus rei ergo cum sciret Angliam hujusmodi abundare pignoribus, non piguit sæpius eo transfretare, & in teneriorem Eduardi Anglorum regis amicitiam se inducere, quem norat vaticinandi donatum munere; ejusque contactum scrophularum malo medelam esse præsentissimam: vicissim etiam Eduardus in Balgero magnum animi candorem, ardoremque in Divos eximium pensum admodum habebat; unde cum instanter exigeret, potestatem fieri sibi aliquot cœlitum corpora ad Winnocenses suos exportandi, ausus est etiam Oswaldum regem libello supplici primum inscribere, cum tamen illustribus miraculorum notis plurimum Britannorum animos devinceret sibi.*

E *14. Nihilominus pia sua importunitate exacte sollicit, & simul socium S. Idbergæ virginis, cuius etiam cultus in Anglia non parum efflorebat, corpus est affectus. Grata hac sarcina oneratus, vel potius honoratus & Drogone nostro Morinorum præfule commonito, Winnocenses suos munere non alias gratiore donavit, non sine festivore translationis pompa, & insueto urbis tripudio: unde inter Martyrum memorias annuè à Bergensibus legitur xii Kalendas Julii gloriosa S. Oswaldi regis & martyris, & S. Idbergæ virginis translatio ritu dup. 2. c. Hactenus scriptor ille, inquit Amplissimus, asterisco apposito ad Drogone nostro solerter observans, si nostro non afficere Drogone, sed præfule, unde haud dubie exortus est error, jam non semel refutat, qui sola virgula interposita præcaveri poterat. Notat idem Amplissimus; Nunc vero separatim translationem illorum (SS. Oswaldi & Idbergæ) colimus, quod à trecentis circiter annis introductum esse censeo. Translationis festum S. Oswaldi colitur xx Junii (adeoque xii Kal. Julii) verum S. Idbergæ xxiii ejusdem, ritu supradicto: alia autem festa coluisse patres nostros, minime probari potest.*

F *15. Sed de his hoc loco satis, cetera de S. Oswaldo discutientur ad v. Augusti, quo die in Martyrologio Romano signatus est, ad S. Lewinnam nostram regredimur. Postrema quæstiones ad hodiernam Sanctæ venerationem reducebantur; existeret in templo sacellum ejus aliquod, ara, aut pictura? Quæ superessent reliquia & quo in honore haberentur? Audi responsum. Nullum modo in ecclesia exstat sacellum sub ipsius nomine; olim fuisse unum, traditione tantummodo constat. SS. Oswaldo & Idbergæ dicatum altare adhuc habetur. Pictura S. Lewinnæ nullibi superest, nisi in codice Ms. ubi habitu Benedictino picta representatur. Ad reliquias quod attinet; Anno MDLVIII à Francis hæreticis corpora sanctorum Oswaldi, Idbergæ & Lewinnæ, & quæquid erat pretiosum in ecclesia nostra, igni tradita sunt & consumpta sub Hieronymo de Grimberge abba-*

A abbate nostro; attamen in burfa bombycina adhuc habetur pars ossium S. Lewinnæ cum scheda, quæ olim populo osculanda dabatur, argenteo tum temporis inclusa reliquario. Hoc vero cum apertum fuerit, parique ossium denudata, hodie non exponitur, donec Illustrissimo Episcopo supra laudato exhibeatur.

B 16 His omnibus acceptis & vicumque explicatis, cum viderem multa adhuc & implexa superesse, ad Amplissimum D. Abbatem denno recurrendum putavi, a quo benigne exauditus, id demum responsi accipi, cui liceat acquiescere. Ita rescripsit XIV Maii 1726: Recepi vestras, & replicam justissimam tateri illam cogor; sed excusabit me facile R. V. dum id quod erratum in antecedentibus, videbit correctum & elucidatum. Codicem antiquissimum Ms. cui titulus Consuetudines abbatiae S. Winnocj, inter monumenta ipsius reperi. Ex illo Walloncappellium Molano rescriptisse iudico. Continet dictus codex in fol. & membrana omnia Officia, cum propria, tum communia, apud nos celebrari solita; sed nihil ad longum habet; duo vel tria solummodo verba cujusque psalmi, hymni, antiphonæ, lectionis &c. indicat, de reliquo remittens ad aliud singulare Breviarium, quod modo nullibi extat. Ex illo certum & indubitatum, Winnocenses tunc temporis translationem S. Lewinnæ XVI Junii ritu duplici, festum autem ejusdem XXIV Julii cum octava celebrasse: Item festa S. Idabergæ XXI Maii, & S. Oswaldi V Augusti celebrantur cum octavis; translatio denique XX Junii ritu duplici. Cur prædecessores hæc mutarint, nescio: certe, ut antiquitus, observari imposterum curabam. Nunc cetera ad cultum, tum vero ad translationem ejusque historiam pertinentia accipe.

§ III. Elogia, Alfordi illustrationes, & historię translationis analysis.

C *Molani in Natalibus elogium,*
Sic scribit Molanus in Natalibus hac die: In Anglia, passio S. Lewinnæ virginis: quæ translata est Bergas in Flandriam. Cum enim anno MXXXVII reliquię Oswaldi regis & martyris, & Idabergæ virginis Bergas essent allatæ, per Balgerum monachum Bergenlem, qui regi & reginæ Anglorum erat notissimus, post annos viginti eos invisere volens, mediante vento aquilonari, translatus est in portum æthord: ex cujus loci vicino monasterio, quod S. Andreæ dicitur, furto sustulit corpus sanctæ Lewinnæ, non tamen absque evidenti Dei ac Sanctæ nutu. Ac mox monachi divi Winoci corpus sanctæ Martyris, ad se delatum, per vicos & castella Flandriæ maritimæ circumtulerunt. In quo itinere permulta miracula Deus, in honorem sanctæ Virginis edidit, quæ per eos dies Drogo Morinorum episcopus conscripsit. Chartula autem, reliquiis adjuncta, tribus integris sigillis consignata, sequentia continebat: Hic jacet corpus præclaræ virginis Lewinnæ, quæ multis decorata virtutibus, floruit sub rege Anglorum Euberto, quæ postmodum sub ejusdem regis tempore martyrio vitam finivit,
Julis Tomus V.

archipræsule vivente Theodoro. Unde post multorum curricula temporum, Deo revelante, corpus ejus ab Edelino * antistite à terra est elevatum, magna populorum astan- te multitudine, sicque cum digno honore intra monasterium est collocatum. Natalis incidit in diem sanctæ Magdalenæ sed transponitur in XXIV Julii. Adventus notatur Nonis Augusti: translatio VI Kal. Julii. Habuerunt Winocenses, corpus integrum, caput videlicet & cetera membra, cujus testimonium in scripto reliquerunt abbas & omnes fratres nominum subscriptione anno MDXXXI; sed per bella Francica nihil Idabergæ retinuerunt, Oswaldi tantum ossium partem minimam, & Lewinnæ costam unam.

18 Eadem hac paucioribus complexus fuerat in Indiculo, supra à nobis citato, cujus reliqua huc referre supervacaneum fuerit. Neque ab eis nullum ablatum brevis item Miras oratio in Fastis Belgicis, quam cum ab Alfordo recitari videam, ipsam hic etiam describere visum est. En igitur ejus verba: Lewinna seu Lewina virgo Anglicana, sub Euberto Anglorum rege floruit, & martyrium fecit temporibus S. Theodori septimi archiepiscopi Cantuariensis, qui anno DCXC obiit. E terra est elevata per Edelinum antistitem, ac demum Bergas S. Winoci, quod est Flandriæ oppidum, translata, unâ cum reliquiis S. Oswaldi regis ac martyris, & S. Itisbergæ virginis. Errat dum hanc Sancta nostra translationem cum priori illa conjungit, qua totis quatuor lustris ipsa posterior est, in eorum nempe sententia qui translationem illam factam volunt anno 1038, contra quam nuperrime retulimus ex citatis Annalibus Winnoc-Bergensibus. Pergit Miras: De miraculis S. Lewinnæ extat liber Drogonis Morinhensis episcopi.

19 Vides recurrentem ubique Drogonem Morinensem episcopum, ut historia translationis scriptorem, quod Meyero quoque persuasum fuisse video, cujus, ut jam citatis antiquioris, textus primo loco referendus erat. At nulla hic prioritatis jactura; sic ipse in suis Flandria Annalibus annum 1058 exorditur: Balduinus episc. Noviomagensis in Gandensi cœnobio translatus corpus divi Bavonis. Et Balgerus monachus Bergensis attulit ex monasterio divi Andreæ in Anglia, juxta portum Zevordientem, corpus divæ Leuvinne martyris ad cœnobium Bergense. Eam virginem sub Ellberto rege ac Theodoro archiepiscopo in Anglia sanctitate floruisse lego, viramque sacro finivisse martyrio. Eodem tempore monachi Bergenses corpus divæ Leuvinne per vicos castellaque Flandriæ circumtulerunt, quo in itinere permulta ad honorem Virginis edidit Deus miracula, quæ Drogo, per eos dies Morinorum episcopus, litteris mandata posteritati transmisit, ex quibus nonnulla huc adscribere haud duxi alienum. Hac infra traduntur ex ipso fonte; paucas modo nostri Alfordi illustrationes accipe.

20 Quod nuperrime dixi, S. Lewinnæ nostræ Ab Angliæ peninsulam, quacumque ultra Belgicum promanaverit, monumentis Bergensibus præcipue acceptam referri oportere; eam etiam qua in Wilsoni Martyrologio Anglicano expressa est; docebit & laudatus Alfordus in suis ecclesia Anglicana Annalibus; satis innuens, de ea Sancta nihil se magnopere

AUCTOR
J. B. S.

pere comperisse, quod ex iisdem fontibus, Martyrologiis videlicet supra citatis atque ex Mirai Fabris non desumpserit, usque adeo ut & Drogonem Morinensem episcopum historia translationis Bergensis auctorem agnoverit, quod jam abunde refutatum existimo. Rem porro nonnihil ab ipso illustratam, nec non temporibus suis utramque aptatam, ultro ac libens factor, ut prout observationes ejus non pigeat transcribere, quibus Drogonis monachi verbosioris juxta atque obscurioris nonnumquam narrationi tantum claritatis accedat, quantum per has tenebras & ex ipso & aliunde licebit accersere, quod in Actis Benedictinis paulo negligentius praestitum, ipsam editionem inspicientis manifestum est. Alfordum audiamus.

21 De ipsa primùm meminit ad annum Christi 687 num. 21, unde ea solummodo decerpam qua ipse de suo, commentarii vice, jam dictis opportune adjecit; sic incipit: Ponitur etiam hoc anno passio S. Lewinæ virginis, quæ Britannia genere, ab infideli aliquo Saxone, in hac insula, ob odium fidei interfecta legitur in nostro Martyrologio ad XXI Julii. Opinor hæc dici ex verosimillima conjectura, cum eo tempore vix alii gentiles fuerint qui in odium fidei Virginem interficerent. Passa est apud Australes Saxones, quos nuper Wilfridus ad fidem converterat: & sepulta in Sufficiensi agro, ad Seafordum, non procul ab oppido Lewes, unde forte Lewina dicta; nisi malis ab hac Virgine dictum oppidum. Cum Dani vexarent hanc insulam, & Calvinistarum more in Sanctorum sepulcra sævirent, elatum est Virginis corpus & extra insulam translatum. Cetera quæ subsiciantur, aut jam satis explicui, aut pro merito resutavi. De occasione quæ ablata fuerint reliquæ, nolim cum Alfordo contendere; ex quo id etiam lucis accipio, quod Eubertus ille Anglorum rex, mihi plane ignotus, intelligi debeat Egbertus, Alfridi pater, rex Northumbrorum, qui proprie Angli dicebantur.

22 De sacri corporis in Flandriam translatione ex professo loquitur idem Alfordus ad annum à Drogone signatum 1058, citatque Belgicarum rerum auctores è Drogone Morinorum episcopo viro hujus seculi. De reliquis porro subdit: Illæ igitur, cum de more ecclesiarum solenni ritu efferuntur, miraculis inclarescere, & pro novo hospitio beneficia rependere cœperunt. Notarunt hoc Magdeburgici, quamvis miraculis omnibus irascantur, & ajunt, Cum Lewinnæ virginis corpus anno millesimo quinquagesimo octavo, per vicus & castella Flandriæ maritimæ circumferretur, paralytici, surdi, claudi, & aliis morbis detenti subito sanati sunt. Duo, itidem cerei vento extincti, ubi ad ossa perferuntur, ipsorum vi accensi sunt. Jacobus Meier ex scriptis Drogonis tunc temporis Morinorum episcopi, Cui sine dubio oculato testi credendum. Gratiam hujus rei memoriam Belgæ servaverunt, servantque etiam nunc, ut ab oculato teste, viro probo atque adeo fide digno tradita, licet is Morinorum episcopus non fuerit, sed monachus Bergensis, de quo ejusque opere paucula hic exquirenda & exponenda supersunt.

23 Balgeri translationis, seu pii furis auctoris elogium jam ex Bergensium Annalibus abunde deperimus, de ipso ibidem ad annum 1058 sermo recurrit: Balgerus noster, bona Rumoldi abbatris sui venia, qui magno pariter zelo,

industria virtutibusque præstabat, se rursus mari commisit &c. & ossa S. Lewinnæ, non absque particulari & admiranda Dei miseratione, eodem anno Bergas detulit. De rei gesta narratione, seu de Drogonis historia hæc modo docuit Amplissimus: Codex Ms. continens Vitam S. Winnoci ac translationem sanctorum Oswaldi regis, S. Idabergæ virginis & S. Lewinnæ virginis & martyris adhuc existat in abbacia nostra, cujus copiam ab Antonio Olivario exscriptam anno Domini MDCXXIX (quæ à me modo correctæ, convenit cum originali) transmittit, quem reddi nobis instanter cupio. Prolato factum est satis; nam viso codice, mox observavi, convenire ad apicem omnia cum apographis duobus, inde; vel potius ex antiquiori codice transumptis, quæ penes nos jam pridem fuerant, præterquam quod res tota edita sit seculo XI Benedictino parte 2, à pag. 112, cum qua collata sunt quæ hic eduntur.

24 De Drogone ipso, translationis S. Lewinnæ narratore, id præcipue observandum, nomen ejus cum aliis confusum, ambigua disquisitioni ansam præbuisse, quam cum jam pridem die VI Julii ut supra etiam indicatum est, in Commentariis ad Acta S. Godilevæ Ghistellensis patronæ abunde explanaverim, Drogonemque hunc à synonymo episcopo Morinensi alioque Santandream apud Brugas monacho distinxerim, nihil modo superest, quam ut Drogoni huic Winnoci-Bergensi sua rursus vindicem; illa nempe quæ in prædicto codice hoc ordine descripta sunt, ut in apographo, ad nos transmissa, in forma quarta, caractere satis minuto, qua ad S. Oswaldam pertinent paginæ impleant priores 29, historia vero Lewinniana paginæ duodequadraginta; Vita autem S. Winnoci variis sub finem parergis exornata, ad centum facies extendatur, usui futuræ ubi ad mensem Novembrem perventum fuerit. De ceteris porro Drogonis istius gestis aut virtutibus nihil memoria proditum novimus. Sermonis latini pro eo seculo haud imperitum fuisse, ipsa docebit historia, in qua claritatem nonnumquam, concisorem locutionem sapius desideres.

25 Ipsum autem Drogonis scriptum, post tot devastationes & ruinas Bergis hodie superesse, non ausim equidem existimare, quidquid descriptor Olivarius id innuere velle videatur: vetustum codicem, qui autographi vices suppleat, facile adferim; verum utrum id se habeat, satis mihi est, totam ipsam germanam Drogonis historiam adhuc reperiri superstitem, quam filo vix interrupto deductam, atque adeo confusorem, in capita & numeros more nostro dispeccere non negleximus, nec ea hinc inde annotare, quæ explanationis opus habere videbantur; atque ea inter, quod in codice huc transmissa, in lectiones quodammodo nonnulla distributa sint; an ad usum chori, exploratum non habeo; neque vero magnopere interest, modo tota historia fideliter representetur, cum non uno paulo verbosiori prologo. De lectoribus suis optime meritis fuisset Drogo, si paulo clarius distinctiusque sua exposuisset, loca ipsa accurate distinguendo quæ certe ipsi notissima esse oportuit, ubi tamen à num. 26, usque ad num. 35, sic omnia involvit, ac si non de vicino Flandria litore sed de incognita aliqua longinquaque regione verba faceret, ut mox saxo manifestè perspicuum.

HISTO-

D

à Drogone monacho descripta est,

E

qua tota proponitur & explicatur.

F

quas noster Alfordus suggestit,

B

viam monstrantibus monumentis Bergensibus.

C

Translationis facta historia,

HISTORIA TRANSLATIONIS

*Ex Anglia in monasterium
Bergense,*

AUCTORE DROGONE, EJUSDEM LO-
CI MONACHO SYNCHRONO.

Ex Ms. Bergensi collato cum
editione Mabillonii,

EPISTOLA

*Drogonis a ad venerandum ab-
batem Rumoldum b.*

AN. ML-
VIII.

Domino ac venerabili abbati Rumoldo pec-
cator Drogo presbyter & monachus æ-
ternam naturâ degentis gloriæ munus.

B

Historiam
translationis,

V Bræ dilectionis exhibitio in tantum vim
suam ostendit, ut si alius hortatu quis
rem arduam, & sibi visu gravem aggredi-
tur, facilis factu suscipiendo c, incipiendo-
ve videatur, ac paulatim ea exercendo non
solum facilis, verum etiam delectabilis ma-
gis magisque diatim habeatur. Id ipsum, mi
venerabilis Pater, quod dico, in meipso pro-
bavi, cum tuo jussu, crebraque adhortatio-
ne meorum fratrum rem gravem nimiumque
mihi difficilem suscepi, id est, ut qualiter
sancta ossa venerabilis Leuwinæ virginis &
martyris ab Anglia in Flandriam sint delata,
scripto posteris relinquerem, quippe qui non
mihi adeo videbar sciolus, nec ad id compo-
nendum fatis idoneus, atque propter id ce-
dens, meque super his repremeditans d, cum
veluti me metirer, visum est mihi dignum a-
ctû, ut prudentioribus hoc opus elucidan-
dum dimitterem.

ne pereat ejus
memoria,

C

2 At dum mecum hæc reputarem, mihi
tale quid in mentem venit, quod detergens
omnem controversiam, ipsam vacillantem men-
tem ad opus incipiendum adegit. Nam si
quis me prudentior id operis aggrediretur,
& in eo laboraret, præmium & fortasse bo-
num ab optimo creatore ferret; ego autem
expers hujus essem, quin etiam, pro abscon-
dito talento pœnas solverem e. Huic vero
secundum illud quidem est quod aliqua in-
tercapedine temporis mihi timebam, ne
oblivioni traderetur adventus Virginis à sum-
mo opifice dispositus, & ne ab eodem ar-
gueretur hujusce criminis reus. Hæc ergo duo
primum me adegerunt, post tua jussa, opti-
me Pater, tum meorum fratrum dulcis in Chri-
sto mihi charitas suavit, ut ad medium pro-
ferrem translationem ejusdem Virginis pro
posse meo, secundum id quod verum fuit,
& juxta id quod ego ipse à multis auditu
didici, non solum à fratre nostro sæpenume-
ro mihi adjurato, cujus adminiculatione
ejus ipsius translationis series summaque per-
acta est: verum quidem ab aliis qui inter-
fuerunt, quemadmodum verius inquirere potui.

3 Quod si quis falso compositum, fictitium-
que credit, super hoc Deum verum judi-
cem illius malefanæ mentis ponimus, qui
fidei præmium statuit, & incredulitati me-
rito pœnam reddit. Te vero, beatissime Pa-
ter, admoneo, quem litteralis ad plenum im-
buit profunditas, & divini dogmatis dirigit
firmitas, ut aliquamdiu f nostro operi au-
res, studium, intentionemque, omillis ce-
teris omnibus, quæ tibi nunc temporis ex-
ercitio sint, adhibeas, & ubicumque gram-
maticæ arti dissonant, corrigas, minusque lu-
centia tuo adaucto clareant, atque super-
flua tollantur, ne prudentem lectorem im-
pediant.

ANNOTATA.

a Ita simpliciter legit apographum quod sequi-
mur: aliud habet Domni Drogonis: Mabillo-
nius in Actis Bened. legit Drogonis presbyteri,
omisso etiam Domni. Alii ejus characteres ignoti
nobis sunt, ut supra diximus, præter eos quos ipse
sibi mox tribuit.

b Notat Mabillonius, Rumoldum è vivis ex-
cessisse anno 1068, post cujus obitum Bergenses
in abbatem elegerint Ermengerum monachum Ber-
gensem, cum tamen abbatem ex cœnobio Bertinia-
no accipere deberent.

c Sic rectius quam legit Mabillonius, facilis
factu suscipiendove videatur.

d Et hæc constructio plensor & fluidior est: e-
ditio habet; meque super his repræmeditatis
& veluti me metiens.

e In edito est lucrem. Ita hic num. 3 Dominum
pro Deum, qua vix observari merentur.

f Alias aliquando: mirumvis elige.

PROLOGUS.

Q UIVIS mortalium curâ diversis studiis a-
gitur, susceptoque labore, vel cœpto mortali-
aliquo exordio rerum nititur, ut quod sus-
ceptum studium habuerit, suæ voluntati ra-
tum habeatur. Nam maxima pars eorum hac
falsa opinione ducitur, ut illud quærat si-
bi bonum, quod usui a suo maxime vide-
rit esse necessarium. Hic enim philosophiæ
seculari se jungit, ut à sui similibus hono-
retur: & magis quidem huic seculi laudi b
studet, quam quod voce virtutis gratiæ de-
bet. Vita enim illius demonstrat, cui vitio
famulus quis devinctus serviat. Ille vero fir-
mis gressibus veræ philosophiæ, se suaque
facta dirigere properat, qui minimum quid
sui actus sese jactando alicui comparat. Ve-
rum sui custos se despiciens ceteros omnes
probat, proximum quemque uti necessarium
suum colit, quin etiam Dei atque proximi
amoris melioratione crescit. Hunc itaque
cunctis mortalium studiis præfecimus: quæ
quia multa quidem & varia sunt, enumerare
postponimus; tamen in initio orationis hæc
ipsa summatim attigimus. Hæc autem cau-
sa id quidem dignum actum ire duximus,
ne fastidium legenti bono gnarove ingereret:
tum verò ne sententia vaganti orationi re-
clamaret.

5 Verum enimvero hic talis in hoc seculo præferenda
debet imitari, tum optima ejus ipsius inten-
tio curæ.

H h h h 3

tio curæ

A. DRO-
GONE
EX MS.

tio studiumque laudari : mors quoque , quæ pretiosa in conspectu Domini habetur , æque ossa ubi ubi sint honorando venerari. Quæ etiam dum à mortalibus venerantur , Deus omnipotens in his honoratur , quippe cui militavit , immò cujus misericordiæ militando se tradidit. Hujus itaque militiæ privilegio uterque sexus mentis ac corporis munditiam , virgineæque castitatis addixit : sciens adeo multo melius se Deo vivere , si quidem eadem castitati elegisset studere. Hanc igitur castitatis viam post resurrectionem Domini primo Apostoli elegere sequi , hæc egregiam doctrinam simul ac moribus ostenderunt ; mortem corporis magis sibi optavere , quam semel suscepti propositi fidem adigerentur violare. De quorum gloriosa victoria non est necessarium multa dicere , cum jam sint vulgata toto orbe. Post hos Christi testes * inter gloriose mortis victoriam veritatem testificando , hac digni inventi sunt , quo scilicet hos quidem duplex gloria exciperet , quos etiam veritas cum virginitate insigniret : his enim totus mundus flagrat , eorumque factis pariter , & exemplis redolet.

* martyres

B

confessorum
fortitudo,

6 Quapropter superfedendum est ne prudenti cuique auditu fastidio sit. Huc huc fortitudo Confessorum veniat , huc laudata eorum munditia mentis & corporis accedat : quorum constantia quanto fuit diuturnior , tanto eorum corona gloriæ Deo inventa est copiosior. Horum vita exemplo omnibus bonis habetur , & velut in speculo , quo corrigere vitam suam , actus , mores , quisque debeat , miratur. Ad hoc accedit , quod martyrii tormentum una die , cum tribus , tum etiam brevi tempore finitur : aditus vero inimici servos Dei tentantis multimoda æque illius versuta quot diebus , quot mensibus , quin c etiam multis annorum spatiis accrescit : non dies non nox , eis insidiantem intercludit. Siquidem tam magnarum fraudium commenta calliditatesque , invisibilese dolos evaserint , id ipsum dono gratiæ Dei deputant , quod steterint. At Virginum viribus mens , fortis constantia , robur etiam ultra quam vires præbeant , durum ac perseverans sequatur ; quæ cum fragili sexu seculum vincentes , cum colore corporis , animæ quoque pulchritudine vernantes , munditiam , fidem , privilegiumque castitatis Deo devoverunt , & ab eo adjuvante , mundum , & hostem mundi-
tatiæ expugnaverunt.

C

pugna & vi-
ctoria marty-
rum.

7 Nec id quidem immerito illis accidit : nam ipse cum eis pugnavit , qui primum semen bello , qui etiam finem victoriæ contulit. Sic sic virginum continentiumque multitudo auctori pudicitiae maluit intervire , quam carnis foeditatem sectari , quamque ejus concupiscentiam sequi. Sic divinæ mentis legi , juri , deditioi se tradere , amorem virgineum tum quidem animo tum quoque corpore servare. Ex his una fuit celebris memoriæ diva Lewinna virgo , & martyr , conservatrix virginitatis , amatrix pudicitiae. De cujus vita , martyriove perparum cognitum nobis nostro habetur in tempore , vel propter incuriam scriptorum , vel quia etiam periit scriptum. Verum qualiter ab Anglorum terra Flandriam delata sint ejus sanctissima ossa , & in loco , qui Bergas dicitur , honorabiliter re collocata , haud tacebi-

mus , quod quia d providentia Domini sua- que voluntate actum sit , cognovimus : id siquidem primus libellus continebit , secundus vero miracula , quæ propter ejus merita facere dignatus est omnipotens Dominus , declarabit. Nunc autem tempus videtur congruum , ut orationis ordiamur principium.

A N N O T A T A.

a In Ms. erat visui , lego cum edit. usui.

b Ita planè legendum puto : in edit. contorta res est ; idque sapius infra advertes , si hanc editionem cum altera conferas ; non lubet minuta quæque hic radiosè enumerare.

c Erat in Ms. quam etiam , correcti ex edit. quin.

d Edit. legit quidem , sensumque dividendo , non satis integrum reddis.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Balgerus adversa tempestate in ignotum Angliæ portum impulsus , reperit corpus S. Lewinna.

V Enit in mentem cuidam monacho , vel providentia Dei , quæ omnia providet ac disponit , vel quia lætificaret suos spirituales fratres sui postliminii reditu , ut pararet iter suum ad Angliam , quod isdem ibi esset notus regi , reginæ , æque nonnullis principibus patriæ. Quod cum satis sibi spectatum fuit , dispositis omnibus petiit mare Balgerus a : nam id nomen quidem erat illi monacho. Igitur intravit mare , Euro impulsus est. Hic autem navim sibi vendicavit , donec appropinquaret portui , qui Dovere dicitur. Nam hunc portum erat monacho voluntas subeundi : ceteri verò alterum portum maximè petere volebant , gratiâ mercis , quam navi vehebant. Verum enimvero Aquilo vela undasque sibi vendicavit , & renorem sui flatus die tota , nocte quoque sequente , die verò secunda tenuit. Sed nau-
tæ periti maris , veniente nocte , ne qua periculosa saxa , vel etiam loca incurerent , anchoram jecerunt. Quæ unco arenæ hærens , suo more cursum navis tenuit , ac usque dum illucesceret , eodem loco navis stetit.

Balgerus mo-
nachus Dore-
berniensis pe-
nitens.

9 Cum siquidem veniente die seipso hor- tantur , vela pandunt , cœptum iter tenent. Cum siquidem ecce appropinquabat illis portus , cujus nomen quia barbarum est , præmittimus , quem subire cupiebant , sed vim maris , tum quoque brevia timebant b. Ventus verò qui paulo ante à tergo incumbens moderatior erat , modo ex latere , navim & armamenta navis impetebat. Frustra igitur suscepto labore deficiunt. Nesciebant quid agerent , nisi quo ventus & undæ vocabant , iter tenerent. Rursus velivolant , velint nolintve vento undisque aguntur , & ne graviora illis superveniant , timore impulsæ Deum orant. Legunt duos portus , tertium quoque cum periculo navis si-
quæque , quibus etiam voluissent succedere , si

contrariis
ventis aliè
pellitur.

nōd

A non naufragium sibi timuissent evenire. Unus autem gnarus locorum, navis magister scilicet, ceteros qui sibi timebant, & nonnullos melioris mentis timere faciebant, confortabat; & ut in tanto discrimine rerum confiderent, monebat. Duos, inquit, portus haud longe ab hoc loco certo scio, quibus succedere poterimus: si primus minimè, sequens patebit nostræ voluntati, Deo auxiliante.

10 Interim navis suis armamentis fertur, Coris agentibus ducitur. O quam omnia ad votum patent, his solis mortalium, qui fidem habent! Ecce, qui prius prædictus erat portus accedit, hic monachus orare Deum omnibus præcepit. Ut, inquit, portum salutis nostræ habere valeamus, omnipotentem Deum in commune rogemus. Vix completa oratione, mirabile dictu, plenis velis subito portum intrant, quem cunctis depositis velis subire diffidebant. Vocatur verò idem portus Sevordt *c*: Non mirum videatur alicui, quod hujus nomen portus prætermittis aliis supranominatis describo: necessaria enim causa habetur sicut, in subsequentibus demonstrabitur. Verum digna nominis ethymologia: Sevordt enim Teutonice dictum, Latino eloquio maris vadum dicitur. Et re vera vadum: nam vadum fuit venientibus ad littus optatum. Ut nescientibus loquar, isdem portus tam arcti introitus est, ut vix binæ carinæ hunc ipsum juncto latere valeant intrare. Hinc atque hinc bini scopuli versus cælum erecti decline jugum dimittant, quibus omnis unda frangitur, cum Æolica *d* rabies turbato freto tollitur. Ibi non anchora puppes alligat, non funis nutantes retentat, verum per se solæ contentæ stare, minimè quidem timent Eurum, non Aquilonem, non Africum.

B Hic nautæ fessi rerum corpora recreant, & tot tantaque discrimina læti evasisse exultant. Verum post tanti gaudii epulas nox ruit, ac cælum terras, maria unà involvit. Itur dormitum. Cum sopor fessos omnium artus occupat. Mane verò facto, an ecclesia aliqua esset propter, primum monachus cœpit explorare, ubi posset divina mytheria celebrare. Dies enim Dominicæ resurrectionis erat, & ne expers mytheriorum nostræ redemptionis in tanta die foret, sollicitus præcavebat. Cernit itaque à longè monasterium, penè tribus leugis ab illo portu disparatum. Unde adeo lætus efficitur, & uno tantum comite allumpto, iter accelerare aggreditur. Sed jam ferme in medio viæ positum subitus quasi quidam defectus, horrorque mentis invasit, quem pallor faciei illius prodit. Cum ne in terram caderet, citius uni petræ alledit. Hic comes videns eum pallore alteratum, Quid tibi est? inquit. Cur tam repente est mutatus color tuus? Nescio quid mihi sit, ait: videtur autem mihi veluti totus frigida sum perfusus aqua. Et vires recipiens, Quam festinè, inquit, properemus. Hoc monasterium adeamus.

11 Interea dum is hortatur comitem, respiciunt, pariterque vident quemdam hominem obviam sibi venientem, decoratum canitie, ut videbatur gravis, vetulus, sed cum ætate quoque viridis senectus. Ac prior monachus, Heus tu, inquit, dic mihi te ro-

*ad longe diffi-
sum mnrrium
S. Andrea
pergit.*

gantem verum, cujus sit hoc monasterium, quæ ibidem habeantur reliquiæ, vel in cujus conslet dedicatum honore. Ad hæc ille respondit: Monasterium sancti Andriæ vides, cujus honori habetur quidem dedicatum. Sancta quoque Lewinna virgo & martyr ibidem corpore requiescit. Quæ quanti sit, & cujus meriti, cælestis virtus per eam omni die ostendit. Rem tuæ interrogationis habes. Visne aliud dicere? Non, inquit. Vale ait: & hoc dicens, cœptum iter perficere festinat. Illi vero tendunt quo cœperant.

12 Ventum est ad monasterium. Deum adorant, Missas celebrant. Post expletum divinum opus, intente cuncta templi illius oculis circumeunt, mira quædam mirantur, & hæc Dei quidem honori, sanctæ quoque virginis Dei & martyris Lewinnæ prædicationi venerantur. Namque videbant inter cetera, schedas membranarum parieti affixas, & virtutes, quas per Sanctam suam fecerat omnipotens Dominus, in eisdem esse descriptas. Et quia Anglicè, uti apud ipsos mos habetur, scriptæ erant, minimè quidem ab ipsis legi poterant. Ad hæc itaque sibi demonstranda presbyterum hujus ecclesiæ advocant, quid illud sit, quid hujusce significationis sit sciscitantur. Virtutes hujus sanctæ Virginis, inquit, hic sunt notatæ, quas meritis ejus patravit omnipotens Deus, nequeunt latere posteros, & ut hæc ipsa honori, & venerationi maneat apud nos * populos:

14 Tunc siquidem singula quæque manifestabat. Hic multo tempore lumine oculorum caruit, simulque diu ductoris adminiculum indiguit. Hoc in loco huic misero lumen corporale divinitus illuxit. Alter verò paralyti dissolutus, huc delatus est aliorum manibus, mox domum pedes rediit sanus. Alius autem, contractis nervis, huc repit quoquo modo potuit, sed integram sanitatem se recepisse exultavit. Dum hic quoque advenit claudus, manifestæ sanitati est restitutus: Quid plura? Quo morbo, qua infirmitate, licet incurabili, esset detentus, quis huc adveniens, ilicet redditus est sanus & valens. Igitur super his accensa mens fratris, ardebat aliquid reliquiarum sibi tollere de sancto Virginis corpore. Id propter scilicet seorsum manu ducit presbyterum, quem etiam ita convenit: Accipe quod vis, ait, à me, & da mihi reliquias de tanta Virgine, vel os, vel tale quid, quod nostro loco possit esse honori.

15 Tunc commotus animo hujus insolentia, respondit. Papæ! scisne quæ loquaris? An decet servum Dei id velle? convenit dicere, oportet facere? Quamquam quis factus id illicitum vellet admittere: Tu prudens, tu providus, tu servus Dei deberes tardare? Qui enim videtur hujusmodi ut tu, haud aliter ac recta loqui debet: Sed tu mihi videris alius. Longè enim sonant verba tua ac deberent. Neque enim qui tam illicito utitur sermone, vita honestior est. His itaque dictis, erubuit, & quod tale quid ab eo petisset, cœpti pœnituit. Et periphrasim faciens; Haud curo hujusmodi rem, inquit, alius sum ac tu reris: ludo, non serio dixi. Hoc unum tantum oro, quo valeat apud te mea oratio, ut dum hic commoratus fuero, sit

**A. DRO-
GONE
EX MS.**

*ubi S. Lewin-
nam coli in-
telligit.*

** Foris hos*

*ejus mira-
cula ipsi na-
rantur.*

*sed reliquia
frustra ex-
tat.*

mih.

A. DRO-
GONE
EX MS.

mihî locus ante eam Missas celebrare, liceat etiam hîc interdum orationi vacare. Unum ille id reddidit responsi: Et tibi & omni mortali benè valenti istic patet ecclesia, te propter minimè ejus claudetur janua.

Eorum cupi-
ditate magis
inensus,

16 Sic sic tunc noster psalmista æterno regi ibidem crebro modulari, modulans iterare, nonnumquam limis oculis hac illacque despiciere, interdum loculum in quo condita erat Sancta Dei, manu atrectare. Dum ergo sæpenumero id ageret, invenit viam, qua poterat ad sancta ossa perveniri. Nam clavi ferrei scrinium eorum ossium in uno sine sua arte tenebant, ex quibus aliqui volebantur, extrahebantur, & sic loculus eo in sine aperiebatur. Quod quidem cum casu fecisset, videt ossa rubeo pallio involuta. Verum territus subito pavore, ut prius erant, suo loco restituit, recessit, oratum perrexit. Itaque reliquum diei in oratione ducit, quam sæpe repetens, ut si Deus sibi permitteret, & ejus, cujus ossa ibidem venerabantur, velle esset, tempus, locum, consilium concederet sibi, quomodo id quidem posset fieri, ut à sese tractarentur, ad meliorem locum asportarentur, ubi suus major honor foret, dignèque haberetur venerationi, quæ eodem in loco, uti videbatur, ab omnibus esset neglectui.

B

omnia circum
suffrag.

17 Noctis æque quidem vigilias egit: sequenti vero die accidit, ut solus quoque remaneret, dicente sibi ædituo, ut monasterium, & cetera omnia optimè servaret, seque velle alio proficisci, & usque ad vesperam se sperare demorari. Ad hæc ille respondit. Abi, mi amice, quo libet, adero, custodiam ut tu sollicitus servabo. Igitur abiit, ac omnia sub ejus fide dimisit. Cum ergo primum nactus occasionem, vidensque se solum remansisse, totumque quidquid erat suæ fidei commissum, fidens cepit; audacius solito ad loculum accessit, elevare hunc ipsum conatus est. Sed acsi terræ radicitus hæret, moveri non potuit, non elevari, non aliquorsum in latera flecti. Miratur siquidem nunc illud immobile, miratur tanti ponderis esse, quod atrectari moverique paulo ante potuit. Cum horror eum subitus invasit f.

C
f

A N N O T A T A.

a De hoc Balgero ejusque prima in Angliam sacra expeditione, dum inde SS. Oswaldum & Idabergam retulit, satis dictum est in Commentario prævio.

b Sic melius quam venti, ut habetur in editis.

c Vide Commentarium num. 21. Scriptoris etymologia non ex Teutonico, sed ex Anglico sumenda erat. At datur hoc ipsi, cum pluribus aliis aq̄e frigidis.

d Calice rubico in editis nihil significat.

e Deerat in Ms. suam, quod ex editis addendum putavi: & sub finem numeri, scilicet: atque num. 16 post psalmista, attexti carmina, qua vox casus verbi est; uti inferius cuncta ad restituit, qua etiam exciderat.

f Hic capitulum faciendum fuit divisio, ne præter morem nostrum nimium excreverent, tamen si materia sequela id vix patereatur.

C A P U T II.

D

Adhibitis nequidquam precibus, ut partem obtineat, loculum ipsum clam tollit & ad navim deferri curat.

T Andem ad sese revertitur, pergit orare, psalterium decantare incipit. Et transacta quarta hora diei, rursus quod coeperat agere præmeditatur. Et ut jurejurando testabatur, volebat eam tollere, nec poterat quidem; satagebat velle dimittere, tantumdem quoque. Verum quia etiam primo frustratus est conamine, secundo adigitur animi inquietudine aggredi, si forte modo vel id ipsum melius succederet suæ voluntati. Verum enimvero nequidquam id nititur: quid ageret, quo se verteret nesciebat. Igitur bis conatus est, sed in hoc ipso nihil profecit. Tandem novi argumenti ingenium reperit. Corrigiam unam sumit, collo suo circumligat summitatesque ejus super loculum Sanctæ Dei ponit. Suscipe ait, mi venerabilis Virgo, me perpetuo servum; tantum sine te moveri, sine abduci, sine ad melioris altitudinem ac venerationem tui honoris, atque ad amplioris servitii devotionem deferri.

Loculum
sape frustra
movere ag-
gressus.

E

19 Ad hæc tremens, supplexque apposuit manum, ac illicet elevavit loculum. Unde gavisus est, ac in Domino exultavit hisque superioribus ista subjecit: Nunc nunc queo te elevare, possum accipere, sed equidem vereor, ne post hæc mihi sis dedecori vel ad vitæ meæ perniciem, si inventus fuero nequam latro violasse loculum, & rapuisse tui corporis thesaurum. Quocirca oro te, rogo te, quin etiam obtestor te per omnipotentiam sanctæ Trinitatis, ut si latere debet meum fidele furtum, mecum venias, sin autem, nullo modo te moveri finas. Postquam talia delatravit, id optimum factu ducens, orare perrexit, & psalmos, quos necdum finierat, percantare satagit. Cumque centesimum quinquagesimum psalmum modularetur, versum hunc dicens: Laudate eum in sono tubæ, laudate eum in psalterio & cythara: subito divinitus subobdormivit. Cum ecce sancta virgo Lewinna sibi apparuit. Surge ait, me me accipito, me, inquam, comitem tui itineris habeto.

ipsum tan-
dem elevat,

F

20 Ille vero evigilans, nec bene, quippe qui sopitus somno erat, visionem intelligens, adesse ædituum, qui jam abierat, putavit, arguentem sceleris, quod mente concepit. Et hac illacque per ecclesiam discurrens, & utrobique prospiciens nullum videt, neminem mortalium reperit. Tunc tantus ardor mentis, tamque magna cupido eum invasit, ut si non illico eam tolleret, seipsum insanire crederet. Primum oravit paululum, accessit, loculum reclusit, linteolo, quod ob id quidem paraverat, eam involvit. Verum mihi quidem videtur, huic loco inferere rem dignam memoriæ. Nam cum primò eam tolleret, à loculo pallium ubi integerrimum habebat,

monitusque
in visione,

beba,

A bebatur, disruptum est, perque scissuram quædam ossa minora cecidere. Cui casui hic ipse invidens, cadentia tollebat, & ceteris ossibus restituebat; ter reposuit, ter cecidere, ut pateñter indicaretur, quid sui corporis reliquiarum videlicet ibidem velle haberi, quo in loco martyrii palma finivit vitam, ubi corpusculum terræ mandatum est.

*ipsum auferre
& ad navim
miserit.*

B 21 Quapropter novo linteolo ea involvit, uti jam superius dictum est, hospitium venit, in una suarum tabernarum *b* collocavit. Indignus siquidem habebatur tantæ Virginis, & Martyrii hujus habitationis honor, sed hic, quo tunc temporis minime quidem poterat esse aptior. Tunc verò per suum comitem hanc ipsam ad navim misit. Ipse autem in eodem loco remansit, quo funditus suspitionis occasionem tolleret, & ut quod fecit occultum foret, orationi vacans donec, sole occidente; hesperus oriretur, & vices suas nox sibi vendicaret. Quiescunt cuncta viventia terris, æquore, silvis. Sed nullo modo elementa mundi quiescunt. Nam subito fragore intonat æther impulsus ventis, fragorem cadentes silvæ dant, maria Æolica rabie intumescunt, inquietantur mortales rectorum excidio, humiles populos sternit pavor. Nautæ illius navis, in qua erat sancta Lewinna, timent sibi, & quamquam cingentur rapibus, & altis scopulis, tamen ipse timor freti inquietabat eos: urgentur enim desuper pluvia, grandine, ventis.

*Exorta tem-
pestate rever-
sur navis,*

C 22 Hac igitur tanta rerum collisione adacti, invicem loquuntur: mens enim hominis gnara, præciave nonnumquam futura prævidet, & quamvis nubili acuminis obtutu, tamen ventura prænoscit: Nescimus quæ sancta hæc noster monachus misit, idcirco enim hæc intemperies, ista etiam tempestas cæli fit. Quid agendum est nobis? Peribimus cuncti hæc ipsa tempestate, medio æquoris, undis, procellisque obruemur. Quid fiet in medio mari, cum in securo loco, hic ventus nobis sit timori? At si diu hic demorati fuerimus, & ventus durus, & contrarius, uti nunc est, fuerit; quæretur quod ablatum est, hic autem nusquam reperietur. Tum quoque si reperitur, capitibus plectemur, tum equidem navis, & omnia nostra publicabuntur. Unus eorum rusticus rudis alios hujusmodi adhortans ait: In fluctus hæc zaberna eat, undis salvi longius abigatur, ne usquam reperiri queat. Alter quidem sanioris mentis, illius insolentiam compescuit, omniumque metum verbis abegit. Si istud dignum est, ait, sanctum summumque religione, tanto magis sperare debemus, hujus sanctitate protegi, dignitate salvari; quam citius facilem auram, quin quoque prosperum reditum ad patriam. His igitur dictis confortati sunt animi eorum, sperare è cælis opis divinæ salutare auxilium.

*ipse vero à
sancta con-
fortatur,*

e 23 At noster fidelis fur, quin etiam Iatro bonus, in somnis ducebat noctem, contrihebatur mente, angebatur animo. Timor enim prælocabat mentem illius, aggravabat animum, ut ne quidem posset dilatare se consideratione, nec metiri cogitatus *c* suos aliqua præmeditatione, sed tantum labia movens, sanctæ Virginis opem; splamen, auxilium precabatur. Hujus ergo formidini mi-

Julius Tomus V.

serata est, orationem audivit, precibus an-
A. Dro-
nuit. Adfuit enim, relevavit ejus animum, GONE
abegit metum, confortavit, consolata est. EX MS.
Nam vox quædam, quasi vox mulieris clara,
gracilisque, quo facile quidem posset ani-
madverti à qua persona descendisset, dere-
pente audita est, clare personans intonuit:
Pone, sodes, pone, inquit, timorem, spera,
crede, confide, cras divinitus auxilium fore.
Summo enim mane juxta tui desiderium ha-
bebis, uti precaris, facilem auram, tenebis
æquoreum iter reditumque ad patriam.

B 24 O immensa bonitas! o summa pietas *(sedatisque
omnibus)*
Omnipotentis prædicanda, admiranda, æque
quidem in electis, quos ante mundi, ac to-
tius creaturæ originem præelegit, constituit
sibi famulari, quosque ante omne tempus e-
jus, deliberavit cælestis ordinis militiæ ad-
scribi. Confortatur hic ab ea, ut possit is
credere hunc abitum sibi placere. Confor-
tatur ne timeat, quo is id quidem facti san-
ctæ Virginis placere credat. Mox vero tan-
ta est sedata tempestas, ventorum deperit
agilitas, timor freti quievit, mutatio rerum
suas vices servavit. Tunc monachus hortat-
us est sui comitem quiescere *d*, tum cedere
tempori noctis. Mane, ait, revertentes ad
litus, dabimus vela ventis. At transeunte
hoste, jamque lucifero pellente tenebras,
fuda poli facies apparuit, prospera aura te-
norem sui status habuit, quod persæpe nau-
tas ad æquor invitat, & longa maris spatia
penetrare facit.

F 25 Accito itaque comite suo, monachus *d* portu latis
jam sæpe memoratus mare repedavit. *Qui solvunt.*
veniens omnes paratos navigatum jam diu
ipsum operientes, & adventum ipsius exspe-
ctantes invenit. Ventis vela dantur. Cum
carina undis fertur, dextra lævaque æque
tenduntur rudentes, navis etiam clavo suo
imperiolè deducitur. Modo etiam celestima
cantant nautæ: nunc aliquibus modis exul-
tant, nunc ludus verbis agitur, nunc ca-
rum convitium objicitur. Sed dum jam, trans-
eunte media die, adhuc incibati forent, unti
alios submonuit; Cibum, inquit, capiamus,
jam hora præterit. Alius huic contra respon-
dit: Nil certe præter panes habemus, & hi
quidem jam sunt duri, ad comedendum
dentibus iniqui. Est autem locus abundans
piscium, ubi hic monachus navim egredia-
tur, quantum sufficiat nobis mercetur: nos
autem legemus flexionem hanc curvi litto-
ris, post simul manebimus adventum rever-
tentis. Huic enim egredienti nemo injuriam
faciet, & alii nostram exempto fortassis in-
juria fiet; ubique enim sunt homines inju-
ste injuriam facientes.

A N N O T A T A.

*a Vox duriscula; & torti quandòque sensus
nihil movere nos debent.*

*b Quid per tabernam hic velis, ex adjunctis
colligendum est: arculam existimarem indicari; at
non video quas hujusmodi tabernas Balgerus è na-
vi afferre poterit, per tres leucas, ipso Pascha
festo die, unico socio comitatus. Sit igitur arca,
sit saccus, Tabernam infra vocabis, qua ceteris
plane reducenda erit.*

*c Legebatur cogitans, subsistens ex edit. cogi-
tans*

A. DRO-
GONE
EX MS.

tatus : & sic paulo infra ad cras adjeci tibi.
d *Hac legi quidem ; verum examinari non pos-
sunt ; nam si singula expendantur , non satis co-
herent. Superius socium ad navim cum zaber-
na remiserat ; jam ferme sciebant nautæ quid ea con-
tineretur &c. Hic comitem jubet quiescere , ac cum
ipso in navim revertitur. Sequentia equè implexa
sunt & obscura , quemadmodum in Commentario
jam premonui.*

e Ad comedendum deest in edit. ; infra vero
post revertentis , interferis , expectantes.

C A P U T III.

*Navim egressus , frustra regredi
tentat ; sed post varias amba-
ges , thesaurum suum felici-
ter recuperat.*

B **P** Arèt monachus consilio hujus , egredi-
tur , pisces emit , ad littus , ubi ope-
riehatur , redit. At puppis longe à terra ab-
erat. Non enim littori appropinquare poterat.
Iniquum est eo in loco mare altis rati-
bus , modo altum , modo breve habetur ac-
cedentibus. Quapropter curabam a sex num-
mis conducit , intrat , remis in ventum &
undas navigare occipit. Verum natura quod
difficile reddit , facile cedere haud valet mor-
taliū conamini. Nam nequidquam oblu-
ctati vento & undis , redeunt. At focii id vi-
dentes , dant vela ventis. Et monachus su-
per littus stans id intuens , pene fit exani-
mis. Conquerebatur remanens , quin etiam
plorabat dicens : Nunc abis , mi pia Virgo ,
ego autem miser remaneo. Indignus namque
ex toto b tecum ire , tecum esse , tibi in
carina servire. Vale , vale , inquam , vale.
Habeto prosperum tuæ navigationis cursum ,
& mihi modo remanenti , ut primum navi-
gavero , impetra portum.

C **27** Et hæc dicens , tamdiu ipsam carinam
oculis est secutus , donec aspiciens frustraretur
intuitus. Invitus igitur remanet. At illi ,
donec cogeret eos vesper intrare portum ,
securi minarum maris , venti & nubium na-
vigant. Tandem veniunt ad portum , carba-
sa deponunt , læti intrant , fatigata corpora
procurant. Verum quosdam socios compa-
triotas reperiunt , qui similis mercis causâ
huc venerant , & quædam , quæ secum de-
tulerunt , veneunt c , quædam quæ secum
vehant mercantur. Sed dum se mutuo , per
umbras noctis recognovissent , invicem ami-
cabili servitutis obsequio sibi student. Hic
namque sibi amicissimum compellat , alter
dilectum amicum salutat. Alius consanguineum
osculatur , illi pacis munus offertur.
Invicem propinant quæ habent pocula , tum
communis fit omnibus cœna. Insonnem ita-
que noctem ducunt : at lucente die , qui
hesterno venerant , abitu accinguntur , sociæ-
que navis homines , ut secum navigent ad-
hortantur.

interim res
ejus alteri
nauclero com-
mittuntur ;
28 Non possumus , aiunt , necdum para-
vimus , quæ cupimus . quoniam nostræ mē-
cis quædam adhuc restant , quæ vendemus ,
& quædam nobis mercari volumus. Quo-
circa neutiquam vobiscum ire valemus. Et

illi : Arbitrio vestro fiat usque vestra navi-
gatio. At Balgerum monachum nostris no-
strum compatriotam , nostræ vicinæ incolam ?
Novimus optime uti vos. Et illi : Res hu-
jusce apud nos habentur , inquit ; hic au-
tem pedes subsequitur. Credimus , speramus ,
huc illum venturum. Qui cum venerit , has
suas res reddite illi. Id nempe dicentes ,
tradunt illius omnia , zaberham quoque , &
sanctæ Virginis ossa : tum quidem portum
linquunt , tum etiam alas velorum pandunt.
Accipit navis auram , fugit terram. Cum ita-
que invitè remansisset frater super littus ma-
ris , quam citò potuit ab eo conductâ est a-
lia navis. Intrat , secutus est.

29 Ut ergo prospere patriæ accessit , na-
vim ; qua vectus est ad Angliam , in littore sta-
tim invenit. Nec mora , nauclerum denique
convenit , res suas , quin etiam zaberham , sui
secretum continentem , requirit. Rem ergo
omnem ordine pandit ; Metuens , inquit , ne
tibi molestum haberetur , si sine te à nobis
res tuæ deferrentur , cuidam nostræ vicinæ
homini commisi , & ut eas , si ad eum venis-
ses , tibi assignaret , indixi. At ille præ dolo-
re pene extra se positus ; Perdidisti , inquit ,
me. Satius equidem emori malo , quam ad
horam carere tanti pretii thesauro. Idcirco
videlicet puppim egressus sum ? Idcirco re-
tro remansi , ut amitterem quod charum ma-
gis vitâ fuit ?

30 Cumque vidisset eum supra hujusce-
modi re afflictum , non modice quidem , tum
autem lamentari ; sedare ejus animum cœ-
pit ; lenire dolorem , mollire tristitiæ amari-
tudinem. Ne formides , ne desperes : ne jam
quidem solliciteris. Credo , satis est fidelis vir ,
cui commisi tua. Quapropter fidens tui esto ;
ne inconsiderate quidem hoc eventu movea-
ris. Ut spero , ut credo , propediem aderit ,
tum de tuis rebus lætaberis , tum quoque de
tui infortunii temeritate , versu in prosperita-
tem , exultabis. Igitur vix his sedatus est a-
nimus ejus , vix tandem acquievit verbis il-
lius. Igitur jam dies tertia transierat , & nau-
clerus ad vorum omnia sibi paraverat , cum
carina fluctu veniente agitur , portum lin-
quit. Tum vela ventis dat , undis haud adeo
tumentibus ducitur. Reliquum diei prospera
fortuna navigatur. Jam jam dies concedit
sequenti sua tempora nocti , tum occidit he-
sperus , secundum noctis lucet sidus. Navita
puppis clavum tenet , rudentes administrat ,
nunc hunc liberum reddit , nunc alterum sua
arte sibi servire cogit.

31 Verum post paululam cælitus somnus
omnes invadit , præter hunc solum , qui cla-
vum tenebat , qui puppim regebat. Cum au-
tem cum tanta prosperitate ea in nocte na-
vigatur , tam dulcis , tamque suavis aura ve-
lorum implet sinus , ut nequidem navis nu-
taret ; non hac , non illac , ut fit , in latus ver-
sus aquam caderet. Sic sic eat , ô beata Vir-
go , tu clavum teneas , tu navim regas , tu
administras rudentes , tu omnibus carinæ offi-
ciis adis præfens. Fungere vice nautarum , ut
illi positi quiescant somno. Tibi optime no-
tus habetur rectus per æquora cursus , tibi
æque nostræ patriæ portus. Miratur magi-
ster navis , sic una socios subito obdormisse ,
miratur hanc navigationis prosperitatem , per
totius noctis spatium adesse. O omnipotentis
mira

D

hinc summa
Balgeri tri-
stitia ;

E

quæ vix levare
ri potest.

F

At navis ita
felici cursu ,

A mira manus, mira operatio in suis sibi famulantibus. Eorum ossa omni in loco ejus providentia servantur, amantur, diriguntur. Multis quoque signis propalat, cujus excellentiæ sint, cujus sanctitatis, cujus virtutis, quam dilecta sibi, quam clara cælis, quam alta.

Reliquias in portum deferret.
* Forte narrationis

32. Verum dum nos apostropham jam bis servamus, deviando aliquamdiu à rationis * ferie discessimus. At nunc redeundum est, ordo orationis servandus est. Jam sol Oceanò erumpens radios terris spargebat, quosque operi studiiisque laborum revocabat, cum ecce cuncti evigilant, tum surgunt è foris, ubi sese locaverant. Tunc rector navis hac voce socios compellat: Surgite, surgite, inquit, satis supraque quam debui, omnes vos quiescere sivi: nimium temere hujus noctis navigationem servavi, vobisque parcendo solus omnium curam suscepi. Certo sciatis nunquam cum tanta prosperitate navigavimus, nusquam quidem ea securitate, nec tam recto, nec tam certo cursu per hoc æquor ad patriam venimus. Dumque talia refert, portui patriæ accedunt. Tandem carbasa deponunt. Res navigationis solis remis agitur. Ossa beatæ Virginis in zaberna collocata, à nauclero domum deferuntur, ac in hemicyclo d ejusdem domus locantur.

33. Ecce autem hunc adest gaudii, rem refert, dicens, jam pridie portum intrasse eam puppim super cujus adventu maximis curis frater ille afficiebatur. Ut hujusmodi fama implevit aures ejus, pernix illò advolat, quæ domus illius sit interrogat. Verum postquam didicit quæ esset, adiit, intrat, sed minime quidem domi reperit. Rogat ergo familiam, ubi dominus domus sit: sed & conjugem interrogat, nam ea ipsa domi erat. Ignoro, ait, quo in loco nunc sit, verum tantum scio, paulo ante maris petiit portum, ibi sui quadam utilitate volens convenire necessarium. Et ille ad hæc: Res meæ ubi sunt, inquit, quas ab Anglia vir tuus detulit? Et rursus: Male succedit mihi jam dudum omnis mea fortuna, nam haud secundum meum velle accidunt tempora. Nam quidquid mihi evenit, id contrarium repugnat meæ voluntati.

C 34. Tum illa respondit: Res tuæ ubi sint penitus ignoro. Res autem cujusdam monachi penes me habentur, quas ne cui traderem, abiens interdixit maritus. Ego ipse, inquit, sum præsens de quo dicis, quia hic res cujusdam monachi habentur. Trade ergo mihi eas. Nullo modo, ait, in hoc assentiar verbis tuis. Nescio enim qui sis, & maritum timeo. Ad hæc ille inquit; Unum est quod volo mecum deferre, zabernam videlicet, quandoquidem mihi à te cetera negantur. Quidquid vero aliud est hic apud te pro arrhabone detineatur. Id fiat scilicet, illa inquit. Tua dumtaxat à me tibi tradetur, ne dum venerit maritus, factis me incuset, & audaciæ arguar. Tradidit itaque mulier quod vilipendebat, quod vilius inter ceteras res putabat. Ille vero super omne aurum pretiosius quidem, cælitus signis exagitatus ducebat. Suscipit igitur illud, famulique sui, qui secum ierat, collo suspendit. Nam uterque pedes ierat. Amor enim & desiderium, quod erga sanctæ Virginis ossa habebat, ut pedes iret effecerat.

ANNOTATA.

A. DROGONE
EX MS.

a *Cancerum esse indicant toxica, hic pro navicella accipitur, & sic est apud Isidorum. Si hic loca nonnulla sigillatim designasset: Drogo, lucem magnam narrationi suæ prorsus impleta & involuta attulisset.*

b *Deest verbum sum, vel pro ex toto lege exto, ut est in edit.*

c *Voluit dicere vendunt.*

d *Arrium forte indicat, vel capsam aliquam semivivandam servandis mercibus aptam: minus etiam intelligo quid velit edit. per emicidium domus.*

CAPUT IV.

Bergas cum reliquiis redux, solenniter excipitur, ipsa in loculo novo decenter collocantur, statimque miraculis clarent.

Verum cum jam appropinquaret claustro, mittitur qui hæc nuntiaret abbati suo: *Summa exultatione Bergis recepta* Hæc desert monachus noster, illo in loco vos operitur, mandat ut cum digno honore suscipiatur. At ille priorem loci, boni testimonii virum, misit, aliosque una ire iussit. Vadite, ait, & caute agentes, primùm videte, quid sit. Quod si vobis dignum veneratione videtur, cum digno honore à vobis tractetur. At illi extemplo parent ejus dicto. Veniunt ad locum ubi monachus expectabat. Et prior, Optimum factu, inquit, habetur, ut videamus, quid istud sit, an sigillis signatum reperitur, an forte, uti debet, hic charta inveniatur. Ergo omnia recludunt. Tum tria quidem sigilla inveniunt. Cernentes itaque sancta ossa tribus sigillis signata, Creatori omnium reddunt laudes. Igitur cum laudibus, cum hymnis hi, qui missi erant, revertuntur, cum exultatione mentis, cum *F* lacritate cordis Famulæ Christi & ejus Virginis ossa ab ipsis deferuntur, donec ante januam monasterii veniunt.

36. Præterea narrat prior loci quæ invenerat: tribus gaudens manifestat sigillis authenticè sancta ossa signata. Super his lætatur abbas ejusdem loci, & omnis congregatio, omnis puer, juvenis, senex exultant spiritali tripudio *a*. Et quia tunc temporis minime quidem paratus erat loculus, ubi ea ossa, digna laude, plena virtutis possent reponi, in bibliotheca cum libris pro tempore aliquantis diebus locantur, quoad digno honore aptus eis loculus componeretur. Merito siquidem in primis talis locus sanctæ Virginis cineri aptatur, ut his libris primo delatus adjungeretur, quorum sententias menti suæ ea locaverat, dum vixit, quæque eadem indicabant, fecit. Merito, inquam: nam satius erat, eam tum librorum sententiis, tum suis rebus bene gestis florere, quam inani rerum opinione uti, quam quæ sunt contraria virtutibus sequi, & ita vivere, ut foret posteris suis nobilitatis speculum, & virtutis exemplum. Siquidem exstabat huic quid multum

A. DRO-
GONE
EX MS.

tum etiam summæ opis ad bene beatæque vivendum, cum quidquid boni quotidiana meditatione colligendo exciperet, in dignitatis nobilitatisque sancti actus exemplum transferret.

donec, perfe-
cto novo locu-
lo,

b

e

d

B

à Rovone
episcopo

e

f

g

C

in illum
translata
sunt

b

i

Virtus vini
quo ossa lota
fuerant.

k

37 Igitur componitur honori sanctæ Virginis locus, primo ligneis tabulatis, donec argento aurove comeretur, qui dignior ejus religioni haberetur. Forte fortuna adfuit b: nam quidam episcopus ab Oriente tunc temporis Bergis morabatur, nomine Bovo c, plenus Dei timoris, & amoris, ætate grandævus, præcipui moris vir, cujus faciem cum videas, quanti hominem dignum memoratu putes. Hic itaque talis ab omnibus accitus adjunctus est sancto negotio, cujus consilio sanctæ translationis dies statuitur. Dehinc quidem promittit sese interesse, tum facturum iri d quidquid episcopalis ordo hujus tantæ rei debet servitio. Dies adest, cuncta parantur, quæ sancto usui necessaria videntur, vinum optimum, quo lavarentur ossa, duo pallia ad involvendum: cum cereis digni bonique testimonii astant fratres.

38 Tum quoque, uti mos habetur, Letania primum agitur, deinde involuta pallio ossa denudantur. Denique ubi primum sanctæ memoriæ episcopus ea vidit, dignam memoratu, ceteris audientibus vocem emisit: Verè sancta ossa in terris digna honore, verè sanctæ Virginis Martyrisque reliquiæ. Mox ipse chartulam sumit; aperit, legere præcipit. Hujus autem series talis habetur: Hic est corpus præclaræ virginis Lewinnæ, quæ multis decorata virtutibus floruit sub rege Anglorum Tuberto e nuncupato. Quæ postmodum, & sub ejusdem regis tempore martyrio vitam finivit, archipræsule vivente nomine Theodoro f. Unde post multorum curricula temporum, Deo revelante, corpus ejus ab Edelmo g antistite à terra est elevatum, magna populorum astante multitudine, sicque cum digno honore intra monasterium est collocatum.

39 Dum itaque hæc legerentur, episcopus lacrymis præ gaudio perfundebatur, tantæ orationis adstipulationi annuebat, quin etiam vota laudesque omnipotenti Domino reddebat. Interim quidem vino abluuntur ossa, palliis duobus involvuntur, in loculo reconduntur. Tunc clavis undique tabulæ loculi configuntur, ne qua fraude possent adiri, nec inde aliquid reliquiarum tolli. Acta siquidem est hæc translatio anno Incarnationis Domini nostri millesimo, quinquagesimo octavo, indictione tertia, sexta feria h, regente Henrico rege sceptrum regni Francorum, optimo autem comite Balduino, gubernante Flandriam, vivente etiam Drogone episcopo Taruanense, administrante verò Bergense canobium Rumoldo venerando abbate.

40 Verum non sunt tacendæ virtutes, quas propter merita beatæ virginis Lewinnæ de vino, unde lota fuere illius ossa, operari dignata est Omnipotentis clementia. Quidam etenim ex familia ejus loci, nomine Leodolfus, quantitatem vini post ablutionem sanctorum ossium vase suscepit, domum detulit, ad salutem sanitatemque febrium tantum reposuit k. Qui dum omnibus petentibus id exhiberet, & id cunctis gustantibus subveniret, post aliquantum temporis ad ultimum

aquam vasculo infudit, ac febricitantibus dedit. De qua quotquot gustavere, pristinam sanitatem lætati sunt se recepisse. Nunc itaque paululum libet immorari tantæ Virginis martyrisque laudibus.

A N N O T A T A.

a Sic legendum, non ut in edit. ubi est exultant spiritu, alii tripudio. Multa emaculatione indiget Mabilloniana editio.

b Intellige qui rem perageret, nempe episcopus, de quo loqui incipit.

c Lego Bovo, non Bavo, ut ferme in Ms. habetur. De hujus patria, Bergis adventu, inique cum Balgero notitia, non est hic locus pinna disquirendi.

d Hac, ut semel dicam, & plura id genus alia Drogoni ignoscenda sunt.

e Voluit dicere Euberto, ut alii legunt. In edit. habetur Eilbertus. Fuit haud dubie Egbertus, ut ex Alfordo superius in Commentario diximus.

f Notat Martyrologium Romanum 19. Septembris, missum in Angliam à Vitaliano Papa. Vita exstat sec. 2. Benedikt. ad annum 690 quo excessus è vita, postquam ab an. 668 Cantuariensi ecclesia præfuisse.

g Legebatur Edelino substitui Edelmo cum edit. quod magis appropinquat vero nomini, opinor Athelmo, qui anno 924 è vivis excessisse dicitur in Anglia sacra parte 1, pag. 99.

h Locum hunc, ait Mabillon, in codice Ms. ita obliteratum fuisse, ut legi non posses, sed eum se ex Molano restituisse, qui ex monachis Bergensibus acceperit S. Lewinnæ translationis festum agi v. l. Kal. Julii. Tu vide qua de his diximus in Comm. præv.

i Obiit Baldus, cognomento pius, Insulis 1. Septembris 1067.

k Hic paucis notandum, quod supra insinuaui; à sequentibus verbis; Qui dum, in codice Bergensi, ad me transmissis, non satis aptè inchoari lictiones aliquas, quarum 1. perducatur usque ad medium numeri 41, sic ut 2. inchoetur; Denique etiam adhuc: 3. vero paulo ultra initium numeri 42, ad Virtutum fœdera. Quarta & quinta lectio ad marginem solum adjiciuntur, absque ulla divisione, ut merito dubites an usitata unquam fuerint.

C A P U T V.

Brevis S. Lewinnæ Vita, seu potius elogium.

Verum de vita ejus primo dicendum est; Qualis fuerit de virtutibus, deque martyrio pau- rit virgo à
latim ascendentes pauca dicemus. Sane à teneris,
primis caræ pueritiæ annis plena spiritus Dei
sancta Virgo ei ipsi placuit, quæ in primo suæ
ætatis flore illius amoris dulcedine adeo ad-
hæsit, ut nullo modo, nec in prosperis,
nec in adversis semel susceptæ instantiæ cederet,
sed auctori pudicitæ, castitatis proportio-
ne faveret. Denique etiam adhuc in teneris an-
nis inerat ejus menti quod proprium est animi
bene constituti; nec multum lætari rebus fe-
cundis, nec dolendo cedere contrariis. De-
hinc

A hinc adulta, major se, mente florentem mundum calcavit, Deum præponens omnibus, quæ oblectamento fore videntur, quibus genus hujusmodi mulierum magis nonnumquam illicitur.

qualis jam
adulta,

42 Igitur & puella, & adulta virgo, dum vixit, bene vixit: quia scilicet & sibi cavet, ne antiqui hostis in decipulæ fraudem dolūve caderet, ne de ruina ejus isdem hostis interdum insultans gauderet. Virtutum fœdera, munia quoque earum diligenter imitata est. Amica humilitatis extitit, cultrix ejus collegæ patientiæ, pudicitiam conservabat, qua cælum, Deo & angelis cara attingebat. Præterea fortitudinem mente, auream mediocritatem suo actu usque colere; justitia, prudentia; æque & quidem omnia sua metiri. His namque & ceteris virtutibus decorata, radicem sanctæ dilectionis cælo fixit, tum quoque ramos, scilicet studia boni operis inaltavit, flores suavis odoris internæque viriditatis folia, tum præterea fructus dulces nectareosque Creatori suo protulit. Robur etiam virile femineæ mollietati loco servavit. Quam videres opere quotidiano viritum studentem, cernerēs ut arcum intentum ad omnia bona ejus paratam a mentem. Vitia quoque virtutum similitudinem mentientia subintuebatur, colubrum inter columbas, lupumque sub ovina pelle latitantem despiciebat.

43 Nec mirum id quidem. Pater enim cum Filio, cumque Spiritu sancto eam ipsam inhabitabat, cujus ipsius custodia omne contrarium virtuti cavebat. Erat enim inhabitatum ac totius legis, dilectio æque quidem Dei reddebat hanc pervigilem sui sedulam cælitus divinæ operæ, solertem nimium, nimiumque mundæ conscientiæ. Sic sic Dominus in Evangelio, quod dicimus, sese diligentibus promittit: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Mansio Dei omnipotentis nunquam habetur vacua boni operis. Nam quem Dei Spiritus inhabitat, usque pervigilem reddit, sedulo exercentem recta, favere proximorum utilitati, se dedere æternæ dispositioni. Isto siquidem habitatore usque usque fuit beata virgo Lewinna dum vixit, quod ductore declinavit mala, sectata lynceis oculis, quæ sequi habentur meliora. Claret itaque quæ vixit terris, quæ tam clara nunc vivit cælis.

44 Nam virtutes, quas vivendo coluit, nunc manifestant quanti & cælis sit. Id quidem quemvis credere adigit summa ejus claritudo, quin etiam cælestium signorum magnitudo. Id propter scilicet hæc sancta Virgo Deo placuit, & martyrio digna inventa est: Quoddam enim privilegium retinet martyrium, quo clarus celebrisque præ ceteris mortalibus & à Deo inaltatur *b*, qui ejus testis dignus invenitur. Id siquidem est vita justa, meditatio boni assidua, justa Dei ac proximi dilectio, omnium virtutum celsitudo. Id, inquam, privilegium martyrii hæc sancta Virgo adeptæ est, ut & martyr Dei foret cum virginitate, & eo placeret sibi, cuius se addixit amicitia.

pluribusque
virtutibus,

45 Præterea inde acceptissima omnino ei A. Droarima totius boni præ se erant, artes exercitationesque dexteræ viæ, quæ in sua vita à se culta fuere, quis omnibus mortalium præstitit, quisque mirificos fructus extulit. Ne quidem in extremo saltem tempore has reliquit, cui conscientia bene actæ vitæ multorumque benefactorum recordatio jucundissima fuit, non quod suis bene actis extolleretur, neque enim jactantia quid de ipsius moribus usurpavit, partemque tulit; verum quod exultatione habitantisque in ea spiritus bona sibi usque succedere gauderet. Custos etenim sui, & intrinsecus spiritualiter gaudebat, & ne quidem foris id aura favoris tolleretur, sibi semper timebat.

46 His omnibus virtutibus fulta beata Virgo eo pervenit, ut martyrio coronaretur, & duplici palma muneraretur, si vita morteque hostem; hostisque ministrum devinceret, ac de utroque læta trophæa suo Domino reportaret. Verum bonæ devotionis illius animus erigens se posteritatem ita semper prospiciebat, quasi cum excessisset devota, tum denique & esset victurus. Quod quidem hi ita se haberet, prudens gnarave horum haud tam læta, tam festina adeo ad mortem niteretur. Equidem efferebatur desiderio angelos, archangelos, omnesque Sanctos videndi. Denique sciebat quod commorandi natura sibi diversorium non habitandi dedit. O præclarum diem, cum in illud divinum Sanctorum concilium cœtumque profecta est, cumque ex hac turba, & collusione discessisset, qui est octavo Kalendas Augusti. Ibi beata Virgo, memor esto nostræ fragilitatis, & semper præsens nobis subveni in necessitatibus, & in omnibus periculis. Abhinc clemens respice tibi famulantes, tibi canentes, & attolle tuæ operæ misericordiæ, piæque tuum solamen sperantibus animis exhibe.

47 Verum in calce hujus libelli ad memet redeundum est, mea insolentia, audacia, petulantiaque animi incusanda. Qui dum hoc in opere prudentioribus deberem cedere, suscepi onus, quod prudens rerum caverem, ne potius victus mole; sub fasce ruerem. Lectorem det itaque veniam peto, quid historia sequatur attendat, quidque oratio velit animadvertat. Si quid habetur in ea nimis superfluumve, id propter scilicet haud me accuset, non hujus orationis arguat, non morsu venenati dentis retro rodatur. Reminisci debet, quod minimè quidem ab orationibus, sed à piscatoribus divina dogmata sint nobis tradita, & quod sancta rusticitas, & simplex animus, pura mens, corque mundum adeo Deo placent.

A N N O T A T A.

a Nescio quid hic in edito significare possit partem. Verum de his satis.

b Satis patet quid scriptor velit. Adde hoc barbarissimis reliquis.

c Forte 1x Kal. ut legit Mabillonius, nonnulla ibi observans de quibus satis dictum existimo. Id ego miror potissimum, unde Drogo diem ejus natalem seu martyrii didicerit, quemadmodum & illa qua de S. Virginis vita hic narravit; ubi supra

A. DRO-
GONE
EX MS.

pra num. 7. falsus est, de ejus vita & martyrio perparum sibi cognitum fuisse: ut de tantæ Virginis martyrisque laudibus magis quam de gestis loqui potuerit, unde elogium potius, quam Vitam merito appellaverimus.

AD LIBRUM SECUNDUM.

Prologus ejusdem Drogonis ad eundem venerandum abbatem Rumoldum.

*Miracula
miraculis
graminis se
adversus ob-
scuros.*

TAndem decursa serie translationis beatae Lewinnæ virginis, ventum est ad miracula, quæ illius meritis dignata est operari Omnipotentis clementia. Quæ tam numerosa, tamque multa habentur: ut si Maronis, vel Homeri docta facundia adforet, fortassis victa multiplici taxatione narrandi, moleve tenendi audita vel visa succumberet. Verum nos vel visa, vel audita pro posse nostro dicendum venimus, ejus precibus sanctum Spiritum nobis adesse orantes, ut ejus ductu, ope, levamine dirigatur scriptoris oratio, deturque facundia narrandi, & par copia dicendi; cujus sunt facta providentia. Sed nos multa prætermittimus, ne superabundans materia legenti fastidio sit. Attamen si cui displicent hæc nostra, immo sancti Spiritus, sanctæque Virginis, quæ scribimus, etsi incredibilia illi videntur, fideles personas, qui viderunt, quique præsentibus adfuerunt testes anteponimus, eorumque sub iudicio, atque testimonii veritate, hæc nostra qualiacumque sint scripta firmamus. Veniat, veniat, accedit auctoritas ac inviolata permanebit veritatis puritas. Hinc prudentem admoneo lectorem, veniam det, si aures illius nimium urbanas offenderit incultus sermo. His ergo omissis, maximum mihi habebitur, si vel facta dictis exæquentur. Quod ut possit fieri, mi venerabilis pater Rumolde, orationum tuarum solamen adfer, tua auctoritate firma, sicque pendulum onus tuæ sanctitatis sustinebit tabula. Novi, quod haud æque quidem, ut actum est, omnes animo ferent: novi, quam facillime in difficillimis causis livor iudicium ferat, & quia quod hic sibi difficile putat, alterius benefactum retro rodendo damnat. Quæso igitur extremam nostro operi, communis negotii studiosus, manum imponas, abundantia refeceras, quatenus pagina dum factum narrat, sententia etiam firmo gressu currat.

A N N O T A T A.

a Possunt addi ex edit. hiantia suppleas, errata reprehendas. Porro ut totius sequentis miraculorum narrationis breve compendium præ oculis lector habeat; non gravabor id ex Meyero supra laudato depromere. Sic habet: In territorio Furnensi, pago Alveringhem, Badero; apud Lessingas, in agro Brugenû Boldredus paralyticus; præfente episcopo Drogone sanatur: Aldenburgi sanatur puella omnibus membris capta. Apud Uytkercke puer claudus membrorum accipit officium. In insula Walachria,

omni copia rerum, multitudine hominum, ac robore præstantium equorum, inquit, referta, sanatur Ramboldus paralyticus, idemque surdus. Brugis sacerdotes cum velamentis in modum supplicationis, sacro corpori extra castellum processerunt obviam. Ibi duo cerei vento extincti, ut primum sanctæ reciperentur reliquiæ, per se rursus sunt accensi. Dodefele Erenboldus à clauditate, atque à canceris liberatur ulcere. In Liswege quidam Ramboldus, morbo pustulæ graviter afflictus, ut qui jam linguæ officium, vimque omnem corporis amiserat, sanitati restituitur. Eo portatur ex agro Bruggensi Obsendis mulier paralytica, quæ remedium ibi accepit & salutem. *Hæc præ oculis habere nonnihil juverit ad totius serie intelligentiam, cui alterum verborum exordium præfigitur.*

LIBER SECUNDUS.

Exordium alterum.

Omnipotentis providentiæ altitudo, ante *Ad Dei solius* omnia tempora mundi, Sanctis sibi fa- *favores;* mulantibus præordinavit summam invisibilis gloriæ [&] gaudii claritatem, magnitudinem præmiorum, ut facilior hujus sæculi labor eis videretur, cum obnoxii vel deteriores a non carnis sed Dei multarum rerum discriminibus subjacerent. Hæc summa cælestis regni maxima, ex parte penè omnes mortales à primo parente latuit, donec gratia Christi venientis in carnem, suis ipsam quidem manifestavit, tum doctrina Euangelii, tum miraculorum insignium numerositate. Quo signa quidem videntes præsentis cælica vi adacti credere cogentur, quæ mysteriorum magnitudo testabatur. Nam nec quidem facile potest credi, quæ siquidem incredibilia videbantur præfari, nisi & signorum copia cælica vis ipsa commendaret, & is qui hæc ipsa demonstrabat verbis, & miraculis plueret. Quapropter firmum fuit, creditum est esse quid tale inviabile quod huic visibili excelleret, quoniam ea quidem substantia firmior est, quæ minimè hoc in mundo conspicitur, quam hæc caduca, quæ oculis capitur. Ex quo nimirum contigit quosdam mortales capaces divinæ mentis credere Deum innovare venisse, quod invidia antiqui hostis perit, hominem scilicet, qui à paradisi amentitate decidit, quem isdem veneno infestæ fraudis occidit.

50 Verum versa vice sub pedibus electorum Domini postea ingemuit, & jus quod *omnia merito* acceperat in Sanctos Dei perdidit: Qui si- *revoctas.* quidem cum in eum ejusque nequitiae ministros decertarent, de ejus ipsius dejectione triumpharunt, tum victoriæ bravium, tum laudis præmiique palmas acceperunt. Quibus etiam promisit omnipotens Dominus, quod nec eorum quidem ossa perirent, Psalmista teste, qui ait: Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex eis non conteretur. Et idem Dominus in Euangelio: Capillus, inquit, de capite vestro non peribit. Nam quid speremus, quanta claritate animæ Sanctorum cælis perfruantur *b*, cum nec pulvis quidem, *nec*

A nec & ossa ab ipso derelinquuntur. Quid namque putamus quanti cælis stant; quid præmiique eadem possident cum agmine angelico, quorum ossa in terris nec cælestis deserit claritudo. Nimirum videre videor, quod incredibile memoratu est; mortem Sanctorum fore eis vitam. Nam tunc primum incipiunt vivere. Vivunt enim Sancti, vivunt, inquam, quos vitæ Auctor diligit, signis longè lateque ampliat, crebris miraculis extollit. Igitur sanæ mentis homini hæud dubium quidem habetur quin vivant, quin etiam omnia scient. Adhærent enim Auctori omnia scienti. Verum jam tempus est, ut secundus libellus partim demonstraret miracula, quæ meritis beatæ Virginis dignata est operari Omnipotentis clementia.

A N N O T A T A

B a In edito est debitoribus: utrumvis selige: at paulo infra male in edit. omissum est verbum videntes.

b Addenda hic videntur ex edit. ; quantæ curæ omnipotenti Domino habeantur; ut relius suat constructio.

C A P U T I.

Circumlatum per Flandriam mitimam sacrum corpus plurimis stupendis claret miraculis.

Postquam episcopali auctoritate, secundum id quod justum fuit, adminiculatum est ministerium translationis venerabilis Lewinnæ virginis & martyris, summaque dignè ejusdem peracta est: accidit ut dignum actu nonnulli existimarent; sanctam Virginem per Flandriam deferendam; ut & notæ fierent tantæ Virginis reliquæ, & inter eundo Omnipotens Dominus, cujus foret meriti declararet. Cumque Furnensî territorio ad ecclesiam, Flueringhem a nuncupatam, ventum esset, suscepta est cum digno honore, tum etiam locata super sanctum altare. Ibi erat quidam, nomine Boderus b, longo languore renum adeo dilolutus, ut nunquam pergeret, nisi duobus baculis innixus. Et, ut hodie fatetur, testatur, jurat, deficientibus membris, clinicam passionem incurrere timebat. Sux itaque longitudinis candelam sanctæ Virgini detulit, aliquamdiu ante eam prostratus oravit, suamque salutem exoravit. Denique dum oratum esset, post datam orationem surrexit, & dolore renum totiusque corporis funditus caruit. Quique suis paulo ante portatus erat baculis, mox eodem die sine baculo portavit reliquias beatæ Virginis. Et mirabili dispensatione Dei id quidem actum est, meritisque Virginis, ut dum de sua salute exultaret, suæ salutis auxiliatricem portaret.

item alius Lessinga,

52 Post hæc transeundo nonnullas ecclesias, properatum est ad villam, Lessingas c dictam. Venitur ad ecclesiam, ubi ab incolis nec suscipitur nec honoratur, quippe cujus nomen ante hac ne quidem, ut dicebant, illic audiebatur. Quod non modice quidem

præsentibus contristavit: deque prosperitate A. DRONE EX MS, cæpti itineris desperare fecit. Attamen super altare ponitur, ibique quid futurum foret ab illis expectatur. Tunc unus ex fratribus, qui cum ea illud venerat, ante eam ipsam sese prostravit, atque hanc nunc verbis, uti viventem incusabat, nunc deprecatoriæ, velut privatam amicam mulcebat. Cur, beata Virgo, tibi famulantes derelinquis? Cur non quanti haberis ostendis, ut hujus loci incolæ tua signa videant, te honorent, teque sanctam Dei Virginem ac martyrem credant? Nos equidem deceptores dicunt, te Sanctam minime quidem, nec alicujus meriti esse jurant, credunt. Jam jam pia nostris precibus ades, & veram sanctamque Omnipotentis Famulam monstra; tuum decus, tuam famam adauge, & de te nobis lætitiæ præbe, ut sicut claritudo tua alta magnaque habetur cælis, ita quoque signis cælestibus, in altare d terris. Quod nisi feceris, ad monasterium quamprimum reportaberis, tuo in loco reponeris, & amodo tuo honore meritoque minor habebere

53 Hæc perorans à terra surrexit; ad hospitium venit, præmeditans utile factu, quamcitus disponere de reditu. Mirum dictu eadem hora contigit: nam sancta crux nostræ redemptionis signum, quod eo in loco est; aquæ sudorem ex se emisit, & aliquamdiu ita sudans permanfit. Id quidem cuncti videre qui aderant, & quid futuri signi esset portentum dicebant. Ecce à quatuor portantibus deferebatur in lecto paralyticus, cui infirmitas ad habitum veniens, artus membraque omnia ademit, quæ illi natura habere dedit. Totum corpus erat rigidum, inflexibilis cervix, venæ, nervique emortui longa infirmitate, manus & pedes ad instar parvi pueri redacti. Quid dicam, quod quidem manum ad os ducere, non aliquid membrorum, aut artuum ad se trahere valebat? Et ut plus mirere, totum hominem dissolutum videres, nilque vitale corpori, præter solitum statum vix vivido pectori. Itaque à suis ante sanctam Dei Virginem statuitur, atque omnipotentem Dei manum operitur. Præterea meritis ac fidei sanctæ Virginis se totum dedere, ejus pietati se commendare; & magis puro animo ac lingua clamare: Verum enimvero misericordia Omnipotentis adfuit; meritum beatæ Lewinnæ virginis miserum adjuvit. Nam hæc ipsa audivit orationem, misera est ejus cordis corporisque dolorem. Derepente enim cæpit miser tremere, dentibus frendere, hac illacque circumspicere.

54 Id siquidem cernentes fratres, qui aderant, an tale quid sibi unquam evenisset, eos qui eum detulere sciscitabantur. Numquam, inquiunt, hujusmodi fuit, nil tale unquam passus est: id quidem novum erga eum habetur, sibi quoque hoc in tempore incongruum. Tum fratres, invicem se hortantes, incipiunt orare, Letanias decantare accelerant. Necdum vero finis erat horum quæ cantabantur, cum subito tam agilis, tamque celer à lecto, in quo decumbebatur, saltum dedit, ut ne quidem aliquis sanus adeo festinus surgeret, non tam cito saltum daret. Et ut velociter saltum dedit, ad feretrum suæ Adjutricis cucurrit, illud suis manibus tenuit,

simul-

A. DRO-
GONE
EX MS.

simulque clara voce dixit: Venite, venite, mecum sustollite, una mecum portate: nam meritis hujus sanus factus sum. Solita enim infirmitate funditus careo, corpus robur suum recepit, venæ nervique fortitudinem, omnia membra sui officii tenorem. Et hæc dicens in sublime elevavit. Deinde lætus hac illacque per ecclesiam cursitat, virtutem sanctæ Dei Virginis in se factam prædicat, tum merita ejus ipsius extollit, tum omnium Domino laudes reddit. Et cum illi ab uno astante baculus offerretur, ut huic inniteretur; Minime quidem, inquit, ego baculi: meum enim antiquum vigorem recepi.

unde Sancta
fama multum
accrevit.

55 Tunc denique fama facti signi volat, fit concursus ad ecclesiam, senex, juvenis, omnique puer adest, mirabile dictu signum aperit, ac creatori Domino simulque sanctæ Virgini vota laudum reddit. Hinc itaque libet exclamare: O fortis manus nimium, nimiumque prævalida Omnipotentis! O pietas æterni Regis præsens ac propitia, & elemens sibi famulantibus! Hujus signi facto ostendit, cuius meriti ac quanti [in] cælis esset, quæ in terris laude paucorum celebrabatur. Verum enimvero id cælitus actum est, ut multi forent meritis ejusdem Virginis testes & assertores, cum primo pauci essent: paulatimque cresceret illius honor, majorque fieret, quam plebs primum ignorans, ac nescia veri, postea prædicaret. Altera autem die undecim & bidentes detulit, grates pro recepta solpitate solvens; & cum ad aliam ecclesiam festinaret, unâ cum ceteris gradiebat, suam Auxiliatricem, per quam recepit sanitatem, portabat. Vocatur autem idem homo Boldredus, qui hodie sanus permanet: mirabileque factum in se esse signum gaudet.

f
Curatur puella
in mirabili
morbo afflita;

56 Deinde veniunt villam, Oldeburga nuncupatam, ubi demonstravit pietas Omnipotentis, cuius meriti forent oia beatæ Lewinnæ virginis. Nam ibi erat puella intolerabili infirmitate jam multis diebus fatigata, adeo ut vix loqueretur, vix sedere posset, vix cibum capere, vix dormire valeret. Totum enim corpus ejus erat tremulum, manus, pedes, caput, quin etiam labra tremebant. Hæc sabbathi, dum serviret horti operæ, colligens olera, quæ cœnæ pararentur, subito in terram cecidit, & exanimis facta est. Tum quoque, cum subita obripilatione, tremor membrorum continuus illi exstitit; æque quidem infirmitas ex eo tempore totam ipsam miseram cepit. Hæc siquidem talis à parentibus delata est, & ante altare, super quod positæ habebantur reliquæ Virginis, statuitur. Ibi ergo prostrata humi diu jacet, ac operitur omnipotentem Domini manum: ut sui miseretur per beatæ Virginis meritum. Et dum itidem jacens aliquamdiu oravit, tremor membrorum, qui paulo ante continuus erat, cessavit. Infirmitas quoque, quæ eam cum tremore fatigabat, paulatim discessit. Quod cum sensisset, cito à terra surrexit, seseque meliusculam suis parentibus, & ceteris astantibus dixit. Tum itaque vota præcum laudumque Creatori omnium referunt: & unâ æque sanctæ Virgini pro tanto miraculo gratias reddunt. Tum domum à suis pedes reducit, quæ hodie incolumis

permanet, ac omnibus prædicat, quantum beata Virgo se invocantibus valeat.

D

57 Inde interjacentia peragrando, venerunt ad ecclesiam, Uytkerke & dictam, ore antiquo. Dum ergo altero die omnes ejusdem loci incolæ ad eamdem ecclesiam convenissent: & dum sacerdos post Evangelium, uti mos est, sermonem faceret ad populum, subito extra atrium sanctificatæ domus oritur ingens hominum tumultus. Fit concursus, undique tela rapiuntur, amicæ partis auxilio quisque festinat. Ante altare forte jacebat contractus puer ferme duodecim annorum, qui idcirco illò delatus erat, ut fidei auxilium sanctæ Lewinnæ imploraret. Interim subito erigitur, paucis remanentibus, & miraculum cernentibus. Fama facti miraculi circumquaque eminus volat, auresque omnium, qui ad tumultum convolaverant, replet. Tunc denique quam citissime redeunt, tela deponunt. Velociter vero concursus eorum fuit ad videndum patrati miraculi signum, quamprimum festinantium ad tumultum. Videntes igitur miraculum cælitus actum; ferocitatem animorum Deo submitunt, celebre nomen Virginis laudant, meritum ejus virtutemque prædicant. Sicque quod antiquus hostisolvebat ad suæ præjudicatæ damnationis fraudem, Domini manus convertit ad sui nominis honorem.

idem puer; ubi
tumultus
sedatur.

E

58 Operæ pretium est & illa inferere huius pagine, quæ Omnipotentis providentia dignata est operari, & mortalium oculis ostendere. Insula est dicta Walacra, h. opibus rerum, tum copiis etiam; hominum robore fortium, tum equorum corpore præstantium, ceterorumque animalium referta. Ad eam itaque ventum est. Ibi erat quidam vir mortalium, nomine Remboldus, duabus infortunii infirmitatibus detentus. Nam & auditum perdidit, unaque toto corpore paralyti dissolutus existerat. Et id quidem ad cumulum laudis Domini, & augmento atque accumulationi Virginis meriti. Igitur desertur à suis, ante eam statuitur, ubi in ecclesia locata fuerat. Haud multum quidem partis diei ibidem fuerat, cum amissam auditus facultatem recepit. Tum æque quidem integræ sanitati restituitur, ac in cunctis membrorum partibus, totus & integer uti homo restauratur. Viget continua sanitate usque hodie, & valet, sese ex semimortuo totum vivum fore gaudet.

De surdo &
paralytico,

b

c

F

59 Hæc etiam aliud subsequitur, quod à nobis pro posse nostro in lucem proferendo, stylique officio commendando dicetur. Virgo quædam tribus annis ægra jacebat, vimque corporis omnibus membris amiserat. Tantum vero spiritus pervigil solo pectore vigebat. Et quamquam corpus infirmum longa valetudine teneretur, fortis mens & præcavens prudensque habebatur. Hæc itaque audivit signa, quæ fama volabant, quæ sancta Lewinna in vulgus faciebat. Cujus, ardentissimè mente inhærens, meritis se posse quoquo modo longa ægritudine privari, aut etiam mortem adipisci, à patre matreque ad eam deferri fecit. Cumque in lecto posita deferretur, paulatim quievit. Tum mirum in modum de lecto surrexit, feretrum tenuit, taliaque; fundendo lacrymas, peroravit: Celebris memoriæ venerabilis Virgo, haud haberi videtur

deque puella
qua in visum

detur

A detur conveniens, ut indicem tibi quanta valetudine teneor, cum omnia scias, & quid sit mihi motus, meaque saluti aut vivere aut mori latius cognoscas. Tuæ fidei, mi pia Virgo, me totam committo, meum vivere, meum quoque mori tuæ in potestatis protectione pono, ut id quidem celerius mihi impetres bonum, quod maxime saluti meæ extiterit necessarium. Si mors habetur mihi beatior vitâ, veniat, properet; suscipiam equidem, tantum adsit per tuam deprecationem. Dumque hæc & alia multa peroraret, vale fecit sanctæ Virgini, seque in lecto re-collocavit: ac post paululum se iterum domum deferri præcepit.

B 60 Sequente verò die patrem & matrem advocat: balneum sibi parari indicit. Vestes quoque, quas habebat præstantiores, deportari iussit. Miratur uterque parens, miratur omnis familia, & super his obstupescens, deinceps quid actura sit exspectat. Ipsa autem intrat balneum, satisque accurate lavat caput, & omne corpus. Postea verò induit se vestibus suis, ac in stibadio se locans, hæc ultima dixit cunctis audientibus. Gratias tibi ago, pia virgo Lewinna, quoniam exaudisti mearum precum vota. Tuo siquidem iussu festinavi lotum, tum tuæ admonitione acceleravi indutum vestes, quas habebam in mundiore cultu præstantiores. Tuis precibus mihi permissum est, ut aliò vadam, aliudque mihi patriæ perquiram. Scio namque, & credo, si hæc præfens vita meæ saluti foret utilior, tum primum mihi hanc impetrasses, tum te omnipotens Dominus audisset, ut saltem aliquantum temporis mihi in ea ipsa concederet. Verum enimvero hæc labilis fragilisque vita multos dat vitiorum præcipitio: ego autem jam portum intrans, secunda minarum seculi, littus teneo. Et hæc dicens, iterum gratias Deo, & sanctæ Virgini reddidit, & una spiritum emisit. Potest moveri, cur non magis sibi spatium vitæ à sancta Virgine fuit impetratum, atque sibi à Deo donatum. Cælestis enim providentiâ utrobique saluti nostræ consulit, & quod melius, quodque necessarium nobis esse prævidet, concedit. Fortasse enim huic seculo reddita, mundialibus sese implicaret, hisque adhærescens, quot diebus deterior fieret. Nam & duo petiit, & ita dumtaxat, ut suæ petitioni utilis concederetur: & huic oculus mentis inhæsit, & altitudo providentiæ idipsum, quod petebat, ei concessit.

C **A** detur conveniens, ut indicem tibi quanta valetudine teneor, cum omnia scias, & quid sit mihi motus, meaque saluti aut vivere aut mori latius cognoscas. Tuæ fidei, mi pia Virgo, me totam committo, meum vivere, meum quoque mori tuæ in potestatis protectione pono, ut id quidem celerius mihi impetres bonum, quod maxime saluti meæ extiterit necessarium. Si mors habetur mihi beatior vitâ, veniat, properet; suscipiam equidem, tantum adsit per tuam deprecationem. Dumque hæc & alia multa peroraret, vale fecit sanctæ Virgini, seque in lecto re-collocavit: ac post paululum se iterum domum deferri præcepit.

A N N O T A T A.

a Ex *A* majusculo male formata sunt *Fl*, legendum enim Alverinckhem, vel ut in edito Alverinckhem, brevius in Meyer Alverinckhem, hodie Alverghem, inter Dixmudam & Honschotum, equali ferme spatio distitum.

b Sic in nostro, & in edito, Meyerus legit Bodero.

c Lege Lessingas, ut supra recte scripsit Meyerus.

d In edito, inaltere, pro quo ad marginem innotescit: at verbo isto etiam ante usus est Drogo.

e Mabillonius legit duodecim.

f Aldenburga, sive Oldenburgum Flandria, quasi vetus castrum, imo & antiquissima, ut voluit Flandri nostri, civitas, qua tantum non re-Julii Tomus V.

gionis metropolis fuerit. Ostendâ non procul distat, A. Dro-hodie ad mapale ferme redactum, nisi superesset GONE rænobium, S. Arnulfi Sueffionensis episcopi prædicatione & obitu celebre, de quo plura dicenda erunt ad 15 Augusti.

g Ad Blanckenbergam prope mare, unde in Zelandsiam pervenerunt, ut mox patebit.

h Præcipua est Zelandorum insula, in qua Mid-delburgum & Fleffinga.

i In edito, interseruntur hæc verba piscium & aliorum, tum copiis, qua Meyerus in apographo suo non videtur legisse.

C A P U T II.

Aliorum miraculorum continuata series.

D Um vero feretrum Bruggas venit, cum maximo tripudio cleri plebisque suscipitur; & cum processio obviam eis extra castellum egrederetur, duo cerei vento extincti sunt, qui clericali consuetudine ante illam ferebantur. Verum dum sanctæ Virginis reliquiæ suscipiuntur, cælitus vidente populo, iidem ambo cerei accenduntur, & ita accensi permanent donec limina templi intrarent. Super hos etiam eventus populus Deum laudat, precatur, orat, spiritualique gaudio exultat.

62 Est villa nuncupata Dodesela *b*, in qua erat quidam homo, nomine Eremboldus, cui tulerat canceris ulcus coxæ officium, ut nullo modo valeret incedere, nisi pars ea corporis baculo inniteretur, qua æger ejus coxæ infirmitate laborabat. Cumque jam esset desperatus à medicis, vitæque suæ diffideret, acceleravit venire ad ecclesiam jam memoratam, ubi convenerant officiales cum sanctæ Virginis reliquiis. Qui dum aliquamdiu ibidem oraret, omnipotentem Dominum deprecabatur, ut per Virginis merita sui misereretur. Nec voto suo frustratus est. Nam dum domum rediisset, mox cœpit canceris ulcus per se minorari, parsque ægra corporis vim antiquam recipere. Et ita factum est, ut quot diebus paulatim convalesceret, donec integræ sanitati homo totus redderetur. Nec dubitandum est; quin beatæ Lewinnæ virginis, id quidem adscribatur; cuius etiam salvatus est intercessione, qui dum diffideret suæ saluti, ab incurabili infirmitate redditus est sanitati.

63 Verum postea ventum est ad ecclesiam Liesievege *c* ubi in lecto defertur quidam, nomine Ramboldus, pustulæ morbo morti proximus. Jam etiam officium linguæ amiserat, jamque vitum, vimque omnem corporis perdiderat, cum quidam e fratribus, de ligno loculi Virginis parum ferro erasit, vino infudit, ori illius immisit. Mox vita intrantem mortem expulit. Nam confestim locutus est, tum sibi in lecto alledit, suos sibi congaudentes vidit, tamque citam sanitatem sibi redditam mirans obstupuit.

64 Deinde quædam femina de territorio Bruggensi, nomine Obsendis, in lecto defertur, cui quindecim annis jam siccæ venæ nervique contracti ademere vires totius corporis.

K k k

A. DRO-
GONE
EX MS.

poris. Nil roboris erat ei, non in manibus, non in pedibus humani tenoris firmitas, quippe cui permortua omnia membrorum ossa habebantur. Verum sub celeritate sanitati restituitur, sana domum revertitur: quantumque valeat beata Virgo, eo in facto à cunctis agnoscitur.

Miracula
multa silentio
suppressa.

65. Hæc in eundo & redeundo provida dispensatione omnipotentis Dei peracta sunt. Nam & alia multa Rex gloriæ meritis Sanctæ virginis peregit eo in itinere, quæ omnino decrevimus tacere, ne quis fastidiosus superabundanti invidet materiæ. At nunc narrandum est unum, quod meritis beatæ Virginis dignata est operari misericordia Omnipotentis.

Contracta
puellula pueri
fratris consilio,

66. In villa Bergensi quidam vir erat, cui binam prolem natura dederat, qui unam masculini sexus integram corpore ac omnibus membris vigere gaudebat, alteram feminæ, artibus, membris totoque corpore contractam dolebat. Hanc itaque dira fors protinus ab ipso ortu nativitatæ ligaverat, & disjunctis artuum compagibus, conjunctis etiam membris, ubi non debuerant conjungi, tenebat. Nam natibus calces habebantur adjuncti, sic ut viderentur unius conjunctionis aspicienti. Deinde omnia membra minitabantur interitum, ut si adesses, non aliud, quam informem, turpemque materiam cerneres. Contigit itaque sexta feria, in qua gloriosissimæ crucis, ac salutiferæ passionis Domini celebris memoria recolitur, ut uterque parens ecclesiam adirent Missas audituri, simul etiam omnipotentem Dominum pro suis male admittis veniam exoraturi. Verum utraque proles jam dicta, una in lecto jacens ac dormiens remansit. Poterat autem puer, qui integri corporis erat, novennalis haberi, puella autem decem annos habebat. Quam dormientem frater excitavit, & hujusmodi verbis allocutus est: Dic mihi, mi misera soror, nihilne vales in membris? Num aliquantum progredi, num sine ope alterius teipsam aliquid quamvis parum serpens attrahere? Non, inquit, illa, nihil profus. Nam si hæc nostra domus incendio daretur, ego intus constituta minime quidem exirem, nisi aliorum manibus deportarer. At ille: Jam tempus est, surgamus.

C

concepto voto
erigitur,

67. At illa subjiciens, Id quidem, ait, libens agerem, verum nequeo: sed tuo adminiculato ad id actum opus est. Agitur surgit, induit vestes. Tunc accingit se servitum suæ sorori. Cum jam & illa induta foret suis æque vestibus, frater charam germanam alloquitur hisce sermonibus: Ecce soror, sancta Lewinna exaudit multos se invocantes, plurima incommoda in melius commutat. Exeamus domo, hortum nostrum intremus, hanc piissimam oremus, ut tui misereatur. Credo equidem, aderit nobis, utroque exaudiet, & solitum solamen, quemadmodum omnibus, nobis æque attribuet. Ego namque causa tui usque dum vixero, hac in die caseo, butyro, ovis, hiisque similibus vesci cavebo; tu vero omni septima feria temet haud manducaturam carnes spondens promittito. Hoc itaque inter se firmato pacto, frater pro posse germanam post se trahit, hortulum intrant, versus templum Deum sanctamque Lewinam adorant. Mira dicturus sum. Mox ibidem puella erigitur, &

sine ope fratris domum intrat, quæ paulo ante attractu ejus misere serpens exierat. Verum dum parentes domum redeunt, filiam incolumem reperiunt. Exultant invicem magno tripudio. Et dum sciscitantur utrosque, quo modo sanitati sit restituta, hoc tantum responsum audire, quod sanctæ Lewinnæ interventu sanata sit. De voto autem quod inter se uterque sancivit, omnino ipsa hora tacere, parentesque id voti latuit, donec una dierum, sexta feria scilicet, mater filio partem casei porrexit. Qui noluit accipere dicens: Haud esse sibi licitum illo die caseum comedere.

68. Tum denique primum mater animadvertit: & illi interroganti, id propter scilicet se nolle caseum comedere die illo respondit. Id denique miraculi signum cum omnis villa celebraret, ad aures comitissæ Athalæ d venit. Quæ mulierem cum utraque prole acciri præcepit. Et interrogans, omnia sic se habere cognovit. Sed & ego ipsa, qui hæc qualiacumque sunt, cudo dignum duxi inquisitum ire, & pro miraculo cælitus factum gloriosum nomen omnipotentis Domini benedixi. Hujus rei testis est tota Bergensis villa, quin etiam ejusdem villæ omnis vicinia. Laus tibi Deus, qui linguas infantium facis disertas, & eorum corda imbre tui spiritus irroras. Demonstras enim quia tibi curæ sint parvuli, cum & providere sibi, & sapere facis, quæ nimirum sunt adultæ ætatis. Ecce enim id actum est, vel propter meritum sanctæ Virginis, vel ut à tuis servis laudare: at ut magis divinum dogma parvipendentibus & minus intelligentibus venerationi habeatur.

69. Nonnulli mortalium Bergensis pagi, piæ religionis ardore tacti, quodam tempore Romanam adire, inter quos quædam mulier cum viro aggressa est idem iter, plena fide, & digna relatu, uti postea apparuit, devotione. Quæ cum ad eandem urbem venisset, sospes & valens triduo ibi remansit. Verum, triduo transacto, nimia valetudine corporis gravari cœpit, æstu febris atteri, adeo ut jam videntibus, infortunium suæ valetudinis desperationi haberetur. Orabat adiutorem sui sanctum Petrum Apostolorum principem, quin etiam suffragia Sanctorum Bergensis monasterii, qui ibidem venerantur, precabatur, ut suæ infirmitati orationibus subvenirent. Hujusmodi affecta miseriam subito post precatus, post lacrymarum ubertatem, paululum soporatur. Verum erat huic somnus corporis dormitio, sed cum hac animi vera visio. Vidit equidem speciosi, & admodum reverendi vultus puellam astantem, sibi que talia loquentem: Video quia gravaris nimia infirmitate, & valde periculosa, sed tui auxilio & saluti tuæ quibus fore mei sola consilii atque consultus causa. Nuper delata sunt pignora meorum ossium, quæ Balgerus nomine, monachus ab Anglia detulit, & reposita cum libris in scrinio in crypta dedicata in honore sanctæ Trinitatis tenentur. Huic denique innituntur hi, & illi immundi, mihi que contraria hujusmodi importunitas habetur.

70. Cum vero responsum infirma ederet, veniretque rogatum quæ hæc esset visio astantis puellæ, subjecit: Lewinna dicor virginis, in visione colloquimur.

D

stupentibus
in scitis parentibus.

d

E

F

Mulier ab
æstu febrim
liberatur Romæ.

80,

A gō, & martyr, & merui his ut sim omnium
 supernorum concivis. Hac eadem hora, esto
 sana, esto modo tectis tuæ sanitatis, eris etiam
 tectis Dei virtutis, dum ad patriam, & ad
 tuum locum veneris. Vix id orama e altan-
 tis puellæ evanuit, cum illa evigilans seise sa-
 nam sensit. Verum multis modis probat, u-
 trum id quidem verum sit, modo se exten-
 dendo, in utrumque latus sese vertendo, nunc
 erigendo, nunc æque quidem iterum quie-
 scendo. At mane factō, viro suo, tum suis so-
 ciis visionem retulit; puellæ nomē vix sibi,
 & quia vocabatur Lewinna, edicit. Ag-
 noscunt nomen Virginis & Martyris, & quia
 recens ab Anglia delata sit, confitentur:
 reddunt laudes Deo, majores vero ex corde
 illi quæ sanitatem suscepit. Ut domum re-
 diit, mox & visionem, & infirmitatis incom-
 modum, tum sanitatis indultæ opem, argu-
 mento comitantium declaravit. Mox siquidem
 locus componebatur, quo sanctorum pigno-
 ra officium locarentur. Id miraculi signum pe-
 nē primum fuit, postquam venerabilis Virgo
 ab Anglia delata fuit. Per omnia benedictus
 Deus, qui semper vivit & regnat, & Sanctos
 suos ubique gentium glorificat.

B 71 Quædam matrona, nuncupata Cilia, de
 territorio Bergensi, valida infirmitate tenebat-
 tur, in qua etiam æltus febrium dietim cre-
 scebat, & augebatur. Longæ valetudinis lan-
 guor futuram jam jamque venientem mortem
 significat, immo præsentis signi habetur in-
 dicium. Præparabantur exequiæ funeris, om-
 nia quæ animæ matris familiæ saluti auxi-
 lioque possent esse prævidebantur. Os siqui-
 dem mutum, frigida membra præsentis de-
 sperare faciebant. Interim apparuit ei quæ-
 dam puella, signum religionis capite ferens,
 scilicet velum, quo agnoscitur digna reli-
 gio. At patiens in eam fixa lumina tenebat,
 quid dictura, quidve factura foret expectans.
 Primum admovit leniter pectori manum,
 dein sic dulce submissoque ore locuta est:
C Virgo Lewinna & martyr tibi loquitur, ad-
 movet manum tuo pectori, te præfens auxi-
 lio juvat. Lumen candelæ para, hac me
 tuam adjutricem donā. Hæc dicens, quæ
 videbatur, discessit. At illa statim aperuit o-
 culos, filiam vocavit, cui præcipiens talia
 dixit: Vade, curre, festina, & mihi defer
 ceram, quæ habetur in mea arca. Compo-
 nendum est sanctæ Lewinnæ honori candelæ
 lumen: adeunda Virgo, nam me admonuit,
 ut id quidem agam. Filia vero quædam re-
 rum agere festinabat, putans lethargum ma-
 trem pati: cum subito illa festina surrexit,
 cucurrit ad arcam, aperuit, candelam com-
 ponit. Mira velocitas eodem die præceptum
 Virginis jubentis uti se visitaret implet, nar-
 rat præsentibus visionem, indicat inopinam
 sanitatem. Tum, demum peractis votis gau-
 dens, hilaris ac læta domum revertitur, ta-
 men curat filiam, magis autem sui sollicita
 ac memor Virginis, cujus meritis meruit do-
 num sospitatis.

C 72 Quidam æquè quidem de territorio
 Bergensi natam habebat, verum surdam ac
 mutam à primordio nativitatis, quot horis
 dum præsentabatur visui illius dolebat. Hic
 denique haud infimus, nec ultimus quidem
 inter vicinos suos vivebat, nam sanguinis se-
 rie ducta à patribus pollebat, & substantia

Julii Tomus V.

quamplurimum abundabat. Huic erat vicina
 vidua pauper. Sed quamquam minime qui-
 dem huic essent necessaria, tamen devotum
 animam gerens, ecclesiam quot diebus visita-
 bat, atque nonnulla quæ virtutis habentur,
 quæque laudis sunt faciens, pro posse niti cu-
 rabat. Apud plures hujusmodi minime vide-
 tur esse dignæ virtutis, sperant enim cre-
 duntque, quia infortunio egestatis premitur,
 sustentari possit aliquorum levamine, idcirco
 quadam simulatione id faciebat. Verum in-
 spicit Deus cor humanum, mortalis verò fa-
 ciem videt. Huic tali in visione sancta Le-
 winna apparuit. Vade, inquit, ad hanc tuam
 vicinam, matrem puellæ patientis furditatem
 aurium, osque mutum, & tale quid orationis
 illi profer: Sancta Lewinna monet te, ut
 filiam tuam duças ad illam, & sanitatem re-
 cipiat. Venit illa mane factō, visionem indi-
 cat, & præceptum Martyris: illa autem con-
 fessim viro. At ille, inquit, nil hujus rei
 est. Indiget plurimum aliquo de quo vult
 habere, & idcirco talia componit. Si credi-
 mus hujus deceptioni, erimus omnibus deri-
 sioni. Postea iterum pauperi viduæ Sancta su-
 pradicta apparuit, submonens manifeste eadem
 quæ supra. Mox illa rursus indicavit matri
 puellæ. At illa minime quidem id viro in-
 dicavit, sed confessim duos equos stravit,
 unum sibi, alterum filiæ. Dum appropinqua-
 rent monasterio vespertina synaxis pulsabatur.
 Mira dicturus sum. Eadem hora antequam ac-
 cederent monasterium, puella audiens cam-
 panam locuta est matri. Mi pia mater, dic mi-
 hi, quid sit, quod audio. Eo in loco tunc pri-
 mum audivit, locuta est. Hæc audiens ma-
 ter lætatur; sanctam Virginem primum mu-
 nere donat, post læta domum revertitur. Ad-
 huc superstes, & sanitatem puellæ & visio-
 nes viduæ prædicat. Hæc pauca de multis
 decoloratus vitis, rustico stylo compinxi, &
 verbosior fortassis, quam debui, fui. Pia Vir-
 go mihi, oro, veniam scelerum impetra, quam
 in sinu suo cælestis continet gloria.

ANNO T A T A.

a *Putia Burgum, ut vocant, Brugensem, in civita-
 tis medietate situm: ubi & templum S. Donatiani,
 hodie Cathedrale, unde clerici sacris reliquiis obusant
 progressus sit.*

b *Hodie, opinor, Dudzeele, medio ferme in-
 ter Brugas & mare itinere, quo recta pergitur ut
 veniatur in antiquum cœnobium Tosannum (Dœst)
 inde in villam sequenti numero signatam, nempe
 Lieswege, superius nominato pago Uytkercke vi-
 cinum: unde colligas, eadem verosimiliter, quæ
 antea venerant, via, monachos Thaumaturgam
 suam Bergum reportasse; nullo deinceps à Drogone
 servato narrationis ordine.*

c *Lege Lieswege, ut jam dictum est.*

d *Recte observat Mabillonius, Athelam hic in-
 dicari, Baiduini pii uxorem, quæ post mariti
 obitum, ab Alexandro II PP. velata, in mona-
 sterio Melsenensi, quod exercebat, cum sacro vir-
 ginitatis vitam exegit.*

e *Deerat in Ms. nostro, quoddam amanuensis vo-
 cem illam non intelligeret: supplevi ex alio codi-
 ce & ex edit. ubi male oroma pro βεγμα, visum
 vel visio.*

f *Recte fatetur, nonnulla hinc inde rusticè dicta
 & compacta; verum ea sigillatim observare visum
 non est, ubi mens scriptoris intelligi potuit: de
 verbositate alibi diximus.*

Kkkkz

DE

aique alia
 mulier mori
 vicina:

item surda
 & muta miro
 plane modo.

DE S. SEGOLENA VIDUA

ALBIGÆ IN OCCITANIA.

G.C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sanctæ cultus, virginitas, distinctio, ætas, & Acta examinantur.

SEC. VII
AUT VIII.S. Segolena
colitur Albige
in Occitania.

B

Albia seu Albige, nunc archiepiscopalis Gallia civitas, de qua in Commentario prævio ad Acta S. Eugenii die XIII Julii egi, hodie Officio proprio veneratur S. Segolenam vel Sigolenam, quæ eam urbem suis natalibus ac postea sacris exuviiis decoravit. Nihil hic moror Tamayum, qui in suo Martyrologio Hispanico ad diem XXIII Julii eamdem Sanctam, mutato parum nomine, Hispanam facit, & in urbe Albugensi diocesis Zamorensis floruisse asserit. Hauserat hoc figmentum ex pseudo-Luitprando, cujus interpret, seu potius commentor, in notis ad istius pseudographi Chronicon, Antverpiæ anno 1640 editum, pag. 425, num. 285 fabulam exornavit his verbis: Anno DCCCXXXVI in territorio Zamorensi, oppido Albugensi, vulgo Albugela (est Latine Albucella Antonino & Alboçella Ptolomæo in Vaccæis) floret S. Sæculina virgo, abbatissa, ut credo, Ordinis Benedictini, cujus memoria est in Martyrologio Hispano, & in Breviario membranaceo sanctæ ecclesiæ Abulensis XXIII Julii celebratur festum simplex de ea. Deinde ex membranaceo Breviario Abulensis ecclesiæ, si libet credere, refert sequentem Lectionem, quæ est Actorum nostrorum compendium: Sancta Sæculina ex urbe Albugensi, claris natalibus orta, nobili viro, cui matrimonio juncta fuerat, ut continentiam sectaretur, Deo precibus annuente, persuasit. Quo ex hac luce subtrahito, monasticam vitam eligens, cænobium ingressa, quod pater extruxerat, cum pluribus feminis, jejuniis & orationibus vacans, Deo humiliter deserviebat; ubi post plurima signa, congregatis sororibus, datoque eis pacis osculo, migravit ad Christum. At divellorium Abulense, quod habemus, nullam de hac Sancta facit mentionem. Sic nempe fabulatores illi ex quadam nominis affinitate, quæ inter Albigensem & Albugensem civitatem occurrit, arripuerunt occasionem multiplicandi Sanctos patriæ suæ, & incautis lectoribus imponere veluerunt. Sed non est operæ pretium pluribus refellere hanc fictionem, quæ per decursum ex testimonio auctoris coarcti sponte corruet.

C

nbi natam
constat,

2 De patria ejus auctor Sancta synchronus in Actis num. 4 ita testatur: Igitur beatissima Segolena fuit ex urbe Albigensium natalibus nobilis, religione nobilior. De reliquarum translatione Mabillonius seculo 3 Sanctorum Ordinis Benedictini parte 2, pag. 550 ad illius Acta hæc notavit: Postea in urbem Albigam S. Segolene corpus translatum est, & in theca argentea impositum majori altari ecclesiæ cathedralis, in qua post S. Cæciliam, patronam præcipuam, S. Segolena una ex quinque sanctis Albigensibus præcipuo cultu honoratur. Duos habet vicos sui nominis infra Albigam,

utrumque fere ad Ternum. Sunt autem hi sancti Albigenes; Salvus episcopus, Amaranthus miles, Segolena vidua & sanctimonialis, Carissima virgo, & Matriana sanctimonialis, uti ab humanissimo viro domino Arquier ejus ecclesiæ canonico litteris accepi. Non invenio, quo tempore hæc translatio facta sit. Saltem in titulo (nescio, an is ab ipso Vita auctore scriptus sit) Actorum, quæ Labbeus noster ex Ms. Moissacensi edidit, leguntur sequentia: Vita S. Segolene abbatissæ, cujus corpus in pago Albigensium quiescit, & est transitus 1x Kalend. Augusti. Videtur hic pagus Albigensium designare antiquum sepultura locum, de quo postmodum pauca dicemus.

3 Quamvis Mabillonius in observationibus præviis ad Vitam S. Segolene num. 2 dicat, memoriam hujus Sanctæ in nullis veterum Martyrologiis celebrari, tamen in Annalibus Benedictinis tomo 1, pag. 607 ipsemet citat Martyrologium monasterii Senoniensis, ab annis quingentis scriptum, in quo hæc haberi testatur: 1x Kalendas Augusti, in civitate Mettensi S. Segolene virginis. Hinc ego addo ex Usuardo nostro illustrato codicem Montis sancti seu sancti Romarici in Lotharingia, qui XXIV Julii sic habet: Natalis S. Segolene Deo sacratæ. Præterea Florarium nostrum Ms. hoc die sic eam fufius annuntiat: Eodem die sanctæ Segolene viduæ. Hæc primò viro nupta est, & post ab eo liberata monasterium introivit, ubi multis virtutibus & miraculis claruit, & inter cetera duos leprofos mundavit. Grevenus in additionibus Usuardis etiam mentionem facit Segolene viduæ. Saussayus in supplemento Martyrologii Gallicani pag. 1150 more suo prolixius et eloquium concinnavit: In agro Albigensi, inquit, felix ad superna migratio sanctæ Segolene virginis & abbatissæ. Hæc anno ætatis duodecimo Gisbaldo cuidam nupta, at Dei gratiâ à jugo maritali (ad Agni cælestis ut perveniret nuptias) mature erepta, in loco Troglaris nuncupato; monasterium suis ex facultatibus ædificavit, adlectisque in societatem plerisque ingenuis puellis, sic exemplis & documentis præluxit, ut sub ejus ductu, eam ad castimoniam & pietatis perfectionem conscenderent, quæ & Ecclesiæ augebant decorem, & sibi aditum parabant ad supernam gloriam, ad quam Segolena, quæ has ad omnem religionem efformaverat, spiritali fecunda fructu castæ sobolis & sanctæ operationis, dignanter à cælesti sponso invitata, demum lætabunda properavit.

4 Cum Martyrologium Senoniense S. Segolene nam titulo virginis condecorat, & alia eam nomine viduæ tantum appellent, quæri possit, an Sancta nostra virginitatem in conjugio servaverit. Respon-

E

& Metis in
Lotharingia,
ut testatur
Martyrologia;

F

sed cum Albigensis non videtur man-

A Respondeo, hanc questionem ex ejus Actis liquido solvi non posse, nisi aliquo modo innuant, eam virginibus non esse annumerandam: Sancta enim num. 5. maritum sic alloquitur: O tu vir adolescentiæ flammis exæstuans, omnes facultates meas suscipe; tantum ut corpus meum liberum efficias, ut perficiam, quod est secundum desiderium meum. Cui ille ita respondet: Adhuc paulisper sustine, & cum voluntas Dei fuerit, ita postea fiet. Quibus coævus Vita scriptor hæc subdit: Et cum ipse, sancto illustrante Spiritu, firmum propositum & tam mirabilem & SUBITAM CONVERSIONEM frequenter in ea regnare reperisset, gratulans de ejus excellenti desiderio, sciens hanc esse MUTATIONEM dexteræ Excelsi, ait: Manus Domini, qui potens est, dirigat omnem actum tuum in bono. Adde quod Breviarium Albigense talem de ea collectam retinendam præscribat: Omnipotens sempiternæ Deus, qui beatam Sigolenam, post casti conjugii copulam virtute continentiæ, ac miraculorum floribus decorasti &c. Etsi non contendam, ex his omnibus certam virginitalis amissionem inferri, tamen probabilis judico, S. Segolenam tantummodo post consummatum matrimonium, ut theologi loquuntur, istud continentia desiderium concepsisse. Hinc etiam mihi suboritur dubium, an Metenses in Lotharingia & Albigenses in Occitania eandem S. Segolenam colant, quod nunc eruditius discutendum proponam.

B 5. Metensis episcopus Madanensis in historia Gallica episcoporum Metensium lib. 2, pag. 86 ex quodam antiquo Ms. profert sequentia: Quartus frater Gamardus genuit Godinum, patrem sanctæ Segolæ virginis, & sanctum Goëricum, qui prius in Aquitania regiam obtinuit dignitatem, & post in Metensi urbe pontificalem. Bouchetus in probationibus, quas producit pro vera origine regie familia Francica, ex Ms. Metensi S. Vincentii pag. 28 idem aut simile monumentum exhibet his verbis: Quartus frater Gamardus, qui cognominatus est Babo, genuit Godinum, patrem sanctæ Segolæ virginis & Dodanæ & Dodolinæ & sancti Goërici &c. Marcus Antonius Dominicus in Anberti familia rediviva cap. 7 hanc genealogiam mordicus tuetur; sed Cantarellus Faber aliique genealogi illum explodunt, & non convenientia Metensium monumenta fissionis arguunt. Non est nostrum lites hujusmodi dirimere. At suspicor, a Metensibus (si vera sunt citata eorum monumenta) non coli nostram S. Segolenam, qua patrem Chramiscum, & Sigibaldum episcopum ac Bado-nem Albiensem auctorem fratres habuit, uti synchronus ejus Vita auctor testatur. Profecto hæc consanguineorum nomina nimium differunt ab us, qua Metenses proferunt, ut ejusdem Sanctæ parentes ac fratres credantur. Accedit, quod vetus Martyrologium Senonensis monasterii (id in Lotharingia conditum est) dicat, Metis celebrari festum sanctæ Segolæ virginis, qualis nostra non videtur fuisse. Si quis hos mihi scrupulos exemerit, libenter suspicionem meam deponam.

C 6. Neque dubium meum omnino solvit conjectura Mabillonii, qui in Annalibus Benedictinis tomo 1, pag. 607 ita ratiocinatur: Exstat Divoduri Mediomatricum (sic olim civitas Metensis appellabatur) elegantissima sub titulo sanctæ Segolæ ecclesia paræcialis, qua ex re vehementer mihi suspicio injicitur, num Sigobaldus seu Sigivaldus episcopus, Segolæ

contra Mabillonii conjecturam dubitatur,

frater, idem sit cum Sigibaldo Mettensi episcopo, qui seculo proximo ineunte floruit, idemque auctor seu posteris occasio fuerit ædificandæ in illa urbe ecclesiæ in honorem sanctæ Segolæ. Sane hanc ecclesiam non alteri, quam Segolæ Albigensi nuncupatam esse, hinc patet, quod eodem die colitur jam dudum in Mettensi atque in Albigensi ecclesia. Sed magis verosimile est, quod Mabillonius in observationibus præviis ad Vitam S. Segolæ num. 4 dixerat, & quo hanc conjecturam suam jam antea sic evertit: Cujus sedis episcopus fuerit Sigebaldus, ignoratur. Sigebaldus Mettensis episcopus ab anno fere DCCXVIII ad XLII generosis ortus natalibus dicitur: verum à pago Albigensi remotior est civitas Mediomatricum, quam ut Sigibaldus Mettensis, podagræ alioqui dolore impeditus, forem in pago Albigensi demorantem invisere potuisset tam sæpe, quam id de Sigibaldo Segolæ fratre scribitur, nempe in ejus Vita ab auctore coævo composita. Hic Mabillonius cum Mabillonio disputare sino, & illius ratiocinium, in Annalibus Benedictinis propositum, aliis argumentis impugno.

E 7. Si sic ex sola nominis similitudine conjectare liceat, eodem jure ego dicam, hunc Sigibaldum fuisse præfulem Narbonensem aut Sagiensem, quia similis appellationis antistites illis diocæsibus præfuisse leguntur. Imo suspicor, ab ipso gubernatam fuisse quamdam cathedram Albie vicinam, ubi in episcoporum catalogis magni hiatus occurrunt. Quod autem ad annum festivitatis diem spectat, is non adeo fixus est, quin in Calendario Ms. Carcassonensi ad diem xxv Julii hæc Sancta colatur, ut ipse Mabillonius tomo 1 Annalium Benedictinorum pag. 608 faceret. Hisce adjungo verba Labierii nostri, qui anno 1642 ad Bollandum nostrum ita scripsit: Ad S. Segolenam abbatissam quod attinet, certe nominatur virgo in ea Vita, quam Metis olim legi, desumpta ex Lectionibus Officii. Habet ibi parochiam unam ex præcipuis civitatis... Legi alicubi, eam sororem fuisse, vel certe neptem ex fratre, S. Goërici proregis Aquitanie, ac postea Metensis episcopi post S. Arnulphum consanguineum. Habeo in chartulis, festum ejus celebrari diē xx Augusti, quamvis Rosweydeus in Fastis & Sauffayus habeant xxiv Julii. Igitur vides, ex annuo cultus die non posse certum pro identitate Sanctæ argumentum deduci.

F 8. Colitur etiam S. Segolena in diocæsi Lemovicensi: nam Gausfredus Prior Vossensis apud Mabillonium in observationibus præviis num. 1 agens de Sanctis in diocæsi Lemovicensi clarioribus hæc habet: Ecclesia, quæ vocatur monasterium Leolenum, & quædam aliæ Maximium, Sigulenam, & Sagittarium habere se fantur. Savaronus vero in Originibus Claromontanis lib. 2, cap. 9 ex antiquo auctore anonymo hæc profert: In monasterio Rubiacense altare sanctæ Mariæ, altare S. Segolæ &c. Sauffayus in indice alphabetico Martyrologii Gallicani videtur S. Segolenam Claromontanam ab Albiensi distinguere, dum in eo sic scribit: Segolena virgo culta Arvernensis. Et mox infra: Segolena Albiensis virgo abbatissa. Præterea in appendice tomo 2, pag. 1231 de Claromontana ita loquitur: S. Segolena colitur Claromonte Arvernorum in ecclesia monastica Rubiacensi, ubi altare habet suæ commemorationi sacrum.

AUCTORE G. C. Jam antea in Supplemento tomo 2, pag. 1150 de S. Segolena Albiensi aliud texerat e-logium, quod nos supra num. 3 ex ipso transcripimus. Nescio, unde Saussayus didicerit, hanc utramque Segolenam fuisse virginem, & unam ab altera esse distinguendam. Potius ego crederem, S. Segolenam Claromontanam, Lemovicensem, ac Albiensem unam eandemque esse, tum quod ea loca non sint adeo à se invicem remota, tum quod hæc Sancta nullibi in antiquis monumentis virgo appellatur. Nihil tamen desinio, cum nomen Segolenz pluribus feminis potuerit esse commune, uti patet ex testamento Anseberti episcopi, quod Mabillonius tomo I Annalium Benedictinorum pag. 703 exhibet, ubi prædictus præsul de sua germana Sigolina meminit.

Ætas illius incerta est,
B 9 Mabillonius in observationibus præviis ad Vitam S. Segolenz num. 4 fatetur, non facile desiniri posse, quo tempore illa Sancta vixerit, cum de ætate personarum, qua in ejus Actis memorantur, non possit ferri certa sententia. Unde minor, quod in Actis Sanctorum Ordinis Benedictini seculo 3, parte 2, pag. 540 eam vago modo ad seculum octavum referat, & postea in Annalibus Benedictinis tomo I, pag. 606 ad annum 696 ejus gesta narret. Etiam ignoro, unde Dionysius Sammarthanus hauserit notitiam, quam tomo I Gallia Christiana col. 48 ita inseruit: S. Segolena, prima Troclarenfis abbatissa, floruit circa annum DCCLXX; obiit vero XXIV Julii, qui apud Albigenses celebris est. Cum itaque mihi persuadeam, hos viros eruditos non omnino temere hoc tempus signasse, ac interim nihil certi invenire potuerim, ratio hujus Commentarii præviis seculum VII vel VIII ad marginem notavi. Id igitur potius feci ex aliorum fide, quam ex mea sententia, facile ab eis discessurus, si quis certiore ætate alicunde eruerit. Jam de scriptore Vita ipsique Actis aliqua præmonenda supersunt.

quamvis auctor synchronus scripserit ejus Acta,
C 10 Anonymus auctor, qui gesta S. Segolenz litteris mandavit, non tantum fuit Sancta synchronus, sed etiam familiaris, ut ex prologo colligitur. Suspicio, illum fuisse monachum Troclarensem, quia in editione Mabilloniana Sanctam semel matrem nostram appellat, & in editione Labbeana inter seriem capitulorum habet cap. 24: De monacho quodam de monasterio nostro. Sed quisquam demum is scriptor fuerit, Troclarense monasterium duplex erat, inquit Dionysius Sammarthanus loco proxime citato, id est virorum & mulierum. Virorum cœnobium non longe à loco, ubi habitabant moniales, abbatem habuit Evancium. Feminarum, quod præcipuum erat, conditur in pago Albigensi in loco amœno ad Tarnum fluvium à Chramlico, S. Segolenz patre, seu à S. Segolena, quæ non paucas virgines ibidem congregavit. Porro Mabillonius in observationibus præviis num. 5 de situ hujus cœnobii ita argumentatur: Monasterii Troclarenfis, à Segolena conditi, locus æque obscurus; ejus tamen situm conjicimus ex loco INSULA dicto, quo sanctimonialium cadavera humanda deferebantur: quippe antiquitus non in ipsis cœnobiis claustris, sed extra, mortuorum corpora sepeliri mos erat. Atqui visitur etiam nunc INSULA oppidum ad Tarnum fluvium octavâ fere leucâ infra Albigam, & in adversâ fluminis ripa vicus S. Martini, quo in loco (ut verisimile est) conditum erat Troclarense parthenium, cujus oratorium sancto Martino,

ecclesia beatæ Mariæ sacrata erat ex capp. 18 & 22. Paschalis Papa secundus in litteris concessis Ottoni abbati monasterii sancti Victoris apud Massiliam conditi, inter alia memorat CELLAM SANCTÆ SEGOLENÆ IN DIOECESI ALBIGENSI, quo nomine forsitan intelligit LA GRAVE Baronie titulum, cujus loci ecclesia hæctenus sanctæ Segolenz nuncupata est. De situ horum locorum iterum pauca in annotatis observabimus.

D 11 Acta S. Segolenz primis, ni fallor, ex Ms. codice Moissacensis monasterii edidit Labbeus noster, eaque in appendice post tomum secundum nova Bibliotheca manuscriptorum librorum collocavit. Deinde Mabillonius eadem ex Ms. codice Moissacensi & Bibliotheca Labbeana, ut in titulo affirmat, Actis Sanctorum Ordinis Benedictini seculo 3, parte 2 à pag. 540 inseruit, & observationibus præviis illustravit. Papebrochius noster illa etiam descripsit ex Ms. Moissacensi, quod ipsi R. D. Clandius Jolius canonicus Parisiensis communicaverat. Sed cum ex eodem fonte sua hauserit Labbeus, nullum aut exiguum inter ea exemplaria potest occurrere discrimen (in uno Sigolena, in altero Siggoletta scribitur) ita ut non sit opus illa studiose inter se conferre. Habemus præterea Vitam S. Segolenz in Ms. Trevirensi S. Maximini, quam compilator quidam ex e-grapho Moissacensi videtur contraxisse: nam deest prologus, & circa finem nonnulla omittuntur; reliqua verò iisdem fere verbis narrantur. Cum igitur hæc omnia Actorum exemplaria ex eodem fonte procedant, nos ea recudemus ex Mabillonio, qui videtur illa iterum cum Ms. Moissacensi contulisse. Scubi tamen aliqua notata digna differentia occurrerit, illam variantibus Mabillonii lectionibus in margine addemus. Præmittimus autem, finito prologo, antiquum ordinem capitulorum, quæ nos more nostro in plures numeros & pauciora capita dividemus.

quorum aliquot exemplaria tum impressa tum Ms. habemus.

V I T A

AUCTORE ANONYMO COÆVO.

E Ex Actis Sanctorum Ordinis Benedictini à Mabillonio editis sec. 3, part. 2, à pag. 541, qua cum editione Labbeana collata est.

P R O L O G U S.

Sæpius mente devota, reverenda mihi sacraque Christo Aliphia a, cum choro sodalium monacharum tibi commissio, imperitiæ meæ imperatis, ut almæ Matris nostræ * Segolenz, meo studerem stylo texere gesta. Nefas tamen esse credo, si tam sancto desiderio minimè paream. Quæso ergo, ut conatum meum vestris orationibus juvetis. Igitur Deo juvante, qui dixit; Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis; aggrediar implere quod postulastis. Et multa quidem ipsius Beatissimæ mihi narratione comperta, & à memetip-

Auctor asserit, se Sancta synchronum esse.

* Lab. vestra

A memetipso visa *b*; nonnulla etiam venerabilium sororum discipularum suarum, quæ ei ab adolescentia servierunt, relatione prolata didici in hoc opere.

*breviter
ejus gesta
conscriptisse.
* Lab. addit
sanctæ*

** Lab. di-
tionem*

** al. depo-
nantur*

2 Et ut legentibus fastidium amputarem, studii sub compendio brevitatis, rustico quidem sermone, de virtutibus prædictæ * Dei famulæ pauca de plurimis narrans, multis cognitam reddere veritatem: & si minus expleta utiliter fuerint, quæ præcepistis, meam potius difficultatem, quam inobedientiam accusetis. Ecce, ut iussistis, habetis exiguam distationem *. Nunc igitur vivendo sequi quisque appetat; quod legendo scire festinat. Dignitatem igitur vestram obsecro, ut cum semel legeritis, iudicio peritorum decorentur * *c*, ut apta legentibus fiant.

ANNOTATA

a Dionysius Sammarthanus *tomo 1 Gallia Christiana col. 48* asserit, hunc fuisse secundam abbatissam Troclarensem, ac S. Segolenæ successisse. Sed id tantum collegit ex hisce Actis, & certum regiminis tempus non assignat.

b Hinc patet; auctorem Sanctæ nostræ non tantum synchronum, sed etiam familiarem fuisse, ut dixi in Commentario prævio num. 10.

c Puto, scriptorem hac phrasi velle, ut Acta doctorum virorum iudicio subjiciantur, & eorum testimonio confirmantur.

INCIPIUNT CAPITULA.

C Apud I. De habitu seculari vel conversatione.

- II De elemosynis.
- III De locis Sanctorum.
- IV De officio vel vigiliis.
- V De admonitione suæ salutis.
- VI De proposito castitatis.
- VII De transitu viri sui.
- VIII De consecratione ejus.
- IX De renuntiatione mundi.
- X De responsione patris.
- XI De ingressione * monasterii.
- XII De retrusione * ejus.
- XIII De jejuniis vel abstinentia.
- XIV De officiis monasterii *.
- XV De miraculis, vel leprosis curatis.
- XVI De clerico dæmoniaci liberato.
- XVII De quadam Sanctimoniali à dæmonio liberata.
- XVIII De quadam puella ab inimici invasione liberata.
- XIX De ancillis monasterii à dæmone liberatis.
- XX De monacha à dæmonio liberata.
- XXI De quadam femina à dæmonio liberata.
- XXII De ejus germani visitatione.
- XXIII De noticia divinitus deleta.
- XXIV De monacho qui de monasterio * discedere voluit.
- XXV De puero à dæmonio liberato.
- XXVI De Transmundo presbytero.
- XXVII De puerulo illuminato.
- XXVIII De quadam sanctimoniali illuminata.
- XXIX De quadam puella contracta & sanata.
- XXX De ejus appropinquante transitu.
- XXXI De exhortatione suis virginibus.
- XXXII De felici ejus transitu.
- XXXIII De exuberatione olei,

** Lab. de in-
gressu
* Lab. de re-
surrectione
* Lab. mo-
nasteriali-
bus*

C

** Lab. de
monacho
quadam de
monasterio
nostro.*

Sancta vita per decem circiter annos in conjugio acta.

AD conversionem seu correctionem mortalium multum profunt exempla bonorum, quibus ædificatur homo varias confectari virtutes. Si enim ad boni incitamentum divina, quibus admonemur, præcepta deessent; pro lege nobis Sanctorum exempla sufficerent. Hoc à seculis egit Rex * auctor æternus, ut famulorum suorum famularumque famam commendaret perennem, & ut futuris temporibus exempla illorum memorie commendando ventura soboles gloria retur. Igitur quoniam tantæ matris * Segolenæ adgredimur texere gesta, erit nostrorum arbiter dictorum, virtutum Largitor immensus, qui ei munera vitæ perennis gratiâ suâ largitus est.

CAPUT I.
*Scriptor pau-
ca præfatus*

** Lab. te-
rum*

** Lab. addit
nostræ*

4 Igitur beatissima Segoleha fuit ex urbe Albiensium natalibus nobilis, religione nobilior: quæ cum suis parentibus brevi commanens tempore, & ab ipsis infantie rudimentis studiosis laboribus operibusque pro sexu instituta, juncta est matrimonio annorum circiter duodecim *; sublimemque genere, divitiis atque moribus Gislulfum nomine sortitur jugalem. Nubit ergo terreno homini, nec tamen separatur à Rege cælesti: plus participatur à Christo, quam sociata * conjugio; subdita Deo, semper monita sectans sacerdotum; timens ne à Domino degradaretur, cum mundi gradu proficeret *a*.

*narrat San-
ctæ matrimo-
nium.*

** Id est duo-
decennis*

** Lab. plus
participa-
tur Christo
quam soci-
ciatur con-
jugio.*

5 Transeunte igitur spatio temporis, jam felicissima pro caritate Dei, quam prætulerauamori carnis, quam * ex toto odiens, fervens spiritu desiderabat placere Deo; ait ad virum suum: O tu vir adolescentiæ flammis exæstuans, omnes facultates meas suscipe: tantum ut corpus meum liberum efficias, ut perficiam, quod est secundum desiderium meum. Et ille: Adhuc paulisper sustine *, & cum voluntas Dei fuerit, ita postea fiet. Et cum ipse, sancto illustrante Spiritu, firmum propositum & tam mirabilem & subitam conversionem frequenter in ea regnare reperisset; gratulans de ejus excellenti desiderio, sciens, hanc esse mutationem dextere Excelsi, ait: Manus Domini, qui potens est, dirigat omnem actum tuum in bono: age ergo quod agis, operare quod operaris. At illa gaudens, ab eodem talem se percepisse licentiam, quod jam ex multo tempore valde cupiebat & desiderabat pro conservando continentie proposito, glorificavit omnipotentem Dominum *b*.

** Lab. susti-
nere*

F

6 Ex illo namque tempore sciens elemosynis cælorum regna posse mercari, se sua cum facultate elemosynæ dedicavit, apud quam nec egeni vox inaniter sonuit. Sæpe donans indumenta, membra Christi se tegere * sub inopis veste credens: hoc reputans se perdere, quidquid pauperi non dedisset. Tendens adhuc * animum ad opus misericordie infirmos visitabat, peregrinos adventantes gaudens suscipiebat, in itinere sumptus ministrabat, pauperibus gaudens dif-

b
II.
*& enumerat
opera miseri-
cordia,*

** Lab. dege-
re pro se te-
gere
* Lab. ad
hoc*

pen-

EX MS.
* Lab. in se-
culum se-
culi

III.
aliquæ pieta-
t exercitia,
quibus vaca-
bat,
* Lab. ex-
empla

IV.

V.
monita
salutis qua
avidè exci-
piebat.

* Lab. spiri-
tualiter
* Lab. sal-
vare

B

* lege eum

* Lab. cepit

VI.

* Lab. op-
portunam

* Lab. con-
credere.

penfabat, ut læta diceret: Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in æternum*.

7 Quid beatissima egerit circa Sanctorum templa*, quæ eloquentia suppleat? Quis sermo explicet, quam se munificam ea monstravit erga ecclesiam? Vestibus & ornamento, quod clariore solebat ferre cultu in seculo, sacra componebat altaria: deinde quod supererat, monasteriis dispensabat. Erat enim vera Domini cultrix, & necesse erat, ut quam Deus perfuderat gratia, ab omnibus amaretur. Christo igitur quotidie sedulum exhibebat officium: & si sederet in prandio excubans [prope] jugalem, casu aliquo, ut Deo redderet debitum, se subducebat convivio, quidquid ferret, leve reputans, tantum ne Christo vilesceret.

8 Quodam tempore adveniente quodam Fratre in urbe jam dicta, religiosa gratulatione Beatissima cum reverentia, ut patrem suscepit spiritualem. Et cum pollens esset ingenio, statim peculiariter* ab eo requirit, dicens: Animam meam servare* volo; doce me, obsecro, viam justitiæ. Et ille: In divina potestate confisit, cui velit Deus doctrinæ verbum dare. Potens & clemens Deus verum & magnum in animo tuo posuit desiderium; qui solus potens est perseverantes innovare perenniter & beatificare. Igitur qui secundum Deum vult vivere, non quod ei* carnaliter delectat, sed quod spiritualiter ædificat, facit: & quidquid cupit*, aut agit, non vult ex sua, sed ex Dei sui voluntate procedere totis viribus concupiscit. Illa in timore Christi dedita, nempe Spiritu sancto plena, credens sibi à Domino impetrare optimam* virtutem continentia, ait: Scio, pater, quia à Deo continentia virtus datur; nostrum verò est petere, suum est concedere*. Ipse Dominus dixit: Petite & accipietis.

ANNOTATA.

a Auctor hic imitatus est phrasin Fortunati, qui eadem fere de S. Radegunde vidua narrat, quod etiam alibi non raro facit.

C

b In Commentario prævio num. 4 ex hoc loquendi modo collegi, S. Segolenam non servasse virginiam. Existimo, hanc opinionem futuram probabiliorē ei, qui totum hunc numerum Altorum attente expendit.

c In editione Labbeana hic sensus ita legitur: Quid Beatissima egerit circa Sanctorum exempla, quæ eloquentia suppleat? Qui sermo explicet? Quam se monstravit munificam, è vestibus & ornamento, quod clariore solebat cultu terre in seculo, sacra componebat altaria &c.

CAPUT II.

Vita ejus religiosa post mortem mariti.

VII.
Mortuo ma-
rito,
* Lab. pro-
pinquum

Nec longo post tempore vir ejus defunctus est. Plangunt servi dominum, affines proximum*: tota quippe domus erat in luctu: illa autem Beatissima sepelivit eum diligentissimam sepulturam. Fuit Sancta subdita

viro annos circiter decem; de cujus obitu quia* graviter contristabatur, consolabatur à parentibus, & ipsa dicebat illis: Nullo modo consolabor, nisi permiseritis, me omnem sollicitudinem contemere secularem. Illi non causæ religionis insistant, sed de novo conjugii jura sollicitant, ut cum ipsa postmodum temporaliter gloriarentur. Erat interea jurgium inter sanctum propositum Dei Famulæ & parentum secularem consilium: Elegit venerabilis Segoleha potius monasticam ducere vitam, quam in propria domo vivere cum periculo castitatis. Parentes ejus cum se jam victos cernerent, nec possent resistere suæ proposito voluntatis; volentes nolentesque, cui obistere non poterant, sancto ejus desiderio, abdicata propria voluntate, satisfaciunt. Exultavit autem Sancta gaudio magno de consensione parentum, & sic in omnibus libera effecta, gratias agebat Domino.

10 Eo sub tempore directam legationem ad Pontificem prædictæ urbis sui miserunt parentes, ut ipsam mutata veste Domino consecraret. Qui eorum agnita voluntate, manu superposita consecravit diaconam a. At verò cum Dei Famula largita sibi à pontifice benedictione, domum remeasset, cepit peregrinationem desiderare, memor illius dominici imperii ad Abraham: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vade in terram, quam monstravero tibi. Mox religiosissima cum lacrymis inclinatur ad genua patris sui, divino cultui dediti, nomine Chramfici b, accensaque sancto desiderio his verbis alloquitur: Gloriam hujus seculi, quæ sicut flos sæni transit, & falsas mundi divitias pro amore regni cælestis, inspirante Domino nostro Jesu Christo, qui omne bonum tribuit, delibero contemnere juxta dictum sancti Evangelii, seculoque renuntiare, & jugum Christi ferre, quod ferentibus leve est, cupio, & liberari de seculi compedibus. Divinitus* namque adjuncta conniventia parentum & vestro permisso, sociare me in sancto ovili cum sacratis Deo virginibus & ab omni inquietudine seculi absolutis decrevi, ubicumque* potuerò, rectius Dei servare mandata.

11 Audiens hæc pater ejus, mirari cepit ignitum igne Domini desiderium ejus & cordis ardorem*, & conjungitur* corde. Ipse verò cum esset senex, de suavi ejus eloquio & visione sui animo non satiabatur, & propter sanctum propositum ejus stendi præ gaudio fiebat necessitas. Et subito subintrat ei deifica inspiratio, ut suo opere cum fidei gratia cœnobium, ubi ipsa degeret, loco amœnissimo in prædio suo cognomento Trociaris* c. construeret. Quod ita Domino providente & juvante factum est. Et consolabatur eam paterna affectione & hortabatur, ut in Domino semper fideret, ejusque imperiis efficaciter obediret: nam exulem fieri de propria regione non permisit.

12 Eo itaque tempore Beatissima pulsare cepit, ut ad desideratum locum perveniret. Itaque domos reliquit proprias, progressa cum sodalibus suis Christo duce cum præcedente psallentium choro. Ovantes omnes cum fide robusta accedunt, & valde propter venera-

D
* Lab. quasi

VIII.
fit diaconam
& patrem
suam ita mō-
vit,

a
IX.
K

b

* Lab. omittit
divinitus

F
* Lab. inter-
ponit reperi-
re

X.
ut fundaverit
cœnobium
* Lab. omittit
tres se-
quentes
voces.
* f. com-
pangitur

* al. Tro-
glaris

XI.
quod S. Se-
goleha,

nera-

A nerabilem ejus sanctitatem suscepit eam honorificè pater ejus. Deus autem, qui fidem & constantiam Ancillæ suæ præviderat, bonum ejus propositum ad effectum perduxit. Ingressa est ergo locum; ad quem cum suis rediit, ibique sola * orationibus & jejniis vacare cœpit, mortificationem in suo corpore ferendo, ut uberius exemplum monstraret. Et non post dies multos congregati ibidem Sanctissimi non paucas monachas, quæ in ministerio Dei hymnis & canticis spiritibus Christum laudarent.

* Lab. solis

XII. cum aliis monialibus ingressa est,

* Lab. multitudini

B * Lab. societatis

XIII. ubi præter aliam virtutes,

C * ansteram vivendi rationem, * Lab. inhærens * Lab. cursum

XIV. varia caritatis & humilitatis opera exercuit. * Lab. salutem * Lab. virtutes * Lab. facies

13 Transacto itaque parvo temporis intervallo, elegit Beatissima simul cum suis omnibus secundum prædictorum Patrum instituta regulariter vivere. Quod & præstitit ei Deus, qui voluntatem timentium se semper perficere consuevit, & juxta Apostoli dictum, communia multis * omnia erant. Illuc nobilitium quæque libenter undique concurrere nitebantur, ut exemplo ejus faleramenta seculi præsentis & pompam facultatum contemnentes, æterna præmiâ caperent. Cumque jam multarum monacharum societate * densaretur, instituitur dies, qua se Sancta intra septa monasterii (ut mos virginum est) deliberaverat retrudi. Adfuit etiam plebium multitudo: omnes gaudent, omnes exultant de ejus glorioso proposito.

14 Ex ea die, qua religionis sumpsit exordium, cœpit esse in vigiliis prompta, in observatione sollicita, in obauditione festina, in labore devota, in humilitate præcipua, memor præcepti illius: Qui se humiliat exaltabitur. Tanta pietas, caritas, mansuetudo, modestia, lenitas, atque sobrietas in ea redundabant, ut si quis cuncta percurreret, ipsam prædicaret tam confessorum quam martyrum. Ergo venerabilem præter diem dominicum fuit illi solitum, ut juxta institutionem sanctæ regulæ e, omnis dies jejuniorum lenticulæ & oleis haberet edulium. Primâ quoque Quadragesimâ, qua se retrusit in cellula, donec fuisset transacta, potum præter aquam, atque pyracium f non bibit, panem hordeaceum sumpsit, quem tamen ipsa coxit & moluit. Cibus ejus legumen & olea, sine olei gutta, exiguæ mensuræ fuit.

15 Cilicium etiam semper interius mœrens * habebat pro linteo g, jugiter cursum b * decantans, discalceata peragebat vigiliis: ante se cinerem stratum superjecto cilicio habens, ad caput lapidem pro pulvillo, hoc utebatur pro lectulo: parum autem ei videbatur hoc sustinere corpusculum. Aliis Quadragesimis qualiter gessit, per singula quis enumeret, cum sint infinita? Nam ex quo tempore consecrata est, semper vitam duxit per discretionem austeram usque ad terminum vitæ, ne forte attritione nimia solveretur, memor illius verbi, non in solo pane hominem vivere, sed satiari verbo vitæ, & velut affluentem dape abundare.

16 Illud quoque quam devotè providebat pro salute sua in proximis laborem * impendere, non est silendum. Infirmantibus suis vicibus * serviebat, ipsa cibos decoquens, ægrotis fæces * abluens, calidam porrigens visitabat quod fovebat: credebatur se minorem, si se non nobilitaret vilitate servitii. Nam de officiis monasterialibus, in quantum car-

Julii Tomus V,

nis fragilitas non obstabat, nihil sibi placuit, nisi prima serviret. Inter omnium cœtum PRESSIS monacharum, & religionis studio; & regularis disciplinæ cultu præcipua habebatur.

A N N O T A T A.

a Sic etiam Fortunatus narrat, S. Radegundem à Medardo episcopo consecratam fuisse diaconam. Porro Mabillonius in notis ad hunc locum observat, diaconas seculo X in Ecclesia defuisse.

b Hoc nomen multum differt à Godino, quem Metenses sua S. Segolenzæ patrem nominant, ut dixi in Commentario prævio num. 5.

c In tabula geographica archiepiscopatus Albiensis, qua tomo I Gallia Christiana præfigitur, monasterium Troclarense duplex inter Albiam & Castrum novum notatur. Mabillonius tamen asserit, locum hujus monasterii obscurum esse, ut notavi in Commentario prævio num. 10.

d Ex hoc loco infert Mabillonius, S. Segolenam fuisse ex Ordine S. Benedicti. Sed S. Cassianus alique instituerunt moniales, qua juxta prædictorum patrum instituta regulariter vivebant, & tamen non erant Benedictini.

e Hinc iterum Mabillonius in observationibus prævis num. 5 colligit, S. Segolenam fuisse Ordinis Benedictini monialem. Quamvis eam Benedictinis eripere nolim, discere tamen cupio, an institutio sancta regule semper regulam Benedictinam significet.

f Scribitur etiam piratium, ut videre est apud Cangium in Glossario. Est autem liquor ex piris expressus.

g Hac vox accipi hic videtur pro indusio vel linea tunica.

h Cursus hic significat Officium ecclesiasticum, ut Cangius in Glossario ad hanc vocem pluribus exemplis probat.

C A P U T III.

Diversa miracula intercessione S. Segolena patrata.

Illud, quod gessit occultè, proferatur in publicum. Eo itaque tempore duo leprosi conjuges, jam cognitâ bonæ opinionis ejus famâ, habentes secum unicam filiam, devotè venerunt ad Beatæ præsentiam: prostrati ad ejus genua, ut dignaretur pro illis Dominum deprecari exorant. Respondit illis benevole: Ille qui dixit, VOLO, MUNDARE, si vult * potest vos curare. Quid plura? Sequenti die cum ipsi signo factò se proderent, jubet Sancta secretissimè vix duabus testibus balneo parato * intra fores monasterii, sic ut nemo perciperet; jussit & servientibus in calidam aquam deponere illos.

18 Remansit autem cum duabus tantum, sed serviente se sola; ægroti simul cum medica. Quantum est licitum feminis, à capite usque plantas succincta linteo infirmorum membra conbajulat, capita lavans, purgans cutis putredines. Fugabatur lepra: deinde morbidi, quos depoluerat, exeunt salubres de tepida: postera verò die ad ecclesiam venerunt, cute nitentes: gratias pro sanitate,

L III

quam

xv. Sancta duos conjuges leprosi

* Lab. simul

* forte balneum parari prodigiose mundat,

EX IMPRESSIS.

* Lab. occultari

xvi. & morachum ac puellam,

a

xvii.

* Lab. cœnomyia

xviii. * Lab. Caurila aliusque plures feminas;

B

xix.

xx. à dæmone obsessas,

C

* Lab. Baudolena

* Lab. post eandem diem

xxi. precibus suis liberat, * al. Ramnoalda

quam receperant, Deo agebant. Jubet Sanctissima occultare miraculum, quod jam pene tota civitas referebat in publico; nec passus est omnipotens Deus lucernam occultare * sub modio.

19 Ergo illo tempore quidam juvenis, Dadulfus nomine, sub professione monachi omnem humilitatem atque innocentiam mentitus accessit, habitavitque aliquamdiu cum venerabili viro Evantio a abbate in communi cum fratribus suis. Exigentibus meritis correptus à dæmone est. Dum ab inimico nequiter torqueretur, [ad] Troclaris monasterium inter manus ad Sanctam defertur curandus; nec data dilatione, promeruit quod petebat. Patratum est deinceps aliud simile miraculum. Quædam puella cum ab adversario graviter vexaretur, sequenti die, Sancta orante, nova Christi curatione per summitatem verticis & crepantem cutem, ut cœnomyia b * foras adversario exeunte, sana est reddita. Hoc nobis præsentibus actum est c.

20 Adjiciatur laudi, quod non defuit merito. Quædam puella, nomine Canciola *, ancilla jam dictæ cellæ, dum inimici invasione gravissimè laboraret, & vix ad Dei Famulam potuisset hostem rebellem adducere; jubente prædicto viro Chramisco, genitore ejus, in oratorium beati Martini intromittitur, & cum ingenti vociferatione statim proclamatur: Quousque non cessas persequi nos, Christiana? Tenentes namque se cœpit manibus calcibusque cedere. Tum ad orationem mox Beata prostrernitur; post orationem verò, quam cum lacrymis fudit, commota pietate & fide plena apprehendit eam manu sua: & qui timebatur extimuit. Confestim, fugato dæmone, integram recepit sospitatem. Nec illud prætereatur, quod est factum similitimum. Post aliquantulum verò tempus duas mulieres ancillas præfati monasterii, Pallideam & Palladiam, à dæmone horribiliter correptas, per eandem Famulam suam Dominus curare dignatus est.

21 Cœpit exinde infirmantium cohors ob sanitatem integrandam eam frequentare: quæ omnium petitionibus parens, orationum medicamine cunctorum ad se venientium infirmitatibus, divino sulca auxilio, curando subveniebat. Exin parvo temporis intervallo quædam sanctimonialis de Rutenæ d urbis territorio, Baudolena * nomine, dum annis plurimis energumena torqueretur, inspirata divinitus rogavit se ad Sanctæ præsentiam duci. Cum venisset, præsentatur & traditur, ad genua ejus advolvitur, flebiliter rogans, ut Dominum pro salute sua exorare dignaretur. Incumbit beatissima Segolena sine mora orationi, congregatio tota prostrernitur. In tantum mora fuit, dum de oratione confurgitur, adest Divinitas, fugatur inimicus, & post eadem die * sine ullo erroris indicio in eodem cœnobio suscepta, Christo subdita vitam finivit.

22 Quis numeret mirabilia, quæ Christi per eam operatur clementia? Quædam mulier, nomine Regnoalda *, dum jam longo tempore graviter diabolica invasione vexaretur, vix ad Beatæ præsentiam perducitur; voce flebili orat, ut à vexatione ipsa ejus mereretur orationibus liberari. Jacebat per triduum jam exanimis, & nihil proficiebat.

Quidam verò frater dixit Beatissimæ: 'Omni animæ misereri utile est. Imperat denique pater, ut pro infirmæ salute exueret, quod induta erat, cingulum, & ex ipso cingetur. Ne inobediens patri appareret, non cenodoxiæ acta vitio, sed ejus parendo imperio exiit se, & cinxit eam; adhibitisque simul sororibus, pro ea Domini misericordiam deprecatur. Statim oratio intercessionis impletur, & mulier ab inimici invasione illico liberatur. Celare Sancta humiliter volebat & Deo reddere honorem. Accepta ergo mulier sanitate e, omnibus rem gestam patefecit.

23 Quadam verò die germanus memoratæ Dei Famulæ, Sigibaldus f nomine, virtute venerabilis, ad eam gratiâ exhortationis atque ædificationis, cogente caritate accesserat, qui diligebat eam valde: quem Beatissima cum omni gaudio, ut virum Dei, suscepit. Interea cum omni affectu docebat eam spiritalem doctrinam. Post sermonem autem ædificationis, facta jam vespere, cum multis precibus rogat, ut ibi nocte illa maneret; quod vir Dei fieri cum magna humilitate prohibuit. Cumque hoc Dei Famula audisset, contristata ad divinum se auxilium contulit: moxque ingressa B. Mariæ semper virginis est ecclesiam, ibique orationi incubuit. Sed omnipotens Deus qualis esset ostendit. Nam paulo post orationem ejus pluvia in locum eundem ab Oriente venit enormis valde. Tunc vir ille videns, immensitatem pluvie * se ferre non posse, mansit ibi nocte illa; sicque intellexit dona divini muneris ejus meruisse fidem. Cujus rei testis ipse, & plusquam plures alii sunt g.

D

xxii. ac divinitus pluviam impetrat, ut fratrem apud se retineat.

f

E

* Lab. intensitatem pluviam

ANNOTATA.

a Nescitur, quis fuerit iste abbas Evantius aut quo tempore vixerit, ut in observationibus præviis num. 4 fatetur Mabillonius, etsi illic incertam de illo conjecturam proponat.

b Suspicio, legendum esse cynomyia à voce græca κυνομυία, quæ muscam caninam significat; vel cœnomyia, ut legit S. Hieronymus, quæ vox pro communi vel omni muscarum genere accipitur.

c Hinc patet, quanta fides adhibenda sit huic auctori, qui oculos quorundam miraculorum testis fuit; uti etiam in prologo indicavit.

d Est urbs episcopalis Gallia sub archiepiscopo Bituricensi, quæ vernaculè nominatur Rodez, & ad fluvium Veroniam sita decem leucis Albigâ distat.

e Mabillonius hic legit acceptam ergo mulier sanitatem, notatque in margine, poni accusativum pro ablativo; at ego in editione Labbeana & Ms. nostri Papebrochii sensum perfectum inveni, prout hic correxi.

f Mabillonius in nota ad hoc nomen frustra divinat, quis fuerit hic Sigibaldus. Fateor, me etiam frustra indagasse illius Sigibaldi cathedram & atatem.

g Simile pluvia impedimentum supervenit S. Benedicto Scholasticam invisenti, ut in margine observat Mabillonius.

DE

A

CAPUT IV.

Alia ejus miracula.

XXI I. Peccata sua

* Lab. consolatione

B

mirabiliter delata esse cognoscit,

* Lab. ipse

* Lab. Gof. loando

C

XXIV. monialem energumenam, * Lab. conversationem,

Proferatur in medium, quod gratuletur religio. Eodem vero tempore cum quidam frater visitationis gratia ad eam venisset, & dulcia sibi invicem verba vitæ transfunderent, & suavem cælestis patriæ cibum in collatione * suspirando gustarent, ait Beatissima: Multi, pater, ut non ignoras, vitam sine crimine habere possunt, sine peccato non possunt, Apostolo attestante, qui dixit: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Sed quæso te, pro me Dominum deprecare, quia ipse promisit dicens: Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis vobis. Illico de parvis minimisque peccatis, sine quibus esse non possumus, cum gravia peccata deessent, memor illius Psalmographi præconii, Peccatum meum cognitum tibi feci; quæque gessit lacrymans confitetur: cœpitque cum cordis humilitate deposcere; ut ex fide, quæ est justitiæ fundamentum, notitia ex ipsis fieret, & sub annuli signaculo divino super altario poneretur.

25 Quid inter hæc frater ageret, anxio corde pensabat. Armavit mentem fides, docuit impetrare opportuna. Sigillo signatum opus pluribus præsentibus, de quorum religione nihil dubitabatur, sacro commendavit altario. Penè quotidie salutarem hostiam pro ea eodem anno obtulit, seque lacrymis ipsa * afflixit; vigiliis, jejuniisque constrinxit: piæ petenti largi subvenit potestas. Peracto temporis spatio, natalis dominici diem expectantibus, qui nunc dono Creatoris supersunt, viris venerabilibus, summo quoque Christi præfule germano ejus, necnon nobili viro Gifloaldo * a abbate, in eorum præsentiam tracta est notitia, solum est signaculum. Sic fides & oratio meruit, ut æterni Judicis virtus, qui culpas examinat, fidelis suæ famulæ universa ablueret delicta, & paginam candori redderet pristino. Conditori agit gratias, qui sic quæsitæ dona largitur.

26 Alio quoque tempore quædam puella paupercula spiritu ad conversionem * venit, quam Beatissima libentissime suscepit. Brevi tempore monacharum virtutes exæquaverat. Interea subiit in ea cogitatio injecta per diabolum, & permanere in monasterio volebat. Quadam die furtim de congregatione discedere volens, illico impletur a dæmone: sed trementem ad monasterium reduxerunt forores. Cum coërceri in ea immundus spiritus non valeret, necessitate cogente, magnis funibus alligatur. Non immerita pœna fuit fugitivæ, ut quam non cohibuerat fides, funis cohiberet. Incumbit beata Segolena sine mora orationi, tota congregatio prostermitur, obtinetur obsessæ curatio: quæ statim promisit, numquam se esse à monasterio recessuram; atque ex eadem hora in sua promissione permansit.

27 Quodam autem tempore cum esset dies Julii Tomus V.

Litaniarum *b* venerabilis, quæ in unum plures Christianos collegerat, erat ibi dux germanus ejus; Babo *c* nomine, nobilitate & sapientiâ pollens, qui per Albica arva incolas gentes regebat. Dum tertia celebraretur, mox illuc ingreditur unus ex populo (cujus faciem scio, nomen nescio) qui dæmonio arreptus coram omni populo vexari cœpit, & magnis vocibus clamare dicens: Huc missus sum, ut debeam mundari. Hunc propinqui illius flentes omnipotentis Dei famulæ Segolenzæ obtulerunt: quo suscepto, multis se diebus ac noctibus in oratione dedit. Non post multos dies ita sanum atque incolumem reddidit, ac si in eum jus proprium diabolus numquam habuisset. Divino itaque purgatus est auxilio Dei *, dæmon fluxu ventris egressus est.

28 Eo quoque tempore quidam presbyter, nomine Transmundus, oculorum lumen amisserat, ita ut omnino nihil videret. Admonetur in somnis, ut signaret beatissima Segolena ejus oculos. Nocte vero eadem evigilans de sopore, cum mane factis surrexisset, præcepit dominus suæ familiarissimo, ut eum duceret in beatæ Segolenzæ præsentiam. Venit itaque & advolvit se pedibus ejus, atque oravit; ut pro eo Domini dignaretur exorare * clementiam. Fit communis omnium dolor. Ancilla autem Christi Segolena, plena Spiritu sancto, invocans Trinitatem, orationem breviter fudit. Mox evacuatum tenebris lumen virtutis * implevit, ita ut tractus cum venisset, nullo ducente, recederet. Exsultant parentes miraculo *, sanctæ Segolenzæ contremiscit congregatio.

29 Alio quoque tempore dum oculorum quidam puer, nomine Vallus, lumen amisisset, ad hanc omnipotentis Dei famulam Segolenam deductus, intercessionis ejus opem petiit & impetravit. Tunc beata Segolena solito more pro eodem in oratione prostermitur: facta oratione, ejus oculos oleo sacro perunxit. Illico luce reddita, nox cæcitatatis abcessit. Eodem namque tempore quædam sanctimonialis, Sigetrudis * nomine, cum lumen amisisset oculorum, orans beatissima Segolena ad Dominum pro ea, suasque instillans lacrymas, oculos ejus sacro perunxit oleo, & protinus vidit.

30 Quodam igitur tempore infelix & infirma puella, ancilla prædictæ puellæ, manibus pedibusque contractis per terram reptabat: pro qua re quadam die pedibus se beatissimæ Segolenzæ parentes ejus prostraverunt, dicentes: Confidimus, tibi à Domino nihil esse negandum: funde pias pro ea preces, & salva erit. Quo audito, mota pietate, & compulsa parentum lacrymis, noluit sacratissima Segolena denegare. Sola tamen ad orationem prostermitur. Cumque orationem compleret, porrecta manu levavit puellam pedibus suis, atque omnibus membris recuperatis, ad suum hospitium incolumis ambulavit. Nam quantis virtutibus emicuerit, * quis valeat enarrare?

ANNOTATA.

2 Ignoratur etiam, quis fuerit ille Gifloaldus
LIII 2 ab-

EX IMPRESSIS. XXV. ac alium de moniacum curat.

* Lab. frequentia omittit. XXVI. Presbytero.

E

* Lab. implorare

* f. virtus

* Lab. iterum frequentia

præternit.

XXVII.

* pueri ac sanctimonialis visum restituit.

XXVIII. * Lab. Sigeturdis

F

XXIX.

* contra. Nam puellam sanat.

* Lab. enarravit

EX IM-
PRESSIS.

abbas, & quo tempore vixerit, aut cui monasterio præsuerit.

b *Macrius in Hierolexico distinguit Lataniam à Litania, de cuius posterioris significatione, institutione, ac usu videri potest tum ipse, tum Cangius in Glossario ad vocem Litania.*c *Misor, hunc Babonem, Albiensium ducem, in historia Gallica usque adeo ignotum esse, ut de ejus gubernatione aut atate nihil hactenus Mabillonio aliisque compertum fuerit.*

CAPUT V.

*Sancta virtutes, morbus, extrema monita, mors & sepultura.*XXX.
Auctor, enumeratis Sancta virtutibus,

* Lab. sanctæ

* l. parvitas

J Am, ut spero, etsi sensu rustico, prolixum a sermonem de tantæ * Matris conversatione produximus: & tamen ejus meritis digna præconia non valuimus narrare. Nec enim paucitatis * meæ ingenium aut memoria sufficeret univèrsa ejus spiritalia studia, vel in amore Christi profusum desiderium pronuntiare vobis. Sanctissima enim benignâ & sincerâ conscientia, quidquid aliis præcepit, ipsa fecit omnia propter Dominum & implevit, ut in die judicii digna esset ei retributio conferenda. Orationi, lectioni, prædicationibus & eleemosynis incessanter insistebat; nec docuit verbis, quod non implevit exemplis. Nam vultu insistebat semper placido & angelico, ita ut secundum Scripturam corde lætante vultus floret. Numquam otiosa ab opere Dei esse voluit, ut merito coronâ gloriæ coronaretur. Sed quia jam me ad finem & felicem ejus transitum perducit oratio, pauca perstringam. Factum est autem cum multas in mundo jam sustineret tribulationes, secundum quod scriptum est, per arma justitiæ à dextris & à sinistris fidem conservans, cursum consummans, repositam à Christo coronam justitiæ expectans sibi restitui, desiderabat dissolvi & esse cum Christo.

C
XXXI.
refere, quomodo in morbum lapsa moniales monuerit,
* Lab. communi

32 Cum infirmitas ejus per dies jam plures extenderetur, collecto sanè omnium * cœtu virginum, dicit eis: " Jam dissolvi cupio & esse in requie; vos autem moneo, viscera mea dulcissima & sancta membra, in Christo vivite, & cum timore Dei spiritalem regulam perficite. Scriptum est enim: Maledictus homo, qui opus Dei facit negligenter. Certate introire per angustam portam. Modicum laborate, ut multa recipiatis: contemnite terrestria, ut cælestia consequamini. O filiolarum mearum, obedientiam custodite, quia inter omnes virtutes vindicat principatum. Caritatem Dei habetote in invicem; humilitatem amate; superbiam abominamini, propter quam & diabolus projectus est. Fidem tenete incommutabilem: hæc est enim fundamentum omnium virtutum; & sanctificationem animarum & corporis custodite, sine qua nemo videbit Dominum. Memores estote, ut sicut nunc tenetur Ordo, usque ad consummationem teneatur. Valete in pace, & retentationis * solvite obstacula, ut mihi jam pateant cælestia regna.

* retentio-
nis

33 Cumque per singulos dies languor ingravesceret, sexto die venit vir Dei germanus ejus Sigebaldus episcopus ad videndum eam. Cumque halitu carere * vellet, fisa de cælesti munere, quod longo famulatu quæsierat, dominici Corporis & Sanguinis perceptione animam suam munivit, psalmum quinquagesimum ipsa imposuit, & psallere suas præcepit virgines. Sic cum precantis voce ad Dominum, Spiritu sancto monente, intuens cælos ait: „ Jesu Christe, unica spes orbis, tu hunc gregem multiplica, & perduc me ad regnum gloriæ tuæ „ Eadem horâ exitus ipsius, multæ sanctimoniales ejus lectulo circumsteterunt, cupientes ejus beatum exitum videre: & viderunt faciem ejus quasi faciem angeli. Scriptum quippe est: Qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendebunt. Extensisque in altum manibus, cælum intuetur repente mortalibus oculis, fatefurque & certissime confirmat, ante lectulum suum Jesum Christum Dominum constitisse nimio splendore amictum. Cumque in eum intenderet, quem videbat, sancta illa anima sic è corpore est egressa, & angelorum consortio conjuncta, ascendit gaudens in cælos; quod signum alia sunt signa comitata.

D
XXXII.
piè exspiraverit,
* Lab. caret pro care-re vellet

* Lab. movente

E

34 Cumque corpus ejus ex more ad lavandum fuisset nudatum, tanta subito fragrantia in eodem loco mirifici odoris adpersa est, ac si illic florum omnium fuissent odoramenta congregata, & illic inhabitantes deambulantesque satiaret, & ostenderet illuc aurorem suavitatis venisse. In prædio ejus proprio, loco tutissimo, cognomento Insula b, in quo genitor ejus fabricaverat ecclesiam Christo, & ipse constituit prædia, quæ susceptionibus peregrinantium deservirent; illic jussit suum deportari corpusculum, ubi ipsa sanctarum ancillarum Dei multa sepeliera membra. Subito ejus agnito obitu, tota penè civitas proruit in lamentum, pater filiam, lamentabantur sororem fratres, dominam servi. Inferitur corpus feretro, vox in laudem Redemptoris effunditur. Tandem egressæ cubiculum Dei famulæ, evehentes sanctum corpusculum ad locum prædestinatum, sepulturæ tradendum; ante cornu altaris deposuerunt, & cum omni gloria sepelierunt. Tunc chori virginum sua tudentes pectora, dantes mugitus proclamabant: O mors dira, cur tantos hodie perimis, dum à nobis auferis sanctæ Matris nostræ præsentiam? Longum est enarrare per singula, quanta & qualia inibi sine intermissione miracula almæ matris Segolenæ hactenus cernimus coruscare. Cum enim jam propter humata nobilia membra locus ille sanctificatus singulariter meruit illustrari, non distulit Omnipotens testimonium boni operis ejus merito jugiter post obitum adhibere.

* quo loco sepulsa fuerit,

F

35 Cum semel ad sepulcri caput vas vitreum custos ecclesiæ aptasset; ultra menturam exuberans, quam vas capere poterat; dono gratiæ liquorem olei reddidit die crastina custodibus fœnore duplicato. Exstat per tempora cunctis ad gaudium, fidelibus ad præmium, ægrotis ad remedium. Nam illius merito divinum munus oblatum, vas olei perfusum jugiter exuberat, ubi sepulta corpore

XXXIII.
ubi varia ad ejus tumulum patrantur miracula,

A pore quotidianis miraculis coruscant. *c.* Ægri
 c veniunt, & sanantur; dæmoniaci veniunt,
 & liberantur; leprosi veniunt, & mundan-
 * Lab. elin-
 gues
 d unt febricitantes, & sanantur. Quæ & in
 eo tugurio *d.*, in quo prius habitavit, nunc
 usque, si petentium fides exigit, miraculis
 coruscant, præstante Domino nostro Jesu-
 Christo, cui est honor & gloria, virtus
 & potestas & æterna majestas cum Patre unâ
 cum Spiritu sancto regnante modò nunc &
 semper, & per infinita seculorum secula,
 Amen *.

* Lab. hanc
 clausulam
 brevius ha-
 bet.

ANNOTATA.

a Non capio, quomodo biographus hic dicat;

se prolixum sermonem produxisse, cum in pro-
 logo promiserit, se sub compendio brevitatis...
 pauca de plurimis narraturum, & moniales ibi-
 dem alloquens dicat: Ecce, ut jussistis, ha-
 betis exiguam dictationem. *Hac combinet, qui
 potest.*

b Hoc oppidum octo ferme leucis Albigâ distat,
 ut in Commentario prævio num. 9 dictum est.

c Dixi initio Commentarii prævii, postea cor-
 pus ejus ex hoc loco Albigam translatum fuisse.

d Nescio, an auctor per tugurium hic intel-
 ligat parvum quoddam cubiculum, quod S. Se-
 golena in monasterio incoluit. An forte etiam
 hunc locum indicare voluit Paschalis II Pontifex,
 quando in litteris Ortoni abbati Massiliensi concessis
 memorat cellam sanctæ Segolenzæ in diocæ-
 cesi Albigeni ?

PRESSIS.
 EX MS.

B DE S. CHRISTINA MIRABILI VIRG.
 APUD TRUDONOPOLIM IN BELGIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J.P.

§ I. Actorum fides, & eorum scriptor.

ANNO
 CIRCITER
 MCCXXIV.

De Trudonopoli, seu sano S. Tru-
 donis (vulgo sint-Trupen) in ea
 Brabantia parte sito, qua diti-
 tur Hasbania (non Albania,
 uti au Gononus in notis ad Vitam
 nostræ Sanctæ, post Felicium; ad
 XXIII Junii) de Trudonopoli, inquam, suffi-
 cientem notitiam dedimus jam pridem ad diem XX
 Februarii, occasione S. Eucherii episcopi Aurelianen-
 sis. Hunc locum ejusque proximam viciniam mi-
 rificè illustravit S. Christina; ut qua in isto tra-
 ctu natales hausserit, vitam exegerit, & hac relicta,
 ad meliorem transierit. Porro Mirabilis antonomasti-
 cè dicitur: quia inaudita, aliis Sanctis inusitata,
 vixque hominibus credibilia, ne dicam posteris pa-
 radoxa, ac supra omnem penè fidem mirabilia pa-
 travit, divinâ omnipotentiâ, in hac certe, sicubi
 in aliis nunquam Sanctis, prodigiosè ludere quodam-
 modo visâ. Adeo lectorem merito ferre quemlibet
 debent ea, qua in ejus Vita narrantur. Atque
 hac de causa nobis ea maximè stabilienda sunt, ut
 quantum illis videtur prima fronte detrahere sum-
 ma rerum gestarum novitas, tantum nos ipsi a-
 liunde fidei conciliemus, ut fiant historicè verissima,
 qua apparent incredibilia & fabulosa.

Prodigia, que
 divina omni-
 potentia

C

in hac Sancta
 patravit, in
 speciem incre-
 dibilia & fa-
 bulosa,

2. Nam, ut auctoris Vita num. 49 verbis utar,
 Verè mirabilis Deus in Sanctis suis, & in
 ista (Christina) ut ita dicam, super omnem
 admirationem mirabilis. Rectèque noster Rade-
 rus infra citandus dixit: Si ulla Divorum hi-
 storia inter paradoxa est ponenda, hæc cer-
 tè cum Simeonis Sali & Jacoponi factis præ-
 cedendorum. De Symeone Salo egimus die 1 hujus;
 de Jacopono autem qui fuit Ordinis Minorum,
 tractat idem Raderus Visidarii Sanctorum parte
 altera, dans ejus Vitam à pag. 95 ex Italicis
 Franciscanorum Annalibus; & novissimè Benignus
 Fremaut in Legenda sua Flandrica ad diem XXV
 Decembris; quando dispici poterit, an & qualem
 cultum is habeat. Interim exempla istorum eo va-
 lent, ut de nostra Sancta quantumcumque para-

doxa mirabilibus mox temere non judicemus. Quod
 etiamnum fortius persuadebit alterius item virginis
 exemplum, propriè & proximè huc spectans, tam-
 quam nostræ parallelum.

3. Vixit integro fere post Sanctam nostram se-
 culo alia ipsi synonyma, æque ac ipsa nomen Mi-
 rabilis merita, sed ab aliis ad distinctionem Co-
 loniensi vel Stumbelensi vocata; que nostræ
 cedere non debet in mirabilibus, si eam non supe-
 ret; visa ex insolitis, inauditisque, & captum
 humanum excedentibus prodigiis tanta, quanta e-
 rat, componi. Acta ejus dedimus ad XXIII Junii.
 Ex pluribus que ibidem in Commentario prævio pro-
 ducuntur, confirmari vel mitigari saltem possunt
 ea, qua in hac seniore captum humanum serunt t
 sed brevitatis studio ista huc non transcribo; præ-
 fertim quando aliunde plura in prompta sunt, qua
 propius huc spectant, & solidius rem nostram con-
 ficiunt.

4. Auctor hujus Vita haud ignarus, quàm in solidè stabili-
 speciem essent mira & paradoxa, qua exponenda li-
 nium ex-
 susciperet, veritusque ne eâ, quâ par erat, fide Jacobo de Vi-
 acciperentur, id sedulo agit in suo prologo, ut
 præjudicia tollat, qua contra formari possint,
 egregiè stabiliens adversus incredulos quæcumque su-
 pra fidem in eadem narrari videntur. Incipit à
 testimonio Eminentissimi Jacobi de Vitriaco, qui
 & cum Sancta vixit, & eam vidit. Testis hic
 omni exceptione major est, sive prudentiam ejus &
 doctrinam consideres, sive integritatem vite, quam
 habet noster Bartholomæus Fisen in Floribus ecclesiæ
 Leodiensis ad diem XXX Aprilis; & de quo item au-
 thore nos egimus in Commentario prævio ad Vitam B.
 Mariae Orniacensis, quam conscripsit, datam die
 XXIII Junii: ubi in ejusdem Vita prologo de S.
 Christina testatur ista, qua noster biographus in-
 de mutuatus est:

5. Vidi, inquit, etiam aliam (Christinam) auctore gra-
 circa quam tam mirabiliter operatus est Do-
 minus, quod cum diu mortua jacuisset, an-
 tequam in terra corpus ejus sepeliretur, ani-

AUCTORE
J. P.

ma ad corpus revertente revixit, & à Domino obtinuit, ut in hoc seculo vivens in corpore, purgatorium sustineret. Reliqua ibi vide. Auctor iste gravis ac prudens, atque adeo levissimus narrativus minime credulus, & à fabellis mox adoptandis longè remotissimus, risui se & ludibrio expositurus fuisset, si pro gestis veris, quae scire poterat ac debebat, aniles nobis nugas vendidisset; praesertim quia istum prologum dirigit ad Fulconem episcopum Tolosanum, à Gallia profugum ad tractum Leodiensem, qui S. Christinae mirabilium fuerat theatrum, adeo recens, ut vividus eorum odores quaquaversum etiamnum tunc spiraret: Adhuc ipse ita loquens:

& in his, quae
narrat, minime
suspecto;

B

6 Unde cum sanctus & venerabilis pater, ecclesiae Tolosanae episcopus, à civitate sua ab haereticis dupulsus: tandem usque ad episcopatum Leodii, quasi tactus odore & fama quorundam, Deo in vera humilitate militantium, descendit; non cessabat admirari fidem maximè sanctarum mulierum... valdeque desiderabat, ut quaedam, quae vidit & audivit, ne perirent, tamquam fragmenta colligerentur. Scis etenim, pater sancte, pastor Tolosane, ... (ad te enim mihi sermo est, quo praecipiente, & de negligentia me redarguente praesens opusculum ausus sum attentare;) Nosti, inquam, quod cum venires ad partes nostras &c. Hoc itaque tam prudentis auctoris ad gravissimum antistitem directo testimonio salius noster biographus animum pariter appulit ad scribenda Sancta mirabilia, prout restatur ipsemet in laudato prologo his verbis: Nec ea ullo modo scribere praesumpsissem, nisi me venerabilis Jacobi episcopi in majoribus rerum gestarum (eventibus) testimonium praecessisset.

item ex au-
ctore Vita,

C

7 Atque ut nostrum biographum subsequamur; certa & affirmata expressiones, quibus in eodem prologo loquitur, non possunt non summam dictis ipsius fidem conciliare: Ego, inquit, ... ob edificationem legentium, & specialiter Christi laudem, haec licet imperito sermone descripsi; certus utique relatione narrantium. Nec immerito certum me dixerim, cum tot planè testes habeam in pluribus, quae descripsi, quot tunc temporis in oppido S. Trudonis uti ratione potuerunt: neque enim haec in angulo gesta sunt, sed planè in populis. Quid? quod Sancta mirabilia scripserit tum temporis, quando etiamnum prima, recens ac praesens oculis eorum hominum, qui ipsam viderant, observabatur memoria: nam, sicut rursus restatur, nec tantum temporis transiit, quod ea absorbit & sepelivit oblivio, cum non eo amplius quam octo anni sint, quod haec scripsi post mortem ejus.

ac Dionysio
Cartusiano,

8 Dionysius Cartusianus, vitæ & scriptis clarissimus, Sanctaeque popularis, qui vivere cepit sub finem seculi 14, desit anno 1471 (vide Acta nostra ad diem 11 Martii, ubi à pag. 245 eum dedimus cum titulo venerabilis) in Vita compendio, quod inseruit libro de Quatuor novissimis, articulo 50 tradit ista: Recordor quoque, quod dum in pueritia frequentavi scholam, in oppido illo (S. Trudonis) frequenter audivi mentionem admirabilis illius Christinae; atque (ut dicebatur) aliqui tunc vixerunt in S. Trudone, qui noverunt nonnullos, qui ipsam feminam gloriosam viderunt in carne. In Colloquio autem de particulari

judicio animarum post mortem articulo 10 refert ex Vita ejus, quid anima ipsius à corpore exuta contigerit. Et articulo 33 gestis S. Christinae mirabilibus & paradoxis à Dionysio in epitomen contractis, subjicit interlocutor frater: Numquid & tu (Dionysi) qui naturalis rationis viges acumine, atque in philosophicis es eruditus scientiis, credis haec vera esse?

D

9 Cui Dionysius: Male & nimis male naturali viget acumine atque scientia acquisita, qui ex hoc ea, quae fidei sunt, seu fide digna narratione inveniuntur; suo praesumit ingenio mensurare, dijudicare & coartare. Denique quae praefatus auctor (Cantipratenum intellige) legendae Christinae Mirabilis de ea conscribit: probat: testimonio. Jacobi Aconensis episcopi, postea Cardinalis, qui se eam, & ejus mirabilia vidisse testatur; imo & alia multa praefatis mirabiliora narrat de ea. Ego quoque in loco, quo fuit sepulta, fui frequenter; & dum in pueritia in oppido S. Trudonis frequentavi scholares, ex relatu suorum parentum saepe loquebantur de ea. Et sic ea quae palam & publice facta sunt, solidissime confirmantur. Alia vero, ut cum biographo pergamus, quae nemo scire potuit nisi ipsa, ab illis proprie audivi, qui ea ab ore ejus se percepisse testati sunt. Et noverit quicumque legit haec; talibus me testibus credidisse, qui nequaquam à centro veritatis etiam pro amputandis capitibus deviant:

Egregie ista
mirabilia
confirmantur.

E

10 Qua noster biographus narrat in Vita num. 47, 48 & 49, didicisse se fasces à Thoma abbate Trudonopolitano, oculato teste. Numero 38 inducitur Sancta cum quadam religiosissimae vitae reclusa, Iveta nomine, moram per novennium faciens; ubi mira per eam operatus est Dominus; restaturque idem biographus, se ab ista reclusa multa quae de Christina scripsit, revelata suscepisse: neque id temere aut fortuito; nam mox adjungit: De longinquis enim Galliarum partibus ad eam propter hoc veni. Jam vero, qua num. 54 habet de translatione corporis, annis septem post primam ejusdem sepulchram peracta; contigerint ea oportet sub ipsum ferè tempus, quo ad scribendum se accinxit. Ad haec, si animum attendamus ad minuta quadam locorum, temporum ac personarum adjuncta, qua per decursum Vita leguntur, fallor enimvero, si non merito censeri possint veluti totidem genuini characteres, quibus & scriptoris fides, & scriptoris sinceritas, & rerum narratarum veritas commendentur. Certè noster Papebrochius post visa, discussa & illustrata tot Sanctorum Acta, alioqui non plus equo facilius eorum approbator, uti eruditus notissimum est, Vitam S. Christinae à sinceritate, veritate, rerumque in ea narratarum fide historicè probata plurimum commendabat. Ac mihi videor satis, & Sancta Acta pene supra fidem esse mirabilia, & accommodata paradoxis auctoritate non destitui, ostendisse. Proximum est, ut doceam, non leve auctoritatis pondus Actis iisdem accedere ex persona auctoris, qui ea litteris consignavit.

F

11 Fuit is Thomas de Cantimprato seu Cantipratensis, ita dictus ab asceterio Canonicorum regularium, quod olim prope Cameracum stabat, sed jam pridem belli furore dirutum est, cui ille nomen dederat, inde ad Ordinem Praedicatorum translatus: in cujus Bibliotheca nuperrime edita tomo 1, pag. 250 scribitur Beati titulo à quibusdam infi-

Eadem veritas
confirmantur
ex auctore
Vita:

de quo non
nulla dispu-
tantur,

A insigniti; ubi etiam res ab eo geste ordine chronologico pertexuntur; ac postea Vita S. Christinæ Mirabilis accensetur ejusdem scriptis. Porro nos viro locum dedimus inter Prætermissos ad diem xv Maii; de eodem plura etiam diximus ad diem xvi Junii, pag. 231, occasione S. Luitgardis, cujus & ipse vitam conscripsit. Dionysius Cartusianus citato art. 33, vocat ipsum suffraganeum episcopum; addit Bellarminus archiepiscopi Cameracensis: cui titulo subscribunt, Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii hac die xxiv, Ferréolus Locrius in Chronico Belgico pag. 362, Vossius de Historicis Latinis lib. 2, pag. 487, Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, qui annos 30 in hoc ipsi munere tribuit; Mirant in Fastis Belgicis pag. 260; Sammarthani, à quibus sub Nicolao III archiepiscopo Cameracensi notatur coadjutor & episcopus... ac theologiæ doctor (non rectè;); Fisenus in Floribus pag. 248; nuperus denique Legendista Gallus in Tabula critica Actorum & auctorum mensis Junii, ac noster Corei, postea citandus; sed rectius isto titulo abstinere Henricus à Gandavo, Trithemius de Scriptoribus ecclesiasticis, ac Possevinus noster in Apparatu sacro: nam namquam episcopi munus ipsum gessisse; nec suffraganeum fuisse archiepiscopi Cameracensis vel aliorum, (atque adeo nec episcopum Lufentinum, multo minus patriarcham Hierosolymitanum fuisse, qualis apud laudatum Possevinum ab aliquibus dicitur) rectè in laudata Bibliotheca probatur.

B 12 Unde corrigi merentur ea, quæ dicta sunt in Comm. prævio ad vitam S. Luitgardis die xvi Junii num. 2; præsertim ubi corrigitur Dionysius Cartusianus, quasi Cantipratanum fecisset religiosum Ordinis S. Benedicti; cum articulo 50 de Quatuor novissimis ibi citato, laudatus auctor disertissime dicat, ipsum fuisse de Ordine fratrum Prædicatorum. Ceterum nec magistris lauream adeptum contra Sammarthanos, nec Priorem apud suos Lovanii, sicut loco citato apud nos asseritur, munere perfunctum, eruo ex Bibliotheca citata; quæ & de solo superioris officio apud Lovanenses meminit, & lauream dictam ipsi adjudicat; tamen ibidem lectorem fuisse affirmet. Cum autem vitam istam scripserit octavo ab obitu Sanctæ anno, videlicet anno circiter 1232; ipsa ad Superos evocata anno circiter ab Incarnatione Domini mcccxxiv, sicut notatur in Vita num. 54, consequens est, hanc ab eo scripturam provinciam susceptam fuisse sub prima tempora, quibus hoc vita institutum amplexus est; postquam ejusdem habitum Lovanii induerat prædicto anno 1232.

C 13 Enimvero jam tum transferat ad laudatum Ordinem, quando sepe dictam vitam literis mandabat; prout disertissime indicat ipsemet cum in prologo num. 2 per hæc verba: Ego... indignus Fr. Prædicatorum Ordinis; tum in Vita S. Luitgardis dicto die pag. 242, ubi habentur ista: Sed & quædam beatissima virgo, Christina nomine, cujus meminit venerabilis Jacobus in Vita B. Mariæ de Oignies, cujus quoque vitam & ipsi descripsimus. Ea tamen, quæ ut supra vidimus, accepit ab Ivetta reclusa, ad quam de longinquis Galliarum partibus... propter hoc venit, accepit, antequam Prædicatorum Ordini adscriptus fuit, juxta ea, quæ traduntur in citata Bibliotheca, in qua mox à professione Coloniam missus narratur, ibique sub Alberto Magno annis minimum quatuor theologiam audivisse.

in aliis corrigenda; uti & quando scripserit;

indicatur.

§ II. Varia Vitæ exemplaria; quodnam a nobis hic detur, major personæ cujusdam in ea memoratæ notitia.

V Ita compendiam libro de Quatuor novissimis Proferuntur articulo 50, ac Dialogo de judicio particulari animarum post mortem artic. 33, inseruit venerabilis Dionysius Cartusianus. Eam typis edidit Surius tomo 3, a pag. 778 editionis anni 1572 ex solo & unico exemplari, in quo sane, inquit, vereor deesse nonnulla; sed vix ulla quidem desunt, si illud ad alia exemplaria conferas; sin vero ad nostrum, quod hic edimus, desunt ea, quæ ibi narrantur à num. 57. Pessimè autem tam de hac quam de aliis more suo meritis est; nam: stylum fere totum, inquit, mutavimus; & quædam reddidimus paraphrasticos. Sed quantum mutavit; tantum primigenia sinceritati ejus detraxit: neque enim paraphrasis, sed nativus scriptoris candor ac stylus harum rerum prærium faciant. Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad hunc diem, compendiolum extraxit ex Thoma Cantipratensi, & informatione Trudonensium. At in suo Usuardo anni 1568 ad eandem diem notat, vitam apud Prædicatores Lovanii haberi; item apud Minores capp. 36 à Livino Brechto, alicubi ad operis decorem & ædificationem verbis sententiisque locupletatam. Gelenius de Colonienis urbis magnitudine pag. 699 meminit Vitæ, quam Lupoldus Cartusianus Rurémundensis conscripsit, addebat Acta B. Christinæ Stumbelenis confusa esse cum Actis Christinæ Trudonensis. De hoc scriptore nec apud Valerium Andream in Bibliotheca Belgica, nec apud Theodorum Petreium in Cartusiana quidquam reperio.

15 Gononus de Vitis & sententiis Patrum Occidentis lib. 5, a pag. 327 Surianam edidit; ac noster Bartholomæus Fisenus vitam quoque vulgavit in Floribus ecclesie Leodiensis a pag. 341; de qua etiam agit variis locis in Historia Leodiensi. Mihi dicere, quod Vincentius Bellovacensis in Speculo hist. lib. 30, cap. 15; & S. Antoninus 3 parte Historiarum, capitulo 12, § 1 referant fragmentum Jacobi de Vitriaco, quod biographus prologo suo innexuit. Nec profero, quod pauca in compendium coegerit noster Raderus parte 2 Viridarum Sanctorum a pag. 81. Notissima in hisce regionibus est Vita Flandrica, quæ in ejusdem idiomatis Legenda, sub nomine nostrorum Petri Ribadeneyra & Heriberti Rosweydi vulgata, continetur. De hac item Sancta quadam habet Chapeauvillus de Pontificibus Leodiensibus tomo 2 sub Hugone, in annotationibus ad caput 128.

16 Penes nos est Vita Ms. in duplici codice membranaceo, signato P Ms. 17, & P Ms. 19; & in alio codice chartaceo O Ms. 12; sed desideratam, id est primigeniam antiquitatem non præferunt. In eorum uno, quem primo loco nominavimus, prænotatur hic titulus litteris rubris: Incipit prologus in vitam mirabilis Christinæ, descriptam à fratre Thoma suppre conventus Lovanienis, Ordinis Fratrum Prædicatorum, &c. Egraphum præterea habemus ex Ms., uti ei adnotavit Rosweydeus, Anberti Mirai satis recenti; quod alia isem manu notatur colla-

& exemplaria Vita.

Quamam ex variis codicibus Mss.

AUCTORE
J. P.

collatum fuisse cum Ms. Rubear vallis (canonicorum regularium S. Augustini prope Bruxellas) quod inscribitur secunda pars Agyologi (Hagiologii) Brabantinorum. Atque dictum quidem egraphum signatur hoc titulo: Vita gloriosæ Christi virginis Christinæ Mirabilis, natæ in villa dicta Bruesthem, auctore Thoma Cantipratensi Dominicano. *Miræus in Fastis pag. 444, Integra, inquit, ut est ab auctore conscripta, erat apud me in codice Ms.; itemque apud monachos Trudonenses. In Bibliotheca quoque Prædicatorum pag. 252 notantur apud Trudonenses exstare varii codices. De Vita quidem ista eò scripsi diè xxiiii Maii, anni elapsi 1725, sed an alicubi istic lateat, nescio; certè illam non obtinui. Porro egrapho nostro Miraano Janningus noster adscripsit sequentia: Est hæc Vita etiam Ms. apud D. de Riemer, canonicum S. Bartholomæi Leodii; ubi illam vidi anno MDCC Romæ rediens.*

Et cur potissimum a nobis hic detur,
B

17 *Quamquam satis est, novisse unum Vita exemplar, ut omnia noris, ex eodem primigenio Thoma Cantipratensi fonte desumpta; visum tamen est, nullum ex citatis pralo committere, sed aliud potius item Ms. ex codice nostro membranaeço, qui olim spectavit ad abbatiam monialium de Camera, Ordinis Cisterciensis in Belgio prope Bruxellas; circa quam, errorem topographicum Ferraris, nonnullis aliis de loci fundatione adjectis, correximus in Commentario prævio ad Vitam B. Bonifacii, episcopi Lausaneensis, ibidem quiescentis, diè XIX Februarii, pag. 149. Characterem dicti exemplaris non elegantem, & hinc inde etiam mendosum sibi resistere conati sumus, additis quoque variis lectionibus, & quibusdam aliunde suppletis; sicut ex annotatis ad textum, & ex unciis in textu patet. Videtur præferre antiquitatem seculi circiter 14. Præterea præ aliis omnibus, quos ego quidem viderim, textus ille sibi facit ex eo, quod in fine exponat, secundam revelationem corporis; ac primum miraculum, quod accidit post revelationem corporis sacri.*

Et quid in
eiusdem edi.
tione factum.
C

18 *Ex nota temporis prædicta revelationi inserta, anno videlicet 1249, consequitur secundum dicta paragrapho superiore, duo ista postmodum reliquo textui adjecta fuisse; an vero ab auctore primigenio Vita, an ab alio, non certò constat. Ut cumque res se habeat; licet gaudere inventis, qua alioguin perrexisissent fortasse latere in senecris, nisi laudatus codex ea in lucem erussisset. Meminerit autem lector, nos de more rem totam in nova capita distribuisse, antiquorum titulis post prologum notatis, & in decursu per numeros Romanos (qui in textu non apponebantur) ad marginem signatis. Titulum capituli xxvi hic desideratum addidi ex apographo Miraano; atque idcirco illud caput unciis inclusi.*

Thomas, de quo
nonnulla au-
divit biogra-
phus,

19 *Jam verò priusquam manum, quod ajunt, de tabula tollam, opportunus sese hic offert locus dandi plenioris notitiam de Thoma, cujus supra obiter meminimus, primum ecclesiæ B. Mariæ apud Trudonenses, deinde monasterii ad S. Trudonem abbate xxix, ut videtis apud Esenum proxime citandum; ex cujus nondum ad illam dignitatem evelti ore plurima intelligere potuit, nonnulla certè notatu dignissima intellexi biographus, qua narrat a num. 47. Audire itaque juvat chronicum nostrum Trudonense Ms., postea pluribus memorandum: Anno Domini MCCXXXIX, qui fuit primus annus Wilhelmi Leodiensis episcopi, postquam Joannes II de hac abbatia*

cessit, Thomas, qui ante ingressum religionis, plebanus ecclesiæ B. Mariæ fuit, ortus de mediocribus oppidanis, utilis pro populo, postea præpositus hujus loci, vir circumspexus & sedulus abbas creatur... Iste abbas per suam diligentiam acquisivit duas partes sculpeti officii, in quo statuit fidelem virum, qui singulis annis octo mensibus villi-

D

cavit.
20 Anno Domini MCCXL per diligentiam pluribus deservit fuit in cœmeterio nostro, de consensu Jacobi episcopi Prænestini, Apostolicæ Sedis legati, translatum est ad locum, ubi stat in platea de Stapel, conditione tali, quod domus hospitalis dicta, in atrio nostro sita, & quidquid habere dignoscitur in platea de Plancken, in censu & redditibus nostro monasterio perpetuè cedet: & in recompensationem hujus assignationis præfato hospitali sex bonaria terræ de cultura nostra in Schyronem, & molendinum nostrum in Staden jure perpetuo; nosque hospitalis, sicut hæctenus fuimus, veri [sumus] patroni, erimusque.

E

21 Circa idem tempus præfatus abbas Romanam curiam adiit, & usum pontificalium ornamentorum, qui ex causa abbati Christiano à Papa retractus fuit, de novo ab Innocentio Papa, [ut] eo solemniter uteretur, impetravit: qui etiam plura privilegia pro utilitate ecclesiæ nostræ ab eodem Papa obtinuit... Anno Domini MCCXLVIII, anno primo Wilhelmi regis Alemanniæ, B. (Beatrix, ut puto) priorissa, totusque conventus monasterii S. Catharinæ in Milen compromiserunt per juramentum sub pœna excommunicationis in manus Thomæ abbatis, quod amodo non debeant numerum sanctimonialium & fratrum ac sororum augmentare ultra sexaginta personas: super quo compromisso, elaborante Thoma abbate, obtinuerunt confirmationem à Papa Innocentio IV.

Chronico
nostro Ms.
Trudonensi;

22 Iste abbas fuit vir activus & solers, qui cum non haberet consanguineos valentes resistere monasterio injuriantibus, contraxit familiaritatem cum Joanne de Follonio, potenti oppidano, emptisque bonariis terræ arabilis, & eidem in feodum collatis, fecit illum vasallum suum: qui fideliter eidem pro muro contra adversarios fuit.

F

Eodem anno abbas Thomas obiit iv Kalendarum Novembris: cujus corpus sepultum est ante altare S. Elisabeth, habens tale epitaphium:

Gessit digna legi Thomas abbas: quia legi Astrinxit multos ipsius dogmate fultos.

Divinum verbum bene promiserat, & quod acerbum

Peccator gessit, hoc confessore recessit.

Ecclesiæ decori, quod reddita mitra labori,

Ejus inest memori jure, nequitque mori.

Ut viva fama sculptum faciat huic epigramma,

Horum lectores este sui memores.

23 Breve laudati istius viri elogium dedit Floribus ecclesiæ Leodiensis ad diem xxiiii Novembris; ubi taxit catalogum abbatum Trudonensium; addens, dum etiamnum plebanus S. Mariæ Trudonensis existeret, in isto munere, cum aliquando sacris operaretur, ad vitam rediisse S. Christinam Admirabilem: idque

tam

A eam videtur verisimile, quam factu facile: non tamen certum; quia nobis non constat Brusthemine an Trudonopoli prima ejus mors contigerit. Consule annotata nostra ad cap. i Vita.

§ III. Memoria in Fastis; elogium; vitæ institutum.

Codex Tornacensis Usuardinus, eodem, quod nostra Sancta obiit; secuto scriptus; textus suo pramittit hanc additionem: Natale S. Christinæ virginis; nostrane an alterius? Ratio dubitandi esse potest; quia non additur cognomentum Mirabilis. Censet tamen omnino, ibi de nostra agi, quia cum in prosecutione textus dicitur: In Italia civitate Tyro, S. Christinæ virginis (de qua & nos hoc die) alia, sine dubio est Christina textus Usuardino adjecta; alia in ipso textu relata: per quam adjectam & primo quidem loco, quamam verosimiliter intelligi possit, quam Mirabilis, non video; utpote quæ tam temporis apud Tornacenses inclarescere potuerit. Nec obest omissio cognomenti: nam & illud omisit Henricus à Gandavo, Sancta item coevus (juxta Valerium Andream in Bibliotheca Belgica anno 1293 mortuus;) qui apud Miram in Bibl. eccl. meminit cap. 51: eujusdam Sanctæ mulieris in Hasbania, quæ vocabatur Christina; per quam indiguitari hanc; quæ de agimus, esse cognomentum ubi, cerit videri desinare posse.

B 25 Cognomentum quoque illud omisit Molanus; quamquam aliusde factis hanc Sanctam ab omni alia distinguat; sic eam signans: In territorio Hasbano, sanctæ memoriæ Christinæ virginis; cujus vitam scripsit Thomas Cantipratensis. Ejus memoriam non invenio in nostro Florario Ms.; Sanctis Belgis alioqui annuntiandis assuetis. In catalogo tamen Beatorum eadem; quæ textus; manu exarato, & ad ejusdem calcem apposto, signatur Christina Mirabilis pmo * Novembr.; quo diem hie mortis an cultus tantum indicet, incertum. In alii sancti ubique Fastis hac die XXIV, aut XXIII Junii Sancta referuntur.

C 26 Martyrologi Benedictini ad XXIII Junii ipsam inser Sanctos suos memorant; Wion in Liturgico vita, parte 2, sic habet: In Hasbania cœnobio S. Trudonis, S. Christinæ virginis, quæ semel ac secundo (imo tertio) mortua, talia stupenda patravit, quæ hominis sensum plane exluperant. Wion concinit Menardus; at perperam uterque in cœnobio S. Trudonis eam annuntiat, in quo nec vixit, nec obiit. Dorganus rectius absque isto loco sic dixit: S. Christinæ virginis, mirabilis pœnitentiæ, quæ semel ac secundo mortua, multa stupenda fecit. Bucelinus Annalium Benedictinorum parte 2, ad an 1224, pag. 25 sic brevissime: Moritur B. Christina, vulgò Mirabilis. Idem auctor in Menologio Benedictino die XXIV hujus (sequente Antonio de Heredia in Viris Sanctorum, 4 tomis editis anno 1685) In Hasbania, B. Christinæ cognomento Mirabilis, quæ plurimis cum in vita tum post mortem miraculis claruit.

Cisterciensibus, Pramonstratensibus, 27 Cistercienses tabula Sanctam referunt hoc die XXIV Julii. Kalendarium sacrum istius Ordinis, anno 1617 Divisione impressum habet ista: Christina mirabilis, beata in Brabantia. Henriquez in Menologio Cisterciensi, & Chalemotus in Serie Sanctorum, Beatorum ac illustrium viri Julii Tomus V.

rorum ejusdem Ordinis, ipsam pariter signant: AUCTORE J. P. quam tamen non invenio in Kalendario expanso Sanctorum ac Beatorum ejusdem instituti, anno 1620 Bruxella excusis; uti nec in alio ejusdem generis, quàm amplissimo Henrico vander Heyden, abbati Villariensi inscripsit Anberius Miraus, & anno 1621 excudis; qui eandem quoque Sanctam Cisterciensibus accenset in auctario seu libro 5 Originum monasticarum cap. 17, ubi Kalendarium Sanctorum ac Beatorum istius familia religiosa contexit. Inter Pramonstratenses S. Christinam nostram ponit Petrus de Waghenare in suo S. Norberto profaico, pag. 145. Illam non reperio in Natalibus Pramonstratensibus apud Joannem Chrysostrum vander Sterre, nec in Bibliotheca istius Ordinis apud Joannem le Page lib. 1, a pag. 344; ubi Sanctorum ac Beatorum catalogum ordinauit.

28 Ex alio, præter Felicium qui Sanctam, aliiquæ ut vidimus, recenset XXIII Junii, eam memorat Martyrologium sub nomine Canisi allegari solitum; hac die XXIV, quæ & ex Molano Ferrarius in Catalogo Sanctorum; qui in Martyrologio Romano non sunt. Rosweydaus in Fastis Sanctorum, quorum Vita in Belgicis bibliothecis manuscripta existant, eam pariter notat; cui adde Arturum in Gynæceo sacro cum notis, Labersam nostrum in suo Menologio & Guilielmum Gazetum in Tabulis sacris Gallobelgicis, ubi inter Sanctos in diocesi Leodensibus honoratos ipsam scribit: quam etiam inseruit Floribus ecclesiæ Leodensibus noster Bartholomæus Fisen. Atque ex his liquet; Sanctam adeo apud hagiologos celebrem; potuisse à Castellano sine ullo scrupulo accenseri tot aliis, quos ad suum Martyrologium universale adiecit; in cujus tabula hagiologica ponit eam omissam die XXIII Junii.

29 Sanctam laudat Baronius ad annum 1187, Elogia. num. 10, paucis multa complexus, quando eam vocat Virginem magni nominis. Mirans parvam de rebus ad ipsam pertinentibus synopsis habet in Fastis Belgicis a pag. 443. Noster Raderius eandem parte 2 Viridarii Thaumaturgam merito appellat. Parvum item elogium habet Cræpelinus infra laudandus. Elogium breve sed nitidum inscripsit Martyrologio suo Saussayus in hac verba: Abiit hodie ad Sponsi superni desideratum conspectum B. Christina cognomento Mirabilis; de qua, quæ stupenda referuntur, sic humanam mentem concutiunt, ut divinæ simul gratiæ magnitudinem incutiunt adorandam. Idem fere aliis verbis annuntiat Chalemotus, quando eam cognomento Mirabilem prædicat, tum ob miraculosam vitam, tum ob miranda opera. Catalogus, qui præfigitur libro de sacrarum reliquiarum triginta sex eminentium Sanctorum, qui publicæ venerationi exponuntur in ecclesiâ S. Salvatoris, Ordinis Cisterciensis Antverpiæ, ab Amplissimo D. Francisco Dierckx, primo ejusdem loci abbate, anno 1674 Antverpiæ editus, breve illud de S. Christina habet elogium; in quo dicitur re & nomine Mirabilis, quæ prodigiosum orbi portentum existit; donec tertio mortua, vitam immortalē invenit.

30 Monastici, quos diximus, suo quisque Ordine hanc Sanctam annumerant. Wionus jam citatus sic loquitur: Fait sanctimonialis monasterii S. Catharinæ Ordinis S. Benedicti juxta S. Trudonem. Bucelinus loco supra allegato affert ista: Moritur B. Christina virgo Mirabilis (ut agnoscas etiam his temporibus, vivis admirandum nostrum Ordinem fuisse) monialis Ordinis nostri in S. Catharinæ juxta M m m m D. Tru-

Sancta memoria notatur in additionibus ad Usuardum,

non eodem die:

* primo C

que & referuntur in Fastis Benedictinis;

Cisterciensibus, Pramonstratensibus,

AUCTORE
J. P.

D. Trudonis cœnobium. *E Cisterciensibus Chryso-
stomus Henriquez eam suo Ordinis attribuit in
Kalendario Sanclarum ac Beatarum, quem præ-
mittit libro, cui titulus Lilia Cisterciensia, ita
loquens: B. Christina cognomento Mirabilis,
Ordinis Cisterciensis soror familiaris in Bel-
gio: Chalemotus supra item allegatus scribit, ip-
sam... suscepto Ordinis familiaris habitu,
Ordinemque ipsum sua sanctitate decorasse.
Et mox postquam dixerat de transusione corpo-
ris, addit hæc: Ipsa verò Virgo in Hagiologio
Ordinis manet adscripta. Laudatus Henriquez non
tantum idem tradit in Menologio Cisterciensi; quod
paulo ante ex Liliis protulimus, sed pluribus hæc
conatur stabilire in notis ad dictum Menologium,
ita differens: Id licet expressè Cantipratanus
non asserat, sic fuisse testatur Barnabas de
Montalbo tomo 1 Chroniconum lib. 5, cap. 25.*

rem perperam
stabiliente
Henriquez,

B

31 Et in Kalendario Gallico Sanctorum
Ordinis Cisterciensis, inter nostri instituti
beatas recensetur his verbis: „Christi-
na Mirabilis; Beata in Brabantia; Ubi
Beata vocatur eo sensu à nobis jam superius
declarato. Porro ex ipso, quod induebatur,
habitu, id idem colligitur: nam teste Bar-
naba de Montalbo, tunicâ albâ & ejusdem
coloris chlamyde seu mantello utebatur; quod
genus vestium, ut ex nostris antiquis confi-
tutionibus constat, proprium erat Cisterciens-
ibus virginibus. Moniales vero S. Catharinæ,
ubi pia Femina obiit, & tandem sepulta
fuit, semper habitu nigro fuerunt usæ: un-
de constat, non Benedictinam, ut quidam
volunt, sed Cisterciensem fuisse. Quod etiam
testatur Angelus Manrique in suo Kalendar-
io Salmanticæ edito, eam Cisterciensi insti-
tuto adscribens. Tantorum ergo virorum au-
thoritate motus non potui eam inter sacras
virgines non recensere. Sed nimis facile Hen-
riquez istis auctoribus crediderit, quia avidis-
sime voluerit esse verum, quod illi asserbant. Mon-
talvius hispanicè excusos. Martii anno 1602, pag.
262 fallit vel fallitur, quando ad probandum S.
Christinæ monasticum institutum citat verba pro-
logi ad Vitam B. Mariae Oigniacensis; ubi loco
citato apud nos num. 4 sunt ista:

C
eum Barnaba
de Montalvo,
qui turpiter
hallucinatur.

32 Unde cum quidam Sanctus adhuc, de
S. Bernardi monachis in abbatiâ, quæ dicitur
Alna, Domino militaret, & ex simplici-
tate dubitaret, cujusmodi essent homines
& mulieres, qui quibusdam novis nominibus
à malitiosis appellarentur; hujusmodi respon-
sum in oratione accepit à Spiritu sancto:
Invenientur in fide stabiles, & in operibus
efficaces. *Montalvius verò sic narrat ista, ex
hispanico translata: Dum monachæ & multæ
personæ seculares murmurarent de illis (agit
de B. Maria Oigniacensi & S. Christina)
quod gestantes habitum suum, & existentes
religiosæ exirent foras extra monasterium,
Dominus isti suo servo revelavit, vitam earum
sibi esse valde gratam: quia cum die
quadam orationi vacaret, rogando Deum,
an quæ contra has suas famulas hæbat, ef-
fet iusta murmuratio; audivit vocem de cæ-
lo sibi dicentem: Invenientur firmæ & sta-
biles in fide, & opere efficaces. Quæ refert
Vstriacus de mulieribus in genere (nam paucis
interpositis mox subdit: Sed jam ad personas
singulares... descendamus) Montalvius perpe-
ram detorquet ad Mariam Oigniacensem & Chri-
stinam Mirabilem. Nullus item apex apud V-*

striacum in allatis verbis de habitu earum monastico
aut vita religiosa. Unde arguitur Montalvius, adje-
cisse vel somniasse, quod voluit, & neutiquam in-
venit. Perperam itaque tradit, Sanctam nostram
fuisse monacham; gestando habitum Cisterciensem
fuisse quasi beatam seu devotam; sub obe-
dientia abbatissæ S. Catharinæ vixisse: ac
denique; monasterium S. Catharinæ extra mu-
ros S. Trudonis fuisse Ordinis Cisterciensis;
quod falsissimum est.

D

33 Laudatus Waghenerius Sanctam instituto Præ-
monstratensi ita asserit loco citato: Fuit soror fami-
liaris; non Ordinis Cisterciensis, uti in Me-
nologio suo asserit Henriquez, sed Ordinis
Præmonstratensis; uti mihi significavit supra-
dictus amplissimus Dominus abbas Tonger-
loënsis (D. Augustinus Wichmans) nam ab A-
verbodiensibus nostri Ordinis religiosis, pasto-
ribus in Brusthem directâ, & habitu nostri
Ordinis, videlicet tunica alba & ejusdem co-
loris chlamyde seu mantello vestita incessit.
Tres itaque religiosi Ordines Sanctam sibi vendi-
cant; quam ego ad nullum censeo pertinere, 1.
Quia nullus, quod sciam, auctor idoneus illud tra-
dit. 2. Quia de eo tacet Cantipratanus, in plu-
ribus minoris momenti recensendis accuratus: id-
que sine ullo dubio indicare non prætermisisset hic,
sicut alibi duplex S. Luitgardis vita religiosa insti-
tutum, & transitum quidem ab uno ad aliud
commemoratur; prout dicitur paragrapho proximo.
3. Argumentum, quod desumitur à Sancta in-
dumento (de quo Vita cap. 4) certi nihil pro-
statu monastico aut religioso probat. Unde dum bins
Waghenerius, inde Henriquez, idem uterque
pro diverso prorsus instituto argumentum è vestitu
desumunt, & sui ambo Ordinis habitum Sanctam
induunt, mutuis utrimque rationibus, quæ in-
deturunt, inter se pugnant, & nihil consiciunt.

Sanctam quo-
que sibi attri-
bunt Præ-
monstraten-
ses: ac nulli
certo instituto
religioso ad-
scriptam fuisse.

E

34 Sed fac S. Christinam præ se tulisse simi-
litudinem quamdam monastici vestitus; an inde
mox rectè sequitur alicujus Ordinis monialem fuisse?
Ad hæc, potuit ea dirigi à Præmonstratensibus,
& tamen non esse Præmonstratensis: sicut
S. Christina Stumbelensis non ideo fuit propriè
monialis Dominicana. Quod supra dicebat Waghena-
rius de Wichmanno; respondeo, non quæri, quid dixerit
iste abbas, sed an ea, quæ dixit, probare potuerit.
Quod si quis ex S. Christinæ ingressu, egressu
ac regressu in parthenonem religiosum S. Cathari-
næ prope Trudonopolim, vitæque ibidem ut pluri-
mum acta, ac morte demum obita, singulari a-
liquo titulo contendat, eam non vita religiosa pro-
fessione, quam numquam ediderit, sed affectu solo
illuc utcumque pervenire; non multum refragabi-
mur: eodemque fere titulo hanc dabimus virginibus
Benedictinis, quo Stumbelensem dedimus Do-
minicani; ut videatis tomum citatum pag. 272,
num. 9. Hinc verba Beatricis ad Sanctam, quæ
habes in Vita num. 52; O Christina, obediens
semper mihi in vita fuisti, intellige non de ob-
edientia religiosa, sed de voluntatum conforma-
tione, qualis est inter amicos.

F

35 Neque dicas cum Castellano in tabula Ha-
giologica ad suum Martyrologium universale, quod
S. Christina Mirabilis fuerit Beghina; nam si
vera sit epocha Chronici Trudonensis Ms., in quo
legitur: Incepit status Beginarum anno Do-
mini MCCXLV, Sancta jam dudum obierat; quod
si cum magno Chronico Belgico, postea commemo-
rando, ad annum 1168, tom. 3, pag. 193, hoc
tribuas Lamberto Begge, à cujus nomine
adhuc Beghinæ vocantur: quia primus in-
venit

neque ad Be-
ghinas spe-
ctare.

A venit ordinem Beghinarum, & eis priusmodi castitatis normam verbo & exemplo prædicavit; de quo etiam videri potest *Mirans in Chronico Cisterciensi; Fisenus in Floribus ecclesie Leodiensis ad xxv Junii; & novissimè Hippolytus Helyot Historia monastica tom. 8, pag. 2; tunc non pugnat quidem tempus, quo minus Beghina fuerit Sancta; hoc tamen vita institutum eidem abjadicamus, quia biographus nihil de eo prodidit. Putamus itaque eam seculari in statu vixisse, nullis certis communitatis religiosa aut parthenice legibus obstrictam. Ac de vita quidem instituto satis dictum est; sequitur; ut ultra quadam Sancta adjuncta elucidentur.*

§ IV. Patria, dies & annus mortis, vitæ chronotaxis; sepultura, translatio corporis, status ejusdem hodiernus; reliquiæ, veneratio publica.

Dionysius Cartusianus loco producto de Quatuor novissimis, in rem nostram tradit ista: *Christina. nata fuit in oppido S. Trudonis; vel, ut aliqui dicunt, in pago, nomine Brustem, sito juxta oppidum memoratum; quæ patriæ locum dividunt potius, quam in individuo determinant. Magis illum determinat apographum Miræ cap. 1, quando natam fuisse asserit ex villa quadam nobilis viri comitis de Los, quæ vulgariter Bruesthem appellatur, juxta oppidum S. Trudonis in Hasbania Leodiensis diocesis. Ms. Rubra vallis in titulo Vita ponit de S. Trudone, sed cap. 1 Brustemii natam asserit; vide annotata ad cap. 1. Porro locus iste adjacet prædicto oppido, quæ illud Meridiem inter & Orientem Borckloam spectat. Apud Surium citatum legitur in oppido S. Trudonis. orta; sed in editione anni 1618 appositus est ad marginem asserit cum hisce verbis: aliàs pago, qui Brustemum dicitur. Exemplar quod prælo damus, codex item noster chartaceus supra memoratus; Fisenus, & Cratopolis de episcopis seu Sanctis Germania pag. 41, ubi nonnulla de S. Christina compendiosè recenset, Trudonopolitanam faciunt. Constantinus Feliscus ad diem xxiiii Junii illam ridiculè adscribit Albanicæ de castro S. Trudonii supra flumen Mosam, quæ erat dicta Mirantius. Quot voces, tot fere falsitates. Ex dillis deducimus, jam tum à tempore Dionysii Cartusiani non satis distinctè ac certo constituisse de loco Sanctæ natalis: & quia nunc variant Vita codices, neque scitur quam genuina sit lectio, discamus non satis inde certum esse, Brusthemine prope Trudonopolim, an in ipso potius oppido Trudonopolitano vivere cœperit.*

37 Sed Mantelius in Hasselero suo sive compendioso historia Loffensis cap. 17 rem aliunde non Brusthemium satis certam definit, sic loquens: Grande illud & immortale comitatus Loffensis decus (Christina Mirabilis) in lucem editam fuit Brustemii, alodiali comitum villa, non, ut quidam putant, Trudonopoli, eò quod Cantipratanus, Vitriacus, & alii Trudonensem ex vulgi opinione scribant; quod ibi quam diutissimè commemorata sit, quibus in nativita-

tis ejus locum inquirere non fuit curæ. Brustemii natam (at quo præcisè anno nescitur) testantur præter Joannem Brustemensem (professione Franciscanum, patris Trudonopolitanum, qui anno 1545 floruit, sicut tradit Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica) & compilatorem Trudonensis Chronici, (in nostro tamen Ms. nihil de hac re invenio) antiqua celeberrimi istius monasterii monumenta; in quibus observavi plus decem locis, exerts adnotatum verbis, S. Christinam Mirabilem editam in lucem Brustemii; quin & illorum refutatam sententiam, qui Trudonensem putant ex illa, quam dixi, conjectura. Atque ex istis nos probabilis putamus, Sanctam ad Brusthemenses pertinere.

38 Diem mortis nusquam invenio apud biographum; circa quod punctum merito videtur arguendus, ut qui sine magno negotio illum rescire potuerit. Quo factum sit, ut aliò ab aliis die, ac neutro fortasse proprio & suo, Sancta memoria referatur. Surius fatetur necdum sibi de eo constare: visum tamen ipsi fuit vitam subnectere gestis B. Mariæ Oigniacensis, die xxiiii Junii; & facti sui causas allegat, sed merè arbitrarias; quò etiam die Wionus Sanctam inscribit Ligno vita. Quo fundamento nupud Arturum in notis ad hunc diem xxiv, & in Bibliotheca Prædicatorum commemorata, asseratur obiisse dicto die xxiiii; hætenus me lateat. In additionibus ad Uuardum adjectis, Molano in Natalibus Sanctorum Belgii, & aliis recentioribus ponitur hoc die xxiv Julii; de qua re supra inter annuntiationes & elogia. Nec verò laudatius biographus, alibi satis accuratus, omnem accuratioris apicem explevit in signando anno mortis, dicens defunctam esse anno circiter. . MCCXXIV; ubi vides per adverbium circiter non satis determinatè ac distinctè mortis annum exprimi; quod mirum est post adeo exiguam, quæ Sanctæ mortem inter & scriptorem biographi intercessit, intercapedinem, non determinatè contigisse. A vero mortis anno certissimè aberravit Petrus Waghenarius, loco producto dicens, eam ad Christum felicissimè transivisse circa annum MCCXXXIV.

39 Vita chronotaxis præterpropter ita ordinata Annus natalis, à biographo præteritus, fuerit Vita chronotaxis, 1150. Anno 1165, ætatis 15, duæ ejus sorores ipsam juniorem, ut ad pascua euntia pecora custodiret, instituerint; consule vitam num. 4; à quo tempore viliori & humiliori officio deputatæ Christus non defuit consolator: quin imò illi dedit gratiam internæ dulcedinis, secretisque eam cælestibus visitavit, usque ad annum Christi circiter 1182, ætatis 32; quo prima vice obiit ac revixit; non autem anno 1186, sicut ex incidenti, te nondum examinata, dicitur inno iv mensis Junii pag. 270: cum juxta dicta anno circiter 1224 mortua sit, eodemque biographo teste num. 54, vixerit. postquam primò resurrexit, quadraginta duobus annis. Cum vero multo antè tempore (num. 32) subdendam prædixerit, quam sancta terra Jerusalem Saracenis impiis subderetur, non signato anno, quo illud prædixit; ponamus prædixisse anno 1183, quadriennio antequam contigit; nisi fortasse prædixerit illud antè primam suam mortem, & aliquos quidem antè illam annis, ut propriè intelligi possit multo ante tempore rei eventum prædixisse. Cumque venisset dies (ibidem) quo à Solahadino (Sala-

Patriam, de qua aliunde non satis distinctè constat.

C

putamus esse pendio historia Loffensis cap. 17 rem aliunde non Brusthemium satis certam definit, sic loquens: Grande illud & immortale comitatus Loffensis decus (Christina Mirabilis) in lucem editam fuit Brustemii, alodiali comitum villa, non, ut quidam putant, Trudonopoli, eò quod Cantipratanus, Vitriacus, & alii Trudonensem ex vulgi opinione scribant; quod ibi quam diutissimè commemorata sit, quibus in nativita-

AUCTORE J. P.

B

F

AUCTORE J. P. *ladino*). capta fuit Jerusalem, . . . ipsa in castro de Loen posita, rei eventum cognovit in spiritu, anno videlicet 1187, die xxviii Septembris vel 2 Octobris, quo tragœdia ista contigit. Vide annotata in hunc locum.

pluribus Sancta gestis 40 Ex charactere topographico Loen, in quo Sancta dictum eventum cognovit, videtur argui utcumque posse, quod id contigerit tempore istius novennis, de quo sic narrat *Vita num. 38*: Castrum, . . . quod Loen dicitur, expetivit: ubi cum quadam religiosissimæ vitæ reclusa, Iveta nomine, moram per novennium faciens, mira per eam operatus est Dominus. Quo se contulerit anno circiter 1186: quamquam *Fiseno in historia ecclesiæ Leodiensis ad an. 1192, sic loquatur*: Ad Ivettam quando venerit, prodidit nemo: hoc certè comperisse videor, venisse ante annum sequentis seculi quartum. Sub idem prædicta commemoracionis tempus pono miraculosum tantum, quò in eodem loco prædicta fuisse dicitur num. 39; ad quem forte annum 1192 cum laudato *Fiseno* etiam reduci possint summa æstimatio & observantia, quibus *Ludovicus comes Loffensis Sanctam* persecutus traditur à *biographo num. 41*; cœperitque tum eam ex corde diligere. De vaticinis duobus infra describitur paragrafo singulari. Anno 1213, mense Octobri videt in spiritu pralium, (num. 25.)

B 41 *Loffensem comitem comparat ad mortem* (num. 44) pœnasque ignis purgantis cum eo partitur (num. 45) anno Christi 1218, quo is vitæ sanctus fuisse certò colligitur ex duplici diplomate (non autem anno 1217, uti est apud *Manuelium lib. 6 Historia Loffensis pag. 170*; quod duplex diploma habes in supplemento *Misri*, ad opera diplomatica & historica tomo 2, pag. 845, & 846 novissima editionis anni 1723: nam alterum, quod est *Ludovici*, signatur anno Dominicæ Incarnationis mcccxyiii: alterum vero *Arnoldi comitis Loffensis*, qui dicti *Ludovici* frater & heres fuit, eodem anno notatur; ut tertium mittam, priora duo approbans, eodem item anno datum ab *Hugone Leodiensi episcopo*. In ultimo vitæ suæ anno, teste *biographo num. 46*, solitudo illi & desertum frequente habitaculum erant, anno videlicet circiter 1223; quò etiam spectant, tam mirabilia ibidem recensita, quam reditus ad oppidum S. Trudonis, quando in monasterio S. Catharinæ sæpius morabatur. Quo circiter tempore habuerit alternos animæ & corporis inter se dislogismos à num. 47 expositos; idque conficitur ex his verbis: Jam finis inflat laboris tui; jam quiesces in pulvere. Anno denique circiter 1224 secunda ac tertia vice mortem obiit. (num. 52 & 53) anno circiter ætatis 74; post primum ad vitam reditum anno 42, prout notat scriptor *Vita num. 54*. Sed his, quæ ad vitam ac mortem ejus spectant, subdantur quæ post vitam acciderunt.

C 42 Sepulta est autem, (eodem numero 54) extra oppidum S. Trudonis in monasterio S. Catharinæ, ubi diem quoque clauserat extremum, quod monasterium erat monialium Ordinis S. Benedicti; quievitque ibidem annis septem, scilicet usque ad tempus, quo corpus ejus, & omne ædificium monasterii in locum magis congruum & proximum transfulerunt. De qua re *Chronicon Trudonense Ms.*, quod habemus, à compilatore ad suam usque tempora deductum (sicut patet ex præfatione) de gestis duodecim abbatum à fol. 275 ad 346, desinens in anno 1366, tradit sequentia: Anno Domini mcccxxi omne

Explanantur ea, quæ ad sepulturam & corporis translationem spectant;

ædificium monasterii S. Catharinæ, situm in suburbio oppidi S. Trudonis, quod ad S. Catharinam vocatur, translatum est ad locum magis congruum: & confluentiam aquarum cum omni jurisdictione sua temporali dicto monasterio contulit *Libertus abbas*. Et subditur: Sub eadem translatione corpus sanctum *Christinæ Mirabilis*, quod septem annis in loco prioris monasterii humatum fuit, exhumatur, & ad locum novæ habitationis transfertur. Sed de hac re pluribus infra. *Noxemus interim cum Fiseno in Floribus ecclesiæ Leodiensis pag. 277* hodie solum prioris istius monasterii superesse S. Catharinæ templum.

43 Perperam itaque *Legenda Flandrica ante Vitam Sanctæ* dicit, eam in monasterio S. Catharinæ apud Trudonopolim quiescere; præsertim cum in fine ejusdem *Vita* disertè notetur, ibidem per septem annos quiescisse, donec translatum fuerit monasterium S. Catharinæ ad aptiorem locum, & tum apertum esse ejus sepulcrum &c. In dicto S. Catharinæ monasterio institutum Ordinis Benedictini professæ est S. *Lutgardis*; ut videtur ad diem xvi Junii in ejus *Vita*, cap. 1, num. 1; cujus etiam monasterii priorissa creatur, cap. 2, num. 20; & abbas S. Trudonis pater . . . spiritualis ipsius monasterii S. Catharinæ vocatur num. 21: unde S. *Lutgardis* insinuat divino, & monitu S. *Christinæ* transit *Aquiriam* Ordinis Cisterciensis num. 22; ubi quantum ad Sanctæ nostræ memoriam attinet, sic dicitur: Sed & quædam beatissima virgo, *Christina* nomine . . . spiritu compulsæ divinitus ad eam accessit, in hæc verba prorumpens: Quid cunctaris, inquit, adimplere ea, quæ tibi ex instinctu divino jubentur?

44 Porro quo tempore non ita pridem illustrandis S. *Christinæ* Actis distinebar, quia curia nobis admodum erat in isto argumento supellex, recurre pro pleniore noticia placuit ad venerandum nobis admodum dominum *Benedictum vander Borcht*, meritisimum abbatia Trudoniana priorem, qui labori non pepercit, ut & suo in Sanctam & nos studio faceret satis. Officiosissima viri humanitati imprimis debemus ea, quæ accepimus de hodierno sacrarum S. *Christinæ* exuviarum statu, uti liquet ex sequenti testimonio authentico; hac super re ad nos transmissa, & manu V. A. P. *Petri Diels*, confessorii in *Milen* subnotato, quod sic habet: In abbatia de *Milen* sunt omnia ossa nuda *Christinæ Mirabilis*, inclusa in capsula argentea, collocatâ in facello, appellato facellum S. *Christinæ*. Pechys vel os lacerti à cubitu usque ad juncturam manus, ab aliquot annis missum est ad comitem Palatinum, qui illud petiverat pro Magno duce *Hetrurix*: qui reliquiam illam recepit, & in gratitudinis telleram dedit prædicto monasterio remonstrantiam ornatam raris & pretiosis mobilibus; donum certè tanto duce dignum.

45 Tomo primo *Aprilis pag. 73* inter plurima sacra pignora ex *Lusitania Antverpiam delata*, & abbatibus ibidem S. *Salvatoris*, Ordinis Cisterciensis, ab *Emmanuele Antonii Lusitania exregis filio*, anno 1633 data, notatur sub num. xxii pars spinæ dorsi S. *Christinæ Mirabilis*. Qua occasione sacra *lipiana* ibidem enumerata *Antverpiam* pervenerint, exponitur à pag. 72; & pag. 74 dicitur de translatione reliquiarum *Belgicarum Sanctarum* in *Italiam*, indeque in *Lusitaniam*, quæ *Antverpia* anno 1671 instituta confraternitate, & 1672 solenni translatione honorata sunt;

D

correcta *Legenda Flandrica*, & injecta obiter mentione de S. *Lutgardis*.

E

Unde accepimus ea, quæ hic damus de moderno corporis statu.

F

Reliquia ex *Lusitania Antverpiam delata*, & ibi honorata.

cujus

A *cujus insignem pompam describit amplissimus Diericx supra laudatus à pag. 242. Huc spectat chronicon sequens Sancta nostra imagini inscriptum: DIVA CHRISTINA VIRGO VERÈ MIRABILIS. Et in dedicatione disputationum publicarum chronographica, Sanctis hisce inscripta, dicitur, CHRISTINÆ IN VITA SUA VERÈ ADMIRABILIS.*

Eratum Mile. docet citatum supra testimonium: Ad facellum prædictum veniunt quandoque aliquot personæ honorare Christinam Mirabilem, offerentes vel candelas, vel imagines cereas aut cultus,

* forte Christi- cantant religiosæ singulis annis Missam de stinæ communi Virginum in honorem ipsius, nec quidquam aliud particulare Officium, nec Litanias, nec orationes habent. Inter Sanctorum ac Sanctarum nomina, summi cuiusque diei denuntiantia, quibus annua eorum, solemnitates cum publica reliquiarum veneratione ac variis indulgentiis in ecclesia S. Salvatoris Antverpia celebrantur, hac die XXIV Julii ponitur S. Christina Mirabilis; ut videre est in libro pluries allegato.

B 47 Sanctam jam pridem in Lusitania publicâ & quondam veneratione, Missa solenni & Officio canonico cultam fuisse discimus ex diplomate illustrissimi Joannis Alvarez de Lusana, Portucalensis episcopi, dato XVII. Januarii anno 1627 pro veritate sæpe dictarum reliquiarum, quod ibidem profertur à pag. 231; & in quo laudatus Illustrissimus ad rem nostram ita testatur: Superaddimus, quod Nos (dum in præpositura facelli regii degebamus) dictas veras reliquias sæpe regi, reginæ, eorumque filiis, aliisque proceribus aulæ; nec non millenis Christi fidelibus pro veneratione excolendas præbuerimus. Insuper fide, ut supra, affirmamus, Nos cum facellanis regni eorumque vicariis, ex specialibus indultis Pontificiis, etiam post Tridentinum à Congregatione sacrorum Rituum obtentis, & à Sede Apostolica approbatis; annum singulorum Sanctorum ac Sanctarum festum semper coluisse, ac solemniter divino Officio choraliter celebrasse, summumque Sacrum decantasse de dictis triginta quinque Sanctis in proprio seu in communi, quousque dictus sacrarum reliquiarum thesaurus in facello regio exsistit. Et Sancta quidem nostra notatur inter festa, quæ secundum indulta præfata celebrari consueta sunt Officio simplici, quod habet in Matutinis tres lectiones cum psalmis de feria occurrente, secundum rubricas, in ordine divini Officii in talibus festis digestas. In supplemento dicti tomii pag. 898 ex authentica episcopi Portucalensis bulla dicitur, unde & qua occasione singula dictarum reliquiarum partes in regum Lusitanorum potestatem venerint, ad plenioris notitiam eorum, quæ apud nos citatâ paginâ 74 dicta fuerant.

§ V: Elucidantur variæ S. Christinæ prophetiæ; vulnera Christi ineptè ipsi imputata.

Fames, quam S. Christina prædixit, an cum apographis Vita ad annum 1170 aut 1270,

B iographus noster in Vita, quam prælo damus, de Sancta sic scribit num. 34: Famem etiam maximam, quæ fuit anno circiter ab Incarnatione Domini MCLXX, multo tempore ante prædixit. Idem annus notatur in codice no-

stro chartaceo O Ms. 12; pro quo anno in codicibus nostris membranceis P Ms. 17 & P Ms. 19 cum apographo Miræi, ad Ms. Rubra vallis collato, & impressis apud Surium supra citatis, invenitur annus circiter MCLXX. Fisenus in historia ecclesie Leodiensis ad annum 1224 ita differt: Ætate media vehemens æstus torruerat segetes; cum VIII Kal. Augusti vi tanta ventus incubuit in agros, ut spicis vaporem cæli siccatæ excutiens grana, spem colonorum uberrimam eluserit. Invasit hæc pestis Germaniam, Galliam, Hispaniam, consumptaque per hyemem annonâ, provincias omnes tam graviter afflixit, ut hominibus inedia confectis, viæ passim agrique sternerentur; imo lupi sylvis erumpentes, grassabantur in homines, infantisque matribus frequenter abripuerunt. Hæc illa clades est, quam prævidit, & longo antè tempore prædicavit B. Christina.

49 Quamquam apud Surium legatur evenisse anno septuagesimo: sed perperam; quandoquidem nullam anno illo famem reperiam; & quod maximè mihi persuadet, Cantipratanus illius Vitæ prologo affirmat, se scriptisse anno tricesimo (imo circiter 32, ut ex supra dictis liquet) quo nimirum nihil dicere potuit de septuagesimo. Ita ille; citans Chronicon Hirsangense; in quo ad annum 1225 legè ista: Hyems fuit hoc anno dura simul ac longissima: quam fames biennio durans gravissima est subsecuta, quâ multi miserè perierunt. Magnum Chronicon Belgicum inter rerum Germanicarum scriptores veteres à Pistorii bibliotheca erutes, tomo 3, pag. 215 ita scribit: Anno . . . Hugonis (Petrapontis, episcopi Leodiensis) vigesimo quinto (Christi 1224) cum ficitas nimia esset, in festo S. Christophori ventus validus aristas concussit: pro quo tanta caritas secuta est, ut modius siliginis venderetur 27 solidis Leodiensibus, & lupi circa Rhenum irruerent in homines, & infantes asportarent præ fame nimia. Atque ex his fames quidem isto tempore satis stabilitur, quam Fisenus supra vult à S. Christina prædictam; sed an de hac tantum, & non de alia fame prædicto illa intelligi possit, inquirendum restat.

50 Fames illa in tribus Mss. exemplaribus, ut jam diximus, quibus adde Surium, inneditur anno circiter 1270. Reponet Fisenus, sed perperam; quandoquidem nullam anno illo famem reperiam. At cum fortè reperisset apud Siffridum presbyterum Misnensem, qui editus est inter Scriptores veteres rerum Germanicarum tomo 1, à pag. 682. Is in sua Epitome, ab anno 458 ad 1307 deducta lib. 2, ad annum 1271 tradit sequentia: In Teutonia fames valida fuit, & tribus annis duravit; ita quod multi homines fame perierunt. Famem itaque Teutonicam hic habemus; sed an Hasbanicum simul & nostram, qua de differimus, à S. Christina prædictam? Quid, inquit, cogit epocham anni circiter 1271 rejicere, & adoptare aliam anni 1224, qua non reperitur in aliquo exemplari? Quod maximè, inquit Fisenus, mihi persuadet; Cantipratanus illius Vitæ prologo affirmat, se scriptisse anno tricesimo, quo nimirum nihil dicere potuit de septuagesimo. Et cur? An quia isto anno jam vivere desierat?

51 At vero Quousque vitam produxerit, quoque anno (Cantipratanus) diem obierit, nihil certi apud auctores inveniri, dicitur in

AUCTORE Bibliotheca Ordinis Prædicatorum citata; aliis
J. P. ad MCCLXXIII, tantum cum Lipsio, aliis cum
 Colvenerio ad MCCLXXX pervenisse asseren-

tibus. Ad annum MCCLXX aut MCCLXXII
 vixisse, ibidem conjicitur. Nec verò certi ali-
 quid de anno ipsius mortis definire potuit in Bi-
 bliotheca Belgica Valerius Andreas. Non ita-
 que ex anno obituales laudati Cantipratani, ara
 istius famis certo labitur; de quo incerta sunt
 omnia: imò verò ex eadem fortè probabiliter in-
 cumque concludi possit, ipsum isto anno etiamnum
 supervixisse, si admittamus prædictam famem cum
 sua epocha vere ab ipso signatam fuisse. Magna,
 fateor, temporis intercapedo à prima Vita con-
 scriptione usque ad annum 1270, quo famis sæ-
 pe dicta contigerit, interponenda tunc est; sed quid
 si auctor, Vita jam dudum antea à se composita,
 postmodum, siquidem eò usque vixit, vel si non
 vixit, alius aliquis fortasse adjecerit vel prædi-
 ctionem famis, vel annum certè, quo ea contigit?
 Atque hæc quidem dici possent pro anno 1270; si
 non tam clare pugnarent cum tempore, quo Vita scri-
 pta est; ac proin vulgata. Certè adjectio ista adeo
 sera ac præpostera neutiquam est probabilis; atque
 adeo stat eatenus Fiseni argumentum.

B Sed quæro ex Fiseni cur, si hanc notam chro-
 nologicam rejiciat, eidem annum 1224 substitu-
 rit potius, quam annum 1196, quo æque ac
 Sed epochis illis, & alteri anni 1196
 illo famis dira deservit, sicut post alios tradit nos-
 ter Petrus d'Outermannus lib. 1 CPolis Belgica,
 § 3, pag. 53, & ipsemet Fisenus in Histor. Leod.
 ad istum annum? Nobis certè axiomatis loco fixum
 sedet, epochas Vitarum non mutare, nisi quando ma-
 nifestè ac necessario mutari debent, quia non sub-
 sistunt; quod cum hic non fiat, servanda est epocha
 nostra, quantum potest, circa famem illam, anno 1170
 circiter, in hoc, quod vulgamus, & in alio item
 exemplari notata. Enimverò eam manifestè non
 evertit chronotaxis Vita, superius à nobis ordina-
 ta: nam pone Sancta natales anno Christi circiter
 1150; ejusque sorores... juniorem Christi-
 nam, ut ad pasqua euntia pecora custodiret,
 instituisse, anno circiter 15 ætatis suæ; Christi
 1165; quando Christus... secretis cælestibus
 eam sæpius visitabat; inter quæ si colloces præ-
 dictionem istam, quam illa (tametsi mansit cun-
 ctis tunc incognita) sororibus aut amicis præ-
 nuntiare tamen potuit, (sicut exposuit, quidnam
 sibi contigisset post primam mortem, ex Vita num. 5
 & 6) jam intelligitur quo pacto eam multo tempo-
 re ante prædixerit, annis videlicet circiter quinque.

C Atque hoc modo servari utcumque posse cense-
 mus epocham istam: quamquam sua seriè difficultate
 non careat; prout quilibet satis intelliget, qui eam at-
 tentè expendit. Illi igitur epocha anni 1170 præ alia
 palmam damus, tum quia in duobus exemplaribus
 ea signatur, tum quia facile in illis aliis unum c
 adjungi potuit; tum denique quia minus difficulter
 & contortè res prædicta cum tempore scriptoris Vita,
 Sancta prædicentis, ac prædictionis eventum conciliari po-
 test; quumquam fateri cogar, (quod durum est) me
 de fame anni 1170 nihil hæcenus aliunde didicisse.

D Jam verò clades Stepfiana vel Steppeana,
 quam Sancta prænuntiavit, verbulo à biographo
 in Vita num. 29 indicata, paucis hic modo illu-
 stranda est. Pugnatum est Leodiensis inter ac Bra-
 bantios anno 1213, illis contra hos annuente vi-
 ctoria omnibus numeris absoluta. Porro dissen-
 sionis causam, continuationem ac finem, quæ famo-
 sum hoc prælium circumstant, exponunt nostrum
 Chronicon Trudonense Ms., Butkens Troph. Bra-
 bant. tomo 1, lib. 4, cap. 4 ad an. 1211, à pag.

176; & ad annum 1213, à pag. 181, Man-
 telius in Compendio Historia Loffensis cap. 20 ex
 Chron. Trudon., ac Fisenus Histor. Leod. lib. 12,
 ubi & strenuissimos ducis Loffensis in isto prælio
 conatus commemorat. Palma adeo insignis laurea
 S. Lamberti Martyris, Leodiensium episcopi ac
 patroni tutelaris (de quo ad diem XVII Septem-
 bris) cujus causa agebatur, patrocinio attribuitur.
 Quæ vel hic obiter delibasse sit satis, rejectis pau-
 culis in annotata. Propius hæc spectat dies, quo
 pugna hæc commissa fuit.

E 55 Dies, inquit laudatus Fisenus num. 18, ejusque dies
 erat dominicus; quo notarunt initium Missæ
 datum hac Pfalmistæ sententia: Justus es,
 Domine, & rectum judicium tuum. Decimus
 tertius Octobris erat: nostrates enim omnes
 una voce constantè asserunt, esse pugnatum
 pridie S. Calixti: non igitur xxviii Apri-
 lis, quemadmodum Divæo placet; qui for-
 tassis audito, Leodii triumphum S. Lamberti
 isto die celebrari, Steppeanum esse credidit;
 cum sit Bullionienfis, qui in dominicum item
 diem hoc anno incidebat: de quo idem iste
 auctor ad an. 1141, à num. 6; de annua verò
 Bullionici triumpho celebratione cum translatione S.
 Lamberti ad annum 1143; num. 11; cujus item
 auspiciis ille acceptus referebatur. Atque ex dictis
 confirmatur ac determinatur dies, quæ in eodd. Mi-
 ras ac Rubæ vallis Octobris quidem fuisse dicitur,
 at in aliis Mss. non ponitur. Vide annotata ad
 cap. 3, litt. d.

F 56 In tertio Sancta valitiniò, à biographo num. Alterius item
 43 brevibus ac confusis terminis relato, quo im-
 prophecia lo-
 minentem Ludovico comiti Loffensi prædictionem
 prædixit, dispiciendum imprimis de loco, in quo
 ista prædictio contigit, palatio videlicet Loffensi,
 quod nunc, inquit idem biographus, tempore
 utique, quo Sancta Vitam scribebat, destructum
 est, adeoque jam annò circiter 1232, quo ille
 scripsit, destructum jacebat. At quando destructio
 ista contigit? Mantelius in Historia Loffensi su-
 pra citato libro 7, pag. 184 fatetur candidè, quo
 sub comite vel anno vastitas illa (castrum, ut
 pro palatio, quod est in exemplaribus nostris Mss.,
 ipse cum Surio habet) contigerit, necdum sci-
 re se potuisse; addens nequaquam sibi videri
 mirum, post quatuor & amplius secula...
 nobilissimi istius quondam castri tam exigua
 hodie exstare vestigia. Oppidum, inquit, cas-
 tri nomen retinet, diciturque Loscastrum,
 eminens juxta ecclesiam collegiatam terræ
 cumulus, quem incolæ Burgum, id est cas-
 trum vocant, non videtur fuisse nisi anti-
 quæ arcis specula, sive turris ceteris eminenti-
 or, quæ tam facilè haud complanari po-
 tuerit, veterisque ut fastigii, ita ruinarum
 fervet indicia. An autem palatium illud fuerit
 idem locus cum antiquo castro Loffensi, prout sup-
 ponit Mantelius, an alius potius & ab eodem
 diversus, ulterius queri potest, sed non facilè de-
 cidi. Quidquid sit, palatium illud, & forsè idem
 castrum situm erat apud Loen, teste biographo.

57 Attendendum quoque est ad personas, quæ persona
 ibidem, sine nomine ponuntur; nimirum dux
 Limburgensis cum alio comite. Per illum jux-
 ta subsequens propheta systema de clade Hollandi-
 ca, intelligo Henricum, quem nominant Fisenus
 ad annum 1201, 1203, & Butkens citatus, lib.
 4, cap. 4, pag. 165 occasione subscriptionis litte-
 rarum; per hunc verò videri indicari Wilhelmum
 sive Guilielmum comitem Hollandiæ; persuasum
 iri puto ex sequentibus, quibus de ipsa propheta
 disse-

A differemus, ut noris lector quamam ea probabiliter fuerit, & quo referenda. Et verò quis proditor ille, qui ibidem teſto nomine indicatur? *Wilhelmusne Hollandia comes, an Henricus dux Limburgensis? Wilhelmus, ut opinor; quamquam & de Henrico suspicari simile quid forte aliquis possit, sed minore sane fundamento, quemadmodum erui incumque prosum est ex iis, qua dicuntur.*

B 58 *Fisemus ad an. 1192 vaticinium illud refert ad cladem Hollandicam, de qua agunt Joannes de Beke & Wilhelmus Heda de Episcopis Ultrajectinis sub Theodorico II, Mantelin in Compendio pluries allegato, cap. 20, ac idem Fisemus ad annum 1204, cujus ibi verba huc transfero, ut tota ista pradiſionis res gesta eluceſcat. Sic loquitur: Filiam unicam ac heredem Theodorici Hollandiæ comitis, Adam nomine, cum duxisset uxorem (Ludovici Loffensis) simul nobilem illum inſit principatum. At Hollandi plerique femineum focus ingenium ac impotentem dominationem averſati, exoſi etiam externum dominum, Theodorici fratrem Guilielmum, orientalis Friſiæ comitem, exacto Ludovico Loffensi, inaugurarunt principatum. Atrocem injuriam armis vindicare viſum est Loffensi: plurimque praſidius adjutus hostem facile proſtigavit; provinciamque recuperatam non egré retinuiſſet, niſi præpropere quaſi ceſſeſto bello, Ultrajectinum (episcopatum) dimiſſiſſet. Tum enim reſpirare cœpit Guilielmus & bellum auſus eſt inſtaurare.*

C 59 Ad eum cum adieſſet Limburgius, quo ad pacem inhortaretur, seu terruerit Guilielmus magnifica virium oſtentione; seu proſecto fidem ipſe parum integram coluerit, reſerſus ad Loffensem terrore caſtra completit, reſulſiſſeque ſignis domum copias reduxit. Ceteri perturbati, cum tutum receptum circumſpectarent, incubuit totis viribus Guilielmus, & foeda ſtrage diſſipavit. Meliora deſperabat fractus animo Loffensis. Pacem igitur admiſit, relicta Guilielmo Hollandiæ, cum decem millia marcarum argenti accepit. *Atque hæc quidem de triplici Sancta propheta ſignatæ à biographo expreſſa præ multis aliis: nam, eodem teſte, num. 29, ſpiritu prophetiæ in MULTIS claruit; & num. 34, Alia quoque multa nimis, quæ jam adimpleta ſunt, & quæ adimplenda credimus, Chriſtina prædixit. Accedit eò arcanorum perſpicientia, qua intima atque abſtruſa cordium ſerutabatur: ut videſis eodem num. 29, & 30.*

Christi Stigmata perpetuam ab Arturo Sancta noſtra adſcripta.
60 *Apud Arturum à Monasterio in notis ad suum Gynacem hac die xxiv ponitur breve elogium S. Chriſtinae Mirabilis, quod conſonat illi, quod ſupra ex Sauſſayo protulimus; ſed in illo diſpar eſt, quod ibi referatur Sancta ſtigmata in corpore deferens: quod merum Arturi commentum eſt, ex ſynonymia alterius Chriſtina ortum, de quo agit Dionyſius Cartuſianus ſermone 6 de Sacramento Eucharistiæ ſub ſinem, quem is citat; ubi habentur iſta: Hoc breve ſcriptum deſcripto & tranſmitto vobis devotiſſimis Chriſti ancillis. Hoc tibi Mechtildi, quæ in Noviomagis jaces præ corpulculi tui inbecillitate... Tibi quoque Chriſtinae... quæ & inſtar Chriſti nuper quinque vulnera in corpore tuo bajulaſti; quarum ſtigmata nunc uſque cernuntur in te... Veſtris ſinceriffi-*

AUCTORE J. P.
mis precibus me ipſum & meos humiliter recommeſſo, ac veſtrum indeſinentem proſectum totis præcordiis opto ego frater Dionyſius &c. 1. Itaque hic apertiffime indicatur Chriſtina Dionyſio ſynchrona, de qua ſcribebat, & tum, quando ſcribebat, etiamnum viva; qua ex ſupradictis in ratione temporis cum noſtra Chriſtina pugnant. 2. De ſtigmatibus ejuſdem corporis impreſſis, nullus ex omnibus, quos ego viderim, vel ſomniaſſi quidem. 3. Imperiſſime etiam citat Arturus Rayſſii Auſtarium ad Natales Sanctarum Beſſi Molani ſub die xvi Martii; ubi non de noſtra, ſed de ſuperiore agitur ex Dionyſio. Iſtæ error errorem tradit, ubi ſine diſcrimine & delectis res toto caſo diverſæ adoptantur.

§ VI. Diplomata in favorem monasterii Mileniensis, quò S. Chriſtinae corpus tranſlatum fuit.

M *Onaſterium Mileniense ſacro S. Chriſtinae Mirabilis exuviarum deſcriptio venerabile, pluribus diplomatis, qua laudatis à nobis ſupra Dominus Benedictus vander Burcht ſua ipſe manu tranſcripſit atque huc miſit, illuſtrari poteſt: quod eo facimur libentius, quod diplomata iſta, quantum ſcimus, hæcenus ſunt inedita, atque adeo non ſine lectoris curioſi utilitate læcem uſura,*

62 In nomine Domini, Amen. Per hoc præſens publicum inſtrumentum cunctis pateat evidenter, quòd anno Dominicæ nativitatæ MCCCXXI, Indiſione IX, Aprilis die xxv, completori horâ, ſanctiſſimi in Chriſto Patris ac Domini Gregorii PP. XI, anno ſui pontificatus primo, conſtituta propter hoc perſonaliter religioſa domicella Eliſabeth, dicta de Mombeke, monialis & ſupprioriſſa monaſterii & conventûs de Milen, monialium juxta oppidum ſancti Trudonis Ordinis S. Benedicti, Leodiensis diœceſis, nomine, & ex parte religioſæ dominæ D. Mariæ de Bruys, dictorum monaſterii & conventûs prioriffæ, & dicti conventûs, quaſdam litteras ſigillis complurium fide dignorum, ut in litteris originalibus apparet, liquide ſigillatas, non cancellatas, non aboliſtas, non abraſas, nec in aliqua ſui parte vitiatas, omnique ſuſpicionè carentes, mihi notario publico de verbo ad verbum exhibuit copiandas; quarum tenores ſequuntur in hæc verba.

63 *Diploma itaque primum ſic ſonat: Gotbertus vir nobilis de Orbays præſentibus & futuris in perpetuum. Univerſorum exigis providentia, ut quod rationabiliter agitur, ne labente tempore labatur, ſcripto perpetuo confirmetur. Eapropter notum facio præſentibus & futuris, quod curtim Milen, quam in feodo à comite Lonen Arnoldo poſſidebam, in manus ejus reſignatam; ſicut in litteris ipſius plenius exprimitur, de alienſu ejuſdem, cum omni integritate juſtitie in placitis, in molendino, in agris, in ſylvis, in pratis, cum omnibus omnino attinentiis eccleſiæ ſanctæ Catharinæ pro quingentis libris alborum, & viginti quinque vendidi, aſſenſum præbente Jolenda domina de Yrgis, cu-*

E

Proferuntur diplomata in favorem monaſterii Mileniensis.

Teſtatur notarius publicus de diplomatum ſibi exhibitorum valore

F

quorum primum anni 1219 continet venditionem curtiæ Milen in favorem eccleſiæ S. Catharinæ.

AUCTORE jus filiam in uxorem habui, & annuentibus cunctis heredibus meis.

64 Præterea intuitu Dei & beatæ Virginis, & martyris Catherinæ patronarum ecclesiæ de Milen, contuli absolute ecclesiæ prænominatæ, ut sorores regulariter conversantes in ea, meum, cum non fuero, anniversarium, sed & uxoris meæ Evæ, & fratris sui Ægidij Jolendi etiam de Yrgis, perpetuis orationibus observent, sed & domini Hugonis de Florinis. Quæ omnia ut firma & perpetuò rata permaneant, cum filii mei & heredes omnes legitime renuntiaverint, sigillo meo communivi, & testes idoneos subternotavi. Hujus rei testes sunt, Clarebaldus de Alta ripa, Philippus de Tunggernels, Bernardus miles, & quamplures alii. Actum anno gratiæ MCCXIX, Leodii præsidente Hugone venerabili episcopo. *Diploma secundum continet laudati Arnoldi comitis Loffensis & Gotberti de Orbais beneficia erga monasterium S. Catharinæ in Milen, & signatur anno 1219. Illud hic omittimus, quia editum legitur in Supplemento ad Opera diplomatica Mirai, anno 1723 recusa, sive tomo eorum secundo, pag. 847; ex historia Loffensi, in qua illud habetur pag. 176.*

65 Diploma tertium continet ista: Ægidius vir nobilis, filius Gotberti nobilis, præsentibus & futuris præfens scriptum inspecturis in perpetuum, notum facio tam præsentibus quam futuris, quod venditionem, quam pater meus dominus Gotbertus, vir nobilis de Brul, cum priorissâ & conventu monialium sanctæ Catharinæ super curti de Milen, & omnibus appendiciis suis fecit, sicut in ejusdem litteris continetur, & eleëmofynam, quam eidem ecclesiæ fideliter largitus est pro sua, suorumque salute, ratam habeo & gratam, & protektor, quod spontaneo concurreo assensu, & in verâ eleëmofynâ prædictæ ecclesiæ conferendo, omni in perpetuum renuntio querelæ & actioni, ita quod nulla persona nomine meo memoratam ecclesiam de cætero possit perturbare.

66 Quia verò sigillum non habeo, præsentem veritatem sigillo patris mei domini Gotberti feci communiri. Testes verò interfuerunt isti, Simon, Dominus Cuno de Adelinchen, Reynerus de Rolinchen advocatus de Milen, & Christianus advocatus sancti Trudonis, Wilhelmus Castellanus de Montenaken, Nicolaus de Curtis, Henricus de Aelst, Reynerus de Montenaken, Arnoldus de Gengeleym, Rulinus de Milen, Damianus Godscalcus de Dyfte milites, scabini de sancto Trudone, & scabini de Milen, & homines patris mei Henricus de Musen, Jordanus filius Tegnons, Reynerus mercator, Robinus de Lewys. Datum in vigilia B. Thomæ Apostoli anno Domini MCCXXXI. Peto etiam sigillis principum præfens scriptum perpetuo roborari.

67 Diploma quartum sequitur, quod sic habet: Arnoldus Comes de Los, præsentibus & futuris in perpetuum. Inspectis litteris viri nobilis Ægidij super venditione quadam, quam pater ejusdem Gotbertus, vir nobilis de Brul, cum priorissâ & conventu monialium sanctæ Katarinæ super curti de Milen, & omnibus appendiciis suis fecit, & super eleëmofyna, quam dictus Gotbertus nobilis præfato monasterio pro sua, suorumque largitus est salu-

te, sicut in ipsius liquet litteris; cum idem Ægidius filius factum patris gratum & ratum approbaverit, grato concurrimus assensu. Et ut perpetuò habeant robur, quæ in utriusque litteris, patris videlicet & filii sunt declarata, scilicet de curte de Milen & omnibus appendiciis suis, & largitione eleëmofynæ; & præsentem paginam sigilli nostri impressione fecimus communiri. Et quicumque contra præmissa temerè attentaverit, nostram sciet se offensam incursum. Datum secundo Kalendas Februarii apud sanctum Trudonem anno Domini MCCXXXI.

68 Diploma quintum ita exprimitur: Johannes Dei gratiâ Leodienis episcopus præsentibus & futuris, has litteras inspecturis, in Domino salutem. Dilectæ filiæ moniales sanctæ Catharinæ in Milen, litteras viri nobilis Ægidij nobis exhibuerunt, continentes, quod idem vir nobilis venditionem, quam pater ejusdem Gotbertus vir nobilis de Brul cum priorissâ & conventu sanctæ Catharinæ fecerat super curti de Milen, & omnibus appendiciis suis in eleëmofyna collatis, gratam & ratam haberet, renuncians omni de cætero perturbationi. Nos igitur memoratam curtim, locum scilicet, in quo prædictæ sorores divinis mancipatæ sunt obsequiis, & omnia à viro nobili Gotberto de Brul prædicto monasterio collata, sicut in ipsius liquet litteris, præfenti scripto duximus confirmanda, districte inhibentes, ne quis hominum prædicta de cætero perturbare præsumat, sed omnia usibus ancillarum Christi profutura illibata conserventur. Datum apud sanctum Trudonem secundo Kalendas Februarii, anno Domini MCCXXXI.

69 Tenor diplomatis sexti sequitur in hac verba: Ego Godefridus dominus de Parweys notum esse volo omnibus hoc scriptum inspecturis, quod ego contuli in eleëmofynam priorissæ & conventui beatæ Catharinæ de Milen, Ordinis beati Benedicti, omnia bona illa, quæ acquisivi & habui per commutationem aliorum bonorum coram comite de Los, qui fuit dominus eorumdem bonorum, & per sententiam hominum ipsius comitis ab avunculo meo domino Gotberto de Brul, & à domino Ægidio filio suo de Herge in perpetuum pacificè possidenda, tam in agris cultis, quam in pratis & sylvis, molendino, telonio, censu in humidis & ficcis, cum omnibus juribus & consuetudinibus, quibus hæcenus prædictus conventus tenuit eadem bona, ex quo adeptus ea primò; quæ bona jacent apud Milen, in quibus eadem dominæ commorantur.

70 Ego autem confirmo omnes collationes & litteras collatas prædictis dominabus sive à comite de Los, sive ab avunculo meo & filio suo prædictis, per has litteras meas præfentes. Huic collationi interfuerunt venerabilis pater B. Episcopus quondam Lanfanen. *, qui hæc bona recepit cum domino Ch. abbate sancti Trudonis pro priorissâ & conventu de Milen ad opus earumdem dominarum, apud Milen in cæmeterio, & dominus Cono de Here advocatus de sancto Trudone, d. Gonterus de Berle, d. Libertus de Seline, d. Fastrardus de Berle, d. Lambertus de Aelst, d. Hermannus de Sassenbrouch, d. Philippus de Herck castellanus de Montengeys, & frater suus

D

nec non quintum eodem anno à Joanne ep. Leodienfi datum;

E

ac sextum denique

F

anno 1242

* Lanfanensis.

nti & quartum eodem anno;

C
et iudicet
corroborat
anno 1232,

B

tertium prædicta approbat,

rum anniversario: secundum commemorat beneficia eidem ecclesiæ collata;

A sius d. Eustatius, d. Eustatius de Bouchout castellanus de Duras, d. Libertus Langhedeuch, Rufonus de Gingelem, d. Symon de Heldonia, d. Nicolaus de Cortis, d. Henricus de Sassenbrouch, & Scabini mei de Musen, & alii quamplures mei homines.

Godofridi de Parweys, in-
fissa in con-
travenientes
excommuni-
catione.

71 Hac collatione facta coram omnibus prædictis, petivi coram eisdem venerabilem patrem episcopum prædictum, ut excommunicaret omnes illos, quicumque de cetero contrairent isti meæ collationi. Quod & fecit coram me & omnibus prædictis. Præterea ut hæc mea collatio robur perpetuum obtineat, rogavi prædictos episcopum & abbatem, & dominum Arnoldum comitem de Los, quod appenderent sua sigilla præsentis paginæ cum meo sigillo. Actum & datum in vigilia beati Joannis Baptistæ, anno gratiæ MCC quadragesimo secundò. Actum & copiatum anno, die, mense & hora, ac pontificatu prædictis, in camera domus inhabitationis discreti viri & honesti domini Ghiselberti de Folla, presbyteri, archidiaconique foranei in concilio sancti Trudonis, sita in oppido sancti Trudonis, præsentibus ibidem prædicto domino Ghiselberto, domino Joanne Smerndere presbytero, & Eustatio dicto de Nisem clerico, testibus Leodiensis diocesis ad præmissa testificanda vocatis specialiter & rogatis.

B

Quæ omnia
tamquam
authentica
roborantur à
notariis publi-
cis.

72 Sic subscriptum erat: Et ego Walterus Egiot de sancto Trudone Leodiensis diocesis, publicus imperiali auctoritate & curiæ Leodien. notarius, quia prædictas litteras vidi, tractavi, perlegi & examinavi, eas fideliter copiavi, collatione facta diligenti unâ cum præscriptis testibus, & in hanc formam publicam ad postulationem & requestam domicellæ Elisabeth de Mombeke suprædictæ, redegei, signoque meo solito, & consueto signavi, rogatus & requisitus. . . Walterus qui supra. Et subscripsit J. Bloys notarius per copiam, Leon. Bollis notarius per copiam subst.

§ VII. Nonnullæ circa prædicta diplomata observationes; plura de Sancta cur non dentur.

C

Quædam per-
sona

L Audatus Eifenus in Floribus antè citatis pag. 277 priorissas Milenienses ac deinde abbatissas recenset, quarum prima, uti addit, anno 1578 defuncta sit. De prioratu ejusdem parthenonis in abbatiam commutato circa annum 1565, dicitur in notis ad Miræ Supplementum supra citatum. Porro Arnoldus comes Loffensis, in primo diplomate notatus, frater & heres Ludovici, de quo Vita, notus est ex alio diplomate in favorem abbatis Herkenrodana anno 1218, quod legitur in dicto Supplemento pag. 846. In diplomate 6 supra dato per litteras Ch. indicatur Christianus, S. Trudonis abbas designatus anno 1193, cui præfuit annis 30, ex Chronico nostro Trudonensi Ms. & Eifeno; de quo idem Eifenus, ac de corpore ejus non corrupto agit in parte 2 Paralipom. ad Flores eccl. Leod. ; sed epocha istius abbatis non concordat cum anno hujus diplomatis, in quod facile irrepere potuit error, ut Ch. male scriptum vel transcriptum fuerit pro Th., qui erit Thomas, anno 1239 præfatus abbatia Trudonensi, mortuus 1248, ex Chronico citato: de quo supra. *Julii Tomæ V.*

74 Per venerabilem patrem B., episcopum quondam Lausanen. ibidem indicatum, intelligo Bonifacium, cum iusto beati à nobis illustratum die XIX Februarii à pag. 149; ubi pag. 154 in annotatis dicitur iste episcopus anno 1247 accepisse facultatem dimittendi episcopatum; quem juxta hoc præfens diploma jam tum ab anno 1242 dimisisse evincitur, cum in illo dicatur QUONDAM episcopus Lausanensis. In Gallia Christiana apud Sammarthanos in Episcopis Lausanensibus ponitur Lausanam primùm deductus 1230; postquæ octo annos Romam vixisse, ibique episcopatus suo renuntiassè in manibus ejusdem, à quo promotus fuerat, Gregorii PP. IX. Et in Vita prima apud nos cap. 4, narratur annis 10 rexisse istam ecclesiam, quæ coheret cum epocha nostri diplomatis. At ex eadem Vita cap. 2, episcopus Bonifacius interfuit concilio Lugdunensi, quod celebratum est anno 1245; & ibidem habentur nonnulla, quæ ipsum tunc temporis etiam episcopatum gessisse probant, quem qua occasione dimiserit, ibidem deinde exponitur.

AUCTORE

J P.

in istis diplo-
matibus non-
iura,

75 Quod S. Bonifacius interfuerit concilio Lugdunensi, nec in Natalibus Sanctorum Belgii, nec in Fastis Belgicis Miræ, nec apud Sammarthanos vel verbo quidem illo indicatum reperio. Juxta epocham diplomatis prædicti, interesse illi, antequam efferret episcopatum, nequaquam potuit. Quam relictè & verè iste biographus aliter statuat, ipse videtur. Ego interea, relicto biographo isto, standum censeo diplomate, donec vel contra hoc, vel pro isto solide aliquid probetur, unde certò res decideret, & extra controversiam poni.

E

76 Atque hæc quidem sunt, quæ de Belgica Sancta depro-nostri S. Christina, supra omnem longè admirabilitatem Mirabili, colligi potuere monumenta; pauca quidem fateor, si ea spèctes seorsim à Vita, quæ satis copiose nos instruit; pauca item, si ea referas ad Vitam ipsam, quatenus vix quidquam tangit, quod post ultimam Sancta mortem contigerit; sed vel in hoc etiam ipsa planè fuit Mirabilis: nam quod de miraculis post ejus mortem, quæ dum viveret, perpetuum fuerat miraculum, penè nihil in promptu sit, quippe nî ex eo petatur, quod, teste scriptore Vita numero 52, fertur à quibusdam, eam sæpius in vita rogasse Deum, ne eam in morte aliquibus miraculis honoraret. . . & in hoc quoque à Domino exaudita est.

F

77 Accedit eò, quod bella continua, per Belgium toties grassata, magnum nobis rerum ad Sanctam pertinentium thesaurum inviderint, qui in parthenone Mileniensi aliquando asservatus, nunc interciderit, prout fidem facit laudatus supra Petrus Dielsius, qui memoratum testimonium ita concludit: Fuerunt, inquit, in prædicto monasterio multa particularia manuscripta, concernentia Vitam & mirabiles Mirabilis Christinæ effectus; sed illa pridem perierunt durantibus præteritis bellis; ita ut ipsæ religiose nihil particulare amplius habeant. Quæ omnia tum hic proxime jam dicta, tum superiora ex fide ejusdem testimonii producta, confirmantur per hæc verba: Ita attestor pater Petrus Diels, Minorita & confessorius in Milen. Nihil nunò morari nos debet, quo minus Vitam hisce subjiciamus.

heretici in
monumentâ
ejus grassati:
ac proin plura
non supersunt
dicenda.

N n n n

VI

V I T A

Auctore Thoma Cantipratano
Ordinis Prædicatorum.

Ex codice nostro Membranaceo
Ms. Camerensi in Belgio prope
Bruxellas.

P R O L O G U S.

Memorabilis Christi virginis Christinæ a vitam scribere disponentes, illud in exordio sermonis primitus inseramus, quod venerabilis Jacobus & Achonenſis episcopus, postea Romanæ curiæ Cardinalis d, in Vita beatæ Mariæ de Oignies de ipsa Christina per hæc verba commemorat. " Vidi, inquit, aliam
(Christinam intellige e) circa quam [tam] mirabiliter operatus est Dominus, quod cum diu mortua jacuisset, antequam in terra corpus ejus sepeliretur, [anima ad corpus revertente f] revixit; & à Domino obtinuit, ut in [hoc] seculo vivens in corpore; purgatorium sustineret. Unde longo tempore ita mirabiliter à Domino afflictâ est; & quandoque se volutaret in ignem; & [&] quandoque in hyeme, in aqua glaciâ diu moraretur: quandoque etiam se pulchra mortuorum intrare cogebatur g. Tandem in tanta pace peractâ pœnitentiâ, h & tantam à Domino gratiam promeruit, ut multoties raptâ in spiritu animas defunctorum usque in purgatorium vel [per] purgatorium; sine aliqua sui k læsione ut- que ad superna regna conduceret."

2. Hæc igitur, ut diximus, præfatus venerabilis Jacobus episcopus de ea commemorat. Ego autem reliqua indignus F. Prædicatorum Ordinis ob ædificationem legentium & specialiter Christi laudem, [hæc] licet imperito sermone descripsi, certus utique relatione narrantium. Nec immerito certum me dixerim, cum tot planè testes habeam in pluribus, quæ descripsi, quot tunc temporis in oppido S. Trudonis uti ratione potuerunt. Neque enim hæc in angulo gesta sunt, sed plane in populis; nec tantum temporis transiit, quod ea absorbit & sepelivit oblivio, cum non eo amplius quam anni octo sint, quo l hæc scripti post mortem ejus. Alia vero quæ nemo hominum scire potuit nisi ipsa, ab illis propriè audivi, qui ea ab ore illius se percepisse testati sunt.

3. Et noverit quicumque legit hæc, talibus me testibus credidisse, qui nequaquam à centro veritatis etiam pro amputandis capitibus deviant. Fatemur quidem, & verum est, narrationem nostram m omnem hominis intellectum excedere, utpote quæ secundum cursum naturæ fieri nequaquam possent, cum tamen sint possibilis Creatori; nec ea ullo modo scribere præsumpsissem, nisi me venerabilis Jacobi episcopi in majoribus rerum gestarum testimonium præcessisset. Hinc ergo

opus aggredientes, in primis quemadmodum nutrita sit, postmodum educata, atque inde cetera illius gesta, prout certissima & indubitabili relatione didicimus, exequamur.

A N N O T A T A.

a Al. Cristina; sed Christina legi debet, si- ve attendamus ad sanctam homonymiam, de qua hoc die est actum, si- ve ad nominis etymon.

b Cardinalem hic indicari Vstriacum, habes in Commentario prævio: de cujus scriptis &c. breviter tractat Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica. De hoc celeberrimo viro, vide dicta in sup- plemento ad Vitam B. Mariæ Oigniænsis die 23 Junii. Vitam ejus habet Eissenus in Floribus ad 30 Aprilis.

c Acon vel Accon (nunc Acca Turcis, Acre Gallis, Acri Italiis) qua & Ptolomæis, urbs Palestine (in Historia Pontificum & Cardinalium Ciaconii, Phœnicia, Valerio Andrea citato, Syria) episcopalis sub archiepiscopo Tyrensi, antea probè culta, & diuturna equitum S. Joannis Hierosolymitanis contra Saracenos propugnations memorabilis. Chronicon Trudonense Ms. hæc habet: Anno Domini mxcxi Christiani post longam ob- sidionem, civitatem Acon expugnatam ceperunt conditione tali, quod pagani salvis corporibus discederent, & crucem Domini redderent, & captivos Christianos libertati restituerent. Consuli etiam possunt annotata ad Vitam S. Lutzgardie ltr. b, apud nos tom. 3 Junii, pag. 247.

d Episcopus Cardinalis creatur sub Gregorio IX, de qua re Ciaconius.

e Parenthesis ista abest à Vita Rubea vallis; uti & à Mss. P 17 & P 19; quam habet O Ms. 12.

f Uncia inclusa, sunt in textu citato, apud nos 23 Junii, & in egrapho Mirai: Ms. Rubea vallis, omittit revertente.

g Melius in textu allegato Vstriaci est cogere- tur eum. Ms. Rubea vallis.

h In textu eodem Vstriaci post peractam pœ- nitentiam.

i Vel per purgatorium non legit Ms. Ru- bea vallis.

k Textus Vstriaci apud nos non habet sui.

l Ms. Rubea vallis quod.

m Narrationem nostram etiam legit Ms. no- strum chartaceum O 12, non alia duo à nobis ad- hibita, nec Msreannum.

A N T I Q U A C A P I T A.

Incipit prologus in Vita beatæ Christinæ de oppido S. Trudonis.

I Incipit Vita B. Christinæ cognomento Mi- rabilis.

II Quomodo mortua fuit.

III Quomodo educta est de corpore, & qua- liter reducta ad corpus revixit.

IV Quomodo capta ab amicis, & à Domi- no liberata, proprio virgineo ubere nutri- ta sit.

V Quomodo aquas ingrediebatur.

VI Quomodo cruciabatur in igne.

VII Quomodo cruciabatur in aquis.

VIII Quomodo cruciabatur in rotis & pati- bulis.

IX Quo-

D

E

F

- A** ix Quomodo cruciabatur in spinis & vepribus, & à canibus agitabatur.
 x De subtilitate corporis ejus.
 xi Qualis efficeretur dum orabat.
 xii Qualiter tibià ejus contracta, capta est & liberata à Domino.
 xiii Qualiter oleum fluxit de mamillis ejus, & sic libera dimissa est ab amicis suis.
 xiv Quomodo communis oratio facta est à religiosis pro ea.
 xv Quomodo contemperata est vita ejus hominibus.
 xvi Quomodo cogebatur à spiritu eleemosynis vivere.
 xvii De illo, à quo potum accepit.
 xviii Qualiter ei erat, cum malefactorum eleemosynas ederet; & de cibo vel habitu eorum *.
 * ejus
 xix De dolore ejus & planctu, quem pro damnandis habebat; & de gaudio pro salvandis.
B xx Quomodo claruit spiritu prophetiæ.
 xxi Quomodo prædixit quamdam occisionem.
 xxii Quomodo prædixit apostasiam monialis.
 xxiii Quomodo protexit precibus quemdam nobilem peregrinantem.
 xxiv Quomodo prædixit Jerusalem captivandam; & diem-quando capta est nuntiavit.
 xxv Quomodo prædixit maximam famem futuram.
 [xxvi De raptu ejus in spiritu, & cantu mirabili in prædicto monasterio.]
 xxvii Quomodo insultabat, quod creatorem non agnoscerent.
 xxviii Quomodo dereliquit sua, & venit apud Loen.
 xxix Quomodo divinitus intelligebat Scripturas.
 xxx Quantum venerabatur à comite Ludovico.
 xxxi Quam excitantia verba habuit.
 xxxii Quomodo eidem comiti molestias prædixit.
 xxxiii Quid egit in morte dicti comitis.
 xxxiv Quomodo partita est purgatorii pœnas cum anima comitis.
C xxxv Qualiter se habuit in ultimo anno vite sue.
 xxxvi Narratio domini Thomæ abbatis S. Trudonis de ea.
 xxxvii Modus vitæ ejus ante mortem.
 xxxviii De languore ejus ante mortem.
 xxxix De morte ejus secunda, & qualiter iterum revixit, & tertio mortua est.
 xl De sepultura ejus & translatione corporis ejus.
 xli Conclusio libri.
 xlii De secunda relevatione corporis ejus.
 xliiii De primo miraculo, quod accidit post relevationem corporis sacri.

CAPUT I.

A. THOMAS CANONICUS TIPRAT.

Sancta natales, viso post mortem purgatorio, ad vitam redit, ut animas ibidem detentas juvet; quam acerba, illaso corpore, pro eisdem sit passa.

Igitur memorabilis Christi virgo Christina ex oppido S. Trudonis *a* in Hasbania honestis parentibus oriunda fuit. Hæc, defunctis parentibus, cum duabus sororibus ipsa junior relicta est. Tunc sorores secundum religiosæ vitæ modum vitam suam disponere cupientes, sororem ætate majorem, ut vacaret orationi, mediam ut [domus] *b* curam ageret; juniorem autem Christinam, ut ad pasqua euntia pecora custodiret, instituunt. Nec mora: viliori & humiliori officio deputatæ Christus non defuit consolator; quinimo illi dedit gratiam internæ dulcedinis, secretisque cælestibus eam sæpius visitabat. Manifest tamen cunctis incognita, folique Deo tanto notior, quanto secretior. Unde per Isaiam gloratur dicens: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Est enim ipse verecundus amator.

CAP. I.
 Sancta quinq; sorores; vilissimum munus custodiendi pecoris à Domino cælestibus donis cumulatum.

a
b
c

Et factum est post hæc, ut ex interno contemplationis exercitio virtute corporis infirmata, vitâ excederet. Tunc positum in medio corpus exanime ab amicis, & sororibus maximè lamentabatur. Mane ergo factio, ad ecclesiam *c* deportatur. Cumque pro depositione ejus Missarum oblatio fieret, subito commotum corpus exsurrexit in feretro, statimque *d* instar avis evecta templi trabes ascendit. Fugientibus ergo cunctis, qui aderant, sola soror ætate major cum timore remansit [ubi] usque post Missam immobilis perseverans *e*, à presbytero ecclesiæ sacramento constricta, est coacta descendere: horrebat enim, ut quidam autumant, subtilitas ejus spiritus, odorem corporum humanorum *f*. Mox cum sororibus reversa, domi cibus refecta est. Tunc amici ejus spirituales *g*, accedentes ad eam, sciscitati sunt, [ut] quid vidisset, vel quid passa fuisset, vellet exponere. [Quibus illa]

ii.
 Sancta motu, sed ad vitam revocata.

e

d

e

f

g

Statim, inquit, ut defuncta sum, susceperunt meam animam ministri lucis, angeli Dei, & deduxerunt me in locum quemdam tenebrosum & horridum, animabus hominum plenum. Tormenta, quæ in ipso loco videbam, tanta & tam crudelia erant, ut nulla lingua hæc loqui sufficeret. Et vidi inibi multos defunctos, quos dudum, in carne cognoveram *h*. Ego autem illas miseræ animas non modicè miserata requirebam, cujusmodi esset hic locus. Cogitabam autem hunc esse infernum. Et responderunt mihi ductores mei; Quia hic locus purgatorius est, in quo penitentes peccatores in vita pœnas *i* luunt. Inde deduxerunt me ad tormenta inferni, & agnovi etiam ibi quosdam, quos viventes agnoveram.

iii.
 narrat, se vidisse tormenta purgatorii & inferni.

h

i

Julii Tomus V.

A. THO-
MA CAN-
TIPRAT.
ac gloriam
cali: oblata-
que sibi optio-
ne, an ibi ma-
nere, an ad
vitam redire
vellet;

7 Post hæc delata sum in paradysum ad thronum divinæ majestatis. Cumque congaudentem & congratulantem mihi Dominum viderem, super omnem modum gavisus sum, cogitans me perpetuo ex tunc cum Domino permanuram. Et Dominus statim respondit desiderio meo. Revera, inquit, dulcissima mea, hic mecum eris; sed nunc tibi duorum optionem propono; aut nunc scilicet permanere mecum; aut ad corpus reverti, ibique [agere pœnas] immortalis animæ per mortale corpus sine detrimento sui, omnemque illas animas, quas in illo purgatorii loco miserata es, ipsis tuis pœnis eripere: homines verò viventes exemplo pœnæ & vitæ tuæ converti ad me, & à sceleribus resistere, peractisque omnibus, ad me tandem multorum præmiorum mercede te cumulatam reverti. Respondi sine aliqua hæsitatione, sub conditione mihi proposita, velle reverti.

elegisse hoc
nitium, ut
purgantes a-
nimas juva-
ret.

B

8 Nec mora, mihi Dominus in responsione congratulans, jubet animam meam reduci ad corpus. Et videte quam veloces angeli ad præceptum Domini. Eâ etenim horâ, qua dicebatur in Missa pro me celebrata primo Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, anima mea throno divinæ majestatis astabat. Ubi verò Agnus Dei tertio dicebatur, ab angelis velocibus restituta sum corpori. Sic modus regressionis meæ, & egressionis fuit, & ad correctionem hominum redonata sum vitæ. Nunc ergo non conturbent vos illa, quæ visuri estis in me, quia super intellectum sunt illa, quæ Deus ordinabit mecum. Nec enim talia visa sunt inter mortales. Hæc audientes amici ejus, admirati sunt, & cum stupore, quæ futura erant, præstolabantur.

IV.
Putatur à
dæmone ob-
fessa; vitæ
ligatur, sed
à Deo libera-
tur: esuriens
proprio lacte
nutritur.

C

9 Igitur post hæc cum Christina hominum præsentias miro horrore fugeret in desertis, in arboribus, in summitatibus turrium vel templorum vel quarumlibet rerum sublimium, putantes eam plenam dæmonibus, tandem cum magno labore captam vinculis eam ferreis manciparunt: ubi dum multas pœnas pateretur, & penurias, maximè tamen in odore hominum, nocte quadam adjuta à Domino, vinculis & compedibus solutis evasit, fugitque in remotis deserti silvis, & ibi in arboribus avium more vivebat. Cumque egeret cibo (nec enim, quamquam subtilissimum corpus ejus, sine victu [esse] poterat) & fame gravissima torqueretur, nullo modo tamen reverti volebat, sed sola cum Domino in deserti secreto manere. Orationem ergo fundens ad Dominum, petivit supplex, ut ejus angustias misericordiæ suæ oculis intueretur. Nec mora: ad se reflectens oculos, videt aridas mammas virginei pectoris sui contra ipsa naturæ jura lactis stillare dulcedinem. Mira res, & post incomparabilem Christi Virginem Matrem cunctis seculis inaudita k. Stillantem igitur liquorem in cibum sumens, novem hebdomadibus proprio virginei lactis ubere nutrita est. Interim ergo à suis requisita, inventa & rapta est, & ut prius, vinculis ferreis mancipata; sed frustra.

v.
Christi corpo-
re refecta, per
aquarum pro-
funda transit
incolumis;

m

10 Liberata enim à Domino venit apud Leodium l civitatem. Quæ sacrosanctas Agni immaculati, paschalis carnes esuriens, supplicavit presbytero S. Christophori m, ut eam angustiatam in pluribus communionem sancta

muniret. Cumque sacerdos promitteret, sed se ad horam occupatum non posse [diceret] illa, dilationis impatiens, venit ad alterius ecclesiæ presbyterum, & petiit corpus Christi. Qui mox precibus precantis assurgens communicavit eam. Nec mora: quodam impetu commota diffugiens, civitatem egressa est. Miratus ergo presbyter fugientem, concurrente alio presbytero S. Christophori, ambo eam usque ad fluentia Mosæ fluminis insecuti sunt. Quam ad obvias aquas se comprehendere posse gavisi, cernunt stupidi * ante se in vero corpore feminam quasi phantastico profundos aquæ gurgites introire, & per aliam fluminis ripam ab aquis immunem exire.

D
* al. stupe-
facti.

11 Tunc cœpit Christina agere illa, propter quæ à Domino remissa fuerat. Ingre- diebaturque clibanos n ignivomos, ad coquendum panes paratos, cruciabatque incendiis velut aliquis nostrum, ita ut horrificè clamaret præ angustia: nec tamen in egressis corpore læsura forinsecus apparebat. Clibanos non habens, in ignem copiosum in domibus hominum se projeciebat: vel pedes tantum vel manus mittebat, tenebaturque tam diu, quousque, nisi divinum esset miraculum, redigi in cinerem potuissent. Intrabat etiam aliquando cacabos plenos bullientis aquæ usque ad ubera, vel usque ad renes secundum altitudinem cacaborum, & membris, quæ foris immunes * à supplicio remanebant, aquam fervidam o superfundebat, clamabatque quasi parturiens, nec tamen egressiendi habebat læsuram.

VI.
nutritur non
comburi-
tur ab igne;

E

12 Sub aquis Mosæ fluminis glaciali tempore frequenter ac diutius morabatur, adeo ut in iis, sex diebus & eo amplius permaneret. Sed veniebat presbyter, qui ejus curam gerebat, stansque in ripa fluminis adjurabat eam per nomen Christi; & tunc illa coacta redibat. In hyeme etiam sub rota molendini ibat erecta stare, ita quod aqua dilaberetur per medium caput & membra ejus. Veniebat etiam cum aqua natans aliquando, cadebatque cum aqua super rotæ circuitum, nec ulla læsura tamen apparebat in membris.

VII.
cruciatum in
aquis tempo-
re hiemali,
nec leditur;

F

13 In rotis etiam, in quibus piratæ aliquando cruciari solebant, more tortorum flectebat crura & brachia sua, & tamen, cum descenderet, non apparebat fractura in membris suis. Ibat etiam ad patibulum, & se inter latrones suspensos laqueo suspendebat, ibique uno die vel duobus suspensa pende- bat. Sæpius quoque sepulchra mortuorum intrabat, plangebatque ibi peccata hominum.

VIII.
idem sit in ro-
tis & patibu-
lis.

A N N O T A T A.

a Ms. nostrum chartaceum non plura hic legit; at Ms. Miræanum cum duobus aliis Mss. nostris ac Rubæ vallis: Ex villa quadam nobilis viri comitis de Los, quæ vulgariter Bruesthem (ita Mir.; Rub. val. Brustemium, dicta duo Mss. nostra malè Grustemium) appellatur, juxta oppidum S. Trudonis in Hasbaniâ, Leodiensis diocesis. At vide quæ de patria ejus diximus in Comm. prævio.

b Mendosè Ms. Rubæ vallis non legit mediam; sed rectè addit domus.

c Brustemienfene (templum) an Deiparæ virginis Trudonopoli, in cujus deinde habitavit

A tavit parochia, quis dicit? inquit recte Man-
tilius in Compendio historiae Loffensis. At vero
si hoc incertum, unde quis dices, (quod tamen
ille subjungit paulo post, quasi sui oblitus:) Tho-
mas ex curione ad Deiparæ Virginis (Tru-
donopolis) monachus S. Trudonis ac demum
anno MCCXL factus abbas funeri intererat,
viditque è feretro redivivam resurgere?

d Ms. Rubra vallis stanque.

e Ms. Mirai: Super trabes verò templi
usque post &c. ; sed nostra lectio probatur ex
aliis Mss.

f S. Philippus Nerius castos ab impuris olfactu
discernebat, ut vide ejus Vitam cap. 4, & anno-
tata in illud.

g Rub. vall. speciales.

h Idem narratur de S. Lidwina (die 14 A-
prilis, pag. 255) ad videndum purgatorium rapta.

i Mir. dignas secundum peccata sua pœ-
nas. Rub. vall. cum alio P. Ms. 19 scelerum
suorum.

B k Seculo septimo nutritum fuisse virginem lacte
S. Lambertam, vide apud Fisenum Histor. Leod.
lib. 3, num. 14; scribiturque idem in Vita ve-
nerabilis Gertrudis ab Oosten. De S. Lamberto agi
potest 17 Septembris; & verò manasse lacte ejusdem
venerabilis Gertrudis ubera quotidie a festo Nativita-
tis ad Purificationem; habes in eadem Vita ad 6
Januarii pag. 350. Lac etiam in uberibus obitum B.
Lidwina virgo tomo 2. Aprilis pag. 283 & 344.
Nec verò hoc magis incredibile, quam quod lactis
copiam uberibus sicis impertierit S. Emtychius tomo
1. Aprilis, pag. 262; & quod anus miraculose
lactescens aluerit puerum ad invocationem S. Fran-
cis de Paula, ibid. pag. 219.

l Notissima Belgii civitas est; cujus historiam
sape citatam condidit Fisenus.

m Lambertus Begnus sive Balbus; de quo nos
supra in Commentario prævio, & inter prætermis-
sos ad 25 Junii, scribitur à Fiseno in Floribus
eccl. Leod. ad istum diem, templum S. Christopho-
ro possesse.

n Qua hic & in decursu narrantur in speciem
paradoxa, minus lectorem ferient, si ea comparet
cum gestis S. Christinæ Simbelenfis, de qua in
Commentario.

C o Fervidam etiam legant tres nostri codices a-
lii Mss. cum Ms. Rubra vallis; sed apographum
Misaanum frigidam.

C A P U T II.

*Mirabilia in subtilitate & figura
corporis, sanata tibia, libera-
tione à captivitate; oleo ex u-
beribus effluente. Communior
vivendi modus; fructus sacra
synaxeos; commendatio elee-
mosynæ; vaticinium.*

IX.
A canibus,
quos in se ex-
agitabat, pla-
gas, non lesio-
nem patiuntur.
Quid in spi-
ritu ac vepris
bus ei accide-
ris.

Media etiam nocte quandoque surgebat,
& canes totius civitatis S. Trudonis pro-
vocans ad latratus, quasi bestia fugiens præ-
currebat, insequerenturque eam canes, &
per silvas atque condensa spinarum agitabant
eam, ita ut nulla pars corporis ejus à plaga

remaneret immunis, & tamen cum sangui-
nem diluisset a, nullum læsuræ vestigium
apparebat. Hoc idem per se cum spinis &
vepribus faciebat, ita ut sanguine per totum
corpus perfusa undique videretur. Unde multi,
qui sæpius hoc videbant, mirati sunt, unde
tantus sanguis in uno corpore abundabat.
Exceptis enim istis effusionibus sanguinis,
ex vena sæpissime multum valde sanguinem
minuebat.

15 Corpus ejus tantæ subtilitatis, & levi-
tatis erat, ut in arduis & sublimibus ambu-
laret, & instar passeris in subtilissimis arbo-
rum ramusculis dependeret.

16 Cum orare vellet, in summitatibus arbo-
rum vel turrium vel quarumlibet rerum publi-
cium fugere cogebatur, ut ibi remota ab
omnibus, sui spiritus requiem inveniret. I-
terum cum oraret, & contemplationis in ea
gratia divina descenderet, velut calefacta
cera, omnia membra eius in unum globum
concludebantur b, nec poterat in eis nisi
tantum corpus sphericum deprehendi. Cum-
que spiritali ebrietate digesta actuales sensus
propria membrorum loca reciperent, instar
ericæi conglobatum corpus redibat ad for-
mam, & extendebantur membra, quæ sub
informi prius materia clauderentur. Super
palos etiam sepium frequenter stabat erecta,
& ibi Psalmorum decantabat cursum: quip-
pe græve illi admodum erat interim terram
attingere.

17 Pro his & hujusmodi sorores ejus, &
amici erubescerent non modice, eo quod eam
homines plenam dæmonibus reputarent, ne-
quissimum quendam & fortissimum virum
conveniunt, qui accepta mercede eam in-
sequeretur ac caperet, & vinculis ferreis man-
ciparet. Cumque nequam ille eam per de-
serta insequeretur, nec manibus eam capere
posset, semel tandem attingens eam, tibiam
ipsum clavâ contregit. Quâ deportatâ domi
medicum sorores ejus mercede conducunt,
qui contractæ tibie illius curam impende-
ret. Deducta est ergo apud Leodium in
curru.

18 Conscius autem medicus fortitudinis
illius, eam in cellario ex omni parte mu-
nito d vinculis fortiter contractam & ad co-
lumnam ligatam, januis obseratis inclussit.
Cumque fascibus medicinalibus tibiam illius
stringeret & foveret, medico recedente,
apposita detrahebat, indignum ducens alium
suis plagis medicum adhiberi præter Salva-
torem nostrum Jesum Christum. Nec illam
fefellit Omnipotens. Nam nocte quadam, cum
divinitatis in eam spiritus irruisset, solutis
vinculis, quibus ligata erat, sanata ab o-
mni incommodo, per aream cellarii deam-
bulabat ac tripudians, laudans & benedicens
illum, cui soli mori & vivere delegisset. Clau-
stris ergo cellarii spiritus ejus arctari se fen-
tiens, arrepto saxo de area cellarii, in spiri-
tu vehementi murum pervium fecit; & ut
utatur exemplo, velut sagitta, quæ quan-
tò fortius in arcu stringitur, tantò robus-
tius jaculatur, sic spiritus ejus ultra quam justum
erat arctatus (quia Ubi spiritus Domini, ibi
libertas) cum ipso carneæ molis corpore per
aëris vacuum instar volucris volasse perhi-
betur.

A. THO-
MA CAN-
TIPRAT.

X.
Corpus ejus
mira erat
subtilitatis,

XI.
& habitudo-
nis tempo-
rationis.

b
c

XII.
Contractâ
ejus tibia

f
a Deo san-
tus; captus
mirabiliter
liberatus
d

A. THO- 19 Nec sic tamen sorores & amici [ejus]
MA CAN- ab ipsius persecutione cessarunt : nam ubi
TIPRAT. eam reverſam comprehendere potuerunt, in

XIII.
Oleo ex ube-
ribus effluente
paſcitur &
ſanatur.

ſcapulo e quodam ligneo vinculis eam for-
titer ligaverunt. Paſcebaturque inſtar canis
pane modico & aqua tantum. Ut ergo præ-
rogativum in ea virtutis ſuæ miraculum Chri-
ſtus offenderet, ſuperari eam ad tempus ac
tribulari ſultinuit. Duritiâ ergo ligni nates
ejus attritæ [& humeri] computreſcebant,
horumque dolore tabeſcens panem ſuum man-
ducare non poterat. Nullo ergo ejus miſe-
riis compatiante, mirificè eam miſeratus eſt
Dominus : perfecitque in ea illud inſigne mi-
raculum, cunctis retroactis ſeculis inaudi-
tum f. Virginea enim ubera ejus clariffimi
olei liquorem cœperunt effluere. Quem il-
la in condimentum ſicci panis aſſumens pro
pulmento habebat, & pro unguento; linie-
batque ex eo vulnera membrorum ſuorum
putreſcentium. Quod ubi ſorores ejus & a-
mici viderunt, cœperunt flere, nihilque ul-
terius divinæ voluntari in Chriſtinæ miracu-
liſ renitentes, eam ſolverunt à vinculis, ve-
niamque proſtrati de injuria poſtulantes, li-
beram dimiſerunt.

20 Tunc libertate pro licito vel libito u-
tens agebat pœnas pro peccatis hominum,
ſecundum quod ſupra dictum eſt. Cumque
multi pro videndis mirabilibus Dei in Chri-
ſtina ex propinquis & longinquis extremis-
que regionibus quotidie convenirent, reli-
gioſi viri ac mulieres, qui in prædicto op-
pido erant, Horrentes ne ſuprema mirabilium
admiratione humanum ſenſum excederet, con-
verterentque beſtiales hominum mentes in
malignam operationem facta divina, maxi-
mè in iis, quod fugiendo hominum præſen-
tias, ardua quæque velut avis aſcenderet, &
in aquis quaſi piſcis diutius moraretur, ro-
gaverunt ſedulibus precibus Dominum, ut mi-
racula ſua in Chriſtina ſecundum communem ſta-
tum hominum temperaret. Nec ſprevit Do-
minus piè lacrymantium preces.

XIV.
Piorum apud
Deum preci-
bus.

21 Factum eſt enim die quadam, ut agi-
tata à ſpiritu vehementiſſimè ad eccleſiam
quamdam in villa, quæ dicitur Guelleir g
confugeret, inventoque aperto fonte ſacro
baptiſmi, illi ſe totam immergeret. Quo fa-
cto, hoc inibi dicitur conſecuta quod con-
temperatior, ex tunc fuit modus ejus vitæ ho-
minibus, quietiſque habuit poſtea, & me-
lius pati potuit odores hominum, & inter
homines habitare.

C
XV.
modus ejus
vivendi ho-
minibus con-
temperatur.

22 Sacramentum dominici corporis & ſan-
guinis frequenter, & maximè diebus Domi-
nicis in ſancta devotione ſumebat, recipie-
batque in eo robur corporis, ut dicebat, &
maximam lætitiâ ſpiritus. Proinde nihil
[eorum] quæ propria pro Chriſto relique-
rat, vel ad ſe jure hereditario pertinere de-
bebant, uti in cibum vel potum poterat,
ſed communibus hominum eleemoſynis,
quas oſtiatim quotidie mendicabat, ut eo-
rum peccata portaret, quorum eleemoſynis
paſcebatur. Dicebat autem quod ea de cau-
ſa, à Dei ſpiritu cogebatur ſceleratum ho-
minum eleemoſynas mendicare, ut per has
ad horrorem peccatorum & vitæ pœni-
tentiam vocarentur. Aiebat enim quod nul-
là re magis Deus erga peccatores ad miſe-
ricordiam fleſceretur, quam dum peccatores

XVI.
Sacra com-
munionem ju-
vatur in cor-
pore & ſpiri-
tu : victum
mendicatur :

erga proximos miſericordiâ moverentur. Un-
de illud viri ſapientis b: Numquam miſeri-
cordia, numquam pietas potuit niſi in bo-
num claudere ultimum diem. Et ut [hæc]
exemplo pateant, quodam factò Chriſtinæ,
quæ diximus, confirmemus.

23 Accidit, ut quadam die ad ſitim into-
lerabilem divinitus excitata, ad menſam cu-
juſdam ſcleratiſſimi viri ſplendide epulantis
accurreret, potumque poſcens, ab illo inſo-
lita pietate commoto, parum vini ſumeret ad
bibendum. Quapropter Chriſtina dixit con-
tra omnium opinionem, qui virum noverant,
eum in morte ad pœnitentiæ & contritionis
veniam fuiſſe vocatum i.

D
b

XVII.
conversionem
ſclerati præ-
dicat, à quo
potum acci-
perat.

A N N O T A T A.

a Ita tres codd. noſtri Mss. cum Miraano. Ma-
le in noſtro textu ſtilluiſſet (forte legendum ſtil-
lavuiſſet) pro quo ad marginem diluiſſet.

b Mir. ac Rub. val. non reſtè excludebantur.
Lectio noſtra probatur ex 3 aliis noſtris Mss.

c Ita Mss. omnia, qua vidi; Surius domum.
d Mir. cum tribus noſtris Mss. murato.

e Conſonat cod. chartaceus noſter. Non reſtè
Mir. ſcopulo; nec in duobus codd. noſtris in ſca-
pulo vel in ſcopulo. Rub. vall. videtur ſcribere
ſcampulo.

f Simile prodigium alteri Sancta contigiſſe, non-
dum compari. Hoc noſtrum quamquam rarum &
inadmiſſum, non magis fabuloſum aut incredibile
cenſeri debet, quam quod quaſi oleo ſtillarint di-
gitis S. Luſgardis, in ſignum conſolationis ſpiritalis,
tomo 3 Junii, pag. 240.

g Mir. Welnis al. Welius; Ms. chartaceum
Guelleu; Surius ad eccleſiam pagi Vuellen-
ſis. Nomen hujus loci deſt in Ms. Rubæ vallis.

h Ita tria noſtra Mss.; Mir. ſapientes.

i Pro fuiſſe vocatum, quod eſt in tribus Mss.
noſtris & Mir., legit Rub. vall. fore venturum
& fuiſſe vocatum. Surius perveniſſe.

C A P U T III.

Injuſtorum eleemoſynis graviter
afficitur; victus ac veſtitus;
ſenſus ex damnandis & ſal-
vandis; cordium ſcrutationes;
varia prædictiones; ecſtaſis &c.

HÆc cauſa, ut diximus, fuit [pro] qua
mendicare publicanorum a eleemoſynas
cogebatur. Et tamen cum injuſtè aliquid ac-
quiſitum, & ſibi in eleemoſynam datum come-
deret, videbatur ei quod ranarum ac bufo-
num viſcera aut inteſtina ſerpentium deglu-
taret. Unde in eſu talium clamabat quaſi
parturiens: O Chriſte, quid agis mecum? Sic
quare me crucias? Tundensque pectus & cor-
pus, dicebat: O anima miſera, quid deſide-
ras? Quid concupiſcis hæc horrida? Cur iis
fordibus veſceris? Hoc ergo illi tormentum,
cum adeptum [injuſtè] quid ederet. Nec
minori tamen cruciabatur pœna, cum ſce-
leratus quiſpiam poſtulatum ab ea aliquid de-
negaret. Accidit aliquando, ut denegatum
ab impio aliquid vi auferret dicens: Eſti modo
non

XVIII.
Sancta deſi-
piunt maxi-
mè eleemoſy-
ne, à datori-
bus contra
juſtitiam ac-
quiſita:

A non vis; postea tamen non dolebit ablatum, & tunc præderit tibi, quod modo non prædest b.

*vi. An ac ve-
stis vilissimè
vitur:*

B 25 Cum illi deesset manica in tunica sua vel caputium in scapulari, obvium aliquem habens, de quo hoc suscipere spiritu interius admonita debuisset, rogabat illum. Quod si daret, agebat gratias; sin autem, denegatum auferere invito, propriisque vestibus assuebat. Nec erubescere si confusæ essent manicæ; in una tunica & colore disparites. Vestes ejus erant tunica alba, & scapularium album, tegens totum corpus usque ad pedes, nec aliis frequenter confutum filis, nisi corticis arboris tillæ, vel viminibus salicis, vel lignis parvisque veribus. Calceamento carebat, nudis incedens pedibus temporibus indifferetis. Esulis vilitibus & abjectis pro epulis utebatur, & scutellarum lavaturas, quæ projecti debebant, aqua apposita bulliebat, & hoc cum pane surfuteo ac duro nimis, emollito tamen prius in aqua, sumebat in cibum. His biduo vel plerumque triduo continuato jejuniato vestebatur.

XIX.
*fieri homi-
num merita,
damnandos
maiores, sal-
vandos gan-
dio prosequi-
turi*

C 26 Honores summo studio fugiebat & gloriam, dicebatque pro hujusmodi maxime illos in inferno vel purgatorio cruciari, quibus agnitionem veritatis suæ Christus in vita donaverat. Quasi moriens & lugens semper incedebat: quippe cui Deus morientium quotidie vel ad salutem vel ad interitum merita revelabat. Cum aliquis in urbe defunctus esset, quem damnatum pro culpa per spiritum cognovisset, flebat, ac torquebat & retorquebat se, curvabatque [se] ac incurvabat, & recurvabat brachia ac digitos suos, velut si sine ossibus essent mollitie flexibiles. Ipse autem dolor ejus intolerabilis erat cunctis videntibus, ut nulla eum duritia hominum sine maxima sui contritione [atque compassione] sustinere valeret. Pro iis vero, qui salvandi dicebantur, tanto tripudio resultabat, quod miro modo esset mirabile, eam in tanta jocunditate vivere. Unde illi, qui ejus virtutem spiritus cognoscebant, facile animadvertere poterant in gaudio vel dolore; quid in urbe esset morientibus affuturum.

*gavisa etiam
moribundis
adesse, ut ad
beatam mor-
tem eos com-
pararet.*

27 Libentissime ac benignissime morientibus assistebat, exhortans ad peccatorum confessionem, & penitentiam fructum, ad spem perennis gaudii, & horrorem exitialis incendii. Nec hoc solum in Christianos morientes, verum etiam in Judæos, quorum congregatio in urbe maxima erat, mirabili compassione sollicita faciebat. Misericordillimum autem Christum Dominum referebat; in eos tamen qui ad ipsum converti vellent, & invitam valde illum vindictam sumere de peccatis hominum, & contritari eum, quotiens hoc facere, peccatis hominum exigentibus cogeretur: occasiones vero ipsum diligenter inquirere, per quas salutem miseris dare possit. Et perfundebatur miræ oris gratiæ, quando de Christo Domino hoc dicebat.

*Durum in fi-
ne vite con-
versis, purga-
torium fore
affirmatis*

28 Referebat autem locum esse vicinum inferis in purgationem eorum constitutum à Deo, qui immanibus sceleribus sæditi erant, contriti tamen fuerant in extremis. Hunc locum in tantum cruciatibus horridum referebat, quod nulla ei ad supplicia inferorum esset distantia, excepto quod ii, qui in his

supplicis vexabantur, spe veniæ suspirabant. A. Tholis in tortura dæmones præesse dicebat, ipsosque in tormentum dæmonibus traditos tanto ab eis acerbius cruciari, quanto se in his breviora cruciandi tempora habere cognoscunt.

29 Spiritu prophetiæ in multis claruit, multos præmonuit ad salutem, multos de secreteis & occultis sceleribus in occulto redarguit, & ad penitentiam revocavit. Quando illa miserabilis congressio facta est [anno Domini MCCXIII mense Octobri d] inter ducem Brabantiam e & ejus adversarios f, ubi in loco, qui dicitur Steps g tot centena hominum occisa sunt h; ipsa Beata mulier eadem die clamabat quasi parturiens atque dicebat: Heu, heu! video aërem gladiis & sanguine plenum. Currite sorores, currite, rogare Dominum: lachrymas fundite, ne contineat in ira misericordias suas. Et cuidam moniali in ipso monasterio S. Katerinæ [prope oppidum S. Trudonis i] dixit: Curre filia, curre ad orationem velociter, & roga Dominum pro patre tuo, quia in maximo nunc discrimine constitutus est.

XX.
*Spiritu pro-
phetia claret;
occulis scelerum
redarguit;*

XXI.

d

f

g

h

i

k

30 Verum cum quædam monialis ipsius monasterii exitum cogitaret, de ea Christina dixit: O vas vacuum! in scandalum monasterii maximum profuturum k. Nec diu postea extitit, cum secundum verbum Christi de Ordine apostatavit, & per incontinentiam suam maximum monasterio scandalum fecit. Cumque conventus monasterii super modum difficilis esset, ut eandem monialem revertentem ad penitentiam reciperet, Christina conventum redarguit dicens: Licet vos parum reputetis perditionem ejus, non tamen ita parum anima illius constitit Christo, qui pro ea sanguinem fundens, mori dignatus est. Nec desistit Christina hæc ingeminans, donec monialis penitens reciperetur l.

XXII.

fieri a nobis

plis,

k

31 Quidam fuit nobilis ultra mare adpulchrum Domini proficiscens. Rogata & jurata est Christina ab uxore dicti nobilis, ut eum ptece sua salvum ac sanum reduceret. Cujus adjurationem gravem ducens Christina, multas tamen preces, labores & vota promilite, Domino obtulit, eumque sanum reduxit, & dixit uxori suæ * quasi obstomachans: * ejus Ecce per importunitatem adjurationis tuæ sanum reduxi virum tuum, sed scito nunc quod non diu tamen ejus præsentia lætaberis. Cujus verbum non multo post verum apparuit; cum paucis evolutis diebus vir ille nobilis ab hac vita migravit, & uxorem ac filios in desolatione & tristitia dereliquit.

XXIII.

Spiritu præ-

sentium

f

*** ejus**

32 Sed & multo ante tempore prædixit quod terra Sancta Jerusalem Saracenis impis subderetur. Cumque venisset dies, quo à Solahadino m, rege Persarum n, capta o fuit Jerusalem, cum sepulchro Domini & Cruce Christi p, ipsa in castro de Loen q posita, rei eventum cognovit in spiritu. In quo factio vehementer exultans, rogabatur à præsentibus causam tantæ exultationis edisserere. Rectè, inquit, exulto, quia Christus Dominus hodie cum angelis lætabundus exultans occasionem dedit, quæ humani generis multitudo salvetur.

XXIV.

propheticum

m n o

p q

33 Cumque præsentibus, inquirerent, quæ esset occasio; Terram, inquit, sanctam hodie impiorum manibus traditam cognoscatis, magnamque occasionem per hoc datam salutis dignam

comprobantibus,

hæc,

dignam

A. THOMA CAN-
TIPRAT.

dignam enim Christus suam contumeliam dicit, ut terra tradatur in dedecus, licet consecrata suæ præsentia passionis, peritura tamen cum mundo in fine mundi, cum per recuperationem ejus animæ perpetuo permanens, & suo sanguine redemptæ, à via impietatis ad viam justitiæ convertentur; fundentque homines sanguinem in negotio Terræ sanctæ, vicemque mortis Christo in magna devotione rependent. Tunc omnes, qui aderant, admirantes, nonnulli eorum notant tempus, & reperiunt eandem diem, post tempus scilicet, quo peragrato itinere interjacente, tamen ad transmarinos potuit pervenire r.

r
XXV.
ostenditur.
s
t

34 Famem etiam maximam, quæ fuit anno circiter ab Incarnatione Domini MCLXX, multo tempore ante prædixit. Alia quoque multa nimis, quæ jam adimpleta sunt, & quæ adimplenda credimus, Christina prædixit s.

XXVI.
Rapta in ec-
cliam
B

35 Proinde cum esset familiaris valde monialibus S. Katerinæ extra oppidum S. Trudonis: & cum ipsis aliquando [sedendo] loqueretur de Christo, subito & inopinatè rapiebatur à spiritu, corpusque ejus velut tróchus ludentium puerorum in vertiginem rotabatur, ita quod ex nimia vehementia vertiginis nulla in corpore ejus membrorum forma discerni posset. Cumque diutius sic rotata fuisset, acsi vehementiâ deficeret, membris omnibus quiescebat; sonabatque proinde inter guttur & pectus ejus, quædam harmonia mirabilis, quam nemo mortalium vel intelligere posset, vel aliquibus artificibus imitari. Solam flexibilitatem musicæ & tonos ille ejus cantus habebat: verba verò melodiæ, ut ita dicam, si tamen verba dici possunt, incomprehensibiliter concrepabant. Nulla interim de ore ejus vel naso vox vel anhelitus spiritalis exibat, sed inter solum pectus & guttur harmonia vocis angelicæ resonabat.

mirabilem
est causam;

C

36 Interim quiescentibus membris omnibus, oculorum [ejus] palpebræ instar dormientium claudebantur. Tunc post aliquanta spacia, ad se paulisper reversa, quasi ebria, & vere ebria confurgebat: clamabat vociferans: Adducite mihi conventum, ut summæ benignitatis Jesum, in suis mirabilibus collaudemus. Mox undique concurrente conventu; (stetabatur enim multum Christinæ solatio) inchoabat, Te Deum laudamus; & prosequentibus omnibus finiebat *. Postea verò cum ad plenum reversa esset ad se, cognosceretque, recitantibus aliis, quid egisset; & conventum ad Christi laudem qualiter invitaret; præ pudore & erubescencia fugiebat, vel si vi ab aliqua detineretur, dolore nimio tabescebat; stultamque se ac fatuam indicabat.

*

XXVII.
mundi insul-
tat, quod
Creatorem
non agnoscat.

* al. illo.

37 Dicebat autem quandoque, de jam dicto statu ad se reversa, in magna amaritudine cordis: O miserum & miserabilem mundum, non agnoscentem factorem suum! Quare non servis ei? Quare longanimitatem ejus patientiæ non consideras? Bonitatem ejus frivideres, etiam ab alio *, contradicentè mundo, averti non posses, quin eum diligeres. Sed aversus es, o munde miserabilis; clausisti oculos, & intelligere noluisti. Hæc dicens clamabat velut parturiens, & contorquebat membra sua, volutabaturque in

terra cum ejulatù maximo ingeminans, quare mundus non agnosceret Creatorem suum.

D

A N N O T A T A.

a Id est sceleratorum hominum, ut restè Surius, conformiter ad præcedentia & subsequents, & parabolam euangelicam Pharisei & Publicani.

b Restè nosat Surius: Hæc fecit sanctissima Virgo non aliqua temeritate, sed Deo illam cogente haud dubiè in salutem illorum, quibus ea eripiebat; idque tam hic, quam, ut dicitur paulo post, spiritu interius admonita faciebat.

c Miraculum apographum cum Ms. Rub. vall. collatum, in una manica: Nostra lectio probatur ex tribus nostris aliis Mss.

d Uncis inclusa habet Ms. Mirai: quæ conveniunt cum iis, quæ diximus in Commentariis & Fuit is Henricus, (de quo Buskens in Trophis Brabantia lib. 4, cap. 4) à patre Godefrido regimini associatus anno circiter 1172. In Historia Belgii, anno 1726 Bruxellis Gallicè edita, tomo 1, pag. 93 fertur leonem nigrum, cum fando aureo primus invexisse insignibus Brabantia. Obiit anno 1235 Nonis Septembris (ut liquet ex epitaphio apud Buskens) & sepultus est Lovanii in medio choro ecclesie collegiatae S. Petri. Errat ergo Chronicon Trudonense Ms. ad annum 1227 tradens ista: Eodem anno Henricus dux Brabantia moritur.

E

f Leodenses intellige; de qua re in Commentario.

g Ms. Rubra Vallis cum duobus aliis nostris apographis male Sceps. Surius locum non exprimit. Trudonopolis ad meridiem habet pagum vulgo Montnaken, duabus leucis inde distantem; in cuius extremis finibus locus est Occidentem versus, qui dicitur Steppa, vulgo Stipsbergen.

h Quam pene nullo victoribus Leodiensibus, quam autem ingenti sanguinis dispendio steterit palma ista victis Brabantia, videbis apud Eisen, quæ, inquit, ter mille Brabantos non annumeratis externis auxiliis, periisse compertum est, capta quatuor millia. Mali præcipua moles incubuit in Lovanienses ac Liranos, qui dimicaverant in prima acie. Ac Lovaniensium quidem patricii multi periere. Fortiter enim egerunt, servatique ducis gloriam adepti sunt; quam prærogativis testatam dux voluit, Petermannorumque nomine insignivit, quotquot sub vexillo S. Petri militassent. Porro hic triumphus annuo Officio ecclesiastico celebratur, apud Leodenses die 13 Octobris.

F

i Uncis inclusa habet Ms. Mirai; nullum ex aliis omnibus, quæ vidi.

k Lectio ista (pro qua Rub. vall. offuturum) probatur ex quatuor nostris exemplaribus.

l Nec destitit &c. miyor non haberi in Ms. nostro chartaceo.

m Rub. vall. Saladino.

n Regem Saracenorum dicere debuit, sicut eum vocat Baronius in indice sui ultimi tomii Annalium, Aegypti Sultanum Surius hic. De Aegypti regno et relicto agit Jacobus de Vitriaco in Historia orientali cap. 94; de variis autem regnis, quæ sub se habuit, cap. 98. Vide quæ ad ipsum spectant à citato cap. 94; sub mortem præbuisse memorabile humanarum rerum vicissitudinis exemplum narratur.

o Jerusalem à Saladino captam 14 Kal. Octobris.

A *Octobris notat Baronius ad annum 1187, num. 7: Labbe vero in Compendio chronologico vel isto die vel 2 Octobris factum ponit.*
 p *Cladem istam & ignominiam cruci Domini illatam tragice ex epistolis testium oculatorum describit Baronius ad annum mox allatum, num. 3 & 8.*
 q *Al. Los, Loes, Loen, vulgo Borchloen, Latine Lofcastrum, oppidulum Belgii in ditione episcopi Leodiensis, & Loffensis comitatus seu Lonensis caput. Habet capitulum canonicorum, & monasterium Brigittinorum. Medium est inter Tungros ad ortum & finem S. Trudonis ad occasum, duabus leucis utrimque distans. De hoc loco dictum in annotationis ad Vitam S. Lutgardis, die 16 Junii, pag. 242.*
 r *Surius hic desinit in annotarunt tempus, eventum prophetia non memorans.*
 s *De anno hic & alibi signato, uti & de eo, qui in aliis codicibus signatus invenitur, pluribus dissertum est in Commentario previo.*

B
 t *Alia quoque multa &c. non habet codex noster charitaceus.*
 u *Lectio nostra ab inchoabat usque ad finiebat, probatur ex nostris Mss. quatuor contra Rub. vall., quod aliter legit.*

CAPUT IV.

Secessus Sancta ad Ivettam reclusam; cantus ac Scripturarum scientia; estimatio apud comitem Loffensem; de quo vivente bene merita, post mortem ejus, penas purgatorii in se Sancta partitur; amor solitudinis.

C **P**ost hæc de domo propria & cognatione digressa, castrum in confinio Alamanniæ; quod Loen dicitur, expetivit a: ubi cum quadam religiosissimæ vitæ reclusa Ivetta b nomine, moram per novennium faciens, mira per eam operatus est Dominus. A qua reclusa, multa, quæ de Christina scripsi, revelata suscepi: de longinquis enim Galliarum partibus ad eam propter hoc veni.

39 Igitur in eodem loco, omni nocte Christina Matutinorum frequentans vigiliis, recedentibus omnibus de ecclesia, & obferatis januis, per aream pavimenti ecclesiæ deambulans, canticum tantæ dulcedinis emittebat, ut potius videretur cantus angelicus quam humanus. Cantus illé tam mirabilis erat auditu, ut omnium musicorum instrumenta, omnium mortalium voces excelleret; minor tamen & longè impar dulcedine illius harmoniæ jubilo, qui dum mente excederet, inter guttur & pectus ejus [incomparabilis] resonabat. Cantus, inquam, iste Latinus erat, mirisque consonantium c clausulis ornatus.

40 Intelligebat autem ipsa omnem latinitatem, & sensum in Scriptura divina plenissime noverat, licet ipsa à nativitate litteras penitus ignoraret, & earum obscurissimas quæstiones spiritualibus quibusdam amicis, cum

xxviii: Sinos deserens versatur cum reclusa; à qua audivit Vita plurima didicit.
xxix. Snavissima cantandi facultate
c mira scientia in divinis Scripturis à Deo donata;

Julii Tomus V.

interrogaretur, enodatissime referabat. Invidiosissime tamen [ac rarissime] facere voluit; MA CAN- dicens Scripturas sanctas exponere, proprium esse clericorum, nec ad se hujusmodi ministerium pertinere. Clerum ac maxime sacerdotes propter nimium amorem Christi miro modo venerabatur, cum tamen versa vice multas ab eis injurias pateretur. Peccantes sacerdotes vel clericos secretius & cum mira reverentia quasi proprios patres dulciter admonerat, ne bonum nomen Christi per excessus suos in populis blasphemarent.

41 Cujus sanctitatem vir nobilissimus Ludovicus d scilicet comes de Loen celebri fama cognoscens, cepit eam ex corde diligere, & ejus consiliis ac colloquiis sinceriter inhærere. Ubi cumque vidisset eam, affurgebat, & occurrebat ei; matremque vocabat. Cum autem aliquid idem comes contra justitiam, vel ecclesiam Christi aut ministros ejus exercuisset, ipsa quasi mater de filio dolebat pro eo. Adiensque eum, in palatio consistentem, maternam illum fiduciam arguebat, obtinebatque ab eo quidquid pro satisfactione & justitia debuisset.

42 Et quidem cum idem Ludovicus comes die quadam æclinis in atrio ecclesiæ jaceret multo milite stipatus, illa superveniens clam capiti comitis immincebat. Quæ oculis ac manibus elevatis dicere cepit cum mira oris gratia: O quam pulcher es Domine! Quod milites audientes dicebant comiti: Audisne, domine comes; qualiter hæc Sancta te laudat? Et comes: Novi, inquit, quem laudat. Non solum ego, sed laudat cælestem Dominum suum, qui pulchritudinum creator est, & pulcherrimus omnium. Tum illa: Verum, inquit, dixisti. Tu ergo cur istum non diligis?

43 Idem ipse comes aliquando in palatio suo apud Loen, quod nunc destructum est, cum Limburgensi, & cum alio comite hora meridiana super culcitram in æstate colloquendo jacebat. Ad quorum colloquium Christina constanter accurrens inclamat comiti Ludovico: O miserrime, cum quibus nunc agis colloquium? Ecce tecum quasi amicus agit, qui inimicus jam manum proditorus apponit. Mox vocem Femine proditor ille perhorrens, ad horam conticuit, verumque verbis dissimulans, eventum rei exitus approbavit e.

44 Hic idem Ludovicus comes cum in extremis ageret, Christinam ad se vocari fecit, eam obnixius postulans, ut secum usque ad horam sui obitus remaneret. Qua favente benignius, comes omnes qui cum eo erant, secedere jubet à thalamo; Christinam autem solam secum retinuit in conclavi. Nec mora: comes virtute, qua potuit, erexit se, & supplex ante pedes Christinæ toto corpore factus, ei omnia peccata sua ab anno ætatis suæ undecimo usque ad diem illam cum maximis lacrymis recitavit: & hoc non pro indulgentia, quam dare non potuit, sed ut magis ad orandum pro eo, hoc piaculo moveretur. Post hæc comes omnes suos intra thalamum vocari fecit, & secundum consilium Christinæ sua disponens mortuus est f. Et vidit illa animam ejus tradi ad purgatorium, penis acerrimis cruciendam.

Oooo 45 Quem

* cl. blasphemaretur.
 xxx.
 Ludovicus comes miti Loff nre tota in amiribus est:
 d

B.

xxxii: quem excidit ad amorem Dei,

xxxiii: a: simulacrum proditorum ipsi detegit

F

xxxiiii: eujus jam vita sanctis animam gravissimis purgatorii penis cum tradi videtur.
 * Rub. vall. eos.

f

A. THO-
MA CAN-
TIPRAT.
XXXIV.
à Deo obrinet,
ut dimidiam
carni par-
tem in se
transferre
possit.

g
h
* an sem-
per?
* al. alter-
nantibus

B
XXXV.
Sub finem vi-
tae solitudinis
amantissima
nubra instat
inter homines
apparere.

45 Quem pia Mulier non modicè misera-
ta, à Domino obtinuit, ut cum illo exactu-
ra in purgatorio supplicia partiretur. Neme-
pe cum illi [post mortem] apparuisset, auxi-
lium petiturus, dixit ad eum Christina: A-
ge nunc, & vade hinc, & secundum divi-
num iudicium pœnas pro peccatis exsolve;
ego verò in meo corpore exactura tormenta
dimidiam purgatorii tui partem excipio g.
His ita gestis, videres Christinam multo post
tempore nocturnis horis flammeis vaporibus
[interdum verò frigoribus h] cruci-
ari; & certum *, secundum quod anima com-
mitis alternatis * cruciatibus torquebatur.
Loca etiam, in quibus dictus comes pecca-
re solebat; irremediabilibus lacrymis irriga-
bat, & in quibus lætatus ille inaniter fue-
rat, ista dolebat.

46 In ultimo vitæ suæ anno solitudo illi
& desertum frequenter habitaculum erant;
revertebaturque, licet rarissime, cum ad sa-
lutem hominum, aut ad sumendum cibum à
spiritu cogebatur. Retinere eam illo in tempore
nemo mortalium posset, cum anhelaret ad de-
serta transire. Cum reverteretur, nemo eam sa-
lutare, nemo aliquid interrogare audebat. Ve-
spere enim aliquando revertens transibat per
mediam domum quasi spiritus super terram: vix
que discerni poterat si spiritus transibat aut cor-
pus, cum terram vix tangere videretur. Adeo
enim in illo extremo vitæ suæ anno in omni-
bus fere partibus animale corpus sic spiritus
obtinuerat, ut humanæ mentes vel oculi vix
possent ejus corporis umbram sine horrore &
tremore spiritus intueri. Reversa autem tunc
ad oppidum S. Trudonis, in monasterio S.
Katerinæ læpius morabatur.

ANNOTATA.

a Mirai apographum ad Rubecvallense collatum
hic habet: Caltrum quod ab oppido S. Trudo-
nis distat per duo fere milliaria, quod Los
sive Loen dicitur, expetivit. Qua lectio pro-
bat ex duobus aliis codicibus nostris; at illi,
quæ est in textu, suffragatur Ms. chartaceum
nostrum.

C b In exemplari, quod excudimus, nomen hoc
non satis clarè erat expressum; in duobus aliis
vitiosè Metta; Apud Surium Juera. Apud
Fisenum in citata Historia ad an. 1192, num.
7 vocatur Ivetta vel Ivera; ubi ab hac rectè
distinguit Ivettam Hoiensem, Sancta nostra syn-
chronam; de qua actum 13 Januarii, à pag.
863; ibique de alia fere synonyma Ivetta virgi-
ne reclusa, S. Hildegardis magistra, acturos nos
diximus ad 22 Decembris, quo eam dedit Ar-
turum in suo Gynaceo. Hanc, qua de agimus,
sanctam vocat Mantelius Hist. Loff. lib. 6, pag.
173, & Iveram etiam scribit, dicens nescire se
an Loscaltri ulla ejusdem exisset memoria, aut
ullæ superesset reliquæ. Quo autem iudamen-
to sancta ei titulum det, ipse videtur.

c Rub. vall. consonantiarum.

d De isto Ludovico meminimus in Commentario
prævio; locisque variis de eo agunt Fisenus in Hi-
stor. Leod., ac Mantelius in Compendio Hist. Loff.

e Prophetiam hanc cum suis adjunctis, expla-
nare conati sumus in Commentario prævio.

f Anno Christi 1218, sicut ibidem diximus.

g Eximia in hoc genere misericordis sunt B.

Christina Stumbelensis, acerbissimos & inauditos
perpeffa cruciatus in solatium animarum. Vide Vi-
ram ad 22 Junii, lib. 4, cap. 13 in fine, ubi
tres notas animas, & alias mille liberasse narratur.
Vide item caput 16 &c.

h Uncis inclusa, non sunt in Ms. Rubec vallis.

D

CAPUT V.

Vita qualis proximè ante mortem;
languor; mors secundo ac ter-
tio obita; sepultura; transla-
tio; auctoris paranesis; eleva-
tio corporis; miraculum.

N Arravit mihi memoratus venerabilis Tho-
mas a nunc abbas S. Trudonis, tunc
verò presbyter civitatis, quoddam de Chri-
stina recitatione dignissimum. Ipse in auro-
ra diei à Matutinis domum cum socio rever-
tebatur; & ecce, illa cum impetu transiens
ecclesiam introivit. Quam clam secuti illi
post columnam ecclesiæ secretius observa-
bant, quid illa ageret vel oraret. Nec mora,
illa ante altare quasi saccum siccis plenum ossi-
bus se projecit. Tunc ingemiscens graviter ac
frequenter tundere cepit pugnibus pectus &
corpus suum; dicens: O miserum * & mi-
serabile corpus! quam diu me miseram cru-
ciabis? Quid agis mecum? Quid tibi tam
diu miseram animam detinere *? Quam diu
retardabis me à conspectu Christi? Quando retines
derelinques me, ut anima ad Creatorem suum
libera revertatur? Væ tibi miserrime, & væ
mihi, quæ conjuncta sum tibi!

48 Hæc & hujusmodi dicens, tunde-
bat corpus suum. Tunc iterum assumens perso-
nam corporis, quasi spiritui dicebat: O ani-
ma misera! sic quare me crucias? Quid te
tenet in me, & quid te delectat ex me?
Quare non finis me redire ad terram, unde
assumptum sum, & quiescere, quousque tibi
in novissimi iudicii die restituar? Quare non
vadis ad requiem tuam, ut fruaris potioribus
in supernis? Hæc dicens suspirabat, & an-
helabat * & flebat. Nec mora; quiescens
paululum cum silentio, & cogitatione sancta
in Deum sincerius incalescens, in risum dul-
cissimum resolvebatur, & tollens ambabus
manibus pedes suos, cum maximo affectu
deosculabatur plantas ejus, atque dicebat:
O dulcissimum corpus! quare verberavi te?
Quare convicia intuli tibi? Numquid obe-
disti mihi in omne opus bonum, quod Deo
auctore aggressa sum facere? Tu tormenta,
tu labores benignissimè ac patientissimè per-
tulisti, quæ spiritus imponebat.

49 Iterum ingeminans oscula, dicebat: gaudio deli-
bitam, ac mi-
rifice affectam
fuisse.
Nunc patienter sustine, o meum optimum
& dulcissimum corpus. Jam finis instat labo-
ris tui; jam quiescens in pulvere, paululum
dormitabis, & tunc demum, canente tuba,
deposita omni corruptibilitate, resurges, &
sociaberis animæ in perpetuo gaudio, quam
in præsentis tristitiæ sociam habuisti. Talibus
demulcens verbis & osculis corpus suum, post
horam

E

xxxvi.
Narrat Vid
auctori abbas
Trudonopoli-
tanus.

* al. misse-
timum

* Rub. vall.

F

A horam jubilum, quem prædiximus, mirabilem emittebat; & tanta jocunditate interius replebatur, ut rumpi exterius in corpore crederetur. Vere mirabilis Deus in Sanctis suis, & in ista, ut ita dicam, super omnem admirationem mirabilis.

XXXVII.
quem vita
modum te-
nuerit ante
mortem: de-
flet hominum
peccata:

50 Cibo in extremo vitæ suæ tempore raro valde & modico pascebatur. Ad colloquium cum sororibus & religiosis, sicut ante consueverat, sedere volebat, sed gustans modicè, & somno ad momenta refectâ, nocte nondum media ad deserta transibat. Numquam in diebus illis risum quis vidit de ore ejus, sed erat similis illi, qui nimio dolore amens effectus est. Orans, plangens incedebat & mœrens. Et hoc ideo, ut creditur à quibusdam, quia ei solito amplius de statu mundi & malitia ejus Dominus revelavit. Unum erat, quod cum miro ejulatu sæpius deplangebat, totum fere humanum genus in effusionibus seminum esse corruptum, & propter hoc iram Dei per vindictam toti fere Christianitati citius imminere.

B
XXXVIII.
languet;

51 Ingruente verò tempore; quo languore mortis debuit detineri, tam assiduam contemplationis gratiam adeptâ est, ut molestum ei valde esset, aliorum aciem mentis intendere. Extremo ergo quiescens ab omnibus, Beatricem b quendam S. Katerinæ monialem benigne rogavit, ut sibi lectum secreta in thalamo præpararet, eò quod sibi languoris infirmitas immineret. Quæ præsto faciente, quod petiit, ipsa decubuit, & ingravescente morbo exercebatur. Cumque per hebdomadas tres languore detenta fuisset, communionem corporis dominici, & unctio- nis oleum postulavit. Quo factò, ipsa quam prædixi, Beatrix coram ea genibus provoluta rogavit, ut certificaret eam in rebus aliquibus, antequam vita excederet. Cumque reticeret illa, aliorum eam intentam existimans, distulit quæstionem, exiensque thalamum aliquid factura, solam eam interim dereliquit.

C
XXXIX.
moritur;

52 Proinde fertur à quibusdam, eam sæpius in vita rogasse Dominum, ne eam in morte aliquibus miraculis honoraret, sed communi hominum morte defungi permetteret, & in hoc quoque à Domino exaudita est: nam dicta Beatrix antequam reverteretur, vocante Christo, [Christina] spiritum exhalavit. Nec mora, reversa Beatrix cum quadam sorore, invenit in terra corpus exanime, mortuorum more prostratum, & vere credo ministerio angelorum. Tunc Beatrix impatientius agens, ruit super defunctæ corpus, clamans super defunctæ corpus, & ejulans vehementer. Cumque inter clamandum defunctam sæpius interrogaret, cur sine licentia, cur sine commendatione sororum abisset ad Dominum, tandem in spiritu vehementi, concepta fiducia, fixo vultu in ora defunctæ, dixit: O Christina! obediens semper mihi in vita fuisti; adjuro ergo nunc te & contestor per Dominum Jesum Christum, quem in vita ardenti desiderio dilexisti, ut obediens mihi etiam nunc; quia potens potes per illum, cui nunc jungeris, quæcumque vis, revertarisque ad vitam, & dicas mihi, quod à te aperiendum in vita magno desiderio postulavi.

Julii Tomus V.

53 Mira res! mox ubi hoc Beatrix mortuis auribus inclamavit; Christina reversa ad corpus, grave suspirium edidit: anxioque vultu revocantem reverberans dixit: O Beatrix! quid me inquietasti? Quare revocasti me? Jam exhibenda dūcebar ad conspectum Christi; sed nunc soror mi c, quid vis; festinanter interroga, & siñas me, obsecro, ad Domini concupita reverti. Tunc Beatrix quod proponēbat interrogans, responsum ab illa recepit. Interim aggregatis undique sororibus monasterii, illas crucis signo & verbo consignans, tertio experta est mortem, & tertio d obiit, & sic transit ad immortalia secula seculorum.

54 Vixit autem postquam primò resurrexit à mortuis, quadraginta duobus annis, & defuncta est anno circiter ab Incarnatione Domini MCCXXXIV. Sepulta est autem extra oppidum S. Trudonis in monasterio S. Katerinæ, quievitque ibidem annis septem, usque ad tempus scilicet, quo omne ædificium monasterii in locum magis congruum & proximum e translulerunt. Tunc universis civibus adunatis, ad tumulum [beatæ ac] reverendæ Christinæ, clerus & conventus monialium accesserunt. Quem dum dimoto desuper operculo aperuissent, tantæ dulcedinis gratia cunctos universaliter & singulariter occupavit, ut omnes una mente, [&] uno ore pariter conclamarent, Christinam in vitâ fuisse mirabilem f, & post mortem nihilominus gloriosam. Nec enim ullus ambigit, gratiam sanitatum collatam esse his, qui cum fide debita ad ejus tumulum accesserunt. Sed nos hujusmodi prosequi non valeamus.

55 Vide ergo, lector, quantis simus obnoxii, qui Christinam videmus tot tormentis, tot pœnas non pro se sed pro proximis pertulisse: & nos pro nobis & nostris excessibus pœnitentiam agere formidamus. Veniet certè dies, veniet, & non tardabit, quod nos majora iis libenter aggredi tentaremus, si locus pœnitentiæ daretur poscentibus, & ad neglecta [quondam] tempora redire liceret. Et vœ iis, qui oleum misericordiæ [tunc] volunt emere, quando tempus nundinarum pertransiit: & ideo lampade vacua pulsabunt ad januam, & nullum aditum * obtinebunt: quin imò dicetur eis: Amen dico vobis, nescio vos. Vigilate ergo, quia nescitis diem neque horam.

56 Argumento ergo necessario conclusum est dormienti, dum diem & horam negligens, noluit plena lampade oleo bonorum operum ex condignis pœnitentiæ fructibus vigilare. Vigilate ergo: quia nescitis diem neque horam, qua Dominus vester venturus sit. Et quid aliud in omni vita sua Christina clamavit, nisi pœnitentiam agere, & paratos esse homines omni hora? Hoc verbis multis, hoc stertibus, hoc ejulatibus, hoc clamoribus infinitis, hoc exemplo vitæ plus docuit, plus clamavit, quam de aliquo præcedentium vel subsequenti scripto vel relatione percepimus, in laudem & gloriam Christi, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus: per omnia secula seculorum. Amen g.

57 Accidit autem post hæc anno ab Incarnatione Domini MCCXLIX, ut die quadam

A. THO-
MA CAN-
TIPRAT:
sed iterum ad
vitam rediit
tantisper; ac
paulo post ter-
tio exspiravit.

XL.
Tempus viginti
annis mortuus
sepultus;

E

f

XLII.
Concludit
auctor,

F

* al. audi-
tum.

exemplo S.
Christina le-
ctorem adhor-
tans ad pœnitentiam;

XLIII.

A. THOMA CAN-
TIPRAT.
Mileniensis
divinitus mo-
nita moniales
de elevando
Sancta corpo-
re,

summo mane ad portam mulier, ut videbatur, annosa corpore & habitu candidata pulsaret. Intromissa ergo, pro monacho & sacerdote *b* quæsit. Ad quem cum fuisset adducta, dixit illi: Missa sum ex revelatione divina, ut annuntiem vobis, quatinus corpus cujusdam sanctissimæ feminæ, Christinæ nomine, sub negligentia positum relevetis à loco. Quod si feceritis, ipsius meritis & precibus gratiam locus iste consequetur & gloriam: si autem neglexeritis, offensam divini numinis incurretis. Cumque monachus rogaret eam, ut hæc potius priorissæ monasterii diceret & conventui, illa reticuit.

illud transfe-
runt in de-
centiorem
locum:

§8 Nec mora, currens monachus, ut cum conventu adduceret priorissam, dictam personam rediens non invenit. Festinans ergo per diversas vias cucurrit, & misit, nec invenit quemquam, qui recedentem viderit aut manentem. Introëuntem verò portam plures eam vidisse testati sunt, nec incongruè. Neque enim angelus Raphaël multitudini secreta cælestia censuit revelanda, sed soli Tobix cum filio. Et hoc modo hic non ab re cernimus accidisse. Hæc audiens conventus, & timens ne, sicut supra dictum est, divini numinis offensam incurreret, cum festinatione & gaudio ossa sacra tollentes de tumulo, lota diligenter & exsiccata juxta altare in loco celebri posuerunt.

XLIII.
consecuto
mon hanc
translationem
miraculo.

§9 Nec mora, postquam mirabilis Christinæ corpus à tumulo relevatum est, mulier quædam in vicino monasterii à multo tempore ita languida, & penitus membris destituta jacebat, ut à lecto, etiamsi arsitet domus, surgere non valeret. Famâ ergo tantæ rei confidentius excitatâ, orat virum suum, ut ad monasterium deferatur. Qui lacrymis mulieris impulsus, eam vehiculo, quod vulgariè currum herbarum vocant, imposuit, & ad monasterium usque deduxit. Hinc manibus perlata ad tumulum, membris omnibus sospitata surrexit, & benedicens Deo, & sponsæ suæ Christinæ, ad domum suam propriis viribus repedavit.

ANNOTATA.

a *Reclius Ms. nostrum chartaceum omittit* ~

mémoratus. *Ecgraphum Miræ cum duobus aliis nostris Mss. legunt, mei nominis (Rub. vall. addit æquivocus.)*

b *Synonyma priorissa S. Catharinæ ponitur apud Fisennum in Floribus pag. 277 successisse S. Lutgardis, Aquiriam profecta anno 1206, secundum ea, qua diximus in Commentario ejus prævio ad diem 16 Junii pag. 233; qua an eadem sit Beatrix cum hac, qua de hac Vita agit, nobis non constat.*

c *In supplemento ad Vitam B. Maria Oigniacensis 23 Junii, pag. 667 simili barbara phrasi dicitur, domina MI.*

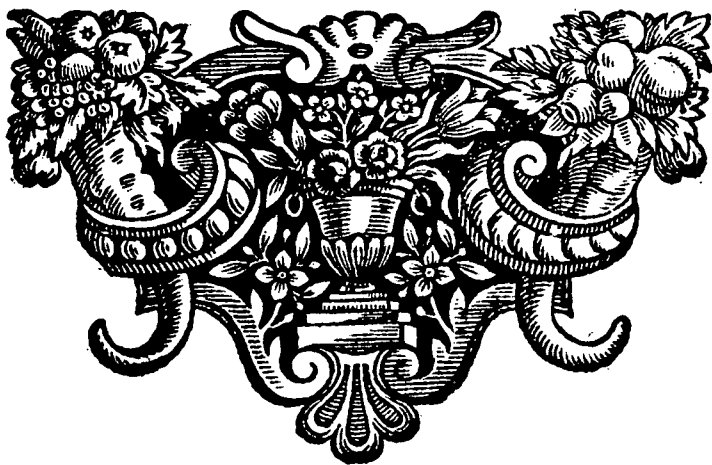
d *Rarissimo, imo fortè nullo aliorum Sanctorum exemplo tertio S. Christinam obiisse, clarè ac distinctè narratur à biographo. Noster Coret in Strenna anni 1711, seu Diario angelorum Gallicè edito, ac Leodii recuso, tom. 3, pag. 155, nimis simile de primo Sancta obitu dicit: Mortua fuit fatis juvenis; mortua saltem credita fuit. Biographo adde Vstriacum supra in prologo, de prima morte ita pronuntiantem: cum diu mortua jacuisset.*

e *De distincta hujusce loci notitia, in mappa geographica à me non reperta, rogatus per litteras Dielsius, de quo in Commentario, respondit in hæc verba: Abbatia de Milen habet Trudonopolim versus meridiem, indeque distat mediâ horâ. (Historia Belgii Gallica pluries citata inde eam removit ad nram leucam.) Alluitur fluviolo Sylindria: hortos duos & amœna habet prata; sed culturâ non ita rara, uti nec templo, nec ædificiis. Observa inserim ex citata Historia, locum hunc etiam vocari Munster-Millen.*

f *Consonant apographum Miræ & codex chartaceus noster: mendosa scribunt duo alii codd. nostri venerabilem.*

g *Videtur hic desisse primigenium Vita argumentum; reliquis, uti existimo, vel secunda ejusdem manu, vel alterius operâ adjectis. Ad Commentarium.*

h *Habuisse ibidem aliquot ejusdem instituti monachos, eruo ex verbis Chronici Trudonensis ad annum 1248, in Commentario citatis: Priorissa totusque conventus monasterii S. Catharinæ in Milen compromiserunt... quod amodo non debeant numerum sanctimonialium, & FRATRUM ac fororum augmentare ultra LX personas.*

A

D

DE B. KINGA, SEU CUNEGUNDE V.,

POLONIÆ DUCISSA, ORDINIS S. CLARÆ
APUD ANTIQUAM SANDECZ,

IN PALATINATU CRACOVIENSI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P.B

§ I. Antiquus, & modernus Beatæ cultus.

ANNO M.
CCXCII.

D Superòs hoc die, annò Christi 1292, (ut est in *Actis* cap. 26) transfusi Sandecz, sive Sandecia aut Sandecum vetus B. Kingam seu Cunegundem virginem simul ac viduam Boleslai pudici; Polonia minoris, hoc est palatinatum Cracoviensis, Sandomiriensis, & Lublinensis Ducis ac monarchæ: Kingam, inquam, seu Cunegundem i nam utramque eadem nomen fuit; & primum quidem Hungaricum est, quemadmodum & ipsa Virgo; alterum obtinuit in Polonia; ut auctor est *Matthias de Michovia* Chronicorum regni Polonia lib. 1, cap. 38. Non satis huc animum advertit olim *Rodolphus Historiarum Seraphicæ religionis* lib. 1, fol. 137 verso, & 243 item verso, ex una Beata duas faciens, alteram quidem Cunegundem, anonymi regis Hungariæ filiam, uxorem Boleslai pudici, & qua monialium Sandecienfium partitionem condiderit; alteram verò Ziguam, vel Zinguam, filiam Andrea Hungariæ regis, sororem germanam S. Elizabethæ. Hac hallucinatio tum ex historia Polonica Hungaricæque, tum ex *Actis* hisce nostris tam evidenter elucescit; ut jam pridem eam in *Rodolpho* suo posteriores Ordinis ejusdem scriptores agnoverint.

B

B. Kinga, eademque Cunegundis, hoc die obiit,

2. Est autem Sandecia vetus, oppidum, ut in hac *Vita* dicitur cap. 15, num. 139, propè rades Alpes, quæ Poloniam ab Hungaria dividunt; duobusque fluminibus, Poprod videlicet & Dunajecz, haud longè ab oppido fluentibus, ambitur, tredecim circiter miliaribus Cracoviâ distans; populosum olim ac dives; ac ex quo novæ Sandecz, trans Poprudium à *Venceslao* Polonorum & Bohemorum rege anno 1303 cepta est adificari, omnis decòr antiquæ Sandecz adeo emarcuit, inquit auctor noster infra cap. 14, num. 240; ut ex civitate aliquin tunc insigni ad vilem sit vicum redacta. Ibi porrò Beata monasterium crexit S. Clara sub titulo SS. Trinitatis, illustre atque opulentum, ut quod monialibus facile centum alendis sufficeret; quibus & ipsa se, defuncto conjugè, statim adjunxit, atque adeo aliquanto post presuit: donec tandem, annis in religione tredecim exactis, in sacello, ejusdem monasterii septis (ut habet *Waddingus* ad annum 1333, num. 32) incluso, & seorsim ad latus ecclesiæ sito, nec ulli nisi solis monialibus patente, condita fuit.

3. Cultus ejus à centum quinquaginta & ultra annis antè decreta Urbani PP. VIII revocatus jam non potest in dubium, ut patet ex sententia olim clara, & in *Miraculis* recentioribus proferenda cap. 10, num. 108: imò ab ipso illo, quo decessit hinc, die re-

sepulta est in monasterio Sandecienfi a se fundato,

C

miraculis & in *Miraculis* recentioribus proferenda cap. 10, num. 108: imò ab ipso illo, quo decessit hinc, die re-

peri haud immeritò potest; quando continuo frequentissima ejusmodi generis miracula ejus apud Deum gratiam prorsus singularem longè lateque adeo propagarunt; ut vix sepulcro esset imposita, cum ad illud fieret frequens hominum, in variis necessitatibus ejus opem pro voto referentium, ex propinquis & remotis regionibus concursus; quem quidem populi affluxum repentina identidem beneficia in annos sequentes ac secula produxerunt, auxeruntque non parùm; ut & *Acta* capp. 27, 28, & sequentibus usque ad finem; & pictura votivæque, qua ad sepulcrum appensa (*Waddingus* teste ad annum 1333, num. 29) visuntur, tabellæ indicant. Neque hæc promiscuè plebi tantummodo veneratio fuit aut privata, sed regni Poloniæ universi, ac publica: In universo regno Poloniæ, inquit *Waddingus* loco citato, pro patrona & tutelari proclamatur; ejusque sepulcrum magna devotione invisunt die sanctissimæ Trinitatis, cui ecclesiæ dedicata est, non solum Poloni, verùm etiam provinciæ Sceptuentis incolæ, Germani, Rutheni, Silesii, Moravi & Hungari magno omnis generis & ætatis concursu. Et qui vota sua ad sepulcrum pro beneficio aliquo consequendo deponunt, diem Lunæ... jejunio, eleemosynâ, aliisque piis operibus sacrare non omittunt.

4. Præcipuam ac peculiarem in hac parte pietatem sibi vindicat ecclesiæ Cracoviensis; uti ex carmine colligo, quod excusum Cracoviâ anno 1617, oblatumque à congregatione Assumptionis Deiparæ, ex illustribus status utriusque viris; clero, antea studioque juvenute ad aedes Societatis Jesu Cracoviâ instituta, suo ante sodali, tum verò illustrissimo principi, domino Martino Szyskowski, episcopo Cracoviensi ac duci Severiensi, inscribitur Divi Tutelares diocesis Cracoviensis gratulabundi: hos inter haud infimo loco recensetur beata KUNEGUNDIS Hungaræ, Poloniæ ducissa, vidua & virgo, Ordinis S. Claræ; cœnobii sanctimonialium Sandeci fundatrix.

5. Quo primum tempore nuncupari vulgo Sandecia aut Beata cœperit, non reperit. Illud constat, hunc ei titulum ab incunte seculo decimo quinto attributum legi in codice membranæ, de quo infra fiet mentio, Clarissarum Cracoviensium; quem secuti deinde scriptores Poloni constanter tenuere; hos imitari non est ausus *Rannicus Picas* in *Vita Italica* anno 1633 Roma vulgata, ubi Venerabilem tantum, & quidem solus, quod sciam, Cunegundem appellat: id quod minime mirandum in *Pico*, ut qui de Beata scripserit Roma paulò post decretum Urbani PP. VIII datum XIIII

O O O O

Martii

E

de præcipuè diocesis Cracoviensis;

E

Missa & officium ejus antiquum;

AUCTORE Martii anno 1625. Eodem, nisi multum fallor, decreto factum est; ut recitari desierit Missa & Officium, quæ olim recitabantur die XIV Julii (imò XXIV Julii, ut rectè Hueberus in Menologio Franciscano ad diem XXVII ejusdem mensis) ex communi Virginum, exceptis peculiaribus orationibus, uti tradit Waddingus ad annum Christi 1333, num. 29, ubi orationes illas exhibet, easdemque ait esse, quibus Innocentius III in Bulla canonizationis S. Cunegunde, S. Henrici imperatoris conjugem simul ac virginem, coonestavit. Omissionem hanc, ejusque causam satis aperte subdit Waddingus his verbis: Injuncto tamen scrupulo, quod non liceat absque Romanæ curiæ auctoritate Officio ecclesiastico quemquam colere Sanctorum, abolevit ille ritus; maxime cum illum non approbasset rogatus anno 1628 Urbanus PP. VIII; ut colligitur ex decreto S. Congregationis Rituum super hac re dato XVI Decembris anno 1690. Viget tamen, inquit Waddingus, consuetudo; ut quotannis in die obitus fiat solemnitas ejus commemoratio per antiphonam, Veni sponsa Christi; & orationem; quam apud ipsum hic vide.

B 6 Non indicat Waddingus, & qui hac eadem ac sepulcrum elevatum expositaque reliquia. ex illo referunt, quam antiquus ille per Missam & Officium cultus fuerit; neque id nobis aliunde constat; nisi quod annum Christi 1635, quo hæc typis mandabat Annalium ille scriptor, tanto spatio antecesserit, quantum innuit vox olim, qua nititur. Et Missam quidem in ejus honorem fuisse celebratam anno Christi 1469, tradit auctor noster in Actis infra cap. 37, num. 176; sed eam sacerdotis privati studio adscribit; de alia verò, quam consuetudo publica unà cum Officio quotannis instituerit, nusquam agit Longinus; hi non videatur ejus temporibus usitata fuisse. Quid si tum primum ritus ille invaluit, cum super sepulcræ locum, ut auctor est ibidem num. 32 Waddingus, altare erexit Cardinalis Radzivilus; in quo asservantur ejus ossa, feriniolo argenteo per Cardinalem Macziowski (adi recentiora miracula cap. 6, num. 64, & cap. 7, num. 78) inclusa; & caput argenteâ thecâ seorsim reconditum? Episcopatum autem Cracoviensem gessit Georgius Radzivilus S. R. E. Cardinalis ab anno 1591 usque ad 1600; Bernardus vero Macziowski, vel ut alii scribunt, Maciejowski, item S. R. E. Cardinalis, Georgio successit anno 1601, uti docet Joannes Casarius in Vitis archiepiscoporum & episcoporum ecclesiæ Cracoviensis. Recentior aliquanto apparet illa tabula, quam ad sepulcrum orantibus expositam esse tradunt atque exhibent Annales Minorum ibidem num. 31; quandoquidem postrema ejus oratio illa est, quam post intermissum Officium & Missam pro anniversaria commemoratione die XXIV Julii substitutam fuisse diximus.

C 7 Reliquia B. Kingæ præter eas, quæ summo condebantur, alia fuerunt, & quidem Sandeciâ procul asportata; uti colligere est ex miraculo, quod eorum tactu factum esse anno Christi 1307 in diocesi Gnesnensi narratur in Actis cap. 28, num. 277. Asservatur etiam tunica interior, uti Waddingus ad annum 1333, num. 32, sub diligenti custodia abbatiæ, in qua illud observatur, nullam pati læsionem tribus integris seculis, quibus frequenter diltrahitur & defertur ad varias ægritudines depellendas. Habetur insuper cochlear, quo communiter utebatur; & annulus à Boleslao sponso ar-

rhæ loco immisus. Conspicitur denique ibidem religiosissimæ Virginis imago lignea, ipsa adhuc vivente dolata, quæ perhibetur membrorum accuratam delineationem & veram corporis mensuram præferre, habitu quidem communi Clarissarum; ceterum sacro capiti principis imposita coronâ: dextrâ tenet monasterium à se fundatum; sinistrâ pyxidem vel thecam reliquiarum.

D 8 Mira de hac imagine (prosequor ejusdem auctoris narrationem) passim prædicant, utpote per quam non obscura signa impendentium monasterio consolationum sive incommodorum præmittuntur; usu rerum magistro comprobante, ad eventum rerum prosperarum statuat illam colorem rosaceum induere; contra, futuram calamitatem pallore ingrato portendere; prout recens anno MDCXXIV accidit. Fundebant devotæ virgines ardentes ad illam imaginem preces in arduis sui monasterii necessitatibus. Res mira! statuæ illius facies rubicundior insolito comparuit. Attonitæ novo miraculo virgines sacram statuam manibus contrectare, basia figere certatim perrexerunt; faciemque & nasum calentem, ut vivo homini non absimilem, expertæ sunt. Exponitur hæc statua publicæ venerationi in die Trinitatis, quo diximus finitimas nationes turmatim ad ejus sepulcrum confluere. Imaginis hujus, uti & lipsanthece atque altaris accuratam delineationem expetis, hoc loco representandam. Sed cui ea Sandecia commissa fuit, nihil misit hætenus; quam ob causam, nescio; satis ego certè tempestivè rogaveram.

E 9 Verùm ut ad decretum Urbani supra citatum revertar, videtur illud sicut moderando non nihil Beata cultui, uti diximus, occasionem præbuit, ita etiam stimulos addidisse principibus; ut enim denique, Ecclesiæ Romana interpellata auctoritate, in perpetuum stabilirent; quod eatenus rogati sæpe incitatie neglexerant. Illustrissimus enim dominus Martinus Szyszkowski (imò Szyszkowski) episcopus Cracoviensis, examinatis & compertis quamplurimis hac nostra ætate, inquit Waddingus ad annum Christi 1333, num. 24, ab ea patris miraculis [&] serenissimus Sigismundus rex Poloniæ ejus canonizationem summis votis, missis processibus, quibus vitæ sanctitas & miraculorum frequentia comprobatur, à Sanctissimo Domino Urbano VIII efflagitarunt; idque tertio post anno, quam ejusdem Pontificis memoratum ante decretum prodierat, Christi scilicet 1628, die XXII mensis Martii, ut est in epistola Sigismundi regis de hac re ad Pontificem data, quam totam proferunt Annales Minorum loco mox assignato: tum subdunt: Pii principis & devoti cleri Polonici votis ut Sanctissimus Pontifex satisfaciat, gravissimorum virorum S. R. E. Cardinalium examini commisit omnia præclarissimæ Virginis & regiæ Conjugis Acta; ut, si consentent, eam Sanctis adnumeret. De his processibus plura lege in Miraculis recentioribus in fine capitis secundi, & initio tertii, uti & ad finem septimi.

F 10 Expectationi tamen eventus non respondit Decretum Alexandri VIII ante annum Christi 1690; quando sub Alexandro PP. VIII, post causam denuo in Polonia re-discussam definitamque, ut narratur in Miraculis recentioribus cap. 10, decretum est editum, quod ex Romano exemplari subjicio:

CRA-

A

CRACOVIEŃ.

Canonizationis B. CUNEGUNDIS, reginæ Poloniæ, Ordinis sanctæ Claræ.

Proposito in Congregatione sacrorum Rituum ab eminentissimo & reverendissimo D. Cardinali Casanate dubio, an sententia lata per reverendissimum episcopum Laodicensem, suffraganeum reverendissimi episcopi Cracoviensis super cultu ab immemorabili exhibitto dictæ beatæ CUNEGUNDÆ, & casu excepto à decretis jussu san. mem. Urbani VIII super non cultu editis; eadem sac. Congregatio, audito in voce & in scriptis reverendissimo archiepiscopo Myrensi, Fidei promotore; instante P. magistro Balthazare Milatio de Naro, regente collegii S. Bonaventuræ in conventu SS. XII Apostolorum de Urbe, uti procuratore monialium sanctæ Claræ, ac totius provinciæ Poloniæ suæ religionis Minorum Conventualium, postulatore hujusmodi causæ; censuit, prædictam sententiam esse confirmandam; si sanctissimo Domino nostro placuerit. Die x Junii MDCXC. Et facta de prædictis verbo cum Sanctissimo per me secretarium, Sanctitas sua benignè annuit. Die xi Junii MDCXC. A. episc. Ostien. Card. Cybo. Loco † sigilli. Laurentius Fliscus sac. Rit. Congreg. secret.

Item alia ejusdem Pontificis & Innocentii XII de festo ejus & ritus.

11 Hoc decretum eodem anno secutum est aliud, ab eodem Pontifice approbatum die xvii Decembris, vi cuius B. Cunegundis, propter concurrentiam aliorum festorum impediendum, celebratur die xxvii Julii sub ritu semiduplici in toto Ordine Seraphico, uti ad hunc diem testatur Fortunatus Hueberus in Menologio S. Francisci, Monachii edito anno 1698. Legi ego decretum illo die, mense & anno approbatum, quo S. Rituum Congregatio Officium & Missam ab omnibus religiosis & monialibus dicti Ordinis (Minorum) Conventualium, ac toto clero regni Poloniæ tam seculari, quam regulari utriusque sexus, qui ad horas canonicas tenentur, sub ritu semiduplici in die ejusdem Beatæ festo singulis annis respectivè recitari & celebrari posse censuit; sed hos neque se extendit ad ipsum Ordinem Seraphicum, ut patet; neque diem Beatæ festum transfert ad xxvii Julii: an igitur aliud ipse ejusdem diei decretum viderit? Idem ceritè post Hueberum asseruit Benignus Fremantius ad eandem diem in Vita Beatæ Flandrica. Innocentius XII anno 1695, die xviii Junii, Officium duplex per annum de prædicta Beata pro regno Poloniæ ac magno ducatu Lithuanicæ concedi posse censuit: ut habent verba decreti. Eadem subinde solennitas extensa latius est pro Ordine Seraphico, ut constat ex Officiis propriis Sanctorum trium Ordinum S. Francisci ab eodem Innocentio approbatis, quæ hic impressa vidi Antverpiæ anno 1706, & quibus hic continentur FF. Minores, quos Observantes vocant, uti & Clarisse: ubi namque ad diem xxvii Julii recitandum præscribitur Officium duplex, totum de communi Virginum primo loco, cum oratione, Exaudi nos.

aliaque recentiora: lectiones & oratio propria.

12 Idem tamen ritus aliquot posterius annis apud Minores extra Poloniam Conventuales observari cepit, ut liquet ex decreto sequenti: Ordinis Minorum Conventualium. sacra Rituum Congregatio, patre magistro fratre Felice An-

gelo Sidori, jam procuratore generali Ordinis Minorum Conventualium, usque de mense Aprilis proximo humillimè supplicante, benignè concessit, ut Officium beatæ CUNEGUNDIS Ordinis S. Claræ, quod huc usque sub ritu semiduplici à Fratribus Minoribus sancti Francisci recitatum fuit, imposterum ab iisdem sub ritu duplici minori cum lectionibus secundi nocturni propriis & oratione, sub die x Martii proximo pro regno Poloniæ, ac magno Lithuanicæ ducatu approbatis, recitari possit & valeat. Die vii Julii, MDCXXV. Loco † sigilli. N. M. Tedeschi, archiepiscopus Apamensis. *Lectiones hæc & orationem hic describere visum non est, quia nihil continent, quod non idem in Actis nostris sub se explicetur; si conclusionem exceperis lectionis tertie, quæ sic habet: Itaque antiquissimum cultum, quo per universam Poloniam celebrabatur, Alexander Papa octavus approbavit; & Clemens Papa undecimus eandem in primariam ejusdem regni, & magni ducatus Lithuanicæ Patronam ritè electam confirmavit. Juvât tamen ad cultum Sanctæ illustrandum, hic attestare decretam sacra Rituum Congregationis, quod una cum his lectionibus & oratione impressum nuper accepimus à celsissimo ac reverendissimo præfule Cracoviensi; & sic habet:*

AUCTORE P. B

CRACOVIEŃ.

13 Non minus piè, quam enixè serenissimo Poloniæ rege, nec non reverendissimo archiepiscopo Gnesnen. & episcopo Cracov. Sanctissimo D. N. Benedicto PP. XIII, per litteras particulares pro elevatione ritus in honorem B. CUNEGUNDIS totius regni Poloniæ, magnique ducatus Lithuanicæ jam in Patronam principalem à sac. Rit. Congregatione sub die xxxi Augusti MDCXXV confirmatæ, necnon pro approbatione orationis, & lectionum propriarum II nocturni, & pro translatione illius festi cum Officio ad Dominicam post diem xxiv Julii iterum supplicantes, illisque à Sanctitate sua ad Sac. Rituum Congregationem remissis, & per eminentissimum, & reverendissimum D. Cardinalem Albanum tit. S. Clementis, præfati regni ac magni ducatus Lithuanicæ apud S. Sedem protectorem relatis, sac. eadem Rituum Congregatio, hujusmodi instantiis benignè annuendo, censuit, suprascriptas lectiones II nocturni proprias & orationem, ab ipso eminentiss. Albano de mandato sac. Congregationis mature perpenfas & approbatas, in Officio diei festi beatæ CUNEGUNDIS singulis annis Dominica post xxiv Julii immediate sequen. sub ritu duplici primæ classis cum Octava ab universo clero seculari, & regulari utriusque sexus prædicti regni ac magni ducatus Lithuanicæ, juxta formam constitutionis à san. mem. Urbano PP. VIII super celebratione festorum editæ, ac servatis rubricis Breviarii, & Missalis Romani, recitari, & Missam respectivè celebrari posse, si Sanctissimo Domino nostro visum fuerit. Die x Martii MDCXXV.

Modernus Sanctæ cultus in Polonia & Lithuanicæ.

Et facta de prædictis Sanctissimo Domino nostro per me secretarium relatione, Sanctitas sua benignè annuit. Die xxvi ejusdem mensis, & anni MDCXXV. F. Card. Paulutus Præfectus. Locus † sigilli. N. M. Tedeschi,

ax

AUCTORE archiepiscopus Apamenus, sac. Rituum Congregationis secretarius.

P. B.

Porro licet festum B. Cunegundis modo tam in Polonia & Lithuania, quam in Ordine Seraphico iustis de causis in dies alios, ut vidimus, transferatur; nos tamen hoc die, quo & calum adit, & olim culta fuit, ejus Acta proferenda putavimus.

§ II. Acta, quæ hîc dantur; alia antiquiora, quæ desiderantur; recentiora miracula.

Missis aliis, edimus Acta Beate antiquiora.

B

DE Beata nostra scripsere auctores & graves & multi; quorum paucos, ac precipuos citat Waddingus ad annum Christi 1333, num. 33; plures Arturus in notis ad Martyrologii sui Franciscani diem XIV Julii (nam & ille post Waddingum credidit eo die celebratam ejus memoriam fuisse.) Ad di possent alii plurimi, qui vel omnia, vel selectiora Actorum ejus capita Italicè, Polonicè, Flandricè aliisque vernaculis sibi linguis vulgaverint, non sine ingenti animarum fructu atque opera pretio. Verum cum omnes, aut certè plerique, fontem assignent, inde sua promiserunt, Vitam scilicet B. Cunegundis à Joanne Dlugosso conscriptam, (quam tamen nemo, quem viderim, ita tradit, quin detrahere fere, ut ex aliena faciat suam) operam dedere Majores nostri, ut hanc operi nostro genuinam conquirent. Et sanè perquam feliciter cecidit, ut id tum facerent; cum Cracovia floretet Societatis nostra presbyter Fridericus Schembegh, vir & Sanctorum gloria studiosissimus, & rebus gestis scriptisque in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu commendatus; tametsi cognomen ibi legatur Szembek; cum ipsemet illud in epistola sua anno 1616, ultimè Februarii, ad Heribertum nostrum Rosweydam data, disertè sic exprimat, ut expressi ego. Erat hic tum apud primarios quosque viros Cracovia magno in pretio, atque imprimis apud illustrissimum ac reverendissimum D. Petrum Tylicki episcopi Cracoviensem, cujus subinde vitam ac mortem peculiari opere (quod anno 1617 edidit) posteris exornatam reliquit, cum ejusdem ope anno præcedenti hac B. Cunegundis Acta Rosweydo impetrasset, ac transmisisset Anversiam, una cum epistola paulo ante mentata, in qua de illa sic habet:

Scripta à Dlugosso, & accepta ex archivo Cracoviensi.

15. Mitto R. V. primo Vitam B. KUNEGUNDIS stupendissimam; quam quidem serenissimæ nostræ Constantiæ reginæ dedicaveram: sed jam malo, ut in his voluminibus (*Acta Sanctorum & opus nostrum intelligit, à Rosweydo pridem conceptum, sed ob mortem immaturam numquam inchoatum*) prodeat. . . Ipsemet eam fideliter contuli cum manuscripto, ex quo est descripta; & heri episcopus nolter mihi eam subscripsit. Vita ipsa eleganti charactere descripta est, sed sine ullo titulo; nisi quem propria manu adjecit Schembegh in hunc modum: Vita admiranda beatæ KINGÆ, seu KUNEGUNDIS Hungaræ, Poloniæ ducissæ, Boleslai pudici, Polonorum principis, conjugis, viduæ & virginis, auctore celeberrimo regni Poloniæ historico Joanne Longini (vulgo Dlugos) canonico Cracoviensi: ex antiquo manuscripto, in charta pergamena, archivi cathedralis ecclesiæ Cracoviensis fidelissimè desumpta ad verbum, &

hactenus numquam typis evulgata. Ad finem Vita in ultimo folio verso illustrissimus episcopus Cracoviensis hac adscribit: Hanc Vitam B. KUNEGUNDIS esse ex nostro archivo ecclesiæ nostræ cathedralis fideliter desumptam testor ego PETRUS TYLICKI episcopus Cracoviensis M. P., id est, manu propria: post hac annexum erat sigillum episcopale ferream equi soleam erectam referens, cum gemina cruce altera inclusa solea, altera superimposita. Notat verò Schembegh episcopum, cum hæc notaret anno 1616, XXVIII Februarii, fuisse virum ætatis 72; & verò non toto illo anno superstes fuit.

16. Vita totius enarratio una texta ab initio ad finem usque decurritur, nulla capitum, nulla paragraphorum facta divisione; ut ea proinde quam in Actis infra reperies per capita numerosque partitio, & quidquid à continua & coherenti scriptione diversum est; nostra ceteri debeant, non auctoris. In textu ipso mirare quidquam religio fuit; aut sicubi id fieri debuit, lectorem admonimus in annotatis. Apparet tamen, autographum non fuisse amanuensi ubique pervium; cum hic illic lacunas unius fere vocis capaces reliquerit, quas deinde, facta cum autographo collatione, charactere suo supplevit Schembegh. Quam verò antiquum sit exemplar, cujus hic apographum edimus, ad calcem Vita his verbis significatur: Finit Vita B. CUNEGUNDIS, . . edita à Joanne Dlugosch seniore, canonico Cracoviensi, scripta manibus Christophori de Dambowz dal anno Domini MCDLXXV, die Saturni, primâ mensis Julii in castro Cracoviensi: Scripta est ergo vivente adhuc & florente Cracovia ipsius Vita auctore, qui tantum quinto post anno diem extremum obiit: imo ipsum exemplar hoc esse vix dubito, quod auctor ipse, qui canonicus tum erat Cracoviensis, episcopo suo Joanni Rzeszowio atque ecclesiæ Cracoviensi obtulerit: neque enim verisimile est, vel non aliquod hujus Vita exemplar ecclesiæ suæ ab eo datum esse (cum unum etiam pro memoriali sempiternò legaverit fororibus monasterii Sandecensis anno MCDLXXIV, die VIIII Maii, teste Waddingo ad an. 1332, num. 33;) vel aliud, quam quod ab ipso profectum sit, in archivum illius ecclesiæ fuisse repositum.

17. Porro quamquam hoc ad prototypi nostri auctoritatem faciat plurimum; non diffitemur tamen, potuisse alia quadam exemplaria prius ab auctore fuisse edita; ut de Sandecensi mox dictum; quod tamen an ipsius Dlugossi manu sit exaratum, nescio: hoc enim non exprimit ejus inscriptio, quæ juxta Elbingum (de quo infra) talis est: Liber Joannis Dlugossi senioris, canonici Cracoviensis, quem pro memoriali sempiternò legavit & legat sacro sanctimonialium cœnobio Ordinis S. Claræ in antiqua Sandecz, in quo corpus sacrum præfatæ CUNEGUNDIS requiescit. Anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quarto, XVIIII mensis Maii. Hoc certum, non diu ante Vita huic scribenda finem impositum fuisse; concluditur enim miraculo, quod contigit anno 1471. Nec refert, quod Vita in prologo dedicatur reverendissimo Jacobo Senennio, sive de Sienna, Cracoviensis ecclesiæ episcopo, qui insulam Cracoviensem, quam ab anno Christi 1460, inconsulto rege Casimiro, obtinuerat, anno Christi 1463, urgente eodem rege, deposuit; ut narrat, post Dlugossum Hist. Polon. libro decimo tertio, Lipsiæ nuper edito, col. 262, & 312, Martinus Cromerus libb. 24 & 25: nam ex eo consequens tantum est, ut ab anno cir-

D

atque exarata ad exemplar authenticum anni 1475.

E

F

quando auctor Cracoviæ supererat.

A cter 1460, & prologum illum scripserit auctor, & Vitam inchoaverit: quod ultro fatemur; cum id ex tota prefatione manifestissimum videatur. Nego tamen, tum vel opus totum, vel etiam majorem ejus partem absolutam fuisse; hoc enim cum ex miraculis infra probatur, inde a capite 37, num. 376 narratis; tum ex cap. 14, num. 132, in quo citat auctor Vitam S. Stanislai ep. Cracoviensis & martyris, quam primum absolvit anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quinto; ut fatetur ipsemet in conclusione operis illius. Vide Acta Sanctorum ad diem VII Maii, pag. 272, num. 59. Idem etiam potest intelligi ex Actorum epitogo, quem ad Beatam unice dirigit; de Sennenio (qui interea Vladislaviensem episcopatum ab anno 1464, restituit ibidem Dlugosso col. 338, & Cromero in fine libri 25, adeptus erat; aut forte archiepiscopatum Gnesnensem, quem adit, ut videm asserunt anno 1473) ne verbum quidem unum facit: cum in Actis S. Stanislai ad eandem epitogum dirigitur, ad quem spectaverat prologus. Cur opus hoc interruptum tandem potuerit, facile perspiciet, cui haec Sennenii ac Dlugossi tempora nota fuerint.

Quae finem scribendi fecerat.

B 18 Nimirum id spectabat auctor, cum haec Acta scribenda suscipere; ut per ea canonizationis ejus accuranda studium excitaret: hoc autem ad episcopum Cracoviensem praecipue pertinebat; quippe in eius diocesi & vixerat Beata, & sepulta jacebat, & radiabat prodigium. Non poterat vero ad hanc rem episcopas Dlugosso videri quisquam opportunior, quam Sennenius; ut qui sibi sponte erga B. Cunegundem egregie esset affectus; modumque valleret imprimis, quo in curia Romana tractanda feliciter essent negotia; cum idem apud Pontificem maximam legatione regis nomine ante annum functus esset; qua occasione Sanctissimum Dominum adeo sibi demeruerat, ut ejus unius beneficio, infuso atque adeo invito rege; Cracoviensem ecclesiam obtinuerit. Accedebat singularis omnino Sennenii cum duobus fratribus Dlugossis, ac praesertim seniore, qui noster erat, fidei atque amicitiae conjunctio, quam ne adversa quidem potuit utriusque fortuna calamitasque distere; qua omnia vide apud Cromerum lib. 24, vel potius apud ipsummet Dlugossum lib. 13. Hac usus igitur opportunitate Dlugossus, statim ut episcopum esse Sennenium intellexerat, sese ad Vitam hanc elaborandam accinxerit; sic episcopo & facies ad rem sine mora suscipiendam, & materiam uberem ministraturus. Verum cum eo brevi Casimiri indignatio ingravesceret; ut non modo episcopum, sed & omnes ei adherentes proscriberet everteretque fortunis, episcopatum Sennenius, spem Dlugossus obtinenda tum canonizationis, atque adeo laborem, ad illam urgendam unice inchoatum, deposuit; saltem donec otium & occasionem aliam ei temporaria meliora praeberent. Atque haec, ni fallor, neque torta est, neque longe quaesita ratio prefationem hujus Vita cum ipsa Vita historia temporibusque conciliandi.

Quanti faciendus eorum auctor.

C 19 Quae huc usque differunt, auctoritatem antiquitatemque exemplaris, quod sequimur, haud parum commendant, ut quod non solum auctoris obitum antecesserit, sed etiam primariam operis manuscripti publicationem post secutum sit, praesentem Cracovia, ac forte etiam dielante aut recentente Dlugosso. At erit fortassis, qui cum hoc mihi haud gravate concesserit, neget tamen, in hac historia vel ipsius Dlugossi autographum magis esse faciendum; quando ea persequitur, qua de Julii Tomae V.

centis ante, & quod excurrat, annis acciderunt. Na, qui sic arguit, idem ejus Historiam Poloniae, idem Acta S. Stanislai, qua tanto apud eruditos omnes in pretio sunt, parvis pendat; cum utrobique multo, quam haec sint, antiquiora pertractet. Quod si fidem ubi mereri videtur, quia monumentis vetustioribus diligentissime conquestis in scribendo sit usus; quidni idem illud hic valeat? neque enim haec Acta de suo suxit ungue, sed partim ex antiquiori Vita, partim (ut erat historica supellectile scientiaque instructissimas) aliunde deprompsit; uti in prefatione numero 4 de se ipse testatur. Est ergo tanti ut minimum in hac Vita Dlugossus, quantum est in rebus multo etiam antiquioribus aliis. Porro de fide ejus ceterisque laudibus fuit actum a nobis ad diem VII Maii in Commentario praevio ad Acta S. Stanislai ep. & M. Qui de illo plura desiderat, adeat ejus Historiam sex posterioribus libris auctam, eandemque tum auctoris Vita Lipsiae anno 1711.

AUCTORE P. B.

D 20 Ceterum ut praesentis bono gavisi dudum sumus; sic jacturam antiquioris Vita B. Cunegundis, quam ex ipsis hinc Actis in prologo citando colligebamus, non immerito quidem, ac frustra tamen doluimus: neque enim dubitavimus, quin amissa prorsus esset; cum praeter unum Dlugossum, vidissemus auctorem nullum, qui de illa meminisset. Tanto autem avidius eam expetivimus, quod ab aequali Beata aut suppari auctore, quantumvis perfundioris & abscessu delcriptam fuisse suspicabamur. Perquiri ergo illam in Polonia non semel flagitavimus; verum, ut dixi, frustra. Ego cum in instrumentum quoddam authenticum Vita B. Salomeae, nobis anno 1667 per P. Nicolaum Kichovium nostrum submissa, praefixum incidissem, spem novam concepi: ex eo namque intelligebam, esse apud Clarissas Cracovienses codicem pergameum in albo corio, more antiquo, coopertum, qui incipitur a principio tali modo, videlicet: Incipit prologus in Vitam felicis KINGAE, ducissae Cracoviensis: Quoniam simile factum est regnum eorum &c. In fine vero: Explicit prologus de sancta KINGA, ducissa Cracoviensi, anno millesimo quadringentesimo primo finitus in crastino S. Anthae, feria quarta. Hanc ergo Prologum illam Vitam esse auguratus, quam querebam; petii illum, qualem qualis esset, nobis describi.

De Actis Beate antiquioribus, quibus usus est Dlugossus;

E 21 Responsum accepi (quod sero admodum ad manus meas devenit) primo quidem; reperimus esse codicem assignatum, & in eo Prologum jam dictum. Secundo, Prologum eundem constare istis foliis septuaginta duobus, & continere Vitam illam primigeniam B. Cunegundis, qua Dlugosso tradita fuerit, quamque hic nimis perfundioris & abscessu scriptam doluerit. Tertio, auctorem ejus esse Stanislavam aliquam, theologum Franciscanum, annis circiter 73 antequam suam Dlugossus absolverit. Quarto, numquam illam typis fuisse vulgatam; crediderim, inquit Elbingus, ob adjunctam & simul compactam Vitam B. Salomeae ab eodem Stanislavo scriptam, quae apud Clarissas Cracovienses semper delitesceret. Quinto, tam illum Stanislavi Prologum, quam historiam Dlugossi saepissime citari in processu canonizationis B. Cunegundis; sed semper separatim; exinde quia unum non est fragmentum alterius, sed sunt scripta, quorum unum habet aliquid, quod non habet aliud. In multis tamen, inquit, conveniunt, quia Dlugossus plurima mutuavit a Stanislavo; &

Quae finis sita quasvis mihi;

AUCTORE
P. B.

alia etiam addidit. Hac omnia diligenter sanè accuratèque notata recepimus; sed quod caput erat, & à nobis maxime flagitatum, Vitam, inquam, illam seu Prologum non accepimus, & causa dissimulatur, cur missa non sit. Neque tamen urgere ultra jam licet, quando instat typographus, ut Acta B. Cunegundis prelo subjiciat. Caremus interim Vitâ illâ nunc animo aequiore, quam prius, cum ejus neque scriptorem neque atatem sciremus, quam Dlugossianâ multo, quam re vera sit, anteriorem esse suspicabamur.

quamquam
hæc ipsa, qua
damus desi-
derata sunt
hactenus,

22. Acquiescet igitur lector benevolus Actis nunc, quæ proferre potuimus, à Longino conscriptis, neque hactenus idiomate ac stylo, quo sunt ab auctore concepta, vulgatis: acquiescet, inquam, si vel ab heterodoxis exoptatum huc usque frustra hoc inter alia Dlugossi opusculum fuisse non ignoraverit. Prodiit id certè ipsi in præfatione nupera ad extremum, de quo supra, Historia Dlugossiana librum. Habeant ergo etiam ipsi quod optant; meque, quod nuper eruditus quidam in-ter eos fecit, infimulare desinant odii, quorum tam promptè obsequar desiderio. Non odi ego hereticos; abjici: amo verius meliusque quam ipsi sese. Unam in illis heresim odi; execrorque, quas eruere eos ipsa docet in Sanctos Dei, Deumque adeò ipsum, contumelios. Has, inquam, in hereticis odi, oderoque dùm vivam, non hereticos ipsos; quos utinam quidem vel fuso sanguine ad mentem bonam, ad fidem veram, ad salutem æternam adducere mihi liceat! Faxit hoc sanè potenti patrocinio, quam expetunt, Cunegundis! Et verò faciet, spero; si, postâ tantisper obstinatione, quantum aviditatis ad hæc legenda, tantum animi candoris attulerint. Fecit id certè Beata nostra non semel, ut liquebit ex Miraculis.

B

nec unquam
Latine im-
pressa:

23. Dixi hæc typis antehac nunquam fuisse commissa: neque enim iis assentior, qui ipso accurante Dlugosso, impressa illa atque illustrissimo Senenio episcopo Cracoviensi sic dicata fuisse volunt circa annum 1474; & primum quidem, quia ipsis fatentibus nullum hactenus impressionis hujus exemplar apparuit usquam aut vestigium; deinde quia Schembeghus noster jam ab annis centum & amplius anecdotâ predicavit; denique quia non tantum ante annum 1474, sed etiam ante quam potior Altorum Dlugossianorum pars esset concepta, episcopatu pridem cesserat Cracoviensi Senenius, ut supra dictum est num. 17.

C

sicut neque
miracula ve-
centiora,

24. Actis miraculisque à Longino conscriptis, prodigia recentiora subjicimus, quæ lectorem accepta referre volumus primum quidem illustrissimo celsissimoque Principi, ecclesia Cracoviensi Antistiti, qui hæc nobis subministrandi provinciam pro summa sua benevolentia gloriæque Sanctorum studio suscipere ultero voluerit; tum etiam R. Patri Ludovico Elbing, Ordinis Minorum S. Francisci Conventualium provincia Polonia exprovinciali, cuius labore non exiguo collecta hæc sunt & magnam partem ex idiomate Polonico in Latinum conversa. Utrique equidem Superos omnes propitios precor, ac precipue Cunegundem, cum in ejus honore per Ecclesiam universam dilatando tam insignem operam posuerit. Neque enim hæc aliunde assequi poteramus; quippe quæ vel in ipsa Polonia à viris principibus obtineri Latina ob exemplarium Mss. raritatem custodiamque nimis religiosam perdifficile sit, vel solis fuerint huc usque ejusdem regni finibus vernaculo sermone coercita. Fuit certè munus hoc nobis tanto gratius jucundiusque, quanto jam post annum fere totum sperabamus minus; idque vel

eo maxime, quod in ipso tempore advenerit, quo subire prælo quam proximè debebat.

D

25. Laudem hoc etiam ex capite singularem promeretur Elbingus, quod fontes, eosque limpidissimos, diligenter assignet, unde deprompta sint singula; id quod ad fidem historicam mirificè facit. Præfatus enim, ab anno 1471, quo Dlugossus desit compilare miracula Beata nostra, desisse notari quæ posterius contigerunt usque ad annum 1532; sic pergit: Ego post tam longum tempus in libro Processus inquisitionis super vita, sanctimonia & miraculis præclaræ Virginis ac Ducissæ Poloniæ deprehendi post historiam de B. CUNEGUNDE Latine descriptam, quæ de verbo ad verbum concordat cum illa Dlugossi, veteri caractere in pergamento exaratum Registrum miraculorum, quod sic est: Sequitur Registrum de miraculis, curandisque variis (dicerem potius curatis) infirmitatibus hominum, ad tumbam S. Kunegundis vota promittentium implentiumque. Tum Regestum illud subdit, ut est à capite 1 usque ad 3: Eo continentur antiqua miracula, quorum fide, non secus ac Vitâ geminâ Stanislas atque Dlugossi, usi sint commissarii ad processum primum instituendum. Deinde à capite 3 usque ad 6 recentiora prosequitur, quæ in ipso processu à testibus citatis ac presentibus deposita & à commissariis episcopi Cracoviensis probata & in classes varias distincta sunt. A capite 6 usque ad 8 habet quæ in secundo processu collecta sunt; tum porro cetera omnia ordine methodoque tam dilucida digerantur, ut nihil de nostro addendum fuerit, præter annotata paucula, usitatamque in Actis capitum ac numerorum divisionem. Nunc antequam Acta nostra proferamus, paucula de iis libet animadvertere.

que Actis
Dlugossianis
subjicimus:

E

§ III. Quid in Actis hisce erratum, quid omissum.

DE patre B. Cunegundis dubium esse non potest, quin fuerit Bela IV, Hungaria rex, Andrea II, cognomento Hierosolymitanus, filius natu maximus, & in regno successor: nam licet infra in Actis cap. 1, num. 17 nuncupetur Andreas, & quidem alter filiorum Belæ natu major; manifestum est tamen, id non auctoris assertum esse; sed vitium amanuensis; ut ibidem notamus: id quod cum ex Historia Polonia auctoris nostri, Michovii, Cromeri, aliorumque passim, tum ex ipsis hisce Actis certissimè constat, & quidem ex eodem illo capite num. 16; 18; 22, & toto denique Vita decursu, ubi constanter exprimitur nomen patris ejus non Andreas, sed Bela. Atque hoc quidem, ut dixi, in controversiam revocari minimè potest.

Pater Beata
Bela IV, rex
Hungariae,

27. Graviores olim difficultatem invenere Mater Maria filia Cpolitani imperatoris; non tamen Alexii.

712

A rem isti nullum nominant. Hos precipue secus videtur Rannicus Picus in Vita B. Cunegundis Italica, cum ita scribit parte 1, cap. 2: Matrem hujus CUNEGUNDIS fere omnes aliterunt fuisse Mariam, imperatoris cujusdam Græci filiam; sed eum nemo est qui compellet nomine, unde scias, quis fuerit: ut fatius proinde sit, rei hujus incertos relinqui, quam in tanta caligine ac tenebris temere aliquid affirmari. Miratus equidem ad sum in Pico; cum Vitam à Dlugoffo conscriptam præ oculis habuerit, in qua cap. 1, num. 17 discrete dicitur Beata nostra mater Maria, filia Alexii Græcorum cæsaris, qui apud Constantinopolim annis pluribus imperavit: quam sententiam adoptavit etiam qui lectiones proprias de B. Cunegunde, anno 1725 Roma approbatas concinnavit: cur verò ab ea Picus recedat, ignoro: falsam tamen esse, hanc equidem dubito: non enim Alexii Comneni, sed Theodori Lascaris filia Maria Bela quarto nupta fuit; ut modo ostendimus.

B 28 Testatur hoc ipse Andreas Hungaria rex, sed Theodori Lascaris; ad Honorium PP. III scribens, in ea epistola, quam exhibet Bulla Innocentii PP. IV, edita in Gestis Dei per Francos pag. 1192, cum dicit, se reverentem ab expeditione Hierosolymitana, ut securum peregrinationis Christianorum ad Terram sanctam pararet transitum, filiam Comnini Theodori Lascari, filio suo duxisse in uxorem. Ne verò dubites, de Bela IV, qui Andrea natus maximus fuit, hic esse sermonem, ad Hungarorum præsumptas litteras ad eundem Honorium datas anno 1223, apud Odoricum Raynaldum num. 31; ubi sic habent: Vestræ significandum duximus Sanctitati, quod, cum dominus noster rex Ungarorum de partibus ultramarinis rediens, per terram nobilis viri Lascari transitum faceret, filiam ejusdem filio suo primogenito Belæ illustri, jam in regem coronato, & in regni gubernacula post se, Deo propitio, successuro, desponsavit uxorem; præstito ab ipso rege & nobilibus suis, qui tunc præsentes erant, publicè juramento, ut ad consummationem matrimonii inter personas memoratas fideliter laborarent. Tum paulo inferius: Cui supra dictus Bela illustris cum omni dilectione & tranquillitate, in ætate legitima jam existens, cohabitavit per totum biennium & amplius, sicut maritus: nunc autem diabolo seminante zizaniam... vir legitimam... in totius regni scandalum & subversionem religionis Christianæ dimisit uxorem. Fuit ergo Bela uxor filia Theodori Lascari, Græcorum imperatoris; quam licet post biennium à celebratis nuptiis, urgente patre, tantisper dimiserit; brevi tamen iterum, hortante & causam ejus apud Andream suscipiente Honorio, constanter recepit; ut ibidem, & anno sequenti, productis litteris, docet Raynaldus.

C 29 Idem auctores alii tradidere, ut Georgius Acropolis in Historia sua cap. 15, de Theodoro Lascari ita scribens: Huic ex Anna uxore, ut dixi, filiarum natarum sunt tres, Irene, Maria, & Eudocia. Mariam secundam Ungariæ regis, Hierosolymis per illius ditionem revertentis, filio nuptum dederat &c. Et Georgius Pachymeris Hist. lib. 4, cap. 29: Huic, inquit de eodem Theodoro Lascari, apud nos imperanti tres tantummodo filiarum fuerunt, quarum una regi nupta Pannoniæ, ipsius filii nunc

regnantis genitrix existit. Item Thomas archidiaconus Spulatenfis in Historia Salonitana cap. 26, ubi narrat, Andream terrestri itinere e Palastina redeuntem, transisse in Græciam, ubi affinitate contracta cum Lascaro rege Græcorum, acceperit filiam ejus filio suo primogenito Belæ in uxorem; de qua, jam filiorum plurium matre, deinde sæpius meminit, ut cap. 40, & maxime cap. 51, ubi ejus etiam nomen profert idem, quod Acropolis. Omissio Joannem Tomcam Marnavitiuum idem affirmantem in Vita B. Margarite virginis Hungarica, ubi & Epitaphium Spalatense duarum B. Cunegundis sororum, quod ex eo dedimus in Commentario jam citato ante Acta B. Margarite, quo res eadem comprobantur. Hos omnes citat & sequitur eruditus Cangius in Familiis Byzantinis, Familiâ 37; ubi & asserit, Mariam Belæ quarto nuptam fuisse.

30 Ex his patet, errasse etiam illos, qui Mariam, Beata nostra parentem, fuisse putarunt Micislai Haliciensis filiam, ut notat Pistorius Nidæanus in Genealogia regum Hungaria. Decepit eos, opinor, pax illa, quam ad liberandum captivitate Ruthenica Colomannum, filium suum, Andreas cum Ruthenis in certis legibus; quarum prima fuit, ut alter filiorum Hungariæ regis Bela filiam Micislai Mariam in consortem haberet; ut narrat Dlugoffus in Historia Polonia lib. 6, anno 1210, subdens: Quæ omnia eo anno fuere consummata; quod idem habet ex Dlugoffo Cromerus lib. 7. Sed quantum in hac re uterque falsus sit, non modo in temporibus, sed etiam in personis assignandis, facile colliget, qui ad Colomanni ætatem & ad epistolam, ab Honorio PP. III super hoc ipso negotio Andream missam, attenderit in Annalibus ecclesiasticis apud Raynaldum ad annum Christi 1222, num. 42 & sequenti, quando pax hæc recentis constituta videtur. Micislai filia non Bele, sed Andree, natus minimo ejus fratri, destinata. Quod si Bele additam fuisse quis volet, eamque fuisse causam, cur, volente patre, Bela conjugem, Lascari filiam, tantisper dimittere coactus fuerit, ut ante diximus; tamen vel sic nihil confici potest; cum enim illa dimissio nec diuturna nec rata fuerit, necesse est, contractum de filia Micislai, Bele in uxorem danda, vel nullum fuisse, vel auctoritate Pontificia brevi rescissum. Denique nec ipse quidem Dlugoffus hæc ita voluit accipi, ut Maria Micislai filia liberis Bela pepererit; quandoquidem aliam assignavit, imperatoris CPolitanæ filiam, quem perpetram tamen Alexium nancupavit.

31 Errant etiam tam Acta nostra, quam Dlugoffi Historia, in anno Beata nostra natali; nam hæc quidem tam in antiqua, quam in recentiori auctoriorique editione lib. 6, ad annum Christi 1239, natam eam asserit anno Incarnationis Domini nostri MCCIV: illa verò infra cap. 1, num. 20, eandem in lucem testantur anno millesimo ducentesimo tricesimo quarto. Nempe verò annus admitti potest: non prior ille; quia anno Christi 1223 nondum in matrimonio Bela triennium exegerat, ut paulo ante ostensum est: non etiam posterior; quia sic deberet Cunegundis inisse matrimonium quinto circiter ætatis anno (quandoquidem & Acta nostra cap. 3, num. 35, & auctor noster in Historia sua, & post eum Thurocimus & Cromerus celebratas esse nuptias hæc tradunt anno Domini millesimo Ducentesimo trigesimo nono) quod sine dubio falsum est: ex eo

AUCTORE P. B.

falsè etiam credita filia Micislai Haliciensis.

F

Annus Beata natalis vitio se notatis

AUCTORE dem enim capite & sequentibus Aclorum nostrorum
P. B. certissime constat, B. Cunegundem nubilem fuisse, cum primum nupta est; jam tum enim illam sponsus ad consummandum matrimonium sollicitavit; id quod & in Historia sua, ubi de nuptiis ejus agitur; cum auctor noster, tum etiam Crömerus affirmant.

corrigitur; 32 Ceterum amanuensium hanc esse hallucinationem existimo, non auctoris: etenim Ranucius Picus in Vita Beata Italica, uti & Waddingus cum ceteris scriptoribus Franciscanus annuum, quo nata sit, annotant Christi 1224, idque ex iisdem Actis hujus nostris Mit. quidem, sed ex diversis tamen eorum exemplaribus. Et sane hic annus cum utroque conjugio tum Cunegundis, tum patris ejus Bela conciliari optime potest: hic enim ab anno circiter 1220 cum uxore, ut diximus, in aetate legitima cohabitare cepit; illa nubilis esse potuit anno Christi 1229, quando juncta est Boleslao. Tantum hoc miror, quod antistites Hungari in epistola sua ad Pontificem Romanum anno 1223, ut modo diximus, scripta, nullam faciant mentionem susceptorum tum à Bela liberorum; cum tamen ad rem id maxime faceret, quam agebant; & ante Cunegundem progenitos fuisse alios manifestè supponant Acta nostra cap. I, num. 20. An hic error est; an supina istis oblitio? Certè diu post annum 1224 B. Cunegundis nata fingi non potest; ut ex dictis patet; neque adeo ante eam post annum Christi 1223 plures alios peperisse mater.

B 33 Quod ad fratres attinet Beata; duos tantummodo fuisse rectè narrat auctor noster cap. I, num. 17; Stephanum scilicet, qui patri successit in Hungaria solio, & Belam, qui ante patrem cognominem obiit: at sorores non omnes ibidem enumerat: omisit enim Catharinam, & alteram Margaritam, ambas immatura morte versis annum Christi 1243 parentibus ereptas apud Clissa castrum in Dalmatia, quò Bela cum conjugè, populantibus Hungariam universam Tartaris, confugerat. Neque hoc solus asserit Tomcius Marnavitius, citatus à nobis in Commentario ad Acta B. Margaritæ, harum sororis, die XXVIII Januarii, pag. 897, aut productum ex illo ibidem utriusque hujus virginis epitaphium Spalatense; sed etiam Thomas archidiaconus Spalatensis in Historia Salonitana cap. 40. Agnecem insuper aliquam addit Bzovius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 1264, num. 10, tamquam Bela IV Hungariae regis filiam, & Ladislai Haliciae ac Masoviae ducis relictam; cujus patrocinium suscepit apud Hungaros Urbanus Papa IV; sed hanc alibi non offendo.

C 34 Omissum quoque ab auctore nostro putat Ranucius Picus in Vita Italica parte 2, cap. 8, studium, quo B. Cunegundis apud Romanam curiam canonizationem promoverit S. Hedwigis, ducissa Silesiae majorisque Polonia; quæ soror erat germana Gertrudis, avia sua. Hoc enim ait clarè satis affirmari in Vita Clementis PP. IV apud Ciaconium, dum dicitur in Sanctos relata Poloniae ducis rogatu: cum Polonia dux tum fuerit Boleslaus puidicus, Beata nostra conjug; quem haec ad negotium illud haud dubie instigaverit, ut quæ B. Hedwigem & ob affinitatem propinquam, & ob motum virtutumque similitudinem mirifice diligeret. Non est id quidem à verisimilitudine alienum; sed quoniam id neque auctor noster in Historia sua (in qua tamen diligenter enumerat qui canonizationi B. Hedwigis atque elevationi operam dedere) neque alius quisquam, fatente Pico, af-

firmat; nihil satis hic certi apparet, ne ex ipsis quidem verbis Ciaconii: Dux enim Poloniae appellari poterat tam qui majorem Poloniam obtinebat, quam Boleslaus, qui minorem; imò & quisvis alius, quemcumque demum in utraque Polonia ducatum gereret; quales gerebant S. Hedwigis nepotes Conradus Glogovienfis & Henricus Vratislaviensis, qui cum fratre suo Vladislao episcopo Salisburgensi, ac Thoma episcopo Vratislaviensi canonizationem hanc & primo urserunt anno 1262, & paucis post annis obtinuerunt. Neque alii hujus rei curatores ex ipsa canonizationis Bulla apud Laertium Cherubinum tom. I, pag. 114 & seqq. extendi possunt; nisi forte archiepiscopus Gnez-nensis ejusque suffraganei, ad quos Bullam suam Clemens IV direxit.

D 35 Sed & illud prætermisit auctor noster, quod ad munia spectat, quæ B. Cunegundis, religiosam jam vitam professæ, in monasterio suo Sandecienfi administraverit: imò nec tempus nec modum explicat, quo ad parthenonem illum gubernandam evecta sit: cum tamen ea referat, unde dubitari non possit, quin toti monasterio diu præfuerit. Leges caput 19 à num. 181, ubi pro suo arbitrato de bonis cœnobii tam liberaliter ad eleemosynas disposuisse narratur; ut mirarentur, quonam modo substantia sui monasterii in tot largitiones suppeteret. Hac sanè abbatissam fuisse arguunt; uti & alia deinde plurima, quæ facile attentus lector animadvertet. Imò ex miraculis idem apertissime licet colligere cap. 31, num. 311; ubi Beata apparuisse dicitur habitu sanctimonialium amicta, & non secus quam illarum antistes; quin agrum compellasse, ac dixisse: Ego sum CUNEGUNDIS, Poloniae ducissa, & hujus, in quo te positum vides (videbat autem se positum in monasterio Sandecienfi) loci ac monasterii gubernatrix & antistes. Idem in Miraculis posterioribus etiam apertius de se ipsa revelavit cap. 8, num. 91.

E 36 Denique præter alia, quæ supra de reliquiis & statua Beatae dedimus, præterit bina miracula, ab illa etiam tum vivente patrata, de quibus meminit Waddingus in Annalibus suis ad annum Christi 1333, & quorum primum pertinet ad ea, quæ narrantur in Actis cap. 21 de invasione Tartarica & fuga Beatae in arcem Pieninam. Cum in eam confugisset, in petra quadam dura, inquit Annalista num. 25, prope villam Chartoræ ad flumen Dunaret (imb Dunajec) sitam, quiescere volens fessa ex itinere, pedis dextri vestigium, veluti in cera, pressum reliquit, quod ad hæc usque tempora conspicitur. Alterum subjungit num. seq. idem auctor miraculo, quod ex Aclorum cap. 22 narraverat; additque: Simili etiam miraculo, infixio baculo, puteum deduxit aquarum viventium, quæ variis morbis medendis etiam nunc mirabiliter interviunt; de qua re videri passim possunt miracula recentiora à num. 32 usque ad 82. Est autem hic puteus in veteri Sandecia, ut ibidem dicitur num. 32 & 73. Præter hunc & alius est circa Neocorcinum prope ecclesiam illam S. Nicolæ, de qua in Vita dicitur cap. 4 à num. 42. Appellatur & ille puteolus B. Cunegundis, sed qua ex causa, nescimus. Ejus aqua quam sint mirabiles ac salutare, patebit ex miraculis recentioribus toto capite duodecimo. Hac te monitum, lector, volui, priusquam Acta volveres; quæ sequuntur; ubi siquid erit præterea observatum dignum, in annotationibus invenies.

A

V I T A

Auctore Joanne Longini (vulgo
Dlugos) canonico Cracoviensi.

*Ex antiquo manuscripto, archi-
vi cathedralis ecclesie Cra-
coviensis.*

PROLOGUS AUCTORIS ET
OPERIS DEDICATIO.

R Everendissimo in Christo patri, domino
Jacobo de Sienna, Dei gratia Craco-
vianensis ecclesie episcopo, domino meo co-
lendissimo, Joannes Longini, canonicus Cra-
coviensis, obedientiam cum famulatu, reve-
rentiam, & in salutem perennem, quæ om-
nium vera Christus est, feliciter dirigi,
perfici & consummari. *a.* Themistocles Athe-
niensis, pater reverendissime, homo Græci
generis, nobilitate præstans & opibus, supra
omnes Græciæ duces maximis celebratus lau-
dibus, qui & facile in omnium virtutum ge-
nere ceteris excelluit, adeo inflammatus ad
gloriam, adeo rerum maximarum ambitione
honoris cupidus, & alienæ imitationis æmu-
lator existit (auctor Plutarchus *b* est) scri-
bitur; ut sub tempore, quo apud Maratho-
nem Xerxes, ille Persarum rex potentissi-
mus, & cujus potentiam pelagus vix capie-
bat & terra, à parva & languida Græcorum
manu callido magis ingenio & arte quam ar-
mis & robore, Miltiade duce, superatus est;
juvenis admodum celebratam tunc Miltiadis
gloriam per ora frequenti laude virum ta-
citus apud se volvens, diutiusque animo relati-
ex barbaris triumphis seriem & magnitudinem
metiens, stimulis virtutum agitur, dolore
insuper ingenti tortus, quod non sibi potius
quam Miltiadi tam celebris triumphus decus
fortuna tribuisset, nocturnis vigiliis, noctes
inquietas à se exigens, repudiatis consuetis
conviviis & amicorum familiaritatibus, indul-
geret. Rogantibus vero & admirantibus vi-
tæ ejus mutationem; &, quid ita eo tem-
pore in publico versaretur, quærentibus,
respondet, Miltiadis trophæum sibi somnos
adimere. Marathon siquidem, Artemisium &
Salamina, navalis victoriæ fertilia nomina,
tacitis facibus animum adolescentis ferocis &
gloriæ cupidi ad similia edenda accendebant
opera; adeo ut etiam quietis dulcedinem po-
neret ei in sequeltri.

2 Quorsum hæc ex gestis gentilium tam
longo repetita principio? Ut quisquis lector
intelligat, me majori indignatione super ne-
glectu beneficiorum Dei, Polonorum gene-
ri per virginem illustrissimam Cunegundim,
Poloniæ ducissam, Polonis præstitorum, quam
Themistoclem super alienæ fortunæ eventu
ambitionis livore, commoveri. Hæc siqui-
dem ego sæpenuerò mecum reputans, ve-
hementer excitari in admirationem & in in-
dignationem quamdam verti soleo, vehe-

*ob negligenti-
am Polono-
rum,*

mentius quidem & justius, quam ad conse-
quendam gloriam triumphalem Miltiadis con-
citatus sit Themistocles; quæ Femina tam ce-
lebris, tam excellens, tam sancta, quæ maxi-
mis laboribus, sudoribusque, suis Polonis
multa beneficia tribuisset, tantum abfuisse,
ut parum digna suis virtutibus & meritis a-
pud illos reportarit, ut quibus saluti, pro-
speritati & fulcimento fuit, est, & erit, &
a quibus præcipuis laudibus ornanda & esse-
renda fuerat, ab his illius nomen, excellen-
tia & canonizatio negligatur.

3 Dolui ego, non tam beatæ hujus Vir-
ginis, quæ cum Cælicolis benedictæ Trini-
tatis ævo sempiterno fruitur visione, sed Po-
lonorum sortem; qui divina beneficia par-
vipendentes, Sanctam ipsam, quamvis multo
miraculorum splendore coruscant ducentis
prope jam annis in terræ pulveribus delite-
scere patiuntur. Et Themistocles quidem
vanæ & perituræ, & (quod vitiosius repu-
to) propriæ & privatæ gloriæ angebatur cu-
rà; ego pro neglectu æternæ, divinæ, ac
publicæ disturbor, frequentique ingemina-
tione querelarum in transactæ & præsentis
Poloniæ nationis homines, & in eos præ-
fertim, quibus hæc res in præcipua debe-
bit esse cura, stomachor & exulceror pro
illorum segnitie & ingratitude, qui in Vir-
ginis præfate canonizationis decus, fructus
ingentes Polonico regno & gloriam allatu-
rum, exiguam hætenus visi sunt curam im-
pendisse. Qui beneficia quidem multiplicia
sanctæ, promptè, & ferventer deposcendo
suscipimus; auctorem vero beneficiorum ho-
noribus congruis recognoscere & honorare
negligimus.

4 Cum itaque pridem, heroum patriæ no-
stræ gesta, Vitas, & mores relegendo, in
Vitam gloriosæ & beatæ femine Cunegun-
dis, Poloniæ ducissæ, virginis celeberrimæ
ac penè divinæ, traditam mihi, incidissem;
indignè mecum ipse terebam. Vitam illius
apud Polonos, in quos mirifica contulit,
confert, & divinâ propitiatiæ collatura est
beneficia, per tot jam secula, transitum su-
um secuta, non nisi perfunctoriè & absillè
descriptam fuisse; ac [cum] in animo con-
stituissem meo in alias litteras aliumque sty-
lum eam vertere, tua paternitas confestim
occurrebat, ad quam Vita illa potissimum mit-
teretur. Itaque genus illius, vitam, reli-
gionem, mores, & prodigia, ceteraque quæ
ad illam pertinent, in hoc opus conjeci, col-
ligens undique atque connectens, quæ ad
libelli præsentis seriem conducere quomodo-
libet videbantur.

5 Tuæ quoque paternitati potissimum hunc
libellum Vitæ ejus dedicavi; quia jam pri-
dem compertum habebam, te inter maximas
occupationes tuas hominum divinorum, &
singulariùs hujus Sanctæ admiratione dele-
ctari: cujus, dum viveret, in patriam, in suos,
in familiam, in ecclesiasticos, in religiosos
viros, in omne denique Polonorum genus
exstabat ejus singularis dilectio & humanitas;
à qua omnis probitas, & omnium virtutum
genera in singulos manarunt status: ratus,
notitiâ vitæ ejus te & ceteros sacri Ordinis
viros, cellos in Ecclesia Dei obtinentes ma-
gistratus, in sanctitatem & amorem hujus fe-
minæ, & deinde in canonizationis ardorem per-

Pppp i

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.*in curanda
canonizatio-
ne B. Cunegun-
dis**Vita ejus
scribenda: cui
proinde aliam
ipse substituit**dedicatio,
spe canonizati-
onis ejus in a
promovenda,*

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

tractum iri: aliqualem insuper utilitatem, etsi non ad eloquentiam (in qua me temper aridum fuisse præfatus sum;) ad bene vivendum tamen (in quo uno excellere cuilibet necessarium est, pro consequenda vita æterna) allaturus. Quæ ut plurimum suis virtutibus, sua sanctitate & exemplo Polonis universis & eorum nationi præstitit; ita ab illis quoque honore præcipuo habenda, colenda, & celebranda est, & singularibus ac gloriosis extollenda præconiis.

imo & imi-
tationis,

B

6 In nulla enim femina & nostræ & paulo superioris ætatis tot optimas virtutes, tot illustres artes & actiones, tot præclara facinora concurrisse accepimus; quot in beata ipsa Cunegundi, quæ ab ipsis incunabilis, imo ab ipso ortu, mirificis divisque actibus floruerat, ad excellentissimam sanctarum virginum præstantiam corpore erecta & spiritu, facilem quoque habens ad similitudines earum edendas infusam à Deo cæli naturam: cui summam sanctitatem & laudem excellentissimam raritas virginitalis, quam in conjugio & in principatu, & per omne vitæ tempus servabat, tribuit; mentem gerens in omni ætate sanctam & spontaneam, animum justum, a terrenis prorsus sequestratum & conglutinatum supernis, pectus quoque religioni sanctæ deditum & naturali honestate generosum; in comprimendis voluptatum illecebris Cælestes æmulata.

& veneratio-
nis; etsi non
dum sit cano-
nizata:

C

7 Virgo autem præfata etsi pro heroicis suis actionibus nondum iustum & emeritum multifariè consecuta sit canonizationis decus, nondum illi templa statuta sunt, vel sacræ ædes, necdum illam thuris dignam honore (utpote cujus in Divorum numerum translatio in diem hanc à summo Pontifice nec petita est nec obrenta, qui in vicarium Christi succedens, potestatem illam in beato Apostolo Petro à Domino accepit canonizandi dignos, indignos excludendi;) nihil tamen vetat, sanctitatem Virginis præfate à Polonis cumulatius coli, sustolli & venerari, ipsamque, velut magnificam adjutricem, pro explendis & relevandis quibuslibet necessitatibus & indigentis, supplicibus precibus adiri & exorari, quæ se singulis invocantibus præstare contuevit facilem, benignam & propitiam.

nam & alii
tales coluntur
propter mar-
tyrium, vel
virtutes.
* An non
plures?

d

8 Plenas * equidem illustres animas cultum sanctitatis in Ecclesia rapuisse Dei, nulla canonizationis solemnitate præcedente aut subsequente, videmus; inter quas ex multis B. Venceslaum Bohemiæ ducem c à germano suo Boleslao occisum, & beatum Adalbertum, Gnesnensis ecclesiæ archiepiscopum d. à Pruthenis felici martyrio damnatum numerare licet, quos in nulla litterarum serie umquam deprehendere possumus canonizatos fuisse, & absque illa venerationis cultum inter mortales meruisse, quos ex eorum martyrio & meritis rerum licet in Divorum communionem & numerum translatos esse, catalogo quoque tam militantis Ecclesiæ quam triumphantis digito Dei ascriptos, per decretum & gratiam non mortalis, sed Pontificis æterni: quo quidem canonizationis genere non eos tantum, quibus martyrii obvenit laureola, sed & eos quoque, quibus in confessione veræ fidei triumphare de triplici hoste licuit (do-

cumento est inclitus Dei confessor Raman- diolus e.) certum est clarescere.

D

9 Quamvis & sanctam nostram Cunegundim credam palmarium tulisse martyrii, communionem quoque & laureolam cum Martyribus natam fore, quæ & sub thoro maritali, & sub omni reliquo ævo, omnem carnalem illecebram perosa, concertatione fortissima decus servavit virgineum, & rarissimam integri corporis ab omni contagione circumseptum candorem: ita ut etiam in re hac pauci illam superent, paucisque, præsertim apud justos rerum æstimatores, cedat; cum ex difficultate pugne præstet aliquanto de carne virginitalis quam de persecutore sanguinis trophæa referre; & virginum certamen perpetuum quodam modo cum oculis, auribus, naribus, manibus, gressibus, ceterisque generibus hostium & insidiarum susceptum gestetur; & quod assiduo torretur incendio, clibanum suum secum undique & hostem gravissimum intra mœnia circumferens: martyrium [verò] non diuturnum [sit], ab uno vel paucis tyrannis toleratum, brevi interdum temporis intervallo, nonnumquam etiam momento, finitum, ab extrinseco hoste exterioribus membris & articulis inflictum.

Hujus autem
vita longum
fuit marty-
rium.

E

10 Nempe in ea re non fugit me, flagrantissimum te amatorem esse divinarum & scripturarum & rerum, & ea maximo desiderio atque conatu proficere solere, quæ ad sedes æternas & præmia conducunt. Eoque respectu institui præfens nostrum munusculum, in quo gesta præfate clarissimæ femine Cunegundis continentur, tuo nomini dedicare, grato te illud animo exploratum habens suscepturum; quatenus & libro dignitatem comparem ex tuo nomine, ipsiusque tui nominis [obtentu possim hujus Virginis] laudem & gloriam per ora hominum diffundere, præcorum non philosophorum modo, sed etiam Hieronymi, Augustini, ceterorumque divinarum scriptorum imitatus morem; quamvis sanctissimæ vitæ suæ per nostrorum desidia in oblivionem versa altitudo præconem magis potentior expetebat. Te siquidem unum dignum censebam, cui vigilias meas & labores subjicerem, tua ad id pertractus probitate. Et ut te profundo pudore percussum ad canonizandum beatæ Femine nomen, & ad rescindendam communem nostram ignominiam commoverem, plus profecto gloriæ & splendoris, quam subactis urbibus, debellatis hostibus; plus retributionis & mercedis, quam erectis basilicis, fundatis cœnobiis, consecuturum.

Horatius pa-
tronum au-
thor ad ejus
canonizatio-
nem curan-
dam,

F

11 Itaque supplici prece obsecro præstantem dominationem tuam, ut pro innata devotione & religione tua libellum hunc nostrum, tuo nomini inscriptum, benigne suscipias, & virginem beatam Cunegundim, nihil ceteris Sanctis, qui per confessionis meritum cælestis regni meruere solium, operum & virtutum præstantiâ inferiorem, legas, lectamque, ut in Divorum transferatur numerum, omni cura, conatu & sollicitudine potenter atque ardentem efficias, æternum ac illustre apud mortales habiturus nomen. amplissimam verò mercedem & gloriam inter Cælestes & immortales (quod tuæ paternitati certo & fideli vadimonio audeo

nihil enim
hoc illustrius
agi posse aus-
us sum.

ego

A ego repromittere) fortiturus. Et quamvis permultæ & innumerabiles sunt semitæ, variaque itinera & opera, quibus illas cælestes mansiones, passionis Christi merito nobis præparatas, ruinarum desertâ impleturi conamur irrumpere; vix tamen aliquod opus æque salubre & meritorium existat, quam sanctæ virginis nostræ Cunegundis canonizationem conficere; quod non solum in præsentem ætatem splendorem diffundet & meritum; sed universam omnium Christi fidelium, præcipuè tamen Polonorum & Pannoniorum, consolabitur posteritatem, universis in commune multos successus & solatia in præsentem & in futuro præbitura.

Urget ferventius exemplis decessorum epp. Cracoviensium

B 12. Accipe itaque munus hoc ab optimo Deo reservatum tibi; & opportunitatem, ab aliis neglectam, cave à te quoque neglectam iri: sed & optimâ naturâ tuâ & arte atque virtute, qua præditus es, utere; neque tot mortalium, qui ex canonizatione ipsa ædificandi & salvandi sunt, patiare discrimen. Et illud cum animo tuo frequentius trahendo revolve, quid prædecessoribus tuis Vislao *f* & Prandothæ *g*; Cracoviensibus pontificibus acciderit. Quorum alter *b*, quoniam viri beatissimi Stanislai Cracoviensis, gloriosissimi antistitis & martyris, sub omni sui Pontificatus regimine canonizationem procurare distulit, in visione, per somnum & quietem non secus quam per vigiliam Falislao, diocesis Cracoviensis militi, monstrata, amictu exuebatur pontificali, cathedra projectus Cracoviensis, cui annis citra viginti negligenter infederat *i*; alter, qui illi succedens canonizationem ipsam ferventi studio, plurimis difficultatibus superatis, procuraverat, celebri memoria potitus, etiam magna miraculorum sublimitate refulget, quæ ad sui nominis invocationem clementia divina bustum suum, in ecclesia Cracoviensi consistens, adeuntium in hæc usque diem operatur *k*.

Sponte sua currenti

C 13. Nolo te hæcenus de virtutibus tuis, quæ quidem & frequentes & illustres sunt, exornatum iri; quamvis ex animi mei sententia & recte & probè facere possem: varia enim in te resedit virtutum laude digna supeilex, in qua facile mea, pace ceterorum, posset evagari oratio; altum ingenium, singularis prudentia, plurimarum rerum usus & doctrina, humanitas & comitas; in doctos viros, in singulos advenas forenses, aut aliqua egestate gravatos, amor & clementia: verum in tuis laudibus commorandi neque hic locus est, neque meum institutum. Longè dispar à me scribendi ratio suscepta est, ut ad ea te horter atque impellam, quæ ad amplificandam laudem divinam, ad accelerandum canonizationis sanctæ nostræ Cunegundis negotium, ad consequendum quoque per te immortale bravium arbitratus sum pertinere. Scio autem, quem alloquor, quem suadeo, quem exhortor; eum videlicet, in quo Christianam religionem & pontificale decus dudum & nunc proluxisse video, & qui nequaquam exhortatione & impulsore egeat, omnia, quæ tanti negotii munus requirit, sua sponte facturus.

stimulos addis.

14. Ardentem tamen accendo, facibus urgeo, & currenti stimulos addo; opportunitatem bene merendi exhibeo; spem non inane ostendo; certum & immortale præmi-

um polliceor, negligentem terreo, nutantem animo. Iter meritorium, quo ad æthereas mansiones possis evadere, monstro; quod seti operosum, arduum atque difficile sit, tribulisque ac lappis confertum; victorem tamen esse te posse, ex cælesti præsidio & animi virtute confide; tantummodo ne perseverantiam abjicias, neve animo consterneris aut concidas. Jacturam transacti temporis tuo labore tuæque festinatione inflaturus, simulque ruborem à Polonorum detersurus frontibus, qui Sanctam, plurimis in vita & post mortem mirificatam prodigiis, passi sunt ducentis annis in terræ pulvere delitescere. Consurge itaque, & illo tuo maximo & ardenti animo mihi notissimo diurnæ negligentie longique temporis culpam sub nostra ætate castiga; publicam & privatam sortem regni Poloniæ communisque patriæ, sed tuæ maximè Cracoviensis diocesis miseratus, per canonizationis fulgorem amplius & excellentius à clementissimo Dominico illustrandæ *l*. A Genealogia autem Sanctæ præfatæ, narrationis nostræ sumemus exordium.

E

ANNOTATA.

a *Quæ huc usque obscura videri possunt, exposui in Commentario prævio.*

b *In Vita Themistoclis paullo post initium.*

c *De S. Wenceslao agetur die 28 Septembris, quo per totam Ecclesiam celebratur Officio semiduplici ad libitum, quod à sacra Rituum congregatione approbatum est ac Breviario Romano insertum anno Christi 1670 die 29 Novembris.*

d *De S. Adalberto ep. Pragensi &, ut cum Longino auctores Poloni volunt, Gnesnensi, egimus ad diem 23 Aprilis.*

e *De Ramandiolo nihil inveni. Imò & in ipsa Polonia nunc altum de illo silentium; nec scitur, quisnam fuerit, aut ubi sit; ut me inter alia multa docuit R. P. Elbingus, laudatus in Commentario prævio.*

f *Vislaus seu Vislimirus, vigesimus Cracoviensis episcopus, juxta Joannem Casarium, sedit ab anno Christi 1229 usque ad 1242.*

g *Prandotha Vislao succedens, juxta eandem Casarium sedit ab anno 1242 usque ad 1266.*

h *Nempe Vislaus.*

i *Vide hanc visionem ab ipso Longino descriptam in Miraculis S. Stanislai ep. Cracoviensis M. ad diem 7 Maii, cap. 7, pag. 253; ibi tamen miles ille appellatur Falislao; & Vislaus sedit Cracovia dicitur annis duodecim.*

k *Itaque inter Beatos Cracovia patronos celebratur, ut in Prætermissis notavimus ad diem 20 Aprilis; unde ejus Acta distulimus in diem 21 Septembris, quo vitâ defunctus est.*

l *Ceterum tota hac exhortatio inanis tum fuit; uti ex Commentario prævio colliges.*

CAPUT I.

B. Cunegundis genus, & natiuitas.

GENUS nobilissimum & origo beatæ Cunegundis virginis, Poloniæ ducitæ illustris, ex propagine sancta & excellenti Pannoniorum regum fuit: & è pluribus stirpibus san-

Genus Beatæ nobile & sanctorum.

san-

A. JOAN.
DLUGOS-
so.

a

b

* Imo adyta

c

B

Avus pater-
nus Andreas,
II, sive Hiero-
solymitanus,
Hung. Rex.

d

e f

g

h

C

i

k
Pater Bela
IV, rex Hung-
mater Maria,
filia impera-
toris CPolita-
ni,* Bela
* Andrea
* Andreas

l

m

n

o

sanctis, quorum mihi altius texenda est, pro rescindendo veri scrupulo progenies, palmes hæc beata germinavit. Et paternum quidem genus ex Pannonis regibus duxit. Ex Græcorum verò imperatoribus materna illi fuit origo: protavus siquidem suus, per lineam paternam beatus Vladislaus Hungariæ rex a exsistit, qui præstantiâ virtutum & operum, post temporalem Hungarici regni administrationem, æternum sortitus & cælestè regnum, magna sanctitate apud Varadiensem ecclesiam b quiescens, miraculorum sublimitate refulget. Cujus in Poloniæ regno celebre & sonorum nomen est, sacras habens basilicas & adytus *, in suum decus & titulum consecratis; ducebat enim genus maternum ex avia sua Mieczslava Poloniæ regis filia e, sed & apud Poloniam, patre suo Bela propter metum Andreæ, Hungariæ ea tempestate regis, exulante, genitus atque alitus, ob idque Poloniæ regum in regenerationis lavacro nomen Vladislaus sortitus, singulari ab illis colitur veneratione, utpote materno eorum sanguine satus, & aliquid habens eum illis commune.

16 Avus illi per lineam directam Andreas Hungariæ rex, filius Belæ tertii ex profapia regum Pannoniorum ducentis originem, & sancti Vladislai præfati nepos: & qui, Vladislao d Hungariæ rege pro conditione carnis assumpto, in regnum Hungariæ concorditer & absque competitione in die sancto Pentecostes favore omni suffectus, annis triginta apud illos imperium tenuit; eo vel maxime felix, quod femine celeberrimæ, Gertrudis e, filie Bertoldi Meraniæ f ducis, sororis germanæ sanctæ Hedwigis, in monasterio Trebniczenû Vratislaviensis dioceseos quiescentis, Henrici cum barba Poloniæ ducis relicte g, conjugium sortitus, duos filios, in spem Hungariæ regni, Belam videlicet & Colomanum, & unicam filiam sanctam Elizabeth h, apud Marpurck conditam, Henrici Lantgravii Hassiæ relictam, sanctitate unâ cum matertera sua beatissima Hedwigi, præfata Poloniæ ducilla, insignem, generavit: non felix solum, sed & felicissimus, cui ex suis lumbis filiam & Neptem tam sanctas & tam celebres generare contigit. Colomano autem, altero filio Andreæ regis, cum Salomea i conjugæ sua, filia Lestkonis Albi, Poloniæ ducis, virginalem pudicitiam professo, & ob custoditam sincerissimèque usque in diem mortis servatam ab utroque conjugum pudicitie sanctimoniam, nullam relinquente prolem.

17 Andreas * k, alter filiorum Belæ * major natu, regni Hungariæ diademate anno gratiæ redemptionis nostræ millesimo ducentesimo tricesimo quarto l, quo & genitor suus Bela * Hungariæ fatis fuerat assumptus, insignitus est: tenuitque regnum apud Pannonios, illud iusto & saluberrimo administrans regimine, annis quinque & triginta m. Hic accepit virginem illustrem pro uxore Mariam, filiam Alexii n Græcorum cæsaris, qui apud Constantinopolim annis pluribus imperavit. Quæ illi duos filios, Belam videlicet & Stephanum; & sex o filias, Annam, Margaretham, Cunegundim, Constantiam, Jolentham & Elizabeth generavit. Et ex Stephano quidem, altero filiorum Be-

læ, filia Maria genita est, quam Carolus Siciliæ rex in matrimonium sibi desponsans, filium miræ sanctitatis, beatum Ludovicum p, spreto regno, Ordinem Minorum professum, ex ea produxit; ut intelligas, per plures generationes & palmites non supremas tantum, sed etiam descendentes, beatam Cunegundim vario sanctitatis stemmate proluxisse.

18 Et aliorum quidem liberorum, quos Bela Hungariæ rex ex Maria consorte sua, sive in maribus, sive in feminis generavit, nativitas simplex fuit, & cum aliis hominibus communis, utpote in doloribus & ærumnis deprompta: Cunegundis autem beatæ ortus singularis fuit & mirificus, futuram illius sanctitatem in conceptione & in partu evidenti indicio portendens. Genitrix enim illius Maria, Hungariæ regina, conceptu tam illustri Virginis sæcundata, onus sibi grave & suæ conditioni difficile ferre in utero, frequentius in auribus virorum & matronarum querebatur. Cum autem partui se proximam sentiret & ex partu imminente se quam maxime periclitandam vereretur, ad solita remedia confugiens, Cælestium præsidia sibi precabatur adesse. Et ecclesiam quidem, ad implorandum Sanctorum patrocinia, ob jucemodi causam ingressa, & orationi procumbens in genua devotissimè dedita, Genitricem Dei, Virginem Mariam, ceterosque Sanctos ex nomine pronuntiatos, non tam precibus, quam profundis suspiriis ut fletibus implorans precabatur, primum ut felicem faustumque partum in honorem Dei & catholicorum profectum illi edere liceret.

19 Atque illi in hac ipsa oratione sedulius perseveranti, mirum in modum vox divinitus emissa, & quæ pavoris illi periculum demeret, intonuit aïens: Pone, inquit, metum, Maria, & orationes tuas in conspectu Altissimi scias exauditas fore: nam & in partu periclitari non poteris, quæ gratiâ Redemptoris præventa, fers onus saluberrimum, paritura Filiam ingenuam, & tibi, & populis plurimis, & animabus innumeris ineffabiles profectus & gaudia allaturam; illam enim Dominus Deus ex te mirabilius nasci disposuit in honorem suum, laudem, & gloriam; mirificaturus illam in linguis, nationibus & populis; & gentem exteram, vobis vicinam q, illius sanctimonia, vita, doctrina, conversatione, exemplo & merito adjuturus. Eo divinæ vocis audito oraculo, celebrata in Deum jugi gratiarum actione, fletibus madens & lacrymis, quasi quodam imbre cælesti sensit se perfusam, & omni pavore atque periclitationis metu, quo diebus superioribus angebatur, à se prorsus effugato, in devotionis fervorem & divinum amorem superno charismate liquefactam & ardentius incensam.

20 Ex eo autem tempore & deinceps usque in partûs diem, in raram religionem versa, sanctis actionibus se totam mancians, aut suspiriosis aut profundis in ecclesia excubabat deprecationibus, aut per pietatis & misericordiæ opera in ecclesias Dei, ministros ejus, miserabiles denique personas, & quoslibet pupillos, & viduas, aut egestate aliqua, aut necessitate prellios, liberales eleemosynas effundebat. Cum verò tempus pariendi advenisset, sacro antè quatuor diebus refectâ

D

P

qua hac prole
gravata diffi-
cilem partum
timet;

B

sed revola-
tione cælesti
animata;

F

q

sine dolore
parit anno
Christi 1224;

A refeſſa Dominici corporis viatico, in horam partus perveniens, Filiam pulcherrimam & omnibus lineamentis perfectam, omni periculo, sed & dolore, quem puerpera circa superiores partus sentire consueverat, circumscripto, in lucem milleſimo ducentesimo tricesimo quarto effudit.

*Infans diſer-
tâ voce Dei-
param ſalm-
tat.*

21 Quæ illiſco ortus ſui primitias, ceterorum ex mare & femina genitorum juſ & morem ſupergreſſa, non vagitum dedit, non lacrymas aut gemitus aliquos fudit; ſed caſtiſſimæ Virginis Mariæ, Genitricis Dei, præſentiam jam ſentiens, ad ſalutandum illam gratia cæleſti ſupplente quod natura minus habuerat, Virgo & ipſa Domini futura, ora laxat atque in laudem ipſius diſerto præconatur ſermone, naturæ viſta lege, inquiens Ave, Regina cælorum, mater Regis angelorum. Terruit hæc ſua vox omnes matronas, quæ coram aderant, & ſingulæ ad inſtitutæ & dearticulatæ vocis ſonum, ab Infantula prolatum ſtupefactæ, ſingulari admiratione percellabantur; murmureque una ad alteram edito, quid ſibi tam nova & inuſitata vox in ætate infirmâ vellet, percontabantur. Sola illius genitrix Maria, Hungariæ regina, ſcrupuloſius rem conſiderans, alto mentis jubilo exultare cœpit, oraculi ſibi divinitus facti verificatum videns & verificandum amplius ſperans fiducialiùs præſagium: mirantes feminas bono animo eſſe jubens, oraculi viſionem eis ex ordine narrat, atque in Deum gratiarum debitas concinit laudes.

*omnibus ad
miraculum
actionis.*

22 Id novum in auribus alterius parentis Belæ, Hungariæ regis, pontificumque, & optimatum ac procerum ejus celebrî ſermone vulgatum, novam ſingulis exultationem attulit, & ad glorificandum clementiam Altissimi mentes ſingulorum cœgit; qui Virginem tunc editam magno ſanctitatis illuſtrandam cûlmine, efficaciſſimis indiſciis portendebant, commune aliquid cum Sanctis miro ortu fulgentibus habituram. Johannes namque ſanctus & Baptiſta Domini & propheta, uteri materni adhuc ergaſtulo conſuſus, ad introitum Virginis benedictæ, montana conſcendentis, exultavit & luſit. Audiebat enim verba Domini per os Virginis puer tonantis, & de utero materno, quamvis clauſus, in occurſum ejus, pariendi tempore non expectato, geſtiebat erumpere. Hæc in lucem edita, Mariæ Virginis & ipſa oculis ſaltem ſpiritualibus videns præſentiam, priuſquam loquendi uſus veniret, in laude Virginis benedictæ primam aperit vocem, primitiasque cordis, & labiorum vitulos, templum Domini jam præſens & futura, Deo conſecrat, ortu ſuo tam ſingulari & admirando reliquum vitæ curſum certius jam auſpicata.

A N N O T A T A.

a De S. Ladislao, Hungaria rege, actum eſt ad diem 27 Junii. Quod verò ſi protavus fuiſſe dicatur B. Cunegundis; id ita intellige, ut unus ſi fuerit ex ejus majoribus: ex fratre enim S. Ladislai, Geysa, natus eſt Almus, ex Almo Bela II, ex hoc Geysa ſecundus, ex Geysa ſecundo Bela III, ex hoc Andreas II, qui fuit avus B. Julii Tomæ V.

Cunegundis. Ad Bonfinium Rerum Hungar. decade 2, lib. 4 & ſeqq.; vel brevius Chronologiam regum Hungaria Abrahami Bakſchayi, ſua cura Bonfinii decadibus editam per Joannem Sambucum; aut etiam Piſtorium in Genealogia regum Hungaria, aliſque.

A. JOAN.
DUCCOS-
SO.

b Eſt Varadinum munitiſſima civitas in Tranſilvania, ab ipſo, cum urveret, S. Ladislao fundata, ut in Commentariis ad ejus Acta dicitur.

c Imò Miſcoſai, Polonia regis, filia, S. Ladislai mater fuit, ut ipſe cum aliis Longinus docet Hiſt. Polonica lib. 2 ad annum 1032.

d Nempe Ladislao IV, aliis III, Emerici, fratris Andrea, filio; qui diem extremum obiit, juxta Bakſchayum, annò Chriſti circiter 1205; Bonfinius tamen, Thurocius, Ranzanus, aliſque id referunt ad annum Chriſti 1201.

e Gertrudem, ut habet cum aliis auctoribus paſſim Bonfinius decade 2, lib. 7, Banhbannus quidam Hungariæ baro, interfecit, abſente Andrea ejus marito; idque quod frater ſuo baronis uxorem violandam tradidiſſet; quod quidem tam turpe facinus amoliri conatur ab illa Dlugoffus Hiſt. Polon. lib. 6 ad annum 1212. Ad etiam Raynaldum in continuatione Baroni ad an. 1214, num. 11.

f Dlugoffus loco citato Bertoldum vocat Moravia & Carinthiæ ducem; Eſt autem Meravia ducatus provincia Germaniæ meridionalis verſus Oenium ſtadium, ubi nunc pars ampla Tyrolis comitatûs & minuta pars Bavariæ ſuperioris.

g De S. Hedwige agendum erit ad diem 15 vel 17 Octobris, quo colitur.

h De S. Eliſabeth agitur ad diem 19 Novembris. Ceterum hiſtorici Hungariæ, Bonfinius decade 2, lib. 7, Thurocius in Chroniciſis Hungariæ, Ranzanus Indice 15, & ceteri, Andrea II, præter Eliſabetham, tres filios tribuunt, Belam IV, Colomanum, & Andream.

i Celebratur B. Salomea die 17 Novembris, quando ejus Acta dari poterunt.

k Hic viſum eſt amanſenſis, qui Andream loco Belæ; Belam loco Andreae ſcribit: neque enim Andreas Andrea ſecundi filius natus major fuit, ſed natus minimus, neque filios habuiſſe legitur, neque rex umquam fuit Hungariæ; ſed hæc omnia conveniunt in Belam IV.

l Bonfinius, Thurocius, Ranzanus, Bakſchayus, & aliſi tam Andrea II obitu, quam Bela IV ſucceſſionem alligant anno Chriſti 1235.

m Ritus quoque dat Bele noſtro anno regni 35; ſed annis fere 40 regnaſſe debet; ſiquidem patri deſuncto ſucceſſit pridie Idus Octobris 1235; obiit verò Nonis Maſii, ut tradunt Bonfinius, Thurocius (qui tamen addit ſeriam ſextam & feſtum Inventionis S. Crucis, quod convenit v. Nonas Maſii,) & Piſtorius, anno Chriſti 1275: quæ utrumque annum etiam notant Ranzanus, & Gotardus Arthius in Hiſtoria chronologica Hungariæ. Quamquam enim triennio fugitivus fuit Bela ob calamitatem terribilem Tartarorum, rex tamen eſſe nunquam deſiſt, quoad vixit. Imo ſi regnum ejus auſpicari libet à tempore quo, vivente patre, rex coronatus eſt, multo diuturnius erit; ut paſſet ex literis, quas exhibet Raynaldus ad annum 1223, num. 31.

n Imò Theodori Laſcaris, ut in Commentariis diximus.

o Nos plures filias numeravimus in Commentario. Porro de quinque hiſce ſororibus B. Cunegundis recurrit ſermo infra num. 29.

p De S. Ludovico ep. Tolofano Ord. Minorum

A JOAN.
DLUGOS.
50

agetur die 19 Augusti. Hic ille est, cujus fit mentio in lectionibus propriis de B. Cunegunde, anno 1725 approbatis.

q Nempè Polonicam.

r Hæc eadem narrat Dlugoffus Historie Polonicae lib. 6, ad an. 1239, Michovius Chronic. Polon. lib. 3, cap. 38, qui notat, hanc salutationem non Latino, sed Hungarico sermone fuisse à Cunegunde prolata, & alii.

CAPUT II.

Ejus infantia, & pueritia mirabilis usque ad aetatem nubilem.

Infantula ab-
stinencia &
pietas erga
Deum sup:n-
da,

A Bstinentiam deinde, in cunis adhuc agens, agere cœpit, & beati Nicolai æmulata morem, quartâ & sextâ feriis tenellum & infantile corpusculum macerans, una tantum vice maternis mamillis contenta, & si quando amplius eo die ad papillas applicaretur, nutrimentum perosa, fervare se jejunia, & divinis se mancipare obsequiis, dum ore non licuit, operis effectu depromebat. *a* Huic quoque tam raræ & stupendæ sub ablaetationis tempore abstinentiæ aliud æque ingens religionis opus, quod apud singulos in admirationem versum, singularius notabatur, accessit; dum siquidem pro more regio & parentum ordinatione atque jussu in cubili, quo quiescebat, Missæ officium diebus singulis ageretur, virgo præfata Cunegundis, ab exordio illius usque ad finem vigilans, sub omni tempore, quo rem divinam continebat expleri, versos ad cælum oculos defigebat: quoties deinde sacerdotis ab ore, voce sonora administrantis opus divinum, nomen gloriosissimum, Jesus vel Maria, obveniebat proferri; toties & Virgo hæc, paululum in exultantis modum subridens, & in [modum] emittentis suspiria oscitans, lacrymarum subsecuto imbre, quasi nosset verborum excellentiam & meritum, perfundebatur; ut intelligerent illam omnes, qui aderant, nomen sanctum venerari, & ad illius nominationem in lacrymas eo modo, quo poterat, resolvi.

C
& constans.

24 Sollicito insuper studio earum matronarum, quibus illius ablaetationis mandata erat cura, explorabatur, si forte aliquo sub divini officii tempore die virgo Cunegundis cœptum morem in vigilando, in oculos sursum erigendo, in lacrymarum imbre, dum Jesus vel Maria, nomina sancta proferrentur à sacerdote, fundendo intermitteret. Adhibebantur quoque per matronas prædictas ad averendum illam ab hac consuetudine & proposito plures subtilitates ludorum & lenociniorum ingenia *b*; sed sub integro ablaetationis suæ quinquennio in eodem ardore devotionis & religionis persistens (quasi jam ratione & intellectu vigentem, aut ab aliquo doctam & institutam crederes) semel cœptum assidue excubiæ & lacrymarum observabat tenorem; vehementis admodum animi plena & spiritus, animo jam tunc elato magna & eximia, fidem & religionem Christianam redolentia, spectare notabatur.

25 Dignam, lapsò ablaetationis & septen-

nii tempore, institutionem sortitâ, vir quoque illi ex omni Hungarorum cœtu, tam nobilitate pollens quam religione, Nicolaus vocatus Mykul, in curatorem & nutritium cum nonnullis matronis & virginibus, quarum tunc cum maturitate & devotione eminebat genus, in contubernium & obsequia adjuncti sunt. A quibus in litteris Latinis primum, deinde in timore Domini, & in omni virtutum atque morum præstantia, in orationibus quoque ad Deum & Sanctos ejus fundendis, apprimè erudita atque instituta est: facile etenim atque docile ingenium, & quod singula superat, mansuetum & in Dei amorem ardens & incensum, quo à puero, & ab ipso matris lacte imbuta erat, in singula quæque [ad] decus divinum & suæ animæ profectum tendentia prono animo ferebatur. Nec pædagogi eruditione atque institutione contenta, in altiores virtutes & officia, quam quæ sibi à curatoribus imperabantur, animum assidue intendebat. Nam mirum devotionis ardorem concipiens, semperque se in illo suapte & exercens & extendens, omnes pedisequas & nutritias suas, & in consurgendo diluculo, & in fundendo matutinali officio, & in adeunda ædicula in capellæ modum in Wischegradensi arce *c*, apud quam immorabatur frequentius, ceteraque habitationis suæ loca *d*, mira celeritate præveniebat; in quibus genuflexionibus & suspiriis crebris quidem & assiduis intenta, in fundendis ad Deum precibus, in audiendis Missis & officiis divinis, majorem partem diei absolvebat.

D
Septennis
Virginis sta-
dia Latina
lingua &
preces.

E

26 In eleemosynarum quoque largitione procliva, quidquid per indulgentiam parentum habere poterat, in pauperes, egenos, & miserabiles personas maxima cum alacritate profundebat. Nec largitione pecuniarum ceterarumque rerum contenta, vestes etiam purpura & ostro nitentes, ad usum suum & amictum comparatas; sed & delicatiora quæque fercula, ad tegendum & reficiendum mendicantium & nudorum corpora, dispensabat, vestium quantumque pretio & novitate non pensatis. Cum verò hanc sibi vestium distributionem à parentibus & pædagogis vidisset interdictam, novo ingenio novaque arte ad eludendum parentum & pædagogorum imperium usa, ludos honestos, quos alias fastidierat, melioribus vestibus se amiciens, frequentare, obtentâ pædagogorum licentiâ, cœpit; sub quibus vestes regias detormans studiosè & atterens, egenis illas & pauperibus parentum & pædagogorum permisso, quoties novas induere cogebatur, distribuere. Atque in hunc modum propositi sui absque parentum & pædagogorum inhibitionis transgressione compos effecta, divinam sibi clementiam per eleemosynas frequentes propitiare assidue satagebat.

item eleemo-
syna non sine
industria ac
pia fraude

F

27 Ad jejunia quoque animum intendit, & corpus crebris abstinentiis domans, non solum jejunia ab ecclesia instituta, sed & plura alia in honorem Dei & Mariæ Virginis, ejus Genitricis, variorumque Sanctorum & Sanctarum in eorum natalitio singulari devotione & carnis afflictione observans: neque enim abstinentiarum die priusquam sol occidisset, ad refectionem accessit; & tum illis die.

crebra quoque
& severa je-
junia.

A dŕebus, tum quoque aliis parco & caſtigato viſtu de ſimplicibus & facile parabilibus ciſtis contenta, delicatiora quæque in ædes infirmorum tranſmittebat.

*pudicitia, af-
fiduitas in
moriſificatio-
ne & oratio-
ne.*

28 Poſtea enim ſub his rudimentis quam è pueritia exceſſit, caſtiſſimos morès & diſciplinam ſub optimis educatoribus ſectata, omnem tranſitoriam rerum multiplicationem & lenociniã perofa ſuapte natura & ingenio; non deſinebat, velut generoſa quædam ac uberrimã plantã, novos quotidie honeſtatis & pietatis edere fructus: virorum tugiens non tam converſationem & colloquia, quam conſpectum, velut juvenilis animi contagionem peſtiferam, totam ſe primùm pudicitia; deinde ſedulitati orationum addicebat, libidinum & carnis conſurgentes in ſe per vigiliã & jejunia exſtinguens motus, ſenilem quãdam ex ſe fundere admirabatur conſtantiam & gravitatem, vigilis & orationibus macerans corpus ſuum, & in ſervitutem redigens, flammam libidinis & incendia puerilis ætatis exſtinguebat continentia; loriã & abſtinentiarum frigore; naturalem pulcritudinem ſordidis plerumque veſtibus deformans; ſanctitate nobilior quam genere, religione venuſtior quam forma; nihil diſcens audire, nihil loqui, niſi quod ad timorem Dei atque amorem, & ad ſui pertinebat optimam eruditionem & profeſſum, cantica mundi ignorans, & ad illorum harmoniam aures obturans; in ætate adhuc laſciva & tenera balbutienti lingua, poſt verò adoleſcens effecta, formali & concinna voce Pſalmos Davidicos ceteraque orationes quotidie reſonabat.

B

29 Filiabus Belæ, Hungariæ regis, ſplendida conjugia & nobiles atque illuſtres viros fortitis, aut morte abſumptis *a*. Nupſerat enim Anna, natu major, Croatia; duci *f*; Conſtantia Leoni, Ruſſiæ duci, quæ & ipſa apud Leopoliensem civitatem *g* ſepulta, ſingulari ſanctitate pro operum merito refulgens miraculis coruſcare aſſeritur; Elizabeth Otthoni *h* Baviariæ duci; Jolentam, natu minorem, Boleſlaus, vocatus Pius, majoris Polonia; dux deſponſans *i*, unicam *k* filiam Hedwigim ex illa ſuſtulit, quæ dierum proceſſu Vladislao, vocato Loktek, Cujaviensi duci in Polonia; regem ſublimate nubens, Caſimirum, Polonia; regem, virum & principem raræ probitatis & excellentiæ immenſæ, & cujus nomen propter egregia in Polonia; regnum edita opera (primus enim illud ad legitimas leges & inſignem politiam, quibus in hanc diem regulatur, reduxit *l*, & lateritium, quod ligneum offenderat, reliquit) percelebre & ſonorum eſt, generavit. Hæc quoque Jolenta viduata marito, Ordinem ſanctæ Claræ apud monaſterium Sandecentie profeſſa, beato ſine, illic ſepulta, diem obiit. Margareta *m* ſeculum & omnes pompas ejus perofa, Ordinem Prædicatorum in monaſterio ſanctimonialium Budæ profeſſa, dum annum decimum octavum *n* ageret, morte immatura, ſed ſalutari, abſumpta eſt.

*Parentes,
ſicut alias
filias honeſte
collocavit:*

e

f

g

h

i

k

l

m

n

*ſic de hac o-
mnium pra-
ſtantiffima
deliberant.*

30 In Cunegundim autem virginem, quæ pro magnitudine animi & devotionis religione ſingulos mares & feminas, ſibi germanitate conjunctos, ſine controverſia anteiret; & ob ſuavitatem morum facilitatemque na-

Julius Tomus V.

turæ, à ſingulis Pannoniorum procèribus & A. JOAN. ſatrapis. atque vulgo miro affectionis modo DLUGOS- colebatur; habitu denique corporis proœra, ſo. & ſulca vultu; & conſpectu, inceſſu, atque motu mitis, placida, gracilis; modeſta atque conſpicua; ſpecie verò atque formã non negligenda habebatur, uterque parens curam præcipuam injecerat, cuinam ſponſo illam tot donis gratuitis & excellentiis locaret nitentem: propter quod maximis & ſingularibus precibus omnique ſupplicationum & eleemoſynarum genere orabatur Deus, ut illis ſpiritum ſuum tribueret, quo ſponſum dignum Filia; tam præclaræ, & utramque dotem, formæ videlicet & operum, ſecum la- turæ, dignè deligerent, & in quem pignus tam carum & nobile conferrent.

A N N O T A T A.

a Idem refertur locis in precedenti annotatione citatis.

b Hac vox aliquoties recurrit apud auctorem noſtrum; qui eã ſignificat modos quolibet vel media ſolenter & ingenioſe excogitata. Eadem hoc ſenſu apud auctores Italos uſuratur.

c Sicutum eſt Vicegradum ſeu Viſſegradia ad Danubium, Strigonium inter & Bãdam. Arx ejus Hungarorum olim regum domicilium fuit, maxime cum a negotiis lubebat interquieſcere. Vnde plura apud Martinum Zeillerum in deſcriptione Germanica regni Hungariæ.

d Non ſatis hæc aptè Grammaticorum regulis congruunt; ut neque alia hic illic occurrentia; cum tamen ſatis poſſint intelligi, opera pretium non eſt res ejuſmodi explanare.

e Senſum imperfectum relinquit auctor, ſui obliſus ob longam, quæ ſequitur, parentheſim. Notandum verò, nequaquam velle Longinum, omnes hæc ſorores collocatas ante fuiſſe, quam de nuptiis Cunegundis ageretur (id enim de Jolenta & Margareta certiffimè falſum eſt, juxta ipſum etiam in Hiſtoria Dlugoffum: ſenſus ergo eſt: non minorem, imo majorem fuiſſe parentum curam in collocanda Cunegunde, quam in aliis, quæ omnes ſive ante, ſive poſt Cunegundim præclariffimas nuptias (ſi Margaretam exceperis) indeptæ erant.

f Piſtorius Niddanus in Genealogia reg. Hungaria; Annam hanc ſtatuit uxorem Roſiſlai, regis Bulgaria; matrem Cunegundæ, regina Bohemia; quæ etiam nomine Cunegunda hæc Bela IV. neptris duci videtur ab auctore noſtro Hiſt. lib. 7. ad an. 1261.

g Leopoldus Ruſſiæ minoris, ſeu nigra, caput eſt, ab hoc ipſo Leone condita & nomen ſortita; ut putat Cromerus lib. 10. ſub initium. De ſanctitate Conſtantia; nihil alibi reperi. Iterum de illa mentio fiet infra cap. 20, num. 192, & cap. 21, num. 199. Conſtat eam, marito deſuncto, ad ſorores B. Cunegundem & Jolentam adjunxiſſe ſeſe, & habuim religionemque Clariffarum in Sandecienſi monaſterio ſuſcepſiſſe, reſte Dlugoffo Hiſt. Polon. lib. 7. ad an. 1287.

h At Piſtorius nuptiam ſcribit Eliſabetham Henrico, Ottonis ſcilicet filio, ut tradit etiam A- ventinus Annalium Boiorum lib. 7.

i Conciliante hæc nuptias Boleſlao pmdico, conjun- ge B. Cunegundis, in cujus aula Jolenta, ſive, ut eam Poloni vocabant, Helena, nupta fuerat; ut habet Longinus in ſua Hiſtoria lib. 7. ad an. 1256. Porro Jolentam, de qua poſt recurres

Q999 2

ſitq.

A. JOAN. DLUGOS-
SO.

sermo, Arturus, Rodulphus & alii Beatis adscribunt; nos eam prætermittis inseruimus ad diem 23 Aprilis (quo die illam notaverat Arturus;) quia de culta non constabat. Prodiit interea novum Menologium Franciscanum Ingolstadii 1698 auctore R. P. Fortunato Huebero, in quo notatur illa quidem eodem die, sed sine titulo Beata, nec quidquam assertur, unde aliter nunc de ea, quam olim, statuere possimus. Jam hæc notaveram; cum accipi ex Polonia instrumentum authenticum illustrissimi ac celsissimi Domini Joannis Wazyk, archiepiscopi Gnesnensis, confectum 22 Octobris 1631, quo venerabilis Polentæ corpus Gnesna apud Clarissas conditum, & illustre miraculis refodi mandat, ossaque collecta in tumba decenti collocari; hoc tamen expressè prohibito (verba sunt commissionis ejus) ne eadem ossa vel reliquias populo publicè ad venerationem exponant; cum id, inconsulta sancta Sede Apostolica, fieri non liceat; & honorificè in eo, quo loco fuerunt, sepulcri consignata relinquunt.

k Imò filias tres ex ea tulit, Hedwigem, Elisabethæ & Annam, ut ipse assertit Dlugossus Hist. lib. 7 ad annum 1279.

l Ad Historiam Longini lib. 9 ad an. 1247. m B. Margaretæ Virginis Hungarica Acta dedimus illustrata ad diem 28 Januarii.

n Imò obiit anno ætatis vigesimo octavo, Christi 1270; ut patet ex utrisque ejus Actis.

CAPUT III.

Nuptiæ Cunegundis, earumque
solennitas; imitatio SS. Cæciliæ
& Valeriani.

ERAT sub idem tempus Boleslaus *a*, Cracoviensis, Sandomiriensis, & Lublinensis dux, regni Poloniæ monarcha, adolescens primo ætatis flore virens *b*, potentia, gloria & operibus pollens, forma & aspectu nitidus & elegans; gratiâ verò & eloquentiâ suavis, cæsariem candidam, & crispanti coma suffultum habens caput, heres unicus cum sorore Salomea *c*, Colomano, Hungariæ olim regis Andree filio, ut in superioribus præmisimus, jam viro tradita: quæ & ipsa, morte mariti secutâ, cum ambo continenter vivendo virginitatis culmine se stagnassent, Ordinem sanctæ Claræ apud monasterium de Lapide, quod nunc in Cracoviam in sanctum Andream translatum cernimus, ingressa, famosæ sanctitatis virgo habetur. In hereditate aliquot principatum regni Poloniæ & ærario locupleti à patre Leskone albo, Cracoviensi, Sandomiriensi, & Pomeraniæ duce relictus, matre Grzymislava, Ruthenici generis *d*, sed orthodoxæ fidei, ducissa superstiti, famosus & celeberrimus inter principes habebatur.

*eni proceres
Poloni spon-
sam decer-
nunt B. Cunegundem;*

32 Hunc cum tam ecclesiastici quam seculares suorum dominiorum consiliiarii ad nuptias cogerent; ne, si immatura morte, pigrore non suscepto, absumptus, in alterius principis cogerentur transire regimen, dum de desponsanda illi uxore res ad frequens consilium deducta foret, operante divino instinctu, uniformis quædam non ducem Boleslaum modo & genitricem suam Grzymis-

lavam ducissam, verum etiam consiliiarios omnes, signanter tamen Prandotham, Cracoviensem antistitem, virum ea tempestate magni consilii & raræ Minervæ, cupiditas cœpit, ut aliquam virtuosam virginem, honestis moribus plenam, ex regali profapia oriundam, dux ipse Boleslaus pro sua amplitudine, dignitate, excellentia atque gloria matrimonio consequeretur. Pluribus autem illustribus & præstantibus feminis recensitis, nulla alia exquiri ævo illo poterat, in quam tot sanctitatis & probitatis indicia, tot honestatis & excellentiæ genera fœcundius, quam in virginem regiam Pannonicam Cunegundim concurrissent; propter quod uniuscujusque illius deliberationis & consilii suffragia, in illam unicum divertebant, optimè disitantes Virgini tam nobili cum adulescente tam insigni convenire; felix & auspiciatum credentes fore matrimonium, si illud contingeret consummari; felices fore heredes, quos ex tam sancto & inlyto connubio, procreari divinitas concederet; felicem Polonorum rempublicam, si in eorum nationem & linguarium e tam illustrissimam Feminam optimus Deus faveret transferri.

33 Conformi conclusione de contrahendò per Boleslaum, Cracoviensem, Sandomiriensem, & Pomeraniæ ducem, cum virgine Pannoniorum illustri Cunegundi matrimonio habita, proci insignes ad Belam Hungariæ regem & consortem suam Mariam diriguntur, Clemens de Clymianthow castellanus, & Janussius, Palatinus Cracoviensis, viri apud Polonos ea tempestate insignes. Hi, apud Budam rege Hungariæ Bela offenso, duci suo Boleslao virginem Cunegundim procantur. Quæ procorum jure de generis nobilitate, forma, opibus, potentia, ceterisque id genus virtutibus in auribus Belæ regis & Mariæ consortis suæ, optimatumque Hungariæ commendant & extollunt, deducitur res per Belam regem ad consilium; ubi singulorum votis scrutatis, in sententiam Belæ regis & Mariæ reginæ, qui matrimonium hujusmodi ex multis respectibus decernebant consummandum, facile itum est. Adjuvabat rem Colomanus, alter filiorum regis, qui Boleslai, Cracoviensium ducis, germanam Salomeam junctam matrimonio habebat, qui & parentes obeundo & proceres, magnopere suadebat, preces Boleslai ducis, affinis sui, & procerum ejus exauditum iri. Adjuvabat & Salomea præfata, consors sua; quæ dudum ante Boleslaum, germanum suum, Cracoviensem ducem, de virtutibus, forma & moribus miris efferendo laudibus, ut hunc & non alium pro genero, virgini Cunegundi pro sponso legerent, animos Belæ regis & Mariæ reginæ ubertim inescaverat.

34 Publico deinde & universali decreto ad notionem virginis nobilissimæ Cunegundis, pro explorando ejus quoque consensu, deducto, cum diu utriusque parentis & procerum voluuntati, stetit immensis uberrimè effusis, nequidquam restitisset; & se non hominis alicujus, quantumcumque potentis & opulenti, sed Dei omnipotentis futuram alleveraret sponam; carpens & objurgans parentes, quod hominis mortalis & principis terreni magis quam Dei & Regis æterni fieri esse mallet, desponsari se duci præfato

D

E

e

*eamque à pa-
rentibus ex-
petunt, &
impetrant,*

f

*ipsâ per in-
stinctum divi-
num vix tan-
dem assen-
siente.*

Bo-

A Boleslao permisit, & spiritu quodam latenti & divino inspirata, in parentum & procerum sententiam, dum illos nec obsecratione nec precibus diu oblectata, permovere potuit, tandem venit, & obediens se illorum ordinationi spondit parituram, sperans, se virginis decus atque liliam, parentum imperio impleto, ampliori cum faenore (fructum exinde tam centesimum perceptura quam sexagesimum & tricesimum) incontaminanter servaturam. Quapropter uterque parens, tam fracto & humiliato ipsius consensu devictus, dotem, quam animo dandam destinaverat, ad rescindendum exulcerati ipsius animi moerorem, duplicaverunt *f*.

f *Honorificè in Poloniam deducitur an. 1239:*
 35 In frequenti autem comitiva per regni Hungariae insigniores optimates & proceres ad sponsum suum Boleslaum, Cracoviensem & Sandomiriensem duces, regni Poloniae monarcham, dotem amplissimam secum ferens, per Sancedz, Czchow, Woynicz & Bochnia, oppida in Cracoviam usque deducta est, & omni ecclesiarum processione, omnique statuum urbibus Cracoviensis occursum atque honore, ad septimum lapidem obviam illi euntium anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo nono *g* excepta est. Occurrit & Boleslaus, Cracoviensis dux cum genitrice sua Grzymislava ducissa, & pontifice Cracoviensi Prandotha, proceribusque & satrapis suorum principatum in magnifico & nobili suppellectili & apparatu; & novam Sponsam, formam illius, & pulchritudinem admiratus, in arcem Cracoviensem honore solenni introducit; ubi aliquanto tempore sub focris suae, ducissae Grzymislavae, custodia & communione, focru illam mira tractante caritate & honore, mansit, donec idioma Polonicum primum intelligere, deinde sonare coepit.

b *Inter festiva nuptiarum gaudia, affidue orat:*
 36 Solennitas deinde nuptiarum diebus pluribus *b* in magnifico apparatu & sumptibus splendidis, in decus sponsam accipientis principis agebatur; sub quibus Cunegundis virgo illustris, splendorum apparatus, ludos, choreas & convivia pro magnificentia & honore novae Sponsae & Pannonicorum procerum, qui illam attulerant, instituta abhorrens, pudicitiam suam pernox & perdia, multifariis precibus, suspiriis & lacrymis Domino commendabat, surdam se ad organa, tibias, lyras, citharas, & quaeque musicorum & harmonicorum genera praestans, sub illorum resonantia soli Domino corde carmen solitum & usitatum decantans, aiebat: Fiat, Domine, cor meum & corpus meum immaculatum, ut non confundar; crebros gemitus fundens & divinam clementiam obsecrans, ut sponsum suum Boleslaum ducem, ardore lubrico & carnali in illo succiso, pudicitiae amore inflammaret; talem quoque ei spiritum devotionis & caritatis infunderet, qui primum ad honorem Dei, & utriusque salutem, & caelibatum, ceterorumque hominum profectum verteretur. A castissimo autem & virgineo pectore castissimus Dominus, virgo ipse, & virginalis filius, pro virginis conservando nitore exoratus, propitium se & exorabilem precibus sanctis, continentiam & puritatem mentis & corporis precantibus, exhibuit; & quantum illi virginis curae est, quantique illam pendat, ostendit.

A. JOAN. DLUGOS-
 37 Ad thalamum siquidem pro connubio amborum praeparatum virgo Cunegundis ingressa, & secreta cubilia, cunctis egressis, so-
ad thalamum adducta S. Caeciliam imitari
 fortita, castissimae virginis beatae Caeciliae Urbicae morem & exemplar aemulata, sponsum suum Boleslaum, ducem Cracoviensem, hujusmodi alloqui coepit sermone: Maximo, inquit, conatu & scrupulosissima cura, illustrissime juvenis, virginis usque nunc amplexa, tanti thesauri tutorem, non perditorem; servatorem, non violatorem esse te, non ambigo: ea enim lege, ea conditione, eo respectu, tu, ceteris procis neglectis, parentibus meis dignus visus es, cui ego traderer in sponsam; ea insuper lege, parentum meorum tam iudicium quam imperium sequuta, ego te mihi devinxi in sponsum, ut servandae virginis meae te haberem auctorem. Suppressa itaque, si qua ageris, passione, lasciviam corporis loris constringe virtutum; pudicum quoque te & continentem praesta: sponsa enim Christi prior, quam tua, esse coepi. Illi quoque perpetuam virginitatem devovi; verum parentum meorum non ausa calcitrare imperio, te alterum sponsum sumere coacta, te deprecor, te obsecro, te obtestor, ut sponsum te & consortem virginis meae apud homines agas, apud Christum fratrem; ne [si] sponsam illius illicito amore contingere tentaveris, in atrocissimum ejus mucronem incidas, praesentis vitae prosperum cursum & futurae beatitudinis, quod te propterea manet manebitque praemium, stollide amissurus.

S. VALERIANUM.
 38 Sponsus autem suus Boleslaus dux, et si in spem procreandorum liberorum Cunegundis virginis connubium assumpsisset, divino tamen nutu ex sermone & verbis Cunegundis virginis, non secus quam Valerianus ex beatae Caeciliae, correptus, non angelico confortatus aspectu, nec Urbani Papae persuasus communiōe & alloquio, omni passione & ferocitate deposita, mitem se & morigerum sponsae suae precibus praebens, & voluptate calcata terrena, atque illecebra carnali deposita, pudicitiam se illi atque sibi in annum unum; eo vero lapsa, in alterum; quo evoluta, etiam in tertium, multifariis suis obsecrationibus, terroribus & persuasionibus devictus, repromittit. In cujuslibet siquidem anni consummationis fine, dum se Boleslaus dux amplexibus suis jam potiturum indubie credidisset; illa novis ingeniis pro conservandae suae virginis lilio usa, sponsum ad observandum caelibatum illius etiam anni mirabili & suavi inclinabat animo.

A N N O T A T A.

a De Boleslao pudico fusè agunt Historici omnes Poloni. Sunt etiam, qui Beatis illum adscribant, ut Martinus Baronius, qui Vita ejus epitomen exhibet, & catalogus Sanctorum Poloniae Ms. Cracoviâ olim ad nos missus, alique; sed quorum nobis auctoritas nequaquam sufficit, ut eos, donec alia non accesserit, imitemur: praesertim cum juxta scriptores Polonos inter praeciosa ejus opera, non nulla fuerint alia, quae parum probata sint suis.

b Natus erat Boleslaus die 21 Junii anno 1221, ut vide apud Dlugossum Hist. Polon. lib. 6 ad illum annum, & apud Cromerum de rebus Poloniae lib. 7.

Q 9993

c B. Sa-

A. JOAN. DLUGOS-
SO.c B. Salomeæ hujus Acta dabimus die 17
Novembris; ubi explicanda erunt, qua hic de ea
sequuntur. Vide interim Dlugossi Historiam lib.
7 ad annum 1268.d Erat enim filia Jaroslai ducis Russiæ; ut
ait Auctor noster Hist. lib. 6 ad an. 1220.e Linguarium & linguagium voces barbaræ,
pro lingua, sermone, idiomate; ab ætate media u-
surpata.f Dos fuit quadraginta milliam marcarum, ut
habet Longinus Hist. lib. 6 ad an. 1220; & Thu-
rocus lib. 3, cap 38, & Cromerus lib. 8, aliique.
Sed an marca illa auri puri fuerunt, quales infra
describuntur cap. 10, num. 99?g Eundem annum annosat auctor hic, & cum
eo Thurocus atque Cromerus locis mox citatis.h Nempe diebus 12, ut ait idem auctor in
Historia loco eodem.

CAPUT IV.

Ejus industria ad inducendum
sponsum ad perpetuam castita-
tem; vigilia; visitationes eccle-
siarum miraculis comprobata.Virginis
exorat in an-
num unum,
deinde in al-
terum;

ET primò quidem anno, cum Boleslaus
dux petere illam à se, quidquid vellet,
imperasset, spondens se illi ex omnibus, quæ
precaretur, nihil negaturum, ratus illam non
spiritualia sed corporalia, non cælestia sed
terrena à se dona petituram; at illa, con-
tra opinionem sponsi, omnia terrena atque
caduca perosa, anni unius continentiam sibi
concedi extemplo postulavit. Quæ illi facili-
tè à duce Boleslao, suam tam solennem pol-
licitationem temerare aut variare turpe du-
cente, concessa est. Verùm, anno uno sub
pudicitia transacto, virgo Cunegundis etiam
sibi alterum annum pro servanda pudicitia
instantissimè flagitabat. Quod cum sponsus
suis Boleslaus moleste ferret, illa sibi Virginem
gloriosam Mariam pro arrha & præmio pro-
posuit, rogans & obtestans, ut ob Virginis
Mariæ intemeratæ honorem atque decus al-
terum sibi annum largiretur; indignum &
abominabile differens Deoque odibile, ut, quo-
niam unum annum sibi propter se & ob a-
morem sponsæ terrenæ donasset, alterum an-
num propter honorem sponsæ Christi & Ma-
tris Dei & hominis Mariæ sibi negaret, plu-
risque duceret sponsam hominis quam Dei;
pollicens sibi quam plurima divina beneficia,
& terrenorum multiplicationem in singulis re-
bus evidenter, prosperitatem. Tot pruden-
tissimis & efficacibus obsecrationibus obte-
stationibusque illæ & correptus & victus, et-
iam in annum secundum pudicum se fore re-
promittit.

Deo interim
gratias agens,
& sperans in
futurum;* an. profu-
disque?

40 Quod Cunegundis virgo in excellen-
tissimum retulit donum; pietatique divinæ,
cujus favore & nutu sponsum suum Boles-
laum ducem intelligebat correptum in peti-
tionem suam annuisse, gratias agere assiduas
non destitit, frequentioribus non tam preci-
bus quam fletibus, profundisque * elemosy-
narum largitionibus & abstinentiis; illam iti-
dem sub totius illius alterius anni spatio hu-

millimè rogans, ut decus sibi virginitatis per-
petuo custodiret, & quod biennio contule-
rat, in diem usque mortis producere digna-
retur; nec sola orationibus, jejuniis & elec-
mosynis vacare contenta, plures personas u-
triusque sexus, viros quoque religiosos, &
continentes, & matronas ad propositi sui con-
sequendum effectum, tum precibus, tum lar-
gitionibus conducebat, & cum illis præstari
sibi ab optimo Deo precabatur perpetuæ con-
tinentiæ virginitatem. Itaque illa præcipua
sua cura fuit, ille conatus assiduus, illa me-
ditatio nocte & interdium, illi sermones cum
viris & matronis sibi assistentibus, timoratis
quidem & religiosis, continui & familiares,
quatenus custoditam hactenus castitatem per-
petuo fœnore observaret, & sponsum suum
Boleslaum ducem non solum ab illecebra car-
nali requirenda diduceret, sed etiam in eam-
dem secum traheret castitatem & sanctita-
tem Crescebat circa illam, & ducis Boles-
lai & genitricis suæ Grzymislavæ & totius
curiæ ducalis amor propter morum suavita-
tem & prudentiam singularem in ea relu-
centem.

41 Currente autem hujusmodi biennio; & clam petens,
sub quo sponsa Christi Cunegundis à sponso
suo terreno Boleslao, Polonorum duce, virgi-
nitas suæ ferias observabat, &, ut illi pe-
rennes forent, multiplici precum instantia,
clementiam divinam tam precibus quam mi-
sericordiæ operibus fatigabat, rogavit soerum
suum ducitiam Grzymislavam (cum ambæ
tunc apud oppidum Korczyn & simul unà
in unisque ædibus atque thalamis morarentur,
unaque cibum caperent & quietem) quate-
nus liceret ei in domo separata noctem & ejus
tempora absumere; quatenus nocte confur-
gens media, suarum obsecrationum atque me-
ditationum studia, absque suæ focuræ præfa-
tæ & cujuslibet alterius feminæ molestia &
incommodo posset liberius exhibere. Quod
cum ægrè ab eadem focu sua, tenerrimo il-
lam diligente affectu, & omnes suas semitas
atque actus curioso explorante studio, impe-
traisset; liberiores conversationem ad sin-
gula nacta, in liberiores devotiones, preca-
tiones & religionis opera se totam effudit.
Unde & pernox secundas in oratione tene-
bras, primas verò in nuda humo, saxo ca-
piti supposito, exigebat; diluculo deinde
confurgens, ad ecclesias, conventualem Ordi-
nis Minorum & ad parochialem, frequentabat.

42 Est autem apud oppidum Korczyn ve-
tus ecclesia, sancto dicata Nicolao, ad flu-
vium Nyda haud longè sita, & ab oppido
eodem remotius porrecta; circa quam quon-
dam veteris oppidi Korczyn cives & oppida-
ni referuntur oppidum habuisse. Ad hanc
sponsa Christi Cunegundis & familiariter se
conferens & frequentius (quoniam separa-
tum, ut præmissimus, ab omni hominum con-
tubernio, sequestratum habet situm) quasi in
altera eremo in dulcissimas preces & lacry-
mas resolvebatur; & miro devotionis modo,
quasi quodam clibano, incensa, & supra se-
ipsam levata, atque in contemplatione ab-
sorpta, tota in divino amore notabatur suspensa.
Nulla autem aut cæli intemperies, aut hiemis
asperitas, aut imbrium vel nivium descensus,
aut nox caliginosior, etiam si nulla lucerent
sidera, illam à visitatione ecclesiarum noctur-

* clam petens,
noctans in
precibus, dein
templi visitans,maximè S.
Nicolai, per
nivies & gla-
ciem nudipes,

A na poterant revocare, quin sub profunda nocte cum uno tantummodo magistro curiæ Mykulone, homine grandævo, & una matrona, honestis & ipsa moribus plena, Præczslava nomine, sui corporis custodibus & testibus, nudo & discalciato pede visitationem ecclesiarum per lubricam & cœnosam, asperam quoque & duram ex algore & nivibus viam expleret; propter quod frequentius carne sua delicatiori in plantis ex vi algoris aut via asperiori scissâ, perfossâ & violatâ, cruor è pedibus defluens, calles suorum vestigiorum puniceos efficiebat atque rubricatos.

cujus templi
fores ei ultro
aperiuntur :

43 Ne autem Sponsa Christi [cum] sequacibus suis, & sui corporis terrenis custodibus ad ecclesias sub noctis intempestæ contumelia perveniens, ante fores earum cogere sub dio, tolerando asperius imbres, nives & frigora (singulæ enim ecclesiarum fores ex more sub nocturno tempore clauderentur) consistere, post aliqualem moram, quibus ante fores ecclesiæ prostrata orationi vacabat, postes valvarum ecclesiæ angelico ministerio solutæ, liberum illi patefaciebant ingressum. Quod illa diligentius attendens, & singularem gratiam Dei adesse suoque proposito favere sentiens, in amplissimam devotionem atque lacrymarum profluvia ecclesiam ingressa solvebatur, jurejurando atque profunda obsecratione sequaces suos Mykulonem & Præczslavam obsecrans, illisque districta obtestatione prohibens, ne arcanum illud divinæ clementiæ, de portarum & repagulorum solutione, cuiquam auferrent quoquo modo revelare, ea vivente.

ubi aliquando
contemplatio-
ne abrepta
divinus,

44 Accidit autem; dum virgo Cunegundis obsecrationes & devotiones suas in frequentatione ecclesiarum & earum terendo limina diligentius continuaret, reverti in arcem ad focrum suam, ducissam Grzymislavam, ad tempus & horam solitam dierum unâ neglexit; ardore siquidem devotionis ardentius se sentiens incensam, & gratia cælesti se intelligens præventam, dulcedine inspirata vehementi & mirabili, orationem quoque diutius in præfata ecclesia sancti Nicolai tota in contemplatione suspensa, in tempus diei longius, non considerans illud labi, extraxit. Socrus autem sua, ducissa Grzymislava, postquam à somno soluta confurgens, cubiculum virginis Cunegundis ex more, actus suos exploratura, intrasset, nec illam consistere illic reperisset, cœpit de illius absentia molestius anxari, & curiosa indagine, quonam divertisset, aut quonam locorum foret, scrutari.

non sine fama
sua, & visâ
custodis periculo,

45 Aderat forte tunc in arce Mykul suos custos, & virginem Cunegundim cum pedisequa una, Præczslava matrona, orationibus incumbentem in æde sancti Nicolai relinquens; in arcem redierat. Qui ducissam Grzymislavam perpendens de virgine Cunegunde anxiam & sollicitam, concito gressu ad ecclesiam sancti Nicolai ingressus, videt dominam suam, virginem Cunegundim, contemplationi & orationi vacantem, porrectis in cælum luminibus, cervice erecta, manibus complicatis, suspensam esse, & oratione profunda, quasi à sensibus alienatam; paululum itaque donec illam suapte expergisci à contemplatione contingeret, immoratus, dum expurgatio per se non proveniret,

omnisque morâ prolixior sibi videbatur, in A. JOAN. vocem & clamorosam & contumeliosam, & DLUGOS- quæ illam sulcitare posset, erumpit, dicens: so. Quænam est, inquit, hæc tua, ô Domina, superflua devotio, hypocrisis redolens, per quam caput meum variis periculis & discrimibus subicere non vereris? Si enim sponsus tuus, dux Boleslaus, tam diurnam moram & intempestivam, genitrice sua, ducissa Grzymislava, prodente, cognoverit, te quidem suspicionis, me verò capitis tramine damnabit. Desiste itaque, quæso, ab his tuis clandestinis & nocturnis peregrinationibus orationibusque. Te ipsam probro & infamiæ, me capitali supplicio excipe; condemnatura, si secus egeris, caput meum duci.

46 Hac voce custodis sui Mykul, quasi à gravi excitata somno, virgo Beata, non in aliquam indignationem, nauseam, vel molestiam pro verbis contumeliosis à Mykul, ministro & custode suo, prolatis commota, sed patientia admirabili singulas contumelias & impropria tolerans, ampliores etiam, si evenissent, toleratura, Noli, inquit, serve mi fidelis, turbari: desine & de tuo supplicio, & de mea infamia sollicitus esse. Omnia diligentibus Deum certus scito cooperari in bonum: nec periclitatum te in capite, aut me in fama addubita; sed gratia cælesti confirmatum, protectumque iri confide. Sic facta, ex oraculo digressa, in arcem revertebatur. Quam mox densior nebula comitari cœpit, cujus adumbrata suffragio, à nullo mortalium obviata aut visa, ad focrum suam, ducissam Grzymislavam, in arcem perveniens, illi se, quasi de cubiculo vel aliquo altero habitaculo egressa foret, obtulit. Quæ suæ absentia diurnas moras oblitteratum ducens b, non solum illam non argutam, aut increpitam reliquit, sed nec inclementi verbo appellavit, rata illam nullibi locorum extra arcem digressam, intra parietes constitisse; virtute divina uni nebulosam umbram, alteri oblivionem subministrante. Socrum deinde suam, ducissam Grzymislavam, ad ecclesias progredientem comitata est, & per omne tempus, quo rem divinam agi contigit, pro tam notoriis beneficiis, quibus cælesti præveniebatur favore, supplices omnipotenti Deo perolvebat gratiarum actiones.

miraculo d-
plici serva-
tur

d
E

b

E

o

A N N O T A T A.

a Corcinium, urbecula est Polonia minoris in palatinatu Sandomiriensi ad Vistulam fluvium, 38 mille passibus ab urbe Cracoviensi in Ortum.

b Id est, oblita, ut patet.

C A P U T V.

Caritas ejus & misericordia erga leprosos, aliosque; triplex de diabolo victoria per signum Crucis.

Vistatione ecclesiarum frequenti nocte & interdiu, eleemosynarum largitione liberali, maceratione corporis per abstinentias plurimas & jejunia virgo beata Cunegundis

Leprosi &c.
in servit, cum
nausea pedise-
quarum.

dis

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

dis ceterisque pietatis operibus pro consequendo virginitatis lilio & pudicitie integritate non contenta, leprosis, contractis, debilibus, cæcis, claudis, morbidis, & quibuslibet valetudinariis aut aliquo morbo vel languore gravatis se ministram & famulam argumentosam gerere cœpit: quidquid enim temporis contemplatio vel oratio non absumpsit, id totum, corpore curato, ministerio leproforum, infirmorum, & quarumlibet miserabilium personarum datum: domos siquidem leproforum & hospitalia languidorum ingressa, putredinem ulcerum & saniem morborum fetoremque vulnerum & loca leproforum sine aliqua nausea, fastidio, vel horrore atrectabat, propriis [manibus] exprimens vel educens simum, saniem, & putredinem, & ulcera, aut vulnera suis pannis alligans; infantes & debiliores cibis delicatioribus reficiens, quos suo edulio subtrahabat. Contractos vero & quoslibet invalidos ad secessus & ad naturales egestionem deportans, sedulitatem erga illos & altissimam pietatem [exercebat;] felicem se rata per omnia, siquod obsequium gratum & officiosum pauperibus, orphanis, leprosis, aut infirmis exhibituram monstravit. Intuebantur matronæ & virgines pedileque suæ tam profundæ humilitatis ipsius officia, quæ nonnullis earum excutiebant lacrymas, nonnullis, & quæ magis fastuosæ, arrogantes & delicatiores erant, nauseam ingerebant; propter quod illius communionem & obsequia magnopere, & præsertim cum in leproarias & hospitalia illam conjecturabantur descenduram, conficta aliqua occasione devitabant.

Leprosus
horridum
curru & sinu
excipit,
p

48 Dum autem sub cuiusdam diei tempore cum socru sua ducissa Grzymislava ex oppido Korczyn in oppidum Pacznow b faceret iter, leprosus quidam, fetore & ulceribus horridus, in universo corpore lepræ circumdatus, adhæc insuper sordidus, & propter nimietatem lepræ a ceterorum consortio abjectus & sequelstratus, illi occurrit. Quem cum universi horrendo fugerent, suosque, ne illum intuerentur, tegerent vultus, virgo beata Cunegundis hunc sibi servatum, & ad se pertinere æstimans, vehiculum, quo vehebatur, stare iussit. Cujus primum contemplata lepram, deinde miserata conditionem, Quam durissimum, inquit, animæ & corporis sustines cruciatum; eo ampliori a me dignus miseratu, quo a singulis te & spretum & seclusum iri video, miseratorem utinam consecutura ab eo, qui pro me redimenda se veluti leprosum, ob flagella quæ pertulit & verbera, exhibuit. Hæc tata, illum in currum, deinde in sinum locat, virgineis & delicatis articulis corpus fœdum & sordidum contrectans, curans, reficiens & contegens.

cachinnos co-
mitum & op-
probria tem-
nens.

49 Altius hujus sui operis fastidium & nausea in pectus omni [comitatu] matronatum & puellarum, quæ secum unâ curru vehebantur, quam quisque retur, ascendit; & quasi se pollutas & infectas leprosi tam horrendi contubernio, nec tacite quidem, querebantur, cachinno pleræque, ceteræ murmure & querelis illam averfa facie, & contecto ore infectatæ. Quid, inquit, agis, ô Domina; & quam fœdam sordem tibi & nobis imprimis, nullâ humanitatis patientiâ

tolerandam? Sed esto, libeat tibi tantarum sordium contrectatio; nos illam de cetero sine nostræ valetudinis periculo non possumus sufferre, consortia tua non solum in cibo potuque, sed in omni alia communione de cetero vitaturæ. Tulit hæc impropria virgo Cunegundis non solum æqua & libera, sed etiam patienti & hilari mente; & pro opprobriis ingesta in solatium convertit, spiritu fortitudinis contumelias hujusmodi & detractiones, derisiones quoque innumeras, tolerans atque pervincens; at zelo cumulatori opera misericordiæ in singulas miserabiles personas edens, corroborans & extendens, humanas molestias & impropria nihil pendens, dummodo sibi pietatem divinam placatam effecisset.

D

50 Satagens autem virgo beata Cunegundis sub præfati biennii tempore caritatis suæ funiculos, qua illam Spiritus Domini impleverat, dilatare, & operum suorum fragrantiam pro honore Dei omnipotentis & ædificatione proximi intendere, ad singulorum oppidorum, civitatum & castellorum, in quæ illam descensum facere contingebat, hospitalia & leproarias sub noctis profundæ conticinio, visitationem, paucis comitata matronis, peragebat; quas etiam, ne onus nocturnæ visitationis & vigiliarum laborem molestius ferrent, specialibus largitionibus subarrhabat, popularem auram & adulantium palpationes sub caliginosâ nocte facilius vitatura, quæ omnium suarum actionum & operum non alium quam Deum desiderabat fore testem & inspectorem.

Miseratione
& leproso-
rum domos
nocturno visitare
solita,
E

51 Vetus itaque humani generis hostis diabolus, sanctorum suorum operum cruciatu livore, dolens insuper, se & suas suggestiones ab infirmo sexu & ætate imbecillit confusum iri, & amplius conjecturans confundendum, multa illi conatus est subministrare impedimenta fallacia & insidiosa, quibus illam pro sua conditione mille mandris [ac] versutiis posset subvertere a sanctis operibus & abstrahere. Verum cum illa, singula ejus machinamenta & dolos firmissimo robore interioris hominis pervincens & calliditates ipsius, non ut tiruncula, sed in omne pretium expedita superaret, ille non jam pugnatrici tam animosæ & strenuæ, quam sibi victo & amplius vincendo iratus, invisibili prælio, quo hæcenus contra Spontam Christi sudaverat, omisso, ad visibilem pugnam se totus convertit; ratus, se eo genere pugnæ, postquam alia secus cesserant, Christi Virginem facilius debellaturum.

frendensibus
diabolis,
F

52 Dum igitur in Sandomiriensi oppido, solito suo more, virgo beata Cunegundis sub noctis medio de arce egressa ad visitandum languidos, leprosos, pupillos & contractos ad hospitale pergeret, magnus canum grex, rabidos se simulantium, illam & paucas comites suas impetu gravi & vehementi ex omni parte, amictus illarum & corpora dilaniaturum se minitans, invasit. Quare etsi comites suæ, magno pavore concussæ, succlamassent, virgo tamen beata Cunegundis nec speciem alicujus timoris præ se tulit, nec in aliquam vocem erupit; sed velut fortissima præliatrix, intelligens, quorum hostium illa, quæ se ostenderat, foret acies, scutum fidei arripiens, signo crucis se

quorum lar-
vas signo cruce
cis dispellit
Beata,
G

A se & suas comites communit; & repente rabida illa canum cohors virtute salutari contrita disparuit, & virgo Domini Cunegundis majori devotione, hostibus victis, opus suum peregit

idque iterum,
 53 Altera deinde vice & in eodem Sandomiriensi oppido, hostis callidus, non valens quiescere, nova contra illam bella instaurat, & quasi aciem fortiorem, qua vinci posset, ex insolitis bellatoribus ordinat. In hospitale enim ex more per noctem procedenti porcorum illi penè innumerabilis grex ex adverso occurrit, & horrendum grunnitum in Sanctam & ejus comites edidit. Sed & hoc spectaculo Virgo Domini, stupentibus comitibus & ab ea se tutari poscentibus, in nullo territa, lorica spei induta, visionem illam spirituum immundorum in animalibus suapte immundis sese ad terrendum ostendentibus, signo victorioso extenso effugavit: & in destinatum locum procedens, caritatis opus miserabilibus personis in contritione mirabili sollicitè exegit. Reparare autem se malignus spiritus, bis jam victus, bisque confractus & concussus, Virginisque beatæ calcaneum enervare exæstuans, novas copias, quibus Virginem Christi invaderet, comparat. Obmissis autem irrationabilium bestiarum, quibus se ad terrendum Virginem beatam transformaverat figuris, habitus rationabilium animalium pro tertio congressu assumit, potentius se prælium illaturum confidens, & certiozem victoriam ex Christi Ancilla relaturum.

B
 54 In Cracovia siquidem dum juxta solitum morem sub intempesta nocte ex castro Cracoviensi descendisset, leprosos & infirmos visitatum, & longius illi ad ecclesiam sancti Spiritus per plures plateas restaret iter, nondum Castrensem plateam transgressæ, cohors copiosa & frequens hominum armatorum in eam incurrit, fremitum ingentem & collisionem armorum, quasi illam & comites prædabunda, præterdens. Terruisset tam ferrox & minax nocturnalis apparitio etiam sexum robustiorem. Verùm ancilla Christi Cunegundis, non secus quam si mures vidisset aut ranas, nec animo mutato nec vultu, intrepida mansit; quin etiam comites suas, ad occursum tam horrendi spectaculi grandi metu percussas, & penè sensibus amissis emortuas, irrisit reprehenditque, dicens: O modicæ fidei focis! cur tam subito, & tam ingenti pavore ad aspectum umbrarum fictilium concidistis, armisque Christianæ militiæ abjectis, timidas vos & penè victas ad solum aspectum monstravistis? Resumite vires, & ponite metum. Neque enim spiritus hi, quos cernitis, majores aut potentiores sunt in specie humana quam murium aut ranarum, nec terribiliores armis quam sibilo, ad unius salutaris signi impressionem, quo dudum à Redemptore nostro victi sunt, mox nobis, quæ supernorum civium vallatæ sumus custodia, cessuri.

C
 55 Nec mora, jacto signo crucis, omnis illa dæmonum caterva, adulterinâ effigie, quam ad terrendam Ancillam Christi ementita fuerat, depositâ, confusam se & victam testata, ex oculis Cunegundis & suarum comitum evanuit. Et Virgo Domini in magna hilaritate & exultatione sui spiritus cœptum

cum victi toties, infestave eam spectris desinunt.

Julii Tomni V.

iter suum profecuta, tanto ardentiori pietate & religione membris Domini opus caritatis & visitationis impendit, quanto ampliori solatio Jesu Christi in superandis tenebrarum principibus se mirabatur plerisque vicibus jam adjutam. Tribus autem suprascriptis occurribus & tentationibus dæmoniis sub triplicibus formis, canum videlicet, suum, & prædonum, quibus rectissime conditio & actio sathanæ exprimebatur, ab ancilla Christi Cunegundi debellatis, non addidit ultra nequam spiritus per visibiles formas illi struere terrores & insidias, scædiorem in se & suis confusionem & vituperium reformidans suscepturum.

ANNOTATA.

a. *Id est, industriam, solertem, ingeniosam. Adi Lexica Macri & Cangii.*
 b. Paczonovia oppidulum est, juxta Zeilerum, in palatinatu Sandomiriensi.

CAPUT VI.

Obsequia ejus in Nosocomiis; miraculum lepra per osculum sanata; mortificatio carnis; prorogatio virginitatis ad annum tertium.

Sed & illud in Ancilla Christi altum & rarum humilitatis relucebat specimen; leprosas etenim atque hospitalia, domos quoque & tuguria egenorum atque leproforum ingressa, omnia otia, confabulationes & vanitates abiciens, officia circa omnes æquanimiter, nullum pertæsa, curabat intendere: & his quidem lavabat capita; his de morbis educebat saniem; his de ulceribus putredinem exprimebat; illis vulnera ligabat; horum atrectabat scabiem aut lepram; illos cibabat; hos potabat; plerosque ad secessum, aut regendo gressus eorum aut in suis scapulis, deducebat; nonnullis, adhibitis unguentis, curationem adhibebat. Et pro varia ægritudinum aut necessitudinum conditione varios singulis impendebat famulatus. Sæpius gravi languore & fœtore horribili confectos suis humeris in secessum efferens, & purulentam fluentium morborum saniem extergens, manu deinde sicca illos cibans, spirantes reficiebat umbras. Elargitâ deinde in singulos elemosynâ, & univerforum exosculatis pedibus ulceribusque, tum demum fessâ & anhela in arces aut curias suarum habitationum remeabat. Erat autem hæc sua præcipua cura & observantissimum studium, ut, dum ceteri mortales se quieti & sopori dedissent, hæc circa membra Christi operosius laboraret, & sedulitate admirabili singulorum egenorum profectibus profunda commiseratione deserviret.

57 Tegentem autem famulam & virginem Christi Cunegundim suas actiones & opera, & omnifariè illa nitentem adumbrare, ne ex illis quantulamcumque meritorum partem, si vulgatæ prodirent in patulum, antiqui

R r r r

hostis

A. JOAN. DLUCOS.

Sedulitas ejus, humilitas, caritas rara in ministerio agrorum.

Arguitur de afflata alicui per osculum lepra & bydropsi:

hollis verlutia decerperet, miferatio divina in multorum ædificationem suæ sanctitatis jubat, jam tunc mirabiliter radians & scintillans, prodidit; ut mirabilis ipse & gloriosus in Sancta sua prædicaretur. Dum siquidem Virgo prædicta uni ex matronis nobilibus, quæ apud ipsam & focrum suam ducillam Grzymislavam in obsequiis morabantur, Przewczlavæ nomine, vultum habent horridum & turgentem, ex caritatis & solatii officio osculum impressisset, extemplo os & facies Przewczlavæ adeo robuit intumuitque, ut gravi lepræ & hydropisis morbo ab omnibus circumstantibus percussa esse videretur. Sed & ipsa Przewczlava, dolore & morbo se invalam ex impressione osculi sentiens, post amaros fletus, suspiria & gemitus ab imo cordis uberrime effusus, etiam Sanctam Dei pluribus maledictis & convitiis, cur se desolasset, & tumorem atque lepram suo osculo illi procurasset, cepit vehementius, simulante dolore & rei tam novitate quam asperitate, insectari.

B.
Iterum ergo eandem personam osculans sanat sibi.

58 At ancilla Christi Cunegundis, improprie illis nihil nota; sed, dum sufficeret offensam remittere, adjecit insuper & caritatem: dolori etenim prædictæ matronæ Przewczlavæ, quod nimium anxiosatur, compati, iterum in vultum prædictæ Przewczlavæ, quamvis ex tumore & lepra horribilem, osculum dedit. Et continuo omnis tumor omnique lepra cessit osculo; & ad tactum osculi, non secus quam ad imperium, evanuit. Tum quoque Przewczlava, reatu suo & beneficio virginis Cunegundis recognito; ad pedes ejus provoluta, & gratias de præstita valetudine illi habuit, & facilius sub humiliter veniam dari rogavit; quam virgo Cunegundis, etiam prius, quam rogaretur, respondit se dedisse. Ex eo autem facto omnium, qui aderant quique viderant, stupor & admiratio pectora pervasit, ancillaque Christi Cunegundis in cultiori veneratione haberi cœpta est & universorum sermionibus celebrari.

C.
Vestes pretiosas gesturæ jussa, sub his cilicium induit;

59 Et quamvis ab infantia, imò, ut verius dicam, ab ipsis incunabulis purpureas & delicatas vestes haberet contemptui, in annos tamen discretionis perveniens, dum jam duci Polonorum Boleslao foret nupta, & præsertim sub ipso biennio, ad fruendum virginitate à sponso suo concessa, validius omnem corporis ornatum, omnesque auro & ostro superbas cœpit execrari vestes, & tam feriatas quam solennibus diebus, vilibus amicis; non ignara, quantum vilitas vestium virtutibus adjiciat, splendor detrahat. Sed cum tam focrus sua, ducilla Grzymislava, quam sponsus ejus Boleslaus, Polonorum dux, rem molestè ferrent, quod Virgo regia & novâ nupta tam immaturè omnem à se vestium cultum abdicasset; ipsamque ad splendidum amictum cogere, illa prudentissimo & cautelo acto ingenio, ne focrus suæ & sponsi jussa inobedienter negligeret, vestes quidem auro & gemmis fulgentes ab extrinseco induit, ad carnem veronudam cilicium ex pilis equinis copiosè contextum applicavit; illoque assidue per dies & noctes usâ, opprimebat incentiva libidinum, carnemque reddebat spiritui obedientem & servilem.

60 In ea insuper austeritate carnem constringerat cilicino amictu & verberibus virgarum, ut fere noctibus singulis corpus tenerimum & delicatum redderetur cruentatum; intelligens, castigationem hujusmodi carnalem, ad propulsandum dæmonum suggestus & rescindendum carnales illecebras plurimum conducere, simulque reputans supplices preces pro retinenda castimonia & virginitate ad Dominum cæli frequentius effusas & effundendas sub carnis maceratione tam rigida benignius exauditum iri; nec obsecrationes suas, pro castitate mentis & corporis interpositas, lacrymas & cruorem eliquantes, posse recidere ad irritum.

61 Addidit & aliud domandi carnem virgo beata Cunegundis genus, ut caro ipsa geminata castigatione correpta, etiam in levibus illecebris lascivire desineret. Mercuriales itaque & Veneris dies, sed & singulas beatæ Dei Genitricis Virginis Mariæ, item Apostolicas, sanctorum Joannis Baptistæ, Joannis Evangelistæ, Laurentii, Nicolai, Martini, Catharinæ, Margaritæ, Dorotheæ, Magdalenæ, & plurimorum Sanctorum & Sanctarum, vigiliis; quatuor temporum, & quadragesimales, & adventus Domini dies sub magna & rara abstinentia peragebat; frequentius non nisi atro pane & lymphâ parâ contentâ abstinentiam ipsam usque in vesperam & solis occasum producebat. Si quæ verò injunu suo ad illius refectiorem, operante focru sua aut Boleslao duce sponso, ordinabantur, singula per hujusmodi ad hospitalia remittendo dispensabat nuncios, & in visceribus egenitum & miserabilium recondebat personarum, abundè se satiatam contestans, si ille um rugiens famès sedaretur.

62 Biennio integro sub observatione virginitatis & pudicitie, in frequenti tamen & duro certamine extrinseco & intrinseco, per virginem beatam Cunegundim exacto, cum crebra pugna intra nicenia & extra debellatus foret vetus hostis; & fine anni secundi secuto, tertii anni instaret principium, [ac] maximo fervore & æstu Boleslaus, Polonorum dux, post tam longam præstolationem & moram, speraret se atque disponeret in sponsæ suæ virginis Cunegundis transire amplexus; atque eam de reddendo debito instantius fecisset requisitam; tum illa ad genua Boleslao ducis, sponsi sui, provoluta, & in crucis modum solo prostrata lacrymas precibus miscens [oravit]; ut illum quodque tertium annum duobus transactis adjiceret, & pro honore almi Joannis Baptistæ, ad consequendam singularum suarum rerum tam publicarum quam privatarum prosperitatem, in pudicitia & castitate transigeret; triennali quoque castimonie observatione se verum & catholicum principem verumque benedictæ Trinitatis cultorem monstraret, plures quoque alias causas & respectus, libertatem virginitatis & pudicitie vindicatura, subnectens.

63 Erat Boleslaus dux in effundenda castigandaque ira moderatus princeps. Injurias quoque non sentiret eo nemò magis. Tunc tamen cholera indulgens & supra, quam quisque retur, se spretum & delusum iri dolens, ex aula ferox & iratum plenus, nullo responso ad petitionem tam submissam & humilem

D.
cui addit quotidianas fere & cruentas flagellationes.

Aspera ejus crebra junia, servata ad agros missa.

E.

Anno secundo virginei conjugii elabente, servium flagitat;

F.

sed iratus ad hac sponsus, eam omni modo sectere conatur.

A milem sponsæ suæ virginis Cunegundis edito, nimia celeritate, bilem etiam in vultu, & in gestu præferens, discedit, de cupiditateque sua explenda nihil remisit. Nec discessisse ex aula contentus, in loca remotiora principatum suorum abit; in illisque anni medietatem sequester consumit. Defluente tandem ira, & ad mitiorem habitum Boleslao ducem reverso, conspectum nihilominus suum & communionem virgini Cunegundi subduxit, novaque artes, novaque ingenia, ut Virginem Christi pro suo inclinaret consensu, per reliquam anni illius tertii medietatem moliri cœpit; omniaque in se citra vim experiebatur, quibus animus Virginis inflecti posset (ceterum omnes artes frustra erant: illa enim in proposito constantissime perseverabat.) loqui enim cum illa per se dedignatus, illi nuntiari per frequentes nuntios jubet, in ejus se locum plures pellices, si matrimonii jure subesse sibi detractaverit, suscepturum, & illarum se tam contubernio quam amore usurum: videret ipsa & appenderet, tam suum quam sponsi sui scelus ad se amplius quam ad sponsum redundaturum fore: ipsam enim negante debitum, & varios modos variaque subterfugia & ingenia ad eludendum jura sponsalia exquirente, cogere ipse in fornicationes declinare & adulteria, & in aliarum feminarum transire concubitus: sed & necessarium futurum fore, ut dux ipse aliarum mulierum illaqueatus consuetudine & abusu, ipsam invisam & exosam habeat, & difficulter, vel numquam, possit conjugalem amorem repetere, etiam ipsa suam voluntatem corrigente.

ANNOTATA.

a Imo potius deosculata esset; sed jam dixi, me talia negligere; cum satis intelligantur.

CAPUT VII.

C *Constantia ejus in proposito virginitatis validissime, sed frustra, impugnata.*

Tulit hos terrores hasque denuntiationes ducales Virgo Christi mente forti ac libera; ac femur suum gladio continentiae cingens atque coarctans, patientiæ scutum contra hujusmodi tentationes & machinamenta ducis & sponsi sui mira patientia, miraque benignitate opponere; denunciantibusque respondebat, cognitam sibi ducis & sponsi sui virtutem fore, nec committurum, ut se & nobilem animam suam cum corpore adulteriis & illecebris carnalibus, perpetuum sibi & nomini suo dedecus infortunis, sordidate sustineat. At dux Boleslaus ingenium id, quamvis forte & callidum, nullum sibi & intentioni suæ profectum attulisse videns, alia rursus arte Virginem regiam pro suo consensu, vim cupidæ passionis molestius ferens, fatigare molitur.

65 Confessorem enim virginis beatæ Cunegundis, & apud quem ipsa suarum trans-

Julii Tomus V.

gressionum deponere reatus, conveniens, A. JOANN. longo oneratum & persuasum sermone, ad DLUCOS- Virginem Christi transmittit, tam consiliis so- quam minis ipsam ad res matrimonii incli- naturum. Qui ubi advenit, fortibus rationibus dudum ante præparatis & conquistis Ancillam Christi vehementer urgere cœpit; ut, postquam ex utriusque sui parentis assensu Boleslao, Polonorum duci, nupsisset, & ipsum in virum & maritum publicâ professione desponsasset, expectationi suæ amplius non illuderet: nec spem ejus & regni procerum, succellibrem ex ejus utero nasci sibi sperantium, de cetero frustraretur, in generatione filiorum salutem sibi tam temporalem quam æternam promeritura, & regnum sponsi ab orbitate vindicatura. Protulit post hæc ille plurimas ex libris divinis auctoritates, variarumque Scripturarum silvam; quibus fortissime persuadebat, castas generationes castaque conjugia sæpenuero omni cælibatu præstantiora exstitisse, & in altius meritum decusque quam continentiam evasisse. Sic Saram Isaac; sic Rebeccam Jacob; Rachel Joseph; Jochabed, Aaron & Moysem; Annam sanctam Samuelem; Elisabeth Zachariæ magnum Joannem Baptistam, & quo inter natos mulierum major surrexit nemo; Helenam cæsarem Constantinum, feminas sanctas filios generasse illustres, & suo germine luminaria in firmamento cæli lucentia protulisse, suâ fecunditate cætos replevisse.

66 Quod si hæc tibi externa & peregrina forte videantur exempla & oppositiones; tempus gratiæ à tempore Legis remotâ distantia discretum esse; cum maledictioni fuerit quilibet sterilis in Lege obnoxius: Apostolus autem, electionis vas, in cælesti eductus schola, apud aures singulorum, legem gratiæ sortitas, super virginitate intonet, & altissimo præconio illius excellentiam laudet, & habentes uxores admoneat, ut juxta se gerant ac si non habeant: at ego tibi ex propria generis tui duas sanctas & insignes feminas, Hedvigim & Elisabeth producam, alteram aviam tuam, alteram materteram: quarum utraque etsi in maritales jussu parentum actu transivissent tædas, & filios procreassent & filias, nihil tamen earum sanctitati aut merito decerptum est, quin in triumphanti & militanti Ecclesia, prodegentibus illas signis & prodigiis, magnæ & gloriosæ habeantur, judicio & consensu singulorum in Sanctarum numerum translatae. Quod si his omnibus non moveris, sponsionem certè tuam ante oculos tuos tibi proponere, qua ducem Boleslaum in sponsum desponsando, viri te alterius [voluntati] atque potestati substravisti. Nubendi quidem & non nubendi apud te consistebat voluntas; qua quum perfuncta es, non habes de cetero liberum volatum, quæ nubendo virginitati connubium prætulisti, & in viri tui transivisti imperium & ditionem, non amplius illi calcitratura.

67 Penetrabant hi tam rigidi atque importuni fortesque sermones uique ad medullam pectusque Ancillæ Christi; mira feriebant anxietate, atque tirocinia Virginis sanctæ magnopere quatiebant. Affligebaturque Famula Dei hinc metu amittendi thesauri,

R r r r z

hæc

Sponse constantiam expugnare nititur Boleslaus.

sed maxime per legem conjugii, detinet a proposito.

a b

Hæret anxiam primam Virgine.

A JOAN.
D LUGOS-
SO.

hactenus magnopere custoditi & defensi, nullo unquam tempore, modo, vel ingenio reparandi; illinc transgressione sacramenti. Quid tamen ageret; quo se verteret Virgo Dei, penitus ignorabat: nam neque ullo pacto volebat virginitatis liliam amittere, & fructum centesimum in tricesimum commutare; neque satis putabat tutum voto solenniter præstito contraire, & suasionem sui confessoris atque mandata, quibus illam ad vota sponsi implenda coarctabat, inobedienter negligere. In seipsa itaque multa volvens, sibiipsi persuadebat dicens: Nunc, ô Cunegundis, animo opus est, nunc pectore forti.

nam tamen
confessio-
rum
gamenta con-
fuitus,

B

68 Solerter autem confessoris sui rationibus & persuasionibus respondens, refellebat; non se beatis cognatis suis Heduigi & Elisabeth, feminis sanctis & fortissimis, & quæ conditionem mortalitatis, holte triplici superato, jam excellerant, comparandam fore, velut imbecillitatis & infirmitatis suæ consciam; nec ad carnales trahendam illecebras, sacramento matrimonii honestandas; ne semel gustata libido dulcescat, fomitemque, difficulter vel nunquam rescindendum, struat, gastrimargiaque pudicitiam absorbeat: incertum denique fore, si filiorum generatio proventura sit, an ne; ob quam unam, etiam certitudine, quam præstare potest mortalium nemo, habitâ, impium foret & execrabile virginitatis laureolam pro fœditate commutare nuptiarum. In modum hunc fortes & urgentes confessoris sui persuasiones refellens, & rationes per eum adductas potenter revincens (cum illius puritas, dominico femine fœcunda, centesimum fructum referat, post fata cineresque coronam immarcescibilem perceptura; hujus etiam onerosa conditio frequenter in lolium sterileque avenas degeneret, finem in morte suarum voluptatum habitura: ibi vasa aurea in honorem; illic testea in contumeliam fabricata: vincula insuper matrimonii asperitatem habeant veram, jocunditatem falsam; certum dolorem, incertam voluptatem; durum laborem, timidam quietem) improbam persuasionem ejus detestata, sacerdotem e contra orare cœpit, ne sibi turpe aliquid & ejus animo indignum suadere pergeret:

hominem ju-
bes facessere:

C

69 Meliora, inquit, sacerdos Dei, mihi recense; melioribus me monitis ad servandam, non prodendam, virginitatem impelle: & à libidinis potillimum fervore pectus sponsi mei potius cohibe. Avoca animum tuum & sponsi mei ab hisce pravis & fordidis cogitationibus. Redite ambo ad sanitatem; desinite vexare & urgere vas divinitati devotum ad corruptelam. Recogitet veltrum uterque, quantum sit nefas, virginitate me mea spoliari. Te vero mihi hujuscemodi suadere, supra modum admiror; qui cum virginitatis altertor esse debueras, nuptias dementer concilias. Desine igitur posthac de his rebus apud me verba facere. Malo enim proprius d' omnia perpeti, quam virginitatis meæ decus incestatum iri. Ego cor meum & corpus meum & virginitatem meam Deo dicavi; dicatam conservare statui. Cave ne fœdera Veneris præstantiora, quam candida virginitatis lilia ducas. Mors enim mihi Venus est. Sola est mihi in cœlibatu voluptas. Talibus responsis, juxta ac sanguini regio

d

& templo divino conveniens erat, sacerdotem ipsum, à se, velut quemdam ignitum titionem scintillas pestiferas cientem, ac nuptias præferentem virginitati, effugavit.

D

70 Ex eo tempore non se confessor ipse reparare valens, numquam illam cum rationibus aut Scripturis nuptias conciliaturus aggredi sustinuit, sed ad ducem Boleslaum reverfus, cuncta, quæ ad emolliendum eam protulerat, quibus sermonibus & orationibus in illa persuadenda sudaverat, quibus denique responsis efficacibus suas persuasiones Virgo Christi solerter confutavit, ex ordine enarravit; subinferens, constantissimum illius animum nullatenus posse frangi, neque à virginitatis proposito abduci. Vehementius hac denuntiatione Boleslaus dux incensus, frequenti querela in consiliariorum & satraparum suorum auribus de illa utebatur, formemque suam & regni sui plurimum damna- bat, quod eam feminam pro conjugem nactus foret; cujus pudicitia successionem suam & stirpis suæ foret rescissura, nec relicturus ipse foret post se lucernam; sed principatus sui, eo obeunte, ad remotos duces reciderent.

qui cladis sua
denuntiatione
Boleslaus
percellit.

E

71 Nec secus hujusmodi orbitate barones & vulgus omne movebatur; plures quoque & ipsi de hac re in conventibus publicis & privatis ingeminabant querelas, veriti, ne, sobole ducali deficiente, propter pluralitatem reliquorum Poloniæ principum, Cracoviensem, Sandomiriensem & Lublinsensem principatus ambientium, motus novi confurgerent, darenturque ipsi, & ducatus à Boleslao possessi, his qui de ipsis ambitione malevola gauderent in direptionem & in prædam; revivisceretque atrox civile bellum, quod annis pluribus sub tempore ejusdem Boleslai ducis, nondum epheborum ætatem transgressi, in Cracoviensi, Sandomirienfi & Lublinsensi principatibus inter Conradum Mazoviæ ab una, & Henricum cum barba Vradislaviensem & Silesiæ duces, maritum beatæ Heduigis, ab altera partibus gerebatur, quorum uterque tutoriam Boleslai ducis contentiosa lite ad se pertinere arbitrabatur; Conradus quidem Mazoviæ, ut patruus germanus, propinquitate sanguinis; Henricus cum barba, Vradislaviensis dux, quod eum mater Boleslai cum puero & proceribus in tutorem delegerant, jure adoptionis.

Polonia
proceres ac
vulgus omne.

F

72 Intelligens ab experto Boleslaus Poloniæ dux, sponsam suam virginem Cunegundin universa sua machinamenta, & ea, quæ per confessorem Virginis, ad illam persuadendo missi, comparaverat; contracta & exinanita esse, unum aliud ingenium, quod apud illum residuum restabat, & quod [ad] pervincendum Ancillam Christi rebatur potillimum, molitur. Quamdã enim nobilem feminam, formâ decoram, ad cubile suum publicè & clara die, ancillâ Christi Cunegundi inspectante, jubet introduci, quasi cubaturus cum illa, & pro concubina in sponsæ suæ Cunegundis opprobrium atque dedecus illâ uturus, splendidisque illam ornaturus induvis. Et quò sui propositi molimina amplius Sponsæ suæ innotesceret, & se sibi perpetua abalienatione ostenderet iratum, omnem communionem tam mensæ quam sermonis, & quorumcumque actuum sibi

Ultima Bo-
leslai machi-
na B. Cune-
gundi gra-
vissima.

A sibi subtrahit, nec umquam eam, juxta servatum morem, visitare, videre, vel alloqui dignatur; vulgatque, se etiam ampliores pellices ad illius augendum facinus & ignominiam accitutum.

A N N O T A T A.

a *Id est, aviæ sororem: avia enim fuerat Gertrudis, cujus soror erat S. Hedwigis, ut supra dictum cap. 1, num. 16.*

b *Sen potius amitam: nam S. Elisabeth Beata IV soror fuit germana.*

c *Pro, nec ne, sive, an non.*

d *Proprius, id est, prius; quo sensu vox hac infra recurret sapiens: suspicor tamen in autographo scriptum fuisse per compendium proprius; ex quo amanuenses fecerint proprius; cum in Historia auctoris nostri legi soleat proprius; nolui tamen ego quidquam immutare in egrapho nostro, ita constanter ubique scripro.*

B c *Anno scilicet ætatis 14, quo Boleslaus una cum matre sua jugum tutoris Conradi volens excutere, in carcerem ab illo conjectus est primùm cum matre; unde toto post anno & amplius elapsi, ad Henricum barbaram confugerunt. Hinc ea deinde bella exstiterunt, quorum mentio subditur. Ad auctorem nostrum in Historia sua lib. 6, ab anno 1233, & alios passim.*

C A P U T VIII.

Apparitio S. Joannis Baptista, ejusque predictio; Boleslai conversio & renuntiatio juris conjugalis; Beata letitia, gratiarum actio, cautela impostorum.

C **Q**uid autem Virgo Christi contra hæc machinamenta ageret? Quibus modis subtrata sibi dumtaxat contereret, prærupta reintegraret, penitus nesciebat. In favorem enim principis Boleslai, à singulis se tam maribus quam feminis non solum contemptum iri, si quando se cuiquam personæ applicabat, videbat; sed quasi naufragio jactatam ad scopulum allidi. Restabat unum, ut in tot tantisque contumeliis, tentationibus & opprobriis, sibi ministratis, & amplius conjecturâ verisimili ministrandis, delerit se à Christo non posse confideret. Ad illum itaque tota mente totoque animo & corde confugiens, nocturnis atque diurnis precibus supplicabat, imbre lacrymarum admixto; ut illi misertus atque propitiatus, [ad] virginitatis decus in reliquum tempus conservandum mentem fortitudinemque tribueret; nec fineret illam ad machinamenta sibi objecta succumbere. Invitabat pro consequenda sua prece angelos; deprecabatur sanctos Prophetas & Apostolos; alloquebatur Martyres; sollicitabat Confessores & Virgines, atque in illis ex nomine pronuntiandis plurimum terebat tempus.

B. Cunegundis undique defensus, ad Deum & SS. confugit;

74 Inter universos tamen Sanctos beatissimum Joannem Baptistam & præcursores frequentem fatigabat prece; illius se tutelæ, illius defensionem ac solatio, illius suffragio, illius gubernationi atque auxilio, tota mente & corpore commendabat. Tu, inquit, præcursor & Baptista Domini sacratissime, magno apud Deum polles munere; tu virgo; tu eremicultor; tu martyr insignis; tu vates; tu lucerna; tu plusquam propheta; tu virtutis, & venturi in carne Domini præco; quod inter natos mulierum major surrexit nemo; ad supplicem tuam, tibi devotam, respice; & quo majoribus periculis atque tentationibus impugnatum iri aspicias, tanto ad defensionem meam celerius confurge, & tuæ virtutis decus ostende; in incude siquidem dilatavit me Dominus. Auxilio suo opus est ad subsistendum: quod tua intercessione atque merito, cui me totam devovi, affecturam me non ambigo. Dum his obsecrationibus assidue insisteret, & è cælo sibi auxilium præberi imploraret; dies Junii mensis quarta & vigesima, qua festum sancti Joannis Baptistæ à Christianis celebratur, advenit. Cujus vigiliâ in magna abstinentia, juxta solitum morem, pane dumtaxat & paucis aquæ gustato, exactâ, sequentis etiam noctis tenebras pernox in oratione continua absumpsit, supplicibus precibus beati Joannis Baptistæ pro tuenda conservandaque sua pudicitia adjutorium postulans, suamque opem sibi jam adesse deposcens.

75 Mirum in modum preces hujusmodi ingemnantem, & ora lacrymis atque suspiriis rigantem, beatissimus Baptista Joannes, maxima coruscans luce & inestimabili amictus splendore, visibiliter apparuit; & Ancillam Christi, famulam suam fidelem, blandè alloquens, & optimè de omnipotentis Dei suffragio, suo quoque patrocinio, sperare jubens, Animæquior, inquit, esto, Filia; constanter age; nil paveas: favet enim clementissimus Deus proposito tuo casto, castarum mentium conservator ipse & custos; nec pudicitiam tuam labefactari permittet, quæ sibi in tui pectoris armario jucundum templum & holocaustum gratissimum præparasti. Grandem fidem tuam, grandem virtutem, grande & excelsum propositum, grandi & æterna retributione præmiaturus.

76 Nec divus Joannes simplice pollicitatione in fidei sua Clientula contentus, etiam certius illi addidit experimentum. Signum, inquit, certissimæ sponsonis meæ hinc accipe. Obvium habebis die tertia sponsum tuum, Boleslaum ducem, ad te in Castrum Novæ civitatis a venturum; qui tibi de ecclesia egredienti occurret, & omni ferocitate, quam hactenus erga te visus est gessisse, depositâ, mansuetum se & benevolum tibi exhibebit. Quæsiturus etiam tuum alloquium, excipiet te, & prior consalutabit; in gratiam tecum & reconciliationem, numquam postea dissolvendam, rediturus, nec de cetero convictionis à te exacturus debitum, sed prona & spontanea voluntate virginitatis & continentiæ decus tibi, & quidquid ab eo impetratum iri decreveris, liberaliter admisurus. Sed & singula, quæ in meo nomine petieris, scito, te indubiè consecuturam fore.

R r r r ;

Au

A. JOAN-
D. L. Y. G. P. E.
so.
principi ad
S. Joannem
Baptistam;

E

F

qui eam ap-
parens conse-
latur,
prædicens,
eum triduo
post voti com-
porem fore,
&c.

A. JOAN.
DEUGOS-
SO.

Audens itaque sp̄ra; audens pro tuis & aliorum necessitatibus interpella, fidum me patronum & suffragatorem mirificum ante thronum Altissimi expertura. Hisque dictis, visio illa simul cum luce, quæ thalamum illustraverat, disparuit.

Revelationi
respondit e-
ventus:

77 Tam mirificā & efficaci visione ancilla Christi Cunegundis perceptā, non in superbiam aut arrogantiam aliquam versa, neque factu spiritus inflata, sed erga Deum & homines humiliter, summissius & modestius se gerere, atque divinam gratiam manifestius sibi ostensam, cumulatius venerari promerique cœpit. Neque enim casta aut phantastica illa visio fuit; sed omnia, quæ series oraculi prædixerat, sibi provenere perceptum. Nam & in loco designato atque tempore Boleslaus, Polonorum dux, animadvertens Virginitatis constantiam, virginem beatam Cunegundam occurrens, mansuetissimum se illi præbuit; & superiori indignatione penitus abolita, & quasi numquam fuerit illi iratus, sponsam suam Cunegundam excipit, & casto favore pertractat.

B
nam Bolesla-
us ultro perpe-
tuam illi vir-
ginitatem
permisit.

78 Vicisti, inquit, mansuetudine tua iram meam, & omnes motus meos atque stimulos confregisti. Libertatem pudicitiae & virginis, postquam ita clementi Deo, & Superis, atque tibi visum est, dono; sed & quæcumque ampliora à me petieris, non dubites tibi concessum iri. Tuis jam virtutibus non invideo, sed delector. Pudicitiam tuam, quam expugnare contenderam, de cetero tene; æmulatorem & servatorem me illum habebis, non osorem. Adoriar in reliquum, ut tibi in singulis morigerus efficiar: & gratia Dei tecum, ut est, optabo in æternum maneat; regnum etiam meum, quod & tibi mecum commune est, precibus & meritis tuis amplificatura. Tu vehementer exulta & gaude, ita Deum dedisse, ut cum tristi vultu, tristi quoque animo ad me accesseris, læta & compos voti à me abibis*.

* læte abitu-
ra sisIlla Deo gra-
tes persolvit,

C

79 Compos sui voti sui que desiderii Cunegundis virgo favore divino & sancti Joannis Baptistæ interventione in singulis, quæcumque optaverat, juxta oraculi edictum, effecta, opportunitate habita, in cubiculum suum reversa, oratorio adito, devotione ardenti magnalia Domini enuntiabat, & omnipotentiae ejus gratias ingentes agebat, dicens: Benedico te, omnipotens Deus, Rex omnium regum; qui es magnus & mirabilis; qui me ancillam tuam tentari permisisi, & in tentatione non deseruisti; sed tuo sancto auxilio confortasti; nec succumbere permisisi, sed miserationibus tuis maximis & frequentibus erexisti. Glorifico te; benedico nomen tuum; qui flagellas & sanas; vexas, ut erudiās. Et nunc, Domine, quæso te supplex tua ancilla, ut miserationes tuas sanctas non amoveas à me; sed ceptum tuum perfice in me: & virginis atque castitatis excellentissima dona, quæ hæcenus in me custodisti; usque in finem per meritum passionis filii tui Domini nostri Jesu Christi, & Genitricis ejus Virginis purissimæ Mariæ & sancti Joannis Baptistæ, & omnium Electorum tuorum intercessione corrobora.

80 In auctorem deinde sui voti & intercessorem magnificum, beatum Joannem Ba-

ptistam, majori devotione & religione inardescens, solenni voto se astringit, vigiliam Sancti prædicti, in qua illi apparuerat, & fidele oraculum enuntiaverat; celebrem illi atque venerandam perpetuo fore devovens; insuper, se die illa, universis & singulis suis debitoribus se adeuntibus qualibet offensas, injurias, & debita in sancti Joannis Baptistæ patroni sui decus & gloriam liberali & ultroneo animo dimissuram. Major, inquit, hæc dies est, in qua & omnipotentis Dei uberrima beneficia consecuta sum, & præcursorem Domini oculis carneis conspexi, quam ut excidere possit animo meo & memoriæ. Virtutem deinde præstitit verbis, & vigiliam beati Joannis Baptistæ in abstinentia & afflictione corporis & eleemosynarum largitione quotannis celebrabat; fiebatque ad eam magnus ex omni ordine & conditione illa die hominum concursus, aut debita & offensas remitti, aut pro suis necessitatibus deprecantium apud Boleslaum ducem Poloniæ & ceteros magistratus intercedi: anuebat Virgo Christi singulorum precibus, & universa, quæ ex arbitrio suo pendebant, munifice & hilariter donans, ducem etiam Boleslaum & reliquos magistratus ad concedendum petita magnam instantiam fatigans pervinebat.

D
S. Joannis
Baptistæ; ad-
ditis etiam
votis.

E

81 Spiritu exultationis & lætitiæ Christo Domino & Genitrici ejus Maria, sanctoque Joanne Baptista ac ceteris Sanctis per laudes mirificas magnificatis, uberius tamen eodem spiritu eam adimplente, amplissimum virginis & pudicitiae donum in statu conjugali se adeptum iri mirata, singulis diebus singulisque noctibus in meditatione suspensa, exultabat, & magnalia Domini, quæ illi provenerant, in armario pectoris sui deferens, altitudinem quoque divini consilii super se & salutem suam considerans, miram quadam dulcedine repleta, in stuporem & ecstasim vertebatur. Et, ne illi, sub tam celeberrima & jam altius vulgata castitate constitutæ, superbiæ aut elationis facinus (quod plerisque contingere noverat continentibus) pollet subrepere, & sanctissimum ejus propositum & actum nobilissimum qualicumque arrogantiae pulvere incrustare, studuit illud magno humilitatis robore, magno dejectionis & vilipensionis tenore, magnoque abstinentiæ & jejuniorum frigore efficere sibi firmum, stabile & perenne; amissionem illius in pace verita, quod in prælio duro & diuturno servaverat.

Virginis
poterit humili-
tate muniri
jejunii.

F

A N N O T A T A.

a Nova civitas olim dictum Corcinium, teste Cromero lib. 14. & aliis. De Corcinio autem dixi supra. cap. 4. ad num. 41. Nunc etiam Neocorcinium seu Neocorcinium dicitur respectu alterius Corcini olim destructi, de quo vide auctorem nostrum in Vita loco citato.

GA.

A

CAPUT IX.

Ejusdem silentium, preces, vigilia, stata jejunia, maceratio corporis, contemplatio passionis Christi, & B. V. ; opera misericordia & mortificationis interna.

Beate silentium nocturnum, vigilia & preces

B

alia asperitates & exercitia diebus Veneris & Sabbati, &c.

C

contemplationes passionis Christi, & compassionis V. Mariae,

Celibatum denique sciens sibi absque aliorum bonorum perfectione parum vel nihil profuturum, perpetua silentii lege ab occasu solis usque ad ejusdem ortum se adstringens, nulli umquam, quantumlibet familiari sibi; viro aut feminae, sed nec suo consorti Boleslao duci loquebatur; sed omnia omnino consortia collocutionesque & contubernia perosa, primas in oratione exigens tenebras, dulces cum Sponso suo caelesti sermones in longum noctis extrahebat; nec secus quam fatigata sopore capiebat quietem; a qua se, priusquam in noctis dimidium veniretur, sequestrans, & oculis licet repugnantibus, exonerans, ad solita orationum & meditationum studia remeabat: frequenter insuper totam noctem cum magna animi in Deum elevatione perpetuis vigiliis transegit: nec ob id tamen postero die, dum opus devotionis perageret, se praestabat hebetiorem.

83 Et quamvis per singulos dies per singulasque noctes jejunio, vigilia, & cilicio carnem nobilem & delicatam ad obediendum & servandum in omnibus spiritui assidue emolliret, & contumaciam illius virtutum & abstinentiarum [exercitio] vinceret sub quolibet tempore; in diebus tamen Veneris, velut passioni Christi; & in diebus Saturni, velut Beatæ Mariæ Virgini dicatis, ebrumque noctibus, sed & in singulis diebus celebribus, actiora in carnem supplicia extendebat: jejuniorum enim & vigiliarum, duri insuper strati, durique cilicii edomatione non contenta, flagello, asperos nodos ferro contextos habente, corpus virginale usquequo stillæ manarent sanguinis & nodos rubricarent flagelli, disciplinando coercerebat, sub omni illo flagellationis tempore. Veneris die, passionis Christi omnem ordinem memorans, & in diebus Saturni beatæ Virginis compassionem. Scriptam quidem habebat passionis Christi seriem, & Virginis Mariæ compassionem in codicillis, sculptam in tabellis, magis tamen in corde radicatum & fixum. Et dum oculis carneis passionis Dominicæ coram intueretur insignia; vivacius tamen illa mentalibus oculis pertractabat.

84 Diutius autem circa aliquod passionis Dominicæ insigne per contemplationis extensionem immorata, non facile se in aliud poterat divertere, prioris dulcedine ita, ut ab eo vix seipsam divelleret, retardata. Passionis autem Dominicæ & Virginis benedictæ compassionis profunda reminiscencia dum illi crebros produceret gemitus, dum lacrymarum irriguos imbres illi excuteret, totam eam in alterum hominem transformabat, con-

templationum illi ministrans studia, & admirandæ devotionis tam dulcedinem quam fervorem. Quibus illa concitata, non secus so-

A. JOAN. DUCOS.

quam si speciosissimus sponsus suus Jesus Christus coram adesset, suo mirum in modum lætificabatur & incendebatur conspectu, ubi illum alloquebatur dulcissime, ubi illi pro sua & generis humani beatifica & admiranda redemptione gratiarum fundebat voces, ubi sibi perpetuæ continentia & virginitatis dari donum cum ceteris virtutum dotibus, abacto à se quolibet carnalis concupiscentiæ & motus incentivo & stimulo, supplici prece quam devotissime deposcebat, ubi illi laborum suorum castos vitulos offerebat; clementiam suam divinam pro suis, & necessitatibus aliorum, per meritum suæ passionis altissimum obsecrans & interpellans.

85 Et se primum gentemque suam & regnum Polonicum; deinde universam Ecclesiam fidelium per ejus misericordem voluntatem in salutem dirigi deposcebat. Nusquam enim aliàs, quam cum in contemplationem passionis Christi & compassionis Matris ejus incidisset, sentiebat se tam alta spiritus erectione artolli, & tam largiflua devotionis ubertate perfundi; propter quod in singulis tentationum suarum angustiis & casibus jugem ad stigmata Christi habebat recursum, multiplicem consolationis gratiam ex illis consecutura. Lasciviam corporis frigore jejuniorum, & flagellatione verberum, duriori quoque stratu, cilicio insuper edomata & in servitatem redacta amictu; ceteras quoque virtutes, quibus sanctitas vitæ & propitiatio divina per pietatis & misericordiæ opera conquiri solent, sibi domesticas & familiares, ut per consuetudinis assiduitatem, usus in habitum & naturam verteretur, efficerere satagebat.

86 Nullum siquidem largitionis aut officiorum genus in quemquam inopem publice privatimque omisit, peregrinos, advenas, pupillos, viduas aut invitatos aut sponte ad se ingredienti, uberrimo congrario aut refectioe profectura. Ægros, leprosos, debiles & quolibet necessitatem patientes frequentius visitavit, solatis refecit, consiliis sublevavit, largitionibus singulorum mentes adimplevit, omnium se constituens ministram; & ad privati hominis morem, in alendis & reficiendis egenis, pupillis, & desolatis, ac viduis se exercens; virtutis quoque exemplo ad similia pietatis opera ceteras incendens; expilationibus insuper publicis & privatis Boleslaum, consortem suum, Poloniæ monarcham, & Cracoviensem ducem, abstinere, & singula quæ sive officio sive iudicio expedienda forent, cuncte illum ac sincere decernere monuit.

87 Ardua profecto & difficillima invadens facinora, primam & summam omnium virtutum dominatricem virginitatem delegit. In qua sola adeo excelluit, ut nullis suæ ætatis suæque conditionis veniat comparanda mortalibus. Erat in ea naturæ ingens humanitas, suavitas, benignitas ac affabilitas, comitate sua ad se universos perliciens, per quam sibi decus & sempiternam propagationem nominis; consorti vero suo Boleslao, Cracoviensi duci, appellationem, nulli alteri regi aut principi Poloniæ contingentem, ut Pudicus in vita & post mortem vocaretur, in-

ad quas in omnibus recurrebat, adhibitis etiam propriis cruciatibus:

B

opera misericordie erga miseros & inopes:

A

F

alia vitæ, maxime pudica; unde & Boleslao nomen peperit Pudici.

A IOAN.
DUGOS-
so.

innexuit. Mores illius graves, ab omni non dicam obscenitate, sed ridiculo atque vanitate alieni fuere, ceterum mites, pudorem redolentes virgineum, & qui benignitatem clementiamque potius haberent, quam præ se ferrent.

Patrocinatur
oppressis in
iudicio:

88 Hæc non pro divitibus, potentibus & purpuratis solum; sed scrupulosius & tenacius pro oppressis & injuriam patientibus, probitatis & clementiæ edens signa, frequenter cum principibus, magistratibus, & iudicibus in graves contentiones, simultates & odia, defensionem suam justam & strenuam opponens, pro illis incurrebat. Ad tribuna- lia quoque iudicium ingressa, & dum causæ pupillorum, egenorum, viduarum & quarumlibet oppressarum personarum tractantur, coram assistens, ne illas calumniarum fraude oppressum iri contingeret, fraudes, dolos, & calumnias summovens & differe- nans, quanta poterat ampliori cura provi- debat: nec ulla persuasione, largitione aut prece de sententia iusti honestique potuit amoveri. Incredibili studio & caritate opem suam singulis efflagitantibus impartiens, pro maximis ducens deliciis, quoties alicui labo- ranti subvenit, quoties aliquem oppressum aut calamitosum levavit.

vestes pretio-
sas &c. eccle-
sias & paupe-
ribus distri-
buit.

89 Vestium omni & ornamentorum cultu splendidiori deposito, simplicem & negle- ctam vestem induta, nihil venustum, nihil elegans, nihil accuratum præter virtutes & vivendi disciplinam habere gestiebat. Nullus in ea gemmarum, unionum & ceterarum rerum, quibus illustrium feminarum ardere solet ambitio, poterat notari fastus aut nitor; sed vestibus & indumentis pretiosis, & omni supellectili regia, quam secum pro dote in- tulerat, & quam illi ducis Boleslai confortis sui liberalitas donaverat, aut in ecclesia- rum ornatus & decora distributa, aut in e- genorum visceribus sepulta, extremæ hu- militatis & modestiæ se contegebat amictu. Beatissimi quoque Martini Turonensis episco- pi b., contubernalis sui, Pannonii, juxta ac ipsa erat, genere, assidua meditatione ac memoria, quod in pauperem vi aliorum con- strictum in porta Ambianensium, catechu- menus adhuc existens, dimidiam illi chlamy- dem partitus, egerat, opus profecuta, ad illius quoque meritum se quandoque con- scensuram, per gratiam pietatis diviniæ æ- stuanti desiderio, quæ tot nuda & frigentia corpora vestisset, precabatur; præclare se- cum actum existimans, si, se despolarâ, sponsum suum dulcissimum Jesum Christum in pauperibus & membris suis vestisset, præ- clare jam ab illo virtutum decore amictu, & stolâ immortalitatis in futuro præclarius amicienda.

Mortificatio
ejus interior,
& humilitas
inter laudes.

90 Cum omnes ejus pietatem, clementiam, religionem, ingenium, sanctorumque altis efferrent laudum præconiis, (ad colligendam enim cumulandamque Dei gratiam, & po- pularium benevolentiam atque favorem, ni- hil in qualibet sua prætermittebat actione) ipsa tamen sic interioris hominis in se pro- sternebat domabatque affectus, & auram hu- manæ laudis proculcabat; ut omnem terre- næ contagionis pulverem à suo propelleret eradicaretque armario; singulas animi sui il- lecebras, commotiones atque libidines adeo

fortiter superans; ut numquam à ratione ad aliquam sensualitatem se detrahi permiserit, & animum munitum, præsertim contra lu- xum, avaritiam atque fastum tenuerit, fri- gore abstinentiarum niacerans corpus, flam- mas in se libidinis & ætatis lascivientis con- surgentes motus occidebat.

91 Intelligens autem, de naturali forma & rara speciositate se à quam plurimis mor- talium commendatum iri (quæ illi adeo emi- nenter per singulas oris & vultus partes in- federat; ut propter staturam corporis, quæ illi erat propagata, & recta, genarumque & oculorum rutilantem venustatem, & om- nium membrorum speciositatem, facile in se omnium intuentium oculos converteret) infirmis hominibus occasionem scandali, con- forti verò suo Boleslao duci Poloniæ incen- tivum carnalis concupiscentiæ ademptura, naturalem pulcritudinem fordibus polluere, & oris atque genarum candorem celte d verberando fuscare festinabat.

92 Omnium quoque ornamentorum cul- tum, à se profusus abiciens & excludens, illisque perpetuo abdicans, ardentes diade- matum & unionum gemmas ad condeco- randum salutaris patibuli imagines convertit. Erat illi corona aurea, pretiosis gemmis & lapidibus raræque magnitudinis margaritis dis- tincta; in auri fulvi pondere gravis & ma- gnæ æstimationis, quâ tempora sui capitis in festis magis celebribus consueverat orna- re; nec inter omnia ornamenta sua aliud erat æque insigne clenodium e, quod altio- ri pretio & mercede appenderetur, hanc quoque, ut cetera, virgo beata Cunegun- dis in omnipotentis honorem conferens, cru- cem ex illa fabricari & lignum Dominicæ passionis ex illa ornari disposuit, quam ec- clesiæ majori Cracoviensi pro memoriali per- petuo atque perenni liberaliter donavit.

A N N O T A T A.

a Id est, liberali munere. Congiarium enim apud Romanos munifica erat largitio ab impera- toribus populo facta.

b De quo agendum II Novembris. Ceterum res, qua de illo subjicitur, vulgo satis nota est.

c Propagata, id est, procera, ut supra di- citur cap. 2, num. 30.

d Celtis ferrum dicitur aptum ad sculpendum. Cangius.

e Clenodium, id est, cimelium; vox in Actis Sanctorum satis hæcenus frequens.

C A P U T X.

*Vestium neglectus, earumque dis-
tributio; affectio erga religio-
sos; discretio inter predestina-
tos & reprobos; devotio erga
sacrificium Missæ, & vite
Christi mysteria.*

Vestem insuper quamlibet, cujus amictus eam commendabiliorem efficere potuisset, non secus quam colubrum fugiebat, illiusque hor-

Vilitas in ve-
stibus; earum
in pauperes
distributio,
cilicium.

D

Venustatem
oris deturpat.

E

Aurum &
gemmas in
crucem ejus
que ornatum
vertit.

F

A horrebat indumentum. Si quando verò vestem aliquam cultiorem induisset, & exinde gratitas qualiscumque aut venustas illi inhæreret, continuò detractam in viduas & pupillos erogabat. Omnem siquidem extrinsecum habitum perosa, ad hoc unum omne suum studium conatusque converterat, ut interiorum ornatum, quo soli cordium placeret inspectori, venustiore assidue pulcrioremque efficeret; ut in ea ad litteram David vaticinium compleretur: Omnis gloria filie Regis ab intus. Frequenter quoque ad hoc unum vestes ducales pro se sarciri jubebat. Eo denique respectu illis amiciebatur, ut oportunitatem sibi præbitam haberet eas in pauperes & inopes distribuendi. Non enim magnopere Virgo Christi curabat, in quo genere vestis, culto videlicet vel hispido, incederet; quippe quæ sub aureis & ostro & purpura superbis vestibus cilicinâ togâ ad carnem induebatur; sed ut in pauperes Christi crassiori liberalitate uteretur; ut eo quoque sibi compararet meritum, in quo alii sibi thesaurizant delictum

B 94 Venebat virginem Christi Cunegundim assidua sollicitudo atque cura, ut viris religiosi & virginibus Christo dicatis in singulis eorum necessitatibus subveniret & ministraret, nihilque illis deesse timeret; frequentabat quoque eorum domicilia, monasteria atque loca, spiritualem ædificationem ex eorum sumptura colloquiis & unicuique obsequium aut sumptus præbitura. In monasterium autem sanctimonialium Ordinis sanctæ Claræ de Lapide, alias Skala, (cujus forsitan vestigia & situs ignorarentur, nisi fluvius Prandnik, qui monasterium præterfluebat, ostenderet) quod nunc ad sanctum Andream in Cracoviam videmus translatum, propensiori ferebatur devotione & affectu. Præerat tunc illi in abbatissæ loco femina nobilis, tam genere quam sanctitate insignis, Salomea, Boleslai Poloniæ monarchæ & ducis Cracoviensis soror germana, Leszkonis Albi filia, conjunx quondam Colomani Hungariæ regis, quæ cum eodem sponso suo & conjugè Colomano cælibem & virginem vitam ducens; religione & sanctitate habebatur celebris. Viro enim suo Colomano, Hungariæ rege, ad tenendum cælibatam per omne tempus conjugii persuaso, eo obeunte, Ordinem & habitum sancti Francisci, seu sanctæ Claræ assumens, plurimas virgines vita sua & exemplo formabat, locumque præfati monasterii de Lapide, ob ejus vitæ castitatem, sanctimoniam, & vitæ excellentiam (nam & in vita & in morte nonnullis illi coruscare datum erat prodigiis) famosus erat & illustris.

C 95 Ad hanc igitur cognatam suam Salomeam, abbatissam de Lapide, nitore virginittatis & religionis vernantem, famula Christi Cunegundis ducissa sæpenumero, nonnumquam quadrigâ, interdum etiam pedibus vecta (tribus enim millibus tantum locus monasterii à Cracovia distabat) descendebat, & honoratura visitaturaque dilectam cognatam suam Salomeam, cujus principali opera se meminerat Boleslai Cracoviensis ducis sortitam cælibeum conubium, & in sanctis virginibus illic Domino in vitæ austeritate fa-

Julii Tomus V.

mulantibus, alicujus ædificationis spiritualis consecutura exemplum. Quoties itaque in hujusmodi iret visitatum cœnobium, vestem so- ducalem ex præstantioribus induebat, quam in fororum profectum & solatium, cum aliarum insignium in vestibus, pecuniis, & com meatibus eleemosynarum largitione post plurimam spiritualem communionem cum illis habitam, relinquebat in ornatus & vestes altaris & cœnobii; plerumque pro relevandis sanctimonialium usibus & necessitatibus venundatam convertendam; ex qua re singularis quædam & pulcherrima inter illas ageretur vicissitudo. Nam & virgo Christi Cunegundis post conversationem cum virginibus Christo dicatis habitam, donis spiritualibus feracior redibat in aulam, & illæ se in suis necessitatibus ejus liberalitate provisas magnopere lætabantur.

96 Concessa denique famulæ Christi Cunegundi fuit à speciosissimo præ filiis hominum sponso suo cælesti Jesu Christo lateris vis & instinctus, ut ex conspectu personarum prædestinatas illas dignosceret aut præcitas. Et de præcitis quidem, rem aut silentio contexit, aut cum paucis viris religiosi & timeratis communicavit; prædestinatas verò mirificis præconiis extulit, & illarum se orationibus commendabat. Dierum itaque unâ cum sanctimonialium monasterii præfati de Lapide visitatum ex more venisset, & forte illic femina quædam nobilis, Christina nomine, lascivioris ætatis & vitæ, ingressu monasterii per importunitatem & potentiam amicorum, impetrato, velaretur, nonnullæque sorores contubernium ejus perosæ, nec facile quidem indignarentur, altruentes in suis colloquiis, lupum pro dissipando ovium grege in caulas admittum esse, atque ob id frequentibus suggestionibus loci abbatissam Salomeam confobrinam suam carpi à sororibus accepisset, motus earum inconditos restrictura, non secus quam divinationis spiritu impleta, corripuit.

97 Cessate, inquit, famulæ Dei; cessate ingressum & velamen hujus conservæ vestis carpere, & vestrum cœtum ex ejus consortio ne putetis inquinatum iri. Prædico enim vobis, hanc, quam modo velut lascivioris vitæ despectam fastiditis, in virtuosæ actionibus quæstuosam fore, & singulas vestrum vitæ austerioris & perfectioris merito excellendam. Nec effectus sermonem, à prophetico ore prolatum, moratus est. Brevi siquidem femina illa tempore adeo per gratiam miserationis divinæ in uberem devotionis & religionis frugem evasit, ut singulæ moniales operum ejus excellentiam attonitæ mirarentur, & ex suggestionibus veneratrices effectæ, vitam illius raris præconiis efferrent, vaticiniumque famulæ Christi Cunegundis in feminam illam depromptum, germani oraculi vicem gestitæ ex evidenti eventu testarentur.

98 In rem divinam ubicumque ageretur, usque ad consummationem pro quolibet tempore operosius intenta, non prius limina ecclesiæ linquebat, donec omne officium foret expletum. Triginta & amplius Missas, & quotquot expleri sive in legendo sive in cantando poterant, tam sedula sollicitudine audiebat; ut, omni fastidio evitato,

Ssss

cre-

Eni conspectu dignosceret prædestinatas & reprobis;

E

Pietas in religiosos ordinibus, maxime Clarissimum,

cujus rei exemplum affer-

107.

F

Mira ejus devotio ad Missas sacrissimas;

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

crederes, illam hanc unicam, quæ extrema agebatur, occupavisse; unaque & eadem aviditate & devotionis ardore, ad primam juxta ad ultimam genibus curvatis, cervice erecta, accubavisse. Curam præcipuam ad hoc unum die immediatè præcedenti impendens, ut quam plurimæ Missæ, per sacerdotes ad id ab illa ordinatos & conductos in crastinum legendæ, possent pro conditione & qualificatione rerum conjunctim vel divisim audiri, & sacrificiis tam frequentibus & iugibus propitiatio divina in vivos & mortuos, & signanter in regnum Polonicum, diffundi. Nec Missas illas tantummodo audire, & devotiones suas sub tempore, quo agebantur, explere contenta, liberalibus etiam oblationibus in officiantes utebatur, hilaritatem donorum etiam vultus expressione testata.

item ad my-
stéria Epipha-
niæ; ubi Re-
ges imitantur.

B

99 Singulis Sanctorum festivitibus; imò, ut verius eloquar, singulis per revolutum anni circulum diebus, singularem reverentiam pro comparando & augendo sibi merito exhibens, ardentiori quodammodo devotione in Epiphaniarum, & in diei, qua Christus dominus, humilis, terga aselli insidens, populis & pueris cum palmis & olivis sibi occurrentibus, viamque in monte Oliveti certatim illi sternentibus, Hierosolymam advenit; item & in diei, in qua, Sacramento Corporis sui instituto, magnæ humilitatis [opus] in discipulorum pedibus abluendis instituit, solennitates ferebatur; propensorem tribus diebus illis exhibens culturam. Dum siquidem in secretis meditationibus suis, dans operam præcipuam contemplationi, consisteret, mentis elatione in Deum suspensa; mirabundè secum tacito revolvebat discursu, quam fuerit cunctis mortalibus, præsertim tamen gentiliū nationibus, felicissima dies illa, in qua exorti insorti sideris jubar Magos, velut primitias gentium, ad adorandum Redemptorem in Judæa natum ex Oriente adduxit; in qua Christus sanctificationem aquis contulit, & undam in vinum transmutavit. Honoratura itaque hunc diem & Chaldæorum reges, Christo domino aurea offerentes munera, utcumque vel exequutura*, vel saltem imitatura, ecclesiæ, in qua ipsa die audiebat divina, tres marcas puri auri, quarum quælibet pondere Polonico septuaginta aureis appenditur, quotannis offerebat.

* imò exæ-
quatura

C

& ingressus
Christi in Je-
rusalem, seu
Palmarum;
ubi vestes Do-
mino conse-
crat,

100 Uberrimis quoque lacrymarum profluviis Palmarum diem profecuta, Christum dominum, ex Bethania in Hierusalem cum cœtu discipulorum & turbarum procedentem, quando illi a turbis obviam egressis & innocentum cohorte spiritu Sancto afflata amplior impendebatur honos, pro perfidæ urbis ruina profundius flentem, Phariseis illum pro suscepto honore carpentibus respondentem, venditores & emptores de templo ejicientem, quæstionibus à Judæis objectis absolutis, dum à nullo hospitii dignaretur honore, sub vespere famelicum in Bethaniam regredientem, larga & dulci devotione singulos illos actus & eorum qualificationes & circumstantias, juxta ac coram adeliæ, & corporali id intueretur lumine; rimabatur. Corlisortem itaque se populorum & innocentium turbis, à quibus die illo via in monte Oliveti Domino constrata est, præbitura, vestem quantum-

cumque pretiosam, & nobilem corpori detrahens, ecclesiæ, in qua audiebat divina, relinquebat, per annos singulos vitæ suæ diei illi exhibens in vestimenti sui dono repræsentationem.

D

101 Sacrosanctum quoque Cœnæ diem venerans, in quo unigenitus Deus, veteri aolito testamento, novum inchoaturus, & de vetustæ vitis amplius genimine non usurus, Corporis & Sanguinis sui venerabile Sacramentum pro convivandis reficiendisque fidelibus instituit; & altissimæ humiliationis monstraturus insigne, singulorum discipulorum suorum pedes, nullo neglecto, abluit, ad singulorum se incurvans suppliciter, dum illa purificaret & extingeret, crura; proditoris etiam sui, Judæ Scariothis, non dedignatus pedes, quos noverat, pro concepto in se & perficiendo traditionis facinore, nequiter polluendos, & flammis gehennalibus æternaliter adurendos; diem quoque illum singularissima devotione recolens, quadraginta pauperes in suum cubile clam inducens, singulorum quoque pedes paucis confectis lavans atque cum multo fletuum imbre deosculans, splendide refectos, & novis vestibus indutos, tributa unicuique pecuniaria eleemosynâ, remittebat.

& cana Do-
mini. quando
40 pauperum
pedes lavat;

E

F

102 Unum quoque ex iis quadraginta cægentibus natu juniorem retinens, beatæ peccatricis Mariæ Magdalene æmulatione morem, atque unâ simul cum illa pro contritionis & amoris officio Christo corporaliter, murmurante Phariseo, impenso, per ipsam quoque spiritualiter membris suis impendendo, in cordis auribus auditura: Dimittuntur tibi peccata tua: pedes ejus profundo lacrymarum fletu abluibat; capillis suis tergebat; & crebra illis imprimens oscula, liquore balsami ungebat, copiosam, dum remitteret, in sinu ejus eleemosynam abscondens; at gravi prohibitione interminans, ne cuiquam mortalium officium sibi impensum proderet vel vulgaret, sed strictissimè illud usque in diem sui obitus pro singulari arcano custodiret. Hanc autem venerationem, hunc honorem atque officium solennitatibus dierum præfatarum in omni vitæ suæ cursu operosè quotannis, ut scripsimus, exhibebat: nec eam ab officio & cultu hujusmodi gravior valetudo, occupatio, aut quantalibet ingruens necessitas poterant revocare.

& Magdale-
nam imita-
tur.

F

A N N O T A T A.

a Prandicus amnis dicitur à Cromero, de rebus Polonorum lib. 2, Cracovia septentrionalis, & nobilis eo cursu, quo post Lesci primus obtum, de Polonia principatu certatum; ut idem narrat ibidem ad Lescum secundum.

b Monasterium ergo hoc bis aliò translatum fuit; primum quidem ex oppido Zawichosto, in palatinatu Sandomiriensi ad Vistulam sito, per Boleslaum pudsicum, qui illud ibi fundaverat, in locum tutorem, qui Skala, alias Lapis sanctæ Mariæ appellabatur, tribus miliaribus à Cracoviensi urbe Septentrionem versus distantem; uti docet auctor noster Hist. Polon. lib. 7, ad an. 1262: deinde verò ex hoc loco intra urbem Cracoviensem ad S. Andrea, ut hic dicitur. Duobus autem prioribus locis S. Salomea abbatissa officium gessit, uti testatur Michovius lib. 3, cap. 57.

CA.

CAPUT XI.

Veneratio ejus erga ecclesias, maxime Deip. V. dicatas; Polonia restauratio & insignis de Russis victoria precibus ejus adscripta; apparitio SS. Gervasii & Protasii.

Mos ejus visitandi ecclesias in itinere, & locupletandi.

B

Erat illi mos quotidianus & perennis, sub omni vitæ suæ cursu interim quo degebat in seculo jugiter observatus, ut, dum per suorum dominiorum principatus ex aliqua causa & necessitate quadrigâ vesta iter ageret, ecclesiam sibi ex directo occurrentem honoratura, curru relicto, intrabat, se quoque & necessitates suas Sancto, in cujus titulum ecclesiam illam dicatam cognoverat, per frequentes orationes supplicii devotione commendans, largam insuper oblationem pecuniariam suis manibus altario imponens relinquebat. Si verò in aliquo itinere latere una vel plures ecclesie apparuissent, indagato scrupulose & cognito earum patrono, proprio nuncio ad illas transmissio, Sanctis locorum præsidibus pecuniam crassam in oblationem transmittibat. Nullam ecclesiam, quantumcumque remotam, à se conspectam, etiam in difficili aëris intemperie sinens suis donis & oblationibus neglectam iri.

* pro neglectum iri

& templa quidem Deip. V. nudis pedibus adveniendi.

C

104 Officium inter hæc in Virginem beatissimam Mariam cultu propensiori exhibitura, si ecclesiam à se visam, illius titulo & nomini dicatam agnovisset, curru desiliens & soleas pedibus detrahens ad illius visitanda limina, si cultior strata aut semita deerat, per carduos, spinas & tribulos, montes, vepres & colles, per nives & aquas, gelu & frigore concretas, accurrebat; ex quo nimirum frequentius teneri & delicati pedes sui vulneribus scissi, vim plurimam cruoris eliquabant, aculeis spinarum, veprium & carduorum, glaciærum & nivium confossi, quos pedissequæ suæ, dum se rursus in currum reciperet, ægre ex profundo, quo penetraverant, evellebant, unum atque eundem virgine beata Cunegundi in tot pressuris vultus tenorem observante.

Meritis Beata adscribitur afflicta Polonia restauratio.

a b

105 Clemens Dominus & misericors & qui miserationum suarum dona in omnes supplices, & qui in toto corde invocant illum, multiplici fœnore distribuit, regno & populo Polonico ab annis multis; & ab eo tempore, quo Boleslaus secundus, rex Poloniæ beatum Stanislavum episcopum Cracoviensem, reprehensionem illius pro suis forsactis a non ferens, felici in mille frustra concisum extulit martyrio b, usque ad beatæ Kingæ & conjugis sui Boleslai principatum multifariis bellorum forensium & civilium monstis vehementer contuso, afflicto & dejecto, per preces & merita sanctæ famulæ suæ Cunegundis miro miserationis modo repropitiari cœpit. Et ex illa tempestate usque nunc suæ clementiæ benignitate illos

Julis Tomus V.

respicens, plurimis suæ largitatis & propitiationis beneficiis regnum illud & populum Dlugos attollere non cessavit; corpus regni Poloniæ so. per plures finitimas nationes, videlicet Bohemos, Saxones, Cruciferos c, Alemanos, lacerum reintegrans & adunans, populoque illi & regno priscum regni jus & fulgorem, priscosque occupatos terminos misericorditer restituens; qui ne confunderentur (licet id hostes & occupatores pluribus & exquisitis ingenii molliti fuerint) ipse clementissimus Dominus censu denarii sancti Petri, qui Romanæ ecclesiæ ex regionibus vetustis regni Poloniæ solvi consuetus est, providerat, tam impervincibilis & omni exceptione superioris signi [indicio,] ut etiam hostes & exteros occupationem cogat confiteri d.

d movente Deum præcipue perperina ejus virginitate:

E

106 Itaque ad erigendum distrahitumque dudum & collapsum Polonorum regnum, propitiationis divinæ, ut per sequentia narabimus, frequentibus indiciis, merito præfatæ virginis beatæ Cunegundis operante, scrupulosior monstrata est cura, Virginis præfatæ puro & constanti famulatu ad repropitiandum provocata. Cui cum multa ad gloriam & sanctitatem pulcherrima & egregia facinora existerent; nihil tamen, tenui licet judicio meo, tam gloriæ quam sanctitati præstantius atque excellentius fuit, quam virginitas & pudicitia irreprehensibilis, quam ab initio conjugii usque ad mariti obitum; & abinde usque ad finem dierum, per assidua certamina, per varia & æstuantia tempora, in rerum omnium suppeditatione & affluentia, sub uno eodemque tenore firmam stabilemque servavit exactissimâ curâ. Agere tunc populus Polonicus ingentes gratias altissimo Domino quam maxime debuerat, qui mirificæ sanctitatis Virginem in genus eorum atque nationem pro ducilla contulerat, à qua non in præsens tantummodo, sed in omne tempus, omnium bonorum & cujuslibet salutis atque solatii spem peroptimam & eventum forent consecuturi. Ex plurimis autem divinæ largitatis donis, in Polonicum genus & regnum effusis, pauca subnexuri, hinc sumemus initium.

F Lithuanis enim idololatris & Russis schismaticis,

107 Agitabatur assiduum & sine ulla induciarum interapedine inter Polonos ab una, jam tunc & dudum religionem & fidem Christi professos, & Lithuanos, sub illa tempestate gentiles & barbaros prophanisque idolorum cultibus deditos, partibus ab altera atrox bellum. Hostiles autem animi utrisque & ob cultus atque ritus differentiam & ob propagationem finium succreverant; Lithuani siquidem angustam sibi habitationem ad fluvium Wylna rati, Ruthenorum, qui illis immediatores fuerant, fines corripunt; illorumque accessione aucti, Polonis bellum inferunt; publice autem congregari, cladem suorum evidentem propter paucitatem veriti, non ausi, terram Lublinensem, viciniorum illis, quæ sub ditone Boleslai pudici Cracoviensis ducis erat, clandestinis & furtivis incursionibus infestant, & raptâ prædâ per eandem saltuum indagines & paludum voragines, quibus venerant silvarum latebris tecti, evadunt, Polonis eos per abdita & invia, ne in comparatas ab eis insidias inciderent, sequi non ausi. Creverant proinde Lithuanis animi &

Ssss 2

Po

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.Poloniam ho-
stilitate inua-
dentibus an.
1266.

f

B

dum exerci-
tum oppo-
nit Boleſlaus pu-
dicus

E

C

apparent o-
panti Cune-
gundi SS.
Gervasius &
Prothasius ac
victoriam
promissus,

b

Polonorum providentiam in segnitiam & timiditatem vertendo, frequentioribus in dies irruptionibus in prædictam Lublinensem terram & ejus incolas, nullam resistantiam à Polonis veriti, grassabantur.

108 Erat e & tunc inter Russiæ principes Suarno dux insignis, robore militiæ pollens & opibus. Kùoviensem f quoque obtinens principatum, primarius & excellentior, & quasi quidam monarcha habebatur. Hic quoque & ritui schismatico Græcorum deditus, infestior se Christianorum religioni & Polonorum nomini offensurus, magnis undique potentiis contractis, Lithuanorumque auctus solatiis, regnum Poloniæ & principatus ducis Boleſlai pudici hostiliter invadit. Et multitudine gentium sibi audaciam subministrante, terras Polonorum anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo sexto ingressus, urit, vastat, depopulatur, senes & impuberes miserabiliter mactans, puberes verò captivitati reservans; & torrentis instar singula demolitur & consumit.

109 Tantâ injuriâ & suorum vastatione & cæde Boleſlaus pudicus Cracoviensis dux, non secus quam par erat, commotus, suos & ipse Polonos coarmans, populationem suorum principatum prohibiturus, contra Suarnonem Ruiliæ ducem & contra Ruthenos, Lithuanosque, ceterasque nationes barbaras, quæ in multitudine gravi adversus illam convenierant, educit; summamque belli Petro Cracoviensi & Janusio Sandomiriensi palatinis committit, pacis ipse magis quam belli actibus aptior. Solicita interim sponsa Christi Cunegundis ducissa de sponso suo terreno Boleſlao pudico, deque Polonorum exercitu, & maceratione intensiori carnis & supplicatione frequentiori per fletus, suspiria, & lamenta, omnipotentis Dei clementiam jugibus obsecrationibus pro incolumitate Boleſlai ducis & sui exercitus, proque victoria illi è cælo danda, noctibus atque diebus interpellabat; nec sola interpellare contenta, universam Cracoviensem ecclesiam & diocesim, viros præsertim & matronas aliqua sanctitate & religione præstantes, in sui suffragium invitabat; ut facilius atque cumulatior triumphus ad multiplicatam intercessionem largiretur; jejuniis & cilicio corpus affigens, & elemosynas assiduas manu liberali dispartiens in egenos.

110 Noctium itaque unâ, dum virgo beata Cunegundis lacrymosis suspiriis & fervidis precibus ex casto & virginali pectore Dominum precaretur, altitissime juxta se duos viros, claritate nimia fulgentes, stolis albis circumamictos, videt; ad quorum aspectum primùm conturbata, moxque fiducia audaci repleta, metu deposito, intrepida constitit. Quam illi blandius allocuti, Ne sis, inquiunt, de mariti tui Boleſlai ducis, ejusque exercitus salute sollicita: nos enim ad tuæ intercessionis instantiam, è supernis sedibus destinati, ad illum proficiscimur, protectionem cælestem illi præstituri. Qua diligentius sciscitante, qui & quales spiritus, ex genere videlicet angelico, vel humano, forent, qui sibi cum tanta claritate apparentes, tam mirificam consolationem afferrent; Et nos, inquiunt, Gervasius & Prothasius b sumus, pro Christi testimonio martyrio damnaati plebis & gen-

tis Polonicæ assidui ante thronum Dei ejusque majestatis divinæ intercessores, alteram jam victoriam Polonis ex eo hoste, cum quo pugna ineunda est, relaturi. Non incredula virgo Christi Cunegundis, sed certa de oraculi visione, gratiarum actione in Deum Sanctosque ejus celebrata, specialem nuntium ad ducem Boleſlaum ejusque exercitum i, visionis & allocutionis cælestis oraculum declarans, & certam victoriam repromittens, transmittit. Maxima animorum alacritate tam à duce quam à militibus tam desiderabilis denuntiatio accepta est; Polonis quoque certior spes victoriæ affulsit. Et qui aliàs de suo periculo, dum hostium & suas metirentur vires, anxii multipliciter fluctuaverant, nunc jam omni metu deposito, diem cum hostibus decernendi, præmia victoriæ se adeptum iri non dubitantes, læti operiebantur.

111 Ventum est deinde ad locum, qui Pyetha k appellatur, in quo cum utraque acies suas copias die Veneris, decimâ octavâ mensis Junii, festo videlicet & natali sanctorum Gervasii & Prothasii, explicasset, maxima Polonos pugnandi fiducia cœpit, non ex oraculi tantummodo denuntiatione proveniens; sed quia videbant pugnam diem in sanctorum Gervasii & Prothasii natalitium, quorum præsidio illis victoria repromittebatur, accidisse. Nemo itaque ex illis secus quam ad epulas iturus arma sumpsit; nemo segnitiam aut pavorem præ se tulit; omnes crederes heroicam præstantiam nactos esse; nemini, quantumcumque pavidus vel ignavus animus defuit. Congressu itaque ab utraque acie facta, dum pars utraque pro victoria adnitendo contumacius pugnam extraheret, & in fauciorum atque interfectorum locum integri succederent, duo subito viri in aëre, qui stolis amictabantur albis, conspecti sunt, cædem in schismaticos & barbaros edendo ingentem. Quorum solatio & assistentia personali dum Polonis animi crevissent, & hostiles turmæ passim caderent, neque impetum Polonorum cælesti fretorum præsidio sustinere possent, in fugam vertuntur, facileque de se plenam victoriam Polonis concedunt. Cæsa sunt in eo prælio schismaticorum & barbarorum aliquot millia; captivorum etiam magnus numerus fuit; dux ipse exercitus Suarno, ne tantæ suorum cladi superesset, animosus pugnando, multis vulneribus confossus occubuit m. Poloni, suis omnibus recensitis (mirum dictu!) repererunt, paucis vulneratis, nullum suorum cecidisse. Castra hostilia omnis opulentia ab illis direpta; & omnis victoria, quæ tunc copiosè ex hoste provenerat, soli majestati divinæ & sanctis ejus Gervasio & Prothasio, pugnae illius præsidibus, virgini quoque Cunegundi & ejus meritis attributa. In decus Sanctorum altare in ecclesia Cracoviensi sub titulo prædictorum sanctorum Gervasii & Prothasii fundatum à duce Boleſlao & doratum magnificè n, quod etiam victoriam & miraculum attestans in eam diem perseverat.

A N N O T A T A.

a Foreſaeta, Gallicè Forſaits, delicta significant. Cangius.

b Hoc est, ab anno Christi 1079, ut colliges

D

que ipſo illorum festo & auxilio relata est.

k

E

F

n

628

CAPUT XII.

**B. Cunegundis demonem fugat ;
publica per se scandala genero-
se tollit ; miseris quoslibet &
egenos sublevat.**

Quemadmodum autem à superhis spiritibus, visibiliter plerumque illi apparentibus, frequentes sumebat consolationes, sic & à spiritibus apostaticis vehementer illi infestis, nonnumquam terrores & vexationes perfererat. Quos tamen tam integra tamque forti fide contemnebat irridebatque ; ut non secus ad illorum, quam ad umbrarum humanarum, moveretur aspectum. Apud Skarzeszow enim oppidum altera vice constituta, dum, pedisequis suis à sopore excitatis, antelucanum tempus in æstate præventura, ad persolvenda orationum suarum studia ad ecclesiam ex more pergeret, dæmon illi atque pedisequis suis in specie ingentis magnitudinis, anum se deformissimam & terribilem simulans, visibiliter apparuit ; tanta se altitudine fingendo componens ; ut vertice nubes aëreas contingeret, & adinstar ecclesie se inspissatum atque ingrossatum monstraret. Terribili deinde mugitu atque sonitu illam & comites ejus terrere, quasi illas extemplo maximo impetu invasurus & devoraturus, cepit. Et comites quidem suæ, ad tam tetrum spectaculum conterritæ, clamore edito, spectabant in fugam ; virgo autem sancta Cunegundis impavida manens, & comites suas bene confidere jubens, Non es, inquit, spiritus reprobe, in hac vetulari mole grossior mihi que terribilior, quam in mare. Ac sic crucis benedictæ signo in dæmonis formam jacto, umbra illa, ut erat illusoria & phantastica, in fugam versa subito disparuit. Et sponsa Christi Cunegundis ostia ecclesie ministerio angelico sibi patefacta offendens, læta cum suis ecclesiam intravit, atque sponsi sui cælestis mirificam assistentiam, favorem & defensionem quibus amplioribus poterat gratiarum actionibus celebrat.

113 Publicorum etiam criminum atque vulgarum prævaricationum in Deum in se censuram assumens, notorias sordes atque vitia in principatibus sponsi sui ducis Boleslai quomodolibet emergentia, correctionis & emendationis falce, quasi quædam infelices avenas & lolia, ne eorum contagione ceterum frumentum in degeneres verteretur spicas, succidebat. Cum enim Petrus de Woycza, satrapas ea tempestate nobilitate & opibus pollens, Cracoviensis diocesis, Catharina uxore sua legitima posthabita, vilem illam & contemptam duceret, ac se adulterina lubricitate, thoro conjugali fœdato, rusticanae mulieri Agathæ addixisset, amore quoque & pellice liggerente, conjugem propriam variis cruciatibus, molestis, verberibus & improperiis afficeret ; ad extremum etiam ad ignobilium fervorum ordines eam retrussisset, fame & siti omniumque rerum

Fugat tunc
demonem ;
angelici
templum
aperiunt.

A
B

E

Adulterium
satrapam &
armatum
adiens

A ex Actis S. Stanislai datis ad diem 7 Maii.
c Ordo Fratrum, de militia Christi, seu Cruciferorum, ab Alberto Rigensi episcopo institutus, ac deinde Teutonicorum Ordini à Gregorio P.P. IX unicus, ut narrat auctor noster in Historia sua, lib. 6, ad annum Christi 1205, adeo brevi invaluit ; ut tentare tandem etiam adversus principes Christianos auderet omnia ; atque hoc vel maxime sensit Polonia, eorum crudelitate, tyrannide, bellis ac præliis dudum exercita ; id quod gentis illius historici fuisse prosequuntur.

d Idem affirmat auctor noster Hist. lib. 3, ad an. 1040 ; ubi & tributi hujus ecclesiastici Poloniae regno imposti, quod appellant Denarium S. Petri, originem explicat.

e Hac, & qua sequuntur narrat etiam auctor noster Hist. lib. 7 ad an. 1266.

f Kiovia, à quo principatus ille seu palatinatus nomen accepit, arbs est Ukrania ad Borysthenum sita, olim ampla ac munita, & Russici aliquando imperii sedes.

g Divisionem intelligit Boleslai ; aut lege illum.

B h De SS. Gervasio & Protasio actum est ad diem 19 Junii. Porro similis victoria isdem Sanctis adscripta legitur apud Longinum nostrum, Hist. lib. 6, ad an. 1205 ; unde & recensentur inter Poloniae protectores. Vide etiam Acta Sanctorum tom. VI Junii in Appendice de SS. Gervasio & Protasio § 12.

i Non tamen erat apud exercitum Boleslaus, ut patet ex præcedentibus ; sed precationibus & supplicationibus cum KINGA uxore vacabat ; sicut narrat Cromerus lib. 9. Ad eam etiam Dlugosii Historiam Polon. lib. 7, ad an. 1265 ; non videtur tamen tam domi fuisse, cum hac visio B. Cunegundi oblata fuit ; quandoquidem eam ipsa per nuntium illi indicavit.

k Intra fines Russia, quos ingressus Polonorum exercitus erat, sed non multum ; ut notat Cromerus lib. 9.

l Hujus apparitionis in prælio facta neque Cromerus, neque ipse auctor noster in Historia sua mentionem ullam faciunt ; quamvis de altera non fiant, que contigit B. Cunigundi.

m Atqui tam auctor noster in Historia, quam Cromerus, affirmant, Swarnonem fuga prædidum arripisse, ne in Polonorum vivus veniret manus ; nec de ejus cade verbum ullum faciunt.

C n De hoc altari, tamquam hujus victoria monumento perenni in ecclesia Cracoviensi erecto, non meminit auctor noster in Historia, nisi neque Cromerus : ac uterque cum Mischovio lib. 3, cap. 28, illud asserit multis retro annis in eadem ecclesia suscitatum ac opiparè dotatum fuisse in memoriam alterius insignis victoriae de Russis ac Romano eorum duce anno Christi 1205 eorundem Sanctorum festo relata. Itaque Russorum ducis cades & hujus altaris institutio perperam videntur ex prioris victoria historia huc esse translata ; nam ibi Romanus casus est ; non hic Swarno, quem fuisse constat. Ceterum utraque victoria isdem Sanctis adscribitur ab historicis ; & posterior quidem hac parte notabilis erat, quod Ruthenorum exercitus quadruplo & amplius numerosior Polonico fuisse memoratur.

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

calamitate ac penuria contorquendam; cumque nobilis femina mœrore atque inedia macerata, cariorem vitâ mortem duceret, illamque sibi adesse deposceret & speraret, beata Cunegundis, re tam perniciosâ cognitâ, paucis quibusdam suis familiaribus, ut illam usque in Woycza deducerent, imperavit.

cum legitima
uxore conciliat,

114. Consensâ itaque quadrigâ non multitudine conducentium illam familiarium, sed solius Dei præsidio freta, in curiam Petri satrapæ advenit. Et dum suos familiares juberet, quatenus & legitimam Petri satrapæ confortem & illius pellicem cum exacto scrutinio ad se conquistas perducerent, videntes Petrum satrapam cum suis in curiæ medio, ense evaginato & ad resistendum parato, consistere, nutabant ire illuc & suæ Domine explere jussionem, tyrannidem Petri militis jam tunc, ne qua vis sibi inferretur, providentes, & etiam hostilitatem futuram; ejus insuper (quoniam plerisque cognatus & amicus fuerat magnipendendus) se inimicitias & odia incurfuros veriti. Quorum pusillanimitate virgo Dei Cunegundis perspectâ, nihil quoque satrapæ Petri sævitâ territa, illi appropinquans, ipsum pia objurgatione de illicito fœdæ mulieris contubernio reprehendit, divinum judicium & ultionem temporaneam & æternam, nisi resipisceret, & dignam pœnitentiam pro suis fœfactis ageret, illi frequenti denuntiatione comminata. Quo compuncto, & singula, quæ Sancta Dei jusserat, impleturum, & in thoro casti conjugii, omni spurcitiâ fœdi adulterii abjectâ, se de cetero permanfurum pollicente, radices petulantia beata Cunegundis succifura, in ædem, qua Catherina consors militis Petri inter servitia morabatur, ire pergit: quam compertam & pro servata pudicitia atque patientia laudatam, spe optima erigit, bonum de cetero animum illam habere jubens; ac Petrum satrapam conjugem conjugii reconciliat.

erepta ei pellice & conversâ ad pœnitentiam.

115. Pellicem deinde diligentius inquiri jubet; at illa timore Virginis sanctæ perterrita, in furnum se abdiderat, securum se illic rata latibulum habituram: sed cum illic eam esse Femina sancta comperisset, renitentem de clibano extrahit, & magna vi resistentem usque in currum proprium perductam, dum illum conscendere reluctando detrectaret, manibus propriis compressam imponit, non sine singulorum astantium admiratione; quia femina, alioquin fortis & crassa, à Virgine tenera & languida potuerit pervinci. Cum denique ea die pellex illa unâ simul quadrigâ cum Ducissa Cunegundi vecta, tabernam meritoriam *b*, nocte superveniente, ad quiescendum subiisset, ac die illucescente, nusquam tum, sed nec impofterum compareret, nec quisquam pro comperto haberet, quonam locorum divertisset, quibusdam illam effugisse existimantibus, quibusdam verò ad subitam ejus disparitionem stupentibus, requisita famula Dei Cunegundis à nonnullis feminis sibi familiarioribus, quonam mulier illa, pellicatûs crimine insignita, ex eorum abiisset conspectu, Desinite, inquit, de muliere illa solliciti esse: absque enim omnis corporis sui violentia & offensa,

in eum ipsam locum certo certius æstimate, nutu divinitatis precibus meis placatæ translata, in quo degens facinorum suorum actura est pœnitentiam, & ævum sempiternum cum civibus & animabus beatis consecutura.

116. Duorum conjugum alterius scelere, alterius virtute relatis, aliorum duorum, non diverforum sed in scelere parium, mentionem subnectemus. Militaris erat quidam vir, Charzes vel Charz vocitatus, conjugem habens, nomine Claram. Is ob transgressiones frequentes in Deum actas, cum furorẽ dementiæ incurrisset, & consors sua præfata Clara, pudore conjugalis pudicitia temerato, lascivitati sese addixisset; utriusque beata Cunegundis statui miserabili compatiens, feminam quidem Claram ad confortium suum familiare assumens, crebra reprehensione & vitæ suæ atque morum laudabili exemplo ad frugem vitæ emendationis in tantum, ut seculi vanitatem perhorrescens, religionem assumeret & devotissimam se præstaret, perduxit; & cœno gastrimargiæ mersam sanctis & religiosis feminis interuit. Mariti vero sui Charonis curam gerens, valetudini bonæ illum restituit.

D

Item adultèram ad religionem, phreneticum ad mentem reducit.

117. Inter suæ religionis & devotionis, quibus in Deum miro affectionis more ferebatur, opera, pietatem & commiserationis spiritum in singulos orphanos, pupillos, viduas, & quoslibet egenos gerens, singulorum explere necessitates de suis facultatibus adnitebatur, suo rata merito detractum, imò & in suum concessisse reatum, si quem indigentem aut pauperem vacuo sinu dimiisset, si cui; quantumcumque longe vel prope posito, & aliqua necessitate presso, miseratio nis suæ opem non tulisset.

Miseros quoslibet levavit.

118. In puerperas denique egestate gravatas, sive illæ urbanæ fuerint sive rurales; item & in universos fato absumptos, quibus sumptus funerales deerant; item & in virgines dote vacuas propensiori liberalitate usa, illis quidem & opiperatos * cibos administrabat & pannos; his verò cereos & pecuniam ad impensam juste exsolvendam funeralem; virginibus constituebat dotes, studio tam dulcissimi fontis & tam maximæ dexteritatis ex momento occasionis inæstimabile pretium adjiciens; opportunè testata, omnes facultates ducales magis egenorum & indigentium, quam suas fore. Ex quo nimirum eveniebat, ut ad illam curiamque suam quocumque ire pergeret, in quamcumque oram suorum principatum declinasset, concursus turbarum ex oppidis & vicis, quasi ad quamdam munificentia officinam heret. Hinc puerperis alimenta, obeuntibus vel obituris funebres sumptus, hinc dotes virginibus paupertate aut egestate aliqua laborantibus subsidia, detrimetorum incurfu quassatis solatia erogari sibi atque subveniri expetentibus; quos illa pro cujusque necessitudine & conditione benignè exceptos, benignius provisos remittebat, in eroganda potius facultate & supellectili ducali in quolibet miserabiles personas liberalibus præcordiis, quam in aggreganda, occupata, opportune mirificeque se cælestis regni per terrena commercia constituens sagacissimam fœneratricem.

maximè puerperas; funeras dotes egentes.

* id est opiparos

E

AN.

A

ANNOTATA.

a. *Ejusdem oppidi meminit Longinus Hist. lib. 7, ad an. 1250; item infra cap. 14 & alibi: verum id apud geographos non reperio; nisi illud sit, quod quinque circiter miliaribus Germanicis distans Sandomiriâ ad Sanum fluvium locatur à quibusdam; qui illud appellant Korzeczow; alias Crellichow.*

b. *Taberna meritoria dicitur hospitium seu disversorium, in quod presso & mercede divertitur. Adsp. p. 11. l. 1. c. 1.*

CAPUT XIII.

Iter ejus in Hungariam; conjuratio divinitus detecta ac dissipata; annulus cum salis venis ex Hungaria translatus in Poloniam; reditus in Poloniam; nova & severa tibi potusque ratio miraculo gemino comprobata.

B

Parentes, sanctitatis ejus famamoti,

Fama sanctorum suorum & devotissimorum operum, quæ se in latos remotosque diffundebat sinus, ad Pannonios quoque celebri rumore pervenerat. Parentes illius, Bela videlicet Hungariæ rex & Marja regina, [hac] audita, & ex plurimorum gravium personarum frequenti relatione comperta, uberissimo gaudio perfusi, clementissimo Deo, laudes cum lacrymis personabant, quas illis immensitas lætitiæ, pectoris sui indicium, effuderat. Lætabantur quidem de tam dulcissimo pignore à se producto, & sub eorum mortali vita miram sanctitatem redolente, simulque admirati filiæ suæ Cunegundis in annis tenerimis custodiæ virginitatis vigorem, & generi eorum Boleslao Cracoviensis duci in amplexanda continentia uno atque eodem tenore servatum progressum, non in conjugium se illam atque nuptialem thorum, sed in virginitatis officinam & castitatis ædem tradidit gloriabantur, feliciorum illius partum emineum quam virilem rati, quæ ex virgine in viraginem evasisset, aviæ suæ beatæ Hedugis Vratislaviensis ducis, cujus etiam tunc sanctitas mira diffundebatur celebritate, vitam & sanctitatem æmulaturam.

C

illam in Hungariam ad se invitant:

120 Maximum itaque visendi filiam suam Cunegundim, visendi & generum suum Boleslaum Cracoviensem ducem, parentem utrumque desiderium incedit, famam sanctitatis filiæ eorum Cunegundis percitum. Quapropter nuntii insignes ex Pannoniis in Poloniam destinati, variis precibus & persuasionibus virginem Cunegundim ad transeundum pro visitandis parentibus in Pannoniam, ne qua terrenæ conversationis contagio ex parentum conspectu illi, jam continuo superna & cælestia meditati, posset inhære, ægrè vix poterant inclinare. Quo cum pervenisset, maximus illi & à parentibus, fratribus, optimatibus & popularibus honos habitus est, uni-

versis illam pro vitæ sanctimonia gratissimè complectentibus tam familiaritate quam caritate.

A. JOAN. DUCOS so.

ubi patrem à scab. brum. manibus me. do. sp. pen. q. eripit.

121 Cum autem genitor suus Bela, per satrapam Pannoniæ Paulum invitatus, in convivio resideret, & clandestine pro occasione sua tentæ illi forent ignaro insidiæ; jamque parricidæ ad necandum eum, quemadmodum inter eos convenerat, in convivii sine vibratis gladiis & pugionibus interfecturi regem alluxerint, illa per spiritum patris periculum prævidens, in ipso insidiarum primordio ad locum occurrit, furentibusque parricidis & in patris necem gratiantibus mucrones pugionesque triginta numero manu virginea abstrahens, atque suis servitoribus, qui illam comitabantur, tradens, singulis parricidis ad ejus conspectum & ingressum, non secus quam fulminis, stupentibus & mente consternatis, mansuetudinem præ se ferentibus, gladiosque vibratos absque reitentiâ tradentibus; patri, haud dubie occidendo, saluti fuit. Quem & per medias parricidarum catervas, nullo illum contingere audente, de loco insidiarum educens, usque in regiam incolumem, dexterâ suâ illum à telis singulis eminens cominusque protegens, perduxit; geminatumque & memorabile eod die Pannoniis beneficium præstitit, ne videlicet Pannonia tam optimo & tam inclyto per scelus spoliaretur rege, & ne tam terribili parricidii sceleretur sorde. Pro quo illi non à rege tantum, cui vitam donaverat, sed etiam ab optimatibus & popularibus, qui sanitati regis ex depulso periculo gratulaturi convenerant, gratiæ ingentes actæ sunt, parentesque & Pannonii circa illam venerationem intenderant.

B

Annulus in salis fodinam Hungariae projectum.

b

B

122 Diutius tandem, quam sua ferebat conditio & voluntas, in regno Pannoniorum per parentem utrumque retenta; ac supra modum filiæ benignius vulta, dum regnum hinc inde gyrando in salis fodinas ad Marmoruz pervenisset, ubi sales per abundantiam & grossas congeries extrahuntur magis quam coquantur; ac ab inclito Bela Hungariæ rege patre suo, donari sibi perpetuam unam salis fodinam, quam tunc terebat vestigio, expetisset; & Bela rex per indulgentiam paternam, etiam majora, quæ postulasset, sibi largitum se confirmasset; ad locum salis fodinæ sibi à patre donatum, quasi illum ab aliis in perpetuam suam hereditatem & possessionem discretura, parvæ quantitatis aureum, quem digito gestabat, annulum detractum, dono cælestis gratiæ propius suppliciter invocato, projecit; & fovam illius, ne imposterum præjudicatum iri sibi à quoquam contingeret, signaculo annuli in latebras profundissimas jacti, interdixit. Et res quidem tunc acta jocum magis quam serium à circumstantibus habere vili, singulis quoque eam, quin imo & parentibus Virginis (præter illam solam, quæ actiones suas ad spiritum in ea operantis instinctum maturè dirigebat) arbitrantibus, fortuito accidisse; quippe qui parum necessitatis habere filiam regiam Cunegundim de sale, cujus æque in Polonia juxta ac in Pannoniis copia est, intelligebant.

123 Verum cum annorum processu, novi

sc.

A JOAN. DLUGOS-
SO.
in Polonia
reperiit cum
salis vena
translatum.

salis montes in Polonorum regno & ducatu Cracoviensi apud vicum, qui Bochnia dicebatur, quinque miliaribus à Cracovia distantem, quos & in diem hanc salis producere abundantiam cernimus, forent reperti a; ac primariâ foveâ egesta salis concreta moles ad quantitates bancorum e partiretur; in ipsa salis durissimi compage, ille idem annulus aureus, quem Femina sancta in salis fodinam per parentem suum Belam regem apud Marmoruz donaverat, repertus est f, & pro gratia singularis monstri per operarios ad ducem Boleslaum & ducissam Cunegundim delatus. Quem cum Femina sancta suum specie & numero per evidentiam signorum, ponderis, rotunditatis, atque gemmæ cælatae, quem apud Marmoruz in foveam salis projecerat, esse deprehendisset, factumque id tam illa, quam singuli, qui coram aderant, vehementer admirarentur; in laudationem Christi uberrimis gratiarum actionibus effusa, intellexit donum salis simultaneum, quod per gratiam carnalis patris apud Marmoruz joco acceperat, per gratiam Genitoris æterni non sibi solùm, sed & universo regno Polonico, vero & effectuali munere in usum perpetuum apud Bochnensem vicum seriò collatum esse. Atque in evidentiam divinæ donationis tam mirificè præstitam, aureum annulum apud Pannonicas salis fodinas, Feminae sanctæ articulis satum; in Polonorum regione per longos terrarum sinus fructu fecundo & prodigioio germinallie. Ac Polonorum regnum ingenti ærario locupletasse; quoniam sal illud tunc Bochniæ repertum, non in Polonorum solùm tendit usum, sed & Pannonii, regno Poloniæ viciniores, de illo participant, & auri commercio affatim allato, ad Pannonias illud & quadrigis & equorum dorſis invehunt.

Rediit ex
Hungaria
donis onusta,

124 Post carnalium parentum visitationem valedictionemque, post dulcia commercia, cum illis frequentius altitudinem & benignitatem divini consilii super salute & instauratione generis humani ceterisque beneficiis, quæ mortalibus ultro & affatim præstat, perpendens ac considerans g, habita; post supernæ dulcedinis haustum, quem in utriusque parentis pectore verbis in superni fontis fluentia hiantibus inferuerat; post singularem caritatis fervorem, quem in corde genitricis suæ reginæ Hungariæ Mariæ ad diligendum propensius Ordinem Minorum sancti Francisci ingeneraverat; post plurima beneficia, quæ in Hungaros divites & pauperes pro eorum necessitatibus apud parentes strenuè intercedendo, si egerant; aut errata atque culpas remittendo, si deliquerant; nonnumquam, & frequenter, egenis largiendo, contulerat; in Polonicum regnum reversa est, ducens secum pleraque vasa aurea atque argentea & numismati * auri non mediocre quantitatem, parentis utriusque liberalitate sibi donata.

* id est cusi

qua in eccle-
siis & pa-
peres profun-
dit.

125 Quæ omnia aut in decus ecclesiarum, aut monasteriorum, in calices & vasa opportuna, ob ardentissimum amorem in sponsum suum Jesum Christum cælestem distribuit, aut in visceribus pupillarum, egenorum, viduarum, & miserabilium personarum condidit, ad hoc unum terrenam illam substantiam à parentibus, ultro illam ingerentibus, acceptare consentiens, ut eam multi-

plicato fœnore in salutem fidelium omnium & pro suo ampliori merito virgineis digitis & ardenti zelo in thesauros cælestes numquam marcescibiles prudentissimè inferret, expeditiorem se ad capeſſenda promerendaque divinæ largitatis beneficia rata, si largitatem & ipsa in Deum pauperesque minimos, & qui illum repræsentando exprimunt, extenderet, & nullis terrenæ molis facultatibus se sentiret onustam & impeditam. Nec secus quam spe & animo conceperat, illi evenit.

126 Nam singula suæ devotionis & religionis in Deum officia ex tunc attollere & supergredi cœpit. Parum siquidem ducens antea actis, & de quibus supra retulimus, jejuniis, vigiliis, orationibusque, duroque amictu atque cubatu corpus atterere, duriora omnia in illud pro ampliori ipsius & membrorum ejus mortificatione conjecit ingravitque; & omnem carnalem escam, omnemque vini & ficeræ potum, quibus hætenus parco admodum gustu & castigatâ parsimoniâ vescabatur, à se penitus sequestrans & relegans, cibis quadragesimalibus & purâ lymphâ in refectionem continuò corporis, & pro illius subsistentia, uti in familiarem consuetudinem induxit. Cumque corpus illius tenerum & delicatum permutatæ diætæ, croceo colore contracto, differentiam & attritionem vehementer ostenderet; Sponsus suus terrenus Boleslaus pudicus Cracoviensis dux rem moleſtius ferens, ipsam rigidè objurgare cœpit, cur fatuo & irrationabili obsequio, detrectante corpore, mortis propinquæ periculo, homicidii sui ipsamet rea, se addixisset.

127 Ipsâ autem corporis imbecillitatem purgante, & se ex cibo quadragesimali potuque undæ robustiorem omnisque infirmitatis corporeæ expertem fore opponente, in majorem choleram atque indignationem dux Boleslaus ipse versus, quod facinus suum atque periculum à se & ceteris omnibus conspectum, specie etiam crocea publicatum atque deprehensum, inficiaretur, excusatumque rem à singulis visam iri pergeret, abominandum Deo & hominibus execrandum scelus, dum negotium supra vires aggreditur, patratura. At illa sponsi sui terreni Boleslai in præſens & imposterum placatura bilem, spondet se pio figmento tam arctam & novicivam abstinentiam deferere, nec corpus suum tam inusitato macerationis modo & juniorum frigore torquere: neque enim aliter Boleslai ducis, ceterorum quoque abstinentias suas magnopere execrantium, & qui ad illam cum duce Boleslao reprehensum conveniant, intelligebat instantiam & monita quietura. At illa pertinaci proposito ad macerandum corpus per cibos quadragesimales & aquæ haustum intenta, nihil ex priori diætâ & consuetudine immutandum duxit; illud secum frequenter tacito silentio immurmurans atque conferens, non convenire sibi, ut cœptis virtutibus quidquam detrahat, voluptati adjiciat, animam inſiciat, corpus curet, & ob salubritatem corporis, animæ ornamenta deferat. Plurimo itaque tempore sumptura refectionem, in abditum & secretiorem secedebat locum, unâ tantummodo adhibitâ matronâ, quæ arcana ejus non proderet.

128 Dux deinde Boleslaus cum & suapte de

D

Cibo quadragesimali & aqua tantum vescitur;

B

irato ob id Boleslao cedente se fingit non cedis tamquam;

F

A
Imò cedit ipse
sponsus mira-
culo duplici
convulsus.

de rigore abstinendarum ex corporis afflicti habitu, & ex aliorum, illam scrupulosius observantium, [indicio] haberet vehementer suspectam; illa quoque suum constanter, quoties à duce arguebatur, inficiaretur facinus; comprobaturus experientiam in alterutram partem veridicum effectum, præsenti die carni inopinatus supervenit, & parum auribus, parum oculis fidens, gustui probam permittit, piscemque, quem illa manducabat, edere cœpit, acerbius in illam de transgressione promissi, sumptâ coram experientia, invehitur. Sed licet se piscem sumpsisse lucè clarius noverat; sapor tamen sibi delicatæ carnis in palato redolebat; parum quoque id ducens, aquæ poculum, quo Sancta Dei utebatur, arripuit; sed, illo bibente unda in vinum optimum conversa in extasim & admirationem illum vertit. Itaque nedum reprehendere eam, sed nec inclementi verbo appellare audens, terrore divino & inusitati miraculi novitate correptus, & ex objurgatore venerator effectus, exequi illam propositum suum, quodcumque illa dignum & sibi salutare duceret, de cetero passus est, sanctitate illam & supernâ gratiâ plenam reputans, cui in suum propositum conservandum elementa, naturâ commutatâ, viderat servivisse.

ANNOTATA.

a. *Causam hujus conjurationis suspicatur Rannocius Picus in Vita Beate Italica parte 2, cap. 4, fuisse indignationem hujus satrapæ Pauli in regem, quod hic Cumanos, à Tartaris suos, in Hungariam recepisset. Ponit ergo, Cunegundem ad parentes venisse ante calamitatem Tartaricam, sive ante annum Christi 1241, qui erat tertius ex quo nupta Boleslao fuerat, idemque quo eam Boleslaus miserè vexabat. Et sanè sive illa odii causa, sive alia fuerit (neque enim deerant malevolis alia, ut videre est in Epistola M. Rogerii) accidisse hac conspiratio debuit, adeoque & iter Beata in Hungariam, aliquot annis ante repertas anno Christi 1251 apud Bochniam salis fodinas; ut patet infra num. 122 & seqq. Ex quo sequitur, ut auctor noster verum, ut contigerunt, ordinem hic ac tempora non servaverit; cum ea, quæ cap. 11 narravit, longè posterius facta sint, quam ea, quæ modo referuntur.*

b. *Est comitatus Moramarusensis, salis ferax, quæ Hungaria Russia rubra jungitur versus fontes Tibisci.*

c. *Id est antea, seu prius, ut supra monui.*

d. *Reperit sunt illi, juxta auctorem nostrum in Historia, lib. 7, & Thurocium lib. 3, cap. 53, anno Christi 1251; at juxta Cromerum lib. 9, anno 1252. Quem quidem thesaurum Scriptores Polonia præcipue meritis B. Cunegundis acceptum referunt.*

e. *Quos hic bancos salis appellat auctor, in Historia pecies grollas, seu crassa frusta, vocat; Bancas etiam appellari ait Joachimus Vadianus in Commentariolo ad Pomponium Melam de Sarmatia; ipse autem eas latine nuncupat salis glebas, & micæ, & quidem, ut ex adjunctis patet, prægrandes: addit enim: Bochniæ mille quingentorum pondò Germanicorum graves micæ extractas vidimus (hæc autem Romana pondò tria millia æquant.) Aiebant, interdum*
Julii Tomus V.

maiores cædi. Plura qui volet de salis fodinis A. JOAN. Polonicis, maxime Bochniensi & Veliscensi, adeat DLUGOS. eundem auctorem, qui eas inspexit, elegantius & ac fuisse describit.

f. *Si auctor fuisset exemplar M. mutare, ita sententiam restituissem: Quem femina sancta in salis fodinam, per parentem suum Belam regem apud Marmorull donatam, injecerat, repertus est, &c.*

g. *Solacismus hic est, sed adeo planus, ut quisvis intelligat.*

CAPUT XIV.

Beate studia ad maturandam canonizationem S. Stanislai ep. M. & ac devotio erga reliquias ejus, cum elevarentur, consilium fundandi cœnobii, in quod se olim reciperet etiam ipsa.

A. Nnorum penè jam ducentorum spatium transfluxerat, ex quo beatissimus Cracoviensium antistes Stanislavus pro Christi & veritatis testimonio, ecclésiæ quoque suæ & Polonicæ plebis defensione, ab iniquo Poloniæ rege Boleslao, qui munificus appellatus est, & hujus nominis secundo, felici fuerat martyrio damnatus a. Qui etsi per omne illud tempus Polonorum incuria & neglectu, in terræ delitescens pulvere, stupendis & variis inclaresceret miraculis; nec Polonorum torpentia pectora ad procurandam canonizationem suam, quamvis claram nobilitatem ex eorum natione & genere duceret, signis & portentis quotidianis moverentur; cœpit benignitas Dei sub diebus Sanctæ præfatæ, cujus vitam prosequimur, multo amplioribus, quam prius, sanctum suum Stanislavum Cracoviensem episcopum mirificare prodigiis; ut in eo quoque Salvatoris clementia famulam suam Cunegundem speciali se favore ac præmio dignandam atollendamque ostenderet, quod in tempus principatus ejus coruscationem magis stupendorum miraculorum sancti sui Stanislavi reservasset.

130 Solerti itaque & prudenti conjectura Cunegundis beata otiosum non esse perpendens, quod in universorum Christianorum & suum ac Polonicæ gentis decus perfectum & gloriam infallibilis divina providentia decreverat insinuatam iri, maxima cura atque desiderio, ingenti quoque zelo & fervore beatissimi Stanislavi vindictura diuturno tempore latam injuriam, & à Polonorum frontibus neglectum & cunctationis dedecus abstersura, canonizationem Sancti præfati apud sui sponsi terreni Boleslai ducis & suorum procerum, apud Prandothæ, qui tunc Cracoviensi pontificali præerat cathedræ, & sui cleri aures, intercessione indefessa & strenua sollicitari cœpit, nihil negligens, nihil prætermittens, quidcumque ad rem hujusmodi canonizationis conducere arbitrabatur. In admirationem usque tam Prandothæ Cracovi-

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

vienſis epiſcopi, quam Boleſlai pudici ducis, hæc muliebris in opus ſanctum & merito- rium conſummandum tendebatur ſedulitas; licet quoque & ipſi in rem pro divino ho- nore, amplitudine fidei, ſalute populi Chri- ſtiani & ſplendore gentis Polonicæ conſicien- dam ſuas ſuapte navarent operas, & cano- nizationis opus quam ferventiſſimâ curâ pro- ſequerentur; raram tamen Sanctæ Dei & importunam ſolicitudinem vehementer non admirari non poterant.

Itaque ad
Pontificem
legati deſti-
nantur,

131 In quemdam ruborem quoque verſi, [quod viros] à femina, & hæc ipſa alieni- gena, ætatemque robustam ab inſirma ſupe- ratum iri contingeret, canonizationis nego- tium, ea inſtigante, ſcrupuloſius proſequun- tur. Movebat & Prandotham pontificem, & Boleſlaum ducem, clerumque & populum Polonicum hujus ſanctæ Dei Cunegundis tam frequens operoſaque ſolicitudo, certamque illis ſpem & optimos dabat animos, canoni- zationis negotium; eſſi vetuſtate nimia obli- teratum, poſſe conſici & obtineri; neque poſſe ad irritum eum laborem recidere, quem Sancta Dei admonebat tantopere aſſumendum. Delecti itaque ad rem hanc expediendam nuntii; & ſumptibus pontifice Cracoviendi Prandotha & clero contribuente, abundè proviſi, ad Sedem Apoſtolicam ſancti Dei Sta- niſlai canonizationem petitori deſtinantur, magiſter videlicet Jacobus de Skarzewow, utriuſque juris doctor, decanus Cracoviendi- ſis. Hic quoque legationis hujus tam piæ & neceſſariæ erat princeps: quem eſſi natura neque nobilitate neque ſtaturâ donaverat (ge- nere enim originarius b, & ſtaturâ Zachæus er- rat) in corpore tamen puſillo vigeat vis ex- cellens, cuiuſcumque mortali comparanda, in- genii, ſacundia & doctrinæ.

qui negotium
tandem con-
fecerunt.

132 Is itaque cum magiſtro Gozuino, a- lias Gerardo, canonico Cracoviendi, & fra- tribus Prædicatoribus & Minoribus, viris do- ctis, atque zelum Dei habentibus, ad In- nocentium quartum, Romanæ Eccleſiæ tunc præſidentem, perveniens c, & rem ſibi com- miſſam accuratè & diligenter proſequens, efficaciffima quoque probatione & teſtimonio ſanctitatem ſancti Dei Sta- niſlai ſulciens, [poſt- quam] frequentes repulſas, diſticultates & repudia toleraſſet, allegante ſummo Ponti- fice Innocentio quarto, viri Dei tam inſi- gnem & mirificam, quæ allegabatur, ſanctita- tem per tot temporum ætates & ſpatia, ſi vera & non commentata foret, celatum iri non poſſe; Reinaldo quoque Cardinali Ho- ſtienti non ſine ceterorum Cardinalium ſtu- pore & admiratione pertinaciùs, ne ſanctus Dei Sta- niſlaus canonizaretur, obſiſtente; om- nia tamen tam dura obſtacula, dum no- vum miraculum à ſancto Dei Sta- niſlao pa- tratum, qui Reinaldum Cardinalem ſuæ cano- nizationis hoſtem, ſubito inſirmatum, cor- poraliter illi apparens & objurgans, ſubita valetudini reſtituerat, perſegreſſet; ſanctus Dei Sta- niſlaus cum ſingulorum mirifico [con- ſenſu] & acclamatione, in die Nativitatis ſereniſſimæ Dominæ noſtræ virginis Mariæ, in Aſſiſiensi civitate & monaſterio ſancti Fran- ciſci, per Innocentium quartum canoni- zatus, & Sanctorum catalogo aſcriptus eſt; prout de his omnibus, quæ hic carptim & abſciſe ponimus, in Vita præſati ſanctiſſimi patris &

martyris noſtri Sta- niſlai, à nobis utcumque edita d, latiùs diſſerimus.

D

133 Magiſtro ergo Jacobo de Skarzewow decano Cracoviendi & ceteris nuntiis ex Ro- mana curia revertentibus, & canonizationis beati Sta- niſlai trophæa Cracoviam referenti- bus, cum ad levandum oſſa Sancti ex tumu- lo octava menſis Maii dicta foret dies e, ut tam pontifices ſinguli Polonicæ eccleſiæ cum ſuo metropolitano, Gneznenſi archiepiſcopo, Fulkone, quam regni Poloniæ principes & proceres, in maxima multitudine & nume- ro, Cracoviam miro devotionis zelo ad ce- lebritatem tam illuſtriſſimi diei confluiſ- ſent; Opizo quoque abbas de Meſzano, qui tunc apud Poloniam Apoſtolicæ Sedis lega- tione fungebatur, coram aſſeſſet, levandi ex tumulo ſacra oſſa Cunegundis beata munus à Legato Apoſtolicò, Opizone abbate & Ful- kone Gneznenſi archiepiſcopo ſibi ſupplici- bus precibus concedi obtinuit f. Et in tem- pore conſtituto ſub frequentia & conſpectu pontificum, principum, procerum & maxi- mæ multitudinis utriuſque ſexus profunda cordis contriti devotione & lacrymarum im- bre manibus propriis levavit & extulit, & vino baptizata in thecis honeſtiſſimis con- didit, amiciens nonnulla ex ſacri corporis membris auro & argento & gemmarum ful- gore.

In elevatione
corporis ſacri
operam con-
ſers Beata,f
R

134 Nec exſatiari tunc poterat & in diebus ſequentibus dulcedine & voluptate ineffabili, quod votis ſuis clementiſſimus Do- minus per canonizationis beati Sta- niſlai trophæa ipſam conceſſerat deſungi, & in tem- pora principatus ſui tam largitatis quam mi- ſerationis ſuæ dexteritatem dignatus eſt con- ferre. Tunc quoque diſpenſationis divinæ arcanum conſiderans, frequenti illud in ſu- armario pectoris ſtupens & tacita admiratio- ne rimabatur, quod videlicet non alterius regis aut principis fortita erat quam Boleſlai pudici Cracoviendiſis & principatum & con- nubium, quo illi ſtruebatur via & occaſio ad conſervandum cælibatum & ad frequens æter- næ retributionis præmium promerendum; ho- norum ſuorum operum glorioſum ſe videns re- ferre fructum, & ſingulari amore in Deum ſta- granti ſingulis ſuis actionibus ſupernam operam accedere, atque de immortalitatis ſola, [per] ejuſdem cooperatoriſ ſui gratiam propediem conſequenda, ſe de cetero ſecuriorem fore.

Deo gratias
agens, quod id
ſibi obriſſet.

F

135 Omnem denique cogitationem ſuam virgo beata Cunegundis in laudem Condito- ris ſui, & pro dilatando funiculo fidei & religionis Chriſtianæ, pro ampliando quoque ſibi immarceſcibili præmio, referens, cœpit frequenti ſuæ mentis æſtuatione opera me- ritoria revolvere; ſecumque meditando conferre, quodnam aggredereſſet opus, ad quale ſuarum manuum mitteret fortitudinem, quod in beneplacitum divinum & ſuum me- ritum amplius recideret, & utriuſque ho- minis in ipſa atque proximo parturiret pro- ſectum. Quodque non in præſens tantum- modo duraret, ſed etiam in poſterum, diu- rnitatem quoque præ ſe ſerens, operis ſui celebritatem & efficaciam aſſidua atteſtatio- ne renovaret per exemplum. Nec meditari tamen & ſecum ſuper his conferre conten- ta, omnipotentiam divinam, ſereniſſimam quoque Virginem Mariam, & beatiſſimum Sta-

Magnum
opus ac perpe-
tuum medi-
tatur,

Sta-

A Stanislaum, suum singularem patronum & suorum directorem operum, ceterosque cœlicolas, frequenti pulsabat prece & gemitu, ut animum suum in eas operationes per divini spiritus haustum dirigerent, quæ in suam & proximorum salutem versum iri contingeret, & per quæ substantiæ suæ terrenæ Christum Jesum unicum relinqueret tam successorem quam heredem.

136 Inspiratâ itaque divinitus, visum est illi bonum, ut feminarum monasterium erigeret, & sufficienti dote collata, virgines illic plures numero de Ordine & regula sancti Francisci (quoniam in hunc Ordinem ab adolescentia propensus ferebatur) congregaret; morte Boleslai pudici Cracoviensis ducis sponsi sui terreni sequuta, illarum usura contubernio, & omnem reliquam vitam in illo cœnobio sub sanctæ observationis & regulæ rigore exactura. In montem siquidem altitudinis aviæ suæ beatæ Hedwigis, Vratislaviensis ducissæ (quæ sub annis paulo ante tranfactis virginum nobile monasterium Trzebnicense, tribus tantummodo milliariibus à Vratislaviensi civitate distans, insignem illi dotem tribuens, sub regula sancti Benedicti fundaverat, & viro suo Henrico, duce Vratislaviensi, fatis absumpto, illic se concludens, sanctitate meruerat g) acie suorum oculorum, mentis videlicet & corporis, intentissimè respiciens, conatus omnes suos ad hoc unum impendit, ut vicem suam æmularetur in singulis, & simile fundaret atque exædificaret cœnobium, juxta sibi monstratum in monte b exemplar, Sanctis illam expressura operibus, quam & sexûs & principatûs conditione ac sanguinis identitate exprimebat; non ferens, se ab ea morum sanctorum & actionum altitudine vinci, cujus se meminerat furcûlum & propaginem; indignum reputans, palmitem à stipite sequestratum iri.

ANNOTATA.

a Martyrium fecit S. Stanislaus ep. anno Christi 1079; inter Sanctos verò canonicè relatus est anno 1253; ut dictum est ad diem 7 Maii; ubi Acta ejus & canonizatio fuscè describuntur, & illustrantur.

b Id est, vernaculus, seu natus ex parentibus certa quadam lege Domino suo obnoxius; quales fere sunt agricola in partibus Borealis.

c Hac prima legatio facta est anno Christi 1250, ut suo loco narratum est.

d Eam ipsam nos dedimus ad diem modò assignatum.

e Anni nempe sequentis, Christi 1254.

f Hoc, sament tacuit auctor noster tam in Actis ejusdem Sancti (à nobis editis nq̄ ex Surio, sed ex alio exemplari impresso Cracoviae anno 1511, hoc est, annis 59 antequam Acta Sanctorum Surius ederet) lib. 3, cap. 3; quam in Historia Polonica lib. 7, ad an. 1254; ubi de hac elevatione etiam agit; nec meminit item Cromerus lib. 9: cum tamen locis illis B. Cunegundis faciunt mentionem; ut cujus pietati ac studio canonizationis hujus expeditio precipuè debeatur. Quin imò locis modo citatis disertè affirmant, ossa S. Stanislai ex tumulo à pontificibus, qui conveniant, vino lota & levata esse; qua sunt Julii Tomus V.

verba Longini. Neque verò credibile videtur, ne dum usitatum aut conveniens; ut in corona antistitum vtiōse spectantium, in frequentissima cleri, procerum, plebisque ac peregrinorum turba id munus feminæ fuerit commissum. Quare si quid in hac re credam, id solum affirmavi hic velle auctorem nostrum existimem, hujus quidem celebritatis officia per sese antistites obisse; nonnullam tamen operæ partem flagitanti Virgini permisisse, sive ob personam dignitatem ac notam sanctitatem; sive ob ejus merita in S. Stanislaum longè maxima; quippe cui unice propemodum solennis ejus in Sanctos translatio tribuenda esset.

g Id est, sanctè Deo militaverat.

h In monte, intelligo, in exemplo sublimi sanctæ Hedwigis.

CAPUT XV.

Fundatio monasterii Sandeciensis;
Boleslai & Cunegundis votum
solenne perpetuæ castitatis; pro-
fessio tertiæ regula S. Franci-
sci; austeritates miraculo com-
probata.

Sponsum itaque suum terrenum Boleslaum pudicum Cracoviensem ducem conveniens, verba hujuscemodi apud illum facit: Vides, inquit, o illustrissime princeps, quod tati tu quam ego in diebus nostris processimus; ambo fati diem, qui longè abesse non potest, propediem & horam operimur. Summopere itaque ambobus nobis enitendum est, ut, postquam ambo orbi & sine liberis morimur, sanctis ac piis operibus quam maxime in vita insudemus, & conficiamus aliquod opus insigne, quod nulla abolere poterit temporis edacitas, nulla, quantumcumque sæviens, consumere tempestas, quod nobis divinam propitiationem conciliare poterit, nosque post terreni culmen imperii in æthereas mansiones ad æternum Imperium transferre. Nunc siquidem laborandum, nunc operandum est, nunc insuper negotiandum, & ad pretiosam margaritam comprehendendam, omni substantia, si oportuerit, venditata, insistendum operosius mercato. Deliramentum est salutis nostræ munus delegare successoribus, & operis ministerium in alterum conferre, quod tu ipse neglexeris.

138 Maturato opus est; nam nisi nos ipsi res nostras, dum vivimus, curaverimus; nisi interea, quo inter cælum & orcum hæremus, cælum violenter rapuerimus; nisi importunè pulsaverimus, actum de nobis est, & à consortio visionis divinæ sequestrati, à nuptiis Agni cælestis, clausâ janua, excludemur; cum fatuis virginibus, ceterisque damnandis, qui sua timidè administrant (quod clementia divina aulerat) fortem accepturi. Subeat mentes nostras spes futurorum, fastidium præsentium, judicii metus, formido gehennæ. Arripe, quælo te, occasionem; & ne te diutius verbis protraham, cœnobium virginum, quæ sub virginitatis

Spina spina
sum excite
oratione sub
tissimè

adfundam
dum partho-
nomem Cla-
rissimum, apud
Sandeciam;

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

proposito Domino famulando pro nostra salute interpellent, apud oppidum Sandeczen-
se funda; & dexteritate ducali in signum
& vicissitudinem amplissimæ dotis meæ pater-
næ, quam huc intuli, quamque mecum non
refero, affluentis & perpetua dotatione con-
stitue, salutis tuæ & meæ pignus certissi-
mum apud Muneratore[m] cælestem habiturus.

quod ille sta-
sim aggredi-
tur,

139 Movit hæc oratio Boleslai pudici du-
cis pectus, & obortis lacrymis, nihil se illi
negaturum; sed & foundationem dotationem-
que monasterii sanctimonialium se liberaliter,
& quæcumque alia pro communi salute or-
dinanda censeret, operis effectu impleturum,
spondit. Nec polliceri contentus, exem-
plo promissis dat virtutem; & in oppido San-
deczen[si] suo, quod hæctenus vetus Sandecz
appellatur, prope radices Alpium, quæ Po-
loniam ab Hungaria dividunt, duobusque
fluminibus, Poprod videlicet & Dunajecz,
haud longè ab oppido fluentibus, ambitur,
quodque ea tempestate, propter frequentiam
mercatorum illud colentium populosum ac
dives fuerat, monasterium sanctæ Claræ,
pro dicatis dicandisque Deo virginibus, sub
titulo sanctæ & benedictæ Trinitatis erigit
& fundat; præfatumque Sandeczen[se] oppi-
dum, cum molendinis & utriusque fluminis
ripis, villis quoque quamplurimis, prædiis
quoque & introitibus earum, qui centum
virgines alere sufficienter possent, & cum
omni dominio, nihil sibi præter tutelam &
defensionem relinquens, in dotem donat.

munificentia
verè regis.
a b

140 Ac singula eadem bona dotalia ab om-
ni tributo, statione a, dacia b, & ab om-
ni jure regali & ducali perpetuo eximit &
libertat. Ecclesiamque cum monasterio pul-
cro opere ex muro, & singulas monasterii
officinas consummat, tegens ecclesiæ testa
candidâ petra diuturnitatem præferente, &
pulcherrimo tabulata. Beata quoque Cune-
gundis calicibus, tabulis, crucibus ceterisque
nobilibus clenodiis aureis & argenteis implet
& exornat locum, & ex cœnobio sancti An-
dræ Cracoviensis magis devotas & religio-
sas virgines assumens, in numero copioso
eas illuc famulaturas domino inducit: mu-
nusque foundationis & dotationis ad integrum
conficit, omnibus suæ devotionis sui que de-
siderii votis abundè perfuncta.

C
Sponsus in-
ducit ad vo-
tum perpetue
castitatis pu-
blice nuncu-
pandum:

141 Templo materialj & cœnobio erecto
& munificè dotato, virginibus quoque ad
famulandum Domino noctibus & diebus im-
pleto, ad aliud rursum templum soli Do-
mino ædificandum, & in quo Dominus so-
lus Jesus per diem & pernox foret, in animum
inducit: desiderio siquidem & intentione in-
tegra dudum & ante plura tempora templum
hujusmodi exædificare atque constituere om-
ni conatu, ex corpore videlicet suo c, ni-
tebatur; sed proposito suo atque conatibus
Boleslaus pudicus Cracoviensis dux, sponsus
suus terrenus, obstabat atque refragabatur;
parum securum sibi ducens ad observantiam
perpetuæ castitatis seipsum voto solenni obli-
gare: nondum enim producendorum liber-
orum, ad producendum ducalis sui gene-
ris stirpem, omnem spem deposuerat, sed
in fatum virginis Cunegundis fiduciam suam
& oculos extendebat; quatenus illa supe-
riori tempore emortua, ipse, altera super-
ducta, in spem successionis regni Poloniæ,

ad generandum filios navaret operam. Sed
ab eo proposito virginis beatæ Cunegundis
assidua interpellatione persuasionequè dedu-
ctus atque expugnatus, dum quoque die-
rum processu spes suas videret recidere ad
irritum, vinculum matrimonii dissolvere &
perpetuam vovere continentiam consensit.
Ad quam rem solenniter consummandam cum
dicta dies advenisset, dux quidem Boleslaus
pudicus in manibus Prandothæ Cracoviensis
episcopi in Cracoviensi ecclesia votum hujus-
modi sub præsentia multorum peragit.

D

142 Virgo verò Cunegundis, virginita-
tis voto parum se astringere contenta, Bo-
leslao duce permittente & præsentem, in ec-
clesia sancti Francisci Ordinis Minorum in
Cracovia sub cantu Missæ sonoræ, ad id u-
num solenniter actæ, in manu Poloniæ mi-
nistri, fratris Bartholomæi, rem divinam
tunc exequentis, voto primùm perpetuæ
castitatis se obligans, etiam regulam d Fra-
trum Minorum assumit, & illam apud manus
ejusdem ministri ad altare majus publicè &
solenniter profitetur, ac tunica & habitu de
panno griseo hispido se ex tunc amiciens,
& femur chordâ cingens, fidelis & vera bea-
ti Francisci filia, fideliter & veracissimè ejus
institutionem & regulam de cetero æmulatu-
ra; tria Ordinis essentialia, voluntariam vi-
delicet paupertatem, obedientiam e, & ca-
stitatem quam tenacissimè custodiens, implens
& observans; & severioribus austeritatibus,
quam ante, corpus suum edomans; susce-
ptionem & professionem religionis suæ apud
Deum & homines habitum iri rata ludibrium,
si nihil distractionis illi adjecisset, gratius in
sui habitaculo corporis templum Domino Deo
Jesu Christo constituens, quam in Sandecen-
sibus oris struxerat.

ipsa verò re-
gule S. Fran-
cisci se man-
cipat.d
E

143 Ad sanctæ religionis, quam oris pro-
fessione & habitu indumento assumpserat,
consequendam efficaciam & perfectionem,
omnes suos conatus dirigens, singulasque in-
tentiones suas ad id unum reflectens, ut
[magis] esse, quam videri religiosa posset,
maximo ardoris sui proposito adnitebatur;
ut non singulas ejus partes apprehenderet,
sed totam continuò in suum jus pertraheret,
illamque sibi velut familiarem & domesticam
vendicaret. Cujus rei gratiâ omnem rerum
temporalium curam, omnem vestimentorum
intrinsecorum & extrinsecorum superfluitatem
& molliem à se abiciens, vili pallio gri-
seo & tunicellâ, quam chorda canapea cinge-
bat, contenta, omnia sua indumenta priora
usque ad annuli signaculum in ecclesias, mona-
stera & pauperes erogavit; non aliter se re-
ligiosam & in religionis sanctæ proposito
constitutam rata, quam si ipsa vilior, turpior,
nudior, despectior atque miserabilior ceteris
appareret & esset; pro summa ducens vo-
luptate & dulcedine, si matronis & feminis
ceteris, quamvis statu & conditione inferio-
ribus, suos habitus & ornamenta retinenti-
bus, ipsa sola truncato, & despecto, & qui
corporis sui solam nuditatem excluderet, in-
cederet vestitu.

ad novum
habitum vita
rationem
componit.

F

144 Sed & secularium virorum familiari-
tates & conversationes à se sequestrans, vi-
rorum tantum & matronarum spiritualium &
religiosorum, & horum tantummodo, quo-
rum sanctitas & religio vulgatiore habebatur,

spiritualia
sestans, &
carnem tam-
asperè tra-
ctans.

eru-

A eruditioni doctrinæ & conversationi se adiciens, tenaciùs inhærebat. Vileſcebantque illi omnia tranſitoria & caduca; munduſque iſte carcer ſibi & fœtens ſterquilinum videbatur. Ac frequens miniſterium Marthæ perofa, à bona ſolicitudine bonoque opere in optimas quaſque contemplationis partes cum Maria ſe transferri magnopere ſuſpirabat. Sed cum id ſibi, ſponſo terreno dūce Boleſlao pudico Cracovienuſi vivente, videbat parum conſentaneum, parumque poſſibile, (quippe qui in illam plurimarum rerum terrenarum curam & ordinationem conjecerat) ad pietatis opera & carnis macerationem propenſius ſe totam convertit, ſingulis miſerabilibus perſonis impartiens, carnemque ſuam non cilicii tantummodo duricie (quod illi in uſum atque habitum verſum erat) ſed flagellatione crebra verberans, jejuniorum quoque & abſtinentiarum frigore illud aſſidue atterens, carnem non guſtans neque vinum contingens. Cumque in tam dura carnis edomatione tranſiſſent dies plurimi; & ipſa nihil de aſtinitate abſtinentiarum carni remitteret, caro ſua tenera, delicata & nobilis attritionem tantam non ferens, fame contabefacta & lurida, deformem ſpeciem præ ſe ferens apparebat.

ut præcepto
confelſarii
cohibenda
fuerit;

144 Concepit ob id Boleſlaus dux ingentem bilem. Ceteri quoque rem ipſam moleſtia & aſtudio carpebant, quod Cunegundis tam crudeliter in ſeipſam, parum ſenſata religione, mortem illi, ſi celeriter non reſcindatur, allatura ſæviret. Eadem ratione atque reſpectu conſeſſor ſuus, Frater unus de Ordine Minorum, percullus, ne ſub ſuo regimine atque magiſterio mors illam violenta per famem & inediam occuparet, ac neglectæ diſciplinæ in illum culpa recideret, blandè primum illam à ſuo revocare fatagit propoſito: verùm cum videret ſingulas blanditias nullum afferre profectum, ad imperioſa ſe convertit: & ſanctæ obedientiæ potenti virtute præcipit, quatenus, abſtinentiarum rigore laxato, ad communem vitæ curſum reverſa, carnis & vino uteretur. Hac juſſione Virgo Dei perfracta, etſi illam aliquanto precibus reſelleret, ad extremum tamen, conſeſſore ſuo per obedientiam eam urgente, mandato ſuo, ne profeſſionis ſuæ normam prævaricatum iri videretur, refragari non auſa, illam exequi, ægrè tamen & anxie, pergit. Et diuturnæ ſuæ religionis obſervantiâ temerata, carnes & vinum, majorem habens in illorum uſu horrorem quam voluptatem, contingit, ſponſum ſuum cæleſtem Jeſum Chriſtum propius longo ſermone contectata, quod ſanctæ obedientiæ conſtricta vinculo, ad eſum potumque illum divertiffet, enixius ſupplicando, ne reſectio ipſa reputaretur ſibi in reatum.

donec is, mi-
vaculo convi-
ſus, manda-
tum reſcidit.

145 Sed neque in ea ſuæ mentis anxietate & dolore Dominus illam contriſtatam & mœrentem ſine conſolatione reliquit; ut monſtraret, quam ſalubris ſanctæ foret virtus obedientiæ, & eſum carniū, non ex edacitate aut gulofitate, ſed ex obedientia prodeuntem, ſibi & in præmium duplicaret & ad coronam. Poſtquam etenim juſſione conſeſſoris ſui, & tam ducis Boleſlai, quam ſuorum omnium prece & iſtantia, perviſta, carnes edere cœpiſſet, miro miſerationis divini

modo ſapor carniū, quamvis exquisitè & delicatè præparatarum, in piſcium ſaporem ſenſibiliter converſus, mirificè Ancillam Chriſti inæſtimabili hilaritate & gaudio implevit, gloriante illa in animo ſuo & totis exultante præcordiis, quod beneficio divino adjuta, mortalium impreſſionibus ſuperatis; à deſiderio ſuo fraudata non fuerit. Magnalia autem Dei in ſe tunc oſtenſa, ſamula Dei Cunegundis ſupprimere indignum rata, ea conſeſſori ſuo & nonnullis perſonis ſecretorum ſuorum conſeſſis aperit; oratque conſeſſorem, ut arcanum illud contegens, ad carniū eſum ipſam obedientiæ imperio non impellat. Applaudens & ille miraculo, & ordinationi divini refragatum iri parum tutum ducens, omni ſeveritate depoſita, abſtinentias ſingulas illam pro ſuo libito implere, & ab eſu carniū potumque vini ceſſare permittit & indulget; monitus ſuperhos præſtantiores quam terrenos exiſtimans, & humanis ſcitis cæleſtia præferens.

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

A N N O T A T A.

a Statio & Stagium eſt obligatio, qua vaſallus tenetur ſtare in caſtro Domini ſui, ſive pro eo tuendo contra hoſtes ſuos, ſive ex alio debito, inquit & probat Cangius in Gloſſario.

b Dacia, data, datia, datium tributum eſt ſeu penſitatio, ſic dicta, quòd olim ſolere eſſe gratuita. Cangius.

c Suo pro ejus, nempe Boleſlai; ut patet ex ſequentibus.

d Eam ſcilicet, quam tertiam regulam vocant.

e Quæ hic habentur, aliquanto latius intelligenda ſunt; prout nempe tertia regula S. Franciſci & Virginis conjugata ac principis in aula commorantis conditioni congruunt: neque enim Ordo, paupertas, obedientia, religio, hic Ordinem religioſum, aut paupertatem & obedientiam abſolutam, qualis religioſorum eſt, designant; ut legenti palam fiet.

C A P U T XVI.

*Nudis pedibus incedit, licet id ſapius prohibita; labore ſuo pauperes alit; deſuncto Boleſlao, & ſpreto principatu ſibi obtruſo, monaſterium ingredi-
tur.*

P Arum ducens ſamula Chriſti Cunegundis parco & caſtigato victu per abſtinentias multiplices corporis ſui domare & affigere membra (utpote quæ per ſingula ſua membra ſponſo ſuo Jeſu Chriſto geſtiebat ardentiffimè grata offerre per ſingulos dies holocauſta) omnium calceamentorum uſum à pedibus ſuis abdicat; & per omnes partes anni; vere videlicet, æſtate, autumnò & hieme pedibus nudis & intectis, Chriſti Domini ſui vitam & actionem pro ſuo modulo expreſſura, & ſuæ ſatiſfactura tam religioni quam profeſſioni a, nudo & invelato pede ambulare

Nudis pedibus
incedit etiam
hieme,

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

lare condiscit. Non illam imbres, non gelua, non frigora, non pruina, non boreas Poloniæ regionem flatu suo diutius premens & verberans, non hiems, quæ apud Poloniæ regnum frequenter ætati conjuncta est, à tam sæva suorum pedum attritione revocarunt, quin gressibus suis, quocumque ad ecclesias & monasteria ceteraque loca eundem esset, calles duros, frigore gelatos, aut nive, pruina, aut luto oppletos, læto vultu, sed pectore lætiori, contingeret, ac vestigiis pedum calles eisdem ex rupturis & rimis, propter atrocitatem & duritiam itineris causatis, frequenter cruentaret; Gaudio immenso exultans, quoties de pedum suorum ruptura sanguineas videbat stillare & eliquari guttas; cæsum redemptoris sui corpus Jesu Christi varia flagellatione, verberatione, spinarum coronatione & crucis confixione rememorans, ac illi utcumque in suo corpore configi magnopere exæstuans.

B
Cohæsserit, id prohibentis, imperium pia fraude elidit,

147 Cum autem in pedum rupturis sanies sanguini succedens deflueret, & ex assidua irritatione consolidationi & medellæ non daretur locus; famula quoque Domini Cunegundis grandem torturam per renovationem & apostemationem vulnerum sustineret; frater Ordinis Minorum, confessor suus, & à matronis, quæ illi erant in familiaritate & obsequio, & quæ suos quotidianos contemplabantur cruciatus, rogatus & persuasus, ac suapte suis functionibus compallus, mandat illi in obedientiæ sanctæ virtute, ne de cetero tam insensatè quidquam in se crudeliter committeret, neve in quæcumque loca propinqua vel remota egredi absque calceamentis auderet. Læta Famula Christi ea interdictoria jussione (utpote quæ & sui propositi sanctæ & religiosæ libidini noverat se simul parere posse & superioris sui jussioni) calceamenta adhibens, non tamen illis pedes velans, illa ad cingulum alligans, & quosumque ire pergeret secum illa trahens, præceptum sui superioris se eo pacto implevisse absque propositi sui evacuatione lætabatur.

C
Quidem iterum ac servit;

B

148 Verùm cum hujusmodi pia vafricie se ludificatum iri agnovisset, strictiori imperio velare illam calceamentis pedes, & nulli alteri membro aut loco adhibere ipsos jubet. Nihil etiam eo præcepto molestata, novo calliditatis genere pro evacuando imperio usa, jussione confessoris exequendo, calceos quidem ad pedes induit; sed calceis, quos induerat, subfellia b & partem inferiorem, quam planta calcare solet, ademit. Ac sic geminato dolo, confessoris sui exequutura imperium, illum per plura tempora pia concertatione, dum nil doli amplius ingeri posse suspicaretur, extrahit & eludit. Sed cum dolus ipse à pedilequis, quæ arcanum id, magna contestatione per eam obstructæ, celare debuerant, confessori proditus esset, & confessor ob id molestior illi fieret, ac ipsam gravius & pro sua delusione & pro præcepti transgressione reprehenderet; illa quoque patienter reprehensiones suas ferret; ad extremum illam subfellia calceamentis & focculos pedibus adhibere, & absque illis nusquam incedere districtissimè & contestatur & jubet. Quod cum illa se impleturam annuisset; subfellia quidem calceamentis & foccu-

los pedibus admovit, sed in tam tenui quantitate & mensura, ut tam subfellia quam focculi puellaris digiti quantitatem non excederent.

D

149 Cunque & ea prodita vafrities confessori suo à matronis, passiones sui corporis execrantibus, foret; ille jam non tam Femine beatæ transgressioni, quam suæ delusioni iratus, durius illam corripere pergit, ac multiplici sermone, quod obedientiæ sanctæ à se sibi facta præcepta tam frequenter temerasset, quod jussa sua nihili pendisset, quod illum ostentui & ludibrio habuisset, severius quam pro merito coarguit; nec verbis contentus, facta addidit. Et quasi gravius aliquid deliquisset, pœnitentiaturus, eam in humo nuda sedere, & calceos subfelliis vacuos, quibus illum sefellerat, collo suo virgineo, & focculos pallio ejusdem impositos tenere mandavit; quatenus pudorem suum secum ferret, & spectaculo rerum, quibus dolum pium commiserat, patefacto, ampliores Famulæ Christi à circumstantibus ruborem injiceret. Tulit id opprobrium patientissimo animo Virgo Christi; & tam illa quam & alia patientiæ gravamina, quæ illi confessor suus iratus injunxerat, pronò & devoto animo, juxta ac si pro atroci delicto, implevit; quin etiam ad gratiarum actiones in Deum conversa, laudare & magnificare nomen suum enixius non destitit, quod perpeti illam eas reprehensiones & ludibria permisisset.

ac tandem deprehensa, 1 severè multatur.

E

150 Sub omni autem suæ vitæ tempore, sed præcipue ex quo religionis sanctæ normam professæ est, omne otium, non secus quam pestem aliquam mortiferam, perosa, aut orationi, aut contemplationi, aut labori vacabat; ut generis humani hostis diabolus semper illam in aliquo meritorio opere offenderet occupatam. Et ab horis quidem primis usque ad meridianas, incessanter orans aut contemplans, aut geniculato orabat corpore, aut capite curvato. Refectio autem sumpta, manus suas mittebat in negotium & laborem. Omnem illum quæstum, quem propriis manibus conquirebat, aut in ecclesias & monasteria, aut in egenos & pupillos, & miserabiles personas, suppletura omnium indigentium necessitates, summo studio, summo affectu erogabat. Gratiorem eam largitionem atque eleemosynam in oculis Domini Dei fore existimans, quam propriis manibus elaboratam & quæsitam suæ majestatis conspectui & honori dedicasset; nihil apud Christum sponsum cælestem suum rata pretiosius, quam quod suis ipsa elaborasset articulis.

Oii fugitans labore manuum pauperes, fovet.

F

151 Octavum jam lustrum, ex quo virgo sancta Cunegundis continentis & virginitatis loris corpore suo adstricta, cum terreno sponso suo Boleslao pudico Cracoviensi duce sacrum connubium, vel, ut verius dixerim, inclitum martyrium exegerat, tendebatur; dum interim præfatus Boleslaus Cracoviensis dux, & Polonorum monarcha, ægritudine correptus, domo sua sub tempore valetudinis justius, quo poterat studio, & operâ famulæ Dei Cunegundis, salutem suam mirâ curâ zelantis, disposita, & Sacramentis omnibus ecclesiasticis pertundus, quemadmodum catholico & religioso principi

Moritur Boleslaus 1279. 10 Dec. Sponsa brevissimum dolor.

con-

A conveniebāt, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo nono, quarto Idus Decembris **c**, in arce Cracoviensi decedens ē vita, rebus eximitur humanis. Quem fletu modesto, eo tantummodo die, quo obierat, velut virginitatis suæ socium, & suæ integritatis custodem deplorans, ita se tota altero die ad Deum convertit; ut mortem suam exoptasse videretur. Tunc enim manifestis & evidentibus iudiciis proditum est, quod nihil illi, vivente Bolellao duce sponso terreno, nocere poterat dignitas principatus; quoniam alterum zelata sponsum, soli illi pectore & corpore militabat, solum illum requirebat, soli illi placere studebat; & cælestem illum zelotypum se sciens habere sponsum, soli illius amoris castissimo animo incumbebat.

Beata recensita delatos sibi Bolellai principatus,

B 152 Quapropter corpore Bolellai ducis ad monasterium sancti Francisci Ordinis Minorum in Cracovia ad sepeliendum cum proceribus, clero quoque & populo, conducto & tumulato, & juxta traditionis Christianæ normam tam animæ quam funeri iusto officio impenso & persoluto, proceres regni universi, & imprimis Paulus Cracoviensis episcopus, illam circumfusi orant, & variis tam precibus quam interpellationibus certatim fatigant, ut vacans ex morte sponi sui terreni Bolellai ducis ducale imperium, in aliquot principatus distinctum, in suam ditionem & regimen assumere dignaretur; spondentes, se illi æque ac Bolellao duci in singulis obedienter parituros. Cultissimi enim mores sui gravitate & modestia conditi, efficiebant, ut muliebri imperio se & sua omnia & principatus singulos viri subternere ducerent non indignum, & feminæ, quam viro **d**, mallent parere. Tum illa hujusmodi vocibus & obsecrationibus ad miserationem, qua semper affluebat, abundantius provocata, non tamen pervicta, post uberrimas lacrymas in commiserationem eorum procerum sibi supplicantium, quos extemplo relictura erat, effusas, salutis suæ de cetero, non regno, operosius consultura; vitæ quoque contemplativæ, ad quam omnifariam præcordiis, vivente Bolellao duce, aspiraverat, liberius datura operam, sireneos cantus obturata aure transivit, oblatumque sibi terrenorum principatum dominium repudians, actis gratis pontifici Cracoviensi Paulo & proceribus, qui eam tam alto dignarentur honore, respondit, non se de cetero cum mundo & ejus actionibus quidquam velle habere commune; sed nec magistratum illum suæ & illorum conditioni convenire; proinde aliam personam, quam se, quærent, suffecturam tantæ moli ac oneri, ac spebus eorum speciosius & justius responsuram.

magna omnium comploratione;

C 153 Repulsam passi, dum illis dubia ante spe & suspenso metu certus orbitatis suæ eventus ex responsionis famulæ Dei Cune-gundis innotuit, gravius aliquanto quam pro merito ingemiscunt, obortisque lacrymis de suis casibus queruntur, infelices se & parum curæ Superis rati, quod sub unum diem fortuna accumulante vulnus, utroque principe orbatu sint; majorique torrentur dolore super principe, quam illis religionis devotio eripuit, quam quem naturalis mors absumpsit, majoresque plangentium gemitus, & infell-

cium matronarum & virginum orphanorum que & pupillorum ceterarumque miserabilium personarum ululatus, longe latèque personans, parentem & curatricem unicam sibi eripi vociferantium, vocelque inconditas & plangens emittentium exaudiebatur; manusque tendentes in cælum, nunc sortem suam, nunc publicam fortunam detinent, Superos accusant, quod tam illustria principum decora, & suarum virium atque fortunarum tam ornamenta quam munimenta, quibus in omnes casus tutabantur, immature abstulerint.

A. JOAN. DLUGOS. SO.

154 Tandem finem fletibus & querelis discessionis necessitas imposuit, dum pontifex & proceres ad providendum sibi de successore & ad formandum novum regni publicum statum dilabuntur: & illa grandem vim veri amoris in Deum dudum gestans, honorem seculi & illecebras mundanas perosa, Ægypto relicta, & omnibus seculi pompis calcatis, habitu regularium & protello-rum hispidio, mox unà cum germana sua sorore Jolentha, Bolellai ducis olim Calischien-sis relicta, se amiciens, & omni ducali su-pellectili usque ad annuli signaculum à se repudiata, & in egenos ac ecclesias distribu-ta, ad monasterium antiquæ Sandecz, operâ suâ fundatum & exstructum, in quo mul-tus sanctarum virginum, etiam ex ducibus suæ originis stirpem ducentium, sustentaba-tur numerus, ire pergit; atque in ejusdem monasterii secretioribus & abditis delegit com-morari; Magni animi signum, & perfectæ virtutis incicium ostendens, subito expertæ ultroque oblatæ dominationi renuntians, no-vas sibi oblatas illecebras abhorrens, novas-que flammâs & laqueos ardore fidei con-fringens.

et cum sorore, relicta omnibus;

B

155 Veniebat ei tunc in mentem atque considerationem, Salvatorem nostrum olorem fore mediū **f**, & tepidorum, ut Apocalypsis testatur, evomitorem: quapropter frigida gese-rens, & à mediis se subducens, ignita & calida sibi de cetero sectanda assumpsit; nihil quietius, nihil purius & à seculi actionibus sequestratius fore debere distitans mente, in Dei habitaculum præparandâ; non manu tantum & lingua, sed & corde innocentiam custoditura: & amplius contendens implere, quam quod illi subscriptum fuerat, ostendit, sibi minus mandatum fuisse, quam quæ implenda concupiverit. Itaque à vinculo matrimo-nii morte fratris potius quam mariti absolu-ta, religionis ingenti cupiditate acta, Chri-stum redemptorem suum nudum nuda seque-retur. Et proinde, calente adhuc viri corpore, in ecclesia & monasterio sancti Francisci Cracoviæ votum solvens, & habitum sanctæ Claræ, finitis tenebriis, necdum ecclesiâ egressa, suscepit; seque ipsam abne-gans, collum impigra jugo divino submittit, ac ad monasterium Sandeczense pergit: hunc enim sibi locum, quasi tranquillum aliquem portum, delegerat, in quo à turbulentis mundi turbinibus, ad contemplandam futuræ vitæ felicitatem conversa, vacaret.

assumptaque Clarissimum habitum, Sandeczense monasterium ingrediuntur.

F

A N N O T A T A.

2 Atque id regula tertia S. Francisci non præscribit, ut nudis pedibus incedant, quæ illam pro-

ferunt.

A. JOAN.
DUCOS-
80.

fitentur: sed nempe quia penitentium illa regula dicitur, hinc qualibet sibi corporis afflictiones per illam convenire Beata censebat, tametsi præscripta in regula atque expressa non essent.

b Paret ex adjunctis, per subsellia intelligendas hic esse soleas.

c Eundem annum, mensem, diem notat auctor in Hist. lib. 7; & consonant Michovius & Cromerus.

d Nempe Leskoni nigro, duci Siradiensi; quem Boleslaus sibi adoptaverat ac designaverat successorum; quique etiam à proceribus electus est, postquam Cunegundem frustra expetierant.

e Hælenus enim tantum gestaverat habitum, quem S. Franciscus hominibus secularibus in tertia regula præscribit.

f Id est, mediocritatis, sive mediis statibus inter vitia & virtutes, utrimque aliquid habentis.

CAPUT XVII.

B *Mortificatio in claustris & studium perfectionis, patientia, consolatio per imaginem Christi crucifixi, temeraria suspicio, ejusdem imaginis voce correpta; abstinentia singularis.*

C *Lastra monasterii Sandeczensis ingressa, & cellam communem inter sanctimoniales fortita; suæ religionis & devotionis proposito potita, singulari & uberiori in Deum implebatur hilaritate, qui illam monasticam vitam adeptum iri tribuisset; asperiores vitam ducens, omnem usum carniarum à se in diem usque mortis abdicans, parco & castigato victu contenta, una tantummodo vice in die, quantum ad imbecillitatem corpoream levandam satis putabat, cœnabat. Assidua doctrina, exhortatione & exemplo universum sanctimonialium gregem pascens, & ad virtutes sanctosque mores, ad cultum animi & religionem incitans & conducens. In regula autem sui Ordinis suæque professionis erudita plenius quæ & circa divinum cultum & religionem ac disciplinam Ordinis sui servanda sunt, continuo sese in jejuniis & orationibus, in abstinentia & castitate exercere & dilatare cœpit, brevique omnes contubernales in admirationem sui vitæ sanctitate perculit.*

157 Quapropter etsi in edomanda & disciplinanda carne, in frangendis terrenis affectibus, in præstandis jejuniis, in adimplendis obsecrationibus, in tenendis vigiliis, in observando silentio arctiori pergeret calle, & omnia duriora ac difficiliora pro Christi nomine carnem pati & spiritum exequi cogeret, nec se ut dominam ingenuam & ducillam, sed servilem personam atque omnibus sororibus inferiorem vilioemque exhiberet, ita ut etiam hebdomadam illam ex ordine contingentem adimpleret administrando in singulis tam officiis quam officinis, præstando sororibus obsequia, coquinæ se deturpando squaloribus, & ollas, calices, discos & quæque popinæ utensilia propriis

baptizando & purificando articulis, profundo tamen pudore seipsam contorquebat, & ad quæque potentiora dirigens, propria & tacita conducebat adhortatione: Hic dies, inquit, Cunegundis, hic locus, hic status hæc religio alios mores, aliam vitam, aliam disciplinæ & perfectionis monasticæ normam expostulat. Erigenda tibi altius in Deum mens est, sanctioribus & magis virtuosius magisque meritoriis invacandum operibus; ut quarum imitaris religionem, æmuleris quoque virtutes & opera. Angusti itineris arreptura callem, seclusisti te in sanctarum virginum contubernium & cœnobium. Cave, ne in monasterio posita, his actibus, quæ in seculo agebas, inferior comproberis.

158 Hæc & hujusmodi alia frequenti ingeminatione apud se revolvens, ad pulcherrima & modum ceterarum virginum excellentia edenda devotionis & religionis facinora uberi instigatione concitabatur; sanctisque & divinis cœpit vacare operibus: nam & hispidiori amictu se contexit, rigidiusque cilicium carni adhibuit: quietis solita tempora coartavit: duplicavit abstinentiam, parco & castigatori cibo contenta; obsecrationes auxit: pietatis etiam & miserationis opera sænore multiplicavit duplicato, & sub brevi tempore in omni virtutum genere & religionis sanctæ perfectione adeo fulsit emicuitque; ut potens jejuniis, humilitate conspicua, fide firma, patientiâ robusta, facile se antiquis monialibus virtutis studio vel æquarit, vel prætulerit; ut non ex seculo illam sed ex eremo; non ex aula, sed ex cella & præcorum anachoritarum exercitio mireris advenisse.

159 Siquando verò caro sua infirmior spiritui suo ardenti repugnans, rigorem cilicii, abstinentiarum, vigiliarum, ceterarumque monasticarum disciplinarum fastidiendo gravior aut molestius ferret; tum illa ad contemplantum mente cælestia, quasi in quamdam recurrebat arcem; & torporem carni exprobrans, ut illam obedientiorem sibi in dies efficeret, apostolicum scutum assumens, aiebat: Non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam revelandam in nobis.

160 Non ferens deinde, ut sibi quarumcumque prærogatarum ultra ceteras sorores series præstaretur, sed communem se & servilem rata ancillam, nec de præterita castitate aut religione confidens, sed cuilibet regulari observantiæ se substernens, sorori Dorotheæ, sibi per abbatissam monasterii ad erudiendum illam datæ, obedienter paruit, venerata illam, non ut magistræ tantummodo, sed ut parentem, auscultans ejus imperiis & custodiens documenta. Cum autem dierum processu magistræ suam præfatam sororem Dorotheam ad nonnullas levitates, religionem infuscantes, comperisset lapsam esse, & in usum quotidianum illas vertisse, charitatis amore succensa, magistræ suam, ut cum levitatibus hujusmodi faceret sequestrum, honestius quo poterat, obsecrare monereque non destitit; asserens gravitati religionis & ipsius conditioni levitates ipsas non convenire. Sed soror prædicta Dorothea, piam admonitionem non sustinens, & in contumeliam gravem referens, quod magistræ ipsa à sua discipula ordine transverso doceretur, in

D

qua veteranas omnes brevis superavit.

E

oratione spirituum, spiritum carnem simulans.

Magistræ de vitis modestè admonens multa patitur;

F

bilem

A billem versa, opprobria plurima in Clientulam suam effudit; nec semel contenta effundere, crebris illam maledictis & improprietis apud Crucifixi imaginem *a* & in auribus fororum incessabat.

sed celesti voce ex imagine Crucifixi re-reatur.
 161 Cumque contumelias & impropria hujusmodi rescinderet nemo, & famula Dei Cunegundis illis exsaturata, patientiæ scuto opposito, æquo animo & obturata aure illas per dies plures ferret, pro comperto habens, non fuso sanguine tantum, sed tolerantia contumeliarum martyrium quæri, tandem apud imaginem Crucifixi illi prostratæ, & solitariè oranti pro sua persecutrice & contumeliatrice ex more, & meditationibus passionis dominicæ incumbenti, vox ex imagine personuit, admonens illam, ut armis patientiæ munita, dominicam orationem & symbolum, quoties imaginem Crucifixi præteriret, effunderet: sciret, se à contumeliis & maledictis in eam sparsis liberatum iri. Qua voce in ardentem devotionem & in lacrymas effusa, jussione impleta oraculi, persecutrix & persecutio nutu divino conquievit.

B 162 Propriam tunc ancillæ Christi Cunegundis patientiam oraculo divino patefecit Dominus; sed in eo prodigio, quod relatus sum, non sine tamen ejusdem virginis Cunegundis ampla gloria, alienam. Clara, una sororum, urceo aquam ad coquenda cibaria pro sanctimonialibus concite afferens, & parum accuratâ providentiâ in haurienda aqua utens, ollæ ad coctionem destinatæ undam infundens, ranam *b* etiam cibo decoquendo admisit casu haustam. At ancilla Christi Cunegundis, quæ in ordine vicis suæ sub eo tempore administrabat coquinam, studio id, non casu, actum rata; nec suam, sed singularum fororum miserata salutem, quas ranâ ipsâ & sororis Claræ callido ingenio suspicabatur venenatum iri, sororem Claram de vitio virulentæ benignè coargutam ab officio popinariæ amovit. Quæ se tali opprobrio amarum suspiriis dolens confusam, & præter confusionis notam verita, ne ceterarum fororum contumeliis & execrationibus incessetur, ad clementiam Salvatoris confugit, & eam supplicibus precibus fatigare non destitit, quatenus illam nihil sibi consciam à tam ignominiosa labe vindicaret.

C 163 Non tulit benignitas Dei & hujus notam, & ancillæ suæ Cunegundis parum justam suspensionem. Oranti itaque famulæ Christi Cunegundi, & ante imaginem passionis Christi ex more in faciem prostratæ, vox ex imagine passionis prodiens revelat, sororem Claram nulla in re noxiam fore, neque ranam ad fororum interitum, sed per casum attulisse. Quo oraculo in sanctimonialium auribus recitato, & Claræ innocentia & famulæ Christi Cunegundis sanctimonia & modestia plus solito proluxit: ad pedes enim sororis Claræ in fororum ceterarum conspectu provoluta, veniamque pudore profundo precata, singulas fororum suæ mansuetudinis & humilitatis ædificavit exemplo.

Mortificatio gustus.
 164 Impletura exemplo & opere, quod se, dum apud seculum ageret, implere suspirabat corde; ab eo tempore, quo Ordinem professâ, monasticam vitam aggressâ, inter sorores habitare cœpit, omnem carniem esum,

etiam quantolibet detineretur languore vel debilitate, à se profus abdicavit dispulitque; ut in diem mortis suæ nullo carnis edulio vel sorbitiuncula delicatiori, quamvis id plerumque gravior valetudo expolceret, uteretur. Ciborum insuper singulorum saporem & condimentum perosa, quamlibet dulcedinem & delectationem illorum, juxta atque virus, studiosius devitabat. Si quando verò in cibo aliquo saporem aliquem persensisset, illico illum & ab ore & à conspectu amovit; ne non tam ore gustare quam oculis libare de illo quidquam videretur; & ad eos, qui stipe vivebant aliena, transmittens, in egenorum, pupillorum & viduarum visceribus illum recondidit.

165 Veneris diem in passionis Christi præcipuam recordationem & memoriam [inlumebat], vulnerum Christi meditationi intenta, stupendo animi sui zelo, quem ad domandam propriam carnem gerebat, illibatæ castitatis amore accensa, non tantum illam Cerere privabat & Baccho; sed &, si quando aliquos vel leves motus rebellionis confurgere sentiret, virgis & flagellis, nonnumquam & accensis candelis, sic carnem assilgebat, adurebatque, quod omni libidine estugata, per doloris immensitatem virgineum corpusculum tabificum efficeret. Diem vero Saturni in beatissimæ Virginis Mariæ decus, & laudem compassionis ejus, sub tempore passionis Filio exhibitæ, agens contemplationem, pro omni tempore vitæ suæ singulis septimanis sub exactissima abstinentia deducens, non nisi sub vesperam simplici pane & luculentâ aquâ corpusculum debile sustentabat; omni tempore dierum illorum in oratione & contemplatione absorpta *.

166 Vigiliis vero Christi, necnon sanctorum Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum non solum ab Ecclesia institutas, sed etiam extraordinarias, in cibo quadragesimali castigato & parco usque ad crepusculum & jejunabat ipsa, & plurimas sorores vel exemplo, vel prece, aut pretio ad jejunandum inducebat. Vigiliis vero Genitricis Dei Virginis Mariæ singulas, cum tam arcta sui corpusculi producebat maceratione, ut diebus illis nullo penitus cibo, interdum vero solo pane & aquâ purâ uteretur. Parsimoniam & abstinentiam singularem in diebus quadragesimæ Ordinis, quæ à festo sanctorum omnium sumens principium ad festum Paschæ tendebatur, custodiens & observans, sine medio & aliqua interruptione, vini etiam usu repudiato, rarissime de illo, & non nisi in magnæ suæ necessitatis articulo, parum quid, aquâ pro parte majori intermixtâ, adeo ut vix sapor vini sentiretur, fumere admittebat. Simplici autem & exili cervisâ, quam etiam frequentius, ne sapor qualiscumque palato illuderet, lymphabat, contenta, non nisi inter cœnandum illâ parcè nimis & abscessu utebatur. Tempora cetera sic in laudem Conditoris & ædificationem proximorum dispensabat, ut non sinneret quantulamcumque horam labi, in qua sibi non conficeret aliquod meritum, & suæ religionis & sanctitatis non aliquod depremeret relinqueretque signum.

A. JOAN. DUCOS-
so.

Dies Veneris
& Sabbati
memoria
& imitatio
patientis
Christi
& Mariæ colit
R

* an absor-
pta?
item vigiliis
& jejunia
Ordinis se-
verè exigia

R

a In loco scilicet, quem vulgo capitulum vocant; ubi deferuntur & plectuntur, qua notata sunt in religiosi vitia.

b Vel busonem fuisse necesse est, vel ranam ex eo genere, quod rubetarum nomine Latini vocitant, cuius quidem venenum avari esse presentissimum.

C A P U T XVIII.

Patientia frigoris & caloris, orationes & exercitia diurna ac nocturna, communia & privata per dies singulos.

F Rigore jejuniorum & abstinentiarum carnis incentiva omni religionis conatu fatagens extinguere & in obedientiam spiritus contundere, omnem & balnei & cuiuslibet lavacri fomentationem a se prorsus abiciens, rarissime & nonnisi [cum] divinissimo Eucharistiæ Sacramento refici debebat, vultum & ora parumper abluere sustinuit, ne aliqua voluptatis stilla animo ejus etiam ex aquæ lotionem insideret; & tam sibi quam aliis appareret abjectior. Sub æstivo etiam tempore, dum ceteræ sorores solis ardorem evitaturæ, vestes teneriores induerent, hæc sudoribus oneratura corpus, magis grossa magisque hispida, & quæ æstum geminarent non restringerent, induerat. Verâ vice, sub hiemis tempus, & postquam major algoris vis singulos premeret, pelliceas abiciens, atque illis sorores nudas & languidas contegens, raro & poroso amiciebatur vestitu, quod * frigus susciperet potius quam excluderet.

B
Fugit balnea:
vestes æstivas
hieme, hiemales
æstate gestas.

* an quod?

Exquista ratio
frigus intendendi
in corpore suo.

C

Pedum cruciatus:
& mortificatio
odoratis.

168 Quam rem dum ceteræ sanctimoniales superent, nonnullæ etiam coarguerent, ratæ, illam in regione Boreali & sub Alpidibus perpetua nive oblitis sita, & quæ frequentius æstatem horrendæ hiemi conjungit, extinctum & rigore frigoris corruptum iri; illa cælesti frigore parum contenta, & quasi superna vis glacialis tenuem illi inferret pœnam, artificialem adhibuit; ferventemque undam in ollis aliquot & lebetibus, & quæ vapore suo illam quam maximè humectaret, sudoribus apposuit, graviores perpeffura cruciatus algoris, postquam in guttas vapore concretas vis gelidi spiritus certanti rabie grassaretur; ut non in exterioribus solummodo sensibus, sed etiam interioribus ossibus, venis, & medullis raræ austeritatis experiretur tormentum, & corpus inane jejuniis, tabefactum vigiliis, quod etiam senilis frangebat ætatis, nova arte glaciaret.

169 Eadem insuper austeritate in pedes, qua & in corpus, usa [est]; vili dumtaxat illos, dum hiemis duraret lævitia, correctio contegens; neque membra illa, pro sua conditione altius tegimen deposcentia, foculis aut alio quocumque calidiori velamento confovens, gelido frigore etiam vestigia sua affictura. Pro omni verò ætatis, veris, & autumnii tempore, etiam calciamenta illis abstrahens, & nudo vestigio per singula itine-

ra pergens; profundis rupturis illos cruentabat; vix passa, ut pro illorum consolidatione sorores magis illi familiares aceti infusione exorta ulcèra quandoque diluerent: cetera enim remedia perosa, illud solum adhibuit, quod sua acedine uredineque corroderet magis vulnera, quam sanaret. Singulos insuper sensus singulari pœnatura supplicio, sordidos & abjectos pannos amplioribus sordibus imbuendo, & torritos a, ut fortius olerent, igne, ad ora nareque adhibebat; ut fœtor olidior sensum quoque odoratus quateret, cetera quoque membra & sensus suo fœtido odore perfringeret & maceraret, locumque & vicem suavium & delicatorum odorum, quibus, ut amplius redoleant, nobiles & lascivæ feminæ se itidem exornant, olidus subiret fœtor, contemptibiliorem illam apud universos effecturus.

170 Castra hostilia, carnis videlicet, mundi, & diaboli, ancilla Christi Cunegundis glorioso debellatura certamine, & juxta Salvatoris doctrinam, dæmoniorum genus in jejunio & oratione ejectione, cum copiosa abstinentiâ & maceratione, ut supra diximus, corpus affigeret, ab oratione quoque nocte & interdiu non cessabat; sed priusquam dimidium noctis efflueret, ex duro confurgens grabato, & omnes sorores præveniens, promendo illud propheticum, signaculo sanctæ crucis muniens cor & pectus, dicebat: In lege Domini fuit voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Universum verò corpus signando aiebat: Et erit ramquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Frontem verò & cervicem coarmando promebat: Et folium ejus non defluet, & omnia, quæcumque faciet, prosperabuntur.

Oratio ejus,
nocturna, &
privata exercitia;

E

171 Ad ecclesiam deinde ex dormitorio se proripiens, & profunda humiliatione in oratorio consueto in faciem prona procumbens in terram coram passionis Christi imagine, oculorum acie in cælum erecta, supplices obsecrationes suas apud conspectum Altissimi, crebris additis suspiriis, devotissime effundebat. Orationibus autem juxta morem expeditis, ad transigendum passionis Christi memoriam omni nisu, æstu, & corde, illius omnem processum & seriem contemplans, se convertebat. Spiritu deinde ferventissimæ charitatis in Deum mente erecta, & à terrenis cogitationibus & cupiditatibus cogitationes prorsus abstrahens, atque in Dei desiderium & amorem illas levans; suavitate mirifica ab humanis sensibus abstracta in Deum transferebatur; spiritum siquidem elevatione ac ascensu mentis jocundo in divini degustationem dulcoris per contemplationem applicabat, tanto fervore ad meditandum cælestia pertracta, ut etiam frequentius a sensibus exterioribus abstraheretur.

contemplatio
passionis, atque
ecstasis,

F

172 Incredibile autem dictum est & stupendum auditu, quod, dum sacra mens hujus almæ Virginis hujusmodi cælestium, & præcipue passionis Christi, contemplatione frueretur, adeo abundanti &, ut verius eloquar, indicibili lacrymarum perfundebatur imbre; ut ladulam b non mediocrem, quæ imaginem passionis Christi sustinebat, fletibus lacrymarum

& lacrymarum
in eis co-

marum

A marum inundaret & rigaret: nec semel rigare contenta; sed priusquam ab orationibus & contemplationibus privatis confurgeret, & priusquam aurora infinuaret diluculum, vas illud trina vice fletuum, per ora sua, ceu quodam alveo, manantium, perfunderet complueretque profluvio: ad singulos enim passionis Christi actus, quos profundiori percurreret meditatione, fluebant illi copiose lacrymæ, fletibusque rigata ora, torrentem, qui usque in ladulam deflueret, efficiebant.

propemodum incredibilis.
B 173 Excedit res hæc humanæ credulitatis sensum, ut per tot dies, menses, annos, & tempora in muliebri corpore lacrymæ non marcescerent, sed ejusdem profluvii per dies, menses, & annos singulos eliquaretur producereturque imber; legentiumque fidem hæc excedere arbitror, & majora videri, quam quisquam credere possit. Sed corpusculum illud virgineum, & in amorem transformatum divinum, humore cælesti plenum, facile tam immenso tamque supernaturali magis, quam humano, fluore manabat. Contulerat enim omnipotentis Dei clementia Virgini & sponsæ suæ tam illustri, ælotypo illum amore æmulanti, & Filii sui ferventissimo zelo contemplanti passionem, ut corpus suum rofaret fletus & lacrymas in profluentis morem, qui aliis corporibus mortuis oleo sacro, morte sequuta, manare concessit. Quod si cupiam nostra videtur ludicra aut conficta narratio, eadem incredulitate rationeque beatissimi Francisci floccipendat stigmata, quæ ille vir sanctus in suo corpore cruorem producentia vivens portavit; nisi forte majoris difficultatis sit guttas ex humidis locis aquosas producere, quam cruentas; & orbes oculorum lacrymas sudare, quam stigmata ferre; & divinæ potentis miseratio ceteri possit abbreviata.

Devotio erga vulnera Christi; opera caritatis & humilitatis.
C 174 Ignitam insuper devotionem suam in quinque vulnera præcipue Christi testatura, in camera sua, sive cella, quinque ardetes & ignitos cereos per omne tempus vitæ suæ nocte & die retinebat; ad quorum conspectum & ipsa, dum cellam ingredere, superno calefacta igne, mira devotione in fletus & lamenta solvebatur. Orationibus autem suis & meditationibus per singulos dies ex more completis, matutino etiam Officio per cantum expedito; postquam teris reddebatur dies, & priusquam ad rem divinam audiendam accederet, singulas sorores valetudinarias visitatum veniebat, charitatis illis impendens & pietatis viscera, & unamquamque pro sua conditione consolans & reficiens, & quæ poscerent, benigniter administans, & ad patientiam illas animans. Calefactioni deinde & purgationi stubarum & camerarum se ingessit; ligna supponens clibano & ignem, & singulas immunditias foras egerens, nulli se humilitatis & vililitatis officio, quantumcumque sædo & indigno, subtrahebat.

fervor & modulatio in Horis canonicis.
D 175 Obsecrationibus privatis & meditationibus perfuncta, non segnius ad communes & publicas curam suam & omnem diligentiam tanto propensius intendebat, quanto novebat, publica potiora esse privatis; nihil actum ducens per privata, si non eadem diligentia,

Julii Tomus V.

devotione, & attentione publica quoque exsolvisset. In matutinali itaque Officio ceterisque Horis diurnis pariter atque nocturnis, so. in sororum cœtu, inferiorem se & magis peccatricem singulis rata, consistens, animo stabat & vultu erecta, ad id unum sedula & intenta, ut non tam Deo psalleret ore, quam corde. Attendebat & sororum, secum unà concinentium, non concentum aut melodiam, sed religiosam & accuratam devotionem. Et quanto devotius perpendebat sorores psallere, tanto & ipsa majori in Deum devotionis ferebatur ardore, alienam devotionem suam ducens, & in suam illam pertrahens profectum. Tanta tamque valida superni amoris; dum sororum concentus auscultaret psalmodiam, dum earum singulos devotionis rimaretur actus, dulcedine perfundebatur; ut non mortalium, sed angelorum se crederet choris interesse; qua quidem capta dulcedine, pariter & ipsa concentu psallebat mirabili, & ex gutture illius in sororum auribus dulcisonæ exaudiebantur voces, modulata suavitate refertæ, sororum perstringentes mentes & pectora, quas magnitudo devotionis & fervor cordis tormabat index.

176 Quoties autem ad antiphonam, Ave stella matutina, quæ matutinum Officium solita est concludere, psallendo perventum erat; toties & ipsa pronum corpus procidendo in faciem prosternebat in terram, rigans illam lacrymis & labiis deosculans, justissimam illam maris stellam, virginem Mariam, hujusmodi sua projectione honorans, & illi gratias immensas agens, quæ, Deum prius concipiens mente quam corpore, auctrix tuit redemptionis & salvationis humanæ.

177 Revolvens etiam in sua meditatione, & frequentius secum tacita conferens mirificum illum & admirandum angelicorum spirituum cœtum, in novem hierarchias & choros divisum, & per judicia misericordie Altissimi generi humano in præsidium datum esse, & per singula dierum atque noctium momenta mira sedulitate & longanimitate tam salvandis quam damnandis, liberis & servis, ingenuis & agrestibus, inopibus & locupletibus, magnis & exiguis, maribus & feminis, catholicis & infidelibus, prudentibus & insipientibus hominibus, salutaria ex æquo pro illorum incolumitate & salute administrare officia, & quotidianas circa illos agere excubias, & sollicitam curam impendere ad omnes; peculiari angelos prosecutura veneratione, & singulare illis impensura obsequium, ter denas orationes Dominicales quot diebus ipsis fervida devotione persolvebat; angelum proprium contestans, ut illius mereretur custodia & merito ab omni periculo corporis & animæ continua fidaque protectione defendi.

178 Cœnâ peractâ, & cibo castigato paululum refecta, lectione aut recitatione de Vitis Sanctorum patrum amplius seipsam & sorores, & quasi quadam adipe, palcebat, quàm cibariis paverat; præcipue tamen Vitæ Antonii magni, Pauli primi eremitæ, Hilarionis, & aliorum Sanctorum patrum, qui anachoriticam duxerant vitam, non sine interioris hominis sui amplissima consolatione

V V V V 2

A. JOAN. DUCOS.

ad antiphonam de B. V. Maria.

Devotio quotidiana erga angelos.

officia vespertina, lectio, silentium, somnus, vigilia.

occu-

A. JOAN.
DLUGOS-
NO.

occupabatur. Ab hac lectione ad explendum cum fororibus officium Completorii in ecclesiam ex cella aut refectorio divertebat; quo expleto, nulli mortalium de cetero die illo, sed nec fororibus, strictum silentium sibi indicens, loquebatur; ne vel levi fame contaminata iri illam contingeret. Curato deinde per quietem paululum virgineo corpore, quo ad cetera suæ devotionis & religionis obeunda munera consisteret vegetior, quam primum somno soluta expersiscebatur, de stratu duro prosiliens, cum ingenti suspirio nomen Domini sabaoth ter personabat, dicens: Deus, Deus, Deus. Mirantibus fororibus & sollicita indagine quærentibus, cur precum suarum primitias ab illis tribus potius initiaret verbis & non aliis; Altitudinem, inquit, divinæ miserationis super genus humanum metior; & quamvis immerita & misera, pro modulo tamen conditionis meæ gratiarum actiones in Deum ter nominatim pro triplici opere, utcumque indigna possum, solvo; pro beneficio humano generi præstito, quo illud mirabiliter creavit & condidit, mirabilibus gubernavit, mirabilissimè redemit & reparavit: Ac deinde in alias obsecrationes, quas jam perscripsimus, se vertens, omnia noctis & diei tempora aut in oratione, aut in opere exigebat.

B

A N N O T A T A.

a Torritos lege tostos à torreo.

b Hanc vocem frustra alibi quasi: ceterum cum genus quoddam vasis esset, ut in sequentibus mox dicitur; & imaginem passionis sustineret, ut hic asseritur; videtur vel receptaculum posse intelligi aqua lustralis; vel aliud quoddam, quod aliquando patienti Christo supponitur, in quod sanguis profuens è quinque vulneribus sanguis Domini exhiberi non raro solet, tamquam balneum seu lavacrum, quo purgantur peccata nostra. Et certè Lada cum purgationem sonat per legem fieri solitam, ut fuse docet Cangius in Glossario, tum etiam purgatorium quoddam, ut explicat Spelmannus.

C

c Stuba tam hypocaustum, quam locum significat, quem hypocausto calefacimus.

C A P U T XIX.

Affectus Beata erga resurrectionis Christi, & Eucharistiæ mysteria; beneficia in ecclesiis, inopes, Minoritas; patientia in atrocissimis calumniis, caelesti tandem luce dissipatis.

Dies Domini-
nicos celebras

Diem autem Dominicum, cujus celebratio frequenti & stricto Domini imperio tam in veteri quam in nova lege singulis mortalibus mandata est, singulari devotione & reverentia venerari solita, resurrectionis dominicæ in eo colebat & rememorabatur arcana; quod videlicet die illo Leo fortissimus mortuos vivificasset, patres de limbo

eduxisset, infernum debellasset, corporibus Sanctorum mortuis quamplurimis munus resurgendi contulisset; cæli januas patefecisset, dilectissimæ genitrici suæ Virgini Mariæ, item Mariæ Magdalene ceterisque Sanctis feminis, item & discipulis suis apparuisset.

D

180 Tanta autem ac tam fervens resurrectionis dominicæ sibi inerat dulcedo; ut in singulis diebus Dominicis forori, primùm sibi die illo occurrenti, novum & maximum gaudium & quasi antè ignoratum, cum immensa exultatione & júbilo enuntiaret; dicens: Surrexit Dominus verè alleluia. Sorore verò respondente & ejus enuntiationem contestante atque dicente; Verè surrexit; gaudio nimio resperfa sanctum forori præbebat & flebile osculum, pro tam gratissimo & humano generi necessario novo usque ad effusionem lacrymarum exhilarata. Ceteris autem fororibus, Officio & re divina, privatis etiam orationibus expletis, de ecclesia recedentibus, & in cellas suas divertentibus, hæc sola de ecclesia non recedebat, sed Psalmos septem pœnitentiales cum letania & oratione, Deus qui vivorum dominaris & mortuorum, devotissimè in vulgari Polonico psallens, & solitaria Deum ardentius venerans, placatum illum ac propitium efficere vivis & mortuis quam studiosissimè satagebat.

mirabili affe-
ctu erga re-
surrectionis
Christi myste-
rium.

E

181 De implendo insuper mandato divino & consequenda vita æterna sollicita, qui suos fideles sollicitè jubebat & incitabat, dicens: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; &: Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita; &: Hoc facite in meam commemorationem; cælestem illum cibum, qui animam devotam divinis impingat adhibus & charismatibus; & cælestia desideria subvehit & elevat, frequenter & assidue, & cum ineffabili dulcedine, imbre lacrymarum ora perfundens, suscipiebat; quò non solum spiritus ejus, sed cum anima quoque sustentabatur roborabaturque corpus. Divinissimo autem Eucharistiæ viatico suscepto, cælestis & divina Virgo non solum spiritu, sed corpore cælum rapuisse, & illuc penetrasse videbatur. Frequentius autem ob devotionis fervorem in ecstasim versa, & ab exterioribus sensibus, dum communicanda erat, alienata, hostiam corporis sacratissimi non videbat. Alienationem autem ipsam in culpam & in demeritum, non in devotionem, spiritum elationis & cogitationis tumidioris repressura, referens, durâ pœnitentiâ, quasi gravius aliquid deliquisset, seipsam contorquebat, afficiens spiritum mœrore, corpus verberare; quam maximum reputans facinus, quod corpus divinissimum à se susceptum corporalibus oculis sibi contemplari non contigerit.

Devotio etiam
sacram syn-
axim.

F

182 Munificentia autem & pietatis, quæ secum ab ineunte ætate & penè à puero creverat, & quam agens in seculo magnopere exercebat; etiam in monasterio posita non poterat oblivisci; quinimo illam liberalius operosiusque diffundebat in omnes. Singulis enim ecclesiis cathedralibus, conventualibus & parochialibus longè vel propè positis per universam Poloniam, casulas, pallas, cappas, dalmaticas, auro, purpura & murice superbas & diversarum materierum nitore fulgentes; item calices ex purissimo auro & argento; item cru-

Continuat
liberalitatem
pristinam er-
ga ecclesias.

A cruces gemmis & margaritis intextas; item libros & missalia, ceteraque hujuscè generis ecclesiastici cultus ornamenta pro cujusbet conditione aut necessitate conferebat.

Et pauperes, inopes, ac religiofos.

183 In egenos vero pupillos, viduas, pauperes, peregrinos, advenas, & qualibet miserabiles personas adeo [erat] liberalis & profusa; ut cujusbet necessitati, inopiæ & indigentia hilarissimè semper subveniret; parturientibus cibos deliciores & expensas, & pannos infantibus ad cunas; morientibus vero sumptus & cereos propriis elaboratos manibus pro funeratione eorum liberaliter administraverit; nudos velaverit, infirmos alaverit, dotes virginibus præbuerit; conseruatos & in desperationem aliquam aut angustiam mentis verbis erexerit, & meliora sperare iusserit; & omnem substantiam monasterii, solo victu & vestitu suo & sororum, & eo quidem parco & tenui, reservato, cetera omnia in egenos, pauperes & indigentes expendebat. adeo diligenter, sollicitè & accurate; ut id suo grandi reatui ascriberet, si quando, ea ignorante, pupillis, peregrinis, egenis, pauperibus, & miserabilibus personis contingeret quidquam deesse; aut aliquem ex eis aliqua necessitate, cui per eam succurri polleret, laborare. Devotos etiam & religiosos sacerdotes, & virgines Christi, & religioni & sanctitati deditos enixiori venerabatur cultu, curam illorum gerens, & eorum indigentias administrans.

B

Alit ac tenerè sedet conventum Saudeciensem Minoritarum non sine miraculo.

184 Et cum tam prodiga foret in externos & forenses; priorum tamen & domesticorum sui Ordinis suæque religionis non remittebat, sed intendebat magis, curam: in monasterio enim antiquæ Saudeczen conventum Fratrum Minorum de personis triginta, sub habitu & regula monachali Christo militantibus, aluit, vestivit & pavit; quorum tantam curam egit; ut languentibus & debilioribus cibaria ipsamet excoqueret, & excocta in conventum fratrum, quacumque aëris intemperie non obstante, per seipsam ferret, propriisque manibus valetudinarios cibaret, & esurientes, sitientes & deficientes, juxta ac nutrix infantes, reficeret. Dum autem die quadam fratribus infirmis deferens cibaria & pocula, in tollatum grande decidisset, & collisionis in membris virgineis & teneris pertulisset discrimen, fervor tamen suæ devotionis & charitatis virtus, adeo collisionem illam grandem restauravit reintegravitque; ut subitam senserit & solidam absque omni humana ope supernè sibi largitam curationem; ex quo nimirum ad cetera & majora pietatis & miserationis opera edenda promptior, alacrior atque vegetior efficiebatur.

C

Eleemosyna ejus ad capitula generalia & provincie FF. Min.

185 Sciens insuper, fratres sui Ordinis omnibus temporalibus ex professione sua nudatos esse, & in altissima paupertate præsentem vitam ducere, ad singula capitula generalia Ordinis ducentos florenos; ad particularia vero, per ministrum Poloniae celebrata, centum viginti florenos, ad succurrendum fratrum necessitatibus, se & sui cœnobii sorores eorum obsecrationibus & suffragiis recommittens, transmittibat; ut mirarentur, quonam modo substantia sui monasterii in tot largitiones suppeteret, cum cælestis ubertas incrementum illi adjiceret.

186 Quamvis autem miram ac profusam A. JOAN. dexteritatem absque omni personarum acceptatione & respectu exerceret infatigabiliter so-

in omnes; & singuli ordines atque status, pro quibus omnique conditio, sexus, atque ætas ejus liberalitatis atque pietatis præconia laudibus mirificis efferrent, & matrem illam ac advocatam patronamque veriùs, quam dominam aut ducissam, omnium miserabilium & egenorum, & arcem atque portum tutissimum omnium afflictorum indigentiumque sonora & communi appellatione vocitarent; non deerant tamen plerique fratres sui Ordinis in monasterio Saudeczen commorantes, ejus multiplicia liberalitatis & pietatis opera quotidiano usu experti, qui sancta illius opera livorosis fuscabant detractionibus extenuabant captationibus; turpabant suspicionibus, criminabantur accusationibus; Ancillamque Christi variis contumeliis, rædiis & opprobriis innocenter anicerent: beneficentia quoque & charitatis multifarie ipsi impensæ obliti, beneficium suum improba malignitate pendebant.

Et accusatio turpis commercii cum confessario.

187 Incontinentia enim illam aspergebant probro, & propter frequens sacræ confessionis Sacramentum de fratre Boguslavo (is enim confessionem suam quot diebus audire solitus erat) illam quasi stupri suspectam vulgaverant, mendacibusque & confictis criminationibus ministri Poloniae, custodis, & guardiani ceterorumque officialium Ordinis domus Cracoviensis credulas & prurientes adeo implebant aures; ut prælatum Boguslavo, confessorem suum, in detestationem utriusque facinoris, crebrò à Saudeczen cœnobio dimoverent, & ad agendum poenitentiam, quasi lascivum & incontinentem, pro majori Virginis sanctæ contumeliatione provocationeque detruderent.

quam ipsa sustinet cum gratiarum actione.

188 Quæ cum ob id majores intensioresque in spiritu & animo, quam frater Boguslavo in corpore, sustineret cruciatus; secum tacita reputans quam lædissimo, ceteras ejus actiones & virtutes devorante, famam quoque illius corrumpente, notaretur probro; primò mœrore quidem conficiebatur immenso; patientia deinde clypeo se muniens, & transgressionibus suis ea probra & opprobria deputans, mira jocunditate hilarior efficiebatur; nulla quoque murmurationis aut querelæ emissa voce, ad gratiarum actiones propensiores in Deum solvebatur, cui ipsam adversitatem, contumeliam & ignominiam hujusmodi pati, & ob gloriam nominis sui præter verum & justum convitari pro ejus castitatis corona duplicanda proque augendo merito contulisset. Sorores insuper, probra ipsius & ignominiam molestius ferentes, ac propter id largioribus indulgentes querelis, summâ vultus constantiâ, ejus innocentiam attestante, corripuit compescuitque.

sorores reddunt, quæ injurias ejus depelli volebant.

189 Nolite, inquit, carissimæ meæ sorores ac filia, nolite opus Dei omnipotentis & meæ patientiæ impedire meritum ac progressum; cum mea delicta meæque multiplices animadversiones in Deum majora supplicia majoresque pœnas deposcant; donec per propitiationem divinam terrosionem meruerint & veniam: Patientia enim continet opus perfectum, cujus vos juxta atque ego apprehendere gestimus luminatam;

V V V V }

per-

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

perfectioribus verò operibus & potioribus laboribus in via hujus terrenæ ac laboriosæ peregrinationis potiùs in cælesti patria debetur merces; ubi iustissimus Retributor unicuique suam reddet mercedem juxta proprium laborem. Quibus itaque providentia divina majora collatura est præmia in cælis, in hos confert majores opportunitates facultatesque conquirendi merita ipsa per magnitudinem tribulationum in terris. Unde saluberrimè accidit, ut quos amplius prædiligit, hos abundantioribus tribulationibus exponat, retributiones uberiores sortituros.

Crescit suspicio; & confessorio amoto sufficit alius perquam severus;

B

190 Quietatis sororibus & ad melloris frugem patientiæ converfis, fratres tamen Ordinis nec tolerantiam adversitatum, nec patientiam tot convitiatorum quietare poterat, quin majoribus invidiæ stimulis agitati, amplius contra illam & excandescerent & furerent, majoribusque illam criminationibus & accusationibus stupri & ejus consuetudinis cum fratre ream apud patres Ordinis deferrent. Quorum illi relatione moti, nulla discussione criminis, quod falso objiciebatur in Ancillam Christi, factâ, litteram obedientiæ præfato fratri Bogufalo inscriptam, severitatis & levitatis plenam, transmittunt; jubendo, ut in eo momento, quo sibi sive stanti, sive ambulanti, sive sedenti aut cœnanti, aut quidquam operis alterius agentis repræsentaretur, ex monasterio discedat, ab ancilla Christi Cunegunde se prorsus sequestrat, & in Cracoviam redeat. Qui cum iustitiam, sanctam obedientiam impleturus, paruisset, & Cracoviam revertisset, alius frater, natione Bohemus, vocatus Petrus Odraniecz, in locum ejus substitutus advenit. Qui cum criminatoribus sanctæ Virginis præbuisset primùm auditum, deinde creditum, actus ejus & devotissima opera habens simultanea * & suspecta, hypocrisis illam & levitatis crimine apud seipsum damnabat.

* an simulata?

qui per miraculum edoctus est calumnia falsitatem.

C

191 Verùm parùm auribus fidens, quarum sensus falli frequentius atque eludi consuevit, legitimam probationem & ab omni liyore circumscriptam habiturus, rem oculis permittit. Et severitate sua naturali, ob quam etiam sanctæ Virginis sibi mandata cura fuerat, motus, ad oratorium virginis Cunegundis, levitates suas & hypocrisim deprehensus, irrumpit; & sensim velo oratorii amoto, conspicatur sponsam Christi Cunegundim cælesti lumine radiare & splendore atque fulgore immenso orare coruscantem. Nec splendorem tantum humanis sustinens obtutibus, pronus procidit in terram; perfundensque ora lacrymis, & de fulgore cælesti, quem circa sponsam Christi radiare viderat, stupens, & secum tacitus multa volvens & ancillæ Christi Cunegundis sanctimoniam, & improborum fratrum sui Ordinis, Virginem beatam falsè criminantium, impudentiam mirabatur. Ex correctore autem venerator, & ex criminatore præco laudum ac testis ejus effectus, mirandæ visionis spectaculum tam patribus quam fratribus & sororibus sui Ordinis fideliter & seriatim, ac juxta quod viderat, enarravit; & sanctitatem ipsius suo veraci testimonio ubique diffundens, mendacia ad ignominiam ejus commentata dissolvit, oraque sibi obloquentium & invidentium, ut nusquam postea

mutire quidquam auderent contra illam, suæ attestacionis inexceptibili rubore compescuit.

D

A N N O T A T A.

a Animadversiones, opinor, hic dicuntur delicta, quæ cum sufficienti cognitione & attentione ad malitiam committuntur.

C A P U T XX.

Patientia & caritas Beata erga ingratos & injurios; vis precum ejus adversus oppressores injustos monasterii Sancediensis.

SANCTÆ CLARÆ virginis die appetente, ancilla Christi Cunegundis suam & Ordinis sui fundatricem, patronam, & magistram ampliori obsequiorum devotione honoratura, rogatione sua suppliciter perlicit pervincitque fratres, ut die illa sorores Missam & Vesperas in cantu explere permittant, quatenus ex cantus usu sorores ampliorem profectum in canendo jubilandoque Deo & Sanctis ejus possent accipere. At fratres pollicitationis suæ obliti; & Ancillæ Christi malignum, stimulis invidiæ agitati, irrogaturi opprobrium, Vesperas primas & in crastinum Missam majorem inchoando peragunt, non sine omnium sororum grandi molestia & exacerbatione.

Injuriam iterum sibi illatam à fratribus

E

193 Cumque sororum indignationem & Ancillæ Christi contemptum Constantia ducissa, & Leonis olim, Russiæ ducis, relicta, sanctæ virginis Cunegundis germana (quæ forte tunc personaliter aderat) gravius Sororis contumeliam & ludibrium ferens, inclamatione & reprehensione severa fratres detam notorio opprobrio Sorori suæ irrogato objurgat, facinus illorum & carpando & aggravando; ancilla Christi Cunegundis, ad pedes sororis ducissæ Constantiæ corruens, rogat illam enixius quo potest & humiliter, quatenus ob beatissimi Francisci nomen & reverentiam ab omni captione & reprehensione fratrum se non solum contineat, sed nec inclementi verbo illos compellet; dignitatis eorum culmini & conditioni, qui & sacerdotio fungantur Deo, & in filios provenierint sancto Francisco, in singulis etiam honorem Sanctis delatura a.

apud iratam sororem deprecatur.

F

194 Vice altera cum sorores voce sonora in cantu Missam inchoassent, illamque modulata suavitate concinnè profecerentur, fratres Ordinis singuli unâ cum fratre rem divinam ad altare exequente, novo contumeliæ & opprobrii genere ancillam Christi Cunegundim lacessituri dedecoraturique, conspiratione inita, de ecclesia viritum diffugiunt, & ecclesiam atque Missæ mysterium derelinquunt, irredituri; nisi Cracovientis custos, frater Nicolaus, qui tunc aderat, insanæ eorum & furoris cognitâ causâ, redire illos & intermissum divinum Officium resumere atque absolvere strictiori jussione compulisset.

Eorumdem injurias notas caritate compensat.

A pulisset. Tulit & hoc opprobrium ancilla Christi Cunegundis plusquam animo patienti; quamvis noverat, illud studiosè & ex proposito per fratres in suum dedecus attentatum; nec ullum tristioris animi signum præ se ferens, majori etiam caritate, dilectione & favore fratres Ordinis, contumeliatos suos & hostes, propter Christi nomen & amorem, prosequabatur.

Vexatur & opprimitur monasterium ejus à Lestkonè.

195 Obtinebat pro ea tempestate ducatus Cracoviensem, Sandomiriensem, Lublinensem, Siradiensem Lestko niger, princeps Polonorum monarcha, qui Boleslao pudico in eisdem ducatus, ut supra retulimus, successerat. Hic ambitione stimulatus suapte, & livore, procerum etiam suorum & satraparum suggestu accensus, dolens, eos proventus, villas, oppida, telonia & introitus suo deesse fisco, qui donati & perpetuò ascripti in sortem & ditionem Sandeczensis transiverant monasterii, plurimas & varias injurias, oppressionesque violentas & illicitas ancillæ Christi Cunegundi, & monasterio Sandeczensi sanctimonialium inferebat, requirens jura ducalia in oppido Sandeczensi & villis ac hereditatibus monasterii, multiplices & exquisitas angarias, dacias, & præstationes, ut se tunc habuit Polonorum mos & servitus, secum trahentia; requirens & exigens stationes, quibus se, & curiam omnem suam, equos, canes, aves, & similia mancipia illum comitantia omni victualium administratione opiparè tractari jubebat; requirens exactiones, tributa & suffragia non pro se tantummodo, sed pro suis satrapis, proceribus, magistratibus & iudicibus eorumque ministris, & qui se bonis monasterii monstrabant amplius, quam dux ipse, infestiores. Fiebat ergo jussu ducis & procerum in homines & colonos monasterio Sandeczensi donatos & inscriptos, libertate eis concessa eos non relevante, pignoriatio, invasio, direptio, anquisitio *b*.

repulsa ab eo saepe Cunegundis, ad Deum confugit;

C

196 Et cum ancilla Christi Cunegundis clamore suorum colonorum & subditorum excita, ducem Lestkonem nigrum, suosque satrapas personaliter, nonnumquam per nuntios, adiret, solvique gravamina privilegii, libertatibus, & munimentis Boleslai pudici, olim Cracoviensis ducis, monasterii singula bona ab omni tributo & onere excipientibus, ostensis, deposceret; non ob id tamen Lestkonis ducis suorumque procerum truculentia & tyrannides quiescebant; quinimo sæpenu-mero sponfam Christi Cunegundim, & suos factores, justa & æqua interpellantem, cum indignatione & injuria à suis tribunalibus repellebant. Anxiabatur Ancilla Christi non tam pro se & sororibus suis, quantum pro colonorum & subditorum monasterii sui gravamine & anquisitione; & tam sororibus quam colonis, sortem suam & oppressionem cum querelarum ingeminatione desistentibus, famula tamen Christi Cunegundis eundem tenorem in animo & vultu ostendens, nec tot oppressionum & injuriarum generibus succumbens, peccatis suis quæ acciderant singula deputans, in tot tantisque acerbitatibus ducisque Lestkonis & procerum ferocitate & tyrannide, ad sedatorem omnium procellarum Deum clementissimum censebat ociùs recurrendum.

197 Cumque famula Dei Cunegundis fle-
tibus & orationibus sollicitius insisteret, tam subita dexteræ Dei mutatio in Lestkonis ducis & procerum pectoribus coorta est; ut tyrannidem in clementiam, avaritiam in liberalitatem, truculentiam in pietatem, exactionem in largitionem, gravamen in libertatem verterent; & tam dux Lestko ipse, quam omnes primores sui, nutu divino & terrore correpti, ultro ad illam personaliter accederent; culpæque suæ recognitâ, in corde contrito & humiliato ignosci sibi, flexis ante illam viritim genibus, precarentur; devotentes, se amplius & de cetero numquam illi & monasterio suo ejusque subditis aliquas molestias, gravamina & displicentias irrogaturos, sed singula non postulata solum, sed etiam imperata, facturos.

**A. JOAN-
DUCOS-
so.
qui ex dire-
ptore ac ty-
ranno,**

198 Non erat difficile apud Virginem Christi errorum consequi veniam; quippe quæ, priusquam rogaretur, singulas culpas singulosque excessus, quantumcumque enormes, singulis ignoscere & ex toto corde remittere consueverat; facile itaque & tunc duci Cracoviensi Lestkoni & ejus proceribus offensas suas omnes & suorum subditorum, quamvis graves, ignovit & liberaliter universa relaxavit; admonitis tantummodo, ne amplioribus in Deum prævaricationibus se & animas suas polluerent, ac propriis contenti, manus rapaces, corde ambitioso circumciso, ab alienis continerent, præsertim ab his, quæ forti divinæ sunt dicata; cum eorum gravamen & oppressio facinoris offensam in Deum secum graviorem trahat. Dux autem Lestko & proceres summissa & stricta obligatione repromittunt, se nusquam de cetero bonis monasterii aut subditis illius noxam aliquam, sed nec nauseam, irrogaturos; sed singula pro Ancillæ Christi arbitrio & voto, quoties intercederet, acturos. Et ne id ancipiti viderentur egisse promisso, Lestko dux de consensu singulorum procerum donationes & libertates, per antecessorem suum Boleslaum pudicum olim Cracoviensem ducem monasterio sanctimonialium Sandeczensi per litteras & privilegia concessas, innovat, roborat, & confirmat, veteribus libertatibus novas adjiciens, procerum præfati quiete & stabilimento, & pro singulorum temporum conditione.

B

F

ANNOTATA.

a Sensum hic utcumque resistere coactus fui: sic enim habebat apographum nostrum: Dignitati eorum culmini & conditioni, quin & sacerdotio fungantur, Deo & filios proverint S. Francisco, in singulis etiam honorem Sanctis delatura.

b Vox anquisitio est etiam apud præcos usitata pro inquisitione in personam vel rem aliquam.

CAPUT XXI.

*Precum ejus efficacia adversus
Tartaros ac Teutones; caritas
erga inimicum; prophetia;
privilegium singulare.*

*Tartari Po-
loniam vs-
stant an. 1287
mense De-
cembri;*

B

ERupit post hæc in regnum Poloniæ miserabilis casus, miserandaque clades *a*. Clementissimus siquidem & patientissimus Deus, Polonorum gravissimis irritatus sceleribus, & ultionem ulterius non valens, magnitudine facinorum exigente, differre, gentem cruentam, ferocem & barbaram, christiano nomini inimicissimam, Tartaricam, spurcissimo ritui Mahumeti deditam, in Polonos desævire permisit, magnitudinem sui furoris in eo vel maximè ostentans. Non catholicorum invasione, sed paganorum rabie Polonos tunc vindemiabat teriebatque, neglectu & cunctatione differentes per pœnitentiam divinæ ultionis gladium sedavit. Dum itaque dominicæ Incarnationis annus millesimus ducentessimus octuagesimus septimus voveretur, gens prædicta Tartarica, sub ducatu duorum imperatorum Nogay & Thelebuga, in sedibus suis inediâ vexata & fame, in gravi multitudine ebulliens in Polonorum regiones à Ruthenis schismaticis, in Polonorum & religionis orthodoxæ odium, non solum per suas terras transire permittit, sed etiam iter & discrimen monstrantibus, comitata, pluribus agminibus in locustarum numerum dispartita, & famem restrictura, (quamvis fortissima frigora & densissimæ nives oram tunc Polonicam premerent) advenit, & Petro de Crampa, tunc Sandomiriensi capitaneo, qui sponcione eorum, suadentibus Ruthenis, in castra eorum deceptus descenderat, nefariè fide violata, occiso, maximum & penè innumerabilem populum utriusque sexus, qui in civitatem & arcem Sandomiriensem ex variis oris pro sui tutela confugerat, in ore gladii in vigilia Nativitatis Christi miserabiliter trucidavit *b*.

C

b

*Beata in ar-
cem Pyeniny
fugit cum
suis, sed non
omnibus;*

c

d

e

200 Ejus potentiam & multitudinem Lestko niger Cracoviensis dux, dum illam Cracoviam tendere agnovisset, veritus, nullatenus se illi in dimicatione parem ratus, in Hungariam cum Griffina conjugè sua ducifsa, & primoribus, & proceribus diffugit. Ex quo factum est, ut Tartari in singulas Polonicas urbes & vicos liberius grassarentur *c*. Quorum rabiem ancilla Christi Cunegundis cum septuaginta suis conservis, & virginibus Christi, & duabus germanis sororibus, videlicet Jolentha, Boleslai pii Calischiensis, & Constantia, Danielis *d* Russiæ, ducum relictis, evitatura, ex monasterio suo & oppido Sandeczensi, nulla mœnia habente, in castrum Pyeniny *e* supra flumen Dunaiecz, situ & muro forte, se tonterer & raptim recepit; dumque proprii currus & vehiculum ad subvehendum ancillas Christi minimè sufficerent, coloni ex villis mona-

sterii id munus perficere jussi, suis illas quadrigis ad castrum Pyeniny devehendas assumebant. Verùm terrore Tartarorum, qui jam adesse nuntiabantur, perculsi, in silvas aviosque montes ex medio itinere, ancillis Christi inter silvas, saltus, nives & pericula relictis, quo quemque fors, metu impellente, ferebat, diffugiebant; nec ullo vociferantium & plorantium eorumque opem efflagitantium sisti aut revocari poterant ejulatu:

201 Cumque se desertas & ad evidentissimum periculum (jam enim ab illis fremitus Tartarorum illas persequentium exaudiebatur) viderent redactas, solatium & auxilium dominæ suæ ac servatricis Cunegundis, quamvis absentis & jam in Castro Pyeniny cum senioribus sanctimonialibus agentis, sedulis & assiduis vocibus, nec frustra, implorabant: ejus enim prece & merito Zophia, Clara, Salomea, & aliæ singulæ virgines, quamvis inter hostiles & barbaras cohortes constitutæ, salvæ tamen & incolumes absque omni, etiam quocumque levi, discrimine, in Castrum Pyeniny ad patronam & matrem suam Cunegundim pervenerunt, stupentibus & mirantibus cunctis, feritatem barbaricam illis nequidquam nocuisse & id in ancillæ Christi Cunegundis referentibus meritum & sanctitatem. Cum autem Tartarorum exercitus in monasterium sanctimonialium pervenisset, omni intentione & conatu illud, juxta ac cetera, incensurus, omnium quidem victualium, quorum in ejus promptuariis offenderat, voravit consumpsitque abundantiam; ab ædibus tamen sacris & cœnobiis, & ab omni violentia illis inferenda, nutu divino perculsus se continuit: tumultuarioque cursu & præpropere ad Castrum Pyeniny, quasi optimam prædam illic occupaturus ire pergit.

202 Cumque omnis Tartarorum globus illuc pervenisset, & ad expugnandum Tartari, omni conatu nixi, se coarctassent amassentque, sanctimoniales singulæ, sexus imbecillitate conterritæ, non secus quam arx expugnata & ipsæ captæ forent, in flebiles ruebant gemitus & acclamationes: ad genua quoque virginis sanctæ Cunegundis, velut ad supremum refugium, se prosternunt; orant, ut miserabiliter oppressis & miserabilibus* captivandis opem ferat, Dei patrocini-um illis impetret, & à faucibus barbaricis eas eripiat, quibus nulla reliqua sit spes salutis. Tunc femina Beata, consternatione illarum & desperatione, non secus quam erat par, permota, confidere illas de celeri Dei auxilio, & bene sperare jubet; brevi præsentis periculo liberatum iri; modo jactent spem suam & credulitatem in Domino. Fusa deinde ad Dominum cæli supplici & lacrymosa oratione, innumerabilem illum Tartarorum exercitum ab oppugnatione invasioneque castri fugavit abegitque, & ferocitatem barbaricam in mansuetudinem convertit. Subito enim consternati pavore, & quasi mente alienati & capti (imperatos credes aut ingenti clade devictos) à castro & ejus oppugnatione diffugiunt, magis quam discedunt, professi non ab hominibus, sed ab aliquo occulto numine perculsos, fugatos & deterritos.

D

*cetera tamen
miraculo
evadunt; et
monasterium
servavit*

E

*Tartari ar-
cem Pyeniny
obsident; sed,
orante Beatâ,
territi fu-
gunt.*

F

** forte mis-
erabilibus*

A
*Ad monaste-
 rium reversa,
 à Deo obtinet
 sibi suisque
 necessaria.*

203 Tartarorum autem copiis à Castro Pyeniny descendentes, viros ecclesiasticos & religiosos, qui secum unà in castrum Pyeniny se receperant, exactissimo studio hortabatur; ut rem divinam ac sacrificia; sanctimonialia verò, ut lacrymis & precibus, suspiriis ac jejuniis quam devotissime sub illa tempestate agerent, & indignationis Dei flagellum celerius averti obtinerent; milites verò & ceteros armigeros & pugnatore ad resistentiam Tartaris faciendam animabat, fiduciam illis subministrans, & solatium è cælo repromittens; ex quo factum est, ut milites ejus concitatione persuasi, in mortem ruerent & voluntariis periculis se devoverent. Cum autem Tartaricus exercitus diœcesi Cracoviensi in magna parte per solitam feritatem, trucidationem videlicet senum & impuberum, abductionem verò in captivitatem miserabilem sexus utriusque robustorum & puberum, vastatâ, in suas regiones itinere, quo venerat, revertisset, & ancillâ Christi Cunegundis cum suis pugnatricibus, Christi videlicet virginibus, ex castro Pyeniny ad sacrarium sui cœnobii antiquæ Sandecz etiam se recollegisset; nec haberet, unde sanctimonialium & frequentem numerum nedum alere, sed nec sustentare posset; omnibus victualibus & omni frumento & pecore, non in monasterio tantum & bonis ejus, sed & per circuitum à multitudine Tartarorum consumptis, voratis aut flammâ demolitis, ad præsidium divinum & ad amatorem suum Christum Jesum se tota convertit, suisque precibus & meritis alimoniam, quæ pro fororibus & singulis monasterii ministris usque ad novarum segetum fruges abundanter sufficeret, impetravit.

B
*Beati militis
 iniquos ar-
 guens,
 an circiter
 anno ?*

204 Lestkonis nigri Cracoviensium ducis, qui circa annos * Domini millesimo [ducentesimo] octuagesimo nono, ultimâ Septembris, apud Cracoviam diem obiit, morte sequuta, Teutonicis terram Sandeczensem hostili irruptione & ingressu occupantibus, militares Poloni montem Sandeczensem, oppido vicinum, qui appellatur Lyemyelz, in castellum, muniunt, præsidio militari illic imposito, facilius hostes, juxta ac evenit, debellaturi. Cum autem milites montis præfati agentes præsidia, variis spoliis, exactioibus, datis, collectis ac tributis, villas monasterii afficerent; nec secus in colonos earum, quam hostes, omagiando g illos & gravando tallis b, grassarentur, ancilla Christi Cunegundis, hominibus & agricolis monasterii liberationem effectura, ad montem in castellum processit, & milites, se & suum monasterium omagiis gravantes, civili & modesta reprehensione coarguere cepit.

C
*Agittâ appe-
 titur ab eo,
 quem de sa-
 cro fonte le-
 vaverat,*

205 Et quamvis singuli milites acrimoniam admonitionis illius æquo animo atque modesto ferrent, vitæ illius sanctitatem venerati, quidam tamen ex eis miles, Petrus nomine, & quem Sancta Dei ex fonte sacro levaverat, bili & dæmone instigatus, & nec conditione virginali, nec Virginis sacræ sanctimoniali, nec ceterorum militum moderatione & patientia deterritus, tenso arcu seu ballista, sagittam contra Ancillam Christi, occisurus illam vecorditer, projecit. Cumque sancta Dei Cunegundis jaculum sagittæ abs-

Julii Tarnis V.

que ullo pavore & declinatione imperterrita excepisset, & divinitate regente, sagitta DLUGOS-guttur Virginis sacræ appetens, impune transvolasset, & singuli milites, factum Petri militis execrati, tumultu concitato adeo exarsissent, ut parum abierit, quin truculentus miles à ceteris violaretur ac desideraretur; ancilla Christi Cunegundis, tumultu sedato, incolumem illum servans, & blanda reprehensione, quod ad se occidendam arcum intenderat, & animum corripere satis ducens, in cœnobium suum rediebat, non se æque ac casum suum, sed atrox facinus Petri militis & illum miserata, quem animadverterat nulla doloris ac pœnitentiæ signa monstravisse, futuram illi ex divina justitia interminata ultionem.

206 Quæ cum sub brevibus diebus juxta vaticinium Ancillæ Christi evenisset, & præfatus miles Petrus letali vulnere, ab hoste impugnatus, concideret; priusquam efflaret animam, ad cœnobium Sandeczense, & ad ancillam Christi Cunegundis se duci, de clementia ejus non desperans, in lætitia obtinuit. Quem illa clementius, quam quisque ratus foret, suscipiens & ad viam pœnitentiæ reducens, funeri etiam suo, juxta ac vivens desideraverat, in monasterio tumulato, juxta persolvit; prece ac merito Ancillæ Christi vitam consequutus æternam. Ob quam rem cum à nonnullis fororibus rigidius carperetur, quod salvationis beneficium homini immerito obrinisset: Scitote, respondit, conservæ meæ, idque, dum vivo, servatæ arcanum; quod eorum, qui à me de sacro fonte ex utroque sexu hominum levantur, damnatur nemo, sed singuli cœlestis vitæ januam introeunt, passionis Christi merito patefactam. Cujus amplissimi privilegii donum à sponso meo cœlesti mihi supernè in decus & signum virginitatis meæ collatum est, cœlesti etiam oraculo diutius revelatum.

E
*Prædonum
 insidias divi-
 nitus intelli-
 git, & præci-
 bus avertit.*

207 Sub ejusdem guerræ à Teutonicis Sandeczensem oræ illatæ exortum, cum guerræ hujusmodi, grassantibus impiis, increset, [&] plerique ex hostibus Teutonicis clam furtivè sub nocturno tempore oppidum Sandeczense introissent, à nonnullis oppidanis Sandeczensibus, iniquissimo proposito eorum faventibus, in ædes recepti, cœnobium sanctimonialium & virgines opportuno noctis tempore prædaturi; sensit id periculum ancilla Christi Cunegundis divinitus & in spiritu sibi revelatum; & presso arcano, nec ulli virginum suarum, ne subito concuterentur terrore, patefacto, ad solita obsecrationum præsidia se convertit. Noctem itaque illam insomnem ducens, & jugibus orationibus vacans, sponsum suum amantissimum Christum Jesum pro aversione impendentis periculi suppliciter interpellabat. Nutu itaque divino hostes & prædones conterriti, dum campana ex monasterio pro matutinalibus laudibus pulsaretur, conclamatum contra se & in suam oppugnationem sono campanæ rati, & non secus quam [si] classicum contra illos cecidisset, horrore nimio concussi, ex oppido cuneatim diffugiunt, etiam arma nonnulla sumere, metu impellente, obliti, præda futuri hostium qui prædatum advenerant, si quis palantes & incompositè fugientes

X x x x

per:

A. JOAN. DLUGOS-30. persequi sustinisset, precibus & lacrymis sanctæ Dei Cunegundis fortius quam hostilibus armis victi & debellati, nec deinceps addiderunt hostes, grassari in prædam monasterii; vim divinam patulè experti.

A N N O T A T A.

a De hac clade legi etiam potest auctor noster Hist. lib. 7 ad an. 1287.

b Hac dissonant ab historia Polonica tam auctoris nostri loco citato, quam Michovii lib. 3, cap. 60, & Cromeri lib. 10: juxta quam primò, non in vigilia Nativitatis Sandomiriam, quam jam præterierant; sed Crocoviam Tartari obsidebant; deinde, nec arcem; nec civitatem Sandomiriensem expugnaverunt; sed ab utraque eam ignominia repulsi sunt.

c Maxime in tractu Cracoviensi (nam Cracoviam ipsam occupare non potuerant) quæ versus Sandeciam porrigitur usque ad Alpes Pannonicas ut habet auctor noster in Historia.

B d Est is ille Daniel, qui Ecclesiam Romanam infideli Ruthenorum ad eam reductione ludificatus est; de quo videri possunt Annales ecclesiastici apud Raynaldum. Porro Constantiam hic facit viduam Danielis auctor noster; idemque asserit in Historia anti citata; quam sequuntur etiam quoque Michovii & Cromerus: cum tamen antea in hac eadem Vita cap. 20; num. 193, eam statuat non Danielis, sed Leonis, filii Danielis, relictam; & cap. 2, num. 29, eidem Leonis nuptiam fuisse Constantiam dixerit. Et sanè postremum hoc mihi potius videtur; quandoquidem Daniel, juxta auctorem nostrum lib. 6, jam belli dux erat fortissimus ab anno Christi 1220, quo Colomanum atque Hungaros omnes expulit Haliciam; cum nata nondum esset Constantia.

e Erat hoc castrum haud procul Sandeciam situm sub Carpatho monte, ut ait Cromerus lib. 8; & ut idem habet lib. 10, natura loci munitissimum erat, unum tantum, & eum quidem perangustum, aditum habens.

f Auctor noster in Historia superius assignata ex eo conjecturam facere jubet de toto numero eorum, qui hac occasione in servitutem abducti sunt, quod viginti & unum millia de solis virginibus juvenculis nondum nuptis fuerint numerata.

C g Vox omagiare derivatur ab omagio, seu potius homagio vel hominiò, quod est id, quod subditi seu vasalli dominis præstant in signum subjectionis.

h Tallia dicitur præstatio, quam subditi dominis, facere tenentur in quibusdam eorum necessitatibus.

C A P U T XXII.

Torrens ad monasterium miraculo ductus; aridus bacillus in tiliam excrescens; resuscitatio nepotis Beata, ejusdemque altera mors; revelationes celestes; prophetia.

Monasterio suo aqua penuria laboranti,

Ingressus autem sacra virginis Cunegundis & professio ejus in religionem cumulatiorum illi gratiam contulit miseracionis divi-

næ: uberiora enim Spiritus sancti charismata, majoresque deinceps omnium virtutum atque signorum dona illam constat ex tunc consecutam esse; prout in superioribus monstravimus; & in subsequenti liquidius monstraturi, certiora signa suæ sanctitatis subjicemus. Inaquosa erat sui cœnobii & arida tellus, nec habebat fontes perennes, sed profundâ terræ egectione tantummodò fabricatos; qui sæpenumero, fluvio Dunajecz, qui non longè à monasterio decurrit, decrescente, destituebantur ab undis; [&] magnam molestiam aquarum penuria monasterio & sanctimonialibus irrogabat. Quam Ancilla Christi levatura, & hunc dispulsura defectum, sponsum Christum Jesum assiduis interpellabat precibus; ut virginibus pugnatricibus suis aquæ viventis fontem aperire dignaretur.

109 Fluebat haud procul à monasterio torrens, etsi non copiosas uberesque, amœnas tamen aquas & necessarias usui secum vehens, & quas ceteri amnium fontes; ex jugis montium concurrentes, pro qualitate temporum inflabant; qui ab incolis Przeszczeczniczà appellatur: hujus fluentia in monasterium traducere Ancillam Christi magna agebat cupido: quomodo autem id efficeret, humanus non suppeditabat modus: altiores enim colles traductionem illius interfecabant. Ad divinum itaque, cui nihil rebatur impossibile, se convertit præsidium; fide quoque firmissima, & spe optima subnixâ, tenui baculo & fragili frondis tiliæ inane jejuniis & vigiliis sustentans corpus; plerisque fororibus & familiaribus comitata domesticis, ad fontem torrentis ire pergit, virtute divina illum ad monasterii penates perducitur;

miraculo suo currit,

B

210 Quò cum pervenisset, potenti virtute verborum imperat fonti, ut se extra alveum suum subsequi non desistat. Mirum in modum paruit illico divinæ jussioni elementum, & Ancillæ Christi cum baculo iter præmonstranti, naturali alveo deserto, etiam contra colles sibi obstantes quæcumque illa baculo signasset loca, (imperatum credes) usque quo monasterium penetraret, novo & inusitato alveo, quem etiam nunc observat, tendebatur; rupitque obstantiam collium & pervios illos sibi fecit ex inviis. Alitudinem quoque ipsorum, stupentibus cunctis, humiliavit; qui etiam nunc raritatem attestantur prodigii, absque omni humano suffragio, & ad solius ancillæ Christi Cunegundis imperium profundati. Testatur & fluvius ipse Przeszczeczniczâ, ad stipulante omni vicinia, per Virginem Christi miraculosè traductus, septa monasterii, etiam nunc nobis cernentibus, interfluens & arrigans.

torrentem ab deducens, alveo fluentem. quâ ipsa designat.

F

211 Infixit inseruitque & Ancilla Christi stipitem tiliæ, quo pro baculo tunc utebatur, terræ, ædi divinæ contiguæ; quem cum die alterâ Ancilla Christi ad se deferri mandasset, inventus est sub nocte tranfacta pululasse, & frondes virides ex se, in evidens sanctitatis virginitatisque sanctæ Dei Cunegundis testimonium, produxisse. Qui etiam dierum processu in solidam arborem concrefcens, pluribus seculis duramento suo signi magnitudinem testabatur.

Bacillus ejus terre impatiens, frondescit subito, & fit arbor.

212 Stephano Hungariæ rege, filio Beatae regis, & ancillæ Christi Cunegundis germano, diem obeunte, dum sui duo super-

Andreas Beata ex fratre nepos anno 1290.

stites

A Nites filii, videlicet Vladislaus natu major & Andreas natu minor, ad regni paterni successionem ardentius aspirarent; comitiis quoque per primores regni habitis, Vladislaus natu major delectus, diademate quoque insignitus, summam regiminis consequeretur; vilioresque, despectiores & contemptibiliores fratrem suum Andream in dies duceret; suspicio quoque affectandi regni apud illum assidue increvisset, propterea quod non deessent illi, qui adulandi gratia similitates fererent inter fratres; tollere quoque fratrem suum Andream, ne ei impedimento regni foret, omnifariam statuit; ratus, se non aliter pacifice apud Pannonios, ad novandum res proclives, quibus jam ob scelera nefanda invisus erat, fratre vivo, regnaturum. Conatus itaque tam nefarios germani sui Vladislai Hungariae regis, quibus destinabatur in necem, & qui illum latere non poterant, evasurus, & materiam ac scelus occidendi se fratri subduciturus, nonnullis familiaribus suis, fido illum prosequentibus affectu, fugam illi & discessionem suadentibus, in Poloniam anno Domini millesimo decentesimo nonagesimo, ad materteram *b* suam virginem Christi Cunegundam refugit, paucis fidei satellitibus comitatus; ratus, illic securum se latibulum, donec fratris sui Vladislai Hungariae regis furor quiesceret, & donec clementia divina de illo aliter provideret, sub umbra Materterae suae se offensurum.

B
b
c
d
e
f
g
C

ad eam confugiens, à duce Cracovienfi suscipitur;
e
d
e
f
g

214 Qui ab eadem matertera sua, ancilla Christi Cunegundi, per geminatum corporis ejus insigne (alterum, quo inter scapulas suas crucis apparebat signaculum; alterum, quo aëstricis & denotabatur morsus) recognitus, à Przemislao Cracoviensi & majoris Poloniae duce, qui Lestkoni nigro, nullum pignus relinquenti, immediatè *d* successerat, & post interregnum *e* primus diademate apud Polonos tempora ornaverat *f*, Ancillam Christi antecedente, recollectus, & benignè habitus, apud arcem regiam Chroberz, ad fluenta Nydæ *g* sitam, sibi per duce Przemislau pro statu suo regio manutenendo cum nonnullis aliis villis & munitionibus duobus congnatam, degere cœpit.

ibique per fratris sui scarios jugulatur;

214 Tulit id molestius Vladislaus frater, Hungariae rex, vehementi suspicione percussus, ne quandoque & Polonorum & Hungarorum solatiis Andreas adjutus, regnum invaderet, seque velut invisum ejiceret. Mittit itaque suos ad illum satellites plures numero, & largitionibus frequentibus & spebus amplissimis, si illum quoquo modo enecarent, insecutos. Qui cum in Chroberz sub specie transfugarum advenissent, ab eoque & receptati & benignè juxta ac fidissimi, exultant loquent, adolescentem alioquin innocentem & ingenuum, privato etiam officio illis venerandum, spectantem cuncta ex alto non veriti Deum, sub intempesta noctis silentio aggressi, sicariorum more corripunt, & in flumen Nyda, saxo collo alligato, fidem eorum & jus hospitalium deorum nequidquam implorantem in violentioribus suffocant undis, in Pannoniasque habitu commutato, ad Vladislau regem, gratissimum nuntium illi allaturi diffugiunt.

215 Cujus corpus, cum altero die à nau-
Julis Tomus V.

tis diligentius quæsitum, & tandem reperi-
tum, ac in monasterio sancti Stanislai novæ
civitatis Korczin Ordinis Minorum fuisset
ecclesiasticæ traditum sepulturæ, instantiâ &
rogatu ancillæ Christi Cunegundis (cui
tunc ob vitæ sanctimoniam, nihil negaba-
tur) exhumatum, & usque ad Sandeczense
monasterium ad illam decima septima Octo-
bris die perductum est; fide enim cælesti
plena, credebat, se per gratiam sponsi sui
& amatoris æterni illud vivificaturam. Cum
igitur, sororibus magna prece pro nepotis
resuscitatione eam interpellantibus, in pri-
vato oratorio clausa, cadavere nepotis tan-
tummodo præsentem, consisteret, & clemen-
tiam pro illius resuscitatione divinam sup-
plicibus precibus & fletibus exoraret, conti-
git ancillam Christi Cunegundam sub illius
temporis spatio, quo sublimius in divinam
obsecrationem ferebatur, in mentis excessum
pertrahi, & alienatam à sensibus in con-
templationis divinæ aciem raptum iri, con-
centumque variarum audiri vocum.

216 Quarum novitate pleræque sorores,
& signanter Gertrudis, Aldegundis, & Grzi-
millava, quæ ad fores oratorii ejusdem ex-
cubabant, concitatae, ad parietem oratorii
cominus accedunt, parietemque oratorii (ut
est natura hominum, & signanter femina-
rum, avidius occulta cognoscere) articulis
& contis transirebrato, quid sibi velint vo-
ces illæ, quæ earum aures impleverant, cu-
riosius per tramites & foramina oratorii ex-
plorant; & ancillam Christi Cunegundam
cælesti & divino lumine circumamictam pro-
spiciunt; obsecrationes insuper, quibus be-
nedictam alloquebatur Trinitatem, clarè ex-
audiunt; verum voces, quibus ad illam di-
vina edebantur responsa, & quarum sonum
illis exaudire tantummodo permittebatur, pe-
nitent non intelligunt; vident & in corpo-
re Andreae tabifico veræ resurrectionis ve-
ræque vitæ signa; summoque exhilaratæ
gaudio, quod illis tam sublimia Dei opera,
voces quoque divinas concessum esset audi-
re, finalem exitum rei, anhelitu suppresso,
exploratus opperiebantur. Interim ancilla
Christi Cunegundis denuntiatione oraculi im-
perata, ad corpus nepotis vivificatum acce-
dens *b*, Dormi, inquit, dormi; & somnum
tuum, quo te benignitas Altissimi conso-
porari voluit, repete, ac in pace, ne ex-
terreantur pueri, postquam ita tuæ & mul-
torum aliorum saluti expediret, quiesce. Ad
hanc vocem signa vitæ in Andrea illico dif-
fugiunt, & corpus vivificatum transmutatur
in cadaver.

217 Quo foras prolato, cum singula illi
ex traditione christiana solenni honore &
supplici devotione fuissent in obsecrationibus
atque sacrificiis, per fratres & sorores per-
soluta, locus insuper pro corpore suo sepe-
liendo, Ancilla Christi jubente, intra clau-
stri secretiora, quo sanctimoniales humanantur,
fuisset coaptatus & egestus; fratres Ordinis
id molestius ferentes, in alio illud tumulto
condiderunt; exprobrando etiam sororibus,
& infectando ipsas illecebrosis convitiis, ut
cohabitare ambiant mortuis, postquam ne-
queunt vivis. Id opprobrium eamque fra-
trum in sepeliendo nepote abusionis notam,
X x x x 2

**A. JOAN. DLUGOS-
SO.**
*ac mortuus ad
B. Cunegun-
dem afferens*

B
*tujus precibus
sanctis per ve-
vixit; mox
iterum suscitatus
obdormiit.*

F

b

*Patentia
beata &
propheta de
futura nepotis
sepulchra.*

cti

A. JOAN. DLUGOS-
SO.

etfi ancilla Christi Cunegundis patientius tulerit, in prophetica tamen vocem erupit: oportere Andream in loco priori quandoque corpus recondi. Quod post plures temporum successiones, dum ecclesia ædificaretur ex lapide, necessitate cogente, impletum est, & corpus regium in sepulcrum, quod Virgo sacra ordinaverat, translatum.

Rogata de
sua revela-
tione; de re-
suscitatione
& altera
morte nepo-
tis,

218 Cum autem Virgo sancta à fororibus, quæ vivificationem corporis regii viderant, diligenti studio rogaretur, ut illis pro earum ædificatione pandere vellet, quænam fuerunt voces divinæ ad eam prolatae, & ab eis auditæ tantummodo & non intellectæ; & cur corpus Andream vivificatum prohibuisset resurgere: cum illa secretum operis sui, quod latere omnes crediderat, proditum atque vulgatum mirata, diutius confiteri arcana secum acta renuit, terrenæ gloriæ auram perosa; sanctimonialibus autem Gertrude, Aldegunda, & Grzymislava, quæ seriem rei exploratam habebant, singula ex ordine narrantibus, earumque indicio impulsa, Quando, inquit, amantissimæ sorores, opus latebris destinatum * conspicio, divinæ alloquutionis & responsionis ad me factæ vobis mysterium, per vos tamen, quoad vixero, occultandum, supprimendum & quam maxime tacendum, narrabo. Judiciorum siquidem divinorum expers & ignara, dum coram Omnipotente obsecrationes pro nepotis mei Andream resuscitatione effunderem, & suspiriis ac fletibus majestatis ejus benignitatem fatigarem, tum ille pro sua bonitate immensa, & quod petebam præstitit, corpusque dudum extinctum, vivificavit; & quod præstiterat, illico abstulit, utilius dignoscens collatum rescindi, quam imperatum iri.

B
* an destitu-
tum?respondet so-
roribus sub
secreto.

219 Mihi insuper ancillæ suæ, densissimis tenebris per cupiditatem humanam involutæ, in quam late patentem errorem cæca præcationes meas spargerem, triplicem causam oraculo suæ divinissimæ revelationis insinuat: primam quod Andreas nepos meus absque macula peccati mortalis cælum raperit; ad tam perfectam innocentiam, si vivificaretur, irrediturus: alteram, quod ex dissidio, inter eum & fratrem ejus Vladislavum Hungariæ regem exorto, & amplius, si viveret, exoriendo, multus catholicorum fundendus erat sanguis: tertiam, ne me ancillam Christi humanæ gloriæ labe contingeret fœdari, & præteritorum laborum meritum evacuatum iri, dum tantæ resuscitationis prodigium in utroque regno, Polonico videlicet & Hungarico, ac ceteris regionibus, & ob sui raritatem & ob personæ resuscitæ excellentiam longè lateque vulgandum, muneris æterni præmium minueret, & insuper labentis gloriæ fumo me fuscaret. Hac responsione sanctimonialibus satisfaciens, hortabatur illas, ne signorum prodigia, quæ infidelibus concedi solita sunt, per ipsam requirerent; sed potius omnipotentis Dei providentiam exorarent suppliciter, ut ipsas ea tantummodo postulare concederet, quæ suum beneplacitum redolent, & dirigere illas possunt utriusque hominis in profectum; attento, quod ille, qui singula mortalibus tribuit, etiam facile quod necessarium

& utile humanæ salutis est, damno so refecato, concedere consuevit.

D

A N N O T A T A.

a Bela IV successit Stephanus V anno Christi 1275; regnavit autem annos duos, ac tertio obiit; ut habet Bonfinius, alique: tum Stephano patri, regi optimo, pessimus in regnum successit filius Ladislaus IV, cujus fratricidium hic narratur, uti & in Historia auctoris nostri lib. 7, ad an. 1290, & breviter apud Michovium lib. 3, cap. 66.

b Materteram hic iterum, ut supra, appellat auctor amitam, seu sororem patris.

c Suspicor, vocem in autographo obscurè scriptam fuisse, & aliud pro alio arripuisse amanuensem. Certè mæstricis nullum usquam vestigiūm reperi. Forte nutricis, aut hiltrics, aut simile quid aliud scriptum fuerit. In Historia citata tantum ait auctor noster, Andream ab Amita sua per signa in corpore demonstrata fuisse recognitum.

E

d Imò mediante Henrico IV, Wratislaviensi duce, qui Premislao Cracoviensem & Sandomiriensem ducatus testamento reliquit, teste ipso Dlugossa in Historia ibidem.

e Interregnum appellant Poloni duo circiter secula, quæ inter Boleslavum II, S. Stanislai ep. Cracov. interfectorem, ac propterea corona, titulo regio, & Ecclesia communionem à Pontifice Romano privatum; atque hujus Premislai unktionem ac solennem coronationem intercessit: quia toto hoc tempore regnum Polonia in varia distractum dominia, communem principem aut regem nullum habuerit. Est & aliud, sed minus proprie dictum, interregnum, de quo Cromerus lib. 10, quod à Leszkons nigri morte, sive anno Christi 1289, die 30 Septembris, usque ad ejusdem Premislai regnum intervenit.

f Atqui non eodem anno Christi 1290, quo hac historia contigit, & quo Palatinatus Cracoviensem & Sandomiriensem ab Henrico acceperat Premislao, etiam rex Polonia coronatus est; sed anno demum 1295, die 26 Junii, ut idem auctor noster Hist. lib. 8 docet. Istud ergo ornauerat referrī debet non ad annum Andream fatalem, sed ad aetatem, qua Vitam hanc scribebat Longinus.

F

g Est Nyda fluvius, qui ab Occidente in Vistulam influit Cracoviam inter & Sandomiriam; ad cujus fontes notatur oppidum Jendrzeiow, ad ostia vero Korezyn; medio fere intervallo Chroberz.

h In Historia Dlugossi assignata dicitur ad corpus accessisse Beata cum religiosis & devotis fororibus, quod cum hac narratione non coheret, tum hic, tum infra num. 218. Alia item ejus ibi verba ad nepotem referuntur, quam quæ hic sequuntur; sed eadem fere utrobique sententia est.

C A P U T XXIII.

Alia quadam ejus etiam tum viventis miracula, & revelationes.

C Atherina virgo, filia nobilis Joannis de Bielsko, Ordinem assumens, rigore Or-
dinis & asperitate tentationum frequenti, car-
nali præsertim illecebrâ, vexata, egredi de
Tentationem
novitia sibi
revelaram,
precibus
avertit.
189-

A Monasterio infra probationis annum, & in seculum redire ac tentationi succumbere; contecto proposito suo, destinabat. Id cum virgo beata Cunegundis, spiritu ei revelante, agnovisset; dolore interiori pro casu sororis præfatæ, quæ illi familiarior fuerat, concussa, bis illam de vincenda tentatione ac rescindenda prava voluntate [allocuta], bisque repulsam passa, ad solitum suarum necessitudinum præsidium refugiens, non prius pro illius sanatione Deum interpellare desit, donec sanctimonialis prædictæ, virtute orationum suarum tentatione superatâ, ultro ad Sanctam Dei veniens, culpam suam proclamando recognovit, & supplici humilitate flectendo atque ejulando veniam petens, stabiliter ex tunc in sacræ religionis professione permansit.

*Osculo Soror
res liberat
varias mor-
bis.*

B 221 Contulerat etiam Dominus Sanctæ suæ tantam suæ dignationis virtutem, ut solo osculo, quod tantummodo sui monasterii exhibere solita erat sanctimonialibus, varias ab eis infirmitates & ægrotudines variosque languores subito effugaret; quæ in sorore Catherina de Odolyani, gravem oculorum perferentem dolorem, & quem subito, dandò sorori præfatæ osculum, dispulit; in pluribus etiam aliis sororibus, demonstrata est in multarum infirmitatum sub diversis temporibus curatione.

*Paulam ep.
Cracov. per
S Cathari-
nam liberat
& carcere,*

222 Paulus Jaszdonis, Cracoviensis episcopus *a*, cum ob quasdam factiones, similitates & odia, Lestkonis nigri Cracoviensis ducis mandato *b* apud villam & curiam suam in Cuñow *c* per milites Zegotham, Zaklykam, & plerosque alios captus & ex Cuñow compedibus vincus; ad Castrum Sradiense *d* ductus, atque in obscurum carcerem missus fuisset, catenis illum stringentibus *e*, gravissimo dolore pressus, in vitæ extremo se agere, & ob desperationem imminuentem, animam exhalare conspiceretur; ad plerosque Sanctorum, in angustia mentis & agone positus, se convertit, & cultius religiosiusque illorum patrocinia implorare cepit. Cui taliter laboranti sancta Catherina virgo visibiliter apparuit, & vincula sua atque durissimos compedes confringens, solitum atque liberum abire mandavit, dicens ei: Sacræ virgini Cunegundi gratias age; cujus prece & merito per meum ministerium scias te solutum atque liberatum esse.

*quod benefi-
cium sibi fru-
stra vetat
Paulum ad-
scribere:*

223 Qui vincula, carceres, & mortem evadens, ad ancillam Christi Cunegundim in Sandecz compedes, suæ liberationis insignia, secum pro testimonio ferens venit, & visionis ordine relato, multiplices gratias pro sua liberatione Virgini sanctæ, quemadmodum oraculo doctus & iustus erat, habuit; offerens, se illi pro tam ingenti & necessario solatio perpetuo servitutum, & ipsius se repromittens fidelem & devotum cultorem. Verùm illa profundo pudore persusa, se tanto honore atque commendatione prædicabat indignam, pontificem Paulum humiliter & summissè rogans & obtestans, ne suæ liberationis meritum illi ascriberet, quæ se omnium peccatorum primam & præcipuam nosset, neve prodigii sibi ostensi visionem vulgaret, majorem sibi, quam pro merito, vitæ religionem & sanctimoniam falsa & simultanea *f* æstimatione effecturam; sed omnem munus suæ ereptionis & salutis sanctæ Ca-

therinæ virgini, suæ liberatrici, ascriberet. **A. JOAN. DUCOS-** Quod ille renuens, opus Dei, [&] beneficium, quod per sanctam suam Cunegundim so. illi in necessitatis articulo constituto contulerat, universis testabatur.

*eidem appa-
ret, & calca-
lo, hernia,
vulnere eum
liberat.*

224 Idem Paulus Cracoviensis episcopus cum gravi ægrotudine laboraret, & ex frequenti magnitudine calculi atque pressura vias urinales haberet disruptas & incisas, sed & insuper in utroque inguine gravem pateretur rupturam, ebullientibus visceribus, sensim gliscentem (quam satagens corrigere, incidi se ferro permisit, ex quo periculum mortis sibi constituit) & durissimis doloribus fatigatus, atque loquendi usu per triduum continuum amisso, spe etiam vitæ penitus destitutus, desperatione subingressâ, periclitaretur in morte; &, singularis suis familiaribus illum quasi propè momentum moribundum observantibus, jaceret fatigatus & anhelus, virgo Christi Cunegundis stertenti illi magis quam dormienti apparuit; & consolatione ingestâ, omnium languorum, quos multifarie patiebatur, angores subito ab eo effugavit. Qui etiam tunc vocem sibi denuntiantem audivit, quod meritis & interventu novæ Sanctæ nosset intelligeretque se sanatum, & de suis miserabilibus ærumnis liberatum atque ereptum. Qui evigilans, & Virginis sanctæ beneficium & visionem narrans, continuo se sensit ab omni dolore liberum & pristinæ sanitati restitutum.

B

225 Fratre Boguphalo extreme ægrotante, qui virginem Christi Cunegundim in suæ confessionis solitus erat expedire Sacramento, & Ancilla Christi assiduis insistente petitionibus, ac fratri Boguphalo prædicto confessori suo incolumitatem reddi precante, lux immensa super illam patulo & aperto cælo apparuit; cujus splendorem miranti coruscum, & quidnam sibi vellet tantus fulgor, tacitè volventi, beatissimus Christi confessor Franciscus in vellere niveo candidatus apparuit, Ancillam Christi consolans: Animæquior, inquit, esto, Filia, & de filio meo Boguphalo confessore tuo ne sis sollicita; quem etsi ad me constituissem tollere; supplicatu tamen tuo devictus, illum vitæ & sanitati reddo. Quo dicto disparuit; & illico nuncius & servitor prædicti fratris Boguphalij, qui illi ægrotanti ministrare consueverat, ad Sanctam Dei venit, nuncians illi, fratrem Boguphalum, qui paululum ante in agone contenderat, vivere, & subito ad bonam valetudinem rediisse.

*ægram con-
fessionem ab-
sens sanat, ap-
parente S.
Francisco.*

226 Soror sanctimonialis, Osanna nomine, Zolkonis cognomento, oratorium sacræ virginis Cunegundis, dum illa solitæ invacaret contemplationi, fortuito ingressa, vidit Sanctam Dei imbre lacrymarum irrigatam, & cum imagine gloriosissimæ Dominæ nostræ Virginis Mariæ in altario oratorii positæ, dulcissimis sermonibus, quos Osanna tantum audire, sed nequaquam intelligere poterat, colloquentem, & qui ab imagine Mariæ Virginis per radium lucidissimum insonabant: vidit & Ancillam Christi sub hora illius temporis nimio resplendere fulgore, & totam contemplatione hujusmodi raptam & deditam, præsentiam & ingressum præfa-

*Cælesti luce
fulget, cum
Deipara col-
loquens.*

A JOAN.
DUCOS-
SO.

tæ sanctimonialis Ofannæ, tamquam à sensibus alienatam, neque vidisse, neque sensit. Eam visionem cum ceteris retulisset fororibus, imperata atque prohibita est, ne eam, vivente sacra Virgine, cuiquam vulgare auderet atque patefacere; vetita insuper, ne oratorium Ancillæ Christi ingredi de cetero pergeret, cælestes sermocinationes & colloquia divina, sua irruptione, restrictura.

In contem-
platione adu-
ri se non sen-
tit.

227 Altera insuper sanctimonialis, Anna nomine, fortis ducalis & prosapiæ puella, in oratorio eodem famulæ Christi Cunegundis, ea orante & contemplante, subter velum atque velo condita consistens, fumum & odorem ignis, lineum amictum ustulantis, sentire cœpit; cumque diligentius, quidnam rei intercessisset, & unde odor ignis præfati exhalaret, perquireret, vidit unum ex quinque cereis, assidue in oratorio ardentibus, casualiter cecidisse, & peplum Ancillæ Christi, quo collum contexerat, in toto suo ardore, Virgine Christi nequidquam * propter suspensionem contemplationis sentiente, devorasse, collique nuda magna ex parte inuisse. Tunc discrimen illud averfura [ad] Ancillam Christi accurrit, & Ancillam Christi etiam tunc præ contemplationis fervore nullam sentientem urendinem, non secus quam de gravi somno expergefactam, à combustione illata & inferenda, extincto, qui in collo sacræ Virginis grassabatur, igne, defendit. Culpam autem suam præfata sorore Anna * recognoscere, quod illius contemplationis impedisset secretum, fatigenti, felix Virgo prohibuit, rogans & obtestans, ne quod accidisse viderat, quoquo pacto umquam cuiquam vulgaret, sed stricto silentio, ne proderetur, contegeret.

B
* forte nil
quidquam* lege præfa-
tæ sorori
AnnæDæmone in-
fessum liberat
signo crucis;

C

228 Sub cuiusdam diei spatio vir quidam fortis mediæ, Sziestrenulus nomine, dæmone impletus, qui illum multiplicibus fatigabat molestiis, & non nocte aut interdiu sinebat quiescere, adductus est. Cujus afflictioni famula Christi Cunegundis pio miserationis affectu compassa, signaculo crucis sanctæ obsessum benedicens, exire cogebat. At dæmon obsessum discerpens, quadrigam cum rotis & cista, cui Sziestrenulus alligatus erat, in sublimè levare atque trahere cœpit, voce gravi & horrenda ejulans, & sortem suam increpans atque clamans: Væ, væ mihi damnato & misero, ad conspectum & imperium Hungaræ expellendo! At illa non suis subjectionem dæmonis meritis, sed sanctæ crucis ascribens virtuti, dæmonem ad relinquendum Sziestrenulum impellebat, dicens: Esti ego immerita ancilla Christi sum; te tamen, spiritus immunde, altissimum pavere oportet, & ejus revereri ministros. Hanc vocem dæmon non ferens, continuo hominem incolumem, quem longo tempore possederat, reliquit. Quem virgo Christi Cunegundis diebus aliquot in monasterio cibo & potu refectionem & plena sanitate positum in propria abire permisit.

idem alium
eodem signo;

229 Post paucos item dies, cum alius à dæmone possessus, Matthæus nomine, fanationis respectu ad famulam Christi Cunegundim fuisset adductus, & in quadam monasterii officina reclusus; is, quamvis obferatus in camera, Ancillam tamen Christi

appropinquare sentiens, vociferare cœpit, dicens; Væ, væ misero mihi; ad Hungaræ. .! (Ancillam Christi signans advenientem) Jam enim adest, jam mihi appropinquat, me hinc ejectione. Illa verò, ligno almæ crucis hominem consignans & insaniam dæmonis, tunc plus solito obsessum contudentis, arguens, facturam Dei malignum spiritum relinquere imperabat. Cujus jussioni non valens resistere, edito nimio strepitu & ejulatu, exivit ab eo.

D

230 Ætatis infantulus * puer, Martinus nomine, à nequam spiritu obsessus, ad sanctam Dei Cunegundim, ut ab illo pelleret dæmonium, allatus [est]. Cujus sortem tam miserabilem in tam tenera ætate mirata, quod pœnam tam atrocem, nondum peccati inquinatus labe, toleraret, tenente illum in manibus nobili matrona Anna, potenti virtute verborum dæmoni imperat, ut vas innoxium vexare desineret, linqueretque plasma Dei, ullo tempore irrediturus. Paruit illico Servæ Dei sermoni dæmoni: & puerum amodo & deinceps, nec vexare nec introire præsumpsit. Cum autem prodigia hujusmodi, per preces & merita sanctæ Dei Cunegundis provenientia, nonnullæ sanctimoniales muliebri simplicitate divulgassent, corripuit illas Ancilla Christi & gravi interminatione prohibuit, non sinens illas loqui, & quæ per eam pietas divina faciebat, propalare prohibebat apud aures exterorum magnalia.

imo & puerum
innocentem.
* f. infantilis

E

A N N O T A T A.

a Fuit Prandosha, de quo supra, successor; vix nobili genere, ut habet auctor noster Hist. lib. 7 ad annum 1266; sed impurus, rebellis, & ordine suo indignissimus; ut idem narrat ibid. ad an. 1271; & licet voce ex aère delapsa increpitus, poenitentia tantisper vacasse feratur ibid. ad an. 1273; minime tamen ita vitam deinde emendavit, quin auctor noster ibid. ad an. 1292, ubi mortem ejus narrat, elogi loco parricidium, ab eo perpetratum ante, commemorat.

b Bis ob causas similes captivus abductus in castrum Siradiense, quod Leszkon nigro, duci Siradiensi, parebat, Paulus, ut ait auctor noster lib. 7; primum quidem anno 1271; iterum verò anno 1283. Neutro autem loco de miraculo meminisse, quod hic describitur; ut vix intelligas, ad primam, an ad secundam captivitatem pertineat: nam ad secundam spectare videtur, quod captus dicatur Leszkonis nigri, Cracoviensis ducis, mandato: Leszko enim niger in ducatum Cracoviensem defuncto Bolislaio puidico anno 1279 primum successit: ad primam verò spectat quod captus hoc loco dicatur in Cunow per milites ZEGOTHAM, ZAKLYKAM &c.; quod in secundam quadrare non facile potest: tum enim non ex Cunow; sed ex Lagow, oppido aliquot inde miliaribus distito, abductus est: Zegotham verò idem in episcopum illum secundo tentasse non videtur verisimile; quando id primo tam malè successerat; ut loco citato narratur. Ut ut est, ego ad secundam referre malim; cum aliis humanis modis è priori captivitate liberatum constet; non item ex posteriori: ut locis assignatis legere est.

F

c Cunovia oppidum est in palatinatu Sandomiriensi, ad episcopum Cracoviensem cum aliis quibusdam locis vicinis pertinens, ut etiam docet Cromerus lib. 8.

d Si;

A d Siradia caput est palatinatus Siradiensis ad Wartam fluvium.

e Hoc vero cum Historia auctoris nostri nequaquam consonat; sive de prima, sive de secunda captivitate intelligas: in utraque enim captivum episcopum honestè habitum fuisse tradit.

f Id est, simulatà, non æquâ, non meritâ, ut patet.

CAPUT XXIV.

Prosecutio miraculorum aliquot; adhortationes ejus ad sorores maxime de castitate; virginitas ejus perpetua asserta testimonio.

B **C** Lara virgo, filia Jacobi civis de Sandecz, in puellari ætate constituta, dum puerili ætate * in superiori parte patronarum * ædium luderet, casu de ambitu alto in terram præcipitata decidit, & magno clavo gutture perforato, & gulâ perfractâ, mortuâ à parentibus magno ejulatu plangebatur. Concursum autem plurimorum vicinorum ad tam calamitosum spectaculum factò, suggeritur parentibus, ut cadaver filix ad Ancillam Christi deferri faciant, & pro ejus resurrectione Sanctam Dei interpellent. Et quamvis plures id improbarent, velut parum possibile consilium; parentum tamen viscera, vitam puellæ magnopere gestientia, etiam illud aggrediuntur; & corpus exanime filix ad sanctam Dei Cunegundim deferentes, magna cum instantia & ploratu supplicant, ut filiam eorum eis reddat, gravique mœreore atque delicto illos liberet. Tunc Ancilla Christi eorum miserandis vocibus commota, humili supplicatione ad Dominum cæli præmissâ, signum crucis in fronte mortuæ faciens, resurgere illam jubet. Quæ continuo ad illius confurrexit imperium, & vitam, quam paulo ante amiserat, ad liquidum recepit, vitalibus sensibus ad integrum potita.

C 232 Sanctimonialis, Paulina nomine, alteri sanctimoniali, Zophiæ, candelâ ardenti in oculum dextrum ingestâ pupillam illius adeo graviter corrupit; ut, potentiâ visivâ amisâ, oculus ipse destructus & penitus inutilis redderetur. Quod cum singulæ moniales graviter ferrent; & sororem Paulinam, quæ hujusmodi scandalum patraverat, probris & convitiis frequenter incefferent; soror insuper Zophia in membro nobili tam atrocem deformitatem passâ, gravius ingemisceret, quod & jacturam notoriam tam facile incurrit, & opprobrium suum semper secum latura foret, in oratorium ancillæ Christi Cunegundis à frequenti numero sororum traducta, Sanctæ Dei, suffragantibus sororibus, supplicare cœpit; ut eam opprobrio hujusmodi absolveret sua prece. Quæ illis se morigeram præstitura, sponso suo cælesti proprius a sedulius exorato, sanctæ crucis signum in oculo violentato imprimens, omnem cæcucitatem & dolorem ab ea subito & penitus dispulit, & omnem læsuram

B *Mortuam puellam resuscitat signo crucis. an levitate? forte pæternarum*

C *Eodem signo oculum exustum sanat;*

oculi, per ignis virtutem inflictam, reintegravit.

233 Anastasia, matrona nobilis, Philippi Dominicelli, Cracoviensis diœcesis, relicta, puerum suum Nicolaum, nondum epheborum ætatem transgressum, ad ancillam Christi Cunegundim adducit, lacrymosis illam deprecans & fatigans precibus, quatenus à cæcitate filiolum suum (cæcus enim à longo tempore fuerat) sua prece & suffragio liberare dignaretur. Quæ etsi deprecanti restitisset, asserens, id suæ sorti & conditioni minime convenire; tandem præfatæ Anastasiæ matronæ, & circumstantium sanctimonialium jugibus precibus expugnata, puerum præfatum Nicolaum in oratorium suum deduxit; & in crucis modum ad imaginem Crucifixi prona in faciem ruens, seque prosternens, clementissimi Dei pietatem cœpit interpellare; ut, qui cæcum clamantem ad se Jericho appropinquantem illuminasset, puerum quoque illum, si ita saluti pueri & suæ nosset expedire, illuminet, & supplicum suorum deprecationibus condescendat. Quæ ab oratione consurgens, & signo crucis cæcum muniens, visum ei illico plenè restituit, omni cæcucitate, quam tanto tempore perulerat, amodo & impotenter effugata. Quem sanatum, & nova circumamictum veste, genitrici suæ restituit, mirificis laudibus in omnipotentis Dei gloriam effulæ.

234 Frequenti autem & diligenti vigiliâ ad sanctimonialium suæ domus & cœnobii institutionem & eruditionem intenta, multifariis illas exhortationum & persuasionum sermonibus ad sanctæ religionis observationem perurgebat. Et quoties alicujus intervalli post cœnam occurrebat vacatio, toties ancilla Christi Cunegundis sororibus in concionem advocatis, de tribus sanctæ religionis essentialibus, quam accuratissimè poterat, apud aures sororum diserebat, obtestans illas atque monens, ut triplicem illum suæ professionis tuniculum exactissimè custodirent, nec sinerent quoquo pacto labefactum iri; & cum duas sanctæ religionis virtutes, obedientiam videlicet & voluntariam paupertatem, omnifariam extulisset, virginitatem tamen & his & aliis omnibus virtutibus per varias sanctorum Doctorum scripturas, perque varia exempla, præferbat; asserens, nullam de virtutibus universis æque Deo placidam & sponis Christi æquè necessariam, majoris præmii bravium & retributionem amplissimam cum aureola consecuturam.

235 Ad cujus conservationem omnium sensuum custodiam assidue rogabat sollicitè interponi; Ad me, inquit, o carissimæ sorores & dilectissimæ filix meæ, si cetera non probatis, aspiciate; quæ omni * mulierum indignior & misera cum sponso terreno, cui magis parentum decreto & jussione, quam mea sponte adducta eram, octo lustris integris in virginitate vixi. Qui etsi post annos plures quam illi desponsata fuerim, virginitatem me habere, tenere, & custodire, rogatus à me & divino nutu conterritus, confenserit; & ego in thoro illo non sine collisione & concursione ingenti, virginitatem usque ad sanguinem per varias tentationes, tempestates, atque fluctus nonnisi

A. JOAN. DLUGOS-
so.
item adole-
scentem dis-
cæcum.

S *Suis paupertatis, obedientie, & maxime castitatis votum commendat;*

S *sum exemplum modestè proponens;*

*** pro quavis**

cælesti

A. JOAN.
DLOGOS-
SO.

cælesti præsidio fulta coluerim [ac] defende-
rim; sponsi tamen mei terreni Boleslai pudici
Cracoviensis ducis non nisi nudas manus & vul-
tum viderim; carnem reliquam videre aut
attingere horruerim, verita in pace perde-
re, quod in prælio servaveram. Quo nimirum
suo sermone veridico & fideli constabat, il-
lam virginitatis liliam ab ineunte ætate us-
que ad diem exitus tam mente quam corpo-
re summopere custodisse.

236 Hunc itaque tam mirificum tamque
excelsum thesaurum in vase fictili gestatum,
etsi sagacissimè à notitia univerforum ceta-
tum iri magnâ curâ, dum viveret, contem-
derit, (utpote, quæ suorum operum solum
Deum conscium esse volebat, & inspecto-
rem) forori tamen Catherinæ, Odolyani
cognominatæ, sibi familiari, & suorum acto-
rum secretorum magis consciæ, clementiori
affectu illam sibi post quamdam levem offen-
sam reconciliatâ, suæ virginitatis arcanum
sub cuiusdam diei tempore revelavit, dicens:
Est secretum, filia mea carissima Catherina,
quod tibi & nulli alteri præter Deum & con-
fessorem meum vellem esse cognitum, si illud,
dum vivo, nemini unquam referaveris, sed
velut arcanum abditissimum, me in corpore
mortali agente, reticueris. Qua pollicente
& diris se devöente, si prævaricaretur,
obsecrationibus, Scias, inquit, filia carissi-
ma, & id pro re certa & indubitatè tenes,
me à tenella ætate meâ virginem pudicitia
illibatæ usque in diem hanc semper fuisse &
virginitatem mentis & corporis scrupulosâ
custodiâ observasse; ac sub conjugali toga,
quod & mihi ipsum fuit durissimum ac diffi-
cillimum, posteris vix credibile, pectus vir-
ginale gestasse.

237 Adstipulabatur etiam virginitati suæ
Vladislai secundi regis Poloniæ *b*, qui co-
gnominatus est Loktek, id est, cubitalis, &
suæ conjugis Hedvigis Poloniæ reginæ fre-
quentius coram plurimis proceribus regni re-
peritum testimonium, asserentium & testifi-
cantium, ancillam Christi Cunegundim flo-
rem virginitatis, & tunc, dum viridis Bo-
leslao duci Cracoviensi sponsa esset, & cum
jam provectioris foret ætatis, summo studio
atque cura custodisse: in argumentum sui te-
stimonii Vladislai præfatus Poloniæ rex de-
ducens, quod, cum in ætate suæ adole-
scentiæ apud Boleslaum pudicum, Cracovien-
sem ducem, patrum *c* suum, obversaretur,
& pro conditione sua tam ducali & necessi-
tudinaria, quam etiam ephibica, pateret si-
bi semper principis præfati Boleslai ad tha-
lamum ingressus; variis & certissimis signis,
imò & evidentissimis prodigiis, famulæ Dei
Cunegundis, per frequentem thalami illius,
quem cum sponso suo terreno Boleslao duce
habebat communem, introitum, virginitatem
& pudicitiam comprobabat; offendens illam
in nuda humo quiescere; aut orationi, pro-
stratam solo, incumbere; aut corpus virgis
& funiculis verberare.

238 Mos erat commendabilis, longæva
observatione in monasterio præfato sanctimo-
nialium Sandeczensium utilissimè custoditus,
sed sub temporibus nostris perniciosè, & non-
nisi per segnitiam & cunctationem, relega-
tus & abolutus; ut singulæ sponsæ Christi,
regulam Ordinis publicè professuræ, ponti-

ficali propriè benedictione insignirentur. Ne-
que abs re: illa enim benedictio à sanctis
Patribus prudentissimè & Spiritus sancti or-
dinatione & instinctu instituta, & devotionis
& lacrymarum, dum peragitur, plenâ, sin-
gularia ancillis Christi sua virtute charisma-
ta, quæ hæ, quæ illam aspernantur & fa-
stidiunt, consequi nequeunt, subministrat.
Dum itaque Paulus Jaszdonis, Cracoviensis
episcopus, ad cœnobium sanctimonialium in-
vitatus, virgines Ordinem professas & pro-
fessuras velaret & pontificali benedictione
consecraret; ancilla Christi Cunegundis
quamvis se virginem hoeset incorruptam, be-
nedictionem tamen pontificalem inter virgi-
nes suscipere solo humilitatis respectu re-
cusavit, suæ etiam castimoniæ mysterium ce-
latura; sed inter viduas & continentes illam
suscepit.

139 Quam cum confessor suus, frater Bo-
guphalus, secreti suæ virginitatis optimè
consciis & integer testis, mendacii atque si-
multatis argueret; deducens, illam malè at-
que vasre consecratam esse: illa se ad
pedes ejus prosternens, suppliciter illum ob-
secrabat, he sui cælibatus suæque virginita-
tis arcanum in notitiam cuiusquam deduce-
ret; cum sub umbra viduitatis tutius deli-
tesceret, & suæ virginitatis liliam morta-
libus celando, contendendo in agone, faci-
lius securusque posset comprehendere bra-
vium suæ conditioni destinatum.

240 Quamvis autem præfatus frater Bo-
guphalus sacræ Virginis confessor, & divino
nutu compunctus & virgini sanctæ Cune-
gundi morem gesturus, sub omni tempore,
quo in humanis agebat, Ancillæ Christi vir-
ginitatis arcanum reticuit; ad horam tamen
extremam perveniens, apud aures Sandec-
zensium civium, quorum natu majores, offic-
cium morituro impensuri, visitatum ad illum
convenerant, secretum hujusmodi sonora
voce prodidit & divulgavit, affirmans, fa-
mulam Christi Cunegundim pluribus & evi-
dentibus experimentis, sibi tamquam omni-
um secretorum suorum & omnis vitæ suæ
conscio notissimis, puram virginem esse, &
ab omni illecebra carnis & spiritus animam
suam custodisse: agerent proinde de tam
sublimi persona, locum civitatis eorum inco-
lente, condignas Altissimo gratias; nec du-
bitarent, per ejus sanctitatem & merita ci-
vitatem eorum quandoque singulari excellen-
tia decorandam.

241 Verum cum plerisque civibus verba
senis viderentur in eorum cogitationibus de-
liramenta, mentes eorum per spiritum præ-
videns, Quoniam, inquit, sermo meus in
vestram ædificationem atque consolationem
emissus, non capit *d* in vobis, & delirus
ego vobis atque mendaciorum confictor vi-
deor; scitote itaque, civitatem hanc ob ve-
stram magnitudinem * & incredulitatem ad ma-
gnam egestatem & statum depressum & mise-
rabilem brevi redigendam, & in pannorum
Scharlyaticorum *e* locum, qui apud vos ho-
die in magna frequentia habentur venales,
tribulos & urticas quam densissimas subori-
turas, & sanctæ Dei Cunegundis illibatæ vir-
ginitatis præconium, in vestris auribus die
hodierna per me fideliter atque justissimè de-
clamatum, testaturas; ut fidem verbis & re-
lacioni.

D

frustra id car-
pente ejus
confessoris

R

qui tamen
morti proxi-
mus perpetu-
am ejus vir-
ginitatem
propalavit.

F

testimonium
suum adjectis
prophetiâ
confirmans.

d

* an ingra-
titudinem?quamvis in
professione
sua, non ut
virgo, sed ut
vidua conse-
crari volue-
rit,

A lationibus meis urticae, & spinæ ceteræque herbæ ac tribuli civitatem vestram impleturæ apud vos astruant, quam sermones mei vivi, veridicti, & sensati exigere non poterunt. Nec virtus sermonibus his defuit; ut comprobaret Dominus Ancillæ suæ & sanctimoniam & virginitatem; sed nova Sandecz non multo post hæc s per Venceslaurum Poloniæ & Bohemiæ regem in loco villæ episcopalis Camienycza, ubi fluvius Camyenycza g miscetur Dunayczoni; erecta, omnis decor antiquæ Sandecz adeo emarcuit; ut ex civitate alioquin tunc insigni ad vilem sit vicum redacta.

Vinum Beata per angelum allatum; prædictio mortis suæ & morbi monialium; comparatio ad mortem; morbus ultimus, & in eo visitationes Sanctorum & revelationes; protracta sororum precibus vita.

ANNOTATA.

a Id est; prius, seu ante omnia; ut supra observavi non semel.

b Vladislai hujus Loktici, qui secundus ab interregno rex Polonia electus est anno 1296. fortunam variam multis prosequitur historia Polonorum, Lokticus autem seu Loktek, quod Polonice cubitalem significat, appellatus est, ut ait Cromerus lib. 9; propter brevem staturam.

c Ne id proprie accipiatur, quasi Boleslaus padericus frater fuerit Casimiri ducis Masoviensis & Cujaviensis, cujus Vladislauus ex Constantia, secunda uxore, filius erat: nam Casimirus ille & Boleslaus padericus patruales erant, & filii amorum fratrum; Boleslaus quidem filius Lesco, cognomen eo albi; Casimirus vero Conradi Masovia & Cujavia ducis. Patruus hic ergo sonat patris patrualem.

d Non capit in vobis, id est non capitur in vobis; quia nimirum tam exilis & angusta est in vobis fides, ut tanta & tam inusitata veritatis ac testimonii non videatur capax. Eadem phrasia est in Evangelio Joannis cap. 8, v. 37.

e Panni scarlyatici, scarlatici, escaletici &c. vocantur panni coccineus seu cocco tincti, qui magnificentiam quamdam præferunt; ideoque fere in distorum & nobilium virorum usum cedunt: significatur ergo, Sandecensium luxum ac magnificentiam brevi suppressum iri. Fortè etiam per istiusmodi panni textores aut tinctoris tum maxime florebant Sandecia vetus.

f Nempe anno Christi 1303, quando, juxta auctorem nostrum Histitæ Poloniæ lib. 9, edificavit Venceslaus Sandeciam novam haud procul Sandecia veteri, sed in adversa seu Orientali ripa fluminis Poproth, qui ab Hungaricis jugis descendens inter utramque Sandeciam fluit, ac mox Dunajecio mixtus, amisso nomine, ad Vistulam vehitur. Vide Longini historiam lib. 1, ubi de Vistula. Nova est Sandecia, quam solam nunc mappa solent exhibere.

g Hunc illum esse fluvium necesse est, quem sine nomine Geographi in tabulis proximum ad Orientem locant flumini Poproth, quique nempe hic, in Dunajecium, seu parvum Danubium, sese exonerat.

Julii Tomus V.

Vigiliis & abstinentiis frequentibus afflicta, atque ob id corpore exinanito debilitata, cupido vinum bibendi ancillæ Christi Cunegundi incessit. Cumque vinum diligentius quæsitum & nusquam repertum fuisset, & sanctimoniales, fervida in eam caritate, non secus quam parentem, affectæ, tristitia ob defectum hunc afficerentur singulari; ipsa acerbiter eorum & molestiam solatura, Nolite, inquit, carissimæ sorores, vini defectum præsentem gravi & acerbò animo ferre; sed in Domino Jesu Christo sponso nostro desiderabili plenam confidentiam reponite. Si etenim creator vini volet, & nos dignificaverit; facile nos pauperulas suas & orphanas copia vini reficiet & replebit.

243 Vix verba hæc Christi Famula compleverat; monasterii fores nuntius ignotus, duos fusculos a optimi ferens vini, pulsare cœpit. Quibus patefactis, vinum, quod attulerat famulæ Dei Cunegundi, uni sanctimonialium portam observanti tradidit; de quo cum Ancilla Christi libasset, & rari atque optimi saporis persensisset, in admirationem versa [est], unde in tam subito & insperato tempore tam nobile vinum affluxisset. Cui curiosus rem indaganti respondit ostiaria, stare ad portam nuntium non satis sibi cognitum, vini præfati latorem. Quem cum Famula Christi jussisset sciscitatum iri ab eo; unde venisset, aut cujas esset, repente disparuit; & diligentius quæsitus, nusquam poterat reperiri. Intellexit itaque Sancta Dei, angelico ministerio suo se desiderio perfunctam, & sitim suam supernæ à Sponso suo cælesti sua mirabili potentia aquas convertente in vinum expletam fuisse. Unde & in laudationem Altissimi, & in gratiarum actiones cum sororibus conversa, in hanc vocem prona in terram cadens prorupit: Desiderium pauperum exaudivit Dominus; præparationem cordis eorum audivit auris tua.

244 Plerisque sanctimonialibus monasterii præfati Sandeczensis in varias valetudines & morbos incidentibus, & ob id defungi se vitæ propediem exillimentibus, subridens ancilla Christi Cunegundis, dum verba hujusmodi apud aures suas ingeminarent, dixit ad illas: Quamvis, inquit, sint hæcenus inter vos, & etiam futuræ sint, aliquæ valetudinariæ, variis ægritudinibus atque morbis gravatæ & gravandæ; certas tamen singulas vestrum facio, quod excessum meum è vita nulla ex vobis (quoniam ita à cælesti

Viribus defestâ vinum experit Cunegundis;

B

quod ei afferunt angelico ministerio;

F

Prædicta primam è monialibus meretriciam

Yyy

Spon-

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.
Et fidem
astruit per
aliam pro-
phetiam;

(ponso meo Jesu Christo comparatum & ordinatum est) præcedet.

245 Cum autem una sanctimonialium, Mllava nomine, validius languida, spiritum, voce interclusa, crederetur exhalasse, factus est à singulis monialibus ad oratorium Ancillæ Dei, tunc orationibus occupatæ, impetuofus, & qui Sanctam Dei suis contemplationibus insistentem non mediocriter turbavit molestavitque, concursus vociferantium atque ejulantium, sororem Mllavam diem obiisse. Quibus vocibus famula Dei Cunegundis excita, ab oratione confurgens, pia & modestissima correptione illas arguebat: Quoniam, inquit, sermone meo non credidistis, & sororem Mllavam denuntiastis muliebri levitate mortuam, quamvis vivat; non erit ex eo tempore infirmaria vestra umquam vacua; sed ad minus unam ex vobis continebit languidatam. Cujus oraculi veritas in subsequenti tempore ad liquidum proluxit, & sororibus in plures infirmitates prolapsis, infirmaria, ut sermo Ancillæ Christi impleretur, nunquam poterat evacuatum iri.

B

idemque iterum affirmat, patrocini sui suum se dicens.

246 Repetenti ancillæ Christi Cunegundis, & frequentius apud aures sororum vaticinium suum ingeminanti, nullam ultra se proprius fato functuram, soror una, Aldegundis nomine, contentiosus & apertius contradicens, non Sanctam, velut natu juniorem; sed se, velut senilem & veterosam atque, putridis jam senectute membris, exanguem, sortem mortis proprius occupaturam affirmabat. Sed famula Dei, dicta sua refellens, Non sic, inquit, ut tu reris, eveniet; cum ordinatio divina nullius spectet aut attendat ætatem: verum quemadmodum parens vestra existit, & ad hoc cœnobium vos congregans Christo iterum parturivi; ita etiam vos ad cœleste præmium capessendum præcedam, orationes vestras vultui præsentatura divino, magisque vobis apud tribunal cœleste profutura mortua, quam profuerim viva. Quæ omnia mirabili providentia divina fuerunt impleta.

Profitetur
andor multa
ejus Alia
omitti,

C

247 Hæc sunt ex innumeris prope femine beatæ Cunegundis abscessis per nos relatæ miserationes & elemosynæ. Quod si reliquas enarrare pergitur, quoties captivos ex miserabili servitute barbarica redemit; quoties egenis, pupillis, orphanis, viduis, aut aliqua calamitate gravatis opem tulit; quoties pavit peregrinos & esurientes; quoties alieno gravatos ære levavit; quoties advocatam se contra potentes pro imbecillibus præstitit; quoties, aviæ suæ sanctæ Hedwigis & materteræ suæ beatæ Elizabethæ æmulata vestigia, in hospitalia & leproarias sub habitu dissimulato divertens, languentium & leproforum attraxit corpora, sordes & immunditias diluit, pruriginis & taniem deterfit, cibis & potibus debiles refecit, egenos & nudos vestivit, puerperis subvenit; quoties in ecclesias, casulas, calices, cruces, ceteraque id genus, ornamenta & clenodia liberaliter effudit; immensi propemodum laboris onus suscepisse videremur.

uti & plurima
miracula.

248 Exstabant præterea plurima alia sanctitatis suæ & religionis insignia; exstabant prodigiorum, quæ in vita egit, decora; fidem hominum, & ea, quæ carptim conscripsimus, excedentia. Erat operæ pretium magnalia illa tua, Domine virtutum, singula

recensere, nisi hoc à notitia nostra neglectus, & (ut verius eloquar) segnitie scribentium subtraxisset: frequens etenim ad illam fiebat languidorum, frequens energummenorum, frequens suorum carorum mortes deplangentium, & aliis casibus vexatorum concursus, quibus fere omnibus divinæ virtutis ope per suas intercessionis & merita in eorum necessitatibus opportuna conferebat subsidia, votorum suorum illos efficiens compotes & perfunetos.

249 Dissolutionis ejus tempore appetente, cum sacra Virgo intelligeret, sibi hinc universalis lege naturæ migrandum esse, jejunii, vigiliis & orationibus tam diurnis quam nocturnis, agonem suum Domino commendans, jugiter cœpit insistere, hilaritatem præferens in ore & vultu; quoniam, quod semper omnibus votis expetierat, adesse tempus noverat, in quo, peracto cursu, immortalem coronam regni cœlestis foret perceptura. Plurisque sororibus hæc illius ad mortem præparatio incerta & ambigua videbatur, eo maxime argumento permotis, quod eam videbant in singulis sensibus integram & incolumem, & nulli debilitati obnoxiam vel languori; sed hæc quoque spes illis continuo fuit subducta.

250 Anno etenim Domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo, prima die mensis Septembris in ægitudinem insuspicabilem incidens, graviter languere cœpit; valetudine in dies plus solito usque ad festum sancti Jacobi apostoli & ingravescente. In grabato autem decumbens, Horarum sacrarum officia, ceteraque orationes & obsecrationes, non secus quam si sana foret, Missas etiam audiendo, imbecilli quamvis corpore, manibus sororum sustentata, devotissime explebat. Quantas autem in hujusmodi ægitudine passiones, vexationes, cruciatuque corporis pertulerit, quantas acerbitates, afflictiones & angustias toleraverit, & qualem, quantamve, & quam sublimem patientiam monstraverit, nemo satis enarrare ad liquidum posset linguâ humanâ vel sensu.

251 Lallum autem & longa atque dura infirmitate confectum & exanguem corpus, & quod morbus sic per singula membra depastus erat, ut palpitare in eo anima ex jejuniorum & abstinentiarum atque vigiliarum frigore vix sentiretur, ad operandum aliquid compellebat, viduis, pupillis, orphanis & ceteris miserabilibus & indigentibus ex ope & labore manuum suarum necessitatem ministratura; ut declararet, se non solum dum incolumis esset, sed etiam sub valetudine, & sub omni tempore, esse & fuisse periclitantibus & calamitosi certissima spes & refugium singulare. Hæc autem sua tam magna & ingens in tolerandis supra corporis vires jejunii, vigiliis, orationibus, laboribus, & macerationibus patientia cunctos stupore conficiebat.

252 Quanto magis autem corpus Ancillæ Christi ægitudine invalescente gravabatur, tanto amplius ipsa visitationibus & consolationibus cœlestibus replebatur, plerisque Sanctis visibiliter ei apparentibus, & familiariter eam alloquentibus atque consolantibus, & de ejus felici transitu ex hac vita cum illa differentibus. Sancta etenim Salomea d

D

Ad mortem
Beata se
comparat
nondum a-
grotans.

E

anno 1291
die 1 Sept.
agrotare cœ-
pit per men-
ses 11,

G

maximâ pa-
tientia, nec
solia exerci-
tia intermis-
sions,

F

* lege cer-
tissimam
spem

* crebris vi-
sitationibus
a revelationi-
bus cœlesti-
bus recreata.

H

illi

A illi apparens, & bono animo eam esse exhortans, certiore eam fecit, quod Andrea, filio regis Hungariæ, & sui nepotis *e*, anima purgatorio igne in eam diem ventilata, in sidereas jam transisset mansiones. Sanctus deinde Joannes Baptista, & sanctus Joannes Evangelista, & sancta præfata Salomea apparentes illi, blandè eam consolabantur: Ne paveas, inquit*, filia; sed esto secunda de cælesti præmio, quod propediem, onere carnis deposito, per gratiam sponsi tui Jesu Christi scias te consecuturam.

Agonizantis Beata vitam precibus fovores prorogant;
f 253 Grassante in dies ægritudine, sancti Alexii appropinquante die *f*, gravius dolor & morbus cœpit in Sancta Dei intendi, adeo ut, singulis viribus eam destituentibus, sanctum suum exhalatura spiritum prope horam timebatur. Quo metu sanctimonialia conculsiatæ & conterritæ, singultuosis suspiriis, crebris lamentis, lacrymis uberrimis indulgent, & vario querelarum genere Matris suæ dilectissimæ mortem, quasi jam secutam, deplorant, adeo profusis intemperatisque fletibus; ut ploratu lamentisque & planctibus univèrsam cœnobium personaret; ejulantes atque dicentes: Quo divertemus, Patronâ mortuâ; quomodo vivemus; Matre extinctâ; quomodo subsistemus, Defensatrice absumptâ? Quis nos de cetero reget, quis tuebitur, quis solabitur, quis nostras curabit necessitates? Præstat aliquanto nobis secum mori, quam vitâ disjungi. Ad obsecrationes deinde dolore converso, non tam supplicibus precibus, quam fletibus Salvatoris clementiam fiducialiter precabantur; ut Sanctæ Dei & Matris eorum vitam diutius protelaret, nec illas ad orbitatem variosque dolores & anxietates atque tribulationes, ex morte Carissimæ secuturas, recidere permitteret. Exaudivit autem earum voces, & longiori dierum spatio illam vivere, famulas suas consolaturus, concessit.

B 254 Quod Ancilla Christi per spiritum cognoscens, accitas illas ad se hujuscemodi carpit sermone: Quid, inquit, est, carissimæ filiæ; quid mihi facere voluistis? Turbavistis enim turbatione me amarissima & materiam exacerbationis immensæ mihi injecistis. Nam quæ per revelationem divinam obitûs mei diem noveram, nunc, vobis orantibus, dum Omnipotens vitam mihi, ne vos contristaret, produxit, ignorare de cetero exitûs mei diem cœpi, in tristiori spiritu illum operitura. Singulis autem monialibus ad hanc vocem præ lætitiâ obstupescantibus, soror Anna propius illam accedens, sciscitabatur, dicens, quonam modo extremum vitæ suæ præcognitum haberet diem. Serenissima, inquit, cælorum Regina virgo Maria mihi apparuit, & me de transitu meo ex hoc mundo in sabbato primo die *g*, videlicet suo honori & nomini dicato, certificavit; vobis autem majestatem divinam pro longiori mihi vita donanda interpellantibus, incolatum meum, quem finiri gaudio immenso cupiebam, video prolongatum. Parcat vobis Dominus, carissimæ filiæ, quæ felicitatem meam hæcenus distinuitis, quam promovere potius debebatis.

illa id agrè ferente; quod antea (civisset diem mortis, nunc incertum.

C 255 Illa id agrè ferente; quod antea (civisset diem mortis, nunc incertum.

A N N O T A T A.

*a Id est, lagenulas: lagena enim etiam Po-
Julii Tomus V.*

sonis flasha dicitur.

*b Valetudines fere per antiphrasim ponit au-
dior, pro invaletudine seu adversa valetudine.*

c Hoc est, usque in annum sequentem, & festum S. Jacobi exclusivè, sive usque ad diem 24 Julii, quando in Vigilia S. Jacobi obiit; ut infra dicitur: agrotavit ergo anno prope uno, ne habet etiam auctor noster in historia Polonia lib. 7 ad an. 1292; ubi agit de morte B. Cune-gundis.

d S. Salomea virgo, soror Boleslai pædici, obierat jam ab anno 1268 die 10 Novembris, juxta auctorem nostrum in historia Polonia. Colitur tamen die 17 ejusdem mensis.

e Cujus necem supra dedimus cap. 22: acciditque anno 1290 sub initium mensis Octobris.

f Id est, die 17 Julii, quo colitur S. Alexius.

g Qui erat dies 20 ejusdem mensis Julii.

C A P U T XXVI.

Laudes SS. Trinitatis; sumptio sacri Viatici; adhortatio ad sorores; prophetia; extrema unctio; apparitio S. Francisci; Evangelii recitatio; affectus morientis; piissimus obitus.

I Taque ab illo die felix migratio sua usque ad vigesimam sextam diem Augusti *a* fuit dilata. Sub quo tempore per singulos dies noctesque audiebantur continuè voces suæ, quibus in Trinitatem benedictam Patrem & Filium & Spiritum sanctum, uberrimas gratiarum actiones jugiter depromebat, corpus totum per singulas vinculas benedictionibus consignans, gratiam Dei collaudans, quæ illum in castitate & utriusque hominis puritate conservaverit, & in omnibus sensibus immaculatam custodiverit; hostes insuper durissimos, carnem videlicet, mundum & diabolum, superare sibi, ac de illis gloriosum referre triumphum victoriamque concesserit.

F 256 Die & hora mortis suæ adveniente, iussit sonari nolam; ut singulæ sorores signo accepto, ad locum suæ infirmariæ convenirent. Universis itaque sanctimonialibus tam antiquioribus quam junioribus congregatis, divinitimum sanctæ Eucharistiæ viaticum devotissimè suscepit, spiritu sanctæ caritatis accensa: & testamentum suæ eruditionis atque institutionis illis relictura æternum, paululum se, utcumque poterat, erigens, longum ad eas texuit sermonem: Nostis, inquit, dulcissimæ filiæ, quanto studio & conatu ad virtutum perfectionem vos excitaverim, & vjam perfectionis pro modulo ingenioli mei vobis ostenderit. Nostis insuper per clementissimam benignitatem Dei, vos ad statum excelsum & primam sortem vocatas & delectas esse. Neque enim alterius vocatione, aut delectu, quam divinâ, sanctam religionem assumpsistis, neque alterius solatio, quam cælesti, difficultates ejus tolerastis. Et ego neque de potentia humana, neque protectione regia, dum vos ad sanctum Ordinem aggregabam, fidebam; sed omnis confidentiâ

A 17 Julii SS. Trinitati assiduas agit gratias.

Sumptio Viatico, sorores adhortatur

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

mea in solo divino hærebat præsidio. Vide-
te itaque, carissimæ, vocationem vestram;
videte conditionem; videte professionem, per
quam speciosum præ filiis hominum Je-
sum Christum vobis desponsastis. Altissima
itaque est fors vestra, non vobis tantummo-
do, sed & parentibus vestris, non vulga-
rem præferens sanctitatem; quorum alter
focer, altera focus Dei, dum vos uni viro
Christo Domino despondistis, esse cœperunt.

*fuitas præ-
dicens cala-
mitates urbis
& monasterii
Sandecis*

257 Licet autem civitas hæc magnis sub-
jicietur tribulationibus, spoliis atque depræ-
dationibus, hostilem etiam expertura tyran-
nidem & incursum; adeo ut etiam rabies
inimicorum invalescens, monasterium hoc
tentabit diruere, & per multiplices terro-
res, minas, & injurias aggredietur vobis
& vestro sacro conventui turbationes, peri-
cula & damna inferre; vos tamen sacræ &
Deo dicatæ virgines humanis concussionibus
non moveamini; sed in solo sponso vestro
Jesu Christo fortissimam spei vestræ ancho-
ram jactate: metus divinus in pectore ves-
tro sit assiduus: absque intermissione orate
& psallite tam ore quam mente, non in con-
fidentia virtutis, sed in profunditate humi-
litis, representando orationem vocalem in
Horis canonicis; mentalem verò in actu &
habitu; quoniam per orationem ceteræ vir-
tutes incrementum suscipiunt & vigorem.

B

*hortatur, in-
quam, ad stu-
dium religio-
se perfectio-
nis;*

258 Ab omni specie mala & cujuslibet
viri communionem, aspectu, contubernio,
etiam si propinquo sanguine junctus sit, quam
diligentissime cavete & abstinete vos; ut
veraciter possideatis Deum, qui zelotypus
sponsus est, corde vestro ab omni amore sensibili
cujuslibet personæ & creaturæ denudato. Mi-
serationem, pietatem, & caritatem & in vos &
in quoslibet alios exhibete, coercendo lin-
guam non solum ab omni detractioe, sed
etiam ab omni vano, levi, & inutili ver-
bo; cum aliter puritas mentis acquiri non
possit; virtutes æmulamini; pacis vinculum
summopere custodite; patientes vos in tri-
bulationibus, angustiis & oppressionibus ex-
hibete; fiduciam vestram in divinam jactan-
tes providentiam, quæ semper adest speran-
tibus in se. Et id præcipue in summa sum-
marum observate, ut dilectionem habeatis
ad invicem, per quam verè [vos] esse famulas
Christi atque discipulas monstrabit, a spon-
so vestro dilectionem consecuturæ.

C

*sum hoc pa-
tro patri-
cium eis ad-
dicens,*

259 Ego autem, licet omnium peccato-
rum prima, de miseratione tamen divina con-
fisa, inter sponsum nostrum Dominum Je-
sum Christum, & vos, me pono mediatri-
cem, vobisque & vestrum cuilibet ex parte
sponsi nostri communis Domini Jesu Christi
polliceor, & in nomine ejus præstabo; quia,
si ea, quæ servanda monui, corde perfecto
& integro custodieritis, non permittet vos
carnalibus & mundanis, contra quas assidue
militandum vobis est, frangi tentationibus,
nec aliquam vestrum in spurcitiâ prolabi
carnalem, aut carnem illius, nisi anima con-
sentiente, inquinatum iri; sed faciet etiam
cum tentatione profectum. Quod si aliqua
ex vobis, callido hoste humani generis in-
stigante, in facinus aliquod prolapsa fuerit,
curet quanto celerius sacro pœnitentiæ & con-
tritionis imbre se diluere, propitiationem di-
vinam & singularum indulgentiam transgres-

sionum perceptura; nec formidatis, vos ab
æterno præmio sequestrandis aut fraudandas,
aut in anima periclitandas esse, gehennali-
bus cruciatibus per meritum passionis divinæ
superatis, certæ de æterna retributione.

D

260 Cum autem ancilla Christi Cunegun-
dis, exhortatione hujusmodi completâ, fi-
nem dicendi fecisset, factus est à sororibus
gemitus & ululatus varius, voxque & plan-
ctus flebilis, quærentium unâ & dicentium:
Cui nos, carissima Mater, relinquis? Quam
aliam æquè nos solaturam, nostrique curam
gesturam, in tuum locum substituis? Scimus
quidem, te cælestem desiderare patriam; sed
& nos tuo adhuc desideramus perfici & in-
stitui exemplo. Salva etenim manebunt tibi
tua præmia, &, si dilata fuerint, cumula-
tiora pervenient. Nostri potius miserere, quas
deseris. Tunc illa his fletibus atque vocibus
commota, respondit: Nolo, dulcissimæ fi-
liæ, ut vos transitus meus contristet, sed
magis exhilaret; nec gemere vos convenit,
sed mihi congaudere; quia ex loco pœnali
& seculo nequam eripior, amantissimo ani-
mæ meæ Sponso conjuncta, plus vobis pro-
futura mortua, quam profuerim viva.

*& sic fletet
sorores*

E

261 Sanctimonialibus autem nullam con-
solationem accipientibus, sed perseveranti-
bus in fletu, ducissa Griphina, Lestkonis
nigri, olim ducis Cracoviensis, relicta b, An-
cillam Christi summis accedens, fletusque
& ejulans dixit: O Mater nostra dilectissima,
ô nostra Domina piissima, sentisne extre-
mam supervenisse horam, disjuncturam te à
nobis, ex quo nullæ te lacrymæ nostræ mo-
vere possunt ad miserationem? Cui illa, ser-
mone ad ceteras sorores directo, ait: Sinite,
precor, me, ô filiæ; finite quietam &
animæ quietem esse; siccate lacrymas in de-
siderio meo effusas, & nolite de cetero in-
dulgere fletibus: instat enim hora, in qua
Christus Dominus, benignissimus noster con-
ditor & redemptor, & dilectissimus sponsus
meus, coronam & retributionem immarce-
scibilem retribuet his, qui ex toto corde suo
amabant & desiderabant illum: permittite,
quæso, ut instantem agonem meum & vos
precibus Domino commendem. Attracto ita-
que & super oculos velo apposito, colligens
se, cum omni attentione & devotione ad u-
nius horæ spatium orabat. Sanctorum cœtum
& agmina nominatim, ut viam suam & fi-
liarum suarum, quas in Christo genuerat,
dirigerent, interpellabat. Cujus, etsi labi-
assidue moveri sanctimoniales animadvertent,
nullam tamen vocem audire poterant
orantis. Alteram Annam in Regnorum libro
ad fores templi orantem crederes, solum quia
Heli sacerdos, qui religiosam pro temulen-
ta argueret, non erat.

*consolata, per
horam soli
Deo vacat.*

b

F

262 Orationum suarum devotione perfun-
cta, rogat ut sacri olei perungatur benedi-
ctione. Id cum fratres, sacris ex more in-
duti, astantibus sanctimonialibus, devotè An-
cillâ Christi singula corpusculi membra pro-
nius offerente, peregissent; iterum se ad o-
rationis & contemplationis officium conver-
tit. Sub quo tempore circumstantes sorores
identidem alloqui cœpit: Cedite ad partem,
sorores, (manu etiam annuens, & partem,
ad quam cedere deberent, indicans) cedi-
te. Quibus admirantibus, & ob quam cau-
sam

*Oleo sacro
inuncta videt
S. Franciscum
ad se venien-
tem;*

A sam cedere debeant sciscitantibus, Non videtis, inquit, beatissimum legiferum nostrum & consolatorem meum Franciscum ad spectandum agonem meum venisse? Quo audito, sorores gaudio replebantur immenso, intelligentes, illuc divinam & Sanctorum presentiam adesse, & Matrem suam caelestium, etiam in corpore mortali, perfrui visione.

Evangelio sibi recitato, Sororibus valedicit, & Christum alloquens;

263 Rogat deinde, instante jam transitus sui hora, unam ex sororibus Anastasiam, quam sibi pro magistra assumpserat, ut sibi Evangelium illud Joannis, Ante diem festum Paschae, a dilectissimis suis segreganda sororibus, juxta quod Christus a suis abiturus discipulis, legeretur. Cujus fatiata, rorantibus per ora lacrymis, desiderabili auditu, sororibus singulis valedixit. Omnibusque rite & devotè ordinatis, tandem sponsum suum Jesum Christum taliter est alloquuta: O benignissime Jesu Christe, o amantissime redemptor mi & sponse, qui me ad tuum & Sanctorum tuorum conspectum in hora praesenti vocandam tribuisti, sciens quia ex toto corde meo te praefiliis hominum speciosissimum caelis praecordiis & mundo corde desiderabam, securam & gaudens non ex meis operibus, sed ex merito passionis tuae, Sanctorum ceteribus aggreganda venio ad te; suppliciter obsecrans, ut in virtute sanguinis tui me miseram hodie suscipias, & in Abrahamae sinum perducas. Tandem ultimatè ad nostrum salvatoris exemplar exclamans ait: Pater, in tuas manus commendo spiritum meum.

moritur an. 1292, die 24 Julii.

264 Capite deinde inclinato, vultum angelicum praefereens, corpusculum, numero dierum & virtutibus quam multifariis refertum, pro sua felicitate tradidit moriturum. Sancta ejus anima, juxta ac diu optaverat, a carneo ergastulo soluta, in vitam illam sempiternam, & in lucem inaccessibilem, Sanctorum splendoribus coruscantem, splendore pulchritudinis divinae perpetuo fruitura conscendit; atque sponso suo Jesu Christo, quem vivens ineffabiliter dilexerat, tredecim exactis in monasterio annis, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, vigesima quarta die mensis Julii, conjuncta est perpetua atque indivisibili unione; expertus nullatenus palmam credenda martyrii, quae puritate mentis duplici, cum mortificatione carnis suae videlicet & mariti, lauream adeptam, & in clibani medio succensa, auri instar probata, ad sponsum suum caelestem purior prodibat: cui sit, aequè ac fuit, & est, gloria, honor, virtus & imperium regnanti atque regnatura in omne aevum & in omnes nationes in secula seculorum. Amen. Et qui eidem Sanctae, multis, dum viveret, illustratae miraculis, contulit gloriam claritatis aeternae, quam & nobis cunctisque aliis Christiano caractere insignitis misericorditer conferre dignetur. Amen.

** an cam?*

A N N O T A T A.

a Imo usque ad 24 Julii tantum; ut inferius patebit: est itaque crassus hic error amannensium.
b Forte Sandeciam ea causa Griphina venerat ex Bohemia, quod de B. Cunegundis instanti morte nuntium acceperat: nam jam ab anno praecedenti in Bohemiam a Wenceslao, Bohemiae duce, suo ex sorore nepote, abducta fuerat; ibique an-

nis aliquot contemptui & ludibrio habita, tandem mortua est; ut assertit auctor noster in Historia sua lib. 7, ad annum 1291.

A. JOAN. DLUGOS. SO.

c Praeter menses quatuor circiter ac dimidium. Vide supra cap. 16, a num. 151.

d Eundem annum, mensem, diem habet auctor noster in Historia sua, ut & Michovius lib. 3, cap. 66; Cromerus lib. 10 annum quidem eundem annotat, sed mensem ac diem omittit. Obiit autem mane sub auroram, ut conjicitur ex cap. sequenti, maxime num. 271. Corrige vero etiam hinc Waddingum ad annum Christi 1333, num. 29; ubi exprasse Beatam putavit die XIV Julii; indeque colligit, fatalem ei fuisse diem Lunae. Fremautius rectè emendat cum alius dicat XIV, & reponit XXIV Julii; in eo tamen errat, quod cum arbitratè fuisse diem Lunae, cum fuerit Jovis.

C A P U T XXVII.

Corporis Defunctae odor ac venustas admirabilis; revelationes varia de glorioso anima excessu, sepultura, & miracula per annos 13 consecuta.

E

IN ipso autem felicissimi transitus sanctae Dei Cunegundis articulo atque hora iragrabat odor mirificus atque suavissimus, ex ejus corporis sanctissimi glebae prodians, cuncta vincens balsama, & universos mortales praesentes reficiens atque complens. Corpus insuper ejus, quod vigiliis, jejuniis, disciplinationibus variis & ciliciis fuscum, atrum & caeruleum visebatur in vita, candidum apparuit, mira albedine resplendens; labia habens punica & rosea, & speciem ac similitudinem praefereens corporis glorificati.

Beata corporis odorem ac decorem mirificum prodidit.

266 Felix quoque exitus suus è vita nonnullis devotis & Deo caris personis, longè & propè positis, veridicis oraculis & miraculis praefiguratus & praemonstratus est ad majus testimonium atque evidentiam suae sanctitatis. Elizabeth siquidem, una ex sanctimonialibus, natione Hungara, genere nobili, & devotione singulari ac religione inter alias praestans, cum se orationi in eadem domo atque oratorio, in qua sancta Dei Cunegundis extremum agebat spiritum, dedisset; in soporem versa, vidit per quietem Sanctae Dei anima & Sanctorum caelestium spirituum agminibus circumdatam, sub specie stellae lucidissimae in exultatione immensa, & in carmine modulato in sublime conscendere, & caeli secreta in fulgore corusco penetrare. Quae à somno soluta, Dominam & Matrem suam migrasse cognovit à corpore; & Deum benedicens, visionem, quam viderat, veram & legitimam fuisse, non phantasticam, intellexit.

Ejus anima instar stellae fulgentis visa fuit in caelum;

F

267 Altera quoque sanctimonialis, Thomka nomine, natione Polona, & genere ingenua, dum eam domum, in qua ancilla Christi Cunegundis exhalabat spiritum, praemultitudine fratrum & fororum, exitum Sanctae operientium, ingredi non valeret, foris procumbens, studium orationis intenderat; sub qua somno gravata, & stertens magis quam dormiens, raptamque se, non soporata credens, vidit caelos

item instar puella formosissima eò deduci à S. Petro;

X y y y 3

nimiq

A: JOAN.
DLUCOS-
80.

nimio fulgore apertos splendescere, & ex cælorum summis nobilem prodire & grandævum virum, manus & brachia vario contextu ornamentorum habentem decoras, ad Petri apostoli similitudinem figuratum & exemplar; qui animam famulæ Dei Cunegundis, oratorium in quo decumbebat, ingressus, suscipiens, sub specie formosissimæ & decoræ puellæ, cujus caput mitrâ pulcherrimâ, gemmis pretiosis intextâ, amiciebatur, ad fidereas perducebat mansiones. Ad cujus visionis confirmationem, etiam illud pro liquidiori testimonio accedebat; quia cum Sanctæ Dei morituræ fratres Ordinis conductum ex more cum Psalmis, orationibus & letaniis concinerent, & ceteris peractis, in letania Sanctorum cœtus nominatim exprimendo, ad eum locum venissent, Sanctæ Petre apostole, ora pro ea, anima sancta illa carnis vinculo soluta, prodibat e corpore, apostolico beati Petri ministerio subvecta, perpetuo lætantia regni cælestis ingreditur confortia.

B
agmine
sanctarum
animarum
& angelo-
rum;

268 Tertia sanctimonialis virgo, Budka nomine, cum & ipsa extra domum, in qua sancta Dei Cunegundis diem obiit, consisteret, & ex vigilia noctis, quam totam insomnem ob transitum sacræ Virginis cum aliis fororibus transegerat, à somno gravaretur, in ipso suæ dormitationis articulo extemplo quasi quodam aculeo percussâ, vocem ad se dilapsam audivit, dicentem atque imperantem sibi: Expergiscere, surge, surge; quid dormis? Ecce appropinquat hora, & nunc est, in qua omnis cœtus beatarum animarum, & cælestium spirituum agmina progrediuntur in occursum, animam beatæ Cunegundis, corpus & terras linquentis, usque ad solium majestatis divinæ perductura. Quæ illico ad vocem hanc sopore soluta, & ad locum, ubi Sancta Dei decumbebat, progressâ, comperit sacram Virginem Christi sub eo momento, quo à superna alloquebatur voce, sacrum spiritum emisisse.

item instar
globi solaris.
C

269 Sub ejusdem diei & horæ momento, vir quidam, Pawlik nomine, oppidanus Sandeczenis, etsi in substantia tenuis, verum in virtutibus & vita innocenti atque sine querela traducta dives & famosus, cum juxta suæ devotionis solitum morem, in nocte media ad orationum studia consurgens, Domino psalleret, ac deinde ædes sacras earumque limina visitaret, apud ecclesiam parochialem sanctæ Elizabeth constitutus, vidit claro & efficaci aspectu supra sanctimonialium cœnobium, expressius tamen supra ancillæ Christi Cunegundis consuetum habitaculum, ingentis splendoris refulgens sidus superne e cælo descendere, & universam domum illam lumine corusco illustrare. Vidit & in medio sideris quasi globum solarem, ab ipso lumine circumfulsum, ad cælos usque pertingere.

Prophetia de
futuris ejus
miraculis.

270 Sed cum visionis effectum, atque significatum discutere nequiret, celandumque duceret, ad contegendam suam æstimationem, morte sanctæ Dei Cunegundis post dies aliquot patefactâ, in auribus universorum visionem vulgavit, & animam sanctæ Dei Cunegundis in globo solari ad cælos per spiritus angelicos & animas beatificas ferri, certo oraculo sibi luculenter demonstra-

to agnovit. Spiritu deinde divino impletus, vaticinari cœpit, sanctam Dei Cunegundim sub brevi temporis spatio multis & famosis coruscaturam miraculis ac prodigiis, & regno generique Polonico multas commoditates & beneficia sua prece ac merito allaturam.

271 Ob imminentiâ autem pericula, quæ formidabantur ventura, morte sanctæ virginis Cunegundis usque in triduum celatâ, & signanter propter Vistubczonis, famosi ea tempestate prædonis, & qui exercitum suum ex exulibus & latronibus congestum habebat in armis, hostilitatem; ne; obitu Sanctæ Dei cognito, prædabundus monasterium sanctimonialium invaderet; vir quidam ecclesiasticus sanctioris vitæ, & raræ in Deum devotionis, & tam re quam nomine Christianus a, ecclesiæ sanctæ Mariæ Visliciensis b, dioceseos Cracoviensis, canonicus; cum devotioni & orationi sub ea hora, qua sancta Virgo migravit à corpore, in præfata Visliciensis ecclesia, duabus dietis c à Sandeczenis monasterio porrecta, juxta morem solitum intenderet; vidit visione effectuali & visibili, sub vicesimæ quartæ diei mensis Julii, aliâ nono Kalendarum Augusti, diluculo, priusquam, oriente sole, terra radiis contingeretur, almæ Cunegundis virginis animam maximo splendore fulgidam angelico modulamine & ministerio in cælos usque deferrî. Ignoranti autem, quæ tam sancta & tam sublimis anima esset, quæ in tam celebri carmine & comitatu in cælos conscenderet, idque sibi suppliciter revelatum iri obsecranti, responsum est, sacræ virginis Cunegundis & ducissæ Cracoviensis eam animam esse, quæ sub illa hora remuneratoris sui & sponsi Jesu Christi, propter quem omnia dereliquerat, corpus derelinquens, conspectum perpetuo visura, manibus angelicis subvehebatur in cælum.

272 Quo responso accepto, omnipotentis Dei clementiam de hujusmodi revelatione sibi factâ benedicens & glorificans, ceterisque prælatis, canonicis & vicariis Visliciensibus, quæ de transitu & in cælum receptu sanctæ Dei Cunegundis viderat & audierat, ex ordine singula enarravit. Quibus admirantibus, & præ gaudio & exultatione semiplene credentibus, specialem equestrem nuncium in Sandecente cœnobium, rei veritatem sciscitatum transmittunt. Is cum, exploratis singulis visionis oraculis, ad liquidum verum fuisse comprobasset, reprehensas sanctimoniales habuit, quia tantopere obitus Sanctæ Dei ineffabilem jocunditatem, in oris remotioribus divina revelatione offensam, celavissent. Quæ cælesti applaudentes miraculo, campanarum fonitu, excessum Sanctæ Dei publicant. Corpus sanctum & venerabile cum hymnis, stribus & laudibus, maximeque devotione & honore, frequentique populi concursu sepulturæ tradunt, justaque illi omnia juxta Christianam traditionem persolvunt.

A N N O T A T A.

a In Historia loco assignato hanc unam ex hisce visionibus narrat; reliquas perstringit his verbis: Quæ quidem visio etiam pluribus aliis devotis per-

D

Beata anima
Angelorum
comitatu &
cantu cælum
visa conscen-
dere;

A

b

c

d

qua visio oc-
caso fuit pro-
palando obi-
tum & justa
matrandis.

e

A personis monstrata est. *Ceterum ibi, & apud
estatum Michopium, canonicus hic non Christi-
nus, sed Christianus appellatur.*
b Est Villicia oppidum ad Nidam fluvium,
binis circiter milliariis Germanicis Corczanio, ubi
Nida in Vistulam labitur, distans.
c Dieta apud media Latinitatis auctores iter
unius diei significat.

fui, ex superiori parte turris in offensionis la-
pidem decidisse, & lividatam spumasque ore
cientem jacere exanimem & contusam. Quod so-
cum parenti utrique denuntiassent, profiliit,
non secus quam amens, misera mater, &
cum aliquot matronis ad cadaver filiae ac-
currens, & illud diligentius atrectans, at-
que exanimatum reperiens, lacerat genas,
capillos vellit, & voce lamentabili ac lugu-
bri, fletu copioso, suam & filiae suae fortem
deplangit, attantibus etiam suis miserabili-
bus ejulatibus lacrymas excutit.

A. JOAN.
DIUGOS-
Quod so-
cum paren-
ti utri-
que denun-
tias-
sent, pro-
filiit,
non se-
cus quam
amens,
misera
mater,
&
cum ali-
quot ma-
tronis ad
cadaver
filiae ac-
currens,
& illud
diligenti-
us atrect-
ans, at-
que exani-
matum re-
periens,
lacerat
genas,
capillos
vellit,
& voce
lamentabi-
li ac lugu-
bri, fletu
copioso,
suam &
filiae suae
fortem
deplangit,
attantibus
etiam suis
miserabili-
bus ejula-
tibus lacry-
mas excu-
tit.

CAPUT XXVIII.

Miracula mortem Beatae consecuta usque ad annum MCCCVIII.

Miracula
mox secuta
per annos 15
obiter notata.

C Corpore sacro virginis Christi Cunegundis cum omni reverentia, devotione & honore, in cenobio tumulato, fiebat illic ad ejus venerabile sepulcrum frequens hominum, in variis necessitatibus ejus opem pro voto referentium, ex propinquis & remotis regionibus concursus, maximoque deinceps, & ut sanctitati suae par erat, tam honore quam laude ab universis. Signis etenim atque prodigiis mirificis, quam cara sibi, quam in conspectu suo sancta & pretiosa ancilla Christi Cunegundis fuerit, cepit omnipotens Deus ostendere. Verum tantus fuit Polonorum, praecipue tamen pontificum tunc Cracoviensium Procopij *a* & qui ei successit Joannis Muskatae *b* & ceterarum personarum ecclesiasticarum, sed & fratrum atque sanctimonialium monasterii utriusque Ordinis Minorum Sandeczenfis neglectus, tanta segnitie & cunctatio, tanta incuria & dissimulatio; ut per annos quindecim, ab anno videlicet millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, quo felix ejus in caelum raptus sequutus est, usque ad annum Domini millesimum trecentesium vigesimum nonum *c*, singulorum miraculorum, ad ejus invocationem factorum, ordinem, gestum & seriem scribere & ad posterorum memoriam mandare neglexerint.

mortui 80
suscitati;
vincti 15 libe-
rati; caeci 60,
agri 700 sa-
nati.

274 Ex qua quidem dissimulatione non sine lacrymarum profluvio memoranda, facile evenit, ut prodigiorum multifarius numerus, quibus ad sui nominis invocationem quatuaginta *d* mortui pristinae vitae redditi sunt; sexaginta caeci illuminati; quindecim vincti a carceribus & vinculis absoluti; septingenti utriusque sexus homines a gravibus & variis infirmitatibus liberati, in oblivionem reciderint. Vix tandem, & nonnisi, ut praediximus, post tria lustra segnitie & cunctatio tam damnosa detera est, & prodigia Sanctae Dei scribi & annotari coepta; quae deinceps expedire pergam.

Puella de
turri lapsa
& exstincta.

275 Novennis puella, Dobroslava nomine, filia comitis Martini de Czircicz, cadens de turri murata ad viginti unarum altitudinem porrecta, tanto impetu in subjectam decidit petram collisa, ut tota turris mota putaretur, & qui affidebant in turri, grandem aliquem ex culmine turris lapidem jactatum esse per jocum & insaniam studiosè, aestimarent: & ob id missis satellitibus, inhibent jactus futuros, transactum etiam corripiendo. At hi, re diligentius perscrutata, reperiunt puellam Dobroslavam, filiam heri

276 Cum autem universa ferè dies usque ad vesperam sub hujusmodi lamentis & querelis foret transacta, & superveniens nox dolorem & curam parentum & familiarium intendisset, & omne humanum solamen nihil profuturum videretur, ad praesidium divinum, & sanctae Dei Cunegundis solatium, cujus jam tunc sanctitatem plurima magnifica mirabilia vulgaverant, se convertunt. Et fide ac spe pleni, devotent Deo & sanctae ejus Cunegundi, mortificatam puellam, si per merita sanctae Dei revivisceret, ad sepulcrum ejus cum oblatione solenni se delaturos. Mirabilis Deus in Sancta sua; qui statim, voto emisso, passus non est, frustra patrociniū illius implorari: è vestigio etenim puer ille exanimatus, & ad petram collisus, & longo tempore mortuus, reviviscit, omni lividitate & cicatricum nota disparente. A parentibus post hæc & magno matronarum ac familiarium, qui ad prodigium aderant, grege ad monasterium & ad sepulcrum Sanctae Dei deductus, prodigii fides non ore tantum parentum, sed etiam eorum, qui venerant & viderant, astruebatur.

ope B. Cune-
gundis re-
vixit:

E

277 Verum cum puer idem, anno uno elapso, usum audiendi in aure una amisisset, & ad sepulcrum beatæ Cunegundis cum offeritorio per parentes duceretur; plenè fidentibus parentibus, quia quæ impetrarat mortuo vitam, facile impetrare posset & auditum, priusquam monasterium contingeret, in medio milliari constitutus, viso à longe monasterio, in quo sacrum corpus Sanctae Dei quiescit, in terram procidens, & Sanctam Dei suppliciter pro sua sanatione exorans, subitam in læsa aure & plenam percepit sanitatem. In monasterium deinde veniens, & votum, quo se obligaverat, solvens, sanctitatem virginis sacrae Cunegundis geminato prodigio ad liquidum in se anno Domini millesimo trecentesimo septimo, feriâ secundâ post festum Paschæ, ostenso, suo & parentum ore testabatur.

eadem deinde
auditum re-
cuperat ab-
1307.

F

278 Suantossaus, filius Sbroslai, rucolæ de villa Druszkow *e*, adeo gravissimo, diuturno tempore, cruciatus [est] dolore & morbo; ut surdus & mutus, ægritudine invalescente, effectus, proximior morti quam vitæ à singulis credebatur: sensim etenim ingravescens morbus os ejus & vultum torvum reddiderat & horribilem ad videndum, tam fortissimo hominem miserum impetu & dolore contorquens; ut plerumque, septem hominibus illum retinere satagentibus, ex grabato projiciebat *f* in terram. Cumque passionem tam acerbam per duos menses continuos sustinisset, & infirmitas ipsa assidue intenderetur, parentes de filii sanitate solliciti, virginis sanctae Cunegundis conquissi-

Surdus, mu-
tus &c. sub-
ito convales-
cit.

A. JOAN. DLUGOS-
SO.

tis & supra corpus ægri impositis reliquiis, vovent, se illum ad sepulcrum Sanctæ Dei pro consequenda sanitate quamprimum adducturos. Vix autem verba voti compleverant; erigens se languidus, deambulare cœpit, plenæ sanitati, cunctis qui aderant stupentibus, restitutus.

Puella obvi-
ta & mortua
redit ad vi-
tam.

279 Fragore & impetu venti septemtrionalis (hiems enim nivosa tunc erat) impellente, domus unius coloni, Alberti nomine, in villa Golkowicze corruens, contractis & ruinatis tam trabibus quam roboribus, filiam etiam ejusdem Alberti Jaroslavam oppressit & confregit. Cumque parentes de casu filiæ penitus ignari, robora collapsæ domus, frequentius etiam corpus filiæ per ignorantiam calcando, recolligerent & submoverent, corpus filiæ suæ Jaroslavæ conquassatum à tignis & contritum, exanimatum & mortuum in imo jacens, in singulis etiam partibus & membris per moram temporis lividatum (cujus etiam, in majus mortis testimonium, os nive repletum erat) reperiunt. Cumque ad tam funestum spectaculum, fetu magno parentibus lamentantibus, universus fere illius villæ populus convenisset; ad benignitatem divinam, & succursum beatæ Cunegundis virginis conversi, candelâ benedictâ accensâ, puerum mortuum supplici devotione sanctæ Dei Cunegundi devotent; resuscitari illum & vitæ reddi exoptant; pollicentes, se cum oblatione ad sepulcrum Sanctæ illum adducturos. Illis autem ab occasu solis usque ad diluculum lamentationes & obsecrationes protequentibus, non defuit Sanctæ Dei invocatum auxilium; sed cum jam terris redditus esset dies, cunctis, qui aderant, mirantibus & stupentibus, in membris & fracturis consolidatus, omni etiam livore vacuus consurrexit, & ad sepulcrum Virginis sanctæ perductus, votum solvit, universâ vicinâ miraculum & beneficium, quod in funus suum contractum & gelidatum Sanctæ Dei ad invocationem parentum contulerat, attestante.

Sanatur sub-
ito æger.

280 Frovinus adolescens, filius Diduini, civis novæ Sandecz, gravi infirmitate correptus, dum singula antidota, quæ ingerebantur, nullum afferrent profectum; spondit, se sepulcrum Sanctæ Dei, merita ipsius & solatia ad sui liberationem invocans, visitaturum. Qui post votum emissum mox se liberatum de duro morbo sentiens, & sepulcrum Sanctæ Dei cum parente suo utroque adiens, & munus, quod manus suâ invenerat, obtulit, & Sanctæ Dei suffragium mirificum, quod in se expertus fuerat, divulgavit.

Verme auri-
culari libera-
tur mulier.

281 Brathumila mulier, de Radlow natione, à duro & gravi correpta est casu. Vermis enim auricularis, qui in Polonico Skorek vocatur, aurem suam dextram ingreffiis, passione & molestia mirabili feminam ipsam per dies quindecim gravissimè vexabat. Non proficientibus autem singulis, quæ applicabantur, remediis, cum & vermis nocte & interdiu aurem femine adrodendo, vitæ etiam desperationem mulieri ingessisset, sanctam Dei Cunegundim devotius, quo poterat, ad sui liberationem invocare cœpit; devovens, se ejus sepulcrum, obtenta libe-

ratione, cum oblatione adituram. Mox autem ut hujusmodi votum emisit, à passione, in universa illa vicinia vulgatâ, soluta est, verime auriculari, qui eam per dies quindecim & totidem noctes durius affixerat, pluribus videntibus; aure deserta, egresso. Quæ sepulcrum Sanctæ Dei adiens, & votam oblationem solvens, sibi præstiti per Sanctam beneficii experimentum, prout acciderat ex ordine in auribus multorum enarravit.

A N N O T A T A.

a Procopius Ruthenus locum inter episcopos Cracovienses in catalogo Casaris vigesimum tertium occupat, & assumptus dicitur anno 1293; mortuus vero 1295. Consonat hæc noster Hist. Polon. lib. 8, ad an. 1295:

b Sedit hic usque ad annum Christi 1320; per annos 26.

c Waddingus in Annalibus ad an. 1333, num. 28, & ex illo Hueberus scribunt ab anno 1292 usque ad 1324; sed 1329 legitur etiam in Historia Dlugossi, imò & Michovii, loco jam sæpius memorato. Videtur tamen omnino reponendum, ab anno 1292 usque ad 1307; cum supra dicatur neglecta fuisse miraculorum ejus distincta narratio per annos quindecim; & numero sequenti: Post tria lustra legnities & cunctatio tam damnosa deterfa est, & prodigia Sanctæ Dei scribi & annotari cœpta; quæ deinceps expedire pergam: capite autem sequenti recenset miracula inde ab anno 1307 patrata.

d Corrige ergo Historiam Dlugossi, ubi pro Octuaginta legitur octingenti: nam octuaginta habet etiam Michovius; & sanè vel hic numerus in hoc genere miraculorum stupendus est.

e Videtur sita in diocesi Gnezensi; cum cetero monasterio sanctimonialium Cisterciensium in Olobok, ut scribit auctor noster Hist. lib. 6, ad an. 1213. Sed nemo, opinor, me voles obscuris istiusmodi locis quaerendis tempus infumere.

f Legendum, septem homines projiceret; sed jam sæpius monui, me ejusmodi errata, sive auctoris sint, sive amanuensium, grammaticis emendanda relinquere; modò res clara sint.

C A P U T XXIX.

Miracula patrata anno MCCCVIII
usque ad MCCCXI.

M Argaretha a vidua, Dentrina appellata, de antiqua Sandecz, gravem capitis dolorem aliquamdiu perpesta, & nullis remediis proficientibus, fortiori dolore in-
Mater cum filio sanitati restituta an. 1308.

gravescente, debilitata, tres dies in honorem sanctæ Dei Cunegundis, à quadam religiosa & devota matrona, Anna nomine, instructa, in jejunio & abstinentia exegit. Quibus completis, plenam sanitatem, dolore ex capite prorfus discedente, se recepisse lætata est. Cujus filius, Nicolaus nomine, graviter ex pustulis languens, Deo & beatæ Cunegundi per genitricem suam commendatus, mox ab omni ægritudine liberatus convaluit; sepulcro se Sanctæ Dei cum oblatione præsentavit, beneficia ejus attestans & divulgans.

283 Altera

A
Mente &
usu linguæ
captam sanat
Beata,

283 Altera Margaretha, æquæ ut superior vidua, de nova Sandecz, jungens se plurimis aliis personis utriusque sexus, de oppido ad legendum fraga in agris & saltibus, ante diem Nativitatis sanctæ Mariæ egressis pariter & ipsa legebat fraga. Sed subito à gravi valetudine occupata, & loquelam & usum rationis amisit; adeo rationis expers, ut à comitibus suis, nonnisi ad manus illam trahentium, reduceretur. Cumque passionem istam diebus quindecim pertulisset, nec spes convalescentiæ aliqua subesset, mulieri taliter valetudinariæ per quietem sancta Dei Cunegundis apparuit. Cujus dum obversantem imaginem, nunquam antea visam aut notam, stupens ac tremens miraretur; illa benignius eam conveniens, Noli, inquit, metuere, filia. Stirpis regni Pannonici virgo, Kinga nomine, ego sum; & tibi & cuicumque alteri, solatium meum in qualibet necessitate invocanti, succurrere parata.

mittens eam
ad sepulcrum
suum; &
mundum mul-
tievrem car-
pens.

284 Ad sepulcrum itaque meum, ad cœnobium sanctimonialium antiquæ Sandecz perge, pristinae sanitati mea intercessione & merito mox; pro verificatione eorum quæ dico dicturaque sum, restituenda. Sed & sacerdotes, verbum Dei ad plebem declamantes, adi; ut feminas quasque moneant, ne capita sua superfluis ornatibus circumquaque ingrossent, & vultus suos stibio & ceruisia ad spectacula in contumeliam Dei, conantes videri pulchriores quam natæ sint, pingant; miserationem Domini, si aliter egerint, non consequuntur. Ad hanc vocem expergesta, perfecte se sanata reperiens, ratione & loquela uti, nomen quoque sanctæ Dei Cunegundis, quod alias nunquam audierat, personare & magnificare cepit; sanitatis suæ subitæ & tam perfectæ, & dum ejus adiret limina, & ex post, apud aures multorum sanctam virginem Dei Cunegundim, jurejurando addito, profitens auctorem.

Mulier oculi
ac pedis usum
recuperat.

285 Martha mulier, ex villa comitis Raphælis, vocata Tharnow, ad sepulcrum & limina famulæ Dei Cunegundis & sinistro oculo cæca & in dextro pede clauda adducta, peccaminum suorum confessione peracta, visum sibi & gressum per meritum Sanctæ Dei suppliciter efflagitans restitui, in utroque membro perfecte consolidata, & videre sinistro oculo & dextram pedem secure figere [coram] universis, qui aderant quique eam cæcam & claudam viderant antè & noverant, cepit.

Puella dome-
stici servi B.
Cunegundis

286 Mathiæ Hungari, de villa Mislca, sanctæ Cunegundis olim familiaris & domestici servitoris, filia, Elizabeth nomine, ætatis puerilis, gravi infirmitate correpta, morbo invalescente, moritur extincta. Quam cum parens uterque inconsolabiliter fletet; per vicinos & cognatos præsentis pater puellæ Mathias monetur, & inducitur, ut filiam suam sanctæ Dei Cunegundi devoveat; futurum enim fore, ut sancta Dei Cunegundis, cui in vita fideliter servierat, ipsum benigniter efficeret super filia sua consolatum. Qui illorum monita & persuasiones nihili pendens, & mortuum ad vitam reduci parum possibile ducens; puerum quidem mortuum & se, importunitate persuadentium impul-

Julii Tomus V.

lus, commendabat Sanctæ. Addebat tamen: A. JOAN. Qui semel mortuus est, mortuus cenferi de-

DLUGOS-
bet.

287 Defertur post hæc puer per matrem & cognatos ad funerandum, Mathia patre ob doloris amaritudinem in domo remanente. Ad vada autem fluminis Poprod, quartali milliaris vix exacto, constitutis, mater pueri ad feretrum, funus filiæ visura, accedit; quam, velamine ablato, vivere & pannum fugere videns; ceteris quoque, qui aderant, tam stupendum prodigium denuntiat. Quo cognito & ad liquidum viso, corruentes universi præni in terram, omnes clémentissimum Deum & sanctam ejus Cunegundim vocibus & fletibus maximis magnificant & celebrant. Officio autem funeris omissio, ad Sanctam Dei & sepulcrum ejus in antiquam Sandecz in hilaritate magna pergunt, speciali nuntio patri, quia filia ejus viveret, sed nullatenus credere volenti, denunciato. Oblatione autem ad sepulcrum Sanctæ Dei cum gratiarum actione pro vivificato puero peracta, domum cum puero vivificato reversi, patri illum ostendunt. Qui non aliter applaudere & credere voluit miraculo, donec filiam vivam & sanam oculis pervidit.

sarcophago
jam imposita
reversis.

288 Christina virgo de magno sale in sui corporis parte media paralyti percussa, assiduò dolore propter membra emortua vexabatur. Quæ nullatenus suum officium implere valentia, claudam illam & balbutientem & pro media corporis medietate mutilatam effecerant. Cumque per unius anni spatium, ægrotudo illa dietim efficeretur intensior, & usus pedis, oculi & manus unius languidæ, sensim deficeret, famam sanctitatis beatæ Cunegundis auditâ, in antiquam Sandecz ad sepulcrum Virginis beatæ se contulit, & incolatu assiduo visitans quotidie Sanctæ Dei limina, & ipsam pro sua curatione jugiter exorans, manere illic cepit tam pertinaci proposito; ut non, nisi ad plenum curati, diffiniret apud seipsam ad proprios penates reverti.

Hemiplexia
correptam
sanat.

289 Sub trium itaque hebdomadarum spatio, quibus illic morabatur, obsecrationes suas apud sepulcrum Virginis effundendo; die quadam juxta [consuetudinem] in ecclesiam veniens, & ad sepulcrum Sanctæ Dei suppliciter orans, caput etiam ad parietem frequentibus vicibus allidens, apparuit illi magnæ honestatis Domina, sibi per omnia ignota, & nec unquam ab ea visa; quæ illam benignius consolata, monuit, ne de cetero caput parieti illideret, facilius perceptura, quam desiderabat, sanitatem. Ad hanc vocem subito manus, oculi, & pedis usum habere incipiens, ad integritatem membrorum emortuorum sanata rediit; atque de sua curatione sanctæ Dei Cunegundi plurimis actis gratiis, prodigii in ea patrati beneficium ipsa in domum reversa circumtulit.

apparens illi
Beata.

290 Margaretha, virgo ætatis puerilis, Puella jam Holini, de nova Sandecz, gravi morbo correpta, sole occidente, feriâ sextâ post diem sancti Jacobi Apostoli, vitâ excedens sub conspectu parentum, moriebatur. Cumque, tenere suo ex more ad sepeliendum coaptato & feretro imposito cereisque accensis; cogna-

Puella jam
jam sepelienda
revocatur
ad vitam.

A. JOAN.
DUGOS-
SO.

tis insuper convenientibus, parentes eam & necessarii gravius desierent, ad divinum & sanctæ Cunegundis præsidium se fiducialiter convertunt, votisque nuncupatis Sanctam Dei orant, ut filix mortuæ vitam sua intercessione redderet; & usque in noctis medium vigiliis & orationes circa funus filix producunt. Circa noctis vero medium ad funus pueri accedentes, detractis sindonibus, quibus contextum erat, vivere puerum reperiunt. Tunc in laudes divinas & sanctæ Dei Cunegundis in terram proni cadendo ruunt; Sanctam Dei, quæ eorum precibus & fletibus mora, puerum in vitam revocavit, laudibus sonoris mirificant; ac sepulcro ejus adito, vota pro filix vivificatione devotius quo possunt, persolvunt.

Hedwigi re-
ginæ mori-
tunde appa-
ret *Beata,*

b

B

d

e

ac larvas ab
ea pulsit, eam-
que sanat.

C

Puella usu-
lata sanatur.

291 Regina Poloniæ Hedwigis, Vladislai primi Poloniæ regis *b*, cognominati Loktek, conthoralis *t*; gravem morbum & infirmitatem incidens; singulis medicinis nequidquam proficientibus, ad extremum vitæ perveniens, agonem suum, quibus poterat oratiunculis, Domino commendabat. Apparuerunt autem ei taliter agonizanti duæ larvæ terribilissimæ & horribiles, in specie præfigiata humana; quæ ad grabatum, in quo decumbebat; propius accedentes, adeo illam terrore durissimo concusserant; ut vix compos mentis, ab omni devotione & obsecratione pavidata decideret. Cumque sub tanto metu, & larvarum, quas dæmones esse intelligebat, aspectu, gemens, anxia & quid ageret, & ad quem Sanctum se converteret, profus ignara versaretur; sancta virgo Cunegundis, etiam non invocata, in specie & habitu religioso, quæ Hedwigi reginæ, dum viveret, nota erant, ad neptem suam germanam consolandam (matertera enim sua erat *d* & filia Jolenthæ sororis germanæ Sanctæ Dei, ex Boleslao pio Calischiensis duce, ut in superioribus *e* præfati sumus, suscepta) advenit.

292 Quæ & ipsa ad lectum reginæ accedens, & illam benignius consolans, benedixit de Deo & suo solatio sperare jubens, utramque manicam sui amictus contra larvas opponens atque extendens, præsentiam earum nepti suæ Hedwigi reginæ formidolosam & terribilem abegit & effugavit. Cumque regina Hedwigis, in priorem devotionem reversa, clementissimo Deo & sanctæ ejus Cunegundi materteræ suæ, ex oculis suis, eam diligentius requirentis, elapsæ gratias pro dispulsis dæmonibus ageret, à grabato etiam ægritudinis confurgit, & in processu dierum ad plenam sanitatem rediit. Atque sepulcrum Sanctæ Dei visitans, & frequentes gratias agens, jurejurando, quæ secum per Sanctam Dei acta erant, relationibus confirmabat.

293 Martha, consors Czeszrzemili de villa Curow, casualiter ad proximam ædem sui vicini Suafzkonis perveniens, filiam suam Dorotheam, ætatis adhuc puerilis, in ignem ardentem cecidisse, & nullo sibi ferente auxilium (eo quia nullus in domo illa aderat) per ignem, in quo huc illucque volutabatur, quam maxime adustam esse [comperit.] Cumque misera mater, viso filix tam miserabili casu, velocius accursisset, puerum & semustum & seminecem de igne extraxit.

Cujus desperans vitam, procidens in genua, sanctæ illum devovet Cunegundis. Et continuo puer, quem genitrix mortuum crederat, revixit. Et processu dierum plenam & integram sanitatem recuperavit.

D

294 Agnes, puella de Cracovia, decimum annum agens, à dæmone obfessa, mirabili cruciatu nocte & interdiu vexabatur; liberationis autem gratiam repertura, die Dominico post festum sancti Adalberti, in antiquam Sandecz in cœnobium sanctimonialium & ad sepulcrum sanctæ Cunegundis per amicos sub solis ortu adducta est; libi consistens dæmon; quiescere & latere non valens, eam vehementer illisit ad terram; manus ejus & pedes in longum distrahens; os vero illius ad unius palmæ mensuram dilatans, & in universo corpore eam excrucians: jacebatque prona & taliter distenta in terra, fremens & spumans, à solis ortu usque ad meridiem. Cognatis autem & necessariis sanctam Dei Cunegundim, pro illa & ejus liberatione suppliciter obsecrantibus, liberata est tam pro suo quam amicorum & assistentium judicio, nulla obsessionis & vexationis dæmoniacæ perferens signa. Verum à monasterio ad hospitium deducta, dæmon qui fallaciter se ad tempus occuluerat, mordacius illam excruciare cœpit. Confestim itaque per necessarios ad sepulcrum sanctæ Cunegundis reducta, multas in Deum & Sanctos ejus dæmon per os obsessæ insanias expuebat & blasphemias. Sanctimonialibus autem, ex compassione super illam sacras lectiones & Scripturas legentibus, cum una ex fororibus legendo hunc versum: Foras ejiciat mundanum principem, in Latino pronuntiaffet; dæmonium, versum illum irridens & floccipendens, linguâ Polonicâ contrariè respondit, festacam eum, & non principem mundanum ejectionem.

Alia triplici
dæmone
vexata,

E

295 Quinque autem diebus sanctimonialibus ad ejectionem dæmonis prece & jejuniis infudantibus, feminæ taliter excruciatæ & afflicte sancta Dei Cunegundis apparuit; eamque benigne consolans ac bene sperare jubens, dæmones ab ea abegit, & in priorem atque integram eam tam libertatem quam salubritatem, cunctis qui aderant stupentibus & sanctam Dei Cunegundim in suis operibus mirificantibus, vindicavit. Compos autem rationis & bonæ valetudinis effecta, narrabat, se triplicis dæmonis obsessionem & vexationem pertulisse; asserens, quia unus eorum Okiza, alter Naton, & tertius Roszen, se frequentibus vicibus, ipsa audiente & intelligente, agnominabant. Ab eo tempore plenius per sanctam Dei Cunegundim liberata, nullum deinceps sensit dæmonis qualemque obstaculum aut impedimentum, bonitati & sanctæ Dei Cunegundis solatio liberationem tuam tam liquidam ascribens.

F

A N N O T A T A.

a Hic ad marginem scriptum erat eodem, quo cetera omnia, charactere: Miracula anno Domini mcccvi & sequentibus gesta.

b Idem supra cap. 24 dicebatur Vladislavus secundus; sed nempe primus fuit rex hujus nominis; secundus ordinis à restituta Poloniæ regia dignitate ducti.

c Et

A **c** Et mater Casimiri secundi, cognomento Magni, juxta dicta cap. 2, num. 29; qua obiit vidua anno 1340, & à Casimiro magna pompâ in monasterio Sandomiensi sepulta est; ut habet auctor noster Hist. lib. 9.

d Nempe beata Cunegundis erat matertera regina Hedwigis, qua erat filia Polentæ.

e Capite secundo scilicet, num. 29; ubi Boleslaus pius vocatur majoris Poloniæ dux, non quod majorem Poloniam totam obtineret; sed quod satrapia Kalisiensis, hoc est majoris Poloniæ pars dimidia, ejus esset; pars enim altera, seu satrapia Posnaniensis, Premislao tum parebat; ut ait auctor noster Hist. lib. 7 ad an. 1246.

CAPUT XXX.

Continuatio miraculorum ejusdem temporis.

B Puella à lupo
laniata &
morina,

C Lemens, ruricola de villa Wiszlicze, caudito vehementi clamore puerorum, in campo ad greges armentorum & pecorum custodiam exercentium, illuc, velocius quo poterat, succursum illis facturus (neque enim clamorem tam validum cassum esse credebatur) occurrit; filiamque propriam, Agnetem nomine, quæ & ipsa cum ceteris adolescentulis in pascendo pecore occupabatur, à lupo invasam, & in tenero corpore deformiter & letaliter adeo laceratam, ut ex ventre ejus viscera defluerent, mortuam & exanimem reperit. Quam, utcumque poterat, colligens, in domum flens & ejulans deportavit sepeliendam. Genitrix verò puellæ, Gertrudis nomine, cum domo abesset, & ab oppido Bochnia, in quod mercatus gratiâ iverat, domum revertens, dum rumorem de filiæ laceratione & morte in itinere constituta pro comperito accepisset, in miserabiles lamentationes & fletus ruens, prona corruit in terram, sanctam Dei Cunegundim lacrymosis suspiriis invocans, & filiam mortuam, quatenus illam vivificaret, devovens atque rogans.

C vitz & mem-
brorum inte-
gritati resti-
tuitur.

297 Mirum dictu; vixdum votum & rogationem finiverat, & domum, quam multitudo vicinorum, casum puellæ miserantium, & inspectantium, compleverat; ingressa, filiam mortuam ad vitam revocatam & sanctam atque reformatam, in signum tamen lacerationis & mortis cruentatam à bestia, reperit. Tunc in Deum & sanctam ejus Cunegundim celebri gratiarum actione effusa, ad Sanctæ Dei limina illam in frequenti comitiva deducunt; vota solvunt, jurejurando protestati, quia absque ullo adminiculo humano, sed ad solam sanctæ Dei Cunegundis invocationem, puella vivificata fuerit, & in corpore lacero perfectè reformata.

Item alia toto
die submersa.

298 Stanislava, filia Petri, aliàs Piotrek, oppidani de Wieliczka, ætatis puerilis puella, ad molendinum ludens, ignaro parente, in aquam decidit infra molendinum decurrentem, atque illic à manè usque ad vespere jacuit submersa. Vix tandem perquisita & inventa, dum universi de vita desperarent, nec possibile videbatur, puerum, tan-

Julii Tomus V.

to tempore suffocatum & sub aquarum molè compressum, vivificatum iri, sanctæ Dei Cunegundi parens suus Petrus, facinus suum & mortem filiæ deslens, illam devovet. Et subito puer ad invocationem Sanctæ Dei resurrexit, & liberatrici suæ sanctæ Cunegundi gratiarum actiones & vota soluturus in Sandecz ad sepulcrum Sanctæ advenit, Petro parente suo vivificationem suam & liberationem per juramentum attestante.

299 Thomka, puella nubilis & adulta de villa Piotrowicze prope Machowicz Cracoviensis diocesis, cum Jacobo, adolescenti de Kszafznicze nupsisset, vix trium hebdomadarum spatio elapso, morbum epilepticum & febrem tertianam incurrit. Ab utraque tandem ægitudine per vivificæ crucis ligni, quod in monasterio Calvimontis in singulari habetur veneratione, virtutem liberatam paululum post & in eadem ægitudine relapsa est, & prioribus tertia valetudo gravior & perniciosior accessit: dæmon enim importunus, sævus & inestus illam vexare aggressus, variis & mirabilibus illam excruciat modis, frequenti colloquio ejus, etiam familia præsentem, usus. A sola tamen muliere Thomka, quam vexabat, in statura & effigie unius viri, juxta aliâ membra humana, præter manuum poplices, habentis conspectus. Et modo tunicâ, modo camisâ amictus; nonnumquam aliter & alio modo gladio exerto, nonnumquam contra inulierem vibrata cuspidem formidinem & horrorem grandem obsessæ incutiens; faciem etiam suam simultaneam multifariè contorquens, prætata mulieri visibiliter, nemine alio ex domesticis aut extraneis ipsum vidente, apparebat.

Recens nupta
epilepsia, fe-
bri, dæmonis
vexata.

B

* an polli-
ces?

300 Et quamvis ad conspectum dæmonis mulier, clamore magno edito, fugeret; aliquando etiam signaculo sanctæ crucis ad effugandum eum [se] communiret; nullam tamen liberationem, sed nec alleviationem propterea consequeretur, dæmone etiam eodem signo, ut mulieri videbatur, se signante, & in quælibet loca, quantalibet hominum frequentia plena, ipsam insectante. Quadam insuper nocte, dum ceteri homines contubernium obsessæ propter vexationes dæmoniacas, clamores & horrores devitando fugerent, & solus mulieris Thomkæ germanus Michaël in solatium suum secum pernoctaret; jamque ultra medietatem nox suam cursum peregisset, ad vexatam & afflictam à dæmone sororem Michaël ait: Noli de cetero, soror, metuere; neque dæmonis vexationem (gallorum enim jam cœpit cantus, virtutem dæmoniorum propulsurus) pertimesce. Ad hanc vocem dæmon, cachinno edito, Quid ergo? inquit. At ego gallorum voces contemno, & in morem etiam galli cantabo. Consensaque perticâ, concrepantibus alis, voce galli cantare cœpit.

qui miris mo-
dis miseram
torrebat.

F

301 Diversis tandem & frequentibus tam terroribus quam cruciatibus tortam, concussam, & afflictam, citra testum beati Joannis Baptistæ, conto spisso caput primum mulieris verberat & allidit; deinde bipennem præacutam, columnæ domus infixam, etiam in caput mulieris cum strepitu ingenti projecit, & graviter caput ejus percussit: à quo

crudelissimè-
que luxabat,
vulnerabat,
ac multam
reddidit.

Z z z z z

ictus

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

ictu exanimis fere effecta, etiam loquelæ usu amisso, digitis insuper tam manuum quam pedum curvatis & contractis & saniem fluentibus, dextri pedis usu atque gressu existit privata: in eoque dolore, pœna, & cruciatu à festo sancti Joannis Baptistæ usque ad festum Natalis Christi infelix & miseranda femina à spiritu nequam, illam assidue exagitante, permansit; miseram & cruciatibus plenam utcumque ducens vitam.

apparet Beata, modum & media liberationis exhibens, & partim liberans:

B

302 Cui in tam validissimis angustiis laboranti & stertenti magis quam dormienti, sancta Dei Cunegundis in magna claritate, tunicam inferiorem candidam gestans, noctium unâ apparuit: & mira mansuetudine atque benignitate mulierem ægram alloquuta, blandèque consolata: & quænam esset, eloquuta, Si meum, inquit, filia, sepulcrum visitaveris, & à dæmone te infestante liberaberis, & in lingua ceterisque tuis infirmitatibus curaberis. Quo dicto, disparuit; & duas candelas accensas, parieti quoque applicatas dereliquit, in testimonium evidens, fidelis oraculi & veridicæ visionis; & Thomka, mulier morti propinquior quam vitæ, in viribus quoque corporis penitus exinanita & destituta, de grabato, in quo diuturno tempore, semeltri videlicet spatio, jacuerat, sine ullo humano adminiculo ex abrupto confurgit; videtque confurgens non phantastico, sed vero fidelique contuitu, duas candelas cereas accensas & ardentes altitudinis unius cubiti, spissitudinis verò digiti auricularis, ad quamdam viriditatem declinantes, parieti domûs ad caput grabati, in quo jacebat, infixas, à sancta Dei Cunegunde derelictas.

rem hanc ægra fratri nunc & signis indicat; sed is non satis intelligens,

C

303 Nimiâ autem candelarum claritate & luce stupefacta & exterrita, domum, in qua jacuerat, propriam exiliens, ad aliam, in qua Michaël germanus suus dormiebat, festina occurrit: & cum ex ictu gravissimo & percussura dæmonis muta prorsus foret, mugitu suo & ejulatu, signis insuper & nutibus, quibus poterat, fratrem suum dormientem excitavit, manuque ejus prehensâ, ad domum suam pertraxit. Ille claritate luminis, quæ in domo radiabat, visâ, domum ardere incendio, & ad id se à forore excitum atque pertractum extinguendum ratus, celerius quo potuit, domum inilit, & solas duas candelas, quasi duas faculas, ardere flamma ingenti ad parietem videns, atque humanum, non divinum, opus existimans, illas festinè, incendium domûs prohibiturus, exstinxit, sorore sua Thomka tam mugitu quam signis ipsum prohibente, & cum dextræ manus protensione ac motu capitis plagam & oram monasterii antiquæ Sandecz, in quo sanctæ Dei Cunegundis corpus quiescit, & Sanctam præfatam sibi apparuisse, dæmonium à se fugasse, candelas ardentes reliquit, & ut sepulcrum suum visitare non negligeret, jussit, verba potius frangens quam proloquens, indicante.

aliud pro alio facit:

b

c

304 Verùm cum Michaël præfatus germanus ægre mulieris nec verba nec nutus & mugitus variè sibi ostensos, sed nec mysterium candelarum intelligeret, ad monasterium fratrum Prædicatorum in Opatowiecz oppidum supra Vistam situm, sumptâ secum utraq; candelâ, & sorore sua Thom-

ka illum comitante, ire pergit. Quò cum pervenisset, monasterii ecclesiam ingressus, sorore, cujus nondum linguæ solutum erat vinculum, ante ecclesiam consistente, uni ex fratribus monasterii, quem fortè apud sacrificiam offenderat, candelas illas cum singulari devotione tradidit, in sacrificiis, dum res divinæ pro eo ipso tempore illic agerentur, comburendas.

305 In dierum autem processu cum domum revertissent, iterum sancta Dei Cunegundis mulieri præfatæ Thomkæ per quietem in vigilia Nativitatis Christi anno Domini millesimo trecentesimo undecimo apparuit; & cur candelas à se locatas, accensas & in ipsius mulieris salutarem consolationem, dæmonis quoque eam vexantis abactionem, extinguere, & in alium locum, quam in Sandecz antiquæ monasterium ad sepulcrum suum ferre, consumique illas præsumperit, gravi reprehensione, vultu irato & indignanti, quemadmodum sibi videbatur, pluri sermone corripuit. Et quatenus transgressionis suæ facinus triduo jejuniò, in pane dumtaxat trium morsellorum & cinere intincto & aqua peragendo, expiaret, imperavit; liberali & munificâ pollicitatione mulieri spondens, se etiam loquendi usum, quo à semelstri tempore privata fuerat, sibi reddituram, cum ceteras incommoditates & languores graviores ab ea sua intercessione & merito dispulerit. Ea visione & oraculo Thomka mulier præfata admonita, triduanum, ut jussa erat, explet in pane, cinere, & lympha jejuniò; & illico plenam loquendi virtutem consequuta, fratri suo Michaëli & hominibus villæ, in qua degebat, utriusque visionis per sanctam Cunegundim factam apparitionem, & præstitam sibi de septem gravibus languoribus sanitatem, candelarum insuper locationem & accensionem, & cuncta, quæ viderat & audierat, ex ordine enarravit.

306 Ad sepulcrum deinde sanctæ Dei Cunegundis in antiquam Sandecz se cum frequenti hominum villæ Pyotrowicze turma conferens, liberatrici suæ virgini Cunegundi gratias agebat ingentes, vota solvens, & in conspectu astantium populorum sanctitatem illius glorificans & extollens. In se quoque collata per eam beneficia enumerans & divulgans, viciniâ, quæ secum advenerat, passiones horribiles, quibus admodum afflicta & oppressa fuerat, & de quibus per Sanctæ Dei patrocinium liberata fuerat, attestante. Erat liquidem operæ pretium in muliere præfata sanctæ Dei Cunegundis mirifica attendere prodigia. Septem enim signa in una muliere prædicta Thomka per Sanctam Dei patrata perpendimus. Infestum enim dæmonium abigitur, morbus epilepticus, item febris tertiana, capitis etiam vulnus & livor, à conto & bipenni dæmonis ministerio inflictum curantur, manuum & articularum contracturæ & putredine fluentium nodus solvitur, officium pedi & loquendi usus linguæ restituntur. Quæ singula quanto mirabiliora atque insolita sunt, tanto sanctior virgo Dei Cunegundis in suo merito & intercessione agnoscitur, tanto cunctis necessitates patientibus certior spes atque fiducia pro succursu eis impendendo ingeritur, tanto perfectior arthabo ad accelerandum & efficiendum suæ

D

iterum ergo apparet Beata arguit eam, & sanas an. 1311.

E

d

Mulier ad sepulcrum Beata de septem pluri beneficiis gratias agit.

F

ca.

A canonizationis decus & præconium regi, pontificibus, principibus & primoribus Poloniae ostentatur.

tanto devotius religiosusque dando monasterio meli anno quolibet decimatum solvebant DLUCOS-votum, quanto se celerius, benignius & li-so. quidijs in eorum voto & desiderio lætaban-cur exauditos.

ANNOTATA.

a Calvus mons, etiam Calvaria dictus; excelsus est in palatinatu Sandomiriensi, ubi monasterium Benedictinorum a Boleslao primo Polonie rege erectum ac fundatum est, rogante B. Emerico, S. Stephani Hungariae regis filio, qui illud reliquias sanctae Crucis, quas Constantinopoli pater ejus acceperat, ditavit. Ad eas ob miraculorum frequentiam anteaquam ab indigenis exterisque concurrunt. Ad auctoris nostri Historiam lib. 1; & lib. 2 ad an. 1006.

b Opatovecia oppidum est ad Vistulam, Cracoviam inter & ostia Nida.

c Vissa, Wissa, Vistula idem sonant.

d Morfellus, id est, frustulum, Gallice Moreceau; satis usitatum verbum apud scriptores seculi duodecimi & sequentium.

CAPUT XXXI.

Miracula annorum MCCCXII & MCDV.

B

Alvearia a praeonibus destructa obstruuntur.

Exercitu Pannonico a fines regni Poloniae hostiliter ingresso, & praedas agente ac spolia, [cum] domus quoque duorum adolescentium Floriani & Joannis in oppido antiquae Sandecz despoliata, & apiarium eorumdem, frequentes & multiplices habens apes, fuisse non direptum tantummodo, sed etiam fractum, & per secures gladiosque sectum, incisum, & conculcatum; apes quoque & eorum domicilia, melle universo egesto & rapto, delata exstitissent, & alvearia concisa & violata; mellis etiam reliquiae, quae comedi & ferri non poterant, necnon & apes, ne cuique forent usui, furentium hostium malitia conculcatae [sunt]; dum autem altera die, hostibus in propria tumultuariè discedentibus, Florianus & Joannes, qui metu hostium in Alpibus & saltibus se condiderant, domum revertissent; & apiarium, cui hostes paruros crediderant, demolitum & deletum reperissent; maximo dolore & mentis angustia cruciabantur, videntes praecipuam eorum substantiam periisse.

invocata B. Cunegunde restituntur.

308 Et quamvis nulla spes de reformanda tanta substantia, & apibus vivificandis subesset; mellis tamen conculcati quasdam pauculas reliquias cum apibus colligunt, & alveario uni includunt; votum solenne-volentes Deo & sanctae ejus Cunegundi, de mellis universa substantia, per preces & merita beatae Cunegundis reformanda, decimam se mellis pro sanctae Dei cenobio quotannis daturus; spe sibi optimam propositam, quia in suo voto & desiderio fraudari non possent. Mirum dictu; altera illuscente die, apiarium visuri venientes, offendunt vas alvearii, quod pridie ex melle pauculo & apibus conculcatis concluderant, a summo usque deorsum apum ministerio repletum esse, melle in favos pulcherrimos effigiato; vident, & frequentiam apum advolasse; & sub processu dierum quinquaginta alvearia complevisse. Unde &

Rabidi canis afflata veneno no mulcet;

309 Gonsors Michaëlis rucicolæ, Gertrudis nomine, de Hungariae regno, & de vicis, qui in vulgari eorum Krive appellatur; aviam a cane rabido & ejus moribus læsam & extinctam in agone reperiens, manibus nudis ad se sublatam, atrectare illam & ejus vulnera cepit, ab alite rapaci necatam, & virus nullum illi rata inesse. Sed venenum subito corpus mulieris infecit: per articulos siquidem, ungues & digitos, exinde in manus & brachia diffusum, etiam in præcordia ceteraque vitalia membra ascendendo passim intendebatur. In toto denique corpore & in singulis membris Gertrudis præfatæ consurgebant horripilationes mirabiles & rigores formidolosi a rabido veneno causati, generantes in muliere fastidia tædiæque insolita, & cruciatus quosdam atque mœstissimam infligentes. Triduo autem in hujusmodi passionibus exacto, cum se mulier cubatam cum viro suo Michaële ex more recepisset, nondum prima quiete expleta, ingentes & excessivi terrores, dolorque intolerabilis ipsam urgere cepit.

E

310 Quæ impendenti periculo, non secus quam par erat, commota, viro suo Michaële suscitato, indicat, se amarissimis excruciantibus passionibus, & venenum intendi; flensque & gemens, ipsum hujusmodi alloquebatur termone; Accipe, inquit, infantem nostrum communem a me (erat enim illis puerulus nondum annum unum ætatis transgressus) & tam te ipsum quam infantem omni cura & diligentia a quolibet contactu custodi; meam quoque conversationem, tibi & puero pestiferam simili te involuturam periculo, quali me exagitari vides, sollicitè divita; imminere etenim grandis periculi & perniciosi fati malum mihi video irremediabile, nulloque sanandum antidoto; a quo ne præoccuperis, te tempestivè subducas summoveasque, oro. Quo dicto, in furiam versa, stridores, ejulatus, & clamores validos & inconditos, cruciatibus præcordiorum ipsam acrius affligentibus, emittebat. Tantus autem & tam intensus ipsam excruciat & perurgebat dolor; ut in globi modum contortam frequenter ex grabato in terram projiceret, & ad terram prosternens, non secus quam exanimem efficiebat.

F

311 Altero item triduo in tam diro & miserando cruciatu exacto, vicinis eam visitantibus, & pro consolationis remedio ingerentibus, ut ad aliquem Sanctorum conversa, se illi recommitteret, & pro sua liberatione ejus solatium imploraret, mulier ita salutaribus persuasionibus acquiescens, dum se paululum in ea dolor & passio remisisset, celeberrimam jam tunc sanctae Cunegundis famam apud regionem Pannonicam diffusam audiens, supplicibus orationibus & fletibus sanctam Dei invocare *Cunegundim, deposcens se per ejus suffragia & merita a suis crudelibus cruciatibus & pœnis solvi, devovens quoque, se sepulcrum sanctae nudis pedibus quamprimum visitaturam. Vix miseranda & miserabilis

invocans Beatam / a- natam, haren- te tamen do- lore aliquo in remibus;

* subandi cepit

A. JOAN.
DLUGOS-
SO.

bilis femina verba obsecrationis & voti finierat; & subito ad invocationem virginis sanctæ Cunegundis clementissimus Dominus mulieri tot cruciatibus afflictæ, tot languoribus implicatæ, tam rabido veneno infectæ, plenam & integram contulit sanitatem: quævit etenim omnis dolor, eam in præcordiis & membris vitalibus torquens; quævit & furor illam exagitans; simul quoque & bonæ valetudini reddita, & bonæ menti, usum rationis & incolumitatem habere cœpit.

at geminata
prece, tres
pariens catu-
lo, omnino
convalescit
an. 1312.

B

312 Verùm dolore aliquali mulierem circa renes stringente, & non mediocrem illi gravedinem ingerente & molestiam, nova prece liberatricem suam sanctam Dei Cunegundim orabat; ut quæ majores morbos dispulerat, reliquias quoque eorum tollere dignaretur, novo se voto obligans, sepulcrum Sanctæ altera vice nudo & pedestri adire gressu. Et in continenti, voto hujusmodi emissio, tres vivos catulos pariens, integram sanitatem, omni dolore cessante, se recepisse lætata, ad cœnobium antiquæ Sandecz, & ad sepulcrum virginis Cunegundis, duplicem peregrinationem pedestri itinere, quemadmodum voverat, exegit, sanctam Dei Cunegundim cælo tenus laudibus mirificans, & suarum diversarum passionum liberatricem eam acclamans, & sanam se ab ea anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo jurejurando contestans, Laurentio & Stephano ejusdem villæ incolis, qui secum unâ ad sepulcrum Sanctæ Dei advenerant, suæ ad stipulantibus relationi b.

b

Apparet Beata
agro, eum-
que invitat
ad reliquias
suas veneran-
das an. 1405;

C

313 Procuratoris generalis Cracoviensis viri nobilis Jacobi, alias Jacusly, familiaris, Mroczek nomine, anno Domini millesimo quadringentesimo quinto, gravem infirmitatem incidens, & longiusculo tempore cruciatus duos perferens; dum, nullis medicorum artibus proficientibus, in desperationem vitæ ac sanitatis versus, de termino suæ periodi, & animæ separatione à corpore, sollicitus cogitaret; profundo sopore obrutus, videt per quietem in ecclesiam & monasterium sanctimonialis antiquæ Sandecz se perductum & ingressum esse. Cui orationi & devotioni illic incumbenti persona quædam venerabilis feminea, & ut æger conjicere poterat, habitu sanctimonialium amicta, & non secus quam illarum antistes, sibi visibiliter apparuit. Et blandius compellatum, an illam, quænam esset, agnosceret, requisivit. At Mroczkone ægrò respondente, non se scire aut nosse, quæ foret, cum nunquam tam venerandam antistitem eum nosse, sed nec videre, contigit; Ego sum, inquit, Cunegundis, Poloniæ ducissa, & hujus, in quo te positum vides, loci ac monasterii gubernatrix & antistes, morbis tuis atque languoribus diuturnis, si illos non pudebit detegere, & sepulcri mei locum corporaliter adire, mea intercessione atque suffragio subventura.

cui ille obsequens, sanatur.

314 Ad hanc vocem de gravi somno expergefactus æger, dum memoriter singula per ordinem, quæ secum per quietem acta fuerant, & in quo templo recenter observatus, quique sermones ad illum, & à quam veneranda & insigni persona dicti fuissent, diligentius recensuisset, monstratæ sibi visionis oraculo, diminutam ægritudinem notabi-

liter sentiens, paruit. Ac duos cereos ferens templum, quod in quiete viderat, & sepulcrum Sanctæ Dei adiit, ubi sanctum suum nomen, mira devotione invocans atque valetudinis suæ varias species enarrans, perfectius se ex tunc sanatum intelligens, ovans & magnalia Dei & Sanctæ ejus sibi etiam non petenti, exhibita divulgans, sospes & incolumis domum rediit.

D

315 Rusticani generis femina, Margaretha nomine, Thomæ kmethonis & agricolæ de villa Barczicze Cracoviensis diocesis, cum in Epiphaniarum die, festo tam celebri per opus servulæ violato, ad panes coquendos farinam fermentasset, ultio divina illam mox est subsecuta. Nam passiones squinanciales & graves & insolitas in gutture, dum opus fermentationis expleret, sentire cœpit, & ingravescere. Opere autem expleto, adeo sensim gliscente dolore, angustiatæ atque à languore pressa est, ut, veluti moribunda, palpitans, membris sua officia deferentibus, caput etiam attollere, aut in terram defigere non valeret.

Ancilla ob se-
sum viola-
tum angina
correpta,
c

d

E

316 Intelligens autem ob prævaricationem & violationem sanctæ diei à tam subito & diro languore se correptam & angustiatam esse, timensque sibi extrema imminere, ad auxiliatricem magnificam sanctam Dei Cunegundim se totam convertens, illam pro sui liberatione supplicibus vocibus & lacrymosis suspiriis invocare cœpit; devovens, se à die illo & deinceps dies festos & sabbata exploratori honoraturam cura, & limina ac sepulcrum Sanctæ Dei personaliter visitaturam. Ad hanc autem invocationem, furor ægritudinis, qui per unicum corpus grassabatur, mox quævit: & femina prædicta tanti beneficii, à Sancta Dei sibi præstiti memor, pedibus sepulcrum Virginis adiit, & hostiam, juxta ac voverat, in signum gratitudinis & suæ incolumitatis, obtulit suæ Liberatrici vivam.

ope B. Cune-
gundis sana-
tur.

F

317 Polonicæ feminæ, ad invocationem Sanctæ Dei curatæ, Pannonicam subnectemus. Helena mulier, ex civitate Hungariæ Varadino orta, annis sex gravi & assiduo pedum dolore torquebatur. Cumque morbus podagriticus invalescendo mulierem in desperationem recuperandæ sanitatis adduxisset; illa, jam de humanis diffusa remediis, totam se ad virginem sanctam Cunegundim, de cuius sanctitatis excellentia plures tunc inter Hungaros jactabantur rumores, convertit. At, voto visitandi limina sua emissio, liberatam se ab omni languore & dolore sensit. Proinde, quam festinantiùs potuit, ex Varadino in antiquæ Sandecz monasterium veniens, & votam oblationem offerens, multiplicem misericordiam Dei, quam per suffragia sanctæ Cunegundis assequuta est, exposuit.

Podagra su-
bito sanata.

e

A N N O T A T A.

a Cum ordinem temporis servet auctor in hac prodigiorum narratione; videtur hoc miraculum ad annum Christi 1312 pertinere; cum præcedens exeunte anno 1311 patratum esse affirmet: et verò quamquam bello, quod sciam, nullo tum à Polonis Hungari dissidebant; frequentes tamen adeo prædonum grassationes erant in palatinatu Cracoviensi anno 1312, ut eam rebellionis adversus

Lo.

A Lotlicum sua Cracovia causam prætenderet; ut vide in historia Polonia Dlugossi lib. 9; & apud Michovium lib. 4, cap. 8. Palachorum ergo prædonum hæc incurio fuerit, qualem in hæc partes fecisse sæpius per hæc tempora memorantur infra cap. 34, num. 343.

b Sequitur annorum fere centum hiatus, quod nulla notantur miracula; negligentia scribentium, an defectu materia id contigerit, incertum: malum illud inspicari tamen, quam hoc; quandoquidem seculo sequenti tam crebra narrantur prodigia uno etiam anno facta; ut à numero sequenti patet.

c Kmetho apud Polonos significat hominem servilis conditionis, & sæpius occurrit in Actis B. Simonis de Lipnica. Redi infra cap. 36, num. 371. De eorum pensionibus videri post Cromerus lib. de republ. & magistrat. Polonorum sub initium.

d Sic dicta à squinancia; Gallicè squinante, squinancie, & esquinancie, quam Latine anginam dixeris, qua nimirum ita fauces anguntur & intumescunt; ut vel respiratio crucietur.

e Varadinum urbs est Hungaria munita in Transilvania Crisso, seu Kerex, fluvio affidens.

B

C A P U T XXXII.

Prosecutio miraculorum anni

MCDV.

Stanislava virgo adulta; filia Nicolai civis de Jaziel Cracoviensis diocesis, in languorem gravem incidit, à quo cum per tempora multa liberari non pollet suffragiis & antidotis humanis; & tempore diuturno procedente, morbi etiam gravedo intenderetur; parentes quoque virginis fluctuans & dubia desperatio cepit. Cui in tam periculoso discrimine constitutæ voce clara, & per visionem illapsa, dictum est: Si, inquit, tota devotione ad sanctam Dei Cunegundim te convertens, ejus limina visitaveris, continuo ab omni, qua hæcenus preisa fuisti, ægritudine liberaberis. Ea voce commonita & in gaudium immentum verba, oraculo paruit. Ac sanctam Dei Cunegundim fervida devotione invocans, & totam se illi devovens, sanitatis perfectæ beneficium, ab omni morbo ex tunc liberata, accepit. Ad limina deinde Sanctæ Dei cum parentibus & cognatis in antiquam Sandecz in monasterium perveniens, votumque & oblationem solvens, potentiam divinam in sancta sua Cunegundi mirabilem prædicabat.

Puella diuturno morbo fixata oraculum soluta.

C

319 Joannes de Falanste adolescens, filius Jazkonis agricolæ Cracoviensis diocesis, dysenteria morbo adeo affectus erat; ut, manante cruoris profluvio, viscera etiam è corpore secum pertraheret. Jam adolescens ipse nimia macie attenuatus, & à tam gravi ægritudine in singulis sensibus depallus, ægre animam (utpote qui mori malebat, quam cruciatus perferre) trahebat: nulla enim medicamina tam efficacia offendebantur, quæ vim profluvii coercerent. Parens deinde ejus Jazek præfatus, pœnam filii miseratus, & inspiratione divina instinctus, sistere illum ad sanctæ Cunegundis limina devovet, singularem oblationem pro ejus incolumitate oblaturus; sanctam Dei Cunegundim suppliciter

Dysenteria sublata.

invocans, ut filio suo, non tam misero quam miserabili & moribundo, subveniret. Subvenit illico Sancta Dei supplici suo: stetit enim & ab eo die conquievit in adolescente devoto sanguinis rivulus, viscerum fluxus; & integræ sanitati redditus, parentibus illum concomitantibus, ad limina Sanctæ Dei veniens, obtulit Deo & Sanctæ ejus hostiam, à patre repromissam.

320 Agnès, femella ætate impubere, filia Gertrudis de Thylmanowa Cracoviensis diocesis, penes ignem obversata; dum mater sua Gertrudis, domesticis curis intenta, in alio opere foret occupata, in ignem decidit; & flammarum rigore adusta, spiritum vix retinens, matre ad fletus & ejulatus filia accurrens, de igne extracta est. Cumque misera mater infelicitatis suæ casum geminatum amare gemebunda defleret (morituram enim filiam, seque & caro pignore orbendam, & gravi scelere, quia ejus negligentia puellæ minorenni mors accidebat, contaminandam metuebat) & multa mentis & corporis fluctuatione agitaretur; aliud solatium non reprens, ad sanctam Dei Cunegundim festina recurrit. Et filiam semianimem ejus devovens miserationi, in antiquam Sandecz ad sepulcrum Sanctæ Dei cum oblatione deferens, plenam filia suæ obtinuit reintegrationem.

Puella in ignem lapsa, salvata.

B

321 Jumento etiam præfatæ Gertrudis ægrotaute usque ad mortem, Gertrudis ipsa, superiore beneficio Sanctæ Dei inescata, cereum ad longitudinem jumenti ad sepulcrum Sanctæ obtulit; & se de damno, jumentum verò à morte, servavit; jurejurando firmans & contestans, quia non aliqua ope humana, sed solius Dei dignatione & filia suæ Agnæ combustæ, & jumento suo sanatio ad invocationem sanctæ virginis Cunegundis provenisset.

Jumentum salvatum.

322 Puerilem adhuc ætatem Nicolaus, filius Joannis & Ofannæ de Thylmanowa, cordacis, existens etiam tunc puer conditionis, nimio fletui ex levi momento & causa, plus quam illi conveniret ætati; indulgebat. Parente autem utroque fletus magnitudinem & augmentum prohibere aut restringere aliquibus sementis vel blanditiis dissimulante; sed nec opinante, ut fletus ille aliquod malum deberet parturisse; puer prædictus ob ploratum & ejulatum immentum, in utroque inguine membranam fractam diruptus atque rimatus est. Et quo major & altior per ætatem succrescebat, eo amplius rptionis rima, visceribus ad ima detruentibus, augēbatur. Nec succis & remediis sollicitè adhibitibus solidatio sperata poterat pervenire. Puerilibus annis in tam vitato corpore transfactis, Nicolaus puer præfatus jam adolescentiam attigerat; & quo in majorem evaderet ætatem, eo ampliorem trilitiam parentibus subministrabat, qui illum agrestibus muneribus, ob defectum hujusmodi, invalidum, ut erat, existimabant.

Puer contra-ctus ex nimio fletu hernia.

F

323 Unde nec illum absque gravi morore poterant intueri, de miseratione tandem bonitatis & pietatis divinæ, & de suffragio sanctæ Dei Cunegundis non diffisi, ad illius solatium invocandum conversi, adolescentem Virgini sanctæ & ejus liminibus præsentandum.

Jam grandior factus, salvatus.

A. JOAN.
D. LUGOS-
SO.

dum devotent. Itinere quoque arrepto, crepatum filium secum trahentes, in monasterium sanctæ Trinitatis antiquæ Sandecz perveniunt, & hostiâ placationis & voti oblata, supplices atque pias pro ejus consolidatione Sanctæ Dei fundunt preces; ubi mira Dei miseratio ad invocationem suæ dilectæ sponsæ Cunegundis monstrata est. Continuo enim crepatus ille & ruptus, solidatus, sanatus & reintegratus est, omnisque ruptura & scissio in illo ex tunc & in post quievit.

Podagra sibi
sanata.

324 Stachna, fervilis de Nova Sandecz puella, à podagratico languore invasa, & illius durò & valido dolore attrita & concussa, spiritu & corpore anxia torquebatur; quia sub vinculo tantæ ægritudinis constituta, quotidiano ministerio, quo sibi velut orphana & patrimonii inops consulere consueverat, deficiente, ad producendum vitam aliud adminiculum non habebat, publicè stipem emendicare perosa. In preces itaque & obsecrationes ad Sanctam Dei tota conversa, nomen ejus pro sua liberatione cœpit invocare. Et continuo, universa podagratice rabie diffugiens, puella gradu concito ex grabato, quo detinebatur, consurgens, ad limina ancillæ Christi Cunegundis perfectò gressu venit, votam oblationem Sanctæ Dei offerens, & ejus merita magnificans.

Item bydrops;

325 Myrochna, aliàs Myroslava, vidua de Thylmanova, morbo hydropisis detinebatur alligata. Cumque subcutaneus humor sensim invalesceret, & gravedine assidua mulier torta, mori magis quam vivere angustata cuperet, veneranda quædam persona femineâ per visionem apparuit; & ne de cetero malè de sanatione sua metuere deberet, admonens, dixit illi; Devove te, inquit, sanctæ virgini Cunegundi & limina illius visita, liberationem tuæ valetudinis per illius merita acceptura. Tali læta, admodum & animata oraculo, hostiam, quam manus sua offendere poterat, apprehendens, in antiquam Sandecz venit. Et tam preces quam hostiam Sanctæ Dei offerens, sanitatem desideratam, juxta ac illi in visione monstratum fuerat, ad invocationem ancillæ Christi Cunegundis plenariè consecuta [est.]

ac febris,

326 Febricitanti puellæ Suentoslavæ, de Nova Sandecz, & graves in caloribus perferenti dolores, & de humana diffidenti, quam frequentius tentaverat, ope; sanctam Dei Cunegundim invocare, & se illius merito & solatio fide & spe plena devovere cœpit. Ad quam invocationem omnis ille febricitans humor effugatus, puellam de cetero non vexavit. Quæ beneficii tanti memor, Sanctæ Dei limina pedibus adiit & oblationem attulit in suæ liberationis signum & sanctæ Cunegundis decus & glorificationem.

Morbus si-
mul cum sur-
ditate;

327 Filiola Elizabeth mulieris de Podgrodze, nomine Stanislava, gravem incidens infirmitatem & diuturnam, adeò vi morbi vexabatur, ut etiam surda fieret, magnitudine & molestia ægritudinis sordiditatem in ea causante; de cujus convalescentia dum matri desperatio, humanis remediis non proficientibus, incessisset, patrocinii sanctæ Dei Cunegundis, quod conditioni cuilibet & sexui consuevit conferre, recordata, surdam & ægram filiolum devovet, preces & obse-

crationes ingeminans pro ejus liberatione. Sensit illico, voto emisso, speratum & invocatum remedium, & puellam Stanislavam à languore corporeo & à sordiditate videns mater liberatam, ad limina Sanctæ cum ea accurrit, & hostiam, quam pro filia voverat, laudans Deum in Sancta sua, persolvit.

D

328 Mathias, adultæ jam ætatis juvenis, filius Nicolai & Catharinæ de Cracovia, in ægritudinem gravem prolapsus, morbum etiam epilepticum contraxit: hic, cum sibi & parentibus suis multo foret fastidio & oneri (spumans enim & moribundo similis virtute morbi cadens in terram volutabatur, non sine inspectantium tædio & horrore) plura ad sui curationem adhibuit remedia. Sed cum omnia ingesta morbi vim dispellere non valerent, & anno integro exacto, ægritudo intenderetur, ad sanctam Dei Cunegundim tam parentibus quam ægro converti, & ejus solatium implorare placuit. Id cum omni devotione & sollicitudine explevisent, devotentes, se limina Sanctæ cum ægro visituros, morbi continuo grassatio subducta est. Et Mathias ipse sepulcrum Sanctæ cum parentibus adiit, sanctam Dei Cunegundim ore & voto glorificans, & mirabilia omnipotentis, quæ ad sui invocationem in eo operatus est, enarrans.

uti & epile-
psia;

E

329 Opprimente Petrum Swialzkowicz gravi infirmitate, & doloribus ac cruciatibus illum excoquentibus immensis, uxor sua Christina, ægrotanti marito fideliter compassa, verita insuper, ne, illo obeunte, orba remaneret & viduata; illum sanctæ Dei devovet Cunegundi, promittens, devotius quo poterat, limina Sanctæ cum viro suo præfato, quamprimum per valetudinem liceret, visitaturam. Post cujus emissionem voti, & sanctæ Dei Cunegundis supplicem invocationem, Petrus Swialzkowicz præfatus ab omni qua detinebatur, infirmitate solutus, uxoris votum, glorificans Deum in Sanctis suis, persolvit.

gravi in-
firmis.

F

A N N O T A T A.

a Cordacem hic vocat conditionem pueri, cui cor tenerum est & propensum ad tristitiam ac lacrymas ciendas.

C A P U T XXXIII.

Miracula anni MCDVI.

Textoriæ artis mechanicus Nicolaus, cognominatus Chalasta, oppidanus de nova Sandecz, podagræ dolore vehementi & gravi anno Domini millesimo quadringentesimo sexto vexari cœpit: & cruciatu, qui assidue intendebatur, grassante, variis molestiis homo, manu & labore victum quaritare solitus, angebatur; quia solatium vitæ & victus tam præcipitanter sibi videbat eruptum. Angustiatu itaque corpore & spiritu; & quonam modo sibi & necessitati familiari subveniret, nusquam reperiens, ad divinum solatium & sanctæ Dei Cunegundis patrocinium fide & spe plenus recurrens, illam, ut se de passione carnis & spiritus solveret,

Podagra re-
pentè sanata.
anno 1406

sup.

A suppliciter invocare, & se totum illi devovere cœpit, pollicitus, se illius visitaturum limina, & Missam unam de benedicta Trinitate, per ministerium sacerdotis explendam, ordinaturum. Id votum cum, quadrigâ ad monasterium veniens, expleisset, ab omni morbo & dolore podagræ se lætaturus est perfectius liberatum.

Moribunda sanatur; sed votum negligens;

331 Catherina, alias Kasza, consors Bartholomæi, alias Bartzkonis, de nova Sandecz oppidani, gravem incidit infirmitatem, & languore diuturniori procedente, dum ingestæ non prodessent medelæ, tam suo quam amicorum judicio propediem putabatur moritura; nec illam & amicos æstimatio hujusmodi fefellit; premente enim vi morbi, non secus quam moribunda agonizare; cognatis astantibus & excessum ejus deplorantibus, cœpit. Cujus fortem consanguinea illius femina, Netha nomine; conthoralis Mochonis de nova Sandecz oppidani, miserata; magno & supplici comploratu, & qua poterat ampliori mentis & fidei devotione sanctæ Cunegundi illam devovebat; promittens, se unâ cum ægra sanctæ Dei Cunegundis limina quamprimum visitaturam, & condigna oblatione Sanctam Dei honoraturam. In hanc devotionem cum languida & moribunda mulier, quasi de gravi somno expergesta, spiritum & memoriam resumpsisset, brevique se sensisset à tam periculoso languore sanatam, votum, pro se per Netham consanguineam suam pactum, reddere differebat.

de celo moneri jubetur.

332 At Nethæ principali votrici per quietem monstratum est, Catherinam, alias Kaszam, præfatam vice altera languidam & mortuam esse. Cujus cum obitum multo amariùs quam priorem Netha desleret; audivit vocem significantem sibi, illam justè mortem incurrisse; quia divinæ miserationi & intercessioni sanctæ Dei Cunegundis ingrata, voto se dissimulasset solvisse in hanc diem. Ad quam vocem Netha, metu nimio percussa, evigilans; consobrinam suam durius narrans quæ viderat, admonens & objurgans, & cum illa mox gradu concito in antiquam Sandecz accurrens, votum, quo se pro illa obstrinxerat offerens, insuper munus, quod manus sua invenerat, devotius quo valuit, oraculo duplici commonita, persolvit.

Capitis dolores sublatis,

333 Apollonia femina, consors Mathiæ pastoris de nova Sandecz, gravi dolore capitis longo spatio torquebatur; procedente insuper tempore, cum & languor herbarum viribus inhiberi non valens, assidue tenderetur; & mulier in ultimam desperationem versa, & omni humano solatio destituta, jaceret semianimis, propediem moribunda; jactâ demum in clementiam omnipotentis Dei, & in patrocinium sanctæ Cunegundis virginis, fiducia, se illi cum omni pietate & corde contrito devovit. Moxque ad sui nominis invocationem, fugato tam diuturno & periculoso dolore capitis, perfectè se invenit sanatam.

oculorum.

334 Dorothea mulier, cognominata Zyd-kowna, de oppido antiquæ Sandecz, dolore oculorum percussa, anxietate nimia & pro dolore qui illam diutius urgebat, & pro amisso lumine premebatur: cæcus enim hominum & omnem lucem, crescente dolore,

Julii Tomus V.

perola, abscondita sub obscuritate & caligine degere cogebatur. Rabie tandem morbi & diuturnitate temporis cæcata; divinum, so-
eti serò, aliquando tamen, per meritum & nomen virginis Dei Cunegundis cœpit invocare auxilium, devovens, se in decus Sanctæ Dei munera ad sua limina allaturam. Subducta est illico, voto hujusmodi emisso, ex orbibus oculorum tenebra, subductus & dolor; & mulier desiderii sui compos effecta, apud limina Sanctæ munere, quo se devoverat, solvit.

335 Filius Annæ viduæ, agrestis femina; Martinus, de villa Maszkowicze, ad silvam vastam & sibi incognitam, vico, in quo degabat, proximam ingressus, aliquanto tempore per illam errans anxiusque vagabatur; dignoscere per ætatem impuberem non valens saltus loca; sed nec expedire se sciens, an sibi in Orientem, Occidentem, Austrum aut Septentrionem progrediendum foret. Genitrix autem Martini, Anna, profundo metu de filii vita, dum ad constitutum non reverteretur tempus, sollicita, altero jam fluente erroris die, assumptis, quanto pluribus poterat, cognatis & vicinis, ad saltum irrumpens, filium scrupulosè disquirebat. Quem cum aliquamdiu offendere non posset, periis-
se aut à feris voratum esse existimans, in magni mœroris angustia conterrita, sanctam Dei cœpit invocare (& vota illi votere) Cunegundim. At continuo miseratio divina invocantibus Sanctam suam affuit; & puer errans, & periis-
se creditus, à quærentibus vocatus, vocantibus respondit. Et tandem ex responsionis clamore aditus & repertus, domumque reductus, sanctam Dei Cunegundim, votis persolutis, cum parente sua Anna & ceteris cognatis & vicinis, non secus quam desideratus a, & à limine mortis ereptus, magnificavit.

Puer errans in silvis, post biduum inventus.

E

336 Adolescentem junioris ætatis, Martini Czolbycz, quadriga onerata & ab equis discurrentibus acta, in corpore universo supergrediens, pondere suo adeo constrinxerat violaveratque; ut non secus quam mortuus plangeretur. Uterque deinde parens suus tam pestifero & insperato casu conturbati, ne charo filio orbarentur, ad preces & vota conversi, sanctam Dei invocabant Cunegundim. Miserationum autem Dominus, Sanctam suam mirificaturus, corpori juvenis quasiato & lacero plenam sanitatem mox invocatus præstitit; & juvenis cum parentibus limina Sanctæ visitans, vota, quæ parentes nuncupaverant, reddidit.

Adolescens curru obritus sanatur.

F

337 Constrictum ex morbo in pede uno, vique morbi usu ambulandi amisso, destitutum nepotem suum germanum Stanilaum Markowa mulier, matertera sua, pietate & fiducia plena, sanctæ Dei devovit, supplicius quo poterat, Cunegundi. Qua fide & supplicatione omnipotens Dominus permotus, plenam incolumitatem Stanislao contulit, & pretiosa habens suo in conspectu sanctæ suæ Cunegundis suffragia & merita, opprobrium ab adolescente abstulit claudicationis.

Claudus evigilat.

338 Variis doloribus & languoribus Catherinæ mulieri dictæ Aczthonia aggravatæ, & extensione temporis desperanti de vita,

*Languore diuturno de-
fecta subito
convalescit;*

A a a a a

San-

A. JOAN. sanctamque Dei virginem Cunegundim per
DLUGOS- preces & vota suppliciter invocanti; divinum
so. affuit præsidium, singulos dolores exterminans & effugans. Quæ beneficii divini non immemor, sanctæ Dei Cunegundis, cujus se intercessione & merito, jurejurando firmabat sanitatem integram nactam esse, limina adiens, promissis muneribus illam honorat.

ut & alia
dicit;

339 Viduatæ conditionis femina, Magdalena de Moszczenycza; item & altera matrona Catherina Slodowa, de nova Sandecz, magnis torquebantur & duris infirmitatibus. Et cum utrique ex assiduitate languoris desperatio evadendæ infirmitatis incessisset, utraque, voto visitandi limina sanctæ Cunegundis facta, perfectam sanitatem consecuta, quod voverat, explet prompto studio & devotione.

item alius
prope jam de-
positus;

B

340 Jacobus, cognominatus Radziak, oppidanus de nova Sandecz, gravem valetudinem incurrens, diutiusque illam tolerans, dum ingestæ medelæ nullum sibi remedium speratum attulissent; vidit per quietem, ad mortis limen se pervenisse, & moriendi necessitatem sibi impositam adventantem. Cumque in magno pavore propter superimpendentem mortem constitutus, plurimum angustiaretur; vox ad illum insonuit, ut voveret, se limina sanctæ Cunegundis visitaturum, mox sanandus, & ab imminenti eripiendus morte. Qui cum visioni expergefactus paruisset, periculo mortis per divinam gratiam & sanctæ Dei Cunegundis patrocinium solutus, voto, hostiâ oblatâ, se exsolvit.

item alius.

341 Martinus de Czugniowicze, viduæ Gertrudis filius, longa & gravi infirmitate gravatus, nullum poterat ad suæ sanationis remedium invenire lenimen. Genitrix autem suâ Gertrudis de filii convalescentiâ anxia & sollicita, antidota humana nullum videns afferre profectum, ad cæleste præsidium se totam convertens, patrocinium sanctæ Dei Cunegundis sollicitè & devotè pro filio invocare cœpit, vovens se & filium, ad sanctæ Dei Cunegundis limina visitanda. Et continuo, ad invocationem Sanctæ filio sanato, & votum exsolvit, & sanctam Dei Cunegundim singulari extulit celebritate.

C

A N N O T A T A.

a Desideratus, id est, amissus.

C A P U T XXXV.

Prosecutio miraculorum anni

MCDVI.

a
b
Morbus di-
turnus sana-
tur an. 1406.

Petri Cracoviensis episcopi a, Sandeczen-
sis Vladarius b, Joannes Czudisch anno
Domini millesimo quadringentesimo sexto
validam incurrens ægritudinem, diutius ab
ea detinebatur; morbo insuper crecente,
etiam in spe vitæ periclitabatur, in tantum,
ut in desperationem convalescentiæ vertere-
tur. In qua angustia constitutus, humanis
suffragiis non succurrentibus, ad cælestia se
convertit, & sanctam cœpit in sui adjuto-
rium Cunegundim invocare, devovens, se
ad sanitatem restitutum ejus limina visitatu-

rum. Hac invocatione perfundus, etiam
morbo longævo se exoneratum testabatur. In
testimoniis autem suæ perfectæ sanationis in
antiquam Sandecz cum universo comitatu
suæ familiæ, gestans in manibus magnum ce-
reum, ad limina Virginis sanctæ Dei acce-
dens, & sepulcro suo offerens, Sanctam
Dei opere & verbo pro sua liberatione glo-
rificabat.

D

343 Valachorum c, seu Volsorum natio, raptò vivere assueta, in pecore pascendo & ove nutrienda occupata, agmine facta ex Alpibus, qui Hungariam à Polonia disternant, in quibus suas exercent pasturas tentaque cubilia, frequenter in oppidum antiquæ Sandecz hostiliter nocte, quo pavidiore foret eorum irruptio, insiliebat, & in oppidanos prædas, cædes & spolia, ceteraque nefanda committebat. Quodam itaque tempore, dum ad oppidum præfatum Valachi irrupissent, prædam & spolia de oppidanis acturi, mulier quædam, Martha nomine, crudelitatem eorum evasura, mole impedimentorum ad collum superimposito, cœpit trans flumen, quod minor Danubius, aliàs Dunajecz appellatur, diffugere. Id cum tumundis ex descensu imbrum inflatum esset, suapte etiam torrenter currat, mulierem sarcinâ prægravatam subita periclitatione fluctibus tumentibus facile involvit.

Mulier abra-
pta flumine

E

344 Quæ dum se aquis suffocandam præsertim cum nemo esset, qui sub caligine nocturna periclitanti ferret remedium) videret; sanctam Dei Cunegundim voce clamorosa invocare cœpit, dicens: Adjuva me, precor, virgo felicissima Cunegundis, in hoc naufragio, & tui patrocinii virtutem mihi, quamvis indignæ & immeritæ, de tuo tamen solatio confidenti, ostende. Vix precatione expletâ, adjutam se, & de vorticibus undarum, quibus jam præsuccocabatur, sensit ereptam. Quapropter, intermisso fugæ itinere, ad liberatricem suam beatam Cunegundim accurrens, celebrata in eam actione gratiarum, totum id quod viveret, ejus benignitati & merito alicribebat.

periculo ori-
piur.

345 Genere nobilis adolescens Paulus, ex vico de Lyofzofzyna ortum ducens, verum gravem mordacitate & molestia per multitudinem exuberante capitis sui cæsariem nocte & interdiu per annos sex continuos corrodebat, nulla poterat succorum aut unguentorum arte vel ingenio sanari. Id molestius mater adolescentis Margaretha perferens, sanctæ illum, quo devotius poterat, devovet Cunegundi. Ad cujus invocationem obsecrationemque, per filium & matrem factam, & tabes & vermis ex tot annorum possessione depulsus, ad integrum disperiit.

Morbus pedi-
cularis depul-
sus.

F

346 Duodennis adolescens Albertus, filius Gregorii cognominati Gagowka, de villa Małzkowycze, dæmonis invasione vexabatur; qui illum, in varias se & horrendas formas transmutans, tam immenso velut adolescentem constringebat terrore, ut nec hinc nec loqui posset: & loquendi usu amisso, mutus effectus fuerat & elinguis. Cumque cruciatus filii patrem magnâ tristitiâ & dolore assiduè contorqueret; & spes aliqua evadendi, præsumptio insuper & metus de passionis incremento in oculis & animo parentis obversaretur; filium, qui loqui non

Demoniacus
& mutus sibi
planè restitutus.

po-

A poterat, pater Gregorius sanctæ Dei Cunegundi devovet; pollicens, se, & cum filio, limina Sanctæ visitatum. Nec ullam, nuncupatione voti expletâ, facit moram; sed filium energumenum & mutum secum trahens, ad limina Virginis sanctæ ire pergit. Ad quæ cum pervenisset, & quæ voverat precibus & obsecrationibus multiplicatis expleisset, adolescens à dæmone & vinculo linguæ solutus, organa oris in laudem omnipotentis Dei & sponse ejus virginis Cunegundis glorificationem, stupentibus & mirantibus cunctis qui aderant, referat; afferens, sanctæ Dei Cunegundis patrocinium dæmonem territum à se dispulisse.

*Moribundus
continuo sa-
natus;*

B 347 Monasterii sanctimonialium antiquæ Sandecz præfatarum in bonis temporalibus procurator Nicolaus, ecclesiæ parochialis in Byefzdzedza Plebanus, infirmitate assidua & gravi oppressus, adeo vehementer urgebatur, ut dierum suorum finem nemo dubitaret appropinquare, omnesque illum prope horam æstimarent morituum. In agone itaque & in extremo periculo se videns constitutum, sanctam Dei Cunegundim, ut se de mortis angustia & imminente exitio eriperet, precari & vota illi pro sua liberatione nuncupare cœpit. Nec deseruit sancta Dei Cunegundis sui cœnobii & vineæ à se plantatæ fidelem ministrum, sed laboranti & precanti illico affuit, moribundumque & lethali morbo obnoxium hominem suo merito & intercessione continuo liberavit. At is gratitudinem erga sanctam Dei Cunegundim liberatricem suam ostensurus, festivo die, plebis multitudine præsentem, ambone confesso, suæ sanationis prodigium & Sanctæ Dei sibi præstitum cunctis audientibus solatium patefecit.

iam cæcus,

C 348 Sortis clericalis homo, Petrus de Barziche, passionem duram & assiduam sustinens oculorum, vi morbi grassante, usu videndi amisso, excæcatus, magno dolore pro amisso lumine torquebatur, in mendicorum conditionem se videns redactum, & stipe aliena & emendicata de cetero victurum. Tandem diebus pluribus in hujusmodi cruciatu mentis & corporis transactis, pietatis & miserationis, quam sancta Dei Cunegundis universis fideliter illam in suis necessitatibus invocantibus impendere solet, recordatus, ejus se cœpit devovere & recommittere benignitati, pollicens, se illius sanctum numen veneratione perpetua culturum. Ad hanc invocationem caligine effugata & oculorum valetudine, integram se ad invocationem sanctæ Cunegundis oculorum sanitatem, Sanctæ Dei adorato & venerato busto, [adeptum] testabatur.

*puella mi-
serè ustulata,*

C 349 Puellaris statûs femina, Elizabeth, Margarethæ [filia] de nova Sandecz, in ignem copiosum cadens, adeo in singulis membris pedum ignis virtute fuit adusta, ut iudicio humano numquam usum pedum de cetero habitura, sed perpetua putaretur damnanda claudicatione. Mater autem ejus, miserabili filie miserabiliter compassa, sanctæ illam suppliciter devovet Cunegundi, pollicens, se illius limina cum filia visitare. Ad quam invocationem, omnis tumor, inflatio & adustio pedum ab ignis magnitudine cau-

Julii Tomæ V.

sata, disperiit, & Elizabeth puella, à tanto periculo soluta, bustum Sanctæ Dei unâ cum matre Margarethâ reddens vota, quæ mater voverat, visitavit.

**A. JOAN. DLUGOS-
SO.**

350 Viduæ ancillæ, unâ Dorothea, filia Nicolai de Janyna; altera Barbara, filia Petraffy de Stadla, gravi infirmitate & assidua, etli sub diversis temporibus diversisque generibus ægritudinis, unâ tamen & eadem languoris sorte & desperationis conditione torquebantur. In argumentum enim utriusque exitii, dolores vires suas in virus intendebant. Quod cum parentes de filiabus diligentius solliciti advertissent, filiam suam quicquid pro se sanctæ Dei devovet Cunegundi, ad limina illius, quamprimum per valetudinem filiarum id possent, profecturi. Ad quam invocationem utriusque miseratio divina munificè subvenit; & utraque de grabato à gravi dolore per patrocinium sanctæ Dei Cunegundis liberata confurgens, & ad sepulcrum Sanctæ Dei cum parentibus & oblatione adveniens, voti se & parentes debito expiavit.

*aliæque duæ
gravi morbo
periclitantes;*

E 351 Nicolaus sacerdos, & parochialis ecclesiæ in Jaszowsko rector, à languore gravissimo, durè nimis & anxie diuturno tempore cruciabatur: in singulis enim membris corporeis à vigore naturali destitutus, sustinebat angores; nec aliquod membrum suum officium satis retinebat. De vita itaque sua, nullis medelis adjuvantibus, desperans; ad sanctam Dei refugit Cunegundim, sperans, se patrocinio [ejus] & merito & à cruciatibus suis & à mortis imminente periculo liberatum iri: fiducialibus itaque precibus usus, sanctam cœpit invocare, devotius quo poterat, Cunegundim, & vota in suum decus nuncupare. Quibus expletis, fidei & invocationis suæ festinus & speratus respondit effectus: ab omni enim passione, quam tantopere pertulerat, invenit se integrè sanatum, & à mortis imminente exitio, ad cuius jam limen pervenerat, liberatum.

E
*ficus & sa-
cerdos;*

F 352 Laurentius de Poramba, ex agræstium numero unus, viduæ mulieris filius Elizabeth, morbo gravi correptus, & ægritudine assidue grassante debilitatus, humano iudicio propediem credebatur morituum. Jamque à cognatis & amicis non secus quam mortuus deplorabatur. Quamprimum verò à parente sua Elizabeth & ceteris necessariis fuit devotus, continuo ab omni dolore liberatus, & ad limina sanctæ Dei Cunegundis cum eisdem profectus, sanctam Dei Cunegundim voto & munere glorificabat.

F
rusticus;

A N N O T A T A.

a Is est Petrus Wissus, qui sedem Cracoviensem ordine trigessimus secundus, juxta Cesarium, obtinuit ab anno 1392 usque ad 1412; quando ad ecclesiam Pofnansensem translatus est.

b Vladarius, Wladarius, & Bladarius, à Blado seu tritico, dicitur villicus, cui frumenti cura demandata est; vide Glossarium Cangii. Sandeczenfis autem Vladarius Joannes hic appellatur, quod agrorum episcopalis in tractu Sandeczenfis proventus præfectus esset.

c Valachia proprie dicta terminatur à Septentrione Polonia regno & Russiâ rubrà, ab Oriente

A a a a a

Bis.

A. JOAN.
DEUGOS-
SO.

Bessarabiâ, à Meridie Bulgariâ & partim Moldaviâ. Vide Baudrantium in Lexico geographico, ubi etiam observat, eam esse multo minorem, quam vulgo exhibeant tabulæ geographica; qua in hoc etiam errent omnes, quod ibi Moldaviam collocent, ubi re vera Valachia sita est; ibi vero Valachiam, ubi reapse Moldavia est. Quæ quidem observatio locum hunc Aëtorum nostrorum non parum illustrat. Notandum verò Volscos, & Valachos, quamvis, si rectè voces accipias, sint inter se planè diversi (Volsci enim in Italia degunt;) hic tamen pro eadem Valachorum gente accipi.

CAPUT XXXV.

Miracula anni MCDVII & MCDX.

Moribunda
apparet
Beata vi-
sitationem offeri
an. 1407
B

Oppressa duro & diuturno languore vidualis statûs femina, Pawlyna de Czugnowicze, anno Domini millesimo quadringentesimo septimo, ab omni spe vitæ decidens, quam in ea longitudo ægritudinis peremerat, domum suam moribunda disponebat. Omnis etenim curatio, quæ ad sanandam eam apponebatur, recidebat in irritum. In desperatione itaque ultima constitutâ, splendido amictu vestita virgo beata Cunegundis stertenti magis quam quiescenti illi apparuit, alloquens illam voce clara & intelligibili, atque admonens & dicens: Non secus * ab hac tua valetudine curari poteris, quam si, voto emissio visitandi limina mea, opere votum compleveris. Ea visione, velut oraculo divino instructa, admonitioni paruit; & Sanctam Dei pro sua sanatione interpellans, vota que vovens tunc & in post reddita & reddenda, petitionis suæ & desiderii compos effecta, sanitatem consecuta est plenam & integram.

* id est non
aliter

Fætus aborti-
vus anima-
tur.

C

354 Agnes femina, Nicolai de antiqua Sandez marita, & ad tempus pariendi perducta, filium produxit abortivum, omnia signa mortis, nulla vitæ, habentem. Cumque puer abortivus & inanimatus sub spatio duarum horarum jaceret in terra non secus quam mortuus, & tam parentibus illius quam cognatis & vicinis desperatio, puerum numquam vivificandum, incessisset; ad omnipotentis Dei miserationes, & ad sanctæ Dei Cunegundis patrocinium, omnibus, qui aderant, conversis, pectora tundentibus, & non tam vocibus quam fletibus sanctam Dei Cunegundim interpellantibus, puerumque abortivum curæ suæ devoventibus, & limina Sanctæ repromittentibus cum oblatione visitare, puer primùm oscitare, deinde & suspirare cœpit. Quo viso, procidentes genibus curvatis in terram, sanctam Dei Cunegundim profundo lacrymarum precabantur tam diu imbre, quousque aborti plena vivificatio pueri provenit.

a
Mulier appa-
rente Beatâ
eripitur ex
aquis an.
1410.

355 Die Jovis, vigesimâ quintâ a Aprilis, anno Domini millesimo quadringentesimo decimo, Bycatha, viduata mulier, aliàs Byechna, de antiqua Sandecz, curru cum genero suo Petro, oppidano de antiqua Sandecz, & filia sua Catherina, ejusdem Petri uxore, conscenso, ad novæ Sandecz oppidum ad forum pro rebus venalibus comparandis equitabat. Quibus ordinatis, cum in

penates suos remearent, familiari, currum & equos regenti, fluvium Poprod propter tumentes fluctus & aquarum exuberantium profunditatem ingredi non auso, Petrus præfatus, temulentus per ebrietatem, quam apud novam Sandecz sub tempore fori contraxerat, parum sanus aurigam nutantem & equos perpulit in flumen; cujus vorticibus quadrigâ eversâ; & Petro cum Catherina consortē suā in præceps actō atque vadis suffocato; Byechnæ; socrui suæ periclitanti in sporta & vociferanti pro sua salvatione, candida Virgo in habitu sanctimonialium apparuit; eamque blandè compellans, ait: Ad limina mea visitanda te devove, continuo ex hoc naufragio eruenda. Quod cum mirâ festinantia compleisset, equus quidam, per crepidinem fluminis gradiens, affuit, & mulierem periclitantem ex gurgitibus eripiens, in ripam pertraxit. Ambo deinde in oppidum antiquæ Sandecz venientes, busto Sanctæ Dei adorato honoratoque, votis & muneribus Pyechna mulier, quamvis de generi & filia suffocatione mœrens & anxia, laudes mirificas Sanctæ Dei pro sua liberatione evidenti depromebat.

D

356 Martinus adolescens, Hankonis Czufzkaglowa filius, de antiqua Sandecz oppidani, in gravem ægritudinem cadens, longo & assiduo morbo torquebatur. Hic, dum languoris sui & debilitatis corporeæ, [morbo] sensim gliscente, conscius, certam sibi propediem mortem imminere, certis argumentis ominaretur; noctium unâ mortis meditationem & vitæ desperationem diutius secum volvens, & omnem fere noctem infomnem ducens, in aliqualem soporem post defatigationem carnis & spiritûs versus, videt per quietem Virginem venerandam in habitu sanctimonialium sanctæ Claræ ad se venire. Quem stupentem & claritatem ejus admirantem benignius appellat Virgo, dicens: Visne ab hac ægritudine tua sanus fieri?

Adolescens
post calesu
monium

E

357 Quo promptissimo animo pronam voluntatem suam, & nihil charius quam bonam valetudinem consequi, denuntiante, Sponde, inquit, te ad limina sanctæ conferre Cunegundis ducissæ, cujus corpusculum apud monasterium sanctæ Trinitatis antiquæ Sandecz jacet sarcophago. Ægro autem, ignorare se, quomodo id per valetudinem perficere posset, respondente; Virgo sancta manum contra ecclesiam cœnobiacalem protendens, & manu illam indicans, Ecum, inquit, templum est, ad quod te ire jubeo. Ad quam vocem disparente visione, expergefactus æger, cœpit flere, lætitiâ internâ, quam ex visione conceperat, lacrymas illi excutiente. Ex eo autem tempore ægritudine effugata, languidus subito in convalescentiam rediens, tertia exposit die perfecte sanatus, templum adiens & certis muneribus & oblationibus Sanctam Dei honorans, curationis suæ insigne, camisiâ videlicet, qua sub visionis tempore amictus erat, ad bustum Virginis sanctæ reliquit.

F

358 Viduata mulier Margaretha ex oppido Novi fori Cracoviensis diœcesis ortum ducens, morbum epilepticum incurrens, annis quatuor ab illo protendente se morbo per incrementum temporis vexabatur. Hæc plurimum

mulier
epileptica

A num afflictionis ex dedecore tam horren-
dum morbi, quem etiam propinqui fastidiunt, sus-
tinens; videns se iis omnibus, cum quibus
aliàs conversabatur, invisam; medelas quo-
que appositas in nullo profuturas; ad invo-
candum celebre nomen sanctæ Dei Cunegun-
dis confugit, seque & curationem suam de-
vovere cœpit; devovens, se sepulcrum ejus
visitaturam. Ad hanc invocationem omnis
illa horrenda gravedo morbi disparuit; &
mulier perfectius à suo languore per patros-
cinium ducillæ sanctæ Cunegundis erepta;
in vigilia benedictæ Trinitatis antiquæ San-
decz cœnobium veniens, busto Sanctæ Dei
venerato honoratoque, universo populo, qui
ad festum diem convenerat, miserationes Do-
mini ad invocationem Sanctæ Dei in sui cu-
ratione demonstratas voce publica & sonora
declaravit.

*Apostema
gravissimum
dissolutum.*

B 359 Ejusdem nominis & conditionis femi-
na Margaretha de villa Brzeszna, gravi &
rara premebatur infirmitate: ad gravitatem
autem & raritatem ægritudinis etiam tem-
poris diuturnitas (biennio enim valetudina-
ria erat) accesserat. Sensibiliter autem ha-
bebat apostemationem quamdam in ventre
duram & compactam, quantitate sua ovum
auctæ *b* excedentem, quæ illam multipliciter
& variè vexabat. Hæc dierum processu
in quatuor pecies *c* divisa, majorem affli-
ctionem ægræ per singulos dies post hujus-
modi apostemationis lequestrum *d* efficiebat;
adeo ut sæpenumero matrona præfata de vi-
ta desperare cogereetur. In tanto itaque pe-
riculo constituta, & in ope humana, quæ
adhibebatur, frustrata, ad divinum solatium
se conferens, sanctæ se cœpit devovere Cu-
negundi, precando; ut sibi suo patrocinio
subveniret. Ex eo autem tempore quadriforme
apostema sensim cœpit dissolvi, & adeo
diminui; ut infra dies paucos, universo ap-
postemate disperseunte, mulier ad plenum se
sanatam lætata, ad sepulcrum Sanctæ accu-
rens, & quæ voverat solvens, mirabilem om-
nipotentiam Dei, quæ in ea sananda per
meritum sanctæ Cunegundis operatus est,
cunctis præsentibus ex ordine differeret.

*Epilepsia sub-
lata;*

C 360 Conforis Mathiæ ruricolæ de villa
Podrzyecze Elizabeth, nimio, dolore an-
xiata pro filii sui Stanislai parvuli infantis
gravi infirmitate, qui à morbo epileptico ano-
no uno supra semis ferociter tortus, sub cu-
jusdam diei tempore, morbo illum gravius
excruciente, credebatur extinctus; dum
nec halitus in eo remansisset; sanctæ illum
devovet Cunegundi. Puer autem taliter de-
votus, continuo revixit; sed & morbus epi-
lepticus ab eo tempore & deinceps diffugit.

*Longa in-
firmas.*

361 Anastasia uxor Petri agricolæ de A-
damowa Wola, dum se longa & gravi infir-
mitate sciret attritam esse, & humanis re-
mediis frustra ingestis, languidè trahendo
spiritum desperasset de vita, ad patrocinium
sanctæ Ducillæ confugiens, fidelius quo po-
terat, auxilium illius deprecari cœpit; vo-
vens, se bustum ejus visitaturam. Voto au-
tem vix exacto, ab omni se sensit valetu-
dinis gravedine liberatam. Quæ ad sepulcrum
Sanctæ pergens vota que solvens, omnipoten-
tiæ divinæ gratiam, quam ad invocationem
sanctæ Cunegundis acceperat, in astantium &
præsentium divulgabat conspectu.

362 Vir nobilis Nicolaus Gladifz Boch-
nensis, zuppæ *e* dicator *f*, aliàs carbarius, DLUGOS-
annis duobus continuis gravem & vix tole-
rabilem sustinebat infirmitatem; adeo illius
ponderè, assiduitate & longitudine excrucia-
tus & tabefactus; ut solo spiritu vigente, ce-
terà omnia valetudo depasta; ossa tantum &
cutem reliquerit. In statu itaque & miseran-
do & miserabili se videns constitutum, spè
etiam qualibet, per quam sibi medelis huma-
nis subveniri posse credebat, dum singula
antidota adhibita reciderent in irritum, [de-
stitutus] audità famâ miræ sanctitatis virgi-
nis beatæ Cunegundis, in extrema despera-
tione vitæ constitutus, se illi fideliter & piè,
credens ejus intercessione & merito & à cruci-
atiu suæ ægritudinis & à mortis impenden-
tis periculo ereptum iri, devovit; spondens
limina sanctæ ducillæ Cunegundis, quamprimum
per imbecillitatem posset corpoream, se
visitaturum. Ad hanc precationem vota-
tionemque notabile sentiens sui corporis le-
nimen, equo se imponi à familiaribus, pro-
priis non suppetentibus viribus, præcepit. Ad
limina quoque sanctæ virginis Cunegundis
votum suum expleturus, in Sandecz anti-
quam ire pergit: illucque in vigilia sancti
Joannis Baptistæ pervenit.

*Morbis diu-
tinnis*

E

363 Habebat & in una manu inflaturam
horribilem, immenso dolore illum excrucian-
tem, quæ veteri ægritudini conjuncta, illum
geminabat. Nihil itaque apud diversorium
moratus, ad ecclesiam monasterii sanctæ Tri-
nitatis se contulit, & circa bustum sanctæ
virginis Dei Cunegundis in faciem procum-
bens, flebiliter & devotè patrocinium illius
& meritum invocare, & se Sanctæ Dei pre-
catu & intercessione à duplici ægritudine li-
berari, orare cœpit. Tunc mirum in modum
languor corporeus, sed & tumor manûs len-
tescere cœpit; diminutionem autem tumoris
altera manu contrectans, etiam illam in
tumore notabiliter diminutam, vocatis fa-
miliaribus, quatenus curationis suæ & prodigi-
ii in eo patrati testes forent, templo egres-
sus, ostendit. Nocte verò insequenti pleno
somno, quod durante infirmitate nusquam
facere poterat, dormiens, sensit se notabili-
ter reformatum; unde & altera die, festo
videlicet sancti Joannis Baptistæ, illucescen-
te ad templum regressus, prodigiosam suam
curationem in conspectu omnium denuntiat.

*Manuum
tumoribus eva-
nescentis.*

F

A N N O T A T A.

a Forte scribendum fuit vigesima quarta: nam illa erat dies Jovis; cum littera Dominicalis tum fuerit E, ut colliges etiam infra num. 361, ubi ultima dies Augusti eodem anno dicitur fuisse dies Solis, sive Dominica.

b Aucæ, id est, anseris; qua vox in AEdæ nostris frequenter occurrit. Adæ etiam, si lubet, Cangii Glossarium.

c Pecies, & peciæ Latine frustra vel partes dicuntur.

d Sequestrum, id est, separationem, ut patet. e Zuppa infra cap. 37 ab ipso auctore appellatur mons salinus, sive salis fodina.

f Dicator exauctorem indicat; ut ostendit Cangius in voce Dica, qua publicam exactionem significat. Exauctorem autem qui salis tributum exigat, carbarium appellari ex hoc loco primum

A. JOAN. DLUGOS-
SO. didici; nec aliter hoc nomen intellexissem infra
cap. 37, ubi recurrit.

CAPUT XXXVI.

*Reliqua miracula anni MCDX, &
alia usque ad annum MCDXXXI.*

Sub ejusdem anni superius descripti, videlicet millesimi quadringentesimi decimi, tempore, die Solis, ultima Augusti, Martina mulier, consors Stanislai, alias Stankonis, de Podgrodze, hortulani, prandio peracto, unius anni proprium infantem ancillæ domesticæ & familiari bajulandum & gestandum per vicum, dato infanti in manum pomo in plures pecies dismembrato, quo minus fleret, commisit. Quæ jussa exequente, infans pomum sugens & unam peciem pomi, bajulâ parum perpendiculari, glutiens, gravi ejulatu, qui bajulam primum attentorem fecit, emissio, subito suffocatur. Quo periculo bajula permota, ad matrem ejus Martinam gradu concito currens, infantis mortem & denuntiat & ostendit. Tum verò miserabilis mater, tam insperato & tristi casu viso, cum sibi & infanti altero remedio succurrere nequiret, in lamentabiles fletus & ejulatus (rabidam crederes) versa, clamorosis etiam vocibus vicum univrsum complevit. Quo excitati matres & feminæ, cum, quid rei ageretur, ignari, ad monstruosum ejulatum properè convenissent, & infantem pallore mortifero tinctum, vidissent exanimem, miseram matrem, casu miserando audito, tristes & ipsæ territæque, solabantur.

365 Sed cum doloris materni altior, quam qui à consolantibus posset rescindi, foret sensus; nec alio mater misera, nisi pueri vivificatione, solari posset; ad sanctam Dei virginem Cunegundim, multiplicium ejus beneficiorum, sub difficili casuum articulo ostensorum [memor], fiducialem facit recursum; preces & vota ingeminat, infantis mortui precatur non tam voce quam ejulatu, commendans illum & devovens sanctæ Dei Ducissæ, vivificationem. Accipiens post hæc corpusculum infantis mortui in sinum, quasi mortis illius oblita, mater sugendas infanti papillas in os ingerebat; sed dum id aliquoties ab ea attentatum incassum recideret; lacte de papilla expresso, fauces pueri humectabat. Quo nihilo magis proficiente, intervallo modico exacto, cœpit oscitando respirare puer; donec singulis, qui aderant, patrocinium sanctæ Ducissæ invocantibus, ad plenum vivificatus est; matre gaudio immenso exultante. Quæ altero die, vivificatum puerum atque munera, quæ voverat, ad limina Sanctæ Dei deferens, gratiarum actione in divinam majestatem, quæ illam à scelere, infantem à morte liberaverat, celebratâ, beatam Cunegundim, ad cujus invocationem liberatio ipsa pervenerat, relatione sui casus mirificabat.

366 Jacobi civis de nova Sandecz oppidani, & confortis suæ Magdalensæ filiola,

Margaretha nomine, cum vix anni unius tunc foret infans, parum providè custodita, ex parte superiori domus, quæ apud Polonos Pianthr appellatur, collapsa, in terram decidit, ex quo casu etsi tunc non exspiravit, sex tamen hebdomadis continuas assidua & gravi ægitudine premebatur: quibus lapsis, sanguinis profluvio de cranea, per collisionem rupta, adeo manabat largè fluor, ut excerebratam eam crederes, & prope horam ex illo tam intempestivo profluvio, cui succurrere poterat nemo, morituram. Cum itaque & casu & assiduo cruoris profluvio infans ad extremam horam semianimis jaceret, & per diem integrum naturalem, ab hora videlicet tertiarum feriæ quartæ usque in diem alterum feriæ quintæ ejusdem horæ, vitam agonizando produxisset; mater pueri; dolore ejus & futuro exitio permota, publicâ precatone emissâ, sanctæ illum devovet ducissæ Cunegundi. Et ex illa hora infans ab agone derelictus & languore, ubere materno, quod alias fastidierat, alitus, dierum processu ad integram per meritum & intercessionem sanctæ Cunegundis pervenit sanitatem.

367 Infantilis ætatis femina Gertrudis, ex oppido Biecz Cracoviensis diœcesis orta, in septennio videlicet constituta, lumine oculorum orbata est. In suæ itaque cæcitatæ tædio & anxietate diutius posita, crebra ad Deum trahens suspiria, sanctam Dei virginem Cunegundim, famâ sanctitatis ejus & magnitudine patrociniæ affecta, ad suæ cæcitatæ rescindendum opprobrium, devotius & attentius quo poterat, invocabat; pollicens se sepulcrum ejus visitaturam. Ad quam invocationem diuturna caligine subito effugata, ad lumen longò tempore amissum rediit; deinde limina Sanctæ visitans & vota solvens, beneficium videndi, pietate divina & sanctæ Dei Cunegundis suffragio sibi instauratum, in auribus plurimorum enodavit.

368 Anna, consors Stanislai Radosth, agricolæ de villa Woynarowa, Cracoviensis diœcesis, gravidata existens, & fœtum gestans in utero jam maturum, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo nono difficultate pariendi diutius torquebatur. Jamque dolor ipse adeo grassabatur; ut & se morituram & prolem certis indicibus conjiciebat; credens; se fœtum gestare in utero cum utriusque pernicie abortiendum. Anxiatæ itaque & ægrè spiritum trahenti in mentem incidit, visumque est accommodum & salutare, ut se sanctæ Cunegundi ducissæ committeret, ejusque solatium in tanto periculo constituta provocaret. Exequitur illicò cogitata, & tam se quam fœtum clausum in utero sanctæ devovet Cunegundi. Et continuo opem invocatam sentiens, absque omni difficultate & dolore partum sanum & vivum effudit. Post cujus ablactationem in antiquam Sandecz se conferens, vota quæ voverat, ad tumulum sanctæ Cunegundis reddidit.

369 Gregorius, Szanko appellatus, agricola de villa Lapschicze Cracoviensis diœcesis, dolore immenso pedum adeò agitabatur vexabaturque; ut etiam languoris magnitudine gressuum compagines in eo rumperentur; ambulandi autem usû penitus amisso

(sive

D
Infans, fracto per lapsum cranio, convalescit.

E
Ceca visum recuperat.

F
Mulier feliciter parit anno 1429.

G
Clanda, item claudus simul & invdus sanantur.

Infans pomi
frusto profo-
catus an.
1410,

B

voto matris
reviviscit.

C

A sive id infirmitatis & doloris magnitudo in pedibus contingens causaverat, sive alius superaccidens morbus) etiam surdus effectus, usu audiendi amisso, duplici anxietate torrebatur. Quem cum herbarum vires nulla ratione sanare valerent, socrus suæ Catherinæ consilio & admonitioni paruit; quæ non minorem dolorem in pede passa, & nonnisi palpitans & manu ad genu superimposita valens incedere, sanctæ virginis Cunegundis invocatione & suffragio fuerat liberata; sanctam cœpit invocare Cunegundim, & se atque suas necessitates in illius patrocinium commendare. Ad quam invocationem subito claudogressus redditus est & surdo auditus cum priori plenitudine & integritate.

Puella submersa revivixit.

B 370 Hedwigis, filiola impubes Joannis molendinatoris de Maszkowicze & Catherinæ suæ consortis, casualiter in fluvium Dunajecz, nullo id perpendente, parente utroque & reliqua familiâ circa curam domesticorum operum occupatis, decidens; aliquanto tempore à torrente fluvio acta, supernatabat aquis præfocata. Quod cum miserabilis parens Joannes molendinator, aliis significantibus, agnovisset; flumen insiliens, extrahit ab undis filiulam exanimem, vitales tamen adhuc spiritus trahentem. Quam mater Catherina febilibus deplorans, suam & filia sortem miserata, beatæ Cunegundi virgini devovet, sepulcro suo sistendam. Ad quam invocationem puer suffocatus revixit, patrocinio sanctæ Ducissæ parentibus redditus & vitæ. Qui illum, ut mater voverat, sepulcro Sanctæ Dei repræsentarunt munera offerendo.

Vocis & pedum usus restitutus.

C 371 Agnes, consors Andreæ kmethonis de Kunczslowa, ægritudinis, quam dimidio anno patiebatur, mole & magnitudine concussa, usum loquendi & etiam in pedibus ambulandi penitus amiserat; jacebatque non sine tua & viri sui Andreæ magna anxietate, inutilis effecta, clauda, & muta. A genitrice autem tua Dorothea, ut se sanctæ Ducissæ Dei Cunegundi devoveret, frequentis sollicitatione admonita, dicto parens, Sanctæ se mente & spiritu, quo devotius potuit, devovet; pollicens, se ejus sepulcrum visitaturam. Et illico solutum est vinculum linguæ & pedum ejus, & ab omni languore sanata sepulcrum Sanctæ adiens, adjutorium magnificum, ad invocationem sanctæ Cunegundis sibi præstitum, sua efferebat confessione.

Puer exos & monstrifsimus

372 Nicolai & Christinæ consortium, opidanorum de Bochnia, partus monstruosus (genitrix enim Christina anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo primo filium effuderat ossibus carentem & nervis) cum singulis in admirationem, parentibus in anxietatem nimiam & dolorem versus foret; in ætatis quoque processu nullis signis consolidationis apparentibus, alieno ministerio ad singulas necessitates explendas sustentaretur, ac ob id parentibus efficeretur onerosior molestiorque in dies, qui *illum morti suis precibus & desideriis destinabant; per viros autem notabiles Pelkam Gladisz, & filium ejus Paulum Gladisz, de infantis monstruositate, & parentum anxietate specialem compassionem habentes, admoniti, consulti, & persuasi, sanctæ Cunegundi inollatum

** melius hi*

puerum devovent; votoque emisso, ad limina sanctæ Virginis cum illo, comitantibus illos Pelka & Paulo Gladisz, c pergunt. so.

373 Quo cum pervenissent, & tam per parentes quam per plurimos mortales, qui coram aderant, & monstruositatem pueri manibus & oculis atrectabant, multiplex obsecratio ad Deum & sanctam ejus virginem Cunegundim ederetur, miranda bonitas divina ad invocationem Sanctæ suæ confestim affuit; cujus nutu puer inollatus, cunctis videntibus & ad tam insolitum spectaculum stupentibus, in singulis membris consolidatus & organizatus, erigens se; stetit; qui alias nec caput, nec manus, nec pedes, sed nec cetera membra, valebat porrigere. In testimonium autem & in majorem curationis suæ experientiam, pomum stanti puero remotius projectum est; quod illico, figendo recte ac debite gressus, insecutus apprehendit; & omne dubietatis vulnus circa suam curationem, quod nonnisi cælesti virtute ad sanctæ Cunegundis ducissæ invocationem provenerat, amputavit. Hujus autem prodigii tam celebre ostensum, viri præfati Pelka & Paulus Gladisz, pater videlicet cum filio, qui non auribus illud hauserant, sed oculis perviderant, jurejurando accidisse in veritate affirmabant.

ANNOTATA.

a Crahea pro cranio sive galea capitis, cerebrum continente.

b Vide supra cap. xxxi ad litteram c in annotationis.

c Is ipse, opinor, de quo capite seq. num. 375. Scribitur autem modo Gladisz, modo Gladisz.

CAPUT XXXVII.

Miracula ab anno MCDXXXI usque ad MCDLXIX.

Montes Salinos, seu zuppas salis, in oppido Bochnensi Cracoviensis diocesis sitos, ignis ab uno latomorum, sive montanorum, sine quo propter perpetuam caliginem montium opus & labor effodiendi sales perfici nequit, improvidè & casualiter derelictus, cum incendiisset, latiusque manans incendium, singulas cameras a montium irremediabiliter torreret; sed nec periculo tanto, ingenio humano posset succurri; quamvis frequenter tentatum, diligentissimè ingereretur (singuli enim ad communis thesauri rescindendum incendium, suas promptissimè novabant operas:) verum *studia humana igne pervincente, singula remedia recidebant ad irritum. Montium enim illorum ea est dispositio & series, ut omnia loca, salium extractione evacuata, ne ex superiori parte terra premente & dehiscente, corruant, & ruinâ suâ operarios involvant, trabibus prælongis, quasi quibusdam columnis, non secus quam testudines sustententur necesse sit. Fumabant itaque continenti incendio, quasi clibano, montes universi, lateque vomebant flammam, communisque thesauri locus

Incidium: salis fœdibus Bochniensibus.

** verum: dundar*

A. JOAN.
DLUGOS:
SO.invocata B.
Cunegunde
b

c

d

e

B

f

per supplica-
tionem solen-
nem,

g

h
* an tape-
tem nobi-
lem?C
mirabiliter
exstinctum.

i

Graci viri
affectu movi-
bundo appa-
rens Pez
an. 1446,
k

locus & regni Poloniæ tam utilissimum di-
versorium perpetuò ab univertis credebatur
perituro.

375 Erat pro ea tempestate Nicolaus Se-
raphin de Dambrowka, Gladifer Cracovien-
sis *b*, zupparum ambarum, Vieliczensis vi-
delicet & Bochnensis, rector *c*, genere no-
bilis, vir frugi liberalis & comis; qui ce-
teris amplius de casu hujusmodi incendii ex-
cruciabatur; veritus, ne hujusmodi mon-
tium improvida succensio ad sui capitis pe-
riculum recideret. Unde & pro restringen-
do incendio fortissimos conatus, utcumque
poterat, adhibebat. Sed cum videret, quia
illos ignis moles vinceret potentior, in quam-
dam pene desperationem vertebatur. Cui in
tanta anxietate constituto Paulus Gladifcz,
tunc carbarius *d* Bochnensis, salubre dedit
consilium, quatenus ad sanctam Dei virgi-
nem & Poloniæ ducissam Cunegundim, cu-
jus ipse Paulus Gladifcz in pluribus suis
necessitatibus expertum se firmabat solatia *e*,
faceret fiducialiter recursum: fieri enim non
posse astruebat, ut sancta Dei Cunegundis
exorata, locum tam necessarium & frugife-
rum permitteret consumi; quem, dum vi-
veret, sua prece & merito obtinuerat fun-
dari *f*.

376 Qui, in clementia Dei reposita fidu-
cia, cum esset ab omni humana destitutus,
fano Pauli Gladifcz præfati parens consilio,
ad sanctæ Cunegundis limina protinus, e-
missio voto; iter arripuit. Et cum consorte sua
Ursula, femina religiosa, Dobeslao Kmytha
de Wisznye, viro insigni & nobilili, exposit
in Castellatum Lublinsensem *g* provecto, Pau-
lo Gladifcz præfato, aliorumque hominum
haud parvo comitatu, in antiquam Sandecz
venit, variisque & multiformibus precibus,
ad sanctam Dei Cunegundim, ut ortum per
suam intercessionem & meritum apud Bochnen-
sem zupparam restringi efficeret incendium,
per seipsum & suos comites, sed & per sancti-
moniales, & fratres Minorum loci illius,
devotius quo poterat, interpellabat, offe-
rens in decus & honorem sanctæ Virginis,
loco illi & cœnobio ac sanctimonialium cœ-
tui salis bancos *h* decem, item Polonicales
quinque marcas, tapete nobile, & quamplu-
res ad sanctæ Dei Cunegundis tumbam ar-
dentes & arduos cereos.

377 Extulit autem & tunc magnificè cle-
mentia divina sanctam suam & ipsam Cunegundim;
& ad ejus invocationem petita concessit. Vim etenim virtutis suæ sub tem-
pore, quo per Nicolaum zupparium *i* &
suos explebatur peregrinatio, oblitus est
ignis, & ardens conquievit clibanus, omni
prorsus incendio effugato. Itaque Nicolaus
zupparius præfatus à liminibus Sanctæ re-
versus, & omnibus spebus suis lætanter per-
functus, singula Bochnensia montana ab om-
ni ignis voragine invenit absoluta.

378 Sophia, Poloniæ quondam regina, &
Vladilai secundi Poloniæ regis relicta *k*, apud
novæ Sandecz oppidum, quod illi ad vitam do-
talitii nomine concessum fuerat, anno Domini
millesimo quadringentesimo quadragésimo sex-
to agente, Cosmas, alias Kuzma, cubicularius
suus, & in suis obsequiis annis aliquot ver-
satus, sub obedientia & ritu Græcæ eccle-
siæ (Ruthenus enim erat natione) degens,

gravem incurrit infirmitatem; quæ illum
diutius quassatum, ad limen mortis perduxit.
Unde & præfata regina Sophia ex nova San-
decz discedens, illic eum, non secus quam
propediem moriturum, dereliquit: nullius
enim membri, ab immensa ægritudine de-
bilitatus, habens usum, alieno ministerio ad
singulas necessitates explendas ferebatur. A-
gonizanti autem & de vita desperanti, &
noctium unâ, in qua se crediderat vitâ ex-
cessurum, vigilanti, miræ venustatis & raræ
pulcritudinis femina, ignota ei & numquam
ab eo visa, in amictu splendido & candida-
to apparuit, eique dixit: Vis sanus fieri?
Qui magno gaudio repletus, Summè, inquit,
& omni cordis mei desiderio ferventissimè
cupio, si quo modo id effici posset, sanum
me fore.

379 Ad quem beata Femina: Desiderium
tuum, & quam optas, incolumitas, aliter
scias nullatenus proventura tibi, donec La-
tino ritu, Græco abjecto, baptizeris *l*, &
in locum depositionis meæ, ubi corpus meum
quiescit, concesseris. Cui æger respondit:
Quænam es tu, o Domina, tam speciosa &
nitida, quæ ad me consolandum, sanandum
& instruendum advenisti? Ego sum, inquit,
Cunegundis, Poloniæ ducissa, monasterii sancti-
monialium sanctæ Trinitatis antiquæ San-
decz Ordinis sanctæ Claræ, in quo corpora-
liter quiesco, fundatrix. Quo dicto, dispa-
ruit. Et æger stupens, & de visione, quam
viderat, secum volvens, continuò oraculo
paruit. Susceptoque apud collegiatam sanctæ
Margarethæ Sandeczensis ecclesiam bap-
tismate, ab omni infirmitate subito exutus,
sepulcrum sanctæ Dei Cunegundis persona-
liter adiit, donisque honoratum divinitatis
beneficium mirificum, quod illi, nec ex-
petenti quidem, per electam sponsam &
virginem Cunegundim contulerat, vulgavit.

380 Sanctimonialium antiquæ Sandecz no-
tarius & domesticus familiaris, Stephanus,
anno Domini millesimo quadringentesimo
sexagesimo nono, gravi oculorum tactus ægri-
tudine, cruciabatur dolore assiduo & immen-
so. Is in annum unum productus, despe-
rationem illi de recuperando sano lumine ex-
diuturnitate temporis ingerebat. Vario ita-
que mentis æstu quassatus, & intra se taci-
tus recogitans atque dicens: Quanti ægri
ad sepulcrum sanctæ Dei virginis Cunegun-
dis assidue curantur; ego solus intraneus &
domesticus curationis hujus expertus ero? Et
continuo confurgens, & sepulcrum Sanctæ
adiens, vovit, se Missam unam, quæ in
decus Sanctæ legeretur, conventurum. Ad
quam invocationem preceationemque Stepha-
nus præfatus sanatus, sanationis suæ seriem,
sanctam Dei Cunegundim auxiliatricem suam
magnificans, propria manu conscripsit.

381 Martinus, lutifiguli Joannis de Piecz
& Margarethæ consortis suæ filius, tam gra-
vem morbum & dolorem in utroque pede
anno integro perpeffus est; ut etiam vigin-
ti ossa, ex pedibus virtute doloris excussa,
deciderent. Ad sanctæ tandem Dei Cune-
gundis sepulcrum, humanis medelis nullam
salubritatem afferentibus, votus, integræ sa-
nitati redditus, solvens votum, in antiquam
Sandecz venit, gratiarum actiones in suam
celebrans liberatricem.

D

eum conuertit
& baptizari
jussu sanati

E

Oculorum do-
lor exstinctus
an. 1469;

F

uti & pe-
dum gravissi-
mus crucia-
tus;

A 382. Stanislaus agricola de Solkowicze Cracoviensis diocesis, dolore capitis valido adeo excruciatu & quassatu fuit; ut ex pressura doloris unius oculi videndi usum amitteret. Fiduciam tandem in omnipotentis Dei clementia & in sanctae Dei Cunegundis patrocinio reposita, suppliciter illam invocare, seque illi devovere cepit: & continuo voto emissio, liberatus, Sanctae Dei limina visitans, dolore effugato, etiam in oculo accepit restorationem. A simili insuper capitis dolore Catherina femina de Dambrowa per longi temporis spatium vexata, voto visitandi limina sanctae Cunegundis emissio & soluto, continuo se sensit liberatam.

B 383. Nicolaus rusticus de Pyantzkowa Cracoviensis diocesis, ventris corrosione gravi & assidua hebdomadis, sex tortus, cum nullis remediis juvaretur humanis, ad virginem Dei Cunegundim fiducialiter fecit recursum; seque eius sanctitati devovens, sui doloris precabatur ejus intercessione & merito dissolvi pressuram. Ad quam invocationem omnis illa tam saeva & assidua tortura illico dispersit: & aeger Sanctae Dei bustum, quemadmodum voverat, adiens, omnipotentis Dei clementiam in sancta sua Cunegundi mirabilem benedixit. Eiusdem insuper vici Piantzkowa femina Catherina, non valens parere; diutius foetus retentione torta, auxilio divino per nomen sanctae Cunegundis suppliciter invocato, pariendi difficultate soluta, sana ipsa sanum foetum enixa est.

A N N O T A T A.

a Cameræ dicuntur intra non parum spatiosa, exciso egestoque sale excavata; ut vide apud Lasdarium, supra cap. 13, Vadsianum.

b Gladiferi Cracoviensis dignitas atque officium aulicum erat; principi, quoties intra stratum illum in publicum cum pompa procederet, gladium preferre; idemque est de aliis per idem regnum gladiferis; quamquam nunc (ita de suo tempore scribit Cromerus lib. de republica & magistratibus Polonorum) solum nomen, nudumque honorem retinent.

c Zupparum seu salisfodinarum rector aut praefectus, infra Zupparius dicitur, quod proprium ipsi nomen esse apud Polonos, docet Vadsianus; & Cromerus lib. de rep. & magistrat. Polon. tradit, eum appellari zupparium Cracoviensem, qui salinis tam Bochniensibus quam Velscensibus praest.

d De Carbario vide dicta superius cap. 35 litt. f in annotatis.

e Nam & precedentis miraculi testis fuerat oculatus; ut ibidem observavi.

f Vide supra cap. 13.

g Castellani, inquit citatus paulo ante Cromerus, quasi legati sunt palatinorum, ductoresque & praefides nobilitatis sub suo quisque palatino. Appellatur autem castellani, à castellis sive oppidis eorumque territoriis, quae singuli habent attributa; &c. quae apud ipsum legi possunt.

h De Bancis salis dixi supra cap. 13.

i Vide dicta mox ad litt. c.

k Sophia, ante baptismum Zonca, vel Sonca, Andrea Kioviensium ducis filia, abjecto Graecorum ritu Romanam atque catholicam amplexa fidem, cum Wladislao, Polonia rege ejus nominis Julii Tomae V.

ms secundo, cognomento vero Jagellone, matrimonio nupt anno Christi 1422, cujus quarta fuit uxor. Obiit anno Christi 1461: adeoque maritus superstes diu fuit, qui vivere desierat anno 1434.

l Cur vero baptizari ritu Latino debuit, quod ritum Graeco baptizatus ante fuerat? Scio, idem esse factum in ipsa Sophia, cum ad Ecclesiam Romanam accederet, antequam ad nuptias Wladislai progredieretur; sed hoc factum est anno 1422; hoc est, multis annis ante, quam Graecorum forma baptizandi esset ab Ecclesia catholica in concilio Florentino per decretum Eugenii PP. IV ad Armenos approbata tamquam valida: at hac apparuit decreto illo, ut liquet ex numero precedenti, posterior fuit. Nec refert quod aliqui etiam post haec tempora Graecorum baptismum rejecerint, ut patet ex constitutione Alexandri PP. VI de Ruthenis, qui ad Ecclesiam Romanam convertuntur; apud Raynaldum in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 1501, num. 37; ubi valorem baptismi Ruthenici, hoc est, Graeci, ex concilio Florentino confirmat, vetatque iterari: non refert, inquam, tales reperios esse post concilium jam dictum, qui Ruthenos, ad Ecclesiam accedentes, ritu Latino tingendos esse contenderent: nam illi homines erant, errori juxta atque ignorantia, aut etiam contumacia obnoxii: verum hoc loco de B. Cunegunde in calum pridem recepta sermo est; in qua nihil vitii licet admittere. Censeo ergo, vel Cosmam hunc nostrum non fuisse antea apud Russos ritu, etiam Graecorum more, baptizatum (multi enim apud eos errores irrepsisse memorantur, qui ecclesiae Graecae, seu Constantinopolitanae non congruebant;) vel si ritu baptizatus fuerit; dicendum est, Beatam nostram et quidem Romanam communionem suavisisse; at de iterando baptismate non meminisse: atque hoc episodum ab auctore Miraculorum de suo adjectum esse; qui forte eorum unus fuerit, quorum sententiam Alexander in sua Constitutione reproboavit.

C A P U T XXXVIII.

Reliqua miracula usque ad annum MCDLXXI, & apostrophe auctoris ad Beatam.

S Antimonialium monasterii praedicti antequam Sandecz una sororum, Nicolae, atheniensis Michna Bobowska, Ordinis sanctae Clarae, ab aetate ineunte & ab ipso suo natiuitatis ortu caput habens pluribus infectum morbis, caesariemque scabiosam; nullis medicabilem herbis, remediis, aut succis, (ob quam unam deformitatem à parentibus monasterio sanctimonialium fuit tradita, aegritudine tam incurabili, ne assumptio ejus à sanctimonialibus recusaretur, suppressa) seculo enim propter tam foetidam scabiem, quod omne indecorum fastidit, & inepta videbatur & infructuosa; religioni & cœnobio, in quo scabies ipsa latere & opprobrium ejus facilius oculi posset, releganda.

385 Verum in monasterio annis aliquot constituta, & procedente aetate morbida scabie sensim invalescente, in publicum serpens vultum, faciem & supercilia ejus occupabat.

B b b b

Qua-

A. JOAN. Dlugos. 86.

phellia, quae scabiem celaverat, in religionem admissa.

malorum-penie. miseris torquens.

A. JOAN. DLUGOS-
SO.

Quapropter molestior onerosiorque & fororibus & sibi ipsi in dies efficiebatur; fastidientibus & in contemptu illam habentibus fororibus, & ab ejus abhorrentibus in choro, mensa, capitulo ceteroque convictu, conversatione. Id etsi virgini præfatæ satis pœnale fuerit; amplior tamen illi inceserat cruciatus; quoniam verebatur, se aut ejiciendam de monasterio, aut à participatione fororum excludendam. Ad cujus rei cogitatum converso respectu, mortem ducebat vitâ potiore. Sub hac anxietate carnis & spiritus constituta, natalis Salvatoris nostri dies anno Domini millesimo quadringentesimo septimo cum illuxisset, conditionem suam & despectum, miserabilemque statum recogitanti mœror primùm ingens suffusus est, deinde fletus, fluebantque per genas lacrymæ largo imbri & profundo mœrore.

Sed ad Beatam confugiens,

B

386 Quibus exsaturata, ad sepulcrum beatæ virginis Cunegundis sub ipso temporis articulo, quo Missa prima de Natali Domini in galli cantu, Dominus dixit ad me, inchoabatur, contulit; & in crucis modum prostrata, pietatem Altissimi per meritum & intercessionem beatæ Cunegundis suppliciter non tam voce quam fletu & ejulatu invocabat, petens se de illius ægritudinis opprobrio sanatione vel morte ereptum iri; devovens dies Lunæ, aliàs secundas ferias, per anni unius circulum quadragesimali jejunare abstinentiâ, & ambitum intestinum monasterii serpendo genibus & palpitando manibus in honorem Dei & virginis Mariæ Matris ejus & electæ ejus famulæ Cunegundis circuire.

purgatus subito ac sanatus.

C

387 Ad cujus voti emissionem, miro modo ab omni scabie, ulcere & putredine se sensit sanatum, non sine sanctimonialium profundo gaudio & stupore, quæ & forori cōhætabantur de bona valetudine, & sanctam Dei Cunegundim in sua intercessione & suffragio mirabilem prædicabant. Impositum fuit deinde eidem virgini sanctimoniali Michnæ, sic mirabiliter sanatæ, per Abbatillam cœnobii dispensatricis officium, ut ceterarum serva & ministra existens, & in cibos atque necessitates fororum facultates monasterii expendens, magnalia Dei in sancta ipsius Cunegunde universis sua curatione testaretur.

Mater filium epilepticum suffocare medians,

388 Primogenitus Andreas, Mathiæ, dicti Korzén, & Margarethæ conjugum de Golkowicze Cracoviensis diœcesis, fortis rusticianæ infans, ab ortu sui tempore annis aliquot morbum epilepticum, durè & graviter tortus, patiebatur. Cujus assiduam & horrendam passionem genitrix ejus Margaretha frequentius contemplans, tanto pavore & dolore concussa rapiebatur; quod infantem ipsum, quamvis ex se genitum, non secus quam fatanam pertimescebat, nec illam filii, licet longa & horrenda infirmitas, quantum assiduus & numquam quiescere aut remitti sciens metus, adeo decoquebat perurgebatque, ut filium præfatum undis suffocare, quamprimum id per opportunitatem temporis posset, certo & deliberato animo destinaret.

absterretur in somno; & ad B. Cunegundis reliquias missa

389 Cui in hoc proposito perseveranti, & occasionem temporis, quo destinata exqueretur, observanti, socrus sua Anna, quæ ante annos aliquot diem obierat, per quietem apparuit, monens illam atque dicens: O mulierum infelix atque miserrima! ut quid

scelus ingens paras committere? ut quid innocentem & ex te genitum conaris perdere, animam tuam baratro perpetuo detrusura? Redi, misera; ad cor; & assumens tibi contritionem & plañctum, quæ pessimè cogitaveras, emenda. Assumpto quoque puero, perge ad monasterium sanctimonialium antiquæ Sandecz, & illum sepulcro beatæ Cunegundis repræsentata, per clementiam omnipotentis Dei & gloriosæ virginis Mariæ Matris ejus, per suffragium quoque & meritum sanctæ Dei Cunegundis, ab omni clade & languore liberandum.

D

390 Huic visioni cum mulier paruisset, infans Andreas juxta præoffensionem, à morbo caduco liberatus, sanitate illico adeptus est plenariam. Eadem insuper mulier Margaretha Korzeniowa de Golkowicze; oculorum gravem dolorem per anni medii spatium passa, dum vehementes cruciatus, medelis non succurrentibus, illam affidue urgerent; ad limina sanctæ Cunegundis in monasterium antiquæ Sandecz se cum oblatione pedibus ituram devovit; & omnis dolor illam subito reliquit.

filio sanitatem impetrat; ac deinde sibi

E

391 Die Solis, vigesimâ primâ mensis Aprilis, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo primo, Margaretha confors Conradi, alias Kłofz, oppidani de nova Sandecz, gravem infirmitatem incurrens, morbo quotidie invalescente, in grabato prope diem se moribundam existimans, decumbebat. Ægritudine insuper usque ad cordis penetralia ascendente, seminecem illam, ut erat, cognati & familiares deplorabant. Cui taliter oppressæ, etiam duorum filiorum suorum, infantilem ætatem agentium, infirmitas, usque ad exhalationem spiritus illos excrucians (uterque enim morbis pestiferis, inflatis & turgentibus circumdatus volutabatur ejulans) accedebat & geminabat dolorem, maximamque illi, ne sub uno tempore duorum filiorum intueretur funera, injecebat curam. Emori se proprius, & infantes superstitis relinquere malebat, vitâ suâ ducens eos chariores.

Mater ac duo filii moribundi an. 1471

simul omnes sanantur.

F

392 A circumstantibus itaque, & qui illius miserabantur conditionem, instincta, omnem fiduciam suam in præsidio cælesti & beatæ Cunegundis suffragio reponens, seipsam & filios tam miserandos quam miserabiles sanctæ Dei Cunegundi cum omni pietate & devotione cepit devovere; pollicens, se limina Sanctæ Dei cum oblatione solenni & utroque adolescente filio quamprimum visitaturam. Non obturavit aures suas sancta Dei Cunegundis ad hanc tam supplicem & humilem invocationem; sed tam matri quam filiis subitam & evidentem, per sponsi sui cælestis Jesu Christi [clementiam] ineffabilem, expetitam præstitit sanitatem. Cui sit honor, laus, & gloria. Nobis autem & universis Orthodoxæ fidei cultoribus, salus, vita & æterna retributio in secula seculorum. Amen.

393 Ecce, illustrissima Virgo, tuos ortus actusque & facta mirifica verbis licet jejunis & aridis, utcumque languidum ingenium meum attollere se in laudem Creatoris & decus tuam potuit, contexui. Ecce, Virgo cœlestissima, castissimos & memorabiles ignes tuos perpetuo præconio mandavi. Ecce, Virgo nobilissima, magnitudinem virtutum tuarum

Apostrophe auctoris ad B. Cunegundam.

A rum, etsi non ad integrum, pro mea tamen tenui & pusilla qualitate, descripsi. Recordare, obsecro, pia mater & patrona Virgo gloriosa & suffragatrix magnifica, recordare, quæso, universæ congregationis catholicæ, & Christi sanguine redemptæ vineæ, hæreticorum perfidia & barbarorum sævitia, nostris sceleribus Omnipotentem provocantibus, sub nostra ætate plus solito gravius afflictæ; recordare nationis nostræ Polonicæ & Pannonicæ, Tartarorum & Turcorum immanitate oppressæ; recordare postremo mei, immeriti licet servitoris & cultoris tui, peccatorum labe multipliciter depravati; & facris tuis precibus atque suffragiis propitiationem nobis obtine & gratiam divinæ pietatis; ut miseratus populo suo, allidat brachium sui nominis hostium; hæreses & schismata interimat: regna Polonica & Pannonica ceteraque catholica regna, principatus & dominia erigat, & subjectas illis faciat omnes barbaras nationes. Indulgentiâ quoque facinorum, & temporum tranquillitate concessâ, dirigat omnes suâ clementiâ in viam salutis æternæ, Trinitatis benedictæ speculum, tecum unâ & ceteris Sanctis tuis consortibus perpetuo visuros. Amen.

B Finit Vita beatæ Cunegundis, ducissæ regni Polonicæ, filiæ Belæ Hungariæ regis, edita à Joanne Dlugosch seniore, canonico Cracoviensi, scripta manibus Christophori de Dambowzda. Anno Domini MCDLXXV die Saturni, prima mensis Julii, in castro Cracoviensi.

A N N O T A T A

¶ Puto legendum esse septuagesimo; ne vido temporis huc usque in miraculis ab auctore servatis, hoc nno loco subvertis sine causa credatur.

MIRACULA

B. Cunegundis recentiora.

CAPUT I.

Miracula ad Beatæ invocationem facta ab anno Christi MDXXXII usque ad MDXL, ex primo processu inquisitionis super vita & miraculis Beatæ.

A Nno Domini MDXXXII a, quædam mulier de Myskow b laborans magno dolore capitis, alias Itrykaniem, quam cito vovit visitare tumbam B. Cunegundis, sanata efficitur.

Sanatur dolores capitis & oculorum: resuscitatur motuum.

Quædam mulier de Swidniko laborans magno dolore oculorum per unum annum, quamprimum votum fecit, sanata est.

Quædam mulier de Jaslo c habens parvum puerum, volens illum balneari, posuit illum in aquam; & exivit de domo unâ cum viro in hortum; postea veniens, invenit illum

Julii Tomus V.

submersum in illâ aqua. Ille puer per unam diem mortuus jacuit; parentes verò lamentantes, implorabant auxilium Dei omnipotentis, ac gloriosæ Virginis Mariæ, & aliorum Sanctorum. Illa nocte apparuit utrique B. Cunegundis in somno, dicens: Festinate ad tumbam corporis mei; & ego impetrabo vitam puero. Illi resuscitati à somno, trepidantes, mox votum fecerunt visitare tumbam S. Cunegundis cum candela & Missa; & interim puer revixit, fens voce magna. Illi laudantes Dominum Jesum, votum compleverunt; quod manifestum est omnibus.

2. Anno Domini MDXXXIII, quædam puella Catharina de Niedzwiedzie, habens dolorem capitis, alias zastrzal, quam cito vovit visitare tumbam B. Cunegundis, sanata circa sepulcrum.

Sublati dolores capitis, oculorum, parit; paralytica: moribus resuscitatur.

Joannes, de Msana, laborans dolore capitis, alias zastrzal, quam cito vovit visitare sepulcrum S. Cunegundis, restitutus sanitati.

Item Catharina puella de Niedzwiedzie laborans dolore capitis maximo, alias zastrzal, promisso facto, sanitatem recepit.

Item de Msana Adam Lisowicz infectus paralyti, quamprimum votum fecit visitare tumbam S. Cunegundis cum una oblatione, sanatus.

Item Garstha de Poramba, cecidit de stuba d, & uxor invenit eum semimortuum. Jacebat per triduum mortuus; cum autem uxor promisit visitare tumbam S. Cunegundis, resuscitatus laudavit Dominum; & fuit circa tumbam personaliter.

Item Anna mulier de Nawoiowa, curabatur e visu per septem annos; quamprimum votum fecit visitare tumbam S. Cunegundis, restitutus erat illi visus oculorum, & erat in loco sacro.

Item Felicis uxor de Mogilno, circa partum cruciabatur per tres dies; dum autem promisit venire cum oblatione ad tumbam S. Cunegundis, mox peperit sine magno dolore.

3. Anno Domini MDXXXIV, Catharina de Bobowa, per unum annum carebat visu oculorum; & dum promisit visitare tumbam S. Cunegundis, sanata erat.

Chrysanthe: cecitas, angina: contractio, epilepsia: paralyticum debilitas, febres;

Item Adam de Witkowka, habens magnum apostema in gutture; propter quod non poterat diu loqui; dum jam agonizaret, convenerunt ad eum vicini, & aliqui commendabant amicum suum Deo, alii autem offerebant eum cum Missa ad tumbam S. Cunegundis. Dum hoc facerent, ruptum tuit apostema, & sanus factus est.

Item Jacobus Pæka ceciderat de arbore, & erat contractus, semivivus in silva inventus; dum autem promisit visitare tumbam S. Cunegundis, sanitati restitutus est.

Item Biata Janowa, alias uxor mariti, qui vocabatur Albus Joannes, de Piætkowa, habebat filium, qui patiebatur morbum caducum; dum illum promisit cum Missa, & candela, erat liberatus & sanatus per merita hujus Sanctæ.

Item Mathias de Wola Kurowska, habuit filium, qui non ambulabat sex annis, nec stare potuit in pedibus; dum autem illum promisit ad S. Cunegundis tumbam, mox percepit gressum.

Bbbbb 2

Item,

EX PRO-
CESSU
PRIMO
MS.

Item Joannes de Sienna patiebatur febrem per sex annos; dum autem promisit visitare tumbam S. Cunegundis, sanus factus est.

Item de Mfannica à Grybow Joannis uxor carebat visu oculorum septem annis; dum autem ex voto conducta fuit ad tumbam S. Cunegundis, aperti sunt oculi ejus.

liberantur
surdus, vel
duo pœnâ ca-
pitis, confra-
cta mulier,
& in partu
laborans:

4 Item Laurentius, de Mfanka surdus erat per septem annos; dum autem promisit visitare S. Cunegundem cum candela, auditum recepit.

Item Matthæus de Scepusio, erat incarceratus ab Alemanis, & ad decollandum condemnatus; dum autem duceretur ad locum supplicii, commendabat se B. Cunegundi. Et, ecce, miraculosè erupit ex manibus carnicis, de medio satellitum & turba magna; nec ab ullo fugiens fuit visus, aut infecutus. Quod totum circa tumbam B. Cunegundis, ad quam rectè venit, manifestavit.

Item Martinus de Grabofzyce, erat vinctus in Hungaria in castro Moravii, & pœnâ capitis damnatus; eductus ad locum supplicii, petiit B. Cunegundem, ut sibi impetraret prolongationem vitæ; nec frustratus est spe sua: nam carnifex postquam ad ictum exemit gladium, obcæcatus mansit, & obripiit, nec decapitandum videre potuit; Martinus autem ita obtenebratus remansit, quod, nullo vidente, ex loco supplicii abierit: & Sandeciam pro gratiarum actione ad B. Cunegundem venit, & declamandâ gratiarum summâ, per intercessionem hujus B. Virginis obtentâ.

Item quædam mulier habens fractam manum, dum fecit ceream, & promisit visitare tumbam S. Cunegundis, sana facta est.

Item Sophia, de Olfzana, circa partum laborans; nullo modo poterat parere; dum autem in illo dolore invocavit S. Cunegundem, & votum fecit visitare cum puero suam tumbam, peperit feliciter.

item mori-
bundus, cap-
sitivus, hydro-
picus:

5 Anno Domini MDXXXV, quidam juvenis de Siedliska, laborans magna infirmitate in toto corpore, qui etiam amiserat loquelam. Cum verò parentes ejus contrito corde promiserunt ad tumbam S. Cunegundis, cum candela ex cera ad longitudinem staturæ suæ, recepit sanitatem; & erat ad Sanctæ tumbam in persona.

Item quidam homo in captivitate existens, ex qua non sperabat exire, cum votum fecit visitare tumbam S. Cunegundis si liberaretur, obtinuit libertatem.

Item Barbara de Zbæk laborans hydrope in toto corpore, post votum visitandi cum candela tumbam S. Cunegundis, sana facta est.

sanantur ma-
nus, pedes,
caput, oculi,
pustula, itie-
rus, hamor-
rhois, hydro-
pex, epilep-
sia:

6 Anno Domini MDXXXVI, Barbara de Mofzczenica, habens fracturam in manibus, dum visitare [statuit] cum candela tumbam S. Cunegundis, sana facta est.

Item Catharina de Dolufzkowa, patiens hydropem in toto corpore, voto factio ad hunc locum, restituta sanitati.

Item Catharina de Ciefzkowice habens dolorem in pedibus, voto promissio, posthac completo, sanata.

Item Dorothea de Ostrza, laborans capite & oculis, voto factio, posthac completo, sanata.

Item Andreas de Chrzana habens in se malas pustulas, cum votum fecit devotè vi-

sitare tumbam S. Cunegundis, sanatus est.

Item Apollonia de Szatkowka patiebatur flavam infirmitatem f per multa tempora; cum autem promisit visitare tumbam S. Cunegundis, sanitati restituta.

Item Andreas Skiba laborans magna infirmitate per multa tempora, & vehementi dolore capitis, propter quem & auditum amiserat, factio voto visitandi S. Cunegundem, sanus factus est.

Item Stanislaus de Palecznica patiebatur fluxum sanguinis; voto satisfactio, sanatus est.

Item Anna Bolechowka habens membra trepidantia, post votum sanata.

Item Sophia de Brzezna patiebatur morbum caducum, voto devoto factio, visitandi cum candela sepulcrum S. Cunegundis, restituta sanitati.

7 Anno Domini MDXXXVII, quædam mulier de Siedliska habens duos filios juvenes ligatos magna infirmitate, in qua jam loquelam amiserant; quamprimum mater miserorum promisit illos præsentare ad tumbam S. Cunegundis, sanitati restituti. Et erant ambo ad tumbam laudantes Dominum.

Item Catharina ancilla de Mfana ex districtu Myslinicensi g, amens facta, & loquelam amisit; & cum mater ejus promisit eam præsentare ad tumbam S. Cunegundis, sana facta est; & erat hic personaliter.

Item Dorothea de Nawoiowa habuit corosiones in pede, quod nullo modo potuit ambulare; cum autem votum adimplevit, sana facta est; & erat hic personaliter, absque dolore.

Item quidam homo de Podobin habens hydropem in toto corpore per totum annum, quamprimum votum fecit devotè visitare tumbam S. Cunegundis cum Missa, mox erat sanatus.

Item Sophia de Bopinice habens corosiones in omnibus membris, quamprimum fecit votum visitare tumbam S. Cunegundis, sanitati reddita est.

Item Catharina Prokopowa de Strozna laborans dolore in pedibus, post votum completum sanata.

Item Anna de Woynarowa in magna infirmitate existens, non loquebatur per tres dies; cum autem internè promisit visitare tumbam S. Cunegundis, sanitati restituta fuit.

8 Anno Domini MDXXXVIII, Stanislaus Mazur de Podobin non ambulabat ob pedes infirmos duobus annis; sed quamprimum devotè promisit venire ad tumbam S. Cunegundis, cum pedibus ex cera ad similitudinem suorum pedum, sanus factus est; & venit in persona huc.

Item Jacobus de eodem loco laborabat dolore pedum per tempora longa; cum autem votum fecit devotè visitare tumbam S. Cunegundis, sanatus est.

Item Nicolaus Orzyek de Siedliska patiebatur fluxum sanguinis, & infirmitatem in toto corpore per IV septimanas: voto factio veniendi ad tumbam S. Cunegundis cum Missa & candela, sanatus est.

Item Catharina, uxor Dominici de Lipnica, habuit duos filios, Procopium & Paulum, qui patiebantur dolorem capitis, aliàs strzykanie, per XV septimanas; cum autem pro-

D

f

*an devo-
di cum candela sepulcrum S. Cunegundis, tē?moribundi,
amens &
muta; ex pe-
dibus, hydro-
pe, membris
omnibus, la-
borantes resti-
tuntur,

E

g

F

pedum & ca-
pitis dolores,
hamorrhoids,
caecitas, ulce-
ra subleata;

pro-

A promisit illos præsentare ad tumbam S. Cunegundis, cum Missa & candelâ, sanitatem integram receperunt.

Item Stanislaus Grufzka de Antiquâ villa à Kruzlowa perdidit visum per multa tempora; quamprimum vovit visitare tumbam S. Cunegundis visum, recepit.

Item Witek de Grabow habuit Michaëlem filium, qui carebat visu à pueritiâ sua; cum autem promisit illum præsentare B. Cunegundi ad tumbam cum Missa, restitutus est illi visus oculorum.

Item Helena, Pauli uxor de Peyras, habens puerum in fluxu sanguinis jacentem; cum autem promisit illum offerre cum Missa & viva hostia, sanitatem recepit.

Item Martha de Cistrzewina, existens in magna infirmitate, plena ulceribus & apostematibus, jam agonizabat; cum autem illam amici promiserunt offerre ad tumbam S. Cunegundis, sana facta est.

B Anno Domini MDCXXXIX, quædam mulier à Czorszyn, patiebatur magnam infirmitatem, nec poterat ambulare: voto facto ad S. Cunegundem, mox sanata est.

Item Susanna habuit magnam infirmitatem in pedibus ex fractura; dum promisit visitare sepulcrum S. Cunegundis cum Missa, sana facta integrè in pedibus.

Item quædam mulier laborabat magno dolore oculorum; dum autem spondit visitare hunc sanctum locum cum candelâ, sana facta est.

Item Dorothea de Gorlice habebat magnam infirmitatem; quod nec ambulabat: quamprimum conducta fuit huc, sana facta est.

Item Anna de Stroze à monte S. Joannis habuit magnam phrenesim, & planè amiserat usum rationis; quamprimum mater sua promisit illam huc, subito restituta est ad pristinam sanitatem.

Item ex eodem loco Sophia habuit magnam infirmitatem in pedibus, nec poterat ambulare per v septimanas; quamprimum huc fuit advecta, recepit sanitatem totalem.

C Item Elizabeth Kuliowa de Niedzwiedz habens in pectore magnam infirmitatem, aliàs tremorem cordis, dum promisit ad tumbam venire ad S. Cunegundis, sanata mansit.

Item Simon de Sankowa per novem septimanas positus fuit in magno dolore, semper jacuit toto corpore debilitatus ac dolens; dum promisit venire cum candelâ ad S. Cunegundem, sanus factus est.

10 Item Albertus puer de Zagorzany à Biecz ex morbo caduco positus fuit in magna ægritudine; voto facto & completo, sanatus est.

Item Anna de Zagorzany carebat visu per VII hebdomadas; dum promisit visitare tumbam S. Cunegundis, sana facta est.

Item Sophia cum filio suo habens apostema, fuit valde infirma in toto corpore; dum autem promisit visitare tumbam S. Cunegundis, apostema evanuit. Et puer, qui patiebatur fluxum sanguinis, voto facto, & completo, sanatus est.

Item puella Catharina de Brutnik valde infirma, & vix semiviva; quam dum promiserunt ad S. Cunegundem, sana facta est.

Item Catharina de Pofadowa valde ægrota, vehementer patiebatur dolorem capitis; ita quod nec homines nosceret: oblata ad tumbam S. Cunegundis, sana facta est.

Item Margariça de Siedliska à Bobowa febricitans cum caliditate per dimidium anni; voto promisso, posthac facto, sanata est.

Item Barbara de Siedliska à Bobowa erat valde infirma, & multum dolorem patiebatur in gutture; quâ hora spondit visitare tumbam S. Cunegundis, eadem sanata est.

11 Item Agnes de Poremba ab Obidowa valde erat infirma, nec noscebat homines; voto facto visitandi cum candelâ tumbam S. Cunegundis, sana facta est.

Item Lucia à Lubownia ita infirmabatur extremè; quod & loquelam amiserat: dum erat promissa ad S. Cunegundem, sanata fuit.

Item Catharina de Antiqua Sandecz non poterat ambulare ob pedes doloribus affectos: habuit intra hoc tempus apparitionem pulcræ cujusdam puellæ, dicentis sibi: Fac votum ad tumbam S. Cunegundis cum vivâ oblatione & candelâ tuæ longitudinis, fiet sana. Promisit, & complevit, & sanata est ab illa hora.

Item Barbara de Irzecisz patiebatur magnum dolorem oculorum per totum annum; voto facto & completo cum candelâ, sana facta est.

Item Lucia de Jarzebina amiserat visum per septem septimanas; voto facto visitandi S. Cunegundem, visum recepit.

Item Anna de Doora laborans magno oculorum dolore, intercessione S. Cunegundis, ad quam confugit, cessavit dolor.

ANNOTATA.

a Ergo miracula facta post annum 1471, ubi Dlugossus desit, per annos 61 vel annotata non sunt, vel perierunt. Porro hæc unde desumpta sint, in Commentario diximus.

b Myslkow videtur esse villa in terra Calissiensis, quam Dlugossus Hist. Polon. lib. 6 ad annum 1213 appellat Millakawo, atque cessisse monasterio Olobocensis; ceterum non animus est, nec opera pretium, istiusmodi locis obscuris investigandis porro aut notandis insistere.

c Jaslo oppidum est juxta Neosandeciam situm septem inde circiter leucis Germanicis versus Orientem ad Wyślakam fluvium.

d Stuba hypocaustum, & locum hypocausto calesactum significat, ut superius dictum est.

e Curabatur visu, id est anxia erat & sollicita, ne visum prorsus amitteret, vel ut amissum recuperaret.

f Flava infirmitas hoc loco icterus dicitur cum à colore flavo, quo morbus ille totum corpus atque oculos imprimis insicit; tum à bile flavâ ex qua nascitur.

g Est Myslnitz oppidum haud procul Sandecia in occasum distans.

Item pedum, oculorum, pectoris cruciatibus, phrenesibus, debilitas membrorum;

Item infirmitas, dolor pedum & oculorum, & cetera;

CAPUT II.

Continuatio miraculorum ex primo processu de vita Beata & c. ab anno MDXL usque ad MDLIX. Tempus primi processus.

A Nno Domini MDXL, Filius Thomæ de Sokolow fuit per tres annos in malis pustulis: dum promisit venire ad tumbam S. Cunegundis, accepit sanitatem.

Reviviscunt factis mortui; dolores varii morbi que pel- launtur.

Item advocatrix a Podobinska multis doloribus erat anxiosa; ejus item filia patiebatur vertiginem capitis per tres septimanas: voto facto ad S. Cunegundem ambæ sanatae sunt.

B

Item Stanislaus Crabay de Wilkomirski, cujus uxor patiebatur magnos dolores in partu, & peperit unum filium media nocte, alterum in aurosa, utrumque mortuum; facto voto ad S. Cunegundem, revixerunt, & baptizati sunt.

Item Mathias Markowicz per v septimanas totus erat hydropicus: voto facto ad S. Cunegundem, sanus factus est.

Item Jacobus de Dobra jacebat per quatuor septimanas in lecto, laborans infirmitate, qua omnes in domo infirmi erant: est morbus ille, qui contrahitur per infectionem unius ab altero b; voto facto ad S. Cunegundem, evasit ex infirmitate.

Item Anna de Krosienko cecidit de alta scala, & valde se conculsit in toto corpore; unde nec ambulare, nec loqui poterat: voto facto ad S. Cunegundem, intra parvum tempus sanata est.

Item Mathias Szafrankowic, cujus uxor cruciabatur in partu, nec poterat parere, fecit votum pro uxore sua ad S. Cunegundem; & mox enixa est puerum feliciter.

C

Item Sophia de Casna taliter infirma, quod nec se movere potuit in lecto, promisit se sistere ad tumbam S. Cunegundis, cum jam magna candela, quanta erat statura sua; & sana facta est.

Resuscitatio occisi, captivæ liberatio, morborum multorum depulso.

13 Item mulier de Zablocie, cujus filium infantem equus occidit: voto facto ad tumbam S. Cunegundis puer revixit.

Item Stanislaus de Radziborz surdus multo tempore; voto facto ad tumbam S. Cunegundis, auditum recepit.

Item mulier de Dæbrowka per novem septimanas jacens in magna infirmitate, voto facto ad S. Cunegundem, subitanè sanitatem recepit.

Item Mathias Gomolka de Msana per novem septimanas patiebatur fluxum sanguinis: promisit venire cum Missa ad tumbam S. Cunegundis; & mox sanus factus fuit.

Item mulier de Lipnica quater incarcerata, & catenis ligata, eo, quia accusata fuit, quod aliquem adolescentem veneno de mundo sustulerit: voto facto ad S. Cunegundem, toties, quoties eam incatenabant, catenæ decidebant ex ipsa.

Item mulier de Bobowa, cujus filius habuit contortum vultum, vovit eum ad S. Cunegundem; & subito sanus factus est.

Item puella de Librantowa tota erat hydropica: parentes eam voverunt ad S. Cunegundem; & sana facta est.

Item Margarita de Jamuszowa febricitabatur per medium annum: voto facto ad S. Cunegundem & completo, sanata est.

Item Ursula de Læcko per medium annum patiebatur magnum dolorem capitis, & oculorum: completo voto, sana facta est.

14 Anno Domini MDXLVII, Cordula de Stroze à Bobowa laborans infirmitate oculorum ultra medium annum, vovit visitare tumbam S. Cunegundis; & cessavit dolor oculorum.

dolentes ex oculis, moribundi, phrenetica mulier juvantur.

Item Joannes de Stroze à Bobowa infirmans dolore oculorum per multos annos, voto facto ad B. Cunegundem ac completo, sanatus est.

Item Catharina de Lipniezka à Bobowa igne læsa in uno digito, ex quo postea tota manus intumuit, ac ingenti dolore cum febre maligna laborans; dum jam nec homines nosceret, oblata ad tumbam S. Cunegundis, cum manu cerea, convaluit; & pro gratiarum actione huc cum Missa venit.

E

Item Stanislaus, Joannis Zolna filius, de Lipniezka, valde infirmus erat, nec erat spes ulla vitæ ejus: postquam autem pater ejus promisit illum ad tumbam S. Cunegundis, convaluit; & personaliter, huic beatæ Virgini gratias egit.

Item Apollonia de Bystra existens in magna infirmitate, in qua per vi septimanas non habuit usum rationis, oblata postea ad tumbam S. Cunegundis cum Missa, convaluit; & se præsentavit in hoc sacro loco.

Item Pryska de Tymbark habuit in collo magnum apostema, propter quod erat in proximo periculo suffocationis: oblata ad S. Cunegundem cum cereo collo, sana facta est; & id recognovit.

Item Sophia de Woynarowa patiebatur phrenesim, & alias diversas & mirabiles affectiones; tandem in somno vidit se ad tumbam S. Cunegundis: unde excitata, votum fecit ad eandem Sanctam cum Missa venire; & convaluit.

F

15 Item Dorothea de Læki apostema habuit in uno latere per annum integrum; voto facto cum candela venire ad tumbam B. Cunegundis ac completo, sanata est.

Mortua mulieris vita, delirantibus ratio, agris sanitas redduntur.

Item quædam mulier de Olszanka circa partum patiebatur maximos dolores; quæ vix peperit prolem mortuam; & ipsa intra breve tempus expiravit: postquam autem maritus vovit pro ea Missam & candelam ad tumbam S. Cunegundis, illico revixit mulier.

Item Barbara de Tymbark magnam intrinsecam patiebatur infirmitatem: oblata ad tumbam S. Cunegundis cum eleemolyna, sanata est.

Item Albertus de Januszowa intrinsecis magnis subjectus affectionibus per quinque septimanas, voto facto ad sepulcrum S. Cunegundis, sanitatem recepit.

Item Apollonia de Bystra cum quatuor filiis morbo contagioso infecta, & usum rationis

tionis

A tionis unâ cum filiis suis amittit : oblata ad tumbam S. Cunegundis, cum candela ad suam longitudinem, convaluit, tam ipsa quam ejus quatuor filii.

Item Sophia Budkowa de Kobelanka patiebatur dolorem oculorum per medium annum : voto facto veniendi cum Missa & candela ad tumbam S. Cunegundis, sanata est.

Item Anna de Zeleznikowa laborabat capite & oculis per totam Quadragesimam : voto facto ad tumbam S. Cunegundis, cum Missa & corona cerea, sana facta est.

Peste, capitis dolore, lisione manûs, surditate liberati.
16 Anno Domini MDXLVIII, mulier à Gorlica infantem parvum, circa partum ægritudine magna oppressum, vovit ad S. Cunegundem vivum; & sanum recepit.

Item Anna ex pago Brzana peste mortifera infecta, voto facto adire tumbam S. Cunegundis, ab infectione liberata est.

Item Anna ex Brzana patiebatur magnum dolorem capitis. Hæc in somno audivit dulcisonum cantum sanctimonialium Sandecensium; & expergesta, vovit adire locum hunc sanctum; & curata est.

Item Felix ex pago Stroze fractam manum habuit : voto facto adire S. Cunegundem, sanus factus est.

Item Elizabeth furda facta ex infirmitate & dolore capitis, voto facto ad tumbam S. Cunegundis, auditum recepit.

Infirmi subito convalescunt.
17 Anno Domini MDXLIX, quædam mulier de Poræbka diversas corporis patiebatur infirmitates; sed voto facto visitandi sepulcrum S. Cunegundis cum viva oblatione, mox sanata fuit.

Quædam mulier de Lipnica febrem quotidianam patiebatur per medium annum; quamprimum votum fecit visitare sepulcrum S. Cunegundis cum oblatione viva, sana facta est.

Item quædam mulier de Siekierzyna ob multam infirmitatem jam agonizabat : parentes ejus differabant eam ad sepulcrum B. Cunegundis, & mox incolumis facta est.

Cacium, dolores partus, oculorum, pedum &c, sanantur.
18 Anno Domini MDL, Heduigis de Strozna peperit infantem cæcum : post tertiam diem emisit votum pro filio, visitandi tumbam B. Cunegundis; & visum recepit.

Anno Domini MDLI, Martinus de Msana laborans variis & magnis infirmitatibus in toto corpore, voto facto adire ad sepulcrum B. Cunegundis, convaluit.

Item Sophia de Msana laborans oculis, quamprimum vovit adire hunc locum sacrum, statim sanata est.

Item Helena Kopacowa à Sosnowice laborans infirmitatibus variis in corpore per duos annos, post votum factum ad B. Cunegundem convaluit.

Item Heduigis de Podobina circa partum valde laborans infirmitatibus, post votum factum statim sanata est.

Item Michaël de Siekierzyna laborans pedibus, & non ambulans tribus septimanis, post votum factum sanatus est.

Item Nicolaus de Znamierowice laborans oculis, voto facto & completo, sanus factus est.

Item Agnes c de Sabotka pro tribus filiabus suis in partu valde laborantibus voto facto & completo, sanæ factæ sunt.

Item Adam de Druzbak variis laborabat infirmitatibus longo tempore; mater ejus vovit pro eo venire ad tumbam B. Cunegundis cum viva hollia, corona cerea, & candela; & quamprimum complevit, statim sanatus est.

Item Dorothea de Poremba valde cruciatur in partu : quamprimum oblata fuit ad S. Cunegundem, statim sine ullo dolore peperit.

19 Anno Domini MDLII, mulier quædam ex Tylmanowa vexabatur gravi dolore oculorum; sed mox, ut votum fecit visitare tumbam B. Cunegundis, in oculis sanata est.

Item Andreas de Mordarka habuit filiam cæcam; sed mox, ut eam vovit ad tumbam S. Cunegundis, visum recepit.

Item Anna Cwirotowa de Cunow habuit filium mutum à nativitate per quatuor annos; qui, postquam eum mater vovit ad tumbam S. Cunegundis, mox nonnulla verba cœpit loqui.

Item Andreas de Czechow per aliquod tempus amiserat lumen oculorum; sed mox, ut votum fecit se conferre ad limina D. Cunegundis cum Missa, visui pristino reditus est.

Item Joannes de Podoliniec valde fuit debilis in videndo per multum tempus; sed quamprimum promissus fuit ad sepulcrum B. Cunegundis, perfectum visum adeptus est.

20 Anno Domini MDLIII, Stanislaus à Rytwiary adolescens transiens per silvam, quæ dicitur Kræpak, incidit in latrones, qui eum voluerunt totaliter spoliare, & fortassis (ut mos latronum est) occidere : hic existens in manibus latronum, postquam unâ tunicâ spoliatus fuit, commendavit se S. Cunegundi; & protinus evasit ex manibus eorum, qui obcæcati, non viderunt, quando exivit de medio illorum.

Item quædam mulier laborans circa partum graviter per aliquot dies, voto facto ad tumbam S. Cunegundis cum viva victima, sanata est.

Item Marcus de Ochotnica, cujus pes aqua ferventi perfusus fuit, & nimium dolebat ob pedem exustum, & decoriatum per aquam nimis calidam; sed * quamprimum parentes ejus voverunt eum cum Missa ad tumbam B. Cunegundis, illico sanatus est, acsi numquam fuisset læsus.

Item Joannes ex Sandecz adolescens artis fartoriæ, graviter laborans dolore capitis per integrum annum : qui postquam se obtulit cum cera atque auditione sacri ad tumbam S. Cunegundis, ex illa hora sanatus est.

Item Valentinus Slepek, qui securi absciderat sibi ferme totum pedem, post votum factum & applicationem sui pedis penè abscissi, sine ulla curatione sanus factus est.

Item Elizabeth de Tymbarç patiens fluxum sanguinis per medium annum, postquam fecit votum ad S. Cunegundem, subito sanata est.

21 Item Quædam mulier de Bobowa filium suum submersum, & per quatuor dies non loquentem, vovit ad S. Cunegundem; qui statim post votum factum cœpit loqui.

Item quædam puella obtulit matrem suam ad tumbam S. Cunegundis, quæ per tres annos

Cæcis visum, mutis loquela, imperantur.

Latrones obcæcati, levata puerpera; laesi pedes, dolores capitis, hæmorrhoids sanantur.

** sed abundat.*

Mensus, claudus, cæcus, fabricianus.

EX PRO-
CESSU
PRIMO
MS.

annos non poterat ambulare; quæ mater post votum factum liberata fuit ab illa pedum debilitate.

Item Mathias cæcus conductus ad tumbam S. Cunegundis: qui ex templo exivit videns & sanus.

Item Adam ex Jazosko filium suum existentem in magna febre commendavit ad tumbam B. Cunegundis; & factus est liber. Deinde pater incidit in eandem infirmitatem; quem postea filius obtulit ad eundem locum; & sanatus est.

Item Catharina ex Bobowa longo tempore patiebatur febres frigidas: in somno habuit visionem cujusdam Virginis monialis, quæ dixit sibi: Visita locum B. Cunegundis; & sanaberis. Hæc protinus fecit votum visitandi; & sanata est.

Item Susanna ex Wilkowosy in magna existens febre calida, habuit apparitionem cujusdam viri in veste religiosa grisea dicens sibi: Mulier, vade ad locum S. Cunegundis ad antiquam Sandecz; ibi Missam audias; & sanaberis. Illa statim fecit votum; & statim sanata est.

Item Stanislaus ex Milkow existebat in gravi infirmitate & desperata per longum tempus; cui nulla medicina erat proficua; sed omnia vertebantur in pejus. Quadam nocte apparuit ejus uxori vir quidam canus, dicens: Commenda virum tuum virgini Cunegundi; & sanabitur. Illa quæsiuit ab eo, quis esset. Sed statim disparuit. Unde obtulit virum suum S. Cunegundi; & sanatus est.

22 Item Joannes Stanczyk ex Lipnica à Bobowa uxorem suam Barbaram laborantem in partu per septimanam commendavit cum auditione Missæ S. Cunegundi. Quæ post votum feliciter peperit filium Stanislaum, huic loco sacro cum parentibus præsentem.

Item Martinus lignitaber, qui multo tempore patiebatur fluxum sanguinis, voto facto visitare tumbam S. Cunegundis cum auditione Missæ, sanus factus est.

Item Dorothea puella ex Wola per medium annum laborans oculis & nihil videns, audiendo narrari magnalia S. Cunegundis, obtulit se ad suam tumbam cum oculis cæcis; & statim visum recepit.

Item Joannem Zwirad ex inferiori Wola existentem in gravi & periculosa infirmitate quidam sacerdos obtulit ad tumbam B. Cunegundis cum Missa, quod votum ratificavit etiam ipse infirmus; & sanus factus est.

Item Barbara ex Siedlce taliter infirma, quod carnes decidebant ex ea per multum tempus, quamprimum promisit visitare tumbam S. Cunegundis, statim sanata est.

Item Petrus de Wilkowiska cæcus factus per medium annum, quodam die audivit hanc vocem, dum fuisset solus; Vis sanus fieri? Ipse cogitans, quod aliquis ex vicinis esset, respondit: Si quis mihi opem ferret, ut viderem, servirem ipsi per annum de solo victu. Ad quæ verba dictum est illi iterum: Servias S. Cunegundi; & visita locum illius; & sanaberis. Ille protinus votum fecit, & sanatus est.

Item puella Sophia de Biecz per duas septimanas in magna infirmitate semiviva existens, quam primum parentes ejus voverunt

illam ad tumbam S. Cunegundis, sanata est.

23 Anno Domini MDLVI; quidam adolescens, nomine Laurentius, de villa Zbik, existens in multis infirmitatibus, quamprimum votum fecit visitare tumbam S. Cunegundis, sanatus est.

Item duo adolescentes de Krolowka fulgure perterriti, & facti infirm, voto facto ad S. Cunegundem convaluerunt.

Item Margarita de Kruzlowa habens fluxum sanguinis, cum votum fecisset, sanata est.

Item puer cujusdam cimetonis de Lipniczka patiebatur internos dolores; sed quamprimum obtulerunt eum parentes ejus ad B. Cunegundem, & promiserunt eum pedestere euntem pro gratiis agendis ad tumbam sanctæ hujus Virginis, statim ex illa hora sanus factus est.

Item quædam mulier nomine Anna de Kruzlowa habens dolorem in toto corpore, quamprimum parentes ejus promiserunt illam ad tumbam S. Cunegundis cum Missa, statim sanata est.

24 Anno Domini MDLIX, quidam Stanislaus Garstka de Olszonka infirmus cum tota familia sua, & quidem periculosa valde infirmitate; ita ut etiam vicini non audebant visitare illum. Nec tantum homines illius domus, sed etiam jumenta omnia infirma erant. In tam magna sua afflictione, in qua nullum humanum juvare potuit remedium, confugit ad divinum auxilium, deprecans per misericordiam B. Cunegundis: ad quam vix votum emisit, cum quasi statim & homines & jumenta convaluerint.

Item quidam adolescens, nomine Stanislaus, in magnis illique variis existens infirmitatibus, quamprimum votum fecit visitare tumbam S. Cunegundis, sanatus est.

Item quædam mulier, nomine Anna, de Msana, cujus filius patiebatur morbum caducum, vovit eum cum Missa ad S. Cunegundem; & sanatus est.

Item quidam adolescens, nomine Mathias, de Rabrot, patiens longas febres frigidas & calidas, per votum visitandi tumbam S. Cunegundis convaluit.

Item quædam puella, nomine Juliana, de Krolowa, patiens morbum caducum sæpe, post votum factum ad tumulum S. Cunegundis liberata est ab hoc malo.

Item quædam mulier, Anna de Bogufzyce, multum infirma, & periculosa post partum, quamprimum votum fecit ad tumbam S. Cunegundis, sanata fuit.

25 Ista hic supra descripta miracula, sunt extracta ex primo procello inquisitionis super vita, & sanctimonia, ac miraculis præclaræ Cunegundis virginis, ducissæ Poloniæ, fabricato anno à nativitate Domini MDCXXVII, die XXVII Maii, à commissariis auctoritate Illustrissimi D. Martini Szyzkowski, episcopi Cracoviensis g delegatis.

A N N O T A T A.

a Advocatrix, id est, uxor jurisconsulti seu causarum advocati; qui modus loquendi sæpius infra recurret; cum crivissa, capitanea &c. mulieres appellabuntur.

b Atqui morbi contagiosi multi sunt. An hic honesta

D

Morbi varii
discussi.

e

f

E

Sanatur subito
id familia tota
cum jumentis; ut
& agri alibi.

F

Unde miracula, jam
narrata, desumpta sunt.

g

- A *honestâ periphrafi scabies designatur?*
 c *Solacismus est pro ab Agnetè ; sed sensus planus.*
 d *Griseus, seu potius griseus color sequioritate is dicitur, qui ad cinericum accedit: videtur ergo hic designari religiosus quidam ex Ordine S. Francisci Assisiat.*
 e *Jam supra diximus, cmetonem, seu kmetonem apud Polonos esse hominem conditione rusticum.*
 f *Pedester adverbialiter hic & infra sapiens usurpatur; barbarè tamen pro pedibus.*
 g *Sedit Cracovia Martinus Szyfzkowski juxta Casarium ab anno Christi 1616 usque ad 1630, quo desit vivere.*

CAPUT III.

Tempus & auctoritas secundi processus: continuatio miraculorum ex primo in classes, non in annos, tributorum.

D E inde iidem domini commissarii anno à Nativitate Domini MDCXXIX, Indictione Romana duodecima, pontificatus SSi Domini Urbani divinâ providentiâ Papæ Othavii anno ipsius sexto, die verò Veneris, VIII mensis Junii, virtute litterarum remissorialium, super canonizatione ancillæ Dei Cunegundis, reginæ Poloniæ, expeditarum à sacra Rituum congregatione illustrissimorum & reverendissimorum DD. Cardinalium, tamquam expressè & specialiter subdelegati & deputati in civitate antiqua Sandecz, novum formarunt processum, & examinarunt octuaginta duos testes, ex quorum testimonio nova iterum conscripta sunt miracula.

27 Anno MDCXCIV, colludentes pueri incautè inverterunt portam ligneam magnam horrei super infantem; nomine Adalbertum, nobilium Samuelis & Catharinæ Jordanow filium semi trium b annorum; quod dum parentes resciant, portam multum ponderosam per famulos elevant; sed jam filium suum mortuum & totum contritum inveniunt, cum facie contusa, oculis evulsis, & dorso multis clavis portæ perforato. Ad quod grave spectaculum inconsolabiliter lamentari cœperunt. Pater accepit corpus exanime, & ad sepeliendum in crastino disponebat; sed mater ad orationes & vota ad S. Cunegundem conversa, ab occasu solis usque ad diem deprecabatur pro salute filii. Nec spe sua frustrata: nam quando cadaver contusum ad sepulcrum evehi debebat, filius revixit, & tam perfectè sanus, quod nec vestigium vulneris appareret.

Anno MDCXII, cmetonis de Kadca filius, quærens circa Danubium * fluvium pueros, & ipse quatuor annorum, nomine Mathias, casu in fluvium decidit; & statim ab aqua submersus, & ad duo stadia portatus. Qui postea quæsitus, & extractus mortuus; super quem dolens mater ad S. Cunegundem confugit, & vivum recipit.

28 Anno MDCXXIII, nobilis matrona, de nomine & cognomine, ut statim infra, jam

agonizans, à præsentibus oblata, & ad tumbam S. Cunegundis promissa, statim convalescit; narrans, se visitatam esse à S. Cunegunde, & sanatam. Unde ei talem inscriptionem in argento appendit: Hedwigis Laszkowska è terra Præmillienfi e B. Cunegundi, quam in articulo mortis assistere sibi vidit, ex voto religiose nuncupato obtulit. Anno Domini MDCXXIII.

Anno MDCXXI, Pater Ægidius, religiosus S. Francisci Minorum Conventualium in conventu Neosandecensi continua febre calida per xx septimanas correptus, venit ad extremum: nam per quatuor dies omnibus amissis jacebat sensibus; pro quo etiam commendatio animæ jam erat peracta. Quidam religiosus dolens supra statum suum, obtulit eum B. Cunegundi; & statim sensibus fuit restitutus, & in brevi sanus factus.

Anno MDCXXVI, puella Sophia unius anni cecidit ex fenestra altitudinis à terra semi trium ulnarum super saxâ, & statim exspiravit. Commendata postea à parentibus S. Cunegundi, revixit. In cujus beneficii testimonium ad tumbam Divæ Virginis parentes tum hac inscriptione argenteam dederunt [tabulam:]

D. O. M.

Famatorum Pauli Uzowski aurifabri, & Sophiæ Sikorzczonka, civium Neosandecensium, filius, & filia Sophia:

Præcipiti infantula casu ab alto Sophia Decidit tremula, & membris mortua: At postquam Divæ precibus offertur à parentibus,

Cessit vis morti proxima; vita successit optima. Anno MDCXXVI.

29 Anno MDCXXII, confessarius monialium Sandecensium Nicolaus Kownacki tempore pestis grassantis; quâ in oppido prope mille personæ, in monasterio moniales octo & duo capellani decesserunt, ipse etiam graviter infectus per xv dies jacens delirabat [&] ultimum agebat spiritum. Sed postquam Missa pro ipso celebrata fuit ad altare S. Cunegundis, & Litanæ per moniales decantatæ, brevi convalescit; sicut & monasterium & oppidum à peste liberatum est.

Anno MDCXXIV, Novi fori sæviebat pestilentia binis vicibus, donec ad B. Cunegundem supplicatum est. Quod in argentea tabula talis demonstrat inscriptio: Incolæ civitatis reginæ Novi fori anno Domini MDCXXIV orta peste, precibus B. Cunegundis se commendaverunt; factique à dicta peste liberi, ducenti ad sepulcrum ejus venientes gratitudinis ergo, ob memoriale obtulerunt anno Domini MDCXXVI, die VII Junii.

Anno MDCXXI, Neosandecium, regia civitas, ad aliquot millia suis [fuit] privatum incolis: nam nulla domus ejus exstitit, de qua plura non fuissent exportata cadavera; solius Simonis Wolski domus fuit tam felix, quod in ea nullus sit mortuus, nullus infirmus; etsi dictus Simon Wolski, utpote apothecarius, multos invisebat peste infectos, & omnibus, qui petebant, subministrabat præservativas medicinas & viçualia. Causam suæ & suorum conservationis coram dominis commissariis Apostolicis f hanc dixit; quia statim ab initio pestis se & suos omnes ad tumbam B. Cunegundis devovit.

Ccccc

30 Anno

Alter processus instituitur auctoritate Romana an. 1629.

Miracula civica mortuos

b

c

* id est Danajecium

* moribundus

Julii Tomæ V.

EX PRO-
CESSU
PRIMO
MS.

E

F

G

f

EX PRO-
CESSU
PRIMO
MS.
circa

30 Anno MDCXXIII, Anna Kozacka de villa Paszyna à vehementi per pestem infectione, primo oculis dolere cœpit; deinde totaliter visum amisit: sic valde anxia sex septimanis permansit; donec votum visitandi tumbam B. Cunegundis elicuit: quo factò, protinus à peste liberata & visu dotata exstitit.

Eodem anno simile beneficium se obtinuisse per intercessionem B. Cunegundis, Anna Barozka de villa Jankowa coram dominis commissariis testata est.

Eodem anno Andreæ Strączek civis Neofandecensis domus peste infecta fuit; propter quam famuli & famulæ ejus, filii & filiarum obierunt, præter unicum filium Simonem annorum 7, & filiam Hedwigim annorum 14 graviter infirmantes. Pro quibus supplex pater visitandi tumbam S. Cunegundis unâ cum prolibus votum emisit. Nec frustratus spe ex divina gratia: nam utraque proles ex peste evasit. Cum autem negligens pater ad semper quatuor annos votum differret, utraque proles inopinatè in febrem malignam incidit, ac post sex horis continuis agonizavit: donec pater, memor voti facti, ad ecclesiam collegiatam Neofandecensem ivisset, & ibi coram altari D. Cunegundis votum suum renovasset: quo factò, domum rediit, & proles suas sanas, & salvas invenit, cum quibus statim peregrinationem sacram ad unum milliare g explevit.

31 Anno MDCXXII, eandem gratiam intercessione D. Cunegundis consecuta est nobilis Sophia Zlocka de Rupniow in marito suo, Cracoviæ peste infecto, & domum advecto; quem, dum extremizaret, B. Cunegundi obtulit; & sanum derepente videre meruit.

Anno MDCXXVI, in toto districtu Beccensis grassabatur pestis maxima, & jam in ipsa civitate Biecz multi ex peste mortui erant. Timentes ergo reverendi DD. vicarii hanc iram Dei, induxerunt civitatis incolas ad implorandam misericordiam divinam per meritum S. Cunegundis; & re vera obtinuerunt quod petebant: nam nullus ex sacerdotibus peste obiit, etsi infervirent circumcirca peste infectis; & nullus ex tunc in civitate decessit peste. Pro quo beneficio solennes postea tota civitas Beccensis ad tumbam S. Cunegundis gratias egit.

32 Nobilis Anna Lipska ex palatinatu Cracoviensi, vidua, à nativitate sinistro oculo LXII annis orbata fuit. Insuper per annos XX, in dextro oculo defectum patiebatur, ut vix cum perspiciliis legere aliquid posset; finaliter, & isto totaliter cæcutiente aliquo tempore, mæstissimam ducebat vitam; donec ad tumbam S. Cunegundis devotè orans, clauso restante dextro, sinistro oculi, quo à nativitate nihil viderat, tam perfectam apertionem obtinuerit; ut sine perspiciliis bene legere potuerit. Cujus beneficii in lamina argentea tale [testimonium] reliquit: Jesus D. & Redemptor meus, largitor gratiæ unicuique ad se confugiendi. Ego peccatrix Anna Catharina Lipska petii misericordiam ad sepulcrum D. Cunegundis; & per ipsius intercessionem lumen unius oculi recepi, ut amplius perspiciliis utendum non sit mihi; cum tamen

ab annis viginti continuum ipsorum usum, necessario adhibuerim. Fide bona testor, ad sepulcrum D. Cunegundis oranti beneficium contigisse. MDCXXVII.

Nobilis Christophorus Opatkowski ex districtu Biecenfi, ex diuturno oculorum dolore cæcus factus, & in cæcitate longo tempore existens, deplorandam ducebat vitam. Non potens amplius ferre suam miseriam, votum fecit visitare tumbam S. Cunegundis, si lumen receperit. Fide igitur viva, aquâ ex puteo, D. Cunegundis dicto (quia miraculosè illam aquam D. Cunegundis adhuc vivens baculo in terram infixio de terra eduxit) oculos lavit, & visum perfectum recepit.

Anna de Podegrodzie, filia Gregorii Zielencyk, tribus annis cæca, multis sine effectu curata medicamentis, tandem à matre cum Missa & candela oblata ad sepulcrum B. Cunegundis, sanata est.

33 Anno MDCXXVII Magdalena, Mathiæ ^{circa cæcos?} enificis uxor, de Neofandecz, obcæcata per tres septimanas existens, post votum ad B. Cunegundem visum fortita est desideratum.

Anno eodem Catharina, uxor aurifabri civis Neofandecensis, magnam gratiam post abluionem aquâ ex puteo B. Cunegundis experta est in oculis suis dolentibus, primùm sanguine tumentibus, postea sanis & ab omni dolore liberatis.

Anno MDCXII, similem efficaciam intercessionis divæ hujus Virginis expertus fuit in cæcitate sua, novem septimanis durante, pater Athanasius Sulmirius Ord. Min. S. Franc. Conv. Guardianus Veterofandecensis.

Eodem anno quidam Hungarus, remotior à finibus Poloniæ, longo tempore cæcus, obaudiens magna B. Cunegundis miracula, adjunxit se hominibus Sandeciam antiquam pro festo almæ Trinitatis illius loci titulari euntibus (magni enim tunc undequaque fiunt illuc concursus); & cum jam prope erant, ut monasterium monialium videre possent, aliis genuflexis, & B. Cunegundem salutantibus; ipse quoque genua flexit, & oravit; & protinus monasterium vidit; deinde domos, homines, & res minutatim distinguere potuit, postquam confessionem sacramentalem & devotionem suam in loco sacro peregit.

Anno MDCXXVII nobilis Kloczynski habuit filiam duorum annorum à pustulis obcæcatam; conduxit illam ad tumbam S. Cunegundis: quæ sub tempore Missæ pro se celebratæ visum recepit: & pater in memoriam, statuam argenteam suæ filiarum cum hac inscriptione reliquit: Hæc à scabie mundata MDCXXVII.

34 Valde debiliū ob continuos dolores ^{o eos;} & vix aliquid videntium oculorum Mathias Kopec, civis Veterofandecensis, post varia per tres annos medicamina, oblatus ad S. Cunegundem, consolatus est.

Hungari tam catholici, quam hæretici hinc facti sunt, quod certa Hungara cæca, postquam lavit oculos suos aquâ ex puteo, S. Cunegundis dicto, abluta, visum recepit.

Simon, pileorum factor, Veterofandecensis, per duodecim septimanas cæcus, postquam oculos suos lavit aquâ ex puteo S. Cunegundis, lumen recepit. Qui etiam testatus est,

D

B

g

peste affatos;

h

i

C

item

E

F

A est, se per xc annos vitæ suæ aliâ medicinâ non usum fuisse in variis, iisque plurimis, infirmitatibus, quam dictâ aquâ S. Cunegundis.

Anna Niedodalowna, valde inops vidua, per tres menses nihil videns, nihil sibi pro victu acquirere per laborem potuit; unde ad summam pauperiem pervenit. Quæ postquam se ad puteum B. Cunegundis adduci curavit, & oculos illâ aquâ sacrâ linivit, visum recepit.

Anno MDCXXV, in conventu Veterofandensis sanctimonialium Christina Chelmska Ordinis S. Claræ professa, habens oculum dextrum ab ulcere destructum, & sinistrum anno specificato à scintilla ignis cæsum*, totaliter cæca effecta est. In tanta itaque miseria constituta, ad S. Cunegundem recursum fecit, & per tres dies in capella suarum reliquiarum devotè oravit, donec tertia die utriusque oculi sanitatem recuperavit.

In eodem itidem conventu Anna Jodlowska, S. Claræ professa, per magnum dolorem, durantem novem mensibus, unum oculum destructum habuit; post votum, qualibet feria secunda per annum faciendi aliquam specialem devotionem ad S. Cunegundem, tertiâ feriâ secundâ optatam oculi recepit sanitatem.

35 Puella Agnes de Diecz, cujus oculus finitè descensu catarrho obrutus fuit, ita quod nec aperire eundem per tres menses poterat, voto factò veniendi ad tumbam S. Cunegundis cum oculis ex cera, consolata est.

Nobilis Susanna de domo Kuczkowska cum marito suo Andrea Jordan, Filiam suam novennem, per septennium visu carentem, & graves patientem dolores, ad tumbam S. Cunegundis obtulerunt; & liberam ab omni dolore, & cæcitate domum revexerunt.

Nobilis Sophia Wierzbicina solennes ad tumbam S. Cunegundis egit gratias, quod in frequenti dolore oculorum suorum, aliâ non utens medicinâ, quam aquâ ex puteo S. Cunegundis, semper levamen senserit.

C Jacobus Koczab ex suburbio Neofandecensis, per xv septimanas graves sentiens in oculis dolores, ab uxore sua Anna commendatus S. Cunegundi, illico à doloribus solutus est.

Anno MDCXXVII, nobilis Elizabeth Wielogłowska per magnos dolores, à plica **k** causatos, cæca effecta totaliter in sinistro oculo (dextro verò plus non videbat, quam solam caliginem) voto factò ad tumbam S. Cunegundis, & in oculis sanata fuit, & ab affectione plicæ (per quam maritus suus Nicolaus Wielogłowski primò cæcus, demum mortuus est) liberata.

Puella, Kokofezyna appellata, ab Adventus principio usque ad Quadragesimam cæca facta, post votum ad S. Cunegundem factum visum recepit.

Anno MDCXX Sophia Seledzianka de parochia Vlanowska, per tres annos visum amiserat; sed lotis oculis ex puteo S. Cunegundis, visum perfectum recuperavit.

A N N O T A T A.

a Miracula tamen, qua hic modò sequuntur Julii Tomus V.

usque ad caput 6, non videntur ex hoc secundo, sed ex primo processu desumpta, in eoque co-
do, sed ex primo processu desumpta, in eoque co-
ram examinata per testes, tum in suis classis ac
species digesta & consignata. Id primum colligo ex
titulo, qui infra caput 6 prefixus est: dante ex
miraculo, quod secundum ponitur cap. 4, num.
41, quod ad primum processum certissime perti-
net: denique quod verissime non appareat, in eo-
dem processu separata fuisse miracula qua ad eam-
dem classem spectabant; puta mortuos suscitatos,
pestiferos sanatos &c. Quamquam aliqui parant
interit, ad primum, an ad secundum, an ad u-
trumque referantur; cum idem in utroque exa-
minatores fuerint commissarii.

b Seditrium, id est, duorum & medii; que
ratio loquendi nunc apud Septentrionales usitatissi-
ma est, & infra redibit sæpius. Ad Cangium ad
vocem dimidius.

c Præmillia urbs est in Russia rubra ad Sa-
num fluvium.

d Novum forum, vulgo Newmarckt, oppi-
dum est Silesia paulum infra Vratislaviam, non pro-
cul ab Oderæ flumine.

e Verbum substantivum passim hic omittitur;
quod, uti nos hoc loco, sic aibi per se facile sup-
pletur lector, cum sensus exget.

f Puto hic appellari commissarios Apostoli-
cos per prolepsin: nam hæc miracula, ut ante
ostendimus, videntur pertinere ad primum processum,
qui habitus est non ex commissione Romana
seu Apostolica, sed episcopi Cracoviensis: quia ta-
men idem hi fuerunt, quibus alterum processum
anno sequenti Romæ commisit; hinc apparet per
anticipationem hunc eis modò istulum dari: nisi
mavis, hunc testem in utroque examine comparuisse,
idemque in secundo asseverasse, quod in primo
deposuerat.

g Ad veterem scilicet Sandeciam, à nova mili-
liari uno distantem.

h Extremitate vox quidem est barbara, sed
minime obscura significatio, pro in extremis agere;
animam agere &c.

i Diecz oppidum est satis clarum in palatinatu
Cracoviensi ad Wislacam fluvium sensu circiter
leucis Sandecia distans; si tamen mappa Geographica
hic sunt accurata.

k Plica morbus est, qui sub finem seculi XVI
observari primùm cepit inter Hungariam & Po-
cutium, provinciam regni Polonia, unde paulatim
regnum universum ita pervasit, ut per antonomasiam
appellari soleat plica Polonica; non quod
alibi non grassetur, sed quod nullibi magis aut per-
niciosius. Est autem pilorum, ut plurimum capi-
tis, irregularis complicatio, vel tricus funiculo-
rum admixta productis, vel ad galeri formam su-
per calvariâ compressis, tumensibus & viscoso hu-
more agglutinatis: qua si vel pellendo, vel radendo
irritatur, toto corpore virus diffundit, & mi-
ra causat symptomata. Plura Daniel Sennertus
tom. 3, lib. 5, part. 3, sect. 2, cap. 9, & Onu-
phrius Bonfiglius in Dissert. de Plica Polonica;
aliqui.

Ccccc2

CA-

CAPUT IV.

*Eorumdem miraculorum ex primo
processu profectio.*

A Nno MDLXXXIV, Bartholomæus Fuforius, vicarius Neosandecensis factus; matrem suam valde infirmam habuit, cujus gratiâ Cracoviam pro medicamentis festinanter in equo perrexit; in quo itinere icteriâ infectus, valde debilitatus mansit; accessit postea febris continua, quæ ipsum morti proximum reddidit. Interim mater sua convaluit, & de filio sollicita, curavit ipsum deferri ad tumbam S. Cunegundis; cui dum jam esset vicinus, ad puteum beatæ hujus Virginis properari mandavit; ex quo hausta aqua statim vires accepit, in crastino icteriâ liberatus; & post eadem die ad vespeream reliquit eundem febris; ita quod tertia die suis viribus ad ecclesiam, & locum S. Cunegundis venerit.

B

Idem anno MDCX, cum jam esset custos, & officialis Sandecensis, IV Dominicâ Adventus febre correptus, toto mense in desperata erat valetudine. Celebrata erat pro ipso Missa, & decantatæ Litanie à monialibus: tandem in somno apparuit ei B. Cunegundis, & dixit: Sanus eris; sed ad ecclesiam collegiatam Sandecensem devotionem Rosarii B. M. V. introducere debes. Quod ipse devotissimè postea explevit, & in perpetuam memoriam, tabulam argenteam cum sequenti inscriptione ad tumbam D. Virginis appendit:

Reverendus Barthol. Fuforius, custos, concionator, & officialis Sandecensis,

Ictericus sanatus, acuta febre levatus,

Ubi Divæ petit undam; accipit simul jucundam

C

Mentem, cælitus stillatam, ope ejus imploratam,

De Mariæ Rosario inducendo cum studio Devoto municipibus suis Neosandecensibus.

circa febres
malignas,

37 Simili paroxysmo laborans Agnes Skorupina, vidua, similem gratiam intercellione B. Cunegundis à Deo obtinuit anno MDCXXIV: in acuta namque febre existens petiit sibi dari Rosario, seu globulos precatorios attactos ad reliquias B. Cunegundis; quibus ad collum impositis, febris cessavit.

Mathias barbitonfor, civis Neosandecensis, filium suum quinquennem in pustulis semi altera septimana febrem malignam sufferentem, & jam tantum spirantem, pater ad tumbam S. Cunegundis veniens, devotè obtulit, & promisit cum Missa ad sacrum locum, si supervixerit. Post quod votum puer ille in duabus horis, quando timebatur moriturus, perfectè convaluit.

Adalbertus Kuzbrod de antiqua Sandecz anno MDCXXV, quotidie à mane ad meridiem febres frigidæ, & à meridie ad vespeream patiebatur febres calidas: per decem septimanas nihil juvantibus humanis remediis, convertit se ad divina: sperans se eadem ad tumbam D. Cunegundis inventurum, ivit ad ecclesiam; quam cum clausam reperisset,

devotè ante portam oravit; & sanus ibidem factus, domum rediit. **D**

38 Pater Marianus, Ordinis Minorum S. Francisci Convventualium, in antiqua Sandecia de familia in monasterio existens, v diebus ante festum S. Joannis Baptistæ in febrem malignam incidit; quæ dum valde cresceret, spes in religiosis fratribus vitæ ejus decrevit; unde eo præmonito, ad tumbam B. Cunegundis orandi pro salute ipsius gratiâ iverunt; & dum orarent, ipse quoque suspirabat, & tandem derepente de lecto surgens, suggestum (quia dies erat S. Joannis Baptistæ sacer) ascendit; se bene sanum præsentavit, & gratiam prædicavit. Hoc contigit anno MDCXXVI.

Anno MDCXXIII, Catharina Beltowska, Novifori civilis, in febre maligna per septimanam existens, & delirans, obsessorum à dæmone actus exercebat, & tamquam canis latrabat; tandem loquelâ & sensibus amissis, IV septimanis incurabilis mansit. Invisit illam advocatus ejus loci, Adalbertus Kostekki; ac misertus, obtulit eleemosynam pro Missa celebranda pro ea, cui etiam præfens aderat; vovitque sub illud tempus, si supervixerit, conducendi eam ad tumbam S. Cunegundis. Post absolutam Missam & suas preces, redux denuò visitavit infirmam; sed jam compotem sui, & loquentem invenit; cui facta voti pro ea relatione, ab ea gratiis actis, quinta die ad locum sacrum cum ea perfectè sana iter perfecit.

E

Anno MDCXXV Melchior Flodrowic, civis de antiqua Sandecia, icteriam patiens medio anno, per vicinam ad tumbam S. Cunegundis oblatus. Quod promissum dum ille rescivit, conduci se illuc mandavit, aquam ex puteo B. Cunegundis bibit, Missam pro se celebratam audivit, & tertia die plenè convaluit.

Anno MDCXXI, Gregorius, organi pulsator ecclesiæ sanctimonialium in antiqua Sandecz, incidit in febrem acutam; quam dum pateretur IV septimanas, nec remitteret, & loquelam amississet; jam incurabilis à medico judicatus, à monialibus per Missæ sacrificium ad tumbam S. Cunegundis commendatus, meliorari cœpit, & ad tertium diem integrè convaluit.

F

39 Religiosa Anna Wielogłowska, in Antiqua Sandecz professa, febre maligna anno MDCXXVI per quatuor dies laborans, voto emisso ad S. Cunegundem, illico sana facta est. *sive icterum.*

Anno MDCXIII, simili affectione per III septimanas decumbens ejusdem monasterii professa Sophia Boczkowska, oblata à fororibus ad S. Cunegundem, mortem evasit.

Eodem anno Sophia Krzyzacka de Mszana, v milliaribus ab antiqua Sandecia distante, per VIII septimanas patiebatur febrem frigidam & calidam tertianam, ut vocant: rescuens quod vicinæ suæ accingerent se itineri ad tumbam S. Cunegundis pro festo SS. Trinitatis, illa etiam, etsi multum debilis, adjunxit se ipsis sanitatis implorandæ gratiâ. Dum ergo in oppidum intraret, dimisit illam omnis debilitas; ita quod sana ecclesiam intraverit, & peracta devotione, sanissima domum redierit.

Anno

A Anno MDCXVIII, nobilium Stanislai, & Sophiæ Zlockich de Rupniow filius Alexander semi duorum annorum gravi febris maligna oppressus fuit, cui medela nulla prodesse poterat. Unde ad S. Cunegundem promissus, statim melius habuit.

Nobilis Przeclaus Zaborski uxorem suam Annam de domo Dolecka per duos menses in continua febre existentem multis expensis à violentia morbi eripere voluit: sed cum doctores medicinæ nullam spem superesse dicerent, vehi illam iussit ad S. Cunegundem, sive vivam, sive mortuam; ad quam ubi pervenit, prostravit se in terram, & sanitatem uxori implorabat; & cum obtinisset, tum præ gaudio cum lacrymis clamabat: Ad Dominum, cum tribularer, clamavi, & exaudivit me!

Item circa morbum caducum, B

40 Anno MDCVI, per novem menses Stanislus, in cunis, filius Sophiæ Niedoperzowa, civissæ Neofandecensis, patiebatur morbum [caducum] tam sæpe; quod etiam per horam duodecies infestaverit ipsum. Cum autem nullum potuisset afflicta mater invenire levamen, quod in multis etiam sacris quærebat locis, devovit filium suum S. Cunegundi, & ante altare ejus posuit, cum magna contritione efflagitans auxilium, quod prosperè ad aram sanctæ Virginis obtinuit.

Felicis itidem Gruszkowiczowa, civissæ pariter Neofandecensis, Jacobus filius semi quatuor annorum eodem cruciabatur symptomate, & semel tam graviter, quod jam videbatur exhalare animam. Misere matri persuaserunt opportunè vicinæ recursum ad sanctam communem patronam Cunegundem: unde ipsa genuflexa, cœpit in salutem pueri invocare Servam Dei cum voto deducendi eum, si supervixerit, ad suam tumbam: quo finito, puer cœpit clamare: Non tristeris, cara mater; ibimus ad B. Cunegundem pro gratiis agendis Christo Domino, qui ad intercessionem ejus dedit mihi sanitatem.

Simile beneficium obtinuit per preces B. Cunegundis nobilis Christophorus Ochentkowski in Wola Myszkowa, cujus filius Johannes, v. annorum, in febre per duas septimanas existens; morbum caducum tam vehementem passus est; ut jam pro demortuo per VIII horas haberetur. Qui tamen post Missam celebratam & votum ad S. Cunegundem pro se factum, ad se plenè rediit, & liber à morbo illo remansit.

sive epilepsiam.

41 Anna Jordanowna, religiosa S. Claræ in antiqua Sandecz, tribus annis, & quotidie, sufferebat hunc gravem morbum: inops igitur facta humani remedii (nam nihil juvabat) prostravit se semel ante sacras B. Cunegundis reliquias, votum faciens, si superviveret, dicendi quotidie usque ad mortem v. Pater in honorem v. vulnerum Christi ante suam tumbam: quod promissum vix fecit; & statim ab illo malo liberata est. Contigit anno MDCXVI.

Anno MDCXXVIII, cum auctoritate ordinaria a examinarentur testes, super miraculis B. Cunegundis, Catharina Talarowicowa, civissa Neofandecensis, coram DD. commissariis præsentavit in ulnis Sebastianum filium simul cum promisso voto ad B. Cunegundem; qui passus fuit per IV horas morbum caducum;

sed statim à quo cœpit orare pro ipso, de-reliquit eum affectio. EX PRO-CESSU

Anno MDCXXVII, hac eadem affectione PRIMO tacta fuit Cunegundis, filia duorum annorum Andreæ Swiatliwicz, notarii Neofandecensis; sed dum à parentibus offerebatur ad tumbam D. Cunegundis; & morbus cessavit, & pustulæ deciderunt, & sana facta est.

Zuzanna Krupina de Jaslo filiam suam v. annorum, patientem morbum caducum, ad diversa loca sacra deferebat, & deprecabatur pro levamine; sed gratiâ non obtentâ, obtulit eandem ad S. Cunegundem, & exaudita est.

42 Anno MDCXXVIII, mense Februario, Susanna Gafzczonka, Neofandecensis civissa, gravida in mense jam septimo, iter faciens, decidit de curru casum gravem, & periculum abortus cum magnis doloribus per duas septimanas passa est. Cum autem nulla prodesse remedia, imò potius evidens & sibi & fœtui immineret vitæ discrimen, votum fecit ad S. Cunegundem, prolem, quam ederet, si femella esset, Cunegundem; si masculus, Franciscum, appellandam: voto factò, feliciter, licet ante tempus, puellam enixa est, quæ in baptismo Cunegundis nominata; & quia duobus mensibus ante tempus nata, ideo forsitan post duos menses etiam mortua, matre incolumi existentè.

Item circa parvientes.

Anno MDCXXV Sophia Swiatlowicowa, notarii Neofandecensis uxor, cum per tres dies in partu cruciaretur, nec posset parere, voto à marito pro illa ad S. Cunegundem factò, feliciter filiam peperit, nominatam Cunegundem.

Anno eodem nobilis Heduigis Abrahamowka, in districtu Biecenfi cum fœtu, quem ut pareret valde cruciabatur, in proximo mortis existens periculo, à matre sua Anna, de domo Lubienska, S. Cunegundi commendata, cum admiratione omnium, statim ac felicissimè sanum & vegetum genuit filium.

Anno MDCXXVII, nobilis Sophia Chwalibogowa, uxor notarii castrensis Neofandecensis, postquam peperit filiam Annam, à malignis oppressa doloribus, ita ut omnia ex illa effluerent intestina; nec se ullo modo movere potens, promissit, si evaderet mortem instantem, cum prole visitare tumbam S. Cunegundis; & instantaneè libera ab omnibus doloribus, sana facta est.

B

F

43 Primi recognoscentes b sunt nobiles germani fratres à parentibus S. Cunegundi oblato, quorum testimonii in lamina argentea tenor est, qui sequitur:

Item circa b

Deo optimo maximo, uni, & trino Petrus & Albertus Bydlinfcii, gravi ægritudine oppressi, meritis & intercessione D. Cunegundis, dum per parentes suos devotè fuissent commendati, mirabili prorsus modo vitæ restituti sunt. Quo nomine Deus laudetur in perpetuum. Anno MDCXXIII.

Eodem anno nobilis Sophia Woiakowska IV annis in lecto decumbens, sic valde extenuata fuit; ut sola ossa, & cutis apparerent in ea; sic facta debilis; ut vi propria nec se movere, nec per se comedere potuisset; fecit votum visitandi tumbam S. Cunegundis: sed non sanior facta: unde portari se inter

EX PRO-
CESSU
PRIMO
MS.

brachia hominum fecit ad sacrum locum, ipsa tantum pedes de quando in quando c per terram trahens, adducta fuit ad ecclesiam, in qua sub tempus Missæ ad reliquias S. Cunegundis pro se celebratæ, & Litaniarum per moniales cantatarum, plenè convaluit, & domum sanissima rediit.

morbos alios

d

e

44 Anno MDCXXV, Jacobus Szczepanowski (de stirpe S. Stanislai episcopi Cracoviensis & martyris) succamerarius Culmenis d, & capitaneus Grudensis e plusquam mediò anno sub cura medicorum gravissima sustinuit symptomata: tandem ulceribus plenus miserrimam trahebat vitam, ad cuius terminum omni momento festinare videbatur. Cum autem à medicis derelictus esset, derelicta quoque circa corpus ejus erant media, cum nullum juvaret; & soli à confessorio ejus, ex Ordine S. Francisci Minorum Conventualium, invigilabatur dispositioni animæ; hic bonus Pater, qui ex obedientia religiosa quondam manserat in conventu antiquæ Sandecz, interrogavit infirmum, an audierit umquam de B. Cunegunde; & isto negante, ille affirmabat, istam beatam Virginem fore omnibus ad se confugientibus in omni infirmitate solatium: & hinc suaivit, ut se commendaret illi. Sed cum infirmus non solum virium, sed etiam verborum tunc inops esset, petiit à confessorio huic sanctæ commendari Patronæ, pro rato habiturus, quidquid ille promiserit. Confessorius ergo, convocatis omnibus tam ecclesiasticis quam secularibus, ad oculum præsentibus, genua flexit, & votum pro infirmo fecit. Visitandi tumbam S. Cunegundis cum oblatione debita. Res mira! quod prius infirmus de lecto vi sua surrexit, quam confessorius precem compleverit. Sanus itaque factus Veterofandeciam ivit, & in perpetuum memoriale laminam argenteam cum tali subscriptione reliquit: Jacobus Szczepanowski succamerarius Culmenis, capitaneus Grudensis D. Cunegundi MDCXXV, Kalendis Maii.

varios.

C

45 Venerabilis Anna Jodlowska, religiosa S. Claræ conventus antiquæ Sandecz, diu gravi pressa infirmitate, quam nulla mitigabant medicamina, & hinc desperata, imò sensibus & loquelâ privata, dum à sororibus pro sua felici morte oraturis custodiretur, gratiæ S. Cunegundis in dolore oculorum suorum sibi factæ recordata, corde (nam ore non potuit) se sanctæ Fundatrici commendavit; & benè sana, omnibus præsentibus, ex lecto surrexit.

Nobilis Heduigis, Filia Alberti Zielinski, in quadam infirmitate, quam medici cognoscere non poterant, nec ejus curationis modum invenire valebant, à parentibus S. Cunegundi oblata, cum onere visitandæ tumbæ suæ, & læta & sana ex lecto surrexit.

Gregorius Woytas, de suburbio Neofandecenti, habens continuas ejectiones & vomitus per semi alterum diem, tandem in febrem malignam incidit. Cum autem medici nescientes modum salvandi eundem, desperarent de vita illius, uxor sua obtulit eum B. Cunegundi, & de ejus puteo curavit adferri aquam; quam dum infirmus bibit duabus vicibus, in puncto sanus factus est.

ANNOTATA.

D

a Agitur hic ergo, ut diximus, de miraculis in primo processu probatis, qui solus factus est auctoritate ordinaria sex episcopi Cracoviensis; cum secundus auctoritate Romana sit institutus non anno hoc 1628, sed sequenti primùm ceptus.

b Primi recognoscentes, id est, primi eorum, qui ad hanc classem pertinentes, beneficia sibi collata agnoverint restatque sint; fuerunt nobiles &c.

c De quando in quando, id est, interruptis vicibus ac temporibus.

d Colmia, vulgo Culm, urbs est & metropolis Culmigeriæ; sedetque ad Vistulam fluvium in Prussia. Succamerarius vero; teste Stanislao Krzistanowic in Brevis descriptione statuum regni Polonia; pag. 22; est; qui regendis finibus agrorum ac bonorum terrestrium; tam ad regem, quam ad nobilitatem; capitula, cives, pertinentium præest. Qui juratus oportet ut sit; habetque is ad id thonus obeundum vicarios, qui Camerarii vocantur &c.

E

e Grudentum, vulgo Graudentz, civitas est & arx insula imposita ad Vistulam, quæ in Colmiâ ad mare Balticum alveum intendit. Capitanei in Polonia regno alii sunt cum jurisdictione, alii sine illa: primi generis sunt præfecti arcium & civitatum regiarum, qui vocantur brachium regale; qualis est etiam hic noster. Plura de his vide apud laudatum modo Stanislavum.

CAPUT V.

Miraculorum ex primo processu desumptorum continuatio.

Anno MDCXXVI, Joachim aurifaber, civis Neofandecensis, plus quam uno anno fermè quotidie patiebatur palpitationem cordis, & alios incomparabiles dolores: cum nullum per varias medicinas sentiret levamen, recursum devotè fecit ad B. Cunegundem; & ex tunc affectio cessavit. Gratus postea beneficii, tumbam Sanctæ visitavit, confessionem fecit, communionem sumpsit, & cor argenteum appendit.

Item alia
miracula

F

Anno MDCXXVII, Valentinus Paiek de parochia Piwnicensi per xv annos patiebatur graves capitis dolores; & cum nulla emplastrâ, & unctiões prodesse, in concione autem audisset, qualiter ad tumbam B. Cunegundis multi in variis languoribus curati sint, obtulit se etiam B. Cunegundi; & statim in eadem ecclesia capitis cessavit dolor.

Anno MDCXIII, Sophia Krzyzacka de regali Mszanka, intolerabiles in capite, pedibus, & aliis membris patiebatur dolores, in ossibus insuper & nervis valde cruciabatur; & cum à festo S. Michaëlis usque ad Purificationem nulla humana juvarent media, obrulit se S. Cunegundi cum Missa; & sana facta est.

Anno MDCXXV, Anna Swiechowa, de eadem Mszanka, patiebatur graves in manibus dolores, pedibus, & in singulis corporis partibus, quarum nulla sana fuit: in qua sum-

A summa ægritudine à Paschate usque ad festum SS. Trinitatis existens, licet se commendaret semper B. Cunegundi; nullum tamen sensit levamen. Cum verò pro dicto festo SS. Trinitatis, titulari a sanctimonialium Sandecenium, ad visitandas reliquias S. Cunegundis irent alii homines devoti, ipsa etiam, licet cum magna difficultate ob suam affectionem, perrexit cum illis; & facta in loco sancto confessione sacramentali, & sumptu sacratissimâ Eucharistiâ, sumpsit etiam in toto corpore pristinas vires & sanitatem.

varias

47 Anno MDCXI, Margarita Lætczyna, de Biegunice, habuit filiam adhuc in fasciis, nomine Justinam; cujus lingua accreverat palato; chirurgus illam accretionem voluit scindere novaculâ, & incautè scidit linguam per longum in duas partes; unde puella, cum nec linguam volvere, nec comedere posset, jam proxima morti fuit. Mater afflicta nesciens, quid aliud facere, commendavit illam S. Cunegundi; quo factò, puella obdormivit, & in somno trium horarum facta est lingua integra & sana.

B

Anno MDCVIII, nobilis Nicolaus Znamierowski in gravi infirmitate & doloribus in omni parte corporis existens, nec juvenem aliquod inveniens ex plurimis medicinis, tandem obmutuit, vi septimanis non nisi per signa & nutus suas exprimens necessitates. In tali statu cum esset, cogitabat, quare Deus sic eum affligeret; & conscius sui à fide catholica ad Arrianam recessus, hunc pro causa tantarum pœnarum credidit: unde qualiter potuit indicavit, quod vellet catholicum confessarium; qui cum fuisset vocatus, confessus est ipsi per nutus, & sacra communione refectus cum dolore maximo. Quém etiam uxor sua divæ commendavit Cunegundi; quo vix factò, convaluit infirmus; & sepulcrum B. Cunegundis non solum semel, sed quolibet anno, quousque vixit, visitavit.

corporis partibus.

C

48 Anno MDCXX, Joannes Porczinski Pruthenus in universitate Cracoviensi studens, ex ungue, qui digito pedis accreverat, malè exciso, & pejus curato, gangrænam passus est: & cum, si vivere vellet, præter opem divinam aliud remedii non occurreret, quam pedis abscissio; pauper studiosus anxiebatur summopere & divinam implorabat clementiam. Interim quidam studiosus venit ad eum visitandi gratiâ, casu felicissimo ferens secum Vitam B. Cunegundis recentem impressam; quam cum æger accepisset ad manus, & incidisset in miracula D. Cunegundis, se quoque ipsi commendavit; nec sine effectu id fecit: nam sequenti nocte à gangræna & omni periculo liberatus est. Cum autem tunc inchoaret pestis Cracoviæ, in Prussiam abire debuit; sed post VIII annos memor beneficii, in persona tumbam S. Cunegundis visitavit, & devotionem suam ex voto peregit.

Anna Kusiowa de Biegunice habuit dolorem acutum in dextro pede, propter quem nullo modo incedere potuit; voto factò pedestri facienda iter ad tumbam S. Cunegundis, statim sana facta est.

Similem gratiam R. D. Jacobus Zastakowic, Vicarius in Biecz, expertus est D. Cunegundis: unde talem inscriptionem in voto

suo argenteo sculpsit: Pater Jacobus Zastakowic ob infirmitatem & dolorem pedum dicavit, & vovit.

EX PRO-
CESSU
PRIMO

49 Mathiæ barbitonforis de nova Sandecz Stanislaus filius in pustulis existens, acutam passus est febrem per totam septimanam; in qua cum videretur incurabilis, parentes ejus iverunt ad tumbam cum oblatione S. Cunegundis: exposit demum redeuntes, sanum puerum invenerunt.

MS.
Item

Anno MDCXXVII, consul Neofandecensis, cum plurimi infantes ex pustulis morerentur (dicebatur autem hic consul Georgius Tymowski) cum & ipsius natu minor filia mortua esset ex causa pustularum, timens ne & filius ipse, qui in eadem infirmitate solus remanserat adhuc vivus, moreretur, obtulit pro eo Missæ sacrificium, & quidem felicissimo eventu: nam puer ante finitam Missam sanus factus est.

Simile beneficium experta est Catharina, Stanislai aurifabri de nova Sandecia uxor; cujus tres infantes existentes in desperata pustularum infirmitate, sani & salvi facti sunt post oblationem illorum ad B. Cunegundem.

E

Gregorius pulsator organi conventus Veterofandecensis, habens filium duorum annorum totum pustulis oblitum; & cogitans, qualiter in oppido suo uno mente plusquam LX infantes ex eadem decederent infirmitate, obtulit pro eo ad sepulcrum B. Cunegundis sacrificium; nec infeliciter; siquidem ex innumerabilibus pustulis in corpore infantis vix postea duodecim apparebant; & infans convaluit.

50 Anno MDCXXVII, majus omnibus beneficiis accepit Stanislaus Lugowski, civis Neofandecensis, cujus filia VII annorum, nomine Elizabeth, pustulis plenissima, in febre maligna per VIII dies existens, & obcæcata, ac hydropica, totoque corpore livida, dolores insuperabiles usque ad divisionem animæ sufferebat; speque vitæ ejus carentes parentes, omni fere momento mori videbantur. Intra hoc filix & parentum martyrium exclamavit infirma filia ad matrem, & eam bono animo esse jubet, dicens, sibi in religioso habitu apparuisse B. Cunegundem, & vitam sibi promissile. Quo mater audito obtulit eam S. Cunegundi; & protinus sana facta est, sine ullo in facie, in oculis, & in toto corpore signo pustularum.

*circa pueros
variolis laborantes.*

Nobilis Paulus Maniecki cum Sophia uxore sua in Grybowo desperatum filium suum IV annorum, ex pustulis in febre maligna existentem, per Missam ibidem celebratam D. Cunegundi commendavit; ad cujus celebrationem puerulus sanus factus est.

F

Pauli Szowski, civis & aurifabri Neofandecensis, duo infantes morti proximi facti sunt intercessione B. Cunegundis: cujus testimonii in lamina argentea tale perhibetur testimonium:

Sophia, & Joannes.

Pustularum dum rabies mortis esset materies Multis pueris, Sophia & Joannes prece piâ Sunt commendati D. Cunegundi; & sic nati Morbi mortisque levamen. Vivunt nunc, & vivant. Amen. MDCXXVII.

Anno MDCXXVIII, Sophia de Muszyna, ex subditatu b episcopi Cracoviensis, scabiem horridam & malè olentem patiebatur

per

EX PRO-
CESSU
PRIMO
MS.

per VIII septimanas, cum ingenti dolore & anxietate; à qua voto facto ad B. Cunegundem, liberata est.

Anna Koczebina ex suburbio Neofandecensi totum scabie infectum detulit filium ad tumbam B. Cunegundis; & sanum domum retulit.

c-
Item

§1 Paulus Skrzyniarz, ædilis & ecclesiæ parochialis Veterofandecensis, ex dysenteria, quam pallus est per VI menses in anno MDCXXVII, incidit in phthisim; in qua cum nullo humano modo potuisset curari; & jam quasi agonizabat, invisit eum capellanus monialium, Georgius Cæsarius, & doctor medicinæ, Mathias Grabacki, suadentes ei recursum in sua infirmitate ad B. Cunegundem: quorum consilium gratè acceptans, petiit à R. capellano pro se Missam celebrari; nec fuit frustratus spe sua: nam sub tempore Missæ plenè convaluit.

B

Nobilis Sophia Chwalibogowa de Janowice, confors notarii castri Sandecensis, habuit filiam minorem, quæ ex scabie in phthisim incidit; & non erat modus curandi; eo quod nil juvarent cuncta remedia: obtulit eam B. Cunegundi; & statim scabies & phthisis evanuit.

Anno MDCXII, Catharina, puella Stanislai Zlocki, à nativitate clauda, & à primo ætatis suæ anno in phthisim incidit; sed oblata S. Cunegundi, & phthisis disparuit, & claudæ rectus gressus concessus.

d

Qua ætate cœpit plicæ affectio, medicinæ doctoribus sicut ignotus erat morbus, ita & difficilis ordinatio medicinæ. In ista affectione Hedwigis Widzowa, civissa Neofandecensis, non solum sanitatem amisit, sed etiam vim in manibus & pedibus totaliter contortis. In hoc excessu dolorum levamen naturale haberi non potuit; pro supernaturali per maritum ad S. Cunegundem recursum fecit, & consolationem cum plena sanitate invenit.

C

In tali affectione Dorothea, Simonis de Strzeszyn uxor, contracta & contorta membra habens, ac demum & visum amissum, post suspirium ad B. Cunegundem factum sana quoad omnia facta est.

Reverendus D. Jacobus Vistalicius, parochus Wanovicensis, acutissimis calculi cruciatur doloribus; in quibus semel jam videbatur agonizans; post votum factum ad B. Cunegundem ab assistentibus, non solum cessarunt dolores; sed etiam ab affectione calculi per reliquum vitæ suæ solutus fuit.

circa varios

§2 Anno MDCXXV, Zuzanna, Mathiæ factoris uxor, de Biecz, per novem annos habuit ulcus sub arce & sinistra; quo plures faciebat applicationes, eo majores sentiebat dolores: dimissis itaque remediis humanis, ad divina confugit: effugiavit ulcus suum in cera, & ad tumbam S. Cunegundis devotione peracta, appendit; & statim in ecclesia remissum dolorem sensit, & postea integram sanitatem obtinuit.

f

Nobilis Jacobus Zmiecki in districtu Sandecensi habens f in servitio quamdam virginem acupictoriæ artis, affectione canceri per XIX septimanas cum summa famularum molestia decumbentem; cui supervenit adhuc affectio calculi: intolerabilis & sibi & domesticis pauper illa facta est: & cum modus

juvandi non esset, votum nomine ejus visitandi tumbam S. Cunegundis prædictus suus dominus fecit, & felicissimè: nam statim utraque cessavit affectio.

Quædam mulier, nomine Sophia, cujusdam nobilis concubina, ex invidia maleficiata, à feriis Bacchi ad festa Spiritus sancti g in dolore capitis & aliorum membrorum intolerabili permanens; nullam potuit in infirmitate sua reperire medelam. Pro festo itaque sanctissimæ Trinitatis venit ad tumbam S. Cunegundis; & ibi contrita, confessa, & sacra Synaxi refecta, levamen prima nocte sensit, & pristinam sanitatem, antequam domum pervenisset, recuperavit.

Anna Novaczko de Biecz, XII annorum puella, ex magnis doloribus in infirmitate sua delirabat per novem septimanas; sed commendata D. Cunegundi, sana in mente & corpore facta est.

Poloniæ in majori Polonia in ecclesia PP. Societatis [Jesu] quidam ejusdem Societatis Pater exorcizabat certam feminam obsessam, volens liberare eam à spiritu maligno; & cum nihil proficeret, facta oratione ad B. Cunegundem, adjuravit dæmonem per nomen hujus sanctæ Virginis; & statim dæmon ejulando ad tartara avolavit.

§3 Anno MDCXXIV, pius quidam sacerdos Sebastianus Zagrodzki, parochus in Biegunice foundationis B. Cunegundis, ex melancholia magna incidit in febrem malignam; in qua cum non poterat juvari, desperare cœpit non solum de salute corporis, sed etiam ex suggestione dæmonis de salute animæ; cui etiam susurrabat dæmon, ut Crucifixum ex mensa, coram quo sanus orabat, dejiceret. Post immeditè b apparuit ipsi quædam Persona in veste candida dicens: [Ex] a]mina benè conscientiam tuam, & dispo-

ne domui tuæ; quia ante decimum quartum respirium morieris. Post septimum itaque respirium, deliquium passus est, in quo vidit B. Cunegundem cum tribus choris virginum suæ professionis religiosæ, dicentem sibi: Confide in Deo, & fidelis esto: nam in hac infirmitate non morieris; eoquod & mihi devotam exhibeas servitutem, & sororibus meis sincerus sis; postula ab abbatisa monasterii mei de vino, quo abluta sunt ossa mea; & hoc hausto, sanus fies. Et factus est.

§4 Anno MDCXVII, filius parvulus Mathiæ Klis ludens supra fluvium, Dunajec dictum, derepente ab aqua correptus, & ad tria stadia portatus, pro mortuo ex aqua extractus, & per noctem jacens, dum sepulturæ tradendus erat, à matre S. Cunegundi oblatus, respiravit & revixit.

R. D. Sebastianus Zagrodzki, parochus in Biegunice, habens penes se certa originalia privilegia monasterii S. Cunegundis Sandecensis, fluvium Poprod in vili equo transire voluit, nocte jam facta, & ignorans, quod tunc aqua creverit: bis ergo ad profundum veniens, & aquam ad collum habens, commendavit se huic B. Virgini; quæ ipsum ex periculo eripuit, tantò mirabilius, quod cum ille ad indusum usque madefactus fuerit, illa originalia privilegia ne gutta aquæ tetigit.

Albertus Slak de Librantova per undecim menses dysenteriam patiebatur, & jam mortis speciem præferens, mortem tantum, nullo

D

E

F

G

H

A nullo remedio-juvante, expectabat. Conventus tandem votis suis ad S. Cunegundem, illico sanus factus est.

In simili existens infirmitate Albertus Mædry, figulus de antiqua Sandecz, per XIV septimanas, & insuper omnium ossium & membrorum acutos patiens dolores, commendavit se B. Cunegundi; & mox convaluit.

circa

§5 Nobilis Elizabeth Pæniotowska in certo negotio visitavit nobilem Hieronymum Stan, tunc capitaneum Sandecensem in villa, Gostwicã dicta; ex consilio ipsius dominæ Stanowa, uxoris D. capitanei, dedit comitivam quibusdam dominabus pergentibus Veterosandeciam ad tumbam S. Cunegundis: cum autem jam in suburbio fuissent, subvolarunt anseres, & terrefecerunt equos, quos currentes non poterat detinere auriga; & sic timentes sibi dominæ illæ, desilierunt ex rheda; sicut etiam facere voluit prædicta domina Pæniotowska: cujus vestis, ad clavum circumvoluta, detraxit illam sub rhedam, & evidentissimo exposuit periculo contractionis omnium membrorum, & conquassationis totius corporis. In hoc igitur statu existens misera domina, clamavit ad S. Cunegundem pro succursu; & feliciter: nam & equi, qui effrenatè continuò currebant, steterunt; & domina Pæniotowska, cujus manus & pedes non semel rota pertransiit, illæsa inventa; & quod majus, nec à luto, quod tunc erat, maculata fuit.

B

Valentinus Janik de Mszana pergens in equo & obdormiens, impegit in arborem, & attrivit pedem tam violentè, quod in genu & crure vulnus acceperit; multis modis incurabile. Cum autem ad tumbam S. Cunegundis adventus, devotionem suam expleisset, & vulnus aquâ ex puteo S. Cunegundis lavisset, illico curatum fuit; unde sanus domum rediit.

circa pericula.

C

§6 Anno MDCXVIII, magnum incendium in antiqua Sandecz exortum fuit, ex quo totum oppidum conflagratum est, & omnes domus, quæ lignæ erant, exustæ. Pater Athanasius Sulmirius (qui nuper intercellione hujus sanctæ Virginis visum perditum recuperavit) videns in summo periculo ecclesiam suam cum monasterio à circumstantibus undique flammis, vocatis per pulsam campanæ ad ecclesiam Patribus, & Fratibus, quorum Guardianus tunc fuit, exponi fecit SS. Sacramentum, & ad S. Cunegundem clamare; ut quæ id monasterium fundavit, eadem illud defenderet ab igne. Sic igitur, nullo defendente, monasterium Fratrum Minorum S. Francisci Conventualium illæsum permanit, omnibus circumcirca ædificiis combustis.

Anno MDCXXVII, Simon Wolski in simili existens periculo, dum quinque amplæ domus circa ipsum ardebant, invocavit S. Cunegundem in adiutorium; & incendium evasit.

Anna Papiezonka de Strugi, pauper subdita monialium, cum pecudes, boves, & vaccæ circumcirca peste interirent, & sibi jam duæ crepuerint, oravit S. Cunegundem; ut sibi tertiam restantem vaccam dignaretur salvare. Exaudita est: nam vacca, quæ jam erat infirma, convaluit.

Julius Tomus V.

A N N O T A T A.

EX PRO-
CESSU
PRIMO
MS.

a *Adi Vitam supra cap. 15, num. 139.*

b *Ex subditatu, id est, ex subditis.*

c *Ædilis, id est, adiutus seu custos ecclesie.*

d *Vide annotata superius ad cap. 3, litt. k.*

e *Voluit, opinor, scribi auctor, sub axilla sinistra.*

f *Luxata constructio hujus sententia satis est perspicua.*

g *Id est; a Bacchanalibus, seu diebus antecenevalibus usque ad Pentecosten.*

h *Adjeci syllabas hic unius acclusas, ut lacunas vacuas implem quam possem optima conjeturâ.*

C A P U T VI.

Miracula ex secundo processu a.

A gnès, filia Jacobi Mikulec, de antiqua Sandecz, facta graviter infirma, tandem mortua per totam diem & noctem domi jacuit: supra quam incommotabiliter mater lugebat. Vetulæ ex ecclesia parochiali consolantes matrem, dixerunt: Accipiemus istud corpus exanimè, & detremus ad tumbam S. Cunegundis. Sicut etiam fecerunt, ponentes illud ante altare hujus sanctæ, ac pro Missa celebranda dederunt. Post Missam itaque finitam, puella bis vocitavit*, & tandem ex terra surrexit, stupentibus plurimis hominibus congregatis.

E
Alia mirabilia circa mortuos.

* an oscitavit?

N. Nowinka, subditus monasterii S. Cunegundis, de Podegrodzie, per quatuor septimanas graviter infirmus, decessit e vita. Sic jacens per semialterum diem, cum ad sepulturam vehi debuit, profiliit ex terra; dicens: Fui in ecstasi; vidi ignem infernalem, ad quem destinatus eram: sed venit ad me B. Cunegundis, & in mundum redire jussit pro penitentia facienda. Quia hoc factum est in vigilia sanctissimæ Trinitatis, ideo in crastino hoc testimonium deposuit hic in hac sanctissima hujus loci titulari solennitate.

Quidam nobiles homines attulerunt huc mortuum infantem; quem, dum agonizaret, commendarunt S. Cunegundi sub tempus Missæ, quæ pro infante celebrabatur. Surrexit infans; quem post aliquot milliaria devexerunt vivum & sanum parentibus.

Anno MDCXI, Petri & Agnetis de Radca filius submersus in Dunajec, tandem extractus mortuus ex aqua, B. Cunegundi à patre, & matre oblatu, revixit.

Andreas Jurari, & Alexander, piscatores, subditique monasterii S. Cunegundis, dum piscarentur in Dunajec, vento valido & tempestate navi inversâ, in aquam profundam injecti, per unam horam, dum se salvare non possent, commendarunt se D. Cunegundi: nec factio, uno tempore ad littus ab aqua exportati de medio fluvii sani & sicci; quod crastina die testati sunt.

§8 Stanislaus Bozec, civis Veterosandecensis, peste infectus, quæ in antiqua Sandecz grassabatur, dentes jam superiores à

Item circa peste infectos.

D d d d

ve-

EX SECUN- vehementi dolore extra suum situm extractos
DO PRO- habuit; & videns se in proximo mortis, de-
CESSU. siderabat confiteri; sed cum sacerdotes op-
pidi, qui pestiferis inserviebant, mortui es-
sent, reverendum Stanislauum, parochum Bie-
gunicensem, ad se rogavit; qui præponens
salutem animæ proximi vitæ suæ propriæ,
venit domum ad eum, & audita confessione
ejus, consuluit, ut se offerret ad B. Cune-
gundem: quo factò, statim in præsentia sa-
cerdotis, eodem ipso tempore, de lecto sa-
nus surrexit.

Hac eadem peste, & hoc eodem loco, E-
lizabeth Malkowa, plenissima pustulis pesti-
lentialibus, commendavit se B. Cunegundi,
maximè, ne sine confessione moreretur; &
postea curavit se deferri ad puteum hujus san-
ctæ Virginis, & aquâ ex ipso pustulas suas
perfundi; oravitque devotè, ne sine sacramen-
tis decederet. Exaudita fuit benignè: nam
primò levamen sensit, & postea pristinam sa-
tatem adeptam est.

P Hac ipsa peste nobilis Koziarowski domi
suæ, in villa sua infectus peste, cum certa
virgo, in obsequiis suæ uxoris existens, à
mensa sub tempus prandii in terram cecidisset
mortua, ipse summè perterritus, fugiens
à mensa, prostravit se in terram, & suppli-
cavit B. Cunegundem, ut se salvaret suis apud
Deum precibus: & re vera obtinuit
quod petiit: nam nullus ex multa familia
domus mortuus postea est.

Item circa in-
cendia
59 Anno MDCXXXIX, ipso festo S. Patris
Francisci manè diluculo in monasterio mo-
nialium antiquæ Sandecz in balnei ædificio
ignis exortus est; & statim ventus magnus
flare cœpit, qui ignis impetum vertit in mo-
nasterium; unde nulla spes evadendi super-
erat incendii. Moniales recursum fecerunt
in ecclesia ad Deum, per merita S. Cune-
gundis; & abbatissa, accepto reliquiarioca-
pitis sui, ivit contra ignem, ubi erat maxi-
mus ejus impetus, monasterium versus: quo
facto, mirabiliter flamma, quæ lata fuit,
restrinxit se in minorem longè; tandem sur-
sum directissimè ferebatur, ac post paulatim
demittens se deorsum evanescebat, donec an-
nihilaretur, & nihil aliud, quam solum te-
ctum balnei consumendo, balnei ædificio
toto relicto.

C Simile huic miraculo factum fuit anno M-
DCXXXVI in Octava Corporis Christi. Sub ec-
clesia parochiali exortus ignis, circumcirca
viciniores & remotiores domos exullit: ven-
tus contulit carbonem ardentem in tectum
ecclesiæ; & jam ignis ardere in aliquot lo-
cis templi visus fuit. Cum humanæ [suppe-
tiæ] in plura divisæ tardarent, nec scalæ,
& aqua suppetere, moniales ad capellam
sanctæ matris Cunegundis recursum fecerunt,
devotè orantes, ut ipsa ignem conceptum ex-
stingueret. Antequam igitur homines ad de-
fendendum venissent, invisibili modo visibi-
lis ignis extinctus est.

Miraculum hic primo loco positum, B. Cu-
negundis demonstrat specialem circa suas fi-
lias, quæ de mundo advocatæ ad serviendum
Deo in claustrum venerunt, curam & tute-
lam. Cum enim in hoc virginali Clarissarum
cœnobio ignis in festo S. Francisci exortus
fuit, quædam monialis aquam ad extinguen-
dum porrigens, à certa parte tecti, quod

disjiciebatur, obruta & obrecta fuit, & ab o-
mnibus pro occisa habita. Post sat longam
moram temporis de subtus illa monialis ex-
tracta, viva & sana reperta fuit, neque à
ligno sat crasso, neque ab igne ligni arden-
tis læsa; sed tantum majoris miraculi grã-
tiâ & in facie & in habitu denigrata ab
extinctis fortan carbonibus.

60 Andreas Liryceus, natus in antiqua
Sandecz, Jaroslaviam studiorum causâ in scho-
lis Patrum Societatis profectus est. Ibidem
anno MDCIV ex alta domus contignatione
cecidit capite in terram, non nudam, sed
lignis magnis oppletam; sic ergo cadens, non
solum se graviter concussit; sed etiam pel-
lem per medium capitis abrafit usque ad nu-
da ossa. Chirurgus, qui concussum curabat,
non magnam spem vitæ ejus habebat; infir-
mus se [quoque desperatum] à salute vide-
bat; unde de recursum ad Deum faciendo con-
cluserunt uterque illorum. Concussus, utpo-
te patriâ Veterosandecensis, recordatus multo-
rum miraculorum B. Cunegundis, quorum
junior in scholis parvis ibidem spectator fue-
rat, commendavit se huic beatæ Virgini; &
statim meliùs valere cœpit, & brevi pristina
sanitate donatus.

Jacobus Zelasko, famulus de villa Gost-
wice, pergens in equo ad villam dictam Mo-
kra, decidit ex ipso, capite in terram alli-
sus graviter, ut loquelam amiserit. Cum ef-
set morti proximus, nec quidquam, quod
suadebant homines, juvaret, confanguinea
sua visitans infirmum, persuasit matri, ut,
seposita omni humana curatione, à diva
Cunegunde medelam quæreret; cui acquie-
scens mater, obrulit filium ad tumbam san-
ctæ hujus Virginis; & statim infirmus me-
liùs habuit, & ad tertium diem plenè sa-
nus factus est.

61 Anna Zielonkowicowa, de Igolomia, cum
esset gravida, iter faciebat; & cum
esset in hieme via lubrica, cecidit sic gra-
viter, ut statim in ea fœtus moreretur. Ipsa
itaque per duas septimanas decumbens, nec
fœtum mortuum edere, nec suæ ægritudini
juvamen invenire potuit: sic ab omnibus despe-
rata, tantum de salutè animæ cogitabat. In-
vixit infirmam quædam annosa femina, & pro-
misit ad tumbam B. Cunegundis: quo factò,
& fœtum mortuum edidit, & ipsa convaluit.

Anno MDCXXXIX, Sophia, Lucæ Krosko-
wic, ferrifabri Neosandecensis, uxor per tres
dies cruciabatur in partu, sine spe vitæ: cum
autem de sola anima cogitaret, petiit confessari-
um ex Ordine Præmonstratensium, patrem
Norbertum Xiaznicensem; qui audita con-
fessione infirmæ, interrogavit illam, an sci-
ret aliquid de B. Cunegunde: cui ipsa re-
spondente: Scio esse Virginem sanctam; re-
posuit Pater: Quare ergo non te recomendas
illi? Promitte invisere ejus sepulcrum, si su-
pervixeris: quo ipsa factò, mirabiliter sine ul-
lo dolore fœtum edidit, & sana remansit.

62 Quædam mulier valde inops venit anti-
quam Sandeciam ad civem illum, apud quem
maritus suus laborabat opificium; & cum esset
in tempore partus, nec habens aliam commodi-
tatem loci, ivit ad stabulum, & ibi peperit.
Dum illuc ipsi portata fuisset pro refocil-
latione valdè calida cerevisia, casu inopin-
ato inversa est in natum infantem, & qui-
dem

D

Item circa
graviter con-
cussos.

E

F

circa partu-
rientes.

A dem in ipsam faciem; quod videns misera mater, voluit abstergere infantem; sed abstergendo detraxit & pellem, quod in gutture sola apparerent tubera amaritudinis plena. Fuit tunc in illo hospitio domina Elisabeth Flokiska, civissa Cracoviensis, quæ valde compatiens tam infanti, quam matri, commendavit eos S. Cunegundi: & PP. Dominicani, qui etiam ibi erant transeuntes; in absentia sacerdotis parochialis baptizarunt infantem; qui post votum factum miraculosè in facie statim sanatus fuit, & mater convaleuit.

Speçtabilis matrona, Balthazaris librarii Cracoviensis uxor, magno periculo circa partum exposita fuit; utpote quæ nec homines nosceret, nec se sentiret; sed quasi inanimatam quid jacens, solo respirio à mortuo disterebat. Cum ergo extra spem parturitionis, & vitæ esset; maritus apud Deum, & sanctam Cunegundem juvamen quærens; obtulit eam ad tumbam hujus sanctæ Virginis; quo facto, & mater filium feliciter peperit, & filius sanus fuit. Unde brevi pater, mater, & filius cum oblatione præsentarunt se huic sanctæ Virgini.

Circa laborantes

63 Agnes, nobilis Martini Wielogłowski filia, in fasciis existens, terribiliter morbo caduco correpta fuit; & ita ab illo inclementer vexabatur, ut infantula jam animam exhalaret. Miserta ejus tunc ibidem hospes nobilis Anna Gladyszowa, accepit puellam ad manus, & offerre cœpit genulexam D. Cunegundi, promittens illam cum Missa suster huic sanctæ Virgini; quo vix facta, statim puellam dimisit morbus, & sana facta est.

Agnes Stolarzowa, civissa Veterosandecensis, duas proles habuit eidem paroxysmo suppositas; utraque tamen meritis S. Cunegundis atrocitatem superavit morbi: primo filiulus in duobus annis, dum eum pateretur, tertia vice clausum oculum habuit; dum quartam vicem sufferret, voce alta clamavit intans: Deus adjuva me, S. Cunegundis, intercede pro me; quo dicto, subjunxit ad matrem: Jam, cara mater, non teneas me; quia sanus sum, & oculus apertus est. Filiam similiter trium annorum, cum corripere hic morbus, mater accepit per manus, & genulexam, promisit ad tumbam S. Cunegundis; & statim liberata est ab illo morbo.

Regina Stolarzowa eadem affectione afflicta habuit Stanislavum filium, & Annam filiam; obtulit eos ad sepulcrum D. Cunegundis; sed cum morbus non cessasset, deduxit illos ad ecclesiam, & coram reliquiis hujus sanctæ Virginis Missam celebrari petiit; qua finita, finem morbus accepit.

morbo comitiali.

64 Gasparis Bielecki, civis Veterosandecensis, filius Melchior, quinque annorum anno MDCXXXVIII, valde subjectus fuit huic infirmitati; quam etiam centies in diem patiebatur: à qua valde debilitatus, brevi moriturus timebatur. Mater afflicta accepit eum secum ad ecclesiam, & Missam pro eo ad reliquias S. Cunegundis celebrari fecit, qua finita, filius sanus esse incepit.

Nobilis Gawronski habuit filiolum, plusquam decem septimanis hunc morbum patientem, & ita debilitatum; ut de die in diem moriturus ei ederetur. Pater in urgenti necessi-

Julius Tenius V.

tate iter facturus, commendavit illum D. Cunegundi; & in casum mortis designavit locum sepulturæ ejus. Pater itaque intercessionem S. Cunegundis prosperum iter habuit; sanus ipse domum rediit; & sanum filium invenit, cum ingenti utriusque parentis lætitia.

Quando ossa B. Cunegundis transponebantur in urnam argenteam ex voto comparatam ab illustrissimo & eminentissimo Bernardo Maciejowski, archiepiscopo Gnesnensi, S. R. E. Cardinali, ex urna stannea; & R. P. Stanislaus Radzinski, Societatis Jesu theologus, habuit facultatem à loci Ordinario lavandi prædicta ossa sacra vino, quod postea collegio Cracoviensi ejusdem Societatis dono cessit in parte. Accidit quod senatoria dignitate conspicua Dorothea Barzyna, palatina Cracoviensis, neptem suam, palatini Lanciencis filiam, apud se haberet, eundem morbum patientem graviter, qui nullo modo naturali curari potuit. Resciens postea de isto vino apud Patres Societatis Cracoviæ, petiit, aliquid sibi de illo communicari; quo hausto, illa herula à sana & libera à morbo facta est.

E
d

65 Stanislaus, filius Pauli Lækawa, consulis Veterosandecensis, duorum annorum, per duas septimanas patiens diarrhœam, cum nulla prodesse remedia, ita debilis continuo fluxu factus est; ut agonizare crederetur; unde & candela pro agone accensa fuit. Quod videns afflicta mater, genulexam commendavit eum S. Cunegundi, & ad visitandam tumbam se cum filio appromisit. Quod votum vix emisit, & statim filius sanus factus est. Hoc fuit anno MDCXXXVIII.

Circa dysenteriam & iterum.

Eodem anno, & in eodem loco, Casimirus, filius Thomæ Rokosa, in autumno sanguineam diarrhœam patiebatur, qua tandem ita debilitatus fuit; quod per quatuor dies neque loqui, nec quidquam de cibo sumere potuerit. Accepit eum pater, & ad tumbam S. Cunegundis portavit, petens celebrari Missam pro eo; qua absoluta, & filius absolutus fuit à morbo; & statim domum reportatus, ad manducandum aliquid petiit.

F

Eodem anno, Christophorus Bartkowski, de Slowikowa, eadem affectionem per medium annum patiebatur, nec ullo modo poterat curari. Quædam vetula, quam domi habebat, compatiens ipsius infirmitati, obtulit ipsam ad tumbam S. Cunegundis; & statim melius se habere cœpit, & brevi post ex morbo evasit totaliter.

Melchior Fladrowic, scabinus antiquæ Sandecz, anno Domini MDCXXVI, morbo flavo à planta pedis usque ad verticem capitis infectus fuit: nihil meliorationis & convalescentiæ ex medicamentis quamplurimis sentire potuit. Rogavit itaque semel & iterum Missam pro se celebrari ad reliquias S. Cunegundis; & statim levamen agnovit; tandem ipse post multas septimanas ex lecto confurgens, in persona ivit ad tumbam sanctæ hujus Virginis, & Missam dici curavit; & totaliter sanus domum reversus fuit.

66 Nobilis Helena Marzecka, violentâ febre malignâ correpta, cum nullo modo remissio febris haberi potuisset, febricitans pe-

D d d d 2

iiiit

EXSECUN-
DO PRO-
CESSU.

tiit aquam ex puteo S. Cunegundis ; quam dum videret, remittebatur febris ; & dum aquam ebibit, totaliter etiam illam febris dimisit

Anno MDCXXIX, Adamus Pelka patiebatur ardentissimam febrem per sex septimanas, & delirabat quandoque ex acuto morbo. Quaedam nocte recordatus magni concursus hominum ad S. Cunegundem, & sic surgens, ut potuit, ex lecto, fecit orationes ad sanctam Virginem, obligando se ad tumbam ejus, si sanus factus fuerit ; sicut de facto post votum factus est ; unde statim mane surrexit, & quasi non fuisset infirmus, perrexit cum voto in equo.

Anno MDCXXI, Valentinus de Pietrzykowie, in magna febre per quindecim septimanas existens, cum nullam sibi proficuum pollet invenire medicinam, sed omnes in pejus verterentur, ab ipsis medicis derelictus fuit. Certa nocte apparuit quaedam Monialis in cinericii coloris habitu, quam interrogavit, quæ esset ? Illa reposuit : Ego sum Cunegundis ; & gestu manu super eum facto, disparuit. Et ipse statim surgens ex illa infirmitate, jussit sibi cibum dari. Considerans tam magnum sibi ab illa præstitum beneficium, habuit illam pro Patrona ; & quia numquam audivit de ipsa (erat autem iste Petrzykowski ex ducatu Zatorienfi e) nec scivit ubi illa esset ; post longum tempus venit Cracoviam, & ibi rescivit de sua imagine apud Patres Minores S. Francisci Conventuales ; quam dum vidit, recognovit ex facie, & habitu, quod talis fuerit, qualis sibi apparuit. Cum ibi apud prædictos Patres plenam notitiam de S. Cunegunde sumpserit, non tardavit adire antiquam Sandeciam cum voto ad tumbam ipsius.

circa laboran-
tes

67 Anno MDCXXVIII, nobilis Joannes Szymanczowski, filiam suam Sophiam virginem, acutam febrem per tres septimanas patientem, obtulit ad sepulcrum S. Cunegundis ; & statim sana facta est.

Nobilis Joannis Wierzbietta de Przyzowa filia, nomine Beata, continua ardente febre decumbens per aliquot septimanas, quam nulla juvabant medicamenta. Rogatus ad illum reverendus parochus loci ; qui audita virginis infirmæ & valde debilis confessione, nomine suo fecit votum visitandi tumbam S. Cunegundis, si supervixerit ; quo facto, ipsâ eadem horâ febris illam reliquit, & sana ex lecto surrexit.

Anno MDCXXVI, nobilis Albertus Woiaowski de Woiakowa per sex septimanas gravissimos febris sustinuit ardores, & per quatuor hebdomadas incessantem habuit sitim ; & totaliter destitutus viribus, nec sui recordabatur, nec homines cognoscebat. Jam sola mors præstolabatur, cum nihil juvaret. Uxor infirmi persuasa à devotis hominibus, ut maritum suum offerret S. Cunegundi cum voto visitandi tumbam suam ; quod dum illa fecit promptissimè, statim infirmus melius habere cepit.

Nobilis Stanislawi Koziarowski virgo Anna filia quatuor septimanis gravata febris contumaciâ, cui nullum erat proficuum remedium, ad extremum vitæ videbatur accedere terminum : unde rogatus ad ipsam de Podogrodzie parochus cum Viatico, & extrema

unctione ; quibus ipsa devotè sumptis miserationem Dei expectabat ; sed à vetula domestica D. Cunegundi commendata, si superviveret ; cum voto in persona, statim in præsentia reverendi parochi ex lecto sana surrexit.

68 Anno MDCXXIX, religiosus Antonius Chodowic, Guardianus Veterosandecensis Minoritarum S. Francisci Conventualium, in febre maligna septem diebus existens, præmonitus à medico, se esse in maximo vitæ periculo, fecit votum visitare miraculis clarissimam Deiparam Czesstochoviensem ; & Transfigurationem Domini ; magnis prodigiis commendatam apud Fratres suos Neosandecenses. Interèa obdormivit ; & tangi se in brachio sensit ; vocemque audivit : Et quare oblitus etiam es B. Cunegundis ? Adjunge ad votum tuum, etiam visitare illam ; & sanaberis. Quo facto, statim melius habuit ; & post quinque dies pristina restitutus fuit sanitati.

Samuel, nobilis Albrachti Koziarowski filius annorum quatuor, ob febrem malignam per quatuordecim dies, jam morti vicinus ; ab avia sua, nobili Catharina Jordanowa, B. Cunegundi commendatus, & in persona oblatus, statim melius habere cepit, & in brevi convaluit.

Nobilis Elisabeth Flokinska XIV diebus in febre maligna decumbens, cum valde debilitata, se brevi crederet morturam ; rogavit ad se pro dispositione quemdam R. P. ex Societate Jesu ; qui audita confessione, commendavit illi devotionem ad S. Cunegundem ; & ostendit ei ex sacro habitu ejus particulam ; quam ipsa venerata, promisit, si supervixerit, visitare tumbam ejus, & statim remittebat febris, & brevi sana facta est.

A N N O T A T A.

a Hic titulus non est noster, sed ejus, à quo hæc miracula accepimus, qui ea non ex ipso processu secundo, cujus exemplar Latinum non habuit, sed ex ejus versione Polonica stylo suo Latine interpretatus est, ut indicat sub finem, cap. 7, num. 80.

b Jaroslaviam intellige non illam, quæ in Russia magna seu Moscovia est, sed aliam, quæ sita est ad Sanium fluvium in Russia rubra, ubi Societas nostra collegium habet. Florentissimum hæc olim erat emporium, sed incendio terribili deflagavit anno 1625, teste Zeillero in Germanica sua descriptione Polonia.

c Factum id est ab hoc antistite anno Christi 1603, ut infra narrabitur cap. 7, num. 78 : adeoque ante adeptum Cardinalatum & archiepiscopatum : purpuram enim sacram primum accepit anno 1604 sub Clemente P. P. VIII, teste Oldoino ; archiepiscopatum vero Gnesnensem anno 1606 in eunte Oclobris, quando jam annus sex sedem Cracoviensem rexerat, & annis antea quindecim Lucovensem. Obiit autem 1608 plenus meritis ac virtutibus, de quibus Oldoinus, Casarius, ac præcipue Damalevicus in Serie archiepiscoporum Gnesnensium, num. 54 ; aliique.

d Herula hic ab hera derivatur, nos ferè à domina domiscellam dicere consuevimus.

e Zatoria : vulgo Zator, oppidum est in palatinatu Cracoviensi, 6 circiter leucis Poloniis Cracoviâ distans in occasum, ubi Skauda Vistule miscetur : ab eo tractus adjacens dicitur Zatorien-
sis

D

febris ar-
dentibus.

f

h

F

A sis ducatus.

f Czesłochowa oppidum est in palatinatu Cracoviensi ad Wartam fluvium, de quo ita Dlugosus Hist. Polon. lib. 1., col. 33 editionis nova; Czesłochowa, qui & Clarus Mons propter monasterium in eo situm, & ecclesiam B. Mariæ Virginis illuc superædificatam, meruit appellari: ad quam frequenti & annua devotione fit concursus propter ejusdem B. Mariæ Virginis, quæ illic ostenditur, imaginem, quæ vel à B. Luca Evangelista, vel adinstar saltem imaginum quas pingebat, æstimatur formata. De hac imagine iterum infra fit mentio cap. seq. num. 72.

CAPUT VII.

Prosecutio miraculorum ex secundo processu depromptorum.

B **N**obilis Sophia Wielogłowska dolorem cordis patiebatur; quem dum nullum remedium mitigare potuit, consanguinea ejus nobilis Hedwigis Wierzbicina misit ipsi aquam ex puteo S. Cunegundis: quam dum bibit, dolor cordis cessavit.

Alia miracula

Nobilis item Elisabeth Lutosławska simili cordis affectione laborabat; unde votum fecit visitare tumbam S. Cunegundis; & sanata est immediate. Postea memor beneficii, cor argenteum ad [tumbam] ejus apposuit.

Nobilis Albertus Przegolewski decumbens, longo tempore dolorem capitis incusabat; tandem extra se factus, jacuit semivivus. Instinctu postea divino clamavit, sibi dari aquam ex puteo S. Cunegundis: qua hausta, & capite eà loto, sanus factus est.

Eandem gratiam expertus est idem dominus in sua Dorothea filia, simili modo laborante; experientiam enim in se habens, dedit filię bibere hanc aquam, & caput ejus illa lavari; quæ statim sana facta est.

C Albertus Byłowicz molitor, de Jazowsko, gravem morbum patiebatur, specialiter in capite, per octo septimanas: videbatur enim ipsi caput in duas partes divisum; & uno oculo ex dolore nimio nihil videbat. Recordatus magni concursus in variis afflictionibus ad S. Cunegundem, commendabat se illi. Et cum emplastra varia & aquæ diversæ nil juvarent, aquam sibi ex puteo S. Cunegundis adferri iussit; qua dum lavisset faciem, oculos, & caput; & dolor cessavit capitis, & oculis visum recepit. In tanti beneficii gratitudinem quotannis visitabat tumbam S. Cunegundis: & quolibet die in honorem suum dicebat unum Pater, Ave Maria, & Credo.

circa correptos

70 Honesti virgo Regina, filia Pauli Paniek, civis in Biecz, ingenti dolore dentium afflictæ, cum non haberet modum medendi, promisit visitare tumbam S. Cunegundis; & dum complevit, statim sana facta est.

Nobilis Szymanczowska simili dolore dentium cruciabatur: quamprimum persuasa à sua filia, Sophia Rumiowska, asperfit sibi os & dentes aquâ ex puteo S. Cunegundis: dolor cessavit.

Martinus Stypuła, civis Veterofandecensis, dolorem gutturis incurabilem habuit, ex nimia siti in nimio solis ardore contractum: cum itaque spiritus illum deficeret, & morienti candela accensa daretur, ipse, prout potuit, manibus elevatis ad cætum & conjunctis, dixit: Nolite flere, filii mei, & filiæ: nam ego confido in Deo, beatissima Virgine Maria, Sanctis Dei, & in B. Cunegunde: de ejus puteo si immiseritis mihi in guttur aliquot guttas, sanus ero: quo facto, statim convaluit.

Albertus Zlotowski, cantor Podegrodzensis, habens guttur oppletum tuberculis, ita quod nihil deglutire, vel comedere posset, insuper & loqui nequiret, & uxor tanquam morti proximo jam indusium mortuale suer. Invisit eum suus reverendus vicarius, & genuflexus commendavit S. Cunegundi: quo audito infirmus, ut potuit, ratificavit, & ad tumbam sanctæ hujus Virginis venire promisit; quo facto obdormivit: cujus tubera in gutture dormientis dirupta sunt, & ipse sanus ex lecto surrexit; & tertia die votum suum explevit.

71 Jacobus Witold in obsequio ecclesiæ infirmitatibus parochialis in antiqua Sandecz, omnibus membris contractus per tres annos, quasi non vivus, nisi cum doleret, jacuit; quem cum nihil juvaret, parentes sui obtulerunt ad S. Cunegundem cum Missa: ad quam audiendam cum portatus fuisset in grabato, in digito majori dextri pedis sensit vigorem, quem non habuit per tres annos; & cum finita fuisset Missa, stetit ipse propriis viribus in pedibus, & post paucos dies pervenit ad sanitatem & ad vigorem totius corporis.

Sophia Battulowa, civissa Veterofandecensis, patiebatur decumbens tremorem omnium membrorum, & delirabat; confugiens cum fiducia magna ad tumbam S. Cunegundis, & audiens sacrificium Missæ pro se celebratum, sana domum rediit.

Anno MDCXXXVIII, Joannes Czechaczek de Janowice, à juventute per sexaginta vitæ suæ annos, quolibet mense aliquot diebus, magnos ventris patiebatur dolores: audiens tandem, quod multi per intercessionem B. Cunegundis à diversis liberentur infirmitatibus, ivit etiam ille ad tumbam S. Cunegundis: videns insuper, quod plurimi contra diversas affectiones biberent aquam ex puteo hujus sanctæ Virginis, bibit & ipse; & non amplius sensit illos solitos ventris cruciatus.

72 R. D. Albertus Pierzycki, canonicus omnium Sanctorum collegiæ Cracoviensis, parochus in Rudawa, patiebatur post longum tempus febrem quartanam, tandem quotidianam, & multas alias infirmitates, & specialiter intolerabiles torsiones internas, in quibus medici jam desperabant de salute ipsius. Ipse petiit sibi ex bibliotheca ecclesiæ cathedralis Cracoviensis accommodari Vitam B. Cunegundis à Dlugosso conscriptam; & advertendo in ipsa magnam hujus Beatæ sanctitatem, & gratias, quas Deus ad intercessionem ipsius conferebat plurimis, excitavit in se magnam erga hanc devotionem; & vovit visitare ejus sacras reliquias, si super viveret: quo facto, cum medici expectabant

D d d d 3 mor-

EXSECUN- mortem ejus, surrexit, nullo adjuvante, de
DO PRO- lecto, & perfectam sanitatem obtinuit.
CESSU.

Scriba de Korzena laborans pedibus taliter, quod ambulare non posset, sed portari deberet per longum tempus; obtulit se visitare tumbam S. Cunegundis: unde dum portatus fuisset ad valvas ecclesiæ, vi sua surrexit, & intravit in ecclesiam; & rediit domum sanus pedibus suis.

Nobilis virgo Anna, Pompei de la Porta filia, læsit sibi pedem periculose, quo attingere terram propter magnum dolorem non potuit. Et quia promiserat visitare sanctam imaginem B. M. V. Czeszochoviensem, tristabatur valde, quod tale impedimentum haberet. Confugit igitur per orationem ad S. Cunegundem; quam necdum finivit, dum dolor cessavit, & vulnus sanari cœpit; & sic sana suam sanctam peregrinationem absolvit.

Item 73 Nobilis Elisabeth Przyborowska aliquot septimanis infirma oculis, voto facto visitandi tumbam S. Cunegundis, statim illa die liberata fuit à dolore oculorum.

Simon pilearius civis Veterosandecensis in festo Assumptionis B. M. V. de Barcice domum rediens, cæcus factus est; sicque aberravit à via recta, & ibat quo ipse nescivit: inventus per campos oberrans, domum conductus fuit: cujus uxor portatâ aquâ ex puteo S. Cunegundis lavit oculos ejus; & protinus visum recepit. Hoc idem beneficium duabus vicibus expertus fuit, dum in similem inciderat cæcitatem.

Florianus Benedyktowic, consul & pictor Neosandecensis, laborabat graviter oculis: & cum nihil prodesset, perrexit ad puteum S. Cunegundis, & lotis oculis, sanus factus laudavit Deum, & gratias S. Cunegundi ad tumbam peregit.

Quidam cognomine Lorene, non procul à Sanoko cæcus factus, conduxit sibi ductorem ad tumbam S. Cunegundis; ad quam perductus, mansit in devotione per tres dies; intra quos visum recepit; iterum per quinque dies ibidem commoratus pro gratis agendis, & soluto ductore, solus domum ivit gaudens.

Jacobus Mikulec sic laborabat oculis, quod non solum legere nil potuerit, sed nec domo exire sine manu ductore, & hoc à septima Maii ad festum S. Bartholomæi. Timens verò, ne per medicinas majus sibi, & oculis nocumentum inferret, & inanes expensas faceret, fecit votum tribus vicibus visitandi ecclesiolam S. Joannis sub monasterio monialium S. Cunegundis fundatam, persolvendo qualibet vice septem Psalmos Pœnitentiales. Faciens igitur istam devotionem per tres dies Veneris, & semper sibi abluens oculos ex puteo S. Cunegundis ibidem vicino, tertiâ feriâ sextâ perfectum visum recepit.

Ejusdem frater Joannes Mikulec, graves in oculis sentiebat dolores, nec ullum lumen aspicere potuit. Recursum fecit ad S. Cunegundem, & lotis oculis ex puteo ipsius, liberatus fuit à doloribus.

circa homi- 74 Paulus Lækawa, prædictorum duorum
nos, Veterosandecensium compatriota, per totum annum mansit in simili oculorum defectu; sed quamprimum fecit recursum ad Deum per

intercessionem S. Cunegundis, & lavit oculos suos ex puteo ipsius, sanus factus est.

Quidam juvenis decem annorum, similiter de antiqua Sandecz, per aliquot septimanas planè amiserat visum; sed conductus ad tumbam S. Cunegundis à matre, dum pro ipso Missæ celebrarentur, & oculi ejus à puteo S. Cunegundis fuissent loti, perfectum visum accepit.

Simile beneficium Albertus Maslek, Albertus Zychowic, & Mathias Kopec, omnes de antiqua Sandecz, post devotiones suas ad tumbam S. Cunegundis peractas, & lotionem oculorum ex puteo ipsius, consecuti sunt.

Quidam civis de Samborz, Mors dictus, factus fuit cæcus; qui audiens de magnis miraculis S. Cunegundis, resolvit se ad longam (Samborz enim distat quinquaginta & milliaribus ab antiqua Sandecz) peregrinationem pedestri: unde sumpto manu ductore, venit ad tumbam S. Cunegundis; ubi conductis pluribus Missis, mansit ibi aliquot diebus, & semper ex puteo sacro aquâ lavans oculos: intra quos dies consolatus, post solennem gratiarum actionem perrexit domum, impletis tribus vasibus aquâ illâ, quam postea diversis largitus est infirmis, qui sani fiebant; sicut hoc à fide dignis coram DD. commissariis Apostolicis relatum est.

75 Sophia Bartusowa de antiqua Sandecz quibus cæcutiens, postquam fide bona lavit suos oculos hac aqua, clarum visum obtinuit.

Nobilis Andreas Koziarowski, de Kowala xxx milliaribus distante ab isto monasterio, cæcus factus, à fratre suo ad S. Cunegundem advectus, sub tempus Missæ pro se celebratæ sanus in oculis factus est.

Stanislaus Leguito de antiqua Sandecz præ senectute cæcus (nam cl. * annos habuit) per quatuor annos in cæcitate mansit. Tandem pertæsus cæcitate, ivit ad tumbam S. Cunegundis; oravit devotè, & lavit oculos suos ex puteo sanctæ Virginis, & visum recepit.

Blasius villicus de Gostwice cæcutiens, non poterat videre lumen diei per decem septimanas; hic persuasus venit ad tumbam S. Cunegundis cum Missâ, in qua communicavit devotè, & bis lavit oculos suos ex puteo S. Cunegundis; & incepit videre: post aliquot verò dies visum perfectum habuit.

Anna Zielonkowicowna in juventute visum amisit; sed conducta ad S. Cunegundem, post Missam pro ea celebratam, sana facta est.

Petrus Klis de Kadca, per quatuor septimanas infirmos habuit oculos; ex quibus sanguis erumpebat; conductus à matre ad puteum S. Cunegundis, lavit oculos; & sanus domum rediit.

Gregorius Morawa de Ducla, cæcus casualiter factus, adductus ad sepulcrum S. Cunegundis; ubi devotè oravit; postea ducifecit ad puteum sæpe dictum; lavit oculos, & visum recepit.

Pater Albertus Cebrzykowicz Ord. S. Francisci Conv. Cracov., Andreas Rodowski, consul Neosandec., Anna virgo, filia Pompei de la Porta, in dolore oculorum post votum ad tumbam S. Cunegundis, consolati sunt.

76 Anno MDCIV, quidam mercator Lutheranus

D

b

E

* an ci ?

F

oculâ

A theranus in Moravia ex civitate Nayma *c*, valde dives, factus cæcus, cum non inveniret medicinam, desiebat jugiter suam miseriam. Contigit, quod ad eundem locum venerit abbas Luceoriensis *d*, Ordinis Præmonstratensis, tamquam vicarius generalis ad visitandum conventum illic existentem sui Ordinis; qui abbas habuit assistentem sibi religiosum professum conventus Neofandecensis Præmonstratensium. Hic R. P. assistens habuit occasionem tractandi negotium certum cum illo cæco mercatore; cuius compatiens infelicitati, multa narravit circa magnalia B. Cunegundis & aquam ex puteo illius; quasque, ut se illi commendaret: quod libenter mercator fecit; & certò ivisset ad tumbam S. Cunegundis; nisi urgentes negotiorum suorum impedivissent eum necessitates. Nihilominus talem invenit modum. Bonus ejus amicus ac vicinus perrecturus brevi erat causâ vini in Hungariam; & illum rogavit, ut strophium suum, quod illi daret, veniendo antiquam Sandeciam in puteo dicte B. Cunegundis madefaceret, & sibi madefactum deferret ad abstergendos suos oculos; & apromittens, in casum apertionis oculorum, pro certo deferendam fidem Lutheranam. Acceptato postulato, vicinus cæci mercatoris venit antiquam Sandeciam, & rem sacerdotibus totam narravit; strophium tamen, quod habuit à mercatore, in puteo S. Cunegundis non madefecit; reservans id negotii ad suum retro adventum. Cum autem ille vini mercator ex oblivione à Deo permissa per eandem non rediret viam, strophium etiam non madefecit; nec id sibi in mentem prius venit, quam dum jam esset in Moravia. Volens igitur redire, ut datam amico servaret fidem, quæsit in cista strophium (leviter enim volebat ire Sandeciam remissis rebus) sed invenit illud madefactum; quod divinæ tribuens omnipotentæ, lætus ad patriam continuavit iter; & perveniens, sine mora mercatori cæco rem totam recenset, & tradit strophium; quo ipse oculos sibi absterfit, & protinus visum recepit, ac statim Romano-catholicus cum tota domo sua factus est.

C *delucens.* 77 R. P. Chrysofomus Drozdowic, Ordinis Præmonstratensis, conventus Neofandecensis, anno MDLXI gravem in oculis sensit dolorem; quibus lotis aquâ ex puteo S. Cunegundis, amisit dolorem, & sanitatem invenit.

P. Demetrius Cebzykewic, frater supradicti P. Adalberti in conventu Obor... Minor. Convent. S. Francisci de familia manens, amisit usum sinistri oculi; & sciens de miraculis B. Cunegundis (nam fuit oriundus ex antiqua Sandecz) commendavit se huic sanctæ Virgini, & consolatus est.

Circa 78 Anno MDCIX Wolkowski, consul Neofandecensis, in gravi infirmitate commendavit se B. Cunegundi; & sanatus est.

Thomas Rokoc, de antiqua Sandecz, dum filius suus Casimirus in cunis existens, in gravi infirmitate jam quasi exanimis esset, accepit eum ad manus, & portavit ad tumbam S. Cunegundis: qui ad finem Missæ pro se celebratæ plenè sanus factus est.

Anno MDCXXVI nobilis Niemoiowski cum juramento testatus, se per intercessionem B.

Cunegundis miraculosè ex gravi infirmitate surrexille. **EXSECUNDO PRO-CESSU.**

Eminentissimus S. R. E. Cardinalis, & episcopus Cracoviensis, in bonis suis Swiniarsko propè Sandeciam in gravem incidit infirmitatem; in qua cum desperatus esset à medicis, commendavit se D. Cunegundi; & miraculosè convaleuit: unde pro gratiarum actione ad D. Cunegundem in persona venit, Missam ad sacras ejus reliquias celebravit, & postea pro sacris ejus ossibus urnulam argenteam fabricari jussit, hac data inscriptione: Deo Optimo Maximo, & sacris B. Cunegundis ossibus Bernardus Macieiowski, episcopus Cracov. ex voto. DD. anno Domini MDCIII. Ad quam urnulam argenteam dum sacra B. Cunegundis ossa transpenderentur, ex speciali Mcentia R. P. Stanislaus Radzinski Societatis Jesu lavit illa vino, cujus pars cessit prædicto eminentissimo Cardinali & episcopo Cracoviensi, pars conventui monialium antiquæ Sandecz, & pars præcipua collegio Cracoviensi S. Petri, Patrum Societatis: quod postea miraculosè diversissimas & plurimas sanabat infirmitates; ut de illo supra de morbo caduco *f*.

79 Anna de Ruszcza Branicka, castellani Woynicensis *g* filia, in multis infirmitatibus intercessione D. Cunegundis à Deo consolata, lampadem argenteam ad tumbam sanctæ hujus Virginis comparavit.

Joannes Zebrzydowski, ensifer *h* regni; pro diversis gratis intercessione B. Cunegundis à Deo obtentis, unum par candelabrorum ex argento ad hujus Sanctæ altare obtulit.

Joannes ferrifaber de Rudawa gravi decumbens infirmitate, tandem per dies aliquot amisit loquelam. Dum autem agonizaret, misit uxor pro reverendo vicario; qui in prandio fuit apud suum reverendum parochum, Albertum Pierzycki, canonicum collegiatæ Sanctorum omnium Cracoviæ. Hic reverendus parochus, quod in extremis esset ille homo, dixit: Ego nunc ipsum commendo beatæ Cunegundi, cujus patrocinium in mea gravi infirmitate expertus sum. Hoc dicto, R. vicarius ivit ad infirmum; sed jam eundem in statu meliori invenit, & brevi perfectè convaleuit.

80 Omnia hæc miracula ex processu secundo, auctoritate S. Sedis Apostolicæ Urbani Octavi, illo tunc Papæ, per D. D. commissarios, ab eadem sacra Sede nominatos & designatos, videlicet admodum illustres & reverendos dominos, Martinum Klocinski, protonotarium Apostolicum, sanctissimi corporis Christi in Casimiria ad Cracoviam præpositum, Joannem Kwafnicki, archidiaconum Sandecensem, J. U. doctores, Bartholomæum Fusorium custodem & officialem, nec non Nicolaum Kowmacki, canonicum ecclesiæ collegiatæ Sandecensis, judices, & commissarios à sacra Rituum congregatione subdelegatos anno Domini MDCXXIX, die VII Junii, in monasterio Veterofandecensi inchoato, & in anno Domini MDCXXX, die XVIII Aprilis, finito, subscripto, & obfigillato, & ad Sedem Apostolicam per reverendum dominum Joannem Ludovicum Skrobkovic, cantorem collegiatæ Vislicensis, transmissò, connotata &

Unde hactenus narrata in vaculo habentur.

E

f
alias infirmitates.

g

h

F

EX SECUN-
DO PRO-
CESSU.

& descripta sunt, ac postea typis data in lingua Polonica, auctore Vitæ B. Cunegundis jam tertio eandem imprimente A. R. D. Martino Frankowic Philosphiæ doctore, custode collegiæ Sandecensis anno MDCCXVIII. Ex qua Vita Polonica D. Cunegundis, cum hic procellus secundus Latinus non haberetur ad manus, Latine hic omnia posui.

A N N O T A T A.

a Hoc adeo ipsissimum exemplar Vita putamus fuisse, cujus egraphum rite probatum supra dedimus: usnam pari apud multos fructu!

b Samborz, idem, opinor, est oppidum, quod geographi appellant Sambor, locantque in palatinatu Leopoltano ad Alpes Hungaria; sed vix triginta leucis Germanicis ab Antiqua Sandecz.

c An Znaima, vulgo Znaim ad Teyam flumen, qui fere Moraviam ab Austria dividit?

B d Luceoria urbs est episcopalis Polonia in Volhynia.

e Amannensis hanc vocem inchoatam reliquit; voluit auctor significare, ut existimo, Conventum Obornicensem. Est autem Oborniki oppidum in palatinatu Pofnaniensi ad Wartam.

f Vide dicta superius ad cap. 6, lit. c.

g Woynicz oppidum est ad fluvium Dunajec, qua hic Sandeciâ ad Vistulam labitur. Castellanus ejus unus est de 31 majoribus Polonia, ut vide apud laudatum supra Krzysanowicum in descriptione statuum regni Polonia pag. 7; ubi & castellani dignitas senatoria ac munus explicatur. Ad eam in Vita cap. 37 lit. g.

h Enifer idem est qui Gladifer, de quo diximus ibidem lit. b.

C A P U T VIII.

Miracula post secundum processum facta a.

C R. Adamus Milafzowski, custos Pilecensis, & parochus in Szczucin, peste infectus & circumdatus, commendavit se B. Cunegundi, & votum fecit visitare tumbam ejus, si pestem evaserit; sicut Dei gratiâ evasit: & pro beneficio obtento prius in ecclesia sua Deo, & postea in ecclesia hac monialium D. Cunegundi solemnnes persolvit gratias.

Sanantur pestis, confusio, nleus, dolores partus &c;

Thomas Pytlikowic, consul Neosandecensis, aliquot diebus ex infirmitate gravi jam mundo valedicens, commendatus B. Cunegundi, brevi convaluit.

Zuzanna Turewska, civissa Neosandecensis, per dies aliquot in partu cruciabatur: post votum ad B. Cunegundem mox sanum infantem peperit, & ipsa sana post partum facta est, quæ jam extra spem vitæ fuerat.

Nicolaus Gozdowski, civis de Biecz, ex vehementi iracundia ita tremendè uxorem suam verberavit; quod ex verberatione illa in gravem infirmitatem venerit; cum autem & aliæ affectiones se adjunxerint, jam extra spem vitæ fuit. Multos ad curandum uxorem adhibuit medicos; sed inanes eorum omnes fuere conatus: solum pauperulæ mulieri supererat sepulcrum. Uxor præ grave-

dine dolorum morborumque languebat, & vir delirabat; præ tristitia insaniebat sæpe; sed in hoc sæpe sapuit, quod ad D. Cunegundem se, & uxorem suam, si mortem evaderet, obtulerit; quo facto, uxor convalescere cæpit, & ipse sapere, quo modo uxor in posterum tractanda.

Idem testatus est, quod, dum filia sua Constantia tam magno in gutture premere-tur ulcere, ut etiam videretur de corpusculo exprimi seu expelli anima, obtulit eam B. Cunegundi; & iteratam accepit gratiam.

82 Joannes Rybitnek socius artis fabrarie de Jasso, in Podolia existens, cæcus factus est per annos quatuor, recordatus de B. Cunegundis miraculis, de quibus in patria multa narrari audivit; conductor sibi itineris comite, gressus direxit patriam versus, & inde ad tumbam S. Cunegundis; ad quam devotis factis precibus, cum semel lavisset aquâ ex puteo S. Cunegundis oculos, homines videre cæpit; & cum id fecisset secundo, & tertio, pristinum visum recepit.

caecitas, quassatio; morbi que moriferi; epilepsia;

Joannes Kotczy cum sua conjugè, civis Lublinenses, venerunt ad B. Cunegundem cum voto pro filio suo facto, qui quinque septimanas, à quo natus, habens, per inadvertentiam cecidit ex mensa in terram; & graviter concussus, morti erat proximus; sed quamprimum ad hanc sanctam Virginem oblatus fuit, sanus exiit. Dederunt ergo votum argenteum, & crucem parvam deauratam, pariter argenteam, ad sacram tumbam.

Nobilis Anna Gawronska, nobilis Stanislawi Czerny uxor, post dolorosissimum partum & ipsa, & infans in proximo mortis erant periculo; sed pia femina, nil spei in humanis jam habens, ad opem divinam per S. Cunegundem recursum fecit; ad cujus tumbam pro gratiis agendis Deo se promisit unâ cum infante. Obtinuit quod petiit; votum explevit, & laminam argenteam affixit.

Eadem domina eodem die alteram laminam argenteam dedit ad tumbam B. Cunegundis, pro filio suo duorum annorum, morbum caducum passio, & pro tunc sano, & ante annum oblato.

83 Agnes Abramka, vidua Neosandecensis, habens filium in sex annis, gravi decumbentem febre per totam Quadragesimam, commendavit B. Cunegundi unâ cum visitatione personali sacræ suæ tumbæ; quo facto, puer convaluit; sed cum illa de die in diem votum procrastinaret, febris ad filium rediit; cujus causam negligentæ suæ adscribens, iterum B. Cunegundi supplicavit pro salute filii, & exaudita indilate, sine mora etiam votum explevit.

febris; pedum, manuum, oculorum afflicto, morbus letalis;

Regina Bochenska, civissa Neosandecensis, per sex annos cruciabatur dolore unius pedis. Casu incidit in Vitam S. Cunegundis, in qua legit plurimas gratias, intercessione ejus à Deo variis infirmis præstitas; excitata in spe quoque consequendi suis apud Deum meritis lenimen doloris pedis, promisit cum Missa & sacra communione venerari ejus tumbam; quo expleto, cessavit in pede dolor, & sana domum rediit.

Filius ejusdem Martinus, adolescens XIV annorum in gravi oculorum dolore simile votum fecit, & similem gratiam obtinuit.

R. P.

A R. P. Gelafius, Ordinis Præmonstratensis conventus Neofandecensis profectus, graviter decumbens, cum nullum sibi conducere medicamentum, ad S. Cunegundem cum Missa se obtulit; & sanatus est.

Nobilis Christophorus Buczkowski gravi & desperata decumbens infirmitate, cum alii de vita ejus dubitarent, ipse recordatus præteriti ante aliquot annos S. Cunegundis beneficii, dum ipsi vehemens ægritudo usum manuum & pedum ademerat, quem hujus Sanctæ precibus recuperarat, spem indubitam recipiendæ sanitatis in S. Cunegunde posuit; unde fecit votum ad tumbam ejus; & sanus factus, cum voto argenteo reddito grates reddidit. Hoc fuit anno MDCXXXIII, v. Aprilis.

morbi graves, infestatio demonis, sanguinis fluxus &c.

B Eodem anno VIII Octobris, Stanislaus Szemberg, civis Cracoviensis, visitavit tumbam D. Cunegundis cum Missa, gratias agens de sanitate obtenta in periculosa & desperata infirmitate, & in memoriam votum argenteum reliquit.

Eodem anno, XXIV Octobris, Samuel Moreski dedit votum argenteum pro sanitate pedis sui graviter dolentis obtenta.

Anno MDCXXXVI, XX Septembris Adamus Myala patiebatur graves & longas suggestiones à dæmone: cum eum nulla consilia & doctrinæ spiritualium quietare valerent, propter assiduas diaboli tentationes, recursum fecit ad S. Cunegundem; & ab ipsis liberatus est, votumque pro memoria dedit.

Anno MDCXXXVI, XVI Novembris nobilis Stanislaus Burkat, ex ducatu Severiensi, patiebatur continuum fluxum ventris sanguineum; tandem summè debilitatus, & morti magis, quam vitæ vicinus, fecit votum ad tumbam S. Cunegundis; & in momento cessavit malum.

Paulus Gazda, civis Bochnensis, in magno oppidi incendio commendavit se B. Cunegundi; & servatus est. Item dum ibidem sæva grassaretur pestis, commendavit se & suos ejusdem Sanctæ gratiæ; & in columnis ipse & familia ejus permansit; quod postea testatus est, & votum argenteum reliquit.

C

Anna ducissa in Ostrow per intercessionem B. Cunegundis in diversis necessitatibus à Deo consolata, studio venit ad sanctam tumbam; & peracta devotione sub tempus Missæ solenniter cantatæ, reliquit votum ducale argenteum cum tali inscriptione: D. O. M. & electæ suæ Viduæ Virgini B. Cunegundi Marcella Anna ducissa in Korec, & Ostrow Rarowska, palatina Vitebscensis, Msciroviensis, Jaloviensis capitanea &c. suam ægram valetudinem commendans, hanc minimam tabellam, sed magno corde, & voto offert, anno MDCXXXVIII.

Terribili incendio in salisfodinis exortio,

6 Anno MDCXLIV, die XVI Decembris in salisfodinis Vielicensibus c magnum & violentum deorsum exortum est incendium, per quemdam incautum operatorem ex illis, qui se illuc quotidie demittunt. Contristavit hic casus non solum gubernatores salinarum, sed etiam ipsum regem tunc Poloniæ Vladislavum quartum, & totam rempublicam, cujus præcipuus annuus proventus est ex salisfodinis. Cives etiam Vielicenses, & circumvicini in magno erant timore ac metu, ne

Julii Tomus V.

nimis dilatare se sine cohibitione ignis, periculo esset cadendi plurimum populari oppidum cum millenis ædificiis ac ecclesiis. Ad removendum hocce periculum, & extinguendum ignem immensum non defuerunt plurimæ industriæ; sed permissio divina major erat omni humana inventione: & quamvis plurimi industrii & audaces homines in illas profundas se demiserint cavernas; nullus tamen illorum rursus extractus fuit, sed omnes ab igne, fœtore, & fumo suffocati ibidem manserunt; sicque sopiendi incendii modus naturalis non fuit.

86 Ad divinum itaque recursum est auxilium per intercessionem B. Cunegundis; quæ inopem salis Poloniam in vita sua hoc ditavit immenso & inexhausto thesauro d. Omnem itaque spem sedandi hujus incendii, & conservandi magni sine pretio thesauri in meritis S. Cunegundis collocarunt universi; hoc magis freti motivo, quod in simili periculo & salinas Bochnenses, & oppidum jam etiam salvaverit e. Conclufa ergo fuit solennis supplicatio omnium officialium & laboratorum salinarum ac planè totius numerosissimi Vielicensis populi usque ad antiquam, per decem circiter leucas, ad tumbam S. Cunegundis Sandeciam: quæ pedibus & pulcherrimo ibi comparuit ordine anno MDCXLV, die XXI Julii ante vigiliam festi dictæ sanctæ Virginis. Ubi per reverendum parochum loci in zelosissima concione, dictæ salinæ, oppidum, cives ejus, & circumvicinæ villæ commendatæ fuerunt post Deum sanctæ huic Virgini, votumque ei argenteum oblatum, in quo depictum erat salinarum incendium, & officialium & laboratorum genuflectentium & orationes fundentium plures species; & supra genuflectentes, imagines sanctissimæ Virginis Mariæ, S. Clementis, & B. Cunegundis in nubibus. Subscriptio autem sic erat:

supplicatio solennis ad Beatam sepulcrum instituitur,

d

e

VOTUM

87 Illustrissimi domini Adami in Kazanow Kazanowski, in Czaſniki & Czepielow heredis, mareschalci f curiæ regni, Bielſcensis, Varecen. Borisovien. Solecen. Noviforien. Kozienien. capitanei per generosos Alexandrum à Raciborsko Morztyn magistrum montium, & vice-zupparium Vielicensem, S. R. M. secretarium, & Adamum Vlotkowski, notarium zupparum earundem, B. Cunegundi; ut illius pia intercessione Deus clementissimus calamitatem per incendium XVI Decembris, anno Domini MDCXLIV illatam mitigare, infectionemque in fodinis Vielicensibus adhuc durantem avertere dignetur, oblatum in antiqua Sandecz die XXI Julii, anno MDCXLV.

quam post sequitur nunquam exstincti incendii;

f

g

Duo ergo dies, vigiliæ scilicet & festi S. Cunegundis, devotioni à Vielicensibus donati sunt. Qui desideratam de extincto incendio per consulto milium receperunt relationem; qua gavisi laudarunt Deum in Sancta sua; & eodem ordine regressi sunt Vieliciam, cantantes Domino canticum novum.

88 Et quia inscrutabiles sunt viæ Domini, & judicia Dei abythus multa, denovo ignis recrudit; qui tantum ad tempus detentus & non extinctus fuit. Novam tristitiæ omnibus

sed iterum recrudescente violentius igne.

E e e e

bus

EX AR-
CHIVO
COENOBII
SANDEC.

bus præbuit anam, augendo civibus subver-
sionem totius oppidi, & reipublicæ cessans
lucrum & damnū emergens; cum non tan-
tum solitum impedivit proventum, verū
etiam pro reparatione fulcrorum, columna-
rum, sustentaculorum quercinorum, & alia-
rum ibi magnarum molium lignearum &
machinarum arte factarum, ne obruerentur
domus & ecclesiæ Vielicenses, ab igne ab-
sumptarum, immensæ desiderabantur impen-
sæ. Hinc cives proximum considerantes im-
minere & fortunæ & vitæ discrimen, nec
diem aut horam cladis scientes, exporta-
bant se aliò: & gubernatores, quibus nul-
lus sopiendi incendii succedebat modus, mul-
tis hominibus, qui se ad salinas demiserunt,
perditis, remiserunt animum ad quavis ul-
terius agenda, desuper unicum suspirantes
auxilium; unde multa vota faciebant, præ-
fertim ad S. Cunegundem, salis in Poloniam
conductricem.

B
apparens Be-
ata modum
docet illum
exstinguendi.

89 Hinc festum ejus in vigilia S. Jacobi
xxiv Julii solennissimè celebrandum statue-
runt. Jam complebatur semitertius annus, à
quo tam deplorandum in salinis coeptum fuit
& continuatum incendium; quando B. Cune-
gundis, recordata [est] mirabilis operis sui;
quod ne deperderetur, visibiliter apparuit
nobili Alexandro Morztyni, vice zuppario
Vieliceni; & modum intrandi in illas ca-
vernas, ac viam per aperturam, Bednarka
dictam, edocuit; instrumenta & remedia
ad ignem exstinguendum nominavit; & de
certo subsequens effectu assecuravit. Obtem-
peravit prædictus D. Alexander Morztyn præ-
monitioni cælesti, quam officialibus & la-
boratoribus manifestavit; & eisdem ad ag-
grediendum opus via & modo præmonstra-
tis efficaciter permovit: quod dum felicissi-
mè consummatum fuisset, in ecclesia paro-
chiali Vielicensi primū solennes Deo gra-
tiæ actæ; & postea annua devotio in perpe-
tuum in festo B. Cunegundis instituta est.

Novæ salisfo-
dina detecta;
periculum
evasum.

90 Illustrissimus S. R. J. princeps Stanis-
laus Lubomirski, palatinus & capitaneus
Cracoviensis, quærens salem in vicinis Vie-
licicæ locis, dictis Swiercza, suæ heredita-
tis, fecit votum ad B. Cunegundem, si ipsi
in fundo suo salis beneficium impetraverit,
quod honorem sanctæ hujus Virginis &
devotionem in Polonia ampliaturus esset. Ob-
tento autem quod desideravit, salinas suas
nomine Cunegundis appellavit, & officiali-
bus ac laboratoribus suis occasio fuit Vie-
licicæ in ecclesia Patrum reformatorum ex-
struendi altare S. Cunegundis, & ibidem de-
votionem suam quotannis in festo ejusdem
Sanctæ cum confessione & communione
peragendi.

Anno MDCXLVII, Andreas Woyciechowski
invocando devotè S. Cunegundem evasit
magnum periculum; & in grati animi mo-
numentum visitavit tumbam ejus, & dedit
votum argenteum.

Moribundum
apparens
Beata subito
sanat:
b

91 Nobili Andreæ Stano succamerario Sa-
nocensi & S. R. majestatis rothmagistro h
in certa indispositione stomachi datum fuit
medicamentum errore, quod pro altero, in
diversa affectione existente, pro iv vicibus
paratum fuit. Dum ergo post unam horam
a sumpta medicina jam centum operationes
habuisset, ita debilitatus fuit; ut à medicis per-

suaderetur ad cogitandum de anima. Etsi
juvenis, magnæ tamen resolutionis, domi-
nus rogavit ad se sacerdotem cum Sacramen-
tis moribundorum; quibus perceptis, nec
operationibus cessantibus, horam mortis ex-
spectabat; lugentibus magni nominis paren-
tibus & propinquis. Noctu, dum, Deo per-
mittente, omnes, qui vigilare debebant, ob-
dormissent, vidit infirmus dominus tres ad
se venire moniales in habitu S. Claræ; qua-
rum una, duabus ad portam relictis, acces-
sit ad lectum ejus, & interrogavit, quomo-
do valeret? Cui illæ, qualiter potuit præ-
magna debilitate, respondit: Ecce morior:
At illa: Non morieris; sed sepulcrum me-
um in antiqua Sandecz pedester invisere de-
bebis, & jejunare vigiliam ad festum meum.
Postea quæsit: Scisne, quæ est, quæ tibi lo-
quitur? Illo dicente: Nescio; adjunxit Sancta:
Ego sum Cunegundis, olim abbatisa mona-
sterii antiquæ Sandecz: quo dicto, & cru-
ce super infirmum facta, cum rumore ma-
gno cum aliis disparuit. Ad rumorem factum
excitati fuere omnes, & de salute infirmi
subitanea Deum benedixerunt; ac in brevi
cum eo in magna comitiva ad tumbam S.
Cunegundis iverunt; ubi Missa solemnī, &
concione tam grande publicarunt miraculum,
& laminam argenteam obtulerunt.

D

92 Anno MDCXLIII, dum pestis morta-
litate totus premeretur capitaneatus Scepu-
sensis, gubernator fortaliti Lubowla pro
præsidio sufficienter provifus victualibus, pro-
curabat omni possibili modo conservationem
ab infectis & civitati & sibi. Fuit is nobi-
lis Stephanus Lubowiecki, vexillifer palati-
natus Cracoviensis, habens uxorem multum
devotam matronam, Dorotheam de Wielo-
glowy. Huic in somno apparuit vir quidam,
canitie & gravitate venerandus, dicens ad
illam: Nisi Dominus custodierit civitatem,
in vanum laborant, qui custodiunt illam. Si
tu vis esse ab hac plaga iræ Dei immunis
cum tuis, visitare debes reliquias D. Cune-
gundis. Quæ de mane surgens, narravit
cuncta viro suo; & hic indilatè cum uxo-
re & suis perrexit ad tumbam D. Cunegun-
dis: & ibi peracta devotione commendavit
se & fortalitium sanctæ huic Virgini. Et in
veritate, ubique sæviante mortalitate, non
tetigit eum pestis, neque contristavit.

pestem, caci-
tatem; mor-
bum letalem
avertit.

E

Statuarius quidam de Wisnicz cæcus fa-
ctus, commendavit se aliquoties B. Cunegun-
di, cum voto veniendi ad tumbam ejus; sed
quia differebat de die in diem, recepit qui-
dem visum aliqualem; ita ut homines vide-
re polleret; sed non perfectum. Post factum,
quod vovit, integram sanitatem oculorum
consecutus est, & domum optimè videns
rediit.

R. P. Mathias Pyszkowski Societatis Jesu
in gravi, & judicio omnium mortali, existens
infirmate, cum humana sibi non prodes-
sent remedia, ad divinam recursum fecit o-
mnipotentiam per merita D. Cunegundis:
per quam à Deo consecuta sanitate, per-
missione suorum superiorum venit ad tumbam
hujus sanctæ Virginis; & digna concione gra-
tiam sibi factam manifestavit.

93 Milites cataphracti hibernabant in an-
tiqua Sandecz; inter quos unus erat Ruthe-
nus Ichilmaticus, qui videns suos collegas
perire & con-
verso Ichil-
matici blas-
phemi.

F

A sæpe vistantes reliquias S. Cunegundis, & post ad puteum ipsius euntes, & ex ipso oculos lavantes, irridebat eos, & sanctam Virginem; sed Deus ultor injuriæ Sanctorum suorum, punivit ipsum ingenti pediculorum multitudine; ad quam avertendam nulla balnea, nullæ mutationes vestium & induliorum sufficiebant, nullæque per medicinas sanguinis purgationes. Collegæ ejus Romano-catholici revocabant ipsi in mentem diversas plagas Dei, qualiter alii ranis, alii muribus, alii muscis &c. castigati, justas sui sceleris dederunt pœnas, quia pœnitere noluerunt: unde & illum ad dolorem de irrisione & blasphemis suis S. Cunegundi affectis provocabant. Quibus acquiescens, promisit abjurare suum schisma, & præcipua devotione S. Cunegundem in futurum prosequi, si à pediculosa multitudine liberatus fuerit: qualis remansit, quando semel aqua ex puteo S. Cunegundis ablutus fuit; & postea factus Romano-catholicus, magnus cultor sanctæ Virginis existit.

B

A N N O T A T A.

a Longior hic titulus erat in scripto ad nos misso, nempe talis: Sequuntur miracula post Romam milium secundum processum, ex eadem Vita Polonica in Latinum versa, & in Vitam Polonicam ex Actis monialium conventus antiquæ Sandecz congesta.

b Oppidum est in Volhynia ad fontes Hypanis.

c Veliscum, seu Velisca, Vielyska, Vellitia, urbs est Cracoviâ passibus plus minus oclies mille distans, ut ait Joachimus Vadianus in Commentariolo ad Pomponium Melam de Sarmatia; in quo eleganter describit barathra vicina, imò suffossa Velisco ad altitudinem prope incredibilem, unde sal eruitur; quorum inspector ipse oclatus fuit.

d Ad Vitam supra cap. 13.

e Redi ad Vitam cap. 37.

f Marechalculus est magister aula regie & administrator consilii publici; de cujus juribus videri potest citatus supra Krzyslanowicus.

g De Zuppis & zuppariis consule annotata ad Vita caput 37.

h Rothmagister vox est barbarè composita à Germanico Rott, quod turmam significat modo decem, modo centum, modo mille militum; quoniam verò hic sermo est de adolescente magni nominis parentibus orio. Rothmagistrum chiliarchum interpretandum putamus, seu tribunum, militibus mille præfectum, quem vulgo colonellum vocitant.

i Capitaneatus Scepusiensis est tractus in palatinatu Cracoviensi ad Carpathum montem, à quo parum distat Sandecia: urbs autem ejus præcipua est Lubowla; mox fortalitiun dicitur ob arcem aut mania, quibus munitur.

C A P U T IX.

Profecutio miraculorum usque ad tertium processum.

Arces pestem, gangranam, epilepsiam, mortem minuentem;

ANNO MDCLIV, Simon Gawecki, consul Vielicensis, tempore pestis circumcirca & Vielicicæ grassantis obtulit se B. Cunegundi: cujus meritis per totam pestem cum

Julii Tomus V.

sua familia nec minimum sensit dolorem capitis. Gratus beneficii cum uxore & duabus prolibus ac duobus Patribus reformatis ex Ordine S. Francisci tumbam S. Cunegundis SANDEC. invisit.

Eodem die ex eodem loco venit ad tumbam S. Cunegundis Anna Peczynska, filia olim Andreæ Gorski, consulis Vielicensis; & obtulit votum pro suo defuncto parente; quod ipse fecerat, dum erat in periculo gangrænæ in vulnerata & malè curata manu, quæ immediatè post votum sanata fuit. Hic ergo pius homo postea peste infectus, obligavit suos, si moreretur, ad reddendum promissum votum.

In peste existens Balthazar Poreba, tennarius a Gnoini b, commendavit se & domum suam D. Cunegundi: evasit mortalitatem, & gratus beneficii, eodem anno, die 14 Septembris venit huc ad reliquias hujus sanctæ Virginis cum suo voto.

Neptis specificati nobilis Poreba frequenter patiebatur morbum caducum; sed oblata ad S. Cunegundem, liberata est a suo malo: grata venit huc, & votum argenteum dedit.

Anno MDCLV, nobilis Catharina Wolkowska, exportando se & sua in Hungariam ob timorem Suecorum, graviter inermata est. Dum autem medici desperarent de sanitate illius, illa suspiravit ad B. Cunegundem, petendo saltem ad hoc tempus sibi impetrari sanitatem à Deo, donec suas parvulas proles disponderet. Dum devotè id diceret, vidit in magna claritate quamdam Matronam, quæ, accepta manu infirmæ, dixit: Ne timeas; non morieris. Et statim disparuit; & infirma etiam brevi convalevit.

95 Anno MDCLVIII, reverendus Adamus Bydlonowicz, præpositus hospitalis antiquæ Sandecz, in gravem incidit infirmitatem: per vim ivit ad tumbam S. Cunegundis, & Missam celebravit; qua finita, sanus domum rediit, & in grati animi telleram votum affixit.

Eodem anno in festo Exaltationis S. Crucis in ecclesia Patrum Piarum scholarum fiebant supplicationes ex ordinatione illustrissimi Andreæ Irzebicki, episcopi Cracoviensis pro avertenda per Suecos, Moscos, Hungaros, & Cosaccos Poloniæ preltura. Sub tempus harum supplicationum, dum superior loci cantando Litanias de omnibus Sanctis cum suis religiosis & populo intonallet illa verba: Omnes Sancti & Sanctæ regni Poloniæ tutelares, orate pro nobis, unus ex Fratribus hujus Religionis devotus, flexus in porta sacrarii, audivit sursum aliquem motum; & elevatis oculis ac mente ad Deum, vidit Sanctos Poloniæ patronos ad altare majus sub titulo S. Stanislai descendentes; qui coram sanctissimo Sacramento procidebant in facies suas, & orabant: inter quos vidit B. Cunegundem instantissime supplicantem pro regno olim suo Poloniæ; quod in facto citò postea pacatum fuit. Hanc visionem pius iste religiosus ex obedientia suorum superiorum huc veniens retulit.

96 Eodem tempore reverendus P. Joannes Dominicus à S. Cruce, ejusdem Religionis & conventus, minister postea Poloniæ, & Germaniæ provincialis, in certis negotiis

E e e e z

EX AR-

CHIVO

COENOBIT

SANDEC.

a b

E

liberat supplicis morte, & Cosaccorum infestationibus:

F

item submis- sione.

luc

EX AR-
CHIVO
COENOBII
SANDEC.

d

suæ Religionis navigans cum duobus Fratribus sui Ordinis Varlaviam, sub oppido Piwniczna in evidentissimo periculo submersionis fuit; nec aliquod videndo humanum auxilium, omnes concorditer dicebant: Per merita S. Philippi Neri & B. Cunegundis, Deus, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina. Et dum sic devotè orarent, unus illorum vidit S. Philippum Neri & B. Cunegundem promittentes auxilium; quod statim habuerunt: nam populus ex oppido exivit, & illos ex periculo salvavit. Illud miraculum supra nominatus Pater in tabula depictum in capella S. Neri affixit; & in suis ordinationibus, dum fuisset provincialis, statuit, ut omnis pergens per aquam suus religiosus qualibet die diceret Pater & Ave ad S. Cunegundem, pro animabus purgatorii; quod in observatione usque nunc habent.

B
c

Anno MDCLVIII, ejusdem Religionis R. P. Glycerius ab omnibus Sanctis cum R. patre Stanislao à Jesu Maria pergens de Podoleniec pro funere cujusdam virginis Neosandeciam duobus diebus antè festum B. Cunegundis, properabant pro nocte ad villam, Podegrodzie dictam, quæ distat uno quadrante milliari ab antiqua Sandecia. Inundaverat tunc Dunajec valde; quem probando in equo, non videbatur possibilis securus transitus: regredi ad oppidum propter imminens tenebrosam noctem erat difficile ac periculosum; pernoctare in campo valde arduum. Dum ergo, quid faciendum, deliberarent; pater Stanislao recordatus, quod ante quatuor annos in simili inundatione sub protectione invocata B. Cunegundis feliciter transmeaverit hunc fluvium, excitata in se magna fide & devotione, dixit: Mater ac domina mea, B. Cunegundis, sis nobis in auxilium. Deinde jussit aurigam ire in aquam; quæ etsi superior esset curru, salvi tamen & incolumes permearunt fluvium rapidissimum.

Sanantur
moribundi,
& ex oculis
laborantes;

C

97 Idem R. P. Glycerius, scholarum Piarum factus superior in Podoleniec, in gravissimam incidit infirmitatem; in qua, nihil juvantibus multis medicinis, semper pejor se habebat; ac tandem in vigilia Purificationis B. M. V. ab ortu solis, usque ad occasum absque sensibus, sine ullo signo vitæ jacuit. Comploratus fuit ab omnibus Patribus, & specialiter à certo Patre, qui vices superioris tenuit; à quo coram imagine S. Cunegundis, in sacrario ibidem affixa, cum multis lacrymis & obsecrationibus commendatus. Qui post infirmum invisit; B. Cunegundi commendatum, dixit; & statim infirmus convalescere cœpit, & brevi convalevit; & huc ad tumbam S. Cunegundis cum commendatore pro gratiis agendis venit.

Anno MDCLIX nobilis Andreas Szeliga, notarius publicus Neosandecensis, cum uxore sua Anna, graviter laborantes oculis, per duas septimanas manserunt clausis fenestris in obscuro cubiculo; tandem se commendaverunt B. Cunegundi; & venerunt huc cum uno pari candelarum; & benè sani domum redierunt.

Eodem anno Regina de Szezepanova, Gregorius, cocus conventus Podolnecensis scholarum Piarum, extremizabant, omnibus muniti sacramentis; sed commendati D. Cu-

negundi, Regina à confessorio suo P. Bernardo à Jesu Maria scholarum Piarum, & Gregorius à patre Stanislao à Jesu Maria, ejusdem instituti, ultra omnem spem convalescunt.

D

98 Anno MDCLX, Elisabeth Szalewicowa, civissa Cracoviensis, triplici affecta infirmitate, scilicet [febris] malignæ, dentium, & oculorum, post votum ad S. Cunegundem factum simul ab omni fuit liberata molestia; & grata beneficii festinanter huc venit cum duobus filiis & unica filia; & juramento totum confirmavit, quod amplè exposuit.

Eodem anno nobilis Joannes Profzkowski, judex castri Sandecensis, pro diversis beneficiis in multis occurrentibus receptis, votum argenteum D. Cunegundi obtulit.

Eodem anno Joannes Kroskiński de Strzyzow laborabat graviter capite, medio anno; uxor ejus Margarita, præmisso omni modo curationis sui mariti, & nihil juvante, quia habebat Vitam B. Cunegundis, & legebat multas gratias & beneficia, diversis infirmis à Deo intercessione hujus sanctæ Virginis præstita, persuasit marito, ut se eidem S. Cunegundi recommendaret: qui persuasus, votum fecit visitandi suas reliquias; & statim meliùs habuit: cum autem promissum tardaret, rediit malum, & aliquot septimanis molestavit; cui cum pia uxor & votum factum & ingratitude exprobraret, ratificavit iterum promissum, & indilatè explevit; & sanitatem recuperavit.

E

99 De eodem loco Albertus Wlodek venit simul cum nominatis Kroskiński conjugibus ex tali motivo. Patiebatur hic fluxum sanguinis per femi tres annos; unde præ debilitate semivivus videbatur. Quodam tempore venit ad vicinum suum superius nominatum Kroskiński; & invenit uxorem ejus legentem Vitam D. Cunegundis: cum ergo diversas gratias pia legerit femina, factas diversis intercessione B. Cunegundis, assumptum bonum habuit, ut & ipse in sua infirmitate ad eandem Sanctam recurreret; quod sine mora præstitit, promittendo visitare sanctam tumbam; & sanguis etiam ab illo tempore fluere cessavit. Unde & homo, qui ante apparebat mediis vivus, post factus fuit vegetus, robustus & sanus. Neglecto autem promisso suo, reincidit adhuc in majus morbi periculum, ex quo evadendi nulla spes erat: At B. Cunegundis, uti clementissima patrona omnium, apparuit ipsi in somno objiciens ingratitude; promittens tamen sanitatem, si tumbam ejus salutaverit; quod fecit cum conjugibus Kroskiński: & sanus factus est.

hamorrhoids
&c.

F

Anno MDCLXV, venerabilis soror Bogucka, Ordinis S. Claræ conventus Cracoviensis S. Andreæ, pro diversis gratiis intercessione B. Cunegundis obtentis, ex labore manuum suarum cum licentia superiorum misit votum pro ornamento sui altaris. Pater vero Ignatius, sacrista Veterosandecensis, conventus S. Francisci Minorum Conventualium, pro salute recuperata meritis S. Cunegundis, devotiones suas & Milliam ad sacras absolvit reliquias.

100 Anno MDCLXVI, die x Aprilis subditi de Swiniarsko episcopatûs Cracoviensis, qui anno præcedenti MDCLXV circumdati erant

Multi à peste
preservati,
& aliis malis
ab

A ab infectis peste villis, commendarunt se B. Cunegundi; & meritis ejus salvati, venerunt ad tumbam ejus; peregerunt suas devotiones, & obrulerunt votum argenteum.

Eodem anno post sedatam pestilentiam multi nobiles, & de variis civitatibus, oppidis, ac villis præservati à peste intercessione S. Cunegundis, veniebant huc, & offerebant sua vota promissa. Cum simili devotione venit ad tumbam S. Cunegundis hocce anno R. P. Alexander Niewiarowski, Ordinis Prædicatorum conventus Cracoviensis, qui in summo pestis erat periculo; quod evasit, postquam se commendavit D. Cunegundi.

Eodem anno x Maii venit ad tumbam D. Cunegundis nobilis Leszczynski miles cum voto suo in necessitate facto. Idem præstitit ex simili motivo nobilis Siutecki, collega ejus.

B Nobilis Sophia Pruszkowska, gubernatrix antiquæ Sandecz, in doloribus pedum à D. Cunegunde consolata, anno MDCLXVI, die VII Novembris venit huc pro gratis agendis.

101 Anno MDCLXVII, venit ad tumbam S. Cunegundis ex districtu Radomiensi nobilis Gabriel Milewski ad explendum suum votum, quod fecit in magna sua infirmitate, ex qua nullus, qui illum novit, sperabat eum evasurum: jacens enim sub cura & in domo medici, semper volebat aufugere, & ex alta fenestra saltare; sicut semel fecisset, nisi in fenestra detentus fuisset. Videbat insuper diversa phantasmata & spectra, & duravit (secundum relationem hominum) ista infirmitas per duos annos & quatuordecim septimanas. Quodam tempore habenti bonas reflexiones & lucidum intervallum post frequentes phreneses & delirationes, venerunt ipsi in memoriam plurima D. Cunegundis diversis hominibus præstita beneficia: habuit enim vitam ipsius impressam in quarto: & sic taliter sibi præsens, obtulit se huic sanctæ Virgini cum voto ad tumbam ejus; & statim liberatus fuit & à febre maligna, & à phrenesi, & à morbo caduco, quem etiam septies in una die patiebatur; & intra paucos dies ad optimam sanitatem venit. Et hoc votum distinctissime propria manu descriptum & subscriptum reliquit hic.

Anno MDCLXVIII, nobilis Lubowiecka, judicis castri Cracoviensis uxor, per longum tempus patiebatur cordis dolores; à quibus liberata, postquam se commendavit sanctæ huic Virgini. In simili affectione nobilis Laczyna invenit consolationem meritis S. Cunegundis.

Anno MDCLXIX, nobilis Joannes Skrzetuski in sua infirmitate consolatus statim est, postquam se promisit ad tumbam S. Cunegundis cum Missa & voto argenteo.

Duo nobiles milites cataphraeti regii vexilli, Klobuchowski & Morzytn, pergentes ex statione hibernali ad castra, commendarunt progressus suos militares & vitam D. Cunegundi: & post finitam æstivam militiam consulto venerunt huc gratitudinis ergo unusquisque cum voto argenteo.

102 Anno MDCLXX, die v Junii de oppido Strzyzow venerunt plures utriusque sexus personæ pro recognitione variarum gratiarum, quas receperunt intercessione D. Cunegundis. Sic ergo Albertus Macek, quod

semel in campo ceciderit, habens penes se cultrum oblongum acutum sine vagina, qui in illo casu intravit illi intra collas usque ad manubrium; chirurgus volens cultrum extrahere, solum manubrium extraxit, culter autem totus hæsit in corpore patientis, nec videbatur. Dum autem cum magno postea dolore variis instrumentis in corpore patientis ille culter quæreretur, & inventus, extractus esset, [&] sanguis modicus de vulnere exisset, sed ibi condensatus mansisset, probabilissimum mortis periculum reliquit; quod videns patiens, jam se ad mortem disponebat. Sed certa civissa fenicula, amica ejus, Agnes Swiebodzina, obtulit ipsum ad tumbam D. Cunegundis sic feliciter, quod ille homo sine ulla curatione tertia die plene sanus factus fuerit. Sed cum immemor voti pro se facti esset, in gravem incidit infirmitatem; cujus aliam non agnoscens causam, quam suam erga S. Cunegundem ingratiudinem, iteravit ipse votum illud devote; quo facto, convaluit, & modò cum voto venit. Ex iisdem Anna Jaykowa patiebatur deliquia vix audita, etiam per spatium xx horarum. Oblata à suis vicinis ad tumbam D. Cunegundis, liberata fuit ab illo malo; sed quia negligebat explere, malum rediit. Cujus pœnitentiâ ducta, certo certius statuto tempore promisit visitare sacrum locum; & iterum malum celsavit. Est modò hic. Ex iisdem Sophia Gryglowna testata est, in periculossimo morbo decumbens, & SS. Sacramentis munita, & quasi agonizans, cui etiam intuitum ad urnam parabatur, [quod] oblata ad tumbam S. Cunegundis, quasi ex semno expergescens, sana surrexit: venit etiam. Ex iisdem Sophia Kroszienska in gravi infirmitate sua à matre oblata huc, convaluit immediate. Alii in oculis, in manibus, in pedibus, aliisque membris sanitatem recepisse post votum ad B. Cunegundem factum testati sunt.

103 Eodem anno illustrissimus Stanislaus Skarszewski, castellanus Voynicensis; magni momenti negotia sua commisit protectioni D. Cunegundis; & in omnibus prosperatus fuit.

Unde in persona huc venit, & insigne votum argenteum cum hac inscriptione reliquit: Adjuva nos, Deus salutaris noster, per merita B. Cunegundis: sicut modo clementissimè fecisti. Stanislaus Skarszewski MDCLXX.

Similiter nobilis Bobowki, & nobilis Jomicki, qui cum votis suis venerunt huc, testati sunt, patrociniū D. Cunegundis expertos fuisse in necessitatibus suis.

Nobilis Barbara Iworzyanska in magna infirmitate oblata ad D. Cunegundem, sanitatem recuperavit, & votum argenteum huc detulit.

Spectabilis Valentinus Glinski, civis Cracoviensis, qui ex magna convaluit infirmitate post votum factum ad B. Cunegundem, venit huc in persona, & laminam argenteam obtulit. Similiter fecit Albertus Smolkovic, civis itidem Cracoviensis, pro recuperata sanitate.

Illustrissima Lubomirska, palatina Cracoviensis, in longa expectatione filii consolata per intercessionem B. Cunegundis, visitavit hunc sacrum locum cum nato suo filio; & lampadem argenteam ad reliquias sanctæ hujus Virginis donavit.

E e e e e ;

Nobilis

EX ARCHIVO
COENOBII
SANDEC.

B

Adscribitur
Beata successus
prosperis,
F

ut phrenesi,
febris, epilepsia,
cordis
dolore.

item immuni
vulnere, præsentis
mortis periculis,
ac morbis
aliis.

EX AR-
CHIVO
COENOBII
SANDEC.

Nobilis Domina Lipska, gubernatrix antiquæ Sandecz, quæ in debili sua valetudine non potuit meliorari à præscriptionibus medicorum, ab intercessione D. Cunegundis obtinuit bonam sanitatem.

Magnifica palatina Hungaræ studio venit ad hunc sanctum locum; gratias agens pro multis beneficiis, intercessione D. Cunegundis à Deo obtentis, & votum reliquit.

Magnificus Czarniecki Czariovenfis, & colonellus vexilli regii cataphractorum, successus felices bellicos obtinuit intercessione B. Cunegundis, cui se commendavit, & votum reliquit.

104 Anno MDCLXXIV, nobilis Prazmowski, gubernator in Wisnicz, in gravi infirmitate desperatus à medicis, & de morte vicina præmonitus, supra spem humanam, dum se B. Cunegundi devovit, sanus factus est; quod non semel hinc cum voto allato testatus est, sed quousque vixit quolibet anno oblationem huc misit.

Palatinus Hungariæ; Vesselini nominatus, aliquot annis gravissimos in pedibus sufferebat dolores, oblatus D. Cunegundi, liber à doloribus factus est, & cum voto gratitudinis ergo huc venit.

Ex Hungaria nobilis Sigismundi Holo, commissarii cæsareæ, uxor de domo Ossoliniana in Polonia nobilissima, in gravi infirmitate nullum à cura medicorum sentit levamen; sed postquam ad tumbam B. Cunegundis oblata fuit, statim convaluit.

Nobilis Kónarska frequenter dolores cordis patiebatur; sed postquam ad B. Cunegundem confugit, liberata ab ipsis permanfit.

Anno MDCLXXIV, nobilis Grifeldis Tegoborska studio [venit] ad tumbam B. Cunegundis, ut pro præteritis gratiis, obtentis sua intercessione à Deo, debitam persolveret gratitudinem, & futuras suas recommendaret occurrentias.

Nobilis Thomas Jomicki pedem fractum, & à chirurgo malè curatum, obtulit B. Cunegundi; cujus gratiâ sanillimum & restillimum obtinuit. Hinc ad tumbam suam etiam pedem argenteum affixit.

Nobilis Tereffia Krosowska in affectione dolorosa cordis à B. Cunegunde consolata. Unde huc cum Missa venit & corde argenteo.

Nobilis Kozicki, centurio arcis Cracoviensis, in gravi infirmitate à B. Cunegunde consolatus, grati animi ergo dedit votum argenteum.

105 Nobilis Simon Kurdwanowski pro petita & obtenta sanitate per merita B. Cunegundis obtulit votum argenteum. Similiter fecit nobilis Stephanus Stronski, & unus miles, qui ex captivitate Tartarica post votum ad S. Cunegundem factum, factus est liber.

R. Joannes Miklajski, parochus in Lubowinia, cum plica eum in omnibus membris tormentaret, & nihil ullæ proderent medicinæ, confugit ad D. Cunegundem: statim à malo liberatus fuit, & votum obtulit.

Nobilis Domina Elifabeth Pisarska, sæpe cordis dolores sufferens, ad D. Cunegundem devotionem proposuit, & liberata est à presura cordis; præfens hinc cor argenteum obtulit.

Unus de nova Sandecia cæcus cum se commendasset B. Cunegundi, illuminatus est; unde præfens hinc oculos argenteos reliquit.

Magnæ præminentie prælatus, regens regni, Christophorus Taranowski, graviter oculis laborans, post votum ad B. Cunegundem sanissimos oculos habuit: fuit hinc, & oculos argenteos obtulit.

Anno MDCLXXX, Martinus Jurkowski, in bonis monialium administrator, in gravi paroxysmo confugit ad S. Cunegundem; & sanus factus est.

Nobilis Heduigis Straczycka utroque pede dolens, ac dies noctesque molestissimè & diu in lecto ferens, ex consilio piorum invocavit S. Cunegundem; & sana facta est.

Nobilis Heduigis Luczyzcka infirma iussit se vehi ad S. Cunegundem: domum sana rediit.

Anno MDCLXXXIII, Helena Kalmanczaria, Hungaræ de Koszyce; ob incurfiones Turcarum venit in Poloniam; cordis dolores patiens, contra quos nulla humana juvabant remedia; donec recursum fecisset ad S. Cunegundem, afflictissima fuit; post sana; & hic præfens cor argenteum obtulit.

106 Has univerfas gratias Dei per intercessionem B. Cunegundis obtentis, confirmat nota toti mundo serenissimi Joannis tertii regis Poloniæ expeditio contra Turcarum sub viennam Austriæ ferme ex tota Asia & Africa in eadem Christianitatis congregatam potentiam. Hic pius rex ante expeditionem Cracoviæ Dominum exercituum, in cuius manibus sunt omnia jura regnorum, dominia, & victoriæ, sanctissimam Deiparam Virginem cæli ac terræ Reginam; ac SS. Poloniæ patronos per univerfas specialiter deprecabatur ecclesias, præcipuè in quibus Sanctorum Polonorum existunt reliquie: & quia tunc venerandam B. Cunegundis tumbam visitare non potuit, submissis votis suis veneratus est. Et in reditu, post victoriâ non ipse solus, sed & serenissima regina, & tota domus regia, principes, & magnates spirituales & seculares S. Cunegundem venerati sunt quam plurimi, gratias agentes pro divino sibi impetrato auxilio. Et de sub Vienna cum prædictus serenissimus Sanctissimo tunc Innocentio XI Pontifici Maximo [de] obtenta scriptisset victoriâ, & vexillum Mahometanum pro æviterna ad Vaticanam S. Petri Basilicam misisset memoria, B. Cunegundis canonizationem Sanctissimi Domini commendavit gratiæ; & in responso à Pontifice in brevi expeditiones necessarias pro hac causa apromissas obtinuit; cujus relationem ipse serenissimus rex omnibus congregatis monialibus fecit Dominicâ quartâ Adventûs anno MDCLXXXVIII f.

Ex prædicta expeditione redeuntes plurimi colonelli, rothmagistri alique Officiales huc diverterunt pro gratiis agendis S. Cunegundi pro vita sibi servata, cui eam specialiter post Deum commendarant.

A N N O T A T A.

a Tenuta vox est in jure usurpata; ubi dicitur: Tenuta possessionem non facit, sed in possessione esse. Bonorum ergo tenuta ad eos pertinet, ad

D

E

imò & felix
in Turcas ex-
peditio ad Vi-
ennam Au-
striæ; qua oc-
caso fuit ur-
genda cano-
nizationi.

F

f

sanationes
varia

B

C

aliaque bene-
ficia

A ad quos pertinet eorum possessio; hinc tenentarium dici arbitror eum, cui tenentiarum seu possessionum cura incumbit vel administratio.

b Videtur hic appellari Gnoinum illa villa, quam Dlugoffus Historia Pol. lib. 6, col. 618 nuncupat Gnoynik; cujusque decimas ait à Vincentio Cracoviensi episcopo anno 1215 perpetua donatione concessas ecclesia Cracoviensi.

c Patres Piarum Scholarum, seu Clerici regulares pauperes Matris Dei, ex Italia in Poloniam Ordinem suum propagarunt. Eraxerat eos sub titulo posteriori Josephus Calasantius; approbavit anno 1621 Gregorius PP. XV, mandans illis educationem pauperum puerorum in primis elementis, grammatica, & computo, nulla mercede recepta. Plura de illis, sed breviter tamen, lege apud Philippum Bonanni nostrum in Ordinum religiosorum Catalogo parte 1, § 42.

d Nimirum ob turbas exortas in Ordine Innocentius PP. X anno 1648 decreverat, ut Patres Piarum Scholarum absque votorum emissionem in congregationem redegerentur similibus illis, quam S. Philippus Neri in Italia instituerat: hinc, opinor, S. Philippum, ut patronum agnoverant per hac tempora.

B **e** Oppidum est in minori Polonia, fossili Chalabe commendatum, teste Zellero in descript. Polon. pag. 79

f Imò 1683, ut sequentia denotant; & sane expeditio de qua hic agitur; ut quisvis novis, anno illo contigit.

CAPUT X.

Processus tertius in causa B. Cunegundis, decreta Romana pro ejus cultu & Officio; & nova interim miracula.

A Nno MDCLXXXIV, XIX Januarii admodum R. P. Valerianus Gutowski S. T. D. conventus Cracoviensis Ordinis Minorum S. Francisci Conventualium, provinciae Pater, religiosarum ac Deo dedicatarum virginum, Catharinæ Zelińska; abbatissæ totius conventus monialium in antiqua Sandecz Ordinis S. Claræ principalium procurator, coram perillustri & reverendissimo D. Nicolao Oborski, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ episcopo Laodicensi, suffraganeo, scholastico, vicario in spiritualibus, & officiali generali Cracoviensi, uti & tamquam à sanctissimo Domino Innocentio XI. & S. Rituum congregatione delegato iudice, commissario Apostolico litteras remissoriales & compulsoriales, pro conficiendo novo particulari processu in civitate & diocesi Cracoviensi super cultu ab immemorabili tempore servæ Dei Cunegundi, ducillæ & reginæ Poloniæ exhibitæ, & casu à decretis sanctæ memoriæ Urbani Papæ VIII, in congregatione sanctissimæ Inquisitionis super non cultu editis excepto, in rotulo a oculo & obfigillato expeditas in personam illustrissimi & reverendissimi Domini Joannis Malachouwski, episcopi Cracoviensis, vel, eo impedito, in personam prælibati domini Nicolai Oborski, suffraganei Cracoviensis, præsentavit, & produxit.

Commissio Romana ad novum processum de casu excepto

C

108 Quibus cum omni reverentia infracti & indefecti animi vir, magnæ pietatis, & in similibus agendis (scilicet in torinaniis processibus super vita, sanctimonia, & miraculis BB. Simonis de Lipnica & Ordinis Minorum de Observantia, Stanislai Kovka & Soc. Jesu, Salomæ d. reginæ Italicæ Ordinis S. Claræ, Joannis Cantii e., academici Cracoviensis doctoris, Vincentii Kadlubek f. primum episcopi Cracoviensis, demum Ordinis Cisterciensis Andreovix profeta) practicus & expertus, statim eodem anno, XXI Februarii, dictum processum inchoavit, & sequentibus diebus & mensibus in antiqua Sandecz, Cracoviæ, in Neocorcino, Böchnæ, Velliticiæ g per se, & Posnanie b per suum subdelegatum, videlicet perillustrem & reverendissimum dominum Hieronymum Wierzbowski, episcopum Fellenicem, suffraganeum Posnaniensem, XXIII sessionibus formavit, peregit, & in anno MDCLXXXV, die XXI Martii, definivit, & definitive sententiavit, plenè & sufficienter constituisse, dictæ servæ Dei Cunegundi, ducillæ & reginæ Poloniæ, cultum exhibitum esse à centum quinquaginta & ultra annis (in hoc enim processu formandus injunctus erat) idque ante memorata decreta Urbani Papæ VIII, & ad præsens exhiberi, ac in dies augeri cum scitu & tolerantia Ordinariorum Cracoviensium: proindeque causam præsentem versari in casu excepto à prædictis decretis scilicet record. Urbani Octavi super non cultu in sanctissima Inquisitione editis; & propterea declaravit, in hujusmodi causa præfatis decretis nullo modo contraventum esse, sed sufficienter illis paritum fuisse, & esse.

109 Ista fuit sententia definitiva prænominati reverendissimi suffraganei Cracoviensis. Ipsum vero processum, documenta, scripturas, auctores fide dignos, sanctimoniam dictæ servæ Dei Cunegundi, virtutes heroicæ, opera misericordiæ & charitatis, miracula & gratias recensentes, ceteraque authentica ad causam spectantia, revisiones, inquisitiones perlegit, collationavit & propria manu subscripsit & sigillo suo obfirmavit, anno Domini MDCLXXXVII, die XV Januarii Cracoviæ in capella S. Mariæ Magdalene, in platea canonicorum. Qui deinde processus Romam ad S. Rituum congregationem per R. P. Albertum Karwacki, Ordinis Minorum S. Francisci Conventualium, missus & delatus fuit.

110 Anno MDCLXXXV, XVI Januarii magnifica Christina Dæbska, manu laborans, quæ arefcebat, & jam in statu proximo totalis arefactionis erat; cum medici nihil juvare potuissent; & terror & dolor rectum dedere consilium recurrendi ad B. Cunegundem: post quem recursum pristinae sanitati reddita est; & illa in memoriam manum obtulit argenteam.

Eodem anno nobilis, quia consularis Cracoviensis, viri uxor Anna Zaleyska, per semialterum annum in lecto decumbens, à medicis derelicta, ultimos vitæ suæ traxit dies; quæ oblata B. Cunegundi, afflictos maritum & filium recuperatâ sanitate solata est: qui grati beneficii tabulam argenteam, pondere & magnitudine insignem, ipsaque & ipsi præsentem ad tumbam D. Cunegundis obtulerunt, cum sequenti inscriptione:

Deo,

feliciter absolum, & Romam destinatum an. 1687.

Sanatur intermanus arida, & morbus leidalis.

F

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

ai

aj

ak

al

am

an

ao

ap

aq

ar

as

at

au

av

aw

ax

ay

az

ba

bb

bc

bd

EX AR-
CHIVO
COENOBII
SANDEC.

Deo, miserationum & miraculorum sem-
piterno fonti, qui per intercessionem B. Cu-
negundis, olim reginæ Poloniæ, nunc in regno
cælesti afflictorum patronæ, spectabilem An-
nam Cæciliam Zaleyska, morbo integro an-
no & medio vires corporis atterente, & om-
nem remediorum humanorum curam super-
ante liberavit; nobilis, & spectabilis Jo-
annes Zaleyski, proconsul Cracoviensis pro di-
gnissima conjuge, & nobilis Sigismundus Jo-
annes filius pro amantissima matre, ipsaque
resanata matrona pro se immortales gratias;
quas in utroque seculo dant; hac exili &
humili tessera supplices apprehendunt. Anno sa-
lutis MDCLXXXV, die xx Maii.

111 Eodem anno nobilis virgo, Doro-
thea Moszczynska, gubernatoris arcis Lu-
boulensis filia, pro recuperata sanitate votum
argenteum obtulit.

Eodem anno nobilis Korytnia ex Hunga-
ria in persona huc veniens, pro recuperata san-
tate votum dedit argenteum.

Anno MDCLXXXVI, nobilis Andreas Roz-
wadowski pro recuperata sanitate B. Cune-
gundi obtulit calicem argenteum cum pa-
tena.

Eodem anno religiosa virgo ex monaste-
rio Cracoviensi S. Mariæ ad nives Domini-
cana pro recuperata sanitate, cum licentia
suorum superiorum, misit huc votum ar-
genteum.

Eodem anno nobilis domina Skurska B.
Cunegundi pro sanitate obtenta obtulit vo-
tum argenteum.

Eodem anno xiiii Junii, domina Misewic-
zowa, civissa Cracoviensis, pro recuperata san-
tate oculorum votum argenteum, in quo
sculpti oculi, obtulit B. Cunegundi.

Anno MDCLXXXVII, nobilis Marianna
Lefzczynska in ætate provec̃ta cæca facta,
post votum ad B. Cunegundem factum, visum
recuperavit, & votum argenteum, in quo
oculi sculpti, obtulit.

Civis quidam pedem argenteum obtulit pro
pede sano facto. Eodem anno pro simili be-
neficio D. Cyrułowa pedem argenteum dedit.

Nobilis Helena Poniatowska in variis af-
flictionibus & necessitatibus consolationem
& auxilium meritis D. Cunegundis experta,
votum argenteum dedit ad tumbam ejus.

Eodem anno Sophia Rzarzowska, guber-
natricis bonorum conventus monialium anti-
quæ Sandecz, patiens cordis oppressiones, post
Missam ad reliquias S. Cunegundis ad suam
intentionem celebratam, liberata à malo, cor
argenteum obtulit.

112 Eodem anno R. Stanislaus Jurafzew-
ki, capellanus sanctimonialium in antiqua
Sandecz, pro gravi pedum dolore Missam
celebravit; & liberatus à dolore, pedem ar-
genteum obtulit.

Eodem anno die x Junii pulsator organo-
rum de Slopnice visitavit tumbam S. Cunegun-
dis ex voto, pro recuperata sanitate; & ta-
bellam argenteam obtulit.

Venerabilis virgo Salomea Lucka, religiosa
S. Claræ, conventus Cracoviensis ad S. An-
dream, cum licentia suorum superiorum per-
rexit ad aquas calidas Druzbacenses pro-
pter levamen suæ debilitatis. In reditu ve-
nit visitandi gratiâ reliquias B. Cunegundis
ad monasterium antiquæ Sandecz, & inci-

dit in magnam & in desperatam infirmita-
tem per tres septimanas; & cum curari non
posset, obtulit se ad B. Cunegundem; &
sana facta est.

Illustissima virgo Constantia Fredrowna,
castellani Czerniechoviensis filia, manens in
monasterio, infirmitatem patiebatur in defe-
ctu naturali mulierum; & cum medici juva-
re non poterant, recursum fecit ad B. Cune-
gundem; & sana facta est.

Nobilis domina Mlocka de Kruzlowa de-
cumbens periculosa ægritudine, misit pro
Missâ ad altare D. Cunegundis cum oblatio-
ne; antequam nuntius rediisset, sana facta
est; quod postea præsens hic recognovit.

Nobilis Andreas Lipski multoties in infir-
mitate suæ provec̃tæ ætatis & in aliis oc-
currentiis consolatus à S. Cunegunde, vota
hic sua exsolvit.

Nobilis Agnes Tomicka in variis paroxy-
smis ad intercessionem B. Cunegundis, quasi
ad certam confugiens medelam, pro multis
expertis beneficiis cum Missâ & voto argen-
teo se præsentavit.

Nobilis Pogorzelski in gravi infirmitate
promisit se ad tumbam D. Cunegundis cum
Missâ; & convaluit; ac post votum adim-
plevit.

Joannes Szablikowic, advocatus antiquæ
Sandecz, quotidianas patiens debilitates &
varios paroxysmos, intercessionem D. Cune-
gundis ab omnibus liberatus, vota sua ad
tumbam ejus exsolvit.

113 Anno MDCXC, magnis serenissimi Jo-
annis tertii regis Poloniæ, & serenissimæ Ma-
riæ Casimiræ reginæ itidem Poloniæ instan-
tiis; iteratis precibus senatus spiritualis, &
secularis, & Ordinis equestris, ac totius rei-
publicæ, missis supplicatoriis litteris, indefes-
sa R. P. Adriani Skrzetuski, Ordinis Mi-
norum S. Francisci Conventualium, Romæ
manentis tunc, postea provinciæ Poloniæ sui
Ordinis provincialis, ac nunc pro episcopa-
tu Baccoviensi nominati, sollicitatione, &
diligenti R. P. Balthazaris Milatii de Naro, col-
legii S. Bonaventuræ Minorum S. Franci-
sci Conventualium in Urbe regentis, ac cau-
sæ beatificationis B. Cunegundis promotoris,
curâ: Eminentissimorum protectoris regni
Poloniæ, & protectoris Ordinis Minorum
Conventualium, Joannis Casimiri Denhoff
Poloni, & Laurentii de Laurea Brancati,
ex Ordine Minorum S. Francisci Conventu-
alium S. R. E. Cardinalium, valorosa au-
thoritate, S. Rituum congregatio decretum
perillustris & reverendissimi domini Nicolai
Oborski, suffraganei Cracoviensis & com-
missarii Apostolici in causa beatificationis B.
Cunegundis anno ut supra, die x Junii ap-
probavit, & titulum Beatæ sponse Christi
Cunegundi concessit.

114 Quod legitur de S. Stanislao episco-
po Cracoviensi & martyre in lectionibus
secundi nocturni Octavæ ejus: nimirum Be-
nedixit Dominus novissimis Stanislai, magis
quam principio ejus; id verificatur de B. Cu-
negunde: trecenti namque nonaginta octo
transferunt anni à felici Servæ Dei morte
usque ad beatificationem ejus, propter ne-
gligentiam ad quos spectabat, & remissam
promotionem. Sed compensavit postea id cle-
mentissimus Deus, cum eodem anno, & ti-
tulum

D

E

F

I

alique plures

B

C

cujusvis ge-
neris.Decretum
Romanum
pro cultu &
titulo Beatæ
An. 1690ejusque Offi-
cio ac se, io 24
Julii.

A tulum Beatæ servæ suæ Cunegundis obtinuit, & Officium cum Missa de Comuni Virginum pro die solennitatis suæ xxiv Julii concessum fuit pro omnibus religiosis, & monialibus Ordinis Conventualium, ac toto clero regni Poloniæ, tam seculari, quam regulari utriusque sexûs sub ritu semiduplici. Cujus concessionis dum facta fuisset relatio sanctissimo Domino Alexandro Papæ octavo, Sanctitas sua nedum sensum sacræ congregationis approbavit, verum etiam gratiam ampliavit, & extendit per universum Ordinem Seraphicum utriusque sexus, & decretum edi & expediri mandavit die xvii mensis Decembris anno MDCXC.

Ad solennitatem beatificationis media pars monialium agra; subito convalescit.

B 115 Divina dispositione ad manifestandam servæ suæ B. Cunegundis, meritum excellentiam factum esse autumo dum ante primam ejus solennitatem, quæ apud moniales Sandecenses per totam Octavam fuit, medietas monialium vario morbi genere afflicta fuit, ac plurimæ lecto affixæ chorum frequentare non potuerunt. Brevi imminens tempus primæ solennitatis B. Cunegundis, & dies caniculares, non permittebant sumere medicinam; & abbatissa dolebat plurimum, quod tam sancta; & tam diu expectata, & magnis votis omnium concupita transactio condecorari in ecclesia & in choro, & adjuvari in præparatoriis à decumbentibus non poterat. Dum itaque ad sublevandas tot moniales ex infirmitatibus variis humana defuissent auxilia, venerabilis abbatissa, communi instituta ad reliquias S. Cunegundis oratione pro ægrotis, ad cælestem appellavit medicum. Successit benè hæc pia intentio devotæ abbatissæ: nam pro privata imaginis, & reliquiarum B. Cunegundis ex monasterio suo educatione ad ecclesiam parochialem, ex qua postea solennis ad suam ecclesiam introductio earumdem fuit, omnes & singulæ moniales, quæ decumbebant, surrexerunt ex lecto ad portam; has sacras imaginem & reliquias comitatæ sunt, & sicut per gratiam Dei die crastina pro receptione earum sanæ fuerunt, per totamque incolumes manserunt Octavam; sic postea, etsi non parum longis devotionibus defatigatæ, nullam passæ fuerunt recidivam.

Suffraganeus Cracovi. excusans se ab hac solennitate celebranda corripitur morbo:

C 116 Auxit casus sequens dictæ hujus solennitatis pompam. Venerat huc perillustri, & reverendissimo dominus Stanislaus Szembek, suffraganeus Cracoviensis, postea archiepiscopus Gnesnensis, & primas regni, pro ministrando sacramento Confirmationis populo submontano *m*, quem Patres missionarii catechizabant: descendit quoque ad ecclesiam primò, & postea ad crates religiosas monialium; quem abbatissa cum omni submissione recepit, & pro imminente post aliquot dies solennitate invitavit: sed gratis actis pro omni humanitate & honore, bonus antistes deprecabatur abbatissam, ut non sibi vitio verteret, quod ejus desideriis satisfacere non posset, habens aliò pergendi urgentissimam causam. Mortificato corde suscepit excusationem abbatissæ prælati; sed fors non sancta Cunegundis: nam eo ipso momento, sic gravi viscerum interno dolore correptus fuit, & viribus omnibus destitutus; ut vix tribus diebus supervivere posse cre-

Julii Tomus V.

deretur. Missus fuit quidam ex aulicis Cracoviam pro conducendo quantocius medico; sed dum morbus invalesceret, bonus antistes sibi timens, nec opportunè medicum venturum sperans, de dispositione animæ cogitabat, & abbatissam pro oratione ad S. Cunegundem rogari mandavit, promittens, si convaluerit, & solennitati D. Cunegundis servitutum, & totâ vitâ suâ devotionem specialem ad ipsam habitutum.

E 117 Non defuit justis desideriis venerandæ abbatissæ: nam sub Missa pro eo infirmo ad reliquias S. Cunegundis celebrata, communem omnium religiosarum instituit orationem; post quam finitam, sine ulla curatione sanus surrexit reverendissimus suffraganeus, & veloci cursu adventantem hilariter salutavit medicum; nec quidquam ab eo ex adventis medicamentis sumere voluit: sicque solenni introductioni reliquiarum S. Cunegundis pontificaliter assistit, & Missam solennem cantavit. Postea memor beneficii, velum ditissimum sub ejus sacras misit reliquias, & tabulam argenteam satis magnam & deauratam, cum sequenti inscriptione: Illustrissimus & reverendissimus dominus Stanislaus à Słupow Szembek, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ episcopus Dionysiæ, suffraganeus & officialis generalis Cracoviæ, tabulam hanc votivam B. Cunegundi virgini, in gratiarum actionem pro recuperata ejus precibus valetudine, appendit anno Domini MDCXCI, die xx Octobris.

sed mutato mox proposito, repente sanavit.

A N N O T A T A.

a Rotulus dicitur charta convoluta atque in se redacta per modum baculi.

b De quo fuisse actum est 18 hujus mensis.

c Recens in Sanctorum album rite adscriptus. Obiit 14 Augusti; colitur apud nos hactenus 13 Novembris.

d De qua agendum 17 Novembris.

e Agi de hoc poterit 19 Octobris, quo die celebrari consueverat apud Polonos: quamquam in celum hinc migraverit 24 Decembris. Nunc in ecclesia Cracoviensi colitur ejus festum Dominicâ quartâ Octobris.

f Vincentii hujus opus habemus historicum & Acta; sed de cultu nihil accepimus huc usque. Deditimus illi locum inter Pratermissos die 2 Februarii, quia illo die annuntiatur ab Henriquez in Menologio Cisterciensi; iterumque die 8 Martii, quia illo vivere desit. Chalemotus in serie Sanctorum ejusdem Ordinis eum refert ad 8 Februarii; nescimus, quam ob causam. Polonos interim oratos volumus pro suo erga Sanctos indigenas amore, ut siquid de illo habent, id nobiscum communicare dignentur: erit enim, si modo de cultu legitimo constet, ejus Acta vulgandi opportunitas, cum, finito Decembri, duo primi menses revocari ad incudem non sine magno rerum incremento debebunt.

g Oppida hæc sunt omnia palatinatus Cracoviensis, præter Neocorcinum, quod illi tamen in palatinatu Sandomiriensi proxime ad Vistulam adjacentis notatur in mappis. Cum verò examinanda hic fuerit antiquitas cultus Beatæ, haud dubie his locis jam olim ille floruerat.

h Posna seu Posnania palatinatus Posnaniensis in majore Polonia caput est, ad Wartam fluvium sita. Itaque in utraque Polonia veneratio B. Cunegundis.

ffff

ne-

EX AR-
CHIVO
COENOBII
SANDEC.

negundis antiqua ferebatur.

i Per ea namque non prohibebatur cultus ab im-
memorabili tempore, hoc est ante centum retro an-
nos, exhibitus.k Servatur tamen ejus apographum authenti-
cum ab ipso episcopo Laodicensi sigillatum Sandecia
apud moniales; ut me docuit R. P. Ludovicus El-
bingus, de quo supra. Porro sequebatur in Ms. hic ti-
tulus ad sequentia pertinens: Sequuntur miracu-
la ejusdem B. Cunegundis facta sub tempore
nominati processus & usque ad ipsam beati-
ficationem dictæ sanctæ Virginis.

l Obiit enim anno 1292.

m Submontanos appellat eos, qui versis Al-
pes Hungaria Cracoviensis episcopo subjacent, in quo
etiam tractu Sandecia est.

CAPUT XI.

Miracula solennitatem beatifica-
tionis secuta.Sanantur fe-
bres, manūs
ac pedis dolo-
res.

Octo annorum puella nobilis, Salomea,
unica filia D. Annæ Nowofzycka de Kro-
scienko, correpta febre, quam per tres pa-
tiebatur septimanas, sic extenuata; ut in ea
sola ossa & nervi apparerent; vixque jam
retinere poterat spiritum. Casu tunc vene-
runt Patres Societatis [Jesu], qui puellam
illam jamjam morituram ad viam dispone-
bant æternitatis. Sed mater nimis afflictæ,
hanc unicam prolem habens, extra spem al-
terius existens, dum omnia humana remedia
desperata crederet, ad cælestæ auxilium re-
cursum fecit: misit pro sacro ad reliquias
D. Cunegundis celebrando, & moniales pro
piis precibus obnixæ petiit. Res admiranda!
Illa ipsa hora, qua Missa dicebatur, puella
libera facta est ab omni affectione; & bre-
vi ad pristinam venit corpulentiam.

Nobilis Teresia Koczanska de Tylmano-
wa acutissimos in manu patiebatur per lon-
gum tempus dolores, & quandoque usque
ad insaniam. Persuasa fuit ab amicis ad re-
cursum ad B. Cunegundem: quod ipsa gra-
to suscipiens animo, cordialissimè ad San-
ctam suspiravit; in quo instanti omnes do-
lores cessarunt. Pro beneficio visitavit sa-
cras ejus reliquias, & manum argenteam ob-
tulit.

Nobilis Moyski vulneratus in pede, loco
sanationis à chirurgo in periculum mortis
per gangrænam inductus, dum de ista de-
speraret, obtulit se ad S. Cunegundem: &
sine humano remedio pes ejus sanus factus est.
Unde brevi pedester ad ejus ivit sepulcrum,
& pedem donavit argenteum.

Mæsto solati-
um, deformi
venustas, æ-
gris sanitas
restituta.

119 Joannes Jasienski, consul Neofande-
centis, in magnis afflictionibus & tribula-
tionibus omnem spem suam collocarat in pro-
tectione D. Cunegundis. Sicut in brevi ob-
tinuit à Deo per suam intercessionem in om-
nibus consolationem & levamen; gratus
beneficii, cum omnibus suis domesticis visi-
tavit tumbam sacram ejus, & votum dedit
argenteum.

Certa persona ex infirmitate non bona fa-
ciem totam deformatam ad nauscam intuen-

tium habens, humiliter devovit se S. Cune-
gundi; & ejus suffragiis sine ulla curatione
pristinam recepit venustatem: grata beneficii
faciem argenteam obtulit.

Certa femina de Breez, ob gravissimos
dentium dolores delirabat frequenter: quo
plura adhibebat pro sedando dolore reme-
dia, eo majores sustinebat cruciatus: jam &
vitæ pertæsa fuit. Quodam tempore, motu
ferme divino, promisit [visitare] reliquias
S. Cunegundis; & mox cessavit dolor. Mem-
or gratiæ, præsens fuit hic, & laminam
argenteam, in qua dentes sculpti erant, ob-
tulit.

Anno MDCXCV Casimirus Podwysocki, con-
sul antiquæ Sandecz, infra Octavam Corpo-
ris Christi, à quodam incautè explodente
bombardam suam sub tempore cum Sanctissi-
mo processione læsus fuit in manu: chi-
rurgus loco sanationis induxit illi gangræ-
nam in manum; jamque abscindi debebat;
sed patiens recursum fecit ad S. Cunegun-
dem; certas vovit devotiones ad ejus sacras
reliquias, & omne periculum evasit: nam
manus per se sanata est.

120 Anno MDCXCVI, Matthæus Woytovic,
de antiqua Sandecz, in juventute valde la-
borabat oculis; unde ipsi à multis ominata
fuit cæcitas in provectiori ætate: quo asser-
to terrefactus, votum dandi b argenteum ad
tumbam S. Cunegundis, quando ad statum
aliquem pervenerit, promisit. Post aliquot
annos sacerdos secularis factus, de promisso
voto nullam memoriam habuit, donec cæ-
cutire incepisset: in quo periculo se ipsum
ingratitude & infidelitate arguens, votum
prælibatum fabricari mandavit; quod ante-
quam esset perfectum, ipse integra oculo-
rum potitus est sanitate. Deinde votum ob-
tulit, & beneficium ipse propria manu in li-
bro miraculorum descripsit.

Pauper quidam opifex Cracoviæ cæcus fa-
ctus; & sic toto permansit anno: post ab a-
micis persuasus, votum fecit visitandi tum-
bam S. Cunegundis; & statim consolatus,
hoc ipse præsens hic juratus recognovit.

Elisabeth Golkowska incognito laborans
morbo: nam aliqui dicebant illam maleficia-
tam, aliqui obsessam, aliqui plicâ iniectam.
Unde convenientem non poterat habere me-
dicinam; & ipsa gravissimis torquebatur
doloribus. Quodam tempore in somno ap-
paruit ipsi B. Cunegundis, promittens sani-
tatem, si sibi devota fuerit. Promisit, & abs-
que ulla medicina convaluit; & huc sana in-
tra paucos venit dies, Anno MDCXCVIII.

Eodem anno Heduigis Wolska, cujus in-
firmitatem mulieres cognoscere non poterant,
& sui, & fœtus, quo gravida erat, tolera-
bat periculum: persuadebatur ab obfetrici-
bus, ut abortu suam salvaret vitam; sed
ipsa mori potius in corpore, quam infantem
in anima perire eligens, divinæ se commen-
dabat voluntati. Patiebatur multum hæc bo-
na femina: nam neque jacens, neque se-
dens libera fuit à doloribus. Cum se ad mor-
tem disponderet, occurrit mens pia confugiendi
ad S. Cunegundem; quem instinctum secuta,
mox sine doloribus mansit, & tempore
debito sanum peperit filium.

121 Anno MDCC, Anna Pniowska, nobi-
bilis

D

E

Beata avertit
cæcitatem,
& morbos igno-
tos,

F

F

A
item dolores
oculorum,
epilepsiam,
deprædationes,

bilis matrona, in gravi oculorum dolore fecit votum ad S. Cunegundem; & statim consolata est. In simili affectione nobilis Helena Panigtowska venit ad tumbam S. Cunegundis; & gratiam sanitatis accepit.

Eodem anno, iv Octobris nobilis domina Wiernkowa venit huc cum infante suo lactente; quem, cum morbum caducum pateretur, obtulit ad tumbam S. Cunegundis; & sanus factus est.

Illustrissimus castellanus Vilnensis, qui meritis D. Cunegundis ex gravi infirmitate se surrexisse fatetur, votum argenteum misit huc.

Et non tantum extranei, sed etiam domestici, imò & filia in Christo B. Cunegundis, sua gloriantur protectione. Permiserat Deus his maximè temporibus in pœnam peccatorum nostrorum multas venire gentes, easque varias atque rapaces, in hereditatem suam; & tunc verum erat dicere illud: Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus. Sic hic factum est per Suecos, Moscos, Cosaccos, & alios. Deprædabantur omnia monialium bona, quicumque volebant; contributiones incessanter extorquebant; & adhuc ecclesiam spoliare, & monasterium intrare monialium prætendebant; alias in villis ultimam minantes ruinam. Hinc afflictâ abbatissa ad S. Cunegundis auxilium recursum fecit; & feliciter; nam dum moniales ad reliquias divæ suæ Matris preces fundebant, inimicus, qui violentâ meditabatur consilia, terrore de cælo in ipsum immisso, fusus est; & sic monasterium à confusione, & bona à ruina salvata sunt.

et pestem à suis

122. Eodem anno gravis in antiqua Sandecz & circumcirca grassabatur pestis, qua multi de ecclesiasticis, secularibus, & regularibus, de nobilibus, civitatensibus, oppidanis, & villanis occubuere. Abbatissa monasterii volendo salvare [se] & sorores suas, mediam partem abduxit (permittentibus id sibi superioribus) secum ad bona; & medietatem, ne sileret ecclesia, in claustrum reliquit, præscriptâ ad cautelam regulâ. Sed cum famuli, in area conventus extra claustrum manentes, plus temere fidentes quam prudenter cauti fuissent, liberèque per oppidum infectum cursitassent, brevi peste infecti sunt, & duo ex ipsis de repente mortui, qui ad crates obsequendo quotidiani erant. Perterruit hic casus non parum moniales, nec timor irrationalis erat: nam aliquot ex ipsis infirmæ erant, signa infectionis præferentes, nulla tamen mortua B. Cunegundis precibus.

idque iterum,

123. Nobilis Antonius Kamocki, cujus soror germana erat religiosa Anna Kamocka, cum licentia superiorum accepit sororem suam cum duabus monialibus ad bona sua; sed quia alia bona non procul à Bochnia habuit, solebat adire illa æconomicæ dispositionis gratiâ; ubi peste contracta, ad moniales rediit; & tertia die infirmus factus, sexta vero cessit. Moniales, quæ nihil tale cogitabant, & infirmo & morienti assistebant; primo post agnitionem signorum pestis consternatæ ex periculo manifesto. Ipse jam periclitantes, se subdixerunt, pedester, relictis omnibus, ad villam conventus euntes; ubi etiam ali-

Julii Tomm V.

quot moniales manebant, quibus associatæ simul manebant, donec illæ, habitâ notiâ de morte per pestem domini Kamocki, illas relegassent. In qua separatione prædicta religiosa Kamocka signis pestilentialibus operta fuit; nec sciens se salvandi alium modum, quam recursum ad S. Cunegundem; ad eam prostrata in terram, cum fletu orabat, non tam suæ, quam aliarum sororum prospiciens saluti. Periculum tunc magnum erat: nam in Wronovice, ubi defunctus tunc erat nominatus dominus Kamocki, ex domesticis ejus omnes, præter duos infantes, mortui sunt; & ipsa religiosa Kamocka graviter decumbebat. Cum ergo omnes moniales in Strzeszyce, ubi hoc erat, in periculo manentes, sine intermissione ad S. Cunegundem clamarent, votorum suorum compotes factæ sunt; dum nulla ex ipsis mortua est, & nullus se ab ipsis infecit ex villa.

E

124. Non minus aliud miraculum fecit D. Cunegundis in salvando à peste suas filias. Nobilis Sigismundus Siemienski, qui habuit filiam suam in eodem conventu adhuc novitiam, & sororem suam germanam jam professam, accepit illas ad se cum quadam tertia: advexit illas gubernator bonorum sive administrator domini Siemienski. Vix illuc venerunt, & ecce, ab illo administratore infecto homines tam in aula quam in villa infecti moriebantur, & cadebant velut pecudes. Dum autem inquireret dominus Siemienski, unde infectio facta esset, administrator se volens justificare, affirmabat, moniales advexisse pestem. Nobilis Siemienski cum domina sua volens se salvare, discessit ad alia bona, increpatis monialibus, & relictis sine ulla commoditate. Passæ sunt innocentes moniales multum ab illa gente, periculum à peste & à fame sustinentes. Unicum earum erat levamen, spes in S. Cunegundem, ad quam continuo orabant, cujus certè meritis omnes sanæ erant, nec minimum capitis sentientes dolorem. Ille tamen administrator justas ultionis divinæ non evasit pœnas; qui ante ipsum agonem revocavit hctam in moniales calumniam; & seipsum incuavit, quod avaritiâ ductus, ab infectis mercatoribus emerit certas merces; & sic ipsum, & totam villam infecit. Sic S. Cunegundis filiabus suis & alimenta per benefactores providit, & innocentiam illarum vindicavit, & pietatem manifestavit: nam aliquot personæ fide dignæ testatæ sunt, se etiam lumen super illas moniales vidisse, dum orarent.

F

125. Cum ergo hæc iræ Dei plaga sæviret in antiqua & nova Sandecia, in Podegrodzie, Stronie, Przyzowa, Mokra, & aliis circumvicinis villis; & populus ex ipsis & aliis ad Lucovicensem pro devotione frequenter & commixtim adventaret ecclesiam; pastor illius R. Michaël Bochenski, canonicus Sandecensis, cupiens omnes suos parochianos sanos & salvos, commonebat eosdem, ut confugerent sub præsidium sanctissimæ Matris Dei, & commendarent se S. Cunegundi: quibus annuentibus, fecit votum ex ambo-

item eandem avertit a locis aliis pluribus.

ne, solenni processione visitare tumbam S. Cunegundis, dum pestis cessaret. Nec frustra fuit illorum pietas: nam per vi menses,

Ffff 2

qui-

EX AR-
CHIVO
COENOBII
SANDEC.

EX AR-
CHIVO
COENOBII
SANDEC.

quibus pestis duravit, nullus in tota parochia fuit infirmus: id ergo intercessioni sanctæ hujus Virginis adscribens reverendus ille parochus, votum solenne argenteum numerosissima processione ad sepulcrum ejus detulit anno sequenti Dominicâ 1 post festum S. Margaritæ.

Parochia itidem Chomranicensis pro evitanda peste elegit sibi pro patrona S. Cunegundem, promittens nulli post Deum, & beatissimam Virginem Mariam, nisi beatæ huic Virgini suam adscribere incolumitatem, in magno circumcirca vicinorum peste interditorum existens periculo, & solennes cum processione referre gratiarum actiones in ecclesia sua; sicut postea fecit, & votum argenteum obtulit non frustrata spe sua.

Eandem gratitudinem præstitit S. Cunegundi reverendus Casimirus Mrozkowic, parochus in Kamien, pro simili in peste præsertione.

Fecit similiter Joannes Szablikowic advocatus antiquæ Sandecz cum fuisset cum conjugue sua in magno pestilentie periculo; & votum argenteum grati ergo animi obtulit. Idem tunc magnum pedum patiebatur dolorem; sed postquam se commendavit S. Cunegundi, dolor cessavit.

Dolorem tol-
lit oculorum,
& hydropem.

126 Anno MDCCXIV, die XVI Maii, venit ad tumbam S. Cunegundis nobilis Sophia Gabonska, de Nieprzesnia, testificando, quod ipsa ante undecim, vel plus minus annos, dolendo oculis parum videre potuit; & VI annis in ista affectione permansit, multis expensis varias procurando medicinas sine ullo effectu aut diminutione doloris. Post longum tempus recordata suæ conanguineæ religiosæ in antiqua Sandecz, nuntiavit ei de sua tam longa infirmitate; à qua responsum recepit, in quo de multis gratiis & beneficiis, meritis B. Cunegundis à Deo factis, qui ad illam confugiunt, illa religiosa narrabat. Hoc motivo nobilis Gabonska commendavit se S. Cunegundi; & statim dolor oculorum sine ullo naturali remedio cessavit.

C

Addidit eadem D. Gabonska, quod infans suus unius anni magna fuerit hydropisi correptus. Petens illa medicum, quid contra affectionem illam facere deberet: respondit medicus, nullum superesse juvandi infantem remedium. Tunc illa memorata beneficii S. Cunegundis in se ipsa experti, commendavit filium suum eidem sanctæ Virgini, promittens eundem, dum sanus fuerit, ad tumbam. Quo facto, infans mirabiliter liber fuit ab illa affectione; quæ quasi insensibiliter evanuit. Cum autem ad explendum votum suum iter meditaretur, resolvit se solam ad iter, timens, ne infanti quid novi accideret. Dum ergo sic rem determinavit, ecce, infans periculosè infirmus factus est: quod mater advertens, iterum vota sua ad S. Cunegundem direxit, volens cum infante suam adire tumbam, etiam si sciret infantem in via moriturum. Infans protinus factus sanus illum ad antiquam Sandeciam devexit; sanum S. Cunegundi obtulit, & sanum domum revexit. Hæc domina petiit illa sibi beneficia præstita ad majorem Dei gloriam & cultum S. Cunegundis connotari.

127 Supra nominatus bonæ memoriæ ad-

modum R. D. Martinus Frankowic, philosophiæ doctor, custos collegiæ Sandecensis, auctor Vitæ Polonico idiomate in folio B. Cunegundis impressæ, ex qua ista miracula in Latinum traducta sunt, nunc de seipso loquitur; quod non liceat sibi subticere multa Dei bona, dona, & gratias, quas sibi B. Cunegundis in obsequio suo existenti impetravit, faciendo eum capacem & idoneum penes fabricationem ultimi processus pro beatificatione sui. Ipsi sanctæ Virginis protectioni adscribit prædictus A. R. D. sanitatem suam, honorem, & substantiam, tutelam, & ipsam vitam. Nam dum pestis in utraque Sandecia grassaretur, & circumcirca vicina loca infecta essent, ipsum protectio D. Cunegundis, cui se in principio pestis statim commendavit, & suos domesticos non solum ab ira magna Dei præservavit, maximè penes familiam domus incautam; sed etiam ab ulla pestis suspitione, se, suos domesticos, & suos subditos conservavit.

Idem auctor operis majus adhuc recenset hujus Sanctæ sibi factum beneficium; dum anno MDCCXII paralyti tactus fuisset, & primo loquelam, deinde usum manus dexteræ amisisset, & sic aliquot diebus jacuisset, licet penes magnam medici curam; tamen sine spe convalescentiæ, & usus manus suæ fuit. Sed postquam communitas sanctimonialium orationes suas ad Missam pro ipso celebratam fecisset, & se suæ sanctæ Matri commendasset, cui etiam ipse se cum Missa venturum promiserat, statim loqui cœpit, & manum movere, postea scribere, officio concionatoris satisfacere, & Missas cantare potuit.

128 Idem dicit, anno immediatè sequenti in festo SS. Philippi & Jacobi in Dunajec fluvio, dum auriga deviasset, se ope D. Cunegundis à submersione salvatum fuisse.

Idem narrat, ante aliquot annos scribendo continuo de nocte penes candelam in visu enervato defecisse & caligasse; dum autem se commendavit sanctæ Cunegundi, in claritate visus consolatum mansit.

Anno quoque MDCCXIV*, Diarrhœam sanguineam dicit idem se passum fuisse, quam nullæ medicinæ sanare poterant: aliquot ergo septimanis sic afflicus fuit; & valde debilitatus, spem vitæ non habuit. Dum autem ad reliquias S. Cunegundis Missa pro eo celebrata fuisset, prius fuit redditus sanitati. Concludit igitur (sunt ejus verba sequentia:) Planè cum Tobia dicere possum, quod me intercessio Servæ Dei in omnibus necessitatibus, difficultatibus & adversitatibus sic protexerit, juverit & defenderit, quod omnibus bonis per eam repletus sim. Hic finit miracula B. Cunegundis antiquæ Sandeciae in monasterio suarum monialium conscripta.

A N N O T A T A.

a Id est, sub tempus, quo instituebatur processio cum venerabili Sacramento Corporis Christi, quod in ea circumferebatur.

b Imò potius dare: neque enim argenteus hic substantive sumitur pro nummo argenteo; sed adjectivè, & votum afficit seu anathema, quod dare promissit; ut patet ex sequentibus.

D
Beata scrip-
torem Vita
sua præservat
à peste, &
paralyti

E

* submersio-
nis periculo,
caligatione,
ac dysenteria
mortalifera.* AN MDCC-
XIV?

F

c Imè

A c Ex ambone, id est ex pulpito seu suggestu; de qua voce consili fufius potest Cangus Glosfariur.

Neocorcinenfis detulit ipsum ad puteolum B. Cunegundis: qui sacerdos lavit ipsum in illa aqua ex puteolo, & matri reddidit: qui statim in crastino lumen recepit; & prælentavit ipsum mater in ecclesia statim parochiali, & miraculum notatum fuit.

EX VITA
BEATÆ
POLONICE
EDITA.

CAPUT XII.

Miracula facta ad S. Nicolai prope Corcinum.

a **J**oannes Dlugoffus in Vita B. Cunegundis mentionem lecit certæ ecclesiæ seu capellæ, tituli S. Nicolai episcopi & confessoris, non procul à fluvio, Nida dicto, sub Neocorcino: & vicini puteoli, S. Cunegundis nominati b. Ecclesiola hæc, quia est in aperto campo, ideo ad eam ab hominibus remotam, quasi ad eremum, S. Cunegundis libenter frequentabat, & in ea insolitas gratias divinas recipiebat; uti spiritum contemplationis & extases, fervorem orationis, profluvium lacrymarum, & donum perpetuæ castitatis impetratum, ac multa aliadona cælestia. Ad istam ecclesiolam, dum clausa erat, sibi angeli portas aperiebant, & ab ea ex oratione, jam die facta, regrediens, nube clara, ne videretur ab hominibus, obumbrabatur. Ab hac ergo ecclesia stadiis tribus distat puteolus, S. Cunegundis nominatus (distinctus est hic ab illo, qui est in antiqua Sandecz,) ad quem non solum ex vicinis, sed etiam remotis locis veniunt omnis status & conditionis homines variis afflictis morbis, & aquâ ex illo, prævia in dicta ecclesiola sacramentali confessione & communionem, curantur; quæ etiam aqua deportatur ad longinquas Poloniæ pro medicina partes. Et testantur id innumera vota cerea, quæ in candelas ad usum prædictæ ecclesiolæ convertuntur; sunt & modo tabellæ argenteæ, quarum plurimæ per prædones ex ecclesiola ablatae fuerunt. Miracula autem, quæ infra ponentur, A. R. D. Bartholomæus Jodlowski, sacre Theologiæ & J. U. doctor, decanus Lublinensis, præpositus Neocorcinenfis, parochus Czarnocinenfis, propria conscripsit manu; [&] comprobata, & jurata sub tempus processûs canonizationis B. Cunegundis promotori consignavit. Et illa etiam auctor Vitæ B. Cunegundis Polonicâ linguâ impressæ typis excusa ad calcem ejusdem Vitæ posuit ordine tali.

Sacellum S. Nicolai, olim præcipuus Beata, nunc miraculis illustratum cum vicinoputeo;

b

B

C

ibi enim cæcitas & maligna febris subito depulsa;

130 Primò in prædicta ecclesiola S. Nicolai in tabula est ista scriptura: Anno MDCLXXII, die XXI Junii quidam Blasius Celei de Radgoszeza cæcus taliter, quod nec diem nec noctem dignoscere poterat; hic venit ad ecclesiam parochialem Neocorcinensem, & petiit confessarium; qui facta confessione, audivit Missam in ecclesiola S. Nicolai, & ibidem communicavit; deinde ivit ad puteolum B. Cunegundis; & statim lumen oculorum recepit. Hoc miraculum scriptum fuit in ecclesia parochiali Neocorcinenti, multis præsentibus testibus.

Item Agnes vidua post defunctum Stanislauum Wægies, maritum suum, civem Neocorcinensem, habuit nium, qui in gravi infirmitate visum amiserat; & in ista cæcitate fuit per tres menses. Ex consilio sacerdotis

Item ancilla nobilis Helenæ Makowska, viduæ devotissæ, in febre maligna amissis sensibus, per dies septem quasi cadaver in lecto jacuit, nullum sumens alimentum; die octavo, quasi ex somno expergefata, rogavit aquam ex puteolo dictæ S. Cunegundis: quam ipsi domina sua negabat, timens, ne in majorem incideret paroxysmum. Sed dum ægra non cessaret rogare, affirmans, sanitatem sibi ex aqua illa certò proventuram, permisit illi parum ex ipsa bibere; qua sumpta, terribiliter incepit sudare, postea dormire; post somnum aliquot horarum, surrexit sana, acsi nunquam infirma fuisset.

131 Item eadem nobilis Makowska in genu habuit magnum ulcus, à quo venas putrefactas chirurgus excindebat, quibus excisionibus maximè torquebatur. Cracoviæ multum consumpsit temporis & pecuniæ in curatione sine ullo juvamine; quod perpendens, recursum fecit ad B. Cunegundem; & contra omnium voluntatem madefacere & abluere sibi tecti pedem illum aquâ ex puteolo S. Cunegundis; quo facta, brevi pes ille per se ipsum sanatus est.

Item eadem nobilis Makowska oculis valde laborabat; qui cum fuissent sanguine obducti, nihil illam videre permittebant; quos cum lavisset aquâ ex dicto puteolo, sanati sunt.

Item in eadem domo manebant quinque viduæ devotissæ penes ecclesiam parochialem Neocorcinensem. Quadam ergo nocte ex calefacta nimis tornace, fœtore & fumo omnes capite laborare, & deliquia pati, ac sine omni sensu esse cœperunt; tandem apoplexiâ tactæ, cum jam vix spirarent, prædicta Helena Makowska melius illis habens, curavit aquam ex puteolo S. Cunegundis adferri; qua ipsas aspersit: quæ ad se reversæ, commendabant se B. Cunegundi; & in crastino sanæ factæ, iverunt ad ecclesiam S. Nicolai pro gratiis agendis. Quando autem aspergebantur illâ aquâ, ex capitibus illarum fumus niger & fœtens exibat.

132 Item nobilis Stradomska, vidua de Stavizyce, ita erat maleficiata; quod præter pellem & ossa nihil carnis habebat; & sic per aliquot annos sine juvamine decumbebat; nihil juvabant exorcismi. Addidit tribulationem ingens dolor oculorum. Ex consilio piorum fecit sibi balneum ex aqua ex puteolo B. Cunegundis; & statim sana facta est, & dolor oculorum cessavit.

Item admodum R. D. Paulus Smolicki, S. theologiæ doctor, scholasticus Scalmirienfis, præpositus Neocorcinenfis, magnæ pietatis, & eruditionis prælatus, plusquam octuagenarius, sæpe adibat istum puteolum; ipse in processionibus ad populum exhortationes faciebat, commendans illi dictam puteoli aquam, & devotionem erga B. Cunegundem, multasque in se ipso expertas in variis infirmitatibus profitebatur gratias.

Item sæpe nominata nobilis Helena Makowska à maligno spiritu obsessâ, visitans

ulcus, & oculorum dolor, & apoplexia.

F

item maleficiam, demonis infessio, dolor oculorum;

F f f f ;

qua-

EX VITA quadam die cum alia matrona dictum puteo-
B. ATÆ lum, graviter à dæmone tormentata fuit,
POLONICE ad lapidem allisa & vulnerata: cum in de-
EDITA. liquium venisset, illa altera femina asperxit
illam illâ aquâ; & statim ad se rediit; &
sana domum reversa cum magna dæmonis la-
mentatione.

Item Stanislaus Kraska, civis Neocorcinen-
sis, ætatis LXXX annorum, testatus est id
de famula sua; quod anno septuagesimo se-
cundo tanto erat dolore oculorum afflicta;
quod sine manu ductione gressum regere non
potuerit. Petiit se conduci ad puteolum B.
Cunegundis; ubi lotis oculis, dolore amisso,
sana domum per se reversa est.

133 Item idem feniculus testatus est; quod
quadam die ad dictum puteolum invenerit
quendam feminam de Bonifovice cum filio
suo decem annorum; quæ præ gaudio diler-
tè flebat, laudando Deum, quod ibi dictum
filium valdè infirmum, post lotionem, sanum
videret; iterabat insuper dicens: Compen-
set Deus sua gratiâ & benedictione his,
qui mihi persuaserunt huc venire cum isto
filio.

B

Item feniculus retulit, quod multos infir-
mos, tam domi suæ, quam alibi hac aqua
sanaverit. Idem attulit, quod quadam die
ad dictum puteolum invenerit servum ma-
gnifici domini Cutcki, subdapistæ & Sanocen-
sis, qui istam aquam accipiebat in lagenam,
eo quod in districtu Sanocensi quidam homo
cæcus, qui sibi lavit oculos aquâ ex hoc
puteolo, visum receperit.

Item illustrissima Catharina Denhofova, suc-
cameraria regni, capitanea Villicensis, sciens,
magnalia operari istam aquam, toties, quoties
venit huc ad suum capitaneatum cum suo il-
lustrissimo, semper utebatur hac aqua pro
medicina in cunctis suis infirmitatibus; &
quoties hinc discedebat, dolium plenum se-
cum accipiebat pro se & aliis curandis.

C

Item civis Neocorcinensis, nomine Joa-
chim, cæcus factus, votum fecit ad B. Cu-
negundem; & visum recepit; sed cum pro-
missum suum neglexisset, iterum privatus fuit
visione; & statim publicè profitebatur, idè
castigatum se esse à Deo, quia beneficii ac-
cepti ingratus erat. Dum ergo sic contritus
& dolens votum suum expleisset, denuò a-
perti sunt oculi ejus; quod tota civitas te-
stata est.

134 Item Stanislaus Musiewicz, lignifa-
ber, cum capellam in arce Neocorcineni,
quam D. Cunegundis fundavit & ditavit, re-
pararet, factus infirmus, extremizabat sine
ulla spe vitæ. Certo die Dominico, cum
omnes ivissent ad ecclesiam, eo solo relicto,
obdormivit; in quo somno apparuit ipsi B.
Cunegundis; & ipsum bacillo albo tangens,
excitavit, ac dixit: Surge; & comple re-
parationem inchoatam capellæ. Surrexit in-
firmus, quasi nullam habuisset infirmitatem;
& in crastino primus venit ad laborem. De
hoc miraculo omnes arcenses cum nobili do-
mino Stanislao Stasimonski, burgravio d ar-
censi, testimonium perhibuerunt. Cujus mi-
raculi longa & lata fama facta est, taliter
quod, dum post aliquot dies venisset huc Neo-
corcinum serenissima Eleonora Austriaca,
Michaëlis regis Poloniæ uxor, inquisitio-

nem circa hoc sedulam fieri curavit; & ita
compertum fuit.

D

Item illustrissimus Alexander, comes in
Tarnow, castellanus Sandomiriensis, & ca-
pitaneus Neocorcinensis, postquam de pre-
dicto lignifabro miraculosè sanato rescivit,
magnam ad S. Cunegundem concepit devo-
tionem; cuius patrocinio in multis suis, suæ
consortis, & unici filii sui infirmitatibus &
necessitatibus gloriabatur: unde etiam multa
vota faciebat ad B. Cunegundem & explebat.
Nec postea immemor erat, postquam capita-
neatum hunc dimiserat; sed sæpe visitabat
capellam D. Cunegundis.

Item Marianna Korwatowa, vidua Neo-
corcinensis, valde exulceratum pedem ha-
bens, magnos passa est & diuturnos dolores;
& cum nullæ unctiones [aut] emplastra pro-
desse, præ magnitudine dolorum mori
quantocius desiderabat. Consiliata, votum
fecit ad D. Cunegundem, & aquâ ex pu-
teolo ipsius pedem lavit, & protinus & do-
lorem & ulcera amisit. Filia etiam ejus in
diversis infirmitatibus hac aqua sanata fuit.

E

135 Item Nicolaus Brudzowic, consul
Neocorcinensis, deposuit cum juramento,
quod dum Crosnæ in juventute sua labora-
ret opificium suum (erat enim gladifex)
viderit oculis suis, quod quidam auriga, co-
gnomine Neomundus, dum merces vecturus
erat Vilnam, metropolim Lithuanicæ, præ-
dictam aquam de puteolo D. Cunegundis
illuc deveheret pro certo mercatore cæco;
qui, postquam oculos suos lavit dictâ aquâ, vi-
sum recepit, cum magna totius civitatis ad-
miratione.

cæcitas, frigus
hostium, oculorum
dolor, febris.

Item idem Nicolaus Brudzowic gratias,
quas ipsemet recepit à Deo intercessione
B. Cunegundis, sic descripsit. Primò anno
MDCCLVI, quando Gustavus rex Sueciæ depo-
pularetur Poloniam, solus & unicus mansit
in arce Neocorcinensi: spirituales enim, &
nobiles omnes, maxime persecuti à Suecis
hæreticis, aliò extra confinia regni divertere-
rant. Sic ergo solus ibi existens, commen-
dabat se quotidie protectioni D. Cunegundis,
ne ab ipsis & fortunâ & vitâ spoliaretur.
Diu ergo & arx illa, & ipse sine ulla fuit
molestia; postea tamen, dum jam Suecos Polo-
ni insequerentur & trucidarent, combufferunt
istam arcem; & licet contra Polonos maxime
exacerbati fuissent, & quemvis obvium oppri-
merent, spoliarent, mactarent; ne ante in-
jectionem ignis in arcem præmonuerunt, &
omnes res meas exportari permiserunt, ex
quibus nullus mihi quidquam accepit. Se-
cundo cum graviter laboraret oculis nullam
adhibuit medicinam, præter aquam ex pu-
teolo D. Cunegundis; & statim sanus factus
est. Tertio dum in gravi aliquot diebus de-
cumberet maligna [febre,] aquâ ex puteo-
lo D. Cunegundis haustâ, sanus surrexit ex
lecto.

F

Item Stanislaus Kabula, civis Neocorci-
nensis, ex magnis oculorum doloribus cæcus
factus, conduci se fecit cum magna fiducia
ad puteolum D. Cunegundis; ex quo dum
ter lavisset oculos suos, meliorem visum,
quam habuerit, acquisivit; & vivens post
miraculum plus quadraginta annis, & per-
veniens ad magnam senectutem & senium
(ætatis

A (ætatjs enim erat, dum moreretur, centum viginti annorum) abhinc tamen nullum dolorem, & nullum defectum oculorum expertus est.

136 Ista miracula sunt extracta ex sæpe nominata Vita B. Cunegundis, à præfato A. R. D. Martino Frankowic linguâ Polona impressa. Post impressionem plurima jam sunt antiquæ Sandeciæ ad tumbam D. Cunegundis annotata; sed non habentur ad manus.

Hac unde sint sumpta; cur omissa recentiora mirabilia.

ANNOTATA.

a Supra cap. 4 à numero 42.
b De hoc puero non meminit; quod sciam, Dlugossus.

c Subdapifer is est inter ministros regis, qui curat ordine fercula mensæ regis adferri, præcedens cum sceptro seu baculo dapiferum, in Polonica quæ Krzysztanowicus pag. 21. Sanocum vero urbs est arce munita, quæ ditiori circumjuncta nomen dat, ad Sanum fluvium in Russia rubra.

d Burgravius censetur apud Polonos inter officiales castrenses: Burgravius, inquit civitatis auctor pag. 24, sunt custodes arcium, qui pacis juxta ac belli tempore nocturnas atque etiam, quando opus est, diurnas excubias per se vel suos administratos servant, capitanei auctoritati subiecti.

EX VITA BEATÆ EDITA.

e Hac sunt, quæ per Ill. Celsissimumque episcopum Cracoviensem à R. P. Elbingo accepta, ut verbis dedimus; quibus acceperamus.

DE B. JOANNE TAUSSINIANO

EPISCOPO FERRARIENSI IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Beati cultus tum alibi; tum præcipuè Ferrariæ stabilitus.

ANNO M-CCCCXVI.

Colitur Ferraria non die 4 Julii,

DE B. Joanne, qui à castro natali, in Romandiola ac diocesi Imolensi Senum inter & Santernum flumina sito, Tosignani, Taussiniani & Tausignani cognomentum accepit, actum est obiter in prætermissis ad diem 14 Julii pag. 4. Nimirum illo die ejus memoria consignata erat in Catalogo Sanctorum Italia à Philippo Ferrario, quem in eo festati sunt Nadafius noster in Anno celesti, Brautius in Martyrologio poetico, & Castellanus in Martyrologio universalis; quamquam hic errori Ferrario proprio adjunxit alium, cum Joanni nostro Beati titulum, ab omnibus auctoribus constanter attributum, ademisse, hæc tantum notans: Ferrariæ, venerabilis Ravellus episcopus ex Ordine Jesuatorum: sed hæc ipsa enuntiatio palam facit, quam parum beatus Joannes Castellano cognitus fuerit; ut per decursum patebit. Ferrarium seduxerat auctor, quem obscuriusculè citat, Timotheus da Bagno, Camaldulensis; qui Florem Sanctorum Alphonsi de Villegas ex Hispano Italicum fecit, ediditque Venetiis anno 1598; ita tamen, ut Legendario suo Visas nonnullas, Alphonso ignotas, aliunde inseruerit; quas inter est illa, quam de B. Joanne Taussiniano per compendium dedit pag. 1136, ipsi titulo hæc subdens: Cujus festum celebratur in urbe Ferrariensi die quarta Julii. Sphalma hoc sit auctoris, an typographi, nescio: cerè in ipsa Vita obisse Beatum scribit non quartâ, sed vigesimâ quartâ Julii: neque apparet, alium unquam diem à Ferrariensibus ejus memoria celebratum fuisse, quam qui verè natalis ei fuerit, quem fuisse 22 Julii hujus mensis, tum Acta nostra, tum exhibendum infra Actis ipsis vetustius epistaphium testantur. Itaque correxit se subinde, re diligentius examinata, Ferrarius, dum in novo Catalogo Sanctorum ad 22 Julii sic habet: Ferrariæ, B. Joannis episcopi, Ordinis Jesuatorum.

2. Atque hoc quidem tempore diem illum, ut B. sed die 24 Joanni sacrum ac natalem, celebrari Ferraria certum ejusdem mensis est; ut inter alia multa me docuit consultus nuper Hippolytus Palmerius, Societatis Jesu Ferraria presbyter; cui quidem virò, nisi & clarissimis ejus adjutoribus reverendissimo D. Hieronymo Baruffaldo, in tribunali & causis Ferrariensibus ad archiepiscopum Ravennatem spectantibus vicario; ac R. D. Josepho Antenori Scalabrino, basilica S. Maria de Bucca apud Ferrariam rectori, nec non sancta apostolica Sedis Notario & inter scriptores Romanæ curia descripto, quantum in omni hac re debeamus, facile ex iis, quæ sequentiur, elucescet. Palmerio consonat rescriptum Italicè testimonium Scalabrini, quod Latine sic vertimus: Honoratur Beatus cultu confessoris pontificis, habetque in ecclesia S. Hieronymi [Ferrariæ] sacellum suum cum altari; in quo jacet urna cum ossibus ejus, ad quam Missa quotidie celebratur, tamen locus sit subterraneus. Festum autem ejus ibidem recolitur 22 Julii sub ritu duplici, cum sacro de communi confessoris pontificis. Cultus hic servatus semper fuit, concurrente per dies singulos ad orandum in lapide sepulcri ejus, votivaque ad aram ipsius dona conferente fidelium multitudine. Quin imò ex quo facta est anno MDCXII corporis ejus solennis translatio, accrevit constanter cultus & veneratio: & festa ejus luce feriatur illustrissimus magistratus, foraque clauduntur ac tribunalia. Cujus rei testem indidem accepimus tabellam feriarum illustrissimi magistratus Ferrariensis satis recentè impressam, atque hinc urbis, inde supremi magistratus, quem Judicem sapientum appellant, Melchioris Sigismundi Gabassini munitam sigillis, in qua mense Julio inter alias quinque ferias notatur 22 festum beati Joannis de Tosignano.

3. Idem testatur pictura ari pereleganter incisa & quidem ab insigni artifice Andrea Bulzono, atque in folio majori excusa Ferraria anno 1720, miraculose

lms

AUCTORE
P. B.

lum illud referens, quod in *Vita* narratur cap. 6, num. 56 & sequens: sub ea namque post brevem imaginis explicationem Italicè sculpta sunt hac: Celebratur festum Beati xxiv Julii in ecclesia S. Hieronymi PP. Carmelitarum excalceatorum, ubi corpus ejus honorificè colitur. Idem affirmatur in compendio *Vita* ejus, quod ritè approbatum edidit Ferraria anno 1712 occasione translatis corporis Nicolaus Baruffaldus Ferrariensis: idem alibi sapius. Verùm ut cuius notum sit, quanto studio, quantoque apparatu dies ille hodie loco jam dicto celebretur, juverit hic adscribere, quod inter annotata ad *Vitam* nostram observari jubet laudatus Scalabrinus, post brevem translationis historiam, de qua posteriùs agetur, Latine sic habens: Collocatum est sacrum corpus in facello subterraneo, tunc (anno 1712) picturis ornato, nunc marmoreis columnis, & statuis, cum binis scalis ad commodum descendendum. Ad altare hujus facelli, ante corpus Beati, Missæ sacrificium celebratur; & quotannis festiva ejus dies agitur Ferrariæ die xxiv Julii, ei natalitia; pro quo festo Eminentissimus D. Thomas, S. R. E. presbyter, Cardinalis Rufus, S. Ferrariæ ecclesiæ episcopus, nec non Bononiæ de latere legatus, Patribus (Carmelitis) quatuordecim aureos tribuit. Hac, opinor, ad cultum, quo Beatum nostrum Ferraria prosequitur, comprobandum abundè sufficiunt; eodem tamen etiam referri poterunt, qua in translatione anno 1712 contigisse suo loco dicentur.

ex quo colligenda est cultus ejus antiquitas,

4 Neque refert, quod recentia sint, que profervimus, & quidem de moderna seculi tantum veneratione, testimonia: eadem enim ad antiquitatem cultus ab immemorabili tempore ante Urbani PP. VIII notissima decreta vindicandam validissimum offerunt argumentum. Quis etenim animus inducere possit, ut credat, imò suspicetur, vel introductum fuisse vel continuatum cultum, quem summi Pontifices proscripserunt oracula; idque Ferraria, hoc est, in ipsa ditione oculisque ferè adeo Pontificis, ac de latere legati; Ordinarii, quorum interea plures S. R. E. Cardinales fuerunt, non modò nihil contradicentibus, sed juventibus insuper, ac precipuas in eo illustrando promovendaque partes ambientibus? Sanè, tamen aliud esset nihil, quo de legitima cultus vetustate constaret; sufficere tamen hoc solum videri debet, ut cum Joanne Rossi in *Vita* S. Joannis Columbini, Roma anno 1648 approbata & edita, pag. 318 quibus affirmit; annuente suprema Sede; Joannem ut Beatum coli: quod ex Anno Joannis (sic libellus vocatur ab uno è nostris compositus vulgatusque Prage anno 1664) pag. 301 describitur; ipsa enim Rossiàna *Vita* hic in promptu non est.

sam tamen etiam vetusta probant monumenta alia.

5 Non desunt tamen alia, & quidem luculenta antiquissima ac publica Ferrariensium erga beatum hunc Episcopum suum venerationis indicia, etiam ab ipso, quo cultum adiit, anno 1446 petita: eodem namque anno erecta est ejus memoria à communi, ut vocant, urbis Ferrariensis in xenodochio majori S. Anna à se excitato illa statua, cujus ectypon proponemus infra in *Vita* supplemento, cum laureola in capite, ut asserunt Scalabrinus in submissis nuper huc monumentis (licet eam in neutra iconis ejusdem delineatione expresserit) & Nicolaus Baruffaldus in compendio *Vita* Italico pag. 29. Quod si forte (quod non scimus) laureola illa non sit ejusdem cum statua materia; nec proinde certum factu videatur, an ejusdem us-

traque sint atatis ac manus; id certè de altera Beati effigie, quam ex numismate ejusdem anni ibidem exhibebimus, inficiari nemo poterit: cum & imago & existens à vertice radii eodem ex ere sint fusa. Minus antiqua est, antiquum tamen & publicum cultum non parum firmat, imago alia, insculpta buxo, atque in fronte Sermone S. Bernardi abbatis, à Beato nostro in vernaculum (Italicum scilicet) idioma verforum, publicis impressa typis, eodem Scalabrino teste, Venetiis anno 1528: representat enim illa B. Joannem toto habitu (si mitram, pedum episcopale, chirothecas, & vestem lineam, quam rochetum dicunt, excipias) Jesuatam, totoque capite vibrantem radios: à dextris religiosus ejusdem Ordinis provolutus in genua librùm vel offert Episcopo, ut mihi quidem videtur, vel ab eo accipit; alter à sinistris, & ipse, flexo utroque poplite, supplex ac venerans similis, ante pectus in crucis modum brachia demissat: superne legitur epigraphè Italica hujusmodi: B. Joannes de Tosignano, episcopus Ferrariensis, ex Ordine fratrum Jesuatorum [conventus] S. Hieronymi.

6 Quid plura? Quacumque ab auctore nostro recensentur Beati miracula; ea omnia non facta ipsa, que habet solummodo, verùm etiam scripta sunt ante annum Christi 1505, adeoque ab immemorabili tempore ante Urbani decreta; ut paragrafo sequenti dicitur. Atqui in iis evidentia commemorantur publici hujus cultus indicia: dubitare igitur prudenter de legitima ejus antiquitate non sinunt. Leges utrumque caput, & observa confluentes ad sepulcrum ejus miseris, ibique vota publicè persolventes; inducuntque presertim jam tum istius usum reliquiarum ejus, ad supplices obsecrandos; imò & celebratum in ejus honorem sacrosanctum Missa sacrificium, ut habetur num. 15. Atque hac omnia quam constanter deinde & continuata & frequentata sint, ex Supplemento Actorum & miraculorum intelliges. Et quod ad Missam jam dictam attinet, cum de illa non fiat ibi mentio tamquam de re ante illud tempus inusitata, consuetudinem jam tum inducendam arguit ad ejus aram celebrandi: alioqui incredibile est, quod ante monebam, eam permissuros fuisse, quorum intererat, etiam non multis admodum annis post obitum Urbani, p'nta anno Christi 1661, quando XIX Aprilis Prior ac vicarius Jesuatorum, tum quidem Ferraria subsistentium, ad calcem *Vita* quam dabimus, ita testati sunt: Insuper in dicta ecclesia (S. Hieronymi) in die festo ejusdem B. Joannis celebratur sacrum Officium & Missa sub ritu communi: quod etiam fit per totum annum in honorem ejusdem. In quorum fidem &c.

7 Fatemur interim, nullum hactenus de casu licet positivo ab Urbani bulla excepto positivum, quod quidem decreto Rosciamus, Roma latum esse decretum; quantumvis de re illa non semel sit actum, teste Gregorio Ferrario in *Vita* Beati Italica part. 4, cap. 10; ubi sic habet: Narratur, Herculem Ferrariæ ducem (de quo in Prologo Actorum infra) Beato huic adeo fuisse devotum, ut pro summo desiderio, quo illum ceteris Ecclesiæ Sanctis per canonizationem solennem adscriptum videre cupiebat, multum operæ impenderit: sed mors, quæ illi vitam, nobis tam præclaræ voluntatis eventum intercepit. Illustrissimus quoque ac reverendissimus D. Fontana, episcopus Ferrariensis, quid non tentavit, ut tum in ecclesia sua, tum alibi de hoc magno Præfule Missa celebraretur? Institui man-

D

E

E

A mandavit processus de grãtis ejus & miraculis: desiderium suum, Beatique merita sacre Rituum congregationi exposuit; & retulit (ut scribit ipsemet anno 1596 capitulo nostro Vicentino) perhumana responsa, non sine spe consequendi quod optabat, si communem secum operam ad id Religio nostra conferret. *Itaque eo tantum cultu gaudere hactenus videtur Joannes, quo antiquiores alii plures, quos passim Ecclesia veneratur.*

*Sed etiam locis aliis. Testatur id Masinius in Bononia perlustrata ad diem xxiv Julii, quo Beati nostri festum celebrari ait Bononia ad S. Mariam Mascarellam; itemque ad S. Eustachium extra portam S. Mamoli ad altaria ipsi erecta; ac per totum Ordinem fratrum Jesuatorum. De Taussiniano quoque, qui locus Beati natalis est, instrumentum nobis submisit Palmerius, quod ex Italico Latine sic reddimus: In nomine Domini. Ego infra scriptus fidem facio, reperiri hic Tossignani de beato Joanne Tavelli sequentia: nempe, in ecclesia S. Hieronymi erectum altare, ad quod celebratur festum ejusdem Beati annis singulis die xxiv Julii; exponiturque venerationi publicæ Officium aliquod de B. Virgine, quo, dum viveret, utebatur B. Joannes: quod quidem Officium cum aperitur, suavissimum fundit odorem: excusum * est litteris Gothicis. In conventu PP. Franciscanorum duæ sunt thecæ reliquiarum, in quibus duo frustra servantur interulæ jam dicti B. Joannis; sicut & Breviarium, quo idem ad Horas canonicas recitandas usus fuit. Dicitur etiam esse ibidem domus, imò & testamentum ejusdem; sed fecit antiquitas, ut non sciatur determinatè, quo loco hæc sint. In quorum fidem ego, Bartholomæus Sabbatani, Archiep. & Vic. For. Tossignani, affirmo ut supra, sigillando præsentem sigillo ecclesiæ S. Mariæ, nunc S. Michaëlis apud Tossignanum. Sigillum adjunctum referebat Virginem Mariam in celos assumptam, & aliud infernè sigillum minus includebat, in quo representabatur archangelus Michael.*

B *Sed quoniam de reliquiis Taussinianensibus facta hic est mentio, placet etiam notare, quamquam præter ipsum Beati corpus religiose asservari dicantur Ferraria. De his ita scriptum reliquit Papebrochius noster in Itinerario suo Italico Ms. anni 1660, ad diem xii Novembris, quo ea Ferraria præfens spectavit: Apud Jesuatos in facello exiguo, sub candido marmore, ligneis cancellis circumsepto, corpus B. Joannis Tossignani requiescit: cujus Breviarium, Millale, mitra, chirothecæ pellicæ, pileus ad itinera stramineus, calcaria, indusium laneum guttis nonnullis sanguinèis maculosum, amiculum five mosetta episcopalis, pileolus quadratus albus, in eorundem sacristia asservantur. An hæc singula sic ibi huc usque remanserint, ut nihil aliò distractum sit; an idem Breviarium, an aliud sit Taussiniani, mihi non constat: nam in compendio Vita Italico anni 1712, pag. 30 hoc tantum habet Baruffaldus: Indumenta ejus pontificalia cum calcaribus aliisque ejusdem supellectile conservantur in conventu S. Hieronymi. Scalabrinnus verò in annotatione ad Vitam huc missam paulo distinctius ea recenset his verbis: Paramenta ejus pontifica-*

C *Julii Tomæ V.*

lia, ut pretiosæ reliquiæ, armarib inclusa, magna cum cautela demonstrantur: super quod inscriptio antiquissima litteris auratis apparet: " Beatissimi Patris nostri Joannis de Taussignano, olim episcopi Ferrariensis pretiosa supellex. Inter quæ pluviale album auro fultum, item & calicæ binæ cum manipulis, birrum violaceum cum caputio panni lanei, pileum viride paleis confectum, duo calcaria, chirothecæ albæ, biretum de panno violaceo, mitra absque barbibus antiqua, & nonnulla alia sancti Viri pretiosa monumenta. De annulo episcopali in Miraculis cap. 2, num. 13 & 15, & alibi; de alio ejusdem annulo in Historia translationis; de flagello seu disciplina Beati, in Miraculis cap. 2, num. 14. De eadem; uti & de cilicio ejus aliisque agitur in Supplemento Vita: de authentica B. Joannis epistola dicitur paragrafo sequenti.

S II. Acta ejusdem; ceteraque eò spectantia.

Qui de B. Joanne utcumque scripserint auctores, enumerantur à Baruffaldo in compendio Vita Italico jam sæpius memorato pag. 25 & sequentibus: horum præcipui, & qui Acta ejus ex professo dederint, præter auctorem nostrum, censentur Joannes Peregrinus ex Ordine Jesuatorum, qui coætaneus Beati fuerit, ejusque Vitam (ut ad calcem illius legi dicitur) composuerit anno 1448, id est, annis tantum duobus post felicem ipsius obitum; quamquam hæc impressa primum fuisse dicatur Venetiis vel anno 1515, ut habet citatus Baruffaldus, vel 1512, ut notat Scalabrinnus, addens & mensuram editionis & diem xxi Januarii, & nomen typographi Simonis de Luere, & idioma, quo prodit, Italicum, & semper Gothicis, quibus excusa est, characteres. Joannem Peregrinum secutus est longo intervallo Paulus Morigi, seu Morigia (nam utroque modo nomen exprimit) ejusdem Ordinis scriptor minime obscurus, primum quidem in Paradiso Jesuatorum edito Venetiis anno 1582, deinde in Historia de viris illustribus apud Jesuatos ibidem vulgata anno 1604; ubi Vitam exhibet Italicè Actis nostris Latinis fere consonam, nisi quod recentiora quædam sub finem atexit miracula. Ex priori ejus editione concinnavit epitomen Vita Beati, insertaque Legendario suo Italico anno 1598 Timotheus da Bagno Camaldulensis, de quo supra num. 1. Accessit tandem reverendissimus pater Gregorius Ferrarius Cremonensis, Jesuatica religionis aliquando Generalis, qui Vitam B. Joannis novo ordine, stylo eleganti ac florido, nec sine accessionibus aliquot notatu dignis elaboratam Italicè proculdit Ferraria anno 1659.

E *Esset hic sine dubio præferenda ceteris omnibus lucubratiõ Peregrini, si verè aut hic Beati coætaneus fuisset, aut opus, quod ejus nomine circumfertur, anno 1448 compositum. At neutrum mihi quidem credibile videtur; primo, quia auctor Vita, quam dabimus, in præfatione num. 2 manifestè supponit, neminem ante se Beati nostri Acta scripsisse; omniumque se primum esse significat, qui Joannem, quem Ferrariensibus conditio humana sustulerat, suo scribendi munere ad lucem revocaverit mundoque restituerit, idque inuente seculo decimo sexto, ut mox videbitur.*

G g g g g Deim

Eodem die colitur etiam locis aliis.

* scriptum intelligo

C Variæ Beati reliquiæ.

AUCTORE P. B.

Auctorem, qui Beati Acta scripsit.

E

antiquissimus videtur hic nosse

AUCTORE Deinde quia idem auctor, cum testes rerum à se narratarum non raro citet, Peregrini meminit numquam; quem tamen Italum Italus, Jesuatus Jesuatum nec ignorare potuisset, nec pratermittere, nupote testem copiosissimum & Beati aequalem. Denique quia de Vita, quæ Peregrino tribuitur, in annotatis ad Vitam nostram Latinam sic pronuntiat Scalabrinus meus, qui eam, ut colligo; diligenter inspexit: Quam ex hac Latina erutam ac translata Italice, facile legenti & concordanti credendum est. Et absque dubio ex hac Latina Italicè traductam suspicor anno ipso MDXII, quo nempe pralo Veneto subiecta fuit; non est hæc igitur Latina nostra prior, sed aliquanto posterior. ei tamen non dissimilis in historiæ ferie. & miraculorum narratione, teste ibidem Scalabrino: non est ergo etiam Peregrinus, siquidem eam ipse transtulit, Beati coætaneus, sed suppare auctore nostro junior. Quare Latinam hanc Vitam, tamquam omnium antiquissimam fontemque ceterarum, nunc proferemus in medium.

B **anonymus Jesuati: qui scripsit initio seculi XVI:** 12 Ejus auctor est, ut modo dicebam, Jesuatus; quod palam ipse de se statim indicat in ipsa præfatione num. 2. Nomen suum nusquam prodit, neque hætenus aliunde comperiri potuit. Ætatem suam locis variis insinuat, ut num. 38, 53, 57, ubi senex appellat, tum, cum sua scriberet, superstitis; qui cum Beato olim familiariter egerant; sed descriptionis tempus ex operis præfatione multo pressius definitur: inscribitur enim Herculi primo, Ferraria duci, qui, ut cum aliis observat etiam Scalabrinus, vivere desit die XXIII Januarii, anno 1505: meminit vero num. 6 contractis ab Alfonso, Herculi filio, cum Lucretia, Alexandri VI filia anno 1501, juxta Guicciardinum Hist. Ital. lib. 5, vel potius anno 1502, ut Scalabrino placet, matrimonii. Composita est ergo Vita nostra post annum Christi 1501 & ante 1505; hoc est, annis propemodum sexaginta post obitum beati Episcopi. De fide scriptoris ambigendum non est: eam ipse astruit cum in præfatione num. 3, tum alibi sæpius, ubi rerum suarum testes producit.

C **cujus autographi numquam impressa** 13 Acta hæc Latino, quo conscripta sunt, idiomate typis edita numquam fuerunt. Vidit ea primum Ferraria anno 1660 in sacrario PP. Jesuatorum Papebrochius noster, & quidem unâ cum reliquiis jam dictis occlusa, summoque aded in pretio habita, & Latine, ut ait, conscripta in pergamento, caractere vetusto; subditque: Et Vita B. Joannis Italicè donati, ipsum Latinum autographum à P. Lazaro describendum impetravimus. Apographo huc misso hæc subscripta leguntur testimonia: Item attestor ego F. Thomas Justinus, Ferrariæ Prior dicti conventûs, Vitam beati Joannis Tausignani extraxisse ex originali Vitæ ejusdem de verbo ad verbum, prout jacet in ea; originale cujus in archivo nostro conservatur. Et hæc me subscripsi hæc die decima nona mensis Aprilis anni currentis MDCLXI. Et paulo inferius: Item etiam attestor ego F. Felix de Flaminiis à Monte Falco, Vicarius ejusdem conventûs S. Hieronymi Ferrariæ. His postredie suum quoque nomen adjecit is, cujus officus munus illud accepimus: Ego Andreas Lazarus, Societatis Jesu sacerdos, testor & fidem facio, prædictam Vitam B. Joannis de Tausignano concordare omnino cum originali ætate in sacraria RR. PP. Jesuatorum Ferrariæ. Die xx Aprilis 1661.

D 14 Non sciverat officiosissimus Palmerius noster, hæc jam apud nos esse, cum eadem iterum per accepimus Scalabrinum suum nobis exscribenda curavit ex apographa, eodem prorsus codice, ut & ex vitis in utroque apographo occurrentibus planèque consonis, & ex appposito in fine libri monito, quo ad Jesuatos pertinere, teste Scalabrino, significatur, manifestum sit. Neque tamen inutilis hic labor fuit, tum quod posterius egraphum multo est elegantius, ac minus ambiguit exaratum, quam prius; tum præcipuè ob eruditas, quas adjecit Scalabrinus, locis variis observationes, & auctarium; quibus omnibus affixit publicum officii sui sigillum attestans, suprascriptas memorias, ad B. Joannem de Tausignano... spectantes, fuisse à se de originalibus documentis, bullis, privilegiis & chartis antiquitatem redolentibus, nec non annalibus, collectas: id quod meminisse javerit, quoties hic viri hujus clarissimi auctoritas ac nomen occurret. Observat autem, in prima facie codicis, unde Vitam descripsit, minio expressam esse imaginem ducis Herculis, stantis cum baculo in manibus, vestitu & bireto nigri coloris de damasco... Ante imaginem Herculis adsunt duo fratres Jesuati, vestiti habitu candido, pallio cisanei coloris superinduti... alter quorum humillimè liberulum duci porrigit. Ex quibus colligi videtur, ipsum illud exemplar hoc esse, quod, juxta præfationem, Herculi duci vel oblatum fuerit vel destinatum. Certe unicum illud exstare atque existisse hætenus credimus, quod quidem pro authentico sit habitum: ut proinde vel raritas pretium operis exaugeat.

E 15 Vitam auctor in undecim partitur capita, que collata quibus præmittitur opusculi dedicatio. Capitibus hic damus, singulis suis respondent tituli, quos in fine Commentarii seorsim omnes exhibebimus; nam capita more nostro ad minorem magisque æquabilem numerum reduximus, antiqua tamen divisione ad marginem indicata. Miracula non tribuuntur in capita (quamquam à nobis tributa sunt;) sed in titulos dumtaxat; quos & nos capitum titulis hic subjungemus. Miracula hæc idem ille descripsit qui Vitam, ut ex eorum prologo colliges. Ceterum in ipso textu nihil immutamus: monemus tamen, siquando apographa discrepant; quod non numquam accidit sive codicis ipsius vitio, aut antiquitate, vel frequenti vocum compendio, in antiquis Mss. usitatissimo; sive amanuensium imperitiâ. Cum verò in egrapho Scalabriniano nonnulla secundis curis emendata deprehenderimus, que ab amanuensis prioris manu sic fuerant descripta, ut leguntur in apographo nostro antiquiori, nolimus emendationes illas sequi potius, quam textum authenticum, quantumvis vitiosum; in quo exprimendo uterque amanuensis consenserit. Denique quidquid à textu diversum est, ut numeri, eorumque tituli marginales, & annotata, id more nostro nos ipsi adjecimus.

F 16 Sed quia & plurima omisit hic scriptor, ut cum supplemento in præfatione num. 3, & multa post ejus mento aliunde contigerunt; ne quid hic neglexisse videamur, de compilato, non exiguum ejus historia supplementum subnectimus, quo prosequimur ea que ad Beati Vitam, miracula & sacri corporis reliquias pertinent; succinctè tamen, & quantum res feret, ordine temporis, quo contigerunt. Sequentur tandem monumenta tria, nuperrimè per insigne beneficium eorum, quos laudavi supra, virorum obienta cum ceteris. Primum est Oratio adversus Padi inundationes à Beato composita; alterum est ejusdem epistola apo-

A apologetica, ad Marchionem Ferrariensem Italicè scripta, & à nobis fideliter Latine versa: quod quidem instrumentum quantivis esse pretii fatebitur, quisquis legerit. Itaque exemplar ejus authenticum, ut à Scalabrino didicimus, illustrissimus ac reverendissimus D. Hieronymus Crispi, archiepiscopus Ravennatum, qui illud à Clemente Papa XI dono accepit, summo in honore habet, conclusum eleganti theca, utrimque crystallo munita, atque in sacello suo archiepiscopali repositum. Tertium denique testamentum erit, à B. Episcopo sub finem vite conditum, & Latino, quo exhibebitur, idiomate scriptum. Superest modò, ut capitulum (nam præfationi nihil præfigitur præter imaginem, de qua supra) ac miraculorum inscriptiones, quæ in Actuum nostrorum apographo notantur, ordine recenseam: sic habent:

Antiqua Vita divisio.

B **C** Apud primum. Beati Joannis Tossignani, episcopi Ferrariensis Vita feliciter incipit in nomine Domini nostri Jesu Christi.

Autographi distributio.

II. Quomodo Joannes Jesuatorum humilem Ordinem ingressus est.

III. Quomodo Joannes Ferrariensi monasterio Jesuatorum pro rectore præfectus est.

IV. Quomodo Joannes, quum in Romandiolam cum socio pergeret pro eleemosyna, à prætoris Forliviensis familia per errorem cum socio captus est.

V. Quomodo civitatis Ferrariæ episcopus miraculosè creatus est.

VI. Quomodo beatus Joannes episcopatum recusavit.

VII. Quomodo Apostolico præcepto, & Patrum suorum consultationi obediens episcopatum acceptavit, sacrosque ordines & episcopalem consecrationem acceptavit.

VIII. De liberalitate & misericordia Joannis erga pauperes.

IX. Quomodo irrogatam infamiam apud marchionem Ferrariæ à capellano suo, persecutionesque æmulorum patienter sustinuit.

X. Quomodo in pauperis specie Christus Joanni episcopo apparuit: & de nonnullis miraculis, dum esset in vita, ab eo operatis.

C XI. De beati Joannis episcopi ab hac vita felici transitu.

MIRACULA

Hos titulos præferebant.

DE fratre Andrea Ordinis Prædicatorum, gravi per annos quinque ac viginti infirmitate laborante, statim sanato.

De Bertoldo Alamano, à capitis petigine incurabili subito liberato.

De Joanne Albanense à peste liberato.

De filia Jacobi de Argenta, quæ manibus ac pedibus arida erat.

De Joanna filia magistri Dominici Corlesi, à dolore gravissimo & atroce liberata.

De filio prædictæ Joannæ à dolore stomachi liberato.

De Lucia, Herculis Rigonis pistoris uxore, quæ dolore oculorum obæcata, visum recepit.

Julii Tomus V.

De Jacobo clerico, magistri Georgii factoris filialtro, à capitis petigine liberato.

De Lucia supradicta à cruris tumefactione & manuum ulceratione liberata.

De nobili Ludovico Gualengo ab diabolica illusionem liberato.

De filio Blasæ, Francisci Brusantini quondam uxoris, à cæcitate liberato.

De filio Humilitatis, à febre continua liberato.

De Joanne Avanzo à peste liberato.

De Bernardina à fluxu sanguinis liberata.

De illustri domino Rainaldo Estensi à gravissimo dolore liberato.

De pluribus ab immundis spiritibus obsessis, meritis beati Joannis liberatis. Et usque hodie in sanctitatis suæ testimonium tales liberare mirabiliter non cessat; ut quotidiana attestatur experientia.

Augustinus Villa, Lancillotti Villæ filius, XII Sapientum Ferrariæ judex qui primus ob multa in patriam merita Pater patriæ merito est dictus.

EX MS. E

V I T A

Auctore anonymo ex Ordine Jesuatorum.

Ex Ms. Ferrariensi.

PRÆFATIO ET OPERIS DEDICATIO.

PLerique mortales studio & gloriæ seculari inaniter dediti, dux illustrissime a, exinde sui nominis immortalam gloriam quærere putarunt, si clarorum virorum Vitas scribere aggredierentur. Quæ res utique non perennem quidem, sed temporaneum conceptæ spei fructum afferebat: quia etsi per labentia tempora suam memoriam propagarent, & magnorum virorum propositis exemplis non pauca * æmulatio legentibus excitaretur; tamen labor iste, hæc vigiliæ, lucubrationesque nihil ad immortalam nominis memoriam, in æterna vita capeßendam, pertinebant. Quid enim ipsis occasura cum seculo scriptorum suorum gloria profuit? Quid posteritas emolumentum tulit legendo pugnantem Achillem, aut philosophantem Socratem: quum eos non solum imitari stultitia sit, sed non acerrimè etiam impugnare dementia? Quippe qui humanam vitam præsentibus tantum actibus æstimantes, spes suas fabulis, animas sepulchris dederunt; id tantum credentes, se hominum soli memoriæ perpetuandos fore: quum hominis officium sit perennem potius vitam, quam labentem ac fluxam mortalium memoriam quærere, non scribendo aut pugnando, vel philosophando, sed piè, sanctè, glorioseque vivendo. Qui quidem error humanus litteris traditus tantum invaluit; ut multos plane æmulos hujus inanis philosophiæ ac stultæ virtutis invenerit.

Profana ser. bene volens auctor a F * Scalabrino legit non parva

EX MS.
aggreduur
Vitam B Jo-
annis ep.
* Scal. suæ

2 Unde facturi nobis operæ pretium vide-
mur, si sanctissimi viri Joannis Tossignani,
celeberrimæ civitatis tuæ * antistitis; Vi-
tam, quæ toti orbi exemplo, & humili con-
gregationi nostræ, ac civitati tuæ ornamen-
to futura est, perscripserimus. Nam pleri-
que ad veram sapientiam & cælestem mili-
tiam divinamque virtutem eam legentes in-
citabuntur, & tamquam exemplo * Christianæ
vitæ, similitudinem ac formam ab ea perci-
pient. Ex quo etiam nostri commodi ratio-
nem ducimus, ut non inanem ab hominibus
memoriam, sed æternum à Deo expectemus
præmium: quia etsi ipsi non ita vixerim-
us, ut exemplo aliis esse possimus; dedi-
mus tamen operam, ne is occultaretur in
tenebris, qui esset imitandus: quippe quum
in domo Domini sit ardens lucerna, non
extincta, sed submota. Non jure ergo quis-
que nobis succensere potest, si vitam hujus
beatissimi Viri celsitudini tuæ *, totique ci-
vitati, ac omni populo patefecerimus. Quin-
imo nostri seculi homines nobis ingrati esse
haud debent, nec omnis deinceps ventura
generatio; si, quem humana conditio tulit,
nostro scribendi munere ad hanc lucem re-
vocamus, & mundo restituis, quem di-
gnus habere non erat.

* Scalabrin.
ex speculo

* Scal. suæ

B

maxima fide
& verum de-
lectum;

3 Quum igitur hujus sanctissimi Viri Vi-
tam scribere duxerimus; ea scribere dum-
taxat nobis studium fuit, quæ ante episco-
patum, postea in episcopatu Pastor hic no-
ster egregius gessit: quum nequaquam ad
omnia illius pervenire valuerimus, in quibus
ipse tantum sibi confectus fuit; utpote ille,
qui nullam ab hominibus laudem require-
bat; sed omnes virtutes suas latere magis
appetebat. Plurima etiam ex his, quæ ve-
rissima à nobis comperta sunt, omisimus:
cum quia, si tantum excellentiora notaren-
tur, sufficere credimus; tum etiam ne le-
gentibus congesta copia fastidium pareret.
Qui autem lecturi sunt, fidem dictis adhi-
beant; quoniam nisi quod compertum com-
probatumque est, [nihil] scripsimus: quod si
secus foret, tacere potius, quam falsa dice-
re voluissemus.

C

eam offerens
Herculi I,
Ferrariæ du-
ci;

4 Igitur, dux inclyte, pietatis, religionis,
charitatisque singulare domicilium, sanctissi-
mi Joannis, civitatis tuæ antistitis, Vitam à
nobis scriptam accipe, quam devotioni cel-
situdinis tuæ præcipue dicamus, ut illius ve-
ro & legitimo spiritali filio; quum ipse
sacri fontis undâ te regeneraverit in Domi-
no b; quemadmodum à plerisque viris fide
dignis, qui tuo subjacent imperio, viva vo-
ce habuimus. Quare nos celsitudinis tuæ hu-
miles devotique * te hortari, exorare, &
obsecrare etiam non dubitamus, ut tanto
Patri tuo debitum honorem præstare cures.
Et quis hic honor? Illum inquam, quem
mater Ecclesia Sanctis viris, qui cælestem vi-
tam actitarunt in terris, solet conferre. Tua
ergo devotione, cura, ope, & impensa eni-
omino debes, ut hic tuus sanctissimus An-
tistes, humilitatis & angelicæ vitæ exemplar
clarissimum, inter sanctos Pontifices militan-
tis Ecclesiæ solemniter connumeretur [&]
singulo quoque anno decreto Apostolico di-
vinorum honorum debitæ ceremoniæ publi-
cè à fidelibus in perpetuam hujus sancti Viri
gloriam impendantur.

* Scal. addit
servi

5 Ad quod agendum non multum nostra
te debet hortari oratio; quum celsitudo tua
tali vigeat disciplina, splendeat pietate, præ-
flet prudentia; ut in humanis rebus nil ve-
hementius optes, nilque præclarius ducas,
quam id omni studio, vigilantia & sollicitu-
dine exsequi, quod Christianæ religionis am-
plitudini, honori ac gloriæ vides accedere,
& patriæ civitati que tuæ ornamento splen-
dorique esse exillimas: quibus profecto tu
unus ex omnibus Italiæ principibus maximè
invigilas & studes c. Hoc idem, ad quod cel-
situdinem tuam nunc hortamur, magnanime
ac sapientissime dux, sensisse te atque opta-
se jam dudum facile credimus, immo confi-
dimus: sed tempora & occasionem vidimus
tuo voto defuisse.

D
ut canoniza-
tionem Joan-
nis urgeatis

e

6 Nunc, quum tibi sit illustis Alphon-
sus, filius tuus primogenitus, Alexandro VI
Pontifici maximo stricta affinitate conjun-
ctus d; & reverendissimus Ipolytus, filius
tuus secundò genitus e, Cardineus culminis
numero adjunctus, f teque [eo] dignitatis,
auctoritatis & loci provexerit non casus ali-
quis, sed maxima & admirabilis virtus tua;
ut honoribus, potentia, opibus nulla recor-
datione majoribus ornatus sis ac cumulatus,
aggredere, & perfice prospero fidere, ac
benefactore Jesu Christo favente, nostras has
preces, quas pietati tuæ & devotioni toto
corde supplices effundimus. Quod ut queas
efficere, ardentè omnes vitam tibi incolu-
mitatemque precabimur. Vale, Italiæ glo-
riæ splendor, patriæ pater, pauperum cibus,
& vita; nosque tuos supplices audi.

cui negotio
opportuna
inveniat oc-
casio.

d

e

f

E

ANNOTATA.

a *Herculem appellat, hujus nominis primum
Ferrariæ ducem; qui Borzio fratri successerat, vi-
tâ sancto die 20 Augusti 1471, ut observat
Scalabrinus in annotatis ad Vitam nostram. Bor-
zios autem ducis Ferrariæ titulum primus ade-
ptus fuerat à Rom. Pontifice Paulo II anno 1470,
cum & ab imperatore Frederico III ducis Muti-
na & Regii, comitisque Rhodigiis titulis auctus
antea fuisset 1452; uti notat Imhofius in corpo-
re Hist. Genealog. Italia, ubi de familia Atelesi-
na; & fere consonat Joannes Baptista Pigna Hist.
de Principibus Atelesinis lib. 7. Ante ea tempora
marchiones appellari consueverant Ferrariæ prin-
cipes, teste Jovio in Vita Alfonso III, & aliis
passim. Obiit vero Hercules, ut in Commentario
dictum est, 23 Januarii 1505.*

F

b *Idem astruit Scalabrinus ex multis, ut ait,
codicibus Mss. è quibus describit sequentia: Joan-
de Tossignano, episcopus Ferrariæ, solemni-
ter in episcopatu baptizavit filium marchio-
nis Nicolai domini nostri, quem illi pepe-
rit domina Rizarda de Saluzo, uxor sua:
impositum est illi nomen Hercules; & eum
levavere de sacro fonte legati Venetorum &
Florentinorum: Factum id, eodem teste, 26 Ja-
nuarii, anno 1432; cum jam ab anno antecede-
nti episcopus esset Joannes. Tantumdem anno
sequenti 1433, die 8 Septembris præsinit alteri
Nicolai ex eadem conjuge filio, quem Sigismun-
dus imperator, inquit Scalabrinus, de sacro
fonte levavit, & in gratiam sui Sigismundus
appellatus est. Idem de Leonello & Borzio affir-
mat Ferrarius part. 3, cap. 9. Sed male: signifi-
dem*

A dem diu ante Joannis episcopatum natus uerque fuerat.

c Veras has esse laudes Herculis, testantur antiqua inscriptiones apud Antonium Guarium in Compendio hist. de ecclesiis Ferraresibus lib. 3, ubi de ecclesia S. Mariae Angelorum, pag. 152.

d Nam secundis nuptiis Lucretiam, Alexandri VI filiam, duxerat Alfonso anno 1501, ut narrat Guicciardinus Hist. Ital. lib. 5; vel anno sequenti, quem notat Scalabrinus.

e Imò tertius Herculis filius erat Hippolytus: Secundo genitus enim Ferdinandus fuit. Itaque hoc loco amanuensis errorem inculcat Scalabrinus.

f Hippolytus ab eodem Alexandro PP. VI purpuram donatus est anno aetatis quarto decimo, Christi 1493, a nondecimo Kal. Septemb. Adi Vitae Pontificum Rom. Ciacconi ab Oldoino nostro recognitas tom. 3, pag. 175.

CAPUT I.

B. Joannis genus, patria, educatio pia, peritia juris civilis; vocatio ad Ordinem Jesuatorum, elusa parentum expectatione.

1. **B**eatus Dei servus Joannes in Tossignano, territorii Imolae oppido celeberrimo, Baldellare Coscia, sanctae Romanae Sedis in Romandiolae provincia legato a, ex Antonio Tavello b, & Joanna c parentibus, genere & vitae sanctitate moribusque clarissimis natus est. Qui quamvis fugacis hujus seculi divitiis clari non essent; hospitalitate tamen in pauperes cunctis conspicui erant; qua divino conspectui gratiores ita redditi sunt, ut in liberorum suorum numero habere Virum hunc sanctissimum meruerint. Qui postquam a matre religiosè est educatus, bonisque instructus moribus, quum ingenii perpicacitate docilique natura polleret, Bononiam a patre ad generale studium missus est; ut ibi liberalium artium peritiam studii exercitatione sibi compararet. Ubi sanctae indolis Puer non vanos puerorum lusus, sed senum seria gravique exercens, eruditioni, cujus gratia Bononiam missus fuerat, cepit diligenter intendere. Omittisque voluptatibus, quibus solet adolescentium aetas effervere, totum se studiis mancipavit; & ut ad sapientiam animum suum plenius transferret, dissoluta consortia hominum omni diligentia declinavit; litterisque adeo incubuit diligenter, ut brevi temporis spatio in juris civilis studiis illucescere omnibus mirificè ceperit.

8 In victu sobrius erat; in incessu compositus; in verbis maturus; in conversatione humilis ac mansuetus. Dei sacra templa devotè visitans frequentabat. In jejuniis, orationibus, vigiliis, aliisque spiritualibus exercitiis sedulus & diligens erat. Parentes verò ejus, cum illum ita devotum ac doctum evasisse conspicerent, indicibili afficiebantur lætitia, præque ingenti gaudio totum cor eorum gestiebat, in Filium * majorum suorum sanctissimos mores insignemque doctri-

Beati patria, parentes, educatio, studium juris civilis,

a b c

C

cum insigni pietate conjunctum;

* an. filio?

nam, quemadmodum ipsi expectabant, resurgere coalescereque cernentes. Vir autem hic Dei Joannes, quum ad scholas lectionis gratia pergeret, vel cum ab eis rediret, pio devotoque affectu ante quamdam sanctissimæ Genitricis Dei Mariæ imaginem, preces, supplicationes, & vota effundere solitus erat.

9 Quod equidem benignus ac misericors Dominus oculo suæ pietatis prospiciens d, dilectio huic Filio suo, cujus mens undique sanctissimis æstuabat desideriis, immensæ largitatis suæ dona largiter copiosèque conferre placuit. Unde ut illum ad perfectionis statum proveheret, sancti Spiritus radio Joannis cor illustrans, eum ad totius mundi contemptum perduxit, submittereque collum Religionis suavissimo jugo disposuit. Agebat tunc Vir Dei annum vigesimum secundum, & ob assiduam ad studium exercitationem ingenique præstantiam ad capiendam doctoratûs insignia in civili jure idoneus ab omnibus dicebatur doctoribus: quod ipse cum reliqua mundi gloria parvi pendens, ad sancti propositi divinam inspirationem adimplendam dumtaxat intendebat: id curabat, id exposcebat ardentè, id satagebat quam celerimè adimplere. Denique mens illius nil aliud cogitare poterat: adeo intrinsecus divinæ dulcedinis gestu * erat illectus, quem in eos infundere non desinit Dominus, quos ad amoris sui observantiam novit fideliter accedere.

10 At ne parentes lætitiâ, quam per Joannem recipere ac consequi expectabant in dies, penitus defraudarentur, litteris suis certiores illos reddidit, quemadmodum a doctoribus dignus juris civilis doctoratûs ornari insigniis habitus erat: quod parentes nendum, sed & omnem familiam & amicos summo affecit gaudio. Quapropter parentes Joannis, ut illius gloriæ totiusque familiæ honorificerent satis, vineam vendiderunt, quam Vir Dei, ad episcopatum assumptus & a balneis rediens, pristinam familiam & amicos visitans, postea reemit, Tavellorumque suorum familiæ restituit pristinisque facultatibus adjunxit.

11 Pater itaque Joannis cum Bononiam venisset, ut pro illius doctoratu necessaria opportunè provideret; circaque hoc multa invicem essent allocuti, Joannes inquit: Non dignum puto, pater amantissime, te latere, quod proximè a me agendum est. Quidam hic locus est non longè e, ad quem ire, ibique morari, & vivere simul cum quibusdam viris probitate & virtute conspicuis cogor, qui me observant, diligunt, & amant. Pater hoc audiens, mirari admodum cepit, & apud Joannem multis cum precibus instare, cur hæc diceret; & quid hoc esset, sibi declararet. Tunc Joannes, ne paternas preces videretur negligere, respondit: Viri optimi sunt ii, apud quos manere volo, & locus honorabilis, & conveniens. Quietè, pater amantissime: hæc tibi facere satis nunc cenleo.

12 Noluit Antonius, qui naturâ humilis, benignus, mansuetusque erat, filium exasperari vehementius; sciens ob ejus probitatem vitamque castissimam, non nisi quæ omni commendatione digna forent, cum facturum: unde Bononiæ eo relicto, domum rediit, hoc cum animo firmoque proposito,

EX MS.

desiderium vitæ religiosæ.

E

Doctoratûs laureâ jam donandus,

F

11. patri mentem aperit ad eundem Jesuitas,

e

eoque absente, rem exequitur,

G g g g g } ut,

EX MS.

f
* Scalabr.
æstuans* Scalabr.
auctore* Scal. gere-
re, minus
reçtè.g
Bononia re-
ceptus in Or-
dinem an.
1408.

B

b

Pater, ubi id
reçtè, dolere
primum,

k

C

deinde cum
consanguineo
furere cepit in
Filium;

ut, brevi interposito temporis intervallo, unâ cum consanguineis & amicis ad honorandum Joannem filium in sui doctoratus coronatione rediret f. At Joannes, totus interius divino æstuatus * incendio, mundum, litterarumque humanarum studium omne cum sua gloria contemnere, seque ad salutis suæ studium totum vendicare statuit. Quare, Spiritu sancto ductore *, immobili fancivit animo pauperum Jesuatorum humilem Ordinem ingredi: quem nec parentum tunc affectus, nec dulcis totius Tavellorum familiæ gloria retinere, nec Jesuatorum vitæ austeritas, nec ipsa mendicitatis abjectio terrere haud potuit; sed in Deo spem omnem collocans, Salvatoris verba in corde suo gerens *, quibus ait: Qui amat patrem aut matrem, fratrem, uxorem vel sorores plus quam me, non est me dignus; omnibus percalcatis, ad Jesuatos se recepit: quorum antè diuturno tempore devotissimam habuerat conversationem.

13 Spinellus g, vir Dei, summa redolens bonitate, tunc Bononiæ monasterii rector erat; cui Joannes, ac ceteris fratribus, sanctum animi sui propositum aperiens, habita super hoc matura deliberatione, ad Ordinem magno omnium cum gaudio salutis nostræ anno MCDVIII, quinto Kalendas Augusti b receptus est. Qui demum brevi tempore Religionis institutis & virtuosis moribus apprime imbutus, adeo laudabili cum omnium commendatione in monasterio se gerebat, ut in Religione non novus, sed antiquus; non discipulus, sed magister potius videretur. Cum autem per dies aliquos [apud] Bononiam mansisset in Ordine, Spinello patri, ut Joannis profectui salutique consulere, Venetias eum mittere visum est.

14 Igitur quum Joannes Venetias ivisset, Antonius Tavellus, ejus pater, Bononiam revertitur; ut de suscipiendo i à Joanne doctoratu quid agendum foret, expediat; sed cum Joannem non reperisset, mœrore tristitiaque confectus inter affines & amicos quærere eum cœpit: maxime vero ad Canedulorum k domum se contulit, ut ibi saltem, quò Joannes profectus esset, intelligeret; ibi plurimum namque Joannes conversari solitus erat. At nec ibi suo satisfacere potuit desiderio. Tandem, ut Deo placuit, illum pauperum Jesuatorum Ordinem esse ingressum cognovit: quo audito, perturbatione doloreque maximo affectus, domum rediit; ubique primum advenit, obviam Joannis mater, spe avida de filio grata nova intelligere, occurrit: sed virum mœstum tristemque aspiciens, tristes fontis causam percontari anxie cœpit. Cui vir: Uxor carissima, spes enim omnis nostra evanuit; familiæ nostræ gloria extincta, & totius domus expectata utilitas perempta; filius noster Joannes orbatos nos, mœstos, ac senes dereliquit; & Jesuatorum Ordinem humilem abjectissimumque est ingressus. Mater hoc audiens, interius tota commoveri cœpit, conceptique doloris verba lamentabili voce emittere.

15 Cumque hæc à parentibus Joannis agerentur, unus ex eorum consanguineis, Franciscus nomine aderat; qui detestari, quod Joannes gesserat, acriter cœpit; nimioque furore percitus, talia ex ore verba protulit:

O si illum in manibus meis haberem! profectò occiderem. Tunc Joannis pater magno dolori, qui suo infidebat animo, cœdens, paternæ charitatis immemor, Franciscus dixit: I liberè; illumque intrepidè secare, & occide: tibi omnem in eum auctoritatem potestatemque cedo l. Franciscus, hoc audito, ut tigris truculenta, faucibus undique ravidam spumam evomens, omni penitus exutus humanitate, sævissimè rugiens in semet ipso, plura Joanni minari cœpit, in eumque crudelia quæque se exerciturum procaciter tumultuosèque asserens, Bononiam venit. Cumque ad monasterium accessisset, validissimis clamoribus clamare cœpit, Joannem sibi dari velle; qui si non daretur, monasterium incendio consumere, fratres omnes interficere, & quæque atrociora & immania, quæ sibi possibilia forent, in sui furoris vindictam se facturum pollicebatur. At Spinellus pater, qui monasterii rector erat, mellifluis suavibusque verbis undique sancti Spiritus dulcorem effluentibus, Francisci cor, furore repletum, lenè & placabile reddidit, inquiens, sanctæ obedientiæ jussu Joannem Venetias ivisse. Quo audito, Franciscus, qui prius ut leo ferocissimus advenerat, nunc ut agnus à monasterio recessit.

A N N O T A T A.

a Balthassar Coscia seu Costa is est, qui deinde fuit Joannes Papa XXIII, Alexandri PP. V successor. Sed cum non videatur fuisse legatus Flaminia sive Romandiola creatus ante Cardinalatum, quem primum adeptus est sub Bonifacio PP. IX, anno Christi 1402, juxta Ciaconium aliosque apud Oldoinum citatos, non satis placet hac legatio ad Beati natiuitatem suis temporibus circumscribendam. Aliter sanè, multoque clariùs ac prescius ea determinatur infra; cum num. 13 dicitur Joannes in Ordinem Jesuatorum admissus salutis nostræ anno MCDVIII, quinto Kalendas Augusti, quando, ut habetur num. 9, agebat Vir Dei annum vigesimum secundum: hinc enim sequitur, ut in lucem sit editus vel anno 1386 post 28 Julii, vel ante diem ac mensem illum anno 1387. Et priorem quidem annum scriptores, quos viderim, omnes amplectuntur; etiam ipse Ughellus tom. 2, col. 591, licet paulo inferius addat: Jesuatorum monachum induit anno xv ætatis suæ, anno MCDVIII; in quo secum pugnat; nisi & hoc vitium inter alia plurima typographo sit adscribendum.

b Morigius cap. 1 Ravellum scribit & paulo inferius Clavellum; primum secuti sunt plures alii. Apographa utraque Vitæ nostræ hoc loco habebant Zanello; forte quod autographum ibi corruptum esset: nam infra num. 10 utrumque apographum disertè exprimit Tavellorumque suorum familia &c. eodemque modo consentiunt ambo num. 12, & 13. Itaque Tavellum legendum hic esse contendit Ferrarius part. 1, cap. 1, quia sic reperit in scriptis antiquis & authenticis. Tavellum quoque appellat Ughellus, tametsi Ravellum legisse debuerit apud auctorem, quem citat sub nomine Villega. Ferrario & lectioni nostræ patrocinantur cum scutum Beati gentilitium, de quo vide infra Supplementum § 2, num. 12, tum ipsius Joannis testamentum ibidem § 8, num. 96.

c Bi-

A *c* Binominem ergo hanc fuisse necesse est : nam in citato mox testamento num. 106 Margarita vocatur.

d Patet, hic esse solæcismum ; sed cum sententia clara sit , de illo non magis , quam de aliis infra similibus , laborandum.

e Monasterium innuit Jesuatorum ad S. Eustachium prope muros Bononienses extra portam , quam vulgo nuncupant San Mamolo , erectum annis antea quindecim quam ingressus illud esset Beatus noster , ut scribit Morigius in Vita cap. 2. De hoc monasterio legi plura possunt apud Ferrarium part. 1 , cap. 2 , & maxime apud Masinium in Bononia perlustrata , ac tertio recusa anno 1666 , part. 1 , pag. 176.

f Quia nimirum ambigua Filii verba non ita intellexerat , ut eis consilium Religionis ineunda significatum crederet.

g Spinelli , viri venerabilis Acta compendio descripta legere est apud Morigium in Historia Jesuatorum lib. 2 , à pag. 232.

B *h* Scalabrini legit anno MCDIII , quinto mensis Augusti ; sed lectionem apographi nostri antiquioris secuti sunt Morigius , Bagnus , Ughellus , Ferrarius , Baruffaldus , omnes.

i Non ergo suscepit unquam re ipsa doctoratum Joannes , ut post Bagnum errat Philippus Ferrarius in ejus elogio die 4 Julii.

k Illustis apud Bononienses Canedulorum familia fuit ; sed anno 1445 propemodum univèrsa periit ; ut narrat Pompeius Visanus Hist. Bonon. lib. 7.

l Hunc patris furorem dissimulat Morigius cap. 2 & 3. Ferrarius verò part. 1 , cap. 6 , negat hic Antonium locutum fuisse ; sed furenti tamen Francisco tacendo quodammodo assensum esse. Nennius in hac re fidem valde laudaverim.

CAPUT II.

Egregia ejusdem in Religione virtutes ; præfectura monasterii Ferrariensis reluctanti imposta ; tolerantia injuriarum.

C **I**nterim Joannes Venetiis habitabat , à parentibus remotus , & ceteris seculi hominibus incognitus : qui Deo ibi tantum vacans , mirabiliter profecit ; ut omnibus sanctarum virtutum optimorumque exemplorum speculum passim pateretur *a*. Inter autem omnia otium evitabat , tempus suum utiliter dispensando : orationi sollicitus , obedientiæ promptus , humilis omnibus , in conversatione humanus. Viliora monasterii , quæ elatæ * mentes exhorrent , solus ipse exercere procurabat. Exercitia laboriosa , quamvis delicatæ complexionis esset , minimè fugiebat , sed circa ea mirabili promptitudine se exhibebat ; quorum nec causâ sanctarum meditationum exercitia ullo tempore interponebat *. Eundi quoque pro panis elemosyna (quem utpotè non lateret , id Deo quam gratissimum foret) coram patre rectore humi prostratus , sæpissimè tamquam ab invito gratiam extorquebat. Curam etiam corporis sui non pro carnis desiderio , sed pro necessitate dumtaxat , habebat. Infirmis fratri-

qui jam interrim Venetiis egregiè proficiebat in suo instituto,

* Scal. claræ

* id est, intermittebat

bus , totus in proximi charitate accensus , diligenti sollicitudine , vigilantia cura , summoque studio , omni cum humilitate & reverentia serviebat : in conversatione verò tam dulcis , humanusque ac gratus erat ; ut non homo , sed angelus in terris habitans videretur.

17 Alexius noster , vir devotissimus , qui cum Joanne diu fuerat conversatus , sæpius ac sæpius est attestatus , illum nullis injuriis nullisque contradictionibus in iram turbationemque concitari unquam potuisse ; sed omni cum reverentia , humilitate ac patientia circa omnes pacificus * , clemens , mansuetusque semper exstitisse : quo singulari præcipuoque amore colebatur ab omnibus.

Peracto orationis tempore , communibusque exercitiis monasterii perfectis , ne humani generis hostis illum ullo tempore vacantem reperiret , ad sanctarum Scripturarum studia se conferebat , quædam pro fratrum profectibus maternâ linguâ exponens ; alia verò , nedum ad eorundem patrum , sed omnium quoque utilitatem , componens *b*. Si autem in communi fratrum colloquio aliquando se haberet , pro viribus otiosa mundanaque refellere , & divina ac cælestia fabulari conabatur. Hæc erant viri Dei Joannis studia , ii mores , hæc vita , dum Venetiis maneret. Quo tempore inde recedere illum contigit , ut unâ cum innumerosa multitudine religiosorum , vigente adhuc sisma *c* , Gregorium undecimum *d* ad civitatem Arimini *e* associaret ; sic jusserat illis summus Pontifex : inter quos & hic Vir Dei aderat *f*. Quo peracto *g* , summi Pontificis accepta benedictione , quum Spinellum , suum spiritualem patrem , videnti desiderio totus arderet , versùs Bononiam iter arripuit ; inque patris amplexus cum summo omnium fratrum gaudio est receptus.

18 Crescente igitur Joanne beatissimo in sanctis virtutibus , gratiisque spiritualibus , humili ac mansueta conversatione omnium fratrum corda ad se trahebat : cumque in rebus agendis perspicaci valeret ingenio , & cælestibus divitiis totus undique redundaret , ab omnibus rectoris officio dignus est habitus. Quapropter synodus patrum *h* illum in Ferrariensem monasterii rectorem unanimiter elegit. Quod Joannes intelligens , humili reculatione patrum voluntati resistere nitebatur , asserens , se tanto oneri haud idoneum esse , mererique minimè congregationis cuiquam majori officio præfigi. Tamen post multam ipsius colluctationem , patrum constantem voluntatem cognoscens , ne divinæ voluntati fortasse resisteret , cervicem sanctæ obedientiæ jugo humiliter submitit , quam usque ad mortem perpetuò observare pro Christi amore promiserat.

19 Cum ergo Ferrariam ad suum monasterium , cui rector erat præfectus , venisset , à suis spiritualibus filiis gratiosè reverenterque est receptus. Qui omnes magna cum humilitate & amoris observantia , hilari fronte , læto corde illius subjectioni se submittere ; cujus imperia illis gratissima , justiones jucundissimæ , conversatio dulcissima. Ab ore equidem Joannis non nisi divinatorum eloquiorum manna distillabat : vas enim Domini erat electum , divinæ gratiæ liquore plenum ,

EX MS.

donec inde Ariminum , ac sæpius est attestatus , illum nullis injuriis nullisque contradictionibus in iram turbationemque concitari unquam potuisse ; sed omni cum reverentia , humilitate ac patientia circa omnes pacificus * , clemens , mansuetusque semper exstitisse : quo singulari præcipuoque amore colebatur ab omnibus.

* lege pacificum, &c.

B

b

c

d e

f g

III.

panlo post rector monasterii Ferrariensis eligitur in-

vitum :

F

b

quod minus præclare gessit ,

EX MS.

num, quo subditorum pauperum fratrum corda inflammabat, ad spiritualia studia acriter excitabat, mentes à terrenis sustollebat, illasque ad cælestia erigebat ipse.

in omnibus
officiis prae-
sulis subditis

20 Et si antequam in rectoris officio foret constitutus, vigilans, alacer, promptusque in sanctis ac virtuosis exercitiis semper adesset, nec lassitudine ab incepto umquam desisteret; majori tamen tunc studio & vigilantiori cura, auctiorique sollicitudine in his omnibus se exhibuit; secum cogitans, non minus teneri subditos instruere opere, quam verbo. Propterea à quocumque opere etiam vilissimo se numquam retrahebat. Et quamvis ceteris praesisset, ad panis eleemosynam postulandam ibat quam saepius; coquinamque juxta Ordinis consuetudinem exercere nec dedignabatur.

studium ora-
tionis, & otii
fugam com-
mendat ma-
ximè.
* lege totam
summam

B

21 Fratres ad orationis studium sollicitos tenere summam curabat diligentiam; utpote religiosae vitae principium ac tota summa*. Post orationem, charitatis operibus, utilibusve exercitiis occupare eos satagebat; ne & otio torpescerent, & tempus, à Deo ad operandum mortalibus datum, vacuum & inane ex eorum manibus elaberetur. Nec aliam Joannis beatissimi singularem & eximiam virtutem silentio praetermittendam censemus: erga enim mæstos, & quos spiritualibus tribulationibus affligi cernebat, paterno compatiebatur affectu; quibus modò exhortationibus, modò consiliis succurrere, modò consolare * omnibus, ut valebat, viribus nitebatur; quorumque necessitatibus temporalibus substantia subvenire & largissimus erat.

* pro conso-
lari

Ex humilitate
flagitat ab of-
ficio remo-
veri;

i

k

C

22 Cogitans praeterea, quam grave onus existat aliorum curam habere, totis viribus, quibus potuit, omni tamen cum humilitate, regiminis officio renuntiare conatus est. Sicut epistola illa k, quam materno sermone Spinello patri scripsit, attestatur; in qua virtutis suae parvitatem, spiritus tepiditatem, ingenique sui imbecillitatem accusando, ad regiminis officium se non usquequaque idoneum judicat: idcirco supplex corde & mente ante patrum pedes procumbens, liberationem ac absolutionem à regimine misericorditer petit, subditumque esse, quibus valet potestque, precibus efflagitat. Quod quidem Vir Dei non ut oneris sarcinam deponeret, tamquam labori cedens, obtinere procurabat; sed quia tanta in eo vigeat humilitas: quod nedum ad hoc, sed ad omnia se indignum esse putabat.

IV.
sed frustra.
Conquirens
eleemosynas
ad conuen-
dum oratio-
num,

23 Cum itaque Joannes regiminis absolutionem à patribus obtinere minimè potuisset (Dominus enim illum ad hujus officii onus elegisse ab omnibus cognoscebatur; quoniam, tamquam civitas supra montem posita, in meritis quotidie gloriosior apud Deum & homines apparebat: nam, ut infra fufius dicemus, virtutum omnium & bonitatis norma & regula cuique erat) ne Deo displiceret, patrum voluntati humiliter se subiecit, omnique studio, sollicitudine, & cura, ut pastor super gregem Domini diligentissimus, ad animarum salutem procurandam omnem operam dedit. Cui cum magna necessitas fabricandi oratorii pro fratribus ad divinas laudes excubandas accidisset; nec illi ad ædificationem necessaria adessent; divinæ

providentiæ omnem animi sui spem committens, statuit, uno contentus socio, in Romandiolam pro postulanda ab amicis eleemosyna pergere: qua suppetente, sibi tigna, calcem & lateres emeret.

D

24 Cumque jam Forlivium l venisset, seque hospitalem m versùs conferret; ut ea nocte ibi unà cum socio hospitaretur, praetoris familiam obviam habuit, quæ ad quaerendum quosdam insignes fures exierat: quos cum non inveniret, aspiceretque, Joannem & socium esse peregrinos, illos tenuit, sibi met asserens, ab eis furum notitiam haberi forsitan posse. Sed cum Joannes ac socius furum notitiam non habere simpliciter asserent, illos ad praetorem tamquam latrones duxit. Quos ut primùm praetor aspexit, illos summæ simplicitatis integritatisque viros esse cognovit: quos libertati suæ omni cum veneratione restituit. At Joannes praetori, nec ejus familiæ, injuriam illatam non proposuit, nec de ea minimam querelam fecit; sed lætus pro Domino omnia sustinens, cum gratiarum actione à praetore recessit, seque cum socio ad amicos contulit; à quibus competenti accepta eleemosyna, Ferrariam rediit; oratoriumque, in quo corpus suum nunc venerabiliter requiescit, in Dei honorem beatique Hieronymi laudem feliciter construxit, dicavit, ac posuit n.

capitur ut la-
tro; reddens
gratias pro
injuria.

l

m

E

n

A N N O T A T A.

a Sic habet apographum nostrum antiquum; imò & recensius ab amanuensi Scalabriniano sic fuit primò scriptum, quamquam hoc posteriori manu correctum est, & pro pateretur repositum sit haberetur; rectè quidem, ut ex sensu patet; sed utinam ex fide autographi.

b Gregorius Ferrarius part. 2, cap. 3, E Latina, inquit, in linguam nostram vulgarem opera multa sacra convertit: alia & ipse composuit utilia atque pia; inter quæ est Scala religiosorum; quod opusculum attentè consideranti non in cella, sed in cælo elaboratum videtur. Vide infra cap. 3, num. 29.

c Sisma Italicismus est, pro quo in egrapho Scalabrimi recentiori manu repositum est schilmate, longo illo scilicet & famoso, quo alius Roma, alius Avenione summi Pontifices residebant; ad quos circa hac tempora tertius accesserat Alexander V, in synodo Pisana creatus anno 1409.

d Aliis duodecimum, Roma consecratum anno 1406; cum jam Avenione sederet Benedictus XII, dictus XIII.

e Gregorius enim concilii Pisani sententiâ anno 1409 depositus unà cum Benedicto, pro vero Pontifice se gerere pergens, modò in regno Neapolitano, modò apud Forum Julii, modò Arimini apud amicos detinuit sese.

f Putat Greg. Ferrarius part. 2, cap. 4, evocatum fuisse B. Joannem ad Pontificem Gregorium, commendatione nepotis Pontificii, Antonii Corvarii, tum S. R. E. Cardinalis; cui Joannis sanctitas ex eo fuerit probè perspecta, quod ejusdem Jesuatorum Ordinis alumnus aliquando fuisset. Sed hac res gravibus obnoxia difficultatibus est: nam primò; fuerit aliquando Jesuatus Antonius; ac certè prudem esse deserat, antequam inter purpuratos Patres adlectus est, hoc est, ante mensem Junium anni 1408; cum ante illud tempus diu desudaverit in primordiis Canonicorum S. Georgii

F

A in Alga apud Venetos stabilendis. Unde ergo Joannem noverat, qui ante Julium anni 1408 nec Jesuatus fuit, nec Venetias ante scitur adiisse? Deinde quamvis asserant tam Ferrarius hic, quam Morigi, seu Morigia in Historia originis omnium religionum cap. 43, à pag. 289, & in Hist. Jesuatorum lib. 2, cap. 47, Antonium Jesuatum voto circiter decennio fuisse, juxta fidem codicis cujusdam Ms.; tamen id valde etiam solide negat illustriss. Jacobus Philsp. Tomasinus in Annalibus Canonicorum secularium S. Georgii in Alga pag. 70. Ferrarii ergo conjectura parum fundata videtur.

g Nempe anno 1415, quando Gregorius apud concilium Constantiense per legatum suum cessit Pontificatu.

h Synodum hanc habitam fuisse Bononie vult Ferrarius part. 2, cap. 6, & quidem anno Christi 1426, appellatque primum capitulum Religionis: quod & Morigius docet Hist. Jesuat. lib. 2, cap. 49.

i Hoc factum statuit Ferrarius part. 2, cap. 7 post tres fere annos ab initio primum rectoratu; adeoque versus annum 1429.

k Epistolam hanc intercidisse opinamur; quandoquidem Ferrarius ejus locò aliam substituit ibidem, à se excogitatam.

l Id est Forum Livii, vulgo Forli, quæ urbs est in Romandiola, Italia provincia.

m Hospitalem, subintellige domum.

n Facultatem ad hoc opus erigendum petierat Beatus ab illustrissimo Petro Boiardo, suo in cathedra Ferrariensi decessore; à quo eam anno 1429, die 30 Aprilis taculenter obtinuit; ut ex ipso instrumento patet, quod totum recitat Ughellus Italia sacra tom. 2, col. 588 & sequentis.

C A P U T III.

Electio ejus absentis & ignari ad episcopatum Ferrariensem, non sine miraculo facta.

C **P**uribus jam annis in Ferrariensi monasterio Joannes cum pro patre rectore stetit, sanctoque spiritu repletus admodum esset, ne lucerna super candelabrum posita, sub modio lateret, sed cunctis lumen præstaret; & qui pietatis misericordiarumque dulcorem erga proximum induerat, optimamque doctrinam populo propinabat, [ac] vitæ sanctitatem maximo omnium cum profectu exhibebat, in Ecclesia Dei [ad] animarum salutem apertius pateret, Deo altissimo permittente, anno gratiæ millesimo quadringentesimo trigesimo primo Ferrariensis ecclesia est destituta pastore *a*: quo tempore Nicolaus Estensis *b*, Ferrariæ marchio, feliciter regnabat: cui ut de pastore optimè provideretur, ipse Nicolaus Eugenium quartum Pontificem maximum, quibus valuit potuitque supplicationibus, obsecravit. Cujus sanctissimo voto facerè satis omni studio & diligentia summus Pontifex statuit.

26 Cumque summus Pontifex in semetipso cogitaret, quem tanto oneri idoneum præficeret *c*, altissimus Deus volens Joannem majori cura pro animarum salute exercere, & ecclesiæ Ferrariensi populoque salubriter con-

Julii Tomus V.

fulere, mentem animumque reverendissimi patris Fantini Danduli, Romanæ Sedis in Bononiensi civitate legati *d*, sancti Spiritus lumine illustravit, litteris suis ad Pontificem, Nicolai marchionis favente consensu, viros tres doctrina, virtute, sanctitateque vitæ ad hoc onus idoneos proponere: quorum unus Joannes hic beatissimus erat. Lectis igitur reverendissimi patris Fantini litteris, Pontifex Joannem respuere visus est: quoniam rem insolitam se facturum dicebat, si abjectum pauperemque hominem, nullo ecclesiastico insignitum ordine *e*, in tantæ civitatis episcopum assumeret. Quapropter ut maturius rem hanc arduam deliberaret, in crastinum diem consistorium suorum Fratrum transtulit, in quo de idoneo pastore Ferrariensi ecclesiæ summus Pontifex providere statuerat.

27 Pontificis verò animus, mens, & voluntas erat Jacobum *f*, Mutinensis ecclesiæ archipresbyterum, virum optimum, qui & ipse in reverendissimi Fantini litteris nominatus erat, pro Ferrariensi pastore pronuntiare; cui ob virtutem singularem ac doctrinam, & marchionis Nicolai commendatitiis litteris pro eo ad Pontificem intercedentibus, Cardinales omnes favebant. At quoniam Dominus ad hujus pastoralis curæ administrationem exercendam illum non elegerat, Pontificis Cardinaliumque votum evanuit. Quare divina providentia, quæ summa sapientia est, mirabili ac stupendo hoc ordine summum coëgit Pontificem, Joannem, beatum Dei virum, in Ferrariensis civitatis pastorem eligere, creare, atque pronuntiare, ceteris postpositis.

28 Præcedenti enim nocte, quæ diem constitutam consistorii adducebat, quum summus Pontifex lætus & incolumis sopori se dedisset; expergefactus, insolito & inopinato dolore mox acriter vexari cœpit; adeoque stricte urgebatur; ut quietem aliquam nec invenire, nec medicorum ulla remedia sibi proficere poterant. Cum igitur Pontifex ob hujus insoliti doloris graves angustias totam penè noctem insomnem duxisset: luxque constituti diei pro consistorio jam quasi advenisset, cœpit & magis mente vexari, cogitans, hoc inopinato impedimento in futuro consistorio episcopi Ferrariensis pronuntiationem non esse possibilem.

29 Et * inter hujusce rei cogitationem, & doloris quam patiebatur acerbiteram versaretur, reverendissimi Fantini litteræ, Sanctitati suæ scriptæ, ad ejus mentem venerunt; quas mox sibi deferri jussit. Cumque eas legeret, Joannem aliis duobus, qui à Fantino Pontifici proponebantur, magis commendari cognovit. Ad quod peragendum nihil carnale reverendissimum Fantinum induxit, sed singularis ipsius Joannis doctrina sanctitasque vitæ præcipua, quæ apud virum hunc probatissimum erat jam notissima: siquidem reverendissimus Fantinus jam diu Joannis doctrinam vitæque præstantiam apud Pontificem magnopere laudaverat, quum ipse ab Eugenio, intuitu precibusque cujusdam devotissimæ sororis suæ, ad traducendum in maternum sermonem libellos quosdam devotissimos requireretur: ad quod opus perfectè absolvendum Joannem beatissimum proposuit.

EX M.

d

e

alterique post-

ponitur;

f

E

donec Pontifex, subitiis correptus doloribus,

F

dum relegens commendatitias pro Joanne, imò ut, vel cum

H h h h h

posuit,

C
v.
Episcopo Ferrariensi defuncto, an. 1431.

a
b

Joannes in-
scimus offeritur
Romano Pontifici, à quo primò rejici-
tur,
c

EX MS. Scal. corrigi illi

g

h

eaque denuo abjiciens, torquetur gravius,

B

dolorum causa deprehensa, mutavit mentem,

k

l

Joannem decernit episcopum Ferrarientem ecclesia,

C

Cardinalibus applaudentibus.

proposuit, & ille * demandavit; maximè cum jam vidisset Bernardi sermones, Bibliæ, ac Moralium Gregorii majorem partem elegantis stylo in maternum sermonem ab eo esse traductam g. Exstant & alia devota Viri hujus opuscula & epistolæ, quæ illius doctrinam sanctitatemque præferunt h.

30 Tamen summus Pontifex in copiosam multitudinem litterarum, quam non longè multum ab se habebat, illas i rejecit, parvi faciens pro Viro illo reverendissimi Fantini commendationem: Quod cum egisset, mox acriori acerbiorique dolore, quam antea, torqueri cœpit. Cumque causam hujus atrocissimi doloris à semetipso quæreret, iterum ea, quæ de Joanne reverendissimi Fantini Sanctitati suæ scripserat, ad memoriam redierunt: quæ secum animo volutans, cogitare cœpit; divino judicio forsitan his atrocissimis affligi [se] cruciarique doloribus; quia secundum divinam voluntatem Ferrarienti ecclesiæ providere de pastore non statuisset.

31 Hæc secum mente cogitans, Tarvisinum episcopum k, virum religiosum, olim sanctæ Justinæ Patavinæ regularem abbatem, vocavit; eique jussit reverendissimi Fantini litteras, à se in illam magnam multitudinem projectas, quærerere, & inventas sibi deferre. Tunc episcopus Tarvisinus Pontifici obtemperans, ad litterarum illam magnam multitudinem accessit; quò ut primum advenit, statim reverendissimi Fantini litteræ ad ejus manus devenerunt; quæ allatæ Pontifici; eas legere jussit l; quibus & lectis, statim animum mutavit, firmiterque sanxit, Joannem Tossignanum Jesuatum in Ferrarientem episcopum eligere, & electum confirmare. Dictu mirabile! Facta hac deliberatione à Pontifice, repente ab illo ingenti & insolito dolore est liberatus.

32 Quo mirabili effectu Pontifex divinam voluntatem esse intelligens, quod Joannes Ferrarientis ecclesiæ pastor & antistes crearetur; sequenti luce Cardinalibus in consistorio existentibus, præter omnium expectationem, Joannem Tossignanum Jesuatum in Ferrarientem episcopum pronuntiavit. Quod Cardinalibus maximè admirationi fuit; quum hellerno jam vespere simul cum Pontifice Mutinensem archipresbyterum in Ferrarientem episcopum pronuntiare statuisset. At Pontifex Cardinalibus inquit: Dominationes vestræ non admirentur: non enim vos latet, humana divinis haud posse resistere: divino enim & profundissimo in nos judicio Joannem Tossignanum Jesuatum in [episcopum] Ferrarientem elegimus, & electum esse volumus.

33 Dolore equidem insolito præter omnem naturæ causam nocte præterita acriter & atrociter cruciati sumus, quo nec quies aliqua dabatur, nec medicorum remedia ulla nobis succurrere poterant; sed quamprimum Joannem Tossignanum in Ferrarientem episcopum eligere firmiter deliberavimus, repente liberi ab omni dolore exstitimus. Quo divinæ voluntatis mirabili prodigio edocti, voluntatem nostram, divinæ voluntati adhærentes, mutavimus; & Joannem Jesuatum in Ferrarientem episcopum, ut audistis, pronuntiavimus. Cardinales tunc, his auditis, Joan-

nis electionem simul cum Pontifice unanimes consummarunt. Quibus videri * cuique libet *: quam fidelis gratulique Deo esset Vir iste sanctissimus, cujus fidei curæque & sollicitudini Ferrarientis populi magnum thesaurum tam mirabili prodigio committi voluit.

D
* forte vide-
re
* an. licet!

ANNOTATA.

a Cesserat enim sua sponte episcopatum Ferrarientem, quem ab anno 1401 gesserat, Petrus Boiardus; ut patet ex diplomate Eugenii PP. IV apud Ughellum tom. 2, col. 589 & seqq. Cesserat, inquam, Petrus non moriendo (quod uterque Ferrarius post Bagnum credidit; Philippus in Catalogo SS. Italia ad diem 4 Julii, Gregorius in Vita Beati part. 3, cap. 1) sed vitam privatam præferendo dignitati.

b Nicolaus iste post diurnum principatum obiit anno 1441, ut infra colliges ex supplemento § 3, num. 33. Erat hic pater Herculis primi, cui vitam hanc auctor noster dedicavit.

c Oblatum enim illud jam recusaverat constantissime S. Bernardinus Senensis; ut dictum est die 20 Maii, pag. 261 *, num. 13, & pag. 269 *, num. 25.

d Fantinus Dandulus Venetus, protonotarius fuit apostolicus, & ab Eugenio IV legatus Bononiam destinatus fuerat anno eodem 1431, ut docet Masinius Bononia perlustrata part. 3, pag. 171.

e Intellige hæc de ordinibus majoribus: clericus enim tunc erat Joannes; sed in minoribus dumtaxat ordinibus constitutus; ut habet laudatum Eugenii IV diploma.

f Erat Jacobus hic Eugenio imprimis carus; siquidem idem ille est, ut notat Scalabrinus, quem idem Pontifex anno 1439 prefecit ecclesiæ Regiensi, ab eoque anno 1444 ad Mutinensem transfudit, unde tandem anno 1463 ad Parmensem transit, ubi è vita discessit 1475, ut narrat Ughellus tom. 2, col. 307 & seq.

g Affirmat Ferrarius in Vita part. 2, cap. 8, Joannem ad hæc interpretanda animum appalisse post conditum oratorium, de quo supra; verum cum illud adificare non cœperit ante finem Aprilis anno 1429, non apparet tantillo tempore, quod inter absolutam fabricam & impostam illi episcopi dignitatem interfuit, scribitam multa potuisse. Certè Sermones S. Bernardi, impressi, ut in Commentario monimus, Venetiis anno 1528, in ipso illo libro, teste Scalabrino, traducti in Italicum dicuntur per reverendum patrem nostrum, beatum Joannem de Tossignano, episcopum veneratissimum illustrissimæ civitatis Ferrariæ, usque de anno MCDXX.

h Itaque mirum est, prætermitti Beatam nostrum ab omnibus iis (quantum ego quidem reperire potuerim) qui ætatum omnium scriptores & scripta recensent.

i Litteras nempe Fantini. Monemus tamen, hoc pronomen à loco, quem in utroque apographo habebat, transpositum esse: sic enim ibi satis conterritè legebatur: Tamen summus Pontifex in copiosam multitudinem litterarum, illas, quam non longè multum ab se habebat, rejecit.

k Intelligitur haud dubiè Ludovicus Barbus, alius Balbus, quem Ughellus tom. 5, col. 490 inter episcopos Tarvisinos sexagesimum recenset: is enim ex abbate commendatario S. Justinæ factus regularis, cum idem cœnobium egregiè reformasset,

A set, ad episcopatum propemodum veniens eveltus est ab Eugenio IV, anno 1437. At enim quomodo ille anno 1431 episcopus Tarvisinus dici potuit & olim abbas S. Justinæ? Videtur ergo auctor noster usus hic prolepsi, & tempus, quo hæc scribebat, non illud de quo scribebat, attendisse. **I** Sensus est: quas sibi allatas Pontifex episcopum Tarvisinum legere iussit.

CAPUT IV.

B. Joannis in declinando episcopatu humilitas, in suscipiendo obedientia, in administrando sedulitas, & misericordia erga pauperes.

B **S**ummus Pontifex Nicolao marchioni Ferraræ litteras a scripsit, quibus certiorum eum reddat, Joannem Tossignanum Jesuitum in civitatis suæ episcopum & pastorem ab eo, divina voluntate jubente, esse creatum: quod quamprimum Nicolaus marchio intellexit, Joannem ad se accersiri iussit; cui, coram eo quum venisset, inquit: Reverendissime Pater, nobis à summo Pontifice in episcopum & pastorem ac patrem divinitus es datus: propterea te, ut patrem & episcopum meum ac hujus nostræ civitatis, omni cum reverentia & devotione suscipio. Quod Joannes audiens, mirari vehementer cœpit, totusque tremere: [tum quibus] potuit valuitque viribus ac rationibus, coram marchione episcopatum recusavit: majori enim Vir iste sanctissimus sollicitudine tenebatur humilitatis virtutem sibi conservare, quam tanto studio & labore acquisierat, quam transeuntem episcopalis culminis gloriam adipisci.

35 Sed Nicolaus marchio hæc Joannis de episcopatu refutationem tunc litteris suis summo intimavit Pontifici. Quam recipere Pontifex haud voluit, immo apostolico decreto Joanni episcopatum, ad quem eum elegerat, acceptare in virtute sanctæ obedientiæ præcepit. Tunc Joannes voluntatem Pontificis intelligens, quid ageret nescius, magno curarum tumultu vexabatur interius. Hinc episcopalis curæ onere terrebar; hinc apostolico præcepto obedire conscientiam interioris aculeo magnopere urgebatur. Quapropter dubius ac pendens existens, & cui parti cederet, nesciens **b**, Deo se totum commisit; patrisque sui Spinelli & ceterorum fratrum, qui Bononiæ erant, ac nonnullorum, qui doctrina & sanctitate vitæ florebant, litteris suis judicia super hoc negotio & consilia petere cœpit; allerens, mortis suæ exsequias, si celebrarentur, sibi jucundiores fore, quam solemnitas illa suæ dignitatis episcopalis consecratio. Aiebat enim, quum seipsum interius magis conspiceret, tanto majori confundi pudore, timore vexari, & dolore consumi. Unde sæpius ac sæpius illud, quod scriptum est, repetebat in corde: O quam terribilis Deus in consiliis suis super filios hominum!

Julii Tomus V.

36 Spinellus itaque pater cum Joannis litteras coram fratribus legisset, unâ cum illis devotissimè orationi se dedit, ut divinè interiori illustrati edoctique lumine, Joanni consulere rectius possent. Qua peractâ, congregato fratrum capitulo, ut quisque, quod Spiritus sanctus menti suæ suggererat, dixisset, omnes unanimi concordia Joanni rescripserunt, voluntati Pontificis omnino esse parendum: quod quidem ei [se] non solum consulere, sed etiam in virtute sanctæ obedientiæ præcipere; eò maxime, cum divinâ Dei voluntas de eo ita statuerit. Tunc Joannes à patre & fratribus ac ceteris illis probatissimis viris hoc habito consilio, ne divinæ voluntati repugnare videretur, sciens omnem potestatem à Deo procedere, tanto oneri parvitatis suæ humeros humiliter supposuit: fiduciam omnem habens in Domino, à quo in tam maxima necessitate rerumque multiplicium periculo non derelinqui sperabat: quod etsi non meritis suis, plurium tamen fervorum suorum supplicationibus accedentibus, quos pro eo ardentissimè intercedere sciebat, Deum facturum non dubitabat. Cum verò Vir Dei sacros ordines non haberet, Mantuam ad reverendissimum virum & patrem Matthæum, Ordinis Prædicatorum, Mantuanum episcopum reverendissimi Fantini apostolici legati jussione venit: à quo sacros ordines omnes devotissimè recepit; & ab eo unâ cum aliis duobus episcopis solemniter fuit consecratus **c**.

37 Qui postea cum ad ovile suum redisset, impositi oneris officium cœpit ad animarum salutem & utilitatem diligenter exercere: quantoque studio, solerti cura, affiduo labore, continuis vigiliis, modò consiliis, modò exhortationibus tam publicis, quam privatis super Domini gregem sibi commissum invigilaret, clericorum, inordinatè viventium, ac populi vitia extirpando, indisciplinata monasteria reformando, civitatis totiusque diœcesis suæ parochias visitando, testes fuere plurimi; quorum aliqui adhuc in humanis vitam nunc agunt; quibus & reverendissimi Fantini, apostolici legati, publicæ litteræ **d** astipulantur; quarum tenore Joanni, ob ejus in Domini oves summam vigilantiam insomnemque sollicitudinem & curam indefessam, legationis suæ ab eo plena committitur auctoritas: sciebat enim vir iste probatissimus, quam fidum sibi in tanto regimine socium faceret; cujus maxima virtus jam toti mundo erat notissima.

38 Fulgebant equidem in hoc Dei Viro omnes virtutes; sed præcipuè immensa pietas in pauperes; quorum necessitatibus ut provideret, omnem impendebat curam: cui operi adeo intentus paratusque erat, ut se propriis vestibus exuere non recusaret: ita enim in pauperes benignus, pius, misericors, clemens, & largus erat; ut damnum se recepturum maximum existimaret, si petenti supplicanti que pauperi opem non præstaret. Quo fiebat, ut indigens nullus à Joannis charitate umquam vacuus posset abire. Cujus quidem pietatis & clementiæ sanctissima opera, si omnia recensere vellemus, prolixo ac longissimo tractatu foret opus: sed brevitati interservientes, digniora, & quæ

H h h h z

ab

EX MS. VII.

nec inveniens hoc declinandum, tandem admittit; sacrosque suscipit ordines:

E

ac statim gregi suo strenuum se pastorem probat,

d
f

VIII. pauperibus vero benignissimum patrem;

EX MS.

ab antiquis viris, vitâ clarissimis, qui cum Joanne diu conversati, authenticata sunt, tantum recensimus.

dum propriam
stragulam
dissuit, ut
partem eis
tribuat,

39 Ii namque inter alia hujus sanctissimi Viri præclarissima in pauperes gesta narraverunt, quod semel, cum quidam pauper pro caligis, quibus maximè indigebat, eleemosynam peteret à Joanne, totus in eum pietatis affectu commotus, procuratorem domus ad se vocavit: cui committens, ut pauperis necessitati provideret, respondit ipse: Nihil apud me est; quoniam omnia in eleemosynas & alias necessarias expensas, ut mihi iussisti, consumpsi. Hoc pius Pater intelligens, asperum & crudele ducebat, si pauperem hunc vacuum à se dimitteret. Unde internæ pietatis maximo commotus affectu, cubiculum suum ingressus, copertorium * panni albi, duabus confutum partibus, quo lectum suum sternebat, commodato à famulo sibi gladio e, desuit *, & mediam copertorii partem pauperi tribuit: aliam verò partem pro lecto suo sibi reservavit, hac forsitan mente, quod si necessitas contingeret, illa parte alteri posset pauperi providere; quod & famulus ille, qui ei ad disfluendum copertorium gladium accommodaverat, & propriis oculis rem istam conspexerat, enarravit.

* lege coo-
pertorium

* pro dissuit

B

exiitque se
vestibus, qui-
bus illos in-
diat.

40 Alia quoque vice cum quidam pauper sacerdos seminudus pro vestitu ab eo eleemosynam peteret, cumque hunc Dei ministrum seminudum aspiceret, internæ pietatis dulcore commotus, lacrymarum continere non potuit: quare procuratori domus, huic inopi seminudoque sacerdoti ut quamprimum provideret, mandavit. At ille, nihil habere, respondit: frequens enim ac jugis ita erat eleemosynarum largitio, quod diu aliqua reservare non poterat. Sed pius Pater inopem sacerdotem absque eleemosyna ab se discedere non est passus. Unde clamide * se exuens, qua erat indutus, illam pauperi sacerdoti pro Dei amore donavit. Simile opus etiam non multo post hic pauperum Pater clementissimus fecit: Antonius f enim noster, qui Venetiis in monasterio nostro rector erat, pallium novum cum Joanne pro necessario usu suo misisset; ecce, statim ante Joannis pedes quidam eremita pauperimus provolutus, eleemosynam sibi præstari postulabat: qui cum nihil haberet, quo petenti pauperi subveniret, mox illi pallium hunc * tribuit.

* lege chla-
myde

f
C

* imò hoc

A N N O T A T A.

a Harum Ferrarius part. 3, cap. 1, prima hac tantum verba profert: Cum nos nuper ecclesie Ferrariensis. Sed & alias dedit in eandem sententiam idem Pontifex eodem anno 1431, sexto Kal. Novembris, ad capitulum ecclesie Ferrariensis, quas exhibet Ughellus tom. 2, col. 589.

b Apographum utrumque habuit nesciret, sed sensus exigit emendationem, quam cum Scalabrino adhibuimus.

c Quod etiam testatur Ughellus tom. 1, col. 940 in elogio Matthæi Bonimperti, quem inter Mantuanos antislites trigessimum septimum reponit. Addit Ferrarius part. 3, cap. 4, consecratum Joannem, cum primum Mantuâ Ferrariam advenisset, coram marchione ac magistratu oratione

panegyrica exceptam fuisse per Guarinum, orationem celeberrimum.

d Has litteras habes infra in supplemento § 2, num. 14.

e Gladius hic accipi videtur pro cultro.

f Præfuit Antonius toti Jesuatorum Ordini post obitum Spinelli anno 1433, teste Morigio Hist. Jesuat. lib. 2, cap. 49, ubi Antonii Vita compendio traditur.

D

C A P U T V.

Alia misericordie ejusdem exempla: stupenda criminationum patientia.

ALio etiam tempore, cum pauper quidam eleemosynam à Joanne petisset, nec ad manus haberet, quod illi tribueret; festinus domum ingressus, caligas è cubiculo accepit, quas occultè pauperi dedit: in quo tantâ conferendæ eleemosynæ aviditas fuit; ut ambas alteri tantummodo cruri convenientes improvidus arriperet: cum verò sequenti nocte capellanus suus caligas ei porrigeret, ambas alteri tantum cruri convenire reperit: quod equidem aliter non posse accidere cogitavit, nisi Episcopus pridie festinus & improvidus caligas alicui pauperi eleemosynam petenti dedisset. Reque ita comperta, capellanus adversus Episcopum turbare acriter cœpit, & hanc suam in pauperes profusam largitionem, ut stultam & irrationabilem, accusare, reprehendere, ac detestari. Sed Episcopus omni cum humilitate & mansuetudine capellanum sedare, quietumque reddere curavit; neminique hoc umquam diceret, dum vita sibi foret, observavit: celerrimè enim huic negotio se provisorum pollicebatur.

Lepido casu
probata San-
cti in pauperes
præcepta effu-
so.

E

42 Accidit etiam, quod quidam, qui episcopatûs hortum conduxerat, cum procuratori Episcopi pecuniam in ærea moneta productione horti detulisset, eum procurator rejiceret; asserens, monetam argenteam, non autem æream, velle. Tunc hortulanus, qui & pauper erat, tristitia repletus est: afficiebatur enim gravi jactura, si pecuniam hanc æream in argenteam commutare cogatur. Quod cum ipse mente tristis mœstusque versaret, obviam amicum quemdam suum habuit: cui cum mœstitiæ suæ causam aperuisset, amicus ille suus inquit: Si mihi morem geras, ad Episcopum propera; eique necessitatem paupertatemque tuam aperiri, ac obsecra, ut pecuniam hanc æream accipiat, quam procurator suus acceptare recusavit: nullatenus enim dubito, tibi complaciturum. Profectò ipse pius in pauperes, benignus, ac misericors est. Sed procuratorem suum cave: si enim te videret ad Episcopum accedere, te non admitteret *.

Hortulani so-
lutionem in
ærea moneta,
rejectionem d
procuratore,
F

* Scalab.

43 Rem amici hortulanus tacitus observans, callidè, inscio procuratore, ad Episcopum magna cum fiducia venit, reverenterque tota re enarrata, quam paulo ante cum procuratore suo habuerat, illi respondit Episcopus: Hicne pecuniam habes? Cui inquit: Habeo. Tunc Episcopus ait: De pe-

permitteret
partim ipsi
hortulano do-
nat, partim
pauperibus:

A. pecunia ista pro te tantum accipe, quantum manu tua capere potes, illamque tuo in sinu reconde; & mecum venias. Cum vero Episcopus in curiam episcopatus descendisset, turbam pauperum eleemosynam exposcentem reperit, cui residuum pecuniæ manu propria statim distribuit; hortulanumque, solutæ sibi pecuniæ ei tradito cyrographo *, lætum, hilarem & jucundum domum remisit. Quod procurator Episcopi postea intelligens, cœpit cum Episcopo magnopere dolere: sed illum pacificum placatumque reddere Episcopus studuit; dicens, ea, quæ pauperum sunt, illis tribuere; juri & rationi convenire.

B. 44 His & similibus pietatis operibus Pastor iste sanctissimus se exercere quotidie conabatur: cui molestum gravissimumque erat abundare, & Christi pauperes egere videre; quorum bona esse dicebat, quæ ipse possideret. Idcirco in victu parcus, in cultu modicus erat: qui etsi in episcopali culmine positus esset, vitæ austeritatem, jejuniorum inediam, disciplinarum asperitatem, cubilis duritiem, ac si in Jesuatorum Ordine foret, nunquam deseruit a.

C. 45 Volens Dominus hunc fidelissimum servum suum Joannem, velut athletam fortissimum, multiplicium gemmarum pretiosâ laureâ coronare, validos fluctus adversus eum sævire permisit. Vir namque iste sanctissimus super commissum sibi gregem evigilans, quod morbidum cernebat, id curare mox operam dabat; spernens morbidi pecoris exaggerationem *, sanitatem spiritualem inducere conabatur. Capellanum quemdam, virum indisciplinatum, moribus efferum, & turpi vita sædum habebat. Hunc multoties paternis monitis ad capeffendam virtutem, vitiaque ab eo fuganda admonere exhortarique non destitit: quæ capellanus, propriæ curationi minimè prospiciens, parvipendere non erubescibat: & in pium Patrem ac medicum vesano spiritu totus furere cœpit. Quare spiritu concitatus diabolico, Judæ similis, coram omnibus falsa de suo Episcopo, patre ac pastore sanctissimo, dicere, affirmare, & juramento attestari hic iniquus homo non verebatur: & maxime iniquam hanc zizaniam * apud Ferrariæ marchionem feminare, ac eam validissimis iniquitatis sarculis intus mentem marchionis ingerere conatus est, nonnullis curialibus, qui marchioni continuè assistebant, secum adhibitis.

46 Tantæ procacitatis ac impudentiæ fuit hic miser; quod minimè erubuit mendaci ore, iniquo animo, & falsa lingua in aures principis immittere, Joannem (virum mansuetum, purum, & humilem, benedicere solitum, & non maledicere) per civitatem Ferrariæ in suorum civium corda de se principe & marchione infinita maledicta feminare, ut totius civitatis benevolentia ab eo tolleretur, & illi cives omnes redderet infestos. Quæ marchio audiens (nam minister iste diaboli colore quodam veritatis omnia sagaci astutia obduxerat) facile credidit: quo deinde validi tribulationum, ac persecutionum fluctus contra Episcopum insurrexere.

47 Sed Vir Dei, qui conscientia suæ testimonio gloriabatur, omnia æquo animo sustinebat, prospiciens, hanc Christi Jesu Salvatoris nostri semitam eûe & Sanctorum cal-

lem: quorum gloria, jubilus, & gaudium erat, amore Christi bene facere & mala sustinere; quantoque magis persecutionum tempestatem validam contra se insurgere cernebat, tanto majori fiducia contortabatur in Domino, apud quem suorum laborum copiosam mercedem repositam esse non dubitabat. Contra verò sibi detrahentium iniquitatem non aliis surgebat armis, quam oratione devota: ad quam, utpote animi sui refrigerium, solamen, & lætitiâ, quotidie frequenter recurrebat. Lætabatur quoque mirum in modum vitam agere in pœnarum & crucis via; qua sola suo se Salvatori conformari, eique copulari, uniri, & in unum conjungi assererat.

48 Cum ergo hæc sæva tribulationum tempestas contra eum longo tempore perdurasset, qua divinus honor negligebatur, malorumque multiplicium cumulus in dies magis augebatur; statuit marchioni Ferrariensi litteras b scribere, quibus omnem vitam suam ac præcipua & singularia dona spiritualia à Deo sibi divinitus collata descripsit: quod non ut humanam laudem & hominum favorem captabat * fecit; sed ut veritatem defenderet: ac commissi sibi dominici gregis salutem procuraret. Nec putamus, clementissimum Dominum voluisse, sævam hanc tribulationum procellam in Servum sibi fidelissimum venire, ut illi dumtaxat proficeret ad coronam; sed ut nobis posteris Viri hujus virtutes patefcerent; quæ & ædificationi nostræ erant multum protecturæ.

49 Mutavit tamen Vir Dei propositum: litteras enim illas mittere marchioni noluit, sed lætuli sui paleis occultavit; quas Paulinus c noster, vir Deo plenus, post Episcopi obitum in interiora palearum lætuli occultatas reperit. Unde in Domino fiduciam habens, divinx illius dispositioni, quæ neminem decipit, se totum commisit. Tribulationibus igitur undique increbrescentibus, Vir iste sanctissimus, Deo sibi inspirante, secundum Pauli Apostoli doctrinam, dare locum iræ disposuit, & ne alii propter se scandalum paterentur, voluntarium elegit exilium. Quare ad Eugenium quartum, qui tunc Florentiæ aderat d, se contulit; apud quem gratissimus exstitit.

50 Cum itaque sanctus Episcopus aliquamdiu ab sua episcopali sede absens exstitisset, cœpit Ferrariæ marchio erroris sui in Episcopum commissi gravem agnoscere culpam, ac detestari multum, se sancto Episcopo in animarum populi sui grave dispendium absentandi occasionem præstitisse. Unde oratorem ad Eugenium quartum misit, suæ Sanctitati supplicem, ne ad ea, quæ marchio ipse adversus suum gestlerat Episcopum, respiceret. Sed supplicem sui reati * culpam ingemiscentem veniamque postulanti benigne acceptaret; illique, ac suæ civitati proprium Pastorem de speciali dono Sanctitatis suæ gratiæ restitueret.

51 Pontifex ægrè ferens injurias & persecutiones injustè illatas in Episcopum, oratorem marchionis ad eum, in hæc verba rescribens, remisit: „Dilecte fili, cum Joannis, Tossignani sanctitatem, doctrinam, bonitatem, que minimè cognoveris, vel potius cognoscere renueris; decuit, tuis & populi tui

H h h h h ; id

* lege chirographo

pauper ipse ac vigoris amans.

A facellano, quem ad frugem revocare conabatur.

* an. exasperationem?

* lege iniqua zizania

pro feditioso traducitur apud Ferrariæ marchionem,

patienter ferens iniquam accusationem;

componit tamen apologiam suam, post obitum ejus reperiam;

b E

* captaret

nam ultro exsul ire ad Pontificem, quam eam marchioni mittere, maluit.

e

F

d

Marchio pœnitens, illum suppliciter reposcit per oratorem;

* lege reatus

sed non obstinet, à Pontifice, graviter increpitus;

EX MS. „ id exigentibus meritis , hoc tanto Homine,
„ militantis Ecclesie radiantissimo speculo , in-
„ dignos te & populum tuum esse toti mundo
„ evidentissimè ostenderetur. Cujus privatione
„ in pœnam tuarum ac populi tui iniquitatum
„ te unà cum tuo populo damnamus , eumque
„ ad te remittere recusamus. Immo statuimus
„ hunc sanctum Virum apud nos , tamquam
„ pretiosum monile , in sancte Ecclesie sacro
„ armario retinere. „

donec per se
coram Engen-
nio IV suppli-
cavit.

§ 2 Marchio , lectis Pontificis litteris , in-
timo mœrore confectus est : totusque anceps
factus , quid ageret , quove se verteret , ne-
sciebat. Tandem statuit humiliatum & er-
rati commissi compunctum personalitèr coram
Pontifice se ostendere. Unde Florentiam pe-
tiit , coramque Pontifice humiliter se pro-
sternens , errati veniam efflagitavit , & sui
Pastoris restitutionem summis precibus exora-
vit. Dominus enim marchionis cor in amorem
Episcopi mirabiliter accenderat. Quod Pon-
tifex ipse conspiciens , misericordie sinum
marchioni ejusque supplicationibus aperuit :
& paterna admonitione in marchionem præ-
habita , Episcopum manu tenens , marchioni
restituit : quem totis viribus ei , videlicet
marchioni , commendavit. Valde equidem
Pontifex Joanni episcopo , propter ejus singu-
larem sanctitatem , afficiebatur. Marchio , ac-
cepto suo pastore à Pontifice , lætus Ferrar-
iam venit. Cui postea propter Viri inno-
centiam & integritatem , reverentiam , obedi-
entiam , & honorem in omnibus semper , dum
vixit , exhibuit.

B

A N N O T A T A.

a Hac ab ipso Beato latius descripta invenies
infra in Supplemento § 8 , à numero 86 ; idque
occasione accusationum sacellans istius , de quo nu-
mero sequenti.

b Litteras has habes infra in Supplemento § 8.

c Is est Paulinus Pistoriensis , quem assumptus
ad episcopatum Joannes , individuum sibi socium
oneris & curarum adlegit , teste Ferrario part. 3 ,
cap. 4 , & 13. Obiit cum odore sanctitatis circa
annum 1474 , annos tam natus circiter centum
ac viginti duos , quorum centum & septem in
Ordine Jesuatorum religiosissimè transegerat ; uti
narrat Morigius Hist. Jesuat. lib. 2 , cap. 46 , ubi
pars Vita ejus traditur.

C

d Ratione concilii Florentini ; ut infra dicitur
in Supplemento § 3 , num. 28.

C A P U T VI.

*Christum sub forma pauperis ve-
stit ; Padum exundantem com-
primit ; ignotam domum per
miraculum assignat ; sanctissi-
mè moritur , ex morbo acer-
bissimo.*

x.
Jurati testes
variant ,

Solebant nonnulli sacerdotes moribus &
ætate cani , viri religiosi , nobis narrare ;
quibus ob probitatem vitæ , & familiarem
consuetudinem , quam cum beato Joanne e-
piscopo habebant , fides est omnino adhiben-

da ; sed maxime uni ex his sacerdotibus , cui
Octavianus nomen erat : is enim omni solici-
tudine , studio , cura , & vigilantia , Episcopi
sanctissimam vitam imitari penitus studebat :
qui quotiens virtutes episcopi Joannis recen-
serè ei contingebat , eas absque lacrymis au-
ditoribus narrare haud poterat : verum inter
alia stupenda , quæ de Episcopo ipse & so-
cii narrare consueverant , hoc nobis pluries ,
medio veritatis sacramento , sunt attestati :

D

§ 4 Contigit enim , pauperem quemdam ^{sub pauperis}
feminudum , multiplicibus plagis confectum , ^{forma Chri-}
ad episcopum Joannem in interiora episcopa- ^{stium ab eo}
lis domus pervenisse ; sui que ut miseraretur ^{fuisse vesti-}
* , febili voce efflagitasse : quem quamprimum ^{rum .}
Episcopus aspexit , totus in pauperis ^{* Skalabr.}
commiserationem est conversus. Unde sine ^{miserere-}
mora quibusdam pannis aptis * ad pauperem ^{tur}
induendum se convertit : quem vero ob Chri- ^{* Scal.}
sti Jesu amorem induendo non alia cor Epi- ^{assumptis}
scopi exultabat intrinsecus lætitiâ , quam si
personaliter Christum propriis indueret mani-
bus : quod postmodum rei veritas demonstra-
vit. Episcopus enim cum circa hunc pie-
tatis actum versaretur , ingressi episcopalem
domum camerarius civitatis Ferrariæ , & Pe-
trus Bracius , qui hospitium campanæ tene-
bat , & * ad cameram Episcopi appropin-
quassent , viderunt Episcopum hunc pauperem
maxima cum alacritate vestire ; qui non visus
ab Episcopo , suum retinentes gressum , ultra
progredi noluerunt , donec hoc pietatis opus
ab eo foret consummatum. Vestito autem
paupere , Episcopus illi licentiam dedit : ven-
tisque terga , ad alia se convertit. Mox
pauper , in terra relictis pannis , quibus ab
Episcopo fuerat indutus , evanuit.

E

* forte ut vel
cum

§ 5 Quod camerarius civitatis unà cum so- ^{quantum est}
cio cernens , stupore percussus , in cubiculum ^{eventu consi-}
Episcopi ingressi sunt ; & camerarius , salu- ^{ci potuit :}
tato Episcopo , ait : Reverendissime Pater ,
quò ivit pauper , qui nunc tecum aderat ? At
Episcopus putans , nec à camerario nec à came-
rarii socio aut aliquo familiari suo visum
fuisse , admirari admodum de camerarii ver-
bis cœpit. Et ad camerarium & illius so-
cium se vertens , nil aliud quam pannos ,
quibus paulo ante pauperem induerat , hu-
mi jacere conspexit. Quod equidem indi-
cium fuit verissimum , pauperem illum Chri-
stum extitisse ; qui electissimo huic Servo suo
ostendere voluit , quam sibi grata & ac-
cepta forent pia ejus in pauperes opera ;
cum ab eo in pauperis forma vestiri digna-
tus esset. Quæ cum episcopus Joannes came-
rario ac illius socio abscondere minime
posset , quibus potuit precibus & jussioni-
bus eos coartavit , ut , quousque ipse foret
in hac vita , nemini umquam prædicta re-
velarent : quod camerarius , qui Martinus de
Schiveto vocabatur , unà cum socio fidelis-
simè usque ad episcopi Joannis obitum ob-
servavit ; quo postea occurrente , coram mul-
tis mirabile ac stupendum hoc miraculum
ambo efficacissimis verbis manifestarunt.

F

§ 6 Alio etiam tempore cum Padus , qui ^{Padum exun-}
prope Ferrariæ muros præterfluit , ingenti ^{dantem}
aquarum excrevisset incremento ; ita ut cam-
pos latè & totam penè civitatem inundaret ;
(quod profecto Ferrariæ marchioni ac po-
pulo tanto erat terrori ; ut , quid agerent ,
aut quo se verterent , penitus nescirent)

Vir

A Vir Dei plenus fide, vitæ puritate candidus, coram Deo & hominibus humilis, sacerdotem quemdam ex suis evocavit; cui brevem cedulam his verbis inscriptam: „In nomine „Jesu Christi tibi, ô flumen, præcipio, ut fe- „stinanter ad tuum solitum revertaris locum „tradidit, quam in Padum projicere, prædi- „cta verba proferendo, signo crucis adhi- „bito, illi demandavit. Quod sacerdos ille subridens & parvi faciens, exsequi & Epi- scopi mandato obtemperare renuit.

*in igni mira-
culo coarctet in
alveum.*

57 Sed Pastor benignus, patienter subditi recalcitrationem indignam sustinens, ipse processionali ordine devotissime cum clero ad Padum progressus est: stansque super ripam, elevatis prius ad cælum oculis, in Christi nomine prædicta verba proferens, cedulam illam, facto crucis signo, in aquam projecit. Mox aqua (mirabile dictu!) velocissimo cursu ad solitum & veterem locum defluxit: sicque campi omnes ac civitas ab ea magna aquarum inundatione virtute meritorum hujus sancti Viri mirabiliter fuit liberata. Quo singulari beneficio Ferrarientes affecti, Deo omnium gratiarum immenso largitori, unanimi in cælum voce resonante laudes referre cœperunt. Hanc rem mirabilem omnique stupore dignam Zanellus, faber lignarius, Bartholomæi barbitonforis filius, propriis oculis conspexit, & in illo procelionis ordine astitit, nobis nunc magna cum devotione affirmavit *a*.

*Alio miraculo
procuratori
domum assi-
gnat ignotam,*

58 Alia quoque vice cum foret Joanne- piscopo nuntiatum, mulierem pauperrimam, omni re ad victum necessaria penitus destitutam, super nudam paleam in partu decumbere, ad hanc vocem pientissimus Pater, compassionis sagittâ intus confosus mox exstitit: qui in hujus pauperrimæ mulieris commiseratione ebrius, non interrogans nuntium, in qua domo & civitatis loco hæc miserabilis paupera * maneret, festinè domus suæ procuratorem evocat, illique mandat, ut absque mora omnia ad victum opportuna ad inopem hanc puerperam deferri faciat. Procurator verò hoc exsequi non posse respondit, quoniam inopis hujus puerperæ diversorium ipse ignorat *. Tunc Episcopus ne differretur quod omni cum pietate procuratori demandaverat, dixit: Sudarium hoc accipe, & versus sancti Dominici ecclesiam tuos dirige gressus, & eo loco, quo sudarium, quod tibi dedi, è tuis manibus ceciderit, illi * ad domum *b* propinquam pulsa: in ea enim puerperam hanc egentem invenies. Procurator verbis Episcopi fidem minimè præstans, subridere & parvipendere cœpit: Episcopus vero ait: Tu perge, & fideliter exsequaris, quod julli.

** forte puer-
pera*

** pro igno-
raret*

** an illic
aut ibi?
b*

*ut puerpera
inopi elemo-
synam defe-
rat.*

59 Exiit domum procurator cum bajulis, re omni pro victu hujus puerperæ necessaria onustis, & in semetipso dixit: Strictè adeo sudarium hoc manibus meis tenebo, quod nisi divina potestate è manibus elabi meis [non] poterit. Quid plura? Humana consilia divinæ dispositioni prævalere non posse, manifestum est. Cum enim procurator cum bajulis domui hujus inopis puerperæ appropinquasset, non in manibus suis sudarium esse, sed in terra prope domum indigentis puerperæ jacere conspexit; quo præsumptionis suæ cognovit ignaviam, & Episcopi san-

ctitatem aspexit. Quare devotius ad jathuam domus pulsavit, jacentique puerperæ ac maxime egentis Episcopi elemosynam donavit: quem deinde summâ semper profectus est reverentiâ.

EX MS.

60 Sic beatissimus pater Joannes sanctis moribus universo obli conspicuus, abstinentiâ splendidus, cum velut sidus matutinum in Ecclesia Dei fulgeret, & Ferrarientem eccle- siam sanctissime jam annis XIII cum dimidio *e* gubernasset, divinæ bonitati placuit eum ab infelici hoc corporis nostri ergastulo liberare, & pro meritis suis immortalis felicitatis coronam illi impendere, quem in commissa sibi vinea fideliter laborasse cognoverat: quam ut ampliori gloriæ magnificentiæ * ei condonaret ille *d*, qui ex alto cuncta prospicit, gravissima ægritudine, doloribus maximis circumvallata, torqueri eum permisit, quæ à physicis *e* vesicæ scoriatio *f* nuncupatur. Hanc Vir Sanctus patientissime tolerabat: qui quanto graviore cruciaba- tur dolore, tanto alacriori mente, ut invictus athleta pugnæ non cedens, in Deum laudes gratiarumque actiones agebat.

*Laborat ves-
ica excoriatio-
ne gravissimè
& patientissi-
mè.*

** an mag
nificentiâ?*

E

61 Cum itaque corpus suum, quod jeju- niis, vigiliis, disciplinis, aliisque quamplu- ribus abstinentiis prius exsiccaverat, ad oc- casum vitæ jam appropinquare conspiceret, ægritudine imminente ad hoc maximum præ- bente fomentum; sacrum Domini nostri Je- su Christi corpus ministrari sibi humiliter ac devotè postulavit, & corpus ejus in orato- rio S. Hieronymi pauperum Jesuatorum, quos humilitatis suæ imitatores & heredes relin- quebat, sepeliri mandavit. Non enim hujus sancti Viri animus abstinentiis erat fatigatus, non ægritudinis acerbitate depressus, sed hilaris, jucundus & lætus levabat ad cælum oculos, & ad Deum suspirans, facie luce quadam mirabili rutilante, dicebat: Dulcis- sime Jesu, pater & redemptor animæ meæ, quando erit hora illa, à me tam concupiscen- ti expectata desiderio, qua, hujus corpo- ris terreo depositò velamine, digneris spiri- tum meum ad te, patrem, creatorem, & susceptorem suum evolare *? O quam læ- ta, quam jucunda, quam grata & festiva mihi erit, Domine, illa hora! Quoniam ex multis tuis miserationibus mecum misericor- diter egisti. Suscipe igitur spiritum, quem creasti, quem sanguine tuo redemisti, gra- tia & benignitate cum suo corpore tu mi- sericorditer in hac præsentis æruinosa pere- grinatione fovisti.

*Viticum sa-
crum xpe-
rens, affectibus
piu indulget.*

F
** redim. evoc-
care*

62 Hæc cum diceret, sacerdos sacris in- dumentis ornatus, Sacramentum Eucharistiæ reverenter ad beatum Virum detulit; quod cum coram se conspexisset, totus profusus in lacrymas, se reum esse affirmabat, & tan- to munere indignum se profitebatur. Certè humana lingua exprimere, nec calamus exar- rare posset hujus beati Viri humilitatem, quam tunc coram exhibuit; quod equidem omnibus circumstantibus profectui & ædi- ficationi fuit. Et Zanellus, faber lignarius, quem supra memoravimus, eo tempore vi- disse splendidissimum radium è cælo, super cubilis tectum, in quo Vir ille tendens ad mortem ægrotus jacēbat, descendere, ibi- que notabili temporis spatio mirabiliter ful- gere, est attestatus. Sacri ergo Jesu Christi

*Sacramentis
munitur: ra-
dio celesti il-
lustratur:*

cor-

EX MS.

corporis alimoniam beatus Vir refectus, sanctaque unctioe linitus, animam creatori suo reddere cepit.

g Quod Paulinus noster *g* animadvertens, se cum filiis, quos in Christo Jesu genuerat, beato Viro ad gloriam æternæ felicitatis transeunti devotissimè commendavit, dicens: Benedicte Pater, tu exemplis, tu adhortationibus, tu sanctis tuis operibus nos

an itaque?

fovere numquam desististi; ita * pietatem tuam rogamus, ut spiritus tuus pauperem hanc familiam tuam, quam totiens tuæ pietatis læte recreasti, ante Domini conspectum non deserat; sed assiduè pro nobis in conspectu tam magnæ gloriæ coram Deo intercedere digneris, ut liberi & nos ad creatorem nostrum pervenire possimus. Hoc quidem se facturum liberaliter promisit; & Paulino ac toti pauperi familiæ exposcenti benedictione concessa, sanctum nomen Jesu exprimendo, beatum spiritum die Julii vigesima quarta, horâ decimâ quintâ *b*, anno salutis millesimo quadragesimo sexto, Deo tradidit: à quo æternæ beatitudinis gloriâ feliciter est coronatus; ut multa post ejus obitum clara miracula, ab eo, divina largiente gratiâ, operata manifestè attestantur ad Dei laudem, cui soli hymnus, honor, & gloriæ est in secula seculorum. Amen.

A N N O T A T A.

a Hoc miraculum anno 1720 ari pereleganter incisum est Ferraria, cujus clypeum in magno folio expressum accepimus; sed quia præter historiam exhibitionem, nihil in ea antiquitatem redolet, prætermittimus. Brautius in Martyrologio metrico ad diem 4 Julii idem illud celebrat hoc disticho:

Joannes servavit opes, servavit & urbem,
Fecit & Eridahi stare tumētis aquas.

b Domus, ubi miraculum hoc accidisse fertur, usque nunc conspicitur inter fines basilicæ S. Mariæ de Bucca, quæ dicitur Hipantos, & basilicam S. Gregorii PP. in quadam viuncula, qua tenditur ad quadrivium, quod vocatur delle Vecchie, prope ecclesiam S. Antonii abbatis. Et domus à miraculo nuncupatur; in parietibus cujus depicta cernitur imago B. V. Mariæ, genibus Jesum à cruce depositum sustentantis. Ita hic Scalabrinus.

c Imo cum novem circiter mensibus. Ughellus rotundè notat xv annos.

d Scalabrinus apographum suum recognitum sic emendat: Quem ut ampliori gloriæ magnificentiam condecoraret ille &c.

e Physicè passim in Aëlis nostris pro medicis accipiuntur.

f Eadem voce in Vitis Italicis Beati nostri videntur Morigini ac Ferrarius. Scoriationem autem apud medicos frustra quaesiveris; cum sit vox ab Italo auctore corrupta & posita pro excoriatione, quæ si ad intestina referatur, medicis est abrasio intestinorum in interna superficie, quam causat nimis acer & mordax humor. Morbus hic acutissimos dolores infligere dicitur, ac fere in senibus immedicabilis esse. Ad infra Miracula cap. 2, num. 22.

g Idem ille, de quo diximus capite precedenti.

h Itali diem simul ac noctem horis 24 distinguunt, ita ut primam ordiantur ab occasu solis,

vigesimalam quartam postridie cum solis occasu terminent. Hora ergo decima quinta est nona ante solis occasum, quæ mense Julio fere desinit in ipso meridie. Atqui in Vita S. Catharina Bononiensis tom. III Martii, pag. * 38 a, dicitur Sancta vidisse animam Joannis, Ferrariensis episcopi, horâ diei tertiâ cælum scandentem; & tunc ad se unam de sacris virginibus vocavisse, & dixisse: Vide Episcopi animam, quæ sicut radians sidus cælum ascendit. Hora sanè diei tertiâ, quomodocumque sumatur, differt ab hora decima quinta. Quid ergo? Ab auctore hic nostro discedendum est? Non existimo equidem: fides enim historici rei facta tempus expressè determinat; non item semper visio vel apparitio, quæ sæpe res vel futura vel præterita tamquam præsentia sistuntur: id quod non ignoravit scriptor noster, cum infra in Miraculis cap. 1, num. 2 similem visionem de glorioso beati Joannis in calot ascensu Andrea Dominicano, non utique horâ decimâ quintâ oblatam, sed noctu præostensam narret.

MIRACULA

Eodem auctore.

P R O L O G U S.

ET si Dominus noster Jesus Christus beatus Joannem episcopum, ut in ejus Vita descripsimus, multiplicibus virtutibus ornaverit, ut tamquam sidus in universo splenderet orbe; in morte tamen, & post mortem quampluribus mirabilibus operibus eum voluit insignem ac venerandum reddere mortalibus; tum ut eos ad sui amorem dulciter invitaret; tum ut sancti Viri hujus vita præclaris à fidelibus imitanda patesceret. Ad cujus mira opera scribenda, Christo Jesu duce, manum apponimus.

C A P U T I.

Anima Beati per angelos in cælum ferri visa; varia miracula tum ante tum post peractas exsequias.

TEMPore felicissimæ emigrationis beati Joannis episcopi Ferrariensis erat Ferrariæ religiosus quidam, nomine Andreas, Ordinis Prædicatorum, natione Mantuanus; qui jam per quinque & viginti annos gravi infirmitate laborabat: ob quam adeo consumptus erat, [ut] nec in minimo aliquo sui corporis potestatem posset habere. Cumque nocte una in lectulo suo jaceret, somno oppressus, fuit hæc sibi visio præostensa. Videbatur sibi in pulcherrimo quodam prato adesse, ibique miræ pulchritudinis constructam cernebat ecclesiam, in qua ministri regiam sedem sternebant: & in ea Rex constitutus, hominum ac mulierum constitutus coronâ, sacerdotem quemdam, sacris indumentis magnificè ornatum, ad san-

D

E

F

tum

A Cum altare progredere * conspexit, ibique
 * Scal. pro. Missæ solemniter reverenter perfolvere, rege
 gredi cum illa hominum & mulierum corona devotissimè astante. Hac Missa completa, mox cantus aëreos dulciter resonare audivit; & oculos ad cælum tollens, angelos antiphonam canentes: „Hic est discipulus ille, qui „Deo fervire numquam erubuit, cujus vita „pauperrima & humilis fuit, & cunctis gratiosa „de cælo descendere vidit.

B Et cum in semetipso cogitaret, ad quid magna hæc celebritas ageretur, ex circumstantibus unum interrogavit: Qui sunt isti, qui hic adsunt; & cur hoc tam solemne agitur festum? Responsum est: Quem in Regia sede stare conspicias, Dominus noster Jesus Christus est; qui verò Missam celebravit; senatus apostolici princeps Petrus est: reliqui, qui Regi circumstant, Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, & Confessores sunt: mulieres autem illæ, sunt sanctæ Virgines, quarum regina Dei Mater est: quam inter alias majori splendore coruscare cernis. Et angeli canentes, quos de cælo descendere vidisti, beatam Joannis Ferrariensis episcopi animam ad æternam Hierusalem, beatorum patriam, portabunt: eapropter solemnitas hæc tanto est celebrata cum gaudio. His dictis, visio illa disparuit; & statim angelos animam Joannis episcopi sole lucidiorem, illam canentes antiphonam, ad cælestem patriam deferre conspexit.

C Hujus cantus suavitate expergefactus frater Andreas, visionem præhabitam inter * se repetere cœpit: cumque, quid ageret nescius [esset], post multa ancipiti revoluta animo, visionis veritatem experiri constituit. Unde ad Deum devoto conversus corde, humili sic voce precatus est: Domine Deus, qui ex te & in Sanctis tuis gloriosus existis, quos apud te in æterna beatitudine tuâ magnificentiâ collocando mirabiles & gloriosos facis, ut quam tibi placeant qui te amant, rationales spiritus cognoscant; digneris, misericordissime Deus, propter tuarum multitudinem miserationum, & per hujus beati viri Joannis episcopi merita, si visio hæc vera est, quam nunc me videre fecisti, ab hac longa & gravi infirmitate, quam patior, me liberare. Deinde ad beatum Joannem conversus, hæc humilem orationem effudit: Joannes, Vir Dei benedicte, si non illusionem falsa deceptus, sed illuminationis veritate edoctus, in visione mihi proximè præostensa vidi te gloriosum, angelico comitante cantu, in cælum ascendere; te precor, ut propter tua apud Deum præclara merita sanitatis meæ gratiam digneris à misericordiosissimo Domino Jesu Christo impetrare.

D O Dei summa potentia! O beati Viri fructuosa & grata intercessio! & ô patrocini-
 liberatur im- medicabili annorum 25 agridine. nium singulare ad te piè clamantium! Qui per quinque, & viginti annos gravem infirmitatem patienter sustinuerat, & nullo medicorum remedio sanari poterat, sequenti mane integer ac sanus è lecto surrexit. Fratres monasterii ad stupendum & omni admiratione dignum miraculum currunt, & fratrem Andream liberum penitus à tam gravi infirmitate conspiciunt. Cælum hymnis & *Julis Tomus V.*

Psalms Deo & beato Joanni gratiarum actiones agentes, sonoris vocibus replent. Et Andreas, accepti beneficii memor, quædam carmina in beati Joannis laudem edidit, qui nunc gloriosus inter Beatos regnat in cælis.

E 6 Cum adhuc beati Joannis corpus feretro impositum in episcopali palatio exsisteret, clericis sepulturam illi * parantibus, populi innumerabilis multitudo ob devotionem ad suum nuper defunctum Pastorem & Patrem frequens accurrebat: & qui manus, vel pedes beati Viri osculari poterat, felicem ac beatum se fore dicebat. Venerat in hac frequenti populi turba religiosa quædam femina tertii Ordinis sancti Francisci; ut & ipsa magna devotione beati Viri corpus tangeret & oscularetur. Sed a frequenti populi multitudine excludebatur, ita ut feretro appropinquare nequiret: circum aderat enim quam maxima turba miserorum omnium circa corpus hujus sancti Viri, qui inopis eorum vitæ sustentaculum, eis morte ereptum, amarissimis deplorabant lacrymis. His igitur de causis devota hæc mulier cum beati Viri corpus tangere non valeret, in angulo loci illius, quo corpus jacebat, se retraxit; donec devotionis suæ implendæ sibi offerretur opportunitas.

F 7 Passa enim erat hæc mulier annis triginta maximum capitis dolorem, quo adeo frequenter affligebatur; ut singulo mense per plures dies nec sedendo, nec eundo, nec jacendo requiem invenire sibi possibile erat; sed doloris acritate devicta, ut phrenetica, & amens hinc inde se jactabat. Cum igitur in eo angulo palatii episcopalis sic à multitudine populi sequestrata maneret, singulari fide plena, & devotione tota incallescens, sic secum loquebatur: O! si hujus beati Patris manus meâ cum fronte tangere divina bonitas mihi concesserit; suis apud Deum meritis intercedentibus confido, hujus gravissimi ac diuturni doloris liberationem me omnino fore consequuturam. Qua in fide & devotione ipsa firmiter persistente, oblata sibi tandem opportunitate, sancto corpori accessit: & osculatis pedibus beati Joannis, fronteque super manus beati corporis imposita, statim à capitis dolore est liberata; & ita sana ac libera discessit, quod in futurum nunquam ab eo est dolore vexata.

G Eodem die, cum hujus beati Viri exsequiæ majori in ecclesia Ferrariæ celebrarentur à clericis, circa funus religiosorum corona psalmodiam celebrando devotissimè assistabat: quorum multi devotione quadam cum faciem beati viri Joannis suis cereis tangerent, quidam Alamanus, nomine Bertoldus, qui ibi aderat, statuit & ipse cum bireto suo vultum beati Viri tangere; fidem plenam habens, ex hoc tactu à capitis petigine morbosa, qua laborabat, liberari, à qua per annos jam viginti ulla medicorum ope sanari non potuerat. Ad loculum accessit, & devotè proprio cum bireto vultum beati Joannis tetigit; deinde biretum capiti suo imposuit; & statim petigo illa putrida, à capite cecidit, & liber & sanus ab eo morbo evasit.

H 9 Joannes Albanensis b cum pestifero morbo c collum infestum haberet, ad bea-
 tum

Moniali ad feretrum Beati viri tandem per-tingenti * Scal. illius

attactu ma- nus ejus an- notum 30 do- lores eximium- tur.

In Sancti exsequiis, ca- pitis dimissa petigo subla- ta.

EX MS.
Ante obitum,
signo crucis
pestiferum sa-
navit.

tum Joannem accessit : cui patefacto morbo, Vir Dei super collum Joannis signum crucis fecit ; & à morbo liber evasit : & hujus miraculi fidem D. Nicolaus, & D. Hieronymus, ipsius Joannis Albanensis filii, nobis fecerunt.

Puella ma-
nus ac pedes
vegetas, voto
invoctans ;
d

10 Jacobus de Argenta, qui Ferrariæ in vicinia vineæ Taratæ d habitat, filiam triennem habebat, quæ manibus ac pedibus arida devenerat, & nulla medicorum ope curari poterat. Die quadam, cum in ecclesia Vesperas audiret, & animo filix morbum revolveret, de beati Joannis sanctitate recordatus est : totusque in devotione beati Viri resolutus, pro liberatione filix ei votum fecit. Cumque postea domum post Vesperas rediisset, filiam meritis beati Joannis penitus ab infirmitate liberam reperit. Quod ipse conspiciens, accepti beneficii memor & gratus, statuam filix cum pecuniarum oblatione ad sepulcrum Viri Dei lætus devotusque collocavit.

B
item aliam
atroci dolore
liberat, appa-
rens avia.

11 Narravit nobis honesta mulier Joanna magistri Dominici Corlesi, fructuum venditoris ; cum octavum ageret ætatis suæ annum, atrocem dolorem mensibus quinque passam esse : & adeo continuo torquebatur cruciatu ; ut nec agitatione cunæ, aut parentum brachiis delatione hinc inde, requiem modo aliquo invenire aut suscipere sibi non erat possibile. Et ita hoc dolore erat extenuata, & naturæ viribus consumpta ; ut cibum nullum præter consummatum e, & illud in modica quantitate, sumere valebat. Cum ergo morti vicina jam videretur ; nocte, quadam aviæ beatus Joannes apparuit, neptemque suam ab infirmitate liberandam fore, testatus est. Hac visione percepta, Dominicum, filium suum & Joannæ * patrem, vocavit ; & visione manifestata, devotissime ambo preces versùs beatum Virum effundentes, si filix liberationem & sanitatem suis meritis impetrarent, statuam ad similitudinem Joannæ ; in memoriam accepti beneficii & laudem beati Viri, ad ejus sepulcrum collocare voverunt. Hoc voto emisso, mox Joanna somnum cepit, & à mane usque vespere quietissime dormivit : ac postea se à somno elevans, ab omni dolore liberam & incolumem factam se reperit.

* Scal. Jo-
annem mi-
nus rectè.

Stomachi do-
lores exstincti
per anulum
Sancti.

12 Quidam prædictæ Joannæ filius atroci adeo stomachi passione vexabatur, qua mirabili tumore stomachus inflabatur, & oculi velle è propriis sedibus egredi videbantur. Quare multi juvenem hunc epileptico morbo laborare allerebant. Mater vero, quæ virtutem meritorum beati Joannis in se non multo ante experta fuerat, proprium filium beato Viro devotissime commendavit ; eumque deinde beati Joannis annulo pontificali signare in modum crucis fecit : quo peracto, subito meritis beati Viri adjutus, ab ea gravi passione stomachi liber evasit.

ANNOTATA.

a Similem visionem, S. Catharina Bononiensi oblatam de Beati nostri gloriosa in celos assumptione, paulo ante dedimus in annotatis ad cap. 6 Vsta.

b Præterit hoc miraculum hoc loco Morigius.

c Ferrarius part. 3, cap. 12 credit, hoc prodigium accidisse tempore, quo lues Ferrariam af-

flaverat ; adeoque anno 1438 exente, vel sequenti ; ductus, opinor, in eam sententiam appellatione pestiferi morbi ; verum debilis est illa conjectura : quando voces eadem frequenter adhiberi solent ad alias quasvis miseras corporum significandas, maxime cum difficilis earum curatio est.

d Morigius vertit : nella contrata di Vigna tagliata, in vicinia Vineæ incisæ. Amanuensis Scalabrinianus legit Vineæ Tajatæ.

e Consummatum vox est barbarâ, pro jusculo, in quod decolatarum diu carnum resoluta posterior substantia est.

C A P U T II.

Prosecutio miraculorum.

Lucia, Herculis Rigonis, pistoris uxor, quæ nunc Ferrariæ apud domum Dei habitat *, gravi oculorum dolore fatigabatur atrociter ; qui adeo vehemens erat, ut lumine penitus ipsa esset destituta. Tandem ad beati Joannis devotissimam memoriam recurrens, signatis oculis cum illius pontificali annulo, subito meritis Beati lumen recepit & à dolore est liberata.

Cum barbitonsor Jacobo clerico, quem diaconi ordo ornabat, capitis coronam radisset * rasio, quo petiginosum caput alterius raderat *, statim petigine illa fuit ei caput infectum : quo maximo torquebatur dolore. Cumque ita animo, hac rei novitate totus anxius foret, sequenti mane summa cum devotione ad beati Joannis sepulcrum venit ; ibique facta oratione, episcopali annulo caput signare sibi fecit ; demum biretum beati Viri suo capiti imposuit : quibus peractis, capilli omnes cum illa petigine mox reciderunt, & ab illo morbo liber ac sanus evasit.

Lucia a, Herculis Rigonis, cujus superius memoriam fecimus, crus tumefactum mirum in modum habebat, mammas quoque ulceribus obsessas : quo vehementi dolore cruciabat. Cumque medicamentis opem sibi ferre non posset, ad beatum Joannem solita devotione pro suffragio fide plena cucurrit ; & annulo pontificali beati Viri, crus & mammam vulnera signare fecit : quo peracto, mox pristinx sanitati est restituta.

14 Vir nobilis, Ludovicus Gualengus b, Illuso diabolica per Sancti discipulam depulsa : cum semel gravi laboraret infirmitate, quotiens parentes suos ante se aspiciebat, totiens illusionem dæmonis deceptus, tot malignos spiritus ante se altare sibi videbatur aspiceret ; quorum horribili territus aspectu, linteis visum obtegebat. Hoc, ignorantes * lege ignorantibus etc. causam parentes erat summo mœrori. Cum itaque [quid] circa hoc agendum foret, nescirent ; quidam astantium eos est adhortatus, ut omni diligentia reliquias beati Joannis studerent habere ; ut cum illis signum sanctæ crucis super filium laborantem hoc gravi morbo fieri posset, fidem omnimodam habentes, ipsum Ludovicum ab hac illusionem fore liberandum. Parentes dictis consultantis amici annuere. Cumque eis relatum foret, venerandum dominum Octavianum Novellum c, ecclesiæ majoris Ferrariæ canonicum, nonnullas beati Joannis reliquias habere, statim suum nuntium ad eum destinaverunt : qui mox ad infirmum veniens, disciplinam

D

E

F

b

* lege ignorantibus etc.

c

A plinam beati Viri secum detulit : eaque in manu Ludovici porrecta, parentes filii conspectui se offerentes, à filio gratiosè fuerè conspecti, & in futurum læto semper eos aspectu conspexit; sicque beati Viri meritis filius & parentes simul læti sunt effecti.

*cæcitas, fe-
bris, pestis
sublata;*

15 Blasia, Francisci Brusantini quondam uxor, filium in puerili ætate adhuc constitutum habebat: qui cæcus erat: hunc mater tota mentis devotione fidè plena beato Joanni commendavit, votumque pro expectato beneficio emisit, spondens Missam facere celebrare in honorem omnipotentis Dei, ac beati viri Joannis, si meritis ejus filio suo lumen & visum posset impetrare. Hoc voto peracto, filius suus visum recepit. Cujus miraculi fidem D. Joannes de Capo, qui Missam celebravit, nobis fecit.

Humilitas de Porto filium febre continua laborantem habebat; hunc mater anxia de salute filii, beato Joanni commendavit & suo episcopali annulo signare fecit, & statim à febre immunis evasit.

B

Ioannes Avanzi Ferrariensis, peste infectus, beato Joanni statuam imaginis suæ pro expectata liberatione vovit; & facto voto, a peste statim mirabiliter est liberatus.

*d
item fluxus
sanguinis,
adhibito su-
dore imaginis
B. Joannis.*

16 Bernardina d fluxum sanguinis patiebatur: quem cum pluribus annis sustinisset, & nullis posset medicorum remediis huic morbo providere, semel cum ad sepulcrum beati Joannis pro comite cujusdam mulieris, quæ ab immundo vexabatur spiritu, venisset; faciem imaginis beati Joannis, sculptam in superiori lapide sepulcri, sudorem emittere conspexit: quo stupore in devotionis affectum erga beatum Virum absorpta, fidè plena aliquantulum sudoris propria manu à facie prædicta abstersit; & locum quo ipsa sanguinis fluxum patiebatur tetigit: & statim ab ea diuturna & longa passione meritis hujus beati Viri est liberata: quod postea ipsa proprio ore patefecit & sponte.

*Dolores mor-
tiferi cessant
subito.*

C

** lege vicino*

17 Illustris dominus Rainaldus Estensis, domini Nicolai Estensis Ferrariæ marchionis filius e, semel gravissimo cruciabatur dolore; cujus liberationem cum nulla posset ope medicorum consequi, solam expectabat mortem, quæ omnium dolorum est unica medela. Sic itaque morti magis quam vitæ vicinus *, beati Joannis memoria ei venit in mentem; cujus sanctitatem devoto revolvens animo, preces ad beatum Virum devotissimè effudit, & imaginis suæ statuam pro perpetua memoria accepti beneficii ad ejus sepulcrum voto dedicavit. Hoc facto, meritis beati Viri somnum cepit. Deinde expegefactus, liberum & penitus immunem ab eo dolore gravissimo se reperit.

*Cum viveret
Beatus: præ-
stigiis damo-
nis detexit,*

f

18 Vir Dei Ioannes cum semel ad visitandum quamdam mulierem de Malabaribus f; à dæmone vexatam, nec non maleficiis diabolicis penè consumptam, venisset; prout Ioannes de Santarja nobis narravit; non multo post sacerdos ad infirmam cum domino Domini nostri Iesu Christi corpore venit, tum ut eam communicaret, tum ut spiritum eam vexantem ab eo corpore exire conjurationibus compelleret. Sacerdos cum vix intra cubiculum cum Sacramento domini corporis venisset, illa mulier statim cla-

Julii Tomus V.

vos, acus, ærisque frustra ad vomitum conversa evomere videbatur. Qui huic aderant spectaculo, omnes stupebant; & unus, qui vas evomitionis ad os mulieris tenebat, cum beato Joanne contendere cœpit, an quæ evomuerat hæc mulier, essent vera. Et ea vera fore assererat; sed in contrarium Vir Dei veritatem esse asseverabat: nam clavos, acus, & æris frustra non verà, sed diabolico præstigio ita videri; & hoc, diabolo oculos astantium præstigiante: at illè pertinaci fronte beato Virò resistens, manum in catino apponens, clavos, acus, & æris frustra sua manu elevabat, & Episcopo, ut videret, porrigebat; quæ & astantibus omnibus cernenda ostendebat.

19 Sed Vir Dei, eorum cæcitatem videns, immundo spiritui ex illo mulieris corpore exire præcepit. Hoc imperato, cum foetore maximo immundus spiritus ex illo exivit corpore: & quæ prius in clavos & acus ac æris frustra cernebantur, modo [non]

*cumque ex
muliere insis-
sa expulsi.*

nisi in flegmam *, sicut juxta veritatem prius erat, conspiciunt g. Tunc Vir Dei diaboli præstigium aperuit, & astantium cæcitatem propulsavit, asserens; talia non clavos, non acus, nec æris frustra fore, sed flegmam; subjungens: Filii charissimi, vidi ego immundum spiritum ori mulieris astare; ut suis vos præstigiis falsisque deceptionibus falleret. Cavete ab eo, & suis operibus fidem nolite præstare; ne vos in errorem ducat interitus: à quo resurgere decepto homini est difficile.

E
** imo phleg-
ma*

g

20 Agnes, Ludovici Dentis [uxor,] tribus vexata spiritibus, mox ad beati Joannis sepulcrum perducta, fuit liberata; & in signum admirabile hujus illi præstitæ liberationis, facies imaginis beati Viri, in lapide super sepulcrum sculpta, sudorem emisit; quod propriis oculis dominus Turianus de Ricardo de Ortona, D. Nicolaus de Capua, frater Franciscus de Alemania Ordinis Minorum, rector ecclesiæ Sabioncelli h, & frater Julianus de Pergamo, prior Jesuatorum in sancto Hieronymo de Ferraria, ipsi conspexere, nec non Ludovicus prædictæ Agnetis vir.

*Dæmones tres
ejiciuntur,
sudante Bea-
ti imaginis
item alii
plures.*

h

F

Vermia i, Sebastiani Poresini uxor, cum ab octo immundis vexaretur spiritibus, ad beati Joannis sepulcrum perducta; facta conjuratione à fratre Archangelo Ordinis Minorum de Observantia, meritis beati Joannis fuit liberata.

i

David Borella filiam habebat, quæ ab immundo vexabatur spiritu: & cum super beati Joannis sepulcrum foret constituta, spretis quodammodo conjurationibus, respondit, imperio beati Joannis se numquam à corpore hujus puellæ, quam in concubinato David Borella habebat, [nisi illam] ipse David desponsaret. Quæ quamprimum à David tuit desponsata, mox puella ista ab immundo spiritu meritis beati Joannis est liberata.

21 Finis hujus operis ad laudem Dei, & gloriam beati Joannis de Tossignano Ordinis Jesuatorum & civitatis Ferrariæ episcopi: cujus meritis altissimum misericordiarum Patrem precor, mea dignetur delere peccata, reliquumque * vitæ immunem ab omnibus peccatis concedere, & in fine felicitatem æternam præstare. Amen k.

*Epilogus au-
toris.*

** an. perque
reliquum
vitæ*

EX MS.
Mor. bundus
ex ardore uri-
nae, statim
convalescit.

22 Augustinus Villa l, Lanciloti Villæ filius, quinquagenarius ardorem urinæ in passus octo mentes (sicut ex ægreditudinibus sæpe solet accidere; patientes in pejus ruere) in ulcerationem renum collique vesicæ ac veteri n, non parvam saniei quantitatem cum doloribus parturientis mingendo, cecidit: ita ut de ejus vita actum esse, tam à physicis quam ab aliis judicatum existerit. Quod videns ipse, conversus ad Dominum nostrum Jesum, facta prius suorum peccatorum confessione; multisque servis Dei religiosis orationibus commissis ad ejus salutem & sanitatem impetrandam, Deo Patri omnipotentem, & Filio, & Spiritui sancto, ac beato Joanni de Tossignano antistiti Ferrarienti, hoc in pauperum Jesuatorum oratorio sepulto, statuam hanc ceream suæ mensuræ vovit. Et statim nocte, ubi sibi prius [non] nisi inquietudo & dolor comites erant, pafare cœpit; & in dies mirabiliter præter omnium fidem convalens, in meliorem valitudinis suæ statum quam, priusquam ita ceciderat, esset, deductus est; & ita ut, divinâ gratiâ beati Joannis antedicti meritis operante, ex mortuis quasi surrexisse se dicat.

A N N O T A T A.

a Et hoc miraculum prætermittit Morigius.

b Est Gualengorum inter nobilissimas Ferrarensium familias habita, quam hic ipse Ludovicus non parum illustravit, summis deinde magistratibus perfunctus, ut vide apud Guarinum in Historia ecclesiarum Ferrarensium lib. 4, pag. 269.

c Sic etiam legit Morigius cap. 22; at Ferrarius habet part. 4, cap. 7, nescio unde arripit, Octavianum Giraldis; qui & Beato familiaris fuerat, & inter ejus heredes conscriptus. Notat verò Scalabrinus Octavianum Novellum, Titi Novelli, episcopi Adriensis, fratrem fuisse.

d Ferrarius part. 4, cap. 9 ait, hoc miraculum factum esse anno à morte B. Joannis centesimo; quod si verum esset, alium hæc narratio auctorem habuisset; id quod nobis non videtur. Et verò cur id seriùs contigerit, quam aliud, quod mox subjicietur? Ferrarius asserti sui nullam causam affert, nullum testem; cum stylus eundem scriptorem redoleat, qui cetera huc usque narravit.

e Imhofius in Genealogia principum Atestinorum, pag. 58 ex Henningio asserit, Rainaldum hunc, sive Reginaldum, Nicolai nothum fuisse: quod & ex Pigna conjicere licet ad annum 1441 Nicolao fatalem; ubi inter legitimos ejus filios minimè computatur, dicunturque Nicolao etiam aliquot expellicibus quæriti liberi fuisse. Patet verò hoc miraculùm auctoris nostri ætatem nequaquam excedere; necdum annis centum post obitum Beati contigisse; quandoquidem Raynaldus annis non paucis cum Joanne vixit.

f Nomen est familia juxta Ferrarium part. 3, c. 10.

h Duplex Sabiorccilium Ferraria assignat Guarinus lib. 6, pag. 410: superius, ubi & ecclesia S. Petri; & inferius, ubi S. Agatha templum visitur. Utrum hic significetur, obscurum est.

g Ita utrumque apographum; sed in Scalabriniano quadam inducitur à correctore, qui sic lectionem emendandam putavit: Et quæ prius esse clavi & acus ac æris frustra cernebantur, modò apparebat flegma. Tunc Vir Dei &c.

i Quæ sequuntur usque ad numerum 22, omittit Morigius.

k Huc usque dubitandum non videtur, quin ejusdem omnia sint auctoris, opus suum more solito concludentis. De sequenti miraculo, quod operis appendix quadam est, non ita liquet: quamquam omnino suspicemur, ab eodem scriptore adjectum operi jam absoluto fuisse: quandoquidem res est illustris, & scriptoris ætatem diu antecessit.

l In hujus prodigii titulo legitur: Augustinus Villa, Lanciloti Villæ filius, duodecim sapientum Ferrariæ judex; qui primus ob multa in patriam merita pater patriæ merito est dictus. Est autem judex XII sapientum supremi apud Ferrarienses magistratûs caput, post legatum & prolegatum auctoritatem, tribunal & honorem habens æqualem illi, quo fruatur Bononia vexillifer, Italicè dictus consaloniere. Constabat olim hic magistratus viris duodecim, qui vulgò sapientes nuncupari consueverant, erantque perpetui, nisi ultro dignitatem deponere vellent. At, sub ditio- ne Romanæ Ecclesiæ, Clemente VIII P. O. M., reversa urbe & ducatu Ferrarienti anno MDXCVIII, inquit hoc loco Scalabrinus, reformatum est magistratûs hujus supremi regimen & numerus ad decem: videlicet novem sapientes cum eorum judice; qui electorum votis quotannis è primaria urbis nobilitate desumuntur: septem verò ex civium ordine; reliqui duo de mercatorum collegio. Porro Augustinum hunc tribunum plebis appellat in Hist. principum Atestinorum Pigna ad annum 1450 & sequentem, ubi & alia de illo plura referuntur; sicut etiam apud Guarinum in Compendio hist. eccles. Ferrar. lib. 4, pag. 265, ubi hoc ipsum miraculum narratur, & quid ab illo in acceptis beneficiis memoriam Jesuatorum domicilio sit adjectum.

m Hunc morbum (scoriationem seu potius ex- coriationem vesicæ appellant Morigius in Vita cap. 19, Guarinus loco citato, & Ferrarius part. 4, cap. 6. Itaque ex hoc loco ostendunt, quo morbo laborasse B. Joannem supra existimaverint.

n Scalabrinus apographum habet uretri; sed scribendum videtur ureteris: est enim ureter meatus ille, per quem urina à renibus in vesicam defertur.

SUPPLEMENTUM

Actorum B. Joannis Taussiniani
episcopi Ferrariensis.

§ I. Omissa in Actis aliqua; quæ
Beatus gessit in statu Jesuatico
ab anno MCCCCVII usque ad
MCCCCXXVI.

Cum fateatur auctor noster in præfatione ad Vitam supra num. 3, se plurima ex iis excellentiora tantummodo selegisse, ne lectori fastidium pareret; incesse alios deinde cupiditas in ea, que vel ipse sciens volensque præterierat, vel obiter tantum ac perfunctorie delibaverat, curiosius inquirendi; unaque congerendi omnia, que post scriptoris hujus ætatem ad nostrâ usque tempora contigerunt. Quæ in re eorum præcipuè, quorum his testimonia proferemus, perquam feliciter indu-

Quadam in
Adis præter-
missa, vel mi-
nus expli-
cata i

D

E

F

A *stria desudavit: ut qui satis excellens lektorumque piorum aviditate dignum putaverint, quidquid de Viro tam excellentis erui undecumque atque affirmari tuto verèque possit. Nequis ergo desideret, quæ tam operose conquisita sunt, hic recensenda suscepimus, temporis, quo facta narrantur singula, quoad fieri potuit, ratione servata.*

ut habitatio Venet. ab anno 1408 ad 1426,

2. Atque ut à susceptio Jesuatorum habitu ordiamur, constat ex Actis quidem nostris cap. 1, num. 13, B. Joannem post inchoatum per dies pauculos Bononiæ tirocinium, Venetias adire justum esse; ibique in assiduo eximiarum virtutum exercitio substitisse; donec à summo Pontifice tum aliis religiosis evocatus, Ariminum se contulit, atque hinc subinde dimissus, Bononiam; uti narratur cap. 2, num. 16 & 17; ubi anno 1426 sit electus monasterii Jesuatorum Ferrariae rector; ut habes ibidem num. 18. Deesse hic tum clarissimum rerum aliquid, deprehendit Scalabrinnus in annotatis ad *Vitam*, & ante illum Gregorius Ferrarius in *Vita Italica* part. 2, capp. 3, 4, & 5. Ajunt ergo, habitasse Beatum Venetis ab anno 1408 usque ad 1426, & quidem in duobus conventibus, quorum primum fuerit S. Justina, alterum S. Maria ad Elisabeth. In priori mansisse illum statunt usque ad annum 1415, si moram excipias, quæ ipsum Arimini aliquamdiu detinuit; unde reversus antio jam dicto Venetias, salutato tantum ex itinere apud Bononiam Spinello, conventum secundum incoluerit usque ad annum 1426.

macerationes corporis ibi suscepta;

B 3. Ad primam habitationem Venetiam refert Ferrarius part. 2, cap. 3 exercitium pietatis, quæ in Actis nostris brevius describuntur; addit tamen usum disciplina, seu potius flagri, cui assuescere jam tum cæperit Joannes. Erat illud, ut idem testatur, plexum ex catenulis; & adhuc spectatur, inquit, sacro ejus cruore tinctum. Inediam verò ipsius tam severam ibidem ait fuisse, ut ossa corpusculi sola cutis obtegeret: idque testari effigies ejus varias, olim cum viveret, expressas. Nobis tam antiquas videre non licuit; non abluunt tamen quas infra exhibebimus, quæque illum jam episcopum ac senem referunt. Ad hæc in secundo monasterio asperrimum adjecisse cilicium dicitur, ibidem cap. 4, quod etiamnum asseruetur. Atque hujus quidem cænobii fundatorem ipsum quodammodo censeri posse credit Ferrarius, dum ejus fabricam quaesita stipe, consilio, manu promovit: ipse ligna, ipse calcem ac lapides suis humeris comportabat.

ac lis evicta contra obrepatores Ordinis Jesuatorum,

4. Gravis interea Bononiæ in Jesuatos tempestas exorta est, quæ B. Joannis imprimis solertia brevi detinuit. Rem accipe ex Italica, quam dixi, *Vita Ferrarii*, parte 2, cap. 5, ubi sic habet: Sub annum MCDXXIV, Sedem Romanam obtinente Martino V, legationem verò Bononiensem Gabriele Condulmerio, qui deinde Eugenius PP. IV fuit, cum episcopus esset Bononiæ Nicolaus Albergatus, nobilis Bononiensis, ex Ordine Carthusiano, ac vitæ sanctimoniam celebris, ad episcopale tribunal delati sunt Jesuati, ut qui regularium sibi jura vindicarent, cum nec regulam haberent, nec religionem ab apostolica Sede approbatam, neque proinde alio quam laicorum ordine censendi essent, eorumque instar subigendi parochis illis, quorum intra fines monasteria continerentur.

cui negabant deberi jura regularium;

5. Accusatorum partes fovebant doctores varii, atque inter alios Paulus quidam Calcar Bononiensis, & Franciscus Zabarella, publicus Paduæ lector, ut ex scriptis vetu-

stis aperte liquet. Multa illi cum auctoritate, tum ratione pugnabant; inani tamen, ut tempus edocuit: ingentibus enim, quas erigebant, molibus debilissima subtraverant fundamenta. Speciem hæc interim præ se ferebant, ut primùm obtinentibus augustam, sic perniciosam Ordini. Verùm quia Dei causa agebatur, optimè cecidit, ut ad episcopum & monachum & integerrimum deferretur.

AUCTORE P. B.

6. Accessit is Patres nostros; accusationum eis capita proponit, justumque defensionis spatium præscribit. Pater Spinellus, laudquam ignarus, quò procella hæc vergeret, intimaque prospiciens religionis nostræ peti viscera, percelli sibi penitus animum sensit. Ut male tamen tanto eatur obviam, suos bifariam tribuit: qui rudes inter illos erant ac simplices, eos precibus assiduis jubet insistere; eruditos verò ac doctrinam præstantes ad se Bononiam convocat, ibique ad studia causamque communem scriptis tuendam hortatur. Paretur utrimque: illi nempe anxiarum instar hirundinum gementiumque columbarum meditatione ac suspiriis divinum in rem præsentem implorant auxilium; hi verò tamquam aquilæ, oculorum acie in objectos difficultatum montes intorta, earum principia, media, finesque penetrabant. Dux omnium & caput erat Spinellus, unaque pater quidam Dominicus Senensis, ac pater Antonius Venetus.

que res totum Ordinem commovit,

B

7. Hi negotium tam arduum in Tausinianum transfudere; qui totum illud, per spectro communi periculo, libenter amplexus est; tantoque confecit studio ac labore, ut omnis ipsi soli victoria tribuatur. Præter auctoritatem atque argumenta ad Ordinis defensionem contutationemque adversariorum ex utroque jure deprompta, librum insignem (quem non sine miraculo compositum ab eo diceres) produxit in aciem; in quo de instituto nostro differens, consonum illud esse prorsus ostendit decretis Pontificiis, conciliorum canonibus, sanctorumque Patrum auctoritati ac regulis. Memoriale tum libri inscriptio fuit; nunc Regula nuncupatur & Constitutio.

ad publicam defensionem B. Joanni committendam,

F

8. Volvit hunc & revolvit pater magister Gabriël Spoletinus Augustinianus, eorum unus, qui ad causam cognoscendam delecti fuerant; itaque se tandem subscripsit: „Ego frater Gabriël de Spoletto, Sacræ patris ginæ professor immeritus, Ordinis Eremitarum S. Augustini, credo, indubiè omnia, quæ superscripta sunt, vera esse & conformia dictis sacrarum Scripturarum & sanctorum Doctorum, & à Spiritu sancto fuisse dictata. Exhibuit eum Tausinianus Patribus paulo ante memoratis mense Junio anni MCDXXV, qui illum, tamquam prodigiosum opus, admirati, reverentissimo episcopo læti consignarunt in manus.

quam hic scriptor sic est aggressus, ut anno 1425

9. Accepit, legit, & cum divinitus dictatum agnosceret, laudavit, ac millenis prætulit, quæ humana possent excogitare solertia, ratiociniis. Accusationes ergo rejicit, rescinditque, & adversus actores decernit, Jesuatos pro religiosis habendos omnino esse. Ita quod æmuli ad parandam nobis invidiam procuderant, incitamento deinde fuit religiosissimo præfule, ut Ordinem nostrum veneratione quanta possent maxima coleret; id

adversarii causâ ceciderint,

AUCTORE quod ex variis authenticisque, quæ super-
sunt, instrumentis elucescit.

Et cum Je-
suatis Beatus
triumpha-
verit.

10 Ad nuntium evictæ litis miseri Jesuati, quasi essent ab interitu revocati ad vitam, ita communi omnes ubique lætitiâ gestiebant, granas agentes Domino, qui antidota de venenis præsentissima novit educere. Taussinianum porrò reveriti sunt omnes velut unicum propugnaculum religionis, ut scutum unicum, quod universam protegeret, ut angelum denique ad congregationis novellæ salutem à Deo destinatum. *Hæc stylo, ut solet luxurians Ferrarius. Scalabrinus rem eandem tradit in annotatis, & addit: Vidi-mus adhuc penes Fratres excalceatos de monte Carmelo conventus S. Hieronymi Ferrariæ existentia inter præcipuas scripturas documenta spectantia ad beatum hunc Virum. Eâ ipsa, opinor, documenta vir eruditus intelli-gi voluit, quæ ad litem jam dictam, quam istic describit unice, pertinuerint. Cum vero cetera, quæ B. Joannis episcopatum antecesserunt, satis in Actis explicata sint supra, ad statum ejus episco-palem aggredimur: nam quod ait Ferrarius part. 3, cap. 13, Jesuatos tempore memorata litis o-perâ Taussiniani obtinuisse cænobium Verona; id neque ipse probat; neque meminist Hieronymus dal-la Corte Hist. Veronens. lib. 14, pag. 314; ubi Jesuatorum Veronensium exordia describit, assignat-que anno 1429, quando Beatus noster jam ad-um agebat Ferraria. Potuit ab illo tamen exo-ratus fuisse Eugenius P. P. IV pro suo tum in Jo-annem affectu, ut possessionem Jesuatorum Ve-rona confirmaret, ut fecit, sexto Kalend. Julii anno 1432; quamquam hujus rei testem nullum habemus.*

B

§ II. Omisâ quædam ad ejus epi- scopatum spectantia usque ad annum MCDXXXV.

C *Um episcopum induit B. Joannes, Jesua-tum nequaquam exuit, ut ex Actis liquet cap. 5, num. 44; ubi tamen de vestitu ejus non satis explicatè legitur: In cultu modicus erat. Distinctius illum Scalabrinus describit, dum ait, fuisse Jesuaticum, præter mitram, pedum, chi-roibecas, annulum, quæ propria sunt episcoporum ornamenta. Itaque & ad nudos pedes sola putat Episcopum nostrum adhibuisse sandalia. Certè sic exhibetur non solum in imagine anni 1528, de qua egimus in Commentario prævio § 1, num. 5; verum etiam in numismate anni 1446, & lapi-de sepulchrali, de quibus infra. Non existimo ta-men, hunc ei morem perpetuum ita fuisse, quin aliquando intermiserit: caligis enim usum fuisse, constat ex Actis cap. 5, num. 41.*

& insignia.

12 Scutum ejus ab Ughello expressum Italia sa-cra tom. 2, col. 591 gentilitium quidem Joannis est, non illud tamen, quo utebatur episcopus. Au-di Scalabrinum in annotatis: Gentis, inquit, Tavellæ insignia sunt in scutulo viridi tres la-terculi, qui apud nos Tavelle vulgari ser-mone nuncupantur, bini à latere superiori & unus à parte inferiori: quamvis ego [& aliud invenerim] ex antiquo sigillo, ceræ ru-bræ impresso, magnitudinis non parvæ, & figuræ oblongæ, ac in rotunditatem acutam se protendente, more Gothorum, quo ute-

batur in obsignandis litteris patentibus tem-pore sui episcopatus. In eo imago S. Geor-gii, Ferrariæ protectoris, equitantis & oc-cidentis draconem apparet à parte superio-ri; & ab inferiori Episcopus, indumentis pontificalibus ac mythra & baculo, stans in-ter duo scutula triangularia, unum ad dex-tram, & alterum ad sinistram: super unum-que eorum (quamvis cera deperditâ variis in locis esset) comperi stemma, quod nunc & longo tempore adhibere solet magnum ho-spitale S. Annæ à sancto Pontifice erectum; id est, super tres montes stant hinc & hinc duæ columbæ se in faciem conspicientes, ac alas extollentes, quasi volare incipiant; in medio autem ac in imò stat stella caudata. Quod stemma an gentilitium sit sancti Epi-scopi, an de religione desumptum Jesuatorum, qui columbam in stemmate deferēbant sub-tus venerabile nomen JESU, dici non pos-set: tamen ipse in episcopali dignitate usus est, relicto & abdicato seculari & familiæ propriæ stemmate. Quod postea hospitali ma-gno donatum. Circumcirca leguntur hæc lit-teræ Longobardicè insculptæ: SIGILLUM JO-ANNIS DE TOSSIGNANO, DEI GRATIA EPI-SCOPI FERRARIENSIS.

13 *Quæ in Actis cap. 4, num. 37 brevissimè dicuntur de visitationibus ceterisque functionibus e-jus episcopalibus, ea recentiores sigillatim in sua quaque tempora digesserunt. Ordinat Scalabrinus, scrutator sanè pius ac diligens: sic habet in anno-tatis ad Vitam: Statim ac ecclesiæ suæ re-gimen accepit, visitationis officium, ab an-tecessoribus suis neglectum, suscepit à cathe-drali, die XXI I Januarii [anno 1432;] & postea ab ecclesia priorali S. Romani in ci-vitate Ferrariæ, cui cura animarum immine-bat, olim monasterio S. Benedicti, sed tunc commendato ab apostolica Sede Mainardino Contrario, episcopo Comaclensi; quem post celebratam Missam solennem, & verbo Dei prædicato (quod quotidie agebat) visitavit personaliter, & interrogavit, quæ bona haberet dicta sua ecclesia: & Mainardinus om-nia tam mobilia quam immobilia dedit in scriptis. Visitavit quoque eodem tempore & loco Dominicum Albanensem, capellanum ejusdem episcopi Mainardini. Profecutus est postea visitationis officium in aliquibus eccle-siis parochialibus & locis piis civitatis Fer-rariæ eodem anno usque ad mensem Decem-bris, ut [patet] ex rogitiibus (sic appellat in-strumenta quæ notarialia vocantur) Martini Schi-veti, tunc ejus cancellarii.*

14 *Ad hujus visitationis initia pertinent lega-ti Bononiensis litteræ, de quibus ibidem Acta me-minerunt, quasque Ferrarius in Vita Italica part. 3, cap. 6 sic recitat: Fantinus protonotarius, Venetus, pro sanctissimo D. N. D. Eugenio Papa quarto ac S. R. E. Bononiæ, exarcha-tus Ravennæ, ac ceterarum aliarum terra-rum Romandiolæ cum potestate legati de latere in temporalibus & spiritualibus guber-nator. Cupientes, quod monasteria tam Fra-trum regularium, monachorum, quam etiam monialium Ferrariæ ejusque diocesis in * Dominum nostrum Iesum Christum firmâ regu-larum observantiâ insequantur, ac omnes etiam ecclesiæ, tam exemptæ quam non exemptæ, dictæ civitatis & diocesis, si alium etiam vel alios haberent visitatores, refor-*

D

E

Visitatio diæ-
cesos inchoa-
ta 23 Jan.
an. 1432,

F

accedente le-
gati auctori-
tate eodem
anno, 19 Fe-
bruarii.

* in redun-
dat.

A reformentur ; vobis , reverendissimo patri , domino , domino Joanni , Dei & apostolicæ Sedis gratiâ episcopo Ferrariensi dignissimo , apostolica auctoritate , qua fungimur libertate * , potestatem & baliâ (*id est directionem , juxta Macri Hierolexicon , ad vocem bajulus*) damus , concedimus , & elargimur , omnia & singula monasteria & ecclesias dictæ civitatis & diocesis , tam exempta quam non exempta , visitandi aut visitare faciendi , si etiam alium vel alios haberent visitatores ; vitamque Fratrum regularium , monachorum , & monialium examinandi , eosque & eas compellendi in observantia & sancta obedientiâ vivere ; ut Domini nostri Jesu Christi servitiis recto itinere dedita sint : præterea , si opus fuerit , dicta monasteria , loca , atque ecclesias reformandi , modificandi , corrigendi , ac omnia & singula faciendi , quæ honesta , utilia , & condecientiâ vestræ Paternitati videbuntur pro salute animarum , ac pro cultu & gloria Domini nostri Jesu Christi , cui sit laus & honor per infinita seculorum secula . In quorum fidem has nostras fieri , sigillique nostri pendentis appositione muniri justissimus , ex Bononia , die decima nona Februarii in palatio residentie nostræ , MCDXXXII .

Eodem anno rurales inspe- xit parochias quasdam mense Martio .

B **15** Porro quod assererat supra Scalabrinus , post inspectum ecclesia cathedralis statum , itum esse ad ecclesiam prioralem S. Romani , tunc monasterium Benediclinum ; Maynardino Contrario , episcopo Comacensi , commendatum ; id non ita videtur accipiendum , quasi ex priori loco beatus Episcopus statim ad hunc secundum invisendum accesserit : id enim videtur incredibile ; cum juxta Ugellum Italia sacra tom. 2 , col. 506 , Maynardinus de Contrariis sedem Comacensem primum adeptus sit anno 1432 , XI Kalendas Decembres . Plures ergo alias medio inter Januariam ac sequentem Decembrem spatio adisse Beatum necesse est , non in urbe solum , sed etiam extra illam ; ut videtur colligi posse ex eo , quod ejus auctoritate ad commodiorem promptioremque rerum divinarum administrationem statutum est de conjunctione quarundam parochiarum ruralium , puta S. Blasii d' Avezzano , & S. Jacobi de Ravale , juxta Ferrarium in Vita part. 3 , cap. 5 ; idque die XXII Martii , eodem anno 1432 , ut habet Guarinus in Compend. hist. diocesis Ferrar. lib. 6 , pag. 445 , & 451 : neque enim verisimile est , fallum hoc ab eo fuisse , priusquam parochiarum illarum , quæ sunt ad Occidentem Ferraria , rationes introspexisset .

Eodem anno pauperiam ejus solatur Eugenius PP. die 7 Aprilis .

C **16** Ad hunc etiam annum pertinet , quod in annotatis ad Vitam docet idem Scalabrinus his verbis : Beati Episcopi paupertas voluntaria propter eleemosynarum largitatem ad aures summi Pontificis (Eugenii IV) pervenit ; qui hoc anno ei condonavit gratiosè ducentos quinquaginta florenos ex quadringentis , quos annualiter pensionis nomine , quousque viveret , Petro Boiardo , antecessori suo in episcopatu , reservaverat : loco quorum eidem in commendam archipresbyteralem ecclesiam S. Mariæ de Vicovencia plebatam attribuit anno MCDXXXII , VII Idus Apriles . Eandem pensionis inminutionem adstruit Ferrarius in Vita Beati part. 3 , cap. 7 ex Brevis apostolico , quod dicta jam die , mense , & anno fuerit expeditum , cujusque initium sit , Romani Pontificis providentia .

17 Ad annum sequentem refero , quod habet Scalabrinus in annotatis , ita scribens : Quo tem-

pore Basileam ad generale concilium vocatus [B. Joannes] Simonem de Valle , factorum canonum professorem , suum procuratorem constituit ; eique indixit , ut se sui nomine in sacrosancta synodo sisteret , excusationem facturus & veniam petiturus , si personaliter non comparebat propter notoriam sui paupertatem & ecclesiæ suæ necessitatem , quam litteris explicare nequit . Hujus mandati tabulæ existant publicè , manu Martini de Schivetis , notarii Ferrariensis & scribæ domini Episcopi , exaratae de anno MCDXXXIII , die XIV Maii . Consonat Ferrarius loco citato , citans hæc initialia ejusdem mandati verba , Sacrosanctæ generali Basileensi synodo . Beatus interea , teste Scalabrino ibidem , hoc anno constitutiones habuit synodales : donec ipse per se tandem , sive consilio proprio , sive Patrum Basileensium jussu , ad concilium generale perrexit : de quo ita Scalabrinus :

18 Tandem ad concilium personaliter accessit , visitationis vicariis relictis egregiis sacrorum canonum professoribus , domino Deus-te-salvi de Fulgineo & domino Ugolino de Urbè Veteri ; quorum primus in spiritualibus & temporalibus vices Episcopi gerebat ; alter vero cathedralis ecclesiæ Ferrariensis archipresbyter & concionator celeberrimus ; qui assidue vestigia Episcopi sui imsecutus , ubicumque visitationis officium persolveret , verbum Dei populo annuntiabat tam claro & eleganti stylo , ut catervatim populus ad audiendum conveniret . A Maio usque ad Decembrem moratus est in sacro Basileensi conventu MCDXXXIII .

19 Ad suam reversus ecclesiam , quod vicarii sui non perfecerunt , absolvit : & de mense Januarii usque ad Aprilem cunctas tam ecclesias quam monasteria & xenodochia urbis Ferrariæ invisit , eisque saluberrima decreta indixit . Quo tempore gratiosè a sacrosancta generali synodo , attenta modica sui prosperitate , excusationem obtinuit pro illa vice ad comparandum , donec & usquequod synodus aliud duxerit ordinandum ; quæ in sua licentia , venerabilem Joannem , episcopum Ferrariensem , hujus sacri concilii membrum unitum & incorporatum , ac in eodem mensibus octo vel circa laudabiliter conversatum , declarat sexto Idus Martii , anno MCDXXXIV . Postremum hoc confirmat etiam eodem capite , quo supra , Ferrarius ; addens , licentiam illam scripto datam fuisse in litteris membranæ , quarum exordium fuerit , Etsi cunctos Christi fideles . In eo tamen non convenit Scalabrinum inter & Ferrarium , quod hic dimissorias concilii litteras Joanni concessis esse velit Basileæ ante discessum à synodo ; quem proinde mensibus aliquot extendit ; ille contra missus Basileæ Ferrariam absentem & jam dudum reverso stant : itaque sic pergit ibidem :

20 His litteris ad ipsum perventis * , iterum officium visitationis aggressus est , ut abusus evelleret , discordias eradicaret , mores pravos in clero funditus extirparet . De mense Junii cum capellas cathedralis suæ ecclesiæ inviseret , memoriæ traditum est ; quod quinque ex spinis coronæ Christi Domini illi ostensæ sunt , quas familia de Bagatis de Palæstina secum tulerat , ac ecclesiæ suæ donaverat . Has admiratus sanctus Episcopus , eas probare disposuit , an veræ essent ; ac

AUCTORÈ P. B.

An. 433 procuratorem mitti ad concilium Basileense ;

E quod. & ipse se mox concilii & relictis a visitandum vicariis .

Anno 1434 redax visitationem professorem .

F

quando veras coronæ Christi spinas à impio post , miraculo discernit ; forte perlati

omnes

AUCTORE omnes inter carbones accensos in thuribulo projecit. Ex quibus tres crematæ sunt; binæ intactæ & incolumes, quæ pretioso sanguine conspersæ erant, inventæ fuere; quas magna cum reverentia suscepit, & in crystallina cruce argento suffulta collocavit. Hæc crux altitudinis singularis, dum concilium Ferrariæ in hac ecclesia cathedrali, divo Georgio dicata, ageretur, & disceptationes ortæ essent inter Latinos & Græcos pro loci dignitate, ad tollendas lites jurgiaque sedanda jussu Eugenii summi Pontificis super altare majus inter capita gloriosa apostolorum Petri & Pauli, ac eminens super librum Evangeliorum apertum, posita est; ut quidam in suis memoriis narrat.

diocesim per-
currere, pedi-
bns, vel hu-
mili jumento
vehtu. Dona-
tionem Je-
suatis impe-
trat.

B

21 *Et paulo inferius*, Hoc anno MCDXXXIV, inquit idem, mirabile dictu est, quod totam suam diocesim aut pedester, aut humili infidens jumento, visitaverit à die XI Aprilis usque ad diem XI Junii, secum adhibitis convitatoribus Domino Jacobo de Oratoribus, archipresbytero plebis S. Georgii de Trecenta, qui fuit postea Adriæ episcopus meritissimus, & Jacobo de Misotis, canonico ecclesiæ Ferrariensis. Postea Ferrariam reversus [est] de mense Junii. Eodem hoc anno Jesuatis optimè consuluit; ut idem refert in annotatis ad Vitam, dum ait: Inter ceteros suos (B. Joannis) familiares emicuit pietas Raynerii de Scarfis, nobilis Pisani, pincernæ seu scalchi (id est archiviscini) sui; cujus familia in sancti Episcopi venerationem Jesuatorum religioni domos proprias Pisis elargita est anno MCDXXXIV. Idem tradit Ferrarius part. 3, cap. 13.

§ III. Item alia prætermissa ab anno MCDXXXV usque ad MCDXLIV.

Iterum de anno MCDXXXV, de mense Aprilis, innovavit visitationem ecclesiarum civitatis Ferrariæ & monasteriorum, quam perduxit usque ad mensem Septembris, optimis datis & promulgatis regulis ad cultum divinum augendum. Demùm alteram visitationem ecclesiarum diœcesis suscepit die XV Aprilis, MCDXXXVI; & perfecit de mense Julii ejusdem anni; ut examinaret, an adimpletæ forent ordinationes, quas in altera priori visitatione decrevit: sibi que in scriptis tam mobilia quam immobilia omnium ecclesiarum bona consignare [jussit:] deputavitque eis massarios & syndicos, qui intervirent rectoribus in administratione ecclesiarum. Hæc Scalabrinus in annotatis. Est autem massarius apud Italos custos suppellectilis ac bonorum mobilium; syndicus verò defensor, advocatus, patronus: adis Cangium in Glossario mediæ & infimæ Latinisatis.

An. 1437 be-
nedicit nup-
tis Lucia
Estensis, &
favet Battuti
albis S. Ma-
rie.

23 Die 2 Februarii, MCDXXXVII, inquit idem, benedixit nuptiis, celebravitque sponsalia inter dominum Carolum, filium Joannis Francisci Gonzagæ, Mantuæ domini, & dominam Luciam, filiam marchionis Nicolai; quæ cum ad sponsum pervenisset, obiit, relicto thalamo intacto. Notavit hoc etiam in compendio Vita Italico Antonius Baruffaldus pag.

13 & sequenti. Est verò hæc Lucia una de quatuor filiabus, quas unico partu Parisina, Nicolai Estensis uxor, edidit; ut narrat Pigna de Principibus Atesinis lib. 7, pag. 539. Ad Beatum nostrum & hunc annum attinet, quod post Ferrarium part. 3, cap. 5, in annotatis addit Scalabrinus: Nec non societas Battutorum alborum S. Mariæ in superiori parte civitatis à Nicolao Estense, Ferrariæ domino, & Nicolao Perondolo, sapientum judice, privilegiis & exemptionibus intuitu Joannis episcopi fundata est anno MCDXXXVII; & quidem die XIV Maii; ut auctor est Guarinus de Ecclesiis Ferrar. lib. 2, pag. 60, ubi de hac confraternitate, quam appellat Di santa Maria bianca, plura legi possunt. Observa tamen, Battutorum nomen italicum esse, ac significare propriè verberatos, seu flagellatos; quia verò flagellationes apud Italos in quovis pio cœtu receptissimæ sunt, hinc videtur hoc nomen ad eos promiscuè transiisse, qui peculiatem inter se ad opera pietatis societatem incunt, eamque palam vestitus similitudine profitentur: unde hi albi, ob candidam, quam gestabant olim, ex lino togam; alii nigri dicebantur, ut patebit infra. Conjulefis Lexica Italica ad vocem Battuto.

D

24 Anno 1438 ecclesiam B. Joannis cathedralem illustravit generale concilium, quod, quia sequenti anno Florentiam, ubi finem habuit, translatum est, Florentinum vocatur. Ferrariam convenere (præter eos, quos Acta concilii apud Labbeum recensent tom. 13, col. 877 & 890, & quorum unus est Joannes noster Ferrariensis) ipse summus Pontifex Eugenius IV, urbem invexit die XXVII Januarii, ut ibidem dicitur col. 884, & Græcorum imperator Joannes Palæologus cum Demetrio fratre, atque ingenti comitatu die IV Martii, ibidem col. 11; ac tandem cum suis Josephus patriarcha Constantinopolitanus die VII ejusdem mensis, ibidem col. 14. In hoc theatro spectabiles imprimis fuisse omnibus Beati nostri charitatem, hospitalitatem, modestiam, ceterasque virtutes, affirmant Ferrarius part. 3, cap. 7, & Scalabrinus in annotatis; donec inde post sedecim sessiones concilium, suborta lue, Florentiam commigravit, mense Januario anni 1439.

An. 1438 as-
sistit concilio
generali in
sua cathedra
li ecclesia
coatto;

E

25 Dum autem sacri haberentur conventus Ferrariæ, inquit ibidem Scalabrinus, frater Antonius, monachus & nuntius Presbyteri Joannis, Æthiopiæ imperatoris, Pontifici principis sui humile obsequium tulit: cui Pontifex rescripsit, cum adhuc Ferrariæ moram traheret de mense Julio ejusdem anni MCDXXXVII, eum hortans ad constantissimè Christianæ fidei firmitatem retinendam ac Saracenos compescendos. Hæc litteræ inter scripturas B. Joannis usque nunc asservantur; quamquam illo tempore neglectæ ob pestem, è vita sublato fratre Antonio, qui eas delaturus erat suo gloriosissimo principi. Idem asserens superiori loco Ferrarius, Inter scripta, inquit, Taussiniani nostri reperitur exaratum in membrana cum sigillo Pontificis responsum ab eodem Pontifice mense Julio, MCDXXXVIII Ferrariæ datum ad imperatorem illum; hoc principio: „Accedimus, gloriosissime princeps. „Ex quo (pergit idem) manifestè colligitur, vel designatum ad eas partes tamquam nuntium apostolicum fuisse beatum hunc Episcopum; vel certè multum in hoc negotio laborasse. Ut ut est; observari velim,

quando vi-
detur laboraf-
se, pro unione
Æthiopiæ
cum Ecclesia
6

A velim, alium hunc fuisse nuntium ab iis, qui postea ab eodem imperatore ad Eugenum pervenerunt; ut videre est apud Raynaldum in Annalibus eccles. ad annum 1441, num. 2 & seqq.
 26 Eodem anno ac mense, juxta Ferrarium in Vita part. 3, cap. 13, cum gravis existisset in Ordine Jesuatorum altercatio per eos, qui viros ejusdem instituti (ut erant multi) litterarum studiis eruditos, ad presbyteratus ordinem promovendos esse dicerent; delectus & ipse ad rem decidendam iudex, una cum Antonio Corvario, & Nicolao Albergato, S. R. E. Cardinalibus, ac Ludovico, episcopo Tarvisino, adversus nova molientes sententiam tulit, quam totam Latine recitat laudatus auctor, quamque, quia longiuscula est, hic præmittendam patavimus, cum ibi legi possit, & magis ad institutum Jesuatorum, de quo agi poterit ad Acta S. Joannis Columbini die XXXI hujus mensis, quam ad res Tauffiniani illustrandas pertineat.

B 27 Confraternitas quoque S. Ludovici, Franco-rum regis, tantum, Ferrario teste part. 3, cap. 5, B Joanni debet, ut ab eo instituta quodammodo videri possit: nam cum ad illius erectionem anno 1435 concurrisset, eamque anno sequenti ex suburbio Ferrariensi advocasset in urbem ad ecclesiam S. Juliani, usque adeo eandem fovere non destitit; ut, ipso adjuvante, oratorii sui fundamenta jecerit [hoc] anno MCDXXXVII prope basilicam S. Vitalis martyris, ut narrat Scalabrinus in annotatis: Et usque modo, inquit, confratres binas casulas acu pictas, uti reliquias, demonstrant, munus eis à beato Episcopo donatum, de labore manuum fororis suæ Catharinæ. Videri de hac societate meretur laudatus jam sæpe Guarinus de Ecclesiis Ferrariensibus lib. 5, pag. 360; ubi etiam docet, inter alia multa pietatis officia id fratribus illis curam esse, ut nobili virginum pauperularum atque dotem contribuant. Patet etiam ex eodem hic auctore, oratorii jam dicti fabricam anno 1438 non ante Julium mensem suscipi potuisse.

C 25 Anno 1439 inveniunt, eadem, qua concilio Florentiam transferendi causa fuit, pestifera contagio, beatum hunc Pastorem Ferraria detinuit: nam ut, cum Ferrario part. 3, cap. 7, & Baruffaldo in compendio vite pag. 12, observat Scalabrinus, Joannes noster sanctissimus episcopus, statim ac recessere Patres, solus [remanens] ad solandos infirmos urbis suæ non tam cælestibus monitis, quam orationibus: quibus tantum apud Omnipotentem valuit, ut pestis evanesceret, parvâ aut nullâ post se relicta mœroris sui jacturâ. Tempestatem hanc excepit alia illa, ut eadem affirmant, quam Joanni ab impissimo facellano suscitatum Acta referunt cap. 5, à num. 45; quaque Virum patientissimum tandem adegit, ut, relicta Ferraria, confugeret ad summum Pontificem, tum apud concilium Florentiam commorantem; cui Joannes deinceps interfuit; ut patet ex subscriptionibus Patrum apud Labbeum Conciliorum tom. 13, col. 519, & 1168. Quid interim egerit hoc anno, ita in annotatis prosequitur Scalabrinus:

29 Tempore, quo in Florentina synodo commoratus est, domicilium habuisse constat in civitate Aretina, ex epistola, quam propriis characteribus inscriptam direxit matri, sororibus, & filiis monasterii S. Abundæ: eruiimus enim ex ea, quam grata fuerit omnibus tam religionis quam clericis & laicis
Filiis Tomus V.

& litem Jesuatorum diremit;

favente confraternitati S. Ludovici.

An. 1439 assistit pestiferi; deinde concilio Florentino.

quando hospitium cum communitate suo habuit Aretii.

ejus conversatio: habitus est enim in honore magno una cum ejus sociis viginti septem, quos secum habebat. Sæpe etiam se contulit in quoddam castrum non longè ab Aretio, cui nomen Monza, ad ripas Arni; donec & usquequo, perfecta sancta generali synodo, cui se subscripsit, à Pontifice, marchione humillimis precibus petente, clero & populo postulante, ecclesiæ suæ iterum donatus est.

30 Eodem anno insigni benevolentia prosecutus est Vir sanctus incunabula vite sua religiosa, cœnobium, inquam, Jesuatorum Bononia; in quo, relicta omnibus, militare Christo primum cepit; de quo ita Ferrarius part. 3, cap. 13: Monasterium Bononiense Tauffiniani causâ multa obtinuit exemptionum rerumque aliarum beneficia à legato Fantino; atque unum inter cetera hoc exordio scriptum: „Fantinus, protonotarius Apostolicus &c. „ quo monasterium S. Eustachii liberum pronuntiat omni vectigali & onere rebus quibuslibet illi necessariis imposito. Datum erat mense Februario anni MCDXXXIX & ab ipso Bononiensium magistratu confirmatum.

31 Anno circiter 1440, restante ibidem Ferrario, conventus Jesuatorum Tarvisinus dici potest initia sua Tauffiniano debuisse: siquidem illud monialibus adificatum, Ordini Jesuatico attribuit Ludovicus Barbis, tum episcopus Tarvisinus & B. Joannis amantissimus; rem deinde confirmantibus Hermolao, qui Ludovico successit, ipsoque Eugenio IV, anno 1446.

Eodem anno MCDXL, die XIV Julii (ut cum Guarino lib. 3, pag. 151, Scalabrinus annotavit) secundum sanctæ matris Ecclesiæ ritum solenniter dedicavit ecclesiam S. Mariæ Angelorum prope palatium Belfloris extra urbem (quam nunc intra mœnia additionis Herculeæ conspicimus) à Nicolao marchione ædificatam cum monasterio, quam FF. Prædicatoribus de Observantia attribuit.

32 Die XII Martii (ut idem scribit in annotatis ad vitam) divo Gregorio Papæ dicata anni MCDXLI solenniter dedicavit ecclesiam S. Augustini in interiori parte Ferrariæ: ibique solennem professionem & vota recepit Elisæ, filix Joannis à Gallo, civis Ferrariensis; quæ cum quatuordecim sociis habitum D Augustini sumpsit, & in monasterio prope eandem ecclesiam, per eas auctoritate Martini PP. V ædificato, & per Eugenum IV confirmato, se conclusit. De his plura Guarinus lib. 5, pag. 319 & sequenti, breviter Ferrarius part. 3, cap. 5.

Reduci quoque ad hunc annum possunt, qua narrat idem Scalabrinus, & quorum laudem non minimam Joanni tribuit in annotatis, cum ait: Augmentum etiam ejus tempore habuere societates S. Joannis Baptistæ Battutorum alborum, qui aversi juncti ab iis, de quibus supra § 3, num. 23; & S. Joannis Decollati, aliàs della Morte, Battutorum nigrorum, cujus pia exercitatio ad juvandos à justitia extremo supplicio afficiendos à Nicolao marchione privilegio, donationibus etiam à Comuni Ferrariæ fuit protecta anno MCDXLI.

33 Item illud huc spectat, quod ab eodem observatum est his verbis: Nicolao marchione stensi Mediolani defuncto, à populo adlectus est Leonellus, ejus filius, proclamante Joanne
ne

AUCTORE P. B.

Eodem anno favit Jesuata Bononiensibus.

R

An. 1440 Jesuata Tarvisini favit, & Prædicatorum ecclesiæ am delicias Ferraria.

An. 1441 dedicat ecclesiam S. Augustini; faveritque Battutis;

& Leonellum recipit, ac Nicolao marchioni iusta persolvit.

AUCTORE ne Walengo, XII sapientum iudice; postea
P. B. in cathedrali ecclesia, divis Georgio & Mau-
 relio martyribus dicata, à Joanne beatissimo
 episcopo receptus, postquam Missæ sacrifi-
 cium obtulit, adjuvante reverendissimo do-
 mino Thoma Perondolo, archiepiscopo Ra-
 vennæ, nobili Ferrariensi, tunc in patria
 commorante, . . . die xxvi Decembris MCD-
 xli. Die xxx Decembris Ferrariam depor-
 tatum est corpus marchionis Nicolai, tumu-
 latumque est ad ecclesiam S. Mariæ Ange-
 lorum prope palatium Belfloris; ad quod B.
 Joannes episcopus pro ritu Ecclesiæ extre-
 ma solvit, antequam humo commendaretur.

An. 1443 sta-
bilis capella-
nos in cathe-
drali.

B

34 In visitatione habita anno MCDXXXIV
 cum invenisset antiquam plebatam ecclesiam
 S. Donati de Pedruo desertam & ab omni-
 bus derelictam propter aquarum inundatio-
 nem, ita ut soli apparerent parietes absque
 tecto; de redditibus ejus duas fundavit man-
 sionarias (vulgo capellanatus perpetuos) in eccle-
 sia cathedrali, habita facultate ab Eugenio
 IV de anno MCDXLIII: animas autem distæ
 dirutæ ecclesiæ, parochiali B. Virginis Ma-
 riæ de Flesso commendavit. Ita Scalabrinus in
 annotatis ad Vitam, & fere Ferrarius part. 3,
 cap. 5. Guarinus quidem id factum probat anno
 1403 à Petro Boiardo, Joannis decessore; sed fa-
 tetur tamen, non ante annum 1443 confirmatum
 illud, & quidem operâ Taussiniani, ab Eugenio
 IV fuisse. Vide Compendium ejus de ecclesiis Fer-
 rariensibus lib. 6, pag. 427 & 428.

§ IV. Cetera, quæ ab auctore no- stro præterita sunt ab anno MCDXLIV usque ad MCDXLVI.

An. 1444 e-
disceat nosoco-
mium ma-
gnum S. An-
na.

C

A Nno 1444 opus ingens & magnificum ag-
 gressus est; quod sanè mirum est in Aëlis
 ejus præteriri silentio potuisse; cum & Ferraria no-
 tum esset omnibus, & aternâ memoriâ dignum.
 Annotavit hoc post alios Scalabrinus in hunc mo-
 dum: Contigit interea, quod celeberrimus
 artium & medicinæ doctor & eximius phy-
 sicus, Peregrinus à Cæca de Arquado, viam
 universæ carnis ingressus est (anno 1440,
 quem paulo ante notaverat,) prius condito te-
 stamento, in quo cuncta sua bona pauperi-
 bus Christi reliquit. Joannes episcopus vo-
 lens eisdem providere de sufficienti xenodo-
 chio ad curam infirmorum (quamvis multa
 essent & in civitate & per diœcesim, sed par-
 vi aut nullius levaminis propter paupertatem
 administratorumque incuriam) magnâ
 comparatâ areâ prope monasterium S. Annæ,
 per Fratres S. Basilii de Armenia solitum ha-
 bitari, ibi jecit fundamenta, ab eo solenni-
 ter benedicta, primo posito lapide, in quo
 signavit ipse nomen Jesu. Et non multo tem-
 pore elevatum est magnum divæ Annæ xe-
 nodochium, optimisque instructum regulis
 judici XII sapientum & Communi Ferrariæ
 gubernandum commendavit, facultate Pon-
 tificia obtenta; sicut usque modò laudabili-
 ter perseverat. Hac ille post Ferrarium, Ughel-
 lum, aliosque, sed præcipuè Guarinum, apud
 quem de hoc xenodochio, seu potius nosocomio,
 plura reperies lib. 4, pag. 209 & seqq. Annum
 verò inchoati operis à me signatum versus compro-
 babunt, infra recitandi.

36 Eodem anno MCDXLIV (ut est apud Ni-
 colaum Baruffaldum in compendio Vita pag. 15)
 visitationem instituit pastorem per totam ci-
 vitatem ac diœcesim multo cum fructu &
 zelo maximo, largissimas ubique in ecclesias
 ac subditos iis pauperes dispersiens eleemo-
 synas. Ad eundem annum refert Pigna de Prin-
 cipibus Atestinis lib. 7, pag. 546 nuptias, de qui-
 bus & Scalabrinus agens in annotatis, Borfius,
 inquit, Leonelli marchionis frater, die so-
 lenni S. Georgii xxiv Aprilis Ferrariam in-
 gressus est cum Mariâ Arragonensi, regis
 Neapolitani filia, quam sibi Leonellus in uxorem
 desponsaverat; nuptiis Joannes noster
 episcopus benedixit: in quibus emicuit Es-
 tensis domûs liberalitas & magnificentia longè
 latèque multos dies. Et Oddo Antonius,
 Urbini dominus, Isottam, Leonelli marchio-
 nis sororem, sibi matrimonio copulavit cor-
 ram Joanne episcopo; qui post paucos dies
 à populo suo occisus, viduam reliquit Isot-
 tam. Secundum hoc matrimonium, teste Pigna
 citato, eodem anno, mense Janio celebratum est.

D
 visitat diœce-
 sim, & assi-
 stit nuptiis
 Leonelli, &
 Isotta Esten-
 sium.

E

37 De anno MCDXLV (Scalabrini annotatis
 infirmus) die xx Octobris interfuit exsequiis
 celebratis Thomæ Perondolo, nobili Ferrari-
 ensi, olim canonico cathedralis, archiepi-
 scopi Ravennatensis; cujus corpus sepultum
 fuit in ecclesia S. Dominici in arca marmo-
 rea; cujus legebatur inscriptio: „ Antistes
 „ celebris „ &c. Versus hos apud Ughellum
 habes Italia sacra tom. 2, col. 389; ubi ta-
 men omisum est, quod versibus in epistaphio subi-
 citur, teste Scalabrino: Obiit autem xi Kal.
 Novembris MCDXLV. Guarinus lib. 3, pag. 107
 legit, xiiii Kal. Novembris: utrumvis acci-
 piat, credibile non est, eodem, quo obiit, die ce-
 lebratas fuisse ejus exsequias, nedum die xx Octo-
 bris, si statuatur obiisse biduo posterius, sive xi Kal.
 Novembris: erratum hic ergo aliquid ab amanuensi
 putamus; quamquam res est levicula.

An. 1445 ce-
lebrat exse-
quias Thomæ
Perondoli,
archiepi. Ra-
vennatum.

38 Sunt & alia non pauca B. Joannis elogia Radius sacri-
 apud Ferrarium hac illac sparsa, sed nec certis stantem il-
 alligata temporibus, nec citatis testibus aut tabulis
 comprobata, qua propterea nos missa facimus. Illu-
 stre est illud imprimis, quod narrat part. 3, cap.
 12, in hac verba: Celebrabat sanctus hic E-
 piscopus, nisi forte decumberet, ad aras quo-
 tidie, tantoque affectu inhærebat sacrificio,
 ut facile videretur ipsemet in ardentissimum
 Dei sui holocaustum esse conversus. Quod
 quidem Domino tantopere placuit, ut id et-
 iam aliquando voluerit per miraculum indi-
 care: cum enim sacris operaretur beatus hic
 Sacerdos, jamque ad ea, quæ appellantur
 Secreta, pervenisset, ecce tibi (Martinum
 alterum dices) igneus in verticem ejus de
 cælo radius illabitur, ibique consistit immo-
 bilis, donec, peracta potiori sacrificii parte,
 disparuit. Spectatum id omne, nec sine in-
 genti admiratione, ab eo fuit, quem Deus
 tantæ rei testem elegerat. Credo equidem; sed
 mallet vel testem illum, vel alium rei gesta pro-
 ptiorem, quam si Ferrarius, assignari; quod idem
 de ceteris ad hunc modum relatis dictum puta.

F

39 Anno denique 1446, qui vixit ejus & la-
 borum postremus fuit, cum affecta valetudine per-
 sentisceret resolutionis sue tempus instare, die viii
 Julii testamentum condidit, cujus infra dabitur
 exemplar apographum: & cum dies tantum sede-
 cim supervixisset, migravit ad Dominum, ut in
 Aëlis narratur. Exsequiis deinde in ecclesia cathe-
 drali

An. 1446
testamentum
condidit, mori-
tur, sepelitur;

A drali ritè celebrass, ut colliges ex *Miraculis supra cap. 1, num. 8*, sepultum est corpus (ut cum aliis habet Scalabrinus in annotatis) B. Joannis episcopi, ut mandaverat, humi ante altare S. Hieronymi pauperum Jesuatorum Ferrariæ sub lapide albo, in quo insculpta fuit ejus effigies habitu pontificali, manibus in modum crucis ante pectus cancellatis, cum baculo & mitra: ad pedes cujus stat præsens inscriptio characteribus Gothicis: quam vir idem clarissimus in hunc modum expressam hinc misit:

HIC IACET REVERENDISSIMVS IN XPO PATER
DIOHANNES DE TOXIGNANO EPVS FERRARIENSIS DIC
NISSIMVS QVI OVI PVERAT DE CONROGATIONE
PAVPERV INCVATORV ET OBDORMVIT IN
DOMINO DISXXXIII IVLII 144VI

B Idem epitaphium est apud Guarinum lib. 5, pag. 328. & Ughellum tom. 2, col. 592: sed pro conrogatione istic legitur, & legendum esse patet, congregatione.

Et mox ut Beatus coli cepit.

40 Prosequitur ibidem Scalabrinus: Et statim post mortem ut Beatus coli cepit; ut publicæ adstipulantur litteræ, per congregationem fratrum Jesuatorum datæ suppliciter duci Herculi, ut corpus ejus de terra elevatum foret: quod pientissimus princeps non permisit, ut populo ad eum convenienti propius foret in humilitate degens. Sed iussit circumdari sepulcrum cancellis; ita ut pedibus ingredientium calcari non posset.

Eodem anno à Ferrariensibus

41 Communitas Ferrariæ eodem anno, quo obiit, in aula magna hospitalis S. Annæ illi statuam magnitudinis naturalis, pontificali habitu vestitam, erexit, sub pedibus cujus hæc stat inscriptio, ad litteram exemplata:

C

GRATVS IN HAC CVNTIS EXCELES
PHISICVS VRBE IAM FVIT A ÇEÇA
PEREGRINVS NOÏE DOCTOR VOIS
QVIPPE SVIS BONA TOT QVERVN
TVR EGENIS HEC LOLA DIVA
QVIB PRESENS MORTALIB EGRIS
IN EOAT ANTISTES XPI LABENTIB
ANNIS MILE QVADRINGENTIS
BIS SEPTEM TER QOQE DENNIS

Sensat horum versuum planus fiet per ea, qua paulo ante dedimus num. 35.

erecta est ipsi statua marmorea,

42 Porro statua hæc marmorea est, teste Ferrario par. 3, cap. 5; & aulam jam dictam ingreditibus ad dexteram collocata, ut ait Guarinus lib. 4, pag. 211; & quod idem addit, excellentis artificis manu sculpta, naturalem Beati effigiem refert: imò traditum est, inquit Scalabrinus, quod super vultum exspirantis beati Viri desumpta sint lineamenta; uti verè apparet facies macie confecta nasoque adunco. Ad eandem quotannis die xxiv Julii, quo ad Dominum migravit, & xxvi ejusdem, D. Annæ sacro, per integram diem duo cerea accenduntur, & floribus ac aliis ornamentis ve-
Julii Tomus V.

nerationis signa beato Episcopo ostenduntur. Geminas ejus delineationes huc submisit Palmerius noster, à Scalabrino, ut ex appposito caractere nobis apparet, acceptas. Altera statuam exhibet cum adjunctis ornamentis, qua sunt genu bini, imminuentem Beato mitram utrimque sustentantes; dextero CARITAS, sinistro HUMILITAS Gothico caractere nomen inscribitur: ad mitra apices dimidiato corpore prominet effigies Christi, dextrâ Beato benedicens, sinistrâ continentis librum. Sed quia hæc tota delineatio pinguioris erat Minerva, adjuncta huic est alia perelegans, atque ab insigni piltore ad prototypon marmoreum adumbrata, omissis tamen, qua modo descripsimus, addita-
mentis. En hæc à chalcographo nostro, quam posuit accuratissimè, expressam.

AUCTORE P. B.

P. B. Enitator scil.

43 Eodem anno fustum ei est ex ære numisma, & fustum ex cuius explanationem, ne concurrant imagines, plan- are numisma cuius estylo præmittere, ipsis reverendissimi Baruffaldi, ex cuius musco prodiit, verbis conceptam, nisi quod paucula nostra caractere diverso interferimus. Sic igitur habet: Numisma hoc primæ magnitudinis, ex ære, operis non adeo excellentis; quodque ruditatem seculi aliquantisper sapit: cusum enim fuit anno MCDXLVI ab Antonio Marefcotto, fusore non illaudabili, cuius opere alia quoque numismata habemus, & præcipuè illud B. Bernardini
Kkkkk 2

AUCTORE
P. B.

dini Senensis; & aliud cum ipsiusmet Antonii effigie, eusum anno MCDXLVII. Constat insuper ex Annalibus Ferrariensibus, eundem Marefcottum unâ cum Ippolito Bindello Veronensi, aliiisque fuloribus, statuam equestrem Nicolai Estensis, Ferrariz marchionis, quæ è regione ecclesie cathedralis ejusdem civitatis in publica platea adhuc exstat, ex ære fuisse; nec non quinque magnitudinis non ordinariæ, quas in ipsa cathedrali ecclesia conspicimus, Jesu crucifixi, B. Virginis Mariæ, S. Joannis Apostoli & Evangelistæ, ac sanctorum martyrum protectorum Georgii & Maurælii: opus verò non illudabile.

enjus descri-
biunt

B

44 In anteriori parte hujus numismatis relvatur effigies, vultum & totum latus sinistrum unâ cum humero & pectore exprimens Joannis episcopi Ferrariensis. Facies emuncta & rugosa est, tonsura omnino regularis adinstar coronæ, vestis ad collum usque ducta & simplex ac paupertatem redolens. Ante pectus parva mitra gemmata cum suis barbis seu vittis varie pendentibus apparet, tamquam ecclesiasticæ suæ dignitatis signum. Potissimum notandum est caput, radiis adinstar diadematis circumdatum. Ex quo liquet, usque de anno MCDXLVI, in quo ipse Joannes obdormivit in Domino, signa sanctitatis & cultus ei præstita fuisse.

& explicatur

C

45 Hujusmodi characteribus demum totum circumeuntibus numisma in anteriori parte apparet apposita inscriptio, JOHANNES EPS &c. Quæ verba ita facile interpretari possunt: „Joannes episcopus Ferrariensium devotissimus pauperum pro Domino. „ (Non placeat ista quidem facti interpretatio: melior apparet qua sequitur) Nisi inscriptionem ab illa exordiri velimus, quod inverisimile non est, & ita legere: „Devotissimus pauperum pater dominus (seu divus) Joannes episcopus Ferrariensium. „ Sed huic inversioni obstat vox illa DOMNUS; quæ de more monachis ac nonnullis tantum regularibus competere videtur; non verò Fratribus mendicantibus, in quorum familia numerabatur B. Joannes profectus, qui cognomine Fratrum unice utebantur. Igitur primam explicationem amplexando, à nomine epigraphen incipiendam ducimus...

pars anterior;

46 Nobis, ut dixi, secunda eruditissimi Viri explicatio præplacet, 1. Quia Latine non dicitur quis devotus vel devotissimus pauperum, sed pauperibus. 2. Quia Beatus noster cum viveret, antonomastice nuncupari solebat non Devotissimus pauperum pro Domino, sed Pater pauperum; ut hic probat ipse Baruffaldus ex ejus Vita à Joanne Peregrino conscripta cap. 8, ubi ait, inquit: In hoc Dei Viro singulæ virtutes emicabant, tamquam stellæ in firmamento. Inter omnes vero eminebat pietas erga pauperes & miserabiles personas; ex quo factum fuit, ut PATER PAUPERUM nuncuparetur. 3. Quia littera illa D, sive divum significet, sive dominum aut dominum, non videtur vel a Joannis nostri aut dignitate aut sanctitate, vel à fuloris mente aliena: cur enim minus hic ausus sit eum Divum appellare, quam sacro ejus capiti, affundere radios, quos solè Divorum imaginibus licet appingere? Cur etiam dominus aut dominus dici non potuit Episcopus, tametsi ex mendicantium as-

sumptus familia? Cerè ut alios taceam, Beatus noster nuncupatus legitur, R. Dominus Johannes episcopus Ferrariensis, idque in instrumento, per ipsummet & delectos secum in ea causa judices confecto, apud Gregorium Ferrarium part. 3, cap. 13, pag. 96. Denique potuit Marefcottus, antequam numisma formaret, legere Joannis epitaphium, indeque litteram D. nomini ejus, ut ante vidimus, prefixam desumere. Sed ausam porro verum doctissimum de adversa numismatis parte differentem.

D

47 In postica, inquit, parte hujus numismatis visenda apparet effigies ejusdemmet Joannis; genibus flexis, fronte ad cælum elevata, manibus junctis, & unica tantum veste induti, repositis post terga aliis vestimentis; adeo ut unicâ subuculâ coopertus appareat. Pedes denudati sunt, & non valde distantes sculponæ lignæ videntur, quibus tamquam pauper utebatur, licet episcopali dignitate insignitus, numquam ab institutione Ordinis sui recedens; ut videre est etiam à vestibus (ut diximus) sepositis, quæ non episcopalia indumenta sunt, sed regularia pauperum Jesuatorum, qui cottula ad collum ducta & lato pallio operiebantur cyanei coloris.

usi & factus

E

48 E summitate capitis hujus Beati insurgit arbor sese effundens & ramis propagans, quæ (ut epigraphæ explicanda) pro oliva haberi debet, licet nihil olivæ imaginem præ se ferat. Atque hoc symbolo, seu hac metamorphosi intelligendæ veniunt, quotquot virtutes sub signo olivæ in sacris Libris enuntiantur pro explicatione versiculi illius, Psalm. 51, „Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei: „ à quo loco licet non omnino excerptum sit hoc lemma, sed partim ex Psalterio, partim ex Ecclesiastico, ubi cap. 24 legitur: „Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris; „ nihilominus omnia in unum coalescunt, ut significent pietatem, unitatem concordiæ, firmitatem constantiæ, sinceritatem, puritatem conscientiæ & claritatem; quæ singula in oliva à SS. Patribus recensentur ad explicationem hujus versiculi, ita ex duobus libris Scripturæ compositi: „Ego sicut oliva fructificavi suavitatem odoris in domo Domini. „

ejusdem
posterior

F

49 Radii è cælo emicantes qui in superiori parte numismatis ad faciem Beati affluere videntur, gloriæ lumen indicant, & communicationem orationis tanti Viri cum cælesti patria: unde illud, quod Deo dici solet ab orantibus, „In orationem meam respice „ verificari videtur in nostro numismate; cum claritas Dei effulgeat in faciem ejus.

per V. Cl.
Hieronymum
Baruffaldum.

Verba illa „MARESCOTTUS F, auctorem seu fulorem hujus numismatis indicant, de quo satis supra dictum est.... Denique notæ anni MCDXLVI annum demonstrant, in quo fufum fuit hoc numisma; qui fuit ipsemet, in quo, ut supra enarravimus, idem B. Joannes obdormivit in Domino. Unde, cultum & venerationem illi præstitam vix mortuo, facile erui potest ad majorem Dei & Sanctorum ejus gloriam. Et hæc sunt, quæ de numismate B. Joannis de Tausignano, episcopi Ferrariensis, dabam Ferrariæ ex meo museo. Idibus Junii MDCCXXVI. ego Hiero-

A Hieronymus Baruffaldus, Nicolai filius, J. U. D., protonotarius apostolicus, & in Ferrariensi studiorum universitate olim sacræ Pagine; nunc verò humanarum litterarum pa-

blicus lector, necnon sanctæ inquisitionis auctore consultor. Ita ille, qui tale nobis numismatis suis *clayum unâ transmisit*: P.B.

B § V. Miracula quædam auctoris nostri ætatem consecuta recensentur, ex Paulo Morigio.

Paulus Morigius *Hist. Fesuatorum lib. 3, cap. 19, post miraculum, quod postremum ex Ms. nostro dedimus, pauculis interjectis, hæc subdit*: Ego frater Paulus Morigi non possum, cum res sit certissima, quin affirmem, post miracula, quæ ab illius temporis patribus nostris relata sunt, & à Deo per servum suum fidèlem B. Joannem de Tollignano patrata, namquam destitisse. Deum optimum ab ipso die, quo illum in palatium suum æternum introduxit, ad hanc usque horam, iis omnibus conferre beneficia, qui cum humilitate ac fide ad hunc Filium suum dilectum recurrerunt. Cujus quidem rei fidem minime dubiam luculenter faciebat ingens numerus imaginum tum sculptarum, tum pictarum in tabellis, præter copiam magnam cereorum, mapparum, variorumque anathematum argenteorum, quæ in oratorio sancti Hieronymi Ferrariensi (ubi sacrum ejus corpus quiescit) affixa, servata, auctaque fuerunt usque ad annum MDLXXIII.

Post miracula priora, alia contigerunt plurima

C § I Quo tempore cum loci ejusdem prior esset P. F. Ludovicus de Campis à Castello sancti Felicis in agro Mutinensi, motus ille pietate & frequentia populi, qui, dum anno MDLXXI terribiles illi terræ motus agitant Ferrariam, [eò consuebat;] jam dictum oratorium laxari extendique jussit; tum depingi totum atque exornari per fratrem Benedictum Brisianum. Unde coactus fuit picturas omnes statuasque tollere, ne impedimento essent historiæ Viæ ac miraculorum hujus Sancti, ut modo cernitur, circumducendæ. Imò etiam nunc binas ibi tabulas majo-

usque ad annum 1573 & ultra;

res videre est, diversis ex argento anathematis opertas, beneficiorum, personis variis à Deo per gloriosi hujus Sancti merita præstitorum, testes: unde prodigia in dies nova reteguntur.

§ 2 Quod si priorum, qui huic monasterio per intervalla præfuerunt, tanta in explendo munere suo cura fuisset, quanta fuit eorum in hac re negligentia; legerentur enimvero in hoc opere, quod ad novam modò formam reduximus, miracula, quæ per Filium hunc sibi tam carum operatus est Dominus, quam plurima. Quamobrem monendos eos duxi; idque evici tandem, ut annis aliquot præteritis paucula saltem scripto prodigia consignaverint, quæ nunc proferentur; ut liquido pateat, nullum fuisse tempus, quo Sancti nostri clientibus non subveniret Deus: id quod conjicere etiam pronum est ex frequenti ægrotantium affluxu, quorum dum alii Viri hujus sancti annulo episcopali, alii flagello, quo in se olim ipse sævierat; non sine studio ac fiducia obsignari se postulant, sanitati restituantur. Itaque optandum esset, ut monasterii priores librum compingerent, excipiendis, quæ quovis die per Sancti merita divinitus accidunt, rebus mirabilibus unice destinatum. *Sequuntur nunc sigillatim notata quædam miracula.*

P. B. Zuccheri. scilicet

sed neglecte insuper, præter pauca, que sequuntur.

P

§ 3 Haud procul Ferrariâ pagus est, Lagusellum * vocant; ubi agricola quidam habitabat, nomine Aurelius Carretta, gravissimo cruciatus morbo, ideoque humano auxilio à medicis destitutus, quod adhibita tot illi remedia nihil profuisse viderent. Invaluerat autem usque adeo misero malum, ut ex latere dextro inutilia jam ipsi euent membra prorsus omnia. Is verò cum de hujus beati patris nostri Joannis Tollignani crebris miraculis inaudisset, eumque divinis in dies beneficiis inclarescere; illi se multa cum fiducia pietatèque commendavit; atque è domo sua deferri se jussit ad ecclesiam no-

*Agricola desperatam valetudinem recuperat an. 1566. * al. l'Aguscello*

Kkkkk ; stran;

AUCTORE
P. B.

stram ; tribus enim ab urbe milliariis ab-
erat. Ut locum hunc attigit , deponi se su-
per B. Joannis sepulcro imperat ; tum enixè
flagitat admoveri sibi annulum pontificalem
ceterasque Beati reliquias. Applicuit eas li-
benter ac piè frater Hieronymus Bononien-
sis , qui sacrario præerat , vir ad hoc offi-
cium perquam idoneus. Æger verò, actis Deo
ac beato Joanni gratias, domum relatus est.
Neque prius ad eam pervenit , quam sen-
serit aliquanto sibi melius esse , uti de se ipse
asseruit. Itaque sequenti biduo manè ad æ-
des ejus duo è fratribus nostris excurrere ,
sacris illum reliquiis munituri ; frater scilicet
Sanctius , Placentinus , & frater Placitus , Sa-
lodiensis. Nec multo post tempore pristinam
valetudinem consecutus , ad ecclesiam no-
stram rediit , ad persolvendas divinæ maje-
stati de reddita sibi per merita B. Joannis
priori sanitate gratiarum actiones. Factum
id est anno MDLXVI , die VI Octobris.

B
Dirupta
pectoris vena
sanatur an-
1577.

54 Anno autem MDLXXVII in monasterio
reverendorum patrum ad S. Mariam de Con-
solatione , Ordinis Servitarum sacerdos erat
junior , dictus frater Prudentius, Mantuanus ;
cui rupta fuit vena in pectore ; unde co-
piosum ex ore sanguinem emittebat. Opem
igitur beati nostri Joannis implorat , rogat-
que iis se signari reliquiis , quibus advenæ
promiscuè consueverant. Factum id per tri-
duum à sacrista , qui ad illum tempore ma-
tutino se conferebat : utque divinæ majesta-
ti placuit , brevi æger incommodo liberatus
est. Is porro pro singulari sua pietate huc
ad aras facturus venit , manuque propria mi-
raculo fidem fecit in hæc verba ; „ Ego ,
„ frater Prudentius , affirmo , me per votum ,
„ opitulante Dei gratia , convaluisse ex in-
„ firmitate gravi sanguinis , qui mihi ob ru-
„ ptam pectoris venam promanabat ex ore ;
„ postquam B. Joanni de Tossignano me de-
„ vovissem hic Ferrariæ in conventu patrum
„ Jesuatorum.

„ Ego frater Prudentius Carnesali , Man-
„ tuanus , Ordinis Servorum B. Mariæ , af-
„ firmo quod supra .

C
Lateris do-
loribus ac da-
mone liberati.

55 In vico , qui Spinellus nuncupatur ,
hic Ferrariæ magister Baptista Finus gravi
lateris dolore tortus decumbebat. Cumque
accedere ad ecclesiam ipse non posset , adivit
illum sacrista , domique suæ obsignavit reli-
quiis ; cum , ecce , divinam gratiam ac meritis
B. Joannis doloribus æger exsolutus est.

Coriolanus quidam , cui nomen Bigus Cam-
pana , filiam habebat unicam , cui nomen in-
diderat Diamante , vexatam à dæmone : quo
cum per merita B. Joannis liberata esset , Sa-
crum cum cantu musico ad honorem B. Jo-
annis celebrari curavit.

Item alius , nomine Gaspar Bacelliero , su-
tor , qui Ferrariæ habitabat in vico , dicto
di Bellaria , acutissimis lateris dextræ doli-
ribus annos jam sex urgebatur. Votum hic
Deo ac beato Joanni nuncupavit , venitque
ad ecclesiam nostram , & tertio consignari se
curavit annulo ejus ac disciplina ; atque ita
per misericordiam divinam ægritudine sua
liber evasit. Bina subinde Sacra offerri vo-
luit , Deo gratias agens , ob restauratam per
merita famuli ejus B. Joannis , quam delide-
raverat , sanitatem.

56 M. Obizzo Nigrifolo , qui ad viam ma-
jorem habitat , cum ita laboraret ex pedibus ,
ut eos ne demittere quidem posset in ter-
ram , invocato ardentè B. Joanne , omnino
sanatus est ; atque ad beneficii tanti memo-
riam duos ex argento pedes obtulit.

D
Incommoda
pedum, genu,
capitis, ca-
tarrhi depul-
sa.

Julia , filia Dominici Baglioni , vicum in-
colens , quem appellamus Centoverfori , ex
altero genu dolebat. Post multos cruciatus
convertit se ad B. Joannem Tossignanum , e-
jusque meritis evasit incolumis.

Baptista Gentile , tinctor , habitans ex ad-
verso portæ S. Petri , acerbissimo capitis do-
lore annis omnino septem continuis exerci-
tus ; postquam episcopali B. Joannis annulo
obsignatus fuisset , perfectè , ut ipse quidem
Baptista testatur , convaluit.

Avunculum quemdam meum , nomine M.
Alfonsum Falatti , catarrhus oppresserat non
sine gravi incommodo ; cum narrari audiens
mirabilia , quæ per beatum Joannem nostrum
Deus operabatur , hoc inspirante , illi se
commendavit : atque ad Domini gloriam hæc
ab eo molestia depulsa est.

R

57 Cum Bartholomæus dal Bon , incola Sam-
martinæ (locus est Ferraria vicinus , quæ Me-
ridiem inter & Occidentem respicit , vulgo Bel-
vedere dicitur ob amaranthi prospectum) apud pa-
latium domini D. Alfonso Atestini , phrenesi
corruptus , mentisque prorsus impos , atque
à medicis omnibus p̄o desperato relicto ,
eò devenisset , ut præter solam mortem , ni-
hil illi superesse videretur ; instinctus à Do-
mino Deo pater ejus , divinæ majestati jux-
ta ac B. Joanni vovit , adducturum se dictum
Bartholomæum ad Beati sepulcrum. Vix huic
paternis ulnis superimpositus , atque annulo
Beati episcopali consignatus erat , quando
subito habere cœpit melius ; ac post dies vi-
ginti eo malo penitus caruit , quo fuerat adeo
bimestri toto confictatus , ut nihil jam in eo
nisi mortis imago inesset. Porro ad referen-
das benignissimo Deo ac B. Joanni gratias ,
ad hujus aram Sacrum , concinentibus musi-
cis , decantari curavit.

Phrenesis, &
crurum mor-
bus curantur;

Bernardino di Campi , qui apud Casaliam
(pagus est ad Padum , quinque circiter millia-
ribus versus Septentrionem Ferrariam distans) ha-
bitat , affecta graviter erant crura. Huc er-
go delatus & in hoc nostro S. Hieronymi
monasterio hospitio exceptus , B. Joannis pa-
trocinio commisit sese ; & postquam annulo
ejus pontificali signatus fuisset , miseria jam
dicta deterfa est. Ipse verò binos pedes ar-
genteos , animi devoti testes , suspendit è
tholo.

F

58 Notatur , quemadmodum per merita
B. Joannis Tossignani , pestifera febre libe-
ratus sit Antonius Maria Finottus Ferrarien-
sis , pictor , simulque ejus filie arthritici do-
lores exempti. [Nimirum] uxor ejus Sancto
Dei voverat afferre cereum unius libræ , u-
namque præterea candelam ; quæ cum ad
sepulcrum B. Joannis offerret , ego illam an-
nulo episcopali admoto obsignavi , qui sum
frater Josephus de Sanctis , Ferrariensis , nunc
sacrario præfectus. Factum id est die XI I Ja-
nuarii , anno MDLXXIX.

item febris &
prava oculo-
rum affectio ,
an. 1579;

Bernardino M. Hieronymi Cantugi Ferra-
riensis , ad portus S. Stephani in eadem ur-
be habitantis , filio sublata est affectio oculo-
rum ,

A lorum, per quam & lucem videre non poterat, & lacrymabatur assidue. Quare B. Joanni voto se mater ejus obstrinxit, exsolvitque induendo filium habitu nostro, atque ad ejus altare Sacrum unum indicendo. Et, ego frater Josephus Ferrariensis eam annulo ac disciplina consignavi, idque die xxx Januarii, anno MDLXXIX.

*nti & mem-
brorum sin-
por, & mor-
bis indurabi-
lis an. 1581*

59 Cum domicella Romana, filia M. Peregriini Sivieri, cujus ædes adjacent ecclesiæ S. Stephani hic Ferrariæ, à medio corporis ad pedes usque obriguisset, applicita sunt ipsi manè per dies tres annulus ac disciplina B. Joannis, cujus meritis vigori pristino restituta est; venitque post dies octo ad ecclesiam; ubi debitas egit gratias, & Missam unam ad ejus altare celebrari mandavit; me fratre Josepho, Ferrariensi, præsentante, die XIX Maii, anno MDLXXIX.

Anno MDLXXXI, die XXVIII Aprilis mulier Lucia de Bonis; Ferrariensis (quæ duabus quotidie horis, idque per dies quindecim, [quasi] mortua erat, & à medicis derelicta) cum è vicina quadam sua didicisset, restauratam illi ope B. Joannis fuisse sanitatem; concepto & ipsa voto, eidem Beato se commendavit, nec dispari eventu: nam annulo episcopali aliisque reliquiis per triduum manè signata, tertio die liberam omnino prorsus malo se sensit; statimque Missam ad aram Beati imperavit offerri. Atque ego frater Joannes Baptista, Ferrariensis, ei reliquias admovi, testibus, qui aderant, Nicolao tinctore cum Claudia conjuge sua, multisque vicinis è vico S. Mariæ Servorum. Præter hæc tamèn in dies nova sancti hujus Viri Dei miracula & beneficia elucescunt, Ferrariæ notissima universæ. *Hællenus Morigius.*

B

§ VI. Miraculum insigne, ab auctore nostro & Morigio ignoratum; item alia recentiora, ex Scalabrini monumentis & Vita Ferrarii.

C

Miracula plurima nota vidit Scalabrini in antiquo libello,

AD calcem Vita & Miraculorum, denuò, ut monui, ex autographo auctoris nostri descriptorum, hæc in annotatis subjicit Scalabrini: Præter allatas gratias & miracula, quæ Deus ob servi sui Joannis merita fidelibus concedere dignatus est, adest in archivio R.R. Fratrum Carmelitarum Excalceatorum libellus vetustus, in quo antiqui religiosi Jesuatæ familiæ conscribere soliti erant nomina & agnomina illorum, qui ab Omnipotenti per intercessionem B. Joannis à morbis liberati, aut à dæmone vel maleficiis in oratorio S. Hieronymi & super sepulcrum ejus expositi, sanitatem & libertatem meruerunt. Et, ne legentibus fastidium afferam, solum attestor, me in dicto libello plusquam centum invenisse, qui attestantur, B. Joannis meritis à morbis, dæmone, & periculis fuisse liberatos; in fidem cujus liberationis varia votorum genera tam cerea quam depicta ad sepulcrum beati Viri contulisse, nec non super ejus altare, quod in antiquo oratorio existebat, Sacrum in gratiarum actionem Deo

ob merita beati Episcopi contulisse per sacerdotum manus.

AUCTORE
P.B.

61 Inter hæc, pauca, quæ mihi digna recenseri visa sunt, annorabo; & unum inter reliqua antiquius, exaratum in charta papyracea characteribus antiquis, convenientibus initio sæculi decimi quinti (*hand dubie dictum voluit decimi sexti, ut per se patet,*) cui subscriptio sermone Italico materno ita adnotata est: „ N. 5. Scheda hæc reposita „ est in capsula, in qua recondita est supellex B. Joannis; & idem, quod in hac continetur, scripsi in libro sacriliæ, hoc est in libro gratiarum & votorum. „ *Erat hoc Italicè manu Jesuati alicujus religiosi, credo, superadditum: intus tamen hæc de verbo ad verbum exarata sunt:*

eorumque antiquissimum unum in scheda peculiariter,

62 D. Constantia, Martini de Prosperis uxor, cum quatuor jam peperisset femellas, tandem divina favente gratia, masculinum filium peperit, nomine Bernardinum; quem, ut à se multo tempore peroptatum, intimè diligebat. Accidit, quod circa dicti pueri ætatis suæ annum tertium ipse infirmaret, absente patre, nec ulla medicorum ope convalesceret. Una die in crepusculo est examinatus; adeo ut dicta ejus pientissima mater gravi affecta dolore, jam manum ad os & oculos pueri, qui minime respirabat, ut eos clauderet pro mortuorum more, imposuerit. Dum hoc autem perageret, audiens tintinnare ad ecclesiam S. Mariæ Servorum signum angelicæ Salutationis, recordata est de intemerata Virgine ac de beatissimo episcopo Joanne de Tossignano, quem pluries in proximis annis decursis viderat, divinosque ejus sermones audiverat. Unde devotè genuflexa, ac facta lacrymabili oratione, dictum ejus filium ex corde ipsi misericordissimæ Virgini commendavit, eumque vovit prædicto beatissimo antistiti Joanni, ut, si filius ipsi redderetur incolumis, ceream statuam pro pueri magnitudine ad Jesuatorum oratorium, ubi depositum est ejus beatissimum corpus, apportaret.

dè puero per invocationem B. Joannis

E

63 Quibus peractis, quamvis per fatis [longum] temporis spatium ipse puer immotus & absque ullo halitu permansisset, continuo respirare cœpit; convaluitque divina miseratione ac meritis beatissimi Episcopi apud Deum & ineffabilem Virginem. Quæ omnia venerabilibus Patribus oratorii nostri attestata sunt dicta domina Constantia, ac votum suum adimplevit: & pluries imposterum semperque ipsa, dum vixit, & filius, prædicti beatissimi Episcopi devoti exstiterunt. *Ita Scalabrini ex scheda laudata. In margine verò hæc observat: Bernardinus Prosperæ familiæ decus fuit, pro serenissimo Alphonso, primo hujus nominis Ferrariæ duce, apud serenissimam Venetorum rempublicam attentius residens, & in administrandis principis sui rebus laudatissimus de anno MDXIV &c.: Antiquum ergo hoc miraculum auctoris nostri scripturam antecessit; ac proinde mirum est, ab illo, ac deinde etiam à Morigio, fuisse præteritum. Habet tamen illud quoque Ferrarius part. 4, cap. 6. Sed pergamus cum eodem Scalabrino ibidem:*

d morte terræ, non diu post obitum ejus, dem Beati.

F

64 Die XIII Maii MDCIV Jacobus Marcati, de Lacu majori, à dæmonibus obsessus, ductus est super sepulcrum, in quo reconditum est corpus beati Viri. Nec per conjurationes

Dæmoniacus liberatur ab.
1604.

AUCTORE rationes exire voluerunt, donec ipse vovit, se vestiturum habitum B. Joannis. Et in signum quod exissent, ex ore projecit tres soleas equinas, quæ etiam nunc cum anathemate depicto videntur appensæ in oratorio. Testes fuerunt frater Georgius à Ferraria, qui eum annulo pontificali beati Viri obsignavit, & F. Petrus de Luca, F. Franciscus Ferri de Ferraria, F. Gratiolus conversus de Ferraria, Joannes Barozius & Gotardus Prosi, de Lacu majori, Joannes Dominicus Casa nova & Matthæus Motta, de massa Phiscalia. *Massa Ferrariensis pagus est aut vicus, ut patet ex Pigna Hist. Atestin. lib. 3, pag. 171, ubi vocis hujus etymon derivat à mansis, quæ vulla sunt cum certa agri portione.*

Ab an. 1612 usque ad 1615 notata miracula 47;

B

65 Gregorius Ferrarius, postquam miracula plura cum ex Actis nostris, tum ex Morigio desumpta, & à se ad certas classes reduela descripsit, ita profectur part. 4, cap. 8 sub finem: Præter hæcenus nominatos, partim obsignatos reliquiis, partim Beati meritis per orationes commendatos, scriptos reperio, qui usque ad annum MDCXI variis morbis aliisque miseriis levati sint, quadraginta duos; scriptos, inquam; nam alii sunt innumeri. Ab anno autem MDCXII usque ad præsens tempus (puta annum circiter 1655, quo vitam illam excudebat) præter eos, qui notati non sunt, diversis erepti calamitatibus numerantur homines septem & quadraginta. Sigillatim vero Christophorus quidam Gentilis manu propria fidem facit anno MDCXVII, post votum Beato factum, liberatum fuisse se erysipelate letifero in capite.

Ludovicus Morelini anno MDCXVIII immedicabili ac mortifero affectus malo, voto edito, ad Beati sepulcrum adrepat, ibique Sacrum recitari curat; ac mox incolumis domum reversus est, relictis ibi, quibus in nixus venerat, baculis subalaribus.

Maria Porta, Mutinensis, malo vexata, quod mamillam simul & fauces affligebat, atque artem eluserat medicorum omnem, emissio voto, mox incolumis, Beati opem experta est.

C

Non legimus etiam alibi, quod idem refert part. 4, cap. 6: Puella, inquit, dies tantum octo & quadraginta nata, cum haustum ex uberibus lac regereret, moritura jam erat, quando per patris sui Philippi Joannis votum invocato Beati patrocinio, diductis mox labelis mamillas appetiit, avidèque exfugens, ad vitam quodammodo revocata est.

& quadam sigillatim inter ea narraverunt.

66 *Idem part. 4, cap. 10 profectur patrocinium Beati adversus infestationes demonum, cuius testes appellat ipsos oratorum ejus parietes, oblectos, ut ait, tabellis & votivis cujusvis generis anathematis, imò & rebus ejusmodi prestigiosis, quas eructare miseros, quorum possidebant corpora, spiritus maligni coegerant, cum ad hoc sepulcrum adacti fuissent. Quin ibi etiam exclamantes illos audiri sapius narrat, se à Tossignano, se à Joanne torqueri. Tum subdit exemplum memorabile, quod contigerit anno 1652 in hunc modum: Francisca Alberti, uxor Joannis Ferri, Lotharingii, à dæmonibus occupata, cum nihil in patria subsidii reperisset, cum conjuge in Italiam venit; Romam adiit; ædem invisit Lauretanam, aliaque loca pia spe opis inveniendæ circumcuravit; neque sic eam tum tamen obtinuit. Ferrariam ingressa*

tandem, ubi primùm de miraculis B. Joannis inaudit, confestim ad sepulcrum accurrit; ibique precibus infernos hospites è corpore demùm exturbavit. Atque hujus quidem beneficii memor, vix, dum Ferrariæ substitit, avelli se à Beati monumento passa est. Rei verò huic quinque aliter testes, qui eam subscriptis nominibus confirmarunt.

67 *Redeo ad Scalabrinum, qui his adjecit posteriora loco citato: xv Januarii MDCLVI in ecclesia S. Hieronymi de Ferraria, Cassandra Manegati de villa Mansorum S. Jacobi, ab immundo spiritu oppressa, ac malis necromantiæ artibus circumventa, ita ut mortifero morbo laboraret, super sepulcrum B. Joannis constituta, cum se magno stomachi dolore opprimi sentiret, à F. Hieronymo de Bononia cum annulo episcopali benedicta, ferrum ex ore projecit, id est clavum equinum, & illum magnis viribus evomuit; & alium majorem clavum de pectore traxit, ac statim incolumis meritis beatissimi Episcopi evasit. Testes hujus rei subscriperunt evidentia prodigii Franciscus Borsetti, & Nicolaus Leccioli.*

Mulier venefici eximii an. 1656:

E

68 Die ix Maii MDCLXI, Andreas Natali, de Carpo territorii Mutinensis, accessit ad ecclesiam S. Hieronymi civitatis Ferrariæ, & coram multis testibus, quorum nomina scripta sunt propriis cujusque characteribus, etiam juramento interposito, quatenus opus sit, se signo crucis subscribendo confessus est & attestationem publicam fecit, se meritis B. Joannis de Tausignano à gravi nativo auditu liberatum esse. Statim ac, tribus circiter annis Ferrariæ moram trahens, & de miris gratiis, intercessione B. Joannis à Deo indigentibus concessis, habens in dictum B. Joannem magnam fidem, super ejus sepulcrum sibi aures cum annulo suo pontificali signari fecit, & statim auditum recepit. Quapropter modò ad agendas gratias accessit; cum priùs domesticis involutus negotiis venire non potuisset. Testes fuerunt Joannes Gualbertus Lambardi, Paulus Rescio à Venetiis, Georgius Mattoni, & frater Felix Flaminius à Monte Falco vicarius & sacrista, qui eum jam obsignaverat surdum, nil penitus audientem, & nunc auditu sanum perfectum.

surdus subitofanus 1662:

F

69 Die x Augusti MDCLXII, Joannes Anovi de villa Laguscelli prope Ferrariam ad tria milliaria, paralyti oppressus, ita ut in minima parte sui corporis volvi posset, se vovit B. Joanni, & super currum ductus est ad ecclesiam S. Hieronymi; & ope ac auxilio ductorum hominum à curru levatus, & fedili impositus, missus est super lapidem sepulcralem B. Joannis; ubi cum annulo episcopali beati Viri benedictus, melius habuit. & domum reversus, votum innovavit ceceum promittendo B. Joanni; & statim à fedili, in quo penè sepultus erat, surrexit, & domi ambulare cœpit: & die supradicta, nemine penitus auxilium præbente, ad adimplendum votum & ad agendas gratias, venit; fidemque fecit de accepta gratia, testibus adhibitis... Bertoldo, & Alphonso Gallo.

item paralyticus 1662:

70 Die xiv Septembris MDCLXIII, Joannes Maria Capucius Lugensis in Romanodiola ducatùs Ferrariensis, per octo menses jam brachiis & cruribus debilitatus, ita ut nihil

ni & brachiorum ac pedum usque privatus 1663.

A nihil agere posset, amicorum persuasione modo, quo potuit, se ducere fecit ad ecclesiam D. Hieronymi de Ferrara; & ingressus *
* lege in gressu &c.

tomici, ac Caroli Quercii, ejus cancellarii, sacrum corpus de veteri sepulcro, in ossa P. B. resolutum propter aquarum insultationem, eruit; ac in capsula plumbea collocavit sigillis munita; quam includi fecit in nobili mausoleo cypresino. Die XIX Octobris ejusdem anni MDCCXII, indicta totius cleri cathedralis supplicatione, a veteri ecclesia in novum templum asportatum est, cereis luminibus accensis, ac in facello subterraneo depositum. *Hec ibi Scalabrinus; qui tamen de hac translatione fusiis agit in alio scripto Italico, quod Latine sic sonat:*

§ VII. Veneratio Beati Ferrariæ apud successores Jesuatorum post extinctum Ordinem; translatio solennis reliquiarum ejus; lectiones, & oratio propria.

B

DE B. Joannis sepulcro in oratorio S. Hieronymi diximus supra § 4, num. 39, uti etiam de ejusdem oratorii laxatione novoque ornatu § 5, num. 51. Suppressa deinde per Clementem PP. IX anno 1668 Jesuatorum Religio fuit, distractaque in bellum Creticum eorum fundi; religiosi vero ipsi migrare alio ac privatim agere jussi; & Ferrariæ quidem anno MDCCXVI, inquit Scalabrinus, viam universæ carnis ingressi sunt RR. DD. Georgius Posati & Innocentius Casa nova J. U. D., Ferrarienses, ætate longævi, olim in Ordine Jesuatorum professi, nullis aliis Religionis sublatæ in hac civitate relictis superstitionibus sociis. Ceterum hac Ordinis subversione de cultu Beati nihil quidquam decessit; nam, ut in compendio Vita pag. 20 scribit Barnuffaldus; exauctorata Jesuatorum Religione; remansit eorum ecclesia cum conventu Ferrariensi aliquamdiu commendata sacerdotibus secularibus; qui debita veneratione sacrum illud corpus asservantes, supplicibus aditum præbebant eadem, qua prius, ad sepulcrum ejus frequentiam concurrentibus; neque crebra defuere miracula.

Extinctis Jesuatis an. 1668 succedunt primò sacerdotes seculares,

C

deinde Carmelita excalceatis an. 1671, à quibus nova ecclesia condita an. 1712,

72 Anno MDCLXXI, inquit post eundem auctorem Scalabrinus in annotatis, ecclesia & conventus S. Hieronymi concessa sunt PP. Carmelitis excalceatis S. Teresæ; sub quibus eadem devotio & cultus sancto corpori præstita sunt; & ad benedicendos infirmos cum annulo suo pontificali ac bireto sedulo vocati erant; & meritis Beati multi pristinae sanitati restituti sunt. Sub quibus crescente devotorum cultu, novum divo Hieronymo, Josepho, & Teresæ templum excitatum est super viam, qua itur ad D. Francisci templum, vires suppeditante hereditate nobilium de Consumatis: quod apertum est die X Aprilis anni MDCCXII. Quo anno eminentissimus Thaddæus Cardinalis de Verme, episcopus Ferrariensis, timens sancti corporis negligendam venerationem, die XIX Augusti auxilio R. P. Emilii Mariæ à S. Teresia Bononiensis, conventus ejusdem Prioris, & domini doctoris Francisci Justinii, medici anatomici, ac Caroli Quercii, ejus cancellarii, sacrum corpus de veteri sepulcro, in ossa P. B. resolutum propter aquarum insultationem, eruit; ac in capsula plumbea collocavit sigillis munita; quam includi fecit in nobili mausoleo cypresino. Die XIX Octobris ejusdem anni MDCCXII, indicta totius cleri cathedralis supplicatione, a veteri ecclesia in novum templum asportatum est, cereis luminibus accensis, ac in facello subterraneo depositum. *Hec ibi Scalabrinus; qui tamen de hac translatione fusiis agit in alio scripto Italico, quod Latine sic sonat:*

73 Anno MDCCXII, die XIX Augusti, ad quam eodem manè horâ duodecimâ (ab occasu solis move dem anio Italico numeratâ) contulit se eminentissimus D. Cardinalis de Verme ad conventum S. Hieronymi; portamque subiens quæ ad veterem ducebat ecclesiam, nobilium suorum comitatu omni ac familia dimissis, ac solis dicti conventus monachis stipantibus, templum ingressus est, ubi sacro vctivo de B. Joanne interfuit. Deinde absolutis precibus, adstantes abire omnes voluit, præter D. Carolum Quercium cancellarium episcopalem, D. doctorem Franciscum Justinum medicum anatomicum, D. Joannem Dominicum Tennanum, conventus notarium, P. Emiliam à S. Teresia Priorem, P. Gervasium à Jesu suppriorem, P. Ludovicum Mariam à S. Bernardo, P. Carolum Franciscum à Conceptione, conventus discretos: & accersitos fratrem Antonium & fratrem Joannem Mariam effringere jussit pavementum Beati sepulcro vicinum qua parte paucis antè septimanis, adstante eodem D. Cardinale, apertum fuerat exiguum foramen sub lapide sepulcrali, quanto scilicet opus erat, ut imitti posset virgula cum præfixo atque accento cereo ad explorandum sacri corporis statum: quod foramen occlusum deinde fuerat ac sigillis quinque obsignatum; quæ sigilla cum examinasset in hac functione, & intacta comperisset jam dictus cancellarius, rem publicis officii sui tabulis consignavit.

74 Variis post hæc accitis cæmentariis, B. Joannis omne circum tumulum dissolvi pavementum ossa, D. Cardinalis imperat. Quo peracto, ac remoto majori lapide, patefactum est sepulcrum, & in eo parietes tres exigui & humiles, ad arcam Beati sustentandam compositi. Sepulcri area cocto lapide strata erat; & super eam extensa jacebant Beati ossa, circumque haud multum pulveris, qui aliud esse non poterat, quam ipsa Viri sancti caro, arca, & vestes; temporis diuturnitate resoluta. Et arcæ quidem aliquot supererant frustula, sed instar membranularum tenuia. Pater Prior jussu eminentissimi Cardinalis in sepulcrum descendit, & acceptum cum reverentia Beati caput domino Cardinali obtulit, qui illud in paratam ibi capsam plumbeam repositum incensi thuris honore perfudit. Tum P. Prior reliquum Beati corpus per singula seorsim ossa pergit educere atque in manus tradere domino Cardinali, examinante singillatim omnia D. Justino ac propriis compellente nominibus, eaque in elenchum authenticum referente cancellario.

75 Idem P. Prior ossicula minuta omnia à veteri sepulcræ reperiri in pulvere poterant, diligenter crocrua inquit.

LIII

AUCTORE inquirens, eo loco, in quo manus quieverant, episcopalem invenit annulum, ex auro affabre factum & rubino, ad modum cordis elaborato, insignem. Cum eruta essent omnia, per D. Cardinalem & memoratum anatomicum imposta sunt ordine singula loculo plumbeo in substrato gossypio, geminâque telâ, gossypinâ videlicet & lineâ tenui, à præfato Cardinale cooperta; atque ita demum occlusum operculo suo receptaculum plumbeum, duodecim sigillis munitum est. Arcam cypressinam colore distinctam æreo, quæ thecam plumbeam continebat, feris duabus & una clavi obsejavit P. Prior. Exinde religiosi quatuor, jubente eminentissimo domino Cardinale, arcam ad majoris aræ gradus detulerunt, accensa istic lampade usque in diem illum, quo ex ecclesia veteri ad novam instituta translatio est. Cæremonia hæc ab hora duodecima ad primam usque nocturnam protracta fuit. Tantum verò in ea P. Priori detulit eminentissimus Cardinalis, ut ejus manibus exprimi sigilla voluerit; quin & annulum illum aureum ei concesserit unâ cum Beati digito, ut argenteo, quod supplici populo deosculandum offerri consueverat, brachio utrumque infereret.

B 76 Die XIX Octobris, anno MDCCXII, post meridiem sacri corporis translatio ex antiqua ad novam ecclesiam, die X Aprilis ejusdem anni primùm apertam, peracta est, & quidem solenniter ac per plateam publicam, confluentem cum ardentibus cereis ingenti civium multitudine: gestabat sacras exuvias, arcæ jam dictæ inclusas, clerus cathedralis ecclesiæ, ex quo alii per vices aliis succedebant, sequente Emin. D. Cardinale, capitulo, & parochis civitatis, qui accensis omnes facibus instructi erant. Cum ita perventum esset in ecclesiam, in ejus medio, super altari insigni & magnificè adornato, sacrum onus tantisper deposuere bajuli, donec decantatus esset à musicis hymnus Te Deum; quo absoluto, collocatum fuit in sacello subterraneo, ad eam rem in media ecclesia constructo unâ cum altari, in quo celebrari consueverunt divina mysteria. Post hæc decantatæ sunt, assistente D. Cardinale cum capitulo, Vesperæ.

C 77 Postridie, feriâ quintâ, coram eminentissimo Cardinale & reverendissimo capitulo celebratum est cantu solenni Sacrum de Beato vorivum à D. Horatio Scalabrino, ecclesiæ cathedralis archipresbytero, atque ad eundem modum à meridie Vesperæ. (Omittit hic auctor noster, quod in breviori narratione Latina notaverat, nempe: Inter solennia [matutina] per religiosum exalceatæ familiæ encomia beati Viri populo sunt pronuntiata, ac ad ejus devotionem audientes accensi.) Res etiam erat observatu digna, quod, cum antecedentibus diebus multum pluvie decidisset, essetque dies ipse, quem translationi destinaverant, adeo nubilus, ut dubitatum fuerit, an omninò institui tum celebritatem illam expediret, ut primùm tamen susceptum erat in humeros depositum sacrum, sublatis continuo nubibus, sudus ac serenus aër apparuerit, aspirante solis, ne quid ad solennitatis splendorem deesset, jucundissima luce.

78 Supplicantium eleemosynis, & oblationibus civium, atque imprimis industriâ memorati patris Pauli Francisci à Conceptione sacellum, quod dixi, subterraneum exquisito prorsus ornatu ex marmore pretioso decoratum est, cum gemino ad illud per gradus descensu, ac statuis quatuor, quæ virtutes totidem exhibent cardinales, imposito desuper lapide, qui sepulcrum Beati antiquum in ecclesia veteri operuerat; cuique insculpta visitur ejus tamquam cubantis effigies, manibus ad modum crucis in pectore decussatis, amictu pontificali, mitra, pedo, casulâ, ad humeros more antiquo, quem nunc etiam Græci servant; multum complicatâ, tunicellis, chirothecis, sandaliis instructa. Sub pedibus characterè Gothico memoria legitur depositionis ejus: HIC JACET, &c. (ut supra § 4, num. 39.) In oratorio, quod Jesuatorum antiqua fuit ecclesia, in medio, ubi sepulcrum olim Beati erat, inscripta lapidi leguntur hæc verba:

D. O. M.
HIC. PER. ANNOS. 265.
JACUIT. CORPUS.
B. IOANNIS. TAUSIGNANI
EPI. FERRAR. IS

79 Huc usque Scalabrinus in laudato scripto Italico; at in annotatis ad Vitam Latinis addit, antiquum illud oratorium etiam nunc picturis à vetustate restitutis ornatum esse, ibique præter exhibitam modò lapidis inscriptionem, super absidem altaris legi hoc distichon:

Limina qui templi subeunt tua sancta, Joannes,

Fac subeant precibus cælica templa tuis. Idem nobis tres lectiones secundæ nocturnæ de Beato proprias, & hujus, opinor, translationis occasione compositas, submisit, de quibus ita præmonet: Compertum est, Cardinalem de Verme claræ memoriæ, episcopum Ferrariensem, jussisse componi lectiones tres Latinas, in Officio, quod ecclesiæ Ferrariensi procurare volebat, recitandas. Verùm hoc suum desiderium, intemptiva morte præoccupatus, non potuit executioni mandare. Lectiones tamen, quales inter dicti Cardinalis schedas alias repertæ sunt, hic transcriptæ mittuntur. Tum sequitur hic titulus: Die XXIV Julii in festo B. Joannis de Taussignano episcopi & confessoris. Deinde ipsa lectiones hoc modo:

80 Lectio IV. Joannes in oppido Taussignano, diocesis Imolensis, piis ac honestis parentibus natus, Bononiæ liberalibus disciplinis optimè educatus est. Adolescens orationi & abstinentiæ deditus erat; maximeque in eo enituit castitas, cum mulierum etiam honestarum colloquia devitarit. Post autem à patre divenditum prædium, ut Bononiæ doctoratûs laureâ insigniretur, Joannes, spretis seculi honoribus, ad Religionem fratrum Jesuatorum se transtulit; ubi variis ac multis à patruo vexatus percussionibus (lege tamen Vitam cap. I, num. 15) numquam tamen à sancto Religionis proposito dimoveri potuit. Emisissis itaque solennibus votis, adeo ceteras virtutes cæpit impensius colere, ut omnium esset admirationi. Ferrariam pro construendo sui Ordinis monasterio mis-

D & reposita in aucto sacello subterraneo.

E

F

per Em. Cardinalem de Verme pro Officio B. Joannis lectiones tres propriæ

A sus, ibi multis claruit virtutibus, quibus primarii superiores Ordinis Joannem in Priorem elegerunt Dignitatem, quam coactus acceperat, summâ prudentiâ administravit. *Nescio, unde aliquid sciatur edificasse Joannes Ferraria, antequam ibi Prior electus esset.*

Secundi nocturni,

B **81** Lectio v. Multis ipitur meritis clarus, cum Ferrariensis ecclesia suo viduata pastore, ab Eugenio IV successorem quæreret, præter omnium expectationem, & non sine Dei speciali favore Joannes in episcopum electus est. Qui cum in dicto S. Hieronymi monasterio Prioris munere fungeretur, à Nicolao III Estensi accersitus, electionis suæ litteris patefactis, tantam rei novitatem admiratus, episcopatum constanter recusavit. Sed ex summi Pontificis præcepto adstrictus, procerum civiumque precibus cedens, invitatus acceptavit. Ecclesiam itaque sibi commissam summâ prudentiâ gubernavit, omnibus omnia factus, ut oves sibi creditas lucrifaceret: nihil enim de pristina vivendi forma immutavit; sed potius severior in seipsum effectus, terrea catenâ ad corpus castigandum, durisque sarmenis ad membra nocte refocillanda utebatur. Humilitatis adeo amantissimus fuit, ut ecclesias suæ diocesis pedestes, seu humili insidens jumento, inviseret: charitatis operibus ita deditus, ut pauperum pater, viduarum refugium vulgo diceretur. Xenodochium S. Annæ, aliisque loca pia Ferrariæ instituit. Eleemosynas cum pauperibus distribueret, Christum Dominum in forma leprosi propria veste contegere meruit.

in ejus festo recitanda:

82 Lectio vi. Adeo vitia infectatus est, ut hæreticos, adulteros, usurarios publicos à suo episcopatu tamquam pestem arcere curaverit. Concilio Florentino interfuit. Multa passus convitia à suis domesticis invictâ constantiâ toleravit. De ecclesiæ redditibus ita disposuit, ut omnes in honorem Dei converterent. Sed & Servi sui sanctitatem miraculis Deus testatus est: inter alia enim illud præclarum, quod cum Padus flumen totam civitatem invaderet, Joannis imperio rediit unde defluerat. Multaque alia mirabilia pro populo suo operatus est. Denique morti proximus, sumpto suæ peregrinationis sacro Viatico, ac extremæ unktionis Sacramento munitus, inter religiosorum choros & omnium lacrymas, animam suavissimè efflavit die xxiv Julii, anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto. Eum euntem in cælum vidit S. Catharina, dicta de Bononia. Corpus ejus tunc in oratorio veteri S. Hieronymi, sui Ordinis, sepultum; nunc verò in ecclesia noviter erecta sub eodem titulo S. Hieronymi fratrum Carmelitarum Discalceatorum reconditum, ob plura & crebra gratiarum dona piâ fidelium veneratione colitur.

83 *Ejusdem translationis occasione impressam uti oratio, typis Ferrariensibus anno 1712 antiphonam cum qua publicè versiculo & oratione accepimus, qua eadem, scilicet ad sepulcrum sicut Palmerio, appensa legitur ad Beati sumulum, exponitur. in hac verba: Commemoratio B. Joannis Taufsignani. Ante thronum sanctissimæ Trinitatis, beatissime pater Joannes, sis pro nobis pius advocatus, ut causas nostræ fragilitatis coram Deo sustineas, & veniam peccatorum nostrorum obtineas.*

Julius Tomus V.

ψ. In omni tribulatione, infirmitate, & afflictione nostra succurre nobis, piissime pater Joannes.

ꝛ. Ut per intercessionem tuam Dominus exaudiat petitiones nostras.

O R E M U S.

Deus, qui beatum Joannem Taufsignanum, confessorem tuum atque pontificem & gemmam Jesuatorum, innumerabilibus decorasti miraculis, præsta, quæsumus; ut omnes, qui implorant ejus auxilium, perpetuæ damnationis sententiam valeant evadere, & bonis operibus abundare, & cum Electis tuis ad æterna gaudia feliciter pervenire, per Dominum nostrum &c. Amen.

§ VIII. Oratio B. Joannis contra exundationes Eridani; ejusdem epistola apologetica ad marchionem Ferrariensem; testamentum ab eodem conditum.

Uper sunt nunc monumenta tria, de quibus monuimus in Commentario prævio § 2, num. 16; Primum est oratio composita à B. Joanne episcopo, dicenda cum processio pervenerit ad ripam fluminis Padi tempore alluvionis, ut in annotatis ad Vitam testatur Scalabrinus; ubi & addit: In archivio ecclesiæ cathedralis Ferrariæ asservatur antiquus liber Ms. in chartis hædinis charactere Semigothico, in fronte cujus inscriptum est: Liber rogationum. Et statim in prima facie habetur oratio, quæm ita describit:

ψ. Pone manum tuam, Domine, super nos.
ꝛ. Et libera nos de aquis multis.

Voce mea.
Afferte. Psalms.
Salvum me fac.

O R A T I O

Quam dicit episcopus super pontem.

Domine Deus omnipotens, qui me servum tuum huic populo pastorem elegisti, exaudi me, Domine, exaudi: qui mare rubrum divisisti, qui Jordanis fluentia siccasti, cui impossibile nihil est: impera huic flumini, ut oppressionem populo tuo nullatenus faciat: & libera eos in manu potentie tuæ, qui se defendere non possunt suis virtutibus: per D. N. &c. Postea (pergit ibidem Scalabrinus) scriptæ sunt orationes SS. martyrum Georgii & Aurelii, ac sanctæ Crucis; Evangelium S. Matthæi, Ascendente Jesu in naviculam &c. usque, Quia venti & mare obediunt ei.

ψ. Illuxerunt convulsionem tuam orbi terræ; vidit & commota est terra.

Pone manum tuam, Domine, super nos.
ꝛ. Et libera nos de aquis multis.

O R A T I O.

Ad te, Domine, clamantes &c.

85 Alterum est epistola, ut ibidem diximus, L1111 2. *Bea-*

AUCTORE *Beati apologetica, ad Nicolaum marchionem scripta quidem, sed non missa; de qua videtur supra meretur Vita cap. 5, num. 48 & 49. Hujus compendium edidit Italicè pridem Gregorius Ferrarius in Beati Vita part. 3, cap. 8; at nunc integra beneficio Scalabrini proferitur; Latine per nos translata, cum à Joanne composita sit, ut eam accepimus, Italicè; si vobis aut phrasas aliquot Latinas excipias, qua Italico textui ab ipso Auctore permixta sunt, quasque propterea nos hic litteris majusculis exprimemus, ubicumque occurrunt. In versione autem, stylo ac nitore usque deque habito, id solum spectavimus, ut quantum res ferret, non sententias dumtaxat Auctoris, sed phrasas etiam & verba sectaremur. Sic ergo scribebat:*

exordium à necessitate scribendi ductum.

B

86. ILLUSTRIS PRINCEPS, POST HUMANI COMMENDATIONES V. D. Quoniam accusator fratrum & seminator zizaniorum satanas per membra sua eò tendere mihi videtur, illustrissime Princeps, ut in detrimentum caritatis, & nostrum, atque hujus ecclesiæ scandalum, dissolvat inter Dominationem vestram & me, servum ejus, vinculum pacis; cogor, saltem per litteras (quamquam id verbis coram & libentius præstarem & plenius) assertionem veritatis ipsi vestræ Dominationi satisfacere, certò confusus fore ut, veritate innocentie meæ, ac detractorum malignitate perspecta, reddat mihi Dominatio vestra cumulatissimè favorem suum, amabilemque suum illum in me vultum denuò serenum explicet.

Diluitur prima accusatio de impietate principis à Beato calumniis;

C

87. Ajunt INTER CETERA, in publicis ac privatis sermonibus detraxit me famæ D. V. Supplico illi, ut velit considerare personas, quæ res ejusmodi deserunt, & velit indagare penitus veritatem. Profecto affirmari nunquam verè poterit, locutum fuisse me in concionibus meis de D. V. nisi cum honestate & reverentia: eodemque modo cum privatis personis id satago, ut honorem te, teque excusent, si quid accusabile profertur. Novit Deus, desiderare me Dominationi vestræ, familiæ Atestinæ, ac vestræ civitati omnem exaltationem & gloriam. Et quia nihil possum amplius, exiguum illud quod possum, facio in infirmis precibus meis; & maximè in officio Missæ specialem semper & intentam orationem instituo pro salute & salvatione Dominationis vestræ, familiæ vestræ, atque hujus vestræ civitatis.

altera de vitio carnali refellitur per horrorem omnis peccati.

88. Accusatus deinde sum apud D. V. de turpitudine carnali: quandoquidem verò propositio negativa (id nempe verum non esse) probari non poterit nisi per opera & effectus contrarios; divinâ (qua sola recreor, gloriorque) misericordiâ fretus, omnino exillimo, posse me luculentè demonstrare, nefandas illas operationes in me non esse. Et quamvis vita mea infirma sit maximè; Deo tamen gratias ago, qui fecit hanc mecum misericordiam, ut supra res omnes horribiles horrore mihi sit peccatum mortale. Et testis quidem mihi Deus est, conscius arcuorum meorum, cum omni promptitudine electurum esse me potius omnem aliam hujus vitæ miseriam, quam miseriam peccati; potiusque mihi futurum, ut descendat ignis de cælo, qui me absumat, quam ut me concupiscentie carnalis exurat incendium.

89. Scit Deus, quia non mentior; in cujus conspectu loquor, & ad cujus tribunal judican-

dum esse me certò scio (neque enim post multa pericula tentationesque confiteri erubescio infirmitatem meam:) cum Deum instanter orarem, ut bonitati suæ placeret ab hac ignominiosa passione me liberare, etiam (si sic illi visum esset) per mortem corporalem; obtinui; contra omne meritum meum, & impetravi jam à pluribus annis ab affluentia bonitatis ejus, ut stimulos amplius carnales non sentiam, & sopita atque oppressa fomno videatur omnis concupiscentia, tantumque afficiat asperanda qualicumque venustate corporali, quantum si caput contempler asinum. Scio equidem, protectionis id esse divinæ. Cum manum ille subtrahet, ero ego non homo tantummodo, sed bestia.

90. Ignoscat mihi D. V. Vim inferunt mihi detractores mei, ut aperiam atque in lucem producam opera mea, quæ deliderabam ego abscondere, & conspectui tantum divino exponere, cui soli placere desidero, & cui sine fictione servio, quamquam infirmiter, in spiritu meo; id operam dans, ut fructus faciam dignos pœnitentiæ, in qua dies pauci labuntur, quibus per divinæ misericordiæ visitationem non plangam ego in amaritudine animæ peccata mea. Plures in anno observo quadragesimas: abstineo ter aut quater in hebdomada.... Velitus semper dormio in sacco facto stramine: noctu sollicitè confurgo ad orationem, & ad recitandum Officium meum, precandumque pro populo. Bis in die, si per infirmitatem corporis non impediatur, castigo & flagello corpus meum, pierumque usque ad effusionem sanguinis; ut illi testari possent, qui pannos lavant, quos carni proximè applicitos gesto: quin testimonium ipse mecum circumfero in carne propria, contusa & vulnerata, ita ut incedendo graves sæpe dolores sustineam.

91. Gratias tibi, Domine mi, reddo, qui hanc mecum fecisti misericordiam non propter opera justitiæ meæ, sed per meram tuam bonitatem: scis enim renuntialle me omnibus hujus seculi voluptatibus, imò & honestis multis solatiis, ut me conformarem passioni tuæ; & propter eam multo magis me delectari SECUNDUM INTERIOREM HOMINEM molestiis & afflictionibus, quam mundanis deliciis atque solatiis. Tu scis, eò me vires intendere, ut, sive per viam incedo, sive accumbo mensæ, sive aliud quidvis ago, me de te compleam, semperque te habeam in memoria mea, nec in ea versari permittam cogitationem ullam aut imaginem, qua oculos majestatis tuæ offendi posse intelligam. Rem nullam creatam, non honores, non voluptates, non divitias appeto, sed te solum, Creator mi. Tu nosti; nam donum tuum est; & sic verum est per gratiam tuam; & illud statim amittam, nisi tu serves.

92. Propter amorem tuum (quoniam ad hunc locum indignissimus assumptus sum) conatus fui, quantum tenuitati meæ licuit, admonere, reprehendere & corrigere clerum hunc, & hunc populum, & unumquemque in viam salutis pertrahere: nec aliquid unquam faciendum aliis proposui, quod non & prius & posterius observare in me ipse studuerim. Consciis mihi non sum, adhibere umquam adversus aliquem calumnie vel

D
& peculiare donum castitatis à Deo concessum.

& constantes atque asperas corporis afflictiones.

E

amoremque crucis, & mundi fugam.

F

Coram Deo & domesticis proficitur innocentiam vitæ.

A vel fraudis; numquam suum cuiquam abstuli, mundus omni simonia ac dolo. Interrogetur domus meae familia, omnesque à majore ad minimum usque domestici mei, qualis mea sit agendi ratio: Domine, Deus meus, ne reputa mihi in peccatum, quod sic loquar; neque enim loquor per jactantiam; sed ne blasphemetur in me nomen tuum, & conculcetur religio. Imò verò omnem virtutem meam valde frivolum esse duco (& verè talis est,) ut qui me procul abesse videam à perfectione caritatis, & à spiritus fervore, & à zelo Dei, & à prudentia & sapientia, & à perfectione virtutum, quibus instructum esse me convenit, maximè in hoc statu & gradu dignitatis, qui perfectionem requirit angelicam.

accusatoris
malitiam pro-
dit, & sceleris
ocasio-
nem.

B

93 NUNC AUTEM levavit contra me calcaneum quidam, qui fuit nuper sacellanus meus, quem ego constitueram dominum domus meae. Oro Dominationem vestram, ut inquirat in eum, qualis sit. Hic postquam mihi sectas in domo factionesque suscitasset, familiam dividendo, post multa scandala, per impatientiam suam discessit à me. Jure postmodum suo vivens, me per amicos oravit, ut se denuò reciperem. Ubi vidit, me id omnino non velle, erupit in hæc verba: Recipe me: non enim expedit tibi, ut scandalizatus recedam: alioquin tantum tibi scandali suscitabo, ut vix tibi! Et operam dedit insigniter, ut promissum servaret; (EGO VERÒ SALUTARE TUUM EXSPECTABO, DOMINE.) Hujus in eo malignitas apparet, quod non solum vera dicit; sed per corruptas suspiciones suas conficta. Sed nec evangelicæ canonicæque admonitionis ordinem servat ulum. Ibi malum profert, non ubi juvare possit, sed ubi scandalum pariat in subversionem & offendiculum omnis populi. Sed illum quidem Deus ad se convertat in veritate, culpamque hanc ei condonet. Ego justus longior, si per litteras respondere velim calumniis ejus: at enim LOCO ET TEMPORE futurum spero, ut cuius veritatem attendere volenti faciam satis.

Tertia accu-
satio de dis-
spatione bo-
norm retun-
ditur.

C

94 Quod ad dispensationem pertinet bonorum episcopatus, supplico Dominationi vestræ, ut aliquem sumptibus meis eligat, qui rationes inspiciat à die, quo in hunc locum ingressus sum, usque ad hodiernum: nec dubito, quin demonstrandum sit tanta claritate, quanta lucis est, expensas per me non esse redditus hosce, nisi in usus legitimos; ut in exsolvenda debita, indictiones, stipendia, ædium instaurationes, eleemosynas, & sumptus quotidianos IN VICTU ET VESTITU HUMILI; ET FAMILIA. Quod si contrarium deprehendatur, duriter prorsus corrigi volo.

IN CHRISTO DOMINO
FELICITER VALETE.
ILLUSTRISSIMÆ DOMI-
NATIONIS VESTRÆ

* forte in
Christo, vel
cum illo

SERVITOR COMITTO*
JOANNES IMMERITUS
FERRARIÆ EPISCOPUS.

95 Sequitur nunc Beati testamentum; quod Testamentum mendosè admodum descriptum accepimus, credo, B. Joannis. quia imperversum amanuensi fuerit exemplar quod habuit: nam & in exiguo ejusdem fragmento,

quod recitat Ferrarius in Vita part. 4, cap. 2, ex MSB
vita non desunt alia. En ipsum, ut est:

In Christi nomine Amen.

Morte nil certius, ejusque horâ nihil incertius. Quid igitur? Omni tempore timenda; & fortius horrenda, dum corpus humanum corporea agitur ægitudine; cujuslibet providæ mentis*. Ideo sit tibi [curæ] Domino nostro Jesu Christo toto adhærere corde, tuisque de bonis, quibus etiam legitime providi: . . . corpore languente, dum tamen tibi mentalis rationis adest integritas; denique considerare, disponere; ne tremendi judicii hora intercipiatur incautè.

* an. menti

96 Quæ mente revolvens reverendissimus in Christo pater & dominus Joannes de Tausignano, filius quondam egregii viri Antonii de Tavellis de Tausignano, Dei & apostolicæ Sedis gratiâ episcopus Ferrariensis dignissimus, per gratiam Salvatoris nostri Domini Jesu Christi mente intellectuque compos & sanus, licet aliquali corporeo languore gravatus, desiderans, antequam superveniat suæ mortis indicium, de se, suisque de bonis patrimonialibus (cum de bonis ecclesiæ Ferrariensis scit non deberi, neque intendit quidquam disponere, nisi ut infra) suam ultimam dispositionem facere manifestam per hoc suum præsens nuncupativum sine scriptis testamentum, in hunc modum se suaque disponere procuravit, atque disposuit, videlicet:

quo de se hodie
nisi que sua
disponit:

E

97 Imprimis namque animam suam, cum ejus corpus iter universæ carnis extremum assumere consequerit*, in manibus omnipotentis Dei creatoris sui reliquit, eamque sibi humillimè commendavit, eum in piissimis precibus deprecando, ut sui misericordiâ dignetur ipsam recipere, & in aliarum sanctorum animarum consortio collocare.

animam Deo
commissit:
* Ferrarius
legit contul-
gerit?

98 Item jussit, voluit, atque mandavit ipse Testator, post ejus obitum corpus suum recondi & sepeliri debere apud oratorium sancti Hieronymi pauperum Jesuatorum civitatis Ferrariæ; circa cujus sui corporis sepulturam expendi voluit & jussit ipse Testator id solum, quod infra scriptis suis commissariis proficuum esse videbitur ad salutem animæ ipsius Testatoris.

corporis sepul-
turam deter-
minat:

F

99 Item jussit, reliquit, voluit, & mandavit ipse Testator per infra scriptos suos commissarios pro anima ipsius Testatoris de bonis dictæ ecclesiæ Ferrariensis id totum, quod videbitur & placuerit ipsis suis infra scriptis commissariis, dari & distribui debere pauperibus & miserabilibus personis, eligere eos* per ipsos infra scriptos commissarios.

ecclesiastica
bona pauper-
ibus assignat

* an. eligendi?

100 Item precibus, quibus valuit, ipse Testator cuilibet suo in episcopatu Ferrariæ legitimo successor, quisquis fuerit, plurimum commendavit Laurentium, & Antonium fratres, filios Andreæ, filii quondam Ignatii, olim fratris ipsius Testatoris; quibus indigentibus principium studendi dedit ipse Testator, dicto videlicet Laurentio in artibus, & rethorica, dictoque Antonio in grammaticalibus, prout de præsentibus student; favore

prospere
pauperes suc-
cessori com-
mendat:

EX MSS. opportuno eidem præbendo, ut auxilio ejusdem successoris in Altissimo concedente ad perfectionem studii sui valeant pervenire & principiis consentiat exitus, quò nihil gratius ipsi Testatori fieri poterit.

oro rem acceptis contentam esse jubet:
101 Item reliquit ipse Testator jure institutionis, & omni alio modo, via, jure, & forma, quibus magis & melius potuit, honestæ dominæ, dominæ Catharinæ, ejus Testatoris sorori, omnia & singula bona, ad ipsam dominam Catharinam perventa, tam ex hereditate paterna, quam materna, & quæ etiam ex donatione sibi facta per ipsum Testatorem, & quomodocumque; jubens ipse * esse tacitam & contentam omni sua parte & portione sibi debita jure nostro, & quacumque alia ratione, vel causa; ita quod nihil aliud habere debeat, vel habeat, aut petere possit in omni de bonis paternis, & maternis, ac ipsius Testatoris.

Sacellano suo Breviarium legat;
B
102 Item reliquit venerabili viro, domino Antonio Stevanelli, capellano ipsius Testatoris, Breviarium ipsius Testatoris pro parte remunerationis servitorum, sibi Testatori impensorum per ipsum dominum Antonium in præsentis sua infirmitate.

eidemque simul Octavio canonico vestimenta sua.
103 Item reliquit venerabili & egregio viro domino Octavio de Giraldis, canonico Ferrariensi, & dicto domino Antonio, ejus capellano, in remuneratione & pro remuneratione servitorum, sibi Testatori fidenter & assidue impensorum per ipsos dominum Octavium & dominum Antonium in præsentis sua infirmitate, omnes suos pannos, cujuscumque conditionis existentes, à dorso, & ad usum, & pro usu ipsius Testatoris quomodocumque deputatos.

Testamenti executores designat,
*** an cathedralis?**
C
104 Suos autem commissarios hujus sui testamenti executores ad exequendum, & executioni mandandum omnia, & singula in præsentis suo testamento contenta, nominavit, elegit, reliquit, & esse voluit venerabilem virum dominum archipresbyterum ecclesiæ cardinalis * Ferrariæ, qui pro tempore fuerit; honestum virum Priorem, seu gubernatorem principalem dicti loci pauperum Jesuatorum civitatis Ferrariæ, qui pro tempore fuerit; & eximium atque famolum legum doctorem sanctorumque canonum professorum, dominum Angelum de Fulgineo, ejus vicarium generalem.

*** instruit auctoritate necessaria;**
*** lege aliis**
*** an cum, an tamen?**
105 Quibus suis commissariis ipse Testator dedit, contulit, & attribuit plenam & liberam licentiam & omnimodam potestatem, & facultatem cum pleno, libero, speciali, & generali mandato, arbitrio, & alia *; ut sua auctoritate propria, sine requisitione & contradictione alicujus personæ pro plenaria & integra executione omnium & singulorum superscriptorum, & in præsentis testamento appositorum & contentorum, possint & valeant capere & accipere de bonis ipsius Testatoris, ac etiam de bonis præatæ ecclesiæ Ferrariensis, singula tam * singulis congruè referendo, de quibus, & pro ut ipsis commissariis melius & honestius visum fuerit & placuerit; & ea bona vendere, & alienare, & pretia recipere, ea de actione cavere ulque ad integram satisfactionem &

D
executionem omnium & singulorum superscriptorum, & in præsentis testamento contentorum ac appositorum.

106 In omnibus autem suis bonis mobilibus, & immobilibus, juribus, & actionibus, tam præsentibus, quam futuris, ubicumque consistant & esse reperiantur, patrimonialibus ipsius Testatoris, & etiam ad eum Testatorem perventis, & spectantibus quomodocumque ex hereditate quondam egregiæ dominæ Margaritæ, olim ipsius Testatoris matris, & olim uxoris dicti quondam Antonii de Tavellis, olim patris ipsius Testatoris, cujus dominæ Margaritæ, ejus matris, ipse Testator heres existit ex testamento rogato per Joannem Magrabovi notarium, sive per alium notarium; suum heredem universalem instituit, & esse voluit dictum Andream, ejus nepotem, & filium dicti quondam Ignatii, olim fratris ipsius Testatoris, & olim filii dicti quondam Antonii de Tavellis.

Clausula ad valorem testamenti hujus,
E
107 Et hoc est suum ultimum testamentum, & sua ultima voluntas; quod, & quam valere voluit & jussit ipse Testator jure testamenti. Quod si jure testamenti non valeat nec valebit in futurum, saltem valeat, & valere voluit & jussit, jure codicillorum, sive alterius cujuscumque ultimæ voluntatis, quo melius & efficacius poterit, firmiter atque tenere.

quod conlidit Beatus 8 Julii 1446, coram notario ac testibus.
10 Lectum, & publicatum fuit hoc præfens testamentum per me Joannem de Fiesso, filium quondam M. Antonii de Fiesso, notarium infra scriptum, de mandato, jussu, licentia, & voluntate dicti Testatoris, anno humanitatis Domini nostri Jesu Christi millesimo quadringentesimo quadragésimo sexto, Indiæ nona, die octavo mensis Julii Ferrariæ in palatio episcopali, in camera residentie venerandi & egregii viri domini Octaviani de Giraldis, canonici Ferrariensis: ad cujus testamenti publicationem præsentis fuerunt testes infra scripti vocati, & ore proprio ipsius Testatoris rogati: honesti viri Frater Andreas, filius quondam Antonii de Avercia; Frater Joannes, filius Bonaventuræ Strazarioli de Bononia; Frater Gregorius, filius quondam Andree de Schavona, & Frater Jacobus, filius quondam Hostorii de Papazonis de Bononia, omnes pauperes Jesuati civitatis Ferrariæ: eximius atque famosus doctor dominus Deus-te-salvet, filius quondam egregii legum doctoris domini Angeli de Fulgineo, vicarius præfati domini Episcopi; egregius artium & medicinæ doctor magister Guilielmus, filius fier Nicolai de Bianchinis notarii de contracta S. Romani civitatis Ferrariæ; honorabilis vir fier Sanctus de Libanoris, notarius, filius quondam Francisci de Libanoris de contracta S. Vitalis, civitatis Ferrariæ, & alii; & ego Joannes filius quondam Antonii de Fiesso. Scripsi autem notarius publicus Ferrariæ; supradictis omnibus & singulis præfens fui; & rogatus à dicto Testatore ejus ore proprio scribere, scripsi. *Habes, Lector, sum qua addere ad B. Joannis Taussiniani Acta potuimus; cum quibus ea potissimum adiutoribus accepta referri debeant.*

DE B. ANTONIO CONFESSORE

EX ORDINE EREMITARUM S. AUGUSTINI

AQUILÆ IN VESTINIS

§ I. Beati cultus & reliquiæ.

G.C.

ANNO M-
C D X C I V .Ostenditur
Beati cultus
B

Ruſtrâ hujus Beati memoriam à-
pud Felicum , Galeſinum , Fer-
rarum alioſque hujusmodi Mar-
tyrologis quaſivi. Solum in Mar-
tyrologio Mediolanenſi, quod Petrus
Paulus Boſca anno 1695 edidit ,
nono Kalendas Auguſti ita referitur : Aquilæ in
Veſtinis, beati Antonii Mediolanenſis, Ordinis
ſancti Auguſtini, vitæ ſanctimoniâ celebris.
Fateor, hanc recentioris Martyrologii annuntia-
tionem non ſufficere, ut Antonius iſte inter Bea-
tos recenſeatur; ſed ſuſpectum aliunde certa anti-
quioris cultus indicia; qua ex cap. 3 Vita & nar-
ratione miraculorum ſatis colliguntur. Nihilominus
ad majorem cultus confirmationem ex Italico Caroli
Ciminelli manuſcripto, de quo plûribus infra, proferam
ca teſtimonia, qua rem plane conſicere videntur.

ex argumên-
tis

2 Imprimis Ciminellus in Vita Mſ. lib. 2, cap.
4 ex libro ſacriſta aſſerit, in honorem B. Anto-
nii anno 1494 Miſſam fuiſſe celebratam, & pan-
is poſt in Martyrologio, quod in choro cantari
conſueverat, additam eſſe ſequentem annuntiationem:
Eodem die tranſitus beati Antonii de Aquila,
cujus corpus in præſenti die reſpicitur. Ut
enim fidelium devotioni ſatiſfieret, ſolebas corpus
ejus XXIV Julii oculis civium Aquilanderum alio-
rumque eo confluentium exponi. Sequenti anno
1495 ornatum fuit ſacellum B. Antonii, & fe-
ſtum ejus publico tubarum clangore promulgatum,
ut in libris ſacriſta & procuratoris notatur. Præ-
terea eodem anno emptæ fuerunt duæ tabulæ voti-
væ, quibus anathemata affigerentur. Hæc autem
omnia, ut recte ratiocinatur Ciminellus, non po-
tuerunt latere epiſcopum Aquilanum, quo proin-
de conſcio ac conſentiente hæc publica veneratio ex-
hibita fuiſſe cênſenda eſt.

Caroli Cimi-
nelli,

3 Deinde Ciminellus enûmerat varias picturas
antiquas, in quibus Antonius aut radiato capite
depingitur, aut beati titulo honoratur. Neque
decretum Urbani VIII hujus cultus obſuit: nam
laudatus auctor ex conſenſu populi conſuſu, ex
anathematibus, aliſque publicæ venerationis ſignis
ſolide oſtendit, cultum illum uſque ad ſua tem-
pora perſeveraſſe. Hinc præter alios eccleſia A-
quilane præſules laudat reverendiſſimum ac illuſtriſ-
ſimum Gaſparem de Gaioſo, qui B. Antonium
tanto affectu proſequabatur, ut non ſolum quotan-
nis in illius feſtivitate, ſed etiam ſæpius per an-
num in altari ejus incrementum Miſſæ ſacriſcium
offerret. Is quoque compendium Vita & miracu-
lorum ipſius permixtis typis mandari, & annum
Beati feſtum promulgari his verbis: Die XXIV
currentis menſis Julii in vigilia S. Jacobi A-
poſtoli celebratur in templo Patrum eremita-
rum S. Auguſtini hujus civitatis feſtivitas bea-
ti Antonii ex eodem Ordine.

4 Ciminellus denique exſcribit ſequentes oratio-

nes, qua in ſacello B. Antonii recitari conſueve-
runt. ANTIPHONA. Hic eſt Antonius, qui
cunctas corporis ægriſtudines divino ſuffultus
auxilio curavit, & ſuis interceſſionibus ani-
mas à peccatorum maculis potentiffime lava-
vit. V. Ora pro nobis beate Antoni. R. Ut
digni efficiamur promiſſionibus Chriſti. ORA-
tio. Quæſumus omnipotens Deus, ut qui
beatum Antonium virtutè curandi corpora
decoraſti, ejus interceſſione nos ab omnibus
animæ languoribus miſiſſime purges. Per Do-
minum noſtrum &c. ALIA ANTIPHONA. O
beate Antoni Chriſti confeſſor, qui ſeculi
blandimenta devincendo cæleſte meruiſti re-
gnum, in quo nunc glorioſe coronatus ex-
ultas, noſtros reatus pia prece relaxa, ut
tuis adjuti patrocinii ad gaudia æternæ vitæ
pervenire mereamur. V. Ora pro nobis beate
Antoni. R. Ut digni efficiamur promiſſio-
nibus Chriſti. ORATIO. Quæſumus, Domine,
ut beati Antonii majeſtati tuæ nos commen-
det oratio, & eo pro nobis intercedente, ad
gaudia æterna perducas. Per Dominum no-
ſtrum &c. ALIA ANTIPHONA. O venerande
Antoni, nobilis genere, ſed nobilior ſancti-
tate, qui ſeculi opes & terrena reliquiſti ob-
lectamenta, ora pro tuis famulis piſſime,
ut à cunctis malis liberati, tuis precibus re-
gnum mereamur perenne poſſidere cum ſan-
ctis. V. Ora pro nobis beate Antoni. R. Ut
digni efficiamur promiſſionibus Chriſti. ORA-
tio. Perfice, quæſumus Domine, pium in
nobis ſanctæ religionis affectum, ut ad ob-
tinendam tuæ gratiæ largitatem beatus An-
tonius confeſſor tuus ſuis apud te ſemper pro
nobis meritis intercedat. Per Dominum no-
ſtrum &c. Hæc ad ſtabiliendum Beati cultum ſuf-
ficere arbitror.

& orationi-
bus, quibus
B. Antonius
invocari ſolet

E

F

5 Quod ad ſacras B. Antonii reliquias atti-
net, de iſis in hiſtoria Vita & miraculorum ſæpe
ſermo recurret. Porro collega noſter Janningus pia
memoria anno 1686 vidit corpus illius; de quo
ſequentia in itinerarium ſuum Mſ. reſcribit: A-
quilam veni XXI Maii. Vidi apud PP. Au-
guſtinianos corpus B. Antonii de Milano, &
ejusdem ſatis antiquam eſtigmam cum radiis.
Feſtum agunt diem XXIV Julii, quo obiit,
cum magno populi conſuſu & oratione pa-
negyrica de Beato, Miſſam dicunt de ſpiri-
tu ſancto. Corpus conſervatur in capſa, quod
per vitrum hinc & inde conſpicitur; ſaltem
manus ac faciès, quæ ſolâ telâ lineâ tegun-
tur; reliquum veſte ſeu tunica nigra Ordinis
indutum eſt: ipſa porro capſa in exiguo
ſacellulo reſoſita per cancellos ferreos cer-
nitur à foris ſtantibus. In ipſum autem in-
gredi oportet inclinatum per portulam vix
tribus

Corpus B.
Antonii an-
tea integrum,

AUCTORE tribus pedibus altam, supra quam hi versus
G. C. leguntur, præcedenti ut videtur, seculo com-
 positi. Hic *Fanningus* subjungit carmina, quæ in
Vita Beati num. 26 referuntur.

6 Ita quidem corpus Beati publica venerationi
 & postea ter-
 ra motu con-
 fractum,
 expositum fuit usque ad annum 1703: quando
 Aquilanum PP. Augustinianorum templum terra-
 motu concidit, & ruinâ sua sacras exuvias op-
 pressit, ut anno 1717 benevolus studiorum no-
 strorum adjutor, illustris D. Dominicus de Gior-
 gio ex epistola cujusdam sacerdotis Augustiniani
 ad nos Neapoli scripsit his verbis: Illud postre-
 mo adnotaverim, sacrum B. Antonii corpus,
 quod integrum atque incorruptum antea con-
 servabatur, imminutum nunc esse atque con-
 fractum ruinâ turris campanariæ, quæ dicto
 terræ motu quassata tumulum loculumque
 ruens oppressit. Oisâ nunc sacraque lipsana
 decenti servantur arculâ, usque eo dum ab-
 soluto jam templo, quod ædificatur strenue,
 honor illi debitus, quo decet ornatu cultu-
 que habeatur.

7 Templum istud eo tempore, quo hæc scribo,
 nondum perfectum esse intelligo ex litteris, anno
 1726 die VII Junii Aquilâ ad me datis, in qui-
 bus post *Vita compendium* ex tomo 7 R. P. *Aloysii*
Torellii desumptum hæc notantur: Nolim etiam
 hanc historiæ summam legentes lateat, in
 præsentiarum ab Aquilani terræ motus ex-
 cidio B. Antonii corpus in tenuissima frustra
 fuisse concisum, quæ nunc pelle ejusdem
 Beati involuta delitescit, quousque inchoa-
 ta magnifici templi moles Augustiniani cœ-
 nobii ad amuillim perficiatur. Videtur istud in-
 fortunium ignorasse R. P. Augustinus Maria Ar-
 pe, cum in *Pantheo Augustiniano*, quod Genuæ
 anno 1709 edidit, de B. Antonio pag. 232 ad-
 hæc ita scribat: Incorruptum ejus corpus
 Aquilæ colitur. Quo loco pilcus Beati, aliæque
 hujusmodi reliquia servantur, satis exprimitur in
 narratione miraculorum *Vita subnectenda*, ita ut
 de his hic agere non oporteat.

§ II. Annus mortis, Acta, mira- cula, & gloria posthuma.

C **L**audatus Augustinus Maria Arpe in *Pantheo*
Augustiniano pag. 232 mortem B. Antonii
 anno 1480 consignat. Nevius, Elsius, Torellius,
 alique eadem anno 1482 collocant. Hos præ-
 cesserat Abrahamus Bzovius, qui in *Annalibus*
 ecclesiasticis ad annum Christi 1482 num. 8 hæc
 habet: Quo etiam anno (videlicet 1482) A-
 quilæ in Vestinis B. Antonius Ordinis ere-
 mitarum S. Augustini professor ad cælestem
 patriam emigravit. Deinde subjungit nitidum
Vita compendium, quod videtur accessisse ex Clau-
 dio Eugenio, quem in fine citat. Attamen Caro-
 lus Ciminellus in *Ms. Italico* contendit, omnes an-
 nis 1482 assertores errasse, erroremque illum po-
 stea deprehensum ac correctum fuisse. Ciminello con-
 sentit Petrus Scacchi Augustinianus, qui in *Ita-
 lico Vita & miraculorum compendio*, quod anno
 1643 Aquilâ impressum est, etiam mortis ejus
 annum 1494 assignat. Ut ut est, donec certiora
 afferantur, nos adharemus anno, qui in *Vita* ex-
 primitur, & quem *Fanningus* noster ex epitaphio
 Aquilæ ita describit: Obiit IX Kal. Aug. MCCC-
 LXXXIV, anno ætatis suæ LXX.

*Vita B. Anto-
 nii, qui an-
 no 1494 vi-
 detur obiisse.*

9 Quamvis nullus scriptor synchronus *Vitam*
 B. Antonii concinnaverit, multi tamen postmo-
 dum gesta illius litteris mandarunt. Inter illos pri-
 mô mihi innotuit D. Claudius Eugenius, quem à
 Bzovio aliisque passim citari videram. Cum itaque
 more nostro antiquiores auctores consulendos cense-
 rem, omnem operam adhibui, ut hujus scriptoris
Tractatum de sanctis & beatis civitatis Aquilanae
 alicubi obtinerem. Nesciens autem, an opusculum
 illud esset manu scriptum, an typis editum, in-
 dagavi apud PP. Augustinianos Belgas, an ipsis
 ea B. Antonii sui *Vita* esset cognita. At illi nul-
 lam mihi de ea notitiam suggerere potuerunt. Judi-
 cavi igitur, Aquilam recurrendum esse, ut istud
 Claudii Eugenio opusculum aut saltem ejus ecgra-
 phum nanciscerer. Hanc ob rem scripsi ad R. P.
 Franciscum Scacchi, collegii nostri Aquilani recto-
 rem, qui anno 1726, die VII Junii inter alia sic
 mihi respondit: De Claudio denique Eugenio
 nullus in præsentem sermo est; Acta vero B.
 Antonii, quemadmodum & aliorum, ab hoc
 Eugenio tantum manuscripta, non typis edi-
 ta, ut ajebas, quidam seniores Aquilani as-
 ferunt. At hoc manuscriptum tum nostram,
 tum PP. Augustinianorum diligentiam omnem
 elusit.

10 Hæc itaque spe frustratus cœpi tetrico lã-
 bore Latinam reddere ex *Ms. Italico* *Vitam*, quam
 R. P. Carolus Ciminellus Augustinianus, sacra
 theologia professor, copiose composuerat, & quam
 anno 1690 perillustris D. Josephus Caprini roga-
 tu *Fanningi* nostri describi curaverat. Scriptor au-
 tem ille eam primum collegerat anno 1636, &
 post decennium novis documentis ac miraculis aux-
 erat. Cum verò inter legendum observarem, hunc
 historicum subinde concionatoris & rhetoris partes
 agere, non ita scrupulose in illius interpretatione
 versatus sum, ut verbum verbo reddiderim. Sed
 servatâ rei substantiâ verborum *Vitam* contraxi,
 atque ea selegi, quæ ad Beati gesta proprie spe-
 ctabant. Habebam quidem præ oculis varia A-
 ctorum compendia, quæ Bzovius, Nevius, Pe-
 trus Scacchi, Elsius, Torellius aliisque ediderant,
 & quæ minore labore excubere potuissem; at ea
 nimis erant contracta, & in nullo horum profe-
 rebatur testimonium Compostellanum, in hac *Vita*
 num. 7 relatum, quod est antiquissimum Acto-
 rum monumentum. Hæc lectorem præmonere vo-
 lui, ut interpretationis meæ rationem ac modum
 intelligeret.

*sed cum anti-
 quior auctor
 obtineri non
 potuerit,
 Acta ejus*

11 Nemo plura, quam Ciminellus, collegit B.
 Antonii miracula, in quibus interpretandis seve-
 rior fui, quamvis hinc inde levia rerum adjun-
 cta omiserim, & inter miracula non retulerim in-
 expectatam mortem, quam aliqui agri, ope B.
 Antonii implorata, impetrarunt, quia hujusmo-
 di eventus naturalibus causis adscribi poterant,
 & ad veram certorum miraculorum classem mihi
 pertinere non videbantur. Copiose Ciminelli colle-
 ctioni addidi nonnulla beneficia recentiora, quæ vel
 in nostro *Ms. Italico* legebantur, vel à laudato
 D. Dominico De Giorgio ad nos transmissa fue-
 rant, ut in annotatis observabo. Torellius in com-
 pendio Italico illustrium Augustinianorum centuria
 4 cap. 13, & in *Historia generali seculorum Au-
 gustinianorum* tomo 7 utrobique in elogio B. Anto-
 nii ex traditione monialium S. Lucia narrat, Bea-
 tum in earum monasterio produxisse trabem, cui
 ad usum adificii non erat longitudo sufficiens. Sa-
 ne miror, hoc prodigium à Carolo Ciminello aut
 Petro Scacchio non fuisse annotatum. Quæcumque
 sit

*simul cum
 multis mira-
 culis*

A *fit istius omissionis causa, ego fidem prodigiosa illius rei penes auctorem relinquo.*

12 *Porro inter miracula jure numerari potest prævium imminentis mortis signum, quod monialibus S. Lucie dari consuevit, ut in Vita B. Antonii à num. 17 narratur, Hoc autem perpetuum; ut ita dicam, miraculum abbatissa hujus monasterii anno 1690 confirmat suo testimonio, quod hic ex Italico Latinum facio: Ego infra scripta abbatissa venerandi monasterii S. Lucie virginis & martyris in hac civitate Aquilana omnibus has litteras visuris facio certam fidem; quod ab immemorabili tempore auditus fuerit & hætenus audiatur quidam sonus, nunc in uno nunc in altero monasterii loco, antequam ulla è monialibus migrat ad felicioram vitam. Hic autem sonus, qui editur interdum per modum ferri sese collidentis & interdum pulsu campanæ, à nobis vocatur signum, quod à B. Antonio de Milano ex Ordine nostro eremitico S. Augustini singulis hujus cœnobii monialibus promissum fuisse traditur. Hoc verò à morte prædicti Beati semper observatum fuit, & adhuc observatur, creditum fuit & hætenus creditur. In hujus rei fidem præsens testimonium scribi jussi, & manu propria subscripsi, ac memorati monasterii nostri sigillo munivi. Datum Aquilæ xviii Julii anno mdcxc. Subscriptum erat: Ego soror Margarita Cappa abbatissa.*

B *13 Concludo hunc commentarium quibusdam poematibus Latinis, quæ ad augendam posthumam B. Antonii gloriam à variis composita fuerunt, & Ms. nostro Italico præfigebantur. Primo perillustri D. doctore Horatio de Matthæis Sulmonensis de beato Viro ita cecinit:*

Discordes populorum animos Antonius olim
Duxit ad innocuæ fœdera pacis amans:
Doctaque corporibus medicamina præbuit ægris,
Infixa & ferro vulnera restituit.
Qui melius posset lites componere, posset
Qui curare magis corpora, nullus erat.
Huic mors insidias, sua tela tetendit & orcus,

C *At faciem abjectam nudaque regna vident.
Dum certos vixit, Deus ut præscripserat, annos,
Decubuit felix: mors canit, orcus ovat.
Falluntur miserè: in terris cœlestia servans
Regna, salute replet corpora, pace animos.*

14 *Augustinus Maria Arpe in Pantheo Augustiniano pag. 232 de gloria posthuma B. Antonii hæc habet: In corruptum ejus corpus Aquilæ colitur: signis ante & post mortem plurimis fulsit. Panegyri anniversaria ad xx Julii honoratur, & à Fratribus hymno quotidie. Nescio an iste Fratrum hymnus sit unus ex tribus sequentibus, quorum primus auctore Raynaldo sic compositus dicitur:*

Jam tibi supplex operata tellus
Reddat, Antoni, meritos honores
Morè solenni redeunte festa
Luce quotannis.
Tollat in cælum tua mira cantu
Facta, dum curans animos & artus
Divus ægrotos, revocas in almæ
Lumina vitæ.
Confcias oras bene sanctitatis
Laudet Hispanas, Aquilamque testem
Nobilem rerum, gremio foventem
Ossa beata.

Julii Tomus V.

Narret in longa serie tabellas,
Quas dicat voti rea gens facello:
Narret ereptos styge, fulgillaque
Arce locatos.

O recens mundi decus! o micantes
Inter aliorum redivive lucès!
Perge nunc vere pius esse sacris
Addite fastis.

15 *Alter, auctore Cianfloca, sic sonat:*
Nobilis morum Pater & Magister,
Dum tuos proni veneramur artus,
Mitis Antoni, famulos ab alto
Respice cælo.

Sume, quæ latè tibi præbet orbis,
Dona jam divo, quibus altiora
Phœbus haud vidit, neque jam videbit
Lumine claro.

Tuque dum vitæ fruëris perenni,
Omnibus culpis veniam det orbis
Conditor rerum, precibusque nostris
Præbeat aures.

16 *Tertius denique auctoris anonymi hymnus ita canitur:*

Quis tuas laudes numeris decoris
Dicet, Antoni, tua Dive, facta,
Quæ pius præstas Italis in arvis
Tempus in omne?

O poli salve nova lux amœni,
Cui per immensas ubicumque terras
Vota tot fiunt, liquidisque fumant
Thuribus aræ.

Dum tibi festos celebramus, altos
Cœlitum cantus, Venerande, linquens
Huc ades, sedemque tuam & sacrata
Membra revile.

Corde sit nobis cupidò precamur
Hæc dies semper celebris, nec ulla
Sentiatur fraudes tibi gens amata
Hostis averni.

O domus felix Habitatòr almæ,
Da tuis mentem famulis serenam,
Da frui tecum superis in oris
Luce perenni.

V I T A

Auctore Carolo Ciminello eremita Augustiniano.

Ex variis monumentis ab ipso collecta, & à nobis ex Ms. Italico Latine contracta.

P R O L O G U S.

NON ausim incuriæ accusare illos patres, qui cum B. Antonio nostro conversati nihil aut parum de ipsius vita, morte, & miraculis posteritati reliquerunt: malebant quippe majores nostri piis operibus exercendis foli Deo placere, quam iis conscribendis orbi innotescere. Ne quis autem me temeritatis arguat, quod imperito calamo jam velim exprimere ea, quæ à centum & pluribus annis contigerunt, meminerit, à Deo non solum remunerari istos, qui duobus aut quinque talentis recte usi fuerint, verum etiam

M i n m m m pu

AUCTORE
G. C.

ad posthumam Beati gloriam

E
compositi.

Profertur
quidam versus

& hymni

EX MS.
ITALICO.

puniri illum, qui unicum talentum sibi concessum absconderit. Si igitur patres illi, qui cum B. Antonio vixerunt, potius imitari ipsius virtutes, quam eas conscribere voluerint, atque ita duobus aut quinque cognitionis suæ talentis copiosam in cælo mercedem lucrati sint, liceat mihi sanctimoniam beati Viri, quam æmulari negligo, rudi stylo exponere juxta exiguam notitiam, quæ hodièdum superest, ne saltem puniar cum isto, qui pecuniam domini sui abscondit. Præterea in hoc proposito me confirmat exemplum aliorum, qui diu post B. Antonii mortem præclara ejus gesta litteris mandarunt. Porro nunc paucis præmoneo, ex quibus instrumentis ea collegerim, quæ per decursum narraturus sum.

ex quibus monumentis Vitam Beati collegeris.

B

a

b c

d

C

e

f

2 Moniales S. Lucie semper peculiarem B. Antonii memoriam tenuerunt, tum quod olim fuerit cœnobii sui confessarius, tum quod à mundano strepitu segregatæ traditionem facilius conservaverint. Neque solum referunt ea, quæ coram illustrissimo ac reverendissimo D. Gaspare de Gaioso a, episcopo Aquilano, juratæ deposuerunt, verum etiam multa alia hausta ex narratione sororis Adeodate b, quæ circa annum MDLIII c cum magna sanctitatis opinione obiit; Adeodata autem eadem acceperat à sorore Christina d, quæ paulo post mortem B. Antonii religiosam vitam amplexa est. Fertur etiam existare libellus quidam manuscriptus femilacer, qui præfert nomen P. Dionysii, in quo inter alia legi dicitur, quod tempore professionis B. Antonii cantus angelorum auditi fuerint, quod in consortio istius Beati, è vita discedentis, plures animæ è purgatorio ad cælum evolaverint. At cum post diligentem inquisitionem, tum apud seniores hujus monasterii patres & moniales S. Lucie, tum apud alios curiosos hujusmodi rerum indagatores institutam, nullum hujus narrationis testimonium invenerim, eam omittendam esse existimavi: nihil enim hic referre volui, nisi apud plurimos notum ac pervulgatum esset, præsertim post impressum Vitæ compendium e, quod anno MDCXLIII illustrissimus episcopus Aquilanus f tantummodo typis excudi permisit, postquam omnia ad fidem instrumentorum severè examinata fuissent. Denique libri sacristiæ & procuraturæ hujus monasterii indicant venerationem civium Aquilanorum erga hunc Beatum, felicem ejus obitum, miraculorum multitudinem, sanctitatis famam, aliaque, quæ jam narrare aggrediar ad majorem Dei gloriam, & B. Antonii honorem, cui in hac mea infirmitate corpus & animam enixe commendo.

A N N O T A T A.

a Is assumptus est ad cathedram Aquilanam anno 1628, cui mortuo successit Clemens dei Pezzo anno 1646.

b Vix dubito, quin hæc sit Adeodata, quæ in seculo Beatrix appellabatur, & cujus elogium dedit Philippus Elsius in Encomiastico Augustiniano pag. 12.

c Landatus Elsius loco citato scribit, eam die 22 Augusti anno 1590 obiisse, ejusque corpus Aquila summo honore coli. Quod ad mortis animum

spectat, oportet alterutro loco vel amanuensis vel typographæ errorem irrepisse, ut consideranti patebit. Quod verò ad cultum ejus attinet, pluribus testimoniis eum confirmari cupimus.

d Hæc Christina anno 1505 religiosum habitum assumpsit & obiit anno 1543 juxta Joannem Nervum in Exemo Augustiniana, qui illic à pag. 416 fuscè ipsius Vitam descripsit, eamque beatæ nomine appellat. Sed cum is titulus non satis probetur, eam Majores nostri ad diem 18 Januarii inter prætermittos collocarunt.

e Ciminellus hic indicat compendium Vitæ, quod Petrus Scacchi Aquilanus ex Ordine S. Augustini anno 1643 Italice edidit.

f Is est illustrissimus D. Gaspar de Gaioso, de quo supra.

D

C A P U T I.

Beati pueritia, ars medica & chirurgica, ingressus in Ordinem S. Augustini, & pia peregrinatio.

E

A Nno Incarnationis dominicæ MCCCXXIV a Mediolani ex stirpe Turriana b natus est B. Antonius parentibus nobilibus ac opulentis, qui filium suum optimis moribus ac litteris imbui curarunt, & plenissimum sedulæ suæ institutionis fructum perceperunt: nam puer doctrinæ conjungebat timorem Domini, qui est initium sapientiæ. Confecto humaniorum studiorum curriculo, missus est Patavium, ut quidam asserunt, atque ibi ad chirurgicam & medicam artem discendam animum adjecit, ac tantum in eo studio progressum fecit, ut brevi tempore doctoris lauream adeptus fuerit, & à speculatione ad praxin transferit. Cœpit ergo variis locis artem suam exercere, ut refert D. Claudius Eugenius c, & cum omnium admiratione curare gravissimos morbos, ac sanare vulnera, quæ immedicabilia videbantur. Sed non volebat corpori mederi, nisi prius animæ vulnera fuissent sanata, solitus dicere, peccata nostra esse morborum causas, adeoque sublatis peccatis facile corpoream infirmitatem auferri. Quare ad ægros vocatus, statim eos hortabatur ad instituendam peccatorum confessionem & suscipiendam sacram eucharistiam: quibus peractis, ægrotantes signo sanctæ crucis muniebat, ac deinde salutifera medicamina adhibebat. Hoc modo herbis & emplastris singularis efficacia communicabatur, & insanabiles morbi pellebantur, ita ut Antonius plurimos præfenti mortis periculo eripuerit, sicut indicant hi versiculi, qui in ejus epitaphio leguntur:

Beatus Antonius artem medicam piè exercens

a b

c

f

Liber adhuc Patris Augustini Antonius olim Legibus, infirmos corpore juvit ope.

Ederit aut tabes, ferrum aut patefecerit artus,

Dicitur hic medica restituisse manu.

4 Dum pius ille medicus sic corpora & animas curat, plurimos infirmos suis exhortationibus adeo commovit, ut prillinæ fanitati restituti, eo suadente, religiosum vitæ institutum amplecterentur. Ne autem esset ex numero

Ordinem religiosum ingressus,

A numero eorum, qui dicunt & non faciunt, decrevit etiam ipse mundo nuntium remittere, & religioso Ordini nomen dare, ut exemplo aliorum, quos ad simile vitæ genus verbis suis excitaverat, Christum propius sequeretur. Tunc dicitur dæmon varios tentationum modos adhibuisse, ut eum à sancto proposito avocaret. Sed Antonius, superatis omnibus difficultatibus, decretum suum executioni mandavit, & Ordinem eremitarum S. Augustini in provincia Mediolanensi ingressus est. Quantis in religioso tirocinio virtutibus eluxerit, facile colliget, qui secularem ipsius vitam considerare voluerit: si enim in seculo tam pie vixerit, nemo mirabitur, quod in religione angelicam vitam duxerit, ut testatur hoc carmen sepulcrale:

Relligionis onus subiens, mox angelus ipsos
Mortales inter visus adesse novus.

*Et facto
transitu ad a-
liam Ordinis
congregationem,*

B

Postquam B. Antonius sese tribus religionis votis obstrinxerat, ob singularem virtutem brevi ad sacros Ordines promotus est. Cum verò indies magis magisque in perfectione religiosa proficeret, post paucos annos in Ordine transactos officium Prioris suscipere coactus est. Verùm hæc electio displicebat Servo Dei, qui se eo munere indignum judicabat, & potius aliis subesse quam præfesse cupiebat. Præterea timebat, ne à se pro animabus subditorum severa Deo ratio reddenda esset: unde omni studio ab hoc onere liberari conabatur. Sed tandem videns, se hujusmodi dignitatibus tanto magis onerari, quanto eas diligentius fugeret, statuit ad aliam ejusdem Ordinis congregationem transire. Cumque intellexisset, stricteorem disciplinam, anno MCCCXIX à venerabili patre Augustino Romano *d* inductam, in provincia Perusina observari, supplex à Provinciali suo petiit, ut ad eam congregationem sibi transire liceret. Quamvis R. P. Provincialis eam licentiam invitius concederet, tamen pio beati Viri desiderio satisfecit, ne voluntati divinæ resistere videretur. Beatus Antonius, accepta benedictione, Fulginium profectus est, ibique accessit Vicarium generalem istius provincie, & ab eo humiliter flagitavit, ut in illam congregationem admitteretur. Reverendus pater Vicarius, auditis ejus rationibus, ac ipso beati Viri aspectu commotus assignavit illi cubiculum S. Nicolai Fulginatis *e*, sicut refert Claudius Eugenius, & colligitur ex testimonio Compostellano, quod infra exhibebitur.

*in Gallaciam
peregrinatur:*

f

Cum Fulginii per tres annos & aliquot menses variis apostolicæ caritatis operibus, ac præsertim pauperum, in nosocomiis decumbentium, curâ magnam sanctitatis famam consecutus esset, voluit nimiam populi venerationem vitare, & idcirco ab admodum R. P. Juliano de Salem *f*, totius Ordinis Generali, impetravit, ut posset reliquias S. Jacobi in Gallæcia visitare, & ad juvandos maximè pauperes artem medicam & chirurgicam ubique licite exercere. Obtenta hac licentia, Antonius alacris iter arripuit, ac Compostellam pervenit. Quis facile explicet, quanta devotione sacras sancti Apostoli exuvias ibi veneratus sit, & quot inopēs, morbis afflictos, curaverit? Certe nemo suspicari potest, ferventem ipsius caritatem in Gallæ-

Julii Tomus-V.

cia otiosam fuisse, cum per tres annos & aliquot menses Compostellæ & totidem Ponte veteri sublitterit. Nemo, inquam, hoc potest suspicari de illo, cujus lemma in Sulmonensi tabula aliisque antiquis picturis ita legitur: CARITAS NON QUÆRIT, QUÆ SUA SUNT, SED IPSUM CHRISTUM.

7 Hæc omnia abunde colliguntur ex Compostellano istius temporis testimonio, quod Latine in membrana scriptum sic sonat: „ In Dei nomine Amen. Noverint universi, „ præsentibus litteras inspecturi, quod in præsentia mei Petri Lupi Segobienensis civitatis „ in Decretis baccalarei, canonici sanctæ „ ecclesiæ Compostellanensis judicis & notarii publici, testiumque infrascriptorum in „ domo habitationis meæ, quæ est in prædicta civitate atque in audientia domini archiepiscopi Compostellanensis sancti Jacobi „ prope ecclesiam apparuit venerabilis vir, „ frater Antonius de Torre Mediolanensis „ Ordinis eremitarum sancti Nicolai de Fulginio, & coram me reservavit *, quod „ mihi & omnibus adstantibus & aliis quam plurimis præfatæ civitatis civibus constabat, „ ipsum exercuisse de arte physicæ & esse peritum in illa arte, & resedisse in prædicta civitate continue per spatium trium annorum „ & amplius, & etiam in villa Pontis veteris g totidem tempus, curando & sanando „ infirmos & ægros de gravibus infirmitatibus: & quia ipse erat peritus in arte medicinæ, sicut prius dixerat, quod experientia & testibus fide dignis intendebat ostendere, & etiam intendebat discurre „ & pergere per diversas partes mundi, quod mihi placeret recipere aliquos testes, & „ habere plenariam informationem per quamcumque viam, & inquirere diligenter circa ipsius peritiam de meo officio, quod super hoc implorabat, & quod adhiberem ipsius fidem, & præfato fratri Antonio concederem litteras meas testimoniales, & quod præstarem auctoritatem meam, & interponerem decretum meum.

8 Ego attendens, petitionem ipsius fore justam & rationabilem, & considerans „ ejus sufficientiam atque peritiam, & quia mihi constat de aliquibus curis, per eundem venerabilem fratrem Antonium confectis, per testes fide dignos nec non per experientiam, quæ est mater omnium rerum, idcirco ad petitionem ejusdem fratris Antonii jussi hoc publicum instrumentum confici, & ei in testimonium veritatis præbere, atque has litteras testimoniales conferrari, nomine sigilloque meis consuetis firmari ac sigillari. Quæ omnia & singula videntibus & audientibus innotescant, ipsum fore peritum in arte medicinæ, & plura instrumenta & præparatoria chirurgiæ secum ducere & habere, & ut moris est & sanctius, omnipotenti Deo curam relinquere, qui super omnes medicos & super naturam verus medicus est. In honorem „ atque laudem ipsius prædictus frater Antonius curat pauperes ægros sine pecuniis. Datum & actum in civitate Compostellanensi in Quintana de Paveos apud ecclesiam sancti Jacobi Zebedæi in auditorio reverendissimi domini D. Alfonsi de Fonseca „ ca

M m m m m 2

EX MS.
ITALICO.

„ ca b archiepiscopi Compostellanensis, ubi
„ sui iudices consueverunt litigia & iurgia
„ determinare seu discernere, quarta die
„ mensis Augusti anno à Nativitate Domini
„ MCCCCLXIV, testibus ad hæc omnia præ-
„ missa præsentibus, ibidem vocatis atque
„ rogatis, venerabilibus viris Fernando de
„ Caruvia canonico Compostellanensi, & Pe-
„ tro Alfonso clerico, & Joanne de Auro ve-
„ teri civibus Compostellanensibus „

multos paup-
res arte sua
juvas.

9 Deinde sequitur hæc præcedentis testi-
monii confirmatio: „ Et ego Alvarus de Ca-
„ strenda publicus Compostellanus pro eccle-
„ sia Compostellanensi & eadem auctoritate
„ apostolicus notarius juratus, quia præmis-
„ sis omnibus & singulis supradictis unà cum
„ prænominatis testibus præfens interfui, ea-
„ que omnia & singula sic fieri vidi & au-
„ divi, in notam meam retraxi, ideoque hoc
„ præfens publicum instrumentum, per alium
„ me aliis occupato negotiis, scriptum, fe-
„ ci, & hic meum signum solitum, & con-
„ suetum apposui in fidem & testimonium o-
„ mnium & singulorum præmissorum roga-
„ tus & requisitus „ Locus sigilli ✠ notarii
Alvari Locus sigilli ✠ pendentis. Ar-
bitror, hoc testimonium a beato Antonio
petitum fuisse, ut prodigiöse sanationes potius
herbis & arti chirurgicæ quam suis precibus
aut sanctitati tribuerentur, atque ita populi
plausum vitaret. Ex eo autem instrumento,
præter Beati cognomen, patriam, aliaque
adjuncta, colligimus, ipsum per varias mundi
partes peregrinatum fuisse, & sine ulla spe
lucri præcipuam pauperum curam gessisse.
Præterea acceperat B. Antonius à Deo
singulare donum expellendi dæmones è corporibus
humanis, ut scribit P. Dionysius his verbis:
FUIT MIRABILIS IN EXPELLENDO DÆMONES.
Idem in antiquo monasterii nostri calendario
sic loquitur: QUI OMNIBUS CHARITATE ET
HUMILITATE CHARISSIMUS FUIT, ET PRÆCIPUE
IN EFFUGANDIS SPIRITIBUS [clarus.]

C

ANNOTATA.

a Augustinus Maria Arpe in Pantheo Augustiniano, non ita pridem Genua edito, nativitatem ejus circa annum 1410 & consequenter mortem illius anno 1480 collocat. Sed vide, quæ diximus in Commentario prævio num. 8.

b In testimonio Compostellano vocatur de Torre; unde auctores eum passim Latine Turrianum cognominant. Nonnumquam etiam vocatur Aquilanus, eo quod Aquila diu vixerit & obierit.

c Hujus scriptoris opusculum nusquam reperire potui, ut monui in Commentario prævio num. 10.

d Elsius eum appellat Augustinum de Favaronibus, & ejus gesta ac scripta enumerat in Encyclopaedico Augustiniano pag. 93.

e Discere cupio, quis sit iste S. Nicolaus Fulginas: nam apud Beatum aliosque scriptores, qui agunt de sanctis Fulginibus, eum hæcenus frustra quaesivi.

f Iste Julianus de Salem juxta Elsium anno 1443 electus est Ordinis Augustiniani Generalis, & obiit anno 1459.

g Est oppidum Hispania in Gallacia vulgo di-

ctum Ponte Vedra, quod octo leucis Compostellâ distat.

h Hic est secundus istius nominis archiepiscopus Compostellanus, de quo videri potest Egidius Gonzales Davila in Theatro ecclesiastico ecclesiæ Compostellanae cap. 18.

D

CAPUT II.

Beati caritas erga proximum, prodigiosa cadis vitatio, & alia miracula.

J Am B. Antonius multa caritatis opera exercendo diversas orbis regiones peragraverat, quando incidit in morbum, ex quo claudus effectus est: nam magno patientiæ exemplo tantam nervorum contractionem passus est, ut sinistra tibia quinque digitis dextrâ brevior fieret, sicut etiamnum hodie in sacro illius corpore conspicitur. Coactus itaque piæ peregrinationis suæ cursum sistere recurrit ad R. P. Jacobum Aquilanum, Religionis Augustinianæ generalem, qui anno MCCCCLXX in capitulo Bononiensi electus fuerat, & ab eo obtinuit, ut Aquilam mitteretur, quia intellexerat maximas in ea civitate discordias exortas esse, & divinum inimicitiarum istarum flagellum, nempe morbum contagiosum, ibidem secuturum præfagebat. Commendatus igitur P. Provinciali Umbriæ, cui provinciæ monasterium nostrum tunc temporis aggregatum erat, venit Aquilam, & à P. Provinciali benignè exceptus assignatum sibi ab eo cubiculum usque ad mortem incoluit.

Beatus è peregrinatione rediit.

E

a

11 Vix Servus Dei per aliquot dies in monasterio Aquilano quieverat, cum omnem industriam convertit ad discordes civium animos conciliandos. Quotidie (ob difficilem claudicationis gressum baculo innixus) ad varias urbis partes excurrebat, ut exhortando & obsecrando odia exstingeret ac pacem componeret. Quis dicat, quanta humilitate & patientia ipsi opus fuerit, quando animos superbiâ tumidos & ira ac odio incensos placare conabatur? Non dubito, quin sæpe contumeliosis verbis exceptus fuerit, & vix violentas quorundam manus evaserit. Non tamen idcirco Antonius animum despondebat; sed furentem iracundiam benignis monitis placabat. Si quos pertinacioris indolis nactus fuerat, preces, jejunia, & disciplinas adhibebat, & similes corporis afflictiones à monialibus S. Lucie postulabat, ut Deus dura illorum corda ad pacem commovere dignaretur, sicuti religiosæ istæ ex continua traditione testantur: imo addunt, disciplinas eo tempore fuisse tam vehementes, ut cruenta flagrorum indicia hodie in parietibus monasterii sui appareant. Unde feruntur aliqui cives ita fuisse commoti, ut non tantum inimicis ignoverint, sed etiam mundo valedixerint, & religiosum institutum amplexi fuerint b. Hanc ob rem tumulo illius inter cetera inscriptum est hoc carmen distichon:
Discordes animos conjunxit tædere pacis.
Imbuit & mentes relligione piæ.

Aquila discordias civium animo componere nititur.

F

b

A
 & ibidem
 grassante
 peste,

12 Quamvis B. Antonius non exiguum laboris sui fructum collegisset, tamen malevola quorundam instigatione vetus odium resuscitatum est; & discordia recruduit. Cum vero tunc flagrantis civium animi nec blanditiis nec minis commoverentur, Deus ad castigandam illorum perveraciam immisit anno MCDLXXVI pestem adeo malignam, ut spatium decem mensium, teste D. Cirillo in suis Annalibus, quatuordecim millia hominum extincta fuerint. Utinam exprimere possem innumera caritatis opera, quae Servus Dei eo tempore exercuit! Per dies noctesque sine requie, sine cibo aegrotis serviebat, confessiones eorum excipiebat, moribundos ad felicem agnitionem preparabat, & inter viva, ut ita dicam, ac tacentia cadavera solo corpore & sanguine Christi munitus versabatur, uti D. Claudius distincte narrat. Quanto autem magis invalescebat laevis, tanto magis crescebat terror Antonii, qui quotidie magna cum difficultate ob claudicationem omnes urbis angulos lustrabat, & cunctis operam ferre cupiebat.

B
 varia caritatis
 opera exer-
 cuit;

13 Ubi tandem pestilentia remississet, labor indefessus illius operarii non desit: nam assiduis zeli sui exemplis tantam sanctitatis famam obtinuerat, ut plerique cives Aquilani eum corporis & animae medicum eligerent. Corpora quidem non tam humanis quam divinis pharmacis curabat: saepius enim solo crucis signo aegros pristinae sanitati restituit, ut omnes affirmant. Animarum vero curam gerebat longe maximam, cum plurimi ad ipsum confluerent, ut peccata sua confiterentur. Tantus autem erat iste poenitentium concursus, ut afferere ausim, a solo Antonio plures confessiones fuisse exceptas; quam ab omnibus reliquis coenobii patribus, etiam si essent numero multi. Id non temere colligo ex eleemosynis, ipsi datis, quae omnium aliarum numerum & valorem superant, ut ex libro rationum constat. Praetermitto, quanta pietate & vigilantia animas sibi commissas ad felicem mortem obendam disposuerit, & solummodo refero aliquot prodigia, quae Deus in gratiam Servi sui adhuc viventis patrare dignatus est.

C
 & multos
 aegros sanavit

14 Cum B. Antonius juxta ritum Ecclesiae Dominicae Palmarum benedictum olivae ramum accepisset, eundem in monasterii nostri horto plantavit, qui intra breve temporis spatium non solum mirabiliter crevit, sed etiam fructus protulit. Quamvis autem de illa arbore non haberetur talis cura, qualis ad alendos hujusmodi fructus requiritur, & idcirco aliquando exarescere videretur, nihilominus numquam defecit, ut etiamnum hodie cernitur. Porro moniales S. Luciae ex antiqua traditione referunt, B. Antonium consuevisse uti oleo istorum fructuum ad formandum signum sanctae crucis in frontibus aegrotantium, & plures hoc modo ad pristinam sanitatem rediisse. Addunt, coenobii sui confessarios, qui B. Antonio succellerunt, semper ex ista arbore decerpisse ramos, quos Dominica Palmarum benedicebant, & ad conservandam miraculi memoriam monialibus distribuebant. Denique efficacia istius olei Aquilae ita passim nota erat, ut plerique infirmi, relictis medicis, Antonium accerferent, & ejus unctione sanitatem recuperarent.

15 Hinc orta est quorundam medicorum invidia, qui lucrum suum quotidie minui videntes de Antonio interficiendo conjurarunt. Decernunt itaque primo mane ante lucem eum in quodam angulo aggredi, quando Missae celebrandae causa ad monasterium S. Luciae exiret. Condito tempore adsunt quatuor armati, ut transiturum exspectent, & impium consilium exsequantur. Dum jam diu omnia sollicitè observassent, & consueta hora praeterisset, mirari satis nequeunt, illum a se non fuisse visum. Templum igitur curiositatis gratia ingrediuntur, ac eum divina mysteria peragentem conspiciunt. Tunc haerent stupore defixi, quod nec illum praetereuntem vidissent, nec campanae sonum audissent, quo ad Missam signum dari solebat. Hoc miraculo moti statuunt meditatam crimen ei detegere, ac ab ipso veniam postulare. Quando sacrilegum consilium cum lacrymis B. Antonio confessi fuerant, ipse eos amice amplexus est, & magis laetus de eorum conversione, quam de vitae suae conservatione, illis ex animo ignovit.

EX MS.
 ITALICO.
 fructus sibi
 ab invidiis in-
 fidis mirabiliter
 servatis.

E

16 Inter miracula etiam merito computari potest, quod B. Antonius spatio octodecim annorum, quo coenobium S. Luciae direxit, omnes moniales non solum in perfecta mentis concordia, sed etiam in prospera corporis valetudine conservaverit: nam eorum essent numero octoginta septem diversae aetatis ac temperationis, atque inter eas multae jam annis graves, nulla tamen tanto temporis intervallo mortua est, imo ne quidem ita aegrotavit, ut lecto decumbere cogeretur. Neque continua ista sanitas naturali corporum temperiei facile adscribi potest, cum plures initia morborum senserint. Sed mox B. Antonius in earum fronte signum crucis formabat oleo, quod ex fructibus supra memoratae olivae expressum fuisse creditur, & ita gravioribus morbis aditum pracludebat. Neque oleo isti tanta efficacia tribui potest, nisi divina quaedam vis illi indita fuerit. Accidit, quod eo tempore violenta pestis in urbe Aquilana grassaretur, ut supra diximus. Tunc octoginta septem moniales, inter innumera civitatis cadavera ab omni contagio immunes, in monasterio suo, tamquam terrestri paradiso, perfecta sanitate ac pace fruebantur, & divinam misericordiam quotidie exorabant, ut hoc flagellum a miseris civibus auferre dignaretur.

Moniales non
 sine miraculo
 diu sanas
 conservavit

F

17 Non minus admiratione dignum est beneficium, quod B. Antonius eidem coenobio impetravit, & quod usque ad hunc diem perseverat. Cum servus Dei sciret, sibi mortem imminere, spiritualibus suis filiabus valledixit, & extrema salutis monita tenero affectu communicavit. Moniales post multas lacrymas & commendatam sui memoriam tandem petierunt, ut a Deo flagitaret quoddam signum, quo praemonerentur, quando aliqua ex sua communitate erant moriturae. Rem difficilem, inquit Antonius, postulastis: attamen confidite, quia dabitur signum, quod desideratis. Quotiescumque igitur audieritis in monasterio insolitum quemdam sonum, scitote, unam esse vobis brevi morituram. Quare tunc singulae de peccatis vestris dolete, & vos summam diligentiam ad mortem praeparate. His dictis, Antonius omnibus bene

& is praevi-
 um instantis
 mortis signum
 promissit.

EX MS.
ITALICO.quod postea
semper datum
fuit.* forte mon-
te

B

ut quibusdam
exemplis
ostenditur.

C

precatus discessit, & non multo post in letalem morbum incidit, ut postea dicitur.

18 Eventus docuit, hanc beati Viri promissionem non solum pertinuisse ad moniales, quæ tunc vivebant, verum etiam ad illas, quæ postea in eodem monasterio essent victuræ: nam usque ad hæc tempora signum istud aliquando in choro, interdum in cœnobii nosocomio aliivæ locis auditur, & tot moniales non multo post è vita discedunt, quot distincti pulsus eduntur. Unde moniales, audito signo, solent inter se dicere: Ecce sanctus Pater (sic beatum Antonium appellare consueverunt) nos monuit. Quænam è nobis moritura est? Nec multo post aliqua morbo affligitur atque ex hac vita migrat. Equidem fateor, nonnullas subita morte oppressas fuisse; attamen semper signum præcessit. Sic à multis annis Guilielma de M. * Angêlo Aquilana subito in terram corruit ac exspiravit, dum moniales de signo jam dato sollicitè inter se colloquerentur. Idem contigit Mariæ de Tulli, quæ statim post datum signum sine prævia ægritudine improvise spiritum reddidit. Quamvis itaque post datum signum aliqua in morbum incidat, non sequitur, eam esse morti proximam: nonnumquam enim illa sanitatem recuperat, & alia rectè valens subita ægritudine, & morte opprimitur. Quare singulæ hæc Virgines prudentes, ardentibus caritatis lampadibus & oleo virtutum instructæ, semper sponsum adventum expectare coguntur, quia post memoratum signum non sciunt, quænam ex omnibus ad eum primò sit evocanda.

19 Moniales ad confirmandam hujus præmonitionis veritatem mille narrant exempla; sed ego brevitatis causâ hic notabilia tantummodo referam. Dum anno MDLXXXVI moniales essent in choro, quinque distinctos pulsus audierunt, & quamvis eo tempore sedecim extrema unctione munitæ essent, nihilominus tantum quinque ex hac vita migrarunt: nempe Clara di Cicoli, Calixta di Luculo, Agnella di Bagno, Clementia Alferi, & Juliana Farzetta. Quando ejusdem monasterii confessarius erat P. Archangelus Fulginas circa annum MDCXI similiter post quinies datum signum pauco tempore quinque moniales obierunt, scilicet Virginia di Carlo, Paula di Bagno, Innocentia di Scoppito, Clara Rosa, & Martha Mariani. Ego ipse à monialibus petii, ut me præmonerent, quando simile signum in suo monasterio daretur: Unde anno MDCXXXV, die XII Novembris mihi indicarunt, solitum murmur in nosocomio suo auditum fuisse, & postea intellexi, quod die XVII ejusdem mensis Gabriela Pica ad alteram vitam transferit. Sic etiam paucis post septimanis Ursula di Bagno post datum signum è vivis excessit. Denique anno MDCXXXVI, die XXXI Augusti post auditum ab aliquot diebus signum, Maria Constantia Ricci, quæ solum triginta ætatis annos numerabat, mortua est contra opinionem omnium, ac præsertim medici, in cujus confusionem forte Deus permisit, ut Sacramento extremæ unctionis non muniretur, cum antea festo S. Augustini confessa fuisset, & corpori Domini communicasset: quando enim monialis medico dicebat, sese propter prævium signum de vita sua du-

bitare, ille hoc explodens coram omnibus adstantibus asseruit, nullum esse mortis periculum. At ipsa post paucas horas ex hac vita improvisò migravit, ut affirmant omnes moniales, quæ illic adfuerunt d.

A N N O T A T A.

a De hoc venerabili sene videri potest jam citatus Elsius pag. 307, ubi asserit, eum octogenarium anno 1470 electum fuisse Ordinis sui Generalem, & anno 1476 obiisse. Unde sequitur, B. Antonium ante hunc annum è peregrinatione sua rediisse.

b Ciminellus hoc pentametrum explicat de quibusdam civibus religiosum statum amplexis; at ego cum aliis malim id intelligere de monialibus, quas Beatus direxit, & quarum piæ mentes religione seu pietate imbuit.

c Habemus Italicos hujus scriptoris Annales, anno 1570 Roma editos, in quibus id libro octavo asserit.

d In Commentario prævio exhibui testimonium abbatissa, quæ hoc signum prævium suo tempore, id est anno 1690, perseverare affirmat.

C A P U T III.

Morbus B. Antonii, pia mors, miraculum, honorificum sepulcrum & epitaphium.

CUM Antonius bonum certamen certasset, & cursum laborum consummasset, die XXVI Januarii anno MCDXCIV post celebratam Missam cœpit laborare difficili morbo, quem per sex mentes summo patientiæ exemplo toleravit. Fuit autem morbus adeo gravis, ut æger tempore Quadragesimæ aliisque diebus esurialibus consilio medicorum & jussu superiorum carnes comedere coactus fuerit, sicut ex libro procuraturæ colligitur. Ingravescente morbo, extremis Ecclesiæ Sacramentis munitus petiit à P. Priore, ut ibi sepeliretur, ubi pro suis peccatis omnium Fratrum pedibus calcaretur. Quando moniales S. Lucie intellexerant, Patrem suum spiritualem ad vitæ exitum properare, pro felici ejus transitu preces cum lacrymis fuderunt, ac præcipuè Deum rogarunt, ut immentos ipsius labores copiosè in cælo compensaret, & ipsæ peculiare ejus patrocinium experirentur.

21 Tandem in vigilia S. Jacobi, quem singulari cultu semper profecutus fuerat, cum magno pietatis sensu animam Creatori reddidit anno MCDXCIV a, etiam si aliqui obitum ejus anno MCDLXXXII perperam consignaverint. Mors illa plurimos affixit, qui sese confessario, medico, patre & consolatore orbatos sentiebant. Nonnihil tamen imminutus est dolor iste, dum sperabant, se intercessorem habituros in cælo, quem in terra benefactorem habuerant: vix enim anima illa à corpore separata fuerat, quando in ejus cella cantus angelorum auditi sunt, ut illustrius ac reverendissimus D. Andreas Gelfomini b litteris mandavit. Brevi etiam tristitia monialium in piam lætitiâ mutata est:

D

E

F

* pia mors,

a

b

A ell: quippe dum felicem ejus mortem Deo commendabant, ut paulo ante dixi, candidissimam illius animam, instar solis splendens, inter angelorum consortium ad cælum ascendere viderunt, ut R. D. Martinus Pineus *c* narrat, & moniales ex continua traditione testantur.

post quam moniales promissione sui patrocinii consolantur.

22 Porro B. Antonius spei, quam moniales S. Luciae de suo patrocinio conceperant, abundè satisfecit, quando illas non solum de instanti morte præmonet, de quo supra meminimus, sed etiam monasterium earum in suam clientelam suscepit, ut postea intellectum est ex apparitione, quam jam refero. Cum Dorothea Coluccia Aquilana in cœnobio S. Luciae junior esset, & coram imagine B. Antonii oraret, vidit pulchram puellam, pretiosis vestibus ornata, cujus majestatem ac amabilitatem mirabatur. Vix sui compos præ stupore non audebat petere, quænam esset, unde venisset, aut quomodo monasterium intrasset. Tunc audiit sibi ab illa dici: Nescis, quæ ego sim? Cumque Dorothea respondisset, se id nescire, illa addidit: Scito, me esse eam, quæ simul cum isto B. Antonio singularem hujus monasterii curam gero. Hoc dicto, evanuit. Quare majori admiratione capta surgit ab oratione, & accedens Monicam Antonelli, eam ita interrogat: Non vidisti istam puellam, quæ me allocuta est, dum coram imagine sancti Patris orarem? Cum Monica quæreret, quid ea puella dixisset, Dorothea respondit: Illa mihi dixit, se simul cum sancto Patre singularem hujus monasterii curam gerere, & subito se oculis meis subduxit, & nescio, quænam sit, aut quo iverit. Tunc Monica asseruit, istam puellam à se visam fuisse, quamvis id verum non esset, ne Dorotheam majori stupore defigeret. At ipsa interim satis intelligebat, fuisse S. Luciam, quæ apparuerat, cui monasterium dedicatum est, & quæ singularis ejusdem patrona est simul cum B. Antonio, qui in vita sua illud magna sollicitudine gubernaverat.

Contingit miraculum in ejus sepultura,

23 Venerabile beati Viri corpus in templo monasterii publice expositum fuit, ad quod magnus concursus factus est non solum civium Aquilanorum, sed etiam accolarum, ad quos mortis illius fama pervenerat. Tanta autem de ipsius sanctitate erat populi opinio, ut omnes certatim manus illius ac pedes osculari aut rosariis suis tangere conarentur. Postquam confluentis multitudinis devotioni per aliquot dies utcumque satisfactum esset, R. P. Anselmus de Saxoterrato, qui eo tempore munus Prioris administrabat, corpus Antonii terræ tradere decrevit, sicut ipsi petenti promiserat, & in hunc finem accersi jussit vespillonem, quibus locum assignavit, in quo venerabilis Dei Servus sepeliretur. Dum illi jussu P. Prioris fossam parant, ecce lapis magno impetu sponte exiit, & ita unum ex illis in pectore percussit, ut in terram prostratus non exigua vicinæ mortis signa daret. Hoc viso, circumstantes exclamant: Miraculum, miraculum! Tunc verò miserum vespillonem B. Antonio commendant; qui mox ad se reversus hæc prima verba protulit: „ Non vult Deus, ut hoc venerabile corpus, quod in vita propter

„ ipsius amorem tam multa sustinuit, terrâ tegatur, & fiat esca vermium „. Hoc prodigium non solum legitur in libro monasterii, sed etiam à R. D. Martino Pineo & D. Claudio Eugenio narratur.

EX MS. ITALICO.

24 Hoc miraculo motus R. P. Prior jussit capsam confici, corpusque ei impositum in altiori loco supra altare S. Catharinæ martyris collocari, ut omnibus esset venerationi. Hic à Patribus ad chorum vel sacristiam transeuntibus semper exhiberi solebat reverentia. Sic nempe Deus voluit, ut ab omnibus transeuntibus honoraretur, qui transeuntium pedibus calcari cupiebat; juxta divinum istud effatum: Qui se humiliat, exaltabitur. Hoc loco gloriosum corpus mansit usque ad mensem Aprilem anni MDCXCV; quando R. P. Prior videns devotionem populi quotidie crescere, illud imposuit nucæ capse, quæ honorificentius ornata ac ferro munita in eodem altari collocata est. Cum Beatus anno MDCXCVI plurima opem suam implorantibus beneficia conferret, decreverunt Patres magis honorare eum, quem Deus indies pluribus miraculis condecorabat, atque idcirco aptarunt locum quemdam instar parvi cubiculi, in quo duas fenestras, cancellis instructas, & portulas fieri curarunt, ubi memorata capsula honorifice constituta est.

propter quod corpus illius honorifico loco collocavit

25 Venerandum Beati corpus ita remansit usque ad annum MDLXXX, quo tempore P. Deodatus de Rocca di Cagno Augustinianus eundem locum amplificavit, & variis staturis ornavit, ut notatur in rotundo lapide his litteris: F. D. F. F. A. D. MDLXXX. Hi characteres significant: FRATER DEODATUS FIERI FECIT ANNO DOMINI MILLESIMO QUINGENTESIMO OCTOGESIMO. Præterea idem P. Deodatus capsam nucæ mutavit in crystallinam, in qua corpus adhuc hodie jacet integrum, quamvis nullis aromatibus aut balsamo conditum fuerit, ut P. Matthæus Aquilanus ex seniorum traditione affirmat, & abunde colligitur ex libro rationum, in quo etiam minimæ clavorum expensæ, pro prima capsula factæ, computantur, & interim de pretiosis unguentis aut aromatibus nulla fit mentio. Ceterum longitudo sacri corporis à capite ad pedem dextrum (sinistrum quinque digitis altero brevior fuisse supra diximus) est duarum ulnarum & mediæ uno digito minus juxta mensuram Aquilanam; brachia verò à junctura humerorum usque ad digitum medium manus sunt trium palmorum; manus autem à junctura brachii usque ad extremitatem digiti minusculi habent tres quartas partes palmi; pedes denique longi sunt unum palmum, excepto medio digito. Sic ego ista dimensus sum die XIV Decembris anno MDCXXXVII.

Et postea locus sepulchri ornatur,

26 Hodiedum in jam dicto loco quiescit, & supra portulam legitur sequens epitaphium:

eique epitaphium injectum.

Liber adhuc Patris Augustini Antonius olim Legibus, infirmos corpore juvit ope.
Ederit aut tabes, ferrum aut patefecerit artus,
Dicitur hic medica restituisse manu.
Religionis onus subiens mox angelus ipsos
Mortales inter vitus adesse novus.
Discordes animos conjunxit fœdere pacis,

m-

EX MS. Imbuit & mentes religione pias.
ITALICO. Nunc quibus è cælo, positus hic denique membris,

Et magis exemplo prospicit atque prece.
Obiit 1x Kal. Aug. mccccxxxixi i i i i ætatis suæ Lxx.

ANNOTATA.

a Bzovius, Elsius, Torellius, aliique mortem ejus anno 1482 consignans, ut in Commentario prævio num. 8 diximus.

b Iste anno 1625 ex Ordine Augustiniano assumptus est ad episcopatum Asculanum, & anno 1629 obiit, ut tradit Ughellus tomo 8 Italia sacra col. 336.

c Is, esse Ciminello in prologo, vivebat anno 1636 centenarius.

d Corpus Beati adhuc integrum erat, quando hæc scripsit Ciminellus; sed anno 1703 collapsa ecclesia confractum est, ut in Commentario prævio notavi num. 6.

B e Italice legebatur due braccia è mezzo; sed cum Lexica per vocem braccio etiam intelligant mensuram unus ulna, & hæc mensura ad significandam B. Viri staturam apta sit, potius ulnæ quam brachii voce usus sum in interpretatione.

MIRACULA

Ab eodem Carolo Ciminello collecta, & à nobis ex Italico ipsius ecgrapho Latine reddita.

PROLOGUS.

A Nimus mihi est, non solum hic narrare illa B. Antonii miracula, quæ Sulmone & Aquilæ legitimis testimoniis probata sunt, vel à D. Claudio Eugenio a relata, verum etiam ea omnia, quæ à personis fide dignis accepi. Porro magnam diligentiam adhibui, ut ad illorum notitiam pervenirem, omniaque tantâ fidelitate collegi, ut cum apostolo Paulo testari audeam: Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior. Nihilominus prætermisi multa beneficia, quæ invocatione illius Beati præstita ferebantur, & in quorum signum anathemata ad ipsius sacellum allata fuerant: nam tantummodo ea annotare volui, quæ ob subitam sanationem aliasve circumstantias mihi vera miracula videbantur. b. Hujus scriptio- nis apographum monialibus Aquilanis & Saxoferratenibus, aliisque plurimis personis communicavi, ut viderent, in illis nihil esse de meo, præter solum collectionis laborem. Quapropter cum Apostolo repeto: Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior.

Author indicat, quomodo miracula Beati collegit.

C

b

ANNOTATA.

a Jam monui, me Vitam & miracula, à Claudio Eugenio conscripta, non potuisse obtinere, adeoque coactum fuisse tetrico labore hæc omnia ex Ms. Italico Latine reddere.

b Quamvis auctor hæc præmoneat, tamen ipse aut alii immiscuerunt huic Ms. aliqua, quæ mihi videbantur minus prodigiosa, & quæ idcirco prætermisi, ut in Commentario prævio num. 11 monui.

D

CAPUT I.

Prodigiosa durities capsæ lignæ, in qua corpus Beati jacuerat. Mortuorum resuscitatio, & surdorum aliorumque agrotorum sanatio.

Mense Aprili anni mccccxcv venerandum B. Antonii corpus nucæ capsæ inclusum fuit, ut supra diximus, & post octoginta quinque annos translatum ad crystallinam capsam, in qua hodieum quiescit. Cum autem R. P. Gratia Santarelli a Saxoferratenis, vicarius generalis congregationis Perusinæ, anno mclxxxiii visitaret monasterium Aquilanum, vidit priorem illam capsam in sacristia positam; cumque intellexisset, tamdiu in ea corpus B. Antonii quievit, mandavit R. P. Priori, ut eam frangi & reverenter comburi curaret, ne forte postea imprudenter ad profanos usus adhiberetur: nam pio zelo motus judicabat, ipsanothecam istam potius in cineres redigendam esse, quam in profani usûs periculo relinquendam, sicut respondit in capitulo anni mdlxxxiv, quando hac super re querelæ contra illum deponerentur. Post R. P. Vicarii discessum volens P. Prior mandatum illius exsequi, advocat Jacobum de Collattara, qui tunc temporis erat multo monasterii, eique imperat, ut memoratam capsam dissectet. Jacobus P. Priori obedire cupiens, etsi invitus propter reverentiam, quam erga Beatum habebat, accepta securi cœpit capsam percutere, ut eam finderet. Sed (ô quam mirabilis est Deus!) quanto magis illam percutiebat, tanto magis illa securim repellebat, & quanto majori impetu eam infigere conabatur, tanto majori impetu illa resilliebat, instar pilæ, quæ reticulo repellitur. Post iteratos ictus desiliens securis tam graviter tibiam Jacobi læsit, ut non solum per multas hebdomadas lecto decumbere coactus fuerit, verum etiam post adhibita nequidquam medicamina de gressu recuperando desperaret. Videns igitur, se humanis remediis nihil proficere, ad divinam opem confugit, & se patrocinio B. Antonii commendans statim perfectam sanitatem adeptus est. Hoc cum juramento deposuerunt P. Chrysostomus & P. Innocentius Aquilani Augustiniani sacerdotes apud episcopum D. Gasparum de Gaioso, quia ipsi interfuerunt omnibus; & actarius fuit notarius D. Paulus Gualterius.

3 Pater Prior prodigiosum totius rei successum R. P. Vicario generali indicavit; at hic existimans, Priorem aliosque Patres quandam exultationem querere, ne combureretur capsam, quam ad usum ornamentorum in sacristia conservare cupiebant, novo præcepto

Famulus se- curi ladiur s qui frustra voluit findere sepulcralem Beati cap- sam,

E

F

qua postea igne consumitur.

A cepto Priorem adiecit, ut eam igne confunderet. Sciens Prior, meliorem esse obedientiam, quam victimam, ut in libris Regum legitur, reverenter capsam igni imposuit, ac in cineres redegit. Tunc verò crevit miraculum, ut supra memorati testes affirmant: nam eo tempore, quo capsam comburebatur, adeo copiosum & suavem spirabat odorem, ut se etiam extra monasterium diffunderet, & multi accurrerent quærentes, quænam esset ea fragrantia, quam percipiebant. Nilominus hoc Vicarii generalis præceptum Patribus Aquilanis adeo displicuit, ut anno sequenti in capitulo querelas contra eum deposuerint, uti supra diximus. Videtur in hac re Deus duo voluisse ostendere: primo quidem indicavit, quanti faceret servum suum Antonium, dum noluit frangi capsam, in qua sacra ejus olla tamdiu quieverant; secundo demonstravit, quantopere sibi placeret obedientia Prioris, quando permisit eandem capsam igne consumi.

B *Duo mortui*
b 4 Joannes Franciscus Alexandri de Marino ludens cum fraterculis suis in quodam tabulato, duabus canis *b* alto, inopinanter ex eo decedit. Jacebat autem in tetra frigidis membris sine cordis palpitatione & arteriæ pulsû, ita ut omnes dubitarent, an adhuc viveret. Cum in tali statu per horæ spatium sine respiratione mansisset, mater post adhibita incalium remedia putans eum mortuum, flexit genua & non minori pietate quam fide opem B. Antonii imploravit. Mox fidei suæ præmium tulit: nam puer ad se redire visus est, ac respirare cepit. Tunc mater timore percussa & simul gaudio affecta imposuit eum lecto, & sequenti die post mentem Augustum anni *mccccxciv* cum filiolo suo & marito venit ad ecclesiam nostram, ubi omnes ante corpus B. Antonii in genua provoluti gratias egerunt, & filiolum sanum præsentibus ostendentes, modum beneficii sibi collati exposuerunt.

revisisunt
C Petrus Alexii Albanensis filium habebat, nomine Alexium, qui circa finem anni *mccccxciv* in gravem incidit morbum, & post elusam omnem medicorum industriam nulla amplius dabat vitæ signa, ita ut jam obiisse crederetur. Quare Nicolaus ejus frater jam ceram coëmerat, & omnia ad exsequias præpararat. Interea Petrus humano solatio destitutus mortem filii plangebat, & tandem divino auxilio confusus eum ad ecclesiam nostram tulit, ubi ipsum cum magna fiducia supra lipsothecam B. Antonii posuit, ac ferventer Beato commendavit. At ecce eo ipso tempore coram multis adstantibus Alexius, quasi è somno evigilans, ad se rediit, & subito sanitatem ac vitam recepit, ut testatur Marinus de Bagno notarius apud Claudium aliosque.

& duo surdi
5 Marinus Joannis de Compagnone habuit filium, nomine Bernardinum, qui per decem annos ita surdus fuit, ut parentes alii- que solis signis & gestibus ipsi voluntatem ac mentem suam indicare possent. Marinus verò audiens, Deum intercessione B. Antonii multa beneficia conferre, simul cum sua uxore & memorato filio corpus Beati visitavit, & panniculo, quo sacrum corpus tetigerat, auditum filio suo restituit eodem die

Julii Tomus V.

mensis & anno, quo supradictus Alexius ad *EX MS.* vitam rediit, ut idem notarius legitimo *ITALICO.* instrumento consignavit.

Majus beneficium eodem anno expertus est *curantur.* quidam Guilielmus, qui Aquilæ famulabatur: cum enim à nativitate surdus esset, & non nisi gestibus voluntatem aliorum intelligeret, die quadam visitavit reliquias B. Antonii, & sese ei commendavit ea devotione, quam necessitas suggerebat. Vix tacto corpore, statim auditum & loquelam obtinuit, ita ut imposterum perfectè audiret ac loqueretur, uti Claudius & alii referunt.

6 Joannes Pauli eodem anno *mcdxciv* tanta laborabat ægritudine, ut per duos menses lecto affixus fuerit, & deinde depositus à medicis instantem mortem quotidie expectaret. Post eam noctem, quæ ipsi ultima vitæ futura credebatur, uxor ejus die *viii* Augusti cum magna tristitia, sed majori fiducia ante auroram venit ad monasterium nostrum, & ostium pulsavit. Dum eò advenit cum lumine P. Benedictus Venetus, qui erat sacrista, indicat ei mulier causam doloris sui, rogatque sibi aperiri ecclesiam, ut devotioni suæ & voto satisfaceret. Sacrista, apertâ templi portâ, negotiis suis intendit. Mulier ecclesiam ingressa vidit B. Antonium, ut ipsa coram multis testibus retulit, qui cum quatuor Fratibus eam deduxit usque ad suam lipsothecam; qua aperta, jussit illam sacrum corpus tangere ac domum redire. Iraque domum reversa, manu, qua reliquias tetigerat, ægrum maritum attigit, qui subito sanus è lecto surrexit, ut supradictus Marinus de Bagno juridice notavit.

7 Eo tempore, quo B. Antonius ex hac vita migrabat, Lucia di Miccucio de Montichio in lecto detinebatur, tanto capitis dolore vexata, ut post alia remedia omnes capitis capillos, quamvis sibi maxime caros, abscindi jusserit. Cum verò mortem Beati & famam miraculorum ejus audiret, firmam spem de illius intercessione concepit, & sese ipsi devote commendavit. Paulo post ei somnum capienti Beatus apparuit, ponensque manum supra caput dixit: Surge, & vade ad templum S. Augustini, ut intersis Missæ sacrificio, quod ad tuum ingressum in ara S. Catharinæ inchoabitur. Mulier evigilans se sanam invenit, & indutis magna lætitia vestibus venit ad ecclesiam nostram, ubi sacerdos in altari S. Catharinæ Missam inchoabat, sicut ei prædictum fuerat. Sic ipsa coram pluribus testibus affirmavit, & legitur apud Claudium aliosque.

Pater Simplicianus Sulmonensis, sacerdos *& sacerdos* Ordinis Augustiniani, qui anno *mccxii* Augustiniani sacristiæ Aquilæ præfuit, coram illustrissimo D. Francisco de Cavalieri *&*, episcopo Sulmonensi, juratus asseruit, sese mense Septembri vel Octobri ejusdem anni manifesto mortis periculo prodigiosè ereptum fuisse: cum enim ascendisset turrim, ut quasdam horologii nostri rotulas reficeret, rupto sub pedibus tabulato, jam cadere incipiebat, quando omni humano auxilio destitutus Deiparæ & B. Antonii opem imploravit. Mox beatissimam Virginem, candida veste indutam, & B. Antonium nigro habitu vestitum vidit in aère, à quibus ad

Nnnnn alte-

EX MS. ITALICO. alteram contignationis partem leniter translatus fuit sine ulla læsione præter exiguum vulnus in occipite, quod priorem lapsum manifestaret. Hoc miraculum mihi narravit P. Nicolaus à sancto Valentino, sacerdos Augustinianus, qui tunc temporis Aquilæ habitabat, & istud ab ipso P. Simpliciano referri audivit.

Puerulus, Cum anno MDCXXV Aquilæ Petrus, filiolus triennis Lelii Thomæ de Toffa, in talem incidisset morbum, ut post multa frustranea pharmaca de vita illius actum videretur, Livia ejus mater, humano destituta auxilio, ad divinum confugit, & filiolum suum B. Antonio commendavit. Deinde accepit parum olei, de quo in Vita Beati meminimus, & illum unxit, qui mox soluta lingua dicere cœpit: Mater, mater, ecce B. Antonius me tangit, & mihi benefacit. Porro tactus Beati ita puerulo profuit, ut post tertiam ejusdem olei unctionem pristinae lanitati omnino restitutus fuerit. Hæc omnia hodiedum affirmantur à matre & avia dicti pueruli, ceterisque domesticis, qui adfuerunt.

B Comes de Genga rogatus reddidit sequens testimonium, quod in libris cœnobii nostri asservatur: „ Ego Joannes comes de Genga facio plenam & indubitam fidem, quod febrî & maximo dolore in inguine, oppressus præsens vitæ discrimen subierim. „ Quamvis autem medici multas unctiones & medicamina mihi præscripserint, numquam tamen dolorem auferre potuerunt. Itaque sentiens, me nec posse manducare nec dormire, de peccatis meis cogitare cœpi, ea, que confessus sum. Postea me accessit D. Baptista Roselli, consanguinea mea, & mihi oleum B. Antonii obtulit. Ego id initio parum curabam. Unde ipsa me iterum ita exhortata est, ut illo uti decreverim. „ Cum verò me unxissem in inguine, ubi sentiebam dolorem, statim dormivi, & in somno vidi istum Sanctum, omnino fulgidum descendere. Tunc evigilavi, & me à febrî ac dolore plane liberum sensi. Quod si non fuisset tantopere morbo extenuatus, & exhaustus, statim surrexissem ac ambularem. Ita testor & juro, ac in signum veritatis propria manu sub signo XVII Octobris anno MDCXLVI. Ego Joannes de Genga, ut supra. „

A N N O T A T A.

a Puto, esse eundem, qui ab Elssio pag. 245 vocatur Grajanus Sanctavellus,

b Aliqui per vocem Italicam canna volunt indicari mensuram duarum ulnarum. Cangius autem in Glossario per vocabulum barbarum canna intelligit mensuram unius ulnae & mediae. Forte hic significatur vox Latina canna, qua arundinem tum Latine tum Italice significat.

c Iste praesul ab anno 1621 usque ad 1638 cathedram Sulmonensem gubernavit, ut habet Ughebellus tomo I Italia sacra col. * 283 & 286.

C A P U T II.

Energumena liberata, varii manifesti mortis periculo erepti, & aegri sanati.

E Tiam si B. Antonius in vita sua habuerit peculiare donum fugandi dæmones è corporibus, & multos energumenos liberaverit, ut supra in genere dictum est, singula tamen illa beneficia notitiam nostram effugerunt. Quapropter similia quædam hic referam, quæ post obitum ipsius contigerunt. Imprimis Maria quædam, habitans circa pontem S. Mariæ, à dæmone obsessa, die xx Maii anno MDCXCV ad sacellum Beati adducta est. Illic à P. Anselmo Saxoferrateni, tunc monasterii nostri Priore, adhibiti sunt de more exorcismi, & dæmon post multos inconditos clamores & gestus coram pluribus adstantibus non tantum discessum promittere, sed etiam re ipsa corpus illud deserere coactus fuit, in signum exitus sui ejiciens per os feminae parvum lapidem, ut authenticè testatur Marinus de Bagno, & legitur apud Claudium aliosque, quia miracula illius temporis pluribus locis annotata sunt.

10 Circa annum Domini MDLXXV inter alias multas dæmoniacas, quæ non memorantur, quædam energumena ante corpus B. Antonii exorcizata est à P. Petro Augustiniano; tametsi autem dæmones recusarent deserere illud corpus, quod vexabant, nihilominus post invocatum Beati nomen exire compulsi sunt, & in signum sui discessus eiecerunt per os mulieris septem aut novem carbones accensos, qui per multos annos cum aliis anathematis in vase quodam conservati fuerunt. Ita scribit Claudius, & P. Innocentius Aquilanus, testis oculatus, referebat. Ibidem in tabella adhuc hodiedum cernitur depicta mulier, ex qua dæmon expellitur.

F Innocentia di Scoppito monialis S. Luciae, quæ ad conquirendas eleemosynas exibat, antequam monialibus istis strictius claustrum præscriptum fuit, die quodam invenit forem suam Benedictam, quæ à dæmone erat obsessa. Comitante igitur Jacoba de Tuffi, quæ etiamnum hodie vivit, & de visu testatur, eam per varia templa & loca sacra circumduxit, ut exorcismis juvaretur. Sed nihil hæc omnia profuerunt, donec tandem cum ea ad ecclesiam nostram venit, ubi ante corpus B. Antonii liberata est.

11 Sabbetta Attilii Cerafoli de Fontecchia in juventute per invidiam magicis artibus incantata fuit, atque ita per tredecim annos mansit fascinata, ut non tantummodo maritum suum averfaretur, sed etiam sæpe sibi ipsi violentam mortem inferre conaretur: nam modo currebat ad fenestras, ut se præcipitaret, modò ad aquam, ut se submergeret. At vicini & consanguinei eam, hisce periculis ereptam, duxerunt ad templum PP. Cappucinatorum in Fontecchia, & alia loca patrocínio Deiparæ incluta, ubi exorcismi frustra adhibiti fuerunt.

Tan-

A Tandem consilio Sanctæ, quæ erat uxor Francisci Ciafche, ad ecclesiam nostram Aquilanam deducta fuit, & quanto magis sacello B. Antonii appropinquabat, tanto magis se à dæmonibus vexari sentiebat, & post horridos clamores minabatur frangere lipsanothecam, si ad eam adducta fuisset. Atamen vi propius accedere coacta, fugientibus sponte sine exorcismo dæmonibus, ab hoc magico maleficio fuit liberata. Sic testatur memorata Sancta Ciafche, & anno MDCXLI ipsa mulier, quæ beneficium acceperat, coram illustrissimo episcopo Sulmonensi Boccapadulo *b* jurata affirmavit, sicut P. Placidus Fulginas, tunc Prior monasterii nostri Sulmonensis, ei suaserat.

Hispanus, nomine Antonius,
12 Hispanus quidam, nomine Antonius, ut Claudius Eugenius narrat, Aquilanam ecclesiam ingressus vidit capsam, in qua corpus nostri Beati quiescebat, petiitque, quo nomine appellaretur Sanctus, cujus sacra ossa illic continebantur. Cum autem intellexisset, eum vocari Antonium, de ejus patrocinio peculiarem fiduciam concepit, & voluit, ut suis expensis in ipsius honorem continuo lampas arderet. Postmodum, nescio quo tempore, cum aliquot Hispanis urbe Aquilana egressus, & circa Montem Offidium *c* cum latronibus pugnare coactus, in summo vitæ discrimine hunc Beatum invocavit, & præsentem illius opem sensit. Cum enim, finito feliciter certamine, domum reversus vespere se vestibus exueret, inter subuculam & pectus tres plumbeas glandes invenit, quæ sine ulla corporis læsione in signum præstiti beneficii illic remanserant.

Andreas puer triennis,
B 13 Prodigiöse P. Simpliciani conservatio- ni à lapsu, quam supra retuli, addi potest illud miraculum, quod D. doctor Horatius & D. Catharina de Simeonibus narrant, D. Andreæ Aquilano ejusdem familiæ contigisse. Cum is Andreas esset puer triennis, ex fenestra palatii, quinque aut sex cannis alta, decidit in plateam. Inter lapsum, accurrens mater clamabat: O beate Antoni, adjuva illum. Fuit tam efficax hæc Beati invocatio, ut filiolum sanum & illæsum invenerit, quamvis omnia illius membra certo confringenda putarentur, quia ex tam alto loco in viam lapide stratam ceciderat. Unde mater sæpius dicere consueverat, filium suum à B. Antonio inter vivos conservatum fuisse, uti P. Joannes Chryostomus Aquilanus referebat.

canonicus Aquilanus,
C 14 Reverendus dominus Josephus Jacchetti, canonicus Aquilanus S. Justæ, duplex mortis periculum intercessione B. Antonii evasit. Primum mense Octobri anni MDCXXXVI, quando in vinea sua ambulans improvisò glande plumbea impetitus est, & simul caput ejus clavâ percussus fuit: nam nec ab una, nec ab altera ullam læsionem accepit. Quin imo inimicum, in manus suas incidentem, facile propriis armis occidere potuisset; sed quia eodem die celebrans Missam & prævidens periculum oraverat nostrum Beatum, & S. Antonium Patavinum, ac S. Antonium abbatem, ut neminem læderet & à nemine læderetur, inimico pepercit, sicut istorum Sanctorum patrocinio contra ictus inimici illæsus perstiterat. Alterum mortis discrimen effugit mense Aprili anni MDCXXXVII, quando cultro periculose vulneratus

Julii Tomus V.

brevi convaluit, postquam se iterum B. Antonio commendasset, ut ipsemet cum omnibus domesticis testatur.

15 Anno MDCXXXVI alius sacerdos Aquilanus graves persecutiones passus est ab inimicis, qui eum honore & vita spoliare conabantur: nam apud superiores multas infames calumnias de eo sparserunt, ipsumque in propria domo armis aggressi sunt. Ille in his angustiis opem B. Antonii imploravit, & expertus est: siquidem honorem recuperavit, quando postea imposturæ eorum ultro detectæ sunt; vita autem ei prodigiöse conservata est, quando ad solam ipsius vocem hostes trepidi fugerunt impingentes in ejus caput validum ictum, ex quo nil nisi tuber remansit in signum, quod in eorum potestate fuisset.

Nobilis dominus Andreas Ardinghelli, ut ipsemet refert, tempore quodam procelloso iter instituit per vias difficiles & periculosas, in quibus jam plures muli & homines perierant. Sed ille in evidenti mortis discrimine constitutus se commendavit B. Antonio, & salvus ad locum securum pervenit. Hinc juxta promissionem suam die XXI Martii anno MDCXXXVII in signum accepti beneficii anathema argenteum obtulit.

16 Dominicus di Marinuccia de Poggio Pienza, juxta narrationem Claudii, mense Augusto ejusdem anni, quo B. Antonio ad cælum evolavit, non solum febre affligebatur, sed præterea vehementes in latere & spina dorsi patiebatur dolores, ita ut nec die nec nocte possit quiescere, & post adhibita inutiliter varia medicamina in extremum vitæ discrimen deduceretur. At ecce se commendans B. Antonio statim sanitatem obtinuit, & è lecto surgens sepulcrum Benefactoris sui visitavit, ac juxta votum suum ceream imaginem obtulit.

17 Pater Nicolaus Saxoferratenis ex Ordine S. Augustini, qui Prioris munere in territorio S. Valentini fungebatur, anno MDCXLIII per plures hebdomadas ægrotavit, & nullum ex adhibitis medicamentis percepit levamen, ita ut juxta communem opinionem mors ei proxime instaret. Hinc D. Octavius Ambrosini Saxoferratenis, archipresbyter prædicti territorii, per curforem moneri jussit P. Franciscum Aquilanum, qui tunc Sulmone officium Prioris administrabat, ut sine mora ad territorium S. Valentini veniret, si vivum invenire vellet P. Nicolaum, qui cum illo de rebus animæ & monasterii agere cupiebat. Audiit hoc nuntium unus è sacerdotibus nostris, intimus moribundi amicus, & simul cum aliis in Missa solenni ægrum B. Antonio commendavit. Mox discessit P. Franciscus, cui aliqui fiduciâ pleni dixerunt: Perge alacriter, quia speramus, fore ut eum sanum invenias. Plurimi tamen propter tempus hiemale & auram nebulosam vitæ moribundi timebant. Quid plura? Pater Prior juxta spem sibi datam invenit P. Nicolaum febre liberatum, & evidenti mortis periculo creptum, ut P. Franciscus & ipsemet P. Nicolaus cum memorato archipresbytero testantur.

18 Anno MDCXXXVII puer biennis, filius D. Francisci Caprini & D. Catharinæ Ciampella, commendatus

EX MS. ITALICO.

aliquæ præsentis mortis periculo

cripiuntur.

K

Quidam febre aliisque doloribus affligitur.

Prior ex Ordine S. Augustini mortis proximus.

F

EX MS.
ITALICO.

PELLA, Aquilæ tanta ægritudine opprimebatur, ut omnium iudicio proxime ad cælum migraturus putaretur. Sed B. Antonio commendatus sanitatem recuperavit, ut mihi nararunt parentes, qui die xx Novembris unâ cum filiolo ad ecclesiam nostram venerunt, & pro gratiarum actione in sacello Beati Missam celebrari iusserunt.

aliis febri
cephalalgia
obruis,

Quando D. Claudius Antonelli Aquilanus anno MDCXXXVI Neapoli redierat, in gravem febrem & cephalalgiam incidit. Post adhibita per integrum mensem medicamina morbus ita crescebat, ut de vita ejus actum videretur. Tandem die xxvi Octobris promisit B. Antonio visitationem & Missam, si sanitati restitueretur. Facto voto, statim convaleuit, & mense Februario anni sequentis cum patre, matre, fratribus, ac sororibus ad ecclesiam venit, & ut promiserat, Missam cantari curavit.

duas mu-
lieres

B

19 Francisca, uxor Vincentii Jacobi, circa illud tempus, quo B. Antonius è vita migravit, tribus diebus continuos pleuritidis dolores patiebatur. At invocato Beati auxilio, brevi sanata est, ut apud Claudium legitur.

graviter
egrotantes,

Mulier, nomine Gratia, cum Palmutio marito suo & filiis Aquilam veniens ad visitandum corpus S. Bernardini, tantis pleuritidis punctioibus afflicta fuit, ut sine summo dolore respirare non posset. Cum per octo dies in diversorio, quod vulgo Boncompagno appellatur, maximis cruciatibus oppressa decubisset, Palmutius vehementer dolens, tum quod uxoris morbum crescere videret, tum quod cum filiis domo abesse cogeretur, die x Julii, anno MDCXCV sepulcrum B. Antonii visitavit, & P. Priori causam tristitiæ suæ exposuit. Pater Prior, commiseratione motus, virum comitatus est ad diversorium, & mulierem ægram linteo istius Beati vix tetigerat, quando cœpit ita convalescere, ut die sequenti ad reddendas gratias venerit, & omnibus prodigiosam suam sanationem manifestavit.

nti & cano-
nicus pristina
sanitati resti-
tuitur.

C

20 Reverendus dominus Felix Sincero, præpositus S. Nicolai de Jenca, & canonicus S. Mariæ de Roy Aquilanus mense Maio anni MDCI sese B. Antonio obstrictum agnoscit his verbis: "Ego Joannes Felix Sincero per aliquot dies febri continua ac pleuritide adeo periculosa laboravi, ut medici de vita mea desperarent. Verum à piis quibusdam personis commendatus B. Antonio prius, statim sanitatem obtinui."

A N N O T A T A.

a Hic locus in mappis geographicis notatur non longe distans ab urbe Aquilana versus Orientem. Sed obscuriora hujusmodi loca imposteriorum annotare non est opera pressum.

b Is est Franciscus Buccapadulus Romanus, qui anno 1638 Sulmonensem cathedram ascendit, atque an. 1645 ad ecclesiam Tifernatem regendam transiit.

c Iste mons Aprutii ulterioris vulgo vocatur Bazzano, situsque est in Agro Aquilano, ut juxta Mazzellam asserit Baudrantius.

C A P U T III.

Multi homines varia ætatis & conditionis in suis morbis aliisque incommodis auxilium B. Antonii experiuntur.

Diana de Sanctis Aquilana, monialis ex Ordine S. Augustini, cum sorore sua mihi narravit, quod ab aliquot annis vespere sine lumine volens claudere januam hortuli sui imprudenter intraverit portam caveæ, & non sine manifesto gravissimæ læsionis periculo per viginti quatuor gradus in eam deciderit. At in ipso casu B. Antonium invocavit, & sine ulla membrorum læsione sese in pedes erectam in plano caveæ invenit.

Intercessione
B. Antonii
quodam mo-
nialis,

Frater Thaddæus Perusinus ex Ordine S. Augustini anno MDCXXXVI, die xxi Julii stans in gradu vigesimo quinto scalarum, ut ecclesiam pro festivitate B. Antonii ornare inciperet, fallente pede, letalem lapsum minabatur. Tunc ille terrore correptus opem B. Antonii imploravit, ut P. Daniel Sulmonensis aliique testantur, & manibus apprehenso uno scalarum gradu in aëre pendens periculum mirabiliter evasit. Item in vigilia ejusdem Beati ex superiori parte ingens lignum decidit in illum locum, in quo memoratus Frater Thaddæus, F. Augustinus Fulginas, & F. Joannes Baptista de Pescara novitius paulo ante steterant. Arbitror, Beatum voluisse ostendere singularem suam clientelam erga illos, qui sui causâ laborabant, & idcirco in duplici hoc periculo non permisit, ut quis ex illis vel minimo damno afficeretur.

aliqui
Fratres ex or-
dine S. Au-
gustini à gra-
vi periculo
præservantur,

E

22 Franciscus Lombardo in hebdomada Majore anni MDCXXXV apud nos annum Domini sepulcrum præparans non solum ex alto loco cecidit, sed etiam caput in acumen lapidei gradus impegit, ita ut ex aure magnam sanguinis copiam emitteret, & in terra mortuo similis jaceret. Inde sublatus & in lecto ad ignem collocatus nullum dabat vitæ signum. Tandem ad se reversus dixit, se per intercessionem B. Antonii mortis faucibus ereptum fuisse, quia se inter cadendum isti Beato commendaverat, ut P. Augustinus Fulginas & alii referunt, qui illic adfuerunt. Postea verò in signum recepti beneficii in ejus sacello anathema argenteum posuit.

operarius
post letalem
lapsum sani-
tati rediit;

F

23 Quidam Franciscus ex pago S. Angeli per viginti annos podagrâ laboraverat; sed eo anno, quo B. Antonius obiit, post devote imploratam ipsius opem deinceps acutis iis doloribus liberatus est, ut Claudius memorat.

alii autem
usum pedum,

Inter alias personas, quæ singularia beneficia perceperunt, dum corpus B. Antonii paulo post mortem conspectui omnium expositum fuit, numerari potest Maria di Lazaro, quæ brachio erat tam debili, ut ad se vestiendum alienâ operâ indigeret. Verum invocato Beati auxilio, coram multis adstantibus illico brachium pristino vigori est restitutum.

Simi-

A Similem isto tempore opem expertus est
ac digitorum recuperant. Nardus di Colassa, qui ad corpus B. Antonii accedens, multis presentibus, repente usum trium digitorum manus, quo caruerat, recepit, ut Franciscus de Bezzano juridice notavit.

Nonnulli genibus 24 Reverendus dominus facellanus Castrinovi per decem annos tantam in genibus infirmitatem patiebatur, ut nullo modo se posset inclinare. Is se devote commendans B. Antonio in presentia multorum sanitatem consecutus est, ut memoratus Franciscus notarius testatur; qui etiam annotavit aliud beneficium, quod intercessione ejusdem Beati collatum est cuidam mulieri, quæ per multos annos usu brachii dextri privata fuerat.

aliique membris 25 Domina Manutia Aquilana ex morbo quatuordecim mensium ita membris iners mansit, ut sine duarum personarum ope progredi non posset. Confidens autem, se meritis B. Antonii pristinae sanitati restituendam esse, venit ad visitandum ejus sepulcrum, & licet prima vice nullum auxilium sensisset, tamen à duobus filiis suis Sebastiano & Francisco sustentata iterum corpus Beati visitare voluit. Cum ad templi nostri januam pervenisset, non minori fiducia quam alacritate filiis suis dixit: Sinite me sola ire. At illi responderunt: Quomodo vis sola ire, quæ pedibus consistere non potes? Nonne vides, te statim casuram? Quibus illa reposuit: Non cadam, Deo & B. Antonio adjuvantibus. Tunc sine fulcramento relicta tam alacriter ad Beati tumulum perrexit, ac si numquam ea infirmitate laborasset, & eodem anno mcdxciv debitas illi gratias egit.

debiles, 26 Mariò Mariolæ di Mariano de Fontechia erat filius quadriennis, nomine Floravantes, qui à nativitate utrumque crus habebat ita affectum, ut numquam gressum firmaturus videretur. Nihilominus pater die 14 Aprilis anno mcdxcv invocans B. Antonium filiolo perfectam incedendi facultatem impetravit.

implorata Eodem tempore D. Antonius ex oppido Retenca usum unius digiti recuperavit tangendo dumtaxat linteum, quo corpus B. Antonii coopertum erat, ut inter miracula, à Claudio relata, legitur.

Beati ope, Domina Julia Balnei Aquilana, circa annum mdcxv, sicut ipsa refert, tantis femoris cruciatibus afflicta fuit, ut per octo menses lecto affixa non potuerit se movere, nec ullum huic malo remedium invenire. Dum denique auxilium B. Antonii flagitat, cepit dolor remittere, & intra paucos dies perfectam adeptam est sanitatem, in cujus signum in sacello Beati argenteum femur obtulit.

integras membrorum vires recipiunt. Anna Bruna, monialis in cœnobio Aquilano S. Lucie ex doloribus per tres annos toleratis mansit debilitata coxendice, licet multa & varia in vanum huic infirmitati remedia adhibuisset. Demum B. Antonio promittit cereum donum, quod dum offert coram ejus effigie, quæ in dormitorio monasterii depicta est, pristinas vires omnino recuperavit.

Septem mulieres 27 Primum miraculum, quod post mortem B. Antonii patratum est, contigit uxori Joannis di Donato, quæ vehementi ophthalmia ac cephalalgia laborabat: non visitans Bea-

ti corpus, & se pie ejus patrocinio commendans, coram plurimis testibus repente utroque morbo liberata est.

Eodem tempore & coram iisdem testibus Marutia di Bene de Bazzano liberata est magno dolore, quem in una manu patiebatur.

Altera mulier, nomine Sancta, præ vehementi capitis dolore per duos dies quiescere non potuerat. At requiem invenit, & subito sanata est, simulatque ad B. Antonii patrocinium confugit.

Domina altera, nomine Diana, magno corporis cruciatu per quinque menses affecta similiter se subito sanatam sensit, quando intercessionem B. Antonii imploraverat, ut supra dictus Franciscus de Bazzano legitime consignavit.

28 Sabetta, uxor Dominici Aquetani de Riviere, ob ingentem membrorum dolorem quatuor annis se movere non potuit, donec post devotam B. Antonii invocationem plane convalevit.

Antonella quædam ad B. Antonii opem recurrens hydrophilin statim deposuit.

Uxor Joannis de Grandis visitans corpus B. Antonii, liberata est cancro, quem per tres annos in una mamilla habuerat. Hæc septem miracula contigerunt, antequam corpus B. Antonii in capsa reclusum fuit, cum octo aliis, quæ alibi narrantur, sicut & multa alia, quæ non sunt litteris mandata.

Eodem anno mcdxciv Joanna, uxor Bartholomæi, per quatuor menses in mamillis vehementer inflatis magnum passa fuerat dolorem; sed levamen sensit, quando auxilium B. Antonii imploravit.

29 Antonius, filius Joannis Honofrii de Paganica, eodem anno promisit, se tibiam ceream B. Antonio oblaturum, & hoc pacto sanatum est genu ejus, quod erat disruptum, & ex quo putridus sanguis effluebat.

Cum domina Camilla Dominici Joannis duos cereos oculos B. Antonio promississet, continuo oculorum fluxu liberata est.

Liberatus Joannes de Strato propter acerbum pedum dolorem per octo menses lecto decubuit; at fiduciam in meritis B. Antonii collocans gressum recuperavit.

Religiosa quædam, nomine Vanna, solo tactu linteï, quod corpori B. Antonii impositum fuerat, coram suis sororibus & patre spiritali fugavit lepram, quæ per viginti annos manum suam infecerat.

Petrus Francisci de sancto Silvestro violentis lateris doloribus oppressus, post invocatum B. Antonii prætidium protinus lenimen expertus est.

30 Natalitia de Incordato, monialis ex Ordine S. Augustini, ob intolerabilem cruciatum in spina dorsi manibus pedibusque repere cogebatur, si quando ad alium locum se transferre vellet. In hoc misero statu ad B. Antonii patrocinium confugit, & mox sensit omnem dolorem ita dispelli, ac si à spina dorsi grave pondus auferretur, & manu cujusdam in pedes erigeretur. Quare læta confestim ad ecclesiam nostram perrexit, & quamvis januam templi clausam inveniret, noluit redire, donec Benefactori suo gratias egisset. Sic ipsamet cum vicaria sui monasterii anno mdcxxxvi affirmabat.

EX MS.
ITALICO.
pes contractus

31 Prudentia. Cia monialis testatur, quod anno MDCXXXIII pedem cadendo ita diffregerit, ut fulcris subalaribus nixa progredi cogereetur. Visitans verò sepulcrum B. Antonii sensit insolitum robur pedi suo infundi, ita ut jam sine ullo fulcro incedat, et si nonnihil claudicet.

proles agra,

Domina Portia Gentile anno MDCXXVI habens prolem infirmam; & videns eam humanis remediis non posse juvari, ad divinum auxilium confugit. Promittens itaque B. Antonio aliquod donum, illi sanitatem impetravit, & promissionem suam implevit.

ganuum debilitas puerocinio ejusdem curantur.

Magdalena Gatti Aquilana anno MDCXXXVIII post morbum unius mensis retinuit tantam genuum debilitatem, ut sine summo dolore non posset genuflexa Missæ sacrificio interesse. Postquam se sæpius B. Antonio commendasset, subitò se sensit hoc malo liberatam tempore quodam matutino, dum ejus sepulcrum adiret. Unde in grati animi signum in facello illius anathema obtulit.

Denique religiosus Augustinianus in spontaneo urinae profusio,

32 Religiosus Augustinianus, octodecim annos natus, anno præterito mihi asseruit, se paratum esse jurejurando testari, quod non solum in pueritia, sed etiam in hac sua ætate non potuerit urinam retinere, dum dormiebat, & quod numquam senserit infirmitatem illam minui, quamvis plurimis usus fuisset remediis, ac sese etiam variis Sanctis commendasset. Tandem Aquilæ habitans cepit orationibus, quæ in facello B. Antonii leguntur, istum Beatum invocare, & intra breve tempus hoc spontaneo urinæ profusio liberatus est.

allius religiosus in gravi persecutione,

33 Superior cujusdam Ordinis religiosi, tum sinistris invidorum delationibus, tum propria animi averfatione instigatus, quemdam è subditis suis tanto odio persequeretur, ut levissima ejus errata gravissimis pœnis castigaret. Cupiebat miser coram superiore fallas æmulorum accusationes refellere ac innocentiam suam ostendere; sed Superior eum nolebat audire, etiam si subditus intercessione alterius alloquium obtinere niteretur. Demum videns, se nihil proficere, per multos dies B. Antonium oravit, ut sibi in his angustiis succurreret. Paulo post plane inexpectato modo licentiam se defendendi accepit, & Superiorem, quem hæctenus durum dominum expertus fuerat, benignum patrem invenit. Quin imo Superior dolens, sese accusatoribus ejus nimis faciles aures præbuisse, honorificentiora illi officia procuravit. Totam hanc rerum mutationem, quam humanis mediis impetrare non potuerat, divinis consiliis & B. Antonii intercessione acceptam refert.

mulier in periculo, puerperio,

34 Magdalena Ciampa, uxor Josephi Felicis Aquilani anno MDCXXXVIII tantos in primo puerperio passa est dolores, ut vitæ suæ timeret. Crescebat autem timor iste, quando cogitabat, eodem fere tempore duas suas sorores in puerperio mortuas esse. Sed tunc recordata miraculorum, quæ meritis B. Antonii patrabantur, & sese illi commendans, statim peperit filium, cui nomen Francisci Antonii imponi voluit, & die xxviii Junii anathema pro accepto beneficio obtulit.

35 Dominus Josephus Colizza Aquilanus ferme per tres annos cum quodam debitore

suo litigarat, & nullo modo eum ad justam solutionem movere potuerat. Die festo B. Antonii ecclesiam nostram ingressus negotium isti Beato commendavit. At ecce eodem die debitor ultro litem componere voluit, & meliores condiciones obtulit, quam creditor antea exegerat. Re igitur amicè transacta, D. Josephus in signum accepti beneficii argentum anathema in tabulis votivis suspendi jussit.

D
ac creditor in difficili debitoris opere Beati experti sunt.

CAPUT IV.

Varii agroti uncti oleo, quo B. Antonius ad fugandos morbos in vita utebatur, sanitatem subito recuperant.

Beatus Antonius ad sanandos ægros sæpe utebatur quodam oleo, ut supra in ejus Vita diximus. Cum verò beatus Vir in magna sanctitatis opinione exspirasset, quisque sibi aliquas ejus reliquias comparabat. Inter alios sacerdos quidam Augustinianus abstulit lagenam, in qua salutiferum oleum conservare solebat, eamque in patriam suam secum referre desiderabat. Idcirco eam in angulo cubiculi sui abscondit, & quamvis gravi morbo oppressus, nemini revelare voluit, sperans, sese pristinæ sanitati restituendum. Sed cum is præter opinionem suam obiisset, lagena illa mansit abscondita usque ad annum MDLXIV, quò P. Paulus Aquilanus vidit insolitum splendorem & radio solari similem ex isto angulo prodire. Miratus rei novitatem accessit ad locum resplendentem, & amotis aranearum telis invenit lagenam, cui agglutinata erat carta cum hac inscriptione: OLEUM BEATI ANTONII. Igitur P. Paulus magna cum reverentia illam accepit, & obtulit R. P. Priori, qui eam in sacrario reponi jussit, ac oleum ægris desiderantibus communicari. Cum autem oleum illud non solum ab Aquilanis, sed etiam à multis longinquarum civitatum incolis petatur, istud oleo communi statim miscetur, ne lagena brevi tempore evacuetur. Porro per oleum istud ægris innumera collata sunt beneficia, quorum jam nulla superest memoria. Quare hic sine ullo temporis ordine dumtaxat referam ea, quæ ad notitiam meam pervenerunt.

E
Narratur, quomodo oleum B. Antonii post multos annos inventum fuerit.

F

37 Anno MDCXIX Margarita, uxor Felicis Joannis de Calzolaro Aquilani, per tres menses decubuit afflicta ignoto morbo, qui ei continuò mortem minitabatur. Quatuor medici nempe Salvator Massonius, Pirrus Fonticula, Andreas Zoccolo & D. Scorzele post adhibitam diligenter operam nullum malo remedium inveniebant. Tandem in ultimum vitæ discrimen adducta animam extremis Ecclesiæ Sacramentis præmunivit, ac testamentum condidit. Sed cum P. Augustinus Aquilanus, ejus confessarius, illi memoratum oleum obtulisset, statim melius habere cepit, & intra paucos dies pristinæ sanitati restituta est, ut ipsa cum marito, & Vigilia d'Agnone monialis, aliique testantur.

quo in multo re gravius morbus,

A
In fabro ferrario periculatum vulnus.

38 Theſaurarius civitatis Aquilanæ ab aliquot annis accerſiri juſſit Joannem Marinum Juſtiniani, fabrum ferrarium, ut quaſdam D. Joannis Marini Febioni caſas aperiret. Inter alias unam aperuit, in qua erant ſubulæ; qualibus ſutores uti conſueverunt. Cum vero eas extraheret, una earum in terram decidit cuspide in altum erecta, in quam faber ferrarius inconsiderate genu ſuum infixit. Tunc autem dolorem vix ſentiens, nullum vulnere adhibuit remedium: At ſequenti die volens è lecto ſurgere vidit genu inflatum & ita affectum, ut non niſi claudicando poſſet incedere. Veſperi chirurgus applicuit ei emplaſtrum; ſed mox tantum ſenſit dolorem, ut magno clamore ſores advocaret, quarum una, ablato emplaſtro, partem læſam unxit præfato oleo, quod tunc forte alia occasione domi conſervabant. Subito adoleſcens tantum ſenſit doloris lenimen, ut placide obdormierit, & poſtero die ſine ullo altero remedio ſe plane ſanatum invenerit.

B
In ejus ſortu apoſtoma.

39 Anno MDCXXXV Dorothea Juſtiniani ſoror prædicti fabri ferrarii, & uxor Franciſci Igalea Aquilani, habuit circa ventrem apoſtoma, quod eam tanto dolore afficiebat, ut nec die nec nocte poſſet quieteſcere. Tota familia aſſiduo occupabatur calefaciendis linteis, ut cruciatum aliquo modo lenirent. Sed cum poſt hæc aliaque remedia malum non minueretur, tandem apoſtoma incidere decreverunt. Dum ejus maritus ædit chirurgum, ſoror illius eam oleo B. Antonii unxit, ac crucis ſignum formavit. Ecce ſtatim apoſtoma ultro apertum eſt à parte exteriori, cum ab interiori naturaliter diſrumpi debuiſſet, & omnis ſanies ſponte effluens mulierem ab omni dolore & periculo liberam reliquit. Ita ipſa cum reliquis domeſticis teſtatur.

ejusque fratre angina pelluntur.

C

40 Reverendus dominus Franciſcus Juſtiniani ſacerdos, & ſupra memoratorum frater, coram omnibus Patribus noſtris aſſeruit, quod sæpius anginã laboraverit, & habuerit fauces interius ulceratas, ita ut ſine ſummo dolore manducare non poſſet. Remediis quidem crebro malum pellebat, ſed identidem redibat. Quodam tempore iterum eaſdem anguſtias tolerans vidit domi ampullam, roganteque, quid in ea eſſet, intellexit, eſſe oleum B. Antonii. Itaque genua ſectens, recitatis aliquot orationibus, fauces ſuas exterius unxit, & non ſolum ſtatim ſanatus eſt, verum etiam deinceps ab eodem malo liber exiit, ut ipſemet aſſeruit.

Quinque ſemina

41 Fauſtina, uxor Auguſtini Capece, fuit oppreſſa cruciatu, qui dolores partus ſuperare videbatur. Hinc sæpe clamoribus quietem monaſterii noſtri turbabat, ita ut R. P. Spiritus juxta teſtimonium Virgilie d'Agnone monialis noſtræ impatiens iſtarum ejulationum, ſubito iræ motu abreptus, per fenestram clamaret: Quandonam tandem partus ille finiatur? Cum autem miſera mulier, quæ ſine ſummo dolore moveri non poterat, & nullum in arte medica ſolatium invenerat, poſt quindecim dies prædicto oleo inuncta fuiſſet, brevi priſtinam ſanitatẽ recuperavit.

Diana de Sanctis, monialis noſtra Aquilana, quodam tempore habuit genu ita inflatum, ut vix ſe poſſet movere. Poſt adhi-

bita in vanum multa remedia veſperi ſe unxit iſto oleo, & mane ſine ullo mali indicio ſe ſanam invenit.

EX MS.

ITALICO.

42 Cynthia Nardis, uxor D. Hieronymi Salvati, ſpatio quinque menſium tantos dolores paſſa eſt, ut in lecto tantummodo poſſet federe. Quo autem pluribus utebatur medicamentis, eo minus morbi lenimentum experiebatur. Tandem D. Seballianus Nardis ipſi dixit: Si te non ſanet oleum B. Antonii, nullum eſt morbo tuo remedium. Cynthia, hoc audito, fide & devotione plena ſeſe B. Antonio commendavit, & hoc oleum quaeri juſſit. Porro quanto magis oleum iſtud miſeræ mulieri appropinquabat, tanto magis dolorem ſuum minui ſentiebat, ac demum illo inuncta conſeſtim convaluit, ut ipſa hodie narrat cum Prudentia moniali noſtra, quæ huic ſubitæ ſanationi interfuit.

& oleo iſto unctæ

43 Lucia Fornarecci Aquilana maximos in ſtomacho & matrice patiebatur dolores. Cum ſe humanis mediis nihil proficere cerneret, oleo B. Antonii ſeſe unxit, & ſtatim lenimen ſenſit. Poſtea eodem morbo redeunte, idem remedium adhibuit, & ſemper diminutionem doloris experta eſt, ut P. Joannes Chryſoſtomus teſtis oculatus & hujus rei optimè conſcius mihi aſſeruit.

varios corporis cruciatibus

E

Anno MDCXXXI Amabilia Alexandri Strozza ex pago ſancti Angeli, habens decem ætatis annos, tam gravibus per totum corpus vexabatur cruciatibus, ut maximos clamores ederet, & non ſine ſummo dolore in lecto moveri poſſet. Spatio quindecim dierum nullum ſomnum cepit, nec ullum ex medicorum remediis levamen ſenſit. Denique hoc oleo unctæ placide per totam noctem dormivit, ac mane expergiſcens ſe omni dolore & morbo liberatam comperit, ſicut Albericus Strozza ejus conſanguineus mihi narravit.

evadunt.

44 Franciſcus Pontiano ex eodem pago ſancti Angeli anno Domini milleſimo ſexcentefimo trigefimo tertio, ætatis ſuæ vigefimo quinto per menſem & amplius tantis doloribus fuit afflictuſ, ut ſemper lecto decumbere cogereſtur. Tandem à ſore ſua unctuſ hoc oleo ſtatim melius habere cœpit, & intra paucos dies plane convaluit, ut ſupradictus Albericus Strozza mihi expoſuit.

Per iſtud oleum juvenis ſanitatẽ

F

Aurelia Jacobi ex eodem pago mulier ſexagenaria, ut refert memoratus Albericus, anno MDCXXXIV tantis corporis cruciatibus obruebatur, ut omnium membrorum uſu capta ſolis linteis in lecto revolvi poſſet. Dum Angelicus filius ejus clericus eam hoc oleo ungit, ſtatim ſanitatẽ recuperat.

mulier uſum membrorum,

Cæſar, filius Bartholomæi de Simeonibus, uti narrat D. Doctor d'Horatio ex eadem familia, in una parte capitis nullos à natiuitate habuerat capillos: unde plane deformis apparebat. Cum B. Antonio commendatus & oleo ejus unctuſ fuiſſet, orti ſunt in ea parte capilli flavi, qui poſtea in nigrum colorem tranſierunt, atque aliis ita ſimiles facti ſunt, acſi numquam hoc defectu laboraſſet.

& puer ex parte calvus nivo modo capillos obtinet.

45 Anno MDCXXXI Philippus Joannis Angeli de Tornamparte in femore ſiniſtro habuit tumorem ſimilem apoſtemati, qui indies creſcens tandem illum claudicare cœgit. Poſtquam per annum integrum hoc malo vexatus fuiſſet, ſuaſione P. Matthæi Aquilani venit Aquilam, ut oleo B. Antonii ungeretur.

Hoc oleo tumorem in femore

Quam.

EX MS. ITALICO. Quamvis non statim post unctiōem istud malum discesserit, tamen tumor antea durus paulatim cœpit mollescere, & tandem sine ulla fluxione evanuit.

Mense Maio anni MDCXXXVI P. Deodatus Aquilanus ex Ordine S. Augustini per quindecim dies affligebatur dolore lateris, ita ut nec comedere nec se erigere aut inclinare posset. Cum sese oleo B. Antonii unxisset, dolor descendit in coxam femoris dextri, cumque ibi memorato oleo signum crucis formasset, postero die perfectè convaluit.

46 Cum Baptista Lombardus, elegans lignei operis artifex, præ intolerabili pectoris & umbilici dolore per quinque dies lecto decubisset, memoratus P. Deodatus prædicto anno illum unxit eodem oleo, ex quo ita sanatus est, ut sequenti die ad consuetum laborem suum redierit.

Catharina, uxor prædicti artificis, ob febrim aliosque morbos eodem tempore per quindecim dies lecto affixa fuerat. Itaque etiam hoc oleo uncta fuit, & quamvis primo pedibus consistere non posset, tamen eodem die pristinis viribus restituta est.

Victoria Porani, uxor Pauli Reatini, qui habitabat Aquilæ, per mensem & ultra febribus extenuata post tentatam frustra medicorum industriam hoc oleo usa est, & sequenti die febrim evasit, uti præfatus P. Deodatus testis oculatus affirmat.

47 Rusticus quidam de Bagno per octo menses præ morbo non valens labore victum acquirere, intellecta hujus olei virtute, sese eo ungi petiit, & mense Junio anni MDCXXXVI intra paucos dies sanatus ivit ad laborandum in agro Romano.

Clara Gilioli Veneta, uxor Francisci Gilioli incolæ Aquilani, anno MDCXXXV circa festa Natalitia tali laboravit morbo, ut respirationem sibi intercludi sentiens de nocte vocaverit ancillam suam Elisabetham, cui dixit: Hei mihi respirare vix possum! Videor mihi suffocari! Tunc uncta hoc oleo, quod forte antea ob ægritudinem filii sui accersi jusserat, subito angustia illa præteriiit & liberam respirandi facultatem accepit, ut ipsa ejusque maritus & ancilla testantur.

48 Dominus Alexander Dragonetti interalibilibus podagræ doloribus cruciatus nullum acuti istius tormenti levamen inveniebat, nisi in hujus olei unctiōe: nam experientiâ didicit, toties dolorem illum minui, quoties sese ungebat. Joannes Bruno notarius Aquilanus in eodem morbo similem dolorum diminutionem sese in hac unctiōe expertum fuisse asserit.

Anno MDCXXXV die XXVI Decembris uxor præfati D. Alexandri Dragonetti venit ad ecclesiam S. Augustini, ut maritum suum, rursus morbo laborantem, B. Antonio commendaret, & ea occasione mihi narravit, quomodo initio matrimonii sui opem ejusdem Beati experta fuisset: tunc enim maritus ejus podagra aliisque morbis ita erat afflictus, ut de vita illius actum videretur. Dum itaque mœrore oppressa nil nisi mortem ejus exspectabat, venit ad portam ignota quædam paupercula, quæ se Mariam appellabat, & quam numquam deinceps vidit. Hæc tristitiæ causam sciscitatur, eaque intellecta,

dicit: Si maritum tuum sanari velis, commenda eum B. Antonio, qui in ecclesia S. Augustini quiescit, illumque oleo ejus unge. Tum matrona petiit istud oleum, cujus antea notitiam non habebat, & eo maritum unxit, qui statim melius habere cœpit, & intra breve tempus cum tota familia venit ad ecclesiam S. Augustini, ubi ipsemet ministravit Missæ, quam pro gratiarum actione celebrari jusserat.

49 Paulus Rainaldi, ludimagister in civitate Sulmonensi, habens circiter quinquaginta quinque ætatis annos circa finem anni MDCXXXIV propter intensum frigus vehementissime podagrâ affligebatur. Mense Januario sequentis anni unxit sese jam sæpe memorato oleo, & tantum levamen sensit, ut postero die surrexerit, & scholam adierit, in qua jam alterum suo loco substituerat. Quamvis autem intensum frigus istud per quindecim dies adhuc duraret, tamen ab illo malo plane liber exstitit, uti ego cum aliis vidi.

50 Vincentius Sardi Sulmonensis mense Septembri anni MDCXXXIV in omnibus membrorum juncturis dolorem patiebatur; præterea accesserat nausea cibi & tam vehemens oculorum fluxus, ut omnes eum visu privandum existimarent: nam oculos habebat inflatos, lippos, atque ita debilitatos, ut hominem duabus cannis à se distantem non cognosceret. Post adhibita in vanum plura remedia tandem festo Purificationis beatissimæ Virginis Mariæ sacerdos quidam ex Ordine nostro excepit ejus confessionem, & recitatis gloriosæ Virginis Litaniis, unxit eum oleo B. Antonii, & sese postea redituum promisit. Reversus itaque ad ipsum sequenti die advertit, in sinistro ejus oculo aliquid mali dumtaxat superesse. Quare eum secundo unxit, atque etiam in honorem sanctissimæ Trinitatis sese id tertia vice facturum spondidit. Sacerdos postero die iterum rediit, & ægrum ita oculis valentem invenit, ut in plena luce libellum parvi characteris posset legere. Post tertiam unctiōem sacerdos eum interrogavit, an non posset incedere. Cumque æger respondisset, se nondum posse gressum firmare, nihilominus sacerdos confidenter dixit: Cras te exspectabo in templo S. Augustini, ut Deo & B. Antonio gratias agas: spero enim, fore ut Deus per intercessionem B. Antonii tibi vires largiatur, ut id facere possis. Vincentius mane è lecto surrexit, sed ad ecclesiam non venit, quamvis facile potuisset. Rediit igitur sacerdos, & inveniens eum sine ciborum nausea, sine dolore & ullo oculorum impedimento ait: Gaudéo, domine Vincenti, te ita sanitati restitutum esse. Cui ille: Equidem Dei gratiâ & intercessione B. Antonii sanatus sum; sed dubito, an in eundem morbum non sim relapsurus. Huic respondit sacerdos verbis Christi: Ecce sanus factus es; jam noli peccare, atque ita eum sanum reliquit. Post aliquot dies Vincentius in eundem morbum incidit, quod verosimiliter contigit, quia patrocinio B. Antonii non satis confidebat, vel quia in signum grati animi sepulcrum ejus adire neglexit, cum facile potuisset. Hæc omnia testes oculati Sulmone sub juramento deposuerunt.

D

mirabiliter fugatur.

Post sanationem ingratis & diffidens puniuntur; E

F

CAPUT V.

*Miracula, quæ per B. Antonii
baculum, cucullum & pileum
patrata sunt.*

A 51 Dominicus di Zotto Aquilanus habuit in tibia ulcus ita inveteratum, ut nullis remediis depelli posset. Audiens autem miracula B. Antonii petiit locum ulceratum cruce signari atque ipsius oleo ungi. Sequenti die fructum suæ devotionis recepit, & sese sanatum invenit, uti P. Simplicianus sub juramento testatur, & mihi ex certa scientia retulit P. Nicolaus à S. Valentino, qui tunc temporis Aquilæ habitabat.

implorato B. Antonii auxilio,
Eodem tempore aderat supradicto Dominico alter, qui habebat collum ita rigidum, ut caput sine toto corpore vertere non posset. Sicut autem iste cum præfato Dominico unctus est, ita etiam cum illo plenam sanitatem accepit.

& magna cum fiducia
B Cum mente Septembri anni MDCXXXV Hieronymus, agricola nostri cœnobii, partem frumenti ad nos deferreret, querebatur de magnis doloribus; quos per totum corpus sustinuerat. Datum itaque fuit ipsi hoc oleum, quo se ungens pristinam sanitatem recuperavit, sicut filii ejus mihi narrarunt.

hoc oleo usi
52 Anno MDCXXXVI P. Valentinus Perusinus, ex Ordine S. Augustini, tantos passus fuerat dolores, ut per tres menses lecto decumbere coactus fuerit, & per duos menses sine fulcris subalaribus incedere non potuerit. Quando anno sequenti habitabat Aquilæ, idem morbus reditum minabatur, & jam illi dolores eum cruciare incipiebant. Quare recitatis orationibus, quæ in sacello B. Antonii conservantur, sese ipsius oleo unxit, & ita ingruentem morbum sinit, ut nunc omni dolore liber vivat.

variis morbis
Narrat Livia, uxor D. Lelii de Tossa, multa à B. Antonio præstata fuisse beneficia suis filiis, ac præsertim suo marito, qui in gravi morbo unctus ipsius oleo statim sanitatem recepit.

Julius Cæsar Arquilla de germana sua narrat, quod à viginti annis, quando primum matrimonio juncta fuerat, collum plane strumofum habuerit. Quanto autem plura huic malo remedia adhibebat, tanto plures strumæ exoriebantur. Tandem commendans se B. Antonio collum suum oleo unxit, & hoc morbo liberata est.

& doloribus
C 53 Anna Tartara, monialis nostri Ordinis, in quadragesima anni MDCXXXVII aliquot diebus tantos in humeris & collo tolerabat cruciatus, ut caput movere non posset. Post tertiam istius olei unctiōnem sensit sibi omnem dolorem auferri, & perfectæ sanitati restituta est.

liberantur.
Anno MDCXXXVII Carolus Cià Aquilanus festo S. Martini habuit oculus sinistrum ita inflatum, ut cæcitatæ periculum incurreret. Præterea præ dolore oculos aut caput attollere non poterat, & remediis depulsum per aliquot dies malum identidem redibat. Ita misere vixit usque ad festum B. Antonii, quando ejus oleo unctus & baculo tactus intra duos dies omnino convaluit, & pro gratiarum actione Missam in ejus sacello celebrari curavit.

A Quilæ in ecclesia nostra conservamus baculum, quo B. Antonius ob claudicationis incommodum utebatur, ut in Vita ejus dictum est. Fama publica est, tactu istius baculi plurimos ægros fuisse pristinae sanitati restitutos, cujus rei jam aliquot exempla proferemus. Donata, uxor Josephi Ventiquattro Aquilani, ob pariendi angustias ad ultimum vitæ discrimen adducta erat. Cum ei impositus fuisset memoratus beati baculus, factum mortuum & putridum emisit, & ipsa interim salva & incolumis evasit, ut non solum in Claudio legitur, sed etiam à D. Jacobo Jacobetti Aquilano, teste oculato, confirmatur.

Baculus B. Antonii prodest
55 Anno MDCXII mulier habitans in castro civitatis Aquilanæ similiter ob partus difficultatem morti propinquabat. Imposito B. Antonii baculo, quem Pompeius noster frater laicus ei attulerat, feliciter peperit, uti narrat P. Simplicianus Sulmonensis, qui tunc sacratio nostro Aquilano præerat. Mulier illa post hoc beneficium tantam in isto Beato habebat fiduciam, ut ex fracto baculo sibi frustum retinuerit; sperans, sese in aliis periculis intercessione ejus liberandam. Sed plane contrarium accidit: nam statim afflicta est feбри, quæ tanto fiebat violentior, quanto majora adhibebat remedia. Igitur suspicata, id sibi contigisse, quia baculi partem clam retinuerat, statim eam restituit & simul morbo liberata est. Pars autem illa annulo argenteo cum reliquo baculo conjuncta fuit, sicut præfatus P. Simplicianus testatur.

quibusdam mulieribus
Uxor judicis Aquilani anno MDCIII parere non valens in manifesto vitæ periculo verfabatur. Evasit tamen tactu præfati baculi, quem postea remisit cum elemosyna, ut in libro monasterii nostri notatum est.

F 56 Anno MDCXXXI Margarita, uxor D. Felicis Giovani, ob eandem causam magnum de vicina morte conceperat timorem, quamvis jam sæpius peperisset. Timor autem ille crescebat, quia intellexerat, Franciscam Marcottam circa illud tempus in partu mortuam esse. Jam itaque se ad mortem pie obeundam comparaverat; sed tacta B. Antonii baculo, feliciter prolem masculam edidit, ut mihi primum P. Antonius Aquilanus ejus filius, & postmodum ipsamet cum aliis retulit.

Julia Rivera, uxor D. Ascanii Alfieri Aquilani, anno MDCXXXVII partui propinquans post continuos unius diei & noctis dolores edidit filiolum, simul atque ei baculus B. Antonii allatus fuerat, sicut D. Octavius Nardis, illius gener, mihi narravit.

Anno MDCXXXVI Barbara Alfieri, uxor supradicti D. Octavii per duas horas & mediam ante primum suum partum intolerabiles passa fuerat angustias. Videns, se non posse parere, petiit B. Antonii baculum, quo

Oooooo alla-

EX MS. ITALICO. allato, facile peperit filiolum, ut maritus ejus cum D. Cinthia Salvati mihi exposuit.

Quatuor moniales cephalalgia laborantes,

57 Quando P. Mansuetus Aquilanus erat confessarius monialium S. Luciae, quatuor istius cœnobii moniales, nempe Evangelista Rosi, Apolonia de Luculo, Anadia de Cresio & Clara Rosi, eodem tempore cephalalgia laborabant. Tactæ autem hoc baculo in capite omnes quatuor eodem tempore mox sanatæ fuerunt, sicut abbatissa cum aliis testatur.

uir

Lelius Pio Aquilanus post gravem duorum mensium morbum ad extremum vitæ terminum pervenerat. Contactu autem istius baculi melius habere cœpit & intra breve tempus plane convaleuit, uti de visu narrat frater noster Constantius laicus, qui ei prædictum baculum attulerat.

mulier à medicis deposita,

Anno MDCXXXI Elifabetha Romanelli incidit in morbum adeo gravem, ut à medicis deposita, quamprimum moritura putaretur. Allato ad eam hoc baculo, pristinam sanitatem brevi recuperavit, ut D. Josephus Romanelli affirmat.

B

aliique post graves morbos

58 Salvator de Bernardino Aquilanus festo S. Bartholomæi anno MDCXXXVI incidit in febrim, quæ postea tantam malignitatem prodidit, ut medici, videlicet Julius Cæsar Benedictis & Joannes Baptista della Grascia, de vita ejus desperarent. Ille, intellectu suo periculo, ad opem B. Antonii confugit, atque ejus baculum afferri jussit: quo accepto, melius habere cœpit, & intra breve tempus omnino sanatus in grati animi signum Missæ interfuit, quam in Beati sacello celebrari curavit. Hoc à multis audivi, & postmodum ex ipsomet Salvatore intellexi.

eodem baculo tacti

Bartholomæus factor, filius Joannis Pulci, die XXII Novembris anno MDCXXXVII in signum grati animi misit oleum pro lampade B. Antonii, quia ulque ad mortem ægrotus & à medico depositus tactu illius baculi sanitatem recuperavit, uti Franciscus Cianche ejus consanguineus testatur.

convalescunt.

C

Franciscus Tenti Aquilanus anno MDCXXXVIII, ut ipsemet refert, perdidit usum oculi dextri, in quo prius albam maculam habuerat. Post tentata in vanum varia remedia opem B. Antonii imploravit, ejusque baculum sibi afferri jussit. Post tres dies visu perfecte recuperato, in signum accepti beneficii sepulcrum Beati visitavit, & pro gratiarum actione Missam in ejus sacello celebrari curavit.

Cucullus ejusdem Beati qui Sulmonense servatur,

59 Non possum sine tristitia commemorare, quid acciderit albo B. Antonii cucullo, quem P. Antonius & P. Bartholomæus Sulmonenses in patriam suam detulerunt: nam centum & viginti annis ita integre & nitide conservatus fuit, quamvis ad varios ægros deferretur, ut quasi adhuc novus appareret. Sed à viginti annis tam exigua istius sacri thesauri cura habita est, ut, quibusdam partes ex eo decerpentibus, omnino laceratus sit, & omnem cuculli figuram perdiderit. Verum sicut istud infortunium sine dolore narrare non potui, ita cum gaudio referam miracula, per has reliquias patrata, quæ Sulmone coram illustrissimo ac reverendissimo D. Francisco de Cavalieri, istius civitatis episcopo, testes jurati deposuerunt.

60 Josephus Parentela post morbum unius mensis eò devenerat, ut jam legerentur preces, quibus anima ad Creatorem profectura commendari solet. Sed cum P. Daniel Sulmonensis ei cucullum B. Antonii imposuisset, cœpit subito melius habere, & post paucos dies omnino sanari, uti Hieronymus del Re sacerdos de visu testatur.

D virum gravissimo morbo,

Julia Parentela Sulmonensis monialis Augustiniana ob diuturnum morbum ita erat debilis, ut nec pedibus consistere nec cibum sumptura manum ori admovere posset. Cum prædictus P. Daniel eam cucullo B. Antonii tetigisset, statim infirmitas discessit, & ipsa è lecto surgens cœpit ambulare, uti præter P. Simplicianum testatur F. Franciscus laicus, qui P. Daniëlem comitatus fuerat.

monialem magna debilitate liberat.

61 Moniales in Saxoferratenfi S. Hieronymi monasterio cum summa reverentia asservant pileum B. Antonii, quem P. Anselmus Saxoferratenfis eò detulit. Deus autem per has reliquias varia patravit miracula, uti moniales continua traditione acceperunt. Sed quoniam antiquiora beneficia non sunt litteris mandata, & ob testium mortem hodiernum probari non possunt, saltem referam aliquot recentiora, viventibus adhuc illis, quibus ea contigerunt, vel qui ea viderunt. Dominus Arsenius Chirurgi Saxoferratenfis, D. Emilius Manari & Jacoba Venanzi ejus uxor, Maria Francisca Santarelli & Baptista Mona d'Anema ambæ moniales cœnobii Hieronymiani, Magdalena Bentivogli & Violanta Manara puellæ, quæ in dicto monasterio educabantur, omnes diverso tempore magnum capitis dolorem tolerarunt, & contactu istius pilei statim sese eo liberari fenserunt.

Pileus B. Antonii, in Saxoferratenfi monialium cœnobio conservatus,

62 Sebastiana Vetoli puella, memorati monasterii alumna, Faustina Venanzi monialis, D. Petrotus, & Maria Cecilia Gregorii monialis Saxoferratenfis testantur, sese tactu ejusdem pilei diuturnum capitis dolorem dispulisse.

variis monialibus istius cœnobii,

Pater Ægidius Saxoferratenfis ex Ordine S. Augustini tanto capitis dolore affligebatur, ut nullo modo posset quietere. Sed imponens sibi hunc pileum statim liberatus est, ut ipsemet affirmat, & P. Simplicianus testatur, qui ipsi adfuit.

aliique ægrotis,

Cum Anna Maria Oliva Romana, monialis præfati cœnobii, cadendo graviter caput læsiisset, medici post alia remedia nihil proficientia judicarunt, cranium ipsius terebrâ perforandum esse. Interim sibi pileum B. Antonii imposuit, & sine ulia chirurgi aut medicorum opera anno MDCXXV sanitatem adeptæ est.

Eadem Anna Maria Oliva aliàs dolore capitis vexabatur, & ejusdem pilei impositione ab eo liberata est. Quare soror ejus Angela Paula Oliva vigiliam B. Antonii celebrare promisit.

Jacobus Sbaracini Saxoferratenfis chirurgus, febrî & summo capitis dolore oppressus, etiam hunc pileum sibi applicuit, & confestim opem B. Antonii expertus est.

sanitatem attulit.

Cum jam ad lucubrationis meæ finem pervenerim, eam tibi, beate Antoni, etsi impolitam dedico & consecro, precorque, ut apud Deum & sanctissimam ejus matrem Mariam

Epilogus.

riam

A riam pro meis erroribus & peccatis intercedas, mihi que gratiam impetres, ut invisibilium hostium infidias evitem in hac vita, & tecum postea gaudeam in æterna gloria. Amen.

& ipsa pro beneficio grata Missam in Beati facello fieri curavit. Ita testatur R. D. Josephus Colizza sacerdos Aquilanus, qui jussu meo illud indagavit, & rem omnem ex domesticis intellexit.

ANNOTATA.

a Hic quidem Ciminellus miraculis à se collectis finem imponit; sed tamen postea adhuc alia collegit, ut inter sequentia observabo.

Philippus Damianus, filius D. Hippolyti Ciampella Aquilani, mense Novembri anno MDCXXXVIII tanta febris oppressus, ut medici vitæ ejus timerent. Sed à matre sua Anna unctus oleo B. Antonii cœpit melius habere, & brevi perfectam sanitatem consecutus est. Quare mater misit D. Guerrieri cum pecunia, ut in gratiarum actionem Missa celebraretur.

ALIA MIRACULA

A Carolo Ciminello, aliisque collecta, & hic ex eorum Mss. edita.

66 Beatrix Felicis de Colacchio die XXII Junii anno MDCXXXVIII propter ischiadis dolores lecto affixa fuit, ita ut se movere vix possit, & post plura remedia mense Augusto majores toleraret cruciatus. Tunc autem recordata B. Antonii, sese ei aliisque Sanctis commendat, & singulorum sepulcra se visitaturam spondet. Voto facto, cœpit convalescere, & circa finem Augusti è lecto surgens votum suum implevit.

B

CAPUT I.

Miracula, quæ anno 1645 conscripta fuerunt.

Sabetta d'Aperice, nostra monialis Aquilana, fatetur sese B. Antonio debere sanationem unius genu, cui diu frustra varia medicamina applicuerat, & in quo summum dolorem patiebatur, donec illum unctio salutiferi olei fugavit. Præterea affirmat, se intercessione ejusdem Beati præsentis mortis periculo ereptam fuisse, quando mense Novembri anni MDCXXXIX per montes de Cicoli cum sua nepte ejusque marito Aquilam redibat.

M Artha, uxor D. Augustini Lepore Aquilani, mense Julio anni MDCXXXVIII habuit filiam, quæ per quindecim dies febris & capitis dolore afflicta lecto decubuit. Cum nihil prodesse remedia, quæ D. Joannes Baptista della Grascia medicus præscripserat, mater consilio Prudentiæ monialis nostræ sepulcrum B. Antonii visitavit atque ei filiam commendavit. Deinde petiit jam sæpe dictum Beati oleum, eoque filiam unxit. Vix unctio peracta, vidit eam febris & cephalalgia liberatam, & die VII Septembris anno præfato Missam celebrari jussit, ut debitas Deo & Beato gratias ageret.

Febris & cephalalgia,

dentium dolor,

C

Justa Joannis d'Aragno mense Octobri anni MDCXXXIV tanto dentium dolore vexata fuit, ut per octo dies nullam quietem inveniret. Simulatque autem se B. Antonio commendavit, dolor ille discessit, & ipsa pro accepto beneficio Missam celebrari jussit.

tibia debilitas

64 Josephus Emiliani Aquilanus per multos annos passus est dolorem in coxa, ita ut trahens unam tibiam tempore præsertim humido nixus baculo incedere cogeretur. Credidit autem, se ischiade laborare, cum nullis medicamentis hunc dolorem posset fugare. Tandem uxor ipsius, ut ipsamet refert, eum B. Antonio commendavit, & donum quoddam promisit. Vix facto voto, maritus isto dolore liberatus est, & ipsa anno MDCXXXVIII argenteam tibiam cum coxendice obtulit.

calidi humores,

Margarita Pisella Aquilana circa finem anni MDCXXXVIII & initio sequentis habuit in capite calidos humores, quos nullis remediis poterat pellere. Denique adhibito oleo B. Antonii, sanata est, & pro beneficio accepto obtulit cereum caput, sicuti voverat.

maligna

65 Jacobus Gentile Aquilanus anno MDCXXXVII maligna febris correptus in manifestum vitæ periculum venerat. Cum à D. Alexandra Loddi uxore sua fuisset B. Antonio commendatus, brevi sanitatem obtinuit, Julii Tomæ V.

67 Hoc tempore allatum est anathema argenteum cum puello fasciis involuto, qui invocatione B. Antonii sanitatem obtinuerat.

intercessione B. Antonii fugantur.

Quamvis autem illius mater cum rota familia Beati sepulcrum visitaverit, & ibidem pro accepto beneficio Missam celebrari curaverit, scire non potui, quænam fuerit.

Ursula del Cardinale Aquilana firmiter sibi persuadet, sese ope B. Antonii à gravi morbo liberatam fuisse, & idcirco mense Novembri anni MDCXXXIX anathema argenteum obrulit.

Magdalena, filia D. Sempronii Justiniani Aquilani, asserit, sese post toleratum per sedecim horas continuas dentium dolorem protinus liberatam fuisse, quando se oleo B. Antonii unxit.

F

Ab aliquot diebus ad facellum B. Antonii allata est coxendix argentea cum altero anathemate argenteo, quod figuram femine referebat. Sed non potui rescire, quorum ea dona fuerint.

68 Mense Maio anni MDCXL R. D. Hieronymus Balnei sacerdos Aquilanus calculo laboravit, & unus lapillus ita transversim in virga hærebat, ut eum nullo modo posset emittere. Interim gravissimo affectus dolore se B. Antonio commendabat. Dum vero ad altare ipsius Missam celebrat, sentit inverti lapillum, quem finitâ Missâ facile emisit, & in signum accepti beneficii aræ imposuit.

Præterea sacerdos calculo laborans,

Quando mense Junio anni MDCXL meus ex fratre nepos Julianus Ciminelli a agebat nonum ætatis annum, laboravit morbo quodam b, quem Julius Cæsar Benedetti alique medici letalem judicabant. Commendatus

auctoris nepos letali morbo afflictus,

O O O O O 2 autem

FX MS. autem B. Antonio cum omnium admiratione convaluit. Multi alii, qui Beati istius oleum adhibuerunt, eodem morbo liberati sunt.

ITALICO. 69 Maria monialis in cœnobio S. Antonii Patavini Perusii anno MDCXXXIX dolores ischiadis passa est, ob quos plerumque lecto decumbere cœgebatur. Primo adhibuit quædam remedia, quibus etiam dolor repertius est; sed post paucos dies iterum redibat. Intellecta igitur virtute olei, quod vulgo B. Antonii appellatur, eo se unxit, & constanter pristinae sanitati restituta est. Quare in signum grati animi quotidie memoriam istius Beati celebrat, recitando eas antiphonas & orationes, quæ in ejus facello publice exponuntur.

Anno MDCXL Ludovica, neptis Joannis Petri de Crusa, per mensem gravi febris oppressa, preffa & B. Antonio commendata sanitatem recuperavit. Quapropter die VII Januarii anno MDCXLI pro beneficio accepto obtulit votum argenteum, & Missam celebrari iussit in facello Beati, cujus sepulcrum sæpe aliàs visitat.

B 70 Margarita, filia Josephi Sfordella de **energumena,** Fontecchio, habens annos ætatis quindecim energumena credebatur. Unde à matre Aquilam deducta est, ut malignus spiritus exorcismis expelleretur. Postquam varia sacra loca in hunc finem adiisset, tandem ad sepulcrum B. Antonii deducitur, ubi dæmon cœpit primo tumultuari, sed deinde nullo dato signo eam deseruit. Postero die ad eundem locum reducta affirmavit, sese pridie liberatam fuisse, quando ad Beati sepulcrum accedebat, & idcirco promisit, sese iterum redituram, ut gratias ageret, sicut etiam postea fecit.

alique tum viri, Paschalis Micarella Aquilanus anno MDCXLI ab hebdomada Majori cœpit ægrota- re. Tandem die XXI Junii coactus est lecto decumbere, & prodidit sese morbus, qui vulgo ignis volans appellatur. Cognito morbo, D. Pirrus Fonticola & D. Julius Cæsar Benedetti medici sinistrum de ejus statu judicium tulerunt. Die XXVII ejusdem mensis se B. Antonio commendavit, & melius habere cœpit; vesperi autem se oleo Beati unxit, & sequenti die perfectam sanitatem recuperavit. Dum vero se ungebat, videbatur sentire manum, quæ prædictum morbum amovebat, ut ipse affirmat, & in signum grati animi pro accepta sanitate anathema argenteum obtulit.

C 71 Elisabetha Scattone anno MDCXLI die **tum mulieres,** I Augusti obtulit brachium argenteum, quia intercessione B. Antonii usum brachii sui obtinuerat, quem multo tempore variis medicamentis obtinere non potuerat.

variis morbis affecti, Dominica Monzini Mediolanensis, quæ habitabat Aquilæ, per multos menses dolore capitis & aurium vexata variis nequidquam utebatur medicamentis. Tandem consilio cujusdam mense Junio anni MDCXLIII adhibuit oleum B. Antonii promittens anathema argenteum, si sanaretur. Protinus sensit malum minui, & post duos dies, recepta sanitate, promissum explevit, & præterea pro gratiarum actione Missam celebrari iussit.

sanantur. Die XXI Augusti anno MDCXLIII D. Artemisia Romanelli ex voto obtulit coxam argenteam, quia post dolores per anni spatium

in coxendice toleratos subito sanata fuerat, quando se oleo B. Antonii unxerat. **D**

72 Festo B. Antonii D. Olimpia Cappa, **Puella à calculo,** uxor D. Joannis Marino Ventiquattro, ad ecclesiam nostram tulit anathema argenteum, quia filiola ejus per intercessionem B. Antonii liberata fuerat calculo, quo sæpe usque ad mortem laborabat.

Andreas Rampazzoli incola Aquilanus pro beneficio, quod intercessione B. Antonii in letali morbo acceperat, obtulit die XIV Septembris anni MDCXLIII votum argenteum, & Missam celebrari curavit. **incola Aquilanus à letali morbo,**

Eodem anno D. Catharina Cappa, uxor **maritus à dolore lateris,** D. Philippi Ventiquattro, obtulit donum argenteum, eo quod maritus ejus patrocinio B. Antonii gravibus lateris doloribus prodigiøse liberatus fuerit.

73 In Vita B. Antonii, quam Andreas del **alter à lesione digiti,** Cardinale conscripsit, legitur aliud beneficium, de quo ille, qui XXI Junii anno MDCXL istud accepit, ita testatur: "Ego Nardus de Nardis ob ingruentem tempestatem, volens pessimum obdere cuidam ostio domus meæ, digitum indicem dextræ manus graviter læsi, ita ut eo uti non possem & summum dolorem paterer. Cum verò legissem Vitam & miracula B. Antonii, magna cum fiducia me ipsi commendavi, ut dolorem auferret & usum digiti redderet. Statim autem dolor evanuit, & eo digito æquæ ac aliis commode usus sum. In cujus rei fidem eo ipso tempore scripsi præfens testimonium ad gloriam Dei, qui est mirabilis in Sanctis suis. Nardus de Nardis Aquilanus manu propria."

74 Hoc est ecgraphum epistolæ, quam **sacerdos à fracto crure,** R. D. Emilianus Rossi sacerdos Saxoferraten- sis scripsit ad P. Joannem de Saxoferrato Augustinianum: "Reverende admodum Pater, & tamquam frater. Hisce litteris te plurimum salvere jubeo, & cum habites Aquilæ, peto quoddam beneficium, quo me tibi obstringes, quoad vixero: nempe desidero lagunculam, oleo B. Antonii repletam, aut alias ejusdem Beati reliquias: nam festo S. Monicæ exiens in agrum frangi crus, quod imperitiâ chirurgi male curatum est, ita ut post septuaginta dies ab eo infortunio necdum possum incedere. At tamen ungens tibiam oleo B. Antonii, quod monialis quædam S. Hieronymi ad me misit, melius habere cœpi, & confido, me misericordiâ Dei & hujus Beati patrocinio perfectam sanitatem consecuturum. Quare iterum iterumque rogo, ut mihi hoc beneficium præstes, & me B. Antonio commendes, quando in ejus facello sacrosanctum Missæ sacrificium offeres. Ego vicissim tui memoriam servabo, & post osculum manuum obsequia mea offero. Ex oppido Saxoferraten- si die XXIV Julii anno MDCXLIV. Reverendæ admodum paternitatis vestræ servus Emilianus Rossi." Postea iste Emilianus fuit plane sanatus, ut refert P. Gratia Saxoferraten- sis sacerdos, qui mense Januario hujus anni MDCXLV e Saxoferrato rediit.

75 Mense Septembri anni MDCXLIV Mag- **mulier à febris & dolore capitis,** dalena Ciminelli laborabat febris maligna & summo capitis dolore, ita ut interdum men-

A tis impos non exigua vicinæ mortis indicia præberet. At B. Antonio commendata sanitatem recuperavit.
Eodem tempore Antonius Ghibellini Nursiensis ægrotabat; sed se B. Antonio commendans sanitati restitutus est, licet vitæ ejus vehementer timeretur, ut Franciscus Stracchini anno MDCXLIV mihi narravit.

aliis moribus liberantur.
Dominus Philippus Felice desiderans visitare sepulcrum B. Antonii mihi anno MDCXLIV occasionem hujus visitationis indicavit his verbis: "Ego Philippus Felice præpositus S. Nicolai & Petri de Jenga anno MDCXXXIX doloribus stomachi vexabar, & post diuturnum morbum nihil remedii inveniebam. Cum itaque dolor quotidie crederet, domestici mei attulerunt mihi oleum B. Antonii, eoque me unxerunt. Interea me ipsum isti Beato commendans intra paucos dies omnino convalui, & jam à quinque annis maxime sanus vivo. Ita testor Philippus Felice manu propria."

B A N N O T A T A.

a Hinc colligo, hæc miracula etiam à Ciminello conscripta fuisse.

b Italicè iste morbus exprimebatur per vocem *malcalatri* & semel *malcalotri*; sed frustra dictionaria Italica & ipsos Italos hic degentes de illius significatione consului.

c Hinc conjicio, hæc miracula hujus capituli anno 1645 collecta fuisse.

C A P U T II.

Beneficia, quæ intercessione B. Antonii usque ad annum 1708 præstata sunt.

C Reverenda mater abbatissa Joanna Antonia Leognana Soramofca Capuana per tres annos gravissimis capitis doloribus afflictæ fuit. Cum autem accepisset compendium Vitæ B. Antonii, in quo est Beati istius imago, devote se ipsi commendans eam capiti suo imposuit, & statim coram Maria Antonia Valle & Octavia Zaccara monialibus pristinam sanitatem adeptæ est.

altera apoplexiâ,
Anno MDCXLI Archangela di Camarda monialis opprimebatur apoplexiâ, quæ ipsi usum linguæ & brachii abstulerat. Simulatque se B. Antonio commendavit, protinus loquelam recepit & perfecte sanata est.

tertia fluxu oculorum,
Anno MDCXLI Elisabeta de Simeonibus monialis ex continuo oculorum fluxu ferme visum perdidit. Vix se devote B. Antonio commendaverat, quando pristinæ sanitati restituta fuit.

quarta laborabat.
Portia Zaccara de Monte Regali monialis anno MDCXLIII ita læserat brachium, ut illud per spatium anni movere vix posset. At eum patrocinium B. Antonii implorasset, tam facile eo usæ est, acsi numquam læsum fuisset.

Sacerdos Augustinians periculo cecitatis,
77 Cum P. Daniel Sulmonensis sacerdos ex Ordine S. Augustini aptaret vitrum pro lipsanthea, frustum in oculum ejus insiluit, quod non summum dolorem dumtaxat,

sed etiam cæcitatæ periculum ipsi attulit. Visitans autem altare B. Antonii, seseque illi ITALICO commendans, illico se omni dolore & periculo liberatum sensit.

Margarita Spada sic testatur: "Ego Margarita Spada declaro, quod initio elapsi mensis Februarii tanto lateris dolore puncta fuerim, ut præsens mortis periculum adierim. In hac angustia me commendans B. Antonio, & ejus oleo latus ungens statim dolore liberata fui, & per misericordiam Domini nostri Jesu Christi ac istius Beati intercessionem salva & incolumis omnino periculum evasi. In cujus fidem de di hoc testimonium Aquilæ 11 Martii anno MDCXLV."

alter religio- sus Augustinians her- nia,
78 Pater Dionysius x Octobris anno MDCXLVI ita scribit: "Ego Frater Dionysius Fulginas ex Ordine S. Augustini huic testificor, me tali hernia laborasse, ut ad humani capitis magnitudinem intestina erumperent, & medici de vita mea actum dicerent, si intra tres dies locum suum intestina non occuparent. Hoc audito, imploravi auxilium Dei & patrocinium B. Antonii, & me unxi illius oleo, quod in templo nostro Aquilano conservatur. Hac unctioe peracta, statim omnis dolor cessavit, & die 1x Januarii anno MDCXLVI intestina ad locum suum redierunt. Ad majorem Dei & B. Antonii gloriam, ac veritatis confirmationem scripsi hanc chartam, & manu propria subscripsi. Postea anno MDCXLV mense Septembri ad agendas gratias visitavit Beati sepulcrum."

mulier post fracturam pedem,
79 Faustina, filia Cruciani de Tarquinio, die XIII Octobris anno MDCXLVI jurejurando affirmat sequentia: "Ab annis quatuor, ut recordor, portans aliquod onus ita cecidi, ut pedem contregerim. Tantu autem ex ea fractiore ortus est dolor, ut statim lecto decumbere debuerim & existimarim, me per multos menses ex eo non surrecturam. Accersitus chirurgus mihi dixit, tres ossis partes esse disruptas. Tum mihi in mentem venit, quod frater meus Dominicus, quando cum Hieronymo Rinaldi Aquilæ fuerat, attulisset oleum ex lampade B. Antonii. Devote igitur applicans hoc oleum statim sanata sum, ita ut non senserim amplius dolorem, & sine ullo impedimento incessem, sicut etiamnum incedo. Itaque in testimonium veritatis hanc chartam scribi jussi, & ad perpetuam rei memoriam juramento confirmavi. Hoc beneficium in libro monasterii notatum est."

sacerdos Aquilanus post punctionem,
80 Josephus Romanelli sacerdos & doctor Aquilanus die XXI Julii anno MDCXLV per mantum D. Equitii Mausonii ita scripto testatur: "Ego infra scriptus præteritis diebus habens in manu Vitam B. Antonii, inconsiderate præ melancholico quodam fastidio libellum illum in terram projecit. At statim febris oppressus fui. Quare mox Beatum invocavi, & Vitam ejus è terra levavi. Ab ea hora melius habere cœpi, & Beato pro restituta sanitate gratias retuli. In hujus rei fidem subscribo Josephus Romanelli."

femina
Anna Porcinari, uxor D. Pompei Mausonii, anno MDCXLVI in sacello B. Antonii Missam celebrari jussit, quia usque ad mor-

EX MS. ITALICO. tem ægrotans intercessione istius Beati convaluerat.

Floridus, filius septennis D. Alferi Maufonii & Beatricis ejus uxoris, vexabatur continua febris, ob quam medicus de illius vita despicere cœperat. At imposito illi baculo B. Antonii, omnimodam sanitatem obtinuit.

81 Laurentius Fonticola medicus duobus primis mensibus anni MDCXLVI tam vehementi febris laborabat, ut pater ejus Antonius Pirrus Fonticola medicus de vita ejus actum putaret. Sed commendatus B. Antonio sanitatem recuperavit, & in gratiarum actionem die XXIV Julii anathema argenteum obtulit.

Carolus Chevatini Aquilanus, miles in cohorte equestri, die X Octobris anno MDCXXXVIII cum tota familia sua venit ad ecclesiam nostram, & Sacrum celebrari jussit, quia post diuturnam febris mutationem tandem oleo B. Antonii unctus plenam sanitatem recuperaverat.

B Clara Porcinari Aquilana per spatium anni & amplius sub mamilla dextra summum sensit dolorem. Interim varia adhibuit medicamina, quæ nihil profuerunt. Tandem se ungens oleo B. Antonii pristinae sanitati restituta est, & die XXIII Julii anno MDCXLVI pro gratiarum actione donum argenteum obtulit.

82 Victoria, uxor Alfonso Quatrino Aquilani, venit cum suis filiis Antonio, Ludovico, & Bernardino ad templum nostrum, & jussit celebrari Missam, quia anno MDCXLVI istos tres filios, continua febris laborantes, morbo liberatos viderat, simulatque eos oleo B. Antonii unxerat.

Dominus Nicolaus ex terra Laboris a, frater thesaurarii Aquilani, hoc anno MDCXLVI tam periculosa febris laborabat, ut jam extremis ecclesie Sacramentis præmunitus esset. Sed unctus oleo B. Antonii, & tactus ejus baculo præsens mortis periculum evasit, & in signum acceptæ sanitatis die XXVII Julii anathema argenteum obtulit.

C 83 Pater Placidus Fulginas ex Ordine S. Augustini anno MDCXLVI die IX Octobris ita ad me scribit. " Joannes Baptista Cellini, nepos R. D. Brunacci canonici, hic captus fuit & ductus Perusium, ut ibi in carcere detineretur. Neminem autem habebat præter supradictum avunculum suum, qui eum posset in hoc infortunio juvare. Is vero ante captivitatem nepotis sui laborabat podagra, quæ illum per hebdomadas & menses lecto affigere confueverat. Quare foror illius invocans B. Antonium promisit Missam decantandam, si podagricus ita sanaretur, ut ad juvandum captivum posset Perusium discedere. Post hoc votum nocte sequente canonicus se invenit a dolore podagrico ita liberum, ut Perusium commode discesserit, & nepoti libertatem obtinuerit. Rogatus itaque à præfato canonico ejusque nepote oro R. V., ut sanctæ cristæ det pecuniam, ut in gratiarum actionem Sacrum cantari curet."

84 Rogavi P. Placidum de Roberti Fulginatam, ut in visitatione Saxoferrateni examinaret aliqua miracula, quæ intercessione B. Antonii ibidem dicebantur contigisse. Is autem anno MDCXLVI die XXX Octobris mihi

indicavit sequentia, quæ in libris monasterii continentur. Petrus Oliva Saxoferratenis, filius D. Petri, qui nunc Ordinem nostrum ingressus vocatur F. Nicolaus, circa annum ætatis vigesimum tertium graviter ægrotans incidit in delirium, ita ut medici vitæ ejus vehementer timerent. Sed cum à D. Tiburtio Jona ipsi allatus fuisset pileus B. Antonii, ac capiti ejus impositus, statim mentis compos factus est, & intra quinque aut sex dies sanus & incolumis domo exiit.

Mense Januario anni MDCXLIV Maria Felix Carnicella monialis in cœnobio Saxoferrateni S. Hieronymi sic testatur: " Cum Julia Severi soror mea cuperet habere oleum B. Antonii pro quadam Julia de Cœlia graviter ægrotante, ego Maria Felix Carnicella non audebam petere memoratum oleum, quia nondum omnibus promiscue distribuebatur. Confidens itaque patrocinio B. Antonii accepi parum olei ex lampade, quæ ante istius Beati imaginem in oratorio nostro ardebat. Deinde ad sororem mihi illud oleum, quo ægra uncta subito sanitatem recuperavit. In cujus rei fidem scripsi hoc præsens testimonium."

85 Anno MDCXLIII mense Augusto Aurelia Giovenale de Tomba in diœcesi Senogalliensis, monialis Augustiniana in cœnobio Saxoferrateni S. Hieronymi dedit sequens testimonium: " Ego Aurelia Giovenale ex Ordine S. Augustini testor, me ad D. Angelum Giovenale patrem meum, & Dominicum fratrem meum malignâ febris afflictos, oleum B. Antonii nostri misisse, & prædictum patrem meum mihi asseruisse, quod subito febris illa evanuerit, quando se præfato oleo unxit. Ambo autem fatentur, se intercessione B. Antonii sanatos esse. In quorum fidem hæc scripsi."

Angela Paula Oliva monialis in cœnobio S. Hieronymi fatetur, se intercessione B. Antonii pristinae sanitati restitutam esse: nam ungens se Beati oleo ac tangens ejus pileum, podagra aliisque doloribus liberata est, quibus per annum laboraverat.

F 86 Cum admodum R. P. Generalis Ordinis Augustiniani cuperet noscere vitam & miracula B. Antonii, mandavit R. P. Priori nostri monasterii, ut diligenter colligeret omnia, quæ ad prædictum Beatum spectabant. Volens R. P. Prior desiderio illius satisfacere, ubique per totum conventum petita documenta quæri jussit; sed nihil inveniens suspicatus est, ea apud moniales S. Lucie forsan delitescere. Quare per confessarium illis injunxit, ut omnes cœnobii sui scripturas scrutarentur. At neque hic quidquam inventum est, quamvis moniales accurate lustrassent omnia scrinia, in quibus hujusmodi monumenta servari solent. Tandem abbatissa suis subditis indixit peculiare preces, ut Deus dignaretur manifestare, quæ ad Beati honorem scripta fuerant. Completa oratione, forte abbatissa aperit capsam, in qua servabatur pecunia, ut quædam debita solveret. Ecce illic abbatissa præter expectationem reperit omnia miracula, quæ jam relata sunt. Tanto autem magis miranda est hæc inventio, quod abbatissa antè in eadem capsâ scriptus frustra illa quæsisisset. Moniales itaque lætæ de hac prodigiosa miraculorum inventionem

D

Beatum invocantibus,

E

se oleo illius ungentibus,

sanitas restituitur.

F

Miracula B. Antonii miro modo inventa sunt,

A tione omnia suo confessorio narrarunt, qui Deo gratias egit, & Superioris sui votum implevit. Insuper possemus referre multa alia miracula, quæ quotidie patrantur, præsertim in effugandis dæmonibus; sed ea brevitate causâ relinquimus.

87 In fine additur sequens testimonium: „ Ego Germanus Antonius Zutio testor, quod „ mense Februario hujus anni MDCLXXXVII „ Româ rediens laboraverim febri hectica, „ & me ungens oleo B. Antonii intra paucos „ dies convaluerim b „.

b Circa annum MDCXCIV mulier, quam mælus dæmon tenebat obsessam, ad B. Antonii tumultum adducta est, quò per eos dies ingens erat populi concursus devotionis ergò, atque ibi statim reiectis ore quibusdam capillorum tricis vexari desit ab hospite nequissimo jam expulso, cunctis interim inspectantibus & admiratione defixis. Accepti signum beneficii multo deinde tempore suspensus ad aram hæsit capillus.

B Languēbat æger Carminus Grassius professor medicus morbo, quem vulgo rheumatismum dicunt, vehementer afflictatus, deque ejus salute jam medici desperaverant. Sed quam illi non poterant, opem attulit B. Antonius: vix enim baculus, quo, dum viveret, sanctus Vir utebatur, ægroto corpori est admotus, cum illico discussus morbus atque ab eo contactu salus ægro statim est restituta. Contigit hoc circa annum MDCCV. III.

addidimus. 88 Anno MDCCIII Nonis Februarii urbs Aquila magno terræ quassata motu corruit penè tota. Forte accidit, ut eo ipso die Hispanus quidam notæ prohibitatis homo præ-

ces funderet ante aram B. Antonii; cum ecce sibi, dum orat, virum adesse conspexit, sibi quidem ignotum, sed quem Augustiniani Ordinis religiosum ex veste credidit: à quo iustus templo confestim abscedere, foras ab eodem deductus est. Cumque unà paululum processissent, neque hominem vidit ultra; neque hoc quid rei sibi vellet, fati intelligebat. Verum haud ita multo post concussum terræ motu templum concidit solo æquatum. Qua certe ruina fuisset miser oppressus, nisi periculo subductus opportune fuisset ab eo, quem beatum esse Antonium tutelarem suum patronumque præcipuum sine dubio existimare se affirmabat; dum hæc ipsemet sæpe narraret. Quamobrem frequenter deinde ad nostram ecclesiam ventitabat, ut ostenderet beneficium illud sese tutelari suo referre acceptum Antonio c

A N N O T A T A.

a Terra laboris est provincia regni Neapolitani, qua Liri & Vulturno fluvii irrigatur, & à Septentrione Aprutio terminatur. Illius caput est Neapolis.

b Hoc miraculum anni 1587 non videtur potuisse à Ciminello referri, qui jam ab anno 1646 præ infirmitate quotidie mortem expectabat, ut in prologo testatur, & eo tempore jam Prioris Aquilani munere sanctus fuerat.

c Hac tria postrema miracula à secretario R. admodum Patris Generalis Augustinianorum Latine conscripta sunt, & anno 1717 ab amico nostro illustri D. Dominico de Giorgio ad nos Neapoli missa.

DE S. FRANCISCO SOLANO

ORDINIS FRATRUM MINORUM DE OBSERVANTIA.

LIMÆ IN PERUVIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C

§ I. Acta, dies obitus, mira cadaveris conditio, aliaque prodigia paulò post mortem; honorificæ exsequiæ & sepultura.

ANNO MDCX.

Premiſſis quibusdam de Vita scriptore,

Acta & miracula S. Francisci Solani adeo copiose conscripta sunt, ut mihi vix quidquam agendum superſit, niſi ut ab aliis operose collecta more noſtro in capita & numeros dividam, & ex iis aliqua excerptam, qua Commentariis noſtris præviis materiã ſubmiſtrare ſolent. Præter alios, qui Italice, Hispanicè & Flandricè beati Viri geſta ediderunt, Vitam illius anno 1671 Roma Latinis litteris mandavit Tiburtius Navarrus Minorita, & provincia immaculata Conceptionis in Aquitania lector & prædicator, qui ea Acta & miracula collegit ex memoriis, proceſſibus, documentis & libris, à procuratore cauſe Beatificationis ſibi ſubmiſtratis, ut ipſe teſtatur in præfaſiuncula ad lectorem. Totum autem hoc opus diviſit in duos libros, quorum prior virtutes tem-

pore vita exercitas, alter miracula poſt mortem patrata continet. Ea verò, qua ſcriptor ille de honorificis exſequiis, ſanctitatis teſtimoniis, aliſque ad poſthumam beati Viri gloriam ſpectantibus Vita immiſcuit, ipſiſmet verbis lociſque citatis, huic Commentario inferam, poſtquam de die cultus & obitus pauca præmiſero.

2 Quamvis eximius iſte novi Orbis Thaumaturgus hac die mortem non obierit, tamen hodie Actis noſtris illum inferuimus, quia Seraphicus Minorum Ordo die XXIV Julii annuam ſancti hujus Alumni ſui memoriã celebrat: Hueberus enim in Menologio Franciſcano ad diem XXIV Julii poſt breve S. Franciſci Solani elogium, col. 1453 de hac re ita loquitur: Die quidem XIV migravit ex hoc ſuo ergaſtulo ad ampliſſimum cæli palatium; hodie tamen ſub ritu duplici ejus feſtum in Ordine Franciſcano celebra-

F

G.C.

invicata diſſicultas circa diem mortis

AUCTORE
G. C.

bratur, quia officiorum Breviarii concurrentia pro sui celebratione commodius tempus admittere nolebat. *Carolus Bartholomaeus Piazzu in Hæmerologio sacro Italicè edito refert illum die xx Julii, dicitque ejus festum apud Franciscanos in Ara cali solenniter celebrari in sumptuoso illius sacello cum indulgentia plenaria. Dubitari posset, an beatus Vir die XIV Julii ex hac vita migraverit, cum R. P. Jacobus Alvarez de Paz, Societatis nostræ in Peruvia Provincialis, qui exsequiis S. Francisci Solani ipse interfuit, in elogio postea exhibendo expresse afferat, eum tertio Iduum Julii, id est die decima tertia (Antonius de Caprarola custos Provincia Romana in Vita Italica pag. 194 perperam hunc textum vertit a' dodici hoc est duodecimâ) istius mensis obiisse, & paulo post meridiem... diei, beato Bonaventuræ sacræ, venerabile corpus Servi Dei, arcâ ligneâ inclusum, terræ mandatam esse. Accedit, quod Arturus in secunda Martyrologii sui editione hunc beatum Virum die XIII Julii collocet, & in notis discrete affirmet, illum isto die defunctum ac sequenti sepultum esse.*

B
examinatur,
& utrumque
soluitur.

3 At, inquit, quid dicendum de Allis, huic Commentario subjungendus, quæ cap. 14, num. 168 habent, quod venerabilis Dei Servus prædixerit, se festo S. Bonaventuræ moriturum? Deinde eodem capite circa finem hæc leguntur: Insonuit etiam ecclesiæ campana signum elevatæ Hostiæ in Missa solenni S. Bonaventuræ; tuncque Vir sanctus ad Crucifixum intentus, manibus in crucis figuram compositis, devotam oratiunculam GLORIFICE TUR DEUS cum anima ad Deum ejaculatus est, & dormienti similis exspiravit die XIV Julii S. Bonaventuræ festo; anno vero millesimo sexcentesimo decimo, ætatis suæ sexagesimo primo. *Dum cogitavi, an tam diversæ assertiones aliqua ratione possem conciliare. Scio equidem, teste Waddingo in Annalibus Minorum ad annum Christi 1274 num. 16, Chronicon & Breviarium Minorum aliosque scriptores obiitum S. Bonaventuræ ad diem XIII Julii consignasse, ejusque festum variis diebus celebratum fuisse, ut monimus in Commentario prævio ad sancti istius Doctoris Acta; sed non videtur hoc modo proposita discrepantia circa diem mortis componi posse, cum summus Pontifex Sixtus V anno 1587 decretales litteras ediderit, quibus S. Bonaventuræ festum pridie Idus Julii, id est die XIV hujus mensis, coli mandavit. Non est autem dubitandum, quin tempore viginti duorum annorum, qui inter Pontificis istius decretum, & mortem S. Francisci Solani intercesserunt, istud mandatum præsulibus Americanis innovaverit, & à Minoribus ubique observatum fuerit. Quare suspicor, nostrum R. P. Jacobum Alvarez de Paz memoriâ lapsum esse, quem Arturus in Martyrologio Franciscano incaute secutus fuerit. Si quis hunc nodum alio pacto possit solvere, libenter ipsius ratiocinium audiam.*

C
Narrat auctor
Vita, quomodo
ad cadaver
exsequiis
S. Francisci
Solani,

4 Jam locus postulat, ut post examinatum mortis diem de mirabili sacri cadaveris post obitum constitutione, aliisque prodigiis ac honorificis deo ad cadaver exsequiis quadam dicamus. Ea omnia Tiburtius Navarrus lib. 2, cap. 1 narrat his verbis: Cum anima viri Dei Francisci Solani ad Regis immortalis gloriam migrasset, corpus ejus, quod ultra naturalem complexionem, ob longas & difficiles peregrinationes, rigidas pœnitentias, & graves infirmitates (dum viveret) ad nigredinem & siccitatem vergebat; subito candidum, pulchrum, tractabile & plenum

non sine spectantium stupore effectum est. Oculi, quos perpetua mortificatio visibilibus clauferat, mox aperti miro splendore rutilabant. Caro illa spiritu orbata suavem emittebat odorem, & quæ prius ob ægritudinis maciem & hiemalis tempestatis rigorem, frigus tam acre contraxerat, ut nullo operimento satis calefieri posset; jam novum induit calorem, quo per multas horas frigentes aliorum manus solo calebant contactu.

5 Accessit aliud mirabile, quod etiam post decimam septimam ab ejus felici transitu horam, cum quidam extremam pedis unguam, & capitis capillos secare tentassent, perducto inconsultè ad carnem, & pellem forcipe, copiosus ex levi utrimque scissurâ ruber & coloratus sanguis per longum effluerit tempus; quæ omnia à medicis & doctis viris sunt miraculo adscripta. Illud etiam non taceandum, quod cum Joannes Mondragon chirurgus post vigesimam tertiam horam, pedem defuncti osculari volens, cruris suram manu suaviter apprehendisset, illico (quasi vixisset) crus ad se retraxit; quo motu magnum tangenti incussit timorem, & reverentiam.

6 Ut excellentissimus prorex marchio de Montes-Claros Francisci mortem audivit, sepulturam ipsius ad diem sequentem differri mandavit; volens ei, quem vivum pluris æstimaverat, etiam mortuo officia devotionis exhibere. Concurrit interim universa multitudo populi ad Conventum, ex omni sexu, ætate & conditione, Sanctum (ut aiebant) visuri: alii pedibus oscula devota figebant, alii habitum in pretiosas particulas dissecabant (horumque tantus erat numerus, ut eadem die quatuor tunicæ corpori mortuo successive aptatæ, in fragmenta conscissæ sint.) Alii rosaria & coronas pretiosi cadaveris contactu sacrabant; & omnes manifestas gloriæ futuræ primitias in carne illa mirabantur. Post occasum solis recedente populo, liberior patuit Religiosis accessus, qui per totam noctem sanctum depositum custodientes, ei efusa devotionis perfolvère officia.

7 Eadem nocte ignea è cælo Conventui & valetudinarii oratorio insidente * columna, quæ procedens circa horam undecimam à quibusdam devotis monialibus Clarissis super ipsarum monasterium decidere visa est; quæ cum etiam duodecies renata obscuras noctis illius tenebras in diei lucem toties convertisset, habita quoque hibernæ tempestatis ratione, aliquid singulare præfagire putabatur. Hanc & quædam ejusdem monasterii Religiosæ tribus noctibus, illa scilicet, quæ morti Viri sancti proxima fuit; ea qua (ut jam retulimus) corpus in oratorio jacebat, & illa, qua è sepulcro (ut infra dicetur) educum est, apparuisse testatæ sunt.

8 Interim non recessit à foribus cœnobii innumera plebis caterva, quæ per manus cujusdam Fratris coronas & rosaria sacri corporis benedicenda attactu continuè transmittere non cessavit. Binis ante diluculum horis urgente populi clamore, aperta sunt ostia, factusque est tantus omnium concursus; ut opponendi fuerint custodes ad ingressus, qui nimios intrantium impetus cohiberent. Tunc omnium Ordinum Religiosi prælati & subditi ad contuendum & venerandum eum, & pauperes

D

miris prærogatiis prædium.

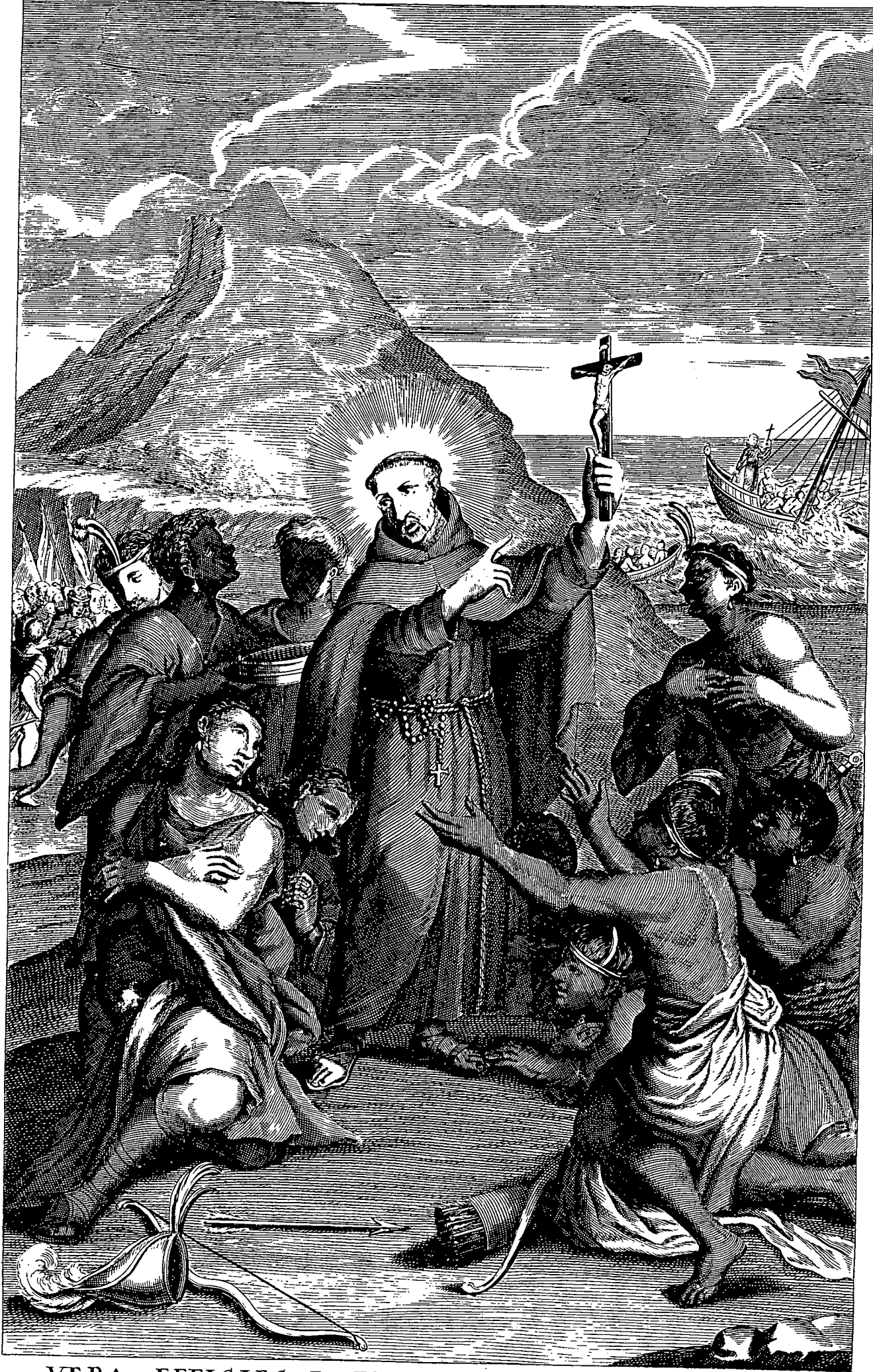
E

maximus populi concursus factus fuerit.

F

& post mortem, columna ignea illustrata, * lege insedit

etiam plurimi Religiosi ad illud honorandum accesserunt.

VERA EFFIGIES B. FRANCISCI SOLANI INDIARVM
*Franciscum hic video geminum, cum prole Parentem ;
Fert speciem nati carta, sed ille Patris.* P. B. Bouttar. sculp. Autv.

A peres tunicæ ipsius particulas retinendas confluxerunt. Ipsa sancti Augustini veneranda communitas, quæ à duobus annis Franciscanæ familiæ consuetudine non fuerat usa, quasi ab angelo pacis invitata, ad sacrum corpus honorandum sponte accessit. Tunc etiam impletum est verbum à Francisco nuper prolatum, quo cuidam præfati Ordinis Augustiniani Religioso, sibi amico & proximo, quod videre ipsum in infirmitate non poterat, condolenti respondere fecit, dicens: „ Ne molestiam inde percipiat, quoniam citò ab eo juxta desiderium videbor, & intra quatrimum pax summa inter omnes stabilietur „.

Exsequia illius honorifice celebrantur,

B 9 Eodem mane illustrissimus Limanæ metropolis archiepiscopus ecclesiastico capitulo stipatus, & excellentissimus Peruani regni prorex cum equitibus & senatoribus & officialibus multis ad valetudinarii oratorium venerunt; qui sacri corporis pulchritudinem, suavitatem & candorem admirantes proni in terram ceciderunt, & humilia pedibus ejus oscula infigentes, quantum virtus eximia apud ipsosmet seculi principes polleat, demonstrarunt. Ipse egregius prorex, qui intra se manus oculari decreverat, præ summa reverentia non præsumpsit. Utque perpetuum apud se tanti Viri memoriale servaret, ac in periculis præfens semper haberet auxilium, humile Servi Dei sagum in pretiosam reliquiam sibi dari curavit. Postea uterque ille, ecclesiæ & seculi princeps illustres humeros sacro oneri supponentes, adjuvantibus Religionum prælatis, feretrum ab oratorio ad ecclesiam detulerunt. Incredibile est, quam frequens populus ad ecclesiam confluerit: ipsum etenim proregis satellitium (licet hæc triplici navi innumeræ multitudinis capax) vix ab arcendo tumultu, & ad spatium corpori deferendo aperiendum sufficiebat. Omnes corpus contingere, videre & venerari contendebant. Collocato itaque in mediam capellam feretro, musici cathedralis ecclesiæ cum multis religiosis Missam pro defuncto suaviter concinuerunt, celebrante reverendissimo patre Venido, tunc provinciarum illarum Commissario, mox episcopo Orensi. Concionem habuit R. P. Joannes Sebastianus, Societatis Jesu præpositus Provincialis; qui cum esset vir apostolicus, & vitæ innocentiam conspicuus, eximias Servi Dei virtutes, acta heroica, crebra miracula, & pretiosam mortem spiritu vere seraphico annuntiavit. Tandem licet renitente omnium devotione, quæ sibi talem thesaurum ab oculis eripi ægrè patiebatur, corpus sepulturæ mandatum est, & in capella sepeliendis Fratribus destinata sub altari majori in capsula lignea depositum.

*Et postea corpus è tumulo educitur, ut ejus vera effigies pingere-
tur.*

10 *Deinde lib. 2, cap. 3 idem Vita scriptor narrat, quomodo corpus S. Francisci Solani è sepulcro extractum fuerit, ut ad usum dingeretur.* Tumulato Viri sancti corpore, inquit, excellentissimum proregem pia cogitatio incessit, mundum scilicet vera ejus imagine non esse fraudandum. Quare eadem nocte post octo à funere horas, ut naturalis ejus effigies pingeretur, illud è sepulcro jussit educi. Tunc observata sunt eadem, quæ supra narravimus, in sacro cadavere mirabilia. Completa ima-

Julius Tomus V.

gine, pretiosum rursus depositum terræ mandatum est. Religiosi autem non solum contenti, sed & provinciæ totius spirituali consolatione hac die perfusi, quamdam ineffabilem mentis teneritudinem, proficiendi desiderium ardens, & rerum cælestium amorem se simul percepisse notaverunt. *Quod hic ad veram beati Viri effigiem spectat, habeo duo ejusdem imaginis clypea, quorum unum Vita Latina & Italica, alterum processui canonizationis præfixum est. Sed quamvis ambobus istis exemplaribus subscribasur vera effigies, tamen ea non parum inter se differunt, ut utraque conferenti manifestum fiet. Cum tamen imago, processui canonizationis præmissa, peritiori manu sculpta videatur, & probabilis Beatum verè representet, eam hic ex latiori forma contractam ac æri incisam exhibeo. Satis autem feliciter prototypum expressit sculptor, quem etiam jussi fideliter reddere subscriptionem, quamvis in titulo aliqua vox deesse aut subintelligi videatur.*

**AUCTORE
G. C.**

§ II. Magna de sanctitate ejus existimatio, à variæ conditionis hominibus declarata.

QUAM publica fuerit apud omnis generis homines de virtutibus illius fama, indicat jam laudatus Vita auctor lib. 2, cap. 18, ubi ita loquitur: Eximiam servi Dei Francisci Solani virtutem, & fulgentiam sanctitatis indicia, quasi bonus odor unguentum effusum, celebris apud omnes homines æstimatio secuta est: nam ubicumque luminis sui radios diffudit, & vitam ducendo mortalem religiosæ conversationis annos traduxit; ibi se cunctis amabilem, nemini odibilem, omnibus venerandum effecit. Quid apud Hispanos, antequam ad Indias transiret, ejus virtutis fama potuerit, quos populorum applausus, quos Fratrum & secularium honores ipsi conciliaverit, illud imprimis demonstrat; quod ad fugiendam humilitatis suæ inimicam popularis auræ titillationem ad Americum hemisphærium (velut occiduus sol) ut latitaret, perrexit. Apud incolas Tucumani, & Indos regionum illarum gentiles, quam obtinuerit famam, reverentiam, & auctoritatem, ipsa, quæ superius in primo libro narravimus, exempla testantur. Quid tandem apud Limanam civitatem ad ejus commendationem valuerint virtutes apostolicæ, miracula, prophetiæ, nec non prædicationes, ipsa jam descripta opera manifestant. Restat ergo, ut quæ post mortem ipsius crebris miraculis vel aucta, vel confirmata primum apud optimos Ecclesiæ & seculi viros, apud Religiosos & eruditos; deinde apud civitates ac polos, regna & nationes vigeat æstimatio, declaretur.

12 Ab Ecclesiæ principibus, apud quos est scientia boni & mali, quorum etiam auctoritas ceteris præferri debet, exordiar. Illustrissimus Civitatis Regum, seu Limanæ archiepiscopus dominus Bartholomæus Lobo Guerrero, tantam erga virum Dei Franciscum Solanum in vivis agentem conceperat reverentiam, ac tam bonam de ejus sanctitate

**archiepiscopi
Limanæ**

P p p p p

tate

AUCTORE G. C. tate opinionem, ut (quemadmodum supra retulimus) sacrum defuncti cadaver genibus flexis veneratus sit, oculos & caput ejus plantis humiliter supposuerit, & cum excellentissimo prorege propriis humeris feretrum gestare, ut pontificalem indecens gravitatem, haud erubuerit. Successor ejus illustrissimus dominus doctor Ferdinandus Arias de Ugarte, se etiam Viro Dei singulariter devotum exhibuit, dum & sacras illius reliquias coluit; dumque Apostolicæ commissionis vigore sepulcrum ejus visitans, copiosos lacrymarum rivos effudit, & odore suavi spiritualiter recreatus, illi genuflexus justæ tributum reverentiæ impendit; ac deinceps quanti ejus sanctitatem faceret, crebris indicibus ostendit.

aliique America præfules

B

13 Illustrissimi domini & magistri Frater Gabriël de Zarate, ex qualificatore sancti Officii, & secundo Provinciali Peruanæ sancti Joannis Baptistæ Ordinis Prædicatorum, provinciae Guamangæ episcopus, nec non Fr. Franciscus de la Serna, ex lectore theologico academici Limanæ & Provinciali Ordinis S. Augustini episcopus de Paraguay, mox de Popayan magnis Virum Dei præconiis extollunt. Ille etenim eum non solum Seraphicæ, sed & omnium aliarum Religionum gloriam & honorem appellat, qui suis virtutibus & exemplis novum orbem illustravit; quemque divina Majestas quasi stellam fulgentem in medium nebulæ cæcitatæ ac ignorantie gentilitatis, in remedium Indorum ad hoc regnum transmisit. Hic verò (olim Viro Dei, dum viveret, familiaris) eum post mortem speciali affectu profecutus est, ac in suarum judicibus Apostolicis depositione illum ita in omnibus virtutibus excelluisse affirmat, quasi quamlibet singulariter habuisset: eum præterea hominem cælestem, apostolicum præconem, angelum à Deo missum, & in salutem innumerabilium animarum ad has provincias destinatum vocat. Illum quoque in sua declaratione juridica dominus magister Fr. Augustinus de Vega, sacri Ordinis Prædicatorum in Peruana provincia moderator, & episcopus de Paraguay electus, sancti Viri quondam necessitudine usus, insignibus titulis condecorat.

C

nec non proreges

14 Excellentissimorum regni Peruani proregum summa in virum sanctum Franciscum Solanum ante & post obitum reverentia, quam magni fuerit meriti manifestat. Excellentissimus dominus Ludovicus de Velasco, marchio de Salinas, consilii regalis Indiarum præses, ac Peruanorum regnorum prorex, devota Servi Dei conversatione plurimum recreabatur; eumque non raro in Conventu Recollectionis sanctæ Mariæ Angelorum adibat, illi humiliter in Missa ministrabat; ut de proximo, ejus spiritui participaret; uno verbo semper pro sancto, justo, ac Dei amico reputavit. Excellentissimus dominus Gaspar de Zuniga Azebedo, comes de Monterrey, cum regnis illis præset, verbis singularibus sancti patris Solani semper virtutem exaltavit; sed præsertim post celebrem illam conversionis mirabilis in tota civitate operatricem concionem palam ait: Verè pater Solanus est instrumentum & organum Spiritus sancti. Excellentissimus dominus Jo-

annes de Mendoza & Luna marchio de Montes-claros, statim ut à Mexicano regimine ad Peruanum transivit, jam sibi fama publica commendatum patrem Franciscum Solanum optavit ex vultu & sermone cognoscere; quem postea in majori habuit æstimatione, & mortuum iis (quæ supra recensuimus) honoris, ac reverentiæ signis, atque pedum osculis honoravit.

D

15 Tandem excellentissimi proreges Peruaniani dominus Ludovicus Ferdinandus de Corduba, marchio de Guadalcazar, & dominus comes de Chinchon peculiariis honoris monumentis Viri sancti memoriam illustrarunt: ille namque recenti ejusdem in Lima civitate boni nominis odore excitatus sepulcrum invisit, reliquias quoque Christiana veneratione affectit: hic verò & frequenter ad ejus tumulum stetit, ac elemosynas largas pro ejusdem canonizationis expensis largitus est: cumque familiæ suæ de perenni successione providere vellet, non aliud medium efficacius existimans, filium suum primogenitum marchionem à sancto Martino de la Vega puerulum biennem in primo è domo post ortum egressu ad sepulcrum Viri Dei elatum ejus meritis obtulit, atque protectioni commendavit. Hic etiam, ne quid arduum sine ejus auspicio faceret, cum singulis annis regales pecunias ad ærarium Hispanicum à portu de Callao transmitteret, sepulchro Viri assistens, felicem peregrinationis exitum sub ejus patrocinio reponerebat.

Peruani

E

16 Domini magister Dominicus de Almeida decanus & doctor, Joannes de la Roca archidiaconus ecclesiæ Limanæ, judices Apostolici delegati post authentica & innumera sanctæ vitæ & miraculorum Viri Dei testimonia juridicè excepta, sibi, quod olim reginæ Sabæ contigisse, majoremque esse Francisci Solani virtutem, quam famam, publicè affirmarunt. Admodum reverendus & piissimus pater Joannes Sebastianus bis provincie Limanæ Societatis Jesu præpositus, innumeras Servi Dei excellentias sic tandem concludit. "Deus sapientiam Viro isti sancto concessit ad consolationem & tutelam totius Peruani regni, in ædificationem ac exemplum hujus civitatis, & in decus, atque coronam sacræ ipsius Religionis." Dominus Franciscus de Alfaro è consilio majestatis Catholicæ in regalis facultatis administratione, ac sancti Officii consultor; relatis, quæ in Tucumanicis regionibus de fama celeberrima Viri Dei acceperat, addit, se omnes sanctitatis probatæ & publicæ notas ex communi atque constanti omnium (nullo excepto) opinione & consensu deprehendisse; immò tantam in oppido de Estero se virtutum ejus invenisse fragrantiam, ut omnes sibi ereptum, nec ibidem detunctum dolerent, ne corporis thesauro ditarentur, ac tandem se curaturos illud etiam litis dispendio sibi restitui affirmarent: quoniam ad eum tantam referunt devotionem & affectum, quantam opinio ejus sanctitatis maxima & inexplicabilis poscit.

alii videri graves ac religiosi

F

17 Commissarii generales provinciarum Peruanarum Ordinis Minorum, quibus Francisci Solani magis probata & cognita virtus, ipsum miris encomiis in suis factis (præmissio jura-

testimoniis suis confirmantur,

jura-

A juramento) declarationibus extollunt. Hic virginem purissimum, virum extaticum, & prædicatorem apostolicum; ille instrumentum Spiritus sancti, virum justum, innocentem, Apostolorum imaginem vocat. Alter in sexennio, quo ipsi & provinciis illis præfuit, se in eo summas perfectissimi viri, ac veri Seraphici Patriarchæ filii advertisse conditiones; eumque centrum virtutum; in completo de vitiis triumpho quiescentium, appellat. Alii etiam Provinciales, Guardiani, Religiosi quoque conspicui ipsum virum justum, extaticum, apostolicum, nitidissimum omnimodæ virtutis speculum, indefessum verbi divini præconem, amicum Domini fidelem, integerrimum religionis Catholicæ defensorem, pœnitentiæ exemplar, & S. P. N. Francisci imaginem simillimam vocant.

quibus accedit
publica populi
devotio, quæ
tantum de-
creta Urbani
VIII inhibita
est.

B

18 Populorum omnium, civitatum, regnorumque devotionem, affectum & reverentiam nullo tempore debilem, præter ea, quæ infra scribentur, apertè demonstrant: primò quod in processibus & auctoritate ordinaria, & postmodum Apostolica factis, recensentur nomina sexcentorum & viginti octo testium; inter quos proreges, archiepiscopi, episcopi, Religionum prælati, sacerdotes seculares, virique doctrina & pietate conspicui numerantur: præterea Missæ, orationes, vota, lampades, oblationes, festivæ solennitates, quæ usque ad annum millesimum sexcentissimum quinquagesimum sextum celebrari, offerri, appendi perseveraverunt: præfato autem anno, ut debita decretis sanct. mem. Urbani VIII redderetur obedientia; omnia (quæ cultum & publicam redolent venerationem) sublata fuisse monumenta: sed hoc numquam alterabile superfuit, reverentia interna, suo tempore; cum scilicet Deo inspirante beatis agminibus aggregatus, à cæli Clavigero declarabitur, manifestanda. Interim verò restant & constans sanctitatis fama, & communia omnium (Peruanarum præsertim) regionum pro ejus canonizatione vota & desideria. Ita ille, quando venerabilis Dei Servus nondum in Beatorum numerum ab apostolica Sede erat relatus.

C

Noster Alvarez de Paz sancto synchonus

19 Hisce elogis idem scriptor testimonium synchoni sacerdotis à Societate nostra subnectit his verbis: Insignis theologiæ magister, pietate & doctrina eximius, in provincia Peruana sacratissimæ, & numquam fatis laudatæ, Ordiniq; Minorum semper benevolæ Societatis Jesu Provincialis, admodum reverendus pater Didacus Alvarez de Paz, inter conspicuas ingenii sui elucubrationes, quas summo Pontifici Paulo V dicavit; hæc de Servo Dei, patre Francisco Solano tom. 2, lib. 15, cap. 13, de paupertate, diserta & ingenua verba exaravit in folio 1447 (in nostra editione idem legitur tomo 2, lib. 5, part. 1, cap. 13 à col. 1751) stylo sequenti: „Et quidem mense Julio primo proximo hujus anni millesimi sexcentissimi decimi; in quo ista scribimus, facta est à Domino in hac urbe Limensi mirabilis quædam præmii paupertatis ostensio. Tertio enim Iduum ejusdem mensis defunctus est in conventu Minorum frater Franciscus Solanus sexagenarius sacerdos, & concionator, in australi Hispaniæ parte, quæ Bœtica dicitur,

Julio Tomo V.

„ in castro Montellæ natus; Vir sanctitate conspicuus, & dignus Seraphici Francisci filius. Is quadraginta annis, & eo amplius vitam religiosam professus est; in qua non segniter se gessit, sed viam spiritus mira velocitate cucurrit; erat humillimus, magnus contemptor sui, honorum & dignitatum irrisor, supra modum patiens, mansuetus, obediens, & ultra quam dici potest castus, & purus. Igne fraternæ caritatis ardebat, ægrotosque frequenter visitabat, & suavissimis verbis consolabatur: zelo domus Domini, & desiderio salutis animarum urebatur, cujus conciones secundum sapientiam hujus seculi parum compositæ & minus eloquentes, auditores vehementer à vitiis retrahebant, & ad bonam frugem invitabant.

AUCTOR
G. C.

„ 20 Diligebat secretum, ac secum commorari, nisi gloria Dei aliud deposceret, rebus omnibus præponebat; ibique assiduis precibus & divinorum contemplationi vacans, non rarò extases & raptus patiebatur. Hisque epulis assuetus sæpè noctes insomnes in suppedaneo summi altaris apud Dominum in Eucharistia delitescens, tem traducebat, & manu lyram parvulam pulsans, & ore psalmos canens, & corde cælestia delibans, pernoctabat. Cum autem has divitias verissimas possideret, non multum, si paupertatis amator esset, & omnem penuriam propter Christum ac indigentiam diligeret, cui adeo fuit adductus, ut pauperrimo habitu & tunica contentus, vix necessaria imbecillo satis & infirmo corpusculo sustineret accipere; cui etiam hostis factus, seu (ut melius dicam) fidelissimus amicus effectus, maluit ipsum affligendo, & vigiliis, jejuniis, & omni genere asperitatum affligendo diligere, quam pusillanimitè fovendo, & molliter tractando perdere. Et ut finiam, . . . vita ipsius non aliud existit, quam sanctissima quædam & utilissima actio, aut ferventissima & cælestibus consolationibus, & illustrationibus, refertissima oratio.

post breve vitium
eius
elogium

E

„ 21 Die igitur proxime sequenti dormitionis ejus, in quo corpus terræ mandatum fuit, talis occurfus & concursus virorum ac feminarum ad ejus exsequias celebrandas confluit, qualem in hoc regno . . . ego numquam videram: omnes tum majores, tum minores non invitati, non vocati venerunt (quis enim ad funus pauperis cujusdam omnem civitatem vocaret?) nisi quod jam fama defunctionis ejus percubuerat, & multi ad eum, ut Sanctum, visitandum, & pedes ejus osculandos properaverant. Accurrerunt quoque cunctæ Religiosæ familiæ, & ex qualibet earum non sex aut octo (ut moris est) sed quamplurimi Religiosi, credo nutu Dei, non solum ut funebria pro dignitate fierent; sed ut tali speculo corda multorum (quod factum est) ad desiderium vitæ perfectioris accenderentur. Accurri & ego, cum jam corpus hujus Viri venerabilis ad ecclesiam efferebatur, & dum vix præ multitudine, & quodam fratre Minore præeunte, eoque commoditatem ingrediendi procurante, ad funus intrarem, fateor spectaculi novitate

F
narrat, quam
honorificè ex-
sequia illius

Ppppp 2

tate

AUCTORE „ tate motus, obstupui : nam dominus Jo-
 G. C „ annes Mendozius Luna, princeps clarissi-
 „ mus, marchio de Montes-claros, hujusque
 „ amplissimi regni prorex, & dominus doctor
 „ Bartholomæus Lupus à Guerrero archie-
 „ piscopus Limensis, & totius hujus regni
 „ Peruenſis metropolita, primi feretrum pau-
 „ perculi deferebant; deinde post illos Reli-
 „ gionum prælati, & alii viri litteris & au-
 „ ctoritate celebres, quibus me (licet indi-
 „ gnum) adjunxi, statimque mihi interius
 „ se obtulit illud Davidis : Nimis honorati
 „ sunt amici tui, Deus. Et iterum illud :
 „ Sic honorabitur, quemcumque voluerit
 „ rex honorare.

quibus ipse-
 met interfuit,
 „ 22 Tandem non sine magna hominum
 „ utriusque sexus præſſura ad ecclesiam per-
 „ venimus, feretrum depoſuimus, & potui-
 „ mus animæ puræ habitaculum sacco coo-
 „ pertum aspicerè. Manus & pedes venera-
 „ bilis illius corporis devotè osculatus sum,
 B „ quasque partes non inveni rigidas, sed
 „ molles atque tractabiles; non frigiditas, sed
 „ moderatè calidas, ut non tam cadaver,
 „ quod pridie anima deseruerat, quam ho-
 „ minem quiescentem & tranquille dormien-
 „ tem viderer attingere. Multi corpus cir-
 „ cumdabamus non tristes, sed læti, non ani-
 „ mam ejus Domino commendantes, de qua
 „ spiritus in unoquoque dicebat; quia re-
 „ quieverat in sinu Domini à laboribus suis,
 „ sed Deum ipsum in Sanctis suis mirabilem
 „ laudibus efferentes: nullus ibi teter odor,
 „ nullus cadaveris horror, nullum corruptio-
 „ nis signum sentiebantur; sed mentis fere-
 „ nitas, cordis suavitas, & quasi ex socie-
 „ tate ejus mira tranquillitas. Clarissimus pro-
 „ rex, dum officia divina celebrari cœperunt,
 „ pulvinum solii sui ex serico auroque con-
 „ textum, defuncti capiti supponi jussit; &
 „ pulvinar sacceum, cui caput incumbere,
 „ loco aurei & sericei in solio præcepit ap-
 „ poni, & sic toto tempore divinatorum offi-
 „ ciorum mansit. Judicavit ille (ut credo,
 „ & ut verum est) se sacco illo multò ma-
 „ gis quam auro & serico regiam potestatem
 „ ostentasse, qui dum serico incubuit, pro-
 „ rex mortalis principis; dum verò saccum
 „ honoravit, princeps piissimus & Christia-
 „ nissimus, & Christi servus, ac servorum e-
 „ jus venerator apparuit.

C „ 23 Tandem officio, funebri concione
 „ ex tempore habita, & Missarum solemnibus
 „ peractis, ad sepeliendum corpus conveni-
 „ mus; & vix illud ad locum sepulturæ de-
 „ stinatum (quod tamen propè erat subtus
 „ gradus summi altaris) deferre valuimus,
 „ turbis nos impediens & comprimentibus,
 „ & huc illucque jactantibus, ut pedes
 „ defuncti oscularentur, ut rosariis & linteis
 „ tangerent, & ut particulam aliquam sacci
 „ ejus (quo humabatur) abscinderent. At
 „ proregis satellitio adjuti vicimus, & paulò
 „ post meridiem illius diei, beato Bonaven-
 „ turæ sacræ, venerabile corpus Servi Dei
 „ arcâ lignèâ inclusum, terræ mandatam est.
 „ Eadem autem nocte jussu proregis effossum
 „ fuit, ut pictor quidam diligens ad ejus si-
 „ militudinem effigiem exprimeret, ex cu-
 „ jus ore accepi, defunctum dormienti simi-
 „ lem, & quasi suavi odore perfusum fuisse
 „ repertum. Anima ejus (ut pie credimus)

„ apud Dominum magnâ gloriâ perfruitur;
 „ corpus apud suos cum honore servatur, &
 „ bonam ac laudabilem memoriam ejus (ut
 „ speramus) numquam vorax tempus exedet.,

D

§ III. Publica populi erga eum de- votio, quæ decreto Urbani VIII sistitur.

Tiburtius Navarrus lib. 2, cap. 19 explicat, Patronus eli-
 quam ardens fuerit in America erga Fran-
 ciscum Solanum devotio, ac primò quidem quæ
 civitates, crebris ejus miraculis excitatè, illum
 patronum elegerint. Divina Majestas, ait, ser-
 vi sui Francisci merita crebris prodigiis exal-
 tavit; ipsius quoque sanctitatis famam in o-
 mnium populorum cordibus altè radicare, &
 in eorum mentes beneficiorum ab illo rece-
 ptorum memoriam revocando, ac recipien-
 dorum augendo, ab omnibus Peruanæ regni
 populis voluit in patronum assumi. Limana
 civitas, provinciarum illarum caput & ma-
 ter, quæ præ ceteris Viri Dei opportunè
 erat experta subsidium, ipsi prima devotum
 suæ clientelæ consecravit officium. Die e-
 nim vigesima sexta Junii anni MDCXXVI ce-
 lebrata fuit congregatio, seu capitulum præ-
 torum & senatorum Civitatis regum, à quibus
 (quæ sequuntur) ordinata & stabilita
 fuere: nempe quòd tempus instabat optatum
 supplicandi summo Pontifici, nomine sena-
 tus & civitatis, pro beatificatione & canoni-
 zatione apostolici, & in eorum pia & com-
 muni opinione, sancti viri fratris Francisci
 Solani, regularis Observantiæ Seraphici pa-
 tris sancti Francisci: ex quo litteræ Apo-
 stolicæ ad partes illas pervenerant ad inte-
 gram perfectæ vitæ illius verificationem, in
 quo erat totum senatus desiderium & exspe-
 ctatio; ut diligentiam post prodigia in ipsius
 felici transitu manifestata, tam rationabiliter
 susceptam prosequatur.

E

25 Quoniam autem, quæ per Servum suum à civitate Li-
 in vita & morte operatus est Deus, inhumana,
 ra fuere mundo notissima, regno illi, præ-
 cipuè verò præfatæ civitati, patentia; hæc
 illa ante alias adeò ipsi obstricta ob longam
 plurium annorum commorationem, quibus
 eam prædicatione, doctrina, virtutibus &
 miraculis illustravit: quoniam tandem in ur-
 be illa corpus ejus à Minorum Religione
 tam sollicitè servatur, & à fidelibus tam pie
 colitur; idcirco justè senatus tenebatur jam
 diu conceptum adimplere desiderium, vi-
 rumque Dei Franciscum in patronum elige-
 re, seque cum universa civitate ipsi pecu-
 liariter addicta ad imitationem multarum ci-
 vitatum; quæ sibi alios patronos non ju-
 stiori titulo, nec urgentiori de causa assu-
 munt, ejus clientelæ factò juramento sub-
 jicere; ut civitas illa in crebris calamitatum
 temporibus, ejus meritis, ac tutela prote-
 gatur: declaratum præterea fuit, debere se-
 natum pro patroni sui Solani canonizatio-
 ne apud summum Pontificem, ac universa-
 lis Ecclesiæ Rectorem instare, & majesta-
 tem Catholicam (cui inter tot novi illius
 orbis thesauros, nullus isto pretiosior à fidei
 civitate Limana offertur) ut suas interpone-
 ret

F

A rēt supplicationes, rogare; ac tandem singulis annis, ducentos nummos pro ejusdem canonizationis expensis Romam à senatu esse transmittendos. Hanc eorum determinationem excellentissimus prorex, comes de Chinchon, quoad præfatæ pecuniæ largitionem confirmavit; sed quoad solemne patronatus juramentum, ad Pontificis Maximi resolutionem remisit. Interim verò civitas in sui amore patroni perseverans, in publicis & solemnibus scellis ejus imaginem, in domorum frontispicio pretiosis auro & argento intextis pannis appensam, cum armorum suorum scuto sub pedibus ejus pendente, ante Urbani octavi decretorum notitiam solebat ostendere; uno verbo in antiqua sanctitatis ipsius æstimatione perseverans, beatificationis honorem expectat, impatientem suæ devotionis effusura conscientiam.

cujus exemplum varia America oppida

B 26 Ad istius imitationem reliquæ Peruviani orbis civitates & oppida sancti viri Solani patrocinio se submiserunt; civitas namque de la Plata; provinciæ & archiepiscopatus Characum caput, in senatus sui congregatione, habita die xxv Februarii anni mdcxxxI, Servum Dei sibi in patronum constituit, & in ejus canonizationis sumptus pro aliquibus annis centum nummos de gubernatoris consensu assignavit. Civitas Carthagera eadem solemnitate anno mdcxxxI, die xi Octobris sibi in Protectorem eum elegit. Civitas sancti Jacobi, caput regni de Chile, & episcopatus in solemnibus ac magistratuum consensu die xxvi Augusti anni mdcxxxIII, consultatione plurium theologorum & jurisperitorum præhabita, eundem Servum Dei sibi in protectorem & patronum adscripsit, ac festivitatem electionis ejus per plures dies gaudiis ac tripudiis publicis, festivis ignibus, atque musicis, comædiis, tauro-rumque luctis, palæstris, nec non tympanorum, campanarumque sonitu celebravit; instante præsertim & urgente ipso gubernatore Domino Francisco Lasso de la Vega, qui cum in præliis contra Indos initis opportunam invocati Francisci Solani opem sensisset, & victorias, eo auxiliante, retulisset, peculiari ad ipsum devotione ferebatur.

C imitantur.

27 Denique civitas episcopalis del Cutco anno mdcxxxII, civitas de la Habana; oppidum de Salinas, caput episcopatus sanctæ Crucis die xx Septembris anni mdcxxxI; oppida S. Philippi de Oruro, de Valverde, de Ica, de Oropesa in Valle de Cochabamba, de Castrovireina anno mdcxxxI; oppidum dives & imperiale de Potosi, die xxIII Martii anni mdcxxxII; oppida de Carrion, de Velasco & de Amedo anno mdcxxxII; civitas Leonensis de Guanuco, anno mdcxxxIV, plures aliæ provinciæ, civitates & oppida ritu pari similique apparatu servum Dei Franciscum elegere patronum.

Classis regia.

28 In ipso etiam Americæ Australis mari, patronus & singularis protector vir Dei Solanus, ex sequenti occasione dignoscitur. Cum enim circa finem mensis Maii anno mdcxxxI, à portu de Callao ad Terræ-firmæ regnum & Panamam regio thesauro onerata classis perreçtura solvisset, nocivam per aliquot dies experta tranquillitatem immobilis permanebat; tunc dominus Bernardinus Hurtado de Mendoza, generalis præ-

fectus, fratrem Ildephonsum Queto, Ordinis Minorum Recollectum (qui factas à commissariis Apostolicis de vita & miraculis servi Dei Francisci informationes Romam deferebat) rogavit, ut corporis ejusdem sancti Viri integram imaginem explicaret: quæ ut extensa & in medium collocata fuit, & ab omnibus honorata, statim ortus est ventus propitius vela implens, ac puppim feliciter impellens. Nonnulli autem ex præsentibus se advertisse testantur, quod imaginis facies, quæ ipsum macilentum & pœnitentem repræsentat; eo tempore plena & pulchra, & quasi ab ore ventum emitteret, apparuit. Elapsis inde aliquibus diebus, defecit ventus; sed ejusdem imaginis expositione, iterum opportune navit: at verò caliginosa nocte triginta circa Panamam leucis, navis archithalassa, seu (ut vulgo dicitur) Admiranta in incognita vada impedit, & periit; idem capitaneæ navi periculum imminerebat; sed tertio manifestata Viri sancti imago, eam præsentem discrimine liberavit, & ut omnes, qui in naufraga vehebantur, in illam reciperentur, obrinuit.

AUCTOR G. C.

E

29 Nondum tamen beneficiorum finis: nam & istam ventus adeò adversus impellere cœpit; ut in fyrtem obviam, & in eadem vada impetu recto collidenda pertraheretur; nisi jam quarto expansa Servi Dei effigies, status ventorum prosperos e divinis thesauris eduxisset, quibus onerata ultra mille viatoribus navis ad portum Panamæ felici appulso pervenit. Extrahendis tandem ex deperdita navi argenteis massis, & machinis bellicis, ac investigandis aliis pecuniarum arcis invocata Francisci Solani efficax intercessio facilem dedit exitum. Pro tot ergo gratis, generalis præfectus dominus Bernardinus de consensu omnium capitaneorum ac officialium benedictum patrem Solanum in patronum classium regiarum, mari Australi navigantium, nominavit; & pro electionis hujusmodi confirmatione, ad majestatem Catholicam specialem supplicationem direxit. Viatores autem ut votum, quod in periculo voverant, adimplerent; solennem in Conventu Fratrum Minorum celebrare festivitatem: & quæ intra ecclesiam Missa, prædicatione, augustissimi Sacramenti manifestatione, & imaginis Servi Dei ornatissima expositione fiebant, lætificis ignibus, processionibus, explosis tormentis, aliisque tripudii signis foris imitabantur. Tanta fuit populi Panamæ devotio, ut per mensem integrum ecclesiæ fores recludi magnus infirmorum concursus impedierit; ex quibus nonnulli postea, receptam à Viro Dei sanitatem promulgarunt.

Beati auxiliium experit.

F

30 Ipsa verò Panama, regni Terræ-firmæ caput, & sedes episcopalis venerabilem Dei servum Franciscum Solanum in celebri senatus & magistratuum consensu die iv Julii mdcxxxI, in patronum omnibus aliis præferendum elegit, copiosam pro ejus canonizationis expensis elemosynam assignavit, & urgentem pro ejusdem promulgatione ad summum Catholici gregis Pastorem Romanum Pontificem, sicut & aliæ plurimæ orbis Peruviani civitates idem humiliter, ac sollicitè postulantes, epistolam scripsit; in qua virtutum & miraculorum Servi Dei celebre testimonium, jam enarratam classis regiarum pro-

cum urbe Panama se in ejus clientelam convertit.

P p p p p ; Gio.

AUCTORE tionem, ac patronatus collati decretum & G. C. votum exponit.

Publica ei ve-
neratio exhi-
betur;
31 Quamdiu superiùs deductæ informationes ab ordinariis locorum fiebant, & dum virtute litterarum Apostolicarum à commissariis specialis inquisitio formabatur; interim populi Limani devotio crebris Servi Dei miraculis excitata, celebres ejus reliquiis exhibebat honores. Nam ultra lampades, vota, imagines, Missas, aliaque hujusmodi Christianæ pietatis indicia ad ejus sepulcrum oblata, ipsius etiam sacrum corpus (quod post sex menses in tumulo mirificum illum cum morte contractum odorem servare repertum est) post aliquos tandem annos in arcam cedrinam, pretiosè instructam, à patre Joanne Moreno Verdugo, Ordinis Minorum in provinciis Peruanis commissario generali, affectui privato, communi omnium desiderio, ac pietati satisfacere volente, præsentibus multis religiosis translatum fuit & elevatum.

B
& magnif-
cum sacellum
extruitur;
32 Insuper & domina Mencia de Sylva & Corduba, domini Georgii Manrique de Lara Ordinis sancti Jacobi equitis vidua, non ingrata beneficiorum sibi à Viro Dei (dum viveret) collatorum, magnificam in ecclesia conventus sancti Francisci capellam opere toreutico contignatam, ac deauratam, ad parietes curiosè depictam extrui fecit, & venerabili Servo Dei affectuose destinavit. Hujus autem principale tabulatum tribus constat forulis, in quorum medio (donec illi beatificationis honorem Sedes apostolica decernat) collocata est interim sancti Bonaventuræ imago, & sub ea dives & miro elaborata artificio capsula condendo Francisci Solani corpori aptata perspicitur.

sed decreto
Urbani VIII
culius ille
impeditur.
33 Cum itaque informationes à commissariis auctoritate Apostolica confectæ, Romam transmissæ fuissent, ante omnem causæ prosecutionem, novis felicis recordationis Urbani octavi decretis, ut primum ad Peruanorum notitiam pervenere, exacta præstita est obedientia: anno namque supra millesimum sexcentessimum quinquagesimo sexto corpus venerabilis viri Dei Francisci ab ecclesiæ tumulo, in quo publica populi veneratione colebatur, in capellam valetudinarii conventus sancti Francisci delatum, absque ulla elevatione, plana in humo conditum fuit. Lampades etiam, imagines, vota, appensa donaria, & cuncta tandem cultus indicia, juxta decretorum præfatorum tenorem ablata, & in locum secretum huc usque reservantur. *Non dubito, quin post solennem venerabilis Viri beatificationem hæc anathemata aliaque cultus signa non tantum pristino splendori reddita, sed etiam vehementer aucta fuerint.*

§ IV. Informationes de sanctitate ab ordinariis factæ, & causa beatificationis ac canonizationis Romæ agitata.

Informatio-
nes de sancti-
tate & mira-
culis facta
34 **J**am sæpe memoratus Actorum scriptor lib. 2 cap. 9 refert, quomodo paulo post mortem venerabilis Francisci Solani juridicè de virtutibus ejus & miraculis inquisiti cæperit, ut causa

D
beatificationis in Romana cùria insitueretur. Sic igitur loco proxime citato scribit: Anno MDCX & sequentibus MDCXI & MDCXII ad instantiam procuratorum, tam Civitatis regum; quàm provinciæ Limanæ Regularis Observantiæ, factæ sunt in Peruano regno ab archiepiscopo Limano, & ejus suffraganeis informationes super sanctitate vitæ, virtutibus & miraculis servi Dei Francisci Solani; in quibus exceptæ fuerunt depositiones trecentorum & quatuor testium, quorum tantò auctoritas est major; quòd inter eos sunt quamplurimi dignitatibus ecclesiasticis & secularibus conspicui, & multi religiosorum Ordinum alumni, officii, pietate, & doctrina excellentes, qui omnes uno ore Franciscum Solanum sanctum & mirabilem proclamant.

35 Delatis ad Urbem processibus ab archiepiscopo Limano confectis, & congregationi sacrorum Rituum à reverendissimo patre Benigno à Genua, totius Ordinis Minorum Generali Ministro, humiliter porrectis, ac ibidem maturè examinatis; eadem sacra congregatio censuit, ex probationibus contentis in dictis processibus plenè satisfactum fuisse generali inquisitioni per sacros canones requisitæ; ideoque posse, si Sanctissimo Patri ac Domino (tunc Urbano octavo) visum fuerit, ad specialem inquisitionem per novas probationes deveniri. Cui decreto præfatus summus Pontifex Urbanus annuens, per commissionem manu sua signatam, causam hujusmodi ad dictam sacrorum Rituum congregationem remisit.

36 In hujus rescripti executionem eadem sacra congregatio exhibitos à causæ procuratore super vita, virtutibus & miraculis Servi Dei articulos benigne recipiens, literas remissoriales & compulsoriales die prima Februarii anni MDCXXV concessit pro civitate ac diocesi Limana, directas archiepiscopo ipsius, duabusque aliis personis primis in ordine ejusdem ecclesiæ metropolitanæ; seu quibusvis aliis in dignitate ecclesiastica constitutis, per ipsum archiepiscopum eligendis, & prout illi visum fuerit, etiam in locum electorum subrogandis: cum clausula, ut omnes, vel duo saltem ex illis conjunctim ad litterarum executionem procederent; facultate quoque data non solum inquirendi in præfata civitate & diocesi Limana, verum etiam extra illam in aliis diocesis Ecclesiæ Romanæ obedientibus. Interim autem, & ante litterarum sacre congregationis receptionem, mortuo illustrissimo D. Gondisalvo de Campo archiepiscopo Limano, earum executio ad decanum & archidiaconum ejusdem ecclesiæ devoluta est. Quamobrem præfati domini decanus & archidiaconus à P. Joanne Moreno Verdugo, Peruanarum provinciarum Ordinis Minorum commissario generali, nomine Religionis hujusmodi, super litterarum Apostolicarum acceptance & executione requisiti, eas se admissuros responderunt; & in signum obedientiæ, & reverentiæ osculatas, & suismet capitibus impositas, modo jam referendo recipiendas determinarunt. *Hic fusiè describitur, quanto cum applausu & apparatu hæc littera Romana populo Limano publicata fuerint. Nos eam solennitatem ac ceremonias, neque ad rem nostram parum spectantes, hic omittimus.*

A 37 *Postea Vita auctor lib. 2, cap. 19 narrat, quomodo post præstitam decretis Urbani VIII obedientiam, de qua nos supra num. 33 ipsismet verbis egimus, causa beatificationis iterum novo fervore urgeri cœperit: His igitur præmissis, inquit, statim causa beatificationis & canonizationis resumitur; subrogatus propterea in locum Nuntii Apostolici à sacra Rituum congregatione episcopus Tymniensis archiepiscopi Toletani in oppido Matritensi suffraganeus ad informandum super non cultu & partitione decretis Urbani VIII, in virtute præfatæ commissionis, ac prorogatione ejusdem ad annum sibi à sacra congregatione die xxii Novembris concessis, & à Summo Pontifice Alexandro VII, die xxiv ejusdem mensis anno MDCLXIV approbatis, diligentes egit informationes, ex quibus veritas præallegati non cultus & partitionis decretis manifestè probatur.*

B 38 *Ut Romam delatæ fuerunt illæ, instante semper & procurante Fratre Joanne à S. Didaco Villalon, provinciæ Andalusæ laico professore, & ejusdem causæ in curia Romana procuratore; præfata sacrorum Rituum congregatio proposita, & maturè discussa sententiâ episcopi Tymniensis censuit, constare de sufficienti adimpletione decretorum Urbani VIII, & ad ulteriora posse procedi, ut plenius in decreto die xxvi Junii MDCLXVI emanato continetur. Postea verò die xxvii Augusti MDCLXVII, sanctissimus dominus Clemens Papa nonus ad humiles preces præfati Fr. Joannis à S. Didaco Villalon procuratoris benignè concessit, ut in congregatione ordinaria proponeretur & discuteretur, an de validitate processuum auctoritate Apostolica confectorum super vita, sanctitate, virtutibus & miraculis servi Dei Francisci Solani constaret. In ejus gratiæ executionem, re in sacrorum Rituum congregatione proposita, die x Decembris MDCLXVII, de validitate dictorum processuum constare & ad ulteriora progredi posse declaratum est, ac hujusmodi decretum ab eodem summo Pontifice die xvi Januarii MDCLXVIII fuit approbatum.*

C 39 *Tandem anno 1675 post consuetas instantias & formulas Clemens Papa X ad perpetuam rei memoriam edidit sequens beatificationis decretum: Quemadmodum cælestis imperator, & magister noster Christus Jesus, qui sedet ad dextram Majestatis in excelsis, egregiè sanctos militia super terram pugiles suos, qui virtute ex alto induti, & spiritu facta carnis mortificantes, non solum voluntatem suam, cum omnibus concupiscentiis crucifixam Deo in holocaustum obtulerunt in odorem suavitatis, sed etiam luculentas de impietate victorias reportare, & gentes, quæ Deum non noverant, ad veritatis agnitionem ac viam salutis adducere meruerunt, perennis gloriæ corona donat in cælis, ita & nos, qui ejus vices, licet immeriti, in hac terrena statione gerimus, Magistri nostri vestigiis, quantum nostra fert infirmitas, inhærentes, illorum cultum, & venerationem in terris promovere studemus, sicut ad divinæ majestatis gloriam, ad ejus Ecclesiæ præsidium, ad ædificationem fidelium, & animarum salutem cognoscimus in Domino expedire.*

40 *Cum itaque mature, diligenterque discussis, atque perpenis per congregationem venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris Ritibus præpositorum processibus, de Apostolicæ Sedis licentia confectis, super vitæ sanctitate, & virtutibus, tam theologis, quam moralibus in gradu heroico, quibus servus Dei Franciscus Solanus, Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci de Observantia nuncupatorum, professor multipliciter claruisse, nec non miraculis, quæ ad ejus intercessionem, ac ad manifestandam mundo illius sanctitatem à Deo patrata ruitie asserébantur, eadem congregatio coram nobis constituta, auditis etiam consultorum suffragiis, unanimiter censuerit, posse, quodcumque nobis videretur, ad solemnem ejusdem Servi Dei canonizationem tuto deveniri, interim vero indulgeri, ut in toto terrarum orbe Beatus nuncupetur; hinc est, quod nos piis, atque enixis charissimi in Christo filii nostri Caroli Hispaniarum regis Catholici, ac charissimæ in Christo filiæ nostræ Mariæ-Annæ, earumdem Hispaniarum reginæ Catholicæ viduæ ejus genitricis, necnon totius Ordinis præfati supplicationibus, nobis super hoc humiliter porrectis, benignè inclinati, de præfatorum Cardinalium consilio, & unanimi assensu, auctoritate Apostolica tenore præsentium indulgemus, ut memoratus Dei servus Franciscus Solanus in posterum Beati nomine nuncupetur, ejusque corpus, & reliquiæ venerationi fidelium (non tamen in processibus circumferenda) exponantur; imagines quoque radiis, seu splendoribus exornentur, ac de eo quotannis die prima non impedita post diem felicis ejus obitus recitetur Officium, & Missa celebretur de confessore non pontifice juxta Rubricas Breviarii, & Missalis Romani.*

41 *Porro recitationem Officii, & Missæ celebrationem hujusmodi fieri concedimus in locis dumtaxat infrascriptis, videlicet, in oppido Montiliæ, in quo dictus Servus Dei natus est, in civitate Limana, unde ad cælos evolavit, & ubi venerabile ejus corpus requiescit, ac in provincia Thecumana, in quam Cærolicæ fidei nova semina feliciter invexit, ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, tam secularibus, quam regularibus, qui ad Horas canonicas tenentur, necnon in toto Ordine præfato, tam Fratrum, quam monialium, & quantum, ad Missas atinet etiam à sacerdotibus ad ecclesias ejusdem Ordinis confluentibus. Præterea primo dumtaxat anno à datis hisce litteris, & quoad Indias à die quo eadem litteræ illuc pervenerint, inchoando in ecclesiis oppidi, & civitatis, ac provinciæ, & Ordinis præfatorum respective solennia beatificationis ejusdem Servi Dei cum Officio, & Missa sub ritu duplici majori, die ab ordinariis respectivè constituta, & intra sex menses promulganda, postquam tamen in basilica Principis Apostolorum de Urbe celebrata fuerint eadem solennia, quam ad rem die xxx Junii proxime venturi assignamus, pariter celebrandi facimus potestatem. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac decretis de non cultu editis, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut eorundem præsentium litterarum transumptis,*

AUCTORE
G. C.
quo venerabilis
lem Franciscus
cum Solanus

solenniter
Beatorum catalogo adscribitur.

F

seu

AUCTORE seu exemplis etiam impressis manu secretarii prædictæ congregationis Cardinalium subscriptis, & sigillo præfecti ejusdem congregationis munitis, eadem prorsus fides ab omnibus, & ubique, tam in judicio, quam extra illud, habeatur, quæ haberetur ipsi præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris; die xxv Januarii MDC-Lxxv, pontificatus nostri anno quinto.

G. C. *Postea causa canonizationis instituta est.*
 42. Deinde anno 1688 concessa est licentia progrediendi ad processum canonizationis his verbis: Sacra Rituum congregatio, remisso sibi supplici libello Sanctissimo D. nostro porrecto à P. Fr. Francisco Rossellon postulatore causæ prædicti B. Francisci Solani ad relationem eminentissimi & reverendissimi D. Cardinalis Chiffi Ponentis, censuit posse dispensari & concedi, ut in congregatione ordinaria sacrorum Rituum cum interventu consultorum proponi & discuti valeat dubium super miraculis, quæ supervenerunt post illius beatificationem in casu, & ad effectum, de quo agitur, decretis aliisque in contrarium quibuscumque non obstantibus, si Sanctissimo Domino nostro visum fuerit. Hac die xxiv Januarii MDCLXXXVIII. Et facta de prædictis Sanctissimo relatione, Sanctitas sua benigne annuit die xxvii Januarii MDCLXXXVIII. *Postea institutus est iste processus, quem anno 1692 Romæ impressum habemus. In eo referuntur breviter viginti quatuor miracula, & alia septem ad examen proponuntur, de quibus illic fusè disceptatum est. Nos ea miracula, quæ post indultum à Sede Apostolica Beati titulum contigerunt, ex prædicto processu excerpimus, atque illa antiquioribus beneficiis postea subjungemus.*

§ V. Canonizatio tandem Romæ obtenta.

B *Post diuturnam postulatorum perseverantiam*
 Postulatores canonizationis ob lentum negotii progressum, qualis in operosis maturisque hujusmodi disquisitionibus esse solet, animos non desponderunt, sed causam identidem resumpserunt, ut satis patet ex sequenti decreto, quod sic sonat: Dudum, scilicet die xii Aprilis MDCcxii coram sac: mem: Clemente PP. XI, habita fuit congregatio generalis Sac. Rituum, in qua cl. me. Cardinalem Bichium tunc Ponentem, seu relatores proposita fuit causa Limana canonizationis beati Francisci Solani Ordinis Minorum sancti Francisci de Observantia super dubio: An constet de relevantiâ eorum, quæ supervenerunt post indultam eidem Beato venerationem; discussisque nonnullis miraculis à Deo, ut asserbatur, intercessione ejusdem Beati patris, nulla tunc prodiit resolutio.

C *sacra Rituum congregatio edidit decretum*
 44. Inde verò eodem summo Pontifice è vivis erepto, postulatores causæ prædictæ non nisi anno MDCcxiii sac: mem: Innocentio PP. XIII supplicem libellum porrexere, quo novum miraculorum examen sub die x Septembris anni ejusdem impetrarunt. Propositâ itaque per reverendissimum D. Cardinalem Scottum, loco reverendissimi D. Cardinalis Fabroni absentis, in generali congregatione S. Rituum coram SS. D. N.

Benedicto XIII die 1x Julii præsentis anni denuo causa super eodem dubio subjectisque novo examini iisdem miraculis, Sanctitas sua, auditis dominorum consultorum, & reverendissimorum dominorum Cardinalium suffragiis, resolutionem eo die differre censuit, ut prius de more tum suis, tum aliorum precibus cælestis luminis opem imploreret. His itaque abunde impletis, infra scripta die Seraphico ecclesiæ Doctore divo Bonaventuræ Ordinis Minorum sacra, & in quâ idem beatus Franciscus Solanus ad Superos evolavit, tria sequentia miracula in tertio genere approbavit, nimirum: Primum, repentina sanationis Joannæ de Blancas à tumore canceroso; secundum, instantaneæ liberationis civitatis Montiliæ à peste; & tertium, instantaneæ sanationis Franciscæ Victorix à peste, & febris malignæ. Ac insuper decrevit, stante miraculorum horum approbatione, tutò ad solennem canonizationem beati Francisci Solani quancumque faciendam procedi posse; & ita &c. Hac die xiv mensis Julii MDCcxvi.

D
 C. Card. de Marinis præfectus.
 Loco ✠ Sigilli.
 N. M. Tedeschi Archiep.
 Apamenus Sac. Rit. Congr. Sec.

E
 45. Tandem, dum hæc ad prælum parabamus, ac denique opportunè prodiit sanctissimi in Christo patris & domini nostri Benedicti XIII, Pontificis maximi constitutio de beato Francisco Solano Ordinis Fratrum Minorum, qui à regulari Observantia appellantur, sanctorum Confessorum canoni per eundem adscripto, die xxvii Decembris anni MDCcxvi. *Post hunc titulum sequitur ipsa Pontificis constitutio, quæ à RR. PP. Minoribus mihi perhumaniter communicata fuit, atque est sequentis tenoris: Benedictus episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ad fidelium Dei servorum gloriam in terris manifestandam, unde cultus divinus maximè augeri, & frugescentia corda hominum ad veræ pietatis opera, præclaris eorum exemplis inflammari atque erigi possint, libenti & pervigili animo intendimus; quoniam Christum Dominum in Sanctis ejus laudare jubemur. Hinc beatum Dei servum Franciscum Solanum ex Ordine Fratrum Minorum, qui à regulari Observantia nuncupantur, Christianarum virtutum præstantia, & miraculorum numero illustrem nacti, magnum populis, nostræ sollicitudini creditis, præsidium nos allatos putavimus, si eum solenni S. R. E. cæremonia hac die, in honorem beati Joannis Apostoli & Evangelistæ Deo sacra, sanctorum Confessorum non pontificum canoni adscriberemus.*

F
 46. Montiliæ, Hispaniæ Bæticæ oppido, sub ecclesia Cordubensi, quam complures Christi Martyres nobilitarunt, Franciscus Solanus, voluntate martyr futurus, lucem vitam aspexit vi Idus Martias anno reparatæ salutis MDXLIX, ingenuis piisque parentibus ortus, qui filium timorem Dei, virtutesque, Christiano homine dignas, solite docendum curarunt, quibus ipse animo accensus, in Fratrum Minorum, qui à regulari Observantia nuncupantur, sacram familiam

D
E
F
I.
II.

Pontifex constitutionem de canonizatione, ut Dei gloria in Sanctis ejus manifestetur.
Beati Francisci Solani ortus, pia educatio, vitæque religio-sa institutio.

A liam adolescens cooptatus est. In ea miris & multis severioris disciplinæ, Christianæque humilitatis argumentis eluxit, diu noctuque divinæ pietatis, assiduæque pœnitentiæ exercitiis intentus, beatos etiam illos patres, Benedictum & Franciscum imitatus, qui se nudos inter pungentissimas spinas projecerunt, ut omnem vim sensuum domarent. His, aliisque præclaris animi dotibus ex ejus admirando tenore vitæ identidem prodeuntibus, sacris ipse concionibus, quas ardentissima caritas, ceteræque eximie virtutes, in eo fulgentes, ornabant, animas lucrificans, sancti elogium passim confectus est, præsertim ubi ægri pueri corpusculum, totum ulceribus tectum, amotis linteis, lambens, sanitati restituit.

III.
Ejus pietas
erga pestifero
morbo tabe-
scentes.

B

47 Sed lue crudeli grassante in Hispania Bætica, maximam suam caritatem Dei Famulus morbo pestifero tabescentibus patefecit, ubi humano & spirituali solatio destitutis in tanta calamitate opem laturus, peregrinorum animabus corporibusque curandis, nulla mortis formidine territus, summam operam dedit; immo & ipse mortali contagione infectus, & manu Dei sospes redditus, in pristino ministerio usque ad letalis morbi finem se alacrius exercere perrexit.

IV.
Magna ejus
dem modestia
& caritas er-
ga proximo-
rum salutem.

C

48 Per ora omnium Solani sanctitatis fama percrebrescente, Vir modestissimus, qui Dei, non suam, gloriam quærebat, se ei clam subducere cogitavit. Quare martyrii pro Christo subeundi percupidus, hanc sibi gratiam à majoribus dari humillime flagitavit, ut in Africam, verbum Dei prædicaturus, trajiceret. Compos tamen voti nequaquam factus, hoc tandem obtinuit, ut ad remotissimos Indos euangelicâ doctrinâ imbuendos cum aliis verbi Dei præconibus navigaret. Animarum salutem multis, iisque gravissimis maris terræque periculis Vir Dei præferens, non sine prodigio ad vineam, sibi à Domino paratam, laboriose excolendam cum focis applicuit, utque oves errantes ex lupi faucibus ereptas summo Pastori servaret, nullis incommodis & vigiliis pepercit. Alienas ærumnas suas ratus, Dei quæ amore & proximi æstuans, linguâ gentium divinitus perceptâ, suavissimos sermones habens, Dei gratiâ id præstitit, ut barbari, deposita feritate, ad Solanum instruendi ultro & certatim accurrerent; unde factum, ut innumeram eorum multitudinem sacro fonte regeneraret, tanti apud omnes habitus, ut ipse ab iis facile obtineret, quæ aliâs pœnarum metus & rigor extorquere non poterant. Quantum ejus præsentia piique sermonis vis apud Indos posset, tunc maxime patuit, quum multa millia infidelium; Christianis, de more, in Dominicæ passionis mysteriis recolendis feria v in cœna Domini sancte occupatis, cruentam cædem jamjam allatura, ipse Dei verbo exarmavit, divertæque ac sibi ignotæ linguæ barbaros homines uno idiomate allocutus, non solum pacem suavit, sed ad Christi fidem supra novem millia convertit. Pervulgatâ Francisci famâ, miris gestis identidem auctâ, ipse ad latibula confugiens, eam declinare conabatur, nec nisi majorum imperio obtemperans, munera sibi imposta obivit, donec Limam, orbis Americani prin-

Julii Tomus V.

cipem civitatem missus, incolarum animos ad pœnitentiam cohortatus, ni agant, alter Joanas extremam eadem interminatur. Nec mora, omnes ad feriam criminum suorum pœnitentiam agenda perduxit.

AUCTORE
G.C.

49 Interim summis pro Dei gloria amplificanda laboribus confectus, supremæ vocationis diem sibi imminente agnoscens, sanctissimis Ecclesiæ Sacramentis muniri voluit, & pridie Idus Julias anno Christi Domini MDCX, in honorem beati Ecclesiæ doctoris Bonaventuræ, cujus patrocinio se olim adixerat, Deo sacra, manibus in crucis figuram compositis, piis orationibus recitans, semperque in Domino fixus, in cœnobio Limano Sanctissimi nominis Jesu expiravit. Francisci animâ in cœlum receptâ, sacre ejus exuvie antea subnigræ, mox pulchræ & candidæ apparuerunt, suavique odore perfusæ, undique ad eas venerandas concurrentibus populis, ejusque vestium particulas sibi pro sacris reliquiis servandas parare contententibus. Solani postea virtutibus & miraculis omnium præconio ubique diffusis, & apud hanc sanctam Apostolicam Sedem probatis, piæ memoriæ antecessor noster, Clemens Papa X nono Kalendarum februarias, anno salutis MDCLXXV Franciscum Solanum ritu S. R. E. Beatis adscriptit.

V.
Beatus Francis-
ciscus Solanus
piè obiit, mi-
raculis clariss.
& Beatis ad-
scribitur.

E

50 Postmodum vero per venerabiles fratres nostros, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, novis miraculis a tempore ejus beatificationis paratis, in præsentia nostræque discussis, inque tribus confitoriis & plenario conventu eorundem venerabilium fratrum S. R. E. Cardinalium, atque etiam patriarcharum, archiepiscoporum & episcoporum, nobiscum Romæ præsentium, rite perpensis, unanimi eorundem sententia per Sedis Apostolicæ notarios coram nobis excepta, regumque ac principum Christianorum, totiusque Ordinis fratrum Minorum pro beato Francisco Solano in sanctorum Confessorum non pontificum canonem referendo, precibus nobis enixe porrectis, post tantæ rei perficiendæ solennem diem indictam, perque orationes, jejunia & eleëmofynas omnipotentis Dei opem ferventissime imploratam, demum universis, quæ ex antecessorum nostrorum Romanorum Pontificum constitutionibus, & S. R. E. disciplina agenda erant, omni religione peractis, hac die, in honorem beati Joannis Apostoli & Euangelistæ Deo sacra, unâ cum iisdem venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis, ac utriusque cleri & populi frequentia in sacrosanctam basilicam Principis Apostolorum Deo supplicantes convenimus, ubi semel, iterum & tertio pro viro Dei Francisco Solano in sanctorum confessorum canonem referendo, per venerabilem fratrem nostrum Laurentium S. R. E. episcopum Cardinalem Tuiculanum, Corsinum nuncupatum, precibus repetitis, post decantatas sacras orationes, & Spiritus sancti gratiam humillime invocatam, ad honorem sanctæ & individue Trinitatis, fidei catholicæ exaltationem, & Christiani nominis incrementum, auctoritate omnipotentis Dei, Patris, Filii, & Spiritus sancti, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac nostra, de eo-

VI.
Sancti ritui
solemni adu-
merantur.

F

Qqqq

rum

AUCTORE eundem venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum & episcoporum, nobiscum in plenario conventu basilicæ Vaticanæ præsentium, consilio & unanimi consensu, beatum Franciscum Solanum Hispanum Ordinis fratrum Minorum, qui à regulari Observantia appellantur, de ejus sanctitate, fidei sinceritate & ceterarum virtutum & miraculorum excellentia plene constabat & constat, unâ cum beatis viris, perinde confessoribus non pontificibus, Peregrino Latiofo à Foro Livii, Ordinis fratrum Servorum beatæ Mariæ Virginis, & Johanne à Cruce Ordinis fratrum Excalceatorum beatæ Mariæ Virginis à monte Carmelo, Sanctum esse definivimus, Sanctorum confessorum non pontificum canoni adscribendum decrevimus & definivimus, prout præsentium tenore decernimus, definimus & adscribimus, eundemque per omnes Christiani fideles, tamquam vere Sanctum, honorari mandavimus & mandamus, statuentes, ut ab Ecclesia universali in ejus honorem ædes sacræ & altaria, in quibus incruentum Sacrificium Deo offeratur, construi possint, & quotannis pridie Idus Julias, quo die ad cælestem patriam evolavit, solennia ejus natalitia, ut sancti Confessoris non pontificis, celebrari possint.

VII. Indulgentia ejus exuvias visitantibus concessa.

§1. Insuper eadem auctoritate, omnibus Christi fidelibus vere pœnitentibus & confessoribus, qui eodem solenni die natalitio in memoriam beati Francisci Solani quotannis ad sacras ejus exuvias venerandas accesserint, annum & quadragesimam, iis vero, qui in octava ejusdem festi, quadraginta dies de junctis, seu quomodolibet eis debitis pœnitentiis, misericorditer in Domino relaxavimus & relaxamus.

VIII. Missa celebrata à Pontifice in ejus honorem.

§2. Postremo gratis Deo actis, quod Ecclesiam suam insigni hoc novoque luminari illustrare voluisset, cantata in honorem sanctorum Francisci Solani, peregrini Latiofi & Johannis à Cruce solenni oratione, in ara maxima supra confessionem Principis Apostolorum sacrosanctum Missæ sacrificium celebravimus cum ejusdem Confessoris & ceterorum commemoratione, omnibusque Christi fidelibus tunc præsentibus plenariam omnium peccatorum indulgentiam concessimus.

IX. Deus glorificandus ob beatum Franciscum Solanum.

§3. Decet igitur, ut pro tam peculiari magnoque beneficio nobis concessio omnes benedicamus & glorificemus Deum Patrem, & honorum omnium auctorem, cui est honor & gloria in secula, assiduis precibus ab eo flagitantes, ut per intercessionem electi sui Francisci Solani à peccatis nostris indignationem suam avertens, ostendat nobis faciem misericordiæ suæ, immitatque timorem sui super gentes, quæ non cognoverunt eum, ut tandem cognoscant, quia non est alius Deus, nisi Deus noster.

X. His literis ubique fides adhibeatur.

§4. Ceterum quia difficile foret, præsentibus nostras litteras ad singula loca, ad quæ opus esset, adferri, volumus, ut earum exemplis, etiam impressis, manu publici notarii subscriptis, & sigillo alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem ubique fides habeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ.

§5. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ definitionis, decreti, adscriptionis, relationis, mandati, statuti, relaxationis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo vicesimo sexto, XVI Kalendas Januarias, pontificatus nostri anno tertio.

✠ *Ego Benedictus catholica
Ecclesie Episcopus.*

✠ Ego Franciscus Episcopus Ostiensis Cardinalis Barberinus.

✠ Ego Petrus Episcopus Sabinensis Cardinalis Orthobonus S. R. E. Vice-cancellarius.

✠ Ego Laurentius Episcopus Tusculanus Cardinalis Corfinus.

✠ Ego Joseph Renatus Tit. sancti Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis Imperialis.

✠ Ego Philippus Antonius Tit. sanctæ Præcedis Presbyter Cardinalis Gualterius.

✠ Ego Annibal Tit. sancti Clementis Presbyter Cardinalis sancti Clementis Albanus, S. R. E. Camerarius.

✠ Ego Ludovicus Tit. sancti Silvestri in Capite Presbyter Cardinalis Picus de Miranda.

✠ Ego Joannes Antonius Tit. sancti Calixti Presbyter Cardinalis de Via.

✠ Ego Antonius Felix Tit. sanctæ Balbinæ Presbyter Cardinalis Zondadarius.

✠ Ego Petrus Tit. sancti Joannis ante Portam Latinam Presbyter Cardinalis Corradinus.

✠ Ego Curtius Tit. sancti Eustachii Presbyter Cardinalis Origus.

✠ Ego Melchior Tit. sanctæ Mariæ Angelorum Presbyter Cardinalis de Polignac.

✠ Ego Nicolaus Tit. sanctorum Nerei & Achillei Presbyter Cardinalis Spinula.

✠ Ego Georgius Tit. sanctæ Agnetis Presbyter Cardinalis Spinula.

✠ Ego Cornelius Tit. sancti Hieronymi Illyricorum, Presbyter Cardinalis Bentivolus de Aragonia.

✠ Ego Ludovicus Tit. sanctæ Priscæ Presbyter Cardinalis Belluga & Moncada.

✠ Ego Joseph Tit. sanctæ Sufannæ Presbyter Cardinalis Pereyra de la Cerda.

✠ Ego Alvarus Tit. sancti Bartholomæi in Insula Presbyter Cardinalis Cienfuegos.

✠ Ego Bernardus Maria Tit. sancti Bernardi ad Thermas Presbyter Cardinalis de Comitibus, major Pœnitentiarius.

✠ Ego Joannes Baptista Tit. sancti Matthæi in Merulana Presbyter Cardinalis de Alteriis.

✠ Ego Vincentius Tit. sancti Onuphrii Presbyter Cardinalis Petra.

✠ Ego Prosper Tit. sancti Chrysogoni Presbyter Cardinalis Marefusus.

✠ Ego Nicolaus Tit. sanctæ Mariæ in Dominica Presbyter Cardinalis Coscia.

✠ Ego

- A ✠ Ego Nicolaus Maria Tit. sanctorum Joannis & Pauli Presbyter Cardinalis Lercarius.
- ✠ Ego Frater Laurentius Tit. sancti Laurentii in Pane & Perna Presbyter Cardinalis Cozza.
- ✠ Ego Benedictus sanctæ Mariæ in Via lata Diaconus Cardinalis Pamphilius.
- ✠ Ego Laurentius sanctæ Agathæ ad Montes Diaconus Cardinalis de Alteriis.
- ✠ Ego Carolus sancti Angeli in Foro Piscium Diaconus Cardinalis Columna.
- ✠ Ego Julius sancti Hadriani Diaconus Cardinalis Alberonus.
- ✠ Ego Alexander sanctæ Mariæ in Cosmedin Diaconus Cardinalis Albanus.
- ✠ Ego Alexander sanctæ Mariæ de Scala Diaconus Cardinalis Falconerius.
- ✠ Ego Nicolaus sanctæ Mariæ ad Martyres Diaconus Cardinalis Judice.

- B P. Cardinalis Prodatarius.
Pro D. Cardinali Oliverio.
C. Archiepiscopus Emissenus.
V I S A
De Curia J. Archiepiscopus Ancyranus.
L. Martinettus.
Registrata in Secretaria Brevium.

Fam nihil superesse arbitramur, nisi ut longiora Sancti Acta & miracula pio lectori proponamus.

V I T A

AUCTORE TIBURTIO NAVARRO
MINORITA

- C Ex processibus beatificationis, aliisque monumentis collecta, & Romæ anno MDCLXXI typis edita.

C A P U T I.

Sancti patria, parentes, mores in pueritia & adolescentia, ingressus in Ordinem Minorum, & professio religiosa.

Anno à nativitate Christi millesimo quingentesimo quadagesimo nono, Pauli tertii Pontificis maximi decimo sexto, Caroli quinti imperatoris augusti, Hispaniarum regis catholici trigesimo quarto, exsurgentibus hæresum tenebris, & Christianæ Europæ faciem luctuose obvolventibus, ortus est mundo Franciscus Solanus; qui quoniam ad repellendam ex Americo hemisphærio gentilitii erroris caliginem, & lucem orthodoxæ veritatis diffundendam divinæ providentiæ Julii Tomus V.

S. Franciscus Solanus anno 1549 natus in Hispania

curâ destinatus fuit, non immerito Peruviani orbis sol unus poterit appellari. Huic tam egregio sætui patria fuit Montillum Cordubensis diœcesis oppidum, Priegii marchionatus præcipuum, & in feracissima Hispaniæ regione Andalusie situm.

EX IMPRESSIS.

2 Parentes sortitus est honestos & pios, ab avita virtute & sanguinis claritate non degeneres. Patri nomen Matthæus Sancius Solanus, matri vero Anna Ximenes, Hidalgab fuit: ille inter præcipuos concives habitus, in præfati oppidi præfectum bis meruit cooptari. Ex horum itaque stirpe, quasi fructus optimus arboris bonæ, natus est puer iste Solanus, vitæ quidem sanctimoniam primus, sed in ordine filiorum secundus. Eodem anno, die Dominica, decima Martii in ecclesia sancto Jacobo dicata sacri baptismatis lavacro regeneratur. Illum parentes à teneris annis timorem Domini, & Catholicam fidem sollicitè docuerunt; quorum non tam præceptis imbutus, quam divinæ gratiæ adjutorio præventus, ab ipso puerilis ætatis ingressu, & in adolescentiæ lubrico se virtutis amantissimum exhibebat: à pravis namque conversationibus studiosè declinans, & juvenilis petulantiae appetitus refrænans, in animæ suæ cultura indefessè laborabat. Hinc tantus nascentis in eo sanctitatis splendor irradiare cœpit, ut jam ceteros adolescentes (qui in illo aliquid ultra humanum deprehenderant) sola præsentia aut ab inceptis ludis inhonestis & indecentibus verbis desistere, aut à propositis omnino cogeret abstinere.

honestis parentibus, & pueritiâ pie instructa.

b

c

E

3 In collegio Societatis Jesu ejusdem oppidi studio litterarum addictus omnium tam magistrorum, quam consodalium sibi conciliavit amorem, & in se, quasi in modestiæ, mansuetudinis, ac virtutis omnimodæ speculum, oculos convertit. Cum enim nihil puerile proferret, sed in cunctis consummatum hominem saperet, prudentiam & discretionem demonstrabat virilem. Pacis & mutui amoris amantissimus erat, & jurgia inter condiscipulos exorta componere satagebat; adeo ut cum semel duos (cum quibus juxta fluvium Aquilar ambulabat) inter se rixantes, & pugnis contententes vidisset, intercesserit medius, ut eos sedaret; cumque unius manu fuisset impetitus, non destitit, donec reduxisset ad pacem, & amico secum de ictu inflictio condolenti, ait: "Nihil mihi perfectio doloris intulit; finem verò intentum obtinui, dum eos ad pristinam amicitiam revocavi." Hanc non solum inter confocios pueros, sed & inter ipsos ætate majores homines statuere concordiam curabat: nam cum aliquando circa Montilliam duos in agro districtis ensibus certantes reperisset, ad eos audacter accessit, & verbis melle manantibus, inquit: "Pro amore Dei nolite invicem tam periculosè pugnare; nemo enim est, qui vos reconciliet, & absque dubio vos mutuo vulnere interficietis." His auditis, subito gladios invaginam reposuerunt, ac in diversas partes abeuntes ab invicem pacificè discesserunt.

humaniorum litterarum studiis virtutem

F

4 Studebat itaque bonus Puer, & subcivitas à studio horas in horti paterni adjuvanda cultura impendebat, ubi dum corpus

ac pietatem conjungens.

EX IMPRESSIS. labori applicaret, devotis canticis animum recreabat, & elevatam in Deum mentem eorum dulcedine conservabat. Sciens insuper amore litterarum extinguere non deberet affectum virtutis, interiori cordis profectui ac devotioni vacabat. Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta recepturus debita se præparatione disponens, ac postmodum de receptis humiles gratias in secreto orationis Christo rependens, ad eorum etiam participationem alios efficaciter hortabatur.

Ordinem Minorum ingrediuntur,

5 Verùm adeo generosum militiæ Christianæ Athletam nobilior alea, quam seculi decebat; in campo religiosæ palæstræ erant exercitandæ vires. Quamobrem (Deo inspirante) ad altiorem perfectionis gradum anhelans in claustrum solitudinem secedere meditatur; & tandem maturo consilio à Patribus regularis Observantiæ conventus Montiliæ Recollectionis, provinciæ Andalusæ, sacro se induit habitu, & eorum aggregari consortio humiliter postulavit. Quem prudentes religiosi tentatum, ac sapienter probatum, anno supra millesimum & quingentesimum sexagesimo nono, ætatis illius vigesimo ad Ordinis seraphici probationem admiserunt.

Tempore novitiatus mira anxièntis

6 Habitu Minorum indutus illicò pullulantes in anima virtutum thesauros coram omnibus explicare cœpit. Modestiam imprimis singularem, cæcam obedientiam, demissam humilitatem, diurnum silentium, & sensuum rigidam mortificationem ubique præferens, fratrum oculos & affectum ad se trahebat. Sunt quidem sacris Recollectionis provinciæ Granatensis incolis communia, pœnitentiæ rigor, aspera, vilis, & rugosa vestis, exacta & longa jejunia, crebra flagellatio, summa paupertas, uno verbo instituti Franciscani verè regularis observantia: sunt & alia novitiorum & ad religionem aptandorum austeræ probationis exercitia; sed hos omnes Franciscus noster cursu velocior, & zelo ferventior anteibat; sub sago cilicium acutum aptabat ad carnem, suberno per annum cortice, Quadragesimæ verò & Adventus temporibus crate ex ligatis infimul fustibus compacta pro lecto, & ligno pro cervicali utebatur.

Abstinentiæ exempla præbens,

7 Flagellis se frequentibus usque ad largam sanguinis effusionem cruciabat, his, quasi tutissimum virtutum nascentium custodem, jejunium addebat; & ut juvenilis fervoris impetus præveniret, abstinentiæ medicinam adhibebat. Numquam enim (ut à probationis, & professionis sociis observatum est per triennium) carne, piscibus, aut ovis vecebatur, nisi in solennioribus festis magistri præcepto adstrictus. Talem sibi temperantiæ legem præscripserat, ut nihil coctum igne diebus Veneris comederet; at verò per omnes Quadragesimæ secundas, quartas, & sextas ferias pane solo in cibum, & aqua uteretur ad potum. Taceo quod commune tunc omnibus novitiis pedum omnimodam toleraverit nuditatem. Religiosi silentii frenum cum necessitate compulsus solvebat, de rebus tantum spiritualibus ad ædificationem audientium loquebatur. Cumque pauca semper singulari discretione proferret, confodales novitii dum in raris (quas indulget Religio ad remittendos animos) contabulatio-

nibus versarentur; præsentem Francisco, nihil leve, aut risum provocans, & quod sanctam religiositatem non saperet, admiscere audebant. Quam quidem præsentiam ipsius reverentiam, donec ad Indias perrexit, apud fratres perseverasse compertum est.

8 Tam eximias ferventis Novitii virtutes, quasi aqua irrigua novas plantulas, oratio fovebat: intelligens enim pius Adolefcens, non futuram perennem mortificationem, aliasque religiosi animi dotes citò perituras, quas divinæ conversationis pinguedo non faginaret, vacabat indefinenter contemplationi: præter enim horas, quibus tota communitas orando attendebat; ille in nocturno silentio, postquam corpus disciplinæ flagellis evigilaverat, per plurimum cursus sanctum orationis exercitium sæpe usque ad ortum diei, protraherebat. His ergo tam bonis principiis se verè divino impulsu vocatum manifestè contestans, eo perseverantiam inspirante, qui dederat voluntatem, post expletum probationis annum, omnibus consentientibus, & exultantibus sacre Recollectionis patribus, solennem vitæ & regulæ fratrum Minorum professionem emisit.

ac orationi deditur professionem religiosam emisit.

A. N. N. O. T. A.

a *Annus ille trigesimus quartus intelligendus est de solo regno Hispania: erat enim imperii tantum annus trigesimus primus.*

b *Nescio, an vox Hidalgo hic sit propria, an appellativa: nam Hispani per hidalgo nobilem significat, de cujus nominis etymologia videri potest Covarruvias tom. 2 Var. Resol. cap. 1, num. 11.*

c *Non video, quomodo hac cohæreant cum iis, que in Vita Hispanica lib. 1, cap. 36 ex informationibus ad beatificationem citantur hoc modo: Prædixit quoque ejus (potius suam) mortem futuram in die S. Bonaventuræ, in quo natus fuerat, & cujus devotissimus erat, & ita fuit. Si anno 1549 in festo S. Bonaventuræ natus fuerit, quomodo eodem anno, die Dominica, decima Martii baptizatus fuit? Potius itaque cum Pontificia constitutione opinamur, Sanctum vi Idus Martii natum fuisse.*

C A P U T II.

Scientiarum studium, sacerdotium, officia in Hispania administrata, & apostolicus zelus ibidem ostensus.

Institutum regularis observantiæ professus, virtutes, quas in probatione colere cœperat, non dimisit, sed consummavit: adeoque inceptam in tirocinio vivendi rationem firmiter tenuit, ut numquam à primo illo simplicitatis, obedientiæ, & fervoris tramite deviaerit. Post exactum in conventu Montiliæ circiter triennium, ad Recollectionis sanctæ Mariæ de Loreto a cœnobium sub perfecto pioque Guardiano, prout optaverat, mittitur. Ibi studio philosophicæ disciplinæ addictus, quamquam cellarum copia suppeteret, tamen in angulo quodam juxta tin-

Finis philosophiæ ac theologiae studii

a

tinna-

A tinnabula parvam & humilem ex arundinibus cellulam sibi construxit; in qua pro suppellectili lectulus corticeus & sedile ligneum erant; & ex parvo foramine lumen manabat. Ibi solitarius & à strepitu segregatus dies noctesque aut orans, aut studens ducebat. Theologiæ etiam operam dedit, cujus doctrinas, quas intellectu perceperat, in cibum animæ convertens, meditatione flectu, jejunio, studiorum ariditatem temperabat; ita ut (quod sæpè multis aliter evenit) hinc doctus simul & sanctus, sapiens & humilis prodierit.

*sacerdotio ini-
tiatur, &
post alia officia*

B 10 Terminato studii curriculo ad sacerdotalem ordinem promotus est, & prima vice augustum Sacrificium in solennitate S. P. N. Francisci obtulit Deo. Inde cum cultus divini sollicitus esset, ac vocis sonoræ gratiâ præstaret, chori vicarius designatur, in quo quidem officio accuratè plurimum & exactè se gessit. Horas nocturnas & diurnas, ne quid in ritu & cantu deficeret, præveniens & præparans, iis indefectibiliter assistebat. Superioris quoque imperio ad prædicandi munus assumptus est, in quo quam laudabiliter egerit, quam fructuosè laboraverit, eventus subsequuti, & inferius narrandi probabunt.

*fit magister
novitiorum,*

C 11 Jam plures annos in sacra illa recollectione traduxerat, cum ad alium conventum ab obedientia vocatur, & magister novitiorum in Arrizafæ b monasterio præficitur. Hoc in onere sibi commendato, intelligens Vir Dei efficacius esse exemplum, quam verbum, & tironum oculos in magistri vitam, quasi in speculum, cui conformetur, esse conversos; novo zelo accensus totum se pœnitentiis dedit, & conceptum in tirocinio fervorem renovavit. Juvenum culpas suâ perfectione, acrius quam voce reprehendens, & delinquentium errores sibi adscribens, pœnam ab eis debitam ipse solvebat; & eorum manibus se flagellis cædendum tradens, in proprio corpore alienos expiabat defectus. Carnibus & piscibus sibi interdictis, coctorum olerum cibo sustentabatur. Orationi tam intensè ac frequenter vacabat, ut eum novitii de industria, num aliquando quiesceret, observantes, plerumque genibus flexis in cella; aut in choro (in quo post Matutinum ad primam usque remanebat) orantem deprehenderint, ac tandem gravissimis verberibus suspiria & gemitus committentem audierint.

*quos verbo
exemplo
docet;*

12 Ad tanti rectoris imitationem provocati novitii in acquirenda perfectione non segniter laborabant, quibus aliquando sciscitantibus, qua potissimum pœnitentia religiosus divinam gratiam mereretur, reddidit dignum sapiente responsum: Tutiores ad meritum viam esse patientiam, ac laborum & tribulationum, præsertim cum à parentibus aut religiosis inferuntur, æquanimem tolerantiam. Interrogatus etiam ab illo simplicium cœtu, quid dolorem ex flagellis percipiendum auget, docebat eos, quod sicut agnus innocens Christus tunica inconsutili exutus in toto corpore verberum acerbiter excepit, sic depositis tunicis, non una, sed plures corporis partes sunt flagellandæ. His & similibus documentis teneras plantulas ir-

rigabat, & religiosæ professionis observantiæ dictis disponebat & factis.

EX IMPRESSIS.

13 Inde ad Conventum S. Francisci de Monte c in arduis & asperis positum, ab hominum habitatione femorum, & rerum cælestium contemplationi aptissimum magister novitiorum destinatur; quo quidem in officio, quas supra retulimus, virtutes exercuit: verum & loci opportunitate usus privato profectui impensius indulgit; ibi longas protrahere orationes, silentii ac solitudinis non interrupta quiete fruebatur: ibi pœnitentiæ strictioris modos adveniens, novis se mortificationibus affigebat. Erant juxta monasterium horridis acuminibus rigentes spinæ, in quas se nudum verus seraphici Patris imitator tamdiu aliquando volutavit, donec totum diro vulnere corpus cruentasset.

*ac in alio
Conventu ite-
rum novitiis
præfectus*

14 Tam eximias ejus virtutes in bonum Religionis decebat semper occupari; quamobrem in provinciæ capitulo prædicti conventus S. Francisci de Monte Guardianus intulitur; quod officium, licet summa humilitate recusaverit, tamen obedientiâ compulsus subivit. In eo omnes boni superioris partes implevit: vigilantiam imprimis prælato necessariam & sollicitudinem maximam adhibuit, ut à subditis regulæ præcepta, & sacre Recollectionis statuta inviolabiliter observarentur; & ut efficacior exhortatio fieret, eam exemplo roborabat: ad omnia namque monasterii exercitia primus obeunda concurrens, à choro, mensa, oratione, labore communi numquam aberat. Assumpto sacculo, ostiatim eleemosynas emendicatum ibat. Cunctis affabilis, nulli onerosus, discretè tamen arguendos reprehendebat, & duræ cervicis subditos obedientiæ freno coercerat.

*in eodem co-
gunt Guar-
diani manus
obire,*

15 Specialem infirmorum curam sibi ex officio demandatam existimans, eis sedulo deserviebat, & infirmarii manus præveniens, eorum lectulos componebat, & sordidam valetudinarii suppellectilem lavabat & expurgabat. Præterea ut fratribus religiosæ dejectionis exemplo præluceret, sæpè dum omnes mensis affiderent, lignum aut arundinem dentibus apprehendens, humili modestoque gradu incedens, lacrymis perfusus, & seipsum inculcans in refectorium intrabat, & genuflexus se virum inutilem, & qui hominum pedibus calcaretur, indignum proclamabat. Tandem opere & sermone familiam illam, in quoddam sanctuarium & pœnitentium quasi carcerem voluntarium convertit; & tamen adeo sanctæ humilitatis virtus animam ejus invaserat, ut importunis & urgentibus precibus acceptationem suâ ab hoc munere re-untiationis extorserit.

B

F

16 Vicinorum populorum utilitatibus attendens, prædicationis officium sibi jam demandatum, dum in illo S. Francisci de Monte conventu moraretur, cum magno adjacentium villarum proventu Dei Servus exercuit. Etenim verbis non inanibus & risu dignis; sed medullas cordis penetrantibus, & in oratione, Christo docente, conceptis, regionis illius incolas informabat. Convertentibus non pauci, & ut vitiorum sordes abjicerent ad sanctum Prædicatorem peccata confitentibus veniebant. Cum pro eleemosynis ad loca finitima mitteretur, solebat pueros

*totus intendit
salvi anima-
rum,*

EX IMPRESSIS. congregare, cum quibus turmatim per vias procedens, simul fidei Christianæ dogmata recitabat. Et si fortè adulatorum numerus congregatus occurrebat, de divino eis prædicabat timore, & sanctum Domini commendabat obsequium. Terminata concione, licet monasterium à proximiori castello unius leucæ ad minus spatium distaret, ad illud jejunos redibat; quam strictam discretionis & abstinentiæ legem, etiam dum febre quartana laboraret, quadragesimali tempore in villa de Adamus d prædicans, non infregit.

& prodigiis quorundam corporibus prodest.

B

17 Ob hæc charitatis officia animabus exhibitæ Vir apostolicus & sanctus ab omnibus habebatur; sed augebant famam illius collata etiam corporibus beneficia. Cum enim in oppido Montiliæ ad januam Didaci Lopez semel pro elemosyna staret, oblatus est ei puer parvulus præfati Didaci filius, æger & toto corpore miserabiliter ulceratus, ut super eo sanctum aliquod Evangelium pronuntiaret. Tunc illè bajulæ mulieri iussit, ut amotis linteaminibus plagas detegeret; quibus visis, misericordiâ tactus, admotâ linguâ totum corpus pueri lambit. Ad salubrem ejus contactum æger convaluit: paucis namque interjectis diebus integram carnis sanitatem & decorem adeptus est. Dum alia vice Vir Dei ad idem oppidum mendicaturus accederet, in ipso loci introitu pauperem cruribus ulcere plurimo faucibus obvium habuit. Tunc memor Christi pro nobis in cruce vulnerati, in terram procidit, & miseri pedes benigne osculatus est. Hoc osculo piè creditur reddita pauperi sanitas: nam elapso ab hinc mense, sanis cruribus, & nulli innixus bâculo visus est ambulare.

Peste infectorum animas

C

18 Anno millesimo quingentesimo octuagesimo tertio, calamitosa pestiferi contagii lue in plures Andalusiæ regiones debacchante, Montorum & oppidum flagelli divini rigorem sensit. Hujus misertus Vir Dei, nec minus corporali, quam spiritali subsidio destitutis compatiens, obtentâ licet ægrè à Guardiano licentiâ, cum socio, nomine Bonaventura sacerdote, eodem spiritu animato, ad castrum præfatum se contulit; & annuentibus, immo & exultantibus parocho & aliis incolis, nosocomii peste laborantibus destinati curam suscepit. Ibi nullo mortis periculo territus animas infirmorum curabat & corpora; modo eos verbis dulcissimis ad patientiam, ad humilem cum divina voluntate conformitatem, & lucrandam jubilæi de cælo mîlli (sic enim luem illam vocabat) remissionem hortabatur: modò ipsis Sacramenta administrabat, mox ad supremum agonis certamen piis colloquiis disponebat.

& corpora curat,

19 Nec propterea oblitus subsidii corporalis, lectulos componebat, cibos & medicinas parabat, & omni ministerio juvabat. Illos verò, qui mortem evaserant & tabe ægritudinis superata, sanitatis bonum erant consecuti, in aquis proximi molendini lotos atque mundatos, & pristinis vestibus exutos, novisque vestitos, crucem præ manibus gerens, ac fidei nostræ articulos alta voce decantans, ad propria domicilia reducebat. Inde ad ægotantium curam revertens, & inter hos labores alacri facie, vultuque semper composito perseverans, miseris illis sin-

gularem ingerebat consolationem & gaudium. **D**

20 Interea charissimo ejus coadjutore Bonaventura morbi contagio enecato, Servus Dei non destitit; sed communem antea duobus, nunc in se totam refundens sollicitudinem, omnium necessitatibus indefessâ vigilantiam succurrebat. Ipse autem, ut amarum ægritudinis calicem degustaret, ac Deo probaretur in infirmitate fidelis, pestis violentiam non effugit; duplici namque glandulâ seu anthrace correptus, vehementis doloris molestiam sensit, quam mira tranquillitate mentis ac patientia toleravit. Verum ad majora pro Deo & proximo operanda cælesti providentia reservatus, pristinæ redditus est hospitati, statimque primum ministerium reassumpsit; nec ab illo amplius cessavit, donec reposito in vaginam angeli percutientis gladio, sævientis pestilentiæ ignis exstinctus fuit. Tunc enim populo valedicens, ad dilectam monasterii solitudinem se recepit.

& eodem morbo afflicti sanantur,

E

21 Elapso verò non multo tempore, ad conventum Recollectionis sancti Ludovici Regalis f, à Granatensi civitate unius leucæ intervallo distantem, ab obedientia transfertur. Ibi à Guardiano & fratribus, ob spectatas ipsius virtutes, summa cum exultatione, & singulari reverentia susceptus, inchoatam juvandi proximi viam non dereliquit; illic namque cænobii ægrotis ministrare cœpit, & cum tantæ charitati necessitas domestica non sufficeret, annuente superiore, sæpe ad B. Joannis à Deo xenodochium, aut ad civitatis publicum carcerem properabat, ubi Christianos infirmos, aut in ergastulo detentos, verbo, ministerio, & sacramentalis pœnitentiæ refrigerio consolabatur.

ac ad alium conventum mittitur, ubi apostolicos labores exercet.

ANNOTATA.

a De hoc conventu fusius agit illustrissimus Franciscus Gonzaga in Origine seraphica Religionis pag. 905.

b Hic conventus sedecim stadiis à civitate Cordubensi distat, ut testatur idem Gonzaga in opere jam citato pag. 1170.

c Hoc monasterium in montibus Cordubensibus situm est, teste eodem Gonzaga paginâ proximè citatâ.

d Jam sæpe laudatus Gonzaga pag. 1170 hunc locum Adamuz vocat oppidum. Forte auctor Vita ex Hispanico idiomate latinum fecit nomen villa, quod apud Hispanos urbem vel municipium significat; quod autem apud Latinos est villa ab Hispanis dicitur caseria vel alqueria.

e Aliqui geographi volunt, hoc Hispaniæ Bætica oppidulum olim appellatum fuisse Epora, nunc autem communiter Montoro, quod decem leucis distat Cordubâ versus meridiem. Alii opinantur, Eporam suam fuisse ad Bætim fluvium, ubi nunc est vicus vulgo dictus Aldea del rio. Nos id indigenis discutiendum relinquimus.

f Gonzaga in eodem opere pag. 1173 hunc conventum vocat S. Ludovici Azubia, & narrat, quomodo anno 1500 illud cænobium ex voto reginæ Elisabethæ adificatum & Ludovici nomine appellatum fuerit.

CA.

CAPUT III.

Navigatio ad Indias Occidentales, naufragium, & caritas erga proximum.

PRæclara sanctitatis indicia, quibus Francisci Solani vita apud homines resplendebat, magnam ipsi in Hispaniæ partibus conciliaverant æstimationem, quam ut effugeret, & in angulo quodam (absque tamen charitatis dispendio; & sine proximi detrimento) incognitus latitaret, periculum mortis non reformidans, sed gloriosi martyrii agonem exoptans, instantèr apud superiores egit, ut Africanas Barbariæ gentes ad eundem sibi licentia daretur. Verum, eâ denegatâ, à proposito non desistit, sed ad longinquas novi hemisphærii plagas, operariis euangelicis indigentes, respiciens, cum Catholicus rex Philippus secundus à Franciscanæ Religionis prælati fratres ad Indias mitti iussisset, qui populis illis Christianæ veritatis lucem communicarent, occasionem sibi ratus favorabilem Viri Dei sacris missionariis annumerari instantèr petiit; ut pia hac arte præceptum charitatis non frangeret, & humilitatis insinctum impleret. Obtenta itaque facultate, religiosus sub patre Balthazaro Navarro commissario ad provincias Tucumani, potius quam aliis ad diversas Americæ regiones pergentibus, se socium adjungi elegit; quia hanc præ ceteris partem minus præceptis euangelicis imbutam, & operâ difficiliori audierat indigentem.

23 Fratribus autem vale dicens, & populis (quos antea salutaribus documentis informaverat) in transitu visitatis, cum navibus copiis sub domino Garcia Hurtado de Mendoza Caneti marchione, Peruanæ regni prorege, ad Indias tendentibus, & cum pluribus Ordinis sui religiosi, anno salutis millesimo quingentesimo octuagesimo nono ex Hispalensi [urbe] profectus est, in nave, quasi in solitudine monasterii, spiritualia exercitia complevit; nec multitudine navigantium, aut spatii parvitate, ab orationis interno colloquio vel ab externa proximi cura est impeditus. Postquam enim à privatis precibus cessaverat, alios verbis ignitis ad amorem divinum incendebat, apprehenso manibus Crucifixo, mortem peccato præferendam contestabatur; & quos sermonis jaculo sauciaverat, penitentiae sacramentalis medicinâ sanabat.

24 Viam autem prosequente navigio, ad sancti Dominici insularum prospectum venire, ad quas religiosi quidam (inter quos & ipse Vir Dei) tunicas loturi descenderunt. Hora post meridiem quartâ; quotquot cymbula capere potuit, ad navem in alto positam redierunt. Remansit cum aliis Franciscus, donec scaphæ iterum redituræ beneficio trajiceret; quæ quidem ob nimiam distantiam usque ad horam à media nocte secundam non est reversa. Interim verò periculose expectationis tædium Servus Christi orationis perseverantiâ superavit, & barba-

rorum in horridis illis montibus habitantium ferocitatem (quam alii timebant) ipse non veritus, gaudio exultans laudes Domini & Deiparæ Virginis altè concinebat, ac consequendi martyrii optatam sibi adesse occasionem oris & cordis jubilo tripudiabat.

25 Ad navem reversis omnibus, cursuque navigationis resumpto, classis Carthagenam appulit; ubi diebus aliquot transactis, ad portum Nominis Dei, sive Portovelum proram direxit; unde relicto mari, Franciscus noster cum prælato & sociis terræ iter aggressus Panamam venit. Hac in civitate nullum laboriosæ peregrinationis refrigerium admittens, sibi in angulo chori fiscum sparium pro grabato, & ligneum cervical aptavit: terminatis officii & orationum horis, ad urbis xenodochia infirmis humiliter ministraturus transibat.

26 Elapsis nonnullis diebus, sacri missionarii navem Joannis de Morgana ingressi, è Panamæ portu solverunt. Vix autem velis extensis eam ad Peruana regna direxerant, cum ecce juxta sinum Gorgonæ subito tempestas oborta est, & ventorum flantium furore, navis hinc inde rejecta circa mediam noctem in arenas impedit, & violentis impulsibus conquassata exundantibus aquis aditum aperuit; quibus & imbrium ab aère decidentium copia certum minabatur naufragium, & præfens mortis periculum miseris intentabat. In extrema hac salutis desperatione nauta cymbulam mari commisit, in qua cum præcipuis viris & religiosi ad terram properare decrevit.

27 Rogatur itaque vir Dei Franciscus, ut se cum sociis morti subduceret. Sed cum majorem hanc charitatem in corde gestaret, qua pro amicis & proximis vita ponitur, considerans quod infelix exitus expectabat eos, quos suscipere scapha non valebat, sui corporis vitam spirituali eorumdem salutis postponens, adduci non potuit, ut afflictos illos, quorum quamplurimi barbari gentiles, nigri in aquis baptismalibus veterem Adam nondum sepelierant, omni destitutos auxilio desereret. Altè itaque exclamans, ait: Absit, ut lucis temporalis amore, ab istis fratribus meis in utriusque vitæ discrimine possit sejungar. Mox cruce assumpta, eos ad oculos in montem divinæ misericordiæ levandos, & ad sperandam ab illo, qui dominatur potestati maris, fluctuum mitigationem est cohortatus. Barbaris quoque gentilibus in fervore spiritus Christi nomen, paucis, sed efficacibus verbis, annuntiavit, & sufficienter dispositos baptismi lavacro regeneravit.

28 Vix onerata dignioribus cymbula ad litus tendere incæperat, cum valida maris procella, & fluctus irruentis violentia navem in duo fragmenta divisit, quorum unum cum multis hominibus, inter quos recens baptizati nonnulli, æquor absorbit; alterum, in quo Vir Dei cum pluribus, aquis supernavit. Ad tam luctuosi casus eventum, omnes pavor extremus invasit; solus Franciscus intrepidus crucem ostentans, eos ab alto puppis ad spem in Domino collocandam hortabatur; adfuturum post tres dies auxilium, & naviculam ad eos reversuram affirmabat.

Ut

A Beatus, humilitate & zelo animarum incitatus,

B

C navigat in Americam; & in itinere piis exercitiis vacans,

D ac martyrii desiderio flagrans,

EX IMPRESSIS.

salutem proximi impensa curat.

d

e

f

in naufragio

E

f

egregius vita sua contempnitior

F

naufragos ad insanciam hortatur, & prædicat, auxilium affirmat.

EX IMPRESSIS.

Ut autem in corporum periculo animarum securitati provideret, eos secundâ post peccati naufragium tabulâ, pœnitentiæ scilicet Sacramento, ad portum salutis inveniendum disposuit; ac etiam ut propitium miseris cœlum redderet, intus cordis hostiam suspiriis & precibus, foris corporis victimam flagellis super nudos humeros injectis immolavit. His in angustiis torum tridui spatium duxere, non alio cibo refecti, quam verbi procedentis ex ore Francisci; quo se quidam ita fuisse roboratos professi sunt, ut nullam senferint famis inediam.

quod juxta ipsius prophetiam fecerunt.

B

29 Tandem juxta Viri sancti sermonem cœlestis aura subsidii cœpit aspirare: cereis enim quibusdam à mari in navem rejectis (quod aliqui miraculo Servi Dei precibus operato adscriperunt) & accensis, his qui in scapha ad littus trajecerant, se adhuc superstitibus & prompto esse indigentes auxilio significarunt. Die ergo tertio (ut impleretur verbum Francisci) educta ab aquis cymbula, quibus erat immersa, necnon sufficienter instructa, remigum manu ad miseros rediit naufragantes; in quam non prius descendit Vir sanctus, donec omnes in eam fuissent recepti, tuncque deposito habitu & fune colligato, tunica interiori vestitus, crucem manu gerens, ad naviculam undarum motu aliquantisper à nave sejunctam nando pervenit, projecta verò vestis in aquas decidit. Vix scapham ingressi sunt omnes, cum quod hucusque supernataverat navis fragmentum, subito in profundum demersum est. Illi vero salvi & incolumes delati ad terram, per bidui viam ad tuguria (in quæ se socii receperant) acceperunt, eisque quantum à P. Francisco consolationem & auxilium accepissent, narraverunt.

Post miracula

C

30 Contigit autem in ipso maris egressu res non prætereunda silentio, quod scilicet Vir Dei ad quærendum (quem in fluctus cecidisse diximus) habitum juxta pelagi oram progressus, impossibilem afferentibus aliis ejusdem inventionem; ille quasi de exitu non incertus, respondit: "In Deum spero, quod seraphicus pater meus Franciscus, quam mihi Ordinis sui largitus est vestem, nunc restituet." His dictis iter profectus intra semihoram habitu & caputio indutus; & cingulo præcinctus, nullo madefactionis in eis remanente vestigio, ad alios rediit.

in itinere parata,

31 Qui verò tempestates maris evaserant, in terra positi mortiferæ famis cruciatu laborabant: in regione enim illa deserta & asperis montibus rigente, nihil aliud miseris suppetebat ad victum, quam insipidæ radices, & fragiles herbæ, necnon genus aliquod pomorum, mortem intra xxiv horas comedentibus afferentium. His commotus ærumnis pius Pater, herbas manu propria colligebat, & in nomine sanctissimæ Trinitatis benedictas ceteris porrigebat. Sæpè etiam pisces (divina, ut creditur, arte) ab aquis eductos singulis dividebat, quibus alimentis charitate Viri sancti conditis, omnes sani & incolumes per sexaginta peregrinationis dies perfliterunt.

32 Præterea ut Dei justitiam flecteret, in tuguriolo angusto & paupere oratorium ex-

struxit, & in eo altare cum imagine Dei Genitricis Mariæ à naufragio erepta; ut juxta eam quotidie ad vesperam, SALVE REGINA decantaretur. Insuper ab hinc quingentis passibus aliud sibi habitaculum angustissimum erexerat, in quod, post administratum ceteris verbum Dei & cibum corporalem, se recipiebat; ibique continuis orationibus (inter quas apparitione cœlesti visus est aliquando gaudere) pœnitentiis & flagellis æternam implorabat clementiam. Cumque occasione supellectilis è mari ad littus rejectæ, inter naufragos illos, alia periculosior irarum & dissensionum tempestas esset exorta; Vir sanctus illam extinguere volens, ex tugurio suo nudus (retentis dumtaxat braccis) egressus, aspero verberum imbre, ex humeris sanguinem innocentem extrahente, clamorosisque gemitibus animos dissidentium ita emolliit, ut pacem subito ineuntes, ad pedes ejus confusi, & veniam deprecantes procciderent.

D
variaque caritatis & pietatis exempla,

E

33 At verò cum post naufragium, instructa navicula, pater Balthazar Navarrus commissarius cum quibusdam Hispanis, ad civitatem Panamam, centum inde leucis distantem, victum & navem petiturus navigasset; jam quinquaginta dies ab eorum discessu effluerant, nec optati subsidii iis, qui in horrido deserto remanserant, hora apparebat. Itaque vigilia Nativitatis Christi elucescente, spem omnem evadendi abjicientes, in luctuosos gemitus, & miserandos clamores ora solverunt. His in angustiis vir Dei Franciscus ipsa Natalis nocte totus mente absorptus, jubilans & exultans, quasi angelus pacis, tugurium (in quo jacebant) ingreditur, eosque pro imminente consolatione ad laudes Deo & Virgini deferendas invitat. Verbis illius toties probatis illico fides adhibetur, luctus in gaudium convertitur, & dies natalis Christi cum magna omnium lætitia celebratur. Triduo nondum elapso, impleta est prophetia Francisci; redeunt socii, navem cibus onustam, à regali Panamæ auditorio acceptam, adducunt. Omnes retocillati usque ad portum Paytæ g feliciter navigarunt; Franciscus vero itinere terrestri cum aliis religiosis ad civitatem Limanam perrexit.

E
ac aliam prophetiam impletam, pergit ad civitatem Limanam.

F

G

ANNOTATA.

a Est regio mediterranea America, sita inter fluvium Argenteum (vulgo ab Hispanis dicitur Rio de la plata) ad ortum, & montes regni Chilensis ad occasum. Qui exactius hanc regionem nosse cupit, consulat Joannem de Laet in suo Novo orbe, ubi eam lib. 14 cap. 9 fusius describit.

b Puto, quod auctor Vita per insulas S. Dominici intelligat insulam Hispaniolam & reliquas adjacentes, quæ in parte America septentrionali sita sunt. Vocatur autem insula sancti Dominici à Dominicopoli præcipua ejus urbe, quæ anno 1547 archiepiscopalis facta est à Paulo III. Porro amplior hujus insule aliarumque vicinarum descriptio videri potest apud memoratum Joannem De Laet lib. 1, cap. 112 & sequentibus.

c Carthago nova, Hispanis Cartagena la Inda, & incolis Caraman dicta, urbs maritima est America meridionalis in novo regno Granasenfi, & episco-

A episcopalis sub archiepiscopo Sancte Fidei.
d Auctor hic confundit portum Nominis Dei cum Porto Velo vel Belo, de quo loco, tamquam distincto, ita scribit Joannes Baptistus Antonellus apud Joannem de Laet lib. 8, cap. 5: Porto Belo distat à Nombre de Dios leucas quinque versus Occidentem, commodissimus portus & quamplurium navium capax, fundo anchoris tenendis peridoneo &c. Forte hæc locorum confusio facta est, quia Hispani portum Nominis Dei incolentes, ob aeris intemperiem, ad Portum Belum migrarunt, ut ibidem narrat citatus auctor.
e Panama est emporium celeberrimum America meridionalis in provincia Terra Firma. Est autem urbs munita & episcopalis sub metropoli Limaensi.
f Gorgona est parva America insula, potissimum nota latibulo Francisci Pizarri, cum Peruviam primo peteret.
g Paia vel Payta est commodissimus Peruvia portus, adversus incerta ventorum egregie à natura munitus, ad quem plurima naves appellere solent, qua opportunitas Hispanos allexit, ut ibi municipium conderent.

in habitus vilitate & in cibi parsimonia penitentiam exhibebat. Videbatur frequenter in ecclesia ore in terram pronus, & in figuram crucis extensus, ex intimo cordis longa cum Deo protrahere colloquia, & se suumque ministerium ejus protectioni commendare.

EX IMPRESSIS.

36 His accinctus armis, ut bellum vitiis alienis ea expurgando & arguendo indiceret, linguis gentilium illorum difficillimis addiscendis ardentem incubuit; quas, non tam acuminis ingenii & memoriæ sagacitate, quam divina communicatione transfusus accepit. Omnium namque testimonio res mira, & cælestis visa est, quod brevissimo tempore tam perfecte omnia illa confusa & varia idioma (præsertim Toconoticum d intra quindecim dies) didicerit, ut se clarè intelligibilem redderet, ipsosque nativos locorum incolas facilitatè & proprietate dictionum superaret, ac in sermone deficientes corrigeret. Quod cum barbari, divinam non intelligentes gratiam, adverterent, in principio arti magicæ tribuebant. Immo famæ publicæ testimonio proditum est, quod Hispanico Callæ idiomate divinas edocentem doctrinas, variæ nationis Indi, quasi propriâ cujusque linguâ loquentem intelligebant.

difficiles Indorum linguas addidit.

d

E

CAPUT IV.

Iter ex urbe Lima in Tucumaniam, apostolici labores inter Indos, & prodigia ibidem patrata.

Ex urbe Lima

d

UT sacri missionarii contractas tam laboriosa peregrinatione corporis vires in urbe Lima resumserunt, iterum difficiliore viæ se committentes ad provincias Tucumani a, vel ut vulgari nomine dicitur Rio de la plata, seu Flumen argenti, ultra septingentarum spatia leucarum per invia & arida loca, fluviis rapidis & profundis interfecta, per mille pericula, & immensos labores, solo salutis animarum zelo stimulati, contenderunt. Illis equidem barbaris & feris nationibus nuper evangelicæ claritatis lumen patris Ildephonsi à sancto Bonaventura provinciæ Andalusie, regularis Observantiæ recollecti prædicationibus affulserat; quem etiam præcellerat F. Ludovicus Bolanus b, tunc dumtaxat diaconus, qui quoniam illorum idioma perfecte didicerat, doctrinam Christianam & catechismum Limensem in eadem traduxit; ac postmodum factus sacerdos, magnam multitudinem Ecclesiæ gremio aggregavit, regionum illarum apostolus merito appellandus.

C

b

in Tucumaniam profectus,

c

35 Ad hanc vineam excolendam & multiplicandam nosler Franciscus se destinari optavit; in quam ingressus, populorum, qui Socotonium & Magdalenam incolunt c, ac plurium aliorum curam suscepit, ut eos quasi pastor & parochus sanctis imbueret doctrinis, & Sacramentis initiaret: ac propterea se omnibus apostolici missionarii virtutibus munit. Imprimis opera verbis antepōnens, orationibus, jejuniis, & voluntariis cruciatibus spiritum Deo, & carnem spiritui subiciebat; modestiam, mansuetudinem, zelum, charitatem & rigidam in pedum nuditate, Julii Tomus V.

37 Illas itaque loquelas edoctus, in verbi divini prædicatione sedulo laboravit: percurrere enim omnes illas horridas regiones, & mortis timore postposito, ad remotiores partes evangelicos sermones deferebat. Nulli parcebat labori, nulli difficultati, ut errantes illas oves à lupi tartarei truculentis faucibus eriperet. Omnium confessiones benignè excipiebat, affictos & in angustiis positos verbis dulcissimis solabatur, & eorum misérias quasi proprias reputabat. Infirmorum specialem sollicitudinem gerens, eos frequenter visitabat, & alimenta secum delata porrigebat. Graviter ægrotantem Indum semel invisit, cui in agone versanti & loquelâ privato, altè exclamans significavit, ut materno idiomate (quod se, licet aliàs incognitum, intellectionem assererat) cordis secreta, & voluntatis occulta loqueretur. Tunc æger, solutâ ad voces linguâ, Christianam legem doceri se, & ad baptismi Sacramentum disponi expetiit. Edoctus ergo à sancto Patre, & salutari lavacro ablutus, quievit in pace.

& mira charitate,

F

38 Ad devotissimos Viri mansueti sermones, deposita feritate, barbari convertebantur, quos sacris undis mundatos vitæ spirituali regenerabat. Alii ipsius famâ sanctitatis allekti, ad eum sponte veniebant, quos benignè instructos baptizabat; sicque innumeram eorum multitudinem evangelica benignitate cicuravit. Tantaque erat ejus apud omnes æstimatio, ut quod justitiæ rigor & metus pœnarum ab illis extorquere non poterant, ipse solo vocis imperio obtineret: vocati quippe statim aderant, & quæ fieri jubebat, alacres exsequerentur.

mansuetudine,

39 Hujus auctoritatis, quam sibi humilitate & amore comparaverat, indicium est; quod cum aliquando in die sancto Cœnæ Domini, dum Christiani sacris ritibus occuparentur, numerosa multorum millium caterva infidelis & barbara, armis instructa, bellum

& auctoritate; se barbaros instruit,

EX IM-
PRESSIS.

& mortem fidelibus illatura convenit. Ad quem inopinatum eventum perterriti Christiani, magnam sui stragem metuebant: cum vir Dei Franciscus gladio sacri verbi, ad medullas pertingentis, armatus accessit, & licet diversæ sibi ignotæ linguæ homines unius idiomatis sermone allocutus sit, adeo fructuosè tamen doctrinam Catholicam, pacem & concordiam annuntiavit, ut ex illis ultra novem millia converterit. & baptisma petentes, Christianos effecerit. Quorum quidem tam verâ & sincera mutatio fuit, ut eorum quamplurimi eadem nocte se simul cum Catholicis, ad Christi in columna pro nobis flagellati imitationem flagellaverint. Ex tunc autem fama publica apud gentes illas invaluit, quod unico prædicans idiomate à multis variarum linguarum fuerit distinctè perceptus. Eadem quoque mansuetudinis innatæ potentiâ populos prope civitatem sancti Jacobi de Estero *e* incolentes, à mutuis, quibus conflagrabant, odiis, statim ad pacem reduxit.

B 40 Augebant hanc Viri sancti famam & æstimationem magna, quæ populis contulit, beneficia & miracula, quibus coruscavit. Cum in territorio oppidi Talaveræ *f* à Matrigo *g*, è provincia & episcopatu Tucumani apud Indos terræ Socotonii evangelica dogmata prædicaret; audito, quod ob aquæ penuriam quidam ex illis populis grave paterentur incommodum, & discessum ab hoc loco cum magna sui jactura & labore meditarentur, adfuit Homo Dei, & divino lumine illustratus, non procul latere aquarum venam affirmavit. Negabant illi ob diuturnam ariditatis experientiam; at hic egressus cum eis in agrum, locum in terra omnino arida, baculo designavit, & incredulis, ut foderent, jussit. Quibus vix terram scindere incipientibus, fons aquæ dulcis & nitidæ copiosissimus emanavit; cujus tantâ adhuc abundantia perseverat, ut molendinis duobus volvendis sufficiat, & usque in hodiernum diem, FONS SANCTI SOLANI ab Hispanis, Indisque terrigenis dicatur: atque insuper ad sanandos ab infirmitatibus homines, virtutem habere mirificam signis quamplurimis comprobatur.

C 41 Peregrinante Viro Dei per illas Tucumani inaquosas regiones, & ab oppido Sanctæ Fidei à Paraguai *b* Cordubam *c* pergente, contigit; ut in toto tridui itinere, ad quartam usque diem aqua deficeret. Erant in comitatu multi sitis æstu adusti, sed inter illos duo milites præ ceteris impatientes animam desperationi, & linguam horrendis blasphemis laxarunt. Tunc Franciscus acri dolore ob injuriam Deo illatam commotus, venerabili viro patri Andrea de Fizaguirra Ordinis B. Mariæ de Mercede prædicatori simul progredienti, ait: "Licet, quas in Dei nomen evomunt, blasphemias, illos omni gratiâ reddant indignos, tamen, eis & aliis aquæ fontem indicare volo. Tu itaque ad collis hujus culmen ascende, ibi locum aridum, sterilem, & ventoso apertum, in eoque chartulam in medio plicatam invenies. Ad duos ultra passus lapis rotundus est, quem si amoveris, scaturientem aquæ venam deprehendes."

42 Obedivit ille voci Servi Dei, & eo,

quo significaverat, ordine cuncta reperit. Aquâ autem ab omnibus sufficienter haustâ, cum chartulam, quam infra reliquerat, allumere vellet, non adinvenit. Descendens tandem de colle, & ad Virum sanctum reversus, faciem ejus igneo quodam colore & miro splendore suffusam est demiratus. Inde viam prosequentibus, ubi patibulum juxta Cordubam erectum apparuit, ad præfatum P. Andrea conversus Franciscus Solanus, duos illos milites ob illatam cuidam crudelissimam mortem in eo, die sequenti, suspendendos prædixit. Et revera illis eodem die à præside audientiæ Charcharum *k* informationibus, jussi sunt apprehendi; & juxta verbum Prophetæ, altero mane suspendio necari.

43 Accidit etiam aliquando, ut ab Indo ad sepeliendum defunctum filium rogaretur; cujus cum domum intrasset, puerum sanum & juxta ignem se calefacientem reperit. Arguit propterea parentes, quod sibi ita illustris; at illi filium vere mortuum, fuisse affirmabant. Unde exiit sermo inter omnes finitimos populos, quod puer ille precibus & meritis viri sancti Solani fuisset à morte suscitatus.

44 Dum in Omnium Sanctorum oppido Tucumanæ provinciæ, Dei servus Franciscus infirmitate detentus moram faceret; illo spiritu, quo Christus Dominus Nathanaëlem sub sicu vidit, illustratus, quamdam Indam, Petri Soteli servam, se propriis manibus suspendio necantem agnovit. Quare vocatum Emmanuëlem Muñez presbyterum rogavit, ut quamcitus ad tale montis latus, per hanc & illam viam iret, ac quam ibidem reperiturus erat Indam, ad se deduceret. Perrexit itaque ille, sed in itinere occurrentis cujusdam confabulatione detentus, tarde nimis accessit, cum jam Indam ultimum halitum emittentem invenit. Reverso ad se sanctus Pater dolens, & mortem miseræ lugens detentionis occasionem distinctè aperuit: adjungens, ut cum ad meridiem Hispanis suspensa occurreret, ab ipsismet Indis cadaver flammis comburi in exemplum ipsorum, & facinoris detestationem juberet. Post hæc autem ipse Vir sanctus gravem ad Indos sermonem habuit, cujus efficaciam permoti, hoc genus mortis imposterum pro abominabili habere cœperunt.

45 Ad majorem servi Dei Francisci Solani apud Indos reverentiam plurimum conferebat divina protectio, quæ ipsum in omni periculoso eventu peculiari assistentia tuebatur. Cum aliquando in oppido Sancti Michaëlis provinciæ Tucumani *m*, solennis taurorum exercitatio haberetur; indomitus quidam & ferox repagula transgressus, aliquos Indos miserè enecavit. Tunc forte per eandem viam Servus Dei incedebat, quem cum à ferocis belluæ occursum nulla vis humana eripere posset, non tamen ideo timore correptus est; sed cruento animali intrepide funiculum suum objecit; illud verò continuè mansuefactum ore & olfactu chordam contingebat, mox quasi in ovem mutatum ulterius progressum est. Magna fuit populi spectantis admiratio, immo & ipse gubernator obvium se Francisco faciens, ait: Sic Pater

D
aquam miro
modo suppedi-
tat.

k

ac præter alia

E

miracula

l

F

tantos feroces

m

tau-

alibi sociis
itineris surien-
sibus

h i

A tauros feroces domas ? At ille totum divi-
no beneficio eventum humiliter adscripsit.

manus facit, 46 Apud populum Socotonii notissimum
est, quod cum alia vice Franciscus Solanus
eamdem Tucumani regionem peragraret, ob-
vium habuit indomitum taurum, qui sua fe-
rocitate illac transeuntes valde terruerat. Huic
ad se cum furore currenti genuflexus Vir
Dei manus innocentes objecit, quas etiam
curvato poplite animal exosculans pacifice in
montem recessit, & liberum ipsi iter reliquit.
Sic tandem & alius non mitior taurus visus
est sancti Patris manus lambere, habitum o-
re venerari, & qui alios in periculum vitæ
conjecerat, sub isto Dei Amico mantueneri &
tuturari.

fluvius, 47 Cum provincias illas Vir sanctus eu-
angelizando percurreret, ad ripam rapidi
& profundi fluminis venit; ubi deficiente na-
vicula, elevatis sursum oculis, pallium su-
per aquas stravit, & fide, quasi remige, du-
sus, prospero divini auxilii venito, cum o-
mnium spectantium stupore trajecit. Alias
flumen transeunti aquarum impetus pallium
fortè eripuit, & in decliviores undarum de-
curfus adduxit. Ad adversam oram cum per-
venisset Vir sanctus, viam ad superiora pro-
secutus est; quidam vero Andreas Garcia de
Valdes, qui in comitatu erat, aliquantum
cum eo progressus retrogredi voluit, ut for-
tè rejectum ab aquis pallium reportaret. Et
ecce ad locum, in quem in trajectu appu-
lerant, illud super herbas complicatum, &
quasi manu humana repositum invenit, licet
decurrentis fluvii tractu multo inferius fuisset
deferendum.

mirabiliter, 48 Cum ab oppido Sancti Michaëlis ad
civitatem Sancti Jacobi de Estero transiret,
recusato omni itineris adminiculo, ad flumen
profundum, ob hibernam tempestatem plus
solito rapidum & exundans, pervenit. Tra-
jiciendi nulla spes erat; hinc metus culicum,
quibus hic tractus infestari solet, illinc fa-
mis in desertâ regione periculum erat: tran-
situm expectabant cum Viro Dei ultra vigin-
ti homines, & ex parte opposita quadraginta
curtus, & copiosa viatorum multitudo. Ho-
rum morore afflictus Franciscus, ad Deum
conversus prompti remedii spem certam ac-
cepit, & circumstantibus ait: " Ne terrea-
,, mini, fratres charissimi, crastina enim die
,, hora nona (tertia ante meridiem est) flu-
,, vium nitidum, & aquis demillum trajicie-
,, tis; & quoniam vos esurire cognosco,
,, cœnam ministrare volo."

C, 49 Mox, projectâ in aquas reticulâ, pluri-
mos pisces extraxit, & se solo paratos &
coctos aliis in abundantem escam distribuit;
omnesque etiam illa nocte à nullo infestari
culice, suæ efficacîæ virtutis impetravit. Die
autem sequenti, & hora prædicta fluvius
quietus, demillus, & ad vadum facilis appa-
ruit; quem cum omnes ex utraque ripa tra-
jecissent, subito ad pristinam rediit altitudi-
nem, licet nec toto illo tempore pluerit, nec
naturalis aliqua causa de novo accesserit.

ae locustas & vitico fugat, 50 Quadam die locustarum densissima nu-
bus capitanei Andree de Inoisa triticum in-
vasit. Vocatus in auxilium Vir Dei, assump-
tâ stolâ, & factis de more exorcismis, aqua
lustrali granum aspersit; positisque genibus
Julio Tomus V.

infecta animalcula iussit intacto tritico abire, EX IM-
& montes infidelium quosdam digito præof- PRESSIS.
tendens, ac manifestè designans, ad eos il-
lico transvolare. Auditum est à locustis Fran-
cisci, vel melius Dei in ipso loquentis, im-
perium; subito recesserunt, & ad designatas
terras agmine denso congregatæ per aëra
transierunt Sciscitantibus autem hominibus,
cur eas imprecationibus non affecisset, re-
spondit Vir pius: Quia sicut olim illis Joan-
nes Baptista, ita nunc Indi eisdem in cibum
uti solerent.

A N N O T A T A.

a De hac America regione egi supra in Annota-
tis post caput 3; quod semel monuisse sufficiat,
quando eadem urbes aut provincia sæpius recurrunt.

b Attamen in Martyrologio Franciscano ad di-
em 6 Decembris hos duos operarios apostolicos, ne-
scio qua auctoritate, numero Beatorum adscribit.
Hueberus quidem ad diem 3 Octobris eisdem Me-
mologio suo inseruit; sed prudenter eo titulo absti-
net, ita scribens: In occidentali India circa
annum MDXL Alphonsus à sancto Bonaventura
& Ludovicus de Bolangos sen, ut Hispani
scribunt, Bolanos &c.

c Frustra utriusque hujus loci situm in mappis
geographicis & ampla America descriptione quaesivi.

d Suspicio, esse eandem Americanorum linguam,
quam noster Alphonsus Barsena, strenuus Tucuma-
mania apostolus, præter alias decem Indorum lin-
guas callebat, ut testatur Bibliotheca scriptorum So-
cietatis nostræ, in qua illud idioma vocatur Te-
nocoticum & in indice Toconiticum cum his
vocetur Toconiticum. Quidquid sit de vero lin-
gua istius nomine, quod ob paucarum litterarum
irregularitatem facile mutari potuit, eam difficilem
esse colligo ex nostro Nicolao del Techo, qui in
Historia Paraquaria lib. 1, cap. 24 de duobus
Tucumanica vinea cultoribus ita loquitur: Qui-
choam linguam uterque expedite usurpabant;
Tonocotanae difficultates in Peruano itinere
Barsena devoraverat &c.

e Est præcipua Tucumania civitas, qua ab His-
panis vulgo appellatur San Jago del Estero. Sic
autem vocari existimo à præterlabente flumine Este-
ro, quod aliquando exundans agros vicinas miri-
fice fecundat. Sita autem est hæc urbs episcopalis,
esse Herrera, octo & viginti gradibus ab æquatore
versus Austrum.

f Hac Tucumannica provincia urbs ab Indis no-
minatur Esteco, ab Hispanis vero Nuestra Se-
ñora de Talavera. Facet autem ad ripam flumi-
nis Salsi (vulgo Salado) abestque à prædicta ci-
vitate sancti Jacobi del Estero quadraginta quin-
que leucis.

g Nescio, an auctor hic per vocem à Matrigo
velit Talavera quasi notam characteristicam addere,
ut ab aliis hujus nominis oppidis distinguatur; an
verò intendat designare alium locum, qui ab His-
panis dicitur Juntas, eo quod duo itinera ad ar-
genti-fodinas Potusianas illic cœant, & de quo sic
scribit Joannes de Laet in opere supra citato lib.
14, cap. 12. Ab utroque oppido tam S. Mi-
chaële, quam Talavera proficiscuntur ad
JUNCTAS, sive alio nomine MADRIT, qui
locus distat ab illo quidem quinquaginta, ab
hoc tantum viginti quinque leucis.

h Plura hujus nominis oppida reperiuntur in
America: sed hic indicatur urbs Sancta Fidei in
Rrrrrz Para-

EX IMPRESSIS.

Paraguaria, que aduerso flumine argenteo octoginta leucis distat à portu Boni-aëris, ut tradit noster Nicolaus del Techo in Historia Paraguaria lib. 4, cap. 2.

i. Hoc oppidum anno 1573 ab Hieronymo Cabrera, nobili Cordubensi (hinc forte Corduba nomen ei imposuit) conditum est loco, commercii valde opportuno: nam ad ortum habet urbem Sanctæ Fidei, ad occasum civitatem S. Joannis de la Frontera, & aequali fere quinquaginta leucarum intervallo ab utraque distat. Præterea per hoc oppidum ad varias regiones & urbes frequens est transitus.

k. Provincia Charcarum, vulgo dicta de los Charcas, est regio America meridionalis & pars australis regni Peruani versus mare Pacificum & regnum Chile. Ampliorem illius descriptionem vide apud Joannem de Laet lib. XI, cap. 1.

l. In Vita Hispanica lib. I, cap. 27 dicitur hoc oppidum Omnium Sanctorum situm esse in Tucumanensi Tucumania tractu, vulgo la Rioja.

m. Inter varia America oppida, sancti Michaelis archangeli nomine insignita, hic indicatur illud, quod Hispani ad distinctionem aliorum communiter appellant San Miguel de Tucuman. Situm est autem viginti & octo leucis ab oppido S. Jacobi del Estero juxta viam, qua ad Charcarum provincias ducit, ad radices asperrimorum montium loco opportuno & riguo.

B

CAPUT V.

Duplex præfectura in Ordine, utriusque abdicatio, zelus ejus in urbe Limana, & efficacia tum publicarum tum privatarum exhortationum.

a. Tucumanica provincia

C

HIS temporibus capitulum provinciale in valle de Xauxa *a*, præsidente patre Francisco Antonio Ortiz provinciarum Peruanarum Commissario, celebratum est, in quo vir Dei Franciscus custodiæ Tucumanicæ moderator eligitur. Ad hoc munus non intumuit, sed tantò ferventius ab eo liberari rogavit, quanto avidius à multis aliis officia similia ambiuntur. Obedientia tamen adstrictus acceptavit, ac ut Custodis debitum religiose imple-ret, conventus sibi traditos diligenter visitavit, in quibus ut veræ sanctitatis speculum elucebat.

b. Custos electus,

52 Cum in oppido Talaveræ ab Estero *b* aliquamdiu Custos hæssisset, observatus est à Religioso pio, & fide digno noctes insomnes in orationibus & flagellationibus transigere, visus est cilicio & asperrimis ferarum crinibus ad cutem indutus. Auditus est etiam verbis cælestibus & ignitis suas promere exhortationes, & ab omni verbo jocosum, aut otioso abstinens, semper ad divinum obsequium subditos provocare. Tandem vir Dei Franciscus multos in hac summi Patris-familias vinea excolenda perpessus labores, anno in officio Custodis expleto, cum pro renuntiationis acceptione apud Superiores frequenter instaret, votorum compos efficitur, ac insuper à præfato Commissario ad Civita-

tem Regum *c*-vocatur, ut ibi Recollectioni nuper institutæ fundator & rector præesset.

53 Igitur obedientiæ morem gerens, ex provinciis illis discessit; unde populorum, & præsertim Indorum magna fuit mœstitia: quippe qui dicerent se suo sancto Patre & consolatore privati; dolebantque se tam parum ejus præsentiam potitos. Quidam autem ipsi peculiariter devotus ne absque charo ejus pignore remaneret, ab eo funem, quo cingebatur, petiit. Cujus quidem contactu magna sunt operata miracula, nec est in illa regione mulier parturiens, quæ sanctum Francisci Solani nomen non invocet, & se ejus chorda non cingat; unde in oppido S. Jacobi de Estero cum magna reverentia servatur. Tantum autem fuit in illis partibus Viri sancti desiderium, ut multoties pro revocando ipso apud prælatos institerint; qui votis tam justis annuissent, nisi nimia locorum distantia, ætas, & infirmitas continua Francisci obstitissent. Quidam verò Religiosus post aliquot annos ex provinciis illis reversus, Indos de sancti Patris absentia tristes, & de ejus reditu adhuc fuisse sollicitos affirmavit.

D

*c. ac postea con-
ventui Lima-
no præfectus*

E

54 Commissarii generalis mandato Limam *miuera illa* revocatus vir Dei Franciscus Solanus novo *abdicat,* Recollectionis sanctæ Mariæ Angelorum cœnobio vicarius & præfectus præponitur. Hoc quidem officium obedientiæ victus suscepit; sed humilitatis urgente virtute brevi retinuit, necnon ad demissionis voluntariæ acceptionem crebris instantiis Superiores adiecit. Postea à P. Joanne de Monte-majori Commissario generali ejusdem conventus guardianatum delatum lacrymis, suspiriis ac precibus à suis, quos infirmiores reputabat, humeris rursus abjecit; & ut se à prælatorum oculis subduceret, Truxillum *d* quasi ad quoddam latibulum mitti curavit, ubi aliquamdiu commoratus est; donec tandem Limam pro majori virtutis theatro, in capitulo provincie ad curam conventus S. Mariæ Angelorum obeundam accerferetur. Hoc tamen per quatuor menses administrato, post multas supplicationes ad optatam subditi vitam redire permissus est.

F

55 Dum ergò in Limana civitate & locis conterminis moraretur, se à Deo illuc *ac totus in sa-
lute animarum in-
cumbit* vocatum agnoscens, totis viribus in hoc aggro expurgando, curando, & sæcundando laboravit; modò prædicationi linguam solvens, modò confessionibus aurem aperiens, modò charitativis operibus manum extendens. Frequenter in plateas civitatis prodibat, ubi educto (quem sub manica gerebat absconditum) Crucifixo, verbis ignitis & apostolicis prædicabat; ibi Salvatoris nostri passionem, amorem Dei, odium vitii, virtutis honestatem audientibus populis commendabat. Aliquando per urbis calles progrediens, erecto Crucifixo, voces salutis proferebat; ubi tantus erat accurrentis multitudinis confluxus, ut per vias communes transitus occluderetur. Hinc etiam in ecclesias, ad quas peculiari aliqua celebritate populos convenire viderat, ingrediebatur, & ascendens suggestum, breviter sed ferventer, divinos proferebat sermones, & inde se ad idem ministerium aliò velociter transferebat.

56 Sz-

A *Et tam publicis concionibus,* §6 Sæpe divino Spiritu animatus ad theatra & spectacula profana pergebat, & postposito humani respectus rubore, in eminentem locum, vel in ipsam scenam conscendebat, ac Redemptoris pro nobis patibulo crucis affixi cruentam ostentans figuram, omnes ad acerbam passionis tragediam verbis, lacrymis, & suspiriis invitabat: sæpe post exactas coram seraphici Doctoris Bonaventuræ (cui devotissimus erat) imagine longas orationes, ex generali Superioris sibi facta licentia, exhibat in publicum, & res divinas miro mentis & oris ardore promebat. Sæpe ad loca ludis & recreationibus mundanis destinata, ac proinde blasphemis, juramentis, & omnibus patentia peccatis se conferens, ludentes, blasphemantes, rixantes animosè redargebat, & à malis conversationibus retrahebat, hisque mediis maximas operatus est conversiones.

B *eum magno populi concursu habitis,* §7 Egressus sic aliquando ad prædicandum, in quatrivio civitatis primam habuit exhortationem, cui in principio tres aut quatuor ad summum aderant auditores. Sed elato in altum Crucifixo, eos tam potenter ad amorem divinam provocare cœpit, ut statim magna populi multitudo accurrens, viarum exitus intercluderet. Inde sequentibus turbis, ad plateam perveniens, tandem post geminam concionem, vix præ nimia circumstantium frequentia sese expedire, & ad conventum redire potuit. Solebat autem terminatis hujusmodi sermonibus pede præpropero ad monasterium reverti, & ut applausus se sequentium effugeret, in aliquo ejusdem angulo latibulum quærere.

quàm privatis colloquiis §8 Insuper privatis colloquiis moniales in monasteriis, captivos in carceribus, ægros in xenodochiis, seculares in occurribus & visitationibus instruebat; hocque salutari discretæ & secretæ correctionis, aut confabulationis remedio, multos ad viam salutis reduxit. Accessit aliquando ad conventum Incarnationis civitatis Limanæ; ibi monialem quamdam, inimici tentationibus concussam, & de susceptis religiosæ vitæ mortificationibus afflictam, tædioque affectam, unico spiritali colloquio ab omni cordis angustia liberavit, & pristinae quietis compotem reddidit. Sic & aliam monasterii immaculatæ Conceptionis ejusdem civitatis religiosam à claustris discedere cogitantem, verborum efficacia à proposito deterruit, & ad meliorem statum reduxit. Cum in monialium Discalceatarum sancti Josephi monasterio sæpius prædicare soleret, incredibile est, quantum devotæ illæ virgines sub tanto Magistro & concionatore in perfectione Christiana, & regulari observantia profecerint.

quosdam monachos ad peccatorum fugam, §9 Petiit aliquando enixè & cum magno cordis mœnore vir quidam secularis à patre Joanne Lainez, ut sibi promptè pœnitentiæ Sacramentum impertiri dignaretur. Causam tam instantis, & lacrymosæ petitionis rogatus, respondit, sibi per claustrum conventus ambulanti occurrisse religiosum quemdam facie ignotum, qui genuflexus ipsum oravit, ne deinceps Deum offenderet, & ut peccata confessione deleret, admonuit. Interim servus Dei Solanus illac forte transivit, quem pœnitens secularis è vultu agno-

scens, illum esse, quo admonente & rogante, spiritum compunctionis susceperat, testatus est: ac postmodum ad eum menti ipsius sacra Viri Dei exhortatio impressa remansit, ut & Missæ frequentius adesse, & Sacramentis crebrius cum magno lacrymarum profluvio participare sit visus.

§60 Juvenem quemdam fortè in eodem claustris repertum hortatus est Christi Famulus, ut divina servaret præcepta, & Deum toto corde diligeret; hisque dictis, ab eo recessit. Ita verò adolescentem ad contritionem movit, ut statim de seculi contemptu, & de sacro religionis instituto amplectendo vehementem impulsus sentiens, mox habitum Minorum in conventu sancti Francisci induerit. Invisit semel Vir Dei doctorem Albertum de Acuña, decanum audientiae & cancellariæ Civitatis Regum, quem de rebus cælestibus allocutum, adeo commovit, ut ipse, aliique confabulationi præsentis, se ejus verbis mire inflammatos fuisse testati sint: ita ut dicere potuerint: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur, & appetiret nobis Scripturas?

§61 Mariæ Arbanæ, in Franciscanum Ordinem multum propensæ, in spiritus fervore ter aliquando repetiit: Filia, amare Deum; & in tertia repetitione suspensus, & quasi à se ipso abstractus remansit. Illa verò his vocibus, quasi ignitis jaculis, sauciata magnum interius ardorem, & ineffabilem cordis dulcedinem sentiebat; adeoque ipsius brevis hæc exhortatio impressa imposterum remansit, ut eam semper auribus suis intonati cogitaret. Immo tanta erat ejus sermonum efficacitas, ut quidam fidei probatæ vir afferret, se dum sanctum Patrem loquentem audiret, quasi animi deliquium ex amoris & teneritudinis violentia pati solere.

§62 Capitaneum Franciscum de Vileja sibi multum amicum & devotum Dei Servus, aliquoties rogavit, ut quod ab ipso peteret, non denegaret; cui ille, temporale aliquod (ut jam diu optabat) se collaturum beneficium existimans, libenter assensit. Tunc sanctus Pater: Rogo, ut quam citius poteris, peccata confitearis, & deinde ea diligenter caveas. His monitis acquievit capitaneus, & præmissa confessione vitam emendavit, ac paucis post annis intestatus decessit.

§63 Anno Domini MDCIX magnus terræ motus Civitatem Regum nocte concussit; die verò sequenti orantibus coram sanctissimo Sacramento, patenti in ecclesia Minorum, fratribus & secularibus, repentino motu terra contremuit, quo tremantes ac perturbati omnes fugam arripere tentaverunt. Ad quæ vir Dei Franciscus stans, & populum ab egressu avertens, tam sanctè ac fervide prædicavit, ut omnes mirè compuncti peccata detestari inceperint, nec non lacrymis, suspiriis, atque orationibus divinam imploraverint misericordiam, & placaverint justitiam.

A N N O T A T A.

a Hæc est Peruvia vallis seu provincia, quæ verosimiliter nomen ab interfluente fluvio Xauxa accepit. Patet hæc vallis quatuordecim leucas in longitudinem, & quatuor aut quinque in latitudinem.

R r r r r 3

EX IMPRESSIS.

dinem, atque undique cingitur à nivosis montibus. Abest autem à metropoli Lima triginta sex, vel quadragesima leucis, ut alii volunt.

b Non intelligo, quare scriptor Vita hic oppido Talavera addat ab Estero, cum hac urbs non adiaceat flumini Estero, sed Salado, ut supra dictum est. Suspicio, legendum esse Esteco, quo nomine Talaveram ab Indis appellari diximus.

c Metropolis Peruvia, quæ à valle in qua jacet communiter vocatur Lima; ab Hispanis nominatur Ciudad de los reyes id est Civitas Regum. Notissimus est ejus situs apud cosmographos passim obvius. Quare huic civitati describenda hic non immeritor.

d Quatuor sunt hujus nominis oppida in America. Oppidum autem Truxillo, de quo hic agitur, situm est in parte boreali Peruvia in valle Chimo dicta, distatque duabus leucis à mari Pacifico, & octoginta à metropoli Lima.

CAPUT VI.

B *Cives Limani ejus predicatione miro modo ad pœnitentiam inducti, & extases illius in concionibus.*

Cum Beatus habuisset concionem de spirituali anima,

C Um olim Assyriorum caput Ninive omnium scelerum corruptelâ fœteret, divino mandato eam ingressus est Jonas, & futuram post quadraginta dies ejus subversionem prænuñtiavit. Attamen, quia immutabilis Deus novit mutare sententiam, si noverit homo emendare delictum; ideo secuta Niniviticæ populi pœnitentia, cœlestis furoris impetum placavit. Magna etiam & enormia Limanæ civitatis delicta læsi Numinis justitiam provocabant, cum ecce vir Dei Franciscus Solanus (ut piè creditur) spiritu divino impulsus quadam die ad vesperam, anno MDCIV. è conventu Recollectionis sanctæ Mariæ Angelorum (cui tunc præerat) ad civitatem egressus est, in exitu dicens ostiario: "Commenda me Domino, quoniam am ad magnum ei obsequium præstandum, vado." Urbis plateam majorem secutus, gravi & modesto, ac pœnitentiam inspirante vultu, se coram populo sistit; quo congregato, vitiorum corruptionem, concupiscentiam & libidinem acriter reprehendere cœpit.

quam cives Limani de subita urbis suæ destructione interpretati fuerant,

65 Quoniam autem sacris concionatoribus à Domino dictum est: Non estis vos, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis; factum est, quod sicut Christus, dum illum Evangelii locum Math. 26, Solvite templum hoc, & in triduo reedificabo illud, in medium adduxit; non de templo, sed de corpore suo intelligi voluit: ita Franciscus, fœces peccatorum acri reprehensione perstringens, ac spiritualem depravatæ urbis perdicionem annuntians, textum illum 1 Joan. cap. 2, Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ; dum allegavit, non civitatem illam materiale, sed animas habitantium, triplici illo carnis, avaritiæ & superbiæ malo cito destruendas, & gravi

supplicio puniendas minabatur. Qui verò Prædicatoris linguam movebat Deus, audientium captum ita temperavit, ut omnes de civitatis Limanæ destructione Servum Dei propheticè loqui existimaverint.

66 Hinc ergo rumor universam urbem de imminenti ejus eversione percurrens, omnes tremore & pavore mortis perculsit; nemine dubitante futurum, quod à Viro tam sancto, & toties vera annuntiasse probato, prædictum vulgabatur. Ergo se tota civitas luctu & mœnore induit; omnis ætas & sexus, omnisque conditio peccata tundeant, misericordiæ divinæ preces propitiatorias offerendo: panduntur ecclesiæ, patet augustissimum Sacramentum, sunt amarissimæ confessiones, quibus excipiendis magnus confessoriorum urbis numerus non sufficiebat.

67 Alii à multis annis crimina horrenda celantes, tunc ea, postposito verecundiæ freno, effusis lacrymis & voce flebili annuntiabant: alii cum ad sacerdotis pedes privata confessione præ multitudine prohiberentur accedere, abdita conscientiarum vulnera publicè manifestabant. Inter hos fuit quædam mulier, adeo divini judicii timore perterrita, ac de scelerum suorum fœditate convicta, ut altè exclamaret propter sua crimina perituram civitatem, præsertim cum etiam hac ipsa nocte incestuosam cum proprio filio copulam proposuisset habendam. Puer etiam quidam duodecennis (ut videbatur) ad pedes Superioris conventus sancti Augustini provolutus, adeo horribilem & humanam etiam excedentem malitiam confessus est, ut postmodum eam secum confessorius recogitans, non hominem, sed diabolum sub hac figura latentem fuerit suspicatus. Hac nocte, inveterata odia, & interni rancores depositi sunt, amicitia renovata, debita soluta, rapta restituta, fama compensata; ac tandem tales fuere fletus, dolores, pœnitentiæ; ut hanc dexteræ divinæ mutationem existitisse nullus ambigendi locus superfuisset.

68 Pervenit etiam ad religiosorum monasteria salutaris ille terror; dum conventus sancti Dominici patres in gemitus & clamores illicò prorumpentes, omnes afflictionis voluntariæ armis accincti, aut flagellis asperimis, aut catenis ferreis in se ipsos sæverent. Mox ordinata processione, à parte novitiatus in ecclesiam sacratissimum Eucharistiæ Sacramentum honorificè deferendo, devotis cantibus pias Litaniarum preces cœlesti justitiæ placandæ obtulerunt.

69 Regebat eo tempore Peruanum regnum excellentissimus vir comes Montis-regalis, qui audita civitatis commotione ad se confilium auditorii regii eadem nocte convocavit, cum quo expensis repentini terroris circumstantiis, illustrissimum quoque urbis archiepiscopum Toribium Ildephonsum Mogrovejo duxit desuper consulendum. Re igitur invicem collata, placuit antistiti & proregi per provisorem archiepiscopatus Michaëlem de Salinas patri committario generali provinciarum Ordinis seraphici Peruanarum in eadem urbe existenti significare, ut casum diligenter examinaret. Vocatus itaque vir Dei Solanus ad præsentiam committarii intrepide accessit, & cuidam fratri; ne timeret,

D

tota civitas terretur.

ad publicam pœnitentiam commoventur.

E

qui terror etiam pervenit ad religiosos.

F

ad aures archiepiscopi & proregis, qui posterior, re examinata,

b

A ineret, dicenti respondit: Scias, frater Johannes, me ex divino prædicatione mandato. Julius ergo prædicationis verba repetere, illum præsertim epistolæ I, Joan. cap. 2, v. 16, textum, ac reliquam concionem tam efficaciter & ferventer adduxit; ut omnes (qui plures aderant) religiosos ad planctum commovisset, & multorum capillos præ timore iudicii divini erexisse notaretur.

judicat, hanc populi interpretationem divino nutu factam esse.

70 Declaratio autem Viri Dei, qua se de animæ, non de civitatis destructione, verba hæc intellexisse assererat, scriptis consignata ad archiepiscopum & proregem delata fuit; qua ad sedandam populi formidinem & perturbationem publicata, cum nihilominus timor cresceret, & planctus augetur, gubernator prorex ad assistentes ait: "Ne frustra laboremus: opus enim hoc Dei esse, patet, quo sua Majestas indurata hominum corda, & ad malum proclivia voluit emolliri, & ad bonum converti. Et revera divino planctus impulsu Franciscum hæc protulisse patet: quamquam enim nihil aliud intendisse sibi conscius esset, quam animæ triplici illo jaculo percussæ spiritualem destructionem; tamen in Dei mente materialem civitatis jacturam populo fuisse prænuntiatam, nisi forte conversus iram ultricem placasset, pie & rationabiliter judicari potest.

B

Vir sanctus inter concionandum

71 Fructuosæ autem prædicationis materiam & stylum sanctus Pater non aliunde, quam ex assidua oratione, aut ex divino hauriebat eloquio; inde enim pungentes illas & acres deducebat reprehensiones. Ex contemplationis, & sacræ Scripturæ fontibus aquas uberes traxit, quibus universam terræ illius faciem irrigavit. Nec erat sterilis aut arida Francisci prædicatione, eo quod motus, quos aliis suggerere intendebat, prius sibi familiares omnino effecerat; ideoque auditoribus planctum suavis & fletum, imitandum in vultu & oculis præferbat mœrorem. Interim divina explicando mytheria, extra se aliquando rapiebatur, & eorum consideratione liquefactus, vocis & sensuum usum deficiebat, facundisque verbis silentium magis substituebat.

C

aliquando in ecstasi rapiuntur.

72 Quadam die solennitatis sancti Didaci dum in conventu Limano sermonem habens pretiosam ejus mortem referret, in hæc verba, ab illo quondam prolata: DULCE LIGNUM, DULCES CLAVOS, deveniens; adeo se liquefactionis teneritudine sensit, immutatum, ut in medio sermonis tacere, & à se omnino abstractus è cathedra resilire sit coactus. Cum semel in die Visitationis B. Mariæ Virginis monialibus, S. Claræ verba salutis proponeret, in illo Cantici loco: ET EXULTAVIT SPIRITUS MEUS, oculis ad cælum erectis, mira de Virgine, & de Verbo in ejus visceribus humanato adduxit. Iterumque eadem verba: ET EXULTAVIT SPIRITUS MEUS proferens, tantam sensit dulcedinem & exultationem, ut extra se raptus, capite ad cratis marginem inter brachia reclinato, quasi sponsa Cantico- rum languescere sit visus. Diram Salvatoris passionem dum in imagine Crucifixi exhiberet, lacrymarum imbri perfusus, induratos & insensibiles auditorum animos ad contritionem & gemitum excitabat. Uno verbo, hic verus Ieraphici Patris filius, & fidelis

discipulus, populo vitia & virtutes, poenam EXIMIA & gloriam cum brevitate sermonis annuntiatibat.

A N N O T A T A.

a Is fuit nobilissimus dominus Gaspar de Zuniga y Azevedo, Hispanice dictus comes de Monterey, quod hic Latine est Montis-regalis.

b Innocentius XI summus Pontifex hunc archiepiscopum Limanum anno 1679 in Beatorum numerum retulit, ejusque festum in quibusdam locis Officio & Missa celebrari permisit ad diem 27 Aprilis, quamvis 23 Martii obierit. Nuper autem catalogo Sanctorum etiam solemniter adscriptus est. Cum igitur post editos hos duos menses primum numero Beatorum adscriptus sit, de eo agitur in supplemento Operis nostri.

c Hic sanctus ex Ordine Minorum colitur die 12 Novembris, quando de ipso agendum erit.

C A P U T VII.

E

Destructio Truxilli diu ab illo prædicta, aliaque multa spiritu prophetico prænuntiata.

Orationis fons profundissimus est, à quo amœnissimi scaturiunt rivuli, & quasi è fecundissima causa multiplices effectus; inde profecto oriebatur illa cælestis luminis participatio, qua Servi Dei illustrata mens futuros eventus in tenebrosa contingentia caligine videbat, & inscrutabilia humani cordis arcana penetrabat, quaque magnum prædicationibus suis æstimationis pondus addebat. Suppetunt equidem innumera illius revelatæ cognitionis exempla, quorum præcipua, & magis utilia hic enumerare sufficiet.

S. Franciscus Solanus spiritu prophetico

74 Cum, ut supra diximus, è Limana civitate officia sibi oblata detrectaturus Truxillum se recepisset, & in illo Conventu delatum sibi Guardiani munus ægrè gestaret; die XI Novembris, MDCIII, sancto Didaco sacra, sermonem ad populum habens, præostensam sibi divinitus ejusdem civitatis destructionem ac ruinam quindecim, antequam eveniret, annis prænuntiavit: addiditque quod quantumvis ea (in qua loquebatur ecclesia) terræmotus violentiâ concuteretur, ac super pulpitem, in quo concionabatur, parietum ruentium moles decideret; hoc tamen intactum nullo modo confringeretur. Quæ omnia juxta ejus verbum impleta sunt; mensis namque Februarii die XIV, anno MDCXVIII, octavo videlicet post ejus obitum, horribili terræmotu loci illius ædificia & templa solo æquata sunt, ac sub eorum ruinis magna hominum copia sepulta: ipsa autem (in qua hæc prophetaverat) cathedra absque detrimento perstitit, & sub eadem bona quædam & inops vetula periculum & mortem evasit.

Truxilli destructionem

F

75 Hæc etiam dum prædiceret Vir sanctus, Didacum Sancium & Mariam Ortegam conjuges, ut fugerent à ventura ira admonuit; qui sermonibus ejus obediens in civitatem Limanam se receperunt; ubi cum ali-

mulieris mortem prænuntiavit.

EX IMPRESSIS.

aliquando P. Didacus Curiel observans re-
collectus præfatæ Mariæ ob ærumnas, quas
Limanæ patiebatur, reditum Truxillum suade-
ret; respondit illa, se à sancto P. Solano
olim fuisse edoctam, quod si tempore terræ
motus, infallibiliter futuri, illic moraretur, sub
ruinis foret misere sepelienda. Quæ quidem
Servi Dei prophetia etiam in hac parte com-
pleta fuit, cum infelix illa mulier, Truxil-
lum paulo ante terræ motum reversa, sub
decidente macerie suffocata remansit.

Femina fan-
stum partum
prædicat.

B

76 Periculosi partus doloribus ad gravissi-
mos agonis conflictus domina Maria de Sylva
Georgii Manrici de Lara, Ordinis Sancti Ja-
cobi equitis, & in regia audientia de la Pla-
ta auditoris uxor devenerat; desperabatur à
medicis exitus proles, cui nulla nisi sectionis
via patebat. At quoniam ea mortis periculum
afferre solet, ideo ad quemcumque tam duri
remedii eventum, Sacramentorum receptio-
ne parturiens mulier disponitur. Quæ illa
mœsto corde recogitans, sibi ante quatuor
menses à patre Francisco Solano dictum me-
minit; ut ipsum cum pariendi tempus insta-
ret, ad se vocaret, quia magnum ex sua
præsentia erat receptura subsidium. Rogatus
itaque Vir Dei paratum crudelis sectionis re-
medium statim dissuasit, ipsam protinus pul-
chrum masculum parituram affirmans: inte-
rim augebantur prægnantis dolores, caligare
cœperunt oculi, & sensuum officia deperi-
di; ita ut crederetur ab omnibus in mortis
agone versari.

Prolis se-
rum divinitus
novit.

C

77 Aderat inter alios secretarius major
regiminis Peruani, qui in ultimum medelæ
experimentum moribundam chordâ patris So-
lani circumdari voluit: vix illam sacer tunis
contigit, cum statim ad se reverti, viresque
resumere visa est. Tunc præfatus secretarius
& Servus Dei in aliud proximius cubiculum
recedentes, ibi brevi spatio temporis trans-
acto, liberatam à partu puerperam, & egre-
giam peperisse feminam, ab omnibus & ab
ipsa obstetrice acceperunt. Vir autem Dei,
quem infallibilis veritas eventum certa præ-
dictione docuerat, deceptos omnes in sexu pro-
lis respondit: Observent, inquit, diligenter;
quia masculus est, & Francisci nomine decoran-
dus. Inspecto ergo fœtu, pulcher & deco-
rus filius esse comperitur, ac in sacro bap-
tismatis lavacro, ob Servi Dei reverentiam &
amorem, Francisci nomen accepit. Quam-
quam autem mater illa plurimos in tempo-
rum decursu genuerit filios, iste tamen o-
mnibus vita longiore superstes fuit.

Cnidam ju-
veni vel gio-
nis ingressum
& patris sa-
tationem,

78 Pater Ludovicus ab Ayala Societatis
Jesu religiosus, cum adhuc in sæculo de-
geret, se aliquando vitam regularem am-
plexurum à viro Dei Francisco audivit. Cuius
& aliud spiritus prophetici irrefragabile
signum habuit, dum laborante mortali ægri-
tudine, & à medicis desperato ipsius paren-
te Ferrerio de Ayala, eum Servi Dei preci-
bus commendaturus ad conventum S. Mariæ
Angelorum accessit. Nam ab oratione, cui
ab omni humana conversatione segregatus à
quibusdam diebus vacabat, se ipso desistens
Vir sanctus, ac se conveniri prævidens, ad
ostium monasterii perrexit; & solitâ vultus
lætitiâ alterius verba præveniens, bis repe-
tiit: Valde ægrotat pater tuus; hæc tamen
infirmas non est ad mortem. Effectus præ-

ter humanam spem subsecutus, ejus promif-
sum confirmavit.

D

79 Similiter & patri Andreæ ab Fizaguir-
ra Ordinis B. Mariæ de Mercede religioso
ad se pro vicario generali dictæ Religionis
ægotantē, precibus commendando venienti
occurrit in clauistro Franciscus, eumque præ-
veniens, ait: Dic patri vicario generali,
ne Deum tentet; sed protinus è lecto con-
surgat. Insuper plurimos casus ipsimet P. An-
dreæ prædixit; qui cum omnes successive e-
venerint, propheticum Servi Dei spiritum
contestantur.

alteri religio-
so infirmi sa-
nitatem,

80 Filius Mariæ de Ortega induendo sa-
cræ Augustinianæ religionis habitu admissus,
jam corona monachali signandus, & veste
regulari erat insigniendus; quo audito, ma-
ter ad conventum S. Francisci accurrit, &
patri Solano conqueritur, quod filius jam
pridem Ordini Minorum à se consecratus,
modo Augustinianâ tunicâ vestiretur. Cui
beatus Pater respondit: Religiosus quidem
puer erit; non tamen in sancti Augustini fa-
milia. Domum ad hæc reversa mulier ad-
ulescentem ab incepto proposito mutatum in-
venit; qui postea Franciscanum ingressus
Ordinem, frater Lucas Sancius est appel-
latus.

mari trans-
tum filii ab
uno Ordine
ad alium;

E

81 Dum semel per Limanæ civitatis vias
prædicaturus exisset, simul cum copiosa ple-
bis multitudine accessit serva quædam Nigra
semestrem puellulum gerens; ad quam con-
versus Vir Dei, & infantulum allocutus, ait:
Parve angele mori, antequam peccare. Has,
licet incertæ significationis, voces excepit
serva parens, & lacrymabunda domum rever-
sa est: fletus causam quærenti patrônæ, re-
spondit; se certum filioli interitum dolere,
quem vir Dei Solanus prædixerat moritu-
rum. Et revera notatum est, quod cum æ-
grotare cœpit Franciscus, infirmatus est puer,
& triduo post ejus mortem è vivis decessit.

82 Ambulanti per claustrum conventus
Limenfis homini depravato, & vitiorum cor-
ruptione multorum contaminato, obvium se
fecit Vir sanctus, eumque monuit, ut à via
pessima ad salutis semitam mediâ pœnitentiâ
converteretur, quoniam futuri erant diese-
jus pauci, & finis interitus imminabat. Per-
territus admonitione peccator compunctus est,
& ab iis, quibus sibi dicta retulerat, ami-
cis eodem anno febre quartana occubisse me-
moratur.

viri mor-
tem,

F

83 Ægrotavit aliquando periculosa ægri-
tudine uxor Gregorii Lopez; parentes verò
infirmæ in maritum malè affecti, se omnem,
eâ defunctâ, subluros esse (quam attulerat)
dotem minabantur. Afflicti hominis casum e-
doctus Franciscus, ipsum admonuit, ne fru-
stra mœrore consumeretur, nascituram qui-
dem ei in brevi ex uxore filiam, quæ ab
hujusmodi formidine ipsum liberaret; con-
jugem autem (Deo sic ordinante) moritu-
ram. Veritatem assertionis eventus subsecu-
tus probavit.

denique alteri
prolis ortum
& uxoris obi-
tum prænu-
tias.

A N N O T A T A.

a Puto hic legendum die XII, ut habet Vita
Hispanica lib. 1, cap. 29, quo die etiam me-
moratur S. Didacus in Martyrologio Romano.

b Conjectio huic civitati de la Plata nomen in-
ditum

A ditum esse à sodinis argenti, quod Hispani plata appellant. Ut ut est, in illo Peruvia oppido celebratur conventus juridicus totius provincie Charcarum, de qua in Annotatis post caput iv littera k egimus.

C A P U T VIII.

Cogitationum cognitio, aliarumque rerum occultarum notitia, Et aliquorum agrorum sanatio.

D Omina Joanna de Sylva, P. Bonaventuræ à Salinis & Corduba mater, gravibus infirmitatibus jam pridem afflicta, & læto detenta à Viro Dei visitari solebat. Quadam verò die ad vesperam R. P. Joannes Sebastianus a, Societatis Jesu Provincialis, eandem invisens, post proposita consolationis verba & salutis monita in angulum cubiculi cum servo Dei Francisco secessit: qui dum invicem demissè confabularentur, & infirma tranquillè quiesceret, subito infremens spiritu Vir sanctus ad lectulum properavit, & ægotam, ut dæmonis suggestionem (quam tunc patiebatur) detegeret, interpellavit.

B 85 Cui illa respondit, satanam modo mentem ipsius inducere velle perversam cogitationem, graviora scilicet ipsam jam pati in cubili, quam Christus sit passus in cruce, & acerbiores sicut & diuturniores esse ejusdem dolores, quam Salvatoris cruciatus; in quo cum divinitas humanæ naturæ roboraverit infirmitatem, & trium horarum spatium tormentis acrioribus dederit finem, non erat, cur illius ærumnæ suis conferrentur. Admirati sunt circumstantes hostis tartarei fraudes, sed ad spiritum Viri Dei, invisibilia penetrantem, magis obstupuerunt; qui, quam nec verbis, nec signis, nec motibus infirmæ noverat tentationem, didicerat revelatione.

C 86 Eandem ad ultimam vitæ periodum tandem perductam, consiliis & orationibus sublevaturus invisit: quæ cum ob vehementiam dolorum supina jacere teneretur, statim vultu lætitiâ perfuso super lectulum federe incepit. Accessit ad eam Vir Dei, & divino lumine, quid novi contigisset agnoscens, stupentibus ob casum aliis, eam verbis dulcissimis monuit; quatenus ob gloriam Dei, & ad circumstantium utilitatem, visionem, quam viderat, & nova, quæ cælestis nuntius attulerat, enarraret. Cui illa morem gerens ait; se angeli sui custodis benigno potitam aspectu, ac ejus didicisse colloquio, condonata sibi fuisse peccata, & in brevi se carne solvendam, ac ab eodem in regnum beatitudinis transferendam: & his dictis intra exiguum tempus suaviter exspiravit. Ex quo manifestè liquet, Virum Dei aut mundis purgatisque oculis angelicam detexisse præsentiam, aut, quod corporalis acies lucis non poterat, prophetici spiritus intelligentia retulisse.

Julii Tomus V.

E 87 Frater Bernardus Arias Minor laicus, EX IMPRESSIS. Secretam cujusdam tentationem; dum annum probationis ageret, graves circa vocationem religiosam patiebatur tentationes; cumque aliquando Viro Dei celebranti ministraret, urgentissimum dæmonis de repetendo seculo, & habitu abjiciendo sensit impulsus. Hanc inimici suggestionem divino lumine perspicuus sanctus Sacerdos, occasione lotionis manuum ministro vicinior factus, voce demissa (ne à circumstantibus audiretur) ait: Noli Frater vestem exuere, nec diabolicæ voci obedias; cave, ne te decipiat. Obstupuit ad hæc tentatus novitius, & sibi prius ignotum Patrem cœpit imposterum, ut prophetam reputare, ejusque monitis acquiescens, in sancta vocatione perseveravit.

E 88 Quidam Limanum conventum ingressus, ut Religiosum sibi familiarem inviseret, dum vocatum in claustrum expectat, à Viro Dei convenitur; & an amicum quæreret, interrogatur. Qui de charo sibi Religioso illum sciscitari existimans, annuendo respondit. At pius Pater se non de temporali amico, sed de verò & æterno animarum dilecto Christo (quem hic graviter offenderat) se locutum affirmans, hominem sollicitè monuit, ut à peccatis abstinere, ac proximam peccandi cum tali muliere fugeret occasionem, meretricem illam omnino deserere, ac ne illa nocte ob paratum ei mortis laqueum in urbem exiret. His verbis emollitus, & stupefactus peccator ad promptam confessionem inductus est: quæ quia repentina nimis defectu præparationis videbatur, inflavit * Franciscus, ac in suam curam ejus dispositionem suscepit. *occulid d. terius peccata cognoscit.*

F 89 Dum ergo ille cellam Servi Dei ingressus conscientiæ reatus confiteretur, hic adeo distincte omnia delicta ei reducebat in mentem, quasi se præsentè & vidente cuncta patraffet. Tandem cum pœnitens nihil ulterius latere putaret, addidit prudens Confessarius, unum adhuc esse cordis vulnus ignotum; illo verò econtra asserente, iterum adjecit: Numquid recordaris hujusmodi puellæ, quam in perpetuæ jacturæ discrimen adducis? Sic igitur confessione completa, imposterum à pessima mulieris conversatione abstinuit. Memor autem integri vaticinii nocte illa è domo egredi non est ausus, & rectè quidem: nam postea quidem alius, qui eandem meretricem affectu intensissimo deperibat, ipsi ingenue dixit; quod si præfata nocte ad domum mulieris accessisset, procul dubio pugione confodiendus, in ipsis (quas idem ei paraverat) insidiis periisset. Hæc omnia homo ille ex peccatore justus, & ideo accusator sui factus, ad Dei gloriam, necnon ad tanti Patris honorem juridice declaravit. *ac contentis suggerit.*

O 90 Cum Gregorius Lopez secretum odium erga quemdam in corde foveret, à Viro Dei in confessione audiri poposcit. Cui ille: Esto, sed prius vade reconciliari proximo tuo, quem injuriis affecisti. Obstupefactus homo paruit, ac veniam ab eo (quem læserat) impetratâ, ad salutarem pœnitentiam cum summa animi sui consolatione receptus est. Cum etiam mulier quædam Maria de Valera aliquando se Servi Dei precibus commendaret, respondit illi Vir Sanctus: De-

S s s s s

pone

EX IV-
PRESSIS.

pone odium ex corde, & inimicitiam (qua Deum offendis) extingue, ac tunc pro certo habeas, quod te divina misericordia multis cumulabit beneficiis. His verbis compuncta mulier secretam, quam paternæ hereditatis occasione in fratrem suum germanum conceperat aversionem, in amorem & pacem convertit; ac postmodum plurimis à Deo gratiis juxta Prophetæ verbum donata est.

Occulta al-
terius peccata
manifestat.

91 Solebat venerabilis Pater tam crebro, ac distincte cujusdam viri gravis occulta cordis arcana manifestare, ut ille non semel ab ejus colloquio & occurso fugeret, ne latentes conscientiae reatus sibi declararet. Inter alia autem quadam die cum tentationis violentiâ superatus, impuram mulierem conveniret, occurrit eunti Franciscus, & acerbis verbis (quam patraturus erat) turpitudinem exprobravit, quidquid animoolvebat aperuit; nomen meretricis indicavit, de periculosa ejusdem infirmitate admonuit, & (quod optimum est) hominem a præcipitio peccati aversum ad contritionem & culpæ horrorem adduxit.

Propositi-
um
puella de am-
plectenda re-
ligione

92 Maria Magdalena à Salinis secretum, quod de habitu Sanctæ Clæræ induendo propositum duobus tantum confidenter manifestaverat, ad conventum S. Francisci pro confessione accedens, à Viro Dei Francisco penetratum obstupuit: hic enim in confessionarium missus, statim alacri vultu eam prævenit: Faultè, inquit, veneris sponsa Christi; gavisus sunt angeli de proposito tuo, esto patiens & constans; quoniam multæ exsurgent parentum in professione contradictiones, sed deficient omnes, & bene tibi cuncta succedent. Detectum cordis arcanum virgo admirans, cum postea monasterium ingressa, quas Vir Dei prædixerat procellas, & felicem earum exitum vidit, ipsum propheticâ illustrari notitiâ non dubitavit.

Arcanam
Minorite co-
gitationem
aperit.

93 Frater Ildephonfus laicus dum Viro Dei in ultima ejus ægritudine ministraret, ipsius vultum aridum & macilentum aliquando intuitus, ejusque eminentem recogitans sanctitatem, secum agitare cœpit: Verè hic est imago perfectissima S. P. N. Francisci. Tunc Vir humilis, & illustratus, spiritu interno secretum fratris edoctus, ait: Roga Deum frater, ut à te hanc cogitationem omnino avertat.

Viro euidam
loca, in quibus
peccaverat,
indicat.

94 Ambulanti per conventus Limensis claustrum Petro de Andasalazar obvium se præbuit Religiosus quidam incognitus, qui ait: „Scias, domine, quod Deus suis tecum usus est misericordiis, cum te tam diu ad penitentiam expectaverit. Recordare culparum, quas in Gallia, Castella, Lusitania & aliis, hi perpetrasti? Obstupuit homo ad hæc verba, & ad distinctam locorum (in quibus fuerat) designationem: quis tamen ea fuisset locutus, ignorabat; donec sparsio rumore de sancti cujusdam Viri transitu, ad videndum eum perrexit; quem ut intuitus fuit, inquit: Iste est, qui mihi conscientiae statum revelavit; nomenque sciscitatus, patrem Solanum vocari accepit.

Singularis
certaminis
propositum,

95 Eodem spiritus lumine properantem ad singulare certamen Joannem Leniam Bolanum b prospiciens, ad pacem cum adversario reduxit. Sic & Joannem Luzerum de Savedra, forte in ecclesiam conventus Lima-

ni ingressum, Vir Dei, ex improvise comparens ad concordiam cum quodam milite (contra quem pugnaturus ibat) ineundam, & ad deponendum ultionis appetitum; distinctis ac fervidis verbis est adhortatus.

96 Occasione injuriæ cujusdam commotus Franciscus Ildephonfus de Caravajal, alteri vitam eripere decrevit. Cumque propterea opportunitatem quæreret, fortè conventum S. Francisci ingredi debuit. Cum statim Franciscus verbo planè & ore ignotus occurrit, ac voce benigna rogavit, ut sibi eleemosynam largiri dignaretur: Et interroganti, quid peteret? respondit illi Dei Servus: „Ut „perverfam (quam formaverat cogitationem) „omnino repelleret, facturus inde Deo gra- „tum obsequium, & ipsi largum beneficium; „ac se etiam scuto patientiæ, quo præfer- „tim indigebat, armarer. „Audita tam lucida secreti sui declaratione, homo se Patris orationibus commendavit, & confusus revertens illum, quamquam sibi incognitum, Virum sanctum & Deo charum esse præsumpsit; cujus verbo cor latens apertum, correctione prompta sanatum, & in melius senserat immutatum. Erat tandem Viri Dei obtutus in perscrutandis cordium arcanis ita perspicuus, ut multi secretorum suorum revelationem timentes, aut aliquando ipsius occursum declinarent, aut in principio sermonis occultas cogitationes ultro patefacerent. Quam quidem divinæ largitatis gratiam quantum in proximi bonum insumperit, relata jam argumenta probarunt.

97 Animas Limani populi prædicationis verbo, & prophetiæ lumine curabat Vir sanctus; corpora verò orationis & meritorum efficacia à mortis faucibus, & periculis eripiebat. Doctor enim Joannes Velasquez, ecclesiæ Limanæ archidiaconus, gravi oppressus ægritudine, ad [se] virum Dei Franciscum vocari jussit; quo (manibus capiti ipsius impositis) Evangelium recitante, illico dolorem mitigari & minui sensit, ac perfectæ sanitatis spem certam concepit, quam & absque ullo alio remedio est assecutus.

98 Anginæ dolore laborans, & in vitæ discrimen deducta domina Mayor ab Alarcon, P. Didacum à Pineda guardianum rogavit, ut sibi aliquam sancti patris Solani adhuc viventis chordam mitteret: quâ quidem acceptâ, hora vespertina quarta se præcinxit. Die vero sequenti ulcus pestilens, fœtidam & maleolentem saniem per ipsum os infirmantis emisit, admirante medico, & casum repentinum miraculo adscribente.

99 Cum Michaël à Belilla bibliopola letalis febris violentiâ ad ultimum vitæ terminum pervenisse videretur, susceptis (ex medicorum de salute ejus desperantium consilio) Sacramentis, vocantur Religiosi, qui ipsum in agone positum adjuvarent. Mittitur P. Franciscus Solanus, qui cum alio Societatis Jesu patre preces animæ transmigrantis commendatitias de more recitavit. Interim advenit medicus, nomine Raymundus: cum hora esset post meridiem septima, ægrotum certissime juxta regulas artis intra quatuor horas (idest circa mediam noctem) moriturum affirmavit. At verò servus Dei Franciscus ad infirmum accedens, & prolato super eum Evangelio, ad socium conversus, ait: Redeamus

D

ac meditantem
alterius viri-
ditam videt
atque im-
pedis.

E

Precibus suis
agro salutem
obtinens,

aliosque ab
angina

F

letali febre,

mus

A mus ad conventum : plus enim ibi , quam hic agemus. Expectatur itaque transitus moribundi , cum ecce eâ , qua medicus animam exituram prædixerat , horâ repente infirmus ab omni ægritudine liber , cunctis mirantibus , sanus apparuit , & intra duos aut tres dies è domo egressus ad suam rediit officinam. Cum ibi præfatus medicus eum vidisset obstupefactus , & putans phantasma videre , se cruce signavit ; ille autem repentinam sanitatem meritis & orationibus sancti patris Solani adscribere haudquaquam dubitavit.

hemorrhœa liberat.
100 Didacus de Astorga copiosum ab ore sanguinem per triduum emiserat , & tria vasa non parva illo humore repleverat. Cum verò à viro Dei Francisco confessorio suo aquæ puræ & nitidæ poculum sibi porrectum hausisset , illicò sanguinem firmatum , & ægritudinem omninò abscississe sentit. Multa alia à venerabili Servo Dei accepta beneficia referuntur , quibus totam illam civitatem perpetuæ gratitudinis vinculo sibi devinxit.

A N N O T A T A.

a Is est Joannes Sebastianus Parricius , cujus eximium elogium habes in Bibliotheca Scriptorum Societatis nostræ à pag. 502.

b Hic à Nicolao Antonio in Bibliotheca Hispanica tom. 1 , pag. 542 vocatur Joannes Hevia Bolaños , dictusque anno 1603 Lima edidisse Hispanicè tractatum de commercio terrestri & navali.

C A P U T IX.

Viva ipsius fides , firma spes , & ardens caritas erga Deum.

C **Q**uasi rivus à fonte , lumen à sole , effectus à causa , sic externi hominum actus ab interno prodeunt principio , & quasi fructus arboris , quales sunt interiores affectus , tales prodeunt extrinsecæ operationes. Hinc est , quod perfectionis magister Christus ex fructibus eorum docet homines cognoscendos. Cum ergo ex præcedentibus mirabiles apparuerint Francisci nostri Solani operationis externæ proventus , non incongruum est , eas , quibus coram Deo & apud homines se commendabilem reddebat , virtutes enumerare.

viva
102 Fides , sine qua placere Deo nemo potest , & in cujus soliditate , tamquam in basi , totius spiritualis ædificii fundamentum subsistit , adeò virum Dei Franciscum invalerat ; ut veritatibus Catholicis firmum & indubitatum in omnibus præberet assensum. Erat in eo non speculativa solum illa & otiosa fides languens & quasi mortua ; sed viva , practica , & operativa , qua quisquis exercet operando quod credit : hinc ortum est seminandi Euangelii ac propagandæ fidei desiderium , quo se ad barbaricas Africæ terras mitti à Superioribus petiit ; cumque optatum hac in parte finem assequi non posset , Deo aliter disponente ad Peruana regna per-

Julii Tomus V.

transiit , & desertas illas & incultas regiones in fame , siti , frigore , ac nuditate peragravit ; & palmam martyrii tanto avidius assequi concupivit , quanto ab avaro divitiarum , & sensuali corde voluptates optantur.

103 Mysteria sacratissimæ Trinitatis , Incarnationis , Eucharistiæ , aliæque suprema fidei nostræ capita quam firmiter crediderit , tot affectus , suspiria , ecstases , & cordis deliquia , quæ in eorum simplici lectione , vel auditione patiebatur , aperte testantur. Erat præterea in Viro Dei fides illa gratis data , quæ de liberali manu Dei procedens hominem in adversis & periculis tutum , in proximi necessitatibus thaumaturgum reddit. Hinc est , quod in tot angustiis , peregrinationibus , naufragiis semper quietus imperturbatus apparens , divinam adesse periclitantibus opem , nec in ærumnis desperandum alios commonebat.

104 Spes autem theologica in Dei Servo peculiarem sibi elegerat mansionem : per hanc enim inclinavit cor suum ad faciendas justificationes Dei in æternum ; per hanc omnis affectus temporalis nexu soluto , totus ad cælestem aspirabat felicitatem , ex benignissima Dei promissione reddendam. Cupiebat namque dissolvi , & ad patriam illam pervenire , in qua spei nostræ objectum clara visione prospectum in perennem traditur fruitionem : oriebantur ex illa spe , tamquam ex fonte , rerum humanarum contemptus , cælestium amor , paradisi ardens desiderium , ac gloriæ tam efficax appetitus , ut ad solum illius nomen , totus in jubila & ecstases solveretur.

105 Charitas , virtutum forma , virum Dei Franciscum adeò sui juris effecerat , ut velut ferrum ignitum ejus incendio totaliter fuerit penetratus : ex illius namque fornace crebra illa & anxiosa trahebat suspiria , quibus se totum in summi boni dilectione liquefactum ostendebat ; recogitabat frequenter divinas illas Beatorum mansiones , & in earum afflictione totus accensus suum prolongari incolatum dolebat. Inde etiam oriebatur tantus cælestium amor , ut cum aliquando à quodam ægroto statum valetudinis ejus quævisisset , respondente illo ; gloria Deo , quia melius habeo : ut audivit hanc divinæ gloriæ vocem , invisibili amoris sagittâ percussus duos ibidem repertos baculos apprehendit , ac uno alterum percutiendo suavem de Christo , & ejus amore edidit cantilenam ; sicque totus extrâ se raptus , & in Deum suspensus è loco illo festinanter exivit , sane ut libriorem interno raptui aditum daret.

106 Eum aliquando infirmantem quidam Religiosus invisit , ac de cæli gloria , & paradisi felicitate est allocutus ; ad cujus verba adeo in Viro Dei flamma amoris exarsit , ac tantum beatæ fruitionis desiderium accrevit , ut totus exhilaratus raptum sit mirabilem passus , ut manibus extensis & elevatis , ore aperto , oculis in cælum defixis , auribus ad voces Religiosi omnino surdis , totum in cælestis dulcedinis oceanum se contestaretur immersum.

107 Quodam sanctissimæ Trinitatis festo , paucisque diebus antequam mortis debitum solveret , cum in valetudinarii oratorio sacrosanctum Eucharistiæ cibum sumpsisset , ac dum

S s s s s 2

tre-

EX IM-
PRESSIS.

tremendo Sacrificio adesset, auditis his verbis ex Missa; Benedicamus Patrem & Filium cum sancto Spiritu: quamquam debilis & infirmitate consumptus, tamen in claustrum exiit, ac festino passu, quasi volatu, progrediens exclamabat; Benedicamus Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum; hocque repetens non sine magna audientium admiratione monasterium circumivit. Alias etiam ex cellula egressus hæc verba affectuose proferbat: Servemus fidem & legem Jesu Christi; ac brachiis in modum crucis extensis, oculis in altum erectis & in lacrymas solutis terribili voce repetebat: " Patres, servemus, legem Dei, & regulam, quam professi sumus; faxit Deus, ut ego numquam sacra; ipsius præcepta infringam."

totus inflam-
mabatur,

B

108 Quoties autem de Deo, aut ejus amore coram Viro Dei sermo instituebatur, prorumpebat in lætitiæ cordis; & ut ignem sacræ dilectionis ventilaret, ab aliis secedens, solus in angulum coram cruce, aut devota imagine, quasi hostia flammis cælestibus comburenda, properabat. Illo etiam charitatis igne accensus sæpe procedebat in publicum, & occurrentibus turbis Dei commendabat amorem; ô quam suavis est Deus, quam amabilis, quanta dignus dilectione, contestans. Et si quando Religiosum aliquem peculiaris in Deum amoris dono conspicuum, & honoris divini promovendi avidum agnoscebat, illum audiens sic aiebat: " Videamus, quis de duobus sponsum animarum nostrarum Christum ferventius diligat, & in signum majoris dilectionis hebdomadâ istâ contendamus, quis plura isti præstabit obsequia, & gloriam ipsius sanctissimæ Matris diligentius procurabit."

à creaturis
ad Creatorem
ascendebat.

C

109 Ex ipsis etiam sensibilibus rebus, unde se ad divinum excitaret amorem, urgentes & efficaces deducebat rationes congruens in operibus creatis Factorem ipsum, & ex creaturarum inanimatarum effectibus, animæ suæ motus regulabat. Unde cum ollam succensam & ebullientem quadam die vidisset, ab astante Religioso causam ebullitionis sciscitatus est, eoque illam igni materiali (ut par est) adscribente, erectis in altum oculis adjecit Vir sanctus: " Heu quid prohibet, quo minus & nos igne charitatis ardeamus, & anima nostra quasi olla succensa flammis, ebulliat? " Et his dictis sentiens impetum, quem optabat, in longam ecstasim suspensus hæsit. Illius etiam intensissimæ charitatis effectus sunt ea, quæ pro Deo passus est incommoda, quæ suscepit pericula, quæ concupivit martyria, quæ prædicavit, quæ egit, quæ pertulit, ejus & efficacissima indicia sunt; oratio continua, altissima contemplatio, ac reliquæ tandem virtutes, quibus ejus animam fuisse decoratam, quæ sequuntur, capita demonstrabunt.

CAPUT X.

*Devotio ejus erga sacra Christi
mysteria, sanctissimam Eucha-
ristiam, virginem Deiparam
& sanctum Bonaventuram.*

PRÆTER eximiam erga sacratissimæ Trinitatis mysterium devotionem, quam laudibus, obsequiis & canticis testabatur, inerat præterea vito Dei Francisco ardens quædam & tenera ad sacram Christi Nativitatem propensio, & beatissimam illam noctem, in qua Verbum carne indutum humanas assumpsit miseras, speciali cultu & religione celebrabat: hanc quippe ineffabilem æterni Filii dignationem mente revolvens, totus in jubila solvebatur, & aptas tantæ solennitati cantiones voce & exiguæ lyræ sonitu decantabat. Dum in provincia Tucumani semen euangelicum spargeret, aliquando totam illam sanctissimam noctem orans, lachrymans, & Deum collaudans traduxit. Alias, recurrente eadem nocte, gaudio impar per conventum Recollectionis Limensem charitate ebrius, & amore faucius discurret, ac campanulam movendo canens atque psallens, fratres omnes ad admirationem ac devotionem provocavit.

Erga sanctissi-
mam Trini-
tatem, Christi
nativitatem

E

111 Sacram autem Christi infantiam tam pio & tenero recolebat affectu, ut eam nec cogitare, nec voce proferre, aut in imagine contemplari absque cordis & corporis immutatione valeret. Infantem sibi Salvatorem ante oculos mentis objiciens, ei pastorem simplicem, puramque reverentiam, & solennem magorum exhibebat adorationem; nec à se solo laudari & benedici contentus, socium ad eadem jubilationis, cantus & amoris officia secum alternatim rependenda invitabat.

à infantiam,

112 Pretiosissimam Christi Passionem & crucem quantum Vir Dei dilexerit, effectus non pauci testantur. Hanc enim continua meditatione tractabat, in prædicationibus extollebat, ad eam imitandam & ferendam populos hortabatur. Crucifixum quasi inseparabilem suæ defensionis murum, quocumque pergeret, semper gestabat. Uno verbo. Jesu Christi mortificationem ac tormenta jugiter tulit in corpore suo, & aliorum mentibus ea imprimenda indefesse curavit. Cumque in Missa Passionis historiam quadam vice legeret, observatus est à Religioso ministro in amaros & copiosos lacrymarum rivos resolvi.

F
Passionem

113 Ad memoriale Passionis, seu augustissimum Eucharistiæ sacramentum toto viscerum ardore ferebatur; in eo suæ fortitudinis arcem collocarat, in ejus contemplatione totam suæ conversationis dulcedinem, & presentis vitæ consolationem posuerat. Sacerdos factus se ad tanti Sacrificii celebrationem vigiliis, abstinentiis, flagellis & orationibus disponebat. Missam dum celebraret, affectu mentis suavissimo reclusa in ejus cæremoniis & ritu mysteria ruminabat, ac tanta videbatur celebrantis devotio, ut & multos

atque Eucha-
ristiam devotissimus

A tos audientes attraheret, & plures certatim ministros ad sibi ferviendum induceret. Ipsemet excellentissimus Peruani regni prorex Ludovicus de Velasco, marchio Salinarum, frequenter ad conventum Recollectionis accedens, è privato tanti Sacerdotis sacrificio, cui devote ministrabat, magnam percipiebat suavitatem.

singulari pietate Missam celebrat

114 Sæpè ad altare progressus, ac se vestimentis illis mysticis, quibus mortalis & miser homo, Verbi incarnati sacerdotis simul & hostiæ repræsentat figuram, sese indutum attendens, in illius ineffabilis dignationis consideratione deficiebat, ac in laudes Christi & beatissimæ Virginis (quæ tantum edidit cibum) prorumpebat. Aliquando visus est, dum Sacrificium perageret, in ecclâsim rapi, & in aëra sursum attolli; aliàs dum ad altare, S. Antonio dicatum, Missam celebraturus accederet, apparuit coram eo lux quædam cælestis, solis claritati non inferior, quæ velut manu ductus dicere poterat cum Psalmista Psal. 118: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

aliquoties in ecclâsim rapitur,

B 115 Solebat expleto Sacrificii tremendi mysterio, ac sacris vestimentis exutus, exhibitæ gratiarum actione illico se in cellam recipere, & clauso ostio de Regis cælestis præsentia exhilaratus, munera tanto hospite digna laudis & reverentiæ promebat: ibi fruebatur dilecto, & in illius suavissima conversatione prævias paradisi degustabat delicias. Dum aliquando sic solus, & in cellula reclusus, dulcia cum Christo misceret colloquia, ad ostiolum quidam frater pulsavit; sed abstracta à sensibus Viri Dei mens duplicatos non audivit impulsus. Tunc alter obedientiæ vim experiri volens, à Superiore vocatum alta voce significavit. Ad hunc repente sonum Franciscus è somno spirituali expergefactus januam aperiens, accenso & inflammato vultu, genis & ipsomet caputio lacrymarum imbre madefactis se vocanti videndum exhibuit; agnito vero Superioris mandato, illico ad ejus, qui factus est obediens usque ad mortem, imitationem, ut obedientiam impleteret, alacri facie ad cellam Prælati perrexit.

de miro splendore circumfunditur.

C 116 Aliàs dum sic post Sacrificium vivificum in cella solus oraret, repetitis à quodam fratre ad cellulæ januam ictibus excitatus Vir Dei pulsanti apparuit, & voce benigna ait: Deus tibi parcat. Visus est autem tam splendentes luminis radios ex vultu emitte, ut ejusdem fratris, & alterius præsentis oculorum aciem perstrinxerit: ac mentes ipsorum tanta reverentia & admiratione replevit, ut se gravis delicti reum, qui sic importune pulsando eum à tam ineffabili colloquio avertèrat, existimaret. Quot autem in privatis illis cum divino amore congressibus gratias, illustrationes, & beneficia amicus Christi Franciscus perceperit, nemini (quia verè humilis) manifestavit.

Veneratio ejus erga Eucharistiam,

117 Erat ille in Eucharistiæ venerabile sacramentum Servi Dei affectus & amor quasi proles legitima veræ & sinceræ fidei, qua Christum sub speciebus panis & vini latitantem ita præsentem, ita venerandum, amore dignum & adoratione reputabat, quasi eum in medio angelorum senatu regnantem,

& in empyreo ad dexteram Patris sedentem vidisset: unde cum divinæ illius præsentia assisteret, gaudio inexcogitabili & admiratione replebatur, ac totus in supremi ac tanti mysterii serâ contemplatione absorptus, in suavi lyræ sono dulces edebat concentus. Cum officio Custodis in provincia Tucumani fungeretur, recurrente Corporis Christi festività, solito ejusdem in publica fidelium processione triumpho adfuit; cum autem fidei oculo Regem gloriæ præsentem conspiceret, subito voce elata dulces cantus effudit tantæ amoris violentiâ, ut in medios Indorum cœtus Davidem coram arca canentem & saltantem imitaretur: quo spectaculo commoti omnes, lacrymis præ teneritudine obortis devotionem auxerunt veneratione.

EX IMPRESSIS.

118 Profundè quidem ac devotè de omnibus Christianæ religionis mysteriis loquebatur, sed præsertim de sacratissima Eucharistia tam alta, tam sapida & profunda eruclabatur, ut gratiæ divinæ thesauros in se reconditos, & secreta cælestia sibi tradita fuisse manifestaret. Ex illa vivifici Sacramenti devotione oriebatur inseparabilis à devoto & fidei corde vera & humilis ad sacros ministros & sacerdotes; sed præcipuè ad summum & maximum sacerdotem & Pontificem, Christi vicarium, ac Petri successorem reverentia & affectus. Dolebat insuper, tantum mysterium indigne tractari, & de Christianorum, dum Missæ tremendis assistunt sacrificiis, indevota compositione, ac profanis coram altaribus & in ecclesia colloquiis; quibus sæpè magis fidelium templa, quam gentium delubra inhonorantur, gravem concipiebat mœrorem.

illius ministris.

E

119 Prædestinatorum & Sanctorum specialis propensio est devotio Mariæ: hanc verè prædestinatus & sanctus vir Dei Solanus toto mentis prosequatur ardore; ad hujus obsequium intentissimâ cordis reverentiâ se rebatur. Illam sibi peculiarem advocatam & dominam elegerat, cujus gloriam, honorem, & cultum in se & in aliis promovere satagebat; sæpè revolvens animo quam animantibus fuerit à Deo dotata privilegiis, ac infinitos fere magnitudinis & perfectionis gradus, quibus reliquas superat creaturas, attendens, aiebat: "Gratulor tibi, ô sanctissima, Virgo simul & Mater, & gaudeo quod te tam pulchram, tam sanctam & puram, divina manus effecerit." Aliis etiam ignitæ linguæ præconiis dilectæ cordis sui patronæ laudes promebat, ac in devotissimo cantu ad ecclâsim usque & raptum ipsius merita personabat. Hujus autem singularis affectus, quem à teneris annis ad mortem usque semper augendo perduxit, quædam suppetunt non incongruè referenda exempla.

Maxime ad dicitur cultum B. Virginis Mariæ

an forte eminentibus

F

120 Cum in conventu civitatis Truxilli moraretur, ecclesiam oraturus adibat, & aliquando patri Hieronymo Ildephonso à Turve sibi occurrenti dixit: "Vado ad musicos, modulandos accentus coram pulcherrima, Virgine, quæ me exspectat." Ille autem, ut quid facturus esset Vir Dei certò ac secreto deprehenderet, in angulo latitare solitus sæpè ipsum coram altari, & sacra Virginis Mariæ imagine positum vidit, ac lyræ suæ chordulas pulsantem tanta suavitate repletum &

celebrando ejus præconia

EX IMPRESSIS.

gaudio, ut in saltus miros & commotiones prorumperet, ac tandem genibus flexis quietum; & in oratione perseverantem observaverit.

Colloquio
fructu delectatur,

121 Pater Joannes Annas Solanus, Ordinis Prædicatorum in provincia Peruana procurator generalis, virum Dei Franciscum in conventu Recollectionis Limarum aliquando invisens, ipsi suadere tentavit; ut ad mentem à continuis laboribus & pœnitentiis vel leviter recreandam, per breve aliquod spatium ad civitatem exiret. Statim autem à Servo Dei responsum accepit: "Hoc in monasterio meæ sunt recreationes & solatia, quoniam mihi datum est frequens inire colloquium ac suavem ducere conversationem cum domina quadam, in qua levamen pœnarum, & cordis perfectam reperio lætitiā. Mox amicum Prædicatorem manu apprehensum ad ecclesiam traxit, ac positus ab utroque coram altari majori genibus, Franciscus detracto, quo operiebatur, velo, sacram angelorum Reginæ imaginem detexit, subjungens: "Ista est domina animæ meæ deprædatrix, cui communico, cui meas dirigo voces; & cum qua suave commercium duco. Ad hæc lacrymarum copiam effundens, ad piam imaginem tam suaves, teneros ac affectuosos dirigebat sermones, ut assistentem sibi Religiosum admiratione mirare plexerit & devotione.

B

ac virum trinitatis deditum

122 Viro Dei in eodem Recollectionis conventu morante, cum in vigilia Assumptionis religiosa communitas gratias post prandium ante Sacramentum solutura venisset; ecce quod subito amoris impetu, ac tantæ Virginis ad cælum exaltatione commotus, in mediam altaris majoris capellam exsiliens, oculis ad cælum erectis psallere cœpit & canere: mox positus genibus, in concinendis Mariæ laudum devotis canticis, non sine intuitum admiratione perseveravit. Aderat tunc P. Joannes à Navarreta a, vir omnium virtutum genere illustris; sed in primis tantæ pœnitentiæ, compunctionis, & sanctæ trinitatis exercitio clarus, ut per multos annos numquam ridere, aut faciem hilarem ferre sit visus; sed semper ita doloribus Christi patientis intra se ruminandis attentus, ut ob copiosas compassionis, quas fundebat, lacrymas, Jeremias novus fuerit appellatus.

A

C

ad hilariter
canendas illius laudes
inducit,

123 Hic ergo cum recollectum Minoritam magis decere planctum, quam gaudium putaret, subitam illam Francisci nostri lætitiā non approbans, eum aliquo modo reprehendit: sed, ô res mira! illico vir Dei Solanus exurgens, & in spiritus vehementis fervore ad patrem præfatum Joannem à Navarreta accedens, eum sic lacrymosum & mœstum paucis, sed efficacibus verbis ad laudes Virginis celebrandas & concinendas ita provocavit; ut intrinsecus operantis Dei invisibili manu mutatus, statim lætitiā spiritali repletus sit, & qui prius mœrorem prætuleraat jucunditati, in cantus jubilationis proruperit, alternatimque vocibus certatim cum servo Mariæ Solano triumphantis in cælo Reginæ gloriam decantaverit.

quo exercitio
abores suos
mitigabat

124 Erant Mariæ laudes Viro Dei laboranti requies, afflicto solatium, & lasso refrigerium: in magnis enim & asperis pro Deo susceptis peregrinationibus fatigatus ex itinere,

exhaustus labore, fame consumptus, siti aridus, calore exustus, frigore exanimatus, Mariæ nomen recogitabat, ac in ipsius suavissimis laudibus oblitus pœnarum, cælestem percipiebat dulcedinem. Hanc tandem erga piissimam Dei Genitricem teneram devotionem & constantem fiduciam, quam in vita tenuerat, in agone positus consecravit: nam cum extremus adesset vitæ terminus, sacrum MAGNIFICAT canticum, & hymnos Virgini ab Ecclesia dicatos coram se recitari à fratribus adstantibus postulavit; quoniam eorum suavissimis verbis magnum doloris & morbi lenimentum percipiebat.

D

* forte con-
servavit

125 Inter alios aulæ cælestis gloriosos ci- ves, seraphicum Ecclesiæ doctorem Bonaventuram speciali devotione colebat, quem sibi potentem apud Christum advocatum & intercessorem elegerat. Solebat proinde, dum in conventu Limensi moraretur, in aulam seu scholam theologiæ secretò secedere, ibique coram devotissima ejusdem sancti Doctoris imagine longas orationum horas transigere, se flagellis ad copiosam usque sanguinis effusionem cedere; ibi apostolicum concipiebat & fovebat spiritum, quo plenus in plateas civitatis prædicaturus exibat; ibi seraphicam dilectionem illam, dulcemque & benignam, qua se cunctis amabilem reddebat, conversationem & longanimitatem à tanto sibi impetrari & communicari patrono merebatur. Ibi non semel visus est cælestibus quibusdam mirisque splendoribus circumquaque discurrentibus illustrari; quam grata verò sibi forent devoti sui Francisci obsequia S. Doctor ostendit, dum ipsum eadem sui obitus die b ex hac vita migrare, à divina consecutus est bonitate.

sicut & speciali
devotione
erga S. Bonaventuram.

E

A N N O T A T A.

a Hujus pii viri elogium vide apud Huoberum in Menologio Franciscano ad diem 7 Julii col. 1356.

b Sanctus Bonaventura obiit 15 Julii, ut ostensum est in Commentario prævio ad ejus Acta, adeoque hic fallitur scriptor Vitæ, nisi forte dicere voluerit, eum sancti Doctoris festo obiisse, nisi postea indicat.

F

C A P U T XI.

Fervens illius oratio, profunda rerum cælestium contemplatio, ecstases & raptus.

Orationis & contemplationis donum ter- vo suo Francisco Deus tam liberali pro- fufione concessit; ut omnes ipsius gradus, effectus ac prærogativas, quantum mortalis infirmitas patitur, attigisse comperiat. Quoniam verò (divinâ tamen præveniente gratiâ) ad hanc sublimitatem per aliquam cooperationem se homo disponit, ideo quid in hoc exercitio egerit Franciscus, quidve cooperando contulerit; deinde quid Patris cælestis benigna largitate sit assecutus, est aperendum. Animam, quæ arcanæ contemplationis mortem contingere, & ad supremum unionis

Rerum cælestium contemplationi dedi-
185

A unionis culmen pervenire cupit, creaturas fugere, sensuum fenestras claudere, sibi interius vacare oportet. Præsentis divinæ familiaritatem habeat considerationem, horas mentali exercitio non paucas assignet; uno verbo carnem, mundumque despiciens, se totam Spiritus sancti voluntati motibusque subjiciat.

127 Hoc, præveniente & adjuvante Patre luminum, potest homo mortalis; hoc & Franciscus Solanus divino fretus adjutorio præmisit: erat enim illius conversatio cælestis, & quantumvis inter humanas sollicitudines, adeo tamen familiarem sibi orationis internæ consuetudinem fecerat, ut ab ea nullo vel die- rum, vel noctium intervallo cessare videretur. Interiorem ipsius animæ pacem, nulla cura, nulla molestia turbabat, & seraphici Patris doctrinam edoctus animam in corpore, quasi eremitam in cella quietam & solitariam, tenebat. Ex illo sacræ orationis amore effluebat quasi rivus à fonte seculi fuga, & solitudinis desiderium: non enim nisi obedientia jubente, vel charitate suadente prodibat in publicum; tuncque, ne amicam perturbaret contemplationem, ex occurrentium materialium specierum intuitu ad divinæ pulchritudinis consurgebat effigiem, & per impressa creaturis vestigia ad infinitam Creatoris pulchritudinem deveniebat.

B 128 Solebat præterea Vir Dei determinatas sacris orationibus horas destinare: sæpe namque dum in conventu S. Francisci Limæ habitaret, visus est horâ noctis undecimâ (illâ nempe, quæ mediam noctem præcedit) usque ad quartam matutinalem sanctæ contemplationis exercitium in choro protrahere. Nulla umquam ipsum infirmitas, nulla occupatio, aut labor à persolvendis orationum temporibus avocavit; sæpe noctes integras insomnis, diesque perpetuò jejunos in suavi cælestium consideratione transiegit, & ut R. P. Alvarez de Paz a tom. 2, lib. 5, cap. 13, de Viro Dei loquens ait: "Dilige- bat secretum, ac secum conimorari, nisi gloria Dei aliud deposceret, rebus omnibus præponebat; ibique assiduis precibus & divinorum contemplationi vacans, non raro ecstases & raptus patiebatur: hisque epulis assuetus sæpe noctes intomnes in suppedaneo summi altaris apud Dominum, in Eu- charistia absconditum, traducebat, & mâ- nus lyram parvulam pulsans, & ore psal- mos canens, ac corde cælestia delibans per- noctabat."

129 Cum ergo vir Dei Franciscus aquas in vitam æternam salientes (quæ sitientibus in oratione conceduntur) animo tam ardenti sitiret, non mirum si Deus, qui non improperat, eas ipsi dederit affluenter, ac ipsum orationis perfectissimæ dono effecerit admirandum, ut ex sequentibus patet. In primis namque continuam Servi sui in rebus cælestibus attentionem, ecstasibus illis frequen- tibus, quas animæ totaliter à terrenis avul- sę experiri solent, decoravit. Videbatur enim Vir Dei, dum superna contemplaretur, terrestrem reliquissimam mentionem, & corporeæ molis nexu dissoluto, animam ad sidera transmississe. Vocantibus quippe tunc surdus, occurrentibus cæcus, interrogantibus mutus, & à sensibilibus imaginibus objectorum ab-

*in rerum
divinarum
meditatione*

stractus contemplationis dulcedinem copiosè ex- degustabat, & teneritudinis abundantiam per- pressis. fufus liquefieri putabatur.

130 Quadam die dum columnæ claustrum Li- mani innixus in seraphici patris nostri Fran- cisci devotam imaginem, altari cuidam ibi- dem appensam, oculos defixos teneret, tran- sivit forte pius & gravis Religiosus, qui dum se à Viro Dei (juxta solitum) ut qui olim guardianus ejus fuisset, reflecteret, honore salutationis non præveniri, ipsum propius accedens vocavit, brachium apprehendit ac strinxit; ille tamen nec voci respondit, nec tactum sensit. Aliquando vero dum sic ab- tractus colloquio interesset divino, nec ta- men penitus sensuum operatio vacaret, ei- dem vocanti pro responso ferebat: Glorifi- cetur Deus, amemus Deum; & hæc in fer- vore spiritus repetens veloci extra se raptu exhibat.

131 Est & aliud raptuum genus, quo non solum animalibus spiritibus aditum, ne in sensus transfundantur, fervens cælestium attentio præcludit; sed & ipsa anima objecti, sibi in summâ amabilitate offensi, desiderio abstracta, ipsum (cui annectitur) corpus se- cum adducit, & gravem carnalis ponderis molem superans, spiritus ad Deum quasi ignis per accensos potentiarum motus ascendens materialem in aëra secum transfert compar- tem, hoc est liberalissimi Dei donum, quo servi sui Francisci Solani præmiavit obse- quia: sæpe enim in aëra elevatus, spatia non parva miro volatu transcurrerebat.

132 Semel in vigilia solennis indulgentiæ Portiunculæ post exceptas plurimum pœnitenti- um confessiones, cum in infimo ex duode- cim gradibus, quibus ad altare majus mo- nasterii Limani ascenditur, coram sanctissimo Sacramento oraturus genua posuisset; repen- te à Patre Claudio Ramirez de Sota, ejus- dem Ordinis religioso, & conventus de Caxa- malca guardiano, visus est in summo præ- fati altaris culmine abstractus & in ecstasim raptus, moxque eodem situ & genuflexus ad locum, unde exierat, per aëra revertisse. Dum Limæ in conventu Recollectionis mo- raretur, aliquando contemplationis impetu tractus, à choro superiori usque ad majus altare per centum pedum distantiam in aëre elevatus pervenit, ibique seriæ orationi va- care repertus est; sic & dum Truxilli inha- bitaret cœnobium, aliquoties à solo semi- ulnæ mensura, spiritus fervore elatum apparuisse, fama civitatis indubitata promulgavit.

133 Cum semel in conventu Limani va- letudinario Vir Dei multum infirmus jaceret, frater Ildephonus Muñoz, exemplaris vitæ Religiosus, commissarii generalis socius, ad ejus cubiculum ipsum invisurus accessit; cum- que cum coram sacra Virginis imagine genuflexum orantem invenisset, ad focii cellu- lam rediit. Vix eam ingressus repentinum in sancti Patris cella strepitum, quasi è tor- mento bellico prodeuntem, audivit, ad quem subito præfati commissarii jussu causam ex- ploraturus accurrens, ecstasium Dei Servum è cellula egredientem ultra semi- ulnam à ter- ra elevatum, & hinc inde Spiritu sancto, ne in parietes & in claustrum fornices impingeret ducente, volantem extensis in crucis figu- ram brachiis, oculis ad cælum erectis, aspexit,

ac

EX IM-
PRESSIS.

ac voce magna pias Scripturæ sententias præferentem audivit; donec tandem Indo Tertiario c, forte occurrenti, amplexu tenaci adhærens, ab ecstasi reversus tantam postea virium debilitatem sensit, ut à prætatis Ildephonso & Tertiario inter manus languens, atque deficiens fuerit in grabatum delatus.

Sed inter hos
tenuos af-
fectum

134 Spirituális lætitiæ fœtus in oratione concepti, sancti scilicet animæ exultantis clamores & voces, aut ab admiratione, aut à dilectione depromptæ, quibus humana mens impressos sibi à Deo pandit affectus, in nostro Francisco Solano maximè claruerunt. Hic enim, dum contemplationis lumine illustratus aut divinam intuebatur perfectionem; aut suæ nihilitatis aspiciebat miseriam, exclamare audiebatur: Quis es tu Deus meus, & quis sum ego; tu totum, ego nihil? Interdum verò aiebat: Mi Jesu, misericordia! Aliquando coram pretioso Eucharistiæ sacramento brachia in crucis figuram expandens, alta voce dicere auditus est, Heu Domine, quis est qui te offendit; quis te, Deus meus offendit? Moxque affixo in terram ore prostratus aliud orationis genus incepit.

dulces lacry-
mas

135 Illis autem clamorum & vocum excessibus inseparabiles erant rivuli lacrymarum, quarum à cælesti Largitore donum, ut compunctæ & efficaciæ orationis signum, acceperat: hanc namque fletuum abundantiam, seu ex cordis liquefactione, sive ex dolore manantem, solet Deus servis suis in contemplatione exercitatis largiri; nec enim deceret, ut, radiis veritatis clarescente intellectu, voluntas frigeret, & durior saxi scindi ad lacrymas doloris & compunctionis nollet. Lugebat proinde Franciscus Solanus amoris tenerritudine emollitus, sed præsertim Dominicæ passionis recordatione compunctus; ita ut non raro oculi ejus præ fletuum vehementia tumescerent.

ac divinas
consolationes,

136 Quoniam autem contemplativos Deus & pœnis immixtis, & voluntariis eorum castigationibus exercet, eis sæpe suavitatem, ad quam gustandam Pfaltis invitat, liberali manu concedit. Hanc profecto in oratione delibabat Franciscus, ubi consolationibus divinis abundans, totus in juba solvebatur; quæ ne humanis oculis paterent, in secretum fugiebat. Illa etiam cælestis favoris dulcedo ab anima plerumque redundabat in corpus, quod splendore mirabili coruscans, ex consortio sermonis Dei revertebatur; & oculos intuentium (ut supra dum de charitate, & erga sacram Eucharistiam amore diximus) perstringebat, ac aliquando in aula theologiæ conventus Limani orans quibusdam supernæ lucis radiis circumdatus apparebat; & interdum multi vultum ejus naturâ subnigrum, candidiori nivis colore dealbatum viderunt.

summam
animi demis-
sionem confer-
vabat,

137 Hujusmodi raptus, ecstases, lacrymæ, voces, nisi humilitatis sanctæ pariant affectum, dubia Spiritus divini indicia sunt: hæc autem si adfuerit, cum eam superbiæ Pater nec parere possit, nec fovere, certissimum orationis è cælo edoctæ & divinitus inspiratæ argumentum est. Quare Franciscus noster Solanus, quem unctio Spiritus sancti docebat, illum præ ceteris fructum ab oratione trahebat: sæpe enim adeo propriæ infir-

mitatis potitiâ plenus ab ea prodibat, ac tam demissum de se ipso iudicium hauriebat; ut se, qui terram calcaret, reputaret indignum, ac frequenter repeteret, magnæ sibi esse admirationi, quod tam gravem (qualis erat) peccatorem terra toleraret. Alium etiam infallibilem veræ contemplationis effectum, in proximi bonum Vir Dei ab ea retraxit: hinc enim emanavit lux illa cælestis, qua futuros eventus & abdita cordium secreta penetrabat. Magnam tandem ipsius orationis efficaciam fuisse, totius vitæ historia, & quæ infra sequentur, aperient; dum quod humanis viribus sibi, aliisque comparare non poterat, præcum suarum virtute terra marique obtinuit.

D

138 Cum igitur servus Dei Franciscus tam sancti exercitii in se utilitatem experientiâ probasset, & ipsius omnimodam in perfectionis via ambulantis necessitatem agnosceret, eam fratribus suis enixè commendabat, ac proinde, dum eos otiosis aliquando inter se confabulationibus videret intentos, temporis tam rari deperditionem dolebat; & propterea etiam aliis præesse, ne tantæ jacturæ rationem Deo reddere teneretur, timebat. Dum conventus Recollectionis Limanæ guardianus esset, arbores ab horto eradicare cogitavit; ne Religiosi, earum cultura nimis attentis, animæ curam orationis agendam negligenter: ac denique ulmos in civitatis ambulationem juxta præfatum Recollectionis cœnobium plantari ægre accepit; convenientis illuc ad recreationem populi strepitu ac rumore Religiosos in sancta orationis quiete turbandos prævidens. Ex illo tandem orationis fonte Vir Dei salubria hausit in dirigendis animabus consilia, efficaciam in prædicationibus verba, & prudentia in prælationibus documenta atque discretæ præcepta.

fratribus
orationis
studium com-
mendabat.

E

A N N O T A T A.

a Is Peruanam Societatis nostræ provinciam sexennio gubernavit; & singularem pietatis famam adeptus est, ut videri potest in Bibliotheca scriptorum Societatis pag. 355. Longius S. Francisci Solani elogium ex eo datum est in Commentario prævio à num. 19.

F

b Caxamalca est provincia Peruvia, primis Hispanorum bellis celebrata. Nunc municipium, in patenti campo ad radices montium situm, istius provincie nomen retinet. Hoc autem hic indicari existimo.

c Per tertiarium hic intelligo laicum, qui habitu ab aliis fratribus distincto indutus conventui servit, ut postea in Ordinem admittatur. Tales tertiarios Ordinis Minorum etiam interdum vidimus in nostro Belgio, & alibi vocantur donati. Plura de similibus, qui sese ministerio cœnobiorum offerunt, vide apud Cangium in Glossario ad vocem oblato.

CA.

A

CAPUT XII.

Summa ejus caritas erga proximum, prompta obedientia, religiosa paupertas, & angelica castitas.

A Moris Dei fœtus est amor proximi: hoc etiam Vir Dei Franciscus igne charitatis exarsit, ut plura in superioribus capitulis relata testantur. Hanc enim erga homines ardentem dilectionem in Hispania, in navigatione, in provinciis Tucumani non paucis manifestavit indiciis; hanc & in Limanis partibus (ut ex sequentibus patet) non dereliquit, sed per nova quotidie incrementa intendit. Omnibus proximi malis, plus quam propriis, tangebatur, prompta iis quærebat remedia, omnibus efficaciter succurrebat; spiritualia tamen aliorum damna, quia graviora, mentem ipsius acri dolore pungebant: unde orta est illa in prædicando, arguendo, & admonendo continua & indefessa sollicitudo, quæ per totius vitæ curriculum in ipso mire eluxit.

B 140 Pauperes affectu tenerrimo diligebat, humiliter & benigne cum ipsis agebat, elemosynas (quas comparare poterat) largiebatur, bonis & salutaribus consiliis eos informans & dirigens à malo avertēbat, mortem famemque letalem potius perferendam, quam peccatum, Deique offensam perpetrandam, docebat. Præterea hanc dilectionem omnibus communem facere odia extinguendo, inimicitias tollendo, ad pacem & amorem populos revocando diligenter curabat, & afflictos aut oppressos passionum Christi exemplo ad laborum tolerantiam hortabatur.

C 141 In ægrotantium cura mirabilis erat: domus enim hospitales visitare, infirmorum lectos parare, vasa mundare, alimenta quædam dulcia subministrare, dolores officiis & exhortationibus lenire, confessionem peccatorum audire solitus, ardenti charitate cunctos complectebatur. Fratrum etiam ægrotantium numquam intermisit sollicitudinem, quam, quia ex regulæ præcepto commendatam, orationis exercitio sibi aliunde tam charo præferebat. Itaque præter impensissima ministeria, quibus infirmis fratribus subveniebat, illos etiam, qua poterat, consolatione recreabat, & lyræ ac vocis suavissimo concentu laudes divinas, Matrisque Virginis hymnos decantans, eorum corda mira dulcedine afficiebat.

D 142 Cum P. Joannes de Arpeytia, qui Provinciæ duodecim Apostolorum minister fuit, Truxilli degeret, & nocte quadam importunis mœstis que cogitationibus perturbaretur; ecce quod hora noctis decima cellam ejus ingreditur Vir Dei, eumque præveniens, quid molesti pateretur, quæsit; sibi quidquam accidisse neganti, ait: Omnia tua manifesta sunt, ego verò cantare scio; & hæc dicens lyræ eduxit, quam pulsans coram sacratissimæ Virginis imagine, laudes

Julii Tomini V.

ejus voce sonora decantavit. Finita musica, ex im- in silentio recessit, mœstumque Religiosum PRESSIB. miram mentis lætitiâ perfusum, mœrore in gaudium mutato, reliquit.

143 Similiter Annam Manrique, tertii Ordinis in Peruano regno primam reparatricem & abbatissam, febribus laborantem Dei Servus invisit; hæc verò intra se dicebat: Quid aliud cordis mei mœstiam aptius quam patris Solani piissimus cantus leniret? mentis tamen desiderium pandere verebatur. Vir autem Dei, Spiritu sibi interius loquente, devotæ mulieris cogitationem edoctus, illico tam suaves in honorem recenter nati Christi infantuli cantus emisit, ut ægra mentis consolatione repleta, exinde perfectam corporis cœperit acquirere sanitatem. Dirigendis in agone infirmis, & ad mortis transitum præparandis specialem à Deo gratiam acceperat, ac proinde ad tantæ charitatis officium non modo currere, sed volare videbatur; & qui aliàs silentio deditissimus fuit, tunc quasi imbres eloquia sapientiæ mittebat; uno verbo tam alacriter ministrabat ægrois, ut nullum umquam impatientiæ verbum, vel tristitiæ signum in eo fuerit deprehensum.

144 Cum Truxilli degeret, visus est nonnumquam à quadam muliere Ordini devota, plenam annonam manicis è conventu prodire; cui aliquando, quò toties pergeret, sciscitanti respondit, se cujusdam sibi dilectæ domum adire. Quo responso mulier ad curiositatem stimolata ipsum extra civitatem egressum, ad domum vetulæ cujusdam mulieris lecto detentæ horribili lepra infectæ, à proximis & cognatis ob tetrum putredinis odorem omnino derelictæ, intrasse advertit; ubi in spiritus charitatis fervore, genibus in terram positus horrenda infirmæ ulcera osculari, deinde stans ea curare, lavare, ac abstergere visus est: tandem commendatâ ipsi patientiâ, largitis (quæ tulerat) donis, ad xenodochium inde transire; ubi lectos componebat, & quæ supra retulimus, ministeria spiritualia & corporalia ægrotantibus impendebat.

145 Circa novissimos vitæ annos in conventus à Jesu Limentis valetudinario cellam sibi ob continuas ægrotudines assignatam occupavit; ibi solebat quotidie bis fratres infirmos invisere, & viliora quæque officia ardentem & humiliter exercere. Hunc & charitatis affectum ad ipsas quoque purgatorii animas extendebat, quarum pœnis tenerè compatiens, eas orationibus, pœnitentiis, suffragiisque ex illo carceris ergastulo liberare, & cælesti luci quam citius reddere satagebat; aliosque ad eadem pietatis officia frequentibus eloquiis invitabat.

146 Fuit tandem Vir Dei tam suavi, tamque benigna & dulci natura à supremo decoratus Artifice, ut neminem à se nisi lætitiâ & gaudio perfusum, ac consolatum recedere pateretur, & cuicumque ipsum alloqui, aut peccata coram eo confessione promere contingebat, miram se experiri alacritatem, cordisque quietem profitebatur. Ipsa quoque animalia, quam olim in seraphico Parente innocentiam & benignitatem probaverant, in tam digno ipsius Filio reperiebant;

T E T T

un-

Caritas ejus

erga pauperes;

ægros;

mœstos;

B

F

misericordia erga animas purgatorias

ac benignitas

EX IM-
PRESSIS.erga ipsa ir-
rationalia
animalia.

unde non mirum, si feroces tauros mansuefecerit, si locustas, si cyniphe vocis imperio exterminaverit, ut superius visum est.

147 Aves etiam, primitivæ, quam Adam peccando amiserat, vestigia in eo innocentia præsentientes, familiares & domesticas se illi præbebant: sæpe enim visus est & auditus, dum in Truxilli conventu moraretur, inter aviculas conversari, easque ad Creatoris laudes cantu promendas hortari; illæ verò quasi rationis compotes, capiti ejus, humeris, brachiisque velut arborum ramis infidebant; cum ipso divina cantica vocis naturalis concentu personabant, oblatam sibi panis in frustula conseitæ annonam è manu ejus familiari rostro carpebant; harum duas casu occisas testium fidelium relatio à Virò Dei, compassione permoto, vitæ restitutas affirmant. Infestantes conventus Limentis valetudinarium formicas ita solius voluntatis imperio abegit, ut deinceps nullam infirmis molestiam, nec eorum alimentis intulerint damnum. Eadem Viri sancti benignitate allecti pisces, in supradicto euntium ab Hispania ad Indias naufragio, ultro se capiendos in hominum cibum illi offerebant: cancos etiam ad ejus usque gurgustiolum ab aquis pergentes voce benigna excipiens, aiébat: Venite graturæ Dei, ut in escam fratrum vestrorum majorum sitis.

B

Obedientiâ
impulsus

148 Obedientia viri Dei Francisci Solani speculum est nitidissimum; in quo suarum quisque Religiosus contemplari poterit exemplar actionum. Nihil enim Minoritæ isti magis cordi fuit, quam per semitas obedientiæ tutas & tritas curriculum suæ professionis implere. Nemo avidius ad dignitates & honores, nullus ad seculi pompas velocius festinat, quam iste subditi vitam & inferioris gradum ambiebat; oblata, immò & collata sibi Religionis officia quoties recusaverit ac renuntiaverit, ut amicam non desereret obedientiam, exempla superius relata testantur. Quotquot verò ipsum contigit prælati subesse, omnes una voce illum regularis observantiæ zelantissimum observatorem proclamabant; cum enim cæcam hujusmodi virtutem esse sciret, ejusque perfectionem non solum in absoluta propriæ voluntatis abnegatione; sed etiam in perfecta rationis cæcitate consistere, omnibus superiorum nutibus prompte & alacriter obtemperabat, nec corporis debilitate aut infirmitate detentus, ad implenda prælati mandata currebat.

C

difficiliâ jussu
exsequitur,

149 Jussus à quodam præposito, longam & difficilè aggressus est peregrinationem, licet adeò infirmus & debilis corpore, ac superveniente febre afflictus, ut ipsemet, qui jussu, pœnitentiâ ductus, metuensque, ne in via deficeret, perfectis novem leucis, ut sisteret, imperaverit; addens insuper, ut conventum aliquem sibi gratum inhabitandum eligeret: ille verò ne voluntatis propriæ in aliquo sequeretur impulsus, prælatum rogavit, ut sibi, quam incoheret domum, suâ prudentiâ destinaret. Sciens itaque quantum ex merito obedientiæ religiosi actionibus accederet pretium, opus quantumcumque parvum absque illius interventu aggredi numquam præsumebat; sed in omnibus Superioris aut mandatum expectabat, aut licentiam petebat. Hanc tandem status

regularis esse propriam innatamque virtutem, qua velut structuræ fundamento ruente, totum spirituale corrui ædificium, sine qua nec Religio, nec fraternitas esset, fratribus suis verbis ac factis efficacissimis suadere conabatur.

150 Margaritam pretiosam Minoritæ familiaris paupertatem Vir Dei impensè coluit, & in ejus observatione se legitimum seraphici Patris filium probavit. Tunica vilis & aspera, lectus durus, cibus tenuis, jejunia fere continua, cella brevis & arcta, supellex exigua, quietis fuga, laboris amor, deliciarum & voluptatis odium, veram illam quam docuit Christus, quam seraphicus Pater in suis optavit paupertatem, in Francisco Solano peculiarem sibi thronum elegisse demonstrarunt. Solet plerumque in prælati virtutis illius decor marcescere, dum sibi ipsis rigidi, aut nimiam in ædificiis curiositatem, aut in donis secularium largitatem indiscretè admittunt. At verò noster Solanus, dum conventui S. Mariæ angelorum Recollectionis Limanæ præesset, superflua quæque aut curiosa rejiciens, nec solo pavimenta sterni, nec ostiorum, ac fenestrarum tabulas scappello dolari permisit; illis scilicet ornamentis sanctæ paupertatis pulchritudinem deturpari affirmans.

151 Pariter oblatas à quodam devoto seculari conventui Recollectionis duas Christi & Virginis imagines, dum quingentis nummis appetiari scivit, evangelicæ paupertatis zelator eas recipere noluit, ac dignâ Francisco Patre sententiâ dixit, pretium illarum fratrum mendicorum conditionem excedere; magisque gratum acceptumque Deo futurum, si in alicujus orphanæ, aut in plurium ege-norum levandam miseriam converteretur. E-jusdem evangelicæ paupertatis amore peculiaris sibi oblata à secularibus, ipsius necessitati compatiens, rerum aliàs Minoritarum munera respuebat. Nonnullis ante obitum mensibus, quosdam (è quibus prædicationum materias hauriebat) viles, & parvi pretii libros ad guardianum detulit, ut eos juxta discretionem suam in usum aliorum transferret: at tandem in ultimo agonis conflictu, ut se verè pauperem exhiberet, habitum ad sepulturam à guardiano humiliter petiit, & in eleemosynam impetravit.

152 Castitatis ihibitæ florem in viro Dei Francisco angelicæ puritatis decorem imitatum fuisse, eorum, qui cum eo vivente familiariter egerant, & Religiosorum, qui continentis peccata exceperant, fide digna assertio confirmat. Hujus quippe virtutis curam adeo cordis sui medullis impresserat, ut omnia ejus dicta & facta, aspectus ac progressus, conversatio & actio suavem castitatis redolent odorem; nemo modestior illo, nemo taciturnior, nullus oculis ac sensibus purior. Mulierum familiare colloquium omnino vitabat, nec umquam nisi obedientiæ, aut charitatis necessitate adstrictus eas alloquebatur; tuncque tantam visus & linguæ præferbat compositionem, ut ex ea cordis innocentiam & puritatem apertè manifestaret.

153 Dum in provincia Tucumani populos doctrinam doceret Christianam, occasiones perverfas, & gentis effrenatam ad malum libertatem advertens, locum quemdam &

D

ex amorè
paupertatis

E

pretiosa nitida
vera respicit

F

ad castitatem
conferendamvaria media
adhibet

tra-

A tractum, passibus centum à cellula sua distantem, designavit, ultra quem, ne quæcumque omnino mulier Inda transfret, nec alibi, quam in ecclesia pro confessione aut re quam alia necessaria ulla ipsum alloqueretur, prohibuit; si quæ autem præscriptos limites transgredere, eam à doctrinæ præpositis fiscalibus puniri jubebat. Ab externis vero sensuum oppugnationibus ita per modestiam, & femineæ conversationis fugam munitus, domesticæ etiam inimici, carnis scilicet petulantiam, asperis pœnitentiis reprimebat, & per continuas corporis afflictiones ad optimum illud supremi Largitoris donum (castitatem virginalem) consequendum se disponebat. Quod equidem assecutum, plura non solum dum viveret, indicia; sed etiam corporis immutatio, candor, tractabilitas, odorque suavis probarunt. Insuper & miraculo voluit Deus Servi sui manifestare puritatem, quando crus, à medico post mortem contactum, ad se retraxit.

B

CAPUT XIII.

Austera vivendi ratio, maxima humilitas, & mira patientia.

Quisquis, humani corporis debilitatem, & carnis corruptibilis infirmam complexionem inspiciet, incredibiles quasi viri Dei Solani pœnitentias reputabit; nisi divinæ manus potentiam, in fragilitatis nostræ victoriis elucescentem; attendat: servus namque Christi Franciscus adeo durum membris suis bellum indixit, ut nullum unquam corpori levamen ac requiem impendisse videatur; in mortificatione sensuum mirabilis, oculos modestiâ, linguam silentio, os abstinentiâ domabat: numquam otiosa verba protulisse auditus est, nec unquam aures ad voces contumeliæ, murmuris, ac dedecoris aperuisse. Erat in cibo adeo rarus, ut frequenter ad biduum triduumque abstinentiam protraheret; adeoque temperatus, ut vix sustentandæ naturæ necessaria alimenta comederet: unde infirmitatibus continuis debilitatus, medicorum & prælatorum mandato ad carnis esum adstrictus, medio plerumque gallinæ jecore & modico jusculi haustu contentus, vitam, affirmantibus medicis, miraculosè protractam ducere putabatur.

Præter austeram abstinentiam

C

corpus suum ciliciis & flagellis cruciabat,

155 Addebat tot abstinentiis rigidam exterioris hominis macerationem: sub hispida namque & aspera veste cilicium acuminibus horrendum ferebat ad carnem, quam & flagellis asperrimis, usque ad copiosam sanguinis effusionem interdum repetitis, per singulas noctes cruciabat; ita ut ille, cui ob sanitatem nulla unquam medicis visa est sanguinei humoris sectione fundendi copia suppetere, eodem ita frequenter violentiâ flagellorum expresso, parietes tingeret & pavimenta. Irreconciliabilis propriæ carnis inimicus, dum in novissima ægritudine dolores acutissimos pateretur, ac omnium fratrum in se commiserationis affectum moveret; ipse semper sibi austerus & immisericors, jucundos ad

Julii Tomus V.

cælum oculos elevabat, ac voce alacri dicebat: O me felicem, cui cum flagellando corpori & traditori isti vinciendo domandoque vires defint, se divina manus in meam vindictam armavit.

156 Præter illas inflictæ sibi pœnitentiæ duras & assiduas mortificationes, incredibilia sunt quæ, & quanta in tot peregrinationibus pro Dei gloria & proximi bono susceptis Vir apostolicus toleraverit incommoda. Sciunt omnes Minoriticæ professionis fideles alumni, quam gravia juxta evangelicam normam ambulantes prædicatores mala patiantur, & quam arduo dignus sit præmio, qui sine argento, sine sacco, sine humano subsidio, pedestes & mendicis ad feminandum Evangelii verbum procedit. Per has exercitatus est vias versus Minorita Franciscus Solanus, è Limana civitate ad Tucumani provincias pergens per arduos solariis radiis oras, per invios montes, per deserta & horrida loca, per profundos ac rapidos fluvios; modo siti, modo fame, modo infirmitate, nunc persecutione vexatus transivit, ac tantum sex centum leucarum decursum, sicut in reditu pedestes egisse certum est, ita & eundo percurrisse indubium esse debet.

& apostolicis laboribus

E

**pedestrem*

157 Aliquando etiam à conventu Recolletionis Limanæ ad locum, qui Callao dicitur, duabus leucis distantem missus; ut breviter itineris carnis afflictione redderet asperiores, acutis sandalia clavibus transfixit, quorum acumina ad pedes vergentia ipsos in viâ decursu, crudeli plaga cruentasse credendum est. Cum in conventu Limano ageret, sæpe nudis genibus in terram flexis, imbre lacrymarum perfusus claustrum percurrerebat.

alias carnis macerationes addebat;

In ultimo agone constitutus, cum totus vehementiâ febris arderet, non nisi de confessarii consilio & assensu refrigerandæ linguæ modicam aquam ausus est adhibere. Tandem seraphicum Parentem in corporis austeritate imitatus, cum ipso etiam ingenuam corpori, gravioribus pœnis ac pœnitentiis, quam naturæ debilitas pateretur, cruciati, deprecatus est veniam. Verumenimvero Deus Servi sui holocaustum in suavitate odoris se recepisse monstravit, dum imminente mortis periodo à profunda ecstasi reversus, auditus est in alacritate spiritus dicere: "Benedicta sint talia flagella, jejunia, & pœnitentiæ, quas tam magnum gloriæ pondus expectat." Hinc pie credere licet, Viro Dei æternæ felicitatis gradum, ad quem mortificationis merito perventurus erat, fuisse revelatum.

F

158 In humilitatis abyssu eximiarum, quibus splendebat, virtutum basim & fundamentum stabile collocaverat; in hac seipsum visus est excessisse. Hæc est enim illa virtus, qua suadente toties sibi collata prælationis officia deposuit; ita ut intra quatuor menses, quibus munus guardiani exercuit, illud undecies renuntiasse comperiat, non alio impulsu, nisi quod se ipsis omnino reputaret indignum. Hæc est illa, quæ ipsum ex Hispania non minus quam intensa charitas, ad Indias perduxit; ut enim factum bonæ famæ, quam sibi tot virtutibus (& ut quidam vir religiosus se ab ipsomet confidenter au-

attamen tantam erat prædicationis humilitate,

T T T T T

dille

EX IM-
PRESSIS.

dulle referit) mortui pueri resurrectione comparaverat; declinaret ac tutius lateret, non solum ad alterius hemisphaerii terras, sed in abditissimas ejusdem regiones secessit. Hæc illa est, quæ etiam dum guardiani fungèretur officio, ipsum nonnumquam in refectorium fune aut habitu ad collum alligato; & arundine per os transversa ad majorem sui contemptum & ad culparum, quas commississe putabat, veniam humiliter postulandam trahebat, & ad pedes Religiosorum calcandum prostrabat*.

* lege pro-
sternebat.ut pessime de
se, optime de
aliis sentiret.

B

159 Altissimos humilitatis gradus attingerat, dum in propria æstimatione nihil erat; nisi peccator ac homo vilis, talemque ab omnibus se reputari summè desiderabat; suam aliorum sententiis facile submittebat, nec quidquam boni de se præsumens, de aliis magnam concipiebat æstimationem, cunctos sibi præferens, nemini seipsum anteponebat. Digna sunt æternæ memoriæ verba, quibus bonam, quam de fratribus suis conceperat, opinionem & reverentiam pandebat; aiebat quippe: "Dum audio fratres invicem colloquentes, credo ipsos de Deo tractare; dum video comedentes, puto ad id necessitate adstrictos; dum demisso immodestè caput, brachiis incompositis, gressuque præcipiti aut indecenti cerno ambulantes, sic eos ab hominibus contemni & stultos reputari velle existimo, licet revera coram Deo sint justis & bonis. Hujus tandem humilitatis quasi filia matris sunt benignitas, familiaritas, & modestia, quibus etiam minimis & pauperioribus se libenter admiscebat, neminem contemnens, omnibus amorem ac debitum honorem reddens.

in labori-
bus ac infir-
mitatibus mi-
ram ostenderet
patientiam,

C

160 Fructum legitimum perfectæ humilitatis patientiam, vir Dei Solanus in omnibus vitæ humanæ experimentis invictam servavit: cum enim se omni consolatione indignum reputaret, non solum ærumnas, infirmitates & contemptus patienter tolerabat; sed & ipsis gaudēbat, Deique cantica personabat. In magnis illis peregrinationibus quot pertulerit vitæ discrimina, quoties æstu & algore, siti ac fame laboraverit; superius relata probarunt; & in his omnibus nullum egressum est ab ejus ore impatientiæ verbum. Gravissimis insuper infirmitatibus afflictus, atque doloribus continuis oppressus, fortissimo patientiæ scuto se munivit; nec umquam aut tristior, aut aliis gravior fuit, sed semper hilaris & quietus Deum benedicebat, ita ut omnibus miræ tolerantia præberet exempla.

qua præsertim
elucebat in re-
prehensionibus,

161 Fuit etiam Vir Dei tentationibus illis probatus, quibus & sincera humilitas, veraque patientia deteguntur; amicorum scilicet fratrum acri reprehensione non semel agitatus. Ad ejus aliquando cellam accessit quidam gravis Religiosus, & nihil tale cogitantem cœpit acriter increpare; quod homo superbus & hypocrita esset, quod omnes vanâ sanctitatis apparentiâ deciperet, addens præterea, detegendas aliquando ipsius fraudes, nec plebem semper illius simulationibus fore decipiendam. Ad hæc Vir humilis & patiens, quod talem invenerit reprehensorem, qualem olim seraphicus Patriarcha sibi formabat, exhilaratus, jubiloque perfusus ad pedes arguentis procidit, gratias egit, se

verè cognitum confessus, rogavit, ut sibi ignosceret, ac pro salute animæ suæ divinæ misericordiæ preces offerret. Recessit alter compunctus, ac in bona, quam de Viro Dei conceperat, opinione confirmatus. Ingrediventem ad se aliquando Virum sanctum infirmus quidam Religiosus gravis ac eruditus, cœpit hoc objurgare sermone: "Quid ad me hypocrita venis, num ut me sicut alios decipias? Vade retro, nec umquam te meo, conspectui sistas. Haud fuit Vir Dei repentino casu turbatus, sed quia profundas in ipsius anima radices egerant humilitas & patientia, gaudio repletus, genisque risu & lætitia perfusus, in cunctis illum verè locutum alte respondit.

D

162 Cum ab Hispania ad Indias navigaret, asperam à Religioso, sibi meritis ac gradu non pari, mirà toleravit patientiâ reprehensionem: quadam enim die profundæ orationi intentum ille duro rudique accento redarguit; quod, ut privatæ consolationi vacaret, proximi bonum desereret, Nigros b Christianam non doceret doctrinam. Hanc Vir sanctus in silentio & mentis quietè excipiens increpationem, Christianæ fidei documentis instruxit illic Nigros barbaros simul navigantes; postmodum ore ad laudes divinas soluto, totam in devotis canticis, Deique & Virginis laudibus noctem transegit. Miratus hanc mansuetudinem reprehensor, ac confusus die sequenti veniam deprecaturus, ad Viri sancti pedes provolutus est; quem ille amore singulari complectens, quasi specialem benefactorem excepit. His & aliis probationibus palmam invictæ patientiæ reportavit.

quas immeri-
to ab aliis pa-
tiebatur.E
δ

A N N O T A T A.

a Callao est portus Lima, & municipium, in quo sunt multa adificia, in quibus reconduntur merces ex Europa, Nova Hispania, aliisque regionibus advecta. Præter alia religiosorum cœnobiorum est ibi etiam domus Societatis nostræ.

F

b Per Nigros intelliguntur mancipia, quæ ex Nigritia, Africæ regione, aliisque terris abducta, ad varia ministeria venduntur.

C A P U T XIV.

Ultimus ipsius morbus, mira in eo
patrata, ac pia mors.

ET si tota viri Dei Francisci vita crux fuerit, & martyrium; tamen duobus (antequam è vivis excederet) mensibus, ut christianæ patientiæ pretio divinas acquireret promissiones, graviores sensit dolores, quibus adjuncta vehemens febris ipsum lecto decumbere omnino coëgit. Veniant huc omnes Christiani, & Viri tanti exemplo viam bonæ mortis addiscant: lectulo namque decumbens, etsi viribus corporis paulatim destitueretur, animæ virtutes intendit, factus in infirmitate potentior. Erat in prospectu ejus sacra Crucifixi effigies, quem interdum alloquens gratias agebat, quod ea, quæ propria manu corpori infligere non poterat, ille inferret flagella, & de hoste ipsius (scilicet

Beatus vir in
ultima infir-
mitate

A (scilicet corpore) optatam repōsceret vindictam. Inde ad seipsum dirigens verba; non hic expectandam requiem satisficientibus membris contestabatur.

varia tenera pietatis industria præbet,

164 Ab orationis exercitio nulla eum infirmitas potuit amovere, sed in ultimis illis diebus ita contemplationis in eo volatus efferebuit, ut semper inter angelos conversari videretur, ac corporeæ necessitatis oblitus, etiam peritorum medicorum iudicio, vitam miraculose tandem protrahere crederetur. Numquam ejus ferventior, aut prolixior oratio, nullum coram se nisi de Deo sermonem misceri, nihil nisi proficuum & spirituale legi permisit. Voluit, ut socius devotissimas eruditissimi & piissimi patris Ludovici Granatensis meditationes coram se legeret; eo tamen modo, quod interdum eum à lectione cessare jubens, Vir Dei, conversis ad Crucifixum oculis, in suavissima oratione audita ruminabat, à qua velut à somno excitatus, iterum legentem attentè audiebat. Postea solutus in lacrymas, familiarem sibi præcatiunculam, GLORIFICETUR DEUS; vel aliam hujusmodi magnæ mentis teneritudine repetebat. Aliquando psalmos illos: LAUDA ANIMA MEA DOMINUM, & BENEDIC ANIMA MEA DOMINO, postulans recitari; & ineffabilem in his cordis liquefactionem sentiebat.

fervidos virtutum actus exercet,

165 Evangelium illud Joannis, ANTE DIEM FESTUM PASCHÆ, etiam sibi legi optavit; ad cuius verba, sed præsertim ad crucifixionis historiam, mirè commotus, Christum patientem alloqui cœpit, & gratias agens, ejus bonitatem & misericordiam, sibi peccatori tam benigne impensam, celebrare. Hymnis quoque B. Virginis plurimum recreabatur, & in illius consideratione, júbilo & lætitia perfundebatur. Confessario suo aliquando dixit: "Adjuva me, Pater, ad Dei laudes, promendas; moxque adjunxit: Deus meus, tu Creator, Rex, Pater meus, tu delicia, tu cunctæ res meæ. Et his dictis adeo flamma divini amoris exarsit, ut anima ad intus conversa, totaque spiritualibus deliciis occupata, sensus immobiles, corpusque marmori simile reliquerit.

post ecstasim

166 Quadam die, cum idem confessarius corporis ejus angustias animæ voluptate sublevaturus dixisset: "O pater Franciscè, quantum erit gaudium civitatis sanctæ Jerusalem, lapidibus pretiosis ædificatæ, lucerna cujus est Agnus; ita efferebuerunt Viri sancti præcordia, ut in laudes divinas proruperit, & in pelagus contemplationis immerfus, & omnino absorptus, aperto ore, oculis elevatis, corpore (quod per totum ægritudinis tempus jacuerat) erecto, extensis brachiis, decora sui compositione longam sit ecstasim passus: qui cum vocantium vocibus non responderet, solus in suavis deliqui libertate relictus est. Ab his autem excessibus, prout impressio cælestis mentem affecerat, aliquando hilaris, aliquando lacrymabundus revertebatur.

ac raptum

167 Exorto sanctissimæ Trinitatis die festivo, in tanti mysterii cogitatione, debilitatem corporis spiritus fervore corroborans, è cella quasi alatus exivit, voce alta intonans: BENEDICAMUS PATREM ET FILIUM CUM SANCTO SPIRITU, omnes ad individua Trinitatis laudes celebrandas invitabat. Succedente

postea Corporis Christi solennitate, à dilecto animæ suæ Agno immaculato speciali quodam beneficio recreatus est. Pater quippe Franciscus à Mendoza confessarius ipsius (qui nocte illa cellulæ ejus ostium, ipsum invisurus aperuit) solum quidem invenit, sed loquentem, & multa gaudii signa demonstrantem. Audiit quoque hæc verba: VENITE ADOREMUS ET PROCIDAMUS ANTE DEUM, sæpius repetentem. Vidit & angulum cubiculi quemdam manibus designantem, quasi Majestatem illam (quam laudabat, ad cuius etiam laudes creaturas vocabat) indicaret. Qui mox ad confessarium intuentem conversus rogavit, ut abiret, nec suave illud matutinum suam præfentiâ turbaret. Cui ille morem gerens, clauso ostiolo, recessit; sed tunc Virum Dei singulari aliqua Christi visione honoratum, ex iis, quæ viderat & audierat, intellexit.

EX IMPRESSIS.

168 Crescente infirmitate, visum est medicis opportunum sacri Viatici tempus: quorum sententiam significantibus sibi fratribus, respondit Vir sanctus: "Intempestivè quidem, & promptius; sed tam bonum hominem, spitem Christum cito recipiamus. Fuit hæc dies decima quinta ante obitum ejus. Sacramento mira devotione sumpto, visus est quasi novas acquisisse vires: quare reverendissimus P. Joannes Venido, mox episcopus Orensis, vitæ terminum diutius protrahendum existimans, Viro Dei, quod sacram Portiunculæ indulgentiam lucraturus putaretur, ait. Cui ille, indulgentiam quidem dilecti sui patris sancti Bonaventuræ se consecuturum adjecit: Quibus verbis, aliisque indiciis in festo tanti Doctoris obituum omnes intellexerunt; nec desunt pii-bonique Religiosi, qui clarè & distinctè sic à Dei Servo prædictum affirmant. Afferitque P. Franciscus de Nuñes, quod nocte feriæ secundæ, biduo antequam migraret; cum nonnulli fratres ad cellulam Viri sancti concurrissent, sibi ab eo dictum fuit: "Mone tres, ut redeant ad somnum; non enim hac nocte, sed in die patris mei sancti Bonaventuræ sum moriturus."

cælesti viatico munitus diem mortis suæ prædicat;

169 Circa ultimos vitæ ipsius dies multoties auditæ, & visæ sunt aviculæ quædam in cellulæ fenestra, cantu suavissimo, & melodia insolita adstantium aures animosque rapiantes; quæ cum nec strepitu, nec vocibus humanis terrentur, ac noctibus ipsis, mediaque hieme (Julio enim mense hiems Limanis est) præter morem canerent, corpus ejus mortuum ad valetudinarii oratorium postea suaviter resonando sint subsecutæ, mirum aliquem & plane divinæ operationis effectum portendere putabantur.

circa quem avicula hiemali tempore dulciter canunt.

170 Quinto ante obitum die fratri Joanni Gomez, infirmorum curæ præfecto, ait: "Numquid advertis, frater, magnam Dei erga me misericordiam, qui vires mihi ad vincendum & expugnandum inimicum suppeditavit? Triduo mortem præcedente, ad Religiosum sibi ministrantem reflectens, lacrymans ac suspirans in hac verba erupit: "Unde hoc, mi Domine Jesu, ut tu crucifixus, & ego fervorum tuorum ministerio adjutus; tu nudus, & ego coopertus; tu alapis percussus, spinisque coronatus, & ego tot bonis cumulatus, totque beneficiis consolatus? Die sequenti, præsentibus

Tandem post ferventis affectus,

T t t t t ; multis

EX IM-
PRESSIS.

multis fratribus, exclamavit: "O Deus a-
niinæ meæ, sis glorificatus; qualis est tua
circa me dignatio? Quod cum in deser-
tam solitudinem quasi stercus maleolens
projici, & ab omnibus merear derelinqui,
tunc angelis istis (Religiosis scilicet) me
video circumdatum, & eorum officiis tam
affluenter sublevatum. Gaudeo, Domine
mi, quod Deus sis, o quam suavis es! His
dictis ad adstantes conversus, eos ad a-
morem divinum efficacibus verbis est adhor-
tatus. Tandem, quidquid ad novissimum ha-
litum temporis fluxit, totum in charitatis,
orationis, & omnium actibus virtutum ex-
pendit.

& extremam
unctionem
ac ecclasiin,

171 Die XII Julii, extremæ Unctionis
Sacramento se ad agonem, ut bonus Christi
miles, accinxit, atque ut facilis pauper &
nudus cum nudo hoste pugnaret, lacerio-
rem habitum in eleemolynam à guardiano
impetravit; mox commendata præceptorum
cælestium & regulæ seraphicæ observantiâ,
singulis fratribus tenerrimo amplexu valedixit,
& quamquam, dum viveret, speculum
sanctitatis fuisset, malæ ædificationis &
vitæ parum religiosæ supplex & gemebun-
dus veniam deprecatus est. Nocte transitum
præcedente in profundam ecclasiin raptus, om-
nium adstantium iudicio exspirasse credi-
tus; reversus tamen postea, exclamavit:
"Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mi-
hi; in domum Domini ibimus. Ex tunc
usque ad finem, visa est in facie ejus super-
fusa lætitia, alacritas, & venustas, ac ani-
ma ejus de bono sibi promisso exultans, in
effusa gaudii signa prorupit. Dicenti sibi cui-
dam fratri; "Quandôquidem te, Pater, jam-
jam ad cælum Deus extolleret, memento
mei, dum veneris ad regnum æternum. Res-
pondit hilari voce: "Ita est, quod ad
cælum pergo; sed hoc ex meritis mortis,
& Passionis Christi: ego enim maximus
peccator sum; cum ad patriam appulero,
bonus tibi amicus ero."

B

immutato
mirabiliter
corpore,

C

172 Orta est denique dies sancto Bonaven-
turæ sacra, in qua Vir Dei debitum naturæ
soluturus, non horruit ad terribilium terri-
bilitissimum, sed multis indicis ineffabilem læti-
tiam pandit. Eadem die, febris continuæ (quæ
corpus exesa carne velut aridas radices exci-
caverat) subito intemperies cessavit: oris sa-
liva prius fœtida, jam suavem odorem emi-
sit: manus asperæ & rugosæ, tunc candidæ
& naturali redditæ proportioni apparuerunt.
Adeoque novas videbatur induisse vires, ut
quidam medicus, dum postea defunctum sci-
vit, aliquo casu extraordinario (puta amo-
ris divini, aut desiderii cælestis violentiâ)
exspirasse affirmaverit.

pie moritur.

173 Cum itaque Religiosi adstantes Offi-
cium divinum voce intelligibili recitarent,
Vir Dei ad versiculum, GLORIA PATRI, o-
culis ac manibus sursum erectis, solitam jacu-
latoriam, GLORIFICETUR DEUS, suaviter
proferebat. Finitis psalmis, symbolum fidei
decantatum est, suam interim musicam &
harmoniam aviculis commiscens; cumque
ad verba illa, ET INCARNATUS EST DE SPI-
RITU SANCTO EX MARIA VIRGINE ventum
est, insonuit etiam ecclesiæ campana signum
elevatæ Hostiæ in Missâ solenni S. Bonaventu-

ræ. Tuncque Vir sanctus ad Crucifixum in-
tentus, manibus in crucis figuram compoti-
tis, devotam oratiunculam, GLORIFICETUR
DEUS, cum anima ad Deum ejaculatus est,
& dormienti similis exspiravit die XIV Ju-
lii, S. Bonaventuræ festo b, anno verò mille-
simo sexcentesimo decimo, ætatis suæ sexa-
gesimo primo. Corpus à fratribus curatum,
circa meridiem ad valetudinarii oratorium
juxta morem delatum est.

D

b

A N N O T A T A.

a Suspicor, scriptorem Vita ex voce Hispanica
Orense perperam fecisse Latinam: hæc enim epi-
scopalis Gallecia urbs; Compostellano archiepiscopo
subjecta, & vulgo Orense dicta, Latine appel-
latur Auria, vel Amphilochia & interdum Au-
quæ calidæ Cilinorum, estque sita ad Min-
um fluvium, ubi etiamnum exstant calidi fontes.
Hæc est probabilior geographorum opinio. Quidquid
sit, ego alium episcopatum Orensem; seu potius
Auriensem invenire non potui.

b De die obitus difficilem nodum proposuimus in
Commentario prævio num. 2 & 3.

E

MIRACULA

AUCTORE EODEM TIBURTIO
NAVARRO,

Collecta ex processu beatificatio-
nis, aliisque hujusmodi in-
strumentis.

C A P U T I.

Varia beneficia, qua die obitus &
sepultura beati Francisci Solani
multis ejus opem implo-
rantibus concessa sunt.

F

Virtutibus se homo, dum vivit, Dei ser-
vum fidelem probat; grata sibi hominis
fuisse obsequia, post mortem Deus miracu-
lis manifestat: ita profecto se circa dilectum
Famulum suum divina munificentia gessit,
quem in ipso obitus die voluit miris opera-
tionibus coruscare. Dolebant gravissimo ca-
pitis dolore patres Joannes Sedano, & Lu-
dovicus Pacheco Observantes Minoritæ, cum
ipso mortis Francisci Solani die, ille sacras
defuncti manus suo reverenter capiti impo-
nens; hic quamdam ejusdem reliquiam de-
votè contingens, subitæ liberationis gratiam
repperunt. Nec minus se in alios fratres
suos beneficium Vir Dei exhibuit: nam, tes-
tante P. Francisco de Mendoza prædicato-
re, inculpatæ vitæ Religioso, eadem die
quidam fratres in valetudinario ægri-
tudibus detenti, salvi & incolumes evaserunt.

z Cum Christophorus Vivas jamdiu asth-
matico dolore laboraret, tentatis frustra hu-
manis

Varios à cupi-
tis dolore,

asthmate;

A manis remediis ad opem divinam confugit, & coram Francisci Solani corpore humiliter genuflexus oravit. Exaudita est humilis ejus deprecatio: nam Servi Dei intercessione liber recessit.

Similiter & Anna de Prado, à decennio asthmatica, acutam febrem, & acutum lateris cruciatum nonnumquam patiebatur. Hæc nullo sublevata remedio, audita felici P. Francisci morte, ipsum pro salute deprecata est, & tunicæ ipsius particulam pectori devotè admovit: ad cujus contactum subito convalescens similem numquam impofterum ægritudinem sensit, licet sæpè à præscripta sibi vitæ ratione in tantum deviaverit, ut antea ex minimo horum excelsu molestias quasi letales experiri soletet.

B 3 Joannes ab Azaña mercator jampridem ventis intra præcordia conclusis gravatus, nec corpus erigere poterat, & quibusdam membris intumuerat. Hic coram sacro cadavere genuflexus orans, ut manus & pedes devotè osculatus est, se liberum vidit.

B Eadem die Franciscus de Avalos Tinoco, cum à multis mensibus tertianam, ac interdum quartanam cum vehementis frigoris crebro accessu febrem pertulisset, ut P. Solani corpus invisit, manibus & pedibus oscula infixit, habitus ejus & chordæ prælegmina collo suo reverenter apposuit, quam imminere putabat febris molestiam, nec tunc, nec impofterum sensit.

B 4 Semestris puella, Joannis Stephani Perez, & Antonie Ortiz de Vargas filia, ob nervorum tumorem manca facta est; accessit & vehemens fluxio in brachium jam læsum, fletus ab ea lugubres extorquens. Afflictus filie malo parens ad conventum sancti Francisci, quamdam P. Solani eadem die defuncti reliquiam petiturus, accurrit: obtentum tunicæ parvum fragmentum, ægrotantis puellulæ partibus læsis reverenter approximavit; ad-cujus contactum subito nervorum contractio desit, fluxio cessavit, & infan-tula perfectum manus brachiique usum recuperavit.

C 5 Puer septennis, Joannis de Esquibel filius, alternis intensi frigoris, & vehementis caloris vicibus in febrem periculosam deciderat. Cum eo, quo Vir Dei migrabat momento, exclamavit: Deserte me ad patrem Solanum; quia ille me sanabit. Delatus itaque ad oratorium, in quo corpus expositum erat, manus illius & pedes devotis osculis est veneratus; moxque levamen sentiens, domum alacer & gaudens reversus est, nec malo hujusmodi ultra laboravit.

C Ludovicus Laurentius de Esquibel, duodecim annorum puer, gravi infirmitate, quasi obstructione oppressus, ita circa stomachi orificium intumuerat; ut à medicis moriturus crederetur. Verum eadem die, qua Servus Dei debitum naturæ persolvit, tunicæ ipsius particulam à quodam Religioso accepit, quam nocte sequenti ad turgentes stomachi fauces confidenter admovit; mane autem consurgens, se sanum à tumore invenit.

C 6 Catharina de Armenta, uxor Joannis Martini de Vivas, diurnam stranguriam, seu urinæ detentionem laborans, cum nec cibum, nec somnum capere posset, à medicis dere-

lista morti proxima credebatur, jamque sepulturæ ipsius necessaria parabantur: cum ingrediens ad illam Joannes de Villavicentio, mortem P. Solani recentem annuntiavit, & ægram, ut ejus merita imploraret, admonuit. Illa itaque Servi Dei humiliter exposcens auxilium, tunicæ ejus fragmento partem dolentem tetigit, ac filum ejusdem stamineum ore deglutiit, statimque calculum cum urina ejiciens sanitati completæ restituta est.

B 7 Pater Didacus de Estrada, Ordinis B. Mariæ Redemptionis captivorum sacerdos, acutis & intensis febribus (quarum singulis accessionibus biduo detinebatur) laborans, nec remedium in humanis inveniens; ipso exsequiarum P. Solani die cum acutissimus esset capitis dolor, & vehementior æstus accretio, ad eum pro sanitate exorandum se contulit. Itaque frequentes populi turbas penetrans, & coram corpore genuflexus procumbens, ejus pedibus & manibus devotè oscula confignavit, & caput illius plantis reverenter supponit. Exauditus est pro sua devotione & Servi Dei meritis: nam illico febris & dolor non amplius reversura abscessere. In cujus beneficii memoriam singulis postmodum noctibus PATER & AVE MARIA ad Virum sanctum dirigere consuevit.

B Eleonora de Coca, Joannis Perez de Men-dejar vidua, cum à triennio continuis cerebri fluxibus & rhumis afflicta, nec palatum lingua contingere, nec vocis articulos posset efferre, quandam habitus Servi Dei reliquiam vertici suo superinduxit, & statim, subsecuto levamine, meruit ab ægritudine liberari. Sic & Maria Sancia eadem tunicæ prælegminum virtute, ipsa funeris die à molesto capitis dolore, & febris intensæ sanata est.

B 8 Eleonora de Abreu à sex mensibus profusio sanguinis patiebatur: exquisitis medicinarum remediis non tam non diminuta, quam aucta infirmitas eam paulisper ad mortem ducebat. At præcipua mali vis ipso patris Solani exsequiarum die efferbuit. Contigit autem, ut capitaneus Dominicus de Búslinca maritus ipsius cum prorege (cujus satellitii locumtenentis officium agebat) conventum S. Francisci manè ingressus, & candorem, suavitatem, odorem, & alia superius enarrata exanimati privilegia corporis admiratus; forte aliquas tunicæ ipsius particulas à Religiosis dono acceperit, cum quibus domum reversus uxorem sic periclitantem, ut gauderet, admonuit, & de salute reliquiarum patris Solani contactu obtinenda speraret. Et revera, admotis ad infirmæ ventrem sacris prælegminibus, subito profluvium stetit, & sanitas optata rediit.

B 9 Isabella Carillo filium latere dextro contractum peperit, cujus tanta vis ægritudinis erat, ut cum unum alteri crus admovebatur, præ vehementia doloris immutari ad mortem videretur. Itaque desperato infirmitatis in alvo materna contractæ remedio, nec quidquam unctione, vel alio medicamine juvantibus, puerum afflictæ parentes sancto patri Solano humiliter obtulerunt. Cujus quoniam dies exsequiarum erat, nec ob concurrentem multitudinem infantulum ad ecclesiam deferre audebant, particulam tunicæ

Virj

EX IM-
PRESSIS.

febris,

B

rhumus,

profusio san-
guinis

B

lateris frã-
ctione,

EX IMPRESSIS. Viri sancti confidenter apposuerunt infirmo ; qui ad salutarem reliquiarum contactum statim sanus , & omnino illæsus evasit.

cruris dolore, 10 Eleonora de Sotomayor, Francisca Suarez ab Amaya uxor, intenso cruris dolore à quindecim diebus vexata , ad Viri Dei funus licet ægrè se contulit ; quò cum, nisi eo jam tumultato, non pervenisset , devotas ad sepulcrum preces effudit , & habitus ipsius præsemine sibi admoto ; sensim à cruciatu libera , & perfectæ sanitati reddita fuit.

cordis dolore, Mariam Euphemiam de Pareja, Joannis de la Raya uxorem, vehemens à duobus & ultra annis cordis dolor angebat , cui adjuncti repentini corporis tremores , ex leviori quaque molestia causati , eam sæpe ad mortis fauces trahebant. Exhaustis medicinarum curis , & infirmitate ad mortem iudicata , afflicta mulier, quo die tumultatus est Vir Dei , tunicæ ipsius fragmentum cordi apposuit , & devotè opem ipsius imploravit ; nec fraudata est à desiderio suo ; nam illico integram obtinuit sospitatem.

B 11 Maria Gutierrez de Medina, uxor Thomæ de Herrera Escalona , struma gravi in modum carcinomatis sub sinistro brachio erumpentis afflicta ; cum in cura medicorum multas frustra per duos circiter annos expendisset facultates , ac adeò brachium intumisset , ut illud pectori admoveere non posset , ad sacrum Servi Dei funus ; licet admodum difficulter , accessit : cujus pedes reverenter osculata , ex iis (quæ in corpore vidit) sanctitatis indiciis , ipsum sibi potentem apud Deum intercessorem futurum sperare cœpit : quamobrem fide animata , emplastra sibi à chirurgo ministrata extraxit , & in manus Joannæ Franco sociæ & adjutricis suæ deposuit , & pro iis aliquâ habitus Servi Dei particulâ turgentem strumam contexit. Ipsum interim humiliter exorans , & se singulis unius anni quartis feriis in honorem ipsius jejuniaturam , & rosarium recitaturam promittens. Adfuit devotæ mulieris orationi Franciscus , eamque , resolutò penitus tumore , & dolore represso, mirabiliter sanavit.

C 12 Cum autem post octodecim annos à iudicibus apostolicis ad inquirenda Servi Dei miracula deputatis , omnes (qui haberent perspecta) ea juridice declarare , promulgato in ecclesia cathedrali edicto, juberentur , hæc acceptæ sanitatis beneficium fidei testimonio promere detrectavit. Quæ in pœnam ingratae memoriæ iterum pristino dolore & recrudescente carcinomate afflicta flagellum Dei agnovit , & ad sancti Viri sepulcrum pergens culpabilis silentii veniam , & inflictæ pœnæ medelam poposcit , & salutis olim sibi mirabiliter restitutæ juridicam vovit declarationem. Placuit Deo promissum , & statim struma renascens abscellit : mulier verò coram iudicibus apostolicis cum Joanna Franco sinceram & diligentem totius successus edidit confessionem.

Virum à mala consuetudine, 13 Non solum autem se viri Dei Francisca virtus ad corpora , sed & in ipsas mentes extendit. Erat quidam in civitate Limana adeo inveterato consuetudinis perversæ jugo subactus , & à triginta annis in horrendum peccatum proclivis , ut se nulla vi ab eo retrahi posse affirmaret. Hic ad Francisca Sola-

ni exsequias cum plebis affluentia concurrens , ad corpus accessit , intra se dicens : Si Vir iste sanctus est , me ab hujus vitii nexibus liberabit. Dum ergo ejus se precibus & meritis propterea commendaret , & pedibus sacris oscula devota infingeret , repente in virum novum mutatus , corde liquefieri , contritionis dolore intus urgeri , peccati deformitate & divinæ justitiæ flagellis terreri , ac misericordiæ cælestis consideratione recreari se sensit. Et inde statim exurgens confessario latentia conscientia vulnera patefecit , atque à dura peccati lege per Servi Dei auxilium liber evasit.

D 14 Mulier quædam ex præcipuis civitatis , tantum à duodecim annis erga quemdam hominem, extremæ sibi paupertatis auctorem, conceperat odium , ut ad illi condonandum nulla umquam ratione à viris religiosis potuerit adduci : immò etiã mortuo continuis imprecationibus malédicebat , & quàm ipsa sumere non poterat , à cælo vindictam petebat. Quæ cum ad Servi Dei exsequias venisset , æ sacros illius pedes & manus osculatura , propius accedere conaretur ; refulsit subito lumen in habitaculo cordis ejus , & interius illustrata sibi tacitè exprobrare cœpit : Quomodo , cum sim tot peccatorum rea , Sancti illius pedes contrectare audebo ? Et ad illum conversa rogavit , ut pro se ad Deum intercessor existeret , quatenus ope divina , odium à corde deponeret. Mox sacram Viri Dei manum osculata , eam cordi suo apposuit. Ad tam felicem contactum lapidei pectoris est emollita durities ; fugato odio, amor successit , & tranquillitas aversioni. Ac deinceps non vindictam , sed veniam ; non calumniam , sed bonam famam defuncto inimico conciliare sollicita fuit.

E 15 Quantum verò in Servi sui amicos & veneratores se munificum exhibuit Deus , tantum se in ejusdem contemptores severum vindicem Michaëlis Gomez artificis fellarii castigatione probavit : hic enim non solum defuncti corpus cum tota populi frequentia visitare noluit , sed etiã aliquo modo despexit : nocte verò illa , cum se gravibus & letalibus molestiis sensisset turbatum , die sequenti ad conventum sancti Francisca se contulit , & pedes sacros est osculatus. Ex illo osculo , non eam , quam alii devoti suavitatem , sed fastidium stomachi , & horrorem percepit. Domum reversus lectulum conscendit , nec , quam optabat , quietem invenit : videbatur sibi interim venerabilem P. Solanum præsentem videre , & sibi hæc objurgantem audire : Quare cum sis terra & cinis , ad pedum meorum osculum exhorruisti ? Cave tibi , & quid inde tibi continget , videbis. Altera verò die factus est omnis miseræ simulacrum , claudus & debilis cruribus , oris situ deformis , dentium gingivis pallens , & toto corpore velut truncus immobilis. Agnovit occasionem inflicti flagelli , & ad Viri sancti præsidium se devota prece convertit. Uxor quoque ejusdem aliquas sacri Intercessoris reliquias marito reverenter admovit , ad quarum contactum rediit os ad pristinum situm , & omnis ægritudo recessit ; excepto tamen , quod in aliorum exemplum aliquamdiu sine fulcimentis ire non potuit , donec

A ab eo, à quo instantaneam receperat aliorum curationem, istius etiam infirmitatis integram paulisper obtinuit sanitatem.

CAPUT II.

Quadam persona religiose intercessione ipsius sanitati restituta, & multi pueri à morte resuscitati, variisque morbis erepti.

Venerabilis Christi famulus frater Andreas Corzo, acri podagræ molestiâ cruciatus, ab anno & medio absque baculo incedere non valebat. Hic braccas (quas sanctus pater Solanus dum viveret) gestaverat; vix induit; cum subito se liberum sensit, & licet octoginta annis provectus, tamen sine fulcimento deinceps ambulavit. Sic & quidam alius Religiosus habitus servi Dei Francisci particulâ graves podagræ dolores exstinxit.

Frater Joannes Gomez, conventus Limani infirmarius, stomacho graviter laborans, se, quo Servus Dei olim usus fuerat, flagello reverenter contexit, & statim convaluit, quod & in multis alijs infirmitatibus salubre invenit. A similis etiam ægrotudinis, multorumque aliorum cruciatuum malo pater Franciscus de Mendoza Minorita prædicator, tunicæ Viri sancti præsemine sanus evasit.

17 P. Joannes Rodriguez de Saavedra, conventus S. Mariæ Angelorum Recollectionis Limanæ guardianus, abscessu & febre vehementi decumbens, applicato sibi Viri sancti sagi fragmento levamen illico, mox integram sanitatem, recepit. Sic & P. Hieronymus Ildephonus à Turre periculosa febre vexatus, sepulcrum Servi Dei visitavit, & appositâ sibi habitus ejus reliquiâ, convaluit.

Fr. Antonius Lopez laicus cruris dolorem & læsionem adeo gravem patiebatur, ut nullo remedio potuerit sublevari; conversus autem ad patris Solani merita, in ejus memoriam PATER NOSTER, ET AVE MARIA semel recitavit, & statim dolor & læsio cessarunt; & pede, quem prius in terram collocare non poterat, cœpit commode ambulare.

18 P. Franciscus de Torrez, conventus Truxilli guardianus, præter acutissimos cruris & humeri dolores, alia quoque secreta & periculosa infirmitate afflictus ad balnea provincie de Caxamalca à superioribus procura transmissus est. Quo ut appulit, sibi datum habitus Francisci Solani præsemen ad partes dolentes apposuit, & pia supplicatione ipsum sibi (dum olim viveret) amicum, jam fieri advocatum rogavit. Et ecce subito tantum lenimen sensit, ut absque ullo humano remedio ab omnibus morbis sanus evaserit.

P. Joannes Sedano ob vehementem pedis dolorem, nec stare, nec sedere, nec jacere poterat: qui pannum, Viri Dei corporis tactu sacratum, ut ægro pede tractavit, illico sanitatis compos fuit.

Julii Tomus V.

Quidam alius frater, acerbis contra castitatem tentationibus impetitus & penè prostratus, fune manibus Viri sancti defuncti tacto, se præcinxit, & illo puritatis cingulo libidinis humorem exstinxit.

19 P. Blasius, sacri Prædicatorum Ordinis religiosus, exhaustis pro medela oculorum humanis remedijs, ex pulvere, sepulcro Viri Dei inhærente, lutum fecit, eoque oculos linivit; & statim potenti Francisci Solani intercessione humor defluus stetit, oculorum acies purgata & roborata est. Idem quoque, jam in necessitatibus corporis opem ejus expertus, in spiritali quadam angustia ad eum recurrit, & statim consolationem optatam impetravit.

P. Ludovicus à Guadalupe, ejusdem S. P. Dominici Ordinis alumnus, à quadriennio oculorum dolore ob continuos humorum defluxus laborabat, & unius præsertim claritatem ex copia fluxionis amiserat. Hic cum sacrum Francisci Solani cadaver quodam rōsario attigisset, in conventum reversus crescere molestias sensit; ita ut oculos ad matutinas horas legendo solvendas aperire non valeret. In illa angustia virum Dei Franciscum sic allocutus est: "O pater Francisce, Solane, si vis me de tua sanctitate (quam publica fama celebrat) omnino convincere, fac tuis precibus, ut Deus ab hac infirmitate me sanet." Vix hæc cogitaverat, cum palpebras movit, motas aperuit, facile legit, & ab ægrotudine penitus liber remansit.

20 Soror Andrea de Jesu, Religiola professa monasterii sanctæ Claræ, ab uno anno surditate nullo remedio sanabilem contraxerat; quæ dum Francisci Solani auxilium humiliter imploravit, & ejus meritis auditus beneficium pro majori Dei obsequio sibi restitui petiit, desiderii compos effecta est: nam cum ipsius tunicæ particulam per biduum ad aures tulisset, hoc elapso, repente strepitum aliquem & fragorem quasi crepitaculi audivit, & statim perfectum auditivæ potentie usum accepit: quæ in tanti boni gratitudinem singulis noctibus bis SALVE REGINA in sancti Patris Solani memoriam impostorum recitavit.

Soror Beatrix de Illescas, monasterii Incarnationis professa, acutum in fronte dolorem patiebatur, cujus continuis molestis læsio detenta, ut viri Dei Solani celebrem didicisset sanctitatem, ei se devote commendans parvum ejusdem tunicæ præsemen assumpsit; cujus virtute ipsamet nocte putridum ex ore abscessum evomuit, & subsecutam inde sanitatem Intercessoris sui meritis semper ascripsit.

Alia ejusdem conventus monialis Bernarda de Caravajal, cum à coxendice usque ad medium cruris tam intenso cruciaretur dolore, ut quiescere omnino non posset, servi Dei Solani reliquiæ efficaciam optatam consecuta est sospitatem.

21 Secundo post Viri sancti felicem transitum die, puellula quædam gravi infirmitate interit; quam mortali parentes patris Francisci Solani meritis sibi reddendam sperantes, caputium ejus super defunctæ cadaver, cum de ipsius funere ageretur, extenderunt. Et

VVVVV

ecce

EX IM-
PRESSIS.
tentatione,
contra casti-
tatem,

oculorum
morbo,

E

surditate,

F

frontis dolore,

cruris mole,
sua sanat.

Dua

EX IM-
PRESSIS.

eccē postea, illis sacram reliquiam tollentibus, ut corpus pro sepultura involverent, subito infantula lugere cœpit, & novam Intercessoris tanti virtute adepta est vitam.

Puella

In civitate Truxilli, & domo depositarii generalis Gaspari de Giles infantula biennis ex alto quinque contignationibus solario in impluvium, lapidibus stratum, decidit; & casu tam gravi extemplo occubuit, & sic misere enecata in altum cubiculum delata est. Aderat inter alios repentinæ mortis compatiens Catharina Gomez vidua, quæ reliquiam habitus viri Dei Solani ad caput defunctæ confidenter admovit, & pro ejusdem resurrectione deprecata est. Exauditur subito oratio mulieris, & horâ jam à casu elapsâ, puellæ animula in corpus, quasi à somno excitatum (cunctis obstupescens) reversa est; nec in ea ullum læsionis vestigium remansit.

b c
duo pueri
B

22 In Valle de la Nasca b, sexcentis a leucis à Civitate Regum distante, puerum quemdam Nicolaum, Joannis Home & Isabellæ Rodriguez filium, febre vehementi correptum, adeo mortales angustiae repente occuparunt, ut pedibus manibusque perstrepsens, inde crura quasi post luctam mortis extendens, vultu immutatus, ac sensuum usu per quadrantis spatium privatus existerit. Illum apprehensum desolatus genitor, ut ex manifestis indiciis, omniumque adstantium judicio expirasse non dubitavit, dolens & lugens lectulo deposuit. Tuncque recordatus viri sancti Solani & miraculorum ejus, alte exclamare cœpit: "O beate pater Franciscus Solane, redde mihi vivum filium; & ego beneficii non ingratus, ad sepulchrum tuum novemdiales stationes me acturum polliceor. tuque semper mihi peculiari devotione charus existens." Vix hæc voverat, cum puelluli oculos aperiri, & hinc inde suaviter verti, faciei colorem innovari, genas roseo rubore perfundi, corpus extincto febris calore & ægritudine repulsa, sanum vegetari cuncti circumstantes non sine stupore viderunt.

C
à morte susci-
tantur.

23 Petrus da Figueroa-puellulus, Isabellæ de Torres filius, anno MDCXIV per duos menses acutis febribus agitato, tandem quadam feria quinta ante auroram exspiravit, ut certis experientis signisque compertum est. Hujus mater mœrore confecta exanime corpusculum ad capellam servi Dei Solani detulit, ibique cum lacrymis & singultibus ferventes pro filioli resurrectione orationes effudit. Nocte superveniente, nondum exaudita, & in fidei firmitate probanda, relicto in præfata capella cadavere, domum revertitur. Manè diei Veneris exorto, iterum illuc se conferens filium adhuc exsanguem & mortuum adinvenit. Renovatis propterea ejaculatioibus, Missæ ibidem mox celebrandæ stipendium dedit. Itaque dum Sacrificium Deo in Servi sui invocationem offertur, & ad secundam hostiæ immaculatæ elevationem pervenitur, puer lugere incipit, & mamillam sugere: cum quo vitæ reddito Deum laudans, & jubilans mater ad propria rediit. Ille autem sibi restitutâ lucis usurâ per multos postea annos potitus est.

24 Puer septennis, filius Domini Joannis de Cespedes, & Isabellæ de Camargo, à duo-

bus annis febris quartana, & frequentibus obstructionibus laborabat, quibus à trimestri febris tertiana duplici superaddita, in manifestum vitæ discrimen medicorum judicio devenerat. Desperata ergo ipsius salute, cum die quadam æstus vehementiâ ultra solitum efferbisset, afflicti parentes illum ad S. P. Solani sepulcrum detulere; ubi humiliter orantes, noveindiales, si salvus evaderet, se acturos excubias promiserunt: moxque infirmo, quadam ejusdem Viri sancti reliquia apposita, omnis ægritudinis labes abscellit.

D
Pueri variis
febris. ob-
structionibus;

Cum puellulus quidam triennis, servæ capitanei Petri de Azaña filius, periculosis fluxionibus ægrotaret, incauta mater vestimentis exutum in fossa incili lavit; quem subito frigoris rigor ita penetravit, ut (cum jam debilis esset) statim deliquium cordis sit passus: & ob mortis indicia, in oculis, dentibus; vultuque patentia, à præsentibus creditus est exspirasse. Ad hæc desolata parens imprudentiæ suæ infantuli mortem adscribens, vestimenta scidit, capillos sibi evellit, & totam domum mœstis ejaculatioibus implevit. Hera verò illius Hieronyma de Santander habitus viri sancti Solani præsegmen summis pueri labris admovit; ad cujus salubrem contactum illico oculos aperuit, ora laxavit, & qui vix usum loquelæ per ætatem habebat, laudes Creatoris cantu suavi deprompsit.

E
mortis pe-
riculo, crip-
natur.

25 Ildephontus de Vargas, Joannæ Ponciæ de Leon filius, à prima pueritia herniam insanabilem ex fractione contraxit; cujus cum per undecim annos usque ad decimum tertium ætatis crudeles tolerasset molestias; tandem venerabilis Servi Dei meritis, & reliquiæ habitus ejus ad partem læsam contactu, eadem nocte omnis tumor & durities læsionis cessavit. At cum præ júbilo puer beneficium acceptum celare non posset, arguitur à matre, & ne gratiam panderet, impeditur: sed ecce, quod ultor ingratitudinis Deus, adolescentulum recidivo tumore ægrotare permisit: quo flagello edocta parens, veniam silentii petiit; & patrati miraculi famam se vulgaturam promisit. Iterum ergo exaudita restitutæ sanitatis bonum filio impetravit, nec illud amplius dissimulare præsumpsit.

F
Mulier filii
sui herniam
sanatam ta-
cens punitur
& divulgare
promittens
exauditur.

26 Isabellæ Ortiz filia bimensis, à viginti diebus acerbo thoracis dolore cruciata, & interdum acri febre exusta, nihil juvantibus remediis, moritura credebatur: quæ patri Francisco Solano commendata, post emillum à matre votum de puella ad ejus sepulcrum deferenda, & Missæ sacrificii in ejus capella celebrandi retribuendo stipendio, statim suavi somno correpta integre convaluit.

G
Puella &
pueri

Petrus de Mendoza puer quinquennis repentino & acuto dolore correptus, quo in rabiem agi videbatur, reliquiæ viri Sancti virtute subito sanatus est.

Infantula quædam Limana decem mensium ventris profluvio, & superveniente periculo malo (quem indigenæ vocant DEL VALLE d) in modum cancri serpente, ultima mortis indicia dabat; cum ex particulæ tunicæ Viri sancti efficacia subitam sospitatem recepit.

27 Multos etiam alios morti proximos, & à medicis derelictos pueros, Viri Dei merita à pluribus morbis eripere. Nam puer biennis, Joannis de Herrera filius, repentino casu in-

H
à diversis in-
firmis mor-
bus liberatur.

A interisse judicatus; filius Petri de Ribera, ab octoginta diebus febre, oppilatione, ossium debilitate infirmus, & medicorum sententia insanabilis; Indus quidam infantulus, stupore sensuum, & carcinomate ori impendente omnino incurabilis; puellula quædam Nigra vitæ desperatæ; Agnetis de Ribera filiolus ventris profluvio, & febre graviter impetitus; hi omnes tunicæ viri Dei præseginum salubri virtute, è mortis faucibus evaserunt. Præterea Basilius puer unius anni, ad sancti Patris tumulum à febris mortiferæ violentia eripitur: Nicolaus, ob sanitatem à viro Dei receptam dictus Solanus, novem mensibus natus rosarii, quod sancti Patris corporis contactus sacraverat, efficaciam à letalibus morbis convaluit. Joannis Perez, & Annæ à Cruce biennis filiola desperatam, ob febrem pertinacem, & igneos vibices corpore toto diffusos, Viri Dei meritis in Missæ sacrificio à matre commendata, sanitatem recuperavit. Filius Melchioris del Castillo, & puella triennis, Antonii de Zuniga filia, ad sancti Viri sepulcrum delati, & ejus precibus humiliter crediti, malignæ febris mortales angustias prompta valetudine superarunt. Denique periculosè infirmus puer quidam in oppido Truxillo ob abscessus gravitatem à medicis desperatus, statim ut aquam staminibus tunicæ Viri sancti superfusam potavit, foetidam corruptæ materiæ saniem è corpore rejecit, & mirabilem adeptus est sanitatem.

tri Pinel uxor, difficilis puerperii crudeles ^{EX IM-} passa cruciatus, tentatis frustra remediis, ad ^{PRÆSES.} extremam mortis agoniam devehisse judicata est. Quam ut desperatæ salutis oblectrix ^{Varia mulier} vidit, ultimum facere volens suæ artis experimentum, illam in aere suspendendam dixit, ac propterea duas sibi in auxilium alias obstetrices petivit. Tunc angustata mulier, spiritualibus animæ munita subsidis, aliud sibi mitius pro corpore tentandum remedium duxit; ac proinde invocato viri sancti Francisci Solani, cujus ubique miracula vulgabantur, præsidio (qua se olim ille præcinxerat) chordam ad stomachum sibi confidenter admovit, & subito absque labore, cunctis admirantibus, thasculum peperit. Quæsti deinde post duos vel tres circiter annos, cum febre aliisque variæ ægritudinis angustis laborans à medicis desperatus fuisset, mater ad capellam sancti Viri detulit, habitu Minoriticò in ejus devotionem Indui voluit, & Missæ celebrationem mandavit: in qua dum filio, cui olim primam lucis impetraverat gratiam, nunc sanitatis restitui usum oraret, voti compos effecta, sancti Patris meritis incolumem domum reduxit.

B 29 Clara Eugenia, Matthæi Muñoz uxor, ^{inaccessibile} cum gravida esset, acerbum febris ^{S. Francisci} malignæ ^{Solanus} cruciatum perpeffa est, cui, nullis medicorum remediis proficientibus, mors propeo passu ob superadditos puerperii dolores adesse putabatur. His in angustiis in patre Solano spem collocans, tunicæ ipsius particulam alvò reverenter sibi iussit apponi; nec frustra: nam cito peperit, & ab ægritudine sana emerfit.

Dum frater Joannes Rodriguez conventus sancti Francisci oppidi Potosi ^a janitor existeret, quadam nocte circa undecimam horam homo quidam ad ostium festinanter pulsavit, confessorium petens, qui uxoris ejus, in partu angustia periclitantis, & morti jam proximæ, confessionem exciperet: insuper rogans, ut si quam sancti patris Solani reliquiam (quem olim in Tucumano noverat, & pro Sancto reputabat) haberet, sibi janitor in parturientis solamen commendaret. Dedit ostiarius panniculum, quo Dei Servus olim usus erat, eoque monuit uxorem prægnantem præcingi. Reversus ille domum fratris consilium implevit, & statim, ut conjux sacri panni contactum sensit, foetus, qui in ventre complicatus locum exitus non inveniebat, facili partu eductus est, ita ut mulier se nunquam commodius peperisse testaretur. Mane sequenti maritus successum mirabilem janitori narratum ivit, à quo & particulam panni post multam instantiam impetravit.

F 30 Joanna Rodriguez gravida, ob pica- ^{in periculoso} tionem ^{pariu} b intensos per viginti quatuor horas absque levamine perpeffa cruciatus, ad sancti patris Solani auxilium confugit; cujus tunicæ præseginem [ut] ventri admovit, subito mortuum foetum ejecit. Die sequenti ejusdem reliquæ efficaciam aliam exanimem prolem effudit. Cum verò intra triduum nimis incaute foras in agros exisset, altera die in civitatem, membris stupefacta, doloribus plena, & tere sensibus destituta, reportatur: cumque hac vice mortem evasura non crederetur, ad potentem Adjutorem suum recurrens, Missæ sti-
Vvvvv 2 pen-

ANNOTATA.

^a Hic ab Hebero in Menologio Franciscano ad diem 10 Junij laudatur, diciturque cum singulari sanctitatis opinione Lima obiisse nonagenarius anno 1620.

^b Hæc est vallis Peruvia, quam aliqui olim indigenis frequentissimam & adificiis celeberrimam fuisse tradunt. Hodie ex ea Hispanis incolis plurimum sacchari provenit.

^c Hic auctor Vita Latina non advertit ad expressionem Hispanicam: nam in Vita Hispanica lib. 3, cap. 4 expresse dicitur hæc vallis de la Nasca abesse à Civitate Regum sesenta leguas, id est sexaginta leucis, non sexcentis, ut ipse perperam vertit. Augustinus de Zarate apud Joannem de Laet lib. 10, cap. 25 scribit, hunc locum tantum quinquaginta leucis Lima distare.

^d Infra num. 64 explicatur, quale sit illud malum del valle; sed dubium manet, an sola hæmorrhoides, an vero alii morbi, qui ibi enumerantur, huic sanguinis fluxui adjuncti, ita simul appellentur.

CAPUT III.

Varia mulieres in periculoso partu adjunctæ, duæ cæcæ illuminatæ, alique homines promiscui sexus à diversis morbis liberati.

E Lapso non multo post Viri sancti transitum tempore, Agnes de Vascones, ^{Julii Tomus V.}

EX IM-
PRESSIS.

pendium, & novendii stationem promisit. Nec moram faciens, ad sepulcrum ejus se deferri voluit, ubi ore ad humum defixio humilem pro fanitate orationem direxit, ac ex adjacente tumulo terra caput asperxit. Ad hæc revertitur fanitas; domum autem reversa parum olei in Viri sancti nomine auribus infudit, & citò perfectè audivit, ac ita à cunctis infirmitatibus integrè liberata est.

juvantur,

31 Maria Salazar, Joannis de Govantes uxor, anno MDCXI, ad extremas vitæ angustias partu infelici deducta fuit: nam per octo dies, continuis agitata doloribus, omnes obstetricum curas & artes exhauserat. Tunc desolata puerperæ mater funiculo viri sancti Solani eam devotè præcinxit, quæ statim, mitigatis doloribus, hiliam peperit, & salva remansit.

B

Domina Floriana à sancta Cruce & Padilla acerbis partus doloribus, & vehementi febris unctione ad mortis fauces attracta, nullo mulierum obstetricantium, aut medicorum remedio sublevatur. Tunc ab hominibus desperata in divino cogitatum jactans auxilio, particulam habitus venerabilis Dei servi Solani devotè contigit, cujus efficacia intra paucas horas mortuum foetum ab alvo rejecit, & libera fuit.

et dicitur cæca

32 Maria quædam, serva Mariæ de Salas, ob continuos humorum defluxus cæcitatem contraxit. In ejus cura nullis patrona (quæ ipsam unicè diligebat) remediis pepercerat; sed in vanum: nam à duobus & ultra mensibus omnino cæca remanserat. Cum autem illo tempore miraculorum P. Francisci Solani fama spargeretur, ad eum se hera convertit: quæ adjacente sepulcro ipsius pulvere obtusos ancillæ oculos de nocte implevit. Collyrium, quod naturæ nocivum fuisset, Viri sancti virtus efficax fecit: orto enim mane, absterfa caligine, & deposito sanguineo rubore, claram famulæ restitutam visionem stupefacta invenit.

illuminantur.

C

Catharina de Origo ex gravi infirmitate lumen oculorum amisit, cui cum restituen-do nulla physicorum medicamenta sufficerent; illa penitus cæca cælestis medici opem implorans, quadam nocte tunicae Viri Dei fragmentum palpebris superinduxit; cujus potenti virtute per totam noctem quidam ab oculis aqueus humor effluxit, & die exorto claritatem perfectam adepti sunt.

Aliqui afflicti
in more fan-
cium,

e

33 Ferdinandus del Poco copioso ad linguam & fauces fluxionum meatu tumorem acerbum ac ulcera miseranda contraxerat: quæ à decem & octo annis absque ullo remediorum lenimine passus, tandem ut aëris & climatis mutatione molestiam temperaret, ad regnum de Chilo, quingentis à Civitate Regum leucis distans, transiit. Ibi quin-quennio absque medela transacto, iterum Limam revertitur, ubi renovatis medicaminibus nullam fanitatis viam invenit; immo à medicis, ut ad iter æternitatis se accingeret, admonitus est. His in angustiis, auditâ miraculorum famâ, quæ quotidie divina potentia Francisci Solani intercessione operabatur, iste de ejusdem auxilio plurimum confidere cœpit: quare novendiales in tumuli Servi Dei capella preces inivit. Cum-

que quotidie ejus meritis se gradum aliquem fanitatis acquirere cognosceret, in fidei fervore multam è sepulcro terram ori immissam, circa gutturi & linguæ ulcera fricando & movendo perduxit. Hoc aliquoties repetens, absque alio medicamento, intra quindecim dies, tandiu quæsitam invenit fanitatem.

D

34 Mencia, Dominici de Salazar serva, caninus morsus majorém furæ partem absumpsit, cujus nox refecata à chirurgis proxima læsionis carne, ibidem letale carcinoma excrevit. Derelictam à medicis servam, jamque extremæ unctionis sacramento pro agone muniendam, herus sibi eripi dolens, crus cereum ad viri sancti Solani capellam detulit, & Missæ illic celebrandæ stipendium largitus est. Post Sacrificium (cui devotè interfuit) domum reversus, ancillam multo sublevatam reperit; quæ die sequenti è lecto sana surrexit, eique nova pro veteri carne, ab eo, qui olim carnem pro colla apposuit, restituta est.

E

Petrus à Texada tumens & ulceribus facias à quadraginta diebus nares, quas nulla hominum ars sanare poterat, viri sancti Solani auxilio curavit: nam quadam nocte ex habitus ejus præsemine binas in gyrum complicatas particulas in geminam narem induxit, & mane sequenti se sanum invenit.

exulceratis
naribus,

35 Ildephonsus Mexia sacerdos in cruris dextri sura periculosi & inflammati ulceris acutos patiebatur dolores, quibus reprimentis cum medicinæ vis infirmior esset, ægre licet magno cruciatus sancti patris Solani sepulcrum adivit: ubi post devotam orationem, in oleum lampadis, coram sacro corpore ardentis, immerso digito, ulcus factò signo crucis linivit, & statim dolor abcessit, sanie faetor & plagæ tumor, relicta solum in signum miraculi cicatrice, evanuit.

Andreas de Hornillos bibliopola cruris plagam humanis curis imperviam tunicae Servi Dei fragmenti contactu, & Joannes Rubio similem, ejuſdem intercessione, sanarunt.

Petrus de Ribera scholasticus ulcus insanabile ad carcinoma vergens, circa quod alia tria minora sanie copiosam manantia excreverant, Viri Dei patrocinio superavit; nam appositâ cruri ejus sagi particulâ, cum post tres dies tibialia deponeret, decidit & reliquia sanum ab omni plagæ molestia reliquens.

F

36 Joanna de Villavicencio, jam diu quinque ulceribus in brachio dextro fauciata, ea à chirurgis ferro transfodi nunquam sinere voluit, sed semper sanctum patrem Solanum pro salute deprecabatur. Interim à religioso quodam visitata, linteum, quo Servi Dei pedus fuerat fricando contactum, accepit; quod ubi ad brachium confidenter applicuit, statim jam à quadraginta diebus immortum cœpit movere, & se ad illam partem facile reclinare: ac tandem post quinque dies erupit se ipsa ulcerum putrida sanies, & ægra fanitatem comparavit.

in brachio

Maria de Ribera, filia Galparis de Ribera, ultra violentas febris angustias, excrecentes in manibus tumidas putredine plagas patiebatur. Quæ cum humanam operam frustra sibi videret impendi, sancti patris Solani tunicæ

et manu,

A tunicæ præfegmen collo in medelam appēdit; nec decepta est: nam cito repullæ ægritudini salus perfecta successit.

sanguinis fluxu,

37 Francisca Serrano de Espinosa, diuturno duorum mensium sanguinis fluxu ad extremum vitæ halitum deducta, ita ut nec sacrum Viaticum recipere posse videretur, facto humiliter voto de sepulcro Servi Dei visitando, illico sanata est, & intra triduum è lecto confurgens devotè promissum implevit.

Anna de Villadiego, emilla simili & novemdiarium stationum sponione, exaudita est: sed ob non impletam, in ingratitude pœnam, iterum eodem profluvio correpta; cum renovasset votum, illico & renovatam obtinuit sospitatem.

epilepsia

Agnezia undecim annorum puella, Didaci Hurtado filia, à triennio frequentibus epilepsie concussionibus impetita, sæpe in terram repentino casu projiciebatur; ubi miserabiliter agitata, spumam ex ore & quasi scintillas ab oculis evomebat. Augebat miseriam infirmæ, & parentum mœrorem incurabilitas mali per omnia remedia tentati: etenim spes nulla medelæ affulsit; donec ejus collo quædam habitus Francisci Solani particula in modum bullulæ appensa est: tunc enim subito, velut ignis glaciem dissolvit: sic pia Viri Dei intercessio omnem infirmitatis pertinaciam vicit atque fugavit.

*asthmate
* lege prolixo asthmate quod*

38 Joannes de Riberia Albañil proluxa * septennii asma, quæ ipsum singulis noviluniis ad ultimas reducebat angustias, absque remedii spe miserabiliter laborans, tandem ut, quam ab hominibus non poterat, à Deo impetraret sanitatem novemdiurnum in Francisci Solani capella, & Missæ stipendium vovit. Prima ergo die, qua tumulum visitavit, manifestè in melius mutatam agnovit valetudinem; sicque singulas profecutus stationes, decrescente quotidie asma*, se ad finem impleti promissi penitus incolumem vidit.

** lege asthmate*

urinae detensione,

Petrus de Soto, præfeci oppidi Guanici primus minister, gravissimo urinæ dolore in vitæ discrimen lapsus condidit testamentum, Sacramenta novissima sumpsit; & cum mori putaretur, habitus, quo tumulandus operiretur, est quæsitus. Hic in tam evidenti periculo, quædam tunicæ Francisci Solani præfegmina ad dolentem sibi partem applicari obtinuit; & statim calculum emittit, salutem adeptus, quam medici, attentis morbi circumstantiis, miraculo tribuendam judicarent.

debilitate ar-

39 Isabella de Angelis bimensi manuum, pedumque debilitate è lecto surgere; cibumque ori admoveere prohibebatur. Hæc incurabili chiragræ arthirecticæ e morbo laborare à medicis judicata, à viro Dei Solano sanitatem humiliter petiit, quam quidem ex ejus reliquia devotè tractata promptè obtinuit.

palpitatione cordis & inmore corporis,

Maria Angola Nigra, serva Francisci à Cueva miserandam cordis tolerabat palpitationem; insuper cruribus, & toto corpore intumuit: Tot malis nullo proficiente remedio, ad Deum; qui humilium preces non spernit, conversa, viri sancti Francisci Solani intercessione salutem postulavit, & sagi ipsius parvum præfegmen sibi confidenter apposuit. Magnam mulieris fidem illico promptè à tumore & cruciati liberatio secuta est.

40 Hieronymus de Azevedo sacerdos longam trium annorum quartanam, & interdum à triduo in triduum inmedicabilem stomachi solitus pati dolorem, patris Solani habitus reliquiam primum ori & oculis, mox stomacho, devotè admovit. Extemplo somno correptus est, è quo post horam reversus, reditam sibi sanitatem cognovit, quam postquam per multos annos morbi similes non turbarunt.

*EX IM-PRESSIS,
stomachi dolore.*

Doctor Emmanuel Lopez Caravantes medicus, quam sibi humanis artibus semel restituerat sospitatem, recidivo stomachi dolore rursus amisit: qui apposita ad stomachum patris Sancti tunicæ particula, eum, quem viventem tamdiu terrena virtute curaverat, pro compensanda sibi cælestis potentie viribus opera deprecabatur. Exaudiri meruit: nam tanti Protectoris meritis redivivus dolor abiecit.

41 Anno MDCXXIV, Hollandis navibus mare australe infestantibus, inter alios Clemens miles in manus eorum incidit, qui gravi stuporis sensuum infirmitate correptus, cum tandem per tres dies nec cibum nec potum sumere valuisset, ab hæreticis exspiralle creditus, in mare projiciendus destinabatur. Quod ut capitaneus Christophorus Lopez de Robas ejus concaptivus audivit, suspensionem rogavit: moxque è chorda sancti P. Solani, sibi olim à marchione de Guadalcazar data, fibram eruit, & signo crucis præmisso, hanc in os infirmantis trussit. Qui statim oculos aperuit, escam petiit, & die sequenti cum magna hæreticorum admiratione è lectulo sanus surrexit.

Stupore sensuum

E

42 Catharina de Nao ægrotans à medicis desperata, Sacramentis munita, & morti proxima, aquam tunicæ Viri Dei fragmento intusam potavit, & perfectè convaluit.

aliisque infirmitatibus

Petronilla de Escovar & Azevedo, emisso voto de sepulcro patris Solani visitando, illico ab urgenti jecoris malo liberata est.

F

Joanna de Laon acuto coxendicis cruciatu vexata, cum nec moveri, nec surgere, nec federe posset, applicato sibi habitus Viri sancti præfegmine, repente sana exsiluit.

Joanna de Valdes febrem duorum mensium & ultra pertinacem, & abscessum in jecore perpeffa, tandem à physicis derelicta ultimum vitæ terminum expectabat; cum ecce quod ex devotæ Viri sancti imaginis superfaciem applicatione levamen sensit, & die sequenti è lectulo sana confurgens, propriis manibus culcitram aptavit.

43 Maria Magdalena, Mariæ de Miranda filia, ab intensissima cordis palpitatione ante Servi Dei transitum contracta, non nisi earumdem particularum efficaciam post mortem ipsius potuit liberari.

omnibus oppressis curantibus.

Ludovica de Mendoza, uxor Philippi Gutierrez de Toledo, vehementi corporis ardore exagitata, & Maria de Campomanes anrui ventris profluvio laborans, hujus salutaris contactus virtutem sensere.

Capitaneus Thomas Guerrero à jecoris intensa vexatione, ad frigidum agonie sudorem perductus; Petronilla de Sarmiento à febre & vomitu periculoso; Maria Valguer à pertinaci octodecim mensium ventris tumore, a-

V v v v v 3 liisque

EX IMPRESSIS.

f

liisque cruciatibus; Florianus Nigra criolla f ab artuum debilitate, qua per quatuor menses lectulo detinebatur; Ludovicus quidam à prolixo sanguinis fluxu: Isabella de Merodio à cruris cruciatu, à febris continuæ æstu, & à sanguinis profluvio; Catharina Gomez vidua, & Anna de Valverde, à simili fluxu lerali. Hi omnes pluresque alii ab iis (quibus affligebantur malis) devoto præfatorum præfegminum contactu salvi & incolumes emerferunt.

A N N O T A T A.

a Potofi est urbs ampla America meridionalis in parte australi Peruvia ad radices montis Potofsi, qui argenti-fodinis celeberrimus est. Hac autem civitas distat 18 leucis ab urbe Argentea in occasum; à Cusco 160 in meridiem; & 360 leucis ab urbe Boni Aëris in occasum.

B

b Picatio à medicis vocatur depravata & vitiosa appetentia, cum nempe stomachus cibos à natura alienos concupiscit, puta carbones, coria, & alia hujusmodi. Hoc symptoma à Grecis appellatur *πίσις* vel *πίσις*, quod significat picam (an non inde oritur vox picatio?) quia forte hanc avem simili affectu laborare observatum est. Hoc vitio maximè laborant mulieres gravida, ut videre est apud Gorraum in definitionibus medicis pag. 229.

c Regnum Chilenum (ab Hispanis vulgo nominatur el Chile) continuato littore Peruvia continetur, inter mare pacificum, montesque ei perpetuo parallelos à vigesimo octavo usque ad quadragesimum quartum circiter altitudinis australis gradum, exigua triginta leucarum & subinde minori latitudine interjacet. Ita noster Nicolaus del Techo in Historia Paraquaria lib. 1, cap. 17.

d Puto hoc esse oppidum Peruvia, quod jam incolitur ab Hispanis, distatque à metropoli Lima-na 50 vel, ut alii, 40 leucis. Vulgo appellatur Leon de Guanuco vel Guanuco de los cavalleros, ut tradit Joannes de Laet lib. 10, cap. 27.

C

e Voluit auctor haud dubiè dicere, eam oppressam fuisse dolore chiragrae arthriticæ à Greco nomine *ῥευματισμός*, quod articulare morbum significat. Vocatur autem hic morbus proprie arthritidis, quando plures simul articulos afficit, ut tradit Bartholomæus Castellus in Lexico medico.

f Hispani vulgo illos appellant criollos, qui ex patre Hispano & matre Indâ nascuntur. Hinc criolla vocatur mulier, qua hoc modo nata est.

C A P U T IV.

Incendia exstincta, tempestas maris sedata; & alia miracula intercessione ejus patrata.

Patrocinio S. Francisci Solani

IN valle de Guambacho a spatiosus est cannarum dulcium sacchari feracium tractus, circa quem ad unam & mediam circiter leucam ignis in quodam parvo nemore succensus est; qui ventorum impetu ad arundines, jam aridas & sectioni maturas, quasi ad escam dispositam delatus, magnam stragem edebat. Exstinguendo impares erant humanæ vires: immo & ecclesiasticæ pre-

ces ac exorcismi, licet aliàs efficaces, tunc, divinâ ordinante providentiâ, nihil proderant: interea namque serpebat ignis, & totum absumpturus erat, nisi capitaneus Antonius Alvaredo duo sancti viri Solani tunicæ præfegmina, quæ forte penes se habebat, Martino de Ortega sacerdoti parochio flammis opponenda dedisset: tunc enim, iis in ignem projectis, subito torrens flammeus stetit, nec ultra vel parum progressus, paulatim in depopulata jam materia exstinctus, reliquam, cui imminebat, intactam reliquit.

Sic & post quindecim dies excitatum media nocte ex cujusdam inadvertentiâ, in alio dulci ejusdem regionis arundineto vehementius & periculoser incendium, memor recentis beneficii parochus, tunicæ Viri sancti objecto fragmento repressit.

45 Franciscus Beltran aliquando ad suum cannarum saccharinum, in valle & districtu de Santa b situm, accedens, inhærentem alteri dulcium quoque arundinum tractui ignem, & deinde in alium silvestrium transilientem invenit. Qui cum ob venti spirantis impulsu & ob loci contiguitatem, rei suæ jaçuram certam teneret, serico panno involutam habitus sancti viri Solani reliquam cannae silvestris ramo appendit, dicens: „O „Vir benedicte, alii in ignem reliquias projiciunt, ego verò non ita; sed eas, ut „ignem arceant, huic germini affigo „Mirabilis profecto eventus fuit, nam cum cannetum in fructuosum à dulci: vix semi-ula distaret, ac unius ad alterum folia complicarentur; ignis ad marginem hæsit, & dulces arundines, licet aridas, non attigit. Inde etiam miraculo pondus accessit, quod reliquam & sericum velum nulla læsione efferverit; dum & lignum, cui appensa fuerant, & quidquid ei circumstabat, combullit.

46 Aliquando in Civitate Regum, fortuito candela incendio, quoddam Marianæ de la Vega habitaculum cum omni supellectile conflagravit; arcula tamen lignea, in qua pretiosa mulieris indumenta, quamque præ ceteris comburendam timebat, ignis furorem evasit. Eventum admirati assistentes, arcam aperiunt, & primo aspectu parvam tunicæ patris Solani reliquam pretiosis pannis quasi custodem superpositam inveniunt, rem miraculo & hujusmodi particulæ privilegio ascripserunt. Similiter aliàs, licet solidioris materiæ devorato pabulo, delapsum forte in ignem simile præfegmen, quasi recens abscissum, & absque levi arsura repertum est.

47 Circa annum MDCXVII, cum domus cujusdam in civitate Truxillo vehementi incendio nocte conflagraret, ac tanta esset voracitas ignis, ut propter pabuli, cui inhærebat, ligni scilicet cannarum, atque trahium siccitatem, nullo remedio humano, præsertim in tanta perturbatione noctisque caligine, posset exstingui, Franciscus Fernandez cæleste quærendum auxilium ratus, particulam habitus viri sancti Solani in ignem projecit; statimque ignis quasi torrentis aquarum, aut lapidei muri objectu coercitus stetit, & à proxima materia abstinuit. Mane verò exorto, ut miraculi dignitas magis eluceret, sacrum illud præfegmen illæsum & intactum occurrit.

Tan.

D

b

E

variis locis exorta

F

exstinguuntur,

A
*lampas
 in-traculo
 accenditur*

Tandem, qui potuit ignem in aliorum bona grassantem extinguere, voluit etiam extinctum in sui honorem accendere. Semel enim lampas coram ejus sepulcro appensa, à viro & femina, ibidem orantibus & flamma destitutam dolentibus, subito igne concepto, invisibili manu accendi visa est.

*id-m Sanctus
 quosdam*

48 Omnia subsunt elementa Creatori; unde qui servo suo Francisco subjecerat incendia flammarum, submisit & aquarum procellas. Anno quippe MDCX, è portu Limano solvit navis Francisci Livii ad portum de Pisco, & perrectura; quæ cum die prima Septembris ad vesperam, ad tractum oppidi de Cañete, viginti leucis à Lima distantis, pervenisset, adeo vehemens flatus ventorum exortus est, ut nauta, ne ad terram impingeret, altum teneret. Infervescente æstus tempestate, agitata ratis circa undecimam noctis horam, quæ una est ante mediam noctem hora, contracta & dissoluta fuit, ac in profundum abyssi demersa: cujus ut naufragium evaderent, viginti & unus navigantium scapham ingressi, mari se commiserunt. Crescentes undarum moles, nox tenebrosa, venti stridentes, & periculi timor, omnem miseris spem salutis ademerant; in certa ergo naviculæ jactura Joannes Rubio de Vargas, & alter è connavigantibus sancti patris Solani opem invocandam contestantes, quas ex ipsius habitu secum deferebant, particulas in mare projecerunt, & bene: nam statim illo operante, cui fluctus & mare obediunt, facta est tranquillitas magna; & aura felici flante, ac stragula pro velis implente, ad portum de Surco, qui duabus leucis à Lima se jungitur, appulerunt.

c

d

B

*naufragii
 periculo
 eripit,*

f

C

*pauper: puella
 opulentum
 matrimonium
 promittit,*

49 Similiter alteri navi à Callai portu ad Aricanum, ducentis leucis distantem, pergenti orta est tam horrenda tempestas, ut ventorum stridentium, & undarum furentium motu longe rejecta, in plures dissoluta sit rimas, & tam largum aquis aditum fecerit, ut extrahendis duplex hydraula non sufficeret, & omnes ne suffocarentur, in altiore puppim ascenderent. Tunc, suadente Isabella de Torres, sancti patris Solani præfugium humiliter invocatum, & sepulcri ejus (post liberationem) visitatio à nautis & viatoribus promissa est: illa vero, quam gerebat, ejusdem Servi Dei tunicæ particulam in undas immisit; quas vix preciosus ille pannus intravit, cum subito ventorum furor quievit, tranquillitas rediit, & omnes felici appulsi ad portum de Callao descenderunt. Secundos venti flatus Hispaniæ Catholici Regis classis Servi Dei meritis impetratos, & à periculis ingruentibus liberationem, commodius alibi narraturus, hic taceo.

50 Quiteria de Tejada in Hispaniam ab Indiis reditura, Joannam Duran, quam apud se tenebat, prius collocare matrimonio optavit: unde cum eam Antonio Perez præfati officiali conjugere vellet, iste (cui alia ditior offerebatur) hanc pauperem, & indotatam accipere recusavit. Ad ejus repulsam non desistit mulier; sed simul cum præfata Joanna novemdiem ad Viri Dei Solani sepulcrum stationem egit, ipsi bonum negotii exitum devote commendans; quadam ergo die ad vesperam, desperato quasi successu, adolescentulæ suspensæ & dormitabundæ re-

ligiosus quidam Franciscanus apparuit, qui eam ad brachium compulsans, ait: Ne incesta sis, filia; quoniam die crastina, illi homini connubio jungeris. Impletum est oraculum: nam altera die prædictus Antonius ad domum Quiteriæ accessit, Joannam in uxorem petiit, & rationem subitæ mutationis adduxit; quod sibi ipsa nocte in somnis adstitisset servus Dei Franciscus Solanus, & ducendam in uxorem Joannam postulasset. Tunc & suam hæc retulit visionem, & utraque collata, cum tantum haberent auctorem & sponsores, eadem die matrimonium; jam in cælo decretum, in terra statuerunt.

51 Maria de Lao, Damiani Mendez uxor, dum in tumultu Viri sancti terram osculatur demittitur, soluta forte zonula, aureos quosdam cum ipsa amittit. Domum reversa, casum advertit, in capellam quæstura rediit, sed minimè inventa pecuniâ, tandem occurrit homo dicens, se repertam tradidisse cuidam ignoto, suam esse affirmanti. Ad hæc Servum Dei mulier rogat, ut jacturam avertat. Exauditur oratio ipsius: nam ostium propriæ habitationis intranti quidam adfuit, & dixit: Ecce zonam, quam in capella sancti Solani ab alio accepi, ut meam.

Martius Sancius chirurgus, cum adhuc viventis Francisci precibus fugitivos servos ad se aliquando reductos vidisset, post ejus mortem, quoties eadem mancipia abire contingerat, toties eorum reditum ipsi commendabat, & statim motione & impulsu visibili revertentur.

52 Lucas puer decennis importunos her-
 niel tumoris dolores à sex annis patiebatur, quem Joannes de Esquederente ejus pater desperatum à medicis, ut sancti patris Solani opem requireret, hortabatur. Cum ergo quadam die mentis Martii ejusdem anni MDC-XXVIII intensiori cruciatu vexatus bonum parentis consilium mente revolveret, manè ad conventum Sancti Francisci se contulit, & coram Viri Dei sepulcro innocenter ac devote oravit; ubi cum ferventiores preces effunderet, juxta se mulierem quamdam, caput ulceribus magnis infectam, vidit; quæ, tumuli terrâ plagis impositâ, eaque mox excussa, se sanam omnino contestabatur. Fide illius animatus puer, eodem tumuli pulvere tumorem herniosum confidenter aspersit, moxque se penitus liberum sensit. Domum lætanter regressus parentibus miraculi seriem enarravit, qui factâ experientiâ, revera consolidatam fractionem, & remissum turgiditatis excessum invenerunt; à quo deinceps puer durabili potitus est sanitate.

53 Mense Septembri ejusdem anni MDC-
 XXVIII, Martha de Espinosa, Francisci Garcia uxore, gravida, fluxu sanguinis uberi, crebro vomitu & letalibus paroxysmis impetita, in brevi moritura à medicis judicata fuit. Jam Eucharistiæ & Pœnitentiæ sacramentis receptis, ad extremam parabatur Unionem; cum Pater Fr. Mattheus Perez, conventus S. Francisci sacrista, ipsius misertus, ait: " Quoniam à medicis terrenis desperata est, ego medicum cælestem, qui eam, nullo labore sanabit, adducam. " Et revera delatam à monasterio digiti unius sancti patris Solani reliquiam, ut collo infirma (quæ interim ad sepulcrum ejus stationem, &

EX IM-
 PRESSIS.

*et eandem
 mulieri perdit
 tum maris
 cum prodigio
 restitui curati*

E

F

*fluxum san-
 guinis & alt.
 os morbos,*

EX IM-
PRESSIS.

& cerei corporis oblationem vovebat) reverenter appendit, illico sanguis, vomitusque steterunt, mortis symptomata cessarunt, aperti sunt ægrotantis oculi, eaque statim adeo roborata est, ut cibum petierit, & porrectum aviculæ pectus, quasi omnino sana, libero dente comederit, ac deglutierit. Illam; die sequenti medici ad desperatæ sanitatis usum reversam inventientes, rei successum manifesto miraculo attribuerunt.

febrim ac
phthisin,

g

B

54 Initio anni MDCXXXIX Maura quædam, Theodora nomine, ætate duodennis, serva Petronillæ de Escovar, & Azevedo febre tenaci corripitur; quæ tentatis frustra medicinæ remediis, in deterius vergens in ethisim g degeneravit. A medicis igitur derelicta serva ad ruralem domum ab hera transmittabatur; quamvis in vanum, cum eadem die certissime e vivis decessura crederetur: ibi tandem, quia nec cura ministrantium, nec aëris locique mutatio profuissent, ipsius patrona novemdiales ad sancti patris Solani stationes suscepit, & Missam ibidem celebrari procuravit. Vix inchoata devotio, cum servulæ infirmitas remitti, vires augeri in tantum visæ fuere, ut intra aliquot dies sana omnino ad civitatem remearit.

tumorem,

55 Eodem anno, mense Novembris Nigra quædam Paschalis quinquennis puellula; Isabellæ de Argote serva, febrem acutam perpessa, omnibus dextri lateris membris, capite, brachio, & crure intumuit, & insensibili lethargia obriguit. Hanc ejusdem partis coxendices contortæ, & crus coarctatum claudam, brachium tumidum mancam, turgens facies deformem effecit. Cumque per viginti dies tam lugendæ ægritudinis status nulla remediorum applicatione mutaretur in melius, hera secum infirmam ad ecclesiam S. Francisci deferri jubet; & admotam sepulcro, in quo antea Vir Dei jacuerat, ipsi humiliter commendavit. Post ferventem orationem, oleo lampadum ibidem ardentium omnes servulæ partes offensas linivit, sperans salutarem futuram Servi Dei meritis unctioem: nec profecto decepta est: nam puella domum inde relata, mane sequenti sana & incolumis e lectulo surrexit.

C
patientis se-
cundinas,

b

* Hand dubie
secundinas
an sitit?gravem infr-
mitatem,

Eodem mense & anno Mariana de Palacios, Antonii Xamarillo uxor, intempestivo partu scetum valde exiguum genuit; & cum magnam sanguinis copiam effunderet, a secundinis b purgari non potuit. Desperantibus ergo de sanitate medicis, ipsa non desperat: nam sancti patris Solani opem implorans, duo ossis ipsius frustula per os deglutiit, statimque duplici paroxysmo secundas * eiecit, sanguinem sinit*, & ipsa convaluit.

56 Maria puellula trimestris, Didaci Causini serva, mense Decembri ejusdem anni MDCXXXIX gravi infirmitate, quam vocant de oculo, id est corrupta visualium spirituum, ex inspicientis se oculi prodeuntium emissionem, infecta, sive sauciata ad extremam vitæ deducta est horam. Hanc sic desperatam, & omnia mortis imminentis signa in vultu, lingua, & toto corpore præferentem herus & hera ad capellam Viri Dei detulerunt. Vix Missa, quam propterea celebrari mandaverant, terminata fuit; cum infantula in se reversa, domum reportata, intra quadrantis horæ intervallum, mamillam, quam ab octo

diebus non apprehenderat, fugere cœpit. Contigit autem, ut etiam puellulus quidam semel, præfati Didaci servus, eadem die; similique morbo ægrotaverit; qui tamen cum periculum vitæ non videretur incurrisse, humanis solum est curatus remediis, nec sancti Patris intercessionem commendatus. Ex quo factum est, ut mortem puella evaserit, & iste vitam amiserit.

57 Joannes Viafara villicus, & servus Joannæ de Lugo & Torrez viduæ, ob molestam stomachi resolutionem, copiosum sanguinem exspuebat; ac tandem malum, quod vocant del Valle, contraxit. Hoc velut cancro interius serpente præcordia exesa; cum sanguinem, jecur, & pulmones per frustula exspuendo paulatim ejiceret, a medicis derelictus, omnium Sacramentorum, etiam extremæ Unctionis participatione ad ultimum certamen accinctus est. Quadam autem feriâ tertiâ, manè convenientibus medicis, eadem die certissime decessurus judicatur. Quo audito, patrona de unius diei jejunio, de sancti patris Solani visitanda capella, & de Missæ largienda retributione votum emisit; ac Isabellæ de Lugo filiæ suæ, ut reliquiam habitus viri Dei apponeret infirmo, & jejunii unius observationem promitteret, indicavit. Illa verò, apposito sacro præsemine, adjecit, se patris Solani, quam fama vulgabat, sanctitatem non credituram, nisi hunc ab ægritudine liberaret.

58 Mater itaque ad lectulum propius accedens, cum jam preces commendatitiæ, & cereus sacer ad morientem fuisset aptatus; ut vidit tria mantilia, sanguine & putredine ex ore infirmi rejectis madentia, aliud candidum ad labra ejus extendere voluit: quo facto, ex alio lectuli latere sanctum patrem Solanum, sibi quasi assistentem animadvertit. Stupescita visione mulier, ipsum attente consideratum, verè quis esset, agnovit; eumque novo habitu indutum, manus niveas, vultumque præferre gratissimum observavit. Internæ lætitiæ júbilo plena, omnem dubitationis scrupulum ex successu fugavit: nam eadem hora, infirmus resumptis viribus cibum petiit; quo consumpto, e lectulo surgere voluit. Cum verò à circumstantibus prohiberetur, se omnino sanum & incolumem affirmabat, sicut & revera extunc omnis infirmitatis ab eo labes recesserat. Hera autem, adducto ad Viri sancti capellam servo, votum, quod promiserat, fideliter exsolvit.

A N N O T A T A.

a Hæc Peruvia vallis amne modico irrigatur, & per eam transitur ad alteram vallem dictam Guarmey.

b Hæc est longissima & latissima Peruvia vallis, & secatur a pernicio & satis lato fluvio. Ab ea itur ad supra memoratam vallem Guambacho, dum quis ex oppido Truxillo Limam tendit.

c Est portus ad mare Australe non incelebris & securissimus. Juxta portum est oppidum ejusdem nominis muro cinctum, extra quod est monasterium Franciscanorum.

d Hic locus, quem Hispani vocant Cañete, antiquo nomine appellabatur Guarco. Viginti (alii volunt viginti quinque) leucis abest à civitate Limana versus Austrum, sequi autem leucâ ab ipso.

D

resolutionem
stomachi;

F

* præfatis
moris periculis
lampellu.

E

A ipso Oceano meridionali. Ager verò hic tam ferax est frumenti & quidem optimi tritici, ut maxima optima farina copia hinc ad alias australes America provincias navigiis trāsferebatur.

e Est pagus ab indigenis habitatus, & ora hic est prærupta, ita ut majora navigia ad eam appellere non possint.

f Est maxime frequentatus Arca portus, & contra hostium incursus egregie munitus. Huc solet deferri argentum e Potosianis aliisque fodinis; & inde minoribus navigiis Limam trāsvēhi.

g Voluit dicere phthisin (Græcè enim scribitur φθῖσις) pro quo scripsit ille Gallus posuit phthisin forte a vernacula sua lingua, in qua morbus iste vulgo vocatur etisie, quamvis eruditiores Galli jam more Græcè saepe scribant phthisie. Latine autem dicitur tabes, quæ passim nota est.

h Sunt membrana, quibus factus in utero materno involvitur. Plura de his habent medici.

60 Mulier quædam nobilis, pia & fidè digna, feбри maligna, sensuumque stupefactione adeo repentinā correpta est; ut Sacramentis receptis, ne quidem testamenti condendi tempus superesse videretur. Hæc circa mediam noctem, remissā parumper mali violentiā, ac pleno sibi judicii usu relicto, ad imaginem sancti viri Solani (quam in cubiculo lucernā illuminato ad lectuli prospectum tenebat) affectuose conversā, ejus faciem quasi sanguine rubentem vidit, vocemque ab eo prodeuntem sibi dicentem audivit: Jam sententia tua revocata est. Ad hæc verba confessionē repleta mulier, quasi cælestis patriæ dulcedinem prælibasset, psalmum LAUDATE DOMINUM OMNES GENTES devote intonuit; cui statim concordans musica suavis quarundam avicularum, diuque perseverans duas famulas infra lectulum infirmæ decumbentes excitavit. Quibus & ipsa ait: Scitis quod ab hac ægritudine non sum moritura? Et revera eventus veritatem assertionis probavit: nam deinceps perfecte convaluit.

61 Puellula Francisca, Ildephonsi Garciæ Flores, & Ludovicæ de Mingolla filia, quæ ex paralytico morbo occupata oris situm & deformem & contortum, pedes manusque motu violento plerumque concussos nullis hominum remediis sanantibus, a cælesti Medico sospites & tranquillos recepit. Cum enim quadam die de sero salubrem sancti patris Solani imaginem mater capitij ejus apposuisset, media nocte ubera, quæ a tribus diebus non apprehenderat, suxit: mane verò, reverso in naturalem figuram ore, in miraculi evidens argumentum super infirmæ verticem signum crucis quasi deauratum, & valde decorum apparuit. Quo citò disparente, puellulæ etiam miraculosa sanitas in brevi innotuit.

62 Mariana de Inestrofa graves a duobus mensibus fluxionum, in sinistrum crus decidentium, tolerabat cruciatus, quarum violentiā captis a coxendice usque ad pedem articulis; nec stare, nec sedere, nec in lectulo poterat moveri, lacrymosisque gemitibus omnium in se commiserationem trahebat. Artis medicæ curæ & remedia, ne quidem malum non minuere, sed & augere videbantur; sic igitur humana virtute immedicabilis mulier, ossis viri sancti Solani reliquiam, invocato ejus auxilio, & novem diebus statione ad ipsius sepulcrum promissa, partibus læsis reverenter admovit: cujus quidem efficaci contactu sensit cruris & lateris nervos, compagesque resolvi, ac repente nunquam revertibilis fluxionis cursum cessasse.

63 Catharina de Quiroga, decem & octo annorum adolescentula, vehementi auriscruatu indefinenter afflicta, nullis remediis sublevata, a medicis derelicta, sancti patris Solani opem implorat, Missæ ad sepulcrum ejus celebrandæ stipendium, & capillorum suorum manipulum appendendum promittit: votoque ipsius nomine a Joanna de Escovar manè sequenti persoluto, statim ab infirmitate convaluit; cibum (quem antea non poterat) sumpsit, & deinceps in valetudine perfecta confirmata fuit.

Sic & juvenis Icholasticus contractam surditatem

X x x x x

dita-

B

CAPUT V.

Multi ægri sanati apparitione S. Francisci Solani; imaginis ejus præsentia, invocatione, & reliquiarum contactu.

Mense Octobri anni mdcxxx Isabellæ de Mexia, Ildephonsi de Castro regalis audientiæ Limanæ procuratoris uxor, importunis ulceribus gutturæ faucia cibum nisi ægrè sumere non valebat; accessit vehemens auris dolor in totum caput redundans; insuper & copiosum ab ore & naribus sanguinem sæpe ejiciebat: quibus malis inutili omni medicorum remedio salus desperata pronuntiatur. Dum ergo circa mediam noctem in maxima dolorum angustia versaretur, oculos animæ ad sanctum virum Solanum erexit. Cumque esset mentis & vigiliæ compos, nec ulli in cubiculum, postibus obseratum & lucernā illuminatum, pateret ingressus; duos fratres Minores ad se intrantes conspexit, quorum unus venerabili sermo Dei Solano similis supra lectulum sedit, & extenta suaviter manu, digitos in ejus aurem immisit, moxque ambo iterum recesserunt. Ad hæc infirma mulier alta voce exclamans, maritum dormientem excitavit, & visionis seriem narravit; statim autem remissā cruciatuum angustiam, somno, qui per octo dies recesserat ab oculis ejus, correpta est. Mane verò factò, maritus ad capellam Viri sancti se contulit. Missam ibidem celebrari curavit; ac tandem oleum, ex lampadibus illic ardentibus acceptum, domum transmisit: quo guttur & aures infirmæ tam felici successu fuere perunctæ, ut subito plenam acquiserit sanitatem.

Similiter & Joannæ Ortega Valencia in villa de Carrion habitanti, infirmæ, & a medicis desperatæ Vir sanctus auxilium petenti apparuit, dicens: Quid a me petis? Cui illa; Salutem, mi Sancte. His dictis, disparuit, & mulier sanitatem ejus beneficio recepit.

Julii Tomus V.

Daabus mulieribus infirmis appetens

sanitatem procurat;

B

A paralytici

fluxionibus;

F

auris dolore;

surditate;

EX IMPRESSIS. ditatem, olei lampadum ejusdem Servi Dei unctio superavit.

variis morbu liberat.

64 Maurula quædam, Antonia nomine, crebris febrium molestiis, vomitu importuno afflicta, hæmorrhoidum morbo (DEL VALLE ab indigenis nominato) interius corrofa; præcordiis fauciatis, intestinis emergentibus, miseræ humanæ spectaculum, & tamquam prodigium facta cernentibus, dum ab hominibus desperata novissimæ exitum horæ expectaret, ab hera meritis servi Dei Solani commendatur, ad capellam ejus defertur, & in facie quadam ipsius reliquia confidenter tangitur. Efficax fuit oratio deprecantis; nam abque alio remedio ad se reversa infirma oculos aperuit, panis frustulum, antequam domum referretur, comedit, & paulatim sanitatem acquisivit: ipsa verò ejusdem patrona Clara de Montoyos beneficii non ingrata, linteum quod puellulæ tumulandæ paraverat, in sempiternum trophæum Viri sancti facello appendit.

B

*Lac mulieri dat, * an diuturna?*

65 Hieronyma de Nanavides lactis, quo puellulum alebat, manantiam præ diurnæ * febris violentia deficientem & tabescentem, facta in Viri Dei facello oratione, plæquam & trium infantium lactationi sufficientem, recepit.

febris, & doloribus eripit.

P. Hieronymus Ildephonus à Torre, febre acuta, & doloribus in humida habitatione contractis vehementer cruciatus, ad conventum sancti Francisci de Pilco perveniens, à valetudinarii præfecto cingulum seu funem, quo se olim vir Dei Solanus præcinxerat, & qui plurimorum operantis * miraculorum dicebatur, accepit; quem reverenter dolentibus membris admotum, salubrem expertus est: nam vix elapso horæ quadrante, refrigerans sudor adveniens, omnem ei febris calorem ac dolorum anxietatem ademit. Hic etiam in brevi Limam, Deo & sancto patri Francisco gratias acturus se contulit; ubi qui remanserat in quadam parte tumorem oleo lampadum ejus inungens, statim resolvi & minui sensit.

C loquelam ad confitendum infirma reddis,

66 Anno MDCXXXI Maria de Torres vidua mulierem vicinam suam, pauperem & infirmam à febre curatura in domum suam traduxit, cujus salute medicis desperata, oculis visu privatis, cercidibus a brachiorum apertis; & quod pejus erat, ea in tot ingruentis interitus signis, recipiendorum Sacramentorum incapace, sancti viri Solani auxilium pro confitendi libera facultate moribundæ obtinenda imploravit: ac propterea juxta illam, sacram Servi Dei imaginem inter duo lumina collocatam erexit, Deus verò, qui dat omnibus affluenter, qui supplicum merita excedit & vota, Servi sui intercessione, liberam confessioni linguam & mentem, ac bonam deinde corporis valetudinem ægrotanti concessit.

buccellam guttur suffocantem expellit,

67 Die Dominica, prima vero Julii, anni MDCXL, doctor Ildephonus Ossorio, ecclesiæ cathedralis Limanæ parochus, dum circa meridiem mensæ accubisset, primam (quam deglutire tentat) carnis buccellam, protundo faucium meatui hæerere sensit. Adfuere chirurgi artis experimentum facturi, sed frustra: subtilis candela cerea plusquam palmaris in guttur intruditur, eaque contracta altera rursus immittitur; sed licet hæc mole-

stior cura, non tamen aliis salubrior evasit. Interim crescebant patientis angustia, qui suffocari proximam aquam petiit faucibus infundendam: verum nec illa exitum inveniente, parum fuit, quin exspiraret; intumuit facies, & denigrata est, oculi quasi scintillas igneas emittebant, guttur velut ad præfocandum compressum turgebat. In tam evidenti periculo affulsit misero spes cælestis auxilii, dum sanctum patrem Solanum sibi charissimum (pro ejus quippe canonizationis sumptibus largam singulis annis elemosynam offerre solebat) animo recogitavit: illico namque reliquiam ossis illius confidenter ad guttur admovit, & in fervore fidei, ait: Pater mi, si Sanctus es (ut ego credo) & amicus meus; pete à Deo liberationem meam. Vix ultimum emiserat oratiunculæ verbum, cum statim buccella in stomachum decidit, quæ licet fauces ipsius fauciasset, & copiosum postea sanguinem evomere coëgisset; ille tamen omnino sanus iterum discubuit, liberè comedit, & eadem die præcimumia resumpturus, cum omnium admiratione ad ecclesiam rediit.

D

68 Ipsa etiam Viri Dei invocatio servandis fortunæ bonis, & à periculis ingruentium jactura liberandis aptissima fuit. Anno quippe MDCXXXI supra nominato doctore Ildephono Ossorio, & germano ipsius Joanne collem del Chorillo b duarum leucarum fastigio arduum ascenditibus, contigit; quod viginti mulæ in altum pergentes alias à Xauxa venientes, subus Indorum inopum oneratas, in vallem descendentes obvias habuerunt. Erat utrimque via difficilis, arcta, & lubrica; quare illis sibi invicem obstantibus, una præcipiti casu in profundum per saxa & crepidines volitari cœpit: inevitabilis videbatur jactura, nisi prædicti Ossorii, Indis compatiens afflicti, opem patris Francisci Solani invocassent. Adfuit enim ob meritum ejus divina protectio, & jumentum, quod (ut aliis semper evenire solebat) in ipsa declivitate volutione, concidendum erat & vita privandum, at invisibili manu protectum, per tot spatia à crepidine in crepidinem, à rupe in rupem ad infimam planitiem, sanum pervenit; ubi herbam depavit, & nec onere dimisso, nec fune vel resti discepto, cum aliis (quæ paulatim ad planum descenderant) iter est profectum. Mirantibus verò Indis, & miraculi causam ignorantibus, viri illi prodigium hoc in sanctitatis eximie apostoli Peruani Francisci Solani testimonium divinitus operatum dixerunt, eosque ad sinceram erga tam benevolam Intercessorem confidentiam invitarunt.

mulam in casu periculo so mirabiliter conservat.

b

Sic & aliquando habitus Servi Dei reliquæ efficacia ingruentes spicis triticeis ferè messi maturis, grandinis nubes, ad piam Joannis de Quiros, vallis Xauxæ gubernatoris, orationem, aliò manifeste avertebat, agrum à vastatione imminente liberum reliquerunt.

F

A N N O T A T A.

a Cercis juxta Bartholomæum Castellum est os alterum cubiti superioris, sed minus & brevius. Gracè dicitur æquis id est radius à figura, rotarum parvarum radios imitante.

b Erusstra hujus collis situm in mappis geographicis.

A *phicis quæsi : nam inter Limam & Xauxam , ubi existere hunc colligo , tantum notantur plures montes anonymi.*

CAPUT VI.

Plures pueri mortui ad vitam revocati , & multe mulieres a periculoso puerperio liberatae.

Quosdam pueros

Die sexta Aprilis anni MDCXXXI Franciscus decem mensium puellulus (quem parum antea parentes sancto patri Solano obtulerant) ex nutricis inadvertentia in fossam aquarum , tres pistrini Ludovici de Mendoza molas volventem , decidit ; sic autem submersus primò per aquæ ductus domorum , inde in receptaculum aquarum civitatis (ex quo hæc periculose dimanant) per subterraneos meatus totam inquisitionis viam ad Discalceatas moniales ducentem volutatus transiit. Hinc ad molendinum venit , quod cum occasione diei festi non moleret , ab aqua per altum aggerem prorumpente puer in adversum murum impetu magno projicitur ; sicque per acutas saxorum & crepidinum moles , & per varios fere semi-milliarum amfractus tandem ad radices monasterii immaculatæ Conceptionis defertur. Quem Maura quædam forte conspectum pede apprehendit , & vultu nigredine mortis suffulum , lingua rigentem , mandibulis tabescentem , brachiis & membrorum compagine solutum , capite inclinatum ; aqua sanguine mixta ore & naribus manantem , ad Catharinam de Leon in ulnas detulit.

aquis suffocatus ,

70 Hæc autem statim , ut pueri casum didicerat , sancti patris Solani merita invocare non destiterat ; jamque sibi allatum , etsi omnium iudicio defunctum , ejusdem auxilio affectuose commendavit. Tam efficax fuit mulieris in orando perseverantia , ut infra semihoram puerum vitæ redditum viderit , quem & die sequenti ad capellam Viri Dei pro gratiarum actione perductum , P. Fr. Didacus de Corduba a in sinum accipiens , omnibus fratribus videndum , & absque ullo recentis casus indicio admirandum exhibuit.

Eadem viri Dei Francisci intercessione Lucretiæ de Espinosa fere biennis filius , qui cum anno MDCXXXIV , die verò Maii quarto , juxta molendinum de Pastrana puerilibus ludis intenderet , in profundam illius fossam inciderat , & aquarum motu violento in saxa prægrandia projectus fuerat ; à mulieribus , ibidem pannos lavantibus , pede extractus , evomitâ (quam hauserat) aquâ , reversis (qui tabuerant) sensibus ; mutato in melius (quæ nigrorem contraxerat) carnis colore , à morte ad vitam reversus est.

aut alio infortunio mortuos

71 Anno insuper à partu Virginis MDCXXXIX Joseph puer anniculus , Francisci Garciae & Catharinæ Martinez filius , cum in mensa , à solo ultra ulnam & mediam elevata , repositus sederet , decidit , & capite in terram impulsu tam vehementi impedit , ut statim uberem ab oculis & naribus cruorem effundens , sensum , motum , halitumque a-

Julii Tomus V.

miserit , & mortali pallore suffusus interierit. Sic per integram horam corpus emortuum , parentes irreparabili jactura afflicti luxerunt ; donec Franciscus Garcia recordatus imaginis sancti patris Solani , quam in cubiculo appensam tenebat , eam capiti defuncti confidenter imposuit ; statimque meritis Servi Dei animam corpus , & puellulus novam vitam recepit.

72 Eodem anno Maria Mingolla , Martini Godinez Ternero uxor , Petrum filiolum peperit ; qui , quoniam præmaturo partu editus , deficiens & infirmus erat. Hunc autem septima ab ortu die repentina ægritudo invasit , cujus violentiâ occubuit : nam à parente inter brachia receptus , nigredine mortis contracta , halitu deficiente , & repetito languentis oris hiatu vitam terminaverat. Tunc mæstus quidem de filioli morte genitor , sed de sancti patris Solani auxilio confusus , ac puerum ejus meritis sibi reddendum sperans , plangentis familiæ lacrymas prohibuit : nec deceptus fuit : nam appositæ ad mortui caput Servi Dei venerandæ imaginis virtute puellulum intra semihoram suscitatum , & , immutato leti pallore , roseum vitæ colorem successisse conspexit.

73 Ipsomet anno MDCXXXIX , die verò octava Novembris , Beatrix de Monroi puella quinquennis , Antonii Dias de Obregon & Mariæ de la O filia , è supremo quinquaginta annorum tabulato , avulso secum (cui adhærebat) cancello , in terram decidit. Tanta verò fuit casus violentia , ut impingens caput in duas fuerit partes confRACTUM , ac illisus in faciem infantulæ cancellus ei oculum eruerit , & pendentem deciduumque reliquerit , quibus malis impar tenella filia subito exspiravit. Defunctæ parentes strepitu excitati , miserum exitum lugentes , tandem de ejus sepultura egerunt : at verò mater , dum clamorosis gemitibus totam domum impleverat , forte in imaginem S. P. Solani ad lectuli caput appensam oculos convertit ; coram qua , positus genibus , in amaritudine cordis & in felle lacrymarum , quasi altera Phenennæ uxor , non prolis generationem , sed resurrectionem humiliter petivit.

74 Mox interiori spe recreata , cadaveris vultum oleo lampadum Servi Dei tam efficaciter unxit , ut statim oculus erutus intra palpebram reverti , & locum pristinum occupare sit visus ; vertex conscissus , illico reintegratus ; corpus emortuum , statim animatum , mobilique fuerit redditum facultati. Lucis itaque vitalis beneficio donata puella , quasi à somno excitata , exclamavit : Jesus sit mecum ! & in ea ex tot læsionibus parvus dumtaxat , in perpetuam miraculi memoriam , sub oculo livor remansit. Post triduum autem infantula , quæ absque alio remedio perfecta sanitate gaudebat , matrem adiit , ac nomen Sancti illius ipsi tam chari sciscitata , rosarium in ejus honorem recitandum petiit ; nominatoque sibi viro Dei Solano , magna lætitiæ signa supra ætatem expressit.

75 His defunctis à morte suscitatis addam alium ; si non à funere , saltem ab ejus faucibus creptum. Anno MDCXXXIV in regione

XXXXXZ

de Janis.

EX IMPRESSIS.

6

de Caras, provinciæ de Guailas *b* equus effrenis per vias discurrens, & secum magna trahens ligna, Annam triennem puellam, Joannis Ferdinandi Jordani filiam, violento impulsu super lapides prostravit, capitis tempus largo vulnere affecit, & gravi vultu læsione fauciat. Ad tam exitialem eventum frigidus humor infantulam incescit, loquelæ facultas, & omne vitalis spiritus indicium deseruit; ita ut aut mortua, vel parum supervictura judicaretur. Illam sic ab hominibus desperatam afflictus genitor, invocatis servi Dei Solani meritis, incolumem cito recepit: nam usui sensuum reddita, die sequenti per se stare; altera vero cum aliis pueris currere & joculari visa fuit. Nec ullo indiguit humano remedio, tam bono Medico commendata; immo quæ apposita fuerat (quasi in confortium cælestis pharmaci) herba, cum manifeste noceret, rejecta est; ut tota puellulæ salus Dei Servo perficienda relinqueretur.

R

Multa mulier

765

76 Anno MDCXXX, mensè verò Martio, Joanna de Carrion, Francisci Muñoz aurificis uxor, infelici partus successu, acutos dolores, certumque mortis periculum subivit. Fœtus enim in globum ad guttur complicatus, capite autem erumpente, quasi suffocabatur; quod cum advertisset obstetrix, ipsi salutare baptismi aquas impertivit. Tantæ vero erant parientis angustia, ut sudore frigido tabescens, & quasi sensibus privata exspirare putaretur. Hanc sic patientem circumstantes monuerunt, ut, remediis & curis exhaustis, se ex intimo corde viro Dei Solano commendaret, Missæ stipendium largiendum voveret. Assensit mulier, & votum emisit; statimque peperit, & postmodum genitrix & fœtus absque periculo perstiterunt.

In periculo puerperio constituta

C

77 Maria Magdalena de Alifis, conjux Joannis Ortiz de la Fuente, eodem anno MDCXXX parturiens, fœtu transverso, nec non ad stomachum pertingente, inexplicabiles dolores percepit: eorum namque violentiâ deliquium cordis ac sensuum passa, & frigore letali rigescens, mortem à simili casu inseparabilem oppetere videbatur. Non desuere obstetricum curæ, & artes; sed iis nihil juvantibus, in hoc acerbo cruciatu usque ad crastinum perseveravit. Tunc compatiens ipsius mater Anna de Noyal; capellam viri Sancti adivit, Missæ celebrationem commisit; & inde oleum lampadum ejusdem afferens domum, eo filia prægnantis ventrem linivit, ac utraque Servi Dei auxilium, hæc corde, illa ore devote imploravit. Tam efficaci remedio revocatur dolorum sensus, reducuntur vires, corporis tumor abscedit; & obstetrix facili manu prolem erigere, & ad exitum disponere potuit, ut tandem intra quatuor horas feminam incolumem sine periculo parturiens effuderit.

feliciter peperit,

78 Eleonora de Escalona & Agüero, uxor Francisci Garnica, magno animi dolore confecta, quod jam quinquies gravida semper abortivos fœtus, & mortuos ad sextum vel septimum mensem peperisset; ad viri Dei Francisci Solani potentem intercessionem convertitur, facta promissione de prole ipsius nomine, si vivam gigneret, insignienda. Audita est deprecatio mulieris, quæ, fœtu concepto, interdum, quos aliàs solebat abortus

dolores experiri, patiebatur; sed statim ac se oleo lampadis, in capella sui Advocati ardentis, confidenter ungebat, ac flebili voce opem ejus petebat, omnem sedari molestiam sentiebat. Tandem, elapsis novem mensibus, filiam vivam & sanam die primâ Julii anni MDCXXXI produxit, quæ in baptismo Franciscâ Solano fuit nominata.

D

79 Maria Ximenez, uxor Andreæ de Villaruel, gravida, hydropisi (quam medici infantiam vocant) ex natura sua valde difficiliter sanabili, toto corpore & ventre intumuit. Jam à sex mensibus crudeles die noctue, absque ullo lenimine ex multis remediis percepto, dolores perpeffa; superveniente tandem puerperii cruciatu letali, in ultimum vitæ discrimen devenit: cum ecce quod habitus viri Sancti præsemine, & fœne alvo contacta, auxilio ejusdem super ægram humiliter invocato, & novemdiali ad ipsius facellum statione promissa; hæc brevi intervallo prolem geminam vitæ compotem genuit, & secundas purgationes emittens, mox sana penitus effecta, feliciter illum omnibus præcedentibus partum sibi fuisse affirmabat.

vel post letales morbos

E

80 Isabella Barraza validos infauti puerperii dolores die Mercurii, trigesima primâ Martii anni MDCXXXI usque ad feriam sextam sequentem productos non sine manifesto periculo sensit. Hanc obstetrices unctionibus fovère, potionibus recreare, aliisque remediis sublevare contenderunt; sed frustra: unum tandem brachiolum fœtus eduxit, in quo baptismi lavacro ad cautelam ablutus, sic usque ad sabbatum, tertiam Aprilis diem, perstitit; moxque visum est, educum laceratum corrumpi, & tabo mortis obduci. Mortuam itaque prolem aut manu, vel uncino ferreo avellere & extrahere volentes obstetrices, mulierem Sacramentorum receptione ad incertum exitum disposuere: sed insufficientis ungula, & ars humana inutilis fuit: adeo namque extinctum corpusculum altè subierat, ac venter puerperæ instar metalli obduruerat, ut nec illud extrahi, nec ista posset juvari. Jam à principio dolorum sincera parentum & proximorum fides sacris reliquiis, & ipsamet salutiferæ Crucis adoranda particula infirmam munierat; sed, Deo ita ordinante, nullum ex his efficacis salutis emanavit subsidium. Reservabatur sancto patri Solano miraculum: mox enim ut invocato ejus patrocinio, oleo lampadum, è facello ipsius advecto, parturientis alvus inunctus fuit, emollita duritie, mortuum abortivum cum secundis malè olentibus quam citius ejecit, & mulier sana remansit.

& diuturnos partus dolores

F

81 Catharina Bran, serva Hieronymæ de Pineda, septimestri gravida fœtu, projecto ab adolescente saxo ad ventrem impetita, in terram ferè exanimata cecidit, & proles ictu offensa moritur. Hinc dolores matris ingravescunt, & puerperii exitus impossibilis ab obstetricibus judicatur: his in periculis adfuerit invocata sancti viri Solani merita, cum præmissa ex lampadibus ejus alvi patientis unctione; illa subito voces emisit, & transversam, conglobatam, ac inter secundarum fœces testa capitis fracta confusam creaturam effudit, & liberam sanitatem invenit.

invocata S. Francisci Solani,

82 Ludovicæ de SAVEDRA, cum olim sexennis

A
praesens vita
periculum

nis infantula ex alta saccorum farinae conge-
rie in imum decidisset, vesica casu violento
dissoluta, & intestina diffluentia omnem me-
dicorum artem exhauserant; immo mortuis
ejus parentibus, cessaverat cura, & aegritu-
dinis robur invaluerat. Cum ergo per quin-
decim annos sic vitam molestis plenam tran-
egisset, tandem viro nupta gravida effecta,
periculum fuit, ne foetus per herniae fractio-
nem periturus exiret: hac in angustia, a
medicis quidem & obstetricibus praevisa; sed
nulla nisi divina manu impedienda, quaesi-
tum sancti patris Solani praesidium invenit:
nam cum partem confractam oleo lampadum
ejus semel unxisset, vires novas accepit,
tempore opportuno peperit, & ab omni lae-
sione libera fuit.

evafuerunt.

83 Anno MDCXXXIII Anna Malo de Mo-
lina, Petri Nuñez de Alvarada civis Limani
uxor, a duobus mensibus gravida, per novem
dies sanguinem cum excrementis effudit; &
licet propter medicaminum efficaciam, hic
in tanta copia non flueret, tamen cum non
retisset profuvium, illa semper in vitae peri-
culo versabatur. Quadam autem nocte dum
vehementer anxietur, oleo lampadum ser-
vi Dei Solani ventrem ejus inungitur, & in
ejus auxilium tanti Intercessoris merita invo-
cantur. Adfuit statim ille, & auxilium tulit:
facto quippe mane, mulier putrefactum, &
odore tetra manantem foetum emisit; & ab
hinc sine alio remedio, stetit sanguis, & sa-
nitas rediit.

B

A N N O T A T A.

a Is fuit chronologus provinciarum regni Perua-
ni, & scripsit Hispanicè, ni fallor, *Vitam S.
Francisci Solani*, quam postea auctiorem edidit Al-
phonfus à Mendieta Matrini anni 1643, ut re-
fertur *Waddingus in Scriptoribus Ordinis Minorum*
pag. 101.

b Qui ex valle Caxamalca, de qua supra egi-
mus, per montana pervenit Limam, iis iter est per
hanc provinciam Guailas, in qua degunt pauci
Hispani & plurimi Indi.

C

C A P U T VII.

*Diversae infirmitates depulsa oleo
lampadum coram sepulcro ejus
ardentium.*

Oleo lampadum,

Bernardus puellulus recens natus, capi-
tanei Josephi Carrafo del Zaz, & Isa-
bellae de Saavadra filius, continuo vagituum
motu hernicam incurrit fractionem, cujus
medelae nulla per quadriennium fuerunt om-
missa remedia; sed iis in vanum cedentibus
(nam pueri intestina diffluebant, laesae par-
tes tumore turgebant, & acuti patientis do-
lores, omne retrigerium arcebant) anxiosa
& turbata mater oleo sancti patris Solani her-
nicam unxit; ac statim infantulus, resoluta tu-
more, intestinis ad sedem nativam reductis,
sanus evasit. At cum exhilaratus & gaudens
subito è lectulo surgere voluisset, nimis pro-
vida genitrix ipsum obligavit, & brachiali

munivit: displicuit caelesti Medico artis ter-
renae consortium: nam quadam die ad ve-
speram proficiente è cubili puero conscissum
est brachiale, & statim rediit umbilici pro-
fluxus. Modicam uxoris fidem advertens ma-
ritus, veniam pro ea à Viro Dei, & secun-
dam pro filio gratiam postulavit, & sacro
religionis Seraphicae habitu, si sanaretur,
vestiendum promisit; mox brachiali exiit,
& ne aliud ipsi sub tanti Intercessoris tute-
la constituto adhiberetur remedium, inter-
dixit; has solum contentus à furore in strato
jacente, per tres aut quatuor dies, pro-
ferri voces: Sancte Solane, fractionem meam
pro amore Dei sana. Placuit Deo sincera fi-
des parentis, & simplex puelluli depreca-
tio, eo quod prociduum umbilicus introgres-
sus est, fractio solidata, & sanitas aegro mi-
rabiliter restituta. Cujus beneficii, ut peren-
nis vigeret memoria, devotam sancti patris
Solani imaginem cum puero ante ipsum ge-
nuflexo parens fecit depingi, & in domo sua
reponi.

EX IM-
PRESSIS.

E

85 Nicolaus de Villavicencio septennis,
Christophori Guttierrez Muñoz oppidi Sa-
nae a moderatoris, & Luciae de Villavice-
ncio filius, in herniam delapsus, & gravem
in vesica tumorem passus; quia unigenitus
& summe dilectus, experto chirurgo curan-
dus traditus fuit: sed hic doloribus & ulce-
ribus circa fractionem afflictum magis reli-
quit. Dum ergo insanabilem genitor dole-
ret, nec de alia, quam de terrestri medici-
na cogitaret; à capitaneo Josepho Carrafo
del Zaz invistur, & de filioli sui mirabili
sanitate supra enarrata educetur: ad quae ille
animosior factus, subito pueri sui emplastra,
fascias & ligamenta solvi, rejicique manda-
vit; ac confractam partem salubri hoc oleo
tam opportune semel inunxit, ut statim tu-
mor dissolutus & intestina reclusa sint: & sa-
natus est puer ex illa hora. In cujus mira-
culi indelebile monumentum ejus parens sancti
viri Solani imaginem depingi, & in domo
sua voluit decenter appendi.

ante sancti
viri sepulcrum
ardentium

86 Joannes puellulus recens natus, servae
Maurae filius, ob violentas epilepsiae com-
motiones, etiam in hernicam fractionem de-
venit; insanabilis judicatus est morbus uter-
que & mortalis; nec aliud supererat, nisi
divinae propitiationis auxilium: quare per
triduum membra illius laesa, & corporis com-
pages oleo ex lampadibus Servi Dei liniun-
tur; & ab omnibus infirmitatibus suis puer
sanatur.

varii ab
hernia

F

Joannes Narvaez chirurgus, vir senex,
cum ultra sexennium gravi herniae labo-
rasset angustia, olei ejusdem unctione perfe-
ctè convaluit.

Salvator puellulus quatuor mensium, Ildes-
phonfi de Orta, & Petronillae de Vera &
Soto prope Sañam habitantium filius, her-
nicam contractam, umbilico procidente, & su-
peraddita febre, ad ultimum vitae discrimen
adductus, ab afflictis parentibus ad sanctua-
rium Dominae nostrae de Guadalupe b,
septem leucis ab oppido distans, pro salute
delatus est. Nec ideo tamen (Deo sic dispo-
nente) ab illo gratiarum sacrario ullum le-
vamen recepit: quare Raphaëla de Soto,
pueri avia, Petronillam matrem movit, ut

X x x x x ;

par-

EX IM-
PRESSIS.

partem fauciatam oleo sancti viri Solani foveret. Acquievit ista, & tam efficaciter filium unxit; ut statim perfectè ab hernia, febre, oculorumque morbo liber evaserit. Verum, ut illa probaretur in tentatione fidelis, iterum intra quatuor dies fractio recruduit: mater autem non desperans, salubrem unctiorem per quinque aut sex dies resumpsit; cujus quidem virtute, securam & validam anno MDCXXXIX puer consecutus est sanitatem.

aliisque
morbis

B

87 Emmanuel de Arco prope Sañam commorans, asperi collis ascensu sudorem, & ex isto crurium debilitatem contraxit; quam (ut vinceret) plurima per biennium adhibuit medicamenta, sed frustra: nam dolorum violentiâ quietem & cibi appetitum amiserat, nec absque grillarum fulcimento poterat ambulare. Quadam autem nocte, infervescente molestiarum æstu, sollicita uxor (eo interim humiliter supplicante) ipsius compages, & partes læsas oleo lampadum sancti viri Solani confidenter linivit: adiuvit illico cæleste subsidium: æger enim obdormivit, & somnum, sibi à multis noctibus præ angustia ereptum, usque ad octavam matutinam (quæ meridiem quatuor præcedit) horam protraxit. Circa quam excitatus se liberum sentiens, cibum avidè comedit; & deinceps ab omni infirmitate mirabiliter salvus, grillam (cui fuerat hæctenus innixus) ecclesiæ parochiali in trophæum appendit; uxor verò imaginem Servi Dei inter alias Sanctorum effigies in suo cubiculo collocavit.

liberantur.

C

88 Marcus de la Vega, cum in exercitu regis Catholici contra Indos rebelles militaret, in conflictu, inito die quinta Octobris MDCXXXV, à cruris sinistri fura, usque ad superiorem genu partem duplici hastæ impulsu transfixus fuit. Hunc chirurgi curare tentantes nervos aliquos amputarunt, quorum scissione læso crure, contractis articulis, & pede breviori effecto, non nisi beneficio grillarum incedebat: eapropter à Chile Limam pertransit, desperantibus medicis, & fanitatem arte humanæ superiorem affirmantibus. Jam fere per tres annos in hac ærumna perstitit, cum tandem ad servum Dei Solanum die Lunæ Februarii quintà decimâ, anno MDCXXXVIII confugiens, præmissis confessione & communionem, ad sepulcrum ejus accessit, & humiliter pro salute rogavit. Mox à religioso quodam oleo lampadum ad partem læsam inunctus, statim obdormivit; at post horam circiter expergefactus, crus faucium extendit, in terram facile pedem fixit, rejectisque fulcimentis, incessit. Audito miraculi rumore multi fratres è conventu accurrerunt, claudum rectè gradientem viderunt, & in gratiarum actione, TE DEUM LAUDAMUS decantarunt. Miles verò, appensis coram sepulcro grillis, domum liber reversus est, & nullo in posterum indiguit fulcimento.

Item oleum
ulcera,

89 Petronilla quadriennis puellula, tumidis & velut sanguine tinctis oculis graves sustinens dolores, insuper & ulceribus faucio oris palato, non nisi ægre cibum sumens, à parentibus ad facellum viri sancti Solani die indulgentiæ Portiunculæ delata est. Quæ cum sacrificam conventus oleum ex appensis ibi lampadibus extrahentem vidisset, ipsa

quoque oleum petiit; cujus ut ille planctum sedaret, intinctum oleo linteum eidem porrexit. Hoc etiam illa à genitoribus averteretur, & de gravi (quem ex contactu erat passura) dolore moneretur, oculos perfricuit, & aliquamdiu perunxit: moxque se sanam & claritate donatam exclamavit. Obstupuere præsentibus ad miraculum quidem, sed magis ad puellulæ fidem, quæ etiam ex loco, in quo prius sacrum corpus jacuerat; cum terram ab alio vidisset educi, ipsa quoque terram voluit, ori appositam masticavit, & juxta palati plagas linguæ perfricatione perduxit, ac statim se nulla earum incommoda pati testata est. Et revera sicut oculorum tumor & lippitudo olei unctiione, sic oris ulcera terræ masticatione miraculo stupendo desisse eadem die comperta fuerunt.

D

90 Hieronyma de Escalona & Agüero per octennium adeo vehementi splenis molestiâ laboravit, ut interdum deficiente halitu moveri non posset, & in vitæ discrimen sæpe devenerit. Ægrotanti medicorum cura non defuit; sed remediis incassum tentatis infanabilis ægritudo judicata est: tunc illa ad sanctum patrem Solanum, ut cælestis Medici servum, totâ se mentis fiduciâ convertens, promissit; quod sepulcrum ejus visitaret, habitum religionis Seraphicæ per annum deferret, & singulis sextis feriis jejunaret. His sic emissis, ad ejus capellam translata, Minoritica se veste contexit, & oleo lampadis ibi ardentis latus inunxit: illic autem, sancti Viri operante virtute, sana & incolumis absque ullo doloris cruciatu domum rediit.

splenis molestiam,

E

91 Capitaneus Joannes à Sancta Cruce & Padilla vir nobilis, ob prolixam triginta annorum, & gravem urinæ detentionem nonnumquam ad ultimas mortis decidebat angustias. Curatur à medicis, applicantur exquisita remedia, sed frustra; augebantur quippe dolores in tantum, ut frigidus sudore madens, & quasi agonem patiens fremeret, ac clamores ederet luctuosos. Aperiuntur tandem quatuor abscessus, è quibus in tot fistulas mordaces conversis velut per patentes canales urina disfluebat. His in extremis ad capellam sancti patris Solani opem quæsiturus accedit, rogat humiliter, petit confidenter, oleo lampadum ulcera (crucem signando) perungit; ac statim, quod tamdiu quæsierat, fanitatis bonum invenit, & ad propria liber remeavit.

urinae detentionem,

F

92 Joanna, serva Hieronymæ de Acuña, cum gravida esset, repentino apoplexiæ defluxu, feriâ secundâ, ultimâ vero Septembris anno MDCXXX correpta, & nonnumquam morbo comitiali agitata, transitus imminenti præferebat indicia. Hanc in agone positam jamque mysterioso morientium Christianorum cereo instructam, hera, sancti patris Francisci Solani invocato præsidio, oleoque lampadum ejus in fronte, ore & ventre, crucis signum formando, linivit: tam salutaris unctiione remissa est statim ægritudo, & infirma ab epilepsiæ casibus, aliisque liberata contorsionibus, paulatim sanitatem mirabiliter recuperavit.

apoplexiâ, epilepsiâ,

93 Eodem anno MDCXXX mense verò Octobris Josephus Niño de Frias triplici carcinomati, unius scilicet ad caput, & duorum in vultu, deformitate contracta; medicinæ

cancer

A cinæ fomenta sibi parum profutura existimans, lasas partes oleo Servi Dei unxit & fovit; statimque resoluta tumore sanus evasit. Hujus felici succellu animatus Didacus de SAVEDRA barbitorfor eodem mense & anno à gravioribus (quibus à septennio irremediabiliter laborabat) cruris ulceribus meruit liberari. Cum enim quadam nocte, illorum acerbitate præter solitum cruciaretur, ad Virum Dei conversus, ait: "O sancte Pat- ter, si tui olei unctio Josepho Niño salu- bris fuit, sit & tua mihi intercessio profi- sua; & si salutem dederis, lampadibus tuis olei mensuram voveo destinandam." Auditum est supplicantis votum; nam sum- mo mane expergefactus, obstruis arefactis- que ulceribus, se sanum inveniens, miracu- lum proclamans uxorem excitavit.

B *tibia ulcus,* Eodem ut superius anno, millesimo vi- delicet supra sexcentesimo trigesimo, Isabella Folupa, Joannis Garcia Alvarez servas gravi & inveterato tibiæ ulcere cruciabatur; circa quod & alia odorem pestiferum spirantia eruperant; ac tandem, humorum copia exundante, crus totum in ocreæ crassitiem in- tumuerat; & ad ulcerum molestias acuta fe- bris accesserat. Tot malis cum nullum pro- desset artis humanæ subsidium, ipsius hera Joannis uxor, quo tempore acriores erant angustia, ejus plagas salutifero illo lampadum oleo fovit; infirma interim sancti Viri auxilium invocante, deprecationem simp- licis audivit Deus: nam mane sequenti se sanam fentiens, lingua vernacula laudes Crea- toris concinere coepit; ad quam accurrentes patroni perfecte sanam, & utroque crure æ- qualiter incolumem repererunt.

C *& alias infirmitates sanat,* Innumera profecto sunt beneficia, quæ servus Dei Franciscus Solanus anno MDCXXXI ipsum devote invocantibus contulit: Petro- nillam, enim de la Cueva, & Catharinam de Vargas; illam olei lampadum unctio, hanc sacre reliquiae ad collum appensæ virtute, à gravi febrium æstu liberavit. Isabellam Ga- brielem de Rojas, Dominici Rodriguez Frey- le viduam, membris omnibus captam, ejus- dem olei felici lenimine pristinae restituit so- spitati. Puella quindecim mensium, Crispinia- na nomine, facta ab hera ipsius voto de ca- pella Viri Dei donis honoranda, à mortis faucibus & ab indubitato vitæ periculo re- tracta fuit. Puellulus Joannes, Francisci de Aguilar servulus, nuper natus, à crudeli epi- lepsia, & ab hernica fractione, quam ve- hementi collisione & casu frequenti incurre- rat; Joanna quoque infantula, à simili epi- lepsia malo, sacro olei ejusdem unctio per- fectè convaluerunt. Vincentius Hernandez aurifaber, quam à continua decem mensium febre hydropisiam contraxerat, illo olei fo- mento omnino curavit. Sic erumpentem & turgentem ex parte iecoris abscessum, febris violentæ conjunctum, repetita aliquoties ea unctio, Michaël de Figueroa sacerdos su- peravit: Francisca de Acuña, Gabriëlis Ca- vallerii uxor, à sanguinis profluvio letali, & à medicis desperato sola Viri Dei nominis invocatione semel evasit; & à recrudescen- te eadem post duos menses infirmitate, dum ventrem sacro ejus oleo fovit, perfecte se liberavit.

96 Non solum autem sanandis corporibus & restituendo valetudinis bono, Viri Dei oleum efficax anno MDCXXXI fuit, sed & for- tunæ commoda ab adversis calibus opportu- ne subtraxit; nam immensam curculionum (qui tritico Prudentii Martinez de Azagra infederant) molem, & formidandum eruca- rum (quæ Andreæ Ximénez Maldonado her- bam medicam in agro infestabant) diluvium patris Francisci Solani humilis invocatio, & olei lampadum ejus fidelis aspersio destruxe- runt.

97 Anno MDCXXXI Emmanuel de Figueroa, curiæ Limanæ secretarius, vehementem gut- turis molestantiam, strumam acerbam, inter- nam inflammationem, & ulcera fauces in- festantia patiens, nec locum cibi, nec re- quietem somni habebat. Accesserat tot malis violenta febris, quæ ipsum jam circiter tri- mestri intervallo exercebat. Destitutus itaque remedio humano, votum vovit Domino, & se sancto patri Solano commendans promisit; quod & ejus tumultum per novemdium de- vote frequentaret; Missarum stipendia largi- retur, & sanctis se Sacramentis reficeret. Hac prolata sponione, oleo lampadum ejus fauces oblinivit, ac statim lenimen percipiens, die sequenti novemdialem tam feliciter in- choavit stationem, ut quarta die, etsi cibos alioquin nocivos comedisset, sanus perfecte absque alio remedio effectus sit.

98 Ildephonfus Jacome Carlos eodem an- no febre, alvi profluvio, & intenso ventri- culi dolore cum hæmorrhoidum morbo (Indicè Mal del valle nuncupato) anxius, nulloque sublevatus remedio, quadam nocte in ipsa dolorum violentia oleo sancti viri So- lani se unxit; cujus virtute sedato cruciatu, somnum suavem (quem à viginti diebus o- ptabat) sensit, & mane expergefactus opti- mam sanitatem se probavit adeptum.

Ipsomet anno Catharina Bran, Francisci de Obando serva, ejusdem olei potu à simili malo fortiter ingravescente obtinuit liberari.

99 Hoc eodem anno MDCXXXI, Maura *puella motis discrimini subducitur* puellula adeo graviter infirmata est, ut in- tra tres dies nec sùgere posset, nec mortem evasura putaretur. Hanc Joanna Delgado he- ra servo Dei Solano sanandam devotè com- mittens, libram ceræ, & eleemolynam Mis- sæ, si sanaretur, promisit: moxque sacro ejusdem oleo mandibulas, & ventrem servu- læ unxit. Quæ postea intra horam voces emisit, ubera suxit, & tumore ventris reso- luto, sana remansit. Ipso etiam anno Maria de Carranca tenellam filiolam, febris acuta cor- reptam, à medicis derelictam, ac ultimum vitæ halitum emittentem ad conventum S. Francisci circa noctis crepusculum tulit, & super sacelli Viri Dei altare reposuit, vultum- que ejus ad sacram Intercessoris imaginem conversum oleo lampadum unxit. At puellu- la statim efficaciam Intercessionis experta, quieti somnoque suavi donata, domum re- ducta est; media verò nocte expergefactus, mamillas apprehendit & suxit, manequè ex- orto, à febre libera fuit.

100 Anno MDCXXXVIII, Agneti de O- rosco signiferi Ludovici de la Barrera A- *& nimia ef- fluentis san- guinis copia sistitur.* guiar uxori, ut ab orta in faucibus ægritu- dine per moderatam sanguinis emissionem sa- nare-

EX IM- PRESSIS. ac curatio nes à irritio & erucas ab agro fugat.

Ejusdem olei efficaciam aliè ra cūtantur;

E

profluvium ventris & dolor tollitur.

puella motis discrimini subducitur

F

& nimia ef- fluentis san- guinis copia sistitur.

nare-

EX IM-
PRESSIS.

naretur, duæ sub lingua venæ apertæ fuerunt: verum incisione nimis, aut inepte protracta, adeo larga ab eis cruoris copia effluere cœpit; ut nullo recludi possent remedio. Successu afflictæ mulier, & vitæ jacturam verita, ad sancti patris Solani efficacem, prudenter sanæ, recurrit virtutem: nam à sorore salubri illo lampadam oleo venis cum signo crucis inunctis, statim defluxus sanguinis stetit.

A N N O T A T A.

a. *Dabito, an hic indicetur municipium, quod conditum in valle Sana vel Zana sape vallis nomen gerit, quamvis ab Hispanis plerumque nuncupetur Miraflores.*

b. *Est in extrema urbis Limana parte templum; verosimiliter à miraculosa Deipara imagine vulgo dictum Nuestra señora de Guadalupe. Est præsertim in valle Zana vel Sana municipium vulgo dictum pueblo nuevo, habens monasterium PP. Augustinianorum, quod communiter vocatur Guadalupe. Videtur hic posterior locus indicari.*

B

C A P U T VIII.

*Oleum prodigiose multiplicatum,
& varia alia beneficia patrocini-
o beati Viri tum corporibus
tum animabus præstita.*

Qui olim in deserto panem famelicæ multitudinis multiplicavit in cibum, ita nostris temporibus in Indiis, pretiosum è servi Dei Solani lampadibus haustum oleum in languentis populi remedium mirabiliter, ne deficeret, conservavit; aut illo deficiente, novum in vasis creavit. Ildephonius Martinez Lozano, & uxor ejus Augustina de Alvarado ampullam vitream oleo lampadam viri Dei nondum semiplenam acceperat; quo per duos & ultra annos frequenter pro variis infirmitatibus usi, numquam tamen minui, aut immutari noverunt: immo cum aliquando media ejusdem pars fuisset educta, & ad multos languentes transmissa; cum intra duas horas ad aliud extrahendum venissent, ampullam refertam & usque ad summum oleo plenam repererunt. Admirati casum (præsertim cum non humana infusione repositum certissimè scirent) illud in aliud vas transmutarunt. Quod quidem nitidum & impermixtum oculi retulerunt, gustus autem amarum & inabsorbibile judicavit.

Prædictum
oleum

C

miraculose
multiplica-
tum,

a

102 Angela de Lescano Barbaran vas vitreum oleo lampadam, coram Servi Dei sepulcro ardentium, è Limana civitate ad regionem de Chiclayo a plenum sibi transmitti curavit, quod per quinquennium ita crebro infirmis illius provincie & Truxilli distribuit; ut cum sexies ultra vasculi capacitatem eductum non defecisset, pro continuo miraculo haberetur. Anno tandem MDCXXXII, mense Junio, nocte quadam ferie sextæ in necessitate pueruli urinam laborantis defecit: nam rogata pro oleo Angela præfata vas ad se delatum omnino vacuum & exhaustum movit, linteis in illud immissis perfricuit, can-

dela accensa calefecit; nec tamen oleum, aut humorem olei ullum expressit. Quare ad eum, qui cuncta creavit ex nihilo conversa, ait: "Quomodo Domine, nunc deest oleum, ut cum illo miracula dilecti Famularum tui cessent; ostende Domine, meritum ipsius virtutem; ut nos eam celebremus." Vix hæc protulerat, cum subito vasculum (quod adhuc præ manu tenebat) sensibiliter novo olei limpidi liquore exuberans vidit: rei novitate stupefacta voces emittens, plures alios miraculi testes accivit. Hoc oleo non naturæ sætu producto, sed ex Omnipotentie divinæ sinu educto; non generato, sed creato, cum plurimi contra ægritudines fuissent in remedium usi, anno MDCXXXIX mense Novembri, quo illustrissimus Truxilli episcopus informationem de miraculi veritate confecit, nondum tamen erat exhaustum.

103 Multas prodigiosum hoc oleum superavit infirmitates, & curavit languores. Indus quidam servus, nomine Augustinus, febre & sanguinis fluxu insanabili ad extremam redactus, vocis usum amiserat; & cum lingua proprios manifestare reatus nequiret, absolutionem quibusdam contritionis extrinsecis signis innixam à sacerdote receperat. Hoc in agonis certamine dum à morte prostrandus * legæ pro-
versaretur, à filia Angelæ Barbaran oleo præsternendus
fato in fronte eum crucis signo perunctus fuit, statimque profluvium sanguinis desinit, febris cessavit; ille ad sensus rediit, cibum petiit, & in brevi quadridui spatio bonam valetudinem est consecutus.

D

intercedente
B. Francisco
Solano,
E

104 Ludovicus Ildephonius triennis puel-
lulus, filius domini Joannis de Lofada &
Magdalene Rosdan de Avila, anno MDC-
XXXII febre vehementi, & consummata hy-
dropisi laborans, cruribus & vesica valde in-
tumuit. Hunc cum frustra per sex menses
physicorum docta sollicitudo curasset, ac tati-
dem intra horam expiraturum medicus affir-
masset, parentes sub venerabilis Servi Dei
patrociniò reposuerunt. Imago itaque sancti
patris Solani ad lectulum infirmantis admo-
vetur, oleum illud miraculose productum su-
per umbilicum in crucis figuram unguendo
protrahitur; chartula quædam è bursa reli-
quiarum educta ad ventris summitatem ap-
plicatur; & ecce quod vix elapso horæ qua-
drante, quasi scalpro confixus fuisset, umbi-
licus, per imperceptibilem & aciculam mino-
rem exitum visa est effluere tenuis aqua,
quæ à vespero usque ad auroram decurrens,
& omnem lectuli supellectilem penetrans ac
madefaciens, tandem vesicam & crura à tu-
more libera reliquit.

multis agrotis

F

104 Cujus beneficii non ingrati parentes
puerum ad oratorium Viri Dei orto die tulerunt,
ut in Missa, à decano Juliano de Tur-
re ipsius patruo celebranda, sisterent eum Do-
mino, & propitio Liberatori gratias refer-
rent: altera vero die infantulus omnino sa-
nus è lectulo surrexit, & incolumis deinceps
perseveravit. Ex hoc etiam miraculi fama
accrevit, quod post quindecim dies Ferdi-
nandus Perez argentarius, eadem tumoris in-
firmitate gravatus, chirurgorum scalpello
umbilicum sibi transfigi fecit, qui copiosum
quidem aqueum humorem emisit; sed intra
quæ-

sanitatem
restituit,

A quatuordecim post transfixionem horas, æger occubuit.

post vario- rum morbo- rum curatio- nem

105 Maria Alfaro olei lampadum sancti viri Solani virtutem sæpe in se, & in aliis experta fuerat: nam ulcus malignum sinistram pectoris partem corrodens, quod terrena remedia nequiverant, olei ejusdem unico linimento intra quatrimum perfectè curavit. Sic & eadem unctioe diuturnas anni & medii ex horrida scabie maculas & cicatrices deterfit. Ipsi etiam violento puerperio laboranti, cum pes unus prolis extra alvum erumpens mortis periculum & timorem incuteret, oleo salutifero viri Dei Solani se ungi poposcit, & benè: nam illico & absque labore puerum pedes in exitus præmittentem effudit, quem Petrum vocavit. Hujus quinquennis filius Eugenius ob febris tertianæ duplicis violentam prolixitatem à medicis desperatus, cum nec linguam solvere, nec dentes ad esum movere, nec faucès ad deglutionem possit aperire, recitato super eum Evangelio, & olei lampadum Servi Dei unctioe protracta *, intra horam à mortis agone reversus super lectulum sedit, voces emisit; pulli assis partem, & intritum aviculæ pectus avidè manducavit, ac subito liber à febre, intra quatrimum corroboratæ valetudinis bono potitus est.

B forte per- acta

iservum divi- nitus multi- plicatur.

106 Cum itaque præfata Maria de Algaro, Francisci Ramirez, Truxilli commorantis, uxor, per quinquennium paucis hujus olei guttulis, numquam deficientibus, in sua suorumque necessitate frequenter esset usa; tandem aliquando illius sensit defectum, quo etiam tempore infirmante puellulo quodam, & patre ipsius Joanne Alvarez oleum requirente, illa licet carentiam jam visu & tactu experta, rursus tamen vasculum ab arca extraxit, quod quidem digiti latitudinem oleo æquantè provisum invenit: hocque non ab hominibus infusum, sed divina operatione creatum, & vasis in arca sub clave reconditi securitas, & prædicti infantuli ex ejusdem unctioe subsecuta sanitas comprobantur.

Vir sanctus etiam anima- bus prædesti-

C

107 Licet corporibus hominum, aut fortunæ bonis divinitus collata beneficia (quia oculorum aciem percellunt, & materiales potentias movent) apud rerum mirabilium æstimatores magna reputentur; quæ tamen animas spectant miræ virtutis operationes, & quæ suos in spiritualem humanæ naturæ substantiam producunt effectus, tanto majoris debent excellentiæ haberi, quanto nobilior est spiritus corpore, & anima terrestri comparte sublimior. Utamque hanc in corpora & animas servo suo Francisco Solano Deus largitus est potestatem, ut & illa à morte, à periculis, à morbis eriperet; & has à vitiorum præcipitiis retraheret, & ad sanctitatis, patientiæ, & pœnitentiæ amorem inclinaret. Præter ea autem, quæ super his (dum viveret) reliquit argumenta, quædam diu post mortem subsecuta referentur.

dum mulie- rem ad pati- entiam her- satum.

D

108 Anno MDCXXX cum Juliana de Obregon Missæ, à baccalaureo Joanne Francisco de Valladolid in capella Viri Dei celebratæ, adesset, & pro bono successu peregrinationis Antonii de la Cueva mariti sui à Limensi civitate ad Regnum Terræ-firmæ & Panamam navigantis oraret, in ipsa Sacramenti

Julii Tomus V.

vivifici elevatione vocem illam PATIENTIA, & EXIMA sepulcro prodeuntem, sola audivit; quam ad PRÆSIS se directam exillians, omnimodæ ad divinam voluntatem conformitatis actum emisit. Et revera prævia admonitio mulierem plurimum juvit: nam post tres dies funestum de morte chari conjugis nuncium accepit; cui, sive amorem mutuum, sive magnam familiæ necessitatem spectes, sufferendo impar fuisset, nisi eam efficax sancti patris Solani verbum solidasset, & scuto patientiæ præmunisset.

109 Vir quidam ecclesiasticus regularis ex gravioribus Limani regni circa initium anni MDCXXXI ad sancti Viri tumulum accessit, eique se fidelem devotum addixit. Ex tunc adeo menti ejus fuit tanti Patroni impressa præsentia, ut semper intellectu affluenti ipsi diè noctuque ad nutum desiderii adesset: hic autem præsentia spiritualis modus, quo & alia vice in sepulcro suo orantem Vir Dei cum seraphico patre S. Francisco dignatus est honorare, sentiri potest, verbis describi non potest.

Præsentia spi- rituali devoto adesset,

E

110 Mulier quædam inops & vetula, hoc solum commune matribus ante mortem in voto habebat, ut filiam triginta annis provectam posset matrimonio collocare; dotis autem (sine qua nullum conjugii vinculum in- tur) copiâ deficiente, novemdialem ad sancti patris Solani tumulum stationem, deside- rij adimplendi medium impetratura, traduxit. Quam cum terminaret, & antequam domum rediret, tenero mentis affectu Servum Dei alloquens, ait: "Quoniam tu es Advocatus, pauperum, qualis ego adeo sum; apud te remaneat cura filia meæ; nam de tua sollicitudine bonum exspecto." Has inopis & humilis vetulæ voces, pia Francisci Solani auris excepit: nam diè sequenti, quidam homo dives & bonis fortunæ commode instru- ctus, se ipso absque sensibili ullius impulsu, vel supplicatione, aut verbo ad eam intravit, & qui aliàs copiosè dotatas recusaverat virgines, filiam illius in uxorem sibi dari poposcit: de cujus paupertate admonitus, indotatam se velle respondit, & talem accepit; contractoque matrimonio, pacem (quam Deus his, quos ipse verè conjunxit, immittere solet) perceperunt.

inopi puellâ felix matris- moniis præ- curat,

F

111 Quidam Chrysothomus incola Vallis de Xauxa febris malignæ violentia usum vocis, & sensuum liberam facultatem amiserat: hunc sic angustiatum & in agone versantem, etsi ob corporis mortem, tamen amplius propter animæ, quam ex sacramentalis confessionis defectu timebant jacturam, omnium circumstantium affectus lugebat. Cum accedens Joannes de Quiros Vallis præfate gubernator infirmo patris Francisci Solani reliquiam ad- movit, & ut illi vocis redderetur libertas, oravit. Efficaces fuere contactus & deprecatio: illico enim æger ad sensuum expeditam facultatem reductus, linguam solvit, peccata confessus est, alia Sacramenta placide recepit, testamentum condidit, & tandem in pace quievit.

usum loque- la, & sensuum infirmo obijcit,

112 Juvenis quidam viginti annorum adole- scens, depravatus moribusque corruptus, temerarius ac ferox; cum ex quotidianis dis- sidis magnos familiæ suæ sumptus, sibi que-

perditum ado- lescens ad- strugens red- dit,

Yyyy fre-

EX IM-
PRESSIS.

frequens carcerum & compedum dedecus at-
traheret; post multas adinonitiones, consi-
lia, & media correctionis humana in vanum
tentata, ab afflictâ matre sancto patri Solano
immutandus offertur. Quæ propterea cele-
brari ad sepulcrum ejus Missas fecit, ut (eo
intercedente) Spiritus benignitatis, timoris
Domini, & pietatis in filii mentem descen-
deret. Nec decepta est: nam repente, lû-
pus ille in aghum mutatus ensem abjecit, à
tumultibus abstinuit, ac imposterum Dei
dumtaxat obsequio, ac familiæ matrisque
sustentationi diligenter attendit.

*Et cujusdam
elientis sui
desiderium
prodigiose im-
plet.*

B

113 His addam mirabilem successum, quò
devotum amici sui desiderium Vir Dei sanctus
implevit. Anno MDXXXIII licentiatu
Franciscus Gutierrez de Salablanca, audi-
entiæ & cancellariæ regalis civitatis Limanæ
relator, vitam patris Francisci Solani per
omnes bibliopolarum officinas frustra quæsitit:
quadam verò nocte, dum in cubili jaceret,
uxori suæ Leonardæ de Ulloa suum de non
invento juxta ardens desiderium Vitæ præsa-
tæ libro mœrorem significavit, & in hoc ser-
mone uterque obdormivit. Manè exorto ex-
pergefactis super pulvinar, cui capita reclina-
bant, liber occurrit; quem cum stupore
apertum, maritus de Vita sancti patris Sola-
ni esse comperit. Attentis verò circumstan-
tiis, quod nec in illa domo hujusmodi esset,
nec cuiquam viri affectus innotuisset, plane
constitit, illuc à servo Dei Francisco, ami-
ci sui votis benigne inclinato, fuisse mirabi-
liter perlatum.

A N N O T A T A.

a *Hæc regio sita est in diœcesi Truxillensi, ut
ex sequentibus colligitur, distatque ab urbe Lima-
na centum & decem leucis, ut tradit Vicia Hi-
spanica lib. 4, cap. 16.*

b *Terra firma aliquando latius, aliquando
strictius sumitur. Strictè hic sumitur, estque pars
parva Americæ meridionalis versus isthmum Pa-
nama & inter sinus Panama & Urabæ, ubi urbes
præcipue sunt Panama & Portus pulcher.*

C

ALIA MIRACULA

POST BEATIFICATIONEM PATRATA,

Excerpta ex Processu canoniz-
ationis.

C A P U T I.

*Viginti quatuor miracula, patro-
cinio sancti Francisci Solani
facta in oppido Montiliensi.*

*Invocatione
sancti Viri sa-
milia sub rui-
nis domus il-
lesâ servatur.*

Maria de Aguilar unâ cum filia, & nepte
in cubili somno detentis nocturno tem-
pore, domus repente concidit. Ad ruinæ
strepitum excitæ Beatum protinus invocarunt,
cujus præsto fuit opis: diruta enim tota do-
mo, ea pars tantum servata fuit, in qua
illæ existebant, licet compacta ex eadem

materie ac reliquum domûs, nec ullum sub-
esset firmius fulcimentum; & nedum illæ re-
manserunt illæfæ, verum etiam supellecti-
lia * dictæ domus, inter quæ lecythus olei ad
usum lampadis sumptibus earumdem jugiter
ardentis ante Beati imaginem; qui delapsus
ex superiori ad inferius pavementum, remansit
illæsus, & oleum nec in minima gutta di-
spersum cum omnium admiratione.

D

** lege supel-
lex... inter
quani*

2 Catharina Bernarda de Arana puella
quatuor annorum in proximo vitæ discrimi-
ne existens ob deglutitam hirudinem in a-
qua, quam propinaverat, latentem, frustra
per plures dies pluribus medicamentis adhi-
bitis, per applicationem tandem crucis, quæ
olim fuit sancti Solani, ejus implorata ope,
statim convaluit, hirudine ex ejus faucibus
uliro prodeunte.

*puella à de-
glutita hiru-
dine libe-
ratur;*

Hildephonsus Marquez de Espexo præ
angina in gutture impotens omnino ad cibum
& potum per quinque vel sex dies, nulla
experta medicaminum vi, minusve undecim
sanguinis emissionum, habito recursum ad san-
ctum Solanum, eique applicata prædicta cru-
ce, statim tumore erupto, integrè evasit in-
columis.

*dolor gutturis
curatur,*

E

3 Cum Joannes Traperus magno tumore
sub genu dextero, & ardentissimis febris
ex erysipela a correptus esset, ac atrocissi-
mis doloribus per quatuor hebdomadas la-
boraret, ita oppressus remansit, ut nec ca-
put elevare, nec cibum aliquem sumere pos-
set, maxime in diem durascente tumore: in
hoc statu respiciens imaginem Beati, eidem
se commendando, somno correptus est, in
quo magnus supervenit sudor, eruptoque tu-
more scatuit copiosa sanies commixta san-
guine: cumque evigilasset, fuit quoque in-
ventus absque febre, & absque ullo dolore
in parte læsa, & ita sanitati restitutus, ut
ipsamet die potuerit sine impedimento deam-
bulare.

febris

a

4 Joanna Francisca Hurtado virgo labo-
rans pestifero morbo, tempore quo epidemia
in civitate Montiliæ grassabatur, cum duo-
bus bubonibus in inguine, quos ob pudorem
occultabat, matri suæ tamen manifestavit:
& quia ipsimet diebus, ac in ipsamet domo
duo famuli peste perierunt, timuerunt val-
de & mortem filia, & totius familiaris su-
pelletilis combustionem. In hoc conspectu a-
gentem jam in extremis infirmam parentes
ejus Beato commendarunt, & statim, licet
ardentissima febre & delirio laboraret, cœ-
pit recuperare salutem, cui brevissimo tem-
pore integrè restituta fuit: & quod est æ-
què mirandum, nulli alii è dictâ domo sub-
iere dictum pestiferum morbum.

*& pestis su-
gantur.*

F

5 Maria à sancto Georgio post infantem
in lucem editum, cum secundas b non emi-
sisset, cognovit obstetrix alium infantulum
remansisse, qui post spatium quatuor horarum
brachium emisit, & in hoc statu per septem
horas permanit. Cognito periculo, Sacra-
mentis munierunt infirmam, post quorum ad-
ministrationem perseveravit in eodem per a-
lias viginti quatuor horas, ita ut præ nimia
debilitate in ultimo extremo vitæ constituta,
jam à medicis desperaretur. Fuit infirmæ al-
lata ex conventu Monialium S. Claræ imago
Beati, & cum suis manibus accepisset, omnes
circumstantes genuflexi auxilium ejus invo-
ca-

*Mulier in dis-
ficili partu
constituta,*
b

ca-

A carunt unà cum ipsa, & in oratione feliciter secundum infantem peperit, secundas emisit, & admiratione omnium absque ulla penitus læsione permansit.

Altera malignis febribus afflita mortis periculum evadunt,
6 Maria del Pino annorum sex supra septuaginta incidit in febriem malignam tempore, quo epidemiam civitas Montiliæ patiebatur: visitata à medicis, statim fuit expedita, utpote non apta curari præ ætate & gravitate morbi. Sanctissimis itaque munita Sacramentis in extremis jam laborabat; quando filii ejus in capella Beati cogitarunt de celebratione Sacri pro ejus salute, prout expleverunt, se ex toto corde commendando ejusdem intercessioni, & statim liberam à febre invenerunt, ita ut physicorum & omnium cum admiratione illico perfectam salutem reportaverit, in qua usque ad præsens permanet.

ac puer post gravem lapsum incolumis inventus.
B Joannes Bellimar trium annorum cum dimidio cum supra fenestram ascendisset, inde cecidit ab altitudine decem & octo palmorum in publicam viam lapidibus structam, & cum jam mortuus existimaretur, statim Beato commendatus derepente puerulus revixit, & absque aliqua læsione incolumis repertus est.

Femina quædam,
7 Joanna de Blancas postquam recepisset beneficium miraculose sanitatis à cancro, ut referetur per extensum infra miraculo III deponit fol. 1292 ter, quod cum tempore epidemiam laborasset magnis febribus, cum omnibus signis, quibus pestis incipiebat, visitata à medicis, hi declararunt omnia remedia inutilia, & propterea Sacramentis omnibus fuit refecta; tertia die, in qua febris incepit, timens, se sub eam è vita decessuram, dictum Beatum invocavit, ut de illo letali periculo, sicut de alio superius relato, suis meritis liberaret, statim in ipsamet oratione febris cessavit, ita ut sana liberaque omnino permanserit.

invocatio S. Francisci Solani auxilio,
C Ipsamet deponit fol. 1293, qualiter anno MDCLXXXII, quo etiam urgebat pestis in dicta civitate, habuit in oculo sinistro tumorem quemdam, vulgò carbonco, magna cum febre, tumefacta facie, aliisque accidentibus, quibus epidemia incipiebat, & licet à medicis, & chirurgis medicamina fuerint applicata, cum nihil proficerent, & in extremis jam laborasset, reportare fecit oleum lampadis Beati, & adhibita unctione, perfectam salutem recuperavit.

varia beneficia obtinet,
8 Ipsamet deponit etiam fol. 1294 aliud beneficium intercessione Beati receptum; mirum, quod Maria de los Sanctos filia ejus laborabat magna gutturis tumefactione cum ardentissima febre, ita ut nec cibum recipere, nec respirare posset: igitur à medicis proclamata, testis ista recursum habuit ad intercessionem Beati, ac ejusdem imaginem posuit supra infirmam, quæ illam manibus tenens, & lacrymans pro sua salute deprecabatur. In ipsamet actu infirma repente vomuit abundantem humorem sanguine mixtum, & recuperata salute lectum dimisit, ipsamet die perfectæ sanitati restituta.

aliis concessa
Ipsamet deponit, quamdam puellulam tribus mensibus post nativitatem suam oculos non aperuisse, sed potius ex illis emanasse humorem pestilentem sanguine mixtum, &

Julis Tomaz V.

ab omnibus cæca judicabatur; sacrificium Missæ pro sua salute in capella Beati oblatum fuit, & in eo infirma magna cum fide commendata: quo peracto, puellula oculos aperuit, & omnium cum admiratione visi fuerunt redacti ad suam perfectam claritatem; & absque aliqua læsione, & sic permanent usque ad præsens.

testimonio suo confirmat.
Etiam deponit, ruinam cujusdam domus, in qua erant Anna Rodriguez, Joannes, Mathias, & Franciscus filii ejus, & Joannes Perez; qui cum vidissent, & audivissent circa dimidium noctis prædictam ruinam, Beato se commendarunt, & absque læsione miraculose inter ruinas præservati remanserunt.

Intercessione ejus diuturnus sanguinis fluxus,
9 Franciscus Antonius Solano cecidit è fenestra, ex qua rupta vena in posteriori parte, remansit cum fluxu sanguinis per spatium novem annorum, & redactus ad statum hecticæ & phthificæ cum tumoribus etiam ulceratis; cumque destitutus fuisset omni humano remedio jam morti proximus, mater ejus D. Anna Solano assumens oleum lampadis Beati, eo unxit rupturam venæ, & residuum dedit infirmo, ut biberet, & statim aliquantulum somno correptus, cum evigilasset, se comperit non modo liberum à febre, & à fluxu sanguinis, verum etiam prorsus incolumem, aucta carne ad suam naturalem pinguedinem; sicut est hodie.

hydrophis,
Joannes Franciscus à Sanctis puer quinque annorum per biennium laborabat infirmitate hydrophisæ, ex qua tumefactus, & absque remedio à medicis destitutus fuit; in hac afflictione parentes ejus Beato eum commendarunt, & puer ipse plorando petiit à Beato suam salutem, applicataque imagine ventri, repente evacuatio magna (naturaliter insolita) supervenit, ita ut absque tumefactione, febris, aliisque accidentibus ipsamet die sanitati fuerit restitutus, ut deponunt mater ejus, foror, & frater.

maligna febris,
10 D. Franciscus Antonius Perez presbyter laborabat in extremis, ob malignitatem diuturnæ febris jam à medicis destitutus. Frater ejus D. Ludovicus Perez presbyter Missam celebravit in altari Beati, illum commendans: sensit in actu oblationis Sacrificii quoddam animi solatium, & domum repetens, invenit infirmum absque febre, & brevi perfectam salutem recuperavit. Pro beneficio accepto amborum sumptibus obtulerunt imaginem Beati, valoris trecentorum ducatorum argenti, quæ hodie collocata est in capella Conventus sancti Laurentii, & est illa, quæ ad liberationem epidemiam processionaliter delata fuit.

distorta mandibula,
Joanna Muñoz vidua sexagenaria laborabat magna afflictione, quia mandibulæ, seu partes inferiores oris ceciderant de loco suo, ita ut alimentum sumere non posset, & sic permansit per septem dies remediis destituta: credens se morti proximam, Beato se commendavit, & in oratione, sumpto paulisper somno, in eo mandibulæ fuerunt loco suo restitutæ, & cum evigilasset, sanam se invenit.

tumor pestilens,
11 Petrus Arjona tempore epidemiam patiens tumorem pestilentem in inguine cum ardentissima febre, atrocissimisque doloribus repente liber inventus est, olei Beati unctione

Yyyyyz

ne

EX PRO-
CESSU CA-
NONIZ.
infirmas
cholica,

erysipelate,

hernia,

aliquae

B
morbi

C
cunctis.

ne peracta à Maria Candelaria uxore sua; ita ipsamet deponit.

Uxor Emanuëlis Solani ob infirmitatem, ut vulgò dicitur, colicam ad extremum vitæ ducta, à medicis absque humano remedio proclamata, ad applicationem imaginis Beati statim alveus exoneratus est, & salutis omnium cum admiratione, restituta.

Sebastiana à Cruce laborabat erysipela in facie cum ardentissima febre magnisque doloribus in oculis, adeo ut eos aperire non posset, ac medicamina omnia essent inutilia, applicita cruce ex ligno cunabuli, quo infans jacuit Beatus, repente perfectæ sanitati restituta est.

12 Josephus Trillo puerulus, filius D. Hieronymi Trillo, equitis S. Jacobi, ob violentas epilepsiæ commotiones hemicâ fracturâ laborans, & insanabilis proclamatus, unctioe olei lampadis Beati, repente sanus factus est.

Antonius Traperus sanus evasit unctioe olei lampadis Beati à tumore pestilenti in inguine tempore epidemiæ civitatis Montiliæ.

Emmanuel Cordon tempore epidemiæ laborans magna febre magnisque doloribus ob tumorem pestilentem in inguine, unctioe olei lampadis Beati repente tumor crepuit, & liber à febre, sanus remansit.

Ex Testibus præsentatis à subpromotoribus deponit primus, scilicet D. Franciscus Sanchez de Toro presbyter, quod cum ipse per tres menses magna, acutaque infirmitate cum mortis periculo laborasset, Beato se commendavit, & statim sanus remansit.

ANNO T A T A.

a Erysipelas, græcè ἐρυσιπέλας, est tumor præter naturam in cute à sanguine & flava bile calidioribus, vel à sanguine fervente tenuique proveniens. Plura de hoc morbo vide apud Gorraum aliosque medicos.

b Quid sint secundæ vel secundinæ dixi supra in Annotatis ad miracula post caput 4 littera h.

c Apud Hispanos carbuncol est indicium pestis. Carbunculus autem seu carbo apud medicos est ulcus quod crustam cito cum valida inflammatione totius partis vicinæ facit, ac febres vehementes & extrema pericula infert, ut tradit Castellus in Lexico medico.

C A P U T II.

Septem alia miracula, quæ Montilia contigerunt, & in processu canonizationis ad examen proposita fuerunt.

SUB annum MDCLXXXV, die x Augusti Franciscus Solanus puer annorum trium cum dimidio, existens in superiori parte turris ecclesiæ recentè constructæ (cum olim fuisset domus, in qua ortum habuit B. Franciscus Solanus) & eidem Beato dicatæ, altitudinis palmarum xxvii circiter, fuit per Alphonsum Ruiz xxxviii testem redargutus, necnon Joannes de Zea pater pueri monitus de periculo imminentis præcipitii ejusdem,

Puer ex turri decidens mortem evadit,

quemadmodum paulò post docuit eventus, & quidem magno cum strepitu; ita ut LIV testis infra num. 59 crediderit ab eadem turri cecidisse campanam. Inter alios occurrit idem Alphonsus, & prior jacentem puerum tamquam mortuum, hullaque dantem signa vitæ sustulit in brachiis, & obvio patri tradidit, suggerendo recursum ad intercessionem Beati. Non fuit segnis in invocatione pater, pioque ac misereni animo vota omnium, qui in ecclesia aderant, accessere. Parem exhibuit promptitudinem dictus Beatus in precibus exaudiendis: etenim pergens dictus Joannes de Zea ad altare Beati, antequam illuc pervenisset, exanimem filium ad vitæ munia esse restitutum sensit per spiritum ab eodem emissum. Itaque converso pede domum ascendit, ubi statim diligentissime examinato pueri corpusculo præter modicam excarificationem sub sinistro tempore, nonnullisque sanguinis guttis oculo adjacentibus, illum comperit in statu pristinæ sanitatis, ita ut hilari ac ridenti vultu per domum deambulaverit, cibumque poposcerit, ac comederit. Eodem tempore advenit medicus, qui nullis omissis experimentis, puerum tandem omnino illæsum asseruit absque viscerum concussionem, valorumque ruptionem, præcipue cerebri. Quamobrem nullo medicamine adhibito, abivit, benè monitus, quod opus non est medico benè valentibus, Matth. 9, 12.

14 Maria Hieronyma de Aguilar die xxiii Octobris MDCLXXXV, in lucem edidit feminam; sed secundinam, omnibus per obstetricem adhibitis diligentissimis, numquam potuit. Accersitis medicis, hi recognoscentes pulsus exilitatem ex copioso sanguinis effluxu, simulque urgens mortis periculum, in quo versabatur, primò sanctissimum munimen Sacramentorum, ac postmodum potionem sumere præceperunt, quam illico ac propinavit, eodemmet momento integrè evomit, prout deantecedenter sumptis acciderat: quapropter omni humano remedio incapacem declararunt: & ne quid intentatum omittetur, elevari jussa fuit, ex quo actu in eam defectionem devenit, ut ab omnibus interempta existimaretur, ac immota permanens, fuit à medicis derelicta, ut inevitabiliter moritura.

15 Sub hac rerum consistentia Joanna Fernandez de Sotomajor, mater dictæ infirmæ, multum in beati Francisci intercessione confidens, ejus imaginem à Joanne de Saravia receptam attulit, & applicuit ad ventrem infirmæ, cui dicti Beati merita enarrans, persuasit, ut illius intercessioni se commendaret, quod ex corde præstitit. In eodemmet invocationis actu coruscare, & effervere Beati facies visa est; eodemque fere tempore infirma secundinam emisit absque dolore, & quæ antea nec integrum poterat proferre verbum, clara & alta voce inclamavit miraculo, miraculo. Ad clamorem accessit obstetrix, & cum repererit in lecto dictam secundinam in modum sarcinæ, tempore, quo infirma jacebat corpore non aprato, imò omnino indisposito ad hujusmodi expulsionem, tribuit miraculo. Tanto magis, quod ipsa infirma absque ulla medicaminum ope remansit libera, ac prorsus incolumis.

A
ne alia peri-
culoso cancro
liberatur.

16 Per septennium Joanna de Blancas Ca-
nero laboravit in sinistra mamilla. Plura
fuerunt applicata medicamina, nullum um-
quam proficuum; quinimo in dies morbus
percrebuit. Omni humano destituta remedio,
ad intercessionem beati Solani recursum ha-
buit; idem & filia præstitit, deferendo ma-
tri dicti Beati effigiem. Ægra plurimum fi-
dens meritis ejusdem, eam posuit super ma-
millam; & ex corde ejus opem implorans,
in profundum decidit somnum, nec exper-
gefacta, quousque per filiam fuit sequenti
mane excitata. Evigilans eandem effigiem
supra pectus comperit, nullis, quibus antea
erat, exagitata doloribus. Vestibus induta ad
ad ecclesiam secessit, & expiata anima per
confessionem Sacramentalem, eucharisticum
panem sumpsit fiduciæ erga dictum Beatum
semper insistens. Dòmum reversa repente
tumor erupit; & tanto impetu, ut aqua in-
de promanans, circumstantes consperferit;
quinimò & ipsum ex adverso parietem. In-
de ægra tamquam mortua decubuit, & ac-
cerfio medico, & successive chirurgo, hic
ex amplo ulcere animadvertens patere can-
cram, ab eodem quoque Beati invocato mu-
nimine, illum extraxit facillime sine dolo-
re patientis, & absque aliqua sanguinis ef-
fusione. Omnes obstupere, oculis ac con-
tactu rimantes pergrandem illam massam car-
nis ad similitudinem manus semiapertæ com-
pactam, admodum varicosam, vergentemque
ad colorem inter viridem, & nigrum; ca-
vitas verò, quæ adeo dilatata ac profunda
remanfit, ut ad medelam octo linamina in-
jecta fuerint; quodlibet magnitudinis unius
ovi, remansit prorsus repleta carne, ac in
totum sanata immediatè post nonam diem;
tantum adhibito rosaceo melle, quo dicta li-
namina fuere prima vicè madefacta. Hoc to-
tum accidit ineunte anno MDCLXXVIII.

Tempore pestis
plures.

C

17 Sub tempus æstivum anni MDCLXXXI,
quo pestis invalerat civitatem Montiliæ, corre-
pta fuit vehementissima febris cum vomitibus,
ac deliriis Francisca Victoria Soriano subtus
ejus axillis detectis quoque bubonibus, &
magnam durtiæ ac tumorem præ se feren-
tibus. Certioratus medicus de qualitate pesti-
fera morbi, mandavit celere Sacramentorum
auxilium, quod fuit præstitum. Fuit adhibi-
ta sectio venæ, & oleo amygdalarum dulci-
um inuncti bubones: adhuc tamen morbus
perstitit in suo robore, immo eo progressus,
ut mors infirmæ fuerit à medico incurabilis
renuntiata. Mater ægræ ex corde confugit
ad opem Beati, & deferendo imaginem ejus-
dem, tradidit filiæ, quæ maxima cum fidu-
cia eam admovit buboni sub brachio sinistro,
qui in instanti disparuit, nullo applicito me-
dicamine; eademque imagine subsequenter
applicata alteri buboni, id ipsum contigit,
remanente Francisca omni ex parte in opti-
ma valetudine.

implorata S.
Francisci
Solani ope.

18 In sequenti die, Annæ Mariæ, matri
dictæ sanatæ, ex præcedenti contactu filiæ ob-
venit vehementissima febris, unde mente
capta remansit, propter quod non potuerunt
eidem ministrari Sacramenta, prout medicus
injunxerat. Tribus adhibitis sanguinis emis-
sionibus, in nihilo apparuit imminuta morbi
malignitas ac pertinacia; sed invocato præ-
sidio nostri Beati per filiam, pristinæ fuit e-

jus mater reddita sanitati, absque aliquo re-
siduali vestigio morbi.

EX PRO-
CESU CA-
NONIZ.

Prædicta contagiosa lue jam aperte graf-
fante, supervenit Petro Hieronymo fratri,
& filio respectivè sanatarum magna cum fe-
bri, & vomitu bubo in inguine, in quo sta-
tu tota illa die perseveravit, licet eodem oleo
inunctus; sed post applicatam Beati imagi-
nem, à febre & bubone liber remansit; &
sanatio fuit adeò instantanea, & perfecta,
ut potuerit dictus Petrus altera die ad sua
ruralia munia libere adire.

Mulier per
triennium
varis morbis
afflicta.

19 Sub annum MDCLXXXIX, Mariæ Ruiz
septuagenaria in morbum incidit attractionis
manuum & crurum, eo deveniendo, ut
nec incedere, nec cibum sumere, nec
in cubili hinc inde se vertere posset absque
alterius auxilio. In nervis durior condi-
tio erat, ex quòrum contractione crura ad-
hærebant femoribus, penitus incapacia ex-
tensionis; unde nec in pedibus sistere, nec
sedere eidem datum erat. Pluribus medica-
minibus medicus & chirurgus omhem mo-
verunt lapidem, ut eam molestissimam ægri-
tudinem superarent; sed semper in vanum
laborarunt: nam morbo in diem contuma-
cibre, adjuncta quotidiana febre, fuit co-
actus medicus non semel, & iterum, sed per
tres vices illum incurabilem denuntiare, in
quam sententiam chirurgus quoque descen-
dit. Omni igitur ægra per triennium desti-
tuta humano solatio; ad beati Francisci So-
lani merita properavit, ex intimo cordis se
Deo commendans, ut dignaretur per ea ad
pristinam reintegrari valetudinem, sponden-
do visitationem capellæ, eidem recenter di-
catæ, eo modo, quo posset.

20 Opus itaque aggressa est adhibendo fi-
liam, & duo fulcrâ ad sui sustentaculum. Ad
ecclesiam ubi pervenit, statim & diminutam
sensibiliter experta est ægritudinem, unde
reassumpto cum viribus animo, & majori fi-
ducia in Beati ope, postera die denuo adi-
vit dictam capellam, in quo secundo iti-
nere pedes, & manus præ se tulerunt quam-
dam ad motum aptitudinem; & tertia tan-
dem die, licet iter peregerit super fulcris,
filiæ tamen nec ulli alteri inhæsit. Hinc
ægra toto sui spiritus conatu vim cælo fe-
cit, vehementissimis precibus postulando à
Beato perfectam sanitatem, protestando
maxima cum fiducia, se nolle domum suam
remigrare, nisi ea impetrata, & absque ful-
crorum subsidio. Protinus ægra in suis pre-
cibus exauditur: siquidem, prævia quadam
in toto suo corpore diffusionem caloris, cur-
stavit per gytum novies, orans circum di-
ctam capellam, & altare Beati; quo per-
acto, remansit in statu perfectissimæ valetu-
dinis, pedibus & manibus libera, adeo ut
domum redierit absque ullo adjumento ful-
crorum, ea præ manibus gestando. In hac
autem perfectissima sanitate jugiter perseve-
ravit, & perseverat, ut firmius dignoscatur
eam fuisse opus Dei, cujus perfecta sunt o-
pera. Deut. 32.

subito per-
fectam sani-
tatem obti-
net.

21 Agebatur annus MDCLXXXII, cum fra-
ter Laurentius de Aguilar sacerdos Ordinis
Minorum S. Francisci Montiliam pervenit,
febris hæctica secundæ speciei exæstuans, qua
jam à diuturno tempore laboraverat; tam
degens in civitate Ubedæ b, quam in villa

Et sacerdos
Minorita fe-
bri hæctica lin-
beratur.

Y y y y }

Por-

EX PRO-
CESSU CA-
NONIZ.

Porcunæ c. In unoquoque dictorum locorum accersiti medici omnem navarunt operam, ad illam eradicandam; at æquè omnem perdidere, cum nec alienus, nec patrius aër, cui omnis ægri, & medicorum ipes nitebatur, ullum levamen dederit: quinimò semper abiit in deterius; dum per integrum annum ab eadè febris infirmus numquam se sensit immunem. Quapropter medici illum hecticum confirmatum pronuntiarunt, & morbum incurabilem declararunt, licet non destiterint à subministracione aliquorum medicaminum. Verum iis omnibus compertis inutilibus, aciem mentis evexit æger ad opem nostri Beati. Et quia hujusmodi spes numquam confundit, statim ac ædem eidem sacram incepit invisere; oleoque ardenti coram ejus icone in ejusdem Beati honorem sese perlinivit, cœpit illico se melius habere; quo pietatis ac fervidæ devotionis exercitio per quatuor dies perfunctus, ad integram sanitatem pervenit; & ubi antea macida facie sceleti imaginem præ se ferebat, redivivum colorem ac cõnaturalem pinguedinem ad admirationem resumpsit; unde hæc inopinata sanatio fuit ab omnibus tributa miraculo, & quidem secundi generis, ut pandit notoria proprietas hujusmodi febris, & melius intrà patebit in puncto relevantiæ.

Pestis Montilia grassans

22. E villa Monturquensi, quæ pestifero morbo angebatur, nonnulla fuere invecita Montiliam, ex quorum contactu sub mense Junii MDCLXXXI eadem lues civitatem illam invasit. In dies vires acquirens eo pervenit, ut incunte anno MDCLXXXII ex quatuor mille personarum * (quem numerum dicta civitas non excedit) quatuordecim & quindecim quotidie comperirentur deficere, partim febribus malignis, partim carbunculis, ac bubonibus in inguinibus, & sub axillis occumbendo. Ad hujusmodi stragem coërcendam, pluries medici convenere, & præsentientes, illam non posse ulterius obtegi, quemadmodum antea sategerant, sub finem Martii ejusdem anni obvium infectis ad curationem nosocomium instituere. Hæc esserata morbi

* lege personis

grassatio æquo pede pertinaciter semper incessit. Quapropter postremis diebus mensis Aprilis, humanis diligentis compertis inutilibus, subiit animos Religiosorum è Franciscana familia ad nostri Beati opem-habere confugium.

23. Processione igitur indicta, Beati imaginem precibus & corporum afflictationibus comitantes, stiterunt ad nosocomium, ibique reliquerunt infirmariis duo canistra, alterum passis uvis, crustulis alterum repletum, penes dictam imaginem unà simul delata, ut sub dicti Beati munimine ægris distribuere. Subinde iisdem Religiosis civitatem eadem cum imagine peragrantibus, plurimi confluxere dictam processionem insequentes, ac intercessionem Beati piis lacrymis, publicisque clamoribus implorantes. Sub vespertinis horis nosocomii administri ad prædictam distributionem inter infirmos devenere, degustatissime dictis uvis, & crustulis, statim infirmi convalescerunt; ita ut postera die comederint cibos, nedum sibi appositos, verum etiam qui ministrantibus erant parati. Miraculum auctum fuit ex eo quod nec die peractæ processionis, nec insequenti ullus ex infectis obiit, nullusque fuit in eadem civitate repertus indigens nosocomio, quod propterea infra paucos dies obseratum existit.

D

invocatione
beati Viti
cessat.

E

A N N O T A T A.

a Bubo, Græcis βυβαδν, est tumor ex male affectis visceribus vel venenata putredine ortus, & saepe est pestilentia index.

b Ubeda urbs Hispania in Fandalitia versus confinia Castella Nova distat unâ leucâ à Bati fluvio in septentrionem, & anno 1234 recuperata fuit à S. Ferdinando rege Castella, ejus inde Mauris.

c Est oppidulum Hispania Barica, Latine dictum Obulco; & municipium Pontificense, ut quidam tradunt. Nunc vulgo vocatur Porcuña, sicutque est inter Cordubam ad occasum & Giennum ad ortum, vix duabus leucis à Bati fluvio distans in meridiem.

F

IN-

INDEX HISTORICUS

IN QUINTUM TOMUM JULII.

A

Abdias propheta cum altero confusus 13 f
 Abulpharagius (Gregorius) scriptor Arabicus 124 e
 Achimaam verosimilius fuit pater S. Elie 11 a b
 Acropolita (Georgius) historicus Græcus 667 c
 Adalbero archiepiscopus Rhemensis concessit Benedictinis Mosomense S. Maria cœnobium 582 b
 Adalbero episcopus Basileensis 257 f
 Adamus abbas Miciacensis 73 e
 † Ado perperam Cassiano impedit errorem Encrutarum 481. ef, 482 a b
 Adolphus abbas ad S. Godehardum Hildesis 101 e
 Adrianus I Papa templum erexit in honorem S. Apollinaris 338 b
 Adso abbas Luxoviensis 92 c
 Ædesius insensissimus Christianorum hostis 30 e f
 Agnellus scripsit Vitas pontificum Ravennatum 343 b c
 Aimoinus monachus Floriacensis scripsit historiam Francorum 73 b
 Ainardus sive Eginhardus conscripsit gesta Caroli Magni 296 a
 Albergatus (Nicolaus) ex ordine Cartusiano episcopus Bononiensis 805 c
 Albertus abbas Miciacensis 72 c, 78 b e
 Albertus Argentiniensis chronographus 175 e
 Albertus Rigenis episcopus instituit fratres de militia Christi seu Cruciferos 693 a
 Aldegotus episcopus Magdeburgensis 105 f, 106 c
 † Aldelmus Schreburnensis episcopus scripsit librum de laudibus virginittatis 505 d
 Aldricus Cenomanensis episcopus 397 c
 Alegre de Casanate (Marcus Antonius) scriptor Carmelitanus 11 b
 Alexander VI Pontifex valorem baptismi Ruthenici confirmat 745 de
 Alexander III summus Pontifex 331 de
 Alphanus Salernitanus archiepiscopus 26 e, 29 e. Scripsit carmina de S. Christina 506 b Qualis ejus auctoritas 512 f & seqq.
 Alvarez de Paz (Jacobus) Societatis Jesu in Peruvia Provincialis interfuit exsequiis S. Francisci Solani 848 a. Honorificum de eo scripsit elogium 851 c, & seqq. 879 b c, 880 f
 Amantius dicitur fuisse primus episcopus Niciensis 570 c
 † Amanus episcopus Argentinensis cum S. Amando Trajectensi confusus 173 e
 Anastasius imperator 73 d
 Anastasius Senonensis archiepiscopus multa passus dicitur à Rainardo comite 540 a
 Anastasius pater S. Ansegisi 92 f
 Andreas à S. Nicolao Carmelitarum exprovincialis ad nos dedit epistolam circa S. Wilgefortem 51 f, 64 e
 Andreas abbas Miciacensis 78 f, 79 e
 Andreas II Hungaria rex 666 e, 667 b
 † Anianus episcopus Anselianensis 77 c f
 Anjos (Ludovicus dos) scriptor Lusitanus 58 b
 Anna Orientalium Anglorum pius rex 578 c, 580 b
 † Ansbertus antistes Rotomagensis 93 d, 94 c

Anthropomorphitæ contra patriarcham Alexandrinum turbas excitant 475 a b c
 Antonius Jesuatorum Generalis 796 d
 Antonius (Nicolaus) præter alia opera edita, reliquit quedam Mss. posthuma 56 de
 † Antoninus restatur, B. Joannem Dominicum de Florentia doctrinam Cassiani benigne interpretatum fuisse 480 f, 481 a
 Arce-Reinolo (Didacus de) generalis Hispaniarum inquisitor 56 f
 Archebius episcopus Panephyssis 467 c. Ab alio homonymo distinguitur 470 de
 Arcudius (Antonius) Romæ edidit Græcum Anthologium 459 e
 Arckel (Joannes de) Trajectensis episcopus dicitur habuisse revelationem S. Apollinaris 375 d, 383 a f
 Arias de Ugarte (Ferdinandus) Limanus in Peruvia archiepiscopus 850 a
 Ariadne uxor Zenonis imperatoris 7 c
 Arnoaldus Austrasia dux 80 a
 Arnoldus comes Loffensis 644 b, 648 c
 Arnulfus antistes Turonensis 78 b d
 Arnulfus Flandria comes 296 b
 Arpe (Augustinus Maria) scripsit non ita pridem Pantheon Augustinianum 824 b c
 Arthus (Gotardus) scripsit historiam chronologicam Hungaria 673 f
 Astenarius abbas Miciacensis 78 b e
 † Asterius Amasenus in Ponto episcopus 128 f
 † Audoenus etiam Dado appellatus fuit 270 e
 Avis (Michaël) episcopus Andegavensis 400 e
 † Avitus abbas Miciacensis 302 c
 Aycharius episcopus Noviomenis 294 a, 295 d
 Aymo episcopus Carnotensis 291 a

B

Bacchini (Benedictus) Vitas Pontificum Ravennatum collegit ac illustravit 328 b. Recte impugnat historiam Agnelli de Pontificibus Ravennatibus 343 de
 Baduradus episcopus Paderbornensis 397 c, 417 d
 Bakschay (Abrahamus) texuit chronologiam regum Hungaria 673 d
 Baldericus Noviomenis ac deinde Tornacensis episcopus 212 b
 Balduinus episcopus Noviomagensis 611 f
 Balduinus Ferrus primus Flandria comes 296 b
 Bandurus (Anselmus) nuper duobus voluminibus edidit imperium Orientale 463 a
 Barbus (Ludovicus) episcopus Tarvisinus, B. Joannis Tausiniani amantissimus 809 e
 Baruffaldus (Hieronymus) de B. Joanne Tausiniano multa suppeditavit 783 e
 Barralis (Vincentius) texuit chronologiam Lerinensis monasterii 569 f
 Basemath, filia Salomonis, dicitur à quibusdam fuisse mater Elie 11 b
 Baglius Macedo imperator magna veneratione S. Eliam prosecutus est 7 d
 † Bassianus episcopus Litudensis 335 e
 Beatrix Andree II Hungaria regis conjux 326 b
 Beal-

INDEX HISTORICUS.

- Beelzebub *idolum Accaronitarum* 16 f, 17 a
- Begga (Lambertus) *dicitur nomen suum indidisse virginibus, quas in Belgio Beghinas vocant* 642 f, 643 a
- Bela IV *Hungariae rex* 666 e, 667 b
- Bella valle (Joannes de) *episcopus Andegavensis* 400 e
- Bellegarde (Ostavius de) *archiepiscopus Senonensis* 544 d; 545 e
- Belzunce (Henricus Xaverius de) *episcopus Massiliensis, apostolico zelo clarus* 137 d
- † Benedictus abbas *Anianensis* 94 d
- Benedictus XIII *Pontifex Franciscum Solanum Sanctorum catalogo adscripsit* 856 e & seqq.
- Benjaminus *Tudelensis seculo XII ex Hispania in Orientem profectus est* 6 c
- Benno *episcopus Osnabrugensis* 187 d
- Berengarius *rex Italiae* 41 b, 42 e
- Bernerius *episcopus Meldensis* 78 b e
- † Berta *abbatissa Blangiencensis* 303 f
- Bertoldus *monachus Miciacensis scripsit Vitam S. Maximini* 74 d
- Bertoldus *episcopus Hildesimensis* 106 f, 108 b
- Belfon (Josephus) *S. J. peregrinatus est in Syria* 7 a
- Bigotius (Emericus) *edidit Acta S. Chrysothomi à Palladio scripta* 477 a
- Bifo *episcopus Paderbornensis* 396 f, 414 e f
- Biwarius (Franciscus) *interpret pseudo-dextrii* 59 b d
- Blun (Henricus Julius de) *Baro in Bohemia* 59 e
- Boiardus (Petrus) *episcopus Ferrariensis* 793 b, 794 d, 810 b
- Bois (Gerardus du) *conscripsit historiam ecclesiae Parisiensis* 138 a
- Boleslaus, *cognomento Pius, majoris Poloniae dux* 675 b, 731 a, 733 a
- Boleslaus, *cognomento Pudicus, Poloniae monarcha* 676 b, 677 f
- Bonifacius VIII *Pontifex Romanus* 54 a
- Bonifacius *episcopus Lausanensis* 649 d
- † Bonitus *episcopus Claromontanus* 304 d
- Borcht (Benedictus Vander) *abbatis Trudonopolitanae Prior varia de S. Christina Mirabili administravit* 644 e, 647 e
- Bosca (Petrus Paulus) *edidit Martyrologium Mediolanense* 823 a
- Bosco (Joannes à) *edidit miracula S. Pavacii episcopi Cenomanensis* 538 c d
- Bosses (Bartholomæus des) *S. J. suppeditavit notitiam de S. Wilgeforte* 63 a
- Bostius (Arnoldus) *scripsit speculum Carmelitantum* 9 f
- Branche (Jacobus) *scripsit Vitam sanctorum Arvernensium & Velanorum* 302 f
- Braze (Joannes) *Societatis Jesu, rector Castellanus* 61 b
- Breventanus (Stephanus) *edidit antiquitates urbis Ticinensis* 334 c
- Britanniæ *minoris quando nomen ortum* 390 b
- Brouckhoven (Franciscus Paulinus de) *reliquias S. Liborii Antverpiensibus communicavit* 153 a
- Bruschius (Gaspar) *præter alia conscripsit episcopatum Germaniam* 172 b c
- Bulgari *quando ad fidem Christianam conversi* 485 e
- Bulteau (Ludovicus) *Benedictinus edidit historiam monasticam Orientis* 461 d
- Burghefius *S. R. E. Cardinalis* 131 d
- C
- Cæsarius (Joannes) *collegit vitas præsulum Cracoviensium* 662 c
- Calcari (Paulus) *Bononiensis Ordinem Teutonorum oppugnat* 805 c
- Calmet (Augustinus) *edidit Commentarium in sacram Scripturam* 118 b
- Calojoannes *imperator Constantinopolitanus* 137 e
- Calojoannes *Bulgarorum rex Græcos magno odio persequetur* 462 f, 463 a
- Calvinillæ *multas Sanctorum reliquias Gaudavi sacrilegè destruxerunt* 264 a b
- Camartus (Ægidius) *Minimorum Generalis* 11 d
- Cambge (Joannes Baptista du) *S. J. rector collegii Bethuniensis aliqua de cultu S. Christine ministravit* 529 a b
- Camdenus (Guilielmus) *reprehenditur* 573 b c
- Canisius (Petrus) *S. J. Friburgi in Helvetia cum sanctitatis opinione defunctus* 65 f
- Cantipratanus *scripsit Vitam ven. Margarite Iprensis* 3
- Canus (Melchior) *scripsit opus de locis Theologicis* 512 d
- Capello (Ambrosius) *episcopus Antverpiensis* 139 f, 140 a b
- Caprarola (Antonius de) *Minorita erravit in assignando die mortis S. Francisci Solani* 848 a
- Caprini (Josephus) *nobis describi curavit Acta Italica B. Antonii Aquilani* 824 e
- Carcadius *episcopus Maxulitanus in Africa* 237 a
- Cardosus (Georgius) *scripsit Hagiologium Lusitanum* 58 a
- † Carilefus *abbas Anisofensis* 302 c
- Carillo (Martinus) *scripsit annales mundi* 51 c
- Carlenus (Peregrinus) *abbas S. Mariae Amerinæ* 394 c, 405 c
- Carolus Magnus *Ludovici Pii pater* 94 b. *Diu contra Saxones pugnavit* 283 e
- Carolus Martellus *bella gessit contra Regensridum, Majorem-domus sub Chilperico* 296 a
- Carolus *princeps Salernitanus* 138 c
- Carolus V *imperator* 55 b
- Carrera (Franciscus) *S. J. edidit Pantheon Siculum* 547 b
- Casimirus *Poloniae rex* 675 c
- Castor *episcopus Aprensis scripsit ad S. Cassianum abbatem* 464 d, 478 d
- Castro (Augustinus de) *archiepiscopus Braccarensis* 51 c
- Ceadvala *rex Anglorum* 83 a, 86 e, 87 e
- Cedda vel Ceadda *Lichefeldensis episcopus in Anglia* 576 d, 577 d e
- Cellotius (Ludovicus) *varias S. Liborii Vitias nobis communicavit* 396 d. *Opem istius Sancti expertus elegans carmen in illius honorem composuit* 457 a b & seqq.
- Cerda (Joannes Ludovicus de la) *S. J. Terullianum commentariis illustravit* 561 c
- Chamillart (Stephanus) *S. J. solers operis nostri auxiliator* 393 c
- Chisius (Fabius) *episcopus Neritonensis, postea Alex. VII, hortatus est Bollandum, ut Acta S. Liborii ante tempus ederet* 394 c
- Chlodoveus II *rex Francia successit Dagoberto patri* 259 b
- Choquetius (Hyachintus) *typis vulgavit Vitam Margarite Iprensis* 3
- Chrodobertus *archiepiscopus Turonensis* 198 a
- Ciminellus (Carolus) *fusus collegit Vitam & mira-*

IN QUINTUM TOMUM JULII.

- miracula B. Antonii Aquilani 823 b, 824 e
 Clarius est auctor chronici Senonensis 540 b
 Clemens X Pontifex Franciscum Solanum numero Beatorum adscripsit 855 c, & seq.
 Clemens XI Papa archiepiscopo Ravennatum dono dedit litteras authenticas B. Joannis Taussiniani 787 a
 Coccius (Judocus) S. J. scripsit opusculum de Dagoberto 172 c
 Codinus (Georgius) conscripsit Origines Constantinopolitanas 7 b
 Colganus (Joannes) edidit aliqua Acta Sanctorum Hibernorum 590 f
 † Columba Senonensis cum altera male confusa 48 a
 Contrarius (Mainardus) episcopus Comacensis 806 e, 807 b
 Corbolio (Petrus de) archiepiscopus Senonensis 137 f
 Corduba (Ludovicus Ferdinandus de) prorex Peruvia 850 d
 Coriache (Amatus) archidiaconus ecclesie Mechlinensis 61 e
 Corte (Hieronymus dalla) scripsit historiam Veronensem 806 b
 Corvasserius (Antonius) scripsit historiam episcoporum Cenomanensium 396 c
 Crispi (Hieronymus) archiepiscopus Ravennatum conservat litteras authenticas, à B. Joanne Taussiniano scriptas 787 a
 Crochiniere (Henricus de la) S. J. Reitor collegii Deppensis 64 b
 Crombach (Hermannus) Remagensibus adscribit corpus S. Apollinaris episcopi Ravennatis 374 e
 Croy (Christina de) uxor Principis Salmenfis varias S. Liborii reliquias Belgio communicavit 450 f
 † Cunegundis S. Henrici imperatoris conjux 662 a
 Cunha (Rodericus da) archiepiscopus Bracarvensis 51 cd, 53 f
 Curtius (Jacobus) à Rudolpho Cesare ad Sixtum V Pontificem legatus 376 b
 Cuyckius (Henricus) episcopus Ruremundensis edidit notas in opera Cassiani 468 f
 Cypriani archipresbyteri Cordubensis nomine aliqua scripta sunt consilia 89 cd

D

- Dagobertus junior, S. Sigeberti filius, cum avo suo Dagoberto confusus 173 e
 Dandulus (Fantinus) Romana sedis in civitate Bononiensi legatus 793 d, 794 e
 Daniel Russia dux 712 c, 714 ab
 David (Georgius) S. J. Moscua ad nos misit Synaxarium Ruthenorum 5 a
 † David episcopus Menevensis 592 b c, 600 e
 Davila (Ægidius Gonzalez) scripsit theatrum ecclesiasticum Hispania 55 a
 † Deodatus ex episcopo Nivernensi eremicola 172 e
 Desiderius rex Longobardorum 497 a
 Deufdedit archiepiscopus Ravennat. 331 c
 Diels (Petrus) Minorita subministravit aliqua de S. Christina Mirabili 644 f, 649 f
 Diericx (Franciscus) primus abbas S. Salvatoris Antverpia 641 f
 Dionysius Carthusianus in scriptis suis meminit de S. Christina Mirabili 638 c d
 Dlugossius (Joannes) conscripsit Vitam B. Cunegundis vel Kinge 165 b e
 † Domnolus episcopus Cenomanensis 420 f
 † Donatus episcopus Vefontionensis 327 d
 Donghi (Joannes Stephanus) S. R. E. Cardi-

- nalis 332 f
 Donzellinus (Alexander) scripsit historiam sanctissimi corporis Christi 518 e
 Dorn (Ignatius) S. J. subministravit aliquam notitiam de cultu S. Wilgefortis in Germania 62 e, 68 b
 Drogo Morinorum episcopus ab aliis homonymis distinguendus 612 d e; uti &
 Drogo monachus Winoci-bergensis 609 d, 612 d e

E

- Eadbaldus rex filiam suam Edwino adhuc pagano nuptius tradere renuit 574 d
 Ebbo archiepiscopus Remensis depositus in concilio ad Theodonis-villam 423 a
 Egilmarus episcopus Osnabrugensis 532 b c, 533 d
 Ekkehardus abbas Vragiensis 102 b
 Elbing (Ludovicus) Minorita varia de S. Cunegunde magno labore subministravit 666 c
 Eldebertus episcopus Mimatensis 478 b
 Elias patriarcha Antiochenus 40 a
 Elymas magus, quem S. Paulus excacavit 528 f
 B. Emericus monasterium Calvi montis reliquiis sancta Crucis ditavit 733 a
 Erchinoaldus præfatus patris sub Chlodoveo II 277 e
 Ercombertus rex in regno Cantiorum idola primus destruxit 574 d
 Eubertus Anglorum rex 611 c
 † Eucherius episcopus Aurelianensis 637 b
 Eugenius IV Papa formam baptizandi Græcorum declaravit validam 745 d
 Eugenius (Claudius) dicitur scripsisse Vitam & miracula B. Antonii Aquilani; sed ejus opusculum obtineri non potuit 824 d e
 Eunapius Sardinianus conscripsit Vitas philosophorum 30 e
 Eusebius episcopus Aurelianensis 76 e, 77 f
 † Eusebius Vercellensis episcopus à Constantio imperatore in exilium missus 247 d, 248 e
 Eusebius archimandrita monasterii Eliani 70
 Eusebius perperam dicitur patriarcha Antiochenus 40 a
 † Eustorgius archiepiscopus Mediolanensis 375 b
 Eutropius scripsit Breviarium Romana historia 35 d
 † Eutychianus Pontifex dicitur scripsisse ad episcopos Siculos 556 b

F

- Fabri (Hieronymus) sacra monumenta Ravenna antiqua collegit 328 b
 Felix III Romanus Pontifex 72 a
 Fellecchia (Joannes Baptista) decanus ecclesie cathedralis Nolana 8 e
 Ferrarius (Gregorius) Jesuatorum Generalis scripsit Italicè Vitam B. Joannis Taussiniani 785 f
 Ferretti (Petrus) episcopus Lavellinatum; sedulus antiquitatis peruestigator 370 a
 Firminus episcopus Virdunensis 73 c, 75 f
 Fitz-simon (Henricus) S. J. edidit catalogum Sanctorum Hibernorum 590 f
 Floritus (Augustinus) S. J. præter alia hymnum de S. Fantino ex idiomate Græco Latinum reddidit 553 b
 Fonseca (Alfonus de) archiepiscopus Compostellanus 827 f, 828 d
 Fontana episcopus Ferrariensis 784 f
 Fontanellensis monasterii creatio 269 c
 Fredericus à Portugali præsul Seguntinus & postea Cesar-augustinus 55 a, 56 c
 † Fre-

INDEX HISTORICUS.

- Fredericus I *imperator urbem Mediolanensem in-*
tercepit 377 b
Fredericus *comes Palatinus regnum Bohemia in-*
juste occupavit 402 b
Fridericus *abbas primus ad S. Godehardum* 107
c, 108 b
Frisch (Paulus) *rector collegii Tridentini* 70 b
Fulco *episcopus Tolosanus* 638 a
- G**
- G** Aiofo (Gaspar de) *episcopus Aquilanus*
823 c, 826 b c
Galeota (Jacobus Antonius) *parochus de Spe-*
rone in somno S. Eliam vidit 8 e f, 9 b
Gallonius (Antonius) *conscripsit librum de Mar-*
tyrum cruciatibus 528 c
Garnerus *episcopus Trecentis in Orientem profectus*
est 137 e f
Garrias *monachus Cuxanensis* 140 b
B. Gaufridus *episcopus Cenomanensis* 400 c e
Gauslinus *episcopus Bituricensis* 78 b d
Gazæus (Angelinus) *S. J. varios edidit li-*
bros 62 a
Gelafius I *Papa ordinationum sacrarum intersti-*
tia pro monachis contraxit 258 d
† Genesius *archiepiscopus Lugdunensis* 280 e
† Genesius *comes Arvernus* 304 e, 305 a
Geraldus *sem Gerardus episcopus Carnotensis* 291 a
† Gerardus *abbas Gandensis cœnobii* 263 a
Gerardus *archiepiscopus Ravennas* 331 e, 361 e,
363 b
† Germanus *episcopus Parisiensis* 420 f
Gervafius *archiepiscopus Rheimensis* 582 c
Giorgio (Dominicus de) *aliqua subministra-*
vit de B. Antonio Aquilano 824 a f, 847 e
Gironus (Simon) *episcopus Seguntinus* 51 e
Girowaldus *abbas Fontanellensis* 91 b, 94 b
Gislebertus *episcopus Carnotensis* 291 a
Godefridus *vel Gofridus ex abbate Clara-val-*
lensis episcopus Lingonensis 186 b
Gonosus (Benedictus) *monachus Celestinus*
scripsit Vitas Sanctorum 74 c
Gothofredus (Jacobus) *codicem Theodosianum*
commentariis illustravit 239 f
Gratia (Simonius) *archiepiscopus Tripolitanus in*
Syria 6 c
Gregorius Cyprius *patriarcha Constantinopolita-*
nus 29 f, 33 a
† Gregorius *abbas & ecclesie Ultrajectina re-*
ctor 180 a
† Gregorius Magnus *Papa scripsit elogium de*
SS. Romula & Redempta &c. 483. Cassiano
titulum sancti tribuit 458 b
Gregorius *Papa seculo IX instituit, ut festum*
omnium Sanctorum Kalendis Novembris in Gal-
lia celebraretur 157 e f
Gregorius IX *Pontifex univit Cruciferos Ordini*
Teutonico 693 a
Grimberge (Hieronymus de) *abbas monaste-*
rii Winoci-bergenfis 610 f
Gualla. (Jacobus) *scripsit Sancluarium Papiæ*
334 c
Gualterius *archiepiscopus Ravennas* 337 d, 369 c d
Guefnayus (Joannes Baptista) *edidit Annales*
urbis Massiliensis 141 a
Guidonis (Bernardus) *episcopus Lodovensis* 306 d
Guilielmus *dux Bavaria* 131 d
Guilielmus *nothus dux Normannorum* 139 c
Guilielmus I *Sicilia rex* 499 a b
† Guilielmus *abbas Divionensis* 505 b
- Guilielmus *Frisia Orientalis comes* 647 b
Guillimannus (Franciscus) *edidit commenta-*
rium de episcopis Argentinesibus 173 c
- H**
- H** Alloix (Petrus) *edidit illustres ecclesie O-*
rientalis scriptores 334 e
Hamel (Henricus du) *doctor Sorbonicus* 544 d
Hamelinus *episcopus Cenomanensis* 400 b
B. Hathumarus *primus episcopus Paderbornen-*
sis 415 a e; 418 a
Hedwigis *Polonia regina* 730 a, 731 a
Henricus *archiepiscopus Moguntinensis* 404 b
Henricus II *imperator* 104 a
Henricus *antistes Mindensis* 104 b
Henricus *dux Limburgensis* 647 a
Henricus *dux Brabantia* 656 d e
Henriquez (Chrysofomus) *S. Christinam Mi-*
rabilem Ordini Cistercensi adscribit 642 a
Henseler (Ludovicus) *S. J. curavit, ut de*
cultu B. Bernhards Hildesensis episcopi nobis con-
staret 100 c
Heraclius *imperator* 304 d
Herchinradus *episcopus Parisiensis* 423 a
Hercules *dux Ferraria* 784 f, 786 b e, 788 e f
Heredia (Antonius de) *scripsit Hispanicè Vi-*
tas Sanctorum ex Ordine S. Benedicti 641 c
Herimberty *diaconus scripsit Vitam S. Vincen-*
tiani 404 c
Hermenegildus *à S. Paulo Cassianum Ordini Hie-*
ronymiano vindicat 466 e
Herrera (Thomas de) *scripsit de sanctis & il-*
lustribus personis Ordinis S. Augustini 116 f
Hesselmeyr (Sixtus) *S. J. varia de cultu B. Bern-*
hards Hildesensis episcopi subministravit 100 f,
101 a
Hessels (Joannes) *sulit iudicium de quibusdam*
Sanctorum historiis 32 d
Hezelo *episcopus Argentinesis* 175 e
Heyden (Henricus vander) *abbas Villarien-*
sis 641 d
Higbaldus *abbas Bardeniensis* 115 b
Hilarius *episcopus Vesuntionensis* 186 a
Himilrada *mater S. Ansegisi* 92 f
Holstenius (Lucas) *putavit S. Cassianum na-*
tione Gallum fuisse 461 f
Hompefch (Wilhelmina Elisabetha de) *ab-*
batissa Susterensis 180 b
Honestus *archiepiscopus Ravennas* 360 e, 361 c
Honoratus *episcopus Massiliensis* 141 a
Hueberus (Fortunatus) *collegit Menologium*
Franciscanum 663 b
Hugo *abbas Flaviniacensis scripsit quoddam chro-*
nicon 73 c
Hugo *episcopus Leodiensis* 644 b, 648 a
Hugo *antistes Panormitanus* 499 a b
Hymeneus *episcopus Hierosolymitanus* 324 f
- I**
- J**acobus *abbas ad S. Michaelem Hildesis* 101 e
† Januarius *episcopus Beneventanus presidem*
Timotheum excacavit 528 f
Jaroslavus *Russia dux* 678 a
Jafzdonis (Paulus) *episcopus Cracoviensis* 717 b,
718 e
Idiers (Petrus) *Societatis Jesu missionarius in*
Zelandia 61 a
Ido *clericus Paderbornensis collegit miracula S. Li-*
borii 397 c
Jeru-

IN QUINTUM TOMUM JULII.

Jeromarus Merciorum episcopus in Anglia	577 e	Lotharius ex duce Saxonia electus est imperator	107 e, 108 b
Innocentius II Papa	102 c f	Lubin (Augustinus) edidit opusculum de abbatibus Italia	505 c
† Innocens seu Innocentius Cenomanensis episcopus	537 c	B. Ludovicus episcopus Tolosanus	672 d, 673 f, 674 a
Joanna comitissa Flandria	139 e	Ludovicus comes Loffensis S. Christinam Mirabilem magna veneratione prosequitur	644 b
Joannes abbas S. Victoris Massilia	138 c	Lupus Tricassina urbis episcopus	76 a
Joannes III episcopus Ravennas	330 f, 337 a b	Lufana (Joannes Alvarez de) Portucalensis episcopus	645 b
Joannes VIII archiepiscopus Ravennasum	331 c	Luytens (Thomas) Latiensis abbas	30 b
Joannes Eucharistarum metropolita	5 a		
B. Joannes Dominicus de Florentia doctrinam Cassiani benigne excusat	480 f, 481 a		
Joannes rex Francorum	138 e		
Jonas episcopus Aurelianensis	74 d		
Jordanus (Adrianus) S. J. scripsit historiam Francia	174 a		
Josephus patriarcha Constantinopolitanus	808 e		
† Josephus hymnographus Græcus	505 f. Floruit seculo IX cum alio homonymo		
Josephus à Jesu Maria Carmelita scripsit historiam urbis Abbatis-villana	27 b		
Iperius (Joannes) scripsit chronicon S. Bertini	255 d		
Irenicus (Franciscus) edidit Exegesim Germanica	175 c		
Ilidorus Pelusiota an scripserit ad Cassianum abbatem Massiliensem	464 e		
Julianus Argentarius construxit ecclesiam in honorem S. Apollinaris	336 a, 368 d		
† Julianus primus Cenomanensium episcopus	396 bc		
Julius II Pontifex	372 b, 373 d		

K

K Adlubek (Vincentius) episcopus Cracoviensis	775 d, 777 f
Khaam (Corbinianus) edidit Hierarchiam Augustanam	27 c

L

L Adislaus IV Hungaria rex fraticida	716 d	M Abillonius (Joannes) edidit antiqua monumenta de episcopis Cenomanensibus	537 b	
Ladislaus Halicia & Masovia dux	668 c	Macedo (Antonius) S. J. edidit Latinè opus de divinis Tutelaribus orbis Christiani	329 b	
Laimundus fictitius auctor Lusitanus	58 c	Maciejowski (Bernardus) archiepiscopus Gnesnensis & S. R. E. Cardinalis	763 d, 764 f	
Lambecius (Petrus) puit, S. Cassianum natione Italum fuisse	462 d	Maire (Franciscus le) scripsit de ducepsi & antiquitatibus Aurelianensibus	72 e f	
† Lantbertus archiepiscopus Lugdunensis	254 a, 272 a	Malbrancq (Jacobus) scripsit historiam Morinorum	81 b	
Laude (Paulus de) abbas Classensis	369 f	Malgerius archiepiscopus Rotomagensis	139 c	
Lauretanus (Michaël) S. J. collegii Germanici & Hungarici rector	376 b	Malombra (Urbanus) abbas Classensis	332 b	
Legatius (Joannes) scriptor Germanus	104 c	Manuel Comhenus imperator festum S. Elise celebrari praecepit	8 a	
Leo Armenus imperator iconoclasta	551 c d e	Marafiotus (Hieronymus) edidit chronica Calabria 548 a. Adla duplicis Fantini confundit	549 f	
Leo Isaacius imperator iconoclasta	551 c d e	Marbodius episcopus Redonensis	140 f	
Leo Ruffia dux	675 b	† Marcianus Antiochia Syria ortus	548 c. Fuit episcopus Syracusanus & martyr	553 bc
Leo Porphyrogenitus etiam iconoclasta	551 c d e	Marcus Ephesiorum metropolita	5 d	
Leo III Papa ecclesiam S. Apollinaris decoravit	337 bc	B. Margaritha Hungarica fuit soror B. Kinga seu Cunegundis	666 f	
Leonellus marchio Estensis	809 f, 810 d	Mari (Joannes Baptista) notas edidit in libellum Petri diaconi de viris illustribus Casimensibus	506 b	
Lefzko Niger dux Cracoviensis	717 b, 718 e f	Maria Theresia Austriaca, regina Gallia, erga sanctam Margaritam devota	29 c d	
Leutericus vel Leothericus praesul Senonensis	78 b d	Maria Medicea, regina Gallia, S. Margarita donum eucharisticum obtulit ob felicem partum	30 d	
Lezana (Joannes Baptista de) S. Cassianum Ordini Carmelitico adscribit	466 d	Maria Arragonensis, regis Neapolitani filia	810 d	
Lindanus (Guilielmus) primus Ruremundensium episcopus	68 f	Marieta (Joannes de) scriptor Hispanus	56 c	
Lintzingius (Joannes) Mulbrunensis abbas	116 d	Marinianus episcopus Ravennas	337 a	
Lobo Guerrero (Bartholomæus) archiepiscopus Limanus in Peruvia	849 f, 852 a	Martene (Edmundus) edidit antiquam Ecclesiae disciplinam in celebrandis officiis	157 f	
Longinus seu Dlugoffus (Joannes) scripsit Vitam B. Kinga vel Cunegundis	669 a	Martianæus (Joannes) Benedicte opera S. Hieronymi edidit	461 c	
		† Martinus episcopus Turqensis	396 a b	
		Mathildis celeberrima marchionissa, ejusque epistaphium	490 b c	
		Matthæis (Horatius de) composuit carmen in honorem B. Antonii Aquilani	825 b c	
		Maurus archiepiscopus Ravennatum	330 d	
		Mechtildis Saxonum ducissa	174 b	
		† Medardus episcopus Noviomensis	287 f	
		† Memmii abbatia apud Catalaunos	94 c	
		Mendoza & Luna (Joannes de) 850 d, 852 a		
		Mennas patriarcha Constantinopolitanus	7 c	
		Meyerus (Jacobus) historicus Flandria	81 e	
		Miciacensis canobii fundatio	72 b c, 76 c d e	
		Molanus (Joannes) Lovanii sacra Theologia doctor	66 a	
		Montalvo (Barnabas) in chronicis Cisterciensibus erroris convincitur	642 b c d	
		Montanus (Arias) itinerarium Benjaminu Tulerensis		

INDEX HISTORICUS

- deleſis ex Hebraico Latinum fecit* 15 b
 Morabitus (Carolus) ſcripſit annales Meſſanenſes 550 f
 Morales (Ambroſius) ſcriptor Hiſpanus 56 b
 Morellus (Joannes) ſcripſit de epiſcopis Cenomanenſibus 537 b
 Morigia (Paulus) ex Ordine Jeſuatorum ſcripſit Italicè Viſam B. Joannis Tauffiniani 785 e
 Munſterus (Sebaſtianus) ſcripſit Coſmographiam unſverſalem 172 b
 Muratorius (Ludovicus Antonius) ſcriptoribus Italicis præſationes præfixit 344 a
 Muskata (Joannes) epiſcopus Cracoviienſis 727 b, 728 d

N

- N**Avarrus (Tiburtius) Minorita collegit Latinè Viſam S. Franciſci Solani 847 c
 Nemrod primus idololatria auctor 14 a
 Nerlius (Franciſcus) Valderii comes petiit publicari Acta S. Laborii 394 c
 Neſmond (Franciſcus de) Bajocenſis eccleſia antiſtes 393 c
 Neuſler (Bruno) defendit Gueſnaum contra Noriſum 461 d. Caſſiani doctrinam benigne interpretatur 480 f
 Nicephorus imperator ſepius Bulgaros aggreſſus eſt 485 f
 Nicolaus Eſtenſis Ferraria marchio 793 c, 794 d
 Nieuwenhuyſen (Servatius) paſtor Helmondanus 61 b
 Nihufius (Bertholdus) auxilium S. Laborii expertus eſt 457 d e
 Niño (Ferdinandus) epiſcopus Seguntinus 55 c
 Noriſius (Henricus) ſanctitatem Caſſiani abbatis agnoſcit 458 e f. Putavit illum natione Gallum fuiſſe 461 f, 462 a & ſeqq.
 Normanni ſeu Dani ſeculo 1x Gallias vaſtarunt 390 c
 Novellus (Titus) epiſcopus Adrienſis 804 b
 Nyder (Joannes) Ordinis Predicatorum, ſacra Theologia profeſſor 385 b e

O

- O**Da Suevia duciſſa 80 a
 Oddo Antonius, Urbini dominus, à populo ſuo occiditur 810 d
 Odilo abbas Cluniacenſis 78 b e
 Odo abbas Floriacenſis & Cluniacenſis habuit orationem de S. Maria Magdalena 218 a b
 Odolricus epiſcopus Aurelianenſis 78 b d
 Offa rex Merciorum in Anglia 283 f
 Oliva epiſcopus Auſonenſis 140 b
 † Oneliſmus epiſcopus Ephelinus ac martyr 559 f, 561 d
 Orlandinus (Paulus) abbas S. Michaelis de Muriano 369 f
 Orſinus (Vincentius Maria) archiepiſcopus Beneventanus ac poſtea ſummus Pontifex 57 a
 Otho III imperator 257 f
 Otthoboni (Petrus) S. R. E. Cardinalis 508 f
 Ottho comes Adalberoni archiepiſcopo Rhemenſi reliquias S. Arnulfi reddere cogitur 587 a b & ſeqq.
 Ottho Bavaria dux 675 b

P

- P**Achymeris (Georgius) hiſtoricus Græcus 667 c
 Padilla (Franciſcus) ſcriptor Hiſpanus 56 c

- Palæologus (Joannes) dicitur cum fratre ſuo Demetrio Ferrariam veniſſe 808 c
 Palmerius (Hippolytus) S. J. varia de B. Joanne Tauffiniano ſubmiſtravit 783 c
 Parricius (Joannes Sebaſtianus) Societatis Jeſu in Peruvia Provincialis 873 a, 875 b
 Patrophilus Scythopolitanus epiſcopus inter primipilos Arianorum numeratur 247 e, 248 f
 Paula Romana Bethlehemi conſtruxit cœnobium, quod S. Hieronymus gubernavit 466 c
 † Paula virgo Abulenſis dicitur divinitus barbam virilem impetraſſe 51 b, 59 d
 Pauli (Theodoricus) Remagenſibus attribuit corpus S. Apollinaris epiſcopi Ravennatis 374 e f
 Paulinus centum ac ſeptem annos vixit in Ordine Jeſuatorum 798 b c
 Paulus V ſummus Pontifex 131 d
 Peada primus Chriſtianus rex Merciorum in Anglia 573 b
 Pennatius (Splendianus Andreas) nuper edidit Acta S. Chriſtine 509 a
 Perondolus (Thômas) archiepiſcopus Ravenna 810 a e
 Perſona (Gobelinus) decanus Biſfeldenſis ſcripſit Coſmodromion 397 c
 Petavius (Dionyſius) Opera S. Epiphaniſi Græco-Latine edidit ac notis illuſtravit 238 c
 Petra-ſancta (Silveſter) S. J. miſit ad Bollandum brevia Acta S. Caſſiani abbatis 460 c
 Petrus canonicus S. Martini Trecentis 137 e f
 † Petrus Chryſologus concionem habuit de S. Apollinare martyre 328 e
 † Petrus Damianus Eliam cum Phinees conſudit 10 d
 Petrus epiſcopus Taurianenſis in Sicilia ſcripſit Viſam S. Fantini 547 f, 551 b c
 Petrus diaconus, ſcriptor Caſinenſis, quam fidem mereatur in quibusdam hiſtoriis 71 f, 72 a d. Concinnavit libellum de viris illuſtribus Caſinenſibus 506 b
 Pezzo (Clemens del) epiſcopus Aquilanus 826 c
 † Philibertus abbas & fundator cœnobii Gemeticenſis 278 c
 Phocas (Joannes) ſcripſit Itinerarium de locis ſanctis 6 d
 Picardus (Joannes) canonicus S. Victoris Pariſis 138 b
 Picus (Ranucius) ſcripſit Italicè Viſam B. Cunegundis Polonorum duciſſe 661 f
 Pigna (Joannes Baptiſta) ſcripſit eleganter hiſtoriam de principibus Ateſtiniſ 788 f
 Pignu (Joannes à) abbas Cluniacenſis 138 f
 Pocockius (Eduardus) Latinam fecit hiſtoriam Abulpharagii ex Arabico 124 e
 Prandotha epiſcopus Cracoviienſis 671 f
 Presbyter Joannes imperator Ethiopia 808 e
 Prevost (Petrus) parochus Caſtorainardenſis reliquias S. Pavacii ſubduxit ſarori Calviniftarum 544 b
 † Proſper doctrinam Caſſiani de gratia acriter impugnavit 480 d
 Procopius Ruſtbenus epiſcopus Cracoviienſis 727 b, 728 d

Q

- Q**uareſmius (Franciſcus) Minorita deſcripſit Terram ſanctam 72

R

- R**Adbodus dux Friſiorum 262 a
 † Radegundis à Medardo epiſcopo conſecrata

IN TOMUM QUINTUM JULII.

crata est diacona 633 d
 Radulphus Tungrensis asserit, Acta S. Margari-
 ta a Gelasio I Papa apocryphis annuncrata es-
 se 31 a, 32 c
 Radzinski (Stanislaus) S. J. licentia episcopi
 lavit ossa B. Kinga, seu Cunegundis 763 d
 Radzivilus (Georgius) episcopus Cracoviensis &
 S. R. E. Cardinalis 662 c
 Raiambaldus vel Rainaldus archiepiscopus A-
 relatenfis 142 d
 Raiatus (Franciscus) S. J. Vitam S. Fantini e
 Graco Latinam fecit 552 b, 556 d
 Ramires de Prado (Laurentius) edidit qua-
 dam Opera pseudo-Fuliani 59 d
 Ravennius Arelatenfis episcopus 570 d
 Razzi (Silvanus) scripsit Vitae aliquot sanctorum
 Camaldulensium 331 f
 Reinoldus archiep. Colon. varias SS. reliquias Me-
 diolano Coloniarn transmississe dicitur 377 b
 Reynerius (Clemens) scripsit de apostolatu Be-
 nedictinorum in Anglia 573 a b
 Riccius (Bartholomaeus) S. J. scripsit trium-
 phum Jesu Christi crucifixi 60 c
 Richardus I Normanniae dux 263 a
 Rickewaert (N) abbas monasterii Winociber-
 gensis 609 f
 Robertus rex Gallia 372 c
 Rocca (Angelus) episcopus Tagestensis 60 a
 Rodulphus in historia Seraphica ob diversitatem
 nominis ex una persona duas facit 661 b
 Rodulphus Prior Camaldulensis scripsit de inven-
 tione corporis S. Apollinaris 359 a b
 Rogerius primus Sicilia comes 8 b
 Rolandus (Guthelmus) episcopus Cenomanen-
 sis 400 e
 Rolevinck (Wernerus) scripsit de situ & mori-
 bus Westfalorum 537 e f
 Rostangus II archiepiscopus Arelatenfis 325 b
 Rovere (Hieronymus della) archiepiscopus Tau-
 rinensis 184 d
 Rubeus (Hieronymus) historiam rerum Ra-
 vennatum conscripsit 328 b
 Ruddere (Benedictus de) canonicus Mechlinien-
 sis 61 e
 Rudolfus seu Rodulfus episcopus Silvanellen-
 sis 78 b e
 Rudolfus ultimus Burgundia rex 257 f
 † Rufus episcopus Capuanus 348 c
 Rusticus episcopus Narbonensis 570 d
 Rzewzovius (Joannes) episcopus Cracoviensis 664 e

8.

Salem (Julianus de) Generalis Ordinis Au-
 gustiniani 827 c, 828 c
 Salernus (Petrus) S. J. acriter & temere car-
 pitur a Morabito 550 f
 Sammarthanus (Dionysius) novam & auctio-
 rem Gallia Christianae editionem parat. 458 b e
 Sanctorus (Basilius) collegit Vitae Sanctorum 58 e
 Sandoval (Prudentius de) episcopus Tudensis 56 e
 Sauffayus (Carolus) scripsit Annales ecclesiae Au-
 relianensis 72 e
 Scacchi (Franciscus) S. J. rector collegii Aquila-
 ni quadam de B. Antonio Aquilano suppedi-
 tavit 824 d
 Scacchi (Petrus) edidit compendium Actorum
 & miraculorum B. Antonii Aquilani 824 c
 Scalabrinus (Josephus Antenor) varia monu-
 menta de B. Joanne Taussiniano suggestit 783 e
 Scarampo (Hieronymus) episcopus Campanien-
 sis 184 d

Schatenus (Nicolaus) misit ad nos quadam
 Acta Mss. de B. Bernharão episcopo Hildesien-
 si 102 b
 Schembech (Fridericus) S. J. rebus gestis ac
 scriptis notus 664 b
 Schiller (Benedictus) abbas ad S. Godehar-
 dum 101 f
 Sebastianus (Joannes) Societatis Jesu in Peru-
 via Provincialis habuit concionem in exsequis
 S. Francisci Solani 849 c, 850 e f
 Sergius III Papa 41 b, 42 e
 Sergius episcopus Ravennas 336 f
 Serna (Franciscus de la) episcopus de Para-
 guay & Popayan in America 850 b
 Severus Sulpicius scriptor historia sacra 128 f
 Sgambatus (Scipio) edidit ex Judaorum mo-
 numentis varia de antiquo Testamento 10 f
 Sienna (Jacobus de) episcopus Cracoviensis 664 f,
 669 a
 Siburga vel Sigisburga abbatissa monasterii Hiert-
 zebrochiani 532 f, 533 f
 Sigebaldus episcopus Metensis 629 d
 Sigebertus Gemblacensis perperam asserit, Cassia-
 num a S. Chrysostomo ejectum esse 476 d e
 Sigherus Orientalium Saxonum rex 580 b
 Siguenza (Josephus de) perperam adscribit S.
 Cassianum Ordini S. Hieronymi 466 d
 Silas monasterii Eliani abbas 7 c
 Simon archiepiscopus Bituricensis 303 a
 † Sixtus III Pontifex S. Petrum Chrysologum epi-
 scopum Ravennatum constituit 338 c d
 Sixtus V. Pontifex festum S. Bothaventurae pridie
 Idus Julii celebrari iussit 848 c
 Smet. (Joannes Baptista de) illustrissimus Ipren-
 sium episcopus 609 f
 Soderinus (Franciscus) Cardinalis sacerdos ba-
 siliica duodecim apostolorum 332 c, 369 f
 Somavera (Alexius de) edidit dictionarium
 lingua Graco-barbara 462 f
 Sophia Poloniae regina 744 c. Relicto ritu Graco,
 Catholicam fidem amplexa est 745 c d
 Spedius (Joannes) erroris convincitur 575 b
 Sponius (Jacobus) scripsit eruditum opusculum
 de suo itinere Orientali 462 f, 463 b
 Stanislaus Franciscanus est scriptor antiquioris Vi-
 ta B. Kinga 665 e f
 Stephanus abbas S. Jacobi Leodii 79 c
 Stephanus V Hungariae rex 716 d
 Swaffam (Robertus) monachus Petroburgensis
 seculo XII in Anglia floruit 573 a
 † Symmachus Papa oratorium S. Apollinaris ar-
 gento exornavit 338 a b
 † Syrus episcopus Ticinensis 42 f
 Szyskowski (Martinus) episcopus Cracoviensis
 ac dux Severiensis 661 f, 662 e

T

Tajo episcopus Casaraugustanus 96 d
 Tamayus Hispanici Martyrologii collector ca-
 stigator 628 a b & saepe alibi.
 Theodoricus episcopus Carnotensis 78 b e
 Theodoricus Hollandiae comes 647 a
 Theodorus Metochista composuit elogium in lau-
 dem S. Marinae 29 f
 Theodorus episcopus Laodicenus medicina peri-
 tus 248 e
 † Theofredus abbas Calmeliacensis 304 c e f
 Theophilus imperator iconoclasta 487 f
 Theophilus patriarcha Alexandrinus 475 a f
 Thomas abbas Trundonopolitanus multa prodigia vi-
 dere potuit S. Christinae Mirabilis 638 e, 640 c d
 † 2 Tho-

INDEX HISTORICUS.

- Thomas archidiaconus Spalatenſis ſcripſit hiftoriam Salonitanam 667 d, 668 b
 Thomas Cantipratani ſcripſit Acta S. Chriſtinae Mirabilis 638 f, 639 a & ſeqq.
 Thomas episcopus Vratiſlavienſis 668 d
 † Thuribius Cencmanenſis episcopus 537 b c
 Thurocius ſcripſit chronica Hungariae 666 f
 Toebaſt (Ludovicus) rector collegii Societatis Jeſu Ruremunda 180 b
 Tomafinus (Jacobus Philippus) ſcripſit Annales canonicorum S. Georgii in Alga 723 a
 Tomcus Marnavitius (Joannes) ſcripſit Viſtam B. Margarita Hungarica 667 d, 668 b
 Trugillo (Thomas) ſcripſit theſaurum concionatorum 53 c
 Tylicki (Petrus) episcopus Cracoviensis 664 b d
- U
- Udalricus praeful Rhemenſis 586 d
 Urbanus III Romanus Pontifex 43 b
 Urbanus V Papa tranſtulit reliquias S. Viſloris 138 f. Caput S. Caſſiani argentea theca incluſit 458 e
 Urbanus praefes Palaſtina 498 a
 Urſcinus archiepiscopus Ravennae 336 a b
 Utho ſecundus vel tertius episcopus Argentinenſis ſorte ſcripſit Viſtam S. Arbogaſti 170 f, 171 a
- V
- Vadianus (Joachimus) ſcribit de ſaliſfordis Polonicis, ut teſtis oculatus 697 c d
 Valerius (Auguſtinus) episcopus Veronenſis 51 e
 Valconcellus (Antonius) edidit aliqua monumenta regni Luſitanici 47 c
 Vega (Auguſtinus de) electus episcopus de Paraguay 850 b c
 Velasco (Ludovicus de) Peruvia prorex 850 c
 Venantius Fortunatus Piſtavienſis episcopus 330 f
 Verme (Thaddaeus del) episcopus Ferrarienſis, & S. R. E. Cardinalis 817 c d
 Veſpaſianus quando declaratus fuerit imperator 329 f
 Vida (Hieronymus) episcopus Albanenſis 29 d
 Reſtituit collapsam eccleſiam S. Margarita 30 b
 Villariis (Henricus de) archiepiscopus Lugdunenſis 225 a
 Villegas (Alphonſus de) ſcripſit Viſtas Sanctorum 58 e
 Villerius (Dionyſius) canonicus Tornacenſis 139 e
 † Virgilius episcopus Salisburgenſis 590 c
 Viſlaus vel Viſlimirus Cracoviensis episcopus 671 e
 Vitalianus Papa Godoni varias dedit Sanctorum reliquias 259 e
 Vitriaco (Jacobus de) Cardinalis vidit S. Chriſtinam Mirabilem 637 f. Scripſit Viſtam B. Mariae Oigniacenſis ibid.
 Vladiflaus cognomento Loktek ex Cujavienſi dnce Poloniae rex 675 c, 720 b, 721 a b
 Vodinus episcopus Londinenſis 325 f
- W
- Wazyk (Joannes) archiepiscopus Gneſnenſis 676 a
 Waghenare (Petrus de) S. Chriſtinam Mirabilem Ordini Pramonſtratenſi adſcribit 641 a, 642 d
 Walaffer (Adamus) Martyrologus Germanus 65 f
 Waltchifus pater S. Wandregiſti 255 c, 267 c
 † Wenceſlaus Bohemiae dux 670 c, 671 e
 Wenceſlaus Polonorum & Bohemorum rex 661 c
 Wendelen (Thomas) decanus capituli Duſſeldorpienſis 376 b
 Wernerus archiepiscopus Moguntinus auxilium S. Liborii expertus eſt 401 e
 Wicfredus episcopus Ternanenſis 296 d, 298 a
 Wichmannus (Auguſtinus) ſcripſit Brabantiam Marianam 60 b, 62 a
 Wilhelmus Hollandiae comes 647 a
 Wilhelmus primus dux Bergenſis 380 d
 Wion (Arnoldus) Martyrologorum monaſticorum praecursor 569 c
 Wirich (Ambroſius) S. J. Rector collegii Embriſenſis 63 b
 Wiſſus (Petrus) episcopus Cracoviensis 738 c, 739 f
 Withfordus (Richardus) edidit Londini Martyrologium Anglicum 571 c
 Wladiflaus episcopus Salisburgenſis 668 d
 Wlphadus archiepiscopus Bituricenſis 572 f
 Wodan idolum Hungarorum 352 et, 354 et, 355 e
 Wolpherus vel Wulferus rex Merciorum in Anglia 571 b & ſeqq.
 Wymphelingus (Jacobus) inter alia opera tenuit catalogum episcoporum Argentinenſium 171 d
- Y
- Yepes (Antonius de) ſcripſit Hiſpanice chronicon generale Ordinis Benedictini 174 f
- Z
- Zabarella (Franciſcus) publicus Paduae lector poſtea Card. Jeſuatoe oppugnat 805 c
 Zacharias Papa contulit quadam dona eccleſiae S. Apollinaris 337 a
 Zahn (Joannes) canonicus Pramonſtratenſis edidit Speculum phyſico-mathematico-hiſtoricum 67 f
 Zarate (Gabriel de) provincia Guamaſa in America episcopus 850 a
 Zecchinus (Andreas) abbas Claſſenſis in defenſione ſui canobii fortiter occubuit 337 e
 Zuñiga Azebedo (Gaſpar de) Peruvia prorex 850 c

I N D E X T O P O G R A P H I C U S

A

- Gaunum, locus in diœcesi Sedunensi, *Martyrum Theodororum memoriâ celebris* 144 a
Agrona, prædium in Pontivo 289 b
S. Albei sedes & civitas *vid.* Imelaca
Albia, civitas Galliarum. *S. Segolena* 628 a
Aldenburga, *vide* Oldenburgum
Alphen, pagus juxta Bredam in Brabantia 60 b
Alfa fluvius Alfatiarum, à quo nomen habet *istius regio* 179 a
Alteia (*Autie*) fluv. Picardiarum 284 b
Alverinckehem, Alverghem pagus Flandiarum 625 c
Ameria, ur. Umbriae; *quò delata reliquia S. Liborii* 430 a
Amphilochia, *vid.* Auria
Antiliacus, villa in pago Carnoteno Galliarum 289 f
Antiochia Pifidiarum. *S. Margarita seu Marina virg. & mart.* 24 b
Antverpiarum in domo professa S. J., *reliquia S. Mariae Magdalene* 223 d
Appigny, municipium apud Autissiodorenses 545 e
Apri-monasterium (*Eberheimunster*) oppidulum in ditione episcopi Argentoratensis 179 d
Aquam calidam Cilinorum, *vid.* Auria
Ardmoria, vicus Hiberniarum in Momonia. *S. Declanus episc.* 591 e
Argentinenfis civitas (*Strasburg*) Alfatiarum caput 385 a, e
Aricanus portus in America 875 b
Armitatense monast. in Hispania à fluvio Armitata dictum. *S. Paulus diaconus* 89 b
Arnonis-curte, locus in Burgundiæ ducatu 358 d, e
Arques, pagus Normanniæ prope Deppam. *S. Wilgefortis* 67 e
Arrizafa monast. in territorio Cordubensi 861 b
Attaliæ sinus ad mare Pamphilium 321 a
Audomaropoli, urb. Belgii *reliquia S. Mariae Magdalene* 223 c
Aula-Maura, prædium S. Genesii in Gallia 319 f
Aurea vallis (*Orcival*) in territorio Claromont. Galliarum 307 f
Auria, urbs Galleciarum 886 d

B

- B** Ajona, opp. Lotharingarum ad Mosellam 429 f
Bavacum, Bavaca, opp. Hannoniæ 423 f
Baveghem in agro Alostano. *S. Wilgefortis* 61 f
S. Bavonis monast. Gandavi in Flandria 294 b
Bazzano mons Aprutii ulterioris 836 c
Bedesus fluv. prope Ravennam 346 d
Belgica prima & secunda 586 b
Belnum opp. in Æduorum finibus 358 c
Belunum, urbs in ditione Veneta. *S. Lucanni ep. Sabionensis* 70 b
Bergæ S. Winoci in Flandria. *S. Lewinna V. & M.* 608 a
Bergiaca, prædium in pago Sueffionensi 289 a
Bethoron superior prope castellum Emmaus; *an patria S. Danielis propheta?* 118 c
Bethunia opp. Artesiarum in Belgio 531 d
Biecz, opp. palatinatus Cracoviensis 753 e
Bladubi villa ex agro Rotomagensi Bohoniensem adeuntibus trans Altheiam fluv. 284 a
Bobium S. Columbani in Longobardia cœnobium; *quo divertit S. Wandregisilus* 258 b
Bochna, opp. palatinatus Cracoviensis 775 d
Bodo villa in pago Carnoteno Galliarum 299 a
Bœvrariensis prioratus in Artesia 499 d
Boissy vicus in finibus agri Parisiaci 280 a
Bolcagia, locus fictus vel ignotus 56 d
Bolderborna, Bulterborna foris extra urbem Paderbornensem; *ejus etymon ac descriptio* 416 c, d
Bononiæ reliquia *S. Mariae Magdalene* 223 a
Bracæ (*Braux*) locus versus silvam Ardennam supra Mosam 590 d
Briuscha, Bruytcha (*Breusch*) Bruschius, Bruscha, fluv. Alfatiarum 179 f
Broniensis abbatia; *reliquia S. Wandregisili abb.* 263 e
Brugis in Belgio, *reliquia S. Mariae Magdalene* 223 c
Brustemium, pagus Hasbaniarum; *probabilis S. Christinae Mirabilis patria* 643 b
Bulbula (*la Bouble*) fluv. Arvernienfis 302 c
Butio, *vide* Boissy

C

- C** Alatabillota in Sicilia *vendicat sibi brachium S. Mariae Magdalene* 222 e
Caletensis pagus (*le pays de Canx*) in Normannia 282 a
Callao, portus Limæ 883 e
Calmeliacense monast. in diœcesi Aniciensi 311 a, b
Calvus mons, Calvaria in palatinatu Sandomirienfi 733 a
Camyencyza, fluvius Poloniæ 721 a
Cañete, opp. Americæ 895 a
Capharnaüm ur. ad lacum Genesareth 248 c d
S. Carauni ecclesia, civitati Carnotense vicina; *quò asportata reliquia S. Wandregisili* 262 d
Carbonense monast. in Lucania 8 d
Cardiliacus castrum in provincia Cadurcensi 158 f, 159 d
Carentonius vicus (*Charenton*) in Borbonensi provincia Galliarum 307 f
Carith torrens ad montes Ephraim. *Ædes sacra à S. Helena constructa* 12 b
Carrofenfe apud Pictones monasterium 531 e
Carthago nova (*Cartagena la Inda*) ur. maritima Americæ meridionalis 864 f
Castelia, ur. ad Suirum fluv. in Hibernia 600 d
Casti-

INDEX TOPOGRAPHICUS

Cassinogilense palatium ad Oldam in Agin- nensi agro; <i>prope quod ecclesia S. Liberata</i> 52 f	Becke, pagus Flandriæ occidentalis; <i>patronus</i> <i>S. Vulmarus</i> 81 e
Castrum, oppidulum Insulæ Franciæ in Gal- lia 280 a	Elifgangium <i>vel</i> Elifangium territorium 257 d
Castrumrainardi in diœcesi Senonensi Gal- liæ 538 f	Ellus <i>vide</i> Alfa
S. Catharinæ monast. apud Trudonopolim; <i>ubi S. Christina Mirabilis saepe versata, mor- tina ac sepulta</i> 644 c	Elua (<i>la Liame</i>) fluvius Picardiæ 89 d
Catholiacensis, Catulliacus fundus in Gal- lia 423 b	Escurialense monast. in Hispania: <i>S. Maria</i> <i>Magdalena reliquia</i> 223 b
Caxamalca, provincia Peruvix ac municipi- um 879 e	Evra fluv. inter Deppam & Aucum in Cale- tis 280 a
Chalcis templum CPoli S. Salvatoris 227 e	Exandonensis pagus (<i>Iffandonois</i>) cujus caput Exandonum oppidul. haud procul à Vifera fluvio 314 a
Charcharum provincia, in America 866 d	F
Chelidonium promontorium ad mare Pamphi- lium 321 a	Ficocla opp. Italiæ 366 c
Chiclayo, regio Americæ 504 c	Ficulle opp. Italiæ in diœcesi Urbeve- na 517 c
Chilenum regnum in America 894 b	Flaviacum monast. in pago Bellovacensi, a <i>S.</i> <i>Geremaro fundatum</i> 93 a
Chroberz arx in Polonia 716 f	Flinis Duaco non procul, <i>reliquia S. Maria</i> <i>Magdalena</i> 223 c
Chuzsethan, Elam olim dicta, Elamitarum patria; <i>ubi mira fieri dicuntur circa sepulcrum</i> <i>S. Danielis propheta</i> 124 c	Floressia in Belgio; <i>reliquia S. Maria Magdale- na</i> 223 c
Clarembergense monast. in ducatu Monten- si 376 a	Flumen argenti (<i>Rio de la plata</i>) in Ameri- ca 865 b
Cibirrhæotæ, <i>ubi ?</i> 321 a	Fons S. Solani in America; à <i>Sancto synonymo</i> <i>prodigiôsè elicitus</i> 866 b
Cibyra duplex in Asia minori <i>ibid.</i>	Fontanella monast. apud Rotomagos, <i>funda- tum à S. Wandregisila</i> 253 b
Circiarius, amnis videtur Arvernix 319 a, f	Fontecchia, locus non longè ab urbe Aquil- ana 834 f
Civitas regum (<i>Lima</i>) metropolis Peruvix 868 d	Forum Popilii, urbs Æmiliæ 366 a
Classense monasterium apud Ravennam 335 f; <i>ecclesia à quo adificata etc. 336 a; summa e- jusdem veneratio ibid. e. Postea ad solitudinem</i> <i>reducta</i> 337 f	Fossanum, ur. in Pedemontio. <i>B. Odinus Ba- rotus</i> 180 c
Classis opp. olim Æmiliæ, nunc lacus Ro- mandiolæ apud Ravennam. 330 c; <i>corpus</i> <i>S. Apollinaris</i> ibid. <i>Inde abductum ac red- uctum</i> 332 d	S. Francisci de Monte monast. in montibus Cor- dubensibus: <i>cui præfuit S. Franciscus Solanus</i> 861 e
Clissa, castrum in Dalmatia 668 b	Frigemons, locus videtur in Campania 584 d, 586 c
Colmia (<i>Culm</i>) ur. Prussix 756 d	Felda, ur. Germaniæ. <i>S. Wilgefortis</i> 62 f
Combronia arx (<i>Combronde</i>) in territorio Cla- romont. 319 e	G
Conachtia, provincia Hiberniæ 595 e	G Adarenfes thermæ in Syria, <i>praesigiis etc.</i> <i>infames</i> 243 f & seq.
Constantinus pagus (<i>le Contentin</i>) territorium Normanniæ 284 a	Galeata, vicus Italiæ in Apennini radicibus 366 c
Corcinium (<i>Korczyn</i>) urbecula Poloniæ mi- noris 679 f	Gallia Celtica, seu Lugdunensis 586 b
Corinthiacus sinus (<i>il Golfo di Lepanto</i>) 348 d	Gemeticus eremus in diœcesi Rotomagensi 269 c
Cunovia, opp. in palatinatu Sandomiriensi 718 f	S. Gervasii vicus in territorio Menatensi Ar- vernix 317 f
Curbionense monasterium in Gallia 291 a	Gorgona, insula parva Americæ 865 a
Czeslochowa opp. in palatinata Cracov. 763 a	Gorichem, Gorinchen, Gornichen, nunc Gorcomium (<i>Goratum</i>) opp. Hollandiæ 382 e, f. <i>Ejus exordia</i> <i>ibid. e</i>
D	Govilla vicus ad Sequanam 278 b
Desia, Desiorum regio in Hibernia 595 f	Granceum castrum in Burgundia seu Campa- niæ finibus 390 d
Differding in ditione Luxemburgensi, <i>reliquia S. Maria Magdalena</i> 223 c	Grudentum (<i>Grudentz</i>) civitas & arx ad Vistulam 758 d
Diglittis, villa pagi Pontivi in Picardia 286 c	Gruyer, locus in Gallia 586 c
Diocæsarea in Palæstina in tractu Tiberiadis, etiam Sèphurim dicta 248 c	Gua; mons Hiberniæ 604 e
Diolcos opp. vel vicus Ægypti, <i>quo vivit S.</i> <i>Cassianus</i> 469 b, c	Guadalupe, templum Limanum &c. 901 f
Dodesela (<i>Dudzele</i>) pagus Flandriæ 625 e	Guailas provincia Peruvix 900 a
S. Dominici insulæ in America; <i>unde sic di- ctæ?</i> 864 f	Guambacho, vallis Peruvix 894 c
Druszkow villa, videtur sita in diœcesi Gnez- nensi 727 f, 728 e	Guanicum opp. in Peruvia, ut putatur, 893 b
Dusseldorp, ur. Germaniæ ad Rhenum 378 c, 380 c	H
E	H Edraha, fluv. in territorio Paderbornen- si 424 b
Ebroicinus pagus (<i>le pais d'Evreux</i>) in Nor- mannia 290 a, 291 a	Heptascalum, ædes sacra CPoli 114 c
Echa, Eka, pagus in Artesia 529 c	Herbipolis, <i>unde dicta?</i> 417 b
	Hert-

IN QUINTUM TOMUM JULII.

Hertzebrock , pagus territorii Osnabrugensis 504 d, 533 d
 Heynodarii, iidem, qui Hannonii 587 e, 588 b
 Hildesium; ur. Saxoniae inferioris. S. Bernardus ep. conf. 100 b
 Hynneon, locus in Hibernia 601 c

I

S. Jacobi de Estero, civitas praecipua Tucumaniae in America 866 a
 Jaroslavia in Russia rubra 762 f
 Jaslo, opp. juxta Neofandeciam in Polonia 747 c
 Illus vide Alfa
 Imelaca sedes olim Momoniensium archiepiscoporum 603 d
 S. Judoci monast. haud procul Quentavico 289 b
 Jurense monast. S. Romani in diocesi Lugdunensi 269 a

K

Kiovia, ur. Ucraniae ad Borysthenem 693 a
 Kirchemium, Dagoberti II regia, haud procul Molsheimio 179 d

L

Lame, fluv. apud Ravennam 346 d
 Lanfroen, locus in territorio Colonienfi 378 b
 Lapis S. Mariae, monasterium in territorio Cracoviensi 690 f
 Lectora, ur. Galliae. S. Mera V. & M. 49 a
 Legia fluv. ad montem Blandinium 293 f
 Leodii ad S. Jacobi reliqua S. Maria Magdalena 223 d
 Leodium unde dictum? 422 f
 Leopoldis ur. Russiae minoris 675 f
 Leprosorum vicus extra Classem; quem versus obiit S. Apollinaris ep. & mar. 344 c
 Leucate, promontorium Epiri aut Bithyniae. S. Anna virg. apud Gracos 486 c
 Lewes, opp. Angliae. S. Lewinna V. M. 612 b
 S. Liberatae opp. in Gallia 53 a
 Liffrogaugium, regio Flandriae, & agri Gandensis 301 a, 302 d
 Lonsdorp; forte Lubsdorff in territorio Colonienfi 380 f
 Loscastrum, oppidulum Belgii 657 a
 Lucæ mons, forte unus ex iis, quibus Sutruium interjacet 41 e
 Luceoria urbs Poloniae 768 b
 S. Ludovici Regalis conventus, apud Granatensem civitatem in Hispania: unde sic vocatus 862 e
 Lutetia, unde dicta? 422 f
 Lutosa (Leuze) locus in Hannonia Belgii; an brachium S. Mariae Magdalenae & quale 222 e
 Lync, Lyn, opp. ad Rhenum prope Ordینگam 380 f

M

Magdalenae, locus in America non satis notus 865 c
 Maghgubra opp. Hiberniae 604 f
 Magnaura, triclinium seu palatium CPoli 567 d
 S. Mariae de Loreto, monasterium FF. Minorum in Hispania: ubi philosophia studuit S. Franciscus Solanus 860 f
 Marmorufz, vide Moramarufensis ducatus
 Marfi, populi Italiae 528 d

Marta fluv. Etruriae è Vulturno lacu egrediens 42 d
 Massilia ur. Galliae. S. Victor M. 135 a
 Mathiacus, locus prope Sagiorum urbem in Gallia; ibid. sepulti SS. Ravennus & Raliphus MM. 392 b
 Matriacensis pagus, tractus Galliae 290 a, 291 a
 S. Mauritii monast. in diocesi Sedunensi Galliae 146 b
 S. Maximini monasterium; caput S. Mariae Magdalena, brachium &c. 222 c
 Maxulae & Maxulitani 257 f
 Medeshamsted, opp. in Anglia 582 a
 S. Memmii (Saint Mange) abbatia prope Catalaunos, nunc Canonicorum regularium S. Augustini 94 c
 Mempiscus, Menapiscus, Minpiscus pagus, est Flandria vel magna ejus pars 86 a
 Menatense monast. in Arvernia. S. Menelus abb. 302 a, b
 Meraniae ducatus in Germania meridionali 673 e
 Metaurus fluv. Calabriae ulterioris 558 f
 S. Michaelis ecclesia apud domum Augustinensium in Alfatia: ubi voluit sepeliri S. Arbogastus ep. Argentoratensis 177 a, b
 S. Michaelis opp. in America 866 f
 Miciacense monasterium in territorio Aurelianensi in Gallia, condidit S. Euspicius conf. 72 c; ejusdem amantitas 76 f
 Milen, abbatia monialium in Belgio; ubi S. Christina Mirabilis ossa 644 f. Distinctior loci notitia 660 e
 Mœsia duplex ad Danubium 348 e
 Moguntia, ur. Germaniae. S. Wilgefortis 62 f
 Momonia, Hiberniae provincia 595 e
 Mons altus (Haut-mont) monast. in Hannonia 85 f
 Mons S. Apollinaris in diocesi Colonienfi 378 d
 Mons Blandinius apud Gandenses: ejus descriptio 293 b
 Mons Falconis (Montfaucon) oppidulum Galliae in Campania; quò secessit S. Wandregisilus 257 a
 Mons lucio (Mont-luçon) in provincia Bourbonensi 308 a
 Mons Martyrum (Mont-martre) prope Parisios; ubi jacta a S. Ignatio Societatis Jesu fundamenta 423 b
 Mons Maurus, castrum in Gallia 319 a, e
 Montanso, Montarso, pagus in diocesi Urbeveta; S. Christina virg. & mar. ibi colitur in Rogationibus 517 c
 Montillium, Cordubensis diocesis opp., parria S. Francisci Solani 850 d
 Montone fluv. prope Ravennam 346 d, 351 c
 Montorum opp. Hispaniae Bæticae 862 b
 Moramarufensis ducatus versus fontes Tibisci 697 c
 Mosella, fluv. in Lotharingia ortus 586 b
 Mosomum, opp. Galliae. S. Arnulfus M. 582 a
 Munster, ecclesia cathedralis Argentorati. Deiparae sacra 179 a
 Muranum, monaster. in Italia 371 c
 Muringen, pagus ad silvam Herciniam 52 a
 Myskow villa, in terra, ut videtur, Califfensi Poloniae 447 c

N

Nantiniaca villa in Gallia non satis nota 319 d
 Neapoli reliqua S. Mariae Magdalena 223 b
 Neocorcinum, opp. palatinatus Sandomirientis in Polonia 777 f
 Neu-

INDEX TOPOGRAPHICUS

- Neuviller, arx fere 7 leucis supra Nanceium 427 e
 Nicia, ur. Galliae in Provincia 569 b
 S. Nicolai de Pratis (*hodie S. Marci*) cœnobium in Belgio: *reliqua S. Maria Magdalena* 223 c
 Nominis Dei portus in America 863 d
 Nôtre-Dame de Caillouville, oratorium in Gallia à *S Wandregisilo conditum* 279 f
 Nôtre Dame de Lisseule, vicus in Arvernia 314 a
 Nova civitas *vid.* Corcinium
 Novum forum, opp. in Silesia 753 d
 Nuyssia, rectius Novegium, opp. Ubiorum 378 c, 380 d
 Nyda fluv. Cracoviam inter & Sandomiriam 716 f
- O
- O Borniki, opp. in palatinatu Pofnaniensi 768 b
 Odonis villa, *vid.* Bodo villa
 Offidius mons in agro Aquilano 835 b
 Ogia (*Oge*) villa Caletum inter & Gravelingam 299 c
 Oldenburgum, locus in Flandria 625 c
 Olivenſe cœnobium juxta Binchium in Hannonia. *Reliquia S. Maria Magdalena* 223 c, d
 Omnium Sanctorum, opp. in Ruconenſi Tucumaniae tractu Americæ 866 e
 Onoit, pagus Hannoniæ. *S. Wisgefortis* 62 b
 Opatovecia, opp. ad Viſtulam, Cracoviam inter & Nidam fluv. 733 a
 Oſtrow, opp. in Volhynia 769 c
- P
- P Aczonow, oppidulum in palatinatu Sandomiriensi 680 b
 Padæ, Padi, Padulæ fontes intra urbem Paderbornenſem irrumpentes 416 c
 Paderbornæ, ur. Weſtſaliæ *ſitus* 415 a, *varia nominis inflexio* ibid. f, *etymon* 416 a; *fontes eo tractu aciduli* 416 c
 Paita vel Payta, portus Peruviae 865 b
 Palatiolum (*Palatzeau*). palatium in territorio Caſtrenſi Galliae 278 f
 Panama, emporium Americæ meridionalis 865 a
 Pariſii, *unde diſti?* 422 f
 S. Petri baſilicæ duæ; *ad quas S. Wandregisilus abbas tranſlatus* 264 f
 Petriburgus, Petropolis, monaſt. Angliæ 573 b
 S. Petri monaſt. in monte Blandinio, *quo anno conditum* 294 a, 295 d
 S. Petri monaſterium Rotnacæ 294 d
 Philippi Fragalatis monaſt. in diœceſi Meſſanenſi 553 b
 Philippi, ur. Macedoniæ. *S. Syntyches S. Pauli Apoſtoli diſcipula* 225 b
 Piſco, portus Americæ 895 a
 Podoleniec, opp. minoris Poloniæ 772 b
 Porcetenſe monaſt. in diœceſi Colonienſi 376 a
 Porcuna, oppidulum Hiſpaniæ Bæticæ 910 a
 Portianus comitatus in Campania 586 b
 Porticus Domnini CPoli 228 a, b
 Porto-velus, portus in America 863 d
 Poſna, Poſnania, ur. in majore Polonia 777 f
 Potofi, ur. ampla Americæ 894 a
 Præmiſſia, ur. in Ruſſia rubra 753 d
 Prandinicus amnis Cracoviæ ſeptemtrionalis 690 f
- Prata Flaminia Romæ; *ubi S. Apollinaris templum* 338 b
 Priſciniaca villa, videtur eſſe vicus Andegavorum 310 f
 Procidæ inſulæ in regno Neapolit. *patrona S. Margarita* 45 a
 Pyeniny caſtrum in Polonia 712 c, 714 b
 Pyetha, locus intra fines Ruſſiæ 692 d
- Q
- Q uentavicus in tractu Pontivo Picardiæ; *ejus etymon* 684 c, 686 b
- R
- R Avenna, ur. Æmiliæ. *S. Apollinaris ep. & mart.* 328 a; *corpus eo tranſlatum* 332 d, e, f
 Remagen, locus in diœceſi Colonienſi 377 b, 380 c
 Rodnaca, Rothnacum, Rotornacum, opp. in veteri Brabantio diœceſis Mechlinienſis; *ubi monaſterium condidit S. Amandus* 296 a
 Rodomum, Rotmum vocabant olim Rotomagum 269 a
 Rotina, Rutena (*Rodex*) civitas episcopalis in Gallia Aquitanica 270 e, 634 f
 Ruteni *vid.* Rotina
 Rutilenſis Cartuſia ad Moſam. *Cubitus S. Mariae Magdalena* 223 d
 Ruvillianum caſtrum ad lacum Vulſinium in Etruria 42 d
 Ryndorp, Rhindorp ad Rhenum non procul Bonnâ 379 c, 380 f
- S
- S Abioncellum Ferrariæ duplex 804 c
 Saccæ in Sicilia *diſtus Maria Magdalena* 323 a
 Salona, ur. Dalmatiæ 352 a
 Salfiniæ ad Namurcum; *reliquia S. Mariae Magdalena* 223 d
 S. Salvatoris monaſt. apud Maſſiliam, à *S. Joanne Caſſiano fundatum fertur* 478 b
 Salvia ad Erviam prope Sabolium in decanatu Brunelonio apud Cenomanos. *S. Serenedus anachoreta* 165 b
 Samborz opp. Poloniæ 764 d
 Samer opp. in Picardia, à *monaſterio S. Vulmari appellatum* 81 b
 Sandecia vetus, opp. palatinatus Cracoviienſis 661 b *monaſterium à B. Cunegunde erectum* ibid. c
 Sandecz nova, opp. palatinatus Cracoviienſis 661 c
 Sanocum ur. in Ruſſia rubra 783 d
 Sarepta Sidoniæ. *Eccleſia S. Elia proph.* 6 d
 Sarta fluv., Alenconium alluens 407 e
 Scaldis fluv. apud montem Blandinium 293 f
 Scepuſienſis capitaneatus, tractus in palatinatu Cracoviienſi 771 c
 Schirenſe monaſt. Benedictinum in Bavaria. *Reliquia S. Mariae Magdalena* 222 e
 Scythopolis ur. Palæſtinæ ad Jordanem 248 e
 Seburgum, vicus Hannoniæ. *S. Drogo* 395 b
 Segodunum, civitas episcopalis in Gallia Aquitanica 270 e
 Seguntia (*Signença*) ur. Hiſpaniæ. *Reliquia S. Liberata* 54 f
 Sephurim *vid.* Diocæſarea
 Sepinum, opp. Samnii in regno Neapolitano 499 b
 Sere-

IN QUINTUM TOMUM JULII.

Serena, fluv. *vid.* Hedraha
 Sibergense monasterium & oppidum in territorio Colonienfi 378 d, 380 e
 Sicaula (*Sionle*) fluv. Arverniæ 302 c
 Silva Marchionis, urbs parva in Campania Romana 43 b
 Silviacus, oppidum agri Bononiensis in Picardia; *ubi S. Vulmarus abb. monasterium condidit* 81 a, b
 Siradia, caput palatinatus Saradiensis in Polonia 719 a
 S. Sixti monasterium prope Remos. *S. Ansegisus abbas 93 b nunc intra muros urbis* 94 c
 Skala monasterium in territorio Cracoviensi 690 f
 Socotonium, locus in America non fatis notus 865 c
 Speronense, templum in diœcesi Nolana; *ubi apparuit S. Elias propheta* 8 e
 Steenberga opp. Hollandiæ vicinum ac subditum 52 b
 Steppa, vulgo *Stipsbergen*, locus in territorio Trudonopolitano 656 e
 Stona, opp. Angliæ. *SS. Wulphadus & Ruffinus MM.* 571 b
 Sueffionensis pagus in Insula Franciæ 290 f
 Suirus (*Sewer*) fluv. in Hibernia 595 f
 Sulmona (*Sermonne*) fluvius 587 c
 Surco, locus Peruviae 895 b
 Susterenus parthenon in agro Juliaceni. *S. Vastrada vidua* 180 a
 Sutrium; urbs parva Etruriæ 41 e
 Swaneius pagus haud procul Paderbornâ 416 d
 Sylindria, fluv. in territorio Trudonopolitano 660 e
 Syns opp. (*forte Zons*) diœcesis Colonienfis 379 a, 380 f

T

T Alavera ab Estero, opp. Americæ 868 c
 Talavera à Matrilo, opp. in America 866 b
 Tallogium, Talou, locus in territorio Caletensi 280 a
 Taragh, Terragh *vid.* Temoria
 Taruanna, Morinorum olim caput, nunc deleta 288 f
 Taveronense sacellum in diœcesi Grassensi Galliæ. *S. Cassianus* 460 a
 Taurianum, opp. Calabriae. *S. Fantinus conf* 547 a, 559 a, b.
 Tauri civitas, eadem cum Tauriano 559 a
 Taullinianum castr. in Romandiola; *unde dicitur B. Joannes ep.* 783 b
 Tellau pagus, *vide* Tallogium
 Teminas castrum (*Themnes*) marchionatus in provincia Cadurcensi 155 f
 Temoria, *al.* Temrach, *seu* Tamra, ur. Hiberniæ 595 a
 Terdegem, pagus prope Casletum in Flandria 61 b
 Terra firma, pars parva Americæ meridionalis 905 c
 Terra laboris, provincia regni Neapolitani 847 e
 Thecue, vicus in Palæstinæ partibus 473 a
 Thennelus, opp. Ægypti; *quod adit S. Cassianus* 467 c
 S. Theofredi monast. *vid.* Calmeliacense
 Thesbe, civitas regionis Galaad; *an patria S. Elie proph.?* 10 e

Tiberias, ur. Palæstinæ, patria *S. Josephi comitis* 238 a, b
 Tibrada monasterium in Hibernia 605 e
 Ticini, *brachium sinistrum &c. ostenditur S. Mariae Magdalena* 222 e
 Torcy, locus ad Mofam è regione Sedani 590 e
 Tornaci in Belgio, reliquia *S. Mariae Magdalena* 223 c
 Trajectensis diœcesis in Belgio unito: 381 a. *Ordinaria sedes archiepiscopalis & capituli jura intercederunt* 382 e, f
 Tresfagium *vel* Trisfagium monast. 314 a
 Troclarense monasterium duplex 633 d
 Trudonopolis opp.; *an patria S. Christinae Mirabilis?* 643 b
 Truncinense monast. (*Drongene*) prope Gandavum 300 d
 Truxillum opp. Peruviae 868 e
 Tucumani provinciæ in America 863 b
 Tuscania (*vulgo Toscanella*) opp. Italiæ 515 b
 Tyrus in Italia ad lacum Vulturnum; *quanam sit, & an umquam existerit* 496 f & seq.

V

V Alachiae propriè dictæ situs 739 f
 Valentianis in Belgio, reliquia *S. Mariae Magdalena* 223 c
 Vallis de la Nafca in Peruvia 890 a
 Vallis profunda (*Dieffental*) cœnobium virginum in Ringavia 131 d
 Varadinum, ur. Hungariæ 734 f
 Varadinum, civitas Transilvaniæ 673 d
 Ubeda, ur. Hispaniæ in Vandalitia 909 f
 S. Udalrici monasterium & oppidum in territorio Elifangio 257 f
 Veauene monasterium, *vid.* Yvelinum
 Vecta (*Wicht*) insula ad mare, quod Galliam ab Anglia dividit 598 d
 Veltzike, pagus Flandriæ. *S. Wilgefortis V. & M.* 61 c
 Verona, nunc Bonna, in diœcesi Colonienfi 379 c, 380 f
 Vezeliacense monasterium 207 d; *an habeat corpus Mariae Magdalena?* 211 d
 Viciacensis pagus in Arvernia 310 b, f
 S. Victoris cœnobium in Caletensi Normanniæ tractu. *Origo ejus, & Sancti ibidem miracula* 139 c. *Ejusdem Sancti cœnobium Parisiis, ubi ejus reliquia* 138 a
 Viellicia, opp. palatinatus Cracoviensis 775 d
 Vileria in Silviaco (*Wiere aux bois*) parthenon prope opp. Vulmari in Picardia 81 b, d
 Vinciaca curtis in Arvernia 317 b
 Vinciacum in agro Cameracensi 317 d
 Viridis mons, civitas, ut volunt, Flandriæ 608 b
 Virtlaicum (*Virlay*) prædium in territorio Caletensi 280 b
 Vlierbeke, pagus prope Lovanium. *S. Wilgefortis* 62 a
 Ultonia, provincia Hiberniæ 595 c
 Unckel, locus ad Rhenum in territorio Colonienfi 380 f
 Volaterrana ecclesia. *Reliquia S. Mariae Magdalena* 223 a
 Urbs vetus (*Orvieto*) in Etruria 43 a
 Vulmari opp. ac monasterium in Picardia 81 b
 Uytkercke, pagus Flandriæ 624 d

W

INDEX TOPOGRAPHICUS

W

W Aerle, pagus juxta Eyndoviam in Brabantia 60 b
 Walacra, præcipua Zelandorum insula 624 e
 Waibodegem, prædium in territorio Bononiensi 285 c
 S. Wandregisili monast. vide Fontanella
 Warcus, castellum ad Mosam 585 e
 Winomontium, Winocimontium, civitas Flandriæ 608 b
 Wirlana, ignotus amnis, fortè Vicinonia in Britannia minori 280 b
 Woyrics opp. Poloniæ 767 e

X

X Auxa, fluv. & vallis Peruvix 868 b

Y

Y Cht vid. Vedta
 Yvelinum cœnobium (de Vaune) in episcopidano Massiliæ territorio, an à S. Joanne Cassiano fundatum? 478 b

Z

Z Atoria (Zator) opp. in palatinatu Cracoviensi 764 f
 Zevordiensis portus in Anglia 609 c
 Znaima, ur. ad Teyam fluv. in Germania 768 a

INDEX ONOMASTICUS

A

A Bfida, apside, fornic, pars templi interior, in qua altare collocari solet 96 d
 Adjutores, quonam officio fun-
 di? 232 f
 Advocatrix, uxor jurisconsulti
 seu causarum advocati 752 f
 Agalmata, splendidi latique Martyrum trium-
 phi 34 a
 Alocium, fundus, prædium, vel hereditas 586 c
 Ambo, suggestus 384 c, 385 e
 Anquisitio, inquisitio in personam vel rem ali-
 quam 711 b
 Apophoreta, reliquiaria 356 a
 Aquamanile, vas urceo, dum lavantur manus,
 subjectum 96 b
 Asma, æ, asthma, atis 893 b
 Assallire, adoriri, invadere 319 c, 819 b
 Auca, anser 741 f
 Auricularius, secretarius 577 d
 Aucipasta, artocreata ex aucis seu anseribus 100 a

B

B Alia, directio 807 a
 Bancæ, banci salis, crassa frustra salis 697 c
 Bannum, edictum publicum 109 f
 Baphium, in quo purpura tingitur 236 b
 Battuti, verberati, flagellati 808 d
 Bemâ, pars templi 227 f
 Berbices, oves 160 d
 Bevurus, castor seu fiber 96 c
 Biblia, æ, Biblia, orum 794 a
 Bladerius, villicus, cui frumenti cura commissa
 est 739 f
 Blattea casula, casula purpurea 96 c
 Bouleuterion, locus consultationum, vulgo capi-
 sulum 96 d
 Breves, scbedæ, quibus nomina inscripta 298 b
 Bubones, tumores ex malè affectis visceribus &c.
 909 c
 Burdones, asini vel muli 587 f
 Burgrayius, officium apud Polonos 783 d

C

C Aballicare, equo vehi 87 a
 Cacubium, vas aneum 252 b
 Calciarius, calceus 86 a
 Cameræ, antra exciso sale excavata 745 b
 Caminata, caminatum, camera, conclave, cœna-
 culum quodvis, in quo exstat caminus 96 d
 Camisia, indusium, interula, alba sacerdotis 298 b
 Camisæ, interula lanæ, quas moyachi quidam
 gestabant vice cilicis 99 f
 Camifilis, velum aut vestis, ex lino vel cannabe 590 e
 Campface, vas aneum 252 b
 Camifilis, tela lineæ 99 f
 Cannâ, species mensura 833 b
 Capellus, pileus, quodlibet tegmen capitis 100 a
 Capitaticum, capitis census seu tributum 590 e
 Carabus, navicella 618 b
 Carbarius, exactor salis tributi 741 f
 Carricare, carro vel curru vehere &c. 317 c
 Castellani, quasi legati palatinorum &c. 745 c
 Cafubula, casula 297 b
 Celtis, ferrum aptum ad sculpendum 688 f
 Cendalum, cendatum, cindatum, cindadus,
 pannus sericus vel amictus ex lino Aegyptiaco 96 c
 Cercis, os alterum cubiti superioris 898 e
 Cienodium, res quævis pretiosa 108 c
 Clericus, idem interdum quod monachus 306 e
 Coccus, Cottus, tunica clericis propria 96 c
 Color Indicus, videtur esse ceruleus purpureo mix-
 tus 96 c
 Commata, Commenta, puncta historia brevia 354 b,
 355 e
 Commentariensis, custos carceris, & unde sic
 ductus 233 a
 Congiarium, liberale munus &c. 688 e
 Consummatum: jusculum decoctarum carni-
 um &c. 802 b
 Contentare (Gallicè contenter) satisfacere
 113 d
 Cordax, teneri cordis ad fletum &c. 735 d
 Cordebilus, pellis de Cordubâ, corium capri-
 num alutariorum arte præparatum 100 a
 Corrigiam sibi in collo ponere, se alterius fa-
 mulum profiteri 590 e
 Cra

IN QUINTUM TOMUM JULII.

Cranea, *cranium* 743 e
 Griolla, *mulier nata ex patre Hispano & matre Inda* 894 a
 Crocia, *baculus pastoralis seu abbatialis* 297 b
 Cucuma, *vasis genus* 252 f
 Cuppæ, *pocula sive patera* 96 c
 Curari, *anxium & sollicitum esse* 747 e
 Cursus, *Officium ecclesiasticum* 633 e
 Curtis, *villa, habitatio rustica &c.* 100 a

D

Dacia, *data, datia, datium, tributum, pensio* 701 e
 Debrabat, *pro inebriabat* 277 e
 Decussare, *ornare vel honorare* 590 d
 Deliberare, *dare, prabere* 531 f
 De quando in quando, *interruptis vicibus ac temporibus* 756 d
 Desideratus, *amissus* 737 e
 Destina, *fulcrum aut sustentaculum, item sacellum, privatum conclave* 278 b
 Dieta, *iter unius diei* 727 a
 Dicator, *exaltor* 741 f
 Diga, *magnas cultellus* 384 e
 Domnio (*Gall. donjon*) *altum propugnaculum &c.* 587 f
 Drappi, *panni* 99 f
 Durafcente, *videtur poni pro durante* 113 d

E

Elephantia, *elephantiasis, species lepra* 150 b
 Ethisis, *phthisis* 896 a
 Eulogia, *munera* 317 b, d
 Exenium, *xenium, munus, pignus, gratia* 358 d
 Extremizare, *in extremis esse, animam agere* 753 e

F

Acitergula, *sudaria* 422 c
 Fanones, *fundones, mappa, corporalia* 96 c
 Filtrum, *quidquid ex lana coacta & compressa conficitur* 99 f
 Flasculi, *laguncula* 721 e
 Flava infirmitas, *icterus* 748 d
 Fundata, *qua fundum habent aureum* 96 c

G

Gladiferi Cracovienses, *dignitas atque officium aulicum &c.* 745 b
 Gladius pro cultro 796 a
 Gleba, *corpus* 590 e
 Gregaria, *pradisi rustici species, ubi greges ovium aluntur* 99 f
 Grifeus, *cinericius* 100 d
 Guerra, *bellum* 378 c
 Gurgustium, *receptaculum piscium* 372 e

H

Habitus, *ii, qui habitum monasticum assumpserunt* 602 a
 Hanappus, *patera sive crater* 96 b
 Homagium, *id quod vasalli seu subditi prestant dominis, in signum subjectionis* 714 c

I

Infantia, *species hydropisis* 900 d
 Intelligibilia, *anima corpore per mortem exuta* 294 d
 Juges, *forte pro jurgia* 358 d

K

Abellum, *videtur esse summa pecuniaria* 606 c
 Kalendario, *pro Kalendis* 319 b
 Kmetho, *homo servilis conditionis* 734 d

L

Ada, *purgatio per legem fieri solita, purgatorium quoddam* 708 c
 Ladula, *forte vasculum aliquod sacrum* 708 b
 Levitonarium, *leviton, tunica linea brevis ac sine manicis* 608 d
 Linguarium, *linguagium, lingua, sermo, idioma* 678 a
 Linteum, *videtur esse indusium vel linea tunica* 633 e

M

Ansa, *villa cum certa agri portione* 816 a
 Mansionaria, *capellanus perpetui* 810 a
 Mansionilis, *agri portio cum mansione sive ade* 100 d
 Marefcalcus, *magister aula regia* 771 b
 Martyrium, *edes Martiri sacra vel oratorium* 228 a
 Massa, *pagus aut vicus* 816 a
 Massarius, *custos suppellectilis, ac bonorum mobilium* 808 c
 Meritoria taberna, *hospitium in quod pretio dicitur* 695 a
 Ministeriales, *ministri, officiales &c.* 317 f
 Missaticus, *legatus* 315 e, f
 Morfellus, *frustulum* 733 a
 Mutitas, *loquendi impotentia* 113 e
 Mutohes, *verveces* 100 d

N

Actum, *videtur esse casula* 378 b
 Nastola, *nastula, nastulus, species fibula* 298 b
 Nigri, *mancipia* 884 e

O

Blata, *hostia seu formula panis ad sacrificium offerenda* 290 d, 291 b
 Oblatorium, *ferrum quo imprimenda ac decoquenda erant formula panis ad sacrificium* 290 d, 291 b
 Offertorium, *varia significat ad ritum ecclesiasticum spectantia* 96 b
 Officium, *publici ministri proconsulum &c.* 348 d
 Omagiare *vide homagium*
 Oraculum, *oracula, oraculi, adicula sacra cum eremitorio* 48 e
 Originarius, *vernaculus &c.* 698 b

P

Agium, *podium, poiium, sunt ea, quibus innitimur* 96 d
 Pandecte, *aliquando significat complexum librorum omnium: sacrorum veteris ac novi Testamenti* 98 c
 Pannus, *portio, segmentum* 355 e
 Pastophorium, *munimenti genus* 587 b
 Pecies, *frusta* 627 c
 Penta, *perfolutio, tributum in re ex pondere aestimata* 99 f
 Pentecosten, *indeclinabiliter pro pentecostes* 355 e
 Perla, *uniones* 378 b
 Physici, *medici* 799 d
 Pica-

INDEX ONOMASTICUS

Picatio, species morbi	894 b	Stratigotus, dignitas apud Massanenses supremi jurs post principem	551 a
Piratum, pyracium, liquor ex piris expressus	633 e	Stuba, hypocarstum, & locus eo calefactus	708 c
Placitum, conventus judicialis, sive conventus lo- cus	415 c	Subsellia, solea	704 a
Plica Polonica, certa species morbi	753 f	Subtalares, calcei	297 b
Podaris alba vulgo alba, vestimentum sacrum	372 c	Succamerarius, officium quoddam apud Polo- nos	756 d
Polyandria, sepulcra capaxiora &c.	250 e	Superhumerales, pallium episcopale	378 b
Propagatus, procerus	688 f	Synaxis, officium ecclesiasticum	286 c
Pullipasta, artocreata ex pullis	100 a	Syndicus, defensor, advocatus, patronus	808 c

R

R Heumaticus, humidus	385 e
Rhodinum, vestimentum à colore roseo vo- catum	96 c
Roccus, vestis suprema sive extima	100 d
Rogitibus, notarialibus instrumentis	806 f
Rothmagister, chiliarchus	771 c

S

S Abbatizare festum, festum colere cessando ab operibus servilibus	383 f, 384 a
Sagus, lelii stragulum	100 d
Saura, quidquid ad vitæ necessaria conducit	100 d
Scamella, scabella quibus repentes manibus inni- tuntur	531 b
Scarlati, scarlyatici, escarletici panni, pan- ni coccinei, seu cocco tinti	721 b
Schalus, architriclinus	808 b
Scindula, latus asser quo domus cooperitur &c.	96 c
Scoriatio, excoriatio	799 d
Semi tria, duo & medium	753 d
Sequeltrum, separatio	741 f
Siccifcus, vox ignota significationis	100 d
Simultaneus simulatus, non agnus &c.	717 c, 719 a
Singularis, aper	177 f
Sisma, æ, schisma, aïs	791 e
Squinanciales, laborantes angina	734 d
Stagium, statio, obligatio quadam vasalli &c.	701 e
Stamineæ, vide Camiliæ	
Stauracium, genus palliorum depictorum ex sto- race	96 c
Staurum vid. Saura	

T

T Aberna vide Zaberna	
Tallia, prestatio quam subditi dominis fa- cere tenentur in quibusdam eorum necessitati- bus	714 c
Tapete, tapes	744 c
Tenuta, vox in jure usurpata	774 f
Tenutarius, curator vel administrator possessio- num	775 a
Tertiarius, laicus habitu ab aliis fratribus di- stinctus &c.	880 a
Toacula, mappula, mantile, manutergium	99 f
Trogalia, cicer frictum	474 e

V

V Aletudines, invaletudo, adversa valetudo	723 d
Ubanti, chirotheca	100 d
Veneunt, vendunt	618 c
Viaticum, iter, itineratio	269 a
Villalinus, forte villanus, rusticus	316 b
Villofa, villosus, villufus, pannus, sericum & linteramina villosa	298 b
Vladarius, Wladarius vid. Bladarius	
Unctum, adipis massa ad unguendos calceos &c.	100 a
Wanti vid. Ubanti	

Z

Z Aberna, arca vel saccus, aut quid simile	617 f
Zuppa, salis fodina	741 f
Zupparius, salisfodinarum rector	745 c

INDEX
ONOMASTICUS
GRÆCO-BARBARUS.

B εβών, tumor ex male affectis visceribus	910 e	λεβητών, λευιτών vid. Levitonarium	
Κακίμιον vide Cucuma		Πυργίσκος, armarium vel arca turrata	96 e
Κάμπος, campus	230 c	Φιβλατέρον, φιλβλατέρον, fibula, quâ subligatur vestimentum; item vestimentum ipsum	235 d
Καμφάκης, capsâ	252 c		

INDEX MORALIS

A

Astinencia statis diebus observata à B. Cunegunde jam tum cum matris ubera sugeret, ac deinceps 674 b, 682 e, 696 d; ubi miraculo gemino comprobatur, imo triplici 701 c. Vide

Jejunium.
 Acedia non declinando impugnationem, sed illi resistendo superanda 472 a b
 Adulteria fortissimè eliminat è regno suo B. Cunegundis 693 f
 Aëgris in nosocomis quanta caritate & humilitate inservierit B. Cunegundis Polonia regina 680 a & seq. Item S. Franciscus Solanus 881 c
 Agrorum segetumque calamitatem avertenda eligitur patrocinium S. Brigide V. 184 a
 Alvearia diruta statim restituntur ope B. Cunegundis 733 b
 Amens ad mentem redit ope S. Victoris M. 161 d
 Ope SS. Ravenni & Rasphi MM. 391 f. Ope S. Wandregisili 288 d, 289 f, & seq. Ope B. Cunegundis 729 a, 748 e, 750 f
 Amor Christi constantissimus in S. Maria Magdalena 220 c
 Amor parentum ac patrie omnino suppressus ab Archebio anachoreta nobili 470 d
 Anachoretarum veterum in Ægypto virtutes ac domicilia 467 & seqq.
 Ad Anachoreticam vitam quosdam miro modo inducit Archebius, & ipse anachoreta 470 c
 Angelus Eliam proph. pascit in deserto 15 d. Carcerem pandit captivo S. Victori M. ad pias excursiones 141 f. Eundem consolantur angeli in tormentis 143 b, 146 e. Angelorum concentus in morte S. Serenedi 167 e. S. Platonem martyrem animant ad fortiter patiendum 229 c. Mundant vestem luto infectam S. Wandregisili 266 f & seq. Eundem ducunt ad monasterium 267 f. Eundem excitant ad perseverandum in virtute 278 e. Apparet S. Meneleo 305 f, 311 e. Eidem diem mortis annuntiant 318 e. Eorum concentus in ejusdem obitu 319 b. Angelus in carcere pascit S. Apollinarem 348 a. Angeli magno numero recreant S. Romulam Virg. morti proximam 484. Solantur & pascunt S. Christinam Virg. Mart. 525 d, 526 e. Animant SS. Fantinum ac Deodatam ad martyrium; Fantinum filium eorum vinculis exsolvunt 554 e. S. Declanam monent, ut submittat sese S. Patrijo 601 c. Templi fores noctu aperiant B. Cunegundi V. 679 a. 693 e. Eidem egrotanti vinum afferunt 721 e. Ejusdem animam ad caelum deducunt 726 b & seq. Morienti cuidam nuntiant peccata esse condonata 873 c
 SS. Angelos quomodo venerari consueverit B. Cunegundis 707 f
 Angina sanata ope B. Cunegundis 734 d, 747 f. Ope S. Francisci Solani 892 c, 906 e
 Anima B. Cunegundis in calam ferri gloriosa videtur 725 f. Uti & B. Joannis Tausiniiani ep. 800 d. Et B. Antonii Aquilani 831 a
 In Animantia bruta mirabile imperium S. Francisci Solani 882 a
 Apocham perditam reperit debitor, invocato S. Fantino 561 f
 Apparet Elias proph. in castris Zenonis imp. 7

b c. Item matri Basilii Macedonis, quem praedicat fore imperatorem. Ibidem d. Item stricto gladio hostes terrens in castris Rogerii Sicilia comitis 8 b c. Item parocho cuidam, ut templum ejus nomine discatum instauraret ibidem e f. Item S. Patrijo, arcens ab eo demorem infestantem 9 e. S. Margareta V. M. apparet confracto obrutoque, quem subito sanat 42 c d. Eadem apparet jubet transferri corpus suum 43 c. S. Vulmarus apparet surdo & muto, eumque sanat 88 d e. Christus ipse S. Victorem animans ad martyrium 146 d. S. Victor caeca visum restituens 149 d. Idem bis pauperulum ad reliquias suas & festi celebrationem invitans 152 f. Idem caecam illuminans 154 f, 160 e. Christus apparet B. Oddino Barotto 182 c, 184 c. S. Plato M. captivum liberans 228 d. Christus Judaeum ad fidem catholicam invitans 249 e. Idem quatuor diversis apparitionibus 250 a. S. Eulalia M. apparet S. Waningo, jubetque monasterium exstrui 277 c. S. Wandregisilus surdum ac mutum sanans 286 f. S. Apollinaris alium Sixto PP. III episcopum pro Ravennatibus assignans, quam qui jam electus fuerat 338 c. Idem ter apparet S. Romualdo, ut eum ad vitam religiosam inducat, ibidem d. Idem confracto cuidam viro, quem sanat 357 b. Item alii viro pio 365 e. Item epileptico & ceco, eumque sanans 379 d. SS. Ravennus & Rasiphus MM. revelantes locum, unde reliquias suas erui volebant 392 c. S. Fantinus soluta pecunia cautionem assignans 561 f. Et juvenem scabie liberans 562 b. Aliisque alia conferens beneficia 563 & seqq. S. Lewinna V. M. febricitantes sanans 626 f. S. Joannes Baptista B. Cunegundem de castitate anxiam consolans & confirmans 685 e. SS. Gervasius & Protasius eidem victorium pollicentes 692. S. Catharina episcopum captivum liberans 717 b. B. Cunegundis adhuc vivens & absens, calculo & hernia episcopum liberans 717 d. S. Franciscus Assisias consolans B. Cunegundem 717 f. Iterumque assistens morienti 724 f. B. Cunegundis frequenter apparet 729 & seqq. B. Joannes Tausiniianus 802 b. S. Franciscus Solanus sanitatem infirmis afferens 897 c
 Aquam mutat in vinum S. Fantinus 555 b
 Aquam benedictam mortuos suscitavit S. Declanus ep. 603 b
 Aquæ Jordanis siccum transitum prebent SS. Elia & Eliseo prophetis 19 a; deinde iterum soli Eliseo ibid. b
 Aquila onustam reliquiis S. Arnulfi M. navim dirigit 589 a
 Arborem cavam incolit S. Vulmarus 85 d
 Arianorum studia ad viros insignes ad suas partes pertrahendos 247 e f
 Aridum brachium subito sanatur ope S. Victoris M. 139 b
 Aves quotannis convolant turmatim ad festivitatem S. Apollinaris 339 c. S. Franciscus Solano familiarissima sunt 882 a. Eumque moribundum mirifice recreant 885 f
 Austera vivendi ratio S. Segolena 633 c. Item S. Christina V. non sine continuis miraculis 652 & seqq. Et S. Francisci Solani 883. Vide Mortificatio. Jejunia.

B

INDEX MORALIS.

B

B Aculus aridus frondescit & fit arbor 714 f
 Bellum & pestem oratione avertit S. Serenus 165 e, 167 b
 Benedictinum Ordinem in variis monasteriis fere collapsum egregie instaurat S. Ansegisus abb. 93
 Beneficia Sanctorum celantes puniuntur 888 c, 890 e
 Blasphemi in Sanctos puniuntur divinitus; sed resipiscentes priori sanitati restituntur 148 c d, 157 f, 285 b, 358 b, 381 f, 563 f, 770 f, 888 f
 Bona caelestia quantum terrenis praesent, docet S. Victor M. 144 f
 S. Bonaventurae cultor eximius S. Franciscus Solanus 878 d

C

C Aecis visus restituitur ope B. Bernardi ep. 112 f. Ope S. Victoris M. 149 d f & seqq. S. Wandregisili 287 e, 288. S. Meneles 307 e. S. Apollinaris 341 a, 345 b, 349 c, 365 c e. SS. Ravenns & Rasiphs M.M. 391 f. S. Liborii ep. 418 f, 419 e, 443 e. S. Christina V. M. 530 d. S. Fantini 555 a, 563 b. S. Arnulfi M. 589 f. S. Segolena adhuc tum vivens 635 e. B. Cunegundis 719 c, 727 c, 739 c, 742 e, 747 f, & seqq. B. Joannis Tausiniani ep. 803 a. S. Francisci Solani 892 b & seqq.
 Calculi doloribus laborantium patronus praecipuus est S. Liborius 401 c, 430 c: quippe quorum plurimos sanavit 430 c, 435 d, 454 & seqq. Maxime apud Amerinos 456 d. Quod & factum est ope B. Antonii Aquilani 843 f & seqq.
 Caletum apostolus fuit S. Wandregisilus 279 d
 Calvinianorum in res per Belgium sacras furor 264 b
 Canonizatio S. Godehardi sub Innocentio P.P. II 107 b c, & S. Francisci Solani sub Benedicto P.P. XIII 856 c
 Cantus caelestis ante obitum S. Romulae virg. 484
 Capiilli S. M. Magdalena nondum corrupti 222 c
 Capitis dolores sublati ope B. Bernardi ep. 110 e, 113 a. B. Cunegundis 728 f, 737 c, 747 c, & seqq. B. Antonii Aquilani 833 e & seqq. S. Francisci Solani 886 f
 Captivi mirifice liberati ope S. Victoris M. 161 f. Item ope B. Cunegundis 717 b, 727 c, 748 a c. Et S. Wandregisili 282 d. Ac S. Platonis M. 228 d
 Caritas S. Euspicii in patriam, quam liberat praesentis ob rebellionem interitu 75. S. Victoris M. erga Christianos tempore persecutionis eos per miraculum invisentis 141 f, 144 a. Caritas erga proximum vulneratum divino medendi morbis omnibus munere compensatur 605 b. Eadem emicuit in B. Cunegunde 679 f & seqq. Et B. Antonio Aquilano 826 & seqq. Caritas apostolica S. Francisci Solani 861 f & seqq.
 Caritas fraterna commendata religiosi a S. Wandregisilo abbate 269 f, 271 b
 Carnis tentationibus quam fortiter resistit S. Wandregisilus 267 b
 Castitas S. Wilgefortis V. miraculo servata & coronata martyrio 68 d e. Danilis propheta 120 c. Castitatem Deo vovit S. Meneles septennis 310 d. Castitas in conjugio S. Segolena 631 e. Uti & B. Cunegundis 677 & seqq. Castitatis perpetua votum publice emittit Boleslaus pudi-

cus, Polonia rex, hortatu conjugis virginis 700 c. Castitatem monialibus super omnia commendat B. Cunegundis 719 e. Castitas religiosa S. Francisci Solani 882 f
 Cervi duo ad annuam supplicationem constanter e silva per annos multos Saulmerium accurrunt 84 b c. Cervus multis inter cornua crucibus conspicuus hortatur S. Fantinum ad sequendum Christum 554 b. Alius venantem SS. Wulfhadum & Ruffinum ad S. Ceaddam & baptismum adducit 576 d, 578 b. Alius obsequitur S. Declano ep. 604 f
 Christiani Brunsvicensis ducis furor in res sacras, & punitio 402 & seqq.
 Christus per imaginem Crucifixi B. Cunegundis solatur & carpit 705 a c. Christi passionem & Mariae compassionem qua ratione colueris B. Cunegundis 687 c, 706 f. Christum sub forma pauperis vestit B. Joannes Tausinianus ep. 798 d. Christi vitam & passionem miro affectu meditabatur S. Franciscus Solanus 876 d
 Cilicio involutus dormire solebat S. Wandregisilus 274 e. Cilicium sub regio cultu celat B. Cunegundis 682 c
 Claudii sanati ope S. Wandregisili 287 e, 288 c e, 289 a. Ope S. Liborii ep. 419 b. Ope B. Cunegundis 737 f, 742 f
 Clementia Clodovei I erga rebellantes Virduenses 75 c
 Clodoveus I viros sanctos in comitatum adsciscit 75 e. Eiusdem liberalitas in fundando cenobio Miciacensi 76
 Confessionem peccatorum & poenitentiam commendat S. Franciscus Solanus 869 e & seqq. Ad eandem infirma mulieri usum linguae ac deinde sanitatem confert S. Franciscus Solanus 898 c, 905 f
 Confraternitates pias fovet B. Joannes ep. Ferrariensis 809 b f
 Conjugio liberata S. Segolena fit Religiosa 632 f. Conjugium virgineum S. Cunegundis & Boleslai pudici Poloniae regis 677 d & seqq.
 Constantini magni liberalitas in aedificandis ecclesiis 252 f
 Contemplatio B. Cunegundis tam fervens, ut sensum tollat 718 a
 Continentia in conjugio S. Segolena 631 e
 Contracti sibi restituti ope S. Victoris M. 148 f, 149 e & seqq. S. Wandregisili abbatis 284 e, 285 a, 287 f, 288 d. S. Apollinaris 357 b, 365 d. S. Liborii ep. 419 c, 421 e, 422 c, 428 f. S. Christina V. M. 531 b. S. Leowinna V. M. 624 d, 625 f, 626 b, S. Segolena 635 f
 Coronae Christi spinas veras a suppositiis discernit B. Joannes Tausinianus ep. 807 f
 Corpus S. Vulmari defuncti nube absconditur a conspectu mulierum 87 d. Corpora SS. Wandregisili & Ansberti inventa in sepulcris incorrupta 292 e. Uti & corpus S. Annae Virg. 487 e. Et B. Antonii Aquilani 824 a. Corpus S. Francisci Solani miris post obitum prerogativis praeditum 848 d. Et B. Cunegundis post mortem pulcherrimum & odoriferum 725 e
 Corvi cibos afferunt S. Elia propheta 12 b
 Crux cum magno fulgore apparens recreat S. Margaritam V. M. 38 c. Et S. Fantinum 554 c.
 Cruce sanguinea notatus in pectore nascitur S. Fantinus 554 a
 Crucis signo moribundos sanat S. Pavacius ep. 542 d. Eodem signo serpentem pellit ex viri cuiusdam visceribus 543 c. Eodem S. Fantinus arceat se persequentes lictores 555 b. Eodem S.

IN QUINTUM TOMUM JULII.

Patritius sanat vulnus 602 c. *Eodem demones jugantur* 38 a, 680 f, 693 d, 718 c. *Eodem mortuus suscitatur, & pelluntur morbi* 719 b, 802 a. *Eodem mulier Christiana castitatem tuetur adversus prestigia amatoria ac diabolicas* 249 b
Cultus Sanctorum negligentia punitur 671 b. *Vide Festum.*
Cymbalum mirificum S. Declani ep. 597 f, 599 d

D.

Dæmon signo crucis abigitur à S. Margari-
 ta V. M. 38 a. *Terret S. Wandregisilum morientem, sed repellitur* 271 c. *Uti & saepe alias* 274 c. *Oracula recusat idololatriæ, nisi ejiciatur S. Apollinaris* 348 f. *Invidet operibus caritatis & signo crucis pellitur à B. Cunegundis* de 680 f & seq. *Dæmonis prestigia detecta ope B. Joannis Tausiniani ep.* 803 d
Dæmoniacus. *Vide Energumeni.*
**Daniëlis propheta effigies cur in Christianorum sepulcris olim sculpti consueverit 125 b c
Deiparam articulatis verbis salutatur B. Cunegundis cum primum nata est 673 a: *eamque deinceps piissime coluit* 687 c, 691 b, 705 e. *Uti & S. Franciscus Solanus* 877 e
Dies Veneris & Sabbati quomodo transigere consuevit B. Cunegundis 687 c
Discordias quanto ardore sedaverit S. Franciscus Solanus 864 d, 866 a
**SS. Doctorum Ecclesia elogia ex sacris Litteris deprompta 412 a
Draconem immanem precibus tollit S. Pavacius ep. 541 c
Dysenteria sanata ope S. Apollinaris 365 f. *Et alibi sepius.*****

E.

Eccliam S. Apollinaris homicidio violaturus morte repentina punitur 357 f
Ecclesias 17 adificavit S. Liborius ep. 407 f, 412 G
**Ecclesiasticis bonis nocens mulier epilepsia punitur 378 f
Ecstases S. Francisci Solani 871 c & seqq. *S. Christina Mirabilis prorsus mirabiles* 656
Eleemosynæ ex bonis injuste acquisitis acceptæ cruciabatur S. Christinam V. 654 f. *Vide Misericordia erga pauperes.*
S. Elias invocatur tamquam patronus ad obtinendam pluviam 8 d; *& contra pestem* 8 f & seq. *Ejusdem epistola Foramo scripta post raptum in calum* 21 b
Energumeni liberati ope S. Victoris M. 137 b, 148 e, 149 c, 152 c, 156 e. *Ope S. Mariæ Magdalena* 224 f. *S. Josephi comitis adhuc Judæi, sed in Christi nomine demoni discessum imperantis* 251 b c. *S. Wandregisili* 278 e, 285 e, 288 b, 289. *S. Hieronymi ep.* 323 a. *S. Apollinaris* 346 b. *SS. Ravenni & Rasiphi M. M.* 391 f. *S. Liborii ep.* 419 b e, 421 c f, 422 c, 423 d. *S. Anna Virg.* 487 e. *S. Christina Virg. & Mart.* 519 d. *S. Fantini* 564 b. *S. Segolena* 634 a, 635 c. *B. Cunegundis* 718 c, 730 d, 731 d, 738 f. *B. Joannis Tausiniani ep.* 803 d, 815 f, 816 d. *B. Antonii Aquilani* 834 d, & seqq.
Epilepsia sanata ope B. Bernardi ep. 110 f, 111 c. *S. Victoris M.* 149 b. *S. Pavacii ep.* 545 b. *B. Cunegundis* 731 d, 736 d, 740 f, 741 c, 746 c, 747 f, & seqq.**

Episcopalem dignitatem S. Vulturio prædicit S. Martinus ep. Turonensis 413 c. *Episcopales redditus quam sanctè expendere consueverit* S. Liborius ep. 412 c
Episcopatu cedit ultro B. Bernardus ep. Hildesheimensis ob defectum oculorum 107 f
Episcopus S. Hieronymus celesti revelatione eligitur 322 f. *Uti & B. Joannes Tausinanus* 393 f. *Et S. Petrus Chrysologus* 338 c. *Episcopus ex eremita factus Archebius, nihil de priori vitæ austeritate remittit* 467 c
**Epitaphium Daniëlis propheta 124 f
Eucharistiæ Sacramentum efferens ex incensa ecclesia per medias flammis transit illesus 40 f. *Eodem frequenter usa est S. Christina V. à morte resuscitata* 654 c. *Idem quanta devotione frequentaris B. Cunegundis* 708 e. *Et S. Franciscus Solanus* 876 f, & seq.
Exsequias S. Romula virg. celebrant angeli 484.
Exsequiæ S. Francisci Solani perhonorificæ 849 b, 851 f
Exundantem Eridanum prece & imperio in alveum cogit B. Joannes Tausinanus ep. 799 a**

F.

Fames publica levatur Panormi ope S. Christinae Virg. Mariæ 518 f
**Famem S. Christina V. proprio lacte diu compescit 652 d
Febres sanata ope B. Bernardi ep. 110 c, 111 e, 112 c. *S. Wandregisili abbatis* 283 d. *S. Apollinaris* 279 c. *SS. Ravenni & Rasiphi M. M.* 391 f. *S. Fantini* 565 b. *S. Arnulfi M.* 584 f. *S. Lewinna V. M.* 626 f. *B. Cunegundis* 736 c, 747 f, & seqq. *B. Joannis Tausiniani ep.* 803 a & seqq. *B. Antonii Aquilani* 843 b & seqq. *S. Francisci Solani* 874 & seqq.
Febriticantium patrona S. Columba V. M. 48 d
Feminae vultum, ac ne matris quidem, aspexit Archebius annis quinquaginta 470 d. *Feminis nec morti propinquus nec mortuus S. Vulmarus conspiciendum se præbuit* 87 c d
Ferrea virga hominis pauperum ardet instar cerei in celebritate S. Victoris M. 152 f
Festum S. Vulmari violantes puniuntur divinitus 88 b c. *Uti & S. Wandregisili; at resipiscentes liberantur* 282 a. *Idem accidit violanti festum S. Apollinaris* 383 d, 384 c f. *Et aliud* 734 d. *Festum S. Apollinaris ipsa aves quotannis turmatim advolantes condecorant* 339 c.
Festos dies quomodo coluerit B. Cunegundis, *maximè Epiphaniarum, Palmarum & Cæne Domini* 690 b, 708 c
**Filius S. Menelaus exemplo & monitis ad vitam solitariam adducit matrem 312 f
Flagellis non leditur S. Plato M. 231 d
**Flores miraculosi in adventu reliquiarum SS. Wandregisili & Ansberti 301 b
Fluvium siccis plantis saepe calcavit S. Arbogastus ep. 179 b. *Fluvium transivimus sistit aquas prece S. Fantini* 555 e, 559 d. *Fluvium instrato pallio trajicit S. Franciscus Solanus* 867 b
Fons S. Francisci Solani salutaris agrotis 866 b. *Item Fons S. Apollinaris* 357 a
Fontes tres elicit e terra S. Declanus ep. 600 b
**Fontanellensis cœnobii redditus à S. Ansegiso abb. constituti 98 f & seq.
Formam amore virginitatis deformari à Deo petens S. Wilgefortis V. M., *fit barbata* 68 d e
Frater S. Menelaus sororem exemplo ac monitis ad vitam solitariam inducit 312 f********

INDEX MORALIS

Fraternitas inter canonicos ecclesie Paderbornensis & Cenomanensis 398 d, 440 d. Item inter Cenomanensis & Andegavensis 400 d
 Furatus equum S. Vulmari miraculo deprehensus benigne à Sancto dimittitur 87 a. Furti rea mulier terrâ absorbetur 605 c. Furto ablata restituntur ope SS. Wandregisili & Ansberti 300 b

G

G Angræna sanatur ope S. Lewinna V. M. 625 e. Ope S. Francisci Solani 902 f
 S. Gregorii magni veneratio erga reliquias S. Apollinaris 336 e
 Gulæ aliquantum indulgens anachoreta miserè labitur 473 f
 Gustûs mortificatio in B. Cunegunde 705 c
 Gutturis exulceratio sanata ope B. Bernardi ep. 110 c. Vide Angina.

H

H Æmorrhôis sanatur ope B. Bernardi ep. 110 c, 112 a. S. Wandregisili abbatis 288 a, 299 f. B. Cunegundis 748 c, 749 c. B. Joannis Tausfiniani ep. 803 b. S. Francisci Solani 875 a & seqq.
 Hemiplexia sanata ope B. Cunegundis 729 e
 Hernia proflus sanata invocato S. Liborio ep. 455 e & seqq. Item ope B. Cunegundis 735 f. B. Antonii Aquilani 845 e. S. Francisci Solani 890 e, 895 e & seqq.
 Hiberniæ apostoli quatuor ante S. Patricium 598 b
 Homicida necem intentans S. Wandregisilo occupatur à demone; sed Sancti precibus liberatur 278 e. Simile quid habes 314 b. Vid. Sicarius.
 Hominum odor, S. Christina resuscitata erat intolerabilis 652 c
 Hospitalitas vidua Sareptana compensata diuturno miraculo 12 d e. Hospitalitas mira veterum in Ægypto anachoretarum 468 f. Item S. Segolene 634 e
 Humilitas S. Margarita V. M. 34 f. S. Arbogasti ep. volentis sepeliri in loco reorum supplicis destinato 179 b. S. Wandregisili fugientis hominum laudes & estimationem 268 b e. Charremonis abbatis centenario majoris 467 f. Nesterotis abb. 468 c. S. Cassiani abb. 474 c d. B. Cunegundis regina Polonia 720 c. B. Joannis Tausfiniani 791 f. B. Antonii Aquilani 827 b, 830 f. S. Francisci Solani 880 c, 883 f
 Humillima obsequia fratribus clam exhibet S. Vulmarus 95 b. Eadem sororibus monialibus prestat S. Segolena 633. Et B. Cunegundis ex regina Polonia religiosa facta inter Clarissus 704 c. Item in Jesuatos B. Joannes Tausfinianus 791 c. Erga pauperem aurigam S. Wandregisilus 266 f
 Hydrops sanatur ope S. Lucani ep. 70 e. Ope B. Bernardi ep. 111 f. S. Victoris M. 152 a. B. Cunegundis 736 b, 748 c. e

I

I Amblichi philosophi prestigia 243 f
 Ictericus sanatus ope B. Cunegundis 756 d
 Idola consulens Ochozias punitur 18 d. Eorum cultus quam sit impius & insanus 145 b c, 21 b. Obmutescunt presente S. Apollinara 348 f. Eodem orante, comminuta sunt unâ cum fano suo 349 b. Idolum prece comminuit S. Christina V. M. 527 e
 Idololatrias sacrificulos morte pleclit Elias pro-

pheta 15 a
 Jejunia aspera S. Vulmari solatur divina providentia 85 d e. Uti & S. Danielis propheta 120 b, & B. Oddini Barotti 182 f. S. Wandregisili abbatis 274 d. SS. Ravenni & Rasi-phi MM. 391 d. Jejunia in solitudine usitata hospitalitati postponebant Ægypti anachoretæ veteres 468 f. Jejunia S. Anna Virg. 487 d. S. Segolena 633 b. S. Christina V. 655 a. B. Cunegundis V. 674 b f, 682 e, 696 d, ubi confirmantur miraculo duplici 697 a. Imo triplici 701 c, 704 b, 705 f. Jejunia severa S. Francisci Solani 883 b
 Jesuatorum Ordo suppressus 817 b
 Ignis non urit, sed recreat S. Margaritam V. M. 39 a. Ignem illaesa sustinet S. Christina Virg. Mart. 526 e & seqq.
 Imagines S. Margarita V. M. in medio incendio servantur intactæ, uti & imago Crucifixi 40 f. Imago miraculosa B. Cunegundis 662 d. Imago lapidea B. Joannis Tausfiniani sudare visa 803 b e. Imago S. Francisci Solani rubet & vocem edii &c. 897 d, & tacti illâ mortui suscitantur 899 d
 Impœnitens mulier vi divina arceatur ab accessu ad reliquias S. Apollinaris; sed post pœnitentiam admittitur 365 a
 Impudica mulier accedens ad reliquias S. Victoris M. fit subito cœca; sed meliora spondens sanatur 151 f
 Incendiarius frustra subjectis celo facibus, S. Victoris M. vindictam experitur 155 d
 Incendio flagrante ecclesiâ, quidam per medias flammâs illaesus exportat ven. Sacramentum 40 f. Incendium ecclesie S. Apollinaris miraculo impeditur 354 e. Item aliud per reliquias S. Christina V. M. 531 a. Aliud ope S. Arnulfi M. 587 f. Et S. Declani ep. 606 e. Aliud terribile extinctum ope B. Cunegundis 743 f, 762 b, 769 c. Alia plura ope S. Francisci Solani 894 c
 Increduli pœnitio, & post pœnitentiam sanatio 364 b
 Infantia & pueritia B. Cunegundis sanctissima 674
 Ingratus post obtentam valetudinem erga B. Antonium Aquilanum recidit in morbum 840 e
 Inhospitalitas correpta à S. Declano & à Deo punita 603 f & seqq.
 Injuriam & necem Nabotho illatam ab Achabo & Jezabelè Deus pari pœnâ persequitur 16. Injurias maximas caritate & beneficiis compensat B. Cunegundis 710 f, 713 e. B. Antonius Aquilanus 829 d. Vide Patientia.
 Inbediens S. Wandregisili monitis punitur, sed respiciens sanatur 290
 Inventio miraculosa reliquiarum S. Margarita V. M. & aliorum SS. 43 f. Item reliquiarum, S. Mariae Magdalena 216 f
 Irridentes Eliam proph. igne caelesti absumuntur 18 a
 Judæorum patriarcha & apostoli quid sint 238 & seq. item 247 b. Judæi in archivis olim servabant Evangelium S. Matthei, S. Joannis & Acta Apostolorum 244 e, 248 b. Eorum patriarcha Ellet, morti propinquus, Christi Baptismum petit clam, & suscipit 247 c f. Judæi olim Judæis morti proximis secreto fidem Christianam inculcare solebant 240 e, 249 e f: quorundam conversio ad fidem catholicam & constantia inter medios Arianos 247 d. Judæi obstinatissimi conversio ad Christi fidem stupenda 247 & seqq. Judæis familiares artes magica 249 c, 252 b. Judæus in Christi nomine miraculum patrare finitur, ut convertatur ad fidem Chri-

IN TOMUM QUINTUM JULII.

Christianam 250 a & seq.
 Judicium universale precedent adventus, miracula, martyria & resurrectio SS. Elie & Ahoob 21 e & seq.
 Juramentum extorquentes plectuntur divinitus 307 f
 Jurandi ante corpus S. Apollinaris, antiqua consuetudo 330 f

L

Lapis instar teræ mollis cedit vestigio S. Gregorii magni PP. 336 e. Item S. Petro apostolo genua flectenti, & cubanti 350 f. Item S. Declano ep. 596 b
 Latrones obcæcati per invocationem B. Cunegundis 751 e. Latronum sclopis sit impenetrabilis quidam Hispanus, invocato B. Antonio Aquilano 835 b
 Lazari resuscitatio typus resuscitationis peccatorum spiritualis 220 b
 Lepra sanata opè S. Victoris M. 149 b, 151 ad, 158 b. Ope S. Apollinaris 348 b, 379 c. S. Segolena 633 f. Osculo B. Cunegundis 682 b. Ope B. Antonii Aquilani 837 f
 Leprosus infervit B. Cunegundis Polonia regina 679 f, & seqq. Uti & S. Franciscus Solanus 881 e
 Liberalitas pia S. Ansegisi abbatis erga monasteria & ecclesias 96 & seqq. Item B. Bernardi ep. Hildesheim. 107. Dagoberti regis Austrasia in ecclesiam Argentinensem 178 f. S. Wanningi in fundandis monasteriis 277 b. Item aliorum 279 ab
 Libidinosus adolescens convertitur, invocata ope S. Mariae Magdalene 224 b
 Libratio peregrinorum supplicantium in appensa statera erat in usu apud reliquias S. Apollinaris 379 e
 Linguarum donum divinitus concessum S. Franciscus Solano 865 d, & seq.
 Locustas exorcismis abigit S. Franciscus Solanus 867 c
 Ludovici II imp. devotio singularis & reverentia erga reliquias S. Apollinaris 336 f
 Lunatica mulier sanatur ope S. Wandregisili 288 a
 Lux caelestis illustrat carcerem S. Victoris M. custodiaeque convertit 146 e

M

Magicæ artes familiares Judæis 249 c, 252 b
 Maleficia signo crucis elusa 249 b, 252 b
 Mansuetudinis exemplum memorabile in monacho Aegypcio 469 f
 Mare loco cedit ad imperium S. Declani ep. 600 a
 Mariæ Virginis Matris cultus eximius in S. Hieronymo ep. 323 d. In B. Cunegunde 687 e, 691 b, 705 f, 707 e, 717 f. Vide Deipara
 S. Mariæ Magdalene cultus & fama obtrectantes puniuntur divinitus 224 b
 Martyris S. Victoris constantia & hilaritate milites ethnici convertuntur & martyres evadunt 143 b. Martyres in tormentis illesi 385 b
 Martyrium S. Margaritæ V. illustre miraculis multos convertit ad fidem & martyrium 39 c. Ad Martyrium exhortatio 146 f
 Matrimonium contrahit S. Josephus comes, ne ab Arianis cogatur ad Ordines sacros 247 f
 Maximiani imp. corpus ubi inventum, quod projectum, & quid ibi postea monstrum visum sit 142 cd

Medicinæ & chirurgiæ artibus quanta caritate erga proximum usus sit B. Antonius Aquilanus 826 & seqq.
 Mendacium punitum à Deo 361 b
 Miracula S. Victoris M. in dubium revocantes eximio miraculo convertuntur 154. Miraculum in Christi nomine patratum à Judæo, ut ita convertatur ad fidem 251 b. Miracula sua scribi jubet S. Apollinaris apparens monacho 354 b. Miraculis in morte honorari renuit S. Christina V 659 c
 Misericordia erga pauperes in vidua Sareptana 12 d e. Item in S. Vulmaro 87 c. Erga captivos, in S. Paulo diacono, etiam post mortem & martyrium 89 f. Erga pauperes quilibet, in S. Ansegiso abbate 93 b & seqq. In B. Oddino Barotto 183 a b. In S. Hieronymo episcopo 323 a. In S. Gualterio 323 c f. In S. Anna Virg. 487 c. In S. Fantino miraculis comprobatur 555 c, 557 c. In S. Segolena 631 f. In B. Cunegunde V. inde à pueritia mirabilis est 674 e, 682 e, 687 f, 694 e, 696 c, 702 e. In B. Joanne Tausliniano ep. eadem virtus mirifice excellit 795 f & seqq. Ubi miraculo non uno probatur 798 d, 799 b. Eadem in S. Francisco Solano 881 b. Misericordia erga pauperes misericordiam Dei maxime excitat erga peccatores 654 c
 Missæ sacrificium quanti fecerit B. Cunegundis 689 f. Item S. Franciscus Solanus 876 f
 Mollitiem & luxuriam hominum cur maxime defleret S. Christina V. 659 a
 Monachos in Galliam introduxisse primus dicitur S. Joannes Cassianus 478 c
 Monialium cura & instructio cordi est S. Vulmaro 86 f. Monialis vocationem deserere volens obfidetur à demone 635 c
 Morbi ac miseria plurima sanantur apud reliquias S. Margaritæ V. M. 42, & 44 b. Et alibi opè S. Vulmari 88. B. Bernardi ep. 110. S. Serenedi 167 d. B. Oddini Barotti 184 e. S. Mariae Magdalene 224. S. Apollinaris 355 & seqq. B. Cunegundis tum viventis, tum defunctæ 682 & seqq. B. Joannis Tausliniani ep. 801 c & seqq. & 813. B. Antonii Aquilani 833 & seqq. S. Francisci Solani 886 & seqq.
 Morbo caduco liberati ope B. Cunegundis 763 b
 Moribundi subito sanati ope S. Pavacii ep. 542 d. S. Lewinna V. M. 625 f. Moribundis libentissime assistebat S. Christina V. 655 c. B. Cunegundis 738 b & seqq.
 Morienti S. Wandregisilo concinentes assistunt Sancti & angeli 271 c d. Morientis S. Segolena adhortatio ad moniales suas 636 c. Eisdem tum Christus apparet ibidem d. Morientis B. Cunegundis adhortatio ad moniales suas 723 f
 Mors Sanctorum signis caelestibus illustrata 484 d, 725 f, 799 f, 800 d f, 831 a, 843 f, 885 f
 Mortis periculo varios liberat S. Maria Magdalena 224 & seqq. Item B. Antonius Aquilanus 833 f, 835 b. S. Franciscus Solanus 863 f, & seqq.
 Mortis tempus divinitus ante revelatum S. Wanningo 277 b c. & S. Menelco 318 e. S. Romula Virg. 484 d. S. Fantino 556 a. Puella cuidam pia 624 f. B. Cunegundi 721 f, 723 c. Parochio de salute animæ desperanti 760 e. Monialibus S. Lucie in urbe Aquilana, idque per indicia, quæ etiamnum solent observari 825 a, 829 f & seqq. S. Francisco Solano 885 e
 Mortificati corporis & animæ pius dialogus 658 c
 Mor-

INDEX MORALIS

- Mortificatio corporis aspera in B. Cunegunde 682 d, 706 b. Et S. Francisco Solano 860 b & seqq.
- Mortificatio sensuum in B. Cunegunde singularis 706 b. Uti & in S. Francisco Solano 883 b
- Mortua S. Christina V. deducitur ab angelis ad purgatorium & infernum ac tandem ad calum 651 f & seqq.
- Mortuus olim S. Euspicius brachium attollit, quasi suis benedicturus 78 c
- Mortui resuscitati: filius viduae Sareptanae ope S. Eliae proph. 12 f & seq. Puella ope B. Bernardi ep. 110 f. S. Victoris M. 151 b, 157 b, 158 d, 160 c. S. Arbogasti ep. 178. S. Mariae Magdalena 224 a, c. S. Wandregisili abbatis 270 d. S. Menelei 303 d. S. Apollinaris 341 a, 347 a. S. Ravenni 391 d. S. Christinae V. M. 527 f. S. Declani ep. 603 b, 607 a. S. Christinae Mirabilis resuscitata semel 651 c. Et iterum 659 d. Mortui plures ope B. Cunegundis 715 e, 727 c, & seq., 729 c, f, 731 b, 740 c, 742 a, 743 b, 747 e, 750 a, f, 753 c, 761 e. Ope B. Joannis Taussiniani ep. 815 e. B. Antonii Aquilani 833 b. S. Francisci Solani 866 e, 889 f, 899
- Mulierum ornatus redargui iubetur pro concione ab apparente de calo B. Cunegunde 729 b
- Mutus sanatur ope S. Euspicii 79 d. *littm furians & mutus a nativitate*, ope S. Vulmari 88 d e. Muta puella ope B. Bernardi ep. 111 a, 112 b. S. Victoris 155 a, 159 b. S. Mariae Magdalena 224 b. S. Wandregisili abbatis 284 f, 285 b, f, 286 d. S. Apollinaris 346 h. SS. Ravenni & Rasiphi MM. 391 f. S. Liborii ep. 419 c, 421 c, 422 c, 424 c. S. Lewinna V. M. 627 c. B. Cunegundis 727 f, 729 a, & seqq.
- N
- Naufragi erepti periculo ope S. Francisci Solani 863 e, 895 c
- Normannorum in Galliam irruptiones quando caeperint, & quam crudeles fuerint 283 c
- Nosocomium aliaque loca pia erigit B. Oddinus Barottus 183 c. Nosocomium ingens erigit B. Joannes Taussinianus ep. Ferraviensis 810 c
- Novitorum in Religione magister ut fuerit S. Franciscus Solanus 861 b
- Nudipes incedit B. Cunegundis Polonia regna, elusa non semel astu pio confessorii prohibitione 701 f
- Nuptiis parentum jussu contractis S. Wandregisilius ejusque sponsa intacta valedicunt, & virginitatem Deo consecrant 266 b c. Nuptias paratas & patriam fugam relinquit S. Meneleus amore castitatis 309 e. Easdem abhorret B. Cunegundis; parentibus tamen eas imperantibus parat instinctu divino 679 e
- O
- Obedientia religiosa S. Francisci Solani 882 b
- Ocultorum & cogitationum notitia S. Francisko Solano divinitus data 866 b, & seqq.
- Oculorum dolores depulsi ope B. Cunegundis 737 c, 744 f, & seq., 747 c, & seqq. B. Joannis Taussiniani ep. 802 d. S. Francisci Solani 889 d
- Odorem suavissimum divinitus effundunt reliquia SS. Apollinaris ep. 336 f. Liborii ep. 418 c, 428 c. S. Segolena 636 e
- Oleum ad sanandos morbos emanat e corpore S. Fantini post ejus obitum 556 a. Oleum salutare ad sepulcrum S. Segolena 636 f. Oleum ex propriis uberibus elicit S. Christina V. 654 a. Oleum salutare B. Antonii Aquilani 829 c, 838 e, 841 a. Et S. Francisci Solani 901 & seqq.
- Orationis studium constantissimum in S. Daniele propheta 120 a. Excellet etiam in S. Francisco Solano 878 f. Oratio egrotantis puella, quam id tantum postularet, quod sibi magis salutare esset, de morte instante praemonetur, ad eamque leta se comparat 624 f. Orationis & precum mirabilis efficacia in B. Cunegunde contra adversarios & hostes 711 & seq.
- Ornatum corporis in usus sacros vertit B. Cunegundis 688 e. Vide Mulierum ornatus.
- Oculando moniales sanat B. Cunegundis 717 b
- P
- Paralysis sanata ope S. Vulmari 87 f. S. Bernardi ep. 112 f. S. Wandregisili abb. 285 c, 286 b, 287 d, 290 a. S. Apollinaris 357 e, 379 b. SS. Ravenni & Rasiphi MM. 391 f. S. Pavacii ep. 541 a. S. Fantini 563 f. S. Lewinna V. M. 623 e, 624 e. S. Christinae V. 660 b. B. Cunegundis 747 e. B. Joannis Taussiniani 816 f. S. Francisci Solani 897
- Parentum tyrannis ac rabies in filiam S. Christinae ob Christi fidem 525 & seqq.
- Parturientium feminatum patrona singularis S. Margarita seu Marina V. M. 29 c. Vide Puerperae.
- Passionis Christi meditatio mirifice oblectat B. Oddinum Barottum 182 f. Vide Christi passio.
- Pater Viferus duos filios suos in odium fidei Christianae interficit 579 e. Ejus poenitentia 580 f
- Patientia S. Romula Virg. in morbo gravi ac diuturno 483 f
- Patientia mirabilis in monacho Aegypto 469 f. Item B. Cunegundis inter opprobria profus eximia non sine divino solatio & protectione 704 f, 709 d, 715 f. Item B. Joannis Taussiniani 792 d, 797 b. Et S. Francisci Solani 884 c
- Pauper quidam S. Victoris M. offerens quod poterat, insigni miraculo cohonestatur 152 f
- Paupertas elucet in S. Vulmari in cultu & vita 87 b
- Paupertas religiosa S. Francisci Solani 882 d
- Peccata S. Segolena per miraculum ostendit Deus esse remissa 635 a
- Pedum dolores subito sanantur ope S. Fantini 563 a
- Peregrinatio S. Wandregisili ad limina Apostolorum 275 a
- Perjurium terribili interitu punitum 562 d
- Persecutio propter justitiam tolerata quantos fructus pepererit S. Meneleo 314 & seq.
- Pelle infelli sanantur ope S. Eliae proph. 8 f & seqq. Ope B. Cunegundis 751 a, 753 e, 768 & seqq. B. Joannis Taussiniani ep. 803 b, 809 c. S. Francisci Solani 906 f. Pelle arcet benedictione S. Declani ep. 603 c
- Pestiferis quanta caritate astiterit B. Joannes Taussinianus ep. 804 b. B. Antonius Aquilanus 829 a. S. Franciscus Solanus 862 b
- Petra per mare vehitur obsequens S. Declano ep. 599 c
- Phrenesis sanata ope S. Wandregisili 285 f, 289 e. Ope B. Cunegundis 749 b, 750 f. B. Joannis Taussiniani ep. 814 e
- Piratæ demersi & in saxa mutati 606 f
- Plu-

IN QUINTUM TOMUM JULII.

Pluviam precibus obrinet S. Serenedus 163 d, 167 b. Vide S. Elias.
 Podagra sanata ope S. Menelai 307 e. Ope S. Gualterii 323 f. B. Cunegundis 734 f, 736 a, f. B. Antonii Aquilani 840 c. S. Francisci Solani 889 a
 Pœnitentiæ Sacramentum quanto studio administraverit B. Oddinus Barottus 183 c. Pœnitentiæ vera specimen in S. Maria Magdalena 218 d. Pœnitentiam seram sequitur purgatorium gravissimum 655 c
 Prædestinatos dignoscit à reprobis B. Cunegundis 689 e
 Prædonum Saracenorum navis incensa ab apparente S. Fantino 565 e
 Prælatu-ræ dignitates refugit, quantum potuit, B. Joannes Taussiniannus 791 f, 792 b, 795 b. Uti & B. Antonius Aquilanus 827 b. Et S. Franciscus Solanus 861 e, 868 c
 Precibus ad Deum fufis odia carnalia vertit in amicitiam S. Wandregisilus 266 c, 273 a. Vide Oratiõ.
 Prophetiæ dono falsit S. Wandregisilus 279 e. S. Christina V. 655 d. B. Cunegundis 713 d, 715 f & seqq. S. Franciscus Solanus 863 f & seqq.
 Providentia Dei S. Vulmaro esurienti virum cum cibis miraculo destinat 85 d e. Eadem ab eodem in necessitate commendatur non sine fructu mirabili 86 f. Eadem monachorum necessitati per miraculum prospicit 278 f, 282 e, 312 b
 Pudicitia B. Cunegundis in aetate nubili 675
 Puer septennis S. Menelæi parentes reliquit, ut Dea serviat 309 c
 Pueritia & adolescentia S. Francisci Solani quam pia 859 e
 Puerperæ levantur ope B. Bernardi ep. 112 e. Ope Despara 672 f. B. Cunegundis 742 f, 745 b, 747 e, 748 b. & seqq. B. Antonii Aquilani 838 c, 841 d. S. Francisci Solani 891 c, & seqq.
 Purgatorij multas animas liberavit S. Margarita V. M. 30 a. Purgatorij pena ineffabiles sunt 651 f. Eas quantum Christus viventium hominum bonis operibus mitigari velit, ostendit in S. Christina V. 652 & seqq. Purgatorium quam durum sit peccatoribus in fine tantum vite pœnitentibus 655 c. Purgatorij penas cum defuncti anima partiunt S. Christina V. 658 a

R

Rabiosi canis veneno afflata mulier tres catulas parit, & convalescit ope B. Cunegundis 733 d
 Ex Radio solari pallium suspendit S. Lucianus ep. 70 e. Et S. Hieronymus ep. 322 f. Et S. Ceadda 581 d
 Regno se abdicans B. Cunegundis, fit Clarissa 703 b
 Religio vera probatur miraculo per Eliam proph. 14 & seqq.
 Religionis catholica, quam regni dilatandi avidior S. Carolus magnus imp. 414 d
 Religionem humillimam, sprete doctoratus laurea, elusisque parentibus, amplectitur B. Joannes Taussiniannus 789 d
 Ad Religiosos apta exhortatio S. Wandregisili abb. 269 e. Religiosam post apostasiam reverentem recipi jubet in cœnobium S. Christina V. 655 e. Religiosos amat & sovet B. Cunegundis regina 689 b, 709 b
 Reliquiæ S. Euspicii loco moveri non potuerunt, nisi captivis & carcere liberatis 77 d e. Neque

S. Lewinna V., nisi post longas preces 616 b.
 Reliquiarum S. Euspicii tactu tumor periculofus sanatur 78 f & seq. Earumdem osculo restituitur muto puero loquela 79 d. Alique passim alibi morbi necessitatesque levantur. Reliquias Sanctorum dum ferunt bajuli non gravantur, gravantur autem cum deponunt 298 d. Reliquia ignota testimonio hominis mortui innotescunt 318 d. Reliquias S. Apollinaris nudis pedibus invisit S. Gregorius magnus PP. 336 e. Eisdem Ludovicus II mirifice veneratur ibidem f. Eadem mirum suadunt odorem 362 e. Ab iis divina virtute arceatur mulier impensrens; sed conversa admittitur ad eas 365 a. Earum violatores puniuntur divinitus 404 d. Reliquia S. Liborii, ruentibus bajulis, miraculo suspensa aliquamdiu in ære 423 c. Reliquias Juas Sancti uno potius loco quam alio honorari volunt 532 & seqq. Cælesti luce perfunduntur 565 c. Eas curiose & importunè volens inspicere, punitur cecitate, ut veniam postulans sanatur 532 f. Veras à suppositis discernit B. Joannis Taussiniannus ep. 807 f
 Renum dolores sublatis ope S. Lewinna V. M. 623 c
 Rupes mollescit incubante S. Elia propheta 7 a. Vide Lapis.

S

Sacerdotem maledictis incessens mulier epilepsia punitur 378 f. Sacerdotes & clericos mirifice venerata est S. Christina V. 657 d
 Salisfodina in Poloniam ex Hungaria meritis B. Cunegundis mirabiliter translata 695 f
 Sanctorum honori detrahentes puniuntur 111 e, 224 b, 229 a, 285 b, 381 f, 845 f, 888 f. Vide Blasphemi.
 Sanctitatis futura in puero prasagia caelestia 596 b. Item in B. Cunegunde ante & post natiuitatem 672 d & seqq.
 Sanguinea terra sub cruce Domini à Magdalena collecta, quotannis ebullire dicitur 222 c
 Sapientia prorsus eximia Danielis propheta 120 f
 Scabies mire sanata ope S. Fantini 562 b. B. Cunegundis 745 f. B. Joannis Taussinianni ep. 801 f, 802 e
 Scripturam sacram miraculo didicit S. Christina V.; raro tamen & invita explicabat, quia id mulieri convenire negabat 657 c
 Scrupulis obnoxia monialis, invocatis SS. Petro & Apollinare, pacatissime moritur 385 b
 Sepulcrum S. Margarita V. M. odoriferum 43 f. Uti & S. Christina 659 e
 Sepulturam S. Arbogastus ep. eligit in loco infami 179 b
 Serpentes blandiuntur S. Christina V. M. 527 e
 Sicarius homicidium in templo meditans, repentina morte punitur 357 f. Sicariorum manibus patrem mirabiliter eripit B. Cunegundis 695 d
 Sigebertus Dagoberti Austrasis filius ope S. Arbogasti revocatus ad vitam 179
 Silentium stato tempore servatum à B. Cunegunde 687 a
 Sodalitates pie S. Apollinaris 339 e. S. Liborii 451 c
 Solitudinis & austeritatis amor in S. Vulmaro tantus, ut ne matrem quidem videre velit 86 b c. Item in S. Francisco Solano 878 a
 Splenis dolores sanati subito ope S. Francisci Solani 902 e
 Sponsus S. Menclens exemplo suo sponsam ad castitatem & vitam solitariam adduxit 312 f

INDEX MORALIS

- Sterilis, invocato S. Declano, geminos parit filios 605 f
- Stomachi dolores sanati, ope B. Joannis Taussiniani ep. 802 c
- Studia liberalia cum insigni pietate conjunxit B. Joannes Taussinanus 789 c. Et S. Franciscus Solanus 859 f
- Submersus diu puer matri fissit incolumis ope S. Apollinaris 379 a. Alii plures ope B. Cunegundis 738 d, 740 c, 760 f, & seqq.
- Subtilitas corporis S. Christina V. 653 d
- Superba eremita præsumpcio quam dire punita 473 f
- Surdus aë mutus natus sanatur ope S. Vulmaris 88 d e. Surdus ope B. Bernardi ep. 111 e. Alii passim surdi ope S. Victoris M. 139 d, 152 c, 155 a, 159 a. S. Maria Magdalena 224 b. S. Wandregisili 285 f, 286 d. S. Liborii ep. 421 c, 422 c, 424 c. S. Lewinna V. M. 624 e, 627 c. B. Cunegundis 727 f, 736 c, & seqq. B. Joannis Taussiniani ep. 816 e. B. Antonii Aquilani 833 c. S. Francisci Solani 889 e, & seqq.
- Suspicio temeraria B. Cunegundis, ejusque penitentia 705 b
- T
- T**Auros feroces miraculo domat S. Franciscus Solanus 866 f
- Tempestas sedata per reliquias S. Apollinaris 356 d. Item per reliquias S. Wandregisili 283 a. Et per ejus invocationem 287 a, 298 e. Tempestate jactatus in mari liberatur ope S. Fantiani 564 f, 566 c
- Templorum ornatus cordi fuit S. Segolena 632 a. Et B. Cunegundis 688 b, c, 696 c, 702 e, 708 f. Tempora noctu visitare, ibique in oratione pernoctare solenne fuit B. Cunegundi V. 678: nec sine miraculis 679, 693 d. Item inter obviandas ditiones suas eadem invisibat 691 b
- Tentatio contra castitatem sacris reliquiis superata 889 d
- Torrentem per acclivia loca miraculose deducit B. Cunegundis 714
- Translationes varia sanctarum reliquiarum, & multa in iis miracula 283 & seqq., 406 f, 418 & seqq., 532 c, 588 & seqq. Translatio furtiva reliquiarum S. Lewinna V. M. non sine miraculis facta 614 & seqq.
- V
- V**enenum hantsum à S. Joseph Justo, eidem non nocuit 24 a
- Venustatem oris deturpat B. Cunegundis, ne ametur 688 d
- Vesicæ excoxiatio, sive ardor urina subito sanatur ope B. Joannis Taussiniani ep. 804 a
- Vestitus & cultus asper & neglectus Elia proph. 17. Vestitus humilis B. Oddini Barotti 182 f. Uti & S. Christina V. 655 a. B. Cunegundis Polonia reginâ 682 c, 688 b, f
- Victus frugalitas apud anachoretas Egypti veteres 474 e. Victus vilis & insipidus ac parcus S. Christina V. 955 a
- Vigiliæ servari solita à B. Cunegunde 678 e & seqq.
- Vinum, quo abluta fuerant ossa S. Lewinna & B. Cunegundis, morbis omnibus salutare 620 c, 767 d
- Virginem S. Annam cogere volens ad nuptias subita morte punitur 487 c
- Virginitas S. Wilgefortis servata miraculo succrescentis barba & coronata martyrio 68 d e. Virginitatem, contractâ jam matrimonio, Deo consecrant S. Wandregisilus ejusque sponsa 266 b c. Virginitas in conjugio constanter servata à B. Cunegundo non sine gravissimis certaminibus 677 & seqq. Item 719 f
- Visitationes diocesanos quam modesto apparatu instruere consueverit B. Joannes Taussinianus ep. Ferrariensis 808 a
- Vota non solventes puniuntur 737 b, 772 f, 773 d
- Vulnera Christi quomodo caluoris B. Cunegundis 707 c
- U
- U**lcera sanata ope B. Cunegundis 749 a, 758 a. Ope B. Joannis Taussiniani ep. 802 e. B. Antonii Aquilani 841 a. Ope S. Francisci Solani 902 c & seqq.
- Urinæ detentio sanata ope S. Francisci Solani 902 c
- Ustulati subito sanati ope B. Cunegundis 730 c, 735 d, 739 c

ERRATA CORRIGENDA

- Pag. 14, lin. 5 esse, lege es.
- Pag. 106, lin. 21 millesimo tricesimo secundo, lege millesimo centesimo tricesimo secundo.
- Pag. 150 Annot. t ab ocellis, lege conjunctim abocellis & aboculis, id est cæca à propositione privativa ab & oculis, quasi absque oculis. Ita etiam lege pag. 155.
- Pag. 182 Error est vel in textu Vista vel imagine, dicitur hic mortuus an. 1400, atatis 56, in Vista autem natus 1334.
- Pag. 385 col. 2 linea 4 à sine propeaam, lege perperam.
- Pag. 521 col. 2 lin. 22 Contualium, lege Conventualium.
- Pag. 528 lin. 10 ex, lege &.
- Pag. 557 lin. ultima i nd uti, lege inde uti.
- Pag. 832 Annot. c unus, lege unius.
- Alias id genus minutias benignus lector facile intelliget & emendabit.

F I N I S.